

TÜRK PARLAMENTO TARİHİ

TBMM - XX. DÖNEM
(1995 - 1999)

I. CİLT

Temuçin Faik ERTAN

TBMM KÜLTÜR, SANAT VE YAYIN KURULU YAYINLARI No.: 155

TÜRK PARLAMENTO TARİHİ

20. DÖNEM TBMM'NİN YASAMA FAALİYETLERİ (1995-1999)

TEMUÇİN FAİK ERTAN

ISBN : 978 - 605 - 4700 - 27 - 1 (Tk. No.)
ISBN : 978 - 605 - 4700 - 28 - 8 (1. Cilt)

ÖNSÖZ

Parlamentolar, ülkelerin siyasi tarihlerinin oluştuğu demokratik merkezî kurumlardır. Şüphesiz her ülkenin siyasi tarihi ve parlamento geçmişi aynı zamanda, ülkelerin demokratikleşme süreçlerinin panoramik görünümleridir. Bu bakımdan, Türk parlamento tarihi, yaşanan tecrübelerle ayrı bir önem taşır.

1876’da Kanun-ı Esasi’nin kabulünden sonra (1877) kurulan iki meclisli (Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Âyân) Meclis-i Umumi, ilk anayasalı ve demokratik nitelikli parlamento hayatına geçiş denememizdir. Elbette bu olay, Türk parlamento tarihinin de başlangıcını teşkil eder. Türkiye, bu anayasanın kabulü ve kurulan meclisle parlamenter sistemle tanışmış ve ilk kez millet, siyasal iktidara ortak olmaya çalışmıştır.

Ancak bu ilk parlamento, modern siyasi rejimlerde karşılığını bulan tam bir yasama organı görevini yerine getirmemiştir. Yine de sürekli açılıp kapanmalar dolayısıyla kesintiye uğramasına rağmen, bir ‘parlamento geleneği’ oluşmasına az da olsa katkıda bulunmuştur.

Ülkemizde parlamento geleneği, bütün kurum ve kurallarıyla ancak, Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla oluşmaya başlamıştır.

İstanbul’dan Meclis-i Mebusan üyelerinin de içinde bulunduğu, Ankara’da 23 Nisan 1920’de kurulan Büyük Millet Meclisi ile Türk parlamento tarihi, önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Kurtuluş Savaşı’nda oluşturulan ve Millî Mücadele’yi fiilen yöneterek ülkeye bağımsızlığını kazandıran bu parlamento, dünyadaki tek “Gazi Meclis” olmuştur. Cumhuriyetin ilanının ardından yaşanan siyasi gelişmeler ise parlamenter rejimimizi olgunlaştırmış, zengin ve çok değişik cepheleri olan parlamento hayatı, cumhuriyetimize ve demokrasimize yön vermeye devam etmiştir.

Meclisimiz, kurulduğu günden bugüne, üzerine düşen tarihî sorumluluğu yerine getirmenin gayreti içerisinde olmuş ve Meclisimizin önderliğinde ülkemiz ve demokrasimiz, geride bıraktığımız yıllarda büyük mesafeler almış ve önemli kazanımlar elde etmiştir.

Çok partili siyasi hayat, işleyen bir demokratik sistem, Meclis'te tecessüm eden millî irade bizim en büyük kazanımlarımızdır. Bunları korumak ve geliştirmek hepimizin ortak sorumluluğudur.

19. asır sonundaki parlamenter hayat denememiz ve dolayısıyla demokratikleşme sürecimiz nasıl kesintilere uğradıysa, 20. asırda da çeşitli şekillerde kesilmiştir. Parlamento tarihimiz, bütün bu kesintileri ve sorunları bünyesinde taşımaktadır. Parlamentomuz ve demokrasimiz, kesintilerle ve sorunlarla bugüne gelmiştir. Bu süreç önemli kayıplara sebep olmuş, ancak ibre demokrasiden hiç şaşmamış ve sekteye uğramalara rağmen demokrasi hep galip gelmiştir.

135 yıllık parlamento ve aynı zamanda demokrasi tecrübemiz, zengin bir siyasi tarih birikimini içermektedir. Bu zenginliğin günümüze kazandırılması kadar, gelecek kuşaklara aktarılması da çok önemlidir. Bu anlayışla başlatılan parlamento tarihi yazım çalışmaları, TBMM'nin 18. döneminden bugüne kadar devam etmiş ve Meclisimiz "Türk Parlamento Tarihi" isimli eseri hazırlayarak demokrasi tarihimizin zenginliklerini gün ışığına çıkarmıştır.

Bu çalışmayı başlatan ve sürdüren önceki Meclis Başkanlarımızı şükranla anıyorum. Çalışmalarda yer alan bilim insanlarımıza, katkıda bulunan Meclis çalışanlarımıza teşekkür ediyorum. Yakın siyasi tarihimizi, parlamento geçmişimizi ve dolayısıyla millî siyaset hafızamızın önemli bir kısmını oluşturan bu eserin yararlı olmasını diliyorum.

TEŞEKKÜR VE AÇIKLAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Saygıdeğer Başkanları Sn. Bülent Arınç, Sn. Köksal Toptan, Sn. Mehmet Ali Şahin ve Sn. Cemil Çiçek'e;

Başkanvekilleri ve Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Başkanları Sn. Nevzat Pakdil ve Sn. Prof. Dr. Mehmet Sağlam'a;

Genel Sekreterler Sn. Rauf Bozkurt, Sn. Ali Osman Koca, Sn. Sadettin Kalkan ve Sn. Dr. İrfan Neziroğlu'na;

Yasama Genel Sekreter Yardımcıları Sn. H. Hasan Sönmez ve Sn. İbrahim Araç ile Bilgi ve Bilişim Hizmetleri Genel Sekreter Yardımcısı Sn. Ercan Durdular'a;

Personel ve Özlük İşleri, Kütüphane, Dokümantasyon ve Tercüme, Basın ve Halkla İlişkiler, Kültür Sanat ve Yayın Kurulu ve Basımevi görevlilerine, Sn. Sabit Demirtunç ve Sn. Cemil Tural'a;

Yoğun mesailerıyla yazım sürecinde görev ve sorumluluk üstlenen Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu'nun üyeleri değerli meslektaşlarım:

Prof. Dr. Mustafa Çufalı, Prof. Dr. Zühtü Arslan, Prof. Dr. Mehmet Seyitdanlıoğlu, Prof. Dr. Erdal Onar, Prof. Dr. Menderes Çınar, Prof. Dr. H. Emre Bağce, Prof. Dr. Esat Arslan, Prof. Dr. Yusuf Sarıay, Prof. Dr. Recep Boztemur, Prof. Dr. Burhanettin Duran, Doç. Dr. Celalettin Yavuz, Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan, Doç. Dr. Ahmet Yıldız'a ayrı ayrı teşekkürlerimi ve iyi dileklerimi sunarım.

Yasama dönemlerine ait ciltlerin yazımı ve basımı "birinci cilt: yasama"; "ikinci cilt: denetim" ve "üçüncü cilt: biyografi" olmak üzere üç ana başlık altında gerçekleştirilmiştir. Bazı dönemlerde yasama ve denetim ciltleri birden fazladır; fakat pek çok dönem üç ciltte tamamlanmıştır ve her cildin sonuna dizin eklenmiştir.

Türk Parlamento Tarihi adlı bu büyük projenin bütün aşamaları, uzun süren, yoğun emek ve zorlu çabanın ürünüdür; yazarlar ve yetkililer bu süreçte katkılarını birleştirmiş ve eşgüdüm içinde bir ortaklıkla yasama dönemlerine ait ciltlerin yazımı ve basımı tamamlanmıştır.

Kullanıcılar için yararlı olması dileğiyle.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu

Koordinatörü ve Editörü

Prof. Dr. Hikmet Özdemir

SUNUŞ

İktidarın sınırlandırılmasının, doğal olarak da demokratikleşmenin en önemli göstergelerinden biri anayasal rejime geçmektir. Söz konusu tarihsel gelişim, demokrasi tarihi açısından, tüm dünyada olduğu gibi, Osmanlı Devleti için de benzer bir siyasal kırılmayı teşkil etmiştir. 19. Yüzyıldaki yenileşme/modernleşme/asrileşme hareketlerinin bir sonucu olarak, 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edilen ve yürürlüğe giren Kanun-i Esasi'nin bir gereği olarak Meclis-i Umumi adıyla 19 Mart 1877'de toplanan ilk Osmanlı parlamentosu, Türk parlamento tarihinin de başlangıcıdır. Böylelikle, seçimle gelen üyelerden oluşan Meclis-i Mebusan ve Padişahın kaydı hayat şartıyla atamış olduğu üyelerin oluşturduğu Meclis-i Ayan sayesinde, halk kısıtlı da olsa, ilk kez yönetime katılma olanağına kavuşmuştur. Ancak bu parlamentolu dönem -henüz parlamenter değil- çok uzun sürmemiş ve Meclis, ikinci yasama yılının başlarında 14 Şubat 1878'de, Padişah İkinci Abdülhamit tarafından feshedilmiştir. İkinci Abdülhamit'in, Kanun-i Esasi'nin kendisine verdiği yetkiyi kullanarak Meclis'i feshetmesi, anayasa ve parlamentonun varlığına karşın, iktidarın sınırlandırılması ve egemenliğin kaynağının değiştirilmesi konusunda, Osmanlı Devleti'nin ideal demokrasinin çok uzağında olduğunu göstermiştir.

Osmanlı Devleti, 1878-1908 yılları arasında uygulanmayan bir anayasa ile mutlak bir şekilde yönetilmişse de, bu yönetim tarzına karşı, zamanla gizli ve açık bir muhalefet ortaya çıkmış ve gün geçtikçe de güç kazanmıştır. Söz konusu muhalefet, 1907 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti bünyesinde toplanması sonucunda daha da güçlenmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sert muhalefeti karşısında, Padişah İkinci Abdülhamit, 23 Temmuz 1908'de, seçimlerin yapılması ve parlamentonun toplanması yönünde "irade buyurmuş" ve böylece bir kez daha meşrutiyet yönetimine geçilmiştir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin egemen olduğu İkinci Meşrutiyet yıllarında, Kanun-i Esasi'de yapılan değışikliklerle padişahın yetkileri önceki yıllara göre kısıtlanırken, parlamenter rejim yolunda da önemli adımlar atılmıştır. Ancak 1913 yılındaki Bâb-ı Âli Baskını ile İttihat ve Terakki Partisi –artık cemiyet değil- yönetimi tümüyle ele geçirdiği gibi, parlamentoyu da baskısı altına almıştır.

Osmanlı Devleti, bu koşullarda Birinci Dünya Savaşı'na girmiş ve savaş sonunda imzalamış olduğu Mondros Mütarekesi ile siyasi, askeri ve ekonomik açıdan önemli sınırlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığı için bir son olurken, yeni bir devlet ve toplum anlayışının doğmasına da olanak sağlamıştır. Mütareke koşullarına karşı Anadolu'da direnişin hüküm sürdüğü günlerde İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan, Misak-ı Milli gibi Milli Mücadele açısından önemli bir belgeyi kabul ettikten sonra, İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgal edilmesiyle çalışamaz hale gelmiş ve 11 Nisan 1920'de Padişah Vahidettin tarafından kapatılmıştır. Bu tarihten sonra bir daha Osmanlı parlamentosu toplanmayacaktır.

Osmanlı parlamentosunun dağıtılması ve bir daha toplanamayacak olması, Türklerin parlamentolu hayattan tümüyle çekilmeleri sonucunu doğurmamıştır. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Anadolu'ya geçmiş olan Mustafa Kemal Paşa'nın siyasi mücadelesinin ve öngörülerinin bir parçası olarak, 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi toplanmıştır. Ankara'da toplanan bu Meclis, kısa bir süre sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi adını alacaktır.

1923-1960 yılları arasında hiç devre dışı kalmayan ve siyasetteki varlığını koruyan Türkiye Büyük Millet Meclisi, 27 Mayıs 1960'da gerçekleştirilen bir askeri müdahale sonrasında kısa bir süre de olsa faaliyetten çekilmiştir. 1961 Anayasasının kabul edilmesinden sonra yapılan seçimlerle toplanan TBMM, bu kez iki meclisli olarak, yeni bir yapılanmayla siyasetteki yerini yeniden almıştır. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşan TBMM, bu niteliğini 12 Eylül 1980 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu tarihte gerçekleşen bir başka askeri müdahale ile, 1961 Anayasası ile başlayan parlamenter süreç son bulurken, hem anayasa hem de parlamento açısından yeni bir dönem başlamıştır.

Türkiye'deki siyasal aktörler, ülkeyi 1876 yılından itibaren beş anayasa, çok daha fazla siyasal partiler yasası ve seçim sistemi ile yönetmek durumunda kalmışlardır. Anayasalarda, özellikle de 1961 ve 1982 anayasalarında yapılan değişiklikler ve siyasal partiler yasası ile seçim sistemlerinde sıkça yapılan düzenlemeler, siyasetteki istikrarı bozmakla kalmamış, aynı zamanda klasikleşen bir siyaset anlayışının da doğmasını geciktirmiştir. Daha açık bir deyişle toplumu geleceğe taşıyacak siyasi gelenekler oluşmamıştır.

Bununla birlikte 19. yüzyılın sonlarından 21. Yüzyılın başlarına kadar geçen sürede, parlamenter yönetim anlayışının yerleşmesi yolunda belirli aşamaların kaydedildiği de bir başka gerçektir. Bu süre zarfında hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde, -20. yüzyılın ikinci yarısındaki müdahaleler bir tarafa bırakılırsa- siyasal katılım ve siyasal çoğulculuğun belirli bir süreklilik içerisinde hayata geçtiğini söyleyebiliriz.

20. Dönem TBMM'nin, Cumhuriyet dönemi parlamentoları arasında önemli ayırıcı vasıflara sahip olduğuna kuşku yoktur. Koalisyon hükümetlerinin kurulmasını önleyecek bir takım düzenlemeleri barındıran 1982 Anayasasına ve seçim sistemine –yüzde onluk baraj- rağmen 20. Dönem TBMM'nin görev yaptığı dört yasama yılı boyunca, üç koalisyon hükümeti, bir de azınlık hükümeti –örtülü de olsa koalisyonu andıran- çıkarmış olması ilginçtir.

20. Dönem TBMM, sadece kurulan hükümetler açısından değil, kapatılan ve kurulan siyasal partiler açısından da incelenmeye değer bir parlamentodur. Susurluk kazası ve 28 Şubat kararları gibi günümüzde hala gündemde olan gelişmeler ile Refah Partisi'nin kapatılması ve Demokrat Türkiye Partisi'nin kurulması aynı parlamento döneminde gerçekleşmiştir.

20. Dönem TBMM'nin yasama faaliyetlerine bir bütün olarak bakıldığında, zaman zaman altı siyasal partinin grubunun bulunduğu görüşmelerin çoğunlukla gergin ve çekişme içinde geçtiğini görmekteyiz. Neredeyse hemen her yasa maddesi üzerinde uzun konuşmalar yapılmış ve önergeler verilmiştir. 20. Dönem TBMM'de fazla siyasal parti grubunun bulunması yasa tasarısı ve teklifi üzerindeki görüşmelerin de yoğun ve yorucu geçmesine neden olmuştur. Gündelik siyasetteki, gerginlik Genel Kurula yansımış ve çoğunlukla sert tartışmalar yaşanmıştır. Bu arada siyasal partilerin iktidarda veya muhalefette olma durumları da sık değiştiği için, milletvekilleri tasarı ve teklifler karşısında zaman zaman pozisyon almakta zorlanmışlar ve çelişkili tutum sergilemişlerdir.

Çok sayıda milletvekilinin parti değiştirmesi nedeniyle dengelerin sık sık değiştiği 20. Dönem TBMM, tüm zorluklara karşın, yine de son derece önemli yasaların çıkarılmasını sağlamış ve yasama görevini başarıyla tamamlamıştır.

Söz konusu hassas dönem incelenirken ve kaleme alınırken, elden geldiğince akademik üsluba bağlı kalınmaya çalışılmış, hiçbir kişi ya da kuruma n yargılı bir yaklaşım sergilenmemiştir. Bilimsel zeminin korunması için azami zen gösterildiği gibi, herhangi bir siyasal düşüncenin ön plana çıkarılmaması yolunda da dikkatli olunmuştur.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar, bütün araştırma grubundan yardımlarını esirgemeyen ve eşgüdüm konusunda örnek gösterilebilecek bir yaklaşım sergileyen Prof. Dr. Hikmet zdemir’e sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca her zaman destek gördüğüm Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu görevlilerine ve TBMM Kütüphanesi çalışanlarına da teşekkür ederim.

Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan

GİRİŞ:	1
1. 24 Aralık 1995 Tarihinde Yapılan Seçim Sonuçları ve Tepkiler	1
2. 20. Dönem TBMM’de Kurulların Oluşturulması	3
 1. BÖLÜM: BİRİNCİ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ	6
 1.1. 53. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (ANAYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ	6
 1.1.1. Rize Milletvekili Mesut Yılmaz Başkanlığında 53. Hükümetin Kurulması Süreci	6
1.1.2. ANAYOL Hükümetinin Programı ve Güven Oylaması	11
1.1.3. Birinci Yasama Yılında Mesut Yılmaz Hükümeti (53. Hükümet-Anayol Hükümeti) Dönemindeki Yasa Faaliyetleri	35
1- Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(4141 Sayılı)	35
2- Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi ve 2547 Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4142 Sayılı)	43
3- Milletlerarası Finansman Kurumuna Katılmak İçin Hükümete Salahiyet Verilmesine Dair Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun: (4143 Sayılı)	45
4- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kırgızistan’ın Başkenti Bişkek Şehrinde Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (4144 Sayılı)	47
5- Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4146 Sayılı)	48
6- Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4147 Sayılı)	52
7- Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4148 Sayılı)	56

1.1.4. Diğer Yasalar	62
1.1.5. ANAYOL Hükümet Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi	63
1.2. 54. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (REFAHYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ	66
1.2.1. Konya Milletvekili Necmettin Erbakan Başkanlığında 54. Hükümetin Kurulması Süreci.....	66
1.2.2. REFAHYOL Hükümetinin Programı ve Güven Oylaması	68
1.2.3. Birinci Yasama Yılında Necmettin Erbakan Hükümeti (REFAHYOL Hükümeti- 54. Hükümet) Döneminde Yasa Faaliyetleri.....	89
1- Sayıştay Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (4149 Sayılı)	89
2- Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (4150 Sayılı).....	98
3- Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun (4158 Sayılı)	102
4- Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4161 Sayılı)	106
5- İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (4163 Sayılı).....	121
6- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (4177 Sayılı)	128
7- İskân Kanunu ile Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4184 Sayılı)	129
1.2.4. Diğer Yasalar	131

II. BÖLÜM: İKİNCİ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ ... 133

2.1. 54. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (REFAHYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ	133
2.1.1. İkinci Yasama Yılında Necmettin Erbakan Hükümeti (Refahyol Hükümeti- 54. Hükümet) Döneminde Yasa Faaliyetleri	133
1- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4185 Sayılı)	143
2- Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 6 ncı Maddesinin Üçüncü ve Dördüncü Fıkralarının Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4186 Sayılı)	145
3- Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun Birer Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4187 Sayılı)	146
4- Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4188 Sayılı) ...	147
5- Türk Silahlı Kuvvetleri Özel Beslenme Kanununa Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (4189 Sayılı)	148
6- Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4191 Sayılı)	149
7- 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddeler Eklenmesi ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4199 Sayılı)	156
8- Osmaniye İlçesinin İl Yapılması ve Bu İle Bağlanmak Üzere Üç Yeni İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4200 Sayılı)	198
9- Basın Kanununa İki Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun: (4202 Sayılı Kanun)	215
10- Er Kazanından İlaş Edileceklere İlişkin Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4203 Sayılı)	225
11- Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit, Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4204 Sayılı)	226

12- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Er ve Erbaş Harçlıkları Kanunu ve Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askerî Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4205 Sayılı).....	228
13- 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4206 Sayılı)	231
14- Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun (4207 Sayılı)	236
15- Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun (4208 Sayılı)	247
16- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4209 Sayılı)	269
17- Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4210 Sayılı).....	271
18- Terörle Mücadele Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4211 Sayılı)	274
19- 237 Sayılı Taşıt Kanununa Bağlı (1) Sayılı Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4212 Sayılı)	278
20- Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziynet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun (4213 Sayılı)	278
21- Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri ile Bunların Emeklilerinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu (4214 Sayılı).....	300
22- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu Arasında Uluslararası Federasyonun ve Onun Türkiye Cumhuriyetindeki Temsilciliğinin Statüsüne İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (4215 Sayılı).....	325
23- Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına ve Özürlülerin Durumları ile İlgili Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu (4216 Sayılı)....	325
24- Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4217 Sayılı).....	332

25- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 41 inci Maddesinin 1 ve 4 üncü Fıkralarının Değiştirilmesi ile 60 ıncı Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun (4225 Sayılı).....	333
26- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4226 Sayılı).....	345
27- 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bu Maddeye 2 Fıkra Eklenmesine Dair Kanun (4227 Sayılı).....	368
28- Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (4228 Sayılı)	389
29- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Bu Kanunlarda Değişiklik Yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4229 Sayılı)	416
30- Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4231 Sayılı)	446
31- Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4232 Sayılı).....	453
32- 26.10.1990 Tarih ve 3671 Sayılı Kanunun İki Maddesinin Değiştirilmesi ve İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (4234 Sayılı).....	483
33- Aydın İli Yenihisar İlçesi Adının "Didim" Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4235 Sayılı)	485
34- İşkencenin veya Gayriinsanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 1 ve 2 nolu Protokollerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (4237 Sayılı)	486
35- Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (4238 Sayılı)	489

36- 17.7.1964 Tarihli, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun (4247 Sayılı).....	489
37- Türk Kanunu Medenisinin 153 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun (4248 Sayılı)	524
38- Yüksek Öğretim Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4249 Sayılı)	532
39- İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılanmasına İlişkin 11 nolu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (4255 Sayılı)	540
40- Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4262 Sayılı)	542
41- Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun Bir Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin 9.10.1996 Tarih ve 4190 Sayılı Kanun (4263 Sayılı)	568
42- Afyon İli Dinar İlçesinde Meydana Gelen Deprem Afetinden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun (4264 Sayılı).....	569
43- Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4265 Sayılı)	586
44- Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına Bağlı Kurumlarda Döner Sermaye Teşkili ve İşletilmesine İlişkin Kanun ile Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4273 Sayılı).....	592
45- Kooperatifler Kanununun 92 nci Maddesi ile Ek 2 nci Maddesinin Birinci Fıkrasının 4 nolu Bendi Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun (4274 Sayılı)	597
46- Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4275 Sayılı)	605

47- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Kanunların Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (4276 Sayılı).....	615
48- Sendikalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4277 Sayılı)	630
49- Yükseköğretim Kanununun 59 uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4278 Sayılı).....	649
50- Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4279 Sayılı).....	658
51- Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (4280 Sayılı).....	667
2.1.2. Diğer Yasalar	672
2.1.3. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Tarafından Veto Edilen Yasalar	675
2.1.4. Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilen Yasalar	676
2.1.5: REFAHYOL Hükümeti Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi.....	677
 2.2. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (ANASOL-D HÜKÜMETİ) DÖNEMİ	693
2.2.1. Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'ın Başkanlığında 55. Hükümetin Kurulması Süreci.....	693
2.2.2. 55. Hükümetin Programı ve Güven Oylaması.....	693
2.2.3. İkinci Yasama Yılında 55. Hükümet Dönemindeki Yasa Faaliyetleri.....	720
1- Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun (4281 Sayılı).....	720
2- Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (4282 Sayılı).....	724

3- Yap-İşlet Modeli İle Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun (4283 Sayılı)	727
4- Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun (4301 Sayılı)	742
5- Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 5.6.1997 Tarihli Ve 4266 Sayılı Kanun (4302 Sayılı).....	765
6- 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine İlişkin 28.7.1996 Tarihli ve 488 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun (4303 Sayılı)	773
7- 12.7.1997 Tarihine Kadar Sorumlu Müdür Sıfatı ile İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun (4304 Sayılı)	776
8- Yükseköğretim Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (4305 Sayılı).....	789
9- İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun (4306 Sayılı)	794
2.2.4. Diğer Yasalar	859

III. BÖLÜM: ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ..... 860

3.1. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ..... 860

3.1.1. Üçüncü Yasama Yılında ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Yasa Faaliyetleri.....	872
1- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 492 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (4307 Sayılı).....	872
2- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun (4309 Sayılı).....	884

3- Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi Kuruluşu Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (4313 Sayılı).....	895
4- 388 Sayılı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4314 Sayılı).....	897
5- 4059 Sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (4315 Sayılı).....	903
6- Ailenin Korunmasına Dair Kanun (4320 Sayılı)	913
7- Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanuna 29.8.1996 Gün ve 4178 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici Madde 9'da Yer Alan Sürenin Uzatılmasına Dair Kanun (4321 Sayılı).....	930
8- 625 Sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulüne Dair Kanun (4322 Sayılı)	931
9- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 49 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun (4323 Sayılı)	942
10- Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun (4324 Sayılı).....	949
11- Olağanüstü Hâl Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4325 Sayılı)	951
12- Muhtaç Erbaş ve Er Ailelerinin Ücretsiz Tedavisi Hakkında Kanun (4341 Sayılı)	994
13- Mera Kanunu (4342 Sayılı)	1001
14- 3480 Sayılı Maluller ile Şehit Ve Dul ve Yetimlerine Tütün ve Alkol Ürünlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4355 Sayılı).....	1035

15- Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4356 Sayılı).....	1039
16- Vergi Kimlik Numarası Kullanımının Yaygınlaştırılması ve 1512 Sayılı Noterlik Kanunu, 2004 Sayılı İcra Ve İflas Kanunu, 2644 Sayılı Tapu Kanunu, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 3167 Sayılı Çekle Ödemenin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 5584 Sayılı Posta Kanunu ve 5682 Sayılı Pasaport Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4358 Sayılı)	1043
17- Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4360 Sayılı)	1068
18- Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4361 Sayılı)	1080
19- Emniyet Teşkilatı Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4362 Sayılı)	1086
20- Kooperatifler Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4363 Sayılı).....	1089
21- Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4366 Sayılı).....	1091
22- Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun (4367 Sayılı).....	1096
23- Mera Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (4358 Sayılı)	1136
24- Tuz Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4373 Sayılı).....	1139
25- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4374 Sayılı).....	1147

26- 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4375 Sayılı).....	1154
27- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun (4376 Sayılı)	1177
28- Sekiz İlçe ve Üç İl Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında 550 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve Bu Kararnameye Dört Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun (4377 Sayılı).....	1186
29- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4378 Sayılı).....	1189
30- Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun (4379 Sayılı).....	1197
31- 3194 Sayılı İmar Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun (4380 Sayılı)	1209
32- Seçimlerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 21 inci Dönem Milletvekili Genel Seçimleri ve Birlikte Yapılacak Mahallî İdareler Genel Seçimleri Hakkında Kanun (4381 Sayılı)	1216
3.1.2. Diğer Yasalar	1220

IV. BÖLÜM: DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ ..1223

4.1. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ	1223
4.1.1. Dördüncü Yasama Yılında ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Yasa Faaliyetleri.....	1223

1- İş Kanunu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile 572 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4382 Sayılı).....	1223
2- Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4386 Sayılı).....	1231
4.1.2. Diğer Yasalar	1245
4.1.3. ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi.....	1246
4.2. 56. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	1254
4.2.1. Bülent Ecevit Tarafından 56. Hükümetin Kurulması ve Güven Oylaması	1254
4.2.2. 56. Hükümet Dönemindeki Önemli Gelişmeler ve Seçimler..	1261
SONUÇ	1264

GİRİŞ:

1. 24 Aralık 1995 Tarihinde Yapılan Seçim Sonuçları ve Tepkiler

1991 yılındaki seçimler sonucunda, iki dönem üstü üste tek başına iktidara gelen Anavatan Partisi'nin üçüncü parti çıkmasıyla, DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuş ve Türkiye'de koalisyon hükümetleri dönemi yeniden başlamıştır. Aslında 1991'den 1995 yılına geçen dönemde, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ani ölümü, siyasette taşları yerinden oynatmış ve Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine de, Tansu Çiller, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olmuştur. Cumhuriyetin ilk kadın başbakanı olan Çiller, DYP Genel Başkanı olarak da siyasette etkin bir konuma ulaşmıştır. Tansu Çiller, DYP-SHP koalisyonunu (daha sonra gerçekleşen birleşme ile CHP) devam ettirmesine, hatta farklı genel başkanlarla (Erdal İnönü, Murat Karayalçın, Deniz Baykal) koalisyonu sürdürmesine karşın, parti içinde, Demirel'in bıraktığı kadro ile çalışmayı tercih etmemiştir.

1991–1995 yıllarında, ANAP yeniden güç kazanmaya çalışırken Tansu Çiller, DYP içindeki etkinliğini arttırma girişimlerine ağırlık vermiştir. Bu arada Refah Partisi de, 1980'den sonra ilk kez parlamentoda yer almanın verdiği moralle, daha etkin bir muhalefete yönelmiştir. Solda ise DSP, Bülent Ecevit'in ilkeleri doğrultusunda varlığını devam ettirme çabasına girerken SHP de, CHP'nin yeniden açılmasıyla, birleşme ve bütünleşme tartışmaları içine çekilmiştir.

Ancak 19. Dönem TBMM açısından, Turgut Özal'ın ölümü, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı, Tansu Çiller'in başbakanlığı ve SHP-CHP birleşmesi kadar; toplumsal olarak Sivas Olayları, ekonomik açıdan da 5 Nisan 1994 kararları yoğun gündem oluşturmuştur. Türkiye yaşanan ve yaşanması muhtemel olan siyasal, ekonomik ve toplumsal bunalımlarla erken seçime yönelmiş, sert ve yıpratıcı tartışma ortamında 24 Aralık 1995 seçimleri gerçekleşmiştir.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlere 12 siyasal parti katılmıştır. 34.155.981 kayıtlı seçmenden 29.101.469 kişi oy kullanmış, oyların 28.126.993'ü geçerli sayılmıştır. Seçime katılma oranı yüzde 82,3 olmuştur.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlerin kesin olmayan sonuçlarının ortaya çıkmasından sonra, İstanbul'da gazetecilerle sohbet toplantısı yapan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, seçim sonuçlarının birkaç gün içersinde kesinleşeceğini, TBMM'nin ise en yaşlı üyenin başkanlığında 8–9 Ocak tarihlerinde toplanabileceğini açıklamıştır. Demirel konuşmasının devamında; *“Türkiye ilk defa hükümet kuruyor değil, ilk defa seçimden çıkıyor değil, onun için hiç kavgaya gerek yok. Umarım ki Türkiye'nin yeniden bir seçime gitmek durumunda kalmaz, kalırsa da bu dünyanın sonu değildir”* demiştir. Cumhurbaşkanı'nın bu sözleriyle, seçimlerin sonucunda ortaya çıkan siyasi belirsizliği ortadan kaldırmak ve bu konuda kamuoyunu rahatlatmak amacı güttüğünü söylemek mümkündür.

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin kesin sonuçlarını 3 Ocak 1996 tarihinde açıklamıştır. Buna göre; seçimlere katılan siyasal partiler, aldıkları oylar, oy oranları ve elde ettikleri milletvekili sayısı şöyledir:¹

Refah Partisi (RP)	6126993	21.4	158
Doğru Yol Partisi (DYP)	5396009	19.2	135
Anavatan Partisi (ANAP)	5272818	19.6	132
Demokratik Sol Parti (DSP)	4118025	14.6	76
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	3011076	10.7	49
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	2301343	8.2	-
Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	1171623	4.2	-
Yeni Demokrasi Hareketi (YDH)	133889	0.5	-
Millet Partisi (MP)	127630	0.5	-
Yeniden Doğuş Partisi (YDP)	95484	0.3	-
İşçi Partisi (İP)	61428	0.2	-
Yeni Parti (YP)	36853	0.1	-
Bağımsızlar	133895	0.5	-

Seçim sonuçlarına bakıldığında, Refah Partisi dışındaki siyasi partilerin memnun olmadıkları, hiçbir siyasi partinin tek başına iktidara gelemediği için kesin olarak bir koalisyon hükümetinin kurulacağı, ancak bu koalisyon hükümetinin hangi partilerin katılımıyla kurulacağının belirsiz olduğu ortaya çıkmıştır. Siyasetteki bu belirsizliğin, siyasi çevrelerde olduğu kadar, başta ekonomik çevreler olmak üzere, tüm kamuoyunda ciddi kaygıların doğmasına neden olduğu bir gerçektir.

Refah Partisi'nin seçimlerden birinci parti çıkması kadar, CHP'nin, SHP'nin kendisine katılmasının verdiği gücü kullanamaması ve DSP'nin solun en büyük partisi olması da şaşırtıcı bir gelişme sayılmıştır. ANAP ve DYP ise eski genel başkanları, Turgut Özal ve Süleyman Demirel'li günlerini arar duruma gelmişler ve yeni genel başkanlar Tansu Çiller ile Mesut Yılmaz'ın birbirlerine dönük sert siyasal söylemlerinin hiçbir yarar sağlamadığını görmüşlerdir. Söz konusu seçim sonuçları, bir anlamda merkez sağ ve solun da çöküşünün başlangıcı olmuş ve bu süreç sonraki yıllarda da devam etmiştir.²

24 Aralık 1995 tarihindeki seçimler sonucu ortaya çıkan Meclis aritmetiği, bol seçenekli hükümet modellerini de gündeme getirmiştir.

¹ DİE

² DSP'nin 18 Nisan 1999 seçimlerindeki beklenmeyen yükselişi dışında, merkez sağ ve soldaki durum pek değişmemiştir.

Seçeneklerin bu denli fazla olması, nicel anlamda bir düşünsel zenginlik gibi görünmesine karşın, siyaseten bunalımların da habercisi olmuştur. 20. Dönem TBMM'nin, normal süresini tamamlayamayacağı, Türkiye'nin temel sorunlarına çözüm üretemeyeceği ve bol hükümetli bir sürece tanıklık edeceği, ilk günlerde belli olmuştur. Kısacası 1995 yılı seçimleri, siyasi çevrelerin gazını alamadığı gibi, geçmiş dönemlerden kalma gerilimleri de, yeni yasama sürecine taşımıştır.

Hükümeti kurma görevinin hangi parti başkanına verileceğinin ve hangi partilerin katılımıyla hükümetin kurulacağını tartışıldığı günlerde, 6 Ocak 1996'da Anavatan Partisi Başkanlık Divanı yapmış olduğu toplantıda, Genel Başkan Yardımcısı İmren Aykut, DYP'nin ANAP'ı Refah Partisi ile bir koalisyon hükümeti kurmaya doğru ittiğini, böyle bir durumda tüm sorumluluğun DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'e ait olduğunu dile getirmiştir.³

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal da, 6 Ocakta Cumhuriyet gazetesine vermiş olduğu demeçte, Refah Partisi'nin bulunduğu bir hükümetin Türkiye'ye zaman kaybettireceğini, gereksiz tartışmalara yol açacağını ileri sürerek, ANAP-DYP-DSP koalisyonunun gündemde olduğunu, CHP'nin ise tutumunun parti organları tarafından kararlaştırılacağını belirtmiştir.

Bu arada 8 Ocakta seçim sonuçlarını değerlendiren Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, sonuçların bir devrim olduğunu ve RP'siz bir hükümetin en fazla iki ay yaşayabileceğini ifade etmiştir.⁴

Parti liderlerin peşe açıklamalarının devam ettiği günlerde, olası hükümet senaryoları da yoğun olarak tartışılmış ve ilk bakışta Refah Partisi'nin yer almayacağı bir koalisyon hükümeti fikri ağırlık kazanmıştır. Merkez sağ ve solun başarısızlığının tartışıldığı ve Refah Partisi'ne karşı, özellikle siyasi yelpazenin solundan gelen yoğun tepkilerin yaşandığı bu dönemde, RP'li yöneticiler ise genelde ılımlı demeçleriyle partilerinin rejim için bir tehdit ve tehlike oluşturmadığını kanıtlamaya çalışmışlardır.

2. 20. Dönem TBMM'de Kurulların Oluşturulması

20. Dönem TBMM çalışmalarına, bu belirsizlik ortamında, 8 Ocak 1996 tarihinde başlamıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in teşrifleri ve en yaşlı üye sıfatıyla Süleyman Arif Emre'nin geçici başkanlığında çalışmalarına başlayan TBMM'de ilk gün yemin töreni yapılmıştır.

³ **Milliyet**, 7 Ocak 1996

⁴ **Hürriyet**, 9 Ocak 1996

20. Dönem TBMM'nin çalışmalarına başladığı tarih olan 8 Ocak 1996'dan bir gün sonra Türkiye, iç ve dış şok tesiri yapan iki önemli olaya sahne olmuştur. Sabancı Holding Yönetim Kurulu Üyesi Özdemir Sabancı, Toyotasa Genel Müdürü Haluk Görgün ve sekreter Nilgün Hasefe, Sabancı Center'in 25. katında uğradıkları saldırıda öldürülmüştür.⁵

Yine aynı gün İstanbul Ümraniye E Tipi Cezaevi'nde çıkan olaylarda ölenlerin cenaze törenini izleyen Evrensel Gazetesi muhabiri Metin Göktepe ölü bulunmuştur. Soruşturma sonucu, Metin Göktepe'nin polis tarafından gözaltına alındığı ve gözaltı sırasında dövülerek dışarıya bırakıldıktan sonra öldüğü anlaşılmıştır.

Bu iki olay 20. Dönem TBMM'nin son derece gergin bir süreç damgasını vuracağının ilk habercisi olmuştur. Sabancı Center suikastı ve Metin Göktepe olaylarının kamuoyunda yarattığı tepkinin devam ettiği günlerde faaliyetlerine başlayan 20. Dönem TBMM, bu olayların gölgesinde başkanlık seçimini gerçekleştirmiştir.

Bu arada TBMM Başkanlığı için, 25 Ocak'taki oylama, en son oylamada en yüksek oyu olan iki adayın katılmasıyla gerçekleştirilmiş ve oylama sonunda Refah Partisi İstanbul Milletvekili Aydın Menderes'in alması olduğu 196 oya karşılık, 343 Milletvekilinin oyunu alan Anavatan Partisi Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli TBMM başkanlığına seçilmiştir.⁶

⁵ Cinayetlerin, DHKP-C üyesi oldukları açıklanan üç kişi tarafından işlendiği anlaşılmıştır. Olayın faillerinden Mustafa Duyar 31 Aralık 1996'da Türkiye'nin Şam Büyükelçiliğine teslim olmuştur. Yurda getirilen Mustafa Duyar cinayetleri kendisinin işlediğini itiraf etmiş ve cezaevine konulmuştur. 15 Şubat 1999'da Afyon Cezaevi'nde çıkan olaylarda Karagömrük Çetesi olarak bilinen Nuri ve Vedat Ergin kardeşler tarafından öldürülmüştür.

⁶ TBMM Başkanlık için seçimlere 18 Ocak 1996 tarihinde başlanmış, İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir, Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli ve Gümüşhane Milletvekili Mahmut Oltan Sungurlu Meclis Geçici Başkanlığına verdikleri dilekçe ile aday olduklarını açıklamışlardır. İstanbul Milletvekili Aydın Menderes Sivas Milletvekili Abdülatif Şener ve Kayseri Milletvekili Abdullah Gül tarafından; Malatya Milletvekili M. Recai Kutun İstanbul Milletvekili Aydın Menderes ve Ankara Milletvekili Rıza Uluca tarafından; Çorum Milletvekili Yasin Hatipoğlu Sivas Milletvekili Musa Demirci ve Malatya Milletvekili M. Recai Kutun tarafından; İstanbul Milletvekili Süleyman Arif Emre Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve Mardin Milletvekili Fehim Adak tarafından aday gösterilmiştir. Aydın Milletvekili İsmet Sezgin ise dilekçe ile başvurarak aday olurken, aynı zamanda bir grup milletvekili tarafından Meclis Başkanlığına aday gösterilmiştir.

İlk tur oylamadan son çıkmaması üzerine 23 Ocak'ta yapılacak olana oylama öncesinde A. Talip Özdemir, Süleyman Arif Emre, Yasin Hatipoğlu, M. Recai Kutun ve M. Oltan Sungurlu Meclis Başkanlığına verdikleri dilekçelerle adaylıktan çekildiklerini açıklamışlardır. Böylece Meclis Başkanlığı için kalan üç adayla oylama başlamıştır. Mustafa Kalemli, Aydın Menderes ve İsmet Sezgin yapılan oylamada da hiçbir aday aranan 2/3 oy oranına ulaşamamıştır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, I. cilt, 1. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 55–57

TBMM Başkanlığı için yapılan oylamalar, 20. Dönem TBMM'nin ilginç koalisyonlara, işbirliği girişimlerine ve gruplaşmalara yol açacağına da ilk işaretlerini vermesi açısından önemli idi. Meclis Başkanlığı için yapılan son oylamaya ve sonrasındaki tepkilere bakıldığında seçimlerden birinci parti olarak çıkan Refah Partisi'ne karşı, parlamentodaki diğer partilerin birlikte hareket ettiklerini söylemek mümkündür.

Hükümeti oluşturma çalışmalarının devam ettiği günlerde, Meclis'te 1 Şubat'ta yapılan oylama ile Demokratik Sol Parti Ankara Milletvekili Uluç Gürkan, Refah Partisi Çorum Milletvekili Yasin Hatipoğlu ve Doğru Yol Partisi Tunceli Milletvekili Kamer Genç Meclis Başkanvekilliklerine seçilmişlerdir. Yine aynı gün Kâtip Üyeliklere Zeki Ergezen (Bitlis-Refah Partisi), Kazım Üstüner (Burdur-Demokratik Sol Parti), Ünal Yaşar (Gaziantep-Anavatan Partisi), Mustafa Baş (İstanbul-Refah Partisi), Salih Kapusuz (Kayseri-Refah Partisi), Ali Günaydın (Konya-Doğru Yol Partisi) ve Kadir Bozkurt (Sinop-Doğru Yol Partisi); İdare amirliklerine ise Veli Andaç Durak (Adana-Doğru Yol Partisi), Yücel Seçkiner (Ankara-Anavatan Partisi), Mustafa Yılmaz (Gaziantep-Demokratik Sol Parti) ve İbrahim Halil Çelik (Şanlıurfa-Refah Partisi) seçilmişlerdir.⁷ Böylelikle 20. Dönem TBMM'nin kurullarının seçimleri de tamamlanmıştır.

⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 1. cilt, 1. Yasama Yılı, 5. 8. Birleşim, s. 126

1. BÖLÜM: BİRİNCİ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ

1.1. 53. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (ANAYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ

1.1.1. Rize Milletvekili Mesut Yılmaz Başkanlığında 53. Hükümetin Kurulması Süreci

Türkiye, TBMM Başkanlığı için siyasal partilerin hamlelerinin yaşandığı günlerde, hükümet kurma çalışmalarına da sahne oluyordu. Yeni hükümeti oluşturma çalışmalarına TBMM Başkanlığı seçimleri öncesinde başlanmıştı. Türkiye'nin cinayetlerle sarsıldığı günde 9 Ocak 1996'da Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel hükümeti kurma görevini, seçimden birinci parti olarak çıkan Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a vermiştir.⁸

Parti genel başkanlarının Refah Partisiz hükümet formüllerini gündeme getirdikleri sırada hükümeti kurmakla görevlendirilen Necmettin Erbakan, ilk olarak 11 Ocak 1996'da DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ile görüşme yapmış ve birlikte hükümet kurma konusunda teklif götürmüştür. Ancak Tansu Çiller, görüşme sonrasında TBMM'de düzenlediği basın toplantısında; *"Temel konularda bu kadar farklı görüşleri savunan partilerin bir araya gelerek çözüm üretmelerinin çok zor olduğunu görüyoruz. Biz bir araya gelemeyiz"* diyerek Necmettin Erbakan'ın hükümet kurma teklifini reddetmiştir.⁹

13 Ocakta ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile yapmış olduğu görüşmeden, hükümet kurma konusunda umutla çıkan Necmettin Erbakan, RP-ANAP koalisyonu dışında hiçbir hükümet formülünün kalmadığını açıklarken, Mesut Yılmaz, *"Teklifin yapıcı unsurlarını değerlendireceklerini"* söyleyerek, hükümet kurma konusundaki umutları arttırmıştır.

Refah Partisi ile Anavatan Partisi arasında hükümet kurma konusunda yakınlaşmanın başlaması, ekonomik çevrelerde rahatsızlık yaratmış ve daha yüksek sesle ANAP-DYP koalisyonu dile getirilmeye başlanmıştır. Refah Partisi'nin tepki gösterdiği bu girişimler sırasında, 15 Ocak 1996'da Erbakan-Ecevit görüşmesi de gerçekleşmiş ve bu görüşmede Erbakan, RP'li bir hükümete destek istemiştir. Ecevit'in RP ile bazı temel konularda ayrıldıklarını ifade ettiği görüşme sonrasında, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile buluşmuş ve DSP'nin hükümetin kurulması konusunda üzerine düşeni yapacağını açıklamıştır.¹⁰ Bu arada seçimlerden hemen sonra DSP'den ayrılmış olan Iğdır Milletvekili Adil Aşırım, Anavatan Partisi'ne katılmış ve böylece ANAP'ın Meclis'teki sandalye sayısı 133 olmuştur.

Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, hükümet kurma konusunda umutlarının azaldığı bir dönemde CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile de görüşme yaparak destek istemiş ve olumlu geçtiğini ifade ettiği konuşma sonrasında, hükümet kurmak gibi bir ısrarlarının olmadığını açıklamıştır.

⁸ **Milliyet**, 10 Ocak 1996

⁹ **Hürriyet**, 12 Ocak 1996

¹⁰ **Hürriyet**, 16 Ocak 1996

Anavatan Partisi'nin Refah Partisi ile bir hükümet kurmayacağını kesin olarak açıklamasından sonra, Necmettin Erbakan, 19 Ocak 1996'da hükümet kurma görevini Cumhurbaşkanına iade etmiş ve aynı gün Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'e vermiştir.¹¹

Hükümeti kurma görevini üstlenen Tansu Çiller, ileriye dönük olumlu mesajlar veren ve işbirliği öneren konuşması sırasında, Refah Partisi'ne koalisyon önerisi götürmeyeceğini özellikle belirtmiş ve sonraki günlerde yapmış olduğu açıklamalarla da hükümet kurma konusunda Anavatan Partisi'ne öncelik vereceklerini dile getirmiştir. DYP-ANAP arasındaki olumlu havanın sürdüğü bir dönemde, 23 Ocak 1996'da Tansu Çiller ile bir görüşme yapan Mesut Yılmaz, bu görüşmeden bir gün sonra, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit ile de buluşmuş ve Tansu Çiller'in başbakan olmasına parti olarak karşı olduklarını açıklamıştır. Yılmaz konuşmasının devamında; *"Biz ancak başarılı olacağına inandığımız hükümete gireriz. Bir kişiyi başbakan yapmak ve bazı hesapların açılmaması için o hükümete girmeyiz"* demiş ve yine aynı konuşmada *"Sayın Çiller RP'nin hükümete girmesini istemiyorsa ya başbakanlık ısrarından vazgeçer ya da bizim kuracağımız azınlık hükümetine destek verir. Azınlık hükümeti kurulursa biz DSP ile kurmak isteriz"* ifadelerine yer vermiştir.¹²

Tansu Çiller ile Mesut Yılmaz arasında 24 Aralık seçimleri öncesinde başlayan tartışmanın bitmediğini ve hükümet bunalımının da henüz aşılamadığını gösteren bu açıklamalar sonrasında da iş çevreleri DYP-ANAP koalisyon hükümeti fikrinden vazgeçmemişlerdir.

ANAP Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin TBMM Başkanı seçilmesi de hükümet kurma çalışmalarını olumlu etkilememiş ve bir gün sonra ANAP Grup Başkanvekili Ülkü Gökalg, partisinin Merkez Karar Yönetim Kurulu'nda, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in ilk sıranın kendilerinden başlaması şartıyla önerdiği dönüşümlü başbakanlık modelinin reddedildiğini açıklamıştır. Bu açıklamalar hükümet bunalımının, bir anlamda başbakanlık bunalımına dönüştüğünün işaretleri sayılmış ve kamuoyu hükümetin niteliğinden çok, başbakanının kim olacağı sorusunun cevabıyla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır.

Başbakanlık görevini de yürüten Tansu Çiller, DYP-ANAP koalisyon hükümeti ihtimalinin zayıfladığı günlerde, Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan ve Deniz Baykal ile de görüşme yapmış ve özellikle de Ecevit ile yapmış olduğu görüşmede DYP azınlık hükümeti için destek istemiştir.

¹¹ **Milliyet**, 20 Ocak 1996; **Hürriyet**, 20 Ocak 1996, **Sabah**, 20 Ocak 1996

¹² **Hürriyet**, 24 Ocak 1996

20. Dönem TBMM, ilk iki ayını (yaklaşık 60 gün) seçim öncesinde kurulmuş olan hükümetle geçirmek zorunda kalmıştır. Zaten bir seçim hükümeti olarak kurulmuş olan Tansu Çiller başkanlığındaki koalisyon hükümetinin, 20. Dönem TBMM'nin toplanmasından sonra herhangi bir ciddi siyasal girişimde bulunmamaya özen gösterdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte söz konusu koalisyon hükümeti, iç politikada icraata yönelmemekle birlikte, dış politikada Türkiye'nin önemli sorunları karşısında tepkisiz kalmamıştır. Bunun en çarpıcı örneğini Yunanistan ile yaşanan Kardak krizi oluşturmuştur. İlk kez 20 Ocak 1996'da Yunanistan'da yayınlanan Gramma gazetesinde çıkan "Türkiye'den Aşırı Tahrik" konulu haberle Yunan kamuoyunun dikkatine sunulan konu, kısa zamanda Türkiye ile Yunanistan arasında bir egemenlik sorununa dönüştü ve uluslararası bir niteliğe bürünmüştür.¹³

Bir grup Yunanlının Kardak kayalıklarına Yunan bayrağını dikmeleri Türk kamuoyunda tepkiyle karşılanmış ve bu bayrak Hürriyet gazetesi muhabirleri tarafından indirilerek yerine Türk bayrağı çekilmiştir. Kısa bir süre sonra bu kez Yunan sahil güvenlik botuyla gelen Yunan askerleri Türk bayrağının yerine kendi ülkelerinin bayrağını dikmeleri, Türk-Yunan ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir. Türk savaş gemilerinin gözetiminde Sualtı Taarruz Timlerinin (SAT) 31 Ocak 1996'da Kardak'a bitişik kayalıklara çıkmaları sonucunda Yunan bayrağı bir kez daha indirilmiş ve ABD'nin de araya girmesiyle iki ülkeyi savaşın eşiğine getiren kriz o an için atlatılmıştır.¹⁴

Dış politikada yaşanan bu kriz sırasında yeni parlamentonun toplanması nedeniyle istifa etmiş olan Tansu Çiller hükümetinin bulunması ilginçtir. Yeni hükümet arayışlarının devam ettiği günlerde 20. Dönem TBMM henüz bir hükümet çıkarmamasına karşın Kardak krizinde son derece kararlı bir tutum sergilemiş ve hükümetin yanında yer almıştır.

Bu arada dış politikada böylesi ciddi krizle karşı karşıya kalan Meclis, Tansu Çiller başkanlığındaki koalisyon hükümetinin geçici olduğundan hareketle yeni hükümetin kurulmasına değin yasa faaliyetleri konusunda herhangi bir adım atmamıştır. 20 Dönem TBMM'nin ilk iki ayı sözlü ve yazılı sorularla gensoru, genel görüşme, meclis soruşturması ve meclis araştırması önergeleriyle geçmiştir.

¹³ "Figen Akat" adlı bir Türk teknesinin 27 Aralık 1995'te Bodrum'un Turgutreis beldesine 3.8 mil uzaklıktaki Kardak kayalıklarına oturması üzerine söz konusu teknenin Türkler tarafından mı, yoksa Yunanlılar tarafından mı kurtarılacağı sorunu ortaya çıktı. Bir başka deyişle Kardak kayalıklarının hangi ülkeye ait olduğu tartışmaları başladı. Türkiye'nin Kardak kayalıklarının kendisine ait olduğu yolunda 29 Aralık 1995 tarihinde verdiği notaya, Yunanistan 10 Ocak 1996 tarihinde cevap vermiş ve kayalıkların İtalya'dan devralınan adalara bağlı olduğunu, bu nedenle de mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ileri sürmüştü.

¹⁴ Bu konuda bkz. Yüksel İnan-Sertaç H. Başeren, **Kardak Kayalıklarının Statüsü**, Ankara, 1997; Onur Öymen, **Silahsız Savaş. Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi**, İstanbul 2005

2 Şubatta Mesut Yılmaz ile bir kez daha görüşen Tansu Çiller, bütün modelleri önerdiğini, ancak Yılmaz'ın bu önerileri yetkili kurullarına bile götürmeden reddettiğini söyleyerek, artık görüşülecek bir şeyin kalmadığını açıklamıştır. Mesut Yılmaz ise Çiller'in başbakanlık ısrarından vazgeçmediğini, bütün önerilerde de değişmeyen tek noktanın Çillerin başbakanlık isteği olduğunu ileri sürmüştür.¹⁵

Bu görüşmeden bir gün sonra ise Tansu Çiller hükümeti kurma görevini iade etmiş ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de aynı gün görevi Mesut Yılmaz'a vermiştir. Temaslara başlayan Yılmaz, partisinde hiçbir milletvekilinin Refah Partisi ile koalisyona gidilmesine karşı olmadığını ifade ederek, hükümet arayışlarına bir başka yön daha kazandırmıştır. Yılmaz'ın, Deniz Baykal ve Bülent Ecevit ile yapmış olduğu görüşmelerde, hem Ecevit hem de Baykal ANAP-DYP koalisyon hükümetini önermişlerdir.

MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş ve HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak'la da görüşerek, hükümet kurma çalışmaları hakkında bilgi veren Mesut Yılmaz, 8 Şubatta Tansu Çiller ile de sonuçsuz bir görüşme yapmış ve ardından bir kez daha Bülent Ecevit ile buluşarak, hükümet konusundaki fikirlerini almıştır. Bülent Ecevit, bu görüşme sırasında da Refah Partisi'nin hükümette yer almasının rejim için tehdit oluşturacağını yinelemiştir.¹⁶

DYP ile ilişkilerin kopması, CHP ve DSP'nin de sayı olarak yetersiz kalmaları ANAP-RP yakınlaşmasını doğurmuş ve her iki partinin de önde gelen yöneticilerinin ılımlı mesajları ön plana çıkmıştır. Hatta gazetelerde Mesut Yılmaz'ın, Refah Partisi'nin denemesi gerektiğini savunan demeçlerinin çıkması¹⁷ ve Mesut Yılmaz ile Necmettin Erbakan arasında yapılan görüşmede, iki parti arasında işbirliğine doğru gidişin başlaması,¹⁸ Ecevit'in, Refah Partisi'ne karşı olan tutumunun daha sertleşmesine yol açmış ve RP'nin rejim için bir tehlike olduğu fikrini sık sık yinelemesine neden olmuştur.

Neredeyse tüm ekonomik ve siyasi çevrelerin tepkisine yol açan ANAP-RP arasındaki hükümetin kurulmasına dönük görüşmeler, 24 Şubatta anlaşmazlıkla sonuçlanmıştır. Mesut Yılmaz, Türkiye'ye bir yararı olmayacağını ve ülke sorunlarından çok kendi arasındaki sorunları çözmeye yönelecek bir hükümet sorumluluğuna girmemeyi kararlaştırdıklarını açıklarken, Necmettin Erbakan, RP'nin her türlü özveriye sergilemelerine rağmen iki partinin uyum sağlayamadığını ve RP dışında kurulacak bir hükümetin Türkiye'nin sorunlarını

¹⁵ **Milliyet**, 3 Şubat, 1996

¹⁶ **Hürriyet**, 9 Şubat 1996

¹⁷ **Hürriyet**, 21 Şubat 1996

¹⁸ Bu konuda ANAP ile RP arasında bir hükümetin ön protokolünün bile yapıldığı, 17 icracı bakanlığın, 8'nin ANAP'a, 9'nun da RP'ye verilmesinin kararlaştırıldığı haberleri çıkmıştır. Hakan Akpınar, **28 Şubat. Postmodern Darbenin Öyküsü**, İstanbul, 2001, s. 32

çözemeyeceğini dile getirmiştir.¹⁹ Mesut Yılmaz'ın bu kararında, Genelkurmay Başkanlığı'nın Alparslan Türkeş, aracılığıyla Meclis Başkanı Mustafa Kalemli'ye göndermiş olduğunu mesajın etkili olduğu öne sürülmüştür.²⁰

ANAP-RP görüşmelerinin kesilmesinin hemen ardından, bu kez ANAP-DYP yakınlaşması başlamış ve iki parti arasında koalisyon yapılması için, daha ciddi bir görüşme sürecine girilmiştir. Bu arada Bülent Ecevit ile görüşen Mesut Yılmaz, DSP'nin, kurulacak olan ANAP-DYP koalisyon hükümetine dışarıdan destek vereceğini açıklamışsa da, Bülent Ecevit, ANAYOL Hükümetine “*çekimser oy vererek*” dışarıdan destek vereceklerini ifade etmiş ve konuya açıklık getirmiştir. 28 Şubat 1996 tarihinde ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile DYP Genel Başkanı Tansu Çiller arasında yapılan görüşme sonrasında, hükümetin kurulması konusunda genel hatlarıyla görüş birliği sağlandığı bildirilmiş ve 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan seçimler sonucunda ortaya çıkan siyasi belirsizliğin giderilmesi yolunda son noktaya gelinmiştir.²¹

ANAP ve DYP'nin üst düzey yetkilileri arasında yapılan görüşmeler sonucunda hükümetin oluşumu ve dönüşümlü başbakanlık uygulaması konularında anlaşmaya varılmış ve nihayet 3 Martta ANAP-DYP arasında azınlık hükümetinin protokolü ile diğer anlaşma koşulları imzalanmıştır.

Hükümetin kurulması yolunda çok önemli bir adımın atıldığı gün, seçimlerde ANAP listesinden milletvekili seçilen BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu ve altı milletvekili, ANAP'tan istifa ederek, partilerine geri dönmüşlerdir.²²

ANAP-DYP koalisyon hükümetinin kurulmasının kararlaştırılması, DSP tarafından genel anlamda daha ılımlı ifadelerle karşılanırken, RP ve CHP, böyle bir hükümetin kurulmasının Türkiye'nin sorunlarını çözemeyeceğini iddia etmişler ve hatta RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Anavatan Partisi ile birlikte bir hükümet kurmalarını rantiyecilerin ve dış güçlerin engellediğini ve bu kimselerin orduyu da emellerine alet etmek istediklerini iddia etmiştir.

6 Mart 1996 tarihinde Mesut Yılmaz'ın Cumhurbaşkanı'na sunduğu yeni bakanlar kurulu üyelerinin atandığına ilişkin tezkerenin Meclis'te okunmasıyla 53. Cumhuriyet hükümeti kurulmuştur. Aynı zamanda yeni hükümetin programı ve güven oylamasıyla ilgili olarak Meclis'te izlenecek takvim de belirlenmiştir. TBMM Başkanı Mustafa Kalemli Hükümet programının 14 Mart'ta okunmasını önermişse de, Başbakan Mesut Yılmaz bakanlar kurulu ile ilgili tezkerenin okunduğu gün, bir başka deyişle 7 Martta programı sunmak istediğini açıklamıştır.²³

¹⁹ **Hürriyet**, 25 Şubat 1996

²⁰ Akpınar, **a.g.e.**, s. 33

²¹ **Hürriyet**, 1 Mart 1996

²² **Milliyet**, 4 Mart 1996

²³ **Hürriyet**, 7 Mart 1996; **Milliyet**, 7 Mart 1996; **Sabah**, 7 Mart 1996

1.1.2. ANAYOL Hükümetinin Programı ve Güven Oylaması

Hükümet programı belirtildiği gibi, 7 Martta Başbakan Mesut Yılmaz tarafından Meclis'te okunmuş, ardından 10 Martta program üzerine görüşmeler yapılmıştır.

Mesut Yılmaz'ın kurmuş olduğu 53. Cumhuriyet Hükümetinin, Başbakan tarafından okunan programı aynen şöyledir:²⁴

“Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri;

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinin sonuçları, Yüksek Seçim Kurulunca ilan edilerek kesinleşmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yapısı ortaya çıkmıştır.

Bu seçim sonuçları, hiçbir siyasi parti grubuna tek başına hükümet kurma imkanı vermediği gibi, ilk üç parti, ülkemizde ilk defa, yüzde 19 ile yüzde 21 arasında birbirine çok yakın oy alarak Parlamente'ye girmişlerdir.

Bu durum, daha önce ülkemizde uygulanan hükümet modellerinden farklı, yeni bir hükümet modelini geliştirme ihtiyacını doğurmuştur.

Aziz milletimizin 24 Aralık seçimleriyle ortaya koyduğu tercih, uygulanacak hükümet modelinde, siyasi partilerimizin daha geniş çerçeveli uzlaşma, fedakarlık ve her alanda uyumlu işbirliği yapmaları ve Başbakanlığın dönüşümlü olduğu bir hükümet modelini zorunlu kılmuştur. Bu ihtiyacı tespit eden Doğru Yol Partisi ve Anavatan Partisi ülkemizin karşı karşıya bulunduğu iç ve dış siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların çözümü için sunduğu programın gücüne güvenerek, bazı siyasi partilerimizin böyle bir hükümetin kurulmasını anlayışla karşılayacaklarına ve kolaylık göstereceklerine ilişkin beyanlarını da dikkate alarak bir hükümet kurmaya karar vermişlerdir. Bu partilerimizin verdikleri destek, bugünkü Meclis aritmetiği içerisinde çözüm imkânı vermiş ve demokrasiye olan inancı güçlendirmiştir. Bu desteğe teşekkür ediyoruz.

Esasen, seçimlerden hemen sonra, her iki partinin yönetimleri, birbirleriyle koalisyon kurmaları konusunda yoğun bir kamuoyu talebine muhatap olmuşlardır. Halkımızın tercihini yansıtan bu hükümetin devamlı olması ve ülkemizin sorunlarını çözmesi için her türlü çaba gösterilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Özellikle, seçimden sonra kurulan her hükümetin, geçmişin muhasebesini yapmak gibi önemli bir sorumluluğu bulunduğunun idraki içerisinde olmamıza rağmen, bugün karşı karşıya olduğumuz sorunların, ülkemizin ve milletimizin menfaatleri istikametinde çözümü bakımından, geçmişin olumlu veya olumsuz taraflarını değerlendirmeyi, Yüce Heyetinizin ve Aziz Milletimizin takdirine bırakmayı daha doğru buluyorum.

²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 2. cilt, I. Yasama Yılı, 20. Birleşim, s. 7-25

Ancak, bu vesile ile, geçmiş dönemlerde, bugün veya yarın ortaya çıkmış veya çıkacak her türlü yolsuzluğun üzerine gitmekte kararlı olduğumuzu, ayrıca, devletin şeffaflaşması konusunda gerekli tedbirleri alacağımızı Yüce Heyetinize arz etmeyi zorunlu görüyorum.

Milletçe zor bir dönemden geçtiğimiz muhakkaktır. Bundan dolayı, herkesin, en başta da Meclis çatısı altında görev yapan siyasi partilerimizin, ülke şartlarını, engin bir sorumluluk duygusuyla değerlendireceklerine inanıyoruz. Alışlagelmiş iktidar muhalefet üslup ve anlayışıyla sorunlara yaklaşmayı, sorunların çözümünü zorlaştıran bir unsur olarak görüyoruz.

Milletimiz bizden, hoşgörü, uzlaşma, işbirliği ve dayanışma örneklerini sergilememizi beklemektedir. Böylesi bir davranış, hepimize, özellikle de bu müesseseye itibar ve güç kazandıracaktır.

Ülkemiz, sahip olduğu tarihi, coğrafi avantajları ve yetişmiş insan potansiyeliyle milletlerarasındaki gelişmişlik yarışının ön sıralarında yer almaya layıktır. Doğru yaklaşımlar, sağlıklı politikalar, gerçekçi çözümler üretilebildiği, vatandaşımızın önündeki engeller kaldırıldığı takdirde milletimizin ulaşamayacağı hedef yoktur. Büyük Atatürk'ün önderliğinde milletimizin kurduğu Türkiye Cumhuriyetini, Anayasamızda ifadesini bulan temel ilkeleri ile korumaya ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaya kararlıyız.

Milli, manevi ve tarihi değerlere sahip ve bunlara sadakatle bağlı olmayı temel hedeflerimizden biri olarak kabul ediyoruz.

Devletin temel görevi, bilgi çağının gerektirdiği insanı yetiştirmek ve yeteneklerini en iyi biçimde kullanacakları gerekli ortamı ve imkanları sağlamaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Millet egemenliği, temel hakların güvence altına alınması, kanun önünde eşitlik, hukukun üstünlüğü, toplumsal, ekonomik ve siyasal çoğulculuk ve katılım, hoşgörü ve uzlaşma değerlerinin benimsenmesi gibi evrensel kabul görmüş istek ve değerler, sadece, gerçek ve güçlü bir demokrasi ile mümkündür.

Bu konuda yapılacak birinci öncelikli iş, demokrasimizi, demokrasiye yabancılaşmaktan, yozlaşmaktan ve ahlaki zaaflardan korumak ve kurtarmaktır.

Devlet, vatandaşa hükmeden yapısından çıkarılıp, vatandaşın yönettiği devlet haline getirilecektir. Bu amaçla, sivil toplum örgütlenmesine ağırlık kazandırılacaktır.

Hükümetimiz, ifade ve fikir hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti ve teşebbüs hürriyetinin daha da kökleşmesi ve gelişmesi için, geniş çaplı Anayasal ve yasal düzenlemelere gidecektir. Teröre, baskıya, cebir ve şiddete yönelmemek kaydıyla, ifade hürriyetinin önündeki tüm engeller ortadan kaldırılacaktır.

Din ve vicdan hürriyeti, ülkemizde de gelişmiş ülkelerdeki seviyesinde uygulanacaktır. Mezhebi ve meşrebi ne olursa olsun, her vatandaşımızın, din ve vicdan hürriyetini doya doya yaşaması en tabii hakkıdır. Bütün vatandaşlarımız ibadet ve inançlarında tam anlamıyla hür olacaktır. Hükümetimiz, laikliği, din ve vicdan hürriyetinin teminatı ve Anayasamızda ifadesini bulan şekliyle, Devletin, temel ve değiştirilemez niteliklerinden birisi olarak kabul eder.

Bu sebeplerle, yeni hükümet, siyasi, sosyal ve ekonomik hayatı sağlıklı bir seviyeye ulaştırmakla sınırlı kalmayacak, Türkiye'nin devlet ve toplum yapısını yeniden yapılandırmak görevini de yükleneyecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Şiddet ve terör olayları, özellikle, Güneydoğu Anadolu Bölgemizdeki dış kaynaklı bölücü terör, öncelikle ele alınması gereken, partilerüstü çok önemli bir sorundur. Bu sorun, demokrasimizin ve gelişmemizin önündeki en önemli engeldir. Hükümetimiz, ülkenin neresinde meydana gelirse gelsin, şiddet ve terör olaylarıyla mücadeleyi içte ve dışta kararlılıkla sürdürecektir.

Türkiye Cumhuriyeti üniter bir devlettir. Bu devleti kuran aziz milletimizin, Cumhuriyetimizi ve demokrasimizi benimsemeye, sürdürme ve geliştirmede rıza ve irade birliği vardır. Bu birlik ve beraberlik şuuru, sorunun çözümünü kolaylaştıracak en önemli unsurdur.

Hükümetimiz, vatandaşımızı, ayırım gözetmeden, bir bütün olarak kucaklayan anlayışla çalışmalarını sürdürecektir. Bu anlayış, milli birliğimizi pekiştirecek, demokrasimizin, çağımızda gelişen anlamıyla bütünleşmesine yardımcı olacaktır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Şiddet ve terör yolu ile devletin varlığına ve demokratik otoritesine saldırı, insan hak ve hürriyetleri çerçevesine giremez ve hiç bir hukuk sisteminde kabul edilemez. Devletin görevi, hukuka ve insan haklarına bağlı demokratik bir devlet anlayışını tavizsiz uygulamaktır. Hükümetimiz, bu temel anlayışa sıkı sıkıya bağlı kalacaktır.

Terör ve anarşi yaratanlar, cebir ve şiddet kullananlar, en sert ve kararlı cevabı alacaklardır.

Hükümetimiz, sorunların çözümü için genel tedbirlerin yanı sıra şu tedbirleri de alacaktır:

Olağanüstü hal tedricen kaldırılacaktır.

Geçici köy koruculuğu sistemi gözden geçirilecek ve aksayan yönleri ıslah edilecektir.

Terörle mücadelede terörist ile masum halk mutlaka ayrılacaktır.

Yöre halkının terk ettiği; fakat güvenliği sağlanan köylerine dönmeleri için bütün imkanlar seferber edilecektir; dönemeyenlerin konut edinmeleri hızlandırılacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yaşayan insanlarımıza refah ve huzur getirilecek ekonomik ve sosyal tedbirler alınacaktır.

Güneydoğu Anadolu Projesine hız kazandırılacaktır.

Yörede yatırımları artırmak için, devlet imkanlarının yanı sıra özel sektör, daha yaygın bir şekilde devreye sokulacaktır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

Hükümetimiz, demokratik siyasi mücadelede tek yolu ikna, uzlaşma ve fikirlere hürmet olarak görür; hür, bağımsız, gelişmiş, itibarlı, büyük ve güçlü Türkiye idealine ulaşmayı en önemli gayesi sayar.

Huzur ve güvenin sağlam ve kalıcı temellere oturtulması siyasi, ekonomik ve sosyal politikaların bir bütünlük içerisinde uygulanmasına ve birbirleriyle ahenkli ve dengeli yürütülmesine bağlıdır.

Huzur ve güvenin bedelinin, demokrasi düzeninden, hak ve hürriyetlerden vazgeçmek olamayacağına samimiyetle inanmaktayız.

Yüce Meclisimizin Değerli Üyeleri;

Dengelerin, güven ortamının tesisi ve serbest piyasa ekonomisinin tüm koşullarını sağlayacak ortam yaratılması ekonomik icraatımızın ana hedefi olacaktır.

Gümrük Birliğine girişimiz yeniden yapılanmanın önemini daha da artırmaktadır. Hükümetimiz, her şeyden önce Gümrük Birliğinin başarılı olmasını ve ülkemizi Avrupa ile bütünleşmeye götürmesini hedeflemekte, bunun için de ekonomimizin ciddi boyutlara ulaşan rekabet gücü sorunlarının çözülmesini gerekli görmektedir.

Ekonomik programımızın temel amacı, enflasyonla etkin bir şekilde mücadele etmek ve fiyat istikrarını sağlayarak ülkemizi sürekli bir ekonomik büyüme ve gelişme süreci içerisine sokmaktır.

Bu amaçla ekonomide istikrara yönelik önlemler süratlendirilecektir. Vergi konusunda bütün ekonomik faaliyetleri kapsayacak düzenlemelere gidilecektir. Devletin ekonomideki payı azaltılacak, başta tarım olmak üzere bütün üretim politikaları uluslararası rekabet esasına göre düzenlenecektir.

Ekonomik faaliyetlerde devletin başlıca rolü istikrar ortamının temini ve özel teşebbüsün gelişebilmesi için gerekli alt yapıyı hazırlamaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Ekonomide dengelerin ve güven ortamının sağlanması birbiriyle uyumlu makroekonomik politikaların izlenmesiyle mümkündür. Bütçe ve kamu açıklarının hızla azaltılması, parasal disiplinin sağlanması ve finans sektörünün derinleştirilmesi için gerekli tüm önlemler süratle alınacaktır.

Temel amaç, enflasyonla etkin bir şekilde mücadele etmek ve istikrarlı büyümeyi sağlamaktır. İstikrarlı ve yüksek hızlı bir büyüme sonucunda ülkemizin kalkınması ve refahın hem istenen düzeye çıkarılması hem de yaygınlaşması mümkün olacaktır.

Faiz ve döviz fiyatlarının piyasada belirlenmesi esastır.

Uygulanacak para politikasının temel amacı, fiyat istikrarını sağlamak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini gerçekleştirmektir. Bu husus göz önünde bulundurularak, Türk mallarının dış rekabet gücünün devam ettirilmesi için, gerçekçi kur politikası izlenmeye çalışılacaktır.

Bütçe disiplininin sağlanması için, gelirlerin artırılması ve harcamaların kontrol altına alınması elzemdir.

Vergilendirmeye ilişkin olarak temel yaklaşımımız, vergi oranlarının yükseltilmesi değil, vergi tabanının yaygınlaştırılması ve böylece vergi adaletinin sağlanmasıdır.

Vergi tabanının genişletilmesi ve vergi yükünün çeşitli kesimler üzerinde daha adil dağılımını sağlamak amacıyla, tüm ekonomik faaliyetler belge düzeni içinde kayda alınacak ve vergilendirilecektir. Bunun yanında, ekonomide üretim ve istihdamın geliştirilebilmesi amacıyla, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükü hafifletilerek, tüketim üzerinden alınan vergilere ağırlık verilecektir.

Vergi sisteminin etkinlik ve verimliliğini azaltan ve vergi tabanını aşındıran istisna ve muafiyetlerin kapsamı, daha da daraltılacaktır.

Tüketim üzerinden alınan vergiler, Avrupa Birliği uygulamalarına uyum içinde, Katma Değer Vergisi modeliyle sürdürülecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği oluşturmasının bir gereği olarak, Özel Tüketim Vergisi Kanun Tasarısı yasallaştırılacaktır.

Hızlı büyüme ve kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kentsel gayrimenkul rantları, vergiye tabi tutulacaktır. Emlak vergisi, gayrimenkullerin rayicine uygun olarak gerçek değerlerini kavrayacak hale getirilecektir.

Gelir idaresi, kanunlarla kendisine verilen görevleri daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesinin temini amacıyla yeniden yapılandırılacaktır. Özellikle vergi denetimi, bilgi işlem olanaklarından yararlanılmak suretiyle etkinleştirilecektir.

Vergilendirme ile ilgili işlemlerin tek bir vergi numarası ile yürütülmesi ve vergi numarasının ekonomik faaliyetlerde kullanımını sağlamak amacıyla 1995 yılında başlatılan tek vergi numarası verilmesi uygulamasının yaygınlaştırılmasına devam edilecektir.

Vergi kanunlarındaki yatırım ve ihracat dışında kalan istisna ve muafiyetler daha da daraltılacaktır.

Kamu bankaları dahil, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu sektörü tarafından yapılmasına zaruret kalmayan hizmet ve faaliyetler süratle özelleştirilecektir.

Kamu yatırımları gözden geçirilerek, proje sayısı azaltılacak, yatırımların süratle tamamlanarak hizmete girmesi sağlanacak, altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir.

Sermaye piyasası daha şeffaf bir yapıya kavuşturulacak ve denetimi etkinleştirilecektir. Sermaye piyasasının derinleşmesi yoluyla, şirketlerimizin, yatırımları için kaynak sağlamaları mümkün olacaktır.

Bankacılık ve sigortacılık başta olmak üzere, finans sektöründe öncelikli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu sektörlerin yapılanması ve denetim mekanizmaları yeniden düzenlenecektir.

Devletin ve ekonominin yeniden yapılanması için düşündüğümüz bütün köklü tedbirler, kaynakların iyi kullanımına, sistemin daha verimli ve daha süratli çalışmasına, israfın ve kayıpların azalmasına yöneliktir.

Sosyal devlet ilkesi çerçevesinde, kamu yatırımlarında sağlık ve eğitim sektörlerine, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesine ve geleneksel kamu hizmetlerine, özellikle enerjiye, ağırlık verilecektir.

Bu çerçevede kamu yatırımları içinde eğitimin payı yüzde 12'ye, enerji sektörünün payı ise yüzde 22'ye yükseltilecektir.

Değerli Milletvekilleri;

1995 yılı için 40 milyar dolar civarında tahmin edilen döviz girişlerinin, dışa açılma ve uluslararası ekonomiye entegrasyon çerçevesinde 2000 yılında 90 milyar doların üzerine çıkması beklenmektedir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomide istikrarın sağlanması, Avrupa Birliği ile gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ve özelleştirmenin hızlandırılması neticesinde, 1996–2000 döneminde 10 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmektedir.

İşsizlik oranının 2000 yılında yüzde 8'in altına ineceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonunda 1996–2000 döneminde ilave 2 milyon dolayında kişiye yeni iş imkânı temin edilecektir.

Sağlanacak gelir ve harcama tasarruflarıyla kamu üzerindeki faiz yükü azaltılacak, buna karşılık başta yatırımlar olmak üzere verimliliğe katkıda bulunacak harcamalar artırılacaktır. Önümüzdeki beş yıllık dönemde kamu borç stokundaki artışın kamu yatırım harcamalarını aşmamasına özen gösterilecektir.

Kamu borçlanma gereğinin Gayri Safi Milli Hâsıla'ya oranının 2000 yılında yüzde 3 civarına gerilemesi öngörülmektedir.

Değerli Milletvekilleri,

Hedefimiz enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesidir.

Özelleştirme ve yap-işlet-devret modelinin de uygulanmasıyla özel kesimin enerji, ulaştırma ve haberleşme sektörlerinde yapacağı yatırımların payı artırılabilecektir. Kamu sektörüne ilaveten özel sektörün ve yabancı sermayenin de enerji yatırımlarına girişebilmesi için gerekli düzenlemeler süratle tamamlanacaktır.

Yabancı sermaye konusunda mevcut liberal politikaların uygulanmasına devam edilecektir.

Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması ve sermaye hareketlerinin, ülkenin üretim kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içerisinde geliştirilmesine önem verilecektir.

Mal ve hizmet ihracatının hızla artırılması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. Her alanda dünya fiyatlarıyla bütünleşilecektir. Kredi ve garanti mekanizmalarının çalıştırılması amacıyla gerekli finansman kaynakları Eximbank'a aktarılacaktır.

İthalatın ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için, Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacaktır ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır.

Tesvik politikaları, yeni istihdam imkânlarını geliştirme, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, çevrenin korunması, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlayacak şekilde uygulanacaktır. Ayrıca, ileri teknolojiyi sağlamak, uyarlamak ve üretmek için, işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları desteklenecektir.

Üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları desteklenecektir. Ülkede istihdamın ve üretimin en önemli dinamiklerinden olan esnaf ve sanatkarlar ile küçük ve orta boyutlu işletmelerin rekabet ve teknoloji gücünü yükseltecek, verimliliğini ve ihracat kapasitesini artıracak tedbirler alınacaktır.

Kalkınmanın ana unsurlarından biri sanayileşmektir. Uygun ekonomik ortam hazırlanarak sanayinin özel kesim ağırlıklı olarak gelişmesi sağlanacaktır.

Dünya piyasalarına entegre olma ve Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde, dışa açık, rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük hammadde ve insan kaynakları gibi avantajlarımızın değerlendirildiği bir sanayi yapısı özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulacaktır.

Sanayide verimliliğin ve kalitenin yükseltilmesi, esnek üretim sistemlerinin ve modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlanması ve katma değeri yüksek üretim yapısına ulaşılması temel amaçtır.

Sanayinin teşvikinde faaliyet bazında destek verilmesi temel ilke olacak, sanayinin rekabet gücünün korunup geliştirilmesi amacıyla, enerji gibi temel girdilerin dünya fiyatlarından temin edilmesi hedef alınacaktır.

Gelir dağılımının istikrarlı bir şekilde iyileştirilmesi, toplumsal refahın yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması esas alınacaktır.

Avrupa Birliği ile bütünleşmenin oluşturacağı değişim sürecinde, ülke gerçekleri çerçevesinde, uluslararası kurum ve kurallara uyum ve standartlara ulaşma temel hedef olacaktır.

Makroekonomik politikaların ve hedeflerin tespitinde ve sonuçların izlenmesinde kamuoyunun düzenli bir şekilde bilgilendirilmesine imkân veren uygulamalarla güven ortamının geliştirilmesine katkıda bulunulacaktır.

Bu politikalarla gerçekleştirilmesi hedeflenen hususlar ise şunlardır: Fiyat istikrarının kalıcı bir şekilde sağlanması; bütçe ve kamu maliyesine disiplin getirilmesi; sosyal güvenlik sisteminin, ekonomide kaynak israf eden bir yapıdan çıkarılarak kaynak yaratan bir yapıya kavuşturulması; Finansal sektörün üzerindeki devlet tarafından konulmuş bulunan yüklerin asgariye indirilmek üzere yeniden düzenlenmesi; ekonomi yönetiminin uyumlu bir şekilde çalışarak genel olarak düzenleyici ve yönlendirici bir fonksiyon ifa etmesidir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Tüketicinin korunmasında en önemli husus tam anlamıyla serbest piyasa düzeninin kurulmasıdır. Bu sayede bol ve çeşitli, aynı zamanda kaliteli ve ucuz mal ve hizmet temini mümkün olacaktır.

Bir taraftan tüketicinin eğitim ve bilgilendirilmesi yönünde çaba sarf edilirken, diğer yandan da standardizasyon, kalite garanti, sağlık ve güvenliği sağlayıcı kredi kolaylıkları getiren, rekabet şartlarını geliştiren bir ekonomik yapıyı oluşturmaya kararlıyız.

Bu amaçla, resmi çabaların yanında, gönüllü çalışmalara da her türlü desteği vereceğiz.

Yüce Meclisimizin Değerli Milletvekilleri;

Ekonomide verimliliği artırmak, maliyet yapısını rekabet edebilir seviyeye indirmek, serbest piyasa koşullarını sağlamak ve devletin ekonomide ticari ve üretici rol üstlenmesi yerine asli fonksiyonları olan adalet güvenlik ve büyük altyapı yatırımlarına zaman ve kaynak tahsisine imkan sağlamak amacıyla özelleştirme faaliyetlerine hız kazandırılacaktır.

Devletin üretimden çekilmesinin aracı özelleştirme değildir. Bu konudaki temel yaklaşımımız, kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi yanında fiyatlandırılabilir veya pazarlanabilir kamu hizmetlerinin de özel kesime devredilmesi yönündedir.

Özelleştirme ne kadar doğru bir yaklaşımsa onun ciddi, hukuki temelleri sağlam ve toplumsal olarak kabul edilebilir bir şeffaflık içinde gerçekleştirilmesi de o kadar doğru bir iştir. Bundan dolayı, özelleştirmede rekabetçi ortamın oluşturulmasına, tüketici haklarının korunmasına, gerekli teknolojik yenilemenin ve yatırımların gerçekleştirilmesine ve tekellerin oluşturulmamasına dikkat edilecektir.

Özelleştirme, ilke olarak kamu bankaları da dahil olmak üzere, bütün kamu iktisadi teşebbüslerini kapsayacaktır. Ancak özelleştirilmesi zaman alacak olan kamu iktisadi teşebbüslerinde, bunların özel kesim ilkelerine uygun olarak verimli çalışmalarını sağlayacak düzenlemelerin yapılması da sağlanacaktır.

Enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon kuruluşlarının ve hizmetlerinin özelleştirilmesine ilişkin yasal düzenlemeler 1996 yılının ilk yarısında çıkarılacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Tarım kesimimizi, dışa açılma ve dünya ile bütünleşme politikalarımızın bir unsuru olarak değerlendirerek, mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık vermek suretiyle, bunların üretim ve ihracatının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Tarım ürünlerinin serbest rekabet ortamında pazarlanmaları sağlanacaktır. Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin yönetimleri özzerleştirilecektir. Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri, Pankobirlik ve Tarım Kredi Kooperatifleri Birlikleri'nin etkinlik ve verimliliklerini artırabilmek amacıyla uygulamada tekerrürlerin kaldırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Ayrıca, üretimin yönlendirilmesi pazarlanması, üreticilere hizmet götürülmesi konularında faaliyet gösterecek olan üretici birliklerinin kurulmaları özendirilecektir.

Tarım ürünleri fiyatlarına olan devlet müdahaleleri azaltılarak, kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği verilmesi yoluna gidilecek, girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılacak, arz fazlası olan ürünlerin ürün kalitesi ve çeşitleri ile toprak durumu gibi kriterler de göz önüne alınmak suretiyle, ekim alanları sınırlandırılarak veya benzeri tedbirler alınarak, azaltılacak ve bunların yerine iç ve dış talebi olan ürünlere yönelmeleri özendirilecektir.

Hayvancılık sektörüne özel önem verilecek, özellikle, damızlık hayvan yetiştiriciliği, süt ve besi sığırcılığının geliştirilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. Meraların ıslahına, yetiştiriciye açılmasına yem bitkileri üretiminin artırılmasına ve hayvan hastalıklarıyla mücadeleye önem verilecektir.

Ülke ekonomisine kısa sürede katkı sağlayacak sulama projelerine öncelik verilecektir.

1995 yılı itibarıyla, 3,3 milyon hektar düzeyine ulaşmış bulunan sulanan arazi alanının, 1996–2000 döneminde 750 bin hektar ilavesiyle, dönem sonunda, 4 milyon hektara ulaşması beklenmektedir. Ayrıca, 300 bin hektar tarla içi geliştirme ve arazi toplulaştırması yapılacaktır.

Bu dönemde, Malatya Çat, Iğdır, Erzincan II. Merhale ve Aşağı Büyük Menderes Projeleri tamamlanacaktır. Diğer taraftan GAP kapsamında Aşağı Fırat I. Merhale Projesi ile 150 bin hektarlık alan sulamaya açılacaktır. Orta Anadolu ve Konya Ovası (KOP) gibi bölgesel sulama projelerine önem ve öncelik verilecektir.

Tohumculuk, aşılama, suni tohumlama ve tarımsal mücadelenin özel sektör tarafından yürütülmesi yaygınlaştırılacaktır.

Üretici bölgesi halleri, ürün ihtisas borsaları, vadeli işlem borsaları ve üretici birlikleri kurulabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Ziraat Odaları, demokratik bir yönetim yapısına kavuşturularak etkinleştirilecektir.

Çiftçi gelirlerine istikrar kazandırmak amacıyla, tarım ürünleri sigorta sistemi geliştirilecektir.

Ülkede, bitki, toprak, su kaynakları dengesini korumak, iyileştirmek amacıyla ağaçlandırma, erozyon kontrolü ve mera ıslahı çalışmalarına önem verilecektir.

Özel orman kurma ve toplum ormancılığı faaliyetleri desteklenecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Altyapı sektörlerinde hem etkinliğin sağlanması ve kamu dışı kaynaklardan yararlanılması hem de kapasite artışlarının süratle gerçekleştirilebilmesi için özelleştirmeye ağırlık verilirken, bu alanlarda özel kesimin yatırım yapmasını kolaylaştıracak, yap-işlet-devret de dahil olmak üzere, yeni finansman modelleri uygulamaya konulacaktır.

Enerji sektöründe ana hedef, ihtiyacımız olan enerjinin zamanında, güvenilir, ucuz ve kaliteli olarak temin edilmesidir.

Uluslararası yüksek teknoloji, sağlıklı çevre ve halkın güvenliğini ön planda tutan nükleer santraller kurulacaktır.

Elektrik enerjisinde, 2000 yılında toplam kurulu güç kapasitesinin 28 bin megavata, üretim kapasitesinin 140 milyar kilovatsaate, yükseltilmesini hedefliyoruz.

Komşu ve çevre ülkelerden getirilecek olan doğalgaz altyapısına hız verilecek, bu ülkelerdeki doğalgazın dünya piyasalarına ulaştırılması için doğalgaz boru hatlarının ülkemizden geçirilmesine çalışılacaktır. Aynı çalışmalar petrol boru hatlarında da yapılacaktır.

Yurt içinde ve yurt dışında petrol arama faaliyetlerine hız verilecektir.

Devlet, verimli işletmeciliği teşvik amacıyla, kömür ve diğer madenler işletmeciliğinden, gerekli sosyal ve teknik altyapı düzenlemelerini yaparak, tedricen çekilecek ve özel sektöre devredecektir. Verimli işletilme imkanı bulunmayanlar tasfiye edilecektir.

Ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına, altyapılarının geliştirilmesine ve verimliliğin artırılmasına önem verilecektir.

Karayolu, havaalanı, liman, yat limanı yapımına, kapasite ve standartlarının yükseltilmesine öncelik verilecektir.

2000 yılında, beton asfalt yol uzunluğu 8.500 kilometreye ulaştırılacak, 1996-2000 döneminde 500 kilometre bölünmüş yol hizmete alınacak ve 5.500 kilometre yolda geometrik standartların iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Aynı dönemde, 16.500 kilometre asfalt, 50.000 kilometre stabilize ve 2.000 kilometre beton köy yolu yapımı gerçekleştirilecektir.

Yurtiçi ihtiyacının karşılanması ve Orta Doğu, Asya ve Avrupa bağlantısının avantajlarından faydalanmak üzere otoyol yapımına devam edilecektir. Mevcut otoyolların işletme, bakım ve koruma tedbirleri alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarının zararının azaltılması ve sektördeki rolünün belirlenmesi için gerçekçi önlemler alınacak, kuruluş yeniden yapılandırılacaktır.

Deniz ticaret filomuzun, üçüncü ülkelerle ilgili taşımalardan yeterli pay almasını sağlayacak tedbirlerle, içedönük taşımalardan aldıkları payın yükseltilmesini sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Denizyoluyla yapılan taşımalardan aldığımız payın, tonaj bazından ziyade, navlun bazında genişletilmesi hedef alınacaktır.

Deniz ticaret filomuz, modern taşıma türlerini kapsayacak bir gençleştirmeye yöneltilecektir. Boğaz geçiş ve seyir güvenliği konusundaki çalışmalar hızlandırılıp geliştirilecektir.

Telekomünikasyon ve haberleşme alanında dünya ile entegrasyon çalışmalarına devam edilecektir.

Telefon santral kapasitesinin 2000 yılında 24 milyon hatta, telefon abone sayısının 23 milyon adete ulaşması beklenmektedir.

Telekomünikasyon alanında lisans verilmesi ve Türk Telekom A.Ş.'nin hisselerinin satılmasına ilişkin gerekli yasal düzenlemeler süratle yapılacaktır.

Posta idaresi yeniden yapılandırılacaktır.

Sivil havacılığın geliştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Suyu olmayan veya yetersiz olan yerleşim birimlerinin içme suyu ihtiyacının yapılınmada getirilecek olan düzenlemeler, kişiyi, hak ve hürriyetleri ile birlikte korumaya ve geliştirmeye yönelik olacaktır. Devlet, asli görevlerine dönecek ve vatandaşa hizmet verme amacıyla yeniden yapılandırılacaktır.

Devletin yeniden yapılanmasında hizmetin gerekli kıldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi temel hedefimizdir. Bu yaklaşımda, devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, asli görevlerine dönmesi ve bürokratik engellerin kaldırılması ana kuraldır.

Devletin vatandaşına güvenmesi temel ilkelerimizden birisidir. Fertlerin devlet ile olan ilişkilerinde vatandaşın beyanına güven esas alınacak, beyanın doğruluğunu araştırmak, ilgili kamu idaresinin görevi olacaktır.

Herkesin, yararlandığı ölçüde kamu hizmetlerinin bedelini ödemesi ilkesi esas alınacaktır. Bu ilkenin uygulanmasında, ödeme gücü olmayanlar ile sakat ve özürlüler korunacaktır.

Kamu görevlilerinin tümünü kapsayan, yetki ve sorumluluğu dengeleyen yeni bir kamu personel rejimi yürürlüğe konulacaktır.

Tutumlu bir devlet örgütünün gerekli kıldığı sayıda kamu görevlisi çalıştırılmak üzere, mevcut kadroların toplam sayısı beş yıl süre ile artırılmayacak, ihtiyaçlar, boşalan kadroların etkin kullanımıyla karşılanacaktır

Değerli Milletvekilleri,

Türkiye, dünya ile bütünleşebilmek için, hukuk sistemini gözden geçirerek evrenselleştirmek ve yasaları tüm vatandaşlar için tam bir eşitlikle uygulamak zorundadır.

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere; teşkilat yapısında, hukuk kurallarında, hakim, savcı ve adalet meslek mensuplarına ilişkin politikalarda köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Adalet sisteminde aranması gereken nitelikler, doğruluk, sürat ve ekonomik olmadır. Hak arama hakkından herkesin yararlanması esastır.

Yürürlükteki yasaların, eskimiş ve günün gereklerine cevap vermeyen yönleri, hukukun üstünlüğü ve hukuka objektif uygunluk açısından taranacaktır; ayrıca, hukuk dili açısından güncelleştirilecektir. Çağdaş, demokratik yapı ile bağdaşmayan hükümlerin metinlerden çıkarılması sağlanacaktır.

Yargıdaki tikanıklıklar ve birikimler, hızlı ve sağlıklı biçimde giderilecektir. Yargının şeffaflaştırılması, basitleştirilmesi ve hızlandırılması sağlanarak, yargıda değişim gerçekleştirilecektir.

Bu amaçla;

Yargı teşkilatı yeni bir yapıya kavuşturulacaktır.

Ceza hükümleri içeren kanunlardaki hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezalarının, idari para cezasına çevrilmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Cezaevlerinin idari ve fiziki yapılarıyla güvenlik tedbirlerindeki noksanlıklar giderilecek; hükümlüyü topluma yeniden kazandıracak çabalar hızlandırılacak ve güvenlik tam olarak sağlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Eğitimde, Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı, milli, manevi ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş; bilgili ilmi düşünceye sahip, herkese karşı saygılı ve hoşgörülü, sevgi dolu, laik ve çoğulcu demokrasiyi davranış haline getirmiş; kişisel sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı gelişmiş; bilgi ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek; kendi kendine yeterli ve güvenli; bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donanmış insanlar yetiştirmek temel amacımızdır.

Zorunlu eğitim, asgari 8 yıla çıkarılacaktır.

Öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine göre çeşitli meslek alanlarında eğitim görebilmeleri için, ilköğretimin ikinci kademesinde başlanmak ve ortaöğretimde yoğunlaştırılmak üzere, yönlendirme sistemine işlerlik kazandırılacaktır.

Yüksek öğretime geçişte yığılmaları önlemek üzere, orta öğretim yeniden yapılandırılacaktır. Orta öğretim programları, yüksek öğretime, mesleki teknik eğitime ve hayata yönlendirilecek biçimde yeniden düzenlenecek, bu bağlamda, ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünü yetiştirmek için, istihdama yönelik, meslek kazandırıcı ve mesleki gelişmeyi sağlayıcı çıraklık ve mesleki teknik eğitime önem, öncelik ve ağırlık verilecektir. Bu eğitimi alan gençlerimiz, kendi işlerini kurmaları için özendirilecek ve kendilerine iş yeri kurma kredisi sağlanacaktır.

Yüksek öğretim yeniden düzenlenecektir. YÖK, sadece koordinasyonun sağlanmasından sorumlu bir yapıya kavuşturulacaktır. Vakıf üniversitelerinin kurulması teşvik edilecektir.

Özel sektörün okul açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecek ve desteklenecektir.

Özel üniversitelerin kurulması için, gerekli yasal düzenlemelere gidilecektir.

Bilim ve teknoloji alanında, başta, ABD ve Avrupa Birliği olmak üzere, uluslararası işbirliğine önem verilecek, devletin önemli dış alımlarında bilim ve teknoloji yeteneğimizi yükseltici bilgi ve teknoloji transferine imkan sağlayacak uygulamalara gidilecektir.

Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenlenecektir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın, milli kültürlerini korumaları, vatandaşlarımızın çocuklarının, yaşadıkları ülkenin eğitim imkanlarından yararlanmaları ve Türkiye'ye dönüşlerinde Türk eğitim sistemine ve topluma uyumlarını kolaylaştırıcı tedbirler alınacaktır.

Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları ile yürütülen eğitimdeki işbirliği ve buna dayalı projeler daha etkin ve güçlü bir şekilde sürdürülecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sağlık sistemi, finansman, yönetim ve organizasyon, insan gücü, hizmet arzı ve mevzuat boyutlarıyla ele alınacaktır.

Devlet, bütün vatandaşlar için sağlık evi, sağlık ocağı, anaçocuk sağlığı merkezleri ve verem savaş dispanserlerinin sunduğu temel sağlık hizmetlerini bedelsiz olarak sunmaya devam edecektir.

Sağlık sigortası sisteminin yaygınlaştırılmasına paralel olarak hastaneler özelleştirilecektir.

İlke olarak, herkesin sağlık sigortası primi ödeyeceği ve nüfusun tümünün sağlık güvencesi kapsamına alınacağı sigorta sistemine aşamalı bir biçimde geçilecektir.

Sağlık sigortası primini ödeme gücü olmayanların, primi devletçe karşılanacak, böylece devlet, hizmet sunan kurumları değil, ihtiyacı olan kişileri destekleyecektir.

Sağlık Bakanlığı hastahane işleten bir kurum olmaktan çıkarılarak, ilgili kuruluşlarla koordineli bir şekilde, standart ve normları belirleyen ve bu esaslara göre denetleyen bir yapıya kavuşturulacak, yerinden yönetim anlayışı ile yeniden yapılandırılacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Ülkemizde iç barış ve huzurun sağlanması için çalışma barışının temini büyük önem taşımaktadır. Bu sebepten, devlet, işçi ve işveren üçlüsünün devamlı diyalog ve uzlaşma arayışı içinde olmaları gerekmektedir.

Bugün için, uzlaşma ve diyaloga daha fazla ihtiyaç olduğuna inanıyoruz. Hükümet olarak böyle bir ortamı tesis etmek için elden gelen gayreti göstereceğiz. Ekonomik ve Sosyal Konseye işlerlik ve devamlılık kazandıracağız.

Çalışma şartlarının iyileştirilmesi, çalışanların gelirden adil pay almaları, iş kazalarının önlenmesi, iş güvenliğinin sağlanması, toplu pazarlık düzeninin sağlıklı yürütülmesi, son anayasa değişikliğine paralel olarak kamu çalışanlarının sendikalaşması ile ilgili kanuni düzenlemelerin yapılması gibi temel konular başta olmak üzere, huzurlu bir çalışma ortamının tesisi için, ilgili taraflarla ve kuruluşlarla işbirliğine gidilecektir.

Memur ve emeklilerimizin içinde bulunduğu şartlar dikkate alınarak bütçe imkanlarına göre gerekli iyileştirme yapılacaktır.

Çalışma hayatımızın bir uzantısı olan yurtdışındaki vatandaşlarımızın Türkiye ile bağlarının devam ettirilmesi, milli benliklerinin korunması, çalışma şartlarıyla ilgili sorunların çözümü ile birlikte her çeşit hak ve menfaatlerinin korunmasına azami gayret gösterilecektir.

Özellikle, vatandaşlarımızın aile, eğitim, sosyal güvenlik, kesin dönüş yapmaları halinde kendilerinin ve çocuklarının uyum problemlerinin çözümü için her türlü çalışma yapılacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Sosyal güvenlik kurumları kronikleşmiş bir mali darboğaz içerisinde. Sosyal güvenlik kurumlarının sigorta hizmetleri, ilke olarak, nimet-külfet dengesi içinde ve kendi finansman imkânlarıyla karşılanacak, karşılığı ödenmemiş sigorta hizmeti verilmesinden kaçınılacaktır.

Özel sigortacılık mevcut sosyal güvenlik sistemine ilave ve isteğe bağlı bir sistem olarak desteklenecek ve bu kapsamda, özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecektir. Kişilerin özel sigortalara güvenini sağlayacak denetim hizmetleri artırılacaktır.

Devlet açısından önemli olan husus, herkesin bir sosyal güvenlik kuruluşuna üye olmasıdır. Biz, Hükümet olarak, sosyal güvenliği, ferdin güvencesi olması yönüyle demokratik rejimin sigortası olarak kabul ediyoruz. Devletin sosyal güvenlik ve emeklilik konularındaki görevi yeniden tanımlanacak ve esas itibarıyla, bir denetim görevi yapması sağlanacaktır. Kazanılmış hakları koruyarak, daha güvenli ve vatandaşların tasarruflarının en iyi şekilde değerlendirilmesini amaçlayan çalışmalara önem verilecek, sigortacılık kuralları esas alınarak sosyal güvenlik sorunlarının çözümüne gayret edilecektir.

Sigortalı olmak ve sigortalı çalıştırmaktan kaçışların nedenleri ortadan kaldırılacak ve tüm nüfusun sosyal güvenliğe kavuşturulması sağlanacaktır.

Sağlık kuruluşları sosyal güvenlik sisteminden ayrı olarak düzenlenecektir.

Özürllüler için gerekli sosyal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Ülkemizde iç barışın ve huzurun sağlanması için, çalışma barışının tesisi büyük önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımı, demokratik ve katılımcı yerinden yönetim ilkelerine uygun olarak, merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen çerçeve yasa çıkarılacaktır.

Bu yasayla, merkezi ve mahalli idarelerce yürütülecek hizmetlerin nitelikleri belirlenecek, merkezi idare tarafından yürütülen mahalli nitelikte hizmetlere ilişkin görev ve yetkilerin mahalli idarelere devri sağlanacak, mahalli idarelerin idari ve mali yapılarıyla, denetimlerinin esas ve usulleri belirlenecektir.

Merkezi idarenin, idari vesayet hakkı asgariye indirilmekle birlikte, bu hakkın, etkili olarak kullanılması için gerekli tedbirler alınacaktır. Belediye ve İl Meclislerinin oluşumu, muhtarlar dahil, halk temsilcilerinin daha büyük oranda katılımına imkan verilecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Mahalli idarelerin mümkün olan hizmet ve faaliyetlerinin özelleştirilmesi özendirilecek ve yönlendirilecektir.

Ülke nüfusunun büyük bir bölümünün yaşadığı İstanbul'un giderek büyüyen içme suyu, kanalizasyon, arıtma, çevre, ulaşım, asayiş gibi sorunlarını çözebilmek amacıyla özel bir yönetim şekli ve yapılanması uygulanacaktır.

Mahalli idarelerin gelir kaynakları, kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya imkân verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Belediye, İl Özel İdaresi ve köylerin gelirlerini düzenleyen kanunlarda yapılacak değişikliklerle yerel yönetimler güçlendirilecek, bu idarelerin vatandaşlarla ilişkileri kolaylaştırılacaktır.

Bütün vatandaşlarımızın bir yuvaya kavuşması, sosyal devlet anlayışımızın tabii bir sonucudur. Konut kooperatiflerine ve vatandaşlara sağlanan destek ve teşvikler artırılacaktır. Şehirlerin çevresini saran gecekondu ve kaçak inşaatlarla etkili bir şekilde mücadele edilecek, şehir altyapı yatırımları ve imar planları şehirlerin gelişmesinin önüne alınacaktır.

Düzenli şehirleşmeyi ve sağlıklı toprak kullanımını temin etmek üzere, belediye sınırları dışındaki yöreler de fiziki planlama bakımından denetleme altına alınacak ve yeni tedbirler getirilecektir.

Sayın Başkan, Yüce Meclis'in değerli üyeleri;

Çağdaş yönetim tekniklerinin hayata geçirilmesi yoluyla ve vatandaşın güven esasına dayalı olarak, bürokrasinin en aza indirilmesi ve yönetimin şeffaflaştırılarak vatandaş nezdinde güven unsurunun artırılması önemlidir.

Hukuk devleti ilkelerine bağlı kalarak, yolsuzluk olaylarına karşı etkili bir şekilde mücadele etmek, bizim için ahlaki, hukuki ve siyasi bir zarurettir. Koalisyon hükümeti, her türlü yolsuzluk olaylarının üzerine gitmeye kararlıdır.

Bu husus, devlete ve demokrasiye güvenin vazgeçilmez şartıdır. En başta milletvekili dokunulmazlığı olmak üzere, anayasal, yasal ve kurumsal hertürlü düzenleme yapılacaktır.

Devlet yönetiminde şeffaflık ve açıklık esastır.

Devletin yapım, kira, alım-satım işlerinde şeffaflık, açıklık ve rekabet sağlamak için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kırsal kesimden kentlere ve özellikle büyük metropollere yönelen hızlı bir kentleşme hareketi mevcuttur. Bu hızlı kentleşme, bir yandan kentsel altyapı ihtiyacını hızla artırırken, diğer yandan da önemli sosyoekonomik sorunlara yol açmaktadır.

Başta kamu arazileri kullanılmak üzere, altyapısı hazır planlı arsa üretilecek ve toplu konut uygulamalarıyla konut açığının giderilmesine çalışılacak; bu uygulamayla, aynı zamanda kamuya gelir sağlanacaktır.

Hızlı kentleşme ve artan nüfusun konut ihtiyacının karşılanabilmesi için, konut üretimi ve sahipliği teşvik edilecek; bu amaçla, kamuya ilave yük getirmeyecek şekilde, uygun finansman modelleri geliştirilecektir.

Kentleşme, arsa, konut ve kentsel altyapı ile ilgili tüm uygulamalar, bir bütünlük içerisinde ele alınacak ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyonla gerçekleştirilecektir. Yeni gecekondulaşmalara imkan vermemek için yaratılan rantların kamuya aktarılması sağlanacaktır.

Kentlerde tarihi, doğal ve kültürel değere sahip alan ve eserlerin korunması ve yenilenmesine önem ve öncelik verilecek; kent kimliğini oluşturan şehircilik ve mimari tarzlarını koruma ve geliştirme faaliyetleri teşvik edilecektir. Çevrenin korunması ekonomik, ticari, sosyal ve siyasi açılardan birbiriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir yaklaşımla ele alınacaktır.

Çevrenin kirlenmesi sonunda alınacak onarımcı politikalar yanında, öncelikle kirlenmeden korunmasını sağlayacak önleyici politikalar tercih edilecektir. Çevre politikaları tüm ekonomik ve sosyal politikalarla entegre edilecek ve bu amaçla ekonomik araçlardan azami düzeyde istifade edilecektir.

Toplumda çevre bilincinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimler arasında koordinasyon sağlanarak eylem planları yapılacaktır.

Kent planlamasında çevre düzeni imar planlarına uygun olarak hazırlanacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Toplum huzurunun sağlanabilmesi ve orta direğin güçlendirilmesi için işsizliğin azaltılması büyük önem taşımaktadır. Genel olarak ekonomik sistemde ve devletin yeniden yapılanmasında alacağımız tedbirler istihdamı artıracak ve işsizliği tedricen azaltacaktır.

Hedefimiz kamu sektöründe kadro şişkinliğiyle işsizliğe palyatif çözüm bulmak değil, özel sektör öncülüğünde yatırımları ve üretimi artırarak istihdam sağlamaktır.

Sosyal politikalarımızın hedefi de kaynağı da insandır; onun mutluluğu ve refahıdır. Bu hedefe ulaşmada en temel kurum ise ailedir. Ailenin güçlendirilmesi, neticede toplumun ve devletin güçlendirilmesidir. Bunun için, hükümet olarak, yalnızca merkezi plan ve programlara değil, yerel yönetimlerle ve sivil kurumlarla işbirliğine zaruret vardır. Özellikle yaşlılara, kimsesizlere, korunmaya muhtaç çocuklara, sakat ve özürlülere, aile dışına itilmiş kadın ve çocuklara yönelik sosyal hizmet politikalarımızda bu yeni yaklaşım esas olacaktır.

Kadın, aile kurumunun en etkili, yönlendirici, yetiştirici, aileyi birleştiren ve koruyucu unsurudur.

Türk kadınının toplum içindeki yerini olumsuz olarak etkileyen düzenlemelerin giderilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülecek ve Türk kadınının her alanda etkin bir şekilde ve hizmet görmesini, eğitim düzeyinin yükseltilmesini, karar mekanizmalarında rol almasını sağlayacak yasal ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

Ana çocuk sağlığına yönelik hizmetlere önem verilecektir.

Çocuklarımızın ve gençlerimizin Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerine, milli ve manevi değerlerimize bağlı bir şekilde fikren, ruhen ve bedenlen gelişmeleri temin edilecektir.

Gençlik kesiminin sorunlarını gidermek ve gençlerin kalkınma sürecine katkı ve katılımlarını artırabilmek amacıyla bu kesime sunulan hizmetler toplumun temelini oluşturan ve geleceğin güvencesi olan gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve boş zamanları değerlendirme konularındaki sorunlarının çözümüne yönelik önlemler alınacaktır.

Gençleri alkol, uyuşturucu, kumar ve benzeri alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirlerle onları suça iten ortamları yaratan unsurları yok edecek tedbirlere ağırlık verilecektir.

Gençlerin siyasete ve karar süreçlerine katılımı yönünde çaba sarf edilecektir.

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yetiştirilmesi için spora gerekli önem verilecektir.

Beden eğitimi ve spor alanında eğitim, sağlık bilim ve teknolojiye yeniliklerin takibi ve uygulanması konularına öncelik verilecektir. Özellikle şehir imar planlarının hazırlanmasında spor alanlarına ve yeşil alanlara ağırlık verilmesi ve tesis sayısının artırılması için mahalli idarelerle işbirliğine gidilecektir. Sporun her dalda geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gereken çaba gösterilecektir.

Dünya olimpiyatlarının ülkemizde yapılmasını temin için her seviyede gayretler sürdürülecek, bu hedefe ulaşmak için çok yönlü çalışmalara ve çabalara hız verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

İster gelişmiş olsun ister gelişme yolunda olsun bütün ülkelerde ekonomik ve toplumsal dokunun en önemli kesimi, ortadirek diye adlandırdığımız memur, işçi, emekli çiftçi, esnaf ve sanatkârdan oluşan kesimdir. Bu kesimin sorunları çözülüp mutluluğu sağlanamadan ülkenin toplumsal dokusunu sağlamlaştırmak ve sosyal istikrarı sağlamak mümkün olamaz.

Ekonomiyle ilgili olarak yukarıda belirtilen tedbirlerin alınması en çok bu kesimin üzerinde olumlu etki yaratacak, enflasyonun alınacak tedbirler sonucu düşmesi, fiyat istikrarının sağlanması, tüketicinin gerçek anlamda korunmasıyla ortadirek layık olduğu konuma getirilecektir.

Gelir dağılımının istikrarlı bir şekilde iyileştirilmesi, toplumsal refahın yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması temel amaçtır.

Üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları desteklenecektir. Alt gelir gruplarının refahını artırmak için doğrudan yardım sistemleri geliştirilecek ve bu kesimin yararlandığı eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetler desteklenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Esnaf ve Sanatkârların kredi imkânları artırılabacaktır.

Bu kesiminin çalışma şartlarını ağırlaştıran vergi mevzuatı yeniden gözden geçirilecektir.

Küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ) üretim ve istihdamdaki paylarının artırılması, işyerlerinin teknoloji transferi yolu ile kalite ve standartlarını geliştirici tedbirler alınarak, Gümrük Birliği içinde rekabet edici bir yapıya kavuşturulmaları sağlanacaktır.

KOBİ'lere, oluşturulacak risk sermaye şirketleri kanalıyla, yatırıma dönük karlı ve verimli projeleri hayata geçirilecek, kolay kredi teminine imkan vermek üzere, kredi garanti fonu uygulaması getirilecektir.

KOBİ'lerin, organize ve küçük sanayi sitelerinde faaliyetlerini sürdürebilmeleri sektörel ve çok ortaklı şirketler halinde örgütlenebilmeleri ve Avrupa Birliği'nden temin edilen kaynaklarla desteklenmeleri, uluslararası piyasalarla irtibatlandırılmaları sağlanacaktır.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Turizm bölgelerinde, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, arıtma gibi altyapı yatırımları öncelikle ele alınacaktır. Türkiye'nin tabii güzelliklerinin korunmasına özel önem verilecektir.

Türkiye'nin yurtdışında tanıtılması için, etkin ve kapsamlı bir kampanya yürütülecektir.

Turizmin, mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak, yeni potansiyel alanlar yaratılacaktır.

Milli kültürün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, başlıca amacımızdır. Zira, kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılmanın esasını milli kültürümüz oluşturacaktır. Bunun için kültürümüzün araştırılmasına ve tanıtılmasına gayret göstereceğiz.

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına önem verilecektir. Kütüphane hizmetleri, nitelik, nicelik ve sayıca artırılacaktır.

Arşiv hizmetlerine, eski yapı ve eserlerin korunmasına, eski eser kaçakçılığının önlenmesine yönelik tedbirlere ağırlık verilecektir.

Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema ve tiyatronun geliştirilmesi kültür ve sanat politikamızın ana hedefi olacaktır. Bu hedefin gerçekleşmesi için azami gayret gösterilecektir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın milli benliklerini koruyarak Türkiye ile bağlarının kuvvetlendirilmesi, başta Türk Cumhuriyetleriyle olmak üzere bütün ülkelerle sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi esas olacaktır.

Yurtdışındaki tarihi ve kültürel varlıklarımızın tespiti, korunması ve tanıtılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları dışında özel girişimler, vakıflar ve derneklerin faaliyetleri desteklenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi, huzur, barış ve kardeşliği amaç edinerek din hizmetlerine daha fazla önem verilecektir.

Dinin ve din hizmetlerinin toplum hayatımız için büyük önemi dikkate alınarak bu hizmeti sunan görevlilerin her türlü siyasi düşünce ve tartışmaların dışında tutulmasına gayret gösterilecektir.

Vakıf eserleri, coğrafyayı bize vatan yapan tarih ve kültür varlıklarımızdır. Bu eserlerin korunması, bakım ve onarımı için azami çaba gösterilecek, vakıf çalışmaları teşvik edilecektir.

Sayın Başkan, değerli üyeler;

Hükümet programımızın başarıya ulaşabilmesi amacıyla, yıl sonuna kadar yasalaşmasını öngördüğümüz ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunacağımız kanun tasarıları hakkında bilgi vermek istiyorum.

Özel Tüketim Vergisi ile ilgili yasanın, Telekom Yasasının, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur Yasalarının, Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Yasasının, Bankalar, Sermaye Piyasası ve Sigorta Kanununun, Gümrük Kanunu ve Gümrük Müsteşarlığı Kanunu ile Ekonomik ve Sosyal Konseyin Kurulması Hakkındaki Kanunların öncelikle yasallaşmasında zaruret görüyoruz.

Ayrıca, bu yıl sonuna kadar, Vergi Resim ve Harçlar Kanununda yapılacak düzenlemenin, Gümrük Birliği ile ilgili yasaların, Merkez Bankası Kanununda yapılacak değişikliklerin, 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçeden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun, Devlet İhale Artırma ve Eksiltme Kanunu, Belediye Gelirleri Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması ve Yolsuzlukların Önlenmesine Dair Kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır ve Kayıt Dışı Ekonominin Kayıt Altına Alınmasına Dair Kanunun yasallaştırılması da önem arz etmektedir.

Temel eğitimin 8 yıla çıkarılması ile ilgili yasal düzenlemelerin ve sağlık alanındaki yasal düzenlemelerin bu yıl içinde gerçekleştirilmesi diğer önemli bir husustur.

Trafik Kanununda ve Sivil Havacılık Kanununda yapılacak düzenlemeler, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda, İl Özel İdaresi Kanununda, Belediyeler Kanununda, Köy Kanununda, 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda yapılacak değişiklikler, Basın ve TRT Kanunlarında yapılacak düzenlemeler ile Medeni Kanundaki değişiklikleri de lüzumlu görüyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin daha süratli ve verimli çalışabilmesini teminen Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde, uzun süredir devam eden değişiklik çalışmalarının, en kısa zamanda sonuçlandırılmasını da Yüce Meclisin takdirine bırakıyorum.

Sayın Milletvekilleri,

Son yıllarda dünyada ve çevre ülkelerde meydana gelen gelişmeler, alışılmış tehdit ve risk kavramlarına yeni boyutlar getirmiştir. Türkiye, Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'daki belirsizlik ve istikrarsızlık üçgeni içerisinde bulunmaktadır. Bu itibarla, vatanımızın her hal ve şart altında savunmasının yapılabilmesi için milli ve tarihi geleneğimiz olan disiplinli ve güçlü bir ordunun varlığının esas olduğu malumunuzdur.

Kahraman ordumuzun en mükemmel şekilde eğitilmesi, modern silah, araç ve gereçlerle teçhiz edilmesi ve güçlendirilmesi için gerekli imkanların sağlanmasını zorunlu görmekteyiz. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin her türlü ortamda hareket yürütebilecek, yeterli komuta ve kontrol sistemlerine sahip, yüksek teknolojiyi kullanabilecek imkan ve kabiliyetlere kavuşturulması elzemdir. Bu itibarla, savunma sanayii geliştirilecek, ordumuzun gücü artırılacak, asker sayısı azaltılırken, personelin eğitimi için gerekli kaynak ve imkanlar sağlanacaktır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Atatürk ilkeleri dış politikamızın temeli olmaya devam edecektir. Hedefimiz ülkede, bölgede ve dünyada barışı korumak, mütekabiliyet ilkesine uymak şartıyla bütün ülkelerle, dostluk ve işbirliğini geliştirmektir.

Coğrafi bakımdan gayet hassas bir konumda bulunan ülkemiz, bölgedeki uyuşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözüme kavuşturulmasına yönelik çabalara aktif biçimde katkıda bulunmaya devam edecektir. Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu'daki çeşitli uyuşmazlıklarda izlediğimiz yapıcı tutum sürdürülecektir.

Batı dünyası ve Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olan Türkiye, aynı zamanda bir Ortadoğu ve Asya ülkesidir. Önemli sorun ve çatışmaların cereyan ettiği Balkanlar ve Kafkasya Bölgeleri arasında bir istikrar unsurudur.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin, mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirilmesi, dış politikamızın öncelikli hedeflerinden birisi olacaktır. Bunun gerektirdiği yasal, ekonomik, sosyal ve idari düzenlemeler süratle gerçekleştirilecektir. Avrupa Birliği ile gerçekleştirdiğimiz Gümrük Birliği Anlaşmasının daha da geliştirilmesi için sürekli çaba harcanacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizi dostluk ve ittifak anlayışıyla sürdürmek, ekonomik işbirliği boyutuna daha fazla ağırlık vererek geliştirmek arzusundayız.

Rusya Federasyonu ile ilişkilerimizi, şimdiye kadar titizlikle riayet edilen ilkeler çerçevesinde, iki ülke arasında işbirliği imkanlarının geliştirilmesine öncelik veren bir anlayışla sürdüreceğiz.

Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetleri ve Azerbaycan ile sahip olduğu özel ilişkilerin, ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliğinin derinleştirilmesi yoluyla daha da güçlendirilmesi temel hedeflerden biridir. Azerbaycan ve Ermenistan arasında yürütülen barış görüşmelerinin, kalıcı bir barışa dönüşmesi için Ermenistan'ın işgal ettiği topraklardan çekilmesi ve Çeçenistan'daki ihtilafın süratle sona erdirilmesi yolundaki yapıcı gayretlerimiz sürecektir.

İslam ülkeleriyle dostluk ve işbirliği ilişkilerini daha da geliştirmeye kararlıyız.

Ortadoğu'daki Arap-İsrail ihtilafının süratle sona ermesi ve barış sürecinin başarıya ulaşması hükümetimizin samimi dileğidir. Bu sonuca ulaşılması bölgedeki bütün ülkelere yarar sağlayacaktır.

Terörizm dünyada ve özellikle bölgemizde barış ve demokrasiye en büyük tehdidi oluşturmaya devam etmektedir. Türkiye'ye yönelik terörist faaliyetlere, destek veren ülkelere karşı gerekli her türlü önlem alınacaktır.

Hükümetimiz, Irak'ın bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasına büyük önem atfetmektedir. Türkiye, Kuzey Irak'ta bu ülkelere aykırı herhangi bir oluşuma karşıdır.

Geçici bir düzenleme olan Çekiş Gücün şimdiye kadarki uygulamaları dikkate alınarak, Türkiye'nin güvenlik mülahazaları açısından yeniden değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Balkanlardaki gelişmeler umut vericidir. DAYTON Barış Antlaşması sonrası Bosna-Hersek'teki tarafların barış yolunda attığı adımlar yakından takip edilmeye ve desteklenmeye devam edilecektir. Bu çerçevede barış sürecine aktif katkılarımız ve Bosna-Hersek'in yeniden imar çabalarının desteklenmesine yönelik yardımlarımız sürdürülecektir.

Türkiye, üyesi olduğu bütün milletlerarası örgütlerde aktif faaliyetlerde bulunacaktır.

Aktif olarak rol aldığımız Ekonomik İşbirliği Teşkilatına üye ülkelerle ilişkilerimizin daha da geliştirilmesine gayret edilecektir.

Bölgesel entegrasyon hareketlerinin önde gelen örneklerinden birini teşkil eden Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün bölge ülkelerinin menfaatine daha da güçlendirilmesi için gayret gösterilecektir.

Değerli Milletvekilleri;

Türkiye, Yunanistan ile iyi komşuluk, dostluk ve işbirliği ilişkileri içinde olmayı arzulamaktadır. Ege'de yaşanan son kriz, bu ülke ile aramızda yıllardır süregelen ihtilafların çözümsüz kalmasının tehlikelerini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Çözüme ulaşmanın başlıca yolu görüşme ve uzlaşmadır. Bu anlayışla, Yunanistan ile aramızdaki bütün sorunların doğrudan temaslara ve görüşmelere dayalı olarak çözümlenmesini istemekteyiz. Türkiye Ege'nin iki ülke arasında bir barış ve dostluk denizine dönüşmesinin herkesin yararına olduğuna içtenlikle inanmaktadır.

Kıbrıs sorununun, Ada'daki iki toplum arasında doğrudan görüşmeler yoluyla, iki bölge ve iki kesimli federal bir çözüme kavuşturulmasını amaçlayan Birleşmiş Milletler müzakere sürecini destekliyoruz. Türkiye, soruna kalıcı ve her iki tarafın serbest iradeleriyle kabul edecekleri bir çözüm bulununcaya kadar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni her alanda güçlendirmeye çalışacak ve soydaşlarımızın haklı davasının yanında olmaya devam edecektir.

İnsan hakları, bütün ülkelerin uymak zorunda oldukları evrensel bir ilke konumuna gelmiştir. Türkiye, imzaladığı uluslararası anlaşmalar ve kendi halkının arzusu doğrultusunda, bu hakkın en mükemmel şekilde sağlanması için mümkün olan her türlü çabayı gösterecektir.

Sayın Başkan, Yüce Meclis'in saygıdeğer üyeleri;

Bugün, ülkemizin ve dünyanın içinde bulunduğu şartlar dikkate alındığında önemli meselelerle karşı karşıya olduğumuz teslim edilecektir. Bu meselelerin çözümünde, sorumluluğun ağırlığı, şüphesiz ki, Hükümetimize ait olacaktır ve Hükümetimiz bunun için elinden gelen gayreti göstermeye kararlıdır.

Ancak, şurası muhakkaktır ki, meselelerimizin çözümünde, başta muhalefet partileri ve siz değerli milletvekilleri olmak üzere, bütün kurum ve kuruluşların yardımına ve aziz milletimizin desteğine ihtiyacımız vardır. Bu bakımdan, biz, Hükümet olarak çok yönlü diyalog ve uzlaşma ortamının tesis ve idamesi için üzerimize düşeni yapacağız.

Sözlerimi bitirirken, Cenabı Hakkın çalışmalarımızda yardımcı olmasını niyaz ediyor, hepinizi en derin saygılarımla selamlıyorum.”

Mesut Yılmaz başkanlığında kurulan 53. Hükümet, 12 Mart 1996 tarihinde yapılan güven oylamasında 80 çekimser ve 207 ret oyuna karşılık, 257 kabul oyu ile güvenoyu almıştır.²⁵ Bu oylamada RP ve CHP ret oyu kullanırken, DSP’li 80 milletvekili çekimser oy kullanmıştır. Böylelikle Türk siyasal hayatına ANAYOL hükümeti adıyla geçecek olan 53. Hükümet dönemi başlamıştır.

53. Cumhuriyet Hükümetinin bakanları şu isimlerden oluşmuştur: **Başbakan:** Ahmet Mesut YILMAZ (Rize, ANAP), **Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı:** Nahit MENTEŞE (Aydın, DYP), **Devlet Bakanı:** Rüşdü SARACOĞLU (İzmir, ANAP), **Devlet Bakanı:** Ayfer YILMAZ (İçel, DYP), **Devlet Bakanı:** Abdülkadir AKSU (Diyarbakır, ANAP), **Devlet Bakanı:** Ufuk SÖYLEMEZ (İzmir, DYP), **Devlet Bakanı:** Eyüp AŞIK (Trabzon, ANAP), **Devlet Bakanı:** Yaman TÖRÜNER (Afyon, DYP), **Devlet Bakanı:** İmren AYKUT (Adana, ANAP), **Devlet Bakanı:** Ayvaz GÖKDEMİR (Kayseri, DYP),²⁶ **Devlet Bakanı:** Cemil ÇİÇEK (Ankara, ANAP), **Devlet Bakanı:** İbrahim Yaşar DEDELEK (Eskişehir, DYP), **Devlet Bakanı:** Ali Talip ÖZDEMİR (İstanbul, ANAP), **Devlet Bakanı:** Ersin TARANOĞLU (Sakarya, ANAP), **Devlet Bakanı:** Mehmet Halit DAĞLI (Adana, DYP), **Adalet Bakanı:** Mehmet AĞAR (Elazığ, DYP), **Milli Savunma Bakanı:** Mahmut Oltan SUNGURLU (Gümüşhane, ANAP), **İçişleri Bakanı:** Ülkü Gökaltıp GÜNEY (Bayburt, ANAP), **Dışişleri Bakanı:** Emre GÖNENSAY (Antalya, DYP), **Maliye Bakanı:** Lütfullah KAYALAR (Yozgat, ANAP), **Milli Eğitim Bakanı:** Turhan TAYAN (Bursa, DYP), **Bayındırlık ve İskân Bakanı:** Mehmet KEÇECİLER (Konya, ANAP), **Sağlık Bakanı:** Yıldırım AKTUNA (İstanbul, DYP), **Ulaştırma Bakanı:** Ömer BARUTÇU (Zonguldak, DYP), **Tarım ve Köyişleri Bakanı:** İsmet ATTİLA (Afyon, DYP), **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı:** Emin KUL (İstanbul, ANAP), **Sanayi ve Ticaret Bakanı:** Yalım EREZ (Muğla, DYP), **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı:** Hüsnü DOĞAN (İstanbul, ANAP), **Kültür Bakanı:** Ağâh Oktay GÜNER (Ankara, ANAP), **Turizm Bakanı:** Işıl Saygın (İzmir, DYP), **Orman Bakanı:** Nevzat ERCAN (Sakarya, DYP), **Çevre Bakanı:** Mustafa Rüştü TAŞAR (Gaziantep, ANAP).

²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20 Dönem, 2. cilt, 1. Yasama Yılı, 22. Birleşim, s. 151-162

²⁶ Ayvaz Gökdemir, bu görevde 25 Mayıs 1996 tarihine kadar kalmıştır. İstifası sonrasında, yerine DYP Ankara Milletvekili Ünal Erkan Devlet Bakanı olarak atanmıştır.

1.1.3. Birinci Yasama Yılında Mesut Yılmaz Hükümeti (53. Hükümet-Anayol Hükümeti) Dönemindeki Yasa Faaliyetleri

1- HÂKİMLER VE SAVCILAR KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4141 SAYILI)

20. Dönem TBMM'nin ilk çalışma günleri hükümet arayışlarıyla geçmiştir. Bu arayışların uzun sürmesi ve ardından Mesut Yılmaz tarafından kurulmuş olan ANAP-DYP koalisyon hükümetinin sayısal güçsüzlüğü 20. Dönem TBMM'nin 1. Yasama yılının yasa faaliyetleri açısından sönük kalmasına yol açmıştır.

Bu açıdan 1996 yılı bütçe kanunları bir tarafa bırakılırsa, ilk toplantısını 8 Ocak 1996'da yapmış olan 20. Dönem TBMM'nin ilk yasa faaliyetini, ancak 22 Mayıs 1997 tarihindeki 1. Yasama Yılı, 55. Birleşiminde gerçekleştirmiş olması ilginçtir. Bu bağlamda TBMM Genel Kurulunun 22 Mayıs 1997 tarihinde görüşmüş olduğu **“Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”** son derece önemlidir.

Genel Kurulun 22 Mayıs 1996 Çarşamba günü birleşiminde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda boşalan üyelikler için yapılacak seçimden sonra sözlü soruların görüşülmemesi; kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşmelerine geçilerek, Başbakan Mesut Yılmaz'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdiği yazı ile öncelikle görüşülmesini istediği, gündemin 1. sırasında yer alan 14 sıra sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının görüşmelerinin bitimine kadar çalışma süresinin uzatılması önerilmiştir.

Başkanvekili Hasan Korkmazcan'ın oturum başkanı olduğu ve Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner ile İstanbul Milletvekili Mustafa Baş'ın kâtip üyeliklerini yaptığı 55. Birleşimde, 22. 5. 1996 tarihinde başlayan görüşmelerde ilk sözü önerinin aleyhinde olan CHP İçel Milletvekili Oya Araslı almıştır. Hakimler ve savcılarla ilgili tasarının pek çok açıdan anayasaya aykırı olduğunu ileri süren Araslı, söz konusu tasarının öncelikli olarak görüşülmesiyle ilgili önerinin karşısında olduklarını açıklamıştır.

DYP Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya ise söz konusu tasarının Adalet Bakanlığı açısından son derece önemli olduğunu ileri sürerek tasarının lehinde olduklarını ifade etmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının görüşmelerinin bitimine kadar çalışma süresinin uzatılmasına dair önerinin aleyhinde ve lehinde yapılan konuşmalardan sonra oylama yapılmış ve öneri kabul edilmiştir.

Ardından gündemin birinci sırasına alınan, Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun görüşülmesine başlanmıştır. Bu tasarısı Anayasa Mahkemesinin bir iptal kararı üzerine yapılan bir düzenleme olarak TBMM Genel Kuruluna getirilmiştir. Tasarı hakkında ilk konuşmayı

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Tasarının karşısında olan Oya Araslı konuşmasında tasarının 1. maddesinin üçlü kararnameyle atama ilkesi açısından, Anayasa Mahkemesinin kararına uyduğunu, fakat müsteşar açısından, Anayasa Mahkemesi kararına aykırı bir düzenleme olduğunu dile getirmiştir. Bu düzenlemenin Anayasanın 153. maddesine²⁷ aykırı bir durum oluşturduğunu ileri süren Araslı, tasarıyla Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş bir hükmün yeniden konulmaya çalışıldığını ve bunun da anayasaya aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Tasarının 2. maddesindeki gerekçeden hareket eden Oya Araslı, Adalet Bakanına, birlikte çalışmak istemediği bürokratları başka görevlere atama yetkisi verilmesinin amaçlandığını ve böylece, Adalet Bakanlığında, en üst düzeyde, iktidara bağlı ve bağımlı bir kadrolaşmaya imkân hazırlandığını öne sürmüştür.

Sözlerini 2. maddeyle, Anayasanın hukuk devleti ilkesinin, hiçbir kimse ve organın kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı ilkesinin, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesinin, mahkemelerin bağımsızlığı, yargıç güvencesi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun oluşumunu düzenleyen Anayasanın 138, 139 ve 159. maddelerinin çiğnendiğini dile getirerek devam ettiren Araslı, Anayasa Mahkemesinin iptal kararına uyulmadığını ve böylece, 153. maddeye aykırı bir durumun ortaya çıktığını yinelemiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını Meclis'e hatırlatma gereği hisseden Oya Araslı konuşmasını; *"değerli milletvekilleri, hepimiz, göreve başlarken, şu kürsüde görevimizi yerine getirirken, Anayasaya saygılı hareket edeceğimize yemin ettik. Bu tasarıyı reddetmek, Grubumuzun görüşleri açısından ve Anayasaya aykırılığı açıkça ortaya çıkan hükümler açısından, bizler için bir görevdir. Bu hususu bir kere daha sizlere hatırlatarak, saygılarımı sunuyorum"* sözleriyle tamamlamıştır.

²⁷ Anayasanın 153. maddesine göre; *"Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.*

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarısı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

Tasarının tümü ile ilgili olarak Demokratik Sol Parti Grubu adına ise Kütahya Milletvekili Emin Karaa da söz almış ve Hükümette görev alan bakanların, doğal olarak da Adalet Bakanının, birlikte çalışacağı üst düzey bakanlık görevlisi olan müsteşarını seçip tayin edebilme yetkisini, siyasî açıdan makul karşıladıklarını belirtmiş; ancak tüm kadroların altüst edilmesi ve kendilerine yakın olanların işbaşına getirilmesine karşı olduklarını ifade etmiştir. Türkiye’de, iktidara gelen partilerin yaptıkları partizanca davranışlardan şikâyet eden Emin Karaa, Adalet Bakanını eski müsteşarla birlikte çalışmak istemediği için, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu toplayamadığını, atamaların yapılamadığını, nakillerin yapılamadığını, disiplin işlerinin görülemediği ve Haziran ayına yetişmesi gereken kararnamenin hazırlanamadığını dile getirmiştir. Atamaların yapılamaması nedeniyle üç Danıştay üyeliğinin ve on dört Yargıtay üyeliğinin boş olduğunu da söyleyen DSP’li Emin Karaa, adaletin göz göre göre yara aldığını iddia etmiştir.

Emin Karaa, Anayasa Mahkemesinin 27 Nisan 1993 tarihli kararına atıf yaparak, *“Adalet Bakanlığı Müsteşarının, Bakanlık hiyerarşisine bağlı olmakla birlikte, Anayasanın 159 uncu maddesinde mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev yapması öngörülen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun doğal üyesi olduğunu, Kuruldaki görevi yönünden, güvencesi olması durumunda bağımsız davranabileceğini ve görevini, yalnızca Anayasaya, yasaya ve hukuka uygun olarak, vicdanî kanaatine göre yapacağını düşünölemeyeceğini belirterek, 2802 sayılı Yasanın “Bakanlık Yüksek Müşavirliklerine, Bakanlık merkez teşkilatındaki birinci sınıf hâkimler arasından atama yapılır” hükmünü içeren 37. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine eklenen yedinci alt bendi hükmünü, müsteşar yönünden iptal edildiğini, oysa tasarının birinci maddesindeki hüküm, iptal edilen hükümdeki sakıncayı aynen sürdürdüğünü ve dolayısıyla, Anayasanın 153. ve 159. maddelerine aykırılık olduğunu öne sürmüştür. Tasarının 2. maddesinin ise üçlü kararnameyle atananların aynı şekilde görevden alınmalarını veya yer değiştirmelerini emreden paralellik ilkesine aykırı olduğunu ileri süren Emin Karaa, bu ilke yerine, tasarıda, Adalet Bakanının teklifiyle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atamaların yapılır hale getirilmesinin, yeni bir Anayasaya aykırılık hali teşkil ettiğini de ifade etmiştir. Emin Karaa, tasarının geçici maddesinin de, Anayasaya aykırı olduğunu ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilebileceğini iddia etmiştir. Karaa konuşmasında, bütün partilerin, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun işleyişinde değişiklik yapılması konusunda hemfikir oldukları halde, Anayasanın 159. maddesinin değiştirilmesi için hiçbir adım atmadıklarını eleştirel bir üslupla dile getirmiş ve öncelikle Anayasanın 159. maddesi üzerinde değişiklik çalışmasını başlatılması gerektiğini söyleyerek sözlerini tamamlamıştır.*

CHP ve DSP grupları adına yapılan konuşmalardan sonra söz alan koalisyon ortaklarından ANAP'ın sözcüsü İzmir Milletvekili Metin Öney, kanun tasarısının, daha önce Cumhurbaşkanını devre dışı bırakmayı amaçlayan kanun yerine ikame edilen ve Anayasa Mahkemesince iptal edilen kanundan dolayı ortaya çıkan boşluğu doldurma amacıyla getirildiğini söyleyerek, söz konusu kanun tasarısının huzura gelmemesi durumunda, Adalet Bakanlığının çalışmasının mümkün olamayacağını öne sürmüştür. İkinci olarak bozulan kuralın yerine ikamenin amaçlanmadığını ve üçüncü olarak ise her bakanlıkta uygulanan sistemin, Adalet Bakanlığında da aynen uygulanmasının hedeflendiğini dile getirmiştir. Bu yüzden de Anavatan Partisi olarak, bu tasarıya olumlu baktıklarını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

ANAP adına Metin Öney'in tasarının lehine yapmış olduğu konuşmadan sonra, bu kez Refah Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Şeref Malkoç söz almıştır. 1982 Anayasasının birçok noktada, kuvvetler ayrılığı ilkesinden ayrıldığını, yüksek mahkemelere üye seçimi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun teşekkülü gibi konuların buna örnek olduğunu dile getiren Şeref Malkoç, Refah Partisi olarak, Anayasanın 159. maddesi değişmeden, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu daha bağımsız hale getirilmeden, yargı bağımsızlığının tam gerçekleşebileceği kanaatinde olmadıklarını ve bunun değişmesi gerektiğinden yana olduklarını açıklamıştır. Bakanların doğal olarak istediği müsteşar ve genel müdürlerle çalışmayı arzu ettiklerini, Adalet Bakanlığında da bunun böyle olması gerektiğini savunan Malkoç, Adalet Bakanlığında böyle bir uygulamanın olmaması neticesinde, siyasî otoritenin zayıf düşeceğini belirterek tasarıya olumlu baktıklarını ifade etmiştir.

Kanun tasarısının tümü üzerinde parti grupları adına son sözü DYP İçel Milletvekili Turhan Güven almıştır. Partisinin tasarının kabul edilmesinden yana olduğunu açıklayan Turhan Güven 1992 yılında çıkarılmış olan ve "by-pass" yasası olarak bilinen ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen düzenlemeye atıfta bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin atamalarda Cumhurbaşkanının mutlak imzasının bulunmasının lazım geldiği hususunda bir kararıyla üç imza ile atama uygulamasına geçildiğini ve bu yüzden de Adalet Bakanlığındaki tasarrufların kilitlendiğini öne sürmüştür. Anayasa Mahkemesi ile Danıştay'ın kararlarındaki çelişkiye değinen Turhan Güven; *"Anayasa Mahkemesi "ben, bunu iptal ettim" demiş; ama bunu, ancak 1995 yılında Resmî Gazetede yayımlamıştır. Anayasanın 153 üncü maddesindeki açık hükme göre; yani, Resmî Gazetede yayımlamayla birlikte yürürlüğe girme keyfiyetindeki süre bakımından, bu altı aylık sürenin içinde bir tasarrufta bulunmak mümkün müdür değil midir? Anayasa Mahkemesine göre, sadece düzenleme bakımından değil, burada yeni kanunî durumlar ortaya çıkıncaya kadar birtakım tasarruflar yapılabileceğine dairdir. Oysa yine bir yüksek mahkeme olan Danıştay ise, bunların yapılamayacağını, sadece düzenlemeye matuf olduğunu ifade etmektedir bütün kararlarında. O zaman bir çelişki oluyor değerli arkadaşlarım.*

Şimdi muhalefette bulunan arkadaşlarımız -ki, Cumhuriyet Halk Partisini kastediyorum- o zaman, ortak oldukları Hükümet içinde, bakınız, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı duyulduğu andan sonra da ikili kararnamelerle tasarrufla bulunmuşlardır. O zaman, Danıştay'ın görüşünün ya doğru olduğunu ya da yanlış olduğunu kabul edecekler. Eğer, Danıştay, süre bakımından, sadece kanunî düzenleme için bunu gündeme getiriyorsa, o zaman, bu tasarrufları yapmamaları gerekirdi. İkili imzayla çeşitli atamalarda bulunmuşlardır; genel müdür atamaları yapmışlardır, değişiklik yapmışlardır ve şimdi, geçici bir maddeyle, o yaptıkları işlemlere bile meşruiyet kazandırılmak isteniyor” şeklindeki ifadelerini anayasaya değişikliği konusunda işbirliği önerisi yaparak tamamlamıştır.

Kanun tasarısının tümü üzerinde kişisel söz isteminin olması üzerine, bazı milletvekillerine kişisel söz hakkı verilmiştir. Bu konuda ilk söz alan Milletvekili Refah Partisi Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır olmuştur. Kendi partisi RP ve bir diğer muhalefet partisi CHP'den alkış alan Yalçınbayır konuşmasında Doğru Yol Partisinin sözcüsünün “*bunun hukuka uygunluğu konusunu şimdi bırakalım*” şeklindeki sözünü eleştirerek bütün sorunlarda Anayasaya uygunluğun dikkate alınmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Tasarının 1. maddesi itibarıyla var olan Anayasaya aykırılığın ötesinde, 2. maddede ve geçici maddede de aykırılıkların olduğuna işaret eden Ertuğrul Yalçınbayır, sorunun anayasanın 159. maddesinin değiştirilmesiyle aşılabileceğini ileri sürmüştür.

Bu konuşmalardan sonra tasarının tümü ile ilgili oylamaya geçilmiştir. Bir yandan söz konusu kanun tasarısının tümü üzerinde oylama yapılırken, diğer yandan da maddeler üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının 1. Maddesi “**24.2.1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 37 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (2) numaralı alt bendi ile son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (b) bendinin müteakip alt bentleri ve aynı maddenin son fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. 2. Adalet Bakanlığı Müsteşarlığına, Teftiş Kurulu Başkanlığına, müsteşar yardımcılıklarına, yüksek müşavirliklerine, genel müdürlüklerine, genel müdür yardımcılıklarına ve müstakil daire başkanlıklarına, Yargıtay ve Danıştay üyeliğine seçilme hakkını kazanmış ve bu hakkı kaybetmemiş bulunan birinci sınıf hâkim ve savcılar arasından, Bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın imzasını taşıyan kararname ile atama yapılır. Bakanlık müşavirliklerine ve genel müdürlük daire başkanlıklarına yapılacak atamalar, Bakan onayı ile gerçekleştirilir. Bakanlık merkez teşkilatında olmayıp, yargı görevinden bu görevlere atanacakların muvafakati alınır**” şeklindedir.

1. Madde üzerine CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır. Atila Sav 10 dakikalık konuşmasında maddenin aleyhinde olduklarını bir kez daha ifade etmiş ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararında, Adalet Bakanlığı Müsteşarı için *“Yukarıda açıklandığı gibi, Adalet Bakanlığı örgütünde idarî görevlerde çalışan hâkimler ve savcılar, yargısal görev yapmamakla beraber, adalet hizmeti içerisinde çok önemli görevleri üstlenmiş bulunmaktadır. Ancak, yargısal görev yapan hâkim ve savcılardan farklı olarak, bu görevlerini bakanın emir ve direktifleri doğrultusunda ve bakan adına yerine getirdikleri de bir gerçektir. Bu nedenle de, birinci sınıf hâkim ve savcılarının atamalarının müsterek kararnameyle yapılması gerektiğinde kuşkuyla yer yoktur. Ancak, Adalet Bakanlığı Müsteşarı için aynı şeyi söylemek olanaksızdır; çünkü müsteşar, bir yandan, idarî görevleri yönünden, bakanın emir ve direktiflerine göre bakanlık hizmetlerinin yürütülmesinde bakana yardımcı olmakta, öte yandan, Anayasa uyarınca, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun doğal üyesi bulunmaktadır”* şeklinde saptamada bulunduğunu açıklamıştır.

Diğer bakanlıklarla ilgili olarak, gerek müsteşarlar gerekse üst düzey yöneticileri için Anayasada özel bir düzenleme yapılmadığına değinen Atila Sav, Anayasanın 123. maddesinin, idarenin, hangi esaslara göre örgütleneceğini ve yasalarla nasıl düzenleneceğini belirttiğine, yalnız Adalet Bakanlığını ve Adalet Bakanlığı müsteşarını -Anayasada özel yer vermek suretiyle- ayırdığına işaret etmiştir. Anayasanın 159. maddesinin de açık olduğunu belirten Sav, Adalet Bakanlığı Müsteşarının, hâkimlerin yargı bağımsızlığının güvencesi olan yargıç güvencesinin uygulanmasıyla görevli Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunda, üye durumunda olduğunu ifade etmiştir. Atila Sav, konuşmasının devamında müsteşarın, diğer üst düzey görevlilerle birlikte, teftiş kurulu başkanlığına, müsteşar yardımcılıklarına ve diğer görevlere yapılacak atamalarla aynı tutulduğunu söyleyerek, bunun değiştirilmesi için önerge verdiklerini hatırlatmıştır. CHP sözcüsü Atila Sav, Anayasa Mahkemesinin iptal kararında, genel müdürlük daire başkanlıklarının da, Adalet Bakanlığı üst düzey yöneticileri arasında bulunduğunu, bu görevlerde bulunan kişilerin de -diğer müsteşar yardımcıları, genel müdürler, teftiş kurulu başkanı ve sair yüksek düzey görevliler gibi- üçlü kararnameyle atanması gerektiğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerinde söz alan DSP Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal da anayasaya aykırılık üzerinde durmuş ve tasarının 1. Maddesinin ‘2’ diye başlayan alt bendin üçüncü fıkrasında, Anayasaya göre bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. Mümtaz Soysal, hâkim ve savcı niteliğinin kişilerin atanmalarında muvafakatlerinin alınmasının bir Anayasa emri olduğunu öne sürerek, Bakanlık müşavirliklerine ve genel müdürlük daire başkanlıklarına atananların hâkim ve savcı olmaları durumunda, onların muvafakatleri alınmadan atamanın yapılmasının yanlış olacağını belirtmiş ve bu yüzden söz konusu maddeye *“muvafakatleri alınarak”* ibaresinin eklenmesini önermiştir.

Mümtaz Soysal'ın kanun tasarısının 1. maddesiyle ilgili olarak yapmış olduğu bu konuşmadan sonra önergelere geçilmiştir. Verilen önergelerden hiç-birisi kabul edilmemiş ve yapılan açık oylama sonucu 1. Madde kabul edilmiştir.

Birinci Maddenin kabul edilmesinden sonra 2. Madde üzerindeki görüşmeye geçilmiştir. **“2802 sayılı Kanunun 38 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Madde 38. – Bakanlık merkez kuruluşundaki hizmetlerde çalışan, Müsteşar dışındaki hâkim ve savcılar, Adalet Bakanının teklifi üzerine, Bakanlık hizmetlerinde kazanmış oldukları haklar korunmak suretiyle, idarî yargıdan gelmiş olanlar idarî yargıda, adli yargıdan gelmiş olanlar adli yargıda, durumlarına göre Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca uygun görülecek hâkimlik ve savcılık görevlerine en çok otuz gün içerisinde atanırlar”** şeklinde düzenlenen 2. madde hakkında ilk ve tek konuşmayı CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav yapmıştır.

Atila Sav, daha önce Anayasa Mahkemesince değerlendirilmiş, Anayasaya aykırılığı saptanmış, gerekçeleri belirlenmiş metinlerin, Meclis tarafından ısrarla, yeniden yasalaştırılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirerek, 2. maddenin de, tümüyle, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olan metin gibi yazıldığını iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli iptal kararını okuyan Atila Sav,²⁸ parti olarak çabalarının Anayasaya aykırılık konusunda, Anayasa Mahkemesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisini, mümkün olduğu kadar, karşı karşıya getirmemek olduğunu ifade etmiştir. Demokratik hukuk devleti için yargı bağımsızlığının önemine değinen Atila Sav, bunun yolunun da, yargıç bağımsızlığı ve yargıç güvencesinden geçtiğini dile getirmiştir. Sav, bunun için Adalet Bakanlığı üst düzey yöneticilerinin, üçlü kararnameyle; yani, bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın imzalarıyla atanmaları yönteminin uygun olduğunu savunmuştur. Anayasaya aykırılık konusunda Refah Partisi'nin tutumunu anlamakta güçlük çektiğini belirten Sav, yapılacak olan düzenlemenin, yürütme ile yargı arasında yeni bir Anayasaya aykırılık tartışması açmaması gerektiğini ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

2. madde üzerinde başka söz talebinin olmaması ve verilen önergelerin kabul edilmemesi üzerine oylamaya geçilmiştir. Açık yapılan oylama sonucunda 2. madde de kabul edilmiştir.

Kanun tasarısında yer alan geçici madde ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“Anayasa Mahkemesinin 27.4.1993 gün ve E. 1992/37, K. 1993/18 sayılı kararı ile 2802 ve 2992 sayılı kanunların kimi hükümlerinin iptal kararı mucibince yürürlükten kalktığı 12 Nisan 1996 tarihine kadar, anılan görevlere mezkûr hükümlerdeki usule göre yapılan atamalar geçerlidir.”**

²⁸ Atila Sav “*Müşterek kararnameyle, Adalet Bakanlığına atamaları yapılan birinci sınıf hâkim ve savcılar ile diğer sınıflardaki hâkim ve savcılar, Adalet Bakanının teklifi üzerine, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, yeniden hâkimlik ve savcılığa atanmalarının, atama yöntemi nedeniyle, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline...*” denildiğini ileri sürmüştür.

Geçici madde ile ilgili olarak da ilk sözü Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Atılâ Sav almıştır. Atıla Sav konuşmasında yasaların genel, sürekli ve soyut olacağını, oysa geçici maddenin, kişiye özgü, somut ve olaylar için öngörülmüş, düşünülmüş bir kural getirdiğini iddia etmiştir. Atıla Sav, halen, bir kısmı yargı önünde bulunan, devam etmekte olan davalarla ilgili hukuk kuralını düzenlemek, bir bakıma yargıya bir yol göstermek ya da talimat verilmesinden dolayı, söz konusu maddenin Anayasaya aykırı olduğunu öne sürerek, Danıştay Beşinci Dairesinin yürütmeyi durdurma kararında “*Anayasa Mahkemesince, bir yasanın veya kanun hükmünde kararnamenin tümünün ya da belirli hükümlerinin Anayasaya aykırılığı saptanmışsa, bu kurallar, artık, uygulanamaz*” şeklinde açıklama yaptığını Genel Kurula hatırlatmıştır. Sav, CHP adına yapmış olduğu konuşmada, iptal kararlarının yürürlüğü için verilen sürenin, aykırı hükmün uygulanmasının sürdürülmesi için verilmediğini, düzeltilmesi ve Anayasaya uygun yeni kuralın konulması için verildiğini ileri sürmüştür. Bu arada Refah Partisi’ne de, Hükümetin güvenoyu almadığını ileri sürerek, komisyon çalışmalarından çekildiğini hatırlatan Sav, buna karşılık RP’nin Hükümetin getirdiği, bu tasarının Meclisin onayından geçmesinden yana olduğunu eleştirel bir üslupla dile getirmiştir.

Atıla Sav’ın anayasaya aykırılık konusuna ağırlık verdiği konuşmasından sonra anayasa konusunda önde gelen bir bilim adamı olan Mümtaz Soysal, DSP adına görüşlerini açıklarken, daha önce çıkarılan by pass yasasının, özde yanlış olduğunu, müsteşarlık gibi, bir bakanın en yakın çalışma arkadaşının atanmasında, Cumhurbaşkanı’nın bu sürecin dışında tutulmasının, Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Meclisin, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarıyla karşı karşıya bırakılmaması gerektiğini de dile getiren Soysal, bunun hem Türkiye’nin hem Büyük Millet Meclisinin hem de siyasal sistemin saygınlığını azalttığını ileri sürmüştür. Geçici madde ile Anayasa Mahkemesinin kararı yürürlüğe girmeden önce yapılan işlemlerin geçerli hale geldiğini, ancak “*geçerlidir*” demekle geçerliliğin sağlanmadığını belirtmiştir. Mümtaz Soysal, yasa tasarısının anayasaya aykırı olduğuna bir kez daha vurgu yaparak konuşmasını tamamlamıştır.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 3. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 4. maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümünün oylanmasına geçilmiştir.

Çeşitli milletvekilleri tarafından verilen değişiklik önergelerinin kabul edilmemesi ve CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen’in kanun tasarısının aleyhinde oy kullanacağını açıkladığı konuşmasından sonra tasarının tümü üzerindeki oylamaya geçilmiştir. Oylama sonunda tasarı koalisyon hükümetini oluşturan ANAP ve DYP ile muhalefetteki Refah Partisi’nin oylarıyla kabul edilerek yasalasmıştır.²⁹

²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, I. Yasama Yılı, 55. Birleşim, s. 25–49

2- YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI TEŞKİLATI HAKKINDA 41 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR 2809 SAYILI KANUNA EK MADDELER EKLENMESİ VE 2547 YÜKSEKÖĞRETİM KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4142 SAYILI)

20. Dönem TBMM'nin ANAP-DYP Koalisyon hükümeti dönemindeki ender yasa faaliyetleri arasında Yükseköğretim Kurumları ile ilgili bir düzenleme de yer almaktadır. **“Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi ve 2547 Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”** ile ilgili görüşmelere 5 Haziran 1996 tarihinde başlanmıştır. 58. Birleşimin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde Kamer Genç başkan olarak görev yaparken, kâtip üyelikleri Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Komisyon dan gelen raporun okunmasının kabul edilmemesinden sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Kanun teklifinin **1. Maddesi “28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun 23 üncü maddesinin (a) bendindeki “... Alanya Reisoğlu Hukuk Fakültesi...” ibaresi “... Alanya Hukuk Fakültesi...” şeklinde değiştirilmiştir”** biçiminde düzenlenmiştir. Madde üzerinde konuşma yapılmamış ve oylamaya geçilmiştir. Teklifte yer alan 1. Madde aynen kabul edilmiştir.

“28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir. Işık Üniversitesi Ek Madde 35. – İstanbul’da Fevziye Mektepleri Vakfı tarafından, 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip Işık Üniversitesi adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu Üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak; a)Fen-Edebiyat Fakültesi, b)İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, c)Mühendislik Fakültesi, d)Fen Bilimleri Enstitüsü, e)Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden, Oluşur” şeklindeki 2. Madde de yer alan Ek Madde 35 oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından Ek madde 36’ya geçilmiştir. Söz konusu madde **“Fatih İstanbul’da Türkiye Sağlık ve Tedavi Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip Fatih Üniversitesi adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu Üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak; a)Fen-Edebiyat Fakültesi, b)Tıp Fakültesi, c)İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, d)Mühendislik Fakültesi, e)Hemşirelik Yüksekokulu, f)Sağlık Bilimleri**

Meslek Yüksekokulu, g)Fen Bilimleri Enstitüsü, h)Sosyal Bilimler Enstitüsü i)Sağlık Bilimleri Enstitüsü, i)Biyomedikal Mühendislik Enstitüsü’nden, Oluşur” şeklinde düzenlenmiştir. Ek Madde 36 üzerinde herhangi bir tartışma olmaksızın kabul edilmiştir.

“İstanbul’da Hacı Ömer Sabancı Vakfı tarafından, 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip Sabancı Üniversitesi adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu Üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak; a)Fen-Edebiyat Fakültesi, b)İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi, c)Mühendislik Fakültesi, d)Fen Bilimleri Enstitüsü, e)Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden, Oluşur” şeklinde teklif edilen Ek Madde 37 de aynı Birleşimde kabul edilmiştir.

İstanbul’da Bilgi Üniversitesi’nin kurulmasına olanak sağlayan Ek Madde 38 ise şu şekilde düzenlenmiştir: “İstanbul’da Bilgi Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından, 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzel kişiliğine sahip İstanbul Bilgi Üniversitesi adıyla bir vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu Üniversite Rektörlüğe bağlı olarak; a)Fen-Edebiyat Fakültesi, b)İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, c)İletişim Fakültesi, d)Fen Bilimleri Enstitüsü, e)Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden, Oluşur” Bu madde de üzerinde herhangi bir konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ek Madde 38’in kabul edilmesinden sonra Ek Madde 39’a geçilmiştir. Bu madde “İstanbul’da, İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip Yeditepe Üniversitesi adıyla yeni bir üniversitesi kurulmuştur. Bu Üniversite Rektörlüğe bağlı olarak; a)Mimarlık-Mühendislik Fakültesi, b)Tıp Fakültesi, c)Fen-Edebiyat Fakültesi, d)İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi, e)Diş Hekimliği Fakültesi, f)Güzel Sanatlar Fakültesi, g)Hukuk Fakültesi, h)İletişim Fakültesi, i)Yabancı Diller Yüksek Okulu, i)Spor Yüksek Okulu, j)Fen Bilimleri Enstitüsü, k)Sosyal Bilimler Enstitüsü l)Sağlık Bilimleri Enstitüsü’nden, Oluşur” şeklindedir. Söz konusu madde de diğer ek maddeler gibi kabul edilmiştir. Ardından çerçeve 2. madde, ek maddeleriyle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

Oturum Başkanı tarafından Genel Kurula sunulan kanun teklifinin 3. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Kanunun Ek 18 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir. Yapılacak Yardım: Devlet yardımının miktarı katma bütçeli Devlet yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesi ile elde edilen tutardır. Bu şekilde bulunacak miktar İstanbul, Ankara ve İzmir illeri dışında kurulacak yükseköğretim kurumlarına bu illerdekilere nazaran iki katı; Fen, mühendislik, mimarlık ve tıp dalları için de diğer dallara nazaran iki

katı olacak şekilde bölüştürülür. Vakıf üniversitelerinin merkezleri dışındaki illerde kurdukları yükseköğretim kurumları için yapılacak yardımın hesabında merkez dışındaki ilgili il esas alınır” 3 Madde için de söz alan olmamış ve yapılan oylama sonunda kabul edilmiştir. Söz konusu kanunun yayım tarihinde yürürlüğe gireceğine dair 4. maddenin ve kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine dair 5. maddenin de kabul edilmesiyle teklif yasalaşmıştır.

Böylece söz konusu kanun teklifinin kabul edilerek yasalaşmasıyla Alanya Reisoğlu Hukuk Fakültesinin adı Alanya Hukuk Fakültesi olarak değiştirilmiş, Işık Üniversitesi, Fatih Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi adıyla yeni vakıf üniversiteleri kurulmuştur.³⁰

3- MİLLETLERARASI FİNANSMAN KURUMUNA KATILMAK İÇİN HÜKÜMETE SALAHİYET VERİLMESİNE DAİR KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4143 SAYILI)

”Milletlerarası Finansman Kurumuna Katılmak İçin Hükümete Salahiyet Verilmesine Dair Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 5 Haziran 1996 tarihinde başlanmıştır. Başkanvekili Kamer Genç’in oturum başkanı olduğu ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ile Konya Milletvekili Ali Günaydın’ın kâtip üye oldukları, 1. Yasama Yılı’nın 58. Birleşiminin Birinci Oturumundaki görüşmelerde, tasarının tümü üzerinde söz alan olmamış ve maddelere geçilmiştir.

“MADDE 1. – 1.9.1956 tarihli ve 6850 sayılı Milletlerarası Finansman Kurumuna Katılmak İçin Hükümete Salahiyet Verilmesine Dair Kanunun 5.6.1986 tarihli ve 3307 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: ‘Madde 2. – Milletlerarası Finansman Kurumuna yapılması gereken ödemeler, gelecek yıllar bütçelerine konulacak ödeneklerden mahsup edilmek üzere, avans olarak yerine getirilebilir. Ancak, bu avansların toplamı 14 545 000 ABD Doları karşılığını geçemez. Bakanlar Kurulu, bu miktarı gerektiğinde üç katına kadar artırmaya yetkilidir” şeklinde düzenlenen 1. madde üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce karar yeter sayısı konusunda çıkan kısa tartışmadan sonra, ANAP Grubu adına Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır.

³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6 cilt, 1. Yasama Yılı, 58. Birleşim, s. 321–326

Yıldırım Aktürk, sözlerinin başında, Milletlerarası Finansman Kurumu (IFC), Dünya Bankasının bir yan kuruluşu olduğunu ve temel amacının özel sektöre destek olmak olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'nin de 1980 yılından sonra ekonomik olarak dışa açılmasının bir gereği olarak bu kurumla yakın ilişkiye girdiğini ifade eden Aktürk, IFC'nin, o tarihe kadar Türkiye'deki özel sektöre, 1,4 milyar dolarlık proje finansmanı sağladığına dikkat çekmiştir. Aktürk, IFC'ye ortak olan diğer ülkelerin hislerinin oranlarını açıklayarak, Türkiye'nin hissesinin yüzde 0,42 iken, Mısır'ın yüzde 0,57, Meksika'nın yüzde 0,97, Macaristan yüzde 0,50, Belçika'nın yüzde 2 ve Avusturya'nın ise yüzde 0,81 olduğunu ve bu ülkelerin Türkiye'nin ilerisinde bulunduğunu dile getirmiştir. Türkiye'nin, gelişmekte olan bir ülke olarak ve güçlü özel sektörü ile daha fazla finansman sağlaması gerektiğine değinen Aktürk, özellikle Refah Partisi mensubu milletvekillerine dönük olarak da, sözü edilen IFC'nin IMF'yle veya bir komplo düzeninin parçası olarak görülen başka milletlerarası bir kuruluşlarla karıştırılmaması gerektiğine açıklık getirmiştir.

Yıldırım Aktürk bu görüşünü desteklemek için, İslam Kalkınma Bankasının da finansman modelinin IFC'nin prensiplerine uygun olarak inşa edildiğini hatırlatmış ve Türkiye'de finans sektörünün derinleştirilmesinin, sermaye piyasasının geliştirilmesinin ve sermaye piyasasının teşvikinin bu tip milletlerarası kuruluşlarla yapılacak geniş işbirliği sayesinde güçleneceğini iddia etmiştir. Dünya Bankasıyla olan ilişkilere de değinen Yıldırım Aktürk, bu kurumla olan ilişkilerin 1989 yılından sonra bir miktar gerilediğini, bu bankanın ihmal edildiğini, hatta küçümsendiğini öne sürmüş ve 5 Nisan ekonomik krizinden sonra Türkiye'nin kredi itibarının sarılmasıyla da, kredi bulmakta ciddi sıkıntıların ortaya çıktığını dile getirmiştir. Aktürk sözü Türkiye'deki enerji darboğazına getirerek, ileride sorun yaşanmaması için, şimdiden süratli bir şekilde "BOT modeli" adı verilen, yap-işlet-devret modelinin desteklenmesinin ve milletlerarası ihale kurallarıyla yeni santral projelerinin devreye sokulmasının zorunlu olduğunu açıklamıştır. Bu projeler için finansmanın da Dünya Bankası ve IFC gibi kuruluşların sağlayabileceğini ifade eden ANAP sözcüsü, bu kurumların herhangi bir program için de bir baskı politikalarının olmadığına dikkat çekerek sözlerini tamamlamıştır.

Refah Partisi Konya Milletvekili Mustafa Ünalı'nın karar yeter sayısı yolundaki isteği üzerine, oturum başkanı olan Kamer Genç ile bazı RP'li milletvekilleri arasında yaşanan tartışma sonrasında oturuma 10 dakika ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan ikinci oturumda aynı tasarrufların maddeleri üzerindeki görüşmelere devam edilmiştir. İlk olarak önceki oturumda görüşülen 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yasanın yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğine ve yasa hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine dair 2 ve 3. maddelerin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü, kupaların sıralar arasında dolaştırılması suretiyle açık olarak oylanmıştır. Ancak oylamaya 161 milletvekili katılmış, 155 kabul, 2 ret, 4 geçersiz oy çıkmıştır. Bu durumda toplantı yetersayısına ulaşamadığı için oylama geçerli sayılmamış ve oylamanın daha sonraki bir Birleşimde tekrarlanması uygulamasına gidilmiştir.³¹

59. Birleşimde yapılan oylamaya katılan 155 üyeden, 152'si kabul, 1'i ret, 2'si geçersiz oy kullanmıştır. Böylece toplantı yetersayısı olan 184 sayısına ulaşamadığı için tasarının yasalaşması mümkün olamamıştır.³² 60. Birleşimdeki oylamada da yine toplantı yetersayısının bulunmaması nedeniyle sonuç alınamamıştır.³³ Nihayet 61. Birleşimdeki oylamaya 236 milletvekili katılmış ve 232 üyenin kabul oyu ile tasarı yasalaşmıştır. Dört oy da mükerrer kullanılmıştır.³⁴

4- TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KIRGIZ CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA KIRGIZİSTAN'IN BAŞKENTİ BİŞKEK ŞEHRİNDE KIRGIZİSTAN -TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ KURULMASINA DAİR ANLAŞMANIN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN (4144 SAYILI)

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kırgızistan’ın Başkenti Bişkek Şehrinde Kırgızistan -Türkiye Manas Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 20 Haziran 1996 tarihinde, 1. Yasama Yılı'nın 65. Birleşiminde başlanmıştır. Başkanlığını Başkanvekilllerinden Hasan Korkmazcan'ın yaptığı İkinci Oturumda, Aydın Milletvekili Fatih Atay ile Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz kâtip üye olarak yer almışlardır. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi ve tasarının tümü üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaması üzerine maddelere geçilmiştir.

“30 Eylül 1995 tarihinde İzmir’de imzalanan ‘Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kırgızistan’ın Başkenti Bişkek Şehrinde Kırgızistan -Türkiye Manas Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma’nın onaylanması uygun bulunmuştur” şeklindeki 1. madde hakkında herhangi söz alan olmamış ve madde oylanarak kabul edilmiştir.

³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, 1. Yasama Yılı, 58. Birleşim, s. 326–331; 346–351

³² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, 1. Yasama Yılı, 59. Birleşim, s. 388–393

³³ Bu oylamaya 144 milletvekili katılmış, 143 kabul, bir oy da mükerrer çıkmıştır. TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, 1. Yasama Yılı, 60. Birleşim, s. 515–520

³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, 1. Yasama Yılı, 61. Birleşim, s. 587–592

”Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir.

Maddelerin kabul edilmesinden sonra tasarının tümü oylanmış ve kullanılan 271 oydan, 257’si kabul, 14’ü mükerrer çıkmıştır. Böylece tasarı kabul edilmiş ve yasalaşmıştır.³⁵

5- HUKUK USULÜ MUHAKEMLERİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN: (4146 SAYILI)

“Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ile Hatay Milletvekili Atilâ Sav’ın Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu”nun görüşülmesine 1. Yasama Yılıının, 65. Birleşiminin, İkinci Oturumunda, 20 Haziran 1996 tarihinde başlanmıştır. Başkanlığını Hasan Korkmazcan’ın yaptığı oturumda, Aydın Milletvekili Fatih Atay ile Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz katip üye olarak görev yapmışlardır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerindeki ilk konuşmayı CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atilâ Sav yapmıştır. Yargıda davaların biriktiğine dikkat çeken Atilâ Sav, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun işbölümüne değinen bazı sınırların saptanmasının gerektiğini dile getirerek, para değerindeki düşüşler ve enflasyon, para alacaklarının konusu olduğu ihtilafların, sulh mahkemelerinden asliye mahkemelerine doğru kaymasını artırdığını ve iş bölümünün bozulduğunu ifade etmiştir. Sav, asliye mahkemelerindeki davaların, hukuk davalarının yarısına yakın bir kısmını oluşturduğunu belirttiği konuşmasında, bazı rakamlar vermeyi de ihmal etmemiştir. Atilâ Sav; *“1994 yılı itibariyle, iş dağılımına göre, asliye mahkemelerindeki davalar, tüm hukuk davalarının yüzde 45,7’sini, ticaret mahkemelerindeki davalar ise yüzde 3,6’sını oluşturmaktadır; toplam yüzde 49,3 olan bu dava yığılmasına karşılık, sulh hukuk mahkemelerindeki davaların oranı yüzde 27,3’tür. 1995 yılında, enflasyon aynı hızla geliştiği, arttığı için bu yığılma daha da artmıştır ve bu suretle, sulh mahkemelerinin işlevleri azalırken, iş yükü hafiflerken, asliye mahkemelerinin iş yükü artmıştır. Bilindiği üzere, sulh mahkemelerinde uygulanan yargılama usulü daha hızlı dava görülmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, davaların hızlı sonuçlandırılmasını sağlayan usul hükümleri kapsamında bulunan mahkemelerin ve davaların sayısı da azalmıştır; bu da, doğal olarak, davaların uzaması sonucunu doğurmuştur”* şeklindeki ifadelerden hareketle Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının parasal esasa göre saptanan limitleriyle ilgili olarak en son 26 Şubat 1985 tarihli ve 3156 sayılı Yasayla düzenleme yapıldığına dikkat çekmiştir. Yapılacak olan yeni bir

³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 65. Birleşim, s. 250–253

düzenlemeyle mahkemelerin işleyişinin kolaylaşacak ve davaların görülme hızının artacağını öne süren Sav, yapılacak olan düzenlemenin gelecek yıllardaki ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde öngörüldüğünü de sözlerine eklemiştir. Atılâ Sav bu nedenle yapılacak düzenlemelerin 1.1.1998 itibariyle 2 katına, 1.1.2000 yılı itibariyle de 4 katına çıkarılmasının düşünüldüğünü açıklamış ve tasarının büyük yarar sağlayacağını belirterek sözlerine son vermiştir.

Tasarının tümü üzerinde Refah Partisi Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Ali Oğuz ortaya koymuştur. Para cezalarının enflasyon karşısında, çok kısa zamanda gülünç ve güdük rakamlar haline geldiğine vurgu yapan Ali Oğuz, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 1927 tarihli olduğunu, 69 yıllık olduğunu ve asliye hukuk mahkemelerinin görevlerini tespit eden miktarların, enflasyon karşısında eridiğini ve sıkıntılara yol açtığını dile getirmiştir. Son dönemde yapılan düzenlemelerle asliye hukuk mahkemeleri aleyhine sıkıntılar ortaya çıktığına işaret eden RP'li Ali Oğuz, yeni durumda sulh hukuk mahkemelerinin görevinin azaldığını, asliye hukuk mahkemelerinin görevinin ve göreviyle ilgili dosyaların çoğaldığını ifade etmiştir. Oğuz tasarının genel gerekçesine de değinerek, burada *"1927 yılından beri uygulanmakta olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev, kesin hüküm, Yargıtay'da duruşma, karar düzeltme ve senetle ispata ilişkin maddelerindeki parasal sınırlar, 26.2.1985 tarihli ve 3156 sayılı Kanunla günün ekonomik koşullarına uygun olarak artırılmış ve bu miktarların 10.1.1996 tarihinden itibaren 4 katı olarak uygulanması öngörülmüştür. Para değerinin düşmesi karşısında, bu miktar da, artık, günümüzde yetersiz hale gelmiştir"* denildiğini söyleyerek, altın gibi değişmeyen değerler üzerinden bir tarif getirilmesi durumunda, sık sık kanun değişikliklerine gitmeye gerek kalmayacağını ifade etmiştir.

Özellikle, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri arasındaki görevi belirleyen 2 milyon liralık sınırın çok düşük olduğunu dile getiren Ali Oğuz, bu mahkemeler arasındaki iş dağılımında, asliye hukuk mahkemeleri aleyhine dengesizliğin meydana geldiğini de sözlerine eklemiştir. Oğuz, mahkemelerce verilen kararların kesinlik sınırının çok düşük olduğunu, davaların gereksiz yere uzadığını ve bu yüzden Yargıtay'ın iş yükünün arttığını da belirterek, Yargıtay'ın çok sayıda küçük dosya ile uğraşmak zorunda kaldığını dile getirmiştir. Genel gerekçede *"Günümüzün ekonomik koşulları ve paranın bugünkü satın alma gücü göz önünde tutularak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan parasal sınırların artırılması, özellikle sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri arasındaki iş dengesini sağlayarak, Yargıtay'daki tıkanıklığın giderilmesi amacıyla, bu tasarı hazırlanmıştır"* ifadesinin yer aldığına da dikkat çeken Ali Oğuz, tasarının maddelerine de değinerek, söz konusu düzenlemenin sıkıntıları büyük ölçüde gidereceğini ifade etmiş ve tasarıya olumlu oy vereceklerini açıklamıştır.

Tasarının tümü üzerinde yapılan konuşmalardan sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

“MADDE 1.—18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun;

a) 8 inci maddesinin (I) numaralı bendinde geçen “iki milyon” liralık sınır “elli milyon” liraya,

b) 288 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile 290 ıncı maddesinde geçen “yirmi bin” liralık sınır “beş milyon” liraya,

c) 427 nci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü fıkralarında geçen “dört yüz bin” liralık sınır “beş milyon” liraya, beşinci fıkrasında geçen “dört milyon” liralık duruşma sınırı “iki yüz milyon” liraya, “iki milyon” liralık karar düzeltme sınırı “yüzelli milyon” liraya,

d) 438 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen “dört milyon” liralık sınır “iki yüz milyon” liraya,

e) 440 ıncı maddesinin (III) numaralı fıkrasının (I) numaralı bendinde geçen “iki milyon” liralık sınır “yüzelli milyon” liraya,

f) 566 ncı maddesinin birinci fıkrasında geçen “beş yüz bin” liralık sınır “elli milyon” liraya yükseltilmiştir” şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi konuşma yapan çıkmamış ve değişiklik önergeleri gündeme alınmıştır.

Bu önergelerden CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşlarının vermiş olduğu; *Görüşülmekte olan 22 sıra sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının 1 inci maddesinin (a) bendinde yer alan Kanunun, 8 inci maddesinin (I) numaralı bendinde geçen “elli milyon” liralık sınırın “yüz milyon lira” olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz*” şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yine CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşlarının vermiş olduğu; *Görüşülmekte olan 22 sıra sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının çerçeve 1 inci maddesinin (b) bendinde geçen, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 288 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarıyla, 290 ıncı maddesinde geçen ve “beş milyon” liraya çıkarılması önerilen miktarın “on milyon” lira olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz*” şeklinde verilen önerge de oylanarak kabul edilmiştir.

CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşlarının vermiş oldukları bir başka önerge ise şu şekildedir: *Görüşülmekte olan 22 sıra sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının, çerçeve 1 inci maddesinin (c) bendinde yer alan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 427 nci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü fıkralarında geçen “beş milyon” liralık kesinleşme sınırının “on milyon” lira olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*” Bu önerge de Genel Kurulda oylanmış ve benimsenmiştir.

Oya Araslı ve arkadaşlarının tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak vermiş oldukları önergeler bunlarla sınırlı kalmamış ve “*Görüşülmekte olan 22 sıra sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının çerçeve 1 inci maddesinin (f) bendinde yer alan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 566 ncı maddesinde geçen “elli milyon” liralık sınır teklifinin “yüz milyon” liraya olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz*” şeklinde düzenlenen önerge de kabul edilmiştir.

Kabul edilen değişiklik önergeleriyle yeniden biçimlenen 1. madde, Genel Kurulda yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.

1. Maddenin kabul edilmesinin ardından 2. Maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“1086 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir. ‘EK MADDE3. — Görev, kesin hüküm, Yargıtay’da duruşma, karar düzeltme, senetle ispata ve sulh mahkemelerindeki taksim davalarında muhakeme usulünün belirlenmesine ilişkin maddelerdeki parasal sınırlar, 1.1.1998 tarihinden itibaren iki, 1.1.2000 tarihinden itibaren dört katı olarak uygulanır. Bu uygulama nedeniyle mahkemelerce görevsizlik kararı verilemez’ ”** ifadeleriyle düzenlenmiş olan 2. madde hakkında parti grupları adına söz isteyen çıkmamıştır. Kişisel görüşlerini açıklamak için ise ilk konuşmayı Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay yapmıştır.

Ersönmez Yarbay söz konusu yasa tasarısının, enflasyon nedeniyle Türkiye’nin acıklı durumunu gözler önüne serdiğini dile getirerek, maddede yer alan *“1.1.1998 tarihinden itibaren iki, 1.1.2000 tarihinden itibaren dört kat olarak uygulanır”* hükmünün enflasyonun resmîleştirilmesi anlamına geldiğini iddia etmiştir. Ersönmez Yarbay, maddedeki hükmün Türkiye’de enflasyonla mücadele edilmeyeceğini ve yıllık yüzde 100 enflasyon artışına razı olduğunu öne sürerek, diğer taraftan da mahkemelerin yüklerinin azaltılması sırasında vatandaşın hak arama özgürlüklerinin kısıtlanmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Sulh hukuk mahkemeleriyle, asliye hukuk mahkemeleri yargıları arasında farklar olduğunu kabul eden Yarbay, bu nedenle bütün görevin sulh hukuk mahkemelerine verilerek asliye hukuk mahkemelerinin yüklerinin azaltılması görüşüne de katılmadığını açıklamıştır.

Şahsı adına konuşma yapan diğer milletvekili ise Refah Partisi Adana Milletvekili Ertan Yülek olmuştur. Ertan Yülek bir önerge niteliği taşıyan konuşmasında, yasanın çok daha pratik, daha uzun süreli olabilmesi için *“1.1.1997’den itibaren iki, ondan sonra her yıl, toptan eşya fiyatındaki artışlar, TEFE’nin Devlet İstatistik Enstitüsünden sorulması suretiyle tespit edilecek rakamlar esas alınır”* şeklinde bir ifadenin konulmasını önermiştir. Ertan Yülek, maddenin bu öneri doğrultusunda düzenlenmesi durumunda Adalet Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsünden TEFE’yi sorabileceğini ve her yıl yeni bir genelgeyle, o yıl uygulanacak olan rayiçleri, rakamları tebliğ edebileceğini ifade etmiştir.

Refah Partisi’ne mensup bazı milletvekilleri tarafından verilen değişiklik önergesinin gerekçesinin bulunmaması nedeniyle işleme konulmamasından sonra, madde, Genel Kurula sunulduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

2. maddenin kabul edilmesinden sonra geçici 1. madde okunmuştur. **“GEÇİCİ MADDE 1. —1086 sayılı Kanunun bu Kanunla değiştirilen hükümleri, Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra açılacak davalarda uygulanır”** şeklindeki madde üzerinde herhangi tartışma olmamış ve önerge de verilmiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 3. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 4. madde de ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir. Sonuçta tasarının tümü kabul edilmiş ve böylece, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı yasalaşmıştır.³⁶

³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 65. Birleşim, s. 253–264

6- TÜRK VATANDAŞLARI HAKKINDA YABANCI ÜLKE MAHKEMELERİNDEN VE YABANCILAR HAKKINDA TÜRK MAHKEMELERİNDEN VERİLEN CEZA MAHKÛMİYETLERİNİN İNFAZINA DAİR KANUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4147 SAYILI)

“Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 13 Haziran 1996 tarihinde başlanmıştır. 1. Yasama Yılı'nın 62. Birleşiminin Birinci Oturumunda başkanlığı, Uluç Gürkan yaparken, kâtip üyelikleri Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ile Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerinde ilk sözü Refah Partisi adına İstanbul Milletvekili Ali Oğuz yapmıştır. Konuşmasının başında tasarıların emrivaki ve acele bir şekilde genel kurula getirilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getiren Ali Oğuz, söz konusu tasarının gerekçesinin son derece uzun ve kapsamlı olduğunu, buna karşılık Divan Görevlisinin genel gerekçeyi birkaç satır okuyarak bitirdiğini ifade etmiştir. Oğuz gündemdeki tasarıdan çok, komisyondan gelen genel gerekçelerin okunması konusuna ayırdığı konuşmasını, fazla uzun tutmamış ve kürsüden inmiştir.

Ali Oğuz'un konuşmasına oturum başkanı Uluç Gürkan cevap verme gereği duymuş ve şu ifadelerle yer vermiştir: *“Sayın Oğuz, tasarıyla ilgili 16 sıra sayılı Basmayazının dağıtılmadığını ve Genel Kurulda bulunmadığını söylediler. Dağıtım, 16 Mayıs 1996 günü yapılmıştır. Belki, mayıs ayından bu yana aradan bir aya yakın süre geçtiği için, sayın milletvekilleri, mevcut siyâsî ortamın da karışıklığı nedeniyle, takip etmemiş olabilirler. Genel Kurulda vardır, bir kısmı dağıtılmıştır, yeni dağıtımını isteyenlere de dağıtmaya hazırdır. Genel Kurulda olmadığı da, maalesef, bir yanlış anlamadan kaynaklanıyor sanıyorum. İçtüzüğümüzün amir hükmü, komisyon raporunun okunması konusundadır. Komisyon raporu, Sayın Kâtip Üye tarafından okunmuştur. Komisyon raporu genel gerekçeyi içermemektedir. Onun için, İçtüzüğün amir hükmünü Başkanlık yerine getirmiştir. Bu nedenle, eğer, bir talepleri varsa, raporu da alıp değerlendirip, gruplar adına konuşmalar bittikten sonra, Sayın Ali Oğuz'a, şahsı adına söz verme imkânımız da -henüz şahsî söz talebi olmadığı için- bulunacaktır.”*

Oturum Başkanı Uluç Gürkan ile RP'li Ali Oğuz arasındaki kısa tartışmadan sonra, tasarının tümü üzerinde partisinin görüşlerini açıklamak için CHP Ankara Milletvekili Önder Sav kürsüye çıkmıştır. Tasarının, bir hukuksal boşluğu ve bir eksikliği gidermek için hazırlandığını belirten Önder Sav, tasarıyla **“8.5.1984 tarihli, 3002 sayılı Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden**

Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanun” ile sonradan onaylanan, “Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanuna” çelişki teşkil eden bir iki yerin düzeltilmesinin amaçlandığını ifade etmiştir. Sav, 1. madde ile yasanın sözleşmeye uygun şekle getirilmesi yönünden, Adalet Bakanlığının talebinin eklenmesinin, sözleşme hükümlerine uygun olduğunu, ancak 2. maddeyle, nakil masraflarını hükümlünün karşılamayı istemesi durumunda, 15. maddeye eklenen fıkranın, çeşitli yönlerden sakıncalar taşıdığını ileri sürmüştür.

Önder Sav, konuşmasının devamında şu ifadelere yer vermiştir: *“Ayrıca, bu kanun tasarısının dayanak olarak ele aldığı, gerekçesinde belirttiği, Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkındaki 26 Mart 1987 tarihli 3339 sayılı uluslararası bir sözleşmeye de aykırı görülüyor. Anlattığım sözleşme, Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanarak, 21 Mart 1983 tarihinde Strasbourg’da imzaya açılan ve 19 Haziran 1985 tarihinde imzalanan Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmedir. Bu Sözleşmeye, Avrupa Konseyi üyesi olan ülkemiz de taraf olmuştur. Hepimizin bildiği gibi, Avrupa Konseyi Statüsünün 3 üncü maddesinde, Konseye üye ülkelerin, kendi iç mevzuatlarında hukukun üstünlüğü ilkesini koruyacaklarına ilişkin hüküm vardır. Hem Avrupa Konseyi ülkesi sıfatıyla böyle bir uluslararası sözleşmeyi imzalıyoruz hem Avrupa Konseyinin Statüsüne sadık kalacağımızı, o Konseyin imzacısı ülkelerden biri sıfatıyla belirtiyoruz; ondan sonra da, kendi iç düzenlememizde, hem Avrupa Konseyi Statüsünün 3 üncü maddesine aykırı hem de imzaladığımız uluslararası sözleşmenin kendisine aykırı bir düzenleme getiriyoruz. Nedir bu aykırı düzenleme: Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen 3339 sayılı Kanunun 2 nci maddesi şöyle: ‘Nakil masrafları, 17 nci maddenin beşinci fıkrasında öngörüldüğü üzere, yerine getiren devlet veya ilgili Türk mevzuatı hükmüne göre, taraflar arasında mutabakata varılması kaydıyla talep eden devlet tarafından karşılanabilecektir.’ Biz, bunu, Parlamentodan geçirdiğimiz bir yasayla benimsemişiz ve böyle bir uluslararası Sözleşmeye de atıf yaparak kabul etmişiz. İmzaladığımız o uluslararası Sözleşmenin 17 nci maddesinin bendi şöyle: ‘Bu Sözleşme uygulanırken doğan masraflar münhasıran hüküm devleti ülkesinde doğan masraflar dışında, yerine getiren devlet tarafından karşılanacaktır.’ Yerine getiren devlet nedir? Yine, Sözleşmenin tanımında, 1 inci maddesinde ‘Yerine getiren devlet, mahkûm edilen kişinin, mahkûmiyetinin infazı için nakledilebileceği veya nakledildiği devlet anlamındadır’ deniliyor. Biz, burada, tasarıyla, taraflara bir üçüncüsünü ekliyoruz; taraf devletlere, bir de taraf hükümlüyü ekliyoruz. Bu, hem sözleşmenin ilgili maddelerine aykırı hem de hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı. Getirdiğimiz düzenlemede şöyle deniyor ‘Nakil masraflarını hükümlünün karşılamayı istemesi halinde, hükümlünün bulunduğu ülkeden Türkiye’ye getirilebilmesi için gerekli masraflar, hükümlü veya onun adına herhangi bir*

kimse tarafından Adalet Bakanlığınca bir devlet bankası nezdinde bu maksatla açılan hesaba yatırılır. Nakilden sonra bakiye para hükümlü veya kanunî temsilcisine iade olunur. Nakil masraflarından görevlilere ilişkin olanların hesabı, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre yapılır.’ Bu, madde metninde, bu şekliyle kalsaydı, belki tartışmaya, belki uygulamada yorumlara neden olabilir diye düşünülebilirdi; ama, gerekçesinden anlaşılıyor ki, hükümlünün nakli için, buradan, devlet adına, gönderilecek iki kişinin uçak masrafı, ülke dışında ne kadar kalacakları belli olmayan günlerin masrafları da hükümlü veya yakınına bindiriliyor. Şimdi, böyle bir durumda, uluslararası sözleşmenin, münhasıran yerine getiren devlete yıktığı bir masrafı ‘efendim, benim Adalet Bakanlığı bütçem yetersiz, onun için bunu karşılayamam, hükümlü veya yakınları karşılasın’ demek, uluslararası bir sözleşme indinde, bir ölçüde devletin aczini de böyle bir kanunla kabul etmek demek olur; bunu benimsemek asla mümkün değildir. Böyle bir tasarıyı kabul ettiğimiz zaman ne olacaktır: Böyle bir tasarıyı kabul ettiğimiz zaman, Anayasanın 90 ıncı maddesine de aykırı bir işlem yapmış olacağız. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar, kanun hükmündedir, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz; ama, bu getirdiğimiz tasarı yasalaşacak olursa, bu tasarının yasalaşmış şekli uygulanmaya başladığı zaman, Anayasanın 90 ıncı maddesine aykırılıkla pekala dava açılacak ve buradan geçireceğimiz kanun, Anayasaya, hukukun üstünlüğü ilkelerine ve Anayasamızın 90 ıncı maddesinde tarifi yapılan uluslararası sözleşmelere aykırı bir niteliğe bürünecektir. Bir anlamda da, varlıklı olan hükümlülerin veya yakınlarının bu olanaktan yararlanması, varlıklı olmayanların da yüzüne bu kapıların kapanması sonucunu doğuracaktır. Bu eksikliği giderecek, getirilen tasarının 2 nci maddesinde anlattığım eleştirileri giderebilecek bir düzenlemeyi, önerge şeklinde Yüce Meclise zamana geldiğinde sunacağız.”

Önder Sav’dan sonra, ANAP Grubu adına Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu söz almıştır. Tasarının, iki maddede değişiklik öngördüğünü ifade eden Başesgioğlu, daha önce tanınmayan bir hak olan, Türk vatandaşları hakkında yabancı ülke mahkemelerinde verilip kesinleşen mahkûmiyetlerin Türkiye’de yerine getirilmesi için talepte bulunma yetkisinin, Türk Hükümetine de tanındığını belirtmiştir. Tasarının getirdiği diğer yeniliğin ise hükümlülerin nakli konusunda, taraf devletler, bu nakil masraflarını ödemekle mükellef iken, yapılan değişiklikte, istediği takdirde, hükümlüye, imkânları ve malî durumu elveriyorsa, bu nakil masraflarını da kendi ihtiyarî talebiyle karşılama imkânı getirdiğini söyleyen Murat Başesgioğlu, Refah Partisi’nin olumsuz tavrını da eleştirerek, tasarıyla Türk vatandaşlarının dışarıdaki mağduriyetlerinin giderileceğini ve cezalarını Türkiye’de çekmelerine imkân sağlayacağını bir kez daha yinelemiştir.

Gruplar adına söz alan olmayınca, Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz bir kez daha söz istemiştir. Bu kez kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkan Ali Oğuz, tasarının geneli hakkında konuşma yaparken, tasarının tümü hakkında bilgilerinin olmadığını açıkladığını, ancak bu açıklamalarının oturum başkanı tarafından tepkiyle karşılandığını dile getirmiş ve tasarının gerekçesinin kimse tarafından okunmadığı iddiasında ısrar etmiştir. Oğuz konuşmasını şu sözlerle devam ettirmiştir: *“Yabancı ülkelerde mahkûmiyet almış, Türkiye’ye nakledilmesi gereken ve Türkiye’de mahkûmiyet almış, kendi ülkelerine gitmesi gereken kimseler hakkındaki, harcırahın ve masrafların nasıl karşılanacağı hususunda iki madde halinde önümüze getirilen tasarıyla 3002 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine bir fıkra eklenerek ‘Türk vatandaşları hakkında yabancı ülke mahkemelerinden verilip kesinleşen mahkûmiyetlerin Türkiye’de yerine getirilmesi için yukarıdaki şartların bulunması halinde Adalet Bakanlığı da talepte bulunabilir’ hükmü getirildiğine, 15 inci maddesine de bir fıkra eklenerek ‘Nakil masraflarını hükümlünün karşılamayı istemesi halinde, hükümlünün bulunduğu ülkeden Türkiye’ye getirilebilmesi için gerekli masraflar, hükümlü veya onun adına herhangi bir kimse tarafından Adalet Bakanlığınca bir Devlet bankası nezdinde bu maksatla açılan hesaba yatırılır. Nakilden sonra bakiye para, hükümlü ve kanunî temsilcisine iade olunur. Nakil masraflarından görevlilere ilişkin olanlarının hesabı, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre yapılır’ hükmü getirildiğine ve böylece mahkûmiyet almış, dışarıda kalmış, memleketimize gelme imkânı da kendi gücüyle mümkün olmayan bu kimselerin getirilmesini temin sadedinde ve masraf edip beslediğimiz yabancıların da memleketlerine gönderilmesi hususunda kolaylık getirildiğine göre, bizim grubumuzun bu kanun tasarısına karşı tavrı da müspettir.”*

Bu konuşmadan sonra Adalet Bakanı Mehmet Ağar Hükümet adına açıklama yapma ihtiyacı hissetmiş ve kürsüye çıkmıştır. Adalet Bakanının kısa açıklaması şöyledir: *“Sayın Başkanım, biz uygun görüyoruz. Komisyon da zaten geniş bir mutabakatla kabul edilmişti. Mağdur durumda olan vatandaşlarımızın bu mağduriyetlerinin giderilmesi, kendilerinin ferdi haklarının korunması bakımından da önemli olarak görüyoruz. Ödenek yokluğu ve sair bürokratik zorluklar yüzünden... Bu mağduriyetlerin bu kanunla giderileceği düşüncesindeyiz. Arz ediyorum.”*

Tasarın tümü üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“8.5.1984 tarihli ve 3002 sayılı Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanunun 3 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. ‘Türk vatandaşları hakkında yabancı ülke mahkemelerinden verilip kesinleşen mahkûmiyetlerin Türkiye’de yerine getirilmesi için yukarıdaki şartların bulunması halinde Adalet Bakanlığı da talepte bulunabilir’”** şeklinde düzenlenmiş olan 1. madde üzerinde söz alan olmadığı gibi, herhangi bir değişiklik önergesi de verilmemiştir. Sunulan şekliyle oylanan madde kabul edilmiştir.

“3002 sayılı Kanunun 15 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. ‘Nakil masraflarını hükümlünün karşılamayı istemesi halinde, hükümlünün bulunduğu ülkeden Türkiye’ye getirilebilmesi için gerekli masraflar, hükümlü veya onun adına herhangi bir kimse tarafından Adalet Bakanlığınca bir Devlet Bankası nezdinde bu maksatla açılan hesaba yatırılır. Nakilden sonra bakiye para hükümlü veya kanunî temsilcisine iade olunur. Nakil masraflarından görevlilere ilişkin olanlarının hesabı, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre yapılır” biçimindeki 2. madde ile ilgili olarak Önder Sav ve arkadaşlarının vermiş olduğu değişiklik önergesinin reddedilmesinden sonra oylamaya geçilmiştir. Karar yeter sayısının yeterli olmaması üzerine oturuma ara verilmiştir. İkinci oturumda da karar yeter sayısının bulunmaması üzerine birleşime son verilmiştir.³⁷

“Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” ile ilgili görüşmelere 26 Haziran 1996 tarihinde toplanan 67. Birleşimde devam edilmiştir. Başkanvekili Yasin Hatiboğlu’nun oturum başkanı olduğu ve Konya Milletvekili Ali Günaydın ile Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner’in katip üyeliklerini yürüttükleri Birleşimin birinci oturumunda, ilk olarak tasarının 2. maddesinin oylanması gerçekleştirilmiştir. 2. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yasanın yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğine dair 3. madde ile yasa hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine dair 4. maddenin de ayrı oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁸

7- ORDU YARDIMLAŞMA KURUMU KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4148 SAYILI)

“Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner’in Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifi” nin görüşülmesine 26 Haziran 1996 tarihinde, 1. Yasama Yılı’nın 67. Birleşiminin İkinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanvekilleri Yasin Hatipoğlu’nun başkanlık yaptığı oturumda, kâtip üyelikleri Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Gruplar adına ilk sözü Anavatan Partisi Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner almıştır.

³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 6. cilt, 1. Yasama Yılı, 62. Birleşim, s. 606–615

³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 67. Birleşim, s. 370

Aynı konuda kendisinin de yasa teklifi olduğunu hatırlatan Yücel Seçkiner, 3.1.1961 tarihli ve 205 sayılı Kanunla kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumunun, emeklilik yardımını üyelerine toplu ödeme sistemine göre yaptığını, bu nedenle de üye emekliye ayrıldığında, tasarruf primleri ile bu primlere isabet eden kurum gelirlerinin topluca ödenerek üyenin kurumla ilişkisi kesildiğini dile getirmiş ve bunun sonucunda da Ordu Yardımlaşma Kurumundan ilişkisi kesilen 28885 subay, 62859 astsubay, 10824 sivil memur olmak üzere, 102568 personelin mağdur olduğunu sözlerine eklemiştir. Bu mağdur olan insanların söz konusu yasa tasarısıyla, kendi istekleriyle üye oldukları takdirde, ikinci bir emeklilik maaşına kavuşacaklarını, ölümleri halinde ise eşlerin bu yasadaki yararlanacaklarını ifade eden Seçkiner, yedek subaylardan orduya katılanların da aynı şekilde yararlanabileceklerine açıklık getirmiştir. Yücel Seçkiner, söz konusu tasarının yararlarını sıralarken, silahlı kuvvetler mensuplarının daha çabuk konut sahibi olabileceklerini söyledikten sonra, bütün bunların devlete herhangi bir mali yük getirmeyeceği bilgisini de vermiştir.

Tasarının tümü üzerinde CHP Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu açıklamıştır. Ordu Yardımlaşma Kurumunun, kendine özgü, özel hukuk hükümlerine tabi, malî ve idarî bakımdan özerk, çok başarılı bir kurum olduğunu dile getiren Algan Hacaloğlu, OYAK'ın faaliyetlerini ve katkılarını dört kesimde toparlamanın mümkün olduğunu söyleyerek, şu şekilde bir sıralama yapmıştır: 1- Bir cebri tasarruf kurumudur. 2- Kendi mensuplarına, yani Silahlı Kuvvetler mensuplarına ve Silahlı Kuvvetlere hizmet veren ve personele sosyal güvenlik hizmeti sağlayan bir kurumdur. 3- Bir sosyal güvenlik kurumu olmaktan öte, bir sosyal hizmetler kurumudur. 4- Birçok sektörde, kâr amaçlı faaliyet gösteren, holding niteliği taşıyan, girişimci işletmecilik yapan bir kurumdur. Hacaloğlu konuşmasında OYAK ile ilgili tümüyle olumlu ifadeler kullanmaya özen göstermiş ve siyasetin ve partizanlığın dışında kalmasıyla da, KİT'ler için bir model olarak alınabilecek başarılı bir kurum olduğunu dile getirmiştir. Genel ekonomik duruma, özellikle de enflasyonun olumsuz etkilerine de değinen Algan Hacaloğlu, karaparanın, yolsuzlukların ve giderek büyümekte olan kayıt dışı ekonominin, kurumsal yapıyı, sosyal dengeyi ve eşitliği altüst ettiğine dikkat çekmiş ve bu durumun halkın parlamentoya olan güvenini sarstığını belirtmiştir. Hacaloğlu, sosyal güvenliğin kurumsallaştırılmamasının ve insanların hayata umutla bağlanmalarını sağlayacak bir sosyal güvenlik sisteminin kurulamamasının iç barışı tehdit edeceğini savunmuş ve terörün bütün bunlardan beslenebileceğini iddia etmiştir.

Algan Hacaloğlu, OYAK'ın, kendi aktuaria dengelerini gözeterek, ileriye dönük olarak, sözleşmeli astsubaylara, uzman jandarmalara, emekli maaşı sistemine giren üyelerine, üyelerin ölümleri halinde sisteme devam etmek isteyen eşlerine daimî üyelik niteliği kazandırarak, onlara halen yürürlükte olan emeklilik yardımı, maluliyet yardımı, ölüm yardımı dışında, mesken, ordu

pazarları ve ikraz fonları çerçevesinde sürdürdüğü diğer sosyal hizmetlere bu yeni boyutları kazandırmak istiyorsa, bunun tartışılmasının Plan ve Bütçe Komisyonunda doğru görülmediğini belirttikten sonra, OYAK'a kuruluş yasasıyla bazı ayrıcalıkların tanındığını ifade etmiştir. OYAK'ın Kurumlar vergisinden muaf tutulduğunu, bu yolla devletin örtülü olarak kaynak aktardığını ifade eden Hacaloğlu, devletin bu ayrıcalığı hiçbir kuruma vermediğini de belirtme gereği hissetmiştir. Algan Hacaloğlu, genel olarak sosyal güvenlik konusundaki açmazlara ayırdığı konuşmasında, devletin sosyal güvenlik kurumlarına yönelik sorumluluğunu, daha net ve daha şeffaf olarak ortaya koyabilmesi için, OYAK'a tanındığı Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi muafiyetini kaldırmasının gerektiğini de bir öneri olarak getirmiştir. Sözü yedek subayların durumuna getiren Hacaloğlu, niteliği ve süresi ne olursa olsun, silahlı kuvvetlerde geçirilen günlerin, kadınıyla erkeğiyle, bir insanın yaşamının en onurla anılan bölümü olduğunu, yedek subayların da maaşlarında yüzde 5 OYAK kesintisi yapıldığını, bu gruba da maluliyet ve ölüm yardımı yapılabileceğini sözlerine eklemiştir. Algan Hacaloğlu tasarıya olumlu baktıklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Ali Coşkun ise şahıs adına söz almış ve öncelikle bu tasarıyla ikinci bir emeklilik hakkının getirilmediğini açıklamıştır. Coşkun, bunun sigorta sisteminde, alacağı emeklilik tazminatının 1/4'ünü, yarısını veyahut 3/4'ünü ya da tamamını kuruma bırakan, aylık gelir temin etmek isteyen ve kendi gönül rızasıyla üye olan şahıslara ödenen bir ek nema olduğunu özellikle vurgulamıştır. Aynı konuşmacı Tasarıyla ek bir aylık gelir sisteminin sağlanma kolaylığının yanı sıra, aynı zamanda, Konut Ön Biriktirim Fonuna kesilmiş aidatların, süre şartı aranmaksızın, nemasıyla birlikte ödenebilmesi ve eşin ölümü halinde kanunî mirasçılara ölüm yardımı yapılamayacağı hükme bağlandığını ifade etmiştir.

Tasarının tümü üzerinde görüşlerini açıklama gereği duyan bir başka parlamenter Milli Savunma Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu olmuştur. M. Oltan Sungurlu tasarının şunları getirdiğini açıklamıştır: *“Kanunun getirdiği üç ana hüküm var; birisi, emekli olan bir subay, astsubay veya OYAK üyesi, emekli olunca OYAK'tan alacağı tazminatı OYAK'a bıraktığı takdirde, bu paranın nemasından istifade ediyor ve OYAK üyeliği devam ediyor; yani, devletten herhangi bir şey almadan, tamamen sandığın kendi bünyesi içerisindeki bir işlem. Diğeri, OYAK'ın konut kredisi vermesidir; ancak, bugünkü imkânlarla konut kredisi verme şansı yok. İsteyen üyeler -ki, birincisi de arzuya tabidir- Konut Ön Biriktirim Fonu diye bir fona üye olmak, maaşlarının yüzde 10'unu kestirmek suretiyle konut sahibi olma şansına sahip oluyorlar; bu da arzuya tabidir. Üçüncü mesele şudur: Bugün, yedek subayların maaşlarından OYAK'a yüzde 5 nispetinde bir kesinti yapılmaktadır; ancak, bir yedeksubay, bilahare, muvazzaf subay olarak orduya iltihak ederse, maaşından kesilen bu yüzde 5'ler*

kendi hesabına yazılmıyor; ama şimdi, bu getirilen değişiklikle, bir yedek subay, ileride orduya dönerse, yedek subayken maaşından kesilen yüzde 5'ler OYAK'ta onun hesabına yazılacaktır. Eğer, bir üye, şu anda emekli ise, kanun yürürlüğe girdikten sonra iki yıl içerisinde müracaat edip bugünkü rayiçlere göre parayı yatırdığı takdirde, yine, bu şartlardan, bu hükümlerden istifade etme şansına sahip. Kimse müracaat eder mi etmez mi, kimse ikramiyesini içeride bırakır mı bırakmaz mı; bu, tamamen, kendi takdirine bağlı bir meseledir. Burada, bu tasarruf -söylendiği gibi- kanunen yapılan bir tasarruftur. Yalnız, yedek subayların maaşları mevzuunda, şunu açıklamak durumundayım: Bugün, yedek subaylardan yapılan kesinti, Türkiye çapında, ayda 770 milyon tutmaktadır. Bir yedek subay, herhangi bir suretle, bir kazaya uğradığında, öldüğünde ailesine ödenen tazminat, 675 milyondur. Yedek subaylardan az kesilmekte; ancak, onlara da, gerek ölüm halinde gerek yaralanma halinde, OYAK'tan, bu tazminatlar ödenmektedir. Dolayısıyla, bu yüzde 5 kesintiler, onlara yapılan bu ödemelerin karşılığıdır. Şimdi ise, bir iyileştirme getiriliyor. Ayrıca, Kurumlar Vergisi alınmayışını, bir sayın üyemiz takdirle karşıladığını ifade etti; ama, ben, ordu pazarları dışındaki her yerden, Kurumlar Vergisi alındığını da ifade etmek istiyorum. Dolayısıyla, diğer bütün özel teşebbüsler gibi, OYAK da, aynı kanun hükümlerine tabidir.“

Milli Savunma Bakanının açıklamalarından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“3.1.1961 tarihli ve 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanununun 17 nci maddesinin ‘(a) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve (c) fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir. a) Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında görevli bilumum muvazzaf subay, sözleşmeli subay, askerî memur, astsubay, sözleşmeli astsubay ve uzman jandarmalar ile emekli maaşı sistemine giren üyeler ve ölümleri halinde sisteme devam etmek isteyen eşleri kurumun daimi üyeleridir.’ ‘Geçici üyelikten daimî üyeliğe geçenler, kurumca belirlenecek usuller dahilinde hesaplanacak aidat farkını nemaları ile birlikte ödemek şartıyla, geçici üyelikte geçen süreleri ile daimî üyelik sürelerinin birleştirilmesini isteyebilirler”** şeklindeki 1. madde, üzerinde herhangi konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.

“205 sayılı Kanunun 18 inci maddesine aşağıdaki (g) fıkrası eklenmiştir.

“g) a, b ve c fıkralarında sayılan üyelerden Konut Ön Biriktirim Fonundan yararlanmak isteyenlerin maaşları tutarından her ay kesilecek % 10 ek aidatlar” ifadeleriyle düzenlenen 2. madde de aynı şekilde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 3. maddesi ise şu şekildedir: **“MADDE 3. – 205 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin (a) fıkrasına aşağıdaki (4) numaralı bent ilave**

edilmiş ve maddeye aşağıdaki (c) fıkrası eklenmiştir.’(4) Konut Ön Biriktirim Fonundan yararlanmak isteyenlere verilecek ve kullanım ve yönetim usulleri Genel Kurulca belirlenecek Konut Edindirme Yardımı.”

c) Emekli maaşı sistemine giren üyelere yapılacak yardımlar ise şunlardır: (1) Emekli maaşı,(2) Ölüm yardımı.” Herhangi bir söz talebi olmadığı ve önerenin verilmediği madde, okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“205 sayılı Kanunun 21 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Birinci fıkraya göre emeklilik yardımına hak kazanarak görevli oldukları kuruluşlardan herhangi bir sebeple ayrılan üyeler isterlerse emeklilik yardımının 1/4’ünü veya 2/4’ünü veya 3/4’ünü yahut tamamını Kurumda bırakarak Emekli Maaşı Sistemine girebilirler.26 ncı maddenin (a) fıkrasına göre tam ve daimî maluliyet yardımından yararlanacak üyeler; emeklilik yardımlarının 1/4’ünü veya 2/4’ünü veya 3/4’ünü yahut tamamını kurumda bırakmak suretiyle Emekli Maaşı Sistemine girebilirler. 26 ncı maddenin (b) fıkrasına göre kısmî maluliyet yardımından yararlanan üyeler, emeklilik yardımından yararlanabilmeleri durumunda emeklilik yardımının 1/4’ünü veya 2/4’ünü veya 3/4’ünü yahut tamamını kurumda bırakmak şartıyla Emekli Maaşı Sistemine girebilirler. Kurum üyesi iken ölenin eşi, ölen üye için tahakkuk eden emeklilik yardımının kendisine düşen miras payı oranında veya daha yüksek bir dilimde; kurum emekli maaşı sistemine girmiş bulunan üyenin ölümü halinde ise; varislerine ödenecek olan rezervinin 1/4’ünü veya 2/4’ünü veya 3/4’ünü yahut tamamını kurumda bırakmak veya iştirak edilecek dilimi tamamlamak suretiyle Emekli Maaşı Sistemine girebilir. Emekli Maaşı Sistemine giren üye eşinin ölümü halinde birikmiş rezervi kanunî mirasçılara ödenir. Tam ve daimî malul veya kısmî maluliyet yardımına hak kazanan üyeler ile muvazzaf iken ölen üyenin eşi, hak edilen emeklilik yardımları adata esas albay maaşının yirmi katından az olduğu takdirde, isteklerine bağlı olarak emeklilik yardımlarını bu miktara kadar artırarak sisteme girebilirler. Emekli maaşı sisteminde bulunanlar, sistemdeki 1/4, 2/4, 3/4 veya tam olan iştirak paylarının, bu dilimlerden birinde bulunacak şekilde, o yıldaki kendi emsali birikiminin esas alınarak indirilmesini veya yükseltilmesini isteyebilirler. Dilim indirim hakkı sadece bir kez ve sisteme girişten itibaren en az üç yıl geçtikten sonra kullanılabilir. Dilim yükseltme hakkı ise, yılda bir kez kullanılabilir. Sistemde bulunan üyenin ölümü durumunda, eşi hak edilen ölüm yardımını rezervine ekleme hakkına sahip değildir. Sistemde bulunan üyelerin, sisteme girişlerinden itibaren üç yıl geçtikten sonra rezervlerini alarak ayrılabilmesi mümkündür. Ancak, sistemden çıkanlar bir daha sisteme kabul edilemezler. Sistemden çıkış müracaatları her yılın Aralık ayında yapılır ve sistemden çıkış, müteakip olağan Genel Kurul toplantısından sonra gerçekleştirilir. Sistemden ayrılan üyelerin hakları,

sahibi bulunduğu rezerv kendisine ödeninceye kadar devam eder” şeklinde oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olan 4. madde de herhangi bir konuşma yapılmaya ve önerge verilmeye gerek görülmeksizin oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 5, 6, 7, 8, 9 ve 10. maddeleri aynı şekilde konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanarak kabul edilmiştir.³⁹ **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 11. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 12. maddenin de kabul edilmesinden sonra tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasallaşmıştır.⁴⁰

³⁹ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

MADDE 5. – 205 sayılı Kanunun 23 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. “Konut Ön Biriktirim Fonuna katılan üyelerin birikmiş ek aidatları, kurum üyeliğinin herhangi bir sebeple son bulması halinde, birinci fıkradaki sürelerle bakılmaksızın nemasıyla birlikte ödenir.”

MADDE 6. – 205 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Madde 24. – Emeklilik yardımı, üyenin kurumda geçen ve aidat ödediği süreye karşılık olarak, tasarruf primine yıllık % 5 teknik faiz oranı üzerinden hesaplanan miktardan ibarettir. Üyelik süresinin hesabında ay kesirleri tam ay sayılır. Emeklilik maaşı, üyenin kurumda bıraktığı emekli yardımına göre hesaplanan yıllık % 5 faizden ibarettir.”

MADDE 7. – 205 sayılı Kanunun 25 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. “Emekli maaşı sistemine giren üyenin ölümü halinde kanunî mirasçılara en son aylık emekli maaşının 10 katı tutarında ölüm yardımı ödenir. Kurum üyeliği devam ederken ölen üyenin sisteme girmiş bulunan eşinin vefatı halinde kanunî mirasçılara ölüm yardımı yapılmaz.”

MADDE 8. – 205 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Madde 29. – 21, 24, 25 ve 26 ncı maddelerde yazılı yardımlar 11 inci maddenin (e) fıkrası gereğince hazırlanacak teknik bilançoya göre, Kurumun malî durumu müsait görüldüğü takdirde, Yönetim Kurulunca tespit edilecek esaslara göre artırılabilir.

Ancak, Yönetim Kurulunun artırma yapılması hakkındaki kararları Genel Kurulun tasdiki ile tekmül eder.

Emekli maaşı sistemine giren üyeye, Genel Kurulun tasdikinden sonra sağlanan artırımın yarısı maaşına, yarısı rezervine eklenir. Ancak, üyenin talebi halinde maaşa eklenecek miktar, kısmen veya tamamen üyenin rezervine eklenebilir.”

MADDE 9. – 205 sayılı Kanunun 33 üncü maddesinin (h) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “h) Daimî üyeleri mesken sahibi yapmak maksadıyla, Konut Ön Biriktirim Fonu kurmaya, arsalar almaya ve bu arsalar üzerinde meskenler inşa etmeye veya bu maksatla mubayaa edeceği gayrimenkulleri, peşin veya ipotek karşılığında 20 seneye kadar vade ve faizli taksitle kendilerine satmaya,”

MADDE 10. – 205 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. “GEÇİCİ MADDE 6. – Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 205 sayılı Kanunun 21, 25 ve 26 ncı maddelerine göre 1.3.1961 tarihinden itibaren emeklilik yardımına hak kazanarak ayrılan üyeler iki yıl içinde başvurmak şartıyla, bir defaya mahsus olmak üzere Kurumca belirlenen usuller dahilinde, emsallerinin ödemek durumunda olduğu meblağı Kuruma geri ödemek suretiyle Emekli Maaşı Sistemine girebilirler. Bunlar bakımından 19 uncu madde uygulanmaz ve hakları; daha önce kurumdaki üyelik süresi ile sistemdeki sürenin toplamı göz önüne alınarak belirlenir.

⁴⁰ Tasarının tümü 10. maddenin ifade ettiği hükümlerdeki -kanun tekniği itibarıyla, kanunlar bütünlüğü itibarıyla- eksik redaksiyonun düzeltilmesi koşuluyla-oylanmıştır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 67. Birleşim, s. 370–181

1.1.4. Diğer Yasalar

1- 4139 Sayılı; Bütçe Kanunu 1996 Malî Yılı Bütçe Kanunu (29.5.1996, 21.06.1996 Tarih ve 22650, 22673 Sayılı Resmî Gazetelerde düzeltilmesi vardır) 26.04.1996

2- 4140 Sayılı; Bütçe Kanunu 1996 Malî Yılı Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanunu (29/5/1996 Tarih ve 22650 Sayılı Resmî Gazete`de düzeltilmesi vardır) 02.05.1996

3- 4145 Sayılı; Moldova ile Türkiye Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 23.06.1996

1.1.5. ANAYOL Hükümet Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi

Mesut Yılmaz tarafından kurulan 53. Hükümet, bir anlamda siyasi ve ekonomik çevrelerin talebi doğrultusunda kıyılan zoraki nikâh görüntüsü vermiş ve öyle ki DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, söz konusu hükümette herhangi bir görev almamıştır.

Güven oylaması sonuçları, daha ilk günden itibaren tartışmalara yol açmış ve Anayasaya ve Meclis İçtüzüğüne aykırı olduğu iddia edilmiş ve söz konusu oylamanın iptali için, RP tarafından Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

Refah Partisi, bu dönemde özellikle DYP Genel Başkanı Tansu Çiller üzerinden muhalefet yapmayı tercih etmiş ve daha önce kendilerine Hükümet kurma konusunda söz veren Çiller ile ilgili dosyaları, Meclis'e taşımaya başlamıştır. 12 dosya halinde düzenlenen yolsuzluk iddiaları içeren dosyalarla, Tansu Çiller'i TEDAŞ, TOFAŞ ve mal varlığı gibi konularda sıkıştırmak isteyen, hatta Yüce Divan'a göndermek isteyen RP, bu yolla Hükümetin bozulmasını ve yeniden kendilerinin içinde bulunduğu bir kabine kurulmasını amaçlamaktaydı.⁴¹

Kıscası Çiller ile Erbakan arasında hükümet kurma konusunda yaşanan gerginlik, kısa zamanda Doğru Yol Partisi ile Refah Partisi'ni karşı karşıya getirmiştir. Bu gerginlik, Refah Partisi'nin, Tansu Çiller ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Eski Bakanı Şinasi Altuner hakkında, TEDAŞ ihalesiyle ilgili olarak Meclis Soruşturması açılmasına ilişkin önerge vermesine kadar gitmiştir. Bu önerge Meclis Genel Kurulu'nda 179 ret oyuna karşılık 232 oyla kabul edilmiştir.⁴²

Refah Partisi'nin Tansu Çiller ile ilgili atağı bununla sınırlı kalmamıştır. 9 Mayıs 1996'da TBMM'de Tansu Çiller ile ilgili olarak bu kez TOFAŞ konusunda Soruşturma Komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır.⁴³

Tansu Çiller hakkında, TEDAŞ, ardından da TOFAŞ konularında hakkında Soruşturma Komisyonu kurulmasının Meclis'te kabul edilmesi ve bu oylamalarda bazı ANAP'lı milletvekillerinin muhalefetle birlikte hareket etmesi, hem Mesut Yılmaz-Tansu Çiller hem de ANAP-DYP ilişkilerinin gerilmesine yol açmış ve ANAYOL adıyla siyaset sahnesinde yer alan koalisyon hükümetinin geleceği ile ilgili kaygıları arttırmıştır.

53. Hükümet döneminde hem Tansu Çiller'i hem de ANAYOL Hükümetini sarsan bir başka gelişme, Selçuk Parsadan'a örtülü ödenekten bir

⁴¹ Akpınar, **a.g.e.**, s. 39

⁴² **TBMM Zabıt Ceridesi**, 20 Dönem, Cilt, s. Bu konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgiye sonraki ciltlerde yer verilecektir.

⁴³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 20 Dönem, 5. cilt, 1. Yasama Yılı, 50. Birleşim, s. 204-229

miktar para verilmesinin anlaşılması olmuştur. Selçuk Parsadan adlı kişinin dönemin Başbakanı Tansu Çiller dahil, pek çok kişiyi dolandırdığı ortaya çıkmıştır. Sonraki günlerde yapılan yargılama sonucu Selçuk Parsadan ve arkadaşları çeşitli hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

ANAYOL Hükümetinin sonunu hazırlayan asıl gelişme, hükümet için Meclis'te yapılan güven oylamasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle ortaya çıkmıştır. 14 Mayıs 1996 tarihinde Anayasa Mahkemesi Refah Partisi'nin itirazını haklı bularak ANAYOL hükümetinin güven oylamasına ilişkin TBMM kararını iptal etmiş ve bu karar görevdeki hükümetin yasal durumunu tartışılır hale getirmiştir.⁴⁴ Buna karşın Başbakan Mesut Yılmaz, konuyla ilgili ilk açıklamasında hükümetin görevde olduğunu ifade etmiş ve *"Anayasa Mahkemesi yürütmeyi durdurmayı kabul etmediğine göre, şu an ortada uygulayabileceğimiz herhangi bir karar mevcut değil"* demiştir.

Tansu Çiller, konuyla ilgili olarak hukukun gereğinin yapılacağını söylerken, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit daha iyimser bir yaklaşımla, kararın bir hükümet bunalımına yol açacak hukuksal durum yaratmadığını ortaya koymuştur. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ise hükümetin hukuken ve siyaseten bir değerlendirme yapması gerektiğini savunmuştur.

TEDAŞ ve TOFAŞ dosyaları nedeniyle Tansu Çiller'i zor durumda bırakan Refah Partisi, kısa bir süre sonra, Bosna'ya toplanan yardımlar nedeniyle DYP tarafından verilen önerge ile uğraşmak durumunda kaldı. DYP tarafından verilen RP ile Süleyman Mercüme arasında bulunduğu iddia edilen ilişkilerin araştırmasını öngören önerge, ANAP, DYP, DSP ve CHP'li milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmiş ve bir anlamda TEDAŞ ve TOFAŞ oylamalarının rövanşı alınmıştır.

Siyasal şoklarla dolu 1996 yılında toplumu sarsan bir başka olay, 18 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e İzmit'te fuar alanındaki tören sırasında suikast girişiminde bulunulmasıdır. İbrahim Gümrükçüoğlu adlı bir kişi tarafından silahlı saldırıya uğrayan Süleyman Demirel, olaydan yara almadan kurtulmuştur.⁴⁵

Refah Partisi'nin sıkı muhalefeti, CHP ve DSP'nin ise hükümeti bitmiş olarak görmeleri 23 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile Tansu Çiller arasında Çankaya Köşkünde yapılan görüşmeye de yansımış ve Çiller görüşme sonrasında düzenlediği basın toplantısında, azınlık hükümetini çalıştıramayacaklarını, hükümetin bütün icraatlarının tartışmalı olduğunu ve Başbakanının emaneti sahibine iade etmesi gerektiğini ifade ederek, ANAYOL Hükümetinin fiilen sona erdiğini ortaya koymuştur.

⁴⁴Bu kararın ayrıntısı için bkz.

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1996/K1996-13.htm>

⁴⁵ **Milliyet**, 19 Mayıs 1996; **Hürriyet**, 19 Mayıs 1996; **Sabah**, 19 Mayıs 1996; İbrahim Gümrükçüoğlu yapılan yargılama sonucunda, akli dengesi yerinde olmadığı gerekçesiyle herhangi bir cezaya çarptırılmamıştır.

Mesut Yılmaz ile Tansu Çiller arasındaki ilişkilerin tekrar eski gergin niteliğine büründüğü günlerde önce Devlet Bakanları Ayvaz Gökdemir ve Ünal Erkan görevlerinden istifa etmişler, ardından da DYP Genel İdare Kurulu, Hükümetten çekilme kararı almıştır.

Ufukta ciddi bir hükümet bunalımının görüldüğü günlerde Türkiye'nin uluslararası alanda saygınlığıyla yakından ilişkilendirilen HABİTAT II Konferansı çalışmaları İstanbul'da başlamıştır. Bu konferans nedeniyle çok sayıda devlet ve hükümet başkanı İstanbul'a gelmiş ve Türkiye dünyanın ilgi odağı olmuştur.⁴⁶

Hükümet tartışmalarının yaşandığı günlerde, 2 Haziran 1996'da 41 merkezde ara yerel seçimler yapılmıştır. Bir kamuoyu yoklaması niteliği taşıyan seçimlerde siyasal partiler son durumlarını ve tahmini oy oranlarını görme fırsatını bulmuşlardır. RP yüzde 33,5, ANAP yüzde 20,8 ve DYP yüzde 11,9 oranında oy toplamış, 41 merkezden 13'ünü ANAP, 10'unu DYP, 8'ini RP, 6'sını CHP, 2'sini MHP ve bir tanesini de DSP kazanmıştır. Aynı seçimlerde bir bağımsız aday da belediye başkanlığına seçilmiştir.

Hemen bütün partilerin seçim sonuçları kendi açılarından değerlendirdikleri sırada, Refah Partisi'nin Başbakan Mesut Yılmaz hakkında vermiş olduğu gensoru önergesinin gündeme alınması, 3 Haziran 1996'da, 122 ret oyuna karşılık, 316 kabul oyu ile TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.⁴⁷

Bu seçimlerden kısa bir süre sonra, Anayasa Mahkemesinin 53. Hükümet için yapılan güven oylamasının geçersiz olduğuna dair gerekçeli kararının 5 Haziranda açıklaması ve bu kararın 6 Haziran 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanması üzerine, Başbakan Mesut Yılmaz, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e hükümetin istifasını vermiştir.⁴⁸ Mesut Yılmaz'ın, koalisyonun bozulmasından Tansu Çiller'i sorumlu tutması, yakın gelecekte DYP-RP yakınlaşmasının da habercisi olmuştur.

⁴⁶ 3-14 Haziran 1996 tarihindeki konferansla ilgili olarak bkz. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Habitat II Kent Zirvesi. Etkinlikler Programı (1-14 Haziran 1996)**, İstanbul, 1996

⁴⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 6. cilt, 1 Yasama Yılı, 56. Birleşim, s. 62-94; 184-189

⁴⁸ **Milliyet**, 7 Haziran 1996

1.2. 54. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (REFAHYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ

1.2.1. Konya Milletvekili Necmettin Erbakan Başkanlığında 54. Hükümetin Kurulması Süreci

53. Hükümetin çekilmesinden bir gün sonra,⁴⁹ Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ı hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.

Mesut Yılmaz ile Tansu Çiller arasındaki gergin siyaset bundan sonraki günlerde de devam etmiş ve Necmettin Erbakan'ın hükümeti kurmak için çalışmalar yaptığı bu yeni dönemde, RP ile DYP arasında bir yakınlaşma başlamasında etkili olmuştur. Bu yakınlaşmanın sonucunda, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ve dönemin Maliye Bakanı İsmet Attila hakkındaki örtülü ödenek iddialarıyla ilgili olarak, DSP tarafından verilen soruşturma önergesi TBMM'de 246 kabul oyuna karşılık 264 oyla reddedilmiştir.⁵⁰ Bu oylamada RP ile DYP milletvekilleri birlikte hareket etmişlerdir. Hemen ardından ise bu kez Başbakan Mesut Yılmaz hakkında, DYP tarafından verilen soruşturma önergesi ise 119 ret oyuna karşılık, 339 oy ile kabul edilmesi,⁵¹ DYP-RP yakınlaşmasının sınırlarını daha da genişletmiştir.

DYP'nin Refah Partisi ile yakınlaşması ve bir koalisyona yönelmesi partide ciddi tartışmalara neden olmuştur. Bu gelişmeler bazı milletvekillerinin istifasına yol açmıştır. Örneğin istifa eden milletvekillerinden Çanakkale Milletvekili Hamdi Üçpınarlar Büyük Türkiye Partisi'ne geçerken, Yaşar Dedelek, Şinasi Altınar, İrfan Demiralp ve Tevfik Diker ise Anavatan Partisi'ne katılmışlardır.

Bu arada DYP ve RP yetkilileri arasında yapılan görüşmeler olumlu sonuçlanmış ve DYP Başkanlık Divanı, RP ile dönüşümlü başbakanlığa dayanan koalisyon modelini kabul ettiğini açıklamıştır. Buna göre ilk iki yıl Necmettin Erbakan başbakanlık yapacak, sonraki yıl ise bu görevi DYP Genel Başkanı Tansu Çiller yürütecekti.

Sonuçta DYP ve RP arasında resmi ve gayriresmi koalisyon protokollerinin kesinleşmesinden sonra, Hükümetin kurulmasının önündeki tüm engeller kaldırılmış ve Konya Milletvekili Necmettin Erbakan başkanlığında 28 Haziran 1996'da kurulan 54. Cumhuriyet Hükümeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylanmıştır.⁵² Söz konusu RP-DYP koalisyon hükümeti, Türk siyasi tarihine REFAHYOL hükümeti olarak geçecektir.

⁴⁹ **Hürriyet**, 8 Haziran 1996

⁵⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 64. Birleşim, s. 168–183; 187–189; 192

⁵¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 7. cilt, 1. Yasama Yılı, 64. Birleşim, s. 141–154; 161

⁵² **Hürriyet**, 29 Haziran 1996; **Milliyet**, 29 Haziran 1996; **Sabah**, 29 Haziran 1996

Doğru Yol Partisi'nin Refah Partisi ile koalisyona yönelmesi ve hükümet ortaklığı yapması, parti içindeki dengelerde ciddi değişikliklere yol açmıştır. İstifa rüzgârı sonraki günlerde de devam etmiştir. Bu süreçte ilk olarak İstanbul Milletvekili Necdet Menzir ve Bitlis Milletvekili Edip Safder Gaydalı partilerinden istifa etmişlerdir.

1.2.2. REFAHYOL Hükümetinin Programı ve Güven Oylaması

Necmettin Erbakan tarafından kurulan Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyon Hükümetiyle ilgili güvenoyu görüşmeleri 6 Temmuzda başlamıştır.

Başbakan Necmettin Erbakan'ın TBMM Genel Kuruluna sunduğu 54. Hükümetin programı şöyledir:⁵³

“Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Bakanlar Kurulu üyeleri ve şahsım adına Yüce Meclisi en derin saygılarımla selamlıyorum. Önümüzdeki dönemin milletimize ve ülkemize hayırlı olmasını diliyorum.

7 Haziran 1996 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı yeni hükümeti kurma görevini şahsıma tevdi ettiler. Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi arasındaki görüşmeler anlaşmayla sonuçlandı ve Sayın Cumhurbaşkanınca onaylanan 54. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına hükümet programını yüce heyetinize arz etmek üzere huzurlarınızdayım.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Türkiye içerde ve dışarıda acil çözüm bekleyen sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümü ve önüne çıkan tarihi fırsatların değerlendirilmesi için güçlü, istikrarlı ve kararlı bir siyasi iradeye ihtiyaç olduğunu bilhassa belirtmek istiyorum. Esasen, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 73. yılında 54. Hükümetin kurulması ve hükümetlerin ortalama görev süreleri bize siyasi istikrarın ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir.

24 Aralık 1995'de yapılan Milletvekili Genel Seçimleri parçalı bir parlamento aritmetiği ortaya çıkarmış, bu aritmetik hiçbir partiye tek başına iktidar imkanı vermemiş ve dolayısıyla hiçbir partinin tek başına ilkelerini ve programını uygulamasına fırsat tanımamıştır.

Demokrasi bir uzlaşma rejimidir. İlkeler ve programlar etrafında sağlam bir uzlaşma, Türkiye'nin ihtiyacı olan istikrarın önşartıdır. 24 Aralık seçimlerinden sonra vücut bulan ANAP-DYP azınlık koalisyonu, bu uzlaşmanın sağlam esaslara dayanması gerektiğini bir tecrübe olarak göstermiştir.

RP ile DYP bu tecrübenin ışığında, Türkiye'nin ihtiyacı olan istikrarı sağlayarak, iç ve dış sorunlara karşı ihtiyaç duyulan siyasi iradeye sahip olan bu Koalisyon hükümetini kurmuşlardır. Her iki parti, programlarının, hedeflerinin farklı olduğunun bilincindedir.

24 Aralık 1995 seçimlerinde Parlamenteoya, en fazla üye kazanarak giren en büyük iki partinin Refah Partisi ve Doğru Yol Partisinin uzlaşarak bu Hükümetimizi kurmaları sadece Türkiye'yi bir Hükümet krizinden kurtarmaları olayı değil aynı zamanda Demokrasimizin bir zaferidir.

⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 8. cilt, 1. Yasama Yılı, 72. Birleşim, s. 4-18

Ülkemizde özlenen Devlet ve Millet kaynaşmasının ve toplumsal uzlaşmanın çok önemli bir adımıdır. Ülkemiz için çok hayırlı ve faydalı bir gelişmedir.

Değerli Milletvekilleri,

Hükümetimiz, Anayasamızda ifadesini bulan ilkelerden hareketle ortak bir programı ve hedefleri, ilim, akıl, tecrübe, milletimizin faydası ve temel insan haklarına saygı ilkelerine göre ve uzlaşma mantığı ile gerçekleştirecektir.

Türkiye Cumhuriyetinin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olması, Atatürk ilkeleri, Koalisyon Hükümetinin vazgeçilmez ortak uzlaşma zeminini teşkil edecektir.

Bu zemin üzerinde; milli ve manevi değerlere bağlı olmayı,

Din ve vicdan hürriyeti, teşebbüs hürriyeti ve düşünce hürriyetinin demokrasimizin vazgeçilmez unsurları olduğunu Hükümetimiz temel bir kabul olarak ortaya koymuştur.

Göreve başlarken milletimizin hükümetimizden, ülkemizin ve halkımızın temel meseleleri olan;

Terör, göç, işsizlik, geçim sıkıntısı, köylü, işçi, memur, esnaf, emekli ve muhtaç vatandaşlarımızın refah seviyesinin yükseltilmesi,

- Kamu maliyesinin güçlendirilmesi,
- Dış ticaret açığının kapatılması,
- Yatırımların hızlandırılması,

Devletin yeniden yapılandırılması, Dış ilişkilerimizdeki aleyhimizde gelişmenin önlenerek şahsiyetli bir dış politika takip olunması,

Milletimizin bunları beklediğini biliyorum ve yeni göreve başlarken ülkemiz halkının Hükümetimizden güçlü ve müreffeh Türkiye'yi gerçekleştirecek bir değişim hükümeti olmasını beklediğini ve özlediğini biliyoruz.

Hükümetimiz halkımızın bu beklentilerine cevap vermek için, heyecan, inanç ve azimle kurulmuş bir Hükümettir.

Bu programımızda asıl amacımız halkımızın, bürokrasimizin ve bütün üretim kesimlerimizin beklediği, özlediği huzuru umudu ve güveni kendilerine vermektir.

Devletin yeniden yapılandırılarak çağın ve ülkemizin ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesini temel hedefimiz olarak telakki ediyoruz.

Milletimizin önünde büyük fırsatlar vardır. Ancak aşılması gereken zorluklar da mevcuttur. Bu dönemde hoşgörü, işbirliği, dayanışma ve uzlaşmaya her zamankinden daha fazla ihtiyacımız vardır.

Böyle önemli tarihi bir dönemde;

Ülkemizin sahip olduğu insan potansiyelinden, diğer sayısız zenginliklerden, tarihi ve coğrafi avantajlardan en üst düzeyde yararlanabilmek ve milletlerarası gelişmişlik yarışında ön sıralarda yer almak için doğru ve sağlıklı politikaları izlemekte, gerçekçi çözümleri üretmekte kararlı olduğumuzu açıkça ifade etmekte fayda görüyorum.

Vatandaşımızın önündeki her türlü engeli kaldırmaya, insanlarımızın yeteneklerini en iyi şekilde kullanabilecekleri ortamı hazırlamaya kararlıyız.

Bu çerçevede millet egemenliğinin temel şartı olan sosyal, iktisadi ve siyasi çoğulculuk ve katılımcılığın hakim olduğu gerçek ve güçlü bir demokratik ortamın vazgeçilmez olduğunu bir defa daha ifade etmekte yarar görüyorum.

Bu inançla kurduğumuz Hükümet; Anayasa değişikliğinin zorunlu kıldığı uyum yasalarını çıkartacak, nüfus sayımını ve seçmen yazımını yapacak, hızla bozulan ekonomik yapıyı düzeltecek istikrar tedbirlerini alacak, ülkemiz ve halkımızın meselelerini çözecek ve aşağıdaki hedefleri gerçekleştirecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri,

Hukuka ve insan haklarına bağlı demokratik bir devlet anlayışını tavizsiz şekilde uygulayacağız.

Dış kaynaklı bölücü terör, iç güvenliğimizi tehdide devam etmektedir. Anayasamızda yer alan esaslar ve bilhassa üniter-milli devlet yapısı muhafaza edilerek terörle; içte ve dışta kararlılıkla mücadele edilecektir.

Terörle mücadelenin manevi ve psikolojik boyutu ihmal edilmeyecek, bu mücadeleyi yürüten güvenlik güçlerimizi zaafa düşürecek tartışmalara mahal verilmeyecektir.

Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşayan insanlarımıza refah ve huzur getirecek bütün ekonomik ve sosyal tedbirler alınacaktır. Birlik, beraberlik ve kardeşlik duyguları pekiştirilecektir.

Hükümetimiz sorunların çözümü için genel tedbirlerin yanı sıra aşağıdaki tedbirleri de alacaktır:

Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde güvenlik nedeniyle köylerini terk etmiş vatandaşlarımızın güvenliği tekrar tesis edilerek isteyenlerin geri dönüşlerinin temini ve mağduriyetlerinin giderilmesi için her türlü imkân seferber edilecektir.

Olağanüstü hal, gerekli tedbirler alınarak kaldırılacaktır.

Geçici köy koruculuğu sistemi gözden geçirilecek ve aksayan yönleri ıslah edilecektir.

Güneydoğu Anadolu Projesine hız kazandırılacaktır. Yörede yatırımları artırmak için devlet imkânlarının yanı sıra özel kesim daha etkin bir şekilde devreye sokulacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Ülkemizin merkezinde yer aldığı bölgede barışın tesisini ve devamlılığının teminini mümkün kılacak şekilde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu amacına yönelik olarak başlatılmış bulunan çalışmaların hızlandırılarak devam ettirilmesi temel hedefimizdir.

Söz konusu modernizasyonun mümkün olan azami ölçüde Türk sanayinin imkan ve kabiliyetlerinden yararlanılarak gerçekleştirilmesi esastır.

Değerli Milletvekilleri,

Ekonomide, güven ortamının tesisi ve serbest piyasa ekonomisinin tüm şartlarını sağlayacak ortamın gerçekleştirilmesi ana hedeftir.

Ekonomik programın temel amacı enflasyonla kararlı bir şekilde mücadele etmek ve fiyat istikrarını sağlayarak ülkeyi süratli bir ekonomik büyüme ve gelişme potansiyeline kavuşturmaktır.

Sürdürülebilir hızlı bir büyümenin sağlanması, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, istihdamın artırılması ve sanayileşmenin hızlandırılması ekonomideki kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür. Bu çerçevede;

Ekonomik kalkınmada temel esas rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçiş olacaktır.

Ekonomik faaliyetlerde devletin başlıca rolü istikrar ortamını temin etmek, toplumsal refahın artırılmasına yönelik olarak denetleyici ve gözetici fonksiyonlarını geliştirmek ve özel teşebbüsün gelişebilmesi için gerekli altyapıyı hazırlamaktır.

Ekonomide beklenen gelişme ve hamleyi yapabilmek için;

Heyecanlı, inançlı hamleci bir hükümet olarak süratli planlı ve programlı bir şekilde:

- Gelişmenin önündeki engelleri kaldırmak,*
- İsrâfları önlemek,*
- Her sahada verimliliği artırmak,*
- Kaynakları geliştirmek,*
- Üretim seferberliği,*
- Devletin yeniden yapılanmasını sağlamak,*
- Devlet hizmetlerini verimli ve süratli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak,*
- Köylü, işçi, memur, esnaf, işsiz, tüccar, sanayici ihracatçı velhasıl bütün üreticilerimize işsiz, emekli yoksullarımıza sahip çıkmak,*
- Ana hedefimiz olacaktır.*

Sayın Milletvekilleri,

Enflasyonla ciddi bir mücadele yapılacak ve istikrarlı büyüme sağlanacaktır. Bu çerçevede, bütçe ve kamu açıklarının hızla azaltılması, parasal disiplinin sağlanması ve finans sektörünün derinleştirilmesi için tutarlı makroekonomik politikalar uygulanacak ve gerekli tüm tedbirler alınacaktır.

Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması temel yaklaşım olacaktır. İhracat artışının süreklilik kazanabilmesi için, sanayinin rekabet gücünün verimlilik artışı sağlanarak yükseltilmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması ve yeni pazarlara girişin sağlanmasına yönelik her türlü çaba gösterilecektir. Rekabet gücünü destekleyici gerçekçi bir döviz kuru politikası uygulanacaktır. Kredi ve garanti programlarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.

Kalitesiz ürün ithalatına karşı en önemli korunma araçlarından biri standartlardır. Dış ticarete standartların etkili bir şekilde devreye sokulması için Türkiye Akreditasyon Konseyi (TÜRKAK) kuruluş kanunu en kısa sürede çıkartılacaktır.

Vergi alanındaki temel yaklaşım, iktisadi etkinliğin sağlanması ve vergi yükünün çeşitli kesimler üzerinde daha adil dağılımının gerçekleştirilmesidir. Adaletli vergi düzeni oluşturulacak ve kayıtdışı ekonomik faaliyetleri kapsayacak bir vergi sistemi kurularak üretim faktörleri üzerindeki vergi yükü hafifletilecektir.

Alt gelir gruplarının vergi yükleri azaltılacak ve istihdam üzerinde olumsuz etki yaratan Çalışanları Tasarrufa Teşvik ve Konut Edindirme Yardımı kesintileri kaldırılacaktır.

Gümrük Birliği, çerçevesinde çıkartılması gereken ve vergi sistemine sadelik, etkinlik kazandıracak yasal değişiklikler yapılacaktır. Böylece halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler tek vergi altında birleştirilmek suretiyle vergi sisteminde etkinlik artırılabilecektir.

Emlak vergisi matrahının gerçekçi seviyede tespit edilmesi ve yeniden değerlendirme oranına endekslenmesi sağlanacaktır. Ayrıca tapu harcı oranları düşürülerek harcın gerçek değer üzerinden tahsil edilmesi imkanı getirilecektir.

Vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve vergi idaresinin yeniden yapılandırılması sağlanarak vergi yatırma vatandaş için eziyet olmaktan çıkarılacak, vergi kayıp ve kaçağı azaltılacaktır. Bu amaçla, vergilendirme ile ilgili işlemlerin tek bir vergi numarası ile yapılmasına ve vergi numarasının ekonomik faaliyetlerde kullanımının yaygınlaştırılmasına devam edilecektir.

Bir yandan kamu harcamalarında tasarrufa gidilecek, israftan kaçınılacak, harcamalarda şeffaflık ve denetlenebilirlik imkanları getirilerek mali disipline önem verilecektir.

Diğer yandan kaynakların geliştirilmesi üretim seferberliği ile gayri safi milli hasılanın hızla artırılması buna paralel olarak devlet gelirlerinin artmasının sağlanması ve böylece kamu borçlanma gereği/gayri safi milli hasıla oranı hızla düşürülerek bunun sıfır olması hedef alınacak. Yani "DENK BÜTÇE" ve sağlam ekonomik yapının gerçekleştirilmesi için elden gelen gayret gösterilecektir.

Bunlar yapılırken kamu açıklarının kontrol altında tutularak azaltılması, özelleştirmenin hızlandırılması ve kamunun dış borçlanma imkanlarının artırılması suretiyle Hazinesinin mali piyasalar üzerindeki baskısı azaltılacaktır. Belirsizlik ortamı ortadan kalkacak ve bu suretle iç borcun vadesi uzatılırken faizlerin de makul seviyelere gerilemesi temin edilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Merkez Bankasının özerkliğini artırıcı uygulama ve düzenlemeler sürdürülecektir.

Sermaye piyasası daha şeffaf bir yapıya kavuşturulacak ve denetim mekanizması etkinleştirilecektir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda küçük tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını, sermaye piyasasına düzen, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını temin edecek yasal düzenlemeler ivedilikle gerçekleştirilecektir.

Mevcut Altın Borsası Altın ve Kambiyo Borsası'na dönüştürülerek spot ve vadeli işlemler piyasaları oluşturulacaktır.

Bankacılık ve sigortacılık başta olmak üzere finans sektöründe öncelikli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu sektörlerin yapıları ve denetim mekanizmaları yeniden düzenlenerek, şeffaf ve daha rekabetçi bir ortam içinde çalışmaları temin edilecektir.

Bankalar Kanunu gelişmiş ülke standartlarında ve Avrupa Birliği normlarına uygun olarak yeniden düzenlenecektir.

Sigortacılık Kanunu T.B.M.M'ye sevk edilecektir.

Karaparanın aklanmasının önlenmesi hakkındaki kanun çıkarılacak ve dünya standartlarına uyulacaktır.

Odalar ve Borsalar ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği hakkındaki 557 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine ortaya çıkan mevzuat boşluğunu gidermek amacıyla hazırlanacak olan Kanun Tasarısı da 1996 yılı içerisinde Bakanlar Kurulu'na sevk edilecektir.

507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'nda ilgili meslek örgütlerinin önerileri doğrultusunda gerekli değişiklikler gerçekleştirilecektir.

Ekonominin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde, dış pazar payının artırılmasında, teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir rolü olan yabancı sermaye konusunda uygulanan liberal politikalara devam edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Altyapı sektörlerinde etkinlik artırılacak, kamu kaynakları yanında özel kesim kaynaklarından da azami ölçüde yararlanılacaktır. Bu çerçevede Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet Modellerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar çözülecektir.

Kamu yatırımlarında; sağlık ve eğitim sektörlerine, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesine ağırlık verilecektir.

Kamu yatırımları içinde eğitimin payı yüzde 12'ye (1995'te 9.2 %), enerji sektörünün payı ise yüzde 22'ye (1995'te 13.1 %) yükseltilecektir.

Kamu yatırımları için ayrılan kaynakların en etkin bir şekilde kullanılmasına ve yatırım projelerinin gecikmeden tamamlanmasına azami özen gösterilecek ve kısa sürede tamamlanacak projelere ağırlık verilerek, kaynak ve zaman israfı önlenecektir.

Rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük insan potansiyeli ve hammadde kaynakları gibi avantajlarımızın değerlendirildiği bir sanayi yapısı özel kesimin ağırlıklı olarak geliştirilmesi için uygun ortam hazırlanacaktır.

Sanayide verimliliğin ve kalitenin yükseltilmesi, modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve yüksek katma değerli üretim yapısına ulaşılması temel amaçtır.

Teşvik politikaları; yeni istihdam imkanlarını geliştirecek, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyecek, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine ve teknolojik ilerlemeye katkıda bulunacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği rekabete uyumu sağlayacak şekilde uygulanacaktır.

Üretime, istihdama ve teknolojik gelişmeye önemli katkılarının yanısıra toplumsal istikrar unsuru olan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin finansman, yönetim, nitelikli işgücü, pazarlama ve diğer alanlardaki sorunlarının çözümüne proje bazında hertürlü imkan ve destek sağlanacaktır.

KOBİ'lerin çok ortaklı sektörel şirketler biçiminde örgütlenmeleri teşvik edilecek, bu suretle teknolojik gelişmeleri sağlanacak, rekabet güçleri ve ihracat imkanları artırılacaktır.

KOBİ'lere ve diğer işletmelere uluslararası yükümlülüklerimize uygun olarak devlet desteği sağlanacak, bu çerçevede eğitim ve pazar araştırması, AR-GE, çevre, yurt dışı fuarlara katılım, tanıtım gibi alanlardaki yardımlar Bütçe kapsamına alınarak yeterli kaynak aktarılacaktır.

Organize Sanayi Bölgeleri ile ilgili yasa taslağı süratle yasalaştırılacak, bunların yurdun her tarafına yayılması hedef alınacaktır.

Kalkınmanın temel faktörlerinden olan bilgi ve teknoloji düzeyinin yükseltilmesi için AR-GE faaliyetleri geliştirilecek, bu alana yönelik destekler artırılacaktır.

Üniversite-sanayi işbirliğinin kurumsallaştırılması ve böylece teknolojinin sanayinin hizmetine sunulabilmesi için gerekli hukuksal altyapı çalışmaları süratlendirilecek ve bu amaçla Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası mutlaka yürürlüğe konulacaktır.

Tüketicinin korunması konusundaki yasal düzenlemelere işlerlik kazandırılacak ve bu konudaki resmi çalışmaların yanı sıra, gönüllü faaliyetlere de her türlü destek verilecektir.

Rekabetin korunması ve ekonomik hayatımızda tekelleşmenin önlenmesi için mutlaka gerekli olan Rekabet Kurulu en kısa sürede oluşturulacaktır.

Gelir dağılımının istikrarlı bir şekilde iyileştirilmesi için kişilerin gerekli eğitim ve öğretimi almaları sağlanacak ve kendi işlerini kurlmaları desteklenecektir.

Kaynak tahsisinde altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Kamu ve özel kesimin katılımıyla hızlı bir yatırım ve üretim hamlesi başlatılacak ve yeni istihdam sahaları açılacak, iş bulmak için yaşanan göçün durdurulmasına gayret edilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Devletin ekonomide ticari ve üretici faaliyetleri yerine asli fonksiyonları olan adalet, güvenlik ve altyapı hizmetlerini etkili bir şekilde yerine getirmesi ve bu sektörlerle ilgili yatırımlara zaman ve kaynak sağlaması amacıyla özelleştirme faaliyetlerine hızla devam edilecektir.

Ancak, özelleştirilmesi zaman alacak KİT'lerin özel sektör ilkelerine uygun olarak verimli çalışmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Özelleştirme şeffaflık ve kararlılık içinde gerçekleştirilecektir.

Enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon kuruluş ve hizmetlerinin özelleştirilmesiyle ilgili yasal düzenlemeler geciktirilmeden yapılacaktır.

Bu sektörlerde yapılacak özelleştirme uygulamalarında rekabetçi ortamın gerçekleştirilmesine ve teknolojik yenilenmenin sağlanmasına özen gösterilecek, tekellerin oluşmasını engelleyici tedbirler alınacaktır.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesine ilişkin Yasa ile 4046 sayılı Yasanın bazı maddelerinde Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı doğrultusunda yapılacak yasal düzenlemeler öncelikle ve ivedilikle TBMM'ye sevk edilecektir.

Özelleştirme kapsamına alınan ve özelleştirme portföyünde bulunan kuruluşların en kısa sürede özelleştirilmesi sağlanacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Tarımsal üretimin iç ve dış ihtiyaca göre yönlendirilmesi teşvik edilecektir.

Taban ve sulak araziler haricinde üreticilerin ektiği tütünlerin tamamı kabul edilecek ve üreticilere diktikleri tütün alanı üzerinden ekim cüzdanı verilecektir.

Nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesi, ihracatın artırılması, üretici gelirlerinde istikrarın temini ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılması sağlanacaktır.

Üreticilerin ürün ve bölge bazında teşkilatlanmaları için gerekli zemin hazırlanacak ve üretimin başlangıcından pazarlamaya kadar bütün sistem içinde üreticilerin kendi destek sistemlerinin tesisi teşvik edilecektir.

Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin yönetimi özerkleştirilecektir. Bunların kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Özerkleştirilmesi Kanunu içinde bulunduğumuz yılda çıkarılacaktır.

Üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması, üreticilere hizmet götürülmesi konularında faaliyet gösterecek olan üretici birliklerinin kurulması özendirilecektir.

Tarım ve hayvancılıkta dünya fiyatları esas alınacak, tarımsal ürünlerin rekabet ortamında pazarlanabilmeleri amacıyla mevcut borsalar geliştirilecek ve yeni borsaların kurulması sağlanacaktır. Mevcut hal sistemi islah edilerek üretici bölge hallerinin teşkili, ürün ihtisas borsaları ile vadeli işlem borsalarının kurulmasını gerçekleştirmek üzere gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Planın öngördüğü ekonomiye kısa sürede katkıda bulunacak sulama projelerine öncelik verilecektir. 1995 yılı sonu itibariyle toplam kamu sulamaları 3.286 bin hektara ulaşmış ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8.5 milyon hektar alanın 4.341 bin hektarı sulanabilir hale gelmiştir. 1996–2000 döneminde 750 bin hektar alanın kamu tarafından sulamaya açılması hedeflenmiştir. Aynı dönemde 300 bin hektar alanda tarlaıçi geliştirme ve arazi toplulaştırması hedeflerinin gerçekleştirilmesi için her türlü gayret sarf edilecektir.

Hayvancılığın canlandırılmasına özel önem verilecek, özellikle damızlık hayvan yetiştiriciliği, süt ve besi sığırcılığının geliştirilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.

Bu çerçevede, süte, suni tohumlamaya, yem bitkilerine, aşı-ilaç kullanımına, damızlık ithalatına gerekli destek sağlanmaya devam edilecektir.

Ormanlarımızın korunması ve geliştirilmesi çalışmalarına bugüne kadar olduğu gibi büyük bir etkinlikle devam edilecektir. Ormanların rasyonel bir şekilde işletilmesi için özel kesimden de istifade edilecektir.

Orman köylüsünün desteklenmesi amacıyla arıcılık, besicilik, hayvancılık gibi çeşitli alanlarda verilen krediler artırılarak sürdürülecek, orman köylülerinin kurduğu kooperatiflere verilecek kredilerle kırsal alanlarda küçük sanayinin gelişmesine öncülük edilecek ve orman köylülerine yeni istihdam alanı sağlanacaktır.

Orman yangınlarına karşı, çağın teknolojik bütün imkanları sağlanıp kullanılmak suretiyle mücadeleye devam edilecektir.

Su ürünleri sektöründe, doğal ortamların korunması ve kontrolü, kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılarak üretimin artırılması, yetiştiricilik ve açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi ve altyapının tamamlanması amaçlanmaktadır.

Ziraat Odaları demokratik bir yönetim yapısına kavuşturulacak ve etkinliği artırılabilecektir.

*Sayın Milletvekilleri,
Altyapı sektöründe; Yap-İşlet-Devret Modeli başta olmak üzere yeni finansman modelleri uygulamaya konulacaktır.*

Enerji darboğazının giderilmesi için ucuz ve hızlı üretimi gerçekleştirci tedbirler alınacaktır.

Uluslararası yüksek teknolojiyi, sağlıklı çevreyi ve halkın güvenliğini ön planda tutan nükleer santraller kurulacaktır.

Elektrik enerjisi talebinin önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli şekilde karşılanabilmesi için enerji yatırımlarının süratle devreye sokulması sağlanacaktır. Bunun için elektrik enerjisinde 2000 yılında toplam kurulu güç kapasitesinin 28 bin MW'a, üretim kapasitesinin 140 milyar KW-saat'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Yerel yönetimlerle işbirliği içine girerek çöp santralleri kurulacak, böylece temizliğin yanında az da olsa enerji üretilecektir.

Yurt içi ve yurt dışında petrol arama faaliyetlerine hız verilecektir.

Madencilik sektöründe verimli işletmeciliğin gerçekleştirilmesi amacıyla gerekli imkânlar sağlanacaktır.

Devlet, kömür ve diğer maden işletmeciliğinde gerekli sosyal ve teknik altyapı düzenlemelerini yapacak, uygun olanlar özelleştirilecektir.

Bakû-Ceyhan Petrol Boru hattının yanı sıra uluslararası doğalgaz projelerine özel önem verilecektir.

Ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına, altyapılarının geliştirilmesine, verimliliğin artırılmasına önem verilecektir.

Ulaştırma sektöründe mevcut kapasitenin etkin kullanılması, ulaşım modları arasında dengenin sağlanması ve uygun altyapının oluşturulması amacıyla bir Ulaştırma Ana Planı hazırlanacak ve bu çerçevede çalışmalara hız verilecektir.

Terör kadar önemli olan trafik anarşisinin önüne geçmek için yasal düzenlemeler de dahil her türlü tedbir alınacaktır.

Bunun için;

2000 yılında beton asfalt yol uzunluğunun 8.500 km'ye ulaştırılması, 1996–2000 döneminde 500 km bölünmüş yolun hizmete alınması ve 5.500 km yolda geometrik standartların iyileştirilmesinin sağlanması; aynı dönemde 16.500 km asfalt, 50.000 km stabilize ve 2.000 km beton köy yolu yapımı gerçekleştirilmesi hedef alınmıştır.

Ülkemizin denizcilik sektöründen daha fazla istifadesinin temini için, filomuzun daha rekabet edilebilir hale getirilmesi sağlanacaktır.

Telekomünikasyon ve haberleşme alanında dünya ile entegrasyon çalışmalarına devam edilecektir.

2000 yılında telefon santral kapasitesinin 24 milyon hat'a, telefon abone sayısının 23 milyon adet'e ulaşması hedeflenmektedir.

Değerli Milletvekilleri,

Güneydoğu Anadolu Projesi çalışmalarına ve uygulamalarına özel önem verilecek, yeterli kaynak tahsis edilecek ve bu kapsamda yürütülen işlerin terminine uygun olarak tamamlanması sağlanacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimiz başta olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde kaynaklar harekete geçirilerek yeni istihdam imkanları yaratılacak, atıl durumda olan veya yarım kalmış tesisler ekonomiye kazandırılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerin, başta komşu pazarlar olmak üzere, dış pazarlara ihracat imkânları geliştirilecektir.

"Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Aksiyon Planı" uygulamalarına devam edilerek, bu kapsamda yer alan illerimizde kalkınma gayretlerine hız kazandırılacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerimizde işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynakları değerlendirmeye yönelik tarımsal gelişme Projeleri ve Kırsal Kalkınma Projeleri uygulamalarına devam edilecek, ihtiyaç duyulan yöreler için yeni projeler hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgelerimiz ile KOP başta olmak üzere görece olarak geri kalmış yöreler için Bölgesel Kalkınma Projeleri hazırlanacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri,

Ankara Anlaşması ve Gümrük Birliği ile amaçlanan nihai hedeflere ulaşılabilmesi için yasal düzenlemeler dahil, gerekli çalışmalar yapılacak, bu meyanda ülkemizin hak ve menfaatlerinin korunması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Türkiye, gümrük birliği ile ilgili olarak gerçekleştireceği tüm çalışmaları, milli menfaatleri, ülke şartları, Birlik tarafının ortaklık ilişkisi çerçevesinde yüklenildiği yükümlülükleri yerine getirmedeki niyet ve çabasını göz önünde tutarak yürütecektir.

Öncelikli hedef, gümrük birliğinin sağlıklı ve tarafların karşılıklı yararına işler hale getirilmesidir.

Bu süreç, aynı zamanda GATT 1994 çerçevesinde biçimlenmekte olan yeni dünya ekonomik düzeni çerçevesinde Türkiye'nin dünya ticaretinde hak ettiği yeri almasına da katkıda bulunacaktır.

Öte yandan bu gelişme, Türkiye için coğrafi ve tarihi bakımdan önem taşıyan bölgeler olarak, Balkanlarda ve Orta Doğuda ülkemizin mevcut ağırlığını pekiştirecek ve güçlü ilişkiler içinde bulunduğumuz Kafkas ve Orta Asya Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerimize yeni bir boyut getirecektir. Türkiye, Türk Cumhuriyetleri ile Avrupa arasındaki ilişkilerin güçlenmesinde önemli bir rol oynama imkânı bulacaktır.

Bütün bu hedeflere ulaşmak için Hükümetimiz, eşit devletlerarası ilişkiler çerçevesinde, egemenliğimizden, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü esassından ve hayati çıkarlarımızdan ödün vermeden, nimet-külfet dengesi içinde hızla üzerine düşeni yapmaya kararlıdır.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokolün kişilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerinin uygulanması yolunda çaba harcanacak ve Avrupa Birliği üyesi devletlerde çalışmakta olan Türk işçilerinin ve ailelerinin hukuki durumlarının iyileştirilmesine ilişkin tedbirler alınacaktır.

Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik gibi alt yapı bağlantılarının iyileştirilmesini ve Birlik ekonomisi ile aradaki farkın azaltılmasını teminen, Türkiye-AB ortaklık rejiminin temel unsurlarından birisi olan mali işbirliği gagesine uygun bir şekilde ve düzeyde geliştirilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Türk Cumhuriyetleri ve İslam Ülkeleri ile ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için yürütülen faaliyetlere hız kazandırılacak, bu ülkeler ile olan işgücü, mal, hizmet ve sermaye dolaşımının kolaylaştırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Türk Cumhuriyetlerinin ekonomik yapılanma süreçlerine yapılan katkılar artırılarak sürdürülecek; ulaştırma, haberleşme ve enerji alanındaki işbirliği projelerine öncelik verilecektir.

Türkiye İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) çerçevesindeki ekonomik işbirliği faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmaya devam edilecek Avrupa ile İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde Türkiye'nin ayrıcalıklı bir konum kazanmasına gayret sarf edilecektir.

Başta yakın komşularımız olmak üzere İslam ülkeleri ile ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi ve istikrarlı bir yapıya kavuşturulması için önümüzdeki dönemde gerekli tedbirler alınacaktır.

Azerbaycan ve Orta Asya Cumhuriyetlerine yönelik ulusal politikalar için de Ekonomik İşbirliği Teşkilatının (ECO) ilave bir platform oluşturduğu dikkate alınarak, Teşkilatın faaliyetlerinin önümüzdeki dönemde daha da geliştirilmesine özel bir önem verilecektir.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde yürütülen faaliyetlerde özel sektöre ağırlık verilecek ve serbest girişimcilik teşvik edilecektir.

Sayın Başkan,

Sayın Milletvekilleri,

Kamu hizmetlerinde şeffaflık, katılımcılık ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

Devletin yeniden yapılanması ile hizmetin gerekli kıldığı büyüklükte verimli bir devlet yapısına geçilmesi temel hedefimizdir. Bu itibarla, devletin ekonomik faaliyetlerinden çekilmesi ve asli görevlerine dönmesi temel ilkedir.

Herkes devlet hizmetlerinden yararlandığı ölçüde bedel ödeyecek, bu prensibin uygulanmasında ödeme gücü olmayanlar, sakatlar, özürllüler ve kimsesizler korunacaktır.

Devletin vatandaşına güvenmesi temel prensibimizdir. Fertlerin devlet ile olan ilişkilerinde vatandaşın beyanına güven esas alınacak, beyanın doğruluğunu araştırmak ilgili kamu idaresinin vazifesi olacaktır.

Yeni bir kamu personeli rejimi yürürlüğe konulacaktır.

Devlette israf önlenecektir.

Devletin işleyişinde etkinlik sağlanacak ve bürokrasi en aza indirilecek, hızlı kalkınmayı ve gelişmeyi önleyen bütün engellerin kaldırılmasına özel önem verilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Adalet hizmetlerinin adil, hızlı, etkin ve ekonomik olması için düzenlemeler yapılacaktır.

Adalet hizmetlerinde altyapının modernizasyonuna ve otomasyona önem verilecektir.

Kişi hakları ve hak arama hakkı ön planda tutulacaktır. Bu alandaki bütün engeller kaldırılacaktır.

Yürürlükteki yasalar gözden geçirilerek, eskimiş ve günün şartlarına cevap vermeyen yönleri tespit edilecek ve bu alanda gerekli düzenlemeler hızla yapılacaktır.

Ceza hükümleri içeren kanunlardaki hürriyeti bağlayıcı ceza ve adli para cezalarının, idari para cezasına çevrilmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

İcra takiplerinde kolaylıklar sağlanarak alacaklının hakkını yasa dışı yollara gerek duymadan elde edebilmesi için gereken değişiklikler yapılacak, önlemler alınacaktır.

Mahkemelerin yoğun iş yükünü azaltmak, devlet ve vatandaş arasındaki itilafları asgariye indirmek amacı ile tahkim (Hakem) sistemi kurumlaştırılacaktır.

Cezaevlerinin idari ve fiziki yapıları ile güvenlik tedbirlerindeki noksanlıklar giderilecek, hükümlüyü topluma yeniden kazandıracak çabalar hızlandırılacak ve güvenlik tam olarak temin edilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Eğitimde, milli, manevi ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı saygılı ve hoşgörülü, laik, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donanmış insanlar yetiştirmek temel amacımızdır.

Zorunlu eğitim, 8 yıla çıkarılacak, öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine göre çeşitli meslek alanlarında eğitim görebilmeleri için ilköğretimin ikinci kademesinde yönlendirme sistemine işlerlik kazandırılacaktır.

YÖK yeniden düzenlenecek ve sadece koordinasyonun sağlanmasından sorumlu bir yapıya kavuşturulacaktır.

Vakıf üniversitelerinin kurulması teşvik edilecek, özel üniversitelerin kurulması için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Yükseköğretime geçişte yığılmaları önlemek üzere bir yandan yükseköğretim imkanları yaygınlaştırılarak geliştirilecek, diğer yandan ortaöğretim yeniden yapılandırılacaktır. Ortaöğretim programları yükseköğretime, mesleki teknik eğitime ve hayata yönlendirecek biçimde yeniden düzenlenecek, bu bağlamda ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünü yetiştirmek için istihdama yönelik meslek kazandırıcı ve mesleki gelişmeyi sağlayıcı çıraklık ve mesleki teknik eğitime önem, öncelik ve ağırlık verilecektir. Bu eğitimi alan gençlerimizin kendi işlerini kurmaları özendirilecek ve iş yeri kurmaları için destek sağlanacaktır.

Özel kesimin okul açması teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecektir.

Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenlenecektir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın milli kültürlerini korumalarını, çocuklarının yaşadıkları ülkenin eğitim imkânlarından yararlanmalarını ve Türkiye'ye dönüşlerinde Türk eğitim sistemine ve topluma uyumlarını kolaylaştırıcı tedbirler alınacaktır.

Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları ile yürütülen eğitimdeki işbirliği ve buna dayalı projeler daha etkin ve güçlü bir şekilde sürdürülecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sağlık sistemi finansman, yönetim ve organizasyon, insan gücü, hizmet arzı ve mevzuat boyutlarıyla yeniden düzenlenecektir.

Devlet, temel sağlık hizmetlerini bedelsiz olarak sunmaya devam edecektir.

Sağlık sigortası sisteminin yaygınlaştırılmasına paralel olarak hastaneler özelleştirilecektir.

Prensip olarak herkesin prim ödeyeceği sağlık sigorta sistemine aşamalı bir şekilde geçilecek, prim ödeme gücü olmayanların primleri devletçe kurulacak bir fon tarafından karşılanacaktır.

Hemşirelik ve ebelik eğitim yüksek okul düzeyine çıkarılacak ve hemşirelikte branşlaşmaya gidilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Sosyal güvenlik kurumlarının sigorta hizmetleri, ilke olarak nimet-külfet dengesi içinde ve kendi finansman imkanları ile karşılanacak, karşılığı ödenmemiş sigorta hizmetleri verilmesinden kaçınılacaktır.

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sorunlarına çözüm bulmak, fonların etkin bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını belirleyen yasal çerçeve hazırlanacaktır.

Emekli Sandığı, SSK ve BAĞ-KUR zaman içinde bir çatı altında toplanacaktır. Ayrıca çalışanların emeklilik işlemlerinin ve tasarruflarının özel sigorta şirketleri ve özel emeklilik fonları aracılığı ile yürütülmesi özendirilecektir.

Tüm nüfusun sosyal güvenliğe kavuşturulması sağlanacaktır. Sigortalı olmayı ve sigortalı çalışmayı yaygınlaştırmak için ücretler üzerindeki yükler azaltılacak ve bu konudaki denetimlerin etkinliği artırılacaktır.

Çalışma şartlarının iyileştirilmesi, çalışanların gelirden adil pay almaları, iş kazalarının önlenmesi, iş güvenliğinin sağlanması, toplu pazarlık düzeninin sağlıklı yürütülmesi gibi temel konular başta olmak üzere huzurlu bir çalışma ortamının tesisi için ilgili taraflarla ve kuruluşlarla işbirliğine gidilecektir.

Çalışma hayatımızın bir uzantısı olan yurtdışındaki vatandaşlarımızın Türkiye ile bağlarının devam ettirilmesi, milli benliklerinin korunması, çalışma şartları ile ilgili sorunların çözümü ile birlikte her çeşit hak ve menfaatlerinin korunmasına azami gayret gösterilecektir.

Özürlülerin topluma kazandırılması için sosyal ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesine önem verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen çerçeve yasa çıkartılacaktır.

Merkezi idare tarafından yürütülen mahalli hizmetlere ilişkin görev ve yetkilerin mahalli idarelere devri sağlanacak, mahalli idarelerin idari ve mali yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.

Mahalli idarelerin gelir kaynakları, yeterli kamu hizmetlerine imkan verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.

Belediye, il özel idaresi ve köylerin gelirlerini düzenleyen mevzuatta değişiklikler yapılarak mahalli idareler mali açıdan güçlendirilecektir. Mahalli idarelerin vatandaşlarla ilişkileri geliştirilecektir.

Sayın Başkan,

Sayın Milletvekilleri,

Devletin yönetiminde şeffaflık ve açıklık esastır. Bunun sağlanması için her türlü tedbir alınacak ve mevzuat geliştirilecektir.

T.B.M.M'nin denetleme görevini gereğince sürdürebilmesini teminen, bu denetlemelerin partizanca, politik maksatlarla ve kişilerin haysiyet ve şereflerini rencide edici amaca yönelik olması engellenecek, ancak esas amaç olan yasalara aykırı davranışları ortaya koymak için işbirliği ve gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Kentleşme, arsa, konut ve kentsel altyapı ile ilgili tüm uygulamalar modern şehircilik esaslarına uygun bir şekilde ve bütünlük içinde ele alınacak, bu alanda merkezi idare ile mahalli idareler arasındaki koordinasyon ve işbirliği etkinleştirilecektir.

Başta kamu arazileri olmak üzere, modern şehirleşme esaslarına göre alt yapısı hazır planlı arsa üretilecek ve toplu konut uygulamalarıyla konut açığının giderilmesine çalışılacaktır.

Yeni gecekonduların ucuz konut arzının artırılması ile önlenirken, şehir içinde kalmış gecekonduların Kentsel Yenileme Projeleri, şehir çevresindeki gecekonduların ise İslah İmar Planları ve Sağlık Projeleri ile daha yaşanabilir standartlara ulaştırılması önde gelen amacımızdır.

Hızlı kentleşme ve artan nüfusun konut ihtiyacının karşılanabilmesi için mevcut uygulamalara ilave olarak kamuya ek yük getirmeyecek yeni finansman modelleri geliştirilecektir.

Göç olgusunun dengeli bir yapıya kavuşturulması ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması için, ülke genelinde yeni cazibe merkezlerinin oluşturulmasına çalışılacaktır.

Sorunların daha yoğun olduğu büyük şehirler başta olmak üzere, yeterli ve kaliteli içme ve kullanma suyu, ulaşım, kanalizasyon ve çöp alanlarının rehabilitasyonu konularına önem verilecektir.

Kırsal alandaki bütün köylere içme suyu götürülecektir.

Kent planlamalarında, çevre düzeni, imar planlarına uygun olarak hazırlanacaktır.

Kentlerde tarihi, doğal ve kültürel değere sahip alan ve eserlerin korunması ve yenilemesine özen gösterilecektir.

Çevrenin korunması ekonomik, ticari, sosyal ve siyasal açılardan birbirleriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir biçimde ele alınacaktır.

Çevre kirliliğinin önlenmesinde onarımcı politikalar yanında, öncelikle çevrenin kirletilmeden korunmasını sağlayacak politikalara ağırlık verilecektir.

Toplumda çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artırılarak sürdürülecektir.

Su havzalarının ve denizlerin korunması konusunda kararlı ve netice alıcı bir politika izlenecektir.

Her türlü atık ve atığın ülkemize girişi engellenecek, yurt içinde ortaya çıkan atıkların en aza indirilmesi, geri kazanılması ve yeniden değerlendirilmesi çalışmaları desteklenecektir.

Önemli çevresel olumsuzluklara sebep olan erozyon ile mücadele hızlandırılacak ve kapsamı yaygınlaştırılacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

İşsizliğin azalması, aile, kadın ve gençlik sorunlarına gereken ilginin gösterilmesi, ana çocuk sağlığına önem verilmesi, orta direğin güçlendirilmesi,

gelir dağılımının iyileştirilmesi, esnaf ve sanatkârlarımızın, emekli ve yoksulların meselelerinin çözümü vazgeçilmez hedeflerimizdir. Bu cümleden olarak kadınlarımıza kendi uğraş alanlarında iş ve istihdam sağlayıcı projeleri uygulamaya koyacak bir teşkilatın kurulması temin edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Turizmin gelişmesine azami özen ve gayret gösterilecektir.

Turizm imkânlarının yeterince tanıtılması, turizmin çeşitlendirilmesi ve iç turizmin geliştirilmesi amacıyla uygun altyapı ve üstyapıların oluşturulmasına, organizasyon ve pazarlama imkanlarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Tarihi, kültürel ve doğal kaynaklarımızın dünya ile paylaşımında, tüketmek yerine koruyarak ve zenginleştirerek kullanmak esas alınacaktır. Bu anlayışla altyapı yatırımları önemle ele alınarak kaynakların kullanımında Kullanan Öder anlayışı geçerli kılınacaktır.

Turizmin gelişmesiyle ortaya çıkan Talih Oyunları İşletmelerinin, özendirici bir takım yaklaşımlarla bazı vatandaşlarımız için cazibe merkezi haline gelmeleri ve sosyal hayatımızda tahribata yol açmaları engellenecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Milli kültürümüzün korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması temel ilkemizdir.

Kültür varlıklarımızın korunması ve tanıtılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın milli kültürümüzü korumaları, vatandaşlarımızın çocuklarının yaşadıkları ülkenin eğitim imkanlarından yararlanmaları ve Türkiye'ye dönüşlerinde Türk eğitim sistemine ve topluma uyumlarını kolaylaştıracı çalışmalara ağırlık verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Çocuklarımızın ve gençlerimizin Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerine, milli ve manevi değerlerimize bağlı bir şekilde yetiştirilmeleri sağlanacaktır.

Ana ve çocuk sağlığı hizmetlerine önem ve öncelik verilecektir.

Kadınımız toplumun en küçük ve temel kurumu olan ailenin en etkili yönlendiricisi ve yetiştiricisi olup, aile içinde ailenin mutluluğunu ve refahını oluşturmada eşi ile eşit sorumluluklara sahip bir bireydir.

Türk kadınının toplum içindeki yerini etkileyen olumsuz şartların ortadan kaldırılması yönündeki çalışmalara ağırlık verilecektir. Özellikle, kadınların eğitim, sağlık, istihdam ve toplumsal statülerinin yükseltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Toplumun temel taşı olan ailenin korunması ve geliştirilmesi esas olacaktır.

Gençlik kesiminin sorunlarını gidermek ve gençlerin kalkınma sürecine katkı ve katılımlarını artırabilmek amacıyla gençliğe sunulan hizmetler geliştirilecektir.

Gençleri alkol, uyuşturucu, kumar ve benzeri olumsuz alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirler alınacak, onları suça iten sebepler ortadan kaldırılacaktır.

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yapısına ulaşmak amacıyla beden eğitimi ve spor geliştirilecektir. Milletimizin bütün fertlerinin ve bilhassa gençlerimizin manevi varlıklarının gelişmesine özen gösterilecektir.

Olimpiyatların ülkemizde yapılması için gerekli gayret gösterilecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Bütün siyasi görüş ve düşüncelerin üstünde tutarak, milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek din hizmetlerine önem verilecektir.

Din hizmeti sunan görevlilerin her türlü siyasi düşünce ve tesirlerin dışında tutulması konusundaki hassasiyet korunacaktır.

Vakıfların çalışmaları teşvik edilecek, vakıfların, gayeleri dışında kullanımı önlenecektir. Vakıf eserlerinin korunması için azami gayret gösterilecektir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

Türkiye'nin dış politika alanında hedef ve amacı dünyada, bölgede, ülkede barışın muhafazasıdır.

Dış ülkelerle ilişkilerimiz dostluk, iyi komşuluk ve karşılıklı işbirliği esasları çerçevesinde yürütülecektir.

Hem batılı ülkelerle, hem de manevi ve tarihi değerlerle bağlı olduğumuz İslam Ülkeleri, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Balkan ülkeleri ile işbirliği daha da geliştirilecektir.

Yunanistan ile aramızdaki anlaşmazlıkların ancak kalıcı ve karşılıklı çıkarları kollayan bir müzakere ve diyalog süreci çerçevesinde çözülebileceği inancındayız.

Kıbrıs sorunu Ada'daki iki toplum arasında doğrudan görüşmeler yoluyla çözümlenmelidir. Türkiye soruna kalıcı ve her iki tarafın serbest iradeleriyle kabul edecekleri bir çözüm bulununcaya kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni her alanda güçlendirmeye çalışacak ve soydaşlarımızın haklı davasının yanında olmaya devam edecektir.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın haklarının korunmasına azami önem gösterilecektir.

Türkiye'nin taraf olduğu bütün uluslararası antlaşmalara ve stratejik antlaşmalara bağlı kalınacaktır. Ancak bu antlaşmaların milli güvenlik ve milli menfaatler aleyhine tatbikine meydan verilmeyecektir.

Küreselleşme sürecinden Türk insanının azami yararı elde etmesi temel amaçtır. Bu çerçevede, ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmasında, bir yandan uluslararası mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tabi olduğu şartlardaki değişimler dikkate alınacak, diğer yandan Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olması hedefi ile akdedilen Gümrük Birliği'nin sağlıklı bir biçimde gelişmesi sağlanacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Basın-yayın hayatındaki meselelerin çözümü için gereken mevzuat düzenlemeleri, sektörü temsil eden gönüllü kuruluşlarla da istişare edilerek gerçekleştirilecektir. Vatandaşlarımızın haber alma ve bilgi edinme hürriyetlerini en geniş biçimde kullanmalarını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu düzenlemeler sırasında kişilik haklarının özüne dokunulması kesinlikle engellenecektir. Hükümetimiz haberleşme hak ve hürriyetini, çağdaş dünyanın gelişmelerine uygun boyutlara ulaştırmak için gerekli olan teknik altyapıyı gerçekleştirerek ülke çapında bilgi ağının kurulması ve dünyaya açılması konusunda gerekenleri yapacaktır.

Anadolu basını desteklenecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Kanun önünde eşitlik, hukukun üstünlüğü, temel hakların güvence altına alınması, devletin vatandaşa hükmeden değil, hizmet eden hale getirilmesi, sivil toplum örgütlenmesine ağırlık verilmesi önde gelen hedeflerimizdendir.

İfade ve fikir hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti ve teşebbüs hürriyetinin daha da kökleşmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Bu Programımızdan da açıkça görüldüğü gibi demokrasinin kurallarına uygun olarak, milletimize hizmet için uzlaşmanın en güzel örneğini vererek inançla kurulmuş olan RP-DYP Koalisyon Hükümetimiz halkımızın ve ülkemizin beklediği hizmetleri heyecanla, azimle, planlı, programlı bir şekilde yaparken güçlü, modern ve müreffeh Türkiye idealini gerçekleştirmek için kollarını sıvamıştır.

Hükümetimiz yüce Meclisimizin itimadına mazhar olduğu takdirde, ibadet aşkıyla çalışarak beklenen ve özlenen hizmetleri yapacaktır.

Bu inançla milletimize saadetler ve selametler dileyerek yüce Meclisin bütün üyelerini sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Yeni Hükümetimiz milletimiz ve bütün insanlık için hayırlı olsun.”

Necmettin Erbakan başkanlığında kurulan 54. Hükümet 8 Temmuzda TBMM Genel Kurulu’nda 265 ret oyuna karşılık, 278 kabul oyu ile güvenoyu almıştır.⁵⁴

REFAHYOL Hükümetinin bakanları şöyledir: **Başbakan:** Necmettin ERBAKAN (Konya, RP), **Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı:** Tansu ÇİLLER (İstanbul, DYP), **Devlet Bakanı:** Fehim ADAK (Mardin, RP), **Devlet Bakanı:** Nevzat ERCAN (Sakarya, DYP), **Devlet Bakanı:** Abdullah GÜL

⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 8. cilt, 1. Yasama Yılı, 73. Birleşim, s. 120–122; 126–132

(Kayseri, RP), **Devlet Bakanı:** Işıl Saygın (İzmir, DYP),⁵⁵ **Devlet Bakanı:** Sabri TEKİR (İzmir, RP), **Devlet Bakanı:** Nafiz KURT (Samsun, DYP), **Devlet Bakanı:** Mehmet ALTINSOY (Aksaray, RP), **Devlet Bakanı:** Namık Kemal ZEYBEK (İstanbul, DYP), **Devlet Bakanı:** Lütfü ESENGÜN (Erzurum, RP), **Devlet Bakanı:** Mehmet Selim ENSARİOĞLU (Diyarbakır, DYP), **Devlet Bakanı:** Ahmet Cemil TUNÇ (Elazığ, RP), **Devlet Bakanı:** Bekir AKSOY (Çorum, DYP), **Devlet Bakanı:** Gürcan DAĞDAŞ (İstanbul, RP), **Devlet Bakanı:** Ufuk SÖYLEMEZ (İzmir, DYP), **Devlet Bakanı:** Teoman Rıza GÜNERİ (Konya, RP), **Devlet Bakanı:** Ayfer YILMAZ (İçel, DYP), **Devlet Bakanı:** Sacit GÜNBEY (Diyarbakır, RP), **Devlet Bakanı:** Bahattin ŞEKER (Bilecik, DYP), **Devlet Bakanı:** Ahmet DEMİRCAN (Samsun, RP), **Adalet Bakanı:** Şevket KAZAN (Kocaeli, RP), **Milli Savunma Bakanı:** Turhan TAYAN (Bursa, DYP), **İçişleri Bakanı:** Mehmet AĞAR (Elazığ, DYP),⁵⁶ Meral AKŞENER (İstanbul, DYP), **Maliye Bakanı:** Abdüllatif ŞENER (Sivas, RP), **Milli Eğitim Bakanı:** Mehmet SAĞLAM (K. Maraş, DYP), **Bayındırlık Ve İskan Bakanı:** Cevat AYHAN (Sakarya, RP), **Sağlık Bakanı:** Yıldırım AKTUNA (İstanbul, DYP),⁵⁷ İsmail KARAKUYU (Kütahya, DYP), **Ulaştırma Bakanı:** Ömer BARUTÇU (Zonguldak, DYP), **Tarım ve Köy İşleri Bakanı:** Musa DEMİRCİ (Sivas, RP), **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı:** Necati ÇELİK (Kocaeli, RP), **Sanayi ve Ticaret Bakanı:** Yalım EREZ (Muğla, DYP),⁵⁸ Ali Rıza GÖNÜL (Aydın, DYP), 1997 **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı:** Mehmet Recai KUTAN (Malatya, RP), **Kültür Bakanı:** İsmail KAHRAMAN (İstanbul, RP), **Turizm Bakanı:** Bahattin YÜCEL (İstanbul, DYP),⁵⁹ **Orman Bakanı:** Mehmet Halit DAĞLI (Adana, DYP) **Çevre Bakanı:** Ziyattin TOKAR (Ağrı, RP)

Güven oylaması DYP içindeki anlaşmazlıkları su yüzüne çıkarmıştır. DYP'den bir milletvekilinin çekimser kaldığı oylamaya, dört DYP'li milletvekili de katılmamıştır. Daha da önemlisi aynı partiden 10 milletvekili ret oyu kullanmıştır. DYP'deki muhalif milletvekilleri 11 Temmuzda partilerinden istifa kararı aldıklarını açıklamışlardır.⁶⁰

⁵⁵ Işıl Saygın Devlet Bakanlığı görevini 28 Haziran 1996–17 Mayıs 1997 tarihleri arasında yürütmüştür.

⁵⁶ Mehmet Ağar, İçişleri Bakanlığı görevini, 28 Haziran 1996 tarihinden 8 Ekim 1996 tarihine değin yürütmüştür. Daha sonra bu göreve DYP İstanbul Milletvekili Meral Akşener atanmıştır.

⁵⁷ Yıldırım Aktuna, 28 Haziran 1996 tarihinde atandığı Sağlık Bakanlığı görevini, 26 Nisan 1997 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu tarihte istifa eden Aktuna'nın yerine, DYP Kütahya Milletvekili İsmail Karakuyu atanmıştır.

⁵⁸ Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez, 26 Nisan 1997 tarihinde istifa etmiş ve yerine 13 Mayıs 1997'de DYP Aydın Milletvekili Ali Rıza Gönül atanmıştır.

⁵⁹ Bahattin Yücel, Bakanlıktan 13 Haziran 1997'de istifa etmiştir.

⁶⁰ **Milliyet**, 12 Temmuz 1996

TEDAŞ, TOFAŞ ve örtülü ödenek tartışmalarının ardından Refah Partisi ile koalisyonu giden Tansu Çiller'in parti içinde tartışılan siyasi konumu, 21 Temmuzda toplanan DYP'nin 5. Olağan Kongresinde bir kez daha genel başkanlığa seçilmesiyle yeniden güç kazanmıştır.⁶¹

REFAHYOL hükümetinin kurulmasıyla bunalımı belli ölçüde aşan TBMM, yasama ve denetim faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Temmuz ayı içinde Genel Kurul'da Çekiç Güç konusunda gizli genel görüşme yapılırken, Olağanüstü Hal uygulamasıyla ilgili olarak da genel görüşme yoluna gidilmiştir. Bu genel görüşmelerin sonucunda 30 Temmuzda Çekiç Güç'ün görev süresi 5 ay,⁶² Olağanüstü Hal uygulaması ise on ilde 4 ay⁶³ uzatılmıştır

⁶¹ **Milliyet**, 22 Temmuz 1996

⁶² **TBMM Zabıt Ceridesi**, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 84. Birleşim, s. 137–176

⁶³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 84. Birleşim, s. 177–209

1.2.3. Birinci Yasama Yılında Necmettin Erbakan Hükümeti (REFAHYOL Hükümeti- 54. Hükümet) Döneminde Yasa Faaliyetleri

1- SAYIŞTAY KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE VE BU KANUNA BAZI MADDELER EKLENMESİNE DAİR KANUN: (4149 SAYILI)

“Türkiye Büyük Millet Meclisi İdare Amirleri Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner, Adana Milletvekili Veli Andaç Durak, Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik, Gaziantep Milletvekili Mustafa Yılmaz ile Balıkesir Milletvekili İ. Önder Kırılı'nın, 832 Sayılı Sayıştay Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere 26 Haziran 1996 tarihinde, 1. Yasama Yılı'nın 67. Birleşiminin İkinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Yasin Hatiboğlu'nun yaptığı oturumda Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner kâtip üyelik görevini yürütmüşlerdir.

Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı'nın 4. sırada bulunan ve Cumhurbaşkanı tarafından tekrar görüşülmesi için göndermiş olduğu “**Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunun**” görüşülmesine dönük isteği, Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu'nun İçtüzüğü'nün 78.maddesinde yer alan “*Bakanlar Kurulunun herhangi bir sebeple çekilmesi halinde yeni Bakanlar Kurulu güvenoyu alıncaya kadar, Anayasa ve İçtüzük değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlarda ve Genel Kurulda görüşülmesi ertelenir. Ancak, Bakanlar Kurulunun öncelikli olduğunu bir yazı ile Başkanlığa bildirdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam olunur*” şeklindeki hükme dayanarak reddetmesinden sonra “**832 Sayılı Sayıştay Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifinin**” görüşülmesine başlanabilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki ilk konuşmayı Refah Partisi adına İstanbul Milletvekili Ali Oğuz yapmıştır. Ali Oğuz, Anayasa Mahkemesinin 11.7.1991 tarih, 1990/39 esas ve 1991/21 sayılı kararıyla Sayıştay Kanununun 1.11.1990 tarih ve 3677 sayılı Kanunla değişik 5. maddesinin tamamı ile 6. maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarını iptal ettiğini hatırlatarak başladığı konuşmasında, bu suretle doğan hukukî boşluğun giderilmesi için, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihten itibaren altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar verildiği bilgisini de öncelikle vermiştir. İptal edilen 5. maddenin, Sayıştay Birinci Başkanının seçim usulü ile görevine 4 yıllık sınır getirilmesini; 6. maddesinin iptal edilen fıkralarının ise Sayıştay üyelerinin seçim usulüne ilişkin olduğunu söyleyen Oğuz, Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine ait bir yetkinin, Plan ve Bütçe Komisyonu dâhil, hiçbir Meclis komisyonunca kullanılamayacağını gösterdiğini de

açıklamıştır. Hazırlanan rapor hakkında bilgiler veren Ali Oğuz, tasarı ile yeniliğin, açıklığın ve rahatlığın sağlandığını ifade ettikten sonra, parti grubu olarak, getirilen hükümlere ve Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilen bu maddelere sıcak baktıklarını ve olumlu oy vereceklerini açıklamıştır.

Teklifin tümü üzerinde Anavatan Partisi'nin görüşlerini Hatay Milletvekili Hüseyin Yayla ortaya koymuştur. Hüseyin Yayla, Sayıştay Kanununun başkan ve üyelerinin seçimine ilişkin maddelerin, Anayasa Mahkemesi kararıyla, yaklaşık beş yıl önce iptal edilmesine karşın, ortaya çıkan hukukî boşluğun giderilemediğini ifade ettikten sonra, Sayıştay denetiminin etkin hale getirilmesi için bazı hukuki düzenlemelerin şart olduğunu dile getirmiştir. Teklifte Sayıştay Kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 2. maddesinin yeniden düzenlendiğini açıklayan Yayla, Sayıştay üyeliğiyle ilgili düzenlemelere değinmiştir.

İlk olarak, Sayıştay üyeliğine seçilme niteliklerinde değişiklik yapılmak suretiyle, Sayıştay faaliyetleriyle ilgili görülen İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile Hazine Müsteşarlığı merkez denetim elemanlarına Sayıştay üyesi olabilmek imkânı sağlandığını dile getiren Hüseyin Yayla, İkinci olarak Sayıştay üyelerinin seçim usulünün belirlendiğini ve Anayasa Mahkemesi kararına uygun olarak, seçimin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılması esasının getirildiğini açıklamıştır. Yayla teklifte yer alan maddeler hakkında geniş bilgi verdiği konuşmasında, getirilen düzenleme ile Sayıştay denetiminin eksikliği olarak belirtilen hususların büyük ölçüde giderildiğini ve Sayıştay'da başlatılmış olan yeniden yapılanma çalışmalarının devamının sağlandığını ifade etmiş ve Sayıştay'ın performans denetimi yapmasının zorunlu hale gelmesi nedeniyle buna ilişkin bir ek maddeye yer verilmesinin uygun bulunduğunu da sözlerine eklemiştir.

Teklifte, son olarak yer alan ek maddeyle de, il özel idareleri ve belediyelerin, harcamaya ilişkin olarak yapacakları sözleşmelerden hangilerinin Sayıştay tescilinden istisna edileceğinin, Sayıştay Başkanlığının önerisi üzerine, her yıl bütçe kanunuyla tespit edilmesinin öngörüldüğünü ifade eden Hüseyin Yayla, Anayasanın hükümlerinin -özellikle malî denetimi açısından- yerine getirilmesinin kaçınılmaz olduğu gerçeğinden hareketle, teklifin kabul edilmesini dilemiştir.

Yasa teklifinin tümüyle ilgili olarak DYP Grubu adına Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz almıştır. Teklifte, bir yandan Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla ortaya çıkan hukukî boşlukların doldurulması, diğer taraftan da, Sayıştay'ın daha etkin bir biçimde faaliyet göstermesinin amaçlandığını dile getiren Saffet Arıkan Bedük, teklifin süratli bir şekilde yasalaştırılmasının zorunlu olduğunu da ifade etmiştir. Bedük, Plan ve Bütçe Komisyonunun çalışmaları sırasında, siyasal parti genel başkanlarının mal varlıklarıyla ilgili iddia ve ithamların hukuken çözülmesinin, yasa maddesine bir ek madde olarak eklenmesi istenmişse de, bunun Plan ve Bütçe Komisyonunda özellikle değiştirildiğini eleştirel bir üslupla ortaya koymuş ve

asıl amaçlarının Anayasaya aykırı olarak bir soruşturma yetkisinin verilmesi olmadığını da belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Modern denetim, metot ve tekniklerindeki gelişmelerin yakından izlenmesi ve denetim, planlama ve insan kaynakları yönetiminin oluşturulmaya başlanmasıyla önemine değinen Saffet Arıkan Bedük, Sayıştay denetiminin modernizasyonu projesinin uygulamaya hazır hale getirilmesinin de gerektiğine işaret etmiştir.

Bedük, sözü çok önemli gördüğü performans denetimi konusuna getirerek, ek madde 10'da, Sayıştay'ın, denetimine tabi kurum ve kuruluşların, kendilerine verilen görevleri yerine getirirken, kaynaklarını ne ölçüde verimli, etkin ve tutumlu kullandıklarını incelemeye yetkili olduğunun; bu inceleme ve denetim sonuçlarının, Sayıştay Birinci Başkanı tarafından, bir değerlendirme raporuyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulacağına hükme bağlandığı bilgisini vermiştir. Kamu kesiminin daha hızlı, daha etkili ve daha az masraflı çalışması, ama daha kaliteli hizmetler sunması yolundaki arayış, çaba ve teşebbüslerin, özellikle 1950'li yıllardan sonra yoğunluk kazandığına dikkat çeken Saffet Arıkan Bedük, bu nedenle Türkiye'de de kamu kesiminin değişen şartlara göre sürekli yenilenmesi ve yeniden yapılanmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır.

Performans denetiminin, kamunun daha etkili ve verimli çalışması arayışlarına paralel olarak ortaya çıkan bir kavram olduğunu söyleyen DYP sözcüsü Bedük, bu denetim tarzının, yüzü geçmişe değil, geleceğe dönük ve yapıcı bir anlayışı temsil ettiğini ve performans denetiminin, kamu kaynaklarının verimli, etkin ve tutumlu kullanılıp kullanılmadığının araştırılması anlamına geldiğini bir bilgi olarak Genel Kurula sunmuştur. Saffet Arıkan Bedük performans denetimi hakkındaki açıklamalarında, bu tür denetimde denetim organlarının, kamu hizmetindeki aksaklıkları ve yetersizlikleri, yasama ve yürütme organlarının dikkatlerine sunduklarını ve onları bilgilendirdiklerini ifade etmiştir.

Saffet Arıkan Bedük performans denetimiyle ilgili açıklamalarını şu sözlerle devam ettirmiştir: *"Performans denetimi, kesinlikle yerindelik denetimi değildir. Performans denetimi, sorumluları bulma ve onları cezalandırma faaliyeti hiç değildir. Performans denetimi, sorumlularla değil, daha az masrafla, daha kaliteli hizmetler üretilmesiyle ilgilidir. Sayın Başkan, sayın üyeler; teklifin ek madde 10'da öngördüğü düzenleme, az önce belirtmeye çalıştığım gelişmelere ve tabloya uygun düşmektedir. Performans denetimi, hemen hemen bütün dünyada, artık, Sayıştayların en tabii denetim alanları içerisinde görülmektedir. Kanada'da, İngiltere'de, Amerika Birleşik Devletlerinde ve İsveç'te, yargı yetkisi bulunmayan Sayıştaylar, uzun yıllardır bu denetimi başarıyla yapagelmektedirler. Fransa, İtalya ve Belçika gibi ülkelerde de yargı yetkisi bulunan Sayıştaylar, performans denetimi çalışmalarını, klasik denetim faaliyetlerine eklemişler ve bu alanda önemli mesafeler katetmişlerdir. Kısacası, performans denetimi yapmak ve bu denetimin sonuçlarını raporlarla parlamentolarına sunmak, yargı yetkisi olsun veya olmasın, bütün çağdaş*

Sayıştayların ortak özelliklerinden birisidir. Kuşkusuz, klasik uygunluk denetimi, performans denetimi yapan Sayıştaylar da önemini korumaya devam etmektedir. Performans denetimi, klasik denetimin yerine geçen veya onu ortadan kaldıran bir faaliyet değil, onun tamamlayıcısıdır. Elbette, Sayıştaylar, performans denetimi yapmaya başladıktan sonra da, planlı ve ilkeli bir biçimde, usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların üzerine gitmeye devam etmişlerdir ve devam etmektedirler.”

Yapılan düzenlemeyle, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının *"Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması Projesi ve Kamu Kesiminde Ücret Adaletinin Sağlanması"* başlıklı bölümünde yer alan ve performans denetimi noktasında 832 sayılı Sayıştay Kanununun gözden geçirilmesini öngören hedefin de, bir anlamda gerçekleşmiş olduğuna dikkat çeken Saffet Arıkan Bedük, Sayıştay'ın, son zamanlarda artan ve yoğunlaşan uluslararası temas ve eğitim çalışmaları sonucunda, performans denetimi alanında önemli bir teorik birikime ulaştığını öne sürmüştür. Bedük, konuşmasının sonlarında performans denetimi yetkisinin, açık bir yasal düzenlemeyle Sayıştay'a verilmesinin, Sayıştay'ın saygınlığı açısından çok, TBMM'ye daha doyurucu bilgiler gelmesini ve dolayısıyla, yasama denetiminin artmasını sağlayacağını belirterek, teklifi desteklerini açıklamıştır.

Saffet Arıkan Bedük'ün konuşmasından sonra, teklifin tümü üzerinde CHP Grubunun görüşlerini açıklamak için İçel Milletvekili Oya Araslı kürsüye çıkmıştır. Oya Araslı da, önceki konuşmacılar gibi Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra bir hukuki boşluğun doğduğunu ve bu boşluğu ortadan kaldırmak ve özellikle Sayıştay Birinci Başkanının ve üyelerinin seçimine ilişkin kuralları belirlemek amacıyla yeni bir düzenleme yapılması zorunlu hale geldiğini belirtmiştir. Ortaya konulan düzenlemenin, bazı açılardan, Anayasaya ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararına uyumlu olmadığı görüşünü taşıdıklarını ifade eden Araslı, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde, Sayıştay birinci başkanını ve üyelerini seçme yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu, bu yetkinin başka hiçbir organ ve başka ad ve sıfatı taşıyan birtakım komisyonlarca kullanılamayacağını açıkça belirtilmesine karşın, teklifte, Sayıştay üyelikleri ve Birinci Başkanlığı için ön seçme yapacak bir komisyona, adayları eleme yetkisinin bırakıldığının görüldüğünü dile getirmiştir Oya Araslı bu aksaklığı gidermek için teklifin 2. 3. ve ek 8. maddesiyle ilgili olarak, birtakım değişiklik önerileri verdiklerini açıklamış ve diğer konuşmacıları göre daha kısa tuttuğu konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanması ve kişisel söz almak isteyen milletvekilinin bulunmaması üzerine maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **"21.2.1967 Tarih ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasının (c) bendindeki "görevlerde" ibaresinden sonra gelen "bulunmuş olmak" ibaresi madde metninden çıkarılmış ve (B) fıkrasına aşağıdaki (d) bendi eklenmiştir. d) Lisans düzeyinde yüksek öğrenimi tamamladıktan sonra kamu hizmetinde en az yirmi yıl çalışmış olmak kaydıyla, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı**

merkez denetim elemanlığı görevlerinde, bulunmuş olmak” ifadeleriyle düzenlenen 1. madde üzerinde herhangi tartışma yaşanmamış ve oylamaya geçilmiştir. Oylama sonunda madde kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir.

“Sayıştay Kanununun Anayasa Mahkemesinin 11.7.1991 tarih; E:1990/39, K:1991/21 sayılı kararı ile iptal edilen 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Madde 5. – Sayıştay Birinci Başkanı, bu Kanunda yazılı niteliklere sahip isteklilerden Ek 8 inci madde esaslarına göre Sayıştay Başkan ve Üyeleri Ön Seçim Geçici Komisyonunca belirlenecek iki aday arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gizli oyla seçilir. Birinci Başkan seçilebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olmamak kaydıyla ilk oylamada mevcudun salt çoğunluğunun oyu aranır. İlk oylamada sonuç alınmadığı takdirde, ikinci oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur. Birinci Başkanın görev süresi yedi yıldır. Süresi biten yeniden seçilebilir. Yeniden seçilemeyen veya seçime girmeyen Birinci Başkanın görev süresi yeni Başkan göreve başlayıncaya kadar devam eder. Görevi sona eren Birinci Başkan boş kadro şartı aranmaksızın Sayıştay üyesi olarak göreve devam eder, boşalan ilk üye kadrosu kendisine tahsis edilir” şeklindeki 2. madde ile ilgili olarak CHP’li Önder Sav ve Oya Araslı ile arkadaşlarının vermiş oldukları önerenin reddedilmesinden sonra, madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Sayıştay Kanununun 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 6. – Sayıştay’da boşalan üyeliklerin beşte üçü Sayıştay Meslek Mensuplarından, geriye kalanlarının en az yarısı Maliye Bakanlığı Meslek Mensuplarından olmak üzere, 4 üncü maddenin (B) fıkrasının (b), (c) ve (d) bentlerinde sayılan diğer adaylar arasından seçilir. Bu oranların uygulanmasından tamsayı yanında meydana gelen kesirler bir adet olduğu takdirde Sayıştay Meslek Mensupları, iki adet olduğu takdirde, biri Sayıştay Meslek Mensupları, diğeri ise Maliye Bakanlığı kontenjanına aktarılır. Sayıştay Başkanlığı boşalan üyelik sayısının beşi bulunduğu tarihten itibaren yedi gün içinde başlamak üzere Resmi Gazete ve diğer basın ve yayın organları kanalı ile seçim için duyuru yapar. Başvurular Sayıştay’a yapılır. Üye adaylığı için başvuru süresi, ilk duyuru tarihinden itibaren bir aydır. Sayıştay Genel Kurulunca, Sayıştay’a başvuranların sicilleri üzerinde yapılacak inceleme sonucunda, bu Kanunda yazılı niteliklere sahip oldukları anlaşılanlar arasından mevcut üye sayısının salt çoğunluğunun gizli oyu ile her boş yer için dörder aday seçilir. Aday seçimi, başvuru süresinin bitiminden itibaren otuz iş günü içerisinde sonuçlandırılır. Seçim sonuçları, seçimi takip eden üç iş günü içerisinde Sayıştay Başkanlığınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur. Otuz iş günlük sürede seçim tamamlanamadığı takdirde Sayıştay Başkanlığı aday adaylıkları

kabul edilmiş olanların tümünü kontenjan gruplarını da belirtmek suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Bu durumda, aday seçimi müteakip fıkra da belirtilen usule göre yapılır. Sayıştay Başkanlığınca bildirilenler arasından bu maddenin birinci fıkrasındaki dağılım oranları dahilinde Ek 8 inci madde esaslarına göre boş üyelik sayısının iki katı kadar belirlenen adaylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulur. Dağılım oranları dâhilinde gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler halinde, birleşik oy pusulası düzenlenir. Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır. Seçimde, kontenjan gruplarının oranları dahilinde en çok oyu alan adaylar seçilmiş sayılır” biçimde düzenlenen 3. madde ile ilgili olarak yine Önder Sav ve arkadaşlarının vermiş olduğu değişiklik önergesi de kabul edilmemiş ve oylamaya geçilmiştir. Oylama sonucunda madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

4, 5, 6 ve 7. maddelerle ilgili olarak herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Söz konusu maddeler okundukları şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.⁶⁴

⁶⁴ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

“MADDE 4. – Sayıştay Kanununun 7 nci maddesine 1 inci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.“Ancak Sayıştay Birinci Başkanı ve üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının önerisi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyu ile görevden alınabilir.”

MADDE 5. – Sayıştay Kanununun 17 nci maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Genel Kurul mevcut üye sayısının en az üçte ikisi ile toplanır, mevcudun salt çoğunluğu ile karar verir. Oyların eşitliğinde Birinci Başkanın bulunduğu taraf üstün sayılır.”

MADDE 6. – Sayıştay Kanununun 93 üncü maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ancak, kooperatif şirketleri ve hayır kurumlarının yönetim kurullarında görev alanlar, ilmi ve meslekî araştırma ve yayınlarda bulunanlar, davet olundukları millî ve milletlerarası kongre, konferans ve toplantılara katılanlar için bu madde hükümleri uygulanmaz.

MADDE 7. – Sayıştay Kanununun 94 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Başkan ve üyeler dışındaki meslek mensuplarının sicilleri her takvim yılı sonunda, kişisel ve meslekî nitelikleri, kanun ve nizamla saygı derecesi, görevine uyabilme yeteneği, bulundukları görevlerdeki başarı derecesi ve verimlilik notları göz önünde tutularak yükselmeye yeterli olup olmadıklarını belirtecek şekilde;

A) Genel Sekreter Yardımcıları ve Grup Şefleri hakkında ilk derecede Genel Sekreter, ikinci derecede Birinci Başkan,

B) Başraportörler ve raportörler hakkında ilk derecede ilgili Kurul veya Daire Başkanı, ikinci derecede Birinci Başkan,

C) Denetçiler, denetçi yardımcıları ile denetçi yardımcısı adayları hakkında, ilk derecede ilgili olduğu grup şefi veya başraportör veya raportör; ikinci derecede, dairelerde görevli olanlar için ilgili Daire Başkanı, diğerleri için Genel Sekreter tarafından düzenlenir. Denetçiler, denetçi yardımcıları ve denetçi yardımcısı adaylarının sicillerinde aykırılık olması halinde nihai sicil Birinci Başkan tarafından verilir.”

“MADDE 8 – Sayıştay Kanununa 420 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesi ile eklenen ek madde numaraları “Ek Madde 6” ve “Ek Madde 7” olarak değiştirilmiş ve bu Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir. Ön Seçim Geçici Komisyonu EK MADDE 8. – Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılacak Sayıştay Birinci Başkanlığı ve Sayıştay üyeliği seçimleri için gerekli değerlendirmeleri yapmak ve aday belirlemek üzere Sayıştay Başkanı ve Üyeleri Ön Seçim Geçici Komisyonu kurulur. Bu Komisyon, Plan ve Bütçe Komisyonu üyeleri arasından, siyasî partiler ile bağımsızların Türkiye Büyük Millet Meclisindeki temsil güçleri oranında ve ad çekmek usulü ile belirlenen onbeş kişiden oluşur. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı, kendi siyasî parti grubunun kontenjanından Ön Seçim Geçici Komisyonuna katılır ve başkanlık eder. Ön Seçim Geçici Komisyonu mevcudun salt çoğunluğu ile toplanır. Sayıştay Birinci Başkan adaylarının seçiminde aday listesi, Sayıştay üye adaylarının seçiminde ise kontenjan gruplarına göre düzenlenen birleşik oy pusulası kullanılır. Aday seçimleri gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için ilk turda üye tam sayısının salt çoğunluğu, ikinci turda oylamaya katılanların salt çoğunluğu aranır. İlk iki oylamada sonuç alınamadığı takdirde, geçerli oyların en yüksekini alanlar seçilmiş sayılır. Adayların belirlenmesi sırasında oylarda eşitlik olması halinde, eşit oy alanlar arasında yeniden oylama yapılır. Ön Seçim Geçici Komisyonu gerekli gördüğü hallerde adaylarla mülakat yapabilir” şeklinde düzenlenen 8. madde ile ilgili olarak CHP İçel Milletvekili Oya Araslı partisinin görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır.

Oya Araslı, Anayasa Mahkemesinin, Sayıştay Birinci Başkanı ve Sayıştay üyelerinin seçimi için öngörmüş olduğu usulün, iptal kararının gerekçesinde açıkça ortaya koyduğunu ifade ederek, buna göre Sayıştay Birinci Başkanı ve Sayıştay üyeleri için yapılacak seçimin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gerçekleştirilmesinin bir anayasal zorunluluk olduğunu öne sürmüştür. Ek 8. maddede, bir ön seçim geçici komisyonu oluşturulduğunu ve bu komisyonun, başvuruda bulunanların bir kısmını elediğini dile getiren Araslı, bunun Anayasaya aykırı olduğunu ve yeniden bir iptal kararıyla yüz yüze gelinebileceğini belirtmiştir. Oya Araslı, Anayasanın 160, 153 ve 6. maddelerinin hiçbir şekilde göz ardı edilemeyeceğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Araslı'nın bu konuşması üzerine Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir söz istemiş ve söz konusu itirazların Plan ve Bütçe Komisyonunda da gündeme getirildiğini, Anayasa Mahkemesinin kararının çok dikkatli ve titiz bir şekilde değerlendirmeye alınarak, maddenin hazırlandığını açıklamıştır. Yapılan düzenleme nihai kararın TBMM Genel Kurulu tarafından verileceğinin görüldüğünü, bunun da Anayasaya aykırılık taşımadığını ifade eden Biltekin Özdemir, Genel Kurulda grubu bulunan partilerin ağırlıkları dikkate alınarak kurulan bir geçici alt komisyonun ön çalışmalar yapmasının, Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararın, aslında, tam gereği olduğunu ileri sürmüştür. Söz konusu madde ile ilgili olarak yine bir grup CHP'li üyenin vermiş olduğu önerenin oylanarak kabul edilmemesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

8. madde kapsamında olan ve kısmî denetimi düzenleyen ek 9. madde ise şöyledir: **“EK MADDE 9. – Sayıştay, denetimine tabi kurum ve kuruluşların hesap, işlem ve faaliyetlerini, idare hesabı dönemine bağlı olmaksızın yılı içinde veya yıllar itibarıyla, Sayıştay Başkanının işin aciliyeti ve gecikmede sakınca bulunması halleriyle sınırlı olarak vereceği onayla, kısmî inceleme ve denetime tabi tutabilir. Bunlardan hangilerinin merkezde veya yerinde inceleneceğine Birinci Başkan karar verir. Bu inceleme ve denetim sonuçları Dairelerce öncelikle hükme bağlanır. İlgili hesabın bilahare yargılanması halinde, önceden yargılanmış olan söz konusu işlemler tespit edilerek geriye kalanlar için hüküm tesis edilir”** Söz konusu madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Verimlilik ve etkinlik değerlendirmesi başlıklı ek 10. madde ise **“EK MADDE 10. – Sayıştay denetimine tabi kurum ve kuruluşların kaynakları ne ölçüde verimli, etkin ve tutumlu kullandıklarını incelemeye yetkilidir. Bu inceleme sonuçları Sayıştay Birinci Başkanı tarafından bir değerlendirme raporuyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur. Bu raporlar ile bu Kanunda öngörülen genel mahiyetteki diğer raporlar Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülür ve Komisyon önerisi ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulur”** şeklindedir. Bu madde de herhangi tartışma olmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ek madde 11 ise Mahallî İdarelerin sözleşmelerinde tescil sınırı başlığını taşımaktadır. Madde aynen şöyledir: **“EK MADDE 11. – İl Özel İdareleri ve Belediyelerin harcamaya ilişkin olarak yapacakları sözleşmelerle her türlü bağitlardan hangilerinin tescilden istisna edileceği, bunların niteliği, konusu ve tutarı dikkate alınarak Sayıştay Başkanlığının önerisi üzerine, her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilir.”** Bu madde de aynı şekilde tartışılmadan ve önerge verilmeden kabul edilmiştir. Ardından geçici maddelere geçilmiştir.

Geçici 1, 2 ve 3. maddelerin de oylanması ve kabul edilmesinden sonra 9. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.⁶⁵ “**Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer**” şeklindeki 9. madde ile “**Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı yürütür**” şeklindeki 10. maddenin de kabul edilmesinden sonra, teklifin tümü oylanmış ve kabul edilmiştir.⁶⁶

Teklifin yasalaşması üzerine kürsüye çıkan Sayıştay Başkanı Vecdi Gönül şu konuşmayı yapmıştır: “*Sayın Başkan, sayın milletvekillerimiz; biraz önce kabul buyurduğunuz kanunla, Anayasa Mahkemesinin iptaliyle doğan boşluk doldurulmuş ve ayrıca, Sayıştay, çağdaş gelişmelere paralel bir bünye ve fonksiyona kavuşturulmuş bulunmaktadır; bu sebeple şükranlarımı sunmak üzere, İçtüzüğü’nün 62 nci maddesinin son fıkrasına dayanarak söz aldım, hepinize teşekkür ederim. Bu teşekkürlerimi, müsaade ederseniz, teklif sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın İdare Amirlerine, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanına ve Sayın Başkanvekillerine ve özellikle, teklifin bu hale gelmesinde çok büyük gayretleri bulunan Plan ve Bütçe Komisyonuna, Sayın Başkanına, sayın üyelerine ve Plan ve Bütçe Komisyonunda teşkil edilen alt komisyonun Sayın Başkan ve üyelerine, Anayasa Komisyonu Sayın Başkan ve üyelerine de sunmak istiyorum. Ayrıca, çeşitli safhalarda önerileri ve konuşmalarıyla bize destek olan ve tasarının bu hale gelmesinde, olgunlaşmasında büyük emeği geçen sayın milletvekillerimize de, şükranlarımı sunuyorum. Bu şükranlarımı, şahsım ve Sayıştay camiası adına sunuyorum, lütfen kabul buyurunuz ve itimadınıza layık olmaya çalışacağız. Saygılar sunuyorum efendim.*”

⁶⁵ Geçici maddeler şu şekilde düzenlenmiştir:

“GEÇİCİ MADDE 1. – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7.5.1991 tarih ve 138 sayılı kararı ile seçilmiş olan ve halen görev başında bulunan Sayıştay Birinci Başkanının görev süresi, 832 sayılı Kanunun bu Kanunla yeniden düzenlenen 5 nci maddesinde yazılı 7 yıllık süre tamamlandıktan sonra aynı madde hükümlerine göre sona erer.

GEÇİCİ MADDE 2. – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte boş bulunan Sayıştay üyelikleri için müracaatlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca yapılacak ilk ilanı müteakip 15 gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yapılır. 832 Sayılı Sayıştay Kanununun Ek 8 inci maddesi esaslarına göre 4 üncü maddesinde belirtilen niteliklere sahip olanlar arasından, aynı Kanunun 6 ncı maddesinde yazılı oranlar dahilinde boş üyelik sayısının iki katı kadar belirlenen adaylar Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulur. Sayıştay üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda 832 sayılı Kanunun, bu Kanunla değişik 6 ncı maddesinin dördüncü fıkrasındaki usule uygun şekilde seçilir. Seçim yapılacak boş üyelik sayısına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte boş bulunan Daire Başkanlıkları sayısı da dahil edilir. Bu üyelerin göreve başlamasında kadro şartı aranmaz. Daire Başkanı seçimi ile boşalacak üye kadroları kendilerine tahsis edilir.

GEÇİCİ MADDE 3. – 21.2.1967 tarih ve 832 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce göreve başlayan ve 1.11.1990 tarih ve 3677 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce üye seçilme hakkı bulunan Sayıştay meslek mensuplarının kazanılmış hakları saklıdır.”

⁶⁶ **TBMM Tutanak Dergisi, TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 7. cilt, 1 Yasama Yılı, 67. Birleşim, s. 382–404

2- KARADENİZ TİCARET VE KALKINMA BANKASI KURULUŞ ANLAŞMASININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (4150 SAYILI)

“Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 25. Temmuz 1996 tarihinde başlanmıştır. 1. Yasama Yılıının 83. Birleşiminin Üçüncü Oturumundaki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Başkanvekillere Yasin Hatiboğlu, Kâtip Üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ile Aydın Milletvekili Fatih Atay yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı ANAP Grubu adına Rize Milletvekili Ahmet Kabil yapmıştır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) çerçevesinde 1992 yılında Bükreş'te yapılan uzmanlar toplantısında, bölgede ticareti finanse etmek, uluslararası kaynakların bölgeye aktarılmasında köprü rolü oynamak üzere, bir Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası kurulması konusunda görüş birliğine varıldığını açıklayan Kabil, bankanın, bölge halkının ekonomik başarısına yönelik olarak, üye ülkelerin ekonomilerine geçiş sürecinde katkıda bulunmayı, bölgesel projeleri destekleyip geliştirmeyi ve finans sağlamayı amaçladığını ifade etmiştir.

Ahmet Kabil, söz konusu projenin Karadeniz'in kirliliğini önlemeyi de amaçladığını belirterek, Karadeniz'in hızla kirlenmesinin, çevre ülkelerin endişelerini artırdığını ve 10-12 Temmuz 1996 tarihlerinde, İstanbul'da, 25 ülkenin parlamenterleri dahil olmak üzere, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesinin ortak girişimiyle, Birinci Parlamentolararası Karadeniz Çevre Koruma Konferansının düzenlendiği bilgisini aktarmıştır. 16 Karadeniz ülkesinin atıklarıyla kirlenen Karadeniz'in, diğer denizlerden 10 kat daha fazla kirlendiğine işaret eden Kabil, tehlikeyi önlemek için, sadece Karadeniz'i değil; Akdeniz Bölgesi ve Tuna Havzasını da kapsayan bir küresel yaklaşımın şart olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Kabil, İstanbul Boğazı'ndaki deniz kazaları ve aşırı avlanma gibi nedenlerle Karadeniz ekolojik dengesinin bozulduğunu ve deniz ürünlerinin azaldığını öne sürdüğü konuşmasında, bu konuda yapılan konferanslara da değinmiştir. Karadeniz'in kirliliğe karşı korunmasına (Bükreş, 1992), Karadeniz'in korunması hakkında Balkanlar deklarasyonuna (Odessa, 1993), gemilerin yol açtığı kirliliğin önlenmesine dair uluslararası sözleşmeye (Marpol 1973-1978) ve en son, 1996 İstanbul Konferansı sonunda 24 maddelik bir sonuç bildirisine değinen Kabil, bu son bildiride, kirliliği meydana getiren nehirler, arıtılmamış sanayi atıkları, gemilerin getirdiği kirlilik ve atmosfer kaynaklı olan kirliliğe karşı alınacak önlemlerin sıralandığını açıklamıştır.

Ahmet Kabil, Karadeniz'in kurtarılması amacıyla, üye ülkelerce bankayla birlikte bir de çevre fonu kurulmasından yana olduğunu da ifade ettiği konuşmasında, 30 Haziran 1994 tarihinde gerçekleştirilen Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bakanlar Konseyi toplantısında, daha önce 1992 yılında kurulması kararlaştırılmış olan bu bankanın anasözleşmesi imzalandığını dile getirmiş ve bu sözleşme hakkında bilgi vermiştir. Kabil'in sorun olarak gördüğü konulardan biri de, Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasının merkezinin, Türkiye'de değil Selanik'te olmasıdır.

Ahmet Kabil böyle bir kararın niçin alındığını şu sözlerle açıklamıştır: *"1. Türkiye, her kademedede, başından beri, Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasının merkezinin, bir uluslararası banka merkezi için en uygun şartlara sahip İstanbul'da olmasını önermiş ve bunda ısrarlı olmuştur; ancak, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Uluslararası Daimî Sekreteryası, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi Sekreteryası ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi Sekreterya'sının İstanbul'da, Karadeniz İstatistik Veri ve Ekonomik Bilgi Koordinasyon Merkezinin Ankara'da bulunması nedeniyle, Türkiye dışındaki diğer Karadeniz ülkelerinde, KEİ kurumlarının -mümkün olduğu ölçüde- ülkeler arasında adil dağıtılması düşüncesi hâkim olmuş ve bu da karara etkili olmuştur.*

2. Bulgaristan'ın, banka merkezi için Sofya'yı aday göstermesi ve Türkiye'nin teklifi değerlendirilirken, bu ülkenin Yunanistan'la yaptığı pazarlık ve Rusya Federasyonunun da ağırlığını Yunanistan lehinde koyması sonucunda Sofya'nın adaylığının Selanik lehinde geri çekilmesi de etkili olmuştur.

3. Bütün bunların ötesinde, bankanın faaliyetlerinde büyük ağırlık taşıyacağı kuşkusuz olan başkanlık makamına bir Türk adayın getirilmesi..."

Bankanın kayıtlı sermayesinin 1 milyar "Özel Çekme Hakları" yani SDR (1 SDR, 1,475 dolar) olduğunu söyleyen Ahmet Kabil, ödenmiş sermayenin ise 100 milyon SDR olması konusunda görüş birliğine varıldığına dikkat çekmiştir. Ahmet Kabil'in verdiği bilgiye göre bu yapılanma içinde Türkiye'nin sermaye taahhüdü ise banka sermayesinin yüzde 16,5'i olan 165 milyon SDR, bir başka deyişle 244 milyon dolardır.⁶⁷ Ahmet Kabil Anavatan Partisi'nin sözleşmenin hemen onaylanmasından yana olduğunu belirterek sözlerini tamamlamıştır.

⁶⁷ Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası kuruluş anlaşmasını 1995 yılında ulusal meclislerinde onaylamış ülkeler ve katılma payları: Arnavutluk yüzde 2, Ermenistan yüzde 2, Moldavya yüzde 13,5, Yunanistan yüzde 13,5. Toplam yüzde 36'lık kısmı 1995 yılında onaylanmıştır. 1996 Mart sonuna kadar onayı için süre verilen ülkeler ve katılma payları ise şöyledir: Azerbaycan'ın yüzde 2, Bulgaristan'ın yüzde 13,5, Gürcistan'ın yüzde 2, Rusya Federasyonunun yüzde 16,5, Ukrayna'nın yüzde 13,5, Türkiye'nin yüzde 16,5'tir.

Tasarının tümü hakkında DSP Grubunun görüşlerini İçel Milletvekili M. İstemihan Talay ortaya koymuştur. Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası'nın, Türkiye'nin uluslararası ilişkileri ve ekonomik politikası açısından önemli bir araç olacağını ve Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini arttıracığını ifade eden İstemihan Talay, Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde, Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan'ın katılımıyla kurulan bankanın, 1993 yılı Eylül ayında, bu 11 ülkenin dışişleri bakanları tarafından protokol anlaşmasına bağlandığı bilgisini aktarmıştır. Talay, bu kuruluşun, bir uluslararası anlaşma niteliği taşıdığı için, üye ülkelerin parlamentolarının onayları gerektiğini belirterek, Türkiye'nin bu konuda çok emeği olmasına karşın, bugüne kadar onaylamamış olmasının, kuruluş içinde, hem gücünün zayıflamasına hem de diğer üye ülkelerin, KEİPA'ya dönük ciddiyetine kuşkuyla bakmalarına yol açtığını dile getirmiştir.

Onay işleminin gecikmesinde erken seçim ve hükümet istifalarının önemli rolü olduğuna dikkat çeken İstemihan Talay, söz konusu dağınıklığını hem dış politikanın genelinde hem de bürokrasiye yansıdığını ifade etmiştir. Talay, Türkiye'nin, doğal, kültürel ve tarihî mirası nedeniyle, hem bir Ortadoğu ülkesi hem Kafkasya ve Orta Asya'nın bir devamı hem de bir Balkan ve Karadeniz ülkesi olduğunu, ayrıca Atatürk'ün koyduğu hedefler çerçevesinde, laik cumhuriyetin ilkeleri doğrultusunda, bir Avrupa devleti olduğunu belirttiği konuşmasında, ideolojik hedeflerle Türkiye'nin dış ilişkilerinin belirlenemeyeceğini iddia etmiştir. Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası'nın yararlarına da değinen İstemihan Talay, Bankanın bölge halkının ekonomik başarısına yönelik olarak, ülkelerin geçiş sürecine katkıda bulunmayı, bölgesel projeleri geliştirmeyi ve finansman sağlamayı, üye ülkelerdeki kamu ve özel sektör projelerine ve üye ülkeler arasındaki ticarî faaliyetlere diğer bankacılık hizmetleri götürmeyi amaçladığını vurgulamıştır. Önceki konuşmacı gibi çevre sorunlarına da dikkat çeken Talay, Türk Eximbank'la birlikte, Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasından elde edilecek fonlarla, Türkiye'nin girişim gücünün artacağını dile getirerek konuşmasını tamamlamıştır.

İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci ise tasarının tümü hakkında CHP Grubunun görüşlerini açıklamıştır. Konuşmasının başında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütüne değinen Ahmet Güryüz Ketenci, bu örgütün Türkiye'nin öncülüğünde kurulmuş olan bir uluslararası bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü olduğunu, Karadeniz'de kıyısı olan Türkiye, Romanya, Bulgaristan, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan, Moldavya ile Karadeniz'de kıyısı bulunmayan Azerbaycan, Ermenistan, Yunanistan ve Arnavutluk tarafından oluşturulduğunu hatırlatmıştır.

Güryüz Ketenci örgütün esas amacının üye ülkelerin coğrafi yakınlıklarından ve ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı niteliklerinden yararlanarak, ülkelerin ve halkların aralarındaki ticarî, ekonomik, bilimsel ve

teknolojik işbirliğini geliştirmelerini ve de Karadeniz bölgesinin bir barış ve işbirliği alanı haline getirilmesini sağlamak olduğunu vurguladığı konuşmasında, aralarında ciddi sorunlar bulunan ülkelerin 25 Haziran 1992 günü imzaladıkları Karadeniz Ekonomik İşbirliği Zirve Deklarasyonu, bir çatı altında toplanabildiklerine işaret etmiştir. Azerbaycan-Ermenistan, Rusya-Moldova, Rusya-Ukrayna gibi ülkeler arasında sorunlar bulunduğu dikkat çeken Ketenci, bu tür işbirliği anlaşmalarının sorunların çözümüne katkı yapabileceğini ve halkları birbirine yaklaştırabileceğini ifade etmiştir.

Ahmet Güryüz Ketenci de diğer konuşmacılar gibi, Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası'nın kuruluş sürecine değinmiş ve bankanın temel amacının bölgesel projeler geliştirmek, finansman ihtiyacını karşılamak, oluşturulacak kaynakları, bölge halklarının ekonomik kalkınmasında yönlendirmek; gerektiğinde, uluslararası kalkınma kuruluşları ve üye ülkelerin finans ve kalkınma kurumlarıyla işbirliği yapmak, kaynakların çok daha rasyonel ve verimli kullanılması için kalkınma politikaları oluşturmak ve nihayet, üye ülkeler arasında ticarî faaliyetlerde bulunmak ve diğer bankacılık hizmetlerini sağlamak olduğunu da tekrarlamıştır. Türkiye öncü ülke olmasına rağmen, onaylamada geç kaldığına da işaret eden Ketenci, sözü Karadeniz bölgesine getirerek, özellikle Karadeniz bölgesinin ihmal edildiğini, sanayin gelişmediğini, sadece çay üretimine bağlandığını, Sarp sınır kapısının açılmasıyla kısmen bir iyileşmenin görüldüğünü, bunun da yeterli olmadığını öne sürmüştür. Çözüm için öncelikle Karadeniz otopanının geciktirilmeden inşa edilmesini, Samsun, Trabzon ve Rize limanlarının teknolojik sistemlerle modernleştirilmesini, turizmin canlandırılmasını öneren Ahmet Güryüz Ketenci, bütün bunların bir an evvel yapılabilmesi için de Karadeniz Ticaret Kalkınma Bankası'nın devreye girmesinin, kredi ve teşvikleri organize etmesinin şart olduğunu sözlerine eklemiştir.

Ahmet Güryüz Ketenci'nin bahsettiği Karadeniz otopanının nereden geçeceği konusunda yaşanan kısa ve sert olmayan bir tartışmadan sonra, tasarının maddelerine geçilmiştir.

“Türkiye tarafından 30.6.1994 tarihinde imzalanan ‘Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası Kuruluş Anlaşması’nın onaylanması uygun bulunmuştur” şeklindeki 1. madde hakkında herhangi konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından **“Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasına yapılması gereken ödemeler gelecek yıllar bütçesine konulacak ödeneklerden mahsup edilmek üzere avans olarak yerine getirilebilir. Bu avansın toplamı Türkiye Cumhuriyetinin sermaye iştirak taahhüdü olan 165 milyon Özel Çekme Hakkı (SDR) karşılığını geçemez. Bakanlar Kurulu, bu miktarı gerektiğinde beş katına kadar artırmaya yetkilidir”** şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankasına katılmak için gerekli olan diğer işlemleri yapmak ve sözleşme hükümlerinin gerektirdiği tedbirleri almak üzere Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir” şeklindeki 3. madde ile **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 4. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** 5. maddenin de aynı şekilde oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir.⁶⁸

3- BAKANLIKLAR VE BAĞLI KURULUŞLARDA ATAMA USULÜNE İLİŞKİN KANUNA BİR EK MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4158 SAYILI)

“Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı” hakkındaki görüşmelere Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1. Yasama Yılı, 83. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Yasin Hatiboğlu’nun yaptığı oturumda, Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Aydın Milletvekili Fatih Atay kâtip üye olarak bulunmuşlardır.

Bir önceki oturumda karar yeter sayısı bulunamadığı için ertelenen görüşmeler öncesinde, bu oturumda da yoklama yapılmış ve karar yeter sayısının bulunduğu anlaşılmıştı. Bu oturumda da yoklama yapılmış ve karar yeter sayısının bulunduğu anlaşılmıştı. Bu oturumda da yoklama yapılmış ve karar yeter sayısının bulunduğu anlaşılmıştı.

Tasarının tümü üzerinde gruplar adına ilk söz hakkı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav’a verilmiştir. Yasa tasarısıyla, bir siyasal oluşumun getirdiği bir boşluğun doldurulmasının amaçlandığını dile getiren Atila Sav, iki ve daha da çok partiden oluşan hükümetlerin, Türkiye’nin demokrasi geleneğine yerleştiğine dikkat çekerek, bu tür hükümetlerde doğal olarak başbakan yardımcısı sayısının arttığını ifade etmiştir. Sav, koalisyon protokolünün bir siyasal metin, hükümet programının ise hukuki metin olduğunu ifade ettiği konuşmasında, yapılan düzenlemenin, yasaya dayanmadığı için siyasal nitelikli olarak kaldığını ve hukukî yaptırımının bulunmadığını iddia etmiştir. Tasarıyla, siyasal ve ahlakî kalan yaptırımın, hukukileşmesinin amaçlandığını, bu haliyle de Anayasaya aykırı olduğunu öne süren Atila Sav, Anayasanın 112. maddesine göre, Başbakan ve bakanların sorumluluğunun ortak sorumluluk niteliği taşıdığını, Anayasanın 105. maddesinde ise bu sorumluluğun -Cumhurbaşkanının da imzasını gerektiren kararnamelerde- Cumhurbaşkanını kapsamaksızın, sadece başbakan ile ilgili bakanların sorumluluğunu kapsadığını belirlediğini savunmuştur.

Sav, tasarının, başbakanın, yetki ve sorumluluğunu birden çok kişiye, birden çok bakana dağıtma amacını gütmekten dolayı, başbakana denk bir başbakan yardımcılığı yaratıldığını ifade ettiği konuşmasında, başbakanın görevinin ikiye bölünmesi ya da birden çok kişi arasında paylaşılmasının, Türk Anayasa hukukuna ve Anayasanın metnine uygun düşmediğini ileri sürmüştür.

⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 83. Birleşim, s. 22–31; 60–65

Tasarıyla başbakan yardımcısına verilen, başbakanınkine denk yetkinin sorumluluğunun olmadığına da vurgu yapan Sav, yetkiyle bağımlı bir sorumluluk getirmeyen söz konusu düzenlemenin, bu açıdan da Anayasaya aykırılık taşıdığını sözlerine eklemiştir. Atila Sav, tasarıya, Anayasaya uygun olmadığı ve siyasal sisteme, parlamenter siyasal düzene uygun bulunmadığı için karşı olduklarını ve olumsuz oy kullanacaklarını belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak Anavatan Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Nejat Arseven söz almıştır. Söz konusu kanun tasarısının, hükümetin, koalisyon şeklinde kurulması durumunda, 2451 sayılı Kanuna göre yapılacak, özellikle üst düzey atamalarda, ilgili bakanın imzasından sonra, kararın oluşması için, kararnamede başbakan ve başbakan yardımcısının ortak imzasını zorunlu hale getirdiği bilgisini veren Nejat Arseven, bundan önceki dönemlerde kurulmuş olan hiçbir koalisyonda böyle bir ihtiyacın doğmadığını iddia etmiş ve yapılacak atamalardan kuşku duyduğunu dile getirmiştir. Tansu Çiller ve Necmettin Erbakan'ın, geçmişte şahıslarına ve partilerine dönük sert ve yıpratıcı ifadeler kullandıklarını, onur kırıcı demeçler verdiklerini hatırlatan Arseven, bu durumun Hükümetin iki kanadında güven bunalımına yol açtığını öne sürmüştür. Nejat Arseven söz konusu düzenlemenin Anayasanın 105 ve 112. maddelerine aykırı olduğuna işaret ettiği konuşmasında, bu konunun Koalisyon Protokolüyle çözülmesinin en doğru yol olduğunu savunmuştur. Kanun tekliflerinin günü kurtarmak için verilemeyeceğini, tasarının Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının yetkilerini siyasî parti genel başkanları arasında bölüştürdüğünü iddia eden Arseven, bunun ülkede çift başlılık yarattığına dikkat çekmiş ve koalisyonu oluşturan partilere mensup bakanların kendi parti genel başkanlarının başkanlığında ayrı ayrı toplanmalarının sistemi sıkıntıya soktuğunu ifade etmiştir. Nejat Arseven genel siyasi ve ekonomik gelişmelere de değindiği konuşmasında, zamlar ve çekiç güç konusunda Hükümeti tutarsızlıkla suçlamış ve son söz olarak da tasarıya ret oyu vereceklerini açıklamıştır.

Tasarının tümü hakkında DSP Grubunun görüşlerini ise Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu ortaya koymuştur. Metin Bostancıoğlu, Başbakan Yardımcısının görevinin bakanlıkların kuruluşuyla ilgili 3046 sayılı Kanunda düzenlendiğini ve *"Başbakana yardım etmek ve Bakanlar Kurulunda koordinasyonu sağlamak üzere bakanlar arasından en çok ikisi Başbakan Yardımcısı olarak görevlendirilebilir"* denildiğini hatırlatarak, Demokratik Sol Parti olarak güçlendirilmiş başbakan yardımcısı kurumundan yana olduklarını, ancak ortak hükümetin ikiden çok siyasî partinin milletvekillerinden oluşması durumunda, başbakan yardımcısının iki tane olmasında, beş imzalı bir kararnamenin ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Bostancıoğlu, bazı durumlarda çok az sayıda milletvekilinden oluşan üçüncü ortak azınlığının çoğunluğa tahakkümünün de söz konusu olabileceğini belirttikten sonra, *"Başbakandan başka, diğer iktidar partisine, diğer iktidar partilerinin birden fazla olması durumunda ise, milletvekili sayısı en fazla olanına mensup Başbakan Yardımcısı tarafından da imzalanması"* suretiyle bir düzeltme önergesi hazırladıklarını açıklamıştır.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sırasında DYP Grubunun görüşlerini açıklamak için İçel Milletvekili Turhan Güven söz almıştır. Refah Partisi ile Doğru Yol Partisinin kurdukları Hükümet, ileride herhangi bir yanlışlığın olmaması ve gönül rahatlığıyla çalışmayı sağlamak için protokole koydukları ifadeleri, yasa tasarısı halinde Genel Kurula getirdiklerini açıklayan Turhan Güven, çok sayıda imzanın bulunduğu bir atama kararnamesinin, ikili imza yerine, üçlü ya da dördülm imzayla gerçekleştirilmiş olmasının anayasa hukuku açısından bir sakınca taşımadığını iddia etmiştir. Güven yapılacak işlemin sadece yasal bir değişiklik ve yasaya bir ek madde ilave etmek olduğunu söyleyerek, Başbakanın, müşterek kararname yanında, Bakanlar Kurulu kararnamesindeki diğer imza sahipleriyle olan ilişkisi içerisinde, Başbakan Yardımcılarına da bu imkânın sağlanması olduğunu dile getirmiştir.

Turhan Güven'den sonra koalisyon hükümetinin diğer ortağı olan Refah Partisi'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Ali Oğuz dile getirmiştir. Yasa tasarısının koalisyon ortaklarının uyumlu çalışması ve ilişkilerin kopukluğunun giderilmesi amacıyla hazırlandığını açıklayan Ali Oğuz, söz konusu düzenlemenin bir zorunluluktan doğduğunu ve bir boşluğun doldurulmasının temel amaç edinildiğini ileri sürmüştür. Oğuz, Refah Partisi ile hükümet kurulmasının sert bir şekilde eleştirilmesini ve hatta suçlamaya dönüştürülmesini kabul etmediğini ifade ettiği konuşmasında, üçlü kararnamede üç kişinin imzasının bulunmasının normal görülmesine karşın, Başbakan Yardımcısının da imzasının olmasının yadırganmasını anlamadığını sözlerine eklemiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların bitmesinden sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Bu yöndeki ilk konuşmayı Kahramanmaraş Milletvekili Esat Bütün yapmıştır. Esat Bütün, böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmasının güven bunalımından kaynaklandığına işaret ettiği konuşmasında, ancak bu tür bunalımların yasalarla aşamayacağını, doğru olanın Başbakanın yetkilerinin, paylaşılması değil, dağıtılması olduğunu, bazı yetkilerin bakanlara ve yerel yönetimlere verilmesinin gerektiğini dile getirmiştir. Ülkede yapılan atamaların sağlıklı olmadığını da örnekler göstererek ortaya koymaya çalışan Bütün, Başbakan Yardımcısına veya bir başkasına da yetkiler vermekle ülkenin sorunlarının çözülemeyeceğini ifade etmiştir.

ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler de şahıs adına konuşmuş ve öncelikle bir müşterek kararnamenin dördülm kararname haline getirildiğine işaret etmiş ve bu durumun Anayasanın tarif ettiği kararname sınırlarının dışına çıkmak olduğunu dile getirmiştir. Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun gereğince, Başbakan Yardımcılığının bir kurumu olmadığını, Başbakan Yardımcısı olmadan bir hükümetin kurulabileceğini ortaya koyan Mehmet Keçeciler, söz konusu düzenlemenin sistemi zorlamak olduğunu ve aslında Başbakan Necmettin Erbakan istemezse, Tansu Çiller'in, Dışişleri Bakanlığında bir odacı bile tayin edemeyeceğini iddia etmiştir. Keçeciler, koalisyon hükümetinin uluslararası anlaşmalarla ilgili yasa tasarıları dışında ilke getirdiği tasarının söz konusu düzenleme olduğunu, bakanlık sayısının

arttırılmasıyla sorunların çözümlenemeyeceğini öne sürdüğü konuşmasını, hizmet bakanlıklarının sayısından fazla devlet bakanlığını hiçbir idarî ilimcinin, hiçbir anayasa hukukçusu kabul edemeyeceğini dile getirmiştir.

Mehmet Keçeciler'in zaman zaman tartışmalara ve müdahalelere yol açan konuşmasından sonra Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya söz almıştır. Ahmet İyimaya, Anayasaya aykırılık noktasında gösterilen hassasiyete teşekkür ettikten sonra, Nejat Arseven'in iddialarına şu ifadelerle cevap vermiştir: *"Başbakan Yardımcılığı, bizde, ilkin 1946 yılında, normatif olarak; daha sonra, 1961 yılından 1984 yılına kadar geleneksel olarak, 1984 yılından itibaren de 3046 sayılı Yasanın 4 üncü maddesiyle tanımlanmış ve "koordinasyon görevini yürütme" denmiştir ve Başbakan Yardımcısı da Başbakan yetkilerini kullanan bir bakandır, Bakanlar Kurulu üyesidir. O yasal atıfla, Anayasanın 112 nci maddesinin şümulü içindedir, bir aykırılık yoktur."*

Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, Atila Sav ve Mehmet Keçeciler'e cevap olarak da; *"Anayasanın 105 inci maddesine; yani, meşruti monarşilerden demokrasilere aktarılan karşı imza kuralına aykırılık olduğu iddia edildi. Oysa, Anayasanın 105 inci maddesinde düzenlenen müsterek karar, tanımı Anayasanın 104 üncü maddesinde yapılan ve Cumhurbaşkanlığınca teessüs edilen kararlar kategorisiyle ilgilidir; bu 2451 sayılı Yasadaki işlemler, Bakanlar Kurulunda teessüs eden kararlarla ilgilidir; bununla uzaktan yakından alakası yoktur. Kaldı ki, bir an için alakasının varlığını farz edelim; o zaman, 105 inci maddedeki "ilgili bakan" ibaresi şöyle yorumlanabilir:*

1. Fiilen o işlemle ilgisi olan bakan,

2. *Şu kuralla normatif olarak ilgisi kurulan ve sıfatı Başbakan Yardımcısı olan bakan demektir. Anayasaya en ufak bir aykırılık yoktur. Komisyonumuz, hem mukayeseli hukuk bakımından hem tarihî gelişim bakımından hem de Anayasamızın çatısı bakımından ince elemiş ve bu doğru sonuca varmıştır. Yüce Heyete arz olunur efendim"* ifadelerine yer vermiştir.

Bu konuşmadan sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **"23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

EK MADDE 1. —Bakanlar Kurulunun birden fazla partiden oluşması durumunda, bu Kanuna göre alınacak müsterek kararın başbakanın başka diğer iktidar partisine veya partilerine mensup başbakan yardımcısı veya yardımcılar tarafından imzalanması zorunludur. Ayrıca, diğer kanunlarda başbakanın imzası ile yapılması öngörülen atama, nakil ve görevden alma işlemlerinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır."

Madde üzerinde herhangi bir söz alan çıkmayınca önergelere geçilmiştir. Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilen; *"Görüşülmekte olan 63 sıra sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısının ek 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

EK MADDE 1- Bakanlar Kurulunun birden fazla siyasî parti tarafından oluşturulması halinde, bu Kanuna göre alınacak müşterek karar, başbakanın başka Mecliste en çok üyesi olan diğer iktidar partisine mensup başbakan yardımcısı tarafından da imzalanır. Ayrıca, diğer kanunlarda başbakanın imzasıyla yapılması öngörülen atama, nakil ve görevden alma işlemlerinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. Gerekçe: Mevzuatımızda, koalisyon hükümetlerinin yürütümüyle ilgili atamalar konusunda özel hükümler bulunmamaktadır. Bu düzenlemeyle başbakan ve/veya ilgili bakanların imzasıyla imzalanan müşterek kararnamelerde bir başbakan yardımcısının da imzasının alınması hususu hüküm altına alınmaktadır” şeklindeki önerge kabul edilmiş ve madde bu değişiklik çerçevesinde oylanmıştır.

1. maddenin kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından tasarının tümü de oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.⁶⁹

4- TELGRAF VE TELEFON KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4161 SAYILI)

“Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları” üzerindeki görüşmelere son derece gergin bir ortamda başlanmıştır. 1 Ağustos 1996 tarihindeki, 1. Yasama Yılı'nın, 86. Birleşiminin, İkinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerindeki ilk konuşmayı CHP Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. Zaman zaman sataşmalarla kesilen konuşmasında Hacaloğlu koalisyon hükümetinin uygulamalarından duyduğu rahatsızlığını dile getirdikten sonra, Türkiye'nin İMF'ye bağlı hale gelmesinde sağ ekonomist ve siyasetçilerin sorumlu olduğunu ileri sürmüştür. Söz konusu tasarının anayasaya aykırı olduğunu öne süren Algan Hacaloğlu, özelleştirmenin bir amaç değil, araç olması gerektiğini dile getirmiştir. Konuşmasında daha çok Refah Partisi'ne dönük eleştirilerde bulunan CHP sözcüsü, merkez sağın ve Refah Partisi'nin özelleştirmeyi bugüne değin taşeronlaştırma, sendikasıylaştırma, örtüsüzleştirme ve devletin ekonomik birimlerini çökertme anlayışıyla bir ideolojik araç olarak kullandığını iddia etmiştir.

CHP İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu'nun parti olarak tasarının karşısında olduklarına dair konuşmasından sonra, DSP Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal kendi grubu adına söz almıştır. Yine DYP ve RP'li

⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 83. Birleşim, s. 43–57

milletvekillerinin zaman zaman müdahaleleriyle geçen konuşmasında Mümtaz Soysal, öncelikle 27 Mayıs ile ilgili yapmış olduğu hatırlatmaya açıklama getirme ihtiyacı hissetmiştir. Mümtaz Soysal, *“Parlamento” dediğimiz kurumu, yüce kurumu, kendi kurallarına uygun olarak çalıştırmak ve bu çalışma sırasında da düşüncelerimizi söylemek; ama, bu olmazsa, mekanizma bozulursa, başka şeyler olur demek istedim ve 27 Mayıs; işte, 1960 öncesine benzemeye başlamış olan şu Meclisin yarattığı tablolar dolayısıyla olmuştur. Ben, o tablolar olmasın istiyorum*” diyerek konuya açıklık getirmeye çalışmıştır.

Soysal PTT’nin T’sinin satılmasıyla ilgili olarak, Maliye Bakanı Abdüllatif Şener’in 10 Haziran 1994 tarihli Meclis tutanaklarının bir sayfasında, T ile kaynak ilişkisi konusunda *“Öncelikle kâr eden kamu iktisadî teşebbüslerinin özelleştirilmesi, satışa çıkarılması olayı karşısında, özelleştirmenin amacının ne olduğu konusundaki soruların tekrar sorulması lüzumu ortaya çıkmaktadır. Demek ki, uygulama, kâr eden kuruluşlara yönelik olduğuna göre, asıl maksat, kamu kesimi üzerindeki KİT yükü değildir; aksine, kamu açıklarını kapatma, bütçe açıklarını kapatma, nakit, gelir sıkıntısı çeken iktidarın yeni gelir kaynakları arayışının bir parçasıdır ve amaç dönüşüme uğradıktan sonra, en kârlı satış alanı olarak PTT hizmetleri, haberleşme hizmetleri görülmüştür ve bugün Türkiye’de kârlı bir kuruluş olarak faaliyette bulunan bu kurumun bir bölümünü, bu kanun tasarısıyla ve bu maddeyle anonim şirket şekline dönüştürmek”* şeklinde konuştuğunu ifade etmiş ve yine aynı bakanın *“İktidarın nakit sıkıntısını üzerinden atacağını düşünüyorlarsa bunun çok geçici bir tedbir olduğunu, ülke ekonomisinin genel gidişatı içinde, ileride dengelerin daha da bozulduğu bir ortamı yaşayacağımızı bilmeleri gerektiğini ifade etmek isterim”* dediğini ileri sürmüştür.

Mümtaz Soysal bu konuda daha önce RP ile cephe birliği yaptıklarını, Anayasa Mahkemesine açılan davalarda RP’li milletvekillerinin de imzalarının olduğunu öne sürerek Ali Oğuz, Hüsamettin Korkutata, Salih Kapusuz ve Zeki Ünal’ın geçmişte yapmış oldukları konuşmalardan örnekler vermiştir. Bu kişilerin özelleştirme ile hükümetin bütçe açığını kapamayı amaçladığını ifade ettiklerini ve buna karşı çıktıklarını iddia etmiştir.

Tasarının maddelerinde anayasaya aykırılık olduğunu dile getiren Soysal, bunlar düzeltilmezse Anayasa Mahkemesinin, iptal edeceğini, sonra *“biz, kaynak bulmaya çalışıyorduk; ama, Mecliste, birtakım münafıklar, bu kaynağı bulmadılar, bulunmasına engel oldular”* denileceğini ifade etmiştir.

Soysal konuşmasını Refah Partisi Grup Başkanvekili ve Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan’ın *“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına İç ve dış güvenliğimizin temel haberleşme kuruluşlarından olan PTT’yi özelleştirerek yabancı şirketlere satışa çıkarmaya hazırlanan Başbakan Tansu Çiller ve*

Ulaştırma Bakanı Mehmet Köstepen hakkında ekte sunulun gerekçeye istinaden Anayasanın 99 uncu, İçtüzüğü'nün 108 inci maddesi gereğince gensoru görüşmesi açılmasını saygılarımla arz ve talep ederim” şeklindeki 21.9.1993 gensoru önergesini hatırlatarak tamamlamıştır.

Tasarının aleyhinde konuşan CHP ve DSP sözcülerinden sonra ANAP Grubu adına Sinop Milletvekili Yaşar Topçu söz almıştır. Hükümetin acil kaynak arayışına yöneldiğine işaret ederek, T'nin satışını iptal eden Anayasa Mahkemesi kararına hafifçe temas edildiğini, dört beş maddelik bir yasa tasarısının hazırlandığını ifade etmiş, ancak bunları yapmak isteyenlerin amacının, devletin ihtiyacını karşılamak değil; kendi aile çıkarlarını korumak olduğunu iddia etmiştir. Cep telefonlarının sözleşmesini yapan Ulaştırma Bakanı olduğunu hatırlatan Yaşar Topçu, bu sayede devlete gelir sağladığını ileri sürmüştür. Topçu da, önceki konuşmacılar gibi Anayasa Mahkemesinin iptal kararına değinmiş ve hukukun üstünlüğüne vurgu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarına değinen Yaşar Topçu, ancak % 49'nun özelleştirilebileceğini, bunun da %35'nin blok olarak yabancılara satılabileceğini ve pazarlık yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Dünyanın hiçbir yerinde, bir yabancı sermayenin, yüzde 35'i, milyar dolarlar ifade eden bir blok yatırımı, Ulaştırma Bakanının tayin edeceği ücretlerle, Ulaştırma Bakanının tayin edeceği şartlarla almak istemeyeceğine değinen Topçu, Türkiye'nin satışına ciddi firmaların talip olmayacağını da öne sürmüştür. Yaşar Topçu, eski bir Ulaştırma Bakanı olarak teknik ağırlıklı konuşmasını *“Türkiye'deki telefon devrimini, büyük bir iştiyakla sürdürdük. Korkarım ki, bir süre sonra, bu kafayla, bu zihniyetle öldürecek-siniz”* cümlesiyle tamamlamıştır.

Yaşar Topçu'nun konuşmasının, Denizli Milletvekili Mustafa Kemal Akyurt, Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç ve Kastamonu Milletvekili Nurhan Tekinel tarafından kesilmesi ve Topçu'nun bunlara sert üslupla cevaplar vermesi üzerine oturum gerginleşmiştir. Yaşar Topçu'nun konuşmasına müdahale eden milletvekilleri sık sık söz konusu kanun tasarısının Mesut Yılmaz'ın başbakanlığı döneminde hazırlandığını ileri sürmüşlerdir. Sataşmalara da cevap veren Topçu, konuşma süresinin dolması sonucunda görüşlerinin bir kısmını aktaramadan kürsüden inmek zorunda kalmıştır.

Yaşar Topçu'nun gerginliğe yol açan konuşmasından sonra Ulaştırma Bakanı Ömer Barutçu söz istemiş ve tasarının lehindeki görüşlerini ifade etmiştir. Ömer Barutçu; Dünyada 1980 yıllarında başlayan özelleştirme uygulamalarının, 1990'lı yıllarda, tekel durumundaki telekomünikasyon sektörlerinin özelleştirilmesiyle sonuçlandığına dikkat çekmiş ve Avrupa Birliği Komisyonunca alınan bir karar gereği, Avrupa Birliği üyesi olan bütün ülkeler için, liberalleşmenin zorunlu hale geldiğini ifade etmiştir. Bugüne kadar, İngiltere, Yeni Zelanda, Venezuela, Japonya, Arjantin, Meksika, Macaristan,

Peru, Danimarka başta olmak üzere, birçok ülke, söz konusu sektörün özelleştirilmesini kısmen veya tamamen gerçekleştirdiğini iddia eden Ömer Barutçu, daha birçok ülkenin şirketlerini özelleştirmeyi planladığını açıklamıştır. Bazı kişilerin iktidar oldukları zaman bu özelleştirmenin yanında, iktidardan gittikten hemen sonra bu özelleştirmenin karşısında olmalarını, anlayamadığını ifade eden Barutçu, Türk Telekom Yasasının, sosyal demokrat Erdal İnönü'nün Başbakan Yardımcısı olduğu bir devrede, kanun hükmünde kararname şeklinde çıktığını ileri sürmüştür.

Ömer Barutçu, Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği yasada Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerinin de imzasının olduğunu açıklamış ve Yaşar Topçu'nun vermiş olduğu bazı rakamları düzeltme gereği hissetmiştir. *“İngiltere’de hat başına 800 veya 880 dolara dedi. İngiltere, 1984’te, hat başına 3 bin dolara, 1993’te 6 bin dolara satmış. İspanya -siz onu İspanya ile karıştırdınız Sayın Topçu- 888 dolara satmış. Herhalde, gelirken ayakta mı okudunuz; bilemiyorum... Yunanistan da 1 300 dolara satmış. Şimdi durum nedir, onu arz edeyim. Yüce Meclisin değerli üyeleri, şimdi durum şudur: Bu hat başına ücretler, piyasalarda bundan iki sene evvel evvela 3 bin dolar civarında seyreliyordu, sonra 2 500 dolar civarına indi, sonra 2 bin dolar civarına indi ve şimdi -aşağı yukarı- 1995 sonlarına doğru -biraz evvel de arz ve ifade ettim- İspanya 888 dolara sattı, Yunanistan 1 300 dolara sattı. Şunu arz etmek istiyorum: Bu piyasa doyum halindedir, piyasaya büyük ölçüde arz vardır, hemen hemen bütün ülkeler birbirleriyle yarış etmektedirler”* şeklindeki ifadelerle konuya açıklık getirmeye çalışan Ulaştırma Bakanı, tasarının çok önemli olduğunu söyleyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Ulaştırma Bakanı Ömer Barutçu'nun ağırlıklı olarak Yaşar Topçu'yu hedef alan ve bu milletvekiline cevap niteliği taşıyan konuşmasından sonra tasarının tümü üzerindeki görüşlerini açıklamak için Refah Partisi Trabzon Milletvekili İsmail İlhan Sungur kürsüye çıkmıştır. İsmail İlhan Sungur partisinin tasarı hakkındaki görüşünü açıklarken, söz konusu kanunun daha önce, 19 uncu Dönemde, 53 üncü Hükümet döneminde çıktığını bu konuda Ulaştırma Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilen Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonunun 27 Haziran 1996 tarihli toplantısına, daha önceki Hükümet Başkanı Başbakan Mesut Yılmaz'ın imzasıyla geldiğini, ancak, söz konusu tasarıda, Ulaştırma Bakanının da ifade ettiği gibi, Anayasa Mahkemesinin, 24.5.1996 tarih ve 22645 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 1995/38 esas sayılı ve 1996/7 karar sayılı gerekçeli kararı göz önüne alınmadığını ileri sürmüştür. Bu nedenle de o zamanki komisyonun toplantısında, söz konusu tasarının, gerekçeli karara uygun şekilde değişikliklerin Hükümet tarafından yapılmasından sonra, tekrar komisyonun gündemine getirilmesi şeklinde bir karar alındığını ifade etmiştir.

İhsan Sungur, getirilen tasarının yeni bir tasarı olmadığını; bundan iki ay kadar önce, o zamanki Hükümet Başkanı olan Mesut Yılmaz'ın imzasıyla komisyona gönderilen, iki asıl ve bir de geçici maddeden oluşan tasarı olduğunu açıklamıştır. Tasarı hakkında teknik bilgiler de veren Sungur, Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinin özelleştirilmesinin, iki aşamada planlandığını, bunlardan birincisinin, katma değerli hizmetlere lisans verilmesi olduğunu, ikincisinin ise şirket hisselerinin yüzde 34'ünün, belirlenecek satış stratejisine göre satılması şeklinde öngörüldüğünü ifade etmiştir. Yine hisselerin yüzde 51'inin Hazineye kalacağını, yüzde 10'unun Posta İşletmesi Genel Müdürlüğünde olacağını, yüzde 5'inin kurum çalışanları ve küçük tasarruf sahiplerine satılacağını ve yüzde 34'ünün de, belirlenecek satış stratejisine göre satılacağını ortaya koymuştur. Daha önceki düzenlemenin şirketin bütün hisselerinin yabancı şirketlere verilebilmesi, güvenlik açısından da, memleketin bağımsızlığı açısından sakıncalı hususlar taşıması nedeniyle Anayasaya aykırı olduğunu öne süren Sungur, buna Refah Partisinin o dönemde karşı çıktığını ve Anayasa Mahkemesine götürülmesi için imza koyduğunu, ancak şimdiki tasarı da söz konusu sakıncaların ortadan kaldırıldığını söylemiştir.

Devlette devamlılığın esas olduğunu belirten İsmail İhsan Sungur, 53 üncü Hükümetin Programının 23 üncü sayfasının ikinci fıkrasında *“Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinin özelleştirilmesine ilişkin Yasa ile 4046 sayılı Yasanın bazı maddelerinde, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda, yapılacak yasal düzenlemeler öncelikle ve ivedilikle Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilecektir”* cümlesinin yer aldığını ve bu nedenle de parti olarak bu konunun, Anayasa Mahkemesinin gerekçeli kararları doğrultusunda ivedilikle ve öncelikle Meclis gündeminde yer almasını ve bu fıkraların değiştirilmesini yararlı gördüklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

İlhan Sungur konuşmasından sonra İstanbul Milletvekilleri Halit Dumankaya ve Zekeriya Temizel söz istemişlerdir. Şahsı adına ilk sözü alan Halit Dumankaya söz konusu tasarının dışına çıkarak RP-DYP koalisyonuna dönük eleştirilerini sıralamış ve hükümetin Refah Partisinin tek başına kurduğu bir hükümet olduğunu ve DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'e Yüce Divan baskısı yapıldığını ileri sürmüştür. Anavatan Partisi'nin özelleştirmeden yana olduğunu, ancak satırlar arasında, bazı gizli şeylerin bulunması nedeniyle uyarılarda bulunduklarını dile getirmiştir.

Tasarıya olumsuz yaklaşan DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel, Bir kurumun özelleştirilmesinin iki temel nedeninin olabileceğini, birincisinin özelleştirilecek kurumun teknolojisinin eski olması nedeniyle, yatırım için kaynak bulamayan devletin, özelleştirme ile bu kaynağı harcamaktan kurtulması olduğunu; İkinci olarak da kuruluşun zararda olması nedeniyle, devletin, bu kuruluşun zararından kurtulması için özelleştirmeye yönelebileceğini ifade

etmiştir. Temizel Türk Telekomünikasyon A.Ş. için bu nedenlerden hiç birisini geçerli olmadığını ileri sürmüştür. Mevcut tasarı ile Telekomünikasyon Anonim Şirketinin hisselerinin, blok olarak yabancıların eline geçmesinin engellenmediğini öne süren Zekeriya Temizel, ülke için stratejik öneme sahip bir kuruluşun satış koşullarının, Meclis'te bütün ayrıntılarıyla belirtilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Temizel, daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yasadaki sakıncaların giderilmediğini bir kez daha hatırlatarak konuşmasını sona erdirmiştir.

Milletvekillerinin şahısları adına yapmış oldukları konuşmalardan sonra tasarıda yer alan maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısında yer alan 1. Madde; **“4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununun Ek 17 nci Maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir. Hisselerin satışına ilişkin usuli işlemler 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanun hükümlerine göre Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür. Hisselerin değeri günün ekonomik koşulları gözönünde bulundurularak uluslararası finans ve sermaye piyasalarında kabul görmüş değerlendirme yöntemleri kullanılmak suretiyle değer tespit komisyonlarınca tespit edilir. Hisse satışı; halka arz, blok satış, yurt içi ve/veya yurt dışı sermaye piyasalarında satış, borsada borsa usul ve esasları çerçevesinde satış, menkul kıymetler yatırım fonları ve/veya menkul kıymetler yatırım ortaklıklarına satış suretiyle yapılır. Değer tespiti sonuçları ile satışa sunulacak hisselerin ne kadarının ve hangi satış yöntemiyle satılacağına, çalışanlar ve küçük tasarruf sahiplerine ayrılan % 5'lik payın ne oranda satılacağına Özelleştirme İdaresi Başkanlığının görüşü ve Ulaştırma Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir. Blok satışta ihale şartları ihale tarihinden en az 45 gün önce, kesinleşmiş ihale sonuçları 15 gün içinde Resmî Gazetede ve Türkiye çapında yayınlanan yüksek tirajlı iki gazetede, yurt dışında ise uygun görülecek basın veya yayın organıyla en az bir defa yayınlanır. Hisselerin blok satışı ihalesinde kapalı teklif usulü uygulanır, nihaî devir işlemleri Bakanlar Kurulunca onaylanır”** şeklinde düzenlenmiştir.

Madde üzerinde ilk sözü alan CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat, gerekçede *“Değişen telekomünikasyon teknolojisinin olanaklarından yararlanmak, iç ve dış malî kaynak sağlamak, telekomünikasyon yatırımlarını süratle gerçekleştirmek, hizmetleri geliştirmek için...”* şeklindeki ifadenin bir kısmının doğru, diğer kısmının yanlış olduğunu, bu satışın tek nedeninin, iç ve dış finans imkânlarını karşılamak olduğunu iddia etmiştir. Hükümetin bu satışla darboğazı aşmaya çalıştığını dile getiren Ayhan Fırat, RP'nin iktidarda olmaması durumunda kendilerinin yanında bulunacağını da ifade etmiştir. Türkiye'de PTT kadar verimli çalışan herhangi bir kurumun olmadığına dikkat çeken Ayhan Fırat, altın yumurtlayan tavuğunun kesilmeye çalışıldığını ileri sürmüştür. Ayhan Fırat, sözü sosyal devlete de getirerek, özel sektörün ücra

yerlere hizmet götürmeyeceğini, buna karşılık devletin en uzaktaki köye bile telefonu götürdüğünü, bu nedenle de son derece ekonomik verimli ve güvenlik açısından stratejik bir kurumun satılmasının karşısında olduklarını yinelemiştir. Fırat konuşmasının sonunda, Ulaştırma Komisyonunda ve Plan ve Bütçe Komisyonunda ANAP'lıların muhalefetine olmadığını, buna karşılık, CHP ve DSP'nin muhalefet yaptığını da sözlerine eklemiştir.

1. madde üzerinde ANAP grubunun görüşlerini Sinop Milletvekili Yaşar Topçu açıklamıştır. Sözleri bazı milletvekilleri tarafından özellikle de Ulaştırma Bakanı Ömer Barutçu tarafından kesilen Yaşar Topçu, konuşmasında Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi'nin hisselerinin yüzde 49'unun bir kısmının Posta İdaresine, bir kısmının çalışanlara, yüzde 35'inin de blok olarak satılmasına karşı olmadıklarını, bu konuda Ulaştırma Bakanının tek yetkili hale gelmesine itiraz ettiklerini açıklamıştır.

Ulaştırma Bakanı Ömer Barutçu'nun, Sinop Milletvekili Yaşar Topçu'nun şahsına sataşması nedeniyle diğer milletvekillerinin de müdahale ettiği bir ortamda yapmış olduğu sert açıklamalardan sonra söz konusu kanun tasarısının 1. maddesi üzerinde DSP grubu adına Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal söz almıştır. 1 Maddenin anayasaya aykırılık taşıdığını iddia eden Mümtaz Soysal duyguyla aklın birbirine karıştığı durumun ortaya çıktığını ifade ederek, PTT'nin Türkiye'nin yıldızı olduğunu ve bunun korunması gerektiğini dile getirmiştir. Turgut Özal'a yakın isimlerden Bülent Gültekin'in sözleriyle PTT'nin T'sinin dış dünyayla rekabet edebileceğimiz ender sektörlerden biri olduğunu söylediğini ileri süren Soysal, Teletaş'ın da titiz davranılmadığı için elden çıktığına işaret etmiştir. Mümtaz Soysal, sadece kuruluşun (Teletaş) elden çıkmadığını, aynı zamanda binbir çabayla yetiştirilen, mühendislerin de yurt dışına kaçmasına yol açtığını öne sürmüştür. Türkiye'nin rasgele bir kuruluşunun bir kısmını yabancı sermayeye açmadığını, yasa çıkarılırken yapılan hatalar dolayısıyla sermaye yapısının sonuna kadar ulusal kalmasının, kamunun elinde kalmasının mümkün olamayacağını, üzerinde uzun uzun düşünülmesi ve tartışılması gerektiğini ileri sürerek, anayasaya aykırılık nedeniyle tasarıya karşı olduklarını açıklamıştır.

Kanun tasarısının 1. maddesi üzerindeki gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra milletvekilleri kendi adlarına söz almışlardır. Şahıslar adına konuşmayı ANAP Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak yapmıştır. Recep Mızrak, tasarıyla ortaya çıkan satış şeklinin gelecekte bir akım yolsuzluklara, usulsüzlüklere ve ileride yapılacak olan birtakım peşkeşlere gene kılıf olacağını, bunun değiştirilmesinin gerektiğini dile getirmiştir.

Konuşmasının sonu DYP'li milletvekillerinin müdahalesiyle kesilen Mızrak'tan sonra sözü DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk almıştır. Kendi adına tasarının birinci maddesi üzerine konuşan Hikmet Sami Türk tasarıya karşı olduğunu vurgulayarak, *"iptal kararında belirtilen ve yasayla saptanması zorunlu olan konuların tamamı, Özelleştirme Yüksek Kurulunun*

takdirine bırakılmıştır. Oysa, bu konuların, yasama organınca objektif, nesnel kurallara bağlanması, anayasal zorunluluktur. Bakan veya Özelleştirme Yüksek Kurulunun yetkilendirilmesi, yasama yetkisinin devri niteliğini değiştirmez” şeklindeki Anayasa Mahkemesi iptal gerekçesinin bu tasarı ile karşılanmadığını bir kez daha dile getirmiştir. Gerekçelerin gereğinin yerine getirilemediğini ve bu yüzden de yeni bir iptalin olabileceğini ileri süren Türk, Hükümet tarafından, tasarının olgunlaştırılması ve böylece Anayasa Mahkemesi kararlarına uygun bir metin hazırlanması için, tasarının geri çekilmesi uygun olacağını ifade etmiştir.

Hikmet Sami Türk’ün konuşmasından sonra Birleşime ara verilmiş ve kısa bir süre 86. Birleşimin Üçüncü Oturumu yine Başkan Vekili Kamer Genç tarafından açılmıştır. Bu oturumda “Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”nın 1. maddesiyle ilgili değişiklik önerilerine geçilmiştir. Ancak verilen önergeler kabul edilmemiş ve 1. maddenin oylamasına geçilmiştir.

Oylama işleminin devam ettiği sırada tasarının 2. maddesi üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. 2. Madde şu şekilde düzenlenmiştir: “ **4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununun ek 18 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir. Ulaştırma Bakanlığı, Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketinin önerisi üzerine lisans verilecek katma değerli telekomünikasyon hizmetini ve bununla ilgili gerekli görülen nitelik ve şartları Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bildirir. Lisans değeri, yurt dışı emsal lisans satışlarında kullanılan yöntemler esas alınarak bu Kanundaki esaslara göre değer tespit komisyonlarınca belirlenir. Bu değer, Ulaştırma Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunun onayına sunulur. Lisans satışı, onaylanan değer üzerinden Ulaştırma Bakanlığınca 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre gerçekleştirilir. Lisans sözleşmesi Danıştay’ın incelemesinden geçirildikten sonra Ulaştırma Bakanlığınca sonuçlandırılır”**

Gruplar adına ilk sözü CHP Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu almıştır. Konuşmasında ağırlıklı olarak KİT’lerin durumuna ve anayasaya aykırılığına değinen Hacaloğlu, 1991 yılı seçimlerinde sonra kurulan SHP-DYP Koalisyon Hükümetinin, Türkiye’nin önündeki sorunları aşmak, demokratikleşmeyi gerçekleştirmek ve ülkenin o zaman da, günümüzde de ekonomide en önemli sorun alanlarından biri olan KİT’leri sağlıklı bir yapıya oturtabilmek için bir ilke kararına vardığını; özelleştirme, özerkleştirme, yeniden yapılanma, kamu girişimciliğini, Türkiye’nin ihtiyaçlarına yönelik olarak ayağa kaldırabilmek için, üçayaklı bir politika olarak Hükümet Protokolüne konulduğunu ifade etmiştir. Ancak, 1991 Kasımından sonraki uygulamalarda, DYP’nin, bu reform yaklaşımını, özerkleştirme ve KİT’lerin yeniden yapılandırılmasını göz ardı ettiğini ileri süren Hacaloğlu, KİT’lerin içinde bulunduğu durumdan siyasetçilerin sorumlu olduğunu vurgulamıştır. CHP sözcüsü yıllardır, KİT’lerin bir çiftlik anlayışıyla yönetildiklerini siyasetten uzak kalan, milletvekili olamayan yahut da belirli noktaya gelemeyen veya emekliye ayrılan partililerin yerleştirildiği bir iş alanı olarak görüldüğünü ileri sürmüştür.

Konuşmasında Anayasanın 167 nci maddesine değinen Algan Hacaloğlu, bu madde ile piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmenin önlendiğini dile getirmiş ve ancak bu kurumun 49 yıl devrinin, fiilen devir anlamına geldiğini iddia etmiştir.

Gruplar adına ikinci sözü DSP Grubu adına Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal almıştır. Anayasa konusunda akademisyen olan Soysal'ın konuşması da anayasa üzerine kurulmuş ve genelde teknik açıklamaları içermiştir. Bu arada 1. maddenin oylama sonucu açıklanmadan konuşmak istemeyen Mümtaz Soysal ile Başkan Vekili Kamer Genç arasında usul üzerinde bir tartışma yaşanmışsa da, bu sorun aşılmış ve konuşmaya geçilmiştir. Soysal, anayasaya aykırılık iddiasını şu cümlelerle ortaya koymuştur: Yasanın bir bütün olduğunu ve düzeltilmeye muhtaç bulunduğunu dile getiren Mümtaz Soysal, Anayasa Mahkemesinin, Yasama Organının uzmanlara danışarak en sağlıklı satış yöntemlerden birinin seçilmesinden yana olduğunu ileri sürmüştür. Soysal DSP grubu adına yapmış olduğu bu konuşmada; Anayasa Mahkemesinin satışın rasgele bir yöntemle olmamasını savunduğunu, ticarî açıdan çok elverişli olan bir yöntemin başka açılardan ve özellikle milletin çıkarları açısından elverişli bir yöntem olamayacağını ve buna Meclis karar vermesi gerektiğini ortaya koyduğunu dile getirmiştir. Buna karşılık satışın Ulaştırma Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulunun onayına sunulması yönteminin Anayasa Mahkemesinin istediği tarz olmadığını ifade eden Mümtaz Soysal, konuşmasını Hükümeti bir kez daha uyararak tamamlamıştır.

ANAP Grubu adına konuşan İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya ise tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak Refah Partisine mensup milletvekilleri-rinin engellemeler yaptığını, bu kez aynı şekilde davranmadıklarını ileri sürerek, Zeki Ergezen'in daha önce *"Aslında, bu lisans verilme olayı, Çekiç Güç'ten daha tehlikelidir"* dediğini hatırlatmıştır. Dumankaya, bu satış şeklinin milliyetçilik ve muhafazakârlıkla bağdaşmadığını, Anavatan Partisi olarak, muhalefette de ve iktidarda da aynı davrandıklarını, bu yüzden PTT'nin T'sinin satılmasına karşı olmadıklarını, ancak peşkeş çekilmesine karşı çıktıklarını ifade etmiştir.

Bu arada Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının 1. maddesinin yapılan açık oylamasının sonuçları da açıklanmıştır. Buna göre oylamaya 244 milletvekili katılmış; 223 kabul, 20 ret ve 1 geçersiz oy kullanılmıştır. Böylece, 1. madde kabul edilmiştir.

2. madde için parti grupları adına yapılan konuşmalardan sonra milletvekillerinin şahısları adına konuşmalarına geçilmiştir. İlk sözü alan DSP Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay, ulusal haberleşme sisteminin yabancılara devredilmesinin güvenlik sorunu yaratacağına işaret ederek, böylesi bir satışın, sömürgecilikten gelmiş ve sömürgeciliğe gitme eğiliminde olan bir ülkede olabileceğini ileri sürmüştür. Tasarının 2. maddesinin karşısında bir konuşma yapan Uluğbay, İngiltere Başbakanı Thatcher'ın İngiltere'nin, Avrupa Topluluğuna üye olma aşamasında, Fransız Büyükelçiliğinin telefonlarını dinlediğini ileri süren bir kitabın yayımlanmasını yasaklattığını ve bu yüzden söz konusu kitabın Avustralya'da basıldığını iddia etmiş ve bunun devlet olmak, istihbarat sahibi olmak demek olduğunu öne sürmüştür.

İkinci madde üzerinde verilen önergelerin de kabul edilmemesi üzerine oylamaya geçilmiştir. Oylamanın devam ettiği sırada, bir yandan da tasarının 3. maddesi üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

Söz konusu madde; “4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununa aşağıdaki Ek 21 inci madde eklenmiştir.

EK MADDE 21. – Bu Kanun gereğince hisse değerini ve lisans ücretlerini tespit etmek üzere ayrı ayrı değerlendirme komisyonları; tespit edilen ve Bakanlar Kurulunca onaylanan hisse değeri üzerinden satış ve ihale işlemlerini yürütmek üzere ihale komisyonu kurulur. Komisyonlar, Ulaştırma Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Kurulu ve Türk Telekomünikasyon A.Ş. temsilcilerinden oluşturulur. Beş kişilik komisyonlara Özelleştirme İdaresi Başkanlığı temsilcisi başkanlık yapar. Komisyon üyelerinde işletme, ekonomi, istatistik, mühendislik dallarında lisans düzeyinde yüksek öğrenim görmüş olma şartı aranır. Ancak lisans düzeyinde bir öğrenimden sonra sayılan dallarda lisansüstü öğretim yapanlar da komisyonlara üye olabilirler. Komisyon üyelerinin hizmet süresi bir yıldır. Süresi biten üye yeniden görevlendirilebilir. Hukukî veya fiilî nedenlerle komisyona katılamayan asıl üyenin yerine yedeği çağrılır. Komisyonlar üyelerinin tamamının katılımı ile toplanır ve oy çokluğu ile karar alır. Değerlendirme komisyonlarına yardımcı olmak üzere değerlendirme kararlarına katılmamak şartıyla yerli ve yabancı danışmanlar görevlendirilebilir. Danışman seçimi değer tespit komisyonunun önerisi üzerine Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yapılır. Komisyonların sekretarya hizmetleri Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yerine getirilir. Komisyon üyeleri aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer malî ve sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla komisyonda görev yaptıkları sürece kurumlarından izinli sayılırlar. Değerlendirme ve ihale komisyonlarının çalışmalarına ilişkin tüm giderler Özelleştirme İdaresi Başkanlığındaki Özelleştirme Fonundan karşılanır” şeklinde düzenlenmiştir.

3. madde ile ilgili olarak grupları adına ilk sözü CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat almıştır. Ayhan Fırat’ın konuşmasının başında bir önceki madde görüşülürken ANAP adına konuşma yapan Halit Dumankaya’ya cevap verme ihtiyacı hissetmiş ve Türkiye’nin bütün köylerine telefonun gitmesinin ANAP İktidarı zamanında yapıldığının doğru olmadığını öne sürmüştür. KİT’lerin zarar etmesini siyasetçilere bağlayan Fırat, Malatya’da satılan Et ve Balık Kurumunun 570 dönüm arazi üzerinde 6 bin metrekare kapalı sahası, 24 tane lojmanı olduğunu ve bunun, sadece 32 milyara satıldığını dile getirerek, bu durumu eleştirmiştir. Değerlendirme komisyonuna da eleştiri getiren Ayhan Fırat, bu komisyonun, Ulaştırma Bakanlığından, Özelleştirme İdaresinden, Hazineden, Serbest Piyasa Kurulundan ve Türk Telekom’dan gelen kişilerden oluşmasına; komisyon üyelerinde, işletme, ekonomi, istatistik ve

mühendislik dallarında lisans düzeyinde yükseköğrenim görmüş olma şartına ve *“lisans düzeyinde bir öğrenimden sonra, sayılan dallarda lisansüstü öğrenim yapanlar da komisyona üye olabilir”* şeklindeki ifadeye de karşı çıkmıştır. Fırat Özelleştirme İdaresinin dışarıdan getirmeceği beyinlere, artık, Türkiye’nin ihtiyacının olmadığını ve Türkiye’nin, kendi insanına güvenmedikçe bir yere gelmesinin mümkün olamayacağını söyleyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Ayhan Fırat’ın zaman zaman Oturum Başkanı Kamer Genç’in müdahalesine maruz kalan konuşmasından sonra ANAP Grubu adına Recep Mızrak söz alarak; şimdiye kadar özelleştirmede ciddi hatalar yapıldığını ve bunların en önemlisinin de, 140 civarında kamu iktisadî teşebbüsü kuruluşunun hangilerinin öncelikle satılacağı konusunda yapılan yanlışlık olduğunu ifade etmiştir. Satışına öncelik verilen bazı KİT’lerle ilgili başka etkenlerin olduğunu öne süren Recep Mızrak, bir başka hatanın da söz konusu kuruluşların değerinde satılamaması olduğunu vurgulamıştır. Mızrak, gerek önceliklerin tespitinde gerekse değerlerinin çok altında yapılacak olan bir satışta, Özelleştirme İdaresindeki personelin bilgi, deneyim ve diğer nitelikler açısından yeterli olmadığına işaret ederek, satışı düşünülen kuruluşların kendilerine sorumluluk verilmesini ve bu kuruluşların kendileri tarafından satışın sağlanmasını önermiştir. Mızrak bu görüşe dayanarak, Ulaştırma Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu ve Hazine Müsteşarlığıyla beraber, ilgili kuruluşun kendisinden bir temsilciyle birlikte beş kişiden oluşacak komisyonda, ilgili kuruluşun temsilcisinin ağırlığının beşte bir nispetinde olmaması gerektiğini söylemiştir. Hazine Müsteşarlığı, Planlama ve buna benzer yerlerdeki bazı temel konularını makro planda planlayan ve bunların uygulanmasını yönlendiren kişilerin, son derece deneyimsiz olduklarını iddia eden Recep Mızrak, uzman olarak yararlanılabilecek, ana politikaları tayin, tespit ve bunları yönlendirebilecek kişilerin, en azından, bir daire başkanı düzeyinde olmasını da önermiştir. Altın yumurtlayan tavuğun birilerine peşkeş çekildiğini de ileri süren Mızrak, sözlerini *“2 Mayıs 1995 tarihinde Refah Partili arkadaşlarımızın sözü olmasına rağmen, bu ek 21 inci maddeye müspet oy kullanacağımızı ifade ediyor; hepinize yeniden saygılar sunuyorum”* ifadeleriyle bitirmiştir.

3. maddeyle ilgili olarak, DSP Grubu adına söz alan Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal, 3. Maddede de daha önceki maddede olduğu gibi Anayasaya aykırılıkların bulunduğunu, yapılan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin isteğine uygun olmadığını ileri sürerek, bir kuruluşun, bütününe ya da bir parçasını özelleştirmeye karar verildiği zaman, değer tespiti açısından, en yetkili ve sözüne en çok güvenilecek kişilerin, orada çalışanlar olduğunu iddia etmiştir. Özelleştirmede söz konusu kuruluştaki çalışanların, değerlendirme işinde ön planda rol almalarını savunan Soysal, ancak Türk Telekomünikasyon AŞ’nin sadece bir temsilcisinden söz edildiğini dile getirmiştir. Konuşmasında yasada ve daha önceki yasalarda, yüzde 49’un bir bölümünün PTT çalışanlarına,

PTT emeklilerine ve küçük tasarruf sahiplerine satılmak zorunda olduğu görüşünü de dile getiren Soysal, Telekom çalışanlarına yeterince temsil hakkının verilmediğini de ifade etmiştir. Mümtaz Soysal bir diğer önemli noktanın ülke savunması olduğunu öne sürmüş ve haberleşmenin telekomünikasyon biçimindeki örgütlenişinin savunmayla doğrudan doğruya ilgili bulunduğunu belirtmiştir. Milli Savunma temsilcisinin bulunmamasını da eleştiren Soysal, yüksek lisans düzeyinde olanların da, sanki bir istisnaymış gibi, bir kusur ötermiş gibi üye olabilmelerine de karşı çıkmış ve yukarı düzeyde takdir haklarının kullanılmasının engellendiğini öne sürmüştür.

Bu arada Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının 2. maddesinin yapılan açık oylamasına 262 sayın milletvekili katıldığı, bunların 226'sının kabul, 36'sının ret oyu verdiği açıklanmış ve böylece 2. madde de kabul edilmiştir.

3. maddeyle ilgili olarak şahıslar adına ilk konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya yapmıştır. Dumankaya konuşmasına, CHP'li Ayhan Fırat'ın ANAP'ın Telekom konusundaki hizmetleriyle ilgili sözlerine cevap vererek başlamıştır. ANAP döneminde Cumhuriyet döneminde yapılan hizmetlerin, kırsal kesimde beş katına, normal yerleşim yerlerinde altı katına çıkardığını iddia eden Halit Dumankaya, özelleştirme uygulamalarını eleştirmiş ve özelleştirilmeye devredilen kurumların kurumla hiç alakası olmayan birkaç gence verildiğini, sonra da kurumla ilginin kesildiğini ileri sürmüştür.

Şahsı adına görüşlerini açıklayan bir başka milletvekili DSP Antalya Milletvekili Metin Şahin olmuştur. Mümtaz Soysal'ın fikirlerine katıldığını ifade eden Şahin, Refah Partisi'nin geçmişte bu tasarıya karşı çıktığını bir kez daha hatırlatmış ve devamla Özelleştirme İdaresinin vurgun düzeni içinde satışlar yaptığını öne sürmüştür. Metin Şahin, ülkenin milyonlarca dolar dövizinin "danışmanlık" adı altında alıp götürüldüğünü ve yabancı kişilerin işin içine sokulmaması gerektiğini dile getirmiştir.

Metin Şahin'in konuşmasından sonra 3. madde de önceki maddeler gibi açık oylamaya sunulmuş ve Genel Kurul Salonunda kupa dolaştırılarak oylamaya başlanmıştır. Bu oylama işlemi devam ederken 4. maddenin görüşülmesine başlanmıştır.

Oturum Başkanı Kamer Genç tarafından okunan 4. madde aynen şöyledir: **"4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.**

"GEÇİCİ MADDE 6. – 10.6.1994 tarihli ve 4000 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce katma değerli telekomünikasyon hizmetleri kapsamında PTT İşletmesi Genel Müdürlüğü ile imzalanmış ve lisans sözleşmesine dönüştürülmesi öngörülmüş, gelir paylaşımı esasına dayalı sözleşmelerin her birinin, lisans sözleşmelerine dönüştürülmesine bu sözleşmelerdeki lisans esasına geçişle ilgili hükümler saklı kalmak üzere Bakanlar Kurulunca karar verilebilir. Danıştay'ın incelemesinden geçirildikten sonra Bakanlık ile firmalar arasında lisans sözleşmesi imzalanır."

Madde üzerinde ilk sözü ANAP Grubu adına Iğdır Milletvekili Adil Aşırım almıştır. Adil Aşırım Maddenin, Türk Telekom'un katma değerli hizmetlerinin artırılması için, Türk mühendisliğinin bilgi derinliğine kavuşturulması için çok iyi bir imkân olduğunu ifade etmiş ve Teletaş'ı örnek göstererek, önceleri bu kurumun Türk mühendislerinin teknik gelişmelerine imkân sağladığını, ancak yabancıların eline geçmesinde sonra bunun ortadan kalktığını ileri sürmüştür. Türkiye'nin genç nüfusunun, mühendis nüfusunun çok önemli olduğunu yineleyen Aşırım, genç nüfusu kalmamış Avrupa'nın, bu tür özelleştirme hamleleriyle Türk Telekom'u ya da Türk Telekom'un bünyesinden çıkan bir firmayı ele geçirmesi durumunda, Türk gençliğinin, Türk mühendislerinin, bilgi derinliğine kavuşamayacağını iddia etmiştir. Adil Aşırım, Telekom'un hizmetleriyle ilgili lisans yönetmeliğinde, kesinlikle, katma değerli hizmetlerin satışında, yabancı sermayenin yönetimine AR-GE işlerinin verilmemesinin gerektiğini savunarak, söz konusu satışın Türk mühendisinin bilgi derinliğine kavuşup kavuşmamasıyla da doğrudan ilgili olduğunu ifade etmiştir.

4. madde üzerine DSP Grubu adına yine Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal söz almıştır. Mümtaz Soysal, konuşmasının başında çok değerli bir ulusal varlığın hem de ona ilişkin olarak çok değerli insan varlığının, bilgi varlığının olmaması gereken bir biçimde satışa çıkarıldığını, bu nedenle rasgele bir yasanın görüşülmediğini, bunun partiler arası çekişme haline getirilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar sonucunda, bazı mesafelerin alındığını ifade eden Soysal, PTT'nin ikiye ayrılarak, Türk Telekom olarak, bir anonim şirkete dönüştürüldüğünü ve bu anonim şirketin, yüzde 51 hissesinin kamunun elinde tutularak, yüzde 49 hissesinin de satılabileceğini, ayrıca çalışanlara, emeklilere ve küçük tasarruf sahiplerine de pay ayrılabilmesinin kabul edildiğini hatırlatmıştır. Mümtaz Soysal, blok halinde satışa karşı olduğunu bir kez daha dile getirerek, bu satışın Türkiye'nin daha yeni teknolojiler üretebilmesi için önemli olduğunu, oysa Hükümetin bu satışa para bulmaktan başka bir amaç için yapmadığını iddia etmiştir.

Gruplar adına başka söz alan olmaması üzerine şahıs adına konuşmalara geçilmiş ve bu anlamdaki ilk konuşmayı DYP Balıkesir Milletvekili İlyas Yıldırım yapmıştır. Tasarının lehinde bir konuşma yapan İlyas Yıldırım, Özelleştirme Komisyonuna değinerek, *“Ancak, lisans düzeyinde bir öğrenimden sonra, sayılan dallarda, lisansüstü öğretim yapanlar da komisyonlara üye olabilirler”* cümlesinden kastedilenin *“mühendis tercih edilir; ama, yüksek mühendis de tercih edilir”* olmadığını, *“eğer eczacılık eğitimi almışsa, üzerine de istatistik veyahut işletme okumuşsa, onlar da üye olabilir”* demek olduğunu öne sürmüştür. Teknolojik gelişme için ve bu teknolojinin yaygınlaştırılması için, lisans devrinin şart olduğunu söyleyen Yıldırım, gelişmek için, yeni teknolojileri takip etmek için, özelleştirmenin yapılmasının zorunlu olduğunu iddia etmiştir.

Kendi adına söz alan Malatya Milletvekili Fikret Karabekmez de tasarı lehinde görüş bildirmiş ve yasa tasarısının teknik ve hukukî yönden tasarısını uygun gördüğünü ifade etmiştir.

4. madde ile ilgili olarak verilen değişiklik önermeleri de kabul edilmemiştir. Söz konusu Kanun Tasarısının 3. maddesiyle ilgili olarak yapılan açık oylamasının sonuçları oturum başkanı tarafından açıklanmıştır. Buna göre oylamaya katılan 273 üyeden, 222'si kabul, 51'i ret oyu kullanmış, böylece, 3. madde de kabul edilmiştir. Ardından 4. maddenin oylamasına geçilmiştir. Daha önceki maddelerde olduğu gibi bu maddenin de oylanması verilen önerenin kabul edilmesiyle açık olarak yapılmıştır.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde kanunlaşan bütün tasarılar da yer alan doğal bir hüküm olmasına karşın, DSP Grubu adına Mümtaz Soysal partisi adına söz almış ve söz konusu maddeyi gerekçe göstererek yasanın tümü üzerinde bir kez daha görüşlerini ifade etme ihtiyacını hissetmiştir. Mümtaz Soysal son bir uyarı niteliği taşıyan konuşmasında sözü TOFAŞ ihalesine getirerek, yürürlükteki ihale yasalarının henüz yeterince güvenli olmadığını, bu yüzden geçmişte bir ihale zarfının başbakanın emriyle açılabilirdiğini öne sürmüştür. İhalenin güvenli yapılmasıyla ilgili önlemler alınmadan, yasanın yürürlüğe sokulmasına karşı çıkan Soysal, halkın çok büyük bir varlığını tehlikelere maruz kalacağını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Mümtaz Soysal'dan sonra RP Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu şahsı adına söz almış ve tasarının, yeni Hükümet, tarafından Anayasaya uygun hale getirildiğini ifade ettikten sonra biraz da alaycı bir üslupla *“ANAP yerine ana muhalefet görevini üstlenen DSP Grubuna da, katkılarından dolayı teşekkür ediyorum”* diyerek konuşmasına son vermiştir.

Sataşma olduğu gerekçesiyle Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu'nun konuşmasından sonra, 6. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarısının 4. maddesinin yapılan açık oylamasının sonuçları da açıklanmıştır. Buna göre oylamaya 289 milletvekili katılmış; 240 kişi kabul, 49 kişi de ret vermek suretiyle, 4. madde de kabul edilmiştir.

DSP, Kanun Tasarısına muhalif tutumunu en son madde de göstermiş ve **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 6. madde hakkında da parti görüşü açıklanmıştır. DSP Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay'ın bu konuda parti görüşünü yansıtırken, Anayasaya göre, haberleşmenin gizli olduğunu, ancak, Anayasanın verdiği bu güvence, bugüne değin, telefon devlet tekelinde olduğu için, ayrıca bir kanunla düzenlenmediğini ileri sürerek, Meclis'in, vatandaşın haberleşmesinin gizliliğine özen gösteren bir kanun çıkarmasının şart olduğunu ifade etmiştir.

Tasarının son maddesiyle ilgili olarak etkin muhalefet yapmamakla suçlanan ANAP adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır.

Biltekin Özdemir, Refah Partisi'nden Suat Pamukçu'nun Anavatan Partisi'nin muhalefet yapmadığına dair sözüne cevap olarak, ANAP'ın muhalefeti, laf olsun diye değil, hizmet olsun diye yapacağını söylemiştir. Konuşmasında Refah Partisi'nin tavır değişikliğini de eleştiren Özdemir, sözü tasarının 1 inci maddenin üçüncü fıkrasına getirerek, burada *“Değer tespiti sonuçları ile satışa sunulacak hisselerin ne kadarının ve hangi satış yöntemiyle satılacağına, çalışanlar ve küçük tasarruf sahiplerine ayrılan yüzde 5'lik payın ne oranda satılacağına, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının görüşü ve Ulaştırma Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulunca karar verilir”* şeklinde bir ifadenin bulunduğunu, bunun da tasarının belkemiğini oluşturduğunu öne sürmüştür. Tasarıya destek vermekle birlikte, hükümeti, çok hassas olan bu özelleştirmede çok titiz olması konusunda uyaran Biltekin Özdemir; *“Bakanlar Kurulunun uygulamalarını harfiyen ve hassasiyetle takip edeceğimizi bilgilerinize sunuyorum, hepinize saygılar sunuyorum”* sözleriyle konuşmasını tamamlamış ve oylamaya geçilmiştir.

Oylama sonucu bu madde de kabul edilmiş ve tasarının tümünün oylaması öncesi görüşmeler başlamıştır. Tasarının tümünün oylanması öncesinde ilk sözü ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya almıştır. Halit Dumankaya zaman zaman müdahalelerle kesilen konuşmasında 54. Hükümetin, telefona milleti kandırmak için gizli zam yaptığını ifade ettikten sonra, iktidarda da muhalefette de aynı davrandıklarını, bu yüzden de kanun tasarısına, Anavatan Partisi olarak beyaz oy vereceklerini açıklamıştır. Refah Partisini tutarsızlıkla bir kez daha suçlayan Halit Dumankaya, Telekom'un Türkiye'nin yıldızı olduğunu, bu yıldızın da ANAP tarafından parlatıldığını söyleyerek konuşmasını bitirmiştir.

Tasarının tümü üzerinde partisi adına söz alan bir başka milletvekili DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel olmuştur. Zekeriya Temizel konuşmasında öncelikle Demokratik Sol Parti'nin, özelleştirmeye karşı olmadığını, sadece *“özelleştirme”* adı altında, kamunun malının, bu devletin malının peşkeş çekilmesine karşı olduğunu dile getirmiştir. Türk Telekom Anonim Şirketinin özelleştirilmesi çerçevesinde, zaten anonim şirket haline getirilmiş olan bu kurumun belirli hisselerinin borsalarda kote edilmek suretiyle satılmasının ve bu suretle de kurumun kaynak sağlamasının, özelleştirmenin en iyi örneği olduğunu öne süren Zekeriya Temizel, özelleştirme ile kamunun haklarının ve devletin egemenliğinin korunması gerektiğini bir kez daha ifade etmiştir. Temizel, yasa tasarısıyla sadece bir özelleştirmenin yapılmadığını, aynı zamanda satış suretiyle, Türkiye'nin çok stratejik bir kurumunun elden çıkarıldığını iddia etmiştir. Demokratik Sol Parti'nin buna karşı olduğunu ve bu satışın, Türk Devletinin bağımsızlığını zedeleyecek, çağdaş teknolojiyi izleme ve gelişme konusunda kamunun önceliğini engelleyecek boyutlarda olduğunu da tekrarlayan Temizel, stratejik açıdan önemli olan bir kurumun, yabancılara blok olarak satışına karşı olduklarını da ifade etmiştir. Zekeriya Temizel, bu satışın,

telekomünikasyon sisteminin çağdaş teknolojinin gerisinde kalmaması için, araştırmalarını ve yatırımlarını sorumluluk anlayışı içerisinde sürdürme yükümlülüğünün devam etmesi için yanlış olduğunu bir kez daha dile getirmiş ve *“bu haliyle, ülke yararına olmayan ve Anayasaya aykırı bir tasarı bulduğumuz için, ret oyu kullanacağız. Oyumuzun rengini bu şekilde ifade ediyor, hepinize saygılar sunuyorum”* ifadeleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

Zekeriya Temizel’in konuşması sonrasında **“Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının”** tümünün açık olarak oylanmasına geçilmiştir. Bu oylama sonucunda oylamaya katılan 285 milletvekilinden 236’sı kabul, 48’i ret, oyu vermiş, 1 oy da geçersiz sayılmıştır. Böylece Meclis’te uzun tartışmalara neden olan Türk Telekom Anonim Şirketinin bir kısım hisselerinin satışına olanak tanıyan yasa tasarısı yasalaşmıştır.⁷⁰

5- İSLAM ÜLKELERİ ARASI YATIRIM VE İHRACAT KREDİ SİĞORTASI KURUMU KURULUŞ ANLAŞMASININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (4163 SAYILI)

“İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporlarının” görüşülmesine 20. Dönem TBMM’nin, 1. Yasama Yılı’nın, 87. Birleşiminin, Beşinci Oturumunda başlanmıştır. 2 Ağustos 1996 tarihli görüşmelerde oturum başkanlığını Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk sözü, DSP Grubu adına, Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal almıştır. Konuşmasının başında bir uluslararası anlaşma, hangi süreçten geçerek Genel Kurula geldiğine dair bilgiler veren Mümtaz Soysal, yetkili makamlarca resmen imzalanan bir metnin devletler ve uluslararası camia açısından geçerli olmadığını, bu anlaşma metninin ilgili ülkelerin yasama organınca uygun bulunmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Burada yasama organının yaptığı işlemin bir onaylama değil, uygun bulma olduğunu söyleyen Soysal, Türkiye’de yasamanın uygun bulduğu bir antlaşmayı devlet başkanının Hükümet Kararnamesi çerçevesinde imzalayabileceğini, ancak Hükümet’in isterse böyle bir kararname hazırlamayaarak onaylama işlemini geciktirebileceğini ifade etmiştir.

Soysal, Meclis’in uygun bulduğu anlaşmanın onay işleminin daha sonra gerçekleşeceğini bir kez daha vurguladığı konuşmasında, söz konusu tasarıyla Genel Kurula getirilen antlaşmanın İslam ülkeleri arasında olmasının ayrı bir

⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 86. Birleşim, s. 470–502; 507–570; 580–593; 599–611

hassasiyet yarattığına değinmiştir. İslam ülkelerinin büyük bir kısmının şeriat hükümlerini temel aldıkları için, Türkiye açısından bu tür antlaşmalarda güçlüklerin ortaya çıktığını söyleyen Mümtaz Soysal, Anayasanın hem iç hukuku hem de dış ilişkileri şeriat temeline dayandırmaya engel olduğunu, ancak söz konusu antlaşmanın oldukça ayrıntılı ve teknik antlaşma olması nedeniyle uluslar arası sorunların çıkabileceğini ortaya koymuştur. Soysal tereddüt oluşturacak konuları sıralarken, Antlaşmanın 1. maddesinin sondan ikinci satırına dikkat çekmiş ve *"saklı olduğu şeklinde ihtirazî kayıt derpiş olunmak üzere"* sözünün geçtiğini, bunun tereddüt uyandırması nedeniyle onaylanma aşamasında bir ihtirazî kayıt konulmasından yana olduklarını açıklamıştır. Mümtaz Soysal, *"şeklinde ihtirazî kayıt konmak kaydıyla onaylanması uygun bulunmuştur"* şeklinde bir ifadenin yer alması yolunda bir önergelerinin olduğunu söyleyip konuşmasına son vermiştir.

Mümtaz Soysal'ın Anayasa tekniği açısından yapmış olduğu konuşmadan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Ali Dinçer kürsüye çıkmış ve ilk olarak İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının onaylanmasına olanak verecek yasa tasarısına ekli olan antlaşma metnindeki *"İslamî ilkeler ve idealler temeline dayalı"*, *"şer'î hükümlere uygun olarak"*, *"şer'î hükümlere uygun bir mekanizma"*, *"şer'î hükümlere uygun olarak ihracat kredi sigortası"*, *"şer'î hükümlere uygun yatırım sigortası"* ifadelerine vurgu yapmış ve ayrıca yine aynı antlaşmanın 57. maddesinin dördüncü bölümünde yazılı olan *"Kurumun, şer'î hükümlere göre faaliyet göstermesini engelleyecek hiçbir değişiklik yapılamaz"* şeklindeki hükmün de, Anayasanın değişmez hükmü olan, 2. maddesinde yer alan, demokratik, laik, hukuk devleti ilkelerine ve *"egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"* ifadesine aykırı olduğunu dile getirmiştir. Dinçer konuşmasını Refah Partisi sıralarından büyük tepki aldığı *"Büyük Atatürk'ün ve laik, demokratik Türkiye Cumhuriyetinin kurucularının kemiklerini sızlatmayız. Bu görüşlere katılmayacağız, bu tartışmalara katılmayacağız"* sözleriyle tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra CHP'li milletvekilleri Genel Kurul salonunu terk etmişler ve görüşmelere bu gergin ortamda devam edilmiştir. Tasarın tümü üzerinde ANAP Grubunun görüşlerini Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu ortaya koymuştur. Genel Kuruldaki tartışmaları doğru bulmadığını söyleyen Başesgioğlu, Mümtaz Soysal'ın görüşlerine katıldığını belirterek, Meclis olarak bir uluslararası sözleşmenin uygun bulunduğu dair kanun tasarısını onaylamak veya onaylamamak durumunda olduklarını, ancak Bakanlar Kurulu'nun çekince koyacak konumda olduğunu dile getirmiştir.

ANAP sözcüsü Murat Başesgioğlu'ndan sonra, DYP Grubu adına, Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya söz almıştır. Mehmet Gözlükaya, Ali Dinçer'in olayı saptırdığını, tamamen politik amaçla polemik yarattığını iddia etmiş ve İslam Kalkınma Bankası bünyesinde oluşturulan, İslam Ülkeleri Arası

Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının ticari bir antlaşma olduğu, başka bir anlamının olmadığını dile getirmiştir. Hükümetten gelen tasarı ile Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilen ve Genel Kurula getirilen tasarı arasında bir kelime farklılığı olduğunu söyleyen Gözlükaya, Hükümetin getirdiği tasarı “Anayasal hükümlerimiz ve bağlı olduğumuz antlaşma hükümleri saklıdır şeklinde ihtirazî kayıt dermeyeran olunmak kaydıyla onaylanması uygun bulunmuştur” ifadesinin yer aldığını, buna karşılık Plan ve Bütçe Komisyonundan gelen tasarıdaki ifadenin ise “Anayasamız ve bağlı olduğumuz antlaşmalar hükümlerinin saklı olduğu şeklinde ihtirazî kayıt derpiş olunmak üzere, uygun bulunmuştur” şeklinde olduğunu açıklamıştır.

Tasarının tümü üzerinde gruplar adına son konuşmayı RP Grubu adına Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz yapmıştır. Daha önce benzer şekilde gelen uluslar arası antlaşmaların herhangi bir tartışmaya neden olmadan onaylandığını ileri süren Salih Kapusuz, tasarının 26.6.1995 tarihinde, o günün Hükümeti tarafından hazırlandığını, Başbakan Tansu Çiller ve Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin’in imzalarının olduğunu hatırlatmıştır. Ali Dinçer’in sözlerini anlamsız bulduğunu söyleyen Kapusuz, ana sözleşmenin, yedinci bölümünün 55. maddesinde; *“Her üye ülke, kendi hukukî sistemi uyarınca, bu bölümde belirtilen hükümlerin kendi topraklarında yürürlüğe girmesi için gerekli girişimlerde bulunacaktır ve konu üzerinde yaptığı girişimden kurumu haberdar edecektir”* denildiğini, bununla da yetinilmeyerek uygun bulunduğuna dair ihtirazî kaydın konulacağını da eklendiğini ifade etmiştir.

Salih Kapusuz’un konuşmasından sonra, Hükümet adına Maliye Bakanı Abdüllatif Şener kürsüye çıkmıştır. Abdüllatif Şener de, İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısının, 24 Aralık seçimlerinden önce, Başbakan Sayın Tansu Çiller tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına, 26.6.1995 tarihinde sunulduğunu, Tansu Çiller’den başka, Hikmet Çetin’in, Erdal İnönü’nün, Çalışma Bakanı Sayın Mehmet Moğultay’ın imzalarının olduğunu açıklamıştır.

Daha sonra, yasama dönemi değiştiği için, Mesut Yılmaz’ın Başbakanlığı döneminde de, söz konusu tasarının tekrar 26.4.1996 tarihinde Meclis’e sunulduğunu hatırlatan Abdüllatif Şener, daha sonra tasarıyla ilgili teknik açıklamalara girmiştir. İslam Ülkeleri Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumunun, Türkiye tarafından önerilmiş üç projeden biri olduğunu söyleyen Şener, böylelikle Türkiye’nin ihracat kredi sigortası hizmetlerinden yararlanacağını, İslam ülkelerine yapılan ihracatlarda Türk ihracatçılarının alacaklarının tehlikeye girmesi halinde, bu kurumun, Türk ihracatçılarının sermayelerini sigorta edeceğini; diğer taraftan da Türk yatırımcılarının, yurt dışında, İslam ülkelerinde yapmış oldukları yatırımların, bu kurum tarafından, sigorta ettirileceğini açıklamıştır. Şener, anlaşmanın onaylanmasının Türkiye’nin

yararına olacağını ve Anayasaya ile bağlı olunan anlaşma hükümlerinin saklı olduğuna dair bir ihtirazî kaydın tasarının 1. maddesine eklendiğini dile getirmiştir.

Hükümet ve gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu yapmıştır. İslam ülkelerine ihracat yapmak isteyip de, böyle bir anlaşma olmadığı için yapamayan bir firmanın eski bir yöneticisi olarak konuştuğunu söyleyen Suat Pamukçu, çok sayıda ihracatçının böyle bir tasarının yasalaşmasını beklediğini öne sürmüştür. Pamukçu, milyonlarca dolarlık anlaşma yapılmasına rağmen, bir sigorta sistemi olmadığı için Sudan’a ihracat yapamadıklarını, aynı şekilde Suriye’ye ihracattan vazgeçtiklerini örnek göstermiş ve tasarının özellikle ihracata yarar sağlayacağını söyleyerek kürsüden inmiştir.

Şahsı adına konuşma diğer milletvekili Konya Milletvekili Lütfi Yalman olmuştur. Anlaşmanın yaklaşık 57 İslam ülkesine hayırlı olmasını temenni eden Lütfi Yalman, kısa tutuşu konuşmasında, tasarının çok sayıda müteahhit ve ihracatçıya, İslam ülkeleriyle ticarî işbirliği yolunu açacağını ve kolaylığını sağlayacağını ifade etmiştir.

Tasarının tümü hakkındaki konuşmaların tamamlanmasından sonra sorulara geçilmiştir. Başta Mümtaz Soysal ve Şükrü Sina Gürel olmak üzere, DSP’li milletvekilleri tarafından yöneltilen sorulara, Maliye Bakanı Abdülatif Şener, önce yazılı olarak cevap vereceğini açıklamasına rağmen, daha sonra sözlü olarak açıklama yapma gereği duymuş ve söz konusu sorulara şu ifadelerle cevap vermiştir: *“Sayın Başkan, ben, süreyi fazla uzatmama düşüncesiyle yazılı cevap vereceğimizi belirttim; ama, arkadaşlarımızın endişeleri, tereddütleri bir noktada düğümleniyor. Dolayısıyla, bu, şerî kurallarla ilgili bölümü, cevap sadedinde biraz açmak istiyorum. Türkiye’nin katılması konusundaki kanun tasarısı üzerinde dikkatlice inceleme yapılırsa, şerî hükümlere altı yerde atıfta bulunmaktadır. Bu ana sözleşmenin giriş paragrafındaki atıflar dahil 5 inci maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarıyla 57 nci maddenin 4 üncü fıkrasında şerî kurallara yapılan atıfların tümü kurum tarafından uygulanmakta olan sigorta ve finansman işlemlerine yöneliktir. Ana sözleşmede şeriata yapılan atıflar, sigorta edilen risklerin gerçekleşmesinden doğacak zararların ve kurumun faaliyetleri sırasında oluşacak kârların poliçe sahipleri arasında sermaye katılım payları oranında İslamî kurallara uygun olarak dağıtılması esasına yöneliktir. Bu atıflarla ayrıca finansman işlemleri sırasında faiz uygulanmaması, poliçelerin kırdırılmaması ve alkol, uyuşturucu, domuz eti gibi İslam dinince yasaklanmış ürünlerin ticarete konu olmaması hususları kapsam dahilinde bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu hususlar iç hukuk düzenimize de bir aykırılık teşkil etmemektedir ve Türkiye’de de, anayasal düzen içerisinde, faizsiz çalışan finans kurumları vardır. Dolayısıyla, bu yapısı içerisinde bu anlaşmaya esas olan kurumun ana sözleşmesinde geçen “şerî hükümler” ifadelerinin iç hukuk düzenimizi*

etkilemediği, biraz önce kürsüden yapmış olduğum konuşmada, Dışişleri Bakanlığının Dışticaret Müsteşarlığına yazmış olduğu 20 Şubat 1995 tarih ve 96.1871 sayılı yazısında da açıkça ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığının yazısında “şeriat atıflar doğrudan hukuk sistemimizi etkilememektedir” denilmektedir. Dolayısıyla, bu konuda Genel Kurulun bir tereddüde düşmesine mahal olmadığı görüşündeyiz.”

Oturum başkanı Kamer Genç’in “Efendim, uygun görürseniz şunu bağlayalım. Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir. Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde şeriat kurallarının uygulanması kesinlikle söz konusu değildir. Bunu herkesin bilmesi lazım. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti devleti içinde uygulanacak hukuk sistemi Anayasamızda belirtilmiştir; uluslararası anlaşmaların, Anayasanın üzerine çıkarak bir hüküm ifade etmesi söz konusu değildir; buna aykırı anlaşma da yapılsa, Türkiye kanunları bakımından bu geçersizdir. Bu durumu da nazara alıyoruz ve şeriatla ilgili hükümlerin Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmek istiyoruz. Bu şekliyle bu işi bağlıyoruz. Tasarının tümü üzerindeki müzakereler bitmiştir” şeklindeki sözlerinden sonra DSP’li Mümtaz Soysal oylama öncesinde yoklama istemiştir. Yapılan oylama sonucunda toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmış ve tasarının maddelerine geçilmesi oylanarak kabul edilmiştir.

“İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı: MADDE 1. – İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticarî İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) tarafından alınan karar uyarınca İslam Kalkınma Bankası (İKB) bünyesinde oluşturulan ve Türkiye tarafından 4/7/1992 tarihinde Cidde’de imzalanan “İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu Kuruluş Anlaşması”nın onaylanması; Anlaşma’nın giriş bölümünün iki, dört ve beşinci paragrafları ile 5 inci maddesinin 2 ve 3 numaralı fıkralarına ve 57 nci maddesinin 4 numaralı fıkrasına “Anayasamız ve bağlı olduğumuz anlaşmalar hükümlerinin saklı olduğu” şeklinde ihtirazi kayıt derpiş olunmak üzere, uygun bulunmuştur” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk sözü DSP Grubu adına konuşma yapacak olan İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel almıştır.

Anayasanın başlangıcında “...bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkmayacağı...” şeklindeki ifade ile 2. maddesinde yer alan “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” cümlesini okuyan Temizel, söz konusu yasa tasarısının Anayasaya aykırılık teşkil ettiğini iddia ederek, söz konusu anlaşmanın bazı hükümlerinin şerî hükümlere uygun olarak kurulup çalışacak bir kurumu tanımladığını öne sürmüştür.

Zekeriya Temizel anlaşmanın maddelerinden örnekler vererek görüşlerini ortaya koyarken şu ifadelere yer vermiştir: “*Anlaşmanın giriş bölümünün iki, dört ve beşinci fıkralarında açıkça, İslamî ilkeler ve idealler temeline dayalı, yine, dördüncü fıkrasında, bu anlaşmayı imzalayan ülkelerin topraklarındaki sigorta ve yatırımlara ilişkin hükümleri de ele almak üzere şer’i hükümlere uygun olarak yatırım garantisi; beşinci fıkrasında da, ihracat kredisi sigortası için şer’i hükümlere uygun bir mekanizma oluşturulması... Yine, beşinci maddede, hedeflerine ulaşmak için kurum, şer’i ilkelere uygun olarak ihracat kredi sigortası ve reasürans sağlayacak ve özellikle de 57 inci maddesinin dördüncü fıkrasında –hepiniz duydunuz; ama, bir defa daha tekrar ediyorum– “Kurumun şer’i hükümlere göre faaliyet göstermesini engelleyecek hiçbir değişlik yapılamaz” denilmektedir.*”

Temizel bu açıklamalarından sonra “*anayasal hükümlerimiz ve bağlı olduğumuz anlaşma hükümleri saklıdır*” şeklindeki şerhe değinerek, söz konusu hükümlerin, anlaşmanın imzalanması sırasında, çok net olarak belirtilmesinin gerektiğini, aslında çekincelerin anlaşma imzalanırken Hükümet tarafından konulmasının daha uygun olacağını, böyle bir şey olmadığı için bu eksikliğin Parlamentoda giderilmesinin gerektiğini dile getirmiştir.

Son derece ayrıntılı olan bu anlaşmanın Meclis’in tatile gireceği son günde apar topar çıkarılmasını da eleştiren Zekeriya Temizel, tasarıda yer alan çekinceyle anlaşmanın imzalanması iç hukuk açısından da herhangi bir sorun yaratmıyorsa, dünyanın bütün ülkeleriyle olduğu gibi İslam ülkeleriyle de her türlü ticarî ve ekonomik ilişkimizin geliştirilmesiyle ilgili anlaşmalara taraf olduklarını ortaya koymuştur. Temizel, söz konusu tasarının sonraki anlaşmalar için de örnek olacağından hareketle, Hükümete tasarıyı Komisyona çekmesini önermiş ve aksi takdirde iç hukuk nedeniyle uygulanamayacak olan anlaşmanın Türkiye’yi zor durumda bırakacağını sözlerine eklemiştir.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak ANAP Grubunun görüşlerini Kahramanmaraş Milletvekili Esat Bütün ortaya koymuştur. Yapılan tartişmaları yersiz bulduğunu söyleyen Esat Bütün, anlaşmanın iki yıl önce, DYP-SHP Hükümeti döneminde imzalandığını ifade ederek, yapılan tartişmaları, siyasî veya gösteri amaçlı olarak gördüğünü, temel değerlerin istismar edildiğini dile getirmiştir. Anayasa yürürlükte olduğu müddetçe, din ve vicdan özgürlüğünün güvencesi olan laiklik ilkesinin ve İslam dininin tartişılamayacağını söyleyen Bütün, Atatürk’ün “*millî birlik ve beraberlik, takdirî ilahiden başka, her şeyi yener*” dediğini ileri sürmüştür. Tartışılan anlaşmanın bir benzerinin 1974 yılında, o zamanın Hükümeti ve Başbakanı olan Bülent Ecevit’in imzalandığını ve o dönem bakan olan Deniz Baykal’ın da imzasının bulunduğunu iddia eden Esat Bütün, getirilen eleştirilerin tutarsızlık olduğunu savunmuştur. Esat Bütün konuşmasının sonunda, bir kez daha yapılan tartişmaların yarar sağlamayacağını belirtmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra şahsı adına RP Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik söz almıştır. Türkiye'nin İslam ülkeleriyle dış ticaret ve yatırım ilişkilerini geliştirmek istediğini ve bunun özendirilmesi gerektiğini belirten Çelik, DYP-SHP Hükümeti döneminde, anlaşmanın imzası aşamasında, ihtirazî kayıt konulmamasına rağmen, RP-DYP Hükümeti döneminde ihtirazî kayıt konulduğunu ifade etmiş ve bu ihtirazî kaydın çıkarılmasını istemiştir. İbrahim Halil Çelik, Şeriatın, İslam ve Kur'an hükümleri olduğunu söyleyerek, her dinin hükümlerinin kabul edilmesine karşılık, İslam ve Kur'an söz konusu olunca itirazların yapıldığını iddia etmiştir. 1974 yılında, Bülent Ecevit'in Başbakan, Necmettin Erbakan'ın da Başbakan Yardımcısı olduğu dönemde, İSEDAK'a girildiğini, 1992'de de bunun kabul edildiğini hatırlatan Çelik, Tanzimat'tan beri Batı'ya özenildiğini, kendisinin politik felsefesinin temelini İslam'ın oluşturduğunu dile getirmiş ve 1. maddede yer ihtirazî kaydın çıkarılmaması durumunda ret oyu vereceğini açıklamıştır.

Şahsı adına ikinci konuşmayı, yine Refah Partisi'nden Fikret Karabekmez yapmıştır. Malatya Milletvekili Fikret Karabekmez, konuşmasının başında, Meclis'in gösteri alanı olmadığını, *"Hâkimiyet, kayıtsız şartız milletindir"* ilkesine dayanarak, Amerika ile yapılan anlaşmalara karşı çıkılmadığını dile getirmiş ve bu anlayışla dünyanın en geri kalmış ülkesi durumuna gelineceğini iddia etmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelere geçilmiştir. DSP'li milletvekillerinin vermiş olduğu önerenin reddedilmesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından 2. maddeye geçilmiştir. **"MADDE 2. – İslam Ülkeleri Arası Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu'na Türkiye Cumhuriyeti'nin 2 500 000 İslam Dinarı ile katılması kararlaştırılmıştır. Katılma paylarının karşılanmasına ait ödenekler, Hazine Müsteşarlığı'nın ilgili yıl bütçesine konulur. Bakanlar Kurulu, bu miktarı gerektiğinde beş katına kadar artırmaya yetkilidir"** şeklindeki madde herhangi bir konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.

"MADDE 3.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer" şeklindeki 3. maddenin de kabul edilmesinden sonra 4. madde okunmuştur.

"MADDE 4.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür" ifadelerinden oluşan 4. madde üzerinde DSP Grubu adına Ankara Milletvekili Gökhan Çapoğlu söz istemiştir.

Yapılan tartışmanın dinin tartışılması olmadığını söyleyen Gökhan Çapoğlu, RP Ankara Milletvekili Hasan Hüseyin Ceylan ile bir söz düellosuna dönüşen konuşmasında, anlaşmaların ülkenin çıkarlarını korumak için yapılabileceğini, asıl konunun, Türkiye'nin bürokratik devlet mi olduğu yoksa demokratik devlet mi olduğunu öne sürmüştür. 1992 yılında anlaşmanın imzalandığını, ancak imzalayan Bakanlar Kurulunun bile okumadığını iddia eden Çapoğlu, CHP'lileri kastederek, okuyunca anladıklarını ve dışarı çıktıklarını dile getirmiştir. Gökhan Çapoğlu, ihtirazî kaydın, antlaşma

imzalanırken konulması gerektiğini savunarak, sözü Gümrük Birliği Antlaşmasına getirmiştir. Gümrük Birliği Antlaşmasını bürokratların imzaladığını, ancak demokratik bir devlette, halkın seçtiği insanların bir antlaşmayı tartışabileceğini belirten Çapoğlu, bürokratların, siyasîlerin verdiği direktifler doğrultusunda, antlaşmanın teknik yönünü hazırlamaları gerektiği halde, Türkiye’de, anlaşmayı bürokratların imzaladığını, Meclis’in de bir onay kurumu haline getirildiğini savunmuştur. Gökhan Çapoğlu, tasarının maddesinden çok, bürokratik devlet-demokratik devlet üzerindeki görüşlerini ortaya koyduğu konuşmasında, temel amacın Türkiye Cumhuriyeti’nin çıkarlarının korunması olduğunu belirtmiş ve Bakanlar Kurulunun, anlaşmayı yürürlüğe koyarken, ihtirazi kaydı, açık bir şekilde, İslâm Örgütüne bildirmesini önermiştir.

Bu konuşmayla madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve oylamaya geçilmiştir. 4. maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.⁷¹

6- BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİNİN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (4177 SAYILI)

“Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Çevre ve Plan ve Bütçe Komisyonlarının Raporları” üzerindeki görüşmelere, I. Yasama Yılı’nın 89. Birleşiminde başlanmıştır. 28 Ağustos 1996 tarihindeki birleşimin, İkinci Oturumunda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, tasarının tümünün görüşülmesine geçilmiştir. Tümü üzerinde herhangi bir söz talebi olmayınca, maddelere geçilmiştir. 1. madde ile ilgili olarak herhangi bir söz talebi olmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Kabul edilen 1. madde şu şekildedir: **“3–14 Haziran 1992 tarihlerinde Rio de Janerio’da imzaya açılan ‘Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’nin onaylanması uygun bulunmuştur”**

Daha sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. madde de oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının tümünün oylanması sırasında, toplantı yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve oylamanın tekrarı sonraki birleşime bırakılmıştır.⁷²

⁷¹ Oylama sonucu şöyledir: Oylamaya 270 milletvekili katılmış; 226 kabul, 26 ret kullanılmış; 18 oy da mükerrer çıkmıştır. **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 9. cilt, 1. Yasama Yılı, 87. Birleşim, s. 714–735; 744–750

⁷² **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 10. cilt, 1. Yasama Yılı, 89. Birleşim, s. 297–302

90. Birleşimin İkinci Oturumunda yine Uluç Gürkan başkanlık, Ahmet Dökülmez ve Kazım Üstüner kâtip üyelik görevini üstlenmişlerdir. Bu oturumdaki oylamada, tasarı bir kez daha oylanmış ve katılan 278 milletvekilinin 276'sının oyu ile kabul edilmiştir. İki oy da mükerrer çıkmıştır. Böylece tasarı yasalaşmıştır.⁷³

7- İSKÂN KANUNU İLE AHISKA TÜRKLERİNİN TÜRKİYE'YE KABULÜ VE İSKÂNINA DAİR KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4184 SAYILI)

“Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ve Refah Partisi Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu’nun; İskan Kanunu ile Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskanına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakereye 30 Ağustos tarihinde, 1. Yasama Yılı'nın, 91. Birleşiminde başlanmıştır. Dördüncü Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner üstlenmiştir.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Ancak teklifin tümü ile ilgili olarak hiçbir milletvekilinin söz talebi olmamış ve hemen 1. madde okunmuştur. **“14. 6. 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanununun ek 34 üncü maddesinin birinci fıkrasında geçen ‘Devlet Bakanını’ ibaresi ‘Bakanı’; aynı maddenin ikinci fıkrasında geçen ‘Devlet Bakanı’ ibaresi ‘Bakan’; ek 35 inci maddesinde geçen ‘Devlet Bakanına’ ibaresi de ‘Bakana’ olarak değiştirilmiştir”** şeklindeki 1. madde üzerinde Anavatan Partisi Grubu adına Kars Milletvekili Yusuf Selahattin Beyribey söz almıştır.

Yusuf Selahattin Beyribey, teklifin amacı hakkında bilgi verdikten sonra, Ahıska Türklerinin tarihinden bahsetmiş ve bu topluluğun 1828 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine göç ettiklerini, topraklarında kalanlara ise 93 Harbi sonrasında, Rus baskısının daha da arttığını, ama asıl olarak Stalin döneminde ezildiklerini ifade etmiştir. 1989 yılında, Özbekistan’da 25–300 bin civarında Ahıska Türkü’nün katledildiğini öne sürmüş ve 1992 yılında çıkarılan Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskânına Dair Kanunla, 178 ailelik Ahıska Türkü’nün Türkiye’ye yerleştirildiğini ifade etmiştir.

Yusuf Selahattin Beyribey, kısa tuttuğu konuşmasında, görevin Devlet Bakanlığından alınarak, bir icraat bakanlığına verilmesinin bir öneminin, aynı zamanda da sakıncasının olmadığını da ortaya koymuştur.

⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 10. cilt, 1. Yasama Yılı, 90. Birleşim, s. 457–462

Bu konuşmanın ardından, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra **“2. 7. 1992 tarihli ve 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskanına Dair Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrası ile 3 üncü maddesinde geçen ‘Devlet Bakanlığının’ ibareleri ‘Bakanın’; 2 nci maddenin ikinci fıkrasında geçen ‘Devlet Bakanlığınca’ ibaresi ise ‘Başbakanın görevlendireceği Bakanlıkça’ olarak değiştirilmiştir”** biçimindeki 2. maddeye geçilmiştir. Madde üzerinde konuşma talebi olmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 3 madde ile **“Bu Kanunun Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 4. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Maddelerin kabulünün ardından da, teklifin tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece teklif yasalaşmıştır.⁷⁴

⁷⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 10. cilt, 1. Yasama Yılı, 91. Birleşim, s. 591–594

1.2.4. Diğer Yasalar

1- 4151 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Gümrük İşleri Alanında İşbirliği ve Karşılıklı Yardıma İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

2- 4152 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

3- 4153 Sayılı; Moldova ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

4- 4154 Sayılı; Arnavutluk ile Türkiye Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

5- 4155 Sayılı; Kazakistan ile Türkiye Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

6- 4156 Sayılı; Makedonya ile Türkiye Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

7- 4157 Sayılı; Kazakistan ile Türkiye Arasında Antalya İlinin Kemer İlçesindeki Taşınmazın Kazakistan Cumhuriyetine Kullandırılmasına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1996

8- 4160 Sayılı; Muhasebe-i Umumiye Kanunu (1050 Sayılı), 657, ve 351, 2108, 1322, 2946 ve 3320 Sayılı Kanunların Bazı Hükümlerinde Değişiklik Yapılması ve Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun 05.08.1996

9- 4165 Sayılı; Polonya ile Türkiye Arasında Yüksek Düzeyli Sürekli Danışma Komitesi Kurulmasına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 03.09.1996

10- 4166 Sayılı; Macaristan ile Türkiye Arasında Akdolunan Dostluk ve İşbirliği Andlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

11- 4167 Sayılı; Letonya ile Türkiye Arasında Akdolunan Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

12- 4168 Sayılı; Litvanya ile Türkiye Arasında Akdolunan Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

13- 4169 Sayılı; Polonya ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

14- 4170 Sayılı; Cezayir ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

15- 4171 Sayılı; Malezya Hükümeti ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

16- 4172 Sayılı; Mısır ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir Üzerinden Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

17- 4173 Sayılı; Bulgaristan ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

18- 4174 Sayılı; Moğolistan ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

19- 4175 Sayılı; Çin ile Türkiye Arasında Akdolunan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

20- 4176 Sayılı; Hindistan ile Türkiye Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.09.1996

21- 4178 Sayılı; İl İdaresi Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Kuvvetli Tayın Kanunu, Er Kazanından İlaş Edileceklere İlişkin Kanun, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve Kimlik Bildirme Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 04.09.1996

22- 4179 Sayılı; Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında 6183 Sayılı Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun 03.09.1996

23- 4180 Sayılı; Yatırım ve Hizmetlerin Yap-işlet-devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında 3996 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun 04.09.1996

24- 4181 Sayılı; Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun 04.09.1996

25- 4182 Sayılı; Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Taşınmaz Mallarının Satışı Hakkında Kanun 12.09.1996

26- 4183 Sayılı; Kamu Personeli ile Emeklilerin Mali, Sosyal ve Diğer Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu 10.09.1996

II. BÖLÜM: İKİNCİ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ

2.1. 54. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (REFAHYOL HÜKÜMETİ) DÖNEMİ

2.1.1. İkinci Yasama Yılında Necmettin Erbakan Hükümeti (Refahyol Hükümeti- 54. Hükümet) Döneminde Yasa Faaliyetleri

20. Dönem TBMM 2. Yasama Yılına 1 Ekim 1996 tarihinde başlamıştır. 2. Yasama Yılı Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in şu konuşmasıyla açılmıştır.⁷⁵

"Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, değerli milletvekilleri, ekranları başında bu toplantıyı takip eden sevgili vatandaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılında yapacağı değerli çalışmalarda başarılar diliyorum.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlerle 20 nci Dönem başlamıştır.

Cumhuriyetimizin 73 üncü yıldönümünü kutlamaya hazırlandığımız şu sırada, kısaca geriye bakmakta yarar görüyorum. Geçen 73 sene zarfında ülkemizin nüfusu 6 kat artarak 65 milyon seviyesine ulaşmıştır. Eğitimden sanayiye bütün alanlarda büyük başarılar sağlanmıştır. Ülkemiz, geniş bir imar ve inşaa hamlesine sahne olmuştur.

185 Birleşmiş Milletler üyesi ülke içerisinde, nüfus itibarıyla 16 ncı, toprak büyüklüğü itibarıyla 32 nci ve gayri safi millî hâsıla itibarıyla 20 nci sırada yer alan Türkiye, bir dünya devletidir; bulunduğu bölgede barış ve istikrarın teminatıdır. Bu sonuçları, bin senelik tarihimizin en uzun barış dönemine ve demokratik cumhuriyete borçluyuz.

Çokpartili siyasî yaşama başladığımızdan bu yana elli yıl geçmiştir. Bu elli yıl içerisinde kavramları, kuralları, kurumlarıyla çoğulcu demokrasiyi kurmaya, işletmeye, güçlendirmeye çalıştık, bunalımlarla karşı karşıya kaldık.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimler, demokrasimizde çok önemli bir aşamadır. Bu seçimler büyük bir sükûnet içerisinde geçmiş, herhangi bir tartışma konusu olmamıştır. Bu seçimlerde milletimiz iradesini serbestçe ortaya koymuştur. Böylece teşekkül eden Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasimizin kalbidir. Demokrasi, bütün kurumlarıyla ahenk içerisinde işlemeli, halkımızın mutluluğuna, devletimizin güçlenmesine hizmet etmelidir; ana hedef budur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir anayasa devletidir; nitelikleri Anayasanın 2 nci maddesinde "...toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" şeklinde tarif edilmiştir. Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu, dilinin Türkçe olduğu 3 üncü maddede hükme bağlanmıştır.

⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 1. Birleşim, s. 12-29

Devletimizin temel niteliklerinin değiştirilmesinden zaman zaman endişe ediliyor, kaygılar duyuluyor. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, temel nitelikleri değişmeyecek, değiştirilemeyecektir. Yani, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olarak kalacaktır. Türkiye'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü de sonsuza kadar korunacaktır.

Sayın milletvekilleri, içinde bulunduğumuz bin yılın son demlerini yaşamakta olduğumuz şu günlerde, gelecek, büyük vaatlerin yanı sıra, üstesinden gelmemiz gereken önemli sorumlulukları da bünyesinde barındırıyor. Dünya hâlâ iyimserlik ve karamsarlık arasında dengeye kavuşmaya çalışıyor. Bu tarihî değişim ve dönüşüm sürecinin tüm sancılarının en derin hissedildiği bir bölgede yaşıyoruz; ancak, bu geçiş döneminin sarsıntılarının aşılabacağına yürekten inanıyorum. Bu inançtan kuvvet alarak, uygarlık, çağdaşlık, demokratik hedefleri doğrultusunda, büyük Türkiye'yi kurma mücadelemizi azim ve heyecanla sürdüreceğiz ve gelecek kuşakların daha müreffeh, daha mutlu bir ülkede yaşamalarını mutlaka sağlayacağız.

Dünü, bugün ve yarını birlikte dikkate alan geniş bir perspektif, sürekli kendini yenileme ve dönüştürme yeteneği gerektiren bir dinamizm, bugünün ve yarının sorunlarına çözüm üretilmesini mümkün kılacak bir yaratıcılık, siyaset sanatının temel unsurları arasında yer almaktadır. Demokrasi, bu sanatın halka hizmet anlayışıyla, halka dayanarak ve halk için icra edildiği yegâne zemindir.

Ömrümün yirmibir yılını mensubu olarak geçirmekten her zaman büyük şeref ve gurur duyduğum bu Yüce Meclis, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunun ve demokrasinin en büyük teminatıdır. Yüce Meclis, bu vasfıyla, bir konsensüs temelinde farklı hizmet anlayışlarının temsiline ve birbirleriyle hür bir ortamda rekabet edebilmelerine imkân sağlayan bir demokrasi mabedidir. Seçimler ise, keza, demokratik uzlaşî temelinde gerçekleşen bir bayrak yarışıdır.

İktidar ve muhalefet, bu uzlaşının hukukî ve kurumsal altyapısını birlikte paylaşmak ve savunmak yükümlülüğü altındadır; zira, varlık sebeplerini bu demokratik yapıya borçludurlar. Unutmayalım ki, demokrasinin belirgin özelliği, muhalefetin mevcudiyeti ve iktidarın seçimle el değiştirmesidir. İşte, Türkiye'de olan da budur. Son genel seçimlerde, Türkiye, demokrasinin gücünü bir kere daha gözler önüne sermiştir; demokratik kurumlar çalışmakta, kuralları işlemektedir.

Çağdaş devlet, yetki ve sorumlulukların mümkün olduğu ölçüde vatandaşa en yakın idarî birimlere bırakıldığı bir yapılanmayı gerektirmektedir. Ancak, bu anlayış, devletin niteliğini hiçbir şekilde tartışmaya açmayı amaçlamamaktadır. Dolayısıyla, çağın gereklerine süratle ayak uydurabilen, işleyen bir devlet modelini, tarihimizin mirası olan üniter devlet yapısı içinde geliştirmek durumundayız.

Vatandaşın, devletten en önde gelen beklentisi, sorumlulukların belirlenmesidir. Vatandaş, devletin kendi üzerine düşeni daha iyi yapmasını, yerel yönetimlerin ve şahısların daha iyi yapabileceğine inandığı işleri ise, artık, devletin yapmamasını ister. Bu nedenle, çağdaş bir devletin başta gelen vazifesi, yetki ve sorumlulukların tanımına açıklık getirmek ve bunların sınırını doğru çizmektir. Devletin küçülmesi denilen olay da aslında budur. Mesele "daha az veya daha fazla devlet olsun"dan ziyade, çağın gerektirdiği hareket kabiliyetine kavuşmuş, damarları açılmış, nefes alan ve toplumun dinamizmine ayak uydurabilen bir devlet anlayışını hayata geçirmektir.

Esasen, demokratik devlet, özgürlükleri teminat altına alan, bireyi destekleyen ve yaratıcılığı teşvik eden vasıflarıyla, çağdaş beklentilere uyum sağlama yeteneğine sahiptir.

Devlet reformu, günümüzde birçok ülkenin öncelikli meselesidir. Doğudan batıya, kuzeyden güneye, insanlığın 2000'li yıllara girerken ortak hedefi, bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek, vatandaşın hizmetinde bir devlet yapısına kavuşmaktır. Yüce Meclisimizin, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu devlet reformunun gerçekleşmesini sağlayacak yasal düzenlemeleri süratle gerçekleştireceğine eminim. Aynı şekilde, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtilmiş olan hedefler doğrultusunda, eğitim, sağlık, vergi gibi alanlarda yapısal reformların da bir an önce uygulamaya konulması gerekmektedir; zira, ekonomimizin karşı karşıya olduğu sorunlara, sadece makro ekonomik politikalar yoluyla çözüm bulunması mümkün değildir.

Günümüzde, barış, demokrasi ve kalkınmanın birbirinden ayrılmaz bir üçlü olduğu yolunda giderek artan bir bilinçlenme söz konusudur. Dünya Kültür ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1994 yılında belirtilmiş olduğu gibi, barış kültürünün, demokrasi kültürünün ve insan hakları kültürünün birbirinden ayrılması mümkün değildir. Bunların, gereken etkinlikle hayata geçirilebilmesi için, kültürlerarası çatışmaların önlenmesi ve demokratik bir yönetimin tesisi gereklidir. Dünyadaki kültürel çeşitlilik, farklı ulusların ve halkların birleştirici bir faktör olarak temel insanî değerler üzerinde mutabakata varmalarını zorunlu kılmaktadır.

Sayın milletvekilleri, Türkiye dışpolitikası, cumhuriyet kurulduğundan bu yana, tarih ve coğrafyanın dikte ettiği şartlar göz önünde tutularak ve Türkiye'nin kısa, orta ve uzun vadeli millî menfaatlari iyi hesaplanarak tespit edilip uygulanagelmıştır. Dünya konjonktürünün büyük dalgalanmalar gösterdiği dönemlerde gerekli davranışlara zamanında başvurulmuştur.

Güvenlik ihtiyacı, ulusal kaynakların maksimizasyonu (azamîleştirilmesi) ve ağırlıklı bir bölgesel role sahip olmak, dışpolitikamızın sacayağını oluşturmuştur.

Türkiye'nin çağdaşlaşma hedefinin ve Avrupa Birliğine tam üyelik arzusunun temel nedeni, Anadolu'daki bin yıllık tarihimize.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olma tercihi, gözü kapalı bir tercih değildir; ülkemiz, bilinçli, uzun vadeli ve hedefi belli olan bir yaklaşımla Avrupa'ya yönelmiştir. Avrupa, ne her derdin çaresi ne de her sıkıntının sorumlusudur.

Avrupa Birliği, önümüzdeki yıllar için gündemini büyük ölçüde tespit etmiştir. Avrupa Birliği kurumlarının daha etkili işlemelerini sağlayacak bir yapıya kavuşturulmalarını hedef alan Hükümetlerarası Konferansı takiben yeni bir genişleme süreci gündeme gelecektir. Buna paralel olarak, ekonomik ve parasal birlik gerçekleştirilecektir.

Bunlar bizim açımızdan da önem taşıyan vadelerdir ve her birinin derinlemesine tahlil edilmesinde yarar vardır. Örneğin, tam üyeliğimizden önce, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine genişlemiş bir Avrupa'nın bizim durumumuz açısından ne sonuçlar doğuracağı gibi konuları süratle ele alarak bir strateji belirlemek isabetli olacaktır. Ezcümle, dikkatlerin Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya'daki kriz odakları üzerine teksif edildiği bir dönemde, Avrupa'nın dinamiğinin nabzını da iyi tutmamız şarttır.

Türkiye, güvenlik ve savunma alanları başta olmak üzere, genel anlamda Avrupa mimarisinin önümüzdeki yıllarda alacağı şekli belirleyecek olan ve hazırlıklarına şimdiden girişilen önemli vadelerin her birinde etkili bir rol üstlenmek durumunda ve mecburiyetindedir.

Avrupa, 2000'li yıllara girmekte olduğumuz şu günlerde, aynen İkinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi uzun soluklu bir projeye ihtiyaç duymaktadır. Jeostratejik önemi daha da artmış olan Türkiye, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da Avrupa güvenlik ve savunmasına aktif biçimde katkıda bulunacaktır.

Bu bağlamda, NATO'nun genişlemesi, AGİT'in yeniden yapılanması gibi temel meselelerde görüşlerimizi etkinlikle ortaya koymaya devam etmeliyiz. Avrupa'nın ortak geleceğinin inşai sürecinde Türkiye'nin savunma ve güvenlik çıkarları doğrultusunda faaliyetlerimizi sürdürmeliyiz. Bu çerçevede, özellikle şu hususun üzerinde durmak istiyorum: NATO'nun genişlemesi, Avrupa'nın bütününde istikrar ve güvenliğe katkıda bulunmalı, ittifakın etkisini güçlendirmeli, ancak Avrupa'da yeni bölünmelere yol açmamalıdır. Avrupa'da barış, istikrar ve refahın, ancak siyasal, ekonomik ve güvenlik alanlarındaki kurumsal yapının tüm Avrupa'ya yaygınlaştırılması suretiyle kurulabileceği unutulmamalıdır. Bu bakımdan, Transatlantik işbirliğinin, ekonomik boyutu da kapsayacak biçimde güçlendirilmesinde büyük yarar bulunmaktadır. Bu itibarla, Transatlantik Serbest Ticaret Bölgesi, Yeni Atlantik Camiası gibi fikirleri, henüz oluşum halindeyken, yakından takip etmemiz gerekiyor.

Dünyanın en büyük ekonomik gücünü, aynı zamanda en geniş pazarını oluşturan Avrupa Birliğiyle yakın bir işbirliği tesis edilmesi, siyasî bir tercih olmanın yanı sıra, aynı zamanda ekonomik bir hedeftir.

Türkiye, gümrük birliği çerçevesinde üstlenmiş olduğu taahhütlerini yerine getirmek üzere iradesini göstermiştir: Ancak, Türkiye'nin bu mükellefiyetlerini tam olarak yerine getirebilmesi ve böylece dengeli ve iyi işleyen bir gümrük birliği kapsamında ilişkilerimizin karşılıklı yarar temelinde geliştirilebilmesi, tabiatıyla, uygulamada Türkiye'ye tanınan avantajların genişletilmesi konusunda Avrupa Birliğinin daha hassas ve yapıcı davranmasına bağlıdır. Bu çerçevede, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de gümrük birliğinin gerektirdiği uyum yasalarını kısa zamanda sonuçlandırmak konusunda üzerine düşen görevleri yerine getirmesi elzemdir.

Gümrük birliğine bağlı olarak dışticaret alanında gerçekleştirilecek dinamik performans, daha iyi şartlarda dışkrediler sağlanması, ihracat pazarlarının sağlamlaştırılması ve özellikle, Türkiye'de Avrupa Birliği kaynaklı yabancı sermaye yatırımlarının artırılması gibi başlıca dış kaynak aktarımı alanlarında Türkiye açısından avantajlı bir ortam yaratılacaktır.

Bugüne kadarki yabancı sermaye girişlerinde kayda değer bir artış görülmediği doğrudur. Bunun en önemli nedeninin Avrupa ekonomilerinin içinde bulunduğu resesyon ortamı olduğu kuşkusuzdur; ancak, yabancı sermayenin aradığı en önemli hususların başında, siyasî ve ekonomik istikrarın geldiği de hatırla tutulmalıdır.

Gümrük birliğinin yürürlüğe girmesini izleyen dönemin geçici rakamları, Avrupa Birliğinden ithalatımızın bir patlama, bu ülkelere ihracatımızın ise daha mütevazı bir gelişme gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bir geçiş dönemidir. Gümrük birliğinin yarattığı bu olumsuz görünen etkinin telafisi, Avrupa Birliğiyle malî işbirliğinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde sürdürülmesini gerekli kılmaktadır. Bununla beraber, gümrük duvarlarının kaldırılması sayesinde yatırım mallarının ve aramaların ithalat fiyatları düşmüş, bu olgu, yatırımı ve üretimi teşvik edici olmuştur. Gümrük birliğinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğümüz malî işbirliği, Avrupa Birliğinin tam üyesi Yunanistan'ın engellemeleri nedeniyle, henüz başlatılamamıştır. Malî işbirliğinin engellenmesiyle, yatırım imkânı sınırlı, Avrupa rekabetiyle boy ölçüşme yeteneği kısıtlı küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin ve çalışanlarının cezalandırıldığını Avrupa Birliği üyesi ortaklarımızın idrak etmesi gereklidir.

Gümrük birliğinin tamamlanmasıyla, çeşitli alanlarda Avrupa'dan Türkiye'ye yöneltilen eleştiriler maalesef artmıştır. Avrupa Parlamentosunun son kararında olduğu gibi, bu eleştirilerin, haksız, insafsız ve tek yanlı olabildiğine de üzüntüyle şahit oluyoruz.

Öte yandan, Türkiye'nin, Avrasya'nın geniş coğrafyasındaki merkezî konumunu anlamak için haritaya şöyle bir bakmak yeterli olacaktır. Tarih, Türkiye'nin önüne, Balkanlarda, Karadeniz havzasında, Kafkasya'da, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da yeni umutlar ve üstlenilmesi gereken yeni sorumluluklar getirmiştir. Bir yandan, bu bölgelerde demokrasi ve piyasa ekonomisinin gelişmesi doğrultusundaki çabaları izlerken, diğer yandan, eski

anlaşmazlıklardan ve günümüzün belirsizliklerinden kaynaklanan istikrarsızlıkların yarattığı tehdidi ve dönüşüm sancılarını görmekteyiz. Amacımız, içinde yaşadığımız bölgedeki halkların tümüne yarar sağlayacak bir dostluk ve işbirliği ortamının oluşmasını sağlamaktır. Zira, komşusu barış ve huzur içinde değilse, hiçbir ulusun barış ve huzur içinde olamayacağına inanmışızdır.

Bu inanç ve anlayışla, Türkiye, dış politikasını, birbiriyle irtibatlı şu kavramlara dayandırılmıştır: İyi komşuluk sorumluluğu, demokratik karşılıklı bağımlılık, piyasa ekonomisi mantığı, bölgesel ekonomik işbirliği, jeopolitik çoğulculuk, uluslararası ve anayasal meşruiyet, ortak refah ve dayanışma. Birçok bölgesel ve uluslararası soruna rağmen, gelecek, umut doludur. Gelecek kuşaklar için, barış ve uyum içinde bir dünyanın kurulması ve muhafazasına katkıda bulunmaya devam etmeliyiz.

Dış politikada çözümler üretmek, sürekli mücadele, müzakere ve sabır ister; diğer yandan, daimî surette haklı zeminlerde kalabilmeyi, diplomasının tüm çabalarının bu doğrultuda birleşeceği bir vizyonu da gerektirir. Türkiye'de bu vizyon olagelmıştır. Hedefler doğru tespit edilmiştir, bu hedeflere ulaşmak için seçilen yollar, izlenen yöntemler gerçekçidir. Zira, 21 inci Yüzyılın eşiğinde, Türkiye'nin değerleri ile dünyada yükselen değerler kesişmiştir: Demokrasi, laiklik, çağdaş uygarlık... Türkiye, bunların hiçbirinden vazgeçemez. Bunların hiçbirini birbirinden ayıramaz. Türkiye, karanlık ve iflas etmiş; insanlığın acılar çekmesine sebebiyet veren hiçbir ideolojinin yanında olmamıştır ve olmayacaktır.

İşte bu sebeple, Türkiye, dünyada ve bölgesinde ağırlığı olan bir ülke olmuştur. Türkiye, dış politika sahnesinde uluslararası ilişkilerin dirayet, ağırbaşlılık ve sorumluluk gerektiren ortamında, çok yönlü politika izleyen "ahde vefa" ilkesiyle hareket eden, güven duyulan bir ülke olmuştur.

Türkiye'nin hiçbir ülke üzerinde hesapları yoktur. Türkiye, bölgesinde barış ve istikrarın korunmasını, bütün komşularıyla iyi ilişkiler kurmayı ve ekonomik işbirliğini geliştirmeyi isteyegelmiştir. Bölgemizde demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi geliştikçe, işbirliği imkânlarının da artacağına, barış ve istikrarın kalıcı biçimde kurulacağına yürekten inanmışızdır.

Türkiye, uluslararası sorunlara uluslararası hukukun ve Birleşmiş Milletler Yasasının vazettiği temel ilkeler çerçevesinde barışçı çözümler bulunmasından, diplomasi ve diyalog yollarının açık tutulmasından yanadır; ülkelerin bağımsızlık ve egemenlik hakları ile toprak ve siyasî bütünlüklerine saygı gösterilmesi hususunda fevkalade titizdir.

Bu anlayışla, Türkiye, her zaman, her alanda diyaloga açık olan; sorunları tahrik eden ve çatışmaya giren taraf olmaktan dikkatle kaçınan bir tutum içerisinde olmuştur. "Çatışma değil, işbirliği" bizim dış politikadaki temel davranış tarzımızı tanımlayagelmıştır. Bu tutum, hiçbir şekilde bir zafiyet olarak algılanmamalıdır. Türkiye'ye karşı hasmane bir tutum izleyen ülkelere hak ettikleri cevabı verme azim ve kararlılığına sahip olduğumuzdan hiç kimsenin kuşku duymaması gerekir.

Türkiye sabırlıdır; ancak, sabrımızın sonsuz olmadığı da unutulmamalıdır. Bu bağlamda, bölgemizde terörü desteklemeyi sürdüren ülkeleri bu yüce kürsüden bir kere daha uyarmak istiyorum ve diyorum ki: Türkiye'ye karşı düşmanlıktan sadece zarar görürsünüz. Kimse, Türkiye'den teröre destek olan ülkelere hoşgörüyle bakmasını, bu tür ülkelerle dostluk ve işbirliğini geliştirmesini beklememelidir.

Türkiye, çevresinde bir barış halesi oluşturmayı, dış tehditlere karşı caydırıcı bir savunma gücüne sahip olmayı, dünya ile yarışabilecek güçlü bir ekonomi kurmayı, dış âlemde karşılıklı çıkarlara dayalı dostluklar geliştirmeyi amaçlayagelmıştır.

Bu perspektif içinde hedefimiz, Türkiye'nin dış dünya ile ilişkilerinin çeşitlendirilmesi, güçlendirilmesi ve bunların, eşitliğe ve karşılıklı çıkar dengelerine dayalı, sağlıklı çerçevelere oturtulmasıdır.

Soğuk savaş sonrasının yeni siyasî coğrafyasında Türkiye, kilit ve öncü bir ülkedir.

Büyük bir tarihî geçmiş, bizi, Adriyatik kıyılarında Çin Denizine kadar olan dev bir coğrafyada, gözlerini Türkiye'ye çevirmiş kardeş halk ve kültürlerle buluşturuyor.

İletişim teknolojisinin muazzam atılımlar yaptığı, bilginin her gün bir önceki günden misliyle fazla üretildiği, yepyeni tekniklerin ortaya çıktığı bir çağda, tüm bu gelişmelerin sonucu olarak dünyayı saran küreselleşme hadisesinden etkilenmeyen bir ülke, bunun neticelerini hissetmeyen bir yerleşim birimi yoktur. Küreselleşme, sadece ekonomik vechesi ağır basan bir olgu değildir. Küreselleşme, aynı zamanda çağdaşlık anlamına gelmektedir. Bu olgunun gerisinde kalan bir ülke, zamanında sanayi devriminin dinamizmini kaçıranlar gibi, hep geride kalmaya mahkûmdur.

Yeni bir yüzyılın başında, insanlığın önündeki yeni fırsatlar da, sorunlar da evrensellik kazanmıştır ve bunlara evrensel değerlerle sahip çıkmak, birlikte el atmak gereği ortaya çıkmıştır. Artık, hiçbir ülke, dünyadaki değişim rüzgârının dışında kalamaz.

Türkiye'nin, hedeflerinde başarılı olabilmesi, sadece, büyük, fedakâr, azimli ve Yüce Milletimiz için değil; totalitarizm ve bunun yeni biçimleri karşısında demokrasinin, ferdi ortadan silen ideolojilerin karşısında temel özgürlük ve hürriyetlerin, dünya sathındaki zaferinin kalıcı olabilmesi için de gereklidir.

Bir kez daha hatırlatmak istiyorum: Bin yıllık tarihimizde -bin yıllık tarihimiz dediğim zaman Anadolu'daki tarihimizden bahsediyorum- özgürlüğümüzü kaybetmedik. Tarihin akışı, bizi, dünyanın en güçlü ülkesi yaptığı gibi, en güç dönemeçlere de getirdi; medeniyet ve yaratıcılık oluşumları içinde en üst noktalara ulaştırdığı gibi, gerilere doğru da itti. Ancak, bugün,

tarihin bir başka noktasında, yeni bir bin yılın eşiğinde, büyük bir geleceğe doğru yürüdüğümüzü daha güçlü biçimde hissedebiliyoruz. Türkiye, seçtiği aydınlık yolda yürümeye devam etmelidir ve edecektir.

Türkiye'nin, dış politika sahnesinde izleyegeldiği hedefler, bu vizyonla uyumlu olmuştur. Bu hedefler, geleceğe yönelik iyimserliğimizi pekiştirmiştir.

Soğuk savaş sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri ile aramızdaki ortak çıkar ve eylem alanları daha da genişlemiş ve zenginleşmiştir. Aramızdaki "güçlendirilmiş ortaklık" ilişkisinden, her iki ülke de karşılıklı yarar sağlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ile sağlam bir geçmişi olan işbirliğimizin, güncel, konjonktürel gelişmelerden etkilenmemesi önem taşımaktadır. Batı Avrupa'da olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletlerinde de zaman zaman aleyhimize faaliyetler ve eğilimler ortaya çıkabilmektedir. Ancak, bütün bunları kendi boyutları içinde değerlendirmek ve Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ortak çıkarları güncel konuların üzerinde tutabilmek gerekir. Dünyanın gündeminde ön planda yer alan ve Türkiye'yi de etkileyen sorunların çözümünde etkili bir taraf olan Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimiz stratejik bir mahiyet taşımaktadır.

Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya cumhuriyetleri ve Azerbaycan'la ilişkilerimiz, her geçen gün muhteva kazanmaya devam ederek, tabii mecrasında ilerleyegelmiştir. Aynı köklere, hars ve değerlere sahip bu insanların bir araya gelmelerinden, birbirlerini daha fazla tanımak ve birlikte olmak istemelerinden tabii bir şey düşünemiyorum. Kardeş ülkelerle ilişkilerimizden kimse gocunmamalıdır.

Türkiye'nin tek arzusu, bu kardeş ulusların bağımsızlık ve egemenliklerini koruyarak gelişmelerini sürdürmeleri; sahip oldukları büyük kaynakların da yardımıyla, tam olarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Üçüncü ülkelerin ve bölgedeki komşularımızın, bu bölgenin dünya ekonomisine eklenme çabalarına katkıda bulunmalarını teşvik ediyoruz.

Şu hususu bir kere daha vurgulamakta yarar görüyorum: "Türk Dünyası" bir gerçektir. 11 milyon kilometrekare üzerinde yaşayan 200 milyona yakın bu insanların tarihlerini yapan büyük şahsiyetler, düşünürler, edebiyatçılar, şairler, mimarlar, filozoflar, mutasavvıflar, din adamları, kültür adamları hep ortak kişilerdir. Bu büyük varlığın üyeleri, bir taraftan hukukî ve siyasî alanda yeniden yapılanmalarını gerçekleştirip millî devletlerini kurarken, diğer taraftan, ekonomilerini yeni dünya şartlarına uygun hale getirmektedirler. Sevinçle ve gururla ifade ediyorum, bu ülkeleri her ziyaretimde daha büyük gelişmeler görüyorum.

Bölgenin iki güçlü ve köklü ülkesi olan Türkiye ve Rusya'nın, bölgede istikrar ve barışın sağlanması ve ortak refaha ulaşılması bakımından ortaya çıkan sorumlulukları birlikte üstlenmeleri gerektiğine inanıyor ve Rusya ile olan ilişkilerimize özel bir önem atfedilmesi kanaatimi tekrarlamak istiyorum.

Tarihi boyunca, ilk kez demokrasiyle yönetilme şansını yakalayan Rusya'nın bu geçiş dönemindeki sıkıntılarını anlayışla karşılamaktayız. Rusya ile geliştirmekte olduğumuz, sadece müteahhitlik alanında yılda 5 milyar dolara ulaşan, çok boyutlu ekonomik ve ticarî ilişkilerin, bu ülkenin, özgürlüklerden ve pazar ekonomisinin nimetlerinden en geniş şekilde yararlanmasına, dünya ekonomisiyle bütünleşmesine katkıda bulunacağına inanıyorum. Bu karşılıklı işbirliği ve ortaklık anlayışının, büyük önem verdiğimiz ikili siyasî ilişkilerimizin iklimine de yapıcı etkilerinin olacağını ümit ediyorum.

Rusya'nın, bugün karşılaştığı sorunları, insanî değerlere ve uluslararası hukuka saygı göstererek çözecek iradeye ve sağduyuya sahip olduğu inancındayım. Bu bağlamda, Çeçenistan'daki sorunların da, her zaman savunageldiğimiz diyalog yoluyla ve uzlaşı ruhuyla giderilme noktasına yaklaşmakta olduğunu görmekten memnuniyet duyuyorum.

Kafkasya, Türkiye'yi Orta Asya'ya bağlayan kuşak içinde büyük bir stratejik önem taşımaktadır. Türkiye ise, Kafkas ülkeleri için dünyaya -bu arada Batıya- açılan kapıdır. Bölge ülkelerinin geniş insanî ve tabiî kaynaklarıyla birlikte dünya ekonomisiyle bütünleşme sürecinin tamamlanması, bu bölgenin bir an önce barış ve huzura kavuşması ve bölge halklarının birbirleriyle karşılıklı işbirliğine girmeleriyle mümkün olacaktır. Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ve Gürcistan'daki ihtilaflara, bir an önce uluslararası hukuka dayalı adil ve kalıcı çözümler bulunmasına, bu bakımdan, büyük önem atfediyorum.

Tabiî ki, Azerbaycan toprakları işgal altında kaldığı, milyonlarca "kaçkın" bir kış mevsimini daha perişan şartlarda evlerinin, yerlerinin dışında geçirmeye devam ettiği sürece, şerefli, adil ve kalıcı bir barışa varılamaz. Bölgede tüm halkların ve liderlerin arzuladıkları ve hak ettikleri refah ortamına, ancak cesur kararlar alınarak ulaşılabilir. Tarih, bu kararları alabilen liderlere en parlak sayfaları arasında yer verecektir.

Eski Yugoslavya'nın dağılması sonucunda meydana gelen karmaşık sorunların Bosna-Hersek'te çekilen büyük acılardan sonra, Dayton Anlaşmasıyla hal yoluna girmesi, ülkemizi Avrupa'ya bağlayan Balkan yarımadasında muhtevalı bir işbirliğinin başlatılması için gerekli şartları ortaya çıkarmaya başlamıştır. Balkanların, bu süreç neticesinde, çağdaş oluşumlar içinde yerini alacağına; bu bölgede insanların, malların ve sermayenin serbest dolaşımının er veya geç sağlanacağına inanıyorum.

Bosna-Hersek'te, önemli bir döneme geçilmiş, meşruiyet ve adaletin çizdiği yolda ilk adımlar atılmıştır. Bosna-Hersek'in varlığını sürdürme çabalarına katkıda bulunmaya devam edeceğiz. Sadece Bosna-Hersek'in yeniden imarı ve rehabilitasyonu çalışmalarında değil, bölgenin siyasî dengeleri bakımından elzem gördüğümüz Boşnak-Hırvat Federasyonunun yaşatılmasında ve güçlendirilmesinde de önemli bir rol üstlenmişizdir.

Türkiye, bölgesel işbirliğinin çok yönlü yararlarına ve kalıcı barışın ancak bütünleşmeye yönelmiş bir işbirliği zemini üzerinde tesis edilebileceğine inandığı için, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi iki önemli platformda lider bir rol oynamaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, bölgesel uzlaş ve istikrar yönünde siyasî etkilerini şimdiden icra etmeye başlamıştır. İhtilaf içinde olan ülkeler dahi bu platformda buluşabilmişlerdir. Türkiye, İran ve Pakistan tarafından kurulup Orta Asya cumhuriyetlerinin de katılımıyla genişleyen ECO, iki hafta evvel imzalanan yeni İzmir Anlaşmasıyla çağdaş işbirliği yöntemlerinin uygulanacağı ortak zemini kurmuştur.

İslam Konferansı Örgütü, İslam dünyasıyla işbirliğimizde önemli bir zemin teşkil etmektedir. Bu örgütün, siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm etkinliklerinde, Türkiye, aktif bir rol oynayagelmıştır. Başkanı olduğum Ekonomik ve Ticarî İşbirliği Daimî Komitesi vasıtasıyla, İslam ülkeleriyle birlikte kalkınma yolunda atabileceğimiz ortak adımların saptanmasında yönlendirici bir etkimiz bulunmaktadır.

Yunanistan, başta Avrupa Birliği zemini olmak üzere, birçok uluslararası platformda Türkiye'nin önüne haksız ve mesnetsiz engeller çıkarmayı, ülkemize karşı her türlü hasmane tavrı sergilemeyi bir alışkanlık haline getirmiştir. Oysa, biz, Yunanistan'la aramızdaki anlaşmazlıkların hiçbir çözüm şeklini dışlamayan siyasî, hukukî yollarla ve diyalog ve müzakere yöntemleriyle çözüme kavuşturulmasını istediğimizi defaatle vurguladık, bu yolda ne denli ciddi, samimi ve hazır olduğumuzu dünyanın gözleri önüne seren açılımlar yaptık.

Kıbrıs'ta, Rum-Yunan tarafının güttüğü tahrik politikası da yanlış ve çağdaşı bir yaklaşımdır. Kıbrıslı kardeşlerimizin bu tahriklere kapılmamalarını ve soğukkanlı bir tutum sergilemelerini takdirle karşılıyoruz. Biz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine sarsılmaz desteğimizi ve Kıbrıs sorununa adil ve yaşayabilir bir çözüm bulunması için yapmakta olduğumuz katkıları, aynı şevk ve azimle sürdürmeliyiz.

Komşumuz Suriye, Türkiye'ye yönelik düşmanlığına yandaş sağlamak amacıyla diğer Arap ülkelerini tahrik etmeye, zihinlerde yanlış imajlar yerleştirmeye çalışıyor. Bu yaklaşımın Suriye'ye bir fayda getirmeyeceğini bir kere daha hatırlatmak istiyorum.

Bu çerçevede, bir hususa daha işaret etmekte yarar görüyorum: Ortadoğu bölgesinde, su, kıymetli bir kaynaktır. Türkiye, bilimsel çalışmalar temelinde, gerçek ihtiyaçların tespit edilmesi ve su israfının önlenmesi yolunda komşularına teklif getirmiştir. Sınraşan sular konusunda, görüşülmesi gereken, budur. Türkiye'nin, kimsenin bahçesini kurutmaya niyeti olmadığını herkesin bilmesi lazımdır.

Güney komşumuz Irak'ın uluslararası camiayla yeniden bütünleşmesini bekliyoruz. Biliyoruz ki, bunun gerçekleştirilmesi, yaptırımlar uygulanması nedeniyle beş yıldır çile çeken Irak halkının yararına olduğu kadar, tüm bölgenin de huzuruna hizmet edecektir. Irak'ın, bu nedenle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını uygulaması elzemdir.

Irak'ta geçen ay içinde vuku bulan gelişmeler, beraberinde yeni dengeler getirmiştir. Ortaya çıkan yeni şartların ışığında, konuya sağduyu ve suhuletle ve uzun vadeli bir perspektifle bakılması ve bölgeye kalıcı huzurun yerleşmesi önemlidir. Gelişmeler neyi gösterirse gösterebilir, Irak'ın egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve siyasî birliğinin korunması şarttır.

Körfez krizi sonunda meydana gelen durum, Türkiye'ye büyük zarar vermiştir. Ayrıca, Kuzey Irak, bir "terör üssü" gibi kullanılmıştır.

Türkiye'nin güvenliğine yönelik olarak bu bölgeden gelebilecek tehdide karşı hassasiyetimizi de korumaktayız. Türkiye, sınırlarımızın ötesinden gelebilecek terörist hareketlere karşı kendini koruma ve bu amaçla gerekli tedbirleri alma hakkını mahfuz tutar.

Ayrıca, Türkmen soydaşlarımızın selametini de ön planda tutuyor ve gelişmeleri yakından izliyoruz.

Türkiye, Ortadoğu barış sürecini desteklemiştir.

Türkiye, bölgenin en güçlü ve sorumluluk içinde hareket eden ülkesi olarak, Ortadoğu'da adil ve kalıcı bir barışın tesisi için ele geçen altın fırsatın kaybedilmesi sonucunu doğurabilecek gelişmeleri kaygıyla izlemektedir.

İsrail'in, bir "tünel hadisesi" yaratarak, âdeta bu süreci dinamitlemek istercesine hareket etmesi çok yanlış ve gereksizdir. Bu çeşit sorumsuzluklardan kaçınılmalıdır.

Sayın milletvekilleri, Habitat-II Konferansı, Birleşmiş Milletlerin tertiplediği bir dizi konferansın bu asırdaki sonuncusudur. Konusu "Dünyadaki şehirleşme hareketi dolayısıyla bütün yerleşimleri, köyleri, kasabaları, şehirleri yaşanabilir bir hale getirme, herkese yeterli konut sağlanmasının yollarını arama" idi.

Habitat-II Konferansının ev sahipliğini yapma önerimiz, 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı sırasında tarafımdan ortaya konmuş ve kabul edilmişti. 3-14 Haziran tarihlerinde İstanbul'da yapılan Habitat-II İnsan Yerleşimleri Konferansı, birçoğu cumhurbaşkanı, başbakan ve bakan seviyesinde temsil edilen 171 ülke ve 20 bin kişi katılmıştır. Oniki gün süren bu konferansa, Türkiye, özenle hazırlanmıştır. Türkiye için çok önemli bir sınav olan bu konferans, başarıyla sonuçlanmıştır."

1- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4185 SAYILI)

"Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" hakkındaki görüşmelere 3 Ekim 1996 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM'nin 2. Yasama Yılıının, 3. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerin başkanlığını Kamer Genç, Kâtip Üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yapmışlardır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının tümü hakkında gruplar ve şahıslar adına herhangi bir söz alan olmayınca, maddelere geçilmiştir. **“MADDE 1. - 27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin 1.5.1986 tarihli ve 3282 sayılı Kanunla değişik (1) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

1. Muharip sınıflar: Piyade, süvari, tank, topçu, hava savunma, kara havacılık, istihkâm, muhabere, jandarma.

Yukarıdaki fıkroda belirtilen sınıflar, hizmet ihtiyaçları nedeniyle, ilgili kuvvet komutanlığının teklifi ve Genelkurmay Başkanının onayı ile değiştirilebilir, kaldırılabilir veya yeni sınıflar ihdas edilebilir” şeklindeki 1. madde üzerinde de söz isteyen olmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“MADDE 2. - 926 sayılı Kanunun 6.5.1993 tarihli ve 3909 sayılı Kanunla değişik 30 uncu maddesindeki asteğmen rütbesine ait normal bekleme süresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Rütbeler Normal Bekleme Süreleri: Asteğmen 1 yıl” şeklindeki 2. madde için de söz talebi olmamıştır. Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner ve arkadaşlarıyla, Doğruyol Partisi Grup Başkanvekili Mehmet Gözlükaya ve arkadaşlarının ayrı ayrı verdikleri aynı nitelikteki iki önerge birleştirilmiş ve oylanmıştır.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan (1/424) esas numaralı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının çerçeve 2 nci maddesinde "1 yıl" olarak öngörülmüş bulunan asteğmen normal bekleme süresinin "11 ay" olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz” şeklinde sunulan ve kabul edilen önerge çerçevesinde ve 2. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir.

“MADDE 3. - 926 sayılı Kanunun 112 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Aşağıdaki hallerde subay ve astsubaylar istifa etmiş sayırlarlar;

a) Yabancı uyruklu kişilerle evlenenlerden, bu evlilikleri yönetmelikte belirtilen esaslar dahilinde Genelkurmay Başkanlığınca uygun görülmeyenler,

b) Çeşitli nedenlerle Türk vatandaşlığını kaybedenler veya Türk vatandaşlığından çıkarılanlar” ifadeleriyle düzenlenmiş olan 3. madde de üzerinde konuşma yapılmadan ve herhangi bir önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.

İlk üç maddenin kabul edilmesinden sonra 4. maddeye geçilmiştir. 4. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“926 sayılı Kanuna aşağıdaki ek geçici maddeler eklenmiştir.**

EK GEÇİCİ MADDE 70. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Türk Silahlı Kuvvetlerinde asteğmen rütbesi ile görev yapanların asteğmen normal rütbe bekleme süresi 9 ay olarak uygulanır.” Bu madde de aynı şekilde konuşma yapılmasızın hemen oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarıda yer alan ek geçici madde 71 ise şu şekildedir: “ **926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun bu Kanun ile değişik 112 nci maddesi, bu Kanunun yayımı tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinden henüz ilişkisi kesilmemiş olanlar hakkında da uygulanır.**” Söz konusu maddenin de kabul edilmesinden sonra, çerçeve madde 4, ek iki geçici maddeyle birlikte oylanmıştır. Bu maddenin kabul edilmesinden sonra diğer maddelere geçilmiştir. “Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde ile “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 6. maddenin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmıştır. Tasarının tümünün kabul edilmesiyle, tasarı yasalaşmıştır.⁷⁶

2-TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN DIŞ İLİŞKİLERİNİN DÜZENLENMESİ HAKKINDA KANUNUN 6 NCI MADDESİNİN ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ FIKRALARININ DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (4186 SAYILI)

“Türkiye Büyük Millet Meclisi İdare Amirleri Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner ve Adana Milletvekili Veli Andaç Durak'ın, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 6 ncı Maddesinin Üçüncü ve Dördüncü Fıkralarının Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Dışişleri Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 9 Ekim 1996 tarihindeki 2. Yasama Yılı, 5. Birleşimde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Başkanvekillerinden Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Kısa bir telefon tartışmasından sonra komisyon raporunun okunması oylanmış ve bu raporun okunmasının kabul edilmemesinden sonra teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tümü üzerinden söz talebi olmayınca da, 1. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

“28.3.1990 tarihli ve 3620 numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının heyete başkanlık etmesi halinde, grubu bulunan tüm partiler İçtüzük hükümleri uyarınca kendilerine düşen oran nispetindeki sayıda üye ile heyette temsil edilir’ ” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak konuşma talebinde bulunan milletvekili olmamış ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 3. Birleşim, s. 239–242

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” ve “Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi yürütür” şeklindeki 2. ve 3. maddeler de, üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından teklifin tümünün de kabul edilmesiyle, söz konusu teklif yasalaşmıştır.⁷⁷

3- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ İÇ HİZMET KANUNUNUN BİRER MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4187 SAYILI)

“Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun Birer Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarıları” hakkındaki görüşmelere 9 Ekim 1996 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM’nin 2. yasama yılının 5. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde oturum başkanı olarak Yasin Hatiboğlu görev yapmıştır. Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın’ın katip üyelik yaptığı oturumda komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner ortaya koymuştur. Söz konusu tasarının 1. maddesiyle, Türk silahlı kuvvetlerinde taburlar güçlendirilip alaylar kaldırıldığını ifade eden Yücel Seçkiner, eskiden, üç tabur bir alay iken, tasarıyla taburlar güçlendirilerek doğrudan tugaylara bağlandığını ve aradaki alayların kaldırıldığını açıklamıştır. Yücel Seçkiner geç olmakla birlikte, söz konusu düzenlemeyi olumlu bulduklarını ortaya koyduğu konuşmasında, 2. madde ile ilgili de açıklamalarda bulunmuştur. Yücel Seçkiner’in verdiği bilgiye göre, 2. maddeyle, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 69 uncu maddesinin 3683 sayılı Kanunla değişik (b) fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan subay, askerî memur ve astsubayların, herhangi bir öğrenim veya yükseköğrenim yapmayan çocuklarında, Türk Silahlı Kuvvetleri sağlık hizmetlerinden istifade edebilmeleri için aranan yaş haddi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine paralel olarak 18’den 19’a çıkarılmıştır.

Yücel Seçkiner’in konuşmasından sonra tasarının maddelerine geçilmiştir. **“MADDE 1. - 4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 38 inci maddesinin 15.10.1980 tarihli ve 2318 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Sancak, hiçbir sebep ve bahane ile terk edilemez. Kuruluşunda alay teşkilatı (hudut alayları hariç) bulunmayan her tugay ile her alaya (deniz ve havada eşidi birliklere) yönetmeliğe göre bir sancak verilir”** şeklinde düzenlemiş olan 1. madde için söz alan olmadığı gibi, herhangi bir önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 369–370

2. madde ise şu şekildedir: “**MADDE 2. - 4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 69 uncu maddesinin 3683 sayılı Kanunla değişik (b) bendinin (3) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. 3. Furu : Subay, askerî memur ve astsubayların ortaöğrenim yapmakta olan 20, yükseköğrenim yapmakta olan 25 ve bunların dışında 19 yaşını doldurmamış ve evli olmayan erkek ve kız çocukları ile evli olmayan ve yardım edilmediği takdirde muhtaç duruma düşecek olan kız çocukları ile yaşları ne olursa olsun malul ve muhtaç erkek çocukları ve subay, askerî memur ve astsubayların ölümleri halinde bu kişilerden kendilerine yetim aylığı bağlanabilen erkek ve kız çocukları**” Bu madde de okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yasanın yayım tarihinde yürürlüğe gireceğine dair 3. madde ile hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğini ortaya koyan 4. madde de aynı şekilde herhangi bir tartışma olmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir. Son olarak tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.⁷⁸

4- ASKERÎ YASAK BÖLGELER VE GÜVENLİK BÖLGELERİ KANUNUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (4188 SAYILI)

“**Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı**” üzerindeki görüşmeler 9 Ekim 1996 tarihli 5. Birleşimin, Birinci Oturumunda başlamıştır. Başkanlığını Yasin Hatiboğlu’nun yaptığı oturumda, Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın kâtip üye olarak bulunmuşlardır. Tasarının tümü üzerinde söz talebi olmayınca doğrudan maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

“**MADDE 1. - 18.12.1981 tarihli ve 2565 sayılı Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun 21 inci maddesine (b) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (c) bendi eklenmiş, (c) bendi de (d) bendi olarak teselsül ettirilmiştir. "c) Kamulaştırma yapılan güvenlik bölgelerine ve güvenlik bölgesi tesis edilen deniz sahasına, buradaki tesislerde görevli olanlarla, askerî güvenlik bölgelerinde yetkili komutanlığın, kamu ve özel kuruluşlara ait tesislerde ise, bu konuda yetkili makamın izin verdiği kişilerden başkası giremez ve oturamaz"** ifadelerinden oluşan 1. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 371–373

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddenin oylanarak kabul edilmesinden sonra tasarının tümünün oylanmasına geçilmiştir. Oylamayla kabul edilen tasarı yasalaşmıştır.⁷⁹

5- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ ÖZEL BESLENME KANUNUNA BİR MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4189 SAYILI)

“Türk Silahlı Kuvvetleri Özel Beslenme Kanununa Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu”nun müzakeresine 9 Ekim 1996 tarihindeki 2. Yasama Yılı, 5. Birleşimde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Başkanvekillerinden Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi ve tasarının tümü hakkında söz talebinde bulunan milletvekili olmaması nedeniyle maddelere geçilmiştir.

1. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“8.8.1977 tarihli ve 2092 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Özel Beslenme Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir.**

‘Ek Madde 1. - Olağanüstü hal bölgesi dışında olup da, mücavir ve hassas iller ile diğer il ve bölgelerde iç güvenlik harekâtı ile görevlendirilen personelin sıcak yemek yemeklerinin mümkün olmaması halinde, istihkakın 5 700 kaloriyi geçmeyecek şekilde konserve ve hazır yiyecek olarak verildiği günlerde, 1776 sayılı Kuvvetli Tayın Kanununda belirtilen istihkakın iki katına kadar parasal tutarda tabela düzenlenebilir’”

Madde ile ilgili konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilen 1. maddeden sonra diğer maddelere geçilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddenin de aynı şekilde kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Bu sonuçla da tasarı yasalaşmıştır.⁸⁰

⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 373–374

⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 374–375

6-ASKERÎ MAHKEMELER KURULUŞU VE YARGILAMA USULÜ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4191 SAYILI)

9 Ekim 1996 tarihindeki 2. Yasama Yılı, 5. Birleşimin Birinci Oturumunda müzakere edilmeye başlanan “**Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu**”nun görüşülmesi sırasında, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerine söz alan olmaması üzerine maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. “**25.10.1963 tarihli ve 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 8 inci maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

“**Teşkilatında askerî mahkeme kurulan kıta komutanı veya askerî kurum amiri, subay ve astsubayların işledikleri suçlar dışında askerî kişilerin işledikleri suçlara ait suç evrakını, soruşturma yapılması istemiyle askerî savcılığa göndermek üzere askerî hâkim sınıfından olan adli müşavirlere yazılı yetki verebilir. Yetki verilen konularda kıta komutanı veya kurum amirine tanınan kanunî yetkiler adli müşavirler tarafından kullanılır**” şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

2, 3, 4 ve 5. maddeler de aynı şekilde üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan oylanarak kabul edilmiştir.⁸¹

⁸¹ Kabul edilen maddeler şu şekildedir:

2. Madde; 353 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (A) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "A) Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 81, 93, 94, 95, 100, 101 ve 102 nci maddelerinde yazılı suçlar;"

3. madde; 353 sayılı Kanunun 17 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Madde 17. - Askerî mahkemelerde yargılanmayı gerektiren ilginin kesilmesi, daha önce işlenen suçlara ait davalara bu mahkemelerin bakma görevini değiştirmez. Ancak suçun; askerî bir suç olmaması, askerî bir suça bağlı bulunmaması ve sanık hakkında kamu davası açılmamış olması halinde askerî mahkemenin görevi sona erer."

4. madde; 353 sayılı Kanunun 21 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir. "Asker olmayan kişilerin asker kişilerle müştereken işledikleri suçlarda yetkili askerî mahkeme, asker kişiler yönünden yetkili olan askerî mahkemedir. Asker olmayan kişilerin askerî mahkemelerde yargılanmalarını gerektiren diğer suçlarda ise, suçun işlendiği yere en yakın askerî mahkeme yetkilidir. Suçun işlendiği yer belli değil ise, yetkili askerî mahkeme Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda gösterilen usullere göre tayin edilir. Saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçlarından sanık erbaş ve erler ile sevk edildiği eğitim merkezine zamanında katılmamak suretiyle bakaya suçu işleyen yedek subay adayları, eğitimlerini takiben verdikleri birlik veya kurumların tabi oldukları askerî mahkemede yargılanırlar. Saklı, yoklama kaçağı ve bakaya suçlarından sanık yedek subay aday adayları ile askerlik hizmetini döviz veya bedel ödemek suretiyle yerine getirmiş sayılanlar ise, kayıtlı bulundukları askerlik şubelerinin tabi olduğu askerî mahkemede yargılanırlar."

5. madde; - 353 sayılı Kanunun 23 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Madde 23. - Bir askerî birlik veya kurumda geçici olarak görevlendirilen veya harekât komutasına verilen asker kişileri, bu görevlerinin devamı süresince, geçici olarak görevlendirildikleri veya harekât komutasına verdikleri askerî birlik veya kurumun bağlı bulunduğu askerî mahkemenin yetkisine tabidirler."

Tasarının 6. maddesi ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“353 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Askerî savcı (Askerî Yargıtayda Başsavcı), sanık, müdafî, şahsî davacı ve davaya katılan ile vekilleri hâkimi red isteminde bulunabilirler.’”

Söz konusu maddede kabul edilmiş ve 7. maddeye geçilmiştir. **“353 sayılı Kanunun 60 ıncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Madde 60. - Tanıklara, hazırlık soruşturması sırasında askerî savcı tarafından yemin verilir. Yemin ile dinlenen tanığın, hazırlık soruşturmasında tekrar dinlenmesi gerekirse, yeniden yemin verilmeyip önceki yeminin hatırlatılmasıyla yetinilebilir’” şeklindeki 7. madde ile **“353 sayılı Kanunun 62 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin rey ve mütalaasının alınmasına karar verilir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişi dinlenemez. Bilirkişinin tayini ve zorunlu olmadıkça üçten fazla olmamak üzere adedinin tespiti, hazırlık soruşturmasında askerî savcıya, son soruşturmada askerî mahkemeye aittir’” şeklinde düzenlenen 8. madde de, üzerinde konuşma yapılmadan ve herhangi bir değişiklik önergesi verilmeden kabul edilmiştir.

Tasarının **“353 sayılı Kanunun 75 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Askerî savcı, tutuklamadan itibaren en geç otuzar günlük süreler içinde tutukluluk halinin devamına lüzum olup olmadığını doğrudan doğruya inceler; sanığın serbest bırakılmasını uygun bulmadığı takdirde, bir sonraki incelemenin ne zaman yapılacağını kararlaştırır ve sanığa bildirir’” biçiminde düzenlenen 9. maddesi üzerinde CHP İçel Milletvekili Oya Araslı söz istemiş ve şu kısa konuşmayı yapmıştır: *“Önümüze getirilmiş olan madde metninde, Anayasaya aykırı birtakım yanlar görülmektedir. Anayasamız, yürütme erkinin, yargı erkinin, kanunlar çerçevesinde yerine getirilmesini emretmektedir. Halbuki, bu düzenlemeye baktığımız zaman, maddenin son cümlesinde "...bir sonraki incelemenin ne zaman yapılacağını kararlaştırır ve sanığa bildirir" denilmiştir askerî savcı için. Halbuki, bunun, en geç ne kadarlık bir süre için erteleneceğinin, açık ve seçik bir biçimde madde metninde gösterilmesi gerekmektedir. Arkadaşım ‘30 gün’ dediği için böyle bir açıklamaya gerek görüyorum; böyle bir sınırlama getirilmemiştir. Aslında, bu sınırlamanın gösterilmesi gereğine işaret etmek için söz almış bulunuyorum. Böyle bir zaman sınırlaması getirilmediği takdirde, bu, yargı erkinin yasalar çerçevesinde kullanılacağını emreden Anayasa hükmüne aykırı olacağı gibi, savcıya, kendi yürürlüğe koyacağı kuralı kendi ihdas etmek gibi bir imkân sağlamaktadır. Böyle bir durumun, Anayasanın 19 uncu maddesinde ifadesini bulan "kişi özgürlüğü" açısından da çok büyük sakıncalar yaratacağı ve bu açıdan da Anayasayla bir uyum sağlayamayacağı ortadadır.*

Kişi hak ve özgürlüklerinin sınırları, bu sınırların ne ölçüde olduğu, yasalarda açık ve seçik bir biçimde ortaya konulmalıdır ve kişi hak ve özgürlüklerinin, yasa dışında, yargı makamlarınca veya yürütme organı tarafından kendi koyacakları kurallarla sınırlandırılmasına imkân tanınmamalıdır. Eğer böyle bir imkân tanınacak olursa, bu da, Anayasanın kişi hak ve özgürlüklerinin sınırlanması konusunda getirdiği birtakım hükümlere, kişi özgürlüğüyle ilgili düzenlemelere ve bunun yanında, yargı erkinin kanunlar çerçevesinde kullanılması doğrultusundaki Anayasa hükümlerine aykırı bir durum ortaya çıkarır.

Bu nedenle, bu maddenin, kanun tasarısı metninden çıkarılması gerektiği görüşünde olduğumuzu ve bu haliyle, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak bu metin lehinde oy kullanamayacağımızı sayın üyelere açıklamayı arzu etmekteyim.”

Oya Araslı’dan sonra Refah Partisi Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik de söz almış ve şu ifadeleri kullanmıştır: “Biraz önce, değerli CHP Grubu adına konuşan sayın üyenin söylediklerine aynen katılıyorum; ayrıca, benim de ekleyeceklerim var. Görüşülmekte olan 353 sayılı Yasanın 75 inci maddesindeki değişikliğe ve askerî savcılarının, hakkında dava açılmamış olan sanıklar için 30’ar günlük süreyle tutukluluk durumu hakkında karar vermelerine karşıyım. Bu hüküm, Anayasanın 19 uncu maddesine de aykırıdır. Zira, tutukluluk hali 15 günden fazla olamaz. Kişiler, ancak, hâkim kararıyla tutuklanabilir. Bu durumda, savcılar, kendilerini hâkimlerin yerine koyacaklardır. Bu, adalet, eşitlik ilkelerine de aykırıdır. Bu nedenle, benim de 9 uncu maddede reyim ret olacaktır.”

Önceki maddelerde görülen uzlaşmanın 9. maddede bozulması madde üzerinde kişisel söz taleplerini de beraberinde getirmiştir. CHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul da söz alarak; “Tabii ki, bu kanun tasarısı, 15.7.1996 tarihinde tüm milletvekillerine dağıtıldı, sizlerde olması gerekiyor. Bu nedenle, şu anda, bu tasarı metnini elde edememeniz bizim için bir gerekçe olarak kabul edilmeyebilir diyebilirsiniz; ama, Sayın Başkan, şu anda, bu salonda görev yapan kavas arkadaşlar bile bu kanun tasarısının metnini bize getirmekte zorlanıyorlar. Sizin müzakereye başlamanızdan 15 dakika sonra, ancak bu tasarımı elde edebildik. Tabii, Meclisin bu şekilde süratle çalışmasında büyük yarar görmekteyiz. Bu yasalardan yararlanacak olan kişiler, ivedilikle bu yasaların çıkmasını bekliyor. Bizim aslî görevimiz de yasa yapmaktır, yasa çıkarmaktır. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bu yasalar, şu hükümet zamanında çıkarsa, bu Hükümeti oluşturan partiler bundan yarar sağlar gibi bir kıskançlık, bir kompleks içinde de değiliz. Yarım saat içerisinde 5 tane yasa tasarısı burada onaylandı, oylandı, geçti, çıktı. Daha önce çıkan yasaların hayırlı olmasını diliyorum. Şu anda görüştüğümüz tasarı eski gündemin 15 inci maddesinde, şu

anda ise 16 ncı maddesinde yer almaktadır. Şu salonda bulunan milletvekili arkadaşlarımdan herhangi birisi, bu toplantıya, 16 ncı sıraya kadar görüşme gelmez düşüncesiyle, kendi odasında, çekmecesinde bulunan bu tasarı metnini yanına almadan buraya geldiler ve burada da bunu temin etmekte güçlük çektik.

Sayın Başkan, tabii ki, bu yasanın çıkması belki acildir, önemlidir; ama, özellikle bu maddeyle ilgili yeni bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır; çünkü, bu konuda 30'ar günlük sürelerle, savcıya, tutukluluk halinin devamı konusunda yetki verilmektedir. Halbuki, tutukluluk konusunda karar verme, sadece hâkime ait bir yetkidir. Bu, aynı zamanda Anayasanın 19 uncu maddesine de aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle -zannediyorum, Sayın Bakan da bu maddeyle ilgili bir düzeltme telaşı içerisinde- eğer uygun görülürse, bu tasarı geriye çekilsin. Yarın, kaldığımız yerden yeniden bu müzakerelere devam etme dileklerimi ifade ediyorum” şeklinde açıklamalar yapmıştır.

Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz’un yapmış olduğu şu kısa açıklama sonrasında birleşime ara verilmiştir. Arkadaşlarım bir konuyu karıştırıyorlar. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda bir hüküm vardır; tutuklanmış olan sanık hakkında, müdafî, belli süreler olmadıkça tahliye talebinde bulunur. Müdafî yok; sanık sahipsizdir. Kendisi de hapisneden herhangi bir dilekçe gönderme imkânında değildir. Önünde dosyası olan savcı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun gösterdiği müddetler içerisinde dosyayı incelemeye alır, bu tutukluluk halinin devamına mahal olup olmadığı hususunda görüş belirtir. Bu, savcının tutuklama yetkisi değildir; tutuklama manasında da değildir. Burada, iki aylık müddet bir aya indirilerek çok isabetli bir netice getirilmek istenmektedir. Madde, doğru şekillenmiştir; yanlış tarafı yoktur.”

“Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 5. Birleşiminin İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Başkanvekili Yasin Hatiboğlu’nun yönettiği oturumda, görüşmelere 9. madde üzerinde verilen önergelerle başlanmıştır.

DYP’den Mehmet Gözlükaya ve Ahmet İyimaya ile CHP’den Önder Sav ve Oya Araslı tarafından sunulan; “Görüşülmekte olan tasarının 9 uncu maddesinin ikinci cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini öneriyoruz. ‘bir sonraki incelemenin 30 gün içinde ne zaman yapılacağını sanığa bildirir’” şeklindeki değişiklik önergesi oylanmış ve kabul edilmiştir. 9. madde de bu değişiklik doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 10, 11, 12, 13, 14 ve 15. maddeleri üzerinde de herhangi tartışma ve görüş ayrılığı yaşanmamış ve kabul edilmiştir.⁸²

Tasarının “**353 sayılı Kanunun 162 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.**

‘Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde duruşmanın tatili veya düşme kararı verilemez.

Aynı konuda, aynı sanık için evvelce verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava var ise davanın reddine karar verilir,” şeklindeki 16. Maddesinde Oturum Başkanı Türkçe açısından bir sorun olduğunu ifade etmiş ve “*Sayın Komisyon, bu maddede teknik açıdan, belki de dil ifadesi açısından*

⁸² **10. Madde;** 353 sayılı Kanunun Birinci Kısımının Onbirinci Bölümünün başlığı “İfade Alma ve Sorgu” olarak değiştirilmiştir.

11. Madde; 353 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin başlığı ile birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Asker kişilerin getirilmesi :"

"Asker kişiler, ifadelerinin alınması veya sorguları için bağlı bulundukları askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin emri ile getirilirler."

12. Madde; 353 sayılı Kanunun 82 nci maddesinin başlığı ile birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Asker olmayan kişilerin getirilmesi :"

"Asker olmayan kişiler, ifadelerinin alınması veya sorguları için davetiye ile çağırılırlar; gelmezlerse, zorla getirilecekleri davetiye yazılır."

13. Madde; 353 sayılı Kanunun 105 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 105. - Askerî savcı, 8 inci ve 95 inci maddeler gereğince kendisine intikal eden soruşturma evrakını inceledikten sonra, keyfîyeti soruşturmaya değer görmez veya yapılan hazırlık soruşturması sonunda kamu davası açılmasını haklı göstermeye yetecek sebep bulunmazsa, kovuşturmaya yer olmadığına karar vererek sebepleri ile birlikte dosyasına koyar.

Bu karar, teşkilatında askerî mahkeme kurulan kıta komutanı veya askerî kurum amirine, sanığa, suçtan zarar görene ve şikâyetçiye bildirilir."

14. Madde; 353 sayılı Kanunun 132 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 132. - Askerî mahkeme, duruşmanın tehir ve taliki halinde veya hüküm ile birlikte 71 inci maddede yazılı hallerde tutuklama kararı verebilir. Tutuklama kararına karşı 74 üncü madde gereğince itiraz edilebilir.

Askerî mahkeme; tutuklu bulunan sanığın duruşmasında, tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceğini, her oturumda veya şartlar gerçekleştiğinde davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar askerî savcı veya sanığın istemi üzerine veya resen inceleyerek karara bağlar."

15. Madde; 353 sayılı Kanunun 142 nci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yasağa aykırı hareket edenler hakkında, asıl davaya bakan askerî mahkemeye Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 377 nci maddesinin dördüncü fıkrası hükmü uygulanır."

acaba bir eksiklik mi var?.. "Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde duruşmanın tatili veya düşme kararı..." deniyor. Yani, "duruşmanın tatiline veya düşürülmesine" biçiminde, yahut ... Sanki orada bir Türkçe sıkıntısı var gibi geliyor bana. "Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde duruşmanın tatili veya düşme kararı" Yani, o halleri... Efendim, Türkçe açısından söylüyorum ben; yoksa, anlaşılıyor. Oradaki (i) hali ve (e) hali. Sanki orada bir şey var gibi geliyor bana. Yani, tatiline veya düşmesine..." şeklindeki açıklamalarına Komisyon katılmamış ve madde okunduğu haliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Genel olarak uzlaşma içinde geçen görüşmelerde 17, 18, 19 ve 20. maddeler de aynı şekilde okundukları gibi oylanmış ve kabul edilmiştir.⁸³

“353 sayılı Kanunun 212 nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir. ‘Sanık ve müdafî dışındaki taraflar temyiz dilekçelerinde temyiz sebeplerini göstermemişler ise, temyiz isteğinin sanığın lehinde veya aleyhinde olduğunu açıkça belirtmeleri gerekir’” şeklindeki 21. madde; **“353 sayılı Kanunun 214 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Temyiz istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra**

⁸³ **17. Madde;** 353 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İddianamede gösterilen suçun temas ettiği kanun maddelerinde belirtilen cezadan daha az bir ceza verilmesini gerektiren hallerde; hazır bulunan sanıkla ilgili duruşma, ek savunma için talik edilmez. Sanık hazır bulunmuyorsa ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre meşruhatlı davetiye tebliğine rağmen duruşmaya gelmez veyahut davetiye tebliğ edilemez ise, bu maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanmaz."

18. Madde; 353 sayılı Kanunun 180 inci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Hüküm fıkrasında; 162 nci maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin ve verilen cezanın nevi ile süresi ve miktarının, kanun yollarına başvurma mümkün olup olmadığının, oturumun tarihinin ve bu oturumda bulunan askerî mahkeme kuruluna dahil olanların ve askerî savcı ile tutanak kâtibinin ad ve soyadlarının tereddüte yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir."

19. Madde; 353 sayılı Kanunun 196 ncı maddesinin son fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sanığın kanunî mümessili ve eşi, sanığa açık olan kanun yollarına süresi içerisinde kendiliklerinden başvurabilirler."

20. Madde; 353 sayılı Kanunun 205 inci maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (1) ve (2) numaralı alt bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. İki milyon liraya kadar (iki milyon lira dahil) para cezalarına dair olan hükümler.

2. Yukarı haddi on milyon lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümleri."

yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmişse veya temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan askerî mahkeme bir karar ile temyiz istemini reddeder” şeklindeki "22. madde; “353 sayılı Kanunun 217 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘Askerî Yargıtay, temyiz isteminin süresi içinde yapılmadığını veya hükmün temyiz edilemez olduğunu veya temyiz edenin buna hakkı olmadığını görürse, temyiz istemini reddeder” biçiminde düzenlenen 23. madde de aynı şekilde herhangi bir konuşma yapılmaksızın kabul edilmiştir.

Tasarının 24. Maddesi şu şekildedir: “353 sayılı Kanunun 220 nci maddesinin ikinci fıkrasının (İ) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve bu fıkra aşağıdaki (J) bendi eklenmiştir.

“İ) Harçlar Kanununa ilişkin hükümlerin uygulanmasında veya avukatlık ücret tarifesi uyarınca mahkemelerce hükmedilecek vekâlet ücretlerinin tespitinde hata yapılmış ise,

J) Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun suçun cezasını azaltmış ve mahkemece suçluya ceza tayininde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise, birinci halde daha az bir cezaya hükmolunması ve ikinci halde de hiçbir ceza hükmolunmaması gerekirse.” Bu madde de okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Genel Kurulda büyük bir uzlaşma ortamında geçen görüşmelerde 25 ve 26. maddelerin de kabul edilmesinden sonra, 3. ek maddeye geçilmiştir.⁸⁴ 26. Madde

⁸⁴ 25. Madde; 353 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Disiplin mahkemelerinin görevi dışında kalan ve ağır hapis cezasını gerektiren haller hariç olmak üzere, Askerî Ceza Kanununun 130 uncu maddesinde yazılı suçlar,"

"c) Askerî Ceza Kanununun 137 nci maddesinde yazılı suç,"

26. Madde; 353 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

"EK MADDE 2. - Türk Ceza Kanununun 36 ncı maddesi ile diğer maddelerine ve hususî kanunlar hükmüne göre belirli eşyanın müsaderesi ve imhası yahut kullanımdan kaldırılması gerekli olan hallerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bu hususta bir karar verilmemişse, bu tedbirlerin her türlü takipten ayrı olarak alınması için askerî savcı veya davacı tarafından yapılacak talep, esas davayı görmeye yetkili askerî mahkemece karara bağlanır. Duruşma ve karar hakkında duruşmaya müteallik hükümler uygulanır.

Müsadere veya imha olunacak yahut kullanımdan kaldırılacak eşya üzerinde hakkı olan kimseler de mümkünse duruşmaya davet olunur. Bunlar sanığın haiz olduğu hakları kullanabilirler ve vekâletnameyi haiz bir müdafî ile kendilerini temsil ettirebilirler. Davete uymamaları duruşmayı tehir etmez ve hüküm verilmesine engel olmaz.

Müsadere hükümlerine karşı askerî savcı, teşkilatında askerî mahkeme kurulan kıta komutanı veya askerî kurum amiri ile davacı ve ikinci fıkrada belirtilen kişiler için kanun yolları açıktır.

Suç konusu olmayıp münhasıran müsadereye tabi bulunan eşyanın müsaderesine askerî mahkemenin hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir. Bu karar aleyhine en yakın askerî mahkemede itiraz edilebilir."

üzerinde kısa süreli bir tartışmadan sonra Ek Madde 3 okunmuştur. Bu madde şöyledir: **‘Bu Kanunda ve askerî yargı ile ilgili diğer kanunlarda yazılı "başkâtip" unvanı "yazı işleri müdürü"; "nezdinde" kelimesi ise "teşkilatında" olarak değiştirilmiştir. Unvan değişikliği sebebiyle ilgililerin yeniden atanmaları gerekmez**” Madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

26. maddede yer alan 2. ek madde için ufak da olsa tartışmalar yine devam etmiş ve sonuçta madde üç kelimelik bir düzeltme ile tutanaklara geçmiştir.

Tasarının 27. maddesinden itibaren geçici maddeler oylanmaya başlanmıştır. “353 sayılı Kanuna aşağıdaki ek geçici maddeler eklenmiştir. **"EK GEÇİCİ MADDE 4. - Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce başlamış bulunan soruşturmalar hakkında, 353 sayılı Kanunun 23 üncü maddesi gereğince yetkisizlik kararı verilemez"** şeklindeki maddenin kabulünden sonra, **"EK GEÇİCİ MADDE 5. - Bu Kanunun 25 inci maddesiyle değiştirilen 353 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesi hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış kamu davaları hakkında da uygulanır"** biçimde düzenlenen geçici 5. madde oylanarak kabul edilmiştir. Sonuçta 27. madde ekleriyle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 28. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 29. maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanarak, kabul edilmiş ve yasalasmıştır.⁸⁵

7- 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ, EK VE GEÇİCİ MADDELER EKLENMESİ, 3201 SAYILI EMNİYET TEŞKİLATI KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE EK MADDELER EKLENMESİ İLE 190 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN EKİ CETVELLERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4199 SAYILI)

“2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddeler Eklenmesi ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile İzmir Milletvekili Suha Tanık’ın, Niğde Milletvekili Akın Gönen’in, Denizli Milletvekili Hilmi Develi ve 26 Arkadaşının, Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata ve 33 Arkadaşının ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş’in Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri” hakkındaki görüşmelere, 20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılıının 9. Birleşiminin Birinci Oturumunda 17 Ekim 1996 tarihinde başlanmıştır. Oturumun başkanlığını Uluç Gürkan yaparken, kâtip üyelik görevlerini Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüşlerdir.

⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 11. cilt, 2. Yasama Yılı, 5. Birleşim, s. 378–391

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Refah Partisi Grubu adına Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata söz almıştır. Hüsamettin Korkutata, öncelikle 1992 yılından sonra sürekli olarak ve ciddi şekilde gündemde olan söz konusu yasayla ilgili çalışmaların tamamlanmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Söz konusu tasarıyla trafiğin organizasyonun sağlanması ve eksikliklerin giderilmesinin amaçlandığını dile getiren Korkutata, yapılacak olan mevzuat değişikliğine rağmen, sorunun tümüyle çözümlenmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Hüsamettin Korkutata, dünyanın birçok ülkesinde, yol uzunluğunun Türkiye'nin 5 katı, araç sayısının ise 10 katı olmasına rağmen, ölümlü trafik kazalarının Türkiye'den daha az olduğuna dikkat çektiği konuşmasında, 8 400 kilometre olan demiryollarının yıllardır yerinde saydığını, ayrıca taşımacılığın yüzde 90'ının karayolları üzerinden yapıldığını dile getirmiştir. Hükümetin altyapıya önem vermesini isteyen Hüsamettin Korkutata, alınan tedbirlerle trafik kazaları oranının yüzde 82 düştüğünü, taşımacılığın diğer ulaşım yollarıyla dengeli bir şekilde yapıldığı takdirde bu oranın daha da düşeceğini ortaya koymuştur. Korkutata giderlerin karşılanması için bir trafik bankasının kurulmasını önerdiği konuşmasında, araçlar için zorunlu olan trafik sigortası sayesinde ciddi bir meblağın toplandığını, yine yolları kullanan araç sahiplerinin de ayrıca bir katkı payı ödeyebileceklerini sözlerine eklemiştir. Bu sayede 373 trilyon lira nakit paranın toplanacağını ve organ bağışının daha sistematik hale getirilebileceğini söyleyen Hüsamettin Korkutata, kurulacak olan yeni üniversiteler ve fakültelerle, bütün ülkenin bilgisayar ağıyla donatılabileceğini, hemen her yerdeki kazaların anında görülebileceğini iddia etmiştir. Konuşmasının bundan sonraki bölümünü tasarıya ayıran Korkutata, tasarıyla, biri Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu, diğeri Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu olmak üzere iki büyük kurul oluşturulduğunu açıklamıştır.⁸⁶

Hüsamettin Korkutata, trafik eğitimi görmüş subay ve astsubayların da genel zabitanın ve polisin bulunmadığı yerlerde müdahil olarak çalışacaklarını ve trafik eğitiminin okulların yanı sıra radyo ve televizyon programları yoluyla da yapılacağını dile getirmiş ve ilk kez, şoförler cemiyetine de bazı mükellefiyetler getirildiğini, şoförlerle ilgili olarak eğitim seminerleri düzenle-

⁸⁶ Hüsamettin Korkutata'ya göre, birinci kurul, Başbakanın başkanlığında yılda iki sefer toplanacak ve trafiğin ana hedeflerini, politikalarını oluşturacaktı. Bu kurul, ciddi bir koordinasyonla, on bakan ve Karayolları Genel Müdürü, Jandarma Genel Komutanı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarının kurumların katılımı suretiyle, ciddi şekilde sorunların ve hedeflerin belirlendiği bir kurul olacaktı. İkinci kurul ise bu direktifler ve politikalar doğrultusunda meseleyi enine boyuna ele alan, inceleyen, çözümler üreten bir kurul olacaktı. Çok geniş katılım sağlanana kurul, hem sivil toplum örgütlerinden hem üniversitelerden ve hem de diğer kuruluşlardan -arzu ettiği bütün yerel yönetimler ve diğer kuruluşlardan- buraya insanları çağırarak, dinleyecek ve çözümler üretilecektir. Bunların uzantısı olarak, illerde ve ilçelerde de aynı kurullar oluşturulacaktı.

yeceklerini ifade etmiştir. Sağlık Bakanlığının, acil vakalarda, görevini yeterince yerine getiremediğine de değinen Korkutata, bu konuda şu düzenlemeyi yaptıklarını açıklamıştır: *“Trafik kazası olduğunda, Sağlık Bakanlığı derhal oraya ulaşacak, hastayı, trafik kazazedesini alacak, ilk yetişeceği yere, üniversite varsa üniversiteye, devlet hastanesine, özel hastaneye, hangisiyse, oraya götürecektir ve orası da derhal müdahale edecek; sosyal güvencesi var mı yok mu sorusuna muhatap etmeden, o hastaya Sağlık Bakanlığının belirlediği tarife çerçevesinde bakacaktır ve bunun bedeli de, zorunlu trafik sigortasından kendilerine ödenecektir. Ayrıca, zorunlu trafik sigortasını yapmamış olanlar veya sigorta müddeti bitmiş olanlar içinde "Garanti Fonu" diye bir fon oluşturduk ve bu fonda biriken para da, bu gibi durumlarda, yine, sağlık ücreti mukabili olarak ödenecektir.”*

Konuşmasının son bölümünü getirilen yeni cezalara ayıran RP sözcüsü Hüsamettin Korkutata, Türkiye'deki cezaların, asgarî ücrete göre payının, yüzde 2'ler civarında olmasına karşın, dünyada, bu oranın yüzde 26 ve 30 civarında, hatta bazı ülkelerde yüzde 64'e kadar yükseldiğine işaret etmiştir. Korkutata, cezaların, güncelliğini ve gücünü kaybetmemesi için katsayıya bağladıklarını ortaya koyduğu ve Vergi Usul Kanunu gereğince, Maliye Bakanlığının, her yıl ilan edeceği katsayı oranında cezaların artacağı bilgisini verdiği konuşmasında, ehliyetsiz araç kullananlarla ilgili olarak da önlemler öngördüklerini, ehliyetsiz araç kullanan bir kişinin ilk yakalandığında, derhal -tecili mümkün olmamak şartıyla- bir ay cezalandırılacağını, ancak bu kişi 18 yaşından küçük ise trafik kazası geçirmiş olan insanların tedavi gördüğü hastanelerde hizmet edeceğini açıklamıştır.

Tasarının tümü üzerinde Demokratik Sol Parti Grubu adına Ordu Milletvekili Müjdat Koç söz almıştır. Başkalarının yaşam hakkına saygılı olmanın demokratik toplumların en önemli özelliği olduğunu vurgulayan Müjdat Koç, trafikle ilgili düzenlemelerin de bunun bir parçası olduğunu sözlerine eklemiştir. Koç, trafik kazalarının 1995 yılında da arttığını, 279 663 kaza sonunda, 8 989 kişinin yaşamını yitirdiğini, 114 319 kişinin de yaralandığını ifade ettiği konuşmasında, Türkiye'deki kazaların, hem araç sayısı hem de yol uzunluğu fazla olan birçok ülkeden daha çok olduğunu, daha fazla maddi ve manevi zarara neden olduğunu dile getirmiştir. Trafikle ilgili düzenlemelerin sadece yasalarla sınırlı kalmaması gerektiğini de değinen Müjdat Koç, bunun hem yasal üstyapısı hem de altyapısıyla bir bütün olduğunu, Karayolları Trafik Kanununda yapılacak değişikliklerle, kurulması gereken, altyapının planlanması, yapımı, bakımı, sürücülerin eğitimi, belgelerinin sorumluluk anlayışıyla verilmesi, kazalara müdahale, haberleşme, yollarda denetim gibi temel unsurlarla birlikte ele alınması gerektiğini dile getirmiştir.

Koç, trafik güvenliği açısından, sadece karayoluna önem verilmesini, dünyanın en ucuz taşıma sistemi olan demiryolundan yeterince yararlanılamamasını eleştirerek, karayolu taşımacılığına gereken önemin

verilmesini, ancak demiryolu ve denizyolu gibi, diğer ulaştırma olanaklarının ihmal edilmemesini istemiştir. Kamyon sayısının fazlalığını ve taşımacılığın çoğunlukla kamyonlarla yapılmasını da ele alan Müjdat Koç, bu uygulamanın hem trafik kazalarının artmasına hem de taşımacılığın maliyetinin yükselmesine yol açtığını iddia etmiştir. Demokratik Sol Parti adına konuşan Müjdat Koç, parti olarak ülke kaynaklarının dengeli kullanıldığı, güvenli ve eşgüdüm içerisinde yürütülen bir karayolu güvenliği politikasından yana olduklarını ve bu yöndeki her türlü adımı destekleyeceklerini açıkladığı konuşmasında, Karayolu Trafik Güvenliği Yüksek Kurulu ve Trafik Hizmetleri Başkanlığının kurulmasını da olumlu gördüklerini dile getirmiştir.

Trafik kazasından kaynaklanan ölümlerde, ölümlerin neredeyse yarısına yakınının, kaza sonrası ilk yardım hatalarından kaynaklandığını öne süren Koç, söz konusu yasa tasarısıyla, kaza sonrasında, yaralıların kaza mahallinden alınarak sağlık merkezlerine taşınması ve buralarda yapılan acil tedavi hizmetlerinin bedelinin de trafik sigortası tarafından sınırsız olarak karşılanmasının öngörülmesinin çok önemli olduğunu ve tasarının en uygun ve yerinde bir düzenlemesi olarak gördüğünü sözlerine eklemiştir. Sağlık Bakanlığının, bu hizmetleri bir döner sermaye vasıtasıyla vermesini, döner sermaye gelirlerinin de tamamen bu hizmetlerin gerektirdiği yatırımlarda kullanılacak olmasını, bu konudaki eksikliği kapatacak bir olgu olarak gördüklerini belirten Müjdat Koç, bu hükmün eksiksiz uygulanmasının takipçisi olacaklarını da sözlerine eklemiştir. Konuşmasında bazı önerilerde de bulunan Koç, şehir içlerinde kamyon, otobüs ve diğer vasıtaların çıkardığı egzoz gazlarının çevreye, doğaya ve insanlara verdiği zararın önlenmesi için daha etkili ve caydırıcı denetleme etkinlikle sürdürülmesini istemiş ve yine traktörlerin arka stop lambalarını takmalarının mutlaka sağlanmasının gerektiğini ifade etmiştir. Müjdat Koç, şehir içindeki korna sorununun, otobüs ve kamyonlardaki takometre uygulaması gibi konulardaki denetimin de artmasını öngördüğü konuşmasında, yasaların kararlılıkla uygulanmasını dilemiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak Niğde Milletvekili Akın Gönen, Anavatan Partisi Grubu adına söz almış ve ilk olarak tasarıyı 19. dönemde, önceki Hükümetin hazırladığını, ancak seçim nedeniyle tasarının kadük kaldığını, 53. Hükümetin de, aynı tasarı iskeleti üzerinde çalışarak, yeni tasarıyı Parlamentonun gündemine getirdiğini açıklamıştır. Tasarının hazırlanması sürecini temsili demokrasinin bir ürünü olarak değil, tamamen katılımcı bir demokrasinin ürünü olarak gören Akın Gönen, trafik konusunun toplumun her kesiminin yaşamını olumsuz etkileyen bir sorun olduğunu ifade etmiş ve konuya sadece ufak tefek ayrıntı ve ceza açısından bakılmadığını, ciddi bir zihniyet değişikliği sağlandığını dile getirmiştir. Gönen söz konusu zihniyet değişikliğinin temelinde, ulaşım ana planı veya ulaşım ana politikalarının olduğunu söyleyerek, öncelikle politika değişikliğini sağlayacak kurumsallaşmanın öne alındığını, yargı ve polis önceliğinin yerini mühendisli ve altyapının alacağına ileri sürmüştür.

Eğitimin ve kurumlar arasındaki kargaşayı giderilmesinin önemine de değinen ANAP sözcüsü, tasarının, öncelikle koordinasyon eksikliğini gidermeyi amaçladığını da sözlerine eklemiştir. Bunun için bir trafik koordinasyon merkezi, bir yüksek kurul oluşturulduğuna da dikkat çeken Akın Gönen, bu kurulun görevlerini şu sözlerle açıklamıştır: *“Bu yüksek kurulda, bir yönüyle, trafiğin ana ulaştırma planı açısından, devletin bu işle ilgili bakanları, trafik politikasını oluşturacaklar; diğer yönüyle, bakanlıklar ve görevliler arasındaki yetki karmaşası ve âdeta çatışmaya dönmüş kabahati birbirine atma konusu halledilecek. Bu koordinasyon kurulunun, diğer koordinasyon kurullarında olduğu gibi, işlerliği olmamasını önlemek için de, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde, bunun alt çalışmasını yapacak, raportörlüğünü yapacak, buraya hazır dosyaları getirecek bir alt kurul daha oluşturuluyor. Bu teknik kurul, çalışmaları yapacak, bakanlıklar arası uzlaşmayı sağlayacak veya sağlayamayacak; konu, koordinasyon kuruluna gelecek, nihaî şeklini alacak ve hükümetin, devletin bir politikası şekline gelecek. Bu büyük bir eksiklik. Gerçekten, reform niteliğinde bir düzenlemeyle, bu eksiklik giderilmiştir.”*

Diğer taraftan trafik kazalarında başta kusur olmak üzere diğer konulardaki anlaşmazlıkların bilimsel yoldan çözümünün de önemli olduğuna değinen Gönen, bu yönde Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan kurul sayesinde, Türkiye'nin koşullarına uygun bilimsel çalışmanın yapılacağını ifade etmiştir. Akın Gönen, trafik sigortası sisteminin Avrupa'da daha sağlıklı işlediğine dikkat çekerek, tasarıyla bu konuda da yenilik getirildiğini dile getirmiş ve ayrıca eğitim konusuna da değinmiştir. Sürücü kursları, okullar, radyo ve televizyon programları, belediyeler yoluyla çocukların küçük yaştan itibaren trafik konusunda eğitileceğine de vurgu yapan Gönen, yine tasarıda polis okullarından biri veya birkaçının da trafik polisi eğitime yönünde çalışma yapması ve eğitim vermesiyle ilgili hükmün bulunduğunu açıklamıştır.

Akın Gönen konuşmasında, cezalarla ilgili düzenlemenin de yapıldığını ifade ettikten sonra, tasarıda aksak gördüğü noktaları da açıklama gereği hissetmiştir. Gönen'in bu konudaki açıklamaları şöyledir: *“Kurulan üst kurul, bilindiği gibi, konuyla ilgili bakanlardan teşekkül ediyor. Ayrıca, Karayolları, Emniyet ve Planlama da, Jandarma ile birlikte, buraya konuldu. Yalnız, Türkiye'de kentler, aşağı yukarı, ülkenin yarısına yakın kısmını teşkil ediyor. Kent trafiğinden, kent trafiğinin altyapısından sorumlu olan belediyelerin bir temsilcisinin, bir belediye başkanının, çağdaş gelişime de uygun olarak -yerel yönetimlere yetki aktaracağız diyoruz- gerek bu işin politikasını üretecek gerekse koordinasyon sağlayacak, sıkıntıları giderecek olan bu üst kurulda bulunmaması, bence, büyük bir eksikliktir. Vesayet makamı olan İçişleri Bakanlığının önereceği, bu işten anlayan bir belediye başkanının da bu üst kurula katılmasında yarar olduğu inancımı, burada, bir kere daha, komisyonlarda olduğu gibi, ifade etmek istiyorum. İkinci husus: Bakıyoruz, tasarıda, trafik polisinin bulunmadığı yerlerde, genel zabıta, polise ve*

jandarmaya trafik denetimi yapma yetkisi veriyoruz. Doğrudur. Bunu, Jandarmada, erata indirmeden, trafik eğitimi görmüş, rütbeli personele bırakmakta yarar olduğu inancını ben de taşıyorum. Yalnız, burada kentlerde, trafik denetimini, neden belediye zabıtasına veya belediyelerde organize edilecek trafikle ilgili yeni bir birime bırakmadığımızı da düşünüyorum. Bunu yaparsak... Bizim polislerimiz -bakanlıkların önünden geçerken bakarsınız; Allah'a şükür, devlet büyüğü Ankara'da çok- devlet büyükleri geçerken ışıklı lamba görevi yaparlar, devlet büyüklerine yol açarlar. Polisi, ışıklı lamba görevinden kurtarmak lazım. Verelim altyapıyı yapan belediyeye, ışığını yapsın, ışığını yapmıyorsa trafik görevlisini yetiştirsin; kaldırımların üzerinde tüneyen arabaları nasıl aşağıya indirecekse, nasıl park sorununu çözecekse... Yani, denetimde de onları yetkili kılalım diyorum. Bu, Hükümetin, idareyi yeniden yapılandırma, yerel yönetimlere yetki verme konusundaki taahhüdünün de elle tutulur bir örneği olacaktır. Niye bu konuda kısıkanç davrandığımızı da, ben, anlamakta güçlük çekiyorum. Yerel yönetimlere nasıl altyapıyı yaparken güveniyorsak, kent içindeki trafik denetiminde de, mutlaka, belirli sınırlamalarla, bu yetki onlara verilebilmeli diyorum. Ayrıca, reform niteliği taşıdığını ifade ettiğim Trafik Araştırma Merkezinin, bu konuda, gerçekten, uzun vadede, değişen bakanlara alternatifler hazırlamada, genel müdürlere alternatifler hazırlamada son derece yararlı hizmet vereceğine inanıyorum. Yalnız, tasarıdaki kadrosuyla ve bu personel rejimiyle beklediğimiz yararı sağlamasının mümkün olmadığı inancını taşıyorum. Burada, trafikte geçmişte daire başkanlığı yapmış, genel müdür muavinliği yapmış kişiler çalıştırılabilmesi, otomotiv sanayinin firmalarından birisi olmalı; buna benzer, trafiğin bütün disiplinlerinin birer temsilcisi, dünya çapında araştırma yapabilen, dünya gelişimini Türkiye'ye getirebilecek uzmanlar bulunmalı. Bulunmalı ki, bu uzmanlar, kurumlar arasındaki tartışmada, bilimsel araştırma tekniklerinden de yararlanarak doğruyu ortaya koymalıdır.”

Konuşma süresini aştığı için oturum başkanı tarafından sık sık uyarılan Akın Gönen, meydana gelen kazalarda, hangi kurumun kusurlu olduğu ve bu kusurun ne oranda olduğu konulardaki fikir ayrılıklarına değinmiş ve son söz olarak da trafiğin, mutlaka, son trafik şûrasından çıkan öneri doğrultusunda, bir genel müdürlük şekline getirilmesinin zorunlu olduğunu söylemiştir.

ANAP adına söz alan Akın Gönen'den sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Yahya Şimşek kürsüye çıkmıştır. Uzun zamandır sürüncemede olan tasarının partilerin özverili çalışmaları sonunda Genel Kurula getirildiğini söyleyen Yahya Şimşek, Türkiye'nin trafik kazalarından en fazla etkilenen ülkeler arasında olduğunu, trafik kazalarında ölenlerin sayısının terör ve depremlerde ölenlerden fazla olduğunu ileri sürmüştür. Şimşek, trafik kazalarının yüzde 82'si sürücü kusuruna, yüzde 12'si yaya kusuruna, yüzde 3'ü taşıt kusuruna, geri kalan kusur da, yol ve yolcuya bağlı olarak oluştuğuna dikkat çekerek, aşırı hız, hatalı sollama, şerit ihlali,

yorgun ve alkollü araç kullanma, kapasitesinin üzerinde yük alma gibi nedenlerin trafik kazalarının oluşmasındaki başlıca etkenler olduğunu ortaya koymuştur. Araçların artmasına rağmen, yol yapımının bunu karşılamadığını dile getiren Şimşek, trafik kazalarının oluşmasında en önemli etkenin insan olduğunu, bunun da eğitimle önlenebileceğine işaret etmiş ve bu alanda yatırım yapılmasının gerektiğine vurgu yapmıştır. Yahya Şimşek, trafik kazalarını önlemek görevinin devlete düştüğünü de söylediği konuşmasında, görüşülen yasa tasarısının, bir sistem değişikliğini içermediğini, mevcut yasaya göre bir iyileştirmeyi getirdiğini ortaya koymuş ve sistemin değişmesi, yetkilerin tamamıyla, yerel yönetimlere verilmesiyle mümkün olabileceğini ileri sürmüştür. Şimşek, tasarının vatandaşlar için bazı bürokratik rahatlıklar getirdiğine de dikkat çekerek, çıkacak olan yasaya öncelikle parlamenterlerin uymasının gerekli olduğunu değinmiş ve sözü ilk yardım istasyonlarının kurulmasına getirmiştir. CHP sözcüsü Yahya Şimşek, büyük şehirlerdeki park yeri sorununa da vurgu yaptıktan sonra, kaza yapan otobüs firmalarının isimlerinin açıklanmasının yararlı olduğunu savunmuş ve seçim bölgesi olan Bursa'nın çevre yolunun tamamlanmasının önemini belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına son sözü DYP Grubu adına Muş Milletvekili Necmettin Dede yapmıştır. Sanayileşme, hızlı kentleşme ve sosyal refahın artması gibi etkenlerin insanların trafikle daha fazla yaşamasına yol açtığını öne süren Necmettin Dede, trafik kazalarının en önemli nedeninin altyapı eksikliği olduğunu öne sürmüştür. Dede, yük ve yolcu taşımacılığının büyük bir kısmının karayollarında yapıldığına dikkat çekerek, meydana gelen trafik kazalarında çok sayıda insanın öldüğüne vurgu yapmış ve kazaların yüzde 68'in sürücü hatasından, yüzde 27'sinin yaya hatasından, yüzde 3'nün yollardan, yüzde 2'sinin ise taşıtlardan meydana geldiğini istatistiksel olarak açıklamıştır.⁸⁷

⁸⁷ Necmettin Dede geçmişe dönük olarak da bazı bilgiler vermiştir. Buna göre; 1986 yılında 92 625 kaza meydana gelmiş, 7 315 ölü, 71 264 yaralı, 39 213 742 000 lira maddî hasar; 1987 yılında 119 207 kaza, 7 530 ölü, 80 321 yaralı, 72 167 160 000 lira maddî hasar; 1988 yılında 107 651 kaza, 6 846 ölü, 79 174 yaralı, 126 068 207 000 lira maddî hasar; 1989 yılında 103 758 kaza, 6 332 ölü, 80 013 yaralı, 190 048 425 000 lira maddî hasar; 1990 yılında 115 295 kaza, 6 286 ölü, 87 693 yaralı, 328 017 281 000 lira maddî hasar; 1991 yılında 142 145 kaza, 6 231 ölü, 90 520 yaralı, 606 474 453 000 lira maddî hasar; 1992 yılında 171 741 kaza, 6 241 ölü, 94 824 yaralı, 1 162 058 830 000 lira maddî hasar; 1993 yılında 208 823 kaza, 6 457 ölü, 104 330 yaralı, 2 271 308 469 000 lira maddî hasar; 1994 yılında 233 803 kazada; 5 942 kişi ölmüş, 104 717 kişi yaralanmış, 4 790 854 586 000 liralık bir maddî hasar meydana gelmiştir. 1995 yılında 279 663 kazada; 6 004 kişi ölmüş, 114 319 kişi yaralanmış, 9 917 246 068 000 liralık bir maddî hasar meydana gelmiştir. Yine 1996 yılının ilk sekiz ayında, ağustos ayı sonu itibarıyla, 215 545 kaza sonucunda; 3 444 kişi ölmüş, 72 178 kişi yaralanmış ve 12 trilyonu aşan maddî hasar meydana gelmiştir.

Söz konusu tasarıda trafik kazalarının önlenmesinde ana unsur olarak düşünülen eğitim, altyapı, denetim ve bunun sonucu olarak cezaların etkinliği ve caydırıcılığını artırıcı hususların dikkate alındığını öne süren Necmettin Dede, karayolu güvenliği konusunda hedefleri tespit etmek, kararları almak, gerekli mevzuat ve projeleri hazırlamak ve bu alandaki hedeflerin uygulanması amacıyla Başbakanın başkanlığında Adalet, İçişleri, Millî Eğitim, Bayındırlık ve İskân, Sağlık ve Ulaştırma bakanlarıyla Başbakanlık ve Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlarından oluşan karayolu güvenliği yüksek kurulunun kurulmasının uygun görüldüğünü de sözlerine eklemiştir. Dede söz konusu bu kurulun, alt kurulu niteliğini taşıyan yüksek kurulda yer alan bakanlıkların, en az daire başkanı seviyesinde, üniversite, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu, Türkiye Trafik Kazalarını Önleme Derneği, Trafik Kazaları Yardım Vakfı ve Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği temsilcilerinden oluşan Trafik Güvenliği Kurulunun da oluşturulduğuna konuşmasında yer vermiş ve ayrıca polisin yetki alanı dışında kalan kırsal alanda trafiğin düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla, jandarma teşkilatının görevli ve yetkili kılındığını açıklamıştır.

Tasarıyla Sağlık Bakanlığına, Milli Eğitim Bakanlığına da görevler yüklendiğine değinen Necmettin Dede araç alım satımındaki değişiklikleri şu şekilde ortaya koymuştur: *“Araç alım satımlarında, alan ve satan şahısların mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla araç satış düzenlemesinin, düzenlendiği tarih itibarıyla önceki malikin vergi kaydının kapatılarak son malikin vergi mükellefi olarak kayda alınması esası getirilmiştir. Diğer taraftan, satışı yapılmış ve alıcılar üzerine tescili yapılmamış araçların eski sahiplerinin, noter satışı senediyle bir yıl içinde müracaatları halinde trafik ve vergi kayıtlarının resmen alıcısı adına yapılması esası getirilmiştir.”*

Necmettin Dede yürürlükteki yasada yapılan bu değişikliklerle de, sürücü belgesi almadan karayolunda araç kullanımına ve bu yüzden meydana gelen trafik kazalarına mani olmak amacıyla para cezalarının yerine hapis cezasının getirildiğini ifade ettiği konuşmasında, sürücülerin ikametgâhlarını tespit etmek, yetkililerce yazılan trafik cezalarının takip ve tahsiline imkân sağlamak, ceza puanını dolduran sürücülerin belgelerini geri almak, sürücü belgelerini Avrupa Birliği standartlarına uydurmak amacıyla, her dört yılda bir değiştirilmesi zorunluluğunun getirildiğini de sözlerine eklemiştir. Yine yürürlükteki yasada yapılan diğer bir değişiklikle, kamyon sürme yaşının sürücülerde 18 yaşından 22 yaşına çıkarılması öngörüldüğünü söyleyen Dede, *“Yönetmelikle belirtilen miktarın üzerinde alkollü olarak araç kullandığı tespit edilen sürücülerin, birinci defa 3 ay, ikinci defa da 1 yıl süreyle sürücü belgeleri ellerinden alınıp, üçüncü defa tekrarı halinde, bu sürücüler 1 ay hapsedilir”* şeklinde bir hükmün de getirildiğini ifade etmiştir. Necmettin Dede söz konusu tasarinın getirdiklerini sıralarken, *“sürücü ve yolcuların toplu taşıma araçlarında sigara içemeyecekleri, cep ve araç telefonlarını*

kullanarak araç süremeyecekleri" hükmünün ve "Kamu kurum ve kuruluşlarıyla işletmelerin yük nakli yaptırdıkları araçlara azamî toplam ağırlıklarının üzerinde yük veremeyecekleri" hükmünün getirildiği bilgisini de vermiştir.

Necmettin Dede son derece ayrıntılı olarak yaptığı konuşmasında, karayolu üzerinde başıboş bırakılan hayvanların, ölüm, yaralanma veya maddî hasarlı trafik kazasına neden olmalarını önlemek amacıyla hayvan sahipleri hakkında yasal düzenlemeye gidildiğine; bir motorlu aracın işletilmesi, bir kimsenin ölümü veya yaralanmasına neden olması durumunda, motorlu aracın işleteni ile birlikte motorlu aracın bir firma adı altında veya firma tarafından kesilen bilet ile işletilmesi halinde motorlu aracın işleteni ile birlikte bağlı olduğu firmanın da müştereken ve müteselsilen doğan zararlardan sorumlu tutulmasının getirildiğine açıklamalarında yer vermiştir. Zorunlu malî sorumluluk sigortasının zorunluluğunun yanı sıra Türkiye Sigortalar Bilgi Merkezi kurulmasına dair yeni düzenlemeler yapıldığına da dikkat çeken Muş Milletvekili Necmettin Dede, ceza puanı uygulaması hakkında bilgi vermiş ve ayrıca ulusal, bölgesel ve yerel radyo ve televizyonlarla, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından trafik eğitimiyle ilgili yapılan düzenlemelere değinmiştir. Dede, Ticarî Taşıt Kullanma Belgesi alınması zorunluluğuna yer verdiği konuşmasında, trafik para cezalarının da, her takvim yılı başında geçerli olmak üzere Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tespit edilen yeniden değerlendirme oranında artırılabileceğinin öngörüldüğünü ifade etmiştir. Necmettin Dede, tasarıyla ilgili yapmış olduğu açıklamalarda, Karayolunda yolcu taşımacılığı yapan otobüs ve benzeri taşıtların karışmış olduğu ölümlü trafik kazaları sonuçları, kusurlu araç veya araçları kullanan sürücüler ve araca ait plaka numaralarıyla birlikte, otobüs firmalarının unvanı, televizyon ve basın organları aracılığıyla, kamuoyuna görüntülü ve yazılı olarak kusur oranlarından söz etmeksizin ilan edileceği hükmünün getirildiğini de ortaya koymuştur.

Tasarının fahrî trafik müfettişlikle ilgili hükmüne de değinen Dede, Emniyet Genel Müdürlüğünün bünyesinde Trafik Daire Başkanlığı kaldırılarak, üç yeni daire başkanlığı kurulması amaçlandığını da belirtmiş, sürücü belgelerinin verilme işlemlerinin -emniyet mensuplarının sürücü belgeleri dışında- tamamen Millî Eğitim Bakanlığına devredildiğini açıklamıştır. Eski bir trafik görevlisi olan Necmettin Dede konuşmasını; *"Ülkemizde büyük oranda can kaybının sebebi, millî servetimizin heba olmasının nedeni ve öncelikli toplumsal mesele haline gelen trafik sorununu azaltmaya ve çözmeye matuf hazırlanan bu tasarımı, Yüce Meclisin tensiplerine arz eder, sözlerime son verirken, ülkemizin tüm insanlarını tehdit eden trafik canavarı konusunda arz ettiğim bilgileri dinlemenizden ötürü, şahsım ve Partim adına, hepinizi saygıyla selamlarım"* şeklindeki sözlerle tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanması geçilmiştir. İlk olarak DSP Kütahya Milletvekili Emin Karaa söz almış ve Türkiye'nin trafik kazalarında yaralanma ve ölüm sayıları

açısından, tüm Avrupa ülkeleri sıralamasında birinci olduğunu ve bu durumdan kurtarılması gerektiğini dile getirmiştir. Tasarıda yer alan, karayolları güvenliği yüksek kurulu oluşturmak; trafik araştırma merkezi kurmak; kırsal kesimde eğitilmiş jandarma personelinden yararlanmak; trafik eğitimini tek elde toplayarak, Millî Eğitim Bakanlığına vermek gibi hükümleri olumlu bulduğunu açıklayan Emin Karaa, ancak asıl olarak Türkiye'nin ulaşım politikasının ciddi biçimde gözden geçirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Karaa, kendisinden önce konuşan milletvekilleri gibi, demiryollarının ihmal edilmesinden duyduğu rahatsızlığı belirttiği konuşmasında, denizyollarının da yeterince kullanılmadığını, bütün yük ve yolcu taşımacılığını karayollarına kaydırıldığını ileri sürmüştür.

Demiryolunun ihmal edilmesinin tarihçesine değinirken *“Türkiye'nin, demiryolu ulaşımını bu kadar gözardı etmesinin nedenlerinden biri ve belki de en önemlisi, 1951 yılında ABD tarafından yaptırılarak Türk Hükümetine verilen "Türkiye'nin Ekonomisi ve Kalkınma Programı" adlı, Amerikalı James Baker başkanlığındaki uzmanların hazırladığı bir rapordur. Bu rapor, kalkınmada önceliğin tarıma verilmesinin gerektiğini, ağır makine ve metal işleme konusunda yatırım yapılmamasını öngörmektedir. Dahası, raporun 125 inci sayfasından başlayarak, Amerika Birleşik Devletlerinin, Türkiye'de karayolu yapımı yasasını nasıl desteklediğinin ve demiryolu yapımından vazgeçilmesi gerektiğinin anlatılmakta olmasıdır. Böylece, daha o yıllardan bugüne Türkiye, demiryolu ulaşımını o kadar ihmal etmiştir ki, örneğin, yüzölçümü ülkemizin yarısından da az olan İngiltere'de demiryolu uzunluğu 16 500 kilometre, Almanya'da 26 400 kilometre, küçük İtalya'da 16 bin kilometre, Fransa'da 32 500 kilometre iken, ülkemizdeki demiryolu uzunluğu 10 400 kilometrede kalmıştır. Kaldı ki, bu Avrupa ülkeleri, demiryolları yatırımlarını, bugünün taşımacılığına dahi cevap verecek şekilde geçen yüzyılda tamamlamışlardır”* şeklinde açıklamalar yapan Emin Karaa, Türkiye’de tam tersi olarak karayolunun 60 bin kilometreye, araç sayısının da 1995 yılı sonu rakamlarıyla 6,5 milyona ulaştığına dikkat çekmiştir. Karaa, kamyon sayısının fazlalığının trafik kazalarının önemli nedenlerinden biri olduğunu ifade ettikten sonra, tekrar sözü demiryollarına getirmiş ve bu tür taşımacılığın güvenli olduğu kadar, ucuz da olduğunu rakamlarla ortaya koymuştur. Emin Karaa, ulaşım konusunda gerçekçi bir devlet politikası oluşturmanın zorunlu olduğunu vurgulayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Şahsı adına konuşma diğer bir isim ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney olmuştur. Türkiye’de günde ortalama olarak 26 kişinin hayatını kaybettiğini ifade eden Ülkü Güney, söz konusu yasanın çıkması için hükümetlerin ve bütün partilerin çaba sarf ettiklerini dile getirmeyi de ihmal etmemiştir. Yasanın çıkarılması kadar, uygulanmasının da önemli olduğunu söyleyen Güney, trafik kazalarının önlenmesinde en önemli etkenin eğitim olduğunu ve bunun da tasarıda dikkate alındığını dile getirmiştir. Ülkü Güney,

tasarıda yer alan üniversite ve yüksekokullar ile lise dengi okullarda zorunlu trafik, ilk yardım, motor derslerinden başarılı olanların, sürücü kurslarında bu derslerden muaf tutulmalarına da değinerek, başarılı sürücü ve polislerin ödüllendirilmesiyle bazı polis okullarının sadece trafik konusunda eğitim verecekleri uygulamalarına olumlu baktığını açıklamıştır. Trafik cezalarının günün koşullarına uygun hale getirilmesinin zorunlu olduğuna da vurgu yapan Güney, tasarıyla Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında koordinasyonun kurulan Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu yoluyla sağlanacağını, yine yeni oluşturulan Karayolu Trafik Güvenliği Kurulunu da buna katkı sağlayacağını iddia etmiştir. Ülkü Güney, kırsal bölgelerde -polislin olmadığı bölgelerde- trafik düzenlemesinin jandarmaya devrinin olumlu olduğunu söyleyerek, bu sayede hem denetimin daha sağlıklı olacağını hem de trafik kazalarına müdahalenin daha çabuk gerçekleşeceğini dile getirmiştir. Kaza yapan otobüs firmalarının teşhir edilmesine de olumlu bakan Ülkü Güney, araç kullanırken sigara içilmesinin ve telefon kullanılmasının yasaklanmasının da yararlı olduğunu sözlerine eklemiştir.

Tasarının tümü hakkındaki konuşmaların tamamlanmasından sonra maddelere geçilmiştir. **"MADDE 1. - 13.10.1983 tarih ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 3 üncü maddesinde yer alan "Sürücü" ve "İş makineleri" tanımları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye "Sürücü" tanımından sonra gelmek üzere "Şoför"; "Kamu hizmeti taşıtı" tanımından sonra gelmek üzere, aşağıdaki "Personel servis aracı", "Umum servis aracı" ve "Kamp taşıtı" tanımları eklenmiştir.**

"Sürücü: Karayolunda motorlu veya motorsuz bir aracı veya taşıtı sevk ve idare eden kişidir.

Şoför: Karayolunda, ticarî olarak tescil edilmiş bir motorlu taşıtı süren kişidir.

İş makineleri: Yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, millî savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılmayan motorlu araçlardır.

Personel servis aracı: Herhangi bir kamu kurum ve kuruluşu veya özel veya tüzelkişilerin personelinin bir akit karşılığı taşıyan şahıs veya şirketlere ait minibüs ve otobüs türündeki ticarî araçlardır. Kamu kurum ve kuruluşları ile özel ve tüzelkişilere ait araçların kendi personelinin veya yolcusunu taşıma işi bu tanımın kapsamına girmez.

Umum servis aracı: Okul taşıtları ile personel servis araçlarının birlikte değerlendirilmesidir.

Kamp taşıtı: Yük taşımada kullanılmayan; iç dizaynı tatil yapmaya uygun teçhizatlarla donatılmış, hizmet edebileceği kadar yolcu taşıyabilen motorlu taşıttır" şeklindeki 1. madde üzerinde söz isteyen ve önerge veren olmamıştır. Söz konusu madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Hemen ardından okunan 2. madde ise şöyle düzenlenmiştir: “**MADDE**
2. - Aynı Kanunun ikinci kısım başlığı ile 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İKİNCİ KISIM

Kurullar, Kuruluşlar, Komisyonlar, Görev ve Yetkileri

Görevli Kurullar ve Kuruluşlar:

Madde 4. - Karayolu güvenliği konusunda hedefleri tespit etmek, uygulatmak ve koordinasyonu sağlamak amacıyla aşağıdaki kurullar oluşturulmuştur.

a) Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu;

Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu Başbakan'ın başkanlığında, Adalet, İçişleri, Maliye, Millî Eğitim, Bayındırlık ve İskân, Sağlık, Ulaştırma, Orman Bakanları ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Bağlı Olduğu Bakan ile Jandarma Genel Komutanı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Emniyet Genel Müdürü ve Karayolları Genel Müdüründen oluşur.

Gereği halinde diğer bakanlar da Kurul'a çağrılabilir.

Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu, Trafik Hizmetleri Başkanlığınca hazırlanarak, Karayolu Trafik Güvenliği Kurulunca uygun görülen önerileri değerlendirerek karara bağlar ve kararlarının yaşama geçirilmesi için gerekli koordinasyon önlemlerini belirler.

Kurul yılda iki defa olağan, Başbakanın gerek görmesi halinde de olağanüstü olarak, gündemle toplanır.

Kurulun sekreteryası görevi Emniyet Genel Müdürlüğünce yapılır.

Kurulun çalışmasına ilişkin esas ve usuller, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

b) Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu;

Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Hizmetleri Başkanının başkanlığında, Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulu'na katılan kamu kurumlarının en az daire başkanı seviyesinde görevlileri; Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu temsilcisi ile İçişleri Bakanlığınca uygun görülen trafikle ilgili üniversite, Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, Türkiye Trafik Kazalarını Önleme Derneği ve Trafik Kazaları Yardım Vakfının birer temsilcisi ve Başkent Büyükşehir Belediye Başkanından oluşur. İhtiyaç duyulan konularda bilgilerine başvurmak üzere diğer kurum ve kuruluşlardan temsilci çağrılabilir.

Kurul ayda bir toplanır, zorunlu hallerde başkan tarafından toplantıya çağrılabilir.

Karayolu Trafik Güvenliği Kurulu, Trafik Hizmetleri Başkanlığınca Trafik hizmetlerinin çağdaş ve güvenli bir şekilde yürütülmesi amacıyla önerilen veya katılacak temsilcilerce önerilecek önlemlerin uygulanabilirliğini tartışarak karara bağlar.

Kurul katılması gereken üyelerin salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların çoğunluğu ile karar verir.

Kurulun sekreteryası görevi ilgili daire başkanlığınca yapılır.

Kurulun görev ve yetkileri şunlardır;

1. Trafikle ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanmasına ilişkin önerilerde bulunmak,

2. Trafik kazalarının azaltılmasına ilişkin önerilerde bulunmak,

3. Uygulamada görülen aksaklıkları tespit etmek,

4. Kendi görev alanına giren konularla ilgili yasal düzenlemeden kaynaklanan eksiklikleri belirlemek.

Bu Kanunla ve trafik hizmetleri konusunda diğer kanunlarla verilen görevler;

a) İçişleri Bakanlığınca,

b) Bu Kanunla yetkili kılınan diğer bakanlık, kuruluş ve belediyelerce, İçişleri Bakanlığı ile işbirliği içinde,

Yürütülür."

Söz konusu madde üzerinde ANAP Manisa Milletvekili Ekrem Pakdemirli şahıs adına söz almış ve öncelikle, oluşturulan Karayolu Güvenliği Yüksek Kurulunda, atanmışlarla seçilmişlerin bir araya getirildiğini, bunun da Anayasaya aykırılık teşkil ettiğini dile getirmiştir. *"Jandarma Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdürü ve Karayolları Genel Müdürü, oy hakkı olmaksızın burada bulunur"* şeklinde bir ifadenin yer almasının hem idarî açıdan bir tezat teşkil etmeyeceğini hem de Anayasaya uygun olacağını ifade etmiştir. Madde Ekrem Pakdemirli'nin konuşmasından sonra oylanmış ve kabul edilmiştir.

"Aynı Kanunun 5 inci maddesinin (a) bendinin birinci fıkrası ile (b) bendinin 8 numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve (b) bendine, 11 numaralı alt bent eklenmiştir.

"Bu Kanunla, Emniyet Genel Müdürlüğüne verilen görevler, Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulan Trafik Hizmetleri Başkanlığınca yürütülür. Trafik Hizmetleri Başkanlığı, Emniyet Genel Müdür Yardımcısı tarafından yürütülür. Emniyet Genel Müdürlüğünün merkez, bölge, il ve ilçe trafik zabıta kuruluşları Trafik Hizmetleri Başkanlığına bağlı olarak çalışır.

8. Sürücülerin belgelerini vermek.

11. Hasar tazminatı ödemelerini hızlandırmak amacıyla sigorta şirketlerince istenecek gerekli bilgi ve belgeleri vermek" şeklindeki 3. Maddeyle ilgili olarak oturum başkanı, ilk paragrafın, ilk fıkrasında "11 numaralı alt bent eklenmiştir" şeklindeki ifadede yer alan 11 yerine, 12'nin yazılmasını istemiş ve komisyon da bunu kabul etmiştir. Madde bu şekilde oylanmış ve kabul edilmiştir.

3. maddenin kabul edilmesinden sonra diğer maddeye geçilmiştir. **"Aynı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrası (a) bendinin birinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış, (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘b) Genel Zabıta:

Trafik zabıtasının bulunmadığı veya yeterli olmadığı yerlerde polis; polisin ve trafik teşkilatının görev alanı dışında kalan yerlerde de jandarma, trafik eğitimi almış subay veya astsubaylar gözetiminde yönetmelikte belirtilen esas ve usullere uygun olarak trafiği düzenlemeye ve trafik suçlarına el koymaya görevli ve yetkilidir’ " şeklindeki 4. maddeyle ilgili olarak söz talebinde bulunan olmamış, ancak Anavatan Partisi Grup Başkanvekili Bartın Milletvekili Zeki Çakan, Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük, Refah Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz, Demokratik Sol Parti Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Hasan Hüsamettin Özkan ve Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Önder Sav tarafından *“Görüşülmekte olan 99’a 1 inci ek sıra sayılı kanun tasarısının 4 üncü maddesinin (b) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

MADDE 4.- Aynı Kanunun 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrasının (a) bendinin birinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış, (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘b) Genel Zabıta:

Trafik zabıtasının bulunmadığı veya yeterli olmadığı yerlerde polis; polisin ve trafik teşkilatının görev alanı dışında kalan yerlerde de jandarmada trafik eğitimi almış subay veya astsubaylar, yönetmelikte belirtilen esas ve usullere uygun olarak, vali onayı ile trafiği düzenlemeye ve trafik suçlarına el koymaya görevli ve yetkilidir’ " şeklinde bir önerge verilmiştir. Önerge kabul edilmesinde sonra madde de, yapılan değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 7 nci maddesinin (j) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘j) Tescile bağlı araçların muayenelerini yapmak veya yaptırmak ve bu Kanunun 13, 14, 16, 17, 18, 35, 47/a ve 65 inci maddeleri hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında suç veya ceza tutanağı düzenlemek; 47 nci maddenin (b), (c) ve (d) bentlerinde belirtilen kural ihlallerinin tespiti halinde, durumu bir tutanakla belirlemek ve gerekli işlemin yapılması için en yakın trafik kuruluşuna teslim etmek,’ " şeklindeki 5. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının 6. maddesi ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“Aynı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin 2 ve 3 numaralı alt bentleri ile (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘2) Resmî ve özel kurslarda eğitilenlerin sınavlarını yapmak, başarılı olanlara sertifika verilmesini sağlamak,

3) Okulöncesi, okuliçi ve okuldışı trafik eğitimini düzenleyen trafik genel eğitim planı hazırlamak ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak uygulamak.

b) Sağlık Bakanlığı:

1. Karayollarında meydana gelen trafik kazaları ile ilgili ilk ve acil yardım hizmetlerini planlamak ve uygulamak,

2. Trafik kazalarında yaralananların en kısa zamanda sağlık hizmetlerinden istifadelerini temin etmek üzere, İçişleri Bakanlığı'nın uygun görüşü de alınarak karayolları üzerinde ilkyardım istasyonları kurmak, bu istasyonlara gerekli personeli, araç ve gereci sağlamak,

3. Her ilde trafik kazaları için eğitilmiş sağlık personeli ile birlikte yeteri kadar ilk ve acil yardım ambulansı bulundurmak,

4. Bu Kanunla ve mevzuatla verilen trafikle ilgili diğer görevleri yapmak.

Üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşları, acil olarak kendilerine getirilen trafik kazası geçirmiş kişilere, Sağlık Bakanlığı tarifelerini uygulamak suretiyle, vermiş oldukları hizmetlerin bedelinin tamamını yükümlü sigorta şirketlerinden tahsil ederler.

Sağlık Bakanlığı bu görevlerin yerine getirilmesi ile ilgili olarak; verilen hizmetlerin bedellerini yükümlü sigorta şirketlerinden tahsil etmek için Maliye Bakanlığının görüşünü alarak dönersermaye saymanlığı kurar. Bu amaçla dönersermaye saymanlığı tarafından tahsil edilen gelirin tamamı, bu Kanun ile Sağlık Bakanlığına verilen görevlerin yerine getirilmesinde kullanılır.

Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan harcamaların tamamı Sağlık Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesine 8 işgünü içinde yükümlü sigorta şirketlerince ödenir. Sağlık Bakanlığı Trafik Hizmetleri Döner Sermaye İşletmesinin verdiği hizmetler için uygulayacağı fiyat tarifiesi, Karayolu Trafik Güvenliği Kurulunun da uygun görüşü alınarak Sağlık Bakanlığınca belirlenir. Sigorta şirketleri, zorunlu mali sorumluluk sigortası geçerli teminat limitleri ve şartları dahilinde ödemekle yükümlü bulundukları tutarı aşan kısmı için Garanti Fonuna başvurur. Buna ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir."

Madde üzerinde ANAP Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy şahsı adına söz talebinde bulunmuştur. Üç bakanlığa verilen görevin bir yasa veya bir yaptırım şeklinde değil, âdeta bir tavsiye kararı niteliğinde olduğunu söyleyen Halil İbrahim Özsoy, maddenin sanki Sağlık Bakanlığına yeni bir yük getirmemeyi veya bu kanunun hayata geçirilmemesi için konulmuş gibi görüldüğünü öne sürmüştür. Özsoy, söz konusu maddeyle trafik kazalarından doğan can kaybının azalmayacağını dile getirerek kürsüden inmiştir.

Bu konuşmadan sonra 6. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra diğer maddenin görüşülmesine geçilmiştir. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14. maddeler de aynı şekilde herhangi bir konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.⁸⁸

⁸⁸ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

MADDE 7. - Aynı Kanunun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 12. - İl ve İlçe Trafik Komisyonları'nın kuruluşu ile görev ve yetkileri :

a) Kuruluş :

İl sınırları içinde mahalli ihtiyaç ve şartlara göre trafik düzeni ve güvenliği bakımından Yönetmelikte gösterilen konular ve esaslar çerçevesinde, illerde vali veya yardımcısının başkanlığında, belediye, emniyet, jandarma, millî eğitim, karayolları ve Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonuna bağlı ilgili odanın temsilcileri; Valilikçe uygun görülen trafik ile ilgili üniversite, oda, vakıf ve kamuya yararlı dernek veya kuruluşların birer temsilcisinden oluşan İl Trafik Komisyonu, ilçelerde kaymakamın başkanlığında, aynı kuruluşların yöneticileri veya görevlendirecekleri temsilcilerinin katıldığı İlçe Trafik Komisyonu kurulur.

Kuruldaki üniversite, vakıf ve kamuya yararlı dernek veya kuruluşların temsilcilerinin toplam sayısı 3'ü geçemez.

Kuruluşu bulunan yerler hariç, İlçe Trafik Komisyonlarına karayolları temsilcisinin katılması zorunlu değildir.

Gündem konuları vali veya kaymakamlar tarafından belirlenir.

Bu komisyonlara, oy hakkı olmaksızın görüşleri alınmak üzere, diğer kuruluş temsilcileri de çağrılabilir.

Kararlar oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.

İl Trafik Komisyonu kararları valinin onayı ile yürürlüğe girer.

İl ve İlçe Trafik Komisyonu kararlarını bütün resmî ve özel kuruluşlar uygulamakla yükümlüdür.

İlçe Trafik Komisyonu kararları, İl Trafik Komisyonunca incelenip Vali tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

b) Görev ve yetkiler :

1. İl sınırları içinde mahallî ihtiyaç ve şartlara göre trafik düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak,

2. Trafiğin düzenli bir şekilde akımını sağlamak bakımından alt yapı hizmetleri ile ilgili tedbirleri almak, trafik ile ilgili sorunları çözümlmek, bütün ülkeyi ilgilendiren Trafik Güvenliği Yüksek Kurulunun müdahalesini gerektiren hususları İçişleri Bakanlığına iletmek,

3. Karayolu taşımacılığına ait mevzuat hükümleri saklı kalmak üzere, trafik düzeni ve güvenliği yönünden belediye sınırları içinde ticarî amaçla çalıştırılacak yolcu ve yük taşıtları ile motorsuz taşıtların çalışma şekil ve şartları, çalıştırılabileceği yerler ile güzergâhlarını tespit etmek ve sayılarını belirlemek,

4. Gerçek ve tüzelkişiler ile resmî ve özel kurum ve kuruluşlara ait otopark olmaya müsait boş alan, arazi ve arsaları geçici otopark yeri olarak ilan etmek ve bunların sahiplerine veya üçüncü kişilere işletilmesi için izin vermek,

5. Bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yapmak."

MADDE 8. - Aynı Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Belediyelerce bu iznin verilmesinde, trafik güvenliği bakımından bu tesisler hakkındaki Yönetmelikte belirlenen şartların yerine getirilmesini sağlamaları ve ayrıca Karayolları Genel Müdürlüğünün yapım ve bakımından sorumlu olduğu karayolu kenarında yapılacak ve açılacak

Söz konusu maddelerin kabulünden sonra 15. maddeye geçilmiştir. **“Aynı Kanunun 35 inci maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

olanların bu yollara bağlantıları için bu Genel Müdürlüğün ilgili bölge müdürlüğünden uygun görüş almaları”.

MADDE 9. - Aynı Kanunun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“d) Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, aracın motorlu taşıtlar vergisi ile tescil plakasına yazılmış trafik para cezası borcu bulunmadığına dair belgenin ibrazı halinde araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi esas alınarak noterlerce ya da trafik şubeleri ve bürolarında yetkili memurlarca yapılır.

Bu satış, noterler ve trafik şubeleri ve bürolarında yetkili memurlarca tescil belgesine tarih konularak ve tasdik edilmek suretiyle işlenir. Ayrıca, tescil edilmiş araçların satış ve devir işlemleri noterler tarafından siciline işlenmek üzere işlemin tamamlanmasını müteakip en geç 15 iş günü içinde ilgili tescil kuruluşu ile Vergi Dairesi Müdürlüğüne bildirilir. Trafik şubeleri ve bürolarının vergi dairesi müdürlüklerine satış işlemlerini bildirmesi üzerine, intikal eden araçların vergi kayıtları, satış sözleşmesinin düzenlendiği tarih itibarıyla, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu hükümleri uyarınca önceki malikin vergi mükellefiyetine son verilir. Ayrıca, yeni malik adına vergi mükellefiyeti tesis edilir.

Tescil sürelerini geçirdiği tespit edilen araçlar trafikten men edilir. Aracın trafikten men edildiği yer tescil kuruluşunda, aracın alıcı adına tescil işlemleri yaptırılır. Bu süre içinde araçta veya taşınan yükte meydana gelecek zararlar, yeni araç sahibine aittir.”

MADDE 10. - Aynı Kanunun 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin 2 numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

2. “Özel veya tüzelkişilere ait olanlardan; tarım kesiminde kullanılanlar ziraat odalarınca, tarım kesiminde kullanılanların dışında kalan ve sanayi, bayındırlık ve diğer kesimlerde kullanılanların tescilleri, üyesi oldukları ticaret, sanayi veya ticaret ve sanayi odalarınca,”

MADDE 11. - Aynı Kanunun 26 ncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Araçların dışında bulundurulması zorunlu işaretlerden başka, araçlara; reklam, yazı, işaret, resim, şekil, sembol, ilan, flama, bayrak ve benzerlerinin takılması, yazılması, sesli ve ışıklı donanımların bulundurulması ve izin verilmesine dair esas ve usuller ile diğer hususlar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.”

Ticarî araçlarda bulundurulmasına izin verilen reklamlar için bu kurumlarca alınan reklam bedelinin % 25’i Trafik Hizmetlerini Geliştirme Fonu hesabına aktarılır. Bu madde uyarınca belirtilen fona aktarılan tutarların tamamı münhasıran trafik hizmetlerinde kullanılır.”

MADDE 12. - Aynı Kanunun 29 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Madde 29. - Araçların yapım ve kullanma bakımından karayolu yapısına ve trafik güvenliğine uyması zorunludur. Yapım safhasında, araçların Tip Onayı Yönetmeliği ile buna bağlı diğer yönetmeliklerin çıkarılmasına Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkilidir. Tip Onayı Yönetmeliği ve buna bağlı diğer yönetmelikler Bayındırlık ve İskân Bakanlığının görüşü alınarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca düzenlenir.”

MADDE 13. - Aynı Kanunun 30 uncu maddesinin 1birinci fıkrasının (a)bendine “servis freni”, ibaresinden sonra gelmek üzere “... lastikleri,” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 14. - Aynı Kanunun 34 üncü maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Bu Kanuna göre, yaptırılması zorunlu olan malî sorumluluk sigortası geçerli teminat tutarları üzerinden yaptırılmamış araçlar, muayeneye alınmazlar.”

‘Muayene istasyonlarınca alınacak ücret İçişleri, Bayındırlık ve İskân, Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları ile Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu temsilcilerince her yıl tespit ve ilan olunur. Muayene ücretinin % 10'u tahsil edildiği ayı takip eden ayın 20 sine kadar Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu hesabına aktarılır. Bu madde uyarınca belirtilen fona aktarılan tutarların tamamı münhasıran trafik hizmetlerinde kullanılır’” biçimindeki 15. madde ile ilgili olarak Niğde Milletvekili Akın Gönen yerinden şu soruyu sormuştur: *“Bugün, muayeneler Türk Standartları Enstitüsünce yapılmakta. Yetki, Karayollarının; Türk Standartları Enstitüsü muayeneyi yapıyor. Bundan sonra, bu usul değişecek mi? Komisyon Başkanından ve Sayın Bakandan bunu öğrenmek istiyorum.”* Bu soruya İçişleri Komisyonu Başkanı Konya Milletvekili M. Necati Çetinkaya şu şekilde cevap vermiştir: *“Sayın Başkan, soru, bizce de son derece olumlu; Sayın Gönen'e iştirak ediyorum ve bundan sonraki uygulamalarda -şimdi, tahmin ediyorum Sayın Bakan da aynı şekilde cevap verecekler- Türk Standartları Enstitüsü bu konuda uzmanlaşan bir birim, onun için bu kuruma devri fevkalade uygun olacaktır. Zaten şu andaki uygulama da, o şekilde yapılmaktadır.”*

Aynı soruya İçişleri Bakanı Mehmet Ağar da şu cümlelerle cevap vermiştir: *“Sayın Başkanım, Türk Standartları Enstitüsü, bahsedildiği gibi, sürekli kendini geliştiren, yenileyen bir kamu kuruluşu niteliğinde. Zaten şu anda da bu görev, büyük ölçüde bu kurum tarafından yürütülüyor, bu süreç aynı şekilde devam edecek.”* 15. madde bu kısa soru-cevaptan sonra okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 16. maddesi ise şöyle düzenlenmiştir: **“Aynı Kanunun 36 ncı maddesine ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

‘Geçerli sürücü belgesi olmadan trafiğe çıkanlara ilk tespit (1) ay, tekrarı halinde (3) ay hapis cezası verilir. 18 yaşından küçükler için bu ceza, ilk tespit (1) ay devlet hastanelerinde, trafik kazası geçirmiş olanlara 1 ay hizmet vermek suretiyle, tekrarı, halinde çocuk ıslahevlerinde 3 ay ıslah edilmek suretiyle yerine getirilir. Bu kişilerin kazaya neden olması halinde bu cezaların uygulanması diğer cezaların uygulanmasına engel teşkil etmez.’”

Maddeyle ilgili olarak herhangi önerge verilmemesine karşın, İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya maddeye açıklık getirmek amacıyla şu kısa konuşmayı yapmıştır: *“18 yaşından küçükler için bu ceza, ilk tespit (1) ay devlet hastanelerinde, trafik kazası geçirmiş olanlara 1 ay hizmet verme” konusu, öyle tahmin ediyorum ki, ilerideki günlerde başımıza bazı gaileler açabilir. O sebeple, bence, o konuda “1 ay hizmet vermek” yerine “ıslahevlerinde- aynı maddenin devamında 3 ay ıslah edilmek suretiyle deniyor- 1 ay ıslah edilmek suretiyle denilmesi gerekir; çünkü, Anayasada angarya şeklinde nitelendirilecek bir hizmet olur ki, Anayasaya da aykırılık teşkil eder. 18 yaşından küçükler için bu ceza, ilk tespit (1) ay devlet hastanelerinde, trafik kazası geçirmiş olanlara 1 ay hizmet vermek suretiyle” denilen kısmı kastediyorum.”*

Komisyon başkanının konuşmasından sonra yaşanan kısa tartışma sonrasında oturum başkanı, söz konusu maddenin " *küçüklerin 1 ay süreyle devlet hastanelerinde, trafik kazası geçirmiş olanlara hizmet...*" metnini, Anayasanın "*angarya yapılamaz*" hükmüne aykırılık gerekçesiyle çıkarılmasını isteyen Komisyonunu önerisini Genel Kurulun oylarına sunmuştur. Komisyon önerisinin kabul edilmesinden sonra madde düzeltilen şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, son bendinden önce gelmek üzere bir bent eklenmiş, (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘6. E sınıfı sürücü belgesi ile B, C ve F,

E sınıfı sürücü belgesi sahipleri D sınıfı sürücü belgesi ile sürülen araçları kullanabilmeleri için römorklu veya yarı römorklu araçlarla uygulamalı sınava tabi tutulurlar.

c) Sürücü belgelerinin geçerlilik süresi:

Sürücü belgelerinden (K) sınıfı sürücü aday belgesi altı ay geçerlidir. Diğer sürücü belgelerinin İçişleri Bakanlığınca, trafik güvenliği nedeniyle, gerekli görüldüğünde değiştirilmesi zorunludur. Ödenmemiş trafik para cezaları kanunî faiziyle birlikte tahsil edilmedikçe değiştirme işlemi yapılmaz. Geçerli bir mazeret olmaksızın altı ay içinde sürücü belgelerini değiştirmeyen sürücüler araç kullanmaktan men edilir. Değiştirme işlemleri İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte belirlenecek esas ve usullere göre yapılır” şeklindeki 17. maddeyle ilgili olarak İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya "son bendinden" ibaresini çıkarıp "son fıkrasından" ibaresinin eklenerek bir düzeltme yapılmasını istemiştir. Madde bu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 41 inci maddesinin birinci fıkrası nın (a) bendinin 2 ve 3 numaralı alt bentleri ile (b), (c) ve (e) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘2. B ve G sınıfı sürücü belgesi alacak olanların onsekiz,

3. C, D ve E sınıfı sürücü belgesi alacakların yirmiiki, (Üniversitelerin sürücü eğitimi veren Yüksekokullarından mezun olanlarda bu şart aranmaz.)

b) F, G ve H sınıfı sürücü belgesi alacakların İlkokul, A1, A2, B, C, D sınıfı sürücülerin en az Ortaokul (veya 8 yıllık temel eğitimi) ve E sınıfı sürücülerin en az Liseyi bitirmiş bulunmaları,

c) Sağlık şartları:

Sürücü belgesi alacakların, resmî ve özel sağlık kuruluşlarında İç Hastalıkları, Ortopedi, Göz, Kulak-Burun-Boğaz ve Psikiyatri uzmanları bulunan Sağlık Kurulunca, yönetmelikte belirtilen esaslara göre "Sürücü Olur" raporu almaları gerekir. Ortopedist bulunmadığı taktirde Genel

Cerrahtan, Psikiyatri Uzmanı bulunmadığı durumlarda Nörolog veya Psikologdan görüş alınarak Sağlık Kurulu kararını verir. Sağlık Kurulu raporuna bir defaya mahsus olmak üzere itiraz halinde, Sağlık Bakanlığı nihaî karar için sürücü adayını bir başka Devlet Hastanesi Sağlık Kuruluna sevk edebilir. Ancak Sağlık Kuruluşunda veya Özel Kuruluşlarda görevli tabiplerce verilen sağlık raporlarının eksik veya gerçeğe uygun olmamasının tespiti halinde, sorumlular hakkında Türk Ceza Kanununa göre işlem yapılmakla birlikte, bu tabiplerin daha sonra verecekleri raporlar da geçersiz sayılır.

e) Hükümlü olmama şartları:

Türk Ceza Kanununun 403 ve 404 üncü maddeleri ile 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun 28 ve 29 uncu maddeleri, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunun 12 nci maddesinin 3 üncü ve takip eden fıkralarındaki suçlardan hüküm giymemiş olmaları' " şeklindeki 18. maddeyle ilgili olarak CHP, DYP, RP, ANAP ve DSP Grup Başkanvekilleri tarafından; "Görüşülmekte olan (99/1) sıra sayılı 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Yasa Tasarısının 18 inci maddesinde yer alan ve yasanın 41-e bendine ilişkin hükmünün,

'Türk Ceza Kanunun 403, 404 üncü maddeleriyle 572/2-3 maddelerinden "ikiden fazla ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun 28 ve 29 uncu maddeleri, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun 12 nci maddesinin 3 üncü ve takip eden fıkralarındaki suçlardan hüküm giymemiş olmaları" şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ediyoruz şeklinde bir önerge verilmiştir.

Önergeye katılan İçişleri Komisyonu, (b) bendinin başına "öğrenim şartları" ibaresinin eklenmesini de istemiş ve önerge komisyonun da yapmış olduğu düzeltme çerçevesinde oylanarak kabul edilmiştir.

Bu arada DSP İstanbul Milletvekili Hasan Hüsamettin Özkan ve arkadaşları tarafından bir başka önerge daha verilmiştir.

"Görüşülmekte olan 2918 sayılı Yasanın 18 inci maddesinin (b) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

b) 'F, G ve H sınıfı sürücü belgesi alacakların ilkokulu, A1, A2, B, C, D ve E sınıfı sürücülerin en az ortaokulu (veya 8 yıllık temel eğitimi)' bitirmiş bulunmaları," şeklindeki önergeye DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük de imza koyacağını söyledikten sonra, söz konusu önerge de oylanarak kabul edilmiştir. 18. madde kabul edilen önergeler ve Komisyon Başkanının ifadesiyle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

18. maddenin kabul edilmesinden diğer maddenin görüşülmesine geçilmiştir. 19. madde şu şekildedir: **"Aynı Kanunun 42 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a) Sürücülerin sınavları:

Sürücü belgesi alacakların sınavları, yönetmelikteki esaslara göre Millî Eğitim Bakanlığınca sınav sorumlusu olabileceğine dair belge verilen yüksekokul mezunu ve asgarî "B" sınıfı sürücü belgesi bulunan sınav sorumluları tarafından yapılır. Oluşturulacak sınav komisyonuna trafik zabıtasından da bir kişi üye olarak katılır. Sınav sonucunda başarı gösteren sürücülere sertifikaları verilir. Bu sertifikalar, 41 inci maddedeki diğer şartlar aranarak sertifikanın alındığı yer trafik kuruluşunca sınıfına uygun sürücü belgeleri ile değiştirilmedikçe sahiplerine karayolunda araç kullanma yetkisi vermez.

Emniyet teşkilatının motorlu araç sürücüsü ihtiyacını karşılamak üzere belirli eğitim programları çerçevesinde yönetmelikte belirtilen esas ve şartlara uygun olarak, illerde emniyet müdürünün teklifi valinin onayı, merkez birimleri için ilgili daire başkanlığının teklifi Emniyet Genel Müdür Yardımcısının onayı ile emniyet teşkilatı mensuplarına sürücü belgesi verilir. Bu sınavlar Emniyet Genel Müdürlüğünün merkez ve taşra birimlerinde görevlendirilecek sınav sorumluları tarafından yapılır.’ ”

Maddeyle ilgili olarak söz talebinde bulunan olmamış, ancak yine Meclis’te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekilleri tarafından; *“Görüşülmekte olan 99’a 1 inci ek sıra sayılı kanun tasarısının 19 uncu maddesine aşağıdaki paragraf ilave edilmiştir.*

İş makinelerinin (forklift, loder, greyder, dozer, vinç vb) sürücülerinin eğitimleri ve eğitimde başarılı olanların sertifikaları, Millî Eğitim Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü veya Makine Mühendisleri Odasınca verilir. Kursların eğitim ve staj süreleri, Millî Eğitim Bakanlığınca saptanır” şeklinde bir değişiklik önergesi verilmiştir. Önergenin kabul edilmesinden sonra, madde de oylanmış ve kabul edilmiştir.

Üzerinde herhangi bir konuşma yapılmayan ve önerge verilmeyen 20. maddenin kabul edilmesinden sonra,⁸⁹ 21. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Aynı Kanunun 50 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

⁸⁹ **MADDE 20.** - Aynı Kanunun 48 inci maddesine üçüncü fıkradan sonra gelmek üzere bir fıkra eklenmiş, dördüncü fıkrası beşinci fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sürücü ve yolcular, toplu taşıma araçlarında sigara içemez. Bu araçlarda sigara içilmesi ve içirilmesi halinde, bu Kanunun Ek 3 üncü maddesi a/1 numaralı alt bendi hükümleri uygulanır."

Yönetmelik ile belirtilen miktarların üzerinde alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücülerin, birinci defada (3) ay, ikinci defada da (1) yıl süreyle sürücü belgeleri ellerinden alınır. Üçüncü defa tekrerrü halinde, bu sürücüler, (1) ay hapsolunurlar; psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesi sonrası (5) yıl geçtikten sonra uygun olanlara sürücü belgesi iade edilir. Uygun olmayanlara ise sürücü belgesi verilmez. Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesinin yapılmasına dair esas ve usuller yönetmelikte gösterilir. Alkollü olarak ölümlü ya da yaralamalı trafik kazasına neden olunması halinde kasıt unsurunun varlığı kabul edilir."

‘Şehirlerarası Karayollarında 90 km/s otoyollarda 120 km/s hızı geçmemek üzere motorlu araçların cins ve kullanma amaçlarına göre sürülebileceği en çok ve en az hız sınırları yönetmelikle belirlenir' şeklinde düzenlenen 21. maddeyle ilgili olarak, yine grup başkanvekilleri tarafından bir önerge verilmiştir. *“Görüşülmekte olan 99 sıra sayılı tasarının 21 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Gereğinin yapılmasını arz ederiz. ‘İçişleri Bakanlığı yol standartlarını dikkate alarak, yukarıda belirtilen hız sınırlarını, otomobiller için 20 kilometre-saat artırmaya yetkilidir’ ”* ifadeleriyle düzenlenen önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Kabul edilen önerge ve yapılan düzeltme sonunda; **"Aynı Kanunun 50 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve birinci fıkradan sonra gelmek üzere, aşağıdaki fıkra eklenmiştir"** biçimindeki 21. madde, bu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

22, 23 ve 24. maddeler üzerinde de herhangi konuşma yapılmamış ve önerge verilmemiştir. Maddeler okundukları biçimleriyle ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir.⁹⁰

⁹⁰ Kabul edilen maddeler şu şekilde düzenlenmiştir:

MADDE 22. - Aynı Kanunun 51 inci maddesinin ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Hız kuralını ihlal sebebiyle ceza yazılan sürücülerden, suçun işlendiği tarihten geriye doğru (1) yıl içerisinde aynı kuralı (5) defa ihlal ettiği tespit edilenlerin sürücü belgeleri (1) yıl süreyle geri alınır. Süresi sonunda psiko-teknik değerlendirmeden ve psikiyatri uzmanının muayenesinden geçirilerek sürücü belgesi almasına mani hali olmadığı anlaşılanların belgeleri iade edilir."

MADDE 23. - Aynı Kanunun 57 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 57. - Kavşaklarda aşağıdaki kurallar uygulanır.

a) Kavşağa yaklaşan sürücüler kavşaktaki şartlara uyacak şekilde yavaşlamak, dikkatli olmak, geçiş hakkı olan araçların önce geçmesine imkân vermek zorundadırlar.

b) Trafik zabıtası veya trafik işaret levhası veya ışıklı trafik işaret cihazları bulunmayan kavşaklarda;

1. Bütün sürücüler geçiş üstünlüğüne sahip olan araçlara,
2. Bütün sürücüler doğru geçmekte olan tramvaylara,
3. Doğru geçen tramvay hattı bulunan karayoluna çıkan sürücüler bu yoldan gelen araçlara,
4. Bölünmüş yola çıkan sürücüler bu yoldan geçen araçlara,
5. Talî yoldan anayola çıkan sürücüler anayoldan gelen araçlara,
6. Dönel kavşağa gelen sürücüler dönel kavşak içindeki araçlara,
7. Bir iz veya mülkten çıkan sürücüler, karayolundan gelen araçlara,

c) Kavşak kollarının trafik yoğunluğu bakımından farklı oldukları işaretlerle belirlenmemiş ise;

1. Motorsuz araç sürücüleri motorlu araçlara,
2. Motorlu araçlardan soldaki sağdan gelen araca,

Geçiş hakkını vermek zorundadırlar."

“Aynı Kanunun 65 inci maddesinin, beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Sürekli ve süreksiz olarak hammadde yükü naklettiren kamu kurum ve kuruluşları ve gerçek ve tüzelkişilere ait işletmeler, yük nakli yaptırdıkları araçların azamî toplam ağırlıklarını dikkate alarak yükleme yapmak zorundadırlar. Bu hükme aykırı hareket edenler hakkında her araç için bu Kanunun ek 3 üncü maddesinin a/5 numaralı alt bendi hükmü uygulanacağı gibi araçlar trafikten men edilir’ ” şeklindeki 25. madde üzerinde İçişleri Komisyonu tarafından maddede yer alan "sürekli ve süreksiz olarak hammadde" ifadesindeki "hammadde" kelimesi çıkarılmış ve madde, "sürekli ve süreksiz olarak yük naklettiren" şekline bürünmüştür. Komisyon tarafından yapılan düzeltme çerçevesinde oylanın madde kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 69 uncu maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir. ‘Başboş hayvan bırakma yasasına riayet etmeyerek trafik kazasına sebebiyet verenler 1 ay hapsolunurlar’ ” şeklindeki 26. maddeyle ilgili olarak ANAP İçel Milletvekili Halil Cin yerinden söz talebinde bulunmuştur. Halil Cin, öneri niteliği taşıyan konuşmasında maddede yer alan 1 aylık cezanın az olduğunu, caydırıcı olmadığını ve en az 3 ay olması gerektiğini dile getirmiştir. İçişleri Komisyonu ve İçişleri Bakanlığının da katılmasıyla bu konuşma bir önerge olarak değerlendirilmiş ve maddede öngörülen ceza 3 aya çıkarılmıştır. 26. madde bu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 73 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘Karayolunda araçların kamunun rahat ve huzurunu bozacak veya kişilere zarar verecek şekilde saygısızca sürülmesi, araçlardan bir şey atılması veya dökülmesi, cep ve araç telefonu ile benzer haberleşme cihazları ahizelerinin elle tutularak kullanılması yasaktır’ ” biçimindeki 27. maddeyle ilgili olarak Malatya Milletvekili Ayhan Fırat, yerinde yapmış olduğu konuşmada maddenin *"araç sürerken cep telefonunun kullanılması yasaktır"* diye bağlanmasının gerektiğini dile getirmiştir. Bu görüşü İçişleri Komisyonu benimsememiş, ancak Hükümet uygun bulmuştur. Öneri Hükümetin katıldığı biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Madde de öneri doğrultusunda ve yeni şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun sekizinci kısım birinci bölüm başlığı ve 85 inci maddesinin madde başlığı ile birinci fıkrası değiştirilmiş ve birinci fıkradan sonra gelmek üzere bir fıkra eklenmiş, üçüncü ve dördüncü fıkralar aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 24. - Aynı Kanunun 64 üncü maddesinin, birinci fıkrasının (a) bendinin, 1 ve 2 numaralı alt bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Yerleşim birimleri dışındaki karayollarında geceleri seyrederken, yeterince aydınlatılmamış tünellere girerken, benzeri ve yer hallerde uzağı gösteren ışıkların yakılması,

2. Geceleri, yerleşim birimleri dışında karayollarındaki karşılaşmalarda, bir aracı takip ederken, bir aracı geçerken yan yana gelinceye kadar ve yerleşim birimleri içinde, gündüzleri ise görüşü azaltan sisli, yağışlı ve benzeri havalarda yakını gösteren ışıkların yakılması,"

‘BİRİNCİ BÖLÜM

İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Firmanın Hukukî Sorumluluğu

İşleten ve araç işleticinin bağlı olduğu firmanın hukukî sorumluluğu:

Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümü veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın işleteni ile birlikte, motorlu araç bir firma adı altında veya firma tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, bağlı olduğu firma da müstereken ve müteselsilen doğan zarardan sorumlu olurlar.

Motorlu araç ölümüne sebebiyet vermiş ise, kazaya karışan aracın başkalarına devir ve temlik veya üzerinde bir hak tesisini önlemek amacıyla olaya el koyan Cumhuriyet Savcılıklarınca, aracın tescilli olduğu tescil kuruluşuna trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi için talimat verilir. Kaza anı ile Cumhuriyet Savcılığınca trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi arasında geçen süreler içinde yapılan araç tescilleri hükümsüz sayılır. Şerhin konulduğu tarihten itibaren bir ay içerisinde, şerhin kaldırıldığına veya devamına ilişkin mahkeme kararı ibraz edilmediği takdirde bu şerh hükümsüz sayılır.

İşleten ve araç işleticisi firma hâkimin takdirine göre kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletici firmanın sorumlu kılınabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara ya da kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gerekir.

İşleten ve araç işletici firma aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur" ifadeleri çerçevesinde okunan 28. madde üzerinde bir düzeltme yapma isteği gelmiştir. Oturum Başkanı Uluç Gürkan'ın Komisyona düzeltmenin maddenin okunmasından önce yapılması uyarısı tartışmalara yol açmıştır. Maddenin düzenlenmesi için oturuma ara verilmiştir.

Tasarı üzerindeki görüşmelere 2. Yasama Yılı'nın, 9. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yürütmüştür.

Oturuma, 28. maddeyle ilgili olarak Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekillerinin vermiş olduğu; "99'a 1 inci ek sıra sayılı kanun teklifinin 28 inci maddesiyle değiştirilmesi önerilen Karayolları Trafik Kanununun 85 inci maddesinin başlığı ile birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini, saygıyla arz ederiz.

"BİRİNCİ BÖLÜM

İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Hukukî Sorumluluğu

İşleten ve araç işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukukî sorumluluğu:

Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut birşeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işletmesi ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müstereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.

İşleten ve araç işleticisi teşebbüs sahibi, hâkimin takdirine göre kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı, yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda, işletici teşebbüs sahibinin sorumlu kılınabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yahut kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gerekir.

İşleten ve araç işleticisi teşebbüsün sahibi, aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur" şeklindeki önerenin görüşülmesi ile başlanmıştır.

Hükümetin ve Komisyonun katıldığı önerenin kabul edilmesinden sonra, Komisyon tarafından "Kaza anı ile Cumhuriyet Savcılığınca trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi arasında geçen süreler içinde yapılan kötü niyetli araç tescilleri..." şeklindeki ifadeye, "kötü niyetli" kelimelerini ilave edilerek, bir düzeltme isteği gelmiştir. Bu düzeltmenin yapılmasından sonra Komisyon bir düzeltme isteğinde daha bulunmuştur. Komisyon Başkanı M. Necati Çetinkaya söz konusu düzeltme isteğini şu ifadelerle dile getirmiştir: " Birinci fıkrada 'ölümü veya yaralanmasına' denildiği halde, ikinci fıkrada, bir zühul eseri olarak, 'motorlu araç ölümüne sebebiyet vermiş ise...' denilmiş, 'yaralamayı' unutmuşuz; burada da 'ölümüne veya yaralanmasına sebebiyet verme...' demek gerekiyor."

28. madde yapılan düzeltmeler doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir. Bu maddenin kabulünden sonra diğer maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 ve 39. maddeleri önerge verilemeden ve herhangi bir konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.⁹¹

⁹¹ Kabul edilen maddeler şöyledir:

MADDE 29 - Aynı Kanunun 86 ncı maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İşletenin veya Araç İşleticisi Firmanın Sorumluluktan Kurtulması veya Sorumluluğun Azaltılması:

Madde 86. - İşleten veya araç işleticisi firma kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir muchir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.

Sorumluluktan kurtulamayan işleten veya araç işleticisi firma, kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun bulunduğunu ispat ederse, hâkim, durum ve şartlara göre tazminat miktarını indirebilir."

MADDE 30. - Aynı Kanunun 87 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 87. - Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisi firmanın sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir.

Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisi firmanın sorumluluğu da genel hükümlere tabidir."

MADDE 31.- Aynı Kanunun 88 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Birden fazla kişinin sorumlu olduğu durumlarda, bunlar arasındaki ilişki bakımından zarar, olayın bütün şartları değerlendirilerek paylaştırılır. Özel durumlar ve özellikle araçların işletme tehlikeleri, zararın iç ilişkide başka türlü paylaştırılmasını haklı göstermedikçe, işletenler ve araç işleticisi firmalar kusurları oranında zarara katlanırlar."

MADDE 32.- Aynı Kanunun 89 uncu maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İşletenler veya Araç İşleticisi Firmalar Arasında Zararın Tazmini

Madde 89. - Birden çok motorlu aracın katıldığı bir kazada işletenlerden biri bedensel bir zarara uğrarsa, özel durumlar ve özellikle işletme tehlikeleri başka türlü paylaştırmayı haklı göstermedikçe, kazaya katılan araçların işletenleri ve araç işleticisi firmalar kendilerine düşen kusur oranında, zararı gidermekle yükümlüdürler.

İşletenlerden ve araç işleticisi firmalardan birine ait bir şeyin zarara uğraması halinde, zarar gören, ancak zarar veren işletenin veya araç işleticisi firmanın veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimsenin kusuru veya geçici olarak temyiz gücünü kaybetmesi veya zarar verene ait araçtaki bir bozukluk yüzünden zararın vuku bulunduğunu ispat etmesi halinde, zarar veren işleten veya işletici firma tazminatla yükümlü tutulur.

Tazminatla yükümlü olan işletenler veya işletici firmalar zarar gören işletene veya işletici firmaya karşı müteselsilen sorumludurlar."

MADDE 33. - Aynı Kanunun 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Malî Sorumluluk Sigortası Yaptırma Zorunluluğu:

Madde 91. - İşletenlerin, bu Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere malî sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.

Zorunlu malî sorumluluk sigortasına ilişkin primler peşin ödenir. Ancak, Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlık primlerin taksitler halinde tahsil edilmesine ilişkin düzenleme yapmaya yetkilidir.

Sigorta yaptırımların, sigorta şirketlerine ödeyecekleri sigorta priminin tutarı üzerinden % 5'i oranındaki miktar, sigorta şirketi tarafından tahsil edildiği ayı takip eden ayın en geç 20'sine kadar Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu hesabına yatırılır. Bu madde uyarınca belirtilen fona aktarılan tutarların tamamı münhasıran trafik hizmetlerinde kullanılır.

Sigorta şirketleri, şekli ve içeriği İçişleri Bakanlığının uygun görüşü ve Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlığın onayı ile belirlenip Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğince bastırılacak trafik sigortası pulunu, poliçe ve zeyilname ile birlikte işletenlere vermek zorundadırlar. İşletenler, zorunlu malî sorumluluk sigortasının yaptırıldığını göstermek amacıyla bu pulu araçlarının ön camına yapıştırmaya mecburdurlar.

Geçerli teminat tutarları üzerinden zorunlu malî sorumluluk sigortası bulunmayan araçlar trafikten men edilir.

Turistlere ait taşıtlarla, milletlerarası çok taraflı veya karşılıklı anlaşmalar kapsamına giren yabancı plakalı taşıtların Türkiye'de geçerli milletlerarası anlaşmalarla kabul edilmiş sigortaları yoksa, bunlar için zorunlu malî sorumluluk sigortası Türkiye sınırlarına girişleri sırasında yapılır.

Bu madde hükmüne uymayanlara bu Kanunun Ek 3 üncü maddesi a/1 alt bendi hükümleri uygulanır."

MADDE 34. - Aynı Kanunun 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"En Az Sigorta Tutarları:

Madde 93. - Zorunlu malî sorumluluk sigortası genel şartları, teminat tutarları ile tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilir ve Resmî Gazetede yayımlanır.

Tarife ve talimatların tespitinde; araç türleri; coğrafi bölge; sigorta süresi içinde herhangi bir hasar ödemesine neden olmayan işletenlerin primlerinin indirilmesi yoluyla ödüllendirilmesi, hasar ödemesine neden olan işletenlerin primlerinin yükseltilmesi yoluyla cezalandırılması ve gerekli görülen diğer hususlar dikkate alınır."

MADDE 35. - Aynı Kanunun 104 üncü maddesinin ikinci fıkrası değiştirilmiş ve maddenin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Yukarıda yazılı teşebbüs sahipleri kendilerine bırakılan motorlu araçların tümünü kapsamak üzere esasları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilecek bir zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırmaya ve denetimlerde bu sigortanın yapıldığını belgelemeye mecburdurlar.

İkinci fıkrada sözü edilen sigortayı yaptırmayan teşebbüs sahiplerinin bu işyerleri, mahallin en büyük mülkî amirince 15 güne kadar faaliyetten men edilir."

MADDE 36. - Aynı Kanunun 108 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Garanti Fonu

Madde 108. - "Bu Kanuna göre, zorunlu malî sorumluluk sigortasına tabi motorlu araçların sebep olacakları zararların, aşağıdaki durumlarda işletenin sorumluluğuna ilişkin kurallar uyarınca geçerli teminat tutarları dahilinde karşılanması amacıyla, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde bir Garanti Fonu oluşturulur.

Garanti Fonuna aşağıdaki durumlarda başvurulur :

- a) Kazayı yapan motorlu aracın tespit edilmemesi durumunda kişiye gelen bedensel zararlar için,
- b) Kazanın meydana geldiği tarihte geçerli olan teminat tutarları dahilinde zorunlu malî sorumluluk sigortasını yaptırmamış olan işletenlerin neden olduğu bedensel zararlar için,
- c) Zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacının iflası halinde sigortacının ödemekle yükümlü olduğu maddî ve bedensel zararlar için,
- d) 8 inci maddenin (b) bendi ile 107 nci maddenin son fıkrasında öngörülen durumlar için.

Kazaya sebep olan aracın işletenin sonradan bulunması halinde garanti fonu, işletene ve sigortacısına rücu edebilir; diğer durumlarda da garanti fonunun sorumlulara başvurma ve sigortacının iflas masasına katılma hakları saklıdır.

Fonun gelirleri, zorunlu malî sorumluluk sigortası için tahsil edilen toplam primlerin yüzde biri oranında sigorta şirketlerince ödenecek katılma payları ile sigorta yaptırılardan safi primlerin yüzde ikisi oranında tahsil edilecek katılma paylarından oluşur. Bakanlar Kurulu bu oranları binde beşe kadar indirmeye veya tekrar kanunî sınırlarına kadar yükseltmeye yetkilidir.

Sigorta aracılığı, sigorta yaptırılardan yukarıdaki fıkra hükmü gereğince tahsil ettikleri katılma paylarını, tahsilatı takip eden ayın 15'ine kadar ilgili sigorta şirketlerine intikal ettirirler.

Sigorta şirketleri; kendileri tarafından ödenmesi gereken bir takvim yılına ilişkin katılma paylarını takip eden yılın Şubat ayı sonuna kadar; sigorta yaptırılardan tahsil edilen katılma paylarını ise ertesi ayın sonuna kadar fon hesabına yatırır.

Fon hesabına zamanında ve tam olarak yatırılmayan katılma payları ve gecikme zamları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur. Ayrıca, sözkonusu yükümlülüğü yerine getirmeyen şirketler hakkında bu kanunun Ek 3 üncü maddesinin b/7 numaralı alt bendi hükümleri de uygulanır.

Fonun gelir ve giderleri ile işlemleri, Hazine Müsteşarlığınca her yıl denetlenir.

Garanti Fonunun kuruluşuna, işleyişine, fon varlıklarının nemalandırılmasına, fondan yapılacak ödemelere ve diğer hususlara ilişkin esaslar Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin görüşü alınarak, Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 37. - Aynı Kanunun 118 inci maddesinin başlığı ile ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, ikinci fıkradan sonra gelmek üzere üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralar ilave edilmiştir.

"Ceza puanı uygulaması, puanlama ve trafik kazası nedeniyle sürücü belgelerinin geri alınması:"
"Trafik suçunun işlendiği tarihten geriye doğru bir yıl içinde toplam 100 ceza puanını dolduran sürücülerin sürücü belgeleri 2 ay süre ile geri alınır ve eğitime tabi tutulurlar.

Aynı yıl içinde ikinci defa 100 puanı dolduran sürücülerin sürücü belgeleri 4 ay süre ile geri alınarak psiko-teknik değerlendirmeye ve psikiyatri uzmanının muayenesine tabi tutulurlar. Muayene sonucunda sürücülük yapmasına engel hali bulunmayanların belgeleri, süresi sonunda iade edilir.

Bir yıl içinde üç defa 100 ceza puanını dolduran sürücülerin sürücü belgeleri süresiz olarak iptal edilir.

Ölümlü sonuçlanan trafik kazalarına asli kusurlu olarak sebebiyet veren sürücülerin sürücü belgeleri ise 1 yıl süre ile geri alınır."

MADDE 38. - Aynı Kanunun 119 uncu maddesi birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sürücü belgeleri, belge alındıktan sonra bu Kanunun 41 inci maddesinin (e) bendinde yazılı suçlardan biri ile mahkûmiyet halinde süresiz geri alınır."

MADDE 39. - Aynı Kanunun 123 üncü maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Ancak, gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurs açılmayan il ve ilçelerde bu kurslar devlet tarafından açılabilir.

Bu madde hükümlerine ve yönetmelikteki şartlara uymadıkları mülki idare amirlerince görevlendirilen yetkililer veya Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından tespit edilen kursların sahiplerine olayın özelliğine göre belirlenecek süre içinde şartlara uymaları yazılı olarak bildirilir. Bu süre içinde şartların yerine getirilmemesi halinde kurs sahipleri bu Kanunun Ek 3 üncü maddesi b/6 alt bendi hükmüne göre cezalandırılırlar. Ayrıca kurs 15 günden az olmamak üzere mülki amirlerce geçici olarak kapatılır. Bu süre 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümleri uyarınca gerekli işlemler sonuçlandırılıncaya kadar uzatılır.

“Aynı Kanunun 124 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Çocuk trafik eğitim parklarının yapılma, açılma, eğitim, denetim ve çalışma esasları ile diğer hususlar İçişleri, Bayındırlık ve İskân Bakanlıklarının görüşleri alınarak Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak Yönetmelikle düzenlenir’ " şeklindeki 40. madde ile ilgili olarak ANAP İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir yerinden katkı niteliği taşıyan kısa bir konuşma yapmıştır. Maddeyi olumlu bulan Özdemir, "yönetmelikle düzenlenir" ifadesine, "ilgili belediyenin görüşü alınarak yönetmelikle düzenlenir" ifadesinin eklenmesinin uygun olacağını dile getirmiştir. Ancak bu öneri komisyon ve hükümet tarafından kabul görmemiş ve madde okunduğu biçimiyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Aynı Kanunun 125 inci maddesinin madde başlığı ile birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

"Okul, Radyo ve Televizyonlarda Trafik Eğitimi :

Millî Eğitim Bakanlığınca, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ders programlarına eğitim amacı ile zorunlu uygulamalı trafik ve ilk yardım dersleri konulur. Bu dersler için valilik ve kaymakamlıkça yükseköğrenim görmüş emniyet görevlileri görevlendirilebilir.

Üniversite ve yüksekokullar ile lise ve dengi okullarda, zorunlu trafik, ilk yardım ve motor derslerinden başarılı olanlar, sürücü kurslarında, bu derslerden Millî Eğitim Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikteki esaslara göre sınava girmek kaydıyla muaf tutulabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yayın yapan ulusal, bölgesel, yerel radyo ve televizyonlar, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin, birinci fıkrasının (p) bendi gereğince yapacakları haftalık eğitim programlarının en az 30 dakikasını trafik eğitimi ile ilgili programlara ayırmak zorundadırlar" şeklindeki 41. maddenin de kabul edilmesinden sonra, diğer maddeye geçilmiştir.

42. madde şu şekildedir: “Aynı Kanunun 129 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine, son alt bentten önce gelmek üzere bir bent eklenmiş, (b) bendinin 5 numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, 6 numaralı alt bentten sonra gelmek üzere 7, 8 ve 9 numaralı alt bentler ilave edilmiş ve 7 numaralı alt bent 10 numaralı alt bent olarak değiştirilmiş ve 10 numaralı alt bendin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

‘Sürücülerin ödüllendirilmesine,

5. Bu Kanunun 114 üncü maddesine göre tahsil edilen para cezalarının % 50'sinden,

7. Bu Kanunun 91 inci maddesine göre tahsil edilen % 5 mali sorumluluk sigortası payından,

8. 86/10553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince ticarî plaka satışlarından elde edilen % 90'lık paydan,

9. Bu Kanunun 35 inci maddesine göre tahsil edilen % 10 muayene ücreti payından."

"Fon gelirlerinin tamamı münhasıran trafik hizmetlerinde kullanılır."

Madde ile ilgili olarak İçişleri Komisyonun düzeltme isteğini başkan M. Necati Çetinkaya şu şekilde ortaya koymuştur: "...alt bentten" yerine "alt fıkradan" denilecek ve "önce gelmek üzere bir bent eklenmiş" ibaresi "önce gelmek üzere bir fıkra eklenmiş" diye düzeltilecek."Bu arada yeni bir madde niteliği taşıyan bir önerge de oturum başkanı tarafından işleme konulmamış ve madde oylanarak kabul edilmiştir.

"Aynı Kanuna aşağıdaki Ek maddeler eklenmiştir.

Ticarî Taşıt Kullanma Belgesi

EK MADDE 1. - Ticarî amaçla çalışan taksi, dolmuş, minibüs ve otobüs gibi taşıtlarla yolcu taşımacılığı; kamyon, kamyonet, triportör ve benzeri taşıtlarla yük taşımacılığı yapmak isteyen sürücülerin 'Ticarî Taşıt Kullanma Belgesi'ne sahip olmaları zorunludur.

Ancak, bu kanunun yayımı tarihinden sonra, B, C, D ve E sınıfı sürücü belgelerinden herhangi birisine sahip olanlardan toplu taşıma aracı kullanacakların Ticarî Taşıt Kullanma Belgesi almak için yapacakları müracaatlarda en az lise veya dengi okul mezunu olmaları şartı aranır.

Bu belgeye sahip olmayan sürücüler ticarî amaçla yolcu ve yük taşımacılığı yapamaz.

Ticarî taşıt kullanma belgesi alacak sürücülerin eğitimi ve belge almaya hak kazananlara belge verilme işlemleri Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu'na bağlı meslek odaları tarafından yapılır ve bu işlemler o ilde bulunan en üst esnaf birliği kuruluşu tarafından denetlenir. Eğitime tabi tutulan sürücülerin eğitim aldıkları tarih ve isim listeleri mahallin trafik tescil şube veya bürolarına gönderilir.

Ticarî taşıt kullanma belgesi uygulamasına ilişkin diğer esas ve usuller Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikte belirtilir.

Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler hakkında bu Kanunun Ek 3 üncü maddesinin a/4 numaralı alt bendi hükmü uygulanır. Sürücü aynı zamanda araç sahibi değilse tescil plakasına da aynı miktar için trafik ceza tutanağı düzenlenir. Ayrıca bu araçlar ilk tespitte 7 gün, ikinci tespitte 15 gün, üçüncü tespitte 30 gün süreyle trafikten men edilir.

Ayrıca bu madde hükümlerine ve yönetmelikte belirtilen esas ve usullere aykırı olarak belge düzenleyenler ve verenler Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılırlar" şeklindeki 43. madde ile ilgili olarak

İçişleri Bakanı Mehmet Ağar açıklama yapma gereği duymuş; “*Daha önceki maddelerde bu ‘lise veya dengi okul mezunu şartı aranır’ zaten değiştirildi. Bu maddede de bunu gözden uzak tutmayalım. O değişikliği yapmak gereği var’* ” şeklinde ifadelerle yer vermiştir.

İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya’nın da katkısından sonra, Oturum Başkanı Uluç Gürkan maddede "en az ortaokul" veya "8 yıllık temel eğitim" biçiminde bir düzeltmenin yapılacağını açıklamıştır.

43. madde kapsamındaki Ek madde 1’in oylanarak kabul edilmesinden sonra, ek madde 2’ye geçilmiştir. Bu madde “**Araçların Tescil Edildikleri Amacın Dışında Kullanılması**

EK MADDE 2. - Araçların motorlu araç tescil ve trafik belgesinde gösterilen maksadın dışında kullananlar ile sürülmesine izin veren araç sahipleri hakkında bu Kanunun Ek 3 üncü maddesinin a/4 numaralı alt bendi hükmü uygulanır.

Ayrıca araç 15 gün süre ile trafikten men edilir” şeklinde düzenlenmiş ve okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Trafik Suçlarına İlişkin Cezalarla ilgili olan 3. ek madde ise şöyle düzenlenmiştir: “**EK MADDE 3. - 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun aşağıda belirtilen maddelerinde yer alan fiilleri işleyenler hakkında karşılarında gösterilen tutar kadar para cezası veya hafif hapis cezası uygulanır.**

Her takvim yılı başından geçerli olmak üzere önceki yılda uygulanan mutlak ceza tutarları, o yıl için Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca tespit ve ilan olunan yeniden değerlendirme oranında artırılır.

Bu suretle hesaplanacak ceza tutarlarında, 100 000 lira kesirleri dikkate alınmaz.

a) Para Cezaları:

1. Aynı Kanunun 23, 26/1, 26/2, 30/a, 31/a, 32, 34, 37, 47/d, 48/3, 49/3 (sürücüye), 52/a, 52/b, 52/c, 52/d, 53/a, 53/b, 53/c, 53/d, 55, 56/a, 56/b, 56/c, 56/d, 56/e, 57/a, 57/b, 57/c, 58, 59/1, 59/2, 59/3, 60, 61, 62, 64/a-1, 64/a-3, 64/b-1, 64/b-2, 64/b-3, 64/b-4, 64/b-5, 64/b-6, 65/1-a, 67, 68/a-1, 68/a-2 68/a-3, 68/b-1, 68/b-2, 68/b-3, 68/c, 69/1, 71, 72, 73, 77/c, 78, 79, 91 ve 94 üncü maddelerindeki idarî para cezaları 1 800 000 TL.,

2. Aynı Kanunun 20/a-1, 20/e, 25, 28, 30/b, 39/a, 39/b, 44/a, 44/b, 46/a, 46/b, 46/c, 46/d, 46/e, 46/2, 47/a, 47/b, 47/c, 49/3 (araç sahibine), 51/2-a, 54/a, 54/b, 59/4, 64/a-2, 65/1-c, 65/1-f, 65/1-g, 65/1-h, 65/1-ı, 65/1-j, 66, 74, 75, 76, 77/b, 81/a, 81/c, 81/d, 81/e, 82/a, 82/b ve 82/c maddelerindeki idarî para cezaları 3 600 000 TL.,

3. Aynı Kanunun 13, 14, 31/b, 36, 48/6, 49/3 (işleten veya firmaya), 51/2-b, 63, 65/1-b, 65/1-d, 65/1-e, 70, 81/3 ve 81/b maddelerindeki idarî para cezaları 7 200 000 TL.,

4. Aynı Kanunun 21, 118/7 ve bu Kanunun Ek 1 ve Ek 2 nci maddelerine aykırı hareket edenlere 14 400 000 TL.,

5. Aynı Kanunun 16, 17 ve 18 inci maddeleri ile 65/5 maddelerindeki idarî para cezaları 72 000 000 TL.

Olarak uygulanır.

b) Yargı yetkisine giren hafif para cezaları ve hafif hapis cezaları :

1. 20/d maddesindeki hafif para cezası 28 800 000 TL.

2. 35/4 maddesindeki hafif para cezası 28 800 000 TL., aynı fiilin birinci tekrarında 36 000 000 TL., ikinci tekrarında 43 200 000 TL.,

3. 35/5 maddesindeki hafif para cezası 108 000 000 TL.,

4. 48/7 maddesindeki hafif hapis cezası altı ay, hafif para cezası 28 800 000 TL.,

5. 51/5-1 maddesindeki hafif hapis cezası altı ay, hafif para cezası 18 000 000 TL.,

6 42/b, 51/5-2, 69/2 maddelerindeki hafif hapis cezası iki ay bu maddelerdeki ve 123/4 maddesindeki hafif para cezası 18 000 000 TL.,

7. 98, 99, 101, 104 ve 108 inci maddelerindeki hafif para cezaları 108 000 000 TL.,

olarak uygulanır.

8. 31/b maddesinde sözü edilen cihazları bulundurmamayanlar veya bozuk imal edenler veya bozulmasına vasıta olanlar ve bu cihazları bilerek kullananlar, 123/5 inci maddesine aykırı hareket edenler 3 aydan 6 aya kadar hafif hapis ve 108 000 000 TL. tutarında para cezası,

9. Bu Kanundaki hükümlere göre sürücü belgeleri geçici süre ile geri alınanlardan bu süre içerisinde araç kullandığı tespit edilenler ve sürücü belgeleri iptal edildiği halde araç kullandığı tespit edilenler ile değiştirme süresi içinde sürücü belgelerini değiştirmeden araç kullananlar 7 günden 30 güne kadar hafif hapis ve 18 000 000 TL. tutarında para cezası ile cezalandırılırlar.

Yukarıdaki bentte belirtilen hapis cezalarının uygulanmasında; bu Kanun uyarınca hükmolunan cezalar tecil edilemez, hürriyeti bağlayıcı cezalar 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı para cezasına ve tedbirlere çevrilemez, failleri hakkında Türk Ceza Kanununun 119 uncu maddesi hükmü uygulanamaz.”

Madde üzerinde CHP Grubu adına Ankara Milletvekili Önder Sav söz almıştır. Önder Sav, maddede değişiklik önermek için söz almadığını, maddedeki bir hukuk faciasını dile getirmeyi amaçladığını ifade etmiştir. İçişleri Komisyonunun, böylesine teknik ve hukukî bir konuyu, Adalet Komisyonuna göndermesi ve Adalet Komisyonun da, hukuka aykırılık olup olmadığını incelemesi gerektiğini öne süren Önder Sav, bunun yapılmamasını eleştirmiştir. Önder Sav, maddenin başlığının "para cezaları" ve "hafif para cezaları" diye ayrıldığını ve doğru olan bu ayırmadaki para cezasının idarî para cezasını içerdiğini, Türk Ceza Kanununun 11 inci maddesinde "para cezası" deyiminin değil, "hafif para cezası, ağır para cezası" deyimini olduğuna dikkat çekmiş ve alt bentlerde yapılan teknik yanlışlığın düzeltilmesinin gerekli olduğunu söylemiştir.

Önder Sav'ın son derece teknik olan konuşmasında kullandığı bazı ifadeler aynen şöyledir: "Para cezaları" deyimi ile başlayan bölümde, yani elinizdeki metinde "a) Para Cezaları..." 1 inci maddede, başlayanda, dikkatle izlerse değerli arkadaşlarım, bu metinde, ikinci bentte yer alan "51/2-a, 51/2-b" kanunda yoktur; kanun metninde ikinci fıkra yoktur. Olmayanı biz ekliyoruz burada; nereye ekleyeceğiz, nasıl ekleyeceğiz onu merak ediyorum.

Ayrıca, burada "30/a, 31/a" denmiş. Kanunun maddesinde birkaç fıkra var: Birinci fıkranın (a) bendi. Gerçi, alt fıkralarda (a) ve (b) yok, kastedilen belli; ama, hukuk tekniği bakımından "31/1-a ve b bentleri" demek zorunluğu vardır; hukuk dili bunu gerektirir. Burada ciddi bir düzenleme yapacaksa, uygulayıcıların elinde yarın şaşırmayacakları bir uygulama yapacaksa, bunda bir kaçınılmazlık vardır.

Devam ediyorum yanlışlıklara: "52/a, 52/b, 52/c" denilmiş. O maddede, başka fıkralarda (a), (b), (c) yok zaten; o madde bunlarla bitiyor. "52/1" denilebilir.

"59/3" deniliyor. 59 uncu maddenin üçüncü fıkrası yok. Lütfen açıp bakarsanız, o madde iki fıkralıktır. Mevcut kanunda olmayan bir fıkraya ceza tertip ediyorsunuz.

Değerli Komisyon, 59/3 var mı; yoksa bendeki metin farklı bir metin mi, bendeki trafik kanunu ayrı bir trafik kanunu mu? Belki ben yanılabilirim, eski bir metin almış olabilirim.

Devam ediyorum: İkinci bentte, para cezalarının ikinci bendinde 51/2-a, 51/2-b var; 51 inci maddede ikinci fıkra yok.

Devam ediyorum: "48/3" denilmiş, 48 inci maddenin üçüncü fıkrası. 48 inci maddenin üçüncü fıkrasındaki "sürücü" deyimi bunu kastetmiyor. Getirilen tasarının kastettiği, 48 inci maddenin dördüncü bendidir. Eğer siz, "48/3" derseniz, muradınıza eremezsiniz, yapmak istediğiniz düzenleme yanlış bir hedefe gider.

Ayrıca, bu maddede 48 inci maddenin altıncı fıkrası yok. Olmayan bir fıkraya bir kez daha bir ceza getiriyorsunuz. 48 inci maddenin altıncı fıkrası yok. Tekrarlıyorum, zabıtlara da geçsin. Bu yanlışlığıyla geçerse, hiç olmazsa zabıtlara geçmiş, konuşulmuş olduğu anlaşılsın; ama, sanıyorum, Komisyon bu maddeyi bu haliyle yasalaştıramaz. Bu maddenin, mutlak surette, değindiğimiz hukuksal eksikliklerini gidermek zorundadır; yoksa, bu madde, bu haliyle Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçerse, yıllarını yargıç, savcı, avukat olarak, en azından hukukçu olarak geçirmiş meslektaşlarımızın da bir ayıbı olarak geçer. Ben, şahsen böyle bir ayıba katılmak istemiyorum, katılmak istemediğim için de konuşuyorum.

Ayrıca, 118 inci maddenin yedinci fıkrası. 118 inci madde de, yedi fıkralık bir madde değil, yedinci fıkra yok. Olmayan bir fıkraya külliyetli miktarda ceza getiriyorsunuz.

Elimizdeki metinde 8 ve 9 uncu bentlerle getirilen -yargı yetkisine giren hafif para cezalarıyla ilgili- düzenleme yanlıştır. "Para cezası" deniliyor. Konuşmamın girişinde söylediğim gibi, türü belirtilmemiş olan para cezası, idarî para cezasıdır. Bir idarî para cezasını yargı yetkisine giren bir yerde düzenleyemezsiniz. Orada kastedilen şey, hafif para cezasıdır. Oraya "hafif para cezası" deyimini koymak zorundasınız, koymak zorundayız. Düzenleme, ancak böyle olursa geçerlik taşır.

Önder Sav'ın bu açıklamalarına İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya şu şekilde cevap vermiştir: *Efendim, sizin söylediğiniz şekilde, biz, zaten, maddeye yeni fıkralar ilave ettik. İlave ettiğimiz için, o fıkraların sayısı o şekilde oldu. Yani "51/a" dediğimiz zaman, o fıkralar ilave edilmiş oldu.*

İkincisi: Dikkat buyuracak olursanız, para cezalarından kastımız... Zaten aşağıda belirtiyoruz; sonunda diyoruz ki "maddelerdeki idarî para cezaları." Hepsinin sonunda "idarî para cezaları" diye zikredilmiş; hepsinde "idarî para cezaları" şeklinde belirtiyoruz.

Sayın Sav, belki, o konuyu tam olarak takip edemediler. Yani, yeni fıkra ilave edildiği için fıkra sayısı değişmiştir ve o sebepten dolayı, dördüncü fıkra, belki, elinizdeki metne göre dördüncü fıkra değildir; fakat, burada fıkra ilave edildiği için, o fıkra, dördüncü fıkra olmuştur, beşinci fıkra olmuştur. Onu tavzihen açıklamak istiyorum.

İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya'nın açıklamalarından sonra Malatya Milletvekili Ayhan Fırat kürsüye çıkmıştır. Ayhan Fırat konuşmasına, Önder Sav'a katıldığını söyleyerek başlamıştır. Yedinci fıkrada "98, 99, 101, 104 ve 108 inci maddelerindeki hafif para cezaları..." denildiğini belirten Fırat, bu durumda idarî yargının hafif para cezası verdiğini, sekiz ve dokuzuncu fıkralardaki para cezalarına da "hafif para cezası" olarak düzeltilmesinin gerektiğini öne sürmüştür.

Ayhan Fırat konuşmasının diğer bölümünde ise şu açıklamaları yapmıştır: *"Şimdi, benim üzerinde durduğum konuya gelelim: Bu madde, iki tip ceza getiriyor; birisi, idarî para cezaları, diğeri, yargının vereceği para cezaları. Yargının vereceği para cezalarına hiçbir itirazım yok; ancak, idarî para cezalarına bir göz atmakta yarar var. Bu memlekette, yüzbinlerce insanımız 'şoför esnafı' tabir edilen insanlarımız, meslekleriyle uğraşıyor, akşama kadar 500 bin lira veya 1 milyon lira kazanmaya çalışıyor. Buradaki cezalar, Avrupa ülkeleri misal olarak alınmış ve oradan esinlenerek buraya konulmuştur. İtalya'da ceza 5 dolardan başlar; ama, buraya konulan en küçük ceza 10 dolar mertebesinde ve bu da, katsayıyla her yıl artırılacaktır. Demin de söylediğim gibi, onbinlerce, hatta yüzbinlerce meslek sahibi akşama kadar çalıştıktan sonra evlerine götürecek ekmek bulamayacaklar ve bu korkunç cezalar onları mağdur edecek. İnaniyorum ki, yarın, öbür gün, büyük bir tazyik altında kalacaksınız.*

Bizim, naçizane, arkadaşlarımızla birlikte verdiğimiz bir önergemiz var. Bunları makul seviyeye indirmek gerekir. Bu makul seviye de, bana göre, idarî para cezalarını, hiç değilse, buradaki miktarın yarısına indirmekle mümkündür. Hatta, daha fazla ileri gitmek isterdim; ama, Yüce Meclisten, ancak bunu yarıya indirdiğimiz zaman çıkacağı kanısında olduğum için böyle bir önerge vermiş bulunuyorum. Ben, şoför esnafı adına Yüce Meclisten rica ediyorum. Bu para cezaları son derece ağırdır, insanlarımızı büyük oranda mağdur eder, bunu, yol yakırken düzeltelim derim."

Ayhan Fırat'tan sonra Hatay Milletvekili Atila Sav söz istemiş ve tasarının ek 3. maddesinin son fıkrasında "Yukarıdaki bentte belirtilen hapis cezalarının uygulanmasında, bu kanun uyarınca hükmolunan cezalar tecil edilemez, hürriyeti bağlayıcı cezalar 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı para cezasına ve tedbirlere çevrilemez, failleri hakkında Türk Ceza Kanununun 119 uncu maddesi hükmü uygulanmaz" denildiğini, böyle bir hükmün, ceza yargıcının takdir yetkisini tümüyle ortadan kaldırdığını dile getirmiştir. Atila Sav konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır: *"Oysa, maddede belirtilen ceza hükümlerinin bir kısmı, esasen, taksirli suçlardır. Daha önce, bazı kanunlarda buna benzer tecil yasağı ve paraya çevirme yasağı hükümleri getirildi; ama, bunlar, sonradan, teoride çok ciddi eleştirilere uğradı. Bu nedenle, trafik yasasında da bu hükmün getirilmiş olmasının gereksiz olduğunu ve ceza siyaseti bakımından yargıcın takdir yetkisine yapılan bu müdahalenin yerinde olmadığını düşünüyor ve anılan fıkranın hükümden çıkarılmasını takdirlerinize sunuyorum."*

İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya'nın düzeltmeyle ilgili olarak yapmış kısa konuşmanın bazı milletvekillerini tatmin etmemesi nedeniyle başlayan tartışma sonrasında, düzeltme için birleşime 10 dakika ara verilmiştir.

Tasarı ile ilgili görüşmelere, Üçüncü Oturumda devam edilmiştir. Başkanlığını Uluç Gürkan'ın, kâtip üyeliklerini ise Zeki Ergezen ve Kazım Üstüner'in yaptığı oturum 43. madde kapsamındaki Ek Madde 3 ile ilgili görüşmelerle başlamıştır. Maddede yapılan düzeltmeyi İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya şöyle ifade etmiştir:

"a) Para Cezaları

1. Aynı Kanunun, 23, 26/1, 26/2, 30/1-a, 31/1-a, 32, 34, 37, 47/1-d, 48/4, 49/3 (sürücüye), 52/1-a,b,c,d, 53/1-a, b, c, d, 55, 56/1-a, b, c, d, e, 57/1-a, b, c, 58, 59, 60, 61, 62, 64/1-a/1,1-a/3, 64/1-b, 65/1-a, 67, 68/1-a, 68/1-b, 68/1-c, 69/1,71, 72, 73, 77/1-c, 78, 79, 91 ve 94 üncü maddelerindeki idarî para cezaları 1 800 000 TL,

2. Aynı Kanunun, 20/1-a/1, 20/1-e, 25, 28, 30/1-b, 39/1-a, 39/4b, 44/1, 46/1, 46/2, 47/1-a, b, c, 49/3 (araç sahibine), 51/2 (yüzde10'dan yüzde 50'ye kadar, yüzde 50 dahil), 54/1-a, 54/5-b, 64/1-a/2, 65/1-c, f, g, h, ı, j, 66, 74, 75, 76, 77/1-b, 81/1-a, c, d, e, 82/1-a, b, c maddelerindeki idarî para cezaları 3 600 000 TL,

3. Aynı Kanunun, 13, 14, 31/1-b, 36, 48/5, 49/3 (işleten veya firmaya), 51/2 (yüzde 50'den fazla), 63, 65/1-b, d, e, 70, 81/1-b, 81/3 maddelerindeki idarî para cezaları 7 200 000 TL,

4. Aynı Kanunun, 21, 118/7 ve bu Kanunun Ek 1 ve Ek 2 nci maddelerine aykırı hareket edenlere 14 400 000 TL idarî para cezası,

5. Aynı Kanunun, 16, 17 ve 18 inci maddeleri ile 65/5 maddesindeki idarî para cezaları 72 000 000 TL,
olarak uygulanır.

b) Yargı yetkisine giren hafif para cezaları ile hafif hapis cezaları
1. 20/1-d maddesindeki hafif para cezası 28 800 000 TL,
2. 35/5 maddesindeki hafif para cezası 28 800 000 TL, aynı fiilin birinci
tekrarında 36 000 000 TL, ikinci tekrarında 43 200 000 TL, hafif para cezası,
3. Aynen,
4. Aynen,
5. Aynen,
6. Aynen,
7. Aynen,
8. Hafif para cezası,
9. Hafif para cezası.
Sayın Başkan, bu şekilde değişiklik yapılmıştır.
Arz ederiz.

Sayın Başkan, burada bir hususu tekrar ifade etmek istiyoruz: Biraz önce tekrarladığım "3. Aynen" değil; "3. 35/6" olacak. Diğerleri aynı."

Madde ile ilgili olarak Meclis'te bulunan siyasi partilerin grup başkanvekillerinin ortaklaşa vermiş oldukları "Görüşülmekte olan 2918 sayılı Kanun Tasarısının ek 3 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

'Yukarıda belirtilen hafif para cezaları tecil edilemez' " şeklinde önerge oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yine İçel Milletvekili Turhan Güven ve arkadaşları tarafından verilen; "Görüşülmekte olan kanun tasarısının ek madde 3'te gösterilen para cezaları için maddenin sonuna "Birden ziyade verilen hafif para cezaları için Türk Ceza Kanununun 79 uncu maddesi hükümleri uygulanır" hükmünün ilave edilmesini arz ve teklif ederiz" şeklindeki önerge de oylanmış ve kabul edilmiştir. Üzerinde uzun süre tartışılan ve düzeltmeler yapılan 3. ek madde düzeltildiği biçimde ve kabul edilen önergeler çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

"Trafik Kazalarına Karışan Otobüs Firmalarının Adlarının Teşhiri" başlıklı Ek Madde 4 şu şekildedir: **"EK MADDE 4.- Karayollarında yolcu taşımacılığı yapan otobüs ve benzeri taşıtların karışmış olduğu ölümlü trafik kazası sonuçlarının; kusurlu araç veya araçları kullanan sürücü ve araca ait plaka numaraları ile birlikte otobüs firmasının unvanının, televizyon ve basın organları aracılığı ile kamuoyuna görüntülü ve yazılı olarak, kusur oranlarından söz edilmeksizin ilanı, sırrın ifşası ve Ticaret Kanunu gereğince ticarî itibarın zedelenmesi ihlali sayılmaz."**

Madde üzerinde herhangi bir önerge verilmemiş, sadece İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya şu kısa açıklamayı yapmıştır: "Sayın Başkan, şu hususta söz almak istedim: Şimdi, son satırdaki "Ticaret Kanunu gereğince" kısmını zait görüyoruz ve onu çıkarıyoruz "sırrın ifşası, ticarî itibarın zedelenmesi ihlali sayılmaz" şeklinde olacak."

Madde uyarılar doğrultusunda, Komisyonun düzelttiği biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Araçlarını ticarî amaçla kullanmak üzere tescil ettirmek isteyen araç sahipleri, yönetmelikte belirtilen şartlara uymak ve bilgi ve belgeleri sağlamak zorundadırlar” şeklindeki 5. ek maddenin de kabul edilmesinden sonra 6. ek maddeye geçilmiştir. Fahri Trafik Müfettişliğini düzenleyen Ek Madde 6 şöyledir:

“Fahri Trafik Müfettişliği:

EK MADDE 6. - Sürücülerin trafik kurallarına uyup uymadığını denetlemekle görevli yetkililere yardımcı olmak üzere en az beş yıllık (B) sınıfı sürücü belgesine sahip; Başbakanlık, Bakanlık müsteşarı, genel müdür, genel müdür yardımcısı ve daire başkanları, mülkî idare amirleri, hâkim ve savcılar, Sayıştay başdenetçi ve denetçileri, Başbakanlık, bakanlık başmüfettiş ve müfettişleri, profesör, doçent unvanlı üniversite öğretim üyeleri ile üniversite mezunu 1 inci derece kadrolarda istihdam edilen kamu görevlisi istekli kişilerden yetkili makamlarca uygun görülenlere, illerde emniyet müdürünün teklifi ve valinin onayı ile fahrî trafik müfettişliği görevi verilebilir. Eski milletvekillerinden, valiliğe başvuruda bulunanlara, valilik tarafından fahrî trafik müfettişliği görevi verilir.

Münhasıran yük ve yolcu taşımacılığı yapan ticarî araçlarda çalışan sürücülerini denetlemek üzere, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu Başkanı, Yönetim ve Denetim Kurulu üyeleri ile, il ve ilçelerde, en az 10 yıl bilfiil çalışmış meslek odası başkanı ve yönetim kurulu üyeleri arasından bir kişiye, Federasyonun teklifi üzerine illerde valinin onayı ile fahrî trafik müfettişliği görevi verilebilir.

Fahrî trafik müfettişleri; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun suç saydığı fiilleri işleyenler hakkında işlem yapılması amacıyla, Emniyet Genel Müdürlüğünce kendilerine verilen tutanağı düzenlemek ve bunları aracın tescilli olduğu trafik kuruluşuna gönderilmek üzere en geç bir hafta içerisinde herhangi bir trafik kuruluşuna teslim etmek zorundadırlar.

Fahrî trafik müfettişleri İçişleri Bakanlığının belirleyeceği esas ve usullere göre eğitime tabi tutulabilirler.

Bu hizmet fahrî ve ücretsizdir.

Görevini kötüye kullandığı tespit edilen fahrî trafik müfettişleri iki aydan altı aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılırlar. Yargılamaları tabi oldukları esaslara göre yapılır.

Ayrıca belgeleri iptal edilir.

Fahrî trafik müfettişlerinin yetki ve sorumlulukları ile diğer usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte belirlenir.”

Maddeyle ilgili olarak yine grup başkanvekilleri tarafından verilen; “2918 sayılı Kanunun ek 6 ncı maddesinin bir ve ikinci fıkralarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

‘Sürücülerin trafik kurallarına uyup uymadığını denetlemekle sorumlu olan yetkililere yardımcı olmak üzere, Karayolları Trafik Güvenliği Kurulunca önerilen ve Karayolu Trafik Güvenliği Üst Kurulunca uygun görülen kişilere valilerce fahrî trafik müfettişliği görevi verilir’’ şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından madde de kabul edilen önerge çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“EK MADDE 7. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Emniyet Genel Müdürlüğü, Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığı, Trafik Planlama ve Destek Dairesi Başkanlığı ve Trafik Eğitim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı kurulur. Yeni kurulan bu daire başkanlıkları trafik hizmetlerinden sorumlu genel müdür yardımcısına bağlı olarak görev yaparlar. Bu daire başkanlıklarına ve Kriminal Polis Laboratuvarları Daire Başkanlığı ile Trafik Araştırma Merkezine ilişkin ekli listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 14.12.1983 tarih ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli Emniyet Genel Müdürlüğü merkez teşkilatına ait (1) sayılı cetvele eklenmiş ve Trafik Dairesi Başkanlığı kadrosu iptal edilmiştir” biçimindeki Ek Madde 7 de ekli listeyile birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

Sigortalılar Bilgi Merkezi başlıklı Ek Madde 8,⁹² Ek Madde 9,⁹³ Ek Madde 10,⁹⁴ Ek Madde 11⁹⁵ ve Ek Madde 12’nin⁹⁶ kabul edilmesinden sonra 43. madde bütün ekleriyle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

⁹² Madde şu şekildedir:

“Sigortalılar Bilgi Merkezi

EK MADDE 8. - Türkiye Sigorta ve Reasürans şirketleri Birliği nezdinde, zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptıranlar ile sigorta yaptırılan araçlara ait bilgilerin tutulacağı bir bilgi merkezi oluşturulur.

Sigorta şirketlerince gönderilecek bu bilgilerin kapsamı ile gönderme sürelerine, bu bilgilerden sigorta şirketleri ile sigorta eksperlerinin yararlanmasına ve derlenecek istatistiklerin yayımlanmasına ilişkin usul ve esaslar, Hazine Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğince belirlenir.

Birlik, elde ettiği bilgileri, trafikten men edilecek araçların tespitinde kullanmak üzere İçişleri Bakanlığının emrine hazır tutar veya gerekli gördüğü birimlerine iletir.

Sigorta şirketleri, sigortasını yaptırmamış işletenleri tespit amacıyla zorunlu malî sorumluluk sigortası poliçeleri ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığınca istenilecek bilgileri vermek zorundadırlar.

Bu maddeye aykırı hareket eden sigorta şirketleri hakkında 101 inci maddedeki cezalar uygulanır.”

⁹³ Madde şöyledir:

EK MADDE 9. - Tutanakların tutulması sırasında uyulacak esas ve usuller, tarafların haklarının eşitlik ilkesine uygun şekilde korunmasını esas alan, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte düzenlenir.

⁹⁴ Madde şu şekilde düzenlenmiştir:

EK MADDE 10. - Tutanakların tutulması sırasında uyulacak esas ve usuller, tarafların haklarının eşitlik ilkesine uygun şekilde korunmasını esas alan, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte düzenlenir.

⁹⁵ Madde şöyledir:

EK MADDE 11.- Bu Kanunun 114 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç veya ceza tutanağını tanzim ile görevlendirilenlerin ika edecekleri suçlardan Türk Ceza Kanununun 181, 209, 211, 212, 228, 240 ıncı maddelerinde yazılı fiilleri yapanlar hakkında belirtilen maddelerde geçen cezalar yarı nispetinde artırılarak hükmolunur ve bu suçları işleyenlerin meslekle ilişkileri kesilir.

⁹⁶ Söz konusu madde şöyledir:

EK MADDE 12. - Otoyollarda, konaklama yerleri hariç olmak üzere, yapılacak ve açılacak yapı ve tesislerde, alkollü içki satılmasına izin verilmez.

“MADDE 44. - 4.6.1937 tarih ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 19 uncu maddesine birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

‘Bu okullardan en az biri trafik polisi yetiştirilmesi ve hizmet içi eğitimin yapılması için Karayolu Trafik Polisi Okulu olarak tahsis edilir’” şeklindeki 44. maddenin herhangi bir tartışma olmaksızın kabul edilmesinden sonra 45. maddeye geçilmiştir.

45. madde şu şekilde düzenlenmiştir. **“MADDE 45. - 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

Trafik Araştırma Merkezi

EK MADDE 22. - Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Trafik Hizmetleri Başkanına bağlı olarak, Üniversite ve trafikle ilgili gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde trafik güvenliği ile ilgili her türlü araştırmayı yapmak ve trafik kazalarını önlemek amacıyla bilimsel gelişmeleri takip ederek önerilerde bulunmakla görevli Trafik Araştırma Merkezi kurulur.

Bu Merkezde kadrolu veya sözleşmeli yeterli sayıda uzman görevlendirilir.

Trafik Araştırma Merkezinin çalışma esas ve usülleri ile diğer hususlar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak Yönetmelikte gösterilir.”

Niğde Milletvekili Akın Gönen’in söz konusu kadrolarla ilgili olarak yeterince araştırma yapıp yapılmayacağı hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Mehmet Ağar şu şekilde cevap vermiştir: *“Kurulduktan sonra ihtiyaca göre artırmayı düşünüyoruz; daha geniş boyut kazandırılması lazım. Aslında, Komisyon da bu yönde görüşlerimiz oldu; ancak, Plan ve Bütçe Komisyonunda, maalesef, ilave kadrolar isteğini arz etme imkânını bulamadım, ben dışarıdaydım o zaman. O açıdan, ileride düşündüğümüzü ifade ediyorum.”* 45. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa geçici maddeler ekleyen 46. maddede yer alan Geçici 9. madde, Geçici 10. madde, Geçici 11. madde,

194

Geçici 12. madde, Geçici 13. madde, Geçici 14. madde ve Geçici 15. maddenin kabul edilmesinden sonra⁹⁷ 46. madde, bünyesindeki geçici maddelerle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yürürlükten Kaldırılan ve Uygulanmayan Hükümleri içeren 47. madde ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“MADDE 47. - 765 sayılı Türk Ceza Kanununa 3506 sayılı Kanunla eklenen ek maddeler ile bu maddelerde değişiklik yapan diğer kanunlardaki para cezalarının hesaplanmasına ilişkin hükümler 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun suç saydığı fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz.**

⁹⁷ Bu maddeler şu şekildedir:

"GEÇİCİ MADDE 9. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce edinilmiş ve çeşitli sebeplerle tescili yapılmamış olan tarımda kullanılan lastik tekerlekli traktörler ile varsa bunlara ait römork ve yarı römorklar ile motorlu bisiklet ve motosikletlerin tescil işlemleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde tamamlanır. Bu süre gerektiğinde İçişleri Bakanlığınca bir yıla kadar uzatılabilir."

"GEÇİCİ MADDE 10. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce satışı yapılmış olan araçların trafikte ve vergi kaydında malik olarak görülen eski sahiplerinin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde noterlikçe düzenlenen satış belgesi ile trafik şube veya bürolarına müracaatları halinde, önceki malik adına olan kayıt ve tescil işlemi silinerek son malik adına kayıt ve tescil işlemi yapılır. Ayrıca bu işlem, ilgili vergi dairesine bildirilir."

"GEÇİCİ MADDE 11. - 2918 sayılı Kanunun bu Kanunla değiştirilen hükümlerinde öngörülen yönetmelikler kanunla görev verilen bakanlık veya kuruluşlarca, diğer yönetmelikler ilgili bakanlıkların görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren 6 ay içerisinde çıkarılır."

Bu Kanunun 108 inci maddesinde sözü edilen yönetmelik bu Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren 6 ay içinde yürürlüğe konulur. Bu yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar, garanti fonu uygulamasına ilişkin yürürlükte bulunan yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına devam olunur."

"GEÇİCİ MADDE 12. - Emniyet Genel Müdürlüğünün teşkilat ve kuruluşu, bu Kanunun esaslarına göre yeniden düzenleninceye ve bu düzenleme gereğince genel hükümlere göre yeni kadro tespit ve ihdas edilinceye kadar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte uygulanmakta olan mevcut kadroların kullanılmasına devam olunur."

"GEÇİCİ MADDE 13. - Bu Kanun ile yapılan yeni düzenleme sebebi ile kadro ve unvanları değişmeyenler yeni kadrolarına atanmış sayılırlar. Kadro ve görev unvanları değişenler veya kaldırılanlar yeni bir kadroya atanıncaya kadar durumlarına uygun işlerde görevlendirilirler ve eski kadrolarına ait aylık, ek gösterge ve her türlü hakları yeni görevlerinde kaldıkları süreçe şahıslarına bağlı olarak saklı tutulur."

"GEÇİCİ MADDE 14. - Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatını en geç 6 ay içinde bu Kanuna uygun hale getirir."

"GEÇİCİ MADDE 15. - Bu Kanunun yayımından başlayan ilk iki aylık sürede, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yayın yapan ulusal, bölgesel, yerel radyo ve televizyonlar, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin, birinci fıkrasının (p) bendi gereğince yapacakları haftalık eğitim programlarının en az 2 saatini bu Kanunun getirdiği değişikliklerin tanıtımına ayırmak zorundadırlar."

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunundaki eylemler için öngörülen cezalar yürürlükten kaldırılmış olup, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunundaki eylemlere bu Kanunla eklenen ek 3 üncü madde hükümleri uygulanır.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 5/b-3, 7/c ve 39/c-4, 42/c maddeleri ile 765 sayılı Türk Ceza Kanununun Ek 2 nci maddesine 3756 sayılı Kanunla eklenen ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.”

Bu maddenin kabul edilmesinden sonra diğer maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanunun 41 inci ve ek 3 üncü maddesi 1.1.1997 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 48. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 49. madde ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının tümüyle ilgili oylama öncesinde İçişleri Komisyonu Başkanı M. Necati Çetinkaya’nın nokta, virgül gibi sehven yapılan hataları düzeltme için zaman istemesi üzerine, oturum başkanı bu isteği reddetmiştir. İçişleri Bakanı Mehmet Ağar’ın; *“Sayın Başkanım, İçtüzüğü’nün 89 uncu maddesi gereğince, eğer uygun görürseniz, 20 nci maddeyle ilgili bir tekriri müzakere talebimiz olacak. ‘Kasıt unsuru’ olarak geçen bölümün ‘ağır kusur’ olarak düzeltilmesini talep edeceğiz”* şeklindeki sözlerine oturum başkanı Uluç Gürkan şu şekilde cevap vermiştir: *“Sayın Bakan, İçtüzüğü’nün 89 uncu maddesini okuyorum: ‘Tasarı veya teklifinin tümünün oylanmasından önce, belli bir maddesinin yeniden görüşülmesini gerekçeli bir önerge ile esas komisyon veya Hükümet bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Sizin, birinci fıkraya göre, bir defaya mahsus, böyle bir tekriri müzakere talep hakkınız var; ancak, bunu istemeniz halinde, ikinci fıkra gereğince, şu an görüşmelerimizi ertelemek durumunda kalırım; çünkü, ikinci fıkra da ‘Bu istem Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Genel Kurulca, görüşmesiz ve işaret oyuyla karara bağlanır.’ deniliyor. Bu bakımdan, bu konuda bir önerge vermeniz ve Danışma Kurulunun görüşünü almamız gerekir; ancak, şu anda, Danışma Kurulunun görüşünü alabilme imkânına sahip değilim.”*

Uzlaşma sağlanamaması üzerine, Danışma Kurulunun toplanabilmesi için birleşime bir kez daha ara verilmiştir. 9. Birleşiminin Dördüncü Oturumunda ilk olarak **“2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Ek Maddeler Eklenmesi ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile İzmir Milletvekili Süha Tanık’ın, Niğde Milletvekili Akın Gönen’in, Denizli Milletvekili Hilmi Develi ve 26 Arkadaşının, Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata ve 33 Arkadaşının ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş’in Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri”** tekriri müzakere talebiyle ilgili olarak Danışma Kurulu önerisi okunmuştur.

İçişleri Bakanı Mehmet Ağar imzalı tekriri müzakere gerekçesi şöyledir: *“Görüşülmekte olan tasarının, görüşülmüş bulunan 19 uncu maddesinin, tarım sektöründe kullanılan makinelerin sürücülerinin eğitimlerini de düzenlemek ve konuyu açıkta bırakmamak amacıyla; 20 nci maddesinin son fıkrasında geçen “kasıt” ibaresinin, suça orantılı ceza ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle İçtüzüğün 89 uncu maddesi uyarınca yeniden görüşülmesini arz ve teklif ederim.”*

Hükümetin söz konusu gerekçeli talebini, Danışma Kurulu uygun bulmuş ve Genel Kurula oylama için getirilmiştir. Yapılan oylama sonucunda tekriri müzakere talebini kabul edilmiş ve 19. maddeyle ilgili görüşmelere yeniden başlanmıştır. Madde üzerinde hiçbir milletvekili söz talebinde bulunmamış ve verilen önergeye geçilmiştir. Meclis’te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekilleri tarafından verilen; *“2918 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin son paragrafının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederiz.*

‘İş makinelerinin, forklift, loder, greyder, dozer, vinç v.b. sürücülerinin eğitimleri ve eğitimde başarılı olanların sertifikaları Millî Eğitim Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü veya Makine Mühendisleri Odalarınca, tarım sektöründe kullanılan iş makinelerinin (biçerdöver v.b.) eğitimleri ve eğitimde başarılı olanların sertifikaları ise Millî Eğitim Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca verilir.

Kursların eğitim ve staj süreleri Millî Eğitim Bakanlığınca saptanır’ ” şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. 19. madde de benimsenen önerge doğrultusunda yeniden oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından 20. maddenin tekriri müzakeresine geçilmiştir. Bu konuda Hükümeti temsilen İçişleri Bakanı Mehmet Ağar’ın imzasıyla verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 2918 sayılı Yasanın 20 nci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan ‘kasıt unsurunun’ ibaresi ‘ağır kusurun’ biçiminde değiştirilmiştir.*

Saygılarımızla” şeklindeki önerge kabul edilmiş ve madde de bu önergeyle yapılan değişikliğin doğrultusunda yeniden oylanmış ve kabul edilmiştir. Meclis Başkanlığına gerekli olan düzeltmelerin yapılması için yetki verilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.⁹⁸

Tasarının yasalaşmasından sonra İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, Genel Kurula hitaben teşekkür niteliği taşıyan şu konuşmayı yapmıştır: *“Sayın Başkanım, saygıdeğer milletvekillerimiz; bu yasa konusundaki gayretlerimiz, taa İçişleri Bakanlığının koridorlarında başlayıp, gerçekten yoğun bir mesai sonucunda, Komisyonumuzun başta Sayın Başkanının ve değerli üyelerinin büyük katkılarıyla ve bugün de zati âlinizin yönetiminde, Meclis Genel Kurulumuzda, hakikaten örnek bir çalışmayla -biraz evvel de ifade ettiğiniz gibi- sonuçlandı.*

⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 12. cilt, 2. Yasama Yılı, 9. Birleşim, s.142-224

Tabii, hepimizin de bildiği gibi, kanunun çıkması her şey demek değil. Ancak, ben, burada, uygulamacı arkadaşlarıma da çok büyük görevler düştüğünü ifade etmek; bunun da şuurunda olduğumuzu, Meclisimizin bize olan güvenini boşa çıkarmayacağımız konusundaki sözümü de teyiden ifade etmek istiyorum.

İnşallah, bu kanunla birlikte, temel amacımız, trafik kazalarının azalması. Bu kanunda, özellikle bu yönde dört önemli hususu; bir eğitim, bir caydırıcılık, bir denetim gibi çok önemli hususları bir arada görüyoruz ve reformist yaklaşımlar da var bunun içerisinde. Yeni kurulan kurullar vasıtasıyla, Hükümet desteği Başbakan seviyesinde sağlanmış oluyor; teknik destek var. İkinci koordinasyon kurulunda bunları görüyoruz. Bunlar da kanunun önemli hükümleri.

Böylesine, ilk defa reformist bir anlayışla, çok geniş bir katılım, büyük bir işbirliği ve konsensüs içinde oluşan bu kanun, zannediyoruz ki, Türkiye'deki temel meselelerden biri olan trafiğin çözümüne çok önemli katkılarda bulunacaktır.

Biz, teşkilatımıza gösterilen bu güvene, Yüce Meclisimizin bu güvenine layık olma endişesi ve gayreti içerisinde olacağız.

Derin saygılarımızı ve şükranlarımızı arz ediyoruz. Sağ olun.”

8- OSMANİYE İLÇESİNİN İL YAPILMASI VE BU İLE BAĞLANMAK ÜZERE ÜÇ YENİ İLÇE KURULMASI VE 190 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN EKİ CETVELLERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4200 SAYILI)

“Adana Milletvekili Halit Dağlı ve 7 Arkadaşı ile Refah Partisi Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu ve 4 Arkadaşının; Toprakkale Adıyla Bir İlçe ve Osmaniye Adıyla Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifleri; Sivas Milletvekili Muhsin Yazıcıoğlu ve 6 Arkadaşının, Adana İli Osmaniye İlçesinin İl Olması Hakkında Kanun Teklifi; Adana Milletvekili Erol Çevikçe'nin, Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ile Adana Milletvekili Uğur Aksöz ve 6 Arkadaşının, Bir İlçe ve Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere 23 Ekim 1996 tarihinde başlanmıştır. İkinci Yasama Yılı'nın, 11. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkan olarak Kamer Genç görev yaparken, Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ile İstanbul Milletvekili Mustafa Baş kâtip üye olarak bulunmuşlardır.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Parti grupları adına konuşmalar sırasında ilk sözü CHP adına Hatay Milletvekili Nihat Matkap almıştır. Nihat Matkap, Osmaniye'nin il olması için yasa teklifi veren parlamenterlere teşekkür ederek başladığı konuşmasında, Osmaniye'nin zaten geçmişte 1924–1933 yılları arasında il olduğunu hatırlatarak, Osmaniye'nin il olmasının bir lütuf değil,

gecikmiş bir hakkın iadesi olduğunu dile getirmiştir. Bu arada Osmaniye belediyesinde çalışan işçilerin yaklaşık on aydır maaş alamadıklarını ifade eden Matkap, bu sıkıntının, özellikle Hükümet tarafından giderilmesini talep ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına ikinci konuşmayı DYP adına Adana Milletvekili Veli Andaç Durak yapmıştır. Osmaniye'nin il olması yolundaki çalışmalarından dolayı bütün siyasi partileri kutlayan Veli Andaç Durak, Osmaniye ile ilgili bilgilere öncelik vermiştir. Osmaniye'nin nüfusunun 200 bin, Adana'ya uzaklığı 85 kilometre ve coğrafi açıdan da çok önemli olan bir yerleşim merkezi olduğu bilgisini veren Durak, DYP olarak Osmaniye'nin il olacağı konusunda söz verdiklerini ve bu sözü yerine getireceklerini ısrarlı bir şekilde vurgulamıştır. Zaman zaman dışarıdan müdahaleyle sözü kesilen Veli Andaç Durak, Osmaniye'nin il olması yönündeki tekliflerin ilk üçünün DYP'li milletvekilleri tarafından verildiğini, İçişleri Komisyonu ve Plan ve Bütçe Komisyonundan geçirilerek, Genel Kurula getirilen teklifin DYP'ye ait olduğunu öne sürmüş ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Durak'ın Osmaniye'nin il olması konusunda, genel olarak kendi partisi DYP'yi öne çıkarmaya çalışması, başta Anavatan Partisi olmak üzere diğer partilere mensup milletvekillerinin tepkisini çekmiştir. Kısa bir süre devam eden tartışmadan sonra ANAP Grubu adına Adana Milletvekili Uğur Aksöz konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Konuşmasını belgelere dayandıracağını ortaya koyan Uğur Aksöz, Anavatan Partisinin, Türkiye Büyük Millet Meclisine verdiği yasa teklifinin 28 Ekim 1995 tarihli olduğunu, buna karşılık diğer siyasi partilerin Osmaniye'nin il olması konusundaki yasa tekliflerinin ise 1996 yılında verildiğini öne sürmüştür. Aksöz, DYP adına konuşan Veli Andaç Durak'a cevap niteliği taşıyan konuşmasında, Osmaniye için bütün partilerin ortak hareket etmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve Osmaniye'nin il yapılmak istenmesinin bir siyasi rüşvet olmadığını, oysa Osmaniye'nin, yıllar önce, "Cebelibereket" adıyla zaten bir il olduğunu açıklamıştır. Bir haksızlığın giderildiğine de dikkat çeken Uğur Aksöz, sözü Osmaniye'ye bağlanacak olan Düziçi ve Bahçe İlçelerine getirerek, buralarda yaşayanların resmi ve özel işleri için uzak olan Adana yerine, artık son derece yakın olan Osmaniye'ye gideceklerini ifade etmiştir. Coğrafi olduğu kadar, nüfus ve vergi mükellefi sayısı açısından da Osmaniye'nin il olma özelliği taşıdığına vurgu yapan Aksöz, Anavatan Partisi'nin Siverek, Tarsus, İskenderun, Alanya, Anamur, Nazilli, Bandırma, Düzce, Akşehir, Ereğli ve Çorlu gibi ilçelerin de il yapılması yönünde çalışmalar yaptığını belirtmiştir.

ANAP adına konuşan Uğur Aksöz'den sonra Refah Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Yakup Budak söz almıştır. Osmaniye'nin il yapılması konusunda çalışmalar yapan bütün siyasi partilere teşekkür eden Yakup Budak, diğer konuşmacılar gibi, Osmaniye'nin tarihi açıdan, coğrafi açıdan, nüfus ve gelişmişlik açısından il olmayı hak ettiğini dile getirmiştir. Budak, geçmişte çok

sayıda siyasetçinin Osmaniye'ye il olma konusunda söz verdiğine ve hangi partinin daha önce teklif verdiğinin çok önemli olmadığına vurgu yaptığı konuşmasında, Osmaniye'nin il olması konusunda, 20. Dönem TBMM'nin topyekûn çalışmasının daha önemli olduğunu savunmuştur.

Gruplar adına son konuşmayı, DSP Grubu adına Adana Milletvekili Arif Sezer yapmıştır. Osmaniye'nin il olmasıyla ilgili olarak verilen teklifin ilk olarak hangi parti tarafından verildiği konusuna değinen Arif Sezer, ANAP'a hitaben 292 milletvekiline sahip olduklarında, Aksaray'ın il yapıldığı sırada, niçin Osmaniye'nin il yapılmadığını sormuştur. Sezer, bir bölge insanı olarak Osmaniye'nin zengin tarihinden örnekler verdiği ve Milli Mücadele dönemine kadar getirdiği konuşmasında, Osmaniye'nin GAP için bir başlangıç ve Güneydoğu Anadolu'ya giriş olduğunu belirterek, Osmaniye'nin il yapılması kadar, buraya yatırımın da çekilmesinin zorunlu olduğunu sözlerine eklemiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra şahıslar adına konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına konuşan ilk milletvekili ANAP İçel Milletvekili Rüştü Kazım Yücelen olmuştur. İl tasarısı ve tekliflerinin nedense hep seçim öncesinde gündeme geldiğini iddia eden Rüştü Kazım Yücelen, Osmaniye'nin il yapılmasının 3 Kasım seçimleri için bir siyasi rüşvet olmadığı görüşlerini samimi bulmadığını, sadece bu seçimlere girmeyecek tek bir siyasi parti temsilcisinin objektif bir konuşma yaptığını sözlerine eklemiştir. Osmaniye'nin il yapılmasının 3 Kasım seçimleriyle kesin olarak ilgili olduğunda ısrar eden Yücelen, kendi partisinin de aynı şekilde davrandığı şeklindeki sözler karşısında, Kilis ve Yalova'nın seçim zamanında il yapılmadığını ileri sürmüştür. Yücelen, eğer nüfus bir ölçüt ise Tarsus'un, uzaklık ölçüt ise Anamur'un, Osmanlı döneminde sancak olmak ölçüt ise Silifke ve Alanya'nın il olması gerektiğini söyledikten sonra, il sayısının arttırılmasının ilk kez ANAP iktidarı döneminde gerçekleştiğine dikkat çekmiştir. Osmaniye'nin il olmasının hayırlı olmasını dileyen Rüştü Kazım Yücelen konuşmasının son bölümünde Tarsus Belediye Başkanının kendisine şu mektubu da gönderdiğini açıklamıştır: *"Sayın milletvekilim, her seçimde vaatler verilerek unutulmaktan bıkan Tarsus halkı, yine bir seçim arifesinde Osmaniye'ye il sözü verilmesinden dolayı infial halindedir. 60 vilayetten büyük, nüfus potansiyeli açısından 22 inci sırada bulunan, tarihî, kültürel, ekonomik ve sosyal altyapısıyla il olmayı çoktan hak etmiş Tarsus'u hiçe sayarak başka yerleri il yapamazsınız. Önce Tarsus il olmalı, sonra başka ilçeler. Çünkü, hak, adalet, hukuk ve vicdan bunu gerektirir. Şayet bu ölçüleri taşıdığınızı iddia edebiliyorsanız böyle bir uygulamaya alet olmaz, Tarsus'un olmadığı hiçbir oylamaya katılmazsınız. Tarsus Belediye Başkanı"*

Şahsı adına ikinci konuşmayı CHP Sivas Milletvekili Mahmut Işık yapmıştır. Osmaniye'nin il olmasıyla ilgili teklifi ilk kez kimin verdiği yolundaki tartışmayı doğru bulmayan Mahmut Işık, bundan sonra hangi ilçelerin il yapılacağının önemli olduğunu vurgulamıştır. Divriği'ye Demokrat Parti ve

Adalet Partisi dönemlerinde il yapılması yolunda sözler verildiğini hatırlatan Işık, Doğru Yol Partisi'nin bu söze sahip çıkmasını istemiştir. Mahmut Işık büyük bölümünü kendi seçim bölgesine ayırdığı konuşmasında, Anavatan Partisi'nin de Suşehri'ne il olma sözü verdiğini dile getirmiş ve Sivas'ın bölünmesinin, idarî yapısının yeniden düzenlenmesinin, bütçe, özel idare ve özellikle coğrafi konumunun büyüklüğü açısından dikkate alınmasının zorunlu olduğunu iddia etmiştir. Işık Osmaniye'nin il olmasını kutlayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Kişisel olarak konuşan iki milletvekilinden sonra Hükümet adına Orman Bakanı ve Adana Milletvekili olan Mehmet Halit Dağlı konuşma talebinde bulunmuştur. Konuşmasına, Mayıs 1996 tarihinde, kazada ölen Osmaniye Belediye Başkanı Musa Şahin'e Allah'tan rahmet dileyerek başlayan M. Halit Dağlı, Anayasanın 126. maddesinde yer alan bir ilçenin il olabilmesi ölçütlerini sıralamış ve Osmaniye'nin bütün ölçütlere uygun olduğunu ortaya koymuştur. Dağlı, Anavatan Partisi'nin Anayasa Mahkemesine giderek yetki kanununu iptal ettirmesi yüzünden Osmaniye'nin il olmasının geciktiğini iddia ettiği konuşmasında, o tarihte il olmak içinde 127 ilçenin başvurduğunu, ilçe olmak için ise 553 başvurunun bulunduğunu dile getirmiştir. Osmaniye'nin il olmak için özlem çektiğini ifade eden M. Halit Dağlı, bunun hayırlı olmasını dileyerek sözlerine son vermiştir.

Hükümet adına konuşma yapan Orman Bakanı M. Halit Dağlı'dan sonra, son sözün milletvekiline ait olması ilkesi gereğince, Refah Partisi Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez söz almıştır. Osmaniye'nin il olmasından memnuniyet duyduğunu dile getiren Ahmet Dökülmez, Osmaniye'nin il olmasıyla ilgili bu kanun teklifinin komisyon raporunun çok az kişi tarafından okunduğunu ileri sürmüştür. Andırın'ın Osmaniye'ye bağlanmasını örtülü bir şekilde eleştiren Dökülmez, bu konuda 2. madde ile ilgili olarak bir değişiklik önergesi verdiklerini ve bunun desteklenmesini istemiştir.

Bu konuşmadan sonra ANAP Adana Milletvekili Uğur Aksöz yerinde yapmış olduğu kısa açıklamada, Orman Bakanı ve DYP Adana Milletvekili Halit Dağlı'nın *"yetki yasası iptal edilmeseydi, Osmaniye şimdiye il olurdu"* şeklindeki ifadesinin doğru olmadığını, çünkü bir ilçenin il yapılması için yetki yasasının gerekmediğini ortaya koymuştur.

Teklifin tümü üzerinde yapılan konuşmalardan sonra 1. maddeye geçilmiştir. **“Üç İlçe ve Bir İl Kurulması ile 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi**

MADDE 1. - Ekli (1) sayılı listede adları yazılı köyler bağlanmak ve merkezi Toprakkale bucak merkezi olmak üzere Adana İlinde Toprakkale adıyla,

Ekli (2) sayılı listede adları yazılı köyler bağlanmak ve merkezi Cevdetiye Belediyesi olmak üzere Adana İlinde Cevdetiye adıyla,

Ekli (3) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve merkezi Kırmıtlı Belediyesi olmak üzere Adana İlinde Kırmıtlı adıyla üç ilçe kurulmuştur” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı ANAP adına Adana Milletvekili Mustafa Küpeli yapmıştır.

Osmaniye'nin 1924–1933 yılları arasında “Cebelibereket” adıyla il olduğunu, 1933 ise “Osmaniye” adıyla ilçe olarak Adana'ya bağlandığına işaret eden Mustafa Küpeli, Erzin'in de Cebelibereket'e bağlı iken, yine aynı tarihte Adana'ya bağlandığını dile getirmiştir. Erzin'in Osmaniye'ye bağlanmasını öneren Mustafa Küpeli, Erzin'in nüfusu 29 bin, Osmaniye'ye 13 kilometre, Hatay'a ise 95 kilometre uzaklıkta olduğu bilgisini vermiştir. Küpeli Erzin'in Osmaniye'ye bağlanması yolunda vermiş olduğu önergeye destek isteyerek sözlerini tamamlamıştır.

Teklifin 1. maddesiyle ilgili olarak DSP Grubunun görüşlerini Adana Milletvekili Mehmet Büyükyılmaz ortaya koymuştur. Osmaniye'nin il olmasını, belediye başkanının bir trafik kazasındaki ölümüne bağlayan Büyükyılmaz, çevrede il olmayı bekleyen Kozan, Kadirli, Ceyhan, İskenderun ve Tarsus gibi ilçelerin bulunduğunu, buralarda herhangi bir seçim yapılmayacağı için herhangi bir girişimin yapılmadığı ifade etmiştir. Mehmet Büyükyılmaz siyasi rüşvetleri, popülist uygulamaları eleştirdiği konuşmasında, bu tür politikaların parlamentonun saygınlığına zarar getireceğini öne sürerek, bunun ülkede yaşayan insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkileyeceğini iddia etmiştir. Büyükyılmaz konuşmasına, Osmaniye'yi kutlayarak ve Kadirli'nin Osmaniye'ye bağlanmasına gönlünün elvermediğini söyleyerek son vermiştir.

Parti grupları adına söz talebi olmayınca şahıslar adına konuşmalara geçilmiştir. İlk konuşmayı BBP Adana Milletvekili Orhan Kavuncu yapmıştır. Osmaniye'nin il olmasını sağlayan iki tane iradenin bulunduğunu, bunlardan birincisinin Meclis, ikincisinin ise Osmaniye halkı olduğunu dile getiren Orhan Kavuncu, seçim rüşveti görüşüne katılmadığını açıklamıştır. Kavuncu, bundan sonra önemli olanın idari yapılanmanın nasıl gerçekleşeceği olduğunu söyleyerek, il ve ilçe yapılmasında objektif ölçütlerin belirlenmesinin gerektiğini dile getirmiştir. Toprakkale ve Cevdetiye ve Kırmıtlı'nın ilçe yapılmasına karşın, sahipsiz olan Hasanbeyli'nin ilçe yapılmamasını elleştiren Orhan Kavuncu, Bahçe, Düziçi, Nurdağı, İslâhiye ve Erzin'in Osmaniye'ye bağlanması yolunda önergelerinin bulunduğunu ve desteklenmesini istediklerini ifade etmiştir. İl olmak isteyen ilçelere çağrı yapan Kavuncu, haklı talepler için, olmayan vaatlerin peşinden koşulmamasını ve oy verilmemesini istemiştir.

Orhan Kavuncu'nun kürsüden inmesinden sonra Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanvekili Nurhan Tekinel bir açıklama yapmak için söz istemiştir. Anavatan Partisi Grubu adına konuşan Adana Milletvekili Mustafa Küpeli'nin, Erzin'in, Hatay'dan Osmaniye'ye, Osmaniye'den Hatay'a bağlanmasıyla ilgili eleştirilerde bulunduğunu dile getiren Tekinel, ANAP Hatay Milletvekili Hüseyin Yayla, Esat Bütün, Miraç Akdoğan ve 6 arkadaşının bulunduğu Plan ve Bütçe Komisyonunda, Erzin'in, önce Osmaniye'ye bağlandığını, tekrîrî müzakereyle Osmaniye'den alınarak, yeniden Hatay'a bağlandığını açıklamıştır.

Nurhan Tekinel'in Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanvekili sıfatıyla yapmış olduğu kısa açıklamadan sonra, RP Adana Milletvekili Sıtkı Cengil şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Seçim dönemlerinde Osmaniye'ye her gittiğinde il olma istekleriyle karşılaştığını ifade eden Sıtkı Cengil, Osmaniye'lilere *"Hükümetler icraat yapar, konuşmaz."* Dediğini, hükümet olduklarında şimdi bu sözü yerine getirdiklerini dile getirmiştir. Cengil, DSP adına konuşan Mehmet Büyükyılmaz'ın *"Bu bir rüşvettir, seçim rüşvetidir"* dediğini buna karşılık Osmaniye'lilerin siyasi rüşvete meydan vermeyeceklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

1. madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, önergelere geçilmiştir. Oturum Başkanı Kamer Genç, içtüzükte yapılan değişiklikle, görüşülmekte olan kanun tasarısı ve teklifinin maddeleri içinde olmayan, bir başka deyişle komisyondan geçen teklifler içinde olmayan yeni bir kanun teklifi veya tasarısı niteliğindeki önergelerin Genel Kurulda dikkate alınmayacağını kararlaştırıldığını açıklamasından sonra önergeler gündeme alınmıştır.

RP Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve DYP Grup Başkanvekili Saffet Arıkan Bedük ile arkadaşlarının vermiş olduğu; *"Görüşülmekte olan kanun teklifinin 1 inci maddesinin iki ve üçüncü fıkralarının ekli (2) ve ekli (3) sayılı listeleriyle birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz."*

Ekli (2) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve merkezi Hasanbeyli Belediyesi olmak üzere, Adana İlinde Hasanbeyli adıyla;

Ekli (3) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve merkezi Sumbas Belediyesi olmak üzere, Adana İlinde Sumbas adıyla,

Üç İlçe kurulmuştur.

2 Sayılı Liste

Hasanbeyli İlçesine Bağlı Kasaba ve Köyler

Sıra

No	Birim Adı	İlçesi	Bucağı
1.	Hasanbeyli	Bahçe	Merkez
2.	Çulhalı	Osmaniye	Kaypak
3.	Kalecik	Osmaniye	Kaypak
4.	Karayığit	Osmaniye	Kaypak
5.	Sarayova	Osmaniye	Kaypak
6.	Yanıkışla	Osmaniye	Kaypak
7.	Çolaklı	Bahçe	Merkez

3 Sayılı Liste

Sumbas İlçesine Bağlanan Kasaba ve Köyler

Sıra

No	Birim Adı	İlçesi	Bucağı
1.	Sumbas	Kadirli	Merkez
2.	Mehmetli	Kadirli	Merkez
3.	Gafarlı	Kadirli	Merkez
4.	Höyükköy	Kadirli	Merkez
5.	Armağanlı	Kadirli	Merkez
6.	Alibeyli	Kadirli	Merkez
7.	Kabayar	Kadirli	Merkez
8.	Kızılömerli	Kadirli	Merkez
9.	Reşadiye	Kadirli	Merkez
10.	Küçükçınar	Kadirli	Merkez
11.	Yazıboyu	Kadirli	Merkez
12.	Köseli	Kadirli	Merkez
13.	Akçataş	Kadirli	Merkez
14.	Hardallık	Kadirli	Merkez
15.	Çaygeçit	Kadirli	Merkez
16.	Akdam	Kadirli	Merkez
17.	Yeşilyayla	Kadirli	Merkez
18.	Esenli	Kadirli	Merkez
19.	Çiçeklidere	Kadirli	Merkez
20.	Çukurköprü	Kadirli	Merkez
21.	Akköprü	Kadirli	Merkez” şeklinde önerge

oynanmış ve kabul edilmiştir. Ardından yapılan oylamayla 1. madde kabul edilen önerge doğrultusunda kabul edilmiştir.

1. maddenin kabul edilmesinden sonra “**Ekli (4) sayılı listede adları yazılı ilçe, bucak, kasaba ve köyler bağlanmak ve Adana İline bağlı Osmaniye İlçe Merkezi merkez olmak suretiyle Osmaniye adıyla bir il kurulmuştur**” şeklindeki 2. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı ANAP Adana Milletvekili Mehmet Ali Bilici yapmıştır. Mehmet Ali Bilici de konuşmasının başında, Osmaniye’nin geçmişte Cebelibereket adıyla il olduğuna değinmiş ve bu yerleşim merkezinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Çukurova arasında tampon bölge niteliği taşıdığını, bu nedenle de ekonomik, sosyal ve nüfus açısından büyük gelişmelere şahit olduğunu ifade etmiştir. Osmaniye’nin, yerleşim birimleri içerisinde il ve ilçe bazında 34. sırada bulunduğuna dikkat çeken Bilici, vatandaşa daha iyi hizmet verebilmesi için Osmaniye’nin il olmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Mehmet Ali Bilici, daha önce Osmaniye’ye il olma konusunda verilen sözlerin çeşitli nedenlerle yerine getirilemediğini, bu kez 20. Dönem TBMM’nin bunu gerçekleştireceğini söyledikten sonra, ANAP olarak Fethiye, Şereflikoçhisar, Şebinkarahisar, Polatlı, Siverek, Akhisar, Tarsus, İskenderun, Silifke, Alanya, Anamur, Nazilli, Bandırma, Düzcce, Akşehir, Ereğli, Çorlu, Bucak, Ceyhan ve Kozan ilçelerinin de il yapılması konusunda çalışmalar başlattıklarını ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

2. maddeyle ilgili olarak DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Geçmişte zaten il olan Osmaniye’nin yüzölçümünün 1 003 220 dekar, nüfusunun köyleriyle birlikte 200 binden fazla olduğunu söyleyen Hikmet Sami Türk, bu yerleşim merkezinin coğrafi konum açısından son derece elverişli bir yerde bulunması ve ekonomik açıdan da dinamik bir gelişme göstermesi nedeniyle il olmaya layık bulunduğunu sözlerine eklemiştir. Türk, Osmaniye’nin il yapılmasına ilişkin kanun tekliflerinin, Demokratik Sol Parti dışında, Meclis’te temsil edilen 5 partiye mensup milletvekillerince verildiğine dikkat çekerek, bunun nedeninin 3 Kasım 1996 günü yapılacak olan yerel araseçim olduğunu iddia etmiştir. Zaten il olmaya layık olan Osmaniye’ye bu yolla siyasi rüşvet verildiğini iddia eden Hikmet Sami Türk, ileride benzeri uygulamalara meydan vermemek için, il olma ölçütlerinin açıklığa kavuşturulmasının gerektiği üzerinde durmuştur.

Türk, Anayasanın 126. maddesinde “*Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır*” denildiğine vurgu yaptığı konuşmasında, aynı ölçülerin, illerin ilçelere, ilçelerin de bucaklara bölüneceğini açıklığa kavuşturan 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda da belirtildiğini de dile getirmiştir. Bütün bunlara karşılık son yıllarda il ve ilçe yapma konusunda seçim dönemlerinin kullanıldığına dikkat çeken Hikmet Sami Türk, il olma isteğinin, ilçeler arasında bir yarışa ve bir saygınlık sorununa dönüştüğünü ileri sürmüştür. Konuşmasının büyük bir kısmını, teklifin 2. maddesinden çok, ülkedeki il ve ilçe yapma politikasına ayıran Türk, il

sayısının çoğalmasına devam edildiği takdirde, Anayasanın 67. maddesinde yer alan ve seçim sisteminin iki temel ilkesinden biri olarak belirtilen "temsilde adalet" ilkesinin zedeleneyeceği ve il kavramının kısa zamanda yozlaşacağı yolunda uyarıda bulunmuştur.

Gruplar adına başka konuşması olmaması üzerine şahsı adına Hatay Milletvekili Hüseyin Yayla söz almıştır. Söze Osmaniye'nin, il olmayı çoktan hak etmiş bir ilçe olduğunu vurgulayarak başlayan Hüseyin Yayla, Plan ve Bütçe Komisyonunda yapılan bir tekriri müzakereyle, Erzin'in Osmaniye'ye değil, nihaî olarak Hatay İli sınırları içerisinde kalmasının sağlandığını açıklamıştır. Yayla, İskenderun'un da, Osmaniye gibi il olmayı hak ettiğini ve bu yönde önergelerin bulunduğunu dile getirdiği konuşmasında, Plan ve Bütçe Komisyonunda bir ilçenin il olmasını sağlayacak ölçütlerin ve şablonların hazırlanması yönünde verilmiş bir önergelerin olduğunu ifade etmiştir.

Şahsı adına söz diğer milletvekili Balıkesir Milletvekili İlyas Yılmazyıldız olmuştur. İlyas Yılmazyıldız da konuşmasının başında seçim bölgesinde yer alan Bandırma'nın il olmaya en uygun ilçe olduğunu vurgulamıştır. Seçim olmadığı için Bandırma'nın il yapılmadığını iddia eden Yılmazyıldız, Bandırma'nın il, Edincik ve Sarıköy'ün ilçe olmasıyla ilgili tekliflerini değişiklik önergesi olarak sunduğunu, ancak, oturum başkanının işleme koymadığını da sözlerine eklemiştir. Konuşmasını Bandırma'ya ayıran İlyas Yılmazyıldız, bu yerleşim merkezinin coğrafi açıdan, nüfus yoğunluğu açısından, ekonomik açıdan il olmayı hak ettiğini, Manyas, Erdek, Susurluk, Marmara, Gönen ve yeni kurulacak Edincik, Sarıköy ilçeleri sınırlarına dâhil edilerek il yapılabileceğini öne sürmüştür.

Madde üzerindeki konuşmalardan sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. *"108 sıra sayılı kanun teklifinin 2 nci madde metnine bağlı "Listeler" kısmında, 4 sayılı listenin "Andırın İlçesi" başlığı altında, merkez bucağa bağlı 46 yerleşim birimiyle, Çokak Bucağına bağlı 8 yerleşim biriminin listeden ve tekliften çıkarılmasını arz ve teklif ederiz"* şeklinde düzenlenen ve Mustafa Kamalak ile arkadaşlarına ait olan değişiklik önergesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

Bu arada başka il ve ilçelerle ilgili önergelerin işleme konulmaması yüzünden çıkan tartışma fazla büyümeden diğer önergeye geçilmiştir. Refah Partisi Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilen; *"Görüşülmekte olan kanun teklifinin 2 nci maddesinde düzenlenen ekli 4 sayılı listeden Cevdetiye İlçesiyle Kırmıtlı İlçesinin çıkarılmasını, yine aynı listeden Sumbas İlçesiyle Hasanbeyli İlçesine bağlanan birimlerin de ilgili sütunlardan çıkarılmasını, aynı listeye ilişikte sunulan Hasanbeyli İlçesiyle Sumbas İlçesinin eklenmesini ve ekli 4 sayılı listenin merkez ilçe sütununa aşağıdaki ibarenin eklenmesini arz ve teklif ederiz."*

4 Sayılı Liste

Hasanbeyli İlçesine Bağlı Kasaba ve Köyler.

Sıra

No	Birim Adı	İlçesi	Bucağı
1.	Hasanbeyli	B. Hasanbeyli	Merkez
2.	Çulhalı	Hasanbeyli	Merkez
3.	Kalecik	Hasanbeyli	Merkez
4.	Karayiğit	Hasanbeyli	Merkez
5.	Sarayoba	Hasanbeyli	Merkez
6.	Yanıkışla	Hasanbeyli	Merkez
7.	Çolaklı	Hasanbeyli	Merkez

4 Sayılı Liste

Sumbas İlçesi Merkez Bucağı

Sıra

No	Birim Adı	İlçesi	Bucağı
1.	Sumbas	B. Sumbas	Merkez
2.	Mehmetli	Sumbas	Merkez
3.	Gafarlı	Sumbas	Merkez
4.	Höyükköy	Sumbas	Merkez
5.	Armağanlı	Sumbas	Merkez
6.	Alibeyli	Sumbas	Merkez
7.	Kabayar	Sumbas	Merkez
8.	Kızılömerli	Sumbas	Merkez
9.	Reşadiye	Sumbas	Merkez
10.	Küçük Çınar	Sumbas	Merkez
11.	Yazıboyu	Sumbas	Merkez
12.	Köseli	Sumbas	Merkez
13.	Akçataş	Sumbas	Merkez
14.	Hardallık	Sumbas	Merkez
15.	Çaygeçit	Sumbas	Merkez
16.	Akdam	Sumbas	Merkez
17.	Yeşilyayla	Sumbas	Merkez
18.	Esenli	Sumbas	Merkez
19.	Çiçeklidere	Sumbas	Merkez
20.	Çukurköprü	Sumbas	Merkez
21.	Akköprü	Sumbas	Merkez

TECİRLİ BUCAĞI

4 Sayılı Listenin merkez ilçe sütununa eklenecek ibare

Sıra

No	Birim Adı	İlçesi	Bucağı
19.	Değirmenocağı	BM. Merkez	Tecirli
20.	Cevdetiye	B. Merkez	Tecirli
21.	Bahçe	Merkez	Tecirli
22.	Kazmaca	Merkez	Tecirli
23.	Kesmeburun	Merkez	Tecirli
24.	Sarpınağzı	Merkez	Tecirli
25.	Yeniköy	Merkez	Tecirli
26.	Kırmıtlı	B. Merkez	Tecirli
27.	Kırmacılı	Merkez	Tecirli
28.	Gökçedam	Merkez	Tecirli
29.	Koçyurdu	Merkez	Tecirli
30.	Köyyeri	Merkez	Tecirli
31.	Orhaniye	Merkez	Tecirli
32.	Sakarcalık	Merkez	Tecirli
33.	Selimiye	Merkez	Tecirli”

şeklindeki önerge de oylanarak kabul edilmiştir. Diğer önergelerin reddedilmesinden sonra 2. madde, ekli listeler ve kabul edilen önergeler doğrultusunda oylanılmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanunla kurulan il ve ilçelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere ekli (5) sayılı listede yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlara ait kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye bağlı (1) sayılı cetvellerin ilgili bölümlerine eklenmiştir. Ekli (6) sayılı listede yer alan il özel idaresine ait kadrolar ihdas edilmiştir” şeklinde düzenlenmiş olan 3. madde üzerinde il sözü ANAP grubu adına Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler almıştır.

ANAP grubuna yapılan haksız suçlamalara cevap vereceğini söyleyen Mehmet Keçeciler *"eğer, Yetki Kanununu Anavatan Partisi iptal ettirmemiş olsaydı, Osmaniye, bugün il olurdu"* şeklindeki iddianın tamamen haksız ve mesnetsiz olduğunu söyleyerek, buradaki iptal konusunda Anayasaya aykırılık bulunduğunu ileri sürmüştür. O günkü Hükümetin, Meclisin yetkisini alması durumunda, iller ve ilçelerle, pazarlık yapacağını ve ona göre davranacağını öne süren Mehmet Keçeciler, Osmaniye'nin il olmasından dolayı Osmaniye'nin hiçbir partiye, diyet borcunun olmadığını, yıllar önce verilen sözün tutulduğunu ifade etmiştir. Kırmıtlı ile Cevdetiye ilçe olmaktan çıkarılması ve yerlerine Hasanbeyli ile Sumbas'ın alınması yolundaki önergeyi yanlış bulduğunu da sözlerine ekleyen Keçeciler, Osmaniye'nin ilçe sayısının 7 yerine 9 olmasının bir şeyi değiştirmeyeceğini dile getirmiştir. Bu arada Mehmet Keçeciler'in Cevdetiye'nin Belediye Başkanı ANAP'lı olmasından dolayı ilçe yapılmaktan vazgeçildiği iddia tartışmalara yol açmıştır.

3. maddeyle ilgili olarak DSP Grubu adına Adana Milletvekili Arif Sezer konuşma yapmıştır. Arif Sezer'in konuşmasının başında "ne yazık ki salt çoğunluk şov yapıyor" şeklindeki ifadesi tartışmalara yol açmış ve Sezer konuşmasını zorlukla sürdürmüştür. Andırın'ın Osmaniye'den alınmasını eleştiren ve RP'yi riyakârlıkla suçlayan Sezer'in bu tutumu Genel Kuruldaki havayı iyice gerginleştirmiştir. Yapılanları tutarsızlık olarak gören Arif Sezer, Erzin ve Andırın nereye bağlanması konusunda halk oylaması yapılabileceğini ifade etmiştir.

RP Grubu adına konuşma yapmak için kürsüye çıkan Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz, milletvekillerinin konuşmalarında, kürsüye uygun tavır sergilemelerini ve yakışıksız sözler söylememelerini önermiştir. Mehmet Keçecilerin, Osmaniye'nin 7 ilçesi olacağına 9 tane olsun şeklindeki görüşünü doğru bulmadığını söyleyen Kapusuz, mahallî idarelerle yakından ilgili olan bir kişinin, böyle değerlendirme yapmasının pratikle ve ülke çıkarlarıyla hiçbir ilgisinin olmadığını ileri sürmüştür. Salih Kapusuz, ilçe kurulmasının uzaklıkla ilgili olduğunu, aralarında 3-4 kilometre olan yerleşim merkezleriyle ilgili olarak Genel Kurulda yapılmış olan düzeltmenin yadırganmaması gerektiğini dile getirmiştir. Söz konusu yasa teklifinin, başka alanlara, başka mahallere çekilmesine gerek olmadığını da sözlerine ekleyen Kapusuz, Osmaniye'nin il olması konusunda bir fikir birliğinin olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına başka söz alan çıkması üzerine şahıs adına konuşma yapmak için ANAP İçel Milletvekili Ali Er kürsüye çıkmıştır. İçel'e bağlı üç ilçenin il olmasıyla ilgili olarak verdikleri önerenin gündeme alınmamasına üzüldüğünü söyleyen Ali Er, Osmaniye kadar Tarsus'un da il olmayı hak ettiğine vurgu yapmıştır. Silifke ve Anamur'un il olmaya layık olduklarını ifade eden Er'e oturum başkanı Kamer Genç, konuya gelmesi için sık sık uyarı yapmak zorunda kalmıştır. Ali Er, her milletvekilinin seçim bölgesi hakkında konuşabileceğini söyledikten sonra, Osmaniye'nin il olmasını kutlamış ve sözlerine son vermiştir.

Ali Er'in tartışma yaratan konuşmasından sonra oturum başkanı Kamer Genç şu uyarıcı konuşmayı yapma gereği hissetmiştir: *"Sayın milletvekilleri, burası Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Burası, sorumluluk taşıyan bir kurumdur. Burada, çalışmalarımızı İçtüzüğe göre yapıyoruz. İçtüzükte -yeni değiştirdik- diyoruz ki, görüşülmekte olan kanun tasarısı ve teklifiyle ilgisi olmayan, yeni bir kanun teklifi niteliği taşıyan önergeler işleme konulmaz. Okuma yazması olan kişiler, İçtüzüğü okur. Bakın, burada, Osmaniye'nin il yapılmasını istiyoruz; ama, herkes, bir ilçesinin il yapılması konusunda -burada 550 milletvekili var- bir önerge verirse veya üç önerge, biz de bunları okutursak o zaman, bu kanun engellenmiş olur ve çıkmaz."*

Kamer Genç ile Ali Er arasında başlayan tartışmaya, ANAP'lı Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi'nin de katılımıyla Genel Kurul'daki gerilim artmış ve asıl konudan uzaklaşmıştır. Verilen bir önerinin konuyla ilgisinin olmaması nedeniyle, oturum başkanı 3. madde ekli listeleriyle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir. 3. maddenin kabul edilmesinden sonra birleşim sona ermiştir.⁹⁹

Adana Milletvekili Halit Dağlı ve 7 Arkadaşı ile Refah Partisi Grup Başkanvekili Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu ve 4 Arkadaşının, Toprakkale Adıyla Bir İlçe ve Osmaniye Adıyla Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifleri; Sivas Milletvekili Muhsin Yazıcıoğlu ve 6 Arkadaşının, Adana İli Osmaniye İlçesinin İl Olması Hakkında Kanun Teklifi; Adana Milletvekili Erol Çevikçe'nin, Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ile Adana Milletvekili Uğur Aksöz ve 6 Arkadaşının, Bir İlçe ve Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporları üzerindeki görüşmelere 24 Ekim 1996 tarihindeki 2. Yasama Yılı'nın, 12. Birleşiminde devam edilmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 1. - Bu Kanunla kurulan il ve ilçelerde merkezi idare tarafından oluşturulacak teşkilatla ilgili her türlü atama işlemleri bu Kanunun yürürlüğe girişinden itibaren geçecek 60 günlük süre içinde tamamlanır.

Bu süre içinde yeni kurulan il ve bu ile bağlanan ilçelerde merkezi ve mahallî idarelere ait her türlü iş ve işlemler ile idarî ve adli davalar ve bunlara ilişkin bütün iş ve işlemler hâlihazır bağımlık durumuna göre yürütülür” şeklindeki geçici 1. madde üzerinde herhangi bir görüşme yapılmadan ve değişiklik önergesi verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından **“GEÇİCİ MADDE 2. - Bu Kanunla kurulan ilin il genel meclisi, merkez ilçe ile bu ile bağlanan ilçelerin hâlihazır il genel meclis üyelerinden teşekkül eder. İl genel meclisi, valinin davetiyle toplanır, organlarını seçer ve bütçesini yapar.**

Toprakkale, Cevdetiye ve Kırmıtlı ilçelerinin il genel meclisi üyelerinin seçimi, yapılacak ilk mahallî idareler ara seçimiyle birlikte yapılır” olarak düzenlenen geçici 2. maddeye geçilmiştir. Bu madde ile ilgili olarak verilen değişiklik önergesiyle "Cevdetiye" ve "Kırmıtlı" ibarelerinin "Hasanbeyli" ve "Sumbas" olarak değiştirilmiş ve madde bu şekliyle kabul edilmiştir.

Geçici 3. madde ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“GEÇİCİ MADDE 3. - Bu Kanunla kurulan il ile bağlanan ilçelerdeki il özel idaresinin bütün nakit, varidat, tahakkuk, tahsilât, bakaya, muamele ve hesapları, menkul ve gayrimenkulleri, hak, alacak ve borçları ve bunlarla ilgili defter, dosya ve evrak, Kanunun yürürlüğe girmesini takip eden 90 ıncı günden itibaren bu ilçelerin bağlandığı İl Özel İdaresine geçer ve bu tarihi takip eden 10 günlük süre içinde devir ve teslimi yapılır.**

⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 12. cilt, 2. Yasama Yılı, 11. Birleşim, s. 342-383

Gayrimenkullerin tapu kayıtları harçsız olarak yeni kurulan ilin özel idaresi adına tashih ve tescil edilir.

Özel idare kadrolarında bulunup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte görev yapan memur ve sözleşmeli personel, kadroları ve her türlü hak ve alacakları ile birlikte başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu ilçelerin bağlandığı İl Özel İdaresine devredilmiş sayılır.

Bu personelin, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden 90 günlük süre içindeki maaş ve ücretleri ile her türlü hak ve alacakları halen bağlı bulundukları il özel idaresince karşılanır. 90 günlük sürenin bitiminin maaş ve ücret ödeme tarihine denk gelmemesi halinde bu süre peşin ödenmiş olan en son maaş ve ücretin ait olduğu zaman sonuna kadar uzatılmış sayılır. Bu ödemeyi yapmış olan il özel idaresince herhangi bir iade talebinde bulunulamaz.

Bu Kanunla kurulan ilin özel idare bütçesinin yürürlüğe girmesine kadar geçen süre içinde bu ile bağlanan ilçelerdeki özel idarelere ait personelin özlük haklarına ilişkin her türlü ödemelerin mahsubu bilahara yapılmak üzere, halen bağlı bulundukları il özel idaresince karşılanmasına devam olunur.” Bu madde de herhangi bir görüşme yapılmadan ve önerge verilmeden kabul edilmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 4. - Bir defaya mahsus olmak üzere 237 sayılı Taşıt Kanununun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının uygulanmaması kaydıyla bu Kanun ile kurulacak Osmaniye Valiliği için 1996 yılı Genel Bütçe Kanununa ekli (T) işaretli cetvelin (1.a) sırasından bir adet binek otomobil satın alınır” şeklinde düzenlenen madde üzerinde söz alan milletvekili olmamış ve *“Görüşülmekte olan kanun teklifinin Geçici 2 nci maddesindeki "Cevdetiye" ve "Kırmıtlı" ibarelerinin "Hasanbeyli" ve "Sumbas" olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz”* şeklinde verilen önerenin benimsenmesiyle kabul edilmiştir.

Geçici nitelik taşıyan maddelerin kabul edilmesinden sonra **“ Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçiminde düzenlenen maddeye geçilmiştir. Bu madde üzerinde DSP Adana Milletvekili Mehmet Büyükyılmaz şahısı adına söz almıştır. Mehmet Büyükyılmaz kısa tuttuğu konuşmasında, Osmaniye'ye bağlanan ilçeler arasında bulunan Kadirli'nin çok büyük tepkisinin olduğunu, tüm siyasî partilerin ilçe başkanlarının, imzalarının olduğu bir dilekçenin bulunduğunu ifade etmiştir. Kadirli'nin, Adana'ya bağlı olması gerektiğini dile getiren Büyükyılmaz, bu konuda diğer partilerden destek isteyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Şahsı adına konuşan bir başka milletvekili Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir'dir. Biltekin Özdemir, Osmaniye'nin il olarak teklif edilmesinde çeşitli partilere mensup milletvekillerinin etkili olduğunu, bu tür düzenlemelerin her yönüyle Meclis'te tartışılması gerektiğini ifade etmiştir. Osmaniye gibi başka

yerleşim merkezlerinin de il olmak istediklerine işaret eden Özdemir, Osmaniye'nin il olması sonucu yapılacak olan harcamanın teklifte belirtilmesi gerektiğini de savunmuştur. Biltekin Özdemir, Osmaniye'nin il olmasıyla ilgili teklifin seçim öncesine denk geldiğine işaret ederek kürsüden inmiştir.

Bu konuşmadan sonra 4. madde herhangi bir önerge verilmeksizin oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklinde düzenlenen 5. madde üzerine ANAP Grubu adına Adana Milletvekili Mustafa Küpeli söz almıştır. Mustafa Küpeli konuşmasının hemen başında, bir gün önce vermiş olduğu önergeyle Erzin İlçesinin Osmaniye'ye bağlanmasını talep ettiğini, ancak bu önergenin iktidar partileri tarafından reddedildiğini açıklamıştır. Yine Cevdetiye ve Kırmıtlı'nın da ilçe olmalarının Genel Kurulda iktidar partilerinin oylarıyla reddedildiğini söyleyen Mustafa Küpeli, Andırın'ın da önce Osmaniye'ye bağlandığını, daha sonra bundan vazgeçildiğini dile getirmiştir.

Söz konusu madde ile ilgili olarak DSP Grubu adına Adana Milletvekili Arif Sezer söz almıştır. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Ertan Yülek'e, Andırın'dan gelen Belediye Meclisinin kararını, tüm ilçe teşkilatlarının imzalı belgelerini sunduğunu ifade eden Arif Sezer, kendisine; *"Osmaniye'ye bağlanmak için, Meclis belirli bir eğilimi belirler, daha sonra vilayete sunar; bilahare bağlanır"* şeklinde cevap verildiğini açıklamıştır.

Bu konuşma üzerine Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Ertan Yülek de söz almıştır. Aynı zamanda RP Adana Milletvekili olan Ertan Yülek, Andırınlılardan, bütün ilçe başkanları ve Belediye meclis üyelerinin imzasının bulunduğu bir yazının geldiğini, ancak burada teknik bir konunun olduğunu, öncelikle ya Hükümetin ya da Komisyonun teklifi geri çekmesi lazım geldiğini belirtmiştir. Bundan sonra ise Danışma Kurulunun toplanarak "evet" demesinin gerektiğini ifade eden Yülek, çok teknik ayrıntıya girilmesi durumunda rahatsız edici durumların ortaya çıkabileceğini ve Osmaniye'ye zarar verilebileceğini söyleyerek sözlerine son vermiştir.

Madde üzerinde DYP Grubunun görüşünü Adana Milletvekili İ. Cevher Cevheri ortaya koymuştur. Cevheri konuşmasında, bazı milletvekillerinin Osmaniye'li yanlıcı nitelikteki ifadelerinden dolayı duyduğu üzüntüyü belirtmiş ve Mustafa Küpeli'nin, Erzin'le ilgili vermiş olduğu önergeye kendisi dahi el kaldırmadığını iddia etmiştir. Kadirlilerin isteklerine de değinen Cevher Cevheri, bu durumda Danışma Kurulunun da toplanmasının zorunlu olacağını, belki de Osmaniye ile ilgili kanunun bugün Meclisten geçemeyeceğini bir tehlike olarak göstermiştir. Cevheri, Kadirlilerin Adana'ya bağlanma istekleriyle ilgili olarak -halkoyuna başvurulması koşuluyla- 5 Kasımdan itibaren yeni bir kanun teklifiyle düzenleyecekleri ve Meclis'e getirecekleri sözünü vermiştir. Cevher Cevheri, Cevdetiye ve Kırmıtlı beldeleriyle ilgili olarak da Doğru Yol Partisi Adana milletvekilleri olarak, yasal düzenlemelerin yapılması için ellerinden geleni yapacaklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Madde ile ilgili olarak CHP Grubu adına Konya Milletvekili Nezir Büyükcengiz söz almış ve daha önce konuşan CHP'li Erol Çevikçe'nin Andırın ve Erzin İlçelerinin Osmaniye iline bağlanmadan çıkarılacak bir yasanın eksik olacağını ve teknik açıdan, ekonomik açıdan, sosyal açıdan ve coğrafî açıdan bu iki ilçenin Osmaniye ilinin sınırları içerisine dahil edilmesi gerektiğini açıkladığını hatırlatmıştır. CHP olarak Osmaniye'nin il olmasına karşı çıkmadıklarını özellikle belirten Büyükcengiz, amacının söz konusu eksiklikleri vurgulamak olduğunu ifade etmiştir.

RP Grubunun görüşlerini ise Adana Milletvekili Yakup Budak dile getirmiştir. Budak sözlerine Meclis'e gösterdiği duyarlılıktan dolayı teşekkür ederek başlamıştır. Osmaniye'nin il olduğunu, ancak bazı milletvekillerinin gereksiz bir şekilde sorunlar ürettiklerini ifade eden Yakup Budak, söz konusu tekliflerin zamanında yapılmadığını öne sürmüştür. Refah Partisi Grubu olarak, Andırın'ın, Erzin'in Osmaniye iline katılmamasından dolayı üzüntü duyduklarını da belirten Budak, bu durumun anlayışla karşılanması gerektiğini savunmuştur.

Parti grupları adına konuşmalardan şahıslar adına konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına konuşan ilk milletvekili Kahramanmaraş Milletvekili Avni Doğan olmuştur. Avni Doğan, Osmaniye'nin il olmasından duyduğu mutluluğu belirterek başladığı konuşmasında, Osmaniye'nin son il olmayacağını, başka ilçelerin de taleplerinin karşılanacağını açıklamıştır. Andırın'ın nereye bağlanacağı konusunun sonraki dönemlerde de ele alınabileceğini ifade eden Doğan, Elbistan İlçesinin de, il olmasının gerektiğine vurgu yaparak sözlerine son vermiştir.

ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler ise konuşmasında, Refah Partili konuşmacılara cevap vermeye çalışmış ve bütün partilerin Osmaniye'nin il olması konusunda hemfikir olduklarını belirtmiştir. Bazı milletvekillerinin Osmaniye'de başka, Meclis kürsüsünden başka mesajlar verdiğini iddia eden Mehmet Keçeciler, Andırın'ın Osmaniye'ye bağlanmasını kendilerinin engellemediğini açıklama gereğini hissetmiştir. Yine iktidar partilerinin Hasanbeyli ile Sumbas'ı ilçe olmasını istemelerine rağmen, Cevdetiye ile Kırmıtlı'yı istemediklerini öne süren Keçeciler, kendilerinin ise Cevdetiye, Kırmıtlı, kalsın; Hasanbeyli ve Sumbas'ın, hepsinin ilçe olmasını savunduklarını açıklamıştır. Cevdetiye'de Anavatan Partili belediye başkanının bulunmasının ilçe olmasının engellenmesinde etkili olduğunu iddia eden Mehmet Keçeciler, Osmaniye'nin ise zaten il olmayı hak ettiğini, bu nedenle üzerinde herhangi bir siyasi baskının kurulamayacağını dile getirmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, 5. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Yasa teklifinin tümünün açık olarak yapılan oylaması sonucunda, oylamaya katılan 302 milletvekilinden 295'i kabul, 1'i çekimser, 4'ü mükerrer oy vermiş, 2 oy da geçersiz sayılmıştır. Böylece yasa teklifi kabul edilmiş ve yasalaşmıştır.¹⁰⁰

Teklifin yasalaşmasından sonra bir teşekkür konuşması yapan İçişleri Bakanı Mehmet Ağar görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir: “Sayın Başkan, değerli milletvekillerimiz; bugün yapılan bu çalışmanın nihayetlenmesiyle, yüksek tasdikten sonra, Resmî Gazetede ilanı müteakip, Osmaniye, inşallah, 80 inci ilimiz olarak idarî taksimattaki yerini alacaktır.

Tabii, burada, bu konuyla ilgili olarak konuşan bütün milletvekillerimizin hissiyatını anlıyoruz, ne ölçüde mesaj vermek istediklerini anlıyoruz; büyük bir hoşgörüyle de bakıyoruz buna. Hiç şüphesiz ki, değerli Osmaniyeliler, bu konunun takdirindedirler. Hiç kimse "bir diyet ödensin" arzusuyla bu yasanın çıkarılması gayreti içerisinde olmamıştır; bu, Sayın Cevher Cevheri'nin de, net bir şekilde ifade ettikleri gibi, altmışüç yıllık bir özlemin giderilmesi ve bir hakkın teslimi biçiminde tecelli etmiştir. Bunun takdiri içerisinde olma durumundadır değerli Osmaniyeliler; hangi gayretlerin samimî olup olmadığı konusundaki takdiri yaparlar. Sevindirici olan husus şudur: Bu uzun bekleyişin 54 üncü Hükümetimiz dönemine rastlaması ve 20 nci Dönem Yasama Organımızın büyük gayretleriyle bunun gerçekleşmesi gözler önündedir. Bundan dolayı, gerçekten, Yüce Meclisimize şükranlarımızı ifade ediyoruz.

Bakanlık olarak tasarı göndermiş idik; ancak, zamanın yetersizliği söz konusu engel olarak karşımıza çıktı. Başbakanlığın diğer bakanlıklardan fikir sorması, bu tasarinin Hükümet tasarısı olarak gelişine engel teşkil etti. Onu da şu açıdan söylüyorum: Daha önce, müzakereler sırasında, değerli milletvekillerimiz "bakanlığın veya Hükümetin bu konuda herhangi bir girişimi yok mu" diye sormuşlardı; ekim başında, bu girişim, İçişleri Bakanlığımız tarafından yapılmıştı.

Sonuç olarak, Türkiye büyük bir gelişim ve değişim içinde. Bu gelişim ve değişimin getirdiği idarî taksimatta ihtiyaç hâsıl oldukça, benzer yasaların Yüce Meclisimize sunulacağı tabiidir. Ancak, altmışüç yıllık bir beklentiye sahip olan ve mevcut objektif şartları itibariyle de il olmayı hak eden Osmaniyemiz, bugün, bu uzun süren beklentisinin sonucunda, mutlu ve nihai sona ulaşmıştır. Biz, hayırlı olmasını diliyoruz; Yüce Meclisimize de şükranlarımızı, teşekkürlerimizi ifade ediyoruz.

Osmaniyemiz, inşallah, il sıfatıyla, il hüviyetiyle, büyümesini, gelişimini daha da hızlandırma imkânına sahip olacak. Osmaniye'nin, yeni kurulan ilçeleriyle birlikte, Çukurovamızın çok güzel bir noktasında, yakın bir zaman içerisinde, ülkemizin her açıdan ileri gitmiş illeri arasında yerini alacağına olan inancımızı tekraren ifade ediyor, içten saygılarımı sunuyorum.”

¹⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 12. Birleşim, s. 13-24; 71-74

9- BASIN KANUNUNA İKİ EK MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4202 SAYILI)

“Refah Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz ile Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya'nın 5680 Sayılı Basın Kanununa İki Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere 24 Ekim 1996 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM'nin 2. Yasama Yılı'nın 12. Birleşiminin Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Kemer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Teklifin tümü üzerinde, DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Basın özgürlüğünün, çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez ön koşulu olduğunu ifade eden Hikmet Sami Türk, süreli veya süresiz yayınların dağıtılabilmesi özgürlüğünün de, basın özgürlüğünün gerçekleşmesinin temel koşulu olduğunu dile getirmiştir. Türk, Türkiye’de, süreli ve süresiz yayınların dağıtımı konusunda, birkaç şirketten oluşan fiili bir tekelleşmenin olduğunu, söz konusu şirketlerin güçlerini kötüye kullandıklarını belirterek, teklifin bunları önleyebilmek açısından doğru olduğuna vurgu yapmıştır. Anayasanın 28. maddesinde yer alan “devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür” şeklindeki ifade ile yine Anayasanın 167. maddesinde bulunan "devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler" şeklindeki ifadeye değinen Hikmet Sami Türk, tekelleşmenin ve kartelleşmenin sakıncalarını gidermek için, öncelikle, 1994 yılı sonunda çıkarılmış olan, Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna işlerlik kazandırılması gerektiğini savunmuştur. Avrupa Birliği'nin temelindeki Roma Antlaşması'nın 85 ve 86. maddelerinin, engellenmesini, bozulmasını ve piyasadaki egemenliğin kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik ayrıntılı hükümler getirdiğini söyleyen Türk, Türkiye’nin buna uygun düzenlemeyi hayata geçirmesi gerektiğine işaret etmiş ve söz konusu Rekabetin Korunması Hakkında Kanunla ilgili açıklamalarda bulunmuştur.¹⁰¹

¹⁰¹ Hikmet Sami Türk, bu kanunun 6. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendine göre "Ticari faaliyet alanına başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması ya da rakiplerin piyasadaki faaliyetlerinin zorlaştırılmasını amaçlayan eylemler" ve (b) bendinde "Eşit durumdaki alıcılara aynı ve eşit hak, yükümlülük ve edimler için farklı şartlar ileri sürerek doğrudan veya dolaylı olarak ayrımcılık yapılması" yasak olduğunu ifade etmiştir.

Hikmet Sami Türk'e göre, 7 Aralık 1994 günü kabul edilen ve 13 Aralık 1994 günü yürürlüğe giren Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun geçici maddelerine göre, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde Rekabet Kurulunun oluşturulması ve bu kanunun işlerlik kazanabilmesi için, gerekli olan yönetmeliklerin çıkarılması ve kurumun çalışabilmesi için uzmanların atanması gerekmesine karşın, bütün bunlar yapılmamıştı. Türk, Rekabet Kurumunun oluşturulması halinde böyle bir yasa teklifine de gerek duyulmayacağını savunduğu konuşmasında, Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile 6 Mart 1995 günü, Brüksel'de ortaklık konseyi kararı olarak, 1/95 sayılı karar olarak imzaladığı anlaşmaya da değinmiş ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun bu anlaşmanın bir sonucu olduğunu ifade etmiştir. Kanun teklifinde anayasaya aykırı bazı hükümlerin bulunduğu da dikkat çeken Hikmet Sami Türk, ek 7. maddenin, Anayasanın 18. maddesindeki "hiç kimse zorla çalıştırılmaz" yasağına ve Anayasanın 48. maddesindeki "çalışma ve sözleşme özgürlüğüne" aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Türk, teklifte dağıtım işinin tamamıyla durmasına yol açabilecek nitelikte hükümler olduğuna da değinerek, bu konuda yasa teklifinin ek 8. maddesine sözü getirmiş ve piyasanın uç noktalarında dağıtım işini yapan bayilerin, engellenebileceğini, dağıtımın aksayabileceğini öne sürmüştür. DSP adına konuşan Hikmet Sami Türk, teklifin temelde varmak istediği hedefin doğru olduğunu; ancak, seçilen yöntemin, önerilen hükümlerin, ya Anayasaya aykırı ya da eksik olduğunu ifade etmiş ve öncelikle Rekabet Kurulunun oluşturulması ve bu kurumunun çalışmaya başlatılmasının gerektiğini de bir kez daha dile getirmiştir. Bu kurumun çalıştırılmasının Avrupa Birliği ile olan uyum anlaşmalarına da uygun olduğunu belirten Türk, dağıtım alanında tekel yaratmayı önleyecek, bir kamu kurumunun kurulmasında büyük yarar gördüklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Teklifin tümüyle ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Önder Sav konuşma yapmıştır. Teklifin, uygulamada sıkıntı ve eksikliği çekilen bazı konulara açıklık getirmeyi amaçladığını, ancak, yasama tekniğine aykırı bir düzenleme biçiminde Genel Kurula getirildiğini iddia eden Önder Sav, teklifteki ek 8. maddede yer alan süreli ve süresiz yayınları satışı sunma mükellefiyetini iki kez çiğneyene üç aya varıncaya kadar kapatma kararının uygulanabileceğine dair hükmün, 5680 Sayılı Basın *"Basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı ceza sorumluluğu"* alt başlıklı 16. maddesiyle çeliştiğini ileri sürmüştür. 5680 sayılı Yasanın, basın yoluyla işlenen suçlara ilişkin 16. maddesinde, birinci ve ikinci fıkralarında mevkatelerin yayımlanmasında işlenen suçlarda pek çok sorumlu gösterildiğini, üçüncü fıkrasında bir özel sorumluluk hali getirildiğini öne süren Sav, fıkrada sayılan pek çok sorumlulara ek olarak *"Yukarıda yazılı kişiler belli olmadığı veya bu kimseler aleyhine Türk Mahkemelerinde dava açılmadığı takdirde sorumluluk, basana, basan da belli olmadığı takdirde satan ve dağıtana aittir"* denildiğini vurgulamıştır. Önder Sav, ek 8. madde de "basan" ve "dağıtan" sözcüklerinin

olduğunu ve satanın, kapatma kararıyla tehdit altında tutulduğunu ve 16. maddenin üçüncü fıkrasındaki hükme uyan sorumlunun da tam bir açmazda bırakıldığını savunmuştur.

CHP adına yapılan konuşmadan sonra ANAP Grubu adına, Isparta Milletvekili Erkan Mumcu kürsüye çıkmıştır. Konuşmasının başında 20. Dönem Parlamentosunda, maalesef, çoğu zaman ayrıntıların, aslî unsurların önüne geçtiğini ve aynı gün Osmaniye'nin il yapılmasıyla ilgili görüşmelerde yaşananların hiç de hoş olmadığını ortaya koyan Erkan Mumcu, konuyla ilgili olarak da Basın Kanununa iki ek madde getirilmesinin de, ülke menfaatleriyle ilişkisi tamamen kopmuş durumda olan yerleşik siyaset alışkanlıkları, halkı ve Parlamente'yu suiistimal etme girişiminden başka hiçbir amaç taşımadığını iddia etmiştir. Mumcu oldukça sert bir üslupla başladığı konuşmasında, basın özgürlüğü, haber alma özgürlüğü ve demokrasi üzerinde ciddiyetle durulması gerektiğini dile getirerek, basın özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü elinden alınmış bir toplumun, kör ve sağır bir insan gibi, ilerleme, mesafe kat etme yeteneğinden mahrum olacağını ifade etmiştir.

Zaman zaman basının dördüncü kuvvet olarak görüldüğüne vurgu yapan Erkan Mumcu, basın özgürlüğü ile ilgili tek yasal ilkenin, Anayasada yer alan *"bir hakkın bittiği yer başka bir hakkın başladığı yerdir"* temel ilkesi olması gerektiğini, başka konularda olduğu gibi, basın özgürlüğünde de, mutlaka bir yasaya sahip olmanın şart olmadığını öne sürmüştür. Bu fikrini güçlendirmek isteyen Mumcu, dünyada olimpiyat yasasına sahip tek ülkenin Türkiye olduğunu duyduğunu ifade etmiş ve konuyla ilgisiz konuştuğu gerekçesiyle tepkiler almıştır. Erkan Mumcu, özellikle RP Diyarbakır Milletvekili Yasin Hatipoğlu ile bir söz düellosuna dönüşen konuşmasında, basın özgürlüğü sorununun herhangi bir yasaya gerek kalmaksızın basının geleneği içinde çözümlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Erkan Mumcu, İtalya'da özgür basının "Temiz Eller" adıyla başlattığı bir kampanyada başarılı olduğuna vurgu yaparak, Türk basınının da kendi gelenekleri içinde sorunları çözmesinin doğru olduğunu öne sürmüştür. Hükümeti Rekabet Kurulunun oluşturulmamış olmasından sorumlu tutan Mumcu, sadece basın konusunda, tekellerin ortadan kaldırılması noktasında bir girişimde bulunulmasını samimi bulmadığını sözlerine eklemiştir. Erkan Mumcu, bir takım özel düzenlemeler yapılması gereğini kabul etmekle birlikte, bunun, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinin çerçevesinde gerçekleştirilebileceğini iddia ettiği konuşmasında, dağıtım kuruluşlarının üzerine getirmeye çalıştığınız yükümlülüğün işlerliğinin olmadığını da sözlerine eklemiştir.

Kendisinden önceki konuşmacıların görüşlerine katıldığını da açıklayan ANAP sözcüsü, dağıtım şirketine promosyonla ve dağıtmakla ilgili yükümlülük getirildiğini ve yanlış bir tekel olma yargısında bulunulduğunu öne sürmüştür. Erkan Mumcu, devletin kendi üzerine düşen bir yükümlülüğü kendi araçlarıyla, kendi imkânlarıyla gerçekleştirmek dururken, bunu, özel şirketlerin sırtına

yüklemesinin söz konusu olduğunu söyleyerek, teklifin istismar edilmeye açık olduğunu savunmuştur. Ek 2. maddeyle uç noktalarda, gazetelerin, ürünlerin satılmasına ilişkin düzenlemeye katıldığını açıklayan Mumcu, ancak bu konuyla ilgili olarak da, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun 5. maddesinin yeterli olduğuna da işaret etmiştir. Konuşmasını genelde teklifle ilgili eleştirilere ayıran Erkan Mumcu, 1. maddede yer alan hükümlerin, hem yasa tekniği bakımından kabul edilemeyeceğini, hem de ciddi hiçbir yaptırımı olmadığını ileri sürerek, basın, özellikle de bölgesel basının, yayılma, dağılma, haber iletme imkânlarının sağlanması açısından, devletin bir yükümlülük üstlenmesi konusunda, Anavatan Partisi'nin destekleyici bir tutum sergileyeceğini açıklamıştır. Erkan Mumcu süreyi aştığı için uyarı aldığı konuşmasının sonlarında, Anavatan Partisi olarak teklifin 1. maddesine tümüyle karşı olduklarını, uç satış noktalarını düzenleyen 2. maddeyle ilişkin olarak Basın Kanunuyla ilgili çelişkinin ortadan kaldırılması halinde, destekleyebileceklerini açıklamıştır.

Mumcu'nun tartışmalara yol açan konuşmasından sonra, Refah Partisi Grubu adına Malatya Milletvekili Fikret Karabekmez konuşma yapmıştır. Basın ve yayın özgürlüğünün Anayasanın 26. maddesinde *"Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti"* başlığı altında *"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar"* denilerek, kapsamlı bir şekilde düzenlendiğini söyleyen Fikret Karabekmez, 22. maddede de ise *"Haberleşme hürriyeti"* başlığı altında *"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir... Haberleşme engellenemez..."* şeklinde ifadenin yer aldığını dile getirmiştir. Karabekmez, anayasa maddelerinden örnekler verdiği konuşmasında *"Basın Hürriyeti"* başlığı taşıyan 28. maddeye de değinmiş ve bu maddenin üçüncü fıkrasında *"Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır"* denildiğini ortaya koymuş ve *"Sürelî ve süresiz yayın hakkı"* başlığı altındaki 29. maddenin üçüncü fıkrasında ise *"Sürelî yayınların çıkarılması, yayım şartları malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştıracı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz"* şeklindeki ifadeye vurgu yapmıştır.

Anayasadaki ayrıntılı düzenlemeleri ve tekelleşmenin var olduğunu ANAP dışındaki bütün sözcülerin kabul ettiğini belirten Fikret Karabekmez, ANAP sözcüsünün *"efendim, bu dağıtım hususunda, isteyen istediği kadar dağıtım yapsın, bunu engelleyen mi var"* gibi bir mantık ileri sürdüğünü, böyle bir durumda da tekelleşme kavramının ortadan kalkacağını ileri sürmüştür. Karabekmez, DSP sözcüsünün *"Tüketicinin Korunması Kanunu ve Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunla Rekabet Kurulu oluşturularak bu husus*

düzenlenebilirdi" görüşüne katıldıklarını açıkladığı konuşmasında "hedef doğru, fakat, metot eksik ve yanlış" görüşünü kabul etmediklerini belirtme ihtiyacı duymuştur.

Bu arada ANAP sözcüsünün *"özel düzenlemeye niye giriyoruz"* şeklindeki eleştirisini de kabul etmeyen Fikret Karabekmez, Anayasada, temel hak ve hürriyetlerin düzenlendiğini, basınla ilgili hak ve hürriyetlerin de ayrıca, özel olarak düzenlendiği için, basına önem verilmesinin eleştirilmesini doğru bulmadığını ifade etmiştir. RP sözcüsü dağıtımda tekeli ele geçirmiş olan kuruluş, bayi ve satıcılarla sözleşme yaparak, kendi tekeli doğrultusunda -sözleşmeyi feshetme tehdidi altında- kullanmaya çalıştığını ileri sürerek, bayilere gönderilen sözleşme suretinin 1. maddesinde; *"Bayi, sözleşme süresince, adresi çevresinde, bir başka kişi veya kuruluşa satış için yayın veremez. Bayilik faaliyet sınırları şirketce tespit olunacaktır"*; 2. maddesinde ise; *"Bayi, şirketin yazılı izni olmadıkça, başka bir dağıtım kuruluşunun ve yayınevinin yayınlarını teşhir edip, satamayacaktır"* şeklinde ifadelerin yer aldığını ve bunların tekelleşmeyi kanıtladığını ortaya koymuştur.

Doğru Yol Partisi Grubunun teklifin tümüyle ilgili görüşlerini Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya açıklamıştır. Öncelikle ANAP sözcüsü Erkan Mumcu'nun *"Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili önce teklifi imzaladı, sonra da imzasını geri çekti"* şeklindeki ifadesinin yanlış olduğunu vurgulayan Mehmet Gözlükaya, bazı basın-yayın kuruluşlarının dağıtım konusunda tekelleştiklerinin bir gerçek olduğunu ifade etmiştir. Mehmet Gözlükaya, amaçlarının büyük gazetelerin veya büyük yayın şirketlerinin hukukî haklarına saygısızlık olmadığını özellikle ifade ettiği konuşmasında, Anayasanın devlete, dolayısıyla Meclis'e tekelleşmeyi önlemesi için görevler yüklediğini dile getirmiştir. Var olan uygulamayla basın üreteninin, satıcının ve okuyucunun zor durumda bulunduğu, bu nedenle adaleti sağlama için dağıtımdaki tekelleşmenin ortadan kaldırmasının zorunlu olduğuna dikkat çeken Mehmet Gözlükaya, Rekabet Kurulunun teşkil etmemesinden dolayı rahatsız olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlanmıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra şahıslar adına konuşmalara geçilmiştir. İlk olarak BBP Kayseri Milletvekili Recep Kırış söz almıştır. Söz konusu yasa teklifine niçin ihtiyaç duyulduğu konusunda açıklamalar yaparak konuşmasına başlayan Recep Kırış, Türkiye'de gazete dağıtımı konusunda bir tekelleşmenin bulunduğunu, ANAP Erkan Mumcu'nun *"efendim, şu an, dağıtım yapan bir şirket varsa, bu, bir sürü gazetenin ortaklığıyla çıkıyorsa, burada bir tekel söz konusu olmaz; yeni bir dağıtım şirketi kurulabilir"* şeklindeki sözlerinin teorik olarak doğru, ancak pratikte, gerçekte hiçbir ilgisinin bulunmadığını ileri sürmüştür. alakası yoktur. Birçok gazetenin bir araya gelerek ortaklaşa dağıtım şirketi kurduklarında en üçra yerlere kadar topluca o gazeteleri götürebileceklerini, buna karşılık yeni çıkan bir gazetenin, dağıtım konusunda bunlarla rekabet edemeyeceklerini ifade eden Kırış, tekelleşmenin hemen her alanda

ciddi zararlar açacağını, düşünce ve haber alma özgürlüğüne ambargo konulacağını sözlerine eklemiştir. Recep Kırış, Türkiye’de hiçbir siyasi partinin böyle bir uygulamadan yana olmayacağını, basın özgürlüğünün olmadığı ve basının birtakım tekellerle kontrol altına alındığı ülkelerin tamamının diktatörlüklerle yönetildiğini iddia ettiği konuşmasında, farklı görüşlerin özgürce ortaya konulması için çaba sarf edilmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Bazı gazetelerin TBMM ve milletvekilleri hakkında yanlış haberler yazdıklarını ve bu yanlışların başka gazeteler tarafından düzeltilmesi gerektiği söyleyen Kırış, farklı görüş ve düşüncelerden kimseye zarar gelmeyeceğini, Türk Ceza Kanunundaki 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırıldığını, ancak bunun olumsuz bir sonuç doğurmadığını dile getirmiştir. Recep Kırış, Basın Kanununun bazı maddeleriyle, bu kanun değişikliği arasında bazı konularda çelişki olduğu, bazı hallerde, yasanın satana da basana da cezaî müeyyideler getirdiği gibi görüşlere katılmadığını söyleyerek, yasa metninde geçen *"mevzuatın öngördüğü şatların yerine getirilmesi halinde"* şeklindeki ifadeyle, bu çelişkinin giderilebileceğini dile getirmiştir. Çelişkili bir durumun ve anayasaya aykırılığın olmadığını tekrar eden Recep Kırış, dağıtım konusunda devletin düzenleme yapmasının zorunlu olduğunu, mevcut durumun hiçbir yarar getirmeyeceğini iddia etmiştir. Recep Kırış konuşmasının sonunda söz konusu düzenlemenin özgürlükleri zedeleyen hiçbir yanının olmadığı görüşünü bir kez daha dile getirmiş ve teklife destek olacaklarını ifade etmiştir.

Diğer kişisel konuşmayı ANAP Adana Milletvekili Uğur Aksöz yapmıştır. Uğur Aksöz’ün söz konusu düzenlemeyle gazetelere imtiyaz tanındığı yolundaki sözleri tartışmalara yol açmıştır. Konuşmasının devamında herhangi bir şirkete dağıtım konusunda nasıl müdahale edileceğine ilişkin Anayasanın 10. maddesinde: *"Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar"* şeklinde bir ifadenin yer aldığını söyleyen Aksöz, teklifte dağıtım yapan şirketi koruyan bir hükmün olmadığını ve tek taraflı eşitliğin olamayacağını öne sürmüştür. Uğur Aksöz, Anayasanın 18. maddesine de vurgu yaparak, hiç kimsenin zorla çalıştırılamayacağına dair hükmün bulunmasına karşın, dağıtım şirketine belli bir gazetenin zorla dağıtımının yaptırıldığını ifade etmiştir. Teklifi Anayasaya uygunluğu açısından ele alan Aksöz, 48. maddede de herkesin sözleşme özgürlüğüne sahip olduğunun belirtilmesine karşın, dağıtım şirketlerin bu özgürlüğünün kısıtlandığını ileri sürdüğü konuşmasında, Hükümetin Rekabet Kurulunun oluşturulamaması konusunda itirafta bulunduğuna dikkat çekmiştir.

ANAP Adana Milletvekili Uğur Aksöz, Tüketiciyi Koruma Yasasındaki Rekabet Kurulunu ve tüketici mahkemelerinin kurulması durumunda, söz konusu Anayasaya aykırı teklife gerek duyulmayacağını ileri sürerek, dağıtım konusunda devletin müdahalesini kabul etmediğini tekrarlamıştır. Başta uyum yasaları olmak üzere, sırada pek çok yasa tasarısı bulunmasına karşın, söz

konusu teklifin hızla gündeme alınmasını da eleştiren Aksöz, teklifin yasa tekniği açısından da doğru olmadığını öne sürmüş ve *"Dağıtımdan kaçındıkları yayının toplam bedelin yüzde 50'si oranında para cezasına çarptırılır"* şeklindeki ifadenin bu yanlışlığın en çarpıcı örneği olduğunu dile getirmiştir. Aksöz, teklifin aceleye getirildiğini de iddia ederek, dağıtım şirketinin bir gazete nedeniyle kapatılması durumunda belki de 100 gazeteyi dağıtamayacağını, bunun da kamu hizmeti anlayışıyla bağdaşmadığını savunmuştur. Konunun promosyon tarafına da değinen Uğur Aksöz, dağıtım şirketinin, gazetelerin promosyon olarak verdiği eşyaların dağıtımında zorunlu tutulmasını angarya olarak gördüğünü açıklamıştır. Aksöz tepeden tırnağa eleştirdiği ve anayasaya aykırı bulduğu teklifin, Ticaret Kanununa da tümüyle aykırı olduğunu söyleyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Uğur Aksöz'ün konuşmasından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **"15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununa aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.**

'EK MADDE 7. - Süreli ve süresiz yayınların dağıtımını yapan gerçek ve tüzelkişiler, talep edilmesi ve mevzuatın öngördüğü şartların yerine getirilmesi halinde, dağıtımını yaptıkları diğer mevkatelerin satış fiyatı ile trajlarına göre aldıkları dağıtım ücretini aşmayacak bir bedel mukabilinde, bu yayınların dağıtımını yapmak zorundadırlar. Aksine davranışta bulunanlar hakkında, dağıtımdan kaçındıkları yayının toplam bedelinin % 50'si oranında ağır para cezasına hükmolunur. Tekerrür halinde bu ceza iki katı olarak uygulanır ve faaliyetleri 3 aya kadar durdurulur' " şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak gruplar adına söz alan olmamış, şahsı adına ise ilk konuşmayı RP İçel Milletvekili Mehmet Emin Aydınbaş yapmıştır.

Uğur Aksöz'ün basını, bir tencere ve bir tava firması derecesine düşürdüğünü söyleyerek eleştiren Mehmet Emin Aydınbaş, teklifin Tüketicinin Korunması Yasası ve Rekabetin Korunması Yasasıyla korunması kısa süre içerisinde mümkün olmayan bir boşluğu doldurmak üzere verildiğini ve bunun bir zorunluluk haline geldiğini ifade etmiştir. Tekelleşmenin ne olduğunun da araştırılmasını isteyen Aydınbaş, Hükümetin tekelleşmeyi önleyecek tedbirler almasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Mehmet Ali Aydınbaş, bayilerle istediği gibi sözleşme yapan dağıtım şirketleriyle, bütün yayın organlarının ve basılan yayınlarının dağıtımının sağlanmasının sözleşme hakkını gasp etmek olmadığını iddia etmiş ve diğer hizmet sektörlerinde olduğu gibi dağıtım yapan şirketin de istediğini, dağıtma, istediğini dağıtmama gibi bir uygulama içine giremeyeceğini dile getirmiştir.

Şahsı adına diğer konuşmayı RP Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay yapmıştır. Türkiye'deki gazetelerin yüzde 80'inin iki grup tarafından çıkarıldığını ve dolayısıyla bir tekelleşmenin söz konusu olduğunu, bu iki grubun, tek bir dağıtım şirketi kurarak, dağıtımda yüzde 100'lük bir tekel

kuruluşu oluşturduğunu öne süren Ersönmez Yarbay, maddenin geçmesinin Türkiye'de basın çoksesliliğinin devamını sağlayacağına ve bütün siyasî partiler için de önemli bir sigorta olacağına dikkat çekmiştir. ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler ve arkadaşları tarafından verilen değişiklik önergesinin reddedilmesinden sonra, yoklama talep edilmiştir. Toplantı yeter sayısının olmadığına anlaşılmaması üzerine oturuma ara verilmiştir. İkinci oturumda da toplantı yeter sayısının olmaması nedeniyle birleşime ara verilmiştir.¹⁰²

“Refah Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Salih Kapsuz ile Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya'nın, 5680 Sayılı Basın Kanununa İki Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere, ancak 6 Kasım 1996 tarihindeki 14. birleşimde devam edilebilmiştir. Başkanlığını Hasan Korkmazcan'ın, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez'in yaptığı birinci oturumda, ilk olarak teklifin 1. maddesinde yer alan ek 7. madde oylanmıştır. Madde oylanma sonucunda kabul edilmiş ve diğer ek maddeye geçilmiştir.

“EK MADDE 8.- Süreli ve süresiz yayınların satışa arz edildikleri yerlere herhangi bir surette ulaştırılması halinde satıcı bu yayınları satışa sunma mükellefiyeti altındadır. Bu mükellefiyete uymayanların işyeri, mahallin en büyük mülkî amirliklerince 3 gün süre ile kapatılır. Fiilin tekrarı halinde kapatma kararı 3 aydan az olamaz. Bu kararlara karşı Sulh Ceza Mahkemeleri nezdinde itiraz olunabilir” şeklindeki madde üzerinde ilk konuşmayı Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk yapmıştır. Hikmet Sami Türk, basın özgürlüğünün, demokrasi açısından önemine değinerek başladığı konuşmasında, bunun dağıtım özgürlüğü ile tamamlanacağını ileri sürmüş ve basılan bir gazetenin veya derginin dağıtılmaması durumunda, basın özgürlüğünün ortadan kalkacağını ifade etmiştir. Dağıtımın engellenmesini, demokrasinin engellenmesi olarak gören Türk, Anayasanın, devleti, basın özgürlüğünü ve piyasaların düzenli işleyişini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almakla yükümlü kıldığını hatırlatmış ve teklifin de bu amaca hizmet edebileceğini ifade etmiştir.

Hikmet Sami Türk, ek 8. maddenin, Anayasanın bazı maddeleriyle çeliştiğine işaret ettiği konuşmasında, süreli ve süresiz yayınların herhangi bir biçimde satışa arz edildikleri yere ulaştırıldığı takdirde, satıcının, onları satışa sunmakla yükümlü tutulmasını, Anayasanın zorla çalıştırma yasağına ve çalışma ve sözleşme özgürlüğüne ilişkin maddelerine aykırı gördüğünü açıklamıştır. Teklifte bazı belirsizliklerin de bulunduğunu söyleyen Hikmet Sami Türk, bu konuda; *“Örneğin bu maddede, süreli ve süresiz yayınların herhangi bir surette ulaştırılmasından söz edilmektedir. Öyle ki, satıcıyla süreli veya*

¹⁰² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 12. Birleşim, s. 36–54

süresiz yayını basan, yayan arasında herhangi bir sözleşme olmasa, o yayınlar getirilip satış yerinin önüne bırakılsa dahi, teslim alınmamış olsa dahi veya bu alandaki olağan usullere, mutad usullere aykırı olarak getirilip bırakılmış olsa dahi, madde, bu biçimiyle, satışa arz etme yükümlülüğü getirmektedir. Bu, demin sözünü ettiğim zorla çalıştırma yasağına, çalışma ve sözleşme özgürlüklerine aykırı bir hükümdür” gibi ifadelerle yer vermiştir.

Daha önce konuşan bazı milletvekilleri gibi Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun işlerlik kazanması durumunda, bu tür düzenlemelere gerek kalmayacağını yineleyen Hikmet Sami Türk, Rekabet Kurulunun bir an evvel oluşturulmasını dilemiş ve böylelikle hem Türkiye'nin Avrupa Birliğine karşı üstlenmiş olduğu taahhüt yerine getirileceğini hem de Türkiye'de artık rekabetin, sağlıklı bir biçimde işleyeceğini öne sürmüştür. Ek 8. maddenin sadece, dağıtım işinin uç noktalarında bulunan satıcıları, bayileri ve bakkalları cezalandırdığını söyleyen Türk, Demokratik Sol Parti olarak, ek 8. maddenin, yasa tekniğine daha uygun ve daha sistematik bir biçimde yasalaşması için, bir değişiklik teklifi verdiklerini açıklamıştır. Hikmet Sami Türk, rekabeti engelleyenleri, getirilen yasa teklifi çerçevesinde cezasız bırakılması durumunda, düzenlemenin eksik kalacağına temas ederek, diğer taraftan da Rekabet Kurulunun bir an önce kurulmasını dilemiş ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Madde üzerinde Refah Partisi Grubunun görüşlerini Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu ortaya koymuştur. Konuşmasının başında yapılan düzenlemenin, basın özgürlüğünü engellemeye dönük girişimi önlemeyi amaçladığını dile getiren Temel Karamollaoğlu, görüş ve düşüncelerin, basın-yayın organları aracılığıyla ortaya konulduğuna vurgu yapmış ve basının düşünce özgürlüğü açısından önemini ortaya koymuştur. Temel Karamollaoğlu, basındaki tekelleşmenin önlenmesinin düşünce özgürlüğünün gerçekleşmesinin bir parçası olduğunu da ileri sürerek, dağıtımın da tekelleşmesinin önlenmesinin zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Basın-yayın organlarının, süreli ve süresiz yayınların hiçbir kısıtlama olmaksızın okuyucuya ulaşmasının, söz konusu düzenleme ile mümkün olabileceğini ortaya koyan Karamollaoğlu, DSP sözcüsü Hikmet Sami Türk'ün belirttiği noktaların da teklife eklenmesinin uygun olacağını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra şahsı adına konuşma yapmak için RP Ağrı Milletvekili Mehmet Sıddık Altay kürsüye çıkmıştır. Basının yüzde 80'inin sermayenin sesi durumuna geldiğini söyleyen Mehmet Sıddık Altay, basındaki sendikalaşsızlaştırmanın da diğer bir önemli sorun olduğuna dikkat çekmiştir. Altay, basının sorunlarını sıralarken, sorumlu gazetecilik anlayışındaki eksikliğe ve Anadolu basınının sorunlarına değinmiş ve son olarak da hem yayın hem de dağıtım tekelinin varlığından söz etmiştir. Acilen çözümlenmesi gereken sorunların başında yayıncılıktaki ve dağıtımdaki tekelleşmeyi gösteren Mehmet Sıddık Altay, tekelleşme ve kartelleşmenin, haber alma hürriyeti, fikir ve düşünce hürriyeti açısından çok tehlikeli olduğunu öne

sürmüş ve tekelleşmenin önlenmesinin devletin görevleri arasında bulunduğuna işaret etmiştir. Altay, düzenlemenin anayasaya aykırı olmadığını dile getirerek, sözlerine son vermiştir.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelere geçilmiştir. Önergelerden DSP Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal ve arkadaşlarının vermiş olduğu; “Görüşülmekte olan 107 sıra sayılı kanun teklifinin 1 inci maddesiyle eklenen Ek 8 inci Maddenin, aşağıdaki şekilde değiştirilmesini saygıyla arz ederiz.

Ek Madde 8.- Süreli veya süresiz yayınların, satışa arz edildikleri yerlere ulaştırılmasına rağmen, bu yayınları satışa sunmaktan kaçınanların işyeri, şikâyet üzerine, mahallin en büyük mülkî amirliğince 3 gün süreyle kapatılır. Fiilin tekrarı halinde kapatma cezası 3 aydan az olamaz. Mülkî amirlerin kararlarına karşı sulh ceza mahkemeleri nezdinde itiraz olunabilir. Aynı hükümler, süreli veya süresiz yayınların satışa arz edildikleri yerlere ulaştırılmasını ve satışa sunulmasını tehdit, hile, menfaat temini veya başka bir şekilde engelleyen veya zorlaştıranlar hakkında da uygulanır” şeklindeki önerenin benimsenmesinden sonra, Ek 8. Madde de oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde üzerinde ilk sözü, RP Konya Milletvekili Veysel Candan almıştır. Türkiye’de, başlangıçta, YAYSAT Yayın Şirketi ve Birleşik Basın Dağıtım Şirketi olduğunu, daha sonra da Türkiye ve Zaman Gazetelerini de içerisine alarak BİRYAY isimli yeni bir dağıtım şirketi kurulduğunu ortaya koymuş ve şirketin çalışma esasları üzerinde bilgi vermiştir. Dağıtım şirketlerinin dağıtım için yüksek para taleplerinde bulunduğunu, bunun da dağıtım yapmamak anlayışını yansıttığını ileri sürmüştür. Veysel Candan zaman zaman rakamlar verdiği konuşmasını şu sözlerle devam ettirmiştir: “*Şu anda, tekelleşmiş durumda olan bu dağıtım şirketinin, Cumhuriyet Gazetesini yüzde 17 prim alarak dağıttığı, Akit, Millî Gazete, Yeni Şafak, Gündem, Hergün, Evrensel Gazetelerini yüzde 30’la dağıttığı, diğer gazetelerden de yüzde 2 talep ettiği gözlenmektedir. Ayrıca, mahallî idarelerle, belediyelerle büfe anlaşmalarını iptal ettirerek, o büfelerde de gazetelerin satışına mâni olmaya çalışmaktadır. İşin çok ekonomik olan, belki de gözden kaçan en mühim taraflarından bir tanesi de, tiraj rakamlarıyla resmî ilan alabilmek için, ancak, BİRYAY Dağıtım Şirketinin rakamları geçerli olmaktadır. Yani, bu, şu demektir: Bu dağıtım şirketinin kendisinden geçmeyen rakamlara ilan ve reklam verilemez. Bu vermeye çalıştığım bilgiler şunu gösteriyor ki, bu şirket tekelleşmiş durumdadır ve sayıları 30-40 bin, 50 bin civarında olan gazetelerin dağıtımını resmen engellemektedir.*”

Söz konusu uygulamanın devam etmesi durumunda, bazı gazete ve dergilerin batacağını, dağıtım şirketinin haksız kazanç elde edeceğini ve halkın tarafsız haber alma imkânını kaybedeceğini ifade eden Candan, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Rekabetin Korunması Hakkında 4054 sayılı

Kanunun olduğunu ve bir kurulun oluşturulacağını hatırlatarak, kurulun vereceği cezaların yetersiz kalacağına dikkat çekmiştir. Veysel Candan, oturum başkanının maddeyle ilgili olarak konuşması yolundaki uyarısından sonra, teklifin uygun olduğunu söylemiş ve kürsüden inmiştir.

Bu konuşmadan sonra, 2. madde de oylanarak kabul edilmiş **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddeye geçilmiştir. Bu madde de kabul edilmiş ve ardından teklifin tümü oylanarak kabul edilmiş ve teklif yasalaşmıştır.¹⁰³

10-ER KAZANINDAN İAŞE EDİLECEKLERE İLİŞKİN KANUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (4203 SAYILI)

“Er Kazanından İaşe Edileceklere İlişkin Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu”nun müzakeresine, 2. Yasama Yılı'nın 6 Kasım 1996 tarihindeki, 14. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerinde söz talebi olmayınca maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“25.9.1981 tarihli ve 2528 sayılı Er Kazanından İaşe Edileceklere İlişkin Kanunun 1 inci maddesinin birinci paragrafına "Jandarma" kelimesinden sonra gelmek üzere "ve Sahil Güvenlik" ibaresi eklenmiştir”** şeklindeki 1. madde ile ilgili herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” biçimindeki 2. madde ile ilgili olarak Ordu Milletvekili Müjdat Koç kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır.

Müjdat Koç konuşmasında; Er Kazanından İaşe Edileceklere İlişkin Kanunun bir maddesine ilişkin değişikliğin 12.6.1995 tarihinde, Bakanlar Kurulunca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulduğunu, ancak, erken seçim nedeniyle sonuçlandırılmadığını belirtmiş ve Er Kazanından İaşe Edileceklere İlişkin Kanunda diğer güvenlik kuvvetlerin sayıldığı halde, 1982 yılında bağımsız olarak kurulan Sahil Güvenlik Komutanlığı'ndan söz edilmediğini hatırlatmıştır. Bu nedenle Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren, Karadeniz Sahil Komutanlığı, Boğazlar ve Marmara Sahil Komutanlığı, Ege Sahil Komutanlığı, Akdeniz Sahil Komutanlığının, Deniz Kuvvetleri ve onlara bağlı benzer birliklerle aynı şartlara sahip olmasına rağmen bu komutanlıklarda görevli subay ve astsubayların, kazandan iaşe edilemediğini açıklamıştır.

¹⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 279–287

Sahil Güvenlik Komutanlığının önemine de değinen Koç, ayrıca er ve erbaşların yediği yemeklerden subay ve astsubayların da yemesinin, bu yemeklerde kalitenin düzeltilmesinde etkin rol oynadığını da sözlerine eklemiştir. Müjdat Koç, sahil güvenlik birliklerinin, denizdeki mal ve can emniyetini daha iyi sağlamaları için; kanunsuz ve zamansız balık avlamalarını etkin bir şekilde önlemek için; her türlü silah, uyuşturucu madde ve ticarî mal kaçakçılığının önlenmesi için donanım, teknoloji ve takip araçları yönünden günümüze uygun hale getirilmesinin gerektiğine de vurgu yaparak, söz konusu birliklerin, aynı zamanda deniz kirliliğini önlemek amacıyla kirlilik faktörleri ve kirliliği yaratan ve bırakan araçların tespitinin yapılabilmesi için laboratuvar, bilimsel ayırım ve tanıma teknikleriyle daha etkin şekilde donatılmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

2. Madde Müjdat Koç'un konuşmasından sonra oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3.maddeye geçilmiştir.

Bu madde ile ilgili olarak da CHP Ankara Milletvekili Önder Sav söz almıştır. Şahsı adına konuşma yapan Sav, 1. madde ile ilgili olarak "1 inci maddesinin birinci paragrafına" deyimini yerine ya fıkra vardır ya bent ifadesinin olması gerektiğini belirtmiş ve bunun da düzeltilmesini önermiştir. Oturum Başkanının ve Komisyonun da bu görüşe katıldıklarını açıklamalarından sonra madde oylanmıştır. 3. Maddenin kabul edilmesi sonrasında, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve yasalaşmıştır.¹⁰⁴

11-TÜRKİYE EMEKLİ SUBAYLAR, EMEKLİ ASTSUBAYLAR, HARP MALULÜ GAZİLER, ŞEHİT, DUL VE YETİMLERİ İLE MUHARİP GAZİLER DERNEKLERİ HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4204 SAYILI)

“Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit, Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmeler, 2. Yasama Yılı'nın 6 Kasım 1996 tarihindeki 14. Birleşiminin, Birinci Oturumunda yapılmıştır. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

¹⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 287-289

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı Anavatan Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner yapmıştır. Yücel Seçkiner'in kısa açıklaması şu şekildedir: *Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; 2847 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, Türkiye Emekli Subaylar, Türkiye Emekli Astsubaylar, Türkiye Muharip Gaziler, Türkiye Harp Malulü Gaziler, Şehit, Dul ve Yetim Derneklerine, dul eşler yanında, ayrıca, eş ve yetimlerin de üye olabilmelerine, bu kanun tasarısıyla olanak sağlanacaktır. Değerli arkadaşlar, emeklinin, gazinin ve malulün sorunlarında ve ihtiyaçlarında, eş ve yetimlerini soyutlamak, Türk örf ve adetinde aile mefhumuyla bağdaşmamaktadır. Bu kanun tasarısıyla, eşlerin de üye olmaları sağlanacaktır. Kanunun hayırlı ve uğurlu olmasını diler, hepinize saygılar sunarım.*

Yücel Seçkiner'den sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına Samsun Milletvekili Yalçın Görtan söz almıştır. Yalçın Görtan ise şu sözleri sarf etmiştir: *Sözlerime başlamadan önce, bu vatan uğruna şehit olanlar ile gazilik mertebesine ulaşan tüm vatan evlatlarına, minnet ve şükranlarımı, bu vesileyle sunmak isterim. Toprakları toprak yapan, üstündeki kandır. Toprak, uğruna ölen varsa eğer, vatandır. Vatanımızı korumak uğruna şehit olmuş, gazilik mertebesine ermiş emekli subay, astsubaylar ile onların dul ve yetimlerinin, mevcut derneklere üye olmaları amacıyla Millî Savunma Bakanlığınca hazırlanan, 1.8.1992 tarihinde, Bakanlar Kurulunca -bundan önceki dönemde- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına intikal ettirilen, 2487 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin değişikliğini öngören tasarının 1 inci maddesindeki düzenleme, 23.7.1996 tarihinde İçişleri Komisyonunda uygun bulunmuş; ancak, düzenlemede, maddî bir hata sonucu eksiklik bulunduğu saptanmıştır. Bu amaçla verilen önerge, İçişleri Komisyonunda kabul edilmiştir. Önerge, Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğine, şehitlerin dul ve yetimlerinin üye olmalarına olanak tanımaktadır. Madde, önergede öngörülen bu değişiklikle birlikte kabul edilmiştir. 2847 sayılı Kanun ile eş ve yetimlerin de, mezkûr derneklere üye olabilmesine imkân sağlanmıştır. Demokratik Sol Parti, yaşamlarının büyük bir bölümünü Türk Silahlı Kuvvetlerinde geçirmiş olanların eşleriyle, dul ve yetimleriyle, ortak anıların yaşatılması, dayanışmanın devam ettirilmesi, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla dernek etkinliklerine katılmalarını olumlu görmektedir. Demokratik Sol Parti, Silahlı Kuvvetlerimizde şehit olanları, gazilerimizi ve malullerimizi, sorunlarında ve ihtiyaçlarında soyutlamak değil, eş ve yetimiyle bir bütün, bir aile olarak kabul ederek, bu tasarının, modern hayatın gerçekleriyle bağdaştığı inancındadır. Hepinizi, saygıyla selamlarım.*

Görtan'ın duygu yüklü konuşmasından sonra maddeler üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

“16.6.1983 tarihli ve 2847 sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit, Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Madde 4. - 2 nci maddeye göre kurulacak derneklerden;

a) Türkiye Emekli Subaylar Derneğine, bu Derneği kurma hakkına sahip olanlar, bunların eşleri ile dul ve yetimleri,

b) Türkiye Emekli Astsubaylar Derneğine, bu Derneği kurma hakkına sahip olanlar, bunların eşleri ile dul ve yetimleri,

c) Türkiye Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneğine, bu Derneği kurma hakkına sahip olanlar, bunların eşleri ile dul ve yetimleri, şehitlerin dul ve yetimleri,

d) Türkiye Muharip Gaziler Derneğine, bu Derneği kurma hakkına sahip olanlar, Kuvayı Milliye'ye katılanlar, savaş ilan edilmemiş olsa bile savaşa katılanlar, işgal kuvvetlerine karşı çarpışanlar, çatışmaya taraf olan bir devletin silahlı güçlerine karşı savaşanlar, bunların eşleri ile dul ve yetimleri, üye olabilirler” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak söz alan olmadığı gibi herhangi bir önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu gibi oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ile “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 3. maddenin de oylanmasından sonra, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır. ¹⁰⁵

12-TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNU, ER VE ERBAŞ HARÇLIKLARI KANUNU VE KIBRIS'A GÖNDERİLECEK TÜRK ASKERİ BİRLİĞİ MENSUPLARININ AYLIK VE ÜCRETLE- RİYLE ÇEŞİTLİ İSTİHKAKLARI VE BİRLİĞİN BAŞKA GİDERLERİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4205 SAYILI)

“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Er ve Erbaş Harçlıkları Kanunu ve Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askerî Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Aynı Mahiyetteki 467 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları” müzakeresi. 2. Yasama Yılı, 6 Kasım 1996 tarihindeki 14. Birleşiminin, Birinci Oturumunda yapılmıştır. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerinde konuşma talebinde bulunan milletvekili olmamış ve maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

¹⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 290–292

Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “ 27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 143 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 143. - Askerî öğrencilerin harçlıkları aşağıda gösterilmiştir.

a) Harp okullarında, üniversite ve yüksekokullarda öğrenimde bulunan askerî öğrencilere, teğmen rütbesinin 1 inci kademe brüt aylığının:

Birinci sınıfta	% 50'si,
İkinci sınıfta	% 55'i,
Üçüncü sınıfta	% 60'ı,
Dördüncü sınıfta	% 65'i,
Beşinci sınıfta	% 70'i,
Altıncı sınıfta	% 75'i,
Yedinci sınıfta	% 80'i,

b) Yedeksubay Okulu öğrencilerine teğmen rütbesi 1 inci kademe brüt aylığının

% 50'si,

c) Askerî lise öğrencilerine teğmen rütbesi 1 inci kademe brüt aylığının:

Hazırlama sınıfında	% 25'i,
Birinci sınıfta	% 30'u,
İkinci sınıfta	% 35'i,
Üçüncü sınıfta	% 40'ı,

d) Astsubay hazırlama ve sınıf okulu öğrencilerine astsubay çavuş rütbesinin 1 inci kademe brüt aylığının:

Hazırlama okulu birinci sınıfta	% 40'ı,
Hazırlama okulu ikinci sınıfta	% 45'i,
Hazırlama okulu üçüncü sınıfta	% 50'si
Sınıf okulu 1 inci yıl	% 80'i,
Sınıf okulu 2 nci yıl	% 85'i,
Sınıf okulu 3 üncü yıl	% 90'ı,

e) Askerî ortaokul öğrencilerine teğmen rütbesinin 1 inci kademe brüt aylığının:

Birinci sınıfta	% 15'i,
İkinci sınıfta	% 17'si,
Üçüncü sınıfta	% 20'si,

Harçlıklardan vergi ve diğer kesintiler yapılmaz. Harçlıklar haczedilemez.”

Söz konusu madde ile ilgili olarak Oturum Başkanının; “1 inci maddede anılan “Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 143 üncü maddesi” ibaresine, bu Kanunun değişik şekli yürürlükte olduğu için, bir açıklık getirilmesi zorunluluğu var. Komisyon kabul ederse, 1 inci madde ‘27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 3565 sayılı Kanunla değişik 143 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir’ şeklini alacaktır” şeklindeki açıklamasından sonra, madde oylanarak kabul edilmiştir.

“23.2.1961 tarihli ve 257 sayılı Er ve Erbaş Harçlıkları Kanununun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 2. - Er ve erbaşlara, aşağıdaki hizalarında gösterilen gösterge rakamlarının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 154 üncü maddesine göre tespit olunan aylık katsayı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarlarda aylık harçlık ödenir.

Erbaş ve Erler Gösterge

Çavuş	400
Onbaşı	350
Er	300

Birinci ve ikinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde Genelkurmay Başkanlığınca tespit edilen birliklerde görevli erbaş ve erlere, birinci fıkrada belirtilen esaslara göre hesap edilecek harçlıkların iki katı tutarında aylık harçlık verilir" ifadelerinden oluşan 2. madde ile ilgili de, yine Oturum Başkanının bir ibare eklenmesi yolundaki isteği kabul görmüş¹⁰⁶ ve madde bu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Söz konusu tasarının 3. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“14.7.1964 tarihli ve 500 sayılı Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askerî Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine gönderilen erbaş ve erlerden; çavuşlar için 800, onbaşılar için 700, erler için 600 gösterge rakamı esas alınır ve bu gösterge rakamlarının, Devlet memurlarının aylıklarına uygulanan aylık katsayı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktar her ay ödenir.”

Bu madde de **"Madde 3.- 14.7.1964 tarihli ve 500 sayılı Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askerî Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunun 1 inci Maddesinin 467 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir"** şeklindeki yeni haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

¹⁰⁶ Eklenen ibare şöyledir: “Madde 2.- 23. 2.1961 tarihli ve 257 sayılı Er ve Erbaş Harçlıkları Kanununun 467 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle değişik 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir” şeklinde olacak çerçeve madde.

“Er ve Erbaş Harçlıkları Kanunu ile Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askerî Birliği Mensuplarının Aylık Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 24.12.1991 Tarihli ve 467 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.” İfadelerinden oluşan 4. madde üzerinde ise yine küçük bir düzeltme ile kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımını izleyen aybaşından geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 6. madde de oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁰⁷

13-375 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN 28 İNCİ MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4206 SAYILI)

“375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu raporunun görüşmelerine 7 Kasım 1996 Perşembe günü başlanmıştır. 20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılı’nın, 15. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı, Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Aydın Milletvekili Fatih Atay yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde, Anavatan Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Halil Cin ilk konuşmayı yapmıştır. 15-16 yıldır devam eden terörün önüne geçilemediğini ve hergün şehit verildiğini ifade eden Halil Cin, bu durumun Türkiye’nin hem ekonomisinde hem de dış politikasında olumsuzluk yarattığına vurgu yapmış ve Suriye, Irak, İran, Yunanistan ve Ermenistan gibi ülkelerin teröre destek verdiklerinden bahsetmiştir. Cin, terörle mücadele ederken demokratik yöntemlerden ayrılmamanın, insan hak ve özgürlüklerinin gözetilmesinin önemine değindiği konuşmasında, terörle mücadelede görev alan çeşitli güvenlik kuvveti mensuplarına, tasarıyla teklif edilen göstergelerin yerinde olduğunu savunmuştur. Kırsal kesimden kentlere yayılarak uzanan terörün, halkın devlete olan güvenini sarstığına da değinen Halil Cin, alınan tedbirlerin insanların hak ve hürriyetlerini, can güvenliklerini ve yaşama haklarını korumaya yönelik olduğunu vurgulama ihtiyacı hissetmiştir.

Avrupa devletlerinin Türkiye’nin mücadelesini anlamayarak, insan hakları dersi vermelerini de eleştiren ANAP sözcüsü, Türkiye’nin düşmanı olan dış ve iç güçlerin alınan yasal önlemleri engelleme yoluna gittiklerini de

¹⁰⁷ Oylama sonucu şöyledir: Katılan Milletvekili: 204; kabul: 201; ret: 1; mükerrer: 1; geçersiz 1. **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 292-296

sözlerine eklemiştir. Halil Cin, terörle mücadele eden görevlilerin desteklenmesinin gerekliliğine değindiği konuşmasında, sözü YÖK'ün kuruluş yıldönümünde bazı üniversitelerde meydana gelen olaylara getirmiştir. Güvenlik kuvvetlerinin son derece sert ve acımasız davrandığını söyleyen Cin, düzeni bozacak her türlü harekete karşı olduğunu, ancak öğrenci hareketlerine karşı daha hoşgörölü davranılması gerektiğini dile getirmiştir. Üniversite öğrencilerinin tutumunu da eleştiren Halil Cin, öğrenciler arasına bazı ideolojik mihrakların militanlarının da sızdığını söyleyerek, isteklerinin yasal çerçeve içerisinde dile getirilmesinin gerektiğini ortaya koymuştur.

Tasarının tümü hakkında Doğru Yol Partisi'nin görüşlerini Ankara Milletvekili Ünal Erkan ortaya koymuştur. 1980 öncesiyle, 1980 sonrasının terör olayları arasındaki farklılıklar olduğuna işaret eden Ünal Erkan, 1980'den önce genelde ideolojik yaklaşımla maskelenmiş bölücölüğün egemen olduğunu, 1980 sonrasında ise bölücü terör örgütünün silahlı propaganda eylemlerine başladığına dikkat çekmiştir. Erkan, terörün temel amacının ülkeyi bölmek olduğunu belirterek, geçen yıllarda Türkiye'nin terör örgütünün örgütlenme biçimini tanımaya ve öğrenmeye çalıştığını ifade etmiş ve söz konusu örgütün binlerce insanı katlettiğini dile getirmiştir. Ünal Erkan terörün dışarıdan da desteklendiğini vurguladıktan sonra, güvenlik kuvvetlerinin kahramanlığından ve fedakârlığından bahsetmiştir. Terör örgütünün şehirlerde ve kırsal kesimde gücünün kırıldığını öne süren Erkan, buna karşılık, sınır boylarının bir bölümünde, terör örgütünün eylemlerini yoğunlaştırdığına dikkat çekmiştir.

Geçmişte Olağanüstü Bölge Valiliği de yapmış olan ve bu nedenle de terörü ve terör örgütünü yakından tanıyan Ünal Erkan, Kuzey Irak'taki durumun da terörün artmasına neden olduğunu dile getirerek çözüm için şunları söylemiştir: *"Görüntü budur; bu görüntüyü değiştirmek için verilen uğraşlar vardır; ben, yeterli olmadığına kaniim; bu uğraşları devam ettirmek mecburiyeti vardır. Bölücü terör örgütü, Kuzey Irak'ın kuzeyinde, İran sınırı ile Türkiye sınırı arasında, 36 ncı paralelin oluşumundan bu yana, varlığını sürdürmektedir ve oradan Türkiye'ye girip, kimi vatandaşlarımıza, kimi güvenlik kuvvetlerine zarar verdiği gibi, lojistik ikmalinin bir bölümünü de o alandan yapmaktadır. Kuzey Irak'taki, güçler arasında zaman zaman kavgalar, çatışmalar cereyan etmektedir; ama, Kuzey Irak'ta bölücü terör örgütü, kim ne derse desin, üçüncü bir otorite olma potasına girmiştir. Orada, terör örgütünün varlığı devam etmektedir. 36 ncı paralelin kuzeyindeki oluşumun başladığı tarihten itibaren de, elbette, Türk Devletinin, Türk Milletinin ekonomik yaşamına uygulanan ambargo, ciddi ölçüler içerisinde zarar vermiştir. Oradaki gidiş, ayrı bir otoriteye gidiş, ayrı bir devlete gidiştir. Gerçi, Türk Devletinin politikası burada bellidir; Türk Devleti, Irak Devletinin toprak bütünlüğünden yanadır; ancak, toprak bütünlüğünden yana olmayı, gözlemlerle değil, daha aktif uygulamayla sağlamanın mümkün olacağını da hatırlardan uzak tutmamalıdır diye değerlendiriyorum. Oradaki, bizim dışımızdaki gelişmeler, dünyanın muhtelif*

yerlerinde, ülke bütünlüğüne yönelik gelişmelerle bir araya geldiğinde, elbette, önlemlerimiz sağlıklı olmazsa, gelecekte pişmanlık fayda etmez. Türk Devleti, Kuzey Irak'ta, Türkmeniyle, Kürt kökenlisiyle, Nasturîsiyle, Arap kökenlisiyle ve diğer kökenlerden gelenleriyle, orada, can ve mal güvenliği içerisinde, elbette, insanca yaşamamanın arayışını, bu arayışta samimî olması gereken ülkelerle beraber aramalıdır; ama, her hâlükârda, Irak Devletinin toprak bütünlüğüne hâle getirici gelişmelerden de vazgeçilmelidir. Hayır, böyle bir şey yapmıyoruz diyerek, bu meseleyi ipe un serer gibi uzattığımız sürece veya bu mesele uzadığı sürece, üç beş sene sonra karşımıza bugünkü manzaranın dışında bir manzara çıkar; o zaman iş işten geçer; komşu ülkelerle beraber, bölgenin dengesi gerçekten bozulur ve tabîî, bundan da en büyük zarar görecektir. Kuzey Irak'ta, Irak Devletinin toprak bütünlüğü sağlanmalıdır. Kuzey Irak'ta, bölücü terör örgütü, bırakın üçüncü bir otorite olmayı, o topraklarda barınamayacak hale gelmelidir, bunun önlemleri alınmalıdır. Kuzey Irak'a, orada yaşayan insanların insan hakları öncelikli olmak üzere, onların, can, mal güvenliklerinin ve insan olmaktan kaynaklanan kullanılması gereken hürriyetlerinin güvencesi olma amacıyla girilmişken, hemen bitişikteki, güneydeki insanlar fazla düşünülmemiştir. Onların da yaşamlarını, yani, 36 ncı paralelin kuzeyi veya güneyindeki Türkmenlerin de insanca yaşamalarını mümkün kılacak tedbirler mutlaka geliştirilmelidir. Bu arada, Türk Devleti, Türk Milleti aleyhine gelişen ambargonun, bir başka ülkeyi cezalandıralım derken, cezalandırılan, Türkiye'ye zarar veren bu ambargonun ortadan kaldırılması sağlanmalıdır.

Ünal Erkan konuşmasının sonlarında demokrasinin ve özgürlüklerin bir ülkenin bölünmesinin aracı olamayacağından söz etmiş ve diplomatik çabalarla terör örgütünün dış desteğinin kesilmesinin sağlanmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Daha önce terörle mücadelede yaralanan, hastalanan, sakatlanan personele, tazminatlarının ödenmediğini, şimdi ise oniki ayı geçmemek suretiyle, terörle mücadelede yaralanan, sakat kalan, hastalanan güvenlik kuvvetlerine tazminat ödenme halinin devam edeceğini söyleyen Erkan, tasarıya DYP olarak olumlu oy vereceklerini açıklayıp konuşmasını sona erdirmiştir.

Ünal Erkan'dan sonra tasarının tümüyle ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Hüseyin Arı konuşma yapmıştır. Milli Savunma Komisyonu üyesi olarak İçişleri Komisyonu üyeleriyle birlikte, Olağanüstü Hal Bölgesine yapmış olduğu incelemeler hakkında bilgi veren Hüseyin Arı, buradaki bilgilendirmede, terörle mücadelenin istihbarata dayandığının, bu görevin de başta Silahlı Kuvvetler olmak üzere, güvenlik kuvvetlerine ait olduğunun söylendiğini açıklamış ve alınması gereken ekonomik ve sosyal tedbirlerle, terörün dış desteğinde de bahsedildiğini vurgulamıştır. Bütün bu konularda eksikliklerin bulunduğunu dile getiren Arı, alınacak önlemlerin Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin boyutlarını aştığını, özellikle istihbarat konusundaki yetersizliğin bulunduğunu, bu konuda bir bütünlüğün

oluşturulamadığını söylemiştir. Hüseyin Arı, Hükümet programında teröre dış destek sağlanma yollarının kesilmesi ve bölgedeki ekonomik ve sosyal tedbirlerin alınması konularında ifadelerin bulunduğu işaret ettiği konuşmasında, bölgede mücadele eden güvenlik kuvvetlerinin ne derece zor koşullarda görev yaptıklarını, örneklerle ortaya koymuştur. Söz konusu düzenlenmenin, geçmiş hükümetler döneminde de ele alındığını, ancak kendi Hükümetleri döneminde kısmet olduğunu ifade eden Arı, tasarıyı canı gönülden destekleyeceklerini söyleyerek konuşmasına son vermiştir.

Gruplar adına dördüncü konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sivas Milletvekili Mahmut Işık yapmıştır. Tasarıyı gönülden desteklediklerini ifade eden Mahmut Işık, bürokrasi konusuna dikkat çekerek, tasarıda, İçişleri Bakanlığı ile Millî Savunma Bakanlığının teklifiyle, Maliye Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle ve Başbakanın onayıyla tazminatların ödeneceğinin hükme bağlandığını ifade etmiş ve bunun daha seri ödenmesi için çalışmalar yapılmasını önermiştir. CHP olarak, terörden etkilenen birimlerin ve kişilerin eklenmesinden yana olduklarını dile getiren Işık, bir subay, bir er ve bir polis kadar terör bölgesindeki öğretmenlerinde olumsuz etkilendiğini öne sürmüştür. Mahmut Işık bu nedenle, Hükümetin, öğretmenler, ebeler, hemşireler ve diğer kamu görevlileriyle ilgili olarak da, bir tasarı hazırlaması gerektiğini ifade etmiş ve seçim bölgesi Sivas ile ilgili olarak bazı rakamlar vermiştir. Sivas'a 1995 yılında atanan 322 öğretmenden ancak, 22'sinin göreve başladığını söyleyen Işık, can güvenliği nedeniyle kimsenin bölgeye gitmek istemediğini iddia etmiştir.

Mahmut Işık, CHP grubu adına yapmış olduğu konuşmada terör nedeniyle boşaltılan köylere de değinmiş ve köye dönüş projelerinin desteklenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu projenin bir parçası olarak kırsal kesimdeki yatılı bölge okullarının güçlendirilmesi görüşünü savunan Işık, diğer taraftan köyden şehre gelenlere, Sosyal Dayanışma Fonu tarafından yapılan yardımların, başka kuruluşlarla da desteklenmesini savunmuştur. Mahmut Işık, sözü öğrenci olaylarına getirerek, haklarını meydanlarda arayanlara hoşgörülü davranılmasının uygun olduğunu savunmuştur. Işık, polis ile öğrencinin karşı karşıya gelmesinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirdiği konuşmasında, gençliğin siyasetin dışında tutulmak istenmesini de eleştirmiş ve hak arama eylemlerinin yasal zemine çekilmesinin sağlanmasını istemiştir.

Gruplar adına son konuşmayı Demokratik Sol Parti Grubu adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay yapmıştır. Gazilerin ve şehitlerin ailelerinin topluma emanet edildiğini söyleyen Hikmet Uluğbay, bu nedenle terör bölgesinde görev yapanlara ek bir ödeme yapma yükümlülüğünün ortaya çıktığını dile getirmiştir. Demokratik Sol Parti olarak yasa tasarısını gönülden desteklediklerini açıklayan Uluğbay, başka yükümlülüklerin de bulunduğu işaret etmiştir. Bu konuda; *"Her şeyden önce, bölgedeki ekonomik yatırımlarımızı hızlandırmamız gerekiyor. Bölge insanına iş olanaklarını*

yaratmamız ve ekonominin içinde aktif katkılarını yapar hale getirmemiz gerekiyor. Bu alanda yapacaklarımız, bir yandan sanayi yatırımlarını bölgeye sevk ederken, diğer yandan yöre halkının sanayi yatırımları yapma arzularına devlet olanaklarıyla da destek vermektir. Bu alanda, sanayide yapacağımız bu atılımların yanında, toplum olarak, tarım sektörüne de bölgede önemli katkılar ve önemli imkânlar vermek zorunluluğundayız. Bu alanda bölgede işgücüne imkân yaratıp, bölgeyi göç vermekten kurtarır noktaya getirdiğimiz takdirde, bölge ekonomik olarak ayaklarının üzerinde durmaya da başlayacaktır. Bütün bu olanakları bir başka şeyle daha destekleme yükümlülüğümüz vardır, o da, bölgedeki eğitim kurumlarımızı çalışır halde tutmak ve özellikle, bölge insanımıza meslekî beceriler kazandırmak suretiyle, biraz evvel bahsettiğim yatırım alanlarındaki katkılarını en yüksek düzeye çekebilmek için, meslekî-teknik eğitim olanaklarını da bölgeye süratle götürmemiz gerekmektedir” şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra maddelere geçilmiştir. 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısının 1. maddesi şöyle düzenlenmiştir: **“375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin değişik 28 inci maddesinin (A) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘A) Sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan edilen bölgeler veya Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken belirlenecek kritik yörelerde özel harekât ve operasyon timi olarak görev yapan; Emniyet Genel Müdürlüğü emniyet hizmetleri sınıfı kadrolarında bulunanlar ile sözleşmeli uçuş personeline, subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlara ve operasyonları fiilen sevk ve idare eden karargâh ve bürolardan bu fıkra uyarınca alınacak Başbakan onayında belirtilenlerde görevlendirilen personele 9000, erbaş ve erlere 4500 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak aylık tutarı geçmemek üzere, fiilen görev yapıldığı sürece ve bu süre ile orantılı olarak ek tazminat, (B) fıkrasında yer alan tazminata ilave olarak ayrıca ödenir.

Tazminat ödenecek yerleşim birimleri, aylık veya günlük olarak ödenecek tazminat miktarları, tazminatın ödenme usul ve esasları, hangi hallerde kesileceği Millî Savunma ve İçişleri Bakanlarının müşterek teklifi, Maliye Bakanlığının görüşü üzerine Başbakan onayı ile tespit edilir.

Bu görevler nedeniyle meydana gelen sakatlık ve yaralanmalarda tedavi süresince, hastalanmalarda ise hastanede geçen tedavi süresince (yedeksubay, erbaş ve erler terhis edilseler bile) fiilen görev yapma koşulu aranmaksızın ödeme yapılmaya devam edilir. Ancak bu hallerdeki ödemeler hiçbir şekilde 12 ayı geçemez ve 3.11.1980 tarihli ve 2330 sayılı Kanun ile 28.2.1982 tarihli ve 2629 sayılı Kanun uyarınca ödenecek tazminat konusunda avans verilmesi dışında kesin bir işlem yapılması halinde de sona erer.

Devletin aktif istihbarat görevlilerinden bu yerleşim birimlerinde emniyet ve asayişe yönelik olarak fiilen aktif istihbarat görevi yapanlar hakkında da görevin risk ve zorluğuna göre bu fıkra hükümleri uygulanır. Bunlara ödenecek ek tazminat miktarı emsali personele yapılan ödemeyi geçmemek üzere doğrudan Başbakanca belirlenir.

Bu tazminat kapsam dahilinde fiilen görev yapılan sürelerle göre hesaplanır ve ay sonunda ödenir.’ ”

Söz konusu madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun yayımını takip eden ayın onbeşinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** 3. madde de aynı şekilde kabul edildikten sonra, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve tasarı yasalaşmıştır.¹⁰⁸

14- TÜTÜN MAMULLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİNE DAİR KANUN (4207 SAYILI)

“Tokat Milletvekili Ahmet Feyzi İnceöz ve 22 Arkadaşının, Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Teklifi ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair 9.1.1991 Tarih ve 3694 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Adalet Komisyonu Raporu”nun görüşmelerine 20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılı’nın 15. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 7 Kasım 1996 tarihindeki birleşimin birinci oturumunda, başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Aydın Milletvekili Fatih Atay yürütmüşlerdir.

Teklifin tümü üzerinde, gruplar adına ilk sözü, Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk almıştır. Teklifin, aslında, daha önce, 9.11.1991 tarih ve 3694 sayılı Kanun olarak Yüce Meclisten geçtiğini; ancak, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından, Anayasanın 89. maddesine göre, bir daha görüşülmek üzere Meclise iade edildiğini ifade eden Hikmet Sami Türk, görüşülmekte olan kanun teklifinin, Cumhurbaşkanının geri gönderme yazısındaki uyarıları dikkate alan, değerlendiren ve yeni bazı hükümler getiren bir nitelik taşıdığını dile getirmiştir. Türk, tütünün, Avrupa başta olmak üzere diğer kıtalara, Amerika’dan yayıldığı bilgisini verdikten sonra, "Tütün mamulleri" terimiyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu terimin sigara, puro, pipo gibi maddeleri içerdiğini söyleyen Hikmet Sami Türk, tütün mamullerinin zararlı alışkanlık olduğu konusunda kimsenin şüphesinin bulunmadığını da sözlerine eklemiştir.

¹⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 15. Birleşim, s. 361–373

Türk, Cumhurbaşkanının geri gönderme yazısında yer alan, “*kanunun, bütünüyle, kişilerin özgürce seçme hakkını ellerinden aldığı; oysa, insanların verecekleri kararlara yardımcı olmanın, sonuçta aldıkları karara saygı duymanın asıl hedef olması gerektiği*” şeklindeki gerekçeye katıldığını söylediği konuşmasında, tütün mamullerinden, kullananlar kadar olmasa bile, aynı ortamda bulunanlar ve "pasif içici" olarak adlandırılan kişilerin zarar gördüklerini öne sürmüştür. Bu anlamda Anayasanın 12. maddesinin ikinci fıkrasına atıf yapan ve bireylerin topluma, ailelerine ve başka insanlara karşı olan yükümlülükleri olduğundan bahseden Hikmet Sami Türk, Anayasanın 56. maddesinin de, devlete, insanların sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlamakla ilgili görevler yüklediğini ve yine, Anayasanın 58. maddesine göre devletin, gençleri uyuşturucu ve zararlı maddelerden korumakla yükümlü olduğunu açıklamıştır.

DSP adına konuşan Hikmet Sami Türk, Anayasanın 13. maddesi çerçevesinde, bütün hak ve özgürlükler, genel sağlığın korunması düşüncesiyle yasayla sınırlanabileceğini, bu yüzden de söz konusu yasa teklifinin hazırlandığını dile getirmiştir. Sigara içenlerle içmeyenler arasında çıkarların korunması açısından bir dengenin kurulmasının gerektiğine de işaret eden Türk, bunun için her şeye rağmen sigara içmek isteyenlere de, bu olanağın ayrı bir mekân oluşturularak sağlanmasının da gerekli olduğunu ifade etmiştir. Hikmet Sami Türk, gelişmiş ülkelerin çok büyük bir kısmında (yüzde 95) tütün mamullerinin zararlı etkilerinin önlenmesi konusunda düzenlemeler yapıldığını, buna karşılık, gelişme yolundaki ülkelerin sadece yüzde 24'ünde bu yönde düzenlemelerin olduğu gerçeğine vurgu yapmış ve gelişmiş ülkelerde sigara içenlerin sayısının düşmesi üzerine bu alandaki tekellerin diğer ülkelere yöneldiklerini söyledikten sonra, Türkiye'nin bu açıdan sigara tekelleri için bir alan olduğuna dikkat çekmiştir.

Az gelişmiş ülkelerde tütün mamullerinin zararlarını önleyici düzenlemeler yapılmamasının nedenleri arasında, çokuluslu dev sigara tekellerinin etkili olduğunu ve hatta rüşvet verdiklerini ileri süren Türk, gelişmiş ülkelerdeki düzenlemeleri şu şekilde kategorilere ayırmıştır: “*Önce, reklamlarda bir kısıtlamaya gidildiğini görüyoruz. Kapalı yerlerde, çok sayıda insanın çalıştığı yerlerde, tütün mamulleri tüketiminin yasaklandığını görüyoruz. Sağlık ve eğitim kuruluşlarında, hastanelerde, okullarda sigara içilmesinin, tütün mamulleri kullanılmasının yasaklandığını görüyoruz; taşıma araçlarında durum aynı. Küçüklere satış yasağı konulduğunu görüyoruz; örneğin, 18 yaşından küçüklere tütün mamulleri satışının yasaklandığını görüyoruz.*”

Hikmet Sami Türk görüşülmekte olan teklifte de, yukarıdakine benzer hükümlerin yer aldığını ve devletin de vergi gelirini düşündüğünü ifade ettikten sonra, Türkiye'de, yabancı sigara ithaliyle birlikte, tütün mamulleri içiminde, özellikle sigara içiminde içim zevkinde değişme olduğunu ve Türk tütününü kalitesine rağmen, tüketicinin Virginia ve Burley tütününe yöneldiğini dile getirmiştir. Türkiye'nin dışarıdan tütün ithal etmesini de eleştiren DSP sözcüsü, tütün için yılda 210 milyon dolar ödediğini de belirterek, tütün mamulleri tüketiminin zararlarının, sadece insan sağlığı açısından değil, aynı zamanda, Türkiye'nin dış ödemeler dengesi açısından da olumsuzluklar yarattığına işaret etmiştir. Türk oldukça uzun ve ayrıntılı tuttuğu konuşmasında, daha önce aynı konuda bazı hükümlerin çıkarıldığını, 8.8.1986 tarih ve 86/10911 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına ekli Yaprak Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimi, Satışı ve İthalatı, Fon Alınması ve Bu Fonun Kullanılmasına Dair Usul ve Esaslara göre sigara paketlerinin üzerine "*Sağlığa Zararlıdır*" ifadesinin konulması gerektiğini ifade etmiştir.

Sigara ve her çeşit tütün mamullerinin, radyo, televizyon ve devlete ait her türlü kurum ve kuruluşlar aracılığıyla reklâmının yapılmasının da yasaklandığına vurgu yapan Hikmet Sami Türk, yine Karayolları Trafik Kanununun 48. maddesinde yapılan bir değişiklik de, toplu taşıma araçlarında sigara içilmesinin de yasaklandığını hatırlatmıştır. Konuşma süresi konusunda oturum başkanı tarafından uyarılan Türk, getirilen yasa teklifinin, genel nitelikte ve Cumhurbaşkanının geri gönderme yazısında belirtilen noktaları dikkate alan, değerlendiren bir teklif olduğunu açıklamış, ancak sigara içilmesi ya da tütün mamulleri kullanılması yasağı konusundaki uyarılara rağmen o yolda devam edenlere, bulunduğu yerden dışarı atılması, uzaklaştırılması dışında herhangi bir yaptırımın getirilmemesinin bir eksiklik olduğunu öne sürmüştür. Hikmet Sami Türk, reklam yasağının oldukça sulandırılmış olmasını da bir eksiklik olarak göstermiş ve yasanın daha tutarlı ve daha önce çıkarılabileceğini de sözlerine eklemiştir.

DSP sözcüsü Hikmet Sami Türk'ten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük söz almıştır. Yasa teklifinin getirilmesindeki temel amacın halkı, tütün ve tütün mamullerinin zararlarından korumak olduğunu söyleyen Ahmet Küçük, esas olarak da tütün alışkanlığını teşvik ve tahrik edecek reklam ve tanıtım kampanyalarının önlenmesinin çalışıldığını ifade etmiştir. Küçük, konuşmasını teklifin içeriğiyle ilgili bilgiler vererek sürdürmüş ve sağlık, eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerlerde, kapalı spor salonlarında, toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtalarında ve bunların bekleme salonlarında, kamu hizmeti yapan kurum ve kuruluşlarda, beş veya daha fazla kişinin görev yaptığı mekânlarda, tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığını söylemiştir.

Bu yolla hem kişilerin sağlığının korunacağını hem de çevre kirliliğinin önleneceğini dile getiren Ahmet Küçük, teklifin gençlere yönelik çok olumlu etkilerinin de olacağını sözlerine eklemiştir. Küçük, tütün ve tütün mamullerinin zararının herkes tarafından bilinmesine karşın, bunun parlamentoda, ilk kez kodlaştırıldığını belirtmiş ve aslında bu tür düzenlemelerin gelişmiş ülkelerde yıllar önce yapıldığına işaret etmiş ve Türkiye’de çok sayıda insanının tütün ve mamulleri yüzünden öldüğünü iddia etmiştir.

Ahmet Küçük, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonunun bir üyesi kimliği ile de tütün tarımının sorunlarına değinmiş ve devletin elindeki kalitesiz tütün stoklarının arttığını, bu nedenle de tütün ekiminde sınırlama getirildiğini, ancak bunun yanlış olduğunu açıklamıştır. Doğru politikanın tütünden başka ürünün olamayacağı arazilerde tütün üretimini teşvik etmek veya desteklemek olduğunu söyleyen Küçük, bu konuda kendi seçim bölgesi Yenice’den örnek vermiş ve "Agonya" diye tabir edilen tütünün yerine biber tarımının teşvik edildiğini, bunun da köylüyü zor durumda bıraktığını öne sürmüştür. Ahmet Küçük teklife olumlu oy vereceklerini açıklamış ve emeği geçenlere teşekkür ederek sözlerine son vermiştir.

Teklifin tümüyle ilgili olarak Refah Partisi Grubunun görüşlerini Tokat Milletvekili Ahmet Feyzi İnceöz açıklamıştır. Gelişmiş ülkelerin tütün mamullerinin zararlarını ortadan kaldırmak için önlemler aldıklarını söyleyen Ahmet Feyzi İnceöz, Türkiye’nin bu konuda geç kaldığını dile getirmiş ve şimdilik hiç değilse içmeyen kesimin korunmasının amaçlandığını ifade etmiştir. İnceöz, sigaranın insan sağlığına olan zararlarını sıraladıktan sonra, sigaranın kişisel bir hak ve özgürlük olmadığını savunmuştur. Sigara içenin çevresini, ülkesini ve ekonomisini olumsuz yönde etkilediğini, sigaradan dolayı, terör ve trafikten daha çok insanın öldüğüne dikkat çeken Ahmet Feyzi İnceöz, Anayasanın 56. ve 58. maddelerine değinerek devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için tedbirler alması gerektiğini ortaya koymuştur.

RP sözcüsü Ahmet Feyzi İnceöz, konuşmasının bir bölümünde kanser konusuna da değinmiş ve sigaraya bağlı olarak artan bu hastalığın ülke ekonomisini de olumsuz etkilediğini belirterek, gelişmiş ülkelerdeki sigara tekellerinin üçüncü dünya ülkelerini Pazar olarak gördüklerini iddia etmiştir. Başka ülkelerde sigara içme yasağını ihlal edenelere ağır para cezaları getirildiğini, Türkiye’de ise sigara içenin uyarılarak, uzaklaştırdığını söyleyen İnceöz, konuşmasının devamında pasif ve aktif içicilerin durumunu ele almıştır. RP sözcüsü pasif içicilerin, aktif içicilere oranla yüzde 40 oranında etkilendiklerini, ancak bunun süreye bağlı olarak arttığını ileri sürdüğü konuşmasında, bunun için kapalı mekânlarda tütün mamullerinin yasaklandığını dile getirmiş ve ayrıca 18 yaşın altındakilere sigara satışının yasak olmasının eklendiğini açıklamıştır. Ahmet Feyzi İnceöz, Eflatun’un *"Halkını tüketen devletlerin kendisi de tükenir"* şeklindeki sözüyle konuşmasını tamamlamıştır.

RP sözcünün kürsüden inmesinden sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı konuşma yapmıştır. Daha önce çıkarılan yasanın veto edilmesi ve ikinci kez hazırlanan teklifin Adalet Komisyonundan çıkmaması için çok çaba sarf edildiğine dikkat çeken Bülent Akarcalı, bu amaçla Amerika'dan Türkiye'ye özel lobi heyetinin bile geldiğini iddia etmiştir. Sigara konusundaki hassasiyeti tanınan Akarcalı, teklifin kendi içinde son derece dengeli ve tutarlı olduğunu söyleyerek, Türkiye'de de üretim yapan yabancı sigara şirketlerinin, kendi pazarlama teşkilatlarına *"15 yaşına gelmiş her genç sigara içecektir"* emrini verdiklerini öne sürmüştür. Bülent Akarcalı, yabancı sigara şirketlerine sert suçlamalar yönelttiği konuşmasının bir bölümünde; *"Ortaokulların önünde, liselerin önünde, bu Amerikan-İngiliz sigara şirketleri, hâlâ da bedava sigara dağıtmaktadırlar. Yani, nasıl ki, İngilizler, zamanında, Çin'e, Çinlileri afyona alıştırmak için bedava afyon soktular; bunlar da, aynı şekilde, Türkiye'de, gençlere bedava sigara dağıtır durumdadırlar. Onun için, bu kanun teklifi çıkarken, neyi hedeflediğini iyice anlamak gerekir"* şeklinde ifadelerle yer vermiştir.

Teklifin Türk tütüncülüğüne de karşı olmadığını belirten Bülent Akarcalı, yapılan reklâmlarla Türk tütününü yerine Virginia tütününün, gittikçe Türkiye'de daha çok içilir hale gelmesi yüzünden Pazar kaybına uğrandığını ifade etmiştir. Yasa teklifi hakkında bilgi veren Akarcalı, teklifin, sigara içenleri değil, sigara içmeye teşvik edenleri cezalandırdığını ileri sürmüş ve *"devlet sigaradan para kazanıyor; siz, sigara içimini azaltırsanız, devletin geliri azalacak"* şeklindeki eleştirilere de, hiçbir devletin, vatandaşının sağlığının sırtından para kazanamayacağını söyleyerek cevap vermiştir. Akarcalı, Amerika'da sigaranın da uyuşturucu kapsamına alınması için çalışmalar yapıldığına işaret ettiği konuşmasında, Türkiye'nin de gençlerini koruma hakkına sahip olduğunu dile getirmiş ve sözü sigaranın insan sağlığına verdiği zararlara getirmiştir. Sigara şirketleri yüzünden Amerika'nın insan hakları konusundaki samimiyetinin ve ciddiyetinin sorgulanması gerektiğini savunan Bülent Akarcalı, Türkiye'de sigaraya para veren insanların aslında sağlık sigortasına harcama yapmaları gerektiğini, böyle bir harcama yapmayanların da devletten yardım beklemelerinin doğru olmadığını ifade etmiştir.

Gruplar adına son konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Turhan Güven yapmıştır. Eskiden sigara içtiğini ifade ederek konuşmasına başlayan Turhan Güven, dönemin Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen yasanın tekrar görüşülmesinin geciktiğini dile getirmiş ve görüşülen teklifin veto gerekçelerine göre yeniden düzenlendiğini ifade etmiştir. Başta Amerika olmak üzere, pek çok gelişmiş ülkede sigaranın neredeyse sokakta içilmesinin yasaklandığını belirten Güven, teklifle dışarıdan sigara girmesinin önlenemeyeceğini, ancak başta sağlık olmak üzere ciddi yararlar sağlanacağını sözlerine eklemiştir. Turhan çok uzun tutmadığı konuşmasında, teklifle, kamu yönetiminde bulunan yerlerde sigara içilmesinin yasaklandığını, ancak yer

tahsisinden bahsedilmesine rağmen, belli zaman dilimlerinin belirtilmesinin daha uygun olacağını savunmuştur. Turhan Güven, teklife DYP olarak olumlu oy vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı RP Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç yapmıştır. Daha önceki konuşmacılar gibi yasanın geç kalmış olduğunu vurgulayan Büyükkılıç, sigaranın insan sağlığına verdiği zararları örnekler vererek ortaya koymuş ve sigara içilen ortamda bulunan ve pasif içici olarak tanımlanan kişilerin de olumsuz etkilendiklerini ifade etmiştir. Zaten bir hekim olan Büyükkılıç, yetişkinlere sigara içmemeleri ve böylelikle örnek olmaları konusunda çağrı yapmış ve bu sayede yasaklamalara bile gerek kalmayacağını iddia etmiştir. Memduh Büyükkılıç, sigara içmeye özendirici filmlerin ya da programların mutlaka gözden geçirilmesini de önerdiği konuşmasını, sigara reklamı yapan panoların içini sızlattığını belirterek sona erdirmiştir.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. “Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Teklifi”nin amacını belirten 1. madde şu şekildedir: **“Bu kanunun amacı, kişileri tütün ve tütün mamullerinin zararlarından, bunların alışkanlıklarını özendirici reklam, tanıtım ve teşvik kampanyalarından koruyucu tertip ve tedbirler almaktır.”**

Madde üzerinde gruplar adına konuşma olmayınca, şahsı adına ANAP Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy söz almıştır. Teklifin sigara içmeyi yasaklamadığını tekrar eden Özsoy, amacın sigara alışkanlıklarını özendirici reklam, tanıtım ve teşvik kampanyalarını önlemek olduğunu ifade etmiştir. Halil İbrahim Özsoy, çocukların ve gençlerin yetişkinleri örnek almak ve kendilerini kanıtlamak yoluyla sigaraya başladıklarını, reklam ve tanıtımların da bunu özendirdiğini dile getirmiş ve ama önceliğin eğitim olduğunu vurgulamıştır. Sigara içilmesinin yasaklanmasının çözüm olmadığını savunan Özsoy, içen kişinin cebinden *"sigara içmesi gereklidir"* diye bir heyet raporu çıkması durumunda, mahkemeye itiraz edilebileceğini öne sürmüştür. ANAP Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy, özellikle "reklam ve özendirici" olarak ifade edilen cümlelerin gereğinin yerine getirilmesi istediği konuşmasında, sağlık açısından aktif içiciler kadar pasif içicilerin de zarar gördüğünü belirtmiş ve şu sözleri sarf etmiştir: *“...eğer, eğitimle beraber götürmezseniz ve sigaraya başlama yaşındaki gençlerin bulunduğu eğitim müesseselerinde bazı tedbirler almazsanız, bu kanun, birkaç okulda veya birkaç spor salonunda, birkaç kişiye yazacağınız cezadan ileri gitmeyen ve hayata geçirilemeyen, çalışmayan bir kanun haline gelir.”*

Bu konuşmadan sonra 1. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. 1.Maddenin kabul edilmesinden sonra, hem 2. madde ile ilgili olarak verilmesi düşünülen önergelerin komisyonda görüşülebilmesi hem de çalışma süresinin dolması nedeniyle oturuma ara verilmiştir.

İkinci Oturumda teklifin görüşülmesine devam edilmiş ve ilk olarak Tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaklanan yerleri belirten 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Sağlık, eğitim-öğretim ve kültür hizmeti veren yerler ile kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında, kamu hizmeti yapan kurum ve kuruluşlardan beş veya beşten fazla kişinin görev yaptığı kapalı mekânlarda tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaktır. Bu gibi mahallerde tütün ve tütün mamullerinin içilebilmesi için ayrı yerler tahsis edilir” şeklindeki 2. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamıştır.

RP Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu ve arkadaşları tarafından verilen; *“Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Teklifi’nin 2 nci maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki ilavenin yapılmasını arz ve teklif ederiz.*

‘Tahsis edilen yerden, sigara içilmeyen mahallere duman gidişini engelleyecek, havalandırma, tecrit etme gibi tedbirler alınır’ ” şeklindeki önergenin kabul edilmesinden sonra, 2. madde yapılan değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Diğer Yasaklar” başlıklı 3. madde ise şu şekilde düzenlenmiştir: **“Tütün ve tütün mamullerinin isim, marka veya alametler kullanılarak her ne suretle olursa olsun reklâm ve tanıtımının yapılması veya bunların kullanılmasını teşvik ve özendirici kampanyalar düzenlenmesi yasaktır.**

Onsekiz yaşından küçüklere yönelik olmayan gazete, dergi, diğer yayınlar ve tütün ve tütün mamulleri satış belgesini haiz satış yerlerinde yapılan tanıtım faaliyetlerine ve sinemaların saat 18.00'den sonraki seanslarda gösterilen filmlere, sanat ve kültür organizasyonları ile atletizm dışındaki spor etkinliklerine ve yalnızca sigara içen yetişkinlere yönelik tanıtım faaliyetlerine birinci fıkra hükmü uygulanmaz. Her ne surette olursa olsun, eğitim ve sağlık kuruluşları ile onsekiz yaşından küçüklere yönelik tütün ve tütün mamulleri tanıtımı yapılamaz.

Onsekiz yaşından küçüklere tütün ve tütün mamülleri satışı yapılamaz.

Bu maddeye uygun olarak yapılacak reklâm ve tanıtım faaliyetlerinde yirmibeş yaşından küçük veya küçük gösteren kişi veya karakterler görüntülenemez, esas itibarıyla onsekiz yaşından küçüklere yönelik faaliyet konuları işlenemez, tütün kullanmayanları tütün kullanmaya özendirici herhangi bir tavsiyede bulunulamaz; tütün kullanmanın sağlıklı olduğuna veya sağlık için bir tehlike olmadığına dair bir iddiaya yer verilemez.”

3. madde üzerinde, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almış ve ilk olarak sigara alışkanlığının yayılmasında, özendirici reklamların çok büyük rolünün olduğuna dikkat çekmiştir. Teklifi yerinde bulan Hikmet Sami Türk, buna karşın maddede yer alan, ikinci fıkranın, birinci fıkrada konulan kuralı sulandırdığını iddia etmiştir. Türk ikinci olarak, reklam yasağına istisna getiren ikinci fıkrada yer alan hükümlerin kendi içerisinde belirsizlik taşıdığını ifade etmiş ve bununla ilgili olarak; *“18 yaşından küçüklere yönelik olmayan gazete, dergi ve diğer yayınlar yasaktan istisna ediliyor. Ancak, hangi yayınların 18 yaşından küçükler tarafından görülmeyeceğini nereden bilebiliriz? Evinize bir gazete, kitap geldiği zaman ve oralarda bu tür reklamlar yer aldığı zaman, bunları, çocuklarınızın görmeyeceğini nasıl garanti edebilirsiniz? O bakımdan, getirilen hüküm, herhangi bir şeye yaramayacaktır. Aynı hükümde yer alan, sanat ve kültür organizasyonlarıyla atletizm dışındaki spor etkinliklerine de yasağın uygulanmayacağı hükmü, yine, belirsiz bir hüküm niteliğindedir. Bu bakımdan, kuralın tutarlı bir biçimde uygulanması daha doğru olur”* sözlerine yer vermiştir. 18 yaşından küçüklere tütün ve tütün mamulleri satışının yapılamayacağını da sistematik açıdan yanlış bulan Hikmet Sami Türk, özendirici reklamların yasaklanması konusundaki kuralın, istisnaya yer vermeksizin tam olarak uygulanmasının doğru olduğunu ortaya koymuştur.

Bu madde ile ilgili olarak Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekilleri tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 17 sıra sayılı kanun teklifinin 3 üncü maddesinin iki ve dördüncü fıkralarının metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz”* önerenin kabul edilmesinden sonra oylamaya geçilmiştir.

3. Madde kabul edilen önerge doğrultusundaki değişik şekliyle oylanarak kabul edilmiştir. Ardından uyarıları kapsayan 4. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerlerde, buna dair uyarılar asgarî on santimetrelilik puntolarla herkes tarafından görülebilir yerlere asılır veya yazılır. Bu uyarıların yapılmasından ilgili yerlerin yetkili veya amiri durumundaki kişi veya kişiler sorumludur.

Türkiye'de üretilen veya ithal edilen tütün ve tütün mamulleri paketinin üzerinde açıkça görülebilir ve rahatça okunabilir şekilde, yasal uyarı : "Sağlığa zararlıdır" ibaresi konulur. Bu ibareyi taşımayan tütün ve tütün mamulleri ithal edilemez ve satışa çıkarılamaz.

Gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarında satılan veya yolcu beraberinde yurda sokulan tütün ve tütün mamulleri hakkında ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ayda en az altmış dakika tütün ve tütün mamulleri alışkanlığının zararları konusunda uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar yapmak zorundadır” şeklindeki 4. madde üzerinde de Demokratik Sol Parti Grubu adına, Hikmet Sami Türk söz istemiştir.

Türk, tütün mamulleri içme alışkanlığının önlenmesi açısından maddede düzenlenen uyarıların son derece önemli olduğunu belirttiği konuşmasında, devlet televizyonu TRT ile eğitim yayınları yapılmasını da aynı derecede önemli gördüğünü söylemiştir. Madde ile görüşlerini ortaya koyan Hikmet Sami Türk, bir mekânda "sigara içmek yasaktır" biçimindeki bir levhanın yeterli olacağını, ancak uyarının tam olması için, uyarılanların aykırı davranışları durumunda karşılaşacakları yaptırımı da bilmelerinde yarar olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle *"tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerlerde, yasağı ve buna uymamanın sonuçlarını belirten uyarıların yer alacağı levhaların asılması"* biçiminde bir düzeltme yapılmasını öneren Türk, yaptırımla ilgili önergelerinin olduğunu açıklamıştır.

Bu konuşmadan sonra ANAP Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy, oturduğu yerden "Sigara içmek yasaktır" levhasını asma sorumluluğunu yerine getirmeyenlere de yasal işlem yapılmasının gerektiğini, bu yönde ifadeye yer verilmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir.

Bu konuşmadan sonra önergelere geçilmiştir. 4. madde ile ilgili olarak iki önerenin kabul edilmesinden sonra¹⁰⁹ oturum başkanı maddede bir düzeltme yapılmasının gereğine işaret etmiştir. Komisyonun da bunu kabul etmesinden madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

"Yasağa Uymayanlar Hakkında İşlem" başlıklı 5. madde **"Tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı ve yasağa ilişkin yazılı uyarıların bulunduğu yerlerde tütün ve tütün mamulleri içenlere, ilgili yerin yetkilisi veya amiri durumundaki kişi tarafından yazılı uyarı gösterilmek suretiyle yasağa uyması, aksi takdirde o yeri terk etmesi gerektiği bildirilir. Bu bildirimle rağmen tütün ve tütün mamulleri içenler**

¹⁰⁹ RP Rize Milletvekili Şevki Yılmaz ve arkadaşları tarafından verilen

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 17 sıra sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Teklifinin 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

"Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve özel televizyon kurumları ayda en az doksan dakika tütün ve tütün mamulleri alışkanlığının zararları konusunda uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar yapmak zorundadır" şeklindeki önerge ile DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk ve arkadaşları tarafından verilen

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

17 sıra sayılı kanun teklifinin 4 üncü maddesinin birinci fıkra birinci cümlesinin aşağıdaki biçimde değiştirilmesini saygıyla arz ve teklif ederiz.

"Tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerlerde, yasağı ve buna uymamanın sonuçlarını belirten uyarılar asgarî on santimetrelilik puntolarla herkes tarafından görülebilir yerlere asılır veya yazılır" şeklindeki önerge kabul edilmiştir.

genel zabıta marifetiyle o yerden uzaklaştırılır” şeklindedir. Madde konuşma yapılmasına ve önerge verilmesine gerek duyulmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.

İdarî para cezasını düzenleyen ve **“Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasındaki zorunluluğu yerine getirmeyen tütün veya tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerin memur olmayan yetkilisi veya amiri hakkında on milyon lira para cezası verilir.**

Bu Kanunun 5 inci maddesine göre uyarıda bulunmayan tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerin memur olmayan yetkilisi veya amiri hakkında on milyon lira para cezası verilir.

Bu kanuna göre sorumluluğu yerine getirmeyen memurlar hakkında ilgili mevzuat hükümleri uygulanır” ifadeleriyle oluşturulan 6. madde ile ilgili olarak DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz istemiştir.

Hikmet Sami Türk, maddenin ikinci fıkrasında, kanunun 5 inci maddesine göre, uyarıda bulunmayan, tütün ve tütün mamullerinin içilmesinin yasaklandığı yerin memur olmayan yetkilisi veya amiri hakkında on milyon lira para cezasının öngörüldüğünü, ancak, uyarıya rağmen sigara içmekte veya tütün mamulü kullanmakta devam eden kimse hakkında, oradan uzaklaştırılma dışında herhangi bir tedbirin söz konusu olmadığını, bunun, yeterince caydırıcı bir yaptırım olmayacağı düşüncesinde olduğunu söylemiştir. Türk uyarıya rağmen sigara içmeye devam edenlere, idarî para cezasının verilmesiyle ilgili bir önergelerinin olduğunu söyleyerek kürsüden inmiştir.

Hikmet Sami Türk ve arkadaşlarının bu yöndeki önergelerinin kabul edilmesinden sonra, madde bu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Adlî Para Cezası” başlığı ile “Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ile 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine aykırı hareket edenlere on milyon liradan beşyüz milyon liraya kadar ağır para cezası verilir. Tekerrür halinde bu cezanın yukarı haddine hükmolunur” şeklinde düzenlenen 7. maddenin kabul edilmesinden sonra 8. maddeye geçilmiştir.

“Para Cezasına İlişkin Hükümler”i kapsayan 8. madde ise şu şekildedir: “6 ncı maddede yazılı para cezaları o yerin en büyük mülkî amiri tarafından verilir. Para cezalarına dair kararlar ilgililere Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalar kesindir. Bu Kanuna göre verilen idarî para cezaları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre mahallin en büyük mal memurluğunca tahsil edilir.”

Söz madde ile ilgili olarak DSP İstanbul Milletvekili Hüsamettin Özkan ve arkadaşları tarafından “Görüşülmekte olan 17 sıra sayılı kanun teklifinin 8 inci maddesindeki “Bu ceza kesindir.” cümlesinin kaldırılmasını ve maddenin sonuna “İdarî para cezalarına karşı yedi gün içinde sulh ceza mahkemesine itiraz edilebilir” hükmünün eklenmesini arz ederiz” şeklinde bir önerge verilmiştir. Önergenin kabul edilmesinden sonra, madde üzerinde yapılan değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

İlk sekiz maddenin kabul edilmesinden sonra geçici maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Geçici iki maddenin de kabul edilmesiyle diğer maddelere geçilmiştir.¹¹⁰ Yasanın yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğine dair olan 9. madde üzerinde ANAP İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı konuşma yapmıştır.

Sözlerinin tutanaklara geçmesi için konuşma yaptığını söyleyen Bülent Akarcalı, yasakların yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulanacağı konusunda uyarmıştır. Diğer taraftan da geçici 2. maddede belirtilen, sigara içmek isteyenlere yer tahsis edilmesi ile yasaklanan reklam panolarının bir yıl içerisinde kaldırılması ve 4. maddenin birinci fıkrasında belirtilen, sigara ve tütün mamullerinin içilmemesiyle ilgili uyarıların bir yıl içinde konulmasının, yasakların uygulanmasını ertelemeyeceğini vurgulama ihtiyacı hissetmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra “burada, sigara içilmesi için henüz bir mekân ayıramadık, bu nedenle, sigara içmek isteyenler her yerde sigara içebilir” denilemeyeceğini hatırlatan Akarcalı, yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte yasakların da başlayacağını bir kez daha vurgulamıştır.

Bu konuşmadan sonra madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“MADDE 10. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 10. madde de kabul edilmiştir. Teklifin tümünün de kabul edilmesiyle teklif yasalaşmıştır.¹¹¹

¹¹⁰ **GEÇİCİ MADDE 1.** - Bu Kanunun yayımı tarihinden önce Türkiye’de üretilen veya ithal edilen tütün ve mamullerinin bir yıl süreyle 4 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen şart aranmaksızın satışlarına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 2. - Bu Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince ayrı yer tahsisi, 3 üncü maddede yasaklanan reklam panolarının kaldırılması ve 4 üncü maddesinin birinci fıkrası gereğince yapılması gereken işler Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde yerine getirilir.

¹¹¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 15. Birleşim, s. 373–398

15- KARAPARANIN AKLANMASININ ÖNLENMESİNE DAİR KANUN (4208 SAYILI)

“Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığı ile Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet, İçişleri ve Plan ve Bütçe komisyonları Raporları”nın görüşülmesine 13 Kasım 1996 tarihindeki, 2. Yasama Yılıının, 17. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde ilk sözü CHP adına Hatay Milletvekili Atila Sav almıştır.

Atila Sav konuşmasına, bazı suçların uluslararası nitelik taşıdığını, kamu düzeninin boşluklarından yararlanarak örgütlenen ve suçu, giderek olağan bir düzen haline getiren örgütlenme türüne "mafya" denildiğini söyleyerek başlamıştır. Toplum içerisinde yasaların ve yasal düzenin zamanla aşınması ve bazı yasaların, toplumun gelişmelerini yeterince izleyememesi nedeniyle toplum içerisinde bir ikinci düzen oluşabileceğini vurgulayarak, bunun toplumun zararına çok tehlikeli boyutlara ulaşabileceğini belirtmiştir. Mafyanın tarihinden bahseden Sav, II. Dünya Savaşı sırasında Fransız işgaline karşı bir direnme hareketi olarak başlayan bu örgütlenmenin, giderek, kendi öz toplumunun üzerinde de baskı kuran bir harekete dönüştüğünü dile getirmiştir.

CHP sözcüsü Sav, Mafyanın günümüzde uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ile toplum düzenini tehdit eden bir oluşum haline geldiğini ve Genel Kurula getirilen yasa tasarısının, 1988 tarihli Viyana Sözleşmesi diye anılan Birleşmiş Milletlerin *Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşme* ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin bu sözleşmenin hazırlık aşamasına katılmasına karşın, henüz sözleşmenin TBMM tarafından onaylanmadığını işaret eden Atila Sav, 1990'da kabul edilen *Karaparanın Aklanması, Aranması, Zaptedilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesine* de Türkiye'nin henüz katılmadığını açıklamıştır. Sav tasarıyla, aklama eyleminin suç haline getirilmesi ve devletçe bu suçun izlenmesi, kovuşturulması ve karaparanın müsadere edilmesi konusunda gerekli örgütü kurmak ve bunun için gereken altyapıyı, hukukî kuralları tamamlamanın amaçlandığını dile getirmiştir. Karaparanın tanımıyla ilgili olarak, tanımın uluslararası hukuk düzeninde ve Avrupa Sözleşmesinde olduğu gibi, bütünüyle "tüm suçlardan elde edilen çıkarlar" şeklinde düzenlenmesini öneren Sav, yasanın asıl amacının karaparanın aklanmasını önlemek olduğunu hatırlatmıştır. CHP Hatay Milletvekili Atila Sav konuşmasında, yasa tasarısıyla "Malî Suçlar Araştırma Kurulu" adıyla bir organın oluşturulduğuna değinmiş ve bu organın Başbakanlığa ve Hazine Müsteşarlığına bakan, onunla görevli olan Devlet Bakanlığına bağlanmasının daha uygun olacağını açıklamıştır. Sav, söz konusu düzenlemenin toplum için yararlı olacağını ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Yasa tasarısının tümü üzerinde DSP'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel ortaya koymuştur. Genel Kurulun tasarımı çok dikkatli incelemesi ve katkı yapması gerektiğini dile getiren Temizel, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı başta olmak üzere, terörizm, adam kaçırma, şantaj, çocuk ve kadın ticareti gibi fiilleri genelde örgüt meydana getirerek işleyenlerin yüksek kazançlar elde ettiklerini iddia etmiştir. Zekeriya Temizel, söz konusu yasa dışı girişimlerde bulunanların cezalandırılmasında boşlukların bulunduğunu ve bunun da caydırıcılığı önlediğini belirterek, dünyada bu tür suçlara karşı uluslar arası sözleşmeler geliştirildiğini de sözlerine eklemiştir. Malî Eylem Grubunun, karaparanın tanımlanması ve karapara aklama suçlarının önlenmesiyle ilgili olarak bir seri tavsiye kararı geliştirdiğini, Türkiye'nin de 1991 yılında bu tavsiye kararlarını imzaladığını açıklayan Temizel, 1988 yılındaki Viyana Konvansiyonun ise karaparanın aklanması eyleminin suç olarak kabulünü önermesine karşın, aradan geçen süre içerisinde Türkiye'nin bunu suç olarak ortaya koyamadığını öne sürmüştür.

DSP adına görüşlerini açıklayan Zekeriya Temizel, ülkelerin, kendi mevzuatlarına ve sosyo-ekonomik durumlarına göre hangi eylemlerin karapara sayılması ve karapara aklama suçunun ne olması gerektiğini, kendi hukuk sistemlerine göre düzenleme imkânına sahip olduklarını da sözlerine eklemiştir. Bütün bunlara karşın Türkiye'nin karapara aklamayı bir suç olarak kabul etmediğini ve bu nedenle de uluslararası dayanışma ve uluslararası çalışmalarda dışlandığına işaret eden Temizel, bunun sonucunda da karapara aklama suçunu oluşturan suçlardan kazanılan paraların aklanmak üzere Türkiye'ye gönderilmesi halinde, devletin bu paralara el koyma olanağına sahip olamadığını dile getirmiştir. Bu arada, Türkiye'de elde edilen karaparanın başka ülkelerde aklanması halinde de, Türkiye, söz konusu ülkelere bu paralara el konulması konusunda talepte bulunamadığı ifade edilmiştir.

Zekeriya Temizel konuşmasına, karaparayla olan mücadelenin Türkiye açısından hayati bir önem taşıdığını belirterek devam etmiş ve böyle bir düzenleme ile Türkiye'nin uluslar arası alandan dışlanmasının önleneceğini ifade etmiştir. Tasarıyla karaparanın ve karapara aklama suçunun tanımlanacağını ve karaparanın aklanmasının cezasının belirleneceğini dile getiren Zekeriya Temizel, tasarının uzlaşma ortamında hazırlandığı için karapara suçlarının sınırlı tutulmasına razı olduklarını belirtme gereği hissetmiştir. Temizel, karaparanın aklanması ile ilgili olarak şu üç yöntemin bulunduğunu açıklamıştır: Temizel'e göre; birinci aklama yöntemi, gayri meşru yoldan elde

edilen nakdin, fizikî olarak elden çıkartılmasıdır.¹¹² İkinci bir yöntem, mevduat transferleri; mevduatın tahvil, hisse senedi gibi malî araçlara dönüştürülmesi; pahalı lüks malların satın alınması ve bunların tekrar elden çıkarılması; gayrimenkule yatırım yapılması; bina satın alınmasıdır.¹¹³ En son aşama, üçüncü aşama da, yasal olmayan kaynağa yasallık kazandırmak için, bunun servete dönüştürülmesidir.¹¹⁴

DSP sözcüsü Zekeriya Temizel, karapara ve karaparanın kaynağı olarak belirtilen suçların aslında Türk hukuk sisteminde bulunduğunu, buradaki yeniliğin karaparanın malî sisteme sokulmak suretiyle, buna bir meşruiyet kazandırılması çabasının suç olarak kabul edilmesi olduğunu açıklamıştır. Yasanın temel hedeflerinden birini meşru olmayan yollardan elde edilen kazançların, nemalar dahil, müsadere yoluyla alınmasının yolunun açılmış olmasını gösteren Temizel, son derece teknik ve açıklayıcı nitelikte taşıyan konuşmasını *“Gönlümüz, kaynağı suç olan her türlü gelirin karapara olarak tanımlanmasından ve bunların aklanmasına ilişkin işlemlerin de, bu yasa çerçevesinde, cezaî takibata ve müsadereye tabi olmasından yanadır; ancak, bu tür uzlaşmalarda, uzlaşma ilkelerine sadık kalmanın gerekliliği nedeniyle, bu haliyle de, tasarıya olumlu oy vereceğimizi belirtiyor, hepinize saygılar sunuyorum”* sözleriyle bitirmiştir.

İlk iki konuşmacının ılımlı ve yapıcı konuşmalarından sonra ANAP grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır. Tasarının Türk toplumu açısından son derece önemli olduğunu belirten Özdemir, siyasî gücün, karapara gücünün ve silahlı eylem gücünün, birleşerek, çıkar birliği yaparak, devleti teslim alma gibi bir çaba içerisinde olduğunu iddia etmiştir. Biltekin Özdemir, basının bu konuda gösterdiği hassasiyeti çeşitli gazetelerden örnekler

¹¹² Zekeriya Temizel bu yöntemi şu şekilde örneklendirmiştir: *Bu bir suç yoluyla elde edilen paranın, bir yabancı bankaya ya da bir Türk bankasına yatırılmasıdır; bir Türk bankasından bir yabancı bankaya gönderilmesidir. bir bankaya yatırılıp, kredi kartı kullanımı suretiyle kullanılmasına olanak tanımaktır. Böylece, para karşılığı cinayet işleyen birisinin elde etmiş olduğu parayı götürüp de bankaya yatırması veya kendisinin ortaya çıkmasından kuşkulandığı için üçüncü bir kişiye, muteber bir kişiye vererek "şu parayı götür, benim adıma bankaya yatır" demesi, onun da bankaya yatırması, bu paranın kaynağı cinayet karşılığı olduğundan dolayı, karapara aklama suçudur.*

¹¹³ Zekeriya Temizel'e göre ikinci yöntem; *örneğin, Boğaz'da bir yalının satın alınarak, belirli bir süre sonra, çok yüksek değerden satışının gösterilmesi; eğlence ve turizm sektöründen, özellikle kumardan büyük ölçüde para kazanıldığının söylenmesi ve bununla ilgili olarak düzenlemelerin yapılmasıdır.*

¹¹⁴ Üçüncü yöntem; *yasal olmayan kaynaklardan elde edilen paraların servete dönüştürülmesi, genellikle, Türkiye'nin geçmiş yıllarda yaşamış olduğu hayali ihracata yasallık kazandırmak için çok yüksek değerlerde faturalar alınması ya da naylon faturalar alınması ve bu faturaların düzenlenmesi yoluyla ve değişik teknikler kullanılarak, bu kazançlarının meşruymuş gibi, yurtdışından ihracat karşılığında gelir elde ediliyormuş gibi gösterilmesidir.”*

vererek ortaya koymuştur.¹¹⁵ Maddî ve gayri meşru menfaatlerin tümünü, karapara olarak değerlendiren Özdemir, karaparanın siyasî rüşvete yol açtığını, kayıt dışı ekonomiyi yarattığını, ülkenin saygınlığını zedelediğini ve terörü beslediğini öne sürmüştür. Biltekin Özdemir, karaparanın bir insanlık suçu teşkil ettiğini ve önlenmesine ilişkin olarak Birleşmiş Milletler sözleşmesinin bulunduğunu hatırlatarak, söz konusu düzenleme ile karaparanın gücünün kırılacağını ifade etmiştir. Kıyı bankacılığının, özellikle de Kıbrıs'taki bankacılık sisteminin karaparayı beslediğine işaret eden ANAP sözcüsü Biltekin Özdemir, karaparanın önlenmesi sonucu kayıtdışı ekonominin ve servet edinmenin de yolunun kapanacağını ve bu yolla hükümetin kaynak sorununu aşabileceğini de sözlerine eklemiştir. Özdemir de önceki konuşmacılar gibi yeni bir suç tanımlanması getirilmediğini, Türk Ceza Kanununa göre suç teşkil eden fiillerden elde edilen menfaatlerin karapara olarak tanımlandığını ve bu parayı edinenlerin veya kullananların, bu kaynağı aklamaya kalkışmalarının suç olduğunun belirtildiğini ve cezasının öngörüldüğünü açıklamıştır. Bu yolla silah ve uyuşturucu kaçakçılarına darbe indirileceğini dile getiren Özdemir, kadın ticareti yapanları, organ kaçakçılarının ve hileli gelir elde edenlerin cezalandırılacağını ifade etmiştir. Biltekin Özdemir, karaparanın önlenmesini öncelikli olarak ele alınması gereken bir düzenleme olduğunu ve tasarıyla öncelikli olarak yasal olmayan yolla elde edilen kazançları önlemek amaçlandığını belirtmiştir. Tasarıyla siyasetin ve yönetimin de temizleneceğini ve tüm ülkeye yarar sağlayacağını tekrar eden Özdemir, tasarının Meclis'ten oybirliği ile geçmesini dileyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Tasarının tümü üzerinde DYP Grubunun görüşlerini Adana Milletvekili İ. Cevher Cevheri açıklamıştır. Cevher Cevheri, Batılı ülkelerin yasal düzenlemeler yapmakla birlikte, karapara ile yeterince mücadele yapmadıklarını ve uyuşturucu ve silah kaçakçılarını koruduklarını belirttiği konuşmasında, Batı'daki bankalarda, yasal olmayan yollardan elde edilen çok yüksek meblağların bulunduğunu açıklamıştır. Ahlaki değerler ve sert yaptırımlardan dolayı uyuşturucu konusunda, Türkiye'nin Batılı ülkelere göre daha az tehdit

¹¹⁵ Biltekin Özdemir'in konuşmasında yer alan konuyla ilgili haberler şöyledir: Milliyet Gazetesinden, Oktay Akbal'a *"Türkiye Büyük Millet Meclisi, siyasetin mafyalaşmasına karşı kesin ve ısrarlı bir tavır almak durumundadır"* şeklindeki ifadeler kullanırken, Hürriyet Gazetesinde, *"Devletin karar mekanizmaları arasına sızarak, her türlü yasadışı kirli ilişkilerini sürdüren mafya, terör ve uyuşturucu örgütleri, bir yandan devleti zaafa uğrattırken, bir yandan da toplumsal çürümeye sebep olmakta ve devletin bu odaklar tarafından kuşatıldığı iddialarını pekiştirmektedir"* ifadelerine yer verilmiştir. Diğer taraftan Zaman Gazetesinden İdris Gürsoy *"Susurluk'taki kazadan yola çıkıp, Türkiye Büyük Millet Meclisini hedef almak, demokrasinin kalbi olan Parlamentoyu yıpratıcı yayınlar yapmak, kimseye yarar sağlamaz"* derken, Cumhuriyet Gazetesinden Oral Çalışlar *"Hâlâ Meclisten umutlu ve cesur sözler duymayı bekliyorum"* ifadelerini kullanmıştır. Yine Yeni Şafak Gazetesinden Ahmet Taşgetiren'in aynı konuyu işlediğini, Sabah Gazetesinden Hasan Cemal'in *"Karanlığı aydınlığa çevirecek siyasal irade nerede?"* diye sorduğunu ifade etmiştir.

altında bulunduğunu da ileri süren Cevheri, tasarının yasalaşmasıyla, hem dış taahhütlerin yerine getirilmiş olacağını hem de uyuşturucu ve karaparayla mücadelede yasal dayanakların güçlendirileceğini ortaya koymuştur. DYP grubunu görüşlerini açıklayan Cevher Cevheri, suç kaynaklı gelirlerin ülkelerin ekonomilerine girmeleri ve bu gelirleri oluşturan cürümlerin önlenmesi maksadıyla uluslar arası alanda birçok çalışma yapıldığını ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin de, 27 Haziran 1980 tarihli toplantısında bir tavsiye kararı kabul ettiğini ifade etmiştir.

Yine ABD, Japonya, Kanada, Almanya, Fransa ve İngiltere başta olmak üzere, 12 ülkenin merkez bankası başkanlarıyla, denetim otoritelerinden oluşan Basel Komitesinin de, Aralık 1988'de yayımladığı ilkeler bildirisiyle, malî kurumların, karapara aklayıcıları tarafından kullanılmasını önlemek maksadıyla, almaları gereken tedbirleri belirlediğine işaret eden Cevheri, Türkiye'nin de 1988 tarihli *Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin*, derhal imzaladığını ve 22.11.1995 tarih ve 4136 sayılı Kanun ile onaylanmasını uygun bulduğunu, ekli beyanla birlikte onaylanmasının ise Bakanlar Kurulunca kararlaştırıldıktan sonra, 11 Şubat 1996 tarihli Resmî Gazetede yayımlandığını belirtmiştir.

Karaparanın önlenmesi için yapılan uluslar arası çalışmalarla ilgili açıklamalar yapan Cevher Cevheri, G-7 ülkelerinin de Temmuz 1989 zirvesinde, karaparanın aklanmasıyla mücadeleye yönelik mevzuat arasında uyum sağlanması amacıyla, Malî Eylem Görev Grubunu teşkil ettiğini de bir bilgi olarak sunmuştur. Cevheri, Mali Eylem Görev Grubunun Türkiye'yi tavsiyeleri yerine getirmemekle ve gereken yasal düzenlemeleri yapmamakla eleştirdiğini ifade ederek, bazı yaptırımlar da öngördüğünü açıklamış ve yasal düzenlemelerin gecikmesi durumunda, Türkiye'nin Malî Eylem Görev Grubu üyeliğinin askıya alınmasının gündeme geleceği konusunda uyarıda bulunmuştur. DYP sözcüsü tasarının yasalaşması durumunda, 1988 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin uygulanabileceğini ve Malî Eylem Grubunun, önerdiği 40 adet kararı karşısında da iyi bir pozisyona gelineceğini öne sürmüştür.

CHP, DSP, ANAP ve DYP sözcülerinin tasarının lehindeki benzer konuşmalarından sonra RP Grubu adına Afyon Milletvekili Sait Açba kürsüye çıkmıştır. Bazı ülkelerin, suç sayılan her türlü fiillerden elde edilen para ve her türlü menfaat ve değeri karapara olarak sayarken, bazılarının karaparayı, uyuşturucu ile, bazılarının ise uyuşturucu ve terörle sağlanan her türlü menfaat olarak gördüklerini söyleyen Sait Açba, bu konuda bir fikir birliğinin olmadığını

söylemiştir.¹¹⁶ Açba, gerek gelişmiş ülkeler açısından gerekse gelişmekte olan ülkeler açısından uyuşturucu ve psikotrop maddelere olan bağımlılığın, üzerinde önemle durulması ve çözülmesi gereken bir sorun olduğunu belirterek, jeopolitik ve jeostratejik açıdan güçlü bir ülke olan Türkiye'nin, uyuşturucu konusunda ciddi sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir.¹¹⁷ Türkiye'nin, altın hilal ülkelerinden, altın üçgen ülkelerinden ve Sovyetlerden gelen uyuşturucu açısından transit ülke konumunda olduğunu açıklayan Sait Açba, tüketim merkezlerinin ise genel olarak Batı Avrupa lkelerinde ve ABD'de yoğunlaştığını ileri sürmüştür.

Açba, Türkiye üzerinden geçen uyuşturucu trafiğı ile ilgili olarak geniş bilgi verdikten sonra, sözü PKK'ya getirerek, bu örgütün uyuşturucu trafiğini, ana şebekeye taşıron olarak aktarmak ve çok küçük miktarda yapmış olduğu üretimi aynı yerlerde pazarlamak şeklinde iki yoldan yürüttüğüne dikkat çekmiştir. Uyuşturucu trafiğı konusunda İstanbul'un da çok önemli yere sahip olduğunu belirten aynı konuşmacı, Amerika Birleşik Devletlerine giden Güney Asya uyuşturucusunun yüzde 24 ünün İstanbul kanalından, Türkiye üzerinden gittiğini öne sürmüştür. Sait Açba konuşmasında İsviçre'nin de en önemli karapara aklama merkezlerinden biri olduğunu iddia ederek, bu ülkedeki bankaların yasal olmayan yollardan kazanılan paralara ve diktatörlerin kazançlarına ev sahipliğı yaptığını ileri sürmüştür. Türkiye'nin terörle baş edebilmesi için uyuşturucuyla çok ciddi anlamda mücadele etmek zorunda olduğuna işaret eden Akça, bu konuda son yıllardaki gelişmelerin umut vermekten uzak olduğunu ve gençlikte uyuşturucu kullananların sayısının hızla arttığını dile getirmiştir.

Sait Açba, tasarının tümü üzerindeki görüşlerini ortaya koyarken kumar ve alkol alışkanlığına da değinmiş ve bu konuda rakamlar vermeyi de ihmal etmemiştir. Alt kültürün bu konularda büyük sıkıntıları olduğunu ifade eden RP sözcüsü Sait Açba, millî ve manevî değerlere sahip, dinî inançları kuvvetli, güçlü sosyal kurumlara sahip milletlerin gençlerinin, uyuşturucuya ve diğer zararlı alışkanlıklara karşı kuvvetle direnç gösterdiklerini de savunmuştur. Açba

¹¹⁶ Sait Akça, Meclise intikal eden yasa tasarısı çerçevesindeki, karapara tanımında, 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanun, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun, devletin şahsiyetini ilgilendiren cürümlerle ilgili maddeleri, yine, Vergi Usul Kanununun bazı maddelerinde sayılan suçların işlenmesi sonucu ortaya çıkan para, her türlü menfaat ve değeri kapsadığını ifade etmiştir.

¹¹⁷ Sait Açba uyuşturucu trafiğı açısından ilginç açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre dünya uyuşturucu üretim ve dağıtım merkezlerinden "*altın hilal ülkeleri*" denilen Afganistan, Pakistan ve İran; yine "*altın üçgen ülkeleri*" adı verilen Laos, Tayland, Burma ile Güney Amerika lkelerinden Peru, Guatemala, Kolombiya, Meksika; özellikle, Sovyetler Birliğı'nin dağılmasından sonra Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın başlıca önemli üretim ve dağıtım merkezleri haline gelmiş oldukları ifade edilmiştir.

konuşmasının sonunda General Mc Arthur'un *"insan ve toplumları vaktinden önce tüketen, çürüten şey, yılların çokluğu değil, ideal yokluğudur. Yıllar, cildi buruşturur; ancak, idealsizlik ruhları öldürür"* şeklindeki ifadelerine yer vermiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına konuşan ilk ve tek parlamenter ANAP Sakarya Milletvekili Ahmet Neidim olmuştur. Ahmet Neidim, yasa tasarısının Genel Kurula getirilmesinden duyduğu memnuniyeti ifade ettikten sonra, uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemek maksadıyla, ülkelerin kendi çapında aldıkları tedbirlerin yeterli olmadığına anlaşılmaya üzerine, uluslararası tedbirler alınmaya başlandığını ve bu bağlamda uyuşturucu ve psikotrop maddeler kaçakçılığına karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin hazırlandığını dile getirmiştir.

Uyuşturucu maddelerin teröre kaynak sağladığını dünyaya Türkiye'nin kabul ettirdiğini ileri süren Neidim, Bazı Avrupa ülkelerinde de, PKK'nın yasadışı ilan edilmesinin en önemli nedeninin, uyuşturucu kaçakçılığı olduğunu iddia etmiştir. Karapara Aklama ve Kontrollü Teslimat Yasa Tasarısının ana amacı, kişisel çıkarları için insanlık suçu işleyen ve Türkiye'yi parçalamak için kaynak sağlayanların bu olanaklarını ortadan kaldırmak olduğunu da dile getiren Ahmet Neidim, daha önemlisinin suç kaynaklı paraya müsadere uygulamasının getirilmesi olduğunu belirtmiştir. Neidim, genel müsadere getirilmesi durumunda, Anayasanın 38. maddesi gereğince, bu yasanın iptal edilebileceğini, ancak tasarının suç kaynaklı paraya müsadere getirdiği için böyle bir iptalin de yaşanmayacağını savunmuştur.

Karapara Aklanmasının Önlenmesi ile 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Kanun Tasarısının 1. maddesinde kanunun amacı ortaya konulmuştur. **"Bu Kanunun amacı, karapara aklanmasının önlenmesi konusunda uygulanacak esasları belirlemektir"** şeklindeki madde üzerinde herhangi konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.

2. maddede tanımlar yer almıştır.

"Bu Kanunda geçen;

a) Karapara;

1. 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki,

2. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki,

3. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanundaki,

4. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki,

5. 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 344 üncü maddesinin 2 ve 3 numaralı bendlerindeki,

6. 765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler ve aynı Kanunun 179, 192, 264, 316, 317, 318, 319, 322, 325, 332, 333, 335, 339, 341, 342, 345, 350, 403, 404, 406, 435, 436, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504 ve 506 ncı maddelerindeki,

Fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrakla, mal veya gelirleri veya bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dahil, sözü edilen para, evrak, mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü maddî menfaat ve değeri,

b) Karapara Aklama Suçu: Türk Ceza Kanununun 296 ncı maddesinde belirtilen haller haricinde, bu maddenin (a)bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukukî sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiilleri,

c)Kontrollü Teslimat: Suç faillerinin belirlenmesi, her türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsaderesi amacıyla, yurt içinde dağıtılacak veya yurt dışından Türkiye'ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye'de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya Türkiye'den transit geçecek, uyuşturucu ve psikotrop maddeler, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu Tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar veya karapara veya karaparaya kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini,

d) Başkanlık: Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığını,

e) Koordinasyon Kurulu: Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunu,

İfade eder” şeklinde oldukça ayrıntılı olarak düzenlenen madde ile ilgili olarak ilk sözü CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atilla Sav almıştır.

Atıla Sav, tanım maddesinin daha çok kapsayıcı ve kucaklayıcı biçimde yazılmasının doğru olacağını, çünkü gelecekte bu kanunlarda bir değişiklik yapılır ve suçlar aynı kalmak kaydıyla kanun maddeleri değişirse, suçlar gösterilmediği için, uygulamada büyük tereddütlerin ve sıkıntıların çıkacağını açıklama gereği hissetmiştir. Bu nedenle, bir tanım maddesi önerisinde bulunduklarını ifade eden Sav, bu arada, bir daha önceki konuşması ile ilgili olarak bir düzeltme yapmış ve Viyana Sözleşmesine, taraf ülke olunmasına rağmen, henüz Meclis'in onaylanmadığını söylediğini, bunun doğru olmadığını, söz konusu sözleşmenin Meclis tarafından onaylandığını öğrendiğini açıklamıştır. Tasarının hem millî hem uluslararası bir ihtiyaç olduğunu belirten Sav, 2. maddenin, tanım olarak yazılmış olmasını sakıncalı bulduğunu da sözlerine eklemiştir.

Tanımları içeren 2. madde üzerinde ANAP'ın görüşlerini Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk açıklamıştır. Yıldırım Aktürk, başlangıçta, Hükümetin Meclise sevk ettiği metinde, karaparanın, *"kanunların suç saydığı fiillerin işlenmesinden elde edilen para veya para yerine geçen evrak ve senetler"* şeklinde, çok geniş bir tanımla ele alındığını, ancak, İçişleri Komisyonunun dikkatli incelemesi sonucunda, bu denli geniş bir tanımın çok ciddi sakıncaları olacağına işaret edilmesi nedeniyle bu tanımlı daralttıklarını ifade etmiştir. Tanımlardan beklenen asıl amacın uluslararası yükümlülüklerin karşılanması ile uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, terör gibi milletlerarası mafya ve organize suç örgütleri eliyle yürütülen fiillerden elde edilen kazançlar olduğunu söyleyen Aktürk, tanımın bu dar çerçevede tutulmasının, tasarı yürürlüğe girdiğinde, işleyişi açısından büyük bir rahatlık sağlayacağını da sözlerine eklemiştir. Yıldırım Aktürk, komisyonun önceliği elde edilen paranın aklanmasını önleyecek tedbirlerin alınmasına verdiğini ve bu sayede Türkiye'nin uluslararası kurallara da uyan bir ülke haline geleceğini dile getirmiştir. Aynı konuşmacı mensubu olduğu Anavatan Partisi'nin bazı farklı yaklaşımları olmasına rağmen, tasarının partiler arasında görüş birliği sağlanarak hazırlanmasından dolayı böyle bir metnin ortaya çıktığını da sözlerine eklemiş ve kendilerinin daha saf, daha uluslararası kurallara uygun daha dar bir tanımdan yana olduklarını ifade etmiştir.

Konuşma sonrasında, herhangi bir önerenin de verilmemesi üzerine madde oylanmış ve okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Malî Suçları Araştırma Kurulunun Görev ve Yetkileri

MADDE 3. - Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı, doğrudan Maliye Bakanına bağlı olarak çalışır. Başkanlığın görevleri şunlardır:

1. Karapara aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu konuda alınması gereken önlemleri almak,
2. Karapara ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla görüş ve bilgi alış verişinde bulunmak, inceleme ve araştırmalar yapmak,
3. Karapara aklanmasına ilişkin işlemlerle ilgili her türlü bilgi ve belgeyi kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerden istemek,
4. Cumhuriyet savcıları veya cumhuriyet savcıları adına zabıta makamlarınca intikal ettirilen konuları incelemek ve bu makamların karaparanın aklanması suçunun tespitine ilişkin taleplerini yerine getirmek,
5. Karaparanın aklanması suçunun işlenip işlenmediği konusunda ön inceleme yapmak ve suçun işlendiğine dair ciddi emarelerin varlığı halinde zabıta makamları ile işbirliği yaparak, bu Kanuna ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun zapt ve aramaya ilişkin hükümlerine göre işlem yapılmasını istemek,
6. Ön incelemeye ilişkin işlemler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi vermek,
7. Araştırma ve incelemeler sırasında karaparanın aklanmasına yönelik ciddi bulgu ve emarelerin varlığının tespiti halinde, ilgilinin hak ve alacaklarına tedbir konulması için durumu Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek,
8. Karapara aklanması suçunun işlendiğine dair bilgi ve belgeleri Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek,
9. Karapara aklanması suçlarının tespit ve önlenmesi için alınacak tedbirlerle, bankalara ve diğer malî kurumlara ve ilgili gerçek ve tüzel kişilere müşterilerinin kimliklerini tespit zorunluluğu getirilmesi hususlarında Bakanlar Kurulunca karar alınmak üzere teklifte bulunmak ve yapılan işlemler hakkında Hazine Müsteşarlığına bilgi vermek,
10. Karapara aklanması suçlarına ilişkin istatistik ve diğer bilgileri toplamak, değerlendirmek ve bu bilgileri Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde ilgili taraf ve mercilere bildirmek,
11. Başkanlığın çalışma esas ve usulleri ile kimlik tespiti ve karapara aklanması suçunun tespiti ve önlenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararlarının uygulanması hususunda ve bu Kanunun uygulanmasına dair hususlarda gerekli düzenlemeleri yapmak.

Başkanlık, karapara aklama suçunun araştırılması ve incelenmesi görevlerini Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri vasıtası ile yerine getirir. Görevlendirilecek Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri Başkanının talebi üzerine ilgili birim amirinin teklifi ve bağlı bulundukları Bakanın onayı ile belirlenir.

Başkanlığın talebi üzerine görevlendirilecek Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri görevlendirme konusuna giren hususlarda bilgi ve belge istemeye, araştırma ve inceleme yapmaya, uygulamayı takip ve denetlemeye, bu maksatla her türlü evrakın tetkikine yetkilidir” ifadeleriyle oldukça geniş ve ayrıntılı olarak düzenlenen 3. madde ilgili olarak Anavatan Partisi adına Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır.

Yıldırım Aktürk, Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığını hangi kuruma bağlanacağı konusunda koalisyonu oluşturan partiler arasında az da olsa bir görüş ayrılığının ortaya çıktığını, Hazinemizin bağlı olduğu bakanlığın, bu kurumun Hazine Müsteşarlığına bağlı olmasını savunurken, Maliye Bakanlığının kendisine bağlı olması görüşünde olduğunu belirtmiştir. Burada asıl olarak kanun dışı yollarla elde edilmiş olan paranın, banka sistemine, malî sistemimize girişinin denetlenmesi ele alındığı için konunun bankacılığı ilgilendirdiğini söyleyen Aktürk, bu nedenle, bankalar yeminli murakıplarının bağlı olduğu birimin bu işin organizasyonu için uygun olduğunu dile getirmiştir. Yine ayın konuşmacı partilerüstü mutabakatın Maliye Bakanlığı yönünde olması nedeniyle ses çıkarmadıklarını Karapara konusunun hassas bir konu olmasından dolayı, üst düzey bir uzmanlık gerektirdiğini, kanunun asıl amacının, ciddî ve kaliteli bir denetleme yapmak olduğunu dile getiren Yıldırım Aktürk, devlet personelinin bir kısmına ilave maaş verilmesi suretiyle böyle bir denetimin yapılamayacağını ifade etmiştir.

3. madde üzerinde CHP Grubunun görüşlerini Hatay Milletvekili Atila Sav ortaya koymuştur. Son derece kısa tutulan konuşmada Sav, tasarıda, örgütün, Başbakanlığa bağlı olarak ve Hazine Müsteşarlığına bağlı bir kuruluş olarak düzenlenmesi şeklinde önerilmesine karşın, Komisyonunda Maliye Bakanlığına bağlandığını, bunun iki başlılık yaratan bir düzenleme olacağını ifade etmiştir. Atila Sav, parayla ilgili tüm işlerin sorumlusunun Hazine Müsteşarlığı olması nedeniyle, Maliye Bakanlığına değil de, Hazine Müsteşarlığına, bir başka deyişle Başbakanlığa bağlanmasının daha uygun olacağı görüşünde olduğunu söyleyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Bu konuşmadan sonra başka gruplar adına söz alan olmamış ve kişisel konuşmalara geçilmiştir. Madde ile ilgili olarak kişisel görüşlerini açıklayan ilk milletvekili Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım olmuştur. "Tanımlar" bölümünde, müfettişler ve kurumlardan bahsedildiği halde, gümrük müfettişlerinden hiç bahsedilmediğine değinen Orhan Veli Yıldırım, oysa gümrük müfettişleri ve Gümrük Müsteşarlığına çeşitli kanunlarla suçları inceleme ve soruşturma görev ve yetkisinin verildiğini dile getirmiştir. Yıldırım, karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda Gümrük Müsteşarlığına ve gümrük müfettişlerine çok görev düştüğünü, bu nedenle de 124 sıra sayılı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığı ile Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun Tasarısının 3 üncü maddesinin 11 inci bendinin ikinci paragrafındaki "Hesap Uzmanları" ibaresinden sonra "Gümrük Müfettişleri", üçüncü paragrafındaki "Hesap Uzmanları" ibaresinden sonra ise "Gümrük Müfettişleri" ibaresinin eklenmesinin uygun olacağını belirtmiştir.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili de ANAP Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir'dir. Biltekin Özdemir konuşmasında, Malî Suçları Araştırma Kurulunun, Başbakanlığa bağlanmasının, zaten birçok birimin bağlı olduğu bu kurumu, daha da hantallaştıracağını, buna karşılık Türkiye'nin her tarafında teşkilatı olan ve her malî ve ekonomik konunun denetim ve soruşturulmasında yetkili elemanları bulunan Maliye Bakanlığına bağlanmasının uygun olacağını ifade etmiştir.

Önergelerin reddedilmesinden sonra Niğde Milletvekili Akın Gönen'in sormuş olduğu *"Karaparanın dış bağlantılı olduğu muhakkak; dışticaret uzmanlarının konulması neden düşünülmemiştir; onu öğrenmek istiyorum"* şeklindeki soruyu Hükümet adına Devlet Bakanı Lütfü Esengün şu sözlerle cevaplamıştır: *"Sayın Başkan, madde metninde Hazineyi temsilen denetim elemanlarına görev verilmiştir, yine, Maliye Bakanlığının denetim elemanlarına görev verilmiştir, ayrıca dışticaret uzmanlarına veya dışticarete görevli diğer elemanlara görev verilmesine gerek yoktur; o düşünceyle dışticaret bu maddede yer almamıştır."*

Bu arada Plan ve Bütçe Komisyonu sözcüsü Sait Açba'nın dile getirdiği *"Görevlendirilecek Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları Başkanının talebi üzerine ilgili birim amirinin teklifi ve bağlı veya ilgili bulundukları Bakanın onayı ile belirlenir "* şeklindeki bir ibare düzeltilmesi tartışılmış, ancak tam bir görüş birliğine varılamaması üzerine, 3. maddenin oylanması ertelenmiş ve 4. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun Görev ve Yetkileri:

MADDE 4. - Koordinasyon Kurulu; Maliye Müsteşarının başkanlığında, Maliye Teftiş Kurulu, Maliye Hesap Uzmanları Kurulu, Malî Suçları Araştırma Kurulu, Hazine Müsteşarlığı Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, Hazine Kontrolörleri Kurulu ve Sermaye Piyasası Kurulu Başkanları ile Gelirler Genel Müdürü, Banka ve Kambiyo Genel Müdürü, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu, Afrika ve Uluslararası Siyasî Kuruluşlar Genel Müdürü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanından meydana gelir. Koordinasyon Kuruluna gerektiğinde Başhukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü, Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu Başkanı, İçişleri Bakanlığı Kaçakçılık İstihbarat Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanı ile Başbakanlık, Sağlık Bakanlığı ve T.C. Merkez Bankasından en az genel müdür düzeyinde birer temsilci üye sıfatıyla katılmak üzere davet olunur. Kurul, gerek duyduğunda diğer kamu kurum ve kuruluşlarından da temsilci çağırabilir.

Koordinasyon Kurulu, karapara aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalarda Malî Suçları Araştırma Kurulunun yürüteceği faaliyetleri ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte koordine etmek, uygulamaya ilişkin politikaları tespit etmek, mevzuat düzenleme ve tekliflerini değerlendirmekle görevlidir” şeklindeki 4. madde ile ilgili olarak gruplar adına söz alan olmayınca kişisel konuşmalara geçilmiştir.

Şahsı adına ilk söz alan milletvekili Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım olmuştur. O. Veli Yıldırım, görüşülmekte olan 124 sıra sayılı tasarının 4 üncü maddesinin birinci fıkrasındaki "Maliye Hesap Uzmanları Kurulu" ibaresinden sonra gelmek üzere "Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu" ibaresinin eklenmesi ve "Başhukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü" ibaresinden sonra gelen "Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu Başkanı" ibaresinin de metinden çıkarılmasına dair bir değişiklik önergesi verdiklerini, ancak, bunun kabul edilmediğini belirtmiştir.

Kişisel konuşma yapan bir diğer milletvekili ANAP İçel Milletvekili Halil Cin olmuştur. Hali Cin 1 görüşülmekte olan kanunun 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kaleme alınırken, maddelerin konuluş amacı bakımından, bir karışıklık olduğunu belirtmiştir. Oluşturulan Malî Suçları Araştırma Kurulunun görev ve yetkilerini bizzat kendisinin belirlemesinin gerektiğine işaret eden Cin, diğer taraftan 4. maddede ifade edilen Koordinasyon Kurulu’nun çok kalabalık tutulduğunu ve bu denli kalabalık bir kurulla koordinasyon yapılmasının imkânının olmadığını ifade etmiştir. Halil Cin 3 ve 4. maddelerin birlikte değerlendirilmesini isteyerek sözlerini tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra daha önce düzeltilen 3. maddenin yeni şekli bir kez daha Genel Kurula okunmuş ve bu şekliyle oylanmıştır. **"Başkanlık, karapara aklama suçunun araştırılması ve incelenmesi görevlerini Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları vasıtasıyla yerine getirir. Görevlendirilecek Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları Başkanının talebi üzerine ilgili birim amirinin teklifi ve bağlı veya ilgili bulundukları Bakanın onayı ile belirlenir.**

Başkanlığın talebi üzerine görevlendirilecek Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları görevlendirme konusuna giren hususlarda bilgi ve belge istemeye, araştırma ve inceleme yapmaya, uygulamayı takip ve denetlemeye, bu maksatla her türlü evrakın tetkikine yetkilidir" şeklinde yeniden düzenlenen 3. madde yapılan oylama ile kabul edilmiştir.

Ardından 4. madde de oylanmış ve bu madde de kabul edilmiştir. 4. maddenin kabul edilmesinden sonra 5. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

"Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü

MADDE 5. - Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler, Başkanlık ile bu Kanunun 3 üncü maddesinde belirtilen diğer yetkililerce istenilecek bilgi ve belgeleri vermek ve gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdürler.

Kurul ve diğer yetkililerce kendilerinden bilgi ve belge istenilen gerçek ve tüzel kişiler, savunma hakkına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten imtina edemezler" ifadeleriyle oluşturulan 5. madde üzerinde gruplar adına ilk ve tek konuşmayı yine CHP Hatay Milletvekili Atila Sav yapmıştır.

Atila Sav konuşmasında söz konusu maddede *"kanunda gösterilen yakınları"* deyimini içeren bir düzenleme olmadığı için, madde Anayasaya aykırı olma tehlikesinin bulunduğunu belirtmiştir. Sav, Başkanlığa *"İkinci dereceye kadar kan, birinci derece sıhrî hısımlarını kapsamak üzere... Delil göstermeye zorlanamaz"* şeklinde bir öneri sunduklarını da açıklamış ve bu durumda anayasaya aykırılık tehlikesinin ortadan kalkacağını ifade etmiştir.

Madde üzerinde başka konuşma yapılmamış, söz edilen önerenin de benimsenmesinden sonra madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Üzerinde herhangi bir görüşme yapılmayan ve değişiklik önergesi verilmeyen 6. madde¹¹⁸ ile 7. madde¹¹⁹ okundukları biçimde ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir.

¹¹⁸ 6. madde şu şekildedir.:

Sır Saklama Yükümlülüğü

MADDE 6. - Aşağıda yazılı kimseler, görevleri dolayısıyla kişilerin ve bu kişilerle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine veya mesleklerine ilişkin olarak öğrendikleri sırları veya gizli kalması lazım gelen diğer hususları ifşa edemezler ve kendilerinin veya üçüncü şahısların yararına kullanamazlar.

- a) Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanı, Başkan Yardımcıları, Malî Suçları Araştırma Uzman ve uzman yardımcıları ile kurul hizmetinde çalışan görevliler,
- b) Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu Başkan ve üyeleri,
- c) Bu Kanun hükümleri uyarınca yetki kullanan diğer kamu görevlileri,
- d) Karaparanın aklanması işlemleri ile ilgili olarak bilgilerine ve ihtisaslarına başvurulmuş gerçek ve tüzel kişiler,
- e) Karaparanın aklanması işlemleri ile ilgili olarak bilirkişilik görevi ifa edenler.

Bu yükümlülük, yukarıda yazılı kimseler bu görevlerinden ayrılırlar dahi devam eder.”

¹¹⁹ 7. madde şöyledir:

“ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ceza ve Usul Hükümleri

Karapara Aklanması Suçu

MADDE 7. - Karapara aklama suçu fiillerini işleyenler iki seneden beş seneye kadar hapis ve aklanan karaparanın bir katı ağır para cezasıyla cezalandırılır ve nemaları da dahil olmak üzere karapara kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi halinde bunlara tekabül eden mal varlığının müsadereye de hükmolunur.

Karapara, terör suçlarından veya Türkiye'ye ithali veya Türkiye'den ihracı kanunla yasaklanmış herhangi bir madde ve eşya kaçakçılığından elde edilmiş veya suç yukarıda belirtilen terör suçlarına kaynak sağlamak amacıyla işlenmiş ise birinci fıkra hükmüne göre faile verilecek hapis cezası dört seneden az olamaz.

Suçun;

- a) Karaparanın aklanması maksadıyla teşekkül vücuda getirenler ile idare edenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından,
- b) Görevi sebebiyle memur ve kamu görevlileri ile 3182 sayılı Bankalar Kanununa, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, Ödünç Para Verme İşleri ile Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usulleri düzenleyen mevzuata göre faaliyet gösteren kurumlarda çalışanlar tarafından,
- c) Şiddet veya tehditle veya silah kullanarak,

İşlenmesi halinde hükmolunacak cezalar, ayrıca bir misli artırılır.

Bu suçların tüzel kişilik bünyesinde işlenmesi halinde, üçüncü fıkranın (a) bendi hükmünün uygulanmadığı durumlarda, fiili gerçekleştiren yöneticiler hakkında da aynı cezalara hükmolunmakla birlikte, tüzel kişiler de beşyüz milyon liradan beşmilyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır.

Karapara aklama suçunun, usul veya füturu veya karı-koca veya kardeşlerinden biri tarafından karaparanın kaynaklandığı suçları gizlemek amacıyla işlenmesi halinde bu ceza, yarısından üçte ikisine kadar indirilir”

“Zamanaşımı

MADDE 8.- Karapara aklama suçlarının kovuşturulmasında zamanaşımı süresi on yıldır. Dava açılması zamanaşımını keser” şeklindeki 8. madde üzerinde CHP grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır.

Atila Sav konuşmasında zamanaşımının kesilmesiyle ilgili ikinci fıkranın, genel hükümlere ve Türk Ceza Kanununun 104 üncü maddesinde yer alan diğer zamanaşımını kesen nedenlere uymadığını ifade etmiş ve bu nedenle de bu fıkradaki ikinci cümlenin çıkarılmasının ve zamanaşımını kesen nedenlerin Türk Ceza Kanununun genel hükümlerine bırakılmasının daha uygun olacağını savunmuştur.

Aynı madde üzerinde DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel ise şahsı adına söz almıştır. Karaparayı aklama suçunun yeni bir suç olduğunu ifade eden Temizel, bununla ilgili yeni bir düzenleme yapılmadığı takdirde, Türk Ceza Kanunundaki 5 senelik zamanaşımının uygulanacağını öne sürmüştür. Bununla birlikte karaparanın elde edilmesiyle ilgili işlenen suçlarda herhangi bir zamanaşımı düzenlemesi söz konusu olmadığını, bu tür suçların kendi hükümleri içerisinde değerlendirileceğini söyleyen Temizel, örnek olarak da adam öldürerek karapara elde edilmesi durumunda zamanaşımının 20 yıl olacağını göstermiştir. Zekeriya Temizel, maddenin ikinci fıkrasındaki "keser" ibaresinin konulmasına da açıklık getirerek, bununla yargılama sırasında, zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesini önlemek olduğunu belirtmiştir.

Bu konuşmalardan sonra 8. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir.

9. madde üzerinde de herhangi konuşma yapılmamış ve değişiklik önergesi verilmemiştir. Bu haliyle oylanarak madde kabul edilmiştir.¹²⁰

Ardından 10. madde de hiçbir tartışma yapılmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.¹²¹

¹²⁰ Söz konusu 9. madde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Tebdir Konulması

MADDE 9. - Karaparanın aklanmasına yönelik ciddi emarelerin varlığı halinde, bankalar ve banka dışı malî kurumlar ile diğer gerçek ve tüzelkişiler nezdindeki kiralık kasa mevcutları da dahil olmak üzere hak ve alacakların dondurulmasına, tasarruf yetkisinin tamamen veya kısmen kaldırılmasına; mal, kıymetli evrak, nakit ve diğer değerlerin zaptına, bunların bir tevdi mahalline yatırılmasına ve hak ve alacaklar üzerinde diğer tedbirlerin konulmasına hazırlık tahkikatı sırasında sulh ceza hâkimi; yargılama sırasında ise mahkeme tarafından karar verilebilir.

Tedbire ilişkin talepler, evrak üzerinden yapılacak inceleme sonucu derhal ve nihayet 24 saat içerisinde sonuçlandırılır.

Gecikmesinde sakınca görülen hallerde cumhuriyet savcıları da hak ve alacakların dondurulmasına karar verebilir. Cumhuriyet savcılığı bu kararı en geç 24 saat içinde sulh ceza hâkimine bildirir. Hâkim en geç 24 saat içinde onaylanıp onaylanmamasına karar verir, onaylanmama halinde, cumhuriyet savcılığının kararı hükümsüz kalır”

“Kontrollü Teslimat Kararı ve Usulleri

MADDE 11. - Kontrollü teslimata, 10 uncu maddede belirtilen şartların varlığı halinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından karar verilir.

İzleme ve gözleme işleminin tehlikeye düşmesi veya kontrollü teslimat uygulamasına devam edilmesi halinde, delillerin kaybolması ve/veya sanıkların elden kaçırılma ihtimalinin ortaya çıkması durumunda, karar gerekmeksizin kontrollü teslimat uygulamasına derhal son verilir.

Kontrollü teslimat uygulamasında yetki, kontrollü teslimat uygulamasına son verilen yer mahkemesine aittir. Kontrollü teslimat uygulaması Türk mahkemelerinin yargı yetkisini ortadan kaldırmaz” biçimindeki 11. madde üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav yapmıştır.

Atila Sav konuşmasının başında, sunulan metinde, bazı boşluklar ve özensizlikler olduğuna vurgu yapmıştır. Verdikleri değişiklik önergelerinin kabul edilmemesinden sitemle bahseden Sav, ikinci fıkrada yer alan "ve/veya" ikileminin yahut ikili bağlacın, Türk yasama geleneğinde ve hukuk dilinde bulunmadığını dile getirmiştir. Atila Sav, böyle bir tasarıya bu tür çifte bağlaç koymanın doğru olmadığını yineleyerek hâkimin hangisini seçeceğini belli olmadığını da eklemiştir.

¹²¹ Mecliste tam bir görüş birliği halinde ele alınan Karaparanın aklanmasının önlenmesine dair yasa tasarının 10. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

Kontrollü Teslimatın Şartları

MADDE 10. - Kontrollü teslimatın uygulanabilmesi için;

- a) Kontrollü teslimat kapsamına giren kaçakçılık faaliyetinin çok ciddi organize edilmiş olması,
- b) Organizatörlerin, sermayedarların ve şebeke elemanlarının ortaya çıkarılması ve bunlar hakkında bütün delillerin tespiti için başka bir imkân bulunmaması,
- c) Mal veya fonların gideceği son yere kadar herhangi bir boşluğa meydan vermeyecek şekilde denetimin sağlanabilmesi,
- d) Kontrollü teslimat uygulamaya yeterli zamanın bulunması,
- e) Türkiye’de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya transit geçecek her türlü kaçak mal veya fonlar için ayrıca;

1. Kontrollü teslimat yönteminin boşluksuz işleyeceği ve failler hakkında kovuşturma ve soruşturma açılacağına talep eden devlet tarafından garanti edilmesi,

2. Kontrollü teslimat uygulamasının sona erdiği, Türk vatandaşlarının yakalandığı ülke devleti tarafından Türk vatandaşları ile kontrollü teslimata konu mal veya fonlar ile bunların naklinde kullanılan araçlar ile karaparanın iadesi hususunun taahhüt edilmiş olması,

Zorunludur.”

Atila Sav'ın konuşmasından sonra DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel söz almıştır. Kontrollü teslimat ile Türk hukuk sistemine, oldukça önemli bir düzenleme getirildiğini memnuniyetle ifade eden Temizel, bu yolla Türkiye üzerinde geçen bir malın, diğer ülkelerde temas ettiği insanların, nereye gittiğinin, ne şekilde kullanıldığının izlenmesini izlenmesine ilişkin olarak diğer ülkelerin izin vermesini sağladığını dile getirmiştir. Atila Sav'ın aksine suç delillerinin ortadan kaybolması veya sanıkların elden kaçırılması ihtimali, yani "ve/veya" ibaresi olabileceğini öne süren Zekeriya Temizel, söz konusu iki koşulun uygulayıcıların talebi üzerine konulduğunu da açıklamıştır. Temizel, "ve/veya" ifadesinin amacı karşılamaması durumunda, o zaman "delillerin kaybolması, sanıkların elden kaçırılma ihtimalinin birlikte veya ayrı ayrı ortaya çıkması durumunda" diyerek olayın çözümlenmesinin amaçlandığını belirtmiştir.

Zekeriya Temizel'in açıklamalarından sonra Atila Sav ve arkadaşlarının vermiş olduğu *"Sıra sayısı 124 olan karaparanın aklanması hakkındaki kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci satırında yer alan "ve/veya" sözcüklerinden "ve" sözcüğünün metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz"* şeklindeki önerge Genel Kurulda oylanmış ve kabul edilmiştir. 11. madde kabul edilen önergesindeki değişiklikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

12. madde de okunmuş ve üzerinde herhangi bir görüşme yapılmaksızın kabul edilmiştir.¹²² Ardından yetkili mahkemeyi belirleyen 13. madde ile çeşitli

¹²² 12. madde şu şekilde düzenlenmiştir:

Yükümlülükler Aykırı Davranış

MADDE 12. - Bu Kanunun 6 ncı maddesinde sayılan kişiler, gizli kalması lazım gelen hususları ifşa etmeleri halinde, bir seneden üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Bu sırların maddi menfaat karşılığında ifşa edildiğinin belirlenmesi halinde, elde edilen menfaat ve nemaları da müsadere olunur.

Başkanlık ve diğer yetkililerin istediği bilgi ve belgeleri vermeyenler, belirlenen esaslar çerçevesinde kimlik tespiti yapmayanlar ve kimlik tespitine ilişkin belgeleri beş sene süreyle saklamayanlar, karaparanın aklanması suçunun tespiti ve önlenmesine ilişkin diğer Bakanlar Kurulu Kararları ile bunların uygulanmasına dair tebliğlere aykırı davrananlar altı aydan bir seneye kadar hapis ve onikimilyon liradan yüzyirmimilyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

hükümlerden oluşan 14. madde de önerge verilmeden ve üzerinde konuşma yapılmadan kabul edilmiştir.¹²³

Yönetmelikleri belirleyen 15. madde ise şöyle düzenlenmiştir:
“Yönetmelikler

MADDE 15. - Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak bilgi verme, kimlik tespiti, araştırma ve inceleme yöntemleri, şüpheli işlemler, aklamaya konu menfaat ve değerlerin belirlenmesine dair gerekli düzenlemelerin yapılması; Koordinasyon Kurulunun yönetim, toplanma ve çalışma esas ve usulleri, toplantı ve karar nisabına ilişkin hususlar, Bakanlar Kurulunca bu Kanunun yayım tarihini izleyen altı ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

¹²³ 13. madde şöyledir:

Yetkili Mahkeme

MADDE 13. - Karaparanın aklanması suçuna ilişkin talepler, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde, karaparanın bulunduğu yer mahkemesince karara bağlanır.

Yabancı ülkelerin 7 nci maddeye uygun müsadere talepleri ve karaparanın kontrollü teslimatı hakkında karar vermeye Ankara Sulh Ceza Mahkemesi yetkilidir.

Müsadere kararı için talebin, Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu anlaşmalara uygun şekilde yapılması gerekir.

14. madde ise aynen şu şekilde düzenlenmiştir:

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Ek Ödemeler

MADDE 14. - Koordinasyon Kurulunun başkan ve üyelerine her toplantı için (2 000) gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucunda bulunan miktar üzerinden toplantı ücreti ödenir.

Karapara aklanmasının önlenmesine yönelik olarak Malî Suçları Araştırma Kurulunda,

- a) Araştırma ve inceleme görevlerinde çalışan denetim elemanlarına (10 000),
- b) Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanı ve Yardımcılarına (5 000),
- c) Veri toplama, izleme ve değerlendirme işlerinde çalışan uzmanlara (4 000), uzman yardımcılarına (3 000),
- d) Yönetim ve büro hizmetlerinde çalışan personele (2 000),

Gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucunda bulunan miktarı geçmemek üzere bakan onayı ile aylık ek ücret ödenir.

Görevlendirmelerde otuz günden kısa süreler için kıst hesaplama yapılır.

Bu ödemeler damga vergisi hariç hiçbir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz.

Kontrollü teslimat uygulama esas ve usulleri, Adalet ve Maliye Bakanlıkları ile Hazine ve Gümrük Müsteşarlıklarının bağlı olduğu Bakanlıkların görüşleri alınarak İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikte gösterilir. Bu yönetmelik çerçevesinde yapılacak kontrollü teslimat işlemleri İçişleri Bakanlığınca yürütülür.

Mali Suçlar Araştırma uzman ve yardımcılarının göreve alınmaları, meslekte yükselmeleri ve çalışma esas ve usulleri Maliye Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.”

Madde üzerinde yine CHP adına Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır. Atila Sav, söz konusu maddenin son fıkrasında "uzman ve yardımcılarının göreve alınmaları, meslekte yükselmeleri ve çalışma esas ve usulleri bir yönetmelikle düzenlenir" şeklindeki ifadenin, Anayasanın 128. Maddesinde düzenlenen kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükme uygun olmadığını iddia etmiştir. Yasayla yapılması gereken bir işin, Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmeliğe devredilmiş olmasına doğru bulmayan Sav, anayasaya aykırılığı tekrar ederek kürsüden inmiştir.

Atila Sav'dan başka madde üzerinde söz alan olmamış ve verilen önerenin de reddedilmesinden sonra madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“İKİNCİ KISIM

Diğer Kanunlarda Değiştirilen Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM

2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna Eklenen Hüküm

MADDE 16. - 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

Uyuşturucu ve Psikotrop Madde Üretim ve Dağıtımının Önlenmesi

EK MADDE 1. - 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II Numaralı Tablolar ile bu Tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerin imali, ithali ve ihracı, nakli, bulundurulması, alımı ve satımı Sağlık Bakanlığının iznine bağlıdır.

Yukarıdaki fıkraya göre izin verilirken ilgili kuruluşlardan görüş alınması ve izin verme esas ve usullerinin Sağlık Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte gösterilmesi gerekir.

Birinci fıkrada belirtilen maddelerden herhangi birini izinsiz imal, ithal ve ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, alanlar veya satanlar, eylemleri daha ağır bir cezayı gerektiren suçu oluşturmadığı takdirde, üçyüzmilyon liradan bir milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır ve bu maddelerin müsadereesine de hükmolunur.

Üçüncü fıkrada belirtilen suçların, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin imalatında kullanılmak amacıyla veya kullanılacağını bilerek işlenmesi halinde faile, eylemleri daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki seneden dört seneye kadar ağır hapis cezası verilir. Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalinde kullanmak amacıyla veya kullanılacağını bilerek gerekli teçhizat ve sair malzemeyi imal, ithal ve ihraç edenler, nakledenler veya bulunduranlar, alanlar veya satanlar hakkında da aynı cezaya hükmolunur.

3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun hükümleri saklıdır” şeklindeki 16 madde üzerinde görüş bildiren olmamış ve okunduğu gibi kabul edilmiştir.

17, 18, 19 ve 20. maddeler de Genel Kurula getirildiği şekilde ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiş ¹²⁴ ve 21. maddeye geçilmiştir.

¹²⁴ 17. madde; “İKİNCİ BÖLÜM

178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Eklenen ve Değiştirilen Hükümler

MADDE 17. - 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesine aşağıdaki (r) bendi eklenmiştir.

"r) Karapara aklanmasının önlenmesi konusunda gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak ve bu konuya ilişkin uygulanacak esas ve usulleri belirlemek."

MADDE 18. - 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesinin 2.7.1993 tarihli ve 484 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile mülga (f) bendi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"f) Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı"

MADDE 19. - 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2.7.1993 tarihli ve 484 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile mülga 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Madde 14. - Malî Suçları Araştırma Kurulu, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan görevler ile çeşitli kanunlarla kendisine verilen görevleri yerine getirir."

MADDE 20. - 207 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesiyle kaldırılan Tarife Politikası Yüksek Kuruluna ilişkin 33 üncü maddesi bölüm başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"BEŞİNCİ BÖLÜM

Sürekli Kurul

Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu

MADDE 33. - Malî Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen şekilde oluşturulur ve aynı maddede verilen görevleri yerine getirir."

“ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Yapılan Değişiklikler

MADDE 21. - 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin ‘Ortak Hükümler’ başlıklı bölümünün (A) bendinin 11 inci fıkrasına ‘Devlet Bütçe Uzman Yardımcıları’ ibaresinden sonra gelmek üzere "Malî Suçları Araştırma Uzman Yardımcıları" ibaresi ‘Devlet Bütçe Uzmanlığına’ ibaresinden sonra gelmek üzere ‘Mali Suçları Araştırma Uzmanlığına’ ibaresi,

b) Aynı Kanunun 213 üncü maddesinden sonra gelen ek maddenin (II) nci bölümünün (A) bendinin (i) fıkrasına ‘Devlet Bütçe Uzmanları’ ibaresinden sonra gelmek üzere ‘Mali Suçları Araştırma Uzmanları’ ibaresi,

c) Aynı Kanuna ekli I sayılı ek gösterge cetvelinin ‘1-Genel İdare Hizmetleri Sınıfı’ bölümünün (h) fıkrasına ‘Devlet Bütçe Uzmanları’ ibaresinden sonra gelmek üzere "Mali Suçları Araştırma Uzmanları" ibaresi,

d) Aynı Kanuna ekli II sayılı ek gösterge cetvelinin ‘1-Başbakanlık ve Bakanlıklarda’ bölümüne ‘Millî Kütüphane Başkanı’ ibaresinden sonra gelmek üzere "Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkan Yardımcısı" ibaresi,

e) Aynı Kanuna ekli IV sayılı makam tazminatı cetvelinin 5 inci sırasının (d) bendine ‘Mali Suçlar Araştırma Kurulu Başkan Yardımcıları’ ibaresi, eklenmiştir” şeklindeki 21. madde ile ilgili olarak sadece yazım açısından bazı değişiklikler önerilmesine karşın bunlar kabul görmemiş ve madde olduğu gibi kabul edilmiştir.

21. maddeden sonra “ÜÇÜNCÜ KISIM Geçici Maddeler, Yürürlük, Yürütme

GEÇİCİ MADDE 1. - Ekli (1) sayılı cetvelde yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki I sayılı cetvele Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı bölümü olarak eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2.- Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihte Maliye Bakanlığının 657 sayılı Kanunun 213 üncü maddesinden sonra gelen ek maddenin ikinci bölümünün (A) bendinde sayılan uzman ve denetmen kadrolarında en az beş yıl görev yapmış olanlar, Bakan onayı ile oluşturulacak sınav kurulu tarafından yapılacak sınavda başarılı olmak kaydıyla en geç altı ay içinde Mali Suçları Araştırma Uzmanı olarak atanabilirler” şeklindeki geçici maddeler kabul edilmiş ve 22. maddeye geçilmiştir.

"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer" biçimindeki 22. madde ile **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki 23. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir.

Bütün maddelerin kabul edilmesinden sonra oturum başkanına gelen uyarıyla, 19. maddeden sonra *"Mali Suçları Araştırma Kurulunun Görevleri"* biçiminde bir matlab konulmasının gerektiği açıklanmıştır. Bu düzenleme de kabul edilmiştir. Yine aynı şekilde 20. madde için de bir düzeltme yapılması

zorunlu görülmüş ve söz konusu 20. maddenin şu şekilde başlaması kabul edilmiştir: **"178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 207 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin..."** Aynı ayrı, iki kanun hükmünde kararname var, demek ki, **"178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 207 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesiyle kaldırılan Tarife Politikası Yüksek Kuruluna ilişkin 33 üncü maddesi bölüm başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir"** diyoruz. Bu madde, bu şekilde düzenlenmiş olacak."

Bunlardan başka bazı ufak değişikliklere gidilmesine gerek görülmüştür. Örneğin 2. maddenin (b) bendindeki ifade "Karapara Aklanması Suçunda Ceza" şeklinde düzeltilmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki oylama açık oylama şeklinde, oy kupasının sıralar arasında dolaştırılmak suretiyle yapılmıştır. Oylama sonunda tasarı 247 kabul, bir çekimser ve iki de mükerrer oy ile kabul edilmiş ve tasarı yasalaşmıştır.¹²⁵

16- TÜRK CEZA KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4209 SAYILI)

"Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" üzerindeki görüşmelere 13 Kasım 1996 tarihindeki 17. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yürütmüştür.

İlk olarak CHP Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Ali Şahin söz almıştır. Türk Ceza Kanununun 536 ve 537. maddelerinde ve buna mümas suçlarda, yasa konurken erteleme getirilmediğini, bunun Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ileri süren Ali Şahin, tecil hakkının, vatandaşa, yasanın getirdiği en doğal haklardan birisi olduğunu belirtmiştir. Şahin, vatandaşı, cezaevine girmeden topluma kazandırmak ve kendisinin, cezanın teciliyle, ileride suç işlemekten çekineceği hususunda duruşmadaki hal ve tavrı da nazarı itibara alınarak, cezanın tecili imkânının verilmesinin önemli olduğunu ifade ederek, ağır hapis cezasında 6 aya kadar, hapis cezalarında 1 yıla kadar mahkûm olanların cezası, 18 yaşından küçük olanlar için bu 1 yıl, 2 yıl; 15 yaşından küçük olanlar için de 2 ve 3 yıl; Yaşı 70 ve daha fazla olanlar için de ağır haptiste 2, hapis cezasında 3 yıla kadar olan cezanın tecili öngörüldüğünü dile getirmiştir. Aynı yasa tasarısıyla, bu suçtan ceza alan veya ceza almasa dahi mahkemesi devam eden, ceza alıp da, hükümleri infaz edilmemiş olanlara dahi bir hak verildiğini, tekrar, mahkûmiyeti veren mahkemeye başvurmak suretiyle, bu tecil hakkından yararlanma imkânının tanınmasını yerinde bulan Ali Şahin, maddenin değiştirilmesinin isabetli olduğunu belirtmiştir.

¹²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 17. Birleşim, s. 529-581; 628-633

Yasa tasarısı üzerinde DSP Grubunun görüşlerini Samsun Milletvekili Ayhan Gürel açıklamıştır. Söz konusu tasarının komisyonda tüm partilerin ittifakıyla kabul edildiğini söyleyen Ayhan Gürel, değişiklikle getirilen erteleme, kesinlikle cezanın ortadan kaldırılması olmadığını, erteleme, cezanın infazının hükümlünün durumuna göre belirli bir müddet askıya alınma durumu olduğunu vurgulamıştır. Gürel, Ceza Kanununda, en ağır cürümlerin tecil edildiğini, paraya çevrildiğini, buna karşılık, kabahat ve hafif hapis niteliğindeki suçların bundan yararlanmamasının yanlış olduğunu ileri sürmüş ve tasarının yasalaşmasıyla haksız ve adaletsiz bir uygulamanın sona ereceğini söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

DSP sözcüsünden sonra ANAP Grubu adına Gümüşhane Milletvekili Mahmut Oltan Sungurlu kürsüye çıkmıştır. Afiş yapıştırmak vesaire gibi öğrenci hareketleriyle cezaevine giren gençlerin teröristler tarafından eğitildiklerini ve kullanıldıklarına işaret eden Sungurlu, cezada asıl faydanın suçu önlemek olduğunu, bunun yolunun da, çocukları, gençleri cezaevine atmamaktan geçtiğini ifade etmiştir.

Mahmut Oltan Sungurlu'nun kısa açıklamalarından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin altıncı fıkrası ile 537 nci maddesinin altıncı fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır”** şeklinde düzenlenen 1. madde üzerinde konuşma yapılmadığı gibi, herhangi bir değişiklik önergesi de verilmemiştir. Madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“GEÇİCİ MADDE - Türk Ceza Kanununun 536 ve 537 nci maddelerinin altıncı fıkralarının yürürlükten kaldırılması sebebiyle, 13.3.1965 tarihli ve 647 sayılı Kanunun 4 ve 6 ncı maddelerinden yararlanacak olanlar, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren 6 ay içinde hükmü veren mahkemeye başvurarak cezanın ertelenmesini paraya veya maddede öngörülen tedbirlerden birine çevrilmesini isteyebilir. Bu takdirde mahkemece dosya ele alınarak bu hususta karar verilir” ifadelerinden oluşan geçici madde üzerinde de herhangi bir konuşma yapılmamış ve değişiklik önergesi verilmemiştir. Bu madde oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir. En son olarak Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹²⁶

¹²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 17. Birleşim, s. 582-585

17- DEVLET GÜVENLİK MAHKEMELERİNİN KURULUŞ VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4210 SAYILI)

“Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 13 Kasım 1996 tarihindeki, 2. Yasama Yılı'nın, 17. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir. Gruplar adına ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci yapmıştır. Tasarı hakkında kısa bir bilgi vererek konuşmasına başlayan Ketenci, sorunun sadece 3 mahkemenin kapatılması ve 3 mahkemenin açılması sorunu olmadığını belirtmiş ve asıl sorunun anlayış olduğunu, yargıya nasıl ve hangi gözle bakma sorunu olduğunu ileri sürmüştür. Devamında da Türk insanının, demokratik, çağdaş hukuk devletlerinde var olan yargı normlarına layık olup olup olmadığını sormuştur.

Öncelikle yargı konusunda, herkesin, düşünce birliğine varmasının da önemine vurgu yapan Ketenci, asıl olarak söz konusu olağandışı mahkemenin bir an önce yargı düzeninden kaldırılması için çaba harcanmasının gereğini savunmuş ve çağın ve teknolojinin değişim ve gelişmesi karşısında suçların da daha çok karmaşık ve teknik özellikler taşıyan bir aşamaya geldiği bir dönemde, "olağandışı da olsa, bir nevi ihtisas mahkemesi niteliğinde bulunan devlet güvenlik mahkemelerinde bu özellikteki suçluların yargılanması sürdürülmelidir" şeklinde görüşün tutarlı olmadığını iddia etmiştir.

Ahmet Güryüz Ketenci; *“Cumhuriyet Halk Partisi olarak, devlet güvenlik mahkemelerinin, hem yargılama birliği ilkesi hem de olağan yargılama dışında ve ötesinde istisnâ bir yargılama biçimi ve şekli olması bakımından, yeniden açılmasına karşıyız”* dedikten sonra, devlet güvenlik mahkemesinin sayılarının azaltılmasının ve giderek ortadan kaldırılmasının öncelikli olduğunu tekrar ederek, bunların yerlerine, birden fazla ağır ceza mahkemesi olan yerlerde, 1 No'lu mahkemenin devlet aleyhindeki cürümlere ve özellikle terör suçlarına bakabileceğini öne sürmüştür. Böylelikle de, askerî yargıçların güvenlik mahkemelerinde yer alması gibi, yargılamanın temel ilkelerini altüst eden yapının da ortadan kaldırılmış olacağını dile getirmiş ve tasarıya karşı olduklarını açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Ardından Demokratik Sol Parti Grubu adına, Samsun Milletvekili Ayhan Gürel söz almıştır. Ahmet Güryüz Ketenci gibi, tasarıya olumsuz yaklaşıtlarını ifade eden Ayhan Gürel, *“Biz de ülkemizdeki terör örgütlerinin ve bu terörün artık son bulması için hukuk sistemi içerisinde çözüm bularak*

bunları sonlandırmak istiyoruz. Yanlış anlaşılmasın, altını çiziyorum; devlet güvenlik mahkemelerinin kuruluş ve yargılama usullerine karşı olmak, ülkemizdeki terörün devamını istemek değildir. Biz, hukuk sisteminin içerisinde kalarak çözüm bulalım ve bulduğumuz çözümü uygulamak suretiyle teröre son verelim istiyoruz” dedikten sonra, 1. maddeyi eleştirmiş ve gerekçelerin inandırıcı olmadığını savunmuştur.

Devlet güvenlik mahkemelerinin artık zamanını doldurduğunu öne süren Gürel, bu mahkemelerin görev alanına giren ceza davalarının ağır ceza mahkemelerinde görülmesinin sağlanmasını önermiş ve olağanüstü şartlarda kurulan DGM’lerin, olağanüstü şartların ortadan kalkmasından dolayı kaldırılması gerektiğini tekrarlamıştır.

Söz konusu yasa tasarının tümü üzerinde ANAP Grubunun görüşlerini, Gümüşhane Milletvekili Mahmut Oltan Sungurlu ortaya koymuştur. Devlet güvenlik mahkemelerinin, terör ve anarşinin başladığı yıllardan sonra hukuk sistemine girdiğini söyleyen Oltan Sungurlu, bu mahkemelerin bazı kesimler tarafından önceleri tartışıldığını, sonraki dönemlerde de kabul gördüğünü dile getirmiştir. Anavatan Partisinin getirdiği huzur dönemini inkâr etmenin mümkün olmadığını iddia eden Sungurlu, buna karşılık anarşi ve terörün yeniden başladığına dikkat çekmiştir. Sungurlu, mevcut durumun sorumlusunun görevdeki hükümet olduğunu iddia etmiş ve artık 10 Kasımın bile tartışılmaya başlandığını dile getirmiştir. Ülkenin değerlerini hırpalatmaya ve ülkeyi kötü günlere götürmeye hiçbirimizin hakkı olmadığını savunan Oltan Sungurlu, gençlere de barış ve kardeşlik içinde yaşamaları yolunda çağrı yapmıştır.

Sungurlu’nun duygu yüklü konuşmasından sonra gruplar adına başka söz talebinin olmaması nedeniyle Hükümet adına Adalet Bakanı Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan söz almıştır. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin, 1982 Anayasası gereği 16.6.1983 tarih ve 2845 sayılı Kanunla kurulduğu bilgisini yineleyen Şevket Kazan, o tarihlerde Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Kayseri, Malatya, Erzincan ve Diyarbakır’da Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulduğunu belirtmiştir. Kazan, geçen yıllar zarfında bu mahkemelerin iş yükünün arttığına ve dosya sayısının 7142’e ulaştığına dikkat çekmiş ve bu nedenle söz konusu illerde yeni mahkemelerin kurulduğu bilgisini vermiştir.

Yasa tasarısının amacının yeni mahkemeler kurmak değil, mahkemeler arasında ve mahkemelerin yüküne göre, bazılarında yer değişikliği yapmak ve bazılarını birleştirmek olduğunu söyleyen Adalet Bakanı Şevket Kazan, merkez sayısının aynı kalacağını ifade etmiştir. Faaliyetteki Devlet Güvenlik Mahkemelerinin durumlarıyla ilgili olarak; *“Bugün Ankara’daki 2 devlet güvenlik mahkemesinde toplam dosya yükü yıllık 208’dir; yani, şu anda 1 inci ve 2 nci Devlet Güvenlik Mahkemesinde 208 dosya vardır. Konya’da 1 mahkemede 222 dosya, Kayseri’de 1 mahkemede 115 dosya, Malatya’da 2 mahkemede 293 dosya, Erzincan’da 2 mahkemede 400 dosya; fakat, özellikle İstanbul ve*

Diyarbakır'a baktığımız zaman sayı yükseliyor. Mesela, İstanbul'da 5 mahkemede 3 297 dosya vardır; yani, 5 mahkemeye böldüğümüz zaman, aşağı yukarı, her bir mahkemeye 650 civarında dosya düşmektedir. Diyarbakır'da 5 devlet güvenlik mahkemesinde ise, toplam 2 173 dosya var ve burada da her bir mahkemeye, derdest davalar itibariyle, 500 dosya düşmektedir” şeklinde bilgiler veren Adalet Bakanı, iş yükü adaletsizliğinin, yeni mahkemeler kurulmasıyla çözümlenebileceğini öne sürmüştür.

Şevket Kazan sıkıntıların bunlarla sınırlı olmadığını söyleyerek, Erzincan'da yaşanan deprem sonrasında, cezaevinin yıkılması nedeniyle DGM tutuklu ve hükümlerinin Erzurum'a nakledildiğini, dava sırasında tutukluların Erzurum'dan Erzincan'a götürülüp getirilmesini yaşanan sıkıntıya örnek olarak göstermiştir. Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne de yakın illerden değil, Adana ve İçel gibi illerden davalar geldiğini açıklayan Kazan, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinin ağır bir dosya yükü altında bulunduğunu belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Şevket Kazan, davaların bir an önce sonuçlanması için, bazı mahkemelerin yerlerinin kaydırılmasının öngörüldüğünü, bu yüzden de tasarıya olumlu oy verilmesinin gerektiğini dile getirmiştir.

Başka konuşma olması nedeniyle tasarının maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. **“16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesinde yazılı olan Erzincan, Kayseri ve Konya Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılarak madde metninden çıkartılmış; Adana, Erzurum ve Van il merkezlerinde, bu illerin adlarıyla anılan Devlet güvenlik mahkemeleri kurularak alfabetik sıralamasına göre madde metnine dahil edilmiştir”** şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak gruplar ve şahıslar adına söz alan olmadığı gibi, herhangi bir değişiklik önergesi de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“2845 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Adana Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Adana, Aksaray, Gaziantep, Hatay, İçel, Karaman, Kilis, Konya, Niğde, Osmaniye;

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Ankara, Afyon, Amasya, Bartın, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Nevşehir, Samsun, Sinop, Tokat, Yozgat, Zonguldak;

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Diyarbakır, Batman, Bingöl, Mardin, Siirt, Şırnak, Şanlıurfa;

Erzurum Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Erzurum, Ağrı, Ardahan, Artvin, Bayburt, Erzincan, Giresun, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Rize, Sivas, Trabzon;

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: İstanbul, Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Yalova;

İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: İzmir, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla, Uşak;

Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Malatya, Adıyaman, Elazığ, Kahramanmaraş, Tunceli;

Van Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresi: Van, Bitlis, Hakkâri, Muş;

İllerini kapsar' " şeklinde düzenlenen 2. madde de aynı şekilde herhangi bir tartışma olmaksızın kabul edilmiştir.

"Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer" şeklindeki 3. madde ile **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** biçiminde düzenlenen 4. madde de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiş ve ardından tasarının tümü de oylanmıştır. Kabul edilen tasarı yasalaşmıştır.¹²⁷

18- TERÖRLE MÜCADELE KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4211 SAYILI)

"Terörle Mücadele Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu" ile ilgili görüşmelere, 13 Kasım 1996 tarihindeki, 2. Yasama Yılı'nın, 17. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerinde, gruplar adına ilk sözü CHP adına İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci almıştır. Terörle Mücadele Yasasının istisnâî, temel yasanın da Ceza Yasası olduğuna dikkat çeken Ahmet Güryüz Ketenci, amacın, istisnâî yasalarda tarif edilen suçların hepsini ana ceza yasası içine almak olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Ahmet Güryüz Ketenci, söz konusu tasarıyla bunun tam aksinin yapılmaya çalışıldığını ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının zaten, pek çok bakımdan antidemokratik bir yasa olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasında genel olarak Terörle Mücadele Yasasının tümünü ele alan Ketenci, bu yasanın Anayasaya aykırı olduğunu belirttikten sonra, Yasanın 1. maddesinde yapılan terör suçu tanımıyla, her türlü siyasî eylemin, en masum demokratik eylemin suç kapsamına alındığını dile getirmiştir. Ahmet Güryüz Ketenci, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 2. maddesinin de antidemokratik özellikler taşıdığına işaret

¹²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 17. Birleşim, s. 585-593

ettikten sonra, bu maddeyle bir derneğe terör suçundan dolayı dava açıldığı takdirde, üyelerinin de tutuklanabileceğini ve mahkûm edilebileceğini öne sürmüştür. Şimdi ise ana ceza yasası olan Türk Ceza Kanununun 384 üncü maddesinin, bu kanun kapsamından çıkarılıp, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının kapsamına alınmak istendiğini belirten Ketenci, buna "evet" demeyeceklerini açıklamıştır. Ahmet Güryüz Ketenci, REFAHYOL hükümetinin demokratikleşme konusunda verdiği sözleri tutmadığına da değinmiş ve 1982 Anayasasında yapılacak değişikliklerle kısmen de olsa demokratikleşmenin sağlanabileceğini iddia etmiştir. Temel ceza yasasındaki bir hükmü oradan çıkarıp özel bir yasaya, antidemokratikliği herkesçe kabul edilen bir yasa içine taşımasının kabul edilemeyeceğini ifade eden Ketenci, tasarıya olumsuz oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra Anavatan Partisi'nin görüşlerini Gümüşhane Milletvekili Oltan Sungurlu ortaya koymuştur. Oltan Sungurlu'nun konuşması, özellikle Sabri Ergül'ün müdahaleleriyle sık sık kesilmiş ve neredeyse karşılıklı tartışmaya dönüşmüştür. Oturum başkanı ile de karşı karşıya gelen Sungurlu konuşmasında öncelikle, Terörle Mücadele Kanununun, Anavatan Partisinin getirdiği bir kanun olduğunu ve hemen bütün siyasi partilerin karşı çıktıklarını hatırlatmıştır. Anavatan Partisi'nin bu yasanın hesabını verdiğini ve yasada, teröre karşı çalışanlara, teröre karşı yapılan faaliyetlere iştirak eden güvenlik görevlilerine, ölenlere, yaralananlara devletin yapacağı yardımların sıralandığını söyleyen Oltan Sungurlu, daha sonraki iktidarların da söz konusu yasayı geliştirdiklerine dikkat çekmiştir.

Sungurlu, Terörle Mücadele Yasasının çıkarıldığı sırada Adalet Bakanı olduğunu da vurgulayarak, yasa çıkarılırken, terörün tanımının yapılmadığı yolunda eleştiriler aldıklarını, ancak kendilerinin tartışmalara son vermek amacıyla ülkedeki bütün terör tiplerini içine alacak bir tanım yaptıklarını açıklamıştır. Yasa ile Türk Ceza Kanununun tüm kamuoyu tarafından bilinen 141, 142 ve 163 üncü maddelerini kaldırdıklarına da dikkat çeken Oltan Sungurlu, yine Türkçeden başka dillerle konuşma yasağının ve 1920'nin şartlarında, dinî propaganda yapan herhangi bir kimse hakkında ölüm cezası verilmesine taalluk eden kanunların kaldırıldığını da sözlerine eklemiştir. Oltan Sungurlu, 8. maddeyle bütün hürriyetler iptal edildiğini iddialarına da katılmayarak, bu maddede *"Türkiye Cumhuriyetinin devleti ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapmak suçtur"* denildiğine işaret etmiş ve buradaki *"propaganda"* terimine şu şekilde açıklık getirmiştir: *"Propagandanın ne olduğu, hukuk literatüründe bellidir; ilmî çalışma değildir, akademik çalışma değildir, düşünce değildir. Propaganda, belirli bir fikri, bir eylemi hâkim kılmak için taraftar kılmak, onu başarılı kılmak için yapılan yazılı veya sözlü türlerdeki değişik eylemlerdir."*

Bu açıklamalardan sonra sözü Yunanistan'a getiren Sungurlu, Sağlık Bakanının Yunanistan'ı ziyaretinde oradaki Türkler için "Türk" ifadesini kullandığını, ancak bu ifadenin Yunanistan'da tepkiyle karşılandığına dikkat çekmiştir. Oltan Sungurlu, Yunan basının "Yunan vatandaşına Türk diyemezsiniz" şeklinde sert bir şekilde itiraz ettiğini dile getirerek, bundan dolayı da Yunan Hükümetinin sessiz kaldığını açıklamıştır. 8. maddeyle özgürlüklerin kaldırıldığı görüşüne katılmadığını bir kez daha vurgulayan Sungurlu, bu maddenin kaldırılmasının, Türkiye'de bölücülük propagandasının serbest olması demek olduğunu ileri sürmüştür. Oltan Sungurlu, bu konuda hem Refah Partisi'ni hem de aydınların tavrını eleştirerek, fikir adamı olarak görülen bazı insanların aslında bölücülük propagandası yaptığını ve Atatürk'ü, faşist, İngiliz sömürge uşağı ve emperyalistlerin işbirlikçisi olarak gösterdiklerini ileri sürmüştür. Oltan Sungurlu, konuşmasının oturum başkanı tarafından kesilmesine sert ifadelerle tepki göstermiş ve istemeyerek de olsa kürsüden inmek zorunda kalmıştır.

Söz konusu yasa tasarısının tümü üzerinde DSP Grubu adına Samsun Milletvekili Ayhan Gürel söz almıştır. Ayhan Gürel, Genel Kuruldaki gerginlikten duyduğu rahatsızlığı ifade ederek sözlerine başlamıştır. Adalet Komisyonunda tasarının karşısında olduklarını hatırlatan Gürel, Terörle Mücadele Yasasında yer alan maddelerin çoğunun Türk Ceza Kanunundan alındığını, ancak bunların çoğununun da Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen maddeler olduğunu ileri sürmüştür. Demokratik Sol Parti olarak tasarıya olumsuz baktıklarını açıklayan Ayhan Gürel, daha önce yapmış olduğu konuşmalarda cezaların ferdileşmesinin gerektiğini söylediğini, oysa Terörle Mücadele Yasasında, böyle bir anlayışın görülmediğini sözlerine eklemiştir. Gürel, asıl olarak Türk Ceza Kanununda düzenlemelerin yapılmasının doğru olduğunu ifade ettikten sonra, 384. maddede yer alan kara, deniz, hava ulaşım araçlarının kaçırılması, hareketlerinin engellenmesine yönelik suçların terör amacıyla işlenmesi halinde, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına alınması ve cezanın artırılması durumunun, aslında Türk Ceza Kanunu içerisinde yapılabileceğini dile getirmiştir. Geçmişte Başbakanların idam sehпасına taşındığını, askerlerin kurşuna dizildiğini ve gençlerin de idam edildiğini belirten DSP sözcüsü Ayhan Gürel, şu anda da cezaevinde infazını bekleyen idam mahkûmlarının bulunduğunu, bunun da cezaların artırılmasının çözüm olmadığını gösterdiğini iddia etmiştir. Gürel öncelikli olarak gelir dağılımının adaletli hale getirilmesinin ve eğitim sisteminin geliştirilmesinin şart olduğunu öne sürmüştür.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra Hükümet adına Adalet Bakanı Şevket Kazan kürsüye çıkmıştır. Söz konusu tasarının temel konusunun, Terörle Mücadele Kanununun 8 inci maddesi olmadığına işaret eden Adalet Bakanı, söz konusu düzenlemenin amacını şu sözlerle ortaya koymuştur: *"Burada yapılan nedir: Esasen, 4 üncü maddede -terör amacıyla işlenen suçlar-*

145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 169 uncu maddeler var; bunlar mevcut. Biz, bunları yeni getiriyor değiliz. Burada, Kanunun 4 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, bu maddelere, 384 üncü madde ilave ediliyor ve biraz önce arkadaşımızın ifade ettiği gibi, kara ulaşım araçlarını, deniz ulaşım araçlarını ve uçakları terör amacıyla kaçırmak suçunu, Türk Ceza Kanununun 384 üncü maddesinde belirlenen bu suçu, terör amacıyla işlemiş olmak hükmü getiriliyor; yani, bu da terör sayılıyor. Yapılan, sadece bundan ibarettir; bundan başka bir değişiklik söz konusu değildir.” Adalet Bakanı Şevket Kazan, Hükümetin, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanlarını, sadece devletin aleyhine işlenen suçlarla sınırlayacak bir çalışma içerisinde olduğunu bir müjde olarak açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Adalet Bakanı Şevket Kazan’ın kısa açıklamasından sonra tasarının maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. **“12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 4 üncü maddesinin (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a) Türk Ceza Kanununun 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 169 ve 384 üncü maddeleri ile 499 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçlar’ ” şeklindeki 1.madde üzerinde gruplar adına ve şahıslar adına herhangi konuşma yapılmamış ve değişiklik önergesi de verilmemiştir. Madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” ifadelerinden oluşan 2. madde de aynı şekilde herhangi konuşma yapılmasına ve önerge verilmesine gerek duyulmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. madde üzerinde DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük kısa bir konuşma yapmıştır. Bedük, tasarının doğrudan doğruya terör için kara, hava ve denizyolu araçlarıyla yapılan bazı eylemleri önlemeyi amaçladığını ve bu yüzden de isabetli olduğunu ifade ettikten sonra, Türkiye’de terörle mücadelede etkili olan Devlet Güvenlik Mahkemesinde görev alan savcı ve hakimlere teşekkür etmiş ve kürsüden inmiştir.

Saffet Arıkan Bedük’ün konuşmasından sonra 3. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından da her zaman olduğu gibi bu kez tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Sonuçta tasarı yasalaşmıştır.¹²⁸

¹²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 17. Birleşim, s. 593–602

18-237 SAYILI TAŞIT KANUNUNA BAĞLI (1) SAYILI CETVELDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4212 SAYILI)

“Ankara Milletvekili Sayın Seçkiner ve 11 Arkadaşının, 5.1.1961 Tarihli ve 237 Sayılı Taşıt Kanununa Bağlı (1) Sayılı Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun görüşmeleri 20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılı’nın, 17. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda yapılmıştır. Başkanlığını Yasin Hatiboğlu’nun yaptığı oturumda, kâtip üyelikleri Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yürütmüştür.

Teklifin tümü üzerinde konuşma talebinde bulunan milletvekili olmamış ve maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Teklifin 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“5.1.1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanununa bağlı (1) sayılı cetveldən (Birisı Senato Başkanı için) ibaresi kaldırılmış ve cetvele Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanından sonra gelmek üzere aşağıdaki ibare eklenmiştir.**

En az kullanma

Adet Cinsi Süresi

TBMM Başkanlık Divanı üyeleri,

Komisyon Başkanları ve

Grup Başkanvekilleri 50 Binek 5 yıl.”

Madde üzerinde konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Okunduğu şekliyle oylanarak ve kabul edilen maddeden sonra, geçici 1. maddeye sıra gelmiştir. **“Bu Kanunla tahsis edilen araçların plakalarına ilişkin esaslar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edilir”** şeklide düzenlenen madde de üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edilmiştir.

Tasarının **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. maddesi ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. maddesinin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tümü oylanmıştır. Kabul edilen tasarı böylece yasalaşmıştır.¹²⁹

19 - VESİKASIZ KIYMETLİ MADEN VE ZİYNET EŞYASI BEYANI HAKKINDA KANUN (4213 SAYILI)

“Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziyet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun görüşülmesine 2. Yasama Yılı’nın, 18. Birleşiminin, İkinci Oturumunda başlanmıştır. 14. Kasım 1996 tarihindeki oturumun başkanlığını Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

¹²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 17. Birleşim, s. 602-604

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde CHP'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu ortaya koymuştur.

Algan Hacaloğlu konuşmasının başında, altın ve benzeri değerli eşyaların, maliyet faktörleri dışında, ekonomilerde, kendine özgü bir fiyat yapısı olduğunu, özellikle, altın fiyatlarının, spekülatif ortamlarda, kısa ve orta vadeli büyük değişiklikler göstermesi nedeniyle, kayıtdışı ve belgesiz işlemlere tabi olduğunu ve zaman zaman da karaparaya kaynaklık teşkil ettiğini ortaya koymuştur. Tasarının iki boyutu olduğunu belirten Hacaloğlu, ilk olarak Gelir ve Kurumlar Vergisine tabi olan mükellefler arasında yer alan kuyumcu ve sarraf esnafının, belgesi olmadığı için kanunî defterlerine intikal ettiremediği altın ve değerli taşları, ziynet eşyalarını, bir defaya mahsus olmak üzere, kayıtlara geçirmesi ve bu unsurdan doğan kazançların, bir anlamda, ekonomiye kazandırılmasının; ikinci olarak ise Gelir ve Kurumlar Vergisine tabi kuyumcu ve sarrafların, böyle bir işlemle, stoklarında, envanterlerinde rayiç bedelle yer alan bu değerli taş, maden ve ziynet eşyalarının, böyle bir işlemle, envanterde bulunmaktan doğan, yüksek enflasyon koşullarında, maliyet değişiminin, değer artışının oluşturduğu koşullardan kaynaklanan sorunlarının bir defalık çözümlenmesinin hedeflendiğini ifade etmiştir.

Algan Hacaloğlu, Türkiye'nin son yıllarda bir karapara cennetine dönüştüğünü iddia ettiği konuşmasında, bir gün önce karaparanın aklanmasını suç olarak kabul edilen bir yasanın çıkarılmasına karşın, hemen ardından karaparadan elde edilen gelirin affedilmesinin tutarsızlık olduğunu öne sürmüştür. Bu anlayışa CHP olarak onay vermelerinin mümkün olmadığını söyleyen Hacaloğlu, Türkiye'nin son yıllarda kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle, kaçakçılıkla, kent rantlarıyla gayrimişru zenginliklerin olduğu bir ülkeye dönüştüğünü dile getirmiştir. Algan Hacaloğlu tasarıya baştan sona karşı çıktığı konuşmasının bir bölümünde getirilmek istenen düzenlemenin Anayasanın hem 10. hem de 73. maddesine aykırı olduğunu öne sürmüş ve tasarının yasalaşması durumunda CHP'nin Anayasa Mahkemesine götüreceğini açıklamıştır. Hükümetin amacının 1997 yılı bütçe açığını kapatmak olduğunu da iddia eden Hacaloğlu, bütçe açığını kapatmak için karaparayı da aklayan bir vergi affı değil, adil bir vergi reformunun yapılmasını önermiş ve özellikle faize karşı olduğunu sık sık tekrar eden Refah Partisi'ni eleştirmiştir. Milletvekilleri arasında çıkan tartışmanın ve sözlü sataşmaların olduğu bir ortamda konuşmasını devam ettiren CHP sözcüsü Algan Hacaloğlu, son olarak tasarıya olumsuz oy vereceklerini açıklamış ve sözlerini tamamlamıştır.

Gruplar adına ikinci konuşmayı Anavatan Partisi Grubu İzmir Milletvekili Işın Çelebi yapmıştır. Işın Çelebi de konuşmasının hemen başında tasarının karaparayı aklayacak bir düzenleme olduğunu vurgulamış ve karapara ve kayıtdışı ekonomiden elde edilen kazançlara 10 milyar dolarlık bir affın getirildiğini iddia etmiştir. Küçük tasarruf sahibinin ve küçük esnafın, normal

vergisini öderken, köylü ve esnaf Bağ-Kur'a primini ödemedi diye hapsedilirken, karaparaya ve kayıtdışı ekonomiye af getirildiğini öne süren Çelebi, tasarının geri çekilmesini istemiştir. Işın Çelebi biraz da tehdit kokan konuşmasında, affa uğrayan 10 milyar dolarlık altını, yakutu, zümrütü memur veya işçinin kullanmadığını söyledikten sonra, daha da sertleşerek terörü finanse eden kayıtdışı paranın aklanmak istendiğini iddia etmiştir.

Konuşmasını yapmış olduğu şu açıklama ile sürdüren Çelebi; *Ambarda altın kalmış; 1 milyon liradan veya 10 milyon liradan giriş yapılmış, bugün satılsa 100 milyon liraya satılacak; ama, aradaki 90 milyon lira yüzde 50 Gelir Vergisine tabi, 45 milyon lirası vergiye gidecek. Ama, siz, "bu 90 milyon liranın 45 milyon lirasını öde" demiyorsunuz, "yüzde 5'ini öde, yani 4,5 milyon lirayı, 5 milyon lirayı öde, bu değerlendirme farkını affediyorum" diyorsunuz*” dedikten sonra, söz konusu düzenlemenin büyük bir haksızlık olduğunu sözlerine eklemiştir.

“1992 yılında, altını 1 milyon lira girişle gösterdiniz. Bugün altının kilosu 1 milyar liradan fazla. Şu anda, o altının diyelim, 150 milyon lira tutarı var. Bugünkü mevzuata göre, bunun 149 milyon lirası kâr gösterilip, o değer artışının yüzde 50'si vergiye tabi tutulup 74 milyon liranın devlete ödenmesi gerekirken, siz, o 1 milyondan 150 milyona çıkan değerde, 149 milyonun yüzde 5'ini, 5 milyon lira vergisini alıp, bunu sermayesine katıp, yasal bir operasyon haline getiriyorsunuz. Değerli arkadaşlar, bugün Türkiye'de asgari ücret 17 milyon lira. 17 milyon lira alan bir adam, bir insan, bir işçi, bir memur, yaklaşık yüzde 20 vergi öder; sigortası, stopajı vesairesi düşerse, yüzde 17 civarında vergi öder. Bir asgari ücretliden, bu devlet, yüzde 17 – 18 vergi alacak, altın kaçakçısından yüzde 5 vergi alacak. Bu hangi hakka sığar?” diyen Işın Çelebi’ye, özellikle Refah Partisi sıralarından büyük tepki gelmiştir.

Kaynak paketlerinden elde edilecek gelirlerin, zayıf noktalar üzerine oturtulması durumunda, bütçe açığının ve enflasyonun artacağını ifade eden Işın Çelebi, geçmişte de buna benzer uyarılar yaptığını ve haklı çıktığını dile getirmiş ve erken emeklilik yasasını örnek olarak göstermiştir. Çelebi, konuşmasının sonlarında, 17 milyon lira asgarî ücret alan bir işçiden, bir memurdan, yüzde 17–18 vergi alırken; yüzde 6–7 gibi bir vergiyle 10 milyar dolarlık -1 katrilyon liradan fazla- altını affedilmesinin, altın kaçakçısının ve karapara aklayıcısının parasının yasal hale getirilmesi olduğunu öne sürmüş ve tasarının geri çekilmesi isteğini tekrarlamıştır. Sözü kaynak paketlerine ve özelleştirmeye getiren Işın Çelebi, paketlerin hayali olması gerektiğini, özelleştirmenin de sadece bütçe açıklarına gelir temin eden bir mekanizma olarak değil, verimliliği artırıcı ve piyasaları geliştirici bir işlem olarak görülmesinin şart olduğunu savunmuştur.

Refah Partisi Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç’ın, Işın Çelebi’nin Kayseri ile ilgili, Kayseri esnafı ile ilgili sözlerine yerinden cevap vermek istemesi üzerine, Işın Çelebi, sözlerini geri aldığını ifade etmiş ve tartışma şimdilik sona ermiştir.

Gergin bir ortamda devam eden görüşmelerde tasarının tümüyle ilgili olarak, Demokratik Sol Parti Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel ortaya koymuştur. Bir gün önce kabul edilen karaparanın aklanmasının önlenmesiyle ilgili yasanın Meclis'te son derece iyimser bir hava yaratmasına rağmen, hemen bir gün sonra, vesikasız kıymetli maden ve ziynet eşyasını bulunduranlara stok affı getiren yasa tasarısının görüşmelerini doğru bulmadığını ifade etmiştir. Düzenlemeyle, enflasyon nedeniyle değerleri artan stoklardan ötürü doğan zahirî kârdan vergi ödenmesi nedeniyle, bunu haksız bulup da vergi ödemeyen, dolayısıyla vergi kaçakçısı durumuna düşen kuyumcılara stok affı getirildiğini söyleyen Zekeriya Temizel, enflasyonun yüksek olduğu yerlerde uygulamaya konulan enflasyon muhasebesinin uygulanması zorunluluğuna değinerek, bu yolla stokların belirli bir miktara ulaşan değerleri -enflasyon oranı kadar- maliyete ilave edilmek suretiyle, maliyet bedeli üzerinden, vergi ödenmesinin önüne geçilmesinin amaçlandığına dikkat çekmiştir. Temizel bu bağlamda, enflasyon nedeniyle değeri artan stoklardan ötürü doğan zahirî kârdan vergi ödeyenlerin sadece kuyumcular olmadığını, elinde çimento stoku bulunan inşaatçının da olabileceğini örnek olarak gösterdiği konuşmasında, şeker veya beyaz eşya stoku yapanla altın stoku yapan mükellef arasında vergi açısından fark olmadığını iddia etmiştir. Bu nedenle de bir mükellef grubunu enflasyona karşı korumasına karşılık, diğerinin korunmamasını doğru bulmadığını ifade eden Temizel, yıllardan beri ülkeyi yüksek enflasyona mahkûm edenlerin, enflasyon muhasebesine olanak tanımamak suretiyle, sadece kuyumcuları değil, bir malı alıp satan, sattığı malı da yerine koymak zorunda olan her taciri vergi kaçakçısı durumuna düşürdükten sonra, sadece bir kesim için af getirilmesinin, adalet ilkeleriyle bağdaşmadığını vurgulamıştır.

Zekeriya Temizel, tasarının Hükümet tarafından Plan ve Bütçe Komisyonuna sevk edilen metninde *"Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, bir defaya mahsus olmak üzere, işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarında yer alamayan kıymetli maden"* diye başlıyor idi. Bu ne demektir biliyor musunuz değerli arkadaşlar; bunun faaliyetinin kuyumculuk olup olmaması kesin olarak önemli değil, her türlü gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, eğer, işletmelerinde kayıtlı olmayan altın bulundurdıklarını ifade etmeleri ve beyanname vermeleri halinde, bu af yasasından yararlanmaları anlamına geliyor idi. Dolayısıyla, yıllardan beri vergi kaçırarak, alanı ne olursa olsun, oldukça önemli miktarlarda kazanç elde etmiş veya karapara elde etmiş olan insanların, bunu altın stokuna dönüştürmek suretiyle beyan edip, bütün bunların hepsinden de kurtulma olanağı vardı. Değerli arkadaşlarımız, Plan ve Bütçe Komisyonunda, bu konuyu içlerine sindiremediler ve verdikleri değişiklik önergesiyle *"hiç değilse esas faaliyetleriyle ilgili işletme"* şeklinde ifadelerin bulunduğunu ve bunun da şekil itibarıyla de olsa, pekiyi niyet taşımadığını dile getirmiştir.

Yine Hükümet tarafından Komisyona sevk edilen tasarının son fıkrasında da *"Bu madde hükmünden yararlanarak beyanda bulunacak mükellefler hakkında, bu Kanunun yayımı tarihinden önce kanunî takibe alınmış işlemler hariç olmak üzere, beyan edilen emtia dolayısıyla 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ve bu kanunların ek ve tadilleri hükümlerine göre cezaî takibat yapılmaz"* şeklinde bir hükmün bulunduğunu açıklamıştır.

Zekeriya Temizel, alıntılara dayanarak yapmış olduğu konuşmada, bir gün önce kabul edilen yasada *"1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki fiilerin işlenmesi suretiyle elde edilen para karaparadır"*¹³⁰ denildiğini, buna karşılık görüşülen tasarıda yer alan *"bunlarla ilgili olarak 1918 sayılı Yasa hükümleri uygulanmaz"* şeklindeki ifadenin çelişki yarattığını söylemiştir. Son derece ayrıntılı ve teknik bir konuşma yapan Temizel, Katma Değer Vergisi Kanununu 9. maddesinin ikinci fıkrasında; *"Fiilî ya da kaydı envanter sırasında belgesiz mal bulundurduğu veya belgesiz hizmet satın aldığı tespit halinde, bu alışlar nedeniyle ziyaa uğratılan Katma Değer Vergisi, belgesiz mal bulunduran veya hizmet satın alan mükelleften aranır"* denildiğini, ancak getirilen stok affı ile bu hükmün de yok sayıldığını öne sürmüştür. Zekeriya Temizel, mali idarede 25 yıl çalışmış bir kamu görevlisi olduğunu ve söz konusu yasa tasarısı, kesin olarak, tahmin edilen geliri getiremeyeceğini, ayrıca tedirginliğe ve adalet dışı uygulamalara zemin hazırlayacağını ifade etmiş ve son söz olarak da *"Karaparanın aklanmasının önlenmesi yasasının onurunu kazanmış olan bu Meclise böyle bir şaibe yüklemenin gereksiz olduğunu düşünüyor ve sizlerden bu tasarıyı bizde geri çekmenizi istiyoruz"* ifadesine yer vermiştir.

Refah Partisi Grubu adına ise Erzincan Milletvekili Tevhit Karakaya konuşma yapmıştır. Sözlerine kuyumculuk mesleği ve altının tarihsel gelişimiyle ilgili bilgiler vererek başlayan Tevhit Karakaya, söz konusu alanda, toplam 250 bin kişinin ve yaklaşık olarak Türkiye'nin çalışan nüfusunun yüzde birbuçğunun istihdam edildiğini dile getirmiştir. Sektörün büyük bir çoğunluğunun gelir vergisi mükellefi olduğunu da söyleyen Karakaya, vergi mevzuatı nedeniyle bir takım sıkıntıların yaşandığına işaret etmiş ve Türkiye'nin dünya altın üretiminin yüzde 5'ini ürettiği bilgisini vermiştir. Tevhit Karakaya,

¹³⁰ Söz konusu 1918 sayılı kanunda; *"Kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul ve bunları muhtevi her nevi eşyanın, dışticaret rejimi ve Gümrük Kanunu hükümlerine uyulmak kaydıyla, ithalatı ve ihracatı serbesttir; ancak, dışticaret rejimi ve Gümrük Kanunu hükümlerine uyulmaksızın, kıymetli maden ve taşlarla bunlardan mamul ve bunları muhtevi her nevi eşyanın yurda kaçak olarak sokulması veya buna teşebbüs edilmesi halinde, 1567 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun hükümleri uyarınca kaçakçılık takibatı yapılır"* şeklinde ifade bulunmaktadır.

altın yoluyla Türkiye'ye giren dövizin iki özelliği olduğunu, birincisinin tamamen elemeği ve göznuruna dayanan işçilik ihracatından kaynaklanması; ikincisinin ise bu dövizlerin, herhangi bir teşvikten yararlanılmaksızın getirilmesi olduğunu ifade etmiştir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 274. maddesine 4008 sayılı Kanunun 8. maddesiyle getirilen değişiklikle *"mükellefler, satın aldıkları veya imal ettikleri emtianın maliyet bedelini, son giren ilk çıkar, yöntemini uygulamak suretiyle de tespit edebilirler. Bu yöntemi seçenler, en az beş yıl süreyle bu yöntemden vazgeçemezler "* denildiğini açıklayan Karakaya, bu madde hükmü ile son giren ilk çıkar yönteminin, 1996 yılının sonundan itibaren kullanılabileceğini, ancak bunun sektörde var olan problemleri kökünden çözmeyeceğini savunmuştur. Kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren herhangi bir mükellefin, işletmesine satın aldığı altınları, altının satın alındığı günden geçerli olan bedelden değerlendirmek zorunda olduğuna dikkat çekmiş ve yüksek enflasyon karşısında, işletme stokunda birkaç yıl kalan altının maliyet bedeli ile piyasa rayiç bedeli arasında korkunç farkların ortaya çıktığını dile getirmiştir.

Tevhit Karakaya kuyumculuk sektörünün özelliklerini sıraladığı konuşmasının bir bölümünde; *"Özellikle sektörün kazancının işçilik gelirlerine dayandığı düşünüldüğünde, perakendecilik hariç diğer faaliyet konularında; yani, imalat ve toptancı aşamasında kendi stoklarının devir hızı çok düşüktür. Bunlar, genelde, kendilerine getirilen altını fason olarak işleyip kuyumcuya geri verdikleri için, kendi altın stokları genelde hep aynı kalmaktadır; yani, yıllarca maliyet bedeliyle değerlenen altının bugün satışı yapıldığında fiktif bir mal satış kârı doğmakta ve bu kâr üzerinden vergi verme zorunluluğu bulunmaktadır. Hatta, son birkaç yılda olduğu gibi, yüksek enflasyonist dönemlerde yüksek fiktif kazancın meydana gelmesi için, altının stokta birkaç yıl beklemesine bile gerek yoktur. Birkaç ay, hatta birkaç hafta beklemesi, fiktif kazanca neden olmakta, bu da, zaten, gerek sektörde faaliyet gösteren mükelleflerin gerekse tüketicilerin belge düzenleme ve alma alışkanlığını kazanamadığı düşünüldüğünde, sektörde belge düzeninin oturmasını büsbütün zorlaştırmaktadır; çünkü, fiktif kazanç üzerinden vergilendirme, sonuç itibarıyla sermayenin vergilendirilmesi anlamına gelmektedir"* diyerek, yukarıdaki nedenlere bağlı olarak sektörden hayat standardı esasına göre vergi alınabildiğini, çok sayıda insanın, belge düzenine uyamamanın getirdiği büyük rahatsızlıkları yaşadıklarını öne sürmüştür. Karakaya, kuyumculuk sektörünün kendisini geliştirmesi için bir takım teşviklerden çok, daha güvenli ve rahat çalışmalarını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğunu söyleyerek, ekonomik gelişmelere ve gerçeklere uymayan yasaların gözden geçirilerek günün şartlarına uygun hale getirilmesini istemiştir.

Sermayenin vergilendirilmesi ifadesini şu örnekle açıklayan Tevhit Karakaya; “Düşünün, bay (A) tasarruf amacıyla, 1988 yılında 3 kilogram altın almıştır. Bay (B) de aynı tarihte, 3 kilogram altını, kuyumculuk yapmak üzere satın almış ve kanunî defterlerine kaydetmiştir. Altının gramı 18 bin liradır. Ayrıca, bay (B) kuyumculuk yapabilmek için bir işyeri kiralamış ve beş kişiyi ücretli olarak yanına almış ve faaliyetlerine başlamıştır. Bay (B) altı yıl faaliyetine devam etmiş olup, vergilerini düzenli olarak ödemiştir. Altıncı yıl sonunda bay (B) dükkânını kapatarak faaliyetine son vermiştir. 1993 yılının sonunda altının gramı 94 bin liradır. Bu durumda, bay (B) defterlerinde gramı 18 bin liradan kayıtlı olan altınını 94 bin liradan satış yapmak zorundadır. Bay (B)'nin kâr zarar durumu ve altı yıllık faaliyeti sonucunda elde kalan altını şu şekilde olacaktır. 3 bin gram, 1993 yılının hitamında, 94 bin liradan değerlendirildiği zaman 282 milyon lira satış bedeli tutacaktır. 3 bin gram, 1988 yılında gramı 18 bin lira olduğuna göre, 54 milyon lira maliyet bedeli vardı. 282 milyon liradan 54 milyon lirayı çıkardığımız zaman 228 milyon liralık bir satış kârı söz konusu olacaktır. 102 milyon 600 bin lira yüzde 45 Gelir Vergisi ve fonu, 10 milyon 500 bin lira da KDV, vesaire; toplam 113 milyon lira eder. 282 milyon liradan 113 milyon lira çıkarıldığında da 169 milyon lira bay (B) nin elinde kalan tutardır; yani, bay (B) nin altı yıllık ticarî faaliyeti sonunda elinde kalan sermayenin -altın olarak- miktarı ise, 1 796 gram altın olmaktadır. Bay (B) nin sermayesi, 3 000 gram eksi 1 796 gram, yani, 1 204 gram azalmıştır. Başka bir ifadeyle, sermayesi yüzde 40 oranında değer kaybetmiştir. Kısacası, sermayesinin üzerinden vergi ödemiştir. Halbuki, bay (A), tasarruf amaçlı aldığı altınını yastık altında saklamış olmasına rağmen, hiçbir kayba uğramamıştır” dedikten sonra, sektörün özelliklerini sıralamaya devam etmiştir.

Kuyumculuk sektörünün asıl önemli yanının işçilik olduğunu söyleyen Karakaya, ancak Türkiye’de, yılda birkaç kez kesilen altın satış faturasından doğan kârın, yılda yüzlerce kez kesilen işçilik gelirlerinin oluşturduğu kârdan çok daha fazla olduğunu öne sürmüş ve bunun haksız bir vergilendirme olduğunu da sözlerine eklemiştir. Konuşma süresiyle ilgili olarak oturum başkanından uyarı alan Tevhit Karakaya, öne sürdüğü nedenlerden ötürü, sektörde faaliyet gösteren işletmelerin, ihtiyaç duydukları gerçek miktarlardaki altın alışı yapamadıklarını, sonuçta da faturasız altın satın alacaklarını, bunun da hem mükellef açısından hem de devlet açısından olumsuz sonuçlar doğuracağını ortaya koymuştur. Karakaya konuşmasının sonlarında kuyumculuk sektörünün sıkıntılarını ifade ederken şunları da dile getirmiştir. “Konuyu biraz açarsak; işletme stok ihtiyacını, ekonomik gücü olduğu halde altın satın almak yerine, bankadan ya altın kredisi kullanarak stok ihtiyacını çözüp, aynı zamanda, hem fiyat artışlarını hem de verdiği faizi defterlerine gider olarak yazma imkânına kavuşmakta ya da döviz kredisi kullanarak, döviz kurundaki yükselişle altın fiyatlarındaki yükselişi dengeleme yolunu seçmek zorunda kalmaktadırlar. Halbuki, işletmeler, altın satış fiyatlarını, defterlerine rahatlıkla yazabilseler, bu

yollardan hiçbirine başvurmadan, gerçek kazançları üzerinden vergi ödeyeceklerdir. Bütün bu problemleri ortadan kaldırmak amacıyla, Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziyet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısı huzurunuzda gelmiş bulunmaktadır. Değerli milletvekilleri, daha önce söz alan değerli sözcülerin, bu 47 bin mükellefi direkt ilgilendiren, bu sektörden ekmek yiyen 250 bin insanı, kaçakçılıkla, teröristlikle itham etmeleri, cidden bizi son derece müteessir etmiştir.”

Tevhit Karakaya'nın konuşmasından sonra birleşime ara verilmiş ve bir süre sonra söz konusu tasarı üzerindeki görüşmelere, üçüncü oturumda devam edilmiştir. Başkanvekillerinden Yasin Hatiboğlu'nun başkanlığındaki oturumda, kâtip üyelikleri Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmış olması nedeniyle diğer konuşmalara geçilmiştir. İlk olarak Hükümet adına Maliye Bakanı Abdüllatif Şener konuşma yapmıştır. Abdüllatif Şener, tasarıyla, kuyumculuk ve sarraflık sektöründe faaliyet gösteren mükelleflerin kayıt dışında bulunan stoklarının kayıtlı ekonomiye çekilmesinin amaçlandığını belirttiği konuşmasında, düzenlemenin hedefinin bir taraftan, bu sektörde faaliyet gösteren mükelleflerin sahip olduğu potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi, diğer taraftan da kayıt dışında bulunan kıymetli maden ve kıymetli taşların kayıt içine alınması ve gelecek yıllarda bu sektörde oluşacak kazançların vergilendirilmesi olduğunu ifade etmiştir. Böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmasının nedenin enflasyon olduğunu dile getiren Maliye Bakanı, enflasyonun, işletmelerde fiktif; yani, gerçekte olmayan zahiri kazançlar meydana getirerek, mükelleflerin, gerçekte olmayan kazançlar üzerinden vergi ödemelerine yol açmasını da örnek olarak göstermiştir. Kuyumculuk ve sarraflık sektöründe faaliyet gösteren mükelleflerin, enflasyonun olumsuz etkilerine en fazla muhatap olan, kesim olduğunu da sözlerine ekleyen Şener, sektörün kazancının daha çok işçilik gelirlerine dayandığından dolayı, imalat ve toptancı aşamalarda stokların devir hızı oldukça düşük seyrettiğini dile getirmiş ve bu nedenle de işletmede uzun yıllar kalan stokların maliyet bedeli ile rayiç değerleri arasında büyük farkların oluştuğuna dikkat çekmiştir.

Abdüllatif Şener, mükelleflerin, her türlü riski alarak, kayıt dışı stok bulundurmaya ve vesikasız alım-satım yapmaya yöneldiklerine de vurgu yaptığı konuşmasında, böyle bir durumun da hem sektörün gelişmesine mani olmakta hem de devletin vergi gelirlerinde azalmalara yol açtığını dile getirmiştir. Söz konusu düzenlemeyle bir yandan, bu sektörde enflasyonun ortaya çıkardığı olumsuzluklar gidermenin, diğer yandan da, Hazineye ek gelir temin edilmesinin amaçlandığını söyleyen Şener, *"Neden, her türlü emtia alım satımı ve imaliyle uğraşan mükellefler kapsama alınmamaktadır?"* şeklinde soruya da şu şekilde cevap vermiştir: *"...bu sektörle diğerleri arasında piyasa mekanizmasının işleyişi içerisinde bazı önemli farklılıklar olduğu için, öncelik bu sektöre yönelik*

olarak belirlenmiştir. Konuşmalarım arasında da belirttiğim gibi, stok devir hızının, enflasyon etkisini, bu sektörde -kuyumculuk ve sarraflıkla uğraşanlar üzerinde- daha fazla meydana getirmiş olmasının bunda payı vardır. Diğer taraftan, bu kıymetli taşlar ve madenler, zaman zaman, doğrudan doğruya mübadele aracı olarak da kullanıldığı için, bu da dikkate alınmak suretiyle, bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.”

Abdüllatif Şener, tasarının, daha önce Meclis'ten geçen karaparanın önlenmesiyle ilgili yasayla bir çelişki teşkil ettiği şeklindeki eleştirilere de cevap verirken, görüşülen tasarıda, karaparanın aklanmasının önlenmesi uygulamalarını ortadan kaldıran bir hükmün olmadığını ifade etmiş ve yürürlükte olan bir yasanın bu tasarıyla kaldırıldığını düşünmenin doğru olmadığını da dile getirmiştir. Şener, tasarının sadece kıymetli maden ve kıymetli taşların alım-satımıyla uğraşan kuyumcular ve sarraflar gibi kimselerin yararlanacağı bir düzenleme olduğu için, kapsamın da geniş olmadığını söylemiş ve konuşmasına son vermiştir.

Hükümet adına kürsüye çıkan Maliye Bakanı Abdüllatif Şener'den sonra, kişisel söz talebinde bulunan Refah Partisi Konya Milletvekili Veysel Candan söz almıştır. Tasarıya karşı çıkanların kıymetli madenler ve eşyalarla uğraşan insanların, mevcut durumlarını hiç göz önüne almadıklarını söyleyen Veysel Candan, oysa tasarının kuyumculara ve sarraflara bir defaya mahsus olmak üzere, kayıt dışında bulunan stoklarını bildirme imkânını getirdiğini ifade etmiştir. Candan, Türkiye'nin bir vergi reformuna ihtiyacı olduğuna işaret ettiği konuşmasında, tasarının amacının devlete gelir sağlamak olduğunu, bütün esnafa olduğu gibi, kuyumcunun da sattığı malın faturasını doğru dürüst kesmediğini, ancak kendilerine göre bir açıklamaları olduğunu ifade etmiştir.

Diğer konuşmacıların Refah Partisi'ne dönük eleştiri ve suçlamalarına da cevap veren Veysel Candan, *“siyasî takıyyeden sonra ekonomik takıyye...”* şeklindeki sözlerle karşı çıkarak, değeri üzerinden beyannamesini veren esnafın, bir ay içerisinde, önce peşin birinci taksidi, daha sonra ikinci taksidi, yani, ortalama 45 gün içerisinde Maliyeye farkını ödemiş olacağını, bu nedenle de devletin fazla bir kaybı olmayacağını öne sürmüştür. Vergi kaçığının, Türkiye'nin bir gerçeği olduğunu da iddia eden Candan, kitapta yazan ekonomik bilgilerle, Türkiye'nin gerçeklerinin farklı olduğunu öne sürmüş ve tasarının vergi kaçığına bir ön müdahale anlamı taşıdığını, esas vergi reformu için bir adım olduğunu dile getirmiştir. Veysel Candan yasanın getireceklerini sıralarken, şu ifadelerle yer vermiştir: *“Birinci madde olarak, stoklar -mutlaka eksik tarafları vardır- kayıtlara geçeceği için, 1998 tarihi itibarıyla, artık, bunlar, yasal bir sermaye olduğundan, Maliyemiz bundan hesap sorma imkânına sahip olacaktır; yani 1998 yılında artık bu bildirilen rakamlar üzerinden vergilendirileceklerdir; mevcut vergi kaçığı, süratle devam eden vergi kaçığı durdurulacaktır. Demin verdiğim hesaplama göre, sözcünün yaptığı hesabı kabul etmek mümkün değildir. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir hesap*

yaparak "100 lira olan altının gramı, 1 000 liraya çıktı, 900' ünün vergisini ver bakalım" demek mümkün değil. Kaldı ki, sarraflık mesleğinin, kuyumculuk mesleğinin diğer mesleklerle göre kendine has, fazla cereyan etmeyen bir stoku vardır; yani, her ay muntazaman devam etmeyen bir stoku vardır. Bazı mesleklerde, ilahtır miadı geçer, bazı mesleklerde bozulur; vergi mevzuatımıza göre belli zabıtlarla vergilerden düşülmektedir. Şimdi, netice itibariyle bir yıllık Parlamento tecrübemiz şunu gösterdi: Gelen yasa tasarısı ya metin itibariyle ya hızlandırılmış bir tasarı olarak niteleniyor; yani çok acele... Ne acelemiz var; gece demiyor çalışıyoruz, gece çıkan kanun gibi niteleniyor. Bu tarafa geldiğimiz zaman, parti başkanları çıkıyorlar, gruplarda konuşmalarını takip ediyorum, çıkarılan kanun sayısı 10 tanedir, 6 tanesi geri dönmüştür... İyi de, milletvekili arkadaşlarımız niye kapılarda bekliyorlar, niye çoğunluk sağlanmaması için ellerinden geleni yapıyorlar? Biraz önceki uygulamada, niye Meclisimiz 45 dakika kaybetti? 45'i 550 ile çarpmış olsak, milletvekili mesaisi nereyi bulur; onu hesaplamak lazım."

Şahsı adına konuşan diğer milletvekili CHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul olmuştur. Mustafa Kul ilk söz olarak, Hükümeti oluşturan partilerin milletvekillerinin sayısı çok da olsa, bu tür yasaların Meclis'ten kolayca geçemeyeceğine dikkat çekmiştir. Yasa tasarısının Anayasaya aykırı olmasından ve Anayasa Mahkemesine götüreceklerinden dolayı önerge vermediklerini söyleyen Kul, önceki gün kabul edilen Uyuşturucu Kaçakçılığının Önlenmesi ve Karapara Aklanmasının Önüne Geçilmesiyle İlgili Yasanın müzakerelerinde hiçbir engelleme yapmadıklarını ve katkı sağladıklarını ifade etmiştir. Mustafa Kul, "kuyumcu ve sarrafların kayıt dışında bulunan stoklarının, belli oranda bir vergiye bağlanması suretiyle devlete gelir sağlamak ve aynı zamanda belge düzenini tesis etmek amaçlandığı" şeklindeki gerekçelere katılmayarak, belge düzeni tesisi için böyle bir yasaya gerek olmadığını, Vergi Usul Kanununda ve Kurumlar Vergisi Kanununda, zaten, belgelerin düzenlenmesiyle ilgili hükümlerin bulunduğunu iddia etmiştir.

Refah Partisi Grubu adına konuşan milletvekilinin "sizin döneminizde, geçmişteki hükümetler döneminde, bu 1 katrilyonluk veya 10 milyar dolarlık stok birikti, o zaman bunlar için bir şey yapılmadı; biz, şimdi geldik, yapıyoruz" dediğine vurgu yapan Mustafa Kul, bu sözlere şu şekilde karşılık vermiştir: Değerli arkadaşlarım, eğer bugünkü Hükümet, 10 milyar dolarlık; yani, Türk parasına çevirdiğimiz zaman yaklaşık 1 katrilyon liralık altın stokunun veya kıymetli madenî eşya stokunun var olduğunu tespit etmişse ve bunların vergilendirilmediğini tespit etmişse, yapılması gereken olay, bunların affedilmesi veya bunlardan, özellikle külçe altınla ilgili yüzde 6, diğerleriyle ilgili yüzde 7 oranında yeni bir vergi alarak affetmek değil; bunların üzerine gitmek, bunlarla ilgili alınması gereken vergileri cezasıyla birlikte almak olmalıdır. Şimdi, işçi vergisini öderken kendi inisiyatifine bırakmıyoruz; daha ücreti eline geçmeden vergisini kesiyoruz, ona net parasını ödüyoruz. Memur aynı şekilde;

bordroyla çalışan memurlarımızın da aynı şekilde, daha maaşı kendi eline geçmeden vergisini kesiyoruz. Küçük esnafımızın her müşterisi bir vergi kontrol memuru gibi, fişini almadan alışveriş yapmıyor; onun da vergi kaçırması mümkün değil. Birçok esnafımız götürü vergiye tabi olduğu halde, küçük bir berber dükkânı, küçük bir manav dükkânı, küçük bir bakkal dükkânı, özellikle hayat standardı üzerinden Gelir Vergisi mükellefi olan esnafımız, kazansa da kazanmasa da, zarar da etse, iflas da etse, her yıl hayat standardı üzerinden vergisini öderken ve yine nüfusumuzun büyük bir bölümü, haksız bir vergi olan Katma Değer Vergisini, tüketim vergisi olan Katma Değer Vergisini hiç itiraz edmeden, günü gününe, her alışveriş yaptığında öderken, onlarla ilgili bir kolaylık sağlamıyoruz; ama, burada, sadece, altın, ziynet eşyası gibi kıymetli eşyaların alım-satım ve imalini yapan insanların elinde bulundurduğu stokları, yüzde 6 vergi almak kaydıyla meşrulaştırmış olacağız.”

Kuyumcuların elindeki stok malları stokta göstermediğinden dolayı vergi kaçırmak zorunda olduklarını kabul eden Kul, böyle bir durumun beyaz eşya satıcısı, gıda toptancısı, gibi esnaf gruplarında olabileceğini, bunun da meşrulaştırılmasının doğru olmadığını dile getirmiştir. Mustafa Kul, haksız bir vergi affı getirildiğini savunduğu konuşmasında, tasarının, sadece altın ve kıymetli madenlerle sınırlı olmasının, vergide eşitlik ve adalet ilkelerine, dolayısıyla da Anayasaya aykırılık taşıdığını öne sürmüştür. Tasarının yasalaşması durumunda, stokta mal tutmayan, her alışverişinde belgesini kesip veren ve vergi dairelerine vergisini ödeyen dürüst esnafın cezalandırılmış olacağına da değinen Kul, konuşmasını, Başbakanın, nereden, hangi parayla aldığı belli olmayan 148 kilo altınının hesabını vermesini dileyerek tamamlamıştır.

Mustafa Kul’un sarf ettiği son sözler Refah Partisi sıralarından tepkiyle karşılanmış ve “İSKİ’ye şeklinde seslenmelere neden olmuştur. Tasarının tümü üzerinde görüşmelerin tamamlanmasıyla sıra maddelerin görüşülmesine gelmiştir. Ancak ilk olarak CHP’lilerin isteği üzerine toplantı yeter sayısının olup olmadığını anlamak için yoklama yapılmıştır. Toplantı yeter sayısının bulunduğu anlaşılmaması üzerine maddelere geçilmiştir.

Kıymetli Maden ve Ziynet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısı’nın 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, bir defaya mahsus olmak üzere esas faaliyetleri ile ilgili olarak işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarında yer almayan kıymetli maden (altın, platin ve gümüş) ve kıymetli taşlar (elmas, pirlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet ve inci) ile bunlardan yapılmış ziynet eşyasını cins, vasıf ve miktarlarını belirten bir beyanname ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen ay içerisinde bağlı oldukları vergi dairelerine bildirmek kaydıyla kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki borsa rayici, borsa rayici olmayanlarda emsal bedeli üzerinden defterlerine intikal ettirebilirler. Emsal bedelinin, Vergi Usul Kanununun 267 nci**

maddesi uyarınca tespitinde maliyet bedeli esası uygulanmaz. Ayrıca mükellefler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kayıtlarında yer alan aynı neviden emtia stoklarını yukarıda belirtilen değerlendirme ölçülerine göre aynı tarih itibarıyla değerlemek suretiyle hesaplayacakları değerlendirme farklarını da beyan ederek, maliyet bedeline ilave edebilirler. Beyanname; ihtiva edeceği bilgiler ile verileceği yeri ve beyana ilişkin diğer hususları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Yukarıdaki fıkra hükmüne göre beyan edilecek emtiadan külçe altın % 6, diğerleri % 7 ve değerlendirme farkları % 6 oranında vergiye tabi tutulur. Bu suretle tahakkuk ettirilen vergi, ilk taksiti beyanname verme süresi içinde, ikinci ve üçüncü taksitler de beyanname verme süresini izleyen birinci ve ikinci aylar içinde olmak üzere üç eşit taksitte ödenir. Ödenen bu vergiler, gelir ve kurumlar vergisinden mahsup edilemez, gelir ve kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider addolunmaz.

Bilanço esasına göre defter tutan mükellefler, bu Kanun hükümleri uyarınca aktiflerine kaydettikleri emtia ile değerlendirme farkları karşılığında pasifte özel bir karşılık hesabı açarlar. Bu hesapta izlenen tutarlar, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde sermaye hesabına ilave edilir. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise söz konusu emtiayı ve değerlendirme farklarını defterlerinin gider kısmına satın alınan mal olarak kaydederler.

İdarenin bu beyanların doğruluğunu tespit ve değerlendirme hakkı saklıdır. Beyan edilen değer, bu maddede öngörülen değerlendirme ölçüsüne göre incelemeler sonucu tespit edilen değere nazaran düşük veya fazla olması halinde, cins ve vasıfları itibarıyla ayrı ayrı olmak üzere, oluşan değerlendirme farkları üzerinden % 3 oranında özel usulsüzlük cezası kesilir. Ancak, beyan edilen emtianın miktarına ilişkin farklar hakkında bu madde hükmü uygulanmaz ve vergilendirmeye ilişkin genel hükümler uyarınca işlem yapılır.

Bu Kanuna göre beyan edilen emtia hakkında 3065 sayılı Kanunun 4008 sayılı Kanunun 30 uncu maddesiyle değişik 9 uncu maddesinin 2 numaralı bent hükmü uygulanmaz ve ödenecek katma değer vergisinden indirim yapılamaz.”

1. madde ile ilgili olarak gruplar adına ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. Son dönemde Meclis'teki uzlaşma ve dayanışma ile çok önemli yasaların çıkarıldığını söyleyen Hacaloğlu, ancak görüşülen tasarının Meclis'te oluşan olumlu havayı bozduğunu ifade etmiştir. Tasarının, 1 maddelik bir tasarı olduğunu ve doğal olarak değerlendirmelerin bu madde üzerinde yoğunlaşacağını söyleyen Algan Hacaloğlu, muhalefete mensup konuşmacıların tümünün tasarının haksız ve adaletsiz olduğu ve anayasaya aykırılık taşıdığı konusunda fikir birliğinde olduklarını belirtmiş ve Hükümetin bu görüşlere

katılmadığını dile getirmiştir. Algan Hacaloğlu, kuyumculara, emekçilere ve esnafa karşı olmadıklarını ısrarla vurguladığı konuşmasında, enflasyonun tüm ülkede büyük bir tahribat yarattığını ve yükün tümüyle çalışan kesimlerin üzerine yıkılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Hükümetin ve diğer siyasi partilerin öncelikli hedefinin ekonomiyi düzeltmek olduğunun da altını çizen Hacaloğlu, Hükümetin kaynak ve sıcak para akışını sağlamak isterken karaparanın önünü açmaması gerektiğini vurgulamıştır. Sözü, banka hesaplarının şeffaf olmamasına da getiren Algan Hacaloğlu, bununla ilgili yasa çıkarılmasını ifade etmesi karşısında, Refah Partisi İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin'in *"İktidarınızda niye çıkarmadınız?"* şeklindeki sorusuna, *"Niye çıkarmadınız diye sorgulamayın. Biz, bunların bedelini sandıkta ödedik"* diye cevap vermiştir. Hacaloğlu konuşmasını, bütün siyasi partilere tasarıya hayır oyu vermeleri için çağrı yaparak sona erdirmiştir.

1. madde üzerinde Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir ortaya koymuştur. Tasarırı, Hükümetin maliye konusuna ne denli olumsuz yaklaştığının bir kanıtı olarak gösteren Biltekin Özdemir, mevcut yönetimin ekonomik ve mali sorunları çözme konusunda hazırlıksız ve çaresiz olduğunun görüldüğünü dile getirmiş ve söz konusu tedbirlerle kamu dengesinin kurulamayacağını ileri sürmüştür. Özdemir, Hükümetin 1,3 katrilyon olarak belirlediği, kayıtdışı kıymetli metal ve madenlere, yüzde 5-6 dolaylarında hesaplarına göre 60-65 trilyon lira karşılığında af getirdiğini iddia etmiş ve Hükümetin yüksek gelirlilerden, kayıtdışı gelir elde edenlerden ve emlak ve servet zenginlerinden vergi almaktan hiç hoşlanmadığının anlaşıldığını söylemiştir. Tahakkuk etmiş veya tahakkuku muhtemel vergilerin affının, Anayasa'ya aykırı olduğuna da vurgu yapan Biltekin Özdemir, bu görüşünü şu iki amir hükme dayandırmıştır. Birincisi, herkes malî gücüne göre, kamu harcamalarına, vergi biçiminde katkıda bulunmak zorundadır. İkincisi ise Anayasa'da eşitlik ilkesinin varlığıdır. Hiçbir kişiye, zümreye, faaliyet grubuna, meslek teşekkülüne ayrıcalıklı işlem yapılamayacağı hükmüdür. Biltekin Özdemir'in tasarının hazırlanmasıyla ilgili şu iddiaları da son derece ilginçtir: *"Esasen, bu düzenleme, Maliye Bakanlığı tarafından da hazırlanmış değildir. Bu düzenleme, Maliye Bakanlığına -benim izlenimim budur- bir not biçiminde gelmiştir; o notun altı imzalanıp Hükümet tasarısı diye, Hükümete sunulmuş, oradan da buraya getirilmiştir. Peki, bunu niçin söylüyorum? Bunun nedenleri var sayın milletvekilleri. Şimdi, tasarının, komisyondaki metniyle; yani, Hükümetten gelen metinle buradaki metni bir karşılaştırınız. Hükümet, bir taraftan, karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin bir kanunu getiriyor; öbür taraftan, bu düzenlemenin hemen altında -Hükümet tasarısında- bu kanun tasarısının kapsamına giren bu gibi olaylarda, karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin kanunun uygulanmayacağına*

ilişkin, âdeta açık hükümler öngörüyor. Şimdi, bunun Hükümet tarafından hazırlanması halinde, aralarında bu kadar çelişki olan bu iki düzenlemenin Meclise sunulması söz konusu olabilir mi; olamaz; çünkü, bu, yetkili mercilerin, uzmanların incelemesinden geçirilmeden, alelusul hazırlanmış tasarıdan ibaret bir düzenlemedir.”

Düzenlemenin serbest rekabet rejimini de olumsuz yönde etkileyeceğini söyleyen Özdemir, dürüst ve vergilerini zamanında ödemiş olan insanların mağdur edileceğini öne sürmüştür. ANAP sözcüsü Biltekin Özdemir, Maliye Bakanının tasarının amacıyla ilgili olarak öne sürdüğü “enflasyon karşısında gelişen olumsuzlukları gidermek ve kayıtdışı ekonomiyi önlemek” şeklindeki açıklamalarını da eleştirerek, eğer enflasyonla mücadele edilecekse öncelikle, ekonomide sağlanan varlıkların, gelirlerin ve kaynakların genel ilkeler içerisinde, birlikte değerlendirilmesinin doğru olduğunu ileri sürmüştür. Kayıt dışının da af ile önlenemeyeceğini dile getiren aynı konuşmacı, kayıtdışı ekonomiyi önlemek için, konuyla ilgili tüm kanun ve mevzuatın, varlıkların, harcamaların ve gelirlerin akımını kontrol edecek biçimde yeniden düzenlenmesinin zorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Özdemir, konuşmasının sonunda, kaçırılmış vergilerin affının mümkün olmadığını dile getirmiş ve olumsuz oy verilmesi yolunda çağrı yapmıştır.

Yasa tasarının 1. maddesi hakkında Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel konuşma yapmıştır. Tasarının tek madde olması nedeniyle genel ve madde üzerinde konuşmanın pek farklı olmayacağını belirten Zekeriya Temizel, bu nedenle tekrara düşmemek için, teknik olarak bu maddenin düzenlenmesinde ne gibi hatalar olduğunu ortaya koyacağını ifade etmiştir. Temizel ilk olarak, enflasyon nedeniyle stokla çalışan vergi mükelleflerinin, stok değerlemesi nedeniyle zahiri kazançlar üzerinden vergi ödedikleri konusunun, başka vergi mükellefleri açısından geçerli olduğuyla ilgili herhangi bir ifadenin bulunmadığına değinmiştir. Enflasyonla bu tür sorunu olan tüm vergi mükellefleri enflasyon muhasebesinin uygulanmaması nedeniyle zahiri kazançlar üzerinden vergi ödüyorlarsa, düzenlemenin genelleştirilmesinin doğru olacağını söyleyen Zekeriya Temizel, aksi durumda Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırılığın ortaya çıkacağını savunmuştur. Temizel, Maliye Bakanının vergiyle ilgili şikâyetlerinin üzücü olduğuna vurgu yaparak, sistem ile ilgili herhangi bir düzenleme yapmadan, bir defaya mahsus çıkarılan stok affının sorunu çözmeyeceğini iddia etmiştir. Uygulamaya dönük, enflasyon muhasebesine yönelik herhangi bir düzenlemenin olmadığını da sözlerine ekleyen Zekeriya Temizel, aftan yararlananların yüksek enflasyon nedeniyle kısa bir süre sonra yeniden vergi kaçakçısı durumuna geleceklerini öne sürmüştür. DSP sözcüsü bir defaya mahus getirilen affın bir vergi düzenlemesi sayılmayacağını öne sürerek, enflasyon muhasebesiyle ilgili olarak, hiç değilse maliyet bedellerinin yıl içerisinde belirli bir oranda artırılmasını ve maliyetin bu şekilde hesaplanmasını içeren bir yasa düzenlemesini önermiştir.

Temizel konuşması sırasında Hükümetin yapmış olduğu hesaplamalarla ilgili olarak da; *"Burada, birtakım hesaplamalar yapıldı. Özellikle, katıldığımız hesaplamalar konusu, bizim yaptığımız hesaplamalar değildi; tersinden giderek ortaya koymaya çalıştığımız bir olaydı. O nedenle, zaten, gelirine katılmadık dikkat ettiyseniz. 64 trilyon lira gelir beklenirse, yüzde 5'i 64 trilyon lira olan değer in yüzde 100'ünün ne olduğunu bulduk. Bu çok basit bir aritmetiktir. İşte, bu, 1 katrilyona yakın bir şey yapıyor; ama, ben, buna ihtimal vermiyorum. O nedenle, zaten, ısrarla dedik ki "buradan beklediğiniz miktarda gelir de gelmez." Yani, yapılan hesap büyük ölçüde bu. Yüzde 5'i 64 trilyon lira olan bir rakamın yüzde 100'ü nedir; bu hesabın hepsini kendiniz yapın. Demek ki, burada, tahmin ettiğiniz gibi bir gelir yok"* diyerek Hükümetten farklı düşündüğünü ortaya koymuştur.

Zekeriya Temizel, Hükümetin sevk ettiği tasarının, Plan ve Bütçe Komisyonunda çok önemli iki değişikliğe uğradığını da dile getirmiş ve bu konuda şu açıklamaları yapmıştır: *"Bunlardan bir tanesi şuydu: Hükümetin getirdiği tasarı, sadece ve sadece altın işiyle uğraşanları kapsamıyordu, her türlü gelir ve kurumlar vergisi mükellefini kapsıyordu. Plan ve Bütçe Komisyonu bunu değiştirdi. Ancak, bu, gerçekten, sadece kuyumcu esnafını ve altınla uğraşanları kapsayan bir düzenleme olmadı, bu bir. İkincisi, Sayın Maliye Bakanı, bu yasanın düzenli olduğu konusunda sizleri ikna etmek için -25 yıllık vergici olarak söylüyorum- oldukça önemli, bana göre hatalı olan, bir cümle sarf etti: Kuyumculuk ve sarraflık sektöründe faaliyet gösteren mükelleflerin kayıt dışında bulunan stoklarının -bunu talihsiz bir beyan olarak kabul ediyorum- kayıtlı ekonomiye geçirilmesiyle ilgili olarak yapılan bu çalışmada, gerçekte olmayan kazançlar üzerinden vergi ödemeleri sonucunu doğuran bir olayın ortadan kaldırıldığını söyledi ve özellikle dedi ki "kuyumculuk sektöründe bu etki büyüktür. Niye büyüktür; çünkü, kuyumculuk sektöründe stok devir hızı fazladır."*

Mali konularda uzman olan ve son derece ayrıntılı açıklamalar yapan Temizel, stok devir hızının yüksek olduğu işletmelerin, enflasyondan en az etkilenen işletmeler olduğuna dikkat çekerek, Maliye Bakanının *"...hem kuyumculuk sektöründe, stok devir hızı yüksek işletmelerden olmakta olduğundan dolayı, bu sektörde bu olay çok daha vahim bir durumdadır"* şeklindeki görüşlerine katılmadığını açıklamıştır. Maliye Bakanının ortaya koyduğu gerekçenin yanlış olduğu konusundaki görüşünde ısrar eden Zekeriya Temizel, *"...tasarı metninden, Hükümetin sevk ettiği şekliyle, tasarı metninin sonunda yer alan 1567 sayılı Yasa ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun hükümlerinin, bu şekilde stok bildirenlerde uygulanmayacak olmasına ilişkin fıkranın çıkması nedeniyle, stok beyanında bulunan her mükellef, kesin olarak 1918 sayılı Yasaya göre takibata uğrayacaktır; kesinlikle uğrayacaktır. Eğer bu ülkenin bazı kurumları hâlâ yasaları uygulayacaksa, bu şekilde stok bildirenlere "sen bunu nereden elde ettin, yurtdışından kaçak olarak*

mi getirdin, getirmedi mi" diye kesin olarak sormak zorundadır. Bunun sorulmamasını, Hükümetin sevk ettiği tasarıdaki en son paragraf sağlıyordu. 2801 sayılı Yasada bu hüküm vardı ve o nedenle olmadı" diyerek tasarı hakkındaki görüşlerini güçlü kılmaya çalışmıştır. Zekeriya Temizel, amacının polemik yaratmak olmadığını, Meclisin, bu tasarıyı düzelterek, vergi mükelleflerine en az zarar verecek şekilde yasa-laştırmasına katkı sağlamak olduğunu söyleyerek konuşmasına son vermiştir.

Zekeriya Temizel'in konuşmasından sonra 18. birleşime bir kez daha ara verilmiştir. Dördüncü oturum saat 20.10'da başlamıştır. Başkan ve katip üyelerin aynı olduğu oturum, Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziynet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısının 1. maddesi hakkında Hükümetin görüşlerini ortaya koymak için kürsüye çıkan Maliye Bakanı Abdüllatif Şener'in konuşmasıyla başlamıştır. Şener, muhalefete mensup konuşmacıların yorumlarının abartılı olduğunu ve tasarının maksadını içermediğini belirttiği konuşmasında, yapılan yorumları eleştirirken, şahsî altın, gümüş veya kıymetli maden stokunun da bu kapsam içerisinde bulunduğu şeklinde görüşlerin doğru olmadığını savunmuştur. Maliye Bakanı, bu konuda öncelikli olarak şu açıklamaları yapmıştır: *"...kanun tasarısının kapsamı ortadadır; bu tasarı, sadece bu tür malların, altın, gümüş veya kıymetli madenlerin ticaretini yapanlar, imalat işiyle uğraşanlar ile bu faaliyetleri sebebiyle gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olanları kapsamaktadır; yani, gelir vergisi mükellefi olarak, kurumlar vergisi mükellefi olarak vergi dairesine kayıtlı bulunan, her yıl yıllık beyannamesini veren ve bu faaliyetlerinden dolayı vergilendirilen mükellefleri ilgilendirmek-tedir. Dolayısıyla, bu tür faaliyetleri nedeniyle gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayan şahıslar, bu kanun tasarısının tamamıyla kapsamı dışında bulunmaktadır."*

Tasarının hazırlanması sırasında, ortaya konulan gerekçelerin, muhalefet tarafından da kabul gördüğünü ifade eden Şener, muhalefetin *"enflasyonun ortaya çıkardığı bir olumsuzluğu bu tasarı tamamıyla telafi etmez, gideremez"* dediğini, kendisinin de buna katıldığını, tasarının, sadece ekonominin işleyişinde olumlu bir mesafe almaya yönelik bir tedbir olduğunu vurgulamıştır. Şener, enflasyonu mevcut Hükümetin çıkarmadığını söyledikten sonra, stok devir hızı düşük olan işletmelerde, enflasyonun olumsuz etkisinin daha fazla olacağını söylediğini, muhalefete mensup konuşmacıların da bunu görüşleriyle onayladıklarını öne sürmüştür. Tasarının altın, gümüş ve diğer kıymetli madenlerin ticaretiyle veya imalatıyla uğraşan işletmelerin stoklarında bulunan, stok değerleri itibarıyla gerçek değer altında bulunan mallarının var olduğunu hemen herkesin kabul ettiğini söyleyen Abdüllatif Şener, tasarının bu işletmeler bünyesinde, değeri düşen stokların değerini gerçek değere yükseltmek ve belgesiz mal girişlerini belgeli hale dönüştürmek amacına yönelik olduğunu da sözlerine eklemiştir. Maliye Bakanı açıklamaları sırasında, tasarının, bütün

işletmelerdeki belgesiz girişleri düzene sokmadığını, genel, hem enflasyonun etkisini iyileştirici hem de tüm kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almaya yönelik bir nitelik taşımadığını da kabul ettiğini ifade etmiştir. Altın ve kıymetli madenlerin ticaretiyle uğraşan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine, yaptıkları işin özelliği olduğu için onlara yönelik bir düzenleme yapıldığını kabul eden Şener, tasarının karaparanın aklanmasının önlenmesine dair yasayı engellemeyeceğini de iddia etmiştir.

Maliye Bakanı Abdüllatif Şener ile DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel arasında stok devir hızı yüksek işletmelerin mi, yoksa stok devir hızı düşük işletmelerin mi enflasyondan daha fazla etkilendiği konusunda yanlış anlaşılardan doğan kısa bir tartışma ve sağlanan uzlaşmadan sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir.

Tasarının 1. maddesi hakkında kişisel görüşünü açıklayan ilk milletvekili Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil olmuştur. Muhalefetin tasarıyla ilgili görüşlerini ortaya koyarken, karaparanın aklanması konusuna, kayıtdışı kalmışlığa ve vergi affına vurgu yaptıklarını belirten Sıtkı Cengil, bütün bunların yanlış olduğunu öncelikle ifade etme gereği hissetmiştir. Vergi dışı kalmış stokların önceki iktidarlar döneminde gerçekleştiğini iddia eden Cengil, bu konuda en masum partinin Refah Partisi olduğunu öne sürmüştür. Algan Hacaloğlu'nun *"Refah Partisi, her zaman yaptığı gibi, takiyye yapıyor"* şeklindeki sözlerini de eleştiren Sıtkı Cengil, kendi seçim bölgesi Adana'dan örnek göstererek, CHP ve ANAP'ın dar gelirliilerin durumunu düzeltmek için hiçbir şey yapmadığını iddia etmiştir. Cengil muhalefet sıralarından tepki alan konuşmasında, Işın Çelebi'nin *"Sanki, bu altın stoku bulunduran insanlar, PKK'ya para karşılıyor"* dediğini ve bunu kendisine yakıştırmadığını ifade etmiş ve konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmiştir.

Sıtkı Cengil'in tartışmalara yol açan konuşmasından sonra, Işın Çelebi, sataşma nedeniyle şu kısa açıklamayı yapmıştır: *"Arkadaşlarımızın bu kadar sinirlenmesine hiç gerek yok, endişe etmelerine de gerek yok; bu yasanın kara mı ak mı olduğunu zaman gösterecek. Ben dedim ki, terörü finanse eden karapara'yı aklıyorsunuz; hiç kimseyi suçlayarak falan değil. 2 nci maddede grup adına söz alacağım, arkadaşlara, ne demek istediğimi daha açık anlatacağım. Bu tasarı çok ciddî hatalarla dolu bir tasarıdır. Biraz sonra teknik olarak konuşacağım, arkadaşlara da cevap vermek için değil; ama, terörü aklayan bir karapara operasyonudur dedim."*

Sataşma gerekçesiyle söz alan bir diğer milletvekili CHP İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu olmuştur. Hacaloğlu'nun müdahalelerle zaman zaman kesilen açıklamalarında kullandığı ifadeler şöyledir: *"Biraz evvel söz alan Refah Partili sayın konuşmacı, benim adımı iki veya üç kere anarak, son*

yerel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisinin adayını, onun onurlu kişiliğini gözardı ederek, inançlı kişiliğini gözardı ederek, âdeta, Cumhuriyet Halk Partililerin inançsız ve dine karşı olduğu kanaatini veren imada bulundu. Cumhuriyet Halk Partisi laik, demokratik cumhuriyetin kurucusu olan bir partidir. Adayları da, üyeleri de ona gönül verenler de, hem inanç sahibidirler hem de laikliğin sonsuza dek sahibirler. Saygılar sunarım.”

Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziyet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısının 1. maddesi üzerinde şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili ise CHP Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım’dır. Orhan Veli Yıldırım konuşmasının başında Sıtkı Cengil’in Cumhuriyet Halk Partisinin, Osmaniye'deki adayının ilahiyat fakültesi mezunu olduğu iddiasına cevap verme gereği duymuş ve bu adayın demokrat bir kişi olduğunu ifade etmiştir. Yıldırım, Refah Partisi sıralarından büyük tepki alan konuşmasında, Refah Partisi’ne mensup olan Kayseri Belediye Başkanının, 10 Kasım ile ilgili sözlerine değinmiş ve sık sık laiklik vurgusu yapmıştır. Maddeyle ilgili konuşması için oturum başkanından uyarı alan Orhan Veli Yıldırım, kıymetli maden ve mücevheratın, yasa tasarısıyla, yüzde 5, yüzde 6, yüzde 7 oranında aklandığını ve bunun Türkiye nüfusunun çok küçük bir oranını teşkil ettiğini dile getirmiş ve özellikle Doğu Anadolu’da yoksulluğun önüne geçilemediğine vurgu yapmıştır.

Oturum başkanından sık sık uyarı alan Yıldırım, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa tabi, alınının akıyla Gelir Vergisi ödeyen mükelleften yüzde 25, yüzde 60’a varan bir nispette vergi alındığını, karapara sahiplerine, yüzde 5, yüzde 6, yüzde 7 gibi çok sembolik değerlerle af getirildiğini sert bir üslupla dile getirmiş ve Refah Partisi’ni takkiye ile suçlamıştır. Orhan Veli Yıldırım, tartışmalar ve laf atmalarla geçen konuşmasını, tasarının geri çekilmesi ve ret oyu verilmesi dilekleriyle sona erdirmiştir.

Bu konuşmadan sonra gerginleşen ortamda Maliye Bakanı Abdüllatif Şener şu açıklamayı yapmıştır: *“Sayın Başkan, biraz önce, Sayın Çelebi’nin "karaparayı aklayan ve terörü destekleyen bir kanundur bu" şeklindeki ifadesinin maksadını aşan bir ifade olduğunu zannediyorum. Bu vesileyle, bu tasarı ile dün Meclisten geçen tasarı arasında sanki bir çelişki varmış gibi bir anlayış hâlâ devam etmektedir. Müsaade ederseniz, bir açıklama yapmak istiyorum. Dün, bu Meclisten geçen tasarıda karaparanın tanımı vardır; 2 nci maddede bu tanım yapılıyor, tanım gayet net ve açıktır:*

"Karapara;

1- 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki,

2- 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki,

3- 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanundaki,

4- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki,

5- 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 344 üncü maddesinin 2 ve 3 numaralı bendlerindeki (bu bentler sahte belge tanzimiyle ilgilidir,)

6- 765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler ve aynı Kanunun değişik maddelerindeki fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen parayı ifade eder."

Dolayısıyla, dün Meclisten geçen kanun tasarısında, karaparanın ne olduğu tam ve net bir şekilde tasarı metninde belirlenmiştir ve açıklanmıştır. Dolayısıyla, bu tasarı ile dünkü tasarı arasında herhangi bir ilişki kurmak mümkün değildir. Bunu, Genel Kurulun bilgilerine ve takdirlerine tekrar arz ediyorum."

Konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşları tarafından verilen; *"Görüşülmekte olan 131 sıra sayılı kanun tasarısının 1 inci maddesinin birinci fıkrasının tasarı metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz"* şeklindeki önergenin oylanması öncesinde CHP'li milletvekillerinin isteği doğrultusunda yoklama yapılmış ve toplantı yeter sayısının bulunduğu açıklanmıştır. Söz konusu önergenin oylanması ve kabul edilmediğinin açıklanması, CHP'li milletvekillerinin itirazlarına yol açmışsa da, karar değişmemiş ve diğer önergenin görüşülmesine geçilmiştir.

ANAP Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir ve arkadaşları tarafından verilen önergenin de tartışmalı bir biçimde reddedilmesinden sonra, Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş ve arkadaşları tarafından verilen *"Görüşülmekte olan 131 sıra sayılı kanun tasarısının 1 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "uyarınca aktiflerine kaydettikleri emtia" ibaresinin "göre aktiflerine kaydettikleri emtia" şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz"* şeklindeki değişiklik önergesi oylanarak kabul edilmiştir. Bu önergenin de kabul edilmesi tartışmaların sona ermesi için yeterli olmamış ve sonuçta birleşime son verilmiştir.¹³¹

"Vesikasız Kıymetli Maden ve Ziynet Eşyası Beyanı Hakkında Kanun Tasarısı" görüşmelerine 20 Kasım 1996 tarihindeki, 20. Birleşimin 2. Oturumunda devam edilmiştir. Oturumun başkanlığını Uluç Gürkan, katip üyeliklerini ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ile Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Tasarının 1. maddesi oy kupaları sıralar arasında dolaştırılmak suretiyle açık olarak yapılmış ve oyların ayrımı yapılırken 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

1. maddenin oylama sonucunun belli olmasından önce 2. maddenin görüşülmesine İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya tepki göstermişse de, Oturum Başkanı Uluç Gürkan kararından dönmemiş ve 2. madde üzerindeki görüşmelere başlanmıştır.

¹³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 13. cilt, 2. Yasama Yılı, 18. Birleşim, s. 664-702

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde üzerinde ilk sözü ANAP adına İzmir Milletvekili Işın Çelebi almıştır. Işın Çelebi, yasa tasarısında en son konuşma yapılabilecek noktanın bu madde olması dolayısıyla söz aldığını söylemiş ve Türkiye’de, 17 televizyonun, 15 bölge televizyonunun, 1115 yerel radyonun olduğundan söz edilmesine rağmen, basında tekelin olduğunun iddia edilmesinin, tekel mantığının bilinmemesi anlamı taşıdığını ifade etmiştir. Oturum Başkanının, tasarıyla ilgili konuşulması yolundaki uyarıları karşısında yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, Çelebi konuşmasına devam etmiş ve yasaların çıkarılması kadar uygulanmasının da önemli olduğunu, özellikle basında çok sesliliğe tahammül edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Sözü altın ticareti yapan insanların ellerindeki stok affına getiren Işın Çelebi, böyle bir af uygulamasının gündeme geldiğinde, terörü finanse eden karaparanın aklanma operasyonu olduğunu ve bunun bir vergi affı olduğunu iddia ettiklerini söylemiştir.

Askerî dönemde uygulanan ve çıkarılan metazori haksız kazancı aklama yasasının Refah Partisi döneminde getirildiğini de öne süren Çelebi, Rekabet Kurulu ve Tüketicinin Korunması gibi yasaları uygulayamayan mevcut Bakanlar Kuruluna güvenmediğini, kumar mafyasının vergilendirilmeyen kazancının 10 milyar dolar düzeyinde olduğunu ve bunun bir kaçak para affı ve aklanması anlamı taşıdığını dile getirmiştir. Işın Çelebi, enflasyonun da arttığına dikkat çektiği konuşmasında, faiz oranlarının onbeş günde yüzde 117’den yüzde 145’e çıktığını, rantiyeye karşı olduğunu söyleyenlerin, rantiyenin en halisini, en köklüsünü, en acımasızını yaptığını ileri sürmüştür. Küçük esnafın da korunmadığını ifade eden Çelebi, enflasyon muhasebesinin getirilmesinin haksız kazanca yol açacağını savunmuş ve sözü *Başbakanın “kredi notumuzun düşmesi önemli değil, diğer ülkelerin notuna geldik.”* şeklindeki ifadesine getirmiştir.

Uydurma paketlerle ekonominin düzelmeyeceğine ve üç beş tane altın stokçusunu affederek kaynak yaratılamayacağına işaret eden Işın Çelebi’nin sözlerine, RP sıralarından, özellikle de Adıyaman Milletvekili Ahmet Doğan’dan tepki gelmiştir. Çelebi, söz konusu tasarının ilgili maddesinden çok, Hükümetin ekonomik politikasına sert eleştiriler yönelttiği konuşmasında, özelleştirme politikalarının yanlış olduğunu dile getirmiş ve tepeden inme mantıkla, kendi yandaşlarına kaynaklar yaratmakla başarılı olunamayacağını öne sürmüştür. Işın Çelebi konuşmasının sonlarında Türkiye’yi faşizan baskıların emrine sokmayacaklarını ve her yerde bu baskı politikası ile mücadele edeceklerini ifade etmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Gruplar adına başka söz alan olmayınca, kişisel konuşmalara geçilmiştir. RP Adana Milletvekili Sıtkı Cengil şahsı adına yapmış olduğu konuşmanın başında, Işın Çelebi’ye cevap olarak, ekonomik politikası yüzünden, asgari ücretlinin ezilmesinden dolayı, ANAP’ın oylarının Osmaniye’de hızla düştüğünü tekrarlamış ve asgarî ücretlinin, görevdeki Hükümeti ve Refah Partisi’ni tasvip ettiğini söylediğini, bir kez daha hatırlatmıştır. Işın Çelebi’nin

slubunun sert ve suçlamalarının yersiz olduğunu söyleyen Sıtkı Cengil, sözü vergi politikasına getirerek, bir ülkede, vergi yükü ne kadar ağır olursa, vatandaşın sıkıntısının da o derece fazla olacağını belirtmiş ve görüşülen yasa tasarısıyla Hükümetin vergi yükünü hafifletmeyi amaçladığının ortaya koymuştur. Işın elebi'nin yerinden haksız kazancın affedildiğini söyleyerek, konuşmacıya müdahale etmesi yüzünden, tartışma başlamış ve Sıtkı Cengil, vatandaşın ANAP'ı, sorunların altında kalmaktan korkarak kaçmakla suladığının iddia etmiştir.

şahsı adına konuşan diğer milletvekili RP Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç olmuştur. Mehmet Aykaç, görüşülen tasarıyla, bir taraftan belge düzeninin tesisinin, diğer taraftan da devlete gelir sağlanmasıyla amalandığının bilgisini vermiş ve Türk ekonomisinin düzlüğe çıkarılabilmesi için, kayıt dışı ekonominin, kayıt altına alınmasının zorunluluğuna değinmiştir. Bu nedenle kayıt dışı kalmış ve vergisi alınamamış olan stokların, düşük bir oranda vergi alınarak, kayıt içine çekilmesinin doğru olduğunu savunmuştur. Aykaç, Işın elebi'nin de üslubunu eleştirerek, sekiz yıl iktidarda kalan ANAP'ın herhangi bir söz söylemeye hakkının olmadığının ifade etmiş ve bu partinin sol ile ittifak yaptığından dolayı eridiğini iddia etmiştir.

Işın elebi'nin sataşma gerekçesiyle söz istemesi ve Oturum Başkanı Uluç Gürkan'ın bunu uygun görmemesi yüzünden kısa bir tartışma yaşanmış ve bu arada 1. maddenin oylama sonuçları açıklanmıştır. Buna göre kullanılan 217 oydan, 192'si kabul, 23' ret ve 3' de mükerrer çıkmıştır. Böylece 1. madde kabul edilmiştir. Ardından 2. maddenin de oylanarak kabul edilmesinden sonra 3. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. madde üzerinde ilk konuşmayı ANAP Grubu adına İzmire Milletvekili Işın elebi yapmıştır. ANAP döneminin tartışılması durumunda, kendisinin 1975'te MSP'nin içinde olduğu ve Türkiye'yi yüzde 100'lk enflasyona sürükleyen MC dönemlerini gündeme getireceğini ifade eden Işın elebi, sözü tasarıya getirerek, bunun, birtakım çevrelere çıkar sağlama tasarısı olduğunu öne srmştir. Çelebi, tasarının yasalaşmasıyla, yasa dışı stok ve altın ticareti yapanların karapara aklayacağının iddia ettiği konuşmasında, asgari ücretten daha fazla vergi alınmasının adaletsizliğine değinmiştir. Geçmişte yapmış olduğu uyarıları gündeme getiren Işın elebi, 1992'de erken emekliliğin ve vergi affının yanlış olduğunu söylediğini, ancak zamanla kendisinin haklı çıktığının hatırlatarak, enflasyonla yapılacak mücadelenin küçük esnafı rahatlatacak tarzda yapılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Osmaniye ile ırpı karşılaştırması yapan elebi, Osmaniye'de Hükümeti oluşturan partilerin oylarının azaldığının, ancak ırpı'da ANAP'ın oyunun arttığını dile getirmiş ve bunun nedeninin de yapılan zamlar olduğunu söylemiştir.

Gruplar adına konuşma talebi olmaması nedeniyle kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına konuşma yapan RP Adana Milletvekili Sıtkı Cengil, son derece kısa tuttuğu konuşmasında, Işın Çelebi'nin sinirli olduğunu, bu yüzden yanlış bilgi verdiğini dile getirmiş ve Çırpı'da Refah Partisi'nin oylarını yüzde 420 arttırdığını söyleyerek kürsüden inmiştir.

Sıtkı Cengil'den sonra, yine Refah Partisi'nden Bolu Milletvekili Feti Görür kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Tasarının görüşülmesi sırasındaki tartışmaların kendisini ve kendisi gibi yeni milletvekillerini üzdüğünü açıklayan Feti Görür, muhalefetin stokların, çok düşük bir vergiyle affedileceğini; yapılan bu aflu, bu paraların karaparaya gideceğini ve karaparanın bazı yandaşlar tarafından kullanılacağını iddia ettiğini belirtmiştir. Tasarının yerinde olduğu görüşünü bir takım rakamlarla destekleyen Görür, vesikasız altın stoklarından alınacak vergi ile devletin kasasına 60 trilyon, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasıyla da 300 trilyon gireceğini ve bunların KDV gelirlerinin de bulunduğunu iddia etmiştir. Feti Görür, muhalefetin *"bu kanun tasarısı gayet güzel olmuştur; ama, bir eksik tarafı vardır, o da, tüm mükelleflerin elinde bulunan kayıtdışı ekonominin kayda alınmasının bu kanun tasarısında yer almasıydı"* şeklinde ifadeler kullanması gerektiğini söyleyerek, kaçak miktarın toplam esnaf arasındaki oranının yüzde 5'i geçmeyeceğini, bu kaçağın önlenmesiyle devletin en başta eğitime daha fazla para harcayabileceğini ortaya koymuştur. Esnafın kazanması ve vergisini vermesi durumunda söz konusu kazancın karapara olmayacağını da sözlerine ekleyen Feti Görür, Hükümetten tüm emtianın, aynı tasarı kapsamına alınmasını gerçekleştirmesini isteyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşma sonrasında madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının tümünün oylanması öncesinde oyunun rengini belirtmek üzere ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya kürsüye çıkmıştır. Tasarının esnafa ve kuyumcuya sorulmadan, onların görüşleri alınmadan hazırlandığını ve bu nedenle ihtiyacı karşılamadığını ifade eden Dumankaya, rantiyecilerin korunduğunu iddia etmiştir. Sözü DYP-SHP Koalisyonu döneminde çıkarılan affa getiren Halit Dumankaya, Tahsilâtı Hızlandırma Kanunu adı verilen yasanın, 1 047 kişi için çıkarıldığını, ancak yasadan 1 milyon 568 bin kişinin yararlandığını dile getirmiştir. Dumankaya, görüşülen yasanın 100 rantiyeci, 100 kaçakçı için çıkarıldığını, Hükümetin vergisini ödeyen ve stok yapmayan kuyumcuları düşünmediğini öne sürmüş ve dürüst olmayan kesimlerin ödüllendirildiğini savunarak, enflasyon muhasebesinin getirilmesi konusunda partisinin isteğini bir kez daha vurgulamıştır.

Oyunun rengini açıklamak için kürsüye çıkan diğer milletvekili Aydın Milletvekili Ali Rıza Gönül olmuştur. Tasarının lehinde tutum sergileyen Ali Rıza Gönül, Işın Çelebi'ye ve Refah Partili milletvekiline (Sıtkı Cengil olsa gerek) katılmadığını söyleyerek, tasarının tümüyle doğru veya yanlış olamayacağını, yasalaşmasının gerçekleşmesinin, uygulanmasının gerçekleşme-

sinin gerektiğini ifade etmiştir. Belediye seçimlerinin sonuçlarına da değinen Gönül, ANAP'ın oy kaybettiğini, Refah Partisi ile Doğruyol Partisi'nin oylarını arttırdıklarını hatırlatarak, yedi belediye başkanlığı kazanan DYP'nin en kazançlı parti olduğunu iddia etmiştir.

Bu konuşmadan sonra kupaların sıralar arasında dolaştırılması suretiyle oylama yapılmış ve tasarı kabul edilerek yasalaşmıştır.¹³²

20- MEMURLAR, DİĞER KAMU GÖREVLİLERİ İLE BUNLARIN EMEKLİLERİNİN MALÎ VE SOSYAL HAKLARINDA DÜZENLEMELER YAPILMASINA DAİR YETKİ KANUNU (4214 SAYILI)

“Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri ile Bunların Emeklilerinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 20 Kasım 1996 tarihinde başlanmıştır. 2. Yasama Yılı'nın, 20. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyeliklerini ise Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Ancak öncelikle basılı raporda, Komisyon üyelerinden Ardahan Milletvekili Saffet Kaya'nın isminin altına, yanlışlıkla *“muhalefet şerhim eklidir”* şeklinde bir ibare basıldığı, ancak ekli muhalefet şerhinin, Antalya Milletvekili Metin Şahin'e ait olduğu açıklanmış ve bu konudaki düzeltme tutanaklara aktarılmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Oya Araslı konuşmasının hemen başında, Hükümetin, kamu personeli ile emeklilerin malî, sosyal ve diğer haklarında düzeltmeler yapmak amacıyla ve hizmet verimliliği sağlamak üzere, bir kanun hükmünde kararname çıkarmak için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2 Ağustos tarihindeki toplantısında bir yetki kanunu tasarısı sunduğunu ve bu tasarının, iktidar partilerine mensup milletvekillerinin olumlu oylarıyla kabul edildiğini hatırlatmış ve ancak bu yetki kanununu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, Anayasaya aykırılık iddiasıyla, tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine iade ettiğini Genel Kurul'a geçmişe dönük bir bilgi olarak aktarmıştır. Söz konusu yetki kanununun, bu kez, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30 Ağustostaki olağanüstü toplantısında gündeme getirildiğini, CHP'nin tüm Anayasaya aykırılık uyarılarına rağmen, yine Meclis'ten geçtiğini, ancak Cumhurbaşkanı tarafından açılan iptal davası nedeniyle, Anayasa Mahkemesi'nin, yürürlüğün durdurulması kararını verdiğini dile getirmiş ve bunun için yeni bir yetki yasa tasarısının görüşüldüğünü ifade etmiştir.

¹³² Oylama sonucu şöyledir: Kullanılan oy sayısı: 193, Kabul: 184, Ret: 4, Mükerrer: 5. TBMM **Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 14. Cilt, 2. Yasama Yılı, 20. Birleşim, s. 137–150; 191–202

Araslı, Anayasaya açıkça aykırı olan düzenlemeleri geçirmeye çalışmakla, Refahiyol Hükümetinin Türkiye'ye zaman kaybettirdiğini belirttikten sonra, kamu personeli ile emeklilerinin malî ve sosyal haklarının yeterli düzeyde bulunmadığının ve neredeyse açlığa mahkum edildiğinin herkesçe bilinen bir gerçek olduğunu dile getirmiş ve Refahiyol iktidarının, Anayasanın üstünlüğüne ve hukuk devleti ilkelerine saygı göstermeden, özensiz yasalar hazırlayarak, memur ve emeklilerin sorunlarına çözüm üretmediğini ileri sürmüştür. Gündeme gelen yetki yasa tasarısının, daha önce Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği diğer yetki yasalarından hiçbir farkının bulunmadığını iddia eden Oya Araslı, tasarının "Amaç" kenar başlığını taşıyan 1 inci maddesinin, bazı kelime ve cümleleri değiştirilmesine karşın, Anayasa Mahkemesi tarafından yürürlüğü durdurulan 4183 sayılı Yasanın 1. maddesinden, öz açısından önemli bir farklılık göstermediğine dikkat çekmiştir. Aynı şekilde "Kapsam" kenar başlığını taşıyan 2. maddesinin onuncu bendinde, kapsamın, yuvarlak ve genel anlatımlarla ortaya konulduğuna işaret eden Araslı, böyle bir yetki vermenin, Anayasanın 8. maddesinde yer alan, yürütme yetkisi ve görevinin Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağı ilkesiyle bağdaşmayacağını öne sürmüştür. Oya Araslı aynı maddeyle ilgili olarak yapmış olduğu açıklamada, kapsamın belirli olmayışının, Anayasanın 91. maddesiyle de çelişkili bir duruma yol açacağını belirtmiş ve sonuç olarak kapsam konusunda, Anayasanın 7, 8, 87 ve 91. maddelerine aykırı olarak, yasama yetkisinin devri görünümünün bulunduğunu sözlerine eklemiştir. "İlkeler" kenar başlığını taşıyan 3. maddeye de değinen Araslı, bu maddenin yine 4183 sayılı Yetki Kanununun 3. maddesinden farklı olmadığını savunmuş ve yetki kanunu tasarısının kapsam, amaç ve ilkeleri arasında uyum bulunmadığını ileri sürmüştür.

Oya Araslı, geçmişte Anayasa Mahkemesinin 3479 sayılı Kanun hakkında 1.2.1990 tarihinde, 3755 sayılı Kanun hakkında 12.12.1991 tarihinde, 3911 sayılı Kanun hakkında 16.9.1993 tarihinde, 3990 sayılı Kanun hakkında 5.7.1994 tarihinde verdiği iptal kararları gibi örnekler bulunmasına karşın, aynı türden böyle bir yasa tasarısının Meclis'e getirilmesini, Anayasanın 153. Maddesinde yer alan "*Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme, yargı organlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar*" hükmü ile yine Anayasanın 11. maddesinde yer alan Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini yok saymak olduğunu iddia etmiştir. Bu durumun, iktidarın, memur ve emeklilerin maaşlarını yükseltme ve sosyal haklarını düzenleme isteğinde samimî olmadığını gösterdiğini ifade eden Araslı, Hükümetin "*ben istedim; ama, Anayasa Mahkemesi engel oldu*" diyerek kendisini temize çıkarmayı amaçladığını savunmuştur. Oya Araslı, böyle bir yasa tasarısına CHP olarak olumlu oy vermeyeceklerini açıklayarak, Hükümetin, kamu kurum ve kuruluşlarında verimli bir çalışma düzeni kurabileceğine, bir reform yapabileceğine kesinlikle inanmadıklarını vurgulamış ve Refahiyol Hükümetinin sayısal üstünlüğüne güvenerek yanlış çözümler ürettiğini, memur ve emeklilerin durumunun düzeltilmesi için Anayasaya aykırı olmayan ortak çözümler getirilmesinden yana olduğunu sözlerine eklemiştir.

Oya Araslı'dan sonra Demokratik Sol Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin söz almıştır. Tasarı üzerinde iki kez çalışıldığını (2 Ağustos ve 30 Ağustos), ancak Hükümetin sonuçları görmezlikten gelerek, aynı nitelikte bir başka tasarımı yine Meclis'e getirdiğini ifade eden Metin Şahin, Anayasanın 91. maddesiyle, hükümete, bazı sorunları çözebilmek için kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini verildiğini hatırlatmış ve Anayasanın 128. maddesinde ise özellikle kamuda çalışanlarla ilgili düzenlemeler yapılabilmesinin ayrı bir hüküm halinde ortaya konulduğu bilgisini vermiştir. Şahin, kamu personelinin durumunun iyi olmadığını ve birtakım düzenlemeler yapılmasının gerekli olduğunu, hemen herkes tarafından kabul edilen bir gerçek olduğunu belirterek, Hükümetin de programında bunun önemine vurgu yaptığını dile getirmiştir. Bu tür düzenlemelerin kararname yerine kanun yoluyla yapılmasının hem zaman kaybına hem de gereksiz gerginliklere yol açtığını da vurgulayan Metin Şahin, kamu personeli ile ilgili olan düzenlemelerin çok iyi araştırılmasını ve ilgili kesimlerin ihtiyaçlarının tüm ayrıntılarıyla belirlenmesini istemiştir.

Çalışanların ve emeklilerin durumlarının düzeltilmesiyle ilgili olarak yapılacak düzenlemeler konusunda DSP'nin uzlaşmadan yana olduğunu da söyleyen konuşmacı, bu konuda Meclis'teki diğer partilerin de farklı düşünmeyeceğini ve üzerine düşeni yapacaklarına inandığını sözlerine eklemiştir. Metin Şahin, yapılacak olan düzenlemenin bütçeye yeni bir yük getireceğine de değinerek, Türkiye'de bütçenin devamlı açık verdiğini ve hazırlanan bütçenin, toplumun hiçbir sorununu çözmeye yetebilecek güçte olmadığını öne sürmüştür. Tüm çalışanların hayatını etkileyecek önemli bir konuda Parlamentonun yetkisinin Bakanlar Kuruluna devredilmesini doğru bulmadıklarını da ifade eden Şahin, Anayasanın 2. ve 7. maddelerinin de, bu tür bir yetkinin Bakanlar Kuruluna devrinin de doğru olmadığını açıkça vurguladığını ortaya koymuştur. Metin Şahin, 2 Ağustos ve 30 Ağustosta çıkarılan yasaların akıbetinden bahsederek, bu tür düzenlemelerin Meclis çatısı altında ve uzlaşmayla yapılması yolundaki çağrısını tekrarlamış ve Anayasa Mahkemesinin daha önce iptal kararları verdiğini ve Meclis'e düşen görevin bu iptal kararlarını ve gerekçelerini dikkate almak olduğunu dile getirmiştir.

Gerek 2 Ağustos gerekse 30 Ağustostaki yasaların Anayasaya aykırı olduklarını o günlerde defalarca gündeme getirdiklerini, ancak bunu iktidara kabul ettiremediklerini söyleyen Metin Şahin, bu yasa tasarısının, taşıdığı hüküm, amaç ve ilkeleriyle yine Anayasaya aykırı olduğunu iddia etmiş ve bu nedenle de yasalaşması durumunda, Anayasa Mahkemesi nezdinde itiraz ve iptal haklarını kullanacaklarını açıklamıştır. DSP'li konuşmacı son söz olarak Hükümetin tasarımı geri çekmesini dilemiş ve sorunun Anayasanın 128. maddesine uygun olarak, doğrudan kanun yoluyla çözümlenmesini önermiştir.

Muhalefetteki bir diğer siyasi parti olan Anavatan Partisi'nin görüşlerini Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler ortaya koymuştur. Israrla böyle bir yasanın çıkarılmak istenmesinin, Anayasa Mahkemesi ile Meclis arasında tartışmaya yol açtığını öne süren Mehmet Keçeciler, 2 Ağustos 4162 sayılı Kanunun, Cumhurbaşkanı tarafından veto edildiğini, ancak kanunun 30 Ağustosta tekrar görüşülerek aynen çıkarıldığını, bu kez de Anayasa Mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı verdiğini hatırlatmıştır. Keçeciler, Anayasa Mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı verdiği ve ardından da iptal ettiği, fakat, gerekçesini henüz açıklamadığı yetki kanununun tekrar Genel Kurula getirildiğine vurgu yaptığı konuşmada, kanun hükmünde kararname çıkarılmış olsaydı bile, bunu Cumhurbaşkanının imzalamayacağını, bu kez de burada takılacağını iddia etmiştir. Amaç eğer devlet memurlarının malî ve sosyal haklarında iyileştirme yapmaksa, bunun bütçe görüşmeleri sırasında gerçekleştirilebileceğini öne süren Keçeciler, üst düzey kamu personeline yapılacak ücret artışı için de, sözü milletvekillerinin maaşlarına da getirerek, milletvekili maaşları, en üst derecede maaş alan kamu görevlisinin maaşına bağlı olmasından dolayı, milletvekillerinin *“kendi maaşlarını artıran parlamenterler”* konumuna düşürüleceğini öne sürmüştür.

Mehmet Keçeciler, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin çağdaş demokrasilerde görülen bir yetki olduğunu ve buna parti olarak karşı olmadıklarını belirttikten sonra, kanun hükmünde kararname çıkarılırken, konunun önemli olması, zorunluluğun bulunması ve ivedi olması koşullarının bulunmasının gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Konunun önemli olmasına rağmen, zorunluluk konusunda ise Hükümetin elinde başka imkânların bulunmaması gerektiğini ifade eden Keçeciler, ivedilikle ilgili olarak ise bunun bütçe ile gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler, Anayasanın 153. Maddesinde *“Anayasa Mahkemesinin kararları, yürütmeyi bağlar, yasamayı bağlar, yargıyı bağlar”* denildiğine dikkat çekerek, aynı şekilde yasamayı da bağlayacağını öne sürmüş ve Anayasa Mahkemesinin dört defa iptal ettiği bir konuyu, aynı ifadelerle tekrar Genel Kurula getirip, sonra da *“Anayasa Mahkemesindekiler Refahyol'a karşıdırlar; hele, Refah Partisine hepten karşıdırlar”* demenin tutarsızlık olduğunu açıklamıştır.

Mehmet Keçeciler'in bu son ifadeleri Genel Kurul'da kısa süreli bir tartışmaya neden olmuş ve özellikle de Refah Partisi'ne mensup milletvekillerinin (özellikle Memduh Büyükkılıç ve Tevhit Karakaya) itirazlarına yol açmıştır. Mehmet Keçeciler, bu tartışma ortamında Meclis'in anayasal düzene bağlı olduğunu, ancak irade koyarak anayasayı değiştirebileceğini vurgulamış ve konuşmasının sonlarında sözü tasarının 2. maddesine getirmiştir. Keçeciler, 2. maddede; *“ ‘Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler; 1. 14.7.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’ diye başlıyor ve geliyor, geliyor... ‘8. 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 9. 399 sayılı*

Kanun Hükmünde Kararname' ” denildiğini, 1, 2, 3 ve 4. fıkralarda bahsi geçen kanunların hepsinin tarihinin yazıldığını, ancak 8. ve 9. fıkralarda yazılanların tarihsiz gibi gösterildiğini ileri sürmüştür. Böyle durumlarda hepsine tarih yazmamasını ve “şu numaralı kanun, şu numaralı kanun hükmünde kararname” denilmesini öneren Keçeciler, tartışılan tasarının da alelacele hazırlandığını, özen gösterilmediğini iddia etmiştir. Mehmet Keçeciler konuşmasının sonlarında konu dışına çıkarak zamlara, Susurluk kazasına ve Ankara'nın hava kirliliğine değinmiş ve Ankara'nın çevre özürü bir kent haline getirildiğini öne sürmüştür. Keçeciler tasarının aleyhinde oy vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Bu konuşma sonrasında Refah Partisi Ankara Milletvekili Hasan Hüseyin Ceylan, Ankara'nın çevre özürü bir kent olduğunun dile getirildiğini söyleyerek, Ankara Milletvekili sıfatıyla söz istemişse de, bu oturum başkanı tarafından uygun görülmemiştir.

Ardından yaşanan kısa tartışmadan sonra Refah Partisi Grubu adına konuşma yapmak için Karabük Milletvekili Hayrettin Dilekcan kürsüye çıkmıştır. Tasarının amacı, kapsamı, ilkelerinin Anayasaya aykırı olduğu iddialarına katılmadığını açıklayan Hayrettin Dilekcan, söz konusu tasarının daha önce Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen ve Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yasalardan farklı olduğunu sözlerine eklemiştir. Dilekcan, malî ve sosyal haklarda iyileştirmeler yapmak amacıyla yetki istendiğini de dile getirdiği konuşmasında, kapsamda ise hangi kanunlarda, hangi kararnamelerde düzenleme ve değişiklikler yapılacağını tek tek gösterildiğini ifade etmiş ve ilkelerde de malî ve sosyal haklarda hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapılması düşünüldüğünü ortaya koymuştur.

Söz konusu yetkinin süresinin dört ayla sınırlı tutulduğunu da dile getiren Dilekcan, bütün bunlardan hareketle tasarının Anayasaya aykırı olmadığını tekrarlamış ve kamu personelinin içinde bulunduğu koşullara getirmiştir. Kamu personel rejiminin adaletli olmadığını da vurguladıktan sonra, bütün bunlardan görevdeki Hükümetin sorumlu olamayacağını savunmuştur. Hayrettin Dilekcan, Hükümetin tasarıyla üst ve alt düzey memur arasındaki farkın açılmasını istemediğini, bununla birlikte İstanbul Valisi'nin maaşının düşüklüğünün de bir gerçek olduğunu vurguladığı konuşmasında, Hükümetin yapacağı düzenlemelerle vatandaşın nazarındaki yerini güçlendireceğini, bu durumun da muhalefetin işine gelmediğini ileri sürmüştür. Muhalefetin memurlara yapılacak zamlarla ilgili olarak Hükümeti kaynak konusunda eleştirdiğini de söyleyen Dilekcan, yine muhalefetin yapılacak düzenlemelerin “*Bütçe Kanunuyla bu değişiklikler yapılsın*” şeklindeki görüşünü de eleştirerek, oysa Hükümetin, aynı işi yapan kamu personeli arasındaki adaletsizlikleri de, bu yetki tasarısıyla, düzeltmeyi arzu ettiğine dikkat çekmiştir.

Refah Partisi adına konuşma yapan Hayrettin Dilekcan, yasaların Meclis'ten çıkarılma sürecinin çok uzun olduğuna da değinerek, memurların durumunun düzeltilmesinin aciliyeti olduğu için Hükümetin böyle bir yetki

tasarısını gündeme getirdiğini ifade etmiştir. Bu durumun Anayasanın 91 ve 128. maddelerine uygun olduğunu da söyledikten sonra, Meclisin çıkardığı bir yasanın Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi veya Cumhurbaşkanınca veto edilmesi durumunda, Anayasa Mahkemesi ve Cumhurbaşkanıyla kavgalı olunmayacağını da sözlerine eklemiştir. Kendisinden önce konuşan muhalefet sözcülerinin yapmış oldukları eleştirilere cevap veren Dilekcan, “Hükümetin, memurların bu sorunlarını çözme noktasında samimî olmadığı” şeklindeki görüşleri de kabul etmeyerek, tam aksi olarak Hükümetin, gece gündüz, ülkenin kaynaklarını harekete geçirmek suretiyle hemen her kesimin sorunlarını çözmek için çaba sarf ettiğini dile getirmiştir.

Hayrettin Dilekcan’ın, muhalefetin engellemeler yaptığı şeklindeki görüşüne, ANAP Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir karşı çıkmış ve büyük yasaların muhalefetin desteğiyle çıkarıldığını iddia etmiştir. Bu konuda iki milletvekili arasında kısa süreli bir tartışma yaşanmıştır. Dilekcan, ülke çıkarları için herkesin sorumluluk alarak çalışması gerektiğini savunduğu konuşmasında, son olarak söz konusu tasarının yasalaşması için muhalefetin iktidara yardımcı olması gerektiğini vurgulamıştır.

Hayrettin Dilekcan’dan sonra, iktidarın diğer ortağı olan DYP’nin görüşlerini İçel Milletvekili Turhan Güven ortaya koymuştur. Kamu personelinin, kamu görevlilerinin ve emeklilerin malî ve sosyal haklarının yeterli düzeyde bulunmadığı konusunda herkesin görüş birliğinde olduğunu açıklayan Turhan Güven, tek başına hükümet olan Anavatan Partisi dönemlerinde bu şekildeki yetki kanunlarının çıkarıldığını ve o dönemlerde, bunların Anayasaya aykırılığının gündeme gelmediğini hatırlatmıştır. Turhan Güven ortaya çıkacak olan sakıncaları gidermek amacıyla yetki kanununun dört aylık süreyle sınırlı tutulduğunu, bu tür düzenlemelerin yetki kanunu şeklinde değil de, kanun olarak getirilmesinde fayda görmediğini de dile getirmiştir. Devlet personel rejiminin yeni baştan gözden geçirilmesini öneren ve her hükümetin de bunu gerçekleştirmek zorunda olduğunu belirten Güven, Türkiye’de en üst görevde bulunan kişilerin almakta oldukları maaşın çok düşük olduğunu da sözlerine eklemiştir. ANAP Grubu adına konuşan Mehmet Keçeciler’e de cevap olarak milletvekili maaşlarının en üst düzeyde bulunan kamu görevlisinin maaşıyla birlikte mütalaa edilmesinin, ANAP’ın iktidar yıllarında değiştirilmediğine dikkat çekmiştir. *“Muhalefetin de katılımıyla kanunlar çıkmaktadır”* şeklindeki sözüne de değinerek, bunun doğru olduğunu, ülke çıkarı için iktidar ve muhalefetin yan yana bulunmasının doğal olduğunu ifade etmiştir. Hükümetin veto edilen 2 Ağustos ve iptal edilen 30 Ağustos tarihli yasalardaki eksiklikleri göz önünde tutarak, yeni bir yasa tasarısı düzenlediğini söyleyen Güven, amaç, kapsam ve ilkeler arasında tutarlılığın bulunduğunu da iddia etmiştir.

Bu arada Turhan Güven, Anayasa Mahkemesinin, yürütmeyi durdurma kararı üzerindeki görüşlerini saklı tuttuğunu açıklayarak, Anayasa Mahkemesinin “yürütmeyi durdurma” yetkisi olduğuna katılmadığını ifade etmiş ve ancak Anayasa Mahkemesinin teşkilatı ve çalışması hakkındaki kanunda bir

düzenleme yapıldığı takdirde, Anayasa Mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı verebileceğini sözlerine eklemiştir. Yasa tasarılarına muhalefetin katkı yapması, konunun Meclis'te enine boyuna tartışılması durumunda, Anayasa Mahkemesi'ne gitmeye gerek kalmayacağını da öne süren DYP sözcüsü, partisi adına, yasanın bir an evvel çıkması için katkı yapılması yolunda çağrı yapmış ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Parti grupları adına yapılan konuşmalardan sonra Hükümet adına Maliye Bakanı Abdüllatif Şener söz almıştır. Abdüllatif Şener, daha önce çıkarılan yetki kanununun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesince yürürlüğünün durdurulmasından dolayı, Hükümetin, söz konusu Yetki Kanunu çerçevesinde yeni düzenlemeler ve kamu personelinin malî, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapamadığına dikkat çekerek, sözü kamu personelinin durumuna getirmiştir. Özel niteliğe sahip hizmet kapsamındaki kamu personelinin, reel maaşında son yıllarda ciddi düşüşler yaşandığına değinen Maliye Bakanı, bu durumun, anılan personelin moral ve çalışma gücünü olumsuz etkilediğini ve özel sektöre geçilmesi nedeniyle, nitelikli personel istihdamında güçlük çekildiğini ifade etmiştir. Şener bu durumun düzeltilmesi için Anayasanın 91. maddesi uyarınca, bir yetki kanunu kapsamında kanun hükmünde kararnamelerle düzenlemelere gidilmesi ihtiyacının bulunduğunu ortaya koymuştur. Daha önce yapılmış olan düzenlemelerin, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olmasının, aynı konuda yeni bir düzenleme yapılamayacağı anlamına gelmediğini de ifade eden Abdüllatif Şener, “kamu personelinin malî ve sosyal haklarının iyileştirilmesine yönelik yetki kanunu çıkarılamaz” düşüncesinin, Anayasanın hem lafzına hem de ruhuna aykırı bulunduğunu da sözlerine eklemiştir.

Yine Anayasanın 153. maddesine de vurgu yaparak, kamu personelinin malî ve sosyal haklarının bir daha kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceği şeklinde bir ifadeye yer verilmediğini ve bu hükmün sadece, yayımlanmış Anayasa Mahkemesi kararlarını kapsadığını ileri sürmüştür. Maliye Bakanı Abdüllatif Şener, çok titiz bir incelemeyle hazırlanan gündemdeki yetki kanunu tasarısının, gerek Anayasanın ilgili hükümlerine gerekse Anayasa Mahkemesi kararlarında yer alan hususlara aykırılık teşkil etmediğini de vurguladığı konuşmasında, Kamu personelinin özlük haklarına ilişkin olarak, Anayasa Mahkemesince iptal edilmeyen yetki kanunlarının olduğunu dile getirmiştir.¹³³ Kamu personelinin özlük haklarına ilişkin yetki kanunu

¹³³ Abdüllatif Şener'in verdiği bilgiye göre, 3268 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanununun Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine gidildiği halde, Anayasa Mahkemesince söz konusu yetki kanununun Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

tasarısının, Türkiye Büyük Millet Meclisine ilk defa 54. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından getirilmediğini ifade ettikten sonra, kamu personeli mevzuatının temel olarak;

“1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,

2. 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu,

3. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu,

4. 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu,

5. 399 sayılı Kamu İktisadî Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” ile düzenlendiğini hatırlatmıştır. 1972’den itibaren 15 adet yeki kanunu çıkarıldığını söyleyen Şener,¹³⁴ kanun hükmünde kararnamelerin, ilgili oldukları kanunlara göre dağılımını da Genel Kurulun bilgisine sunmuştur.¹³⁵ Bu arada Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yetki kanunlarına da değinen Şener, öngörülen amaç, konu, ilkeler ve kapsamın belirgin ve somut nitelikte olmayışı; durumun, ivedi, zorunlu ve önemli durumlara ilişkin bulunmayışının iptal için gerekçe gösterildiğini de belirtmiştir. Abdülatif Şener, yetki tasarısının, verdiği bilgiler çerçevesinde hazırlanırken, Anayasa Mahkemesinin tüm iptal ve yürürlüğün durdurulması kararlarının incelendiğini ve belirtilen hususlara dikkat edilerek hazırlandığını ifade etmiş ve yetki kanunu tasarısının kesinlikle Anayasaya aykırı olmadığını öne sürmüştür.

Maliye Bakanı Abdülatif Şener’in Meclis’i aydınlatıcı konuşmasından sonra kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk yapmıştır. Kamu personeli rejiminde bir reform yapmak, kamu personelinin sosyal ve malî haklarını iyileştirmek, maaşlarını yükseltmek, emeklilerin emekli ödeneklerini artırmak konusunda herkesin hem fikir olduğunu açıklayan Türk, görüş ayrılığının, bu amaca ulaşmak için izlenen yöntemde olduğunu ifade etmiştir. Daha önce çıkarılan ve Anayasa Mahkemesi tarafından yürürlüğü durdurma kararı verilen yetki kanunlarıyla ilgili bilgiler sıralayan Hikmet Sami Türk, şimdi ise zaman kazanmak için, iptal kararının yayımlanmasını beklemeden, yeni bir yetki kanunu çıkarılmak istendiğine dikkat

¹³⁴ Maliye Bakanı Abdülatif Şener, Ferit Melen Hükümeti döneminde 1 yetki kanunu, Bülent Ecevit Hükümeti döneminde 1 yetki kanunu, Bülent Ulusu Hükümeti döneminde 2 yetki kanunu, Turgut Özal Hükümeti döneminde 5 yetki kanunu, Mesut Yılmaz Hükümeti döneminde 1 yetki kanunu, Tansu Çiller Hükümeti döneminde 4 yetki kanunu ve Necmettin Erbakan Hükümeti döneminde de 1 yetki kanunu çıkarıldığını açıklamıştır.

¹³⁵ Buna göre; 657 sayılı Kanunla ilgili 57 adet kanun hükmünde kararname, 926 sayılı Kanuna ilişkin olarak 26 tane kanun hükmünde kararname, 2802 sayılı Kanunla ilgili olarak 17 adet kanun hükmünde kararname, 2914 sayılı Kanuna ilişkin olarak 12 adet kanun hükmünde kararname ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ilişkin de 6 adet kanun hükmünde kararname olmak üzere 118 adet kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır.

çekmiş ve çıkarılacak olan yetki kanununun, Anayasaca konulan ve Anayasa Mahkemesince somutlaştırılan ilkelere uygun olması gerektiğinin altını çizmiştir. Türk, muhalefet partilerinin uyarısının da bu noktada toplandığını söyleyerek, gündemdeki tasarının da, Anayasa Mahkemesince yürürlüğünün durdurulmasına karar verilen yetki kanununun bir benzeri olduğunu ve Anayasaya aykırılıkların giderilemediğini ileri sürmüştür. Aynı hataların tekrarlanması durumunda zaman kaybedileceğini de dile getirmiş ve tasarının 1. maddesinin, Anayasa Mahkemesinin içtihatlarının aksine geniş kapsamlı olduğunu belirtmiştir.

Hikmet Sami Türk konuşmasının devamında, 2. maddede ise önceki kanuna göre daha açık bir düzenleme getirildiğini ve hangi kanunlarda değişiklik yapılacağını somutlaştırıldığını ifade ederek, ancak, ilk dokuz bendin, gelişigüzel ve aceleyle sıralandığını ve on satır içerisinde dahi tek bir yöntem izlenemediğini iddia etmiştir. Buna örnek olarak da, birinci bentten beşinci bende kadar “tarih” sözcüğünün kullanılmasını; ama, altıncı ve yedinci bentlerde “tarihli” sözcüğüne yer verilmesini, sekizinci ve dokuzuncu bentlerde ise kanun hükmünde kararnamenin veya kanunun tarihlerinden söz edilmemesini göstermiştir. Tasarının acele ve özensiz hazırlandığı konusuna ısrarla vurgu yapan Türk, söz konusu düzenlemenin Anayasanın 87. maddesinde sözü edilen, belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma ilkesine aykırı olduğunu ve yine iptal edilebileceğini ortaya koymuştur. Şahsı adına görüşlerini açıklayan DSP’li Hikmet Sami Türk, emeklilerin haklarından bahsedilmesine karşın, Emekli Sandığı Kanunundan hiç söz edilmemesini de bir eksiklik olarak göstermiş ve son olarak kamu personeli rejiminin, kamu personelinin durumunun düzeltilmesi için ortak çalışılması gerektiğini belirtmiştir.

Hikmet Sami Türk’ten sonra Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz da kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Daha önce yapılan konuşmalarda yer alan ifadeleri tekrarlamayacağını söyleyen Ali Oğuz, söz konusu tasarının yasalaşması durumunda memurların ve emeklilerin rahatlayacağını dile getirmiş ve geçmiş dönemdeki iktidarları bu konudaki eksiklerinden dolayı eleştirmiştir. Oğuz, Mehmet Keçeciler’e cevaben, daha önceki hükümetler döneminde de yetki kanunlarının çıkarıldığını ve hatta Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilenlerin olduğunu belirttikten sonra, Anayasa Mahkemesi ile Refah Partisi arasında bir sorun bulunmadığını, ANAP’ı kastederek, asıl Anayasa Mahkemesinin, Hükümetin güvenoyu almadığı yolundaki kararıyla, onlara tavır aldığını iddia etmiştir.

Kamuoyunda “bir felaket kanun getiriliyor, bunlar şununla ortaklık yapıyorlar, memlekete bu kadar zarar veriyorlar” şeklinde telaş yaratmanın da anlamsız olduğunu söyleyen Ali Oğuz, yine sözü ANAP’a getirerek, ANAP’ın oylarının oranının yüzde 8'lere kadar düştüğünü ifade etmiştir. Oğuz konuşmasında sözü İstanbul Belediyesi’ne de getirerek, “Tayyip’in 15 günlük ömrü kaldı; suyu bitecek, o da çekip gidecek” denildiğini, Tayyip Erdoğan’ın

borçlarını ödediğini ve hizmete devam ettiğini öne sürmüş ve Refah Partisi'ne mensup 450 belediyenin de aynı şekilde çalıştığını iddia etmiştir. Muhalefet sıralarından tepki alan Ali Oğuz son söz olarak, Refahyol Hükümetinin başarılı olduğunu ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Oğuz'un bu konuşmasından sonra, ANAP Konya Milletvekili sataşma olduğu gerekçesiyle bir kez daha söz istemiştir. Oturum başkanının düzeltme amaçlı olarak söz vermesinden sonra Mehmet Keçeciler kürsüye çıkarak Ali Oğuz'a cevap niteliği taşıyan konuşmasını yapmıştır. Mehmet Keçeciler; *"Anayasa Mahkemesi kararını hiçe sayarak, dertesti rüyet olan, görüşülmekte olan, iptal edilmiş ama gerekçeli kararı henüz yayınlanmamış bulunan bir kanunda, alelacele bu kadar ısrar etmenizın sebebi yoktur; Anayasa Mahkemesiyle bu müesseseyi, Meclisi, Yüce Meclisi karşı karşıya getirmek isteyen belli çevrelere alet ediyorsunuz iktidarınızı"* dediğini belirtmiştir. Refah Partisiyle Anayasa Mahkemesinin birbirleriyle kıyaslanması mümkün olmayan iki kuruluş olduğunu ifade eden Keçeciler, bu iki kuruluşu birbiriyle karşı karşıya getirmeyi amaçlamadığını dile getirmiştir.

Mehmet Keçeciler'in konuşmasının sonlarında Refah Partisi'ne dönük sözler sarf etmesi ve Süleyman Mercümeç olayından bahsetmesi Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın açıklama yapma gereğini hissetmesine yol açmıştır. Şevket Kazan, Mehmet Keçeciler'in yeni bir sataşmaya meydan vermemesi gerekirken, tam aksi bir tavır sergilediğini ve *"Hükümetin, suçları örtmek için kurulan bir hükümet olduğunu"* ifade ettiğini vurgulamıştır. Parlamantonun tasarrufu altında bulunan bir konuyu getirip de Hükümete suç gibi izafe etmeye çalışmanın, en azından cehalet olduğunu söyleyen Adalet Bakanı, RP sıralarından alkış alan bu sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın konuşmasının sonlarında "cehalet" sözcüğünü kullanması yeni bir sataşma olarak değerlendirilmiş ve bu kez ANAP Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu söz almıştır. Bakanın parti grubu adına mı, Hükümet adına mı konuştuğunun belli olmadığını söyleyen Başesgioğlu, son cümleyi şiddetle reddettiklerini ve geri almasını talep ettiklerini açıklamıştır.

Genel Kurul'da gerginleşen ortamda, maddelerin görüşülmesine geçilmeden önce, içtüzüğün 57. maddesine göre yoklama isteğinde bulunulmuş ve yapılan yoklama sonunda toplantı yeter sayısının bulunduğu görülmüştür.

Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri ile Bunların Emeklilerinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu Tasarısının "Amaç" başlıklı 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **"Bu Kanunun amacı; kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurların ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve malî imkânlar ölçüsünde geçmiş yıllardaki kayıplarını giderebilmek için**

bunların ve emeklilerinin malî ve sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak üzere aşağıdaki kapsam maddesinde belirtilen çerçeve dâhilinde Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektedir.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, ANAP Grubu adına, Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir yapmıştır. Hükümetin izlemiş olduğu ekonomik politikalar sonucunda, Türkiye’nin ekonomisinin hızla bozulduğunun altını çizen Biltekin Özdemir, bütçe açıklarının, cumhuriyet tarihinin en yüksek düzeyine ulaşmak üzere olduğunu ve enflasyonun tekrar yüzde 80’leri aştığını dile getirmiştir. Konuşmasının başında tasarının 1. maddesinden çok, ülkenin genel ekonomik durumuna da değinerek, dış ödemeler açığının arttığını, bunun temeli olan cari işlemler açığının da 7 milyar dolar düzeyine doğru çıktığını ortaya koymuştur. Özdemir, Anavatan Partisi’nin bazı düzenlemelere “*bu ülkenin yararına değildir*” diye karşı çıktığını ifade ettikten sonra, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine dönük yasa ile Trafik Kanununun hep birlikte çıkarıldığını hatırlatmıştır.

Stok affıyla ilgili yasanın aslında Anayasaya aykırı olarak çıkarılan bir vergi affı yasası olduğunu da söyleyen Biltekin Özdemir, bu açıklamalarından sonra asıl konuya gelmiştir. Özdemir, fiyat artış ortalamasının yüzde 65 olacağını söylediğini, buna karşılık, personel ödeneklerindeki artışın yüzde 53 olarak belirlendiğini, bunun ise tutarsızlık olduğunu dile getirmiş ve ardından yargı ve üniversite mensupları gibi, yüksek kademe memurların durumunun düzeltilmesine karşın, diğerleri için bir şey yapılmayacağını öne sürmüştür. Konuşması sırasında, Refah Partisi sıralarından tepki alan Biltekin Özdemir, Hükümetin değil dört ayda, yirmi dört ayda bile durumu düzeltemeyeceğini iddia etmiş ve muhalefetin sesine kulak verilmesini istemiştir.

Bu konuşmanın ardından Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı söz almıştır. 1. maddede üç amaca yer verildiğini söyleyen Oya Araslı, bu üç amacı şöyle sıralamıştır: Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurların ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak; kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak; kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurların ve diğer kamu görevlilerinin ve bunların emeklilerinin maaş ve diğer sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak olmak üzere... Bu amaçlardan ilk ikisinin son derece esnek ve belirsiz olduğunu ortaya koyan Araslı, hatta bu kanun tasarısıyla verilmek istenilen yetkinin, bakanlıkların yapısında birtakım değişiklikleri içereceği izleniminin doğduğunu iddia etmiştir.

Oya Araslı, Anayasa Mahkemesi’nin gerek amaç gerek kapsam gerekse ilkeler konusunda açık ve berrak olunmasını istediğini belirterek, bu yapılmadığı takdirde, yürütmenin işlemlerinde kanunîlik ilkesine aykırı bir yetki devri görünümünün ortaya çıkabileceğini öne sürmüştür. Hükümetin, eski düzenleme tarzında ısrar etmesini anlamanın mümkün olmadığını da sözlerine ekleyen Araslı, “*Hükümet, buna sığınarak, Anayasa Mahkemesinin yeniden bir iptal kararı vereceğine sığınarak birtakım adımlar atmaktadır; asıl amacı, memurlara*

bir iyileştirme getirmek değildir; ama, vaatte bulunmuştur; bu vaadini yerine getiremeyeceğini gördüğü için de böyle gerekçelere sığınmıştır.” şeklindeki yorumların bu durumda haksız olmadığını belirtmiştir.

Oya Araslı, Parlamentodaki herkesin çalışanların ve emeklilerin durumlarının düzeltilmesini istediğini, ancak bu yapılırken hukuk kurallarına saygılı olunmasının gerektiğini dile getirdiği konuşmasında, Meclis’in gereksiz meşgul edildiğini de iddia etmiştir. Hükümet üyelerinde yeterince görev bilincinin olmadığını da vurgulayan Oya Araslı, memurların tek sorununun maaş olmadığını belirterek, fiyat artışlarının da bir sorun olduğunu dile getirmiş ve konuşmasında *“Refah Partisi Genel Başkanı Sayın Erbakan’ın, Sayın Başbakanımızın, aspirini çikolataya sarıp millete yutturma politikasının bu alandaki bir başka görüntüsü. Zammı, müjde adı altında bu millete yutturmaya çalışıyorsunuz”* şeklindeki ifadeye de yer vermiştir. Konuşmasının sonlarında Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan’a yönelik eleştirilerini devam ettiren Araslı, gürültüler arasında, iktidarın muhalefetin işlevini sadece ayak bağı olarak tanımladığını iddia etmiştir.

Oya Araslı’nın CHP Grubu adına yapmış olduğu konuşmadan sonra, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹³⁶

“Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri ile Bunların Emeklilerinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu Tasarısı” üzerindeki müzakerelere, 2. Yasama Yılı’nın, 23. Birleşiminin, Birinci Oturumunda devam edilmiştir. 27 Kasım 1996 tarihindeki oturumun başkanlığını Kamer Genç, kâtip üyeliklerini ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüştür.

Yetki Kanunu Tasarısının 1. maddesi üzerindeki görüşmelere Demokratik Sol Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin’in konuşmasıyla devam edilmiştir. Anayasaya aykırılığı geçmişte kanıtlanmış benzer bir tasarının bir kez daha görüşüldüğünü öne süren Metin Şahin, daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yasayla özde farklılık olmamasına rağmen, şeklen bazı farklılıkların bulunduğunu dile getirmiştir. Eski tasarıda “personel” ifadesi kullanılırken, bu ifadenin şimdi “memurlar” şekline dönüştürüldüğünü; yine, daha önceki tasarıda “daha adaletli” ifadesi varken, yerine “iyileştirme” ifadesine yer verildiğini örnek olarak göstermiştir. Şahin, Hükümeti hukuka karşı hile yaklaşımı içinde olmakla suçlarken, tasarıda yer alan *“çalışmalarda etkinliği artırmak”* şeklindeki ifadenin çok yuvarlak ve her niyete açık bir ifade olduğunu öne sürmüştür. Böyle bir yetkinin Hükümete

¹³⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 14. Cilt, 2. Yasama Yılı, 20. Birleşim, s. 150–174; 178–182

verilmesi durumunda, kadro düzenlemesi, terfi ve tenzil işlemleri yapabileceğini iddia eden Metin Şahin, görev tanımının değişmesinin tehlikeli atamalara fırsat vereceğinden dolayı, Demokratik Sol Parti olarak, tasarıya karşı çıktıklarını açıklamıştır. Şahin, Kamu çalışanlarının maaş artışından başka istekleri olduğunu belirttiği konuşmasında, buna örnek olarak da, grevli, toplu sözleşmeli örgütlenme hakkını göstermiştir. Yine memurların sürgün edilmek de istemediklerine işaret eden Şahin, kendileri için güvence getirecek düzenlemelerin yapılmasını istediklerini ortaya koymuştur. Kamu çalışanların isteklerini sıralarken, düşüncenin suç olmasından çıkmasını ve kitapların toplatılmasının, yazarlara yapılan baskıların sona ermesini de istediklerini belirtmiş ve Türkiye'nin temiz toplum özleminin olduğunu dile getirmiştir. Metin Şahin tasarıya ret oyu vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Madde üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmişse de, şahsı adına söz isteyen milletvekilinin bulunmaması nedeniyle önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşları tarafından verilen önergenin oylanması sırasında, karar yeter sayısının bulunmadığı görülmüş ve birleşime ara verilmiştir.

İkinci oturum yine Kamer Genç'in başkanlığında başlamış ve tasarıyla ilgili olarak verilen önergenin oylanmasına geçilmiştir. Geçen oturumda verilen önergenin reddedilmesinden sonra, diğer önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. DYP Grupbaşkanvekili Mehmet Gözlükaya ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan yetki kanunu tasarısının 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. Madde 1.- Bu kanunun amacı; kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri ile, bunların emeklilerinin, malî imkânlar ölçüsünde geçmiş yıl kayıplarını giderebilmek, malî ve sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak üzere aşağıdaki kapsam maddesinde belirtilen çerçeve dâhilinde Bakanlar Kuruluna, kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermektir”* şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Bu önergenin benimsenmesinden sonra ise 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Kapsam” başlıklı 2. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;**

1. 14.7.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,
2. 27.6.1989 tarih ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname,
3. 27.7.1967 tarih ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu,
4. 28.2.1982 tarih ve 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,

5. 28.2.1985 tarih ve 3160 sayılı Emniyet Teşkilatı Uçuş Hizmetleri Tazminat Kanunu,

6. 24.2.1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu,

7. 23.1.1987 tarihli ve 270 sayılı Kanun Hükmünde Kararname,

8. 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu,

9. 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname,

10. Diğer Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerin

Memur ve diğer kamu görevlileri ile bunların emeklilerinin malî ve sosyal haklarını düzenleyen maddelerinde ve söz konusu Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelere ekli cetvellerde yapılacak ek ve değişiklikler ile yeni düzenlemeleri kapsar.”

Madde üzerinde konuşmalar öncesinde oturum başkanı Kamer Genç, 7. sıraya kadar “tarih” ve “sayılı” denildiğini, 8 ve 9. sıradaki 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu ile 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede de tarih yazılmadığını ifade ederek, bunun düzeltilmesinin gerektiğini bildirmiştir. Yine 6. ve 7. sıradakilere “tarihli” denildiğini, yukarıdakilere ise “tarih” denildiğini, oysa bunun ya hepsine “tarih” diyelim ya da “tarihli” denilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Madde hakkındaki ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Anayasanın 91. çıkarılacak yetki kanununda, bu yetki kanununa dayalı olarak yürürlüğe konulacak olan kanun hükmündeki kararnamelerin amacının, kapsamının ve ilkelerinin açıkça gösterilmesinin gerektiğini bildirildiğini söyleyen Oya Araslı, daha çıkarılmış olan yetki kanunların, yeterli belirlilikten yoksun oldukları için iptal edildiklerini ya da yürürlüğünün durdurulduğunu belirtmiştir. Araslı, üzerinde görüşme yapılan tasarının da belirsizlik taşıdığını öne sürerek, 7. bent dahil, bütün bentlerde kapsam içerisine giren düzenlemelerin -kanun veya kanun hükmünde kararname- hem sayısının hem tarihinin belirtilmesine karşılık, 8 ve 9. bentlerde buna gerek duyulmamasını eleştirmiştir. Aynı konuşmacı maddenin 10. Bendindeki “yeni düzenlemeleri kapsar” şeklindeki ibarenin belirsiz olduğunu, bu düzenlemenin kanun mu, kanun hükmünde kararname mi, tüzük mü, yönetmelik mi olduğunun açık olmadığını öne sürmüştür. Çıkarılmak istenen yetki kanununun, yetki devrinden başka bir şey olmadığını da savunan Oya Araslı, bunun da Anayasaya aykırılık taşıdığını, bu tür girişimlerin Anayasa Mahkemesi’nden döndüğü ve Meclis’in boşuna meşgul edildiğini savunmuştur. Araslı bu tür çalışmaların milletin gözünü boyamak amacı da güttüğünü söyleyerek, 10. bentte “yeni düzenlemeler” ifadesinden kuşku duyduğunu tekrarlamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına ikinci konuşmayı DSP Grubu adına, Antalya Milletvekili Metin Şahin yapmıştır. Metin Şahin, Anayasaya aykırı olan bir tasarının görüşüldüğünü söyleyerek konuşmasına başlamıştır. Daha önce yapmış olduğu konuşmada değindiği konulara tekrar vurgu yapan Şahin, Ağustos ayında iki kez

görüşülen tasarıdaki kapsam maddesiyle, şimdi görüşülen tasarıdaki kapsam maddesinin özü itibarıyla aynı olduğunu vurgulamıştır. 10. sırada *“ile diğer Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerin...”* şeklinde başlayan ifadenin Anayasanın 91. maddesinde yer alan kapsamın açıkça belirtilmesi ilkesine son derece aykırı olduğunu iddia eden Metin Şahin, Anayasa Mahkemesinin, kamu personeli ile ilgili düzenlemelerin, doğrudan kanun yoluyla çözümlenmesini öngördüğünü de savunmuştur. Şahin, Hükümetin, kamu personelinin durumunun iyileştirilmesi konusunda samimi ise bunu muhalefetle ortak çalışarak yapması gerektiğine işaret ettikten sonra, çok kısa bir süre önce iptal edilmiş bir yasa hakkında Hükümetin bu denli ısrarcı tavrının, hukuka bağlı olmadığını gösterdiğini öne sürmüştür. Çalışanlara yönelik ücret artışının, Maliye Bakanlığının bütçesinin görüşülmesi esnasında, yasa çıkarılarak gerçekleştirilebileceğini de ortaya koyan Metin Şahin, Anayasanın 128. maddesinde yer alan *“Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir”* şeklindeki ifadeyi hatırlatma ihtiyacı duymuştur. Şahin konuşmasının sonunda Hükümetin ısrarından vazgeçmesini dileyerek, sözlerini tamamlamıştır.

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak parti grupları adına yapılan konuşmalara ANAP Grubu adına, Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak’ın konuşmasıyla devam edilmiştir. Devlet memurlarının ve emeklilerin durumlarının iyi olmadığına değinen Recep Mızrak, 1992 yılında 291 dolar olan maaşın, 1996’da 262 dolara indiğini belirttikten sonra, diğer taraftan da aynı kamu kuruluşunda çalışan farklı statüdeki personelin ücretleri arasında büyük bir uçurumun bulunduğu dikkat çekmiştir. Recep Mızrak, memurların ücretlerinde düzeltme yapmak isteyen Hükümetin, tutarsız olduğunu iddia etmiş ve bu görüşünü rakamlar vererek şu şekilde ortaya koymuştur: *“Bir kere, bugünün rakamlarıyla, devletin bir ay içerisinde, çalışanlarına, memurlarına ödemekte bulunduğu ücretler toplamı 91 trilyon lira civarındadır. Bugünkü haliyle, bugünkü rakamlarla devam edecek olursa, bir sene içerisinde memurlara ödenmesi gereken personel masraflarının tutarı yaklaşık olarak 1 katrilyon 92 trilyon lira civarında teşekkül edecektir. Halbuki, 1997 yılı bütçe tasarısına baktığınız zaman, bütçe giderleri içerisinde personel giderlerinin 1 katrilyon 675 trilyon lira olduğu görülmektedir ki, bunun, bugünkü rakamlarla devam etmesi halinde, bir sene boyunca ödenecek olan 1 katrilyon 92 trilyon liranın yaklaşık yüzde 53 daha yukarısında tekabül edeceği görülmektedir. 1 Ocaktan itibaren yüzde 30 mertebesinde zam verileceği ilan edildiğine göre, ikinci altı ayda verilebilecek zam oranı, yaklaşık yüzde 17,69 ve bunun bileşik olarak toplamı ise, yüzde 53’e tekabül edecek demektir. Yine, 1997 yılı deflatörünün yüzde 65 civarında olacağını düşünürsek, rakamlar, enflasyon oranının altında bir zam verileceğini ifade etmekte ve bundan dolayı da kendi içerisinde bir tutarsızlık var demektir.”*

Çalışanlardan yüzde 2, işverenden ise yüzde 3 kesilerek oluşturulan, tasarrufu teşvik uygulamasının kaldırıldığını da hatırlatan ANAP sözcüsü, sözü, ülkedeki tüm insanları ilgilendiren ekmek konusuna getirmiştir. Piyasada 18 bin liradan satılan ekmeğin 15 bin lira düzeyine indirildiğini, ancak bu indirimin doğrudan üreticinin, köylünün gelirinden elde edildiğini ifade etmiş ve Toprak Mahsulleri Ofisinin satış fiyatlarını aşağıya çekerek köylünün, çiftçinin buğdayından indirim yaptırılması suretiyle aldığı tedbiri doğru bulmadıklarını dile getirmiştir. Tasarıyla ilgili konuşması için oturum başkanından uyarı alan Recep Mızrak, Hükümetin memurların yaşam düzeylerini yükseltmek için kaynak arayışına yönelmesini de ciddi bulmadığını açıklamış ve kamu hesapları adı verilen havuzda biriken paranın, 5,1 milyar dolar civarında değil, 19.11.1996 tarihi itibarıyla ancak 463 trilyon olduğunu öne sürmüştür.

Recep Mızrak'ın süresini aşan konuşması, tasarıyla ilgisi olmadığı gerekçesiyle, oturum başkanı tarafından uzatılmamış ve kesilmiştir. Bundan sonra şahsı adına Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç söz almıştır. Hizmeti özellik arz eden bazı kamu personeli ile üst düzey yöneticilerin maaşlarında son yıllarda önemli derecede reel azalma meydana geldiğine işaret eden Mehmet Aykaç, mevcut kamu personel rejiminin yeniden düzenlenmesinin gerekli olduğunu öne sürmüş ve Hükümetin de programında, bu yönde reform yapılmasını öngördüğünü dile getirmiştir. Aykaç, Hükümetin zaman kazanmak için, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bunların emeklilerinin malî ve sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak amacıyla yetki kanunu tasarısı hazırladığına değindiği konuşmasında, bu yetki kanunuyla Anayasanın 91. maddesi uyarınca kamu personelinin malî ve sosyal haklarının düzenlenmenin amaçlandığını ifade etmiştir. Tasarının son derece açık olmasına karşın, muhalefetin, tasarının amacının ne olduğunu sormasına şaşırıldığını belirten Mehmet Aykaç, tasarının amacının, kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurların ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesi ve malî imkânlar ölçüsünde, geçmiş yıllardaki kayıplarını giderebilmek için, bunların ve emeklilerinin malî ve sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Bir önceki konuşmacı Anavatan Partisi Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak'ın sözlerine de değinen Aykaç, Mızrak'ın, 1997 yılı bütçesinde, memurlar için öngörülen artışın tatmin edici olmadığını söylemesine ve yetki kanun tasarısıyla bunun düzeltileceğini bilmesine rağmen, ret oyu vereceklerini açıklamasını tutarsızlık olarak gördüğünü belirtmiştir.

Mehmet Aykaç'ın konuşmasından sonra bu kez CHP Sivas Milletvekili Mahmut Işık kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Mahmut Işık konuşmasının hemen başında, 2. madde üzerinde görüşlerini arz edeceğini özellikle açıklamış ve bu tasarının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununu, 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununu, 2629 sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa-

adam Hizmetleri Tazminat Kanununu ve buna benzer birçok kanunu baştan aşağı değiştirdiğini iddia etmiştir. Kanunun daha önce Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen ve Anayasa Mahkemesi tarafından yürütmesi durdurulan kanunla aynı olduğunu da söyleyen Işık, memurların ve emeklilerinin durumlarının düzeltilmesine karşı olmadıklarını da belirtme ihtiyacı duymuştur. Mahmut Işık bunun hukuka uygun bir şekilde yapılmasından yana olduklarını açıkladıktan sonra, Anayasanın 128. maddesinde, memurlarla ilgili düzenlemelerin, 657 sayılı Yasayla verilen haklarla ilgili düzenlemelerin kanunla yapılacağını yer aldığını söyleyen Metin Şahin'e katıldığını açıklamıştır. Bunun bir baskı ve dayatma olduğunu da ifade eden Işık, Hükümetin bir yasayı hazırlarken, sivil toplum örgütlerinin, ilgili bakanlıkların görüşünü alması gerektiğini ileri sürmüştür. Mahmut Işık, Anayasaya aykırı bir yasanın çıkmasını önlemek için Hükümete yardımcı olmak istediklerini de dile getirdiği konuşmasında, kısa bir süre önce çıkarılan Trafik Yasasında Meclis'in büyük bir uzlaşma içinde çalıştığını hatırlatmıştır.

Mahmut Işık'ın konuşmasından sonra madde üzerinde yapılan konuşmalar da sona ermiştir. Hükümet adına Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan, Hükümet adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğunu, yasaların Anayasa Mahkemesi tarafında denetlendiğini belirten Turhan Tayan, Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği yetki kanunu görüşülen yetki kanunu tasarısının çok farklı olduğunu öne sürmüştür. Tayan, Hükümetin tek amacının, memurların ücretlerinde iyileştirme yapmak olduğunu da vurguladıktan sonra, muhalefetin, iyileştirme çabalarına karşı çıkmasını anlayamadığını ifade etmiş ve 1. maddeyi getirilen öneriler çerçevesinde *"Bu Kanunun amacı; kamu kurum ve kuruluşlarında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bunların emeklilerinin, malî imkânlar ölçüsünde geçmiş yıl kayıplarını giderebilmek, malî ve sosyal haklarında iyileştirmeler yapmak üzere..."* düzenlediklerini açıklamıştır. 1986 yılında, çıkarılan ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubunun, Anayasa Mahkemesine götürdüğü yasayla ilgili olarak Mahkemenin verdiği kararın, bugün Hükümetin önerisi istikametinde olduğunu da söyleyen Turhan Tayan, *"Bugünkü tasarının 2 nci maddesinin 10 uncu bendi, 1986 yılında çıkarılan Yetki Kanununda (m) fıkrası olarak geçmektedir. Bakınız, ne diyor: "Bu maddenin (m) bendinde, diğer kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin, devlet memurlarıyla diğer kamu görevlilerinin idarî, malî ve sosyal haklarıyla ilgili hükümlerinde" ibaresine yer verilmişken; bu düzenlemenin Anayasanın 91 inci maddesine aykırı olduğu iddiasına karşılık -cevap- mevzuatımızda, devlet memurlarıyla diğer kamu görevlilerinin idarî, malî ve sosyal haklarıyla ilgili hükümler içeren yasalar bellidir; ancak, bir bir saptanması, hangi yasada bu konuda ne gibi bir hükmün bulunduğu oldukça dikkatli bir inceleme ve araştırmayı gerektirir. Burada, yasa koyucu, bizzat yapacağı araştırmada, devlet memurları ve diğer kamu görevlileriyle ilgili kimi yasaların gözden kaçmış olabilmesi ihtimalinin*

yaratabileceği sakıncaları önlemek gibi bir amaçla, iptali istenilen (m) bendinde olduğu şekilde bir belirlemeyi tercih etmiş bulunmaktadır. Bu tür bir tespitin, kapsam belirleme işinin ötesinde, topyekûn bir yetki devri olarak yorumlanması isabetli sayılmaz. Bu noktadan hareketle, iptal talebi reddedilmiştir.” şeklinde uzun bir açıklama yapmıştır. Tayan, muhalefetin Hükümete yardımcı olmasını dileyerek konuşmasına son vermiştir.

Hükümet adına yapılan konuşma, muhalefetin bir kez daha söz almasına yol açmış ve CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Tasarının Anayasaya aykırılığında ısrar eden Altan Öymen, 2. maddede, Türkçe açısından, nokta, virgül gibi daha birçok söylenecek eksikliğin bulunduğunu ve metnin sorumluluk duygusundan uzak bir şekilde yazıldığını öne sürmüştür. Necmettin Erbakan’ın, önceki Hükümetin düşürülmesi için Anayasa Mahkemesi’ne başvurduklarında; *“Anayasa Mahkemesi kararlarını hiçe sayan bir tavır sergilemek vurdumduymazlıktır. Anayasa Mahkemesine hürmet etmek lazımdır”* dediğini hatırlatan Öymen, iktidarın kendi işine geldiği zaman Anayasaya uyduğunu, aksi durumda ise vurdumduymaz bir tavır sergilediğini iddia etmiştir. Altan Öymen, 2. maddenin de, kesin olarak Anayasaya aykırı olduğuna vurgu yaptıktan sonra, yasanın reddedileceğini ve Anayasa Mahkemesi kararlarını hiçe sayan bir tutum sergilemenin vurdumduymazlık olduğunu tekrar etmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Bu konuşmadan hemen sonra oturum başkanı, Plan ve Bütçe Komisyonunun göndermiş olduğu bir pusulada, tasarının 2 nci maddesinde - bizim de ikazımızı göz önünde tutarak- 6 ve 7 nci fıkralardaki “tarihli” ibaresinin “tarih” olarak, 8 ve 9 uncu fıkraların da “11.10.1983 tarih” ve “22.01.1990 tarih” şeklinde düzeltilmesinin istendiğini açıklamış ve kendisine göre ise “tarihli ve sayılı” olmasının daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Maddedeki ifadenin düzeltilmesi yolunda yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, verilen tek önerenin görüşülmesine geçilmiştir. CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşları tarafından verilen önerge reddedilmiş ve maddenin oylanmasına geçilmiştir. Ancak önce yoklama yapılmış ve toplantı yeter sayısının bulunduğu anlaşılmış üzerine oturuma devam edilmiştir.

Tasarının 2. maddesinin, redakte edilmiş şekliyle, oylanarak kabul edilmesinden sonra 3. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. “İlkeler” başlığı altında düzenlenen 3. madde; **“Bakanlar Kurulu bu Kanunla verilen yetkiyi kullanırken; kamu hizmetlerinin yürütülmesinde etkinliği artırmayı, ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak memurlar, diğer kamu görevlileri ve bunların emeklilerinin geçmiş yıllardaki kayıplarını gidermeyi, yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memur ve diğer kamu görevlilerinin malî ve sosyal haklarında hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı göz önünde bulundurur”** şeklinde düzenlenmiştir.

Madde üzerinde ilk sözü Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Güneş Taner almıştır. Güneş Taner konuşmasının başında memur ve emeklilerin durumunu iyileştirmeye dönük bütün düzenlemelere, herkesin olumlu bakacağını belirttikten sonra, tasarının getirdiklerini eleştirel bir tarzda sıralamaya başlamıştır. Refah Partisi sıralarından tepki alarak konuşmasını sürdüren Taner, *“...kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak...”* şeklindeki ifadeyi eleştirerek, *“bugüne kadar, devletin kamu düzeni, sürekli ve süratli yürütülüyor muydu da, buna ihtiyaç duyduk?”* sorusunu yöneltmiştir. Güneş Taner, yeni kadrolar açılmasını ve memur sayısının arttırılmasını, iktidar partilerinin kendi yandaşlarına imkân sağlamaya dönük olabileceğini de ima ederek, bu konuda açık olunmasını istemiştir.

3. maddede yer alan *“...ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı göz önünde bulundurur”* şeklindeki cümledeki *“bulundurur”* ifadesine takılan Taner, burada yapılacak iyileştirmenin daha somut olarak yazılması gerektiğini dile getirmiştir. 1996 yılında memura tüm bütçe harcamalarının yüzde 22’sinin verildiğini, 1997’de ise bunun ancak yüzde 24’e yükseltildiğini söyleyen Güneş Taner, yüzde 2’lik artışın Hükümetin iyileştirme konusundaki tutarsızlığını gösterdiğini ifade etmiştir. Taner, Anavatan Partisi’nin iktidardan ayrılmasından sonra, bütçede personel giderlerine ayrılan payın giderek azaldığına dikkat çektiği konuşmasında, bu rakamın 1991’de yüzde 42 iken, 1996 yılında yüzde 24’e indiğini Meclis’in bilgisine sunmuştur. Yine denk bütçenin olduğunu da kabul etmemiş ve memurun durumunun iyileştirilmesi için kaynağın da bulunmadığını iddia ederek, Türkiye’nin ulusal döviz rezervlerinin öne sürüldüğü gibi 25 milyar dolar olmadığını, çünkü Hazinesin borçlanması için ulusal rezervlerin kullanıldığını belirtmiştir. Güneş Taner, borçlanma, kaynak ve döviz rezervleri konusunda teknik bilgiler aktardığı konuşmasını tamamlayamadan süre dolmuş ve oturum başkanı sözünü kesmiştir.

Güneş Taner’in ardından Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı söz almıştır. Görüşülmekte olan 3. maddenin de, tıpkı, tasarının 1. maddesi gibi, Anayasanın istediği açıklıktan yosun olduğunu söyleyen Araslı, 1. madde konusundaki uyarıların ciddiye alındığını ve kabul edilen önerge doğrultusunda, maddeye açıklık, belirlilik getirecek bir değişiklik hükmü getirildiğini dile getirmiştir. Oya Araslı aynı şekilde 2. maddede de, *“İlkeler”* hükmünde de bir değişiklik yapılmasının gerektiğine dikkat çekmiş ve geçmişte benzer şekilde kabul edilen, ama hatalı olan düzenlemelerin örnek teşkil etmemesi gerektiğini savunmuştur. Bu tür düzenlemelerin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini de ifade eden Araslı, memurların durumunun iyileştirilmesi yolunda yapılacak olan düzenlemenin doğru, düzgün yapılmasını ve Anayasa Mahkemesi’nin kapısından dönmemesini istemiştir. Oya Araslı, tekrar aynı hatalara düşülmemesi için, ısrarla muhalefetin uyarılarının dikkate alınmasını istediği konuşmasında, aksi durumda Hükümetin samimi olmadığı düşüncesinin belireceğini ileri sürmüştür. *“Anayasayı bir kere*

çığnemekle bir şey olmaz” zihniyetinin uzantılarının Meclis’e yansımamasını da dileyen Araslı, muhalefetin ayak bağı olarak görülmesini de eleştirerek, bu yaklaşımın doğru olmadığını sözlerine eklemiştir. Oya Araslı, memur ve emeklinin tek sorununun maaş artışı olmadığını, önemli olanın verilen ücretin erimemesi için tedbirler almak olduğunu da dile getirdikten sonra, oturum başkanının uyarısıyla konuşmasına son vermiştir.

CHP Grubunun görüşlerini ifade eden Araslı’dan sonra bir diğer muhalefet partisi olan DSP’nin görüşlerini açıklamak için Antalya Milletvekili Metin Şahin söz almıştır. Metin Şahin, Maliye Bakanının geçmişe dönük açıklamalar yaparken, *“Anayasa bir kez daha ihlal edilse, bundan bir şey çıkmaz”* anlayışı içerisinde davranarak, geçmişteki gibi sakıncalı bir tasarımı savunduğunu öne sürmüştür. Memurlarla ilgili olarak yapılması düşünülen düzenlemelerin muhalefet tarafından engellendiği görüntüsü yaratılmak istendiğini de ortaya koyan Şahin, çalışanların yoksullukla, hayat pahalılığı ile mücadele ettiklerinin bir gerçek olduğunu ifade etmiş ve durumun düzeltilmesi için fikir birliğine ulaşılması gerektiğini dile getirmiştir. Metin Şahin, söz konusu tasarının Anayasaya aykırılığı üzerinde de durarak, ziraat mühendisi olmak hesabıyla, kendi alanı olan Tarım Bakanlığı’ndan örnek vermiştir. Tarım Bakanlığı ile ilgili yapılan düzenlemelerin iyi niyetli de olsa, bakanlığa zarar verdiğini, her şeyi altüst ettiğini iddia etmiştir. İyileştirme konusunda iyi niyetin yetmediğini de tekrar ederek, ortak çalışmanın şart olduğunu belirtmiş ve Anayasanın 128. maddesinde, iyileştirmenin yasayla düzenleme yetkisini Parlamente’ye verildiğini ortaya koymuştur. Hukukun üstünlüğü adına sorunun Plan ve Bütçe Komisyonunda çözülmesini öneren Metin Şahin, kamu çalışanlarının durumlarının düzeltilmesiyle ilgili yetkinin, kanun hükmünde kararname yoluyla, Hükümete bırakılmasına karşı olduklarını da sözlerine eklemiş ve tasarının aleyhinde oy kullanacaklarını açıklamıştır.

Bu konuşmayla parti grupları adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Refah Partisi Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç söz almıştır. Söz konusu tasarının Anayasaya aykırı olmadığını savunan Mehmet Aykaç, muhalefetin *“Efendim, bu, mutlaka iptal edilecektir, iptal edilmesi kesindir”* gibi sözlerin, Anayasa Mahkemesinin bağımsızlığına gölge düşüreceğini öne sürmüştür. Aykaç, iktidarın kendi yandaşlarına iş sağlayacağı, şeklindeki iddiaların da asılsız olduğunu söyleyerek, birçok belediyeye sahip olan Refah Partisi’nin böyle bir uygulamaya yönelmediğini ifade etmiştir. Yasa tasarısının yararlı olduğunu ve bir an evvel çıkarılması gerektiğini dile getiren Mehmet Aykaç tasarıyla toplumun bütün kesimlerinin rahatlayacağını belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Mehmet Aykaç’tan sonra, yine iktidar partisi Refah Partisi’ne mensup olan Ramazan Yenidede şahsı adına konuşma yapmıştır. Kişisel konuşmaların ikisinin de iktidara bırakılması, Genel Kurul’da kısa bir tartışma yaşanmasına yol açmış ve sonuçta karar değişmemiş, Refah Partisi Denizli Milletvekili Ramazan Yenidede söz almıştır.

İki yıl önce, İstanbul Müftüsünün “*memura zekât verilebilir*” dediğini hatırlatan Ramazan Yenidede, memurların durumunun gerçekten çok kötü olduğunu, en kısa zamanda düzeltilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yoksul ve dar gelirliden yana olanların tasarıya destek vermesi gerektiğini de belirten İyidede, fakirlerle ilgili duygu yüklü sözler sarfederek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerinde konuşmaların tamamlanmasıyla önergelerin görüşülmesine geçilmek istenmişse de, Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan’ın kısa açıklamasına öncelik verilmiştir. Turhan Tayan, Metin Şahin’in konuşması sırasında kullandığı; “*Sayın Millî Savunma Bakanının sıkıntılarını anlıyorum*” şeklindeki ifadeye cevap olarak, kendisinin ve bakanlığının herhangi bir sıkıntısının bulunmadığını, ayrıca tasarının da Millî Savunma Bakanlığına ait olmadığını dile getirmiştir. Uzlaşma içinde olmalarının da, iyi niyetli olmalarından kaynaklandığını belirten Milli Savunma Bakanı, 2. madde ile ilgili olarak Başkanlık Divanına redaksiyon yetkisi verilmesini önereceklerini açıklamıştır.

Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan’ın bu konuşmasından sonra önergelere geçilmiştir. CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen ve arkadaşları ile Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya ve arkadaşları tarafından verilen önergeler, birbirinin aynı olması nedeniyle birleştirilerek oylanmıştır. Kabul edilen önerge şu şekildedir: “*Görüşülmekte olan yetki kanunu tasarısının 3 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. MADDE 3.- Bakanlar Kurulu bu Kanunla verilen yetkiyi kullanırken, ülkenin ekonomik ve sosyal imkânlarını dikkate alarak, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile bunların emeklilerinin geçmiş yıllardaki kayıplarını gidermek ve onlara yeterli ve adil bir ücret seviyesi sağlama amacıyla malî ve sosyal haklarında hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapar.*”

Kabul edilen önerge doğrultusunda oylanan 3. madde de kabul edilmiş ve Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan’ın redaksiyon talebi görüşülerek yerinde bulunmuştur. 3. maddenin kabul edilmesinin ardından birleşime son verilmiş ve tasarının diğer maddeleri sonraki birleşime bırakılmıştır.¹³⁷

“Memurlar, Diğer Kamu Görevlileri İle Bunların Emeklilerinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu Tasarısı” görüşmelerine 24. Birleşimin, Birinci Oturumunda devam edilmiştir. 28 Kasım 1996 tarihindeki oturumda başkanlığını Kamer Genç yürütürken, Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş, katip üyeler olarak bulunmuşlardır.

“Yetki Süresi” başlığını düzenleyen 4. madde şöyledir: **“MADDE4. - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, Kanunun yayımından itibaren dört ay süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu, Kanunun kapsam maddesindeki sınırlar çerçevesinde birden fazla Kanun Hükmünde Kararname çıkarabilir.”**

¹³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 14. Cilt, 2. Yasama Yılı, 23. Birleşim, s. 347-382

Maddenin okunmasından sonra, gruplar adına konuşmalar başlamıştır. İlk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, bir yetki devri anlamını taşıyacağı için, Hükümete, yasa çıkarmaya yetecek ve artacak kadar bir süre için yetki veremeyeceğini, bunun da Anayasa Mahkemesi kararları arasında bulunduğunu dile getiren Oya Araslı, 4. maddede yer alan dört aylık sürenin de bu açıdan Anayasaya aykırılık taşıdığını öne sürmüştür. Araslı, bu görüşünü desteklemek için, “amaç” kısmının yapılan değişikliklerle daraltıldığını, bu denli daraltılmış bir amaç için de dört aylık sürenin fazla olduğunu savunarak, sözü geçmişteki sözlere ve uygulamalara getirmiştir. Doları endeksli maaş verileceğinden, eşel mobil sistemine geçileceğinden söz edilmesine karşın, bunların hiçbirisinin gerçekleşmediğini de vurgulayan Oya Araslı, Hükümete güvenmedikleri için de bu dört aylık süreye karşı olduklarını açıklamıştır. Memurun ve emeklinin dayanacak halinin kalmadığını da ortaya koyduktan sonra, planlanan iyileştirmelerin dört aydan daha evvel gerçekleştirilmesi gerektiğini de dile getirmiştir. Araslı, maddeye ve Hükümete dönük eleştirilerden sonra, söz konusu sürenin iki ayla sınırlı olmasını ve bu konuda verecekleri önergenin desteklenmesini istemiştir. Hükümetin, memura kaşıkla verdiğini, kepçeyle geri almaması gerektiğini ve iyileştirmelerden sonra, tüketim mallarına zam yapılmamasını da isteyen Oya Araslı, böyle bir uygulamaya sonuna kadar karşı çıkacaklarını da ifade etmiştir. Tasarının 4. maddesi üzerinde CHP'nin görüşlerini açıklayan Araslı, Emekli Sandığının mallarının satılması konusuna da değinmiş ve bunun karşısında olduklarını dile getirerek, 70 yılda üretilen değerlerin, bir yıllık bütçe açığını kapatmak için satılmaması gerektiğini savunmuştur. Oya Araslı, geçmişte, milletvekili genel seçimleri öncesinde, CHP ve DYP tarafından yüzde 50'ye ulaşan oranda iyileştirme yapıldığını ancak, bunu, tüketim maddelerine yapılan zamların izlenmediğini de ortaya koyarak, mevcut Hükümetin övünürken dikkatli olması gerektiğini belirtmiştir.

Konuşma süresini dolduran Araslı'nın sözünün kesilmesi üzerine, bir dakikalık ek süre istemişse de, bu talebi oturum başkanı Kamer Genç tarafından uygun görülmemiştir. Kamer Genç ile Oya Araslı arasında yaşanan tartışmaya bazı CHP'li milletvekilleri de dahil olmuş (özellikle Ali Dinçer) ve karşılıklı atışma uzamıştır. Sonuçta Oya Araslı'ya ek süre verilmemiş ve ANAP Grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır.

Bakanlar Kurulunun, normal koşullarda, kanun hükmünde kararnamelerle gelir artırıcı düzenlemeler yapamayacağını belirten Biltekin Özdemir, bunun Anayasanın amir bir hükmü olduğunu ve yine Anayasaya göre yapılacak olan iyileştirmenin kaynağının da gösterilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Özdemir, Hükümetin, memur ve emeklilerin özlük haklarını ve geçim

koşullarını düzenlemekte samimi ise Plan ve Bütçe Komisyonunda, ANAP olarak verecekleri önergeye destek vermesi gerektiğini de ifade etmiş ve konuşmasının devamında, hiç zam yapılmasa bile, devlet memurlarına önümüzdeki 1997 yılında, 1,1 katrilyon lira ayrılmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Enflasyonun yüzde 65 olarak öngörülmesi durumunda ise bu 1,1 katrilyon liranın yüzde 65 arttırılmasının de gerekeceğini öne sürmüştür. Biltekin Özdemir, kendisinin verdiği rakamlara dayanarak, Hükümetin memur maaşının, yıllık ücret artışını yüzde 50 civarında tuttuğunu iddia ederek, bir diğer konu olan kamu üst kesiminde görev alanların durumuna da vurgu yapmıştır.

Yargı ve üniversite mensuplarıyla, kamu üst yönetiminde görev alanlara, emniyet görevlilerine normal artışların dışında iyileştirme yapılmasının düşünüldüğünün altını çizen Özdemir, bunun da bir külfet getireceğini ifade etmiştir. Biltekin Özdemir, konuşmasında zaman zaman konunun dışına çıkmış ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının, Sosyal Sigortalar Kurumuna alınacak 2 500 kişi için açtığı sınava da değinmiş ve bu konuda da bir tek eleman için bile onbinlerce başvurunun olmasının devletin yatırım politikaları iflasının kanıtı olduğunu iddia etmiştir. Bu görüşünü rakamlarla desteklemeye çalışmış ve 1991 yılında, gayri safî millî hâsılanın ortalama yüzde 8 ilâ 12'sinin altyapı yatırımları için ayrılmasına karşın, 1996 yılında bu rakamın yüzde 2'ye indiğine işaret etmiştir. Biltekin Özdemir, iş sınavlarıyla ilgili olarak devletin, kendi saygınlığını koruyacak ve güvenilirliğini arttıracak bir yöntem bulması gerektiğini de dile getirdiği konuşmasında, bunun, üniversiteye giriş sınavları gibi olabileceğini savunmuştur. Son olarak ise tartışılan yetki kanununun Hükümete, sınav konusunda da karar alma yetkisi tanıdığını, bu nedenle en kısa zamanda bunların düzenlenmesini istemiştir.

Özdemir'in konuşmasından sonra, oturum başkanı Kamer Genç, uyarı niteliği taşıyan kısa bir konuşma yapmış ve tartışılması gereken konunun yetki süresi olduğunu, bu nedenle de, devletin genel personel politikasının tartışılmaması gerektiğini ifade etmiş ve bütün milletvekillerinin Meclis'in verimli çalışması için çaba sarf etmesini istemiştir.

Bu kısa açıklamadan sonra DSP Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin konuşma yapmıştır. Metin Şahin, çalışanlara belirli bir yaşam düzeyi getirecek, özellikle dar gelirlielerin, durumunu iyileştirecek düzenlemelere destek olacaklarını her fırsatta belirttiklerini ortaya koyduktan sonra, Hükümetin istismarcı yaklaşımlarını reddettiklerini ifade etmiştir. Bu tür düzenlemelerin Meclis'te tüm parti gruplarının katılımıyla yapılması gerektiğini de savunan Şahin, herhangi bir gecikmede Hükümetin sorunlu olduğunu, muhalefetin engellemesinin söz konusu da olmadığını belirtmiştir. Refah Partisi Ağrı Milletvekili Mehmet Sıddık Atalay'ın, madde üzerinde konuşması yolundaki

müdahalesi üzerine, iki milletvekili arasında kısa süren bir tartışma yaşanmış ve Metin Şahin konuşmasına devam etmiştir. Dört aylık sürenin, hazırlığı olmayan bir hükümet için çelişki teşkil ettiğini sözlerine ekleyen Şahin, bu süre zarfında Hükümet'in, ücret düzenlemesi yapma niyetiyle yola çıkarak, başka girişimlerde de bulunabileceğini iddia etmiştir. Metin Şahin, Hükümetin, çok önemli üç konuda kanun çıkardığını ve bunların da memurlarla ilgili olduğunu söyledikten sonra, bunlardan birisinin lojmanların ve dinlenme tesislerinin satışıyla ilgili, diğerinin Emekli Sandığı ve SSK'nın mal varlıklarının satışıyla ilgili, sonuncusunun da Tasarrufu Teşvik Fonundaki kesintilerle ilgili olduğunu dile getirmiş, hepsinin de memurların aleyhine sonuç doğuracağını öne sürmüştür. DSP adına konuşma yapan Şahin, Hükümetin samimi olması durumunda ve herhangi bir hazırlığı varsa, söz konusu düzenlemeleri bir ay içerisinde yapabileceğini ifade etmiş ve hatta memurlarının durumunun bütçe görüşmeleri sırasında alınacak kararlar ile iyileştirilebileceğini ortaya koymuştur.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra, ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Mehmet Keçeciler, Anayasa Mahkemesinin, yetki kanunu çıkarılırken, Meclis'in önemli olmasına, zorunlu olmasına ve ivedi olmasına dikkat etmesinin altını çizdiğini dile getirmiş ve daha önceki yetki kanununu iptal ederken üç aylık sürenin ivedilik şartına aykırı bulunduğunu açıklamıştır. Dört aylık sürenin yetki devri anlamı taşıdığı ve bunun da Anayasaya aykırı olduğunu öne süren Keçeciler, aslında onbeş gün içinde bile gereken düzenlemelerin yapılabileceğini vurgulamıştır. Mehmet Keçeciler, söz konusu tasarının geçmesi halinde bile Hükümetin herhangi bir düzenleme yapmaya niyetinin ve gücünün olmadığını belirttikten sonra, suçun da muhalefetin üstüne atılmak istediğini iddia etmiştir. Hükümeti oluşturan siyasi partilere mensup bazı milletvekillerinin, sözlü müdahaleleriyle karşılaşan Keçeciler, Hükümetin denk bütçe yapamayacağını, bundan vazgeçmesi gerektiğini de sözlerine eklemiş ve tasarının Anayasaya aykırı olduğunu bir kez daha dile getirdikten sonra kürsüden inmiştir.

Mehmet Keçeciler'in yapmış olduğu konuşmadan sonra, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşlarının vermiş olduğu bir önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından da 4. madde Genel Kurula okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde üzerinde ilk ve tek sözü CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Nihat Matkap almıştır. Memurların ve emeklilerin, mali ve sosyal haklarında iyileştirme yapılmasını, muhalefetin geciktirdiği iddialarına katılmayan Nihat Matkap, muhalefetin uyarıları sayesinde yasanın Anayasaya uygun hale geleceğini ifade etmiştir. Ağustos ayındaki gelişmelere de değinen Matkap, eğer bir gecikme varsa bunun sorumluluğun, özensiz bir şekilde tasarı hazırlayan iktidara ait olduğunu vurgulamıştır. Nihat Matkap, CHP'nin uyarıları sayesinde, 2. maddede değişiklik yapıldığını, oysa yasanın ilk şekli kabul edilmiş olsaydı Anayasa Mahkemesinden dönebileceğini iddia etmiştir. 1996'da memurlara yüzde 50

düzeyinde bir zam yapılmasına karşın, enflasyonun yüzde 90 olması nedeniyle, kaşıkla verilen kepeyle, hatta tencereyle geri alındığını dile getirmiştir. “1997 yılı ocak ayında, kamu çalışanlarının maaşlarının artışıyla ilgili eşel mobil sistemini uygulayacağız” denilmesini bir tutarsızlık olarak gören Matkap, aylık fiyat artışlarının maaşlara yansıtılması gerektiği halde, daha sonra Başbakanın “Bu artışları dolara endeksleyeceğiz” dediğini, hemen ardından da ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Sayın Ufuk Söylemez’in “Sayın Erbakan yanılmış” açıklamasını yaptığını hatırlatmıştır. “Tüketici endekslerini, TEFE’yi esas alıp artıracamız” denildiğini ardından Maliye Bakanının “Yok; eskiden nasıl olmuşsa, biz de bu sene öyle yapacağız; ocak ayında yüzde 30’luk bir zam yapacağız; daha sonra bakacağız” ifadesini kullandığını da dile getiren Nihat Matkap, son olarak kamu çalışanları arasında ayırım yapılması durumunda CHP grubu olarak kıyameti koparacaklarını açıklamıştır.

Madde üzerinde başka konuşma yapılmaması ve herhangi bir önergenin bulunmaması nedeniyle oylamaya geçilmiştir. Oylama sonucunda, madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 6. madde üzerinde ise gruplar adına konuşma yapılmamış, sadece Refah Partisi Denizli Milletvekili Ramazan Yenidede şahsı adına söz almıştır. Ramazan Yenidede, muhalefetin yasayla ilgili bir telaşının olduğunu ifade ettikten sonra, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı’nın şahsını hedef alan sözler söylediğini iddia etmiştir. Başkan tarafından madde hakkında konuşması yolunda uyarılan Yenidede, “Ben, Hanımefendinin “bu kürsüye yakışmayan ifadeler” diye belirtmek istediği hususa katılmadığını ve bu ifadelerin de, bir hanımefendi nezaketine pek uymayan ifadeler olduğunu, beyefendilik nezaketi içerisinde arz etmek istiyorum” diyerek konuşmasını devam ettirmiştir. Ramazan Yenidede, tasarının ülkeye ve memurlara hayırlı olacağını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmada adı geçen CHP İçel Milletvekili Oya Araslı, sataşma gerekçesiyle söz almış ve Meclis kürsüsünde, hanımefendi nezaketi, beyefendi nezaketi diye bir ayırımın olmadığını, herkesin eşit koşullar altında, İktüzüğün, Anayasanın emirleri çerçevesinde, görüşlerini dile getirebileceğini ifade etmiştir. Oya Araslı yapmış olduğu konuşmaya açıklık getirirken, Cumhuriyet Halk Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonu tarafından memur maaşlarına yüzde 50 oranında zam yapıldığını, bu zammın da, sonradan tüketim maddelerine yapılan zamlarla geriye alınmadığını hatırlatmak istediğini dile getirmiştir.

Oya Araslı’nın bu kısa açıklamasından sonra 6. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının tümü üzerindeki oylama, Genel Kurulda kupa dolaştırmak suretiyle açık olarak yapılmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹³⁸

¹³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 14. cilt, 2. Yasama Yılı, 24. Birleşim, s. 441–453; 465–470

21-TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE ULUSLARARASI KIZILHAÇ VE KIZILAY DERNEKLERİ FEDERASYONU ARASINDA ULUSLARARASI FEDERASYONUN VE ONUN TÜRKİYE CUMHURİYETİNDEKİ TEMSİLCİLİĞİNİN STATÜSÜNE İLİŞKİN ANLAŞMANIN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (4215 SAYILI)

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu Arasında Uluslararası Federasyonun ve Onun Türkiye Cumhuriyetindeki Temsilciliğinin Statüsüne İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu”nun müzakeresine 2. Yasama Yılı'nın, 24. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 28 Kasım 1996 tarihindeki oturumda Başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş üstlenmiştir.

Tasarının tümü üzerinde söz isteyen milletvekilinin bulunmaması nedeniyle maddelere geçilmiştir. “28.7.1994 tarihinde Ankara’da imzalanan ‘Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu Arasında Uluslararası Federasyonun ve Onun Türkiye Cumhuriyetindeki Temsilciliğinin Statüsüne İlişkin Anlaşma’nın onaylanması uygun bulunmuştur’ şeklindeki 1. madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” biçimindeki 2. madde ile “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. Madde’nin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Oylamada 199 kabul oyu çıkarken, 1 oy da mükerrer sayılmıştır. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹³⁹

22- ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI KURULMASINA VE ÖZÜRLÜLERİN DURUMLARI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YETKİ KANUNU (4216 SAYILI)

“Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına ve Özürlülerin Durumları ile İlgili Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere, 20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılı'nın, 25. Birleşiminde, 3 Aralık 1996 tarihinde başlanmıştır. Birinci oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yapmıştır.

¹³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 14. cilt, 2. Yasama Yılı, 24. Birleşim, s. 455–456; 471–476

Tasarının tümü üzerinde ilk sözü CHP Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş almıştır. Söze 3 Aralık, Uluslararası Sakatlar Gününün önemine değinerek başlayan Yılmaz Ateş, sakatların haklarını savunan hareketlerin yaygınlaşmasının ve özürlü bireylerin toplumda daha güçlü bir konuma gelmelerinin, hayırseverliğin bir sonucu olarak değil, insan haklarının bir parçası olarak ele alınması gerektiğini dile getirmiştir. Birleşmiş Milletlerin 1993 yılında özürllüler için fırsat eşitliğine ilişkin olarak benimsediği kurallara ve 1995 yılında kabul ettiği “Sakatlar Hakları” bildirisine değinen Yılmaz Ateş, söz konusu hakların, Türkiye’de de, demokratik bir özürllüler yasasıyla bütünleştirilerek, ulusal bir hukuk metni haline getirilmesinde büyük yararlar olduğunu ifade etmiştir. Ateş, sakatlarla ilgili düzenlemelerin bir parti değil, ulusal bir politika olması gerektiğine işaret ederek, özürllülerle ilgili sorunların yıllarca ihmal edildiğini ve çığ gibi büyüdüğüne dikkat çekmiştir.

Nüfusun yüzde12’sinin özürllü olduğunu, bunun da yaklaşık 7-8 milyon yurttaş olduğunu açıklayan Yılmaz Ateş, özürllüler arasında okuma yazma oranının da yüzde 2,5, işsizlik oranının yüzde 99,1 olduğunu vurgulamıştır. Ateş, Avrupa ülkelerinden de örnek rakamlar verdiği konuşmasında özürllülerin, kaynakları tüketenler olmaktan çıkarılıp, kaynak yaratan ve katkıda bulunan bireyler haline getirilmelerinin şart olduğunu ifade etmiştir. Yerel yönetimlerle özürllüler arasındaki ilişkilere de dikkat çeken Yılmaz Ateş, bu konuda kanun hükmünde kararnameler yerine, daha ayrıntılı hükümler içeren yasalarla düzenlenmesinin daha uygun olduğunu da sözlerine eklemiştir. Ateş, söz konusu düzenlemelerde Hükümete büyük görevler düştüğünü söyleyerek, oysa hükümetin, bütün çalışmalarda, toplumsal örgütlerle ve sivil toplum örgütleriyle uzlaşarak değil, onlarla çatışarak bir dayatma sistemini gündeme getirdiğini ileri sürmüştür. Yılmaz Ateş duygu yüklü konuşmasında, özürllülerle ilgili düzenlemenin, gerçekten, insan hak ve onuruyla bağdaşan, onların kendi yeteneklerini geliştiren, ülke için atıl bir vaziyetten değil, gerçekten insan kaynaklarını devreye sokan, onları harekete geçiren bir yaklaşım içinde olmasını dileyerek sözlerine son vermiştir.

CHP adına konuşan Yılmaz Ateş’ten sonra DYP Grubunun görüşlerini Niğde Milletvekili Doğan Baran ortaya koymuştur. Dünya özürllüler gününe vurgu yapan Baran, dünyada yaklaşık 550 milyon, Türkiye’de ise 7 milyon özürllü insanın bulunduğunu dile getirmiş ve Türkiye’de kazalar, doğum travmaları, çeşitli hastalıklar ve akraba evliliği gibi nedenlerin ilk sıralarda yer aldığını ifade etmiştir. Doğan Baran, Anayasanın 42.49.50.56.60 ve 61. maddeleri özürllülerin sağlık, eğitim, ulaşım, istihdam ve rehabilitasyonlarına ilişkin hükümleri içerdiğini belirterek, özürllüler için bu çerçevede eğitim, çalışma, toplumsal yaşama uyum, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sosyal hizmet ve vergi konusunda yasal düzenlemelerin yapıldığını hatırlatmıştır. Eğitimin önemine de değinen Baran, söz konusu tasarının yasalaşmasıyla, özürllülerin üretken hale gelmelerine, meslekî ve tıbbî rehabilitasyonlarına, eğitim ve

istihdamlarına, sosyal ihtiyaçlarına hızlı ve radikal çözümler getirilebileceğini sözlerine eklemiştir. Doğan Baran tasarıya grup olarak olumlu baktıklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarıyla ilgili olarak ANAP Grubu adına Manisa Milletvekili Abdullah Akarsu söz almıştır. Abdullah Akarsu da 3 Aralık Dünya Özürlüler Gününe atıfta bulunarak konuşmasına başlamıştır. Dünyanın sadece sağlam insanlara değil, özürlü insanlara da ait olduğunu vurgulayan Akarsu, özürlü olmanın değil, özürlülerle ilgilenmemenin suç olduğunu dile getirmiştir. Özürlülerle ilgili sorunları sıralarken, öncelikle, toplumun eğitilmesi konusuna değinen Abdullah Akarsu, özürlülüğe yol açan nedenlerin kaldırılması kadar, özürlülerin toplum içinde yer almalarının sağlanması için, toplumun eğitilmesinin çok önemli olduğunu öne sürmüştür.

Akarsu ANAP Grubu adına yapmış olduğu konuşmada Türkiye’de çocukların özürlerinin çok geç tespit edildiğini, ayrıca çocuk özürlüyse hayattan dışlandığına ve ona nasıl davranılacağına ilişkin öğretici kitap, broşür ve yayınların olmadığına özellikle dikkat çekmiştir. Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına bu konuda önemli görevler düştüğüne işaret eden Abdullah Akarsu, özürlü çocukların eğitimleriyle ilgili olarak ciddi düzenlemelerin yapılmasının zorunlu olduğunu da sözlerine eklemiştir. Akarsu konuşmasında, meslekî rehabilitasyonun yaygınlaştırılmasını, işyerlerine konulmuş bulunan özürlü çalıştırma kontenjanının artırılmasını ve yasalara uymayanlara ceza yerine, teşvik edici önlemler alınmasını önermiştir. Vergilendirme ve emeklilik konusunda da özürlülerin önünde çok büyük bir engellerin bulunduğunu söyleyen Akarsu, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: *“Yüzde 40 taban derecesi olarak saptanan bu derece adaletsizliği nedeniyle, eğer özür oranı yüzde 39 ise, özürlü hiçbir haktan yararlanamama gibi bir durumla karşı karşıyadır; aynı şekilde, 40 ile 75 arasında hiçbir fark yoktur. Burada, haklar, özür oranına bağlanmalıdır.”* Abdullah Akarsu da diğer konuşmacılar gibi yasa tasarısını desteklediklerini açıklamış ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Başkanı Faruk Öztimur’a çabalarından dolayı teşekkür ederek *konuşmasını* tamamlamıştır.

DSP Grubunun görüşlerini Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan ortaya koymuştur. *“Bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özelliklerinde belli bir oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu ya da bozukluğu sonucunda, normal yaşam koşullarına uyamayacak sakat kişiye özürlü adı verilir”* diyerek bir tanım yapan Mustafa Güven Karahan, özürlünün hayatında ailesinin büyük önemi olduğuna vurgu yapmıştır. Karahan, özürlülerle ilgili düzenlemelerin yapılmasının çağdaş devlet ve toplum olmanın bir gereği olduğuna işaret ederek, anayasal olarak, özürlülerin diğer bireylerle eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olduklarını dile getirmiştir. Özürlülerin yaşamlarının kolaylaştırılmasını insan haklarının da bir gereği olarak gören Mustafa Güven Karahan, Dünyadaki özürlülerin, siyasî otoritelerden, bekledikleri desteği bulamadıklarını, Türkiye’de de durumun farklı olmadığını iddia etmiştir.

Karahan sözü 1980'li yıllara getirerek, bu tarihten sonra siyasî otoriteyi ele geçirenlerin, sosyal devlet ilkesini ihmal ettiklerini ve bundan da en büyük zararı özürlülerin gördüğünü dile getirmiştir. DSP sözcüsü özürlülerin eğitim, istihdam, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik, sağlık, özürlülük nedenlerinin ortadan kaldırılması, ulaşım, konut, iletişim konularında ve kültürel ve sportif alanlarda çalışmalar yapılmasını istediklerini, parti olarak da, özürlülerin bu hakları elde etmeleri için üzerlerine düşeni yapacaklarını açıklamıştır. Mustafa Güven Karahan özürlülerin sorunları için Birleşmiş Milletler Teşkilatının yaptığı çalışmalara da değinmiş ve şu şekilde özetlemiştir: *“1975 yılında kabul edilen 3447 sayılı Özürlü Hakları Bildirgesini, 1983 yılında kabul edilen Özürlülerle ilgili Eylem Planını ve 1993 yılında kabul edilen Özürlüler İçin Fırsat Eşitliği Üzerine Ortak Kurallar Belgesini sıralayabiliriz. Bu son belge, özürlülerin, her ülkede, toplumun tam ve eşit bireyleri olmasının sağlanması için yapılması gerekli toplumsal, siyasal ve yasal değişikliklerin neden ve nasıl yapılacağını açıklamaktadır.”*

DSP adına konuşan Mustafa Güven Karahan, Türkiye’de görme, işitme, ortopedik ve zihinsel özürlülerin yetenek ve becerilerini geliştirici kamuya ait eğitim kurumlarının ve programlarının ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmadığını belirterek, bir yandan özürlülük nedenlerini ortadan kaldırmak için tıbbî eğitim ve propaganda çalışmalarının yapılmasını, bir yandan da sürekli bakıma muhtaç özürlüler için, yeterli sayıda huzur ve bakımevleri, rehabilitasyon merkezlerin, kurulmasını istemiştir. Bülent Ecevit’in geçmişte özürlüler için yapmış olduğu çalışmalara dikkat çeken Güven, özürlülerin tüm araç ve gereçlerinin devlet tarafından karşılanmasını ve engelli çocuğu olan ana ve babaya da vergi indiriminin uygulanmasını önermiştir. Mustafa Güven Karahan konuşmasının sonlarında ulaşım araçlarından özürlülerin yararlanabilmeleri için, gerekli değişikliklerin yapılmasını; kendi işyerlerini kurmak isteyen özürlülere ucuz kredi verilmesini; Tekel, Milli Piyango, Spor Toto, Spor Loto ve diğer şans oyunları, lüks ithal malları, devlet ihaleleri ve yerel yönetim bütçelerinden ayrılacak paylardan oluşacak bir özürlüler fonunun kurulmasını; şehir içi ulaşım, kamu hizmet ve kültür-sanat binaları, konutlar ve spor tesislerinin plan, proje ve uygulamalarına, özürlüler için mimarî kolaylıklar getirilmesini; sosyal hukuk devletinin gereği olarak, özürlülerin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmasını da bir öneri olarak getirmiştir.

Refah Partisi’nin tasarının tümü üzerindeki görüşlerini Konya Milletvekili Lütfi Yalman dile getirmiştir. Lütfi Yalman, partileri adına konuşmayı, aslında İstanbul Milletvekili Aydın Menderes’in yapacağını, ancak bazı nedenlerle gelemediğini, bu yüzden partisi adına kendisinin söz aldığını açıklamıştır. Yalman, tasarının hazırlanmasından dolayı başbakana yapmış olduğu teşekkürle devam ettirdiği konuşmasında, özürlülerin rehabilitasyonunun tarihçesine değinmiş ve özürlülerle ilgili bir rehabilitasyon merkezinin

Ankara’da ancak 1968 yılında açılabilmesine dikkat çekmiştir. Anayasanın 61. maddesinde *“devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır... Bu amaçlarla, gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur”* şeklinde ifadelerin bulunduğuna vurgu yapan Lütfi Yalman, yine 42. maddede *“devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır”* ve 50. maddedeki *“küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar”* ifadelerini, özrümlülerin durumlarının iyileştirilmelerine dönük güvenceler olarak gördüğünü dile getirmiştir. Dünyada ve Türkiye’de özrümlülerin toplam nüfustaki oranının %10 civarında olduğunu da hatırlatan RP sözcüsü Yalman, Türkiye’de bu oranın aslında %12’ler civarında olduğunu ileri sürmüştür. Lütfi Yalman özrümlülerin sayısının artmasında rol oynayan etkenleri şu şekilde sıralamıştır: *“Uyşturucu ve alkol bağımlılığının artması, trafik kazalarındaki artışlar, gıda sektörüne ve piyasaya çok değişik vesilelerle nüfuz eden kimyevî madde ve gazlar, düzensiz, şuursuz ve çok ilaç kullanma alışkanlığının artması, aile düzenlerindeki bozukluklar, fuhuşun yaygınlaşması.”*

Özümlülerin çok küçük yaştan itibaren eğitilmelerini, bunlarla ilgili meslek okullarının sayısının artırılmasını, okullardan mezun olanların mutlaka işe yerleştirilmelerini, işyerlerinde yüzde 2’lik özrümlü kontenjanının artırılmasını, bütün özrümlülere iş imkânlarının sağlanmasını öneren Lütfi Yalman, sözlerini bir sakat olan Muhtar Abdi’nin şu sözleriyle bitirmiştir: *“Sakatlar, yaşadıkları toplumun bireyleridirler. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri dahil, herkes, günün birinde sakatlanabilir.”*

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına kürsüye çıkan ve konuşma yapan ilk milletvekili Refah Partisi Konya Milletvekili Veysel Candan olmuştur. Tasarının çok faydalı olduğunu söyleyen 6 Maddelik tasarının, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Genel Başkanlığının katılımıyla Sağlık, Adalet ve Maliye komisyonlarında görüşüldüğünü ve oybirliği ile hazırlandığına dikkat çeken Veysel Candan, yasalaşması durumunda Başbakanlığa bağlı “Özümlüler İdaresi Başkanlığı” kurulacağını; özrümlü ailelerinin eğitim, istihdam, tedavi ve rehabilitasyon gibi sorunlarına ilişkin, yeni düzenlemelerin yapılacağını açıklamıştır. Candan tasarının özünü ortaya koyarken, temel ilkeler olarak, uluslararası anlaşmaların kabul edileceğini, hizmetlerin düzenli ve verimli olacağını, kalıcı çözümler buluna-cağını, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanacağını ortaya koyduktan sonra, Hükümete birden fazla kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verildiğini de sözlerine eklemiştir. Üç yıl önce, Mecliste, özrümlülerle ilgili olarak bir araştırma komisyonunun kurulduğunu söyleyen Veysel Candan, bu komisyonunun sorunları;

“1. Özrümlülerin mevcut yasalarla hayatlarını güven içinde sürdürmelerinin mümkün olmadığı,

2. Özürlüler için özel bir teşkilatın kurulması gereği,
İşte bu, Başbakanlığa bağlı daire başkanlığının kurulmasına ilişkindir.
3. Fon oluşturulması,
4. İstihdama yönelik çalışmalar yapılması,
5. İşyerleri için özürlü miktarının yüzde 2'den daha yüksek rakamlara çekilmesi,

6. Sakatlıkların önlenmesine yönelik tedbirlerin yeterince alınmadığı...” gibi bazı başlıklarda topladığını hatırlatmıştır. Candan söz konusu raporla ilgili görüşlerini aktarırken, aile danışma merkezlerinin kurulmasının ve genetik araştırma laboratuvarlarının oluşturulmasının da, 1993'teki araştırma komisyonunun raporunda yer aldığını belirtmiş ve yine yüzde 20'ye varan vergi indirimi, konut kredisi, toplu taşımdan ücretsiz yararlanma, erken emeklilik, eğitim, sağlık, tedavi giderleri, özel kütüphaneler ve özel okullarla ilgili önerilerin de bulunduğunu dile getirmiştir. Veysel Candan tasarının acil olarak yasalaşması gerektiğini söylerken, özürliülerin başta eğitim ve sosyal güvenlik konuları olmak üzere, temel sorunlarının çözümü için bunun gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki son sözü şahsı adına Refah Partisi Gümüşhane Milletvekili Lütfi Doğan almıştır. Tasarının sadece 6-7 milyon özürliüyü değil, ülkedeki tüm insanları sevindireceğini ifade eden Lütfi Doğan, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan bütün partilerin tasarının hazırlanmasında emeklerinin olduğunu da sözlerine ekleyerek, tasarıyla ilgili çalışmaların büyük bir uzlaşi içinde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Doğan insan hakları düşüncesiyle hayır yapma anlayışı arasında sıkı bağların bulunduğunu ifade ederek, konuşmasını şu sözlerle zenginleştirmeye çalışmıştır: *“Resulü Ekrem Efendimizin insanlığa şöyle bir müjdesi var: ‘İnsanların en hayırlısı, onlara en çok yararlı olanıdır.’ Bir sakat veya bir özürliü, gerek görme özürliü olsun gerek ortopedik özürliü olsun gerek işitme özürliü olsun ve gerekse daha başka bir özürle malul bulunsun, bunların ıstırabını dindirmek kadar insanı memnun edecek, mesut edecek, mutlu kılacak hangi sevindirici hadiseler düşünülebilir.”*

Gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmalardan sonra tasarının maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının amaç kısmını oluşturan 1. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu Kanunun amacı, Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığının kurulması ile özürliülerin ve ailelerinin korunması, bunların eğitim, istihdam, tedavi ve rehabilitasyon gibi konulardaki hak ve sorunlarına ilişkin yürürlükteki kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklikler veya yeni düzenlemeler yapılması amacıyla Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarma yetkisi vermektir.”**

Söz konusu madde üzerinde ilk ve tek konuşmayı Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu yapmıştır. Kahraman Emmioğlu son derece kısa tuttuğu konuşmasında yasanın çıkmasından sonra, yapılacak düzenlemeler için Hükümetin hızlı çalışması gerektiğini, yine vakıf ve dernek gibi gönüllü kuruluşların katkı yapması için kararnamelerin çıkarılmasının uygun olacağını dile getirmiştir. 3 Aralık Dünya Özürlüler Gününün tarih itibariyle Türkiye'ye uygun olmadığını da iddia eden Emmioğlu, bu anlamlı günün kış günlerinde değil, 10-16 Mayıs günlerine çekilmesinin daha doğru olacağını sözlerine eklemiştir. Kahraman Emmioğlu, diğer belediyelerin de İstanbul Belediyesi gibi özürlülerin yaşamlarını kolaylaştırmak için çalışmalar yapmalarını dileyerek konuşmasına son vermiştir.

Kahraman Emmioğlu'nun konuşmasından sonra madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Yasa tasarısının kapsamını belirten 2. madde ise **“Bu Kanuna göre çıkarılacak kanun hükmünde kararnameler, Özürlüler İdaresi Başkanlığının kurulmasını, bu teşkilat için yeteri kadar kadro ihdas edilmesini ve bu amaçla 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1 inci maddede belirtilen kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar”** şeklindedir. Söz konusu madde hakkında konuşma yapılmamış ve verilen bir önerenin de reddedilmesinden sonra, oylamaya geçilmiştir. 2. Maddenin kabul edilmesinden sonra 3. maddeye geçilmiştir.

İlkeler başlıklı 3. madde şöyledir: **“ Bakanlar Kurulu bu Kanunla verilen yetkiyi kullanırken;**

a) Tüm özür grupları için uluslararası anlaşma ve sözleşmelerde yer alan ilkeleri,

b) Özürlülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesini,

c) Özürlülerle ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyon ve işbirliği içinde çalışmalarını,

d) Özürlülerin sorunlarına kalıcı çözümler üretilmesini,
Göz önünde bulundurur.”

Madde üzerinde söz alan olmamış, ancak DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk'ün maddenin (a) bendinde yer alan *“Tüm özür grupları”* ifadesi Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Nevzat Köse'nin de kabul etmesiyle *“Tüm özürlü grupları”* olarak değiştirilmiştir. Madde bu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından süreyi ortaya koyan 4. maddeye geçilmiştir. 4. madde **“Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, Kanunun yayımı tarihinden itibaren 6 ay süre için geçerlidir. Bakanlar Kurulu bu süre içinde birden çok kanun hükmünde kararname çıkarabilir”** şeklinde düzenlenmiştir. Bu madde de üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaksızın oylanmış ve kabul

edilmiştir. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 5. madde ile **“ Bu Kanun Hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** ifadelerinden oluşan 6. madde de ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir.

Maddelerin kabul edilmesinden sonra tasarının tümü Genel Kurulda kupalar dolaştırılmak suretiyle açık olarak oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁴⁰

23- GÜMRÜK GİRİŞ TARİFE CETVELİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4217 Sayılı)

“Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu raporu’nun görüşmelerine 3 Aralık 1996 tarihindeki 2. Yasama Yılı’nın, 25. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki müzakerelerde Oturum Başkanlığını Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi ve tasarının tümü üzerinde söz talebinde bulunan milletvekili bulunmaması nedeniyle maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının 1. Maddesi şu şekilde düzenlenmiştir. **“14.5.1964 tarihli ve 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanuna ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde; “yasak” kaydı bulunan eşyalar için bu kayıt kaldırılmış ve bu eşyalar için gümrük vergileri ekli I sayılı listede gösterilen nispetlerde tespit edilmiş, 2710.00.81–98 gümrük tarife alt pozisyon numaralarında yer alan eşyaların maktu olan gümrük vergileri nispî hale dönüştürülerek ekli II sayılı listede gösterilen nispetlerde belirlenmiş ve ekli III sayılı listede yer alan eşyaların kanunî gümrük vergi nispetleri de hizalarında gösterilen yeni seviyelerine yükseltilmiştir.”**

Madde üzerinde konuşma yapan olmadığı gibi, herhangi bir değişiklik önergesi de verilmemiştir. Okunduğu oylanana madde, kabul edilmiştir.

“Bu Kanun, 1.1.1996 tarihinden geçerli olmak üzere, yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. madde de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiş ve ardından tasarının tümü oylanmıştır. Kupa dolaştırmak suretiyle yapılan oylamada 182 Milletvekili kabul oyu kullanırken 4 oy da mükerrer sayılmıştır. Böylece kabul edilen tasarı yasalaşmıştır.¹⁴¹

¹⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 14. Cilt, 2. Yasama Yılı, 25. Birleşim, s. 532–550; 576–582

¹⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 14. cilt, 2. Yasama Yılı, 25. Birleşim, s. 549–551; 583–588

24- 3065 SAYILI KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNUNUN 41 İNCİ MADDESİNİN 1 VE 4 ÜNCÜ FIKRALARININ DEĞİŞTİRİLMESİ İLE 60 INCI MADDESİNE BİR FIKRA EKLENMESİNE DAİR KANUN (4225 SAYILI)

“3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 41 inci Maddesinin 1 ve 4 üncü Fıkralarının Değiştirilmesi ile 60 ıncı Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 2. Yasama Yılıının 43. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 8 Ocak 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır.

Tasarının tümü üzerindeki ilk konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel yapmıştır. Tasarıyla iki grup düzenleme yapıldığını söyleyen Zekeriya Temizel, bu iki grup düzenlemenin ilkinin Türk vergi sisteminde beyana dayanan vergilerle ilgili olarak, beyanname verme sürelerinin öne alınmaya çalışılması; ikincisinin ek verginin bandrol usulüyle önceden tahsiline olanak sağlanmak istenmesi olduğunu ifade etmiştir. Makiye kökenli bir parlamenter olan Temizel, Katma Değer Vergisi hakkında teknik açıklamalar yaptığı konuşmasında, bandrol konusuna değinerek, bunların taklit edilemeyecek şekilde, kaliteli olarak bastırılması gerektiğini, aksi durumda bandrol sahtekârlığının olabileceği konusunda uyarmıştır.

Zekeriya Temizel, ek verginin yüzde 75’inin Tekel tarafından ödendiği, bu kurumun normal ödemesi gereken vergi borçları nedeniyle devlete 60 trilyon lira borcunun bulunduğunu ortaya koymuş ve Hazineden alacaklı durumda olan Tekel’in bu durumdan kurtulmasının gerekli olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Beyanname verme sürelerinin öne alınmasıyla ilgili yapılan düzenlemeyle ilgili görüşlerini de açıklayan Temizel, ekonomik istikrar politikalarının etkili bir unsuru olan kamu finansman dengesinin sağlanmasında, vergi gelirlerinin bir an önce Hazineye intikal etmesi büyük önem taşıdığını, bunun için de beyan ve ödeme süreleri öne çekildiğinin gerekçe olarak gösterildiğini dile getirmiştir. Zekeriya Temizel, belirttiği gerekçede hem tutarsızlık hem de çok önemli bir mantık hatası olduğunu ileri sürerek, bu görüşünü şu cümlelerle açıklamıştır: *“Kamu finansman dengesinin sağlanmasında, vergi gelirlerinin bir an önce Hazineye intikal etmesi büyük önem taşımaz; büyük önem taşıyan konu, vergi gelirlerinin, yasalarda yazılmış olan vadelerinde Hazineye intikal etmesidir. Kamu finansman dengesi, vergi gelirleri vadesinde tahsil edilecekmiş gibi kurulur. Mantık yanlış olunca, elbette ki çıkarılan sonuç da yanlış olmaktadır. Zannedilmektedir ki, vadeler 5-10 gün öne alınınca, kamu*

finansman dengesi her ödeme döneminde 5-10 gün önce kurulacak ve devlet de 5-10 günlük vade ve faiz farkından kurtulacak. Bu değerlendirme bir defalık için doğrudur. Birinci ayda, doğru, 5 gün veya 10 gün daha önceden tahsilat yapılır ve bu süre içerisinde de devlet faiz gideri ödemez. Yalnız, değerli arkadaşlar, beyannameler bir defa 5 veya 10 gün öne alındığı takdirde, ondan sonraki dönem yine 1 aylıktır. Dolayısıyla, kamu finansman dengesi yine 1 aylık olarak kurulacaktır; bundan sonra da 1 aylık devam ettiği için, herhangi bir şekilde faiz dengesine etkisi olmayacaktır.”

Vergi yükümlülerinin ödemelerini bir defalık öne almak için yapılan bu düzenlemenin, bir defaya mahsus olmak üzere beş veya on günlük faiz ödemesinin dışında, Hazineye hiçbir şey kazandıramayacağını da iddia eden Temizel, bununla birlikte düzenlemenin vergi mükellefine çok büyük yükler getirdiğini de sözlerine eklemiştir. DSP sözcüsü Temizel, vergi mükelleflerinin, faturalarını kestikleri gün, hem malın bedelini hem de Katma Değer Vergisini peşin olarak tahsil edemediklerini, faturayı kesip de, günlerce tahsilât yapamayan vergi mükelleflerinin olduğunu belirterek, dürüst mükellefin bankalardan kredi çekerek vergisini ödeme yoluna gittiğini ifade etmiştir.

Zekeriya Temizel konuşmasını şu teknik açıklamalarla devam ettirmiştir: *“Bugün, bir vergi mükellefi, mart ayında Gelir Vergisi beyannamesini verir; arkasından, mart, haziran ve eylül aylarında, gider, bunlarla ilgili taksitlerini öder; her ayın 20'sinde, gider, geçici vergisini yatırır; yine, her ayın 20'sinde muhtasar beyannamesini verir; yine, her ayın 25'inde Katma Değer Vergisi beyannamesini verir; yine, her ayın 20'sinde Damga Vergisi beyannamesini verir; her ayın 15'inde Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi beyannamesini verir; yani, kısacası, her ay 1 milyon 685 bin Katma Değer Vergisi mükellefi; yine, her ay 1 milyon 483 bin muhtasar beyanname mükellefi; 13 bin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi mükellefi, 59 bin Damga Vergisi mükellefi, vergi dairelerine taşınıp bu yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışır.”*

Vergi işlemlerinin karmaşıklığından şikayet eden Temizel, bu durumda, değişik zamanlarda, 40 bin dolayında serbest muhasebeci ve malî müşavirler tarafından vergi dairelerine 37 milyon beyanname verildiğini, belirli zamanlardaki Katma Değer Vergisi indirimlerinin, ancak fatura ve belgelerin defterlere kaydı durumunda uygulanabileceğini, dolayısıyla da, serbest muhasebeci ve malî müşavirlerin, bu kayıtları, zamanında, günü gününe tutmasında, beyanname dönemlerine sığdırmasında büyük bir zorunluluk bulunduğunu konuşmasında ortaya koymuştur. Aynı konuşmacı Vergi Usul Kanunundan örnek vererek, bu Kanunun 231. maddesinde, fatura düzenleme süresinin 10 gün olduğunu, 219. maddesinde ise faturaların 10 günde defterlere kaydı hükmünün bulunduğunu hatırlatmış ve sadece Katma Değer Vergisi açısından ele alınsa bile, faturayı ayın sonunda kesen bir muhasebecinin veya mükellefin, 10 gün içerisinde faturasını kesmesi, 10 gün içerisinde defterlere işlemesiyle ayın 20'sine gelineceğini ortaya koymuştur. Beyanname verme

süresini 5 gün öne alınması durumunda Vergi Usul Kanunuyla mükelleflere tanınan hakların ortadan kalkacağını mükelleflerin cezalı duruma düşebileceğini öne sürmüştür.

Zekeriya Temizel konuşmasının sonunda Demokratik Sol Parti olarak sessiz çoğunluğun, dürüst vergi mükellefinin sabrının fazla zorlamamasını; dürüst vergi yükümlüsüne daha fazla yükümlülük getirmek ve kaçakçıya af getirmek bir uygulama içine girilmemesini önermiştir.

DSP Grubu adına yapılan konuşmadan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ali Topuz söz almıştır. Tasarı hakkında bilgi vererek söz başlayan Ali Topuz, gerekçe ile ilgili olarak Zekeriya Temizel'in getirdiği eleştirilere katıldığını söylemiş ve sürenin beş gün öne çekilmesinin dengeleri kurma açısından hiçbir önem taşımadığını ileri sürmüştür. Bir istikrar politikasının gerekliliğinden bahseden Topuz, işin ciddiyetten uzak olduğunu belirtmiş ve beyanname verme süresinin on gün öne çekilmek istendiğini, Komisyondaki müzakereler sırasında, bunun yarattığı sıkıntının fark edilerek beş gün öne çekilmesinin kararlaştırıldığını ifade etmiştir.

Ali Topuz, bu öne çekmenin somut faydasının ne olduğunu Maliye Bakanı'na sorarak devam ettirdiği konuşmasında, Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *Katma Değer Vergisiyle ilgili olarak verilen beyannamelerin nasıl bir süreç geçirdiğini ve kimlerin bu işle uğraştığını kısaca gözümüzün önüne getirirsek, şunları görüyoruz: Bu işle ilgili olan vergi mükellefleri var; o vergi mükelleflerinin, bu işleri yapan, meslek mensubu teknik elemanları, muhasebecileri, malî müşavirleri, danışmanları var ve bir de, bu mesele, Hazineyi ilgilendiriyor. Vergi Usul Kanununda, fatura kesme süresi on gün olarak belirlendiğine göre, işlemlerle ilgili bir on günlük süre daha olduğuna göre, siz, onlarda bu süreleri aşağı çekmediğiniz; yani, Vergi Usul Kanunundaki bu süreleri -on günü beş güne, öteki on günü beş güne- indirecek bir tedbir almadığınız takdirde, o zaman, bir kanunla verdiğiniz bir hakkı, bir başka kanunla ondan almak suretiyle, farklı ve hukukî bakımdan çapraşık bir durum yaratıyorsunuz.*

Mükellefin, muhasebecinin ve bu işin tekniğini bilenlerin söz konusu tasarıya karşı çıktığını, bunu da parti genel merkezlerine gönderdikleri fakslarla ifade ettiklerini belirten Topuz, Refah Partisi'nin seçmene vermiş olduğu sözü tutmadığını iddia etmiştir. Ali Topuz, Katma Değer Vergisinin ve muhtasar beyannamesinin gereksiz bürokratik işlemlere neden olduğunu belirterek, CHP olarak, Katma Değer Vergisi beyannamesi ile muhtasar beyanname bir arada verilmesinden yana olduklarını açıklamış ve böylece hem mükellefin hem muhasebe elemanlarının hem de maliyecilerin işinin kolaylaşacağını öne sürmüştür. CHP sözcüsü konuşmasını Türkiye'nin orta vadeli bir ekonomik istikrar programına şiddetle ihtiyacı olduğuna işaret etmiş ve Hükümetin öncelikle kayıt dışı ekonominin üzerine gitmesi gerektiğini söylemiştir. Bu arada da tasarının 1. maddesinin mutlaka geri çekilmesi gerektiğini 2. bazı mahzurları olmasına rağmen kabul edilebileceğini sözlerine eklemiştir.

Ali Topuz'un kürsüden inmesinden sonra, Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Refik Aras konuşma yapmıştır. Tasarı hakkında açıklamalar yapan Aras, Devletin, Katma Değer Vergisinden 1993 yılında 82 trilyon, 1994'te 185 trilyon, 1995'te 372 trilyon, 1996'da da 438 trilyonluk -1996 yılı Ağustosuna itibariyle- bir gelir sağladığını ifade etmiş ve tasarıyla, yıllık KDV gelirlerinin bir aylık tutarlarının ödeme süresinin, sadece, beş gün öne çekilmesinin amaçlandığını dile getirmiştir. Refik Aras, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yapılan tartışmalardan söz ederek, verginin beş ya da on gün öne alınmasının bir hükümetin uğraşacağı işler olmadığını savunmuştur.

Aras, Tasarının yasalaşması durumunda ortaya çıkacak durumu şu ifadelerle Genel Kurul'a aktarmıştır: *"Biliyorsunuz, mükelleflerin muhasebe ve kayıtlarını düzenlemeleri için, Vergi Usul Yasasına göre on günlük bir süre var; bu yasaı katletmiş oluyorsunuz. Yani, on gün öne alınca, vatandaş, falanca ayın 31'inde kestiği faturanın, on gün sonra, muhtasarla ilgili beyannamesini vermek zorunda. Vergi Usul Kanunu diyor ki, 10 gün sana kayıt nizamı tanıdım. Yani, böyle, düğmeye basmış gibi... Pratiği düşünelim lütfen; mümkün olmayan bir olay.*

Ayrıca, böyle bir zorlama, zaten yeterinden fazla var olan kayıtdışı kayma eğilimini çoğaltacaktır. Değerli arkadaşlar, çok kısa aralarla vergi ödeme zorunda kalan mükelleflerin vergi ödeme takvim alışkanlıkları bozulacak ve finansman sorunuyla karşılaşacaklardır; alışılmış ve yerleşmiş bir düzen bozulmuş olacak, serbest piyasa düzeni etkilenecektir."

Kendisine Konya Ticaret Odası'ndan gelen *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonunun vergi ödeme süresini öne çeken yasa tasarısını kabul ederek, Genel Kurulda görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sevkettiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Tasarıda, KDV beyannamelerinin verilmesi, her ayın 25'inden 20'sine, Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannamelerinin verilmesi ise, her ayın 20'sinden 10'una çekilmesi öngörülmektedir. Bu şekilde bir düzenlemenin, kamu maliyesi açısından hiçbir menfaat sağlayamayacağı açıktır. Üstelik, yerleşmiş bir sistemin yerinden oynatılmasına sebep olur ki, sonucunda, mükellefler açısından büyük bir kargaşa yaşanması kaçınılmazdır. Bu sebeple, kanun tasarısının, Genel Kurulda görüşülmesi esnasında, tasarının eski şekliyle kalması için gayretlerinizi bekler; saygılar sunarız"* şeklindeki faksı da okuyan Refik Aras, bandrol uygulamasının daha önce de denendiğini, ancak sonuç alınmadığını dile getirmiştir.

Aras konuşmasında bazı önerilerde de bulunmuştur. Örneğin Gelir ve Kurumlar Vergisi stopajlarının beyanname ve ödeme tarihlerinin bir defa olarak on gün öne çekilmesinin bir kez daha düşünülmesini istemiş ve yasanın her ay bile istemediği muhtasar beyannameyi, yılda dört defada verilmesini istediği beyannamenin beş gün, on gün öne çekilmesinin doğru olmadığını savunmuştur.

Hükümetin kaynak yaratmak için bu tür uygulamalara gittiğini de söyleyen Refik Aras, tüccarın ve esnafın vergi ödeme düzenlerinin bozulmaması

yolunda çağrı yapmış ve asıl olarak Maliyeye kaydını yaptırmamış olan yüz binlerce vergi kaçakçısının peşine düşülmesini önermiştir. Aras, tasarıda bulunan üç maddenin çıkarılması için önerge verdiklerini ve Maliyeye kayıtlı olan insanların tedirgin edilmemesi gerektiğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Refik Aras'ın konuşmasını tamamlamasından sonra Refah Partisi Grubu adına Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün söz almıştır. Konuşmasının başında tasarı hakkında bilgi veren İsmail Özgün, tasarının mükellef, muhasebeci ve mali müşavirlerden gelen istekler doğrultusunda hazırlandığını söyledikten sonra, Katma Değer Vergisiyle ilgili olarak muhalefet partileri adına konuşan milletvekillerinin görüşlerine katıldığını açıklamıştır. Bu nedenle de hem kendisinin hem de partisinin Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilen 1. maddenin çıkarılmasından yana olduğunu Katma Değer Vergisi Kanunundaki beyanname verme ve ödeme süresinin, eskiden olduğu gibi, her ayın 25'inde gerçekleşmesi gerektiğini dile getirmiştir. Stopajla ilgili olarak ise Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilen, her ayın 20'sinde beyannamesi verilip ödenen stopajın, yine her ayın 10'una alınması hususunda ise olumsuz bir tepki almadıklarını da sözlerine eklemiştir.

Ek vergi ile ilgili olarak da görüşlerini açıklayan Özgün, bandrol uygulamasının, bir taraftan ek verginin düzenli şekilde tahsilini ve bir an önce Hazineye intikalini sağlayacağını, diğer taraftan da ek vergi kaçacağını önleyeceğini savunmuştur.

İsmail Özgün'ün konuşmasından sonra gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmıştır. Doğru Yol Partisi İzmir Milletvekili Hasan Denizkurdu, kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Vergi oranlarının indirilmesi ve verginin yaygınlaştırılması konusunda hemen hemen her partinin aynı görüşte olduğunu söyleyen Denizkurdu, tasarının bu haliyle yarar sağlamayacağını da ifade ettikten sonra bandrolle ilgili konunun, tek el ürünlerinden tahsil edilen bir konu olduğu için, ne getirip ne götüreceği konusunda pek tartışmaya girmek istemediğini ve şahıs olarak, kanun tasarısının 1. maddesine karşı olduğunu ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Hasan Denizkurdu'nun konuşmasından sonra, kişisel görüşlerini açıklayan bir diğer milletvekili Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz olmuştur. Siyasal partilerin farklı görüşte olmalarının doğal olduğunu söyleyen Salih Kapusuz, Hazinesin ekonomik açıdan çıkış ararken, kesinlikle hiçbir kesimi mağdur etme gibi bir amacının olmadığını ifade ettikten sonra küresel düzeyde bir açıklama yapmak istediğini belirtmiştir. Kapusuz bu konuda; *“Ortalama olarak bir yılda 1,2 katrilyon liralık KDV toplanıyor; yuvarlak bir rakam. Şimdi, bu tasarı gelirken, normalinde on gün önce ödenecekmiş gibi bir hazırlık yapıldı. Şayet on gün olursa, bir yılda yüzyirmi gün eder. Komisyondaki arkadaşlarımız bu on günlük süreyi çok uzun buldukları için, süreyi beş güne düşürmek talebini Hükümete de kabul ettirmişler, beş güne düştü. Dolayısıyla, bu da, yılda altmış gün eder.*

Değerli arkadaşlar, ödemek durumunda olduğunuz katrilyonlarca liralık faiz yükünde birazcık katkı temini noktai nazarından olaya bakarsanız, asgarî beş gün öne alınmasıyla, Hazinesin rahatlatılacağı rakam 150 ilâ 200 trilyon arasındadır. Bunu, global seviyede bir rakam olarak söylüyorum; hesaplanmış, kesin rakam olarak söylemiyorum. Dolayısıyla, sırf faiz ödemelerinde -ki, gelir olarak söylemiyorum, dikkat edin- ne kadar faiz ödendiğini de düşünecek olursanız, bu rakamların doğruluğunu kabul edersiniz. Buna rağmen, buradaki Komisyon üyesi arkadaşlarımızın ve özellikle siyasî partilerimizin yaklaşımlarını da göz önünde tutarak, 1 inci maddenin tasaridan çıkarılması konusunda bir mutabakat temin ettik.

Dolayısıyla, arkadaşlarımızın, burada, çıkıp da, bunu başka mecralara çekmek gibi bir anlayışta olmamaları doğaldır; böyle yapmaları lazım.

Bu konuda, söylemek istediğim son söz şu: Hükümetin, dönem itibariyle büyük bir sıkıntıya girildiği kabul edilen bir dönemde, böyle bir arayış içerisinde olması kadar tabii olan bir şey yok; bu, memleketin de faydasıdır. Hükümetin bu kararı, normal bir karardır, uygun bir karardır; fakat, genel manadaki yaklaşım böyle tasvip gördüğü için biz de buna katkı sağlayacağımızı ifade ettik, bir önerge verdik -belki, bu doğrultuda verilmiş diğer önergeler de söz konusudur- bu önerge doğrultusunda, bu 1 inci maddeyi tasaridan çıkaracağız” şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

Salih Kapusuz’un konuşmasından sonra yapılan, maddelere geçilmesiyle ilgili oylamada karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime kısa bir süre ara verilmiştir.

Uluç Gürkan’ın başkanlığını yaptığı, Ünal Yaşar ile Kadir Bozkurt’un da katip üye olarak görev aldıkları ikinci oturumda maddelere geçilmesi bir kez daha oylanmış ve karar yetersayısının olduğunun da anlaşıldığı oylama sonucunda tasarının maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

“3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 41 inci maddesinin 1 ve 4 üncü fıkralarında yer alan “... 25 inci günü...” ibareleri “... 20 nci günü...” olarak değiştirilmiştir” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk sözü Anavatan Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir almıştır.

1. maddenin yanlışlığı üzerinde Meclis’te bir fikir birliğinin ve uzlaşmanın bulunduğunu söyleyen Biltekin Özdemir, Hükümetin bilgisi dışındaki işlere giriştiğinde Maliye’nin zor durumda kaldığına dikkat çekmiş ve Maliye Bakanlığı’nın, Bakanlığını geçmişine yaraşır, kapsamlı ve güçlü düzenlemeler getirmesi için fırsat verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Katma Değer Vergisi beyannamelerinin verilme zamanının ayın 20’sinden önceye çekilmesini anlamsız bulan konuşmacı, bu düzenlemenin mutlak surette geri alınması gerektiğini iddia etmiştir. Muhtasar beyannamenin verilme zamanının da ayın 20’sinden 10’una çekilmesi yanlış olduğunu savunan Özdemir, Anavatan Partisi olarak, amaçlarının Plan ve Bütçe Komisyonunun ve Hükümetin başarısız olmasını sağlamak değil, daha iyi düzenlemenin çıkarılması olduğunu ifade etmiştir.

Biltekin Özdemir'in konuşmasının ardından, Demokratik Sol Parti adına İstanbul Milletvekili Osman Kılıç söz almıştır. Tasarı ile ilgili olarak hemen herkesin olumsuz kanaate sahip olduğunu söyleyen DSP sözcüsü, mesleki kuruluşların karşı çıktığı bu tasarıda yer alan, KDV beyannamelerinin ertesi ayın 20'sine yetiştirilmesinin ve verginin ödenmesinin imkansız olduğunu öne sürmüştür. Her ayın 20'sine sağlıklı beyanname verilmesinin zorluğuna da değinen Osman Kılıç, konuşmasında Vergi Usul Kanununa da değinmiş ve şu açıklamaları yapmıştır: *“Vergi Usul Kanununun 231 inci maddesine göre fatura düzenlemeyle ilgili on günlük, yine Vergi Usul Kanununun 219 uncu maddesine göre işlemlerin resmî defterlere işlenmesiyle ilgili on günlük süreler dikkate alınarak bakıldığında, ayın 20'sine beyanname yetiştirilmesi son derece zordur. Zaten, mevcut vadelerde vergilerini toparlayıp ödeyebilmek için büyük sıkıntılar çeken, zorluklar içinde olan ve çoğu zaman sattığı malın bedelini dahi tahsil edemeyen mükellefler, sattıkları malın KDV'sini kendileri ödemek durumunda kalmaktadır. İşin içinde, uygulamaların içinde olanlar iyi bilirler, mükelleflerimiz, hele küçük esnaf, sanatkâr, orta ölçekli işletmecilerimiz, günübirlik yaşamakta, çoğu kez devlete vergilerini zamanında ödeyebilmek için kredi kullanmakta, borç harç ipin ucunu bir araya getirebilmektedir. Tasarıdaki düzenleme gerçekleşirse, bu kesimlerin tüm finansman programları, iş programları altüst olacaktır. Özellikle, bu düzenlemeden bağlı ve serbest meslek muhasebe mensupları çok olumsuz etkilenecektir; zamanında, sağlıklı bir şekilde beyannamelerini yetiştirememekten dolayı cezaî müeyyidelere muhatap olabilecekler ve mükellefle vergi dairesi arasındaki alanda her türlü sorunu onlar yüklenecektir.”*

Kılıç, Hükümetin, mükelleflerin, vergi karşılıklarını vadelerinden çok önce tahsil edip aktifinde bulundurmakta ve kullanmakta olduğu zannından yola çıktığını söyleyerek, bir başka etkenin de denk bütçe yapma ideali olduğunu belirtmiştir. Bunun için öncelikle bütçe disiplininin sağlanmasının şart olduğunu iddia eden Osman Kılıç, 1997 yılı bütçesine de değinmiş ve bütçe açığını kâğıt üzerinde göstermemek için, yeni kaynaklar icat edilmeye, yeni kavramlar yaratılmaya çalışıldığını ileri sürmüştür. Kılıç tasarının tek başına kaynak yaratıcı özelliğinin olmadığını, aslında Hükümetin de, kaynağa da ihtiyacının bulunmadığını dile getirdiği konuşmasında, verginin, vadesinden olabildiğince erken ödenmesinin, kamu finansmanı için küçük bir fayda sağlayabileceğini, oysa doğrusunun vatandaşın gönüllü katılımının sağlanması olduğunu da ifade etmiştir.

Hükümetin halka ve kendine güvensizliğin bir örneği olarak erken ödemeye, indirim yoluna da gittiğini dile getiren DSP sözcüsü Osman Kılıç, sözlerine; *“Bunu da layıkıyla yapmamıştır. Piyasa şartlarının çok altında indirim oranları belirleyerek, çıkardığı yasanın işlevini engellemektedir. Oysa, bu indirim uygulaması olumlu bir fonksiyon icra edebilir ve rantiyeden*

mükelleflere kaynak transferi sağlamada bir ölçüde rol oynayabilirdi. Şöyle ki: Hükümet, kamu finansmanı için, borçlanma yoluyla rantiyelere kamu kaynağını faiz olarak vermektedir. Burada uyguladığı faiz oranını erken ödeme indirimine de uygularsa, rantiyeye faiz olarak akıtacağı belli bir kamu kaynağını, mükellefe indirim olarak transfer etmiş olacaktır. Piyasa oyununun kuralı budur. Aksi halde, bu indirim yasası, şu anda olduğu gibi, işlemeyecektir. Hükümet bu yolu deneyeceği yerde, bu alanda yaptıklarının üstüne tüy dikercesine, âdeta yaptıklarını tekzip edercesine, cebrî yolla, vatandaşların vergilerini beş on gün önce ve zorla tahsil etme yoluna gitmektedir; hem de ilgili çevrelerin ve muhalefetin karşı çıkmasına rağmen... Hükümete önerimiz, toplumsal uzlaşma ve barış için, diyalogla sorunları aşma yollarını denemesidir” şeklindeki ifadelerle devam etmiştir.

Osman Kılıç konuşmasının sonlarında, getirilen düzenlemeyle sağlanan kamu yararının kamuyu oluşturan kesimlere getirdiği külfetle kıyaslandığında çok hafif kalacağını, atılan taşın ürkütülen kurbağaya değmeyeceğini belirtmiştir. Kılıç, tasarının Hükümet tarafından çekilmesini isteyerek sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmadan sonra Maliye Bakanı Abdülatif Şener açıklamalar yapmak amacıyla kürsüye çıkmıştır. Katma Değer Vergisi beyanname verme ve ödeme süresinin beş gün, muhtasar beyan ve ödeme süresinin de on gün erkene alınması konusundaki eleştirilere cevap veren Maliye Bakanı, kamunun nakit sıkıntısına düşmesi halinde yüzde 140'lara varan faiz ödemeleriyle borçlandığını, bu borçların da, bütçeye, büyük bir faiz ödeme yükü getirdiğini ortaya koymuş ve Hükümetin denk bütçe yapma, kamu dengelerini yeniden kurma ve faiz yükünü bütçe üzerinde azaltma niyetinde ve düşüncesinde olduğunu açıklamıştır. Kamu gelirlerinin erken tahsil edilmesinin amaçlandığını ifade eden Şener, uzun araştırmalar sonucunda, Katma Değer Vergisini ödeme zamanını on gün erkene çekmeyi düşünmelerine karşın, Komisyonca Biltekin Özdemir'in uyarısıyla beş gün öne çekildiğini söylemiştir. Muhtasarın ise yine yapılan araştırmalar sonucunda on gün öne çekildiğini de sözlerine eklemiştir.

Maliye Bakanı Abdülatif Şener, evraklar ve belgelerin yetişmesi konusunda endişe duyulduğunu da belirterek, bu konuda; *“Buradaki, aslında, nakdin erken akması açısından faydalı bir düzenlemedir; bu kadar fazla tepki göstermeye gerek yoktur; ama, bununla birlikte, Genel Kurulda, değerli muhalefet milletvekillerimizin de görüşlerine uygun olarak, bunu on gün veya beş gün gibi erkene çekmenin de, çok büyük bir getirisi değil, aslında makul bir getirisi olduğunu bilen birisi olarak, ben, Hükümetim adına, bu eski beyan ve ödeme sürelerinin korunabileceği şeklindeki görüşlerimi beyan ediyor; hepinize saygılar sunuyorum”* ifadelerine yer vermiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Maliye Bakanının açıklamaları sonrasında Doğru Yol Partisi İzmir Milletvekili Hasan Denizkurdu parti grubunun görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Diğer partilere katkıları için teşekkür eden Denizkurdu, kısa tuttuğu konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır: *“Şu an, ben, şunu ifade etmek istiyorum: Sanıyorum, milyonlarca mükellef -çünkü, ben gelmeden evvel, bana da büyük baskı oldu- bu yasa tasarısının çıkması halindeki sıkıntılardan, inanın, çok mustarip bizi izliyordur. Temelde, belki, Hükümetin kurulduğu gün, on günlük bir erken tahsil süresinin, yaklaşık 100 trilyon kadar eksik bir faiz ödemesi sonucuna müncer olacağı görüşüyle hazırlanmıştı bu tasarı; ama, biz, Doğru Yol Partisi Grubu olarak, bu tasarı Plan ve Bütçe Komisyonuna geldiği günden beri -kendi içimizde de görüştük, Grup olarak da görüştük; nitekim, Doğru Yol Partisi Grubu olarak da, biraz evvel, diğer parti gruplarıyla birlikte- Sayın Maliye Bakanına, bu tasarının bu hükmünün çıkması halinde sıkıntılar doğacağını ifade ettik ve Doğru Yol Partisi Grubu olarak da bu çaba içerisinde bulunduk; ama, açıkça ifade edeyim, bütün partiler aynı görüşte birleştik.”*

Hasan Denizkurdu’nun konuşmasından sonra, 1. madde ile ilgili olarak verilen önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. İktidara ve muhalefete mensup milletvekilleri tarafından verilen birbirine benzer üç önerge birleştirilmiş ve bu haliyle Genel Kurul’a okunmuştur. CHP İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve arkadaşlarının vermiş olduğu; *“3065 sayılı KDV Kanununun 41 inci Maddesinin 1 ve 4 üncü Fıkralarının Değiştirilmesi ile 60 ıncı Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair 130 sıra sayılı Kanun Tasarısının 1 inci maddesinin tasarı metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz”* şeklindeki birleştirilmiş önerge, oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarının 1. maddesi metinden çıkarılmıştır.

Daha sonra, **“3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 60 ıncı maddesine aşağıdaki 9 uncu fıkra eklenmiştir.**

‘9. Maliye Bakanlığı, topluca veya ayrı ayrı olmak üzere bu madde kapsamındaki mallara ait ek vergilerin tamamının veya bir kısmının bandrol usulü ile tahsiline ve bu uygulamanın usul ve esaslarını tespit etmeye yetkilidir’ ” şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. 2. madde 1. madde olarak görüşülmüştür.

İlk olarak Anavatan Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık söz almıştır. 1. maddeden sonra 3. maddenin de çekileceğini söyleyen Eyüp Aşık, böylece tasarının, sadece, Maliye Bakanlığına, bazı mallardan, bandrolle vergi toplanması şeklinde yetki veren bir şekle bürüneceğini ifade etmiş ve bunun da ne işe yarayacağını merak ettiğini açıklamıştır. Aşık, böyle bir tasarının halka müjde olarak sunulmasını da eleştirerek, 2. maddede yer alan bandrol uygulamasıyla da beklenen gelirin elde edilemeyeceğini iddia etmiştir. Tekel konusunda; *“Eğer, Tekelde bir para varsa, onu saklamak Tekel Genel Müdürünün haddine değil, onu zaten tutar alırsınız, onun için kanun çıkarmaya*

lüzum yok. Tekel, daha geçen seneki Gelir Vergisini, geçen seneki topladığı vergileri devlete yatıramamış. Ha, yatıramamasının haklı sebepleri de var. O günlerde, Tekelden sorumlu Sayın Bakan Nafiz Bey açıklamasını yaptı, ben de biliyorum, Tekel, tütün alımı yapmış, tütün alımı yaptığı için Maliyeden alacağı var. Maliye, o destekleme alımının parasını Tekele ödeyemiyor, Tekel de elindeki bu ek vergileri, Katma Değer Vergisinden topladığı paraları mecbur kalmış vermiş oraya. Şimdi, devlet Tekele “ver parayı” diyor. O da diyor ki “sen de desteklemeden olan zararımı ver.” Ama, elde para mara yok, Tekelde para olsa, zaten, telefon edersiniz Tekel Genel Müdürüne, ertesi gün gelir parayı yatırır. Geçen seneki borcunu yatıramayan Tekelden, şimdi, siz, burada, güya, bir kanun çıkaracaksınız, onu yatırmak mecburiyetine sokacaksınız” şeklindeki ifadeleri kullanan Eyüp Aşık, Tekel’in elindeki parayı zaten yatırmak zorunda olduğunu da hatırlatmıştır.

Aşık, bandrol uygulamasının bazı Avrupa ülkelerinde hâlâ olmadığını belirterek konuşmasının devamında bu konuda da şu sözleri sarf etmiştir: *“Bandrol uygulamasında şu mahzur çıkıyor: Sigara üreten bir fabrikaya, Tekele veya diyelim ki, Philip Morris’e, -Marlboro’ya- siz önceden diyorsunuz ki, bana kırk gün sonra beyannameyle vereceğin vergi yerine, peşin olarak benden bandrol al, benden aldığın bandrolü sigaraya yapıştır, ben hesabımı oradan bileyim. Yani, burada, gerekçede açıklandığı gibi, hem kaçağı önlemiş olursunuz -kaçak olduğunu zannetmiyorum onlarda, bilgisayarla çalışan bir sistem- hem de paranızı istediğiniz zaman peşin alırsınız. Tabii, satmadığı bir maldan vergi almak mümkün değil, Anayasaya zaten aykırıdır bu. Sen, adama bandrol vereceksin “al bandrolü, yirmibeş gün sonra satacağın malın vergisini ver” diyeceksin... Adamın oraya yeni bir sermaye koyması lazım. O, ayrı bir mesele; teknik tarafı da mümkün olmuyor. Niçin olmuyor; bugün sigaralara yapıştırılan bir bandrol var. O bandrol, parasız bir şeydir. Yani, puldur, önemli bir masrafı yoktur. Dakikada bilmem kaç bin adet basan sigara fabrikası, o bandrolden yüzde 5 ilâ yüzde 10 civarında bir zayıatta bulunuyor; ama, parasız bir şey olduğu için önemli değil, zayıatı atıyorlar. Şimdi, siz bunlara tanesi 50 bin lira olan bir bandrol verdiğiniz zaman, adamın o makineleri durdurması lazım. Onun yerine, elle yapıştırılan gibi, her birini kontrol eden; yani, zayıat vermeyen bir makina icat etmesi lazım.”*

Bandrolün uygulandığı yerlerde, örneğin Hollanda’da, çok daha düşük devirli makinelerin kullanıldığına dikkat çeken konuşmacı, zayıatların da, yirmi gün sonra, bir beyannameyle bildirildiğine vurgu yapmıştır. Eyüp Aşık, Maliye Bakanlığının bandrol yapıştırmayı şart koşmasının sakıncalarını da anlatırken, birincisinin, Tekelin bunu ödeyecek parasının olmadığını; ikincisi olarak ise teknik açıdan uygulama imkânının bulunmadığını ortaya koymuştur. Tekel’in bandrolleri yapıştırılabilmesi için, bütün makinelerini değiştirmesi gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Üçüncü sakıncanın da, bu yolla zayıatın mutlaka olacağını ileri süren Aşık, bunun tespitin ve pulların parasının geri ödenmesinin mümkün olmadığını da iddia etmiştir.

Eyüp Aşık, tasarının tümünün geri çekilmesini önererek, konuşmasına son vermiş ve kürsüden inmiştir.

Ardından Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel söz almıştır, böyle bir madde yerine, çok daha az masraflı, hatta masrafsız olarak, aynı gelirin sağlanma olanağının olduğunu belirtmek için kürsüye çıktığını belirten Zekeriya Temizel, Maliye Bakanına ve özellikle vergi uygulayıcılarına yönelik birkaç öneride bulunmak istediğini açıklamıştır.

Temizel'in sözünü ettiği öneri içerikli ifadeleri şöyledir: *“Bildiyiniz gibi, tasarının 2 nci maddesiyle ‘Maliye Bakanlığı, topluca veya ayrı ayrı olmak üzere bu madde kapsamındaki mallara ait ek vergilerin tamamının veya bir kısmının bandrol usulü ile tahsiline ve bu uygulamanın usul ve esaslarını tespit etmeye yetkilidir’ şeklinde bir yetki isteniyor. Aynı maddenin, yani 60 ıncı maddenin üçüncü fıkrasında, ek vergiyle ilgili olarak tarh, tahakkuk ve ödemeye ilişkin diğer hususların, 3065 sayılı Yasanın diğer hükümlerine tabi olacağına dair bir hüküm var. Bu iki hüküm birbiriyle çelişkilidir. Yani, bir taraftan, bu verginin tarh ve tahsiliyle ilgili olarak genel hükümlere gidiyorsunuz, altına, sekizinci fıkradan sonra gelmek üzere, dokuzuncu fıkrayı koyuyorsunuz; diyorsunuz ki, ‘bandrolle ilgili olarak usul ve esas tespit edelim.’ Bu, olmaz. Onun yerine, aynı yasanın 46 ncı maddesinin son fıkrasında çok net bir yetki var, o da diyor ki ‘Maliye Bakanlığı, işlemlerin mahiyetini göz önünde tutarak, Katma Değer Vergisinin işlemiden önce ödenmiş olması şartını koymaya yetkilidir.’ Yani, Maliye Bakanlığı, isterse, ekvergiyi, işlem yapılmadan önce tahsil edebilir. Ekvergiyle Tekelden herhangi bir şey alamayacağımızı varsaymamız gerekiyor, bu bir gerçek. Hazinesin, destekleme alımları nedeniyle alacağını vermemesi halinde, 60 trilyon lira borcu olan Tekelden bir kuruş alamazsınız, istesiniz de alamazsınız. Geriye, özel sigara fabrikaları, bira fabrikaları gibi dört beş mükellef kalır. 46 ncı maddeye dayanılarak, bunların, bu ürünlerinin, işlemiden önce, yani, piyasaya çıkmasından önce, satışından önce, Maliye Bakanlığı olarak, Katma Değer Vergisini, daha doğrusu ekvergisini almaya ilişkin bir düzenleme yaparsanız, bu vergileri alırsınız.*

Hasan Denizkurdu'na da cevaben “aylar öncesinden bu bandrollerin bedelini bana ödeyin” diye bir yükümlülüğün getirilemeyeceğini, “iki ay önce öde”, “geçen sene ödediğin miktar kadar benden bandrol almak zorundasın” gibi bir yükümlülüklerin Anayasaya aykırı olacağını belirten Zekeriya Temizel, bandrol olayının, birtakım taklitlere ve sahtekârlıklara yol açacağını da bir kez daha dile getirmiştir.

Temizel, bandrol uygulamasının yeni makinelere ihtiyaç yaratacağını, bunun da devlet için yeni masraf olduğunu da sözlerine eklemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşma sonrasında herhangi bir değişiklik önergesi verilmemesi üzerine madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 98 inci maddesinin 1 ve 3 üncü fıkralarında yer alan “... 20 nci günü...” ibareleri “... 10 uncu günü...” olarak değiştirilmiştir” şeklindeki tasarının 3. maddesi 2. madde olarak okunmuş ve üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Madde üzerinde söz talebinde bulunan milletvekili olmamış, ancak iki değişiklik önergesi verilmiştir. Önergeler birleştirilmiştir. DSP İstanbul Milletvekili Hüsamettin Özkan ve arkadaşlarının imzasıyla verilen; *Görüşmekte olduğumuz; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısından; madde 2'nin tümüyle tasarıdan çıkarılmasını teklif ve arz ederiz”* ifadeleriyle düzenlenen önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece 2. madde de tasarıdan çıkarılmıştır.

Ardından 4. madde, 2. madde olarak ele alınmıştır. “5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesinin 8 inci fıkrasında yer alan “... yirminci günü...” ibaresi” ... onuncu günü...” olarak değiştirilmiştir” şeklindeki madde üzerinde de konuşma yapan milletvekili çıkmamıştır. Bununla birlikte yine verilen önergeler birleştirilmiş ve ANAP İstanbul Milletvekili Refik Aras ve arkadaşları tarafından verilen; **“Görüşmekte olduğumuz; 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunlarının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısından; madde 2'nin tümüyle çıkarılmasını teklif ve arz ederiz”** önerge oylanarak kabul edilmiştir.

Bu gelişmeden sonra birleşime yine ara verilmiş ve 10 dakika aradan sonra birleşime Üçüncü Oturumda çalışmalarına kalındığı yerden devam edilmiş ve “Bu Kanunun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri yayımlandığı ayın başından itibaren, 2 nci maddesi ise yayımı tarihinden yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde, 2. madde olarak okunmuştur. Tasarıda madde kalmadığı yolundaki sözler üzerine, RP Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilen *“Görüşülmekte olan 130 sıra sayılı kanun tasarısının 5 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. ‘Madde 2.- Bu Kanun hükümleri, 1.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer’ ”* şeklinde bir önerge verilmiştir. Bu önergenin kabul edilmesinden sonra madde de bu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından 6. madde, 3. madde olarak okunmuştur. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki madde oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının bazı maddelerinin çıkarılması nedeniyle, başlığının da değiştirilmesi zorunlu hale gelmiş ve tasarının adı **“3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 60 ıncı Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı”** olmuştur. Tasarının tümü bu yeni başlıkla oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁴²

¹⁴² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 18. Cilt, 2. Yasama Yılı, 43. Birleşim, s. 416-444

**25- TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN BAZI
MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4226
SAYILI)**

“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarihli ve 4159 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanı Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere, İkinci Yasama Yılı, 38. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Oturumun başkanlığını, Başkanvekili Yasin Hatiboğlu, kâtip üyeliklerini ise Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk sözü Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk almıştır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarih ve 4159 sayılı Kanun, Anayasanın 89 uncu maddesine göre, Cumhurbaşkanı bir daha görüşülmek üzere geri gönderildiği için, ikinci kez Meclis’in gündeminde yer aldığını söyleyen Hikmet Sami Türk, Kanunun konusunun, yazılı basındaki promosyon kampanyalarının sınırlanması ve getirilen hükümlere aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak idarî para cezaları ile diğer önlemlerin belirtilmesi olduğunu hatırlatmıştır.

Sözlerine oturum başkanının gürültü nedeniyle milletvekillerini uyarmasından sonra devam eden Türk, promosyon teriminin, satışların artırılması ve geliştirilmesi için kullanılan tekniklerin tümünü ifade eden bir terim olarak kullandığını dile getirmiş ve gazetelerin okuyucu sayısını ve satışlarını arttırmak için promosyon niteliğinde, kültürel ürünler sunduklarını, kupon biriktirmeyi özendirdiğini belirtmiştir. Türk, gazetelerin önceleri kitap ve ansiklopedi gibi çok değerli kültürel ürünler dağıttıklarını, sonraları ise bunlarla yetinmeyerek ev eşyası ve temizlik malzemesi vermeye başladıklarını ifade ederek, promosyonun bedelinin yüksek olması durumunda kupon biriktirme süresinin uzadığını, hatta, okuyuculardan “katılma payı” veya “katkı payı” adı altında ayrı, nakdî ödemeler istendiğini dile getirmiştir. Zaman zaman kalitesiz ürünlerin verilmesinden ve gazetelere gereksiz bağlı kalınmasından şikâyet eden Hikmet Sami Türk, gazeteyi sadece kuponu için alan okuyucu tipinin belirlediğini de sitemkâr bir ifadeyle dile getirmiştir. DSP sözcüsü Türk, gazete fiyatlarının promosyonlar nedeniyle çok yükseldiğini, diğer taraftan haksız rekabete yol açtığını iddia ettiği konuşmasında, hem Borçlar hem de Ticaret Kanununa aykırılığın doğduğunu öne sürmüş ve Rekabet Kurulunun en kısa zamanda kurulmasının gerektiğini de ifade etmiştir.

Basın kuruluşları arasında yapılan anlaşmaların uzun sürmediğine ve aldatılan insanların da çekingen tavırları nedeniyle şikâyet etmediklerine değinen Hikmet Sami Türk, Anayasanın 167. maddesine göre, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almanın; 172. maddeye göre ise tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirleri almanın, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik etmenin devletin görevi olduğunu da Meclis'in bilgisine sunmuştur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığının, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun verdiği yetkiye dayanarak, yazılı basın kuruluşları tarafından düzenlenen promosyon kampanyalarıyla ilgili iki tebliğ çıkardığına dikkat çekerek, bunların yetersiz olduğunu da öne sürmüştür. 31.7.1996 tarih ve 4159 sayılı Kanununun, Cumhurbaşkanlığı tarafından, Anayasanın 89. maddesi uyarınca, geri gönderildiğini; Kanunun 2. ve 3. maddelerinin, Anayasanın 9. ve 28. maddelerine aykırı olduğuna işaret edildiğini hatırlatmıştır. Türk, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun, Cumhurbaşkanının uyarısını dikkate almadan ve kanunda hiçbir değişiklik yapmadan, eskisini olduğu gibi kabul ettiğini, böylelikle de, ikinci kez geri göndermenin engellenmek istendiğini ortaya koymuştur.

Para cezalarının ağırlığına da işaret eden Hikmet Sami Türk, bu yolla siyasi yetkililerin istediği gazeteyi ezebileceğini iddia etmiş ve yüksek para cezalarının, Anayasanın 28. maddesiyle güvence altına alınan basın özgürlüğünü tehdit eder boyutlara ulaşacağını belirtmiştir.

Türk, kanunun diğer hatalı ve eksik yönlerini ise şu şekilde sıralamıştır: *“1. Kanunun 1 inci maddesiyle getirilen düzenleme, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 11 inci maddesine eklenmektedir. Oysa, o madde, ortak nokta olarak “Sürekli Yayınlar” başlığını taşımakla birlikte, abonelik sözleşmesiyle ilgilidir. Yasa tekniği bakımından, getirilen düzenlemenin, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna (11/a) biçiminde yeni bir madde olarak eklenmesi ya da 11 inci maddenin (a) ve (b) gibi iki bende ayrılması daha uygun olurdu.*

2. Bu düzenlemede, promosyon olarak dağıtılabilecek kültürel ürünler arasında ansiklopediye de yer veren bir sıralamadan sonra, ürün değeri ve kampanya süresiyle ilgili bir sınırlama getirilmektedir. Özellikle süre itibarıyla konulan 60 günlük sınırlama, değerli eserlerin dağıtılması için yeterli değildir. 60 günlük süre içerisinde, hangi ansiklopediyi dağıtabilirsiniz?

3. Kanunda, promosyon kampanyası çerçevesindeki taahhütlerin yerine getirilmesini güvence altına almaya yönelik hiçbir hüküm yoktur. Oysa, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca çıkarılan her iki tebliğde, bu konu, kefaletname ya da banka teminat mektubu temelinde düzenlenmiş bulunmaktaydı. Bu önemli eksiklik de, yeni kanunun amacının, tüketiciyi korumaktan çok, yazılı basını cezalandırmak olduğunu göstermektedir.

4. Kanunda, halen devam eden kampanyalarla ilgili bir geçiş dönemi hükmüne, bir geçici maddeye yer verilmemiştir. Bu eksiklik de, halen, bu kampanyaları yürüten yazılı basın kuruluşları ile üretici işletmeler ve okuyucular arasındaki ilişkilerde çeşitli sıkıntılar yaratabilecek bir durumdur.”

Kanunun daha sağlıklı olarak çıkarılması için yukarıdaki dört konuyla ilgili değişiklik önermeleri vereceklerini söyleyen Türk, “İktidar partilerinin, bu önergelerimizi desteklemelerini, basını cezalandırmaya yönelik, hukuka ve Anayasaya aykırı tutumlarında ısrar etmemelerini, yanlışlarını düzeltmek ve eksiklerini tamamlamak erdemini göstermelerini bekliyoruz” diyerek sözlerini tamamlamıştır.

DSP adına konuşma yapan Hikmet Sami Türk’ten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş söz almıştır. Konuşmasının hemen başında Cumhurbaşkanının veto gerekçesini de dikkate almadan, Kanunun yeniden Meclis gündemine getirilmesinden dolayı Hükümeti suçlayan Yılmaz Ateş, aslında promosyona çekidüzen vermek amacıyla, bu yılın ocak ayında bir düzenleme getirildiğini, ancak Hükümetin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna göre kurulması gereken tüketici mahkemelerini kurmadığını iddia etmiştir. Yine Sanayi ve Ticaret Bakanını, padişahı dahi görülmeyen yetkilerle donatıldığına da dikkat çekerek, Bakanın, hem savcı hem yargıç hem tetikçi hem de infazcı yapan bir yasal düzenleme yapıldığını ileri sürmüştür.

Cumhurbaşkanının, yeni kanunla, cezaların büyük oranda artırılmasını ve âdeta, yargısız infaz yoluna gidilmesini, önce, her sayı için 1 milyar lira para cezası uygulanmasının ve daha sonra mahkemeye başvurulmasının, kanunun aynı amaca yönelik maddeleri arasında çelişki oluşturmasını veto için gerekçe olarak gösterdiğini de hatırlatan Ateş, tüketici mahkemeleri varken, fahiş bir cezanın uygulanmasının bağımsız mahkemelere bırakılmasının, basın için siyasî bir baskı oluşturacağını ifade etmiştir. Diğer taraftan önce basın yasası olarak hazırlandığını, tepkiler üzerine adının değiştirildiğini de öne sürmüştür.

TBMM’nin çok daha önemli ve ülke için hayati sorunları varken, bu tür yasa tasarılarıyla uğraşmasını zaman kaybı olarak gören Ateş, promosyonla günlük tirajın 2 milyondan, 5 milyona ulaştığını, iktidarın, promosyonu yeniden ele almasının gerçek amacının, basını kuşatmak ve susturmak olduğunu bir kez daha iddia etmiştir. Yılmaz Ateş, Başbakanın; “Şimdi, bakın, takip edin, o gazeteler üç gün sonra bizi nasıl methetmeye başlayacaklar; göreceksiniz. Takip edin hele, bir methetmesinler de göreyim. ‘Ödeyin şu bankalara borçlarınızı’ dediğimiz zaman ne olacak halleri. Türkiye’de öyle bir basın durumu var ki, efendim, isterseniz yargı var, üç senede yargıdan bir sonuç aldığınız yok; neye yarar o yargı, neye yarar. Onun için, hep beraber, ‘basın davaları bir ayda sonuçlanacak’ diye kanuna bir madde koyacağız” şeklindeki sözlerle basını tehdit ettiğini de savunmuştur.

Bu arada pek çok muhalif milletvekili gibi sözü Susurluk Olayına da getiren Ateş, Hükümetin hiçbir yolsuzluğun üzerine gitmediğini de dile getirmiştir. Bu arada RP Kocaeli Milletvekili Osman Pepe'nin İSKİ hatırlatması üzerine, bu konuda partisinin aklandığını belirtmiştir.

Yılmaz Ateş, genel olarak Refah Partisi'ne dönük sert ifadeler kullanması, Genel Kurulda ortamın gerilmesine neden olmuş ve başta İstanbul Milletvekili Ali Oğuz olmak üzere karşılıklı laf atmalar yaşanmıştır. Oturum Başkanının müdahalesiyle konuşmasına devam eden Ateş, konuşmasını aynı üslupla sürdürerek, RP'nin, Tansu Çiller'in Yüce Divan'a gönderilmesi konusunda da daha önce aldığı karardan döndüğünü iddia etmiştir.

CHP sözcüsü Yılmaz Ateş, tasarıdan çok, ülkenin genel durumunu kendi açısından değerlendirdiği konuşmasında, YÖK'e yapılan baskılardan bahsetmiş ve sık sık laiklik vurgusu yapmış, Hükümetin Refah Partisi kanadına Atatürkçülük konusunda sert eleştiriler yöneltmiştir. Bu arada aynı konuşmacının, hem Refah Partisi'ni hem de Doğru Yol Partisi'ni seçim öncesindeki vaatlerini yerine getirmemekle suçlaması, Genel Kurulun bir kez daha gerilmesine yol açmış ve karşılıklı atışmalar başlamıştır.

Ateş, bir yargıcın; *"Hukuk devleti olmayan yerde bir cürüm ve suç demokrasisi olur. Cürüm demokrasilerinin üslubu, zorbaca bir güç dayatmasıdır. Bu üslup içerisinde iktidarın el değiştirmesi güçleşir; halkın oyu satın alınır; devlet kurumları yozlaştırılır; yolsuzlukları araştırmak isteyen yargıçların önü kesilir; basın özgürlükleri sekteye uğrar; kamuoyu, işbaşındaki siyasi ekiple, siyaset hakkında kendi kararlarını veremez; neticede, bu tip ülkeler, demokrasinin her türlü kuralından arınmış diktatörlüklere dönüşürler. Demokrasi açıklık ve şeffaflık rejimidir. Bu şeffaflık, ancak, hukuk devleti kurallarıyla işlerlik kazanabilir"* şeklinde sözler sarf ettiğini ifade etmiş ve iktidara şeffaf ve açık rejim önererek konuşmasını tamamlamıştır.

Yılmaz Ateş'in tartışmalara yol açan konuşmasından sonra, Anavatan Partisi adına Ankara Milletvekili İrfan Köksalan söz almıştır. 31 Temmuz 1996'da da promosyon ile ilgili olarak çıkarılan yasa için, Anayasaya aykırı olduğunu söylediklerini, Hükümeti bu yolda uyardıklarını ifade eden İrfan Köksalan, sözlerinin doğru çıktığını, ancak Sanayi ve Ticaret Bakanının *"Virgülüne dahi dokunmadan, bunu, tekrar Cumhurbaşkanlığına sevk edeceğiz -yahut- Meclisten çıkaracağız"* dediğini hatırlatmıştır. Bu anlayışın ise Parla-mentoyu ipotek altına almak, millet iradesini gasp etmek olduğunu söylemiştir.

Yaşanan kısa bir tartışmadan sonra konuşmasına devam eden Köksalan, Cumhurbaşkanlığından gelen şu yazıyı da Genel Kurulda okumuştur: *"Ceza, taşınabilir ve hükmedilebilir nitelikte olmalıdır. Suç ile ceza arasında bağlantı iyi kullanılmalıdır... 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunla çıkacak her türlü ihtilaflara bakacak ihtisas mahkemesi niteliğinde Tüketici Mahkemeleri kurulmuşken, temel ilkelere aykırı, fahiş bir cezanın uygulanmasının, bağımsız mahkemeler yerine, siyasi bir makama bırakılması,*

basın için siyasî bir baskı oluşturacaktır. Kaldı ki, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre, iddia makamı ile karar makamı ayrı ayrı kişilerce yürütülmektedir. Davayı açan ve suçlayan cumhuriyet savcısı olduğu halde, kararlar, bağımsız mahkemelerde hâkimler tarafından verilmektedir.”

Demokrasi konusuna değinen İrfan Köksalan, bir önceki konuşmacı gibi, geçmişte Hükümeti oluşturan partilerin liderleriyle ilgili geçmişte karşılıklı suçlamalar yapıldığını söyleyerek, Mercüme, TEDAŞ, TOFAŞ, mal varlığı, örtülü ödenek gibi konuları örnek olarak göstermiştir. Yine dış politikayı da eleştiren ANAP sözcüsü, Başbakanı İran ve Libya ziyaretleri nedeniyle eleştirmiş ve Şevket Kazan’ın Tansu Çiller’le ilgili olarak geçmişte; *“Yalı çetesi olarak adlandırılan bir ekibin, Sayın Tansu Çiller vasıtasıyla, ülkenin en büyük yatırımlarını yürüten TEK ile 10 trilyonluk bir ihalenin önceden belirlenen firmalara çok kârlı fiyatlarla verilmesini sağlamak ve bu maksada ulaşabilmek için, Başbakanın etkisiyle, her türlü kanunî icapları hiçe sayarak, gerektiğinde bakanları, umum müdürleri değiştirecek usullere, nizamla aykırı olarak, devlet, bir çiftlik gibi kullanılmıştır”* şeklinde sözler sarf ettiğini iddia etmiştir. Bu sözler Genel Kuruldaki ortamı bir kez daha germiş ve sert tartışmalar çıkmıştır. Köksalan, gündemdeki tasarıdan çok, Hükümeti oluşturan partilerin önceki dönemlerde birbirleri için söylediklerine ayırdığı konuşmasında, Lütfü Esengün’ün de Tansu Çiller için kullanmış olduğu ifadelerden söz etmesi, özellikle Refah Partisi Aydın Milletvekili Muhammet Polat ile aralarında tartışma çıkmasına yol açmıştır. RP Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu’nun da katıldığı tartışma, Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu’nun müdahalesiyle, o an için sona ermiş ve İrfan Köksalan konuşmasına devam etmiştir.

Meclis’in denetim görevini en iyi şekilde yapması için çaba sarf ettiklerini de söyleyen Köksalan, parti genel başkanını kurtarmak için siyaset yapılamayacağını ifade etmiş ve son olarak, yine tartışma yaratacak şunları söylemiştir: *“Değerli milletvekilleri, dünyadaki olaylar birazcık ibret olsa, herhalde bu yolda gidilmez. Bakın, Marcosları gördük; hele hele Benazir Buttoları gördükten sonra, herkesin aklını başına alması icap ettiği kanaatindeyim. Bu duygu ve düşüncelerle, hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum.”*

Gelen tepkiler nedeniyle Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu, İrfan Köksalan’ın son sözlerini düzeltmesini istemiş ve tekrar kürsüye çıkan Köksalan şu sözleri sarf etmiştir: *“Sayın Başkan, dünyada birtakım olaylar oluyor, dünya globalleşmiş. Türkiye’yi, bu globalleşmiş dünyadan koparma gayreti içerisinde miyiz?! Acaba, soruyorum, Benazir Butto ve ülkesi bu global dünyanın içerisinde değil mi?! Marcos’un ülkesi, bu global dünyanın içerisinde değil mi?! Ama, bir konuşma insicamı içerisinde tarihten birtakım örnekler vermeme mâni bir şey mi var bu kürsüde?! Bu bir olay değil mi? Bunu, Meclise bağlamanın yahut Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlamanın son derece anlamsız olduğunu düşünüyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisiyle tabii ki alakası yok.”*

Genel Kurulda gerilen ortamda, Doğru Yol Partisi Grubu adına Mardin Milletvekili Mahmut Duyan konuşma yapmış ve ilk olarak, bazı gazetelerin promosyon uygulamalarının, artık kabul edilemez boyutlara ulaştığını belirtmiş ve promosyon olarak önerilen malların çoğunlukla ithal ürünler olması yüzünden, millî sanayinin de zarar gördüğünü dile getirmiştir. Tasarının, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bu konudaki düzenlemelerinin esas alınarak hazırlandığını da ifade eden Duyan, yasayı, Avrupa Birliğiyle uyum çalışmalarının da bir parçası olarak değerlendirilmesini istemiştir.

Mahmut Duyan, para cezasının Anayasaya aykırı olduğuna dair görüşlere de katılmadığını açıklayarak, Bakanlığın keyfi uygulama yapmasına da olanak olmadığını öne sürmüş ve kısa tuttuğu konuşmasında, son söz olarak şunları söylemiştir: *“Kanunla ilgili olarak basında yer alan eleştiriler, hukukî düzenlemenin özüyle değil, başka platformlara çekilerek, kanunun içeriğiyle ilgili olmayan gerçekdışı söylentilere dayanmaktadır. Kanun, Avrupa Birliğiyle uyum çalışmalarının bir parçası olmasının yanı sıra, Türk Halkının çıkarları yönünden de son derece gerekli ve yararlı bir hukukî düzenlemedir.”*

Gruplar adına son konuşmayı Refah Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ekrem Erdem yapmıştır. Konuşmasının başında muhalefet sözcülerini eleştiren Ekrem Erdem, promosyonun birçok ülkede uygulandığını, ancak medya patronlarının bunu istismar ettiklerini dile getirmiş ve gazetelerin promosyon değil, tam anlamıyla ticaret yaptıklarını, ön ödemeli, dayanıklı tüketim malları sattıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu nedenle zor durumda kalan esnafın da bu yasa ile kurtulabileceğini öne sürmüştür. Kendilerinin basın çalışanlarının haklarını koruduklarını da ortaya koyan Erdem, promosyon sayesinde tirajın arttığı yolundaki görüşlere katılmadığını açıklamıştır. Ekrem Erdem, sansür suçlamalarını da reddederek, basındaki başı boşluğun düzeltilmesinin zorunlu olduğuna dikkat çekmiş ve 1980'li yıllardaki, bankerlik olayının da, yasal düzenlemeler yapılmadığı için çok kötü sonuçlar doğurduğuna işaret etmiştir.

Tekelleşmeye de değinen ve bu yüzden gazete çalışanlarının zor durumda olduğunu belirten Erdem, sözü Cumhurbaşkanı'nın iade ettiği yasaya getirerek, söz konusu düzenlemede, basının haber almasına ve yorum yapmasına dönük en küçük bir kısıtlamanın bulunmadığını ifade etmiştir. Veto gerekçesinde; kanunun ceza maddesiyle, yargı görevine müdahale edildiğinin ileri sürüldüğünü, oysa yasada öngörülen cezanın, idarî para cezası olduğunu ve daha önce de uygulandığını savunan Erdem, bu gerekçeyi de anlamının mümkün olmadığını dile getirmiştir. Cezanın çok büyük olduğunu kabul etmeyen aynı konuşmacı, trilyonlarca teminat verilen promosyonla ilgili olarak verilen cezaların yüksek olmadığını, caydırıcı olmanın amaçlandığına vurgu yapmıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların ardından Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez söz almıştır. Muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin konuşma tarzlarını eleştiren, ancak DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami

Türk'ü bundan ayrı tutan Yalım Erez, Hükümetin hiçbir şeyi örtbas etmeyeceğini, aksine ne kadar pislik varsa ortaya çıkaracağını açıklamıştır. ANAP ve CHP'ye dönük eleştiri getiren Erez'in sözleri yeniden ortamın gerilmesine yol açmış ve Sanayi ve Ticaret Bakanı, konuşmasına böyle bir ortamda devam etmiştir. *“Günlük tüketim maddelerinden başlayan, giderek, televizyonlara, çamaşır makinelerine, ardından, arsalarla, otomobillere kadar ulaşan promosyon savaşlarının neden olduğu üretici, tüketici ve satıcıların haklı şikâyetleri, bu kanunun hazırlanmasında birinci etken olmuştur. Gümrük birliği içerisinde olduğumuz ve tam üye olmayı hedeflediğimiz Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki konuya ilişkin düzenlemelerin promosyonlu satışları teşvik etmekten ziyade caydırıcı olması, basınla ilgisi olması halindeyse çok daha sert ve kısıtlayıcı hükümler içermesi de, kuşkusuz, bu kanunun hazırlığında motive edici olmuştur”* şeklindeki sözlerle yasanın hazırlanmasının gerekçelerini sıralamaya çalışan Erez, sözü Cumhurbaşkanı'nın iade gerekçesine getirmiştir.

Anayasanın 28. maddesinde ve Basın Kanununun 1. maddesinde “basın hürdür, sansür edilemez” hükmünün yer aldığını, oysa Türkiye'de basının tam özgür olmadığını, gazete patronları ve genel yayın yönetmenlerinin Türk basınının özgürlüğünü kısıtladığını ifade eden Yalım Erez, promosyonun basın özgürlüğü ile ilgisinin olmadığını savunmuştur. Erez; *Yeri gelmişken, burada bir çağrı yapıyorum. Herhangi bir arkadaşımız, bu kürsüden, bir basın kuruluşunun promosyon kampanyası düzenlememesi kaydıyla, yani, yalnızca aslı işini, basın yayın faaliyetini sürdürmesi kaydıyla bu kanunla muhatap olabileceğini ispatlarsa, huzurunuzda söz veriyorum, ben bu kanuna kırmızı oy vereceğim”* şeklindeki sözleri sarf ettikten sonra, daha önceki yasanın Cumhurbaşkanı tarafından iade edilmesi üzerine “virgülüne dahi dokunmadan Meclise getireceğiz” biçimindeki ifadesinin, Meclis'e olan saygısının gereği olduğunu belirtmiştir. İrfan Köksalan'ın sözlerine de *“Sayın Başbakanın, adli-yeye intikal eden, soruşturması gizli olan bir şeyde konuşmaması gayet normaldir. Sayın Başbakan, gaziye de gitmiyor, kumar da oynamıyor. Bu, bir eksiklik değil, bir meziyettir”* şeklinde cevap vererek, konuşmasını tamamlamıştır.

Bakanın bu konuşmasına ANAP Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu, ifadelerin tasarıyla ilgili olmadığını ve partisine iftira edildiğini, diğer iddiaların da Anayasa Mahkemesi tarafından aklandığını ifade etmiştir. Bu arada Oturumu Başkanı Yasin Hatiboğlu, Yılmaz Ateş, Bülent Akarcalı ve Temel Karamollaoğlu arasında da yaşanan tartışmada, Akarcalı'nın kendilerine “sağır ve kör gibi bir ifade kullandığını; imansızlar dediğini” öne süren RP'liler tepkilerini arttırmışlar ve tartışma büyümüştür.

Yaşanan tartışmalar ve gerginlik sonrasında, Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil söz almış ve kişisel görüşlerini açıklamaya çalışmıştır. Cengil, muhalif milletvekillerinin müdahaleleriyle sık sık kesilen konuşmasında, iktidara göre Hükümetin başarılı olduğunu, muhalefete göre ise başarısız olduğunu ifade ederek, bunun en doğrusunun halkın görüşü olduğunu ve halkın ise bir ay önce görüşünü açıkladığını öne sürmüştür. Sıtkı Cengil, iktidarın arkasındaki millet desteğinin yüzde 60'lara çıktığını belirterek kürsüden inmiştir.

DSP Samsun Milletvekili Yalçın Grtan da kişisel görüşlerini açıklamak için söz aldığı sırada, Genel Kurulun durulduğunu söylemek mümkün değildi. Bu arada yapılan oylamayla, Grtan'ın konuşmasının sonuna kadar, Genel Kurulun alışması, bir başka deyişle sürenin uzatılması kabul edilmiş ve DSP'li milletvekili konuşmasına başlayabilmiştir.

Türkiye'de bunca önemli sorun varken, Hükümetin, Promosyon Yasasına ncelik vermesini anlamsız bulduklarını belirten Yalçın Grtan, Anayasaya aykırı yasalar çıkarmakta ısrar eden Hükümetin aslında korktuğunu iddia etmiştir. Grtan, tirajın artması için promosyonun zorunlu hale geldiği ve bundan vazgeçilmemesi gerektiği görüşünü savunarak, iktidarın gerçek amacının basını kuşatmak, susturmak ve sonunda teslim almak olduğunu iddia etmiştir. Konuşmanın bundan sonraki bölümünde, Başbakanın geçmişte basını tehdit ettiğini dile getirmesi ve DYP için "Hükümetin küçük ortağı" ifadesini kullanması, yeni bir tartışma başlatmıştır. Oturum Başkanının "*temiz bir şhupla*" konuşması yolunda Yalçın Grtan'ı suçlaması, karşılıklı laf atmalara yol açmıştır.

Konuşmasına, Hükümetin işsizliği unutturmak ve terör olaylarında hayatını kaybedenlerin yakınlarını avutmak için çaba sarf ettiğinden bahseden Grtan, Demokratik Sol Parti Grubu olarak, yasaya, ilke olarak karşı olmadıklarını, ancak bazı yanlışlıklar bulunduğunu dile getirmiştir. Ceza uygulamalarına siyasi nitelik taşımaması; Sanayi ve Ticaret Bakanına, alışılmamış ve olağandışı bir g ve yetki verilmesini buna örnek olarak göstermiştir.

Bu konuşma sonrasında Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu, birleşime son vermiş ve gergin oturum böylelikle son bulmuştur.¹⁴³

"Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarihli ve 4159 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek zere Geri Gönderme Tezkeresi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu" zerindeki görüşmelere, 2. Yasama Yılı'nın, 41. Birleşiminde devam edilmiştir. 26 Aralık 1996 tarihinde gerçekleşen Birinci Oturumunda Başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip yelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım stner yrtmştir.

Yapılan yoklamayla toplantı yetersayısının bulunduğunun anlaşılması ve bir diğer oylamayla da tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir. **"23.2.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 11 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.**

Süreli yayın kuruluşlarınca düzenlenen ve her ne amaç ve şekilde olursa olsun, bilet, kupon, iştirak numarası, oyun, çekiliş ve benzeri yollarla süreli yayın dışında ikinci bir ürün verilmesinin taahhüt edildiği

¹⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 18. cilt, 2. Yasama Yılı, 38. Birleşim, s. 19-48

kampanyalarda; kitap, dergi, ansiklopedi, afiş, bayrak, poster, sözlü veya görüntülü manyetik bant veya optik disk gibi süreli yayıncılık amaçlarına aykırı olmayan kültürel ürünler dışında hiçbir mal ya da hizmetin taahhüdü ve dağıtımı yapılamaz. Her halukârda bu mal veya hizmetin piyasa değeri, tüketicinin ilgili kampanya süresince süreli yayını satın almak için ödediği toplam bedelin % 50'sini aşamaz ve bu şekildeki kampanyaların süresi 60 günü geçemez. Kampanya konusu mal veya hizmet bedelinin bir bölümünün tüketici tarafından karşılanması, bu mal veya hizmetin ikinci ürün sayılmasına engel değildir.

Kampanya süresince, süreli yayının satış fiyatı, ikinci ürün olarak verilmesi taahhüt edilen mal veya hizmetin yol açtığı maliyet artışı nedeniyle artırılmaz. Kampanya konusu mal veya hizmet taahhüdü ve dağıtımı bölünerek yapılamayacağı gibi, bu mal veya hizmetin ayrılmaz ya da tamamlayıcı parçaları da ayrı bir kampanya konusu haline getirilemez. Bu Kanunun uygulamasında, ikinci ürün olarak verilmesi taahhüt edilen her bir mal veya hizmete ilişkin işlemler bağımsız bir kampanya olarak kabul edilir” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak gruplar adına ilk konuşmayı, CHP adına İstanbul Milletvekili Altan Öymen yapmıştır.

Özellikle 1. madde üzerinde teknik aksaklıklar olduğunu belirten Öymen, gazetelerin, tabak çanak gibi eşyalar yerine, ansiklopedi ve kitap gibi kültür ürünlerini dağıtmalarının doğru olduğunu ifade etmiştir. Ancak tartışılan 1. maddeyle, bunun gerçekleşmesinin mümkün görünmediğini, 60 gün içerisinde ansiklopedinin tümünün verilmesinin imkanı olmadığını söylemiştir. Daha önce çıkarılan yasayı Cumhurbaşkanının iade etmesinin, yasanın düzeltilmesi ve Anayasaya aykırı yanlarının giderilmesi için bir fırsat olduğunu da ifade eden Öymen, Sanayi ve Ticaret Bakanının “*bu kanunu, biz, virgülüne dahi dokunmadan Meclise sevk edeceğiz*” diyerek, yeniden veto edilmesinin önlenmesinin amaçlandığını iddia etmiş ve diğer muhalif milletvekilleri gibi, Başbakanın geçmişte basını tehdit ettiğini hatırlatmıştır.

Altan Öymen konuşmasını şu ifadelerle sürdürmüştür: “*Gündemde başka maddeler var, öteki komisyonlar, öteki bakanlar burada bulunmuyor, bir tutku halinde ‘bu tasarıya gelsin sıra, bu tasarı bir an önce görüşülsün, buradan çıksın’ inadı var. Bu tutkunun ifadeleri, Sayın Sanayi Bakanının bundan önceki görüşme sırasında, buradaki ifadeleriyle ortaya çıktı. Kendisi, basın hakkında o kadar önyargılı ki ve o kadar basın hakkında bilgiden mahrum ki, burada gerçekte hiç alakası olmayan şeyler söyledi. Mesala ‘Avrupa’nın hiçbir ülkesinde böyle bir şey yok’ dedi. Bu yanlış. Bazı ülkelerde, gerçekten, bu promosyonlara müsaade edilmiyor, onun kuralları var; ama, bazı ülkelerde bir sınırlama da yok, Türkiye’dekine benzer birçok promosyon da yapılıyor; İngiltere’de yapılıyor, Yunanistan’da yapılıyor... Yunanistan’da tıpkı bizdeki gibi yapılıyor; nelerin verildiği liste halinde burada, herkesin önünde, benim de önümde tabii; isterse Sayın Bakana bunları veririm; ama ‘hiçbir yerde yok’ denilmez tabii bu durumda ‘bazı yerlerde var, bazı yerlerde yok’ denilir.*

Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez'in "basında patronlar ya da genel yayın müdürlerinin hoşuna gitmeyen hiçbir şeyi hiçbir köşe yazarı yazamaz" dediğini hatırlatan ve bunu da eleştiren Altan Öymen, kendisinin kırkaltı yıldan beri gazetecilik yaptığını, patronlar ve genel yayın müdürlerinin, bir gazetenin yazarlarını aynı istikamette yazı yazar hale getiremeyeceklerini savunmuştur.

Gazeteler üzerinde söz söylemeden önce, gazeteleri okumanın gerektiğini de söyleyen Öymen, "Altmış günde koca bir ansiklopedi verilmesini istemiş; işte yüzde 50 diye sınır koymuş, gazete satış fiyatının yüzde 50'si falan hesaplanacak, onu aşamayacak gibi sınırlar koymuş; ayrıca, bütün ansiklopedi ciltlerinin bir arada verilmesini şart koymuş; yani, bir arada verilmesini, güya tüketiciyi korumak açısından şart koymuş. Halbuki, asıl bir arada verilmesi; yani, kampanyanın sonunda verilmesi tüketiciyi zarara sokabilir. Tüketici iyi bir şey alacakmış ümidiyle, iki ay süreyle o kuponları biriktirip sonunda bunu alırsa, asıl hayal kırıklığına uğrayacağı zaman, paraları verdikten sonraki zaman olur, kuponları biriktirdikten sonraki zaman olur. Halbuki, eğer cilt cilt verilirse bir ansiklopedi, daha birinci bölümünde bunu fark edip, gazetesini değiştirebilir" ifadeleriyle 1. maddede yanlış gördüğü noktayı vurgulamıştır.

Altan Öymen, maddeyle ilgili verecekleri değişiklik önergesine destek verilmesini isteyerek, konuşmasını tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Tasarının 1. maddesi üzerinde Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Ziya Aktaş söz almıştır. Ziya Aktaş konuşmasının hemen başında, Cumhurbaşkanı tarafından, 12 Ağustos tarihli bir yazıyla iade edilen yasa ile ilgili olarak, Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez'in "Yasayı virgülüne dokunmadan Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçireceğiz" sözlerine vurgu yapmış ve yine aynı günlerde, Doğru Yol Partisi Genel Başkan Yardımcısı Meral Akşener ve aynı Partinin Kadın ve Gençlik Kolları yöneticilerinin, basına tehditler savurdıklarını öne sürmüştür. Başbakanın da benzer bir şekilde basına karşı olumsuz bir tutum takındığından bahseden Aktaş, tasarının amacının sansür ve basını susturmak olduğunu iddia etmiştir.

Ziya Aktaş, yasa tasarısındaki yanlışları sıralarken; "Hükümet tarafından getirilmiş bulunan ve Sayın Cumhurbaşkanı tarafından tekrar görüşülmek üzere iade edilmiş bulunan yasa, kimi çevrelerin intikam yasası tanımına uygun hükümler içermektedir. Bu hükümler ayıklanmalıdır. Daha fazla zaman yitirilmeden, halen sürdürülmekte olan promosyon çalışmalarıyla ilgili müktesep haklara zarar vermeden, belli bir itiraz merciini de belirleyen ceza takdir ve uygulama yetkisini, Demoklesin kılıcı gibi tek bir kişinin, hele hele politik bir kişiliği olan bir bakanın eline vermek yerine, bir adalet makamına veren ve konuyla yakın ilgisi nedeniyle, Basın Konseyi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazete Sahipleri Birliği gibi basın kuruluşlarının, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin, Sanayi Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğünün, Adalet Bakanlığının ve Tüketici Haklarını Koruma

Derneğin temsilcilerinden oluşturulacak bir kurulun hazırlayıp, yeni bir şekil ve içerik vereceği bir yasanın ülkemize ve halkımıza daha çok yararlı olacağı inancındayız. Yasa çalışmalarında basın kuruluşlarının da görüşü alındığı, Bakan tarafından ifade edilmiştir; ancak, tüm ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin alınmadığı, görüş bildirenlerin de görüşlerinin kâle bile alınmayarak gözardı edildiği veya çarpıtıldığı, daha sonra yapılan yasa tartışmaları sırasında ilgili kişilerin ağızlarından ortaya çıkmıştır. Bu saptanmıştır. Kültürel ürün ve kültürel hizmet gibi kavramların sadece Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca değerlendirmeye tabi tutulması, gelecek açısından sakıncalar taşımaktadır” şeklinde sözler sarf etmiştir.

Yalım Erez’i, kendisini Komisyonun ve Genel Kurulun üstünde görmekle de eleştiren Ziya Aktaş, Hükümetin bütün vaatlerinin boş çıktığını, Başbakan Necmettin Erbakan ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller’i de devlete güvenmekle suçlamış, bazı yazarların “Düşüşleri Bakanı” yakıştırması yaptıklarını ifade etmiştir. Sözü Susurluk kazasına ve yapılan harcamalara da getirerek, Erbakan’a dönük eleştirilerini arttırmıştır.

Aktaş’ın tasarıyla değil de, daha çok ülkenin genel durumuyla ilgili olarak yapmış olduğu açıklamalar, bazı milletvekillerinin tepkisine yol açmış ve madde üzerinde konuşması yolunda uyarılmıştır. Konuşmasının sonunda ise basın ve medya kuruluşlarıyla birlikte, haksızlıklara ve yolsuzluklara savaş açacaklarını ve omuz omuza mücadelede edeceklerini açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Ziya Aktaş’tan sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili İrfan Köksalan söz almıştır. Önceki konuşması sırasında ve sonrasında gerginlikler yaşanan İrfan Köksalan, 1. maddeyle ilgili konuşması sırasında müdahale edilmemesi yolunda Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu’nu uyarması, daha ilk andan itibaren yeni bir tartışmanın çıkmasına neden olmuştur.

Yaşanan kısa tartışma sonrasında konuşmasına devam eden Köksalan, tasarıda tüketiciyi koruyan hiçbir özellik bulunmadığını söylemiş ve Hükümetin devlete güven konusunda tutarlı olmasını istemiş ve adını vermediği bir ünlü siyasetçinin ve eşinin 1974 yılında, ABD’den pasaport aldığını iddia etmiş ve Almanya’da çıkan haberle ilgili olarak herhangi bir tekzibin gelmediğini açıklamıştır. Yine yasayla Türk sanayicisinin korunmak istendiği şeklindeki gerekçenin de yalan olduğunu ifade etmiş ve bu zihniyetin tekelleri güçlü kıldığını dile getirmiştir.

Halkın aldatıldığını da iddia eden İrfan Köksalan basının bir amme kuruluşu olduğunu, bu nedenle çalışanlarına sarı kart veriliğini, demokrasinin temel taşlarından biri olduğunu ve denetim görevi bulunduğunu ifade etmiştir.

TEDAŞ, TOFAŞ ve mal varlığı ile ilgili konuları da gündeme getiren İrfan Köksalan, Yargıtay’ın bir köşe yazarının davasıyla ilgili olarak; “*Basın özgürlüğü de, demokrasi için vazgeçilmez bir öge ve rejim için bir güvencedir.*

Bu özgürlük, o meslek mensuplarına imtiyaz sağlamak için değil, toplum ve kamu yararınadır. O halde, bu özgürlük alanı, kamu yararı ile insan haklarının oluşturduğu alanla doğrudan orantılı artmalı, gereksiz sınırlama ve baskılardan kaçınılmalıdır. Yoksa, suskun basın... Bunun korkunç sonuçları ortaya çıkar” dediğini açıklamış ve konuşan Türkiye’ye ne olduğunu sormuştur.

Köksalan’ın yine tartışmalar ve laf atmalarla geçen konuşmasından sonra, içtüzük konusunda da anlaşmazlık çıkmış ve muhalefet ile Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu karşı karşıya gelmiştir.

Bu arada tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez söz talebinde bulunmuş ve gergin bir ortamda konuşmasına başlamıştır. Susurluk kazasından dolayı *“Allah razı olsun kamyon şoföründen, bu kaza olmasaydı muhalefet ne ile uğraşacaktı”* diyen Erez, yasanın, 1996 yılı bütçesi hazırlanırken, Plan ve Bütçe Komisyonunda DSP’li milletvekillerinin önerisiyle, Bakanlığı tarafından hazırlandığını açıklamıştır. Bu nedenle de Refah Partisi’nin basından intikam almak için çıkarılan bir yasa olamayacağını savunmuştur. DSP sıralarından tepki alan bu sözlerden sonra, gergin bir ortamda konuşmasına devam eden Sanayi ve Ticaret Bakanı, kanun çalışmalarına, 8 Mayıs 1996 tarihinde, Mesut Yılmaz’ın Başbakan olduğu 53. Hükümet zamanında başladığını da iddia etmiş ve aşağıdaki gazete ve ekonomik birliklerden görüş alındığını ortaya koymuştur: Milliyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Sabah Gazetesi, Akşam Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi, Yeniüzyıl Gazetesi, Türkiye Gazetesi, Ateş Gazetesi, Meydan Gazetesi, Takvim Gazetesi, Millî Gazete, Posta Gazetesi, Global Gazetesi, Yeni Günaydın Gazetesi, Son Havadis Gazetesi ve Zaman Gazetesi... Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, Ankara Ticaret Odası, İstanbul Ticaret Odası, İzmir Ticaret Odası, Ankara Sanayi Odası, İstanbul Sanayi Odası, İzmir Sanayi Odası, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası, Adana Ticaret Odası, Gaziantep Ticaret Odası, İstanbul Tüketicileri Koruma Derneği ve Tüketici Hakları Derneği Ankara Şubesi...

Yine; Basın Konseyi, Milliyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Akşam Gazetesi, Türkiye Gazetesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ankara Ticaret Odası, İstanbul Ticaret Odası, İzmir Ticaret Odası, Ankara Sanayi Odası, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası, Adana Ticaret Odası ve Tüketici Hakları Derneği Ankara Şubesinin de görüşlerini Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirdiklerini ifade etmiştir.

Daha önce çıkarılan yasa için kimsenin Anayasaya aykırılık iddiasında bulunmadığına da dikkat çeken Yalım Erez, yasanın basın özgürlüğü ile ilgisinin olmadığını bir kez daha tekrar etmiştir. Bu arada Altan Öymen’in milletvekili olarak mı, yoksa gazete patronu olarak mı konuştuğunu sorarak, Öymen’e dönük eleştiride bulunmuş ve Fehmi Kuru’nun Hürriyet Gazetesinin iki yazarının yazılarının gazeteye konulmadığını söylediğini öne sürmüştür. Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez, yasanın basını, aslî görevine yönelteceğini savunduğu

konuşmasında, gazetecilerin özgürce gazete değiştirebileceğini ve ayrıca Çalışma Bakanının basında toplu sözleşme uygulamasını getirerek, basın özgürlüğünü sağlayacağına inandığını belirtmiştir.

Altan Öymen'in konuşma talebinin Oturum Başkanı tarafından reddedilmesinden sonra, Refah Partisi Konya Milletvekili Lütfi Yalman kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Bazı milletvekillerinin yasa tasarısını hala anlamadığını ifade eden Yalman, sadece Hikmet Sami Türk ve Altan Öymen'in konuya bağlı kalarak konuşma yaptıklarını belirtmiştir. Konuşma yapan iktidara mensup diğer milletvekilleri gibi, yasa ile basın özgürlüğünün zedelenmediğini savunan Lütfi Yalman, basının işlevinin haber vermek olduğunu, mutfak eşyası dağıtmak olmadığını dile getirmiş ve gazete yazarları ile ilgili olarak şunları söylemiştir: *"Sayın Emin Çölaşan'ın, yaklaşık bir birbuçuk ay kadar önce yazdığı bir yazıyı, burada fotokopisini de temin ederek, yine Sayın Bakanın ifade ettiği gibi, Zaman Gazetesinden Sayın Fehmi Kuru da aynı şeyi ifade ettiler, ele aldılar. Bakınız, bir dergide yayınlanmış olan, değişik basın patronlarına verilen krediyle ilgili listeyi yayınlıyor. Ancak, bu listenin içerisinde, dergide veya diğer gazetelerde yayınlanan listenin tamamı yok; hangisi yok; kendi patronuna verilen krediyle ilgili bilgiler yok; ama, diğer basına verilen bilgiler var."*

Yalman, iki ayrı gazetenin köşe yazılarında birbirleri hakkında suçlamalar yaptıklarını ve kimin Ermeni, kimin Rum olduğunu o zaman öğrenildiğini ifade ettiği konuşmasında, Anavatan Partisi ile Sabah Gazetesi arasındaki çekişmenin unutulmadığını öne sürmüştür. Bütün bu açıklamalardan da basındaki köşe yazarları ve basın muhabirlerinin, patronların ve genel yayın yönetmenlerinin dışında hareket edemediklerinin anlaşıldığını söylemiş ve asıl sansürün bu olduğunu iddia etmiştir.

Lütfi Yalman'ın sözlerini tamamlamasıyla, 1. madde üzerindeki konuşmalar şimdilik sona ermiş ve sataşmalarla ilgili görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Altan Öymen söz almıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez'in "Milliyet'in temsilcisi misin yoksa milletin temsilcisi misin?" şeklindeki sorusuna cevap veren Öymen; *"Bir kere, ben, burada sadece 1 inci maddenin sınırları içinde bir teknik konuda gördüğüm yanlışlığın düzeltilmesi için konuştum, verdiğimiz bir önergeyi izah etmeye çalıştım ve bunun ne Milliyetle bir alakası vardı ne birşeyle alakası vardı; Zaman Gazetesiyle de aynı derecede alakalıydı, Cumhuriyet Gazetesiyle de aynı derecede alakalıydı; buna dayanarak bana "Milliyet'in temsilcisi misin, milletin temsilcisi misin?" diyor. Bu, bir kere, ayıptır. İkincisi; bir bakanın, kürsüden konuşan bir hatibin sözlerini doğru dürüst dinleyemediğini veya anlayamadığını göstermektedir"* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Altan Öymen, Bakana ticari temsilci demeyeceğini ifade ettikten sonra, söz konusu sözleri Yalım Erez'e yakıştırmadığını söyleyerek kürsüden inmiştir.

Öymen'den sonra Refah Partisi Isparta Milletvekili Mustafa Köylü söz almıştır. Altan Öymen'in Avrupa'da da promosyon var diyerek, Yunanistan'ı örnek göstermesini eleştirerek konuşmasına başlayan Mustafa Köylü, gazetelerin promosyonu ve hipermarketler nedeniyle esnaf ve sanatkârın çok büyük sıkıntı içinde olduğunu dile getirmiş, bundan da tüm tüketicinin zarar gördüğünü öne sürmüştür. Köylü, reklamlar ve bu kampanyaların, insanı, düşünmeden, mekanik olarak harekete sevk ettiğinden de söz ederek, kampanyaların ithalatı körüklediğini belirtmiş ve Türkiye'nin tümüne zarar veren promosyon kampanyasının sınırlandırılmasına niçin karşı çıkılmasını eleştirerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra 1. madde ile ilgili değişiklik önergelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin görüşülmesi sırasında birleşime ara verilmiş ve önergelerin geri kalanı İkinci Oturumdan itibaren görüşülmüştür. Muhalefet partileri tarafından verilen önergelerin hiçbirisi kabul edilmemiş ve madde ile ilgili oylamaya geçmeden önce toplantı yetersayısının bulunup bulunmadığının anlaşılması için yoklama yapılmıştır. Toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmasından sonra 1. madde oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından **“4077 sayılı Kanunun 25 inci maddesine dördüncü fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra, beşinci fıkra olarak eklenmiştir.**

11 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarına aykırı hareket edenler hakkında 500 000 000 lira para cezası uygulanır. Aykırılık, ülke düzeyinde yayım yapan süreli yayın ile gerçekleşmişse cezanın 20 katı uygulanır. Bakanlık, ayrıca süreli yayın kuruluşundan kampanyanın ve kampanyaya ilişkin her türlü reklam ve ilanın durdurulmasını ister. Bu isteğe rağmen aykırılığın devamı halinde, reklam ve ilanın durdurma zorunluluğunun doğduğu tarihten itibaren her sayı için 1 000 000 000 lira para cezası uygulanır ve Bakanlık kampanyanın ve kampanyaya ilişkin her türlü reklam ve ilanın durdurulması talebi ile tüketici mahkemesine başvurur” şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Maddeyle ilgili olarak gruplar adına ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Sivas Milletvekili Mahmut Işık yapmıştır. Yasanın özüne karşı olmadıklarını belirten Mahmut Işık, karşı çıktıkları konuyu şu şekilde açıklamıştır: Yasadaki cezaları Tüketicinin Korunması Yasasındaki kurulların ve tüketici mahkemelerinin vermesi gerekirken, bu yasada, bu yetkinin sadece Bakana verilmesi; gazete fiyatları ile dağıtılacak promosyonun fiyatları arasındaki farktan dolayı, hiçbir promosyonun -kültürel anlamda- dağıtılamayacağı...

Geçmişte Basın Kanunu üzerinde değişiklik yapılmasıyla ilgili görüşmelerde İsmet İnönü'nün; *“Kapalı ve karanlık bir rejime kati olarak dönme kararının en kuvvetli delili olan tasarılar elinizde bulunuyor. İktisadî*

bakanın ıstıraplarına ve içtimaî sefaletin her gün artmalarına çare bulamayan idare, basının yazılarından dehşet duyar olmuştur. Halbuki, basının yazması, derdin zehirlerini boşaltıyor ve vatandaşın çare arayan şaşkın bakışlarına donuk bir ümit pırıltısı veriyor” dediğini hatırlatan Mahmut Işık, benzer durumların şimdi de yaşandığını ifade etmiş ve 2. maddedeki “bakanlık” sözcüğünün yerine “kurul” sözcüğünün konulmasını önermiştir. Konuşmasının devamında ise 3. maddede, bu kurula Basın Konseyinin, Türkiye Gazeteler Cemiyetinin, Bakanlığın, Yargıtay’ın ve Basın Yayın Genel Müdürlüğünün katılmasının uygun olacağını dile getirmiştir.

Işık, yasayı Anayasa Mahkemesinin iptal edeceğini tahmin ettiğini de söyleyerek, düzenlemenin Sanayi ve Ticaret Bakanlığını zor durumda bırakacağını, dolayısıyla Cumhurbaşkanının görüşleri dikkate alınarak değişiklik yapılmasının doğru olacağını söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler söz almıştır. Keçeciler, 2. maddede getirilen yaptırımların, basın hürriyetini kısıtlar nitelikte olduğunu ve yargının görevine müdahale eder bir görüntü yarattığını ifade ederek, Cumhurbaşkanının uyarılarının dikkate alınmasını istemiştir. Verilen cezaların idarî olmadığını, cezai olduğunu da sözlerine eklemiştir. Anayasanın 28. maddesinde; “*Basın hürdür, sansür edilemez*” ve “*Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz*” denildiğini, eğer bir basın kuruluşu, devletin, milleti ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine yayın yaparsa, kanunla gösterilen yetkili merciinin bunu toplatabileceğini; ama en geç yirmidört saat içerisinde mahkemeye giderek bunu onaylatmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

Cezai bir yaptırım kararının, idari bir makam tarafından verilmesine karşı çıkan Mehmet Keçeciler, yasa bu şekliyle çıkarıldığı takdirde Anayasa Mahkemesine götüreceklerini de açıklamış ve uzlaşma sağlanmasını istemiştir. Yasada eşitlik ilkesine aykırılığın olduğuna da işaret eden Keçeciler, herhangi bir ürünü veren firmanın kendi ürününü alana gazete verebileceğini söylemiş ve gazetenin, bisiklet vermesinin suç, bisiklet firmasının gazete vermesinin serbest olması anlamını taşıdığını, bunun da eşitliğe aykırı olduğunu söylemiştir.

Mehmet Keçeciler’in kürsüden inmesinden sonra, birleşim süresinin uzatılıp uzatılmaması konusunda anlaşmazlık çıkmış ve uzun süren tartışmalardan sonra, yapılan oylama sonucunda süre uzatılması kabul edilmemiş ve Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu da birleşime son vermiştir.¹⁴⁴

“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarihli ve 4159 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Sanayi, Ticaret, Enerji,

¹⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 18. Cilt, 2. Yasama Yılı, 41. Birleşim, s. 242–271

Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu” ilgili müzakereye 9 Ocak 1997 tarihinde, 44. Birleşimde devam edilmiştir. İkinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır.

Görüşmeler kaldığı yerden başlamış ve ilk olarak tasarının 2. maddesi üzerinde DSP Grubu adına Denizli Milletvekili Hilmi Develi söz almıştır. Yasanın temel mantığının üç unsura dayandığını söyleyen Hilmi Develi, bunları şu şekilde sıralamıştır: “...bir tanesi, özellikle, yasada esnaf ve sanatkârlara haksızlık yapıldığı; diğeri, promosyon veren bazı gazetelerin, zaman zaman, promosyonları aksattığı; üçüncüsü de, basında kartelleşmenin haksız rekabete neden olduğu gerekçeleridir.”

Söz konusu unsurların ciddi olmadığını ifade eden Develi, yasayla tüketicinin korunmadığını, eğer korunmak istenseydi, tüketici mahkemelerinin faaliyete geçmesinin gerektiğini dile getirmiştir. Esnaf ve sanatkârların mağdur olduğu iddiasına ise Hükümetin vergi politikası ile zaten bu kesimi ezdiğini öne sürmüştür. Promosyon yasası ile kartelleşmenin önleneyeğine de inanmayan Develi, rekabet kurulunun hala oluşturulmamış olmasını da buna kanıt olarak göstermiştir. Hilmi Develi, Hükümetin amacının basını baskı altına almak olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Ardından İçel Milletvekili Turhan Güven DYP Grubu adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Cumhurbaşkanının veto ettiği yasadan ve iade gerekçelerinden bahseden Turhan Güven, promosyon yasasının gerekliliğine, muhalefetin de bir bölümünün katıldığını söyleyerek, dağıtılan araç ve gereçlerin Türk kültürüyle uzaktan yakından bir ilgisinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Promosyonun gazete fiyatlarını arttırdığını, bunun da haber alma hürriyetini zedelediğini de savunan Güven, yurt dışından ithal edilen malların dağıtılmasıyla da, haksız rekabetin ortaya çıktığını, Türk mallarının satışının zorlaştığını dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

2. madde ile ilgili olarak gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsi adına ilk konuşmayı, Refah Partisi Aydın Milletvekili Muhammet Polat yapmıştır. Yasanın yararına inandığını söyleyen Muhammet Polat, temel amacın tüketiciyi korumak olduğunu ifade etmiş ve ceza ile rakamın fazla olmasının caydırıcılıktan kaynaklandığını sözlerine eklemiştir. Polat, söz konusu yasanın basına olan güveni arttıracığına dikkat çekerek konuşmasını tamamlamıştır.

Muhammet Polat’tan sonra, bir başka RP’li Milletvekili olan Mehmet Aykaç kişisel görüşlerini açıklamıştır. Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç, basın yayın organlarının, kalitesiz promosyon ürünleri vermesi yahut birtakım taahhütlerini yerine getirmemesi nedeniyle mağdur edilen tüketicinin korunmasının amaçlandığını dile getirdiği konuşmasında, yasayla basının gerçek işlevini yerine getireceğine inandığını söylemiştir.

Aykaç'ın konuşmasını tamamlamasıyla, tasarının 2. maddesi üzerindeki konuşmalar da sona ermiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin oylanması sırasında karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime ara verilmiştir.

“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarihli ve 4159 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 44. Birleşimin, Üçüncü Oturumunda, önergelerin okunması ve oylanmasıyla devam edilmiştir.

Verilen değişiklik önergelerinin reddedilmesinden sonra, 2. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından ise 3. maddeye geçilmiştir.

“4077 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

b) Üçüncü ve beşinci fıkralarında gösterilen cezalar Bakanlık tarafından,”şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı CHP Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş yapmıştır.

Yılmaz Ateş'in bir yıl önce, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra ölü bulunan gazeteci Metin Göktepe olayını hatırlatarak söze başlaması, kısa süren bir tartışmaya yol açmış ve ardından maddeyle ilgili görüşlerini açıklayabilmiştir. Promosyon Yasasının, basın özgürlüğünü tehdit eden tekelleşmeyi önlemeye yönelik bir içerikten yoksun olduğunu söyleyen Ateş, daha önceki konuşmasında olduğu gibi, yürütmenin bir mensubu olan bir bakana, bir padişahı dahi bulunmayan yetkiler verildiğini bir kez daha dile getirmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanının “çamur at, izi kalsın” deyiminde olduğu gibi insanları yıldırma ve gözünü korkutma için, isim vermeden çeşitli iddialarda bulunduğunu da ifade eden Ateş, bazı milletvekillerinin laf atmalarına maruz kalmıştır.

Yılmaz Ateş, tartışma ortamında yapmış olduğu konuşmada, Anayasaya aykırılık üzerinde bir kez daha durmuş ve Cumhurbaşkanının veto gerekçesinin dikkate alınmamasını eleştirmiştir. Tasarının yasalaşması durumunda, Sanayi ve Ticaret Bakanının hem savcı hem hakim hem de tetikçi olacağını, böyle bir düzenlemenin geri çekilmesinin de erdemli davranış olacağını belirten Ateş, verilen ve verilecek olan önergeler doğrultusunda bu düzeltmenin yapılabileceğini ortaya koymuştur.

Yılmaz Ateş'in; *“Utaniyorsunuz... Utanmasanız; eğer samimi iseniz bu konuda, basına kızmaya hakkınız olmaz. Sizin yaptığınız, basın özgürlüğü değil; sizin yaptığınız, promosyonu önleme değil; sizin yaptığınız, yaptıklarınızın çok kişiye yayılmasını önlemektir”* şeklindeki sözleri özellikle Refah Partisi sıralarından tepkiyle karşılanmış ve Ali Oğuz ve Oğuzhan Asiltürk başta olmak üzere, RP'liler ile Yılmaz Ateş arasında sert bir tartışma yaşanmıştır. Ateş, bu gergin ortamda konuşmasını tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Yılmaz Ateş'in konuşmasıyla gerilen Genel Kurulda Oturum Başkanı birleşime son vermiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşimlere bırakılmıştır.¹⁴⁵

“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair 31.7.1996 Tarihli ve 4159 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanı'nca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu” ile ilgili görüşmelere 15 Ocak 1997 tarihindeki 46. Birleşimde devam edilmiştir. Üçüncü Oturumdaki görüşmelerde Başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüştür.

Oturumda, tasarının 3. maddesi üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalar devam etmiş ilk olarak DSP Grubu adına Kırklareli Milletvekili Necdet Tekin söz almıştır. Demokratik Sol Parti'nin, basının, mutfak eşyası dağıtmasına karşı olduğunu söyleyerek başladığı konuşmasında, *“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin (b) bendine hep beraber bir bakalım; bakalım, bu 16 ncı maddenin (b) bendi ne diyor... 25 inci maddenin 3 üncü fıkrasında gösterilen cezalara göre, 16 ncı maddeye aykırı hareket edenler hakkında 200 milyon Türk Lirası para cezası uygulanır; eğer, bu kuruluş, ülke düzeyinde yayın yapıyorsa, bu ceza 10 katına kadar; yani, 2 milyar Türk Lirasına kadar çıkarılabilir. Şu anda geçerli olan kanunun temel hükmü budur”* şeklinde ifadelerle yer vermiştir.

16. maddede *“Ticarî reklam ve ilanların yasalara ve genel ahlaka uygun, dürüst ve doğru olmaları esastır”* denildiğini hatırlatan Tekin, bunların, son derece sübjektif kavramlar olduğunu belirtmiş ve ardından sözü Erbakan-Mercüme; Tansu Çiller-çiftlik gibi konulara getirmiş, TEDAŞ ve TOFAŞ konusunun da ahlaka aykırı olduğunu söylemiştir. Necdet Tekin, Tansu Çiller'in, RP tarafından aklanmasına değinmesi, Meclis'te kısa süreli de olsa bir tartışmanın yaşanmasına yol açmış ve DSP'li Tekin bu koşullarda konuşmasına devam etmiştir.

Para cezasının Bakan tarafından belirlenmesine de karşı çıkmış, yasanın bahane edilerek basının cezalandırılmak istendiğini ileri sürmüştür. Komisyon üyesi de olduğunu hatırlatan ve tasarının Komisyonunda görüşülmesi sırasında, ceza konusunda Bakana yetki verilmesine karşı olduklarını açıkladıklarını dile getiren Necdet Tekin, son söz olarak Cumhurbaşkanı'nın veto gerekçesine değinmiş ve tasarının geri çekilmesini istemiştir.

¹⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 18. cilt, 2. Yasama Yılı, 44. Birleşim, s. 475-490

Söz alma yüzünden çıkan tartışma sonrasında ANAP Grubu adına Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak konuşma yapmıştır. *“Tasarının 1 inci maddesine baktığınız zaman, bir kampanya süresince satın almak için ödediği toplam bedelin, bu ikinci ürünlerin, esas, gazete için, süreli yayın için ödenecek olan bedelin yüzde 50'sini geçemeyeceği ifade edilmektedir. Bugün itibariyle, buradan hareketle, bir gazetenin verebileceği, bir süreli yayının verebileceği ikinci ürünün fiyatına baktığınız zaman, bugün bir gazete 70 bin liraysa ve bir kampanya süresi de 60 gün sürdüğüne göre, 60 günlük bir kampanya süresi içerisinde 4 milyon 200 bin liradır ve bunun yüzde 50'sini geçemeyeceğine göre, demek ki, 60 günlük kampanya süresi içerisinde verilecek olan, promosyon dediğimiz ikinci ürünün bedeli 2 milyon 100 bin lirayı geçemeyecektir. Bu, 50 bin lira değerinde olan bir gazete olacak olursa, yine, verilecek olan ikinci ürünün bedeli 1,5 milyon lirayı geçemeyecektir. Günümüzün ekonomik şartlarında, her şeyin çok pahalı olduğu bir dönemde, iki aylık bir kampanya süresi içerisinde verilebilecek olan, özellikle kültür yönü ağırlıklı, bantmış, optik diskmiş ve buna benzer, afiş, bayrak, poster, sözlü veya görüntülü diğer ikinci ürünlerin değerinin 1,5 milyon lira civarında olması mümkün değil veya 1,5 milyon lirayla verilebilecek olan bir ikinci ürün, olsa olsa ancak bir çocuk hikâye kitabı olabilecektir. Yine, 1 inci maddenin ikinci paragrafında ise, “kampanya konusu mal veya hizmet dağıtımı bölünerek yapılamayacağı gibi, bu mal veya hizmetin ayrılmaz ya da tamamlayıcı parçaları da ayrı bir kampanya konusu haline getirilemez” denilmekle, bir gazetenin, değeri 1,5 milyon lira, 2 milyon lira, 3 milyon liranın üzerinde olan bir ansiklopediyi vermesi, neredeyse mümkün değildir” şeklindeki açıklamalarla konuşmasına başlayan Mızrak, Hükümetin tasarıyı acele bir şekilde geçirme gayreti içinde olduğunu söylemiştir.*

Recep Mızrak'ın sözü “Katma Değer Vergisiyle ilgili bir kanun tasarısı ile Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna getirmesine, konuyla alakası olmadığı gerekçesiyle tepki gelmiş, ancak Mızrak acele olarak çıkarılan ve beklenen sonucun alınamadığı yasalardan örnekler vermeye devam etmiştir. Bu arada tasarıyla ilgisi olmayan konulara değinerek konuşma süresini tamamlayan Recep Mızrak'a ek süre verilmemiş ve Oturum Başkanı ile Mızrak arasında tartışma yaşanmıştır.

Zaman sert ifadelerin kullanıldığı tartışmanın sona ermesinden sonra, CHP Hatay Milletvekili Atila Sav şahsı adına konuşmak için söz almıştır. 3. maddenin, bir yargısız infaz hükmü olduğunu, Cumhurbaşkanının da böyle düşündüğünü ve veto gerekçesinde de ifade ettiğini söyleyen Atila Sav, Cumhurbaşkanlığının tezkeresinin iyi incelenmesini istemiştir. Maddenin, Anayasanın 9. maddesinde yer alan erklerin ayrılığı ilkesi ile yine Anayasanın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğüne aykırı olduğunu dile getiren Sav, Bakanın, hem savcı hem yargıç durumunda olduğunu ve Bakana, bir basın organına 40 milyar liraya kadar ceza verme yetkisinin tanındığını belirtmiştir. Sav'a göre Türkiye'de, yargıçların bile 40 milyar lira ceza verme yetkisi yoktur.

Atila Sav, basın özgürlüğünün de zedeleneyeceğine dikkat çekerek, 3 maddenin ya metinden çıkarılmasını ya da değiştirilerek bu yetkinin bir yargı organına verilmesinin yerinde olacağını ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerindeki konuşmaların bitmesinden sonra, sıra önergelerin görüşülmesine gelmiştir. Ancak daha önce Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Sayın Oya Araslı'nın, Meclis Başkanlığına gönderdiği "Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanları Meclisi yönetirken, Mecliste görüşülmekte olan konunun tartışmasına giremezler" şeklindeki pusula nedeniyle Oturum Başkanı Kamer Genç ile Oya Araslı arasında anlaşmazlık çıkmış ve tartışmanın sona ermesiyle de önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Genel olarak CHP'liler tarafından verilen önergelerin hiçbirisi kabul edilmemiş ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir. Bu arada Hikmet Sami Türk ve arkadaşları ile Nihat Matkap ve bir CHP'li tarafından verilen, geçici madde eklenmesine dair iki ayrı önerge de oylanmış, ancak kabul edilmemiştir.

Ardından **"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer"** şeklindeki 4. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Madde üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş yapmıştır. Hükümetin ve Komisyonun ısrarını anlamadıklarını açıklayan Ateş, Zaman Gazetesinde *"Başbakan Necmettin Erbakan, dün, basına kapalı olarak yapılan partisinin grup toplantısında, Refah Partisi milletvekillerinden, Basın Yasasının bir an önce çıkarılmasını istedi. Son zamanlarda Hükümet ile medya arasındaki ilişkilerin yumuşadığı görülürken, Başbakan Erbakan'ın, Başbakanlık konutunda, ülkede sevilen ve sayılan din adamlarına verdiği iftar yemeğiyle, Hükümet-medya ilişkisi tekrar bozuldu. Erbakan -bu, Zaman Gazetesinin iddiası, haberi; ben, hiçbir şey katmıyorum, burada- bu iftar yemeğini, hükümeti yıpratmak için kullandığı için gündemden düşen medyayla ilgili yalan haber yasasının tekrar Meclis gündemine getirilerek yasalaşmasını istedi. Başbakan Erbakan, her fırsatta yalan haberlerden rahatsız olduğunu ifade ediyor ve bu konuda bir yasa çıkarılmasını istiyordu. Hükümetin küçük ortağı olan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller de, mal varlığıyla ilgili medyada çıkan haberlerden oldukça rahatsız oluyordu. -Bundan sonra olmasın, oylarınızla o da aklandı- Refah Partisi ile DYP'nin bu rahatsızlığı, medyaya bir düzenleme getirilmesi konusunda görüş birliği içerisinde olmalarını sağladı ve bu yalan haber yasasının çıkması için yapılan girişimleri hızlandırdı. Bu konuda, önümüzdeki hafta içerisinde, Hükümet ile medya arasında tekrar çatışma çıkması bekleniyor"* şeklinde bir haberin yer aldığını ortaya koymuştur.

Yılmaz Ateş, daha önce yapmış olduğu konuşmalarda da olduğu gibi, Hükümetin amacının promosyonu düzenlemek değil, basını baskı altına almak olduğunu iddia etmiş ve Anayasaya aykırılığa da bir kez daha dikkat çekmiştir. Hükümeti kastederek, kin alma duygularıyla, öç alma duygularıyla bir yere varılamayacağını söyleyen Ateş, devam eden promosyonlar ve milyonlarca vatandaşın kupon kesmiş olması nedeniyle tasarının yasalaşsa bile uygulanamayacağını savunmuş ve geçici madde eklenmesine dair önergelerin reddedilmesini de doğru bulmadığını açıklayarak kürsüden inmiştir.

Yılmaz Ateş'ten sonra, DSP Grubu adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay söz almıştır. Promosyon Yasası üzerindeki görüşmeler sırasında, Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Yalım Erez'in, Genel Kurulda, 26 Aralıkta yapmış olduğu konuşmada *"Bu kanun, 1996 yılı bütçesi hazırlanırken, Plan ve Bütçe Komisyonunda DSP'li milletvekillerinin önerisiyle, Bakanlığım tarafından hazırlanmış bir kanundur"* dediğini, ancak bunun doğru olmadığını söyleyen Hikmet Uluğbay, DSP'li komisyon üyelerinin hiçbirinin bu tasarıya destek vermediğinin de tutanaklardan anlaşılacağını ifade etmiştir.

Gökhan Çapoğlu'nun Plan ve Bütçe Komisyonunda 20 Kasım 1996 tarihinde; *"Rekabet Kurulunun hayata geçirilmesi konusu; daha henüz üyeleri atanmamış durumda. Tabii, sadece Rekabet Kurulunun hayata geçirilmesi değil, hayata geçirildiği zaman, uygulamada neler yapacağı çok önemli. Burada, Türkiye'nin çok dikkat etmesi gerekiyor; çünkü, geçmiş dönemde, son aylarda tartıştığımız konular, aslında, Rekabet Kurulunun iyi çalışmasıyla düzeltilebilecek konulardır. Örneğin, Promosyon Yasası -gazetelerin, basın kendi alanında bir rekabete girmesi, zaten, Rekabet Kanununa göre yasak olması gerekir- ve dağıtım ile ilgili konular. Zaten, bunlar... Rekabet Kurulu iyi çalışsaydı, böyle bir yasaya gerek kalmayacaktı ve toplumda da herhangi bir kutuplaşma veya gerginliğe de gerek kalmayacaktı diye düşünüyorum"* dediğini, bu sözlerin Bakana promosyon yasası için ilham vermiş olamayacağını da öne süren Uluğbay, Bakanın anlayışının çamur at, tutmasa da izi kalır anlayışının tipik bir örneği olduğunu sözlerine eklemiştir.

Hikmet Uluğbay, Oturum Başkanı Kamer Genç'in madde üzerinde konuşması yolundaki uyarıları yapmasına rağmen, yine de Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez'in DSP'li komisyon üyeleriyle ilgili olarak yapmış olduğu açıklamalarına değinmiş ve aynı konudaki ifadelerle sözlerine son vermiştir.

Daha sonra ANAP Grubu adına Ankara Milletvekili İrfan Köksalan söz almıştır. Hükümetin tutumundan dolayı bir uzlaşmanın olamayacağını ifade eden İrfan Köksalan, kısa bir süre önce Katma Değer Vergisi ile ilgili tasarı ile ilgili olarak, Komisyonunda yapmış oldukları uyarıların dikkate alınmadığını, yanlıştın ise Genel Kurulda son anda görülerek, tasarının geri çekildiğini öne sürmüştür. Tasarının geri çekilmesini, Cumhurbaşkanının sunduğu gerekçeler çerçevesinde yeniden düzenlenmesini isteyen Köksalan'ın, konuyu Aczimendilere getirmesine, bazı RP'li milletvekilleri tepki göstermiştir. Bu arada Hükümetin ahlaki esaslar üzerine kurulmadığı görüşünü de tekrarlamıştır.

İrfan Köksalan, basın özgürlüğünün zedelenmemesi için, ya tasarının geri çekilmesini ya da üç dört aylık bir zaman tanınmasını önerdiği konuşmasını, Refah Partisi sıralarından gelen tepkilerle sürdürmüş ve *"Değerli milletvekilleri, basın bir amme müessesesidir, basın mensupları da amme görevi görürler. O nedenle ki, basın mensuplarına birer sarı kart verilmiştir. İşte, bu basın hürriyeti de zaten onlara lazım değil; onun için, size lazım olacak diyorum."*

Nasıl, sizin dokunulmazlığınız var, işte onların da sarı kartları var; birtakım imkânlarla teçhiz edilmişler; denetim görevini yaparlar; medenî ülkelerde, demokrasinin hakkıyla işlediği ülkelerde, denetim görevi yapan basına, denetlenenler, ekonomik imkân verirler, onları iktisadî yönden güçlendirirler. Siz, iktisadî yönden onları güçlendirmek, onları finanse etmek bir tarafa, onları ceza tehdidi altına alıyorsunuz, ekonomik abluka içerisine alıyorsunuz. Böyle basın hürriyeti olur mu? Böyle demokrasi olur mu? Ama, bunu söylediğimiz zaman da isyan ediyorsunuz. Buna hakkınız yok ki” diyerek sözlerini bağlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk söz alan milletvekili CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen olmuştur.

Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, daha önceden kupon biriktirmiş olan tüketicilerin ne yapacağını belli olmadığını söyleyen Öymen, DSP ve CHP’li milletvekilleri tarafından verilen geçici madde önergelerinin de reddedilmesinin durumu açmaza soktuğunu dile getirmiştir.

Altan Öymen; “Geçen müzakereler sırasında, tasarı Cumhurbaşkanından geri gelmeden önceki müzakereler sırasında da -şimdi baktım- yine böyle bir açıklama yok; bu boşluk o zaman da belirtilmiş, hiçbir cevap yok. Sadece, Komisyon Başkanından veya Komisyon Sözcüsünden verilen cevap: Kabul etmiyoruz efendim... Bundan ibaret. Peki, ortada komisyon raporu diye bir şey de yok -arkadaşlarımız belirttiler- dört cümlelik bir şey: Kanun, Cumhurbaşkanından döndükten sonra tetkik edilmiştir, uygun görülmüştür, kabul edilmiştir... Bu kadar. Peki, bu kadar soru işareti ortada bırakıldığı halde, komisyon da hiçbir açıklama yapmadığı zaman, biz bu yürürlük maddesini de aynen kabul edecek miyiz? Yani, Refah Partili ve Doğru Yol Partili arkadaşlarımız da, Komisyon ne düşünüyor, ne olacak, bu boşluk nasıl dolacak diye bir ihtiyaç duymuyorlar mı. Ben, sadece bunu belirtmek istedim” diyerek yasanın kabul edilme sürecine de eleştiri getirmiştir.

Bu konuşmadan sonra, verilen değişiklik önergesi oylanmış, ancak kabul edilmemiştir. Ardından da 4. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Muhalefetin oylamayla ilgili itirazları arasında; **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 5. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Madde üzerinde DSP Grubunun görüşlerini Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal ortaya koymuştur. Yasaların gece yarısı oldubittiye getirilerek, acele bir şekilde geçirilmesini eleştiren Mümtaz Soysal, bütün bu yasaların da Anayasa Mahkemesinden döndüğünü dile getirmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanına, ceza hükümleri uygulama, para cezası verme yetkisinin tanınmasının ilk olarak görülmediğini, daha önce Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu

dolayısıyla da böyle yetkiler verildiğini ifade eden Soysal, ancak bu ikisi arasında farkların bulunduğunu öne sürmüştür. Mümtaz Soysal'a göre; bu fark sadece para cezasının büyüklüğü dolayısıyla değil, para cezasının uygulandığı organlar dolayısıyla idi. Bir başka deyişle, basına, para cezası vermek, basına sansür uygulamak demektir ve bu da Anayasaya aykırı idi.

Cumhurbaşkanının daha önceki yasayı veto etme gerekçelerinin dikkate alınmasını isteyen DSP sözcüsünün, bunun Meclis'in haysiyetinin korunması için yapılması gerektiğini ifade etmesi, itirazlara ve tartışmalara yol açmıştır. Özellikle RP'li milletvekillerinin tepkileri altında Mümtaz Soysal sözlerini tamamlayarak, kürsüden inmiştir.

Soysal'ın konuşmasından sonra, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından da tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁴⁶

Ancak Genel Kuruldaki tartışmalar sona ermemiştir. Özellikle ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'nın Bakana soru yöneltmek istemesi nedeniyle, Oturum Başkanı Kamer Genç arasında ciddi bir tartışma yaşanmıştır. Teşekkür konuşması yapmak isteyen Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez, zorlukla sürdürdüğü konuşmasını, ANAP'lı milletvekillerinin tepkisi yüzünden sağlıklı bir şekilde gerçekleştirememiştir. Bununla birlikte Erez'in Genel Kurula teşekkür için yapmış olduğu konuşmanın bazı bölümleri şu şekildedir: *"... yine kanun üzerinde, hiç ilgisi olmamasına rağmen, gübrenin tarım sektöründe öneminden, Susurluk'a ve Fadime'ye kadar konuşanlar oldu. Değerli arkadaşlarım, söylenen iki tane önemli şey vardı; bu yasanın basın özgürlüğünü engelleyici olduğu ve Anayasaya aykırı olduğu. Huzurlarınızda bir kere daha ifade ediyorum ki, bu yasa, ne basın özgürlüğünü engellemektedir ne de Anayasaya aykırıdır. Peki, bu yasayla ne sağlanmıştır. Siz, bizi susturamazsınız; yani, bunu bırakın; ben konuşayım, ondan sonra vurun.*

Şimdi, değerli arkadaşlarım... Hiç merak etmeyin, bizi bugüne kadar kimse susturamadı, kimse susturamaz... Değerli arkadaşlarım, bu yasayla, Türk basını aslî görevine geri dönmüştür. Türk basını, bundan sonra, tencere tava ticareti yapamayacaktır. Bu yasayla, tüketicinin aldatılması ve istismarı önlenmiştir. Bu yasayla, esnaf, tüketici ve sanayici, haksız rekabete karşı korunmuştur.

Şimdi, değerli arkadaşlarım, Sayın Altan Öymen, benim kendisi hakkında söylediğim bir söz dolayısıyla bu kürsüye geldi "Sanayi ve Ticaret Bakanı kimi savunuyor" dedi. Sanayi ve Ticaret Bakanı, Türk Halkını ve millî sanayii savunuyor. Türk Halkını ve millî sanayii bugüne kadar savunmaktan onur ve gurur duydum, bundan sonra da millî sanayii savunmaya devam edeceğim.

¹⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. Cilt, 2. Yasama Yılı, 46. Birleşim, s. 153-184

Değerli arkadaşlarım, huzurlarınızda, DSP Grubundan özür diliyorum; geçen haftaki konuşmamda, bazı sözcülerin, bu tasarının, Refahiyol Hükümeti tarafından, basından öç almak için getirildiğini ifade etmeleri üzerine bu kürsüde, bu yasanın, 54 üncü Hükümet zamanında değil, 53 üncü Hükümet zamanında hazırlandığını ve hatta, Plan ve Bütçe Komisyonunda yapılan toplantılarda, bu teklifin, muhalefet milletvekillerinden ve DSP'li milletvekillerinden geldiğini ifade ettim. Kendileri haklılar; DSP'den değil, aynı menşeden olan Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerinden gelmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye, sorunlarına, demokratik parlamenter rejim içerisinde ve bu çatı altında çare bulacaktır. Zaman zaman, demokratik parlamenter rejim dışında çare bulma arayışları, sonunda, Türkiye'nin sorunlarını halletmemiş, daha büyük sorunlar ilave etmiştir. Demokratik parlamenter rejimin en önemli ve en kutsal bireyi, siyasetçi ve parlamenterlerdir. Demokratik parlamenter rejime karşı olanlar, bu rejimi ortadan kaldırmak için daima siyasetçiyi kötüleyerek işe başlamışlardır. Acı olan, siyasetçiyi kötülemenin, siyasetçi tarafından bu kürsüden yapılmış olmasıdır. Bunu, demokratik parlamenter rejim için bir talihsizlik olarak görüyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin hiçbir bakanı, ne benden evvelkiler, ne ben ve bugünkü bakan arkadaşlarım, ne de bundan sonra bakan olacak arkadaşlarım tetikçi olamazlar. Bir arkadaşım, burada kalktı dedi ki: "Sanayi ve Ticaret Bakanı, sabah gazeteyi eline alacak, aleyhine kim yazı yazmışsa hemen ceza uygulayacak." Buna kargalar bile güler, kargalar... Sanayi ve Ticaret Bakanı, habere göre değil, bu kanunun yasakladığı promosyona aykırı davranışta bir durumu varsa, buna bulunur...

Anadolu'da bir laf vardır; adama sormuşlar: "Karşındakini nasıl bilirsin?" "Kendim gibi." Onlar, bizi kendileri gibi bilmesinler; biz onlara benzemiyoruz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. "

26- 5434 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI KANUNUNUN 20 NCİ MADDESİNİN İKİNCİ FIKRASININ DEĞİŞTİRİLMESİNE VE BU MADDEYE 2 FIKRA EKLENMESİNE DAİR KANUN (4227 SAYILI)

"5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bu Maddeye 2 Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı"nın müzakeresine, 15 Ocak 1997 tarihindeki, 2. Yasama Yılı'nın, 46. Birleşiminde başlanmıştır. İkinci oturumda başlayan görüşmelerde Başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde ilk sözü Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Erzincan Milletvekili Mustafa Kul yapmıştır. İlgili yasanın mevcut durumuna göre, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 20. maddesinin ikinci fıkrasında, Sandığın her çeşit menkul ve

gayrimenkul malları ile geliri ve alacaklarının, emanet hesaplarında kayıtlı olanlar hariç olmak üzere, haciz ve temlik edilemeyeceği hükmünün yer aldığını söyleyen Kul, Hükümetin getirdiği tasarıyla ise Sandığın menkul ve gayrimenkullerinin temlikini sağlamak amacıyla 20. maddenin ikinci fıkrasındaki “temlik edilemezler” ibaresinin çıkarıldığını, yine 20. maddeye bir fıkra eklenmek suretiyle, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundaki şartlar aranmaksızın, Emekli Sandığının taşınmazlarının, varsa diğer maliklerinin de onayını alarak, tapuda kat mülkiyeti kütüğüne bağımsız bölümler halinde tescil edilmesi olanağının getirildiğini açıklamıştır. Yine 20. maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişikliğe paralel olarak, maddeye bir fıkranın eklendiğini ve bu fıkra ile sandığın mallarının satış usul ve esaslarının nasıl yapılacağı tarif edildiğini de konuşmasının hemen başında ortaya koymuştur.

Mustafa Kul, tasarının gerekçesiyle ilgili de bilgi verirken, sandığın mülkiyetinde bulunan gayrimenkullerin devredilmesinde veya üzerinde ortaklıklar halinde inşaat yapılmasında birtakım zorluklarla karşılaşıldığından, hatta bazen, bu gibi tasarruflarda bulunmanın imkânsız olması nedeniyle, böylesine bir düzenleme getirildiğinden bahsedildiğini de sözlerine eklemiştir. Emekli Sandığı’nın bir sosyal kuruluş olduğunu, kar getirecek bir kurum olarak görülmemesi gerektiğini ifade eden Kul, tasarıyla Emekli Sandığının mal varlıklarının haraç mezat satılmasının amaçlandığını, bunun da özelleştirme tutkusundan kaynaklandığını öne sürmüştür.

Mustafa Kul, Emekli Sandığının elinde bulundurduğu gayrimenkullerin kiralarını, yeniden değerlendirmek, yükseltmek ve günün mevcut koşullarına göre uyarlamanın mümkün olduğunu da belirttiği konuşmasında, Emekli Sandığının mallarının, Emekli Sandığına prim ödemiş olan sandık mensuplarının malı olduğunu, bunları satmaya, Hükümet olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, kimsenin hakkının olmadığını dile getirmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Emekli Sandığının birleştirileceğinin söylendiğine vurgu yapan Kul, Hükümetin, bu üç sosyal güvenlik kuruluşunun mallarının haraç mezat satılmasını, acil para ihtiyacını karşılamak amacıyla gerçekleştirmek istediğini iddia etmiştir.

Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının, köprü ve barajların kâr payı senetlerinin satışı gibi yöntemlerle ekonomik sıkıntıların aşılamayacağını da savunan CHP Sözcüsü Mustafa Kul, bir takım kalıcı çözümler önerdiği konuşmasının bu bölümünde; *“Mevcut ekonomik sıkıntılara daha kalıcı çözümler bulmamız gerekmektedir. Kamu finansman ihtiyacını vergiyle karşılamamız gerekmektedir. İlerisi için SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığının birleştirilmesi düşünüyor ise, zaten, şu anda, bütün sendikalarımız SSK’nın diğer iki sosyal güvenlik kuruluşuyla birleştirilmesine karşı çıkmaktadır. Onlar “bunca mal varlığımız var. Bu mal varlığımızı neden Bağ-Kur’la veya Emekli Sandığıyla paylaşalım” diye Sosyal Sigortalar Kurumunun diğer sosyal güvenlik kuruluşlarıyla birleştirilmesine karşı çıkmaktadırlar”* şeklindeki ifadeleri kullanmıştır.

Kul, Hükümetin söz konusu yasa tasarısını geri çekmesi gerektiğini de belirterek, Sülün Osman'ı örnek göstererek, bu kişinin Türkiye'de özelleştirmeyi başlatan ilk adam olduğunu biraz kinayeli bir ifadeyle dile getirmiştir. Tasarının yasalaşması durumunda, Emekli Sandığının durumunun daha da kötüye gideceğini ileri süren Mustafa Kul, bu nedenle CHP olarak tasarı aleyhinde oy kullanacaklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Mustafa Kul'dan sonra, Doğru Yol Partisi adına Afyon Milletvekili İsmet Attila söz almış ve ilk olarak 5434 sayılı Kanunun 20. maddesinin ikinci fıkrasıyla ilgili bilgi vermiş ve ardından tasarıyla, Sandık hizmetleriyle doğrudan ilgili olmayan gayrimenkulleri satabileceğini ve satıştan sağlayacağı gelirlerin, günümüz ekonomilerinin gerektirdiği “seyyaliyet” ve “esneklik” şartlarında değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

“Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı, 1950 yılında 5434 sayılı Yasayla kurulmuştur. Sandığın kurulmasıyla, 1950 öncesi her kamu kuruluşunun kurmuş olduğu emekli sandıkları, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına devredilmiştir; böylece, kamu personeli emeklilik sisteminde bir bütünlük sağlanmıştır 1950 yılında, Sandık kurulurken, Sandığa kesenek ödeyen iştirakçi sayısı 200 bin civarındadır. Sandığın, aylık ödediği emekli, dul, yetim sayısı ise 9 300'dür. Bu şartlar altında, Sandığın ilk kuruluş yıllarında önemli miktarlarda gelir fazlası vermeye başlanılmış; Sandık da sağladığı bu fon fazlalarını, o yıllardaki ekonomide mevcut yatırım araçlarının sınırlılığı nedeniyle ve öncülük etmek gayesiyle, turizm ve ticaret sektörlerinin gelişmesi için kullanmış, büyük oteller ve iş merkezleri inşa ettirmiştir. Sandığın, bugün, iştirakçi sayısı 1 milyon 950 bin; aylık ödediği emekli, dul, yetim sayısı 1 048 211'dir. Sandığın, iştirakçilerinden sağladığı gelirlerle, aylık ve diğer ödemelerini karşılayamaz duruma düştüğü de bir gerçektir” şeklindeki bilgileri de aktaran İsmet Attila, Sandığın, 1997 yılında 65 trilyon lira civarında açık vereceğinin tahmin edildiğini de sözlerine eklemiştir.

Bu durumda Sandık gayrimenkullerinin satılması suretiyle değerlendirilip daha yüksek verimli alanlarda nemalandırılması ve böylece Sandığın gelir gider dengesinin sağlanmasının amaçlandığını belirten Attila, tasarıyla getirilen değişikliklerle, Sandık mallarının, Sandığın veya Sandık iştirakçileri ile Sandıktan aylık bağlananların borçları için haczedilemeyeceğinin ve bunlar hakkında iştirakçiler ile aylık bağlananların temlikî tasarrufla bulunamayacağını hükme bağlandığını açıklamıştır. Ayrıca, sözü edilen mal ve alacaklar ile gelirler üzerinde, iştirakçiler ile Sandıktan emekli, adi malullük, vazife malullüğü, harp malullüğü aylığı alanlar ile dul ve yetim aylığı alanlar tarafından temlikî tasarrufla bulunulamayacağını vurgulamış ve böylelikle de, Sandığın veya Sandık tüzelkişiliğinin, Sandık varlıklarının daha iyi değerlendirilmesi için temlikî tasarrufla bulunabilme imkânının getirildiğini ileri sürmüştür.

Tasarının çıkarılmasının zorunluluğundan söz eden İsmet Attila, Sandığın iştiraki bulunan Emek İnşaat ve İşletme Anonim Şirketi tarafından işletilen veya kiraya verilen gayrimenkullerde çok sayıda kiracı bulunduğunu; bu kiracılarla, idarî ve hukukî yönden zaman zaman anlaşmazlıklar ortaya çıktığını; bu anlaşmazlıkların bazen büyük boyutlara ulaşarak, işletici şirketi veya Sandığı veyahut her ikisinin de zor durumda kaldığını da konuşmasının bu bölümünde ifade etmiştir.

Attila, Sandık gayrimenkullerinin daha iyi bir şekilde değerlendirilebilmesiyle ilgili olarak ise şu açıklamaları yapmıştır: “20 nci maddeye bir fıkra eklenmek suretiyle 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundaki şartlar aranmaksızın, Sandık gayrimenkullerinin, varsa diğer maliklerle de anlaşarak, tapuda, kat mülkiyeti kütüğüne bağımsız bölümler halinde tescil edilmesinin sağlanması imkânı getirilmiştir. Bu hükümle, Sandığın sahip olduğu iş alanında bağımsız bölümler şeklinde mevcut üniteler ayrı ayrı değerlendirilecek ve ihale yoluyla satılabilecektir. Yine, bu kanun değişikliğiyle, 5434 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişikliğe paralel olarak aynı maddeye bir fıkra eklenmektedir. Bu fıkra, Sandık gayrimenkullerinin satış usul ve esaslarının belirlenmesi hususunu düzenlemektedir. Sandığın doğrudan hizmetleriyle ilgili olmayan gayrimenkulleri, yönetim kurulunun kararı, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre satılabilecektir.”

Gayrimenkul satış usul ve esaslarının belirlenmesinde Bakanlar Kurulunun yetkili kılındığını da hatırlatan İsmet Attila, Sandığın satışlarından elde edeceği gelirleri, bilânçosunda özel bir hesaba kaydedeceği ve bu gelirlerin, ancak, 5434 sayılı Kanunun 22 nci maddesinde belirtilen esaslara göre değerlendirilebileceğinin de hüküm altına alındığını Genel Kurula bir bilgi olarak sunmuştur. Bu arada Sandığın gayrimenkullerinin satışında kapalı zarfla teklif alma usulünün uygulanacağını da sözlerine eklemiştir. Attila, değer tespiti sırasında ise iktisadî hayatta ve turizm alanında deneyimli olan Emlak Bankası’nın veya Vakıflar Bankası’nın etkili olmasını zorunlu gördüğünü de dile getirmiş ve DYP olarak tasarıya olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra birleşime son verilmiş ve yasa tasarıyla ilgili görüşmeler sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁴⁷

“5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci Maddesinin 2 nci Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bu Maddeye 2 Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı”nın müzakerelerine, 2. Yasama Yılında, 16. Ocak 1997 tarihindeki 47. Birleşimde devam edilmiştir. İkinci oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Kâmil Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüştür.

¹⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. cilt, 2. Yasama Yılı, 46. Birleşim, s. 185–190

Bir gün önce tasarının tümü hakkında CHP ve DYP grupları adına yapılan konuşmalardan sonra, birleşim sona ermiş ve görüşmelere ertesi gün devam edilmiştir. İlk olarak Anavatan Partisi Grubu adına Manisa Milletvekili Sümer Oral söz almıştır. Tasarıyla Emekli Sandığına ait taşınmazların satışının ve devrinin amaçlandığını söyleyen Oral, Sandığın sosyal güvenlik açısından önemine vurgu yapmış ve iştirakçi sayısı ile ilgili bilgiler vermiştir. Emekli Sandığının önceleri güçlü ve sağlam bir kurumu olarak fonlar oluşturduğunu, özellikle de turizm alanına yatırımlar yaptığını hatırlatan Sümer Oral, sonraki yıllarda sosyal güvenlik sisteminde yaşanan sıkıntıların, Emekli Sandığını da etkilediğini ifade ederek, 1996 yılında 25 trilyonluk açık verdiğini açıklamıştır. Oral bütün bunlara karşın, Emekli Sandığının diğer sosyal güvenlik kurumlarına göre daha iyi bir durumda olduğunu hatırlatarak, sorunun aslında sosyal güvenlik sisteminden kaynaklandığını ifade etmiştir.

Sümer Oral konuşmasında; *“Değerli arkadaşlarım, sosyal güvenlik sistemi, esasında, hepinizin de takdir edeceği gibi, sadece bizde değil, dünyanın birçok ülkesinde çok önemli bir problemdir; çünkü, sosyal güvenlik sistemi, zenginliğin bir sonucudur; sosyal güvenlik sistemleri, gelirin bir fonksiyonudur. Fert başına gayri safî millî hâsılası, bizim gibi 2 500-3 000 dolar civarında değil, 10 bin doları geçmiş, hatta 20 bin dolara gelmiş ülkelerin dahi, bugün, sosyal güvenlik sistemlerinde çok ciddi sorunlar vardır. Hepimizin yine yakinen takip ettiği gibi, Fransa da bu sıkıntılarla karşı karşıya olan bir ülkedir. Büyük umutlarla gelen Başbakan Mösyö Alain Juppe'yi de, ilk bir senesinde fevkalade sıkıntıya sokan Fransa'nın sosyal güvenlik sistemi olmuştur. Bugün, sosyal güvenlik sistemimizin finansman yapısının sağlıklı bir hale getirilmesi, aktüaryel dengenin tekrar kurulması için, köklü ve kalıcı tedbirlere gerek vardır. Bugün, Türkiye'nin en önemli problemlerinden birisi budur. Çağdaşlık dediğimiz zaman, sosyal güvenlik akla gelir. Ciddî bir sosyal güvenliğin, sağlam bir sosyal güvenlik şemsiyesinin de finansman yapısının fevkalade sağlam olması lazım; ama, son yıllarda, baktığımız zaman, tespit var, çeşitli zeminlerde, bu işlerle sorumlu kişiler bunu tespit ediyorlar ve burada meydana gelen sıkıntıyı söylüyorlar; ama, ciddi uygulama yok; söylem var, icraat yok. Türkiye'de, esasında, önemli olan, uygulamadır; yoksa, meseleyi proje bazında dile getirmek fevkalade kolaydır; ama, onu giderecek, çare olacak tedbirleri tespit edip koyma ise, fevkalade ihmal edilmektedir”* şeklindeki ifadelerle Avrupa'daki durumla ilgili bilgi de aktarmıştır.

Sosyal güvenlik kuruluşlarının tek çatı altında toplanmasının finansman konusundaki sıkıntıları ortadan kaldıramayacağını da iddia eden Sümer Oral, Emekli Sandığının mülkiyetindeki taşınmazların satışına, ilke olarak karşı çıkmanın mümkün olmadığını söyledikten sonra, bir veya iki yıllık bütçe açıkları için satışın doğru olmadığını, Emekli Sandığının malî yapısını düzeltecek, finansman yapısını düzeltecek tedbirlerin alınmasının gerektiğini sözlerine eklemiştir.

Oral, bu tür satışların amacına ulaşmasında kaygılarının bulunduğunu açıkladıktan sonra, her şeyden önce Hükümetin, gerek ekonomi gerek kamu maliyesi alanında ciddî bir program anlayışı içerisine giremediğini, daha çok, dağınık, perakende ve parçalı tedbirleri tercih ettiğini öne sürmüştür.

Emekli Sandığı ile ilgili bir tabloyu gözler önüne sermek istediğini söyleyen Sümer Oral; *“1995 yılında, devlet bütçesinden Emekli Sandığına ayrılan ödenek, bir önceki yılın ödeneğine oranla yüzde 105 fazla. 1996’da, Emekli Sandığına devlet bütçesinden ayrılan ödenek, bir önceki yılın ödeneğinden yüzde 196 fazla. 1997’de ayrılan ödenek, 1996’dan sadece yüzde 10 fazla. Yüzde 5 kesintileri de dikkate aldığımız zaman, hemen, hemen 1997 ödeneği ile 1996 ödeneği birbirine eşit ve 133 trilyon civarında bir paradır. Bunun, 1997’de Emekli Sandığından ödenecek paralar mukayese edildiğinde, yeterli olmadığı görülür; çünkü, Emekli Sandığı, Hazine nam ve hesabına bazı ödemeler yapar. Emekli ikramiyeleri öyledir. Emekli Sandığı ödemez bunu, Hazine adına öder ve faturalar. Şeref aylığı, vatanî hizmet tertibi gibi aylıklar vardır; bunlar için öder ve esas ödenen miktar da budur. Şimdi, 1997’de, 1996’daki ödenekle bunları karşılamak mümkün değil. Ayrıca, 1996’da, Emekli Sandığının, 25 trilyon normal, kendi açığı var. O açık da, 1997’de 65–70 trilyon civarında olacaktır. Dün burada da söylendi bu. Şimdi, onunla birlikte mütalaa edildiğinde, geçen yıla oranla bu seneki ödenekler aynı düzeyde konulduğundan, 1997 bütçesinde, en az 100 trilyon, Emekli Sandığına gidecek kaynaktan açık olacaktır. Bunun altında bir rakam olduğunu iddia edemezler; çünkü, kalkıp, 1996 yılında çok fazla emekli oldu, 1997’de olmayacak demek de mümkün değildir. 100 trilyon liralık bir açık vardır. İşte, Emekli Sandığının satacağı gayrimenkullerin bir kısmıyla bu 1997 yılı açığı karşılanacak. Oysa, bu kanun tasarısı takdim edilirken, bunlar satılacak, bunlardan elde edilecek gelirler daha rasyonel alanlarda kullanılacak deniliyor; ama, bu açığın bununla karşılanacağı anlaşıyor”* şeklinde teknik açıklamalara da konuşmasında yer vermiştir.

Kanun tasarısının gerekçesinde, bu satış hâsılatlarının Emekli Sandığının bilânçosuna kaydedilip, kanunun 22. maddesine göre değerlendirileceği hükmünün bulunmasına rağmen, bu hükmün, bunların daha rasyonel kullanılacağı konusunda yeterli teminatı vermediğini de söyleyen Oral, bu satışların sonunda, elde edilecek paraların ve tesislerin sahibinin iştirakçiler olduğunu; bu yüzden de elde edilecek gelirin, Emekli Sandığının ihtiyaçları için kullanılması gerektiğini savunduklarını belirtmiştir.

Sümer Oral, özelleştirmede aranan en önemli unsurun güven olduğunu, güven için de disiplin ve takvimi olan bir program gerektiğini belirterek, vatandaşın demokratik rızası olduğunu, ancak özelleştirmeden Hazineye giren paranın ne kadar olduğunun açıklanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda Meclis’in ve toplumun bilgilendirilmesini isteyen Oral, ekonomik alanda zaman kaybına tahammül olmadığını, Emekli Sandığının yıllardır birikimi olan bu

değerlerin, bir yılın açığını kapatmak için tasfiye etmek yerine, Sandığın malî yapısını sağlamlaştırmak ve finansman yapısını daha güçlü hale getirmek için kullanılmasını temenni etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak Demokratik Sol Parti'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel ortaya koymuştur. TBMM'nin çalışma tarzına eleştiri getiren Temizel; *“Değerli milletvekilleri, ülkenin sorunları gittikçe ağırlaşıyor. Bizler, burada, tek maddelik, neye hizmet ettiğini anlamakta gerçekten güçlük çektiğimiz yasa tasarılarıyla uğraşırken, görsel ve yazılı basında, Diyarbakır'da bir lokma ekmek için, yiyecek için çamurun içerisinde boğuşan insanların görüntüleri yayınlanıyor. Bu, ne büyük bir talihsizliktir ki, televizyonların bu görüntüleri yayınladığı saatlerde, Meclis basına sansür yasasını görüşüyor. Bir yanda, sürekli alkışlar arasında sansür yasasını savunan bir bakan; diğer yanda, Diyarbakır'da bir lokma ekmek için çamurun içerisinde boğuşan insanlarımız...”* şeklindeki sözlerle ülkenin bazı gerçeklerini kendi açısından dile getirmiştir.

Hükümetin, toplumsal uzlaşma arayışında olmadığını, sorunlara toplumsal uzlaşma içerisinde köklü çözümler aramak yerine, nereden kaynaklandığı belli olmayan, tutarsız bazı düzenlemeleri Meclisin önüne getirdiğini söyleyen Temizel, sosyal güvenlik sistemiyle ilgili olan tasarının da yine sonuçlarının ne olacağının belli olmadığı bir düzenleme olduğunu ileri sürmüştür. Zekeriya Temizel, Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin, fon biriktirme esasına göre kurulduğunu, ancak, emekli sayısındaki artışlar ve emeklilerin sağlık yardımı hizmetlerinin de bu kurumların üzerine yıkılmasıyla, fon biriktirme ilkesinin terk edildiğine dikkat çektiği konuşmasında, artık nesiller arası dayanışma esasına dayanan bir sisteme dönüldüğünü, ancak bunun da sistemi ayakta tutmaya yetmediğini ifade etmiştir.

Temizel sosyal güvenlik sisteminin düştüğü durumun gerekçelerini açıklarken şu sözleri sarf etmiştir: *“Sosyal güvenlik sistemimizin bu duruma düşürülmesinin temel nedeni, yine hepimizin bildiği gibi, demagojik seçim vaatleri yarışından oldukça önemli bir pay alması, aktuarya hesaplarıyla ilgilendirilmeksizin gerçekleştirilen erken emeklilikler ve fon yaratmadan bağlanan, yapılan ödemelerdir. Bu şekilde, düşüncesizce ve gelecek düşünülmeden getirilen uygulamalar, sosyal güvenlik konusunda, toplumun tüm kesimlerinde gelecek kaygıları uyandırmaya başlamıştır.”*

Demokratik Sol Parti'nin, sosyal güvenlik kurumlarının içine düşürüldüğü bu durumdan kurtarılması için, idarî ve malî özerkliklerinin sağlanarak, birikecek fonları, endekslenmiş emekliliğe dönüştürmeye olanak sağlayan düzenlemeler yapılmasını savunduğunu belirten Zekeriya Temizel, buna karşılık, Hükümetin, Emekli Sandığının mallarının satışıyla ilgili bir tasarı getirdiğini, yine birkaç gün sonra da bu kez Sosyal Sigortalar Kurumunun mallarının satışıyla ilgili ikinci tasarımı getireceğini ifade etmiştir. DSP sözcüsü

bir defalık mal, mülk satışlarının, sisteme olan güveni sarsmaktan öte hiçbir anlam taşımadığını da savunarak, söz konusu tasarıyla Sandık mallarına temlik edilebilme olanağı sağlandığını, böylece de bu malların satılabileceğini ortaya koymuş ve fon değerlendirme esasına göre kurulan Emekli Sandığının o varlıkları ve fonları değerlendirerek, gelir elde edeceğini, bu sayede de yükümlülüklerini yerine getireceğini dile getirmiştir. Şimdi ise bu imkânın elinden alındığına dikkat çekmiştir.

Sandık varlıklarının tamamının satılması durumunda bile, 1997 yılı açığının dörtte birinin finanse edilemeyeceğini savunan Temizel, 22. madde ile ilgili olarak da şu açıklamaları yapmıştır: *“5434 sayılı Yasanın 22 nci maddesi, Sandık mallarının, döner değerlerden gelen ve artan kısmının yüzde 40’ı, işte bu şekilde, şu anda satmaya çalıştığınız gayrimenkullerin hâlâ alınabileceğine ilişkin hükmü taşımaktadır. Yine, bu sabit gelirli kıymetlerin, devlet bono ve tahvilleri ile, kamu yatırımları ve gelir ortaklığı senetlerine yatırılacağı hükümlerini amirdir; daha önceki yıllarda bunlar yatırılmıştır; ancak, iffa dönemleri geldikten sonra, bunlar, Sandığın ihtiyaçları çerçevesinde, maaş ödemelerinde kullanılmıştır. Şimdi, Sandık varlıklarının bu şekilde satışından sonra, bunun değerlendirilme yöntemi, götürüp, bunu, 5434 sayılı Yasanın 22 nci maddesinin ikinci ana bendindeki esaslar çerçevesinde -birinci fıkra uyarınca, yeniden gayrimenkul almayı düşünmüyorsanız- devlet bonusu ve tahvillerine yatırmaktan başka çareniz yoktur; çünkü, yasa, bu hükmü amir.”*

Maliye kökenli bir parlamenter olan Zekeriya Temizel, varlıkların satılması sonucu elde edilecek gelirin, devlet tahvili ve hazine bonosuna yatırılacağını, Devletin bir faiz ödeyeceğini, bunun da yeterli olmayacağını ve Sandığın yine bütçeden para alacağını öne sürmüş ve bunun mantıksız olduğunu ifade etmiştir.

Söz konusu tasarının aslında herhangi bir düzenleme içermediğini de belirten Temizel, Emekli Sandığına ait otellerin yıllardır bazılarının iştahını kabarttığını, Kalkınma Bankasının bu kaynaklarının da cömertçe kullanılması sonucunda, turizm alanında da ciddi sorunların çıktığını, ancak Emekli Sandığının otellerine duyulan ilginin bir süre bastırıldığını sözlerine eklemiştir.

Bu arada Genel Kurul’un çalışma süresi dolmasına karşın, Zekeriya Temizel’in konuşmasını tamamlayınca kadar süre uzatılması konusunda oylama yapılmış ve oturum devam etmiştir.

Sözlerine kaldığı yerden devam eden Temizel, Bakanlar Kurulunu emlakçılık yapmaya hevesli olmakla suçlamış ve satışla ilgili her yasa tasarısında *“Bakanlar Kurulu, satış usul ve esaslarını belirler”* diye bir hükmün konulmasının da bunun kanıtı olduğunu iddia etmiştir. Oysa devletin satış usul ve esaslarını düzenleyen 2886 sayılı Yasanın bulunduğu işaret eden Zekeriya Temizel, satış işlemlerinin bu yasa kapsamında yapılabileceğini, aksi durumda

Anayasa Mahkemesinin iptal edebileceğini öne sürmüştür. Ayrıca satış koşulları nedeniyle, varlıkların bazı çevrelere peşkeş çekileceğinden kuşku duyduklarını da belirterek, taksitle satışa da karşı çıkmıştır.

Kapsamlı bir sosyal güvenlik reformu yapılmadan ve toplumsal uzlaşma sağlanmadan yapılan satışların, sistemin kuruluş amacıyla çeliştiğine de değinen DSP sözcüsü, Hükümetin kendi bütçe açığını kapatmaya çalıştığını ve bunun da ülkeye yarar getirmeyeceğini söylemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Zekeriya Temizel'in konuşmasından sonra oturum sona ermiş ve tasarıyla ilgili görüşmelere Üçüncü Oturumda devam edilmiştir. **“5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci Maddesinin 2 nci Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bu Maddeye 2 Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı”**nın tümü üzerindeki müzakerelerde Oturum Başkanlığını, yine Kamer Genç üstlenmiştir.

Gruplar adına konuşmaların sona ermesinden sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Bu arada Refah Partisi adına konuşma yapılmaması nedeniyle kısa bir tartışma yaşanmışsa da, CHP İzmir Milletvekili Birgen Keleş, şahsı adına konuşma yapmak üzere kürsüye çıkmıştır.

Sözlerine tasarının, iptal edilen 4182 sayılı Yasanın bir benzeri olduğunu belirterek başlayan Birgen Keleş, tartışılan yasa tasarısının, 4182 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Taşınmaz Mallarının Satışıyla İlgili Kanunun, Emekli Sandığıyla sınırlandırılmış şekli olduğunu iddia etmiştir. Birgen Keleş, Hükümetin, Hazineye ait arazilerin belli kurumlara ve kuruluşlara tahsis edilmesini kaldırarak, bu arazilerin satışını öngören uygulamayla aynı şeyi yapmak istediğini söylemiş ve örnek olarak da, 9 Eylül Üniversitesinin Seferihisar'daki öğrenci eğitim tesislerinin satılmasını göstermiştir. Kamuya ait arazilerin tahsislerinin kaldırılarak satılmasının, Anayasaya aykırı olsa da olmasa da yanlış olduğunu savunan Keleş, ayrıca bunun Anayasaya aykırı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Birgen Keleş bu iddiasını şu sözlerle ortaya koymuştur: *“Anayasaya aykırıdır; çünkü, Anayasa, yasa hükümlerinin, yasa koyucu tarafından değiştirilmesini öngörmektedir. Oysa, burada, kanun hükmünde kararnamelerden de daha olumsuz bir durum söz konusudur; çünkü, kanun hükmünde kararnamelerde, hiç değilse, bir yetki yasası söz konusudur; yetki yasasıyla, kanun hükmünde kararnamelerin, kapsamı, içeriği, süresi, koşulları sınırlandırılmaktadır ve Anayasanın 91 inci maddesine göre, kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Meclise sunulmak ve komisyonlar ile Genel Kurulda, ivedilikle görüşülmek durumundadır. Bakanlar Kurulunun kararında ise, böyle bir durum söz konusu değildir; Bakanlar Kuruluna, çok daha fazla ve çok daha keyfî bir şekilde, yürütmenin çalışmalarına müdahale etme olanağı verilmektedir. Anayasaya ve Anayasanın 2 nci maddesine aykırıdır; çünkü, Anayasanın 2 nci maddesi ‘Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir’ demektedir. Hukuk devletinin en kısa tanımı; Anayasaya ve yasalara bağlı devlet demektir.”*

Hükümetin uygulamalarının, Anayasanın 7 ve 35. maddelerine de aykırı olduğunu iddia eden Keleş, Kamu mülklerinin, ne olursa olsun, ne pahasına olursa olsun anlayışıyla satılmasına yol açacak olan ve bu satışın, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında ne gibi bir sonuca ve eksikliğe yol açacağıyla ilgilenmeyen, sadece, getirecek olduğu gelirle ilgilenen böyle bir anlayışın, kamu yararıyla bağdaşmayacağını açık olduğunu da ifade etmiştir. Bununla ilgili de İzmir'deki Efes Otelini örnek göstererek, bu kurumun satılmasının kamu yararıyla bağdaşmayacağını da dile getirmiştir.

Hazineye ait arazilerin, yerli yabancı ayırım yapmadan, çeşitli şirket ve kişilere devredilmesine de karşı çıkan Birgen Keleş, sözü Emekli Sandığına getirerek, bu kurumun, 1995 yılında, 5 trilyon zarar ettiğini belirtmiş ve oysa bu rakamın, devlet adına ve çeşitli kuruluşlar adına yapılan ödemeler olduğunu açıklamıştır. Keleş, kaynak bulmak için özelleştirmeye ve satışa karşı çıktığını sık sık vurguladığı konuşmasında, kaynak için öncelikle vergi reformunun yapılması gerektiğine işaret etmiş, Anayasanın, yasaların ve Anayasa Mahkemesi kararlarının yok sayılmasının doğru bir yaklaşım olmadığını da sözlerine ekleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Birgen Keleş'in kürsüden inmesinden sonra, Maliye Bakanı Abdüllatif Şener söz almış ve tasarıyla ilgili çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Konuşmasının başında tasarıyla Emekli Sandığı ve sosyal güvenlik sisteminde, yeni bir uygulama döneminin başlamış olacağını açıklayan Maliye Bakanı, *"Sandığın sahip olduğu gayrimenkullerin satış yolunun açılmasıyla, Sandığın sabit kıymetlerine seyyaliyet kazandırılacaktır. Satış gelirleri, bu seyyaliyet özelliği dolayısıyla, malî sistemimiz içerisinde daha yüksek getirili alanlarda nemalandırılacak, gerek malî sistemimiz gerekse genel ekonomik dengemiz, bundan olumlu yönde etkilenecektir. Bunun sonucu olarak da, Emekli Sandığı, artık, gayrimenkul işletmeciliği yerine, çağdaş sosyal güvenlik sistemleri ve kurumlarının yürüttüğü fon hesabı yönetme ve değerlendirme alanına geçiş için bir başlangıç yapmış olacaktır"* şeklindeki ifadelerle de tasarının getireceklerini kısa bir şekilde özetlemiştir.

Satışlarla rant sağlanacağı şeklindeki değerlendirmelerin doğru olmadığını ifade eden Şener, Emekli Sandığı ile ilgili olarak rakamlara dayanan şu bilgileri Genel Kurula aktarmıştır: *"Bugün, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının iştirakçi sayısı, hepinizin bildiği gibi, 1 milyon 950 bin civarındadır. Sandığın, aylık ödediği emekli, dul ve yetim sayısı ise 1 milyon 48 bindir. Dolayısıyla, iştirakçi sayısı ile aylık ödenen kesim arasındaki denge gittikçe bozulmaktadır. Sandığın, 1996 sonu itibarıyla gelirleri 217 trilyon liradır, giderleri ise 242 trilyon liraya ulaşmıştır."*

Diğer taraftan, 1971 yılında Sandık Kanununda yapılan değişikliklerle genel sağlık sigortası kanunu çıkarılıncaya kadar emekli, dul ve yetimlerin sağlık giderleri de Sandıkça ödenmeye başlanmıştır. Emekli, dul ve yetim sayısındaki artışlarla ilaç ve sağlık hizmetlerindeki fiyat artışları sebebiyle Sandığın ödemek zorunda olduğu sağlık giderleri de artmaktadır. Bu giderler,

1996 yılı sonunda 35 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Sandığın gelir ve giderlerinde ortaya çıkan bu dengesiz gelişme sonucu, Sandık, 1995 yılı hesaplarını yaklaşık 5 trilyon lira açıkla kapatmıştır. Bu açık, 1996 yılında tahminen 25 trilyon lira civarında olacaktır. Bu yapı içerisinde, genel bütçeden, sosyal güvenlik kurumlarının tamamına olduğu gibi, Emekli Sandığına da transferlerde bulunmaktadır. Sandığa, 1996 yılında genel bütçeden yapılan transfer miktarı 119 trilyon liradır; 1997 yılı bütçesinde ise 133 trilyon lira transfer öngörülmüş bulunmaktadır.

Sandığın, yapmış olduğu gayrimenkul yatırımlarından sağladığı gelir, toplam gelirlerinin ancak binde 1,5'i civarındadır. Halbuki, günümüz çağdaş sosyal güvenlik kurumlarında yatırım gelirlerinin kurum gelirleri içerisindeki payı yüzde 10'ların üzerindedir. Bütün bu gelişmeler göstermektedir ki, Sandığın mevcut aktiflerini ve sabit kıymetlerini daha rasyonel kullanmak, daha yüksek getirili alanlara yöneltmek gerekmektedir.”

Maliye Bakanı Abdüllatif Şener, Emekli Sandığının, gelir fazlası verdiği dönemlerde inşa ettirdiği otel ve işhanlarının, Ankara, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlerde olduğunu, en güzel ve kıymetli bölgelerde olan arsa ve binaların gerçek değerinin tespit edileceğini ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde satışa sunulacağını açıklamıştır. Satışlardan sağlanan gelirlerin ise doğrudan Sandığa intikal edeceğini ve 5434 sayılı Kanunun öngördüğü çerçeve içerisinde değerlendirileceğini de ifade eden Şener, böylece, Emekli Sandığının, gayrimenkul işletmeciliğinden fon işletmeciliğine dönerek, çağdaş bir sosyal güvenlik kurumu olma yönünde önemli bir adım atmış olacağını dile getirmiştir.

Abdüllatif Şener, gayrimenkullerin satışından elde edilecek gelirlerin, hemen bir cari yıl içerisinde Sandığın ihtiyaç duyduğu alanlar için kullanılacağını belirterek, bu satışların Sandığa herhangi yarar sağlamayacağı yolundaki görüşlerin doğru olmadığını söylemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Maliye Bakanından sonra şahsı adına konuşmak için Refah Partisi Adana Milletvekili Yakup Budak söz almıştır. Konuşmasında Emekli Sandığının tarihiyle ilgili bilgiler veren Yakup Budak, Emekli Sandığının menkullerinin ve gayrimenkullerinin iyi değerlendirilememiş olmasından dolayı zor duruma düştüğünü öne sürmüş ve tasarıda yer alan 20. maddedeki değişikliklerle, Emekli Sandığı Yönetim Kuruluna, mallarını daha iyi değerlendirebilme imkânının getirildiğini dile getirmiştir.

Hükümetin de, bir maddelik yasa tasarısıyla, sosyal güvenlikle ilgili bütün sorunların çözüleceğine dair bir iddiasının bulunmadığını da ifade eden Budak, tasarının, içinde bulunan darboğazdan geçebilmek için bir başlangıç olduğunu, Emekli Sandığının rahatlamasında önemli bir adım atılacağını sözlerine eklemiştir. Budak, taşınmazların “haraç mezat satılacaktır” şeklindeki ifadelerle de katılmadığını söyleyerek, satışların yasanın 22. madde-sindeki ilkelere göre gerçekleşeceğini açıklamıştır. Geçmişte satışların yarar

sağlamadığını ise Ankara'da, İtfaiye Meydanında, Emekli Sandığının otopark olarak kullanılan arazisini örnek göstererek kanıtlamak istemiş ve bu arsadan 1994 yılında 903 milyon lira gelir elde edildiğini, ancak 1 milyar 820 milyon lira da Emlak Vergisi ödendiğini ortaya koymuştur.

Emek İnşaat İşletmecilik Anonim Şirketinin denetiminde olan kurumların, otellerin, tatil köylerinin, işhanlarının, otogarların da Emlak Vergisini bile karşılayamayacak bir durumda olduğu iddia eden Yakup Budak, bu tür örneklerini şu sözlerle vermeye devam etmiştir: *“Mesela, 1983 yılında, yine, İstanbul'un göbeğinde, Beyoğlu'nda işhanının bir bölümü yanmıştır, 1997 yılında bulunuyoruz, hâlâ, tamir edilip de, istifadeye sunulamamıştır. Bunlar da gösteriyor ki, bu zamana kadar Emekli Sandığının gayrimenkulleri ve menkulleri iyi değerlendirilememiştir.*

Yine, Emekli Sandığının, örneğin, Petkim'de bir hissesi vardır, bu hissenin değeri, Emekli Sandığına verilmeden Özelleştirme İdaresine devredilmiştir ve bunun yanında, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığında, çimento fabrikalarında Emekli Sandığının birçok hisseleri bulunmasına rağmen, maalesef, bu hisselerden de, Emekli Sandığı hiçbir gelir elde edememektedir. Emekli Sandığının, en önemli iştiraklerinden olan, Emek İnşaat ve İşletmecilik Anonim Şirketinde yüzde 49 payı bulunmaktadır; 1994 yılında Emek İnşaattan Emekli Sandığının elde ettiği gelir 55 milyar lira civarındadır; yüzde 49'a karşılık 55 milyar lira. Bunun içerisinde ne var; 6 tane otelin işletmesi var. 6 tane otelden, hesap edecek olursak, her biri, yaklaşık olarak ifade ediyorum, yıllık olarak 10 milyar liraya kiraya verilmiş oluyor ve aylık olarak da 1 milyar liralık bir geliri bulunuyor.”

Budak, Hükümet'in Emekli Sandığının gelir ve gider dengesini ayarlayabilmek için, söz konusu tasarıyı Meclis'e getirdiğini, tasarının yasalaşmasıyla Emekli Sandığının rahatlayacağını, sahibi olduğu menkullerin ve gayrimenkullerin daha iyi değerlendirileceğini yinelemiştir.

Yakup Budak son söz olarak; *“Emekli Sandığının en büyük gelirlerini, yine, bu otellerin içerisindeki oyun salonları teşkil etmektedir. Yine, 1994 yılında, Emekli Sandığının, 6 tane otelin oyun salonlarından elde etmiş olduğu kâr 165 milyar liradır; sadece Hilton'dan, başka bir şirket işlettiği için, elde etmiş olduğu kâr 185 milyar liradır. Bu da göstermektedir ki, gerek Emek İnşaat olsun, gerekse Emekli Sandığı olsun, bu konumlarını iyi değerlendirememektedir”* diyerek sözlerine son vermiştir.

Tasarının tümü üzerindeki konuşmaların sona ermesi üzerine maddelere geçilmesi için oylama yapılmıştır. Karar yetersayısının da bulunduğu da anlaşıldığı oylamada, maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

“8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci maddesinin İkinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve bu maddeye 2 fıkra eklenmiştir.

‘Bunlar, emanet hesaplarında kayıtlı olanlar hariç olmak üzere Sandığın veya Sandık iştirakçileriyle Sandıktan aylık bağlananların borçları için hiçbir suretle haciz edilemeyeceği gibi, bunlar hakkında iştirakçilerle Sandıktan emekli, adi malullük, vazife malullüğü, harp malullüğü, dul ve yetim aylığı bağlananlar tarafından temlikî tasarrufla bulunulamaz.’

‘Sandığın, mülkiyetinde bulunan veya müşterek maliki bulunduğu gayrimenkullerden, Sandık Yönetim Kurulunca belirlenecek ve Maliye Bakanlığınca onaylanacak olanlar, üzerinde varsa diğer malikler ile de anlaşarak, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundaki şartlar aranmaksızın, Sandığın talebi üzerine, 20 gün içinde Tapu Sicil Müdürlüklerince Tapuda, kat mülkiyeti kütüğüne bağımsız bölümler halinde tescil edilir. Bu işlemin yapılması sırasında, kat mülkiyetine geçiş için, Kadastro Müdürlüğünce zemindeki fiilî durumu tespit eden plan, vaziyet planı sayılır ve anılan Kanunun 12 nci maddesinin (b) bendinde yazılı fotoğrafın Kurum temsilsisince tasdik edilmesi yeterli görülür ve başkaca bir belge aranmaz.’

‘Sandığın doğrudan hizmetleriyle ilgili olmayan gayrimenkulleri, Sandık Yönetim Kurulunun kararı, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre satılabilir. Sandık, bu satışlardan elde ettiği gelirleri, bilançosunda özel bir hesaba kaydeder. Bu gelirler, 22 nci maddede yer alan esaslara göre değerlendirilir” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı ANAP Grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir yapmıştır. TBMM’nin, en çok, Emekli Sandığı üzerinde çalışmalar yaptığını açıklayan Özdemir, Emekli Sandığı Kanununun mevcut hükümlerinde, mülkiyetinde bulunan malların kolayca satılmasına, kanun koyucunun, daha önce niçin izin vermediği üzerinde düşünülmesini istemiş ve bundan sonraki günlerde Sosyal Sigortalar Kurumuyla ilgili benzeri düzenlemelerin geleceğini öne sürmüştür.

Biltekin Özdemir, geçmişten örnek vererek, daha önce, çalışanların kazanılmış haklarının da dikkate alınarak hazırlanan, 6-7 yıllık bir kademeli geçiş öngören sosyal güvenlik sisteminin, kısa vadeli siyasî çıkar hesaplarıyla iktidara gelenler tarafından kaldırıldığını ifade etmiş ve geçmiş ile ilgili şu açıklamalara yer vermiştir: *“1991 yılında devlet bütçesinden sosyal güvenlik sistemine katkı, sadece Emekli Sandığı için 1,6 trilyon lira iken, 1992 yılında bu birdenbire 6 trilyon liraya yükselmiş -geometrik değil, hatta karesel bir artış içerisinde- ve açıklar, bugün, içerisine Sosyal Sigortalar Kurumu ile Bağ-Kur’u da alarak, 1997 yılında -içerisinde bulunduğumuz yılda, o da miktarı eksik olmak üzere- 600 trilyon dolayında bir katkıda bulunma zorunluluğunu*

yaratmıştır. Düşünebiliyor musunuz sayın milletvekilleri, 1997 yılında devlet bütçesinden yatırımlara ayrılan kaynakların miktarı sadece 500 trilyon lira olduğu halde, sosyal güvenlik sistemine katkı zorunluluğu, işte o yapılan dinamitleme sonucu, 600 trilyon liraya yükselmiştir. Bunun hangi tarihte, hangi düzenlemeyle yapıldığını niçin değerlendirmiyorsunuz?”

Sistemin bir bütün olarak ele alınmasını ve diğer sosyal güvenlik kurumlarıyla birlikte düşünülmesini isteyen Biltekin Özdemir, tek tek otellerin ya da diğer taşınmazların satılmasının sisteme sağlıklı bir çözüm getirmeyeceğini savunmuş ve genelde, Türkiye’de kamu finansmanını, gelir-gider dengesine kavuşturmadan, hazinenin mallarının satılmasının zarar getireceğini dile getirmiştir. Özdemir aynı konuşmada, devletin mallarının nasıl satılacağına ilişkin, bir İhale Kanununun olduğunu, eğer gerekirse bu kanunda değişiklik yapılabileceğini ortaya koymuş ve Bakanlığa şöyle bir öneride bulunarak sözlerine son vermiştir: *“Sistemin bütününi iyileştirecek çalışmalarınızı tamamlayınız -altı aydır bugün yapıyoruz, yarın yapıyoruz sözleriyle, Plan ve Bütçe Komisyonunda da işaret ettiniz- getiriniz; onlarla birleştirerek, sistemi kökünden iyileştirecek her türlü çalışmayı gece gündüz yapalım. Buna amadeyiz. İkincisi: Arkadaşlarım hatırlayacaklar, sistemin önemli bir bölümünü iyileştirecek bir kanun teklifi, tarafımdan hazırlanıp, altı ay kadar önce Meclise sunulmuştur, Komisyonunda beklemektedir. Önergemi Başkanlığa arz ettim -doğrudan Genel Kurulda görüşülmesi için- ona destek vermenizi istirham ediyorum. Emekli Sandığı ve sosyal güvenlik sistemi, ancak bu şekilde düzeltilir; bu gidiş, sağlıklı bir çıkış sağlamayacaktır.”*

ANAP adına konuşma yapan Biltekin Özdemir’den sonra, bir başka muhalefet partisi olan DSP’nin sözcüsü Antalya Milletvekili Metin Şahin kürsüye çıkmıştır. Yasa tasarısının 1. maddesinde yer alan hükümleri, *“...haciz edilememe hükmünün yer alması; diğeri, temlik edilebilmeye olanak vermesi; bir diğeri, satış usul ve esaslarının Bakanlar Kurulunca belirleneceği gibi bir yetkinin devri; diğeriye, elde edilen gelirlerin özel bir hesaba aktarılacak şekilde değerlendirileceğidir”* şeklinde dört gruba ayıran Metin Şahin, bunun bir satış yasa tasarısı olduğunu iddia etmiştir. Metin Şahin, yaklaşık 3 milyon dolayındaki hem emekli hem çalışan kesime, gerçekten, sosyal güvenlik kurumunun geleceği açısından çok önemli olan bu yasanın, sosyal güvenlik sistemini düzlüğe çıkaramayacağını ve daha da zor duruma düşüreceğini belirtmiş ve Hükümetin bu satışı ek bir kaynak olarak gördüğünü de sözlerine eklemiştir.

Hükümetin, daha önceki açıklamalarının aksine, rant, faize ve içborç ödemelerine kaynak aradığını ve yasa tasarısının bunun bir sonucu olduğunu söyleyen Şahin, ayrıca Emekli Sandığına mensup -emekli olsun veya halen çalışanlar, prim ödeyenler olsun- kesimin haklarının belli ölçüde gasp edildiğini de iddia etmiştir. *“Şimdi ortaya çıkan tabloda, bu malların satışıyla elde edilecek gelirlerin, yine, bir hesapta değerlendirileceği ifade ediliyor. Sayın*

Temizel ifade ettiler, hatırlayacaksınız, belki bu bonolara, kâğıtlara gidecek; ama, fasit bir daire içerisinde, yine, Hükümete yük olarak gelecek. Ha, bu yükü, bu şekilde değerlendirmeyecek olabilirsiniz. İşte o zaman, biz haklı duruma geliyoruz. Ne olacak: Bu tasarruflar, yani satışla elde edilen gelirler, enflasyona karşı korunmamış halde değerlendirilecektir ki, o zaman da, bu, sosyal güvenlik kurumlarını, giderek, içinden çıkmaz, olumsuz bir noktaya getirecektir” şeklindeki açıklamalarla konuşmasını devam ettiren DSP sözcüsü Metin Şahin, Emekli Sandığının bazı taşınmazlarının kamuya terk edilen, millî parklar ve sit alanları olduğunu, bu durumda da satışta bazı engellerin de çıkacağını dile getirmiştir.

Metin Şahin, konuşmasının sonlarında, Hükümet tarafından satış düşünülen 1 500 kadar işyerindeki esnafın da haklarının korunmasının gerekli olduğuna dikkat çekerek, Hükümetin günü kurtarma amacıyla olduğu görüşünü tekrar etmiştir. Bakanlar Kuruluna, satış usul ve esaslarını belirleme yetkisinin verilmesinin Anayasaya aykırı olduğunu da savunan Şahin, bu konuda Hükümeti uyarak sözlerine son vermiştir.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak CHP Grubunun görüşlerini İçel Milletvekili Oya Araslı açıklamıştır. Araslı da, tasarının, Hükümetin, kamu kurum ve kuruluşlarına kaynak arayışı çalışmalarının bir devamı olduğunu söylemiş ve REFAHYOL Hükümetinin kaynak yaratma konusunda izlediği yol hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: *“Bunlardan birincisi, zamdır; ikincisi, üstüne yüksek faizler ödeyerek borçlanmadır; üçüncüsü de, elde avuçta ne varsa onu satmaktır. İşte, bu yasa tasarısı da, eldeki avuçtakini satarak gelir elde etme arayışlarının çok açık bir örneğidir.”*

Hükümetin, “gelecek seneye ben burada olmayacağım, olanlar da ne yaparsa yapsın” diyerek, rahat bir şekilde o dönemdeki açıklarını, kamu mallarını satarak kapatmaya çalıştığını öne süren Oya Araslı, Emekli Sandığının mallarının satışının yasak olduğunu söyledikten sonra, Hükümete, memur ve emekli maaşlarına zam yapmak üzere yetki verilmesine karşın, Hükümetin Emekli Sandığının mallarını satarak bu yetkisini kullanmayacağını gösterdiğini ifade etmiştir.

Araslı, Cumhuriyet Halk Partisi’nin, üretmeden tüketme felsefesine karşı olduğunu da belirttiği konuşmasında, Bakanlar Kuruluna satışın kurallarını belirleme yetkisinin verilmesinin de, Anayasaya aykırı olduğunu ifade etmiş ve bu konuda diğer muhalefet partileri ile aynı görüşte olduğunu göstermiştir. Araslı, bu düşüncesini şu sözlerle ortaya koymaya çalışmıştır: *“Bakanlar Kuruluna kural koyma yetkisi veriyor. Bu öyle bir yetki verme ki, Anayasanın 6 ncı maddesine, 7 nci maddesine, 8 inci maddesine tamamen aykırı. Anayasanın 6 ncı maddesi, Anayasadan alınmayan hiçbir devlet yetkisi hiçbir organ tarafından kullanılamaz diyor; Anayasanın 7 nci maddesi, yasama yetkisi -yani, aslî düzenleme, ilk elden düzenleme yapma yetkisi- Türkiye Büyük Millet Meclisindedir ve bu yetki devredilemez diyor. Anayasanın 8 inci maddesi,*

yürütme yetki ve görevi kanunlar çerçevesinde yerine getirilir diyor ve burada satışın kurallarını belirleme yetkisi, doğrudan doğruya, bu hükümler, bu Anayasa hükümleri görmezliğe gelinerek Bakanlar Kuruluna veriliyor. Bunun anlamı nedir? Bunun bir tek anlamı var; Emekli Sandığının mallarının haraç mezat, pahalı ucuz, kime giderse gitsin, ayırım yapılmaksızın satılmasına imkân tanımak. Biz, buna, başka bir açıklama getiremeyiz bu düzenleme biçimi karşısında. Hiçbir satış, hele emeklinin, memurun alın terinin birikimiyle elde edilmiş malların satışı, böyle bir düzenleme hiçbir şekilde haklı gösterilemez. Bu düzenleme, bu konuda yerli yerinde ve Anayasaya uygun bir düzenleme değildir.”

Gruplar adına açıklamalardan sonra, tasarının 1. maddesiyle ilgili kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Refah Partisi Konya Milletvekili Veysel Candan yapmıştır. Sözlerine tasarının hakkında bilgi vererek başlayan Candan, düzenlemeyle, zarar halinde bulunan, yapım halinde bulunan gayrimenkullerin nakte çevrilerek, yine, Emekli Sandığı bünyesinde, sosyal kurumun lehine kullanmasının amaçlandığını Genel Kurul’a aktarmıştır.

Emekli Sandığının durumuyla ilgili olarak; *Emekli Sandığını konuşmak için, önce, şu üç esası bilmek lazım: Herşeyden evvel, Emekli Sandığının darboğaz içinde olduğunu, yani, kurumun finans darboğazında bulunduğunu bilmek; gayrimenkullerin, çok azı hariç, atıl vaziyette bulunduğunu iyi bilmek ve devamlı, zararların, Hazinece, Maliye Bakanlığında transfer edilerek kapatılmaya çalışıldığını iyi bilmek lazım”* diyen Candan, konuşmasının devamında; *“Rakamlara baktığımız zaman, 1994 itibariyle 6 trilyon 54 milyar, 1995 itibariyle 4 trilyon 819 milyar, 1996 itibariyle 31 trilyon 800 milyar zararı olup, 1997’de 65 trilyon görev zararı beklenmektedir. İştirakleri para kazanmamaktadır; otel işletmeleri zarar etmektedir. Kurum, asli görevinden ziyade, turizm işletmeciliği görevini yapmaktadır. Bunun için, Başbakanlık Yüksek Denetleme, raporunda, turizm sektöründen çekilmesi lazım geldiğini, acil müdahale gerektiğini, ihale edilen ve yarım kalan binaların da yıkılmakta olduğunu ve bunların da bir an önce tasfiyesine gidilmesini öngörmektedir. Mal varlığına baktığımız zaman, toplam 1 500 civarında gayrimenkulü bulunmaktadır. Ayrıca, 1994’te program içine alınan, İstanbul Nispetiye Dinlenme ve Bakımevi, İzmir Narlıdere Dinlenme ve Bakımevi, Büyük Efes Oteli toplantı salonu ve yüzme havuzu, Bursa Büyük Çelik Palas Oteli gibi, her biri trilyonlarca olan yatırımlar ihale edilmiş ve birçoğu da yarım beklenmektedir. Bunlar tamamlandığı zaman da -çok paraya ihtiyacı olduğu halde- gelir getirmeleri de mümkün değildir. Emekli Sandığında bu satışlar tamamlandığı zaman, Sandık güçlenecek, ücretler, aylık ödenmeye başlanacak ve emekliler daha rahat edecektir”* şeklindeki sözlerle tasarının haklı gerekçelere dayandığını kanıtlamaya çalışmıştır.

Candan, Bakanlar Kurulunun, satış koşullarının belirleyemeyeceği görüşlerine de katılmadığını belirtmiş ve kapalı zarf usulüyle teklif alınacağını açıklamıştır. Yine Emekli Sandığının kiralari sağlıklı olarak toplayamadığına da dikkat çekerek, taşınmazların, usulüne uygun ve değerinde satıldığı takdirde, zararların ortadan kalkacağını da iddia etmiştir. Veysel Candan son olarak Emekli Sandığını, devletten ayrı görmeye ve devletle Emekli Sandığı mensuplarını karşı karşıya getirmeye kimsenin hakkı olmadığını ifade etmiştir.

Kişisel görüşlerini açıklayan bir başka milletvekili Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay olmuştur. Tasarayı, sosyal güvenlik kuruluşlarının problemlerinin çözümünde bir başlangıç olarak gördüğünü açıklayan Ersönmez Yarbay, kamu açıklarının azaltılması ve sosyal güvenlik kuruluşlarının kendi kendine yeter hale getirilmesi için, birtakım yasal düzenlemelerin mutlaka yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca üç sosyal güvenlik kuruluşunun bir çatı altında toplanmasının da Hükümet programında yer aldığını açıklamıştır. Sözü edilen malların haraç mezat satılması konusunda muhalefet partilerinin görüşleri olduğunu, oysa kendilerinin buna her zaman karşı çıktıklarını ve çıkacaklarını da belirten Yarbay, bu konuda Hükümetin dikkatli davranacağına inandığını dile getirmiştir.

Ersönmez Yarbay'ın sözlerinin sona ermesiyle, yasa tasarısının 1. maddesi üzerindeki konuşmalar tamamlanmış ve önergelere geçilmiştir. Muhalefet milletvekilleri, özellikle de CHP'lilerle yaşanan kısa bir tartışmadan sonra önergeler aykırılık sırasına göre işleme konulmuş ve bu arada Fetullah Erbaş ve arkadaşları tarafından verilen önergelerin geri çekildiği açıklanmıştır. Muhalefetin (DSP'lilerin) verdiği önergenin reddedilmesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmıştır. Karar yetersayısının olup olmadığının tespitinin istendiği sırada yapılan oylamada 1. madde kabul edilmiştir.

Ardından **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. İlk olarak DSP Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin söz almıştır. Metin Şahin, bu konuşmasında da Anayasaya aykırılık üzerinde durmuş ve tasarının, daha önce görüşülen ve kabul edilen, sonra da, Anayasa Mahkemesince yürürlüğü durdurulan yasadaki ifadelerle hemen hemen aynı olduğunu iddia etmiştir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Taşınmaz Mallarının Satışı Hakkında Kanun Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonun Raporunda; 2. maddede, satılacakların tespitine, satışın peşin veya taksitle olmasına, satış ilke ve yöntemlerinin belirlenmesine, yeni esas ve usullerin belirlenmesine Bakanlar Kurulunun yetkili olduğu ifade edildiğini söyleyen Şahin, oysa tasarının 1. maddesinin son fıkrasındaki ifadenin ise *“Sandığın doğrudan hizmetleriyle ilgili olmayan gayrimenkulleri, Sandık Yönetim Kurulunun kararı, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre satılabilir”* şeklinde olduğunu ortaya koymuştur.

Metin Şahin “Anayasa Mahkemesinin yürürlüğü durdurduğu kamu taşınmazlarıyla ilgili verdiği kararın açıklıkla ortaya çıkmasına, gerekçeli kararın yayımlanmasına kadar, bu tasarının yürürlüğünün işleme girmesini durdurmuş olalım diye düşünüyorum. Aksi takdirde, daha önceki sonuçla karşı karşıya olacağız ve bunların, Parlamentonun hukuka dayalı, kanunlara dayalı ve Anayasa Mahkemesinin koyduğu kurallara karşı duyarlı ve hassas olduğunu göstermiş olalım. Aksi takdirde, yaptığımız yasaların ilgili yargı tarafından sürekli geriye çevrilmesi, takdir edersiniz ki, Parlamento için gerçekten üzücü oluyor ve değerlendirmeler olumlu olmuyor. Parlamentonun itibarını, güvenilirliğini ve hukuka bağlı bir biçimde çalıştığını gösterebilmek açısından, ben, bunu oldukça önemsiyorum. Bu bakımdan, yürürlüğün, Anayasa Mahkemesi kararlarının açıklıkla belirleneceği ve açıklanacağı tarihe kadar ertelenmesini diliyorum” diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak ANAP Grubu adına Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler konuşma yapmıştır. Mehmet Keçeciler, yasanın hemen yürürlüğe girmesi konusunda, Metin Şahin’in görüşlerine katıldığını açıkladıktan sonra, 1991 yılında Anavatan Partisi iktidardan ayrıldığında, sosyal güvenlik kuruluşlarının açığının olmadığını iddia etmiştir. Söz konusu kurumların gelecekte açık verecekleri düşünülerek, kendilerinin 1986 yılında bir yasa çıkardıklarını da hatırlatan Keçeciler, ancak, 1992 yılında, çıkarılan bu yasanın 37. maddesinin değiştirildiğini ve eskiye dönüldüğünü öne sürmüştür.

Mehmet Keçeciler’in satışlarla bütçe açığının kapatılmayacağını iddia etmesi ve Anayasa Mahkemesinin yasayı iptal edeceğine inandığını söylemesi ve “Eğer, bir hatayı bir defa yaparsanız, hata olur; ama, iki defa yaparsanız, o zaman, ahmaklık olur” şeklindeki ifadesi Genel Kurulda tepkilere neden olmuştur.

DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük’ün Keçeciler’e sözünü geri alması için istekte bulunmasıyla tartışma büyümüştür. Ancak Mehmet Keçeciler konuşmaya devam etmiş ve Bakanlar Kurulunun, satışların usul ve esaslarını belirlemesine karşı çıkmıştır.

Keçeciler konuşmasında; “Emekli Sandığı, belediye, özel idare, bir otogara veyahut da bir otele müştereken sahip. Siz, bunu, nasıl Kat Mülkiyeti Kanununa göre bağımsız bölümler halinde tescil edeceksiniz; bir bilen, gelsin, şuradan bir söylesin bakayım; yani, aranızda taksim yok, ayırım yok, sadece hisseleri belli; gayrimenkulün neresinin, kime ait olduğu belli değil; tümü, üçünün, iştirak halinde müşterek malı. Siz, diyeceksiniz ki, kanun çıktığı gün, bunlardan, sadece, Emekli Sandığına yetki verdim; Kat Mülkiyeti Kanuna göre tescil edeceksin de edeceksin... Bunu, hangi tapucu, nasıl tescil edecek? Kanunları çıkarırken, nasıl uygulayacağınızı evvela bir okuyup, düşünmeniz lazım; alelacele gönderiyorsunuz ve burada, gelir gelmez de, yürürlüğe girecek diyorsunuz; yürürlüğe girmesi mümkün değil efendim; çok sıkıntılar var

burada” şeklindeki ifadelerle yer vermiş ve tasarının sosyal güvenlik kuruluşlarının sorunlarını çözemeyeceğini dile getirmiştir. Bu arada 1986'da Anavatan Partisi'nin çıkardığı gibi bir yasa çıkarılmasını da önermiştir.

Mehmet Keçeciler, aynı hatanın iki kere yapılmasının ahmaklık olduğu şeklindeki sözlerin bir hadis olduğunu söyleyerek, tartışmalar ve karşılıklı laf atmalarla geçen konuşmasını tamamlamıştır.

Tüm bu konuşmalar ve tartışmalardan sonra, Adalet Bakanı Şevket Kazan, yerinden şu açıklamayı yapmıştır: *“Sayın Başkan, bu bir hükümet tasarısıdır; bu tasarımı hazırlayan Hükümettir ve bu tasarının hazırlanış şekli itibarıyla bir ithamda bulunulmuştur, hoş olmayan bir kelime kullanılmıştır. Önce, Peygamber'in bir sözünü naklen, edep çerçevesinde bir uyarı yapılmak istenmiştir; ondan sonra, bu edep sınırı taşınmıştır “birinci defa hata edilirse şu olur; ama, ikinci defa bu hatayı yapmak ahmaklıktır” denilmiştir. Bizim bir sözümüz var ‘kem söz sahibine racidir.’ Bir yürürlük maddesi üzerinde bu tarzda bir konuşma yapmak ne derece mantıkla bağdaşır, onu da Genel Kurulun takdirine bırakıyorum.”*

Adalet Bakanının kısa açıklaması sonrasında 2. madde üzerindeki konuşmalara kaldığı yerden devam edilmiştir. CHP'nin bu madde ile ilgili görüşlerini Erzincan Milletvekili Mustafa Kul ortaya koymuştur. Hükümeti ve tasarımı destekleyen partileri, yeniden, son bir kez daha uyarmak amacıyla kürsüye çıktığını ifade eden Kul, bir önceki maddeye ilişkin maddeyle ilgili önergelerin görüşülmesi sırasındaki tartışmalara dönük olarak “naylon önergelerle, hülle önergeleriyle” diğer partilerin önerge verme hakkının gasp edildiğini ve Genel Kurulun boşuna meşgul edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca muhalefet partilerinin, kamuoyunun acilen beklediği yasa tasarıları söz konusu olduğunda, bunları engellemek değil, tam tersine destek verdiklerini belirterek, şimdiki Hükümeti oluşturan partilerin geçmişte tam tersi bir tutum içerisinde olduklarını öne sürmüştür.

Oturum Başkanı tarafından yasa maddesiyle ilgili konuşması yolunda uyarı alan Mustafa Kul, yakın geçmişte çıkarılan yasalardan da örnek vererek, söz konusu tasarının Anayasaya aykırı olduğunun bilinmesine rağmen yasalaştırılmaya çalışıldığını ve kesin olarak Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edileceğini ısrarla vurgulamıştır.

Kul, Hükümetin daha önceki uygulamalarından verdiği örnekleri bitirdikten sonra, sözü Emekli Sandığının, yüzde 49'una ortak olduğu Emek İnşaata getirmiş, bu şirketin Emekli Sandığından ayrı olarak sahibi bulunduğu gayrimenkullerinin olduğunu ve bu gayrimenkuller üzerinde Emekli Sandığının da payının olması gerektiği için, “iştiraklerinin de içinde bulunduğu” ifadesinin kullanılmasının doğru olacağını ortaya koymuştur.

Mustafa Kul, 2. madde üzerinde konuşmaya devam etmesi üzerine, Oturum Başkanı tarafından bir kez daha uyarılmış ve bir süre tartışma yaşanmıştır. Bu arada yine Kul'un, Hükümeti, taşınmazları haraç mezat

satmakla suçlaması ve Sülün Osman'a benzetmesi yine gerginliğe yol açmış, özellikle RP sıralarından sert tepki gösterilmiştir. Konuyla ilgili olmamasına rağmen, memur eylemlerine değinen ve polisin davranışını eleştiren Mustafa Kul, RP Konya Milletvekili Mustafa Ünal ile karşılıklı laf atmaya dönüşen bir tartışma içerisine girmiş, gergin bir ortamda sözlerini tamamlayarak, kürsüyü terk etmiştir.

Kul'un tartışmalara yol açan konuşması sonrasında Adalet Bakanı Şevket Kazan, oturduğu yerden şu kısa açıklamayı yapmıştır: *"Sayın Mustafa Kul, konuşmasında, bu tasarının sahibi olan Hükümeti, bir bakıma Sülün Osman'a benzetti; Sayın Mustafa Kul, Türkiye nazarında mazurdur; arz ederim."*

Adalet Bakanının bu sözleri, yeni bir tartışmaya yol açmış, özellikle Şevket Kazan ve Salih Kapusuz ile Mustafa Kul ve Nihat Matkap arasında sert atışmalar yaşanmıştır. Oturum Başkanı Kamer Genç'in çabalarıyla ortalık yatışmıştır. Bu arada sataşma gerekçesiyle konuşmak isteyen Mustafa Kul'a söz verilmemiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Muhalefet tarafından verilen iki önerenin reddedilmesinden sonra, maddenin oylanması gerçekleştirilmek istenmişse de, hem çoğunluğun olmaması hem de çalışma süresinin tamamlanması nedeniyle Oturum Başkanı Kamer Genç, RP'lilerin karşı çıkmasına rağmen, birleşime son vermiştir.¹⁴⁸

"5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20 nci Maddesinin 2 nci Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bu Maddeye 2 Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı" üzerindeki görüşmelere, 2. Yasama Yılı'nın 49. Birleşiminde devam edilmiştir. 22 Ocak 1997 tarihli birleşimin İkinci Oturumunda başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Aydın Milletvekili Fatih Atay yapmıştır.

Oturumda ilk olarak, üzerinde daha önce görüşmeleri tamamlanan tasarının 2. maddesi oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından ise **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki 3. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Söze, *"Bakanlar Kurulu neyi yürütecek? Bakanlar Kurulu, memurun, emeklinin dışından tırnağından artırdığı paralarla Emekli Sandığının edindiği malların satılmasına icazet veren bir hükmü mü yürütecek? Bu hükmü, hiçbir kurala bağlanmaksızın, kendisine verilen satış yetkisini kullanarak mı yürütecek? Emekli Sandığının mallarını, hiçbir kurala bağlanmadan, keyfi bir biçimde satarken, bu düzenlemeyi önümüze getirenlerin vicdanı hiç sızlamayacak mı? Bakanlar Kurulu neyi yürütecek? Anayasaya aykırı birtakım hükümleri mi yürütecek?"* şeklinde sorularla başlayan Araslı, Anayasaya aykırılık üzerinde bir kez daha durmuş ve Anayasaya göre hiçbir devlet

¹⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. cilt, 2. Yasama Yılı, 47. Birleşim, s. 209–246

organının, Anayasadan kökenlenmeyen, Anayasanın kendisine vermediği bir yetkiyi kullanamayacağını ortaya koymuştur. Daha önce buna benzer düzenlemeleri Anayasa Mahkemesinin iptal ettiğini de hatırlatan Oya Araslı, Mahkeme kararlarının herkes ve her kurumu için bağlayıcı olduğunu da dile getirmiştir.

Bu arada CHP'li konuşmacı, Emekli Sandığı gibi çalışan kesim için son derece önemli olan bir kurumun mallarının satılması konusunda vicdani muhasebe yapılmasını ve üzerinde iyice düşünülmesini istemiş ve konuşmasının devamında olumlu oy verilmemesi yolunda Genel Kurula çağrı yapmıştır.

Araslı'nın konuşmasının tamamlamasından sonra, bu kez ANAP Grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır. Sosyal güvenlik sistemi gibi önemli bir konuyla ilgili düzenlemelerin, bir iki madde şeklinde Genel Kurula getirilmesini eleştiren Biltekin Özdemir, Hükümetin yarayı kapatacak yerde, daha da azgınlaştıracak uygulamalar içerisine girdiğini iddia etmiştir.

Özdemir, 1997 yılında, sosyal güvenlik sisteminin açıklarının, yaklaşık 1,5 katrilyon liralık bir yüke mal olacağını tahmin edildiğini de dile getirdiği konuşmasında, Hükümetin ise bu sorunu giderecek bir düzenleme getirmediğini, ilke olarak, kamu yönetimlerine ilişkin mal varlıklarının -özellikle, ticarî amaçlı ise- en kısa zamanda kamunun elinden çıkarılmasını savunduklarını da sözlerine eklemiştir. Anavatan Partisi'nin bu konuda öncü olduğunu, ancak sosyal güvenlik kuruluşlarının mal varlıklarını satışında çok titiz davranılması gerektiğini de ifade etmiş ve bu malların Hazinesin değil, sosyal güvenlik kurumlarına katkıda bulunan çalışanların olduğunu da hatırlatmıştır.

Biltekin Özdemir, tasarının yasalaşması durumunda aşağıdaki konularda dikkatli davranılması konusunda da Hükümeti uyarmıştır: *"Bir defa, bu malların satışının hâsılatı Hazinesin değildir, bu kurumundur. Bu itibarla, sağlanacak gelirlerin, yine, bu sosyal güvenlik kuruluşumuzun gelir durumunu düzelterek alanlarda nemalandırılmasını öneriyorum ve buna Hükümetin birinci derecede önem vermesini istiyorum.*

Sayın milletvekilleri, ikinci olarak bir hususu dikkatlerinize sunmak istiyorum: Genelde, gelen düzenlemelerde, hemen herkes, devlet mallarını, İhale Kanunu dışında, kendine göre satma veya devlete mal alma usulüyle önümüze geliyor.

Sayın milletvekilleri, Devlet İhale Kanununu madem değiştirmek gerekiyor, Hükümet bu konuda niçin bir öneri getirmiyor! Demek ki, ciddî bir çalışma yapılmıyor da onun için. Bu itibarla, burada da aynı konu vardır. Önümüzde Devlet İhale Kanunu varken, devlet emvalinin nasıl ihale edileceği hususu varken, ayrı bir usul benimsenmesi Hükümete bırakılıyor, bu da yanlıştır.

Şimdi, bu satışlar yapılırken -belirttiğim gibi- Tarabya Oteli, Maçka Oteli, Hilton Oteli, Stad Oteli, Büyük Ankara Oteli, Çelik Palas Oteli, Efes Oteli gibi, büyük şehirlerimizin en mutena semtlerinde, en değerli noktalarında bulunan mal varlıklarının değerlerinin çok iyi biçilmesi, ihale usullerinin, her

biri için ayrı ayrı ve ayrıntılı bir biçimde düzenlenmesi, Resmî Gazetede açıklıkla ilan edilmesi, şeffaf bir şekilde yürütülmesi ve bu suretle elde edilecek hâsılâtın da, Hükümetin carî harcamaları yerine, bu kurumun gelecekte gelirlerini ve aktuaryel dengesini iyileştirecek alanlarda kullanılmasını önemsiyoruz, bunu, Hükümetin ve sayın milletvekillerinin de dikkatlerine sunuyoruz.”

Özdemir, konuşmasını, asıl olanın sosyal güvenlik sisteminin ve Türk ekonomisinin bütünüyle düzlüğe çıkarılması olduğunu söyleyerek tamamlamış ve bu aşamada, tasarının kanunlaşmaması gerektiğini düşündüklerini söyleyerek kürsüden inmiştir.

ANAP Grubu adına konuşan Biltekin Özdemir’in kürsüden inmesinden sonra, gruplar adına başka söz alan olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen şahsı adına söz almıştır. İktidar partilerinin Anayasaya aykırı olan bu tasarımı yasalaştırmak için akıl almaz bir inat içinde olduğunu söyleyen Altan Öymen, böylesi bir durumda bile iktidara mensup milletvekillerinin Genel Kurulda bulunmamalarını eleştirmiştir. Öymen, muhalefetin yoklama isteklerinin de, Anayasaya aykırı durumu önlemeye dönük bir tedbir olduğunu söylemiş ve amaçlarının engelleme olmadığını ifade etmiştir.

Refah Partisi Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu’nun sataşma gerekçesiyle söz istemesi ve bunun Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan tarafından kabul edilmemesi, kısa tartışma yaşanmasına yol açmışsa da, yine CHP’li milletvekilleri yoklama isteklerini dile getirmişlerdir. Bu isteğin Oturum Başkanı tarafından uygun bulunması da bir başka tartışmanın nedeni olmuştur. İktidar partileri, söz konusu yoklama isteğini, muhalefetin tasarının yasalaşmasını önlemeye dönük çabalarının bir parçası olarak görmüşlerdir. Sonuçta yoklama yapılmış ve tartışmalar içinde yapılan yoklama sonunda toplantı yeter sayısının bulunduğu anlaşılmıştır.

Toplantı yeter sayısının var olduğunun anlaşılmasından sonra, 3. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından da tasarının tümü Genel Kurulun oylarına sunulmuştur. Oylama sonucunda tasarı kabul edilmiş ve yasalaşmıştır.¹⁴⁹

27- SOSYAL SİGORTALAR KURUMU KANUNUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BU KANUNA BİR GEÇİCİ MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4228 SAYILI)

“9.7.1945 Tarih ve 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler komisyonları raporları”nın müzakeresine, 30 Ocak 1997

¹⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. cilt, 2. Yasama Yılı, 49. Birleşim, s. 400–408

tarihinde, 2. Yasama Yılı'nın 53. Birleşiminde başlanmıştır. İkinci Oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, birleşime bir süre ara verilmiş ve tasarının görüşülmesine üçüncü oturumda devam edilmiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak ilk konuşmayı CHP Grubu adına, Antalya Milletvekili Bekir Kumbul yapmıştır. Sosyal Sigortalar Kurumunun mal varlığının satılıp satılmamasına karar verileceğini söyleyen Bekir Kumbul, 350 trilyon lira açık veren SSK'nın ve mal varlığının satışıyla 50 trilyon lira elde edilebileceğine işaret etmiştir. SSK'nın sıkıntılarının çok önceleri başladığını dile getirerek, Batılı ülkelerde sosyal güvenlik kuruluşlarına yüzde 15'ten, yüzde 85'e varan yardımlar yapıldığını da sözlerine eklemiştir. Türkiye'de ise böyle yardımların yapılmadığı gibi, tam tersine borçlanma yasaları çıkarıldığını ifade etmiştir. Kumbul, kadında 20 yıl, erkekte ise 25 yıl çalışma şartı getirilerek, sonuçta, kadının 38 yaşında, erkeğin 43 yaşında emekli olması gibi bir uygulamanın dünyanın hiçbir yerinde bulunmadığını dile getirerek, emeklilik yaşının belli bir düzeye çekilmesinin zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Yakacak yardımı, yeni adıyla sosyal yardımın da devletin üstlenmesi gerektiğini savunan Bekir Kumbul, SSK'nın kamu kurum ve kuruluşlarından çok miktarda alacağı olduğunu, bunun tahsil edilmesi için düzenleme yapılması gerektiğini de sözlerine eklemiştir.

Kayıt dışı, kaçak işçi olarak çalışma sorununa da değinen Kumbul, SSK'nın özerk olmadığını söyleyerek, 7 kişilik Yönetim Kurulunda; 1 üye işçi temsilcisi, 1 üye işçi emeklisi temsilcisi, 1 üye de işveren temsilcisi, geri kalan 4 üyenin de Hükümet temsilcisi olduğuna dikkat çekmiştir. SSK'nın yıllardır biriken sorunlarının mal varlıklarının satılmasıyla çözümlenemeyeceğini de savunan CHP sözcüsü, malların asıl sahibinin işçiler olması nedeniyle, bunların satışına da işçinin karar vermesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bekir Kumbul, gerekçede yer alan *"1992'den sonra, beş yıl içerisinde, giderek artan kötü yönetimler sonucu..."* şeklindeki ifadeye de katılmadığını belirterek, bu görüşüne; *"Son iki yılı, Sayın Bakanın Bakanlığı döneminde, 1996'da kendisi vardır; açık 163 trilyon liradır. 1997'de öngörülen açık 350 trilyon lira; 1992, 1993, 1994 ve 1995'in toplamından daha da fazla. O zaman, son yönetimler, daha da kötü yapıyor; yani, bu mantıkla yaklaşırsak oraya geliyoruz"* sözleriyle açıklık getirmiştir. 1.12.1993 tarihli ve 3917 sayılı Kanunla eklenen geçici 7. maddeyle, Kurumun mülkiyetinde bulunan gayrimenkullerden nitelikleri itibarıyla satışa elverişli olanların bir kamu bankasına devri yapıldığını, ancak bundan, gerekli sonucun alınmadığını da sözlerine eklemiştir.

Kumbul, SSK'nın yönetiminde ve kararlarında işçilerin etkili olmasını istediği konuşmasını, yasa tasarısına olumsuz oy vereceklerini açıklayarak tamamlamıştır.

CHP'li Bekir Kumbul'dan sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay söz almıştır. Dünyada sosyal güvenlik sistemlerinin, fon değerlendirme veya kuşaklararası dayanışma modelleri üzerine inşa edildiğini söyleyen Uluğbay, bu sistemleri şu şekilde açıklamıştır: *Fon değerlendirme sistemi, bildiğiniz üzere, her çalışanın ve işverenin ödediği primlerin, sosyal sigortalar kurumlarınca, ekonomide mevcut fon değerlendirme olanakları çerçevesinde işletilerek; yani, sermaye piyasası, gayrimenkuller ve diğer alanlarda işletilerek değerlendirilmesi suretiyle, bugün primini ödeyen işçiler ile bugün çalışanlar adına çalıştıranların ödedikleri primlerle, yarın bu kişilerin emekli olduğu tarihte emekli maaşlarını finanse edecek fonların oluşmasını hedefler. Kuşaklararası dayanışma modelinde ise, bugün çalışan işçiden kesilen prim ile çalıştırandan kesilen primler, şu anda emekli olanların maaşlarını ve diğer haklarını ödemekte kullanılır."*

Hikmet Uluğbay, Türkiye'nin, Sosyal Sigortalar Kurumunu kurduğunda, fon değerlendirme modelini seçtiğini, ancak SSK'nın bütçeden aldığı kaynaklara bakıldığında, 1992 yılından itibaren fon değerlendirme sisteminden çıkıp, kuşaklararası dayanışmaya döndüğünü dile getirmiştir. Önceki yıllarda SSK'nın elindeki fon fazlalarını, Devlet Yatırım Bankasının tahvillerine yatırdığını, ancak enflasyonun iki haneli rakamlara çıkmasıyla, verilen yüzde 9 faizin yetersiz hale geldiğini, Devlet Yatırım Bankasının, iktisadi devlet teşekküllerine ucuz kredi vermesinin de sineye çekildiğini ifade etmiş, böylece işçiden kesilen primlerin enflasyon karşısında erozyona uğramasına göz yumulduğunu iddia etmiştir. Uluğbay, işçinin alın terinin, siyasî yatırımlarda, KİT'lerde kullanılmasının, siyasî açıdan doğru bir tercih olarak görülmesine karşın, bunun işçinin primi değil, bütçeden ayrılacak fonlar olması gerektiğini dile getirmiştir. Primler kesilirken SSK'ya birtakım yatırım hedeflerinin verilmiş olmasına karşın, sosyal ve ekonomik tercihlerin göz ardı edilerek, kaynakların heder edildiğine de işaret etmiştir.

Hikmet Uluğbay, konuyu vergiye getirerek, Türkiye'de Sosyal Sigortalar Kurumuna prim ödememenin, bir işveren için en ucuz finansman yolu olduğunu, bu konuda çıkarılan vergi aflarının da, SSK'ya yapılması gereken ödemelerin aksatılmasında etkili olduğunu sözlerine eklemiş ve aslında bunun bir gasp olduğunu, 1992 yılında çıkarılan prim ve vergi aflarının da gasp niteliği taşıdığını iddia etmiştir. Bu tür uygulamaların primini ve vergisini zamanında ödeyenlerin cezalandırılması anlamı taşıdığını da savunan Uluğbay, belediyelerin prim borcuna karşılık, SSK'ya gayrimenkul devretmeleri uygulamasıyla ilgili olarak da şunları söylemiştir: *"Şimdi, belediye prim borcunu ödeyemiyorsa ve bunun ödenmesi için de bunların satılması gerekiyorsa, belediye bunu satar, nakdini alır, götürür SSK'ya yatırır. Şimdi,*

yapılan gaddarlığın boyutunu düşünün; arsanın satım yükümlülüğünü de SSK'nın sırtına veriyorsunuz. SSK mevzuatına göre bunları satmanız mümkün değil. SSK'ya ödeme yapılmış görünüyor; SSK, birtakım işe yaramaz gayrimenkullerin üzerine oturtuluyor; ondan sonra, efendim, bütçe açıklarımız büyümüş, bütçeden yeteri kadar kaynak ayıramıyoruz; SSK emeklisine dönüyoruz, diyoruz ki, kusura bakmayın, devletin imkânları bu kadar, sizin emekli maaşlarınızda insancıl bir düzenleme yapamayacağız... Bunları yapmaya hakkımız var mı, beyler, hanımefendiler?! Yıllardır, bunlar yapılıyor.”

Gayrimenkullerden sonra, işçinin alın terinin de satılmak istenmesini, çok büyük bir aymazlık ve çok büyük bir haksızlık olarak gören Hikmet Uluğbay, fon değerlendirme sisteminden, kuşaklararası dayanışma modeline geçilirken, bu yönde köklü hiçbir önlem üretilmemesi nedeniyle Hükümeti de eleştirmiş ve Mehmet Akif Ersoy'un dediği gibi tarihten ders çıkarılması gerektiğinden söz etmiş ve çözüm üretilmesini istemiştir. Kendisinin önerdiği çözüm yollarını da şu şekilde sıralamıştır: “1- SSK'nın prim borçlarını affetmeyin; hazırlığınız var, affetmeyin. Haksız rekabet yapmayın; bu primler ödensin.

2- Yatırımları hızlandırmak suretiyle Türkiye'de yeniden iş alanları yarattın. Her çalışan işçi, Türk ekonomisine katkı yaptığı kadar SSK'ya katkı yapacaktır.

3- SSK'nın istatistiklerine bakarsanız, prim ödeyen işçi sayısındaki artış ihmal edilecek boyuttadır. Türk ekonomisinin büyüyen boyutu kayıt dışı alandadır. Kayıt dışı, vergiyi nasıl etkiliyorsa, SSK primlerini de etkiliyor. Dolayısıyla kayıt dışı çalışmaları kayıt içine alacak düzenlemeleri getiriniz.

Artı, SSK'nın mal varlıklarında, her biriniz, kiracı olmak istersiniz. Niye?.. Bedavaya kiralanıyor. Bunları güncel değerine getiriniz. Ama, benim önerdiğim bütün bu önlemler, sabır, dirayet isteyen önlemlerdir. Maalesef, İktidarımızın, bu kararlılığı gösterme gibi bir anlayışı yoktur; satıp savalım, bugünü kurtaralım...”

Uluğbay, tasarı ile ilgili olarak karar verilirken, bir sonraki kuşağın düşünülerek hareket edilmesini önermiş ve konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmiştir.

Bu konuşma sonrasında Refah Partisi Grubu adına Niğde Milletvekili M. Salih Katırcıoğlu söz almıştır. Katırcıoğlu, REFAHYOL Hükümetinin altı aylık icraatıyla ilgili olarak açıklama yaparken; “Geçen yıl devlet, yüzde 136 faizle borçlanmıştı; reel faiz yüzde 31,7 ile dünya rekoru kırmıştı. Bugün, bonoların ortalama yıllık faizi yüzde 95; reel faiz yüzde 8,4'e kadar geriledi. Borsada endeks, dolar bazında son onyediyi ayın rekor seviyesinde. Şimdi yürürlüğe konulmaya başlanılan yasalar, kararnameler ve projelerle ülkemizin ekonomisi hızla düzelecektir. Amacımız faizleri aşağıya çekmek ve sıfırlamaktır. Bu düşünceyle, Refah Partisi Grubu olarak, olumlu gelen, Hükümetin yaptığı her türlü yasal düzenlemeye destek vereceğimizi belirtmek istiyorum” şeklinde sözler sarf etmiştir.

Sosyal güvenliğin bir toplum için öneminden bahseden ve sosyal güvenliğı, herhangi bir meslek veya sosyal risk yüzünden, geliri, kazancı azalmış kişilerin, başkalarının yardımına gerek kalmaksızın, yaşama ve geçinme ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemler bütünü olarak tanımlayan Katırcıoğlu, Sosyal Sigortalar Kurumunun, çalışanlara, eşi, çocukları, ana ve babalarıyla, emeklilerine, bunların eşi, çocukları, ana ve babalarıyla, dul ve yetimlerine, kısa vadeli sigorta kolu içinde sağlık ve analık haklarını sağlamak, uzun vadeli sigorta kolları içinde malullük, yaşlılık ve ölüm aylıklarını sağlamak gibi görevler üstlendiğini de dile getirmiş, ancak bu kurumun 1992 yılından itibaren büyük bir ekonomik bunalıma doğru sürüklendiğini iddia etmiştir.

Kurumun yaklaşık 27 trilyon lirası kamu kesiminden, 51 trilyon lirası da özel sektörden olmak üzere, 78 trilyon liralık alacağı olduğunu da Genel Kurulun bilgisine sunan M. Salih Katırcıoğlu, denetimsizliğin; önceki yönetimlerce yapılan prim affı ve erken emekliliğin; aktif ve pasif sigortalı dengesinin bozulmasının; sigortalının bakmakla yükümlü sayısının artmasının ekonomik çöküşün nedenleri olduğunu da öne sürmüştür. Bu malî krizin sonucunda da, 1992 yılında Sosyal Sigortalar Kurumunun, gelir-gider dengesinin 2 trilyon 500 milyar lira nakit açığı verdiğini sözlerine eklemiştir.

Katırcıoğlu, SSK'nın durumunun düzeltilmesi için, yeni kaynaklar bulunmasını, atıl kaynakların harekete geçirilmesini de istediğı konuşmasında, Kurumun, 4792 sayılı Kanunun 20. maddesi gereğı olarak alınan gayrimenkulleri; Belediyeler ve resmî kurumların borçlarına karşılık alınan gayrimenkulleri olduğunu açıklamış ve söz konusu tasarının atıl durumda olan gayrimenkullerin rayiç bedellerinin üstünde değerlendirilmesini ve nakit varlığa dönüştürülmesini sağlayacağını savunmuştur.

Tasarıya karşı çıkılmasını anlamsız bulan Katırcıoğlu; *“Yasa tasarısında Sosyal Sigortalar Kurumunun gayrimenkullerinden, nitelik itibariyle hizmet alanı dışında bulunanların satılarak kuruma kaynak bulunması amaçlanmıştır. Yasa tasarısında, bu yöndeki idarî işlemlerin Sosyal Sigortalar Kurumunun en yetkili karar organı olan yönetim kurulunda değerlendirilerek karara bağlanması öngörülmüştür. İşçi, işveren, emekli ve devlet temsilcilerinden oluşan yönetim kurulunda alınacak sosyal kararlarla, Sosyal Sigortalar Kurumu bünyesinde, gerçek, katılımcı karar oluşumu meydana gelecektir”* diyerek, muhalefetin yönetim kurulunun yetkisine şüphecilik yaklaştığını, bunun yanlış bir ön yargıdan kaynaklandığını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Refah Partisi adına konuşma yapan M. Salih Katırcıoğlu'nun konuşmasını tamamlamasından sonra, Hükümetin diğ er ortağı olan Doğ ru Yol Partisi Grubu adına Niğ de Milletvekili Doğ an Baran söz almıştır. Sosyal güvenliğin, sosyal devletin bir parçası olduğunu söyleyen Baran, gelişmiş ülkelerde ekonomik sıkıntıların artması sonucu ya sosyal güvenlik hizmetlerinin özel sigorta şirketlerine devredilmesi ya da sosyal güvenlik kuruluşlarının, asgarî düzeyde sosyal güvence hizmeti sunması uygulamasının çözüm olarak

sunulduğunu dile getirmiştir. Doğan Baran, Türkiye'deki gelişmelerden bahsederken, sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirlerinin, giderlerini karşılayamaz hale geldiğini, özellikle de 1991 yılından sonra, sosyal güvenlik kuruluşlarının ödemeler dengesinin açık verdiğini ifade etmiştir. Bunun sonucunda da SSK'nın, Hazineden, 1992 yılında 2,5 trilyon, 1993 yılında 8 trilyon, 1994 yılında 14,4 trilyon, 1995 yılında 59,2 trilyon, 1996 yılında da 144,3 trilyon lira yardım aldığı bilgisini Genel Kurula aktarmıştır. 1997 yılı bütçesine göre ise Sosyal Sigortalar Kurumunun, aşağı yukarı 350 trilyon liralık bir açık vereceğinin ve genel bütçeden de 280 trilyon liralık bir aktarma yapılacağını öngörülüğünü açıklamıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının, bu hızlı çöküşe, kalıcı ve kapsamlı bir çözüm bulmak, aktüaryel dengeyi yeniden kurmak için yasa tasarısını hazırladığını ortaya koyan Baran, alınması icap eden köklü tedbirleri şu şekilde sıralamıştır: *Emeklilik yaş sınırı getirilmektedir; yani, kadınlarda 20, erkeklerde 25 hizmet yılını dolduran çalışanların emekli olması yerine, emeklilik yaş sınırı getirilmekte ve bu yaş sınırı kademeli olarak artırılmaktadır. Ayrıca, aktif sigortalılarda staj süresi getirilmektedir; çünkü, kaçak olarak çalışan bir işçi, hastalandığı zaman, hastaneye gidip tedavi olduğu zaman, milyonları bulan tedavi ücretlerini ödemesi mümkün olmadığı için, o anda SSK'ya kaydını yaptırmaması halinde, bir gün önce kaydını yaptırmaması halinde bile, hastanenin milyonları bulan tedavi ücretleri, kurum tarafından karşılanmaktadır. Avrupa ülkelerinde 120, hatta 180 gün olan sağlık primi ödemesiyle ilgili staj süresi, gelecek olan bu yasa tasarısında dikkate alınmış ve kaçak işçilerin istihdamını önleyici etkin bir tedbir olarak, inşallah o zaman huzurumuza gelecektir. Bu düzenlemede, prime esas olan ücretin üst sınırı, Bakanlar Kurulunun kararıyla üç katına, hatta dört katına çıkabilecektir. Kaçak işçi çalıştırılmasını önlemek amacıyla, sigorta müdürlerine de denetleme yetkisi verilecek ve işe giren bir işçinin, 30 gün içerisinde işe girmiş olduğunu kuruma bildirme mecburiyeti getirilecektir.*

Kurum tarafından karşılanan sosyal yardım zammı Hazineye aktarılacak ve zaman içerisinde tedricen kaldırılacaktır. İdarî ve malî açıdan gerçek özerklik getirilecektir ve devletin, sosyal güvenlik sistemindeki görevi, doğrudan doğruya denetleyen, kontrol eden bir fonksiyon haline dönüşecektir. Değerli arkadaşlarım, bilhassa, bu yasa tasarısındaki en mühim değişikliklerden birisi de şudur: Hastaneler, sağlık işletmelerine dönüştürülecek, yani, özerk hale getirilecektir. Böylece, kaçak istihdamın önlenmesi, primin tamamının tahsil edilmesi ve sosyal yardım zammının Hazinece karşılanması halinde bile, Kurumun aktüaryel dengesinde fevkalade olumlu neticeler alınması mümkün olacaktır."

Bu tür düzenlemelerin yanı sıra Sosyal Sigortalar Kurumunun kaynaklarının da harekete geçirilmesinin gerektiğini savunan Doğan Baran, bunlardan birinin, hizmet dışı kalmış olan gayrimenkuller olduğunu da hatırlatmış ve şu rakamları vermiştir: *“Kurumun, Aralık 1996 tarihinde 7 sigorta dalındaki hizmete karşılık ödediği maaş 37 trilyondur; kurumun bir ayda -Aralık 1996’da- ödemiş olduğu emekli maaşı 37 trilyondur. Biliyorsunuz, ocak ayında yüzde 30 zam yapılmıştır, bu, 48 trilyona çıkmıştır; ancak, kurumun, gayrimenkullerinin bir yılda getirmiş olduğu kira, 952 milyardır; yani, 1 trilyon bile değildir. Düşünün ki, bir ayda -1996 Aralık ayında- 37 trilyon lira emekli maaşı ödüyor ve aralık ayında gayrimenkullerden sağlamış olduğu gelir 80 milyar lirada kalıyor.”*

Baran, satış yetkisinin, doğrudan doğruya SSK yönetim kuruluna verilmiş olmasını, yasa tasarısının en olumlu tarafı olarak görürken, bu satışla kuruma, 50-60 trilyonluk bir kaynak sağlanmış olacağına dikkat çekmiştir. Bu arada yönetim kurulu hakkında da bilgi verdikten sonra, tasarıya DYP olarak olumlu baktıklarını açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Bir diğer muhalefet partisi olan Anavatan Partisi’nin görüşlerini, Eskişehir Milletvekili Mustafa Balcılar ortaya koymuştur. Prim ödeme, dayanışma ve fonlar hakkında bilgi veren Balcılar, 1992 yılından sonra Sosyal Sigortalar Kurumu’nun yönetiminde ve sosyal güvenlik politikalarında yapılan yanlışlardan bahsetmiş ve şimdi de SSK’nın mülklerinin satılmak istendiğine dikkat çekmiştir. Mustafa Balcılar, mülk satışı yetkisinin, SSK’nın Yönetim Kuruluna verilmesinin ilke olarak doğru olmasına karşın, Hükümetin bunu bütçe açıklarını kapatabilmek amacıyla yaptığını ileri sürmüştür. Devlet ağırlıklı olan Yönetim Kurulunun özerk olması gerektiğini de sözlerine ekleyen Balcılar, 1993 yılında çıkarılan yasayla, Emlak Bankası aracılığıyla SSK’nın satılabilecek mallarının satıldığını ifade etmiş ve bugün neyin satılacağını merak ettiğini söylemiştir. Daha önceki satışta ihaleye tek alıcının girmesini de eleştirmiştir.

Mustafa Balcılar, Anavatan Partisi’nin iktidardan ayrıldığı yıl olan, 1991 yılından itibaren büyük bütçe açıkları nedeniyle, hükümetlerin yeni kaynak arayışlarına yöneldiklerini hatırlatarak; *“Siyasî iktidar olarak, doğabilecek her türlü oy kayıplarını da göze alarak, 1986 yılında Anavatan İktidarı tarafından getirilen yaş kıstası, 1991’den itibaren yumuşak geçişle uygulamaya geçecekti. 1992’de ilk uygulamalara başlayacakken, o günkü hükümetin getirmiş olduğu bizim “yapmayın, yanlış yapıyorsunuz, sosyal güvenlik kuruluşlarını iflas ettirirsiniz, ileride devletin gücü bile yetmez, ikinci KİT açıkları haline getirirsiniz” ifadelerimizi, Meclis zabıtlarına baktığınız zaman, o günkü Anavatan sözcülerinin ifade ettiğini, 1992’deki yaş sınırına bakılmaksızın erken emeklilik kanunu müzakerelerinde göreceksiniz. Bütün çırpınışlarımıza rağmen, bütün tenkitlerimize rağmen, işte, bu getirilmiştir ve yaş sınırına bakılmaksızın getirilen erken emeklilik kanunu, bugün, sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarını artıran -biraz ağır olacak diye düşünebilirsiniz- ama, sosyal güvenlik kuruluşlarını batıran uygulamanın başlangıcı olmuştur.*

Bir başka nokta, prim affi olayı; yine, Anavatan İktidarları döneminde iki veya üç sefer getirilmiştir. Buradaki espri şudur: Prim affi değil; primin aslının, anasının ödenmesi halinde, faizlerinin ertelenmesiyle ilgili kanun tasarıları üç sefer getirilmiştir. Bu tasarılar getirilirken, biz aptal mıydık; seçmene selam olsun diye sizin getirdiğiniz bu afları getiremez miydik?! Komisyonunda ve Genel Kuruldaki müzakerelerde, af getirilmesi halinde, vatandaş, ileriye dönük olarak, Sosyal Sigortalar Kurumunun kaynaklarını, borçlarını banka kredisi gibi düşünür ve ben bunları ödemeyeyim, nasıl olsa, ileride, seçmene selam edecek bir iktidar gelir, bunların affını sağlar; dolayısıyla, ben, sıfır faizli banka kredisi gibi bu primleri kullanmış olurum zehabına kapılır; dolayısıyla, Sosyal Sigortaların prim tahsilat oranları düşer, batış, çöküş başlar ve ileride de işte bugünkü duruma gelinir ifadelerini kullanmışız ve af olayını reddetmişiz. 1992'de ve 1993'te, maalesef, yine, bütün tenkitlerimize rağmen, bu af olayı getirilmişti” şeklinde gerekçeler sıralamıştır. RP-DYP Hükümetinin, prim affıyla ilgili olarak yaptığı düzenlemesinin, SSK'yı daha da kötü duruma düşüreceğinden de söz etmiştir.

Söz konusu tasarısı, Almanya'daki millî görüş teşkilatları olarak seçmene selam gönderme amacının bir parçası olarak da gören Balcılar, Başbakanın “Buradan biz yüzde 20 katkı payı alacağız ve 5 milyar dolar para toplanacak; bunun 1 milyar dolarını Hazineye gelir irat edeceğiz, 4 milyar dolarını da devlet olarak, Hükümet olarak kullanacağız” dediğini, bu sözlerden de, tasarının amacının bütçe açıklarını azaltmak olduğunun anlaşıldığını öne sürmüştür. Bu arada satılacak mal mülk kalmadığı için de beklenen gelirin elde edilemeyeceğini iddia etmiştir.

Mustafa Balcılar, tasarıya yukarıda sıralanan gerekçeler nedeniyle Anavatan Partisi olarak karşı çıktıklarını açıklamış ve kürsüden inmiştir.

ANAP adına konuşma yapan Mustafa Balcılar'ın sözlerinin sona ermesiyle gruplar adına yapılan açıklamalar sona ermiştir. Ardından kişisel görüşlerini açıklamak için DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır.

Anayasanın 60. maddesine göre, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu ve devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alacağını ve teşkilatı kuracağını söyleyen Hikmet Sami Türk, Sosyal Sigortalar Kurumunun da, Anayasanın 60. maddesinde öngörülen kurumların başında geldiğini ifade etmiştir. Bu kurumun son yıllardaki yanlış politikalar nedeniyle zor duruma düştüğünü, aktüaryel dengesinin altüst olduğunu da belirterek, prim karşılığı olmayan sosyal yardım zamları ve alacakların tahsil edilememesi gibi nedenlerle de mali krizin daha da arttığını dile getirmiştir.

Türk, Hükümetin daha köklü önlemler alacağına, kolayı seçerek mülklerin satışına yöneldiğini de ortaya koyduğu konuşmasında, söz konusu mülklerin Sosyal Sigortalar Kurumunun sigortalılara karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmesinin güvencesi olduğunu da ifade etmiştir. Bunun daha önce de,

1993 yılında da denendiğini, ancak beklenen faydanın sağlanamadığını söyleyen Türk, yanlışlığa düşülmemesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi araştırma komisyonunun raporundaki konuyla ilgili şu bölümü Genel Kurula okumuştur: *“Komisyonumuzun doğrudan görev alanına girmemekle birlikte, satışı yapılmak üzere Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından Emlak Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğüne devredilen taşınmazlar konusu incelenerek, özellikle taşınmazların değerlendirilmesi aşamasıyla ilgili endişe taşımaktayız. Bu endişemizi Genel Kurulun bilgisine arz ederiz.”*

Tasarıda yer alan hükümlerin, Sosyal Sigortalar Kurumu taşınmazlarının keyfi bir biçimde satılmasını tam olarak engelleyebilecek nitelikte olmadığını da savunan Hikmet Sami Türk, konunun ayrıntılarının düzenlenmesinin bir yönetmeliğe bırakılmasını da doğru bulmadığını açıklamıştır. Ayrıca Meclis’in sonuç alınamayan yasalar çıkarmaması gerektiğini de ortaya koymuş ve muhalefet tarafından yapılan engellemelerin Meclis’i çalıştırmamak için değil, yasaların daha iyi çıkmasını sağlamak için olduğunu da açıklama gereği hissetmiştir.

Hikmet Sami Türk’ün konuşmasının sona ermesinden sonra, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı şahsı adına söz almıştır. Hükümetin, tek bir amaç doğrultusunda düzenlemeler yaptığını, bunun da, Sosyal Sigortalar Kurumunun elinde bulunan malların satışına ilişkin esasları ortaya koymak olduğunu söyleyen Araslı, devletin elinde, kamu kurumlarının elinde ne var ne yoksa onların satışı için birtakım imkânların hazırlandığını da sözlerine eklemiştir.

Oya Araslı, Refah Partisi sıralarından gürültüler ve gürüşmelerin duyulduğu bir ortamda yapmış olduğu konuşmasında, daha çok vicdani çağrı niteliğinde ifadeler kullanmış, SSK’nın mallarının çarçur edilmesinin önlenmesini istemiştir. Yoksulun hakkını kimseye yedirmeyeceklerini açıklayan Araslı, geçmişte çıkarılan yasalarla ilgili olarak; *“Yazın bir yasa tasarısı getirdiniz, kamu mallarının satışı diye. Anayasa Mahkemesine gitti. Anayasaya aykırıdır diye, burada, herkesi ikaz etmeye çalıştık, uyarmaya çalıştık; dinlemediniz. Ne oldu bu yasa; Anayasa Mahkemesinin önüne gitti ve çevrildi. Şimdi, Emekli Sandığının mallarının satışıyla ilgili bir yasa çıkardınız. O, yasanın, parçalanmış, yalnız Emekli Sandığını kapsamına alan bir türüydü; şimdi, SSK ile ilgisini getiriyorsunuz. Anayasa Mahkemesinin “bu, Anayasaya aykırıdır” dediği bir düzenlemeyi, bölerek karşımıza getirip, bizi aldatıp, bunu çıkarabileceğinizi zannediyorsunuz. Şunu biliniz, bunları yapmanıza müsaade etmeyeceğiz. Şuradaki parmak çoğunluğunuza güvenerek bunu yapsanız bile, Anayasa Mahkemesinin kapılarına kadar, yetimin, dulun, emeklinin hakkını savunmak için bunu götüreceğiz, sonuna kadar mücadele edeceğiz ve bunları sizin boğazınızda bırakacağız. Bunu biliniz, buna göre adım atınız”* ifadelerini kullanmış ve sözlerini tamamlamıştır.

Oya Araslı’nın konuşmasında *“Bu malları sattırıp, sizin boğazınızdan geçirtmeyeceğiz”* şeklinde bir ifade kullanması, RP’lilerin tepkisine yol açmış ve Aydın Milletvekili Ali Rıza Gönül düzeltme istemiştir. CHP’li Mehmet Seviyen

ve Sabri Ergül'ün katıldığı tartışma sonrasında, Oya Araslı şu sözlerle ifadesine açıklık getirmiştir: *“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; sözlerimin neden yanlış anlaşıldığını anlayamadım ama, yanlış anlaşılmışsa, bu yanlış, buradan, bir açıklamayla düzeltmekte yarar var. Eğer, sözlerimin gelişi göz önünde tutulursa, ben, burada, milletvekilleri bu parayı alacak da kendi kişisel ihtiyaçları için harcayacak, biz de buna müsaade etmeyeceğiz gibi bir şey söylemedim; ama, ben, bunu, Hükümetin birtakım ihtiyaçlarını karşılamak için, gelir elde etmek için bu parayı harcamasına müsaade etmeyeceğiz anlamında söyledim.”*

Bu açıklamadan sonra, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik kürsüye çıkmıştır. Oya Araslı'yı konuşmasında kullandığı ifadeler nedeniyle eleştiren Necati Çelik, *“Sayın Oya Araslı, Yüce Meclisi, bir köy kahvesi konuşmasına, ne yazık ki, dönüştürmüştür; üzüntülerimi ifade etmek istiyorum”* diyerek tepkisini dile getirmiştir. Bu arada Bakanın bu ifadelerine de, bu kez CHP'li milletvekiller karşı çıkmış ve karşılıklı laf atmalar yaşanmıştır.

Hikmet Sami Türk'ün de, gündemdeki tasarıyla, daha önce gerçekleştiren bir işlemi birbirine karıştırdığını söyleyen Çelik, daha önce, SSK'nın bir kısım taşınmazlarının, kurum yönetimine sorulmadan, SSK yok farz edilerek, Emlak Bankasına devredildiğini ifade etmiş ve bunun görüşülmekte olan tasarı ile bağdaşmadığını da açıklamıştır. SSK Yönetim Kurulunun gayrimenkul almaya yetkisi olmasına karşın, satmaya yetkisinin olmadığını ifade eden Bakan, düzenleme ile bu yanlışın düzeltilmesinin de amaçlandığını savunmuştur. Necati Çelik, Yönetim Kurulunun, taşınmazlarını satmaya ihtiyaç hissederse, satabileceğini, bunun da işletmeciliğin gereği olduğunu belirterek, Hükümetin, SSK'nın çökertilmesinde hiç payının olmadığını da sözlerine eklemiştir. Ayrıca Oya Araslı'nın partisinin dört yıllık yönetimi döneminde, SSK'nın batırıldığını da iddia etmiştir. Kurumu yeniden ayağa kaldırmak istediklerini de ifade eden Çelik, SSK'nın, kamudan ve özel sektörden 270 trilyon Türk Lirası alacağını olduğu ve bunun da tahsilâtı için bir başka tasarının Meclis'e sunulduğu bilgisini vermiş ve yapılan itirazlara anlam veremediğini açıklamıştır.

Kurumun, 1997 yılında tahmin edilen malî durumunu; *“Emekli ödemeleri ile diğer giderler toplamı 882.2 trilyon Türk Lirasına ulaşacaktır. Buna karşılık, prim ve diğer gelirler toplamı 566.9 trilyon Türk Lirası olarak gerçekleşecektir. Bu durumda, kurumun 1997 yılı nakit açığının 321.3 trilyon Türk Lirası olacağı hesaplanmaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumunun, yılların birikimi olarak gelen ve geometrik bir şekilde gelişen açıklarına karşı ciddi tedbirlerin alınması gerektiği inancı içindeyiz. Şu anda görüşülmekte olan 4792 sayılı Kanunla ilgili tasarı, bu genel anlayış çerçevesinde sürdürülen çalışmalardan sadece bir tanesidir”* şeklindeki ifadelerle ortaya koyan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik, Sosyal Sigortalar Kurumunun, halen 79 hizmet, 116 hastane, 67 dispanser, 6 sağlık istasyonu, 31 işhanı, 1 huzurevi, 6 arşiv, 3 kreş, 2 sağlık lisesi, 5 sosyal tesis binası ile konut olarak kullanılan

1 406 dairenin yer aldığı 53 binası bulunduğu bilgisini aktarmıştır. Çelik, Sosyal Sigortalar Kurumunun diğer mal varlıklarını da saydıktan sonra, kurumun büyük bir malî sıkıntı içinde olduğunu, 321,3 trilyon Türk Lirası açığı olduğunu söylemiştir. Konuşmasının bu bölümünde, satışın bütçe açıklarını kapatmak için yapıldığı iddialarını reddetmiş ve Kurum Yönetim Kurulunun, bu gayrimenkullerin satışı hususunda yetkisinin bulunmamasının bir idarî eksiklik olarak görülmesinden dolayı, yasa tasarısında bu eksikliğin giderilmesinin amaçlandığını açıklamıştır.

Necati Çelik'in, Cumhuriyet Halk Partisi'nin, geçmişte, SSK Yönetim Kuruluna işçi temsilcisi olarak seçimle gelen kişiyi, yargı kararı olmaksızın görevden uzaklaştırdığını öne sürmesi Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve CHP'liler bu iddiaya tepki göstermişlerdir. Daha önceki düzenlemede, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı'ya da gönderme yaparak, SSK'nın taşınmazlarının çok ucuza satıldığını ileri süren Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, yeni yasa ile 1997 yılında, Sosyal Sigortalar Kurumunun 50 trilyon Türk Lirası ek gelir elde etmesinin beklendiğini açıklamış ve tartışma yaratan konuşmasını tamamlamıştır.

Necati Çelik'in konuşmasını tamamlamasından sonra, sataşma olduğu gerekçesiyle, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı söz almış ve sık sık kesilen konuşmasında şu açıklamaları yapmıştır: *"Efendim, burayı köy kahvesine benzettiyim, burayı köy kahvesine benzeten bir üslupla konuştuğumu, yaptığım konuşmanın bilim adamlığına yaraşmadığını söylediler; ben, bir bilim adamı değilim, bir bilim kadınıyım.*

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; çok üzüntüyle dinlediğim konuşmasında, Sayın Bakan, yaptığım konuşmada, burayı bir köy kahvesine benzettiyim, köy kahvesi üslubuyla konuştuğumu söyledi.

Değerli arkadaşlar, ben, köy kahvelerini hiçbir zaman küçümsemedim ve size şunu belirteyim ki, köy kahvelerinde, Sayın Bakanın hiç değinmediği konulara çok ciddiyetle değinilir. Köy kahvelerinde, Sayın Bakanın, daha önce -benim terbiyem devamını söylemeye müsait değil; ama- ipin ucu şunların elinde dediği sözlerle benzer sözler sarf edilmez... Onun için, köy kahvelerini küçümsemesinler. Köy kahvelerinde, şu anda, insanlarımız, televizyon ve radyo başında, haklarımız, yakınlarımızın, çocuklarımızın hakları ne oluyor diye, kendisinin, şu tasarıda göstermediği büyük bir endişe içerisinde, buradan ne sonuç çıkacağını bekliyorlar. Lütfen, bir daha, bir konuşmacıyı ve bir konuşmayı küçümserken, köy kahvesine benzetme gibi bir gaflet içerisinde düşmesinler.

Yaptığım konuşmanın, bilim adamlığına yaraşmadığını söylediler. Kendisine tekrar hatırlatayım, ben bir bilim kadınıyım. Kadınların da bilimde bir yerlere gelebileceği fikrini, kafalarının arkalarına bir yere yerleştirsinler. Bir daha, insanları nitelerken, bu tür karıştırmalar yapmasınlar. Ben, burada, hem bir bilim adamı mesuliyetiyle hem de bir milletvekili mesuliyetiyle konuştuğumun bilinci içerisindeyim. Bilim adamı olmam, birtakım hatalara dikkati çekmeme engel değil, toplumun birtakım kesimlerinin ıstıraplarını burada dile getirmeme engel değil.

Sayın Bakan, SHP ile CHP'yi ısrarla birbirine karıştırdılar... Hiç değilse, Yüce Meclisin çatısı altında, hangi siyasî parti gruplarının yer aldığını ifade konusunda biraz özen gösterebilirler. Cumhuriyet Halk Partisini, Sosyal Sigortalar Kurumunu çökertmekle suçladılar. Ben, hemen kendisine şunu ifade edeyim; bu memlekette sosyal güvenlik sistemini güçlendiren parti, Cumhuriyet Halk Partisidir. Bir parça hafızalarını tazelesinler, bir parça tarih bilgisi edinsinler. Saygılar sunarım efendim.”

Araslı'nın bu sözlerinden sonra da tartışmalar devam etmiş ve bu arada DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk tutanaklara geçmesi amacıyla şu düzeltmeyi yapmaya gerek duymuştur: *Sayın Bakan cevap verirken, bundan önceki kanunla şimdiki tasarımı birbirine karıştırdığını ifade ettiler. Oysaki ben, konuşmamda, 3917 sayılı Kanunda öngörülen satış yöntemini açıklamış ve o yöntemden beklenen sonucun alınmaması nedeniyle şimdiki kanun tasarısının getirildiğini ifade etmiştim. Şimdiki kanun tasarısında yeni bir satış yöntemi öngörülmektedir; tutanaklara geçmesi bakımından arz ediyorum.”*

Hikmet Sami Türk'ün konuşmasından sonra birleşime ara verilmiş ve görüşmelere, Dördüncü Oturumda devam edilmiştir. Yasin Hatiboğlu'nun başkanlığını yaptığı oturumda, bir önceki oturumda son konuşmayı Hükümet adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yaptığı için, oturumun başında son söz milletvekilinindir kuralına göre bir milletvekiline, Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil'e konuşma hakkı tanınmıştır.

Sıtkı Cengil, muhalefetin “daha köklü tedbirler alınamaz mı; niye böyle bir tedbire başvuruldu” ve “satış yetkisi verilirse, kurumun malları peşkeş çekilecek” gibi birtakım ifadeler kullandıklarını, oysa Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının köklü tedbirlere yöneldiğini, bu konuda destek verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yapılan düzenlemelerin işçilerin lehine olduğunu da savunan Cengil, Bakanın da SSK'nın içinde bulunduğu durumdan rahatsız olmasında dolayı, bir takım sert açıklamalarda bulunduğunu dile getirmiş ve kullanılan “köy kahvesi” ifadesinde köylünün küçümsenmesinin amaçlanmadığını da açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşma sonrasında Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu ve Oya Araslı arasında söz alma yüzünden tartışma çıkmış ve zaman zaman Mehmet Seviç'in katıldığı tartışma sonrasında, Araslı'ya konuşma hakkı verilip verilmemesi oylanmış ve kabul edilmemiştir. Böylece tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sona ermiş ve sıra maddelere gelmiştir. Maddelere geçilmesiyle ilgili oylama öncesinde, muhalefetin talebi üzerine yoklama yapılmış ve toplantı yetersayısının anlaşılması üzerine tasarının 1. maddesi üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

“9.7.1945 tarih ve 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 11 inci maddesinin (F) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘F) Kurum adına gayrimenkul alınması, satılması ve idare edilmesi hakkında kararlar vermek,’ ” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı DSP adına Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan yapmıştır. SSK’nın içinde bulunduğu kötü durumun sorumlusunun daha önceki hükümetlerde olduğunu söyleyen Karahan, son beş yılda ise sorunların daha da arttığını ifade etmiş ve sorunları da şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“Emeklilik yaşıyla sürekli oynanması; kayıtdışı ekonominin kayıt içine alınamaması; primlerin zamanında toplanamaması; sık sık yapılan prim cezası afları; kurum gelirlerinin düşük faizli ve uzun vadeli menkul devlet değerlerine yatırılması; sürekli borçlanma kanunları çıkarılması; SSK sistemine dahil edilmeyen kaçak istihdam; SSK bünyesindeki yönetim ve organizasyon bozuklukları; 1977 yılından beri sosyal yardım zamlarının prim karşılığı olmaksızın devlet yerine SSK’ya ödettilmesi; iflas eden bankaların yardım sandıkları yükümlülüklerinin SSK’nın üzerine yıkılması; SSK’nın kadro şişkinliği; süper emeklilik; sosyal güvenlik kurumlarına devlet yardımının yapılmaması gibi nedenlerle karşı karşıya olduğumuzu görürüz.”*

Mustafa Güven Karahan, REFAHYOL Hükümetinin ciddi tedbirlere yönelmek yerine SSK’nın gayrimenkullerini satmak gibi kolaycı bir yola başvurduğunu dile getirmiş ve bu satışla ilgili olarak SSK’nın gerçek sahiplerinin, işçi ve işveren temsilcilerinin görüşünün alınmadığını öne sürmüştür. “İyi evlat katar yer, kötü evlat satar yer” şeklindeki atasözünü hatırlatan Karahan, satılması düşünülen gayrimenkullerin değerinin yaklaşık 60 trilyon, SSK’nın aylık ödemesi gereken emekli maaşlarının ise 48 trilyon Türk Lirası tuttuğunu ve bu parayla SSK’nın hiçbir ciddi sorununun çözümlenemeyeceğini iddia etmiştir. Ayrıca Hükümeti günü kurtarmaktan vazgeçmesi için uyarmış ve uzlaşmacı demokrasi örneği vererek sorunun elbirliğiyle çözüme kavuşturulmasını istemiştir.

Demokratik Sol Parti’nin, sosyal güvenlik kurumlarının idarî ve malî özerkliklerinin sağlanarak, birikecek fonlarını, endekslenmiş emekliliğe dönüştürmeye olanak sağlayacak düzenlemeler yapılmasını savunduğunu ortaya koyan M. Güven Karahan, yine partisinin, sosyal güvenlik sistemini sosyal ve malî açıdan sağlamlaştıracak malî ve yapısal reformların gerekliliğine inandığını; ulusal sosyal korunma sisteminin başlıca harcamalarını gerçekleştiren üç emeklilik sisteminin malî tutarsızlıklarından kurtararak norm ve standart birliğine kavuşturulmasını, kurumlar tarafından sunulacak hizmetlerde farklılık ve adaletsizliklerin giderilmesini amaçladığını da sözlerine eklemiştir.

Karahan, daha önce yaratılan fonları değerlendirme yetkisinin Yönetim Kuruluna verilmesini eleştirerek, tasarının kabul edilmemesi gerektiğini ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

DSP adına konuşma yapan Mustafa Güven Karahan’dan sonra, CHP Grubu adına Ayhan Fırat söz almış ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik’e dönük eleştiriler sıralamaya başlamıştır. Bakan hakkında, bir hukuk kurumunun resmî evrakını tahrif etmesinden dolayı suç duyurusu olduğunu söyleyen Fırat, sözü SSK’nın yapmış olduğu sınava da getirerek,

Refah Partisi'nin kendi taraftarlarını kayırdığını iddia etmiştir. Bakanın, SSK'nın mallarının satışı için, Yönetim Kurulunu ayarlamaya çalıştığını da öne sürerek, gayrimenkulleri, atadıkları Yönetim Kurulu üyelerine rahatça sattırmak istediğini, buna da, CHP olarak karşı çıktıklarını açıklamıştır. Ayhan Fırat, PTT'nin satışından bahsederek, buna da karşı olduklarını söyledikten sonra, yine sınava değinmiş ve Bakanın; *"Benden önceki hükümet nasıl yaptıysa imtihanı, ben de öyle yaptım"* dediğini, ancak bu açıklamanın doğru olmadığını iddia etmiştir.

Konuşmasının büyük bir bölümünde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanını eleştiren ve bakanın doğruları söylemediğini iddia eden Fırat, fındık paralarının ödendiğini açıklayan Bakanın, bu konuda da yalan söylediğini ileri sürmüştür.

Ayhan Fırat'ın tasarıyla ilgili olmayan sözler sarf etmesi, Oturum Başkanının uyarısına ve Refah Partili milletvekillerinin tepki göstermelerine yol açmıştır. Fırat konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır: *"Sayın Bakanın bir sözüyle bitirmek istiyorum. Sizin Partiniz ve siz 'yılbaşı haramdır' dersiniz, gider Kartalkaya'da yılbaşı geçirirsiniz, bunları yaparsınız. Onun için, size itimadımız yok, bu Bakana itimadımız yok. Bu Bakan, devamlı, bu kürsüden, millet huzurunda yanlış beyanatlarda bulunuyor. Onun için, size itimat etmiyoruz; bu hakkı da kötü kullanacağınız besbelli. Cumhuriyet Halk Partisi olarak, sosyal demokratlar olarak, milletin malına en küçük halel gelmesini istemediğimiz için bu tasarıya karşıyız."*

Ayhan Fırat'ın tartışma yaratan konuşmasından sonra, ANAP Grubu adına Eskişehir Milletvekili Mustafa Balcılar söz almıştır. Öncelikle, tasarının, Hükümetin kaynak arayış çabalarının bir sonucu olarak hazırlandığını ve Başbakanın bu konuda emirleri olduğunu da öne sürmüştür. Sosyal güvenlikle ilgili olarak hazırlanan tasarılar da birinci hedefin, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması olması gerektiğini söyleyen Mustafa Balcılar; *"Anayasamızın 62 nci maddesi, bu yükümlülüğü, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerine anayasal görev olarak vermektedir. Ülkemizde, şu anda, sosyal güvenlik açısından, tüm vatandaşların, sosyal güvenlik şemsiyesi altına, kapsam içine alınması gerekmesine rağmen, maalesef, bu, yüzde 70'lerde kalmıştır ve sosyal güvenlik kuruluşları arasında da, ILO'nun, ilgili yedi sigorta kolunun tamamı maalesef uygulanamamaktadır. Bazılarında sağlık sigortası vardır, bazılarında yoktur; uzun vadeli sigorta kollarında yoktur. Yine, ILO'nun, işsizlikle aile yardımı adı altındaki diğer dokuz sigorta kolundan ikisi, hiçbir sosyal güvenlik kuruluşumuzda uygulanamamıştır"* şeklindeki sözlerle bu görüşüne açıklık getirmeye çalışmıştır.

SSK Yönetim Kurulunun devlet ağırlıklı olduğuna da vurgu yapan Balcılar, bu durumda özerk olmayan SSK ile ilgili olarak siyasi kararlar alınabileceğini, seçmene mesaj vermek için düzenleme yapılabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca 1993 yılında çıkarılan Sosyal Sigortalar Kurumunun mülklerinin

satışıyla ilgili kanunla ilgili birtakım soru işaretleri olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bu durumdan rahatsız olan Refah Partililerin, şimdi benzer bir düzenlemeye yöneldiklerini de dile getirmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu açısından en fazla hak sahibi olan Türk-İş yetkilisinin, Yönetim Kurulunun devlet ağırlıklı olmasına karşı olduğunu ve tamamen özerk hale getirildikten sonra, bu satış yetkisinin verilmesinin uygun olacağı görüşünde olduğunu savunmuştur.

Mustafa Balcılar; *“Hükümetin, bu tür, sosyal güvenlikle ilgili kanun tasarılarını getirişindeki aslı kanaatlerinin, düşüncelerinin, arzularının sadece kaynak yaratmak, kaynak paketlerine fon sağlamak olmasıdır. Vatandaşımızın sosyal güvenliğini genişletme, şemsiyeyi genişletme ve sosyal güvenlikle ilgili problemleri hafifletme gayesi, maalesef yoktur. Değerli milletvekilleri, dolayısıyla, bu kanun tasarısının sosyal güvenliğe katkısı bulunmak gayesinden ziyade, Hükümetin, Hazinesinin bütçe açıklarını kapatmaya katkıda bulunmak gayesiyle getirmesinden dolayı, bu kanun tasarısına, Anavatan Grubu olarak -ilgili madde de dahil olmak üzere- karşı çıktığımızı ifade eder, Yüce Heyetinize saygılar sunarım”* şeklindeki sözlerle konuşmasını sona erdirmiştir.

Bu konuşma ile gruplar adına yapılan konuşmalar bitmiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk sözü Refah Partisi Aydın Milletvekili Muhammet Polat almıştır. Sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanmasının sosyal devletin bir görevi olduğunu söyleyen Muhammet Polat, SSK’nın, yapılan hatalar yüzünden, 1992 yılından bu yana, giderek büyüyen bir malî kriz içerisine düştüğüne dikkat çekmiştir. Polat, SSK’nın mali bilânçosu ile ilgili olarak yıl yıl şu bilgileri aktarmıştır: *1992 yılı itibarıyla 2 trilyon 556 milyar lira açık veren bu müessese, 1993 yılında 8 trilyon 85 milyar, 1994 yılında 19 trilyon 339 milyar, 1995 yılında 81 trilyon 835 milyar, 1996 yılında 163 trilyon lira açık vermiştir; 1997 yılında ise, 350 trilyon liraya varan bir açık öngörülmektedir.”*

Kurumun sağlam bir mali kaynağa kavuşturulması için, gayrimenkullerinin satılarak, hizmet ve yükümlülüklerini yerine getirmesi amacıyla tasarının hazırlandığını da ifade eden Polat, bu satışın haraç mezat bir satış olmadığını, değerinin altında keyfî bir satışın da gerçekleşmeyeceğini savunmuş ve muhalefetin bu konudaki endişelerinin yersiz olduğunu dile getirmiştir.

Muhammet Polat’ın tasarıya destek çıkan konuşmasından sonra, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik söz talebinde bulunmuştur. Çelik, kendi deyimiyle Malatya Milletvekili Ayhan Fırat’ın, *“ipe sapa gelmez konuşması”* üzerine konuşma ihtiyacı hissettiğini açıklamıştır. Bakanın, Ayhan Fırat ile ilgili bu sözleri Genel Kurulda tansiyonun yine yükselmesine neden olmuş ve özellikle CHP’li milletvekilleri ile Çalışma Bakanı ve Refah Partililer arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. CHP’liler Bakanın sözünü düzeltmesini ve özür dilemesini istemişler ve Başkan da bu yönde talepte bulunmasına karşın Çalışma ve Soysal Güvenlik Bakanı Necati Çelik, bu tartışma ortamında konuşmasını sürdürmüştür.

CHP'nin, SSK sınavlarıyla ilgili iddialarının anlamsız olduğunu, Meclis'ten ve Ankara'da mahkemeden ret cevabı aldıklarını söyleyen Necati Çelik, işçi temsilcisi olarak işçilerin seçtiği temsilcinin de, CHP döneminde yargı kararı olmaksızın görevden alındığını, bu kişinin de Danıştay tarafından aklandığını iddia etmiştir.

CHP'li Ayhan Fırat ve Sabri Ergül, Bakanın doğruları söylemediğini öne sürmüşlerse de, Çelik, ifadelerini ısrarla savunmuş ve CHP'nin PKK'lı ve DEV-YOL üyesi insanları önemli görevlere atadığını iddia etmiştir. Bu sözler tartışmanın daha da artmasına yol açmıştır.

Necati Çelik, ANAP adına konuşma yapan Mustafa Balçılar'a da cevap olarak, tasarıda, SSK prim affı diye bir şeyin ve yeni bir borçlanmanın söz konusu olmadığını, söz konusu düzenlemenin işçi, işveren, emekli kuruluşlarıyla birlikte, onların onayı alınarak hazırlandığını dile getirmiştir. Bakan, son olarak Ayhan Fırat'ın bütün konuşmalarını, yaşlılığına verdiğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde ile ilgili olarak konuşmaların sona ermesi sonrasında, sataşma gerekçesiyle CHP İçel Milletvekili Oya Araslı kürsüye çıkmış ve Bakanın üslubunu eleştirerek, tasarıyla ilgili konuşmadığını, CHP ile kavga ettiğini belirtmiştir. Bakanın *“Cumhuriyet Halk Partisi Grubu gensoru önergesi verdi, perişan oldu”* dediğini de hatırlatan Araslı, gensoru önergesinin çok az bir farkla, Genel Kurul'a gelemediğini ifade etmiştir. Bu sözler tartışmanın yeniden başlamasına yol açmış ve Araslı, Bakanı kınadıklarını açıklayarak konuşmasını bitirmiştir.

Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu, sataşma olduğu gerekçesiyle söz almak isteyen Ayhan Fırat'ın bu talebini kabul etmemiş ve tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak sözü Refah Partisi Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu'ya vermiştir.

Kısa bir konuşma yapan Suat Pamukçu, sözlerine, *“Son beş yılda kurum kötü yönetilmiştir, çıkmaza sokulmuştur”* diyen, Demokratik Sol Parti adına konuşan Mustafa Güven Karahan'a teşekkür ederek başlamış ve Hükümeti, SSK'yı içine düştüğü kötü durumdan kurtaracak bir tasarımı hazırladığı için tebrik etmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin oylanması sırasında, CHP'lilerin yoklama isteğinin Oturum Başkanı tarafından reddedilmesi yüzünden yine tartışma çıkmış ve içtüzük üzerine farklı görüş ve yorumlar dile getirilmiştir. Bu arada 1. madde de okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Ancak tartışmalar devam etmiştir. ANAP Kastamonu Milletvekili Murat Başesgioğlu da tartışmaya katılmış ve oylamanın usulsüz olduğunu söyleyerek, 20 milletvekilinin talep etmesi durumunda, Oturum Başkanının yoklama yapmasının zorunlu olduğunu hatırlatmıştır.

Yoğun tartışmalar ve laf atmalar arasında Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu, 2. maddeyi okumuştur. 2. Madde şu şekilde düzenlenmiştir: “**4792 sayılı Kanuna 1.12.1993 tarih ve 3918 sayılı Kanunla eklenen ‘Geçici Madde 7’ numarası ‘Geçici Madde 8’ olarak değiştirilmiş ve aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.**

GEÇİCİ MADDE 9. - Kurumun mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller ‘sosyal tesisler ve konutlar dahil’ aşağıdaki usul ve esaslara göre satılarak değerlendirilir.

a) Yukarıda belirtilen kapsam dahilinde, nitelikleri itibariyle satışa uygun olan gayrimenkuller Yönetim Kurulunca tespit edilir.

b) Nitelikleri itibariyle satışına karar verilen gayrimenkuller rayiç bedelden daha düşük fiyatla satılamaz. Yönetim Kurulu bu gayrimenkullere ait rayiç değer tespitini kamu bankalarına veya bu bankaların iştiraki olan uzman kuruluşlara yaptırabilir.

c) Gayrimenkullerin satışı açık artırma usulüyle yapılır. Gayrimenkullerin satışına ait usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

d) Satışların peşin veya taksitle yapılması hususu Yönetim Kurulunca ihaleden önce karara bağlanır.

e) Satış yapılacak gayrimenkulle ilgili olarak bağımsız bölümlerin ve kat mülkiyetinin tesisi konusunda, Kurumun talebi üzerine ilgili tapu daireleri gerekli işlemleri yapar ve tapu kayıtları düzeltir.

f) Satış yapılan gayrimenkullerle ilgili olarak ferağ, devir, alım-satım vesair tüm işlemler bakımından Kurum her türlü vergi, resim ve harç ile belediyelerde yürütülecek her türlü hizmet karşılığı alınan ücretlerden muaftır.”

2. madde üzerinde CHP Grubu adına Antalya Milletvekili Bekir Kumbul söz almış ve yine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik’e eleştiri getirmiş ve SSK’ya, Genel Müdürlükte görevli bazı kişilerin baldızlarının veya çocuklarının alındığını ifade ederek, sınavda şaibe olduğu iddiasını tekrarlamıştır. Kendisinin de yıllarca Sosyal Sigortalar Kurumu’nda çalıştığını, bürokratik işlemlerin ne düzeyde olduğunu bildiğini belirten Kumbul, kurumun özerk hale getirilmesinin zorunlu olduğunu, Yönetim Kurulunun yetkilerinin arttırılması gerektiğini dile getirmiştir. Bu arada, tasarı Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonuna geldiğinde, Yönetim Kurulunun tek işçi temsilcisinin davet edildiğini ve düşüncesinin alındığını söyleyerek, bu işçi temsilcisinin de gayrimenkullerin satılmaması gerektiği yönünde bilgi sunduğunu açıklamıştır.

Bekir Kumbul, tesislerle ilgili görüşlerini açıklarken; *Hemen Kavaklıdere’de bir sosyal tesisiniz var. Orada kim kalıyor; Sosyal Sigortalar Kurumunda çalışan personeliniz, Ankara’da bir işi varsa, orada kalabiliyor. Şimdi, onu sattığınız zaman, Türkiye’nin değişik yerlerinden gelen personelinizin cebinde otel parası olmayacaktır. Zaten, enflasyonun altında ezdirmişsiniz; şimdi, bunları da satarak, onları tamamen sıkıntıya sokmanın anlamı var mı*

değerli arkadaşlar?! Gelin, bunları tekrar değerlendirelim, hep birlikte değerlendirelim; hemen acele etmeyin. Kaldı ki, deminden beri söyleyip geliyoruz, hepsini hemen satıverseniz -ki, hemen satıvermeniz mümkün değil- 50 trilyon lira kadar bir gelir sağlayacaksınız; oysa ki, o, bize yetmiyor zaten. 1997 yılındaki açığı 350 trilyon, 1998'de, eğer, köklü tedbirler almazsak, bu katlanacaktır, 700 trilyonu bulacaktır. Peki, o zaman neyi satacağız? Satmakla bir şey elde edemeyiz, yeter ki, köklü çözümler alalım, o şekilde belki çözüm bulabiliriz” şeklindeki ifadelerle yer vermiş ve Meclis'in konuyu tekrar değerlendirmesini dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

CHP adına yapılan konuşmadan sonra Demokratik Sol Parti Grubu adına Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdagül'e söz hakkı verilmiş ve Yurdagül, konuşmasının hemen başında, işçilerin, 6772 sayılı Yasaya göre, ikramiyenin ilk diliminin bayram öncesi ödenmesini istediklerini, bunun Bakana iletilmesini arzu ettiklerini açıklamıştır. Tasarıyla gayrimenkul alma yetkisi olan SSK Yönetim Kuruluna, bunları satabilme yetkisinin de verildiğini, ancak gerçek amacın, SSK gayrimenkullerini en kısa zamanda haraç mezat satarak elden çıkarmak olduğunu ifade eden Bekir Yurdagül, yine satışla iddia edildiği gibi, gerçekten sağlam bir malî kaynak elde edilmeyeceğini de öne sürmüştür. Ayrıca SSK'nın 7 kişilik Yönetim Kurulunun 4'ünün siyasî iktidar tarafından atanmasının da, katılımcı bir anlayışla karar alınamayacağını gösterdiğini savunmuştur. Bekir Yurdagül, Hazine temsilcisi olan Halil Tunç gibi, eski ve deneyimli bir sendikacıya da haksızlık yapıldığını belirterek, işçilerin ve sendikaların SSK Yönetim Kuruluna, gayrimenkul satış yetkisinin verilmesine karşı olduklarını açıklamış ve Bakan Necati Çelik'in de, Hak-İş Genel Başkanı olduğu dönemde aynı görüşü savunduğunu iddia etmiştir.

Konuşmasını; *“Değerli milletvekilleri, bir diyaliz cihazı, bir röntgen cihazı, ambulans, müfettişleri taşıyacak, denetlemelerde kullanılacak minibüs almaya tek başına karar verme yetkisi olmayan Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kuruluna, gayrimenkul satış yetkisi vererek, onları da zan altında bırakmayalım. Buradan sesleniyorum, SSK malları üzerinde siyasî iktidarların tasarruf yetkisi yoktur; çünkü, Sosyal Sigortalar Kurumunun bu oluşumunda, bugüne kadar, devletin bir katkısı yoktur. Sadece, son yıllarda, SSK açığını karşılayabilmek amacıyla Hazineden bir yardım alınmaktadır. Bu anlamda, siyasî iktidarların SSK üzerinde bir tasarruf yetkisi yoktur. Gelin, 4792 sayılı Yasada yapacağımız değişikliklerle, Kurumu, gerçek sahiplerinin yönetmesine olanak sağlayalım. Kurumu, gerçekten özerk bir yapıya kavuşturalım; satacaklarına, alacaklarına kendileri karar versinler”* şeklindeki sözlerle devam ettiren Bekir Yurdagül, SSK Yönetim Kurulunu çoğunluğunu işçilerin ve işçiler adına prim ödeyen işverenlerin ve emeklilerin oluşturmasını istemiştir.

DSP adına görüşlerini açıklayan Yurdagül, 1993'te, SSK gayrimenkullerinin Emlak Bankası aracılığıyla satılmasının, kötü bir deneyim olduğunu, 48 trilyon aylık emekli maaşı ödemesi olan bir Kurumun, 50-60

trilyonluk gayrimenkul satışında elde edeceği bir gelire ihtiyacının olmadığını dile getirmiş ve tasarının geri çekilmesini önermiştir. Son olarak ise SSK'nın özerk bir yapıya kavuşturulmasından sonra, alım satım konusuna, SSK'nın gerçek sahiplerinin karar vermesini istemiş ve sözlerine son vermiştir.

Bekir Yurdağül'ün konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmesinden sonra, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁵⁰

“9.7.1945 Tarih ve 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu-nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonları Raporları”nın müzakerelerine kalınan yerden, 4 Şubat 1997 tarihindeki 54. Birleşimin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Oturumun başkanlığını Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yürütmüştür.

Oturumda ilk söz, tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak ANAP adına Eskişehir Milletvekili Mustafa Balcılar'a verilmiştir. Mustafa Balcılar, 1993 yılında da benzer bir yasanın çıkarıldığını, bugün iktidarda olan Refah Partisi'nin, o gün muhalefette olduğunu ve bu düzenlemeye karşı çıktığını hatırlatmış ve satışın SSK Yönetim Kurulunu, şaibe altında bırakmayacak hükümlerin bulunması gerektiğini savunarak Hükümetin günü kurtarmak için böyle bir yasayı çıkarmaya çalıştığını öne sürmüştür.

1997 yılı içerisinde, Sosyal Sigortalar Kurumunun 350 trilyon civarında hazine desteğine ihtiyaç duymasına karşın, söz konusu mülklerin tamamının satılması halinde elde edilecek paranın 50-60 trilyon lira civarında olduğuna da dikkat çeken Balcılar; *“Bugün, satılacaklar listesinde, baktığımız zaman, idarî binalar, hastane binaları, dispanser binaları, sağlık istasyonları gibi satılması mümkün olmayan tesislere ilaveten lojman olarak kullanılan yerler vardır. Bu lojmanların satılması halinde de İstanbul gibi geçimin zor olduğu vilayetlerde, SSK personeline lojman kirasına yetecek maaş verilemeyeceğinden dolayı, SSK'nın doğru dürüst eleman çalıştırmakta sıkıntı çekeceğini de kurumun bilmesi lazım. Geriye, inşaatı devam eden binalar gibi, boş arsalar gibi kısımlar kalıyor”* şeklindeki sözlerle satışa karşı çıkma gerekçesini ortaya koymaya çalışmıştır.

Gayrimenkul satışından daha önemli işlerin bulunduğu da değinen Balcılar, personel atamalarında yaşanan politik kayırmalar nedeniyle, dağılımda ciddi adaletsizlikler bulunduğunu, bazı yerlerde önemli boşluklar, bazı yerlerde ise gereksiz yığılmaların olduğunu ifade etmiştir. Mustafa Balcılar, en son yapılan sınavda yaşananları da eleştirerek, sağlık alanındaki hizmetlerin de

¹⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 20. Cilt, 2. Yasama Yılı, 53. Birleşim, s. 32-83

verimliliğinin arttırılmasına dönük tedbirlerin alınmasına öncelik verilmesini istemiş ve asıl olarak Sosyal Sigortalar Kurumunun malî yüklerini hafifletici önlemler alınmasının doğru olacağını ifade etmiştir.

Bu konuşmayla birlikte, 2. madde üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmıştır. Ardından kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşan Milletvekili Hikmet Sami Türk olmuştur. DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk, 2. maddeyle eklenmek istenen hükümlerin, yönetim kurulunun satış yetkisini kullanacağı zaman uygulanacak sürekli bir düzenleme olmadığını, geçici bir madde niteliği taşıdığını dile getirmiş ve 1993 yılında çıkarılan 3917 sayılı Kanunda da aynı sistemin benimsendiğini öne sürmüştür.

Genelde teknik olarak eleştiriler yapan Türk, *“Esas komisyonca kabul edilen metne göre, kurumun mülkiyetindeki bütün taşınmazlar satışa çıkarılabilecektir; çünkü, tasarıda yer alan bir sınırlama, geçici 9 uncu maddenin birinci fıkrasındaki ‘kurum hizmetleri için gerekli olmayan’ ibaresi, esas komisyonca metinden çıkarılmıştır. Komisyon, bunu, yanlış anlamalara ve tartışmalara sebebiyet vermemek gerekçesiyle açıklamıştır. Bu gerekçe tatmin edici değildir. Değişiklik isabetli olmamıştır. Değişiklikten sonra, kurumun hizmetleri için gerekli olan taşınmazlar dahi satılabilecektir. Üstelik, bu değişiklikten sonra, Emekli Sandığı Kanununun 20 nci maddesinin değiştirilmesine ilişkin kanun tasarısında, daha önce burada yapılan görüşmeler sırasında benimsenen bir ibareyle paralellik kaybedilmiştir; çünkü, Emekli Sandığı Kanunuyla ilgili değişiklikte bu yönde bir ibare vardı. Böylece, kurumlar arasında da bir fark yaratılmıştır. Bu, esas komisyonların farklı olmasından kaynaklanan bir durumdur”* şeklindeki ifadelerle görüşlerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Hikmet Sami Türk, 2. maddenin, Türkçe açısından bazı kusurları olduğuna da işaret ederek, bununla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“Örneğin, geçici 9 uncu maddenin birinci fıkrasındaki ‘sosyal tesisler ve konutlar dahil’ ibaresi, burada yapıldığı gibi, turnak içerisinde yer almaması gereken bir ifadedir. Bunun, ya iki uzun çizgi arasına veya parantez içine ya da ‘sosyal tesisler ve konutlar dahil olmak üzere’ biçiminde fıkranın başına alınması gerekirdi.*

Öte yandan, (a) bendindeki ‘yukarıda belirtilen kapsam dahilinde’ ibaresi, daha önce birinci fıkrada ‘kurum hizmetleri için gerekli olmayan’ ibaresi çıkarıldıktan sonra gereksiz ve anlamsız bir duruma düşmüştür; çünkü, artık, biraz önce söylediğim gibi, kurumun mülkiyetinde bulunan bütün taşınmazlar satılabilecektir. O nedenle, bu ibarenin herhangi bir anlamı kalmamıştır.”

Diğer yandan, (b) bendinde, taşınmazların rayiç bedelden daha düşük bir fiyatla satılamayacağı hükme bağlanmakla birlikte, bu konuda izlenecek olan yöntemin, kamu bankalarına veya bu bankaların iştiraki olan uzman kuruluşlara

yaptırma yöntemi olduğunun anlaşıldığını söyleyen Hikmet Sami Türk, yönetim kurulunun, bu kuruluşlara, rayiç bedelin tespitini yaptırmasının, yeterince güvenli ve satışa çıkarılan malların gerçek değerini belirlemeye elverişli bir yöntem olarak görünmediğini de savunmuştur. Öte yandan, (c) bendinde, taşınmazların satışının açık artırma usulüyle yapılacağı; ancak, bu satışa ilişkin usullerin yönetmelikle belirleneceği ifade edilmesine de karşı çıkmış ve bu yönetmeliği Başbakanlığın mı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının mı, yoksa ilgili kuruluş olarak Sosyal Sigortalar Kurumunun mu çıkaracağını belli olmadığını dile getirmiştir.

Türk'ün konuşması sonrasında, bir başka DSP'li İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Fon değerlendirme esasına göre kurulmuş olan Sosyal Güvenlik Sisteminin, fon değerlendirmeleriyle ilişkili olarak ve sistemin tamamıyla ilgili olarak düzenlemeler yapılmadan, bu konuda yapılacak bir düzenlemenin sistemin bütünlüğünü zedeleyeceği görüşüne katıldığını ifade eden Zekeriya Temizel, tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak yapmış olduğu üç değerlemeyi şu şekilde Genel Kurula aktarmıştır: *“Değerli arkadaşlar, yasanın ilk sevk edildiği şekliyle, bu maddenin (c) bendi aynen şöyle idi: ‘Satışı yapılacak gayrimenkullere ait imar ve ifraz işlemleri ile kat mülkiyetinin kurulması konusundaki hususları, 4182 sayılı Kanun hükümlerine göre yürürlüğe konulan Bakanlar Kurulu kararları ile belirlenecek usul ve esaslara göre yapılır.’ Bu, şu demektir: Daha önceden, kamu mallarının satışıyla ilgili olarak bu Parlamentodan, bu Meclisten bir yasa geçmişti; bunun numarası da 4182 idi. Bu yasaya göre, Bakanlar Kurulu gayrimenkullerin satış esas ve usullerini belirleyecek, Sosyal Sigortalar Kurumu da işte bu esaslara göre bu mülklerin satışını sağlayacaktı ya da bu yetkilere göre bunları kullanacaktı; ancak -o zaman da belirtildi- bu yasa, Anayasaya aykırı idi. Nitekim, Anayasa Mahkemesi de bu yasanın yürürlüğünü durdurdu; yürürlüğü durdurulunca, bu hüküm açıkta kaldı ve olay döndü dolaştı, sonunda, satılacak gayrimenkullere ait imar, ifraz işlemleri ve kat mülkiyetinin kurulması hakkındaki hususlar ile satışa ait ilke ve yöntemlerin usul ve esaslarının yönetmelikle belirleneceği hükmü getirildi.”*

Temizel, düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğunu da öne sürdüğü konuşmasında, devlete ait gayrimenkullerin, üstelik de kim tarafından düzenleneceği belli olmayan bir yönetmelikle, satışına imkân verileceğinin, hukuk sistemine aykırı olduğunu tekrarlamıştır. *“Hangi bankadan isterseniz, istediğiniz değeri alırsınız. O değer üzerinden satışa çıktığınız zaman da, eğer bunun taliplisi belirli gayrimenkullere yönelik olarak seçilmiş bir veya iki kişi ise, o değeri verirler ve bu gayrimenkulü alırlar. Bu, hiç kimsenin içine sinmez. Kesin olarak, bu, kimsenin içine sinmez. Siz, yasaların en kötü uygulanma şeklini düşünerek buraya getirmek zorundasınız, kötü uygulanma olaylarının önünü kesmek zorundasınız. O zaman, niye, 2886 sayılı Kanunda belirtildiği gibi, ihale komisyonlarının belirlediği değerler üzerinden satılmıyor da,*

bankalardan değer belirlemesini istiyorsunuz? Niye yani?.. Kamu mallarının satılmasında böyle bir yöntem var mı; yok” şeklindeki cümlelerle de, bu görüşüne haklılık kazandırmaya çalışmıştır.

Gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁵¹

“9.7.1945 Tarih ve 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı”nın müzakeresine 2. Yasama Yılı'nın 55. Birleşiminde devam edilmiştir. 5 Şubat 1997 tarihindeki birleşimin, İkinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Zeki Ergezen ve Kadir Bozkurt üstlenmiştir. Oturumda tasarıyla ilgili olarak değişiklik önerileri görüşülmüş, görüşme sonrasında oylamaya geçilmeden evvel yapılan yoklamada karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime ara verilmiştir.

Daha sonra, Üçüncü Oturumda tasarıyla ilgili görüşmelere, kaldığı yerden devam edilmiştir. Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilen *“Görüşmekte olduğumuz 163 sıra sayılı 9.7.1945 Tarih ve 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısının 2 nci maddesiyle bu kanuna eklenen geçici 9 uncu maddenin (e) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

(e) bendi: Bu kanuna göre, satılacak gayrimenkullerle ilgili olarak ifraz ve imar planı tadil işlemleri 3194 sayılı İmar Kanunu ve uygulama yönetmeliklerindeki kısıtlamalara bakılmaksızın, kat mülkiyetine geçiş ve ifraz işlemleri, kurumun talebi üzerine, alakalı daire ve belediyelerce en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.

Kat mülkiyetine geçiş için, kadastro müdürlüğünce, zemindeki fiili durumu tespit eden plan vaziyet planı sayılır ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun 12 nci maddesinin (b) bendinde yazılı fotoğrafın, kurum temsilcisine tasdik edilerek, tapu müdürlüğüne talepte bulunması halinde, başkaca bir belgeye gerek bulunmaksızın, taşınmaz mal üzerinde kat mülkiyeti tesis edilir” şeklindeki değişiklik önergesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 2. maddesi kabul edilen önerge doğrultusunda değişmiş biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından ise **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 3. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

3. madde üzerinde, CHP Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Mehmet Moğultay ortaya koymuştur. Konuşmasının başında demokrasinin bir gelenekler rejimi olduğundan bahseden Mehmet Moğultay, Çalışma ve Sosyal

¹⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 20. Cilt, 2. Yasama Yılı, 54. Birleşim, 191–197

Güvenlik Bakanı Necati Çelik'e dönük eleştiriler sıralamaya başlamış ve Bakanın üslubunu beğenmediğini açıklamıştır. Moğultay, Refahyol Hükümetini, özlenen, aydınlık, umut verici bulmamakla birlikte, bir sendika başkanının Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olmasını çok olumlu bulduğunu, ancak basında tam aksi haberlerin çıktığını açıklamış ve 1993 yılında çıkan 3917 sayılı Yasa ile bu yasa tasarısının farklarını şu şekilde ortaya koymuştur: *“Birinci fark: Bizim çıkardığımız 3917 sayılı Yasayla, nitelikleri itibariyle satışa uygun olanların, Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kurulu kararıyla, bir kamu bankasına satılmak üzere devrine imkân sağlanıyordu. Şimdi getirdiğiniz tasarıda, Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kuruluna, tek tek veya topluca satma esasını getiriyorsunuz.*

İkinci fark: Bizim çıkardığımız Yasada, taşınmazların satışına, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Maliye Bakanlığı Millî Emlak Genel Müdürlüğü birlikte karar veriyorlardı. Sizin tasarıda yetki sadece Yönetim Kuruluna bırakılmıştır.

Üçüncü fark: Bizim uygulamamızda, devredilen taşınmazların listesi ve değerlendirmeleri, Sosyal Sigortalar Kurumu Yönetim Kurulundan geçtikten sonra, dört genel müdür tarafından protokole bağlanıyordu; Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürü, Millî Emlak Genel Müdürü, Kamu Finansmanı Genel Müdürü, Emlak Bankası Genel Müdürü tarafından. Ayrıca, bu işlemlerin doğruluğu, üç bakan tarafından da onanıyordu. Bu bakanlardan birincisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, ikincisi Maliye Bakanı, üçüncüsü de Hazineden sorumlu Devlet Bakanıydı. Sizin getirmiş olduğunuz tasarıda bunların hiçbirisi yok.

Ayrıca, dördüncü önemli fark: Bizim getirdiğimiz Yasada, Sosyal Sigortalar Kurumu taşınmazlarının hemen devrine karar veriliyordu, satışı daha sonra yapılıyordu. Taşınmazların bedeli karşılığında 5 trilyon lira para alındı o tarihte. Bu 5 trilyon lira karşılığı Hazine tahvili aldık, bugüne kadar bu 5 trilyon liradan da 12,5 trilyon liralık faiz geliri elde edilmiştir. 5 trilyonumuz olduğu yerde duruyor, 12,5 trilyon lira gelir aldık. Halbuki, sizin hazırladığınız tasarıda böyle bir düzenleme yok. Taşınmazlar, açık artırma usulüyle satılacak, büyük bir ihtimalle emekli maaşı ödemelerinde kullanılacaktır.

Bakınız, değerli milletvekilleri, çıkarmış olduğumuz Yasada, kamu bankasına satılmak üzere devredilen taşınmazlar, örneğin on yıl sonra bile satılsa -henüz bir kısmı satılmadı, Emlak Bankasının uhdesinde duruyor- aradaki fark yine Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenecek; sizin tasarinızda böyle bir düzenleme yok.”

Tasarının Anayasaya aykırı olduğuna da vurgu yapan Moğultay, diğer muhalefet sözcüleri gibi SSK Yönetim Kurulunun, işçi ve işveren ağırlıklı bir kurul olması gerektiğini savunmuş ve Türk-İş kökenli Halil Tunç'un dahi Kurulda kalmasına tahammül edilemediğini ifade etmiştir. Geçmişte Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürünü kendisinin görevden almadığını, Genel Müdürün, geçen iktidar döneminde açılan bir soruşturma nedeniyle mahkemeye

gittiği için, istifa etmek zorunda kaldığını açıklamıştır. Moğultay, konuşmasının sonunda, kendi döneminde, PKK'lı ve DEV-YOL üyesi kişilerin atandığına ilişkin iddiaları da reddetmiştir.

CHP adına konuşma yapan Mehmet Moğultay'ın ardından, DSP Grubu adına Bolu Milletvekili Mustafa Karşlıoğlu söz almıştır. 20. Dönem TBMM'nin bazı olumlu çalışmalar yapmasına rağmen, genel olarak boşa enerji harcadığını, Anayasa Mahkemesinden dönen düzenlemeler nedeniyle zaman kaybına uğradığını söyleyen Mustafa Karşlıoğlu, buna neden olarak da Hükümet'in, toplumsal uzlaşma arayışında olmamasını, köklü çözüm aramak yerine, nereden kaynaklandığı belli olmayan, tutarsız ve geçici düzenlemeler yaptığını ileri sürmüştür.

Karşlıoğlu, SSK'nın durumuyla ilgili olarak; *“Değerli milletvekilleri, hepinizin bildiği gibi, sosyal güvenlik sistemimiz, fon biriktirme esasına göre kurulmuştur. Çalışanlardan, çalışabildikleri süre boyunca bir kesinti yapılacak, bu kesintilerle oluşturulan fonlar değerlendirilecek, bu kişilerin çalışamaz hale gelmelerinden itibaren, kendilerine, gereksinmelerini karşılayacak şekilde ödenecektir. Ancak, emekli sayısındaki artışlar ve emeklilerin sağlık yardımı hizmetlerini de üstlenmesi nedeniyle, fon biriktirme ilkesi, neredeyse terk edilerek, nesillerarası dayanışma esasına dayanan dağıtım sistemine dönmüştür; ancak, borçlanma yasalarıyla fona gerekli katkıyı sağlayamayan insanların emekli sistemine katılması, isteğe bağlı erken emeklilik uygulamalarıyla da genç emeklilerin yaratılması nesillerarası dayanışmayı da bozmuş, sosyal güvenlik kurumlarının aktif pasif sigortalı oranı bozulmuş ve Sosyal Sigortalar Kurumunda aktif pasif sigortalı oranı 1970'li yılların başında 9 iken, 1995 yılında 1,8'e düşmüştür; yani, 1970'li yılların başında 9 çalışan 1 emekliyi finanse ederken, 1995 yılında 1,8 çalışan 1 emekliyi finanse eder duruma gelmiştir. Bağımlılar dikkate alındığında bu oran daha da bozulmakta, bağımlılık oranı 4'e çıkmaktadır; yani, 1 çalışanın prim ödemesine karşılık, Sosyal Sigortalar Kurumu, yaklaşık 4 kişiye hizmet götürmektedir”* şeklinde açıklamalar yapmış ve Sosyal Sigortalar Kurumunun bu duruma düşürülmesinin temel nedeninin, demagojik seçim vaatleri olduğunu dile getirmiştir.

1969 yılından beri, 11 kez borçlanma yasası çıkarıldığına ve bu yasalardan yararlanarak yüz binlerce sigortalının zamanından önce emekli olduğuna dikkat çeken Karşlıoğlu, emeklilik yaşının belirlenmesiyle ilgili olarak, istikrarın, bir türlü sağlanamadığına vurgu yapmıştır. Yine aynı konuşmacı mensubu olduğu DSP'nin, sosyal güvenlik kurumlarının idarî ve malî özerkliklerinin sağlanarak, birikecek fonları endekslenmiş emekliliğe dönüştürmeye olanak sağlayacak düzenlemeler yapılmasını savunduğuna da açıklamalarında yer vermiştir. Demokratik Sol Parti programında, ulusal sosyal korunma sisteminin başlıca harcamalarını gerçekleştiren üç emeklilik sisteminin, malî

tutarsızlıklarından kurtararak norm ve standart birliğine kavuşturulması, kurumlar tarafından sunulacak hizmetlerde farklılık ve adaletsizliklerin giderilmesinin yer aldığını da söyleyen Mustafa Karşlıoğlu, toplumsal uzlaşmanın vazgeçilmezliğini vurgulayarak konuşmasını tamamlamıştır.

DSP adına konuşma yapan Karşlıoğlu'ndan sonra, gruplar adına başka söz alan olmamış ve şahsı adına konuşma yapmak için hiçbir milletvekili söz talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle maddenin oylanmasına geçilmiş ve oylan 3. madde kabul edilmiştir.

Daha sonra 4. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır. 4. madde şu şekildedir: **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.”**

Madde üzerinde gruplar adına ilk konuşmayı CHP Grubu adına Mehmet Moğultay yapmıştır. SSK'nın sorunlarının ortaya çıkmasının geçmişi olduğunu söyleyen Moğultay, 1980 yılından itibaren Türkiye'de, iş ve çalışma yaşamında, sigortasızlaştırma ve sendikasılaştırma sisteminin egemen olmaya başladığını ileri sürmüş ve sigortacılık sisteminin de kayıt dışı ekonomiyi özendirdiğini, işçinin, sigortasız çalışma koşullarına boyun eğdiğini dile getirmiştir. Artık sendika kurmanın ve üye olmanın, işçiye, bir hak değil, bir risk olmaya başladığına da işaret etmiş ve ücretler üzerinde yapılan kesintilerin ücretlerin yüzde 50'sine ulaşması nedeniyle, işverenin, kaçak işçi çalıştırmaya zorlandığını da sözlerine eklemiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının, sendikanın genel başkanı olduğu günlerde “iş güvencesini çıkarmazlarsa gök kubbeyi başlarına indiririz” şeklinde beyanları olduğunu öne süren Mehmet Moğultay, şimdi ise tam tersi bir uygulamaya gidildiğini açıklamış ve SSK'nın aktüaryel dengesinin bozulduğunu iddia etmiştir.

Moğultay, konuşmasını “Ayrıca, 1977 yılında yakacak yardımı olarak çıkarılan 750 lira da, bugün, oldukça büyümüştür. Sosyal yardım zammı karşılığında prim alamamaktayız. Dolayısıyla, sosyal yardım zammının da ödemeler içerisindeki payı, yüzde 73'e ulaşmıştır. Şimdi, global bir hesapla, Sosyal Sigortalar Kurumunun bu yılki açığının 350 trilyon olduğu düşünülürse, 350x73 olduğu zaman, bunun 210 trilyonu, karşılığında primi alınamayan sosyal yardım zammı içindir. Dolayısıyla, bu sistemi değiştirmek lazım” şeklindeki sözlerle devam ettiren Moğultay, kendisinin bakan olduğu dönemle ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: “Ben Bakan olduğum zaman, 25 milyar lira aylık kira alıyorduk. Bu kirayı, biz, birdenbire 210 milyara çıkardık. Bizim Bakan olduğumuz dönemde, sırf Sosyal Sigortalar Kurumunun gelirlerinden elde ettiğimiz repo 1 trilyon liraydı. Biz, Sosyal Sigortalar Kurumuna gözümüzün nuru gibi baktık. Sistem bozulmuş. Sistemi değiştirmenin yolu da... Gelin, iş güvencesi ile işsizlik sigortasını getirin. Ben, o tarihte, bu Hükümetin küçük ortağıydım; 158 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sözleşmesini çıkardık, 135 sayılı Sözleşmeyi çıkardık, altyapısını hazırladık. Kanun tasarıları hazır, bakanların arşivlerinde bekliyor.” şeklindeki ifadelerle devam ettirmiştir.

Mehmet Moğultay konuşmasında daha çok Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik'in kendi dönemine ilişkin suçlamalarına cevap vermiş, PKK ve DEV-YOL üyesi kişilerin işe alındığını bir kez daha reddetmiştir. SSK'nın mallarını satılmasını doğru bulmadığını ısrarla vurgulayan Moğultay, Yönetim Kuruluna ise işçi temsilcilerinin alınması gerektiği yolundaki görüşünü yinelemiştir.

Mehmet Moğultay'ın konuşmasını tamamlamasından sonra, DSP Grubu adına İstanbul Milletvekili Nami Çağan söz almıştır. Nami Çağan, öncelikle tasarının, Hükümetin izlediği “sat sat ye” politikasının uzantısı olduğunu ifade etmiş ve düzenlemenin SSK'nın sorunlarını çözemeyeceğini, bunun “*pansuman tedbir*” niteliği bile taşımadığını dile getirmiştir. Taşınmazların satışının Hazinesin yükünü hafifleteceği görüşüne de katılmayan Çağan, 50 – 60 trilyon liraya karşılık, Kurumun 77 trilyon lirayı aşan bir prim alacağını, bu alacağı yönelmenin, mal varlığını tasfiye etmekten daha akılcı olacağını savunmuştur.

“Sosyal Sigortalar Kurumu, her sigorta kolu için ayırdığı yedek akçeleri, diğer yatırım araçlarının yanı sıra, taşınmazlara da yatırarak değerlendirebilmektedir. Bu, çok olağandır; ancak, olağan olmayan, hukuka da uygun olmayan, belediyelerden, prim borçlarına karşılık olarak, nakit yerine taşınmaz devralınmış olmasıdır. Bu çeşit bir takas anlayışını, 506 sayılı Yasaya ve genel olarak, hukuka da aykırı bulmaktayız” diyen Nami Çağan, satışın hangi yöntemle ve nasıl yapılacağını da mutlaka belirlenmesi gerektiğine işaret ederek, Yönetim Kuruluna satış koşullarını düzenleme yetkisinin verilmesinin de Anayasaya aykırı olduğunu sözlerine eklemiştir.

Nami Çağan, tasarıda devlet kontrolü ve devlet güvencesi anlayışının bulunmasını olumlu bulurken, bir önceki hükümet döneminde geliştirilen modellerin, ayağı havada olduğunu belirtmiş, ancak izlenen “sat sat ye” politikasının da, topluma bir yarar getirmeyeceği kanısını taşıdığını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra, CHP Hatay Milletvekili Atila Sav kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Atila Sav, diğer CHP'li konuşmacılar gibi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının üslubuna eleştiri yöneltmiş ve hem CHP hem Oya Araslı hem de Ayhan Fırat ile ilgili olarak sarf ettiği ifadelerin bir bakana yakışmadığını dile getirmiştir. Muhalefet partilerine mensup konuşmacıların hepsinin satış konusunda tereddüt ettiklerini ve kaygılandıklarını açıklayan Sav, muhalefetin uyarı görevi yaptığını belirtmiş ve Sosyal Sigortalar Kurumunun, 1945 yılında bir Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde kurulduğunu hatırlatmıştır. Sav, tasarıyla ilgili kaygıların Bakan tarafından giderilmesi gerektiğini, bir Bakana yakışacak şekilde konuşmasını dileyerek sözlerini tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından bir başka CHP'li, İçel Milletvekili Oya Araslı şahsı adına söz almıştır. Tasarıda Anayasaya aykırılıklar bulunduğunu belirten Oya Araslı, söz konusu düzenlemenin Sosyal Sigortalar Kurumunun mallarını satalım, birtakım ihtiyaçlarımızı karşılayalım, mallar bittiği zaman ne olursa olsun, bizden sonra tufan felsefesine dayalı olarak kaleme alınmış bir yasa tasarısı olduğunu ifade etmiştir. Araslı, tasarıda, idareye, satışla ilgili olarak, hiçbir kurala bağlanmadan satış yetkisinin verildiğini; yönetmelikte, satışın esaslarının, kim tarafından, nasıl, hangi doğrultularda çıkarılacağını gösterilmediğini öne sürmüştür. Diğer taraftan da, Sosyal Sigortalar Kurumunun, elindeki bütün malları satmaya mecbur bırakıldığını da öne sürmüş ve bunun Kurumun geleceğini tehlikeye düşüreceğini iddia etmiştir.

Oya Araslı, konuşmasının sonlarında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik'e eleştiri getirmiş ve Bakanın tasarıyla ilgili ikna edici konuşma yapacağına, CHP'ye gerçek dışı suçlamalar yönelttiğini söylemiştir.

Madde Oya Araslı'nın konuşmasından sonra oylanarak kabul edilmiş ve sıra tasarının tümü için yapılacak oylamaya gelmiştir. Oturum Başkanı İçtüzüğü'nün 86. maddesine göre, lehte ve aleyhte birer milletvekiline son söz hakkını kullandıracağını açıklamışsa da, lehte söz isteyen çıkmamıştır. Tasarının aleyhinde ise CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat söz talebinde bulunmuştur.

Konuşmasında daha önce muhalefetin yapmış olduğu eleştirileri tekrarlayan Ayhan Fırat, *"Yönetim Kuruluna satış yetkisi vererek, SSK'nın mallarını haraç mezat satacaksınız; 'Yönetim Kurulu -geçici maddeyle- rayiç bedel tespitini, bankalardan da temin edeceği uzmanlarla saptayacak' ifadesi fazla bir mana teşkil etmez; Yönetim Kuruluna taksitle satma yetkisi veriyorsunuz; bu çok tehlikeli bir şeydir; Yönetim Kurulu Üyesi eski bir sendikacıyı alıp, buraya kendi adamlarınızı yerleştirip, dikensiz gül bahçesine çevireceksiniz ve bu Yönetim Kurulu da, bu şekliyle, büyük bir vebalin altında kalacak"* dediklerini, Bakanın ise bunları ipe sapa gelmez konuşmalar olarak gördüğünü ifade etmiştir.

CHP döneminde, SSK Yönetim Kurulu üyesinin görevden alınması ile ilgili olarak da, Bakanın söylediklerinin doğru olmadığını açıklayan Fırat, bu kişinin yargılanarak, 7 ay hapse ve 70 bin Türk Lirası ağır para cezasına mahkûm edildiğini belirtmiştir. Ayhan Fırat, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının kendisiyle ilgili olarak; *"Sayın Fırat'ın konuşmalarını yaşına veriyorum"* şeklindeki sözlerine de *"Ben, Anadolu çocuğuyum; büyüklerimiz, bize, büyüklerimize karşı saygılı davranmayı öğretti. Teknik Üniversiteye gittiğim zaman, Refah Partisinin Sayın Genel Başkanı, çoktan mezun olmuştu. Bakın, sizin partinizde, benden daha önce dünyaya gelmiş birçok sayın milletvekili var; Mecliste de var. Farklı görüşlerimiz olduğu halde, ben, onları gördüğüm zaman, ceketimi ilikliyorum"* şeklinde cevap vermiş ve tasarının aleyhinde olmaktan çok, Necati Çelik'e cevap niteliği taşıyan konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra tasarının tümü açık olarak, oy kutusunun sıralar arasında dolaştırılması suretiyle yapılmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁵²

28- CEZA MUHAKEMLERİ USULÜ KANUNU, DEVLET GÜVENLİK MAHKEMELERİNİN KURULUŞ VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUN VE BU KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPAN 18.11.1992 TARİH VE 3842 SAYILI KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN: (4229 SAYILI)

“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Bu Kanunlarda Değişiklik Yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki müzakerelere 2. Yasama Yılı'nın 49. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan yürütürken, kâtip üyelikleri Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Konya Milletvekili Ali Günaydın üstlenmiştir.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Yasa tasarısının tümü üzerindeki ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Seyfi Oktay yapmıştır. Tasarının, toplumun huzuru, güveni ve demokratik sistem açısından oldukça önemli ve hassas bir konu olduğunu belirten Seyfi Oktay, Cumhuriyet Halk Partisi'nin demokrasiye her dönem önem verdiğinden bahsetmiş ve geçmişte, SHP olarak hazırladıkları, Anayasa taslağında devlet güvenlik mahkemelerinin bulunmadığını dile getirmiştir. Oktay, devlet güvenlik mahkemelerinin, olağandışı bir mahkeme olmaktan çıkarılarak, bir ihtisas mahkemesi haline dönüşmesini, hukukun öngördüğü ilkeler ve anlayış çerçevesinde, olağan bir konum kazanmasını savunduğu konuşmasında, bu konuda kendilerine diğer partilerden destek gelmediğini ifade etmiştir. Demokratikleşme paketi olarak sunulan bu tasarının, düşüncüyü suç olmaktan çıkaramayacağını, çetelerin oluşmasını önleyemeyeceğini, yargısız infaz iddialarını ortadan kaldıramayacağını öne sürmüş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: “*Şimdi, el attığınız hükümlere bir bakalım. Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında, kapalı tahrik diye nitelenen bir tahrik türü düzenleniyor. Bu maddeyle düzenlenen kapalı tahrik, çok soyut bir suç kavramı, soyut bir suç olgusu; bu nedenle de, uygulayıcının anlayışına, kültür durumuna ve dünya görüşüne göre farklı yorumlanıyor ve farklı uygulanabiliyor, farklı kişilerce farklı yorumlandığı gibi, döneme ve zamana göre de farklı anlaşılıp, farklı yorumlanabiliyor.*”

¹⁵² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 20. Cilt, 2. Yasama Yılı, 55. Birleşim, s. 247-272; 308-313
416

Yaşar Kemal davasına da değinen Seyfi Oktay, mahalli mahkeme kararına muhalif olan Yargıtay 8. Daire Başkanı Naci Ünver ve bir diğer üyenin şu şekilde yorum getirdiklerini ifade etmiştir: *“Demokratik bir ülkede, yazarların ve düşünürlerin ülke sorunları üzerinde kafa yorması, düşünce üretip, bunları yazıları ve söylemleriyle dile getirmeleri kadar doğal bir yaklaşım biçimi düşünülemez. Yazarlar ve düşünürler, bu işlevlerini ortaya koyarlarken, yönetimlerin istekleri doğrultusunda düşünmek, yazmak ya da söylemler üretmek zorunda değildirler. Aksine, aykırı düşünceleri de onların en doğal hakkıdır. Dahası, bu düşünceler, çoğunluk tarafından paylaşılmayan düşünceler de olabilir. Bunun tek yaptırımı, benimsenmemek olmalıdır. Kuşkusuz, özgürlükler sınırsız değildir; ancak, bunların sınırlamaları, çağdaş demokrasilerde olan kurallara göre çizilmelidir.”*

Oktay, Yargıtay’da bile farklı yorumların yapıldığını, bu durumun da, insanların neyin suç olduğunu ve neyin suç olmadığını önceden kestirebilmelerini önlediğini iddia ederek, sonuçta ceza hukukunun “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesine tümüyle aykırı bir durumun oluştuğunu ifade etmiştir. Bu nedenle de her şeyden evvel, suçun tanımına açıklık getirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Terörle Mücadele Yasasına da değinen Seyfi Oktay, bu konuda şu sözlere yer vermiştir: *“1 inci maddesi terör tanımını yapıyor. Bu maddeye göre terör eylemi, örgütlü biçimde yapılan eylemdir. Gerek Türk Ceza Yasasının 312/2 ve gerekse Terörle Mücadele Yasasının 8 inci maddesinde suç sayılan eylemler, terör tanımı içerisinde olmayan eylemlerdir. Şimdi ne yapıyorsunuz; bir kısım bölücü eylemleri, devlet güvenlik mahkemesinin yargılama yetkisi dışına çıkarıyorsunuz, diğer bir kısım bölücülük eylemlerini ise, devlet güvenlik mahkemesinin yargılama yetkisine bırakıyorsunuz. Neden bu ayrımı yapıyorsunuz? Türk Ceza Kanunun 312/2'deki bölücülük eylemini, güzel bir bölücülük eylemi, Terörle Mücadele Yasasının 8 inci maddesinde belirlenen bölücülük eylemlerini de, kötü ve sevimsiz bir bölücülük eylemi olarak mı değerlendiriyorsunuz? Böyle bir mantık olur mu? Bu anlayışı, hangi yönüyle bir demokratik anlayış olarak sunabiliyorsunuz; bunu anlamak çok zordur.”*

Türk Ceza Kanununun 312/2'ye göre bölücülük yapanların ayrı, Terörle Mücadele Yasasının 8. maddesine göre, bölücülük ve ayrımcılık yapanların, ayrı bir kovuşturma ve yargılama sistemine tabi olmasını doğru bulmadığını da açıklayan Oktay, tasarının, çok acele biçimde, hem de Danışma Kurulu kararıyla öncelikli olarak getirilmesine karşın, diğer taraftan, Aczimendilerin, Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılanmalarını eleştirmiştir.

Seyfi Oktay tasarı hakkında görüşlerini açıklarken, Türk Ceza Kanununun 313 ve 314. maddelerinin de, devlet güvenlik mahkemelerinin yargılama yetkisi dışına çıkarıldığını belirtmiş ve gerek Türk Ceza Kanununun bu maddelerinin ve gerekse Terörle Mücadele Yasasının 7. maddesinin, Terörle Mücadele Yasasının terör tanımı içerisine giren eylemlerle ilgili olduğunu açıklamıştır. Terörle Mücadele Yasasının terör tanımını yapan 1. maddesinde *“Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunuyla, ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda*

geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar” şeklinde ifadenin bulunduğu da vurgu yapan Seyfi Oktay, getirilen tasarıyla terör tanımı içerisine giren bir kısım suç teşekkülünün, suç örgütünün, devlet güvenlik mahkemesinin yargılama yetkisinden çıkarıldığını dile getirmiştir. Bununla birlikte Terörle Mücadele Yasasının 7. maddesiyle düzenlenen bazı suç örgütünün eylemlerinin ise devlet güvenlik mahkemesinin yargılama yetkisine bırakılmasının bir çelişki olduğunu savunmuştur.

Türk Ceza Kanununun 384. maddesinde, kara ulaşım aracı ile deniz ulaşım aracının zor veya nüfuz kullanarak veya tehditle veya hileyle hareket etmesini engelleyen, hareket halinde olanları durduran veya gitmekte olduğu yerden başka yere gönderen kimselerin cezalandırıldığına vurgu yapan Oktay, bu suçu, gerek bireysel olarak ve gerekse Avrasya gemisinin kaçırılmasında olduğu gibi, çete oluşturarak, teşekkül oluşturarak işleyenlerin ve aynı şekilde, uçak kaçırılanların da cezalandırıldığına dair bilgiyi de aktarmıştır.

Seyfi Oktay, konuşmasını, Türk Ceza Kanununda yer alan hükümlerden örnek vererek devam ettirmiştir. *“385 inci maddede ise, demiryolu kazası tehlikesine sebebiyet verenler cezalandırılıyor. En önemli uluslararası terör eylemleri, uçak kaçırmak ve deniz ulaşım araçlarına el koymakla gerçekleştiriliyor. Bunların birer terör eylemi olmadıklarını ifade etmek mümkün müdür? Bu kadar açık bir konuda fazla bir şey söylemeyi gereksiz görüyorum; ancak, şunu yineliyorum: Amacınız demokratikleşme ise, geliniz, devlet güvenlik mahkemelerini Anayasadan çıkararak, olağanüstü konumdan alıp, bir olağan ihtisas mahkemesi haline dönüştürelim. Altında imzamız bulunan Paris Şartında “bir suçla itham edilen herkesin, adil ve alenî bir biçimde yargılanmaya hakkı vardır” deniliyor. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve özellikle de, Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi, kişi güvenliği, adil ve alenî yargılanma konusunda ayrıntılı hükümler içermektedir. Genel gerekçede, Batılı ülkelerin, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosunun hassasiyetle üzerinde durduğu konulardan söz ediliyor. Avrupa Konseyi ve Parlamentosu ve Batılı ülkeler, bu belgelerde sunduğumuz bu ilkeler üzerinde daha az hassasiyet mi gösteriyorlar? Tasarının 3 üncü maddesiyle getirdiğiniz “Kamu davası açılincaya kadar hâkim, sanık tarafından bilinmesini uygun görmediği hususların kendisine bildirilmesini men edebilir. Tutuklama sebebine göre, lüzumu halinde, kamu davasının açılmasına kadar sanık ile müdafinin görüşmelerinde bizzat hâkim veya tayin edilecek naip yahut istinabe olunan hâkim hazır bulunabilir” hükmünü, adil ve alenî yargılama esasıyla nasıl bağdaştırabiliyorsunuz? Bir kısım avukatların suç işlediğini gerekçe alarak, sanık ile müdafinin görüşmesinin hâkim nezdinde gerçekleşebileceğini öngörüyorsunuz. Bunun başka bir çözümü yok mudur ki, savunma hakkını kısıtlıyorsunuz? Ayrıca, bu durumda, hâkimi gardiyan durumuna sokmuyor musunuz? Hâkimi, gardiyan durumuna sokmaya kimin ne hakkı vardır” dedikten sonra, gözaltı süresinin kısaltılmış olmasını, tam anlamıyla İnsan Hakları Komisyonu ve Divanının öngörüsüne uymasa da, yine de ileri bir adım olarak gördüğünü açıklamıştır.*

Konuşmasının sonlarında tasarının beklenen yararı sağlayamayacağını iddia eden Oktay, adli kolluk teşkilatının yasalaştırılması için çağrı yapmış ve sözlerine son vermiştir.

Gruplar adına ikinci konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına Samsun Milletvekili Ayhan Gürel yapmıştır. Tasarıya Komisyondaki görüşmeler sırasında karşı çıktıklarını hatırlatan Ayhan Gürel, yasa tasarısının, bundan önce yürürlükte bulunan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128. maddesinde değişiklik öngördüğünü, sorguda avukatın bulunmamasına karşı çıkmış ve bunun kabul edilmez olduğunu ifade etmiştir.

Tasarının olumlu taraflarının da bulunduğunu söyleyen Gürel; *“Tasarının olumlu bir yanı; şu anda uygulanmakta olan kanunun ilgili maddesinde, gözetimaltı süresi olarak 8 günlük bir süre belirlenmişken, tasarı 7 güne indiriyor; yani, 1 günlük bir indirim getirmiş oluyor. Gayet tabii, bu da, kısmen de olsa olumludur; ama, Batı standartlarında, gözetimaltı süresi 4 gündür; bizde 7 gündür, DGM’lerde, yine, 10 güne kadar uzatılmakta; eğer, olağanüstü hal bölgesindeyse de 15 güne kadar uzatılmakta. Tasarının en önemli ve olumlu olarak da katıldığımız yönü, 30 uncu maddenin bu metinden çıkarılmış olmasıdır; çok yerinde, doğru bir karardır; her yönüyle, biz, bunu benimsiyoruz”* şeklindeki açıklamalardan sonra, tasarının 2. maddesine geçmiştir.

Ayhan Gürel, tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak şu teknik açıklamaları yapmıştır: *“Tasarının 2 nci maddesine geldiğimizde, 18.6.1983 tarih ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde düzenlenmiş olan, Ceza Kanununun 312/2, 313, 314, 384 ve 385 inci maddelerinin bu madde kapsamının dışına çıkarılması...*

Şimdi, 312/2 neyi getiriyor, bu madde ne içeriyor; izin verirsiniz, onu, kanun metninden okuyayım; hiç olmazsa, aziz vatandaşlarımız da bu madde hakkında kısmen bilgi sahibi olmuş olurlar. Şimdi, bakın, 312/2: ‘Ammenin nizamı aleyhine -yani, kamu düzenine karşı- işlenen cürümler’ başlık bu; kamu düzenine karşı işlenen cürümler; başka bir deyimle, devlete karşı işlenen cürümler. Bu Ceza Kanununun birinci fasıl başlığı ise şöyle: ‘Suç işlemeye tahrik, korku ve panik yaratma amacıyla tehdit.’ 312 nci maddenin ikinci fıkrası şu şekilde bir düzenleme getiriyor: ‘Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır’ diyor ve madde devam ediyor. Yani, burada, devlete karşı suç işlemiş kişileri, bir bakıma, devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanmaktan alıkoymak için düzenlenmiş bir tasarı...

Şunu da belirtiyim: Az önce belirtmiş olduğum, Türk Ceza Kanununun 312/2, 313, 314, 384 ve 385 inci maddelerinde belirtilen suçlar, şu anda, Terörle Mücadele Yasası uygulanmak suretiyle, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı içerisine giren suçlardır; bu suçları işleyenler, devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanırlar.

Şimdi, Türk Ceza Kanununun 313 üncü maddesi, şu anda devlet güvenlik mahkemelerinin görev kapsamı içerisinde ve Terörle Mücadele Yasasının kapsamı içerisine de alınmış. Beşinci bap başlığı 'Ammenin nizamı aleyhine işlenen cürümler.' Yani, kamu düzenine karşı işlenen suçlar... İkinci fasıl başlığı da 'Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Meydana Getirenler.'

Cemiyet mensuplarına yardım, madde 314... 314 üncü maddede '...oluşturulan teşekküllerin mensuplarına bilerek ve isteyerek barınacak yer gösteren...' ibaresi var. Esas, bizim konumuzu ilgilendiren madde 313; işledikleri suçlarla şu anda ülkenin gündeminde olanların haklarında yine devlet güvenlik mahkemelerinin savcılarınca tahkikat yapılarak iddianame düzenlenen bir madde.

Beşinci bap başlığı 'Ammenin nizamı aleyhine işlenen cürümler.' Dikkatinizi çekiyorum, hep devlet aleyhine işlenen cürümler... İkinci fasıl başlığı da 'Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Meydana Getirenler.' Cürüm işlemek için cemiyet kurmak... Maddede 'Her ne suretle olursa olsun, cürüm işlemek için teşekkül oluşturanlara veya bu teşekküllere katılanlara bir yıldan iki yıla kadar ağır hapis cezası verilir' deniliyor ve devam ediyor."

Devlet güvenlik mahkemelerinin kapsamı içerisinde yargılanmaları söz konusu olan bu suçları işlemiş kişilerin, devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanmamasını eleştiren Ayhan Gürel, Türk Ceza Kanununun 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 169 ve 490. maddeleri dururken, 312. maddenin ikinci fıkrasının, 313, 314, 384 ve 385. maddelerin tasarıyla madde metninden niçin çıkarılmak istendiğini sormuştur.

Gürel, hukukta çifte standart olamayacağına da vurgu yaptıktan sonra, söz konusu suçları işleyen herkesin, aynı mahkemelerde yargılanmalarının sağlanmasını istemiştir. Kısa bir süre önce, Ceza Kanununun 384. maddesinin, Terörle Mücadele Yasasının kapsamına alınmasına karşın, şimdi ise çıkarıldığını dile getirmiş ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanununun 9. maddesinin de madde kapsamından çıkarılmak istendiğine işaret etmiştir.

Tasarının 3. maddesinde, 3842 sayılı Yasayla devlet güvenlik mahkemeleriyle ilgili yasanın yürürlükten kaldırılan 16. maddenin yeniden düzenlendiğini söyleyen Ayhan Gürel, ikinci fıkradaki "Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle cumhuriyet savcısı, bu sürenin 4 güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla süre 7 güne kadar uzatılabilir" şeklindeki ifadenin antidemokratik bir hüküm olduğunu öne sürmüştür.

Konuşmasında "Anayasanın 120 nci maddesine göre olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan şahıslar için yukarıdaki 7 günlük süre, cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla 10 güne kadar çıkarılır... Hani biz demokratikleşiyoruz; neden, cezalar, gözaltı süreleri artıyor?.. Madde gerekçesinde açıklanmış, Batı standartlarında, 4 gün bu

tutuklama. Peki, 7 gün... Efendim, olağanüstü halde 10 gün uzatılır... Şimdi -biraz sonra geleceğim; gözaltı süresi 15 güne kadar uzatılabiliyordu; zaten, onu çok yerinde bir kararla yürürlükten kaldırdılar; oraya geleceğiz- bu fıkayı da demokratikleşmeyle bağdaştıramıyoruz. Yani, 7 günlük sürenin 10 güne çıkarılmasında, bilemiyorum gerekçe nedir; gerekçe olarak, olsa olsa, belki sanık sayısının fazla olduğu düşünülebilir -gerekçede belirtilmiyor- ama, yeterli sayıda savcı görevlendirilmek suretiyle, bu soruşturma, zamanında tamamlattırılabilir kanısındayız” ifadelerine de yer veren Gürel, kamu davası açılıncaya kadar, hâkim, sanık tarafından öğrenilmesini istemediği hususların kendisine bildirilmesini men edebilmesine de karşı çıkmıştır.

Ayhan Gürel, yargılamayla ilgili, gerek yakalamada olsun gerek sorguda olsun, düzenlenmiş 144. maddeye de değinme gereği duymuş ve bunun kaldırılarak, antidemokratik bir hükmün getirildiğini iddia etmiştir. En isabetli ve yerinde olan bir kanının, tasarının geri çekilmesi olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Gürel’in kürsüden inmesinden sonra, Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan, birleşime son vermiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁵³

“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Bu Kanunlarda Değişiklik Yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” ile ilgili görüşmelere 2. Yasama Yılı’nın 50. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda devam edilmiştir. 23 Ocak 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin devam edildiği, oturumda ilk olarak, Doğru Yol Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Turhan Güven söz almıştır. Denizli ve Çukurova yöresindeki depremlerde hayatını kaybedenlere rahmet dileyerek konuşmasına başlayan Turhan Güven, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun, Almanya’dan alındığını hatırlatarak, bu kanunda son değişikliğin 1992 yılında, 3842 sayılı Kanunla yapıldığını, “CMUK” diye adlandırılan bu kanun konusunda farklı bakış açılarının bulunduğu işaret etmiştir. Kıta Avrupası’nın, özellikle ceza muhakemesi yönünden, insan haklarına saygıyı esas aldığına da değinerek, 1992 yılındaki değişikliklerle de bunun amaçlandığını, daha ileri gidilerek, Kara Avrupası hukuku yanında, Angloamerikan sisteminin bazı öğelerinin alındığını açıklamıştır.

Güven, hukuka aykırı delillerin ne olduğunun, halen tartışıldığını ifade ettiği konuşmasında, ihlal edilen hak kavramının, daha açık ve hukukî bir düzenlemeye ihtiyacının bulunduğunu dile getirmiş ve şu örneği vermiştir: “... hâkimden, usulüne uygun, bir arama kararı almaksızın, sanığın beyanına dayanılarak, geceleyin evinde yapılan aramada, suçun maddî delili olan,

¹⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. cilt, 2. Yasama Yılı, 49. Birleşim, s. 408–415

örneğin bir tabancanın ele geçirilmesi hususu, acaba hukuka uygun mudur, hukuka aykırı mıdır; bugün, bu tartışılıyor. Niye tartışılıyor; çünkü, hâkim kararı olmadan arama yapıldığı için tartışılıyor. Bu sistem, Avrupa kara hukukunda yok; fakat, bu sistem, Angloamerikan hukukunda bulunmaktadır. Maddî delil ve vakia olsa bile, bunun hukuka uygunluğu tartışılacağına sürece, bu uygulamanın sıkıntısını, bir ölçüde, Türkiye daha çekecektir. Bizce burada işin normali, ihlal edilen hak ile kamu düzeni arasında yapılacak mukayese sonucunda hangisinin ağırlığı varsa, o kabul edilmelidir. Yani, delil olarak kabulü veya yok sayılması olayı, doğrudan doğruya buradaki ağırlık ölçüsüne bağlı olmalıdır. 1992'den bugüne kadar yapılan değişikliklerin uygulamalarında ortaya çıkan bu aksaklıkların dışında, insan haklarına saygılı şekilde gerçeğin araştırılmasında, bazı Batı standartlarının da bir kere daha uygulamaya yansıtılması gerçeğini gözardı etmemek gerekir.”

Tasarıyla, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanının daraltılmasının söz konusu olduğunu söyleyen Turhan Güven, normal dönemlerde, bütün suçların, tabîî hâkim ilkesine bağlı olarak, bidayet mahkemelerinde görüleceğinin kuvvetli bir karinesi olmasının ilke edinildiğini ortaya koymuş ve Türkiye'nin normal döneme geçmesiyle, devlet güvenlik mahkemelerinin de görev alanının daralacağına dikkat çekmiştir. Güven, tüm bu değişikliklerin Avrupa ya da Amerika istedi diye değil, Türkiye'nin ihtiyaçları doğrultusunda yapıldığını da sözlerine eklemiştir.

Değişiklikle tabîî hâkim ilkesine uygunluk getirildiğini söyleyen DYP sözcüsü Turhan Güven, devlet güvenlik mahkemesi yerine, normal bir mahkemenin, bakmasının eleştirilmesine karşı çıkarak bu konuda şu sözleri sarf etmiştir: *“Eğer, bunu böyle iddia ediyorsanız, o zaman, bu iddiada bulunan kişilere şunu sormak lazım: Eğer, bu görüşünüz bu kadar kuvvetli ve hukukî ise, siz, niye, 6 Haziran 1991 tarihinde -yani, hükümetiniz döneminde- 3756 sayılı Kanunla, 313 ve 314 üncü maddelerdeki cezaları indirdiniz?.. Eğer, bir cezalandırmada, bunların, ille de bir olağanüstü hal mahkemesinde görülmesini istiyorsanız ve bunun devamında ısrarlıysanız, size, o zaman, bu maddelerdeki, yani -elimdeki metinden de görüldüğü üzere- 313 ve 314 üncü maddelerdeki, hapis cezalarını, bir yıldan iki yıla kadar olan hapse çevirdiğinizi hatırlatmak isterim. Halbuki, eskiden, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası vardı. Yani, siz, 1991 yılında “her ne suretle olursa olsun, cürüm işlemek için teşekkül meydana getirenlerden her biri, yalnız teşekkülü meydana getirmekten dolayı, iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır” hükmünü değiştirerek, bu şekilde teşekküllere katılanlara bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası vermek suretiyle, cezayı azaltmışsınız; yani, bu iyileştirmeyi yapmışsınız. Bu iyileştirmeyi yapmışken, bugün, bunların, halen devlet güvenlik mahkemeleri kapsamı içerisinde kalmasını iddia etmenin ve bunu ısrarla sürdürmenin yanlışlığını ifade etmek istiyorum.*

Değerli arkadaşlarım, yine, aynı işi, 314 üncü maddede de yapmışlar. Bakınız, 1979 yılında, 2245 sayılı Kanunun hükmüne göre, 1979'dan sonraki düzenlemeyle verilen cezalarda bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası söz konusu olduğu halde, yapılan değişiklikle, bu, altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına indirilmiştir. Demek ki, o günün hükümeti, o günün yaklaşımları ve düşüncesi içerisinde... Ben, yanlış yaptıkları iddiasında değilim; ama, bugün, niye böyle ısrarlı olduklarının yanlışlığını ispat etmeye, daha doğrusu, ifade etmeye çalışıyorum. Yani, bugün, eğer, normal mahkemeye intikal ettirilmesi keyfiyetini, başka durumlar içinde açıklamaya çalışırsanız, yanlış düşünürsünüz demeye getiriyorum.

Bir de şu var: Bugün, normal mahkemelerde görülmesi gereken suçları da, devamlı olarak devlet güvenlik mahkemelerine aktarmak suretiyle, devlet güvenlik mahkemelerini çalışamaz hale getirmiş bulunmaktayız. Bugün, devlet güvenlik mahkemeleri, yüzlerce dosyayla, sabahtan akşama kadar -biliyorsunuz, bu mahkemeler kanunen, belli yerlerde kurulmuştur- bu dosyaları incelemek, irdelemek ve gerektiği şekilde, layıkı veçhile bir hüküm vermek durumundan yoksundurlar. Bu itibarla, bu yükü azaltmak gerekmektedir. Kaldı ki, yalnız devlet güvenlik mahkemelerinin değil, Türkiye'de artık, ilkeli davranışlar içerisine girerek, bidayet mahkemelerinin de yükünü hafifletmek lazım gelmektedir. Bugün, Yüce Meclisten çıkan her kanunda bir ceza hükmü varsa, bu, yargıya bir görev yüklemek demektir. Türkiye'de ne oluyor; her kanun içinde, bir veya iki maddede bir ceza hükmünü getiriyor ve bunun, doğru mahkemeye intikalini sağlamaya çalışıyoruz. Artık, bundan vazgeçmenin zamanı çoktan gelmiş geçmiştir; bunları, idarî cezalar haline dönüştürmek lazım. Bakınız, Avrupa, ondan örnek almaya çalıştığımız Avrupa, ta otuz sene evvel, kabahat suçlarını kendi ceza kanunlarından çıkarmıştır. Ne yapmıştır; bunların içinde, cürüm niteliğinde olan kısımları almış, kanunlarının diğer kısmına aktarmıştır; yani, bizim Türk Ceza Kanununda 526 ncı maddeden başlayarak devam eden kabahat suçlarını, idarî dava niteliğine, idarî suçlar niteliğine, idarî para cezaları niteliğine çevirmiştir; ama, Türkiye, daha bunu yapamadı. Yapması lazım; çünkü, buradan çıkan her kanunla... Örneğin, sadece para cezası ödemeyi gerektiren; yani, sigorta primini süresinde ödememek... 19 uncu maddeyle ön ödeme getirilmiştir. Peki, bunu ödemediği zaman ne yapıyorsunuz; bunu ödemediği zaman, yine, savcı tarafından iddianameyle dava açılıyorsunuz. Niye?.. Bir mahkeme, bir sigorta priminin zamanında ödenmemesi olayından ötürü günlerce niye meşgul olsun?.. Olay bu. Bunu, devletin idarî mekanizmasıyla çözmek gerekli ve o zaman, bakın, yargının yükü de hafifler. Yargının yükü hafiflerse, şimdi, son zamanlarda moda olan şey, yani itimatsızlık, yargıya karşı şüphe de ortadan kalkar.”

Turhan Güven, 313 ve 314. maddelerle ilgili olarak, çete genellemesine de karşı çıkmış ve en basit çete davasının bile devlet güvenlik mahkemesinde görülmesinin doğru olmadığını savunmuş ve asıl yapılması gerekenin, sistemi bozmadan, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun tümüyle gözden geçirilmesi

olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bu arada soruşturma esnasında avukat alınmayacağı şeklindeki, iddialarında doğru olmadığını belirterek, normal bir döneme gelinceye kadar, iktidar-muhalefet, bütün kesimlerin ortak çalışması yolunda dilekte bulunmuş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Güven'in tasarıya destek veren konuşmasından sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Adana Milletvekili Uğur Aksöz söz almıştır. Uğur Aksöz, konuşmasının başında, Türk bayrağının, uyuşturucu şırıngasıyla birlikte bir Alman televizyonunda gösterilmesini kınayarak konuşmasına başlamış ve Türkler için bayrağın kutsallığından bahsetmiştir. Uğur Aksöz'ün Türk bayrağına yapılan hakaretle ilgili olarak Hükümeti, özellikle de Refah Partisi'ni suçlayan ifadeler kullanması, kısa süreli bir tartışmaya yol açmışsa da, gerginlik fazla uzun sürmemiştir.

Tasarının, Refah Partisinin devleti ele geçirme planının bir parçası olduğunu iddia eden Uğur Aksöz, Susurluk çetesi ve diğer çeteler ile tarikatların, devlet güvenlik mahkemesinin yargı alanından çıkarılmasının, bunun kanıtı olduğunu öne sürmüştür. Aksöz, Refah Partisi ağırlık konuşmasını şu sözlerle sürdürmüştür: *"Şimdi, bakınız, Refah Partisi, teftiş kurullarına emir verdi; emir-komuta zinciri içinde, tıpkı Meclis soruşturma komisyonları gibi, ısmarlama zabıtlar tutuldu; sipariş üzerine, ısmarlama ayakkabı yapılır gibi sipariş raporlar tutuldu; böylece ortak da kurtulacaktı, koalisyon da. Ama, bu arada hiç ummadıkları bir şey oldu; devlet güvenlik mahkemeleri arka arkaya tutuklamalar yapmaya başladı; eyvah ki eyvah!.. Refah Partisinin bütün planları, devlet güvenlik mahkemesinin bu tutuklamalarıyla bozuluverdi. Şimdi, tutup da, bu devlet güvenlik mahkemelerini kaldırsalar, kıyamet kopacak; buna güçleri de zaten yetmiyor. O zaman ne yapmak lazım; bacının çetelerini ve hacının cinci tarikatlarını bu DGM'lerden kurtarmak lazım; olay bu kadar basittir."*

Adalet Bakanı Şevket Kazan tarafından hazırlanan tasarıya güven duymadıklarını dile getiren Uğur Aksöz, sözü TEDAŞ, TOFAŞ soruşturmalarına, İBDA-C ve Aczmendiler konusuna getirerek, Adalet Bakanına dönük sert eleştiriler yöneltmiştir. Bu arada Tansu Çiller'i kastederek, *"liderleri rehine olan DYP'liler"* ifadesini kullanması ve DYP'nin bu nedenle destek verdiğini de ileri sürmesi, Genel Kurulda yine tartışma çıkmasına neden olmuştur. Refah Partisi Kahramanmaraş Milletvekili Hasan Dikici ile başlayan tartışma, Oturum Başkanının müdahalesiyle son bulmuş ve Uğur Aksöz konuşmasına devam etmiştir.

Aksöz konuşmasının bundan sonraki bölümünde, tasarının, 6 Kasım 1996'da Bakanlar Kurulunda görüşülmüş olmasının, 3 Kasım 1996'da gerçekleşen Susurluk Kazası ile yakından ilgili olduğunu iddia etmiş ve asıl amacın bu olayda adı geçenlerin ve tarikat liderlerinin DGM'nin kapsamından çıkarılmak olduğunu savunmuştur. Bu arada yapılan düzenlemenin, Avrupa standartlarında

olduğu görüşünü de kabul etmeyerek, “Batı taklidi ve gâvur icadı” diye yılbaşını kutlamayı bile reddeden Refah Partisi’nin tutarsız olduğunu ileri sürmüştür. Türk Ceza Kanununun 313 ve 314. maddelerinin DGM’nin kapsamından çıkarılmasını da kasıtlı bulan Aksöz, bununla ilgili olarak da şunları söylemiştir: *“Bunu izah için şu iki konuyu bilmek lazım. Birincisi şu: DGM yargıç ve savcılarını Adalet Bakanı dilediği zaman görevden alamaz; onları, istediği zaman, istediği gibi tayin de edemez. DGM’ler çok hızlı çalışırlar, nerede olursa olsun, olay yerinde inceleme yapabilirler; kısacası, Adalet Bakanı DGM’lere söz geçiremez. Nitekim, hatırlayınız, Teftiş Kurulunun “çete yok” dediğinin ertesi günü, DGM bunları hiç dinlemedi, tutuklama yaptı. Demek ki, söz geçmiyor, olmuyor bu iş, istedikleri yöne gitmiyor. Adalet Bakanımız, Aczmendilere cezaevinde özel kolaylık sağlarken, DGM ne yaptı: Saç sakal kestirmeye kalktı, kıyafetlerini çıkartmaya kalktı; demek ki, DGM’ye söz geçmiyor. Yani, Refah Partisi DGM’yi, bakanlıklarda olduğu gibi, eline geçiremedi, komisyonlarda olduğu gibi 7’ye 8 deterjanı da orada sökmedi. Tek çare kalmıştı ellerinde; o çare de, madem, DGM’yi elimize geçiremiyoruz, o zaman, koruduğumuz insanları DGM’nin elinden kurtaralım. İşte, formül budur.”*

ANAP Grubunun tasarının tümü üzerindeki görüşlerini açıklayan Uğur Aksöz, 313 ve 314. maddelerin çıkarılmasının, çetelerin korunması amacına dönük olduğu iddiasını sık sık tekrar ettiği konuşmasında, toplumda, temiz yönetim ve temiz siyaset beklentisinin olduğu bir dönemde, bu maddeleri kaldırmanın ve bu teşekkülleri DGM’nin elinden kurtarmanın gereğinin olmadığını söylemiş ve Refah Partisi ile ilgili sert ifadeler kullanarak kürsüden inmiştir.

Aksöz’ün tartışma yaratan ve özellikle de Refah Partisi sıralarından tepki gösterilen konuşmasından sonra, Refah Partisi Grubu adına Karabük Milletvekili Hayrettin Dilekcan söz almıştır.

Hayrettin Dilekcan, konuşmalardan duyduğu rahatsızlığı ifade ettikten sonra, tasarının teknik açıdan üç özelliğinin bulunduğunu belirtmiş ve bunları şu şekilde sıralamıştır: *“Bir, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasada, tutuklama süresine ilişkin olarak bir değişiklik getiriliyor. Yine, avukatla, müdafiiyle, sanıkların, zanlıların görüşmesine ilişkin bir hüküm getiriliyor. Bir de, Devlet Güvenlik Mahkemesine gidecek suçlarda, yani kapsamda bir daraltma meydana getiriliyor.”*

Kişinin gözaltına alınması konusunda açıklamalarda bulunan Dilekcan, gözaltına almaktan birinci amacın, zanlıların ve sanıkların deliller üzerinde oynama imkânını ortadan kaldırmak, delillerin karartılmasını önlemek; ikincisinin hakkında, sanığın kaçma tehlikesinin önüne geçmek olduğunu belirtmiş ve tasarıyla, gözetim sürelerinde olağanüstü hal ve DGM kapsamında, önemli kısaltmaların yapıldığını açıklamıştır. Bunun Türkiye’nin şartlarına uygun bir düzenleme olduğunu söyledikten sonra da, sözü avukatlar ile sanıkların ve zanlıların görüşmesi konusuna getirmiştir. Burada avukatların, sanık ya da zanlı olan müvekkili ile görüşmesine engel olunmadığını ifade etmiştir.

Hayrettin Dilekcan, Türk Ceza Kanununun 312, 313, 314, 384 ve 385. maddelerinin DGM kapsamından çıkarılması konusunda ise şunları dile getirmiştir: *“Değerli arkadaşlar, devlet güvenlik mahkemeleri niçin kurulmuştur, nasıl bir mahkemedir? Öncelikle bunu değerlendirmek lazım. Devlet güvenlik mahkemeleri olağanüstü mahkemelerdendir; yani, normal mahkemelerin dışında yargılama usullerine tabi mahkemelerdir. Demokrasilerde, olağanüstü mahkemelerin de varlığı elbette mümkündür; ama, çok olağanüstü dönemlere, olağanüstü olaylara hasredilebilir ancak. Oysa, mevcut düzenlemeye baktığımız zaman, olağanüstü olaylara da, olağanüstü olmayan olaylara da devlet güvenlik mahkemesi baksın der gibi bir zihniyeti, maalesef üzüntüyle görüyoruz ve kamuoyunun huzurunda da, meseleler çarpıtılarak anlatılıyor, deniliyor ki: Hükümet, bu tasarıyla, Susurluktan, yok cinci hocasıydı, falcı hocasıydı, tarikatçı hocasıydı, bütün bunları devlet güvenlik mahkemesinin hisminden kurtarmak için hareket ediyor. Değerli arkadaşlar, doğru olan bir şey var, kamuoyunu aldatmayalım, bu maddeler, Ceza Kanununun hükümleri içinde aynen kalıyor.”*

Bu arada Dilekcan ile ANAP’lı Cumhur Ersümer ve Yaşar Okuyan arasında başlayan tartışmaya, zaman zaman bazı CHP’liler de karışmış ve Hayrettin Dilekcan, bu tartışma ortamında konuşmasına devam etmiştir. Refah Partisi sözcüsü, Parlamentonun, doğal olarak da milletin Hükümete güvenoyu verdiğini belirttikten sonra, Türk Ceza Kanununun 312 ve 313. maddelerini açıklamış ve her suçun kamu düzeni ihlali olduğunu, tümünün de devlet güvenlik mahkemesinde yargılanmasının doğru olmayacağını savunmuştur. Dilekcan, Türk Ceza Kanununun 168 ve 169. maddelerinin çetelerle ilgili olduğunu, 312 ve 313. maddelerin iştirak halinde işlenen her suçun, aynı zamanda bir çete olarak yorumlanabileceğini söyledikten sonra, devlet güvenlik mahkemelerinin, her yerde kurulu mahkemeler olmaması nedeniyle, sanıkların başka yerlerden sevk edilmesinin de sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Ayrıca ağır ceza mahkemelerine, asliye ceza mahkemelerine ve sulh ceza mahkemelerine ve hakimlerine güvenilmesi gerektiğini de dile getirmiştir.

Muhalefetin *“Hükümet, Susurluk hadisesini, çeteleri örtbas etmek için böyle bir kanun tasarısını gündeme getirdi”* şeklindeki iddiasına da karşı çıkan Dilekcan, tasarının Susurluk Olayından önce hazırlanmış olduğunu, *“bu Hükümet, rehin aldığı...”* denilerek Tansu Çiller’in kastedilmesinin doğru bulmadığını belirtmiş ve ANAP’ın da Tansu Çiller ile Hükümet kurmak için girişimde bulunduğunu hatırlatmıştır. Yine Refah Partisi’ne dönük olarak söylenen sözleri de reddederek, tasarının demokratikleşmeyi ve insan haklarını geliştirmeyi amaçladığını tekrarlamıştır. Hayrettin Dilekcan, mensubu olduğu Refah Partisi’nin takiyyeci olmadığını, aksine Türkiye’nin en çağdaş ve en ilerici partisi olduğunu söyledikten sonra konuşmasını tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Bu açıklamalardan sonra, tasarının tümü üzerinde Hükümet adına Adalet Bakanı Şevket Kazan söz almıştır. Şevket Kazan, ANAP'lı konuşmacı Uğur Aksöz dışındaki konuşmacılara, teşekkür ederek söze başlamıştır. 30 Kasım 1991 tarihinde kurulan Sayın Demirel Hükümetinden itibaren, geçen zamanda, bütün hükümet programlarında, demokratikleşme konusunda çalışmaların yapılacağını yer aldığını söyleyen Kazan, Refah Partisi'nin 51 ve 52. Hükümetler zamanında atılan adımlarda katkı sağlamasına karşın, 1995 yılındaki Anayasa değişikliği sırasında katkı yapmadığını açıklamıştır. 20. Dönem TBMM'nin de demokratikleşme yolunda adımlar atılması için çalışmalar yapmıştır.

Şevket Kazan, devlet güvenlik mahkemelerinin hem yerleşim durumları itibariyle hem de dosya yükleri itibariyle, mutlaka bir iyileştirmeye ihtiyacı olduğunu görüldüğünü ifade ederek, bu konuda Adalet Bakanlığının çalışmalar başlattığını, söz konusu tasarının da, bu amaçla hazırlandığına dikkat çekmiştir. Türk Ceza Kanunundaki, kamu düzeniyle ilgili olan maddelerin, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanından çıkarılmak istenmesine karşın, devlet güvenliğiyle ilgili suçlar için durumun aynen korunduğunu belirtmiş ve yapılan araştırma sonucu şu sonuçların elde edildiğini dile getirmiştir: *“İşte, bu noktadan hareketle bir araştırma yapmışız. Bakınız, şu anda, kapsam dışına çıkardığımız suçlar nedeniyle, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde 24 dosyadan 198, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinde ise, 328 dosyadan 1 029 tutuklu var, daha doğrusu sanık var. Demek oluyor ki, bu, devlet güvenlik mahkemesinin kamu düzeniyle ilgili suçlarda fevkalade mahmul olduğunu ortaya koyuyor. Biz ise, bu mahkemelerdeki yük hafiflesin diyoruz. Neden hafiflesin; çünkü, bu yük ağır olduğu için, iki seneden beri tutuklu olup da daha davası neticelenmemiş insanlar var. Bu insanların davaları bir an önce görülsün ve neticelensin. İşte, bu noktadan hareketle, bu düzenlemeyi yaptık. Devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanından 312'den 315'e kadar olan maddeleri çıkardık ve onlara müteallik bazı maddeler daha var, onları da çıkardık.”*

Gözüaltı süreleri konusundaki rahatsızlıklardan da söz eden Şevket Kazan, bu konuda yaşanan sıkıntılar nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar gidildiğine işaret etmiş ve bu mahkemenin tarihçesi hakkında bilgi vermiş ve daha insani bir çözüm getirdiklerine vurgu yapmıştır. Konuşmasında, daha önce söz alan ve eleştiriler getiren muhalefet partileri sözcülerine cevaplar veren Adalet Bakanı, müdafiiyle görüşme konusunda getirilen değişikliğe değinerek, geçmişte bakanlık yapan Seyfi Oktay'ın, *“hâkimler gardiyan mıdır?”* tarzında bir ifadesini yadırgadığını açıklamış ve ardından tasarının hazırlanmasında Susurluk Kazasının herhangi bir etkisinin olmadığını, tarihler vererek kanıtlamaya çalışmıştır.

Kazan, 313. maddeden de bahsettiği konuşmasında; “Değerli arkadaşlarım, burada, elimde, bu 313 üncü maddenin, 6.6.1991 tarihinde Anavatan Partisi İktidarı zamanında değiştirilmiş olan eski metni var. Bu eski metinde, aynı madde “her ne suretle olursa olsun” falan filan dedikten sonra, birinci fıkrada cezayı 2 yıldan 5 yıla kadar, ikinci fıkrada 5 yıldan 8 yıla kadar, üçüncü fıkrada 7 yıldan 10 yıla kadar hapis olarak belirttiği halde, 1991’de, Anavatan İktidarı tarafından bu maddeler değiştirilerek bugünkü haline getirilmiştir ve bugünkü haliyle ne olmuştur diye soracak olursanız, özetle, o günkü cezalar yarı yarıya indirilmiştir. Şimdi, şayet, siz, bize, bu kanun değişikliği münasebetiyle, vay efendim, Susurluk’u örtbas etmek için, DGM kapsamından çıkarmak için bunu yapıyorsunuz dersiniz, bu mantıkla hareket ederseniz, birisi de bu kürsüye çıkıp, size, o gün hangi Susurluk’u affetmek için bu cezaları indirdiniz diye sormaz mı?” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Özellikle ANAP’lı milletvekillerinin müdahalesiyle başlayan tartışma ortamında, Şevket Kazan, Mesut Yılmaz’a dönük eleştiriler yönelmiş ve Yılmaz’ın ANAP-DYP Koalisyon Hükümetinin Başbakanı olduğu dönemde; “Hükümetimin kuruluşundan bu yana meydana gelen iki üzücü olaydan birincisi, Güven Parkta, sendikal haklarını talep eden öğretmenlerin polis tarafından dövülmesi. İkincisi, benim için daha üzücü bir olay; dünyaca ünlü yazarımız Yaşar Kemal, Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından uzun süreli hapis cezasına mahkûm edildi. Bunu, fevkalade üzücü bir gelişme olarak görüyorum. Benim Hükümetimin görevi, Yaşar Kemal gibi, dünyanın takdir ettiği bir yazarın düşünmesini engellemek değil; bizim görevimiz, onun düşünce hakkını kullanmasını teşvik etmektir. Ben, onun, Türkiye’nin bölünmez bütünlüğü konusunda bizden daha az duyarlı olmadığını çok iyi biliyorum; Türkiye’yi bölme gibi bir kastının olmadığını biliyorum. Eğer, bu yasa, onu mahkûm ediyorsa, o yasanın bu Meclise gelip yeniden görüşülmesi lazım” dediğini hatırlatmıştır.

Kazan, yasa tasarısıyla, hiçbir zaman, devlet aleyhine çete kurarak faaliyette bulunan bir örgütün muhakemesini devlet güvenlik mahkemesi kapsamı dışına çıkarmadıklarını ve devlet ile kamu düzenini birbirinden ayırdıklarını belirterek, amaçlarının, darmadağın olan kurumları, yerli yerine getirip, oturtmak olduğunu dile getirmiştir. Adalet Bakanı, devlet güvenlik mahkemelerinde uygulanan 144. maddenin başka, normal mahkemelerde uygulanan 144. maddenin başka olduğunu ifade ettikten sonra, devlet güvenlik mahkemelerinin yükünü hafifletmeyi amaçladıklarını da ortaya koyarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Adalet Bakanı Şevket Kazan’ın konuşmasının sona ermesinden sonra, DSP’li Hikmet Uluğbay, Bakanın DSP’nin geçmişteki uygulamalarından bahsettiğini, oysa söz konusu hükümetlerde partisinin herhangi bir şekilde yer almadığını belirtmiş ve bunun düzeltilmesini istemiştir. Söz konusu isteğin tutanaklara geçirilmesinden sonra, tasarının tümüyle ilgili olarak kişisel

görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı DSP Gaziantep Milletvekili Ali İlıksoy yapmıştır. Yasa tasarısının genel gerekçesinde, Batılı ülkeler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosunun gözaltı süresine ilişkin olarak gösterdiği hassasiyetten bahsedilmesini eleştiren Ali İlıksoy, asıl Türk insanının layık olduğu için düzenlemenin yapılması gerektiğine işaret etmiştir. Gözaltı süresiyle ilgili açıklamalar da yaparak; “Avrupa Konseyine dahil ülkelerde gözaltı süresi, genellikle 24 saattir. Bazı ülkelerde bu süre azalmakta ise de, bazılarında uzamaktadır. Örneğin, Avusturya’da gözaltı süresi 18 saat, Portekiz’de ise 48 saattir. Olağanüstü haller ve terör suçlarında bu süreler uzayabilmektedir. Örneğin, 1989 tarihli İngiltere Terörle Mücadele Kanununun tutuklama ve gözaltı bölümünde, gözaltı süresinin en fazla 48 saat olacağı -terörle ilgili suçlarda- keza, bu sürenin de azami 5 gün uzatılabileceği hükmü vardır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bilindiği üzere, İngiltere de, uzun yıllardır terörle mücadele içerisinde ve âdeti, terörle yaşayan bir ülkedir. Bizim Avrupa’da veya Batı’daki konumumuza en uygun ülke ise, bu normlar içerisinde İngiltere’dir. Eğer, gerçekten, gözaltı sürelerine ilişkin Batılı normları kendi mevzuatımıza aktarmayı düşünüyor ve bunu demokratikleşme olarak takdim ediyorsak, geliniz, normal, olağan dönemlerde İngiltere’de uygulanan süreleri bir yana bırakalım, İngiltere’de terör nedeniyle uygulanan ceza muhakemelerine ilişkin gözaltı süresi ve onun uzatılmasına ilişkin bölümleri kendi mevzuatımıza aktaralım; bırakın terörle ilgili bölümü, normal mevzuatımıza aktaralım. Getirilen yasa düzenlemesiyle, normal suçlarda bile, hâkim kararıyla 7 güne kadar uzatma yetkisi veriliyor. Oysa, İngiltere’de bu süre 5 gündür” biçiminde ifadeler kullanmıştır.

İlıksoy, devlet güvenlik mahkemelerinin, olağandışı mahkemeler olmaktan çıkarılmasını ve ihtisas mahkemeleri haline getirecek düzenlemelerin yapılmasını isteyerek, öncelikle yedek hâkimlik müessesesinin kaldırılmasını önermiştir. Devlet güvenlik mahkemelerinin kaldırılması ve şiddeti içermeyen düşüncenin suç olmaktan çıkarılması yolunda da çağrı yapan İlıksoy konuşmasına şu ifadelerle devam etmiştir: “Bugün, biliyoruz, terör suçlarında, devlet güvenlik mahkemelerinde verilen kararlarda, cezaların infazı için, yüzde 75’inin, yani 3/4’ünün infazı halinde şartlı salıverilme müessesesi işlemektedir; oysa, adi suçlarda, normal yargılamada verilen cezalarda, yüzde 40’lık bir bölümü infaz edildiğinde, şartlı salıverilme gerçekleşmektedir. Geliniz, bu çifte standardı kaldıralım, ülkemizin insanına iki ayrı infaz sistemi uygulamayalım. O zaman insanlarımızın büyük bir bölümüne haksızlık etmiş olmuyor muyuz? Geliniz, bu demokratikleşmeyi sağlayalım diyorum.

Yine, yetersiz bilgilere ve kanıtlara dayalı olarak polis veya güvenlik kuvvetleri tarafından gözaltına alınan insanlarımızın gözaltı sürelerini kısaltırken, polisimizin de, güvenlik kuvvetlerimizin de... Daha doğrusu, bilgi toplama konusunda oluşturulan farklı istihbarat birimlerinin hepsini bir

havuzda toplayalım, elde edilen bilgileri, o havuzda belli süzgeçten geçirdikten sonra, en doğru bilgi hangisiyse, o yönde çaba sarf edelim ve gözaltını ona göre değerlendirelim. Yoksa, gerçeğe aykırı bilgilerle, kanıtlarla, yüzlerce, binlerce insanı cezaevine kapattığınız zaman, cezaevlerinin geldiği bugünkü duruma düşeriz. Bu durumu iyileştirmek için, gerçek bilgiyi toplayacak bu düzenlemeler yönünde çaba sarf edelim. Ayrıca, güvenlik kuvvetlerinin bilgi toplamasında gerekli teknik donanımı, teknik hizmetleri, eğitimi, anlayışı bir an önce onlara sunalım ve onların eğitimini sağlayalım.”

Adalet Bakanlığının cezaevlerinin durumunu da düzeltmesi gerektiğini savunan Ali İlıksoy, bunun devlet olmanın gereklerinden biri olduğunu söyledikten sonra Şevket Kazan’a “*Terörle Mücadele Yasasının 16 ncı maddesinde belirtilen koşulları haiz cezaevlerinin inşaat yönünde bugüne kadar kaç cezaevi inşaatı ihale edilmiştir veya inşaatı devam etmekte olan bu tipe uygun cezaevi var mıdır; varsa, sayısı kaçtır?*” şeklinde bir soru yöneltmiştir. Yine tasarıda, DGM'lerin görev alanına giren suçlarda, zorunlu süre hariç en geç 48 saat içinde hâkim önüne çıkarılıp sorguya çekileceğinin, üç veya daha fazla kişilerde, cumhuriyet savcısına 4 gün, hâkime 7 gün süre tanındığının belirtildiğini ifade ettikten sonra, bu sürelerin asgarîye çekilmesini, gerek ceza mahkemelerindeki çok sanıklı suçlarda gerekse devlet güvenlik mahkemelerini ilgilendiren çok sanıklı suçlarda tek süre uygulanmasını savunduklarını açıklamıştır.

İlıksoy, son olarak yargıçlara, gardiyanlık hatta bekçilik görevinin yüklendiğini iddia etmiş ve Cumhuriyetin nitelikleri aleyhine işlenen suçlara da dikkat çekerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde kişisel görüşlerini açıklayan diğer milletvekili, CHP Bursa Milletvekili Yahya Şimşek olmuştur. Depremde ölenlere rahmet, ailelerine başsağlığı dileyerek konuşmasına başlayan Yahya Şimşek, DYP-CHP Koalisyon Hükümeti döneminde yapılan değişikliklere getirilen eleştirileri hatırlatarak, özellikle güvenlik güçlerinin tepki gösterdiğini, dönemin Adalet Bakanı Seyfi Oktay’ı protesto ettiklerini ifade etmiştir. Tasarıdaki gibi, kısmî değişikliklerin tam anlamıyla bir demokratikleşme olmadığını da iddia ederek, yasanın, daha demokratik olması için öncelikle uygulamadaki eşitsizliğin ortadan kaldırması gerektiğini savunmuş ve bu eşitliğin ne olduğunu şöyle açıklamıştır: “*Nedir buradaki eşitsizlik; bu Yasanın uygulamasında, adi suçlarla ilgili hazırlık tahkikatı sırasında sanıklara veya gözaltına alınanlara avukatıyla görüşme imkânı tanınırken, devlet güvenlik mahkemesi kapsamına giren suçlardan gözaltına alınan kişiler bu imkândan yoksun bırakılmaktadır.*

Oysa, bu değişikliklerin yapılmasının temel nedeni -hepinizin çok iyi bildiği gibi- yoğun işkence olaylarıdır. Gözaltına alınan kişilere yapılan işkenceler, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasında bu değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmıştır; ama, bu Yasaya rağmen, işkencenin, kötü muamelenin önlendiğini söyleyebilmenin de, ne yazık ki, olanağı bulunmamaktadır. Kötü muamele öyle hale gelmiştir ki, sadece devlet güvenlik mahkemesi kapsamına

giren suçlarla ilgili gözaltına alınanların değil, adi suçlarla ilgili gözaltına alınanların da, aynı şekilde, baskı yapma, şiddet kullanma suretiyle ifadeleri alınmakta, bunlara zorla imza attırılmakta ve yargıç önüne, bu zorla imzalatılan ifadelerle çıkarılmaktadır.”

Şimşek, hukukun da önemine değinerek, tasarının ihtiyacı karşılamadığını, ayrıca bu yasa tasarısından çok daha acil olarak gündeme getirilmesi gereken, İdarî Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yasa Tasarısı olduğunu dile getirmiş ve Hükümetin bu tercihinde bazı olayları gizleme çabası yattığını iddia etmiştir.

Yahya Şimşek’in son sözleri, Genel Kurulda ortamın biraz gerilmesine yol açmış ve bu koşullarda tasarının tümü üzerindeki konuşmalar sona ermiştir.

Tasarının maddelerine geçilmesi oylaması öncesinde yoklama istenmesi yeni bir tartışmaya neden olmuştur. Refah Partililerin yoklama ile oylamanın aynı anda yapılması yolundaki görüşlerine Oturum Başkanı itibar etmemiş ve bu yüzden de tartışma devam etmiştir. Tartışmalar arasında yoklama tamamlanmış ve Hükümeti oluşturan partilerin tüm itirazlarına rağmen, Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan, birleşimi kapatmış ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşimlere bırakılmıştır.¹⁵⁴

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Bu Kanunlarda Değişiklik Yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmelere, 2. Yasama Yılı’nın, 64. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. 5 Mart 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Burdur Milletvekili Kazım Üstüner yapmıştır.

Önceki birleşimde tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandığı için, maddelere geçilmesi oylanmıştır. Maddelere geçilmesinin kabul edilmesiyle, 1. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. **“4.4.1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesiyle ikinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için zorunlu süre hariç yirmidört saat içinde sulh hâkiminin önüne çıkarılır ve sorguya çekilir.’

‘Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet savcısının talebi ve sulh hâkiminin kararı ile süre yedi güne kadar uzatılabilir’ şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Ali Şahin yapmıştır.

Önceden, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128. maddesinde, hâkim kararıyla uzatılma süresinin 8 güne kadar olduğu halde, bu değişiklikle, uzatma süresinin, 8 günden 7 güne çekildiğini ifade eden Ali Şahin, bunun tasarıdaki en olumlu gelişme olduğunu söyledikten sonra, aslında bu 7 günlük

¹⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 19. cilt, 2. Yasama Yılı, 50. Birleşim, s. 462–486

sürenin de uzun bir süre olduğunu dile getirmiştir. Ali Şahin, gözaltı süresinin 8 günden 7 güne düşürülmesini, insan hakları bakımından olumlu bir gelişme saydıklarını belirtmiş ve maddeye karşı olmadıklarını açıklayarak konuşmasını bitirmiştir.

Ali Şahin'den sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına Hatay Milletvekili Ali Günay söz almıştır. Yapılan değişikliğe göre, 128. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi olan *"Yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için gerekli süre hariç 24 saat içinde sulh hâkimi önüne çıkarılır ve sorguya çekilir"* cümlesindeki "gerekli" sözcüğü "zorunlu" sözcüğüyle değiştirildiği bilgisini aktaran Ali Günay, yakalanan şahsın 24 saat içerisinde hâkim önüne çıkarılması ve yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için, savsaklama yapılmaması ve bu hususta titizlik gösterilmesinin hedeflendiğini dile getirmiştir. Ancak buradaki titizliğin, değişiklik yapılan 128. maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde gösterildiğini de sözlerine eklemiştir.

Tasarı hakkında bilgi verirken; *"Kanun tasarısının 1 inci maddesiyle yapılan değişikliklerin gerekçesi, 128 inci maddede iyileştirme yapmaktır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesine göre 24 saat olan gözaltı süresi, üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, cumhuriyet savcısının yazılı emriyle 4 güne kadar ve bu süre içerisinde de soruşturmanın sonuçlandırılmaması halinde, cumhuriyet savcısının talebi ve sulh hâkiminin kararıyla 8 güne kadar uzatılabilmektedir. İşte, hâkim kararıyla 8 güne kadar uzatılabilen gözaltı süresi 1 gün kısaltılmakta ve 7 güne indirilmektedir. Yetersiz olmakla beraber, bu husus, kısmen bir iyileştirme olarak kabul edilebilir; ancak "sonuçlandırılmazsa" sözcüğünün "sonuçlandırılmazsa" sözcüğü şeklinde değiştirilmesi, iyileştirme bir yana, mevcut durumun kötüleştirilmesidir. "Sonuçlandırılmazsa" sözcüğü bir keyfiliği, "sonuçlandırılmazsa" sözcüğü ise bir mecburiyeti ifade eder. Madde gerekçesine baktığımız zaman "sonuçlandırılmaması" sözcüğünün kullanıldığını görmekteyiz. Madde metninde yazılı "sonuçlandırılmazsa" sözcüğünün bir yazı hatası olduğunu ve "sonuçlandırılmazsa" olarak düzeltilmesi gerektiğini düşünüyor ve bu düşünceyle, bu hususta bir değişiklik önergesi vermiş bulunuyoruz. Bu hususta gerekli düzeltmenin yapılacağını umuyoruz"* şeklindeki açıklamalara yer veren Günay, hakkında kesinleşmiş ceza mahkûmiyeti bulunmayan bir sanığın, bir gün bile hürriyetinden yoksun bırakılmasının haksızlık olduğunu belirtmiş, gözaltı süresinin, zorunlu en kısa süre olması gerektiğini savunmuştur.

Gözaltı süresini kısaltmanın, insan haklarına saygının ve hukuk devleti olmanın gereği olduğunu söyleyen Ali Günay, ayrıca soruşturmayı yapacak görevlilerin sayısının, bilgi ve becerilerinin artırılmasının da önemli olduğunu vurgulamıştır.

Günay, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128. maddesindeki hükme göre hâkim kararıyla 8 güne kadar uzatılabilen gözaltı süresinin, tasarının 1. maddesinde olduğu gibi 7 güne indirilmesi yerine, 5 güne indirilmesinin doğru olduğunu ifade ettikten sonra, cumhuriyet savcısının yazılı emriyle 4 güne kadar uzatılabilen gözaltı süresinin ise 3 güne indirilmesini önermiş ve sözlerine son vermiştir.

1. madde ile ilgili olarak parti grupları adına başka söz alan olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz şahsı adına söz almış ve insanların en değerli varlıkları olan şahsiyetlerinin korunması ve özgürlüklerinin kanun hâkimiyetine alınmasının önemine vurgu yapmıştır. Ali Oğuz, gözaltı sürelerinin kısaltılarak, suçlanan kimselerin, gerek adli kovuşturmada ve savcılık huzurundaki sorgulanmalarının kısaltılması konusuna çok hassasiyet gösterildiğini ifade etmiş ve 24 saat içerisinde sorgulanmasının temini hususunda, savcıların huzuruna getirilmesini ve süratle hâkimin huzuruna sevk edilerek sorgusunun tamamlanması konusunun, karara bağlandığını dile getirmiştir. Daha önce yürürlüğe konulan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun, sorgulamaya ve gözaltı sürelerine getirdiği kısaltmaların, mağdurların korunmasında aynı hassasiyetin gösterilmemesi nedeniyle eleştirildiğini belirten Ali Oğuz, şimdiki düzenlemenin daha titiz olarak yapıldığını ve hassasiyetlerin dikkate alındığını ortaya koymuş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra önergelere geçilmiş ve DSP'li milletvekilleri tarafından verilen önergelerin reddedilmesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından; **"18.6.1983 tarih ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendindeki "312 nci maddenin 2 nci fıkrasında; 313, 314, 384, 385 inci maddelerinde"; ifadeleri madde metninden çıkarılmıştır"** şeklindeki 2. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Madde üzerinde gruplar adına ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Ali Şahin yapmıştır. Madde hakkında bilgi veren Ali Şahin, CHP olarak, vatandaşların eşit koşullar altında, adil ve alenî, hukukun genel kuralları ve yargı düzenlemeleri içerisinde genel mahkemelerde yargılamasından yana olduklarını, ancak ülke bütünlüğünü ve kamu düzenini sarsacak nitelikteki olaylar ve suçların oluşumu halinde, özel nitelikte mahkemelerin kurulmasının doğal olduğunu açıklamıştır. Şahin, tasarıyla, Türk Ceza Kanununun 312. maddesinin ikinci fıkrasındaki, halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden tahrik suçları ile yine, cürüm işlemek için teşekkül ve çete oluşturmak suçlarını kapsayan 313. maddesi ve kara, deniz, hava nakil vasıtaları, devlet demiryolları veya trenlere karşı işlenen suçlar, devlet güvenlik mahkemesi kapsamından

çıkarılmak istendiğini sözlerine eklemiş ve 312. maddenin aynı zamanda, aydınları ve yazarları cezalandıran ve düşüncüyü suç sayan bir madde olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu maddenin, mahallî mahkemeler, bilirkişi incelemeleri ve Yargıtay'da değişik yorumlandığını ve uygulandığını söyleyen Ali Şahin, buradaki temel sorunun, ceza mevzuatında, düşüncenin suç sınırını saptayacak demokratik koşulların oluşmaması olduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle de maddenin ikinci fıkrasının, yalnız devlet güvenlik mahkemelerinin kapsamı dışına çıkarılmasının yeterli olmayacağını, maddenin suçun tanımına açıklık getirecek şekilde düzenlenmesinin doğru olacağını dile getirmiştir.

Konuşmasında 313. madde ile ilgili görüşlerini de açıklayan Şahin, bu maddenin kapsamındaki suçların hafife alınmaması gerektiğini, cürüm işlemek için teşekkül meydana getirenlere yönelik olduğunu, mafya ve çetecilik suçlarıyla ilgili olduğunu hatırlatmıştır. Yine sözü Susurluk'ta meydana gelen kazaya da getirerek, toplumun mafyalaşma ve çeteleşme konusunda tedirgin olduğunu ifade etmiştir. Tarikatların ise kutsal İslam dinini kullanarak, halkı, Atatürk ilke ve inkılâplarına, demokratik ve laik cumhuriyete karşı yönlendirmeye çalıştığını da iddia eden Ali Şahin, bazı sahte dinci ve cincilerin, nüfuz kazanmak, servet kazanmak için yapmış oldukları istismarlara dikkat çekmiştir.

Şahin, Başbakanlık Denetleme Kurulunun devrede olduğu, Mecliste araştırma komisyonlarının kurulduğu ve toplumun açıklamalar beklediği bir dönemde, 313. maddenin devlet güvenlik mahkemesinin yetkisinden çıkarılmasını anlamanın mümkün olmadığını da belirtmiş ve Hükümete ve Adalet Bakanına güven duymadıkları için söz konusu maddeye karşı olduklarını açıklamıştır. CHP Grubu adına konuşma yapan Ali Şahin devlet güvenlik mahkemelerinin çalışma yöntemiyle ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *“.....devlet güvenlik mahkemesi görevine giren suçlarda ilk soruşturma yapılmaz. Soruşturma, doğrudan cumhuriyet savcıları tarafından yapılır. Soruşturmanın gerekli kaldığı hallerde suç mahalline ve delillerin bulunduğu yerlere gidilir. Tüm cumhuriyet savcılıkları, devlet güvenlik mahkemesi başkanı ve savcılarının yapılmasını istediği soruşturmayı öncelikle ve ivedilikle yapmak zorundadır. Bu mahkemenin kapsamına giren suçlular hakkında, suç, görev sırasında görevden dolayı işlenmiş olsa dahi cumhuriyet savcılıklarınca doğrudan tahkikat yapılır. Yani, Memurin Muhakemat Kanununa sığınmak mümkün değildir. Bütün zabıta makam ve memurları, kamu görevlileri, devlet güvenlik mahkemesi başkanı ve cumhuriyet savcılarının, soruşturma, kovuşturma ve infaza ilişkin emirlerini öncelikle yerine getirmek zorundadır. Ayrıca, zabıta, sanıkları, tanıkları, bilirkişiyi, suçtan zarar gören şahısları, belirlenen gün, saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur ve bunlara karşı zor kullanma yetkisi vardır.*

Ayrıca, devlet güvenlik mahkemeleri davalara ara vermeden bakmaktadır. Bu koşullarda, suçun ve suçlunun meydana çıkması, adaletin süratle tecellisi mümkün olacaktır. Keza, devlet güvenlik mahkemelerinin kuruluşunda, Adalet Bakanına bağlı olmayan askerî hâkimler ve savcılar vardır. Burada çalışan, yani, devlet güvenlik mahkemesinde çalışan hâkim ve savcılar 4 yıl süreyle atanır. Ciddî bir suç oluşturmadıkça görev yerinin değişmesi mümkün değildir. Bu bir teminattır.”

Hükümeti oluşturan partileri itham etmekten de çekinmeyen Ali Şahin, dinci çeteleri, Refah Partisi’nin, rantîye çetelerini ise Doğru Yol Partisi’nin koruduğunu iddia etmiş ve tasarıyla bu konudaki endişelerin arttığını öne sürmüştür. Bu arada TCK’nın 314. maddesine değinen Şahin; “314 üncü madde, çetelere yataklık yapanlara yöneliktir; bunun da devlet güvenlik mahkemelerinin kapsamından çıkması isteniyor; bu son derece yanlıştır. Türk Ceza Kanununun devlet güvenlik mahkemelerinin yetki alanından çıkarılmak istenen, 384 ve 385 inci maddeler uçak kaçırmaya, deniz araçlarını kaçırmaya, Devlet Demiryolları raylarına birtakım olumsuzluklar yaparak trenleri yok etmeye yönelik suçlara ilişkindir. Bu Hükümet tarafından daha önce bir kanun tasarısı getirildi ve Yüce Mecliste görüşülerek kanunlaştı. Türk Ceza Kanununun 384 ve 385 inci maddelerine ilişkin suçlara bakmak devlet güvenlik mahkemelerinin görevinde değildi. Bu 384 ve 385 inci maddeler içerisine giren suçların terör suçu sayılmasına yönelik bir kanun tasarısı geldi, Adalet Komisyonundan geçti, Genel Kurulda kabul edildi, 3.11.1996 tarihinde Resmî Gazetede yayımlandı ve kesinleşti; yani, bir ay sonra bu tasarı tekrar geldi, bu defa, bu suçların... devlet güvenlik mahkemelerinin yetki alanına giren bu suçlar bu tasarıyla devlet güvenlik mahkemelerinin yetki alanından çekilmek isteniyor. Bu ciddî bir olay değildir; kanun ciddî bir meseledir; vatandaşın inançlı olması lazımdır ve bu suçlardan suçlananların da devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanması gerekir. Uçak kaçırıyor, gemi kaçırıyor, demiryolunu tahrip ediyor; bunlar toplumsal bir suçtur, halkı ilgilendiren bir suçtur.”

CHP Grubu adına yapılan konuşma sonrasında, Demokratik Sol Parti Grubu adına Hatay Milletvekili Ali Günay söz almıştır.

Tasarıyla devlet güvenlik mahkemelerinin yetkisinden çıkarılmak istenen, Türk Ceza Kanununun 312, 313, 314, 384 ve 385. maddeleri hakkında bilgi veren Günay, Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesine göre, kamu düzenini bozmak amacıyla, bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemin terör olarak tanımlandığını, yine DGM’lerin de demokratik düzen ve cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara ilişkin davalara bakmak üzere kurulmuş olduğunu hatırlatmıştır.

Türk Ceza Kanununun 312/2, 313, 314, 384 ve 385. maddelerinde yazılı suçların, kamu düzenini bozan ve devletin güvenliğini ilgilendiren suçlara ilişkin suçlar olduğunu ve devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı kapsamı içerisinde bulunduğunu söyleyen Ali Günay, yine 1/525 esas nolu yasa tasarısıyla, Türk Ceza Kanununun 384. maddesinin, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 4. maddesinin kapsamı içerisine alındığını ve bu maddede yazılı suçlar terör suçu sayıldığını ifade etmiştir. Günay, devlet güvenlik mahkemelerinin tümüyle kaldırılmasının tartışılmasından yana olmakla birlikte, son aylarda, kamuoyu gündeminin üst sırasını işgal eden ve bütün toplumu rahatsız eden çete, mafya, devlet ilişkileri iddiasının araştırılması sırasında, bu yasa tasarısının gündeme getirilmesini doğru bulmadıklarını açıklamış ve bunun demokratikleşme dışında bir amaç taşıdığı yolunda kuşkular oluştuğunu dile getirmiştir.

Tasarının öncelikli olarak görüşülmesine de karşı çıkan Ali Günay, bu konuda şu ifadelerle yer vermiştir: *"Meclis gündeminin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" bölümünde yer alan 145 sıra sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı, oluşan bir hukukî boşluğu doldurmak üzere düzenlenmiştir. Hukukî boşluğu dolduracak bu kanun tasarısının öncelikle görüşülüp karara bağlanması, Anayasanın 153 üncü maddesinin dördüncü fıkrası gereğince bir zorunluluk iken, bu konuda hiçbir duyarlılık göstermeyen Hükümetin, çete, mafya, devlet ilişkileri iddiasının toplumu fazlasıyla rahatsız ettiği bir ortamda başta, cürüm işlemek için teşekkül oluşturma suçu olmak üzere, devlet güvenliğini ilgilendiren ve kamu düzenini bozmaya yönelik birtakım suçların Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanı kapsamı dışına çıkarılmasını öngören bu tasarıya, amacı bakımından kuşkuyla yaklaşılması, kuşkuyla bakılmaması mümkün değildir"*.

Günay, konuşmasının bundan sonraki bölümünde de tasarıya niçin karşı çıktıklarını ortaya koymuş ve 2. maddenin, gereksiz bir düzenleme olduğunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 88. maddesi gereğince, tasarının bu maddesinin, geri istenmesinin veya en azından metninden, bir değişiklik önergesiyle, Türk Ceza Kanununun 312/2, 313 ve 314. maddelerinin çıkarılmasının gerektiğini savunmuştur. Devlet güvenlik mahkemelerinin, terör konusunda uzmanlaşmış, sırf bu suçlara bakan ve alabildiğince hızlı çalışan bir mahkeme yapısı oluşturulması amacıyla kurulmasına karşın, teröristlerin yanı sıra gazeteci, yazar, şair, bilim adamıyla ilgili kimi konuların bu mahkemelerin kapsamına alındığını belirten Ali Günay, burada asıl olanın, genel mahkemelere güvenmek ve mahkemelerin bağımsızlığını ve hâkim güvencesinin sağlanmasını temin etmek olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bunun için de, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunu düzenleyen Anayasanın 159. maddesinde değişiklik yapılmasını önermiştir. Mensubu olduğu Demokratik Sol Parti'nin de, yargı bağımsızlığını sağlamak amacıyla, Anayasanın 159. maddesinde değişiklik teklifi hazırladığını da açıklayan Günay, DGM'lerin tümünden kaldırılmasını dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak Anavatan Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık konuşma yapmıştır. Tasarının komisyonda görüşülmesi sırasında, demokratikleşme açısından önemli olmasına rağmen, içinde bulunan durum nedeniyle, kanun tasarısının bu maddesine karşı olduklarını savunduklarını söyleyen Eyüp Aşık, özellikle Susurluk olayı ile ilgili olarak kamuoyunun hassas davrandığını ve devlet güvenlik mahkemesinin, Susurluk olayından sonra, çete konusunda çalışmalar yaptığını ifade etmiştir.

Aşık, tasarının yasalaşması durumunda, devlet güvenlik mahkemelerinin yetkisiz hale geleceğini ve bugüne kadar yapılmış bütün işlemlerin yok sayılacağını belirterek, çetelerle mücadelenin, DGM'siz bir hukuki mevzuatla başarılamayacağını savunmuş ve bunun demokratikleşmeyi de olumsuz etkileyeceğini ileri sürmüştür. TCK'nın 312. maddesinin de devlet güvenlik mahkemeleri kapsamı dışına çıkarılmasına karşı çıkan Eyüp Aşık, bu durumda, halkı, sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılığı gözeterek, kin ve düşmanlığa açıkça tahrik edilmesinin önüne geçilemeyeceğine dikkat çekmiş ve konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür: *"Anavatan Partisi Grubu adına verdiğimiz bir önergeyle, bildiğim kadarıyla, bize söylenildiği kadarıyla, grup başkanvekillerinin de olurunun almak, mutabakatını almak suretiyle verdiğimiz bir önergeyle, sadece bu üç maddenin, yani, Türk Ceza Kanununun 312 nci, 313 üncü ve 314 üncü maddeleri... Din, mezhep, sınıf, ırk ayrımcılığı yapmakla, bir de çete kurmakla ve çete kurmaya yataklık etmekle ilgili davaların devlet güvenlik mahkemelerinde görülmesine bir süre daha, hiç değilse şu önemli dönemde devam edilmesinin daha uygun olacağını düşünüyoruz ve bu yönde de bir önergemiz var. Önergemiz kabul edildiği takdirde, tasarının tümüne, 2 nci maddeye de olumlu oy vereceğiz; ama, Türk Ceza Kanununun 312, 313, 314 üncü maddelerindeki -tekrar söylüyorum- sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılıklarıyla ilgili suçlarla, çete kurmak ve çete kuranlara yataklık edenlerle ilgili suçların Devlet Güvenlik Mahkemesi dışına çıkarılmasına "evet" denilirse, yani, çıkmasın diye teklifimiz kabul edilmezse, o zaman, kanunun tümünün çıkmasına muhalefet etmeye, direnmeye, çıkmaması için gayret etmeye devam edeceğiz."*

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak gruplar adına yapılan konuşmalar, Aşık'ın sözlerini tamamlamasıyla son bulmuş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk yapmıştır.

DGM'lerin görevinin 1982 Anayasasının 143. maddesinde *"Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmak..."* biçiminde ifade edildiğini açıklayan Hikmet Sami Türk, bu mahkemelerin görev alanının, 18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Kanunla önemli ölçüde daraltıldığını Genel Kurula hatırlatmıştır. DGM'lerin görev alanının daraltılmasının, ilke olarak doğru bir düşünce olduğunu ancak, bu mahkemelerin görev alanı dışına çıkarılmak istenilen suçlarla ilgili hükümlerin içeriğinin dikkate alınmasının gerekliliğini savunmuştur.

Türk, DGM'lerin yetki alanı dışına çıkarılmak istenen, Türk Ceza Kanununun 312. maddesinin ikinci fıkrasında, halkı, sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek, kin ve düşmanlığa tahrik suçunun düzenlendiğini, bunun da, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan, yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılmasını yasaklayan Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesi dışında kalan hususları kapsadığını ortaya koymuş ve aynı konuya ilişkin iki düzenlemeden biri devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı içinde kalırken, diğeri genel mahkemelere verilmiş olacağına işaret etmiştir.

DGM'lerin kapsamı dışına çıkarılmak istenen, Türk Ceza Kanununun 313 ve 314. maddelerinde cürüm işlemek için teşekkül oluşturma veya bu teşekküllere katılma cürümlerinin düzenlendiğini belirten Hikmet Sami Türk, tasarı kabul edildiği takdirde, örgütlü suçların bir bölümünün devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı içinde kalacağını, bir bölümünün ise genel mahkemelere devredileceğini iddia etmiştir. Türkiye'de çeşitli türden çetelerin kamuoyunu meşgul ettiği ve devlet güvenlik mahkemeleri savcılarının bunlarla ilgili hazırlık soruşturması yaptığı bir dönemde, böyle bir düzenlemeyi doğru bulmadığını da sözlerine eklemiştir. TCK'nın 384 ve 385. maddelerine değinen Türk, bu maddelerin kara, deniz ve hava ulaşım araçları ve demiryolları aleyhinde cürümler için verilecek cezaları gösterdiği, bu tür cürümlerin doğrudan doğruya devletin iç ve dış güvenliğiyle ilgili olduğunu ifade etmiş ve konuşmasının devamında şu sözlerle yer vermiştir: *"Nitekim, daha dört ay önce, bu tip suç faillerine daha ağır cezaî müeyyidelerin uygulanması suretiyle, caydırıcılığın sağlanması amacıyla, Türk Ceza Kanununun 384 üncü maddesi, 13.11.1996 tarih ve 4211 sayılı Kanunla Terörle Mücadele Kanununun 4 üncü maddesinin (a) bendi kapsamına alınmıştır. Böylece, Türk Ceza Kanununun 384 üncü maddesinde düzenlenen ulaşım araçları aleyhine cürümler, Terörle Mücadele Kanununun 1 inci maddesinde belirtilen, terör amacıyla işlendiği takdirde terör suçu sayılacak ve devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına girecek; bu amaç yoksa, genel mahkemelerde dava açılacaktır.*

Görüldüğü gibi, şimdi, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı dışına çıkarılmak istenilen suçların ikizleri, Terörle Mücadele Kanunu dolayısıyla, yine, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanı içerisinde kalacaktır; çünkü, Terörle Mücadele Kanununun 9 uncu maddesi uyarınca, bu kanun kapsamına giren suçlarla ilgili davalara devlet güvenlik mahkemelerinde bakılır.

Tasarının 2 nci maddesi bu haliyle kabul edildiği takdirde, niteleme farkları dolayısıyla, ileride devlet güvenlik mahkemeleri ile adli yargı mahkemeleri arasında çeşitli görev uyumsuzlukları çıkabilir."

Türk'ün konuşmasını tamamlamasından sonra, Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. DGM'nin görevleri ve yetkileri konusundaki değişikliklerin, bir suçun ortadan kaldırılması mahiyetinde olmadığını savunan Ali Oğuz, mahkemenin görevi dahilinde olan bazı suçların oradan alınıp, başka bir mahkemeye tevdi edilmesi anlamı taşıdığını açıklamış ve asıl olanın tabii mahkemeler olduğunu ifade etmiştir.

Ali Oğuz; "Normal ağır ceza mahkemeleri bu kabil davalara bakan, normal ve tabii mahkemelerdir; ancak, özellikle suçların çoğalması -arz ettiğim gibi- caydırıcılık unsurunun ortaya çıkarılması ve bu suçların azaltılması yönünde, devlet güvenlik mahkemeleri gibi mahkemelere de zaman zaman zaruret hâsıl olmuş, ihtiyaç hâsıl olmuş olabilir ve olmuştur da. Ancak, bunların gündeme geldiği sırada -ben de dahil olmak üzere- birçok hukukçu arkadaşlarımız, değerli ilim adamları, buna karşı çıkmışlardır ve devlet güvenlik mahkemelerinin normal mahkeme olmadığını, hatta, ihtisas mahkemesi dahi sayılmayacağını, vatandaşın normal mahkeme huzurunda yargılanmasının onun tabii hakkı olduğunu, insan hakkı olduğunu ifade etmişlerdir ki, bu yerinde bir tespittir.

Bugün, devlet güvenlik mahkemesi, hâkimlerinin yarısı sivil hâkimlerden yarısı askerî hâkimlerden; savcılarının yarısı sivil savcılardan yarısı da askerî savcılardan teşekkül eden fevkalade olağanüstü bir mahkemedir; Yüce Divan gibi bir şeydir; askerî mahkeme gibi bir şeydir; hatta hatta, fevkalade hallerde, İstiklal Mahkemeleri gibi bir şeydir. Aslında, buna, hiçbir zaman ihtiyaç yoktur ve tabii mahkeme, ağır ceza mahkemeleri olduğuna göre, bunu devlet güvenlik mahkemelerine götürmenin bir anlamı da yoktur. Burada yapılan hadise de budur. Bir hadisenin, normal ağır ceza mahkemelerinde görülmesi gerekirken, devlet güvenlik mahkemesine götürülmesi hususu, zamanında, o şartlar altında ihtiyaç duyulmuş ve o görev alanı içerisine sokulmuş, bugün de, bu görev alanı içerisine alınarak, normal ağır ceza mahkemelerine verilmesi ihtiyacı hâsıl olmuş; bu, bir takdir meselesidir" şeklindeki ifadelerle konuşmasını tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

2. madde üzerindeki konuşmaların sona ermesiyle, önergelere geçilmiştir. Aydın Milletvekili Ali Rıza Gönül ve arkadaşları tarafından verilen "Madde 2.- 18.6.1983 tarih ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendindeki "384, 385" ifadeleri madde metninden çıkarılmıştır" şeklindeki değişiklik önergesinin oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının 2. maddesi söz konusu değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından birleşime son verilmiş ve tasarı üzerindeki görüşmeler sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁵⁵

¹⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 22. cilt, 2. Yasama Yılı, 64. Birleşim, s. 180-199

“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Bu Kanunlarda Değişiklik Yapan 18.11.1992 Tarih ve 3842 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 2. Yasama Yılı'nın, 65. Birleşiminde devam edilmiştir. 6 Mart 1997 tarihindeki Birleşimin Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yapmıştır.

Oturumda ilk olarak, üzerinde görüşme yapılacak olan 3. madde okunmuştur. **“18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Kanunun 31 inci maddesiyle 2845 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılan 16 ncı maddesi, madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.**

‘Yakalama, Tutuklama ve Müdafii ile Görüşme

Madde 16. - Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahıs, yakalama veya tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç en geç 48 saat içinde hâkim önüne çıkarılır ve sorguya çekilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet savcısı, bu sürenin 4 güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla süre 7 güne kadar uzatılabilir.

Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında ikinci fıkrada 7 gün olarak belirlenen süre cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla 10 güne kadar uzatılabilir.

Tutuklu bulunan sanık, müdafii ile her zaman görüşebilir. Hâkim tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına karar verildikten sonra gözaltında bulunan kişi hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Kamu davası açılıncaya kadar hâkim, sanık tarafından bilinmesini uygun görmediği hususların kendisine bildirilmesini men edebilir. Tutuklama sebebine göre lüzumu halinde kamu davasının açılmasına kadar sanık ile müdafinin görüşmelerinde bizzat hâkim veya tayin edilecek naip yahut istinabe olunan hâkim hazır bulunabilir.’ ” şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Bursa Milletvekili Yahya Şimşek söz almıştır.

Yahya Şimşek, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasının, 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe girdiğini ve bu değişikliklerle, o güne kadar, gözaltına alınan sanıklara avukatıyla görüşme hakkı tanınmazken, o tarihten itibaren, birtakım suçlarda gözaltına alınan kişilerin avukatıyla görüşmesine olanak tanıdığını

hatırlatmış, ancak, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasının, yürürlüğe girmesinden itibaren tartışıldığını ifade etmiştir. Tasarının bir iyileştirme getirdiğini kabul eden Şimşek, bunların gözaltı sürelerinin kısaltılması, devlet güvenlik mahkemesi kapsamına giren suçlarda gözaltına alınan sanığın, belli bir evreden sonra avukatıyla görüştürülebilmesi olduğunu da sözlerine eklemiş ve konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür: *“Gözaltı süresinin 8 günden 7 güne indirilmesi olumlu bir gelişme. Devlet güvenlik mahkemesi kapsamına giren suçlarda ise, mevcut durumda 15 güne kadar uzatılabilen sürenin en fazla 10 güne çıkarılması; yani, olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde 10 güne kadar indirilmesi de, tabii, mevcut duruma göre iyileştirici bir durum; ancak, gözaltı sürelerinin cumhuriyet savcılığı kanalıyla, özellikle toplu suçlarda ve devlet güvenlik mahkemeleri kapsamına giren suçlarda resen 4 gün uzatılması, 4 günden sonra, mahkeme kararıyla 7 güne kadar uzatılması konusunda, bence, bu tasarıda daha farklı bir düzenleme yapmak gerekirdi.*

Mademki, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasındaki değişikliklerle, yıllardan beri hazırlık soruşturması sırasında yapıldığı iddia edilen, iddianın da ötesinde, gerçekleşen birtakım insanlık dışı eylemler, bu yasal düzenleme sonucunu doğurmuş. O halde, gözaltı sürelerinin, toplu suçlarda ve DGM kapsamına giren suçlarda uzatılması kararı, sadece dosya üzerinde, hâkimin, yani, cumhuriyet savcısının talebiyle, hâkimin dosyayı inceleyerek karar vermesi yerine, bizzat gözaltı süresi uzatılacak olan sanığın da mahkemeye çıkarılarak, cumhuriyet savcısının ve hâkimin görmesi suretiyle uzatılma kararının verilmesi daha yerinde olurdu; çünkü, gözaltına alınan kişilerle ilgili olarak -her ne kadar güvenlik güçleri, cumhuriyet savcıları adına görev yapıyorlarsa da- ne yazık ki, cumhuriyet savcılarının, emniyete giderek, sorgulaması yapılan kişilerle bizzat yerinde görüşüp ilgilenmeleri söz konusu olamıyor. O nedenle, hiç olmazsa, 4 günden sonra gözaltı süresi uzatılırken, kişinin de hâkim önüne çıkarılarak, bizzat hâkim ve savcıyla da yan yana, yüz yüze getirilerek görüştürülmesinde büyük yarar olacağını düşünüyorum.”

Yahya Şimşek, gözaltında bulunan, devlet güvenlik mahkemesi kapsamına giren suçlardaki kişilerin, dört gün gözaltında kaldıktan sonra, sürelerinin uzatılmasına mahkeme karar verirse, o zaman, avukatıyla görüşebilme olanağı tanındığını, ancak bu dört gün içerisinde de, o kişinin, istenildiği gibi şekillendirilebileceğini öne sürmüş ve şartlı görüşme yerine, gözaltına alınan her kişiye, her zaman, avukatıyla görüşebilme olanağının tanınması gerektiğini dile getirmiştir. Parası olan olmayan gözaltına alınan kişiye, mutlaka, avukat tayin edilmesini isteyen Şimşek, bunun çağdaş bir gelişme olduğunu, çağdaş ülkelerde, suçlamayla birlikte, savunmanın başladığına dikkat çekmiş ve hazırlık soruşturmasının içinde, avukatın olmasını istemiştir.

Yahya Şimşek, maddenin son bölümündeki, “*gerektiğinde müdafiiyle görüşebilme, hâkimin refakatinde olur*” şeklindeki anlayışa da katılmadığını açıklayarak, burada yargıçlara bir nevi gardiyanlık görevi vermek gibi bir durumun ortaya çıktığını ifade etmiştir. Şimşek, “*gözüaltına alınan kişi, her halükârda avukatıyla görüşebilir*” hükmünü getirmek suretiyle, tasarının daha çağdaş hale getirilebileceğini söyleyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Bu konuşma sonrasında, Samsun Milletvekili Ayhan Gürel, Demokratik Sol Parti Grubu adına söz almıştır. Tasarının 3. maddesinin, 18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Kanunun 31. maddesiyle 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanununun yürürlükten kaldırılan 16. maddesini düzenlediğini söyleyen Ayhan Gürel, ikinci fıkrada ise “*Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle cumhuriyet savcısı, bu sürenin 4 güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir*” şeklinde bir hükmün yer aldığını ifade etmiştir. Gürel, savcıya 2 günlük bir gözaltı süresi uzatma yetkisinin verilmesini eleştirerek, bunun antidemokratik olduğunu, savcılık tarafından gözaltı süresinin, 4 güne kadar, yazılı emirle uzatılmasını, Demokratik Sol Parti’nin kabul etmediğini açıklamıştır. Yine bir sonraki fıkrada yer alan, olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişilerin gözaltı süresinin, cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla 10 güne kadar uzatılmasına da karşı olduklarını vurgulamış ve devlet güvenlik mahkemelerinin kapsamı ve olağanüstü hal bölgeleri içerisinde işlenen suçlarda, daha ağırlaştırıcı hükümlerin, gözaltı süresinin daha da uzatılmasının kabul edilemeyeceğini dile getirmiştir.

Ayhan Gürel, fıkra fıkra ele aldığı 3. madde ile ilgili olarak, genelde eleştiriler sıraladığı konuşmasında, dördüncü fıkranın da demokrasiye aykırı olduğunu, “*Yakalanan veya tutuklanan kişi vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları hiçbir şekilde engellenemez*” şeklindeki anlayışın doğru olduğunu belirtmiştir.

Anayasada ve diğer yasalarda, işkence ve baskıyla savunmanın yasaklandığını hatırlatan Gürel, sanığın, üzerine atılı suçla ilgili verilen kararın kesinleşmesine kadar masum olmasının, temel ilke olduğunu ve ayrıca avukatlık mesleğinin, sır saklama yetkileri bulunduğunu ortaya koymuş ve hiçbir avukata, bilgilerini mahkemeye aktarma şeklinde bir baskıda bulunulamayacağını iddia etmiştir.

Ayhan Gürel konuşmasının son bölümünde; “*Yalnız, tasarıda, önemli ve gerçekten çok güzel, iyileştirici bir madde var; birazdan arkadaşım açıklayacak. Örneğin, 30 uncu maddenin kaldırılması... 15 gün gözetim altında bulundurma, gerçekten, çok antidemokratik; şimdi, bu süre, 48 saate indiriliyor; yani, eski 30 uncu madde kaldırılıyor. Bunu, çok yerinde ve saygıyla karşılıyoruz; ama, bunun yanında, cumhuriyet savcılarına gözetim altı süresini 2 gün uzatma yetkisi verilmesi, bunun yanında, avukat ile maznunun görüşmesinde hâkimin bulunmasını da doğru bulmuyoruz; antidemokratik buluyoruz. Bunun hukuk kurallarıyla bağdaşmıyor bir yönü yok*” diyerek sözlerine son vermiştir.

DSP adına konuşma yapan Ayhan Gürel'den sonra, Refah Partisi'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Ali Oğuz ortaya koymuştur. 3. maddeyle, 2845 sayılı Kanunun 16. maddesinin, 3842 sayılı Kanunun 31. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığını, böylece devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda gözaltı süreleri yeniden belirlendiğini ifade eden Ali Oğuz, gözaltı süresinin azaltılmasıyla da, gelişmiş ülkelerde uygulanan standartlara uyum sağlanmasının amaçlandığını açıklamıştır. Eski bir hukukçu olarak sanığın avukatıyla görüşmesi yapmasının önemini çok iyi idrak ettiğini vurgulayan Oğuz, 3. maddede yer alan hükümlerin son derece isabetli olduğunu dile getirmiş ve maddenin birinci fıkrasında *“Devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda yakalanan veya tutuklanan şahıs, yakalama veya tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç en geç 48 saat içinde hâkim önüne çıkarılır ve sorguya çekilir”* denildiğini, bunun da olumlu olduğunu sözlerine eklemiştir.

Ali Oğuz; *“Tabii ki, toplu suçlarda, maznunların çok olması ve muamelenin güçlüğü ve bunun yanında fail sayısının çokluğu ve cumhuriyet savcısının içinde bulunduğu suç işlenen mahal ile suçluların yakalandığı yer arasındaki münasebet bakımından, bu süre, savcı emriyle 4 güne çıkarıldığı gibi; bunun yanında, soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa, belli süre içerisinde neticelendirilmezse, cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla 7 güne kadar çıkarılması hususu da, gerek işin zaruretinden ve gerek maznunların çokluğundan gerekse suçun mahiyetinden doğan bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır ki, bunun da yerinde olduğunu ifade etmek istiyorum”* şeklindeki açıklamalarla tasarıya verdiği desteği sürdürürken, getirilen hemen her hükmün yerinde bir düzenleme olduğunu sık sık vurgulamayı da ihmal etmemiştir.

Oğuz maddenin son fıkrasıyla ilgili görüşlerini ise şu şekilde ortaya koymuş ve konuşmasını tamamlamıştır: *“...bazı konular vardır ki, tahkikatın selameti bakımından maznunun bilmemesinde fayda vardır; ancak, bunun, avukatının tarafından kendisine iletilmesi gibi bir endişe izhar ediliyor ki; yani, sanığın bilmediğinin, hâkimin bildiğinin ve tahkikatın mahiyeti itibarıyla, sanığın bilmemesinde fayda umulan hususların da, yine, kendisine ulaştırılmasının önlenmesi sadedinde tedbir düşünebilir; ama, burada, hâkime gardiyan vazifesi vermek ve maznunla konuşurken, sanığı müdafinin yanında hâkim bulundurulması hususu da, bana, fevkalade iptidai ve hatta, çok ters bir hüküm olarak gelmektedir. Bir naip hâkim veya hâkim huzurunda bunun gerçekleşmesini istemek de çok yanlış bir tatbikat olur. Bu konunun da grup yetkili arkadaşlarımız tarafından müzakere edilerek, bunun daha uygun bir madde haline getirilmesinin; bir takdir ile müzakere edilerek, bu hükmün düzeltilmesinin uygun olacağı görüşündeyim. Bu vesileyle, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum efendim.”*

Ali Oğuz'un konuşmasının ardından, DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk, şahsı adına söz almış ve öncelikle önerilen yeni 16. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının, eski 16. maddenin ya da 3842 sayılı Kanunla onun yerine konulan ve şimdi tasarının 5. maddesiyle yürürlükten kaldırılması önerilen 30. maddesindeki düzenlemenin değiştirilmiş bir biçimi olduğunu ortaya koymuştur. Üçüncü fıkranın ise Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128. maddesinin ikinci fıkrasından aktarılan metin olduğunu vurgulayan Türk, bu fıkralarda, gözaltı sürelerinin belirli bir ölçüde kısaltılması veya azaltılmasının öngörüldüğünü ifade etmiştir.

Hikmet Sami Türk, birinci fıkradaki kısaltma, tasarının 1. maddesiyle getirilen değişikliğe paralel olarak, yakalanan veya tutuklanan kişinin en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli sürenin, zorunlu süre olarak ifade edilmesi biçiminde olduğunu belirterek, bunu olumlu bulduğunu açıklamıştır. Aynı şekilde, ikinci fıkrada, 15 günlük gözaltı süresinin 4 veya 7 güne; üçüncü fıkrada ise olağanüstü hal bölgelerinde en çok 30 günlük gözaltı süresinin 10 güne indirilmesinin de olumlu olduğunu sözlerine eklemiştir.

Yeni 16. maddenin dört ve beşinci fıkraları, sanığın müdafii, yani avukatıyla görüşmesini düzenlediğini dile getiren Türk, bu fıkraların, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun, 144. maddesinden alındığını ifade etmiş ve dördüncü fıkra ile ilgili görüşlerini ise şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“Dördüncü fıkra, sanığın müdafiiyle görüşme hakkını, yakalama anından değil, tutukluluk veya gözaltı süresinin hâkim kararıyla uzatılması anından başlatmakta; böylece, savunma hakkını zaman itibarıyla sınırlamaktadır. Beşinci fıkra ise, sanığın savunmasını ve müdafiiyle görüşmesini etkileyecek hükümler getirmektedir. Aslında, yakalanan veya tutuklanan sanığın, müdafiiyle, her zaman ve konuşulanları başkalarının duymayacağı bir ortamda görüşebilmesi, Anayasanın 36 ncı maddesiyle güvence altına alınan savunma hakkıyla doğrudan doğruya ilgilidir. Nitekim, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 144 üncü maddesinde 3842 sayılı Kanunla yapılan değişiklik, bu anlayışı yansıtmaktadır. Oysa, gerek 3842 sayılı Kanunun 31 inci maddesine yapılan genel yollama nedeniyle halen uygulanmaya devam eden eski 144 üncü madde, gerek o düzenlemeyi, şimdi, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesine aktaran hükümler, bir yandan, sanığın müdafiiyle görüşme hakkını zaman itibarıyla sınırlamakta, öbür yandan, kamu davasının açılmasına kadar sanıkla müdafii görüşmelerinde, bizzat hâkim veya tayin edilecek naip yahut istinabe olunan hâkimin hazır bulunmasına olanak tanımaktadır. Hâkimlere, asıl görevlerini aksatacak bir dinleme yükü getiren, onları âdeta gardiyan durumuna düşüren hükümler, yargı işlerini aksatabileceği gibi, hâkimlik onuruyla da bağdaşmaz.”*

Hikmet Sami Türk, konuşmasının sonunda, savunma hakkını sınırlayan, hatta özüne dokunan, bu nedenle de Anayasanın 36. maddesine aykırı olan dört ve beşinci fıkraların, önerilen yeni 16. maddeden tamamıyla çıkarılmasını önermiş ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3842 sayılı Kanunla değişik 144. maddesinin, devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda da uygulanmasına olanak verilmesinin uygun olacağını açıklamıştır.

Türk'ün teknik açıdan açıklamalara ağırlık verdiği konuşmasından sonra CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Savunma hakkının tam kullanılabilmesi açısından, gözaltında bulunan veya tutuklu olan sanığın, her aşamada avukatıyla görüşebilmesinin önemine değinen Sabri Ergül, bu konudaki düzenlemenin eksik, ama ileri bir aşama olduğunu ifade etmiştir. Tasarıya göre gözaltındaki kişiyle 4 günlük sürede görüşebilme imkânının olmamasını eleştiren Ergül, bu uygulamanın yaygın olan işkence iddialarını sona erdirmeye çabalarıyla örtüşmediğini öne sürmüş ve Türkiye'nin, işkence ayıbından kurtulmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Konuşmasını; *“Burada, maddede başka bir eksiklik var ki, onu da öneri olarak Sayın Başkanlığa sundum. Arkadaşlarım, zanlının, sanığın, tutuklunun, gözaltında olduğu sürece adli tabip tarafından muayenesi, her türlü kötü muamele ve işkence iddialarının ortadan kalkabilmesi bakımından, gerekli. Bunu, bizim hukukumuz, maalesef, düzenlemiş değil. İleri ve çağdaş -yeterli olmasa da- bir düzenleme yaptığı iddiasıyla, bu tasarı, buraya geliyor. O zaman, tatbikatta, gözaltına alan oradaki makamın emrine kalmış. Rahmetli Özal döneminde bir genelge çıkarılmıştı, o genelgeyle, yasalarda yer almamış olmasına rağmen -ona, sonra Adalet Bakanlığı da katıldı- 48 saatte bir, gözaltında bulunan kişinin, tabip tarafından muayenesi şeklinde bir genelge teşkilata gönderildi; ama, bu, tam uygulanmıyor ve Türkiye'nin, işkenceyle ilgili, kötü muameleyle ilgili, dışarıda, önemli ölçüde suçlanması, özellikle bu tür tabip raporlarının alınmamış olmasından kaynaklanıyor”* biçimindeki ifadelerle devam ettiren Sabri Ergül, sanığın, gözaltında iken, 48 saatte bir adli tabibe muayenesinin, maddeye bir fıkra olarak eklenmesi gerektiği görüşünde olduğunu açıklamıştır.

Ergül, konuşmasının bundan sonraki bölümünde, avukatlık mesleğinin, önemine değinerek, sanığın avukatıyla görüşürken, yargıcı, bir jandarma veya gardiyan gibi o görüşmenin başına dikmenin yanlışlığına dikkat çekmiş ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan bu çağdışı uygulamanın sona erdirilmesini istemiştir.

Sabri Ergül'ün sözlerini tamamlamasıyla, 3. madde üzerindeki konuşmalar sona ermiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Bu arada önergeler üzerinde işlem yapılması öncesinde birleşime ara verilmiş ve hemen sonrasında toplanan İkinci Oturumda müzakere önergelerin gündeme alınmasıyla başlamıştır. Başkanlığını Yasin Hatiboğlu'nun yaptığı oturumda, DSP'li ve CHP'li milletvekillerinin ayrı ayrı vermiş oldukları önergeler reddedilmiş ve maddenin oylanmasına geçilmiştir. Madde, muhalefetin yoklama isteklerine rağmen oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra; **“18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki ‘9’ ve ‘20’ numaraları madde metninden çıkarılmıştır”** şeklindeki 4. maddeye geçilmiştir.

Madde ile ilgili olarak gruplar ve şahsı adına söz talebinde bulunan milletvekili olmamış ve önergeler gündeme alınmıştır. DYP İçel Milletvekili ve RP Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz ile arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 175 sıra sayılı kanun tasarısının 4 üncü maddesinde ‘31 inci maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki’ ibaresinden sonra ‘7’ ibaresi suretiyle düzeltilmesini saygıyla arz ve talep ederiz”* şeklindeki önergenin kabul edilmesiyle değişikliğe uğrayan 4. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“3842 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi yürürlükten kaldırılmıştır” biçiminde düzenlenen 5. madde üzerinde de konuşma yapılmamış ve madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 6. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 7. maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁵⁶

29- MAHALLÎ İDARELER İLE MAHALLE MUHTARLIKLARI VE İHTİYAR HEYETLERİ SEÇİMİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4231 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile siyasî parti gruplarını temsilen 10 milletvekilinin, Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 29 arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili Oltan Sungurlu ve 3 arkadaşının ve İzmir Milletvekili Metin Öney'in aynı mahiyetteki kanun teklifleriyle, İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 arkadaşının, Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya'nın, 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ile 1580 sayılı Belediye Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifleri ve İçişleri ve Anayasa Komisyonları Raporları”nın müzakeresine 20 Mart 1997 tarihinde başlanmıştır. 2. Yasama Yılı'nın, 71. Birleşiminin, Beşinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan yürütürken, Aydın Milletvekili Fatih Aydın ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen kâtip üye olarak görev yapmışlardır.

¹⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 22. cilt, 2. Yasama Yılı, 65. Birleşim, s. 228–250

Kanun teklifi ile ilgili olarak ilk konuşmayı Anayasa Komisyonu Başkanı Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya yapmıştır. Yürürlükteki yasalara göre her altı ayda bir ara mahalli seçimlerin yapıldığını, ancak bu seçimlerin devlet yönetimi ve demokrasi için taşınmaz bir yük oluşturduğunu dile getiren Ahmet İyimaya, söz konusu yasa teklifi ile belediye başkanlığının ölüm, istifa ve benzeri sebeplerle boşalması halinde araseçimin yapılamayacağını, başkanın belediye meclisi tarafından seçilmesinin, yeni kurulan belediye ve illerde de mahallî idare organları için genel yerel seçimlere kadar hiçbir seçimin olamayacağını öngörülüğünü açıklamıştır. İyimaya, söz konusu olan ara seçimler döneminde Parlamentonun örtülü tatil yaptığını ve yasama görevinin askıya alındığını iddia ederek, aynı zamanda bu seçimler için plansız ve hedefsiz harcamaların yapıldığını da dile getirmiştir. Bir ilçeyi il yapmanın millî ekonomiye maliyetinin 49 trilyon lira olduğuna dikkat çeken İyimaya, yine seçim sürecinde verilen sözler nedeniyle de siyasetin ve siyasetçinin saygınlığının sarsıldığını ifade etmiştir. Ahmet İyimaya, Batı ülkelerinde bu denli seçim bolluğunun yaşanmadığına işaret ederek, Hollanda, Belçika, İsviçre, İsveç, Norveç ve Fransa'dan örnekler göstermiştir. Teklifin yasalaşması halinde, belediye başkanının il veya ilçe olma amacına yönelik zorlayıcı taktik istifaların ve her altı ayda bir tabela belediyeleri kurma döneminin kapanacağını söyleyen İyimaya, bunu akılcı demokrasinin bir zaferi olarak gördüğünü açıklamıştır.

Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, Anayasanın 127. maddesinde, mahallî idarelerin yalnızca karar organları için seçimin zorunlu görüldüğünü, buna karşılık, belediyenin yürütme organı olan başkan için seçimin, zorunlu bir koşul olarak öngörülmediğini ifade etmiş ve Anayasanın 127/4 hükmünde yer alan "seçilmiş organlar" ifadesinin, mahallî idareler yönünden seçilmemiş organların da var olabileceğini gösteren bir başka anayasal kanıt olduğunu öne sürmüştür. Ahmet İyimaya bu görüşlerinden hareketle, Meclis'in çıkaracağı yasalarla, belediye başkanının atamayla veya vatandaşlar tarafından doğrudan doğruya salt veya nispi çoğunluklu seçimle ya da belediye meclisinin seçmesiyle ve hatta bunlardan başka bir yöntemle belirlenmesini öngörebileceğini iddia ederek, asıl sorunun, politikaya hâkim olan iradenin, ülke koşullarına en uygun yöntemi, yerindelik sınırları içinde takdirinin olduğunu açıklamıştır.

İyimaya teklifin bütün partiler arasında uzlaşmayla ve oybirliğiyle hazırlandığına dikkat çekerek, belediye başkanının yerel ara seçimle değil, belediye meclisince seçimi öngörülüğünü açıklamıştır. Seçimli ve katılımcı demokrasinin yara alacağı görüşüne de katılmadığını açıklayan Ahmet İyimaya, Anayasanın izin verdiği ölçüde akılcı yasal düzenlemeler yapılmasının, bir demokrasi ödünü değil, anayasal demokrasinin gereği olduğunu ileri sürmüştür. İyimaya oldukça uzun ve ayrıntılı olan konuşmasında, seçimin, siyasal katılmanın tek aracı olmadığına da vurgu yaparak, gerçek yerel katılımın, önerici ve referandumlu katılım olduğuna işaret etmiştir. Mevcut öneride belediye

meclisinin, ikinci seçmen niteliğini taşıdığını dile getiren Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, Anayasa Mahkemesinin 1988 yılında verdiği iki kararın görüşülen teklifle aykırılık taşımadığını, yüksek mahkemenin kararından bu yana, Anayasada ve ülke koşullarında önemli değişiklikler olduğunu öne sürmüştür.

İyimaya, konuşmasının devamında Anayasa Mahkemesinin kararı ile ilgili görüşlerini aynen şu cümlelerle aktarmıştır: *“Örneğin, her iki kararda, karar organı-yürütme organı ayırımının kabul görmesine ve başkanın yürütme organı olduğunun benimsenmesine rağmen, başkanın seçilme zorunlu-luğunun dayanağı olan temel normun gösterilmemesi, önemli bir çelişkidir. Gerek genel değişim ve gerekse temel normdaki başkalaşma karşısında, Anayasanın yeniden okunması ve ülke koşullarına en uygun anlamının keşfedilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararlarının değişmezliğini kabul ile hukukun dondurulmasını kabul arasında, esasen, temelde hiçbir fark yoktur. Anayasa Mahkemesi, çok daha kısa sürede yapılmasını Anayasaya aykırı bulmasına karşın, anayasa koyucu, milletvekili seçimlerinden bir yıl öncesinde veya sonrasında yapılacak yerel ara seçimleri bu seçimlerle birleştirdi. Yüksek Mahkemenin reddettiği gerekçe, Anayasanın lafız ve ruhuna girdi. Keza, yerel idareler seçiminin de esaslarını oluşturan Anayasanın 67 nci maddesi, yeni değişikliklerle ‘yönetimde istikrar’ prensibini temel kural haline getirdi. Anayasa Mahkemesinin kararından sonra meydana gelen bu değişiklikleri, gerek yasama organının ve gerekse norm yargısının görmezlikten gelmesi mümkün değildir. Yönetimde istikrarın bir varyantı olarak siyasal istikrar, ideal demokrasinin sınırlarını çizer. Katılımcı demokrasi ile akılcı demokrasinin ülke koşulları içerisinde denkleştirilmesini zorunlu kılar. Öte yandan, anayasal yargı hukukunda hâkim olan prensibe göre ‘norm denetiminde konuyla doğrudan ilgili anayasa kuralları varken, dolaylı biçimde ilgili hükümlere dayanılamaz.’ Kuşkusuz, bu doğrudan kural ise Anayasanın 127/1 hükmüdür. Yerel demokrasiyi, iki elin on parmağı sayısında belediye başkanlığı araseçimine indirgemek ve bu konuda oluşturulan akılcı çözümü önlemek yerine, onun temel yapısal problemlerine yönelmek gerekir.”*

Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya’nın son derece ayrıntılı açıklamalarından sonra, gruplar adına konuşmalara geçilmiştir. Gruplar adına ilk konuşmayı DSP Grubu adına Manisa Milletvekili M. Cihan Yazar yapmıştır. M. Cihan Yazar, 1963 yılından önce de, belediye başkanlarının, belediye meclislerince, kendi üyeleri arasından seçildiklerini hatırlatmış ve bu durumun, Anayasanın mevcut düzenlemesine uygun olacağını belirtmiştir. Yerel yönetimler ara seçimlerinin sık aralıklarla yapılmasının, ekonomik olarak yük getireceğini, iktidar partilerinin bu seçimleri istismar ettiklerini dile getiren M. Cihan Yazar, bu tür seçimlerin ülkeyi genel seçim havasına soktuğunu, iktidar için bir güven oylamasına dönüştüğünü öne sürmüştür. Yazar, 1990 yılından itibaren 38 ara seçimin yapıldığını, yasa teklifinin kabul edilmesi sonucunda, yeni siyasî vaatlerle, il ve ilçe kurulması yönündeki taleplerin azalacağını ve bu konuda, alt komisyonda alınan kararların daha sağlıklı uygulanacağına

inandığını da sözlerine eklemiştir. Seçilmiş organların görevden alınabilmeleri demokratiklik ilkesine aykırı olduğunu söyleyen M. Cihan Yazar, geçici de olsa, bu yetkinin bir siyasî makama -İçişleri Bakanlığına- tanınmasını sakıncalı bulduğunu, bakanın istemi üzerine idarî yargı mercilerinin bu geçici yetkiyi kullanmalarının daha doğru olduğunu açıklamıştır. Bu arada Demokratik Sol Partinin, yerel yönetimler ara seçimlerine katılmamasını doğal bulan Yazar, dürüst bir adayın, güçlü iktidarın tüm maddî gücüne karşı seçim kazanmasının çok güç olduğunu vurgulamıştır.

M. Cihan Yazar, teklifin kabul edilmesi durumunda Demokratik Sol Partinin, kurulacak olan yeni beldelerle ilgili bazı önerileri olduğunu söylemiş ve şu önerilerle konuşmasını tamamlamıştır: *“Yeni kurulan beldeler, bildiğiniz gibi, hiçbir altyapıya sahip değildir; ne bir belediye binası ne de yetişmiş elemanı vardır; hatta, ihdas edilen kadroları dahi sınırlandırılmaktadır. Bu konuda, Resmî Gazetede yayımlanan beldelerin oluşumundan sonra, İçişleri Bakanlığı, talimat olarak, İller Bankasındaki parayı bloke ettirmek durumunda olmalıdır. Bakanlığın tip projeleriyle hazırlanan belediye binalarının, bu beldelere teslim edilmesinin çok yararlı olacağı kanısındayım. Her ne kadar, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 9 uncu maddesinin (f) fıkrası, valilere, ihtiyaç halinde personel görevlendirme yetkisini veriyor ise de, bundan, hiçbir zaman olumlu bir sonuç alınmamıştır. Bu yüzden, yeni kurulacak beldelerde, Mahallî idareler Eğitim-Araştırma ve Geliştirme Enstitüsüyle koordineli çalışma temin edilmeli ve Mahallî İdareler Yüksekokul mezunlarına öncelik tanınmalıdır. İçişleri Bakanlığı, tahsis edilen kadrolarda kısıtlama yapmamalıdır.”*

Gruplar adına ikinci konuşmayı, Anavatan Partisi Grubu adına İzmir Milletvekili Metin Öney yapmıştır. Seçime karşı olmadıklarını özellikle vurgulayan Metin Öney, bununla birlikte, yılda iki kez yerel ara seçimlerin yapılmasının sakıncalı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Teklifin sahiplerinden biri olduğunu hatırlatan Öney, 1030 seçmene sahip olan İzmir Çırpı Beldesindeki ara yerel seçime bir uçak dolusu siyasetçinin gittiğini, bu durumdan etkilenecek, dönüşünde kanun teklifinin hazırlığına giriştiğini ifade etmiştir. Metin Öney, bu tür seçimlerin devlete büyük yük getirdiğine de işaret ederek, plansız ve programsız davranıldığını dile getirmiştir. Söz konusu teklifinin gerekçelerini sıralarken, siyasal partilerin seferberlik ilan ettiğine de değinen Öney, bir yerleşim merkezinin il ve ilçe yapılırken de dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Metin Öney ara yerel seçimlerin en önemli sakıncası olarak da siyasi huzuru bozmasını göstermiş ve hem anayasaya uygun olmasından dolayı hem de yukarıda saymış olduğu zorunluluklardan dolayı teklifin yasalaşmasının gerektiğini açıklamış ve sözlerini tamamlamıştır.

Teklifle ilgili olarak CHP'nin görüşlerini ise Ankara Milletvekili M. Seyfi Oktay ortaya koymuştur. Teklifle ara yerel seçimlerin tümüyle kaldırılmasının amaçlandığını iddia eden Seyfi Oktay, buna karşılık 1988 yılında, ara yerel seçimlerini kısıtlayan, daha az sayıda ara yerel seçim yapılmasını sağlayan bir düzenlemeyi, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasaya

aykırı bularak iptal ettiğini hatırlatmış ve şimdiki teklifte de aynı gerekçelerin bulunduğuna dikkat çekmiştir. Oktay, daha önceki konuşmacıların sıraladığı gerekçelerin, aslında iktidarların tutumundan kaynaklandığını, buna karşılık demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gerçekleştirilmesiyle bütün sakıncaların aşılabileceğini öne sürmüştür. Anayasa Mahkemesinin kararlarının bağlayıcılığından da söz eden Seyfi Oktay, bunun görmezlikten geldiğini, öncelikle siyasal çoğunluğun hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalmasını gerektiğini ifade etmiştir.

Oktay, 1988 yılındaki Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonra Anayasanın değiştiği görüşüne de katılmayarak, tam aksine söz konusu değişikliğin Anayasa Mahkemesinin kararını destekleyici nitelik taşıdığını ileri sürmüştür. Ara yerel seçimlerle TBMM ara seçimlerinin birbirine benzetilmesine de karşı çıkan Seyfi Oktay, TBMM'deki herhangi bir boşalmanın demokrasi açısından bir sorun yaratmamakla birlikte, yerel yönetimde ortaya çıkan bir boşluğun hemen giderilmesinin zorunlu olduğuna işaret etmiştir. Oktay oldukça uzun tuttuğu ve ayrıntılı açıklamalar yaptığı konuşmasında, seçilen bir kişiden boşalan mevkiin rasgele doldurulmasının değil, seçmenin iradesiyle doldurulmasının demokrasinin bir gereği olduğuna da dikkat çekmiştir.

CHP sözcüsü Seyfi Oktay, Türkiye'de 1963 yılından beri, boşalmayı izleyen kısa bir hazırlık döneminden sonra hemen yerel ara seçimlerin yapıldığını, şimdi bu gelenekten ödün verilmesinin düşünülemeyeceğini savunmuş ve konuşmasının devamında, söz konusu teklifin kamu yararını gözetmediğini ve demokratik katılımı en aza indirebileceğini dile getirmiştir. Yeni düzenlemeyle, sadece belediye başkanlarının boşalması durumunda değil, aynı zamanda belediye meclisi üyelerinden de bir boşalma olduğunda seçimin yapılamayacağını, bu boşlukların atama yoluyla doldurulacağını öne süren Oktay, bu durumun bazı anayasal sakıncalar yarattığını ifade etmiştir. Seyfi Oktay, Anayasanın 67. maddesinde yer alan seçme ve seçilme hakkının da büyük ölçüde zarar göreceğine vurgu yaptıktan sonra, seçmen iradesine, seçme ve seçilme hakkına getirilen sınırlama ile Anayasanın 13. maddesine aykırılığın bulunduğunu da sözlerine eklemiştir. Söz konusu teklifi Anayasanın 13, 67 ve 127. maddelerine aykırı gördüğünü yineleyen Oktay, aynı şekilde devletin, cumhuriyeti ve demokrasiyi koruma amacıyla ilgili olan 5. maddeye aykırılığın bulunduğunu konuşmasında ifade etmiştir.

Refah Partisi Grubu adına söz alan milletvekili Konya Milletvekili Veysel Candan olmuştur. Veysel Candan, Refah Partisinin uzlaşmacı bir politika izleyeceğini belirttikten sonra, CHP sözcüsünün Belediye Başkanlığının boşalması durumunda, yerine geçecek kişinin geliş şeklinin atanma olduğu görüşüne karşı çıkmış ve Belediye Başkanını belirleyen Belediye Meclisi üyelerinin halkın oylarıyla seçilmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Diğer taraftan belediye meclisi veya il genel meclisinin feshinin kanunda açık olduğunu, başka bir yerde toplantı yapılması ve belediye meclisinde siyasî konular tartışılması durumunda feshedilebileceğini hatırlatmıştır. Meclis üye tam sayısının yarısından aşağıya

düşmesi ve belediye meclisi üyelerinin toplu istifaları durumunda da seçimin yapılabilceğini açıklayan Candan, yeni belediyelerin kurulması durumunda da seçimlerin yapılacağını ifade etmiştir. Veysel Candan, teklifte, belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması halinde, mülkî amir tarafından otuz gün içerisinde, il seçim kuruluna bildirileceğini ve seçim yapılmasına karar verileceğini ve iki yıl sonra haziran ayının ilk pazar günü seçim yapılacağını belirttikten sonra, bunun seçimden kaçmak olmadığını ileri sürmüştür.

Seçimlerin sık sık yapılmasının ekonomik açıdan sıkıntılar yarattığını, politikacıların görevlerini ihmal ettiklerini dile getiren Candan, CHP'nin demokrasinin temelini sürekli katılım olduğu şeklindeki görüşüne, asıl olanının kamu yararı olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının sonlarında daha önceki sözlerini özet şeklinde tekrarlayan Veysel Candan, seçimden kaçılmadığını, demokrasinin temel amacının kamu menfaati olduğunu, Belediye Başkanlığının seçilmiş bir meclis tarafından belirlendiğini ifade etmiş ve kürsüden inmiştir.

Teklifin tümü üzerinde DYP Grubunun görüşlerini Konya Milletvekili M. Necati Çetinkaya ortaya koymuştur. Teklifin lehinde konuşan parlamenterlere teşekkür eden Çetinkaya, 8 Nisan 1990'dan o tarihe kadar 38 kez mahallî idareler seçimi yapıldığını, bunun ekonomik açıdan siyasi açıdan ve toplumsal açıdan yarar sağlamadığı gibi, ciddi sıkıntılar yarattığını dile getirmiştir. Necati Çetinkaya, teklifin uzlaşma içinde benimsenmesinden yana olduklarını belirterek, teklifin aslında yerel yönetim reformu niteliği taşıdığını da sözlerine eklemiştir.

M. Necati Çetinkaya'nın konuşmasından sonra, teklifin maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. **“18.1.1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası, aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye bu fıkradan sonra gelmek üzere iki fıkra eklenmiştir.**

‘Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyeliklerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır.’

‘Yeni kurulan belediyelerin ilk belediye başkan ve belediye meclisi üyeleri seçimleri ile yeni kurulan illerde il genel meclisi üyeleri seçimi, yukarıdaki fıkralarda belirtilen ilk genel mahallî idareler seçimleri ile birlikte yapılır.’

‘Mahallî idareler seçiminin savaş hali nedeniyle bir yıla kadar ertelenmesi kanunla düzenlenir’ şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi bir talebi olmamış ve önerge verilmemiştir. Oylanın madde kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir.

2. Madde **“2972 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi yürürlükten kaldırılmış ve aynı maddenin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a, b, c bentlerinde yazılı hallerde bu ilandan sonra gelen 60 ıncı günü takip eden ilk pazar günü oy verme günüdür. Ancak, mahallî idareler genel seçimine bir yıldan az bir süre kalmış ise mahallî idareler ara seçimi yapılmaz” ifadelerinden oluşmuştur. Bu madde için de herhangi bir söz alan ve önerge veren olmamış ve oylamaya geçilmiştir. Yapılan oylamayla söz konusu madde de kabul edilmiştir.

“3.4.1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanununun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 12. - 4 üncü, 5 inci, 6 ncı, 7 nci ve 10 uncu maddelerde bildirilen kararlar, katileşme tarihini takip eden yılın 1 Ocak gününden itibaren tatbik olunur. Ancak yeni belediye kurulması halinde yukarıdaki hükümler, ilk genel mahallî idareler seçimlerinin yapılacağı yılın 1 Ocak gününden itibaren tatbik olunur. Tatbikinden en az bir ay evvel mahallin en büyük mülkî amiri tarafından gazetelerle ve diğer vasıtalarla ilan olunur” şeklindeki 3. madde de diğer maddeler gibi üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaya ve önerge verilmeye gerek görülmeksizin oylanmış ve kabul edilmiştir.

“1580 sayılı Kanunun 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 93. - Belediye başkanının izin, hastalık veya görevle, görev yerinden ayrılması hallerinde, başkan kendisine bu süre içinde vekâlet etmek üzere bir meclis üyesini başkanvekili olarak görevlendirir.

Belediye başkanlığının boşaldığı veya başkanın görevden uzaklaştırıldığı hallerde, belediye meclisinin on gün içinde toplanması vali tarafından sağlanır. Bu toplantıda Meclis, katılanların, salt çoğunluğunun gizli oyuyla ve kendi üyeleri arasından, belediye başkanlığının boşalması halinde bir başkan, başkanın görevden uzaklaştırılması halinde ise bir başkanvekili seçer. Yeni seçilen başkanın görev süresi, yerine seçildiği başkanın görev süresi kadardır; başkanvekili, yeni başkan seçilinceye veya görevden uzaklaştırılması olan başkan görevine dönünceye kadar görev yapar.

Belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir.

Belediye başkanının, görevini mazeretsiz ve kesintisiz olarak 20 günden fazla terk etmesi ve bu durumun mahallin en büyük mülkî amirince tespit edilmesi ve İçişleri Bakanlığına bildirilmesi üzerine idarî yargı tarafından bir ay içinde verilecek kararla belediye başkanı başkanlıktan **düşürülür”** biçimindeki 4. madde ile ilgili olarak, Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya, Gümüşhane Milletvekili Oltan Sungurlu, İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin, Ankara Milletvekili Seyfi Oktay ve Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk şu önergeyi vermişlerdir: “247 sıra sayılı kanun teklifinin 4 üncü maddesiyle değiştirilen 1580 sayılı Kanunun 93 üncü maddesine kenar başlığı olarak “Başkanvekili geçici görevlendirme ve yeni başkan seçimi” ibaresinin konulmasını saygıyla arz ederiz.”

Söz konusu önerenin kabul edilmesinden sonra, bir de geçici madde eklenmesi yolunda önerge verilmiştir. Bir önceki önergeyi veren milletvekilleri tarafından verilen ve *"GEÇİCİ MADDE 1.- Subay ve astsubaylar hariç olmak üzere, 1 inci maddenin ikinci fıkrasında ve 2 nci madde ile ilga edilen 2972 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin (d) bendinde öngörülen seçimler için aday veya aday adayı olan devlet memurları ile diğer kamu görevlileri, aday veya aday adaylığından istifa etmeleri veya bu sıfatlarının herhangi bir nedenle düşmesi hallerinde, bu kanunun yayımından itibaren 1 ay içinde müracaat etmeleri kaydıyla, eski görevlerine veya kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve dönebilirler"* şeklindeki önerge de oylanmış ve kabul edilmiştir.

4. madde ile geçici 1. maddenin kabul edilmesinden sonra, kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğine dair 5. madde ile söz konusu kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine ilişkin 6. madde de oylanarak kabul edilmiştir. Teklifin tümünün oylanarak kabul edilmesi sonucunda da, teklif yasalaşmıştır.¹⁵⁷

30- ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ DÜZENLENMESİNE VE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4232 SAYILI)

"Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu"nun müzakeresine 2 Nisan 1997 tarihindeki, 2. Yasama Yılı'nın, 76. Birleşimin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Yasin Hatiboğlu'nun başkanlığındaki oturumda, kâtip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının oylanması ve reddedilmesinden sonra, CHP'li ve DSP'li bazı milletvekilleri (Atıla Sav, Algan Hacaloğlu, Metin Bostancıoğlu, Yılmaz Ateş gibi), raporun incelenmediğini öne sürerek itiraz etmişlerse de, oturum başkanının kararı değişmemiş ve teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

İlk olarak DYP Grubu adına Afyon Milletvekili Yaman Törüner söz almıştır. Önceki yıllarda malî sektöre disiplin kazandıracak çok önemli atılımların yapıldığını, ancak politikada yaşanan olumsuzluklar nedeniyle, bunların pek görülmediğini ifade eden Yaman Törüner, bu dönem zarfında, büyük ekonomik kriz döneminin yaşanmasına karşın, çağdaş ekonomik değişimin temellerinin de atıldığını dile getirmiştir. İhracatta vergi iadesinin ve ihracatta navlun primi gibi teşviklerin kaldırıldığına dikkat çeken Yaman Törüner, yine 1993 yılından itibaren, toplam 73 fonun yüzde 83'ünü oluşturan 63 en önemli fonun bütçeye dahil edildiğini sözlerine eklemiştir.

¹⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 23. cilt, 2. Yasama Yılı, 71. Birleşim, s. 277-297

Törüner, bu sayede disiplinsiz harcamaların önüne geçildiğine değindiği konuşmasında, 1994 yılından itibaren tarımsal teşvik ve sübvansiyonlar bütçe kapsamına alındığını, Merkez Bankası Kanunu değiştirilerek, Toprak Mahsulleri Ofisi ve diğer kamu kuruluşlarına, para bastırarak, kredi verilmesi uygulamasının çok sınırlandırıldığı bilgisini aktarmıştır. Türk ekonomisinin dışa açılmasının olumlu sonuçlar verdiğini, alınan tedbirler ve yapılan değişikliklerle bağımsız ve çağdaş Merkez Bankası'nın oluşturulması konusunda önemli adımların atıldığını ifade eden Yaman Törüner, bu sayede Merkez Bankası döviz rezervlerinin 17 milyar dolara yükseldiğini hatırlatmış ve tüm bu çalışmaların başarıya ulaşması için özelleştirme politikasının kararlı bir şekilde uygulamaya geçirilmesinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Törüner konuşmasının devamında devletin küçültülmesi ve güçlendirilmesinin; devletin, her alanda yatırım yapan, her türlü detayın içine giren bir devlet olmaktan çıkarılmasının gerekliliğine de sözü getirerek, özel sektöre yaratıcılık ve rekabet fırsatı verilmesinin zorunluluğuna vurgu yapmıştır. Bunun ancak özelleştirme ile gerçekleşebileceğini de iddia etmiş ve Avrupa Topluluğuyla her alanda, ekonomik ve sosyal alanlarda bir bütünleşmenin sağlanmasının bu sayede gerçekleşeceğini dile getirmiştir.

Özelleştirmenin Türkiye'deki tarihsel gelişimiyle ilgili de bilgi veren Törüner, özelleştirmeye ilgili ilk hukukî düzenlemenin 1984 yılında yapıldığını, bu düzenlemeyle kamuya ait kuruluş ve işletmelerin hisse senedi ve varlık satışı yoluyla mülkiyet devrinin veya kiralama yoluyla işletme hakkı devrinin öngörüldüğünü açıklamış ve daha sonra yürürlüğe konulan bir dizi mevzuat ile de, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınmasının ve uygulamaların yürütülmesinin amaçlandığını ifade etmiştir. Son olarak, Kasım 1994'te yürürlüğe giren 4046 sayılı Kanunla ise yasal altyapı eksikliği nedeniyle özelleştirmede karşılaşılan engellerin önüne geçilmesinin amaçlandığını sözlerine eklemiştir. Ancak 4046 sayılı Yasanın bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olması nedeniyle, üzerinde görüşme yapılan düzenlemenin getirildiğini dile getiren Yaman Törüner, düzenlemeyle özelleştirilen kuruluşlarda memur statüsünde çalışan personelin diğer kamu kurumlarına nakli sağlanırken, işçilerin kıdem ve ihbar tazminatlarının devlet tarafından güvence altına alındığını, iş kaybı tazminatı ve sosyal yardım zamları gibi diğer maddî yükümlülüklerin devlet tarafından üstlenildiğine vurgu yapmıştır.

Diğer yandan da, özelleştirme ihalelerine daha fazla sayıda ciddi ve güvenilir yatırımcı ile yöresel müteşebbislerin katılımını sağlamak amacıyla, bir dizi uygulamalar getirildiğini ileri sürmüş ve buna örnek olarak da ihale ilanlarının, yalnız yüksek tirajlı gazetelerde değil, yerel gazetelerde de yayımlanması ve valilikler tarafından, sanayi ve ticaret odalarına ve diğer meslek birliklerine, yurtdışı temsilciliklerine bu bilgilerin gönderilmesinin düzenlemeye yer aldığını belirtmiştir. Yaman Törüner, satış işleminin başından sonuna kadar kamuoyunun bilgilendirileceğini ve bunun şeffaf yönetimin, şeffaf özelleştirme-

nin bir gereği olduğunu da işaret ederek, bu uygulamanın Türk modeli olduğunu açıklamıştır. O tarihe kadar 114 kuruluştaki özelleştirme işleminin yapıldığını ve bu kuruluşlardan 95'inde hiç kamu payının kalmadığını da hatırlatan Törüner, söz konusu uygulamaların toplam tutarının 3,1 milyar Amerikan Doları düzeyinde olduğunu dile getirmiş ve özelleştirme kapsamı ve programında 55 kuruluşun bulunduğu bilgisini vermiştir.

Yaman Törüner'in konuşmasını tamamlamasından sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almış ve konuşmasının başında sadece Plan ve Bütçe Komisyonunda hazır bulunup da, okuma şansını elde etmiş olan milletvekillerinin dışında, hiç kimsenin içeriğini öğrenme fırsatını bulamadığı bir tasarının gündeme alındığını iddia etmiştir. Bunun TBMM'ye saygısızlık olduğunu da ileri süren Hacaloğlu'nun, Parlamentonun ciddiye alınmasının gerekli olduğuna vurgu yapması tartışmalara yol açmış ve özellikle Refah Partisi'nden Salih Kapusuz ve Doğru Yol Partisi'nden Saffet Arıkan Bedük'ün itirazlarına neden olmuştur.

Tartışmanın sona ermesinden sonra konuşmasına devam eden Algan Hacaloğlu, son dört yıl içerisinde Anayasa Mahkemesinin altı adet iptal kararı olmasına karşın, özelleştirmeyi bir ideolojik saplantı olarak ele alan sağ siyasetçilerin, Genel Kurula hukuku ve temeli eksik tasarıları getirdiklerini öne sürmüştür. Algan Hacaloğlu, 4046 sayılı Yasanın, Anayasa Mahkemesince, diğer maddeleriyle esastan ele alınmadığını, oysa söz konusu Yasanın birçok maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu belirterek, gelecekte idarî mahkemelerin 4046 sayılı Yasanın birçok maddesini iptal edebileceğine dikkat çekmiştir.

Sınırsız özelleştirmenin Anayasaya aykırılığı konusunda ısrar eden Algan Hacaloğlu, buna örnek olarak da Anayasanın 43. maddesinde "Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır"; 168. maddesinde "Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır" denildiğini göstermiştir. Hacaloğlu'nun, TEAŞ, Et ve Balık Kurumu ve SEK'in özelleştirilmesinin yanlış olduğuna da iddia ederek, Anadolu halkının sefaletle sürüklendiğini öne sürmesi, Refah Partili bazı milletvekilleri ile kısa süreli bir tartışmaya yol açmışsa da, Algan Hacaloğlu, kaldığı yerden konuşmasına devam etmiştir. Özelleştirmenin ülke çıkarlarına uygun olarak yapılmasını isteyen ve bütçe açıklarını kapatmak için stratejik açıdan önemli olan kurumların satılmaması gerektiğini dile getiren Hacaloğlu, teknik olmaktan çok, uyarı ve eleştiri şeklindeki konuşmasını söz konusu tasarının Anayasanın 2. Maddesine de aykırı olduğunu açıklayarak tamamlamıştır.

Algan Hacaloğlu'nun hemen ardından Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Hüsnü Doğan kürsüye çıkmıştır. Özelleştirme konusunun, Turgut Özal döneminde, Anavatan Partisi ile Türkiye'nin gündemine getirildiğini, 1990'lara kadar ANAP dışındaki partilerin bu uygulamanın

farkında olduklarını öne süren Hüsnü Doğan, şimdi gelinen noktada memnuniyetini dile getirerek, özelleştirmenin bir kaynak sorunu olmadığını belirtmiştir. Hüsnü Doğan, özelleştirmenin temel amacının, nihaî olarak, devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini sağlamak olduğunu da hatırlattıktan sonra, konuşmasını borsa ve sermaye piyasalarının geliştirilmesinin zorunluluğuna değinerek devam ettirmiştir.

1986-1996 yılları arasında 3 milyar dolarlık özelleştirme yapıldığına dikkat çeken Doğan, bunun az olduğunu, hızlandırılmasının gerektiğini savunmuş ve Batı Almanya Doğu Almanya'yı özelleştirdiği şeklinde ilginç bir örnek vermiştir. Hüsnü Doğan sadece kamu iktisadî teşebbüslerinin değil, belediye iktisadî teşebbüslerinin de çoğunun özelleştirilmesinin gerektiğini de dile getirdiği konuşmasında, çiftçinin rahatlaması için Çukobirlik, Tariş, Güneydoğu Tarım Satış, Fiskobirlik ve Trakya Birlik gibi tarım satış kooperatiflerinin de sıkıntılarının giderilmesinin gerektiğine değinmiştir. Özelleştirmenin sıkıntıları tek başına çözemeyeceğini de savunan Doğan, tasarrufun önemine de vurgu yapmış ve devletin bir istihdam alanı olmadığını da önemle ifade etmiş, Sosyal Sigortalar Kurumu'ndaki açığa dikkat çekmiştir.

Hüsnü Doğan, sağlık ve eğitim sektöründe özel sektörün payının arttırılmasını da savunarak, aşırı merkezîyetçilikten şikayet etmiş ve bunun verimi düşürdüğünü ileri sürmüştür. Konuşmasının sonlarında yap-işlet-devret sistemine değinen konuşmacı, bununla ilgili yasal sorunların giderilmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiş ve Türkiye'nin enerji sıkıntısının ancak bu sayede giderilebileceğini iddia etmiştir.

Daha sonra Demokratik Sol Parti adına Zonguldak Milletvekili Mümtaz Soysal söz almış ve öncelikle sistemin nasıl yozlaşması konusuna değinmiştir. Sistemin, yasama, yürütme, yargı organlarından oluştuğunu ve yargı organlarının başında ya da en yüksekinde Anayasa Mahkemesi'nin olduğunu hatırlatan Soysal, bu mahkemenin bozma kararına uyulmasının zorunlu olduğunu ileri sürmüştür. Doğru Yol Partisi Grubu adına konuşan Yaman Törüner'in "özelleştirmenin nasıl yapılacağını nihayet üç yılın sonunda öğrendik" dediğini de hatırlatan ve hala öğrenilmediğini de iddia eden DSP sözcüsü, özelleştirmeye temelden karşı olduğunu, Partisinin ise özelleştirmenin bu çeşidine karşı çıktığını dile getirmiştir. Mümtaz Soysal, Anayasa Mahkemesinin bir kuruluş, yasayla kurulmuşsa ya da yasayla kamulaştırılmışsa, onun, kamunun elinden çıkarılmasının da, ona ilişkin bir yasayla yapılması gerektiğini ifade ettiğini savunarak, 4046 sayılı Yasanın genel bir yasa olduğunu bir kez daha tekrarlamıştır.

Diğer taraftan bütün kamu kuruluşlarının, kamu ekonomik kuruluşlarının aynı kapsamda ele alınmasının da hata olduğunu ileri sürmüş ve bir başka yanlışlığın da acele edilmesi olduğunu belirtmiştir. Soysal konuşmasının bir bölümünde, küreselleşmeye de değinerek, küreselleşmeden asıl çıkarılması gereken dersin; insanların bağımsız düşünebilmeleri, ulusun çıkarları ve

halkların çıkarları açısından bağımsız düşünebilmeleri olduğunu ifade etmiştir. PTT'nin T'sinin satışını ve termik santralleri ile hidroelektrik santrallerinin satışlarını da eleştiren ve bu konuda yapılan sözleşmelerin idari yargıdan döneceğini iddia eden Mümtaz Soysal, böyle bir durumda hem işsizliğin artacağını hem de Türkiye'nin enerji dar boğazına gireceğini ileri sürmüş ve ayrıca şeffaflığın, sadece televizyon ekranlarına yansımından ibaret olmadığını, asıl olarak dosyaların içerisini de görmek olduğunu belirtmiştir.

Uzun bir süre genel açıklamalardan sonra, sözü tasarıya getiren Soysal, bir santral satılırken, hangi ihale usulünün kullanılacağını yasayla gösterilmesinin zorunlu olduğunu, yine her türlü imar planlarının yapılmasını Özelleştirme İdaresine bırakan diğer maddenin de sorun yaratabileceğini, burada bir belirsizliğin olduğunu ileri sürmüştür. Mümtaz Soysal, böyle bir tasarının, çok daha ciddi bir biçimde, daha büyük bir katılımı ve daha büyük bir hazırlıkla ele alınması gerektiğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Soysal'ın konuşması sonrasında Refah Partisi Grubu adına Kütahya Milletvekili Ahmet Derin kürsüye çıkmış ve konuşmasının başında 4046 sayılı Yasanın, o dönemde Refah Partisinin bazı maddelerdeki itirazlarına rağmen, büyük bir uzlaşma ile Parlamentodan geçtiğini dile getirmiştir. Daha önceleri Refah Partisi ile Demokratik Sol Parti'nin zaman zaman birlikte Anayasa Mahkemesine başvurdıklarını hatırlatan Ahmet Derin, Refah Partisi'nin özelleştirmeye değil, yapılan özelleştirmelerin altyapısının olmadığına, arkasında bir kamuoyunun oluşmadığına ve şeffaf olmadığına itiraz ettiğini belirtmiştir. Derin, özelleştirmenin altyapısının sağlanmasının, KİT'lerde çalışan işçilere sosyal imkânlar tanınmasının, işçilerden başlamak üzere, yöre işadamlarına ve yerli sermayeye öncelik tanınmanın gerekliliğine vurgu yapmış ve Anadolu'da hayvancılığın Anavatan Partisi dönemindeki özelleştirmeler sonucunda çöktüğünü ileri sürmüştür. Özelleştirmenin sadece KİT'lerle sınırlı tutulmaması ve belediyelere de yetki verilmesi konusunda daha önceki konuşmacılara katıldığını açıklayan Ahmet Derin, elde edilen gelirlerin, mutlaka, tekrar istihdama, tekrar üretime, tekrar yatırıma dönüşmesinin lazım geldiğini de sözlerine eklemiştir.

Ahmet Derin söz konusu tasarıyla ilgili açıklamalarını şu cümlelerle devam ettirmiştir: *"273 sıra sayılı kanun tasarısında, 4046 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin (B) ve (C) bentleri yeniden düzenlenerek, değer tespit komisyonları ile ihale komisyonlarının oluşum biçimi, görev ve yetkileri, çalışma usulleri ile değer tespitinde uygulanacak tespit yöntemleri ve ihale usul ve yöntemlerine açıklık getirilmiştir. Bunun dışında, 3194 sayılı İmar Kanununun 9 uncu maddesinin 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrası yeniden düzenlenmiş, mevcut haliyle çok dar kapsamlı olarak tanınan ve bu nedenle de, uygulamada sorunlar oluşturabilecek, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlara ait taşınmazların, her ölçekteki ve her türdeki imar planları ve değişikliklerin yapılmasına ilişkin yetkinin netleştirilmesi sağlanmıştır.*

Böylece, bu madde daha da genişletilmek suretiyle, devlet elinde rantı çok yüksek olan tesislerin, daha düşük rantlarla satılmaması, özelleştirilmemesi de kabul edilerek ve bunun önlemleri alınarak, tabii ki, en güzel şekilde, değerini bulur bir şekilde satılabilmesi de böylece sağlanmış olacaktır.”

Kamu bankalarının da özelleştirilmesi konusuna değinen Derin, oniki yılda 3 milyar dolarlık özelleştirmenin, görevdeki Hükümet döneminde ise iki ayda 900 milyon dolarlık bir özelleştirmenin gerçekleştirildiğini hatırlatarak, yap–işlet–devretlerle beraber, 20–29 milyar dolara yakın bir özelleştirmenin planlamasının yapıldığını açıklamıştır.

Ahmet Derin’in “4046 sayılı Kanunun özellikle Anayasa aykırı hükümleri varsa, bunun, hâlâ daha yürürlükte olmasının sorumluluğunun Demokratik Sol Partiye ait olduğu” şeklindeki sözlerine, DSP Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay cevap verme gereği duymuş ve “4046 sayılı Kanun Meclisten geçtiğinde, Demokratik Sol Parti 10 kişiyle temsil edilmekteydi ve bunun iptali için çabalarını gösterdi. Demokratik Sol Partinin 10 kişilik bir vebali varsa, Refah Partisinin 38 kişilik vebali vardır. Bunun zabıtlara geçmesini istedin” şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Bu konuşma sonrasında birleşime ara verilmiş ve İkinci Oturumda görüşmelere devam edilmiştir. İlk olarak Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul şahsı adına söz almıştır.

Emin Kul konuşmasının hemen başında tasarının kırksekiz saat geçmeden gündeme alınmasını eleştirmiş ve geçmişte Necmettin Erbakan’ın, 12 Aralık 1994’te, Büyük Millet Meclisinin 50. Birleşiminde, özelleştirmeyi peşkeş çekme olarak nitelediğini hatırlatmıştır. Konuşmasının devamında Necmettin Erbakan’ın geçmişte özelleştirme aleyhinde sarf ettiği sözlerden örnekler veren Kul, yine Erbakan’ın Gümrük Birliğine de geçmişte karşı çıktığını iddia etmiş ve 4046 sayılı Kanunun Meclis’ten geçtiği sırada 7. maddesinin yeniden düzenlememesini eleştirmiştir.¹⁵⁸ Emin Kul, rekabetin korunmasıyla ilgili 16. maddeyi yetersiz bulduklarını, bu madde ile ilgili herhangi bir düzeltme yapılmadığını; iş kaybı tazminatıyla ilgili 21. maddede de herhangi bir değişiklik yapılmadığını; oysa iş kaybı tazminatının bütün işçileri kapsadığını, birçok işçinin mağdur olacağını ve iş kaybı tazminatının bu koşullarda yeteri kadar ödenemeyeceğini ifade ettiklerini açıklamıştır. Yine Sosyal Sigortalar Kurumunun alacağı sosyal yardım zamlarının, 4046 sayılı Kanunun halen yürürlükte olan 23. maddesine göre mümkün olmadığını, eksik kalacağını söyleyerek önerge verdiklerini, ancak bu madde ile ilgili olarak da bir düzenlemenin yapılmadığına dikkat çekmiştir.

¹⁵⁸ Özelleştirme sonucunda yapılan işlemlere kimlerin katılacağı, kimlerin katılmayacağı, kimlerin yasaklı olacağı, yasaklıların katılması halinde, bunlara ne ceza verileceğini 7. madde tayin ediyordu.

Kul'a göre mevcut 4046 sayılı Kanunun önemli bir maddesi, 24. maddesi idi ve buna göre Emekli Sandığı iştirakçileri, eğer özelleştirilecek bir işletmede veya işyerinde emekliliklerini isterlerse, emeklilik ikramiyelerini yüzde 30 zamlı alacaklardı. Bu madde ile ilgili olarak da işçilerin kıdem tazminatlarını yüzde 30 zamlı almaları gerektiğini savunmuştur.

Şahsı adına görüşlerini açıklayan Emin Kul'dan sonra Hükümet adına Devlet Bakanı Ufuk Söylemez söz almış ve ilk olarak özelleştirmenin 4046 sayılı Yasa ile hukukî tabana oturtulduğunu bunun bir tercih değil, yasayla yapılması gerekli olan bir malî dönüşüm ve reform olduğunu dile getirmiştir. Söz konusu tasarının özelleştirmenin önündeki hukukî, yasal, teknik altyapı eksikliklerinin kalmamasını sağlamak üzere hazırlandığını da Genel Kurula aktaran Ufuk Söylemez, birçok ülkede uygulanan özelleştirmeye ideolojik açıdan bakılmaması gerektiğini ifade etmiş ve sadece 1997'nin ilk üç ayında, 900 milyon dolarlık özelleştirmenin hayata geçirildiğini hatırlatmıştır. Söylemez, 1995 yılında Türkiye'de ilk kamu bankası özelleşmesinin yapıldığı dönemde Özelleştirme İdaresi Başkanı olduğunu belirttikten sonra, Sümerbank ve Etibank gibi zarar eden iki kurumun o dönemde özelleştirildiğini dile getirmiştir. Et ve Balık Kurumunun özelleştirilmesi konusundaki eleştirilere de cevap veren Söylemez, bu kurumun 1996 yılı zararının 22 trilyon liraya ulaştığını ifade etmiş ve yine SEK'in de özelleştirilmesinin zorunlu olduğunu iddia etmiştir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının bir devlet kurumu olduğunu da dile getiren Ufuk Söylemez, bu kurumun yasalar çerçevesinde çalıştığını, arazi konusunda belediyelerle ortak çalışmalar yürüttüğünü vurgulamış ve Telekom ile ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *“Biliyorsunuz, Anayasa Mahkemesinde Telekom yasasının önü açılmıştır. Telekomla ilgili Goldman Sachs önderliğindeki konsorsiyumla anlaşma imzalandı. İnşallah, birinci dilim özelleştirmesini Telekomun yıl sonuna yetiştirmeye çalışıyoruz. Türkiye'de özelleştirmenin gerçekten yasal zeminde, açık ve şeffaf, ama kararlı biçimde yapılması ve bunun bir partilerüstü devlet politikası olması için elimizden gelen gayreti gösteriyoruz.”*

Hükümet adına konuşma yapan Devlet Bakanı Ufuk Söylemez'den sonra, şahsı adına görüşlerini açıklamak için Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz kürsüye çıkmıştır. Ali Oğuz tasarıyla, daha önce Anayasa Mahkemesinden dönmüş kanunun yeniden düzenlendiğini ve yapılan düzeltmelerle yasanın Anayasa Mahkemesinden geçeceğini ümit ettiğini açıklamıştır. Anayasa yargısının önemine de değinen Oğuz, bazı yapıcı eleştirileri saygı ile karşılamakla birlikte, hakarete varan ifadelere katılmadığını ve üzüntü duyduğunu dile getirmiştir. Geçmişteki bazı uygulamaları kendisinin de eleştirdiğini, “peşkeş çekildiği” şeklinde ifadeleri kendisinin de kullandığını söyleyen Ali Oğuz, 675 bin tonluk et üretiminin, yanlış politikalar sonucunda 200 bin tona nasıl düştüğünün ve dışarıdan et getirmek zorunda kalınmasının araştırılması gerek-tiğini de sözlerine eklemiştir.

Oğuz, dokuz aydır görevde bulunan Koalisyon Hükümeti döneminde Türkiye'nin sıkıntılarını atlatacak tedbirlere yöneldiğini, düzlüğe çıkmaya başladığını ileri sürdüğü konuşmasında, Refah Partisi'nin, bir rantiyeci parti olmadığını da, özellikle belirtme gereği duymuştur. Şahsı adına konuşan Ali Oğuz, Hükümetin özelleştirme konusunda başarılı olduğunu yineleyerek sözlerine son vermiştir.

Bu konuşma sonrasında istek üzerine ad okunmak suretiyle yapılan yoklama sonucunda, toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmaması üzerine görüşmelere devam edilmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, **“24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasına, “Başbakanın Başkanlığında...” ibaresinden sonra gelmek üzere “Başbakan Yardımcısı (Bakanlar Kurulunun birden fazla siyasi parti tarafından oluşturulması halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en çok üyesi olan diğer iktidar partisine mensup Başbakan Yardımcısı)”, ibaresi eklenmiştir”** şeklindeki 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. Algan Hacaloğlu, konuşmasının başında 1991 yılında kurulan DYP-SHP Koalisyon Hükümetinin programına değinmiş ve bir demokratikleşme projesi olan programda, KİT'lerin, yeniden yapılandırılması, özleştirme ve özelleştirme anlayışı çerçevesinde yeniden yapılandırılması konusunun da bulunduğunu, ancak bunun başarılamadığını ifade etmiştir. Üzerinde görüşme yapılan tasarının birinci maddesinde; *“Özleştirme Kuruluna, koalisyon ortağı olan diğer büyük partiye mensup Başbakan Yardımcısı da girecektir”* şeklinde bir ifadenin bulunduğunu, bu durumda da Tansu Çiller'in kurula gireceğini söyleyen Hacaloğlu, Tansu Çiller'in önceki icraatlarına bakıldığında bunun doğru olmadığını dile getirmiştir.

Algan Hacaloğlu, mensubu olduğu CHP'nin, evrensel sosyal demokrasinin değerlerini paylaşan, içine sindirmiş bir çağdaş hareket olarak, rekabetçi, örgütlü, emeğe ve çevreye duyarlı bir pazar ekonomisinden yana olduğunu belirttiği konuşmasında, bu pazar ekonomisi içerisinde mülkiyetin, birinci değil, ikinci planda olduğunu da sözlerine eklemiştir. Hacaloğlu, kamunun stratejik mal üreten tesisleriyle, kamu yararı amaçlı hizmet üreten tesislerinin, bu aşamada özleştirilmesini, ülke için yapılmış büyük bir günah ve yanlış işlem olarak gördüğünü tekrar ederek, özleştirmenin, aslında bir amaç değil, araç olduğunu ifade etmiştir. Tansu Çiller'in *“eğitimi de özleştirileceğim”*; *“sağlık hizmetlerini de özleştirileceğim”*; *“sosyal güvenliği de özleştirileceğim”* demesinin demokratik, laik, sosyal hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmadığını da öne süren Hacaloğlu, Tansu Çiller'e yeni bir yetki verilmesinden yana olmadıklarını da özellikle belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Demokratik Sol Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin söz almış ve öncelikle özelleştirme konusunda partiler arasında bir görüş birliğinin sağlanamadığını dile getirmiştir. Bu konuyla ilgili eksik ve hatalı yasal düzenlemeleri iptal eden Anayasa Mahkemesine haksızlık yapıldığını da vurgulayan Metin Şahin, Anayasa Mahkemesinin özelleştirmeyle ilgili verdiği kararlarda hep hukuka uygunluğu bir ölçü olarak aradığını ifade etmiş ve Plan ve Bütçe Komisyonunda bu konuda iktidara çeşitli uyarılarda bulunduklarını bir kez daha hatırlatmıştır. Şahin, Refah Partili Ali Oğuz'un yapmış olduğu konuşmada, geçmişte özelleştirmeye karşı olduklarını ifade ettiğini de belirterek, Ali Oğuz'un bu şekilde şimdiki koalisyon ortağı olan DYP'yi de suçladığını öne sürmüş ve Refah Partisi'nin şimdiki uygulamaları sineye çektiğini iddia etmiştir.

Kısa süren bir tartışmadan sonra konuşmasına devam eden Metin Şahin, tasarıyla asıl olarak Başbakan Yardımcısının da Özelleştirme Kuruluna dahil edilmesinin istendiğini ileri sürmüş ve yasaların o günün ihtiyacına göre değil, sürekli ve kalıcı bir şekilde düzenlenmesinin doğru olduğunu sözlerine eklemiştir. Tasarıda *"Başbakan Yardımcısı (Bakanlar Kurulunun birden fazla siyasî parti tarafından oluşturulması halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en çok üyesi olan diğer iktidar partisine mensup Başbakan Yardımcısı)"* şeklindeki ifadeyi de eleştiren Şahin, bunun ciddiyetsizlik olduğunu belirtmiştir. Bir gün üçlü veya dörtlü koalisyon hükümetlerinin kurulabileceğini, bu durumda olası bir hükümet protokolünde, özelleştirmeyle ilgili değerlendirmelerde, en fazla milletvekili sayısı olan parti yerine, ikinci veya üçüncü dereceden olan bir grubun temsil edilmesinin gerekli olabileceğini iddia etmiştir. Şahin, özel değerlendirmelere, özel konumlara dair yasa yapılmasının uygun olmadığını tekrar ederek sözlerini tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Metin Şahin'in konuşmasını tamamlamasından sonra Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak için Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır. Anavatan Partisi'nin özelleştirmeye büyük katkı sağladığını belirten Özdemir, ilk defa kendi partisinin tüzüğünde serbest rekabet ve özelleştirme tercihini açık olarak ifade ettiğini ve sonraki dönemlerde de bu görüşün hemen herkes tarafından kabul gördüğünü ifade etmiştir.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak Özelleştirme Yüksek Kuruluna, başbakanın yanı sıra, Başbakan Yardımcısının da katılımının getirilmek istenmesine karşı çıkan Biltekin Özdemir, böylesi bir kurula Başbakan ve Başbakan Yardımcısı düzeyindeki siyasî görevlilerin katılmasının doğru olmadığını öne sürmüş ve bu görüşüne de şu sözlerle açıklık getirmiştir: *"Birincisinde; Bakanlar Kurulu, bir siyasî kararnameyle, siyasî bir düzenlemeyle, meseleye bir hükümet icraatı niteliği kazandırır. İkincisinde; bazı bakanların katıldığı bir yüksek kurul uygulamasında ise, böyle bir hükümet tasarrufu çerçevesinde değerlendirilebilecek bir hukukî tasarruf yoktur. Şu halde, burada, ne Başbakanın ne de Başbakan Yardımcısının uygun olur. Niçin uygun olur; çünkü, diğer bakanlardan oluşacak bir yüksek kurul çalışmasını murakabe ede-*

cek, kontrol edecek merci önümüzde durmalıdır; o da, Başbakan ve Başbakan Yardımcısı olabilir. Bu sebeple, bu oluşumun, yani 4046 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle getirilmiş oluşumun, prensip olarak, zaten, kendi yeterli değildir, yalnızdır kanaatindeyim.”

Özdemir, Kurulda Hazineden Sorumlu Devlet Bakanının bulun-masının doğru olacağını da sözlerine ekleyerek, 1. maddenin bu şekilde değiştirilmesi istemiştir.

Parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almıştır. Emin Kul, konuşmasının başında, yasaların çıkarılması sırasında Anayasa Mahkemesi'nin görüşlerinin dikkate alınması gerektiğini ifade ettikten sonra, daha önce yapmış olduğu konuşmada kimseye hakaret etmediğini, sadece geçmişte yaşananlardan örnekler verdiğini dile getirmiştir. Bu tür örneklerle devam eden Kul, Başbakan Erbakan'ın muhalefette iken 23 Aralık 1994 tarihinde Meclis Genel Kurulunda; *"21.9.1994 günü Amerikan Senatosu Dışişleri Komisyonunda -tutanağı da aynen elimdedir diyor-bugün, Türkiye'de bulunan yeni Amerikan Elçisi Grossman'ın, Türkiye'ye gönderilmesi esnasında yapılmış olan müzakerede, Senatör -Senatörün ismini söylüyor- elçiye ne diyor; uluslararası borç ve kredilerde bir krize düşülmemesi için, Dünya Bankası ve ABD, Türkiye'ye, özelleştirme için bir dead time (son tarih) vermeyi düşünüyor mu? Bu sual üzerine, Büyükelçi, Senatöre "şüphem yok ki, Sayın Çiller ve Türk ekonomisini yönetenler, buradaki havayı çok iyi bilirler; daha fazla bir şey söylemekten hicap duyarım..." İşte, hastalığın asıl mikrobunu. Onlar, bir an evvel özelleştirme yapın diye bize emrediyorlar"* şeklinde sözler sarf ettiğini de iddia etmiş ve bunun tutarsızlık olduğunu öne sürmüştür. Emin Kul, Necmettin Erbakan'ın geçmişte, Demir-Çelik Fabrikaları, PETLAS ve PETKİM gibi kurumların da stratejik olması nedeniyle özelleştirmesine karşı çıktığına bir kez daha vurgu yapmış ve konuşmasının devamında Özelleştirme Yüksek Kuruluna Başbakan Yardımcısının da girmesinin doğru olmadığını, bunun güvensizlikten kaynaklandığını dile getirmiştir.

Bu konuşma sonrasında Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz kişisel görüşlerini ortaya koymak için söz almıştır. Ali Oğuz, eleştirilerin olabileceğini, ancak maksadını aşan ve özellikle de tezyif ve tahkir mahiyetinde olan sözlerin kabul edilemez olduğunu belirterek başladığı konuşmasında, Hükümetin öncelikli hedefinin, ekonominin bir an evvel düzlüğe çıkarılması, ziraatının içinde bulunduğu şartlardan kurtarılması, hayvancılığın geliştirilmesi, sanayinin kurulması, 20 milyon işsizinin bir an evvel işsizlikten kurtulması olduğunu ifade etmiştir. Bütün bunların gerçekleşmesi için de özelleştirmenin ve teknolojisi eskimiş kurumların elden çıkarılmasının zorunlu olduğuna dikkat çeken Oğuz, geçmişte Beykoz Kundura Fabrikası'nın özelleştirme kapsamından çıkarılmasıyla ilgili olarak taleplerinin olduğunu da kabul etmiştir. Ali Oğuz, ülke yararına yapılacak olan özelleştirmenin zorunlu olduğunu tekrar ederek sözlerine son vermiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra 1. madde oylanmış, ancak karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiştir.

Üçüncü oturum Yasin Hatiboğlu'nun başkanlığında saat 20.40'da başlamıştır. Bu oturumda da kâtip üyelikleri Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür. Üçüncü oturumun başında, tasarının 1. maddesi bir kez daha oylanmış, ancak yine karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve bu kez birleşime son verilmiştir.¹⁵⁹

“Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 3 Nisan 1997 tarihindeki 77. Birleşimde devam edilmiştir. Birleşimin Birinci Oturumunda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Aydın Milletvekili Fatih Atay yürütmüştür.

İlk olarak geçen birleşimin sonunda karar yetersayısı olmadığı için oylanamayan 1. maddenin oylaması gerçekleştirilmiş ve söz konusu madde kabul edilmiştir.

1. maddenin oylanarak kabul edilmesinden hemen sonra 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Oldukça kapsamlı olan 2. madde aynen şu şekilde düzenlenmiştir:

“24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin (B) ve (C) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“B) Değer tespiti

Özelleştirme Programına alınan kuruluşların değer tespiti çalışmaları bu Kanuna göre idarede oluşturulan değer tespit komisyonları tarafından yürütülür.

a) Değer Tespit Komisyonunun Teşkili:

Özelleştirilecek kuruluşun özelleştirme işlemlerinden sorumlu proje grup başkanının başkanlığında, özelleştirilecek kuruluşun işlemlerinden sorumlu proje grup başkanlığında görevli bir uzman, Proje Değerlendirme ve Hazırlık Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman, Sermaye Piyasaları Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman ile gayrimenkul işlemlerinden sorumlu Proje Grup Başkanı veya bu grup başkanlığında görevli bir uzman olmak üzere beş üyeden oluşur. Komisyon İdare Başkanının teklifi ve Başbakanın onayı ile göreve başlar. Komisyonunda, yukarıda adı geçen birimlerde görevli olmak kaydı ile aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir.

¹⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. cilt, 2. Yasama Yılı, 76. Birleşim, s. 194–232

b) Komisyonun Çalışması:

Komisyon, üye tamsayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar verir. Kararlarda çekimser kalmamaz. Komisyonca gerekli görüldüğü takdirde, değer tespit çalışmalarına yardımcı olmak üzere ve kararlara katılmamak şartıyla idare tarafından yeteri kadar yerli ve/veya yabancı danışman görevlendirilebilir.

c) Komisyonun Görevleri:

“Komisyon; değer tespit çalışmalarını, özelleştirilecek kuruluşun niteliği, gördüğü hizmetin özelliği, gelecekteki nakit akımı potansiyeli, faaliyette bulunduğu sektör ve pazarın özellikleri, sahip olduğu sınaî, ticarî ve sosyal tesisler, makine araç ve gereçler, teçhizat, malzeme ve hammadde ile yarı mamul ve mamul madde stokları, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, vasıfları ve hali hazır durumları, senetli ve senetsiz bütün alacak ve borçları ile bilumum hak ve yükümlülükleri ve özelleştirilecek kuruluşa uygulanacak özelleştirme yöntemini de dikkate alarak uluslararası kabul görmüş olan; indirgenmiş nakit akımları (net bugünkü değer), defter değeri, net aktif değeri, amortize edilmiş yenileme değeri, tasfiye değeri, fiyat/kazanç oranı, piyasa kapitalizasyon değeri, piyasa değeri/defter değeri, ekspertiz değeri, fiyat/nakit akım oranı metotlarından en az üçünü uygulamak suretiyle yürütür. Değer tespit sonuçları, kuruluşun özelleştirilmesine ilişkin ihale sonuçlarının onaylanmasını müteakip idare tarafından kamuoyuna duyurulur. Özelleştirme programındaki kuruluşun özelleştirme işlemlerini bu Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasına istinaden yürütmesi durumunda; değer tespiti işlemleri, ilgili kuruluşun karar almaya yetkili organlarının kararı ile kuruluş ita amirinin başkanlığında oluşturulacak komisyon tarafından bu bentte belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır.”

“C) İhale Komisyonlarının Oluşumu ile İhale Usul ve İşlemleri:

Bu maddenin (A) bendinde yer alan özelleştirme yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin ihale işlemleri bu Kanuna göre oluşturulan ihale komisyonları tarafından yürütülür.

a) Komisyonun Teşkili:

Özelleştirilecek kuruluşun özelleştirme işlemlerinden sorumlu proje grubunun bağlı bulunduğu başkan yardımcısının başkanlığında, ilgili proje grup başkanı, bu projede görevli uzman, İhale Hizmetleri Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman ile hukuk müşavirliğinde görevli bir hukuk müşaviri veya avukat olmak üzere beş üyeden oluşur ve idare başkanının teklifi ve başbakanın onayı ile göreve başlar. Komisyonunda yukarıda adı geçen birimlerde görevli olmak kaydı ile aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir.

b) Komisyonun Çalışması ve Görevleri:

Komisyon, üye tamsayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar verir. Kararlarda çekimser kalinamaz. Karara muhalefet eden üye karşı oy gerekçesini kararın altına yazarak imzalamak zorundadır. Komisyon toplantıları ve teklif sahipleri ile yapılan her görüşme komisyon tarafından tutanakla tespit edilir. Tutanaklar komisyon üyeleri ve/veya hazır bulunan teklif sahipleri tarafından imzalanır.

c) İhale Usulleri:

İhaleler, kapalı teklif, pazarlık, açık artırma, belli istekliler arasında kapalı teklif usulü ile yapılır.

Kapalı teklif usulü: Kapalı teklif usulünde teklifler yazılı olarak alınır. Teklif mektubu, bir zarfa konulup kapatıldıktan sonra zarfın üzerine isteklinin adı, soyadı ve tebligata esas olarak göstereceği açık adresi yazılır. Zarfın yapıştırılan yeri istekli tarafından imzalanır veya mühürlenir. Bu zarf geçici teminata ait alındı veya banka teminat mektubu ve istenilen diğer belgelerle birlikte ikinci bir zarfa konularak kapatılır. Dış zarfın üzerine isteklinin adı ve soyadı ile açık adresi ve teklifin hangi işe ait olduğu yazılır. Teklif mektuplarının istekli tarafından imzalanması ve bu mektuplarda şartname ve eklerinin tamamen okunup kabul edildiğinin belirtilmesi, teklif edilen fiyatın rakam ve yazı ile açık olarak yazılması zorunludur. Bunlardan herhangi birine uygun olmayan veya üzerinde kazıntı, silinti veya düzeltme bulunan teklifler reddolunarak hiç yapılmamış sayılır. Teklifler ilanda belirtilen tarih ve saate kadar sıra numaralı alındılar karşılığında idareye verilir. Diğer hususlar ihale şartnamesinde belirtilir. Verilen teklifler herhangi bir sebeple geri alınamaz. Tekliflerin belirlenen tarih ve saatte açılması sonucu, kaç teklif verilmiş olduğu bir tutanakla belirtildikten sonra dış zarflar hazır bulunan istekliler önünde alınıp sırasına göre açılarak, istenilen belgelerin ve geçici teminatın tam olarak verilmiş olup olmadığı aranır. Dış zarfın üzerindeki alındı sıra numarası iç zarfın üzerine de yazılır. Belgeleri ile teminatı usulüne uygun ve tam olmayan isteklilerin teklif mektubunu taşıyan iç zarfları açılmayarak başkaca işleme konulmadan, diğer belgelerle birlikte kendilerine veya vekillerine iade olunur. Bunlar ihaleye katılamazlar. Teklif mektuplarını taşıyan iç zarflar açılmadan önce, ihaleye katılacaklardan başkası ihale odasından çıkarılır. Bundan sonra zarflar numara sırası ile açılarak, teklifler komisyon başkanı tarafından okunur veya okutulur ve bir listesi yapılır. Bu liste komisyon başkanı ve üyeleri tarafından imzalanır. Şartnameye uymayan veya başka şartlar taşıyan teklif mektupları kabul edilmez. Birkaç istekli tarafından aynı fiyat teklif edildiği ve bunların da uygun olduğu anlaşıldığı takdirde, bu oturumda aynı teklifte bulunan isteklilerin hazır olması halinde, bu isteklilerden ikinci bir yazılı teklif alınır ve bu işlem eşitlik bozuluncaya kadar sürdürülür. Kapalı teklif usulü ile yapılan ihalelerde, istekli çıkmadığı veya teklif komisyonu uygun görülmediği takdirde, yeniden aynı usulle ihale açılır veya komisyonca kamu yararı görüldüğü takdirde, ihale pazarlık ya da açık artırma usulü ile sonuçlandırılır.

Pazarlık usulü: İhalelere birden fazla teklif sahibinden kapalı zarf içerisinde teklif almak şartıyla başlanabilir. Teklif sahipleri ile birden fazla pazarlık görüşmesi yapılabilir. Pazarlık görüşmeleri teklif sahipleri ile ayrı ayrı yapılır. Pazarlık görüşmelerinin, ihalenin herhangi bir aşamasında pazarlık görüşmelerine devam edilen teklif sahipleri ile müştereken yapılmasına komisyonca karar verilebilir. Komisyonca, pazarlık görüşmeleri sırasında ortaya çıkabilecek yeni durumlar karşısında, rekabete engel teşkil etmemek, ihale ilanında ve/veya şartnamede yer alan hususlara aykırı olmamak ve pazarlık görüşmelerine devam edilen teklif sahiplerine eşit olarak uygulanmak kaydı ile yeni esaslar belirlenebilir. Komisyonca gerekli görüldüğü takdirde ihale, pazarlık görüşmesine devam edilen teklif sahiplerinin katılımı ile açık artırma suretiyle sonuçlandırılabilir. Bu husus ilanda ve/veya şartnamede belirtilir. Görüşmeler komisyon tarafından bir tutanakla tespit edilir, tutanak komisyon üyeleri ve teklif sahiplerince imzalanır.

Açık artırma usulü: Açık artırma usulü ile yapılan ihalelere, istenilen teminatı vermiş ve ihale ilanında, ihaleye katılabilmek için belirtilen gerekli şartları yerine getirmiş oldukları komisyonca tespit edilen teklif sahipleri katılabilirler. İstenilen ilk değer ile açık artırmının her aşamasında verilecek tekliflerde asgarî artırılabilir miktar komisyonca belirlenir. Açık artırmının süresi komisyonca belirlenerek açık artırmaya başlanılmadan önce hazır bulunan teklif sahiplerine duyurulur. Komisyonca gerekli görülen hallerde süre bir defaya mahsus olmak ve en çok önceki sürenin yarısını geçmemek üzere artırılabilir. Bu işlemler ve komisyonca belirlenecek teklif verme sırası teklif sahiplerinin huzurunda komisyonca bir tutanakla tespit edilir. Teklif sahipleri tarafından, açık artırmaya esas alınacak ilk değer kadar veya bu değer üzerinde teklif yapıldığı takdirde açık artırmaya devam olunur. Teklif sahipleri bir önceki teklifi artırmak suretiyle yeni tekliflerde bulunurlar. Bu suretle yapılan açık artırmada yeni bir teklif gelmezse komisyon başkanı son teklif üzerinden ihalenin bitirileceğini duyurur ve bu duyuru üç kez yapılır. Buna rağmen teklif gelmemesi halinde açık artırmaya son verilir. Açık artırmaya ilişkin işlemler tutanakla tespit edilir. Tutanak komisyon üyeleri ve teklif sahiplerince imzalanır.

Belirli istekliler arasında kapalı teklif usulü: Yapılan en az iki ihale sonucunda, uygulanan ihale usulleri ile sonuç alınmadığının tespiti halinde, kurulun onayı alınmak kaydı ile özelleştirilecek kuruluşun millî ve bölgesel ekonomiye katkısı, oluşabilecek tekелci yapının önlenmesi, istihdamın korunması veya artırılması, teknolojik yenilik ve yatırım taahhüdü faktörlerinin kısmen veya tamamen varlığı halinde teknik veya mesleki yeterlik, malî güç veya yönetim, sorumluluk ve yetkilerini üstlenebilecek ortak girişim ile birlikte mülkiyetin yaygınlığını amaçlayan ortaklık yapısına sahip olma niteliklerini haiz istekli ya da isteklilerden kapalı teklif

alınarak uygulanır. Tek istekliden teklif alınması durumunda ihaleye pazarlık usulü ile birden fazla istekliden teklif alınması durumunda ise açık artırma usulü ile devam olunur.

d) Varlık satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde: Kapalı teklif, pazarlık ve açık artırma usullerinden birisi uygulanır. Hangi usulün uygulanacağına varlığın niteliği ve değer tespit sonuçları dikkate alınarak idarece karar verilir. Kapalı teklif usulü ile gerçekleştirilecek ihalelerde, tekliflerin alınmasından sonra değer tespit sonuçları ve alınan teklifler dikkate alınarak pazarlık veya açık artırma usulü ile ihaleye devam edilmesine komisyonca karar verilebilir. Hisselerin blok satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde pazarlık usulü uygulanır.

e) Satış yöntemi dışındaki yöntemlerle yapılan özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde, özelleştirilecek kuruluşa ait varlığın niteliği, gördüğü hizmetin özelliği, yapısı, hukukî durumu ile değer tespit sonuçları dikkate alınarak pazarlık veya açık artırma usullerinden idarece belirlenecek usul uygulanır.

f) Hisselerin yurt içi ve yurt dışında halka arz, borsada satış, menkul kıymetler yatırım fonları veya menkul kıymetler yatırım ortaklıklarına satış suretiyle özelleştirilmeleri sermaye piyasası mevzuatına tabidir.

g) Danışman seçimine ilişkin ihalelerde, ihale konusu işin niteliğine ve sektörün özelliğine göre idarece yapılan araştırmalar sonucu, deneyim ve nitelikleri de dikkate alınarak, tespit edilen en az üç danışmandan yazılı teklif alınmak suretiyle pazarlık usulü uygulanır. İhale idare başkanının onayı ile kesinleşir. Danışman seçimine ilişkin ihale komisyonu; Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanlığının bağlı olduğu başkan yardımcısının başkanlığında, Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanı, bu dairede görevli bir uzman, danışmanlık hizmetine konu olan projeden sorumlu grup başkanı veya daire başkanı veya bu birimlerde görevli bir uzman ve hukuk müşavirliğinde görevli bir avukat olmak üzere beş üyeden oluşur. Komisyonunda aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir. Bu komisyon idare başkanının onayı ile göreve başlar.

İhale işlemleri sonucunda ihale komisyonunca verilen kararlar idare tarafından kurulun onayına sunulur (Danışman seçimine ilişkin ihale sonuçları hariç) ve sonuçlar kurulun onayını müteakip kamuoyuna duyurulur. Özelleştirme programındaki kuruluşun özelleştirme işlemlerini bu Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasına istinaden yürütmesi durumunda; ihale işlemleri, ilgili kuruluşun karar almaya yetkili organlarının kararı ile kuruluş ita amirinin başkanlığında oluşturulacak komisyon tarafından yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır. İhale sonuçları kurul tarafından onaylanır.”

Madde üzerindeki ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. Sosyal demokratların özelleştirmeye ideolojik baktıkları şeklideki görüşlere açıklık getirmeye çalışan Algan Hacaloğlu, Bakanın özelleştirmeyi, bir malî dönüşüm ve malî reform olarak ifade ettiğini, oysa kendilerinin özelleştirmeyi, ekonomide ve sanayide yeniden yapılanma, rekabeti ve verimliliği artırma, sınaî mülkiyeti tabana yayma ve teknolojik iyileştirme olarak gördüklerini ifade etmiştir. Hacaloğlu, bu anlayıştan hareketle, özelleştirmenin Hazinesin açıklarını kapatmak amacına dönük olmaması gerektiğini, Doğru Yol Partisi ve Refah Partisi'nin özelleştirme anlayışının, sadece ve sadece bir avuç kesime, ya tekelleşme ya devletin sırtından kamu yararının sırtından, rant sağlama olduğunu iddia etmiştir.

Başbakan Necmettin Erbakan'ı da eleştiren Algan Hacaloğlu, geçmişte ağır sanayiden yana olduğunu söyleyen Başbakanın bugün tam tersi ekonomik politikalara yöneldiğini ileri sürmüş ve sözü enerji konusuna getirmiştir. Türkiye'nin yoğun olarak enerji yatırımlarına ihtiyacı olmasına karşın, Hükümetin bu yönde herhangi bir adım atmadığını da söyleyerek, CHP olarak yerli veya yabancı özel şirketlerin yap-işlet, yap-işlet-devret modelleriyle enerji üretmesinden ve bunu devletin iletişim şebekesine devretmesinden yana olduklarını dile getirmiştir. Buna karşılık iktidarın enerji sektöründe mülkiyet değiştirmeye yöneldiğini, yatırım yapmadığını belirten Hacaloğlu, Türkiye'nin hem enerji alanında hem de sanayileşme sürecinde bir çıkmaza sürüklendiğini öne sürmüştür.

Algan Hacaloğlu enerji konusunda şu görüşlere yer vermiştir: *"....enerji tesislerimizden 12 santralimizin işletme hakkı 1,660 milyar dolar, 1,7 milyar dolar karşılığında 20 yıllığına devredilecek. 20 yılda zaten o tesislerin ekonomik ömürleri de bitecek. Oysa, değerli arkadaşlarım, bildiğiniz gibi, bu 12 santralin 1996 yılı kârı, 758 milyon dolardır; yani, iki yıl içerisinde, bunların devir bedellerinin tümü, kârla karşılanacaktır. Şimdi, böyle bir olay dünyada görülebilir mi?! Kalkmışız, burada, ihale yöntemlerinden bahsediyoruz; bu, ne tür bir ihaledir; burada belirtilen, hangi ihale yöntemine girmektedir, hangi değerlendirme yöntemine girmektedir; şunu anlayan, bilen varsa... Burada mevcut olmayan, biraz evvel mevcut olup da bu konuları önemsemeyen; ama, milliyetçilik bayrağını zamanı gelince elinden bırakmayan Doğru Yol Partili milletvekillerine soruyorum; nerede bunun milliyetçiliği, nerede buradaki kamu yararını koruma anlayışı?"*

Algan Hacaloğlu'nun bu sözlerine Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya tepki göstermiş ve iki milletvekili arasında kısa bir tartışma yaşanmıştır. Konuşmasına devam eden Hacaloğlu, geleceğe yönelik hangi enflasyon oranlarını dikkate alarak hesaplama yapılacağını merak ettiğini söyleyip, bunu kestirmenin güçlüğüne işaret etmiştir. Son olarak ise ihalelerin televizyonlarda yayınlanması ile açıklık sağlanamayacağını, CHP olarak hem ihale komisyonlarında hem de değerlendirme komisyonlarında malî müşavirlerin, yeminli malî murakıplar odasının ve ilgili meslek odalarının, kamusal nitelikli bu kuruluşların, yer almasını gerekli gördüklerini açıklamıştır.

Algan Hacaloğlu'nun ardından Demokratik Sol Parti Grubu adına Zekeriya Temizel söz almıştır. Zekeriya Temizel konuşmasının hemen başında, TBMM Başkanı Mustafa Kalemli tarafından Anayasa Komisyonu Başkanlığına gönderilen; *"Anayasa Mahkemesince iptal olunan kanun hükümlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin tasarı ve tekliflerle, Cumhurbaşkanınca Anayasaya aykırılık gerekçesine dayanılarak geri gönderilen kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin ve İçtüzükte sayılan konularla ve anayasal kurumlarla ilgili tasarı ve tekliflerin özellikle aslî komisyon olarak, bazı zorunlu durumlarda da talî komisyon olarak, ancak, her halükârda görüşünüz alınmak üzere Anayasa Komisyonuna havalesi Başkanlığımızca da uygun görülmektedir"* şeklindeki bir yazıyı okumuştur.

Tasarının hazırlanması sırasında Anayasa Komisyonundan Anayasaya uygunluk açısından görüşünün alınmasının gerekli olduğunu savunan Temizel, okunmasının 23 dakika süren bir maddenin eleştirisi için verilen 10 dakikalık bir sürenin yeterli olamayacağını ifade etmiş ve maddeyle ilgili eleştirilere geçmiştir.

Anayasa Mahkemesinin özelleştirmeye ilgili yasaların tümünü iptal etmediğine değinen Zekeriya Temizel, Mahkemenin Anayasada kamulaştırmaya ilişkin hükümlere göre karar verdiğini ve DSP olarak da kendilerinin özelleştirmeye karşı olmadıklarını vurgulamıştır. Temizel Anayasa Mahkemesinin en son kararında; *"Anayasada özelleştirmenin öngörülmemiş olması, yasa koyucunun bu konuda düzenleme yapmasını engellemez. Bu durumda, yasama organı, ekonomik gereklilik ve yarar olan hallerde, Anayasa ilkelerine ve kurallarına bağlı kalarak..."* dediğini ve bundan da özelleştirmenin Anayasa ilkelerine ve kurallarına bağlı kalarak yapılabileceği sonucunun çıkarılabileceğini dile getirmiştir.

Telekom'un özelleştirilmesine de değinen Zekeriya Temizel, Anayasa Mahkemesinin, satışı sağlayacak olan 18. maddenin (c) bendini iptal etmiş olması nedeniyle, yeni bir düzenlemenin gerekliliğine dikkat çekmiş ve Mahkemenin *"ihale usulleri, kamu idarelerinin satacağı mal ya da gördürdüğü işlerde rekabet koşulları içerisinde, en uygun teklifin oluşturulmasını gerçekleştirecek yöntemlerdir. Bu nedenle -özellikle buraya dikkatinizi çekiyorum değerli arkadaşlar- yalnız, yöntem türlerinin belirlenmesi değil, durum ve konuma göre, hangilerinin uygulanacağını da açıkça saptanması gerekir"* şeklindeki kararını okumuştur.

Zekeriya Temizel, bu durumda TBMM'nin yapması gerekenin de, özelleştirme sırasında, hangi durum ve konuma göre hangi ihale usulünü uygulayacağını belirlemek olduğunu söyledikten sonra, söz konusu tasarının ise Anayasa Mahkemesinin, iptal nedenine uygun bir düzenlemenin olmadığını ifade etmiştir.

Hukuk sisteminin ve Anayasanın özel mülkiyet kadar, kamu mülkiyetini de koruduğunu dile getiren Temizel, süresini aştığı konuşmasında, devletin alım ve satımlarını düzenleyen 2886 sayılı Yasaya değinmiş ve bu yasanın 80

maddesinin, gündemdeki tasarının bir tek maddesiyle düzenlemeye çalışılan hükümlerden ibaret olduğunu iddia etmiştir. Zekeriya Temizel, yasa tasarısında yer alan *"Varlık satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde kapalı teklif, pazarlık ve açık artırma usullerinden birisi uygulanır"* şeklinde paragrafı da Genel Kurula okuyarak, bunun ne zaman uygulanacağını bir soru olarak yöneltmiştir.

Konuşmasının sonlarında, yasanın, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra ortaya çıkan boşluğu kesin olarak gideremediğini ileri süren Temizel, satışla ilgili yöntemlerin, kamu yararını koruyacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Zekeriya Temizel'in konuşmasının ardından Anavatan Partisi Grubu adına Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak söz almıştır. Özelleştirmenin 300'ün üzerindeki kamu ağırlıklı sermayeye sahip bulunan devlet kuruluşlarının gerek işletme haklarının devrini gerekse mülkiyetlerinin devrini kapsadığını ifade eden Recep Mızrak, özelleştirmenin amacını da şu sözlerle ortaya koymuştur: *"Devletin ekonomideki sınaî ve ticarî aktivitelerini en aza indirmek, rekabete dayalı piyasa ekonomisini oluşturmak, Kamu İktisadî Teşebbüslerinin finansman ihtiyaçlarının bütçe üzerindeki yükünü ortadan kaldırmak, elde edilen kaynakların devletin aslı görevi olan altyapı yatırımlarında kullanmak."*

Ciddî anlamda özelleştirmenin 1950'li yıllarda gündeme geldiğini, ancak, uygulamanın 1980'li yıllarda başladığını belirten Mızrak, bu konuda çıkarılan yasaları sıraladıktan sonra, bu konuda yasalardan daha çok, uygulama konusundaki kararlılık sonucunda belli bir düzeye erişildiğini ileri sürmüş ve başarılı olunamadığını da söyleme ihtiyacı hissetmiştir.

Recep Mızrak, Süt Endüstrisi Kurumu ile Et-Balık Kurumu'nun özelleştirilmesi sonucunda beklenen kamu yararının elde edilemediğini savunduğu konuşmasında, süttten para kazanan üreticinin ve hayvancılık sektörünün zor duruma düştüğünü iddia etmiştir. Özelleştirilen kuruluşların müdahil olamamalarını da eleştiren Mızrak, Sümerbank, Sek ve Et-Balık Kurumu'nun özelleştirilmesi sırasında bu nedenle sıkıntıların yaşandığını ortaya koymuştur.

Recep Mızrak'ın konuşmasıyla gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul görüşlerini açıklamıştır. Zekeriya Temizel'in görüşlerine katıldığını açıklayan Kul, Değer Tespit Komisyonunun çalışması, görevleri, ihale komisyonlarının oluşumu ve ihale usullerinin yapılacak özelleştirme işlemlerini ve beklentileri tamamen karşılayacak nitelikte ve içerikte olmadığını savunmuştur. Bu arada basılı metinde yer alan bazı ifadelerin düzeltilmesini de önermiş ve bu konuda *"İhale Usulleri" diye (C) altında yer alan metnin başlığındaki (C) olmayacak, olmamalı, (c) olarak düzeltilmelidir; çünkü, arkasından gelen (d)'dir ve söz konusu olan da "İhale komisyonlarının oluşumu ve ihale usul ve işlemleri"*

olarak (C) ile düzenlenmiştir” ifadelerine yer vermiştir. Özelleştirmenin açıklığına da değinen Emin Kul, arka perdesindeki açıklıkları ve özellikle, ihale şartnamelerinin ne olup ne olmadığının çok dikkatle gözlemlendiği takdirde özelleştirmenin şeffaf olabileceğine dikkat çekmiştir.

Kul, en fazla limanların özelleştirilmesinde özen gösterilmesinin gerektiği halde, Antalya Limanının, ağır ceza mahkemesi tarafından iki sene ağır hapse mahkûm edilen ve hem evrakta sahtekârlık hem de emniyeti suiistimal dolayısıyla iki yıl ağır hapse mahkûm olan bir şahsa ihale edildiğini örnek olarak göstermiştir.

Şahsı adına söz alan diğer milletvekili Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz olmuştur. Oğuz bu konuşmasında da bazı milletvekillerinin üslubundan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve Algan Hacaloğlu’nun "vurgun, soygun, peşkeş" şeklinde çok ağır ifadeler kullanmasını örnek olarak göstermiştir. Zekeriya Temizel’in konuşmasının ise son derece düzeyli eleştiriler içerdiğini de söyleyerek, bir anlamda üslup konusundaki beklentisini gözler önüne sermiştir.

“İhale komisyonlarının oluşumu ile ihale usul ve işlemleri (C) bendinde açık bir şekilde ifade edilmiş ve dercedilmiştir. Ayı ayrı bütün metni size okuma imkânım yok; çünkü, zaman yetmiyor. Komisyonun teşkili hususundaki bozma yerine getirilmiş ve burada, açık bir şekilde, komisyonun nasıl teşkil edeceği hususu da yine hükme bağlanmıştır. İhale usullerinde, kapalı teklif usulü, pazarlık usulü, açık artırma usulü, belirli istekliler arasında kapalı teklif usulü şeklinde yine hükme bağlanmış ve bunların nasıl tespit edileceği hususu da, tek tek paragraflar halinde, fıkralar halinde, bentler halinde ifade edilmiştir. Kapalı teklif usulünün nasıl yapılacağı, pazarlık usulünün nasıl yapılacağı, açık artırma usulünün nasıl yapılacağı, belirli istekliler arasında kapalı teklif usulünün nasıl yapılacağı hükme bağlanmıştır” şeklinde açıklamalar yapan Ali Oğuz, varlık satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde, kapalı teklif, pazarlık ve açık artırma usullerinden birisinin uygulanacağını, satış yöntemi dışındaki yöntemlerle yapılan özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerin de pazarlık ve açık artırma usulü şeklinde yapılacağı hükme bağlandığını belirtmiştir. Oğuz, bu düzenlemelerin de Anayasa Mahkemesinin bozmasına ve maksadına uygun olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerindeki önergelere geçilmesi üzerine, muhalif milletvekillerinin karar yeter sayısının bulunmadığı yolundaki itirazları Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve sonuçta karar yetersayısının bulunmadığı gerekçesiyle birleşime ara verilmiştir.

77. Birleşimin, İkinci Oturumu yine Başkanvekili Yasin Hatiboğlu’nun başkanlığında açılmış ve ilk olarak tasarının 2. maddesi oylanmış ve okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

Bu arada tasarıya RP Grubu Başkanvekili Salih Kapusuz, DYP Grubu Başkanvekili Ali Rıza Gönül, DSP Grubu Başkanvekili Hikmet Uluğbay ve bir grup milletvekili tarafından *“Görüşülmekte olan 273 sıra sayılı tasarıya*

aşağıdaki metnin yeni bir madde olarak ilave edilmesini ve takip eden madde numaralarının buna göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz” şeklinde yeni madde ilavesine dair bir önerge verilmiş ve bu önergenin görüşmelerine geçilmiştir.¹⁶⁰

Madde üzerinde gruplar adına herhangi bir söz talebi olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul, kişisel görüşlerini ortaya koyduğu konuşmasında önergeye katıldığını, ancak memura nazaran sayıca daha fazla olan işçilerin de aynı haklara sahip olmasının doğru olduğunu, işçilerin kıdem tazminatlarında da benzer düzenlemenin yapılmasının uygun olacağını ifade etmiştir.

Bu konuşmadan sonra yeni bir madde oluşturan önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarıya yeni bir madde eklenmiştir. Ardından 4. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“3.5.1985 tarih ve 3194 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanunla değişik 2 nci fıkrasında yer alan parantez içi hüküm metinden çıkarılmış ve “mevzi imar planlarının” ibaresi, “her türlü imar planlarının” şeklinde değiştirilmiştir” şeklindeki madde üzerinde ilk sözü, Cumhuriyet Halk Partisi adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu almıştır.

Algan Hacaloğlu, maddeyle kent planlamasının, ülke topraklarının kentsel yaşam çerçevesinde yapılması ve imara açılmasına ilişkin temel yasa olan İmar Yasasında bir değişikliğe gidildiğini, ancak bu değişikliğin daha önce çıkarılmış olana 4046 sayılı yasayla yapıldığını, şimdi ise yanlışlığa yeni bir boyut getirildiğini ifade etmiştir. Daha önce yapmış olduğu eleştirilerin Refah Partisi adına konuşma yapan milletvekili tarafından (Ali Oğuz’u kastediyor) ağır bulunduğunu, oysa kendisinin herhangi bir partiyi ve kişiyi, hedef almadığını söyleyen Algan Hacaloğlu, Refah-Doğru Yol Hükümetinin kafasını kuma soktuğunu, hesapsız kitapsız, kamu kaynaklarının talanına yol açan bir özelleştirme sürecinin uygulandığı görüşünü tekrarlamıştır.

Hacaloğlu, söz konusu maddeyle yerel demokrasinin özünü oluşturan imar planlarının, kentlinin yaşam noktasından hareket edilerek, kentlinin mahalle düzeyinde uç yerleşim birimlerinde, kendi yaşam çevresine ilişkin kararlara katılımının önünü açan bir anlayışla kent planlarının yapılması ilkesinin bozulduğunu da iddia ederek, gelişmiş ülkelerde imar planlarında

¹⁶⁰ Söz konusu ek madde aynen şöyledir: **“Madde 3.-** 24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanunun 22 nci maddesinin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir. ‘Ancak bu madde gereğince nakledilen personelden (bu kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dahil) 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ekli I sayılı cetvelde belirtilen personelin eski kadrolarına ait aylık, ekgösterge ve her türlü zam ve tazminat (ek tazminatlar hariç) hakları, şahıslarına bağlı olarak atandıkları görevlerde kaldıkları sürece saklı tutulur. 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince I sayılı cetvele tabi iken bu madde çerçevesinde daha önce nakil işlemi gerçekleştirenler de bu fıkra hükmünden yararlanırlar.”

değişiklik getirebilecek her türlü uygulamanın, kesinlikle, o mahallede yerleşik kentlinin oluşturduğu sivil toplum örgütünün, vereceği destekle uygulamaya geçirilebildiğini öne sürmüştür. Yerel demokrasinin önemine işaret eden Algan Hacaloğlu, kent planlarının ilçe belediyeleri düzeyinde en geniş katılımı gerçekleştirilmesi gereken bir süreç olduğunu savunmuş ve Zincirlikuyu Likör Fabrikasının, Beykoz Kundura Fabrikasının, Bomonti'deki bira fabrikasının, Bakırköy'de Sümerbank'a ait, hazır giyim tesisinin Özelleştirme Yüksek Kurulunun yetkisine devredilmesinin, yerel demokrasiyi kökünden tahrip edeceğini dile getirmiştir.

Hacaloğlu, maddeye parti olarak olumsuz oy kullanacaklarını açıklayarak sözlerine son vermiş ve hemen ardından Demokratik Sol Parti Grubu adına konuşma yapmak üzere Zekeriya Temizel kürsüye çıkmıştır.

Özelleştirme işlemlerinde en önemli konunun, özelleştirilecek olan kurumun gerçek değerinden satılması olduğunu ifade eden Temizel, bu nedenle özel mülkiyet gibi, kamu mülkiyetinin de korunmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun da Anayasanın 35. maddesinde öngörüldüğünü sözlerine eklemiş ve buna uygun bir özelleştirme politikasının izlenmesinin gerekliliğini bir kez daha dile getirmiştir. Söz konusu düzenleme ile ihalenin, tespit edilen değer altında da olsa bunun yapılmasını engelleyecek hiçbir hüküm bulunmadığını savunan Zekeriya Temizel, kamu iktisadî teşebbüslerinin birçoğunun arsa bedeliyle satıldığını ve satış yapıldıktan sonra veya özelleştirme yapıldıktan sonra, sadece stoklarını paraya çevirmek suretiyle, özelleştirme bedelinin oldukça önemli bir kısmının ödendiğini iddia etmiştir. Bu durumda da bazı çevrelerin "peşkeş çekme" ifadesini haklı olarak kullandıklarına işaret etmiştir.

Temizel, değer tespit komisyonları ve ihale komisyonlarının oluşumu konusundaki yasadaki umutlu olmadığını da dile getirerek; konuşmasının devamında *"Özelleştirme İdaresi, sadece ve sadece kamu iktisadî teşebbüslerini, kamu varlıklarını satmak üzere kurulmuş bir kuruluştur. İhale komisyonlarında da, değer tespit komisyonlarında da, bu kuruluşun başında, siyasi baskılara ve dışarıdan gelecek baskılara bir dereceye kadar dayanabilecek, direnebilecek yetkililerin yer alması gerekir; ama, kabul ettiğiniz yasanın maddelerine bir bakın, ne değer tespit komisyonlarında ne de ihale komisyonlarında, Özelleştirme İdaresinin üst yönetimini göremiyorsunuz. Niye göremiyorsunuz; çünkü, onlar, atama durumunda, onaylama durumunda kalmak, istedikleri şekilde aşağıdakileri düzenleme hakkına veya değiştirme hakkına sahip olmak için"* şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

Yasadaki boşluktan yararlanan çıkabileceğini de savunan Zekeriya Temizel, özel plan yetkisi tanınan kuruluşların Özel Çevre Kurulu; GAP; Turizm Bakanlığı; Özelleştirme İdaresi Başkanlığı olmak üzere dört tane olduğunu ifade etmiş ve özel plan yetkisinin belirli kurumlara tanınmasının temel nedeninin, kamu malları üzerindeki kamu hakkını koruma gereği olduğunu ortaya koymuştur. Beykoz'daki özelleştirmeye değinirken; *"Özelleştirme İdaresi orayı*

satarken, "Ben bunu sana satıyorum; ama, burada böyle bir imar düzenlemesi yapıyor, şu alanların hepsini yeşil alan olarak koruyorum; ancak, sen de buraları yeşil alan olarak koruyup bunu kullandığın sürece, ben, bunu sana satarım; aksi takdirde, bu hakkımı geri alabilirim" demek için özel plan yetkisi konulmuştur. Yoksa, oranın, yüksek apartmanlar haline getirilmesi için, istenildiği gibi parsellenmesine olanak tanımak... zaten yapılaşmalarla yaşanmaz bir hale gelmiş o kentin içerisinde yoğunluğu, dolayısıyla da parasal değeri de birazcık daha fazla artırmak için, bir düzenleme, böyle bir hak tanınmış olamaz" diyen DSP Sözcüsü, her türlü plan yetkisinin, sadece ve sadece, kamu malı üzerindeki kamu yararının kullanılması için verilebileceğini, onun dışındaki kuruluşlara imar yetkisinin verilmesine karşı olduklarını açıklamıştır.

4. madde üzerine gruplar adına başka söz talebi bulunmaması üzerine kişisel konuşmalara geçilmiş ve ilk olarak Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almıştır. İlk söz olarak söz konusu düzenlemenin, beklenen sonucu vermeyeceği kanaatinde olduğunu açıklayan Emin Kul, 1. madde ile ilgili önermeleri okuyarak, önerenin bazı yanlışları düzeltme anlayışı içinde olması gerektiğini belirtmiştir. Tasarımı hazırlayanların geçmişte yapmış oldukları konuşmalara sadık kalmalarını da isteyen Kul, Özelleştirme Yüksek Kurulunun Başkanı olarak, üyesi olarak, başbakan olarak, bakan olarak özelleştirmeye dahil olunmasını, ama, kiracı olunamayacağını ifade etmiş ve bunlara gülünç cezalar öngörüldüğünü sözlerine eklemiştir.

Emin Kul'un şahsı adına yapmış olduğu konuşmadan sonra madde ile ilgili olarak verilen önergelere geçilmiştir. Verilen önergelerden RP Grubu Başkanvekili Temel Karamollaoğlu ve DYP Grubu Başkanvekili Saffet Arıkan Bedük ile bir grup milletvekili tarafından verilen "Görüşülmekte olan 273 sıra sayılı kanun tasarısının 4 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz. "MADDE 4.- 3.5.1985 tarih ve 3194 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin 24.11.994 tarih ve 4046 sayılı Kanunla değişik 2 nci fıkrasında yer alan parantez içi hüküm 'belediye' olarak değiştirilmiş ve 'mevzi imar planlarının' ibaresinden önce gelmek üzere imar tadilatları ve ibaresi ve aynı paragrafın sonuna da 'ilgili belediyeler görüşlerini 15 gün içinde bildirir' ibaresi eklenmiştir" şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından ise kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle madde oylanarak kabul edilmiştir.

4. maddenin kabul edilmesi sonrasında RP Grubu Başkanvekili Salih Kapusuz DYP Grubu Başkanvekili Ali Rıza Gönül ve DSP Grubu Başkanvekili Hikmet Uluğbay ile bazı milletvekilleri tarafından verilen "24.11.1995 tarih ve 4046 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir. 'EK MADDE 1.- İdarede görevli proje grup başkanlığı, aylık ek gösterge zam ve tazminatları ile statüleri bakımından idarede görevli daire başkanları haklarında uygulanan hükümlere tabidir" şeklinde yeni madde eklenmesine dair önerge de oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra eski 4. madde 6. madde olarak okunmuş ve üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. "24.11.1994 tarih ve 4046 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. GEÇİCİ MADDE 16.- Bu Kanunun geçici 3 üncü

maddesinde belirtilen kamu bankalarının özelleştirmeye hazırlık işlemlerine ilişkin olarak öngörülen iki yıllık süre bitiminden itibaren iki yıl uzatılmıştır” şeklindeki madde üzerinde ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır.

Türkiye’nin son yirmi yıldır, yüzde 70’leri aşan yüksek bir enflasyonla karşı karşıya kaldığını; Refahyol Hükümetinin programında, her ne kadar, enflasyonun kontrol altında alınacağı ve bir ölçüde iyileştirileceği söylenmiş olmakla beraber; geçmiş bir yıllık dönemde, enflasyonun devam ettiğini söyleyen Algan Hacaloğlu, iş dünyasının, başta emekçiler olmak toplumun her kesiminin bu enflasyon altında ezildiğini ve baskı gördüğünü dile getirmiştir. Hacaloğlu enflasyondan mevcut hükümeti ve geçmiş hükümetleri suçlayarak, Türkiye’de, gerçek bir istikrar ve onarım programının uygulanmamasından, rant ekonomisini siyasete taşıyanları sorumlu tutmuştur. Bankacılık sisteminin önemine de değinen Algan Hacaloğlu, özelleştirmeye ideolojik olarak bakanların, aslında sağ kesim, sağ iktidarlar ve sağ iktisat anlayışı olduğunu da iddia etmiştir.

Hacaloğlu, bankaların özelleştirilmesine öncelik verilmesini savunduğu konuşmasında; *“Ziraat Bankasının, çiftçinin ve küçük üreticinin ihtisas bankasına dönüştürülmesi; Halk Bankasının ise, esnafın ve küçük zanaatkârın ve küçük girişimcinin, risk sermayesine kaynaklık yapacak anlayışın ihtisas bankasına dönüştürülmesi... Bu ikisinin yapılması kaydıyla, diğer tüm bankaların özelleştirilmesini, biz, özelleştirmenin diğer bazı alanlarında; yani, stratejik mal üreten tesislerin, kamu yararı amaçlı hizmet üreten işletmelerin özelleştirilmesinin ertelenmesi, o alanlara girilmemesi; ama, diğer alanlarda, özelleştirmenin, çalışanları, üreticileri, kooperatifleri öncelikle korumak, onları temel almak kaydıyla yapılmasını hep dile getirdik; ama, nedense, yıllardır, birçok suiistimallerin, birçok tartışmaların, kamu kaynaklarının haksız olarak bazı kişilere peşkeş yapıldığına ilişkin birçok iddiaların ortaya atıldığı ve sonucu itibarıyla de, yaygın ihtiyaç içindeki yurttaşlarımızın değil, üst gelir gruplarına yönelik konut projeleri üreten Emlak Bankasının özelleştirilmesinden, iktidarlar, nedense kaçındılar. Nedense, iktidarlar, bunca özelleştirme tutkularına rağmen, Emlak Bankasının özelleştirilmesine el atmadılar, atamadılar. Bunu soruyorum; Sayın Bakandan da yanıt rica ediyorum”* şeklindeki ifadelerle de yer vermiştir.

Algan Hacaloğlu, Ziraat Bankası’nın, gerçekten, küçük çiftçinin ihtiyaçlarına göre yönlendirilmesini; Halk Bankası’nın ise esnaf ve küçük zanaatkârların, kredileri için yönlendirilmesini dileyerek sözlerine son vermiş ve maddeye olumsuz oy vereceklerini açıklamıştır.

Hacaloğlu’ndan sonra Demokratik Sol Parti adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay söz almıştır. Hikmet Uluğbay konuşmasının başında, Demokratik Sol Parti olarak kamu bankalarının özelleştirilmesine olumlu baktıklarını açıklamış ve ancak, Ziraat Bankası’nın tarım kooperatiflerine, Halk Bankası’nın ise esnaf kooperatiflerine devredilmesinin uygun olacağı görüşünde olduklarını ifade etmiştir. Hükümetin, kamu bankalarını özelleştirmekte pek samimî olmadığını da ileri süren Uluğbay, bu görüşüne *“...şu anda, ticarî*

bankalar sistemimizde 2,9 katrilyonluk bir tasarruf mevduatı hacmi vardır; bunun, yaklaşık 1,8 katrilyonluk boyutu kamu bankalarının elindedir. Aynı şekilde, dönüp, Hazine'nin, bütçe açıklarının finansmanında kullandıkları borçlanma kâğıtlarının banka sisteminin üzerinde olan boyutuna baktığınız vakit de, toplam mevduatın yüzde 36'sına kadar ulaşabilen -dönemsel olarak bu rakamlar oynuyor- bölümünün bu bankaların elinde olduğunu görüyoruz. Hazine'nin, aynı zamanda, kamu kâğıtlarını buraya plase ederken, ihalelerinde kolaylaştırıcı işlemleri yapabilmek için de, zaman zaman, bu bankaların açık piyasa işlemlerine müdahale ettiği gibi, faizi düşük tutabilmek için, kamu bankalarına daha fazla teklif verme eğilimi vardır. Bu nedenle, gerek para politikasının gerekse malî politikanın kullanılmasında, bu bankalar, Hükümetin bugünkü izlediği yaklaşımlar çerçevesinde bir araç olarak kullanılıyor; o nedenle de, ne kadar özelleştirmeden yana olurlarsa olsunlar, bu bankalardan kolay kolay vazgeçebilecek durumda değiller. Aynı zamanda, bu bankalar, uzun yıllardan beri, kredi parsellenmesi bakımından da kullanılmıştır” şeklindeki sözlerle açıklık getirmeye çalışmıştır.

Bankaların durumunun araştırılması için verdikleri önerenin, Hükümeti oluşturan iki parti tarafından reddedildiğini de hatırlatan Hikmet Uluğbay, böylece bankalar konusunda şeffaflığın ve gerçeklerin Meclis tarafından bilinmesini Hükümetin engellediğini de sözlerine eklemiş ve kamu bankalarının, bazı özel kredi işlemlerinde, amaçlarının dışında yoğun biçimde kullanılmakta olduğuna dair söylentilerin bulunduğunu ifade etmiştir.

Uluğbay'ın, Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın siyasi amaçlar uğruna kullanıldığını da iddia etmesi, Salih Kapusuz ile kısa süreli bir tartışmanın yaşanmasına yol açmış ve Hikmet Uluğbay, küçük esnaf ve KOBİ'lere aktarılan kredilerin yetersiz olduğunu bir kez daha dile getirmiş ve Avrupa'daki bankacılık sistemi ile Türkiye'deki sistemi şu sözlerle karşılaştırmıştır: “Batı'ya bakıp da, kalkınmışlıkların arkasına baktığımızda, bütün bankalarının anonim şirket, gerçek anlamda halka açık bankalardan oluştuğunu görüyoruz. Türkiye'de ise, bankalar, ya kamu ya özel kişilerin tekelinde olmak suretiyle, halkın tasarruflarının belirli amaçlara yönlendirilmesi şeklinde kullanılıyor ve bu kısır döngü kırılmadığı için de, Türkiye, kalkınmışlık sürecini bir türlü tamamlayamıyor. Niye; çünkü, krediler ve toplumun tasarrufları bir yere özendirilemiyor.”

Uluğbay bu nedenle yasada yer alan iki yıllık süre sonunda, Hükümetin tekrar süre isteyeceğini belirterek, bankaların kısa vadede toplamış oldukları paraları, uzun vadeli sermaye girişimlerinde kullanamadıklarını da sözlerine eklemiştir. Türk parasından kaçışın özendirildiğini de ileri süren Hikmet Uluğbay, döviz cinsinden toplanan paralar ve verilen krediler yüzünden dövizzedelerin ortaya çıktığına işaret etmiş ve Hükümetin samimi olmadığını bir kez daha vurgulamıştır.

Uluğbay konuşmasını tamamladıktan sonra Anavatan Partisi Gurubu adına Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır. Anavatan Partisi Grubu tarafından *"iki sene içerisinde, sadece Eximbank hariç olmak üzere, kamu bankaları özelleştirilecek"* şeklindeki önergeye, Genel Kurulda, *"Merkez, Ziraat, Halk ve Eximbank hariç olmak üzere"* ifadesinin eklendiğini ve önerenin kuşa çevrildiğini söyleyen Yıldırım Aktürk, *"bazı bankalar hariç"* şeklindeki ifadenin özelleştirme açısından sakıncalı olduğunu, üzerinde görüşme yapılan maddeye de katılmadıklarını dile getirmiştir.

Aktürk, Anavatan Partisi'nin özelleştirme konusundaki kararlılığını vurguladığı konuşmasında, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu sözcüsünün *"özelleştirmeye başlanacaksa, bankalardan başlanması gerekir"* şeklindeki sözlerine katıldıklarını da ifade etmiş ve *"Bir taraftan faizleri düşürmek üzere, Hazine, hazine kâğıtlarında çok hassas, titiz bir işlem yapıyor, ihalelerde çok ciddi bir pazarlık stratejisi izliyor; fakat, diğer taraftan, Hazinesin borçlanma araçları olarak kullandığı kamu bankaları eliyle, piyasada özel bankaların verdiği mevduat faizinin 10, 15, hatta 20 puan üzerinde faizlerle paralar toplanıyor ve Hazineye hortumlanıyor, hazine kâğıtları karşılığı. Onun için, biz, bir noktada kendimizi aldatıyoruz; faizleri düşürüyoruz, kamu sektörünün borçlanmasını, daha ciddi bir şekilde, maliyet açısından aşağı çekiyoruz diye bir aldatmacanın içindeyiz"* şeklindeki sözlerle konuşmasını devam ettirmiştir.

Havuz sistemini de eleştiren Yıldırım Aktürk, bunun bazı bankalara zarar verdiğini, TÜPRAŞ'ın bu nedenle çok ciddi bir finansal krizin içerisine girdiğini, aynı şekilde Ziraat Bankası'nın da ciddi bir finans darboğazının içerisine sürüklendiğini ileri sürmüştür. Kamu bankalarının istismar edildiğini de söyleyen ANAP Sözcüsü, Emlak Bankası'nın yedi sekiz parçaya bölünerek ve bölgesel emlak kalkınma bankaları halinde yeniden şekillendirilmesi gerektiğini; Ziraat Bankası ve Halk Bankası için de aynı uygulamanın yapılabileceğini önermiştir. Böylece özel sektörde, bölgesel bankacılık anlayışıyla, bölgesel ziraî kalkınma bankalarının, bölgesel esnaf kalkınma bankalarının, bölgesel emlak kalkınma bankalarının kurulabileceğini belirtmiştir.

Aktürk, 5 Nisan 1994'te yaşanan ekonomik kriz nedeniyle özellikle malî sektörün çok ciddi şekilde zarar gördüğünü, bankacılık sisteminde ise en hastalıklı kesimin kamu bankacılığı olduğunu öne sürmüş ve konuşmasının sonlarında Ziraat Bankası'nın durumunun kötü olduğunu, parçalanarak özelleştirilmesinin zorunlu hale geldiğini ve iki yıllık sürenin son derece sakıncalı olduğunu iddia etmiştir.

Yıldırım Aktürk'ün sözlerini tamamlamasıyla gruplar adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul yapmıştır. Kamu bankacılığı konusunda, henüz herhangi bir özelleştirmenin yapılmaması nedeniyle iki yıllık sürenin yetmeyeceğini savunan Kul, siyasi iktidarın kamu maliyesinin yönetilmesi ve yönlendirilmesi konusunda, önceliklerin belirlenmesi

ve etkinleştirilmesi için çalışmalar yapması gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmasının devamında ise bu yönlendirmenin ise ulusun çıkarları doğrultusunda yapılmasını ve belli çıkar gruplarının beslenmesine dönük olmamasını istemiştir. Ziraat Bankası'nın ve Halk Bankası'nın kaynaklarının kullanan iktidarın bu bankaları kolay kolay özelleştirmeyeceğine inandığını belirten Emin Kul, özelleştirmenin asıl olarak bir zihniyet sorunu olduğunu da sözlerine eklemiştir. Kul, özelleştirmede önceliğin en önemli ve en stratejik devlet kurumlarına verilmesini de eleştirerek diğer tarafta özelleştirilebilecek çok sayıda kamu kurumunun sırada bekletildiğini ifade etmiş ve Azmi Millî Anonim Şirketi, Arıca Ticaret Turizm Anonim Şirketi, Kalkınma Holding Anonim Şirketi, Betonsan Konut Anonim Şirketi, Martu İnşaat Malzeme Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketi, Temel Araştırma ve Geliştirme ve Teknik Hizmetler Anonim Şirketi gibi kamu kuruluşlarını da buna örnek olarak göstermiştir.

Deniz Nakliyat Şirketinin özelleştirilmesini de eleştiren Kul, *“Bir ro-ro gemisinin, satın alan İspanyol şirketi tarafından 4,5 milyon dolar ödenerek satın alındığı söylenildi, tespit edildi; ama, gemiyi satan Deniz Nakliyat TAŞ'nin, Özelleştirme İdaresinin denetiminde olan bu kuruluşun kasasına 3,5 milyon dolar girdi. Peki, aradaki 1 milyon dolar ne oldu? Ben, bunu, üç dört senedir soruyorum, cevabını hiç kimse vermiyor, ne hükümet edenler veriyor ne Özelleştirme İdaresi veriyor. Bu, Özelleştirme İdaresinin bilgisinin dışında bir satış mıdır? Bilgisinin dışında bir satış değilse, uzun süreden beri söylenildiği halde, acaba niçin, Özelleştirme İdaresi...”*sözleriyle tepkisini ortaya koymuştur.

Emin Kul'un şahsı adına yapmış olduğu konuşmadan sonra Devlet Bakanı Ufuk Söylemez söz almış ve bazı açıklamalar yapmıştır. Söylemez, kamu bankalarıyla ilgili olarak görüş bildiren milletvekilleriyle aynı amacı paylaştığını söyleyerek başladığı konuşmasında, Türkiye'nin ilk kamu bankası Sümerbank'ın, daha önceki dönemde DYP'nin hükümet ortağı, kendisinin de Özelleştirme İdaresi Başkanı olduğu dönemde, 1995 yılında özelleştirildiğini hatırlatmıştır. Etibank'ı da örnek olarak gösteren Devlet Bakanı Ufuk Söylemez, Sümerbank ve Etibank'ın Türkiye'nin yüz akı olan ilk özelleştirmeler olduğunu ileri sürmüştür.

Söylemez, Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın mevcut aktif yapılarıyla ve büyüklükleriyle, blok olarak satılmasının mümkün olmadığını belirterek bu bankalardan faydalanması gereken gruplara ve üretici kitlelere yönlendirilmesi konusundaki görüşlere aynen katıldıklarını ve örneğin Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonunun, KOBİ'lerin ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin önerdikleri temsilcilerin, kararnameyle Halk Bankası Yönetim Kuruluna atandığını açıklamıştır. İki yıllık sürenin verimli kullanılacağını umduğunu belirten Ufuk Söylemez, bankalarla ilgili yasa tasarısının ise hazır olduğunu, kamu bankalarının, Bankalar Yeminli Murakıpları, Başbakanlık Teftiş Kurulu ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından denetlenirken, normal ticarî bankaların sadece Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından denetlendiğine dikkat çekmiştir.

Devlet Bakanı Ufuk Söylemez'in açıklamalarından sonra, Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz şahsı adına konuşma yapmak üzere kürsüye çıkmıştır. Bütün partilerin özelleştirme konusunda fikir birliği içinde olduklarını dile getiren Ali Oğuz, uygulama konusunda ise bazı eleştiriler getirildiğini, bunların bir kısmının incitici, bir kısmının ise yapıcı olduğunu sözlerine eklemiştir. Oğuz, özelleştirme sayesinde maliyenin, çok olumlu bir noktaya geldiğini rakamlar vererek ortaya koyduğu konuşmasında, söz konusu kamu bankalarının da bir an evvel özelleştirilmesinin zorunluluğuna dikkat çekerek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde ile ilgili olarak verilen önergelerin geri çekilmesinden sonra, 6. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiş ve ardından **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 7. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

7. madde üzerinde ilk sözü Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı almıştır. Anayasaya aykırılığı ortadan kaldırmak için hazırlanmış olan tasarıda, yine bazı aykırılıkların bulunduğunu öne süren Araslı, bunun birinci nedeninin, özensizlik ve acelecilik olduğunu belirtmiştir. Oya Araslı, Anayasa Mahkemesinin bozduğu yasalar nedeniyle TBMM'nin itibarının zedelendiğini dile getirdiği konuşmasında, yasa tasarılarındaki Anayasaya aykırılıkların ikinci nedeninin ise Hükümetin ve İktidar Gruplarının, Meclis'te yapılan konuşmaları gereğince izlememeleri olduğunu da sözlerine eklemiştir. Aynı bağlamda muhalefeti dikkate almayan, onun görüşlerini hesaba katmayan bir İktidar görünümünün ortaya çıktığını belirtmiş ve bunun demokrasi açısından sakıncalı bir durum olduğunu da dile getirmiştir.

Konuşmasının sonraki bölümünde söz konusu yasa tasarısının hangi açıdan Anayasaya aykırı olduğunu açıklamaya çalışan Araslı, düzenleme ile yürütmenin her şeyi satma imkânına sahip olmasını bu aykırılığa örnek olarak göstermiştir. Yine tasarıda sadece ihale yöntemlerinin alt alta sıralandığını, ancak hangi tür satışlar için, hangi tür kurumların hangi satışları için, hangi tür ihale yönteminin kullanılacağına, hangi tür satış yönteminin kullanılacağına dair bir açıklamanın olmamasının da Anayasaya aykırılık teşkil ettiğini ortaya koymuştur.

Anayasa Mahkemesinin özelleştirmenin kapsamını çok açık olarak ortaya konulmasının gerektiği yolundaki kararının da dikkate alınmadığından bahseden Araslı, kısmen mi, bütünüyle mi özelleştirme yapılacağını yasada açıkça belirtilmesi zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Yasanın, idarenin yetkisini keyfi olarak kullanmasına olanak tanıdığına da değinen CHP sözcüsü bunun Anayasadaki "yürütmenin kanuniliği" ilkesine taban tabana zıt olduğunu ileri sürmüştür.

Oya Araslı imar planlarının da Anayasaya aykırı olduğunu söyledikten sonra, özelleştirmenin, hiçbir zaman, devlet hazinesine kaynak temin etme amacıyla yapılmaması gerektiğini ifade etmiş ve üretmeden tüketmek felsefesinin bir an önce terk edilmesini istemiştir.

Araslı'dan sonra Demokratik Sol Parti adına Sakarya Milletvekili Teoman Akgür söz almış ve konuşmasının başında söz konusu yasa tasarısının kabul edildiği takdirde Anayasa Mahkemesi'nden döneceğini iddia etmiştir. Yasanın aceleye getirildiğini, muhalefetin görüşlerinin dikkate alınmadığını ve dış dünyaya bakılmadan kararlar alındığını ifade eden Akgür, 1970'li yıllara giderek, bu yıllarda dünya genelinde verimliliğin düştüğünü, bunun en büyük nedeninin de devletin büyümesi olarak gösterildiğini ifade etmiştir. Çözüm olarak ise devletin küçültülmesinin önerildiğini sözlerine eklemiştir. Özel sektördeki verimliliğin devlete göre daha fazla artığının da tespit edildiğinden bahseden Teoman Akgür, vergi oranlarının düşürülmesinin ve dolaysız vergilerden çok dolaylı vergilerin yaygınlaştırılmasının gündeme geldiğini de bir bilgi olarak aktarmıştır.

Akgür konuşmasına; *“Serbestiyetçi düşünceyle dolaylı vergileri savunmak bir anlamda çelişkili; çünkü, hangi malların veya hangi hizmetlerin ne oranda vergilendirileceği, hangi hizmetleri veya hangi malları desteklediğiniz veya cezalandırdığınıza bağlı; bu da merkezî idarenin bir kararı; serbest piyasada oluşmuyor; serbestiyetçi düşünceyle çelişiyor. Her ne olursa olsun, sonuç olarak vergi oranları düşürüldü ve dolaysız vergilerden dolaylı vergilere doğru bir geçiş oldu; fakat, devletin böyle küçültülmesine karar verilmesine karşın, devlet, belirli bir yapı; istihdam yapısı var, belirli bir üretim yapısı var; harcamalarının kısa sürede kısılamayacağı gerçeği de ortadaydı. Geçiş döneminde devletin vergileri düşürülürken harcamaları eski düzeyinde devam etmek zorunda olduğundan bütçe açıkları yükselecektir. Bu arada, bir parlak düşünce olarak, geçiş dönemi için, özelleştirme düşüncesi ortaya atıldı ve orta vadeli istikrar programı sözü -ki, günümüzde Türkiye'de de yine gündeme geldi- burada ortaya çıktı; yani, gelişen ülkeler için kullanılan şekli orta vadeli istikrar programları oluyor”* şeklindeki ifadelerle devam etmiş ve özelleştirmenin çıkış süreci hakkında açıklamalarda bulunmuştur.

Öncelikli olarak taşımacılık, ulaşım, bankacılık, sigortacılık ve haberleşme gibi hizmet alanlarında özelleştirmenin yapılmasının savunulduğuna değinen Teoman Akgür, Türkiye'de 1980' li yılların başlarında gümrük vergileri, bankacılık, sigortacılık gibi alanlarda birçok vergi oranının düşürüldüğünü, bu yüzden de kamu açığı yükseldiğini sözlerine eklemiştir.

Akgür, Avrupa'da ve Amerika'da kamu açığının yükselmesini vergilerdeki artışa bağladıktan sonra, Amerika'da denk bütçe politikasıyla olumsuzluğun giderildiğini, Avrupa'da ise daha ağır bedeller ödendiğini ifade etmiş ve Maastricht Anlaşması ölçütleri getirilerek, bütçe açıklarının yüzde 3'ten aşağıda tutulması hedefi koyulduğunu öne sürmüştür.

Kişisel söz talebinin olmaması, daha doğrusu var olanların da bu taleplerini geri çekmeleri sonucunda madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra tasarının son maddesi olan 8. maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 8. madde ile ilgili olarak gruplar adına söz talebi olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Cumhuriyet Halk Partisi Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır.

Yasa tasarısının acele olarak getirilmesini ve komisyon raporunun okunmamasını eleştiren Sav, tasarının daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği için, daha özenle ve dikkatle incelenmesi gereken bir metin olduğunu öne sürmüş ve çoğunluğun azınlığa tahakkümüne dönüşen bir oylama yöntemi düzenlenerek, tasarının, hiç incelenmeden ve ulusal iradenin teşekkülüne imkân verilmeden yasalaştığını iddia etmiştir. Parlamentoya saygı gösterilmesi gerektiğini savunan Atila Sav, konuşmasının devamında; *“Bu incelediğimiz metnin çerçeve 2 nci maddesi 144 satırdan, yaklaşık 1600 sözcükten meydana geliyor ve o çerçeve maddenin aslı olan hükmün de tamamı değil; yalnızca (B) ve (C) bentlerini içeriyor; yani, maddenin aslı çok daha uzun. Ben, çok uzun hukuk yaşamım içerisinde ve incelediğim birçok metinler içerisinde böyle bir yasa metninin son derece yanlış olduğunu, bunun uygulamasının son derece güç olduğunu bilerek bunu söylüyorum; en azından bu eleştiriyi yapmak gerekirdi. Oysa, bir an önce çıkması istendiği için, tasarı aceleyle getirildi ve çıkarılacak”* diyerek eleştirilerine devam ettirmiştir.

Sav, muhalefetin görüşlerini dikkate almayan bir iktidarın bulunduğu, buna bir parlamenter olarak tepki gösterdiğini dile getirmiş ve sözlerine son vermiştir.

Atila Sav’ın konuşmasından sonra başka söz alan olmamış ve herhangi bir önerge de verilmiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının tümünün oylanması öncesinde İttüğüün 86. maddesine göre Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya söz istemiştir.

Tasarının lehinde bir tutum içerisinde olan Halit Dumankaya, Algan Hacaloğlu’nun *“tersane işçileri de dinliyor”* şeklindeki sözlerine Anavatan Partisi olarak hiçbir zaman Türk insanının aleyhinde olacak bir tasarıya olumlu oy vermeyeceklerini açıklamıştır. Geçmişte özelleştirme konusunda Anavatan Partisi’nin tepki gördüğünü, neredeyse vatan hainliği ile suçlandığını hatırlatan Dumankaya, Özelleştirme Kanununun, SHP-DYP Koalisyonunun anlaşmazlığı yüzünden tam çıkamadığını, bu nedenle bazı aksaklıkların hala devam ettiğine dikkat çekmiştir.

Halit Dumankaya, KİT’leri kullanan bazı siyasiler başta olmak üzere, özelleştirmeye çeşitli kesimlerin karşı çıktığına vurgu yaparak, *“Verilen bir önergeyle, emekli olan veya başka kuruma atanan kişiler, özlük haklarından ve diğer haklardan yararlandırıldıkları için, ben, bu önerge ve bu önergeyle tasarıya eklenen madde nedeniyle tasarının lehinde konuşuyorum”* şeklindeki ifadelerle tasarının lehinde olmasının nedenlerini açıklamaya çalışmıştır.

Dumankaya, özelleştirmenin her safhasında, kamu vicdanı rahat olacak şekilde, orada çalışan insanların rahat olabilecekleri ve şeffaf bir şekilde yapılmasını dileyek konuşmasını tamamlamıştır.

ANAP'lı Halit Dumankaya'nın tasarının lehinde yapmış olduğu konuşmadan sonra, bir başka ANAP'lı Emin Kul, tasarının aleyhinde konuşmak için söz almıştır. Geçmişte, özelleştirmeyle ilgili alınan grup kararlarının, 4046 sayılı Kanunun lehine olduğu halde, millete başka türlü aktarıldığını söyleyen Emin Kul, bu kez herhangi bir grup kararının alınmadığını ifade etmiştir.

Daha sonra tasarıyla ilgili eleştirilere geçen Emin Kul, özelleştirme ile ilgili olarak geçmişte kullanılan ifadelerle dikkat edilmesi gerektiğini, bunun gününe değerlendirilecek bir kavram olmaktan ziyade, temel felsefesi bakımından, söylenenlerin mutlaka dikkate alınması gereken bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Kul, özellikle Refah Partisi'ne mensup olan milletvekillerini geçmişte özelleştirme aleyhindeki tutumları nedeniyle eleştirdiği konuşmasında, oysa şimdi tam tersi bir söylem içinde olduklarını örnekler vererek kanıtlamaya çalışmış ve bunun samimiyetsizlik, tutarsızlık olduğunu öne sürmüştür. Emin Kul, söz konusu düzenlemede Anayasaya aykırılığın giderilmediğini, bu nedenle olumsuz oy kullanacağını açıkladıktan sonra, *"... işçileri sokağa attığı halde, naneşekeri misali, 21 inci maddede yer alan iş kaybı tazminatını kısır tutan, fakat, bunu bugün burada da değiştirmeyen, 24 üncü maddeyi düzeltmeyerek, zorla, keyfi tasarruflarla işçiyi emekliye sevk edip, tazminatını memurlarımıza kıyasen yüzde 30 eksik ödeyerek, işçilerin mağduriyetini gidermek yerine, yeni illüzyonlarla yağmaya çanak tutan bir zihniyeti yansıtan bu tasarıya oy vermiyorum"* şeklindeki sözlerle iddialarını güçlendirmeye çalışmıştır.

Tasarının oylanması öncesinde Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Refah Partisi Adana Milletvekili İ. Ertan Yülek şu kısa açıklamayı yapmıştır: *"Efendim, tasarının başlığında, diğer ifadeyle isminde, sehven bir eksiklik olmuş, o eksikliği takdim ediyorum: "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile İmar Kanununun Bazı Maddelerinde..." Orada, İmar Kanununda da bir değişiklik yapıldı, sehven bu eksik olmuş. Bu husus da, yetki alınır, düzeltilirse -herhalde redaksiyon bakımından- daha iyi olur."*

Bu kısa açıklama sonrasında tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁶¹

Tasarının yasalaşması nedeniyle Devlet Bakanı H. Ufuk Söylemez kısa bir teşekkür konuşması yapmış ve *"Türkiye'nin önemli malî reformlarından olan ve bence, bir devlet politikası haline dönüşmesi gereken özelleştirmenin önünü açacak, Anayasaya ve hukuk düzenine aykırılıkları, bütün hukukî aykırılıkları giderecek olan bu yasayla ilgili çaba ve gayretlerinden ötürü, Yüce Meclise teşekkür ediyor, ülkemize hayırlı olmasını diliyorum"* şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

¹⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. cilt, 2. Yasama Yılı, 77. Birleşim, s. 267-318

31- 26.10.1990 TARİH VE 3671 SAYILI KANUNUN İKİ MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE İKİ GEÇİCİ MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4234 SAYILI)

“Sakarya Milletvekili Sayın Nezir Aydın ve 4 arkadaşının, 26.10.1990 Tarih ve 3671 Sayılı Kanunun İki Maddesinin Değiştirilmesi ve İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi”nin müzakeresine 2. Yasama Yılıının, 77. Birleşiminde başlanmıştır. 3 Nisan 1997 tarihindeki birleşimin Üçüncü Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Aydın Milletvekili Fatih Atay yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi ve teklifin tümü üzerinde konuşma talebi olmaması üzerine 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. “Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair 26.10.1990 tarihli ve 3671 sayılı Kanunun 4049 sayılı Kanunla değişik 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Emeklilik,

Madde 2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri ile dışarıdan atanan bakanlar, seçildikleri veya atandıkları, emekli olanlar ise istekte bulundukları tarihi izleyen ayın başından itibaren T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler. Emekli olanların iştirakçi oldukları sürece Sosyal Güvenlik Kurumlarından aldıkları aylıkları kesilir.

T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilenlerin emeklilik keseneğine esas aylıklarına T.C. Emekli Sandığı iştirakçilerinin derece ve kademelerine göre yararlanmakta olduğu en yüksek ek gösterge rakamı uygulanmak suretiyle işlem yapılır.

Bu şekilde ilgilendirilenlerden; 24.5.1983 tarihli ve 2829 sayılı Kanun hükümleri dikkate alınarak gerek 5434 sayılı Kanunun, gerekse 506 ve 1479 sayılı Kanunların genel hükümleri çerçevesinde, aylıklarını bağlaması gereken kurumun hizmet süresi ve diğer şartları taşıyanların T.C. Emekli Sandığı veya Sosyal Sigortalar Kurumu veya Bağ-Kur veya 506 sayılı Kanununun geçici 20 nci maddesine tabi sandıklardan emekli olmaları halinde, T.C. Emekli Sandığında devam eden iştirakçiliklerine son verilerek, emekli aylıkları ilgili Sosyal Güvenlik Kuruluşunca bağlanır.

T. C. Emekli Sandığı dışındaki Sosyal Güvenlik Kuruluşlarınca bağlanacak emekli aylıkları ile aynı hizmet süresine ve aynı öğrenim durumuna sahip emsali Yasama Organı Üyelerine makam tazminatı, ek gösterge ve diğer unsurlar dahil edilerek T.C. Emekli Sandığınca bağlanması gereken emekli aylığı tutarı arasındaki fark tazminat olarak, bu kanunun 5 inci maddesiyle oluşturulan fondan karşılanır. Yasama Organı Üyeliği sona erenler hakkında da yukarıdaki fıkralar uygulanır.

İşbu hükümler; bu kanundan yararlananlardan ölenlerin dul ve yetimleri hakkında da uygulanarak aylık bağlanır.

Makam tazminatı da T.C. Emekli Sandığı iştirakçilerinin yararlanmakta olduğu en yüksek tutarın dörtte üçü üzerinden ödenir.

Makam tazminatı ödenmesine ve kesilmesine dair özel hükümler ile bu Kanunun 5 inci maddesine göre ödenecek tazminata ilişkin hükümler saklıdır.

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, Yasama Organı Üyeleri ile dışarıdan atanan bakanların bu görevlerde geçen her hizmet yılı için aynı Kanunun 32 nci maddesi çerçevesinde üç aylık fiili hizmet zammı uygulanır” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak herhangi bir konuşma yapılmamış ve madde oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından 2. maddeye geçilmiştir. Teklifin 2. maddesi şu şekildedir: “26.10.1990 tarihli ve 3671 sayılı Kanunun 24.11.1994 tarih ve 4049 sayılı Kanunla değişik 5 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, ikinci fıkrasında yer alan gösterge rakamı (24 000)’e yükseltilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri ile dışarıdan atanan bakanlar için emekli olup olmadıklarına bakılmaksızın, görevleri devam ettiği sürece, aylık ödeneklerinin brüt tutarından her ay için verilecek %8 oranında dayanışma primlerinden oluşacak bir fon kurulmuştur. Halen milletvekili olmayıp da emekli aylıkları T.C. Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarınca bağlananlardan fondan yapılan ödemenin %8’i oranında, aylıkları T.C. Emekli Sandığına bağlananlardan da %4’ü oranında fon idaresince fona kesinti yapılır. 2 nci Madde uyarınca kendilerine fark tazminat ödenenlerin sosyal güvenlik kuruluşlarına prim ödemek suretiyle geçen sürelerinin son yedi yılının, T.C. Emekli Sandığına prim ödenerek geçirilen kısmının üçbuçuk yıldan az olması halinde; bu süreyi üçbuçuk yıla tamamlayıncaya kadar geçen süre için ilgililerden, en yüksek devlet memurunun T.C. Emekli Sandığı keseneğine esas tutarı üzerinden, ayrıca fona %15 oranında tamamlayıcı prim kesilir.”

2. madde de herhangi bir konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir. Çerçeve madde niteliği taşıyan 3. madde ise verilen önergenin kabul edilmesiyle şu şekilde düzenlenmiştir: 3671 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 6. - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce Yasama Organı Üyeleri ile dışarıdan atanan bakanlarla bunların dul ve yetimlerine çeşitli kanunlarda yeralan hükümlere göre bağlanmış bulunan aylık ve sair tazminatlarla, bunların diğer özlük, sağlık ve sosyal haklarına ilişkin olarak yapılmış bulunan her türlü işlem ve tahsisler geçerli olduğu gibi bu kanunların uygulanmasından doğmuş olan haklar ve bağlanmış bulunan aylık ve tazminatlar kazanılmış hak olarak saklı olup, ilgilileri hakkında uygulanmasına ve bağlanmış bulunan emekli, dul ve yetim aylık, tazminat vesair haklarının ödenmesine devam edilir.

Birinci fıkra kapsamında bulunan aylık ve sair hak ve tazminatların tahsis ve bağlanmasına ilişkin her türlü işlemler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ölenlerin dul ve yetimleri bakımından da geçerli olup, dul ve yetim aylıkları bu Kanundaki oranlar dahilinde bağlanır ve sair özlük, sağlık ve sosyal haklarının sağlanmasına da devam olunur.”

Bu maddenin kabul edilmesinden sonra, Geçici 7. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.¹⁶² Çerçeve 3. madde ve buna bağlı olan iki geçici maddenin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanunun;**

- Geçici 7 nci maddesi yayımı tarihinde,

- Diğer maddeleri 8.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,

Yürürlüğe girer” şeklindeki 4. maddeye geçilmiş ve bu madde de kabul edilmiştir.

Son olarak **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 5. maddenin kabul edilmesi ve teklifin tümünün de oylanarak kabul edilmesiyle teklif yasalaşmıştır.¹⁶³

32- AYDIN İLİ YENİHİSAR İLÇESİ ADININ "DİDİM" OLARAK DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (4235 SAYILI)

“Aydın Milletvekili M. Fatih Atay’ın, Aydın İli Yenihisar İlçesi Adının ‘Didim’ Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü’nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi” üzerindeki görüşmelere 2. Yasama Yılı’nın, 77. Birleşiminde başlanmıştır. 3 Nisan 1997 tarihindeki birleşimin Üçüncü Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Aydın Milletvekili Fatih Atay üstlenmiştir.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi ve teklifin tümü üzerinde konuşma talebi olmaması üzerine 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Aydın İli Yenihisar İlçesi adı "Didim" olarak değiştirilmiştir”** şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak herhangi bir söz talebi olmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

¹⁶² **GEÇİCİ MADDE 7.** — Emekli aylığı bağlanmasına esas hizmet süreleri toplamı kadın ise 20 yıldan, erkek ise 25 yıldan eksik olan ve halen bu Kanun uyarınca kendilerine sandıkça aylık bağlanmış bulunanlardan istekte bulunanlar, eksik kalan süreleri için en yüksek iştirakçinin T.C. Emekli Sandığı keseneğine esas aylık tutarı üzerinden toplam kesenek ve kurum karşılıklarını bu Kanunun yayımı tarihini takip eden dört ay içinde defaten ödemeleri halinde borcun tamamının ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren aylıkları yükseltilir. Bu suretle ihya edilen süreleri için ikramiye ve aylık farkları ödenmez ve bu süreler için fiili hizmet zammı verilmez.

Ayrıca borcun tahakkukunun yapıldığı tarihi takip eden aybaşı ile borcun tamamının ödendiği tarihi takip eden aybaşına kadar geçen sürede emekli aylığı ödenmez.

¹⁶³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 24. cilt, 2. Yasama Yılı, 77. Birleşim, s. 323–328

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ile “Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 3. maddenin de oylanarak kabul edilmesi sonrasında, teklifin tümü oylanmıştır. Kabul edilen teklif yasalaşmıştır.¹⁶⁴

33- İŞKENCENİN VEYA GAYRİİNSANÎ YA DA KÜÇÜLTÜCÜ CEZA VEYA MUAMELENİN ÖNLENMESİNE DAİR AVRUPA SÖZLEŞMESİNE EK 1 VE 2 NOLU PROTOKOLLERİN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN (4237 SAYILI)

“İşkencenin veya Gayriinsanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelelerinin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 1 ve 2 Nolu Protokollerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı” 4 Nisan 1997 tarihinde, 78. Birleşimin Birinci Oturumunda görüşülmüştür. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Aydın ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına İzmir Milletvekili Birgen Keleş yapmıştır. Birgen Keleş, Danışma Kurulunda hiçbir sözleşmenin konuşulmaması kararı alınmasına karşın, buna uymadığı için üzgün olduğunu, ancak konuşma yapmak için de kendisini zorunlu hissettiğini söylemiş ve konuyu Emniyet Genel Müdürünün atanma şekline getirmiştir. Böyle bir atamanın hukuk devletiyle bağdaşmadığını öne süren Keleş, mafya benzeri bir icraat yaptığını iddia ettiği İçişleri Bakanı Meral Akşener’i istifaya davet etmiştir. Bu kısa açıklamadan sonra asıl konuya gelen Birgen Keleş, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, Danışma Kurulunda uzlaşmaya varılmadan yapılan gündem değişikliklerini çok olumlu karşıladıklarını belirterek, ancak söz konusu sözleşmenin onaylanmasına dair tasarının, yapılan gündem değişikliğiyle öne alınmasını memnuniyetle karşıladıklarını açıklamıştır. Birgen Keleş, Türkiye’nin daha önce imzalamış olduğu sözleşmelere değinerek¹⁶⁵ söz konusu tasarının konusu olan sözleşmeye getirmiştir.

Sözleşme imzalandıktan sonra, Avrupa’da, uygulamayı izlemek üzere bir komitenin oluşturulduğunu, bu komitenin, gerekli gördüğü ülkelerde, istediği gibi araştırma yapma hakkına sahip olduğunu dile getiren Keleş, sözleşmeye taraf olan ülkelerin, komitenin çalışmalarını kolaylaştırmakla yükümlü olduklarını, ülkelerin sözleşmeye bir çekince konulmama durumu olmasına rağmen, sözleşmenin hangi bölgeler için geçerli olduğunu belirtebilmek veya bu konuda daha önce belirtmiş oldukları yerlerde değişiklik yapabilmek hakkına

¹⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. cilt, 2. Yasama Yılı, 77. Birleşim, s. 329–330

¹⁶⁵ Birgen Keleş’in verdiği bilgiye göre; Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini 1954 yılında onaylamış; bireysel başvuru hakkını 1987’de tanımış; 1990 yılında, Divanın yargı gücünü kabul etmiş; işkenceyi önlemek için imzalanan sözleşmeyi 1988’de imzalamış, kabul etmiş; AGİK sürecine katılmış; Paris Şartını imzalamış ve nihayet, 1995’te, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamıştır.

sahip olduklarını ifade etmiştir. Birgen Keleş, söz konusu izleme komitesinin, 1990 yılından sonra -son altı yılda- Türkiye ile ilgili olarak iki tane kamusal açıklama yaptığını ve Türkiye'yi, işkencenin yaygın ve sistematik bir şekilde uygulandığı ülke olarak ilan ettiğini hatırlatmış ve Avrupa Parlamentosunda da benzer açıklamaların yapıldığını dile getirmiştir. Avrupa Parlamentosunun, açıklamalarında büyük haksızlıklar olduğunu da sözlerine ekleyen Keleş, bununla birlikte Türkiye'nin de, işkence konusunda yeterli duyarlılığı göstermediği de savunmuştur. Dışişleri Bakanının karakolları denetlemesini de eleştiren CHP sözcüsü, Avrupa'dan yapılan eleştirileri şu iki konuda toplamıştır: Birincisi, anayasal ve yasal düzen üzerindeki eleştiriler; ikincisi de uygulamaya yönelik eleştiriler. Birgen Keleş, yapılan eleştirilere cevap verilebileceğini belirterek, Türk Anayasasının, kuvvetler ayrımı ilkesini benimsediğini; bunun, Avrupa hukuk sistemine uygun olduğunu; Anayasada yer alan hak ve özgürlüklerin, uluslararası sözleşmelerdeki ve anlaşmalardaki hak ve özgürlükler olduğunu; kısıtlamaların uluslararası anlaşmalar ile sözleşmelere uygun olduğunu ileri sürmenin mümkün olabileceğini ortaya koymuştur.

Geçmişinde Yahudi soykırımı gibi bir devlet suçu bulunan, Bosna-Hersek'teki insanlık dışı muamelelere seyirci kalan ve Saddam'dan kaçarak Türkiye'ye sığınan Iraklılara yardım elini uzatmayan Avrupalıların, insan hakları konusunda Türkiye'nin tarihinden ve bugününden öğreneceği çok ders olduğunu söyleyen Keleş, bununla birlikte Türkiye'ye de Sivas katliamı, Metin Göktepe olayı ve faili meçhullerin yakışmadığını ifade etmiştir. Birgen Keleş, işkencenin önlenmesi için, teknik tıbbî aletlere ihtiyaç olduğunu, işkencenin çeşitli türlerinin bulunduğunu söyleyerek, sağlık kontrolüne gönderilen kişilere emniyette farklı muamele edildiğine de vurgu yapmıştır. Konuşmasının büyük bir kısmını Türkiye'deki işkence konusuna ayıran Birgen Keleş, bunu önlemek için son dönemlerde önemli adımlar atıldığını, ancak haksızlıkların tümüyle ortadan kalkmadığını dile getirmiş ve Avrupa'ya çeşitli nedenlerle iltica edenlerin, Türkiye ile ilgili şikayetlerine cevap verilmesi gerektiğine de işaret etmiştir. Keleş, toplum içinde kışkırtılmış çevrelerin birbirlerine karşı gaddarca işkence yaptıklarına değindiği konuşmasında, bütün bunlara toplumda ulusal bütünlüğün vatandaş olmanın onurunun yeterince vurgulanmamasının yol açtığını ileri sürmüştür.

Birgen Keleş'in konuşmasından sonra CHP Hatay Milletvekili Atila Sav kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Tasarıda yer alan iki protokolün, bir sözleşmenin esasıyla, öz ve içeriğiyle doğrudan ilgili olmayan ve daha çok, usul hükümlerini düzenleyen iki düzenleme olduğunu söyleyen Atila Sav, burada asıl olanın Avrupa Sözleşmesi olduğunu belirtmiştir. Sav, Türkiye'nin bu sözleşmeyi imzalamakla, insan haklarına saygıyı ve hukuk devleti olma yolundaki kararlılığını ortaya koyduğunu dile getirerek, Türkiye'nin, 11 Ocak 1988 tarihinde imzalanan ve 1 Şubat 1989'da yürürlüğe giren, İşkencenin veya Gayriinsanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa

Sözleşmesini, 27 Şubat 1988 tarihinde, 3411 sayılı Kanunla onayladığı bilgisini vermiştir. Uluslararası sözleşmelerin, Anayasanın 90. maddesine göre, yasa hükmünde olduğunu ifade eden Atila Sav, daha da önemlisi bu tür yasaların, Anayasaya aykırılığı nedeniyle, Anayasa Mahkemesine götürülememesi, iptalinin istenememesi olduğunu vurgulamıştır.

Sav, son derece bağlayıcı olan bu metni, Türk uygulayıcıları, güvenlik güçleri, mülkî amirler, savcılar, yargıçlar gibi çeşitli kademelerde görev yapan kamu görevlilerinin uygulayacaklarını, bu nedenle de, bu metinlerin de, yasalar gibi açık, kolay anlaşılır ve uygulanabilir nitelikte olması gerektiğini öne sürmüştür. İşkencenin Önlenmesiyle İlgili Avrupa Sözleşmesinin dibacesinde; *"Aşağıda imzaları bulunan Avrupa Konseyi üyesi devletler, İnsan Hakla-rının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme hükümlerini dikkate alarak, aynı sözleşmenin 'hiç kimse, işkenceye veya gayriinsanî veya küçültücü ceza veya muameleye tabi tutulmayacaktır' şeklindeki 3 üncü maddesini hatırla-tutarak, 3 üncü madde ihlallerinin mağdurları olduklarını iddia eden kişilerle ilgili olarak, bu sözleşmede öngörülen mekanizmanın işlemekte olduğunu kaydederek, hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin işkence ve gayriinsanî ya da küçültücü ceza veya muameleye karşı korunmalarının, ziyaretlere dayanan önleyici nitelikte adil olmayan yollarla kuvvetlendirilebileceğine kani olarak, aşağıdaki gibi anlaşmışlardır"* şeklinde ifadenin bulunduğunu hatırlatan Atila Sav, söz konusu ifadenin Türkçe açısından yeniden gözden geçirilmesini ve anlaşılır bir halde sunulmasını önermiştir. Sav, "kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" temel hukuk ilkesine vurgu yaparak, söz konusu düzenlemenin de uygulayıcılara sağlıklı bir şekilde ulaşması ve anlaşılmasının önemli olduğunu söylemiş ve bu konuda devletin gerekli önlemleri almasını dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşma sonrasında, maddelere geçilmiştir. İşkencenin ve Gayri-insanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 1 ve 2 No.lu Protokollerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **"İşkencenin ve Gayriinsanî ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 1 ve 2 no.lu Protokollerin onaylanması uygun bulunmuştur."**Madde üzerinde herhangi konuşma yapılmamış ve oylanarak kabul edilmiştir.

"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer" şeklindeki 2. madde ile **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki 3. maddenin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece söz konusu yasa tasarısı yasalaşmıştır.¹⁶⁶

¹⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 78. Birleşim, s. 370-376; 411-416
488

34- KİMYASAL SİLAHLARIN GELİŞTİRİLMESİNİN, ÜRETİMİNİN, STOKLANMASININ VE KULLANIMININ YASAKLANMASI VE BUNLARIN İMHASI İLE İLGİLİ SÖZLEŞMENİN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN (4238 SAYILI)

“Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonu Raporları” üzerindeki müzakerelere 4 Nisan 1997 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM’nin, 2. Yasama Yılı’nın, 78. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde, oturum başkanlığını Başkanvekilllerinden Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde herhangi konuşma yapılmamış ve maddelere geçilmiştir. “Türkiye tarafından 13 Ocak 1993 tarihinde Paris’te imzalanan “Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme”nin onaylanması uygun bulunmuştur” şeklindeki 1. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ve “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. madde de ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.¹⁶⁷

35- 17.7.1964 TARİHLİ, 506 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR KANUNU VE 2.9.1971 TARİHLİ, 1479 SAYILI ESNAF VE SANATKÂRLAR VE DİĞER BAĞIMSIZ ÇALIŞANLAR SOSYAL SİGORTALAR KURUMU KANUNU İLE 17.10.1983 TARİHLİ, 2926 SAYILI TARIMDA KENDİ ADINA VE HESABINA ÇALIŞANLAR SOSYAL SİGORTALAR KANUNUNA GÖRE TAHAKKUK EDEN PRİM VE DİĞER ALACAKLARIN TAHSİLÂTININ HIZLANDIRILMASI HAKKINDA KANUN (4247 SAYILI)

“17.7.1964 Tarihli, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilatının Hızlandırılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu”nun müzakeresine 2. Yasama Yılı’nın, 80. Birleşiminin, İkinci Oturumunda başlanmıştır. 9 Nisan 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yürütmüştür.

¹⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 78. Birleşim, s. 376–377; 417–422

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi nedeniyle tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü ile ilgili olarak ilk konuşmayı DSP Grubu adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay yapmıştır. Uluğbay, konuşmasının hemen başında söz konusu düzenlemenin af kapsamında olduğunu belirtmiş ve Sosyal Sigortalar Kurumuna prim ödeyen gerçek ve tüzel kişilerin şu iki temel grup altında toplandığını ifade etmiştir: *“Bunlardan birinci grup, işçinin maaşından kestiği yüzde 14 primin yanına, işveren olarak kendi yüzde 19,5'lik payını da ekleyerek, her ay düzenli bir biçimde Sosyal Sigortalar Kurumuna ödeyen yükümlülerdir. Yasal yükümlülüklerini bir namus borcu olarak kabul eden bu gerçek ve tüzel kişiler, son derece saygın, değerli vatandaşlarımızdır. Bu vatandaşlarımız, genelde, vergi yükümlülüklerini de aynı titizlik içerisinde öderler. Ülkemizde gerçekleştirilebilen birçok hizmet ve yatırım, bu namuslu vatandaşlarımızın ödentileri sayesinde başarılmaktadır.*

İkinci grup, işveren olarak, kendi primlerini SSK'ya ödemek bir yana, işçisinden kestiği primleri de yıllarca sıfır faizli kredi olarak kullanan ve basında, genel olarak, SSK yüz­süzleri diye tanınan kesimdir. Genelde, bu SSK yüz­süzleri, vergi borçlarını da ödemede aynı yüz­süzlüklerini sürdürürler. Devletin, sosyal devlet olma yükümlülüğünü yerine getirmesindeki aksamaların temelinde de bu yüz­süzlerin ve onlara borçlarını ödetmeyen hükümetlerin büyük sorumluluğu vardır.”

Tasarının vergi yüz­süzlerini ödüllendirdiğini de iddia eden Hikmet Uluğbay, bu görüşünü rakamlar vererek şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“SSK primleri de Borçlar Kanunundaki 5 yıllık zamanaşımına tabidir. O nedenle, sizlere biraz sonra açıklayacağım hesaplar 5 yıl için yapılmıştır. Diğer bir deyişle, 1992 yılından beri prim borcunu ödemeyen bir işveren örnek alınmıştır. Ayrıca bir hususu da hatırlatmakta fayda görürüm. 1992 yılında da esasen benzer bir af çıkarılmıştır; dolayısıyla, ödemeyenler, 1992 yılından sonra ödemiyorlar. Ödenmeyen primlerin, işverenlerce, 5 yıl süreyle enflasyon oranı kadar gelir getiren yatırım alanlarında kullanıldığı varsayılmıştır. Bir örneği sizlere de dağıtılan tablo 1'in incelenmesinden de görüleceği üzere, son 5 yıl içerisinde her yıl 1 milyar liralık işçi ve işveren primlerini SSK'ya yatırmayıp, enflasyon oranı kadar gelir getirecek bir alana yatıran bir işveren, 5 yıl sonunda parasını 41,5 milyar lira düzeyine getirmektedir.Şimdi, önümüzdeki yasa tasarısıyla, 5 yıldır primlerini ödememiş bu işveren, SSK'ya 5 milyar lira vermekle bu borcundan kurtulacaktır ve prim paralarını işleterek elde ettiği 41,5 milyar lira kazancından 5 milyar lirayı çıkarırsanız 36,5 milyar net kazanç elde etmiş olacaktır.Görüldüğü üzere, SSK primlerini ödemeyen bir işadama, bu primlerini hiç aksatmadan ödeyen bir işadamına göre 36,5 milyar lira kazançlıdır. Bu SSK yüz­süzü, bir de, yatırmadığı bu primleri, Hazineye yüzde 130'lari aşan faizle borç vermişse, bu kazancı 70 milyar liranın üzerine çıkar.*

Şimdi, Hükümet yetkilileri, ancak, bu primleri ödemeyenlerin cezaî faiz ödeyeceklerini söyleyebilirler. Bu işverenin ödemesi gereken cezaî faizler hesaplanmış ve sizlere dağıtılan tablo 2'de gösterilmiştir. Bu cezaî faizler hesaplanırken, 1996 yılına kadar ayda yüzde 12, o tarihten sonra da ayda yüzde 15 cezaî faiz alındığı göz önünde bulundurulmuştur. Görüldüğü üzere, ödenmemiş 5 milyar liralık prim borcu için, yaklaşık 25 milyar liralık ceza alınması gerekmektedir. Şimdi, bazıları "5 milyar liraya 24,8 milyar lira ceza ödenmesi gerekiyor; işte, biz, bu haksızlığı önliyoruz" diyeceklerdir. Aslolan ceza öder duruma düşmemektir; cezaların yüksek olması bu şekilde borç takılmasını önlemek içindir. Ancak, kötü niyetli kişi için, bu cezalardan korkmaya gerek bulunmamaktadır. Zira en geç, her 5 yılda bir hükümetler, nasıl olsa af çıkarıyorlar ve bu arada primler ödenmiyor.

Konuya bir başka açıdan bakmak gerekir; o da, 5 milyar lira -birinci tablodan da hatırlayacağınız üzere- 5 yılda, en kötümser hesaplama, 41,5 milyar lira kazanmıştı. Dolayısıyla, hem 5 milyar lira anaparayı hem de yaklaşık 25 milyar lira cezasını ödemiş olsa bile, bu işadama, primleri ödememek ve işletmek suretiyle, o da, enflasyon kadar getiri kaydıyla, en az 12 milyar lira kârlı çıkacaktı. Üstelik, şimdi, siz, cezaî faizin yüzde 42'sini de affetmeyi getiriyorsunuz bu tasarıyla. Yani, SSK prim yüzüsüzünün, prim ödememekten ve bu parayı işletmekten kaynaklanan kazancını 22 milyar liranın üzerine çıkartacaksınız. Sonuçta, SSK prim yüzüsüzlerinin 30 milyar liralık anapara ve cezaî faiz borcu, kendisinden, 19 milyar lira olarak tahsil edilecektir ve bu tahsilat, 10 aya yayılmış olarak eşit taksitler halinde alınacaktır. Diğer bir deyişle, alınması düşünülen 19,5 milyar lira para dahi, bir yandan, 10 ay süreyle enflasyona aşındırılacak, diğer taraftan, aynı işadama, bunu, hazine tahvili ve diğer alanlarda değerlendirecektir ve dolayısıyla, topladığınız para dahi, bir kez daha bu yüzüsüzler tarafından ikramiye olarak kullanılacaktır."

Söz konusu düzenlemeyle ilgili olarak, daha çok, "rantiyeye" karşı olduğunu söyleyen Refah Partisi'ne dönük eleştiriler getiren Uluğbay, daha önce kabul edilen SSK'nın mallarının satışıyla ilgili yasanın da rantiyecilere yaradığını öne sürmüştür. Hikmet Uluğbay, SSK'ya büyük borcu olan belediyelerin başında, Refah Partili ve Doğru Yol Partili belediyelerin geldiğini de belirterek, Hükümetin, kendisinin siyasî denetimindeki belediyelerin, yıllardır işçilerin alın teri ve göz nurundan peşin olarak kestikleri primleri, keyiflerince kullanmaları sonucunda oluşan borçlarını affetmek için bu yasa tasarısını hazırladığını iddia etmiştir.

Tasarının yasalaşması durumunda, 250 trilyonun TL üzerinde bir borcun silineceğine de dikkat çeken Uluğbay, önceki dönemlerde de çıkarına 11 af yasasıyla, SSK yüzüsüzlerinin ve belediyelerin ödüllendirildiğini dile getirmiştir. Ayrıca asıl yapılması gerekenin, yerel yönetimlerin gelirlerini sağlıklı yapıya kavuşturacak bir düzenlemenin yapılması olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Konuşmasının sonlarında Bağ-Kur'a ilişkin af üzerinde de kısaca duran Hikmet Uluğbay, Bağ-Kur'un kuruluş aşamasından itibaren ciddi hataların yapıldığını, kurumun iflas noktasına geldiğini ve Bağ-Kur emeklilerinin perişan olduğunu ortaya koymuş ve tasarının tek olumlu tarafının, esnafa kolaylık getirmesi olduğunu da ifade etmiştir. Ancak yasa tasarısının, esnafın, SSK'nın ve belediyelerin sorunlarına kalıcı çözüm getirmediğini ve günü kurtarmayı amaçladığını da sözlerine eklemiştir.

Tasarının tümü üzerinde gruplar adına ikinci konuşma, Cumhuriyet Halk Partisinden Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş tarafından yapılmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin, tıkanma noktasına geldiğini söyleyen Ateş, 1950'den itibaren Türkiye'yi yönetenlerin, sosyal güvenlik sistemi gelirlerini, kamu finansman açıklarını, bütçe açıklarını kapatmaya yönelik olarak gördüklerini ifade etmiş ve özellikle SSK'nın gelirlerinin hovardaca harcadığını ileri sürmüştür. SSK'nın özerk olmamasını da eleştiren Yılmaz Ateş, REFAHYOL Hükümetinin de bu konuda verdiği sözleri tutmadığını ve tasarıyla Sosyal Sigortalar Kurumunun 270 trilyon liralık alacağının 70 trilyon lirasının affedildiğini belirtmiştir.

Ateş, çıkarılan aflar nedeniyle, SSK primlerini ödememe gibi bir eğilimin egemen olmaya başladığını söyledikten sonra; *"SSK'nın çok düzenli olarak yapması 1997 yılı bütçe rakamlarında, Sosyal Sigortalar Kurumu açıklarının 374,7 trilyon lira olacağı belirtilmiştir. Tabii, bu hesap da, Sosyal Sigortalar Kurumunun alacak tahsilatını yüzde 86,8 oranında gerçekleştirmesi üzerine yapılmıştır; ama, aldığımız bilgilere göre, bakıyoruz ki, SSK'nın primlerini bırakın yüzde 86,8 oranında tahsil etmesini, bu rakamın çok daha altında bir tahsilatı gerçekleştireceği ve dolayısıyla, SSK'nın açığının 374,7 trilyon değil, 400 trilyonun çok daha üzerinde bir rakama ulaşacağı doğrultusundadır"* şeklindeki ifadelerle konuşmasında yer vermiştir.

REFAHYOL Hükümetinin çelişkili bir politika izlediğini iddia eden Yılmaz Ateş, bütçe açığını kapatmak için, daha önce de Bağ-Kur emeklilerine kademe yükselmesi sağlayan bir tasarısının getirildiğini, ancak beklenen faydanın sağlanamadığını belirtmiştir. 1993 yılında, SSK'nın gayrimenkullerinin bir kısmının, yine bir kamu kurumu olan Emlak Bankası aracılığıyla değerlendirilmesi gündeme geldiği zaman, Refah Partili Ahmet Feyzi İnceöz'ün *"Kelimenin tam anlamıyla bu gayrimenkullerin Emlak Bankasına peşkeş çekilişinin karşısındayız. Tabii, şu andaki bulunduğu konumu itibarıyla bir fabrikadaki bir müdürün veya bir hastane müdürünün, nasıl ki hastaneyi veyahut da bir fabrikayı satması abes ise, şu anda, yönetiminde işçi temsilcisi ve işçi emeklisinin bulunmadığı bir kurum olan SSK yönetiminin şu önümüze getirdiği kanun tasarısı eğer yasalaşırsa, yine, böylesine abes bir durum ortaya çıkmış olacaktır. Ne malum Kızılay'daki o bildiğimiz verimli ve kıymetli gayrimenkuller satışa çıkarılmasın; çıkarılmayacağını kim garanti edebilir? Kurumun içine*

düştüğü malî krize böyle bir çıkış yolu bulmak yanlıştır. Bu durumu kaba bir örnekle izah etmek istiyorum: Ben, bunu, bir köylünün -affedersiniz- iki ineği varsa, bunun sütü, yağı, peyniri ile geçimini idare ederken, bu hayvanlarına yeterince bakmadığı, ihmal ettiği için, ineklerinin sütü azalınca, ineklerini kesmesine benzetiyorum. Peki, bundan sonra geçimini nasıl sağlayacak?" dediğini, bugün ise faklı konuşulduğunu öne sürmüştür.

Ateş, SSK'nın mallarının ve kaynaklarının peşkeş çekildiğini de savunduğu konuşmasında, iktidarın, sayısal çoğunluğunu, hukukun üstünlüğü ilkesi yerine ikame ederek, Türkiye Büyük Millet Meclisini zor durumda bıraktığını dile getirmiştir. Daha açık bir ifadeyle iktidarı Anayasaya aykırı yasalar düzenlemek ve Parlamente'ye zaman kaybettirmekle suçlamıştır.

Bu açıklamaları sonrasında gündemdeki tasarıyla ilgili görüşlerini ortaya koymaya çalışan Yılmaz Ateş, idarî para cezalarının affedilmesine karşı çıkarak, bunun kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınmasına engel olacağını ifade etmiş ve yine söz konusu afla, yasaya saygılı olan, her türlü imkânsızlığa rağmen Sosyal Sigortalar Kurumuna olan prim borçlarını düzenli bir şekilde ödeyen belediyelerin cezalandırılmış olacağını, ödemeyenlerin ise ödüllendirilmiş olacağını dile getirmiştir. Diğer taraftan sanayi kesiminin, prim borçlarını nasıl ödeyeceğinin yasa tasarısında çok açık bir şekilde belirtilmesine karşın, belediyelerin, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının SSK'ya bu prim borçlarını nasıl ödeyeceği konusunda bir ölçünün olmadığını da söylemiş ve bunun Çalışma Bakanı, Maliye Bakanı ve Hazine'den sorumlu Devlet Bakanının inisiyatifine bırakıldığını açıklamıştır.

Ateş, esnaf ve köylü kesimiyle ilgili görüşlerini ise şu şekilde ortaya koymuştur: *"Sevgili arkadaşlar, toplumun en düzenli kesimi köylü ve esnaf kesimidir. Maalesef, bugüne kadar uygulanan bu sağlıksız ekonomik politikalarla, Türk köylüsünü ve esnafını, Bağ-Kur'a olan prim borcunu dahi ödeyemez konuma düşürdünüz. Şu anda, Bağ-Kurluların, 99 milyar lira prim ve gecikme zammından, 50 trilyon lira da tarım sigortasından kaynaklanan borcu var. Türk köylüsünü ve esnafını bu duruma düşürdünüz. Şimdi de, bunları bir af kapsamına alarak, bir nevi özür dileme konumuna gidiyorsunuz; ama, bu yaklaşımınız da çok sağlıklı bir yaklaşım değil; çünkü, bu yasa tasarısıyla, siz, bir sistemi rayına oturtmuyorsunuz. Bu tasarı, içerik olarak ne kadar uygun değilse, zamanlama olarak da o kadar yanlıştır. Bir taraftan sosyal güvenlik kuruluşlarının bütçe üzerindeki yükünü hafifletmeye çalışırken, yine 506 sayılı Yasada yapmak istediğiniz değişikliğin gerekçesinde de -önümüzdeki günlerde gelecek- diyorsunuz ki '1969 yılından bu yana çıkarılan borçlanma yasasıyla, gecikme zammı ve faizlerinin affı konusunda çıkarılan yasalar, kurumun aktif-pasif-aktüaryel dengesini bozmuştur.' Yani, görülüyor ki, sizin bütün yaptıklarınız birbiriyle çelişkilidir. Günü kurtarmaya yönelik çalışmalar yapıyorsunuz."*

Yılmaz Ateş konuşmasının sonlarında, SSK'nın, siyasal iktidarların bu tahakkümünden kurtarılması ve özertleştirilmesi için uzlaşma önermiş ve üç ayrı sosyal güvenlik kurumunun emeklileri arasındaki uçurumun giderilmesi için düzenleme yapılmasını istemiştir.

Ateş'in konuşmasını tamamlamasından sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına Niğde Milletvekili Doğan Baran söz almıştır. Türkiye'deki sosyal güvenlik kurumlarının ödemeler dengelerinin, özellikle 1991 yılında devamlı açık vermeye başladığını ifade eden Baran, Sosyal Sigortalar Kurumunun 1997 yılı bütçe açığının 351 trilyon lira ve devlet katkısının da 280 trilyon lira olacağını; Bağ-Kur'un 1997 bütçe açığının 141 trilyon lira ve devlet katkısının da 117 trilyon lira olacağını tahmin edildiğini dile getirmiştir. Türkiye nüfusunun yüzde 43'üne; 26 milyon kişiye yaklaşık 57 bin personeliyle 7 ayrı dalda sigorta hizmeti veren, 4 milyon 600 bin aktif sigortalısı ve 2 milyon 539 bin emekli, dul ve yetimi bulunan Sosyal Sigortalar Kurumunun aktüaryel dengesinin bozulmasındaki en önemli etkenlerin, erken emeklilik, kaçak işçilik, prim karşılığı olmayan sosyal yardım zammının kurum tarafından ödenmesi ve prim tahsilatında karşılaşılan güçlükler olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarına ait primlerin ödenmesi için çeşitli tedbirlerin alındığını, hatta Kamu ve özel sektör yöneticilerine cezai yaptırım getirildiğini söyleyen Doğan Baran, bütün bunlara rağmen, beklenen gelirin elde edilemediğini, işverenin, zamanında ödemediği işçi - işveren primlerini sermaye olarak kullandığını öne sürmüş ve rakamlara dayanarak şu bilgileri aktarmıştır: *"1995 yılına bakıyoruz: SSK'nın 1995 yılında net prim alacağı olan 50 trilyon lira, 1996 yılında 89 trilyon lira olmuş. Bağ-Kur'un, 1995 yılında net prim alacağı 29 trilyon lira iken, bir sene sonra, 55 trilyon lira olmuş. 2926 sayılı Yasa kapsamındaki tarım sigortalılarının prim borçları 19 trilyon lira iken, hemen bir sene sonra, 50 trilyon lira olmuş. Sosyal Sigortalar Kurumunun, 1996 yılı sonu itibariyle net 89 trilyon olan alacağı 270 trilyona fırlamış. Bu 270 trilyonun içerisinde, primin yanı sıra, sosyal yardım zammıyla beraber, gecikme zammı da var. Bu 270 trilyonun üçte biri özel sektöre ait, 88 trilyonu; üçte ikisi kamu sektörüne ait, 182 trilyonu... Bağ-Kur'a bakıyoruz, Bağ-Kur'un 1996 yılı sonu itibariyle alacağı 99 trilyon; 55 trilyonu prim alacağı, 44 trilyonu gecikme zammı."*

Doğan Baran, tasarının, Sosyal Sigortalar Kurumunda, özel sektör işverenlerinin, 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk eden prim borçlarının tümünü, gecikme zammı ve faizinin yüzde 58'ini on eşit taksitte ödemesi halinde bakiyesinin terkin edileceğini getirdiğini belirterek, Bağ-Kur'da da, 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş olan prim borçlarının tamamını, gecikme zammı ve faizinin yüzde 50'sini on eşit taksitte ödemesi halinde, bakiyesinin silinmesinin öngörüldüğünü açıklamıştır. Bu arada SSK'da, kamu kurum ve kuruluşlarına ait, ayrıca belediyelere ait, özel idarelere ait, döner sermayeyle çalışan kurumlara ait ve KİT'lere ait olan prim borçlarını, sosyal yardım

zammını ve gecikme faizlerinin tümünü tahkim yoluyla, 1997 bütçesine, Sosyal Sigortalar Kurumuna aktarılması öngörülen, genel bütçedeki 280 trilyon üzerinden tahsilinin de öngörüldüğünü ve 2926 sayılı Yasa kapsamında olanların prim borçlarının on eşit taksitte yüzde 50'sinin ödenmesi halinde, geri kalan yüzde 50'sinin silinmesinin getirildiğini ifade etmiştir.

Söz konusu düzenlemenin bir af olmadığını, borçların tahsil edilmesinin amaçlandığını, öyle ki, normal faiz aylık yüzde 4,5 iken, burada, ayda yüzde 7,5'lik bir faiz uygulandığına dikkat çeken Baran, tasarıya DYP olarak olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

DYP Grubunun görüşlerini açıklayan Doğan Baran'dan sonra ANAP Grubu adına konuşma yapmak için Eskişehir Milletvekili Mustafa Balcılar kürsüye çıkmıştır. Konuşmasının başında yasa tasarısının af niteliğinde olduğunu söyleyen Mustafa Balcılar, sigortalılardan, anapara dahil on ayda ödenmesi şartıyla, idarî para cezalarının yüzde 50'sinin alındığını ve yüzde 50'sinin affedildiğini; gecikme zammı ve faizlerinin yüzde 58'inin alındığını ve yüzde 42'sinin affedildiğini; sosyal yardım zamlarıyla ilgili alacakların yüzde 58'inin alındığını, yüzde 42'sinin affedildiğini dile getirmiştir. Ayrıca 1479 sayılı esnaf Bağ-Kur'unda, gecikme zammı ve faizlerinin yüzde 50'sinin affedildiğini, 2926 sayılı yasayla kırsal kesimdeki çiftçinin Bağ-Kur'unda anaparanın yüzde 50'sinin affedildiğini de sözlerine eklemiş ve genel ve katma bütçeli idareler, özel idareler ve önemli olan, belediyelerin, başta sosyal yardım zammıyla ilgili SSK'ya olan bütün borçlarının tahkim edildiğine de vurgu yapmıştır.

Hükümetin, esnaf ve çalışanların durumunu düzeltecek yapısal tedbirler almak yerine, yükümlülüğünü yerine getirmeyen ve bundan fayda sağlayan kesimleri ödüllendirdiğini iddia eden Balcılar, sosyal güvenlik sisteminin 1992'ye kadar açık vermediği görüşüne katıldıklarını söylemiş, 1991 yılına kadar Anavatan Partisi'nin ülkeyi yönettiğini ve bu yıllarda sosyal güvenlik kuruluşlarının aktuaryalarının açık vermediğini öne sürmüştür. Mustafa Balcılar, daha sonra kurulan hükümetlerin, popülist politikalarının sosyal güvenlik sistemini çökme durumuna getirdiğini bunda da o günlerde Başbakan olan, dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in büyük vebalinin olduğunu dile getirmiştir. Anavatan Partisi'nin ise oy kaybetmeyi göze alarak, emeklilik yaşını yükselttiğini, 1991 yılında Süleyman Demirel başkanlığında kurulan koalisyon hükümetinin, yasayı tekrar 1986'daki durumuna getirdiğini, bunun da çöküşün ana nedeni olduğunu iddia etmiştir.

ANAP döneminde, 1983-1991 yılları arasında buna benzer iki kanun getirildiğini, bunların, anaparanın ödenmesi halinde gecikme zammı ve faizlerinin ertelenmesi şeklinde olduğunu söyleyen Balcılar, oysa şimdiki tasarının bir erteleme değil, af olduğunu tekrarlamış ve bunun günü kurtaracak bir tasarı olduğunu belirtmiştir. Bu durumda da primini ödeyenlerin enayi, ödemeyenler ise akıllı konumuna geldiklerine işaret ederek, diğer yandan da Sosyal Sigortalar Kurumuna primini ödeyen dürüst belediyelerin cezalandırılması olacağını öne sürmüştür.

Mustafa Balcılar konuşmasının bir bölümünde şu anısını da Genel Kurula aktarmıştır: *“O tarihlerde, Sayın Cindoruk Meclis Başkanı, biz de, iktidar ve muhalefet milletvekilleri olarak -Eskişehir'in Sarıcakaya Kazasında açılışlar vardı- açılışlara gittik; oradan da DYP'li belediyeyi ziyarette gittik, bu Tahkim Kanunu çıktıktan bir müddet sonra. O tarihteki DYP'li Belediye Başkanı, milletvekillerinin huzurunda, Valinin huzurunda, Meclis Başkanına dedi ki: ‘Bizim hükümetimiz -yani, DYP'li olduğu için kendi hükümetlerini kastediyor-belediyeleri, enayi olanlar ve akıllı olanlar diye ikiye ayırıyor. Ben, bugüne kadar, Sosyal Sigortalar Kurumuna bütün borçlarını zamanında ödeyen bir belediyeyim. Benim yanımda da X ilçesinin belediyesi var; o da, bu primlerini ödemedi; onun yerine, kendi altına makam aracı aldı. Peki, şu anda, ben prim ödemediğim için beni niye cezalandırıyorsunuz’ şeklinde serzenişte bulundu. Aynı mantaliteden hareketle, belediyelerin, özel idarelerin, genel ve katma bütçeli idarelerin SSK'ya olan borçlarıyla ilgili Tahkim Kanunuyla, belki, kurumun ilk etapta alacağını tahsil etme imkânı olacaktır; ama, yine, o Belediye Başkanının bir ifadesinden hareketle diyorum ki -adam dedi ki- ‘bundan sonra Sosyal Sigortalar Kurumuna prim ödeyenin...’ Eğer bu şekilde af imkânları getirirseniz ve de prim borcunu ödeyen belediyeleri enayi konumuna getirirseniz, zaman içerisinde, belediyelerin çoğunluğu, SSK'ya olan primlerini -aynı sigortalılar gibi- ödememe alışkanlığını kazanacaktır.”*

Ödeme güçlüğü içinde olan sigortalılar daha kapsamlı ve ciddi bir yardımın yapılmasını isteyen Balcılar, söz konusu tasarının, af adı altında, ileriye dönük, sigortalıların prim ödememe alışkanlığını kazanmasına mâni olacak bir düzenleme olacağını öngörmüş ve belediyelerin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan borçlarının tahkimiyle ilgili düzenlemenin de, eşitliğe ve adalete, doğal olarak da Anayasaya da kesinlikle aykırı olduğunu iddia etmiştir. Belediyelerin SSK'ya olan borçları konusunda bir yardım yapılacaksa ve bunun genel bütçeden bir para ayrılacaksa, bir fon oluşturulacaksa, bu fonun adaletli dağıtılması gerektiğine de dikkat çekerek, bunun aksi bir düzenlemenin Anayasa Mahkemesinden döneceğini belirtmiştir. Mustafa Balcılar bu konuyla ilgili olarak da şu önerileri getirmiştir: *“Bizim önerimiz, bu konuda daha fazla para ayırın, size yardımcı olmaya hazırız; ama, bu ayrılan para, belediye mücavir alanındaki nüfusa bölünür, belli bir parite ortaya çıkar, o pariteye göre X belediyesinin hissesine ne kadar düşüyor; şu kadar, o belediyenin SSK'ya borcu varsa, tahsil edilir, kesilir; belediye borcunu zamanında ödemiş, başkanı da, namuslu ve dürüstse, o zaman da, belediyeye, devletin yardımı olarak verilir. Böyle bir adalet sağlanmadığı takdirde, bu tasarı kanunlaşır, ileride Anayasa Mahkemesine kadar gidecek, önce Cumhurbaşkanından, sonra Anayasa Mahkemesinden geriye dönecektir kanaatindeyim.”*

ANAP Grubunun görüşlerini açıklayan Balcılar son olarak, yasa tasarısının, ödeme güçlüğü içerisindeki sigortalılara yardım anlayışıyla ve af niteliği taşımadan getirilmesi durumunda, Anavatan Partisi olarak destek vereceklerini açıklamış ve Belediyelerin SSK'ya olan borçlarıyla ilgili maddenin metinden çıkarılması için önerge vereceklerini de ifade etmiştir.

Yasa tasarının tümüyle ilgili olarak parti grupları adına son konuşmayı Refah Partisi Grubu adına Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç yapmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının gayretli çalışmalarını överek söze başlayan Memduh Büyükkılıç, çeşitli nedenlerle borcunu zamanında ödemeyenler için "SSK yüzüzleri" gibi ifadelerin kullanılmasına karşı çıkmış ve bu kişilere merhametle ve iyi niyetle yaklaşılması gerektiğini dile getirmiştir. Büyükkılıç, Hükümetin denk bütçeyi gerçekleştireceğine inandığını da belirttiği konuşmasında, sosyal güvenlik sisteminin, 1992 yılından sonra, sosyal demokrat iktidarların yönetiminde bir güvence olmaktan çıkıp, devlet ve millet üzerine bir yük ya da bir kambur haline geldiğini öne sürmüştür. Aynı bağlamda özellikle CHP'lilerin bu konuda herhangi bir eleştiri haklarının olmadığını da ifade etmiş ve 1992 yılında 3786 sayılı Kanunla ilk iki ay içerisinde prim asıllarının hepsinin ödenmesi halinde gecikme zamlarının yüzde 100'ünün affedilmesinin kabul edildiğini; müteakip iki ay içerisinde prim asıllarının tamamının ödenmesi halinde gecikme zamlarının yüzde 75'inin, takip eden iki ay içerisinde ödenmesi halinde yüzde 50'sinin, takip eden iki ay içerisinde ödenmesi halinde ise yüzde 25'inin affedildiğini sözlerine eklemiştir.

Gündemdeki yasa tasarısında ise bir af sistemi yerine, yıllık enflasyon oranlarına göre; yani, reel para değerine göre ödeme kolaylığı sağlayarak, ödenmemiş prim alacaklarının tahsilinin amaçlandığına dikkat çekmiş ve 270 trilyon lira olan SSK alacaklarının kısa sürede 160 trilyon lirasının gecikme zammı olarak tahakkuk etmiş olmasının, bu görüşü doğruladığını da iddia etmiştir.

Bağ-Kur'un durumuna da değinen Büyükkılıç 100 trilyon liraya yakın bir prim borcu bulunan esnaf ve sanatkâra 43 trilyon lira gecikme zammı tahakkuk ettirilmiş olmasının, konunun ne kadar acil ve vahim olduğunu ortaya koyduğunu, tasarının yasalaşması durumunda bu kesimin de rahat bir nefes alabileceğini savunmuştur. Memduh Büyükkılıç, düzenlemenin af olmadığını ısrarla tekrarladığı konuşmasında; *"Tasarıda, öncelikle, prim aslının tümüyle ödenmesi temel esas olarak belirlenmiştir. Dikkatinizi çekerim, prim aslının tümünü tahsil etmek durumundayız. İkinci özellik, tahakkuk eden gecikme zammının 1996 yılı enflasyon oranları dikkate alınarak, reel değere göre tahsil edilmesini, kalanının ise terkinini öngörmekteyiz. Bu nedenlerle de, gecikme zammının tahsil edilecek kısmı yüzde 58, terkin edilecek kısım olarak da yüzde 42 hesaplanmıştır; ödeme süresi olarak da 10 ay belirlenmiştir.*

Değerli milletvekilleri, 1992 yılında SSK, ilk nakit açığını 2,5 trilyon lira olarak vermiş, daha sonra, 1996 yılında bu rakam 143 trilyon liraya ulaşmıştır. Burada, Değerli Milletvekilimiz Mustafa Balçılar Beyin 800 trilyon liradan söz etmesine gelince, -zihninizin karışmaması açısından söylüyorum- elbette ki, bu, SSK'nın mevcut giderleridir; ancak, 500 küsur trilyon liranın karşılığı olduğuna göre, elbette, burada, yaklaşık 300 trilyon lira civarında bir rakam, 1997 yılı itibarıyla düşünülmekte ya da öngörülmektedir" şeklindeki bilgileri de Genel Kurula aktarmıştır.

Büyükkılıç'ın, Dünya Bankası yetkililerinin, Türkiye'nin, gelişmekte olan 10 ülkenin ilk sırasında yer aldığı açıklamalarını dile getirmesi, CHP İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu ile aralarında kısa süreli bir tartışmaya yol açmışsa da, Büyükkılıç tasarının hem özel hem de kamu kesimine ciddi bir rahatlama sağlayacağını tekrar ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Memduh Büyükkılıç'ın konuşması sonrasında, Oturum Başkanı Uluç Gürkan, birleşime ara vermiş ve bu aradan sonra da, Üçüncü Oturumda görüşmelere kaldığı yerden devam edilmiştir.

İlk olarak Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanvekili Feyzi İnceöz söz almıştır. Refah Partisi Tokat Milletvekili olan Feyzi İnceöz, SSK'nın, halen, 4 milyon 600 bin sigortalısı, 2 milyon 539 bin emekli, dul ve yetimi bulunduğunu, bu yüzden de tasarının, çok geniş bir kitleyi ve ülke nüfusunun önemli bir kısmını ilgilendirdiğini ifade ederek başladığı konuşmasında, SSK'yı içine düştüğü duruma sosyal demokrat politikacıları getirdiğini iddia etmiştir. İnceöz, SSK'nın, 1997 yılında 888 trilyon liralık gidere karşılık, 566 trilyon liralık gelir elde edeceğini ve dolayısıyla, açığın yaklaşık 321 trilyon lira olacağını tahmin edildiğinin de bahsetmesi, muhalefetin tepkisine yol açmıştır. Muhalefete mensup milletvekilleri İnceöz'ü Komisyon adına konuşmadığı için eleştirmişler ve Oturum Başkanı da bu yönde uyarmak durumunda kalmıştır.

Bu koşullarda konuşmasına devam eden Feyzi İnceöz, SSK'nın aktuerya dengesinin bozulmasında erken emeklilik, kaçak işçilik, sosyal yardım zammı uygulaması ve cömert sigortacılık anlayışının etkili olduğunu söyleyerek, Hükümetin bu sıkıntıların aşılması için çalışmalar yaptığını ifade etmiştir. Ancak Algan Hacaloğlu ve Yaşar Topçu, Feyzi İnceöz'ün Komisyon adına konuşmadığını söyleyerek müdahale etmişler ve İnceöz konuşmasını, bu müdahalelerle zorlukla sürdürmüştür.

Feyzi İnceöz, daha sonra diğer milletvekillerinin de karıştığı tartışma ortamında konuşmasını; *"Şimdi, biz, sadece işverenlerin değil, yıllardan beri, biraz önceki söylediğim çerçeve içerisinde, Bağ-Kur'lunun durumunu düzeltmek ve reel enflasyon seviyesine getirmek kaydıyla -şu andaki "zalimane" diye tanımladığımız yüzde 80'lere varan yıllık faizden kurtararak, reel bir seviyeye çekmeyi ki, bu rakamlar ona göre hesaplanmıştır- yine inancımız gereği adil olduğuna inandığımız bir kanun tasarısını Meclise getirmenin şevkini yaşıyoruz.*

Kamu kuruluşları ile mahallî idarelerde, Sosyal Sigortalar Kurumuna olan prim, idarî para cezası ve sosyal yardım zammı ile bunların gecikme zammı ve faiz borçları genel bütçeden ödenmesiyle, yine yıllardan beri sürüncemede olan ve kurumun malî yönden rahatlama ve de şu anda, biraz önce söylediğim o alanda, tıkanıklığın aşılması konusunda -ki, rakamlar da gerçekten çok komik ve korkunç boyutlarda- bir örnek vermek istiyorum; 47 trilyonluk asıl alacağı karşılık, 97 trilyonluk gecikme zammı var değerli arkadaşlar. Bu, hangi adil ölçüler içerisine uyar?! 97 trilyon... Şimdi, biz, bunların -sizlerin, sosyal demokrat zihniyetekilerin yaptığı gibi- yüzde 100'ünü değil, yine yüzde 58'ini affederek ve de primin aslını ödeterek, bu şekilde bir uygulamaya gidiyoruz.

Ben, bu konuda, Komisyon adına bu düzeltmeleri yapmanın gereğine inandığım için, görüşümü Yüce Heyete arz ettim. Saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim” şeklindeki ifadelerle bitirmiştir.

İnceöz’ün tartışmalara neden olan konuşması sonrasında tasarının tümüyle ilgili olarak kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almıştır. Türkiye’de sosyal güvenlik kurumlarının, aslında, sosyal güvenlik kavramının özel bir alt kurumu olan parasal katılımlı sigorta sisteminden başka bir işlev yürütmediğine işaret eden Emin Kul, bu durumun, özellikle Bağ-Kur ve Sosyal Sigortalar Kurumu için geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Emin Kul; *“Devlet, bugünkü sistemin finansmanına katılmamakta; sosyal güvenlik sisteminin finansmanı, işçiler ve onlar adına, işverenlerin ödediği primlerle sağlanmaktadır. Finansmana iştiraki olmayan devlet, kanun koyma erkiyle, hukuken ve yönetim anlayışıyla, hükümetler, fiilen, Sosyal Sigortalar Kurumunu hükümrân ve buyurgan bir vesayet hukuku ilişkisi içerisinde yönetmektedir.*

Çoğunluk buyurganlığına dayalı hikmeti hükümet anlayışı, son altı yıldır, bütün sigortacılık kurallarını, geçmişe nazaran korkunç bir umursamazlıkla çiğneyerek, sosyal güvenlik sistemini âdeta iflas ettirmiştir. Bu nedendir ki, 1991’de 128 milyar lira gelir fazlasıyla devredilen Sosyal Sigortalar Kurumu, 1997’de 357 trilyon liralık bir açıkla karşı karşıya kalmıştır ve genel sosyal güvenlik sisteminin açığı bunun bir katı kadardır” şeklindeki açıklamalarından sonra, tasarının da bu çarpık zihniyetin bir parçası olduğunu öne sürmüştür.

Tasarı hakkında bilgi verdikten sonra, sosyal sigortalar Kurumlarının aktüer dengesinin, korkunç bir açıkla karşı karşıya olduğu bir dönemde böylesi bir tasarının düzenlemesini, çalışanların sırtından, rantiyecilere kaynak aktarılması olarak gördüğünü açıklayan Emin Kul, bu düzenlemenin, devlet kadrolarının yandaşlara peşkeş çekilmesinin, özelleştirmeye ve kamu bankaları marifetiyle, partizan bir bütçe yönetimiyle sermaye çevrelerine kaynak aktarılmasının bir benzeri olduğunu dile getirmiştir.

Kul, tasarının 1. ve 3. maddeleriyle, sadece, gecikme zam ve faiziyle idarî para cezalarından yaklaşık 40 trilyon lira paranın, rantiyecilere ve prim borçlarını faizsiz, kredi gibi kullananlara bağışlandığını da iddia ettiği konuşmasında, 2. maddeye de değinmiş ve kamu kuruluşlarının ve belediyelerin sadece Sosyal Sigortalar Kurumuna sigorta primi, sosyal yardım zammı borçları ve bu borçlardan doğan gecikme zammı ve faiziyle, idarî para cezası olarak toplam 180,5 trilyon tutarındaki borçlarının, keyfî bir mahsup işlemine tabi tutularak buharlaştırıldığını öne sürmüştür.

Bu tasarıyla, namuslu ve dürüst işverenlerin, esnafın, belediyelerin, kamu kuruluşlarının; bir başka deyişle primlerini zamanında ödeyenlerin cezalandırıldığını da savunan Emin Kul, tasarının her maddesinin sigortacılık kurallarına aykırı olduğunu, kanuna karşı hile içerdiğini belirtmiştir.

Kul'un konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmesinden sonra, Demokratik Sol Parti Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk şahsı adına konuşmak için söz almıştır. Anayasanın 60. maddesine göre, devletin, herkesin sosyal güvenlik hakkını sağlayacak gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu ifade eden Hikmet Sami Türk, bu sosyal güvenlik hizmetlerinin karşılığı olarak, sigorta kurumlarının prim alması gerektiğini açıklamış ve söz konusu primle, sosyal güvenlik kurumlarınca sunulan hizmetler arasında bir denge olduğunu ortaya koymuştur. Türk, Türkiye'de, sosyal güvenlik kurumlarının karşı karşıya kaldığı sorunların başında, prim alacaklarını zamanında tahsil edilememesi olduğunu söyledikten sonra, bunun temel nedeninin de prim borçlusunun, ödemesi gereken parayı, başka işlerde kullanmak, faizsiz kredi gibi değerlendirmek düşüncesinde olmasını göstermiştir.

Tasarının asıl amacının, üçüncü kaynak paketinde ifade edildiği gibi, 2 milyar dolar dolayında bir kaynak yaratmak olduğunu dile getiren Hikmet Sami Türk, bu kaynağı yaratmanın yolu olarak da, prim alacaklarının ve gecikme zamlarının bir bölümünün terkinin öngörüldüğünü ifade etmiştir. Ancak bu yöntemin, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Bağ-Kur'un idarî ve malî özerkliğiyle bağdaşmadığını savunmuş ve bunun geçmişte çıkarılan af kanunlarının bir benzeri olduğunu iddia etmiştir.

Türk, tasarıyla ilgili olarak düşüncelerini Genel Kurula aktarırken; *"Gerçekten, bu tasarıyla, Sosyal Sigortalar Kurumunun alacakları bakımından, idarî para cezalarında yüzde 50, gecikme zammı alacaklarında yüzde 42, Bağ-Kur gecikme zammı alacakları bakımından ise yüzde 50 oranında bir alacak terkini söz konusudur; hatta, tarımda kendi adına çalışanlar bakımından, doğrudan doğruya prim terkinin öngörülmüştür, yüzde 50 oranında bir prim affı vardır"* şeklindeki açıklamalara yer vermiş ve tasarının yasalaşmasının, ödeme ahlakı üzerinde büyük bir tahribat yapacağını öne sürmüştür. Ayrıca tasarıya karşı çıkan diğer milletvekilleri gibi, borcunu zamanında ödeyenlerin cezalandırılmış olacağına ve ödemeyenlerin kârlı çıkacağına dikkat çekmiştir. Diğer taraftan toplumda yeni af kanunları çıkarılacağı beklentisini uyandıracağına da vurgu yapmıştır.

Bu yöntemin sakıncaları olduğunu da savunan Hikmet Sami Türk, bu konudaki görüşlerini de şu şekilde ortaya koymuştur: *"Bu yöntemin ne kadar sakıncalı olduğu açıktır. Nitekim, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, bu af kanunlarının sakıncaları belirtilmiş ve 1996 ilâ 2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Plan döneminde artık, sosyal güvenlik kuruluşları bakımından af kanunu çıkarılmayacağı bir ilke olarak benimsenmiştir. Aynı ilke, altında, bugün görev başında bulunan Hükümet üyelerinin imzaları bulunan 1997 Yılı Programında da vurgulanmıştır. Hatta bu Hükümetin, görev başına gelirken, 7 Temmuz 1996 tarihinde Yüce Meclis önünde okuduğu Hükümet Programında "Sosyal güvenlik kurumlarının sigorta hizmetleri, ilke olarak, nimet külfet dengesi içinde ve kendi finansman kaynaklarıyla karşılanacak, karşılığı ödenmemiş sigorta hizmetleri verilmesinden kaçınılacaktır."* ifadesine yer verilmiştir.

Türk, tasarıyla ilgili olarak diğer konuşmacılardan farklı olarak, bu düzenlemenin planlı kalkınma ilkesine de aykırı düştüğünü belirtmiş ve Anayasanın 166. maddesine aykırı olduğuna işaret etmiştir. Buna ek olarak tasarının, sosyal güvenlik kuruluşlarının prim borçluları arasındaki eşitliği ortadan kaldırdığını, prim borcunu zamanında ödeyenle geç ödeyen veya hiç ödemeyen arasındaki eşitlik ilkesini bozduğunu öne sürmüştür. Türk, tasarının geri çekilmesini önererek, konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmayla, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sona ermiş ve yoklama talebinde bulunulmuştur. Yoklama sonucunda toplantı yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve Oturum Başkanı Uluç Gürkan birleşime son vermiştir.¹⁶⁸

“17.7.1964 Tarihli, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu” yeniden 81. Birleşimin, İkinci Oturumunda müzakere edilmek istenmişse de, grupların, çoğunluk olmadığı konusundaki mutabakatı nedeniyle, tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır. Ancak 82. Birleşimin Birinci Oturumunda da konu yine gündeme gelmesine karşın, Komisyonun bulunmaması nedeniyle bir kez daha ertelenmiştir.

85. Birleşiminin Birinci Oturumunda, bir kez daha müzakere edilmek istenen tasarı, karar yetersayısının bulunmaması yüzünden yine görüşülememiş ve sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁶⁹ 30 Nisan 1997 tarihindeki 87. Birleşimin, Birinci Oturumunda da karar yetersayısı bulunmadığı için müzakere edilemeyen tasarı, bu birleşimin İkinci Oturumunda ele alınmıştır. Hasan Korkmazcan'ın başkan olduğu oturumda, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş ise kâtip üye olarak görev yapmışlardır.

“17.7.1964 Tarihli 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelerde, tasarının maddelerine geçilmesi konusu oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“17.7.1964 tarihli, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre prim, idarî para cezası, gecikme**

¹⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 80. Birleşim, s. 65–90

¹⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 85. Birleşim, s. 333–335

zammı ve faiz borcu bulunan işverenler topluluk sigortasına ve isteğe bağlı sigortaya devam edenlerin, 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş olan prim borçlarının tamamını, idarî para cezalarının % 50'sini ve bunların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki gecikme zammı ve faizlerin % 58' ini,

506 sayılı Kanunun Ek 24 üncü maddesine göre sosyal yardım zammı borçları bulunan ve 2 nci madde dışında kalan diğer kuruluşlar, sosyal yardım zammı borçlarının tamamını ve bunların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki gecikme zammı ve faizlerinin % 58' ini,

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren on ay içinde eşit taksitler halinde ödedikleri takdirde, söz konusu Kurum alacaklarından her birine ait bakiye gecikme zammı ve faizleri ile idarî para cezasının bakiyesi terkin edilir. Bu fıkra hükmüne uygun olarak ödeme yapanların 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş prim ve sosyal yardım zammı borçlarına ve idarî para cezalarının % 50'sine ödeme dönemi içinde ayrıca gecikme zammı ve faiz uygulanmaz. Bu madde hükmünden yararlanmak üzere başvuranlardan taksitlerini süresi içinde ödemeyenlerin süresinde ödenmeyen her bir taksidi için bu Kanunun uygulanma süresinde rızaen tecil faizi ile birlikte ödemeleri halinde bu Kanundan yararlanma hakları saklıdır.

Birinci fıkra hükmüne girenlerden 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş prim, sosyal yardım zammı ve idarî para cezası borcu bulunmayıp, sadece gecikme zammı ve faiz borcu bulunanlar, bu borçlarının % 58'ini bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren on ay içinde eşit taksitlerle ödemeleri halinde kalan borcu terkin edilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilmiş gecikme zammı ve faizler geri verilmez ve mahsup edilmez.

Birinci fıkra hükmüne girenlerden prim, sosyal yardım zammı ve idarî para cezası ile gecikme zammı, faiz borçları için aleyhine icra takibi yapılanlar, yukarıdaki fıkralar hükümlerine göre hesaplanacak borç tutarlarını bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren on aylık süre içinde icra masrafları ile birlikte icra müdürlüklerine veya Kuruma ödemek şartıyla bu madde hükümlerinden yararlanabilirler. İcra takibine konu olan borcun onda birini bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren bir ay içerisinde ödeyenlerin hacizleri kaldırılır. Bu süreler içerisinde icra takipleri ile ceza ve hukuk davalarına devam edilmez, bu davalara ilişkin kanuni süreler işlemez. Takside bağlanmış ve henüz ödenmemiş bulunan prim birinci fıkroda belirtilen diğer kuruluşlara ait sosyal yardım zammı ve idarî para cezası borçları ile gecikme zammı ve faizlerini yukarıdaki fıkralarda belirtilen esaslar ve süreler içerisinde ödemek isteyen işverenler hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

Bu maddede belirtilen esaslar ve süreler içerisinde ödenmeyen primler ile ilgili olarak 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 80 inci maddesinin hükümleri uygulanır.”

Madde üzerinde gruplar adına ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Bekir Kumbul yapmıştır. Tasarının 1. maddesinde yer alan, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa bağlı işverenlerin geciken primlerinin tahsilâtının hızlandırılmasının, aslında bir af olduğunu söyleyen Kumbul, izlenen yanlış politikaların devam etmesi durumunda SKK'nın daha da büyük sıkıntıya gireceğini iddia etmiş ve açığın büyüyeceğini belirtmiştir.

“1964'te, 1969'da başlayan emeklilik yaşı üzerindeki oynamalar, borçlanma yasaları, af yasaları, Sosyal Sigortalar Kurumunu bugün bulunduğu noktaya getirmiştir. Daha 20 Mart 1997'de, sanki geçmiş dönemlerde yapılan borçlanma yasalarının Sosyal Sigortalar Kurumunu ne duruma getirdiğini izah etmemişiz gibi, 12 nci borçlanma yasası çıkarıldı. Bizim "hayır, yapmayın, yanlış yapıyorsunuz, bu yapılan şey Sosyal Sigortalara bir kamburdur" dememize rağmen, Hükümet tarafı, bizim bu uyarılarımızı dikkate almadı, buradan çıkarıldı; ama, Sayın Cumhurbaşkanı'dan geri döndü. Değerli arkadaşlarım, bunun sonucu da o olacaktır; o nedenle, ciddi ciddi düşünmek zorundayız. Popülist politikalarla ne bu ülke bir yere gider ne de Sosyal Sigortalar Kurumunu doğru bir noktaya getiririz; bırakın doğru noktaya getirmeyi, her seferinde biraz daha ekonomik darboğaza sokuyoruz” sözleriyle SSK'nın düştüğü kötü durumun nedenlerini kendine göre açıklayan Bekir Kumbul, söz konusu maddede yer alan borç faizinin affedilmesiyle, işçinin hakkının, borcunu ödemeyen işverenin cebine gönderildiğini ifade etmiştir.

Bekir, söz konusu borç silme ile SSK'nın açığının daha artacağını ve primini ciddi bir biçimde ödeyen kesimde bile *“gelecekte nasıl olsa af çıkacak”* beklentisinin doğacağını savunduğu konuşmasının sonunda, maddeye CHP olarak olumsuz oy kullanacaklarını açıklamıştır.

Bekir Kumbul'dan sonra, DSP Grubu adına Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan söz almıştır. DSP sözcüsü ilk olarak, devletin bugüne kadar sosyal güvenlik alanında yeterince görev yapmadığını ve Hükümetlerin sosyal güvenlik kurumlarının, idarî ve malî yönlerden çökmesine neden olacak müdahalelere yaptıklarını ifade etmiştir. Yine aynı bağlamda, ANAP döneminde başlayan yozlaştırmanın, DYP-SHP, DYP-CHP, ANAYOL ve daha sonra da REFAHYOL Koalisyon Hükümetleri dönemlerinde acımasızca devam ettiğini de sözlerine eklemiştir. Sosyal Güvenlikle ilgili olarak yapılması gereken ilk işin, SSK'nın gerçekten özerk bir yapıya kavuşturulması ve gerçek sahiplerine verilmesi olduğunu söyleyen Mustafa Güven Karahan, kendi genel müdürünü seçemeyen SSK'nın özerkliğinden bahsetmeyeceğini öne sürmüş ve daha iyi hizmet götürebilmesi için de, özerk olmasının zorunluluğuna dikkat etmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumu asıl sahiplerine verilmesi durumunda, kurumu yönetenlerin, canlarının istediği gibi borçlanma yasaları ile prim ve sosyal yardım zammı afları çıkarmayacaklarını da savunan Karahan, sözü Hükümete

getirerek, bu tasarıdan 2 milyar dolar beklendiğini, tasarının SSK ve Bağ-Kur'un düzlüğe çıkarılması için değil, kaynak sağlamak amacıyla hazırlandığını iddia etmiştir. Ayrıca böyle bir tasarımı sendikacı bir bakana yakıştıramadığını da sözlerine eklemiştir.

Mustafa Güven Karahan konuşmasını öneri niteliği taşıyan şu sözlerle sürdürmüştür: *"Hükümetin, bu tasarıyla yapmak istediği, prim ve sosyal yardım zamları borçlarının tamamını, idarî para cezalarının yüzde 50'sini ve bu tasarının yürürlüğe gireceği tarihe kadarki gecikme zammı ve faizlerin yüzde 58'ini yürürlük tarihinden sonraki aybaşından itibaren 10 ay içinde eşit taksitler halinde tahsil ederek 2 milyar dolarlık bir kaynak yaratma hayalidir.*

Değerli milletvekilleri, gündemimize getirdiğiniz tasarıyla prim ve sosyal yardım zamlarını günü gününe ödeyen işverenlere karşı haksız bir uygulama başlattığınızı hiç düşündünüz mü; onları enayi yerine koyduğunuzu aklınıza getirdiniz mi? Yasalara saygılı olan bu insanları üzdüğünüzü biliyor musunuz?! Bu, Anayasamızın eşitlik ilkesine aykırı değil midir? Siz, bu tasarıyla, kanunlar karşısında suç işlemiş durumda olanları kollar duruma düşmüyor musunuz; başka bir deyişle, siz, sosyal sigorta primlerini faizsiz kredi olarak kullanan SSK yüzüzlerini kollamakta olduğunuzun farkında mısınız?!

Değerli arkadaşlarım, primlerin tahsilatı konusunda yapılması gereken, sık sık af yasaları çıkarmak değil, primlerin ve sosyal yardım zamlarının zamanında tahsilini sağlayacak düzenlemelerin yapılmasıdır.

Bağ-Kur mensuplarının, sosyal güvenlikle ilgili birçok problemleri bulunmaktadır. Bağ-Kur'un müdürlükleri, genellikle, il merkezlerindedir. Bağ-Kur mensupları, tüm işlemlerini il merkezlerinde yapmaktadırlar. Bağ-Kur mensupları, bir sağlık karnesi tasdiki için bile, bir iki gün harcamaktadırlar. Bağ-Kur'un, üye sayısını da göz önüne alarak, bazı büyük ilçelerde büro açması, sorunun büyük bir boyutunu halledebilecek kanaatindeyiz."

Karahan, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için, her zaman, Hükümete destek olacaklarını, ancak tasarıya ret oyu vereceklerini açıklayarak konuşmasını bitirmiştir.

Mustafa Güven Karahan'dan sonra Anavatan Partisi Grubu adına Amasya Milletvekili Ali Hatipoğlu konuşma yapmıştır. Tartışılan yasa tasarısının SSK ve Bağ-Kur için çözüm olamayacağını ifade eden Hatipoğlu, SSK'nın durumu ile ilgili şu bilgileri vermiştir: *"1992 yılından itibaren açık vermeye başlamış olan SSK'nın 1992 yılı açığı 2,5 trilyon lira iken, 1996 yılı sonu itibarıyla bu açık 270 trilyon liraya ulaşmıştır. 1997 sonunda ise, açığın 321 trilyon liraya ulaşacağı Sayın Bakan tarafından söylenmekte ise de, kimi verilere göre, bu açığın 650 trilyonu aşacağı tahmin edilmektedir. Buna karşılık, 1996 sonu itibarıyla, SSK'nın 270 trilyon, diğer sosyal güvenlik kurumlarımızdan Bağ-Kur'un ise 99 trilyon alacağı vardır; ayrıca, Bağ-Kur'un, tarım sigortalılarından 50 trilyon alacağı bulunmaktadır. Tasarı, 419 trilyonluk prim ve sosyal yardım zammı aslı ile bunlara ilişkin gecikme zammının tahsilinin hızlandırılmasını ve toplayan kurumları rahatlatmak amacıyla ise de, geçmiş yıllarda ve en son 1992'de benzer bir uygulamayı gözardı etmektedirler."*

Ali Hatipoğlu, Bağ-Kur'un da zor durumda olduğunu ve hem SSK hem Bağ-Kur hem de memur emeklilerinin son derece düşük maaş aldıklarını belirttikten sonra, sözü tasarının 1. maddesine getirmiştir. Bu maddenin kısmî bir af niteliği taşıdığını, primini ödeyenlerin cezalandırılmış olacağını savunan Hatipoğlu, aynı zamanda af beklentisinin, sosyal güvenlik kurumlarını, son aylarda, 70 trilyon liralık bir gelir kaybına uğrattığını da iddia etmiştir. Aynı konuşmacı, işverenlere bir af getirilmesi yerine, faiz ve gecikme zammı ödemelerinin reel enflasyona göre ayarlanarak daha uzun bir süreye yayılmasını teklif ettiklerini, ancak bunun Komisyonda kabul edilmediğini de açıklamış ve özellikle Hükümetin Refah Partisi kanadına dönük sert eleştiriler getirmiştir. Ayrıca Anavatan Partisi'ne yapılan eleştirilerin haksız olduğunu, ANAP'ın çok önemli projeleri hayata geçirdiğini ileri sürmüştür.

Ali Hatipoğlu, SSK'nın durumunun düzeltilmesi için öncelikle kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınmasının ve 6 milyonu aşkın sigortasız çalışanın sosyal güvenceye kavuşturmasının gerekliliği üzerinde durmuş ve işverenden de her yıl belirli oranda güvence payı kesmek yoluyla primlerin daha sağlıklı ödenmesinin sağlanabileceğini savunmuştur.

SSK'nın özerk olması gereğine de değinen Hatipoğlu, 1. maddenin, gerçekleri yansıtmadığını bir kez daha vurgulamış ve *"Haksızlığın içerisinde ve yanında olamayız; ama, aldığınız ekonomik kararlarla sıkıntıya düşürdüğünüz esnafa, işverene, tüm hak edenlere -doğruysa- koyacak yer bulamadığınız denk bütçe fazlası paralardan ucuz kredi verelim; ama, SSK'nın ve Bağ-Kur'un parasını ucuz kredi olarak kullandırmayalım, zaman içerisinde yayararak alalım ve primini ödeyenleri de bir şekilde mükâfatlandıralım"* şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak Hükümeti oluşturan partiler görüş bildirmemiş ve böylece gruplar adına yapılan konuşmalar sona ermiştir. Ardından kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul yapmıştır.

Söz konusu maddeyle, sadece Sosyal Sigortalar Kurumunun yaklaşık 25 trilyon liralık bir alacağını silmenin mümkün olacağını ve böylece borçlulara, 25 trilyon liranın bağışlanacağını ifade eden Kul, *"Zaten mutlu azınlık, sigorta primlerini ödemiyor"* diyen Necmettin Erbakan'ın, kendi imzasıyla böyle bir tasarı gelmesini tutarsızlık olarak değerlendirmiştir.

Böyle tasarıların gündeme gelmesiyle, af beklentisi içine giren çevrelerin prim ödemelerini durdurduklarını da dile getiren Emin Kul, SSK'nın geldiği nokta ile ilgili olarak şu sözleri sarf etmiştir: *"1991 yılında, Sosyal Sigortalar Kurumunun birikmiş alacağı 11,3 trilyon Türk Lirasıydı. 1992 yılının mart ayının 5'inde, böyle bir af tasarısı Yüce Meclise geldi; bütün uyarılarımıza rağmen ve gerçekler de değerlendirilmeden, çoğunluk tahakkümüne dayalı bir iradeyle buradan geçirildi. Sonuç ne oldu: 1992 yılı sonunda, 1991'de 11,3 trilyon lira olan Sosyal Sigortalar Kurumunun alacağı 19,7 trilyon liraya çıktı."*

Bugün, gecikme zam ve faizleri hariç, 62,7 trilyon lira kamu kesiminden, 39,7 trilyon lira özel kesimden alacaktır Sosyal Sigortalar Kurumu. İşte, çıkarılan afların getirdiği sonuç budur. 'Tahsilâtı hızlandıracağız, birikmiş prim borçlarını alacak, cebimize koyacağı' derken, aslında prim borcunu artırmışız. Dolayısıyla, bu kanun tasarısının, tahsilâtı hızlandırmakla filan hiçbir alakası yoktur."

Bir sendikacı olan Kul, işçilerin, vergi ve prim kesintilerini ödeyebilmek için, yılda beş ay bedava çalışmakta olduklarını öne sürdüğü konuşmasında, işçilerden kesilen primleri Sosyal Sigortalar Kurumuna yatırmayan ve borçlarını ödemeyenlere, 25 trilyon lirayı bağışlamanın, hiçbir hukuk ve hak anlayışıyla bağdaşmadığını da öne sürmüştür. Emin Kul, bu tür politikaların popülist olmanın da ötesinde, Batı taklitçisi, sömürücü kapitalist politikanın ta kendisi olduğunu da belirtmiş ve 1. maddenin geçmesinin, işçilerin 25 trilyon lirasının çalınması anlamı taşıdığını söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

ANAP'lı Emin Kul'dan sonra, şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili, DSP Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdagül olmuştur. Sosyal Sigortalar Kurumunun geçmişte uygulanan yanlış politikalar nedeniyle zor durumda bulunduğuna vurgu yapan Yurdagül, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının, söz konusu yasa tasarısının, Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonunda görüşüldüğü sırada, SSK'nın aktüaryel dengesinin bozulmasının sebepleri arasında, erken emeklilik, kaçak işçilik, sosyal yardım zammı uygulaması ve cömert sigortacılık anlayışının yattığını belirttiğini ifade etmiş ve ama daha da önemlisini çıkarılan af yasaları ve borçlanma yasaları olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca düzenlemeyi, bir borçlanma yasası olarak gördüğünü ve 5 Mart 1992 tarihinde çıkarılan af yasasından farklı olmadığını dile getirmiş, Refah Partisi'nin o yıllarda bu affa karşı çıktığını hatırlatmıştır. Bekir Yurdagül, gündemdeki yasa tasarısının REFAHYOL Hükümetinin 25.11.1996 tarihinde açıkladığı üçüncü kaynak paketinin bir parçası olduğunu, ancak bundan beklenen yararın sağlanamayacağını öne sürmüştür. Bu görüşünü de, Bağ-Kur'la ilgili bir prim yükseltme yasasından, 43 trilyon gelir beklenmesine karşın, bunun 12-13 trilyonda kaldığını hatırlatarak kanıtlamak istemiştir.

Prim ödeyenle ödemeyen arasında bir eşitsizliğin ortaya çıkacağına da işaret eden Bekir Yurdagül, prim oranının aşağıya çekilmesinin ve sistem dışındaki 4 milyona yakın kaçak işçinin sisteme dahil ederek prim toplanmasında kolaylık sağlanmasının daha doğru olacağını savunmuş ve 1 Mayısı kutlayarak konuşmasını tamamlamıştır.

1. madde üzerinde yapılan konuşmaların sona ermesiyle, önergelerin görüşülmesine geçilmiş ve muhalefet tarafından verilen üç değişiklik önergesi gündeme alınmıştır. Ancak bu önergeler yapılan oylama sonucunda reddedilmiş ve bu arada zamanın dolması nedeniyle madde ile ilgili oylama yapılmadan birleşime son verilmiştir.¹⁷⁰

¹⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 87. Birleşim, s. 492-510

“17.7.1964 Tarihli 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporunun” müzakerelerine 2. Yasama Yılı'nın, 88. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. 1 Mayıs 1997 tarihindeki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yürütmüştür.

İlk olarak geçen birleşimde, üzerindeki görüşmeler tamamlanmış olan 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra; **“Genel ve katma bütçeli idareler, özel idareler ve belediyeler, döner sermayeli kuruluşlar ile kanunla veya kanunların verdiği yetkiye istinaden kurulan kamu kuruluşları ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamına giren teşekkül ve kuruluşlarla bunların müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerinin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşına kadarki tahakkuk etmiş bulunan prim, idarî para cezası ve sosyal yardım zammı ile bunların gecikme zammı ve faiz borçları ile 1997 yılı sonuna kadar doğacak sosyal yardım zammı ve bunlara ait gecikme zammı 1997 Malî Yılı Hazine Müsteşarlığı Bütçesinin (940. 01. 3. 406. 900. 4792 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi gereğince Sosyal Sigortalar Kurumuna yapılacak yardımlar) tertibindeki ödenekten Sosyal Sigortalar Kurumuna yapılan ödemeler karşılığında bu kurum ve kuruluşlar adına tahsil edilmiş sayılarla borç kayıtları kapatılır.**

Sosyal Sigortalar Kurumuna bu kurum ve kuruluşların yukarıda belirtilen prim, idarî para cezası ve sosyal yardım zammı borçları ile ödeme tarihine kadar hesaplanacak gecikme zammı ve faiz borçlarının ödenmesi hususu ile ilgili usul ve esaslar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığınca müştereken tespit edilir.

Yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşların bu kapsamda devam eden takibat ve yargı safhasındaki ihtilafları sona erer” şeklindeki 2. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Maddeyle ilgili olarak gruplar adına ilk konuşmayı Demokratik Sol Parti Grubu adına Bolu Milletvekili Mustafa Karşlıoğlu yapmıştır. 2. maddeyi Genel Kurula tekrar okuyarak, Türkçe açısından ne derece bozuk olduğunu ortaya koymak isteyen Karşlıoğlu, maddenin daha anlaşılır ve sade bir Türkçe ile yazılmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir. Karşlıoğlu, önceki konuşmacılar gibi maddenin af getirdiğini, Anayasanın 60. maddesine göre, Sosyal Sigortalar Kurumunun prim esasına göre kurulduğunu belirttikten sonra; *“Bugünkü tabloda, Sosyal Sigortalar Kurumunun, kamu ve özel sektörden, prim ve sosyal yardım zammı olarak 102,5 trilyon, gecikme zammı olarak 167,5 trilyon olmak*

üzere toplam 270 trilyon alacağı bulunmaktadır; Bağ-Kur'dan 56 trilyon prim, 43 trilyon gecikme zammı olmak üzere toplam 99 trilyon alacağı var; tarım sigortalısının da 50 trilyon borcu var” şeklindeki bilgileri sıralamıştır.

Refah Partisi’nin kendi ifadesiyle “pansuman tedbirler” ile uğraşıldığını dile getiren Mustafa Karşlıoğlu, Bağ-Kur'da kademe yükseltilmesinden de 44 trilyon lira beklenirken, 13 trilyon lira gibi bir paranın biriktiğini açıklamış ve SSK’ya borçların büyük bir bölümünün belediyelere ait olmasında dolayı, sıkışan belediyelere yardımın öngörüldüğünü iddia etmiştir. Seçim bölgesi olan, Bolu Belediyesinden de örnek vererek, muhalefete mensup belediyelere partizanca davranıldığını, yardım edilmediğini öne sürmüştür.

Her ne kadar idarî ceza alınmasına karşın, düzenlemenin yine de bir af yasası olduğunu ve 54. Hükümetin kaynak bulma paketlerinden biri olduğunu savunan Karşlıoğlu, birçok belirsizliğin de bulunduğu dikkat çekmiş ve Türkiye’nin günü birlik tedbirlere değil, uzun vadeli düzenlemelere ihtiyacının bulunduğunu, bunun da uzlaşmayla gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Mustafa Karşlıoğlu’nun konuşmasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş söz almıştır. Ateş de, öncelikle söz konusu maddenin dil açısından sorunlu olduğunu vurgulama ihtiyacı hissetmiş ve yine diğer muhalefete mensup konuşmacılar gibi bunun bir af yasası olduğunu iddia etmiştir. Belediyelerin zor durumda olmalarının istismar edildiğini belirten Ateş, belediyelere ait borçların, Hazine tarafından nasıl ödeneceğinin açık olmadığını, uyutmaya yönelik bu düzenleme ile SSK’nın alacaklarının üzerine sünger çekileceğini ifade etmiştir. Yılmaz Ateş, tasarının Sosyal Sigortalar Kurumunu batırmaya yönelik bir girişim olduğunu da söylediği konuşmasında; Hükümetin, özellikle de Refah Partisi’nin, bugüne kadar, siyasî ahlakla ve demokrasi geleneğiyle bağdaşmayan bir tutum içerisinde bulunduğunu dile getirmiş ve Ankara’nın Balâ İlçesi Belediye Başkanının bir itfaiye aracı talebine; *"eğer Refah Partisine geçer iseniz, biz, size bir itfaiye aracı veririz olmuştur"* şeklinde cevap verildiğini öne sürmüştür. Diğer taraftan, yasaya ve hukuka saygılı olanların, bu tasarıyla cezalandırıldığını, borcunu ödemeyenlerin ödüllendirildiğini ifade etmiştir.

Konuşmasında daha çok Refah Partisi’nin politikasını eleştiren Yılmaz Ateş, tasarının, Sosyal Sigortalar Kurumunun kaynaklarını kurutan ve sosyal güvenlik anlayışını yok etmeye yönelik bir düzenleme olduğunu, bu nedenle parti olarak olumsuz oy kullanacaklarını açıklamıştır. Ateş, 1 Mayıs kutlayarak konuşmasını bitirmiştir.

2. madde üzerinde, Anavatan Partisi Grubu adına Amasya Milletvekili Aslan Ali Hatipoğlu konuşma yapmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin uzun vadeli ve maliyeti çok yüksek bir uygulama olduğuna değinen Hatipoğlu, sorunların uzun bir zaman içerisinde oluşacağını ve çözümünün de aynı şekilde uzun bir

sürede gerçekleşebileceğini dile getirmiştir. Dünyadaki sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanının, çoğunlukla devlet, işveren ve işçilerin ödediği primlerden sağlandığını, Türkiye’de ise devletin sürekli katkı sağlayamadığına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda yasa tasarısının çok acele olarak hazırlandığını ve Genel Kurula getirildiğini sözlerine eklemiştir.

Anayasaya aykırılıktan da bahseden Aslan Ali Hatipoğlu, geçmişte de benzer şekilde çıkarılan afların yarar sağlamadığını, söz konusu düzenlemenin, Kuruma sigorta primi ile sosyal yardım zammı borcunu zamanında ödeyenlere ceza, borçlarını ödemeyip sermayesini artıran, faize yatırıp, değişik şekillerde dilediği gibi kullanan işverenlere ise bir nevi mükafat niteliğinde olduğunu öne sürmüştür. Hatipoğlu, Anayasaya aykırı olan bir yasanın, haksızlıklara neden olacağı gibi, toplumsal barışı da bozacağını iddia ederek, sözü özelleştirmeye getirmiş ve özelleştirmeyle elde edilen gelirin Hazineye aktarılması gerektiği halde, bu paraların, Refah Partili belediyelere aktarıldığını ifade etmiştir. Buna karşılık aylardır işçilerinin maaşını ödeyemeyen, muhalif belediyelere, bırakın para göndermeyi, İller Bankasındaki ödeneklerine de SSK’ya olan prim borçları nedeniyle el konulduğunu iddia etmiştir. Muhafif partilere mensup kimi belediyeler zorunlu olarak Hükümetin himayesine geçmekte olduğunu belirten Hatipoğlu, 1580 sayılı Belediyeler Kanununda köklü değişiklikler yapmak gerektiğini dile getirmiş ve her şeyden önce, belediyelerin ödeneklerinin adaletli bir şekilde pay edilmesini istemiştir.

Konuşmasının devamında; *“Oysaki, devlete bağlı tüm kurum ve kuruluşlarda, SSK prim alacağı kaynaktan kesme yöntemiyle tahsil edilse, bunların hiçbir borcu birikmeyeceği gibi, SKK da sıkıntıya düşmeyecektir. Eğer, devlete bağlı olan kurumlar mevcut yasaları ihlal ederse, elbette, özel sektör bunu haydi haydi suiistimal edecektir. Yani, yasalara, öncelikle devletin tüzelkişileri uymalıdır”* şeklinde ifadelere yer veren Aslan Ali Hatipoğlu, tasarının bu maddesiyle dürüstlük ve adalet kavramının zedelendiğini, kişiler ve kurumlar arasına, nifak sokulduğunu belirtmiştir.

Aslan Ali Hatipoğlu; *“Gelin, Hazineden bu fona ayrılan miktarı artıralım, tüm belediyelere belirli bir oran üzerinden dağıtalım. SSK’ya borcu olanların borcu kesilsin. Borcunu zamanında ödeyenlerin veya icra marifetiyle ödeyenlerin de mağdur olmalarına engel olalım veya kuruluşların ve belediyelerin SSK’ya olan borçlarını Hazine üstlensin, SSK’ya ödesin; böylece, bu borcu tahkim etmiş olsun. Hazine, bu borcu tahkim etmek istemiyorsa, yaptığı ödemenin ne kadarını geri alacağını veya ne kadar zaman içerisinde, hangi taksitlere bağlanacağını belediyelerle karşılıklı otursun, konuşsun ve anlaşsın”* önerilerle de konuşmasını tamamlamıştır.

2. madde ile ilgili olarak gruplar adına başka söz alan olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili

Emin Kul, şahsı adına yapmış olduğu konuşmada, ilk olarak tasarının 2. maddesiyle ilgili açıklamalar yapmış, ardından da eleştirilerini sıralamıştır. 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kuruluş Kanununun 1. maddesiyle, Hazinece, Sosyal Sigortalar Kurumuna gerektiğinde yardım yapılması öngörülmesine karşın, bu yardımın, Kurumun alacaklarından mahsup edilmesinin hukuk dışı olduğunu savunan Kul, *“Hazine yardımına mahsup edilen bu borçlar, sadece primlerin işveren hissesini içermemektedir; işçinin ücretinden kesilen primler tutarını ödemeyerek, âdetâ gasp ederek denetimsiz harcamalara tahsis eden kurumlar ve belediyeler, cezaya tabi bu işlemleri nedeniyle Sosyal Sigortalar Kurumu kesesinden ödüllendirilmiş; borçlarını ödeyenler ve bu tür belediyeler ise, âdetâ cezalandırılmış olmaktadır. Devlet Hazinesi, hükümet edenlerin servetlerinden, onların altınları veya yurt dışındaki veya yurt içindeki dolarlarından beslenmemektedir. Böylesine mahsup işlemleriyle sonuçta buharlaştırılan trilyonlar, işçilere ve fakir halka vergi olarak tekrar ödetilmektedir. Devletin, sosyal güvenlik sisteminin finansmanına hiçbir katkısı bulunmadığını biliyoruz. Oysaki, Avrupa Topluluğu ülkeleriyle karşılaştırıldığında, örneğin, en düşük katkı oranıyla bu giderlere katılan Portekiz’de bile, bu katkı, yüzde 25,5 seviyesindedir”* şeklindeki sözlerle bu görüşünü güçlendirmek istemiştir.

Kaynağı belli olmayan düzenlemeler yapılmasını; işçiler tarafından sağlanan malî kaynaklarına el konulmasını; doğan açıkların, Hazine yardımı adı altında, kapatmaya yönelik ödeneklerin bütçeye konulmasını eleştiren Emin Kul, bunların sosyal güvenliğe bir katkı olmadığını öne sürmüştür. Tasarıyla, işçilerin bir kez daha soyulmasına olanak tanındığını ve dürüst kamu işverenlerini, işçisinin istikbalini düşünen, borcuna sahip namuslu belediyelerin cezalandırıldığını da iddia etmiştir. Kul, 506 ile ilgili düzenlemeler geçerken sosyal yardım zammı konusunda verdikleri önergeler reddedilmesi nedeniyle, bu denli bir açık ve borcun doğduğunu belirtmiş ve belediyelerin borçlarının bu şekilde kapatılmayacağını öne sürmüştür.

Siyasî bir tercih olarak, hem devletin kaynaklarının siyasî yandaşlara aktarıldığını öne süren Emin Kul, maaş zamlarının işçilere, çalışanlara ve emeklilere ödettirildiğini savunarak; *“Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, bu yetmiyormuş gibi, bu maddeyle, 1997 yılı sonuna kadar doğacak sosyal yardım zammı ve bunlara ait gecikme zammı da mahsuba ve silinmeye tabi tutulmuştur. Yani, tasarıyı hazırlayanlar hızlarını alamamışlar, 1997 yılı sonuna kadar, yani bu yılın sonuna kadar yapılması gereken ödemelerin yapılmamasına davetiye çıkarttıkları gibi, henüz ödenmeyeceği belli olmayan bir meblağa da gecikme zammı ve faizi donu biçmişlerdir.*

Bu zihniyetiyle ve içerdiği bu hükümlerle, bu madde ve tasarı, bütünüyle hukuk kurallarına, hak anlayışına ve hatta Anayasaya aykırıdır. Bu konuda bir düzenleme yapılacaksa, verdiğimiz önergenin müzakere edilmesi sırasında desteğinizi bekler, teşekkür eder, saygılar sunarım” şeklindeki ifadelerle konuşmasını tamamlamıştır.

Emin Kul'dan sonra DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk, kişisel görüşlerini ortaya koymak için kürsüye çıkmış ve söz konusu maddeyle Sosyal Sigortalar Kurumuna olan borçlarını zamanında ödeyen kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin cezalandırılmış olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca borçları ödemekte ağır davranan ve Sosyal Sigortalar Kurumuna ödemesi gereken borçları başka işlerde kullanan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin ise ödüllendirildiğini belirtmiştir. 1997 yılı sonuna kadar doğacak olan sosyal yardım zammı ve bunlara ait gecikme zamlarının devlet bütçesinden ödenmesinin ise bu kurum ve kuruluşlar ile yerel yönetimlere *"artık borçlarınızı ödemenize gerek yoktur"* mesajının verilmesinden başka bir anlam taşımadığını da savunmuştur.

Maddenin Anayasaya aykırı olduğunu, bu nedenle de bir önergelerinin olduğunu söyleyen Türk, bu madde, kamu kesiminde, Sosyal Sigortalar Kurumuna olan borçlarını zamanında ödemiş olan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ile bu borçlarını ödemeyen kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler arasında eşitsizlik yaratıldığını öne sürmüştür. Hikmet Sami Türk, 1997 yılı sonuna kadar doğacak olan borçların devlet bütçesince ödenmesinin ise Sosyal Sigortalar Kurumu prim borçları arasında bir eşitsizlik yaratılması anlamı taşıdığını, bunun da Anayasaya aykırı olduğunu ifade etmiştir.

Konuşmasının sonlarında; *"Öte yandan, bu madde, devlet harcamalarının yıllık bütçelerle yapılması konusundaki Anayasanın 161 inci maddesine de aykırılık taşımaktadır. Şöyle ki, burada, bütçenin belirli bir faslından, 4792 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi gereğince "Sosyal Sigortalar Kurumuna yapılacak yardımlar" tertibinden bir ödeme yapılması öngörülmüştür"* diyen Hikmet Sami Türk sözlerine; *"Oysa, burada, o yardım amacı dışında kullanılmaktadır. Henüz yapılmamış bir yardımdan, mahsup ve takas yoluyla, tahkime gidilmektedir; bu da Anayasanın 161 inci maddesine aykırı düşmektedir. Bu konuyu, maddenin Anayasaya aykırılığı konusundaki önergemiz eğer Komisyon ve Hükümet tarafından kabul edilmeyecek olursa, orada açıklamak kaydıyla, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum"* diyerek son vermiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, maddeyle ilgili önergelere geçilmiştir. DSP'li ve ANAP'lı milletvekillerinin ayrı ayrı vermiş olduğu iki önerge oylanmış, ancak kabul edilmemiştir. Sonrasında da 2. madde oylanmış ve okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

Ardından 3. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **"2.9.1971 tarihli, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa göre prim, gecikme zammı ve faiz borcu bulunan sigortalılar ile ölen borçlu sigortalıların hak sahipleri 31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş bulunan prim borçlarının tamamını ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki gecikme zammı ve faizlerinin % 50'sini, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takibeden aybaşından itibaren on ay içinde eşit taksitler halinde ödedikleri takdirde söz konusu**

Kurum alacaklarının bakiyesi olan gecikme zammı ve faiz borçları terkin edilir. Bu fıkra hükmüne göre ödeme yapanların birikmiş prim borçlarına ödeme dönemi içinde ayrıca gecikme zammı uygulanmaz.

31 Aralık 1996 tarihine kadar tahakkuk etmiş prim borcu bulunmayıp sadece gecikme zammı ve faiz borcu bulunanların, bu borçlarının % 50'sini bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren on ay içinde eşit taksitler halinde ödedikleri takdirde bakiyesi gecikme zammı ve faiz borçları terkin edilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilmiş gecikme zammı ve faizler geri verilmez ve mahsup edilmez.

Prim, gecikme zammı ve faiz borçları için aleyhine icra takibi yapılanlar, yukarıdaki fıkralar hükümlerine göre hesaplanacak borçlarını bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren on aylık süre içinde icra masrafları ile birlikte icra müdürlüklerine veya Kuruma ödemek şartıyla bu madde hükümlerinden yararlanabilirler. Ödeme süreleri içerisinde icra takiplerine ilişkin kanunî süreler işlemez. Bu sigortalılardan birinci fıkraya göre hesaplanacak borcun onda birini bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takibeden aybaşından itibaren bir ay içinde ödeyenler aleyhine icra, ceza mahkemelerinde dava açılmaz, açılmış bulunan davalar bütün neticeleri ile birlikte düşer.

Bu maddede belirtilen esaslar ve süreler içerisinde ödenmeyen primler ile ilgili olarak 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren 1479 sayılı Kanunun 53 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanır” şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş yapmıştır.

Görüşülmekte olan yasa tasarısının, Türkiye'deki nüfusun yaklaşık yüzde 35'ini ilgilendirdiğini söyleyen Ateş, bu denli önemli bir konuda milletvekillerinin, "kabul edenler, etmeyenler" şeklinde bir değerlendirmeye tabi tutularak, işlevsiz hale getirildiğini dile getirmiştir. Yılmaz Ateş, 3. maddenin Anayasanın eşitlik maddesine aykırı olduğunu iddia ettikten sonra 2. maddede, belediye ve bağlı şirketlerin 1997 yılı sonuna kadar tahakkuk edecek borçlarını bu af kapsamına alınmasına karşın, Ziraat Bankasından traktör için aldığı tarım kredisinin faizini dahi ödeyemeyen o köylünün, Esnaf ve Sanatkarlar Kooperatifinden alınan o küçük esnaf kredisinin faizini dahi ödeyemeyen esnafın borcunun, 31.12.1996 tarihiyle sınırlandırılmasını anlamadığını belirtmiştir. Bunun hukuka, Anayasaya aykırı olduğunu ısrarla vurgulamıştır.

Ateş konuşmasına şu şekilde devam etmiştir: “Sayın Bakana sorumu yeniliyorum: Bu tasarı kamuoyunun gündemine geldiği günden bugüne kadar, acaba, belediyeler, prim borçlarını ödemişler midir? Geçmiş aylara, yıllara kıyasladığımız zaman, SSK'nın tahsil edemediği prim borçlarını tahsil etmeye yönelik olarak, o amaca hizmet adı altında çıkarılmaya çalışılan bu yasa tasarısı kamuoyunun gündemine getirilmeden önce, belediyelerden ne kadar tahsilât yapılyordu, şimdi ne kadar tahsilat yapıyor; bunu öğrenmek istiyoruz.

Sayın milletvekilleri, bir diğerk konu da şudur: Bununla esnafın sorunlarını çözemiyorsunuz. Yine, bu getirdiğiniz düzenleme de, esnafın sorunlarını çözmeyi maske edinerek, Sosyal Sigortalar sistemini zedelemeye yönelik bir düzenlemedir. Şimdi, belediyelerden SSK'nın toplam 270 trilyon lira alacağı var ve ona, en azından, önemli oranda bir ek borç da yüklüyorsunuz, 1997'nin sonuna kadar ertelemekle; ama, Türk köylüsünün, esnafının, üreticinin, küçük üreticinin, Bağ-Kur'a üye olan vatandaşlarımızın borcunu da 31.12.1996 tarihiyle sınırlandırıyorsunuz. Bunun mantığını burada öğrenmek istiyoruz.

Şimdi, siz, bununla da köylünün sorunlarını çözezsınız. Eskişehir'de şekerpancarı üreten köylülerimiz yürüdüler; geçen hafta, Çorum'da, diğerk köylülerimiz yürüdü. Neden yürüdüler; devlet, köylüye verdiği kredinin gününün, saniyesinin, saatinin faizini hesaplarken, köylüden aldığı malın parasını ödemiyor, faiz de uygulamıyor. Bu yöntemle, mağdur ettiğiniz o köylüye, çiftçiye, esnafa, siz, bu 99 trilyon lira prim gecikme zammının, 50 trilyon lira da tarım sigortasından kaynaklanan borcunun bir kısmını affederek hizmet etmiş olmuyorsunuz. Yaptığınız, Sosyal Sigortalar Kurumunun gelirlerini önemli ölçüde sekteye uğratmaktadır. O nedenle, bir yasa tasarısını böyle çifte standartla hazırlamanın sonu hüsrandır.”

Yasaların hazırlanması sırasında Anayasaya aykırı taraflarının düzeltilmesi için birlikte çalışma teklif eden Yılmaz Ateş, şimdilik, en azından 2. maddeyle 3. madde arasındaki çelişkiyi kaldırmasını önermiş ve sözlerine son vermiştir.

Ateş'ten sonra, DSP Karabük Milletvekili Erol Karan, parti grubu adına 3. maddeyle ilgili olarak söz almıştır. Erol Karan konuşmasının başında sosyal güvenlik sisteminin geçmişi ile ilgili olarak şu bilgileri vermiştir: “Bilindiği gibi, 2 Eylül 1971 tarihinde 1479 sayılı Yasayla kurulan esnaf ve sanatkârların ve diğerk bağımsız çalışanların sosyal sigortalar kurumu olan Bağ-Kur, önceleri, sigortalılara, yalnızca malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası sağlıyordu; 5 Kasım 1985 tarihinde kabul edilen 3235 sayılı Yasayla sağlık sigortası da sağlanmaya başladı. Yine 17 Ekim 1983 tarihinden itibaren tarım kesimi de sosyal güvenlik kapsamına alındı. O tarihte çıkarılan 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun uygulama görevi de Bağ-Kur'a verildi. Sonuçta, bugün, Bağ-Kur, 2 milyonun üzerinde esnaf ve sanatkâr, 800 binin üzerinde tarım sigortalısı olmak üzere, 2 milyon 800 binin üzerinde aktif sigortalıya sahiptir; buna karşılık, 800 binin üzerinde esnaf, sanatkâr, 70 bin civarında tarım sigortası olmak üzere, 870 binin üzerinde pasif sigortalısı, yani, emeklisi vardır. Bağ-Kur, toplam olarak, eş ve çocuklarıyla birlikte, 12 milyon nüfusu bünyesinde barındırmaktadır.

Gerek Bağ-Kur gerekse tarım sigortası kapsamında bulunanların prim ödeme durumuna baktığımızda, prim ödeme alışkanlığının hiç de iyi olmadığını görüyoruz. Örneğin, Bağ-Kur kapsamındakilerin yüzde 5'i düzenli prim ödemekte, yüzde 70'i düzensiz olarak prim ödemekte ve yüzde 25'i ise hiç prim

ödememektedir. Yine, Bağ-Kur kapsamındaki tarım sigortası olanların yüzde 1'i düzenli olarak prim ödemekte, yüzde 32'si düzensiz olarak prim ödemekte ve yüzde 67'si ise hiç prim ödememektedir."

Sık sık çıkarılan prim affı yasalarının, Bağ-Kur sigortalılarının prim ödeme alışkanlığı üzerinde olumsuz etki yapacağına işarete eden Karan, düzenli prim ödeyenlerin, düzensiz prim ödeyenler ya da hiç prim ödemeyenler karşısında enayi duruma düşürülmüş olacağına da temas etmiş ve enflasyonun yüksek olduğu bir dönemde, gecikme zamlarının düşük olmasının, Bağ-Kur sigortalılarınca, prim borcunun, ucuz kredi gibi düşünülmesine yol açtığını da sözlerine eklemiştir. Erol Karan, söz konusu tasarının, Necmettin Erbakan'ın da sık sık ifade ettiği, pansuman tedbirlerden olduğunu, tedavi özelliği taşımadığını öne sürmüş ve Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen Yurt Dışında Bulunanların Sosyal Güvenlikleri Hakkındaki Borçlanma Yasa Tasarısı'na atıfta bulunarak, Meclis'in boşa zaman harcadığını hatırlatmıştır. Diğer taraftan sosyal güvenlik sisteminin sorunları için kalıcı çözümlerin getirilmesini de istemiş ve *"Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanımız Sayın Necati Çelik ve Refah Partili 18 arkadaşı tarafından Meclis araştırması istemiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına muhalefette iken verilen önerenin sonunda ve sosyal güvenlik sisteminin sorunlarının tespiti amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporunda da, ülkemizin sosyal güvenlik sisteminin sorunları ve çözüm yolları açıkça belirtilmektedir.*

Yine, raporun sonunda, sorunların çözülmesinde siyasî otoritenin gerçekçi bir çaba içerisinde olması istenmiştir; ancak, tüm siyasî parti temsilcilerinin oybirliğiyle hazırlanan bu rapora, Hükümet tarafından itibar edilmemiştir. Yani, muhalefette iken doğru söylemekte, kendisi iktidar olunca tam tersini yapmaktadır" şeklindeki ifadelerle eleştirilerine devam etmiştir.

Erol Karan, görüşülmekte olan bu yasa tasarısının, sosyal güvenlik sisteminin aktüaryel dengesini bozacağını; primlerini düzenli ödeyenlerle ödemeyenler arasında bir eşitsizlik oluşturacağını; Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu; prim ödememe alışkanlığına yol açacağını belirtmiş ve ret oyu vereceklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

DSP Grubunun görüşlerini ortaya konulmasından sonra, Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almıştır. Kul, hem parti grubu adına hem de şahsı adına yapmış olduğu konuşmada, süreyi de biraz fazla tutarak eski bir sendikacı kimliğiyle açıklamalarda bulunmuştur. 3. maddeyle ilgili açıklamalarına geçmeden önce, daha önce kabul edilen 1 ve 2. maddeler hakkında bilgi veren Emin Kul, söz konusu maddelerin Anayasaya ve hukuka aykırı olduğunu, alacaklı adına, Sosyal Sigortalar Kurumu adına, borçluların âdeta borçlarından feragat etmelerinin yanlışlığına vurgu yapmıştır.

Kul, 3. maddeyle ilgili görüşlerine şu ifadeleri kullanarak başlamıştır: *"Borçsuz sigortalı sayısı 111 506, toplam sigortalılara -Bağ-Kur'lulara- oranı yüzde 5; yani, Bağ-Kur'luların yüzde 5'i düzenli sigorta primi ödüyor. Prim ödememiş borçlu sigortalı, prim ödemiş borçlu sigortalı oranı -yani, bazen ödemiş bazen ödememiş- yüzde 70; yani, 1 428 106'dır.*

Bağ-Kur'da hiç prim ödememiş sigortalı sayısı 520 526'dır; yüzde 25.Yani, Bağ-Kur sigortalılarının yüzde 25'i baştan beri hiç prim ödemiyor; bir kısmı bazen ödüyor bazen ödemiyor; ama, muntazam prim ödeyen borçsuz sigortalı sayısı, toplam Bağ-Kur sigortalılarının yüzde 5'i kadar.

Siz, şimdi, sistemi başından sorgulamak ihtiyacını duymuyorsunuz niçin bu tablo doğmuş diye; bu tabloya bakıp, sistemi sorgulayıp, nasıl bir sistem kuralım ki, bunları prim öder hale getirelim, bunları Bağ-Kur'a çekecek hale getirelim veyahut da Bağ-Kur'u, sahibi olduğu o esnaf teşekküllerine devredelim, bu sigortayı onlar işletsin diye baştan aşağı sisteme bir bakıp, bu sistemi nasıl onaralım diye düşünmüyorsunuz; geliyorsunuz, yüzde 5'i muntazam prim ödeyen bir sigortanın alacaklarının yüzde 50'sini affediyorsunuz, siliyorsunuz. Geçmişte, daha 1992'de bu silindi; bir sonuç vermedi, sadece borçluluk rakamları sürekli arttı. Dolayısıyla, burada yapılacak iş, bunları silmek değil, sistemi sorgulamaktır; sistemin niçin böyle işlediğine çare bulmaktır; ama, bu çareyi bulmayı gözetmiyorsunuz, bir ayrıcalık da yapıyorsunuz; özel kesimin gecikme zam ve faizlerinin yüzde 42'sini affediyorsunuz, Bağ-Kur'luların yüzde 50'sini affediyorsunuz. Aradaki bu af farkı niye oluyor? İstediginize yüzde 42 istediğinize yüzde 50... Yani, getirilen tasarının hiçbir mantığı yok ve hiçbir derde de çare olacak bir niteliği ve içeriği yok."

Emin Kul da, tasarıya karşı çıkan diğer konuşmacılar gibi, 3. maddeyle, Bağ-Kur'lu sigortalıların düzenli prim ödeyenlerinin cezalandırmış olacağını ifade etmiş ve yüksek enflasyon nedeniyle gecikme zam ve faizleri ve prim alacaklarının gecikmesinden doğan idarî para cezalarının, kurumların aktüer dengesini bozduğunu iddia etmiştir. Öncelikli olarak belediye işçilerinin alacağının ödenmesi gerektiğine vurgu yapan Kul, daha önce ANAP-DYP Koalisyon Hükümeti döneminde hazırlanan tasarının kötü bir kopyasının getirildiğini, beklenen gelirin sağlanamayacağını iddia etmiştir. Hak-İş Konfederasyonunun başkanlığını da yapmış olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik'in *"Diğer taraftan, bu cümleden olmak üzere, prim borcunu ödemeyen işverenlere ödül şeklinde geçmiş dönemlerde verilen gecikme zammı affi hakkının hiçbir şekilde tekrarına imkân tanınmaması ve bu hususun açıkça kamuoyuna siyasî makamlarca sunulmasını, cari prim tahsilatının hızlandırıcı bir faktörü olarak görmekteyiz"* dediğini, 506 sayılı Kanunla ilgili olarak sonraki günlerde Meclise gelecek olan yasa tasarısının genel gerekçesinde ise; *"1969 yılından bu yana çıkarılan 11 adet borçlanma yasasıyla gecikme zammı ve faizlerinin affi konusunda çıkarılan yasalar, Kurumun aktif ve pasif aktüaryel dengesini bozmuştur"* denildiğini, bunun çelişki olduğunu dile getirmiştir.

Emin Kul'dan sonra 3. maddeyle ilgili söz alan milletvekili olmamış ve madde üzerindeki konuşmalar tamamlanmış, önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. DSP ve ANAP'lı milletvekilleri tarafından verilmiş olan üç ayrı önerge oylanmış, ancak reddedilmiştir. Ardından da sürenin dolması nedeniyle birleşime son verilmiştir.¹⁷¹

¹⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 24. Cilt, 2. Yasama Yılı, 88. Birleşim, s. 532-560

“17.7.1964 Tarihli, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2.9.1971 Tarihli, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 Tarihli, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Tasarısı” ile ilgili görüşmelere 8 Mayıs 1997 tarihindeki, 2. Yasama Yılı, 91. Birleşimin Birinci Oturumunda devam edilmiştir. Oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Aydın ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

3. madde ile ilgili görüşmeler tamamlandığı için, madde oylanarak kabul edilmiş ve sonraki maddeye geçilmiştir. 4. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“17.10.1983 tarihli, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa göre prim borcu bulunan sigortalılar ile ölen borçlu sigortalıların haksahipleri, aynı Kanunun 36 ncı maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, 31 Aralık 1996 tarihi itibarıyla hesaplanacak birikmiş prim borçlarının % 50’sini bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takibeden aybaşından itibaren on ay içinde taksitler halinde ödedikleri takdirde prim borçlarının bakiyesi terkin edilir. Bu fıkra hükmüne göre ödeme yapanların 31 Aralık 1996 tarihine kadar birikmiş prim borçlarına ödeme dönemi içinde aynı Kanunun 36 ncı maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanmaz. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilmiş primler geri verilmez ve mahsup edilmez.**

Bu maddede belirtilen esaslar ve süreler içerisinde ödenmeyen primler ile ilgili olarak 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren 2926 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanır.”

Bu maddeyle ilgili olarak, Anavatan Partisi Grubu adına Amasya Milletvekili Aslan Ali Hatipoğlu söz talebinde bulunmuş ve gruplar adına ilk konuşmayı yapmıştır. 1992 yılından itibaren SSK ve Bağ-Kur’un açık vermeye başladığını, söz konusu tasarılarla bu kurumların sorunlarının çözümlenemeyeceğini ve gün geçtikçe daha da ciddi sorunların çıkabileceğini söyleyen Hatipoğlu, devletin bireyin sosyal güvenliğini sağlamak zorunda olduğunu belirterek, Anayasanın 60. maddesine vurgu yapmıştır. Aslan Ali Hatipoğlu, 1983 yılından sonra Anavatan Partisi sayesinde sosyal güvenlik konusunda olumlu adımların atıldığını iddia ettiği konuşmasında, bu tasarıdan çiftçilerin yararlanamayacağını ifade etmiş ve Çiller ile Erbakan’ın köylüye verdikleri sözleri tutmadıklarını öne sürmüştür.

Hatipoğlu, tasarının 4. maddesinden çok Hükümetin tarım politikasını eleştirmiş olduğu konuşması sırasında, iktidarın denk bütçe iddiasını eleştirmiş ve yine çiftçilerin durumundan bahsetmeye devam etmiştir.

Aslan Ali Hatipoğlu, “24 Aralık 1995 seçimleri öncesi, çiftçimizin kredi ve faiz borçlarını affedip binbir yalanda bulunan siyasî iktidara ve bilhassa Sayın Başbakana bir tavsiyemiz olacaktır ve şunu teklif ediyoruz: Kamu kurum ve kuruluşları ile mahallî idarelerin SSK'ya olan 150 trilyon liradan fazla borçlarını genel bütçeden bu kanunla karşılayacaksınız; geliniz, burada, çiftçiye vermiş olduğunuz sözü de yerine getirmek üzere; çiftçilerin, 50 trilyon lira olan bu borcunu da genel bütçeden karşılayınız veya 180 trilyon liranın en az 100 trilyon lirasını çiftçilerimize düşük faizli kredi olarak veriniz ve çiftçilerimizi bir an olsun rahatlatınız. Aksi takdirde, bin bir vaatlerle oylarını gasp ettiğiniz ve oyları sayesinde geldiğiniz insanlarımız, zamanı geldiğinde size gereken cevabı verecektir” dedikten sonra, köylüden özür dilenmesini istemiş ve ANAP olarak tasarıya karşı olduklarını bir kez daha belirterek konuşmasını sona erdirmiştir.

Hatipoğlu'nun kürsüden inmesinden sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına Edirne Milletvekili Mustafa İlmen söz almıştır. 4. maddenin ne getirdiğini ortaya koyduktan sonra, bu maddenin Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ve prim ödememeyi alışkanlık haline getireceğini ifade eden İlmen, 1992-1995 yılları arasında, çiftçi borçlarının, dört yıl içerisinde iki defa affedilmesine rağmen beklenen sonucun elde edilmediğini öne sürmüştür. Mustafa İlmen asıl sorunun çiftçinin kötü durumda bulunması olduğunu belirttiği konuşmasında, tarım sektöründe çalışanlara ikinci sınıf insan muamelesi yapıldığını, herhangi bir yasal düzenleme yapılırken onların fikrinin alınmadığını dile getirmiştir. Bağ-Kur'a bağlı sigortalı çiftçilerin borçlarını zamanında ödeyememesinin birinci nedeninin, ekonomik sıkıntı içinde olmaları; ikinci nedeninin de, ödediklerinin karşılığını alamamaları olduğunu söyleyen İlmen, sağlık imkânlarından yararlanamayan çiftçilerin devlete güvenlerini kaybettiklerini iddia etmiştir.

Mustafa İlmen, diğer muhalif milletvekilleri gibi, yasa tasarısının eşitlik ilkesine aykırı olduğunu tekrarlamış ve sözü esnafa getirmiştir. Esnafın da durumunun köylüden farklı olmadığını belirterek, onların da ağır vergiler ve enflasyon karşısında ezildiklerini öne sürmüştür. Diğer maddelerde, ödemelerin, on ay içerisinde, eşit taksitler halinde olması hükme bağlanırken, tarımda çalışanlarla ilgili bu maddede, ödemelerin “on ay içinde taksitler halinde yapılacağı” ibaresi yer almasına da açıklık getirilmesini isteyen İlmen, çiftçiler için, ödemenin, Ağustos 1997 ve Ağustos 1998'de olmak üzere, iki eşit taksitte olması gerektiğini ifade etmiştir.

Mustafa İlmen, çiftçilerin sorunlarının çözümü için şunları sıralamıştır:

“1- Çiftçinin ürettiği mala gerçek fiyatını vererek gelir durumunu düzeltmek,

2- Tarım kesimi çalışanlarını, yani çiftçi Bağ-Kur'lularını, derhal sağlık sigortası kapsamına almak,

3- Bağ-Kur'un teknik ve personel sorunlarını çözerek, çiftçi Bağ-Kur'unda yaşanan kargaşayı derhal önlemek gerekir.”

DSP adına konuşma yapan İlimen, önceki konuşmacılar gibi, günlük tedbirlerle çiftçinin durumunun düzelemeyeceğine vurgu yaptıktan sonra, çiftçinin kurtuluşunun, güçlü ve özgür kooperatifçilikten geçtiğini belirterek sözlerine son vermiştir.

Mustafa İlimen'den sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Bekir Kumbul konuşma yapmıştır. Kumbul, tasarının sosyal güvenlik anlamında bir şey getirmediğini söyledikten sonra, şu açıklamaları yapmıştır: *"Bugün, tarımda kendi adına çalışan kesimin borcu, 31 Aralık 1996 tarihi itibarıyla 50 trilyon liradır. Değerli arkadaşlarım, bunların ödeyeceği para, ayda, 1 inci basamaktaki bir kişi için 900 bin liradır; yani, 1 milyon altındadır; 6 ncı basamaktaki bir kişinin ödeyeceği para 1,5 milyon lira civarındadır. Kişi, kendi adına para yatırıyor, geleceğini güvence altına almaya çalışıyor. Yani, sosyal güvenliğin anlamı budur. Sadece kendisinin değil, bakmakla yükümlü olduklarının da hem bugününü hem yarınını güvence altına alması lazım.*

Şimdi, arkadaşlar, 1 inci basamaktaki bir kişinin yatırdığı para 900 bin, 6 ncı basamaktaki bir kişinin yatırdığı para 1,5 milyon lira civarındadır. Emekli olduğu zaman, 1 inci basamaktaki bir şahsın alacağı para 3,5 milyon lira -bu, bir sosyal güvenlikse, geleceğinin garantisiyse- 6 ncı basamaktaki bir şahsın alacağı para da 7 milyon lira civarındadır. Devletin de herhangi bir katkısı yoktur; yani, bu, sosyal güvenlikse, birincisi, devletin de katkısının olması lazım; ikincisi, gerçekten, kişinin yarınını kontrol altına alır durumda olması lazım. Düşünün arkadaşlar, günümüzde, 7 milyon lirayla veya 3,5 milyon lirayla, gelecek -sadece kendiniz de değil, bakmakla yükümlü olduklarınız da var-garanti altına alınabilir mi, güvence altına alınabilir mi?"

Çiftçilerin yüksek enflasyon nedeniyle, gün geçtikçe fakirleştiğine işaret eden Bekir Kumbul, hemen bütün köylülerin; *"Mademki bizden prim kesiliyor, Bağ-Kur yüzde 1 prim kesiyor, neden bizim sağlığınıza bakılmıyor? Keşke, bu, gelecekteki emeklilik primi şeklinde olmasaydı da, bugünümlü ve yarınımı kontrol etmek için sağlığımın güvencesi olsaydı"* dediklerini iddia etmiş ve primlerin ödenmediğini de belirterek, tarımda kendi adına çalışanların birikmiş primlerinin 50 trilyon liraya ulaştığı bilgisini vermiştir.

Bekir Kumbul, insanların sosyal güvenliğe inanmadıkları için pirim ödeme konusunda isteksiz davrandıklarına da değinerek, sık sık çıkarılan afların ödeme alışkanlığını olumsuz etkileyeceğini öne sürmüştür. Kumbul, tasarıya CHP olarak "hayır" diyeceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Muhalefet partilerinin grupları adına konuşma yapılmasına karşın, hükümeti oluşturan partiler adına söz alan olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya şahsı adına konuşma yapmıştır. Tasarının REFAHYOL

Hükümetinin altın stokçularını affettiği gibi, parası olup da sigorta paralarını ödemeyen kişileri affedecek bir kanun tasarısı olduğunu öne sürmüş ve daha önce, DYP-SHP Hükümeti döneminde çıkarılan vergi affına karşı, Refah Partisiyle birlikte mücadele ettiklerini hatırlatmıştır. Aynı konuşmacı, bu affın, toplumda, büyük bir yara meydana getireceğini de iddia ederek, Anavatan Partisi döneminde çıkarılan aflarda, bir tavan getirdiklerini, oysa şimdiki düzenlemede tavan olmadığını öne sürmüştür. Dumankaya; *“Geliniz buna bir tavan getirelim. Dargelirli için, parası olup da ödemeyen için, 200 milyon liralık, 300 milyon liralık veya 500 milyon liralık bir sınır koyalım ki, ondan sonrası, 1 milyar lira, 10 milyar lira, 1 trilyon lira borcu olan da 500 milyon liralık kısımdan istifade etsin. Sabit gelirli, işte o Bağ-Kur’lu çalışan, o kendi adına sigorta pirimini ödeyenlerin borcu ancak o seviyede olur ve bu dosyaları o şekilde kapatmış oluruz. Yoksa, burada, bunun akabinde olacak şey, yine bu Hükümet -eğer kalırsa, eğer ömrü yeterse- vergi affı getirecektir”* dedikten sonra şu rakamları vermiştir: *“Bakınız, sizden önceki Hükümet, yani 19 uncu Dönemdeki Hükümet bir vergi affı getirmişti. Bu vergi affıyla 1 milyon 568 bin kişi, 5,5 milyar lira istifade etmişti; ama, sadece 1 047 kişi de 9,5 trilyon lira istifade etmişti!..”*

Halit Dumankaya’nın sözlerini tamamlamasıyla 4. madde üzerindeki konuşmalar sona ermiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. DSP’li ve ANAP’lı milletvekilleri tarafından verilmiş olan önergelerin reddedilmesi sonrasında, 4. maddenin oylamasına geçilmişse de, yapılan yoklama sonucunda, karar yetersayısının bulunmadığının anlaşılması üzerine, birleşime ara verilmiştir. Tasarıyla ilgili görüşmelere, İkinci Oturumda devam edilmiştir. İlk olarak 4. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yasin Hatiboğlu’nun başkanlığını yaptığı oturumda, daha sonra **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 5. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

Madde üzerindeki ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş yapmıştır. Yılmaz Ateş konuşmasının başında, muhalefete söz hakkı vermeden önceki maddeyi oylattığı iddiasıyla, oturum başkanı Yasin Hatiboğlu’nu eleştirmiştir. Tasarının kendi içinde çelişkilerle dolu olduğunu iddia eden Ateş, bunun bir af niteliği taşıdığını, belediyelerin yapısal sorunlarının bu şekilde çözümlenemeyeceğini öne sürmüştür. *“SSK’nın prim alacaklarını tahsil etmek için...”* tasarının hazırlandığı gerekçesine de katılmayan konuşmacı; *“Bu tasarı, altı aydır gidip gidip geliyor, bu belediyeler ve bağlı şirketler, SSK’ya altı aydır tek kuruş prim ödemedikleri gibi, 1997 yılı sonuna kadarki prim borçlarını da ödemeyeceklerdir. Peki, Hazine bunu nasıl ödeyecek; bir gerekçe bulmuşsunuz, diyorsunuz ki: Maliye Bakanlığı, Hazine’den sorumlu Devlet Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilileri bir araya gelecekler, bu prim borçlarının SSK’ya nasıl ödeneceği konusunu, güya, bir*

çözüme bağlayacaklar. Şimdi, tasarıda, diğer şahıslar için, diğer kurumlar için, bu SSK prim borçlarının nasıl ödeneceğine dair yer vermişsiniz; ama, belediyelerin ödemediği, şirketlerin ödemediği borçları nasıl ödeyeceklerine ilişkin bir tek düzenlemeniz yok. Ayrıca, siz, Hükümetin her iki ortağı parti, hep köylü edebiyatı yaparak bu oyları topladınız. Geçen hafta, bu tasarı görüşülürken -Sayın Maliye Bakanı burada mı, bilemiyorum- Sayın Maliye Bakanının ili Sivas'tan, bir vatandaşımız, gece 11.00'de beni aradı. "Şimdi, bu emeklileri kategoriye ayırdılar. Elinde ağır silahı olanlara yüzde 70; hafif silahı olanlara yüzde 45; biz silahsız olan memurlara da, yüzde 20 zam yaptılar; fakat, şimdi, ona rağmen, dört aydır bunu ödemiyorlar. 20 milyon lira maaş alıyoruz, pazara, sokağa çıkamıyoruz. Bizim bu farklarımızı dört aydır ödemiyorlar; ama, biz, telefon parasını iki gün geç ödesek yüzde 15 ceza alıyorlar. 'Adil düzenleri bu mu' diye kürsüden sorun" dedi bana. Elçiye zeval olmaz; buradan, sayın Sivaslı milletvekillerine, Sayın Maliye Bakanına soruyorum: Emekli vatandaşlarımızla yaptığınız zamları ne zaman ödeyeceksiniz?" ifadelerini sözlerine eklemiştir.

Ateş köylünün ve esnafın, ikinci sınıf vatandaş statüsüne konulduğunu da belirterek, belediye ve bağlı şirketlerin borçlarını 31.12.1997'ye kadar ertelenmesine karşın, aynı hoşgörüyü Bağ-Kur'a üye esnafa ve köylüye gösterilmediğini iddia etmiş ve tasarının 2. ve 3. maddelerinin birbiriyle çeliştiğini ileri sürmüştür. Ayrıca tasarının yasalaşması durumunda Anayasa Mahkemesinden geri döneceğini de dile getirmiş ve bu şekilde SSK'nın gelirinin artmayacağını, aksine azalacağını iddia etmiştir.

Yılmaz Ateş'in konuşmasından sonra, DSP Grubu adına Uşak Milletvekili Mehmet Yaşar Ünal söz almıştır. Usul konusunda yaşanan kısa bir tartışmadan sonra konuşmasına başlayan Ünal da, tartışmayla ilgili olarak toplantı yetersayısı olmamasına karşın, Oturum Başkanının zabıtları ve yoklama sonuçlarını değiştirerek, görüşmeleri başlattığını öne sürmüştür.

Daha sonra tasarıyla ilgili görüşlerini açıklamaya başlayan Mehmet Yaşar Ünal, tasarının yasalaşması durumunda, Anayasa Mahkemesinden döneceğini, ancak Hükümetin bu yöndeki değişiklik önergelerine inatla kulak tıkadığını iddia etmiştir. Ünal daha sonra şu çağrıda bulunmuştur: "Hükümete ve Hükümetin arkasındaki siyasî partilere bir çağrıda bulunmak istiyorum: Geliniz, bu yasa tasarısını geri çekiniz. SSK yüzünüzünü bir de siz ödüllendirmeyiniz. Belediyelerin birikmiş borçlarına ilişkin sorunu da, belediye gelirlerini sağlıklı yapıya ve tabana dayandıracak ayrı bir yasayla düzenleyiniz. Dayatma zihniyetini sürdürdüğünüz takdirde, bu tasarı yasalaştıktan sonra -biraz önce de belirttiğimiz üzere- ya Cumhurbaşkanı tarafından veto edilecektir ya da Anayasa Mahkemesince iptal edilecektir."

1997 yılı bütçesine de değinen Mehmet Yaşar Ünal bu konuda da; *"Bu yasayı uygulama fırsatını bulduğunuz takdirde, 1997 yılı bütçesinin transfer ödenekleri arasında "sosyal güvenlik kuruluşlarına yardım" adı altında yer alan ödeneği, belediyeler üzerinden dolaştırarak SSK'ya ödeyeceksiniz ve böylece, belediyelerin borçları silinmiş olacak. Peki, bu işlemi yaparken, o ödeneği 1997 yılı bütçesine niçin koyduğunuz hiç aklınıza gelmeyecek mi?"*

Değerli üyeler, o ödenek, 1997 yılı bütçesine, yıllardır SSK'nın sırtına yıkılan sosyal yardım zammını doğru kaynaktan ödemek için konulmuştu; şimdi, o ödenek, belediye borçları için kullanılınca, sosyal yardım zammı, yine, SSK'nın sırtına yıkılmış olmayacak mıdır? Şimdi, Sayın Bakan kalkıp "söz konusu sosyal yardım zammını 286 sıra sayılı yasa tasarısını görüştüğümüzde zaten kaldıracacağız" diyebilecektir. O tasarı yasalaşıncaya değin doğacak boşluk ve yükümlülükler ne olacaktır? Bu, nasıl bir yasa yapma mantığıdır? Eski bir sendikacı, işçinin alın teri ve göz nurundan kesilen primleri yıllardır bedava kullanan SSK yüzüzlerini nasıl affeder ve onların avukatlığını nasıl yapar, anlamak mümkün değildir" şeklindeki ifadelerle Hükümeti eleştirmiştir.

Afla primini ödeyenlerin cezalandırılmış, ödemeyenlerin ise ödüllendirilmiş olacağına da değinen Ünal, yapılması gerekenin, bazı mükelleflerin ödemelerini niçin zamanında yapamadıklarının araştırılması ve bunların nedenlerinin ortadan kaldırılması olduğunu ifade etmiş ve bununla ilgili yasal düzenleme yapılmasını istemiştir. Mehmet Yaşar Ünal şu önerilerde de bulunmuştur: *Hükümet, sigorta prim oranlarını belli ölçüde azaltarak, bunun yanında, kaçak işçi çalıştırmayı da kesin olarak önlemek yoluna gidebilirse, bu yeni uygulama, hem SSK gelirlerinde düzenli tahsilât ve gelir artışı sağlayabilir hem de kayıtdışı ekonominin bir kısmını kontrol ederek vergi gelirlerini de artırabilir; birikmiş Bağ-Kur primleri için de bu kural geçerli olmalıdır. Prim miktarları, vatandaşın rahatça ödeyebileceği miktarlara çekilmelidir."*

Ünal, ret oyu vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir. 5. madde ise bu konuşmadan sonra oylanarak kabul edilmiştir. Ardından **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki 6. ve son maddeye geçilmiştir.

Maddeyle ilgili olarak ilk konuşmayı DSP Grubu adına Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay yapmıştır. Uluğbay, öncelikle, aslında söz almak istemediklerini, ancak Oturum Başkanının içtüzüğü ihlal etmesi nedeniyle konuşma ihtiyacı hissettiklerini açıklamıştır. Bu açıklama ile Genel Kurulda kısa süreli bir tartışma yaşanmış ve ardından yine aynı bağlamda ifadeler kullanması, tartışmanın devam etmesine, özellikle de Yozgat Milletvekili Abdullah Örnek ve Şanlıurfa Milletvekili Abdulkadir Öncel, Hikmet Uluğbay'a tepki göstermiştir. Bazı DSP'lilerin de katıldığı tartışma sonrasında Uluğbay, yine maddeye değinmemiş ve *"Eğer, gerçekten, iddia edildiği gibi o çoğunluk var idiye, burada tescil edilirdi, zabıtlara da geçerdi ve böyle bir olayı Türkiye Büyük Millet Meclisi yaşamamış olurdu. Ben, bugünün, bu talihsizliğin, bu olayı yaşamış olmanın üzüntüsüyle bu kürsüyü terk ediyorum"* diyerek kürsüden inmiştir.

Ardından CHP Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı söz almış ve o da yine yoklama konusuna değinerek; *“Diliyorum ki, bu olay, bundan sonra birtakım yanlış uygulamaların başlangıcı olmaz; çünkü, burada, günlerden beri, yanlış uygulama örneklerine şahit oluyoruz. Türkiye Büyük Millet Meclisini yöneten Başkanvekili, gündem dışı konuşma niteliğinde birtakım konuşmalar yapma hakkını kendisinde buluyor, tartışmalara müdahale ediyor; hiç görevi olmadığı halde, dün yaptığı gibi, kamuoyuna, birtakım bildiri niteliğinde açıklamalar yapıyor ve sonra, biz, hukukun üstünlüğünden, Türkiye Cumhuriyetinin bir hukuk devleti olduğundan söz ediyoruz ve bu uygulamaların ne kadar sakıncalı olduğunu ifade ederken de, birtakım arkadaşlarımız hiç dinlemiyorlar; çünkü, bu konuya, hukukun üstünlüğüne önem vermiyorlar”* şeklinde açıklamalar yapmıştır. Hukuka uygunluğun, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve Hükümet katında sağlanması zorunluluğuna vurgu yapan Araslı, Oturum Başkanının, cumhuriyet tarihinde eşi görülmemiş bir şekilde, "maddi hata düzeltiyorum" gerekçesiyle hukuka aykırı birtakım davranışlar içerisinde girdiğini iddia etmiştir. Bazı RP'li milletvekillerinin müdahalesine tepki gösteren Oya Araslı, sözü maddeye getirmiş ve tasarının aslında bir af yasası olduğunu belirtmiştir.

Hükümetin emekçi yerine, işverenleri koruduğunu da ısrarla vurgulayan Araslı, primini ödeyenlerin cezalandırıldığını da sözlerine eklemiştir.

Oya Araslı'nın sözlerini tamamlanmasından sonra madde üzerinde başka söz alan olmamıştır. Bu arada Refah Partisi Milletvekili Temel Karamollaoğlu, kısa bir konuşma yaparak, Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu'nun basit bir toplama hatası yaptığını, bunu da daha sonra düzelttiğini, Bu davranışın hukuka aykırılık olarak değerlendirilmesinin üzücü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tasarının rantiyecileri korumak amacıyla hazırlanmadığını, SSK'nın daha iyi duruma getirileceğini dile getirmiştir.

Bu konuşma sonrasında, CHP İstanbul Milletvekili Altan Öymen şahsı adına söz almış ve konuşmasının başında, yasanın Bakanlar Kurulu tarafından yürütülmesine dair 6. maddesinin Anayasaya aykırılığı üzerinde durmuştur. Öymen içtüzük konusundaki tartışmalara da şu ifadelerle katılmıştır: *“İçtüzüğün ilgili maddesine bakılırsa çok açık bir durum var. Burada şu görülüyor: İçtüzüğün 57 nci maddesi "üyeler yoklama ister" diyor. Niçin yoklama istiyor arkadaşlarımız; bu da açık bir şey. Hepimiz biliyoruz, arkadaşlarımız, kanun tasarılarının veya tekliflerinin görüşülmesi sırasında fikirlerini belirtiyorlar, Anayasaya aykırılığı belirtiyorlar; fakat, bu konuda İktidar grupları, kendi oy çokluklarına dayanmaktan başka hiçbir şey yapmıyorlar. Öyle ki, burada, ilgili sayın bakan, tasarının maddeleri üzerinde izahat verme gereğini bile duymuyor. Yani, burada mesele, sadece şu sırada benim oyum daha fazladır, ben istediğimi yaparım, sizin söylediğinizi de dinlemem; ben, size izahat verme gereğini bile duymam anlayışıdır.*

Şimdi, bu anlayışla hareket edilince, muhalefet -buradaki bütün uyarılarından bir sonuç çıkmadığına göre- İttüğü kendisine verdiği hakka dayanarak engelleme yollarına başvuruyor. Yoklama istenmesi bu yüzdendir; sizi, bu konuda biraz daha düşünmeye yöneltmek içindir; bir uyarı mahiyetindedir; ama, bu uyarıyı da dikkate almıyorsunuz."

İktidarın 184 milletvekili Genel Kurula getiremediğini ileri süren Altan Öymen, *"Yoklama sonucunda, üye tam sayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir"* kuralına uyulduğunu, ancak sonraki oturumda da toplantı yetersayısı yoksa, birleşimin sona ereceğini, oysa bunun yerine getirilmediğini iddia etmiştir.

Altan Öymen'in bu sözleri üzerine Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu açıklama yapma gereği hissetmiş ve şunları söylemiştir: *"Sayın milletvekilleri, defaatle ifade ettik; yapılan yoklamada -Başkanlıktan kaynaklanmayan, ancak, toplama muamelesindeki hatadan... Bize yanlış intikal ettirildi ve öyle zabıtlara geçti- 166 sayın üye "buradayım" diyerek ve zabıtlara da sesleri geçerek yoklamaya katılmıştır; 42 sayın üye pusula göndermiştir. Arzu eden arkadaşlarımız, yarın, zabıtları da tetkik etmek suretiyle, bunu gayet rahat tespit edebilirler; tamamı 208'dir efendim."*

Tartışmalar bundan sonra da devam etmişse de, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının tümü üzerinde oylamaya geçilmeden önce, DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk, aleyhte konuşmak için öz talebinde bulunmuş ve tasarının Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ilkelerine ve dolayısıyla da, Anayasanın planlı kalkınma ilkesine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan, daha önce borçlarını ödeyenlerle ödemeyenler arasında ilerisi için kötü örnek olacak bir eşitsizlik yarattığını da iddia ederek, Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu dile getirmiştir.

Türk, söz konusu tasarının sigortacılık ilkelerine de aykırı olduğunu söyledikten sonra, sosyal güvenlik kuruluşlarının, aktüarya dengesini altüst edecek bir tasarı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu arada diğer konuşmacı-lardan farklı olarak, Türkçe kurallarına da aykırılıktan bahseden Hikmet Sami Türk, bu konuda şu tespitleri yaptığını açıklamıştır: *"1 inci maddenin birinci fıkrasının birinci paragrafında 'borcu bulunan işverenler' ibaresinden sonra, başka bir deyişle 'topluluk sigortasına' ibaresinden önce 'ile' sözcüğünün girmesi gerekiyor. Aynı paragrafta 'isteğe bağlı sigortaya devam edenlerin' ifadesinin 'isteğe bağlı sigortaya devam edenler' biçiminde düzeltilmesi gerekir. Yine aynı paragrafın devamında 'prim borçlarının tamamı' ibaresinin 'prim borçlarının tamamını' biçiminde olması gerekir. Birinci fıkranın ikinci paragrafında 'sosyal yardım zammı borçlarının tamamı' ifadesinin de 'sosyal yardım zammı borçlarının tamamını' biçiminde düzeltilmesi gerekir."*

2 nci maddede anlamı değiştirebilecek bir virgül atlaması var. Maddenin başındaki ‘özel idareler ve belediyeler’ ibaresinden sonra bir virgül konulması gerekiyor; aksi takdirde, döner sermayeli kuruluşların, özel idareler ve belediyelere ait olduğu düşünülecektir. Yine aynı madde içerisinde ‘Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşına kadarki tahakkuk etmiş bulunan’ ibaresindeki ‘kadarki’ kelimesinin sonunda bulunan ‘ki’ ekinin anlamı yoktur; maddenin ifadesini bozmaktadır.

Son maddede, 4 üncü maddede ise, diğer bütün maddelerde geçen bir sözcük atlanmıştır. Diğer bütün maddelerde, eşit taksitler halinde ödeme öngörülmüştür. Burada ise sadece taksitler halinde ödeme ifade edilmiştir; bunun bir maddî hata olabileceğini düşünüyorum. Maddî hata üzerinde çok tartışıldı; ama, bunun da dil yönünden maddî bir hata olabileceğini düşünüyorum.”

Hikmet Sami Türk, belirttiği Türkçe hatalarının düzeltilmesi için, İçtüzüğün 85. maddesinin ikinci fıkrasına göre, Komisyonca, tasarının geri alınmasını istemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Türk’ün konuşması sonrasında, tasarının yazım kuralı açısından düzeltilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra talep üzerine yoklama yapılmış ve toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmış ve tasarı, tasarıların tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarısı yasalaşmıştır.¹⁷²

36- TÜRK KANUNU MEDENİSİNİN 153 ÜNCÜ MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4248 SAYILI)

“Türk Kanunu Medenisinin 153 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu raporu” üzerindeki görüşmelere 14 Mayıs 1997 tarihinde başlanmıştır. 2. Yasama Yılı, 93. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yürütmüştür.

Tasarı hakkında ilk konuşmayı CHP Grubu adına İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır. Türk Kanunu Medenisinin 153. maddesinin birinci fıkrasının, evlenmeye kadının kocasının soyadını alacağını bildirdiğini ifade eden Araslı, bunun kadınlar açısından büyük rahatsızlıklara neden olduğunu belirtmiştir. Evlenmeye kocasının soyadını alan bir kadının, evleninceye kadar taşıdığı soyadını bırakmak zorunda kaldığı için, kendisini kişiliğinin bir parçasını terk etmiş konumda gördüğünü ve bundan büyük üzüntü duyduğunu dile getiren Oya Araslı, yine aynı uygulama yüzünden kadınların kendilerini çevreye tanıtmakta

¹⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 26. Cilt, 2. Yasama Yılı, 91. Birleşim, s. 124–140; 143-161
524

büyük zorluk çektiğini ve giderilmez bazı kayıplara katlanmak zorunda kaldıklarını da konuşmasında ifade etmiştir. Araslı, söz konusu tasarının, kadınların evlilikle karşılaştıkları soyadı sorununun çözümün ve her türlü ayrımcılığın önlenmesi hakkındaki sözleşmenin gereğini yerine getirmeye ilişkin bir girişim olduğunu söylemiştir. CHP olarak tasarıya olumlu baktıklarını ifade eden Oya Araslı, ancak bunun kadınların diğer sorunlarının çözülmesi açısından yeterli olmadığını belirtmek ihtiyacı hissetmiştir. Araslı, aile reisliğinde, evlilik yaşamının geçirileceği konutun seçiminde, evlilik birliğinin temsilinde, velayet hakkının kullanılmasında, mevcut yasada sorunların olduğunu ve iki cins arasında eşitsizliğin bulunduğunu öne sürmüştür.

Türk Kanunu Medenisinin getirmiş olduğu kanunî mal rejimi olan mal ayrılığı rejiminin, kadınların aleyhine olduğunu ileri süren Oya Araslı, kadınların, bir boşanma halinde, yıllarca çalışıp emekleriyle kazandıkları parayla alınan ve gelenekler nedeniyle kocanın üzerine kaydettirilen mallarını kaybettiklerini söylemiştir. Bu durumun düzeltilmesi için teklif verdiklerini belirten Araslı, kadın bakanları bu teklife destek vermedikleri için eleştirmiştir.

Medeni Kanunda eşler arasında eşitsizlik yaratan birçok hüküm varken, sorununun yalnız soyadı konusuyla aşılamayacağını dile getiren CHP sözcüsü, Hükümeti, kadın sorunlarına yüzeysel bakmakla suçlamıştır. Oya Araslı zaman zaman konunun dışına çıkarak, sözü laikliğe getirmiş ve Kıyafet Yasasına aykırı sarık, takke ve cübbeleriyle birtakım insanların, onur konuğu olarak, Başbakanlık konutunda ağırlandığından duyduğu rahatsızlığı Hükümetin, soyadı sorununun çözümüyle kadın sorununu çözdüğünü sanmasının tam bir aymazlık olduğunu öne sürmüştür.

Araslı'nın tartışmalara yol açan konuşmasından sonra, iktidar ortağı Refah Partisi'nin görüşlerini Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay açıklamıştır. Muhalefetin amaç dışı konuşmalar yaptığını işaret eden Ersönmez Yarbay, Atatürk'ün istismar edildiğini öne sürmüştür. CHP'nin iktidarda olduğu dönemde kadınlarla ilgili hiçbir şey yapmadığını ve Türkiye'nin özgürlüklerin kısıtlanmasından çok olumsuz etkilendiğini öne süren Yarbay, nüfusun yarısını teşkil eden kadınlar için daha ileri adımlar atılması ve eğitimdeki fırsat eşitliğinin mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ersönmez Yarbay, teknik olmaktan çok, esnek ifadelerle geleceğe dönük vaatler sıraladığı konuşmasını kısa tutmuştur.

Ersönmez Yarbay'dan sonra DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almış ve tasarıyla ilgili olarak partisinin görüşlerini açıklamıştır. Türk, Türk Medenî Kanununun 153 üncü maddesinin birinci fıkrası, evlenmekle kocasının soyadını alan kadının kendi aile soyadını da birlikte kullanmasına olanak verecek biçimde yeniden düzenlendiğini belirtmiş ve önerilen değişiklikle, kadınların kara çarşafa sokularak yeniden ortaçağ karanlığına itilmek istendiği bir dönemde, kadın-erkek eşitliği yolunda anlamlı bir adım niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

Kadın haklarının tarihi gelişimine değinen Hikmet Sami Türk, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında, bazı kadın hareketleri görülmekle birlikte, kadın-erkek eşitliğinin geniş ölçüde kabulünün Atatürk'ün önderliğinde yapılan devrimlerle gerçekleştirildiğini söylemiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadınlarının hizmetlerinden örnekler veren Türk, Atatürk'ün 1925 yılında sarf etmiş olduğu şu sözleri de aktarmıştır: *"Bir heyet-i içtimaiye, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bu kitlenin bir parçasını terakki ettirelim, diğerini müsamaha edelim de, kitlenin heyet-i umumiyesi mazhar-ı terakki olabilsin? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilsin?"*

Bu anlayışla, cumhuriyet yönetiminin kadın hakları konusunda düzenlemeler yaptığına işaret eden DSP sözcüsü Hikmet Sami Türk, kadın erkek eşitliğinin, başta 10 Aralık 1948 günü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere, çeşitli uluslararası belgelere ve hemen hemen bütün ülkelerin anayasalarına girmiş bir temel ilke olduğunu ifade etmiştir. Türk, uluslararası sözleşmelerden Türkiye Cumhuriyeti Anayasasından ve bazı dış ülke anayasalarından örnekler vererek, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Beyannamesinin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında, her toplumun temel birimi olan ailenin birliğine ve ahengine zarar vermeden evli olan veya olmayan kadınların medenî hukukta erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için tüm uygun tedbirlerin özellikle yasama yoluyla alınması çağrısına yer verildiğini belirtmiştir. Türkiye'nin de bu sözleşmeye taraf olduğunu, Türk Medenî Kanunundaki kadın-erkek eşitliğiyle bağdaşmayan yönlerin değiştirilmesinin yararlı olduğunu ifade eden DSP sözcüsü, Türk Medenî Kanununun, kadın-erkek ilişkileri bakımından en adaletsiz yönünün, evli kadına, iktisadî bağımsızlık ve güvenlik olanağı tanımayışı olduğunu iddia etmiştir. Hikmet Sami Türk, Medenî Kanunun, karı-koca mallarının yönetiminde kabul ettiği sistemin, kadının ezilmesine yol açtığına ve bu adaletsizliğin giderilmesi gerektiğini belirterek, mal ayrılığının yerine, eşlerden her birinin başarı veya başarısızlığında öbürünün payını varsayan çağdaş bir sistem olarak, kazanç ortaklığı ya da edinilmiş mallarda ortaklık rejiminin konulabileceğini ifade etmiştir.

Söz konusu yasa tasarısı hakkında Anavatan Partisi'nin görüşlerini Aydın Milletvekili Yüksel Yalova ortaya koymuştur. Sözlerine Devlet Bakanı Işıl Saygın'a teşekkürle başlayan Yüksel Yalova, yapılacak tek düzenleme ile kadın-erkek eşitsizliğine ilişkin sıkıntıların tümünün ortadan kaldırılamayacağını söyleyerek, yasa tasarısının üslubu konusunda ılımlı eleştirilerde bulunmuştur. Konuya sosyolojik açıdan yaklaşılması gerektiğini söyledikten sonra, sözü İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine getirmiştir. Eşitlik ilkesine vurgu yapan Yüksel Yalova, Anayasanın 10. maddesini örnek göstermiştir. Yalova konunun sosyolojik ve hukuksal boyutlarından sonra, siyasi açıdan kadının eksik temsil hakkı verilmesinin demokrasi açısından doğru olmadığını

ileri sürmüştür. Kendisinin 25.3.1997 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına, Türk Medenî Kanununun 153 üncü maddesinde değişiklik yapılmasına dair bir kanun teklifi sunduğunu hatırlatan Yüksel Yalova, kadının, kişisel hak olarak, kızlık soyadını da, evlilikte aldığı aile adıyla birlikte kullanabilmesinden yana olduğunu söylemiştir.

Yalova tasarıyla doğrudan ilgili olmamakla birlikte, önemli gördüğü için “evlilik içi tecavüz” konusuna da değinmiş ve şiddetin bu türünün ancak yüzde 1 veya 2’sinin mahkemelere intikal ettiğini ileri sürmüştür. Yine fücür ve enest suçlarının da tahminlerin üzerinde olduğunu dile getiren Yüksel Yalova, zina konusunda da yasaların yetersiz olduğunu ve kadın-erkek eşitsizliğinin sürdüğünü iddia etmiştir.

Söz konusu tasarı hakkında DYP’nin görüşlerinin Edirne Milletvekili Ümrân Akkan açıklamıştır. Akkan tasarının hazırlanmasındaki esas nedenin, evlenmeden önce ticarî faaliyet yürüten hekim, avukat veya ticarî faaliyetlerini kendi soyadıyla yürüten diğer meslek dallarındaki sanatçılar olduğunu açıklamıştır. Ümrân Akkan, daha önce belli bir dönem mesleki ve sanatsal anlamda faaliyet gösteren ve soyadıyla tanınan bir kadının, evlenince eski soyadını kaybedince silinme noktasına geldiğini ve bunun psikolojik açıdan da sorun yarattığını ifade etmiştir. Yine hiç erkek evladı olmayan ailelerin bulunduğuna işaret eden Akkan, bazı aileler de kendi soyadlarının devamını istediklerini, ancak nüfus kütüğü açısından sorunların bulunduğunu dile getirmiştir. Ümrân Akkan, tasarıyla kadının, eşinin ve kendi soyadını kullanmakla, hem kendi soyadından mahrum olmayacak hem de eşinin soyadını kullandığı için, nüfus kütüklerindeki karmaşa olmayacağını belirtmiştir.

Tasarıyla ilgili olarak DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk kişisel görüşlerini açıklamıştır. Söze soyadını teknik anlamda tanımlayarak başlayan Türk¹⁷³ Soyadı Kanununa göre, ailede soyadı seçme görev ve hakkı, evlilik birliğinin başkanı olan kocaya ait olduğunu, ancak kocanın ölmüş ve kadının evlenmemiş olması ya da kocanın akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle vesayet altında bulunması ve evliliğin devam etmesi durumlarında soyadı seçme hak ve görevi kadının olduğunu hatırlatmıştır.

Hikmet Sami Türk Türk hukukunda soyadıyla ilgili hükümlerin, geleneksel anlayışı yansıttığını, oysa kadın-erkek eşitliğinin çağdaş hukuk sistemlerinin temel ilkelerinden biri durumuna gelmesi ve sanayileşme sonucu geleneksel aile yapısının değişmesinin kadının soyadına veya aile adına yansıdığını ifade etmiştir. Türk konuşmasında “*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin*” 16. fıkrasının (g) bendine göre, taraf devletlerin kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara sağlayacakları haklar arasında, aile adı, meslek ve iş seçimi dahil, karı-koca için eşit kişisel

¹⁷³ Hikmet Sami Türk, soyadını, bir aileyi tanıtan, onun bireylerini başka ailelerin bireylerinden ayırt eden, böylece, aile bireylerinin kimliğinin ortak unsurunu oluşturan ve kuşaktan kuşağa aktarılan aile adı olarak tanımlamıştır.

hakların bulunduğunu belirterek, Alman, İsviçre, İtalyan ve Fransız hukuklarında, evli kadının soyadı konusunun kadın-erkek eşitliği ilkesinde düzenlendiğine vurgu yapmıştır. Türkiye'nin de hem çağdaş toplumlar arasında yer almak hem Anayasanın 10 uncu maddesindeki eşitlik ilkesine yeni bir anlam vermek hem de katıldığı uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek durumunda olduğunu öne süren DSP'li Hikmet Sami Türk, kadının soyadı konusunun da, kadın-erkek eşitliği ilkesinin ışığında ele alınmasının zorunlu olduğunu öne sürmüştür.

Türk, tasarının genelinde ve 1. maddesinde yer alan gerekçelerin kocasının ölümünden veya boşanmadan sonra ikinci kez evlenen kadının, ilk evliliği sırasında, meslek ve iş hayatında kocasının soyadıyla tanınmış olması durumunda, o soyadını yeni kocasının adıyla birlikte kullanma gereksinmesini karşılamayacağını ileri sürerek, bu nedenle, tasarının 1. maddesiyle değiştirilen Türk Medenî Kanununun 153 üncü maddesinin birinci fıkrasının bu durumu da kapsayacak bir şekilde yeniden yazılmasının gerektiği yolunda önerge verildiğini açıklamıştır. Hikmet Sami Türk görüşülen tasarının, aile hukukunun, kadın erkek eşitliğiyle bağdaşmayan sadece bir yönünü (o da eksik olarak) düzenlediğini ve tasarının, evlilikte kadın erkek eşitliğini tam olarak gerçekleştirecek, özellikle evlilikteki yasal mal rejimini yeniden düzenleyecek geniş kapsamlı bir aile hukuku reformunun başlangıcı olması dilekleriyle konuşmasını sona erdirmiştir.

Yine DSP'den, Kütahya Milletvekili Emin Karaa da kişisel söz almış ve konuşmasında öncelikle Türk Medeni Kanunun alındığı 1926 yılından bugüne kadar, Türk toplumunun çok değiştiğini ve Kanunun, özellikle, evli kadının kocası karşısındaki konumu açısından, toplumun gerisinde kaldığını ortaya koymuştur. Türk Medeni Kanununun 153. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısının bir başlangıç olarak kabul edilmesi gerektiğine işaret eden Emin Karaa, diğer konuşmacılar gibi görüşülen yasa tasarısıyla kadının, evlenmeden önceki eski soyadını kaybetmek istememesi durumunda, kocasının soyadıyla birlikte bekârlık soyadını da kullanabilmesine olanak tanındığını belirtmiştir. Ancak bunun yeterli olmadığını yineleyen Karaa, Medenî Kanunun, eşler arasındaki ilişkiler açısından, insan haklarına, eşlerin eşit haklardan yararlanma ilkesine, uluslararası sözleşmelere ve Anayasaya aykırı olduğunu öne sürmüştür. Medeni Kanunda eşler arasındaki eşitsizliklere örnek verirken, eşlerin ikametgâhlarını birlikte seçmeleri yerinde ve doğru bir karar olmakla birlikte ve tatbikatta da böyle olduğu halde, Medenî Kanunun 21. maddesinde "*Kocanın ikametgâhı karının ikametgâhı addolunur*" dendiğini açıklama gereği hissetmiştir. Benzer durumun "*Koca, birliğin reisidir; evin seçimi karı ve çocukların münasip veçhile iâşesi ona aittir*" şeklindeki 152. madde de olduğunu, oysa evin seçiminde de, aile birliğinin sorumluluklarının paylaşımında da, kadın ve erkek eşit konumdadır ve birlikte karar verdiklerini ifade eden Emin Karaa, 154. maddedeki birliğin reisinin koca olduğu hükmünün de eşitlik ilkesine uygun olarak, evlilik birliğini her iki eşin de temsil edebileceği şeklinde

değiştirilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Karaa, diğer konuşmacılar gibi, sözü eşlerin mal rejimini düzenleyen Medenî Kanunun 170. maddesine getirmiş ve bu maddenin, eşler arasında mal ayrılığı esasını getirmekle, uygulamada pek çok kadının boşanmadan sonra mağduriyetine yol açtığını vurgulamıştır. Hikmet Sami Türk ile paralel bir konuşma yapan Emin Karaa, daha kapsamlı değişikliklerin yapılmasının, özellikle de, yürürlükteki Medeni Kanunun 21, 98, 152, 155, 156, 170 ve 263. maddelerinin değiştirilmesinin şart olduğunu söylemiştir.

Bu konuşmadan sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“17.2.1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak kadın, evlendirmeme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı başvuru ile kocasının soyadı ile birlikte bekârlık soyadını da kullanabilir. Bu takdirde bekârlık soyadı önde yer alır’” şeklinde düzenlenen madde ile ilgili olarak DSP adına İzmir Milletvekili Zerrin Yenicali söz almış ve ilk olarak kadınlara dair ayırımcı yasa maddelerinin kaldırılmasının yerinde olduğunu ama yeterli olmadığını açıklamıştır.

17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanunun, kabul edildiği dönemde ilerici bir öz taşıdığını, ancak, günümüzde toplumun gerisine düştüğünü öne süren Zerrin Yenicali, kadınlara yeni sosyal ve ekonomik hakların tanınmasının sosyal bir gereklilik, tarihsel bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Kadınlara yeni iş olanaklarının sağlanması ve kız çocuklarının okula gönderilmesi gerektiğine de vurgu yapan Yenicali, ilköğretimin kesintisiz 8 yıla çıkarılması sayesinde, kırsal kesimdeki çocukların okula gönderilmesinde etkili olacağını iddia etmiştir. Zerrin Yenicali, kadın hakları sorununun aslında insan hakları sorunu, demokrasi sorunu, laiklik sorunu olduğunu belirterek, parti olarak kadınların, haklarını gasp edecek ya da geriye götürecek her türlü gericiliğe karşı olduklarını açıklamıştır.

Ardından CHP Grubu adına bir başka kadın parlamenter Birgen Keleş söz almıştır. İzmir Milletvekili Birgen Keleş, Medeni Kanunun 153. maddesindeki değişikliğin gündeme getirilmesinden memnun olduklarını, ancak bunun yeterli olmayacağını ifade ederek sözlerine başlamıştır. İnsanların, sırf evlendikleri için, kişiliklerinin önemli bir parçası olan soyadlarını bırakmalarının çağdaş bir durum olmadığını dile getiren Keleş, bununla birlikte evlenmekte olan kişinin, sadece aile ismini değil, evlendiği sırada taşıdığı ismi de korumak isteyebileceğine işaret etmiştir. Birgen Keleş bu durumu şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“İkinci evliliğini yapan bir kadın, evlenmeden önce taşıdığı, vefat etmiş olan kocasının ismini taşımak, böylece, ilk eşinden olan çocuklarla aynı soyadı korumak isteyebilir. Bu nedenle "bekârlık soyadı" ifadesi, kanımca çok yeterli değildir ve "önceki soyadı", "evlenmeden önceki soyadı", "taşıdığı soyadı" gibi ifadelerle değiştirilmesi daha uygun olur.”*

Kadınlara karşı ayırımcılığın giderilmesi için 153. maddenin yanı sıra, başta 170. madde olmak üzere, 152 ve 161. maddelerin tümü, 263. madde ve 598. madde kadın erkek eşitliğine aykırı hükümlerinin değiştirilmesinin gerektiğini söyleyen Birgen Keleş, 1989 yılında evlilik birliği sırasında elde edilen malların, eşler arasında, boşanma halinde eşit olarak paylaşılmasını önerdiğini ifade etmiştir. Oya Araslı ile birlikte Medenî Kanunda değişiklikleri öneren iki ayrı paketi Meclis'e sunduklarını belirten CHP sözcüsü, bu tekliflerin bekletildiğini öne sürmüştür.

Keleş, kadınların, sadece ailede, eğitimde, çalışma yaşamında, politikada ve Türkiye'nin yurtdışında temsil edilmesinde, sadece biraz daha fazla hak sahibi olmak istemediklerini işaret ederek, asıl isteklerinin tüm bu alanlarda erkeklerle eşit duruma gelmek olduğunu ileri sürmüştür. Kadın haklarını, cumhuriyetin temel niteliklerinin ve başta laiklik olmak üzere, tüm Atatürk ilke ve devrimlerinin bir gereği olarak gören Birgen Keleş, 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimin de, kadın erkek eşitliği açısından büyük önem taşıdığını açıklamıştır.

Söz konusu yasa tasarısının 1. maddesi üzerinde Anavatan Partisinin görüşlerini Aydın Milletvekili Yüksel Yalova ortaya koymuştur. "*Kadın haklarını savunmak için kadın olmak gerekir*" şeklindeki mantığı kabul etmediğini açıklayan Yüksel Yalova, "daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan, sadece bir soyadı için yararlanabilir" hükmünün getirildiğini, bunun özünün evlenme hakkı olduğunu ve evlenmeyle ortaya çıkabilecek sonuçlara, yasayla sınırlama getirilmemesinin gerektiğini ifade etmiştir. Yalova, her şeye rağmen 1. maddenin aynen korunmasının gerektiğini belirterek, herhangi bir değişiklik durumunda, diğer hükümlere uygunluğunun sağlanabilmesi için bir üslup birliğinin şart olduğunu vurgulamıştır.

Yüksel Yalova'nın sözlerini tamamlamasından sonra RP adına İstanbul Milletvekili Ali Oğuz kürsüye çıkmıştır. Ali Oğuz, ilk olarak kendisinden önce konuşan milletvekillerinin ortaya koydukları görüşleri dikkatle dinlediklerini ve Büyük Millet Meclis olarak, değişikliğin gerekliliğini ittifakla benimsediklerini ifade etmiştir. Kadınlarla ilgili olarak övücü ifadelerle yer veren Oğuz, eşitlik kadar kadının iffetinin korunmasının da önemli olduğunu ve kadının, eğlence yerlerinin süsü olmaktan kurtarılması gerektiğini belirtmiştir. Kadın satanların vergi rekortmeni olarak ilan edildiği dönemleri hatırlatan RP sözcüsü, kadının bir ticarî mal ve meta olarak satılmasının önlenmesi için bütün partilerin ortak çaba sarf etmesini önermiştir.

DYP Grubu adına söz alan Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ise öncelikle ailenin önemine, Türk kültüründeki yerine değinmiş ve ekonomik ve sosyal kalkınma için aile bağlarının kuvvetli olmasına vurgu yapmıştır. Dünyada aileye en fazla değer veren milletin Türk Milleti olduğunu, yabancı bilim adam-

larının da kabul ettiğini hatırlatan Saffet Arıkan Bedük, ailenin kuvvetlenmesinin sadece maddî açıdan değil, manevî açıdan da önemli olduğunu, bununla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasının, Türkiye Büyük Millet Meclisi için de önemli bir görev olduğunu ifade etmiştir. Bedük, muhalefetin yapılan düzenlemelerin yetersiz olduğu yolundaki görüşlerine katıldığını belirterek, Meclis'te sağlanacak uzlaşmayla kadının toplum içinde yerinin daha da gelişeceğini söylemiştir. Görüşülen maddenin, olduğu gibi kabul edilmesinde fayda gören Saffet Arıkan Bedük, bununla birlikte bekârlık soyadı yerine, önceki soyadların-dan bir tanesini kullanılması yolunda verilen önergeye katıldıklarını açıklamıştır.

Bedük, daha evvel, başka bir soyad kullanmış olan bir kadının dışında, kişinin, kanunun yürürlüğe girmesinden sonra müracaat etmek suretiyle soyadını alıp alamayacağı konusunda tereddüdü olduğunu söyleyerek, bununla birlikte *"Bu Kanun, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçerlidir"* ifadesinin yanı sıra, kadının kendi soyadından sonra kocasının soyadını da kullanmasına imkân sağlayacak nüfus idaresine başvurusunun yeterli olacağı yolunda bir ifadenin konulmasını önermiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, şahısları adına konuşmalara geçilmiştir. İlk olarak DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almış ve Alman Medenî Kanununu örnek göstererek, yasanın; *"Kocanın soyadı, evlilik ve aile adıdır; karı, evlendirme memuruna bildirmek suretiyle, kocanın soyadına kendi kızlık soyadını ekleyebilir. Bildirim için resmî onama gereklidir"* şeklindeki maddenin, 1976 yılında *"Eşler, ortak bir aile adı ya da evlilik adı taşırlar. Evlenme akti sırasında evlendirme memuru önünde, eşler, kocanın doğum soyadını veya karının doğum soyadını, evlilik adı olarak kabul edebilirler. Böyle bir karar vermezlerse, kocanın doğum soyadı evlilik adıdır. Doğum soyadı evlilik adı olmayan eş, evlendirme memuruna bildirmek suretiyle, kendi doğum soyadını veya evlendirme akti sırasında taşıdığı soyadını, evlilik adı önüne koyabilir. Bildirim için, resmî onama gereklidir"* şeklinde değiştirildiğini açıklamıştır.

Görüşülmekte olan tasarının, Almanya'da 1957'de kabul edilmiş olan; ancak, daha sonra 1976 yılında terk edilmiş olan düzenlemeye benzediğini ileri süren Hikmet Sami Türk, bu düzenlemeyle, kadının, ancak kızlık soyadını almasına olanak verildiğini, *"bekârlık"* sözcüğü ile hiç evlenmemiş bir kimsenin durumunun ifade edildiğini, eşi ölmüş bir kimsenin *"dul"* olarak, boşanmış bir kişiyi de *"boşanmış kişi"* olarak adlandırıldığını vurgulamıştır. Bu nedenle önerilen metni dar kapsamlı olarak değerlendiren Türk, bir kadının, evliliği sırasında üne kavuşmuş olduğu bir soyadını, kocasının ölmüş olması nedeniyle, daha sonra kendisinin yeniden evlenmesi durumunda kullanmasına olanak verilmesinin gerektiğini ifade etmiştir. Hikmet Sami Türk, sadece *"bekârlık soyadı"* denilirse, gereksiz bir kısıtlama getirilmiş olacağına işaret ederek, hazırlamış oldukları değişiklik önergesi için şu ifadeleri kullanmıştır: *"..önergede, hem bu husus dikkate alınmıştır hem tasarının gerekçesinde"*

belirtilen; fakat, madde metninde yer almayan yazılı olma hususu da ifade edilmiştir. Ayrıca, birden çok evlilik durumunda önceki soyadların hepsinin arka arkaya kullanılması değil, onlardan sadece bir tanesinin kullanılması hakkı tanınmıştır.”

Hikmet Sami Türk'ün konuşmasından sonra 1. madde ile ilgili verilen değişiklik önermeleri gündeme alınmıştır. Hikmet Sami Türk ve arkadaşları tarafından verilen *"Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak, evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önceki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir"* şeklindeki değişiklik önergesi oylanmış ve kabul görülmüştür. 1. madde kabul edilen önerge doğrultusunda, önergeyle değiştirilmiş biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Hemen ardından **"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer"** şeklinde düzenlenen 2. madde ile **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** olarak düzenlenen 3. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir. Maddelerin kabul edilmesi üzerine, tasarının tümü de oylanarak kabul edilmiş ve tasarı yasalaşmıştır.¹⁷⁴

37- YÜKSEK ÖĞRETİM KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4249 SAYILI)

"Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük'ün 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 36 ncı Maddesinin Bir Bendinin Değiştirilmesi ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi ile İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç'ın 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"nin müzakeresine 14 Mayıs 1997 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM'nin 93. Birleşiminin Birinci Oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Uluç Gürkan ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Teklifin tümü üzerinde ilk konuşmayı CHP Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan yapmıştır. Mevcut 2547 sayılı Yasanın 36. maddesinin (a) fıkrasının, doçent ve profesörleri "üniversitede daimî ve kısmî statüde görev yapanlar" diye ayırdığını ifade eden Celal Topkan, doçentlik kadrosuna yeni atananlara, üniversitede daimî statüde beş yıl çalışma koşulu getirilirken, öğretim üyeliği sıfatını alan bir kişinin, beş yıl daimî statüde hizmet vermesinin ve bilimsel tecrübesini artırmasının amaçlandığını dile getirmiştir. Teklifin iyi niyetli olmasına rağmen anlaşılır olmadığını vurgulayan Topkan, ilgili fıkra "daimî statüyle atananlar, aradan beş yıl geçmeden, kısmî statüye geçmek için başvuramazlar" denildiğini, ancak bu zorunluluğun hangi atama durumunda olacağını belirtilmediğini öne sürmüştür. Celal Topkan bu durumun üniver-

¹⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 26. cilt, 2. Yasama Yılı, 93. Birleşim, s.320–350

siteler arasında farklı uygulamalara yol açtığını söyleyerek, bazı üniversitelerin, doçentlikte geçirilen beş yıllık daimî statüdeki çalışmayı kısmî statüye geçmek için yeterli bulurken, bazı üniversitelerin ise doçentlikte geçirilen beş yıllık daimî statüde çalışmaya ilaveten, profesörlük kadrosuna atanma sonrasında da, beş yıl daimî statüde çalışmayı öngördüğünü ve uyguladığını belirtmiştir. Yasanın mevcut halinin uygulama açısından yeterli açıklığı taşımadığını yineleyen Celal Topkan, bu nedenle bazı öğretim üyelerinin, zamanlarının büyük kısmını, bu haksızlığın düzeltilmesi için harcadığını ve bu durumun da bilimsel performanslarını etkilediğini ileri sürmüştür. CHP adına konuşan Celal Topkan, yapılan değişiklikte, üniversitelerde farklı yorumlara ve farklı uygulamalara neden olan belirsizliğin ortadan kaldırılacağına değinerek, partisinin teklife olumlu oy vereceğini açıklamıştır.

Teklifin tümüyle ilgili olarak DSP Grubunun görüşlerini İzmir Milletvekili Şükrü Sina Gürel ortaya koymuştur. Bir önceki konuşmacı gibi, Yüksek Öğretim Kanununun 36. maddesinde "devamlı statüyle atanmalar, aradan beş yıl geçmeden kısmî statüye geçmek için başvuramazlar" hükmünün yer aldığını dile getiren Şükrü Sina Gürel, bu hükmün, farklı yorumlara ve uygulamalara yol açtığına dikkat çekmiştir. Celal Topkan'ın konuşmasında vurguladığı konulara değinen Gürel, İdare mahkemelerinin, açılan davalarda, doçentlik aşamasındaki beş yılı yeterli bulduklarını belirten kararlar verdiklerini ifade ettikten sonra, gerek yargı kararlarının gerekse yaşanan adaletsizliklerin, yeni bir düzenlemeyi zorunlu kıldığını öne sürmüştür. Gürel, teklifi olumlu bulmakla birlikte, 2. maddeyle ilgili bir değişiklik önergesi sunacaklarını açıklamış ve üniversitelerin kendi elemanlarını görevlendirirken, Millî Eğitim Bakanlığının onayına tabi kılınmasını sakıncalı gördüklerini ifade etmiştir. Üniversitelerin yetişmiş elemanlarını görgü, bilgi artırmak ve maddî olanak sağlamak için, başka üniversitelerde, görevlendirmesinin son derece olumlu olduğunu söyleyen Şükrü Sina Gürel, bu sürenin 1 yıldan 3 yıla çıkarılmasının da, eğitimin ve araştırmanın niteliği açısından önemine vurgu yapmıştır. Gürel, üniversitelerin kendi konularında karar verme yetkisini kısıtlamaması gerektiğini, aksine, Yüksek Öğretim Kanununun demokratik yönetim ilkesini zedeleyen hükümlerinin değiştirilmesinin doğru olduğunu ifade etmiş ve teklifi destekleyeceklerini açıklamıştır.

CHP ve DSP grupları adına yapılan konuşmalardan sonra, Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ahat Andican kürsüye çıkmıştır. Yürürlükteki yasanın üniversitelerin beklentilerini karşılayamadığını belirten Ahat Andican, söz konusu düzenlemenin üniversitelerin sorunlarını çözemeyeceğini ifade ettikten sonra, üniversitelerin yıllardır biriken sorunlar altında ezildiğini, kaliteyi arttırmak yerine çok sayıda yeni üniversite açılarak, üniversitelerin, liseleştirilmesi sürecine destek verildiğini dile getirmiştir. Andican, üniversitelerde dikey yönetim modeli yerine, yatay ve karşılıklı

işbirliğine dayanan, rekabet ortamında gelişmelerini sağlayan bir modelin oluşturulması gerektiğini savunmuştur. YÖK yasasının değiştirilmesi gerektiği yolunda toplumun büyük bir kesimde fikir birliği oluştuğunu iddia eden Ahat Andican, Hükümetin YÖK üzerinde, kontrol mekanizmalarını güçlendirici nitelikte bir yasa tasarısını gündeme getirmesini de eleştirme gereğini hissetmiştir. ANAP sözcüsü Ahat Andican, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının 1981'den itibaren, altmışın üzerinde değişikliğe uğradığını, gündemdeki teklifin yasanın eşitsizliğe yol açan bazı noktalarını düzeltmeyi amaçlamadığına vurgu yapmıştır. 2547 sayılı yasanın 36. maddesi hakkında açıklamalar yaparken; *"2547 sayılı Yasanın 36 ncı maddesine göre, üniversitelerde, doçentler ve profesörler, doçent olduktan ve daha sonra profesör olduktan sonra, iki kez, beş yıl, tam gün çalışma mecburiyetiyle karşı karşıyadırlar. Bu yasa, 1990 yılına kadar profesör olanları kapsamayacak bir şekilde, 1990 yılında çıkarılan bir yasayla, o dönemde bir kez daha delinmiştir. Sonuç olarak, bugün, üniversitelerde iki ayrı grup söz konusudur; yani, 1990'dan önce olanlar bu tip zorunlu bir hizmeti gerçekleştirmemişler; buna karşın, 1990'dan sonra olanlar için, bu, iki kez; yani, hem doçentken hem profesörken tam gün beş yıl çalışma zorunluluğu devam etmektedir"* şeklinde ifadeler kullanan Andican, bu durumun üniversitedeki çalışma huzurunu ve çalışma barışını büyük ölçüde bozduğunu öne sürmüştür. Ahat Andican, getirilen yasa teklifiyle, üniversitelerde, doçentlik süresince beş yıl tam gün çalışma zorunluluğunun devam edeceği, buna karşılık, profesörlüğe yükselenlerde, eğer böyle bir hizmeti, daha önce, doçentliğinde yapmışsa, tekrar ikinci bir kez yapma zorunluluğunun ortadan kaldırılacağı bilgisini vermiştir.

Yasa teklifiyle Türk cumhuriyetleri ve akraba topluluklarındaki üniversitelerde de olumlu gelişmeler olacağına dikkat çeken Andican, Türkiye'den giden öğretim üyelerinin buradaki eğitime çok büyük katkıda bulunacağını söylemiş ve Kazakistan'da Yesevî Üniversitesi, Kırgızistan'da da Manas Üniversitesinin kurulmasına karar verildiğini açıklamıştır. Bu okullarda görev alacak olan öğretim üyeleriyle ilgili düzenlemeler yapılmasını ve bürokratik engellerin kaldırılmasını isteyen ANAP sözcüsü, yasa teklifinin 2. maddesiyle buna imkân sağlanacağını ortaya koymuştur. Ahat Andican da diğer konuşmacılar gibi teklife olumlu oy vereceklerini açıklayarak sözlerine son vermiştir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 36. maddesinin Bir Bendinin Değiştirilmesi ve Bir Geçici Madde Eklenmesi ve Aynı Kanunun 39. maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin tümü üzerinde Refah Partisi Grubu adına Giresun Milletvekili Turhan Alçelik konuşma yapmıştır. Bir öğretim üyesi olarak 36. maddenin sıkıntılarını yaşadığını söyleyen Turhan Alçelik, 1995 yılı sonu ile 1996 yılı sonu arasında, üniversite öğretim üyesi sayısı açısından bir karşılaştırma yapmış ve bu sayının 19 150'den, 18 900'e

düştüğünü açıklamıştır. Yasanın 36. maddesinde öngörülen kısmî statü ve daimî statüyle ilgili düzenlemenin, Grup olarak, yanında olduklarını ortaya koyan aynı milletvekili, üniversitelerin kendisini geliştirmesi için, öncelikle öğretim üyesi eksikliğinin özendirici tedbirlerle telafi edilmesini ve değiştirilmesi öngörülen 39. maddeyle, özellikle kardeş Türk cumhuriyetlerindeki öğretim elemanlarının izin sürelerinin, ücretli olarak, daha doğrusu maaşları devam etmek suretiyle bir yıldan üç yıla çıkarılmasını istemiştir.

Teklifle ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ortaya koymuştur. Üniversitelerin Türkiye'nin kalkınması açısından önemine değinen Saffet Arıkan Bedük, teklifi verirken, özellikle, üniversitelerde çalışan öğretim üyelerine, eşit olmayan ve haksız bir uygulamadan kaynaklanan olumsuzlukları gidermeyi amaçladıklarına değinmiştir. Bedük, geçmişte Yüksek Öğretim Kurulunda üyelik yaptığını hatırlatarak, YÖK'ün üniversiteler açısından olumlu çalışmalar yaptığına dikkat çekmiş ve bu nedenle YÖK'ün kurucusu Prof. Dr. İhsan Doğramacı'ya teşekkür etmiştir. Teklifin tam bir uzlaşma içinde hazırlandığını açıklayan Bedük; *2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununda iki türlü çalışma statüsü vardır; biri daimî statü, biri kısmî statüdür. O günkü şartlar içerisinde böyle bir düzenlemeye ihtiyaç vardı; çünkü, hem öğretim üyelerine ve elemanlarına ihtiyaç vardı hem de yaygınlaştırmayla ilgili bir politika vardı. Ancak, Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluşundan bugüne kadar olan safhada, bu görevini, yani, kalite ve kantite itibarıyla öğretim üyesi ve elemanlarını fevkalade üst seviyeye kadar çıkarmış ve bugünkü yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerimizin en üst seviyede yetişmesine imkân vermiştir ve başarılı da olmuştur; ancak, kısmî statü ile daimî statüde çalışan öğretim üyeleri, maalesef, uygulamada, haksız, eşit olmayan birkısım davranışlar veyahut da uygulamalarla karşı karşıya kalmışlardır*” diyerek teklifin gerekçesi hakkında bilgi vermiştir.

Profesörlüğe atanma hakkını kazanmasına karşın, kendi fakültesinde atanamayan öğretim üyelerinin çok artması nedeniyle, 1988 ve 1989 yıllarında çıkarılan, 3455 ve 3576 sayılı Kanunlarla, bulundukları kadrolarda doçent ve profesörlüğün hak ve yetkileri verildiğini ve profesörlüğe atanma hakkını kazanmış olanların kadro aranmaksızın atanmalarının yapıldığını da söyleyen Bedük, açıklamalarına şöyle devam etmiştir: *“Şu anda yükseköğretim kurumlarında şöyle bir uygulama vardır: Akademik yaşamlarının hiçbir döneminde zorunlu olarak tam gün çalışması uygulamamış veya ona muhatap olmamış öğretim elemanları, üyeleri; bir diğeri, sadece doçentlikte beş yıl -ki, kanunda beş yıl çalışma mecburiyeti vardır; onu özellikle belirtmek istiyorum- zorunlu tam gün çalışmış olanlar; bir diğeri de, doçentlikte beş yıl çalışmış, ayrıca, profesörlükte de beş yıl çalışma zorunluluğu olan ve bu sebeple daimî statüden kısmî statüye geçmeyle ilgili on yıl gibi haksız ve eşit olmayan bir uygulamaya tabi olanlar.”*

Saffet Arıkan Bedük, bazı üniversitelerin 36. maddede, özellikle, daimî statüde beş yıl çalışma mecburiyeti getirildiği için, beş yıllık süreyi hem doçentlikte hem de profesörlükte aradığını; bazılarının ise doçentlikte beş yıl çalışmış olanları, profesörlükte tekrar bir beş yıl şartı aramaksızın, daimî statüden kısmî statüye geçme hakkı verdiğini ortaya koymuştur. Bu adaletsiz durum karşısında bazı öğretim üyelerinin idari yargıya başvurduğunu, burada bile farklı kararların çıktığını ifade eden Bedük, üniversitelerde çalışmayan öğretim üyeleri için, doçentlikte ve profesörlükte beş yıl çalışma zorunluluğunun olmadığını, buna karşılık, üniversitede çalışan bir öğretim üyesini karşısına bir sürü bürokratik engelin çıkarıldığını iddia etmiştir. Saffet Arıkan Bedük konuşmasında 39. maddeye de değinmiş ve bu maddede yapılan değişiklikle, Türk devletlerinden birisinde görev alan öğretim üyelerinin üç yıl süreyle, aylıklı olarak izinli sayılmasının getirildiğini açıklamıştır.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra, maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“4.11.1981 tarih ve 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 36 ncı maddesinin (a) fıkrasının 1 nolu bendinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Devamlı statü ile atanmış olup, kısmî statüye geçmek isteyen doçentlerde en az beş yıl süre ile devamlı statüde çalışmış olmak şartı aranır. Üniversitelerde devamlı statüde beş yıl çalışan doçentlerin, devamlı statüde profesörlüğe atanmaları halinde kısmî statüye geçmeleri için yeniden beş yıl devamlı statüde çalışma şartı aranmaz” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı DSP Grubu adına Kocaeli Milletvekili Halil Çalık yapmıştır. Söz konusu yasa maddesinin öğretim üyeleri arasında eşitsizlik ve adaletsizlik yarattığına dikkat çeken Halil Çalık, bazı üniversitelerin maddeyi de farklı şekilde uyguladıklarından bahsetmiş ve İstanbul Üniversitesinin uygulaması hakkında bilgi vermiştir. Çalık, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Disiplin Kurulunda, yedi öğretim üyesi tarafından 36. madde üzerinde yapılan incelemenin sonucunun şöyle olduğunu ortaya koymuştur:

“1- Yasanın 36 ncı maddesinde, öğretim üyeliği sıfatını alan bir kişinin beş yıl daimî statüde üniversiteye hizmet vermesi ve bilimsel tecrübesini artırması amaçlanmaktadır. Bu, doçentlikte yapılmaktadır ve yapılıyor.

2- 36 ncı madde, bir öğretim üyesinin profesörlüğe yükseltildiğinde ikinci bir beş yıl daha daimî statüde çalışmasını gerekli bulmamıştır.

3- Profesörlüğe yükseltilen öğretim üyesinin yeniden beş yıl daimî statüye dönmesi zorunluluğunun kabul edilmesi, 36 ncı maddeyle tamamen çelişmektedir. Bunun uygulanması, öğretim üyelerinin hakkının elinden alınması demektir.”

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununa bağlı üniversitelerde, akademik yaşamının hiçbir döneminde zorunlu olarak tam gün çalışmamış olanlar; sadece doçentlik döneminde beş yıl zorunlu tam gün çalışmış olanlar; doçentlikte beş

yıl tam gün çalışıp, bir de profesörlükte tam gün çalışanlar olarak farklı grupta öğretim üyelerinin olduğunu ortaya koyan Halil Çalık, profesörlerin de, devamlı ve kısmî statüde görev yapanlar olarak ikiye ayrıldığını; devamlı statüde olan profesörlerin, ikinci bir beş yıl tam gün statüde çalışarak, kısmî statüye geçebildiklerine işaret etmiştir. Çalık, 36. maddeyle, ikinci bir beş yıl daimî statüde çalışmanın öngörüldüğünü, öğretim üyelerinin kazandığı hakların, kadrolarıyla değil, akademik ilerleme ve yükselmelerle kazanıldığını da sözlerine eklemiştir. Profesörlük hakkını kazanan öğretim üyelerinin, doçentlikte beş yıl daimî statüde çalıştıktan sonra profesörlüğe yükseldiklerinde, ikinci bir beş yıl daimî statüde çalışmaya zorlanılmamaları gerektiğine işaret eden Halil Çalık, bu haksızlığın ve adaletsizliğin ortadan kaldırılmasının gerekliliğini ifade etmiş ve bu sayede öğretim üyeleri arasındaki eşitliğin de giderileceğini söylemiş ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Teklifin 1. maddesi üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan söz almıştır. Bilim adamlarına ve üniversitelere sağlıklı eğitim ve araştırma ortamının sağlanmasının Meclis için bir görev olduğunu belirten Celal Topkan, bilimin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verdiği konuşmasında, 17. Yüzyılın başına kadar insanoğlunun ürettiği toplam tutarlı önerme sayısının 720, bu sayının 1830'a gelindiğinde 2 800'ün üzerine çıktığını, 1911'de 30 bini aştığını ortaya koymuştur. 1945'e gelindiğinde ise bu buluş sayısının 80 bine kadar yükseldiğini söyleyen Topkan, 1945'ten sonra ise bir bilgi patlamasının gerçekleştiğine işaret etmiş, bu yeni döneme "bilgi çağı" denildiğini açıklamıştır. Celal Topkan, Türkiye'nin bilimin bu hızına yetişebilmesi için ciddi çalışmalar yapması gerektiğini ifade ederek, zorunlu eğitimin 5 yıldan daha yukarılara çekilmesinin ve bütçeden eğitim-öğretime daha fazla pay ayrılmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. CHP sözcüsü Celal Topkan, mevcut, eksiklik ve yetersizliklerin giderilmesi için, Türk insanının, bilgi toplumunun bilgili bireyleri olmasını sağlayacak gerekli yasal düzenlemelerin geciktirilmeden yapılmasını dileyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Celal Topkan'ın konuşmasından sonra 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. 1. maddenin kabul edilmesinden hemen sonra 2. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. **"2547 Sayılı Kanunun 39 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Topluluklarındaki Yüksek Öğretim Kurumlarından resmî davet alan öğretim elemanlarına 3 yılı aşmamak ve bütün özlük hakları saklı kalmak üzere üniversite yönetim kurulunun kararı ve Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile aylıklı izin verilebilir" şeklindeki madde üzerinde Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı, İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç söz almıştır. Öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında görevlendirilmelerinin, 2547 sayılı Kanunun 39. maddesiyle düzenlendiğini söyleyen ve bu maddenin birinci fıkrasının sonunda *"Öğretim elemanlarından kendilerine yurtdışı kuruluşlarınca*

burs veya ücret sağlananlar, görev yapacakları sürece Yüksek Öğretim Kurulunun belirleyeceği esaslara göre üniversite yönetim kurulunun kararıyla aylıklı veya aylıksız izinli de sayılabilirler" şeklinde bir ifadenin bulunduğunu belirten Tayyar Altıkulaç, Yüksek Öğretim Kurulunun yürürlüğe koyduğu yönetmelikte ise (5. madde) *"Öğretim üyelerinin aylıklı yurtdışı görevlendirmeleri süresi bir yılı aşamaz. Bir yıl sonunda isteği üzerine gerekli görüldüğü takdirde bu süre, aylıksız olarak bir yıla kadar uzatılabilir"* denildiğini ortaya koymuştur.

Söz konusu düzenlemeler yapılırken henüz Türk cumhuriyetlerinin olmadığını ve bu ülkelerin üniversiteleriyle işbirliğinin gelişmediğine dikkat çeken Altıkulaç, Yüksek Öğretim Kurulunun bu nedenle çalışmalar yaptığını ve bir yıllık maaşlı izinli süresini üç yıla çıkarmayı kararlaştırdığını, bu görüşünü de Maliye Bakanlığı ile Sayıştay Başkanlığının görüşüne sunduğunu ifade etmiştir. Maliye Bakanlığı'nın, söz konusu düzeltmenin yasaya yeni bir fıkra eklenerek yapılmasını önermesi üzerine, tartışılan teklifin hazırlandığını açıklayan Komisyon Başkanı Tayyar Altıkulaç, bir yıla kadar olan iznin 3 yıla kadar çıkarılmasının mali bir külfet yaratmayacağını söylemiş ve öğretim elemanları gidiş-geliş külfetlerinden kurtarılacağını; gidenin yerine bir yıl sonra yenisinin gönderilmesi, ikinci yılsonunda bir üçüncüsünün gönderilmesi gibi sakıncalı uygulamanın sona ereceğini savunmuştur.

Komisyon Başkanı Tayyar Altıkulaç'tan sonra DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel şahsı adına söz almıştır. Bazı kişisel tereddütleri olduğunu ifade eden Zekeriya Temizel, yasa teklifinin, beklenen amacı gerçekleştiremeyecek bir takım hükümler içerdiği fikrinde olduğunu söylemiştir. Bu fikrini gerekçelendirmek isteyen Temizel, *"2547 sayılı Yasanın 39 uncu maddesinin son fıkrası, daha önceki fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, kişilere, buralara gidiş-gelişlerinde, yollukların, gidiş-geliş yol yevmiyelerinin ödenmesine ilişkin hükmü kapsamaktadır. Eğer siz, getirdiğiniz düzenlemeyi bu fıkranın sonuna eklerseniz, sanki bu üç yıllığına görevlendirilen öğretim elemanları bir üst fıkradan yararlanamaz konumda kalırlar"* diyerek fıkranın yerinin, son fıkradan önce olmasını önermiştir. Maddenin bitimiyle ilgili bir sorun olduğunu ifade eden Zekeriya Temizel, *"Üç yılı aşmamak ve bütün özlük hakları saklı kalmak üzere görevlendirilecek olan kişiler aylıklı izinli sayılacak"* denilmesine karşın, maddenin içerisinde görevlendirme deyiminin geçmediğini dile getirmiştir.

Temizel, görevlendirmenin yönetmelikle değil, yasayla yapılmasının gerektiğini savunmuş ve görevlendirme yapılmadığı takdirde, 657 sayılı Yasaya göre bir ödemenin ve 2547 sayılı Yasaya göre de ek bir ödemenin yapılmasının olanaksız olduğunu iddia etmiştir. *"Üniversite yönetim kurullarının kararıyla izinli sayılanların, ilgili üniversitelerde görevlendirilmeleri halinde, oralarda, bunlara, bu tür masrafları karşılayacak ödemeler yapılabilir"* hükmünün konulmasını isteyen Zekeriya Temizel, fıkranın yeri ve aylıklı izinli sayılanların mutlaka görevlendirilmesi gereği konularda sorun gördüğünü tekrar etmiş ve *"özlük hakları saklı kalmak üzere"* ifadesinin çıkarılmasını ve *"izinli sayılırlar"* dedikten sonra, *"bu şekilde izinli sayılanlardan üniversitelerde"*

görevlendirilenlerin bütün özlük hakları saklı kalır" ifadesinin konulmasının doğru olduğunu ileri sürmüştür. Temizel, son olarak, yükseköğretim kurumları mensuplarının görevlendirilmeleri ve izinleriyle ilgili olarak, Millî Eğitim Bakanlığına yetki verilmesinin yasanın özünü zedeleyeceğini ve bu nedenle de "Millî Eğitim Bakanlığının onayı" ibaresinin mutlaka çıkarılması gerektiğini söylemiş ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Zekeriya Temizel'in kişisel görüşlerini açıklamasından sonra, Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam bir açıklama yapma gereği hissetmiştir. İzinli sayılma ve görevlendirme konusunda bilgi veren Mehmet Sağlam bu konuda, "izinli sayılma" sözünün, üniversitenin, o süre zarfında maaşlı izinli, maaşsız izinli sayılma şeklinde verdiği karar olduğu, asıl görevlendirmenin ise karşı taraftan geleceği bilgisini vermiştir. Sağlam, bir üniversitenin, ders verdirmek üzere bir öğretim elemanını talep edeceğini, öğretim elemanının mensup olduğu üniversitenin de izin vereceğini ifade etmiş ve izinden sonra bir görevlendirmenin söz konusu olacağını açıklamıştır. Bütün özlük haklarının izin veren üniversitede kaldığını ve davet eden tarafın da görevlendirmesinde, ne ödeyeceğini önceden belirttiğini dile getiren Milli Eğitim Bakanı, bütün bu sürecin öğretim elemanının isteğine bağlı olduğu için sorun çıkmadığını da sözlerine eklemiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, DSP İzmir Milletvekili Şükrü Sina Gürel ve arkadaşlarının vermiş olduğu; *"Görüşülmekte olan "2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 36 ncı Maddesinin Bir Bendinin Değiştirilmesi ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifinin" 2 nci maddesinde aşağıdaki değişikliğin yapılmasını arz ve teklif ederiz: 2 nci madde metninden ve 'Millî Eğitim Bakanlığının onayı" ibaresi çıkarılmıştır"* şeklindeki önerge kabul edilmemiş ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

"2547 Sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 44. – Devamlı statüye atanmış olup kısmi statüye geçmek için vaki talepleri üniversite veya idari yargı tarafından reddedilmiş bulunan profesör ve doçentler üniversitede bu akademik kadroların birinde devamlı statüde beş yıl çalışmış olmaları kaydı ile bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde kısmî statüye geçme talebinde bulunabilirler" şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak herhangi bir söz talebinde bulunan olmaması ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekilleri tarafından verilen *"Görüşülmekte olan 2547 sayılı Kanunun 36 ncı ve 39 uncu Maddelerinin Değiştirilmesi, Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifinin geçici madde 44'ün aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz: 'GEÇİCİ MADDE 44 - Devamlı statüye atanmış olup, kısmî statüye geçmek için vaki talepleri reddedilmiş bulunan profesör ve doçentler, üniversitede bu akademik kadroların birinde devamlı statüde beş yıl çalışmış olmaları kaydıyla, bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde kısmî statüye geçme talebinde bulunabilirler"* şeklindeki önerge kabul edildikten sonra, madde de yeni biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 4. maddenin kabul edilmesinden sonra 5. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 5. madde ile ilgili olarak CHP Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan söz almıştır. Üniversitelerin bir ülkenin kalkınmasında önemli rol oynadığını dile getiren Celal Topkan, bunun için yeni imkanların sağlanmasını, dünyadaki bilimsel patlamaya ayak uydurmak için, genel bütçeden yeterli bir pay ayrılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Öğretim elemanlarının aldıkları ücretlerde iyileştirme yapılmasının zorunluluğuna da değinen Topkan, Türk cumhuriyetlerinde kurulan yeni üniversitelerin eğitimlerinin geliştirilmesine de katkı sağlanmasını istemiştir.

Bu konuşmadan sonra önce madde oylanmış ve kabul edilmiş, ardından da, teklifin tümü oylanarak kabul edilmiştir. Böylece teklif yasalaşmıştır.¹⁷⁵

38- İNSAN HAKLARINI VE ANA HÜRRİYETLERİ KORUMAYA DAİR SÖZLEŞMENİN OLUŞTURDUĞU DENETİM MEKANİZMASININ YENİDEN YAPILANMASINA İLİŞKİN 11 NOLU PROTOKOLÜN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞU HAKKINDA KANUN (4255 SAYILI)

“İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılanmasına İlişkin 11 No.lu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 14 Mayıs 1997 tarihinde, 2. Yasama Yılıının 93. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Söz konusu oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır.

Tasarının tümü hakkında ilk sözü CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav almıştır. Politik sistemin hizmet etmesi gereken en yüce değerler olarak özgürlük ve insan onuru olduğunu dile getiren Sav, bu nedenle, işkence ve insan onuruna aykırı davranışlara müdahale edildiğini ifade etmiştir. Atila Sav, iç hukuk kuralları kadar uluslararası hukuk kurallarının da önem taşıdığına dikkat çekerek, bu yüzden de Avrupa İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Sözleşmesinin çok önemli işlevinin bulunduğunu, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanı olarak iki aşamalı olarak çalışan bir yargılama mekanizmasının bulunduğunu, buna karşılık 11 numaralı Protokolle, tek aşamalı ve sürekli olarak çalışan bir mahkemenin getirildiğini ifade etmiştir.

Türkiye’nin kişisel başvuru hakkını tanımakla, bir bakıma, egemenlik hakkından özveride bulunduğunu dile getiren Sav, bunla birlikte, iç hukukta haklarını Türk mahkemelerinde alamayanların daha üst bir mahkeme olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna ve Divanına başvurması yolunun açıldığını açıklama gereği hissetmiştir. Atila Sav, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre

¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 26. Cilt, 2. Yasama Yılı, 93. Birleşim, s. 350–368

iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra Avrupa İnsan Hakları Divanına başvurabileceğine değinerek, Aralık 1996'da, Divan'ın, Türkiye'nin taraf olduğu bir davada, iç hukuk yollarına başvurmadan açılmış bir davayı kabul ettiğini ve karara bağladığını ileri sürmüştür. Bu durumu eleştiren Sav, Divan'ın bu kararıyla, Türkiye'yi diğer devletlerden ayırdığını ve şimdiye kadar hiçbir ülke için vermediği bir tarzda karar verdiğini, bunun unutulmaması gerektiğini dile getirmiştir. Atila Sav, Divan ile ilgili eleştirilerini devam ettirerek, üye devletlerarasında eşitliği gözetmeyen bir Divanın tutumunda, hukuk açısından da bir eksiklik olduğunu, Türkiye'nin ise Divanın görevini ve yetkisini kabul ederken, eşit ve adil yargılanma hakkından feragat etmediğini belirtmiştir. Divan'ın görevini sürekli çalışacak bir mahkemenin üstlenmesiyle Türkiye'ye karşı ortaya çıkan eşitsizliğin de giderilmesini umut ettiğini söyleyerek konuşmasını tamamlayan Sav, tasarıya olumlu oy vereceklerini de sözlerine eklemiştir.

Tasarıyla ilgili olarak DSP Grubu adına İzmir Milletvekili Şükrü Sina Gürel kürsüye çıkmıştır. Şükrü Sina Gürel, söz konusu tasarının ilgili olduğu 11 sayılı Protokolün, insan haklarının denetim sürecinde çok önemli yenilikler getirdiğini, protokol yürürlüğe girinceye kadar Türkiye'nin ise kendisini bu değişikliklere hazırlayamaması durumunda ciddi sıkıntılar yaşanacağını ileri sürmüştür. 11 Sayılı protokolle meydana gelen değişikliğe açıklık getiren Gürel, bununla ilgili olarak Avrupa Konseyi çerçevesinde insan hakları denetiminin, tek ve sürekli bir mahkeme eliyle sağlanacağını, söz konusu tek ve sürekli mahkemenin, kesin karar verme yetkisiyle donatılacağını ve bireylerden gelecek başvuruların kabul edilmesi ve incelenmesi için devletlerin yetki vermesinin beklenmeyeceğini ortaya koymuştur. Şükrü Sina Gürel, bu durumda da mahkemenin, devletlerin siyasal tepkilerinden kurtulacağını da sözlerine eklemiştir.

Gürel ortaya çıkan değişiklikleri sıralarken, artık insan hakları denetiminde ve insan hakları davalarında gizliliğin yerine, açıklığın egemen olacağını dile getirmiş ve konuşmasının devamında Protokolün mahkemeye, isterse geçici tedbirlere de hükmetme yetkisi tanıdığını ifade etmiştir. 11 sayılı Protokol ile getirilen yeni düzenlemenin Türkiye'nin yargı ve yönetim yapısında çok köklü değişiklikler meydana getireceğini öne süren Şükrü Sina Gürel, bunun için gecikmeden önlemlerin alınmasının zorunlu olduğunu belirtme gereğini hissetmiştir. Gürel konuşmasını, hukukçu Prof. Aslan Gündüz'ün "*Sözleşmeye göre, bir bireyin Strasbourg'da dava açabilmesi için, her şeyden önce, iç kanun yollarını tüketmesi gerekir. Ancak, etkin ve yeterli olmayan, füzulî olan veya çok uzun süren iç kanun yollarını tüketmeye gerek yoktur. Bugün, Türkiye'nin belirli bir bölgesinden gelen davalar bakımından, Strasbourg organları, etkisiz olduğu gerekçesiyle, iç kanun yollarının tüketilmesi zorunluluğunu aramamaktadır. Bunun anlamı, Türk mahkemelerinin yargı yetkisinin, Strasbourg organları tarafından kullanılma-sıdır. Strasbourg'taki komisyon, alternatif bir yargı yeri veya ilk derece mahkemesi haline gelmiştir. İkincisi, mademki yeni mahkeme,*

yani bu 11 sayılı Protokol ile kurulacak olan mahkeme, âdeta bir Avrupa anayasa mahkemesi haline gelecektir; mademki bizim açımızdan da ciddî şekilde yargı yetkisini kullanacaktır; o zaman, Anayasada gerekli düzenlemelerin yapılması gerekir. Strasbourg Mahkemesinin bir kararı ile bir Türk mahkemesinin, örneğin Yargıtayın kararının çatışması halinde, hüküm çatışmasını gidermek üzere millî mahkemeler önünde yargılamanın yenilenmesi yolunun açılması gerekir. Diğer durumlarda da, Strasbourg Mahkemesinin kararlarının yerine getirilmesinin kanunî şartlarının hazırlanması gerekir" şeklindeki ifadelerine yer vererek devam ettirmiş ve TBMM'nin de son derece duyarlı olması gerektiğini sözlerine eklemiştir. Şükrü Sina Gürel, DSP olarak, başkalarına hoş görünmek için değil, Türk halkını evrensel insan hakları değerleri çerçevesinde yaşamaya layık gördükleri için, insan hakları kurallarının benimsenmesinin zorunlu olduğunu söylemiş ve olumlu oy kullanacaklarını belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Şükrü Sina Gürel'in konuşmasından sonra, tasarının maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. **"Türkiye tarafından 11 Mayıs 1994 tarihinde imzalanan "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin oluşturduğu denetim mekanizmasının yeniden yapılmasına ilişkin 11 no.lu Protokol"ün onaylanması uygun bulunmuştur"** şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.

Söz konusu kanunun, yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğini belirten 2. madde ile kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine ilişkin 3. maddenin de oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir.¹⁷⁶

39- KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4262 SAYILI)

"Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi"nin müzakeresine 15 Mayıs 1997 tarihinde başlanmıştır. 2. Yasama Yılı'nın, 94. Birleşiminin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır.

Teklifin tümü üzerinde, Anavatan Partisi Grubu adına Niğde Milletvekili Akın Gönen söz almıştır. Akın Gönen, öncelikle Muş Milletvekili Necmettin Dede tarafından verilen yasa teklifinin, altıbuçuk ay önce kabul edilen 2918

¹⁷⁶ Söz konusu yasa tasarısının oylama sonuçları şöyledir: Kullanılan oy sayısı: 226 Kabul: 213, Ret: Yok, Çekimser: Yok, Mükerrer: 13; **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 26. cilt, 2. Yasama Yılı, 93. Birleşim, s. 373–379; 425–430

sayılı Kanunu değiştiren 4199 sayılı Kanunun aksayan veya eksik bırakılan yönlerini gidermeyi amaçladığını ortaya koymuştur. Trafik yüzünden çok sayıda insanın öldüğünü hatırlatan Gönen, daha önceki yasanın çıkarılması sırasında, Meclis'te gördüğü heyecanı daha sonra görmediğini üzülererek ifade etmiştir. Yasayla oluşturulan Karayolları Güvenliği Üst Kurulunun çalışmasıyla ilgili olarak, Bakanlar Kurulunun yönetmelik yayınlaması yüzünden sıkıntının devam ettiğini de sözlerine ekleyen Gönen, jandarmanın ve polisin takviye edilmesine karşın, altı ay içerisinde çıkarılması gereken yönetmelik çıkarılmadığı için sonuç alınmadığını da vurgulamıştır.

Konuşmasında Hükümeti ve İçişleri Bakanını eleştiren ve yasanın uygulanmasından Bakanlar Kurulunu sorumlu tutan Akın Gönen, trafik araştırma merkezinin de, İçişleri Bakanının ilgisizliğinden kurulamadığını iddia etmiştir. Gönen Hükümetin bu tutumunun kasıt durumuna varan ihmal olduğunu söyleyerek, çıkarılması gereken, 31 yönetmelikten sadece 10 tanesinin çıkarıldığını, yasamanın görevini yaptığını, ancak Hükümetin tasarruf gerekçesiyle, trafik cezalarından alınan yüzde 50 payın fon uygulamasıyla, trafik hizmetlerine aktarılmadığını ileri sürmüştür. Trafik Hizmetleri Fonunun asıl kaynağı olan bu para cezaları kesilmemesi için önerge verilmesini ve desteklenmesini de isteyen Akın Gönen, trafiğe verilen paranın, Maliye Bakanlığı tarafından tutulması durumunda, polise, araç gereç alınamayacağını, fahri müfettişliğin işleyemeyeceğini, trafik araştırma merkezinin kurulamayacağını dile getirmiştir.

1996 yılı Bütçe Kanununda, Karayolları Genel Müdürlüğüne yolların bakımı, onarımı ve istimplaki için 6,2 trilyon para ayrıldığını, bunun eriyerek 2,2 trilyona indiğini ileri süren Gönen, söz konusu yasa teklifinde kanunun aksayan yönlerini düzeltici, sıkıntıları giderici makul önerilerin olduğunu dile getirmiştir. Akın Gönen, devir tescil işlerinin de trafik polisine verilmesi nedeniyle, polisin iyice bürolara kapandığını ve denetim görevini yapamadığını, bu yüzden söz konusu yetkinin noterlere verilmesini önermiştir. Milli Eğitim bakanlığına bağlı sürücü kurslarının sınav sonrasında verdiği belgenin, polise gönderilmesini ve değiştirilmesini de eleştiren Gönen, bu durumun Millî Eğitim Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında bir anlaşma yapılarak, düzeltilmesini istemiştir. Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin teklifinin birçok boşluğu gidereceğini de ileri süren Akın Gönen, Sağlık Bakanlığının, yollar üzerinde, acil kurtarma ve ilk yardım istasyonlarını kurması gerektiğini, ancak hala kurulamadığını eleştirel bir üslupla dile getirmiş ve cezadan çok eğitim yoluyla trafik kazalarının azalacağını savunmuştur.

Teklif üzerinde DSP'nin görüşlerini İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel ortaya koymuştur. Önceki günlerde Meclis'te büyük bir uzlaşma ile çıkarılan kanundan bahseden Zekeriya Temizel, bir yasanın uygulanması için yönetmeliklerin önemine vurgu yapmış ve doğal olarak da Trafik Yasasından yönetmelikler çıkarılamadığı ve kurullar oluşturulamadığı için bu yasanın

uygulanmasında sıkıntılar yaşandığını ileri sürmüştür. Bir yasanın çıkarılmasından hemen sonra, aynı yasada bazı düzenlemelerin yapılmasını içeren bir yasa teklifinin verilmesinin iki nedene dayanacağını söyleyen Temizel, böyle bir durumda ya yasada maddî bir hata vardır ya da uygulama esnasında istenmeyen sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Zekeriya Temizel, daha önce çıkarılan yasada böyle bir maddi hatanın olmadığını, ayrıca söz konusu 4199 sayılı Yasanın henüz yürürlüğe girmemiş olmasından dolayı, sonuçları belli olmayan maddelerin düzeltilmesine dönük teklifin uygun olamayacağını savunmuştur. Yasanın daha yürürlüğe girmeden, değişiklik önergeleriyle yeni bir yasa teklifi verilmesinin Meclis iradesiyle de pek fazla bağdaşmayacağını düşündüğünü söyleyen Temizel, teklifte, trafik denetimleri yapan, trafik eğitimi almış subay ve astsubaylara uzman çavuşların da eklendiğini açıklamış ve yine aynı teklifte, trafik tescil bürolarında da, noter işlemine gerek kalmadan, tescil işleminin yapılmasının değiştirilmek istendiğini ifade etmiştir. Teklifin bu yönüne de karşı çıkan Zekeriya Temizel, araç tamamen temiz olması durumunda, iki kişinin, trafik sicilini tutmakla görevlendirilen yetkili memurun önüne gidip devir tescil işlemini yaptırmasında sakınca olmadığını öne sürmüş ve notere gidilmesinin gereksiz bir işlem olduğunu dile getirmiştir.

Temizel bu görüşünü desteklemek için, tapu sicil memuru önünde yapılan, gayrimenkul satışını örnek olarak göstermiştir. Trafik teşkilatının bir görevinin de, trafik sicilini tutmak olduğunu hatırlatan Zekeriya Temizel, sürücülük sınavlarında polisin bulunması uygulamasının değiştirilmesine de karşı çıkarak, bazı sürücü kurslarının istismarlarını önlenmek için şoför adayı ile trafiği denetlemekle görevli kişinin karşı karşıya getirilmesinin yararlı olacağını düşünüldüğü söylemiş ve teklifle bunun kaldırılmasını doğru bulmadığını açıklamıştır. *"Emniyet örgütümüzün, bu düzenlemeleri yürütecek kadar gücü yok; personel olarak yetersiz, araç gereç eksiklikleri var; bu nedenle, bu aşamada bu hizmetleri yapamaz. O halde, bu görevleri, trafik zabıtasının görevlerinin arasından çıkaralım"* şeklindeki görüşü doğru bulmadığını belirten Temizel, çıkarılan 4199 sayılı Yasanın yürütme organının uygulanması için çalışmalar yapmasını istemiş ve Sağlık Bakanlığına da verilen görevlerin, döner sermaye kurulmasının ve sigortalardan gelen paraların aktarılmasının sağlanmaması yüzünden yapılamadığını iddia etmiştir.

Teklifte genel olarak olumsuz bakan Zekeriya Temizel, yasaların Türkiye Büyük Millet Meclisinde gereğince tartışılmadan çıkarıldığı görüntüsü vermenin doğru olmadığını, 7 maddelik teklifin, üç maddesine, cezalar ve teknik düzenlemelerle ilgili eksiklikleri giderdiği için karşı olmadıklarını açıklamış ve Demokratik Sol Partili milletvekillerinin bazı önergeler vereceklerini ve her şeyden önce 4199 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi ve uygulanmasına önem verdiklerini bir kez daha hatırlatmıştır.

DSP sözcüsünden sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav konuşma yapmıştır. Atila Sav, Zekeriya Temizel'in aksine 4199 sayılı Yasaya olumlu yaklaşmamış ve yasanın, yasama tekniğine ve yasa diline uygun olmayan bir metin olarak çıktığını iddia etmiştir. Bu nedenle özellikle ceza hükümlerinin düzenlenmesinin zorunlu hale geldiğini söyleyen Sav, söz konusu yasa çıkarılırken CHP'nin görüşlerinin dikkate alınmadığını, zamanın kendilerini haklı çıkardığını ileri sürmüştür. Sav, Trafik Yasasının çok geniş uygulama alanı olduğunu, bir yürütme metni olmasına karşın, idare hukuku, ceza hukuku ve özel hukuku da içerdiğine dikkat çekmiş ve görüşülen teklifle getirilen düzenlemeleri şöyle sıralamıştır:

"1- Genel zabıta meyanına " trafik zabıtasının bulunmadığı veya yeterli olmadığı yerlerde jandarma, trafik eğitimi almış subay, assubay ve uzman jandarmalara görev ve yetki verilmesi."

2- "Tescil edilen araçların, satış ve devirleri için, sözleşmelerde noterlerin yeniden görevlendirilmesi. Tescile esas olan temlik, mülkiyeti nakledici bir kurucu işlemdir." Bu doğru, 4199 sayılı Yasayla yapılan düzenlemenin eksik olduğu ya da sakıncalı olduğu belli olmuş; şimdi, eski kurala dönülmesi önerilmektedir.

3- "Sürücü belgesi alacakların sınavlarında, sınav komisyonuna, trafik zabıtasından da bir kişinin üye olarak katılması gerekir" hükmü metinden çıkarılmaktadır. Bu önerinin gerekçesinin personel yetersizliği olduğu anlaşılıyor.

4- 4199 sayılı Kanunun ek 3 üncü maddesiyle, 2918 sayılı Yasanın çeşitli maddelerinde bulunan ceza hükümleri, tek maddeye sığdırılan bir çizelgeyle çözümlenmek istenilmiştir. Karışıklık yaratan bu hüküm için, bu kez, 4 üncü maddeyle, kanunun 67 nci maddesindeki ceza hükümleri ayrı ayrı değiştirilerek yerlerine oturtulmak istenmektedir. Yöntem olarak, yerinde bir öneridir.

5- İnfazla ilgili olarak, küçüklerin, işlemiş olduğu suçlardan doğan cezalarının bir kısmını ıslahevinde çektirme hükmü kaldırılmaktadır.

6- Teklifin 5 inci maddesindeki öneri, komisyonda değiştirilerek düzenlenmiştir. Bu suretle, para cezaları, gösterge sistemine bağlanmaktadır; cezaların enflasyon nedeniyle etkisizleşmesi önlenmek istenmektedir. Böyle bir yetkinin Vergi Usul Kanunundaki değerlemeye bağlanmasının sakıncalı olup olmadığı tartışma konusudur; çünkü, para cezalarının sabit olmamasının, suç ve cezaların yasayla belirlenmesi ilkesine uygun olup olmadığı düşünülmelidir.

7- Geçici 1 inci maddeyle yapılan düzenleme Anayasaya aykırıdır. 4199 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarihle; yani, 17.10.1996 ile 31.12.1996 arasındaki süre için ceza hükmü konulmak istenmektedir."

Burada geçmişe yönelik olarak bir ceza hükmü konulması anlamının çıktığını söyleyen Atila Sav, Anayasanın 38. maddesine göre "kimsenin, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı

cezalandırılmayacağını dile getirmiş ve Trafik Kanunu değişikliğinin bir umut olduğunu, ancak tek boyutlu çözümlerin yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Konuşmasında bir takım öneriler de sıralayan Sav, her sürücünün yanına bir trafik polisinin konulamayacağını, her sürücünün bilinçli ve sorumlu davranmasının gerektiğini, bunun da eğitimle gerçekleşebileceğini savunmuştur.

Sav, konuşmasının bir bölümünde gazeteci Hıncal Uluç'tan bahsederek, bu yazarın 4199 sayılı Trafik Kanunundan çok umutlu olduğunu, şimdi ise yasanın yeterli olmadığını savunduğunu ifade etmiş ve önemli olanın cezaları arttırmanın değil, caydırıcı olan cezaları mutlak kılmak olduğunu dile getirmiştir. Karayollarındaki alt yapı eksikliğine de değinen Atila Sav, taşıt sayısındaki artışı, karayollarındaki alt yapının karşılayamadığını da savunan Sav, Karayolları Trafik Kanununda yapılan değişikliklerin yeterli olmadığını, Necmettin Dede'nin önerisinin de, belki bazı aksaklıkları düzeltereğini, ancak trafik sorununu kökünden çözmekten uzak olduğunu ileri sürmüştür. Atila Sav, teklifin maddelerine geçildiğinde bazı önergelerin olacağını ve teklifi CHP olarak destekleyeceklerini belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı DSP Ordu Milletvekili Müjdat Koç yapmıştır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısının, 17.10.1996 tarihinde Mecliste oybirliğiyle kabul edildiğini, ancak kısa bir süre sonra uygulamada bazı aksaklıkların ortaya çıktığını ifade eden Müjdat Koç, söz konusu yasanın kamuoyunun baskısı nedeniyle, tüm iyi niyetlere rağmen aceleye getirildiğini de sözlerine eklemiştir. Koç, bütün bunlara rağmen bazı konularda da başarılı olunduğu söylemiş ve örnek olarak da iki ay içerisinde, alkollü araç kullandığı tespit edilen yaklaşık 4 bine yakın sürücünün ehliyetine el konulduğunu göstermiştir.

Müjdat Koç, alkollü araç kullanmanın trafik kazalarının en önemli nedenlerinden biri olduğunu belirttikten sonra, yollardaki fiziki yetersizliğe de değinmiş ve teklifin birçok maddesini benimsemekle birlikte, trafik konusunda, sadece yasal düzenlemelerin yeterli olmayacağını da kabul edilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Trafik hız radarlarının, "tuzak uygulamalar" olmaması gerektiğini, durulması zor olan yollarda trafik kontrolünün yapılmamasını, özellikle de kamyoncuların, yollarda durdurulup, trafik kontrol görevlilerince ehliyet ve ruhsatlarının sorulması uygulamasına artık son verilmesini isteyen Koç, şehirlerde ışık ihlali yapan ve yaya kaldırımlarına araç bırakan sürücülerle mücadele edilmesini de önermiştir. Müjdat Koç, 4199 sayılı Kanuna sık sık değindiği konuşmasında, bu kanunla sürücülerin sınav komisyonlarında trafik personeline de görev verilmesi uygulamasının, bu personelin aslı görevinden uzaklaşmasına neden olacağını da ifade etmiş ve her komisyonda trafik görevlisinin görev almasının, denetim faaliyetlerinde zafiyete ve aksamalara yol açacağını dile getirmiştir.

Müjdat Koç'un şahsı adına yapmış olduğu konuşmadan sonra, DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük'ün, parti grubu adına Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin konuşma yapacağı yolundaki isteği, gruplar adına konuşmaların tamamlandığı gerekçesiyle oturum başkanı tarafından kabul edilmemiştir. Bunun üzerine görüşülen teklifin de sahibi olan DYP Muş Milletvekili Necmettin Dede, şahsı adına konuşacağını açıklamış ve kürsüye çıkmıştır.

Teklifin sahibi olduğu için son derece ayrıntılı açıklamalar yapan Necmettin Dede, 4199 sayılı Kanunun hazırlanma safhasında ve çıkarılacağı günlerde yoğun kamuoyu baskısı ve zaman darlığı yüzünden, başta ceza maddeleri olmak üzere, bazı maddelerinde uyumsuzluklar ve aksaklıklar görüldüğünü dile getirmiştir. Dede, teklifin de bu aksaklıkları gidermek amacı taşıdığını söyledikten sonra, öneriler getireceklerini açıklamıştır. Jandarma teşkilatındaki subay ve astsubay sayısının, trafik hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi için yeterli olmayacağından dolayı, uzman jandarmanın da denetimde görevlendirilmesinin sağlanacağını söyleyen Necmettin Dede, ikinci olarak tescilli araçların satış ve devirlerinin, trafik kuruluşlarınca da yapılmasının polisin görevlerini aksatacağı düşüncesiyle "satış ve devirlerin sadece noterler tarafından yapılması uygun olacaktır" önerisini getirdiklerini açıklamıştır. Teklifin maddelerini tek tek açıklamaya devam eden Dede, sürücü belgesi için yapılan sınavlardaki her komisyonda, trafik görevlilerinin üye olarak bulundurulması zorunluluğunun, trafik kontrol ve düzeninin hizmetinde zafiyet meydana getireceğinden hareketle, bu uygulamadan vazgeçilmesinin teklife konulduğunu dile getirmiştir. Dördüncü olarak cezalar konusuna değinen DYP'li Necmettin Dede, 2918 sayılı Kanunun eski maddeleri ile 4199 sayılı Kanunla getirilen ceza maddeleri arasında uyumsuzluklar çıktığını, bazı suçlar için mükerrer cezalar öngörüldüğünü; ayrıca, yargı yetkisine giren suçlar ve idarî ceza gerektiren suçlar arasında tam bir tasnif yapılmaması nedeniyle, sorunların çıktığını söyleyerek, bunların giderileceğini öne sürmüştür.

, oturum başkanından süre açısından sık sık uyarı aldığı konuşmasının sonunda, yasa gereği, alkollü araç kullanan sürücünün hem mahkemeye sevk edildiğine hem de trafik polisinin ceza kestiğine değinmiş ve bunun birleştirilerek ceza yetkisinin, trafik polisinden alınıp, mahkemeye verilmesinin doğru olduğunu savunmuştur.

Bu konuşmayla teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve maddelere geçilmiştir. Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **"13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının 4199 sayılı Kanunla değişik (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘b) Genel Zabıta :

Trafik zabıtasının bulunmadığı veya yeterli olmadığı yerlerde polis; polisin ve trafik teşkilâtının görev alanı dışında kalan yerlerde de valinin izniyle jandarma, trafik eğitimi almış subay, astsubay ve uzman jandarmalar eliyle yönetmelikte belirtilen esas ve usullere uygun olarak trafiği düzenlemeye ve trafik suçlarına el koymaya görevli ve yetkilidir.”

Söz konusu madde ile ilgili olarak ilk sözü DSP Grubu adına Samsun Milletvekili Yalçın Grtan almıştır. Sağlıklı bir trafik sisteminin, disiplinli ve tek bir elden yönetilen bir ortamın sağlanmasına ve çıkan yasanın tüm hükümlerine uyulmasına bağlı olduğunu ifade eden Yalçın Grtan, yasa maddesini ve teklifin getirdiği değişikliği Genel Kurula okumuş ve yasanın 17.10.1996 tarihli olduğunu ve daha bir yıllık uygulama süresini bile tamamlamadığını hatırlatmıştır. Grtan, bir yasanın uygulanması sonunda ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesinin gerekli olduğuna inandıklarını söyleyerek, asıl olanın trafik teşkilâtının bu işi sahiplenmesi ve yerine getirmesi olduğunu belirtmiş ve jandarmaya esas görevlerine ek olarak trafik görevinin de yüklenmesinin, onu asli görevinden uzaklaştırmak olacağını iddia etmiştir. 4199 sayılı Yasa hazırlanırken, subay ve astsubayların görevlendirilmesine karşın, uzman jandarmanın yazılmamış olmasının unutkanlıktan kaynaklanmadığını dile getiren Yalçın Grtan, varılan uzlaşma sonucunda, trafik polislerinin yanında subay ve astsubayların da görevlendirildiğini hatırlatma gereği hissetmiştir. Grtan, 4199 sayılı Yasa üzerinden henüz bir yıl bile geçmeden, uygulanmadan ve aksayan yönleri tam olarak görülmeden, değiştirilmesine karşı bir tutum sergileyerek, Demokratik Sol Parti olarak, yasaların uygulanmasından, uygulanarak aksaklıklarının giderilmesinden yana olduklarını söylemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Karayolları Trafik Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun çerçeve 1 inci maddesiyle değiştirilen, Karayolları Trafik Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

‘b) Genel Zabıta:

Trafik zabıtasının bulunmadığı veya yeterli olmadığı yerlerde polis; polisin ve trafik teşkilâtının görev alanı dışında kalan yerlerde de jandarma, trafik eğitimi almış subay, assubay ve uzman jandarmalar eliyle yönetmelikte belirtilen esas ve usullere uygun olarak trafiği düzenlemeye ve trafik suçlarına el koymaya görevli ve yetkilidir” şeklindeki önerge kabul edilmiştir. 1. madde, kabul edilen önerge doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

“2918 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin 4199 sayılı Kanunla değişik (d) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘d) Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, aracın motorlu taşıtlar vergisi borcu bulunmadığına dair belgenin ibrazı halinde araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi esas alınarak noterlerce yapılır.

Bu satış, noterlerce tescil belgesine tarih konularak ve tasdik edilmek suretiyle işlenir. Ayrıca, tescil edilmiş araçların satış ve devir işlemleri noterler tarafından siciline işlenmek üzere işlemin tamamlanmasını müteakip en geç 15 iş günü içinde ilgili tescil kuruluşu ile Vergi Dairesi Müdürlüğüne bildirilir. Noterlerin vergi dairesi müdürlüklerine satış işlemlerini bildirmesi üzerine intikal eden araçların vergi kayıtları, satış sözleşmesinin düzenlendiği tarih itibarıyla, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu hükümleri uyarınca önceki malikin vergi mükellefiyetine son verilir. Ayrıca, yeni malik adına vergi mükellefiyeti tesis edilir.

Tescil sürelerini geçirdiği tespit edilen araçlar trafikten men edilir. Aracın trafikten men edildiği yer tescil kuruluşunda, aracın alıcı adına tescil işlemleri yaptırılır. Bu süre içinde araçta veya taşınan yükte meydana gelecek zararlar, yeni araç sahibine aittir.

Noterlerce yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçersizdir’ ” biçiminde düzenlenen 2. madde üzerinde ilk olarak Demokratik Sol Parti Grubu adına Samsun Milletvekili Yalçın Görtan konuşma yapmıştır.

Trafik olgusunun iyi yönetilmesi ihtiyacından kaynaklanmış olan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun, 4199 sayılı Kanunla değişik 20. maddesinin (d) bendinin "Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, aracın Motorlu Taşıtlar Vergisi ile tescil plakasına yazılmış trafik para cezası borcu bulunmadığına dair belgenin ibrazı halinde araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi esas alınarak noterlerce ya da trafik şubeleri ve bürolarında yetkili memurlarca yapılır" hükmünü getirdiğini söyleyen Yalçın Görtan, yeni getirilen yasa değişikliği teklifinde, sadece noterlerin yetkili kılındığını, oysa 2918 sayılı Yasada zaten bu durumun var olduğunu belirtmiştir. Görtan, satış ve devir işlemlerinin, trafik şube ve bürolarında da yapılmasının, çağın gereği olduğunu ve devir işlemini hızlandıracağını savunduğu konuşmasında, değişiklik teklifini uygun bulmadıklarını ve 4119 sayılı Yasada yapılan düzenlemenin işlevsel olduğunu ifade etmiştir.

Gruplar adına başka söz talebi olmayınca kişisel konuşmalara geçilmiştir. DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk, noterler yanında, tescil kuruluşlarının da satış ve devir işlemlerini yapabilmesinin, vatandaş için büyük bir kolaylık olduğunu, ancak trafik zabıtasının aşırı yükü gerekçe gösterilerek, bunun sadece noterlere bırakılmak istendiğini ortaya koyduğu konuşmasında, sözü teklifin tümü üzerinde konuşma yapan DSP’li Zekeriya Temizel’in tapu siciliyle ilgili örneğine getirmiştir.

Araç satış ve devir işlemlerinin trafik zabıtası tarafından yapılması için bir alt yapının olması gerektiğine işaret eden Hikmet Sami Türk, bunun ileriye dönük bir düzenleme olabileceğini söylemiştir. Motorlu Taşıtlar Vergisi borcunun bulunmadığına dair bir belgenin de ibraz edilmesinin öngörülmesini de yerinde bulan Türk, ayrıca trafik cezası borcunun bulunmadığına dair bir belgenin de istenmesinin yerinde olacağını savunmuş ve sözü maddenin (d) bendine getirmiştir. Hikmet Sami Türk konuşmasını; *"Maddenin (d) bendinin ikinci paragrafının ikinci cümlesinde, anlamı çok açık olmayan, hatta, Türkçe bakımından düşük cümle sayılabilecek bir ibare geçmektedir; orada "Noterlerin vergi dairesi müdürlüklerine satış işlemlerini bildirmesi üzerine intikal eden araçların vergi kayıtları, satış sözleşmesinin düzenlendiği tarih itibariyle..." deniliyor. Aslında, burada, bir yüklem gelmesi gerekir, bir fiilin gelmesi gerekir; çünkü, ondan sonra yeni bir cümle başlıyor "... 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu hükümleri uyarınca önceki malikin vergi mükellefiyetine son verilir" deniliyor. Şimdi, Türkçe bakımından cümlelerin düzgün olması için ilk cümlelerin sonuna "... intikal eden araçların vergi kayıtları, satış sözleşmesinin düzenlendiği tarih itibariyle yeni malike geçer" ya da "yeni malik adına düzeltilir" ya da "terkin edilir" ya da "sona erer" biçiminde bir ifadenin eklenmesi gerek. Belki, amaç itibariyle en uygunu "bu vergi kayıtlarının satış sözleşmesinin düzenlendiği tarih itibariyle yeni malik adına düzeltilmesi" biçiminde bir ifade olabilir..."* ifadeleriyle sona erdirmiştir.

2. maddenin, bu konuşmadan sonra okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmesinden sonra diğer maddeye geçilmiştir. Teklifin 3. maddesi şu şekildedir: **"2918 sayılı Kanunun 42 nci maddesinin 4199 sayılı Kanunla değişik birinci fıkrasının (a) bendinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a) Sürücülerin sınavları:

Sürücü belgesi alacakların sınavları, yönetmelikteki esaslara göre Millî Eğitim Bakanlığınca sınav sorumlusu olabileceğine dair belge verilen yüksekokul mezunu ve asgarî ‘B’ sınıfı sürücü belgesi bulunan sınav sorumluları tarafından yapılır. Sınav sonucunda başarı gösteren sürücülere sertifikaları verilir. Bu sertifikalar, 41 inci maddedeki diğer şartlar aranarak sertifikanın alındığı yer trafik kuruluşunca sınıfına uygun sürücü belgeleri ile değiştirilmedikçe sahiplerine karayolunda araç kullanma yetkisi vermez.’ "

Madde üzerinde ilk konuşmayı DSP grubu adına Ankara Milletvekili Hükmət Uluğbay yapmıştır. 4199 sayılı Kanunla getirilen isabetli değişikliklerden birinin, trafik zabıtasının asıl görevinin bu iş olmadığı ve yeterince yüklü olduğu gerekçesiyle, yeni yasa teklifin de kaldırıldığını söyleyen Hikmet Uluğbay, bu görüşe katılma olanağının olmadığını sözlerine eklemiştir. Uluğbay, motorlu taşıtların tehlikeli olduğunu vurgulayarak, motorlu taşıt kullanacak olan kimselere verilecek olan ehliyetlerin de, gerçekten objektif bir biçimde ve hiçbir şüpheyi, yer vermeyecek biçimde verilmesinin gerektiğini

savunmuştur. Sürücü belgesinin verilmesinin tarihi gelişimi üzerinde geçmişe dönük bilgiler veren Hikmet Uluğbay,¹⁷⁷ 4199 sayılı Kanunda *"Oluşturulacak sınav komisyonuna trafik zabıtasından da bir kişi üye olarak katılır"* şeklinde bir ifadenin yer aldığını, bunun da sınavın tam olarak özelleştirmesini engellediğini, kendilerinin de parti olarak tam özelleştirmeye dönülmesine karşı olduklarını açıklamıştır. Uluğbay, getirilen düzenlemenin, yasa tekniği açısından da çok basit bir işlemi, karmaşık hale getirdiğini iddia etmiş ve asıl olarak 4199 sayılı Kanunla değişen 42. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan *"Oluşturulacak sınav komisyonuna trafik zabıtasından da bir kişi üye olarak katılır"* cümlesinin çıkarılmak istendiğini öne sürmüştür.

DSP adına konuşan Hikmet Uluğbay'dan sonra ANAP Niğde Milletvekili Akın Gönen şahsı adına söz almıştır. Akın Gönen, Hikmet Uluğbay'ın görüşlerinin bir kısmına katıldığını ifade ettiği konuşmasında, gerek sürücü kurslarında gerekse radyo ve televizyon aracılığıyla verilen eğitimin yetersiz olduğunu, bir de sınav komisyonundan polisin çıkarılması durumunda yasanın daha da zayıflayacağını dile getirmiştir. Akın Gönen, madde ile ilgili verecekleri önergeye destek isteyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından İzmir Milletvekili İsmail Yılmaz şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Teklifin görüşülen 3. maddesinin lehinde bir tutum sergileyen İsmail Yılmaz, Millî Eğitim Bakanlığının, Türkiye'deki tüm eğitimin sahibi olduğunu ve doğal olarak da sürücü kurslarının da Millî Eğitim Bakanlığının denetiminde ve gözetiminde eğitim ve sınav yaptıklarına ifade etmiştir. Sürücü kurslarıyla ilgili yasanın ve uygulamanın Avrupa ülkelerinden örnek alındığına da vurgu yapan Yılmaz, sınavlarda polisin bulunmasını istemenin, Millî Eğitim Bakanlığına güvenmemek anlamı taşıdığını dile getirmiştir. Trafik polisi trafik denetimini yapsın. İsmail Yılmaz, trafik polisini bir sınav komisyonuna ve tescil işleri için bir büroya kapatmanın, polisin asıl yapacağı işlerin geri kalmasına yol açacağını söylemiş ve maddeyi destekleyeceğini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, RP Bingöl Milletvekili Hüsametdin Korkutata ve arkadaşları tarafından verilen; *"Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin 3 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

¹⁷⁷ Hikmet Uluğbay'ın bu konuyla ilgili sözleri şöyledir: *"Karayolları Trafik Kanununun 42 nci maddesinin ilk metninde "Sürücü belgesi alacakların sınavları, Emniyet Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerinde görevlendirilecek komisyonlarca yapılır ve kazananlara belgeleri verilir" hükmü yer almaktaydı; ancak, bu hüküm, daha sonra 1985 yılında, 18.01.1985 tarih ve 245 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle değiştirilmiştir. Kararnameyle değişik biçimine göre 42 nci maddede konuya ilişkin hüküm şu biçimi almış oluyordu: "Sürücü belgesi alacakların sınavları, yönetmelikteki esaslara göre, sürücü kurslarında, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı gözetiminde sınav sorumluları tarafından yapılır ve başarı gösterenlere sertifikaları verilir."*

Madde 3.- 2918 sayılı Kanunun 42 nci maddesinin birinci fıkrasının 4199 sayılı Kanunla değişik (a) bendinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"a) Sürücülerin sınavları:

Sürücü belgesi alacakların sınavları, yönetmelikteki esaslara göre Milli Eğitim Bakanlığınca sınav sorumlusu olabileceğine dair belge verilen yüksek- okul mezunu ve asgarî "B" sınıfı sürücü belgesi bulunan sınav sorumluları tarafından yapılır. Oluşturulacak sınav komisyonuna gerekli görüldüğünde vali onayı ile yukarıdaki üyelik şartlarını taşıyan bir kamu görevlisi de üye olarak katılabilir. Sınav sonucunda başarı gösteren sürücülere sertifikaları verilir. Bu sertifikalar, 41 inci maddedeki diğer şartlar aranarak sertifikanın alındığı yer trafik kuruluşunca sınıfına uygun sürücü belgeleri ile değiştirilmedikçe sahiplerine karayolunda araç kullanma yetkisi vermez" şeklinde önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Madde de söz konusu doğrultuda oylanarak kabul edilmiştir.

Bu arada Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük ve arkadaşları tarafından ek madde talebiyle verilen "Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Karayolları Trafik Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına dair kanuna bir madde eklenerek, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümlelerin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Madde 4. – Karayolları Trafik Kanununun 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Genel kolluğun el koyduğu trafik kazalarında, hasar tazminatı ödemelerini hızlandırmak amacıyla, sigorta şirketlerince istenen belgeler, talep halinde hak sahiplerine, kazaya el koyan genel kollukça doğrudan verilir" önergenin oturum başkanı tarafından işleme konulmamasının ardından 4. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Uzun bir metin olarak düzenlenen 4. madde şu şekildedir: "4199 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış; 2918 sayılı Kanunun, 4199 sayılı Kanunun 47 nci maddesi ile yürürlükten kaldırılan ceza hükümleri aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

1. 13 üncü maddesinin son fıkrası :

"Bu madde hükümlerine uymayanlar fiil başka bir suç oluştursa bile ayrıca 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar."

2. 14 üncü maddenin son fıkrası:

"Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler 7 200 000 lira para cezası verilir."

3. 16 ncı maddenin dördüncü fıkrası :

"Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler 72 000 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar."

4. 17 nci maddenin son fıkrası :

"Bu madde hükümlerine uymayanlar 72 000 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar."

5. 18 inci maddenin üçüncü fıkrası :

“Bu madde hükümlerine aykırı olarak izinsiz yapı yapanlar 72 000 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

6. 20 nci maddenin ikinci fıkrası :

“Araç satın alıp, bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (1) numaralı alt bendi ile (e) bendi hükümlerine uymayanlara 3 600 000 lira para cezası, (d) bendi hükmüne uymayan noterlere ise 28 800 000 lira hafif para cezası verilir.”

7. 21 inci maddenin ikinci fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler 14 400 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

8. 23 üncü maddenin ikinci fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

9. 25 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları birleştirilmek suretiyle üçüncü fıkra olarak:

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca, trafik zabıtasınca bu geçici belge ve plakalar iptal edilerek, araçlar trafikten men edilir.”

10. 26 ncı maddenin dördüncü fıkrası :

“Bu maddenin birinci fıkrası hükmüne uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. İkinci fıkrasına göre çıkarılacak yönetmelik hükümlerine aykırı davranan sürücüler de 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılır. Sürücü, aynı zamanda araç sahibi değilse, ayrıca, tescil plakasına da aynı miktar için ceza tutanağı düzenlenir.”

11. 28 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

12. 30 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri :

“a) Servis freni, lastikleri, dış ışık donanımından yakını ve uzağı gösteren ışıklar ile park, fren ve dönüş ışıkları noksan, bozuk veya teknik şartlara aykırı olan araçları kullanan sürücüler 1 800 000 lira para cezası,

b) Diğer eksik ve bozuklukları bulunan araçlarla, görüşü engelleyecek veya bir kaza halinde içindekiler için tehlikeli olabilecek süs, aksesuar, eşya ve çıkıntıları olan araçları kullananlarla, karayolunu kullananlar için tehlike yaratacak şekilde olan veya görüşü engelleyecek ve çevredekileri rahatsız edecek derecede duman veya gürültü çıkaran araçları kullanan sürücüler 3 600 000 lira para cezası

ile cezalandırılırlar.”

13. 31 inci maddenin ikinci fıkrası :

“Birinci fıkranın (a) bendinde sayılan gereçleri bulundurmayan, kullanmayan veya kullanılabilir durumda bulundurmayan sürücüler 1 800 000 lira; (b) bendine göre araçlarında taksimetre, takoğraf bulundur-

mayan, kullanmayan veya kullanılabilir durumda bulundurmayan sürücüler 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. Sürücü, aynı zamanda araç sahibi değilse ayrıca, tescil plakasına da aynı miktar için ceza tutanağı düzenlenir. Ayrıca trafik zabıtasınca, (b) bendi hükmüne uygun durumda bulunmayan araçlar, eksiklikleri giderilinceye kadar trafikten men edilir. Aynı bentte belirtilen cihazları bozuk imal edenler veya bozulmasına vasıta olanlar 3 aydan 6 aya kadar hafif hapis cezası ve 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

14. 32 nci maddenin ikinci fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

15. 34 üncü maddenin son fıkrası :

“Muayene süresi geçirilen veya sahip değiştirme hali hariç, özel muayene yaptırılması zorunlu olduğu halde yaptırılmamış araçları kullanan sürücüler, 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

16. 35 inci maddenin beşinci ve altıncı fıkrası :

“Karayolları Genel Müdürlüğünce işletme belgesi ile yetki verildiği halde, yönetmelikte belirtilen işletme şartlarına uymayan ve muayeneleri gerektiği şekilde yapmayan muayene istasyonu işletenleri, 28 800 000 lira hafif para cezası ile işletme belgelerinin yedi gün geri alınması, tekrarında 36 000 000 lira hafif para cezası ile işletme belgelerinin onbeş gün geri alınması, ikinci tekrarında ise, 43 200 000 lira hafif para cezası ve işletme belgelerinin süresiz iptali cezası ile cezalandırılırlar.

İşletme belgesi geçici olarak geri alındığı halde geri alma süresi içinde muayene yapan muayene istasyonu işletenleri 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar ve işletme belgeleri süresiz iptal edilir.”

17. 36 ncı maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları birleştirilmek suretiyle üçüncü fıkra olarak:

“Sürücü belgesi bulunmadan veya geçerli sürücü belgesi olmadan trafiğe çıkanlara ilk tespit (1) ay, tekrarı halinde (3) ay hafif hapis cezası verilir. Ayrıca bu kişiler her defasında 7 200 000 lira hafif para cezasıyla da cezalandırılırlar. Bu kişilerin kazaya neden olması halinde bu cezaların uygulanması diğer cezaların uygulanmasına engel teşkil etmez. Sürücü aynı zamanda araç sahibi değilse, araç sahibine de aynı miktar hafif para cezası uygulanır.”

18. 37 nci maddenin ikinci fıkrası :

“Durumları bu madde hükmüne uymayanlara araç kullandıran veya hayvanları tevdi edenler, 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

19. 39 uncu maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine aykırı hareket eden sürücüler ile bunlara araç kullandıranlar, bu Kanunun 36 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre cezalandırılırlar.”

20. 42 nci maddenin son fıkrası :

“Yanlış bilgi veya sahte belge verenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde iki ay hafif hapis ve 18 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

21. 44 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler, 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

22. 46 ncı maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler, 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

23. 47 nci maddenin ikinci fıkrası :

“Trafik zabıtası veya diğer yetkililerin dur işaretlerine, ışıklı trafik işaretlerinden kırmızı renkli olanına veya sesli işaretlere uymayan sürücüler, 3 600 000 lira, diğer trafik işaretlerine uymayan sürücüler, 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

24. 48 inci maddenin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkrası :

“Toplu taşıma araçlarında sigara içilemez. Sigara içenler hakkında 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun hükümleri uygulanır.

Yönetmelik ile belirtilen miktarların üzerinde alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücüler, birinci defada (3) ay, ikinci defada (1) yıl süreyle sürücü belgeleri ellerinden alınır. Her iki seferinde ayrıca, 7 200 000 lira para cezası uygulanır. Üçüncü defasında ise 5 yıl süre ile sürücü belgeleri ellerinden alınır ve (1) ay hafif hapis cezası ile birlikte 7 200 000 lira hafif para cezası uygulanır. Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesi sonrası uygun görülenlere, geri alma süresi sonunda sürücü belgeleri iade edilir. Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesinin yapılmasına dair esas ve usuller yönetmelikte gösterilir.

Uyuşturucu veya keyif verici maddeleri alarak araç kullananlara, eylemi başka bir suç oluştursa bile ayrıca 6 ay hafif hapis cezası ile birlikte 28 800 000 lira hafif para cezası uygulanır ve sürücü belgeleri süresiz olarak geri alınır.”

25. 49 uncu maddenin üçüncü fıkrası :

“Bu madde hükmüne aykırı olarak taşıt kullanan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. Sürücü aynı zamanda araç sahibi değilse, araç sahibine de 3 600 000 lira ayrıca işleyen veya teşebbüs sahibine de 7 200 000 lira için ceza tutanağı düzenlenir.”

26. 51 inci maddenin ikinci ve beşinci fıkrası :

“Hız ölçen teknik cihaz veya çeşitli usullerle yapılan tespit sonucu hız sınırlarını; yüzde ondan yüzde elliye (elli dahil) kadar aşan sürücüler 3 600 000 lira, yüzde elliden fazla aşan sürücüler 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

“Bu cihazları imal veya ithal edenler, fiil başka bir suç oluştursa bile ayrıca 18 000 000 lira hafif para cezası ve altı ay hafif hapis cezası ile araçlarında bulunduran işletenler ise 18 000 000 lira hafif para cezası ve iki ay hafif hapis cezası ile cezalandırılırlar ve bu cihazların müsaaderesine de hükmolunur.”

27. 52 nci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

28. 53 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

29. 54 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

30. 55 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

31. 56 ncı maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

32. 57 nci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

33. 58 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler ve yolcular 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

34. 59 uncu maddenin son fıkrası :

“Zorunlu hallerde gerekli önlemleri almadan duraklayan veya parkeden sürücüler ile zorunlu haller dışında duraklayan veya parkeden sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

35. 60 ncı maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

36. 61 inci maddenin ikinci fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

37. 62 nci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

38. 63 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

39. 64 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bentleri ile (b) bendi hükümlerine uymayanlar 1 800 000 lira, birinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendi hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

40. 65 inci maddenin üçüncü ve beşinci fıkrası :

“Birinci fıkranın (a) bendi hükümlerine uymayanlar 1 800 000 lira, (c), (f), (g), (h), (i) ve (j) bentleri hükümlerine uymayanlar 3 600 000 lira, (b), (d) ve (e) bentlerindeki hükümlere uymayanlar 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

“Sürekli ve süreksiz olarak yük naklettiren kamu kurum ve kuruluşları ve gerçek ve tüzelkişilere ait işletmeler, yük nakli yaptırdıkları araçların azamî toplam ağırlıklarını dikkate alarak yükleme yapmak zorundadırlar. Bu hükme aykırı hareket edenler hakkında her araç için 72 000 000 lira para cezası uygulanacağı gibi araçlar trafikten men edilir.”

41. 66 ncı maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

42. 67 nci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

43. 68 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan yayalar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

44. 69 uncu maddenin ikinci ve dördüncü fıkraları birleştirilmek suretiyle ikinci fıkra olarak:

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, başıboş hayvan bırakma yasağına riayet etmeyecek trafik kazasına sebebiyet veren faile (3) ay hafif hapis cezası uygulanır.”

45. 70 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

46. 71 inci maddenin son fıkrası :

“Zorunluluk olmadığı halde gereksiz geçiş üstünlüğü hakkını kullanan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

47. 72 nci maddenin ikinci fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

48. 73 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

49. 74 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

50. 75 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

51. 76 ncı maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

52. 77 nci maddenin son fıkrası :

“Bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hükmüne uymayan sürücüler 3 600 000 lira, (c) bendi hükmüne uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

53. 78 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

54. 79 uncu maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

55. 81 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası :

“Anlaşma hali dışında maddî hasarlı, ölümlü veya yaralanmalı trafik kazalarında, zabitanın iznini almadan zaruret dışında olay yerinden ayrılan veya birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine uymayan sürücüler 7 200 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

Bu maddenin diğer hükümlerine uymayanlar 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

56. 82 nci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayanlar 3 600 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

57. 91 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

58. 94 üncü maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

59. 98 inci maddenin son fıkrası:

“Bu madde hükmüne uymayan sigortacılar, 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

60. 99 uncu maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sigortacılar, 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

61. 101 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde hükmüne uymayan sigorta şirketleri 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

62. 104 üncü maddenin beşinci fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan teşebbüs sahipleri, 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

63. 108 inci maddenin yedinci fıkrasının son cümlesi :

“Ayrıca, söz konusu yükümlülüğü yerine getirmeyen şirketler 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar.”

64. 118 inci maddenin son fıkrası :

“Bu madde ve diğer ilgili maddelerdeki hükümlere göre sürücü belgeleri geri alınanlardan, geri alma süresi içinde araç kullandığı tespit edilenler, bu Kanunun 36 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre cezalandırılırlar.”

65. 123 üncü maddenin dördüncü ve beşinci fıkrası :

“Bu madde hükümlerine ve yönetmelikteki şartlara uymadıkları, mülkî idare amirlerince görevlendirilen yetkililer veya Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından tespit edilen kursların sahiplerine, olayın özelliğine göre belirlenecek süre içinde şartlara uymaları yazılı olarak bildirilir. Bu süre içinde şartların yerine getirilmemesi halinde kurs sahipleri 18 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca kurs 15 günden az olmamak üzere mülkî amirlerce geçici olarak kapatılır. Bu süre 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümleri uyarınca gerekli işlemler sonuçlandırılıncaya kadar uzatılır.

Belge alınmadan açılan kursların sahipleri 3 aydan 6 aya kadar hafif hapis cezası ve 108 000 000 lira hafif para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, belge alınmadan açılan kurslar zabıtaca kapatılır.”

66. Ek 1 inci maddenin altıncı fıkrası :

“Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 14 400 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar. Sürücü aynı zamanda araç sahibi değilse tescil plakasına da 140 400 000 lira için ceza tutanağı düzenlenir. Ayrıca, bu araçlar ilk tespitte 7 gün, ikinci tespitte 15 gün, üçüncü tespitte 30 gün süreyle trafikten men edilir.”

67. Ek 2 nci maddesi :

“Araçlarını motorlu araç tescil ve trafik belgesinde gösterilen maksadın dışında kullananlar ile sürülmesine izin veren araç sahipleri 14 400 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.

Ayrıca araç 15 gün süre ile trafikten men edilir.”

Madde üzerinde, birden çok grubun ve milletvekilinin söz talebinin olması nedeniyle, oturum başkanı birleşime son vermiş ve teklifin görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁷⁸

¹⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 26. cilt, 2. Yasama Yılı, 94. Birleşim, s. 454-486

“Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere 21 Mayıs 1997 tarihinde, 2. Yasama Yılı'nın 96. Birleşiminde devam edilmiştir. Birinci oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç yürütürken, kâtip üye olarak ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ile İstanbul Milletvekili Mustafa baş görev yapmıştır. Görüşmeler, 4. madde üzerinde gruplar adına yapılacak olan konuşmalarla başlamıştır.

Gruplar adına ilk konuşmayı CHP adına Hatay Milletvekili Atila Sav yapmıştır.

67 ceza hükmü bulunan Trafik Kanununun, Türk Ceza Kanunundan sonra en çok ceza hükmü taşıyan yasa olduğunu ifade eden Atila Sav, 4199 sayılı Yasanın ek 3 üncü maddesiyle yapılan düzenlemede ise bütün cezaların tek maddede, iki alt başlık halinde, para cezaları, ve idarî para cezaları ile yargı yetkisine giren hafif para cezaları ve hafif hapis cezaları biçiminde iki ana öbekte toplandığını dile getirmiştir. Sav, yeni teklifteki hükmün yerinde olduğunu savunarak, düzenlemenin 4199 sayılı Kanunla yapılmış olan düzenlemeden daha elverişli ve daha kolay uygulanabilir nitelikte olduğunu belirtmiş ve cezaların sadece caydırıcılık amacına dayanmasını eksiklik olarak gördüğünü öne sürmüştür. Avrupa ülkelerinde, eğitici cezanın, özellikle trafik eylemlerinde ve trafik suçlarında başarılı sonuç verdiğinin altını çizen Atila Sav, bu uygulamada aynı nitelikte trafik suçu işleyen kişiler için, kamu otoritesinin, sürücünün ehliyetini bir süre askıya aldığını, yeniden eğitime tabi tuttuğunu bir bilgi olarak vermiştir.

Sav, Türk ceza hukuku sisteminde, bu tür bir cezayı koymanın ve uygulamanın güç gözüktüğünü belirttikten sonra, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4. maddesinde, bu tür bir cezayı olanaklı kılan, bir düzenlemenin olduğunu (kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirler) öne sürmüştür. Eğitim kurumlarında sürücülerin eğitimden geçirilmesi cezasının uygulanabileceğini savunan Atila Sav, trafik mevzuatına, bu yolda bir ceza hükmünün eklenmesinin yerinde olacağını sözlerine eklemiştir. Sav, özellikle alkollü araç kullanma suçlarında, sosyal ve hukukî yeni ve ek tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğunu ve bu şekilde sonuç alınabileceğini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

CHP adına konuşan Atila Sav'dan sonra, DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almış ve konuşmasına Atila Sav gibi 4199 sayılı Yasayla ilgili bilgiler vererek başlamıştır. Düzenlemeyle her trafik suçu ve cezası için iki ayrı maddeye bakmaya gerek kalmayacağını söyleyen ve değişikliği olumlu bulan Hikmet Sami Türk, böylelikle trafik suçları ve cezaları açısından, Karayolları Trafik Kanununu, daha kolay kullanılabileceğini savunmuştur. Türk, teklifle, öngörülen suçlarda ve cezalarda değişiklik yapılmadığını, ancak şu maddelerde değişiklikler yapıldığını sözlerine eklemiştir:

“1- Sürücü belgesi almadan araç sürenler için, Karayolları Trafik Kanununun 36 ncı maddesinde öngörülen idarî para cezası, 4199 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre 7 milyon 200 bin lira olduğu halde, teklifin 4 üncü maddesinin 17 nci bendiyle önerilen yeni metinde bu suç, geçerli sürücü belgesi olmadan trafiğe çıkma suçunda olduğu gibi, ilk tespitte bir ay, tekrarı halinde üç ay hafif hapis cezasına yol açmaktadır.

Bu arada, yürürlükteki metinde anılan ikinci suç için öngörülen hapis de, yeni teklifte hafif hapse dönüştürülmüş bulunmaktadır. Ancak, yeni düzenlemede, ayrıca, her iki suç için her defasında 7 milyon 200 bin lira hafif para cezası da öngörülmüştür.

Böylece, sürücü belgesi almadan araç sürenlere verilecek cezalar tamamıyla, geçerli sürücü belgesi almadan trafiğe çıkanlara verilecek cezalar kısmen nitelik değiştirmiştir. Artık, her iki suçta da, tamamıyla yargı yetkisine giren cezalar söz konusudur.

Önerilen düzenlemedeki yeni unsurlarla yeni cezalar getirilmiş, verilecek ceza türleri artmıştır.

2- Sürücü belgeleriyle ilgili 39 uncu madde hükümlerine uymayanlara verilen ceza, 4199 sayılı Kanuna göre, 3 milyon 600 bin lira idarî para cezası olduğu halde, teklifin 4 üncü maddesinin 19 uncu bendiyle önerilen yeni metin, 4 üncü maddenin 17 nci bendinde yeniden düzenlenen 36 ncı maddeye yollama yapmaktadır.

Dolayısıyla, burada da verilen cezaların nitelik değiştirmesi ve yeni cezalar konulması söz konusudur. İdarî para cezası ise, miktar itibariyle bir kat artırılarak hafif para cezasına çevrilmiştir.

3- Karayolları Trafik Kanununun 118 inci maddesine göre, sürücü belgeleri geri alınanlardan, geri alma süresi içinde araç kullandıkları tespit edilenlere verilen ceza 4199 sayılı Kanuna göre 14 milyon 400 bin lira idarî para cezası olduğu halde, teklifin 4 üncü maddesinin 64 üncü bendinde, bu durumda uygulanacak cezalar için yine yeni 36 ncı maddeye yollama yapılmaktadır. Dolayısıyla, burada da, verilen cezaların idarî yetkiden çıkıp yargı yetkisine girmek suretiyle nitelik değiştirmesi ve bir veya üç aylık hafif hapis gibi yeni cezalar konulması söz konusudur. İdarî para cezası ise, miktar itibariyle yarıya indirilmiş bir hafif para cezasına çevrilmiştir.

Benzer suçların, birbirine paralel cezalarla düzenlenmesi yerindedir; fakat, yeni veya artan cezalar, ancak kanunun yürürlüğe girmesinden sonra uygulanabilir. O nedenle, konu, kanunun yürürlük tarihi bakımından da önem taşımaktadır.

4- 4199 sayılı Kanunla getirilen hükümlere göre, toplu taşıma araçlarında sigara içenler hakkında verilecek ceza 1 milyon 800 bin lira idarî para cezası olduğu halde, teklifin 4 üncü maddesinin 24 üncü bendiyle Karayolları Trafik Kanununun 48 inci maddesinin 4 üncü fıkrası olarak önerilen yeni metinde, bu kişiler hakkında 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür.

4199 sayılı Kanundan sonra çıkarılan 4207 sayılı Kanun, zaten toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtalarında, tütün ve tütün mamullerinin içilmesini yasakladığı için, iki kanun arasında uyum sağlanması bakımından önerilen değişiklik, ifade paralelliğinin de sağlanması kaydıyla, yerindedir. Ancak, bu değişiklikle de, idarî para cezasının miktarı 4207 sayılı Kanuna yapılan yollamayla 10 milyon liraya yükseltilmektedir. Bu da, kanunun yürürlük tarihi bakımından önem taşıyan bir kanundur.”

Teklifin 4. maddesiyle önerilen düzenlemeler ile yürürlükteki madde metinleri arasında gerekçede veya komisyon raporunda hiçbir açıklama yapılmayan bazı farklara dikkat çeken Hikmet Sami Türk bunları şu şekilde sıralamıştır:

“1– 4199 sayılı Kanunun ek 3 üncü maddesinin (b) bendinin 8 numaralı alt bendinde sıralanan trafik suçları arasında, bozuk cihazları bilerek kullananlara yer verilmeyişi bir eksikliklerdir.”

2– Karayolları Trafik Kanununun 4199 sayılı Kanunla değişik 36 ncı maddesinde, geçerli sürücü belgesi olmadan trafiğe çıkan 18 yaşından küçükler verilecek bir veya üç aylık hapis cezasının çocuk ıslahevlerinde ıslah edilmek suretiyle yerine getirileceğini öngören hüküm, teklifin 4 üncü maddesinin 17 nci bendiyle önerilen yeni 36 ncı maddeye alınmamıştır. Yeni düzenlemede, hapis cezaları, hafif hapse dönüştürülmekle birlikte, ıslahevlerinin, çocukların ruhsal sağlığı bakımından daha yararlı olacağı açıktır.

3– Alkollü olarak yol açılan ölümlü ya da yaralanmalı trafik kazaları için Karayolları Trafik Kanununun 48 inci maddesine, 4199 sayılı Kanunla eklenen beşinci fıkradaki ağır kusur karinesi, teklifin 4 üncü maddesinin 24 üncü bendiyle önerilen yeni düzenlemeye alınmamıştır. Oysa, alkollü olarak araç kulanmanın önlenmesi bakımından böyle bir karine yararlı olabilir.

4– 4199 sayılı Kanunla eklenen 3 üncü maddenin (b) bendinin 9 numaralı alt bendinde, sürücü belgeleri iptal edildiği halde araç kullandığı tespit edilenlerle, değiştirme süresi içinde sürücü belgelerini değiştirmeden araç kullananlar hakkındaki ceza hükmü, teklifin 4 üncü maddesine alınmamıştır. 4 üncü maddenin 17 nci bendiyle düzenlenen yeni 36 ncı maddenin, bu durumu kapsayıp kapsamadığı ileride tartışmaya yol açabilir; konuya açıklık kazandırılmasında yarar vardır.”

Son derece ayrıntılı ve teknik açıklamalar yapan DSP sözcüsü Hikmet Sami Türk, teklifin 4. maddesinde terminoloji bakımından birbiriyle uyumlu olmayan bazı ifadelerin bulunduğunu vurgulamış ve şunları sıralamıştır:

“1– Bazı maddelerde, tescil plakasına da aynı miktar için ceza tutanağı düzenleneceği öngörülmüştür. 4 üncü maddenin 13 üncü bendiyle değiştirilen 31 inci maddeyle, 66 ncı bentle değiştirilen ek 1 inci madde böyledir.

2– Bazı maddelerde araç sahibine de aynı miktar hafif para cezası uygulanacağı belirtilmiştir. 4 üncü maddenin 17 nci bendiyle değiştirilen 36 ncı maddede bu ifade kullanılmıştır.

3– Bazı maddelerde ise, araç sahibine, ayrıca, işleyen veya teşebbüs sahibine de ceza tutanağı düzenleneceği hükme bağlanmıştır. 4 üncü maddenin 25 inci bendiyle değiştirilen 49 uncu madde böyledir.

Yasalarda aynı içeriğe sahip hükümlerin farklı sözcüklerle ifade edilmesi doğru değildir. Örnek olarak sıraladığımız hükümlerde ise, sorumlunun kişi olarak belirtilmesi gerekir.

4– Uyumsuzluk, bazen yollama yapılan yasa açısından ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 4 üncü maddenin 24 üncü bendiyle değiştirilen 48 inci maddenin dördüncü fıkrasında, toplu taşıma araçlarında sigara içme yasağı düzenlenmektedir. Sigara, puro ve pipo gibi diğer tütün mamullerini kapsamayan bir sözcüktür. Aynı fıkra da yollama yapılan 4207 sayılı Kanun ise, belirli yerlerde, bu arada, toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında, tütün ve tütün mamullerinin içilmesini yasaklamaktadır. Sözü edilen fıkra, sigara ve diğer tütün mamullerini kapsayacak biçimde düzeltilerek, iki kanun arasında uyum sağlanmalıdır.”

Başka söz isteyen olmadığı için, oturum başkanı tarafından kendisine ek süre verilen Türk, maddede dizgiden kaynaklanan bazı yanlışların da olduğunu söyleyerek sözlerine son vermiştir.

Madde üzerinde konuşmaların bitmesinin ardından önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. İlk olarak RP Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilen; “Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Kanun teklifinin çerçeve 4 üncü maddesine bağlı 40 ıncı sırasıyla değiştirilen 2918 sayılı Kanunun 65 inci maddesinin beşinci fıkrasının sonuna aşağıdaki hükmün eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Ancak, maden ocaklarından çıkarılan, tartılamayan, dökme ve blok yüklerin ve ziraî ürünlerin stok mahalline ve kısa mesafeli taşımalarında araçların istiap hadlerini yüzde 15 oranında aşabilmeleri mümkündür” şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir.

Bu önergeden sonra Refah Partisi Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu ve arkadaşları tarafından verilmiş olan “Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifiyle ilgili İçişleri Komisyonunda kabul edilen metnin çerçeve 4 üncü maddesinin 32 nci bendi ile değişik 57 ncı maddeye ilişkin değişikliğin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

"32. 57 nci maddesine aşağıdaki (d), (e) ve (f) bentleri eklenmek suretiyle son fıkrası:

d) Işıklı trafik işaretleri izin verse bile, trafik akımı; kendisini kavşak içinde durmaya zorlayacak veya diğer doğrultudaki trafiğin geçişine engel olacak ise, sürücülerin kavşağa girmeleri yasaktır.

e) Trafik zabıtası, yetkili kişi veya trafik ışıklı işareti ile yönetilen kavşaklarda, sürücüler, kavşağı en kısa zamanda geçmek zorundadırlar. Sürücülerin gereksiz olarak yavaşlamaları, durmaları, taşıttan inmeleri, taşıt veya araçların motorlarını durdurmaları yasaktır.

f) Aksine bir işaret olmadıkça, bütün kavşaklarda, araçlar, ray üzerinde hareket eden taşıtlara ilk geçiş hakkını vermek zorundadır.

Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 1 800 000 lira para cezasıyla cezalandırılırlar" ifadelerinden oluşan önerge de oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından "Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile ilgili İçişleri Komisyonunun kabul ettiği metnin 4 üncü maddesi 17 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

"17. 36 ncı maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları birleştirilmek suretiyle üçüncü fıkra olarak:

Sürücü belgesi sahibi olmadan trafiğe çıkanlara, ilk tespit 1 aydan 2 aya kadar, tekrarı halinde 2 aydan 3 aya kadar hafif hapis cezası verilir. Ayrıca, bu kişiler, her defasında 7 200 000 TL hafif para cezasıyla da cezalandırılırlar. Bu kişilerin kazaya neden olması halinde, bu cezaların uygulanması, diğer cezaların uygulanmasına engel teşkil etmez. Sürücü, aynı zamanda, araç sahibi değilse, ayrıca tescil plakasına da aynı miktar için ceza tutanağı düzenlenir" şeklindeki DSP Grup Başkanvekili Hüsamettin Özkan ve arkadaşları tarafından verilen önerge de oylanmış ve kabul edilmiştir.

DYP Grup Başkanvekili Saffet Arıkan Bedük ve arkadaşları tarafından verilen; "Görüşülmekte olan kanun teklifinin 4 üncü çerçeve maddesiyle düzenlenen 20 numaralı bentte geçen "iki ay" ibaresinin "iki aydan üç aya kadar"; 24 numaralı bentte geçen "1 ay" ibaresinin "1 aydan 2 aya kadar"; 26 numaralı bentte geçen "iki ay" ibaresinin "iki aydan üç aya kadar" biçiminde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz" şeklindeki önerge de kabul edilmiş ve diğer önergeye geçilmiştir.

4. madde üzerindeki son önerge, teklife yeni bir madde eklenmesiyle ilgili olarak verilmiştir. Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk ve arkadaşları tarafından verilmiş olan "Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile ilgili İçişleri Komisyonunun kabul ettiği metnin 4 üncü maddesinin 65 inci fıkrasından sonra gelmek üzere 66 ncı fıkranın eklenmesini ve diğer fıkra numaralarının buna göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz.

66) 125 inci maddenin üçüncü fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir:

... Bu fıkra hükümlerine uymayan ulusal, bölgesel, yerel radyo ve televizyonlar hakkında, 13.4.1994 tarih ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun hükümleri uygulanır” şeklindeki önergeye Komisyon, çoğunlukla katılmış ve yeni bir fıkra olarak madde metninde yer alması olarak oylanarak kabul edilmiştir. Sonuçta 4. madde düzeltme ve kabul edilen önergeler doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

“2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa 4199 sayılı Kanunla eklenen ek 3 üncü madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ek Madde 3. – 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunundaki fiiller için, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere önceki yılda uygulanan mutlak ceza tutarları, o yıl için Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca tespit ve ilan olunan yeniden değerlendirme oranında artırılır.

Bu suretle hesaplanacak ceza tutarlarında 100 000 liraya kadar olan kesirleri dikkate alınmaz.

Bu Kanun hükümlerine göre faillere uygulanan hafif para cezaları tecil edilemez.

Bu fiil 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun idarî para cezasını gerektiren muhtelif yasaklarını ihlal eder nitelikte ise faile, en ağır idarî para cezası uygulanır” şeklinde düzenlenen 5. madde üzerinde ilk sözü DSP Grubu adına Samsun Milletvekili Yalçın Görtan söz almıştır.

4199 sayılı Kanun, cezalara caydırıcılık ve etkinlik özelliği kazandırmak amacıyla, trafik cezalarında yeni bir sistem kurduğunu hatırlatan Yalçın Görtan, 4199 sayılı Kanun, 27.10.1996 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmesine rağmen, yasanın 47. maddesi, yeni trafik suç ve cezalarını düzenleyen, ek 3. maddenin yürürlük tarihini 1.1.1997 olarak değiştirdiğini ifade etmiştir. Bu tarih değişikliğinin amacının cezaların enflasyon karşısında erimesini ve caydırıcılık özelliğini kaybetmesini önlemek olduğunu söyleyen Görtan, trafik cezalarının, her yıl, Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek değerlendirme katsayısı oranında artırılmasının hedeflendiğini ortaya koymuştur. Yalçın Görtan, teklifin 4, 5 ve 6. maddelerinin, ceza maddelerindeki uyumsuzluğu gidermeyi amaçladığına vurgu yaparak, bütün değişikliklerin, kabul edilen yeni 4. maddede yer aldığını açıklamıştır. Teklifin 7. maddesine değinen Yalçın Görtan, bu maddenin cezaların yürürlüğüyle ilgili olarak birtakım boşlukları gidermeyi amaçladığını söyleyerek, yine aynı maddenin teklifin geçici 1. maddesi olarak düzenlenmesine gidildiğini ortaya koymuştur.

Gruplar adına başka söz talebi olmadığı için kişisel konuşmalara geçilmiştir. DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk şahsı adına söz almış ve Türkiye gibi yıllardır yüksek enflasyonla uğraşan bir ülkede para cezalarının bir sorun olduğunu ve caydırıcılık özelliğini yitirdiğini söyleyen Hikmet Sami Türk, teklifle, Vergi Usul Kanununda öngörülen yeniden değerlendirme oranlarına paralel bir düzenleme getirildiğini ifade etmiştir. Buna göre Karayolları Trafik Kanununda yer alan para cezaları, Devlet İstatistik Enstitüsünün Toptan Eşya

Fiyatları Genel İndeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışına göre artırılacaktı. 4199 sayılı Yasada sözü edilen hafif para cezalarının teklifle çıkarıldığını söyleyen Türk, hafif para cezaları konusundaki eksikliğin giderilmemesi durumunda, Ceza Kanununun 7. maddesinin dikkate alınmasının gerekeceğini sözlerine eklemiştir.

Başka söz isteyen milletvekilinin bulunmaması üzerine madde üzerinde küçük bir düzeltme yapılarak oylamaya geçilmiştir. Yapılan oylama sonucunda madde kabul edilmiştir.

4. maddenin kabul edilmesinden sonra, **“GEÇİCİ MADDE 1. – Bu Kanunun 4 ve 5 inci maddeleri hükümleri yürürlüğe girinceye kadar 2918 sayılı Kanundaki ceza hükümlerinin uygulanmasına devam olunur”** şeklindeki geçici 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

İlk olarak CHP Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır. Geçici maddenin bu haliyle, Kanunun 4 ve 5 inci maddeleri hükümlerinin, 4199 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle hükümden düşmesi nedeniyle, Anayasaya aykırı olduğunu savunan Atila Sav, bu konudaki düşüncesini şu sözlerle ortaya koymuştur: *“4199 sayılı Yasa, 17 Ekim 1996 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildi, 27 Ekim 1996 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi bu Yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, 2918 sayılı Kanundaki ceza hükümlerinin hepsi yürürlükten kalktı ve 4199 sayılı Yasada yapılan bir yanlışlık nedeniyle ek 3 üncü maddeyle getirilen ceza hükümleri 1.1.1997 tarihinde yürürlüğe girdi; bunu da 4199 sayılı Kanunun yürürlüğü gösteren 48 inci maddesini incelediğimizde görüyoruz. 4199 sayılı Kanunun 48 inci maddesi yürürlük hükmünde şöyle deniliyor: "Bu Kanunun 42 nci ve ek 3 üncü maddesi 1.1.1997 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer. "Diğer maddeleri arasında cezaları gösteren hükümler bulunmaktadır. Binaenaleyh, o hükümler kalkmıştır; ek 3 üncü maddeyle getirilen yeni ceza hükümleri ise, 1.1.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Nitekim mahkemeler de uygulamalarında, 27.10.1996 ilâ 1.1.1997 tarihleri arasındaki sürede, Trafik Kanununda belirtilen ve suç sayılan eylemlerin cezası olmadığını kabul etmiş ve bu dönem içinde işlenen suçlara ceza vermemiştir.”*

Bu konuşmanın ardından DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Hikmet Sami Türk, artık gereği kalmamış bir madde üzerinde konuşulduğunu, çünkü, İçişleri Komisyonunun raporunu düzenleme tarihinin 16.12.1996 olduğunu ifade etmiş ve Komisyonun, söz konusu geçici maddeyi kaleme alırken, ceza hükümlerinin uygulanmasında bir boşluk meydana gelmemesini dikkate aldığını, şimdi ise bunun artık geride kaldığını öne sürmüştür. *"Bu Kanunun 4 ve 5 inci maddeleri hükümleri yürürlüğe girinceye kadar 2918 sayılı Kanundaki ceza hükümlerinin uygulanmasına devam olunur"* denilerek hatalı bir yollama da yapıldığını iddia eden Türk, 4199 sayılı Kanunun 566

47. maddesinin ikinci fıkrasıyla, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunundaki eylemler için öngörülen cezaların yürürlükten kaldırılmış olduğunu hatırlatmıştır.

Türk, geçici 1. maddenin, artık hiçbir gereği kalmayan, üstelik yürürlükten kalkmış olan bir maddeyi uygulamak amacına yönelik olan bir düzenleme olduğu konusundaki fikrini tekrarlamış ve bunu şu cümlelerle ifade etmiştir: *4199 sayılı Kanunda bir hata yapılmıştı; bir yandan Karayolları Trafik Kanunundaki ceza hükümleri yürürlükten kaldırılırken, öbür yandan yeni hükümlerin 1.1.1997 tarihinde yürürlüğe gireceği öngörülmüştü. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunundaki eylemlere bu Kanunla eklenen 3 üncü madde hükümlerinin uygulanacağı, 47 nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilmiş olmakla birlikte, ek 3 üncü maddenin 1.1.1997 tarihinde uygulanacağını öngören 48 inci madde yüzünden, 4199 sayılı Kanunla getirilen ceza hükümlerinin uygulanması olanağı yoktu. İşte, bu boşluğu gidermek için böyle bir geçici madde düşünülmüştür; ama, şimdi, bu boşluk artık söz konusu değildir; yeni kanunun yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi yeterli olacaktır. O nedenle, geçici 1 inci maddenin tamamıyla tekliften çıkarılmasını öneriyoruz.”*

Teklifin sahibi olan DYP Muş Milletvekili Necmettin Dede’de şahsı adına konuşma yapmıştır. Necmettin Dede, kendisinden önceki konuşmacılar gibi söz konusu geçici maddenin artık öneminin kalmadığını ve çıkarılabileceğini ifade etmiştir.

Sonuçta Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata ve arkadaşları tarafından verilen *“Görüşülmekte olan kanun teklifinin İçişleri Komisyonunca kabul edilen metninden geçici madde 1’in çıkarılmasını arz ve teklif ederiz”* şeklindeki önerenin kabul edilmesiyle geçici 1. madde tekliften çıkarılmıştır.

Bu gelişmeden sonra, RP Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 192 sıra sayılı kanun teklifine aşağıdaki geçici maddenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.*

Geçici Madde 1.– 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 41 inci maddesinin 4199 sayılı Kanunla değişik (b) bendinde öngörülen A1, A2, B, C, D ve E sınıfı sürücü belgesi alacak olanlarda aranan en az ortaokul veya 8 yıllık temel eğitimi bitirmiş bulunmaları şartı 31.12.1999 tarihine kadar aranmaz, ilkokul mezunu olmaları yeterli sayılır” şeklindeki önerge, yeni bir madde olarak (geçici madde 1 olarak) işleme konulmuş ve kabul edilmiştir.

Teklifin 6. maddesi **“Bu Kanunun 4 ve 5 inci maddeleri 1.1.1997 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindedir.

Madde üzerinde CHP Hatay Milletvekili Atila Sav, kısa bir açıklama yapmış ve Anayasanın 38. maddesine uygun görmedikleri maddeyi, kendi düşünceleri yönünde bir önerge olduğu için destekleyeceklerini ifade etmiştir. DSP adına söz alan Hikmet Sami Türk de; *“Yayımlı tarihinde”* diyorsanız, *“4 ve 5 inci maddeler 1.1.1997’de yürürlüğe girer”* ibaresi kaldırılıyorsa, katılıyoruz” diyerek destek vereceklerini açıklamıştır.

Bu konuşmadan sonra, ANAP Çanakkale Milletvekili ve diğer partili milletvekilleri tarafından verilmiş olan; “Görüşülmekte olan 192 sayılı Muş Milletvekili Necmettin Dede'nin *"Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi"* ile ilgili İçişleri Komisyonunun kabul ettiği metnin 6 ncı maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederiz.

MADDE 6 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki önerge kabul edilmiş ve madde de yeni şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 7. madde ise herhangi bir konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden kabul edilmiştir. Teklifin tümünün de kabul edilmesiyle, teklif yasalaşmıştır.¹⁷⁹

40-YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI TEŞKİLATI HAKKINDA 41 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR KANUNUN BİR MADDESİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASINA İLİŞKİN 9.10.1996 TARİH VE 4190 SAYILI KANUN (4263 SAYILI)

“Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun Bir Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin 9.10.1996 Tarih ve 4190 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu”nun müzakeresine 28 Mayıs 1997 tarihinde, 2. Yasama Yılı'nın 99. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere **geçilmiştir**. Tasarının tümü üzerinde söz alan milletvekili olmaması nedeniyle, maddelere **geçilmiş** ve **“28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun Ek 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Kadir Has Üniversitesi

EKMADDE 3.-İstanbul'da Türk Eğitimine özgü Kadir Has Vakfı ile Türk Kardiyoloji Vakfı tarafından 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi ve kamu tüzelkişiliğine sahip olmak üzere Kadir Has Üniversitesi adıyla yeni bir Üniversite kurulmuştur.

¹⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 27. cilt, 2. Yasama Yılı, 96. Birleşim, s. 158–180

Bu Üniversite;
a) Fen-Edebiyat Fakültesinden,
b) Mühendislik Fakültesinden,
c) Tıp Fakültesinden,
d) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesinden,
e) Temel Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünden,

oluşur” şeklindeki 1. madde herhangi bir konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde üzerinde Refah Partisi Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik şahsı adına söz almıştır.

İbrahim Halil Çelik, vakıfların üniversite açmalarından duyduğu memnuniyeti belirterek başladığı kısa konuşmasını, Türkiye’de üniversitesi olmayan il kalmamasını dileyerek tamamlamıştır.

Madde bu konuşmadan sonra oylanarak kabul edilmiş ve **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. maddeye geçilmiştir. Bu maddenin kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁸⁰

41- AFYON İLİ DİNAR İLÇESİNDE MEYDANA GELEN DEPREM AFETİNDEN ZARAR GÖRENLERİN GELİR, KURUMLAR VE GEÇİCİ VERGİLERİNİN TERKİNİ HAKKINDA KANUN (4264 SAYILI)

“Afyon İli Dinar İlçesinde Meydana Gelen Deprem Afetinden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun müzakeresi 2. Yasama Yılı’nın 102. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlamıştır. 4 Aralık 1997 tarihindeki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Yasin Hatiboğlu yaparken, kâtip üyelikleri Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi sonrasında, tasarının tümü üzerinde Anavatan Partisi Grubu adına Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy söz almıştır. Yasa tasarısının dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz tarafından 22.4.1996 tarihinde Meclis Başkanlığına sunulduğunu, ancak Genel Kurula bir yıl iki ay gibi uzun bir zaman sonrasında getirildiğini ifade eden Halil İbrahim Özsoy, tasarının, afete uğrayan yöre halkı, vergi mükellefleri ve çalışanlar için hayati öneme sahip olduğunu dile getirmiştir. Özsoy, 1 Ekim 1995 tarihinde Dinar, Evciler, Başmakçı, Dazkırı ve Kızılören yörelerinde meydana

¹⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 28. Cilt, 2. Yasama Yılı, 99. Birleşim, s. 53–54

gelen ve 97 vatandaşımızın ölümüyle sonuçlanan depremde, 10 bine yakın konut, işyeri ve resmî kurum ve kuruluşun yıkıldığını, esnaf ve sanatkârın önemli maddi zarara uğradığını açıklamış ve konuşmasının devamında, Dinar ve çevresindeki, konut ve işyerlerinin yapımıyla, afetzedelerin yaralarının kısmen de olsa sarıldığını vurgulamıştır.

Vergi mükelleflerinin yaralarını sarmak amacıyla hazırlanan tasarıda, sadece Dinar ve Senirkent'teki vergi mükellefleri ve çalışanlarını kapsadığını, buna karşılık Evciler, Başmakçı, Dazkırı ve Kızılören ilçelerindeki mükelleflerin de tasarı kapsamına alınmasının doğru olacağını belirten Halil İbrahim Özsoy; Dinar ve Senirkent ile ilgili olarak şu bilgileri aktarmıştır: *“terkini istenen vergi miktarlarını inceleyecek olursak, şu tabloyu görmüş oluruz: 1 Ekim 1995 tarihi itibarıyla, Dinar'da, toplam mükellef sayısı 1 967; Gelir Vergisi mükellefi sayısı 981; Kurumlar Vergisi mükellefi sayısı 97; diğerleri ise, 889'dan ibarettir. Tahakkuk eden vergi miktarı ise; yine, 1 Ekim 1995 tarihi itibarıyla, 210 614 866 000 liradır. 26.12.1996 tarihi itibarıyla tahakkuk eden vergi miktarı 545 milyar 468 milyon liradır. Senirkent İlçemizde ise, vergi mükellefi sayısı 983 olup, bunun 643 tanesi Götürü Vergiye tabidir.*

Dinar'da, işyeri afete maruz kalıp da, terkin talebinde bulunan mükellef sayısı 619, işlemi sonuçlanan mükellef sayısı 359, Bakanlık incelemesinde bulunan mükellef sayısı 9, işlemi devam eden mükellef sayısı ise 190'dır; henüz işlemine başlanmamış mükellef sayısı ise 61'dir. Verdiğim rakamlardan da anlaşılacağı üzere, 619 mükellef, 6183 sayılı Kanunun 115 inci maddesine göre terkin talebinde bulunmuştur. Takibe alınan mükellef dosya sayısı depremden evvel 10 binin üzerindeyken, şimdi, bu sayı 30 binleri bulmaktadır.”

Bir yörede yara sararken, aynı yörede mağdur yaratmanın doğru olmadığı savunan Özsoy, yasa kapsamına Evciler, Başmakçı, Dazkırı ve Kızılören ilçelerinin de ilave edilmesiyle ilgili olarak bir önerge vereceklerini açıklamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde, Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel konuşma yapmıştır. Hiçbir milletvekilinin bir doğal afetle karşılaşmış ve varlıklarını kaybetmiş insanlara sağlanan vergi ayrıcalıklarına karşı çıkmasının düşünülmeceğini belirten Zekeriya Temizel, tasarının zaten zor durumda olan insanları rencide etmemesi gerektiğini ortaya koymuş ve yasanın adil olmasına özen gösterilmesini istemiştir.

Temizel; *“Dinar depremi, hepimizin hatırladığı gibi, 1 Ekim 1995 tarihinde meydana geldi; Senirkent faciasının tarihi de, 13 Temmuz 1995; tabii afetlerden zarar görenlere vergi ayrıcalıkları sağlanmasıyla ilgili yasa tasarısının tarihi ise, 22 Nisan 1996 ve 4 Haziran 1997 tarihinde de Genel Kurulda görüşülüyor. Bu yasaların öngördüğü tüm yükümlülükler, vergi mükelleflerince, büyük bir ihtimalle yerine getirildi. Şimdi ne olacak; eğer, bu yasa çıkar ise, daha önce alınmış olan, bu kişiler tarafından verilmiş olan vergiler iade edilecek. Bu iade yükümlülüğünün hem idareye hem de vergi*

mükelleflerine ne kadar büyük külfetler getireceğini sizlerin takdirine sunmak istiyorum. 1996 yılı mart ve nisan aylarında getirilen mükellefiyetlerle ilgili olarak alınan vergileri bugün iade ederseniz, 1996 yılının mart ayından beri kümülatif enflasyonu da hesaplarsanız, yüzde 100'leri aşmış enflasyon karşısında, aslında, bu insanlara hiçbir şey iade etmiyorsunuz, sadece, biraz önce dediğim gibi, belirli külfetleri bu insanların üzerine yüklemiş oluyorsunuz” şeklindeki ifadelerden sonra, ücretlilere ve sakatlara özel indirimin yükseltilmesi suretiyle sağlanan ayrıcalığın hiçbir öneminin kalmadığını iddia etmiştir.

Zekeriya Temizel bu görüşüne de şu sözlerle açıklık getirmiştir: “Dinar ve Senirkent'te afet sırasında sürekli olarak ve fiilen çalışan hizmet erbabının ücretlerinin vergisinin hesaplanmasında, 1 kat fazlasıyla uygulanacak olan özel indirimin süresi 31.12.1997 tarihinde sona eriyor; yani, 6 ay sonra. Ücret erbabı için bu işlemi geriye -yürütmenin imkânsızlığını takdir edersiniz- yürütemeyeceğinize göre, dolayısıyla, bu ücretler üzerinden ödenen vergilere enflasyonu uyguladığınız takdirde, ücretliler açısından bu işin anlamsızlığı da kendiliğinden ortaya çıkar.”

Konuşmasında sık sık yasanın adaletli olması gerektiğine işaret eden Temizel, tasarının depremden zarar gören insanlar için çıkarıldığını, ancak tasarısının 1. maddesine bakıldığında, bundan sadece depremden veya sel felaketinden zarar gören insanlar değil, o kentte yaşayan zarar görmemiş insanlar da dahil olmak üzere herkesin yararlanmış olacağını anlaşıldığını ifade etmiştir. Bunun da adaletli ve hakkaniyetli davranış olmadığını açıklamış ve eldeki tüm imkânların zarar gören yurttaşlara sağlanmasının doğru olacağını dile getirmiştir. Dinar örneğinden hareketle, buradaki deprem yüzünden, insanların alış verişinde azalma olması nedeniyle, depremden doğrudan zarar görmeyenlerin de, bundan olumsuz etkilenmiş olmasının bir gerçek olduğunu ifade eden Zekeriya Temizel, bu durumda olanlar için, daha önceden ödedikleri vergilerini terkin edilmesinin değil, 1-2 yıl boyunca veya belirli bir süre hayat standardı esasını uygulanmamasının doğru olacağını savunmuştur. Temizel, Afet İşleri Genel Müdürlüğünden aldığı bilgilere göre; Dinar'da 295'i ağır, 237'si orta ve 168'i de az hasarlı olmak üzere toplam 700 işyerinin; Senirkent'te ise orta hasarlı 6 işyerinin bulunduğunu açıklamıştır.

Bahsi geçen hasarlı işyerleri için ise şu önerileri getirmiştir: Şimdi, hasar gören bu işyerlerine her türlü ayrıcalığı sağlayalım, tamam. Hatta, işyerlerini yeniden yapma karşılığında harcayacakları tutarı enflasyona da endeksleyerek, enflasyon muhasebesini de uygulayarak amorti edinceye kadar üç yıl mı sürüyor, beş yıl mı sürüyor, bu insanlardan vergi de almayalım. Yapılması gereken bu; ama, hem zarar görene hem de zarar görmeyene aynı imkânı sağlamayalım. Bu halde, afetten zarar görmüş insanları, o afetten zarar görmemiş insanlara göre birazcık daha rencide etmiş, birazcık daha yaralamış olursunuz tabii.

Değerli arkadaşlar, Maliye Bakanlığından aldığımız verilere göre, Dinar'daki Gelir Vergisi mükellefi sayısı 2 364, Kurumlar Vergisi mükellefi sayısı da 105'tir. Şimdi, 700 işyerinden sadece 295'i ağır, 237'si orta derecede hasar görmüş. Bunlara yapabileceğimiz her şeyi yapalım; ama, geri kalan iki bine yakın mükellefin bundan herhangi bir zarar görmediğini düşünür ve onlara da aynı imkânı tanırırsanız, burada, gerçekten doğru bir şey yapmış olmazsınız. Senirkent'te de 6 işyerinden bahsediyorum, buna karşılık toplam 350 civarında bir yükümlüden. Halbuki, bu insanlardan alınan vergiyle geri kalan insanlara çok daha büyük olanaklar sağlarsınız, bunu çok rahat bir şekilde götürebilirsiniz."

Vergi Usul Kanunumuzun 115. maddesine de değinen Temizel, bu maddenin "*Yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, su basması, kuraklık, don, muzir hayvan ve hasarat istilâsı ve bunlara benzer afetler yüzünden:*

1. Varlıklarının en az üçte birini kaybeden mükelleflerin bu afetlerin zarar verdiği gelir kaynakları ile ilgili bulunan vergi borçları ve cezaları;

2. Mahsullerini kaybedenlerin vergi borçları ve vergi cezaları Maliye Bakanlığınca kısmen veya tamamen terkin olunur" şeklinde ifadelere yer verdiğini ve yine 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 105. maddesinde ise "*Yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, su basması, kuraklık, don, zararlı hayvan ve hasarat istilâsı ve bunlara benzeyen afetler yüzünden zarara maruz kalan varlıklarını ve mahsullerinin en az üçte birini kaybedenler adına tahakkuk ettirilmiş ve afetlerin zarar verdiği gelir kaynakları ile ilgili amme alacakları Bakanlar Kurulu kararıyla terkin olunur"* denildiğini ve bu maddelerin uygulanmasıyla sorunun daha çabuk çözüleceğini dile getirmiştir. Türk vergi sisteminin, depremde zarar gören insanların, vergi yükümlülüklerini hemen anında müdahale etmek suretiyle çözen bir sisteme kavuşturulmadığına da değinen Zekeriya Temizel, deprem nedeniyle apar topar bir vergi tasarısının hazırlanmasına karşı çıkmış ve devletin, vatandaşın uğradığı felaketlerden siyasî çıkar sağlamaya çalışan bir görüntü çizdiğini de iddia etmiştir.

Temizel, Dinar ve Senirkent afetleriyle ilgili olarak getirilen tasarıya, Plan ve Bütçe Komisyonunda bir madde daha eklendiğini, bu maddenin, tabii afetlerle ve tasarının sevk ediliş amacıyla ilgisinin olmadığını, bunun küçük sanayi siteleriyle ilgili olduğunu ve bu tür kuruluşların Kurumlar Vergisinden muaf olmalarını içerdiğini ifade etmiştir. Diğer taraftan hayat standardı ile ilgili olarak yapılan düzenlemeye de, genel amacın dışına çıkıldığı için karşı çıkmış ve "*Dinar ve Senirkent fekaletlerinin, belki de duygusal akımı içerisinde, böyle bir maddenin geçirilmeye çalışılmasını da gerçekten, doğru bulmadığımızı, sizlere, burada ifade etmek istiyor; tasarının, bu açılar içerisinde değerlendirileceği umuduyla, hepinize saygılar sunuyorum"* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Zekeriya Temizel'in konuşmasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız söz almıştır. Mustafa Yıldız, doğal afete maruz kalanların korunması ve kollanması gerektiğine inandığını söyleyerek başladığı konuşmasında, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, (b) fıkrasında belirtilen ücretlilere getirilen iyileştirmeyi yeterli görmemekle birlikte, 1. maddeye aynen katıldıklarını ifade etmiştir.

Tasarının 1. maddesinin, doğal afete uğrayan bölgedeki işadamlarının korunmasına yönelik olduğunu belirten Yıldız, tasarının getirdiği süreli vergi ayrıcalığı yerinde olduğunu ve sosyal bir devlet anlayışı ile bağdaştığını açıklamıştır. İşadamlarının, 1995, 1996 ve 1997 yıllarında adlarına tahakkuk edecek vergilerin terkin edilmesiyle de, birikimlerini, işyerlerinin onarımına, yenilenmesine veya büyütülmesine harcayacaklarını ve böylece afet bölgesinin ekonomik olarak desteklenmiş olacağını dile getirmiştir. Mustafa Yıldız, belli bir süre için getirilen vergi ayrıcalığının, afete uğrayan esnaf ve sanatkârların ekonomik durumunu düzeltmeye yeterli olmayacağını belirterek, Halk Bankası aracılığıyla esnaf ve sanatkârların desteklenmesinin doğru olacağını savunmuştur. Yine tasarıyla getirilen hükümlerin bölge ve afet türü belirtilmeden, daha genel bir ifadeyle, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında sürekli olarak yer alan hükümler halinde getirilmesini de önermiştir.

Afet bölgesinde hizmet veren ücretlilerin durumuna da değinen Yıldız, bunlar için de özel düzenleme yapılmasını ve afet bölgesinde faaliyet gösteren ücretlilerin özel indirim tutarlarının en az üç kat artırılmasının uygun olacağını düşündüğünü belirtmiştir. CHP olarak, tasarının 1. maddesini desteklediklerini, Plan ve Bütçe Komisyonunda eklenen 2. maddesine karşı olduklarını tekrarlamış ve Hükümetin de böyle bir teklifinin olmadığını öne sürmüştür. Eklenen 2. maddenin ise *"Madde 2- 3.6.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesine aşağıdaki 25 inci bent eklenmiştir.*

25. Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin altyapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların arsa, elektrik, gaz, buhar ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişilerce birlikte oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadî işletmelerdir" şeklinde olduğunu ifade eden Mustafa Yıldız, bu madde ile ilgili görüşlerini şu cümlelerle açıklamıştır: *"...bu 25 inci bentle, Senirkent'te ve Burdur'daki tabii afete maruz kalan vatandaşlarımız gibi muafiyet getirilmektedir. Bu madde, herşeyden önce, açık ve net değildir. Belli kişi ve kurumlara ayrıcalık tanımaktadır. Bu kişi ve kurumların veya bunların ortaklıklarının elde ettikleri tüm kazançlar Kurumlar Vergisinden istisna edilmektedir. Bu, herşeyden önce Anayasaya aykırıdır; çünkü, Anayasaya göre, hiçbir kişi ve kuruma imtiyaz veya ayrıcalık tanınamaz. Oysa, getirilmek istenilen düzenlemeyle, açıkça, bazı kişi ve kurumlara ayrıcalık tanınmaktadır. Örneğin, bu maddenin yasalaşması halinde şöyle bir uygulama ortaya çıkabilir:*

Bir şahıs, sermayesinin yüzde 99'u kendisine, yüzde 1'i de bir meslek kuruluşuna ait olan bir şirket kurup, organize sanayi bölgesinde arsa satışı yapabilir ve bu kişinin elde ettiği trilyonluk kârların sadece yüzde 1'i meslek kuruluşlarına, yüzde 99'u ise kendisine ait olacaktır; ancak, bu kârlar için vergi istisnası nedeniyle vergi ödemeyecektir. Böyle bir yasa maddesi, vergicilikte uygulanan eşitlik prensiplerine ters düşmektedir. Maddede, her ne kadar elde edilen kazancın tamamının bu yerlerin ortak ihtiyaçları için harcanacağı ifade ediliyorsa da, bu ortak ihtiyaçların neler olduğu belirtilmemektedir; çünkü, bu tür kapalı ve her yöne çekilebilen ifadeler, ileride çok daha vahim sonuçlar doğurabilir. Aslında, bu maddeyle vergisiz bir alan yaratılmaktadır ve böyle bir uygulama da sakıncalıdır.”

Yıldız, verginin genel olması, tabana yayılması ve dolayısıyla istisna ve muaflıkların sınırlı olması gerektiğinden hareketle, söz konusu 2. maddenin tasarıdan çıkarılmasını önermiş ve sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmanın ardından Afyon Milletvekili Osman Hazer, Refah Partisi Grubu adına konuşma yapmak üzere kürsüye çıkmıştır. Konuşmasının başında ANAP adına söz alan Halil İbrahim Özsoy'a cevap olarak, 54. Hükümet öncesi-nin çalışmaları o hükümetlere ait olmasına karşın, 54. Hükümet zamanında yapılanların Cumhurbaşkanına ait olarak gösterilmesini anlamakta güçlük çektiğini açıklamıştır. Hükümet olarak gayelerinin, felaketin meydana geldiği yılda bu ilçelerde faaliyette bulunan mükelleflerin vergilerinin terkinini sağlamak olduğunu ifade eden Osman Hazer, ayrıca, bu ilçelerde çalışanların ücretlerine uygulanan özel indirim ve sakatlık indirimi tutarı artırılmak suretiyle, bunların geçim imkânlarının iyileştirilmesinin hedeflendiğini de sözlerine eklemiştir. Bununla birlikte, bu tür düzenlemelerin Dazkırı, Başmakçı, Evciler ve Kızılören ilçeleri için de yapılması gerektiğini belirtmiş ve tasarının hazırlanmasıyla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: “*Tasarı, 13.12.1996 tarihinde Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmüş, Dinar depreminin yanında, Isparta İli Senirkent İlçesinde meydana gelen sel felaketinde zarar görenlerin de ilave edilmesinin uygun olacağı karara bağlanmıştır. Böylece, kanun tasarısı, içeriğinde yapılan bu düzenlemeyle ‘Afyon İli Dinar İlçesi ve Isparta İli Senirkent İlçesinde Meydana Gelen Tabii Afetlerde Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı’ olarak yeniden düzenlenmiştir.*”

Hazer, tasarının öne alınmasıyla ilgili olarak Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi ile diğer partilerin yetkililerine teşekkür etmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Osman Hazer'in konuşmasından sonra, ANAP Afyon Milletvekili Halil İbrahim Özsoy cevap vermek için söz almış ve tasarıya emeği geçen herkese teşekkür ettiğini hatırlatmıştır.

Ardından Doğru Yol Partisi Afyon Milletvekili Nuri Yabuz, tasarının tümü üzerinde partisinin görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Dinar'daki deprem hakkında bilgi veren Nuri Yabuz, bu deprem sonrasındaki olumsuz durumun giderilmesi için çaba sarf eden herkese teşekkür etmiş ve depremin bölgede, ekonomik ve ticarî hayatı büyük ölçüde tahribata uğrattığını, bu nedenle de tasarının hazırlandığını ifade etmiştir.

Bu arada bölgede devletin çok büyük bir çalışma içerisine girmesine karşın, bazı çevrelerin kasıtlı olarak "devlet nerede", "ilgililer nerede", "yandık, bittik, mahvolduk" diye bağırdığını öne sürmüş ve daha sonra bölgede yapılanları sıralamaya başlamıştır. Konutsuz kalan depremzedelerin yeniden konut sahibi olabilmeleri için, yapılan çalışmalar sonucunda Dinar merkezde 5 grup, diğer ilçe, kasaba ve köylerde 14 grup olmak üzere toplam 19 grup halinde deprem konutlarının ihale edildiğini açıklamış ve 7269 sayılı Kanuna göre hak sahipliği ve Borçlanma Kanunu gereği olarak orta derecede zarar gören evlerin, 1997 yılı içerisinde, iyileştirme çalışmalarına başladığını ortaya koymuştur. Dinar'da, sadece, İller Bankası'na, belediye vasıtasıyla yapılan 1 288 yapım işleminin devam ettiğini de söyleyen Nuri Yabuz, yine, Dinar ve çevresindeki diğer ilçelerde, istisnâ işleri için 1 trilyon 300 milyar lira harcanıldığını belirtmiştir.

Yabuz konuşmasının bundan sonraki bölümünde rakamlar vererek şu açıklamalarda bulunmuştur: *"Yine, bu yörede, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, vatandaşımıza 631 903 620 000 lira yardım etmiştir. Deprem olduğu günden itibaren, ilk hafta içerisinde Dinar'a ve bölgeye altyapı çalışmaları için 5 milyar 280 milyon lira intikal ettirilmiştir. Diyanet Vakfından yapılan yardımlar vardır. Ben kalem kalem saymak istemiyorum. Hemen anında yapılan bu yardımlar, o günkü rakamlarla ifade etmek gerekirse 42 025 500 000 lira tutarındadır. Sadece Başmaklı İlçesinde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan 861 milyon lira temin edilmiş, 15 aileye 320 metrekaarelik seralar yapılmıştır. Kızılhaç vasıtasıyla, 150 vatandaşımızı istihdam edecek halı ve kilim atölyesi yapılmıştır. Yine, bu ilçelerde, çeşitli ailelerin, en azından asgarî şartlarda insanca geçimini sağlayabilecek birtakım yardımlar yapılmıştır. Bunların hepsini tek tek sayarsam, burada bir günü alacak hizmetler vardır."*

Halk Bankası ve Ziraat Bankası aracılığıyla zor durumda bulunanlara büyük krediler sağlandığını da ifade eden Nuri Yabuz, felakete maruz kalan insanların, ticaret erbabının üzerindeki yükleri hafifletmeyi amaçlayan tasarının geç de olsa Genel Kurula getirildiğini ve Dazkırı, Başmakçı ve Evciler İlçeleriyle ilgili olarak bir önerileri de olduğunu açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı İ. Ertan Yülek açıklama yapma ihtiyacı hissetmiş ve tasarıyla ilgili şu iki eleştirinin geldiğini ifade etmiştir: *"DSP Grubu temsilcisi tarafından, sadece zarar*

görenlerin, bu meseleden istifade etmesi lazım geldiği hususu beyan edildi. Bu, Komisyonumuzda görüşüldü, müzakere edildi; ancak, zarar görenlerin ne kadar zarar gördüğü, kimlerin görüp, kimlerin görmediği hususunun tespitinin zor olması sebebiyle; bir.

İki; oradaki bütün ilçenin veya o grubun iktisadî hayatı bir zarara uğramıştır. Yani, bir kısmı elbette zarar görmüştür; ama, bizatihi zarar görmeyenler de, dolaylı olarak bir ekonomik zafiyete girmiştir. Bu suretle, ekonomik zafiyetin giderilmesi bakımından ve bir de ayrılmasının güçlüğü bakımından "sadece zarar görenler" tabiri yer almamıştır. Bunu beyan etmek durumundayım."

Organize sanayi bölgelerinin kurulması gerektiğine de değinen Ertan Yülek, bu konuda devletin destekleyici bir politika izlediğini belirttiikten sonra CHP'li konuşmacının yönelttiği eleştiriye de şu şekilde cevap vermiştir: "Bilindiği gibi, organize sanayi bölgeleri, bir müteşebbis heyet tarafından yürütülmektedir ve bu müteşebbis heyetin başkanı da validir. Ayrıca, oradaki ticaret odaları ve sanayi odaları da temsilci bulundurmaktadır. Bunlar, bu organize sanayi bölgesinin arsasının alınması, altyapısının yapılması ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda, fiilen, parayı sarf eden kuruluşlardır. Ancak, bunlar, bu arsaları satarken, vermiş olduğu hizmetleri satarken, maliyetinin üzerine yüzde 5 gibi bir kâr koymaktadırlar. Tabî, bu yüzde 5 kârdan da bir vergi tahakkuk ediyor. Bu vergilerini götürüp devlete yatırıyorlar; ancak, bir süre sonra, biraz evvel belirttiğim gibi, çok düşük bir faizle, devlet bunu onlara iade ediyor. Bu, zaman alıyor tabî. Geri verilince ne oluyor; plana giriyor, programa giriyor, çok uzun seneler alıyor. 1970'lerde temeli atılmış, yapımına başlanılmış olan organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri bugün hâlâ bitmemiştir. Halbuki, biraz evvel beyan ettiğim gibi, organize sanayi bölgeleri de küçük sanayi siteleri de bir ülkenin düzenli ve disiplinli kalkınmasında, çarpık şehirleşmenin önlenmesinde ve maliyetlerin düşmesinde fevkalade önemli tesislerdir, altyapılardır."

Ertan Yülek, bu tür çalışmalarda devletin hiçbir kimseye bir menfaat sağlanmadığını da ifade ettikten sonra, Kurumlar Vergisi muafiyetinin getirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Yülek, önergelerin görüşülmesinden sonra, tasarının son şeklini alabileceğini söylemiş ve konuşmasını bitirmiştir.

Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı İ. Ertan Yülek'in konuşmasını tamamlaması sonrasında, ANAP Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan şahsı adına söz almış ve ilk olarak depremin verdiği zararlarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Daha önce yapılan düzenlemelerde ve üzerinde görüşme yapılan tasarıda Çivril, Honaz ve Bozkurt ilçelerinin unutulduğunu, bunu telafi etmek için de kendilerinin bir önerge hazırladıklarını açıklamıştır. Aynı şekilde, Isparta'nın Senirkent ilçesinde afete maruz kalanlarla ilgili vergi terkininin öngörülmesine karşın, Sütçüler ilçesinin de unutulduğuna vurgu yapmış, Çivril'e bağlı Irgılı ve Gümüşsu Kasabası; Honaz'a bağlı Kaklık Kasabası; Bozkurt'a

bağlı Dutluca Kasabasındaki vergi mükelleflerinin vergilerinin terkin edilmesini kapsayacak bir önerge daha hazırladıklarını dile getirmiştir. Korkmazcan, Isparta'ya bağlı Sütçüler ve Keçiborlu ilçelerinin de bu vergi terkininden yararlanmasını öngördüklerini ifade etmiş ve önergenin dikkate alınmasını arzu ettiklerini açıklamıştır.

Hasan Korkmazcan'dan sonra, DSP İzmir Milletvekili Atilla Mutman kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmış ve söze İzmir'de, altı ay önce yaşanan sel felaketinden bahsederek başlamıştır. 300 esnafın işyerinin zarar gördüğünü ve Demokratik Sol Parti, İzmir milletvekilleri olarak bir önerge vereceklerini açıklayarak, bu önergeye destek istemiştir.

Bu konuşma sonrasında tasarının maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. **“a) Deprem afetine maruz kalan Afyon İli Dinar İlçesi ile sel felaketine uğrayan Isparta İli Senirken İlçesinde 1995 yılı içinde gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olanların 1995 ve 1996 yıllarına ilişkin olarak verilmesi gereken yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyannameleri ile bu yıllara ilişkin yıllık beyanname veren kurumların Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının 6 numaralı bendinin (b) alt bendine göre yapılan gelir vergisi kesintisine ilişkin muhtasar beyannameye göre tahakkuk eden veya edecek gelir, kurumlar ve geçici vergisi ile götürü usule tabi gelir vergisi mükelleflerinin 1996 ve 1997 yılları içinde adlarına tahakkuk eden veya edecek gelir vergisi terkin edilir. Tahakkuk eden ve edecek gelir ve kurumlar vergisi üzerinden hesaplanan fon payları için de aynı işlem yapılır. Ayrıca bu mükelleflerin 1995 yılı gelir ve kurumlar vergilerine mahsuben ödemiş oldukları geçici vergiler iade edilir, ödenmemiş olanlar ise, tahakkuktan terkin edilir. Bu mükelleflerin Dinar ve Senirkent ilçeleri dışındaki yerlerden elde etmiş oldukları gelirlere isabet eden vergiler bu madde kapsamı dışındadır.**

b) Gelir Vergisi Kanununun 31 inci maddesinde yer alan özel indirim ve sakatlık indirimi hadleri, Afyon İli Dinar İlçesi ile Isparta İli Senirkent İlçesinde afet tarihlerinde sürekli olarak fiilen çalışan hizmet erbabının bu ilçelerde fiilen çalıştıkları süre içinde elde ettikleri gerçek ücretlerinin vergilendirilmesinde 31.12.1997 tarihine kadar bir kat artırımlı olarak uygulanır” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına İzmir Milletvekili Atilla Mutman yapmıştır.

Şubat ayında, bütün partilerin desteği ile doğal afetlerle ilgili bir araştırma komisyonunun kurulmuş olduğunu hatırlatan Atilla Mutman, Komisyonun kısa zamanda, raporunu Meclise sunacağını açıklamış ve doğal afetlerle ilgili olarak çeşitli zamanlarda çıkarılmış olan ve dağınık bir şekilde bekleyen bu yasaların tek bir yasa haline dönüştürülmesi gerektiğine işaret etmiştir. Sorunları kökünden çözmek için ciddî bir afet politikasına ihtiyaç olduğunu söyleyen konuşmacı, Türkiye topraklarının yüzde 95'inin doğal afet bölgesi olduğunu ifade ederek; *“Özellikle, Türkiye'nin yüzde 44'ü birinci derece*

deprem bölgesidir ve nüfusumuzun yüzde 55'i birinci derece deprem bölgesinde yaşıyor; yani "Alp-Himalaya" dedikleri kuşakta. Biliyorsunuz, bugün, İran-Horasan'da meydana gelmiş olan büyük, şiddetli bir deprem hattı üzerinde bulunan bölgeleri içeriyor Türkiye. Bunların başında, Erzincan, Erzurum, Kütahya, Isparta, Afyon, İzmir, Kocaeli ve Sakarya geliyor. Türkiye'de son 60 yıl içerisinde yapılmış olan istatistiklere göre, doğal afetlerin yol açtığı ekonomik zarar, gayri safi millî hâsılamızın yüzde 1'ini teşkil ediyor. Tabii, buna, stok, üretim ve işsizlik kaybı da eklendiğinde, bu oran yüzde 3'lere ve 4'lere çıkıyor” şeklinde açıklamalar yapmıştır.

Atilla Mutman, doğal afetlerde, zararların yüksek olmasında, hızlı nüfus artışının, göçlerin, denetimsiz şehirleşme, sanayileşme ve yoğun kaçak yapılaşmanın etkili olduğunu belirtmiş ve belediyelerin, denetim mekanizmalarını işletemediğine dikkat çekmiş ve yapı sigortası denetim mekanizmasının getirilmesini önermiştir. Bu arada yerel yönetimler arasında eşgüdümün de olmadığını öne sürerek, yapı yönetmeliklerine ve afet yönetmeliklerine uyulmadığı takdirde İstanbul, İzmir, Bursa ve Kocaeli gibi büyük şehirlerde çok daha büyük faciaların yaşanabileceğini dile getirmiştir.

Mutman'dan sonra Anavatan Partisi Grubu adına Isparta Milletvekili Erkan Mumcu söz almıştır. Meclis Başkanlığına sunulan önergelerdeki eksik kalan hususlara değinen Mumcu, tasarının bir takım yaraların sarılması yolunda bir adım olduğunu belirttikten sonra, Senirkent'e getirmiş ve burada meydana gelen sel felaketi sonrasında, Devletin üzerine düşeni yaptığını ve Dinar'da da devlet-millet bütünleşmesinin güzel bir örneğinin görüldüğünü ifade etmiştir. Erkan Mumcu, Isparta'nın Sütçüler ve Keçiörlü ilçelerinin de, felakete uğramış olmalarından dolayı, yasa kapsamına alınması yolundaki önergeye destek isteyerek, depremin, Dinar'a sınır olan Keçiörlü ilçesinin, Aydoğmuş, Kaplanlı, Kozluca bölgelerinde de ciddi bir tahribata yol açtığını dile getirmiştir. Sütçüler ilçesinin ise Senirkent'teki sel felaketinden etkilendiğini de belirtmiş ve ayrıca, Keçiörlü İlçesinin, bölgede faal bulunan Etibank'a bağlı kükürt tesislerinin de kapatılmasından dolayı ekonomik olarak zor durumda bulunduğu vurgu yapmıştır.

Yasa tasarısının, bölgede zarar gören insanlara, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisinden muafiyet ya da terkin şeklinde ifade edilen bir imtiyaz sağladığına değinen Mumcu, bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“Hepinizin bildiği gibi, götürü usulde vergi, herhangi bir beyan usulüne bağlı olmaksızın, döneme ilişkin standart bir verginin verilmesini ifade eder; gerçi, çok düşük bir miktardır; ama, bu düşüklük, ancak, tahakkuk bakımından; yani, devletin tahsilatı bakımındandır. Ödeyen insanlar bakımından baktığınızda, bu rakam küçük bir rakam değildir; otomatik olarak vergilendirilmesi; yani, 643 mükellefin götürü mükellef olduğu bir bölgede, vergi yılı için otomatik olarak vergilenmesi çok adilane bir şey değildir.*

Aynı şey, Keçiborlu ve Sütçüler için de söz konusudur. Sütçüler'de, vergi mükellefi sayısının 300'ü bile bulmadığını rahatlıkla söyleyebilirim. Devletin ciddi ekonomik kaybı yoktur. Zaten, buradaki vergi mükellefinin vergi verebilmeye takatleri yoktur, güçleri yoktur.”

Erkan Mumcu'nun açıklamalarının sona ermesinden sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya söz almıştır. DYP olarak tasarımı desteklediklerini açıklayarak konuşmasına başlayan Mehmet Gözlükaya, Denizli-Çivril'e bağlı Irgılı, Gümüşsu, Honaz'a bağlı Kaklık, Bozkurt'un Dutluca ve Isparta-Sütçüler gibi yerleşim merkezlerinin de tasarının kapsamı içine alınmasının gerekli olduğunu, eksikliklerin giderilmesi için Komisyonun, tasarının tümünü veya 1. maddesi geri çekmesini talep ettiklerini açıklamıştır.

Gözlükaya'nın bu konuşmasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Amasya Milletvekili Haydar Oymak da, 1. madde ile ilgili olarak kısa bir açıklama yapmış ve tasarımı desteklemekle birlikte, depreme maruz kalan yerlerin, Dinar ile sınırlı olmadığını, diğer bölgeleri de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bir önceki konuşmacı gibi, tasarının Komisyon tarafından geri çekilmesini isteyen Haydar Oymak, bu denli önemli bir konunun oldu bittiye getirilmesinin doğru olmayacağını beyan etmiştir.

Oymak, 1960-1996 yılları arasında meydana gelen depremler nedeniyle, Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı Tabii Afetler Genel Müdürlüğünün, 174 bin konut yaptığını, Varto depreminden zarar görenler de dahil olmak üzere, devletin hâlâ 30 bin konut borcunun olduğunu açıkladığı konuşmasında, Çorum ve Amasya'daki deprem için de şunları söylemiştir: *“1996 yılında Çorum ve Amasya illerimizde de deprem afeti yaşandı ve 70'e yakın köyümüz -bunun çoğunluğu Amasya İlinde olmak üzere- bu depremden zarar gördü. Her iki ilimizde 1 500'ün üzerinde ağır hasarlı konutlarımız var; bunların bir kısmı telafi edildi. 28 Şubat 1997 tarihinde yine o bölgede, tekrar 4,9 şiddetinde bir deprem yaşandı. Bu deprem nedeniyle de birçok ev yeniden hasar gördü; hasar tespit çalışmaları bitirildi, telafisi, için devlet, elinden geleni yapma gayreti içinde.”*

Bölge ayırımı yapılmaksızın, zarar gören herkesin eşitlik ilkesi göz önünde bulundurularak zararlarının telafi edilmesinin esas olduğunu da ifade eden Haydar Oymak, tasarının geri çekilmesi yolundaki isteğini tekrarlayarak sözlerine son vermiştir.

Isparta Milletvekili Mustafa Köylü ve Erzurum Milletvekili İsmail Köse'nin kişisel söz isteklerine karşın, bundan sonraki konuşmayı Refah Partisi Grubu adına Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu yapmıştır. Temel Karamollaoğlu yapmış olduğu kısa konuşmada söze; *“Sayın Başkan, sayın milletvekili arkadaşlarım; bir defa şunu hemen belirtiyim; meydana gelen tabii afetlerle ilgili olarak, Hükümetlerin almış olduğu başka önlemler var zaten;*

orada zarar gören ev sahipleri için, mülk sahipleri için başka önlemler alınıyor; ancak, bu konu, şu anda görüştüğümüz tasarı, sadece, tabii afetlerden zarar görenlerin gelir, kurumlar ve geçici vergilerinin terkininle alakalı; yani, kapsamı daha dar. Onun için, bir defa, bu konuyu, genel olarak düşünmemek lazım diye düşünüyorum” şeklindeki ifadelerle başlamıştır.

Daha sonra afetten zarar gören her kesimin, zararının giderilmesinden yana olduklarını, bu nedenle de getirilecek olan önergelere sıcak batkılarını, fakat Anayasanın 163. maddesine göre bütçede, gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerin karşılık gösterilmeden yapılamamasının gerektiğini dile getirmiştir. Bunun için de, Komisyonun tasarımı geri çekip, söz konusu maddede bir düzenleme yapmasında zorunluluk olduğunu söyleyen Karamollaoğlu, Komisyonun bu düzenlemeyi yarına yetiştirmesini ümit ettiğini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Temel Karamollaoğlu’nun görüşlerini ortaya koymasından sonra, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı İ. Ertan Yülek bir takım açıklamalar yapmak için kürsüye çıkmış ve tasarının tümünü geri çekerek, düzeltmeler yaptıktan sonra, Genel Kurula sunmayı önermişse de, Oturum Başkanı bunun doğru olmadığını, sadece 1. maddenin geri çekilmesinin uygun olduğunu belirtmiş ve 2. maddenin görüşülmesine geçilebileceğini ifade etmiştir.

Bununla birlikte görüşmeler yine de devam etmiş ve 1. madde ile ilgili olarak Isparta Milletvekili Mustafa Köylü şahsı adına söz almıştır. Yasa tasarısının, genel olarak yeniden düzenlenmesini, afetler karşısında her zaman uygulanabilecek şekilde genelleştirilmesini isteyen Mustafa Köylü, bunun için tasarının geri çekilmesinin zaman kaybına yol açacağını, zaten felakete uğramış olan Dinar ve Senirkent’in çok zaman kaybettiğini, artık bir an evvel mağduriyetlerinin giderilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Ardından Erzurum Milletvekili İsmail Köse söz almıştır. Şahsı adına konuşma yapan İsmail Köse, doğal afetler karşısında devletin, zarar görenlerin yaralarını sarmasının bir görev olduğunu belirttikten sonra, Erzincan depremini örnek göstererek, söz konusu felaketin ne denli büyük olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Her depreme veya her felakete mahsus özel yasaların sorunu çözmediğine dikkat çeken Köse, tasarısının geri çekilmesinden sonra, herkesin ve felakete maruz kalacak bütün yurttaşların yararlanabileceği genel bir yasanın çıkarılmasında büyük fayda gördüğünü ifade etmiştir.

İsmail Köse’den sonra Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı İ. Ertan Yülek, bir kez daha söz almış ve şu açıklamaları yapmıştır: *“Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; şunu zannediyorum hepimiz biliyoruz; ama, bir kere daha hatırlatmak istiyorum: 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 115 inci maddesi ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 105 inci maddesine göre, depremden veya sel felaketinden zarar gören kişilerin vergileri terkin edilir. Bunun için, il ve ilçe idare heyetlerinin, oturup, maddi varlığının yüzde 30’undan fazlasını kaybettiğine dair tutanak tutmaları lazım.*

Sayın Köse'ye de beyan ediyorum, bu konuda genel bir kanunî düzenleme var; işte, şu beyan etmiş olduğum 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun buna imkân veriyor. Zaten, bunlar da, il ve ilçe idare heyetlerinin kararıyla Bakanlığa geliyor; Bakanlık da, bu konuda gerekli kararı veriyor ve bahsettiğimiz bu olaylar için de karar verilmiştir.

Burada önümüze getirilen husus, önümüzdeki yıllar için tahakkuk edecek vergilerin terkininle alakalıdır. Dolayısıyla, arkadaşlarımıza da kolaylık olsun diye söylüyorum -hem Sayın Kabil'e, hem bu şekildeki diğer arkadaşlarımıza- eğer, il veya ilçe idare heyetleri bu kanun hükümlerini çalıştırmıyorlar ise, lütfen, alakadar olup da bu kararı aldırırlarsa -gerçekten zarar görenleri- Bakanlık, zannediyorum ki, bunun gereğini yerine getirecektir."

Bu konuşmadan sonra, tasarının 1. maddesi, İçtüzüğü'nün 88. maddesine önergelerle birlikte Komisyona iade edilmiş ve 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Tasarının 2. maddesi şu şekildedir: **"3.6.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesine aşağıdaki 25 inci bent eklenmiştir.**

'25. Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin altyapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların arsa, elektrik, gaz, buhar ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişilerce birlikte oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadî işletmeler.' "

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Eskişehir Milletvekili Necati Albay yapmıştır. Vergi sistemi ve enflasyon nedeniyle esnafın çok zor durumda olduğunu belirten Necati Albay, hayat standardı esasının, kazanamayandan da enflasyona dayalı olarak vergi alma sistemi olduğunu, esnafın sermayesini enflasyona karşı koruyamadığını ifade etmiş ve her yıl, götürü vergi ödeyen esnafın da götürü vergi dilimlerinin yükseltildiğine işaret etmiştir Albay, işyeri açmaktan kaçınan insanların, devlet kapısında iş bulma umuduyla süründüğünü de belirttiği konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür: *"Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu, Kurumlar Vergisi Kanununu değiştiren bahse konu 2 nci madde de, Afyon İli Dinar İlçesi ve Isparta İli Senirkent İlçesinde Meydana Gelen Tabii Afetlerden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun Tasarısının, bu tabii afetler yasa tasarısının peşine iştirilmiş bulunmaktadır. Türkiye'mizin sanayileşmesine, özellikle KOBİ'lerin, esnaf ve sanatkarlarımızın bu alanda desteklenmesine büyük önem veren Demokratik Sol Parti olarak bizim, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin altyapısı için hizmet veren kuruluşlara vergi ayrıcalığı verilmesine -hele hele bunların gelirleri sanayi siteleri için harcanacaksa- karşı olmamız mümkün değildir."*

Necati Albay, yasa tasarısının getiriliş şeklini yadırgadıklarını da açıkladıktan sonra, tasarının vergi konusundaki haksızlık ve adaletsizlikleri gideren bir şekilde getirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve bunu DSP olarak destekleyeceklerini dile getirmiştir.

DSP adına yapılan konuşmadan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız söz almıştır. Doğal afetlerle ilgili konulardaki yapılan düzenlemelere kesinlikle karşı olmadıklarını söyleyen Mustafa Yıldız; *“Afyon İli Dinar İlçesinde Meydana Gelen Deprem Afetinden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun Tasarısı Komisyonumuzda görüşülürken, bu konuyla ilgili olmadığı halde, organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi siteleri için yeni düzenlemelerin de önergeyle yasa tasarısına eklenmesi, usul, anayasal ve rekabetçi pazar ekonomisine ters düştüğü iddiasını taşıdık, şimdi de taşıyoruz ve bunun yanında, bu, şaibelerle dolu bir yasa tasarısı konumuna gelmiştir”* şeklindeki açıklamalarda da bulunmuştur.

Düzenlemenin, bir vergi sistemi içerisinde yeniden ele alınmasının daha sağlıklı olacağını da belirten Yıldız, CHP olarak 2. maddenin de geri alınmasını talep ettiklerini açıklamıştır.

Madde ile ilgili başka konuşma yapılmamıştır. Bu arada Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı İ. Ertan Yülek, 2. madde ile ilgili herhangi bir değişiklik önergesinin bulunmadığını, bu nedenle de bu maddenin geri çekilmesine gerek olmadığını dile getirmiştir.

Üzerinde görüşme yapılan 2. madde, değişiklik önergesi bulunmaması nedeniyle okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yürürlük maddesine geçmeden önce, tasarıya geçici madde eklenmesine ilişkin olarak verilen iki önerge de oylanmış, ancak kabul edilmemiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız yapmıştır. Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yasa'nın, 28.8.1992 tarihinde kabul edildiğini ve 5.9.1992 tarihinde yürürlüğe girdiğini hatırlatan Mustafa Yıldız, bu yasa ile ilgili olarak şu bilgileri vermiştir: *“Bu yasanın 1 inci maddesi, Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli merkez ve ilçelerinde 1992 Mart ayında meydana gelen deprem nedeniyle afete maruz bölge ilan edilen yerlerde normal hayatın devamını sağlayacak hizmetlerin yürütülmesini ve Şırnak ile Çukurca'da meydana gelen hasar ve tahribatın giderilmesi hususunda gerekli yardımların yapılmasını amaçlamaktadır; ancak, şunu görüyoruz: Bu yasanın, yani bahsettiğim Erzincan Deprem Yasasının 21 inci maddesinde de ‘Bu Kanun, yayımını takip eden beşinci yılın sonunda yürürlükten kalkar’ denilmektedir. İşte, bu yasa, içinde bulunduğumuz yılın eylül ayının 9'unda sona ermektedir; ama, gelin görün ki, Erzincan'da ve çevresinde, halen, başta belediye hizmetleri olmak üzere, köy ve kentteki tüm hizmetlerin, konutların, iş merkezlerinin ve altyapının sağlıklı bir şekilde sona erdirilemediği de açıkça ortadadır”*.

Yıldız, Erzincan'da, sona ermemiş ve bitirilememiş hizmetleri tamamlamak ve mağduriyetleri gidermek için Erzincan Yasasının değiştirilerek, 3. maddeye ek yapmak şartıyla bir yıl uzatılmasını talep etmiş ve sözlerine son vermiştir.

Bu arada 3. maddenin oylanması öncesinde, yapılan uyarıcı konuşmalar sonucunda, bu maddenin, Komisyon tarafından geri çekilen 1. madde ile yakından ilgili olduğu görüşüne varılmıştır. Bu nedenle söz konusu madde de Komisyona iade edilmiştir. Bir başka deyişle oylanmamıştır. Daha sonra da birleşime son verilmiştir.¹⁸¹

“Afyon İli Dinar İlçesinde Meydana Gelen Deprem Afetinden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 2. Yasama Yılı'nın 103. Birleşiminde de devam edilmiştir. 5 Haziran 1997 tarihindeki Birleşimin İkinci Oturumundaki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Ali Günaydın ve Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Tasarının 1 ve 3 üncü maddeleri, 4 Haziran 1997 tarihli 102. Birleşimde, İçtüzüğü'nün 88. maddesine göre, önergelerle birlikte komisyona geri verildiğini hatırlatan Oturum Başkanı Yasin Hatiboğlu, Komisyonun yeni raporunun Genel Kurula dağıtılmadığı için okunacağını açıklamış ve metin okunmuştur.¹⁸²

¹⁸¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 28. Cilt, 2. Yasama Yılı, 102. Birleşim, s. 269-301

¹⁸² Okunan rapor ve metin şöyledir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Bilindiği gibi, Komisyonumuzun 12.12.1996 tarihinde yaptığı 32 nci Birleşiminde görüşülüp kabul edilmesiyle Yüksek Başkanlığa sunulan ve Başkanlıkça sıra sayısı 178 olarak bastırılıp dağıtılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alınan "Afyon İli Dinar İlçesinde Meydana Gelen Deprem Afetinden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini Hakkında Kanun Tasarısı" Genel Kurulun 4.6.1997 tarihli 102 nci Birleşiminde görüşülmeye başlanmış; ancak, anılan tasarının 1 inci maddesinin görüşmeleri sırasında verilen önergelerle birlikte 1 inci ve 3 üncü maddelerinin yeniden incelenebilmesini teminen, İçtüzüğü'nün 88 inci maddesi uyarınca, Komisyonumuza geri verilmesi talep edilmiştir. Anılan maddeler ve önergeler, aynı tarihte Komisyonumuza geri verilmiştir.

Komisyonumuza geri verilen maddeler ve önergeler, Komisyonumuzun 5.6.1997 tarihinde yaptığı 60 ıncı Birleşiminde, Hükümeti temsilen Maliye Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı temsilcilerinin de katılımlarıyla incelenip, görüşülmüştür.

Genel Kurulda verilen önergeler ile;

- Tabii afetlerden zarar gören; Afyon İline bağlı Evciler, Kızılören, Başmakçı ve Dazkırı İlçelerinin, Isparta İline bağlı Keçiborlu ve Sütçüler İlçelerinin, Denizli İli Çivril İlçesine bağlı Irgıllı ve Gümüşsu, Honaz İlçesine bağlı Katlık, Bozkurt İlçesine bağlı Dutluca Beldelerinin, Erzurum İline bağlı Köprüköy İlçesinin, Amasya ve Çorum İllerinin, Aydın İline bağlı Kuşadası İlçesinin, İzmir İlinin, Rize İline bağlı Merkez, Çayeli, Güneysu ve Pazar İlçelerinin ve Kastamonu İline bağlı Taşköprü ve Hanönü İlçelerinin madde kapsamına alınması,

- Maddenin (a) bendine; tabii afetlerden zarar görenlerin, kanunun sağladığı imkândan, gördüğü zarar ölçüsünde yararlanabilmesini teminen, "Deprem afetine maruz kalan Afyon İli Dinar İlçesi ile sel felaketine uğrayan Isparta İli Senirkent İlçesinde 1995 yılı içinde..." ibaresinden sonra gelmek üzere "...tabii afetlerden ağır, orta ve az zarar görenlerden..." ibaresinin eklenmesi,

öngörülmektedir.

Yasin Hatiboğlu'nun, okunan rapordaki yazım hatasının "Honaz İlçesine bağlı Kaklık" olarak düzeltileceğine dair açıklamasından sonra, daha önce Komisyon tarafından geri çekilerek yeniden düzenlenen 1. madde yeniden gündeme getirilmiştir.

Bu madde aynen şu şekildedir: **"1.1.1995 tarihinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar Vergi Usul Kanununun 115 inci maddesinde belirtilen tabii afetlere maruz kalan yörelerde, afetin meydana geldiği tarihte gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olanlardan, bu afetler sonucu gelir kaynakları ve işyerlerinin maddî hasara uğradığı il veya ilçe idare kurulu kararları ile tespit edilenlerin, afetin vuku bulduğu yıl ile bunu izleyen yıla ilişkin olarak verilmesi gereken yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannameleri ile Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının 6 numaralı bendinin (b) alt bendi uyarınca yapılan gelir vergisi kesintisine ilişkin muhtasar beyannamelere göre tahakkuk etmiş veya edecek gelir, kurumlar ve geçici vergileri ile götürü usule tabi gelir vergisi mükelleflerinin anılan yıllara ilişkin olarak adlarına tahakkuk etmiş veya edecek gelir vergisi terkin, bu vergilerden tahsil edilmiş olanlar ise iade edilir. Gelir veya kurumlar vergisi üzerinden hesaplanan fon payları için de aynı işlem yapılır. Bu mükelleflerin afet bölgeleri dışındaki yerlerden elde etmiş oldukları gelirlere isabet eden vergiler bu maddenin kapsamı dışındadır. Bu yörelerde aynı tarihlerde tabii afetlerden zarar görmeyen gelir vergisi mükellefleri için hayat standardı temel ve ek gösterge tutarları ile götürü usule tabi olanların götürü safi kazanç ve ücret tutarları % 50 indirimli olarak uygulanır.**

Tabii afetlere uğrayan yörelerde afetin vuku bulduğu tarihte gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olanlardan, 1995 ve 1996 yıllarına ilişkin olarak gelir veya kurumlar vergisi beyannamesini vermemiş veya beyanname vermekle birlikte bu beyannameler üzerinden hesaplanan

Komisyonumuzda yapılan görüşmeleri takiben, Genel Kurulda verilen önergeler de dikkate alınmak ve Komisyonumuzun daha önce görüşerek kabul ettiği madde metinleri esas alınmak suretiyle, geri alınan maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

Komisyonumuz metninin;

- 1 inci maddesi; maddenin, 1.1.1995 tarihinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tabii afetlere (15.5.1959 tarih ve 7269 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde tarifi yapılmış olan) maruz kalanları da kapsayacak ve gördükleri zarar ölçüsünde Kanundan yararlanmalarına imkân verecek şekilde yeniden düzenlenmesi suretiyle,

- 28.8.1992 tarihli ve 3838 sayılı Kanunun 21 inci maddesinde yer alan "...beşinci yılın..." ibaresini "... altıncı yılın..." şeklinde değiştiren bir metnin yeni 3 üncü madde olarak tasarıya ilave edilmesi,

- Yürürlüğe ilişkin 3 üncü maddesinin "Bu Kanunun 2 nci maddesi 1.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer" şeklinde 4 üncü madde olarak yeniden düzenlenmesi suretiyle, kabul edilmiştir. Ayrıca, tasarının başlığı içeriğinde yapılan değişikliğe paralel olarak yeniden düzenlenmiştir. Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere, Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur."

vergilerini süresinde ödememiş olanlardan bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde beyannamelerini veren veya tahakkuk etmiş vergilerini ödeyenler hakkında bu vergiler için ceza, gecikme zammı ve faizi tatbik edilmez.

Bu yörelerde afet tarihlerinde ücretli olarak çalışan ve mal varlıklarının hasara uğradığı il veya ilçe idare kurulu kararları ile tespit edilenlerle tabii afetler nedeniyle birinci derece kan hısımlığı bulunan (eş dahil) yakınlarını kaybeden hizmet erbabının, bu tarihi izleyen aydan itibaren 24 ay süreyle elde ettikleri ücretler üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmaz. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kesilen vergiler ise iade edilir.”

Daha önceki birleşimde verilmiş olan önergeler çerçevesinde yeniden düzenlenen 1. madde, yeni şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından **"28.8.1992 tarihli ve 3838 sayılı Kanunun 21 inci maddesinde yer alan 'beşinci yılın' ibaresi 'altıncı yılın' şeklinde değiştirilmiştir"** biçiminde düzenlenen 3. maddeye geçilmiştir.

Madde üzerinde CHP Grubu adına Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız söz almış ve şu kısa açıklamayı yapmıştır: *"13 Mart 1992 tarihinde Erzincan depremi olduğunda, çok iyi hatırlıyorum, Erzincan-Ankara arasındaki şehirlerarası asfaltta yardım konvoyları oluşmuştu. O zaman, bu duyguları, Edirne'den Hakkâri'ye kadar tüm millet olarak beraber paylaşmıştık; ama, inanıyorum ki, Erzincan'daki bu mağduriyeti gidermek için, millet olarak, toplum olarak ve Yüce Meclis olarak halen aynı duygular içerisindeyiz. Erzincan'daki bu mağduriyetin giderilmesi için borçların bir yıl ertelenmesi hususundaki yaklaşımlarınızı şimdiden saygıyla karşılıyorum."*

Erzincan Milletvekili Naci Terzi de maddeyle ilgili olarak şahsı adına söz almış ve *"Sayın Başkan ve değerli üyeler; 13 Mart 1992 tarihinde meydana gelen depremde, bütün dünya ülkelerinin yapmış olduğu yardım yanında, Değerli Parlamentomuzun ve o günkü değerli üyelerinin Erzincanımıza büyük yardımları ve katkıları olmuştur. Bu yardım ve katkıların, bugün, bir daha örneğini görüldük. Hemşerilerim adına, emeği geçen herkese teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum"* şeklinde bir teşekkür konuşması yapmıştır.

Bu kısa konuşmanın ardından, ANAP Isparta Milletvekili Erkan Mumcu da kişisel görüşlerini açıklamak için konuşma yapmıştır. Mumcu; *"Bu vesileyle, Erzincan'ın da tasarı kapsamına alınmış olması; yine bu vesileyle, Denizli'nin Dinar depreminden etkilenmiş olan yöre ve beldelerinin tasarı kapsamına alınmış olması; yine bu vesileyle, Isparta'nın Sütçüler İlçesinin, Keçiborlu İlçesinin belde ve köyleriyle tasarı kapsamına alınmış olması memnuniyet vericidir"* şeklindeki ifadelerle tasarıda yapılan değişiklikten duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.

Maddenin oylanarak kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanunun 2 nci maddesi 1.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 4. maddeye geçilmiştir. Söz konusu madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge verilmemiştir. Madde okunduğu biçimiyle oylanarak kabul edilmiştir.

Son olarak **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 5. madde de, yine konuşma yapılmaksızın ve önerge verilmeksizin oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından tasarının tümü de oylanmış ve oylamaya katılan 251 üyeden, 246’sı kabul, 4’ü mükerrer oy kullanmış ve 1 oy da geçersiz sayılmıştır. Ret ve çekimser oyun kullanılmadığı tasarı böylece yasalaşmıştır.¹⁸³

42- SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN (4265 SAYILI)

“Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya ve 4 Arkadaşının; Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi” ile ilgili görüşmelere 2. Yasama Yılı’nın, 102. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 4 Haziran 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür.

Teklifin tümü üzerinde ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav yapmıştır. Yüksek Seçim Kurulunun, ilk olarak 1961 Anayasasında bir anayasal kuruluş olarak belirlendiğini ifade eden Atila Sav, yine Anayasada "seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır" şeklinde bir hükmün bulunduğu dikkat çekerek, seçimlerin başlangıcından bitimine kadar, seçimin düzeni, yönetimi ve dürüstlüğüyle ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma görevinin Yüksek Seçim Kuruluna ait olduğunu hatırlatmıştır.

Sav, seçim kurullarının nasıl oluşacağı ve örgütleneceğinin ise 298 sayılı Kanunla belirlendiğine de vurgu yaptığı konuşmasında, Anayasanın 135. maddesinde ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organ seçimlerinin de yargı gözetiminde yapılacağının yazılı olduğunu açıklamış ve Siyasî Partiler Kanununa göre, partilerin organ seçimlerinin de yargı gözetim ve denetiminde yapıldığını dile getirmiştir. Yüksek Seçim Kurulunun ağır sorumluluk getiren bu iş yükü ve çalışma düzeninin, yeni önlemler alınmasını zorunlu kıldığını ve bu nedenle de gündemdeki değişiklik teklifinin hazırlandığını açıklayan Atila Sav, Yüksek Seçim Kurulunun değişen teknolojiye uygun

¹⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 28. Cilt, 2. Yasama Yılı, 103. Birleşim, s. 328–334; 371–376

olarak desteklenmesi gerektiğine işaret etmiş ve örnek olarak da seçmen kütükleri için bilgisayar ortamına geçilmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Sav, Yüksek Seçim Kurulunun personel açısından takviye edilmesinin gerekli olduğunu ifade ettiği konuşmasında, yasa teklifiyle, şimdilik, sadece Başkanın tam zamanlı çalışmasının öngörüldüğü bilgisini vermiştir.

Yüksek Seçim Kurulunun önündeki önemli bir görevin seçmen kütüklerinin yazımı olduğunu söyleyen CHP sözcüsü Atila Sav, seçmen yaşının 18'e indirilmesi, yurt dışında oturan seçmenlerin daha etkili ve daha yaygın biçimde oy kullanabilmelerini sağlayacak bir düzenlemenin Anayasada yapılmış olması ve yaşanan göç hareketleri nedeniyle seçmen kütüklerinin yazımının zorunlu hale geldiğini ileri sürmüştür. Bu denli ağır bir yükün ve sorumluluğun altına giren Yüksek Seçim Kurulunun personelinin ücretlerinde iyileştirme yapılmasının gereğine de değinen Atila Sav, teklifte, Kurul üyesi olan 5 kişinin görev süresinin bir yıl için uzatılmasının da yer aldığını açıklamıştır.

Teklif olumlu yaklaşan Sav, bu görev uzatma gerekçesini şu sözlerle ortaya koymuştur: *“Bilindiği üzere, Yüksek Seçim Kurulunun üyeleri altı yıl için seçilmekte ve altı yıl süreyle görev yapmaktadırlar. Kurul üyeleri, dönüşümlü olarak, üç yılda bir yarısı yenilenmek suretiyle oluşturulmaktadır. Bugün görev yapmakta olan Kurulun üyelerinin bir bölümü 1993 yılı ocak ayında, bir bölümü ise, 1996 yılı ocak ayında seçilmişlerdir. Amaç, Kurulun tümü değiştirildiğinde, genel seçim deneyimi geçirmiş üyelerin yerine tümüyle yeni ve hiç seçim geçirmemiş üyelerden oluşmuş bir kurula görev yükleme-mektir. Böylece, Kurulun üyelerinin yarısı ilk kez bir genel seçimde görev yapmış olsa bile, öbür yarısı seçim deneyiminden geçmiş üyeler olacaktır; çünkü, 1993 yılı ocak ayında göreve başlayan üyelerin görevleri 1999 yılı ocak ayında sona ermekte, daha sonra seçilmiş olanların da 1996 yılı ocak ayında seçilmiş oldukları düşünülürse, görevleri 2002 yılı ocak ayına kadar devam edecek; ancak, bu üyeler, herhangi bir seçim yapmamış oldukları, bir genel seçimden geçmemiş oldukları için, seçim konusunda gerekli deneyim ve birikimden yoksun bulunmakta olacaklardır. Bu nedenle, geçici bir hükümle, bu Kurulun 1993 yılı ocak ayında seçilmiş olan üyelerinin görev sürelerinin 2000 yılı ocak ayına kadar uzatılması önerilmektedir. Aksi takdirde, Ocak 1999'da görev süresi bitecek üyeler, Mart 1999'da, tabii, olağan olarak yapılması gereken genel yerel yönetim seçimlerinden önce görevden ayrılmış olacakları için, Kurulun, tümüyle bir genel seçim deneyimi geçirmemiş üyelerden oluşması durumu meydana gelecektir.”*

CHP adına yapılan konuşmadan sonra, ANAP Grubu adına Hatay Milletvekili Hüseyin Yayla söz almıştır. Geçmişte siyasi parti ve seçmen sayısının azlığı dolayısıyla, seçim iş ve işlemlerinin az olduğunu belirten Hüseyin Yayla, bu nedenle de, Yüksek Seçim Kurulunu oluşturan başkan ve üyelerinin, aslî görevleri olan Danıştay ve Yargıtay'daki görevlerini de devam ettirdiklerini, tam zamanlı olarak çalışmadıklarını ifade etmiştir. Ancak geçen

süre zarfında hem siyasi partilerin sayısı artmış hem de seçim işlerini yürüten personel sayısının, merkez ve taşra teşkilatlarıyla birlikte, 3 832'ye erişmişti. Bu nedenle Yüksek Seçim Kurulunun başta bilgisayar ağı olmak üzere, teknolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu söyleyen Hüseyin Yayla, diğer taraftan da Yüksek Seçim Kurulu Başkanının, teklif kabul edildiği takdirde, görevi devam ettiği sürece kurumundan izinli sayılması uygulamasına geçileceğini açıklamıştır. Yayla, Yüksek Seçim Kurulunda geçici olarak istihdam edilen elemanlarının ücretlerinde iyileştirme yapılmasının da geciktiğini dile getirerek, teklifte bu konunun da yer aldığını bir bilgi olarak sunmuştur.

ANAP adına konuşan Hüseyin Yayla, Yüksek Seçim Kuruluyla ilgili şu kısa bilgiyi de aktarma ihtiyacı hissetmiştir: *“Yüksek Seçim Kurulu 11 sayın üyeden meydana gelmektedir; bunun 6 üyesi Yargıtay’dan, 5 üyesi Danıştay’dan teşekkül eder. Bu Sayın Kurulun göreve başlayış ve görev alış takvimiyle ilgili durum da şöyledir: Ocak 1993'te göreve gelen ve süreleri Ocak 1999'da bitecek olan 5 üye halen görevdedir. Ocak 1996'da göreve gelen ve süreleri 2002 yılında bitecek olan 6 üye de keza, halen görevdedir. Sayın milletvekilleri, malumunuz olduğu üzere, 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimleri ve 7 Kasım 1993 seçmen kütüklerinin yeniden yazımı, 1993 Ocağında göreve başlayan sayın kurul üyelerince gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, bu dönem görevlileri, fiilen, seçim ve kütük yazımı konularını yaşamışlardır, deneyim sahibi olmuşlardır; ancak, görev süreleri Ocak 1999'da sona erecektir ve yeni sayın üyeler göreve geleceklerdir. Ocak 1996 yılında göreve başlayan sayın kurul üyeleri de bir seçim geçirmediklerinden, her iki dönem sayın kurul üyeleri bu konuda fiilî seçim tecrübesi edinmemiş olacaklardır. Ancak, hemen Mart 1999'da Mahallî Genel Seçimler yapılacaktır. Bizler, 1993 Ocağında görev alarak, geçirdiğimiz seçimleri gerçekleştiren 5 üyenin görev süresini Ocak 2000'e kadar ötelediğimiz takdirde, seçimlerin daha sıhhatli ve düzenli olmasını temin etmiş olacağız.”*

CHP ve ANAP grupları adına yapılan konuşmalardan sonra, birleşime son verilmiş ve teklifin tümü üzerindeki diğer görüşmeler, sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁸⁴

“Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya ve 4 Arkadaşının, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi” üzerindeki görüşmelere 5 Haziran 1997 tarihindeki, 2 Yasama yılının 103. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Başkanvekilllerinden Yasin Hatiboğlu'nun başkanlığını yaptığı oturumda, kâtip üyelikleri Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüşlerdir.

¹⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 28. Cilt, 2. Yasama Yılı, 102. Birleşim, s. 301–304

Yeniden başlayan teklifin tümü üzerindeki görüşmelerde, gruplar adına konuşmalara devam edilmiş ve Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Hikmet Sami Türk, görüşülmekte olan yasa teklifinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan 5 partiyi temsilen 5 milletvekili tarafından sunulduğunu hatırlatarak, söz konusu teklifin Yüksek Seçim Kurulu Başkanının, görevini yaptığı sırada kurumundan izinli sayılmasını ve tam gün çalışmasını öngördüğünü dile getirmiştir. Yine Seçim Kurulu Başkan ve üyeleri ile seçimlerde görevlendirilecek kişilere ödenecek olan gündeliklerin yükseltilmesinin hükme bağlandığını da açıklayan Türk, bir geçici maddeyle de, Yüksek Seçim Kuruluna Ocak 1993 yılında seçilen üyelerin görev süresinin 2000 yılına kadar uzatıldığını dile getirmiştir.

Hikmet Sami Türk, Türkiye'de, seçimlerin yargı güvencesi altında yapılmasının ilk kez 1950 seçimlerinde gerçekleştiği bilgisini verdiği konuşmasında, 1961 ve 1982 Anayasalarında da seçimlere yargı güvencesinin, doğrudan doğruya bir anayasa hükmü durumuna getirildiğini belirtmiştir. Türk de kendisinden önceki konuşmacılar gibi, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumu ve çalışma yöntemi hakkında bilgi verdiği konuşmasında, bu kurulun sadece milletvekili seçimlerini değil, yerel genel ve ara seçimlerini; kamu kurumu niteliğindeki bütün meslek kuruluşlarının organları için yapılan seçimlerini; siyasî partilerin, genel merkez, il ve ilçe organları seçimleriyle il kongresi ve büyük kongre delegeleri seçimlerini; sendika ve konfederasyonların genel kurullarında zorunlu organlara delege veya üye seçimlerini yargı gözetimi altında gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun şikâyet ve itirazları inceleme, karara bağlama yetkisine sahip olan bir üst organ durumunda olduğunu da vurgulayan Hikmet Sami Türk, seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesinin zorunluluğuna da değinmiş ve aslında Türkiye'nin bir genel nüfus sayımına ciddi şekilde ihtiyacı olduğunu belirterek şu gerekçeleri sıralamıştır: *"Bu arada, Türkiye'de, hem nüfus artmış hem yoğun iç göçler yaşanmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan, büyük illere doğru yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bunun sonucunda, Türkiye'nin demografik haritası değişmiştir, illerin nüfus rakamları değişmiştir; bazı illerimiz nüfus kaybına uğramasına rağmen, bazı illerin nüfusları artmıştır. Oysa, yürürlükteki mevzuata göre, Türkiye'de illerin çıkaracakları milletvekili sayıları, her ile 1 milletvekilliği verildikten sonra, illerin nüfuslarıyla orantılı olarak belirlenmektedir. Aynı biçimde, 1999 yılında yapılacak olan yerel genel seçimlerde belediye meclisi üyelerinin, il genel meclisi üyelerinin, köy ve mahalle muhtarları heyetlerinin üye sayıları da, yine, nüfusla orantılı olarak belirlenecektir. Şimdi, Türkiye, hâlâ, bunları, 1990 yılından kalma rakamlarla yapacaktır. Bugün, bazı illerin nüfusu öyle artmıştır ki, örneğin, İstanbul, bugün çıkardığı milletvekili sayısından, belki 15-20 milletvekili daha fazla çıkaracaktır; Diyarbakır, belki 6-7 milletvekili daha fazla*

çıkacaktır, buna karşılık, bazı illerimizin milletvekili sayısı azalacaktır. Eğer, biz, hâlâ, daha 1995 seçimlerinde kullanılan rakamlarla milletvekili seçimini yapacak olursak, bunun ulusal iradeyi doğru olarak yansıtacağını söyleyebilir miyiz? Öte yandan, bu yoğun iç göçler sonucunda seçmen kütükleri de çoğu yerde gerçeğe uygunluğunu kaybetmiştir. İşte, bütün bunlar, hem bir genel nüfus tespiti yapılmasını hem seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesini gerektiren bir başka neden de, 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliğiyle seçmen yaşının 18'e indirilmesidir. 1995 seçimlerinde, bu işlem için, Yüksek Seçim Kurulunun gençlerimize tanıdığı süre, bir haftalık bir süreydi. Şimdi, o zamandan bu yana bir buçuk yılı aşan bir süre geçmiştir; başka gençlerimiz de 18 yaşına girmiştir. Bütün bunların seçmen kütüklerine geçirilmesi gerekmektedir. Bu yapılmadıkça, girilecek olan bir erken seçim sağlıklı olmayacaktır.”

Hikmet Sami Türk, 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle, yurt dışında bulunan vatandaşlarımıza da oy hakkı tanındığını, ancak, hâlâ, gümrüklerde oy kullanma dışında bir olanak getirilemediğini de söyleyerek, bu konuda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının girişimiyle oluşturulan Partilerarası Komisyondaki çalışmaların sürdüğünü açıklamış ve ayrıca seçmen kütüklerinde mükerrer yazımların yol açtığı sıkıntılardan da söz etmiştir. Türkiye'nin de, elektronik oy kullanma ortamına geçmesi için çalışmalar yapılmasını isteyen Türk, bütün bunların Yüksek Seçim Kurulunun önemini ve yükünü arttırmasından dolayı, bu kurulun başkanının tam gün görevli olmasının zorunlu hale geldiğini de sözlerine eklemiştir. Hikmet Sami Türk'ün dile getirdiği bir başka nokta ise Yüksek Seçim Kurulu başkan ve üyeleriyle, seçimler sırasında görevlendirilecek kişilere ayrılan ödenekler olmuştur. Ödeneğin çok düşük olduğunu, teklifle bunun arttırılacağını ortaya koyan Türk, teklifin 3. maddesindeki bir geçici maddeyle de, Yüksek Seçim Kurulunun Ocak 1993 tarihinde seçilen üyelerinin görev süresinin Ocak 2000 tarihine kadar uzatılmasının önerildiğini açıklamıştır.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 11 inci maddesine aşağıdaki fıkra, son fıkra olarak eklenmiştir.**

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı, Başkanlık görevi süresince kurumundan izinli sayılır. Ancak kurumundaki aylık, ödenek ve her türlü zam ve tazminatlar ile diğer özlük haklarından aynen yararlanmaya devam eder.”

Söz konusu madde üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hatay Milletvekili Atıla Sav konuşma talebinde bulunmuş ve öncelikle Zap yöresinde meydana gelen üzücü helikopter kazasında yaşamını yitiren ve şehit olan subaylara, astsubaylara ve erlere Tanrı'dan rahmet, ailelerine ise başsağlığı dilemiştir. Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileriyle ilgili olarak daha

önceki konuşmacıların benzeri bilgileri sıralayan Atila Sav, Yüksek Seçim Kurulunun görevinin ağırlaşması nedeniyle, bu kurulun başkanının tam zamanlı çalışmasının öngörüldüğünü ve ayrıca seçmen kütüklerinin süreklilik gösteren bir işlem haline dönüşmesi nedeniyle bir Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün kurulduğunu açıklamıştır. Bu genel müdürlüğünün Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak çalıştığını söyleyen Atila Sav, teklifle ilgili temel noktalarda bilgiler verdikten sonra 1. madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve arkadaşları tarafından verilen “Görüşülmekte olan kanun teklifinin 1 inci maddesinin çerçevesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve talep ederiz.

Madde 1- 26.4.1961 Tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 11 inci maddesine, altıncı fıkradan sonra gelmek üzere, aşağıdaki fıkra eklenmiştir” şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Madde de önergeyle değiştirilen yeni şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 15.2.1994 tarihli ve 3969 sayılı Kanunla değişik 182 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Seçim Kurulu başkan ve üyeleri ile bu Kanun gereğince görevlendirilecekler ve bu işlerde mesai saatleri içinde veya dışında çalıştırılacak memur ve hizmetlilere, siyasî parti temsilcilerine ve hariçten alınarak çalıştırılacaklara ödenecek gündelikler, gündelik miktarı 1 300 000 lirayı geçmemek üzere, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir. 1 300 000 liralık azamî gündelik miktarını iki katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu ödemeler herhangi bir vergiye tabi tutulamaz” ifadeleriyle düzenlenen 2. madde üzerinde herhangi bir söz talebi olmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

Teklifin 3. maddesi şu şekildedir: **“26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.**

GEÇİCİ MADDE 20. - Yüksek Seçim Kuruluna 1993/Ocak ayında seçilenlerin yerine Ocak/2000 tarihinde yenileme seçimi yapılır.”

Bu madde de aynı şekilde okunduğu şekliyle oynanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 4. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 5. maddenin de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmesinden sonra, teklifin tümü de oylanmıştır. Kabul edilen teklif, yasalaşmıştır.¹⁸⁵

¹⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 28. Cilt, 2. Yasama Yılı, 103. Birleşim, s. 334-344; 365-370

43- MİLLÎ SAVUNMA BAKANLIĞI İLE KARA, DENİZ VE HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIKLARINA BAĞLI KURUMLARDA DÖNER SERMAYE TEŞKİLİ VE İŞLETİLMESİNE İLİŞKİN KANUN İLE GÜLHANE ASKERÎ TIP AKADEMİSİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4273 SAYILI)

“Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına Bağlı Kurumlarda Döner Sermaye Teşkili ve İşletilmesine İlişkin Kanun ile Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner'in Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 2.Yasama Yılı'nın 105. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 11 Haziran 1997 tarihindeki görüşmelerde oturum başkanlığını Uluç Gürkan yürütürken, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ise kâtip üyelikleri üstlenmiştir.

Komisyon raporunun okumasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümüyle ilgili konuşmalara geçilmiştir. İlk olarak Doğru Yol Partisi Grubu adına Kırklareli Milletvekili Sezal Özbek söz almıştır. Söz konusu düzenlemenin, 19. Dönem TBMM döneminin sona ermesi nedeniyle kadük kaldığını belirten Sezal Özbek, Hükümet tasarısı ile Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner'in aynı mahiyetteki teklifiyle tamamen teknik bir düzenleme yapılarak Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve diğer askerî hastaneler döner sermaye işletmeleri de, diğer resmî sağlık kurum ve kuruluşlarının döner sermaye işletmeleri statüsüne çıkarıldığı bilgisini aktarmıştır.

Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Haydarpaşa Eğitim Hastanesi haricindeki, askerî sağlık kurum ve kuruluşlarının bünyesinde, döner sermaye işletmesi bulunmadığına değinen Özbek, bunun da söz konusu kuruluşların kendilerini geliştirmesine engel olduğunu belirtmiştir. Tasarıyla, 3225 sayılı Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına Bağlı Kurumlarda Döner Sermaye Teşkili ve İşletilmesine İlişkin Kanunun 2. maddesine "hastaneler" ibaresin eklendiğini, bunun sonucunda da, hastanelere de döner sermaye işletmesi kurma imkânının getirildiğini ifade etmiştir.

Sezal Özbek, Gülhane Askerî Tıp Akademisiyle ilgili bilgiler verdiği konuşmasında, bu kurumdan hizmet alan hastaların, muayene ve tedavi giderleriyle ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı'na ödenecek karşılıklar sayılmadığından, GATA Döner Sermaye İşletmesinin, diğer resmî sağlık kurumları döner sermaye işletmelerinin aksine, önemli bir gelirden mahrum kaldığını hatırlatmıştır. Tasarıyla da, bu aksaklıkların düzeltileceğini açıklamıştır.

1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 49. maddesinde, döner sermayeli işletmelerin tesisi düzenlendiğinden de bahseden Özbek, döner sermaye işletmesi tesisi uygulamasıyla ve kanunda öngörüldüğü şekilde döner sermaye teşkiliyle iktisadî faaliyetlerin gelişmesi ve kamuya ek kaynak

yaratılmasının amaçlandığını ortaya koymuş ve konuşmasını şu şekilde devam ettirmiştir: *“Ancak, ülkemizde yıllardır yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle, 3225 sayılı Kanun kapsamındaki döner sermaye işletmelerinin sermayeleri de hızla erimektedir. Örneğin, 1985 yılında tahsis edilen 6 milyar liralık ödenek -sermaye kanununun verdiği yetkiye dayanılarak- sınır olan 30 milyar lirasına kadar yükseltilebilmiştir. Bu nedenle, burada, bu kanunda, tam bir düzenleme yapmak istiyorsak, yıllardır süregelen enflasyon nedeniyle erimiş bulunan bu sermaye limitlerinin de yükseltilmesi gerekmektedir. Esasen, bu konudaki bir düzenleme, bir Hükümet tasarısı, başkanı olduğum Millî Savunma Komisyonundan da, Plan ve Bütçe Komisyonundan da tam bir mutabakatla geçmiş ve Genel Kurulun gündemine 137 sıra sayısıyla girmiştir.”*

1050 sayılı Kanunun 49. maddesine göre, döner sermaye işletmesinin sermayeyi aşan kısmının, yıl sonunda, Maliye Bakanlığına devredildiğini söyleyen DYP’li Sezal Özbek, söz konusu tasarıyla, sermaye miktarının 100 milyar Türk Lirasına çıkarıldığını ve Bakanlar Kuruluna sağlanan artırma yetkisiyle de, uzun bir süre rahatlık getirileceğini dile getirmiştir. Rahatlamaya örnek olarak da, Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı döner sermaye işletmelerinin, savaş gemisi yatırımlarını ve modernizasyon projeleri gibi, çok daha büyük projeleri destekleyebileceklerine işaret etmiştir.

Özbek, döner sermaye işletmelerinin sermayelerinin artırılmasının, hiçbir şekilde, genel bütçeden fiilen para aktarımı anlamına gelmediğine de değinerek, bunun kayıtlı sermaye miktarının ve limitlerinin yükseltilmesi anlamı taşıdığını vurgulamış ve sözü yasanın 14. maddesine getirmiştir. Bununla ilgili olarak da şu açıklamaları yapmıştır: *“...döner sermaye işlerinde ek görevle çalışan personele 50 ilâ 250 gösterge rakamının memur maaş katsayısıyla çarpımından bulunacak miktarda ek görev tazminatı verilmekte olup, belirtilen tazminat, bugün için, net olarak aylık 43 bin ilâ 213 bin lira arasında değişmektedir. Söz konusu ücret, kanunun 14 üncü maddesinde belirtilen personelin çalışma şevk ve verimini sağlayacak düzeyin altında kalmaktadır. Bu nedenle, söz konusu gösterge rakamlarının da 1000 ve 2000 olarak değiştirilmesini öngören Hükümet tasarısı, gerek Komisyonumuzdan gerekse Plan ve Bütçe Komisyonundan geçmiş ve yukarıda arz ettiğim şekilde Genel Kurul gündemine girmiştir. Bu nedenle, bu konuda, komisyonlarımızca hazırlanan ve üzerinde tam bir mutabakat sağlanan bu düzenlemelerin, verilecek bir önergeyle, söz konusu kanun tasarısına dahil edilmesinin uygun olacağı kanaatindeyim. Böylelikle, kanun tasarısını daha mükemmel bir şekilde geçirmek imkânımız olacaktır.”*

Özbek, konunun teknik olduğunu ve DYP olarak tasarıya ve teklife olumlu baktıklarını belirterek, konuşmasına son vermiştir.

DYP Grubunun görüşlerini açıklayan Sezal Özbek’ten sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner söz almıştır. Teklifin sahibi olan Yücel Seçkiner, öncelikle, söz konusu düzenlemenin yasalaşması

durumunda, bünyesinde döner sermaye işletmesi kurulabilecek askerî kuruluşlar arasına hastanelerin de dahil olacağını ve geçici maddeyle de, Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına bağlı askerî hastanelerde döner sermaye işletmesi kurulabileceğini dile getirmiştir.

Seçkiner düzenlemeyle getirilen bir başka yeniliği ise şöyle ortaya koymuştur: *“211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun değişik 70 inci maddesinin birinci fıkrasında sayılan hak sahiplerinin, Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanununun 47 nci maddesi uyarınca, bünyesinde döner sermaye işletmesi bulunan askerî hastanelerde muayene ve tedavilerine ilişkin olarak, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına ödenecek karşılıkların da, bu hastanelerin döner sermaye gelirleri arasına kaydedilmesi imkânı sağlanacaktır.”*

Bu karşılıkların, döner sermayenin diğer gelirleriyle birlikte, Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve diğer askerî hastanelerin araç gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlarına sarf edilmesinin mümkün olacağına değinen Yücel Seçkiner, aynı zamanda, askerî hastaneler arasında da büyük bir rekabetin doğacağına vurgu yapmıştır.

Parti grupları adına üçüncü konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin yapmıştır. Önceki konuşmacılar gibi tasarının getirdiği yeniklerden bahseden Metin Şahin, daha önce çıkarılmış olan 3225 sayılı Kanunun 2. maddesinde, döner sermaye işletmesi kurulacak askerî kuruluşlar arasında askerî hastanelere yer verilmediğini ve bu nedenle de, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına bağlı askerî hastaneler bünyesinde döner sermaye işletmesinin kurulamadığını hatırlatmıştır. Tasarıyla hem döner sermaye işletmeleri kurulabileceğini hem de döner sermaye işletmeleri vasıtasıyla, kurumların kendilerini geliştirme olanağına kavuşacaklarına işaret etmiştir.

Şahin de diğer konuşmacılar gibi, tasarının çok eski bir tarihe dayandığını belirttikten sonra, Demokratik Sol Parti olarak, olumlu oy vereceklerini açıklamıştır. Şahin konuşmasının sonunda, Mera Kanunu Tasarısı, 506 sayılı Yasada değişiklik tasarısı, Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Tasarısı gibi bekletilen düzenlemelerin de bir an evvel Genel Kurula getirilmesini dileyerek, konuşmasına son vermiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun görüşlerini, Adıyaman Milletvekili Celal Topkan ortaya koymuştur. Söze sağlık kurum ve kuruluşlarına bütçeden ayrılan payın yetersizliğini vurgulayarak başlayan Celal Topkan, bu nedenle bilimsel araştırmalara kaynak ayırlamadığını ve diğer taraftan da sosyal dengelerin alt üst olduğunu belirtmiştir. Yetersiz beslenmenin getirdiği olumsuzluklara da değinen konuşmacı, sözü döner sermaye uygulamasına getirerek, Türkiye’de üniversite hastanelerinde bu uygulamaya uzun zaman önce geçildiğini, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı Gülhane Askerî Tıp Akademisinin de, 17.11.1983 tarihli ve 2955 sayılı Yasa ile döner sermaye kapsamına alındığına dikkat çekmiştir. Şimdi ise Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kapsamında hizmet alan emeklilerden tahsil edilen

paraların da döner sermaye kapsamına dahil edilmesini amaçlayan bir yasa teklifinin verildiğini ve diğer taraftan da tasarıyla tüm askerî hastaneler döner sermaye kapsamına kavuşmuş olacağını açıklamıştır.

Celal Topkan, döner sermayeye aktarılacak payın, çalışanların gelir düzeyini artırmak ve bilimsel araştırma ve gelişmelere yönelik kullanılması beklentisini ortaya koyarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına son konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Ahmet Bilge yapmıştır. Döner sermaye işletmeleri olan ve buradan gelir elde eden kuruluşların, bu gelirleri kendilerini geliştirmek için kullandıklarına vurgu yaparak söze başlayan Ahmet Bilge, yürürlükte mevzuata göre ise askerî sağlık kurum ve kuruluşlarında böyle bir uygulamanın bulunmadığını dile getirmiş ve askerî sağlık kurum ve kuruluşlarının, diğer resmî sağlık kuruluşlarından farklı olarak döner sermaye işletmeleri kuramamalarının nedeni şu şekilde açıklamıştır: “... 10. 6. 1985 tarihli ve 3225 sayılı Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına Bağlı Kurumlarda Döner Sermaye Teşkili ve İşletilmesine İlişkin Kanunun 2 nci maddesinde, bünyesinde döner sermaye işletmesi kurulacak askerî kuruluşlar sayılmış; ancak, bu deyim içerisine askerî hastanelere yer verilmemiş olmasıdır.”

Bilge, tasarının 1. inci maddesinde, döner sermayesi olan kuruluşlar içerisine askerî hastanelerin de dahil edildiğini, 2. maddeyle ise askerî hastanelerde yapılan muayene ve tedavi giderlerinin, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı tarafından askerî hastane döner sermayelerine yatırılmasının öngörüldüğünü açıklamış ve 3. maddesiyle de, Gülhane Askerî Tıp Akademisinin döner sermaye gelir kaynakları belirlendiğini ortaya koymuştur.

Vatandaşlara, sağlık hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde sağlanmasının, sosyal devlet anlayışının bir gereği olduğunu da savunan Ahmet Bilge, döner sermayelerin, sağlık kuruluşlarının idarî ve malî açıdan özerklik kazanmaları ve kaynaklarını ihtiyaçları için kullanabilmeleri açısından önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Bilge, askerî sağlık kuruluşları ile diğer sağlık kuruluşları arasındaki farklı uygulamaların sona erdirileceğini de belirttiği konuşmasını, tasarısının kanunlaşarak, uygulamaya bir an önce geçilmesini gerekli gördüklerini açıklayarak sona erdirmiştir.

Bu konuşmadan sonra, şahsı adına söz alan milletvekili bulunmadığı için tasarının 1. maddesine geçilmiştir. **“10.6.1985 tarihli ve 3225 sayılı Millî Savunma Bakanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına Bağlı Kurumlarda Döner Sermaye Teşkili ve İşletilmesine İlişkin Kanunun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Madde 2. - Bu Kanunda geçen kurum deyimi; Harita Genel Komutanlığı ve Seyir ve Hidrografi Dairesi Başkanlığı ile hastane, fabrika, tersane, atölye, dikimevi, ikmal ve bakım merkezi, matbaa, laboratuvar ve okul gibi askerî kuruluşları ifade eder’ ” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

1. maddenin kabul edilmesinden hemen sonra, oturum başkanı yeni madde ilavesiyle ilgili önergelerin olduğunu açıklamış ve Saffet Arıkan Bedük, Mehmet Gözlükaya, Salih Kapusuz ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Aşağıdaki maddelerin görüşülmekte olan 136 sıra sayılı tasarıya çerçeve 1 inci maddeden sonra gelmek üzere eklenmesini, diğer maddelerin bu düzenlemeye göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz.*

Madde 2.- 3225 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağı şekilde değiştirilmiştir.

‘Bu Kanun kapsamına giren döner sermaye kuruluşlarına toplam 100 milyar lira sermaye tahsis olunmuştur’” şeklindeki önerge işleme konulmuş, oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yine aynı milletvekillerin önderliğinde verilen; *“Aşağıdaki maddelerin görüşülmekte olan 136 sıra sayılı tasarıya çerçeve 2 nci maddeden sonra gelmek üzere eklenmesini, diğer maddelerin bu düzenlemeye göre teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz.*

MADDE 3.- 3225 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde yer alan 50 gösterge rakamı 1 000, 250 gösterge rakamı 2 000 olarak değiştirilmiştir” şeklindeki önerge de kabul edilmiştir.

Bu nedenle tasarının 2. maddesi 4. madde olarak ele alınmış ve Genel Kurula şu şekilde okunmuştur. **“3225 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

‘Ek Madde 1. - 4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun değişik 70 inci maddesinin birinci fıkrasında sayılan hak sahiplerinin, döner sermaye kurulan askerî hastanelerde yapılan muayene ve tedavilerine ait giderlerin karşılığı, askerî hastanelerce düzenlenen muayene ve tedavi giderlerine ilişkin belgelere dayanılarak T.C. Emekli Sandığı tarafından askerî hastane döner sermayelerine yatırılır.’”

Bu madde de herhangi bir konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanarak kabul edilmiştir. Ardından 3. madde, 5. madde olarak okunmuştur. Madde şu şekildedir: **“17.11.1983 tarihli ve 2955 sayılı Gülhane Askerî Tıp Akademisi Kanununun 47 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun değişik 70 inci maddesinin birinci fıkrasında sayılan hak sahiplerinin muayene ve tedavilerine ilişkin olarak T.C. Emekli Sandığı tarafından ödenecek karşılıklar, yapılacak bağış, yardım ve vasiyetler ile muayene ve tedavi edilecek sivil kişilerden yönetmelikteki esaslara göre alınacak ücretler döner sermayeye gelir kaydedilir.’”

Bu maddenin kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 6. Madde (eski 4. madde) ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 7. madde de (eski 5. madde) oylanmış ve kabul edilmiştir. Son olarak ise tasarının tümü kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.¹⁸⁶

¹⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 105. Birleşim, s. 46–54

44- KOOPERATİFLER KANUNUNUN 92 NCİ MADDESİ İLE EK 2 NCİ MADDESİNİN BİRİNCİ FIKRASININ 4 NOLU BENDİ HÜKÜMLERİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI HAKKINDA KANUN (4274 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Kooperatifler Kanununun 92 nci Maddesi ile Ek 2 nci Maddesinin Birinci Fıkrasının 4 Nolu Bendi Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ile Aynı Mahiyetteki Kanun Tasarısı ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 30 Arkadaşının ve Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu”nun müzakeresine 2. Yasama Yılıının 105. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 11 Haziran 1997 tarihindeki görüşmelerde oturum başkanlığını Uluç Gürkan yürütürken, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ise kâtip üyelikleri üstlenmiştir.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Parti grupları adına ilk konuşmayı Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk yapmıştır.

Gündemdeki teklifle, 1995 yılında Anayasada yapılan değişikliklere uyum yasaları olarak adlandırılan bir dizi yasa önerisinin görüşülmeye başlandığına işaret eden Hikmet Sami Türk, 1982 Anayasasının, özgürlükleri kısıtlayan ve toplumda genel bir depolitizasyonu öngören bir anayasa niteliğinde olduğunu ifade etmiş ve bu nedenle de sürekli tartışıldığını dile getirmiştir. Hikmet Sami Türk, bu anayasada gerçekleştirilen değişiklikleri de sıralayarak,¹⁸⁷ Anayasanın yürürlüğe girmesinden o tarihe kadar 17 maddesinin değiştirildiğini ortaya koymuş ve bunun da Türk toplumunun hızlı bir değişim içerisinde olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.

Yapılan değişiklikleri yeterli bulmayan Hikmet Sami Türk, gerekli değişiklikler ve uyum yasaları için 20. Dönem TBMM’de Partilerarası Komisyon oluşturulduğunu açıklamış ve yerel yönetim seçimleriyle ilgili olan değişikliğin 20.3.1997 tarih ve 4231 sayılı Kanun ile gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. “**Kooperatifler Kanununun 92 nci Maddesiyle Ek 2 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Teklifi**” üzerindeki görüşmelerin de söz konusu uyum yasalarının bir sonucu olduğunu vurgulamıştır.

¹⁸⁷ Hikmet Sami Türk’ün işaret ettiği değişiklikler şunlardır: 17.5.1987 tarih ve 3361 sayılı Kanunla yapılan değişiklik; 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı Kanunla yapılan değişiklik; 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanunla yapılan değişiklik.

Anayasal değişiklikler ve uyum yasaları konusunda Partilerarası Komisyonunda uzlaşmanın sağlandığını ifade eden Türk, üzerinde görüşme yapılan Kooperatifler Kanunu ile ilgili olarak da şunları söylemiştir: “Görüşmeye başladığımız Kooperatifler Kanunu, 1982 Anayasasının toplumda genel depolitizasyonu öngören düzenlemelerinden birinin kaldırılmasıyla ilgilidir. Gerçekten, 1982 Anayasası, 1980 öncesi olaylarına bir tepki olarak toplumun çeşitli kurum ve kuruluşları arasında âdeta duvarlar örmüştü, bir genel siyaset yasağı getirmişti, siyaset ancak siyasî partilerce yapılacaktı; fakat, siyasî partilerle diğer sivil toplum örgütleri arasında, örneğin siyasî partilerle dernekler, vakıflar, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasında ilişki olmayacaktı, bu konuda 1982 Anayasası kesin yasaklar içermektedir. 1995 yılında yapılan değişiklikle, bu yasaklar önemli ölçüde kaldırılmıştır, bu duvarlar yıkılmıştır.”

Hikmet Sami Türk, bu sözlerden sonra, kooperatiflerin, karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet kurumları olduğunu ifade ettikten sonra, Kooperatifler Kanununda, kooperatiflerin; “..tüzelkişiliği haiz olmak üzere, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla, gerçek ve kamu tüzelkişiler ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller” olarak tanımlandığını açıklamıştır. Diğer taraftan da kooperatiflerin ticaret ortaklığı olduğu yolundaki görüşlerin yaygın olduğunu, ancak, kooperatiflerin diğer ticaret ortaklıklarından önemli bir farkının bulunduğunu, kooperatiflerin kazanç paylaşmak için değil, üyelerinin, belirli ekonomik menfaatlerini korumak için kurulduğunu dile getirmiştir.

Kooperatifleri sivil toplum örgütü olarak gören Türk, bu kuruluşların, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer alan tek ticaret ortaklığı tipi olduğunu ve hem 1961 hem de 1982 Anayasasında, kooperatifçiliğın geliştirilmesinin, devlete bir görev olarak yüklendiğini belirtmiştir. 1982 Anayasasının 171. maddesine vurgu yapan DSP’li Hikmet Sami Türk,¹⁸⁸ yine aynı anayasanın aynı maddesinin 2. Fıkrasında yer alan “Kooperatifler, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasî partilerle işbirliği yapamazlar” şeklindeki ifadenin 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle kaldırıldığını hatırlatmıştır.

¹⁸⁸ 1982 Anayasasının 71. maddesine göre; “Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğın gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.” Yine aynı anayasanın aynı maddesinin 2. Fıkrasında ise “Kooperatifler, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasî partilerle işbirliği yapamazlar” yazdığı ifade edilmiştir.

Hikmet Sami Türk yasakla ilgili olarak şu açıklamaları da yapmıştır: *“Aslında, bu yasak, daha önce, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yer alan bir yasağın tartışılmasına meydan vermemek için Anayasaya konulmuş olan bir hükümdü. Gerçekten, Kooperatifler Kanununun 92 nci maddesi böyle bir yasak içermektedir. En son, 6.10.1988 tarih ve 3476 sayılı Kanunla değiştirilen 92 nci maddeye göre ‘kooperatif ve üst kuruluşlar, siyasî maksatlı veya genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini bozmaya yönelik faaliyet gösteremez ve kooperatif ve üst kuruluş faaliyetleri bu maksatlara alet edilemez. Kooperatif ve üst kuruluşlar, siyasî partilerden ve teşekküllerden veya birinci fıkra da belirtilen faaliyetlerde bulunan kişi ve teşekküllerden herhangi bir surette maddî yardım kabul edemezler, bunlara maddî yardımda bulunamazlar; kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim ve denetim kurulları, kuruluşlarını temsilen, siyasî partilerin yapacakları her türlü toplantılara katılamazlar.’ Bu hükmün, bir de yaptırımı vardı; Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin 4 üncü bendinde, bu hükmeye aykırı hareket eden kooperatif kurucuları, yönetim kurulu başkan ve üyeleri ve bu fiil genel kurulda vuku bulmuşsa, buna müsaade eden genel kurul başkanı için cezai yaptırımlar getirilmekteydi.”*

Teklifle, kooperatifler için siyaset yasağı getiren hükmü kaldırılmasının amaçlandığına ve kabul edilmesi durumunda da, Türkiye’de, kooperatifçiliğin, yeni bir gelişme alanı bulacağını öne süren Türk, kooperatiflerin, kendi amaç ve konuları çerçevesinde siyasî faaliyette bulunacaklarına dikkat çekmiş ve DSP’nin bu tür yasaları desteklediğini açıklayarak konuşmasına son vermiştir.

Hikmet Sami Türk’ün teklife destek veren konuşmasının sona ermesinden sonra, Refah Partisi Grubu adına İçel Milletvekili Mehmet Emin Aydınbaş söz almıştır. Bir önceki konuşmacı gibi 1982 Anayasasının kısıtlayıcı niteliğinden ve 19. Dönem TBMM’de yapılan değişikliklerden bahseden Aydınbaş, yine Anayasanın *“kooperatifler, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasî partilerle işbirliği yapamazlar”* hükmünü içeren 171. maddesinin değiştirilmiş olması nedeniyle, Kooperatifler Kanununun siyasî faaliyet yasağını düzenleyen 92. maddesi ile bu maddeye aykırı davranışların cezalandırılmasını öngören ek 2. Maddesinin 4 nolu bendinin yürürlükten kaldırılmasının zorunlu hale geldiğini ifade etmiştir.

Mehmet Ali Aydınbaş konuyla ilgili görüşlerini şu cümlelerle devam ettirmiştir: *“Malum olduğu üzere, kooperatif ve üst kuruluşlarının, normal amaçlanan faaliyetleri, anasözleşmelerinde belirlenen faaliyetlerinin dışında, zaten, genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini bozmaya yönelik faaliyette bulunmaları Türk Ceza Kanunu ve ilgili diğer genel mevzuat karşısında da suç teşkil edecek nitelikte olduğundan ve ayrıca, kooperatiflerin, siyasî partilerle hiçbir surette maddî ilişki kuramayacağı, nakit veya aynî haklar bağışlayamayacağı hususu, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 66, 67, 69, 116 ve 117 nci maddeleri hükümlerinde düzenlendiğinden, tekrar, bunların, Kooperatifler Kanununda düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır.”*

Anayasanın 171. maddesinin ikinci fıkrasının iptaliyle, kooperatiflerin siyasî faaliyette bulunma yasağının kaldırılmasından dolayı, bu yasağın Kooperatifler Kanunundan da kaldırılmasının gerekli olduğunu ifade eden Aydınbaş, bunun sonucunda kooperatiflerin kendi amaçları ve çıkarları doğrultusunda siyasî faaliyette bulunacaklarını, sivil toplum örgütleri olarak daha etkin alabileceklerini dile getirmiştir. Ayrıca diğer sivil toplum kuruluşları üzerindeki yasakların da kaldırılması için çalışmalar yapılmasını istemiş ve söz konusu değişikliği Refah Partisi'nin destekleyeceğini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Mehmet Ali Aydınbaş'ın kürsüden indikten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Yusuf Öztıp söz almış ve konuşmasının başında, diğer konuşmacılar gibi 1982 Anayasasının yetersizliğiyle ilgili sözler sarf etmiş ve eleştiriler yöneltmiştir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hakkında bilgi de veren Yusuf Öztıp, bu yasanın 92. maddesinin birinci fıkrasında kooperatifler ve üst kuruluşlarının siyasî maksatlı veya genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini bozmaya dönük faaliyetler gösteremeyeceği, kooperatiflerin üst kuruluşlarının bu maksatlara alet edilemeyeceği hükmünün yer aldığını açıklamıştır. Öztıp, aynı maddenin ikinci fıkrasında da kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının siyasî partilerden maddî yardım alamayacağı, siyasî partilere maddî yardımda bulunamayacağını belirtildiğini ifade etmiş ve yine kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yöneticilerinin, denetçilerinin, siyasî partilerin yapacakları her türlü toplantıya katılamayacaklarının da açıkça ifade edildiğini hatırlatmıştır.

Bu hükümlerin demokratikleşmek için değiştirilmesi gerektiğini söyleyen Yusuf Öztıp, kooperatiflerin birer sivil toplum örgütü olduğunu ve üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılayan kuruluşlar niteliği taşıdığını dile getirmiş ve söz konusu düzenlemenin uyum yasalarının çıkarılması için bir başlangıç olmasını dilemiştir.

Sözlerine; *"Değerli milletvekilleri, 92 nci maddenin kaldırılması Anayasa gereği. 92 nci maddenin kaldırılması halinde "kooperatifler siyaset yapacaklar, asayiş ve kamu düzenini bozmaya yönelik faaliyetlerde bulunabilecekler" gibi bir sonuç çıkarılabilir. Aslında, kaldırdığımız ya da kaldırmayı düşündüğümüz bu maddede, asayiş ve kamu düzenini bozmaya yönelik faaliyetleri de ortadan kaldırıyoruz. Burada bir boşluk olduğu akla gelebilir. Burada kesinlikle bir boşluk olmayacaktır; çünkü, asayişle ilgili, kamu düzenini bozucu faaliyetleri ortadan kaldırmayla ilgili çeşitli hükümler, gerek genel hükümlerde, gerekse Türk Ceza Kanununda yer almaktadır; o nedenle bir boşluk doğmayacaktır.*

Keza, kooperatiflerin üst kuruluşlarının, kaynaklarını siyasî partilere aktarabileceği ya da siyasî partilerden kooperatiflerin yardım alabileceği de akla gelebilir. Bununla ilgili de kafalarda bir soru oluşabilir diye düşünüyorum; ama, böyle bir kuşkuya gerek yoktur; çünkü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu-

nun 66 ncı ve devamı maddelerinde bu konuya cevap verecek hükümler de yer almaktadır” şeklindeki ifadelerle devam eden CHP sözcüsü Öztöp, 1163 sayılı Kanunun ek 2. maddesinin 4 üncü bendinin de değiştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Burada 92. maddeye aykırı faaliyette bulunmanın müeyyidesinin belirtildiğini de sözlerine eklemiştir.

Yusuf Öztöp, gündemdeki teklifle ilgili olarak partilerin uzlaşma içinde olmalarına karşın, Siyasî Partiler Yasasında aynı durumun görülmediğini, Komisyonda Refah Partisini kurtaracak, bir düzenlemenin hazırlandığını dile getirmiş ve bu düzenlemenin hukuk devletiyle pek bağdaşır yanının olmadığını savunmuştur.

Teklifin tümüyle ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini, Edirne Milletvekili Evren Bulut ortaya koymuştur. Türkiye’de kooperatifçilikte yaşanan sıkıntılardan bahseden Evren Bulut, özellikle nüfusun yüzde 45’ini teşkil eden çiftçilerin sorunlarının giderilmesini zorunlu olduğuna dikkat çekmiş ve Türk çiftçisinin kendi kurdukları kooperatifleri yönetmelerinin engellendiğini öne sürmüştür.

Bulut konuşmasında tarım kredi kooperatifleri üzerinde durmuş ve şu sözleri sarf etmiştir: *“Bugün 1 milyon 800 bin üyesi olan tarım kredi kooperatiflerinin -bunu Büyük Önder Atatürk, cumhuriyetle beraber kurmuş, bunun birinci üyesi de Büyük Atatürk’tür- Kars’tan Edirne’ye kadar 2 600 birim kooperatifi vardır; 16 bölge birliği vardır, Ankara’da merkez birliği vardır. Bunlar, kendi birim kooperatiflerinde yöneticilerini seçerler, oradan da, bağlı oldukları üç vilayeti ilgilendiren bölge birliklerine temsilcilerini yollarlar. Orada bölge yönetimleri seçilir; Ankara’ya bölge temsilcilerini yollarlar. Ankara merkez birliğinde, 1 milyon 800 bin üyenin temsilcileri, tam demokratik şekilde, seçile seçile, merkez birliğine tüm bu delegeler -nasıl, parti genel merkezlerinin seçtiği gibi, delegeler gibi- Türkiye’nin her yerinden gelirler, bu yöneticileri seçerler. Bu yöneticiler -tarım kredi kooperatiflerinin tüm binaları, kantarları, sermayesi, tamamı Türk çiftçisinin olmasına rağmen- bir partiye üye oldu diye, bir partinin delegesi oldu diye, buradan, görevden alınırlar. Bu, bu sene olmuştur; Balıkesirli bir merkez yönetim kurulu üyesi, bir partinin il delegesi oldu diye -ki, il delegesi gidecek, DSP’nindir, DYP’nindir, CHP’nindir, Refahındır; atacak oyunu ve delegeliği bitecek- bu insan, Tarım Bakanlığının yazısıyla görevden alınmıştır. İşte, demokrasinin neresinde olduğumuzu görün!.. Bugün, Büyük Millet Meclisinde de yaşanan bu sıkıntılar, demokrasinin sivil toplum örgütlerine verilmezliğinden kaynaklanır.”*

Sivil toplum örgütlerinin geliştirilmesinin demokrasinin gereği olduğunu belirten Evren Bulut, Tarım Kredi Kooperatifleri Birliğinin yürürlükteki yasadan ve Anayasadaki bu tıkanıklıktan dolayı yönetiminin özgür olmadığını iddia etmiş ve sözü diğer büyük kooperatifler olan Pankobirlik, Fiskobirlik, Tarış, Trakyabirlik, Kozabirlik, Antbirlik, Güneydoğubirlik, Zeytinbirlik, Fıstıkbirlik, Marmarabirlik ve Çukobirlik’e getirmiştir. Bu kuruluşların kendi kendilerini

yönetmemelerinden dolayı sıkıntılarının olduğunu öne süren Bulut, işçilerin sendikalar aracılığıyla haklarının korunmasına karşın, 7 milyonu kayıtlı, 30 milyona yakın Türk çiftçisinin böyle bir imkânının olmadığını dile getirmiştir. Evren Bulut, 19. Dönem TBMM'yi de överek, bu Meclis'in Türkiye Cumhuriyet Hükümetlerine çok hizmet eden bir meclis olduğunu, buna karşılık yine de sivil toplum örgütlerinin durumuyla ilgili köklü düzenlemeler yapamadığını ifade etmiştir.

Tarım Satış Kooperatiflerinin devletten ayrılması gerektiğini de savunan DYP sözcüsü Bulut, konuşmasını; *"Çok acıdır ki, Türkiye Ziraat Odaları, Türkiye'nin sendikasıdır. Bakın, 7 milyon üyesi olan Ziraat Odaları, Tarım Bakanlığına bağlı. Bütçelerde koşuyor arkasından, işte "10 milyar ver; odacımın parası, kâğıt param; Urfa'ya yollayacağım, Antalya'ya yollayacağım, Aydın'a, Ziraat Odalarına broşür yollayacağım" diye kapı kapı dolaşıp, ancak geçinecek parasını alıyor, ondan sonra, o Ziraat Odaları yetkilileri bugün çıkıp da, hükümetlerin verdiği fiyatları tenkit ettiği zaman ifadesi alınıyor. Üç dört sene evvel, safiyane, iyi niyetle domates fiyatlarını protesto eden bir ziraat odası yetkilisine 2.5 yıl hapis cezası verilmiştir. Bu, Parlamente'nin ayıbıdır; bu, milletvekillerinin, seçilmiş insanların ayıbıdır"* şeklindeki sözlerle sürdürmüştür.

Ticaretin özgür bir ortamda yapılması gereğine de dikkat çeken Evren Bulut, sanayi kesiminde bir kişinin istihdamı için 80 milyarlık bir yatırım gerekirken, tarım kesiminde bir çiftçiye vereceğiniz 5–10 milyarla, 10 kişilik bir ailenin istihdam edilebileceğini savunmuş ve enflasyon karşısında, Türk çiftçisinin gayri safî millî hâsıladan aldığı payın yüzde 17'ye kadar düştüğünü dile getirmiştir. Kıbrıs'ta tarım sigortasının bulunması nedeniyle, buradaki çiftçinin mağduriyetten kurtulduğunu, Türkiye'de ise böyle bir güvencenin bulunmadığını, 1992 senesinde, zorunlu tarım sigortasını, Meclise getirmelerine karşın, kabul ettiremediklerini ifade etmiştir. Doğal olarak da çiftçinin afetlerden olumsuz etkilendiğini, borçların ertelenmesi, gübre ve tohum yardımı yapılmasının yetersiz olduğunu açıklamıştır.

Bulut konuşmasının sonunda, teklife katkı sağlayanlara teşekkür etmiş ve yasanın Türk çiftçisine faydalı olacağına inandığını açıklamıştır.

Parti grupları adına son konuşmayı Anavatan Partisi Grubu adına, Aydın Milletvekili Yüksel Yalova yapmıştır. Sözlerinin başında, 19. Dönem TBMM'nin anayasa değişiklikleri nedeniyle gösterdiği çabadan bahseden, Hikmet Sami Türk'e teşekkür eden Yüksel Yalova, Coşkun Kırca, Ekrem Ceyhun, Şerif Ercan, Mümtaz Soysal, Oltan Sungurlu, Hasan Korkmazcan ve Mehmet Keçeciler gibi parlamenterlere de ayrıca teşekkür etmiştir. Ayrıca Refah Partisi'nin bu dönemde anayasa değişiklikleri için olumlu bir tavır takınmasının da sevindirici olduğunu sözlerine eklemiştir.

Yalova, bütün grupları hemfikir içinde oldukları ve uzlaştıkları bir tasarı hakkında yapılan bir konuşmanın 3 dakika içerisinde bitirilebileceğini belirttikten sonra, asıl olarak hukuk normuna formunu veren, aslını oluşturan zihniyetinin ve siyasî felsefenin tartışılması gerektiğini dile getirmiştir. Yüksel Yalova, bu konudaki düşüncelerini şu cümlelerle ortaya koymuştur: “Şimdi, şekli hukuk olunca bakın ne oldu: Sayın Başkan, böylesi bir oturumu yönetirken, elbette, İçtüzük gereği, komisyonu soracak, arayacak, hükümeti arayacak, hükümetten herhangi bir bakanın burada bulunması, hükümeti temsil konusunu hallettiği için, gayet tabii, şekli hukuk açısından, işlem yerine gelmiş olacak. Oysaki, kanun tasarısına baktığınızda, Prof. Dr. Necmettin Erbakan (Başbakan) imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilen yazıda "Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca şu tarihte uygun görülen..." deniliyor. Şimdi, kooperatiflerle ilgili bir kanun tasarısının görüşülmesi sırasında, bir Ulaştırma Bakanının, daha sonra bir Devlet Bakanının, Hükümeti temsili hususunda, şekli hukuk açısından, en küçük bir sorun bulmak mümkün değildir.”

DYP adına konuşan Evren Bulut'un sözlerine de atıfta bulunan Yalova, yerel demokrasinin yerleşmesi için, tarım toplumunun, tek hukukî örgütlenme modeli olan bu kooperatiflerin yerli yerine oturtulması gerektiğine vurgu yapmış ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Anayasasının 21. bölümü hakkında bilgi vermiştir.¹⁸⁹ Kaldırılan Anayasanın 171. maddesinin ikinci fıkrasında da aynı ifadelerin yer aldığını söylemiş ve kooperatiflerin, devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olduğunu, siyasetle uğraşamayacağını ve siyasî partilerle işbirliği yapamayacaklarını dile getirmiştir.

Yalova kooperatiflerin devlet merkezli siyaset yapmalarıyla ilgili olarak; *Bakın, şimdi, ben, size bir tek somut örnek vereceğim: En son 16 Ocak tarihinde, Egemizde, zeytinyağı üreticisi, zeytinyağını götürdü teslim etti. İşte Aydın ve Denizli milletvekilleri de burada, Balıkesir milletvekili de biraz önce buradaydı, bir başka arkadaşım da burada. 16 Ocakta teslim edilen zeytinyağı fiyatı, bedeli, karşılığı tam beş ay sonra -şu anda, tümü itibarıyla yüzde 40'larda falan olduğu söyleniyor- bir kısmı ödenebildi ve oradaki, Tarih'e ait bütün o ortakların hak ve menfaatleri konusunda yapılabilecek hiçbir şey yok. Bu zihniyet, tabii ki, Sayın Evren Bulut'un söylediği gibi, komünist sistemin bir zihniyetidir diyebiliriz; ama, ben, daha ağırını söyleyeceğim; bunun adı, olsa olsa, tek kelimeyle devlet zulmüdür, siyasal iktidar eliyle yapılmış devlet zulmüdür”* şeklindeki açıklamalara da yer vermiştir.

¹⁸⁹ Yüksel Yalova'nın okuduğu bölüm şöyledir: "Prokuratorluk." "Madde 164- Bütün bakanlıklar, devlet komiteleri ve daireleri, işletmeleri, kurumlar, örgütler, yerel halk temsilciliği Sovyetlerinin yürütme, yönetim organları, kolektif çiftlikler, kooperatifler, diğer kamu kuruluşları, devlet görevlileri ve vatandaşların yasalara kesin olarak uymalarını denetleme yetkisi, bir yüksek organ olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Genel Prokuratoruna ve ona bağlı prokuratorlara verilmiştir."

Kooperatifin, sadece yazlık yapmak amacıyla kurulan üç beş tane sahil kooperatifi olmadığına vurgu yapan Yüksel Yalova, Türkiye'nin en az yüzde 65-70'nin köylü olduğunu, tarım sektörü ile ilgili olduğunu ifade etmiş ve sözü Tariş'e getirerek, yüzbin ortağının olduğu söylenen, bu kuruluşun gerçek sahiplerinin de bu ortaklar olduğunu, ancak Sanayi ve Ticaret Bakanlığının genel müdürü atadığına işaret etmiştir. Bu arada Türk köylüsünün hiçbir zaman anarşiye karışmadığını da belirterek, büyük kentlere göçün önlenmesi için de, kooperatiflere ilişkin, tarım kesimine yönelik örgütlenmenin yeniden yapılmasının lazım olduğunu ifade etmiştir.

Türk köylüsünün önemine sık sık vurgu yapan Yalova'nın konuşmasının tamamlanmasından sonra, birleşim sona ermiş ve teklifin görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.¹⁹⁰

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Kooperatifler Kanununun 92 nci Maddesi ile Ek 2 nci Maddesinin Birinci Fıkrasının 4 Nolu Bendi Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ile Aynı Mahiyetteki Kanun Tasarısı ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 30 Arkadaşının ve Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının Aynı Mahiyetteki Kanun Tekliflerinin” müzakeresine, 12 Haziran 1997 tarihindeki 106. Birleşiminin, İkinci Oturumunda kaldığı yerden devam edilmiştir. Oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, kâtip üyelikleri ise Ahmet Dökülmez ve Zeki Ergezen yürütmüştür.

Bir önceki birleşimde teklif üzerinde parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanması nedeniyle, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmek istenmişse de, şahsı adına söz talebinde bulunan milletvekilinin bulunmaması yüzünden maddelere geçilmiştir.

“24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 92 nci Maddesi ile ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının 4 numaralı bendi yürürlükten kaldırılmıştır” şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamıştır. Önerge de verilmeyen madde, okunduğu haliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” biçimindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddenin de kabul edilmesinden sonra, teklifin tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece teklif yasalaşmıştır.¹⁹¹

¹⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 105. Birleşim, s. 54-67

¹⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 106. Birleşim, s. 123-124

45- DEVLET MEMURLARI KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4275 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 29 Arkadaşının ve Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu’nun müzakeresine 12 Haziran 1997 tarihindeki 106. Birleşiminin İkinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Uluç Gürkan’ın yaptığı oturumda, kâtip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Demokratik Sol Parti Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Hikmet Sami Türk, konuşmasının hemen başında Anayasanın 128. maddesinde yer alan *"Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür"* şeklindeki ifadeleri Genel Kurula okumuştur. Devletin asli görevlerini sürekli olarak memurların yerine getirdiğini ifade eden Türk, bu kesime, insan onuruna ve kamu görevlisi olma sıfatına yaraşır bir hayat düzeyinin sağlanmasının, devletin öncelikli görevlerinden biri olduğunu belirtmiş ve bu kesimlerin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için sendika kurma hakkına sahip olduklarını hatırlatmıştır.

Hikmet Sami Türk, Türk hukukunda, ilk kez, işçi niteliğinde olmayan kamu hizmeti görevlilerinin sendikal haklarının, 1961 Anayasasında ele alındığını söyledikten sonra, 1961 Anayasasının 46. maddesine göre düzenlenmiş olan, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 22. maddesiyle devlet memurlarının, özel kanunda belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabileceklerini ve bunlara üye olabileceklerini açıklamıştır.

Türk, söz konusu özel kanunun ise 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu olduğunu sözlerine eklemiştir. Söz konusu kanunun incelendiğinde, gerçek anlamda bir sendikacılığın söz konusu olmadığını ve daha çok bir yardımlaşma, dayanışma, meslekî gelişmenin amaç edinildiğini ortaya koyan Hikmet Sami Türk, 14. maddede ise uzunca bir yasak faaliyetler listesinin bulunduğunu ifade ederek, söz konusu yasakları çerçevesinde bile devlet memurlarının sendika haklarının devam edemediğini, sonunda da 12 Mart Döneminde Anayasanın 46. maddesinin değiştirildiğini ve oradaki, geniş kapsamlı çalışanlar yerine, işçiler ve işverenlerin sendika kurabileceklerinin hükme bağlandığını ifade etmiştir. Buna gerekçe olarak devlet personelinin gerçek anlamda bir sendikal faaliyette bulunmalarının olanağının olmadığını gösterildiğini de dile getiren DSP sözcüsü Hikmet Sami Türk, aynı gerekçede, bu kuruluşların, sendika olarak adlandırılmasının, kavram kargaşasına neden olacağını belirtildiğini ve "sendikalar" yerine, bundan böyle "kuruluş" olarak adlandırılacağından söz etmiştir. Bu arada sendikalar yerine oluşturulan kuruluşlarla ilgili kanun çıkarılacağını açıklanmasına karşın, bu kanunun hiçbir zaman çıkmadığını da sözlerine eklemiştir.

Türk, kamu görevlilerinin sendikal haklarının geçmişine dönük yapmış olduğu açıklamalarda, 1982 Anayasasının halen yürürlükte olan 5. maddesinde, işçiler ve işverenler sendikalar kurabileceklerinin yer aldığını, bu arada, Anayasanın sendikal faaliyetlerle ilgili 52. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıyla bir boşluğun meydana geldiğine dikkat çekmiştir. Anayasanın 53. maddesinin toplu iş sözleşmesi hakkını düzenleyen hükümleri arasına, kamu görevlilerinin sendikalarıyla ilgili düzenleme sıkıştırıldığını, oysa bunun 52. maddeye konulabileceğini savunmuştur. 53. maddenin üçüncü fıkrasına göre, kurulacak olan sendikaların, aynı maddenin birinci ve ikinci fıkralarına tabi olmayacaklarını, yani, toplu iş sözleşmesi yapamayacaklarını belirten Hikmet Sami Türk, aynı şekilde, 54. maddede yer alan hükümlere de tabi olmayacaklarını, grev ve lokavtın söz konusu olmayacağını savunmuştur. Bu sendikalara, üyeleri adına yargı mercilerine başvurmak ve idareyle amaçları doğrultusunda toplu görüşme yapmak hakkının verildiğini de söyleyen Türk, bunun 1961 Anayasası döneminde Devlet Personeli Sendikaları Kanunuyla tanınan hakların ilerisinde bir düzenleme olmakla birlikte, kamu çalışanlarını tatmin edecek düzeyde olmadığını da altını çizmiştir. Türk'e göre sözü edilen toplu görüşme, bir toplu sözleşme değildir, çünkü toplu sözleşmede anlaşmaya varılmaması durumunda grev veya lokavt söz konusu olmayacaktır.

Türkiye'nin taraf olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce, 25.11.1992 tarih ve 3848 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan, Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunmasına ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin 151 sayılı Sözleşmeye de değinen Hikmet Sami Türk, bu kanun çerçevesinde, Bakanlar Kurulunun, 8.1.1993 tarih ve 93/3967 sayılı Kararnameyle, 151 sayılı ILO Sözleşmesini onaylamış olduğu bilgisini de Genel Kurula aktarmıştır. Daha önce Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından çıkarılan 1948 tarihli Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunması Hakkında Sözleşme ile 1949 tarihli Örgütlenme ve Toplupazarlık Hakkına İlişkin Sözleşmenin, kamu görevlilerini kapsamaması konusunda farklı anlayışlar olduğu için, kamu hizmetindeki örgütlenme konusunda ayrı bir sözleşme yapılmasının gerekli olduğuna da vurgu yapmıştır. Türk, söz konusu sözleşmenin 7. maddesinde *"Kamu görevlileri örgütleri ve kamu makamları arasında çalışma koşullarının görüşülmesine olanak veren yöntemlerin ve kamu görevli-leri temsilcilerinin anılan koşulların belirlenmesine katılmalarını sağlayan başka her türlü yöntemin en geniş biçimde geliştirilmesi ve kullanılmasını teşvik için, gerektiğinde ulusal koşullara uygun önlemler alınacaktır"* ifadelerinin yer aldığını söyledikten sonra, burada da, kamu görevlileriyle kamu makamları arasında öncelikle görüşme yöntemiyle, kamu görevlilerinin ekonomik ve sosyal haklarının düzenlenmesinin öngörüldüğünü açıklamıştır.

Yine, 151 sayılı Sözleşmenin 8 inci maddesine göre, *"Çalışma koşullarının belirlenmesiyle ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü, ulusal koşullara uygun olarak taraflar arasında görüşme yoluyla veya ilgili tarafların güvenini sağlayacak şekilde kurulan arabuluculuk, uzlaştırma veya tahkim gibi, bağımsız ve tarafsız mekanizmalardan yararlanılarak araştırılacaktır"* şeklinde bir anlayışın bulunduğundan da bahseden Hikmet Sami Türk, böylece, her durumda, gerek kamu görevlilerinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin sağlanması, gerek çıkacak uyuşmazlıkların çözümü için öncelikli olarak görüşme yapılacağının altını çizmiştir. Türk, görüşülmekte olan kanun

teklifinin, Anayasada yapılan değişikliğin bir bölümünün gereğini yerine getirdiğini ve Devlet Memurları Kanununun yürürlükten kaldırılmış olan 2. maddesinin yerine yeni bir düzenleme önerildiğini ortaya koyarak, buna göre, *"Devlet memurları, Anayasada ve özel kanunda belirtilen hükümler uyarınca, sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler"* şeklinde bir değişiklik getirildiğine dikkat çekmiştir. Konuşmasının devamında ise söz konusu değişikliğin yeterli olmadığını, kamu personeli sendikalarıyla ilgili olarak yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunduğunu ve söz konusu teklifin, bu alanda sadece bir ilk adım, mütevazı bir başlangıç olduğunu belirtmiştir.

Hikmet Sami Türk, Kamu İktisadî Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede, hâlâ, sendikal faaliyet yasağının olduğunu ve bu yasağın da kaldırılması gerektiğini ifade etmiş ve bu yasama döneminde hem yasakların kaldırılmasının hem de kamu personelinin sendikal haklarıyla ilgili düzenlemelerin yapılmasının zorunlu olduğuna vurgu yapmıştır. Türk son olarak Demokratik Sol Parti'nin kamu çalışanlarının sosyal ve ekonomik haklarına dönük düzenlemelerin savunucusu olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

DSP grubunun teklifin tümü üzerindeki görüşlerini açıklayan Hikmet Sami Türk'ten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır. Gündemdeki yasa değişikliği teklifinin, Temmuz 1995'te 4121 sayılı Yasayla yapılan anayasa değişikliğinin özel yasalara yansıtılması amacıyla ve bütün partilerin katılımıyla hazırlandığını belirten Atila Sav, CHP'nin kamu çalışanlarının sendikalar ve sendika üst kuruluşları kurma hakkını en geniş kapsamıyla gerekli ve zorunlu saydığını açıklamıştır.

Sav, Anayasanın 53. maddesinin üçüncü fıkrasında yapılan *"128 inci maddenin ilk fıkrası kapsamına giren kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında kurmalarına cevaz verilecek olan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54 üncü madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşları, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilir ve idareyle amaçları doğrultusunda toplugörüşme yapabilirler. Toplugörüşme sonunda anlaşmaya varılırsa, düzenlenecek mutabakat metni taraflarca imzalanır. Bu mutabakat metni, uygun idarî veya kanunî düzenlemenin yapılabilmesi için Bakanlar Kurulunun takdirine sunulur. Toplugörüşme sonunda mutabakat metni imzalanmamışsa, anlaşma ve anlaşmazlık noktaları da taraflarca imzalanacak bir tutanakla Bakanlar Kurulunun takdirine sunulur. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usuller kanunla düzenlenir. Aynı işyerinde, aynı dönem için, birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılamaz ve uygulanamaz"* şeklindeki yeni düzenlemenin de bir takım yasaklar ve sınırlamalar içerdikine değinerek CHP'nin 19. Dönemde hazırladığı metinden oldukça farklı olduğunu ifade etmiştir.¹⁹² Bu metnin erken

¹⁹² Atila Sav söz konusu metinde; *"İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları, gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak ayrı bir yasayla düzenlenir. Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, demokratik esaslara aykırı olamaz. Sendikalar üzerindeki devlet gözetimi, sendikaların kuruluş ve faaliyetlerinin yasalara uygunluğunu sağlamak amacıyla ve sendika bağımsızlığı ilkesini zedelemeyecek bir biçimde yasayla düzenlenir. Sendika ve üst kuruluşların faaliyetlerinin durdurulması veya kapatılması, ancak, yasanın açıkça öngördüğü hallerde hâkim kararıyla mümkündür"* şeklinde ifadelerin yer aldığını açıklamıştır.

seçimin gündeme gelmesi nedeniyle yasalaşamadığına dikkat çeken Atila Sav, daha önce hazırlanan metnin gerekçesini de, Genel Kurula getirilen teklifin gerekçesi ile bir karşılaştırma yapılması için açıklama gereği hissetmiştir.¹⁹³

¹⁹³ Söz konusu gerekçe şu şekildedir: "Demokratik ve sosyal hukuk devleti olmanın en önemli göstergelerinden birisi de örgütlenme özgürlüğüdür. Temel insan haklarından sayılan bu özgürlüğün, sendikal hak olarak tüm çalışanlara ayırmsız tanınması gerekmektedir; ancak, çalışan kesimler içerisinde işçiler bu hakka sahip oldukları halde, kamu görevlileri bu haktan yoksundurlar.

1961 Anayasasının 46 ncı maddesi, tüm çalışanlara sendika kurma ve bunlara  ye olma özgürlüğünü tanımlış, kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki haklarının ise yasayla düzenleneceğini  ng rm ştir. Buna paralel olarak, 1965 yılında kabul edilen 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunuyla,  lkemizde kamu görevlilerinin ilk kez sendikalaşması gerçekleşmişti. Ancak, oldukça sınırlayıcı ve yasaklayıcı hükümler de içeren bir Kanun olmasına karşın, 12 Mart 1971 muhtırasının ardından, Anayasayı değiştiren 20 Eylül 1971 tarihli ve 1488 sayılı Kanunla, kamu görevlilerinin sendikalaşması yasaklanmıştı.

1982 Anayasası, kamu görevlilerine sendika kurma hakkını açıkça tanımamış, ancak yasaklamamıştır da. Yurttaşların tüm haklarının anayasada tek tek sayılmasına olanak bulunmadığı gibi, buna gerek de yoktur. Esasen anayasalar, temel hak ve özgürlükleri belirtmek ve bunları anayasal güvenceye bağlamakla yetinirler. Anayasada yer almayan diğer hakların konusu, kapsam ve kullanım şekli, kanunlarla düzenlenir. Bu nedenle, kamu görevlilerinin sendika kurmalarına ve  ye olmalarına, Anayasamızdan kaynaklanan bir engelin söz konusu olamayacağı açıktır. Nitekim, Danıştay Birinci Dairesinin oybirliğiyle verdiği 22 Nisan 1992 tarihli ve 147 sayılı kararda, kamu görevlileri de dahil olmak üzere herkese sendika kurma hakkı tanınmasına ve konunun yasal olarak düzenlenmesine anayasal bir engel bulunmadığı açıkça kabul edilmiştir.

Ayrıca,  lkemiz, sendikal hakların uluslararası kaynaklarını oluşturan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, İnsan Hakları ve Temel  zg rl kler Avrupa Sözleşmesinin 11 inci maddesi, Avrupa Sosyal şartının girişi ve birinci bölümü,  yesi bulunduğumuz Uluslararası alışma  rg t  Anayasasının giriş bölümü, sendika özgürlüğüne ve örgütlenme hakkının korunmasına ilişkin 87 sayılı, kamu hizmetinde örgütlenme hakkının korunması ve istihdam koşullarının belirlenmesi yöntemlerine ilişkin 151 sayılı, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkının korunmasına ilişkin 98 sayılı Sözleşmeleri de onaylamış bulunmaktadır. Böylece,  lkemiz, kamu görevlileri de dahil, tüm çalışanlara sendikalaşma hakkını tanımayı esasen üstlenmiş bulunmaktadır. Kaldı ki, ülkemizce kabul edilen uluslararası sözleşmelerde belirtilen sendikal hakların, işçilerin yanı sıra kamu görevlilerine de tanınması, demokratik ve sosyal gelişmelerin gereği olduğu kadar, ülkemizin, sendikal hakların uluslararası kurallarına saygı ve bağlılığını göstermesi yönünden de önemli bir gösterge olacaktır.

Kamu görevlilerine de sendikalaşma hakkı, koalisyon ortağı partilerin seçim programları, koalisyon protokolü ve hükümet programında da yer almıştır. Özellikle hükümet programında yer alan 'sendikal hakların,  lkemizde ILO standartlarına uygun çerçevede kurumsallaşması sağlanacaktır; kamu görevlilerine sendikal hak ve özgürlüklerini tanıyacak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır' görüşleri, bu kanunun hazırlanmasına ışık tutmuştur.

Bu kanun, uluslararası sözleşmelerde yer alan örgütlenme özgürlüğünün ulusal düzeyde yasallaştırılarak kamu görevlilerinin sendikal haklarını özgürce kullanabilmeleri, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hizmetin verimliliğinin artırılması, sendika içi demokrasinin gerçekleştirilmesi ve yönetime katılımın sağlanması amaçlanarak hazırlanmıştır. Kanunda, kamu görevlilerinin çalışma koşullarının toplu pazarlıkla belirlenmesi, görüşmeler sonucu imzalanan toplu sözleşmenin uygulanması ve uyumazlık durumunda arabuluculuk yolunun izlenmesi ve grev konuları da düzenlenmiş bulunmaktadır."

Sav, gündemdeki teklifi, parti ilkelerine ve görüşlerine tam anlamıyla uygun olmamasına karşın, yine destekleyeceklerini açıkladığı konuşmasında, sendikacı kökenli bir Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının görev yaptığı bir Hükümetin, daha geniş kapsamlı ve demokratik özlü bir yasalaşmaya önyak olmamasının kabul edilemez olduğunu ve Parlamantonun ilk genel seçimlerde daha demokratik bir anlayışa kavuşmasıyla sıkıntıların aşılabacağını ifade etmiştir.

CHP Grubu adına yapılan konuşmadan hemen sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir söz almıştır. Söz konusu teklifle, ilgili kanunlarında ve Anayasada öngörülen kurallar çerçevesinde, devlet memurlarının sendika kurabileceklerin hükmü öngörüldüğünü belirten Biltekin Özdemir, böyle bir düzenlemenin, Hükümet tarafından daha önce Genel Kurula getirilen yetki kanunu çerçevesinde de çözümlenebileceğine dikkat çekmiş ve ancak teklifin de, yerinde ve zorunlu olduğunu açıklamıştır. Biltekin Özdemir, devlet memurlarına, siyasî yönetimler karşısında, gördükleri görevin asli ve sürekli olduğu koşulunu zedelememek şartıyla, çıkarlarının, özlük haklarının ve diğer sosyal haklarının korunmasının gerektiğine işaret ettiği konuşmasında, Türkiye'nin bir sosyal hukuk devleti olduğunu, sosyal ve ekonomik haklarla ilgili özgürlüklerin geniş olarak düzenlendiğini ifade etmiştir.

Anayasanın 53. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarıyla, 54. maddesinde, grev hakkı ve lokavtı düzenleyen maddede yer alan hükümlere tabi olmamak kaydıyla, sendikalar ve üst kuruluşlarına, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilme imkânının açık tutulduğunu dile getiren Biltekin Özdemir, aslında, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 22. maddesinin ilk şeklinde, kamu görevlilerinin ve o bağlamda devlet memurlarının sendika kurabilme hakkı olduğunu, ancak, 1972 yılında, 2 numaralı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesiyle, söz konusu 22. maddenin yürürlükten kaldırıldığını hatırlatmıştır. Anavatan Partisi olarak da, bu konuda tavırlarının başından beri olumlu olduğunu, görülen hizmetin, devletin asli ve sürekli hizmet görme anlayışını zedelememek koşuluyla, uluslararası anlaşmalara uygun şekilde ve Anayasanın emrettiği, kuralın ışığında sendika kurulabilmesini desteklediklerini de sözlerine eklemiştir. Biltekin Özdemir, Anavatan Partisinin de katılımıyla, 26.7.1995 tarihinde 4121 sayılı Kanunla, Anayasanın 53. maddesinde sendika kurabilme hakkını sağlayan hükmün yürürlüğe konulduğunu, ancak geçen iki yıl içerisinde, bu hükmün hayata geçirilemediğine değinmiş ve görüşülmekte olan teklifin geç, ama yerinde bir düzenleme olduğuna vurgu yapmıştır.

Teklifin tümü üzerinde, Refah Partisi Grubunun görüşlerini Konya Milletvekili Remzi Çetin ortaya koymuştur. Görüşülmekte olan kanun teklifinin gerekçesinde *"23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 53 üncü maddesi değiştirilerek, kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında 53 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54 üncü madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilmeleri imkânı getirilmiştir. Anayasada yapılan bu değişikliğe uyum sağlanması, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun mülga 22 nci maddesinin*

yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmektedir" şeklindeki ifadeler yer verildiğini açıklayan Remzi Çetin, bu çerçevede kamu personelinin sendikalaşma hareketlerinin uzun bir geçmişinin olduğunu dile getirmiştir. Türk toplumunda, devletin kutsallığına paralel olarak memurun da önemsendiğine dikkat çeken Remzi Çetin, 1989 tarihli bir yayında, memurlara sendika hakkı vermeyen veya memurların sendikalarda örgütlenmesini hâlâ ilke olarak tanımayan 7 ülke arasında Türkiye'nin bulunmamasının memnuniyet verici olduğunu belirtmiştir. Çetin'in sözünü ettiği ülkeler şunlardır: Bolivya, Çad, Ekvador, Liberya, Nikaragua, Tayland ve Yemen.

Çetin, memurların sendikal haklarıyla ilgili olarak gelişim sürecine de değindiği konuşmasında, 1961 Anayasasında, bireyi devlete karşı koruma şeklinde düzenlemelerin öne çıkarıldığını ve bu çerçevede, 274 sayılı Yasa ile işçilere, grevli ve toplu sözleşmeli sendika kurma hakkının getirildiğini ortaya koymuş ve aynı yasanın 46. maddesinde, memurların da kapsam dâhiline alınıp alınmaması hususunun tartışıldığını, uzun müzakerelerden sonra, memurların kapsam dışı kalmasının benimsendiğinin altını çizmiştir. Remzi Çetin, 5 Eylül 1963 tarihinde çıkarılan 624 sayılı Yasa ile devlet memurlarına grevsiz ve toplu sözleşmesiz örgütlenme hakkı getirildiğini, ardından da 2 Temmuz 1964 tarihinde ise 1938 tarihli ve 3512 sayılı Cemiyetler Yasasının 12. maddesinin kaldırıldığını belirtmiş ve böylece sınıf adına ve temeline dayanan dernek ve sendika kurma hakkının kesin olarak yasaklandığını dile getirmiştir. 624 sayılı Kanunun devletle işbirliğini temel alan bir anlayışla, memur sendikacılığının önünü açtığına da değinen Çetin, bununla birlikte mesleksel amaçlı toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bile, devlet ve memur anlayışıyla bağdaştırılmadığından yasaklandığına işaret etmiş ve ayrıca 657 sayılı Devlet Personel Kanununun 27. maddesi gereğince de grev yasağının getirildiğini hatırlatmıştır.

Remzi Çetin, bütün bu açıklamalar ışığında devletin vatandaşına güvenmesini ve onlara kendi kanaatlerini açıklayabilme, haklarını savunabilme özgürlüğünü vermesi gerektiğini ifade ettikten sonra, sendikal faaliyetleri için de aynı şekilde, sosyal hukuk devleti ilkelerine uygun davranılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Refah Partisi adına konuşan Remzi Çetin'den sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz almıştır. Diğer konuşmacılara göre konuşma süresini daha az tutan Bedük, öncelikle, devletin, millet için var olduğunu ve milletin hizmetlerini yerine getirmek için teşkilatlandığını dile getirmiştir. Bu hizmetler için özellikle, çalıştırmakta olduğu bir kısım personelin en iyi şekilde yetişmesine önem verdiğini de sözlerine ekleyen Saffet Arıkan Bedük, yine devletin çalışanların ekonomik ve sosyal sorunlarını çözmeye dönük tedbirler almasının da zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

Bedük, kamu çalışanlarını memurlar, işçiler, sözleşmeliler olmak üzere üç ana başlıkta topladıktan sonra, özellikle memurların ekonomik ve sosyal güvencelerini sağlayacak her türlü tedbirin alınmasının devletin görevleri

arasında yer aldığını vurgulamış sendikalaşma ve sendika aracılığıyla sosyal güvencelerinin sağlanmasının artık önemli olduğuna değinme ihtiyacı hissetmiştir. 19. dönem TBMM’de Anayasada bazı değişiklikler yapıldığını ancak yasalarda bunlara paralel düzenlemelerin henüz yapılmamış olduğuna dikkat çeken DYP sözcüsü, bu tür düzenlemelerin yapılmasının ve uyum yasalarının çıkarılmasının, 20. dönem TBMM’nin en önemli görevleri arasında yer aldığını ifade etmiştir. Saffet Arıkan Bedük, çeşitli partilere mensup milletvekilleri tarafından hazırlanmış olan tekliflerin birleştirilmesiyle oluşturulan teklifin, önemine değinmiş ve DYP olarak yasa teklifine olumlu baktıklarını açıklamıştır.

Saffet Arıkan Bedük’ün konuşmasından sonra, teklifin tümü üzerinde gruplar adına konuşmalar da tamamlanmıştır. Şahsı adına ilk konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul yapmıştır. Konuşmacıların devlet memurlarıyla ilgili hassasiyetlerinden duyduğu memnuniyeti dile getiren Emin Kul, bununla birlikte, bu kesimin durumunun hala düzeltilmediğinin bir gerçek olduğunu ve 1995 yılındaki Anayasa değişiklikleri sırasında Anavatan Partisi’nin vermiş olduğu önergelerin kabul edilmemesinin de bunda etkili olduğunu dile getirmiştir. Kul, görüşülen teklifle memurların sendikalaşmasındaki yasağın kaldırıldığını, ancak yine de bir yasal boşluğun bulunduğunu ifade etmiş ve bu yüzden de düzenlemenin gerçek anlamda bir çare olmayacağını ileri sürmüştür. Devlet memuru statüsünün de gözden geçirilmesini öneren Emin Kul, Meclisin bahçıvanının dahi devlet memuru statüsünde istihdam edildiğine dikkat çekmiş ve devletin aslî ve sürekli görevlerini yürütmeyen emekçi kesimlerin de devlet memuru statüsünde görüldüğünü, bu durumda da sendika hakkı tanınmasına karşın, grev hakkının verilmemiş olacağını dile getirmiştir.

Kul, devlet memurlarının halen fiilen sendikalarının bulunmasına ve bunların meşru olmasına karşın, bu hakkın yasal bir zemine oturtulmadığının da altını çizmiş ve 657 sayılı Kanunun 22. maddesinde yapılan düzenlemede yer alan *"Devlet memurları, Anayasada ve özel kanunda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler"* şeklindeki ifadeyi aynen okumuştur. Bu konudaki *"128 inci maddenin ilk fıkrası kapsamına giren kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında cevaz verilecek olan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54 üncü madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşları, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilir..."* şeklindeki hükmü de Genel Kurula aktarmıştır.

Anayasanın 53. maddesini de Genel Kurula okuyan Emin Kul, burada devlet memuru ifadesine yer verilmediğini söyleyerek, 128. maddede yer alan *"Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür"* şeklindeki memurların işlevleriyle ilgili ifadelere de konuşmasında yer vermiştir. Kul bu açıklamalarının ışığında, Anayasanın 53. maddesinde devlet memuru

ifadesinin yer almamasına dayanarak, bunun aceleden kaynaklandığını ifade etmiştir. Düzeltme yapıldığı takdirde, devlet memurlarının sendika kurma hakkına kavuşmasına karşın, kamu görevlilerinin böyle bir haklarının olmayacağını da iddia eden Emin Kul, burada hukukî sorun bulunduğunu öne sürmüştür.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili CHP İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu olmuştur. Memurların, vermiş oldukları mücadeleyle sendika kurduklarını ve bu nedenle de Meclis'in elde edilmiş bir hakla uğraşarak, toplumun gerisine düştüğünü iddia eden Algan Hacaloğlu, şimdi yapılanın, 1995 yılında yapılmış olan anayasa değişikliğinin yasalara uyumunun sağlanması olduğunu dile getirmiştir. Hacaloğlu, tartışılan düzenlemenin kamu emekçilerinin taleplerinin çok gerisinde olduğunu belirterek, gecikmiş olmasına karşın ortaya çıkan duyarlılıktan memnun olduğunu da ifade etmiş ve ancak 1982 Anayasasıyla dayatılmış olan yasakların, örgütlenme hakkı üzerinde getirilmiş olan kısıtlamaların hala etkinliğini koruduğunu öne sürmüştür.

Konuşmasının bir bölümünde Kırıkkale Milletvekili Hacı Filiz'in sözlü müdahalesiyle karşılaşan Algan Hacaloğlu, sözü ILO sözleşmelerine getirerek, 158 sayılı ILO Sözleşmesiyle tanımlanmış olan iş güvencesi ve 151 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamındaki kamu emekçilerinin asıl beklentisi olan grevli toplu sözleşme hakkının da henüz gündeme getirilmediğini eleştirel bir şekilde dile getirmiştir. Hacaloğlu, geçmiş döneme, 19. dönem TBMM'nin çalışmalarına da değinerek, o dönemde Refah Partisi'nin, tüm anayasa değişikliklerine, kamu emekçilerinin grevli toplu sözleşme hakkına "hayır" dediğini hatırlatmış ve ANAP'ın da, bu haklarla ilgili olarak CHP'nin girişimlerine destek vermediğini iddia etmiştir. Memur ve işçinin, her ikisinin de emekçi olmasına karşın, memura grev hakkının tanınmadığını, toplupazarlık hakkının ise Bakanlar Kurulunun takdirine bırakıldığına dikkat çeken Hacaloğlu, kamu görevlilerinin hem özlük hakları açısından hem gerçek anlamda iş güvencesinin batı ülkeleri düzeyinde düzenlenmesinin gereğine işaret etmiş ve bunu parlamentonun sağlayabileceğini vurgulamıştır.

Algan Hacaloğlu'nun konuşmasını tamamlamasından sonra, Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz söz almış ve Hacaloğlu'nun bazı açıklamalarına cevap vermiştir. Algan Hacaloğlu'nun kendi partilerini açık bir şekilde suçladığını ifade eden Oğuz, Anayasa değişikliği çalışmaları sırasında uyumlu bir tavır sergilediklerini ve ancak 24. maddenin de ele alınması yolundaki taleplerinin kabul edilmemesinden dolayı çekimser davrandıklarını dile getirmiştir.

Ali Oğuz'un bu kısa açıklamasıyla teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve maddelere geçilmiştir. **"14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun mülga 22 nci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir:**

Madde 22. - Devlet Memurları, Anayasada ve Özel Kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler" şeklindeki 1. madde üzerinde gruplar adına söz talebi olmaması nedeniyle kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir.

Şahsı adına ilk konuşmayı CHP İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul'un sözlerine değinen Algan Hacaloğlu, 1995 yılında Anayasanın 128. maddesinde yapılan bir değişiklik ile kamu çalışanları, devlet memurları tanımının yapıldığını, şimdi ise 657 sayılı Yasanın 22. maddesi üzerinde yapılan değişiklik ile de, devlet memurlarının sendika haklarının düzenlendiğine vurgu yapmıştır. Buna karşılık 657 sayılı Yasa kapsamında olmayıp, işçi konumunda bulunmayan diğer kamu görevlilerinin sendika ve sendika üst kuruluşları kurma hakkının nerede düzenlendiğini soran Hacaloğlu, böyle bir düzenlemenin bulunmamasının ciddi bir eksiklik olduğunu dile getirmiştir.

Algan Hacaloğlu, söz konusu düzenlemenin, 1995 Temmuz ayında yapılmış olan Anayasa değişikliğinin bir uzantısı olduğunu ifade ettikten sonra, 19. dönemde, DYP ve SHP'nin, demokratikleşmeyi gerçekleştirebilmek için, Türkiye'de geniş bir destek gören bir anlayışla bir araya geldiklerini, ancak ihtiyaç duyulan demokratikleşmenin Mecliste, siyasette ve hükümette, pratiğe yeterince dönüştürülemediğini ileri sürmüştür. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının olduğu gibi kaldığını ve hak arayan işçiler ve memurların acımasızca, baskı ve şiddetle karşılaştıklarını söyleyen Hacaloğlu, demokratikleşmenin, Güneydoğuda da insan hakları ihlalleri karşısında, temel bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığını dile getirmiştir. 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliğine de konuşmasında yer veren Algan Hacaloğlu, partiler arasında uzlaşma sağlanmasına karşın, Refah Partisi'nin Anayasanın din ve vicdan hürriyetine ilişkin olan 24. maddesini pazarlık konusu yaptığını, bu dayatmaya da CHP'nin direndiğini ileri sürmüştür.

Algan Hacaloğlu, 151 sayılı ILO Sözleşmesinin iç hukukumuzda taşınması anlamında, Anayasada düzenleme yapılmasında, Refah Partisinden destek almadıklarını, kendisinden önce konuşan Ali Oğuz'un da bunu doğruladığını ifade etmiştir. Konuşmasının son bölümünde sözü 1. maddeye getiren Hacaloğlu, bu maddenin teknik bir ihtiyacı karşıladığını, ancak kamu çalışanlarının, kamu emekçilerinin beklediği değişikliği getirmediğini de dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Algan Hacaloğlu'nun kürsüden inmesinden sonra Refah Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz kişisel görüşünü açıklamak için söz almıştır. Anayasa değişiklikleri ve uyum kanunlarıyla ilgili 19 yasa üzerinde değişiklik yapma konusundaki çalışmalarının devam ettiğini ifade eden Ali Oğuz, gündemdeki teklifle memurlara sendika kurma hakkının verildiğini, Oğuz, memur sendikalarının aslında daha önce kurulmuş olduğunu, bunun kamu çalışanlarının mücadelesiyle gerçekleştiğini dile getirmiştir. Konuşmasında Algan Hacaloğlu'nun partisi hakkındaki sözlerine de açıklık getiren Ali Oğuz, 1995 yılındaki anayasa değişiklikleri sırasında *"Gelin, şu 24 üncü maddeyi daha da düzenleyelim, kapsamlı bir hale getirelim ve bugün ve yarın inananlara zulmedilmesin. Bu, her*

dönemde tekrar gündeme gelir, müzakere edilir ve bu hak zamanı gelince alınır" dediklerini, ancak alt komisyonda bu görüşe itibar edilmediğini, yine de parti olarak Anayasa Komisyonundaki uyumlu çalışmalarına devam ettiklerini açıklamıştır. Oğuz, *"Refah Partisi bu kanunlara karşı çıkmıştır"* şeklindeki ifadelerin de doğru olmadığını belirterek, memur ve işçilerin haklarını elde etmeleri konusunda inançlı olduklarını ortaya koymuş ve bu konularda zulmedenlerin, mutlaka bir gün Hakkın gazabına uğrayacaklarını vurgulamıştır.

Bu konuşmayla madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve oylamaya geçilmiştir. Yapılan oylama sonucu 1. madde kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir. **"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer"** şeklindeki 2. madde hakkında CHP Antalya Milletvekili Yusuf Öztıp şahsı adına söz almıştır. 1982 Anayasasında, memurlara, sendika kurma ve sendikaya girme hakkının verilmediğini tekrarlayan Yusuf Öztıp, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda da bu konuda yasak hükmün bulunduğunu hatırlatmıştır.

Öztıp, buna rağmen memurların, uluslararası sözleşmelerden doğan olanağı kullanarak sendikalarını kurduklarına işaret etmiş ve nihayet 23.7.1995'te Anayasanın 53. maddesi değiştirilerek, devlet memurlarına sendika kurma hakkının verildiğini diğer konuşmacılar gibi yinelemiştir. Memurlara, grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkının verilmediğini de belirten Yusuf Öztıp, kamu çalışanlarının taleplerinin dikkate alınarak grevli ve toplu sözleşmeli sendikal haklarını sağlayabilecek bir düzenlemenin yapılması gerektiğini savunmuş ve söz almasının asıl nedeninin sendikal faaliyetleri nedeniyle ceza almış olan kamu çalışanlarının durumunu dile getirmek olduğunu açıklamıştır. Sendikal faaliyetleri nedeniyle kamu çalışanlarının ve memurların disiplin cezalarının affı konusunda bir kanun teklifi verdiğini söylemiş ve bu yasanın diğer partilerle uzlaşarak çıkarılabileceğini ifade etmiştir. Gelecek günlerde Eğitim-Sen'in, tertip edeceği, yürüyüşler ve mitinglerden de bahseden Yusuf Öztıp, polislerin öğretmenlere ve memurlara kötü davranmamaları konusunda İçişleri Bakanından yardım istemiştir.

Öztıp'un konuşmasını tamamlamasından sonra, ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler söz almıştır. Şahsı adına konuşan Mehmet Keçeciler, Algan Hacaloğlu'nun Anavatan Partisi'nin, anayasa değişiklikleri destek vermediği şeklindeki ifadelerine cevap vermek ve düzeltmek için söz aldığını açıklamıştır. Anavatan Partisi'nin 18. dönemde, büyük bir çoğunlukla işbaşında olmasına rağmen Anayasal değişiklikler için muhalefet partilerinden destek istediğini belirten Keçeciler, seçmen yaşının 18'e düşürülmesi ve yurt dışındaki vatandaşlara oy hakkı verilmesi konularını buna örnek olarak göstermiştir. Ancak o dönemde muhalefet partilerinin yeterince destek vermediklerini ifade etmiş ve tersine sonraki dönemde Anavatan Partisi olarak Anayasal değişiklikler destek verdiklerini açıklamıştır. Refah Partisi'nin muhalefet ettiğine de değinen Keçeciler, memurlara sendika hakkı verilmesi konusunda da, muhalefet partisi durumunda bulunan Anavatan Partisinin katkısının büyük olduğunu dile getirmiş ve memurlara grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkı

verilmesi konusunda da önerge verdiklerini, ancak bunun Genel Kurulda reddedildiğini ifade etmiştir. Mehmet Keçeciler, hiçbir zaman kategorik ve yıkıcı muhalefet yapma anlayışını benimsemediklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Keçeciler'in konuşmasında Refah Partisi'nin kategorik muhalefet yaptığı şeklindeki ifadeleri üzerine, Refah Partisi Konya Milletvekili Mustafa Ünal'dı'nın söz talebi, yerinden konuşmak şartıyla kabul edilmiş ve Ünal'dı, anayasa değişikliklerinin toplamına karşı oy verdiklerini, bunu daha demokratik bir anayasa için yaptıklarını belirtmiştir.

Bu konuşmadan sonra 2. madde de oylanarak kabul edilmiş ve 3. maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde hakkında herhangi konuşma talebi olmamış ve hemen oylamaya geçilmiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, teklifin tümü de oylanarak kabul edilmiş ve böylelikle teklif yasalaşmıştır.¹⁹⁴

46- KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARINA İLİŞKİN KANUNLARIN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4276 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Kanunların Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ile Aynı Mahiyetteki Kanun Tasarısı ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 30 Arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının ve İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının, Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 2. Yasama Yılı'nın 108. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. 18 Haziran 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Ancak ilk olarak Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya açıklama yapma ihtiyacı hissetmiş ve söz konusu teklifin, uyum yasaları ve demokratikleşme paketi kapsamında olduğunu açıklamıştır. Demokrasinin, Anayasa ve yasaların maddelere dökülmüş dar kalıplarına sığdırılmayacağını öne sürmüş ve *“demokrasi, bilimle beslenmiş aklın, özgürlüğün, eşitliğin ve kısacası, insan denen varlığın bütün unsur ve kabiliyetleriyle öne çıktığı bir rejimin adıdır”* şeklinde bir tanım yapmıştır.

¹⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 106. Birleşim, s. 125–146

İyimaya, Türk demokrasisinin, demokrasinin varlığı için gerekli ortamı yaratamamış olması gibi önemli bir sorununun olduğunu söyledikten sonra, bu ortamın, bugünden yarına kısa zamanda oluşturulamayacak yapısal dönüşümlere ve evrimlere ihtiyaç göstermekte olduğunu ifade etmiş ve demokrasi kültürünün yerleşmesinin, köklü bir eğitim reformuna, okuyan, öğrenen, eleştiren ve çözen bir beyinler çokluğuna bağlı olduğunu iddia etmiştir. Demokrasiyi yozlaştıran temel nedenleri sayarken, bunların kurtarıcı kültü, baba hamaseti, karizma oligarşisi olduğuna işaret eden İyimaya, bir Parlamento kritiğini yapmak istediğini belirterek şunları söylemiştir: *“Vaktin yetersiz sınırlarına, elbette ki, böylesine önemli bir sorunu sığdıramayız; ancak, Parlamentonun, mevcut konjonktür içindeki manzarasını, iğneyi kendimize zihniyetiyle, bir genel görüşmeye konu kılmalıyız. Gerekliyorsa, milletvekili kimliğimizden, parti kimliğimizden ve oligarşinin dar labirentlerinden aşarak demokrasi rejiminin selametini tartışmalıyız. İnsanların başlarını kuma gömdük-leri görülmemiştir; başlarını kuma gömen milletvekilleri olmamalıyız. Demokrasi ideali için bir büyük siyaset gereklidir. Büyük siyaset, parçalı ve kavgalı siyaseti beyinlerden silmekten, mezarlara gömmekten geçer; büyük siyaset, küçük parti yetkileri için gelecek sıraları veya tensipleri beklemek yerine, milleti ve Türkiye’yi öne alan bir bütünleşmeden ve uzlaşmanın kalkınma vaat eden dinamik erdeminden geçer. İlim ve tarih, merkez sağın ve merkez solun, içinde millet olmayan kahredici siyasal kavgalarını, elbette ki, mahkûm edecektir.”*

Türkiye’de anayasal yapılanmaların daima bir ihtilal veya kriz gibi istenmeyen sosyal şarta bağlı olduğunu ifade eden Ahmet İyimaya, bunun ise demokrasi kültürünün, bilime dayalı rasyonel düşünce tarzının ve demokrasi için gerekli özgür insan ve sivil toplum refleksinin, Türk toplumunda henüz tam anlamıyla oluşmadığını gösterdiğini dile getirmiş, ara rejimden bahsetmiştir. Bu arada 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliklerinin ve uyum yasalarının çıkarılmasının önemli olduğuna da dikkat çekerek, söz konusu düzenlemelerin abartılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Konuşmasına; *“Uyum yasalarının hazırlanmasında Parlamentonun benimsediği yöntem, uzlaşmacı ve katılımcı demokrasi adına kıvanç duyacağımız, sürekli yerleşmesini arzuladığımız bir yöntemdir. Bu konuyla sınırlı olarak kurulan ve adına uyum komisyonu denen partilerarası eşit temsilli komisyon, bilginin, yaratıcı ve uzlaştırıcı tartışmanın, özverili çalışmanın ve Genel Kurula olgunlaşmış teklif sunmanın örneğini vermiştir. Rasyonelleştirilmiş parlamento işte budur”* şeklindeki sözlerle devam eden Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, uyum yasalarıyla siyasete yalnızca kişinin değil, demokratik toplum örgütlerinin de katılmasının hedeflendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca sendikalar, dernekler, vakıflar, kooperatifler, kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri ve benzeri hukukî toplulukların, amaçlarını ve kimliklerini koruyarak, siyasete ağırlıklarını koyacaklarına da dikkat çekmiştir.

Vatandaşı güven konusuna da değinen İyimaya, bilim ile siyaset arasında bağ kurulmuş olmasına da değindiği konuşmasında, siyasal partilere üye olacak öğretim elemanlarından, siyasette yararlanılacağını dile getirmiş ve Türk siyasal yaşamının, kanuncu, anayasacı demokrasi anlayışını gözden geçirmesini temenni etmiştir.

Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya'nın konuşmasını tamamlamasından sonra, tasarının tümü üzerinde parti grupları adına yapılan konuşmalara geçilmiştir. İlk sözü ANAP Grubu adına, İstanbul Milletvekili Refik Aras almıştır.

Refik Aras ilk olarak, 1982 Anayasasının 135. maddesinde, 23 Temmuz 1995 tarihinde yapılan değişikliğe değinmiş ve bu değişiklikte şunların getirildiğini ifade etmiştir: *"1- Meslekî kuruluşların siyasî faaliyette bulunamayacaklarına ilişkin hükümler kaldırılmıştır; ancak, kuruluşun amaçları dışında faaliyette bulunamayacağı hükmü getirilmiştir. Yani, çerçeve, eskiye nazaran önemli ölçüde genişletilmiştir.*

2- Bu kuruluşların seçimlerinde siyasî partilerin üst organlara aday gösteremeyecekleri hususu muhafaza edilmiştir.

3- Bu kuruluşların sorumlu organlarının görevden alınmasıyla ilgili yargılamanın, ilgili bakanlığın ve cumhuriyet savcılarının istemleri üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemelerince yapılacağı ve davanın üç ay içinde sonuçlandırılacağı hükmü getirilmiştir. Keza, ancak, millî güvenlik ve kamu düzeninin gecikmesinde sakınca var ise, birlik ve organların faaliyetlerinin vali tarafından men edileceği hükmü getirilmiştir; ancak, bu kararın 24 saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulacağı, hâkimin de kararını 48 saat içinde açıklaması öngörülmüştür. Aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar hükmü getirilmiştir. Bu süre, eski yasada 10 gündü, şu anda 48 saate indirilmiştir."

Aras, saydığı bu değişikliklerin uygulamaya geçebilmesi için de, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin kanunlarda değişiklikler yapılması zorunlu hale geldiğini ifade etmiş ve görüşülmekte olan yasa tasarısının hangi meslek kuruluşlarının yasasında değişiklik yapacağını ortaya koymuştur.¹⁹⁵ Yine söz konusu değişiklikleri vurgularken, 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Yasasında yapılması istenilen değişiklikleri de özetlemiştir.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Bu meslek kuruluşları şunlardır: 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Odalarına ait Kanunun 14 üncü maddesi; 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve Barolar Birliğinin 77 ve 111 inci maddeleri; 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği Kanununun 2 nci maddesi ve ek 4 üncü maddesi; 6023 sayılı Türk Tabibler Birliği Kanununun 3 üncü maddesi ve ek 2 nci maddesi; 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 2, 18 ve 23 üncü maddeleri; 3224 sayılı Türk Dış Hekimleri Birliği Kanununun 3, 19 ve 35 inci maddeleri; 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanununun 3 üncü maddesi ve ek 1 inci maddesi; 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanununun ek 6 ncı maddesi; 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun ek 1 ve 2 nci maddeleri; 3568 sayılı Serbest

Konuşmasında 1995 yılındaki Anayasa değişikliklerini gerçekleştiren 19. Dönem milletvekillerine de teşekkür eden Aras, bu arada Anayasanın 135. maddesindeki değişikliğin, şimdiye kadar, ilgili yasalara uyarlanamadığı için demokratik toplum yapısının kurulamadığını öne sürmüş ve bir toplumda, sendikaların, kooperatiflerin, üniversitelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyaset dışında tutulması durumunda, demokrasinin gelişmeyeceğini savunmuştur.

Refik Aras'ın kapsamlı konuşması sonrasında, Refah Partisi Grubu adına, Tokat Milletvekili Ahmet Feyzi İnceöz söz almış ve konuşmasının hemen başında 1995 yılında, Anayasanın 135. maddesinde yapılan değişiklikten bahsetmiş ve bununla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının siyasi faaliyette bulunamayacaklarına ilişkin hükümlerin kaldırıldığını hatırlatmıştır.

İnceöz de söz konusu anayasa değişikliğine uyum amacıyla, hangi meslek kuruluşlarının yasalarında düzenleme yapılacağını söylemiş ve ayrıca toplumun büyük bir kesiminin siyaset yasağı içinde olduğunu belirtmiştir. Bu arada aynı konuşmacı tasarıya olumlu baktıklarını ifade ettikten sonra, Namık Kemal'in şu beytini okumuştur:

*“Ne efsunkâr imişsin ey didarı hürriyet,
Esiri aşkın olduk; gerçi kurtulduk esaretten.”*

Demokrasinin tanımının yapılmasını ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete teslimi konusunda, herkesin hemfikir olmasını isteyen İnceöz, artık kimsenin siyasi yönlendirmeye suçlanmamasını dilemiş ve ancak henüz fikir ve düşüncenin suç sayılamayacağı bir döneme girilemediğini iddia etmiştir.

Ahmet Feyzi İnceöz konuşmasını *“Biz, noksansız bir demokrasi, belli bir kesime belli bir hürriyet verilmesi ve fikir ve düşünce hürriyeti seviyesinde de bu hürriyetin mutlaka yerine getirilmesi gereğini vurgulamak için, o dönemde olumsuz sayılabilecek tavırlar içerisine girmişsek de, bunu o dönemde toplumun*

Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanununun 14, 15 ve 28 inci maddeleri; 1512 sayılı Noterlik Kanununun 163 üncü ve 164 üncü maddeleri.

¹⁹⁶ Refik Aras bu konu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *“Odalar, borsalar ve Birlik, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”* Eskiden bu, *“siyaset yapamazlar”* hükmünü taşıyordu; şimdi, genişletilerek bu hüküm getirilmiştir.

“Amaçları dışında faaliyet gösteren odalar, borsalar ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine Sanayi ve Ticaret Bakanlığının veya bulundukları yer cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince, basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava, en geç üç ay içerisinde sonuçlandırılır. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini ve suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, odalar, borsalar ve Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilir.

Faaliyetten men kararı yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içerisinde açıklar. Aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

da hissetmesi yönünden bu yönde tavırlarımızı ortaya koymuştuk. Yoksa, bilene ki, şu görüştüğümüz kanun tasarısı dahil olmak üzere, 135 inci maddenin değişiklikleri canı yürekten katıldığımız esaslardır. Değerli arkadaşlar, işte bu çerçeveler içerisinde, biz, şu günlerde, ortak paydanın demokrasi olması lazım geldiği ve demokrasi kavramının tekrar altını çizerek, bu yöndeki tüm olumlu gayretlerin desteklenmesi gerektiğine inanarak, Refah Partisi Grubu olarak, görüşülmekte olan bu kanun tasarısının olumlu yönde destekçisi olacağımızı belirtiyor, bu kanunların ülkemize hayırlar getirmesini diliyor, teşekkürlerimi sunuyorum” şeklindeki ifadelerle son vermiştir.

Tasarının tümü üzerinde DSP Grubunun görüşlerini, Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk ortaya koymuştur. Hikmet Sami Türk de öncelikle, tasarı kapsamında bulunan mesleki kuruluşların isimlerini saymış ve ardından da 1995 yılında değiştirilen Anayasanın 135. maddesine vurgu yapmıştır. Bu maddede kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve onların üst kuruluşlarının; *“belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla, kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre, yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleri”* olarak tanımlandığını hatırlatmıştır.

Türk, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının köklerinin, Ortaçağa kadar uzandığını dile getirdiği konuşmasında, Batı’daki Lonca sistemine ve Anadolu’daki Ahilik örgütüne de değinmiş, sözü günümüze getirmiştir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, yerinden yönetim ilkesinin temel olarak alındığını da söyleyen Hikmet Sami Türk, bu kuruluşların, kendi meslekleriyle ilgili sorunları, doğrudan doğruya kendi yönetimleri ve denetimleri çerçevesinde çözeceklerine dikkat çekmiştir. Türkiye’de kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, ilk kez, 1961 Anayasasının 122. maddesinde, daha sonra da 1982 Anayasasının 135. maddesinde düzenlendiğini ortaya koyan Türk, yine bu kuruluşların, kendi görev alanlarında kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak amacıyla yönetmelikler yapabileceklerini ifade etmiş ve bunların da eylem ve işlemlerinin yargı denetimi altında olduğunu açıklamıştır.

1961 ve 1982 Anayasalarını karşılaştırırken *“1961 Anayasasının kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili düzenlemesi, üç fıkradan oluşan bir düzenlemeydi. Bu düzenlemede, sözü edilen meslek kuruluşlarının yasayla oluşturulacağı ve organlarının kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçileceği; idarenin, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevlerinden uzaklaştıramayacağı; meslek kuruluşlarının tüzüklerinin, yönetim ve işleyişlerinin demokratik ilkelere aykırı olamayacağı hükme bağlanıyordu.*

1982 Anayasası ise, bu konuda oldukça ayrıntılı bir düzenleme getirmiştir; her şeyden önce, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları tanımlanmıştır ve ondan sonra, örneğin, kamu kurum ve kuruluşlarında, kamu iktisadî teşebbüslerinde çalışanların meslek kuruluşlarına girme zorunluluğu bulunmadığı ifade edilmiştir” şeklindeki ifadelerle yer veren Hikmet Sami Türk, 1982 Anayasasının asıl özelliğinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, siyasetle uğraşamayacakları; siyasî partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket ede-meyecekleri yönündeki hükümler taşıması olduğunu beyan etmiştir. Türk, 1995 yılında yapılan değişikliklerle, siyaset yasağı ve siyasî partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket yasağının kaldırıldığını, yine sendikalar ve sendika üst kuruluşlarının, meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremeyecekleri ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamayacakları ve propaganda yapamayacakları yolundaki yasağın da kaldırıldığını ortaya koymuş ve ancak, aynı yasağın, siyasî partiler bakımından devam ettiğini dile getirmiştir.

Son derece ayrıntılı bir konuşma yapan Türk; “Öte yandan, bu, amaç dışı faaliyet çerçevesinde özel bir yeri olan “millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmesinde sakınca varsa, kanunla bir merciin, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği” yine 135 inci madde hükümlerindendir. Böylece, 1982 Anayasasındaki görevden uzaklaştırma yerine, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun faaliyetten men edilmesi söz konusudur. Bu, aslında, orga-nın görevinden uzaklaştırılması ve mahkemece yapılacak inceleme sonucunda, gerektiğinde yeni organ seçimini öngören hükümlere göre daha ağır bir yaptırımıdır. Ancak, 1995 değişikliklerinde bu hüküm kabul edilmiş bulunmaktadır. Yalnız, burada, eskiden üç gün içerisinde mahkemeye bildirmek söz konusuysen, şimdi, yetkili merciin kararının, yirmidört saat içerisinde hâkimin onayına sunulması öngörülmüştür. Daha önce, mahkemece, on gün içinde, verilen kararın yerinde olup olmadığı bir karara bağlanacakken, şimdi, hâkimin kırksekiz saat içerisinde konuyu inceleyeceği ve bir karar vermediği takdirde, idarî kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı belirtilmiştir. Bu sistem ise, hem öngörülen prosedürün hızlandırılması hem kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bakımından daha güvenceli bir düzenlemedir” şeklindeki sözlerle teklife verdiği desteği belirtmiştir.

Bu arada teklifin, ilgili yasalarda, yer alan eş metinli hükümlerle ayıklamakta ve onları Anayasaya uygun bir duruma getirmekte olduğuna işaret etmiş ve teklifle getirilen düzenlemeleri iki ana grupta toplamıştır. Bunlardan birincisinin, kuruluş amacı dışındaki faaliyet yasağıyla ilgili düzenlemeler olduğunu; ikincisinin ise amaç dışı faaliyet yasağına aykırı hareketlerin yaptırımıyla ilgili olduğunu açıklamıştır. Hikmet Sami Türk, daha önce, bu konuda, ilgili bakanlığın teklifi üzerine veya doğrudan doğruya, Adalet

Bakanlığının istemi üzerine cumhuriyet savcılığının dava açması öngörülmesine karşın, yeni sistemde doğrudan doğruya, ilgili bakanlığın veya yerel cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine, asliye hukuk mahkemesinde, bu göreve son verme konusunun karara bağlanacağını ifade etmiştir.

Türk konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir: *“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yapılan düzenlemeler, 1995 değişikliklerinin zorunlu kıldığı değişikliklerle sınırlıdır. Aslında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yerinden yönetim ilkesine uygun olarak gerçekten özerk kuruluşlar haline gelmeleri, yerinden yönetim ve özdenetim ilkeleriyle bağdaşmayan hükümlerin ilgili yasalardan ayıklanması gerekir. Anayasanın 135 inci maddesinin beşinci fıkrasında sözü edilen devletin idarî ve malî denetimi, ilke olarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının özerkliğini en geniş ölçüde gerçekleştirecek biçimde yeniden düzenlenmelidir.”*

Hikmet Sami Türk’ün kapsamlı ve açıklayıcı konuşmasının sona ermesinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Hatay Milletvekili Atila Sav söz almıştır. 1961 ve 1982 Anayasalarındaki kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıyla ilgili hükümlerden bahseden Atila Sav, bu kuruluşların çoğulcu demokratik düzen içinde, gerçek işlevlerinin ve anayasal yerlerinin tanındığını ve yalnızca çıkar grubu olmaktan kurtarıldığını ifade etmiştir. 1961 Anayasasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, organları kendileri tarafından, kendi üyeleri arasından seçilen kuruluşlar olarak nitelendiğini de sözlerine eklemiştir. Bu arada 1961 Anayasasında demokratik bir düzenleme söz konusu iken, 1982 Anayasasında birtakım yasakların getirildiğini idrak etmiş ve yine kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına üye olması zorunluluğunun kaldırıldığına dikkat çekmiştir.

Diğer konuşmacılar gibi 1982 Anayasasının 135. maddesi kapsamında yasayla düzenlenen kurum ve meslek örgütlerini sayan Sav, 1995 yılında Anayasada yapılan değişiklikle daha liberal anlayışın getirildiğini ifade etmiş ve meslek kuruluşlarının, siyasetle uğraşmaları ve dernekler ve sendikalarla işbirliği yapmasını yasaklayan hükümlerin kaldırılmış olmasını, örgütlenme özgürlüğü bakımından olumlu gördüğünü açıklamıştır. Meslek kuruluşlarının kuruluş amaçları dışında etkinlik yapmalarına ilişkin yasağın korunduğunu; aynı fıkarda, benzer etkinlik sayılan, siyasetle uğraşma ve sendikalar ve derneklerle ortak hareket etme yasağının kaldırıldığını da sözlerine eklemiştir.

Katılımcı demokrasinin özünün, örgütlenme hakkında olduğunu da belirten Atila Sav, insanlara, ülke yönetiminin her aşamasına katılma hakkının ve olanağının sağlanmasının gerekliliğine işaret etmiş ve bu bağlamda 1982 Anayasasının getirdiği düzeni eleştirmiştir. Atila Sav, demokrasi ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasındaki bağlantıyı açıklarken şu ifadelere yer vermiştir: *“Bir bakıma, baskı gruplarının örgütlenmesi olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, çok daha geniş bir özgürlük ve bağımsızlık*

anlayışını hak etmektedir. İdarenin vesayeti tümüyle kaldırılmalı ve meslek kuruluşlarının bağımsızlığı sağlanmalıdır. Ne yazık ki, 1982 Anayasasında var olan bu yasakçı zihniyet, 4121 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle bütünüyle kaldırılmamıştır. Bu ve benzeri nedenlerle, Anayasanın 135 inci maddesinin bugünkü çerçevesi, bizce, tatmin edici değildir; çünkü, aslında demokratik değildir. İşin doğrusu, 1961 Anayasasındaki düzenleme ve anlayıştır ve o düzenleme, gerçekten, demokratik bir anlayışa yaslanmaktadır.”

Sav, yasa teklifinin, Cumhuriyet Halk Partisinin gerçek anlayışının ürünü olmadığını açıkladıktan sonra, teklife olumlu oy vereceklerini ifade etmiş ve sözlerine son vermiştir.

Teklifin tümü üzerinde parti grupları adına son konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına Mehmet Gözlükaya yapmıştır. Kendisinden önceki konuşmacılara göre daha kısa bir konuşma yapan Mehmet Gözlükaya, tasarıya DYP olarak olumlu oy vereceklerini açıklayarak söze başlamış ve Anayasada yapılan değişikliklerle ilgili olarak uyum yasalarının büyük bir görüş birliği ve uzlaşma içinde çıkarılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.

Gözlükaya konuşmasını şu şekilde tamamlamıştır: *“Bu yasa değişikliğiyle sağlanan siyaset yapma imkânı, inşallah, 1980 öncesinde olduğu gibi, kurumlarca kötüye kullanılmaz; kendi meslek gruplarının amaçları doğrultusunda ve Türkiye'nin huzuru ve kalkınması açısından kullanılır diye düşünüyorum, temenni ediyorum. Bu kuruluşlara ve ülkemize, bu yasaların hayırlı olmasını diliyor, hepinize saygılar sunuyorum.”*

Gruplar adına yapılan konuşmaların sona ermesinden sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmişse de, şahsı adına söz alan milletvekili olmadığı için maddelerin görüşülmesine girilmiştir.

“9.3.1954 tarihli ve 6343 sayılı Veteriner Hekimleri Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimliği Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanunun 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve veteriner hekim odaları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar’ ” şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

2 ve 3. maddenin de yine aynı şekilde oylanarak kabul edilmesinden sonra,¹⁹⁷ 4. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Teklifin 4. maddesi şu şekilde

¹⁹⁷ Teklifin kabul edilen 2 ve 3. maddeleri şu şekildedir:

MADDE 2. - 6343 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Amaçları dışında faaliyet gösteren veteriner hekim odaları ile Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o

düzenlenmiştir: “1136 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin dokuzuncu ve onuncu fıkraları dokuzuncu fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Amaçları dışında faaliyet gösteren barolar ile Türkiye Barolar Birliği sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Adalet Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.’

‘Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, barolar ile Türkiye Barolar Birliği, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.’”

Madde üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Önder Sav söz almıştır. Maddenin içeriğine yönelik bir itirazlarının olmadığını belirten Önder Sav, ancak 1136 sayılı Avukatlık Yasası bakımından, hem yasama tekniğine hem de Avukatlık Yasasının sistematığına uygun düşmeyen bir düzenleme olduğunu ifade etmiştir. Avukatlık Yasasının Sekizinci Kısımının başlangıcının “Barolar” ismini taşıdığını; ondan sonraki kısmın, Dokuzuncu Kısımın başlangıcının ise “Türkiye Barolar Birliği” biçiminde düzenlendiğini de söyleyen Sav, Şu şekilde bir düzenleme yapılmasını önermiştir: “... hem yeni şekliyle düzenlenen beşinci fıkradaki hem de mevcut yasada dokuzuncu ve onuncu fıkraları bir araya getirip dokuzuncu fıkra biçiminde düzenleyen metindeki ‘ile Türkiye Barolar Birliği’ deyimlerinin, Avukatlık Kanununun sistematığına ve yasama tekniğine uygun olması bakımından, madde metninden çıkarılmasıdır. Yani, bu ‘ile Türkiye Barolar Birliği’ ibarelerinin 77 nci maddenin metninden çıkarılması, Avukatlık Kanununun sistematığına ve yasama tekniğine uygun düşecektir.

yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birlik ile odalar, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 3. - 19.3.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 76 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Barolar, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

Yapılacak bu düzenlemeyle doğacak eksikliği giderme olanağı da, altta gelen 5 inci maddede mümkündür. 5 inci maddede, 77 nci maddeye atıf yapan ‘1136 sayılı Yasanın 111 inci maddesinin birinci fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir’ şeklindeki düzenlemede ‘77 nci maddenin altı, yedi ve sekizinci fıkra’ ifadesine beş ve dokuzuncu fıkraları da eklediğimiz zaman, düzenleme, hem yasama tekniğine hem de Avukatlık Kanunu sistematığına uygun olacaktır.”

Sav, yukarıdaki açıklamaları çerçevesinde bir önerge hazırladıklarını söyledikten sonra, zaman yitirmemek için, hem 5. hem 4. maddedeki bu eksiklikleri birlikte gidermeyi ve düzenlemenin buna göre yapılmasını önermiş ve sözlerine son vermiştir.

Önder Sav’ın konuşmasını tamamlamasından sonra, Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, yerinden şu kısa açıklamayı yapmıştır: *“Sayın Başkan, bu, aşağıda, Partilerarası Uzlaşma Komisyonunda hazırlanan bir metindir ve diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleriyle muvazi olarak tanzim edilmiştir; ama, Barolar Birliğinin önceki değerli başkanı, CHP Grup Başkanvekili arkadaşımız bu konuda bir değişiklik önergesi hazırlarsa, amaca uygundur efendim.”*

İyimaya’nın sözlerinden sonra, CHP’li Nihat Matkap’ın bir önergeleri olduğunu ifade etmesine karşın, oylamaya geçilmiş ve madde kabul edilmiştir. Ardından **“1136 sayılı Kanunun 111 inci maddesinin birinci fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:**

‘Türkiye Barolar Birliği, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamaz.’

‘77 nci maddenin altı, yedi ve sekizinci fıkra hükümleri Birlik organları hakkında da uygulanır’ biçimindeki 5. maddeye geçilmiştir.

Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hatay Milletvekili Atila Sav söz almış ve önceki madde ile ilgili konuşma yapan Önder Sav’ın önerisinin yerinde olduğunu ifade etmiştir. *“Yani, biraz önce Sayın Başkanın belirttiği gibi, eğer, 4 üncü çerçeve maddeyle yapılan düzenlemede, 77 nci maddenin beşinci fıkrasından ‘Türkiye Barolar Birliği’ deyimini çıkarılırsa, idarenin, baroların ve Türkiye Barolar Birliğinin hangi organlarının, hangi hallerde görevden el çektilmesine karar vereceği açıkta kalmaz. O bölümde yapılan düzenlemenin tümü, barolar ve baro organları içindir.*

Bir sonraki ‘Türkiye Barolar Birliği’ başlıklı bölümde ise, esasen bir önceki bölüme ve 77 nci maddeye yollama yapılmak suretiyle, Türkiye Barolar Birliği organlarının da hangi hallerde işten el çektilileceği gösterilmiştir” diyen Sav, hazırlanacak önergenin kabul edilmesinin, yasama tekniği bakımından sakıncalı olan bu durumun düzeltilmesini sağlayacağını açıklamıştır.

Atila Sav, oturum başkanının isteği üzerine, görüşlerine açıklık getirmek için şu kısa konuşmayı da yapmıştır: *“Eğer, 111 inci maddede bu değişiklik yapılması öngörülyorsa, o zaman, ikinci fıkrada ‘77 nci maddenin beş, altı, yedi, sekiz ve dokuzuncu fıkra hükümleri Birlik organları hakkında da uygulanır’ denilmek suretiyle, topluca uygulama yöntemi, 77 nci maddeye yollama yapılmak suretiyle saptanmış oluyor. Bu suretle, 77 ile 111 inci maddeler arasındaki birliktelik de sağlanmış oluyor. Eğer bunu Yüce Kurul kabul ediyorsa, redaksiyon sırasında dikkate alınır efendim.”*

Ardından tartışmaların devam etmesi üzerine Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya da şu kısa açıklamayı yapma ihtiyacı hissetmiştir: *“Sayın Başkan, Partilerarası Komisyon teklifleri doğru dürüst yapmıştır, bir çalışma olmuştur. Tabii, bu yasalaşma aşaması, daha güzeli bulmak için bir süreçtir; mevcut, belki ihtiyacı karşılıyor; ama, uyum komisyonunda, daha çok, maddelerin Anayasaya uyumu üzerinde yoğunlaşma yapılmıştır; ilkelerden birisi de odur. Aslında, uyum komisyonu, yasaî sistem uyumu noktasında daha geniş çalışabilirdi, bunun için de uzun bir zamana ihtiyaç vardı. Bu süreç içerisinde, belli bir aşamada, yasaî sistem bakımından herhangi bir uyumsuzluğa rastlanırsa, onu güzelleştirmek de Genel Kurula aittir”.*

Düzeltilme için çeşitli görüşlerin gündeme gelmesinden sonra, CHP Ankara Milletvekili Önder Sav ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşül-mekte olan 5 inci maddenin, yasanın 111 inci maddesinin son fıkrasına ilişkin değişikliği ‘77 nci maddenin beş, altı, yedi, sekiz ve dokuzuncu fıkra hükümleri Birlik organları hakkında da uygulanır’* şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından da 5. madde oylanmış ve yeni şekliyle kabul edilmiştir.

Daha sonra teklifin 6, 7, 8, 9 ve 10. maddeleri ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir.¹⁹⁸ Bu maddelerle ilgili olarak herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir.

¹⁹⁸ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

MADDE 6. - 27.1.1954 tarihli ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununun 2 nci maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Birlik ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 7. - 6235 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Odalar ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 8. - 6235 sayılı Kanunun Ek 4 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Amaçları dışında faaliyet gösteren Birlik ve odaların sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Bayındırlık ve İskân Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk

Yine “15.5.1957 tarihli ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 2 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Ziraat odaları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar’ ” şeklindeki 11. madde ile “6964 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin beşinci ve altıncı fıkraları beşinci fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Amaçları dışında faaliyet gösteren ziraat odaları ve Ziraat Odaları Birliğinin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.’

‘Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, ziraat odaları ile Ziraat Odaları Birliği, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar’ ”

mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birlik ve odalar, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 9. - 23.1.1953 tarihli ve 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Türk Tabipleri Birliği ve tabip odaları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 10. - 6023 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Amaçları dışında faaliyet gösteren Türk Tabipleri Birliğinin merkez ve tabip odalarındaki sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sağlık Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Türk Tabipleri Birliği ile tabip odaları, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

biçimindeki 12. madde de aynı şekilde konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden kabul edilmiştir.

Son derece uzlaş ortamında gerçekleşen görüşmelerde, teklifin 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20. maddeler de yine görüş birliği içinde kabul edilmiş ve diğer maddelere geçilmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Söz konusu maddeler aynen şöyledir:

MADDE 13. - 6964 sayılı Kanunun 23 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Ziraat Odaları Birliği, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamaz.”

MADDE 14. - 7.6.1985 tarihli ve 3224 sayılı Türk Diş Hekimleri Birliği Kanununun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Odalar, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 15. - 3224 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Birlik, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamaz.”

MADDE 16. - 3224 sayılı Kanunun 35 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Amaçları dışında faaliyet gösteren odalar ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sağlık Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, odalar ile Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 17. - 25.1.1956 tarihli ve 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Türk Eczacıları Birliği ve eczacı odaları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 18. - 6643 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin yedinci ve sekizinci fıkraları yedinci fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Amaçları dışında faaliyet gösteren oda ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sağlık Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Türk Eczacıları Birliği ve eczacı

Ardından “507 sayılı Kanunun Ek 2 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin dördüncü ve beşinci fıkraları dördüncü fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Amaçları dışında faaliyet gösteren dernekler, birlikler, federasyonlar ve Konfederasyonun sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.’

‘Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, dernekler, birlikler, federasyonlar ve Konfederasyon, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz

odaları, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içerisinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

MADDE 19. - 8.3.1950 tarihli ve 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanununun Ek 6 ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Odalar, borsalar ve Birlik, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

“Amaçları dışında faaliyet gösteren odalar, borsalar ve Birliğin sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, odalar, borsalar ve Birlik, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 20. - 17.7.1964 tarih ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun Ek 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**Ek Madde 1.** - Dernekler, birlikler, federasyonlar ve Konfederasyon, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar' ” şeklindeki 21. madde de kabul edilmiş ve diğer maddelere geçilmiştir.

“1.6.1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanununun 14 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Odalar, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar’ şeklindeki 22. madde; “3568 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin beşinci ve onuncu fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

‘Amaçları dışında faaliyet gösteren odaların sorumlu organlarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Maliye Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.’

‘Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, odalar, vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar’ ” biçiminde düzenlenen 23. madde de aynı şekilde büyük bir uzlaşma içinde kabul edilmiştir.

20. Dönem TBMM’nin 2. Yasama Yılında, belki de en ciddi görüş birliğinin sağlandığı görüşmelerde, 24, 25, 26 ve 27. maddeler de aynı uzlaşma içinde oylanarak kabul edilmiştir.²⁰⁰

²⁰⁰ Kabul edilen maddeler şöyle düzenlenmiştir:

MADDE 24. - 3568 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Birlik, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamaz.”

MADDE 25. - 18. 1. 1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 50 nci maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 26. - 18. 1. 1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 163 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Birlik ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

MADDE 27. - 1512 sayılı Kanunun 164 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ayrıca aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları altıncı fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Amaçları dışında faaliyet gösteren Türkiye Noterler Birliğinin merkezdeki sorumlu organları ile noter odalarının başkan ve yönetim kurullarının görevlerine son verilmesine ve yerlerine yenilerinin seçilmesine, Adalet Bakanlığının veya bulundukları yer Cumhuriyet Başsavcılığının istemi üzerine, o yerdeki asliye hukuk mahkemesince basit usule göre yargılama yapılarak karar verilir ve dava en geç üç ay içinde sonuçlandırılır.”

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 28. madde ile ilgili olarak CHP Grubu adına, Ankara Milletvekili Önder Sav söz istemiştir.

Önder Sav’ın; *“...5 inci maddeyle ilgili olarak verilen önerge kabul edilerek, 5 inci maddede getirilen değişiklikte, Avukatlık Yasasının 77 nci maddesinin altıncı, yedinci ve sekizinci fıkra hükümlerine, beşinci ve dokuzuncu fıkra hükümleri de eklenmiştir. Beşinci ve dokuzuncu fıkra hükümleri, kanunun 4 üncü maddesindeki ibarelere ilişkindir. Kanunun 4 üncü maddesindeki “amaçları dışında” diye başlayan fıkra ile “ancak” diye başlayan fıkradaki “Türkiye Barolar Birliği” ibareleri, kabul edilen bu önergeyle, bir fazlalık haline gelmiş bulunmaktadır. Komisyon bu maddeyi yeniden düzenlerken, redaksiyonu yaparken bunu dikkate alacaktır diye bir kez daha anımsatmak istiyorum. Aksi takdirde, 5 inci maddeye ilişkin verilmiş olan önergenin kabul edilmesinin hiçbir anlamı kalmayacaktır. Çünkü, bu 5 inci maddede, var olan altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralara beşinci ve dokuzuncu fıkralar eklenmiş ve 77 nci maddenin beşinci ve dokuzuncu fıkralarındaki “Türkiye Barolar Birliği” ibareleri de gereksiz hale gelmiş bulunmaktadır”* şeklindeki açıklamalarından sonra madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 29. madde de oylanarak kabul edilmiş ve hemen ardından da teklifin tümü kabul edilmiş ve böylece teklif yasalaşmıştır.²⁰¹

Bu arada Oturum Başkanı Kamer Genç ilginç bir konuşma yapmıştır. Kamer Genç’in sözleri şu şekildedir: *“Gerçekten, demokrasimiz için çok önemli olan bir teklifi kabul ettik; özellikle, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmadığını, tıkanıp kaldığını iddia eden insanlara karşı da çok iyi bir ders vermiş olduk. Ben 1987’den beri fiilen bu Parlamente’nin içerisindeyim; bu Parlamente kadar verimli çalışma yapan bir parlamento görmedim. Daha önce, bir kanun tasarısı veya teklifinin bir maddesi beş altı haftada görüşülmezken ve gündemde kalırken, bu Parlamente en sağlıklı çalışan bir parlamentodur ve Meclisin tıkanıp kaldığını iddia edenler, bu durumu görünce herhalde utanacaklardır.”*

47- SENDİKALAR KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4277 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin; Sendikalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 30 Arka-

“Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, Birliğin merkezindeki organları ile odaların başkan ve yönetim kurulları vali tarafından faaliyetten men edilebilir. Faaliyetten men kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

²⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. cilt, 2. Yasama Yılı, 108. Birleşim, s. 297–323

daşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının ve İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 18 Haziran 1997 tarihinde başlanmıştır. 2. Yasama Yılı'nın, 108. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başkanlığı Kamer Genç, kâtip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı ANAP adına İstanbul Milletvekili Emin Kul yapmıştır. Emin Kul, ilk olarak, teklifin, 2821 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin, Anayasanın metninden çıkarılan 52. maddesinin ortadan kaldırılan hükümleriyle uyumunu sağlamak amacıyla hazırlandığını, yine aynı teklifle 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 33, 37, 40, 43, 44, 47 ve 51. maddelerinin, sekiz madde teklifiyle yeniden düzenlendiğini dile getirmiştir. Teklifin 1 inci maddesiyle, 2821 sayılı Yasanın 30. maddesinin birinci fıkrasının altıncı bendine bir ilave yapıldığını ve sendikaların, teknik ve meslekî eğitim tesisleri kurmasının sağlandığını ifade eden Kul, teklifin 4. maddesinde ise 43. maddenin birinci fıkrasının değiştirildiğini, “devlet bankası” ifadesinin “bankalar” şeklinde değiştirildiğine dikkat çekmiştir. Emin Kul, teklifle ilgili olarak açıklamalar yaptığı konuşmasında, teklifin 5. madde-siyle, sendikaların idarî ve malî denetime uygun bir düzenlemeye kavuşturulduğu ve yine yapılacak denetimin, artık sendikaların denetim organlarına bırakıldığı bilgisini sunmuştur.

Bununla birlikte, sendikaların, kendi tüzükleriyle mi, yoksa idarenin çıkaracağı bir tüzükle denetim organlarını çalıştıracağını belirlenmediğini ifade eden Kul, teklifin sendikaların denetiminin kendi denetim organları tarafından yapılacağı amacını aşmaması gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Emin Kul, teklifin 5. maddesiyle, Sendikalar Kanununun 6. maddesi ve 51. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Maliye Bakanlığı” deyiminin çıkarılmasını isabetli bulduğuna da değinerek, yine 7. maddesiyle, Kanunun 39. maddesinin beşinci bendine atıf yapılmışsa da, böyle bir beşinci bendin olmadığına, bir basım hatasının olduğuna dikkat çekmiştir. Teklifin 8. maddesi ile yürürlükteki 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 39. maddesinin birinci fıkrasının yürürlükten kaldırılmasını uygun gören Kul, 44. maddenin birinci fıkrasındaki iki cümleinin, teklifin 1. maddesiyle, Kanunun 33. madde-sinin altıncı bendine ilave edilmesini de yerinde bulmuştur.

Emin Kul, asıl önemli düzenlemenin, teklifin 2. maddesiyle 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 37. maddesinin üçüncü fıkrası üzerinde yapıldığını işaret ederek, böylece siyasi yasaklarla kapsamlı bir değişiklik yapıldığını dile getirmiş ve “Temel yasaklar” adı altında, 37. maddenin üçüncü fıkrasının metninden çıkarılmasıyla da, sendika yöneticilerinin siyasî partilerin herhangi bir organında görev alma yasağının kaldırılmasının olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Emin Kul, teklifin getirdiklerini madde madde açıkladığı konuşmasında, dördüncü

fıkra “mahallî ve genel seçimler” deyimi yerine “mahallî idareler ve milletvekilliği seçimleri” ifadesinin konulduğunu belirtmiş ve asıl değişikliğin 37. maddenin ikinci fıkrasında gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.

Bu fıkra, kişileri ilgilendiren bir yasaktan ziyade, sendika tüzelkişiliğini ilgilendiren bir siyaset yasağının söz konusu olduğunu açıklayan Kul, bunların da siyasî amaç güdememek, siyasî faaliyette bulunamamak, siyasî partilerle ilişki kuramamak, işbirliği yapamamak, müşterek hareket edememek, siyasî partilerden destek görmemek ve onlara destek olmamak, siyasî partilerden yardım ve bağış almamak ve bunlara yardım ve bağış yapmamak, bir siyasî partinin adını, amblemini veya işaretini kullanmamak, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasî amaçlarla ortak hareket etmemek olduğunu Genel Kurulun bilgisine sunmuştur.

Aynı milletvekili, söz konusu yasakların tümünün, Anayasanın 52. maddesinin yürürlükten kaldırılmasına paralel olarak, 2821 sayılı Yasanın 37. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan bu düzenlemeyle kaldırıldığı kanaatinin doğru olmadığını da dile getirerek, teklifin 3. maddesiyle, Sendikalar Yasasının 40. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen “siyasî partiler” tanımlamasıyla sendikaların işbirliği yapamayacağı ve karşılıklı yardımlaşmada bulunamayacağı kuruluşlar arasına, siyasi partilerin de eklendiğini savunmuştur. Burada bir yasağın açıkça belirtildiğini de söyleyerek, siyasî partilere yardım ve bağış yasağının, aslında Siyasî Partiler Yasasında düşünülmesi gereken bir konu olduğunu da öne sürmüştür. Sendikaların siyasi partilerden yardım ve bağış almasının doğru olmayacağını da savunan Emin Kul, bununla birlikte bir emek örgütü olan sendikaların değil de, sermaye örgütlerinin siyasi partilere yardım ve bağış yolunun açık olmasını eleştirmiştir.

Kul, Siyasî Partiler Yasasında ele alınmadan, sendikaların malî yardım ve bağıştan yasaklı tutulmasını doğru bulmadığını tekrarladığı konuşmasında, bağış ve yardım konusundaki yasakların emek ve sermaye arasında bir denge kurularak düzenlenmesini, Siyasî Partiler Yasasında bağışın yasaklanması ya da sınırlandırılması gerektiğini, hatta, siyasî partilerin seçim masraflarının belgelenmesinin istenebileceğini dile getirmiştir. Siyasal iktidarın en önemli bir işlevinin, kamu maliyesiyle ilgili önceliklerin belirlenmesi olduğunu da belirten Emin Kul, ancak genel olarak bakıldığında, bu konuda verimlilik, üretkenlik ve liyakatin esas alınmadığını ifade etmiştir.

Kamu maliyesi konusundaki sözlerine devam eden Kul, denetimsiz bağış ve yardımların, daha sonra bazı çevrelerin devlet desteğinden yararlanmalarına yol açtığını, birtakım kutsal değerlerin, milliyetçiliğin istismar edildiğini iddia etmiştir. Devletin tüm teşvik ve desteklerinin maliyetinin, işçi ve emekçilere ödetildiğine de değinerek, Anavatan Partisi gibi, liberal görüşleri savunan partilerin, her zaman, kişi hak ve özgürlükleri ile demokratik hak ve özgürlükleri savunarak, tarih içerisinde, siyasal demokrasinin hukuksal altyapısını geliştirdiklerine vurgu yapmıştır.

Emin Kul, işçilerin ve emekçilerin sendikalarda gerçekleştirdikleri örgütlenmenin, sermaye ile eşit koşullara getirilmesinin gerektiğini de ifade ettiği konuşmasında, Siyasal Partiler Yasasının ve Sendika Yasasının bu çerçevede yeniden düzenlenmesini de istemiştir. 37. maddenin ikinci fıkrası üzerinde yapılan değişiklikte “sendika ve konfederasyonlar amaçları dışında faaliyette bulunamazlar” hükmünün, çok iyi niyetle düzenlendiğini ve sendikayla siyasî partinin demokratik rejimde ayrı ayrı işlevleri olduğu dile getiren Kul, söz konusu iki demokratik kurumun işlevlerinin yekdiğerine karıştırılmasının, demokratik hayatı ve yapılanmayı derinden sarsacağını ileri sürmüştür.

Emin Kul, bundan hareketle, “*sendikalar amaçları dışında hareket edemezler*” demenin, 52. maddenin kaldırılmasındaki mantığa ve fikre aykırı olduğu da sözlerine eklemiştir. 37. maddenin ikinci fıkrası olarak yapılan ve görüşülen düzenlemeye, söz konusu maddenin üçüncü fıkrasındaki yasakların yürürlükten kaldırılmış olması nedeniyle olumlu oy vereceklerini açıklamıştır. Kul konuşmasının sonunda, dile getirdiği beklentilerin tutanaklarda yer almasını istemiş ve teklif üzerinde görüş birliği bulunduğu için herhangi bir önerge hazırlamadıklarını ifade etmiştir.

Emin Kul’un bu kapsamlı konuşmasından sonra Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya, kısa bir açıklama yapma gereği hissetmiş ve anayasal düzenlemelerin uyum çerçevesinde, yasalara yansıtılmasında Anayasadan kaynaklanan bir zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan Parlamento’nun, yerindelik veya siyasal tercih nedeniyle belli bir seçeneği seçme gibi bir zorunluluğu olduğuna da değinen Ahmet İyimaya, Anayasanın 52. maddesinin 1995 yılındaki değişiklikle yürürlükten kaldırıldığını, bu nedenle de buradaki yasakların karşıtı bir düzenlemenin öngörüldüğü anlamının çıkarılamayacağını savunmuştur. Söz konusu yasakların anayasal bir konu olmaktan çıkarıldığını da iddia eden İyimaya, yasama organının, Anayasa değişikliklerindeki ruha sadık kalarak, ancak oradaki yasaklara bağlı olmaksızın karma veya karşıt değerlerde bir düzenleme yapabileceğini de ifade etmiştir. Ahmet İyimaya, kendisinden önce konuşan Emin Kul’un “amaçları dışında faaliyette bulunamaz” şeklindeki yorumuna ise “*Özgürlükleri, siyasal katılım özgürlüklerini, diğer tüzelkişilerle ve siyasal partilerle bağlantı kurma, destekleme özgürlükleri düzenlendiği oranda, zaten, yasanın amaçlarıyla aykırılığı olamaz. 1 inci maddedeki amaç, bütünsel olarak yasanın diğer maddeleriyle birlikte, kümülatif bir yorumla, elbette ki belirlenecektir. Bunu bir Komisyon görüşü olarak ifade etmek istiyorum*” ifadeleriyle açıklık getirmiştir.

Komisyon başkanı Ahmet İyimaya’nın kısa açıklamasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İzmir Milletvekili Aydın Güven Gürkan konuşma yapmıştır. Bir demokrasi ayıbı olan Anayasanın 52. maddesinin kaldırılmasının uygunluğuna değinen Gürkan, Türkiye’nin de, tüm batıda olduğu gibi temsili demokrasiyi benimsediğini, bu nedenle sendikal hareketlerin engellenmesinin bir demokrasi ayıbı olduğunu tekrar etmiştir. Siyasetin, kimi gruplara, örgütlere, katmanlara, sınıflara, mesleklere yasaklamanın,

demokrasinin özüne ve ruhuna aykırı bir tavır olduğunu da ortaya koyan Aydın Güven Gürkan, sendikalar üzerindeki siyaset yasağının kalkmasının sevindirici olduğunu açıkladıktan sonra, bunun yeterli olmadığını, 1982 Anayasasında siyasetle ilgili birtakım sınırlamaların hala bulunduğunu dile getirmiştir. 2821 sayılı Yasanın 37. maddesinde yapılan değişiklikle, Anayasanın 52. maddesinde öngörülen yasakları aşan bir yasaklar dizisinin getirildiğini de ifade eden Gürkan, sendikaların hiçbir şekilde siyasi partilerle iş birliği yapamamalarını da eleştirmiş ve 37. maddede yer alan “*sendikalar ve üst kuruluşları, siyasî partilerden yardım ve bağış alamazlar; siyasî partilere yardım ve bağışta bulunamazlar*” şeklindeki ifadenin devam etmesinin doğru olmadığını da sözlerine eklemiştir.

Aydın Güven Gürkan, sendikaların, işçilerin aidatlarıyla ayakta durduğuna da işaret ederek, işçilerin kendi hak ve çıkarlarını savunduğunu kabul ettikleri bir siyasi partiye de yardım etmeye haklarının bulunduğunu ileri sürmüş ve işverene ve sermayeye tanınan bu tür hakların, işçilere, sendikalara ve emek kesimine de sağlanması gerektiğini iddia etmiştir. 2821 sayılı Kanunun yine 37. maddesinde yer alan, mahallî ve genel seçimlerde aday olan sendikacılar, sendika ve konfederasyon yöneticilerinin, eğer, belediye başkanı, belediye meclisi üyesi ya da milletvekili seçilirlerse, bu görevlerinden ayrılmak zorunda olduklarına dair hükmün de yerinde bırakılmasına karşın çıkan Gürkan, birçok milletvekilinin, parlamenter olmalarına karşın, başka uğraş-larının bulunduğunu, sendikacılık yapamamalarının ise anlamsız olduğunu sözlerine eklemiştir. Konuşmasının devamında ise bu uygulamanın, temsili demokrasiyle bağdaşmadığını, Batı tipi demokrasilerde, parlamento ile sivil toplum arasında köpür kurulması amacıyla, sendika başkanlarının parlamentoda görev almalarına olumlu bakıldığını ifade etmiştir.

Aydın Güven Gürkan, sendikaların, siyasî partilerin adını, amblemini, rumuzunu ve işaretlerini kullanamamaları hükmünün yerinde olduğunu belirttikten sonra, 37. maddeye eklenen “*sendikalar ve konfederasyonlar amaçları dışında faaliyette bulunamazlar*” hükmüne değinmiş ve buna neden olarak da Anayasanın 51. maddesinin gösterildiğini, -bu maddede sendikaların amaçlarının, işçilerin ve işverenlerin, üyelerinin sadece çalışma ilişkileriyle ilgili olarak ekonomik, sosyal hak ve menfaatlerini korumak olduğu açıklanmıştır- dile getirmiştir. Siyasi iktidarların bu masum gibi görünen hükme dayanarak birtakım yasaklar getirebileceğine işarete eden Gürkan, bu hükmün sakıncalı olduğunu ve mümkünse, ilk fırsatta bir başka biçimde formüle edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Aydın Güven Gürkan, bu son ifadelerinden hareketle asıl sorunun, Anayasanın 51. maddesindeki sendika tanımıyla ilgili olduğunu söyledikten sonra, Anayasanın 52. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak yeni bir sendika tanımının yapılmasının şart olduğunu ifade etmiş ve çalışma hayatını ve sendikaların gücünü olumsuz etkileyen pek çok hükmün halen varlığını sürdüğünü de hatırlatmıştır. Buna en çarpıcı örnek olarak da genel grevin yasaklanmış olduğunu göstermiştir.

Gürkan, siyaset yasağının kalkmasının, sendikaların kendi işlevleri üzerinde yeniden düşünmesi için de önemli bir başlangıç olduğunu belirttiği konuşmasında, bununla birlikte iş güvencesinin olmadığı, işsizlik sigortasının sağlanmadığı, Sosyal Sigortaların gerçek anlamda bir sosyal güvenlik işlevini yerine getirmediği, grevin pek çok noktada sınırlı kaldığı, sendika anlayışının sadece işverenle pazarlık etmek için kullanılan bir aygıt gibi görüldüğü bir ülkede, sendikaların daha çok uzun süre mücadele etmelerinin gerekli olduğunu da iddia etmiştir. Son olarak ise yapılan değişikliklerle sendikaların daha etkili mücadele etme imkanına kavuştuklarını belirtmiş ve sendikaların kendilerine tanınan siyaset imkanından etkin bir biçimde yararlanmalarını dilemiştir.

Aydın Güven Gürkan'ın konuşmasının ardından, oturum başkanı Kamer Genç, 19 Haziran 1997 Perşembe günü saat 15.00'te toplanmak üzere birleşime son vermiştir.²⁰²

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin; Sendikalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 3 Arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının ve İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu”nun görüşmelerine 19 Haziran 1997 tarihinde toplanan, 20. Dönem TBMM'nin, 2. yasama yılının, 109. birleşiminde devam edilmiştir. Birinci oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yapmıştır.

Teklif üzerindeki görüşmeler, DSP Grubu adına Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk'ün konuşmasıyla başlamıştır. Partiler arası komisyonda en fazla tartışılan konunun Sendikalar Yasası olduğunu belirten Hikmet Sami Türk, sendikaların işçi ve işveren arasında olduğu kadar, toplumsal barışın sağlanmasında etkili olan demokratik kitle örgütleri olduğunu ifade etmiştir. Türk, Anayasanın 51. maddesine göre, işçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için, önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahip olduklarını hatırlatmış ve sendikanın, Sendikalar Kanununun 2. maddesinde, “işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip kuruluşlar” olarak tanımlandığını açıklamıştır.

Yasa teklifi hakkında bilgi verirken, teklifin on maddeden oluştuğunu, bu maddeleri anlamak için Anayasanın ilgili hükümlerinin incelenmesinin gerektiğini ifade eden Hikmet Sami Türk, 1982 Anayasasının, önceki dönemin olaylarına aşırı bir tepki niteliğiyle, sendikal haklar konusunda da kısıtlayıcı hükümler getirdiğine dikkat çekmiştir. 1995 yılında Anayasada yapılan değişikliklerle, sendikaların siyasetle uğraşmaları, siyasî partilerle ilişki kurmaları

²⁰² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 108. Birleşim, s. 323–333

ve bu amaçla dernekler, vakıflar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak hareket etmelerini yasaklayan 52. maddenin tamamen yürürlükten kaldırıldığını da diğer konuşmacılar gibi dile getirmiştir.

Teklifin 1. maddesiyle, Sendikalar Kanununun 33. maddesinin birinci fıkrasının altıncı bendine “sendika ve konfederasyonların sosyal faaliyetleri” arasında yer almak üzere “teknik ve meslekî eğitim tesisleri kurmak” ibaresinin de eklendiğini söyleyen Hikmet Sami Türk, Sendikalar Kanununun 44. maddesinin birinci fıkrasında “*sendika ve konfederasyonlar, gelirlerini bu kanunda ve tüzüklerinde gösterilen faaliyetlerin dışında kullanamazlar ve bağışlayamazlar*” hükmünden sonra, “*ancak, teknik ve meslekî eğitim tesisleri yaptırılabilir*” şeklinde bir ifadenin de yer aldığını ifade etmiştir. Türk, 44. maddeyle ilgili açıklamalarına devam ederken, işçi, sendika ve konfederasyon-larının, birinci fıkradaki harcamaların dışında, ayrıca, gelirlerinin en az yüzde 10'unu üyelerinin eğitimiyle, meslekî bilgi ve tecrübelerini artırmak için kullanmak zorunda oldukları hükmünün de korunduğunu Genel Kurulun bilgisine sunmuştur.

Teklifin en önemli maddesinin 2. madde olduğunu belirten Hikmet Sami Türk, bu maddenin 1995 yılında kaldırılan Anayasanın 52. maddesinde yer alan, siyaset yasağı, siyasî partilerle ilişki kurma ve bu amaçla, dernekler, vakıflar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak hareket etme yasağının kaldırılmasıyla ilgili olduğunu dile getirmiştir. Sendikalar Yasasının 37. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “*Bir siyasî partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika ve konfederasyondaki görevleri kendiliğinden sona erer*” hükmünün tamamen yürürlükten kaldırıldığını söyleyen Hikmet Sami Türk, ikinci fıkranın ise teklifte “*Sendika ve konfederasyonlar, amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. Siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar*” olarak düzenlendiğini açıklamıştır.

Teklifle getirilen değişiklikle ise üçüncü fıkrada, mahallî idareler ve milletvekili seçimlerinde aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin, sendika ve konfederasyon organlarındaki görevlerinin adaylık süresince askıda kalacağı, seçilmeleri halinde, görevlerinin son bulacağına ifade edildiği bilgisini de veren Türk, burada görevlerin son bulmasının, Anayasanın 82. maddesindeki bir yasaktan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Hikmet Sami Türk, bu tür yasakların aslında demokratik ülkelerde yasaklanmadığını söyleyerek, milletvekilliğiyle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sendikalar yöneticiliğinin bağdaşmayacağı yolundaki hükmün 82. maddeden çıkarılmasının doğru olacağını dile getirmiştir. DSP'nin bu yolda bir değişikliği TBMM Başkanlığına sunduğunu da sözlerine eklemiştir.

Hikmet Sami Türk, teklifin maddelerini tek tek ele aldığı konuşmasında, 3. maddeye sıra geldiğinde, bu maddenin sendikaların siyasî partilerden malî yardım ve bağış alamayacaklarına dair Sendikalar Kanununun 40. maddesine yapılan bir eklemeyle ilgili olduğunu açıklamıştır. Bu yasağın, 1995'te gerçekleştirilen Anayasa değişikliğinin amacına uygun olmadığını savunan

Türk, sendikalar ile siyasî partiler arasında işbirliği yapılabileceği ve bu nedenle birbirlerini destekleyici yönde malî yardım ve bağışta bulunmalarının normal olduğunu ortaya koymuştur. Partilerarası komisyonda bir uzlaşmaya varabilmek ve bu noktada çalışmaların kesilmesini önlemek için bu ibarenin metne girmesini kabul ettiklerini de ayrıca sözlerine eklemiştir.

Teklifin 4. maddesinde, sendika ve konfederasyonların tüm nakdi gelirlerini bankalara yatırmak zorunda olduklarının belirtildiğini söyleyen Hikmet Sami Türk, Anayasanın kaldırılan 52. maddesinde sendikaların bütün gelirlerini devlet bankalarına yatırmalarının öngörüldüğünü, şimdi ise haksız rekabeti önlemek için sadece “bankalar” ifadesine yer verildiğini ifade etmiştir. Bununla beraber geçici 14. maddedeki “*Sendikaların, gelirlerini devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir*” şeklindeki hükmün korunduğuna dikkat çeken Türk, gereksiz bir yük olan bu hükmün de ileride Anayasadan çıkarılmasının yerinde olacağını düşündüklerini vurgulamıştır.

Hikmet Sami Türk, teklifin 5. maddesiyle, Sendikalar Kanununun 47. maddesinin değiştirildiğini ve bunun devletin idarî ve malî denetiminin yer aldığı 52. maddenin Anayasadan çıkarılmasının bir sonucu olduğunu dile getirmiş ve Sendikalar Kanununun da buna göre düzenlendiğine işaret etmiştir. 47. maddede, daha önce devletin idarî ve malî denetiminde dikkate alınacak olan hususların, teklifle sendikanın denetçileri ve denetleme kurullarınca dikkate alınacak hususlar olarak belirtildiğini de açıklamıştır.

Maddeler hakkında oldukça ayrıntılı açıklamalar yapmaya çalışan Hikmet Sami Türk, Türkiye'nin, 25.11.1992 tarih ve 3847 sayılı Kanunla onaylanmasını uygun bulduğu, Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin 87 sayılı Sözleşmenin 3. maddesinde yer alan “*Çalışanların ve işverenlerin örgütleri, tüzük ve iç yönetmeliklerini düzenlemek, temsilcilerini serbestçe seçmek, yönetim ve etkinliklerini düzenlemek ve iş programlarını belirlemek hakkına sahiptirler. Kamu makamları, bu hakkı sınırlayacak veya bu hakkın yasaya uygun şekilde kullanılmasına engel olacak nitelikte her türlü müdahaleden sakınmalıdırlar*” şeklindeki hükmü hatırlatmış ve bu hükmün, ileride, yeni 47. maddeye göre yapılacak olan tüzüğün hazırlanmasında dikkate alınması gereken bir husus olduğunu öne sürmüştür. Türk'ün, teklifin diğer maddelerini açıklamaya süresi yetmemiş ve konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmiştir.

Parti grupları adına bir diğer konuşmayı Refah Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Lütfi Yalman yapmıştır. Diğer konuşmacılar gibi, Anayasanın 52. maddesinin 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanunla kaldırıldığını ve Anayasanın, dernekler, siyasî partiler ve kamu kurumu niteliğindeki meslekî kuruluşlarla ilgili maddelerinde de değişiklikler yapıldığını hatırlatan Lütfi Yalman, bu durumda, 2821 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasının zorunlu hale geldiğini ifade ederek, teklifin ayrıntısına geçmiştir.

1982 Anayasasının “*Sendikalar, siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremezler, siyasî partileri destekleyemezler, siyasî partilerle müşterek hareket edemezler, siyasî partilere yardım ve bağışta bulunamazlar, yardım ve bağış alamazlar, derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslekî kuruluşlarla, vakıflarla bu amaçla hareket edemezler*” şeklindeki kısıtlayıcı hükümler içeren 52. maddenin yürürlükten kaldırılmış olduğuna bir kez daha vurgu yapan Lütfi Yalman, yine, aynı maddede, sendikaları devletin idarî ve malî denetimine tabi kılan; ayrıca, sendikaların, tüm gelirlerini devlet bankalarında muhafaza etme zorunluluğunu getiren hükümlerin de yürürlükten kaldırılmasının, Sendikalar Kanununun ilgili maddelerinde değişiklik yapılmasını zorunlu kıldığını ifade etmiştir. Refah Partisi adına konuşma yapan Lütfi Yalman, teklifle, 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 33, 37, 40, 43, 44, 47 ve 51. maddelerinin yeniden düzenlendiğini söyledikten sonra, söz konusu teklifin maddelerinin ne getirdiğini açıklamaya başlamıştır. Teklifin 1. maddesine göre, 2821 sayılı Kanunun 44. maddesinin birinci fıkrasında yer alan hükmün, sosyal faaliyetler içeren 33. maddeye eklendiğini ifade eden Yalman, özellikle, meslekî eğitim tesisleri kurulmasının ve gelirlerin yüzde 10'unun eğitime ayrılmasının çok olumlu bir değişiklik olduğunu dile getirmiştir.

2. maddede ise 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 37. maddesinde değişiklik yapıldığını ve böylece sendikalar ve konfederasyonların kendi amaçları dışında bir faaliyette bulunamayacaklarının getirildiğini söyleyen Lütfi Yalman, yine aynı maddede, sendika ve konfederasyonların yöneticileri, meslekî kuruluşlar ve vakıflarla belli ölçüler içerisinde kendi konumları ve vazifeleri çerçevesinde siyasî faaliyette bulunacak veya yönetiminde görev alabileceklerinin, ancak, sendika ve konfederasyonların, siyasî partilerin yan kuruluşu gibi davranmalarını veya yan kuruluşu gibi görünmelerini önlemek için, siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamayacaklarının da hükme bağlandığını açıklamıştır. Yalman, 2. maddeyle, Sendikalar Kanununun 37. maddesine bir atıfta bulunulduğunu ve sendika yöneticilerinin herhangi bir partiye üye olmalarına izin getirildiğini hatırlatmış ve sözü Sendikalar Kanununun 40. maddesine getirerek, bu maddenin ikinci fıkrasına “siyasî partiler” ibaresi eklenerek sendika ve konfederasyonların, siyasî partilerden malî destek ve bağış almaları ve bu kuruluşlara malî destek vermelerinin yasaklandığını ifade etmiştir.

Teklifle, Sendikalar Kanununun 47. maddesindeki, sendikalar ve konfederasyonlar üzerinde, devletin idarî ve malî denetimini düzenleyen hükümlerin de kaldırıldığını dile getiren Lütfi Yalman, bunun yerine bir iç denetim mekanizmasının oluşturulduğunu ortaya koymuştur. Refah Partisi adına konuşma yapan Yalman, sendikaların amaçlarına uygun hareket etmelerinin gerektiğine işaret ettikten sonra, son zamanlarda bazı sendika liderlerinin, demokrasiyi hiçe sayan bir tavır içinde bulunduklarını, hatta darbe çıkırtkanlığı yaptıklarını öne sürmüş ve bu tavırlarıyla da temsil ettikleri kitlelere zarar verdiklerine dikkat çekmiştir.

Tekrar teklifle getirilen yenilikler dönen Lutfi Yalman, Sendikalar Kanununun 42. maddesinin ikinci fıkrasında da, siyasî partilerin sendikalara veya sendikaların siyasî partilere parasal yardım yapmalarına yasaklama getirildiğini ve bunun biraz önce ifade ettiği siyasi istismarları önleyecek bir düzenleme olduğunu vurgulamıştır. Yine konuyu “bugün borç alan yarın buyruk alır” özdeyişi çerçevesinde ele alarak, sendikaların siyasi partilerden bağış almamasının doğru bir uygulama olduğunu da sözlerine eklemiştir. 1982 Anayasasının baskıcı ve yasaklayıcı anlayışının ortadan kaldırılması konusunda bütün siyasi partilerin ortak bir tutum içinde olduklarını da belirten Yalman, bazı çevrelerin hem Anayasanın demokratikleştirilmesi için mücadele ettiklerini hem de söylemlerinde ve kapalı kapılar ardında darbe çıkırtkanlığı yaptıklarını ileri sürmüş ve bunun bir tutarsızlık olduğunu dile getirmiştir.

Lutfi Yalman konuşmasının sonlarında, çıkarılan bu yasaların temel gayesinin, sendikaların görevlerini daha rahat yapabilmelerini, daha rahat hareket edebilmelerini, yetkilerini daha rahat kullanabilmelerini sağlamak olduğuna değinerek, bütün kurumların, bütün kuruluşların, görevlerini, yetkilerini ve hadlerini bilmesinin demokrasinin temel koşullarından biri olduğunu iddia etmiştir.

Refah Partisi’nin teklifin tümü üzerindeki görüşlerini ortaya koyan Yalman’ın konuşmasıyla gruplar adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk sözü DSP Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu almıştır. Sendikalar Yasasının 33. maddesinin birinci fıkrasının 6. bendinde yapılan değişiklikte “*üyelerinin meslekî eğitim, bilgi ve tecrübelerini yükseltmek için çalışmak; teknik ve meslekî eğitim tesisleri kurmak*” şeklinde bir düzenleme yapıldığından söz eden Metin Bostancıoğlu, 37. maddenin üçüncü fıkrasının yürürlükten kaldırılarak, ikinci ve dördüncü fıkralarının, ikinci ve üçüncü fıkra olarak değiştirildiğini ve “*sendika ve konfederasyonlar, amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. Siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar. Mahallî idareler ve milletvekili seçimlerinde aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyon organlarındaki görevleri, adaylık süresince askıda kalır. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur*” ifadelerine yer verildiğini ortaya koymuştur.

Diğer konuşmacılar gibi teklifle yapılan değişikliklere tek tek değinen Bostancıoğlu, bu bağlamda mevcut yasanın 40. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*...bankalar tarafından ödenmiş sermayesinin en az yarısına katılmak suretiyle kurulan kuruluşlarla bunların aynı oranda katılması ile kurulan kurumlar*” ibarelerinin sonuna “*ve siyasî partiler*” ifadesinin eklendiğini açıklamıştır. 43. maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklikte “*sendika ve konfederasyonlar tüm nakdî gelirlerini bankalara yatırmak zorundadırlar*” şeklinde bir düzenleme yapılırken, 47. maddede de kenar başlığı ile birlikte değişiklik yapıldığını ve “*Sendika ve konfederasyonlarda denetleme kurulları veya denetçiler tarafından yapılacak idarî ve malî denetimde yönetim ve işleyişin, gelir ve giderlerin, bunlarla ilgili işlemlerin kanun, tüzük ve genel*

kurul kararlarına uygun olup olmadığı incelenir. Denetim esasları, işçi ve işveren konfederasyonlarının yazılı görüşleri alınarak hazırlanacak bir tüzükte gösterilir“ denildiğini ifade etmiştir.

Metin Bostancıoğlu, söz konusu teklifle 51. maddenin de değiştirilerek, *“sendikalar ve konfederasyonlar, her hesap veya bütçe devresinde, o bütçe devresine ait bilânço ve hesaplarıyla çalışma ve denetleme raporlarını ait oldukları dönemi izleyen üç ay içerisinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, sendikalar, ayrıca, bağlı bulundukları konfederasyonlara gönderirler”* şeklinde bir düzenleme yapıldığına vurgu yapmış ve bütün değişikliklerin 1995 yılı içerisinde yapılan Anayasa değişikliğinden sonra Anayasaya uyum sağlamak için yapıldığını Genel Kurulun dikkatine sunmuştur. Ancak 1982 Anayasasının 82. maddesindeki *“...sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar...”* şeklindeki hükmün düzeltilmeden, yapılan bu değişikliklerin çok önemli olmadığını iddia etmiştir. Bir sendika yöneticisinin milletvekili, milletvekilinin de herhangi bir sendikada yönetici olmasının engellenmemesi gerektiğini savunan Metin Bostancıoğlu, DSP olarak, Anayasanın 82. maddesinin değiştirilmesiyle ilgili bir teklifi imzaya açtıklarını ve destek beklediklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Ancak yoklama isteği sonrasında birleşime son verilmiş ve teklifin maddelerinin görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁰³

Söz konusu teklifle ilgili görüşmelere maddeler üzerindeki konuşmalarla, 2. yasama yılının, 112. birleşiminin birinci oturumunda devam edilmiştir. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Trabzon Milletvekili Kemalettin Gökaş ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yapmışlardır.

Oturumda ilk olarak teklifin 1. maddesi görüşülmüştür. **“5.5.1983 tarihli ve 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasının 6 ncı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘6. Üyelerinin meslekî eğitim, bilgi ve tecrübelerini yükseltmek için çalışmak; teknik ve meslekî eğitim tesisleri kurmak,’”** şeklindeki 1. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapan milletvekili çıkmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Sendikalar Kanununun 37 nci maddesinin üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmış; ikinci ve dördüncü fıkraları, ikinci ve üçüncü fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘Sendika ve konfederasyonlar, amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. Siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar.

²⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 29. Cilt, 2. Yasama Yılı, 109. Birleşim, s. 478–486

Mahallî idareler ve milletvekili seçimlerinde aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyon organlarındaki görevleri, adaylık süresince askıda kahr. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur” biçimindeki 2. madde üzerinde ilk sözü Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Emin Kul almıştır.

Yasa teklifinin 2. maddesinin, Anayasanın, yürürlükten kaldırılan 52. maddesine uyum sağlamak için düzenlendiğini ifade eden Emin Kul, Sendikalar Kanununun 37. maddesinin üçüncü fıkrasının yürürlükten kalktığını, böylece, sendika yöneticilerinin, siyasî partilerin herhangi bir organında görev alabileceklerini söyleyerek, bunun olumlu bir düzenleme olduğunu dile getirmiştir. 37. maddenin yeniden düzenlenen ikinci ve dördüncü fıkralarına da değinen Kul, dördüncü fıkra üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmazken, sadece “*Mahallî ve genel seçimler*” deyimini yerine “*mahallî idareler ve milletvekili seçimleri*” denildiğini, asıl dikkati çeken değişikliğin ikinci fıkra yapıldığını ortaya koymuş ve burada “*Sendika ve konfederasyonlar amaçları dışında faaliyette bulunamazlar*” şeklinde bir düzenleme yapıldığını, aslında bunun da bir yasaklama olduğunu belirtmiştir.

Emin Kul, “*Bu Kanunun amacı, çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatların korunması ve geliştirilmesi için, işçiler ve işverenler tarafından meydana getirilen sendikalar ile konfederasyonların kuruluşu, teşkilatı, faaliyeti ve denetlenmesi esaslarını düzenlemektedir*” şeklindeki 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 1. maddesine de değinerek, 37. maddede yapılan değişiklikle, 1. maddeye bağlı kalındığını ve sendikaların çalışma ilişkilerinin sınırlandırıldığını iddia etmiştir. Anayasanın 52. maddesinin yürürlükten kaldırılmasına bağlı olarak, sendikaların faaliyet amaçlarıyla ilgili sınırlamaların ve diğer siyasi yasakların kaldırılması gerektiğini savunan Kul, 37. maddeye yeni bir unsur eklenmesinin çelişki oluşturduğunu öne sürmüştür.

Emin Kul, Sendikalar Kanununun 1. ve 37. maddeleri arasındaki ilişkiyi açıklarken, 37. maddenin “Yasak Faaliyetler” bölümünde yer aldığını ve başlığının da “Temel Yasaklar” olduğunu, bu nedenle “amaç” başlığı taşıyan 1. maddede yer alan sınırlamanın tekrar ifade edilmesinin bir çelişki oluşturduğunu bir kez daha belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Söz konusu düzenlemeyi olumlu bulmamakla birlikte, partiler arasında mutabakat olmasından dolayı evet” diyeceklerini ifade eden Kul, 37. maddenin üçüncü fıkrasındaki yasakların yürürlükten kaldırılmış olması suretiyle, faaliyet amaçlarının yasanın 1. maddesinin sınırlamasını aştığı kanaatiyle oy verdiklerini ve bunun müzakere tutanaklarına geçmesini istediklerini dile getirmiştir.

Geçmişte konuyla ilgili olarak, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Deniz Baykal’ın 1.8.1996 tarihinde; ANAP Gümüşhane Milletvekili Oltan Sungurlu’nun 3.10.1996 tarihinde; Demokratik Sol Parti Genel Başkanı Bülent Ecevit’in 20.12.1996 tarihinde; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan’ın 6.2.1997 tarihinde teklif verdiklerini hatırlatan Emin Kul, kendisinin ise daha

önce, 10.7.1996 tarihinde Meclis Başkanlığına teklif verdiğini, ancak kendisinin teklifinin celp edilmemesinin ve huzura getirilmemesinin nedenini merak ettiğini bir soru olarak yöneltmiştir. Emin Kul, herkesten bir ay önce vermiş olduğu teklifiyle ilgili bu açıklamalarının tutanaklara geçmesini isteyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Emin Kul'un konuşmasının sonundaki, sitemli sözler üzerine Anayasa Komisyonu Başkanı Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya şu kısa açıklamayı yapmıştır: *“Biz, Uyum Komisyonunda, tabii, anayasal değişikliklerin yasaya yansıtılması çerçevesinde, partilerin mutabakatı sınırında bir düzenleme yaptık. Sayın Kul'un teklifinin de, Partilerarası Komisyona intikali gerekirdi. Ayrıca, Sayın Kul'un teklifi, uyumun dışında da maddeler içeriyordu; bu sebeple, Uyum Komisyonunda bir tevhit yapılmamıştır.”*

Bu açıklamadan hemen sonra Demokratik Sol Parti Grubu adına, Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk söz almıştır. Çeşitli partilere mensup milletvekilleri tarafından Sendikalar Kanunuyla ilgili olarak ayrı ayrı verilen yasa önerilerinin, Partilerarası Uyum Komisyonunda ele alınarak birleştirildiğini açıklayan Hikmet Sami Türk, üzerinde konuşulan maddenin, belki de, Sendikalar Kanununda yapılmak istenen değişikliğin en önemlisi olduğunu belirtmiştir. 1982 Anayasasının, 1995 yılında yürürlükten kaldırılan 52. maddesine değinen Türk, bu maddenin birinci fıkrasında *“Sendikalar, 13 üncü maddede sayılan genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklerle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler”* şeklinde bir ifadenin yer aldığını ve buradaki yasakların önceki dönemde yaşanan olaylardan kaynaklandığını ifade etmiştir.

Hikmet Sami Türk, Anayasanın 52. maddesinin gerekçesinde yer alan *“sendikaların siyasî amaç gütmeleri, siyasî faaliyette bulunmaları, siyasî partilere destek sağlamaları ve onlardan destek görmeleri yasaklanmıştır. Anayasa, sendika üyelerinin siyasî bir hareket içinde birleşip, toplum içinde kopukluğa sebep olmaları yolunu kapatmayı amaçlamaktadır. Aksine düşünceler, esnafların, memurların ve başka grupların da başlı başına siyasî birleşmelerine yol açabilir. Sendikaların, derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ve vakıflarla siyasî amaçlı ortak hareketi de uygun görülmemiştir”* şeklindeki ifadeleri de Genel Kurula aktardığı konuşmasında, getirilen yasakların sadece sendikaları değil, dernekleri, vakıfları ve kamu kuruluşlarını da kapsadığını ortaya koymuştur. Bu tür yasakların 1982 Anayasa'nın temel özelliklerinden biri olduğuna dikkat çeken Türk, Anayasanın yürürlükten kaldırılan 52. maddesine atıf yaparak, söz konusu teklifin amacının, Sendikalar Kanununu Anayasaya uygun hale getirmek olduğunu da ifade etmiştir.

Yürürlükteki yasanın 37. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “*Bir siyasî partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika veya konfederasyondaki görevleri kendiliğinden sona erer*” biçimindeki yasağın aslında 1982 Anayasasının 52. maddesinin birinci fıkrasındaki yasağı da aştığını ve kurumsal bir nitelik taşıdığını da ortaya koymuştur. Görüşülen yasa teklifi ile bu yasakların kaldırıldığını, bununla birlikte sendika ve konfederasyonların, amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları, siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanmayacakları hükmü getirildiğini söyleyen Hikmet Sami Türk, Anayasanın 52. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıyla, sendikalar, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve kooperatifler bakımından kaldırılan siyaset ve siyasî partilerle ilişki yasağının genel bir siyaset özgürlüğü getirmediğinin ifade edildiğini de Genel Kurula aktarmıştır. Aynı şekilde 37. maddenin yürürlükten kaldırılan hükümleri yerine getirilen “*sendika ve konfederasyonlar, amaçları dışında faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar*” hükmünün de, bu çerçevede içerisinde değerlendirmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir.

Sendikaların, gerek Anayasanın 51. maddesinde, gerekse Sendikalar Kanununun 1. maddesinde ifade edildiği gibi, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulan örgütler olduğunu belirten Türk, sendikaların bu amaç çerçevesinde, siyasetle uğraşabileceğini, siyasî partilerle ilişki kurabileceğini dile getirmiştir. Konuşmasını tamamlaması için oturum başkanından uyarı alan Hikmet Sami Türk, 37. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının birleştirilmesi sonucunda, önceki fıkralarla bağlantısı kaybolan son fıkranın da yeniden yazıldığını açıklayarak, maddenin sonundaki “seçilme durumunda görevin son bulması” ifadesinin ise Anayasanın 82. maddesindeki bir yasağın sonucu olduğunu öne sürmüştür. Türk, bu maddede yer alan sendika yöneticiliğiyle milletvekilliğini bağdaşmaz ilan eden hükmün değiştirilmesinin gerektiğini ve DSP’nin de bu yönde bir teklifinin olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Hikmet Sami Türk’ten sonra başka söz talebinde bulunan milletvekili olmamış ve ayrıca herhangi bir önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Oylama sonrasında oturum başkanı Hasan Korkmazcan, ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul’un yapmış olduğu konuşmaya cevap olarak kısa bir açıklama gereği hissetmiş ve şunları söylemiştir: “*Değerli arkadaşlarım, 2 nci maddenin kabulünden sonra, maddeyle ilgili olarak, Anavatan Partisi Grubu adına konuşan İstanbul Milletvekili Sayın Emin Kul’un açıklamalarından dolayı, bazı hususları, tutanağa geçmesi bakımından ben de ifade etme ihtiyacı duyuyorum. Öncelikle, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Anayasaya uyum kanunlarını hazırlamakla görevlendirilen Partilerarası Komisyon, partilerin,*

Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasî partilerin tüm tekliflerini, önerilerini değerlendirerek bir uzlaşma metnine ulaşmaya çalışmıştır. Beş ayrı grubun katıldığı bir çalışmada, bir uzlaşma metnine kavuşabilmek, herhalde kolay bir uğraş değildir; çünkü bu konularda, her siyasî partimizin ve grubumuzun değişik fikirleri olduğu gibi, bu gruplara mensup arkadaşlarımızın da, değişik önerileri bulunmaktadır. Bunlar, gruplar tarafından değerlendirilmek suretiyle bir uzlaşma metni çıkmıştır. Sonuç itibariyle, şu anda çalışma hayatında yer alan aktörlerin tamamını tatmin etmeyen bir metin çıkmıştır. Çünkü Uyum Komisyonu, sadece Anayasa değişiklikleri çerçevesinde meseleye yaklaşmıştır; ama Sendikalar Kanununda, hatta bu alanı düzenleyen başta Anayasanın 82 nci maddesi olmak üzere, Anayasada yeni değişiklikler yapma ihtiyacı ortadadır. Partilerarası Uyum Komisyonu, önceki gün, Türk-İş'e yazdıkları bir yazının cevabı olarak, bu görüşleri de iletmış bulunmaktadır. Uyum kanunları çıktıktan sonra, komisyonumuz, belki, Anayasa değişikliği dâhil, bu konulardaki yeni düzenleme önerilerini de değerlendirecektir.”

Oturum başkanının bu konuşmasından sonra 3. maddeye geçilmiştir. 3. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Sendikalar Kanununun 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrasına ‘... bankalar tarafından ödenmiş sermayesinin en az yarısına katılmak suretiyle kurulan kuruluşlarla bunların aynı oranda katılması ile kurulan kurumlar’ ibarelerinden sonra gelmek üzere ‘ve siyasî partiler’ ibareleri eklenmiştir.”**

Madde üzerinde Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almıştır. Emin Kul konuşmasının başında, oturum başkanı Hasan Korkmazcan'ın açıklamalarıyla ilgili olarak, amacının, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile ilgili olarak herkesten önce teklif verdiğinin tutanaklara geçmesi olduğunu ifade etmiş ve *“sendikalar amaçları dışında faaliyet gösteremezler”* hükmünün 1. maddede yer almasına karşın, bunun tekrar temel yasalar içerisinde sayılmasının doğru olmadığı yolundaki görüşünde ısrar etmiş ve buna rağmen oy vereceklerini ifade ettiğini dile getirmiştir. 3. maddeye de kabul oyu vereceklerini açıklayan Kul, bu maddeyle Sendikalar Kanununun 40. maddesinin ikinci fıkrasına *“siyasî partiler”* ibaresi konulduğunu hatırlatmış ve yine kanunun 40. maddesinde sendikaların hangi kurumlara yardım yapamayacağını, hangi kurumlardan da yardım alamayacağını sıralandığını açıklamıştır. Bu madde ile ilgili olarak *“Devlet tarafından verilmek suretiyle genel ve katma bütçeli idarelerle, mahallî idareler, bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli kurumlar, sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadî kuruluş ve kurumlarla, sermayelerinde devletin iştiraki bulunan bankalar, sigorta şirketleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları dahil olmak üzere, özel kanunlarla kurulan bankalar ve kuruluşlar, bu fıkra söz geçen idare, kuruluş ve bankalar tarafından ödenmiş sermayesinin en az yarısına katılmak suretiyle kurulan kuruluşlarla, bunlara aynı oranda katılmasıyla kurulan kurumlar...”* şeklinde ifadelerle de yer veren Emin Kul,

buraya “siyasî partiler” ibaresinin eklenmesiyle, 37. maddeyle kaldırılan yasaklardan sendikaların siyasî partilerden yardım alamayacağı ve onlara yardım yapamayacağı yasağının devam ettirilmesinin sağlandığını ve bunun tartışmalı bir konu olduğunu savunmuştur.

Kul konuşmasında genel siyasi ortama da değinerek, siyasi iktidarın yetkisini sınırsız kullanmasının, siyasi tıkanmaların temel nedenini oluşturduğunu iddia etmiş ve kamu maliyesinin yönetimi, yönlendirmesi ve tercihlerinin belirlenmesinin siyasi iktidarın en önemli işlevlerinden biri olduğunu öne sürmüştür. İktidarın kamu maliyesini yönlendirirken, devlet ve millet önceliğine değil de, daha çok akraba ve yandaş ile siyasi iktidarı koruma önceliğine yer verilmesinin sakıncalarından söz eden ANAP sözcüsü, bu uygulamaya ortam hazırlayan hukuksal zeminin değiştirilmesi için hiçbir çaba sarf edilemediğini de ortaya koymuştur. Emin Kul, siyasi partilere yapılan denetimsiz ve kaynağı belli olmayan yardımların, birtakım temel değerlerin sömürülmesi pahasına demokrasi perdesi altında yürütüldüğünü ve bundan da en fazla ekonomik açıdan güçsüz, fakir halkın olumsuz etkilendiğini dile getirmiştir. Yine aynı konuşmacı, sendikaların siyasi partilere yardım yapamamasını eleştirerek, bu durumda emeğin siyasî yaşama ağırlığını koymasındaki kanalların birinin kapalı kalacağını, buna karşılık bu kanalın sermaye erbabı için ardına kadar açık olmasının ise ciddi bir eşitsizlik oluşturduğuna dikkat çekmiştir.

Emin Kul bu durumu düzeltmek için sadece Sendikalar Kanununun değil, Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununun da düzeltilmesinin gerekli olduğunu savunmuş ve aksi durumda Anayasanın 52. maddesinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan uyum sorununun aşılamayacağını ileri sürmüştür. Daha önceki konuşmasında sarf ettiği sözlerle paralel ifadeler kullanan Kul, sendika çatısı altında örgütlenerek, ekonomik güçlerini birleştiren işçilerin, bu güçlerini, sermaye gruplarıyla eşit koşullarda siyasete yansıtabilmelerine özenle bakılması gerektiğini bir kez daha vurgulayarak, sendikaların siyasi parti kuracakları şeklindeki gerekçelerin doğru olmadığını, çünkü partilerin gerçek şahıslar tarafından kurulabileceğini belirtmiştir. Emin Kul, sendikaların değil, sendika yöneticilerinin parti kurabileceklerini ifade ettikten sonra, ANAP olarak söz konusu düzenle-meye kabul oyu vereceklerini, ancak bunun Siyasî Partiler Yasası ve Seçim Yasasının ele alınarak tamamlanabileceğini ifade etmiştir.

ANAP Grubu adına Emin Kul’un yapmış olduğu uzun konuşmadan sonra Anayasa Mahkemesi Başkanı Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya söz almış ve Anayasanın 52. maddesinin kaldırılmasının, Parlamento için bir düzenleme imkânı oluşturduğunu, bu durumda Yasama Organının, kaldırılan hükümle bağlı olmaksızın, yeni siyasal şartlar içerisinde bir düzenleme yapabileceğine işaret etmiştir. Mali destek konusunun Uyum Komisyonunda tartışıldığını ve siyasal partilerle sendikalar arasındaki mali destek ilişkisini, karşılıklı yasakla noktaladığını söyleyen İyimaya, bunun bir siyasal tercih olduğunu ve yasaklayan bir anayasa normunun da olmadığını dile getirmiştir.

Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya'nın kısa açıklaması sonrasında, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk kürsüye çıkmıştır. Demokratik Sol Partinin söz konusu maddeyle ilgili olarak sunduğu teklifte yasakla ilgili herhangi bir hükmün bulunmadığını söyleyen Hikmet Sami Türk, tersine, başka bazı yasakların kaldırılmasını öngördüklerini ifade etmiştir. Türk, 1982 Anayasasının 52. maddesinin kaldırılmasıyla “*sendikalar siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar*” hükmünü değişik bir biçimde sürdürmenin anlamı olmadığından yana olduklarını, ancak Partilerarası Uyum Komisyonunun 40. maddeye eklenmesini kabul ettiklerini açıklamıştır. Emin Kul'un, Sendikalar Kanununun 1. maddesinde, sendikaların amacının gösterilmesinden sonra, artık, böyle bir yasağın yeri olmadığı yolundaki sözlerine de değinen Hikmet Sami Türk, bu anlayışa saygı duymakla birlikte, Anayasanın 51. maddesindeki “işçi, işveren sendikaları” tanımını değiştirilmedikçe, başka türlü düzenleme yapılamayacağını ileri sürmüştür.

Türk, DSP olarak Sendikalar Kanununun 1. maddesinde, Anayasanın 51. maddesi doğrultusunda yer alan ve aslında Kanunun amacını belirten, ama, bir alt hükümle sendikaların da amacını dolaylı olarak belirten hüküm ile sendika ve konfederasyonların amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları hükmü arasında bir çelişki olduğunu düşünmediklerini de sözlerine eklemiştir. Böyle bir önerinin, Demokratik Sol Parti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulduğunu, ancak uzlaşmaya varıldığı için tersini savunmadıklarını açıklamıştır. Sendikaların, her türlü siyasî faaliyette bulunabileceklerini ve siyasî partilerle her türlü ilişkilere girebileceklerini ortaya koyan Hikmet Sami Türk, 37. maddeden, 40. maddeye aktarılan, siyasî partilerle yardımlaşma yasağıyla, siyasî partilere bağışta bulunma veya siyasî partilerden bağış alma yasağının devam ettiğini dile getirmiştir. Türk, ILO sözleşmelerine bakıldığında, sendikalarla ilgili olarak, Anayasanın 51. maddesinden çok farklı bir tanım verilmediğini öne sürerek, Anayasa ve ILO sözleşmeleri çerçevesinde, teklifle, sendikalara kazandırılan siyasî faaliyet ve siyasî partilerle ilişki kurma özgürlüğünün, Türk sendikacılığına yeni ufuklar açacağını vurgulamıştır.

Bu konuşmadan sonra, 3. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından 4. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Bu madde “**Sendikalar Kanununun 43 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘Sendika ve konfederasyonlar tüm nakdî gelirlerini bankalara yatırmak zorundadırlar’**” şeklinde düzenlenmiştir. Madde üzerinde konuşma yapılmamış ve oylanarak kabul edilmiştir.

“Sendikalar Kanununun 47 nci maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İdarî ve Malî Denetim

Madde 47. - Sendika ve konfederasyonlarda denetleme kurulları veya denetçiler tarafından yapılacak idarî ve malî denetimde yönetim ve işleyişin, gelir ve giderlerin, bunlarla ilgili işlemlerin kanun, tüzük ve genel kurul kararlarına uygun olup olmadığı incelenir.

Denetim esasları, işçi ve işveren konfederasyonlarının yazılı görüşleri alınarak hazırlanacak bir tüzükte gösterilir” biçimindeki 5. madde ile ilgili olarak da söz talebinde bulunan ve önerge veren milletvekili olmamış, madde oylanarak kabul edilmiştir.

“Sendikalar Kanununun 51 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. ‘Sendikalar ve konfederasyonlar, her hesap veya bütçe devresine ait bilânço ve hesaplarıyla çalışma ve denetleme raporlarını ait oldukları dönemi izleyen üç ay içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, sendikalar ayrıca bağlı bulundukları konfederasyona gönderirler’ ” şeklindeki 6. madde ile ilgili olarak DSP İstanbul Milletvekili Zekeriya Temizel, şahsı adına söz istemiştir. Biraz önce oylanarak kabul edilen ve sendika ve konfederasyonlarda denetleme kurullarını açıklığa kavuşturan madde ile bu madde arasında çok yakın bir ilişki olduğunu söyleyen Zekeriya Temizel, denetimin kurumu baskı altında tutmak ve yöneticileri cezalandırmak üzere yapılamayacağını ifade ederek denetimin iki temel nedeninin bulunduğunu dile getirmiştir. Bunların birincisinin, sendikalarda çalışanların, işçilerin haklarının korunması için olduğunu, ikincisinin ise sendikaların, işlevlerini gereğince yerine getirip getirmediğini anlamak için yapıldığını söylemiştir.

Temizel, yapılan bu düzenlemeyle, sendika ve konfederasyonların, denetleme kurulları ve denetçiler tarafından yapılacak idarî ve malî denetim sonucunda bitirilebileceğinin öngörüldüğünü, ancak bu tür kuruluşlarda yönetim ve denetim kurullarının genellikle aynı listelerle seçildiğini, dolayısıyla, hem yönetimde hem denetimde birbirlerine aşırı şekilde destek olduklarını iddia ederek, oysa sendikaların sahip oldukları malî güç de dikkate alındığında, denetimin, bir uzmanlık işi olduğunu vurgulamıştır. Bunun için bağımsız denetim kurumlarının oluşturulmasının gereğine işaret eden Zekeriya Temizel, Türkiye’de bağımsız denetim kurumlarının yanı sıra, 3568 sayılı Yasaya göre denetim yapan serbest muhasebeci malî müşavirler ve yeminli malî müşavirlerin bulunduğunu, denetimin bu yolla yapılabilmesini savunmuştur. Böyle bir uygulamanın hem sendika yöneticilerinin aklanması açısından hem de gereksiz suçlamaların olmaması açısından zorunlu olduğunu da sözlerine eklemiştir. Temizel, bu tür denetimin belli bir maliyetinin olmasına karşılık, sendikaların bu masrafı rahatlıkla karşılayabileceklerine ve kurumlar arasındaki dayanışmayı da sağlayabileceklerine de vurgu yapmıştır. Söz konusu maddeye göre denetimle ilgili raporların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilmesinin bir denetim değil, sadece bir bilgilendirme olduğunu da iddia eden Zekeriya Temizel, teklifin bir uzlaşma tasarısı şeklinde gelmesinden dolayı kabul oyu vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Madde bu konuşmadan hemen sonra oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Sendikalar Kanununun 59 uncu maddesinin 5 inci bendindeki ‘47 nci maddenin beşinci fıkrasına aykırı davranışta bulunanlara’ ibaresi, madde metninden çıkarılmıştır”** şeklindeki 7. maddenin oylanarak kabul edilmesinden sonra, ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul ve arkadaşları tarafından verilmiş olan yeni madde oluşturulması yönündeki önerge oylanmış, ancak kabul edilmemiştir.

“Sendikalar Kanununun 39 uncu maddesinin birinci fıkrası ile 44 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır” biçimindeki 8. madde ile **“Bu Kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 9. madde de üzerinde herhangi konuşma yapılmasına gerek duyulmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 10. madde üzerinde ANAP İstanbul Milletvekili Emin Kul söz almış ve Komisyon Başkanı Ahmet İyimaya’nın sendikaların siyasî partilere malî yardım veya işbirliği yapması konusundaki yasağın bir siyasal tercih olduğunu ifade etmesine teşekkür etmiştir. Komisyon Başkanının, böyle bir siyasal tercihi açık yüreklilikle ortaya koyduğunu dile getiren Emin Kul, söz konusu tabloyu siyasetçilerin değil, sendikacıların ve işçilerin değiştirebileceğini iddia etmiştir.

Kul, daha önceki konuşmasında yaptığı gibi, DSP Trabzon Milletvekili Hikmet Sami Türk’ün Anayasanın 51. maddesine dayanarak yaptığı savunmaya da değinmiş ve eleştirisinin teklife olduğunu, DSP’ye yönelik olmadığını söylemiştir. Teklifin bir uzlaşma metni olduğunu da ifade eden Emin Kul, Hikmet Sami Türk’ün bahsettiği Anayasanın 51. maddesinin bir yasağı kapsayan madde olmaktan çok, bir hakkı tarif ettiğini öne sürmüştü ve maddenin başlığının **“Sendika kurma hakkı”** şeklinde olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle de temel yasaklarla ilişki kurulmasının çok dolaylı olacağını ve DSP’nin böyle düşünmediğini bildiklerini ortaya koymuştur. Emin Kul, geçmişte siyasi yasaklarla karşı karşıya kalan ve yargılanan bir sendikacı olduğu için, yasaklar konusunda hassas davrandığını ve bu tabloyu değiştirmek görevinin sendikacılara ait olduğunu belirtmiştir.

Geçmişte 2822’ye aykırı hareket ederek, genel grev kararı bildirisi imzalamasından dolayı, Necmettin Erbakan’ın kendisinin dokunulmazlığının kaldırılmasını talep ettiğini de hatırlatan Kul, işçi haklarını korumasından dolayı dokunulmazlığının kaldırılmasından memnuniyet duyacağını açıklamıştır. Emin Kul, konuşmasının sonlarında sendikaların siyasî işlev yapacakmış, siyasî partilerin yerini alacakmış gibi düşünülmesinin doğru olmadığını ifade etmiş ve sendikaların, sadece ekonomik, sosyal menfaatlerini değil, aynı zamanda, kültürel menfaatlerini de korumak ve geliştirmek için kurulduklarını, ancak böyle bir

ifadenin yer almadığını dile getirmiştir. Yasakların nedenini de 12 Eylül Askeri Hükümeti döneminde çıkarılan 2821 ve 2822 sayılı kanunlara bağlayan Kul, o dönemin Çalışma Bakanı Prof. Turan Esener ve arkadaşları sayesinde, kanunun çok daha ağır çıkmasının önlendiğini sözlerine eklemiştir. Emin Kul son söz olarak kanun teklifinin hayırlı olmasını ve bu siyasî tercihin, işçiler tarafından, gün gelip ortadan kaldırılmasını dilemiştir.

Bu konuşmadan sonra önce 10. madde ve ardından da teklifin tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece teklif yasalaşmıştır.²⁰⁴

48- YÜKSEKÖĞRETİM KANUNUNUN 59 UNCU MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN: (4278 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Yükseköğretim Kanununun 59 uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ile Benzer Mahiyetteki Kanun Tasarısı ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 30 Arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının ve İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Anayasa Komisyonları Raporları”nın müzakeresine 2. Yasama Yılı’nın 114. Birleşiminde başlanmıştır. 2 Temmuz 1997 tarihindeki birleşimin ikinci oturumunda yapılan görüşmelerde oturum başkanlığını Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Aydın Milletvekili Fatih Atay ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, teklifin tümü üzerinde gruplar adına konuşmalara geçilmiştir. İlk olarak Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz almıştır.

1982 Anayasasında, 1995 yılı Temmuz ayında yapılan değişikliklerle katılımcı, çoğulcu demokrasinin önünün biraz daha açılmış olduğunu Saffet Arıkan Bedük, söz konusu teklifin anayasayla uyum sağlama zorunluluğunun bir sonucu olduğunu belirtmiş ve Anayasanın “Siyasî Haklar ve Ödevler” bölümünde yer alan parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkmayı düzenleyen 68. maddesinde yapılan değişikliklerle, yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmalarına ve yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esasların ancak kanunla düzenlenebileceğinin hükme bağlandığını ifade etmiştir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun değiştirilmesi teklif edilen 59. maddesinde, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarıyla her düzeydeki öğrencilerin, siyasî partilere, bunların her türlü yan kuruluşlarına üye olmalarının ve bir parti adına faaliyet göstermelerinin yasaklanmış olduğunu da hatırlatan Bedük, “uyum yasaları” diye nitelenen düzenlemelerle, TBMM’nin demokrasi adına önemli bir görevi yerine getireceğini dile getirmiştir.

²⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 112. Birleşim, s. 35–50

Saffet Arıkan Bedük, söz konusu uyum yasalarıyla ilgili olarak Meclis'te son derece iyi bir çalışma ortamının bulunduğunu, Yükseköğretim Kanunuyla yapılması öngörülen değişiklik sonucunda, bilim ve siyaset arasındaki yakın ilişkiye yeni bir boyut kazandırılacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca bilim adamlarının siyasetle ilgilenmelerinin, Türkiye'de, genelde şikâyet edilen, siyasetteki politika bilen bilim adamı kadrosu eksikliğinin giderilmesine katkı sağlayacağına da vurgu yapmıştır.

1982 Anayasasında, yükseköğretim kurumlarının siyasetin dışında tutulmasında, 1980'den önce yaşanan olumsuz olayların neden olduğunu ifade eden Bedük, bir tepki anayasası olan bu anayasada, toplumun geniş ölçüde depolitizasyonunun amaçlandığını da sözlerine eklemiş ve 1995 değişikliği ile değişik kesimlerin belli ölçülerde de olsa siyasî hayatın içerisine girmesine imkân sağlandığını açıklamıştır.

Saffet Arıkan Bedük, teklifle, Anayasada yapılan değişikliklerin Yükseköğretim Kanununa aktarılması sonucu, yükseköğretim elemanlarının ve öğrencilerinin siyasî partilere üye olmalarının sağlanacağını tekrarladığı konuşmasında; *Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepimizin kabul edeceği gibi, yükseköğretim elemanları siyasî partilere üye olmasalar dahi, tabii ki, siyasî hayata katkıda bulunabilirler. Bugün pek çok kanunun çıkarılmasında değerli hocalarımızın yardımları ve emekleri vardır ve olmaktadır. Bu değişikliklerle bir adım daha atılmakta, parti organları içerisinde de görev yapmalarına imkân sağlanmaktadır. Ancak, hiçbir zaman bilim adamının objektifliğine gölge düşürülmemelidir. Yükseköğretim elemanlarının aslî görevi, bilim adamlığıdır, bilimin objektif ölçüleri içerisinde faaliyet göstermektir. Ülke sorunları yükseköğretim kurumlarında bilimsel çalışmalarla ele alınabilir, yaşamakta olduğumuz problemlere bilimsel çözümler üretilebilir. Böylelikle, siyasî hayatımıza katkı sağlanıp siyasal katılım genişletilirken, öğretim özgürlüğü ve düşünce özgürlüğünün de gerekleri yerine getirilmektedir* şeklindeki sözlere de yer vermiştir. Yükseköğretim kurumlarında öğrenimlerini sürdürmekte olan gençlerin de siyasal partilere üye olabilmeye olanağının da getirildiğine değinen DYP'li Bedük, bu sayede siyasal partilerin kurumlaşmasının da önünün açılacağını dile getirmiş ve bunun demokrasi açısından olumlu olduğunu açıklamıştır. Diğer taraftan yükseköğretim elemanlarının, siyasal partilerin merkez organlarıyla, bunlara bağlı araştırma ve danışma birimlerinde görev almalarının isabetli olduğunu da belirterek, bunu düşünce özgürlüğünün gelişmesi için olumlu olduğunu ifade etmiştir.

Saffet Arıkan Bedük, konuşmasının bir bölümünde, teklifin, yükseköğretimde çatışan grupların dengelenmesine ve yükseköğretim elemanlarını partizan bir tutum içerisine girmekten alıkoyacağına yardımcı olacağına inandığını açıklamış ve aynı zamanda tanınan hakkın kötüye kullanılmasını önleyeceğini öne sürmüştür. Diğer yandan siyasî partilerde görev alan yükseköğretim elemanlarının, Yüksek Öğretim Kurulu ve Yüksek Öğretim Denetleme Kurulu

üyesi, rektör, dekan, enstitü ve yüksekokul müdürü ve bölüm başkanı olmalarına dair getirilen yasağı da savunarak, böylece bu görevlilerin belli ölçülerde de olsa kamu gücü kullanmalarının önlenmiş olacağını ortaya koymuştur.

Saffet Arıkan Bedük, söz konusu düzenlemeyi, katılımcı demokrasi ve düşünce özgürlüğü adına önemli; ancak, gecikmiş bir adım olarak telakki ettiklerini ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına ikinci konuşmayı, Anavatan Partisi Burdur Milletvekili Yusuf Ekinci yapmıştır. Siyasal partiler ile yükseköğretim kurumlarının önemine ve Anayasadaki yerine değinerek söze başlayan Yusuf Ekinci, daha sonra 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 4. maddesinde yer alan yükseköğretimin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır: *“(b) Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,*

c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurtiçi ve yurtdışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle, bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır.”

Yusuf Ekinci, öğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmalarını yasaklayan kanun hükümlerinin, Türk toplumunun en seçkin gruplarından olan bilim adamlarının bilgi ve tecrübelerinden, siyasal partilerin ve Parlamantonun, gereği gibi yararlanamamasında etkili olduğuna da vurgu yaparak, bu yasaklamanın kaldırılmasının, bugün, ciddî bir ihtiyaç haline geldiğini ifade etmiştir. Yasağın kalkmasıyla, yükseköğretimdeki gençlerin, ülke yönetimiyle ilgili olarak da kendilerini yetiştirmelerinin, fikir üretmelerinin, fikirlerini meşru zeminlerde açıklayabilmelerinin ve uygulama alanına sokabilmelerinin yolunun da açılacağını dile getiren Ekinci, Bu durumun gençliği olumlu olarak etkileyeceğini, enerjilerini doğru kullanmalarına neden olacağını savunmuştur. Bu arada 12 Eylül 1980 öncesine de değinerek, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin üniversite içerisinde çeşitli kamplara ayrılmasının ne gibi tehlikeli sonuçlar doğurmuş olduğunu hatırlatma ihtiyacı hissetmiştir.

Yusuf Ekinci konuşmasında, yükseköğretimin giderleriyle ilgili karşılaştırmalı rakamlar verdikten sonra, Türkiye’deki durumla ilgili olarak şu sözleri sarf etmiştir: *“Türkiye’de öğrenim ücretleri sembolik mahiyettedir. Gönüllü kuruluşların katkılarının önlenmesi halinde ise, yükseköğretimin hemen hemen tüm giderleri devlet tarafından karşılanacaktır. Böyle bir yapı, eğitimde kaliteyi getirmez, yarışmayı ve rekabeti teşvik etmez, üniversiteleri geliştirmez. Kâr amaçsız kuruluşlar, mutlaka, yükseköğretimin finansmanına katkı sağlamalıdır. Bu sebeple, vakıf üniversitelerini de destekliyoruz, yaygınlaştırılmalarını arzu ediyoruz. Bütün dünyada olduğu gibi, bu üniversitelere, toplam finansmanları içerisinde, yüzde 15-20’lik bir devlet desteğinin sağlanması gerektiğini*

düşünüyoruz. Türkiye'de, halen yüzde 80'lerde olan yükseköğretimin finansmanındaki devlet katkısının yüzde 60'lara düşürülmesi ve bu hedefe ulaşılması halinde, devlet harcamalarının miktarında bir artış yapılmadan, üniversitelerde 200 bin öğrencilik ilave kapasite meydana gelecektir.”

Üniversitelerin hizmet sunarak sağladığı gelirlerin artırması ve kâr amaçsız kuruluşların yükseköğretim yatırımlarının desteklenmesiyle yükseköğretim kurumlarının finansman açıklarının kapatılabileceğine işaret eden Ekinci, Türk üniversitelerinin en önemli açmazlarından birinin, kapalı devre çalışmaları olduğunu; bir başka deyişle ilim için ilim ürettiklerini söyleyerek, aslında üniversiteler, toplumun sorunlarına alternatif çözümler üretebilmeli veya sorunlara ışık tutabilmeleri gerektiğini savunmuştur. Üniversitelerin, yöneticilerini kendilerinin seçebilmeleri gereğine de işaret eden konuşmacı, bu kurumlardaki yarışma ve rekabetin, üstün kaliteyi sağlayacağını, üretkenliği ve verimi artıracağını dile getirmiştir.

Ekinci son olarak bilgi çağına değinmiş ve insanın iyi yetiştiril-mesinin ve insan merkezli olmasının bu çağın en önemli özelliği olduğunu ortaya koymuş ve 2000'lere doğru bu konuda umutlu olduğunu açıklamıştır.

Yusuf Ekinci'den sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı söz almıştır. 1982 Anayasasının yükseköğretim elemanları ile öğrencilerinin, siyasal partilere üye olmalarına ve siyasî partilerde görev almalarına olanak tanımadığından söz ederek konuşmasına başlayan Oya Araslı, çağdaş, katılımcı demokrasilerde siyasal partilerin özel bir önemi ve yeri olduğunu belirtmiş ve bunların halkın dağınık haldeki ve çeşitlilik gösteren siyasî beklentilerini, ana siyaset alternatiflerine dönüştürme işlevini yerine getirmediğine işaret etmiştir. Oya Araslı'ya göre, bireylerin, siyasî iktidara taşınacak politikaların belirlendiği siyasî partilere özgürce üye olmak ve çalışma hakkının bulunmadığı, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapamadığı, demokratik kitle örgütlerinin kurulamadığı ve siyasî istemlerini dile getiremediği bir toplumda, halkın yönetime katılması, etkin ve olması gereken bir biçimde gerçekleşemeyecektir.

“1982 Anayasası, çeşitli hükümleriyle getirdiği yasaklarla bu katılımın gerçekleşmesini güçleştirmiş, hatta, engellemiştir. Yükseköğretim elemanlarının ve öğrencilerinin, siyasî partilerde üye olmalarını ve çalışmalarını yasaklayan hüküm de, bu yasakları getiren düzenlemelerden birisidir. Halbuki, bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de, özellikle genç kuşaklara siyasete en yoğun biçimde katılma olanağının tanınması gerekir. Çünkü, yarınlar gençlerindir. Bugün siyasî partilerde oluşturulan politikalar ve iktidarda alınan kararlar, gençlerin yarınlarını, yani, geleceklerini şekillendirmektedir. Yarınları şekillendirilirken, gençlere, bu konuda yalnızca oy vermekle yetinmelerini söylemek, onlara yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Önüne, siyasî partilere üyelik yasağı konulması, kuşkusuz, gençlerin siyasete ilgisini ortadan kaldıramayacak; fakat, bu ilginin yasal sınırlar içerisinde sürdürülmesine olanak tanımayacaktır”

şeklindeki sözlerle konuşmasına devam eden Araslı, gençleri, yasadışı girişimlerden kurtarmanın yolunun, onlara siyasal partilerin kapılarını açmak olduğunu iddia etmiştir. Diğer taraftan, günümüzde siyasî iktidarların, çözülmesi son derece güç ve karmaşık sorunlarla yüz yüze olduğu, bu nedenle de siyasetin, her zaman olduğundan daha fazla bilgi ve birikime dayanmaya başladığı da, herkesin fark ettiği bir gerçektir. Böyle bir durumda, bilim üreten ve bilim öğreten üniversite öğretim elemanlarına, siyasetin kapılarını, siyasî partilerin kapılarını birtakım yasaklarla kapatmak, hem öğretim elemanlarının demokratik katılım haklarını özünden tahrip etmek hem de siyaseti, nitelikli insan gücünden yoksun bırakmak anlamına gelmektedir.

Oya Araslı, 1995 yılında Anayasada yapılan değişikliğe de değinerek, artık, yükseköğretim elemanları ile üniversite öğrencilerine, siyasal partilere üye olma ve çalışma imkânının getirildiğini, ancak Anayasada yapılan bu değişikliğin yasal düzeye indirilmediği için, bu kere de, 2547 sayılı Yasa ile 2820 sayılı Yasanın ilgili hükümleri ve Anayasa arasında bir uyumsuzluk ortaya çıktığını öne sürmüştür. Gündemdeki teklifle bu uyumsuzluğun yasal düzeyde de olsa giderilmiş olacağını açıklamış ve bu sayede Anayasadaki hakların kullanılmasının yolunun açılacağını dile getirmiştir.

Anayasa Komisyonunda kabul edilen teklifin, 1. maddesinde yer alan *“siyasî partilere üye olan öğretim elemanları ve öğrencilerin, yükseköğretim kurumları içinde parti faaliyetinde bulunamayacaklarına ve parti propagandası yapamayacaklarına”* ilişkin ibarenin Anayasanın 68. maddesinde getirilen hakkı daraltıcı ve etkisizleştirici nitelikte bulduklarını açıklayan Oya Araslı, bu konuda verecekleri değişiklik önermesine destek istemiştir. Araslı konuşmasının sonlarında, Türk demokrasisinin, yükseköğretim öğrencilerinden ve yükseköğretim elemanlarından katkı alabilmek fırsatını eline geçireceğini ve öğrenciler ile öğretim üyelerinin siyasî faaliyetlere yoğun bir biçimde katılabilmemesinin mümkün olacağını açıklamış ve yasanın olumlu sonuçlar vereceğini ifade ederek, kürsüden inmiştir.

CHP’li Oya Araslı’nın konuşmasının ardından, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Tekirdağ Milletvekili Necdet Tekin söz almıştır. Daha önceki konuşmacılar gibi, 1982 Anayasasının, parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkmayı düzenleyen 68. maddesinin 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değiştirilmesine değinen Necdet Tekin, bu değişikliklere uyum sağlaması için, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 59. maddesini değiştirmenin zorunlu hale geldiğine vurgu yapmış ve 2547 sayılı Kanunun 59. maddesinin ne olduğunu şu şekilde açıklamıştır: *“2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 59 uncu maddesi ‘siyasî partilere girme yasağı’ başlığını taşımaktaydı, yani bir yasak maddesiydi. Adı geçen 59 uncu madde ‘Yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarıyla her düzeydeki öğrenciler, siyasî partilere ve bunların her türlü yan kuruluşlarına üye olamazlar ve bir parti hesabına siyasî faaliyet gösteremezler’ hükmüyle beraber, kamu yararına olan dernekler dışında herhangi bir derneğe bile üye olmak, rektörün yazılı iznine bağlıydı.*

Necdet Tekin, söz konusu uygulamanın çağdaş olmadığını ifade ederek, yapılacak değişiklikle, kalkınmada insan kalitesinin yükselmiş olacağını, siyasal partilerin, yasal yollarla, bilim adamlarının makro politikalar üretmesini isteye-bileceklerini belirttikten sonra, genç beyinlerin, siyaseti yerinde yapabileceklerine; siyaset yapmak isteyen gençler, üniversiteleri siyasî bir arenaya çeviremeyeceklerine dikkat çekmiştir. Ayrıca bilim adamlarının da siyasete yeni fikirler getirmelerinin gerçekleşeceğini dile getirmiştir. Yasada, hem öğretim üyelerinin hem de öğrencilerin, yükseköğretim kurumları içinde parti faaliyetlerinde bulunamayacaklarının ve parti propagandaları yapamayacaklarının garanti altına alınmış olduğunu da ifade eden Tekin, bununla birlikte bilim adamlarının, parti merkez organlarında görev almalarının, parti politikalarına zenginlik ve geniş bir bilimsellik katacağını savunmuştur.

Bilim adamının tarafsızlığına inanılmasını isteyen Necdet Tekin, yasanın, uygarlığa atılmış önemli bir adım olduğunu söyledikten sonra, siyasal partilere üye olma yaşının 21'den 18'e inmesinin de, son derece yerinde olduğunu belirtmiştir.

Tekin konuşma son bölümünde; *“Batı demokrasi anlayışını uygulamaya yansıtabilmemiz için, demokrasi kültürünü, okullardan ve üniversitelerden başlayarak geliştirmek gerekmez miydi ve siyasetle ilgiyi de, daha okul çağında gençlerimize aşılacak gerekmez miydi? Biraz geç kalmamıza rağmen, bugün, son derece önemli bir gündür.*

Türkiye’de, öğrencilere de, öğretim üyelerine de, ne yazık ki, siyaset, 12 Eylül döneminden beri yasak tutuldu. Partilere, üniversite öğrencilerinin üye olabilmeleri yasak, öğretim üyelerinin de partilere üye olabilmeleri yasaktı. İşte, tüm bu yasaklar, bu uyum yasasıyla ortadan kalkıyor. Bizce, ülke, bilime ve gençliğe güvenmenin onurunu yaşamaktadır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; gençliğin ve üniversitelerin siyasal katılımı önündeki engeller bu yasa ile kaldırılınca, yalnız gençlik ve eğitim sorunlarını değil, Türkiye’nin tüm sorunlarını çözmek kolaylaşacaktır; demokrasi, daha çok işlerlik ve geçerlilik kazanacaktır. Türk politikası, bilimin geniş zenginliğinde, gençlerin özgür davranışlarında daha sağlıklı hale gelecektir” diyerek teklife verdikleri desteği bir kez daha vurgulamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Parti gupları adına son konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Latif Öztekin yapmıştır. Konuşmasına 1982 Anayasasının 68. maddesi ile ilgili bilgi vererek başlayan Latif Öztekin, Anayasanın bu maddesi doğrultusunda 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 59. maddesinde de *“yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları ile her düzeydeki öğrenciler, siyasî partilere ve bunların her türlü yan kuruluşlarına üye olamazlar ve bir parti hesabına siyasî faaliyet gösteremezler”* ifadesine yer verildiğini açıklamıştır. Bu yasakların ise 1980 öncesinde yaşanan olumsuz olaylardan kaynaklandığını sözlerine eklemiştir.

Yapılan anayasa değişiklikleri nedeniyle 9. Dönem TBMM için övgü dolu sözler sarf eden Öztekin, yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmalarına izin verilmesinin nedeninin, yükseköğretim elemanlarının bilgi, görgü ve tecrübesinden siyasî konularda da yararlanmak olduğunu belirtmiş ve öğrencilerin de artık ülke sorunlarıyla ve ülkenin siyasî durumuyla ilgilenmelerinin sağlanacağını dile getirmiştir.

Latif Öztekin son olarak; Anayasanın verdiği bu hakkın, yükseköğretim elemanları ve yükseköğretim gençliğimiz tarafından kullanılması için, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ilgili maddesindeki değişikliğin yapılmasını Grubumuz yararlı görmekte ve teklifin kanunlaşmasını desteklemektedir” şeklindeki ifadeleri kullanmış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Teklifin tümü üzerinde parti grupları adına yapılan konuşmaların sona ermesinden hemen sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiş ve şahsı adına ilk konuşmayı Anavatan Partisi İçel Milletvekili Halil Cin yapmıştır. Kendisi de bir öğretim üyesi olan, hatta rektörlük yapmış olan Halil Cin, öncelikle üniversite ile bilgi, siyaset ve ülke yönetiminin doğrudan doğruya, açık ve kesin bir ilişkisinin bulunduğunu vurgulamış, ancak 1995 tarihinde Anayasada yapılan değişikliğe kadar bu ilişkinin kurulmasında zaman kaybedildiğini öne sürmüştür. Cin, üniversite öğretim elemanlarının ve üniversite gençliğinin, siyasal partilere üye olarak olumlu katkılarda bulunması son derece açık olduğunu ifade ettiği konuşmasında; *“Türk tarihi incelendiği zaman görülür ki, demokratik bütün hareketler tabandan değil tavandan gelmiştir. Bu manada üniversitelerin, aydınların, üniversite öğretim elemanlarının, ülkede, katılımcı, çoğulcu demokrasinin gelişmesinde önemli rolleri olabilir; ancak, 1980 öncesinde, üniversitelerin ve üniversite öğrencilerinin, toplumun içinde bulunduğu siyasal ve sosyal kargaşa ortamında, bazı hallerde, olumsuz olarak etkilendiği gerçeği nazara alınarak, 1961 Anayasasında yer alan, üniversite öğretim üyelerinin siyasî partilerin merkez organlarında görev alabilmeleri yolundaki Anayasa hükmü değişikliğe uğratılmış ve kaldırılmıştır. Bu, büyük bir eksiklik olmuştur ve bugün, üzerinde görüştüğümüz bu kanun teklifiyle, mevcut eksiklik ortadan kaldırılacaktır”* ifadelerine yer vermiştir.

Üniversitelerin, Türk gençliğinin, Türk insanının yetişmesinde büyük rol sahibi olduğuna vurgu yapan Halil Cin, bu şekilde yetişmiş gençlerin, Türk siyasetinde, ülke yönetiminde görev almalarının, demokrasinin bir gereği olduğunu ortaya koyduktan sonra, üniversite öğretim üyelerinin, üniversite içerisinde güncel siyasetle uğraşmaması gerektiğini savunmuştur. Aynı görüşten hareketle, teklifin son fıkrasında yer alan *“siyasî partilere üye olan yükseköğretim elemanları ve yükseköğretim öğrencileri, yükseköğretim kurumları içinde ve bunlarla ilgili bina, tesis ve her türlü bağlantılarında siyasî faaliyette bulunamazlar ve siyasî propaganda yapamazlar”* hükmünün yerinde olduğunu ifade etmiştir.

Uzun yıllar rektörlük görevinde bulunan Halil Cin, üniversite öğretim üyeleri ve üniversite gençlerinin siyasî partilerde görev almasının, siyaseti, doğrudan doğruya toplumun ve devletin, hatta insanlığın ihtiyaçlarını dikkate alacak bilimsel bir faaliyet olarak ortaya çıkaracağını iddia etmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Tasarı üzerinde son sözü, şahsı adına konuşma yapmak isteyen Refah Partisi Trabzon Milletvekili İsmail İlhan Sungur almıştır. Tasarının getirdiklerinin ülke ve toplum açısından memnuniyet verici olduğunu söyleyen İsmail İhsan Sungur, söz alan diğer milletvekilleri gibi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 59. maddesinin değiştirilmesinin, 1995 yılında yapılan anayasa değişikliğinin bir gereği olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu yasa değişikliğinin, üniversite ile siyaset arasındaki ilişkiye yeni bir boyut getirdiğini, 17 yıl gecikmeyle de olsa, üniversite öğretim elemanları ile toplumun geleceği olan yükseköğretim gençlerine, ülke yönetiminde, ülke kalkınmasında fikirlerini söyleyebilme imkânının sağlandığını da ifade etmiştir.

Sungur, yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmeleri ve siyasî faaliyette bulunabilmeleri konusundaki yaş sınırlamasının, 21’den 18’e indirilmesinin de olumlu olduğunu belirttikten sonra, bütün bunların sonucunda siyasetin kalitesinin de artacağına inandığını söylemiştir. İsmail İhsan Sungur; *“Bu nedenlerle, üniversitede 24 yıl hizmet yapmış bir öğretim üyesi olarak, ben de, bu yasanın çıkarılmasında emeği geçen bütün milletvekili arkadaşlarımı tebrik ediyor ve bu yasanın, ülkemize, halkımıza, yükseköğretim elemanlarına ve yükseköğretim gençlerine hayırlı ve uğurlu olması temennisiyle, hepinizi saygıyla selamlıyorum”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Bu konuşmayla teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve ardından maddelere geçilmiştir. **“4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 59 uncu maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:**

Siyasî partilere üyelik ve görev alma

Madde 59. - Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanları, siyasî partilere üye olabilirler; yükseköğretim kurumlarındaki görevlerini aksatmamak ve bir ay içinde kurumlarına bildirmek kaydıyla, siyasî partilerin merkez organları ile onlara bağlı araştırma ve danışma birimlerinde görev alabilirler. Şu kadar ki, bu durumdaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu ve Yüksek Öğretim Denetleme Kurulu üyesi, rektör, dekan, enstitü ve yüksekokul müdürü ve bölüm başkanı olamazlar, onların yardımcılıklarına seçilemezler.

Yükseköğretim kurumlarının öğrencileri, siyasî partilere üye olabilirler.

Siyasî partilere üye olan öğretim elemanları ve öğrenciler, yükseköğretim kurumları içinde parti faaliyetinde bulunamaz ve parti propagandası yapamazlar” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak gruplar adına söz talebi olmamış, şahsı adına Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay konuşma talebinde bulunmuştur.

Ersönmez Yarbay, yükseköğretimdeki öğretim elemanları ve öğrencilerin siyasî partilere üye olabilmelerinin olumlu bir gelişme olmasına karşın, siyasî partiye üye olan bir öğretim elemanının, sadece, partinin merkez karar yönetim kurulunda görev alabilecek olmasının, siyasî partiye üye olan bir öğretim üyesinin cezalandırılması anlamı taşıdığını savunmuştur. Siyasal partiye girme hakkının, sadece Ankara'daki üniversite öğretim üyelerine tanınmış bir hak gibi gözüktüğünü de sözlerine eklemiş ve öğretim üyelerinin görev alma alanlarının çok daraltıldığını savunmuştur.

“Ayrıca, siyasete giren bir öğretim elemanı, merkez karar yönetim kurulunda görev almışsa yine cezalandırılmış; şöyle cezalandırılmış: Rektör olamaz, YÖK üyesi olamaz, enstitü başkanı olamaz, dekan olamaz, yüksekokul müdürü olamaz, bölüm başkanı bile olamaz” şeklindeki sözlerle bu hükme de karşı çıkan Yarbay, bu tür sınırlamalarının kaldırılmasını önermiş ve ayrıca siyasî partiye üye olan bir kişinin, o partiyle ilgili görüşünü açıklayamamasının da doğru olmadığını ortaya koymuştur.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik olmuştur. Yasa tasarısının, kaşıkla verilenin kepçeyle geri alındığını iddia eden Çelik; *“Bilim adamları siyasî partilere üye olacak; ama, propaganda yapamayacak!.. Bana söyler misiniz; yani, hem siyasî partinin, millete, memlekete faydası olacak insanların propaganda yapmama-ları... Bunun kıstası ne olacak?*

Evvela, bu görüntüsüyle getirdiğimiz bu yasa, bilim adamlarına ve öğrencilerimize “şeklen siyasete girebilirsiniz; ama, istediğimiz oranda propaganda yapma hakkınız yoktur” demektir. Bu, çok antidemokratiktir, Anayasaya aykırıdır. Siyaset yapacak; üniversitenin içinde, öğrenci, kendi fikrini, savunduğu, memleketin iktidarında, onlara faydalı olacak fikirleri üniversite çatısı altında rahatlıkla yapabilmelidir” diyerek böyle bir yasaklamanın, üniversite içerisinde çok büyük huzursuzluklara neden olacağını iddia etmiştir.

Bilim adamına güvenilmesi gerektiğini de dile getiren İbrahim Halil Çelik, söz konusu yasakların, verilen önerge istikametinde kaldırılmasını istemiş, düşünce ve özgürlüklerinin, serbest zeminlerde, silaha sarılmadan, rahatlıkla ifade edilebil-mesi için ortam sağlanması gereğine işaret etmiştir.

Bütün bu konuşmalara karşı, Anayasa Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya cevap niteliği taşıyan bir açıklama yapmış ve şunları söylemiştir: *Gerçekten, Komisyonumuz, burada, esasları düzenlerken, iki esas tanzim etmiştir: Birinci esas olarak, öğretim elemanları üyelerinin yönetimde, denetimde, yönetici ve yardımcı sıfatlarına getirilemeyecekleri; yani, siyasetle uğraşacak kişilerin bu görevleri yerine getirmeleri mümkün değildir yargısına ulaşılmıştır. İkinci esas olarak da, yine, öğrencilerin ve siyasî partilere üye olan öğretim elemanlarının, öğretim kurumlarında siyasal parti faaliyetinde ve propagandada bulunamayacakları öngörülmüştür. Bu, gerçekten, Anayasanın anlamına uygundur. Deniliyor ki, hangi faaliyet siyasal parti faaliyeti veya propaganda sayılacaktır... Tabii, ben, uygulamaya örnek teşkil etmesi bakımından açıklayayım: Sözgelimi, siyasî partiye üye olan bir öğretim elemanı,*

(x) partisiyle ilgili bir konferans veremeyecek, eğitim semineri düzenleyemeyecek; (x) partisinin öğrenci teşkilatını veya gençlik teşkilatını oluşturacak öğrenciler, o parti için bir gençlik kurultayı tanzim edemeyecekler. Uygulamada, bu, fakülte dekanının, kurulların, YÖK'ün ve giderek yargının içtihatlarıyla belirlenecek ve bir içtihat istikrarı sağlanacaktır. Amaç şudur: Eğitim ve öğretim ile siyasetin üniversitede bağdaşmayacağı düşüncesinden hareket edilmiştir. Türkiye'nin bu noktada acı da hatıraları vardır. Fakülte dışında aktif siyaset, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin fakülte dışında siyasal faaliyetlerde bulunma serbestliği... Bu, bir tercihtir; Anayasaya aykırı yanı yoktur ve öğretim amaçlarıyla da çatışmadığını düşünüyoruz.”

Anayasa Komisyonu Başkanının açıklamasından sonra, önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Oya Araslı ve arkadaşları tarafından verilen önerenin reddedilmesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Hemen sonrasında, **“Bu Kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir. Teklifin tümünün de oylanarak kabul edilmesiyle, söz konusu düzenleme yasalaşmıştır.²⁰⁵

49- DERNEKLER KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4279 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 29 Arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının, İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının, Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu”nun müzakerelerine 3 Temmuz 1997 tarihinde, 2. Yasama Yılı'nın 115. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Hasan Korkmazcan'ın, katip üyelikleri ise Fatih Atay ve Mustafa Baş'ın yaptığı oturumda, komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir.

İlk söz, Anavatan Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Uğur Aksöz'e verilmiştir. Konuşmasının başında demokrasi için sivil toplum örgütlerinin önemine değinen Aksöz, 1982 Anayasasının dernekler konusunda oldukça sıkı bir rejim öngördüğünü, ancak bunun 1995 yılında yapılan değişikliklerle, kısıtlamaların ortadan kaldırılmasının yolunun açıldığını dile getirmiştir. Söz konusu teklifin de, anayasa değişikliğinin Dernekler Yasası üzerinde yapılması gereken zorunlu bir uyarlamasının sonucu olduğunu sözlerine eklemiştir. Uğur Aksöz, teklifle getirilen yenilikleri sıralarken, derneklere siyasal faaliyet

²⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 114. Birleşim, s. 165–183

yapabilme özgürlüğünün getirildiğini; bunun tek şartının da, derneğin, bu amacını tüzüğünde açık seçik yazması olduğunu; derneklerin, bir siyasal partiyi destekleyebileceklerini ifade etmiştir. Yine tüzükte yazılması şartıyla, derneğin bir başka dernekten ve siyasal partiden maddi yardım alabileceğini veya yardımda bulunabileceğini ortaya koyan Aksöz, diğer yandan derneklerin kendiliğinden dağılma halinin, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirinin veya oradaki cumhuriyet savcısının istemi üzerine, sulh hukuk mahkemesince tespit edileceğini de Genel Kurula aktarmıştır.

Uğur Aksöz, teklifle yapılan değişiklikleri sıralarken; *“Değerli milletvekilleri, getirilen bir başka yenilik de, gecikmesinde sakınca bulunan ve yasada yazılı olan ahvalde, mülki amir, bir derneği kapatabilecektir; ama, derhal ve en geç 24 saat içinde, bu mülki amir, kararını, mahallî asliye hukuk mahkemesinin onayına sunacaktır. Böylece, derneklere bir güvence daha getirilmiş olmaktadır. Mülki amirin bu kararı, mutlaka, gerekçeli olacaktır. Mahkeme, 48 saat içinde kararını vermek zorundadır; yani, mahkeme, bu idarî kararı ya onaylayacak ya da kaldıracaktır. Bu arada, dernek de, elbette, savunmasını yapabilecektir. Eğer, mülki amir, bu kararı mahkemenin onayına hiç sunmazsa yahut da sunar da, mahkeme 48 saat içinde karar vermez, olay gecikirse, yine, faaliyetten alıkoyma kararı kendiliğinden kalkmış olacaktır ki, bu da dernekler için ayrı bir güvence getirmektedir”* şeklindeki açıklamalarda da bulunmuş ve bu düzenlemelerin derneklere hem özgürlük hem güvence getirdiğini belirtmiştir.

Aksöz, bundan sonraki aşamanın, Siyasî Partiler Yasası ve Seçim Yasalarında yapılacak düzenlemeler olacağına vurgu yaptıktan sonra, bütün yasaların partiler arasında görüş birliği sağlanarak çıkarılmasının önemine değinmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Uğur Aksöz'den sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Amasya Milletvekili Haydar Oymak söz almıştır. Haydar Oymak da konuşmasının başında 1995 yılında yapılan anayasa değişikliğinden söz etmiş ve bu değişikliklerle, derneklerin siyasal amaç izlememesi, siyasal faaliyette bulunmaması, siyasî partileri desteklememesi gibi birtakım yasakların kaldırıldığını; ayrıca, faaliyetten alıkonulma ve kapatma rejiminin değiştirildiğini; faaliyetten alıkonulma kararının daha kısa sürede ve yargının onayına sunulması zorunluluğunun getirildiğini ifade etmiştir. Görüşülmekte olan teklifin, Anayasada yapılan değişiklikler sırasında öngörülen bu açılıma yeteri derecede cevap veremediğini iddia eden Haydar Oymak, teklifin tam aksi olarak, Anayasanın 33. maddesinde öngörülmeyen yasaklamalar ve sınırlamalar içerdiğini öne sürmüştür.²⁰⁶

²⁰⁶ Haydar Oymak bu madde ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *“Hepimizin bildiği gibi, gerçekten de, Anayasanın 33 üncü maddesinin yedinci fıkrası, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına sınırlamalar getirilebileceğini, yasaklamalar konulabileceğini öngörürken, yapılan değişiklikte “Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde devlet memurlarına kanunla*

Teklifin 1. maddesinde yer alan; “*Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri*” şeklindeki ifadenin Anayasada yapılan değişikliğin, Dernekler Kanununa yansıtılmadığını; tam tersine, Silahlı Kuvvetler ile kolluk kuvvetleri mensuplarına ve memur statüsündeki kamu hizmeti görevlilerine dernek kurma yasağı getirilmediğini de eleştirel bir üslupla vurgulayan Oymak, daha sonra teklifin 3. maddesiyle ilgili görüşlerini açıklamıştır. Haydar Oymak bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “*Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, derneğin merkezinin veya şubesinin bulunduğu ilin valiliğince, Anayasada yapılan değişiklik uyarınca, hangi hallerde faaliyetten alıkonulacağı düzenlenmektedir. Anayasanın 33 üncü maddesinin değişiklikten sonraki dördüncü fıkrasında, kanunla görevlendirilecek merciin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin, yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, derneği faaliyetten men edebileceği esası getirilmiştir. Oysa, teklifin 3 üncü maddesiyle Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinde yapılan değişiklikte, yukarıda belirtilen faaliyetten men nedenleri genişletilerek, Anayasada öngörülme, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, genel ahlâk, gecikmesinde sakınca bulunan haller gibi faaliyetten men edilmeye esas olan nedenler de eklenmiştir. Bu düzenleme, yasakların ve sınırlamaların olabildiğince kaldırılmasını amaçlayan ve bu doğrultuda Anayasayı değiştiren irade ve arzuya ters düşmektedir.*”

Oymak son olarak, 1995 yılında Anayasayı değiştiren 19. Dö-nem Parlamentosunun örgütlü ve özgürlükçü bir toplum yaratma anlayışının, 20. Döneme göre daha ileride olduğunu söylemiş ve Cumhuriyet Halk Partisi olarak bundan üzüntü duyduklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına üçüncü konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubundan Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu yapmıştır. 1995 yılında yapılan değişiklikler sırasında, Anayasanın 33. maddesinin değiştirilerek, dernek kurma hürriyetinin sınırlarının genişletildiğine işaret eden Metin Bostancıoğlu, derneklerin, çoğulcu demokrasilerde, siyasî partiler yanında, toplumdaki çeşitli görüş, düşünce ve idealleri gerçekleştirmek için kurulmuş olan sivil toplum örgütleri olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle de, dernek kurma hakkı önündeki yasak ve kısıtlamaların kaldırılmasının gerekli olduğunu dile getirmiştir. 1995 yılından önce derneklerle ilgili siyasal amaç izleyememesi, siyasal faaliyette bulunamaması, siyasî partileri destekleyememesi, kamu kurumu niteliğindeki

sınırlamalar getirilmesine engel değildir” şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, Anayasa hükmüne göre, dernek kurma özgürlüğü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları da dahil olmak üzere, kamu görevlileri için yasaklanmayacaktır. Ayrıca, yalnızca Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarının dernek kurma özgürlüğü sınırlandırılabilir. Devlet memurlarının bu özgürlüklerini kullanmalarına ise, ancak, görevlerinin gerektirdiği ölçüde sınırlamalar getirilebilecektir.”

meslek kuruluşlarıyla işbirliği yapamaması gibi yasakların bulunduğunu hatırlatan Bostancıoğlu, teklifle bu yasakların kaldırılmasının amaçlandığını açıklamıştır. Yine “kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden yahut kanunun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen dernekler, kendiliğinden dağılmış sayılır” ifadesini taşıyan fıkranın da kaldırılacağını açıklamış ve diğer taraftan “derneklerin, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilmesi ve faaliyetten alıkonulabilmesi” şeklindeki düzenlemeyle de, faaliyetten men kararını içeren idarî kararın hâkim tarafından verileceğini ortaya koymuştur.

Metin Bostancıoğlu, dernek kurma özgürlüğü açısından “Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir” hükmünün getirildiğini söyledikten sonra, dernek kurma özgürlüğü ile getirilen teklifi şu şekilde açıklamıştır: “Sayın milletvekilleri, toplumumuzun en çok ihtiyacı olan konulardan biri, yargı bağımsızlığıdır. Yargı bağımsızlığı, bağımsız hâkimlerle gerçekleştirilebilir. Bu anayasa değişikliğine kadar, hâkimlerimiz, dernek kuramıyor, derneklere üye olamıyorlardı. Oysaki, uluslararası platformda, hâkimlerimizin, dernek kurmak suretiyle, bu dernekler kanalıyla görüşlerini bildirmelerine engel teşkil eden hususlar vardı. İşte, bundan sonra, hâkimlerimiz de dernek kurabilecekler, hâkimlerimiz de hukuk sistemimiz hakkında görüşlerini bildirebilecekler, hukukumuzun gelişmesi için uluslararası platformlarda fikir alışverişinde bulanabileceklerdir. Bana göre, bu kanun teklifiyle getirilen en önemli değişiklik budur.”

Demokratik Sol Parti Grubu adına konuşan Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu'nun konuşmasını tamamlanmasından sonra, Refah Partisi Grubu adına, Eskişehir Milletvekili Hanifi Demirkol söz almıştır. Önceki konuşmacılar gibi, konuşmasına 1995 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri ile başlayan Hanifi Demirkol, hak ve özgürlüklerin en geniş şekliyle tanınması ve örgütlenme hakkının mümkün olduğunca geniş tutulmasının, halkın yönetime katılımını ve denetimini sağlamanın iki önemli şartı olduğunu ifade etmiştir. Örgütlenmenin de, dernekler, vakıflar ve meslekî kuruluşlarla olacağını vurgulamış, temel haklar ve hürriyetlerle ilgili düzenleme yapılırken, hakların özü ile kamu düzeninin sağlanması arasındaki dengenin iyi kurulması gerektiğini savunmuştur.

Yasa teklifiyle, 2908 sayılı Dernekler Kanununun sekiz maddesinde değişiklik yapıldığını söyleyen Demirkol, bu değişiklikleri şu şekilde özetlemiştir: “Yeni düzenlemeyle yapılan değişikliği özetlersek; derneklerle ilgili bazı yasakların kaldırılması; bir. Derneklerin kapatılmasının veya faaliyetten alıkonulmasının hâkim kararına bağlanması; iki. İdarî mercilerce faaliyetten men edilen derneklerle ilgili idarî kararın kısa sürede hâkim onayına sunulması ve karara bağlanmasıdır; üç.”

Hanifi Demirkol söz konusu değişiklikleri olumlu bulduklarını açıkladıktan sonra, yine de bazı tereddütlerinin olduğunu ifade etmiş ve öncelikle Anayasanın 33. maddesinde konuyla ilgili olarak “Birinci fıkra hükmü,

Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde devlet memurlarına kanunla sınırlama getirilmesine engel değildir” şeklindeki bir hükmün bulunmasına karşın, burada sınırlama değil, yasak getirildiğini ileri sürmüştür. Bunun Anayasanın ruhuna da lafzına da aykırı olduğunu söyledikten sonra, Dernekler Kanununun 4 ve 16. maddelerine değinmiştir. Yargı mensuplarına dernek kurma hakkının verilmesine karşın, derneğe üye olabilmek için belirli mercilerden izin alma zorunluluğunun getirilmesinin çelişki olduğunu iddia etmiş ve bu nedenle Dernekler Kanununun 16. maddesinde de 4. maddeye paralel olarak değişiklik yapılmasını önermiştir.

Demirkol konuşmasını şu sözlerle devam ettirmiştir: *“Anayasa-mızın 33 üncü maddesinin değişik dördüncü fıkrasıyla bazı hallerde kanunla belirlenecek mercie derneği faaliyetten men etme yetkisi verileceği belirtilmiş ve buna istinaden de, değişiklik teklifinin 3 üncü maddesi ile Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, bu yetki -aynen teklifte geçtiği şekliyle okuyorum- il valiliğine verilmiştir; “il valiliğine” ifadesi kullanılmaktadır. İl valiliği, yardımcısıyla, bağlı daireleriyle bir kurumu ifade eder; burada kastedilen ilin valisidir. Bu bakımdan, daha önce diğer meslek kuruluşlarıyla ilgili kanun görüşülürken, doğrudan doğruya valiye yetki verilmişti. Burada da, il valiliğine değil, il valisine yetki verilmesi gerektiği kanaatindeyim; çünkü, karar mercii, yetkili merci ilin valisidir. Yalnız, il valisine yetki verilmesini de, hem idarî sistemimize aykırı buluyorum hem de uygulamada birtakım problemler getireceğine inanıyorum. Dernek merkezinin ilçede bulunması halinde, gerekli evrak düzenlenecek, uzak bir ilçeden ile getirilecek, ilde vali inceleyecek, men kararı verecek, mahkemeye götürülecek, kırksekiz saat içerisinde, karar, mahkeme tarafından onaylanacak veya değiştirilecek. Mahkeme, ildeki mahkeme mi, ilçedeki mahkeme mi; o da açık değil. İldeki mahkemeyi anladığımız takdirde, bir belge lazım olduğu zaman tekrar ilçeye gidilecek, ilçeden belge getirilecek. Bu bakımdan, yalnız il valisine bu yetkinin verilmesi, arz ettiğim gibi, hem idarî sistemimize aykırı hem de uygulamada birtakım sıkıntılar, problemler yaratacaktır. Halbuki, aynı kanunun bir maddesinde bu konudaki yetki, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirine verilmiştir. Bu bakımdan, kanunun maddeleri arasında uyumu da sağlamak bakımından, men yetkisinin dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirine verilmesinin daha uygun olduğu kanaatimi arz etmek istiyorum.”*

Refah Partisi adına konuşma yapan Hanifi Demirkol, teklifin 4. maddesiyle, derneklere, siyasî partilerden, sendikalardan ve meslekî kuruluşlardan yardım alması veya bunlara yardım etmesi imkânının sağlandığını belirtmiş ve siyasî amaçları gerçekleştirmek için masun bir hak olan dernek kurma hakkının kötüye kullanılmasının veya dernek üyeleri üzerinde baskı aracı olarak kullanılmasının mümkün olduğunu dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına son konuşmacı, Doğru Yol Partisi Grubu adına Muş Milletvekili Necmettin Dede olmuştur. Dernekler Yasasının, halen yürürlükte bulunan Türk Ceza Kanununun 142, 143 ve 163. maddelerinin yürürlükte olduğu yıllarda yürürlüğe konulmuş olduğunu hatırlatan Necmettin Dede, demokrasi için siyasî faaliyetlerin varlığının yeterli olmayacağını, demokratik kitle örgütlerinin sayısı, niteliği, çalışma ortamının, o ülkedeki demokratik anlayışın en iyi göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 1982 Anayasasında 1995 yılında yapılan değişiklikle, çoğunluğun katılımı önündeki engellerin kaldırıldığını, 19. Dönem Parlamentosundan sonra, 20. Dönem Parlamentosunun da demokratikleşme yolunda çalışmalar yapacağını dile getirmiştir.

Dede, teklifte, dernek kurma özgürlüğünün sınırlarının genişletildiği, dernekler açısından her bakımdan daha güvenceli bir rejim getirildiğini söyledikten sonra, derneklerin siyasî amaç izleyememesi, siyasî faaliyette bulunamaması, siyasî partileri desteklemek amacıyla, birbirleriyle, siyasî partiler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla işbirliği yapamayacakları yönündeki yasakların da kaldırıldığını sözlerine eklemiştir. Bu arada derneklerin faaliyetten alıkonulma rejiminin değiştirildiğini, derneklerin kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilmesi, faaliyetten men kararını içeren idarî kararın daha kısa sürede hâkim onayına sunulmasının öngörüldüğünü ortaya koymuştur. Diğer taraftan, *“Türk Silahlı Kuvvetleri ile ge-nel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlilerine kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir”* hükmünün de getirildiğini ifade etmiştir.

Dernek kurma özgürlüğüne de değinen Necmettin Dede teklifin maddeleriyle ilgili görüşlerini ise şu şekilde ortaya koymuştur: *“Teklifin 1 inci maddesinde, Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin birinci bendinde dernek kuramayacakları belirtilen Yüksek Mahkeme üyeleri, hâkim ve savcılar, Sayıştay meslek mensupları ile savcı ve yardımcıları, mülkî idare amirliği hizmetlerine dahil kadrolarda çalışanlara yer verilmemek suretiyle dernek kurabilmeleri öngörülmüştür. Anayasanın dernekleri düzenleyen 33 üncü maddesinin değişik birinci ve yedinci fıkralarındaki herkesin izin almadan dernek kurabileceği; ancak, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile görevlerinin gerektirdiği ölçüde devlet memurlarının dernek kurmalarına kanunla sınırlama getirilebileceği hükmü göz önünde bulundurulduğunda, Anayasa hükmünün, dernek kurma hakkını yasakladığı şekilde yorumlanamayacağı ve bu hakkın yasaklanmadığı; ancak, yargı bağımsızlığının ve idarî tarafsızlığın da devamının temini bakımından, teklifin bu maddesinin ‘Yüksek Mahkeme üyeleri, hâkim ve savcılar ile Sayıştay meslek mensupları, mülkî idare amirleri, Türk Silahlı Kuvvetleri, genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri’ şeklinde düzenlenmesinin uygun olacağı ifade edilmiş; ancak, komisyondan, değişiklik yapılmadan geçmiştir.*

2 nci maddesinde, Dernekler Kanununun 51 inci maddesindeki kendiliğinden dağılma halinin sulh hukuk mahkemesince tespit edilmesi şeklindeki değişiklik uygun görülmektedir.

3 üncü maddesinde, derneğin faaliyetten alıkonulmasını düzenleyen Kanunun 54 üncü maddesindeki değişiklik, Anayasa değişikliğine uyum sağladığı nedeniyle, uygun görülmektedir.

4 üncü maddesinde, Kanunun 61 inci maddesinin birinci fıkrasına Anayasa değişikliğine uygunluğunun sağlanması amacıyla getirilen ‘Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları, çalışma konuları veya çalışma biçimleri arasında açıkça belirtilmek kaydıyla, siyasî partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım kabul edebilirler ve adı geçen kurumlara maddî yardımda bulunabilirler’ şeklindeki düzenlemeye, Bakanlık olarak, derneklerin gönüllü kuruluşlar olduğu, farklı siyasî görüşe sahip kişilerin kâr amacı gütmekten aynı dernekte özveriyle çalıştıkları, herhangi bir siyasî partiyi desteklemeleri ve maddî yardımda bulunmaları halinde iç hesaplaşmalara ve huzursuzluklara yol açabileceği, derneklerin kendi amaçlarını tam olarak yerine getirmeyecekleri, masumane amaçlara yurtdışından toplanan yardımların herhangi bir siyasî partiye kanalize edilebileceği düşüncesiyle, teklifin yeniden gözden geçirilmesi dile getirilmiştir; ancak, herhangi bir değişiklik yapılmadan komisyondan çıkarılmıştır.

5 inci maddesinde, kanunun 16 ve 55 inci maddelerinin derneğe üyelik ile derneğin kendiliğinden dağılmasına ilişkin ifadelerindeki değişiklikler uygun görülmüştür.

6 ncı maddesinde, kanunun 5/11 maddesindeki derneklerin siyasî faaliyette bulunma yasağını ve kanunun 16/5 maddesindeki kamu hizmeti görevlilerince kurulan derneklere milletvekillerinin üye yasağını kaldıran öneri uygun görülmüştür; ancak, 10/3 maddesinde ‘derneklerin mülkî amirlikçe faaliyetlerinin durdurulması, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılması, faaliyetten men edilmesi’ hükmü getiriliyor.”

Necmettin Dede, teklifin hazırlanmasında emeği geçenlere yapmış olduğu teşekkürü ve DYP olarak verecekleri desteği belirterek sözlerini tamamlamıştır.

Parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı CHP Hatay Milletvekili Atılâ Sav yapmıştır. Dernekler, toplumun demokratik örgütlenmesi doğrultusunda çok önemli işlevi olan bir toplumsal kurum olduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Atılâ Sav, ancak 1982 Anayasasının bu oluşumlara olumlu yaklaşmadığını, 1995’te yapılan değişiklikle kısmen düzeltildiğini ifade etmiştir. Dernek kurma özgürlüğünü düzenleyen Anayasanın 33. maddesinin oldukça geniş kapsamlı olduğunu vurgulayan Sav, daha önce çok geniş tutulan sınırlamalar nedeniyle, dernek kurma hakkının daraltıldığını, diğer örgütlerle bağlantılarının kesildiğini ve demokratik örgütlenme hakkının engellendiğini iddia etmiştir.

Atilâ Sav, demokratik örgütlenmenin en önemli ve yaygın amaçlarından birisinin dernekler olduğunu vurguladığı konuşmasında, dernek kurma ve derneklere üye olma hakkının da, en geniş özgürlük alanlarından birisi olduğunu dile getirmiş ve getirilen değişikliğin, olumlu bir anlayışın ürünü olduğunu söylemiştir. Bu arada teklifle ilgili kısmi çekincelerini ise şu şekilde ifade etmiştir: “*Bununla birlikte, uyum yasası niteliğinde olan ve 8 maddeden oluşan teklifin kimi hükümlerinde anayasa değişikliğinden sonra kalkmış olan sınırlamalara ve yasaklamalara yer verilmesi, bizim bu konuyla ilgili çekincelerimizi tutanaklara geçirtmek istememize engel değildir. Biz, hazırladığımız ve uyum çalışmasında ele alınan teklifimizde, sadece 2 maddeyle Anayasaya paralel bir düzenleme önermekteydik. Oysa, Kurulun huzurundaki teklif, 6 maddede düzenleme getirmekte ve son 2 hükümle birlikte -yani, yürütme ve yürürlük hükümleriyle- 8 maddeden oluşmaktadır. Anayasada artık yer almayan kimi sınırlamaları ve yasakları içeren bu teklif, bizim görüşümüze göre, Anayasanın ulaştığı aşamaya tam anlamıyla gelmemektedir.*

Benden önce konuşan grup sözcülerinden Sayın CHP Sözcüsü ve Sayın DYP Sözcüsünün de üzerinde durduğu gibi, bazı kamu görevlilerinin dernek kurucusu olma ve derneklere üye olma haklarıyla ilgili sınırlamalar, sınırlama niteliğinde olduğu halde, yapılan değişiklikte yasaklardan söz edilmektedir. Bizim bu teklife koyduğumuz çekince ve karşı oy yazısında da ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, bu yasaı Anayasayla uyumlu kılmaktan uzaklaştırmaktadır. Ne var ki, çalışma yöntemi ve yasanın ulaştığı bu aşama nedeniyle sadece üzerinde duruyor, Yüce Meclisin dikkatine sunmakla yetiniyoruz ve şimdilik, bu değişikliği bir değiştirme önergesi biçimine çevirmiyoruz.”

Sav’ın sözlerini tamamlamasıyla teklifin tümü üzerindeki konuşmalar sona ermiş ve maddelere geçilmiştir. “**6.10.1983 tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin (1) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

1. Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri, “ şeklindeki 1. madde ile “**Dernekler Kanununun 51 inci maddesinin ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Kendiliğinden dağılma hali, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirinin veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesince tespit edilir” biçimindeki 2. madde üzerinde söz alan olmamış ve herhangi bir önerge de verilmemiştir. Maddeler okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından 3. maddeye geçilmiştir. Teklifin 3. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “**Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Madde 54. - Bir derneğin veya şubesinin faaliyetleri bakımından Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde o derneğin merkezinin veya şubesinin bulunduğu ilin valiliği, gerekçeli bir kararla derneği veya şubeyi faaliyetten alıkoyabilir. Valilik, men kararını yirmidört saat içinde asliye hukuk mahkemesinin onayına sunar. Mahkeme, valiliğin kararını onama veya kaldırma şeklindeki kararını kırksekiz saat içinde verir. Aksi halde idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Faaliyetten alıkonulma kararı suç teşkil eden fiiller sebebiyle alınmış ise, ilgili valilikçe düzenlenen dosyanın bir sureti en kısa zamanda Cumhuriyet savcılığına verilir.

Faaliyetten alıkonulan dernek şubesinin bulunduğu yerde men kararının geçerlik süresi içinde aynı derneğin başka bir şubesi açamaz.

Faaliyetten alıkonulan derneklerin maddî ve hukukî varlıklarının korunması için mahallî sulh mahkemesince kayyım tayin edilir.”

Bu madde de önceki maddeler gibi okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Dernekler Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları, çalışma konuları veya çalışma biçimleri arasında açıkça belirtmek kaydıyla siyasî partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım kabul edebilirler ve adı geçen kurumlara maddî yardımda bulunabilirler” şeklindeki 4. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay şahsı adına söz almıştır.

Ersönmez Yarbay, söz konusu teklifin, Anayasaya uyum açısından bir zorunluluk ve hak ve özgürlüklerin genişletilmesi açısından da çok olumlu bir gelişme olduğunu ifade ettikten sonra; *“Ancak, bu değişiklik teklifinin 4 üncü maddesinde ‘siyasî partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım kabul edebilirler ve adı geçen kurumlara maddî yardımda bulunabilirler’ ifadesi var dernekler için. Şimdi, burada, meslekî kuruluşlardan kasıt odalar ise, o zaman, bu maddî yardım olayı yanlış olur diye düşünüyorum. Çünkü, hepimizin bildiği gibi, bütün tüccarlar, ticaret odalarına kaydolmak zorunda; siyasî görüşü ne olursa olsun, esnaf odalarına, o konuyla iştigal eden esnaf kaydolmak zorunda. Eğer bu esnaf odaları, ticaret odaları, ileride, bir derneğe, bir siyasî partiye maddî yardım yapmaya kalkarlarsa, o partiden olmayan üyelerin haklarını gasp etmiş olurlar ve haksız bir işlemde bulunmuş olurlar diye düşünüyorum. O sebeple, ‘meslekî kuruluşlar’ ifadesi ‘odalar hariç’ şeklinde düzenlenmelidir diye düşüncemi ifade etmek istiyorum; çünkü, meslekî kuruluşlar, herkesin kayıt olmak zorunda olduğu kuruluşlardır;*

dolayısıyla, herkesin odaya kayıt olma zorunluluğu vardır; herkes kayıt olunca, onların yöneticilerinin herhangi bir siyasî partiye maddî yardımında bulunması, maddî katkı sağlaması, o görüşü benimsemeyen, ama, o derneğe, o odaya kayıt olmak zorunda olan insanları, vatandaşlarımızı rencide eder. O sebeple, bu ‘meslekî kuruluşlar’ bölümüne ‘odalar hariç’ şeklinde bir ibare eklenmesinde fayda olur diye düşünüyorum” şeklindeki açıklamalarla konuşmasını tamamlamıştır.

Yarbay’ın konuşmasında söz ettiği değişikliklere Anayasa Komisyonu Katip Üyesi Karabük Milletvekili Hayrettin Dilekcan olumlu yaklaşmamış ve yasa metninde bir değişikliği kabul etmediklerini açıklamıştır. Ardından madde oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra büyük bir uzlaşma ortamında 5, 6, 7 ve 8. maddeler de kabul edilmiş²⁰⁷ ve ardından da teklifin tümü oylanmıştır. Kabul edilen teklif yasalaşmıştır.²⁰⁸

50- ANAYASA MAHKEMESİNİN KURULUŞU VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4280 SAYILI)

“Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ile Aynı Mahiyetteki Kanun Tasarısı ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 31 Arkadaşının ve Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının; Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 3 Temmuz 1997 tarihinde, 2. Yasama Yılı’nın 115. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Hasan Korkmazcan’ın, katip üyelikleri ise Fatih Atay ve Mustafa Baş’ın yaptığı oturumda, komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir.

²⁰⁷ **MADDE 5.** - Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendindeki ‘Bu Kanunun 4 üncü maddesinin bir numaralı bendinde’ ibaresi, ‘Aşağıda’; 55 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki ‘kendiliğinden dağılmış sayılan’ ibaresi ile üçüncü fıkradaki ‘kendiliğinden dağılmış sayılmasına’ ibaresi, ‘kendiliğinden dağıldığı tespit edilen’ şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 6. - Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin (11) numaralı bendi yürürlükten kaldırılarak, maddenin bütün bend numaraları teselsül ettirilmiş, 10 uncu maddesinin üçüncü fıkrası ile 16 ncı maddesinin beşinci fıkradaki ‘ile milletvekilleri’ ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 7. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 8. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

²⁰⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 115. Birleşim, s. 193–205

Komisyon raporunun okunmasının oylanarak kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Seyfi Oktay söz almıştır. Söz konusu düzenlemenin 1995 yılında gerçekleştirilen anayasal değişiklikler doğrultusundaki uyum yasalarının bir parçası olduğunu söyleyen Seyfi Oktay, bu ve diğer yasaların, partilerarası uzlaşmanın ürünü olduğunu, herhangi bir partinin görüşünü yansıtmadığını ifade etmiştir.

Oktay teklifin getirdiklerini ortaya koyarken; *“Anayasamızın siyasî partilerin uyacakları esasları düzenleyen 69 uncu maddesi, milletvekil-liğinin düşmesini düzenleyen 84 üncü maddesi, Anayasa Mahkemesinin çalışma ve yargılama usulünü düzenleyen 149 uncu maddesi, bilindiği üzere, 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. Anayasanın değiştirilmeden önceki hükmünde ‘siyasî partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır’ denmekteydi. Yapılan değişiklikle ‘Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştay’dan yardım sağlar’ denmektedir. İşte, Anayasada yapılan bu değişiklik, yapılan bu düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 18 inci maddesinin beş ve altı numaralı bentlerine ve yine aynı kanunun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrasına aynen yansıtılmıştır.*

Yine, Anayasanın 149 uncu maddesinde yapılan değişiklikle, Anayasanın bu maddesine ‘siyasî partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler’ hükmü eklenmiştir. Bu hüküm de, yine, kanunun 33 üncü maddesine aynen aktarılmıştır.

Yine, dokunulmazlığın kaldırılmasına ve milletvekilliğinin düşmesine ilişkin sürelerle ilgili ufak değişiklikler de, yasanın 34 üncü maddesine aynen yansıtılmıştır” şeklindeki açıklamalara yer vermiştir.

Bu açıklamalardan sonra, Anayasa Mahkemesinin demokrasi için önemine değinen Seyfi Oktay, özellikle, hukuk devletinin bütün gerekleriyle işlemediği, hukuk devleti anlayışının özümsemediği ve hukukun birtakım amaçların gerçekleşmesinde ayak bağı olarak görüldüğü yerlerde, Anayasa Mahkemesinin yargısal denetiminin çok daha önem kazandığını öne sürmüştür. Zaman zaman Türkiye’de de siyasal iktidarın hedefi haline geldiğini, Anayasa Mahkemesine, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunu iptal etme ve onu ortadan kaldırma yetkisinin verilmesine karşın, ondan daha hafif bir yetki olan yürütmeyi durdurma yetkisini kullanamayacağının iddia edilmesinin anlamsız olduğunu da sözlerine eklemiştir. Oktay, aynı konudaki görüşlerini, yürütmeyi durdurma yetkisinin, yargılama yetkisinden ayrılmaz, doğal ve hatta zorunlu bir sonucu olduğunu söyleyerek güçlendirmeye çalışmıştır.

1982 Anayasasının, yürürlüğe girdiği ilk günden itibaren eleştiri konusu olduğunu vurgulayan Seyfi Oktay, ancak hemen her siyasal partinin şikâyet etmesine ve değişiklik vaat etmesine rağmen, kapsamlı bir değişikliğin gerçekleştirilemediğine işaret etmiş ve Anayasanın “Geçici Hükümler” bölümünde yer alan 15. maddesinin son fıkrasında; *“Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez”* denildiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu maddede belirtilen kanun, kanun hükmünde kararname ve hatta kararların birçoğunun, anayasal sistemle ilgili, temel hak ve özgürlüklerle ilgili, çalışma yaşamıyla ilgili olduğunu da savunmuştur. Oktay, bütün bunlardan başka, anayasaya aykırı hükümler taşıyan, belli döneme ait kanunlar olduğunu ve bunların Anayasaya aykırılıklarının, yine bir Anayasa hükmü nedeniyle ileri sürülemediğini iddia etmiş ve bundan da askerî yönetimin kanunlarının yürürlükte bulunduğu sonucunun çıktığını ileri sürmüştür.

Statükocu anlayışla, Anayasanın köktenci bir biçimde değiştirilmesinin mümkün olmadığına da değinen Seyfi Oktay, yürürlükteki anayasal sistemin, Türkiye’yi taşıyamadığını, temel hak ve özgürlükleri ve hukuku etkisiz kıldığını savunmuş ve kendilerinin vermiş olduğu anayasa değişikliği teklifinde, kamu çalışanlarına toplusözleşmeli ve grevli sendikal hak sağlayan hükmün, Komisyon’daki görüşmelerde, sağdaki partilerin ittifakıyla metinden çıkarıldığını öne sürmüştür. Oktay, toplusözleşmeli ve grevli sendikal hakkın kamu çalışanları açısından öneminden söz ederek, bunun çoğulcu ve çağdaş bir yapının gereği olduğunu ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Anavatan Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Nejat Arseven konuşma yapmıştır. Uyum yasalarının çıkarılması sırasında, siyasal partiler arasındaki uzlaşının öneminden bahsederek konuşmasına başlayan Nejat Arseven, Siyasî Partiler Yasası ile ilgili teklif görüşülürken ve Anavatan Partisinin gayretleriyle kurulmuş olan komisyonda zorlamalar olduğunu da belirtmiştir. Dernekler Kanunu, Siyasî Partiler Kanunu gibi, Seçim Kanunu gibi, toplumun tamamını ilgilendiren bu gibi konularda, siyasî partiler arasında sağlanan uzlaşma ve işbirliğinden bahseden Arseven, konuşmasının bundan sonraki bölümünde teklifle ilgili bilgiler vermiştir. Nejat Arseven bu konuda; *“Anayasamızın, siyasî partilerin uyacakları esasları düzenleyen 69, milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84 ve Anayasa Mahkemesinin çalışma ve yargılama usulünü düzenleyen 149 uncu maddelerinde, 1995 yılında, 4121 sayılı Kanunla değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikte, siyasî partilerin mal edinimleri, gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetiminin, Sayıştay’dan da yardım sağlamak suretiyle, Anayasa Mahkemesince yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Şimdi, burada, bizim yapmış olduğumuz bu değişiklikte, yani Uyum Komisyonunda gerçekleştirilen bu değişiklik teklifiyle, Anayasada, o tarihte yapılan değişikliğin, Anayasa Mahkemesinin kendi Kanununa uygulaması yapılmaktadır.*

Yine siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra, kapatılması istenilen siyasî parti genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilinin savunmasının dinleneceği yolundaki hüküm de yine bu değişikliklerle huzuruza getirilmektedir” şeklinde açıklamalara yer vermiştir.

Bunların yanı sıra milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84. maddenin de yeniden düzenlendiğini ifade eden Nejat Arseven, böylece 326 sıra sayılı kanun teklifiyle, bu değişikliklerin, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun, ilgili, 18, 30, 33 ve 34. maddelerine yansıtılmasının sağlandığını dile getirmiş ve ardından *”...görüşülmekte olan 326 sıra sayılı kanun teklifinin çerçeve 3 üncü maddesiyle değiştirilmesi öngörülen 2949 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasında geçen “temelli kapatılması veya” ibarelerinin madde metninden çıkarılması da, yine, bugün, Uyum Komisyonumuzda bütün partilerin ittifakıyla Genel Kurula bir değişiklik önergesiyle sunulmuştur. Bununla da, Anayasanın 149 uncu maddesinin son fıkrasında “siyasî partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına” ifadeleri yer almakla birlikte, kategorik olarak böyle bir ayırım yapılması uygun değildir; “kapatılma” ibaresi her ikisini de kapsamına almaktadır. Bu nedenle “temelli kapatılması veya” ibarelerinin metinden çıkarılması uygun olacaktır gerekçesiyle bu değişiklik hazırlanmıştır”* diyerek Genel Kurulu bilgilendirmeye devam etmiştir.

Arseven konuşmasında 1990 yılı öncesinde, Anavatan Partisinin, sivil toplum örgütlerinin hazırladığı 27 maddelik pakete, muhalefetin 8 oyluk desteğini esirgediğini ve bu yüzden de, değişikliklerin hayata geçirilemediğini savunmuş ve bu konuda SHP’nin (o dönemde CHP) sorumluluğunun bulunduğunu iddia etmiştir.

Nejat Arseven’den sonra herhangi bir konuşma talebi olmamış ve teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanarak, maddelere geçilmiştir. **“10.11.1983 tarihli ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 18 inci maddesinin 5 ve 6 numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:**

5. Siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin Kanuna uygunluğunun denetimini yapmak;

6. Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine veya milletvekili olmayan bakanların dokunulmazlığının kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hallerinde, ilgililerin Anayasa veya içtüzük hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal istemlerini karara bağlamak;” şeklindeki 1. madde üzerinde konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu biçimiyle oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından 2. madde okunmuştur. Bu madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“2949 sayılı Kanunun 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:**

Siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin denetimi, bu Kanunda ve diğer Kanunlarda gösterilen usullere göre yapılır. Anayasa Mahkemesi bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştay'dan yardım sağlar.”

Bu maddenin de kabul edilmesinden sonra, **“2949 sayılı Kanunun 33 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Madde 33. - Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından açılan siyasî partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalar, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde incelenir ve karara bağlanır. Bu davalarda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilinin savunması dinlenir.

Anayasa Mahkemesi gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırır; bu halde, 31 inci madde hükmü uygulanmaz” şeklindeki 3. maddeye geçilmiştir.

3. madde ile ilgili olarak Hasan Korkmazcan ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 326 sıra sayılı Kanun Teklifinin, çerçeve 3 üncü maddesiyle değiştirilmesi öngörülen 2949 sayılı Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında geçen ‘temelli kapatılması veya’ ibarelerinin madde metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz”* şeklindeki değişiklik önergesi Genel Kurulda benimsenmiş ve madde de bu değişiklik doğrultusunda oylanarak kabul edilmiştir.

“ 2949 sayılı Kanunun 34 üncü maddesinin başlığı ile birlikte birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dokunulmazlığın kaldırılması ve milletvekilliğinin düşmesi durumlarında iptal istemi

Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına karşı, ilgili milletvekili veya milletvekili olmayan bakan ile diğer bir milletvekili iptal istemi ile başvurabilir. Bu istem, Anayasa Mahkemesince on beş gün içinde karara bağlanır.

İptal istemine konu oluşturan Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine başvurma hakkı, kararın alındığı günden başlayarak yedi gün sonra düşer” biçimindeki 4. maddenin de üzerinden konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden kabul edilmesinden sonra, diğer maddelere geçilmiştir.

Ardından **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 5. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 6. madde de kabul edilmiştir. Teklifin tümünün oylanarak kabul edilmesiyle de, teklif yasalaşmıştır.²⁰⁹

²⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 115. Birleşim, s. 205–213

2.1.2. Diğer Yasalar

1- 4192 Sayılı; Belarus ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 16.10.1996

2- 4193 Sayılı; Bulgaristan ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 16.10.1996

3- 4194 Sayılı; Türkmenistan ile Türkiye Arasında Karşılıklı Büyükelçilik Faaliyetlerinin Gayrimenkul ve Malî Veçhelerine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 16.10.1996

4- 4195 Sayılı; Kırgız Hükümeti ile Türkiye Arasında Karşılıklı Büyükelçilik Faaliyetlerinin Gayrimenkul ve Malî Veçhelerine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 16.10.1996

5- 4196 Sayılı; Pakistan ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 16.10.1996

6- 4197 Sayılı; Litvanya ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 16.10.1996

7- 4198 Sayılı; Çek Cumhuriyeti İli Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 16.10.1996

8- 4201 Sayılı; Genel Kadro ve Usulü Hakkında 190 Sayılı Kanun Hükmünde Karamamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 28.10.1996

9- 4218 Sayılı; Bütçe Kanunu 4139 Sayılı 1996 Malî Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 08.12.1996

10- 4219 Sayılı; Bütçe Kanunu 1997 Malî Yılı Bütçe Kanunu (01.03.1997 Tarih ve 22920 Sayılı Resmî Gazete'de düzeltilmesi vardır) 26.12.1996

11- 4220 Sayılı; Kesin Hesap Kanunu (1994 Malî Yılı) 29.12.1996

12- 4221 Sayılı; Kesin Hesap 1995 Malî Yılı Kesin Hesap Kanunu 29.12.1996

13- 4222 Sayılı; Bütçe Kanunu 1997 Malî Yılı Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanunu 29.12.1996

14- 4223 Sayılı; Katma Bütçeli İdareler 1994 Malî Yılı Kesinhesap Kanunu 29.12.1996

15- 4224 Sayılı; Katma Bütçeli İdareler 1995 Malî Yılı Kesinhesap Kanunu 29.12.1996

16- 4239 Sayılı; Türkiye ile İsrail Arasında Serbest Ticaret Alanı Anlaşması ve İlgili Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

17- 4240 Sayılı; Türkiye ile Azerbaycan Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

18- 4241 Sayılı; Türkiye ile Türkmenistan Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

19- 4242 Sayılı; Türkiye ile Arnavutluk Arasında Askeri Malzeme, Silah Teçhizatı ve Melbusatın Hibe Edilmesine Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

20- 4243 Sayılı; Türkiye ile Kazakistan Arasında Cezaî Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

21- 4244 Sayılı; Türkiye ile Gürcistan Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

22- 4245 Sayılı; Türkiye ile Slovakya Arasında Bilim, Eğitim, Kültür ve Spor Alanlarında Karşılıklı İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

23- 4246 Sayılı; Türkiye ile Makedonya Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 10.04.1997

24- 4250 Sayılı; Kazakistan ile Türkiye Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

25- 4251 Sayılı; Özbekistan ile Türkiye Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

26- 4252 Sayılı; Türkiye ile Kırgızistan Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

27- 4253 Sayılı; Litvanya ile Türkiye Arasında Konsolosluk Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

28- 4254 Sayılı; Bosna-Hersek ile Türkiye Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

29- 4256 Sayılı; Çin ile Türkiye Arasında Kültür Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

30- 4257 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Eğitim ve Bilim Alanında İşbirliğine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

31- 4258 Sayılı; Özbekistan ile Türkiye Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997

- 32-** 4259 Sayılı; Singapur ile Türkiye Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997
- 33-** 4260 Sayılı; Kazakistan ile Türkiye Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997
- 34-** 4261 Sayılı; Özbekistan ile Türkiye Arasında İmzalanan Ebedî Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 22.05.1997
- 35-** 4267 Sayılı; İspanya Krallığı ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 11.06.1997
- 36-** 4268 Sayılı; Hırvatistan ile Türkiye Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.06.1997
- 37-** 4269 Sayılı; Makedonya ile Türkiye Arasında Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.06.1997
- 38-** 4270 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Spor Alanında İşbirliğine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.06.1997
- 39-** 4271 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Kültür ve Güzel Sanatlar Alanında İşbirliğine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.06.1997
- 40-** 4272 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Tıp ve Sağlık Alanında İşbirliğine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.06.1997

2.1.3. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Tarafından Veto Edilen Yasalar:

1- 4159 Sayılı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (12 Ağustos 1996'da iade edildi, 4226 Sayılı Yasa olarak ikinci kez kabul edildi ve 27 Ocak 1997'de onaylanmıştır.)

2- 4162 Sayılı Kamu Personeli ile Emeklilerinin Mali, Sosyal ve Diğer Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu. (12 Ağustos 1996 tarihinde iade edilen bu yasa, 4183 Sayılı Kanun olarak ikinci kez Cumhurbaşkanlığına sunulmuştur. Cumhurbaşkanı Demirel, 9 Eylül 1996 tarihinde yasayı onaylamasına karşın, 10 Eylül 1996'da Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmış ve yasanın iptalinden sonra, aynı konuda 29 Kasım 1996'da 4214 Sayılı Kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan yeni bu yasa 30 Kasım 1996'da onaylanmıştır.)

3- 4164 Sayılı Çalışanlardan Yapılmakta Olan Tasarruf Kesintilerine Son Verilmesi Hakkında Kanun. (11 Eylül 1996 tarihinde iade edilen yasa, 20. Dönem TBMM'de yeniden ele alınmamıştır.) **11-** 4190 Sayılı, Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunun Bir Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Kanun. (18 Ekim 1996 tarihinde iade edildi. 4263 Sayılı Kanun olarak 29 Mayıs 1997 tarihinde yeniden onaya sunuldu ve aynı gün onaylanarak yürürlüğe girdi.)

4- 4230 Sayılı Yurtdışında Bulunanların Sosyal Güvenlikleri Hakkında Borçlanma Kanunu. (7 Nisan 1997 tarihinde iade edilen yasa, 20. Dönemde ele alınmamıştır.)

5- 4266 Sayılı, Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (16 Haziran 1997 tarihinde iade edilen yasa, daha sonra 4263 Sayılı Kanun olarak 29 Mayıs 1997 tarihinde bir onaylanmıştır.)

2.1.4. Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilen Yasalar

1- 4149 Sayılı 832 Sayılı Sayıştay Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (4 Temmuz 1996'da dava açılan yasa, iptal edilmiştir.)

2- 4183 Sayılı Kamu Personeli ile Emeklilerinin Mali, Sosyal ve Diğer Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu. (10 Eylül 1996 tarihinde dava açılan yasa, iptal edilmiştir.)

2.1.5. REFAHYOL Hükümeti Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi

Necmettin Erbakan tarafından kurulan 54. Hükümet, Refah Partisi kanadında ciddi bir birleşme ve bütünleşme havası yaratırken, hükümetin diğer ortağı olan DYP’de önemli sorunların çıkmasına yol açmıştır. Güven oylamasında ret oyu kullanan DYP’lilerden Antalya Milletvekili Emre Gönensay, Aydın Milletvekili İsmet Sezgin, Bursa Milletvekili Cavit Çağlar, Bartın Milletvekili Köksal Toptan, Gaziantep Milletvekili Mehmet Batallı, İzmir Milletvekili Mehmet Köstepen, İzmir Milletvekili Rıfat Serdaroglu ve Ordu Milletvekili Refaaddin Şahin 16 Temmuz 1996’da partilerinden istifaya etmişlerdir.²¹⁰

Doğru Yol Partisi, istifaların yarattığı sarsıntı ile 21. Temmuzda 5. Olağan Büyük Kongresini toplamış ve genel başkanlığa yine Tansu Çiller seçilmiştir. Bir anlamda istifalar DYP’nin Meclis içerisindeki sandalye sayısını azaltırken, Genel Başkan Tansu Çiller’in parti içindeki gücünün artması sonucunu doğurmuştur.

Kurulması siyasi ve ekonomik çevrelerde ciddi tartışmalara neden olan ve bazı kesimler tarafından kuşkuyla karşılanan REFAHYOL Hükümeti döneminde, TBMM’de çıkarılan yasalar da büyük ses getirmiş ve çeşitli tepkilere neden olmuştur. Hükümet’in ilk günlerinde iç politikada en fazla zorlayan konu cezaevlerindeki ölüm oruçları ve açlık grevleri olmuştur. Özellikle Adalet Bakanı Şevket Kazan ve Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna, siyasi içerikli olan bu pasif eylemlerin sona erdirilmesi için büyük çaba sarfetmişler ve sonuçta eylemler durmuştur.

Başbakan Necmettin Erbakan, göreve başlamasından sonraki ilk dış geziyi İran, Pakistan, Singapur, Malezya ve Endonezya’ya düzenlemiştir. 10 gün süren resmi ziyaret Türkiye’de yeni tartışmalara yol açmış ve REFAHYOL Hükümetinin, dış siyasetteki eğilimi olarak değerlendirilmiştir.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, “müşterek kararnamelerde Başbakan ve ilgili bakanın yanı sıra Başbakan Yardımcısının da imzasının bulunmasını” öngören yasayı onaylamıştır. Böylece dönüşümlü başbakanlık modeline göre kurulmuş olan REFAHYOL Hükümetinin kararlarına, o anda başbakan yardımcısı olan kişinin de iradesini koymasının yolu açılmıştır. Buna karşılık Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, gazetelerin promosyon uygulamalarına sınırlama getiren yasayı veto etmiştir. Cumhurbaşkanının vetosu muhalefet tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Başbakan Necmettin Erbakan’ın Asya’daki resmi ziyaretinin devam ettiği günlerde, Kıbrıs’ta gerilim artmıştır. Kıbrıs’ta sınır bölgesinde Rum gençlerin eylemleri sırasında çıkan olaylarda, açılan ateş sonucunda bir Rum

²¹⁰ Milliyet, 17 Temmuz 1996

hayatını kaybetmiş, 11 kişi de yaralanmıştır.²¹¹ Bu gelişmeler zaten bozuk olan ilişkileri daha da gerginleştirmiş ve olay ciddi bir bunalıma dönüşmüştür. Başbakan Vekili ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller, bu gelişmeler üzerine Kıbrıs'a giderek, KKTC yöneticilerinden bilgi almış ve Türkiye'nin her zaman Kıbrıslı Türklerin yanında olacağını açıklamıştır. Olaylarla ilgili olarak Yunanistan'da yapılan gösterilerde Türklere ve Türk temsilciliklerine dönük eylemler yapılmış ve olay Türk-Yunan ilişkilerinin geleceğini de tehdit etmeye başlamıştır.

Kıbrıs'ta Türk ve Rum güvenlik güçlerinin bir süre savaş halinde kalmalarına yol açan olaylar, Gümüşine'de yaşayan Türk azınlığa saldırıya dönüşmesi, Türkiye'nin tutumunun sertleşmesine yol açtığı günlerde, Başbakan Necmettin Erbakan, 10 günlük yurt dışı ziyaretini tamamlayarak, 20 Ağustos'ta yurda dönmüş ve bir gün sonra yapmış olduğu basın toplantısında; Türkiye'nin yılda 36 milyar dolar tutarında ithalat, 21 milyar dolar tutarında ise ihracat yaptığını ve ortada 15 milyar dolarlık bir dış ticaret açığının bulunduğunu açıklamıştır. İran, Pakistan, Malezya, Singapur ve Endonezya gibi ülkelerle olan dış ticaret hacminin 9 milyar dolara çıkarılmasını amaçladıklarını belirten Erbakan, bunun yarısının ihracat olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Bu arada Anayasa Mahkemesinin kararı sonrasında başbakanlıktan çekilen Mesut Yılmaz, kendi partisi içindeki gücünü korumuş ve 24 Ağustos 1996 tarihinde toplanan Anavatan Partisi 5. Olağan Büyük Kongresi'nde yeniden genel başkanlığa seçilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, terör eylemlerinin can aldığı günlerde, 12 Eylül 1996'da Yargıtay 9. Ceza Dairesi "bölücülük propagandası" yaptıkları gerekçesiyle yargılanan, kapatılan Demokrasi Partisi (DEP) eski milletvekilleri Sedat Yurttaş, Sırrı Sakık, Ahmet Türk ve bağımsız milletvekili Mahmut Alınak'a verilen mahkûmiyet kararlarını onaylamıştır.

18 Eylül'de Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından "Kamu Personeli ile Emeklilerin Mali, Sosyal ve Diğer Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" için yapmış olduğu başvuruyu sonuca bağlamış ve söz konusu kanunla ilgili olarak yürürlüğün durdurulması kararı vermiştir.²¹²

Siyasi kararlarıyla bazı çevrelerin tepkisini çeken REFAHYOL Hükümeti, ekonomik krizleri aşmak amacıyla Merkez Bankası'nın döviz rezervlerini artırmak için arayışlar içine girmiş ve yurt dışında çalışan Türklere Merkez Bankası'nda bir yıl vadeli 50 bin Mark hesap açtırmaları karşılığında birden fazla kullanılmış otomobili Türkiye'ye getirme izni vermiştir. Hükümetin bu kararı da, Meclis içi ve dışı muhalefetin tepkisiyle karşı karşıya kalmıştır.

²¹¹ Milliyet,

²¹² <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/YD/YDK9606.htm>

1996 yılının Eylül ayında TBMM'nin yasa yapma yetkisini ilgilendiren bir başka gelişme, Anayasa Mahkemesi'nin Türk Ceza Kanununun evli erkeğin zinasına ayrıcalık tanıyan maddesini iptal etmesidir.²¹³

Bu arada, Başbakan Necmettin Erbakan'ın Afrika gezisine çıkmasından bir gün evvel, 1 Ekim 1996'da, daha önce ANAP'tan istifa etmiş olan Diyarbakır Milletvekili Abdülkadir Aksu, Refah Partisi'ne katılmıştır. Böylece Refah Partisi'nin Meclis'teki sandalye sayısı 160'a yükselmiştir.²¹⁴

Başbakan Necmettin Erbakan, göreve geldikten sonra ikinci dış ziyareti, yine Müslüman ülkelere, bu kez Afrika'ya yapmıştır. 2 Ekim'de Mısır'a hareket eden Erbakan ile ilgili olarak muhalefet, özellikle de DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit sert eleştiriler yöneltmiştir. Ecevit, partisinin grup toplantısında Başbakanın bazı yurt dışı gezilerini devletten gizli yaptığını, devletin Erbakan'a, Erbakan'ın da devlete güvenmediğini iddia etmiştir. Bülent Ecevit, açıklamalarında, Erbakan'ın son gezisini, hiçbir yurttan içine sindiremeyeceğini, Mısır'da karşılama töreni sırasında Türk bayrağının bulunmamasının onur kırıcı olduğunu dile getirmiştir.

Mısır'daki temaslarını tamamlayarak Libya'ya geçen Necmettin Erbakan'ın burada da, diplomatik eğitimlerin dışında karşılanması ve özellikle de Libya lideri Kaddafi'nin tutum ve davranışlarıyla sözleri Türk kamu oyunda yeni tartışmalara yol açmıştır. Bülent Ecevit, Kaddafi'nin terör örgütü PKK'yı öven sözlerine tepki gösterirken, CHP, Başbakanın yurda dönüşünü bile beklemeden TBMM Başkanlığına Necmettin Erbakan ile ilgili bir gensoru önergesi vermiştir. Bu dönemde Dışişleri Bakanı olan ve geziye katılmayan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, daha ılımlı demeçlerle ortalığı yumuşatmaya çalışmış ve laiklikle ilgili beliren kaygıları gidermek için çaba sarfetmiştir. Bütün bu çabalara karşın, muhalefetin Hükümete ve Başbakan Necmettin Erbakan'a karşı tepkisinde herhangi bir azalma olmamıştır.

Bu arada Erbakan ise Libya'daki görüşmeleri tamamlamış ve Nijerya'ya geçmiştir. Nijerya'da da ağırlıklı olarak ekonomik konularda temaslarda bulunan Başbakan, 8 Ekimde yurda dönmüş ve başından sonuna değin tartışma yaratan gezisini tamamlamıştır. Ancak tartışmalar sonraki günlerde de devam etmiştir. Öyle ki, Libya'daki Türkiye Büyükelçisi Ateş Balkan geçici olarak yurda çağırılmış ve Kaddafi'nin demeçleriyle yara alan Türkiye-Libya ilişkilerinin düzeltilmesi için çaba sarf edilmiştir.

1996 yılında büyük kongresini yapan bir başka siyasal parti, iktidarı DYP ile paylaştan Refah Partisi olmuştur. 13 Ekimde toplanan Refah Partisi'nin 5. büyük Olağan Kongresi'nde Necmettin Erbakan bir kez daha genel başkanlığa seçilmiştir. Laiklik tartışmalarının yoğunlaştığı günlerde toplanan kongrede konuşma yapan Erbakan, partisinin laikliğin teminatı olduğunu ifade etmiştir.²¹⁵

²¹³ <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1996/K1996-34.htm>

²¹⁴ **Milliyet**, 2. Ekim 1996; 3 Ekim 1996

²¹⁵ **Milliyet**, 14 Ekim 1996; **Hürriyet**, 14 Ekim 1996

Kurulduğu ilk günden itibaren, Meclis içi ve dışında ciddi bir muhalefetle karşılaşan REFAHYOL Hükümeti'nin dış politikası hakkında gensoru önermeleri verilmiştir. Muhalefet liderlerinden Mesut Yılmaz grup toplantısında, Türkiye'nin milli onurunun korunması açısından gelmiş geçmiş hiçbir başbakanın Necmettin Erbakan gibi davranmadığını ifade ederken, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit de kendi partisinin grup toplantısında, gensorudan umulan sonucun alınmayabileceğini, ancak ülkenin yazgısının DYP'li milletvekillerinin elinde olduğunu açıklayarak, DYP'lilere gensoruya olumlu oy vermeleri yolunda çağrı yapmıştır. Deniz Baykal ise çok başlı ve çok kanatlı bir dış politikanın izlendiğini ileri sürmüştür.

Bu önergelerin gündeme alınması, 16 Ekimde Meclis'te yapılan oylamayla 257'ye karşı 270 oyla reddedilmiştir. Bu oylama REFAHYOL Hükümeti'nin moralini düzeltmekle birlikte, Meclis aritmetiği açısından çok hassas bir durumda olduğunu göstermiştir. Gensorunun gündeme alınmasının reddedilmesine karşılık, DYP içindeki dalgalanma devam etmiştir. İlk günden itibaren Refah Partisi ile koalisyon yapılmasına karşı çıkan İzmir Milletvekili Gencay Gürün, 16 Ekimde DYP'den istifa etmiştir.

REFAHYOL Hükümeti döneminde iktidarın üzerinde durduğu konulardan biri, uzun zamandır toplumun da gündeminde bulunan trafik kazaları olmuştur. Her yıl binlerce ölü ve yaralıya neden olan ve maddi-manevi zararlar açan trafik kazaları TBMM'nin gündeminde sıkça yer almış ve bazı kökten tedbirlere gerek duyulmuştur. 27 Ekim 1996'da yeni Trafik Kanunu Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile trafik kurallarını ihlal edenlere ağır para cezaları getirilmiştir.

3 Kasımda, Türkiye bir kez daha seçim heyecanı yaşamıştır. 1 il, 1 ilçe ve 10 beldede yapılan yerel ara seçimler sonucunda DYP 7, RP 3, ANAP ve CHP ise birer belediye başkanlığı kazanmıştır.²¹⁶ İktidar ve muhalefet tarafından farklı anlamlandırılan seçim sonuçlarından sonra açıklama yapan Başbakan Erbakan, Hükümetin oy oranının yüzde 48'den yüzde 58'e yükseldiğini iddia etmiştir. Tansu Çiller ise halkın, merkez sağda birleşme adresi olarak DYP'yi gösterdiğini öne sürmüştür.

Türkiye'nin son derece sınırlı bir coğrafya ve nüfusa dönük olan yerel ara seçimleri konuştuğu gün, tüm ülkeyi sarsan ve yıllarca tartışılan bir kaza meydana gelmiştir. Balıkesir'in Susurluk ilçesi yakınlarında meydana gelen trafik kazasında DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak yaralanmış, Mehmet Özbay sahte kimlikli Abdullah Çatlı, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ ve Gonca Us isimli kadın ölmüştür. Bir milletvekili ve üst düzey emniyet yetkilisinin, aranan bir şahıs olan Abdulah Çatlı ile birlikte olması tartışmalara yol açmıştır.²¹⁷ DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak,

²¹⁶ **Sabah**, 4 Kasım 1996

²¹⁷ Susurluk kazasının ortaya çıkardığı ilişkiler yumağı, gerek bağımsız yargının, gerekse yasama organının ilgisini çekmiştir. İstanbul DGM bu kaza ile ilgili olarak iki gün sonra soruşturma

İnterpol tarafından kırmızı bültenle aranan Abdullah Çatlı ve Polis Müdürü Hüseyin Kocadağ'ın birlikte kaza geçirmeleri, mafya-devlet-aşiret ilişkisinin gün ışığına çıkması olarak algılanmış ve Meclis Başkanı Mustafa Kalemli, bu konuyla ilgili araştırma önergelerinin Meclis'in gündemine alınacağını açıklamıştır. 6 Kasım'da ise ANAP ve CHP grupları TBMM Başkanlığına Susurluk'ta meydana gelen kaza ile ilgili olarak araştırma önergesi, İçişleri Bakanı Mehmet Ağar hakkında da gensoru önergesi vermişlerdir.

Susurluk Kazası tartışmalarının çok boyutlu olarak tartışıldığı günlerde, 7 Kasım 1996'da ANAP İçel Milletvekili Rüştü Kazım Yücelen partisinden istifa etmiştir.

Ülke içinde siyasal kutuplaşmanın artmasına yol açan Susurluk kazası, TBMM'nin de gündemine girmiştir. Koalisyon hükümetinin DYP kanadı ve özellikle de İçişleri Bakanı Mehmet Ağar sert eleştirilere maruz kalmıştır. Genel Başkanı Tansu Çiller ile anlaşmazlığa düşen ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın Libya gezisine ait kararnameyi imzalamamakta direnen Mehmet Ağar, Bakanlık görevinden istifa etmiş ve yerine, DYP İstanbul Milletvekili Meral Akşener atanmıştır.

10 Kasım 1996 tarihinde Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle gerçekleştirilen anma etkinlikleri de Türkiye'de yeni tartışmalara yol açmış ve Hükümetin laiklik anlayışı toplumun bazı kesimleri tarafından sert bir biçimde bir kez daha sorgulanmıştır. Özellikle Refah Partili Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin, tören sırasında "*İnancımıza saygı duyulmadığı bir dönemde, içim kan ağlayarak bugünkü törenlere katıldım*" şeklindeki sözleri ve aynı Belediye Başkanının düzenin değişmesi gerektiğine dair açıklamaları Türkiye'nin gündemini sarsmıştır.²¹⁸ ANAP, DSP ve CHP gibi muhalefet partilerinin sert tepki gösterdikleri ve kınadıkları bu olay sırasında, iktidar ortağı DYP de sert açıklamalar yapmış ve Grup Başkanvekili Ali Rıza Gönül, Atatürk'e kimsenin dil uzatamayacağını ifade etmiştir. RP ise Belediye Başkanının sözlerinin partiyi bağlamayacağını açıklamıştır.

başlatırken, TBMM'de de kaza ile ilgili olarak Meclis araştırması açılması yolundaki önerge oy birliği ile kabul edilmiştir. Susurluk Cumhuriyet Savcılığı ise Sedat Bucak, Abdullah Çatlı ve Hüseyin Kocadağ'ın suç işlemek için silahlı çete oluşturdukları iddiasıyla hazırlamış olduğu fezlekeyi İstanbul DGM Savcılığına göndermiştir.

Susurluk Kazası ile ilgili olarak çok sayıda anı, araştırma ve derleme türü eser yayınlanmıştır. Bunların bazıları şunlardır: Önder Aytaç, **Medyanın Gözüyle Çeteler ve Susurluk**, Ankara, 1997; Enis Berberoğlu, **Susurluk: 20 Yıllık Domino Oyunu**, İstanbul, 1997; Semih Hiçyılmaz, **Susurluk ve Kontrgerilla Gerçeği**, İstanbul, 1997; Şerif İba, **Parlamentar Denetim: Yollar, Etkinliği ve Susurluk Örneği**, Ankara, 1997; Veli Özdemir (Haz), **Susurluk Belgeleri: TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu İfade Tutanakları**, İstanbul, 1997; Gültekin Ural, **Abdullah Çatlı ve Susurluk dosyası : Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e**, İstanbul, 1997

²¹⁸ **Hürriyet**, 11 Kasım 1996; **Milliyet**, 11 Kasım 1996; **Sabah**, 11 Kasım 1996

Şükrü Karatepe'nin iktidar ile muhalefet ilişkilerini gerginleştirdiği ve laiklikle ilgili tehditlerin tartışıldığı bir dönemde, ANAP, DSP ve CHP tarafından Susurluk'taki kaza ile ilgili olarak devlet-mafya ilişkilerinin ortaya çıkarılması amacıyla verilmiş olan araştırma önergeleri, TBMM Genel Kurulunda görüşülmüş ve konuyla ilgili bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır. Bu kararla, olayın daha geniş boyutlarda ele alınmasının yolu açılmışsa da, kamuoyunun tepkisi sona ermemiştir.

Bu arada kamuoyunun Susurluk kazasıyla olan ilgisi sonraki günlerde de devam etmiş ve devletin üst düzeyi de buna ilgisiz kalamamıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, parlamentoda temsil edilen siyasal partilerin genel başkanlarını Susurluk kazasını görüşmek için Çankaya köşküne çağırmıştır. Bu şekilde Türk siyasal yapısını yakından ilgilendiren olay devletin zirvesinde ele alınmıştır.

Susurluk kazası konusunda oldukça sert açıklamalar yapan ana muhalefet partisi olan ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, 24 Kasım'da Budapeşte'de Hilton Oteli'nde yumruklu saldırıya uğramıştır. Bu saldırının, Mesut Yılmaz'ın Susurluk kazası sonrasında takındığı tavırla yakından ilgili olduğu iddia edilmiş, iktidar-muhalefet, özellikle DYP-ANAP çekişmesini daha da arttırmıştır.

Son birkaç aydır Refah Partisi ile koalisyon hükümeti kurduğu için yoğun tepki alan Tansu Çiller ile ilgili olarak, 28 Kasım'da açıklanan bir karar DYP liderinin son dönemde yaşadıkları karşısında bozulan moralini düzeltmiştir. ANAYOL Hükümeti döneminde Tansu Çiller ile ilgili olarak oluşturulan TEDAŞ ve TOFAŞ soruşturma komisyonlarının çalışmaları tamamlamaları ve Tansu Çiller'in Yüce Divan'a sevkine gerek duyulmadığı yolunda kararlar almaları, muhalefetin tepkisine yol açarken, iktidar ortaklarının arasındaki dayanışmayı da arttırmıştır. Öyle ki daha önce DYP'nin önergesi sonucunda Refah Partisi-Süleyman Mercüme ilişkilerini araştırmak için kurulan TBMM Araştırma Komisyonu, sonraki günlerde çalışmalarını tamamlamış ve 4'e karşı 5 oyla Mercüme ile RP arasında hukuk dışı herhangi bir ilişkinin varlığının tespit edilemediği kararını vermiştir.

1996 yılı Türkiye'de laiklik tartışmalarının, devlet-mafya ilişkilerinin ve ekonomik sorunların yoğun olarak tartışıldığı bir yıl olmasına karşın, önceki yıllardan devralınan bir sorun yine tartışmanın merkezindeki yerini korumuştur. Bu da Güneydoğu ve Doğu Anadolu'daki PKK terörüdür. On yıldan fazla bir süredir devam eden ve sonraki yıllarda da devam edecek gibi görünen terör, çok sayıda güvenlik görevlisi ve sivilin canına mal olmuştur. PKK bu süreçte askeri ve sivil hedeflere saldırılar düzenlemekle kalmayıp, zaman zaman adam kaçırmaya başlamıştır. RP Van Milletvekili Fetullah Erbaş, İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Akın Birdal ve Mazlum-Der İzmir Şube Başkanı Halit Çelik'in PKK'nın elinde bulunan askerleri almak amacıyla Kuzey Irak'a gitmeleri yeni bir tartışmaya neden olmuştur. Bu heyetle ilgili açılan soruşturma yargıya götürülmüş ve Ankara 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen davadan beraat kararı çıkmıştır.

1996 yılı sonlarında Anayasa Mahkemesi bir yasanın daha iptaline karar vermiştir. 12 Aralıkta kamu taşınmazlarının satışı için hükümete düzenleme yetkisi veren 4182 sayılı Kanun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.²¹⁹ TBMM ise gergin bütçe görüşmeleriyle 1996 yılını tamamlamıştır.

Bu arada Türk Silahlı Kuvvetleri zaman zaman sınır ötesi harekâtlar düzenlemek zorunda kalmış ve Kuzey Irak'ta imha ve takip hareketleri gerçekleştirmiştir. Hatta Türk kamuoyu, 1997 yılının ilk gününe de, Kuzey Irak'ta operasyon yapan Türk Silahlı Kuvvetleriyle ilgili haberleri izleyerek girmiştir.

1997 yılının siyasi olarak çok ilginç olaylara sahne olacağı daha ilk günlerden belli olmuştur. Tansu Çiller'in, Refah Partisine yaklaşıarak bir koalisyon hükümeti kurmasına tepki göstererek DYP'den ayrılan milletvekilleri, yeni siyasal yapılanmaya gitmişler ve 7 Ocak 1997'de Demokrat Türkiye Partisi (DTP) adıyla bir siyasal parti kurmuşlardır.²²⁰ Partinin genel başkanlığına Hüsametdin Cindoruk getirilmiştir. Böylece REFAHYOL Hükümetine karşı ANAP, DSP ve CHP'den sonra bir muhalefet partisi daha ortaya çıkmıştır. DTP'nin kurulmasının sonuçları, yakın gelecekte kendini gösterecek ve Türk siyasetindeki bazı gelişmelerde belirleyici olacaktır.

Türkiye'nin karşılaştığı iç ve dış tehdit, hemen her Milli Güvenlik Kurulu toplantısının en önemli gündem maddesi olmuştur. Bu bağlamda Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin çalışmalarını düzenleyen yönetmelik 9 Ocak 1997'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve egemenliğine yönelik dış tehdit, terör, doğal afetler, büyük yangınlar, ağır ekonomik krizlerde Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi devreye girecekti.²²¹

Türkiye'nin terör ve Susurluk kazası gibi olaylarla meşgul olduğu bir dönemde, resmi dairelerdeki mesai saatlerinin ramazan ayı nedeniyle iftara göre ayarlanması ve hemen ardından Başbakan Necmettin Erbakan'ın çeşitli tarikat ve cemaat liderlerine Başbakanlık konutunda iftar yemeği vermesi, siyasal gerilimi arttırmıştır. Bu gelişmeler laiklik ilkesinin uygulanması konusunda zaten kuşkuyla karşılanan Refah Partisi'ni, doğal olarak da REFAHYOL Hükümetini zor durumda bırakmıştır.²²²

Muhalefetin katı tutumu DYP içindeki tartışmaları belli düzeyde tutarken, RP-DYP işbirliği ise "devam ediyor" gibi bir görüntü çizmiştir. TBMM Soruşturma Komisyonu, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller'in yasalara aykırı mal edindiği iddialarıyla ilgili olarak çalışmalarını tamamlamış ve 7'ye karşı 8 oy ile Yüce Divana gönderilmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

Laiklik konusunda kuşkuyla karşılanan ve bazı çevrelerin yoğun tepkisine yol açan bir başka olay, Ankara'nın Sincan İlçesinin Belediye Başkanı

²¹⁹ <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1996/K1996-47.htm>

²²⁰ *Milliyet*, 8 Ocak 1997

²²¹ *Resmi Gazete*, 9 Ocak 1997

²²² Akpınar, a.g.e., s. 145-159; *Hürriyet*, 12 Ocak 1997; *Milliyet*, 12 Ocak 1997;

olan Bekir Yıldız'ın Kudüs'ü anma toplantısını düzenlemesidir. Bu toplantıda Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız yapmış olduğu konuşmada türbanı ve karayolu ile hacca gitmeyi savunmuş ve başörtüsünün Müslümanlar için şeref sancağı olduğunu söylemiştir. İran'ın Ankara Büyükelçisi'nin katıldığı anma toplantısında Hizbullah ve Hamas örgütleri liderlerinin posterlerinin asılması siyasal ve askeri çevrelerde rahatsızlığa neden olmuştur.²²³

Sincan olaylarının tartışmalarının yaşandığı sıralarda, Refah Partisinin tepkilere yol açan bir başka adımı başörtüsüyle ilgilidir. 1 Şubat 1997 tarihinde Başbakan Necmettin Erbakan, üniversitelerde başörtüsünü serbest bırakan kararnameyi, Bakanlar Kurulu'nda imzaya açmıştır. Erbakan'ın iktidar ortağı DYP'den ve kamuoyundan gelen tepkileri görmezlikten gelerek başörtüsüyle ilgili bu kararnameyi imzaya açması, RP-DYP ilişkileri üzerinde de olumsuzluk yaratmıştır. Bu arada Sincan'daki olayları değerlendiren Başbakan Necmettin Erbakan, demokratik bir ülkede bu tür etkinliklerin olabileceğini savunmuş ve *"Bazı çevreler, bazı fosiller, acaba ne yapsak da ülkenin havasını bozsak, huzuru, barışı, kardeşliği engellesek diye düşünüyorlar"* şeklindeki sözlerle konuşmasını bağlamıştır.²²⁴

Tansu Çiller ise Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile yapmış olduğu görüşmede, olayı densizlik olarak nitelerken, muhalefet partileri, olayı sert bir dille kınamışlardır. Sincan'daki Kudüs gecesinde yaşananlarla ilgili olarak hafızalarda kalan en ilginç tavrı Silahlı Kuvvetler göstermiştir. Ankara'nın Etimesgut İlçesi'ndeki Zırhlı Birlikler Okulu ve Eğitim Tümen Komutanlığı'na bağlı 20 kadar tank, 15 civarında kariyer ve çeşitli askeri araçlardan oluşan bir konvoy, Akıncı Üssü'ne gitmek için Sincan sokaklarından geçmiştir.²²⁵ Milli Savunma Bakanının olayın normal bir tatbikat olduğunu açıklamasına rağmen, aslında Kudüs Gecesine, Silahlı Kuvvetlerin bir tepkisi olarak algılanmıştır. Bu arada hakkında soruşturma açılan Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız, İçişleri Bakanlığı tarafından soruşturmanın selameti açısından görevinden alınmıştır.²²⁶

Tarikat liderlerine iftar yemeği, türban tartışmaları derken, bir de Sincan'daki olaylar siyasi çevrelerdeki gerilimi arttırmış ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sık sık laiklik ve demokrasi öncelikli demeçler vermeye başlamıştır. Cumhurbaşkanı, Hükümeti ve parti liderlerine, demokrasinin ve parlamenter sistemin korunması yolunda uyarılar yapmış ve siyasi dengelerin yitirilmemesi yolunda çaba sarfetmiştir. Laiklik ve rejim tartışmalarının yoğunlaşması, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in duruma, bir anlamda müdahale etmesine neden olmuştur. Sincan'da düzenlenen Kudüs gecesinden kısa bir süre sonra İçişleri Bakanlığına bir yazı gönderen Süleyman Demirel,

²²³ **Milliyet**, 2 Şubat 1997

²²⁴ **Sabah**, 2 Şubat 1997

²²⁵ **Sabah**, 5 Şubat 1997

²²⁶ **Sabah**, 6 Şubat 1997

belediyelerdeki köktendinci kadrolaşma konusunda inceleme yapılmasını istemiştir. İçişleri Bakanı Meral Akşener bu yazı üzerine valiliklere konunun araştırılması için talimat vermiştir.

Süleyman Demirel'in rejim ile ilgili endişeler gidermek için atılmış olduğu adımlar bununla sınırlı kalmamıştır. Süleyman Demirel'in aynı günlerde Başbakan Necmettin Erbakan'a da rejim konusundaki kaygılarını dile getiren bir mektup gönderdiği söylentileri çıkmıştır.

18 Şubatta DYP açısından bir olumlu bir de olumsuz iki olay gerçekleşmiştir. TBMM Genel Kurulu'nda Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller hakkında açılan TOFAŞ ve TEDAŞ ihaleleri nedeniyle ilgili oylamada Yüce Divan'a gönderilmesi isteğinin reddilmesi DYP çevrelerinde bir rahatlama sağlarken, Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz'ın istifa etmesi üzüntüyle karşılanmıştır. Böylece DYP'nin Meclis'teki milletvekili sayısı 118'e düşmüştür.²²⁷ Bu arada DSP'de de istifalar olmuş ve Bilecik Milletvekili Şerif Çim ile Çanakkale Milletvekili Hikmet Aydın partiden ayrılmışlardır. Ecevit, istifa eden milletvekilleri ile herhangi bir sorunları olmadığını, istifalara şaşırdığını, ancak üzülmeyeceğini dile getirmiştir. Buna karşın adı geçen milletvekilleri birkaç gün sonra DYP'ye geçmişlerdir.²²⁸ DSP'deki dalgalanma bunlarla sınırlı kalmayacak ve sonraki günlerde Ankara Milletvekili Gökhan Çapoğlu, İstanbul Milletvekili Bülent Tanla ve Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdagül partiden ihraç edileceklerdir.

Türkiye, laiklik tartışmaları, devlet-mafya ilişkileri, milletvekili istifaları, iktidar-muhalefet çatışmalarıyla Şubat ayının sonuna gelmiştir. Siyasi ve ekonomik çevrelerle kamuoyunun, sonuçlarını merakla beklediği Milli Güvenlik Kurulu toplantısı 28 Şubat 1997'de gerçekleşmiştir. Bu toplantıda alınan kararlar, olayı her zamanki MGK toplantısı olmaktan çıkarak, etkilerini uzun yıllar devam ettirecek gelişmelere yol açmış, bir anlamda Türk siyasi tarihine damgasını vuracak sonuçlar doğurmuştur.²²⁹

Etkilerini halen sürdüren ve üzerindeki tartışmalar devam eden bu toplantıda, Atatürk ilke ve inkılâplarının kararlılıkla uygulanmasına karar verilmiştir. Bu toplantı sonrasındaki bildiri şu şekildedir:

"1- Milli Güvenlik Kurulu; 28 Şubat 1997 günü Cumhurbaşkanlığı başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin iştirakleri ile Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde aylık olağan toplantısını yapmıştır.

2- Kurulun bu toplantısında; bölücü terörle mücadelede şimdiye kadar alınan tedbirler ve elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapılmış, bu mücadelenin devletimizin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne gönülden

²²⁷ **Sabah**, 19 Şubat 1997

²²⁸ **Sabah**, 28 Şubat 1997

²²⁹ **Milliyet**, 1 Mart 1997; **Hürriyet**, 1 Mart 1997; **Sabah**, 1 Mart 1997

inanmış, bu inancı sonsuza dek sürdürmeye azimli halkımızın, basınımızın, devletin bütün kurum ve kuruluşları ve milli iradenin sembolü olan yüce parlamentonun destekleriyle çok olumlu bir noktaya ulaştığı müşahade edilmiştir.

Elde edilen bu sonuçların bundan sonra halkımızın huzur ve güvenliğine, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamına olumlu yansımaları için bu konuda alınacak tedbirlerin bir plan dahilinde süratle yürürlüğe konulması gerektiği hususunda görüş birliğine varılmıştır.

Alınacak olan bu tedbirlerin güvenlik içinde gerçekleştirilmesi bakımından halen 9 ilde devam etmekte olan Olağanüstü Hal Uygulamasının 30 Mart 1997 tarihinden itibaren 4 ay daha uzatılması uygun bulunmuş ve bu görüşün Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.

3- Toplantıda, Kıbrıs Sorunu ve Yunanistan'la ilişkilerle ilgili durum değerlendirilmesi yapılmış, bu konuda Türkiye'nin ve KKTC'nin hak ve menfaatlerini korumayı amaçlayan siyasi, ekonomik ve askeri tedbirler uygun bulunarak, Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.

4- Toplantıda, bilhassa, Anayasa ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı, çağdışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik rejim aleyhtarı faaliyetler de gözden geçirilmiş,

* Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını, Atatürk İlke ve İlkeleri doğrultusunda çağdaş medeniyet yolunda, demokratik sistem içerisinde ilerlemesini teminat altına alan Anayasa ve Cumhuriyet yasalarının uygulanmasından asla taviz verilmemesi gerektiği,

* Anayasanın tanımladığı Cumhuriyetin demokratik, laik ve sosyal hukuk devlet ilkelerinin sağlıklı bir şekilde düzenlenmesine imkan sağlayacak güvenliğin, huzur ve toplumsal barışın önem ve öncelik taşıdığı,

* Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı yıkıcı ve bölücü grupların laik ve anti laik ayrımı ile demokratik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendikleri,

* Türkiye'de laikliğin sadece rejimin değil, aynı zamanda demokrasinin ve toplum huzurunun teminatı ve yaşam tarzı olduğu,

* Devletin yapısal özünü oluşturan sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri anlayışından vazgeçilmeyeceği, yasalarla belirlenmiş kuralların göz ardı edilerek yapılan çağdışı uygulamaların da hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmayacağı,

* Türkiye'nin 1997 yılı içinde, AB'ye tam üye olacak ülkeler listesine girmeyi öncelikli bir hedef olarak sürdürdüğü böyle bir dönemde resmi ve sivil kurum ve kuruluşların bu sürece katkıda bulunmasının gerekli olduğu, bu sebeple; demokrasimiz hakkında kuşkulara yol açacak, Türkiye'nin yurt dışındaki imajını ve itibarını zedeleyecek, her türlü spekülasyona son vermek gerektiği, Türkiye Cumhuriyeti'nin laik, demokratik, insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devleti olduğu yönündeki temel ilkelerin Anayasamızın ve devletimizin teminatı altında olduğu rejimin; kendisine ve geleceğine yönelik tartışmaların içinde bulunduğumuz ortamda Türkiye'ye yarardan çok zarar verdiği,

* Açıklanan bu esaslar aksine davranışların toplumumuzda huzur ve güveni bozarak yeni gerginliklere ve yaptırımlara neden olacağı değerlendirilmiş,

Bu konularda alınacak ve alınması gereken tedbirler uygun bulunarak bu tedbirlerin Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.²³⁰

MGK'nın bu tarihi toplantısında, en kısa zamanda 8 yıllık temel eğitime geçilmesini de öngören çeşitli kararlar alınmıştır.”

MGK'nın 28 Şubat 1997 tarihindeki toplantısında alınan ve “muhtıra gibi tavsiye” olarak değerlendirilen²³¹ 406 sayılı kararın ekinde yer alan kararlar şöyledir:

“1-Anayasamızda cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2-Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3-Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:

a- 8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtda uygulamaya konulmalı.

b- Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4-Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılâplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5-Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6-Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7-İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yı dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

²³⁰ www.mgk.gov.tr/Turkce/basinbildiri1997/28subat1997.htm

²³¹ Cumhuriyet, 1 Mart 1997

8- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'den ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkân verilmemelidir.

9-TSK'ye aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10-Bu maddenin tam metnini Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ilgilendirdiği için yayınlamayıyoruz.

11-Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12-T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademede kesin önlemler alınmalıdır.

13-Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltmek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14-Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15-Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16-Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasa dışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17-Ülke sorunlarının çözümünü Millet kavramı yerine ümmet kavramı bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18-Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.”

Bazı kesimler tarafından post-modern bir darbe olarak nitelenen 28 Şubat kararları, Türkiye siyasetinde uzun bir dönem devam edecek olan dalgalanmalara neden olmuş ve ayrıca görevdeki Hükümetin durumunu

sarsmıştır. Bu gelişmeden sonra muhalefet, Hükümet'e karşı daha fazla yüklenmeye başlarken, Hükümet çevreleri ise müdahale görüntüsünü silmek amacıyla- özellikle de RP kanadı- muhalefet partileriyle görüş alışverişine yönelmişlerdir.

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, Türk-İş, DİSK genel başkanlarının da tam destek verdikleri MGK kararlarını Başbakan Necmettin Erbakan, bazı ifadeleri sert bularak imzalamak istememişse de, baskılara dayanmamış ve 5 Martta imza koymak zorunda kalmıştır.²³²

MGK'nın 28 Şubat 1997 tarihinde yapmış olduğu toplantıda alınan kararlar REFAHYOL Hükümetinin icraatlarına, özellikle de Refah Partisinin politikalarına karşı bir müdahale olarak yorumlanmıştır. Bu müdahalenin postmodernist bir darbe olduğunu ileri sürenler de olmuştur.²³³ Yine söz konusu MGK bildirisiyle, Silahlı Kuvvetlerin, "*Hükümete, irticaya karşı mücadele*" adı altında bir program dayattıklarını ve bu tarihten sonra da Hükümetin sıkışarak, her türlü faaliyetini, MGK'nin gözetimi ve denetimi altında yapmaya başladığını da savunan araştırmacılar olmuştur.²³⁴ Bu arada bildiriye izleyen günlerde yedi bini aşkın kişi tutuklanacak ve Hükümet üzerindeki baskılar sonucunda, birbirini izleyen istifalar başlayacaktır. 28 Şubat 1997 tarihindeki MGK toplantısı ve bu toplantıda alınan kararlar, Türk siyasal hayatında 28 Şubat Süreci adı verilen yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur.

Susurluk kazasıyla koalisyonun DYP kanadında ortaya çıkan bunalım, bu kez 28 Şubat kararlarıyla Refah Partisi'nin sarsılmasına yol açmıştır. Genekurmay'ın Türk ordusunun demokrasiye olan bağlılığını açıkladığı günlerde, Başbakan Necmettin Erbakan, 28 Şubat kararlarının uygulanması için RP'li Fehim Adak ve Şevket Kazan ile DYP'li Nevzat Ercan'dan oluşan bir komisyon kurmuştur. Hükümetin MGK kararlarını uygulamak için adımlar attığı sıralarda, Refah Partisi Grup Başkanvekili Oğuzhan Asiltürk'ün, temel eğitimin 8 yıla çıkarılması kararını kabul etmeyeceklerini açıklaması, Hükümetin attığı adımların samimiyetiyle ilgili kuşuklara neden olmuştur. Buna karşılık Necmettin Erbakan, 13 Martta toplanan Bakanlar Kurulu'nda MGK'nin kararlarının kısa, orta ve uzun vadede tümüyle uygulanacağını açıklamıştır.²³⁵ Necmettin Erbakan'ın bu açıklaması ordu ile hükümet arasında başlayan gerginliğin şimdilik rafa kaldırılmasını sağlamıştır.

Silahlı Kuvvetlerle Hükümeti karşı karşıya getiren 28 Şubat 1997 tarihli MGK kararlarından yaklaşık bir ay kadar sonra, 25 Martta, Genekurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı ilk kez konuyla ilgili olarak görüşlerini açıklamıştır. Refah Partisi'nin tutumuna sert tepki gösteren Karadayı, MGK'nın anayasal bir kuruluş olduğunu ve bu kurulda alınan kararlara herkesin

²³² **Sabah**, 6 Mart 1997

²³³ Hakan Akpınar, **28 Şubat, Postmodern Darbenin Öyküsü**, İstanbul, 2001

²³⁴ Mustafa Erdoğan, **Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset**, Ankara, 2001, s. 196

²³⁵ **Milliyet**, 14 Mart 1997

uyması gerektiğini dile getirmiştir. Mart ayının son gününde toplanan MGK toplantısında da kurulun asker kanadı Refah Partisi'nin tavrından duyulan rahatsızlığı gündeme getirmiş ve bir anlamda 28 Şubatın devam ettiğini hatırlatmak gereği duymuştur.²³⁶

MGK'nin 31 Martta toplantı yaptığı gün, TOBB da 28 Şubat kararlarıyla ilgili görüşünü ortaya koymuş ve hükümetin derhal çekilmesi gerektiğini açıklamıştır.²³⁷ Bir milyona yakın üyesi bulunan TOBB'un bu kararı, küçük ve orta ölçekli iş kollarını temsil eden iş adamlarının REFAHYOL Hükümetine karşı koyması ve verilen mücadelede, "*silahsız kuvvetler*" cephesine katılma olarak değerlendirilmiştir.²³⁸ Bütün bu gelişmeler, hükümetin daha bir yılını doldurmadan ciddi bir siyasal yalnızlığa doğru sürüklendiğini göstermiştir. Tartışmalı bir şekilde kurulan REFAHYOL hükümeti Silahlı Kuvvetlerin yanı sıra üniversiteler, demokratik kitle örgütleri, işçi sendikaları, işveren örgütleri dahil hemen tüm siyasal, ekonomik ve toplumsal güçlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Türkiye'deki siyasal dengeleri, doğal olarak da ekonomik durumu olumsuz etkilemiştir.

28 Şubat kararları arasında belki de en fazla ses getiren 8 yıllık kesintisiz eğitim isteği olmuştur. ANAP, DSP ve CHP'nin Türkiye'nin bir an evvel 8 yıllık kesintisiz eğitime geçmesi gerektiğini sık sık yinelerken, Refah Partisi bu konuda, 5+3 formülünü ortaya atmış ve bu sayede İmam Hatip Okullarının mevcut durumunu korumayı amaçlamıştır. İktidarın diğer ortağı DYP ise 28 Şubat Kararlarına uyulacağını açıklamış ve hatta Milli Eğitim Bakanı ve DYP Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Sağlam, 8 yıllık temel eğitime geçiş konusundan geri dönüş olmayacağını, uygulamayı 1997-1998 ders yılına yetiştirmeyi amaçladıklarını, bununla birlikte şu an İmam Hatip Okulları ve liselerin orta kısımlarında okuyan öğrencilerin mezun olmalarını bekleyeceklerini kamuoyuna duyurmuştur. Burada 8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçiş, 28 Şubat Kararlarının uygulanıp uygulanmadığının da bir göstergesi sayılmış ve hemen herkes bu konuya daha dikkatli bakmaya başlamıştır.

4 Nisanda MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in kalp krizi geçirerek ölmesi parlamentodaki dengeler üzerinde olmasa bile, ülke genelindeki siyasal atmosferi olumsuz etkilemiştir. Türkeş'in toprağa verilmesinden sonraki günlerde oğlu Tuğrul Türkeş, olağanüstü kongreye kadar MHP'nin Genel Başkan Vekilliğine getirilmiş, ancak partide de genel başkan olmak için sert bir mücadele dönemi başlamıştır.²³⁹

Bu arada iktidarın bir diğer ortağı olan DYP, Refah Partisi'nin rejim konusunda yaratmış olduğu endişeyi gidermek için çaba sarf etmeye başlamıştır. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, Necmettin Erbakan Hacı görevi için Suudi

²³⁶ **Sabah**, 26 Mart 1997

²³⁷ **Sabah**, 1 Mart 1997

²³⁸ Akpınar, **a.g.e.**, s. 209

²³⁹ **Sabah**, 6 Nisan 1997

Arabistan'da bulunduğu dönemde, 18 Nisanda Başbakan Vekili sıfatıyla Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı ile yapmış olduğu görüşmeden sonra yapmış olduğu açıklamada, zorunlu eğitimin kesintisiz 8 yıl olacağını ifade etmiştir.²⁴⁰ Dönemin DYP'li Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam da genel başkanının fikirlerini desteklercesine, Arapça ve Kuran derslerinin 8 yıllık temel eğitimin programları arasında yer almayacağını açıklamıştır.

28 Şubat Kararları sonrasında ortaya çıkan tablo, yeni hükümet arayışlarını beraberinde getirmiştir. Birçok siyasetçi 28 Şubat Kararları sonrasında Hükümetin aslında sona erdiğini, bu yüzden de çekilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Nisan ayında hızlanan yeni hükümetle ilgili girişimlerde, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit en önde gelen siyasetçilerden biri olmuştur. Bülent Ecevit'in Mesut Yılmaz, Deniz Baykal ve Hüsamettin Cindoruk ile ayrı ayrı yapmış olduğu görüşmelerde, DSP, ANAP ve DTP arasında belli bir uzlaşma sağlanırken, CHP ile bir görüş birliğine varılamamıştır.

Bu arada Tansu Çiller ve Mehmet Sağlam'ın laiklik yanlısı demeçleri, DYP'den kopmaları ve doğal olarak da hükümetin kan kaybını durduramamıştır. 26 Nisanda Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez ile Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna bakanlıktan istifa etmişlerdir. İsmail Karakuyu Sağlık Bakanlığına, Ali Rıza Gönül ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığına atanmışlardır.²⁴¹

Yalım Erez bakanlık görevinden istifa ettikten sonra, yeni hükümet arayışları içerisinde yer almış ve bu konuda ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile görüşmeler yapmıştır. Yalım Erez, bir süre sonra bu faaliyetlerinden ve demeçlerinden dolayı DYP'den ihraç edilecektir. Ancak bu gelişmelerden daha da önemli olan bir olay Mayıs ayının ortalarında gerçekleşmiştir. ANAP, DSP ve CHP Grup Başkanvekilleri, Başbakan Necmettin Erbakan ve Hükümet hakkında gensoru açılmasına ilişkin ortak bir önergeyi Meclis Başkanlığı'na vermişlerdir. Bu ortak önerge REFAHYOL Hükümeti'ni sona erdirmek için atılan en önemli siyasi hamle olarak nitelendirilebilir. Böylece yeni hükümet modeli konusunda tam bir fikir birliğine varamamış olan liderler, önceliği REFAHYOL Hükümeti'nden kurtulmaya vermişlerdir. Ancak bu hamle beklenen sonucu vermemiştir. Gensorunun gündeme alınması TBMM Genel Kurulu'nda 266 kabul oyuna karşılık, 271 oyla reddedilmiştir. Ancak muhalefet partilerinin Hükümet ile ilgili girişimleri, bu gensoru ile sınırlı kalmayacaktır.

Hükümetle ilgili gensorunun gündeme alınmasının reddedilmesinden bir gün sonra, yakın gelecekte çok ciddi siyasi sonuçları olacak bir olay gerçekleşmiştir. 21 Mayıs 1997 tarihinde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, RP'nin "*Anayasanın laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiğinin açıkça anlaşıldığı ve bazı üyelerinin laik rejimi hedef alan girişimleri bulunduğu*" gerekçesiyle kapatılması istemiyle dava açmıştır.²⁴²

²⁴⁰ **Milliyet**, 19 Nisan 1997

²⁴¹ **Sabah**, 27 Nisan 1997

²⁴² **Sabah**, 22 Mayıs 1997

28 Şubat Kararları ve ardından Refah Partisi'nin kapatılması için dava açılması, RP'den çok, DYP'de sarsıntı yaratmıştır. Daha önce DSP'den DYP'ye geçen Çanakkale Milletvekili Hikmet Aydın, Iğdır Milletvekili Şamil Ayrım, Ankara Milletvekili İlhan Aküzüm, İstanbul Milletvekili Cefi Kamhi partilerinden istifa ederken, partinin önde gelen isimlerinden Necmettin Cevheri, Genel Başkan Yardımcılığından ayrılma kararı almıştır. Böylece DYP'nin Meclis'teki sandalye sayısı 117'ye düşmüştür.

Silahlı Kuvvetlerle RP arasındaki gerginlik, Genelkurmay Başkanlığının “İslami sermayenin finans ve eğitim stratejisi” konulu bilgilendirme toplantısıyla daha artmıştır. Adalet Bakanı Şevket Kazan, bu toplantıya katılan hakimler ve savcılar hakkında soruşturma açılmasını istemiştir. Genelkurmay'ın aynı gün kendi bünyesinde irticaya karşı Batı Çalışma Grubunu oluşturduğunu açıklaması ise hükümet ile Silahlı Kuvvetler arasındaki iplerin kopması anlamı taşımaktaydı.

Yaşanan siyasal gerilim ve Silahlı Kuvvetlerle yaşanan anlaşmazlıkların, toplumsal gerginliği daha da arttırması, Necmettin Erbakan ile Tansu Çiller'i yeni arayışlara yöneltmiştir. Yapılan görüşmeler sonunda Tansu Çiller'in başbakan olması, BBP'nin hükümete girmesi ve erken seçimin yapılması konularında fikir birliğine varılmıştır.

Ancak DYP'deki istifalar yine de devam etmiş ve İstanbul Milletvekili Yıldırım Aktuna, Yozgat Milletvekili İsmail Durak ve Aksaray Milletvekili Sadi Somuncuoğlu partilerinden ayrılmıştır. İstifa rüzgârından RP de etkilenmiş ve Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır istifa etmiştir. Ayrıca partinin kapatılmasıyla ilgili davanın açılmasına neden olan Ankara Milletvekili Hasan Hüseyin Ceylan, Rize Milletvekili Şevki Yılmaz ve Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik de Refah Partisi'nden istifa etmiştir. Bu istifaların RP'nin kapatılmaması amacıyla yapıldığı ileri sürülmüştür. Refah Partisi Müşterek Disiplin Kurulu da aynı politikanın bir sonucu olarak istifa eden milletvekillerini partiden ihraç etmek kararı alacaktır.

Bu arada RP'nin politikalarına bir tepki olarak Devlet Bakanı Işıl Saygın da istifasını vermiştir. Bu istifayı 13 Haziran'da Turizm Bakanı Bahattin Yücel'in istifası izleyecektir.

RP, DYP ve BBP'nin yapmış olduğu anlaşma gereği, Necmettin Erbakan, 18 Haziran'da hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e sunmuştur. Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel ile yapmış olduğu görüşmede, yapılan anlaşma gereği yeni hükümeti kurma görevinin Tansu Çiller'e verilmesi gerektiğini ifade etmişse de, Cumhurbaşkanı bu görüşe sıcak bakmamıştır.²⁴³

Ertesi gün Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit, Deniz Baykal ve Hüsamettin Cindoruk ile görüşme yapan Süleyman Demirel, 20 Haziran 1997'de yeni hükümeti kurma görevini ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a vermiştir.²⁴⁴

²⁴³ **Hürriyet**, 19 Haziran 1997; **Milliyet**, 19 Haziran 1997; **Sabah**, 19 Haziran 1997

²⁴⁴ **Hürriyet**, 20 Haziran 1997; **Milliyet**, 20 Haziran 1997; **Sabah**, 20 Haziran 1997

Böylece yaklaşık bir yıl süren REFAHYOL Hükümeti sona ermiş, ancak Susurluk Kazasından 28 Şubat Kararlarına kadar uzanan olaylar zincirinin artçı sarsıntıları uzun yıllar Türkiye'yi etkilemeye devam etmiştir.

Süleyman Demirel'in bu tercihi RP, DYP ve BBP tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Erbakan, Çiller ve Yazıcıoğlu tarafından TBMM'de yapılan ortak basın toplantısında, üç lider de Mesut Yılmaz'ı sert bir dille eleştirmişler ve partilerine mensup 278 milletvekilinin imzalayacağı bir bildirgenin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e verileceğini açıklamışlardır. Bu imzalar toplanarak Cumhurbaşkanına sunulmasına karşın, Mesut Yılmaz, hükümet kurma çalışmalarından vazgeçmemiştir.

2.2. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ (ANASOL-D HÜKÜMETİ) DÖNEMİ

2.2.1. Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'ın Başkanlığında 55. Hükümetin Kurulması Süreci

RP, DYP ve BBP'nin tepkisi altında siyasi parti liderleriyle görüşmeler yaparak hükümeti kurma çalışmaları yapan Mesut Yılmaz, DYP'den istifaların sürdüğü ve ANAP ile DTP'ye katılımların olduğu günlerde, 29 Haziran 1997'de 55. Hükümetin listesini Cumhurbaşkanının onayına sunmuştur. Bakanlar Kurulunun onaylanması ile 55. Hükümet resmen kurulmuştur.²⁴⁵

ANASOL-D adıyla Türk siyaset sahnesinde yer alan Hükümetin kurulması sürecinde, iktidarın yeni ortağı DTP'ye katılımlar olmuştur. Daha önce DYP'den istifa eden Yıldırım Aktuna ile yine partisinden istifa eden DYP Samsun Milletvekili Cemal Alişan da DTP'ye katılmışlardır. DTP daha sonraki katılımlarla TBMM'de grup kuracaktır. Bu arada DYP'den ayrılan milletvekillerinin bir kısmı ise ANAP'a katılmıştır. Bunların en önemlisinin DYP İzmir Milletvekili Işıl Saygın'ın katılımı olduğu söylenebilir.

2.2.2. 55. Hükümetin Programı ve Güven Oylaması

Mesut Yılmaz'ın hükümet programını sunmasıyla Meclis'te güven oylaması süreci başlamıştır. Başbakan Mesut Yılmaz tarafından 7 Temmuzda TBMM'ye sunulan 55. Hükümetin programı şöyledir:²⁴⁶

“GİRİŞ

Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti ve Demokrat Türkiye Partisi ülkeyi 54 üncü hükümet tarafından düşürüldüğü rejim ve Devlet bunalımından kurtarmak, içerde ve dışarda kaybolan güveni yeniden tesis ederek toplumdaki gerginliği ortadan kaldırmak ve uzlaşmayı güçlendirmek, ahlaki yozlaşmayı durdurmak, kamu yönetimindeki yıpranmaya son vermek, vatandaşın temiz

²⁴⁵ **Hürriyet**, 30 Haziran 1997, **Milliyet**, 30 Haziran 1997; **Sabah**, 30 Haziran 1997

²⁴⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 116. Birleşim, s. 227–245

toplum ve yönetim özlemini gerçekleştirmek, ülke ekonomisini yeniden üretken niteliğine kavuşturmak ve devletin saygınlığını sağlamak, laik demokratik cumhuriyeti güçlendirmek amaçlarıyla bir araya gelen 55 inci Koalisyon hükümetini kurmuşlardır

Hükümetimizin gerçekleştireceği uygulamaların başında Devletin güvenirliliğinin yeniden tesis edilmesi gelmektedir.

Hedef, Devletin yaptığı her işe vatandaşın güven duyması ve herkesin aynı yasa uygulamasına muhatap olmasıdır.

Hükümetimizin en önemli önceliği Anayasamızın öngördüğü temsilde adalet, yönetimde istikrar ilkesini sağlayan bir genel seçimin gerekli kıldığı nüfus sayımı veya tespitinin yapılması ile seçmen kütüklerinin yeniden yazılmasına imkan tanıyan yasal düzenlemelerin yapılmasıdır. Bu bağlamda, yurt dışında bulunan yurttaşlarımızın bulundukları ülkelerde oy kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler ve girişimler yapılacaktır.

Hükümetimiz adaletli bir seçimin gerekli kıldığı bu düzenlemeleri en sağlıklı bir şekilde yapmaya gayret edecek ve ekonomiyi seçim ekonomisi tahrifatına uğratmadan, Devlet imkânlarını seçim yatırımları uğruna savurganca kullanmadan ülkeyi bir genel seçime taşıyacaktır.

DEMOKRATİKLEŞME

Çağdaş devletin hedefi, bir yandan, kuvvetler ayrılığı ilkesini hukukun üstünlüğü ve demokrasi zemininde hayata geçirirken, diğer bir deyişle iktidarı sınırlarken, aynı zamanda yönetimin daha etkili olmasını sağlamaktır. Bu husus Cumhuriyetin temel hedefleri arasındadır.

Hükümetimiz, Cumhuriyetimizin demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti niteliklerini özenle koruyarak, düşünce ve anlatım, vicdan ve dini inanç özgürlüklerini ve girişimciliği geliştirmeyi toplumsal hayatın vazgeçilmez ilkeleri saymaktadır.

İnsan haklarına saygı, Anayasamızda ve Türkiye'nin taraf olduğu çeşitli uluslararası antlaşmalarda da ifadesini bulan bir insanlık idealidir.

Hükümetimiz, bu idealin gerçekleşmesi, Türkiye'de insan haklarının çağdaş evrensel ölçülerde uygun bir anlayışla korunması ve geliştirilmesi, insan haklarıyla bağdaşmayan uygulamalarla meydan verilmemesi için gerekli önlemler alınacaktır.

Kurulan koalisyon hükümetinin önde gelen hedefi; milletimizin vazgeçilmez değerleriyle devletimizin değiştirilemez ve değiştirilmemesi gereken nitelikleri arasındaki birlikteliği sağlamak ve sürdürmektir.

Demokrasimizin eksikliklerini gidermek için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kendi insanımıza borcumuzun bir gereği olarak insan hakları açısından Türkiye çağımızın en üst düzeyi ülkeleri arasına çıkarılacaktır.

Hükümetimiz, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalarak, demokratik rejimi tüm kurumlarıyla eksiksiz olarak işletmeyi taahhüt etmektedir.

Hükümetimizin en belirgin özelliklerinden birisi de, uzlaşma kültürünü güçlendirici davranışlar sergilemek olacaktır. Bu çerçevede, hükümetimiz Ekonomik ve Sosyal Konseyin, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasına etkin bir şekilde katılımını sağlayacaktır.

Ayrıca, muhalefet partileri ile düzenli bilgilendirme toplantıları yapılacaktır, demokratik katılımcılığın tüm gerekleri yerine getirilecektir.

Anayasada yapılan değişikliklere paralel olarak kamu çalışanlarına sağlanan sendikal hakların tam olarak kullanılması ve bu hakların geliştirilmesi için gerekli çaba gösterilecektir.

Kişî hak ve özgürlüklerinin korunması, geliştirilmesi modern devlet olmanın ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Demokrasinin olmadığı yerde basın özgürlüğünden, basın özgürlüğünün olmadığı yerde kişisel hak ve özgürlüklerden söz edilemez. Basının kendi kendisini kontrol etmesi esastır. Bunun nasıl yapılacağı bir yasa ile düzenlenecektir. Basınla ilgili mevcut yasalar basın kuruluşları ile birlikte yukarıdaki ilkeler ışığında değerlendirilecektir.

Kamu yönetimine güvenin temel koşullarından biri de idari işlemlerde gizlilik ilkesine sığınmamaktır. Biz, Türkiye'nin çağdaş ülke olması, demokrasinin tam işleyebilmesi için, idari işlemlerde gizlilik ilkesinin geçilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Bu amaçla bilgiye ulaşma serbestisini sağlayacak, vatandaşın bilgi alma hakkını kullanmasına tam olarak imkan tanıyacak yasa tasarılarını Hükümetimiz döneminde yüce Meclise sunacağız.

KAMU YÖNETİMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında amaç, devleti hizmet sunan, vatandaşlarına güvenen, onlara güven veren ve bireyi ön plana çıkaran bir yapının oluşturulmasıdır.

Ülkemizde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır. Bu yeniden yapılandırılması ile merkezi yönetim hantallıktan kurtarılarak halkın devletle bütünleşmesi sağlanacaktır.

Kamu personel rejimindeki sorunların çözümüne önem verilecektir. Tutumlu ve etkin bir devlet teşkilatının gerekli kıldığı sayıda kamu görevlisinin istihdamına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Kamu yönetiminin iyileştirilmesi ile birlikte yerel yönetimlerin etkinleştirilmesi ve güçlendirilmesi de ele alınacaktır. Yerel yönetim ve merkezi yönetim arasındaki görev, yetki ve kaynak paylaşımı yeniden düzenlenecek, hizmetlerin büyük ölçüde yerel yönetimlerce yerine getirilmesine ağırlık verilecektir. Bu yapının etkin kontrol mekanizmaları oluşturulacaktır. Bürokratik işlemler azaltılacak, vatandaşa güven esas olacaktır.

Yerel hizmetlere ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde demokratik katılımı ve şeffaflığı sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

ADALET

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere, teşkilat yapısında, hukuk kurallarında, hâkim, savcı ve adalet meslek personeline ilişkin politikalarda köklü düzenlemeler yapılacaktır. Bu arada idari yargının hızlandırılması amacıyla hazırlanmış bulunan yasa teklif ve tasarılarının bir an önce yasalaştırılması için çaba gösterilecektir.

54 üncü Hükümet döneminde ortaya çıkan olaylar, yargı bağımsızlığının ve etkili denetimin önemini çok açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Yargı bağımsızlığı ve yargıçlık güvencesi ilkelerinin fiilen hayata geçirilebilmesi için, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun bağımsız olarak yetkilerini kullanmasını ve görevlerini yerine getirmesini sağlayacak bir düzenleme gerekmektedir. Bu çerçevede, Kurulda görev alan yargıçların her türlü etkilerden uzak olarak, yalnızca Anayasa, yasalara ve vicdani kanaatlerine göre karar vermelerine olanak sağlanmalıdır.

Yargı bağımsızlığını tam olarak sağlamak üzere gerekli tüm yasal düzenlemeler, hükümetimiz döneminde gerçekleştirilecektir.

Milletvekili dokunulmazlığı ve kamu görevlilerinin yargılanmalarındaki ayrıcalıkların daraltılmasına yönelik Anayasal ve yasal değişikliklerin yapılması için çaba gösterilecektir.

Organize suç örgütleriyle etkili ve kararlı bir şekilde mücadele edilecektir.

Yürürlükteki yasalar gözden geçirilerek, günün şartlarına cevap vermeyen hükümlerinde gerekli düzenlemeler sağlanacak ve usul yasaları günün şartlarına göre geliştirilecektir.

Yargıdaki tikanıklıklar giderilecek, davaların hızlı ve etkin sonuçlandırılması sağlanacaktır. Bu amaçla, yargı teşkilatı yeniden yapılandırılacaktır. Yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviyesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.

Mahkemelerimizin iş yoğunluğunu azaltmak amacıyla davacı ile davalılar arasında uyuşmazlıkların uzlaşma veya tahkim yolu ile çözümünü özendirecek yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Vatandaşlar ile idare arasındaki ihtilafların azaltılması ile vatandaşın yönetime karşı korunmasında, diğer çağdaş demokratik ülkelerde olduğu gibi yargı dışı denetim kurumları oluşturulacaktır.

Duruşma saygınlığının ve güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemler alınacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecek, güvenlik ve disiplin tam olarak sağlanacaktır. Hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmasına önem verilecektir.

Ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlerle ve terörle etkin ve kararlı bir şekilde mücadele sürdürülecektir. Bu mücadelede hukuk kuralları çerçevesinde hareket edilecek ve alınacak tedbirlerden halkın zarar görmemesine özen gösterilecektir.

Anayasa değişikliklerinin gerektirdiği uyum yasalarının çıkarılmasına hız verilecektir.

YOLSUZLUKLARLA VE YASA DIŞI FAALİYETLERLE MÜCADELE

Son zamanlarda ortaya çıkan suç örgütleri ve faili meçhul cinayetler zaman zaman halkımızın ve ülkenin bir numaralı sorunu haline gelmektedir.

Bugünkü yasalar ve yargı sistemi ile bu mücadelede eksiklerimiz olduğu anlaşılmıştır. Her türlü kanunsuzluğun yanısıra yolsuzluklarla da en etkili şekilde mücadele etmek Hükümetimizin varoluş sebeplerinden biridir.

Yolsuzluklar ülkemizde toplumsal güveni sarsmakta ve beşeri sermayemizi tahrib etmektedir.

Yolsuzluk devlet gücünün istismarıdır. Bu olay devletin her kademesindeki bazı sorumluların kendilerini hukukun üstünde görmelerine yol açmakta bu da tüm topluma yaygınlaşan bir alışkanlık haline gelme tehlikesini taşımaktadır.

Yolsuzlukları önlemede temel ilke, devlet gücünü ve yetkisini kullanan her seviyedeki sorumluların her an topluma hesap verebilir ve denetime açık olmasıdır.

Bu amaçla, denetim kuruluşlarının her türlü siyasi etkinin dışında yapılandırılmalarını sağlayacak düzenlemelere gidilecektir.

Kurallar kolay anlaşılır hale getirilecek, idarenin uygulamada subjektif davranışları hizmette esneklik azaltılmadan önlenecektir.

Devletin her türlü mal ve hizmet alımında rekabet sağlanacaktır.

GÜNEYDOĞU'YA YÖNELİK POLİTİKALAR

Güneydoğu Anadolu'nun sorunları, aslında etnik nedenlerden değil, coğrafi, sosyal ekonomik nedenlerden, bölgenin feodal yapısından ve dış tertip ve tahriklerden kaynaklanmıştır. Bölücü teröre karşı mücadele etkili biçimde sürdürülürken, demokratik hukuk devleti kurallarına tam bağlılık güvence altına alınacaktır. Bu anlayışımızın bir ürünü olarak, bölgedeki ciddi boyutlu güvenlik sorunu, sosyal ve ekonomik çözümlerle ve uluslararası ilişkilerle bir arada ve bütünlük içinde değerlendirilecek ve çerçevede gerekli politikalar oluşturulacak ve kararlılıkla uygulanacaktır.

Güneydoğu Anadolu Projesi Türkiye'nin ve Güneydoğu Anadolu'nun en önemli projesidir. Bu bölgedeki tarımsal ve sınai üretimin artması ile üretilen enerjinin yurtiçinde kullanılması tüm ülke ekonomisini etkileyecektir. Bölgede yeni yatırım sahalarının açılması, insanımıza iş imkânı sağlanması, bozuk olan

gelir dağılımını iyileştirecektir. Bu manada bölgedeki tarım, tarımsal sanayi ve imalat sanayiinin gelişmesi için özel sektöre ve bölge girişimcilerine, küçük ve orta ölçekli işletmelere, esnaf ve sanatkârlara her türlü destek ve teşvik sağlanacaktır.

Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamak için, bir yandan yöredeki özel yatırımlar teşvik edilirken diğer yandan kamu sektörünün bölgede gelişmeyi hızlandıracak öncü yatırımlar yapması sağlanacaktır.

Güneydoğu Anadolu'da evlerde ve küçük işletmelerde fason imalat yapmayı özendirmek suretiyle bölgede istihdam olanaklarının yaratılması için gereken önlemler alınacaktır.

Bölgede hayvancılığın yeniden geliştirilmesine yönelik projeler uygulamaya konulacaktır.

Güvenlik nedeniyle köylerini boşaltma zorunda kalan vatandaşlarımızın sorunlarına sür'atle çözüm getirilecektir. Bölgede üretkenliği arttırıcı bir yerleşim düzenlemesine geçilecektir.

Bölgede güvenlik önlemleri nedeniyle kapatılmış okulların öğrencilerine eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek için yatılı bölge okullarının imkanları ve kapasiteleri geliştirilecektir.

Bu çerçevede mesleki ve teknik eğitim olanaklarından da bölgenin daha fazla yararlanması sağlanacaktır.

Geçmişte bölge ekonomisine önemli katkısı olan sınır ticaretinin önündeki engelleri kaldırmak için gereken önlemler alınacaktır. Sınır ticaretindeki bu düzenlemelerde, bölgedeki üreticimizi koruyacak ve kollayacak önlemlere önem verilecektir. Böylece sınır ticaretinin yeniden bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunması sağlanacaktır.

Güneydoğu Anadolu'nun, dolayısıyla tüm ülkemizin güvenliğine yönelik tehdit oluşturan, Kuzey Irak'taki otorite boşluğu giderilene ve Irak'ın toprak bütünlüğü sağlanıncaya kadar, bölgeye yönelik gerekli her türlü önlem alınmaya devam edilecektir.

İÇ GÜVENLİK VE TERÖRLE MÜCADELE

Güvenlik güçlerimiz, eğitim ve donanım açısından gelişmekle beraber polis sayımız nüfusa oranla gelişmiş ülkeler düzeyine çıkartılamamıştır. Güvenlik güçlerinin eğitiminin geliştirilmesine ve teknolojik gelişmeye uygun donanım sağlanmasına devam edilecektir.

Polisimizin vatandaşla yeniden kaynaşması sağlanacak, güvenlik güçlerine güven artırılacak, teşkilat üzerine gölge düşürülmeyecek ve şeffaflık sağlanacaktır.

Halkın ve gençlerimizin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için önlemler alınacaktır.

Organize suç örgütleri ile kararlılıkla mücadele edilecek ve yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Terör Türkiye'nin uzun yıllardır güvenliğini, ekonomisini, iç politikasını, dış politikasını olumsuz etkilemekte, ülkenin kaynaklarını tüketmekte ve ülkenin gücüne ve hareket kabiliyetine sekte vurmaktadır.

Güvenlik güçlerimizin cansiperane mücadelesine rağmen maalesef olağanüstü hali kaldırarak şartlar oluşmamıştır.

Terör tedirginliği ve kuşusu devam ettiği sürece ülkenin gelişmesi için gerekli bazı adımlar atılamamaktadır. Bugüne kadar gerek güvenlik güçlerimizin gerekse sivil halkımızın verdiği zayıat tahammül ölçüleri dışında olmasına rağmen halkımızın ülke bütünlüğü için katlandığı fedakârlık her türlü takdirin ötesindedir.

Ancak şunu bilmek gerekir ki olay uzun zamandır sadece güvenlik meselesi olarak görülmüştür. Hükümetimiz döneminde ise sorun sadece güvenlik sorunu olarak görülmeyecek, bölgeye yönelik ekonomik ve sosyal politikalara da gereken önem verilecektir.

Türkiye'de devlet vatandaş kaynaşması gerekli şekilde sağlanamamış olup, bu Güneydoğu Anadolu'da daha çarpıcı boyutlarda kendini göstermektedir.

Terör sorununda güvenlik tedbirlerinin yanında terörün dış kaynakları üzerine gidilecek, teröre destek veren ülkelerle olan politikalar değerlendirilecek, terörün dış desteği gerek ülke bazında gerek örgüt bazında önlenmeye çalışılacaktır.

Güvenlik güçlerinin caydırıcılığını artırıcı önlemler alınacaktır.

Bölgede iş olanakları artırılacaktır.

Terör ve bölücü eylemlerle mücadele kesintisiz ve kararlılıkla devam edecek, alınacak tedbirlerle hukuk içinde kalınmak suretiyle vatandaşımız tedirgin edilmeyecek, zararları karşılanacaktır.

Güneydoğu'da terörle mücadelede önemli işlevler gören köy koruculuğu sisteminin nitelikli elemanlarından uygun görülenlerin zamanla güvenlik güçleri içerisinde, diğerlerinin de güvenlik güçleri dışında istihdam imkanları oluşturulacaktır.

Terörün verdiği zarar halkımızın da desteğiyle önlendiğinde ülkemizin ve bilhassa terörden zarar gören bölgenin gelişme potansiyeli artırılacaktır.

Özel Tim'e daha sağlıklı bir düzenleme getirilecektir.

SAVUNMA

Bulunduğumuz bölgede, istikrarın korunması ve ülkemize yönelik her türlü tehditlere karşı caydırıcı olabilmek için etkin bir savunma gücüne sahip olma ihtiyacı aşikardır.

Ulusun ve vatanın bekası ile doğrudan ilgisi nedeni ile Silahlı Kuvvetlerle ilgili yatırım ve harcamaların kısılması mümkün değildir. Bu

nedenle Silahlı Kuvvetlerin modernizasyonu gayretleri stratejik hedef planlarına uygun olarak yürütülecek on yıllık tedarik planları yasama organından geçirilmek suretiyle uygulamalarına işlerlik kazandırılacaktır.

Savunma sanayii politika ve strateji dokümanı en kısa zamanda hazırlanacak ve savunma sanayiinde dışa bağımlılığın azaltılması hususunda her türlü faaliyet desteklenecektir. Bu maksatla, yerli ve yabancı özel sektöre açık, dünya piyasaları ile rekabet gücüne ve ihracat potansiyeline sahip, yeni teknolojilere süratle uyabilen, kendini yenileme kabiliyeti olan, dost ve müttefik ülkelerle dengeli işbirliğini mümkün kılan bir milli savunma sanayiinin oluşturulması vazgeçilmez hedefimiz olacaktır.

Son yıllarda Silahlı Kuvvetlerimizin eriştiği üstün moral gücü eğitim seviyesi, disiplini ve modern yapısı muhafaza edilmek suretiyle caydırıcı niteliği korunacak ve dost ülkeler ile ekonomik ve askeri eğitim işbirliği faaliyetlerimiz artarak devam edecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin belirtilen ülkelere eğitim tecrübesi aktarması yanında, bu ülkelerin Silahlı Kuvvetlerinin teçhizinde savunma sanayii ürünlerimizin ihracına yönelik her türlü gayret sarf edilecektir.

Olası tehditleri caydırmada ve bölge barışına dolayısıyla dünya barışına büyük katkılar sağlayan Silahlı Kuvvetlerimizin NATO ve BAB bünyesindeki faaliyetleri artarak devam edecek ve bu şekilde kazanılmış tecrübeler Balkan ve Kafkaslar Bölgesinde olumlu şekilde geliştirilecektir.

Bu bağlamda eğitimi yüksek maliyetlere ulaşan Silahlı Kuvvetler mensuplarının üstün bir moralle hizmetinin devamı hususunda mümkün olan önlemler alınacaktır.

DIŞ POLİTİKA

Atatürk'ten bu yana Cumhuriyet Dönemi dış politikasının temel çizgileri olan süreklilik, istikrar ve akılcılık Hükümetimizin dış politikasına yön vermeye devam edecektir. Türkiye bölgede güçlü itibarlı komşuları ile dost dünya barışının sürdürülmesi ilkesini koruyan, insan hak ve özgürlüklerini koruyan, insan hak ve özgürlüklerini savunan laik ve demokratik bir cumhuriyettir.

Türkiye Balkanlardan Kafkasya ve Orta Asya'ya, Karadeniz ve Akdenizden Ortadoğu'ya kadar birçok bölge ve kültürün buluşma noktasındadır. Türkiye bu konumunun gerektirdiği dış politikayı uygulayarak bölgesel dayanışma ve işbirliğine öncülük edecektir.

A.B.D., Avrupa ülkeleri, Rusya Federasyonu ve Asya-Pasifik bölgesindeki ülkeler ile olan ilişkilerimizi, dostluk veya ittifak bağlarımız çerçevesinde, karşılıklı çıkarlarımızı gözetken bir anlayışla yürüteceğiz. Ayrıca, tarihsel ve kültürel yakın bağlarımız bulunan Balkan, Kafkas, Ortadoğu ülkeleri ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerimizi çok yönlü olarak geliştirmek için yoğun çaba gösterilecektir.

2000'li yılların eşiğinde dünyada önemli dönüşümler yaşanırken ve Avrupa yeniden yapılanırken, Avrupa kurumları ile bütünleşme yolundaki girişimlerimizi devam ettireceğiz. Bu çerçevede, Hükümetimizin öncelikli dış politika hedeflerinden birini oluşturan Avrupa Birliği'ne mümkün olan en yakın zamanda tam üye olmaya yönelik gayretler hızlandırılarak sürdürülecektir. Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde edindiğimiz bütün kazanımlar korunup, geliştirilecektir.

A.B.D. ile ilişkilerimizi, dostluk ve ittifak bağlarımız çerçevesinde, karşılıklı çıkarlarımızı gözeterek bir anlayışla yürüteceğiz.

Ulusal davamız olan Kıbrıs konusunda antlaşmalardan kaynaklanan hak ve sorumluluklarımıza sahip çıkarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni her alanda desteklemeye devam edeceğiz. Hükümetimiz, Kıbrıs'ın yalnız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için değil, doğrudan doğruya Türkiye'nin güvenliği açısından da yaşamsal önem taşıdığının ve bu önemin arttığının bilincindedir. Ayrıca, Hükümetimiz, Ege'de yaşamsal çıkarlarımızı ilgilendiren konuların karşılıklı anlayış ve yapıcı ve barışçı bir diyalog ile çözülmesi gerektiğine inanmaktadır.

Kafkasya'da kalıcı barışın ve istikrarın tesisi için bölge ülkeleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesini amaçlayan her türlü girişim, geçmişte olduğu gibi, desteklenmeye devam edilecektir. Bu çerçevede, Ermenistan'ın işgal etmiş olduğu Azerbaycan topraklarından şartsız çekilmesi ve iki ülke arasındaki sorunların diyalog yolu ile çözülmesi hususlarındaki girişimlerin desteklenmesi sürdürülecektir.

Yeni Türk Cumhuriyetleri ve öteki Türk ve akraba toplulukları ile ekonomik, ticari, sınai, teknik, sosyal, eğitim ve kültürel alanlarda ilişkilerin geliştirilmesi için yürütülen faaliyetlere yeniden hız kazandırılacaktır.

Ortadoğu'da barışçı ve dengeli politikalarımız devam edecek, bölgedeki bütün ülkelerle ve tarihsel yakınlıklarımız olan Arap ve İslam dünyası ile ilişkilerimiz geliştirilecektir. Irak'ın fiili bölünmüşlüğüne, bunun iç güvenlik açısından ve ekonomik çıkarlarımız bakımından yarattığı sakıncalar göz önünde tutularak, Birleşmiş Milletler kararları, insan hakları ve uluslararası hukuk ilkeleri doğrultusunda bir an önce son verilmesi yolunda çaba gösterilecektir.

Balkan ülkelerinde yaşayan Türk ve akraba toplulukları, bu ülkelerle her türlü ilişkilerimizin geliştirilmesinde yapıcı bir unsurdur. Bu toplulukların yaşadıkları ülkelerdeki ekonomik, kültürel ve sosyal koşullarının iyileştirilmesinde destek olunacaktır. Hükümetimiz, yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunlarını yakından izlemek ve çözümler bulmak amacı ile, yurtdışındaki vatandaşlarımızın da temsil edileceği bir "Yurtdışı Vatandaşlar Üst Kurulu" oluşturulacaktır.

Türkiye, uluslararası toplumun saygın, dostluğu ve işbirliği aranan bir üyesi olarak, bölgesinde ve dünyada, barış, istikrar, güven, işbirliği ve refahın yaygınlaştırılmasına katkıda bulunacaktır. Cumhuriyetimizin gelenekleri uyarınca, dış politikamızın ulusal bir mutabakat çerçevesinde yürütülmesine özen gösterilecektir.

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ (AB) İLİŞKİLERİ

Avrupa Birliği'ne tam üyelik Türkiye için sadece bir hedef değil, aynı zamanda anlaşmalardan doğan bir haktır. Hükümetimiz AB ile ilişkilerinde karşılıklı yarar dengesinin sağlanmasını amaçlayacaktır.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1996 yılı başında gerçekleştirilen gümrük birliği çerçevesinde mevzuat uyum çalışmaları hızlandırılacaktır. Bu kapsamda gümrük birliği sonrasında gerçekleştirilmesi gereken mevzuat uyum çalışmalarının tamamlanması amacıyla, gümrük kanunu çıkarılacak, fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuatımızda değişiklikler ve yeni düzenlemeler yapılacak, bu alandaki uluslararası sözleşmelere katılım Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile AB Ortak Ticaret Politikaları çerçevesinde yürütülmekte olan serbest ticaret anlaşmaları görüşmeleri tamamlanacak ve imzalanmış anlaşmalar vakit geçirilmeksizin yürürlüğe konacaktır.

Gümrük birliğinin getirdiği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlaması ve AB ekonomisi ile Türk ekonomisi arasındaki farkın azaltılması için Türkiye ile AB arasındaki mali işbirliğine işlerlik kazandırılacaktır.

1996 yılı başında gerçekleştirilen gümrük birliği ile Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler son döneme girmiştir. Bu dönemde;

AB ile ilişkilerimizde elde edilen gümrük birliği dahil fiili ve hukuki kazanımlar geliştirilerek konsolide edilecektir.

AB'nin Türkiye'ye yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesinde ısrarlı olunacaktır.

Gümrük birliğinin ruhuna uygun dengeli bir dinamiğe kavuşturulması için AB'nin Türkiye ile işbirliğini geliştirmesi sağlanacaktır.

Böylelikle, Türkiye'nin yeniden çizilmekte olan Avrupa coğrafyasında hakettiği yeri alması temin edilecektir.

EĞİTİM

Çağımızda bilgi toplumu düzeyine ulaşamamış ulusların varlıklarını sürdürebilmeleri ve uluslararası rekabette söz sahibi olmaları şansı azalmıştır.

Bu anlayışla, ülkemizin geleceğinin güvencesi ve çağdaşlaşmanın öncüsü olan gençlerimize eğitimde fırsat eşitliği değil, olanak eşitliği de sağlanacaktır. Eğitimin tüm kademelerinde, Atatürk ilke ve inkılâplarını özümsemiş, milli, manevi ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş, bilimsel düşünceye yatkın, bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donanmış insanlar yetiştirmek temel amaç olacaktır.

Sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim (temel eğitim) uygulamaya konulacaktır.

Anayasanın 24. Maddesinde, din ve ahlak eğitimi ve öğretiminin Devletin gözetim ve denetimi altında yapılması öngörüldüğünden, ilköğretim (temel eğitim) ve orta öğretim kurumlarında zorunlu din kültürü ve ahlak

öğretimine devam edilecektir. Bunun dışında din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır. İsteğe bağlı Kur'an kurslarından ve hafızlık eğitiminden Diyanet İşleri Başkanlığı sorumludur.

Sekiz yıllık ilköğretime (temel eğitim) geçilirken, gerek mesleki ve teknik liseler bünyesindeki ortaokullara devam etmekte olan çocuklarla çıraklık eğitimi gören çocukların kazanılmış hakları korunacaktır.

Orta öğretimde mesleki teknik ve beceri kazandıran öğretime önem verilecektir.

Her kademedeki okullar, uygulanabilir bir plan çerçevesinde çağdaş eğitim araçları ile donatılacak, özellikle öğrenme ve öğretme sürecini geliştiren ve zenginleştiren bilgisayar destekli eğitim yaygınlaştırılacaktır.

İnsanlarımızın, özellikle gençlerimiz ile kadınlarımızın meslek edinmeleri ile ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri, okuma-yazma bilmeyenlere eğitim imkanları sağlanacaktır.

Geleceğin bilgi toplumunu yakalamak için genç nüfusumuzun bilim ve teknolojiye çok daha fazla ilgi duymasını sağlayacak, gençlerimizi bilime, bilim adamı, araştırmacı olmaya özendirerek önlemleri almaya, bunların şartlarını yaratmaya hız verilecektir.

Gençlerimizin ve yetişkinlerimizin çağdaş yöntemlerle bilimsel araştırmalarda bulunmalarına ve araştırma verilerini değerlendirmelerine olanak sağlamak üzere kamu ve özel kurum ve kuruluşların Bilim merkezleri kurmaları özendirilecektir.

Özürlülerin eğitim ve öğrenim olanaklarının çağdaş ülkeler düzeyine çıkarılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Özürlülerle ilgili yasalarda mevcut düzenlemelere işlerlik kazandırılacak, özürlülere mesleki eğitim verecek merkezlerin kurulması sağlanacaktır. Böylece bu vatandaşlarımızın yaşamlarının kolaylaştırılması, günlük ekonomik ve sosyal yaşama aktif katılımlarının sağlanmasına zemin hazırlanacaktır.

Eğitimin her kademesine öğretmen açığının kapatılması ve öğretmenlik mesleğinin özendirilmesi için önlemler alınacaktır.

Üniversitelerde öğretim kalitesinin uluslararası standarda ulaştırılması, öğretim üyesi açıklarının süratle kapatılması ve üniversitelerin kaynak ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemler alınacaktır.

Üniversitelerin ve araştırma-geliştirme kurumlarının, uluslararası ve ulusal düzeyde, bilgi kaynaklarına elektronik ortamda ve hızla erişebilmelerini sağlayacak; bir yandan öğretimle araştırmanın bütünleşmesini bir yandan da ortak araştırmayı destekleyecek Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin hızla tamamlanabilmesi için her türlü destek sağlanacaktır.

Çağdaş eğitim ve iletişim teknolojisi etkili bir biçimde değerlendirilerek açık öğretimde kalitenin yükseltilmesi sağlanacaktır. Açık öğretimle örgün öğretim arasında bağlantı kurulacaktır.

YÖK üniversitelerarası eşgüdüm kurumu haline getirilecek, üniversiteler tam özerkliğe kavuşturulacak, öğrencilerin üniversite yönetimlerinde temsiline olanak sağlanacaktır.

Üniversiteler ile sanayi işbirliğinin geliştirilmesine özendirilecektir.

Üniversitelerin kendi yarattıkları mali kaynakları kullanmaları kolaylaştırılacaktır.

Eğitimin her kademesinde yurt olanaklarının artırılmasına özen gösterilecektir.

KÜLTÜR

Türk kültür ve sanatının kendi özellikleri içinde gelişmesine ve dünyaya açılmasına destek verilecektir. Devlet, zengin tarih kökleri bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik tüm çalışmaları da, ulusumuzun sanattaki ve kültürdeki çağdaş yaratıcılığını da bütün gücüyle destekleyecektir.

Başka ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve ana dillerini yaşatıp geliştirebilmeleri için gerekli ortam hazırlanacaktır. Uluslararası anlaşmaların veya bulundukları ülke yasalarının sağladığı tüm haklardan ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarına önem verilecektir.

Fikir ve sanat eserleri sahiplerinin haklarının korunmasına özel olarak itina gösterilecek ve bu konuda yasal desteğin sağlanmasına gayret edilecektir.

Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin desteklenmesi ve geliştirilmesi, kültür ve sanat politikamızın ana hedefi olacaktır.

Dünya ülkelerinin geleneksel ve çağdaş sanatlarının halkımıza tanıtılması çalışmaları desteklenecek ve Türk eserlerinin yurtdışında sergilenmesine önem verilecektir.

Anadolu kültür ve medeniyetinin tüm mirası aynı önem ve eşitlik içinde değerlendirilecektir.

Yurtdışındaki eserlerimiz de dahil olmak üzere tarihi ve kültürel varlıklarımızın tespiti, korunması ve tanıtılması için her türlü tedbir alınacaktır.

Yurtdışına yasa dışı yollarla kaçırılan taşınır kültür varlıklarımızın ülkemize iadesi için her türlü gayret gösterilecektir.

Doğal ve arkeolojik sit alanlarının korunması ve insanlığın ortak mirası olarak gelecek nesillere aktarılması için etkin önlemler alınacaktır.

Arşiv hizmetlerine, eski yapı ve eserlerin korunmasına, eski eser kaçakçılığının önlenmesine yönelik tedbirlerin alınmasına ağırlık verilecektir.

Kütüphanelerin zenginleştirilmesi, modern araç ve gereçlerle donatılması, yurt sathına yayılması, okuma zevk ve alışkanlığının teşvik edilmesine gayret edilecektir.

Telif ve tercüme eserlerin yayınlanması ve yaygınlaştırılmasını kolaylaştıran tedbirler alınacaktır.

Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları ile kültürün her alanda çok sıkı bir işbirliğine girilecektir.

Türk tiyatro geleneğinin korunması, geliştirilmesi ve sanat kurumlarımızın özerkleştirilmesi kültür politikamızın temel unsurları arasında yer alacaktır.

Özel sektörün kültürel yatırımları teşvik edilecektir.

VAKIFLAR

Anadolu'daki Türk kimliği ve hâkimiyetinin belgesi durumundaki eski eserlerimizin korunması ve restorasyonuna özel bir önem verilecek ve Vakıflar Genel Müdürlüğü imkânları genelde bu konuya yönlendirilecektir.

Aile vakıflarının hukuki durumu yeniden değerlendirilecektir. Çağın anlayışına uygun bir yorum ve bunun alt yapısı oluşturulacaktır.

Ülkemizde, zamanla vakıf müessesesi ciddi şekilde istismar edilerek vakıflar mevzuatına uymayan bir uygulama içine girilmiştir. Bu konu Hükümetimizce ciddi olarak gözden geçirilecek ve yeni bir düzenlemeye kavuşturulacaktır. Bu çerçevede kamu kurum ve kuruluşları bünyesindeki vakıflar, kamu erkinin vakıf çıkarına kullanılması sebebiyle öncelikle ele alınacaktır.

GENÇLİK VE SPOR

Gençlerimizin Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda sağlıklı ve üstün ahlaklı bireyler olarak yetiştirilmesi ve onların zararlı alışkanlıklardan korunması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Toplumun temelini oluşturan ve geleceğin güvencesi olan gençlerin eğitimleri yanında boş zamanlarını değerlendirmeleri ve spor ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik her türlü olanak harekete geçirilecektir.

Gençlerimizin boş zamanlarını kendi istek ve yetenekleri doğrultusunda sosyal ve kültürel faaliyetlerle değerlendirmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilecek, sporun kitlelere yayılması, amatör spor ve sporcularımız ile elit sporcularımızın, sporda çağdaş düzeyi yakalayabilmeleri amacıyla; okul, aile, kulüp, yurt dışındaki vatandaşlarımız, kamu ve özel teşebbüs ile işbirliği geliştirilecek ve bu amaca yönelik gerekli yasal düzenlemelerle, tesis, malzeme, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarındaki bütün tedbirler alınacak ve ayrıca bu amaçla gençlik merkezleri ve gençlik kamplarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Sporun geniş kitlelere yayılması teşvik edilecek, doğanın sunduğu spor olanaklarından herkesin yararlanması için gerekli önlemler alınacaktır.

Bedensel engellilerin toplumsal yaşamında sporun da yer alabilmesi için gereken her türlü önlem alınacaktır.

Spor kulüplerinin kendi tesislerine kavuşturulması için politikalar oluşturulacak, devlet spor kulüplerinin tesis yapmasını teşvik edecektir.

Sporcuların sağlık ve sosyal güvenlikleri sağlanacak, spor dallarına yönelik yetenek tespiti ve seçimine özel önem verilecek, sporcu performansını geliştirmek amacıyla araştırma merkezleri kurulacaktır.

Spor federasyonları ve spor adamları ile kulüp temsilcilerinden oluşan ve kendi dinamiği içinde özerk bir yapıya kavuşturulacaktır.

Ülkemizde bu yıl yapılacak olan hava oyunları olimpiyatları için Hükümetimiz her türlü desteği verecektir. Olimpiyatların İstanbul'da yapılmasını sağlamak için çalışmalara devam edilecektir.

KADIN SORUNLARI VE AİLE

Anayasamızın 41. maddesinde ailenin Türk toplumunun temeli olduğu belirtilmektedir. Aile bağlarını ve dayanışmasını koruyup güçlendirmek bir ulusal ve anayasal görevdir.

Hükümetimiz, Türk ailesinin huzur ve refahını artırmaya yönelik çalışmalara önem verecektir.

Aile yardımları günün ekonomik ve sosyal gerçeklerine uygun hale getirilecek, medeni nikâhın yaygınlaştırılması suretiyle aile bütünlüğü güçlendirilecek, özellikle kadınlar ve çocukların mağduriyetleri giderilecektir.

Ayrıca toplumumuzu ve aile bütünlüğünü sarsan uyuşturucu madde kullanımı, şiddet, müstehcenlik ve cehalet gibi sorunlarla gerekli mücadele yapılacak, özellikle aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Anayasamızın 41'inci maddesinde yer alan devletin ailenin korunmasını sağlamak amacıyla teşkilat kurmasına yönelik amir hükmü gereğince, Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonucu hukuki dayanaktan yoksun hale gelmiş bulunan Aile Araştırma Kurumu Başkanlığının teşkilat kanunu çıkartılacaktır.

Hükümetimiz kadının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşama tam olarak katılımının sağlanması konusunda kararlılıkla;

— Aile içinde demokrasi teşvik edilerek eşitlikçi ve paylaşımcı bir aile yapısı model alınacaktır.

— Kadının toplumsal konumunun yükseltilmesi için Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve diğer mevzuatta yer alan ayrımcılık içeren maddelerin günün şartlarına uygun olarak düzenlenmesi başta olmak üzere gerekli yasal ve idari düzenlemeler ivedilikle yapılacaktır.

— Tüm bu görevleri ülke genelinde etkin bir biçimde yerine getirecek ulusal mekanizmanın Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanması için gerekli yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.

— Tüm kurum ve kuruluşlarda kadın birimlerinin kurulması teşvik edilecek, bunlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanarak, uygulamada politika, plan ve programlara kadın-erkek eşitliği kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Korunmaya, bakıma muhtaç çocuk, genç ve yaşlılarımızın ihtiyaçlarının karşılanması Hükümetimizin öncelikli hedeflerindendir. Özellikle kimsesiz çocuklarla çalışan çocukların her türlü sorunlarının çözülmesi için çaba gösterilecektir.

SOSYAL GÜVENLİK VE SAĞLIK

Sosyal güvenlik sistemimiz ile sosyal kuruluşlarının içinde bulunduğu durum, ülkemizin ivedilikle çözüm gerektiren en önemli sorunudur.

Açıkları katrilyon seviyesine ulaşarak iflas düzeyine sürüklenmiş ve hizmet veremez hale gelmiş bulunan sosyal güvenlik kuruluşları sağlıklı bir yapıya kavuşturulacak, bu kurumların kamu kesimi borçlanma gereği içerisindeki payları tedricen azaltılacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminde norm ve standart birliği sağlamak için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Sağlık sigortası ile emeklilik sigortasının birbirinden ayrılması ile tüm yurttaşlarımızın sağlık sigortasına kavuşturulması ile işsizlik sigortasının bir program dahilinde gerçekleştirilmesine bu bağlamda çaba gösterilecektir.

Sağlık sistemi; finansman, yönetim ve organizasyon, insan gücü, hizmet arzı ve mevzuat boyutlarıyla yeniden düzenlenecek, özel sektör ve yerel yönetimlerin sağlık sektörüne yatırımları teşvik edilecektir.

Devlet, bütün vatandaşlar için sağlık evi, sağlık ocağı, ana çocuk sağlık merkezleri ve verem savaş dispanserlerinin vermekte olduğu temel sağlık hizmetlerini daha geniş vatandaş kitlesine ulaştırarak bedelsiz olarak sunulmasını yaygınlaştıracaktır.

GELİR DAĞILIMI

1994 DİE Gelir Dağılımı Anketine göre nüfusun en fakir yüzde 20'si milli gelirden yüzde 5 pay alırken, en zengin yüzde 20'sinin gelirden aldığı pay yüzde 55'tir.

Diğer taraftan yine DİE'nin 1995 yılı için yaptığı ankete göre fert başına en yüksek gelir elde eden il ile en düşük gelir elde eden il arasında 10 katın üzerinde fark vardır.

Bu veriler, gerek kişiler, gerek bölgelerarası gelir dağılımının son derece bozuk ve dengesiz olduğunu göstermektedir.

Bu durum ülkemizdeki birçok sorunun da kaynağını teşkil etmektedir.

Bu çerçevede ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmasında yoksulluğun azaltılmasına, sabit gelirlilerin, emekli, dul, yetim, küçük esnaf ve çiftçilerin fakirleşmesinin önlenmesine, işsizimize iş bulmaya önem verilecektir.

Bu cümleden olarak üretken istihdamın artırılmasına öncelik verilecek, kişilerin kendi işlerini kurmaları desteklenecek, özel kesim için uygun yatırım ortamı sağlanacak, alt gelir gruplarının yararlandığı doğrudan yardım sistemleri geliştirilecektir.

Bireylerin beceri ve üretkenliklerini artırarak yaşam seviyelerini yükseltmekte en önemli araç eğitimidir. Bu amaçla yoksul kesimlerin eğitim imkânlarından yararlanmalarını sağlamak için kredi, burs, yurt ve diğer imkânları da kapsayan etkili bir destek sistemi oluşturulacaktır.

EKONOMİ

Hükümetimiz iç ve dış dengelerin bozulduğu ve enflasyonun hızlandığı bir ortamda göreve başlamıştır.

Hükümetimizin ekonomi alanında yapacağı düzenlemeler kısa vadeli, günü kurtarmaya yönelik düzenlemeler değil, ülkenin uzun vadeli gereksinimleri ve çıkarlarını göz önünde bulunduran, ancak kısa vadede mutlaka, geciktirilmeden alınması gereken düzenlemeler olacaktır.

Hükümetimizin iktisadi alandaki temel hedefi, ülkede kalıcı makro ekonomik istikrarın sağlanması ve ekonominin istikrar ortamında sürekli ve sürdürülebilir bir büyüme trendine oturtulmasıdır.

Bu hedefin gerçekleştirilmesinin önünde en önemli engel giderek yükselme eğilimi gösteren enflasyondur. Enflasyon yatırım ufkunu daraltmakta, gelir dağılımını bozmakta ve kaynakların rasyonel kullanımını ve dağıtımını engelleyerek kendini besleyen bir süreç haline gelmektedir.

Enflasyonla mücadele hükümetimizin öncelikle ele alacağı bir meseledir.

Enflasyonla mücadele aynı anda birçok alanda reform niteliğinde dönüşümlerin gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bir yandan enflasyonun en temel nedeni olarak ortaya çıkan kamu açıkları kalıcı bir biçimde düşürülmeye çalışılırken öte yandan enflasyon bekleyişlerinin kırılması ve devletin belli başlı kurumlarının yeniden yapılandırılması için eşgüdümlü bir çaba gösterilecektir.

Ülkenin, iç ve dış mali piyasalarda yeniden güven kazanması sağlanacak, yatırımcıyı istihdam yaratan yatırım yapmaya yöneltecek önlemler alınacaktır.

Yatırımların finansmanında önemli rol oynayan gönüllü tasarruflar teşvik edilecektir.

Bankacılık sistemindeki yapısal bozukluk ve hukuki boşluk giderilecek, ayrıca bankalar denetiminde etkinlik sağlanacaktır.

Kamu bankalarının ihtisas görevlerine uygun yönetim ve organizasyon yapılarına kavuşmaları sağlanacaktır. Bu bankaların kredi tahsislerinde politik etkilerden arındırılması gerçekleştirilecek ve gerekli kaynak belirlenmeden bankalara görev verilmesi uygulamasına son verilecektir. Kamu bankalarının özelleştirilmesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

Geçmiş hükümet denk bütçe iddiası ile samimiyetten uzak, hayali kaynak paketlerine dayanan kamu gelirleri, gerçekçilikten uzak kamu giderleri ile kamu mali disiplini tam anlamı ile bozmuştur. 1997 yılı bütçesinin en iddialı gelir kalemlerinden biri olan yaklaşık 1.2 katrilyon lira tutarındaki tedbir geliri kaleminden yılın ilk yarısında ciddi bir tahsilat gerçekleşmemiştir. Bu disiplinsizlik ve hayalcilik Bütçe Kanununun uygulanmasında da ortaya çıkmış, denk bütçe yılın ilk ayından itibaren yüzlerce trilyon lira açık vererek ilk altı ayda 720 trilyon lira sınırına dayanmış, bazı harcama kalemleri için bütçe yasası ile öngörülen ödenek tutarının neredeyse tamamı yılın ilk yarısında tüketilmiştir. Transfer ödeneklerinin kullanılmasında kurumlar arasında ayrımcılık yapılmış, özellikle yerel yönetimler arasında büyük dengesizlikler yaratılmıştır.

Bizim amacımız elbette ki bu adaletsizlikleri giderme yanında ekonominin dengelerini yeniden yerli yerine oturtmaktır. Bu konuda gereken her türlü önlem alınacak, gereken yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Kamu mali disiplini mutlaka yeniden sağlanacak, devlet kaynaklarının keyfi olarak kullanılacağı inancını uyandıran uygulamalara son verilecektir.

Bu bağlamda, ödenek aşırımları zorlaştırılacak, Bütçe'nin kapsamı genişletilecek ve enformasyon alt yapısı tamamlanacaktır. Bütçe'nin samimiyeti ve açıklığı ilkesi yeniden tesis edilecektir. Bütçe'nin şeffaflığı her şeyin ötesinde önem verdiğimiz bir konudur. Kamunun kullandığı kaynakların hesabı son kuruşuna kadar hem sorulacak hem de verilecektir.

Borçlanmada düzensizliğe ve keyfiliğe son verilecek, borçlanma önceden kamuoyuna açıklanmış program çerçevesinde ve iktisadi dengeleri gözeterek sürdürülecektir.

Bu düzenlemeler ile ulaşılmaya çalışılan uzun vadeli hedef ise kamu maliyesinde “ toplam kalite yönetimi” ne geçmektir.

Hükümetimiz kamu harcamalarının en sağlıklı gelir kaynağı olan vergilerle karşılanması gereğine inanmakla birlikte, ülkenin ekonomik buhrandan çıkartılmasında özelleştirme gibi vergi dışı gelirlerin gerçekleştirilmesine de büyük önem vermektedir.

Ancak, bugün belirli sayının üstünde işçi istihdam eden işyerlerine getirilen ek yükümlülükler, denetlenemeyecek alanlara getirilen ağır vergi yükümlülükleri kayıt dışılığı teşvik etmekte, ekonomik olayın tarafları arasında kayıt dışılık konusunda işbirliğine neden olmaktadır.

Ekonomik faaliyetler vergi ile ilişkilendirilmemekte, bu nedenle de etkin bir denetim yapılamamaktadır.

Bu nedenle vergi gelirleri, yeni vergiler ihdas etmek yerine, vergi ve çalışma yaşamını düzenleyen yasalarda yer alan ve kayıt dışılığı teşvik eden hükümler de kaldırılarak kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, vergi kayıp ve kaçaklarının bu yolla ve ayrıca etkin bir denetimle asgari bir düzeye indirilmesi suretiyle artırılabacaktır.

Vergi oranlarının belirli konularda düşürülmesi suretiyle vergi tabanını yaygınlaştıran, vergi yükümlülerini enflasyona karşı koruyan, elde edilmeyen gelirden vergi alınması sonucunu doğuran hayat standardı esasını ve peşin vergiyi tümüyle kaldırmayı amaçlayan bir vergi reformu temel hedeflerimizdir. Bununla birlikte, istihdam ve iş olanakları yaratmanın son derece acil ve önemli olduğu bir ortamda, özgür girişimciliğin önünü kesen, işyeri açma konusunda caydırıcı bir nitelik hayat standardı esasının yeni işe başlayanlarda ilk yılda uygulanmaması için gerekli düzenleme derhal yapılacaktır.

Yerel yönetimlerin kendi öz kaynaklarına kavuşturulması için gerekli düzenlemeler yapılacak, özellikle emlak vergisinde gerekli verimliliğin sağlanması için tüm taşınmaz mallarda cins tashihi gerçekleştirilecek, coğrafi veri tabanına dayanan bilgi sistemlerine geçilmesi konusunda yerel yönetimlere destek verilecektir.

Tapu ve kadastro bilgilerinin coğrafi veri tabanı ile izlenilmesi konusundaki çalışmalar ile ülke düzeyindeki kadastro çalışmalarının bir an önce bitirilmesi sağlanacak, bu konuda yerel yönetimler ile yoğun bir iş birliği yapılacaktır.

Ödemeler dengesi sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır. Bu çerçevede, sermaye hareketlerinin ülkenin kalkınmasına ve üretken kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içerisinde gelişmesine önem verilecektir.

İhracat artışına süreklilik ve dinamizm kazandırabilmek için ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına, sanayinin rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımıyla geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir. İhracata özel bir önem verilecektir.

Dış ticarete ilişkin düzenlemelerde, üretim ve ihracata yönelik desteklerin belirlenmesinde, uluslararası yükümlülükler dikkate alınacaktır.

KİT'lerin yönetim ve denetim sisteminin yeniden yapılandırılması, yıllardır ülkemiz gündeminin ilk sıralarında yer alan ve genel ekonomi açısından hayati öneme sahip özelleştirme sürecinin hızlandırılabilmesi için gerekli tedbirleri de içerecektir.

Özelleştirme sürecine hız verilirken ortaya çıkabilecek muhtemel olumsuzlukları önlemek amacıyla özellikle doğal tekel konumunda olan KİT'ler için kanuni düzenlemeler yapılacaktır.

Hükümetimizin özelleştirme alanındaki temel anlayışı, çeşitli sektörleri rekabete açarak veya bu sektörlerdeki rekabeti güçlendirerek, hizmet ve ürün kalitesinin yükselmesini, fiyatların düşmesini, sermayenin çalışanların ve yöre halkının talepleri de dikkate alınarak tabana yayılmasını sağlamaktır. Bu çerçevede, tekelleşmeyi önleyici, tüketici ve işçilerin haklarını koruyucu ve denetleyici mekanizmalar ve organlar kurulacaktır. Özelleştirme aynı zamanda gider tasarrufunu sağlama hedefine yönelmelidir.

TARIM VE HAYVANCILIK

Tarıma ve hayvancılığa yönelik olarak sürdürülen yanlış politikalar köylümüzü yoksullaştırmış ve iç göç olgusunu çok hızlandırmıştır. Çiftçimizin milli gelirden hak ettiği payı almasına yönelik politikalar bir bütün olarak uygulamaya konulacaktır. Böylece çiftçi, tasarruf yapabilir ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunur duruma getirilecektir.

Tarım sektörünü, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermesi, işsizliğin ve kırsal alandan büyük kentlere göçü önlemeyi, istihdam yaratmayı, sürdürülebilir kalkınmayı, adaletli bir gelir dağılımını, Türk insanının sağlıklı beslenebilmesini, makroekonomik anlamda kaynak yaratabilmeyi hedef alan ve bu hedefleri diğer sektörlerle koordinasyon sağlayarak dengeli şekilde, çevreyi de koruyarak götürebilmeyi amaçlayan bir sektör olarak görüyoruz.

Tarım sektörümüzün teknolojik ve bilimsel gelişmelerle bütünleşmesi, ekonomik ve sosyal hedeflerle uyumlu gelişmeler sağlaması kalite ve miktar yönünden pazar için üretim yapan bir sektör olmasını temin etmek için gerekli tedbirler alınacak ve uygun politikalar üretilecektir. Tarım politikaları, Avrupa Birliğine uyum çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Tarım sektörü kaynak yutan değil, kaynak yaratan bir sektör konumunda görülerek, makroekonomik politikalar tarımın kaynak yaratacağı bir şekilde oluşturulacaktır.

Tarımsal pazar ve pazarlama olanaklarını geliştirmek ve yönlendirmek amacıyla, kooperatifler, üretici ve yetiştirici birlikleri, ürün borsaları, üretici bölge halleri gibi örgütler ele alınarak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Haller Kanunu yeniden düzenlenecektir. Tarım Satış Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği ile Ziraat Odaları bu amaçla yeniden düzenlenecek, demokratik katılıma kavuşturulacaktır.

Tarım sektöründe devletin temel görevi destekleme ve kontrol hizmetlerinin eksiksiz ve kusursuz bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır. Hükümetimiz çiftçilerimizin ürün ve destekleme bedellerinin zamanında ödenmesine özen gösterecektir.

Tarımsal ürün işleme sanayiinin geliştirilmesi teşvik edilecek, kırsal alanda tarımda istihdam artırılacaktır. Bitkisel ve hayvansal üretimde girdilerin sağlanması, eğitim yayın hizmetleri ve ürünlerin değerlendirilmesini entegre edecek sözleşmeli çiftçilik modeli teşvik edilerek desteklenecektir.

Ülke içinde damızlık hayvan üretimini geliştirmek için damızlık nüve işletmelerinin kurulması teşvik edilecektir.

Hayvan ıslahı, hayvan ve bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele edilerek gerekli destekleme tedbirleri uygulanacak, bu alanlara özel sektörün katılımı sağlanacaktır.

Tarım ürün sigorta sistemine geçilmesi için mevzuat çalışmaları sürdürülecektir.

Su ürünlerinin tarım sektörü içerisindeki önemi nedeniyle doğal kaynakların korunması ve kullanımına özen gösterilerek, üretimi artırıcı tedbirler alınacaktır.

Tarımda en problemli sektör hayvancılığımızdır. Mer'aların ıslahı ele alınacak ve Mer'a Kanunu hızla çıkarılarak yürürlüğe konulacaktır.

Tarımsal kredi işlemleri basitleştirilerek bürokratik işlemler azaltılacak banka teminatları asgariye indirilecek, faizler mümkün olan en düşük seviyede tutulacaktır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş Kanunu yeniden ele alınarak Bakanlık sektörü izleyen, makro plan ve hedefleri belirleyen, öncelikleri saptayan yönlendirme, kontrol ve denetim gibi gerçek fonksiyonlarını yürüten etkin ve dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.

ORMANCILIK

Ormanlarımızda yangına karşı çağın bütün teknolojik imkanları sağlanıp kullanılmak suretiyle mücadeleye devam edilecek, yanan orman alanları yılı içinde ağaçlandırılacaktır.

Orman-Halk ilişkilerinin daha iyi bir seviyeye getirilmesine özen gösterilecek, orman köylülerine ve ormancılık işlerinde çalışanlara sağlanan imkanlar artırılacaktır.

Ülkemizin turizmine de büyük katkısı olan uluslararası ortak mirasımız milli park, tabiat parkı ve tabiatı koruma alanlarımızın sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Ormancılık çalışmalarında bitki-toprak-su kaynakları dengesini korumak, iyileştirme amacı ile ağaçlandırma, erozyon kontrolü ve mera ıslahı çalışmalarına büyük önem ve hız verilecektir.

ÇALIŞMA YAŞAMI

Hükümetimiz, çalışma barışının sağlanması, ekonomik ve sosyal yaşamın sağlıklı ve dengeli sürdürülmesi, işçi ve işveren ilişkilerinde tutarlı ve katılımcı bir diyalogun oluşturulmasını temel görevi saymaktadır.

Kamu çalışanları arasında ücret dengesinin kurulması amacıyla, "eşit işe eşit ücret ilkesi" gözetilerek kamu personelinin hukuki statüsü ile mali ve sosyal haklarına ilişkin gerekli düzenlemelere başlanılacaktır.

İşçi sağlığı ve iş yeri güvenliği üzerinde önemle durulacak, işçilerin daha sağlıklı koşullarda çalışmaları için gerekli önlemler alınacaktır.

Nitelikli işgücü yetiştirmenin istihdam sorununun çözümünde ne kadar önemli olduğunun bilincinde olarak, bu alanda görevli bulunan kurumların ekonominin diğer birimleri ile de eşgüdüm halinde etken çalışması mutlaka sağlanacaktır.

Mevsimlik geçici işçilerin başta sosyal güvenlik hakları olmak üzere sorunları çözüme kavuşturulacak, bu grupta yer alan işçilerin üretkenlikleri ile birlikte çalışma süreleri de uzatılacaktır.

Yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın haklarının korunması için her türlü çaba harcanacak, sosyal güvenliklerinin sağlanması, korunması ve gözetilmesi için sağlıklı politikalar oluşturulacaktır.

Yurtdışında bulunan ve sayıları önemli boyutlara ulaşan Türk işverenlerinin sorunlarına sahip çıkılacak ve etkin olmaları için Hükümetimizce her türlü çaba harcanacaktır.

İSTİHDAM

İşsizliğin azaltılması büyük önem taşımaktadır. İzlenecek ekonomik politikalarla özel sektör öncülüğünde yatırımlar ve üretim artırılacak, istihdam imkânları geliştirilerek işsizliğin giderek azaltılması sağlanacaktır. Gençlerin, kadınların, uzun dönemli işsiz olanların eğitilerek işgücü piyasasına katılmalarına öncelik verilecektir. İşsizlere bir program dahilinde beceri kazandırılarak iş bulmalarına veya kendi işlerini kurmalarına imkan sağlanacaktır. İşsizlik kadar önem taşıyan eksik istihdamın azaltılması için etkin politikalar uygulanacaktır.

Özürülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkili verimli bir şekilde yürütülmesi temin edilecektir. Bu amaçla yasal ve idari tedbirler bir an önce uygulamaya konulacaktır.

KOBİ'LER, ESNAF VE SANATKÂRLAR

Ekonomik ve sosyal gelişmenin kaynağı ve kalkınmanın orta direği olan küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) ile esnaf ve sanatkârlarımızın, yoğunlaşan rekabet ortamında toplumun talep ve ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için gereken bütün tedbirler süratle uygulamaya konulacaktır.

Esnaf ve sanatkârların kredi olanakları artırılacak ve bu kesimin çalışma şartlarını ağırlaştıran vergi mevzuatı yeniden düzenlenecektir.

KOBİ'lerin üretim ve istihdamdaki paylarının artırılması, çağdaş teknoloji kullanarak uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmeleri için gerekli bütün tedbirler uygulamaya konulacaktır.

KOBİ'lerin iç ve dış piyasalara ulaşabilme ve rekabet yeteneğinin artırılması amacıyla bilgiye erişim ve bilgiyi kullanabilme olanaklarının uluslararası düzeye yükseltilmesi temin edilecektir.

KOBİ'lerin organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde faaliyetlerini koordineli bir şekilde sürdürebilmeleri, sektörel ve çok ortaklı kaynaklarla desteklenmeleri sağlanacaktır.

Yaratıcı düşüncenin rekabetçi yeni ürüne dönüşebilmesi için kişilere ve KOBİ'lere kârlı ve verimli projeleri hayata geçirebilmelerine imkan verecek finansman desteği Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları oluşturularak sağlanacak; kredi temini amacıyla da kredi garanti fonu uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

KOBİ'lerin Türk Cumhuriyetleri ile Avrupa Birliği Ülkeleri arasında bir köprü görevi görecektir. KOBİ'lerin Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkeleri arasında bir köprü görevi görecektir. KOBİ'lerin Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkeleri arasında bir köprü görevi görecektir.

TÜKETİCİNİN VE REKABETİN KORUNMASI

Devlet, hür teşebbüs gücünü ve dinamizmini artırmak ve geliştirmek amacıyla ihtiyaç duyulan temel yasa ve kurumsal düzenlemeleri süratle yapacak, mevcut düzenlemeler değişen şartlara uygun olarak geliştirilecek, tüketicinin hak ve menfaatleri gözetilecektir.

Rekabetin korunması amacıyla kurulmuş bulunan Rekabet Kurulu'nun teşkilatlanması tamamlanacak, gerekli ikincil mevzuat çalışmaları süratle yerine getirilerek, Kurum'a işlerlik kazandırılacaktır.

Piyasa denetim mekanizmasının, tüketim sürecinde de işletilmesini sağlamak üzere, tüketicinin korunmasına yönelik mevzuatın etkin bir şekilde uygulanmasına özen gösterilecek, Tüketici Mahkemeleri en kısa sürede kurulacaktır.

ALTYAPI

Altyapı Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesi için büyük önem taşımaktadır. Hükümetimiz, tamamlanmak üzere olan altyapı projelerine ek kaynak tahsis ederek hizmete girmelerini süratlendirecektir. İç kaynak yetersizliği nedeniyle dış kredi kullanımları aksayan projelere de gerekli ek kaynakların tahsisi yoluna gidilecektir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmaya darboğaz teşkil etmeyecek şekilde altyapının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Devletin temel görevlerinden biri bunu planlamaktır. Altyapı yatırımlarının finansmanında, mümkün olan ölçüde, özel kesimin katılımını sağlamak ve mümkün olmayan alanlarda devletin bizzat bu yatırımı gerçekleştirmesi esas alınacaktır.

Altyapıda enerji, ulaştırma, haberleşme ve kentsel altyapı öncelik taşımaktadır.

Enerji sektöründe hedef kapsamlı bir program dahilinde orta ve uzun vadede ülkenin ihtiyacı olan enerjinin zamanında, güvenilir, ucuz ve kaliteli olarak temin edilmesidir.

Geçtiğimiz yıllarda enerji sektöründe gerekli yatırımların zamanında yapılamaması, Türkiye'yi bugün elektrik açısından kritik bir noktaya getirmiştir.

Enerji projelerinde çevre açısından temiz ve kullanımında verimli enerji kaynaklarına öncelik verilecek, özellikle doğal gaz, kaliteli kömür ve yenilenebilir kaynaklara dayanan enerji projelerine ağırlık verilecektir.

Kısa dönemde mevcut santrallerimizin daha verimli çalıştırılması, kayıp, kaçak oranlarının azaltılmasının yanı sıra, komşu ülkelerden yeterli elektrik ithal edilerek açığın kapatılmasına çalışılacaktır. Ayrıca elektrik yetersizliğinin kısa dönemde hafifletilmesini sağlayıcı otoprodüktör sistemi uygulamasına getirilen kolaylıklara devam edilecektir.

Orta ve uzun dönemde elektrik ihtiyacının karşılanmasında, yerli ve yabancı özel girişimcinin, sektörel katılımını daha aktif hale getirmek için tüm tedbirler alınacaktır. Yeni yatırımlarda yap-işlet modellerinin kullanımına işlerlik kazandırılacak, mevcut tesislerin işletme hakkı devrinde verimlilik ilkesi esas alınacaktır.

Elektrik sektörünün özelleştirilmesinde, ülkemiz koşullarına uygun “Düzenleyici Çerçeve” oluşturulacak ve tüm faaliyetler buna göre gerçekleştirilecektir.

Enerji tasarrufuna ilişkin çalışmalar üretim aşamasından nihai kullanım aşaması dahil, tüm faaliyetleri kapsayacak şekilde genişletilecek ve ülke enerji tasarruf programı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

Hazar’ı Akdeniz’e bağlayacak Bakû-Ceyhan hattı uluslararası petrol ve doğalgaz projelerine özel önem verilecektir.

Nükleer enerjiye geçiş, çerçeveye zarar vermeyecek şekilde planlanacaktır.

Ulaştırma Sektörü, artan yurtiçi ve uluslararası yük ve yolcu trafiğine cevap vermez hale gelmiştir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmaya ivme kazandıracak ve yolcu, mal ve hizmet dolaşımına çağdaş dünya standardında cevap verecek karayolu, demiryolu, hava ve deniz yolları ağının ve bunların terminallerinin geliştirilmesi bundan sonraki hükümet uygulamalarının en önemli icraat alanlarından birini teşkil edecektir.

Karayollarında; ülkemizin Ortadoğu, Avrupa ve Asya bağlantılarındaki avantajlı konumundan faydalanmak ve yurtiçi ekonomik ve sosyal gelişimin gerektirdiği karayolu alt yapısını oluşturmak üzere karayolu ağının trafiğin gerektirdiği kesimlerinde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ve köprü bağlantılarıyla geliştirilecek, Karadeniz ve Akdeniz sahil yolları ve bağlantılarının bitirilmesine önem verilecek, şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesine devam edilecektir.

Trafik güvenliğinin sağlanması yönündeki hizmetlere önem ve öncelik verilecektir.

Demiryolu ve denizyolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içinde alması gerekli rol yeniden belirlenecek, çağdaş ve etkin bir işletmecilik anlayışı içinde bir yapıya kavuşturulacaktır.

Liman işletmeciliği çağdaş bir anlayış içerisinde uluslararası gelişmelerle uyumlu bir yapıya kavuşturulacak ve gerekli yerlerde yeni liman kapasiteleri oluşturulacaktır.

Yük taşımacılığında maliyetleri düşürmek üzere kombine taşıma sistemlerine ağırlık verilecektir.

Telekomünikasyon sisteminin, bilgi çağı toplumuna uyum sağlayacak şekilde geliştirilmesi çağdaş dünya ile bütünleşmenin bir gereğidir.

Telekomünikasyon alanında lisans verilmesi ve Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirilmesi çalışmalarına hız verilecek, gerekli düzenlemeler hızlandırılacaktır.

KENTLEŞME VE KONUT

Kentleşmede doğal dengenin ve verimli tarım topraklarının korunmasına özen gösterilecektir.

Kente göç edenlerin yeni yaşam koşullarına uyum sağlamalarını kolaylaştıracak projeler üretilecektir.

Çağdaş bir yaşam düzeyine ulaşmak amacıyla kentsel altyapı geliştirilecektir.

Sosyal ve ekonomik gelişme ve nüfus artışına bağlı olarak içme suyu, kanalizasyon ve arıtma hizmetlerine olan talep, nitelik ve nicelik olarak artmaktadır. Bu sorunu çözmeye yönelik altyapı kaynakları geliştirilecektir.

İçme suyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerine ilişkin hizmetlerin yerine getirilmesinde yerel yönetimler ve İller Bankası arasındaki işbirliği güçlendirilecektir.

İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen içme suyu ve kanalizasyon projelerinin tamamlanarak işletmeye alınması; Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Büyük Su Temini Projelerinin tamamlanmasına yönelik kaynaklar araştırılacaktır.

Hızlı kentleşme ve nüfus artışına bağlı olarak artan konut ihtiyacının karşılanabilmesi için Toplu Konut Fonu daha etkin hale getirilecek, bu maksatla Toplu Konut Fonu Kamu finansmanına menfi etki yapmayacak bir finansman modeli ile güçlendirilecektir.

Fon sadece sosyal konut niteliği taşıyan projelere kredi verecektir. Gecekondu bölgelerinin modern şehirciliğe uygun şekilde geliştirilmesinde ve kırsal alanda yeni yerleşim alanları düzenlemesine geçişte fon etkin rol oynayacaktır.

TURİZM

Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, yerel halkın ve turistlerin turizmden beklentilerinin karşılanması, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması sektörün temel amaçlarıdır.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacı ile golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması sağlanacaktır.

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecektir.

Turizm üst yapısının yeterli bir altyapı ile bütünleşmesi için gerekli düzenleme ve teknik önlemlere ağırlık verilecek, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin hızla uygulanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

“ Kullanan öder-kirleten öder” ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak teknik altyapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

Sektörde hizmet kalitesinin yükseltilmesi için sertifikasyon sistemine geçilmesi sağlanacaktır.

DENİZCİLİK

Küresel ekonominin gelişme sürecinde atılım yapmakta olan Türk Deniz ticaret filosunun geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması şarttır. Bu maksatla ikinci sicil için konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılarak gemi yapımı ve filo yenilenmesi için gereken teşvik sağlanacaktır. İstanbul ve Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizinde seyir güvenliği en üst düzeye çıkarılarak can, mal ve çevre güvenliğini sağlayacak teçhizat dahil her türlü gerekli tedbir alınacaktır.

Deniz kirliliğini önleyecek önlemler alınacaktır.

Yurtiçi ulaşımında deniz taşımacılığı teşvik edilecektir.

Denizcilik Bakanlığı kurulacaktır.

ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığını ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak, gelecek kuşaklara, insana yakışır bir doğal ve sosyal çevre bırakmak temel amaçtır.

Ülkemizdeki erozyon ve çölleşmenin ülkenin en önemli ve ertelenemez sorunu olduğu bilinci ile ülke topraklarının erozyonla yok olmasını önleyen ve aynı zamanda verimliliğini artırıcı tedbirler alınacaktır. Ülkemizin zengin biyolojik çeşitlilik kaynakları korunacak, ormanların korunmasına ve genişletilmesine önem verilecek, Ağaç tarımının (Endüstriyel Plantasyon) geliştirilmesi teşvik edilecek, tarım alanlarının amaç dışı kullanılması önlenecektir. Bu konularda sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılacak, onların da gayretleri desteklenecektir.

İçerisinde çevre ve doğal yaşam için zararlı unsurlar bulunan atıkların doğrudan doğaya atılması kesinlikle önlenecektir.

Sıvı atıkların, doğada yok olacak ayrışma dönüşmesi için biokimya olanakları yoğun olarak kullanılacaktır. Bu amaçla kirlilik düzeyi yüksek bir nehir, pilot bölge olarak seçilecektir.

SONUÇ

Hükümet olarak zor bir dönemde ağır bir görev üstlendik... Bu zor şartlarda görev üstlenmemizdeki tek amaç, devletimiz ve milletimizi demokrasi içerisinde esenliğe ulaştırmaktır.

Hükümetimiz, programında yer alan bütün hususları “sivil, demokrat ve özgürlükçü” bir çizgide ele alarak gerçekleştirecektir. Hükümetimizin mücadelesi; demokrasi ve fazilet mücadelesidir. Çağdaş dünyayla bütünleşerek, ülkemizin ve insanımızın önündeki engelleri kaldırarak gelişmeyi sağlamak temel hedefimizdir.

Milletimiz, geçmiş dönemde yaşanan sıkıntıları bir daha yaşamak istememekte, geleceğe güvenle bakmayı arzulamakta ve bunları gerçekleştirmenin güvencesi olarak da Hükümetimizi görmektedir. Bu noktada milletimizin Hükümetimize olan güveni tamdır... Yüce meclisin de aynı güveni göstereceğini umuyoruz. Hükümetimiz bu güvenin artarak devamı için çaba gösterecektir.... Yapılan her şey aziz milletimiz içindir... Allah yardımcımız olsun....”

Mesut Yılmaz tarafından kurulan 55. Hükümet, 12 Temmuzda 256 ret oyuna karşılık, 281 kabul oyu ile güvenoyu almış ve çalışmalarına başlamıştır.²⁴⁷

Mesut Yılmaz tarafından kurulan 55. Hükümet şu isimlerden oluşmuştur: **Başbakan:** A. Mesut Yılmaz (Rize, ANAP), **Devlet Bakanı ve Başbakan Yrd.:** Bülent Ecevit (İstanbul, DSP), **Milli Savunma Bakanı ve Başbakan Yrd.:** İsmet Sezgin (Aydın, DTP), **Devlet Bakanı:** Güneş Taner (İstanbul, ANAP), **Devlet Bakanı:** H. Hüsamettin Özkan (İstanbul, DSP), **Devlet Bakanı:** Yücel Seçkiner (Ankara, ANAP), **Devlet Bakanı:** Işıl Saygın (İzmir, ANAP), **Devlet Bakanı:** Hikmet Sami Türk (Trabzon, DSP), **Devlet Bakanı:** Mehmet Salih Yıldırım (Şırnak, ANAP), **Devlet Bakanı:** Rifat Serdaroğlu (İzmir, DTP), **Devlet Bakanı:** Metin Gürdere (Tokat, ANAP), **Devlet Bakanı:** Şükrü Sina Gürel (İzmir, DSP), **Devlet Bakanı:** A. Ahat Andican (İstanbul, ANAP), **Devlet Bakanı:** Işın Çelebi (İzmir, ANAP), **Devlet Bakanı:** Mustafa Yılmaz (Gaziantep, DSP), **Devlet Bakanı:** Refaiddin Şahin (Ordu, DTP),²⁴⁸ **Devlet Bakanı:** Burhan Kara (Giresun, ANAP), **Devlet Bakanı:** Mehmet Cavit Kavak (İstanbul, ANAP), **Devlet Bakanı:** Eyüp Aşık (Trabzon, ANAP),²⁴⁹ **Devlet Bakanı:** Rüştü Kazım Yücelen (İçel, ANAP), **Devlet Bakanı:** Hasan Gemici (Zonguldak, DSP), **Devlet Bakanı:** Mehmet Batalı (Gaziantep, DTP), **Adalet Bakanı:** Oltan Sungurlu (Gümüşhane, ANAP),²⁵⁰ **İçişleri Bakanı:** Murat Başesgioğlu (Kastamonu, ANAP),²⁵¹ **Dışişleri Bakanı:** İsmail Cem (Kayseri, DSP), **Maliye Bakanı:** Zekeriya Temizel (İstanbul, DSP), **Milli Eğitim Bakanı:** Hikmet Uluğbay (Ankara, DSP), **Bayındırlık ve İskan Bakanı:** Yaşar Topçu (Sinop, ANAP), **Sağlık Bakanı:** Halil İbrahim Özsoy (Afyon, ANAP), **Ulaştırma Bakanı:** Necdet Menzir (İstanbul, DTP),²⁵² **Tarım ve Köy İşleri Bakanı:** M. Rüştü Taşar (Gaziantep, ANAP), **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı:** Nami Çağan (İstanbul, DSP), **Sanayi ve Ticaret Bakanı:** Yalım Erez (Muğla, Bağımsız), **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı:** Mustafa Cumhur Ersümer (Çanakkale, ANAP), **Kültür Bakanı:** Mustafa İstemihan Talay (İçel, DSP), **Turizm Bakanı:** İbrahim Gürdal (Antalya, ANAP), **Orman Bakanı:** Ersin Taranoğlu (Sakarya, ANAP), **Çevre Bakanı:** İmren Aykut (Adana, ANAP)

²⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 119. Birleşim, s. 394-505

²⁴⁸ Refaiddin Şahin, 21 Eylül 1998 tarihinde görevinden istifa etmiştir.

²⁴⁹ Eyüp Aşık, görevinden 1 Ekim 1998'de istifa etmiş ve yerine DTP İstanbul Milletvekili Dr. Yıldırım Aktuna atanmıştır.

²⁵⁰ Oltan Sungurlu, Parlamentoda seçim kararı alınmasından sonra, Anayasa gereği, görevinden 4 Ağustos 1998'de istifa etmiş ve yerine İzmir Bağımsız Milletvekili Hasan Denizkurdu atanmıştır.

²⁵¹ Murat Başesgioğlu da seçimler nedeniyle 4 Ağustos 1998'de istifa etmiştir. İçişleri Bakanlığına İstanbul Valisi Kutlu Aktaş getirilmiştir.

²⁵² Necdet Menzir, seçimler nedeniyle 4 Ağustos 1998'de görevinden ayrılmış ve yerine Antalya Bağımsız Milletvekili A. Ahmet Denizolgun atanmıştır.

2.2.3: İkinci Yasama Yılında 55. Hükümet Dönemdeki Yasa Faaliyetleri

1- YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARI TEŞKİLATI HAKKINDA 41 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR 2809 SAYILI KANUNA EK MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4281 SAYILI)

“Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporları”nın müzakereleri 2. Yasama Yılı'nın 118. Birleşiminde başlamıştır. 9 Temmuz 1997 tarihindeki birleşimin İkinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt yapmıştır.

Söz konusu tasarı, REFAHYOL Hükümetinin sona ermesi ve yerine Mesut Yılmaz tarafından ANAP-DSP-DTP Koalisyon Hükümetinin kurulmasından hemen sonra Genel Kurula getirilmesi açısından önemlidir. Bu açıdan Türkiye’de yaşanan siyasal gerilim zaman zaman Genel Kurula da yansımış ve tartışmalar çıkmıştır.

Karar yeter sayısının olmadığına anlaşılmaması üzerine birleşime ara verilmiş ve ardından başlayan üçüncü oturumda görüşmelere devam edilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı Demokratik Sol Parti Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ziya Aktaş yapmıştır. Ziya Aktaş, Ankara’da Atılım Üniversitesi ve İstanbul’da Kültür Üniversitesi adıyla iki yeni vakıf üniversitesi kurulması konusu üzerinde Demokratik Sol Parti Grubunun görüşlerini sunmak üzere kürsüde bulunduğunu açıkladıktan sonra, Türkiye’de yükseköğretimde okullaşma oranının düşük olduğunu, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının dünya ortalamasının çok üstünde bulunduğunu belirtmiş ve güvenilir vakıflar eliyle özel üniversitelerin açılmasıyla yükseköğretimde bu rakamların değişebileceğini ifade etmiştir. “Güvenilir” diye tanımlanan vakıfların ise Atatürk’ün belirlediği milliyetçilik anlayışına ve Atatürk inkılap ve ilkelerine dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine inanan ve savunan kurumlar olmasını kastettiğini sözlerine eklemiştir.

Anayasada üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi hükmünün yer aldığını hatırlatan Ziya Aktaş, 1997 Nisan ayı itibarıyla, 50 devlet üniversitesi ile 9 vakıf üniversitesi ve 2 yüksek teknoloji enstitüsünün bulunduğunu dile getirmiştir. Okullaşma oranıyla ilgili karşılaştırmalı rakamlar vermiştir. Ziya Aktaş’ın verdiği bilgiye göre, örgün yüksek-

öğretim açısından okullaşma oranı Türkiye’de yüzde 12,5, Amerika’da yüzde 75, Kore’de yüzde 46, Japonya’da yüzde 39’tur. Yine, Anayasanın 130. maddesine göre, kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla, vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetiminde yükseköğretim kurumlarının kurulabileceğini vurgulamış ve özel üniversitelerin payının gittikçe arttığına işaret etmiştir.

Aktaş son olarak, tarımda ve sanayide verimliliğin artırılması için, üniversite-sanayi işbirliğinin önemine dikkat çekmiş ve yeni üniversitelerin hayırlı olmasını dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Ziya Aktaş’ın ardından Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan söz almıştır. Dünyanın bilgi çağına doğru gittiğini, hatta yaşanan çağın bilgi çağı olduğunu ifade ederek söze başlayan Celal Topkan, Türkiye’nin de bilgi ve teknoloji toplumu olabilmek için, okullaşma oranını yükseltmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu anlamda da, vakıf üniversitelerinin ve özel üniversitelerin kurulmasının desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kurulan özel üniversitelerin, yetişmiş, yetenekli ve nitelikli öğretim üyelerini yüksek ücretlerle bünyelerine kattıklarını ve bu nedenle de, devlet üniversitelerinin boşaldığını vurgulayan Topkan, sonuçta ekonomik durumu iyi olanlarla kötü olan gençlerin farklı eğitim sürecinden geçtiklerini öne sürmüştür.

Celal Topkan konuşmasının bundan sonraki bölümünde; *“Yeni bir düzenlemeyle, kurulacak olan vakıf üniversiteleri ve özel üniversiteler, öğretim üyelerinin mutlaka en az yarısını -yüzde 50’sini- yurt dışından getirmeleri gerekiyor. Aksi halde, amaç ve hedefi ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmak olan bu üniversiteler, devlet üniversitelerini eğitim açısından daha güçsüz hale getiriyorlar. Buna acilen bir önlem alınması, yasal bir düzenleme getirilmesi, vakıf üniversiteleri ve özel üniversiteler kurulurken, bir önkoşul olarak bu koşulları yerine getirme şartlarını kabul etmeleri gerekir”* diyerek bir öneride bulunmuş ve sözlerini tamamlamıştır.

Daha sonra Anavatan Partisi Grubu adına, Bolu Milletvekili Avni Akyol söz almıştır. Türkiye’de, halen, 53 devlet üniversitesinin ve 9 vakıf üniversitesinin bulunduğunu, kurulacak olan 3 vakıf üniversitesiyle bu rakamın 65 olacağını ifade etmiştir. Avni Akyol şu cümleler ile konuşmasına son vermiştir: *“Bir hususa değinerek sözlerimi bağlamak istiyorum, o da şudur: Bu üniversiteler, devlet üniversitelerinin aleyhine olmayacaktır, olması da mümkün değildir. Cumhuriyet Halk Partisini temsilen konuşan arkadaşımızın görüşlerine katılıyorum; yurt dışından gelecek elemanlar, artı merkezdeki yığılmalar, eğer, adil bir dağılıma tabi tutulursa, gerçekçi bir dağılıma tabi tutulursa, bu üniversiteler, eğitime, nitelik, yenilik, verimlilik, rekabet ve yarışma açısından büyük katkılar sağlayacaktır diye düşünüyorum. Temel görüşüm budur; bu konudaki genel görüşlerimizi, nasıl olsa çeşitli vesilelerle arz ederiz diyorum.”*

Tasarının tümü üzerinde Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini Sakarya Milletvekili Nevzat Ercan ortaya koymuştur. Daha önceki konuşmacıların görüşlerine katıldığını açıklayan Nevzat Ercan, hemen her şeyin temelini, eğitim olduğunu tekrarlamış ve Cumhuriyetin ilanından sonra geçen sürede Türkiye'nin iyi bir noktaya ulaştığını dile getirmiş ve tasarıyla ilgili olumlu düşüncelerini ortaya koyarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Ercan'ın kısa konuşması sonrasında, Refah Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Mustafa Ünalı söz almıştır. Mustafa Ünalı da diğer konuşmacılar gibi üniversitelerin bir toplum açısından önemine değindiği konuşmasında, Kore ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: *“Yakın zamanda Kore'de bulunuyordum; orada, üniversitelerin durumları üzerinde, kısa da olsa bir araştırma imkânı buldum. On sene evvelinin Koresi ile bugünün Koresi arasında çok büyük gelişmeler vardır, çok büyük bir farklılık vardır. Bu farklılığın temelinde, üniversiter gelişme yatmaktadır. Önemli üniversite gelişmeleri, aynı zamanda, sanayii ve çağın imkânlarını elde etme gelişmelerini sağlamıştır.”*

Dünyanın üniversiteler konusunda devlet ve vakıflardan sonra, üçüncü sektöre doğru yöneldiğini söyleyen Mustafa Ünalı, Türkiye'nin üçüncü sektör tartışmalarındaki yerini alması durumunda, yeni atılımları gerçekleştirebileceğini savunmuş ve üniversitelerin sayısı kadar, kalitesinin de artırılmasının gerekliliğine işaret etmiştir.

Tasarının tümü üzerinde parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu şahsı adına kısa bir konuşma yapmış ve Vakıf üniversitelerinin önemine işaret etmiştir. Türkiye'nin üniversitelileşme açısından zavalı durumda olduğunu iddia eden Kahraman Emmioğlu, bu konudaki OECD'nin raporundan bahsederek, İspanya'da üniversite mezunu oranı yüzde 21,2 iken, Türkiye'de yüzde 7,1 olduğunu söylemiştir. Her ilde, üniversitesinin kurulmasını isteyen konuşmacı, sözü vakıflara getirmiş ve bu kurumların toplumsal açıdan önemine dikkat çekmiştir.

Genel Kurulda yaşanan yoklama tartışması sonrasında, tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiş ve 1. maddenin görüşülmesi başlamıştır. 1. madde şu şekildedir: **“28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.**

Atılım Üniversitesi

EK MADDE 40. - Ankara'da Atılım Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip “Atılım Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Fen-Edebiyat Fakültesi,**
 - b) İşletme Fakültesi,**
 - c) Mühendislik Fakültesi,**
 - d) Fen Bilimleri Enstitüsü,**
 - e) Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden,**
- Oluşur.”**

Maddenin kabul edilmesinden sonra, çerçeve 1. maddeye bağı ek 41. madde okunmuştur. Oylanarak kabul edilen madde şöyledir:

“İstanbul Kültür Üniversitesi

EK MADDE 41. - İstanbul'da Kültür Koleji Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip “İstanbul Kültür Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağı olarak;

- a) Mühendislik-Mimarlık Fakültesi,**
 - b) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,**
 - c) Fen-Edebiyat Fakültesi,**
 - d) Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu,**
 - e) İşletmecilik Meslek Yüksekokulu,**
 - f) Fen Bilimleri Enstitüsü,**
 - g) Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden,**
- Oluşur.”**

Sonrasında görüşülen Ek madde 42. madde ise şu şekilde düzenlenmiştir:

“Doğuş Üniversitesi

EK MADDE 42. - İstanbul'da Doğuş Eğitim Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip “Doğuş Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağı olarak;

- a) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,**
 - b) Mühendislik Fakültesi,**
 - c) Fen-Edebiyat Fakültesi,**
 - d) Turizm Meslek Yüksekokulu,**
 - e) Fen Bilimleri Enstitüsü,**
 - f) Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden,**
- Oluşur.”**

Bu madde ile ilgili olarak Anavatan Partisi Kahramanmaraş Milletvekili Esat Bütün söz almış ve hem fırsat eşitliğini hem imkân eşitliğini sağlayacak bir üniversitenin kurulmasından duyduğu memnuniyeti ifade ederek konuşmasına başlamıştır. Esat Bütün, bir önceki Başbakan Necmettin Erbakan tarafından hazırlanan bir yasa tasarısına, şimdiki Hükümetin de sahip çıktığını belirterek, konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay da söz istemiş ve Türkiye'de, vakıfların da eğitim alanına girmelerinin ve bu alanda yatırım yapmalarının sevindirici olduğunu belirtmiştir. Bu arada 55. Hükümet Programında, vakıfların son yıllarda yozlaştıkları ve amaçları dışında birtakım faaliyetler gösterdikleri hususunda bir madde olduğunu söyleyerek, bunun

vakıfların yaygınlaşmalarını ve yeni yeni yatırımlar yapmalarını durduracak bir hüküm olduğunu iddia etmişti. Yarbay, vakıfların desteklenmesi gereken sivil toplum kuruluşları olduğunu bir kez daha dile getirerek, bütün vakıfların suçluymuş gibi gösterilmesini eleştirmiştir.

Ersönmez Yarbay, vakıf üniversitelerinin, devlet üniversitelerinin aleyhine gelişmekte olduğuna da işaret ettiği konuşmasında, devletin kendi üniversitelerine yeterince sahip çıkmadığını öne sürmüş ve bir yıl önce Ankara Üniversitesinin yurtdışına sadece 6 araştırma görevlisi gönderebilmesini örnek olarak göstermiştir. Ayrıca maddi imkânsızlıklar nedeniyle, devlet üniversitelerinin nitelikli elemanlarının, hızla vakıf üniversitelerine doğru kaydığını dile getirmiştir. Son olarak ise devlet üniversitelerinin aleyhine olabilecek gelişmeler karşısında Meclisin daha duyarlı olmasını dilemiş ve sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmanın ardından karar yetersayısının olup olmadığı konusunda bir tartışma yaşanmış ve ardından madde oylanarak kabul edilmiştir. Hemen sonra ise **“Bu kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Bu madde üzerinde, şahsı adına kısa ve kesintili bir konuşma yapan Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil, yapmış oldukları yoklama talebi ile ilgili gelişmeleri değerlendirmiştir. Amaçlarının yasayı engellemek olmadığını belirten Cengil, bu arada Mesut Yılmaz tarafından kurulan Hükümetin daha güvenoyu almadan, Vakıfbank Genel Müdürünü değiştirmiş olmasını gündeme getirmiştir.

Bu konuşmadan sonra 2. madde oylanarak kabul edilmiş ve diğer maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁵³

2-YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARI TEŞKİLATI HAKKINDA 41 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR 2809 SAYILI KANUNA İKİ EK MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4282 SAYILI)

“Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarıları ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları”nın müzakeresine 2. Yasama Yılında, 118. Birleşimin Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. 9 Temmuz 1997 tarihindeki Birleşimde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, kâtip üyelikleri ise Ünal Yaşar ve Kadir Bozkurt yürütmüştür.

²⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 118. Birleşim, s. 361–374

Bazı vakıf üniversitelerinin kurulmasıyla ilgili tasarının tümü üzerinde herhangi bir söz talebi olmadığı için maddelere geçilmiştir. “28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

“Çankaya Üniversitesi

EK MADDE 43. - Ankara'da Sıtkı Alp Eğitim Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğini haiz “Çankaya Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Fen-Edebiyat Fakültesi,
 - b) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,
 - c) Mühendislik-Mimarlık Fakültesi,
 - d) Hukuk Fakültesi,
 - e) Sosyal Bilimler Enstitüsü,
 - f) Fen Bilimleri Enstitüsünden,
- Oluşur”**

şeklindeki 1. madde bünyesindeki Ek 43. madde ile ilgili olarak görüş bildiren ve önerge veren milletvekili olmamış ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından Ek 44. madde okunmuştur. Söz konusu madde şu şekildedir:

“Maltepe Üniversitesi

EK MADDE 44. - İstanbul'da Marmara Eğitim Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğini haiz ‘Maltepe Üniversitesi’ adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Tıp Fakültesi,
 - b) Hukuk Fakültesi,
 - c) Fen-Edebiyat Fakültesi,
 - d) Mühendislik-Mimarlık Fakültesi,
 - e) İletişim Fakültesi,
 - f) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,
 - g) Eğitim Fakültesi,
 - h) Hemşirelik Yüksekokulundan,
- Oluşur.”**

Bu madde de, okunduğu şekliyle kabul edilmiş ve Beykent Üniversitesi'nin kuruluşuyla ilgili olan Ek 45. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Beykent Üniversitesi

EK MADDE 45. - İstanbul'da Adem Çelik-Beykent Eğitim Vakfı tarafından, 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğini haiz ‘Beykent Üniversitesi’ adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Fen-Edebiyat Fakültesi,**
 - b) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,**
 - c) Mimarlık Fakültesi,**
 - d) Güzel Sanatlar Fakültesi,**
 - e) Sosyal Bilimler Enstitüsü,**
 - f) Fen Bilimleri Enstitüsünden,**
- Oluşur”**

şeklindeki madde de okunduğu gibi oylanarak kabul edilmiştir.

Sonrasında okunan ve okunduğu gibi kabul edilen Ek 46. madde ise şöyledir:

“Çağ Üniversitesi

EK MADDE 46. - Tarsus'ta Bayboğan Eğitim Vakfı tarafından, 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğini haiz ‘Çağ Üniversitesi’ adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Fen-Edebiyat Fakültesi,**
 - b) İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi,**
 - c) Mühendislik-Mimarlık Fakültesi,**
 - d) Meslek Yüksekokulu,**
 - e) Sosyal Bilimler Enstitüsü,**
 - f) Fen Bilimleri Enstitüsünden,**
- Oluşur.”**

Ek maddelerin kabul edilmesinden sonra, çerçeve 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki **2. madde ile “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. maddenin oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁵⁴

Tasarının yasalaşması üzerine Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay şu teşekkür konuşmasını yapmıştır: *“Sayın Başkan, değerli üyeler; Yüce Meclise, ülkemizin gençliğine, 7 yeni üniversiteyi yükseköğrenim kurumu olarak kazandırmış olması nedeniyle teşekkür ediyorum. 54 ve 55 inci Hükümetlerin, bu üniversitelerin gençliğimize armağan edilmesi için öncelikli görüşme istemlerine de ayrıca teşekkür ediyorum.”*

²⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 30. Cilt, 2. Yasama Yılı, 118. Birleşim, s. 374–377

3- YAP-İŞLET MODELİ İLE ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM TESİSLERİNİN KURULMASI VE İŞLETİLMESİ İLE ENERJİ SATIŞININ DÜZENLENMESİ HAKKINDA KANUN (4283 SAYILI)

“Refah Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük’ün, Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları”nın müzakerelerine 2. Yasama Yılı’nın, 122. Birleşiminde başlanmıştır. 16 Temmuz 1997 tarihindeki birleşiminin Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Ahmet Dökülmez ve Mustafa Baş yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk sözü Refah Partisi Grubu adına Afyon Milletvekili Osman Hazer almıştır.

Osman Hazer konuşmasının başında, 1312 sayılı Kanunla, tekel olarak kurulan Türkiye Elektrik Kurumu’nun, 12.8.1993 tarih ve 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, Türkiye Elektrik Üretim, İletim A.Ş (TEAŞ) ve Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) unvanlarıyla, iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü şeklinde yeniden örgütlendiği, böylece tekel niteliğinde mal ve hizmet vermekten çıkarıldığını ifade etmiş ve teklifle ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Yap-işlet-devret modeli olarak bilinen 3096 sayılı Kanun ile yatırımların ve işletmenin özel sektör eliyle yürütülmesi ilkesi öngörülmesine rağmen, beklenen yatırım ve yararın sağlanamadığını ifade eden Hazer, sanayileşmesinin doğal bir sonucu olarak, elektrik enerjisine talebin gün geçtikçe arttığına işaret etmiş ve bu nedenle de, yurt dışından doğalgaz, yüksek kalorifik değere sahip kömür ve nükleer enerji gibi alternatif kaynak sağlanması yönünde çalışmalar yapıldığını açıklamıştır. Ayrıca Türk sanayisinin, Avrupa ile rekabet edebilmesi için, ucuz ve yeterli elektrik enerjisi sağlanması zorunluluğu da dikkat çekmiştir.

Hazer, bütün bunlar için kapsamlı bir planın yapılmasını da önerdiği konuşmasında, 20 bin megavat civarında olan üretim kapasitesinin, 2010 yılına kadar, 60 bin megavata çıkarılmasının gerekli olduğunu vurgulamış ve bunun için de gerekli diğer altyapı yatırımlarıyla birlikte, yılda yaklaşık 4 milyar dolar, 12 yıllık sürede ise toplam 45–50 milyar dolarlık yatırıma ihtiyaç bulunduğunu dile getirmiştir. 4 milyar dolar olan yıllık yatırım gereksiniminin sadece 1 milyar dolarlık kısmının kamu kesimi tarafından karşılanabildiğini, kalan 3 milyar dolarlık kısmının ise yerli ve yabancı özel sektörden karşılanmasının gerektiğini ortaya koyan Osman Hazer, bunun için elektrik enerjisi talep tahmini dikkate alınarak tesis kurma ve işletme izni verilmesi ve yine TEAŞ tarafından verilen bu izinleri takiben sözleşme imzalanması ilkesinin benimsendiğini ifade etmiş ve bu modelde, şirketlerin, ucuz enerjiyi en güvenilir ve en kaliteli koşullarda

sunmak üzere birbirleriyle rekabet etmek zorunda olduklarına vurgu yapmıştır. Ayrıca kurulacak tesisin, şartlara uygun olarak yapılmasının, tamamen, şirketin sorumluluğunda olduğunu, ancak ulusal elektrik sistemi açısından gerekli denetimlerin ilgili bakanlık ve TEAŞ tarafından yapılacağını açıklamıştır.

RP adına teklifin tümü üzerinde konuşma yapan Hazer, yap-işlet-devret modelinin üretim şirketinin, tesisi teknik ve ekonomik yönden daha verimli tutacağı gibi, üretim maliyetini azaltmak ve üretim kalitesini yükseltmek için de çalışmalar yapacağını ifade etmiş ve söz konusu modelin, kamu yararına yönelik olduğunun önkoşul sayılmasının gerekliliğine değinme ihtiyacı hissetmiştir.

Osman Hazer konuşmasının bundan sonraki bölümünde; *“Bundan başka, kamu hizmeti niteliği ifade edilen elektrikle ilgili olarak, ülkemizin hızla artan enerji talebinin karşılanmasında, son yıllarda meydana gelen santral tesisindeki gecikmeler nedeniyle yabancı ülkelere enerji ithal etmek zorunda kalmaktadır. Yabancı ülkelere elektrik ithal edilerek tüketicinin hizmetine sunulması yerine, ülkemizde, tamamen sistemimize uygun, karşılıklı yatırımlarla desteklenmiş bir projeyle kaliteli ve ucuz elektrik üretilerek tüketicilerin hizmetine sunulması ve buna, her iki durumda da TEAŞ'ın aracılık etmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Hatta, öyle ki, yap-işlet-devret modeliyle gerçekleştirilecek santral projelerinde ibre kalite ile güvenlidir. İlke; maliyet yönünden, tartışmasız, kamu düzeni ve kamu yararından yana, ülke lehine ağır basmaktadır. Zira, ithal yoluyla, satın alınan elektrik karşılığı ödenen bedelin tamamı döviz olarak yurt dışına gitmektedir. Oysaki, yap-işlet-devret modelinde, santral gibi istihdam imkânı yaratan önemli bir tesisin ülkemizde gerçekleştirilmesi ve enerji için ödenen bedelin içerisinde yer alan sabit ve değişken giderlerin büyük bir bölümü ile vergilerinin ülkemizde kalması sağlanmıştır. Kısaca, Türkiye için katma değer yaratılması bu modelle gerçekleştirilmiştir”* şeklindeki açıklamalara yer vermiş ve enerji ithal ederken yabancı kuruluş ve şirketlere otomatik olarak tanınan hakların, Türkiye'de elektrik üretimi yapacak şirketlere yap-işlet projesiyle daha kontrollü ve ülke yararı gözetilerek verilmesi söz konusu olduğunu söylemiştir.

Enerji üretiminin yetersizliği nedeniyle, kamuya ucuz ve kaliteli enerji sunmaya yönelik bu hizmetin, TEAŞ Genel Müdürlüğüne ithalat yerine, yurt içinde tesis kurmak suretiyle sağlanmasının daha kolay ulaşılır, daha kaliteli ve daha ucuz olduğunu iddia eden Hazer, yap-işlet-devret modeli ve dolayısıyla bu modelin usul ve esaslarının düzenlendiği bu kanun teklifinde, üretim şirketlerinin kendi tesislerde enerji üretme imkânı ile iletim ve dağıtım hakkına sahip olacaklarını açıklamıştır.

Osman Hazer konuşmasının sonunda, yap-işlet-devret modeli ile daha ucuz ve kaliteli elektrik enerjisi üretimi sağlanmış olacağına olan inancını vurguladıktan sonra, enerji sektöründe yaşanan darboğazın hızla aşılabilmesi, elektrik enerjisinin ucuz, güvenilir ve süratli bir şekilde tüketiciye ulaştırılması, yerli ve yabancı sermayenin enerji sektöründe etkin bir şekilde katılımının temini için söz konusu teklifinin hazırlandığını ifade etmiştir.

Hazer'in konuşmasını tamamlamasından sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır. Konuşmasına; *“Doğru işlerde devamlılık anlayışına en güzel örnek sergileniyor şu anda. Biraz açayım hadiseyi müsaade ederseniz. Anavatan Partisi - Doğru Yol Partisi İktidarında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Hüsnü Doğan, bir kararnameyle, daha evvelki hukukî problemleri aşmak üzere bir girişimde bulunmuştu. Buna, kısaca, yap-işlet modeli diyoruz; ancak, hadise, elektrik mühendisleri odasının Danıştay'a müracaatı neticesi, yürütmeyi durdurma kararıyla sonuçlandı; çünkü, bu kararnamenin dayandığı kanunun maksadı aşılmıştır şeklinde bir yorum getirildi. Hadise, dönüp dolaşıp, bir imtiyaz olayına gelip dayanıyor; ama, ona girmeden önce, Sayın Hüsnü Doğan'dan sonra, Refahiyol İktidarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olan Sayın Recai Kutan, takdire şayan bir yaklaşımla -ben bunu Komisyonda da dile getirdim, bütçe çalışmalarında da ifade etmeyi bir mecburiyet olarak hissettim- daha evvelki bakan arkadaşının başlattığı bu güzel işi hızlandırarak, bir ivme kazandırarak, geliştirerek götürdü; çünkü, memleketin bir numaralı meselesi, enerji darboğazını aşmaktır. Halbuki, maalesef -çok sıkça örneklerini gördüğümüz- aynı iktidar döneminde, bakan değişince, yeni gelen bakan, bir nevi eziklikle, daha evvelki arkadaşının yaptığını birazcık değiştirme çabasına giriyor; bu da, bize, çok ciddi ivme kaybettiriyor; çünkü, bakanlarımızın ömrü, bürokratlarımızın ömrü ortada. Onun için, burada, devamlılık ilkesine riayet edilmesinin ve bugün, yine, bir hükümet değişikliğinden sonra da, daha bir ay evvel iki sayın grup başkanvekilimizin müştereken geliştirdikleri bir teklife, önümüzde son şeklinin verilmesinin gururunu yaşıyoruz”* şeklindeki açıklamalarla başlayan Yıldırım Aktürk, bir önceki konuşmacının sözlerini tekrarlamamak için, farklı konulara değineceğini açıklamıştır.

Kişi başına düşen elektrik tüketimi açısından Türkiye'nin, dünya ortalamasının gerisinde olduğunu ifade eden Aktürk, ayrıca elektriğe ve enerjiye talebin, gayri safi millî hâsıla artış hızının iki misli olarak arttığına dikkat çekerek, buna göre yatırım yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Örnek olarak da, 1985-1990 yılı döneminde, elektrik sektörüne 12 milyar dolarlık kamu yatırımı yapılırken, 1991-1996 yılları arasında, bu rakamın, ancak 7,5 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir.

Yıldırım Aktürk, yılda ortalama 4 bin megavat elektrik üretiminin eklenmesini, bunun da yılda 4-5 milyar dolarlık bir yatırıma denk düştüğünü belirttikten sonra, bunun için özel sektöre ve yabancı yatırımcılara ihtiyaç bulunduğunu savunmuştur. Bu arada yap-işlet-devret modelinin, Yusuf Özal tarafından dünya yatırım literatürüne on sene önce kazandırıldığını, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerde uygulandığını hatırlatmış ve ancak Türkiye'nin hala konuya kuşkuyla yaklaştığını, birtakım yasal engeller çıkardığını öne sürmüştür.

Yap-işlet projelerinde 2,7 sente mal olacak bir enerjiye, Bulgaristan'dan ithal edildiği takdirde 3,5 sent ödendiğini belirten Yıldırım Aktürk, yine TEAŞ Bursa'da kendi finansman imkânlarıyla inşa etmiş olduğu 1350 megavatlık bir

santralin maliyetinin, yap-işlet-devret modeliyle yapılan 480 megavatlık santralin maliyetinin eşdeğer olduğunu iddia etmiştir. Aktürk son olarak, yanlıştan en kısa zamanda dönülmesi için yasal düzenlemelerin yapılmasını istemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra, gruplar adına başka söz talebinde bulunan olmamış ve kişisel görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat söz almıştır. Türkiye'nin enerji ihtiyacının 1985 yılına kadar karşılandığını, ancak, 1985 ve 1986 yıllarında özelleştirme ve yap-işlet-devret modelinin ortaya atılmasından sonra, enerji yatırımlarında duraklama içerisine girildiğini iddia eden Ayhan Fırat, yıllık 10 milyar kilovat/saat ilave üretime ihtiyaç olduğunu, bunun da yaklaşık 1500-2000 megavatlık kurulu güç olduğunu ifade etmiştir. Yap-işlet-devret modeline olumsuz yaklaşan Fırat, ek üniteler, bakım, onarım ve nakil gibi giderler için, Türkiye'nin 4 milyar dolarlık bir yatırımın derhal yapması gerektiğine işaret etmiş ve aksi durumda kısa bir süre sonra enerji darboğazına girileceğini öne sürmüştür. Fırat, yabancılara her türlü kolaylığın da gösterilmesini eleştirdiği konuşmasında; *“..gerek doğalgaz gerekse kömürle çalışacak olan 5 bin megavat civarındaki 5 santralin elektrik üretiminin kilovat/saat başına 2,7 sent olduğu söylendi. Bu, doğru değildir; bunun üretim maliyeti satış bedeli 4,2 sent civarında olacaktır. Bugün, Türkiye'de hidrolik santrallerde, üretim maliyeti 1 sentin altındadır; bu, Keban'da çok daha düşüktür; ama, genelde 0,5; 0,6; 0,7 sent civarındadır. Bu maliyet, termik santrallerde da 1,4; 2; 2,5 hatta bazı yerlerde 3,5 sente kadar çıkar. Bu maliyet, Bulgaristan ve Doğu'dan yapılan ithallerdeki gibi 3,5 sentin üzerine çıkacak; maliyet 4,2 sent civarında olacaktır. Biz, parti olarak buna karşı olduğumuzu söyleyebiliriz. Neden; devlet, yapması gerekeni yapmamıştır; on senelik ihmali şimdi karşınıza getirmiştir. Bunun başka çözümü yok mudur; vardır; ama, devletin bu halde bu yatırımı yapamayacağı da açık açık ortadadır. En iyi hal çaresi, en hızlı çözüm bu çözüm olarak görülmektedir; bu da, 2000'li yıllarda kendini gösterecektir.*

Türkiye'de bir başka sorun da şudur: Türkiye'de, şu anda 20 bin megavat civarında kurulu güç vardır. Bu kurulu güç yılda 6 bin saat çalışsa 125 milyar kilovat/saat enerji üretmesi gerekirken, tüketim miktarı 95 milyar kilovat/saat civarındadır. Peki, öbür tarafı nedir; öbür tarafı kayıplardır; yani, Türkiye'de santraller üretiyor; fakat, tüketim bunun ancak yüzde 80'i mertebesinde, yüzde 20 kayıp var” sözlerine de yer vermiştir.

Fırat, TEK'in ikiye ayrılmasını ülkeye yapılan en büyük kötülük olarak nitelendirdikten sonra, özelleştirme politikalarına olan olumsuz bakış açısını bir kez daha ortaya koymuş ve 80 vilayette elektrik dağıtımının bile özelleştirilmek istenmesine karşı çıkmıştır. Enerji üretiminde kömürden, özellikle de Afşin-Elbistan'daki kömürden yararlanılması gerektiğini de savunarak, en kısa zamanda gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir.

CHP'li Ayhan Fırat'tan sonra, Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz şahsı adına söz almıştır. Türkiye'de iktidar olsun, muhalefet olsun herkesin ülke çıkarları konusunda birlikte hareket edebilmesinden duyduğu

memnuniyeti belirten Salih Kapusuz, kararlıkta kalmamak ve enerji darboğazına girmemek için yasal düzenlemelerin bir an evvel yapılmasından yana olduklarını ifade etmiştir. Salih Kapusuz'un Komisyonun, bir önce hükümet zamanında söz konusu düzenlemeyi gerçekleştirmiş olduğunu öne sürmesi, Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve DSP'lilerin daha önceki Anayasaya aykırılık nedeniyle muhalefet ettiklerini, hatta Komisyonda şerh düştüklerini açıklamıştır.

Kapusuz, enerji ile ilgili sıkıntılarda önceki hükümetleri sorumlu tutan Ayhan Fırat'a katıldığını ifade ederek, konuşmasının devamında şu sözleri sarf etmiştir: *"Bu konuda, zannederseniz, en az söz sarf edilmesi gerekli olan hükümet de Refahiyol Hükümetidir. Dikkat edilecek olursa, özellikle, enerji kaynaklarından bir tanesi olan doğalgazla ilgili olarak -şu anda Türkiye'nin kullandığı doğalgaz miktarı yaklaşık 8 milyar metreküp- bu Hükümet, birçok tedbire ilave olarak yeni tedbirler almaya gayret sarf etmiş; onlardan ayrıca bahsedeceğim.*

Bakınız, bu 8 milyar metreküpün, Türkiye'de, ihtiyacı karşılamamın çok çok gerisinde olduğu bir vakıa. Hem ucuz, hem de temiz bir enerji. Bu Hükümetin hedeflemiş olduğu, 2010 yılı itibariyle altyapısını oluşturduğu, mutabakatını sağlamış olduğu temin edilecek doğalgaz miktarı 60 milyar metreküp olacaktır. Bu, elbette hepimizi sevindirir.

Bakınız, Mısır'la yeni bir anlaşma yapılmıştır, Yemen'le yeni bir anlaşma yapılmıştır, Nijerya'yla yeni bir anlaşma yapılmıştır, İran'la yeni bir anlaşma yapılmıştır, Türkmenistan'la -ki, İran ile Türkmenistan aynı hat olarak kullanılacağından dolayı- yeni bir anlaşma yapılmıştır, Rusya'yla kapasite artırımı anlaşması yapılmıştır ki, bu kış ve önümüzdeki günlerde en çok ihtiyaç duyulan budur. Şu anda, Yüksek Planlama Kurulu kararı bile, istihsaline imkân vermeyecek aciliyetten hareketle -ki, yeni Bakanımızın da buna hız vereceğine inanıyorum- Sayın Bakanımız ve yetkili arkadaşlarımız... Özellikle, Orta Anadolu'yu, Ankara'yı çok yakından ilgilendiren bu doğalgaz hattı için, Ağrı-Erzurum arasının ihalesi yapılmış, STFA ile birlikte bir konsorsiyum, yabancı bir şirket bir araya gelmiştir; bu ihale şu anda hızla yürütülmektedir. Bu hattın Kayseri'ye kadar olan kısmı ve ayrıca, Ankara'ya kadar devam edecek olan kısmı, inşallah, bu yeni dönemde hızlandırılacaktır, ihaleleri yapılacaktır ve planlanan zaman içerisinde tamamlanacaktır. Bunun tamamlanmış olması, kış döneminde ihtiyaç duyulan ucuz ve temiz enerji açısından çok önemlidir."

Yap-işlet-devret modeliyle ilgili görüşlerini de açıklayan Salih Kapusuz, termik santrallerin yap-işlet metoduyla yapıldığını, 5 milyar dolarlık özel sektör yatırımla, yılda 35 milyar kilovat/saat üretim yapabilecek olan altı adet termik santral için ilan verildiğini ve bu santrallerin şunlar olduğunu söylemiştir: Gebze'de iki adet doğalgaz santrali, Ankara'da bir adet doğalgaz santrali, Aliağa'da iki adet, Adapazarı'nda bir adet doğalgaz santrali ve İskenderun'da da bir adet kömür santrali... Ayrıca 1997-1998 yıllarındaki enerji açığını kapatmak için, inşa halindeki termik santraller ve hidrolik santrallerin tamamlanmasına

hız verildiğini dile getirmiştir. Yine sanayicilerin ve organize sanayi bölgelerinin kendi elektrik ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuracakları otoprodüktör santral-lerin teşvik edildiğini de sözlerine eklemiştir.

Kapusuz konuşmasının sonlarında, enerji nakil hatları ile dağıtım sistemlerindeki yüzde 17'ye varan kayıpları azaltmak için çalışmaların başlatıldığını, sanayi tesislerinde rasyonel elektrik kullanımı için eğitim verildiğini, ekonomik gerekçelerle çalıştırılmayan bazı termik santrallerin işletmeye alındığını, ayrıca İran'dan, Bulgaristan'dan ve Gürcistan'dan yılda 2,5 milyar kilovat/saat elektrik enerjisi ithali için anlaşmalar yapıldığını ortaya koymuştur.

Salih Kapusuz'un konuşmasını tamamlamasıyla teklifin tümü üzerindeki gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Teklifin amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu Kanunun amacı; “Yap-İşlet Modeli” ile üretim şirketlerine ülke enerji plan ve politikalarına uygun biçimde elektrik enerjisi üretmek için mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına dair esas ve usulleri belirlemektir. Hidroelektrik, jeotermal, nükleer santraller ve diğer yenilenebilir enerji kaynakları ile çalıştırılacak santraller bu Kanunun kapsamı dışındadır.”**

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük yapmıştır. 1312 sayılı Kanunla, elektriğin, üretim, iletim, dağıtım ve ticaretini tekel olarak gerçekleştiren Türkiye Elektrik Kurumunun 1993 yılında, TEAŞ ve TEDAŞ diye ikiye ayrılmasına kadar büyük hizmetler yaptığını dile getiren Saffet Arıkan Bedük, bir ülkenin gelişmesi ve sanayileşmesi elektrik üretiminin önemine değinmiş ve Türkiye'nin elektrik enerjisi üretimini, yıllık olarak yüzde 10 artırılmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

Bedük, Türkiye'nin elektrik enerjisi üretimini arttırmasının, Avrupa Birliği ve Avrupa ile rekabet edilebilmesinin bir gereği olduğuna işaret etmiş ve bunun için de, ithale izin veren bir devlet politikasının, özellikle de, yap-işlet modelinin belirmesinin doğal olduğunu vurgulamıştır.

Konuşmasında; *“Değerli arkadaşlarım, teklifin 1 inci maddesinde, bu kanunun amacının, yalnızca termik santraller için, yap-işlet modeline göre, yerli ve/veya yabancı sermaye şirketlerine elektrik enerjisi üretmek üzere, mülkiyetleri kendilerine ait olmak kaydıyla, tesis kurma ve işletme izni verilmesi ve enerji satışına dair esas ve usulleri belirlemek olduğu ifade edilmektedir.*

Teklifte, elektrik üretim tesisleri için TEAŞ tarafından yapılacak sözleşme ve diğer hususlarda uygulanacak esas ve usullerin, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca hazırlanıp, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetme-likte düzenleneceği de ifade edilmektedir. Bakanlığın, belirlenen şirket ile TEAŞ

arasında imzalanan sözleşmeye bağlı olarak santralin kurulması ve işletilmesiyle ilgili izinleri vereceği de düzenlenmektedir. Ayrıca, TEAŞ'ın sözleşmelerden kaynaklanan ödeme yükümlülükleri için, üretim şirketine hazine garantisi verilebilmesi hükmü de yer almıştır” şeklindeki sözlere de yer veren Saffet Arıkan Bedük, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, özel sektörün enerji yatırımlarının gerçekleştirilmesinde önemli rol üstlenmesi öngörüldüğünü hatırlatmıştır.

Bedük, yap-işlet modelinin, yap-işlet-devret modeline nazaran plan hedefleriyle daha uyumlu olduğunu da belirttiikten sonra, Doğru Yol Partisinin, özellikle yap-işlet modeli ile ilgili olarak getirilmiş olan söz konusu yasa teklifine olumlu baktığını ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Refah Partisi Grubu adına, Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu söz almıştır. Söz konusu yasa teklifini, Türkiye'de tekelleşimi ortadan kaldırmak için atılan adımlardan ikincisi olarak gördüğünü açıklayan Pamukçu, yap-işlet-devret modeliyle tekelleşimi kırma yönünde bir adım atıldığını; şimdi de, tekelleşimin biraz daha kırılmasına karşın, henüz tam olarak kırılmamış olduğunu iddia etmiştir.

“Getirilen teklifte dikkatimizi çeken husus, enerji üretimi konusunda özel şirketlere, üretim şirketlerine izin verilmesidir; ancak, bu izin verilirken, yine bir kısım yasaklamalar da getirilmiştir; mesela, hidroelektrik, jeotermal santraller gibi... ‘Efendim, bunlar yenilenebilir enerjidir, imtiyaz hakkıdır’ bahaneleriyle, bunlar yasaklanmış; ama, ileride, inşallah bu yasaklar da ortadan kalkacak, buna inanıyorum; çünkü, bugün, Türkiye, kurulu gücü 21 bin megavat olan bir üretim tesisine sahip ve 2010 yılına kadar da bunu iki kat artırmak zorunda; yani, mevcudun iki katı kadar daha yatırım yapıp üretim tesisi kurmak zorunda. Bunun bir diğer manası şu: Kamu, buraya yılda 1 milyar dolar ayırıyor, 3 milyar doları da özel sektörün ayırması lazım. Şimdi, Türkiye bunu ayırmazsa ne yapacak; dışarıdan enerji ithal edecek; dolayısıyla, dışarıda üretilen enerjinin ne şekilde üretildiğine bakmadan, 3 milyar doları verip bunu ithal edecek. Yani, dışarıya bu imtiyaz veriliyor; ama, kendi vatandaşımıza ‘imtiyaz veriliyor’ bahanesiyle engelleniyor. Dolayısıyla, bu çarpıklık da, inşallah, ileriki yıllarda ortadan kalkacak ve Türkiye, gerçekten, serbest piyasa ekonomisine geçecek” şeklinde sözler sarf eden Suat Pamukçu, 3. maddede çarpıklık bulunduğunu, TEAŞ ihaleyi çıkararak, Bakanlığa gönderecek olmasını eleştirmiştir.

Bunun için TEAŞ tarafından enerji alımıyla ilgili olarak şartların ilan edilmesinin yeterli olduğunu belirten Pamukçu, tamamen serbest piyasa ekonomisine geçilmesinin gerekliliğine işaret etmiştir. Suat Pamukçu son olarak, yasa karşı oldukları gibi bir görüntünün yaratılmak istendiğini, oysa kendilerinin değil, DSP'nin muhalefet şerhinin bulunduğunu dile getirmiş ve konuşmasına son vermiştir.

Bu konuşmanın ardından, ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney oturduğu yerden, şu kısa açıklamayı yapma ihtiyacı hissetmiştir: *“Değerli hemşerim Pamukçu, galiba, benim konuşmamı anlamamış. Yani, ben, konuşmamda, bu kanunları, zaten, bizden önceki Hükümetin getirdiğini ve bunların görüşülmesi gerekliliğini söylemiştim. Onlar, bugün, Danışma Kurulunda almış olduğumuz karara iştirak etmemekle ve o kararı burada oylamaya getirmekle, zaten geneline karşı çıkmışlardı. Bunu, herkes gördü. Yani, burada, bunu anlamamak için... Herhalde takip etmediler...”*

Parti grupları adına başka söz talebi olmayınca, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiş ve şahsı adına ilk konuşmayı Anavatan Partisi Tokat Milletvekili Hanifi Çelik yapmıştır. Enerji konusunda Türkiye’nin uzun vadeli planlar yapması gerektiğini söyleyen Hanifi Çelik, 21 bin megavatlık üretimin, 2010 yılında 40 bin megavat olarak planlandığını ve bunun için de yıllık ortalama 4 milyar dolarlık yatırıma ihtiyaç olduğunu açıklamıştır. Yine bu elektrik enerjisinin doğalgaz, kömür, petrol ve nükleer enerjiden elde edilmesinin öngörüldüğünü de sözlerine eklemiştir. Ancak bu durumda da, hammaddenin doğalgaz, kömür ve petrol olarak yüzde 55’inin yurtdışından temin edileceğini, bunun tartışılması gerektiğini de dile getirmiştir.

Çelik, 2010 yılına yönelik yapılan planlarda, enerji ihtiyacının hammaddesinin dışa bağımlı halden kurtarılmasının, millî sanayiye dayalı hale getirilmesinin zorunluluğuna da değinerek; *“Tabii, nükleer enerji dediğimiz zaman, Türkiye’de bazı çevrelerin çeşitli bahanelerle bu olaya karşı çıktıkları bir gerçek; ama, Fransa, Almanya, Amerika gibi gelişmiş ülkelerin elektrik enerjilerinin ortalama yüzde 50 gibi bir kısmını nükleer enerjiden temin ettikleri de bir gerçektir ve bu ülkelerde, kesinlikle, bir çevre kirlenmesinin veyahut da insanların hayatına yönelik bir tehlikenin olmadığı da bir gerçektir.”*

Bunun yanında, komşumuz olan Bulgaristan’ın da, normal olarak elektrik enerjisinin yüzde 36’sını nükleer enerjiden temin ettiği bilinmektedir. Daha önce Çernobil’de meydana gelen patlamadan, özellikle Karadeniz sahillerimizin ve hatta, Marmara’nın da etkilendiğini biliyoruz. Şimdi, Bulgaristan’da bir nükleer patlama olacaksa -Allah vermesin- bizim bütün Marmara Bölgemizin de etkileneceği ve bu kirlilikten azamî bir şekilde zarar göreceği bir gerçektir. Öyleyse, biz, Bulgaristan’da nükleer santrallerin kurulmasını engelleyemiyorsak, Türkiye’de de nükleer santrallerin kurulmasında hiçbir sakınca görmemeliyiz ve bu nükleer santralleri Türkiye’de kurmalıyız” ifadelerini kullanmıştır.

Şahsı adına konuşma yapan diğer milletvekili ise Erzurum Milletvekili Aslan Polat olmuştur. Türkiye’nin enerji açığını kapatmak 4 milyar dolar civarında bir paraya ihtiyacının olduğunu, bunun ancak 1 milyar dolarının devlet tarafından karşılanabildiğini, bu nedenle de diğer kısmın, yap-işlet metoduyla karşılanmasının doğal olduğunu söyleyen Aslan Polat, yap-işlet metoduyla enerji üretiminin, yap-işlet-devret metodundan, daha ucuza mal olduğunu öne

sürmüştür. Aslan bu görüşünü şu sözlerle kanıtlamak istemiştir: “Örnek verirken, yap-işlet metoduyla 2,7 sente, hatta 3 sente elektrik üretip bize satmayı taahhüt eden firmalar, yap-işlet-devret metodu olduğu zaman, bunu, normal olarak 4,95 sentten, hemen hemen bunun 2 katına kadar pahalı bir fiyattan satmayı taahhüt ediyorlar. Dolayısıyla, yap-işlet metoduyla bir santral kurulması, her zaman için, hem ekonomik olmakta hem de -3,5 sente ithal ettiğimizi göz önüne alırsak- dışarıdan alınan enerjiden daha ucuza mal olmaktadır. Ayrıca, bu santrallerin ülkemizde kurulmuş olması, sabit sermaye ve işletme sermayelerinin ülkemizde kalması da ayrıca bir artı değer olarak kalmakta; aksi takdirde, dışarıdan elektrik aldığımız zaman ödediğimiz paranın tümünün döviz olarak dışarı gittiğini düşünürsek, bunun bu zararları da ortaya çıkmaktadır. Yalnız, ben, burada, Anayasa Mahkemesini, yap-işlet metodlarında, hidrolik enerji gibi yenilenebilen enerjilerde bir kullanma, bir mülkiyet hakkı doğuruyor diye iptal ettiğinden dolayı, bu yap-işlet metodunun sadece termik santralle sınırlı kalmasını da, biraz, ülkem için ve bilhassa, benim şehrim olan Erzurum için çok hatalı görüyorum. Şöyle ki: Erzurum'da, mesela, Çoruh Nehri üzerinde 14 civarında barajın yapılabilmesi tespit edilmiştir; hatta, bunların büyük bölümü yap-işlet-devret metoduyla ihaleye çıkmasına rağmen, şu ana kadar, hemen hemen hiçbir tanesiyle kesin bağlantı kurulamamış ve işletilememiştir. Sadece, bizim İspir'de 5 baraj, birkaç yıldan beri, ihale kapsamına, görücüye çıkmış olmasına rağmen, ciddi bir alıcısı olmamıştır; sadece Laleli Barajına, o da 11 sent gibi son derece pahalı bir teklifle yaklaşılmıştır. Bu yap-işlet-devret metodu yerine yap-işlet metodu -benim gönlüm- eğer hidrolik santrallere de uygulanabilse ve bizim bölgemizde de bu barajlar yapılabilse, en azından göçün ve işsizliğin önleneceği de bir gerçektir.”

Atatürk Barajı nedeniyle, Şanlıurfa'nın, Erzurum ve Kars gibi illere göre daha fazla geliştiğine dikkat çeken Aslan Polat, İran ve Türkmenistan doğalgazının Erzurum'dan geçecek olması ve bir doğalgaz çevrim santrali yapımının planlanması nedeniyle bölge halkının heyecanlı bir bekleyiş içinde olduğunu dile getirmiştir. Yine Erzurum-Doğubayazıt doğalgaz boru hattı ödeneğinin 8,3 milyon doları ödenmiş olmasına rağmen, müteahhidin 12,7 milyon dolarlık bir hak edişinin olduğunu belirtmiş ve bu miktarların bir an önce ödenmesini talep etmiştir. Aslan Polat böylelikle hem ülkenin enerji kaynağı sıkıntısından kurtulacağını hem de Doğu Anadolu'dan göçün önlenilebileceğini savunmuştur.

Bu konuşmanın ardından 1. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında 2. maddeye geçilmiştir. “Tanımlar” başlıklı 2. madde şu şekildedir: **“Bu Kanunda geçen;**

Yap-İşlet Modeli : Elektrik enerjisi santrallerinin üretim şirketleri mülkiyetlerinde kurulmalarını, işletilmelerini, üretilen elektrik enerjisinin belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde satışını içeren modeli,

Üretim Şirketi : Mülkiyeti kendisine ait olmak üzere sadece elektrik enerjisi üretim tesisi kurmak ve işletmek için kurulmuş veya kurulacak yerli ve/veya yabancı sermaye şirketini,

Bakanlık : Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını,

TEAŞ :Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketini,

İfade eder.”

Söz konusu madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, 3. maddeye geçilmiştir. “Üretim tesisi kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışı esasları” başlığını taşıyan 3. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu Kanuna göre, optimal elektrik üretim sistemi gelişim planları çerçevesinde, yapımı öngörülen üretim tesisleri için teklif almak üzere TEAŞ tarafından Resmî Gazetede ilan edilir. TEAŞ üretim şirketini seçme hususunda işin özelliğini belirten şartname hazırlayarak kapalı teklif veya belli istekliler arasında kapalı teklif veya pazarlık usullerinden işin gereğine uygun olanını uygular.**

Ayrıca üretim tesisi kurmak ve işletmek üzere üretim şirketleri de, TEAŞ'a başvurabilirler. Bu durumda önerilen projelerin, TEAŞ tarafından, optimal sistem gelişim plânları çerçevesinde değerlendirilerek uygun görülmesi halinde, yapımı öngörülen üretim tesisi için teklif almak üzere, rekabet ortamının sağlanması amacıyla işin gereğine uygun ihale yöntemleri de belirlenerek Resmî Gazetede ilan edilir.

TEAŞ tarafından bu modelle yapılması öngörülen projelerle ilgili olarak, yapılacak ilandan önce, kalkınma planları, enerji plân ve politikalarına uygunluk açısından Devlet Plânlama Teşkilâtının görüşü alınır.

Alınan teklifler TEAŞ tarafından bu Kanun ve çıkarılacak yönetmelik hükümleri çerçevesinde değerlendirildikten sonra, uygun teklif belirlenerek, ilgili üretim şirketine tesis kurma ve işletme izni verilmek üzere Bakanlığa gönderilir. Bakanlık, TEAŞ tarafından kendisine gönderilen teklifi uygun gördüğü takdirde tesis kurma ve işletme izni verebilir.

Bu iznin verildiğinin TEAŞ'a bildirilmesinden sonra, TEAŞ ile üretim şirketi arasında üretim tesisi kurma, işletme ve enerji satışını düzenleyen Sözleşme imzalanır.

Bakanlık ve TEAŞ değerlendirmelerinde kalkınma plânları, ülke enerji plân ve politikaları doğrultusunda elektrik enerjisinin tüketiciye en ucuz ve güvenilir şekilde sunulmasını ve arz-talep dengelerini dikkate alır.

Bu Kanuna göre yapılacak üretim tesisleri için, ihaleye katılanlarda aranacak şartlar, üretim şirketinin sermayesi, şirket ve/veya ortaklarının deneyimi, şirketin seçimi, proje ve fizibilite esasları, yakıt temini, üretim kapasitesi, alınacak enerjinin miktarı, süresi, enerji birim fiyatı oluşturma esas ve usulleri ve tesis kurma ve işletme izni esas ve usulleri ile diğer hususlar Bakanlıkça hazırlanarak Bakanlar Kurulunca çıkarılacak Yönetmelikte gösterilir.”

Madde üzerinde ilk konumayı Refah Partisi Grubu adına, Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu yapmıştır. 1. madde ile ilgili yapmış olduğu konuşmayı hatırlatan Suat Pamukçu, ihale işleminin karmaşıklığından şikayet etmiş ve şu yolu önermiştir: *“Bunun yerine, şimdi, TEAŞ, bu kanuna göre, bu işi yapacak firmayla bir sözleşme yapacak; yapacağı sözleşmeyi baştan ilan etsin; bunun üzerine, bu işe gönüllü firmalar hazırladıkları projeyi TEAŞ'a olur için sunsun; yani, projenin teknik yönünü ve optimal elektrik sistemi gelişim planlamaları çerçevesinde değerlendirilmek üzere TEAŞ'a sunsun. TEAŞ'ın oluru üzerine burada yapılacak tek iş, Devlet Planlama Teşkilatına müracaat edip, kalkınma planları, ülke enerji plan ve politikaları doğrultusunda, elektrik enerjisinin tüketiciye en ucuz ve güvenilir şekilde sunulması ve arz ve talep dengelerini dikkate alarak Devlet Planlama Teşkilatının bu projeye teşvik vermesidir; bütün olay budur.”*

Pamukçu, üretilen enerjinin depolanamayacak olması nedeniyle, kimsenin risk almayacağını, ancak Hazine garantisinin, TEAŞ tarafından daha önce sözleşme ile ilan edilirse, özel sektörün, projesini hazırlayacağını, onaylatarak üretim tesisini kuracağını açıklamıştır.

Gruplar adına başka söz talebi olmayınca, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiş ve şahsı adına ilk konuşmayı, Refah Partisi İzmir Milletvekili İsmail Yılmaz yapmıştır. İsmail Yılmaz da konuşmasının başında Türkiye'nin içinde bulunduğu enerji darboğazından bahsetmiş ve hızlı bir şekilde yap-işlet, yap-işlet-devret veya TEAŞ'ın, ilgili ünitelerinin kaynaklarıyla enerji üretiminin artırılmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Enerji ihtiyacının geçen yıla göre yüzde 11 arttığından söz eden Yılmaz, yasa teklifini, üretimi kolaylaştırıcı, özel sektörü teşvik edici olması ve devlet ekonomisine, ülkeye katkıda bulunması açısından olumlu bulduklarını belirtmiş ve enerji konusunda bölgeler arasındaki eşitsizliğe de değinmiştir.

İsmail Yılmaz bu konuda şunları dile getirmiştir: *“Şu anda, özellikle Ege'de büyük bir elektrik kriziyle karşı karşıyayız. Özellikle, Yatağan Termik Santrali, Kemerköy ve Yeniköy Santrallerinin çevre nedeniyle durdurulma kararından sonra, Ege ve İzmir tehdit altındadır. Bugüne kadar 54 üncü Hükümet bu kararı uygulamadı; ama, tabii ki, bu, bir yasal zorunluluğu beraberinde getiriyor; ama, İzmir felç durumda; İzmir'de üç gün elektrik kesildi, sanayi 'off' durumuna düştü ve gerçekten çok büyük sıkıntı çekildi. İzmir'in, özellikle yaz ve kış aylarında, günlük enerji ihtiyacı ortalaması 1 800 megavat civarındadır; bunun yüzde 50'sinden fazlası Yatağan, Kemerköy ve Yeniköy'den sağlanmaktadır. Türkiye'nin koskoca üçüncü büyük kentinin böyle riskli bir ortamda bırakılması, gerçekten son derece sıkıntılı bir olay. Ben, özellikle Değerli Bakanımızdan ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkililerinden rica ediyorum; Aliğa'da kurulması planlanan 700 artı 700 megavatlık; yani, toplam 1 400 megavatlık, İzmir'in ve Ege'nin elektrik ihtiyacını büyük ölçüde karşılayacak olan iki termik santrali -ama, LNG ile; ama LPG ile; ama, fuel - oil*

ile hangisiyle yapıyorlarsa yapsınlar- bir an önce kursunlar. Bakın, geçen dönemde, 54 üncü Hükümetin Enerji Bakanı, Bursa'da 1 400 megavatlık doğalgaz santralının temelini attı; gerçekten çok büyük bir hizmettir. Özellikle Bursa gibi, İzmir gibi, Denizli gibi, İstanbul gibi, Kayseri gibi sanayi bölgelerinde muhakkak bu adımların atılması lazım. Şimdi, biz, yeni Hükümetten bunları bekliyoruz; özellikle, İzmirliiler olarak bekliyoruz ve bir an önce, Yatağan, Kemerköy ve Yeniköy santrallerinin de filtrasyon tesislerinin desülfürizasyon tesislerin yapılmasını istiyoruz; çünkü, buraları millî servettir, kullanılması gerekir; bunun da bu enerji üretimine katkısının sağlanmasını gerekli görüyoruz.”

Konuşmasının sonunda, sanayicilerin kendi elektriklerini kendilerinin üretmeleri konusunda teşvik edilmesinin lazım geldiğini belirten Yılmaz, Çiğli Atatürk Organize Sanayi Bölgesinde sanayicilerin, 35 megavat gücünde organize sanayi bölgesinin ihtiyacının tamamını karşılayacak tarzda bir proje yaptıklarını da örnek olarak göstermiştir.

İsmail Yılmaz’dan sonra, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez şahsı adına söz almıştır. Ahmet Dökülmez, özellikle şunları ifade etmek için söz aldığını açıklamış ve konuşması aşağıdaki açıklamalarla başlamıştır: “Şu güne kadar enerji satışını üstlenmiş bir kısım firmalar, uygulama sırasında öyle hatalar yapıyorlar ki, bir kısım sektörlerde, bir kısım yerlerde veya beldelerde telafisi mümkün olmayan zarara yol açıyorlar. Nedir bu diyeceksiniz; firma ismi vermeden söylemek istiyorum: Firmanın bir tanesi, ayda 3 milyar liralık enerji tüketimi olan bir yere, tutuyor, 40 milyar liralık enerji tüketimin var diye fatura gönderiyor. Tabii, işletme sahibi de gidip “benim ortalama enerji tüketimim 2 milyar, 3 milyar, olsa olsa 4 milyar olur; haydi çatlasa patlasa 5 milyar olur, 40 milyar olması mümkün değil; niye bunu böyle yapıyorsunuz, bunda bir hata var” dediğinde, “efendim, gidin mahkemeye, hakkınızı ispat edin alın, biz bu parayı alırsız” diyorlar. Bir kısım firmalar, şirketler, bu şekilde, çökertmek istedikleri sanayi kollarını, rakiplerini felce uğratmak için gayri ahlakî birtakım yollara başvuruyorlar.”

Teklifin faydalı olduğunu, devletin yükünü hafifletecek bir nitelik taşıdığını söyleyen, ancak yasa dışı ve ahlak dışı yollara yönelecek olanları cezalandırmak için yeni düzenlemelerin yapılmasını isteyen Dökülmez, 1 saatlik bir enerji kısıtlamasının, tekstil açısından önemli bir kent olan Kahramanmaraş’a 30-40 milyar liraya mal olduğunu öne sürmüş ve satış işini üstlenen bir firmanın bu şekilde bir tehdide yeltenmesinin önlenmesinin gereğine işaret etmiştir.

Madde bu konuşma sonrasında oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra “Garanti” başlıklı 4. maddeye geçilmiştir. Dördüncü madde şu şekildedir: **“TEAŞ’ın, sözleşmenin enerji satışına ilişkin hükümlerinden kaynaklanan ödeme yükümlülükleri için, Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığınca üretim şirketine Hazine garantisi verilebilir.”**

Madde üzerinde Refah Partisi'nin görüşlerini Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik ortaya koymuştur. Maddeyi desteklediklerini açıklayan Ahmet Çelik, söz konusu teklifin kendi partisinin Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Saffet Arıkan Bedük tarafından verildiğini hatırlatmış ve 54. Hükümete teşekkür ettiğini açıklamıştır.

Çelik, devlet teşvik ve garanti vermesinin doğru olduğunu, ancak, kendi parasını koruyacak şekilde düzenlemeler yapmasının gerekliliğini savunarak, *“Adıyaman-Gölbaşı-Harmanlı Termik Santralinin ihalesi yapıla-caktı; fakat, hukukî dayanağı olmadığı için, ihale safhasından geri döndü. İşte, 54 üncü Hükümet, sırf bu termik santralleri ve Türkiye'deki elektrik üretimini artırmak kaydıyla, yap-işlet modelini getirdi. Bu model, fevkalade bir modeldir. Adıyaman-Gölbaşı-Harmanlı Termik Santralinin ihalesi yapılarak inşaata başlandığı takdirde, inşaat süresince 2 000 işçi, inşaat bittiği zaman da 750 işçi, Adıyaman-Gölbaşı-Harmanlı Termik Santralinde çalışacaktır. Bu, Adıyaman için, Gölbaşı-Harmanlı için fevkalade iyi bir yatırımdır”* kendi seçim bölgesinden bilgiler vermiştir.

Gruplar adına başka söz talebi bulunmaması nedeniyle, şahsı adına, Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç konuşma yapmıştır. Söze yasa teklifini veren, Refah Partisi Grup Başkanvekili ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekiline teşekkür ederek başlayan Büyükkılıç, Hükümeti oluşturan partilerin milletvekillerinin tamamının Genel Kurulda bulunmasını eleştirmiştir. Memduh Büyükkılıç, Türkiye'de, sadece termik santrallerin bulunmadığını, ayrıca hidroelektrik santrallerinin var olduğunu belirterek, kendi seçim bölgesi Kayseri ile ilgili şu bilgiyi vermiştir: *“Kayseri bölgesinde, yirmi yıldır ‘Yamula Barajı’ diye bilinen meşhur Yemliha Barajı konuşulur durur. Gerçekten, hep konuşulan, hep devletten bir şeyler beklenen dönem geride kalmıştır. Şimdi, orada kurulmuş olan bir özel şirket vasıtasıyla, yap-işlet-devret modeliyle bir çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmayla ilgili olarak, 54 üncü Hükümet döneminde, değerli Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanımız başta olmak üzere, enerji fonundan yapılan katkıyla çalışmalar başlamış, istimlâk paraları verilmiş, derivasyon kanallarının ihalesi de yapılmıştır. Umuyorum ki, 55 inci Hükümetimizin değerli Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı da, bu çalışmaların devamı yönünde katkıda bulunacaktır.*

Yine, bölgemizde, bir başka yap-işlet-devret modeliyle devam eden hidroelektrik santrali -Çamlıca Santrali adıyla Çamlıca I, Çamlıca II- Zamantı Irmağımızın yüksek debili suyuna, bu akan suya, âdeta gem vurma amacıyla yapılan bir çalışmadır.

Kayseri'de son altı ya da sekiz ay içerisinde seksene yakın fabrika kurulmuştur; fabrika kurma çalışması yapılmaktadır. Bu müteşebbis insanların, elbette ki, şevkini kıran bir konu var; enerji problemi. Büyükşehirlerde bu konu gündeme geldikçe, acaba bizim bölgemizde de ileride durum ne olacak gibi endişeler söz konusu olmuştur.”

Termik santrallerde olduğu gibi hidroelektrik santrallerle ilgili olarak da, yap-işlet modelinin mutlaka hayata geçirilmesini isteyen Büyükkılıç, son olarak 54 ve 55. Hükümetlere teşekkür ederek kürsüden inmiştir.

3. madde bu konuşma sonrasında oylanmış ve kabul edilmiş, bir sonraki maddeye geçilmiştir. Teklifin geçici 1. maddesi şöyledir: **“Enerji üretim tesisi kurmak için 9.5.1996 tarihli ve 96/8269 sayılı Kararname hükümlerine göre alınmış tekliflerle ilgili işlemlere, kaldıkları yerden bu Kanun hükümlerine göre devam edilir.”**

Madde üzerinde herhangi konuşma yapılmamış ve önerge verilmemiştir. Geçici 1. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Teklifin yürürlük maddesi olan ve **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklinde düzenlenen 5. maddesi de oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 6. ve son madde ile ilgili olarak İzmir Milletvekili İsmail Yılmaz, şahsı adına söz talebinde bulunmuştur.

İsmail Yılmaz üretilen enerjinin, yaklaşık yüzde 20'sinin kaybedildiğini söyleyerek başladığı konuşmasında, dünya standartlarına göre, kabul edilebilir enerji kaybının ise yüzde 6-7 olduğunu belirtmiş ve bu kaybın asgari düzeye çekilmesi için önlem alınmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Kayıpların vatandaşın sırtına yüklendiğini ile süren Yılmaz seçim bölgesi İzmir ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: *“İzmir'in Buca, Karşıyaka, Narlıdere, Bornova İlçelerinde şunu gördük: Tabii ki, büyük göçler var, doğudan batıya göç var, kaçak yapılaşma var. İmar Yasasına göre, belediyelerden oturma raporu alınmadıkça, kaçak yapılara elektrik ve su bağlanmıyor. Vatandaş ne yapıyor; bu sefer, kaçak elektrik, kaçak su kullanıyor. Vatandaşın kaçak elektrik, kaçak su kullandığını belediye biliyor, herkes biliyor; ama, önlem almıyor. İmar Yasasında yapılacak bir değişiklik, bunu, muhakkak halletmek lazım. Aksi takdirde, vatandaşlar arasında zulüm aracı olarak kullanılıyor. Gerçekten, ruhsatlı yapısı olan ve elektrik aboneliği olmuş vatandaşımız, kaçak elektrik kullananların yükünü çekiyor. Bu da, büyük bir problem. Bunun, muhakkak halledilmesi gerekir diyorum. İmar Yasasında bu değişiklik yapılabilir; buna, bizler de destek oluruz; ancak, muhakkak yapılmalı.”*

İsmail Yılmaz, vatandaşın ödediği paranın, sadece yüzde 50'sinin TEDAŞ'a gittiğini, diğer yüzde 50'sinin ise çeşitli fonlara dağıtıldığını açıklamış ve bu yüzde 50 oranının da makul bir düzeye çekilmesini istemiştir.

Yılmaz'ın konuşmasından sonra, şahsı adına, Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz söz almıştır. Yasanın sadece bir başlangıç olduğunu, böyle bir başlangıcın başka alanlara da yansımalarının gerekli olduğunu belirten Salih Kapusuz, altyapısı hazırlanmış, ihale safhasına gelmiş olan çalışmaların bir an evvel sonuçlanmasını dileyerek, kısa konuşmasını tamamlamıştır.

Madde bu konuşmalardan sonra oylanarak kabul edilmiş ve teklifin tümünün oylanmasına geçilmiştir. Kabul edilen teklif, yasalaşmıştır.²⁵⁵

Teklifin yasalaşması üzerine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer bir teşekkür konuşması yapmıştır. Ersümer'in konuşması şu şekildedir: *“Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlar; gerçekten, bu, Hükümetimizin ilk kanunudur. İnşallah, böylesine hayırlı, yararlı kanunları elbirliğiyle çıkarmak, Meclisimize ve Hükümetimize nasip olacaktır.*

Burada, bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bütün parti gruplarıyla birlikte bazı hususları tespit etti, altını çizdi. Bunlardan en önemli tespit ve altı çizilen husus, ülkemizin, gerçekten, enerji konusunda darboğaza geldiğidir. Yine, bu enerji ihtiyacının giderilmesi noktasında, devletin bütçe imkânlarıyla bu sorunun çözülmesinin mümkün olmadığı da tespit edilmiştir; yani, enerji konusundaki açığın kapatılması için, mutlaka, özel sektörün ve özel sektör sermayesinin ve hatta, çok ehven şartlarda intikali sağlanabilecek olan yabancı sermayenin ülkeye intikalinin gerekliliği tespit edilmiştir. Yine, hep birlikte tespit ettiğimiz bir husus da, böylesine acil bir ihtiyaç kapıya gelip dayandığında, bütün siyasî partilerimizin, parti mülahazalarını bir tarafa bırakıp -hatta bazı tereddütlerine rağmen- ülkenin bu ihtiyacının karşılanması noktasında birlikte hareket edebilmeleridir. Ümit ediyorum, dua ediyorum; bu, bundan sonraki ihtiyaçların tespitinde de aynı şekilde devam edecektir.

Hiçbir arkadaşımızın en ufak bir şüphesi olmasın ki, 55 inci Hükümetimiz, kendisine verilen bu emanete ihanet etmeyecektir. Biz, bize neyin emanet edildiğinin, bu kanunla bize neyin emanet edildiğinin çok iyi bilincindeyiz.

Yine, bugün, bir hususu daha tespit etmek istiyorum. Çok iyi bildiğiniz gibi, bu kanun teklifi, iptal edilen bir kararnameyi hayata geçirmek için çıkarılmıştır. 53 üncü Hükümet döneminde bir kararname çıkarılmıştır; ancak, bu kararname, Danıştayca iptal edilmiştir. İptalden sonra, 54 üncü Hükümet döneminde, iki grup başkanvekili arkadaşımızın hazırlayıp sunduğu bu kanun teklifi, Meclise verilmiştir, 55 inci Hükümet döneminde de hayatiyete geçirilecektir.

Ben, başından sonuna kadar, gerek 53 üncü gerek 54 üncü gerekse bugünkü Hükümetimizde ve Meclisimizde bu kanun teklifine emek verenlere, yardımcı olanlara, destek verenlere Hükümetim adına teşekkür ediyor, hepinize saygı ve sevgiler sunuyorum.”

²⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 31. Cilt, 2. Yasama Yılı, 122. Birleşim, s. 96-120

4- CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKEVLERİ İŞYURLARI KURUMUNUN KURULUŞ VE İDARESİNE İLİŞKİN KANUN (4301 SAYILI)

“Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun Tasarısı ve Ankara Milletvekili M. Seyfi Oktay'ın Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifi ve Adalet ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporları” üzerindeki görüşmeler 2. Yasama Yılı'nın 126. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlamıştır. 24 Temmuz 1997 tarihindeki oturumda, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmıştır.

Tasarı ile teklifin birleştirildiğinin açıklanmasından sonra, toplantı yetersayısının bulunup bulunmadığı için yoklama yapılmış ve toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşıldığından sonra, tasarı üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı, Anavatan Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Halil Cin yapmıştır. Cezaların infazı ile ilgili olarak tarihten örnekler vererek açıklamalar yapan Halil Cin, eski toplumlarda cezanın, ferdi veya toplumsal intikam esasına dayandığı, çağdaş ceza hukukunda ise cezanın ıslah etme ve suçluyu topluma kazandırma amacını benimsediği bilgisini vermiş ve bunun için de, infaz kurumlarında suçlunun eğitimi, meslek ve sanatının geliştirilmesinin önem kazandığını ifade etmiştir. Cin konuyla ilgili olarak “tretman” adını da alan çalışmaları hakkında şu açıklamaları yapmıştır: *“Tretman, kanunu ihlal etmeden, hükümlüde yaşama arzusunu doğurmak, onun normal hayata dönüş ihtiyaçlarını kolaylıkla kazanabilecek duruma gelmesini sağlayabilmek için, uygulanan rejim, tedbir ve teknik usullerin tümünü kapsar. Millî, manevî ve ahlakî değerleri geliştirmek amacını güden, manevî kalkınma tedbirleri de, tretmanı tamamlayıcı rol üstlenir. Tretman, hükümlüye uygulanan bir tür maddî ve manevî nitelikli sosyopsikolojik bir terapi işlemidir. Tretman ve manevî kalkınma tedbirleri hükümlünün kendi isteğine bağlı olmadan uygulanır.”*

Tarihte ilk defa hapis cezasını Romalıların uyguladığını, bilinen ilk toplu cezaevinin ise 1596 yılında Amsterdam'da açıldığını söyleyen Halil Cin, 18. Yüzyılda Jean Jacques Rousseau ve Beccaria gibi düşünürlerin hükümlüler lehine değişiklikleri savunduklarını, 1847 yılında Brüksel'de toplanan Cezaevleri Milletlerarası Kongresinde de, ceza ve cezaevleri hakkında yeni uygulamaların önerildiğini bilgi olarak aktarmıştır.

Hükümlü veya tutukluları çalıştırarak eğitmenin, boş zamanlarını değerlendirmenin ve çalışmalarını temin etmenin, çağdaş infazın çok önemli bir parçası olduğuna da değinen Cin, bu nedenle işyurtlarının tesisi ve faaliyete geçirilmesinin önemli olduğunu, döner sermayeyle çalışan, çağdaş işletmecilik esaslarıyla yönetilen işyurtlarının tüm ceza ve infaz kurumlarını kapsayacak

şekilde geliştirilmesinin önemine vurgu yapmıştır. Halil Cin, ceza ve tutukevlerinde görev alan yetişmiş ve bilgili personelin, çağdaş, insanî bir infazın yapılabilmesinin temel unsurunu teşkil ettiğini söyledikten sonra, tasarıyla, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup, geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmelerine yönelik çalışmalarının amaçlandığını açıklamıştır. Yine bunlardan elde edilecek mal ve hizmetleri pazarlamak üzere, işyurtları kurmaya yetkili, işyurtları kurumu oluşturulmasının da öngörüldüğünü sözlerine eklemiştir. Bu arada tasarının kabul edilmesiyle, Avrupa Birliği ülkelerinin sürekli kullandığı insan hakları ihlali iddialarının etkisiz hale geleceğini de belirtmiştir.

Tasarının getirdiği tedbirlerle, işyurtlarında üretilen malların satışından elde edilen ve cezaevleri bina ve arsalarının satışından elde edilecek paraların cezaevleri inşaatında, tutukevleri inşaatında kullanılmanın, adliyeler ve cezaevleri için iyileştirme tedbiri olacağını ifade eden Halil Cin, ayrıca cezaevi ve adliye binaları ile arsaların tahsis amacına uygun olarak kullanma niteliklerini kaybettikleri takdirde, satılmasının da bu amaçla tasarıya konulduğuna dikkat çekmiştir. Cin konuşmasının bir bölümünde, ceza infaz kurumlarının durumuyla ilgili olarak şu açıklamalara yer vermiştir: “Ülkemizde kapalı, açık, yarı açık cezaevleri ve çocuk ıslahevleri dahil olmak üzere, toplam 565 ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Tüm ceza infaz kurumlarında, 1 Temmuz 1997 tarihi itibarıyla, 58 681 tutuklu ve hükümlü barınmaktadır. Bu tutuklu ve hükümlülerden 49 816 kişisi adli suçlardan, 8 865 kişisi de terör suçlarından dolayı tutuklu ve hükümlüdür.

Muhtelif unvanlarla cezaevlerinde 31 202 personel kadrosu mevcuttur; ancak, bu kadrolardan 23 907'si dolu, 7 295'i halen boştur.

Ceza infaz kurumlarının sevk ve idaresi, 2992 sayılı Kanunla, Adalet Bakanına ve Bakanlığa bağlı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 1929 yılından bu yana Adalet Bakanlığı tarafından sevk ve idare edilen ceza infaz kurumları, mevzuat, fizikî altyapı, personel, idarî örgütlenme ve finans kaynakları açısından ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların yıllardan beri ciddi çözümlerinin bulunamaması, toplumumuzun adalete olan güveninin sarsılmasına, devletimizin cezaevleri üzerindeki disiplin ve otoritesinin hızla bozulmasına, kaybolmasına neden olmaktadır.”

Ceza infaz kurumlarının, Avrupa ve Birleşmiş Milletler cezaevi standart kurallarına uygun olarak ıslah edilmesi ve modern cezaevlerinin yapılması gereğine vurgu yapan konuşmacı, tasarının kabul edilmesi durumunda, 74 yıldan beri çözümlenemeyen bir sorunun, bir iki yıl içerisinde kökünden çözümlenmiş olacağını ifade etmiştir. Daha önce, 1993 ve 1994 yıllarında iki defa kanun hükmünde kararname çıkarıldığını, ancak bunların Anayasa Mahkemesinin iptal etmesi nedeniyle sorunun çözümlenemediğini dile getirmiştir.

Halil Cin tasarıyla ilgili açıklamalara yer verdiği konuşmasında; *“Tasarıyla, işyurtlarının genel idare ve koordinasyonu, Bakanlık bünyesinde oluşturulan bir kurula bırakılmaktadır. İşletmeler ve işyurtları genel müdürlüğünün kuruluşundan vazgeçilerek, bu genel müdürlüğün görevleri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne bağlı daire başkanlığına tevdi olunmuş ve bu suretle Hükümet teklifinde yer alan iki başlı yönetimden vazgeçilmiştir.*

Kurumların dış koruma hizmetlerinin Bakanlık personeline sağlanması yönteminden ve bu amaçla yaklaşık 33 bin yeni kadro ihdasından da vazgeçilmiştir.

Daire başkanlığında, hâkim sınıfından 1 daire başkanı ile yeteri kadar tetkik hâkimi çalışacağından, daha önce kanun hükmünde kararnamelerle genel müdürlük için alınması öngörülen, yaklaşık 200 adet kadrodan da vazgeçilmektedir.

Halen Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapan kontrolörlerin denetim yetkileri genişletildiğinden, bu görevin daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için kontrolörlerin sayısı artırılmakta, bunlar için 13 adet yeni kadro alınmaktadır.

Bakanlık bünyesinde bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik olarak, bu alanda çalışmak üzere, personel alımına ihtiyaç duyulduğundan, sadece gerekli olan personel için kontrolör kadroları dahil, 65 adet yeni kadro ihdası yoluna gidilmiştir. Bu suretle devlet teşkilatı büyütülmemiş, yüksek maliyetli bir yapıya da gidilmemiştir.

İşyurtları Kurumunun sermaye kaynaklarından elde edilen gelirlerle, bütçeye herhangi bir malî yük getirilmeksizin, ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin tüm ihtiyaçları karşılanarak, uygun fizikî yapıya sahip, elektronik donanımlı cezaevi binalarının yapımı sağlanmaktadır” şeklindeki ifadelerle de yer vermiştir.

Halil Cin, tasarıda, İşyurtları Yüksek Kurulunun başkan ve üyelerine ayrı bir maaş ödenmesinin söz konusu olmadığını, bunun da tasarruf ilkesine riayet edildiğinin göstergesi olduğunu dile getirmiş ve ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin yönetimiyle ilgili konuların, İnfaz Kurumları ile Tutukevlerinin İdaresi Hakkında Kanun Tasarısı kapsamına alındığını açıklamıştır. Yine tasarıyla işyurtları gelirlerinin yüzde 90'ını cezaevlerine, diğer yüzde 10'unun adliyelere harcanmasının öngörüldüğü bilgisini de aktarmıştır. İaşe bedelinin yetersizliği nedeniyle, cezaevlerine dışarıdan yiyecek girişinin, disiplini bozduğuna ve cezaevlerine uyuşturucu, silah ve sair tehlikeli maddelerin girmesine yol açtığına dikkat çeken ANAP sözcüsü, iaşe konusunda da eski duruma göre önemli iyileştirmeler yapıldığını dile getirmiştir. Hükümlü ve tutukluların, cezaevi kantin ve satış mağazalarından yüzde 10 oranında daha ucuz fiyatla almalarına imkân sağlanacağını da sözlerine eklemiştir.

Cin, oldukça ayrıntılı açıklamalar yaptığı konuşmasında, kullanma niteliklerini kaybeden çok sayıda adliye ve cezaevi bina ve arsalarının kısa sürede satışının yapılarak, satış bedellerinin adliye ve cezaevleri binalarının yapım ve onarımında kullanılmasına imkân getirildiğine de vurgu yapmış ve böylece Avrupa ve Birleşmiş Milletler standartlarına uygun cezaevlerinin inşa edilmesinin yolunun açıldığını belirtmiş, bunun da cezaevi güvenliği açısından önemli olduğunu ifade etmiştir.

Halil Cin'in uzun konuşması sonrasında, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Cevher Cevheri söz almıştır. Çağdaş infaz kurumlarının, hükümlünün ıslah edilmesi ve serbest bırakıldığında topluma yararlı bir fert haline getirilmesi amacı güttüğünü ifade ederek söz başlayan Cevher Cevheri, bu nedenle hükümlü veya tutuklunun bir meslek veya zanaat sahibi yapılmasının önemli olduğunu dile getirmiş ve işyurtlarının bu görevi yerine getirdiğini söylemiştir. Ancak bu kurumların teknolojilerinin eskimiş, verimliliklerinin ise son derece düşük olduğunu öne sürmüştür.

Cevher Cevheri, tasarıyla, hükümlü ve tutukluların, sahip oldukları meslek ve zanaatlarını koruyup geliştirmelerinin, eğer böyle bir meslek veya zanaatları yoksa, bunu öğrenmelerinin amaçlandığını belirttikten sonra, işyurtları ile ilgili düzenlemeler yapıldığını, gerek kurumun gerekse bağlı işyurtlarının, tüzelkişiliğe sahip olacaklarını açıklamıştır. Tasarıyla, işyurtları kurumu yüksek kurulunun da oluşturulduğunu, kurumun sermaye kaynaklarının, bu kurumun malî işlemleri ve vergi muafiyetlerinin düzenlendiğine vurgu yapan, DYP'li Cevheri, getirilen kurum ve işyurtlarının oluşturulmasıyla, yıllık 3 trilyon civarında bir gelir elde edileceğinin tahmin edildiğini de sözlerine eklemiştir.

Cevheri'nin konuşmasını tamamlayarak kürsüden inmesinden sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Seyfi Oktay söz almıştır. Soruna genel düzeyde bakılmasının gerektiğini ifade ederek söze başlayan Seyfi Oktay, ancak siyasetin üretken olmaması nedeniyle temel sorunlarda çözüm üretilemediğini dile getirmiştir. Oktay yürürlükteki mevzuatın bir gereği olarak her asliye ceza mahkemesinin bulunduğu il ve ilçede bir cezaevinin bulunduğunu, ancak bunların büyük bir çoğunluğunun yetersiz olduğunu belirttikten sonra, hükümlü ve tutukluların, büyük kitleler halinde bir arada yaşamalarından dolayı, adam öldürme, yaralama, cinsel sapıklık ve saldırı, isyan, toplu firar, koğuş ağalığı, örgütsel baskı, ideolojik eğitim gibi olumsuzlukların ortaya çıktığını belirtmiştir.

Cezaevlerinde kullanılan temel yapı ve güvenlik malzemelerinin bir standardı oluşturulmadığını da öne süren Oktay, ayrıca, 20 bin nüfuslu Sinop ile 1,5 milyon nüfuslu Adana'ya aynı tip ve kapasitede cezaevinin yapılmasının, ayrıntılı ve kapsamlı projelere dayanılmamasından kaynaklandığını açıklamıştır. Yine infaz koruma memurlarının eğitiminde de ciddi eksiklikler bulunduğunu ve cezaevlerinin çok başlı bir yönetime sahip olduğunu belirterek, bir tarafta cezaevi müdürlüğü, cumhuriyet başsavcılığı, mümessil savcılığı; diğer tarafta jandarma komutanlığının yetkili olduğunu ortaya koymuştur.

Cezaevleri mevzuatını, birbiriyle çelişkili ve tutarsız tüzük, yönetmelik, genelge, emir ve talimatlarının oluşturduğunu iddia eden Seyfi Oktay, cezaevlerindeki terörle ilgili olarak da şu sözleri sarf etmiştir: “Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; terör cezaevleri sorunu ise başlıbaşına önemli bir sorundur. Bakanlık yönetimine geldiğimizde, terör suçlarından tutuklu ve hükümlü sadece 900 kişiydi; 1991 yılında çıkarılan Terör Yasasının geçici hükümleriyle getirilen örtülü af ile 3 500 civarında terör suçlusunu muhafaza etmekte zorlanan cezaevleri boşaltılmıştı.

Zamanımızda, güvenlik güçlerinin başarılı çalışmaları sonucu 900 olan terörist tutuklu ve hükümlü sayısı 9 bine ulaşmıştır. Bu 9 bin kişinin muhafaza edildiği 40 civarında cezaevinden hiçbirisi terör cezaevi olarak yapılandırılmamıştır; hiçbirinde, güvenliği artırıcı modern teknik donanım yoktur; hiçbirinde, proje ve yapım aşamasında firar olaylarına ve diğer olumsuzluklara karşı gerekli önlemler düşünülmemiş ve alınmamıştır; pek çoğunda yeterli güvenlik sahası yoktur. Özellikle büyük kentlerimizdeki cezaevi binaları yoğun yerleşim yerleri içerisinde kalmıştır. 20 ilâ 40 kişi arasında değişen koğuş mevcutları, kalabalık cezaevlerinde 80 ilâ 100'e kadar çıkmıştır.”

Oktay, devlet güvenlik mahkemelerinin bulundukları illerde yeterli cezaevi inşa edilmemiş olması nedeniyle, tutuklu sanıklar, devlet güvenlik mahkemesinin bulundukları illere yakın il ve ilçe cezaevlerine dağıtıldığına da değindiği konuşmasında, devletin teröre karşı mücadelede çok kararlı olmasına ve bu mücadeleyi yapan personel ile ilgili olumlu düzenlemeler yapmasına karşın, terörle mücadelenin ikinci aşaması olan yargı ve cezaevi görevlileri için aynı özveriye gösteremediğini ifade etmiştir.

Cezaevlerinde teröre bulaşmış olanların kontrolü elinde tuttuğunu ve bununla ilgili bazı raporlar açıklayan Seyfi Oktay, kendisinin Adalet Bakanı olmasından sonra, şu iki çalışmayı başlattığını Genel Kurula aktarmıştır. “Birincisi, devam eden bu bozuk yapı içerisinde ve uygulamada pratik olarak ne gibi iyileştirmeler yapabileceğimizi araştırdık. Sonuç olarak, özellikle firar olaylarından sonra ağırlıklı bir biçimde, terör cezaevlerini güvenlik açısından güçlendirme çalışmalarını hızlandırdık. Sürekli artan terör suçlarında tutuklu ve hükümlü sayısının astronomik boyutlara ulaşması karşısında yeni bir organizasyona gidilerek, özellikle Diyarbakır, İstanbul, İzmir ve Ankara İllerinde kapasite fazlalığını azaltmaya çalışarak, bu cezaevlerine, çevre cezaevlerinden alternatif cezaevleri oluşturuldu. Terör cezaevlerinin bulunduğu yerlerde görevli cumhuriyet başsavcılar, mümessil savcılar, cezaevi birinci ve ikinci müdürleriyle genel müdürlük arasındaki çok zayıf olan diyalog pekiştirildi ve güçlendirildi. Millî Savunma ve İçişleri Bakanlıkları ile imzalanan ortak protokol çerçevesinde gerekli ortak önlemler saptanarak, bu önlemlerin uygulama alanına taşınmasına çalışıldı. Terör cezaevlerinin etrafına emniyet kanallarının açılması, duruşmalara yapılan sevkler için uygun link aracı ve personel taşıyıcı zırhlı araç alınması, iç ve dış güvenliğin elektronik araçlarla

pekiştirilmesi, koğuş ve şebeke kapılarının muhkemleştirilmesi, giriş ve çıkışların elektronik sistemle yapılması, yeteri kadar gözetleme kulesi yaptırılması, çatı havalandırma ve dış alanların dönerli projektörlerle aydınlatılması, cezaevlerinin zeminlerinin demir betonla sağlamlaştırılması gibi hususlar, bu dönemde planlanmış ve gerçekleştirilmiş uygulamalardır.

Özellikle, dönemin başlangıcında gerçekleşen Kayseri, Nevşehir ve İstanbul Bayrampaşa firar olaylarının hemen sonrasında -birincisi 19 Şubat 1993 tarihinde olmak üzere- terör cezaevlerinin bulunduğu il cumhuriyet başsavcıları, devlet güvenlik mahkemesi cumhuriyet başsavcıları, mümessil savcılarla, periyodik olarak, ikişer ay ara ile 8 kez toplanılmış; uygulamada birliği sağlamak, ortak olarak saptanan önlemleri gerçekleştirmek, daha sonrasında bunları yeniden gözden geçirmek, cezaevlerindeki tüm zorlukların giderilmesi konusunda çözümler üretmek üzere yoğun ve ciddi çalışmalar yapılmıştır...

....İkinci önemli çalışmamız da şu olmuştur: Değerli arkadaşlarım, görülüyor ki, cezaevleri, köklü ve ciddi, kapsamlı bir dönüşüme tabi tutulmadıkça, bu sorunlar, az veya çok; ama, sürekli olarak yaşanacaktır. İşte, bu gerçekler karşısında, bu yapının, kökten ve kapsamlı bir biçimde dönüşümünün sağlanmasının zorunlu olduğuna inanarak, bu dönüşüm için yoğun bir çabayı başlattık. Bu yoğun çalışma sonucunda, diyebilirim ki, cumhuriyetin en kapsamlı ve köktenci cezaevi reform paketini hazırladık.

Müsaade ederseniz, bu konuda ana hatlarıyla bilgi sunmak istiyorum: Bu paketle, ceza ve tutukevleri yönetimi ve yapılanması, infaz sistemine ilişkin çağdaş norm ve kurallar mevzuatımıza kazandırılarak, Avrupa cezaevleri minimum kuralları doğrultusunda, sağlıklı, güvenli, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir eğitim ve ıslah kurumları haline getirilmeleri amaçlandı.

Burada 2 temel ilke benimsenmiştir:

1- Her koşul ve durumda cezaevi disiplini ve güvenliğinin sağlanması ve bununla ilgili gerekli tüm fizikî ve teknik yapının oluşturulması.

2- Rehabilitasyonu sağlayacak, hükümlüyü topluma yeniden entegre edebilecek, insana saygıyı sağlayacak maddî ve manevî koşullar içerisinde hürriyetten yoksunluk cezasını çekecek bir ortam amaçlanmıştır."

İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun Tasarısının, daha önce bakanlığı döneminde hazırlanan çok kapsamlı reform paketinin içerisinde yer alan cezaevleri ve yargı için büyük kaynak oluşturmayı amaçlayan düşüncenin bir parçası olduğu söyleyen Seyfi Oktay, görüşülmekte olan tasarının ise bu reform paketinin içinden işletmeler ve işyurtları kurumunun alınarak hazırlandığını ifade etmiştir. Bu arada bazı eleştiriler getiren konuşmacı, tasarıyla sağlanacak yeni kaynaklara rağmen, mevcut verimsiz işyurtları anlayışının olduğu gibi korunabileceğini iddia etmiş ve cezaevleri konusundaki gerekli ve zorunlu büyük dönüşümü gerçekleştirmeye yeteceği konusunda kuşku duyduğunu açıklamıştır.

Oktay, düzenlemeyle, işyurdu faaliyetlerinin Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bağlı daire başkanlığı düzeyine indirildiğine değinerek, işletme kapsamı ve ölçeğinde üretim yerlerinin yer almamasını eleştirmiştir. Yine gelirlerin en büyük kalemini oluşturan yargı ve noter harçlarından alınacak olan payın yüzde 25'e indirilmiş olduğunu da hatırlatmış ve yargının büyük sorunlarının çözümü için yeni kaynaklara ihtiyacının bulunduğunu dile getirmiştir.

Tasarının yeni baştan bir kez daha gözden geçirilmesini dileyen Seyfi Oktay, yine de olumlu baktıklarını açıklayarak sözlerine son vermiştir.

Oktay'ın ayrıntılı konuşmasının sona ermesinin ardından Refah Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün söz almıştır. Lütfü Esengün söze, tasarının REFAHYOL Hükümeti zamanında hazırlandığını hatırlatarak başlamış ve Türkiye'de, cezaların infazının 1965 yılında yürürlüğe giren Cezaların İnfazı Hakkında Kanun hükümlerine göre yapıldığını söyledikten sonra, söz konusu tasarının yasal dayanağını da bu kanunun teşkil ettiğini ifade etmiştir.

Lütfü Esengün; *“Bu kanunun 1 inci maddesinde cezalar sayıldıktan sonra -ölüm, uzun veya kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar ve para cezası olmak üzere 3 çeşit ceza sayıldıktan sonra- müteakip maddelerde bunların uygulamasıyla ilgili hükümler mevcut; ama, şu anda görüştüğümüz tasarının mesnedini teşkil eden 17 nci maddeyi, müsaadenizle bilgilerinize sunmak istiyorum. 647 sayılı Kanunun 17 nci maddesinde ‘tutuklu ve hükümlüler, bulunduruldukları kurumda çalışmaya mecbur tutulurlar. Bu çalışmalarına karşılık tutuklu ve hükümlülere, Adalet Bakanlığınca tespit edilecek ücret ödenir. Adalet Bakanlığı, ziraat, deniz ve su ürünleri avcılığı, inşaat, yol, maden ve orman gibi iş sahalarında çalışma ekipleri kurabilir. İşçi istihdam eden kamu kuruluşları da, sahip oldukları iş sahalarında hükümlü çalıştırmaya mecburdurlar. Ekip halindeki bu çalışmalara açık ve yarı açık ceza infaz kurumu hükümlüleriyle kapalı ceza infaz kurumlarında hükümlülük süresinin en az dörtte birini iyi hal ile geçiren hükümlüler katılırlar. Çalışma mecburiyetinin tatbikini mümkün kılacak kurumlar ikmal edilinceye kadar -zannederim bu tasarıdan bahsediyor; bu kanunun yapıldığı tarihte, böyle bir tasarının da hayata geçirilmesi düşünülmüş- açık ve yarı açık ceza infaz kurumu hükümlüleri, çocuk ıslahevi hükümlüleri, açık ve yarı açık cezaevlerine seçilme hakkı kazanmış olup da, kapasite yetersizliği nedeniyle bu cezaevlerine tefriki yapılamayan ve ilçe kapalı cezaevlerine nakledilen hükümlüler, kapalı ceza infaz kurumu hükümlülerinden şartla salıverilmelerine en az 2 yıl kalanlardan, bu Kanuna göre hazırlanacak tüzükte tespit edilecek yaş, meslek ve bedenî kabiliyeti haiz olanlar ile belirlenecek suçlardan hükümlü bulunanlar.’*

Netice itibariyle -maddenin devamını okumaya gerek yok- 1965 yılında, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun yürürlüğe konulurken, hükümlü ve tutukluların çalışma mecburiyeti getirilmiş, bu konuda gereken tedbirlerin alınması öngörülmüş; ama, maalesef, bugüne kadar esaslı bir uygulamaya geçilememiştir” şeklinde açıklamalarda bulunmuş ve geçmişte Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Kanun Hükmünde Kararnamelerden bahsetmiştir.

Tasarının bütün partilerin ortak iradesinin bir sonucu olduğunu açıklayan Esengün, suçlu dahi olsa, devletin kimseye zulmetmeye hakkının olmadığını dile getirmiş ve her cezanın, insanın varlığına, tabiatına, yaradılışına uygun şekilde olmasında yana olduklarını açıklamıştır. Bu arada toplam 562 cezaevinde 59 bin civarında hükümlü ve tutuklunun bulunduğunu ifade ettikten sonra; “ *Bu mevcudun 32 bini hükümlü, 27 bini tutuklu ve bu 59 bin kişinin yüzde 25 civarındaki bir oranı ağır cezalı suçlardan tutuklu veya mahkûm. Ağır cezalı suçlardan mahkûm olmak demek, uzun süreli hapse mahkûm olmak demektir bir manada; dolayısıyla da, aldıkları cezaların miktar itibariyle fazla olması, uzun olması, bunların çalışmaya daha fazla ihtiyaç duymasını beraberinde getirir. Yine, mevcut 59 bin kişinin yüzde 75’i 21 yaş ile 45 yaş arasındaki tutuklu ve hükümlülerdir ki, 21 yaş ile 45 yaş arasındaki çağ da, insanın, normalde çalışabileceği, işgücüne sahip olabildiği, çalışma imkânına sahip olduğu bir yaştır. Dolayısıyla, işyurtlarının, çok geniş manada, bir an önce faaliyete geçirilmesi, bu 21 yaş ile 45 yaş arasında çalışma imkânı olan, çalışmaya bir yönüyle de ihtiyacı olan insanların cezaevlerinde çalıştırılması lâzım”* şeklinde rakamlara dayanarak bilgiler sunmuştur.

59 bin tutuklu ve hükümlünün, yaklaşık 9 bininin terör suçlusudur ve bu terör suçlusu olduğunu ortaya koyan Esengün, bu rakamın da 8 400’ünün bölücü veya sol örgüt mensupları olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu rakamların Türkiye’nin hangi taraftan tehdit edildiğini dile getirmiş ve “sağ örgüt” olarak adlandırılan grupların arasında, polis ve asker katilinin bulunmadığını öne sürmüştür.

Lütfü Esengün konuşmasının bundan sonraki bölümünde, Plan ve Bütçe Komisyonunun aşağıdaki raporunu okumuştur: “*Bilindiği gibi, modern infaz sisteminden amaç, hükümlünün iç dünyasına nüfuz ederek onu ıslah etmek, bir daha suç işlemesinin önüne geçerek kendisini topluma yararlı bir fert haline getirmektir. Bu anlamda, çalışma, infazın ıslah edici bir unsuru olarak görülmektedir. Hükümlü ve tutukluyu çalıştırarak, onu bir meslek ve sanat sahibi yapmak, böylece topluma katılımını sağlamak amacıyla, hükümlü ve tutuklular, halen, döner sermaye esasına dayalı işyurtlarında çalıştırılmaktadır; ancak, bu işyurtları, maalesef, dağınık, eskimiş teknolojiye sahip, rantabilitesi düşük ve aralarında koordinasyon bulunmayan tesisler haline gelmiştir. Bu tasarıyla, ceza infaz kurumlarıyla tutukevlerinde, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup, geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat*

öğrenmeleri amacına yönelik olarak çalışmalarını sağlamak, bu çalışmalardan elde edilecek mal ve hizmetleri pazarlamak üzere işyurtları kurmaya yetkili ceza infaz kurumları ve tutukevleri işyurtları kurumu kurulması öngörülmektedir.”

Yukarıdaki gerekçeye katıldığını açıklayan konuşmacı, hükümlü veya tutukluların çalıştırılması suretiyle, hem boş zamanlarının değerlendirilmesinin hem bir meslek ve sanat sahibi olmalarının hem de kuruma önemli malî kaynaklar temin edilmesinin gerçekleşeceğini belirtmiş ve elde edilen kaynaklarla da, öncelikle, cezaevlerinin inşası, tamiri, rehabilitasyonu, diğer adli hizmetlerin yürütülmesinin öngörüldüğünü açıklamıştır. Lütfü Esengün, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bir daire başkanlığı kurulması konusunda Seyfi Oktay’ın getirdiği eleştiriye de katılmadığını belirterek, aslında bu yolla işyurtları kurumunun oluşturulduğunu savunmuştur. Esengün, tasarının maddelerinin içeriğiyle ilgili kısa bir özet yaptıktan sonra, düzenlemeye olumlu baktıklarını açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bundan hemen sonra, Lütfü Esengün’ün konuşmasında ismi geçen Seyfi Oktay, tutanaklara geçmesi amacıyla şu kısa açıklamayı yapmıştır: *“Sayın Başkanım, bu 30 bin kadro konusu çok konuşuldu ve çok da istismar edildi. Tamamen yanlış anlaşılan bir konu. Şu açıdan yanlış: Bir yeni sistem oluşturuluyordu, o amaçlanıyordu. O sistemde, cezaevinin dış koruması da Adalet Bakanlığına terk ediliyordu. O, mevzuatta vardır.*

Şimdi, hüküm var. Yeni sistem oluşturulup uygulamaya geçtikçe -belki beş yıl, belki on yıl, belki yirmi yıl, belki daha uzun sürede ve tabii ki, uygulamadaki gelişmeye ve Başbakanlığın vereceği müsaadeye göre- bu kadro kullanılacaktır. Bunun, işyurtlarıyla da ilgisi yok; fakat, cezaevlerinde gerçekleştirilmesi amaçlanan o yeniliğin, yeni dönüşümün bir gereği olarak, yapılanmanın bir gereği olarak, belki yirmi yıl içinde gerçekleştirilebilecek bir husustur.

Onun için, 30 bin kadro alındı, bu böyle yapıyor falan... Bu, tamamen, kökten yanlış anlaşılan, yanlış söylenen, zaman zaman da kötüye kullanılan bir durum oldu. Bunu açıklığa kavuşturmak istedim.”

Oktay’ın kısa açıklaması sonrasında, Kütahya Milletvekili Emin Karaa, Demokratik Sol Parti Grubu adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Eğitimsizlik ve işsizliğin suçların artmasının temel nedenleri olduğunu söyleyen Emin Karaa, tasarının, eğitimle ilgili olmamasına karşın, meslek öğretme konusunda dağınıklığı düzeltmek, merkez ve taşra arasındaki kopukluğu gidermek ve en önemlisi, mahkûm tahliye olduğunda iş bulmasını sağlamak amacıyla hazırlandığını ifade etmiştir. Daha önce mahkûmların meslek öğrenmesinden çok, meşgul olmalarının amaçlandığına da değinen aynı konuşmacı, ayrıca konuyla ilgili ciddi bir çalışmanın yapılmadığını, kapalı cezaevlerinde kurulan işyurtlarının, başsavcı, mümessil savcı ve cezaevleri müdürlerinin inisiyatifine bırakıldığını ileri sürmüştür. Bu kişileri de sürekli olarak işin başında olmamaları ve uzmanı olmadıkları alanlarla ilgili çalışmalar yapmaları nedeniyle, ciddi sorunların çıktığını dile getirmiştir.

Taşra ile merkez arasında müthiş bir kopukluğun yaşandığını ve yapılan işlerin, işletmecilik açısından değerlendirilmesinin yapılmadığını ifade eden Karaa, sonuçta cezaevlerindeki meslek öğretme konusundaki çalışmaların, amaçsız, mahkûmu meşgul etmeye yönelik, başı ve sonu belli olmayan ve zaman içinde kendini tüketen bir uğraş haline geldiğini iddia etmiştir. Yine işyurtlarının hep, zarar ederek çalıştığını ve birçoğunun hiçbir meslek öğretmediğini de sözlerine eklemiştir.

Emin Karaa konuşmasının bundan sonraki bölümünde işyurtlarının durumuyla ilgili görüşlerini açıklamaya devam etmiş ve şunları söylemiştir: *“Yapılan bu işlemlerin ve işlerin hemen hemen hiçbirisi Bakanlık Merkez Teşkilatınca bilinmemektedir ne yazık ki. Kontrolörler, mahallinde yapılan işi değil, tutulan muhasebe defterini kontrol etmekte ve ambar sayımı yapmaktadır. Konfeksiyonculuk yapılmakta; fakat, stilist istihdam edilmemektedir; inşaat işkolu kurulmuş; ancak, mühendis istihdam edilmemektedir; mobilya atölyesi vardır; ama, mobilya atölyesinde tasarımcı yoktur. Bu kanun tasarısı kabul edilecek olursa, Yüce Meclisten geçecek olursa, en azından 1475 sayılı Kanun hükümlerine göre, bu mesleklerden olanları istihdam etme imkânı doğacaktır. Hatta, günümüzde, artık, işkollarının değişik türlerinin, değişik ceza infaz evlerinde, tutukevlerinde yapılıp, sonra, merkezî birleştirme sağlanarak, geniş bir işkolu yapılması gerçekleştirilecektir.*

Bu kanun tasarısı kabul edilecek olursa, hiçbir anlamı olmayan o türdeki işyurtları kapatılıp, sanayie yönelik, sanayie dönük işyurtları açılarak, mahkûmun tahliye olduktan sonraki yaşamı güvenli bir hale gelecektir. Çok çeşitli işyurtları açmaktan ziyade, sanayiin aradığı mesleklerden üç dört tane seçip, onları belirlemek, hem işletmecilik açısından faydalı olacaktır hem de kontrolü daha kolay yapıldığından sorunların çözümü daha da kolaylaşacaktır. Böylece, işyurtlarını müesseseleştirmek de kolaylaşacaktır. Yani, kuranın ayrılmasıyla iş sona ermeyecektir. Ne kurana ne de kurdurana bağlı olmadan, o işyerlerinde devamlılık, bilgi birikiminde süreklilik sağlanmış olacaktır.”

İnfazın ıslah edici olmasına da değinen Karaa, hükümlüyü ve tutukluyu çalıştırarak onu bir meslek sahibi yapmak ve böylece topluma katılımını sağlamak amacı güden işyurtlarının ne yazık ki, dağınık, çok eski teknolojiye sahip, rantabilitesi düşük ve aralarında koordinasyon bulunmayan bir yapıya sahip olduğunu ifade etmiş ve tasarının bu sıkıntıları ortadan kaldırma açısından olumlu olduğunu ortaya koymuştur.

Tasarının tümü üzerinde parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanması sonrasında, Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, bazı açıklamalar yapma gereği hissetmiş ve işyurtlarıyla ilgili geçmişte yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Seyfi Oktay zamanında hazırlanan tasarının, devlete 66 bin yeni kadro yüklemesi nedeniyle, o dönemde karşı çıktıklarını hatırlatan Oltan Sungurlu, bunun Türkiye Cumhuriyetinin bütçesi açısından çok ağır olduğunu açıklamış ve Şevket Kazan'ın Adalet Bakanı olduğu dönemde hazırlanan

tasarıda ise -görüşülen tasarı- yalnız işyurtlarının çalışması açısından bir sistem getirilmiş ve kaynak sağlanmış olduğuna dikkat çekmiş ve emeği geçenlere teşekkür etmiştir. Cezaların temel yapısının tabiatla olana uygun olmasının daha uygun olması gerektiğini, ancak bunun dışında bir başka formülün henüz bulunmamış olduğunu dile getiren Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, cezalandırmanın, insanlığa yakışır bir şekilde yerine getirilmesinin esas olduğunu vurgulamıştır.

Sungurlu, tasarıya destek verdikleri için bütün siyasî partilere teşekkür ederek, böylece cezaevlerimizdeki birçok şikâyetin kalkacağına inandığını, gelecekte cezaevlerinin ihtiyaçlarının bir başka yasayla karşılanabileceğini ifade etmiş ve açıklamalarını bitirmiştir.

Oltan Sungurlu'nun konuşmasını tamamlamasından sonra, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sona ermiş ve maddelere geçilmesi kabul edilmiştir. Ancak süre dolduğu için birleşime son verilmiştir.²⁵⁶

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun Tasarısı ve Ankara Milletvekili M. Seyfi Oktay'ın Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifi ve Adalet ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporlarının müzakeresine 31 Temmuz 1997 tarihindeki 129. Birleşimde devam edilmiştir. İkinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan yaparken, katip üyelikleri ise Ünal Yaşar ve Fatih Atay üstlenmiştir.

Tasarının “Amaç” başlıklı 1. maddesi şu şekildedir: **“Hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmeleri amacına yönelik olarak çalışmalarını sağlamak üzere; işyurtları açmak ve bunların bütün malî ve idarî işlerini bir merkezden düzenlemek ve yönetmek amacıyla Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu kurulmuştur.”**

Madde üzerinde Refah Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Fetullah Erbaş söz almıştır. 1. maddede iki önemli konu olduğunu, bunların birincisinin, hükümlü ve tutuklulardan, meslek ve bir sanat sahibi olanlar; ikincisinin ise, meslek ve sanat sahibi olmayanlar hakkındaki işlemler olduğunu vurgulayan Erbaş, meslek ve sanatı olanlar için, bu sanatlarının korunması, aynı zamanda, mesleklerinin yeni teknolojiye uygun olarak geliştirilmesinin sağlanmasının ve bir meslek ve sanatı olmayan tutuklu ve hükümlülerin cezalarını bitirdikleri zaman topluma kazandırılmaları ve toplumda bir meslek ve sanat edinmelerinin amaç edildiğini ifade etmiştir. Toplam 58 bin civarındaki tutuklu ve hükümlünün, ancak 4 bininin işyurtlarında çalıştırılabildiğini de sözlerine eklemiştir.

²⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 126. Birleşim, s. 27–45

Fetullah Erbaş, ceza infaz kurumları ile ilgili olarak rakamlara dayanarak şu bilgileri vermiştir: “565 adet infaz kurumu bulunmaktadır. Bunların içerisinde 58 681 adet tutuklu ve hükümlü bulunmakta; bunların 48 816'sını adi suçlular, 8 665'ini ise, terör suçluları oluşturmaktadır. Bütün bu tutuklu ve hükümlüler için 31 202 personel çalıştırılması icap etmektedir; bunların da 23 bin civarındaki personel kadrosu şu anda dolu olup, 7 295 adet personel kadrosu ise halen boş bulunmaktadır.”

Ceza ve infaz evlerinin en önemli işlevinin, tutukluları ve hükümlüleri topluma kazandırmak olduğunu vurgulayan Fetullah Erbaş, ölüm oruçlarına değinerek, bu tür sorunları incelemek için komisyon kurulduğunu hatırlatmıştır. Tutuklu ve hükümlüleri ıslah yönünde ise, yapılan incelemelerde, cezaevlerinde bir ankesörlü telefonun bile bulunmadığını, bu durumda, eş ve yakınlarının cezalandırılmış olduğunu dile getirmiştir. Erbaş, işyurtlarından elde edilen gelirlerin, Sayıştay vizesinden, 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunundan muaf olmasından dolayı, Adalet Bakanlığının ileride bağımsız ekonomik güç elde etmesine vesile olacağını ifade etmiştir.

Madde üzerinde başka söz alan milletvekili olmamış ve önerge de verilmemiştir. 1. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında 2. maddeye geçilmiştir. “Tanımlar” başlığını taşıyan 2. madde; **“Bu Kanunda geçen;**

- a) Bakan : Adalet Bakanını,
 - b) Bakanlık : Adalet Bakanlığını,
 - c) İşyurtları Kurumu : Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunu,
 - d) İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu : Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Yüksek Kurulunu,
 - e) Ceza İnfaz Kurumları : Kapalı ve açık cezaevleri ile çocuk ıslahevlerini,
 - f) Genel Müdürlük : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünü,
 - g) Genel Müdür : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürünü,
 - h) Daire Başkanlığı : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İşyurtları Daire Başkanlığını,
 - ı) Daire Başkanı : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İşyurtları Daire Başkanını,
- İfade eder” şeklinde düzenlenmiştir.

Madde hakkında gruplar ve şahıslar adına konuşma talebinde bulunan olmamış ve okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“İşyurtları Kurumu” başlığını taşıyan 3 madde de aynı şekilde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmaksızın, oylanarak kabul edilmiştir.²⁵⁷

Hemen ardından okunan “İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun görevleri” başlıklı 4. madde şöyledir: **“İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun görevleri şunlardır;**

- a) İşyurtlarının genel amaç ve politikalarını belirlemek,
- b) İşyurtları Kurumunun Genel Müdürlükçe hazırlanacak bütçesini onaylamak,
- c) İşyurtlarının kurulmasına veya kaldırılmasına karar vermek,
- d) Hükümlü ve tutukluların çalıştırılma esas ve usullerini belirlemek,
- e) İşyurtları yönetim kurullarının önerisi üzerine 1475 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre nitelikleri bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen işçilerin çalıştırılmasına, ücretlerinin belirlenmesine ve bunların işten çıkarılmasına karar vermek,
- f) Fazla iş çıkarmak suretiyle işyurduna yararlı olan personel ve hükümlülere prim ödenmesinin esas ve usullerini belirlemek; yıllık bilançolarında tahakkuk edecek kârdan personel, işçi ve hükümlülere ve bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen kâr payı ödenmesine ilişkin işyurdu yönetim kurullarının önerilerini karara bağlamak,
- g) Bakanlığın denetim programlarına ek olarak, işyurtlarının faaliyetlerinin adalet müfettişleri tarafından denetlenmesini Bakana önermek,
- h) İşyurtları Kurumu ile işyurtlarının paralarının yatırılacağı bankaları belirlemek,
- ı) Ceza İnfaz Kurumları ve tutukevleri personeline İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının hesaplarını tutturmak ve bu hesapları ilgilendiren işleri yaptırmak,

²⁵⁷ **MADDE 3.** - İşyurtları Kurumunun organları, İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu ile Daire Başkanlığı ve işyurtlarıdır.

İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu; Bakanlık Müsteşarının başkanlığında, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ile Hukuk İşleri Genel Müdürü, Personel Genel Müdürü, İdarî ve Malî İşler Dairesi Başkanından oluşur.

Başkanvekilliği görevi Genel Müdür tarafından yürütülür.

Bakan, gerekli gördüğü hallerde İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna başkanlık eder.

Daire Başkanlığı, bir Daire Başkanı ile yeteri kadar tetkik hâkimi ve diğer personelden oluşur.

İşyurtları Kurumunu, İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu Başkanı temsil eder.

İşyurtları Kurumu, 1 inci maddede belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere işyurtları kurar

j) İşyurtlarının yıllık iş program ve projelerini, bütçelerini, ek bütçelerini, faaliyet raporu ve netice hesaplarını onaylamak veya reddetmek,

k) Genel Müdürün önerisiyle işyurtlarına işletme ihtiyaçları için kaynak tahsisi yapmak ve gerektiğinde birinden diğerine kaynak aktarması yapılmasına karar vermek,

l) Genel bütçeden aylık alan kadrolu personelin işyurdunda çalıştırılmasına ilişkin Genel Müdürün önerilerini karara bağlamak.”

Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına, Kırşehir Milletvekili Cafer Güneş söz almıştır. Cezaevlerinde, 58 bin civarında hükümlü ve tutuklu, 23 bin civarında da personel bulunduğunu belirten Cafer Güneş, bu kişilerin çocukları ve yakınlarıyla birlikte, yüz binleri ilgilendiren bir kurumun ve yasa tasarısının görüşüldüğünü ve cezaevlerinde eskiye göre ciddi iyileştirmeler yapıldığını ifade etmiştir. Modern infaz sistemlerinde, mahkûmun cezasını çekme süreci içinde ıslah edilerek, topluma kazandırılmasını amaçlandığını ve bunun da en önemli yolunun kültürel eğitim ve hükümlünün bir meslek sahibi edilmesi olduğunu ortaya koyan Güneş, işyurtlarıyla ilgili olarak da şunları söylemiştir: *“Hükümlü ve tutuklular, döner sermaye esasına dayalı işyurtlarında çalıştırılmaktadır. Bu işyurtları, maalesef, dağınık, eskimiş teknolojiye sahip, rantabilitesi düşük ve aralarında koordinasyon bulunmayan tesisler haline gelmiştir. Tasarı, İşyurtları Kurumunun gelirleriyle, modern infaz sisteminin geliştirildiği cezaevlerinin yapısını, mevcutlarının tamir ve tadil edilmesini, modern cihazlarla donatılmasını, son teknolojiye dayalı yeni atölye, ünite ve unsurların vücuda getirilmesini sağlayacaktır.”*

Cezaevlerinin bir bütün olduğunu, bunun bir parçasıyla ilgilenmenin, konuyu kökünden halletmeyeceğini belirten Cafer Güneş, yine hükümlü ve tutuklulardan başka, cezaevindeki idareciler, infaz koruma memurları, mahkûm aileleri, mahkûmların şu veya bu şekilde mağdur ettiği insanlar ve cezaevinde çalışan memurların olduğunu, bu nedenle topyekûn bir düzenleme yapılmasını istemiştir. Örnek olarak da cezaevi müdürlerinin çok köklü bir eğitimden geçirilmesini, bundan sonra mesleğe alınacak cezaevi müdürlerinin mutlaka hukukçu olması gerektiğini de savunmuş ve personelin maaşlarının düşük olduğunu, yükseltilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Güneş, cezaevlerine bilgisayar ve telsiz gibi en son ve teknik cihazların verilmesini istediği konuşmasında, hükümlü ve tutukluların sağlık ve psikolojik sorunlarını gidermek için, cezaevlerine, acilen doktor, psikolog, ambulans, teknik araç ve gereçlerin verilmesi gerektiği kanaatinde olduğunu açıklamıştır.

Açık cezaevlerinde çalıştırılan mahkûmlar, belediye sınırları dışına çıkmak için, bakanlıktan izin almalarının da zaman kaybına neden olduğunu belirttikten sonra, cezaevinde çalışan personelin hem yıpranmasını önlemek hem de cezaevi personeli olmaya istekli hale getirmek için, emeklilik sürelerinin, yirmi yıla indirilmesini de önermiş ve hükümlü ve tutukluların eş ve çocuklarıyla ilgili ciddî bir iyileştirmenin de yapılabileceğini açıklamıştır.

Hükümlü ve tutukluların bilerek veya bilmeyerek, mağdur ettiği insanların da, iş imkânlarından ve devletin fonlarından yararlanmasının gerektiğini dile getiren Cafer Güneş, tasarının yararlı olacağını ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

4. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay ise şahsı adına söz almıştır. Aslında 3. madde için söz almak istediğini, ancak bunun gerçekleşmediğini belirten Ersönmez Yarbay, tasarının kabul edilen maddeleriyle ilgili bilgi verdikten sonra, sözü 4. maddeye getirmiştir. İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun genel amaç ve politikayı belirleme yeterliliğinin olmadığını, bu kurulu bürokrasiden gelen kişilerin oluşturduğunu ifade etmiş ve hükümlü ve tutukluların, işyurtlarında meslek ve sanat öğrenebilmeleri için, bu kurulda Millî Eğitim Bakanlığının ve ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının temsilcisinin olmasını savunmuştur.

Bunlardan başka, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonunun temsilcisinin de bulunmasının gereğine işaret eden Yarbay; *“Pazarlama ve üretim konusunda tecrübesi olan, belli bir ciroyu aşmış bir şirkette pazarlama müdürü veyahut da üretim müdürü olarak çalışan kişilerin de, bu İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunda görev alması ve politikalarının doğru olarak tespit edilmesinde çok büyük yarar vardır. Yoksa, bu tasarı, amaçlarıyla uyuşmayan bir yapı arz etmektedir”* diyerek beklentilerini de ortaya koymuştur.

Ersönmez Yarbay, Sayıştay’ın, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin, Maliye Bakanlığı’nın denetiminden kaçan kurumların birer yapı, birer çiftlik oluşturduklarını, bu nedenle de kamunun kaynaklarının çarçur edildiğini açıklamış ve bunlara dikkat çekmek için söz aldığını dile getirmiştir.

Madde bu konuşmanın ardından oylanarak kabul edilmiş ve diğer maddelere geçilmiştir. 5 ve 6. maddeler üzerinde herhangi bir görüşme yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.²⁵⁸

“Sermaye kaynakları” başlığını taşıyan 7. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“İşyurtları Kurumuna 2 000 000 000 000 TL. (İki Trilyon) döner sermaye tahsis edilmiştir. İhtiyaç halinde bu miktar Bakanlar Kurulu kararıyla on katına kadar artırılabilir.**

İşyurtları Kurumunun sermaye kaynakları şunlardır;

a) İşyurtlarının faaliyetlerinden elde edilen gelir ve kârlar,

b) 2548 sayılı Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesine göre tahsil edilen harçlar,

c) 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1), (2) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan yargı ve noter harçlarının % 25'i,

d) Ceza İnfaz kurumları ve tutukevleri ile işyurtlarının demirbaşına kayıtlı olup hizmet dışı bırakılan eşya ve araçlarla yemek ve ekmek artıklarının satışından elde edilen gelirler,

e) Bağış ve yardımlar,

f) Faiz ve sair gelirler.

²⁵⁸ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

“Daire Başkanlığının görevleri”

MADDE 5. - Daire Başkanlığının görevleri şunlardır;

a) İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu kararlarını yerine getirmek,

b) İşyurtlarını yönetmek, denetlemek ve hesap işlerini izlemek,

c) Hükümlü ve tutukluların çalıştırılmalarıyla ilgili her türlü işlemi yürütmek, küçüklerin çalışma şartları bakımından ilgili bakanlık ve kamu kuruluşları ile işbirliği yapmak,

d) İşyurtlarının yıllık iş program ve projelerini, bütçelerini, ek bütçelerini, faaliyet raporu ve netice hesaplarını İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna sunmak,

e) İşyurtlarında 1475 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen nitelikte çalıştırılacak işçilere ilişkin işyurdu yönetim kurullarının önerilerini İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna sunmak,

f) İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun sekreteryaz hizmetlerini yürütmek,

g) Görev alanına giren konularda mevzuat yetersizliğine ve aksaklığına ilişkin inceleme ve araştırma yaparak İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna öneride bulunmak, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hazırlamak ve izlemek, görüş bildirmek, genelge düzenlemek,

h) Kanunlarda gösterilen ve Bakanlıkça verilen diğer görevleri yapmak.

İşyurtları

MADDE 6. - İşyurtları, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek veya bunlara bir meslek ve sanat öğretmek, bu suretle üretilen ekonomik değerleri pazarlamak için ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerdir.

Yukarıdaki fıkranın (b) bendine göre tahsil edilen harçlar İsyurtları Kurumunun Ankara'da İsyurtları Yüksek Kurulunca belirlenecek bankalarda açılacak hesabına aktarılacak üzere bulundukları mahalde bir banka şubesi nezdinde açılacak hesaba günlük olarak; (c) bendinde belirtilen gelir payları ise, sözkonusu harçların tahsilini takip eden ayın sonuna kadar Maliye Bakanlığı Merkez Saymanlığınca Kurumun yukarıda belirtilen hesabına aktarılır.

(d) ve (e) bentlerine göre elde edilen gelirler üçüncü fıkra da belirtilen hesaba yatırılır.

İsyurtları Kurumu bütçesinden, İsyurtları Kurumu Yüksek Kurulunca belirlenen miktar ve esaslar dahilinde; Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı kuruluşlarının bina alım, inşa, onarım, demirbaş, araç, gereç ve sair her türlü ihtiyaçlarına harcama yapılabilir veya bu maksatlarla kullanılmak üzere ayrılan paralar bir taraftan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer taraftan Adalet Bakanlığı bütçesine özel ödenek kaydedilmek üzere Hazine veznelerine yatırılabilir. Bu ödeneklerden harcanmayan kısımlar ertesi yıl bütçesine devredilir. Şu kadar ki, ceza ve infaz kurumları ve tutukevlerinin ihtiyacı için ayrılacak miktar isyurtlarının özgelirlerinin % 90'ından az olamaz.

İsyurdu bütçelerinden, isyurdu hizmet ve çalışmalarının yürütülmesi ile ilgili her türlü döşeme, demirbaş, makine, teçhizat, kara, hava ve deniz taşıtları alım, bakım, onarım ve işletilmesi ile isyurtlarına ilişkin tüm giderleri için harcama yapılır.

İsyurtları Kurumuna ait mallar Devlet malı sayılır. Bunlar aleyhine suç işleyenler, Devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi cezalandırılır."

Madde üzerinde Refah Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay söz istemiştir. İsyurtları kurumuna 2 trilyon lira döner sermaye tahsis edilmesi ve ihtiyaç halinde bu miktarın on katına kadar artırılabilmesini olumlu bulduğunu açıklayan Yarbay, enflasyon nedeniyle bu rakamın da belki yeterli olmayacağını ve daha fazla sermayeye ihtiyaç duyulacağını ifade etmiştir. Ayrıca denetimin de önemine değindikten sonra, Hazineye hiç pay ayrılmamasının ve bu kaynakların cezaevlerinin yapımı, restorasyonu ve demirbaş ihtiyaçları için kullanılır olmasının, yasanın amacıyla bağdaşmadığını dile getirmiştir.

Ersönmez Yarbay, yasanın amacının tutuklu ve hükümlülerin meslek ve sanatlarının geliştirilmesi veya hiç meslek ve zanaat sahibi olmayan tutuklu ve hükümlülerin meslek ve zanaat sahibi yapılması olduğunu ortaya koyduğu konuşmasında, elde edilen gelirlerle ilgili şunları söylemiştir: *"Bugün, cezaevlerinin yapımı ve restorasyonları için trilyonlar kafi gelmeyecektir. O sebeple, cezaevlerini yapmak ve bunların restorasyonu devletin görevidir. İsyurtlarının gelirlerinden ve isyurtlarının özkaynaklarından hapisanelerin yapılması ve onların restorasyonu gibi konulara bir harcama yapılmamalıdır. Bilakis,*

cezasını çektikten sonra tahliye olan ve bir meslek sahibi yapılan hükümlü ve tutukluların, piyasada istihdamları konusunda, onlara kredi açılmak suretiyle destek sağlanmalıdır. Aksi takdirde, bu gelirler, yalnızca cezaevi yapımı, demirbaş alımı gibi hususlara kaydırıldığı takdirde, geriye hiçbir gelir kalmayacak ve tasarı esas amacından uzaklaşmış olacaktır.”

Başlangıçtaki “Amaç” başlıklı 1. madde ile daha sonraki maddelerin birbirine hiç uymadığını da iddia eden Yarbay, tutuklu ve hükümlülerin durumlarını iyileştirme konusuna çok az bir pay ayrıldığını, bu nedenle de yeni bir düzenleme yapılmasını istemiştir. Ersönmez Yarbay, tutuklu ve hükümlüler tahliye olduktan sonra, onların piyasada iş bulabilmeleri veya kendi işlerini kurabilmeleri için, tasarıda öngörülen gelirlerden onlara da pay ayrılmasını önererek konuşmasını tamamlamıştır.

Maddenin oylanması sırasında karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan, 129. Birleşimin, Üçüncü Oturumunda ilk olarak 7. madde oylanmıştır. Madde kabul edilmiş ve 8. maddeye geçilmiştir.

“Ücret ve ek ödemeler” başlığını taşıyan 8. madde şöyledir: **“İşyurtlarında çalıştırılan hükümlü ve tutukluların gündelikleri, yiyecek karşılığı tutarı çıkarıldıktan sonra her ayın sonunda verilir.**

Ücretleri işyurdundan ödenmek üzere 1475 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre, hükümlülere bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazandırabilecek nitelikleri haiz yeter sayıda usta, işyurtlarında çalıştırılabilir.

İşyurtlarında çalışma saatleri dışında veya tatil günlerinde fazla çalışma yaptırılabilir. Fazla çalışma yapan personel ve işçilere yılı bütçe kanunlarında belirlenen miktarlarda fazla çalışma ücreti ödenir.

İşyurtlarında görevli personel, işçi ve hükümlülere, işyurtlarının yıllık bilançolarında tahakkuk edecek her türlü faaliyet dışı gelirleri ve faizler hariç olmak üzere kârlarının yüzde yirmibeşini aşmamak ve ilgilinin yıllık net ücretinin yüzde ellisini geçmemek üzere memur maaş katsayısının, (10 000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak miktara kadar ve çalıştıkları süre ile yaptıkları işin özellik ve güçlüğüne göre İşyurtları Yüksek Kurulu Kararı ile kâr payı ödenebilir. Ödemeler, çalışmayı takip eden bütçe yılında ve bir defada yapılır.

Bakanlık, ceza infaz kurumları ve tutukevleri görevlilerine, tespit edeceği örnekte, parasız elbise vermeye yetkilidir.”

Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Oğuz konuşma yapmıştır. Cezanın infazından amacın, bir intikam duygusu olmadığını ve hükümlünün ıslah edilerek topluma yeniden kazandırılması olduğunu belirten Oğuz, bu görüşüne şu sözlerle açıklık getirmiştir: *“İçeride kaldığı müddet içerisinde, kendisinin fizik yapısının ve biyolojik bünyesinin bir taraftan korunması, bir taraftan, cezasının, insanlara, insan onuruna ve insan haklarına yakışır bir şekilde çektirilmesi, diğer taraftan da, malî müzayaka*

içerisinde ona acı verilmesi şeklinde değil, ona, içeride bulunduğu müddet içerisinde, bir beceri ve bir iş yapma imkânı, cemiyetin içerisine tekrar çıktığı zaman da, cemiyet içerisinde kendisini koruyabilecek, maişetini temin edebilecek ve hayatını sürdürebilecek bir vasıf kazandırılmasına matuftur. Onun için değerli arkadaşlarım -uzun yılların tecrübesi olarak- cezaevlerinde bulunan kimselerin, iş esasına müstenit yerlerde çalıştırılması ve kendilerine bir meslek ve sanat kazandırılması hususunda gayret sarfedilmiş ve bu meyanda, bu cümleden olarak, bu hizmetin ifası içerisinde, cezaevleri içerisinde işyurtları kurulmuş ve bu işyurtlarında yatan hükümlülere bazı imkânlar getirilmiştir. İşte, 8 inci maddedeki ücret ve ek ödemeler de bu hizmetin devamını temin sadedinde, hükümlüye, orada çalıştığı müddet içerisinde bazı imkânların temin edilmesi hadisesidir.”

Bu maddenin birinci fıkrasında, işyurtlarında çalıştırılan hükümlü ve tutuklunun kendisine, her ayın sonunda bir bedel ödenmesi hususunda bir hükmün tesis edildiğini belirten Ali Oğuz, tutuklu veya hükümlünün bu gündelikten başka, bir sanat ve beceri öğrendiğini, üçüncü olarak da fazla çalışma imkânı ve ücretinin sağlanması olduğunu ifade etmiştir. Kâr payının verilmesini, parasız elbise verilmesini de diğer imkanlar olarak ortaya koyan Oğuz, yasanın hayırlı olmasını dileyerek, konuşmasına son vermiştir.

Madde bu konuşmadan sonra, okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının “Yönetmelik” başlıklı 9. maddesi ise

“a) İşyurtları Kurumu ile işyurtlarına ilişkin hususlar,

b) Hükümlü ve tutuklulara ödenen gündeliklerin ödeme usul ve esasları,

c) Fazla çalışma usul ve esasları,

d) Muhasebe ve ihaleye dair usul ve esaslar,

e) Uygulamaya ilişkin sair hususlar,

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerde gösterilir” biçimindedir.

Madde üzerinde, Refah Partisi Grubu adına Gaziantep Milletvekili Bedri İncetahtacı söz istemiş ve konuşmasına, yasa tasarısının genel gerekçesinde asıl amacın, hükümlülerin iç dünyasına nüfuz ederek, onları ıslah etmek ve bir daha suç işlemelerine mani olacak şekilde, topluma yararlı bir fert olarak serbest bırakılmalarını sağlamak olduğunu belirterek başlamıştır. “.... hükümlülerin ve tutukluların kalmış olduğu işyurtları kurumuyla, işyurtlarına ilişkin hususların belirlenmesi konusunda bazı maddelerin tadat edildiğini görüyoruz. Bunlar, hükümlü ve tutuklulara ödenen gündeliklerin ödeme usul ve esasları, fazla çalışma usul ve esasları, muhasebeye ve ihaleye dair usul ve esaslar, uygulamaya dair esaslar... Bunlar, bu kanunun çıkmasından altı ay sonra yürürlüğe girecektir. Burada, Adalet Bakanlığı yetkililerine, dikkat etmeleri gereken bir hususu serdetmeye gayret edeceğim” diyen İncetahtacı, tutuklu ve hükümlülerin maddî hususlarını belirlenirken, bir makinenin veya cansız bir varlığın olduğunu düşünerek değil, bir insan olduklarını düşünerek düzenleme yapılmasını istemiştir.

Asgarî ücreti tespit ederken de, insanın insanî özelliklerinin, ailevî özelliklerinin, sahip olduğu çocukların dikkate alınmadığını öne süren Bedri İncetahtacı, tutukluların, cezaevlerinde ıslah edilmeleri sırasında, insanî bir uygulamaya muhatap olduklarını hissettirilmesini gündeme getirmiş ve bu nedenle, tasarının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içerisinde çıkarılacak yönetmeliklerde, Adalet Bakanlığı yetkililerinin dikkat etmelerini dilemiştir.

Başka söz alan olmadığı gibi, herhangi bir değişiklik önergesi de verilmemiştir. Oylama öncesinde yapılan yoklamada, toplantı yetersayısı var olduğunu anlaşılmış ve madde oylanarak kabul edilmiştir.

“Uygulanmayacak hükümler” başlığıyla düzenlenen 10. madde şöyledir: **“İşyurtları Kurumu, 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununa, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun vize ve tescil hükümlerine tabi değildir.**

İşyurtları Kurumunun gelirleri ile kârlarından Hazineye pay ayrılmaz, bilanço kârları sermayeye eklenir.”

Bu madde üzerinde de, Refah Partisi Grubu adına konuşma yapılmış ve İstanbul Milletvekili Ali Oğuz partisi adına söz almıştır. 10. maddenin özellik taşıyan bir madde olduğunu söyleyen Ali Oğuz, maddede yer alan uygulanmayacak hükümleri saydıktan sonra, Seyfi Oktay’ın teklifi ile ilgili olarak şunları dile getirmiştir: *“Seyfi Beyin teklifinde, uygulanmayacak ve bu maddede veya bu kanunda tatbik edilmeyecek hükümler tek tek tadat edildikten sonra, bunların teferruatına girilerek bilgi verilmektedir. Bu uygulanmayacak hükümlerin burada getirilmiş olmasıyla, hepinizin malumu olduğu gibi, bu işyurtlarının daha rahat bir ortamda çalışmalarının temini ve yapılacak ihalelerde ve hizmetlerde, mevcut kanunların getirdiği engelleyici ve sürati azaltıcı ve hizmetlerin daha rahat ifa edilmesi, belli yerlerden yetki alınması, belli yerlerin murakabesine ve denetlemesine tabi olması gibi bazı hükümlerin de ortadan kaldırılarak tam bir rahatlık, bir işlev kazandırılması hususunun böylece sisteme bağlandığını görüyoruz.”*

Söz konusu düzenlemenin, rahatlık getireceğini ve hizmetlerin daha süratli ifa edileceğini öne süren Oğuz, ayrıca hükümlülerin, dışarıda da rahat iş bulabileceklerini belirtmiş ve tasarının hazırlanmasında emeği olanlara teşekkür ederek, sözlerine son vermiştir.

Bu konuşma sonrasında, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“14.6.1930 tarihli ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin (B) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.**

‘B) Hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu ve tutukevlerinde görevli personelin giydirilmesi, hükümlü ve tutukluların yatırılması, ısıtılması, temizliğinin sağlanması, okutulması, eğitilmesi, meslek veya zanaat sahibi yapılması ve çalıştırılması,’

‘Hükümlü ve tutuklularla görev başında bulunan personel, 9.7.1956 tarih ve 6779 sayılı 14 Eylül 1330 tarihli Tayinat ve Yem Kanununa Ek Kanunun 1 inci maddesindeki hüküm çerçevesinde iâşe edilir.

Hükümlü ve tutuklularla görevde bulunan personelin iâşesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte gösterilir’ ” biçimindeki 11. maddenin görü-şülmesine geçilmiştir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ali Oğuz yapmıştır. 11. maddeyi bir kez daha okuyarak söze başlayan Oğuz, mahkûmların üzerindeki elbiselerden yıllardır şikayet edildiğini ve mahkûmların perişan bir görünümünün olduğunu ifade etmiştir. Ali Oğuz, elbisenin yanı sıra hükümlü ve tutukluların barındırılması konusuna değinerek, mahkûmların, bir kısmının yerlerde, bazen bir yatakta birden fazla kişinin yattığını belirtmiş ve bunun özellikle yaşı küçük mahkûmlar için ciddi sıkıntı oluşturduğunu ortaya koymuştur.

Oğuz konuşmasında, cezaevlerinin ısıtılması ve temizliğinin yapılması; okuma-yazma öğretilmesi, meslek ve zanaat sahibi yapılmaları konusundaki uygulamaları ve sıkıntıları dile getirerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Refah Partisi adına konuşma yapan Ali Oğuz’dan sonra, yine partiye mensup olan Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün, şahsı adına söz almıştır. Madde hakkında bilgi veren Esengün, 1915’te yürürlüğe girmiş ve yürürlükte olan Tayinat ve Yem Kanununun maddelerinin değiştirilmesinin isabetli olduğunu ifade ettikten sonra, devletin, cezaevlerini, turistik otel gibi döşemek ve mahkûmlara lüks bir yaşam sağlamak gibi görevinin olmadığını iddia etmiştir. Bununla birlikte suçlu da olsa, mahkûmun da insan olduğunun düşünülmesinin, insanca yaşamalarının asgarî şartlarının temin edilmesinin gereğine vurgu yapmıştır. Lütfü Esengün, işyurtlarından elde edilen paralarla, hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu ve tutukevlerinde görevli personelin giydirilmesinin, hükümlü ve tutukluların yatırılmasının, ısıtılmasının, temizliğinin sağlanmasının, okutulmasının, eğitilmesinin, meslek ve zanaat sahibi yapılmasının ve çalıştırılmasının gerçekleşeceğini de sözlerine eklemiştir.

Yasanın yürürlüğe girmesiyle işyurtları sayesinde, çok büyük maddî imkânların elde edileceğini ve cezaevlerinin insanca yaşamının asgarî şartlarının temin edildiği yerler haline getirileceğini öne süren Esengün, cezaevlerinde meydana gelen olayların önüne geçilmesi için de tedbirlerin alınmasını istemiştir.

Lütfü Esengün’ün konuşmasını tamamlamasının ardından, madde oylanarak kabul edilmiştir. Tasarının 12. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘c) Cumhuriyet başsavcılıkları ile adlî ve idarî mahkemelerin ve adalet komisyonlarının kalem işlerini, icra ve iflas müdürlüklerini, noterlik dairelerini, geçici yetkili noter yardımcılarını, kapalı ve açık cezaevleri ile tutukevleri ve çocuk ıslahevlerini, işyurtlarını, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun uyarınca kurulmuş bulunan kurum ve müesseseleri, icra tetkik mercii kalemlerini, mahkeme veznelerini, suç eşyası, emanet, tereke, izale-i şuyu satışı, ayniyat ve levazım memurluklarını, posta, telgraf ve telefon daire mutemetliklerini, taşra teşkilâtının yemekhane ve misafirhanelerini, Bakanlıkça kurulup işletilen depo ve garajları, Bakanlığa ilgilendiren tüm gelir ve harcamaları, Bakan tarafından gösterilecek lüzum üzerine merkez kuruluşu içerisindeki birimleri ve Bakanlığa bağlı diğer üniteleri denetlemek ve işlemlerini incelemek.’ ”

Bu madde üzerinde de, Refah Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Oğuz konuşma yapmıştır. Madde ile ilgili açıklamalar yapan Oğuz, metinde yazan ifadeleri tekrar ettikten sonra, söz konusu maddenin bir genişletme ve hizmet sahalarını artırma şeklinde düzenlendiğini ifade etmiş ve hayırlı olmasını dilemiştir.

12. madde Ali Oğuz’un konuşmasından sonra oylanmış ve önceki maddeler gibi kabul edilmiştir. Bu maddenin kabul edilmesi sonrasında, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁵⁹

“Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun Tasarısı ve Ankara Milletvekili M. Seyfi Oktay’ın Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifi ve Adalet ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporları” üzerindeki görüşmelere 2. yasama Yılı’nın, 131. Birleşiminde devam edilmiştir. İkinci oturumdaki müzakerelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Ahmet Dökülmez ve Ali Günaydın yapmıştır.

6 Ağustos 1997 tarihindeki görüşmelerde ilk olarak 13. madde ele alınmıştır. Söz konusu madde şöyledir: **“29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Kanunun 26 ncı maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Bakanlığa bağlı kuruluşlar

Madde 26. - Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve Adli Tıp Kurumu Bakanlığa bağlı kuruluşlardır.’ ”

Madde üzerinde, Refah Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Oğuz söz istemesine karşın, Genel Kurulda bulunmaması nedeniyle konuşma yapamamış ve başka söz talebi de olmayınca, maddenin oylanmasına geçilmiştir. Ancak karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiş ve daha sonraki oturumda da karar yetersayısı olmaması nedeniyle, birleşime yine ara verilmiştir.

²⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 129. Birleşim, s. 245-266

131. Birleşimin Dördüncü Oturumunda karar yetersayısına ulaşılmış ve 13. madde oylanarak kabul edilmiştir. Daha sonra, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20. maddeler üzerinde herhangi bir konuşma yapılmadan oylanmış ve kabul edilmiştir.²⁶⁰

²⁶⁰ Bu maddeler şöyledir:

MADDE 14. - 29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Kanunun 36 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 36. - Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin yönetimine dair tüm işlem ve uygulamalar ile işyurtlarının denetimiyle görevlendirilmek üzere Genel Müdürlükte kontrolörler istihdam edilebilir. Bunlar hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilimler, idarî bilimler, iktisat, maliye ve işletme alanlarında en az dört yıllık öğretim yapan yüksek öğretim kurumlarından mezun olanlar arasından yapılacak yarışma ve yeterlik sınavı sonucunda mesleğe stajyer kontrolör olarak alınırlar ve en az üç yıl çalıştıktan sonra yapılacak yeterlik sınavında başarılı olmak koşuluyla kontrolör olarak atanırlar. Bu yeterlik sınavında başarı gösteremeyen veya haklı bir nedene dayanmaksızın bu sınava girmeyen stajyer kontrolörler Bakanlık onayı ile Bakanlığın merkez veya taşra teşkilatında başka bir göreve de atanabilirler.

Kontrolörler, ceza infaz kurumları ve tutukevleri ile işyurtlarında görevli olup atamaları Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yapılmış olanları denetleyemezler.

Kontrolörlerin hal ve hareketlerinde kontrolörlükle bağdaşmayan durumları, yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda tespit edilenlerle, olumsuz sicil alanlar kazanılmış hak aylık dereceleri ile bulundukları kadro derecelerine eşit Bakanlığın merkez veya taşra teşkilatındaki diğer bir kadroya atanabilirler.

Kontrolörlerin, mesleğe giriş ve yeterlik sınavları, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma esas ve usulleri yönetmelikle düzenlenir.”

MADDE 15. - 29.3.1984 tarihli ve 2992 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3. - Hazinece adalet hizmetleri ile ceza infaz kurumları ve tutukevleri için tahsis edilen bina ve arsaların tahsis amaçlarına uygun olarak kullanılma niteliklerini kaybetmeleri veya yeni cezaevi yapımı nedeniyle kullanımlarından vazgeçilmesi halinde; bunların satışına, Maliye Bakanı yetkilidir. Satış bedelleri, adalet hizmet binaları ile cezaevleri binalarının yapımı ve onarımlarında kullanılmak üzere Adalet Bakanlığı bütçesine Maliye Bakanlığınca özel ödenek olarak kaydedilir. Önceki yılda kullanılmayan ödenek cari yıl bütçesine devredilir.

MADDE 16. - 27.5.1988 tarihli ve 3454 sayılı Adalet Teşkilatını Güçlendirme Fonu Kurulmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesinin (a) ve (b) bendlerinde yer alan “% 50” oranları “% 25” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 17. - Kanunlarda geçen “mütedavil sermayeli iş gören cezaevleri ile ıslahevleri” ve “ceza ve ıslahevleri atölyeleri” ibareleri “işyurtları kurumu ve işyurtları” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 18. - 30.6.1934 tarihli ve 2548 sayılı Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesinin son fıkrasında geçen “25 liradan” ibaresi “birmilyon liradan” olarak; 3 üncü maddesinin birinci cümlesi ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Yukarıdaki maddeler gereğince alınacak harçlar ve yiyecek bedelleri makbuz karşılığı tahsil olunur.”

MADDE 19. - 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 9. - İcra ve iflas daireleri aldıkları paraları ve kıymetli evrak ve değerli şeyleri, nihayet ertesi işgünü çalışma saati sonuna kadar Adalet Bakanlığınca uygun görülen bankalardaki hesaplarına yatırmaya, banka bulunmayan yerlerde icra veya mahkeme kasalarında muhafazaya, kasa bulunmayan yerlerde ise mal sandıklarına bırakmaya mecburdurlar.”

Kadro cetvelleri

MADDE 20. - Ekli (1) sayılı listedeki yazılı kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin Adalet Bakanlığına ait bölümüne eklenmiştir.

“Kaldırılan hükümler” başlıklı 21. madde ise şu şekildedir: **“1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunun 3 ve 4 üncü maddeleri; 4358 sayılı Ceza ve Tevkifevleri Umum Müdürlüğünün Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun; 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Ek 3 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.”**

Madde üzerinde söz isteyen olmamış ve değişiklik önergesi de verilmemiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, geçici maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Geçici 1 ve 2. maddeler de yine aynı şekilde herhangi bir konuşma yapılmaksızın kabul edilmiştir.²⁶¹

Daha sonra, **“Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** ve **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 22 ve 23. maddeler de kabul edilmiş ve tasarının tümünün oylanmasına geçilmiştir. Tasarının tümünün kabul edilmesi sonucunda, söz konusu düzenleme yasalaşmıştır.²⁶²

5-TURİZMİ TEŞVİK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA 5.6.1997 TARİHLİ VE 4266 SAYILI KANUN (4302 SAYILI)

“Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 5.6.1997 Tarihli ve 4266 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 2. Yasama Yılı'nın 7 Ağustos 1997 tarihindeki 132. Birleşiminde başlanmıştır. İkinci Oturumda başlayan görüşmelerde, başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yapmıştır.

Ancak Komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması sırasında, karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime kısa bir süre ara verilmiştir. Görüşmelere Üçüncü Oturumda kaldığı yerden devam edilmiştir. İlk olarak yapılan oylama ile Komisyon raporunun okunması kabul edilmemiş ve yasanın tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

²⁶¹ Geçici maddeler şu şekilde düzenlenmiştir:

GEÇİCİ MADDE 1. - 14.6.1930 tarihli ve 1721 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi ile 13.1.1943 tarihli ve 4358 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi gereğince kurulmuş bulunan işyurtlarının aynı ve nakdî bütün mal varlığı ile alacak ve borçları Adalet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir Komisyon marifetiyle değerlendirilerek bulunacak tutar İşyurtları Kurumu sermayesine mahsup edilerek bu Kanunla kurulan İşyurtları Kurumuna devredilmiş sayılır.

GEÇİCİ MADDE 2. - Bu Kanuna göre düzenlenecek yönetmelik hükümleri yürürlüğe girinceye kadar, Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzüğün bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin ve ceza infaz kurumları ile tutukevleri ve işyurtlarına ait her türlü idari düzenlemenin uygulanmasına devam olunur.

²⁶² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 366–371

Yasanın tümü üzerinde ilk sözü, Demokrat Türkiye Partisi adına, İzmir Milletvekili Ufuk Söylemez almıştır. Cumhurbaşkanının iade gerekçelerine bakıldığında, söz konusu yasanın, temel nedenleri yüzünden değil, birtakım hukuksal ve şekli nedenlerine yönelik eksiklikler nedeniyle geri gönderildiğinin anlaşıldığını söyleyen Söylemez, daha önce Turizmi Teşvik Kanunu olarak adlandırılan 2634 sayılı Yasanın 19. maddesiyle casino veya kumarhane olarak bilinen talih oyunları salonlarının açılmasına, 1983/17 993 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Talih Oyunları Yönetmeliği çerçevesinde izin verildiğini, ancak bunların zamanla amacının dışına çıktığını vurgulamıştır. Otellerin ve konaklama tesislerinin yan unsuru olarak düşünülen bu oluşumların, aslı fonksiyona büründüğünü, konaklama tesisi yapmak ve işletmenin verimsiz hale geldiğini de öne sürmüştür.

Ufuk Söylemez, söz konusu gelişmenin turizmi baltaladığına da vurgu yaparak, otellerin, zaman içinde, başkaları tarafından işletilmeye başlandığını ve bu sektörde bulunan kumarhanelerin yaklaşık yüzde 70'ini 5 şirketin kontrol ettiğini dile getirmiştir. Ayrıca kumarhanelere yabancı turistlerin değil, büyük bir oranda yerli turistlerin gittiğini, bunun sonucunda da 700–750 milyon dolar gibi gösterilen cironun, aslında, neredeyse, hepsinin kâr olarak ortaya çıktığını iddia etmiştir. Bunun da Türk toplum yapısı ve ailesi için bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir.

Yasanın Komisyonunda görüşülmesi sırasında, Cumhurbaşkanının veto gerekçelerinin dikkate alınması yolunda uyarılarda bulunduklarını bildiren Ufuk Söylemez, kumarhanelerin, bireyi, aileyi, toplumu koruyacak, toplumun sosyoekonomik dengelerini bozmayacak bir şekilde kapatılması için yapılan bu düzenlemeyi Demokrat Türkiye Partisi olarak desteklediklerini açıklamıştır.

Söylemez'in yasaya destek çıkan sözlerinden sonra, Hükümet ortaklarından olan DSP'nin görüşlerini ise Zonguldak Milletvekili Tahsin Boray Baycık ortaya koymuştur. "Turizmi Teşvik Kanunu" olarak adlandırılan 2634 sayılı Yasanın 19. maddesiyle, 18.1.1983 tarih ve 17992 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Talih Oyunları Yönetmeliği çerçevesinde, talih oyunları salonlarının açılmasının geçen sürede beklenen sonucu vermediğini ifade eden Tahsin Boray Baycık, belgeli 79 kuruluştan 15'inin konaklama tesislerinin bünyesinde kalırken, 64'ünün turizm sektörü dışı kuruluşlarca işletildiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca otellerin barınma niteliğinden uzaklaşarak, oyun salonu, kumarhane özelliği kazandığını sözlerine eklemiş ve Ufuk Söylemez'in görüşleriyle örtüşen ifadeler kullanmıştır.

Artık devletin temel görevlerinden birinin, birey ve aileyi korumak olduğunu belirten Baycık, talih oyunları ile ilgili işletmelerin bazılarının uyuşturucu trafiğini yönlendirmede, karapara aklamada, organize suç yönetmek ve elde ettikleri rantla siyaseti ve bürokrasiyi yönlendirmede etkili olmayı hedefledikleri gibi iddiaların ortaya atıldığını dile getirmiş ve Genel Kurula şu örneği vermiştir: *"Davut Kölük, kumarda 40 milyon dolar, yani tam 1 trilyon*

320 milyar TL kaybederek bir dünya rekoru kırmıştır -ki, bu, 1994 rakamlarıyla- Kölük, geçen yılki açık pokerde 10 milyon dolardan olmuş ve bir 10 milyon dolar da, aralık ve ocak aylarındaki partilerde kaybetmiştir. Rekor, 26 Şubat'ta başlayan ve 3 gece 2 gün süren bir büyük partide gelmiştir. Sheraton Otelinin kral dairesindeki uykusuz gecenin faturası tam 20 milyon dolar olmuştur.

Davut Kölük'ün, bu rakamı ödemesine artık imkân kalmamıştır. Önce, Türkmenistan'daki fabrikalarından birisini satmış, ikincisini satmak istemesine rağmen müşteri bulamamıştır ve kapatmıştır. Tuzla'daki villalarını çocuklarına, diğer servetlerini kardeşlerine devretmeye başlamıştır. Kumarbazlar da bu arada boş durmamış ve bazı çekleri mafyaya vermişlerdir. Davut Kölük, önce fedailer tutmuş, gücünün yetmeyeceğini anlayınca da, devlete başvurarak polisten koruma istemiştir. Bazı menkullerini paraya çevirerek borcunu ödemeye ve mafyayı sakinleştirmeye uğraşmıştır' şeklindeki haberler gazetelerde yazılmaktadır."

Tahsin Boray Baycık, bu tür olayların toplumda derin yaralar açacağına bilinmesine rağmen, ANAP Hükümeti döneminde 33 adet; Tansu Çiller'in -DYP-CHP Hükümeti- döneminde 41 adet olmak üzere toplam 74 adet kumarhane açıldığını dile getirmiş ve çok büyük karlar elde eden "casino" adı verilen bu kuruluşların vergi denetiminin de sağlıklı yapılamadığını öne sürmüştür. Diğer taraftan kapatılan kumarhanelerini yerel mahkemelerden çıkardıkları kararlarla faaliyetlerine devam ettiklerini de vurguladıktan sonra, farklı bir konuya temas etmiştir. Söz konusu sektörde 10 bini bayan olmak üzere yaklaşık 18 bin kişinin çalıştığını, bunların durumunun da ne olacağının önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Hükümetin bu kişilere yeni iş olanakları yaratma veya tazminat ödenmesi konusunda çalışmalar yapmasını da isteyen konuşmacı, yine bu işletmelerin bir kısmının ise 5 yıl ilâ 15 yıl arasında bir kira anlaşmasıyla çalıştırıldığını, kapatılmaları halinde birtakım hukukî sorunların doğacağı konusunda uyarıda da bulunmuştur.

Baycık, kumarhanelerin kapatılmasından sonra, dernek, kulüp ve vakıf adı altında faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşlarının lokallerinin kumar oynanan merkezler haline dönüşmesinin de engellenmesinin gereğine işaret ettiği konuşmasında, bunun çözmek için Türk Ceza Kanununda da bazı değişiklikler yapılmasını önermiştir.

DSP Grubu adına konuşma yapan Tahsin Boray Baycık, "Hafızalarımızı biraz zorladığımızda hatırlanacağı gibi, kumarhanelerin resmen açılmasından önce de, Türkiye'de, yaygın biçimde kumar oynanıyordu. Sigara, viski, silah, hatta uyuşturucu kaçakçılığını örgütleyen yeraltı dünyası, kumar işini de yönlendiriyordu. İstanbul ve Ankara'da yasadışı çalışan yüzlerce kumarhane vardı ve bunlar, ünlü kabadayılarının tekelindeydi. İnsanların zayıf yönlerinden yararlanıp kumar oynatılır, silah zoruyla bonolar ve çekler imzalatılırdı. Bütün bunları yaşanmamış saymadan, Hükümet, tekrarını önleyici tedbirleri bir an

önce almak durumundadır” dedikten sonra, kumarın bir yaşam biçimi olarak kabul edilemeyeceğini; Türk vatandaşlarına yasaklama getirirken, yabancılara serbest bırakılmasının uygun olmayacağını; kumar salonlarının kapatılmasının, ülkeye yararlı olacağını belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Yasanın tümü üzerinde Refah Partisi Grubu adına, Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş söz almıştır. Kumarhanelerin büyük bir sosyal yara haline geldiğini, aileleri söndürdüğünü, intiharlara ve cinayetlere neden olduğunu, işyerlerinin kapanmasına yol açtığını belirten Göktaş, söz konusu yasa teklifine kamuoyundan büyük destek geldiğini ifade etmiş ve bu arada Türkiye’nin, kumar yönünden Avrupa’da birinci, dünyada ikinci sırada olduğunu vurgulamıştır.

Kemalettin Göktaş, kumarhanelerin kapatılması gündeme geldiğinde mafyaların oluştuğunun, kumarhane sahiplerinin Parlamento üzerinde etkili olduğunun, tehdit ve baskı yaptıklarının söylendiğini; hatta İstanbul Emniyet Müdürünün Bursa’ya vali olarak tayin edilmesi sırasında *"beni kumar mafyası İstanbul'dan aldırdı"* şeklinde bir beyanat verdiğini Turizm eski Bakanının *"ben, kumarcılar tarafından tehdit ediliyorum"* diye bir açıklama yaptığını hatırlatarak yasanın çıkarılmasıyla böylesi tereddütlerin ortadan kalkacağını öne sürmüştür.

Kemalettin Göktaş sözlerini şu şiirle tamamlamıştır:

"Kumarbazlar kan emer, kanıma banar durur,

Kumarbazı ecdadım lanetle anar durur.

Haydi, el ele verin, gençlerimi koruyun,

Bak, bu kanun çıkmaz ise, gençlerim yanar durur."

Kemalettin Göktaş’ın yasaya destek konuşmasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Altan Öymen söz almıştır. CHP’li Erdoğan Yetenç’in daha önce hazırlamış olduğu yasa teklifinde, kumarhanelerin Türk vatandaşlarına kapatılmasının öngörüldüğünü, ancak dönemin Hükümetinin hazırladığı tasarıda ise kumarhanelerin tamamen kapatılması yolunun tercih edildiğini söyleyen Öymen, CHP’nin buna uymasına karşın, şimdi Cumhurbaşkanı’nın veto kararıyla yeni bir durumun ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Altan Öymen, Komisyonun ve Parlamentonun şaibeden kurtulması gerektiği gerekçesiyle, Cumhurbaşkanı’nın geri gönderme tezkeresinde belirtilen konuların zaten yerinde olmadığına ifade edilmesine ve ret kararının alınmasına açıklık getirilmesini istemiş ve şunları söylemiştir: *"Şimdi, Komisyonun bunu anlatmasını istiyorum, rica ediyorum. 'Kanunun aynen geçmesi konusunda ısrarlı olunması gerektiği ve ısrarın, Komisyonumuzun ve Parlamentomuzun şaibeden kurtulması için gerektiği.' Komisyonumuz ve Parlamentomuz üzerinde böyle bir şaibe var mıdır? Ortada hiçbir kanıt yokken, hiçbir karine yokken, böyle bir şaibe olduğu ileri sürülüyorsa, o zaman, biz, böyle bir endişenin baskısı altında bu Kanunu görüşüyoruz demektir. Onun için, aslında, belki Cumhurbaşkanı’nın gerekçelerinin dikkate alınması gerektiği halde, bunları hiç dikkate almaksızın Kanunu aynen geçirmek için bir acele içerisine giriyoruz demektir; bu da başka türlü bir baskıdır. Bu baskı altında da davranmamak, bu baskı altında da kalmamak gerekir."*

Yasanın görüşülmesinin öne alınmasını da eleştiren Öymen, Cumhurbaşkanlığı Makamı hakkında söylentilerin gündeme getirilmesinin de doğru olmadığını, Meclisin, baskı altında kalmadan konuyu incelemesi gerektiğine inandığını dile getirmiştir. “Casinolar” hakkındaki şikâyetlerin doğru olmasına karşın, bazı ülkelerde tümüyle kapatılmaları yerine birtakım tedbirler alınması yoluna gidildiğini, ya bir tarafta toplandıklarını ya çok fazla insanın girmesinin önlendiğini ya da kendi vatandaşlarına yasak ettiklerini ortaya koymuş ve “casinoların” turizm açısından çok önemli olduğu görüşünü tekrarlamıştır.

Altan Öymen Turizm Bakanının bütün bunları hesaplaması gerektiğini ifade ettiği konuşmasında, bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“Şimdi, Sayın Turizm Bakanı –o da enteresan– Komisyonunda bu görüşülüyor -daha komisyonlar değişmemiş, Meclis dengeleri değiştiği halde komisyon dengeleri anlaşılıyor ki hâlâ değişmemiş- Refahlı Komisyon Başkanı arkadaşımızın riyasetinde, Refahyol çoğunluğuyla bu Komisyon toplanıyor, Turizm Bakanı orada –Komisyon raporundan anlaşılıyor– alınacak kararların tüm partilerin desteğiyle çıkmasından yana olduklarını; ancak, henüz yeni hükümet olduklarını ve öncelikli konuların sıralanması için kendilerine on günlük bir süre tanınmasını talep etti. Bu konuda üyeler tarafından lehte ve aleyhte ileri sürülen görüşmeleri müteakip verilen bir önerge de reddedildi; yani, Turizm Bakanı ‘on gün inceleyeyim bunu’ demiş, o da ‘hayır, inceleme, gerek yok’ demiş, reddetmişler. Turizm Bakanı da bunun üzerine, anlaşılıyor ki, ses çıkaramamış; yani, ısrar da edememiş. Niçin? O da bir şey altında...”*

Cumhurbaşkanının veto gerekçesinde, enternasyonal şirketlerle yapılmış mukavelelerin bozulmasının, devletin güvenilirliğini zedeleyebileceğinin, büyük miktarlarda tazminat ödenebileceğinin yer aldığını ortaya koyan Öymen, şaibeden kurtulalım gerekçesiyle bunların dikkate alınmamasını doğru bulmadığını açıklamıştır. Altan Öymen, bütün bu eleştirilerinin yanında, Komisyonun, yasayı, ciddi bir şekilde, soğukkanlılıkla gözden geçirmesini önermiş ve kumarhanelerin sadece Türk vatandaşlarına yasaklanmasının yeterli olacağını savunmuştur.

Bu konuşmadan sonra, Komisyonu temsilen Genel Kurulda kimsenin bulunmaması yüzünden birleşime ara verilmiş ve Dördüncü Oturumda görüşmelere devam edilmiştir.

Bu oturumda ilk olarak Anavatan Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Ahmet Kalkan konuşma yapmıştır. Daha önce çıkarılan yasanın Cumhurbaşkanlığı tarafından veto edildiğinden bahsederek konuşmasına başlayan Ahmet Kalkan, Komisyonunda yasa ile ilgili tereddütlerini çok açık bir şekilde ifade ettiklerini, ancak Anavatan Partisi hem 55. Cumhuriyet Hükümetine hem de Cumhurbaşkanlığı makamına karşı, birtakım yakışıksız ithamlarda bulunduğunu, bundan üzüntü duyduğunu dile getirmiştir.

Yasanın Meclisten, yine oybirliğiyle geçeceğine inandığını açıl原因 Ahmet Kalkan, Meclis'ten özür dilenmesini istediği konuşmasında şu ilginç ifadeler de yer vermiştir: *“Bakınız, benim mesleğimde iki türlü bina yapılır. Birisi, gecekondus usulüdür; diğeri, modern, teknik usuldür. Yani, binayı, ya pahalı, uzun sürede, zaman içerisinde ilaveler yaparak ve konforsuz yaparsınız; bu gecekondus yöntemidir; ya da otursunuz, binayı, baştan, çok iyi dizayn edersiniz, kullanacağınız malzemeden, uygulayacağınız teknik detaylara kadar herşeyi kağıt üzerinde çözersiniz ve sonra, çok kısa sürede, ucuza, kaliteli ve konforlu olarak inşa edersiniz; bu da, teknik, modern tercihtir.*

Benim tercihim ikincisidir; yani, modern inşaat usulüdür. Biz, ne yazık ki, bugün, kanunları, galiba, biraz, gecekondus usulü çıkarıyoruz ve daha üzücü olanı, geliniz, bu kanunları gecekondus usulü çıkarmaktan vazgeçelim, modern yöntemlerle yapalım dediğimiz zaman, ortalık, siyasî zemine çekilmiş tartışmalarla toz duman haline dönüveriyor. Temenni ediyor ve diliyorum ki, hiç olmazsa memleket yararına hep birleştığımız kanunlar, siyasî endişelerimizi ve kamuoyuna mesaj verme gayretlerimizi bir kenara bırakarak, akı, rasyonel akı hâkim kılarak, hukuku hâkim kılarak, doğru zeminlerde, doğru şekilde tartışarak çıkaralım.”

Ahmet Kalkan'ın genelde yöntem ve Meclis'teki üslup ağırlıklı konuşmasının ardından gruplar adına son konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Turhan Güven yapmıştır. Turhan Güven de, Cumhurbaşkanının daha önce çıkarılan yasayı veto ettiğine değinerek sözlerine başlamıştır. Türk vatandaşlarının, yabancılardan daha fazla kumarhanelere gittiklerini öne süren Güven, yasayı yerinde bulduğunu, turizmi teşvik için yeni yollar aranmasını istemiştir. Kumarla bir yere varılamayacağını da iddia ederek, bu yoldan elde edilen gelirin denetlenemediğini, vergisinin alınmadığını dile getirmiştir.

Turhan Güven, yasanın bir an evvel çıkarılmasının zorunlu olduğunu ve eğer gerekirse daha sonra kanuni yollarla birtakım değişikliklerin yapılabileceğini savunmuş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından maddelere geçilmiştir. Yasa tasarısının 1. maddesi şöyledir: **“12.3.1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 19 uncu maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Alkollü içki satışı

Madde 19. – Belgeli işletmeler; Bakanlığın iznine bağılı olarak, 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 178 inci maddesi ile 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61 inci maddesindeki alkollü içki satışı ve ruhsatlarına ilişkin hükümlerin dışındadır.

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 12 nci maddesi kapsamına giren Bakanlıkça belge verilen işletmelere, yanlarında veli veya vasileri olmak şartıyla 18 yaşından küçükler de girebilir.

Turizm işletmelerine bağlı ya da müstakil olarak talih oyunları oynatılabilecek mahallerin açılması yasaktır. Diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.”

Madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra, geçici 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Turizm Bakanlığı tarafından izin verilmiş bulunan talih oyunları işletmelerinin izinleri, bu Kanunun Resmî Gazetede yayımlanmasını izleyen günden başlayarak 6 ay sonra herhangi bir bildirimle gerek olmaksızın kendiliğinden hükümsüz olur. Bu tarihten sonra bu işletmelerin faaliyetlerine hiçbir şekilde izin verilmez”** şeklindeki geçici 1. madde de okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“ Faaliyet yasağının başladığı tarihten itibaren talih oyunları işletmelerinde bulunan oyun alet ve makinelerinin ve bunlarla ilgili diğer eşyaların saklanması, yurtdışına ihracına ve diğer hususlarla ilgili tedbirleri almaya ve buna ilişkin usul ve esasları düzenlemeye Turizm Bakanlığı yetkilidir” şeklindeki geçici 2. madde ile ilgili olarak Oturum Başkanı Kamer Genç, çalışan işçilerin durumunun ne olacağı konusunda, Komisyon veya Hükümetin bir açıklama yapmasını istemiş ve bunun üzerine de, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Başkanı İsmail İlhan Sungur şu açıklamayı yapmıştır: *“Şimdi, Türkiye’de şu anda halen işletilmekte olan 78 tane kumarhane var. Bunlardan 14 tanesi, turistik belgeli tesislerin, yani, otellerin müstemilatı olarak onlar tarafından açılan kumarhaneler veya kanundaki deyiimiyle talih oyunları işletmeleri, geri kalan 64 tanesi ise 5 tane şirket tarafından işletilen kumarhaneler. Bu sayının abartılı olduğu kanaatindeyim; çünkü, 18 bini 78’e böldüğünüz zaman çok büyük bir rakam çıkıyor. Ben, şahsen, bu 18 bin rakamına katılmıyorum. Kaldı ki, bu 18 bin işçinin, çalışanın tazminatlarının, mutlaka, devlet tarafından ödenmesi gerekeceği şeklinde açık bir hüküm de yok. Bu, sadece, daha önce de Komisyonumuza görüşmeler sırasında iletilen bir bilgidir. Bunun doğruluğunun araştırılmasını herhalde Turizm Bakanlığı yapacaktır.”*

Geçici 2. madde, bu açıklamaların ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında ise **“Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. madde ve **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir. Sonra da tümünün oylanarak kabul edilmesiyle, tasarı yasalaşmıştır.²⁶³

²⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 132. Birleşim, s. 403–419

Hemen ardından Turizm Bakanı İbrahim Gürdal hem teŖekkr hem de bilgi verme amacı güden Ŗu konuŖmayı yapmıŖtır: “Sayın BaŖkan, muhterem milletvekilleri; keŖŖe, oldubittiye gelmeden, hepimizin gönül rahatlığı içinde vermiŖ olduğumuz bu oylar da, mağdur olanları, artı, yarın devletimizin belirli mağduriyetini de göz önünde bulundurarak, bu konulara açıklık getirerek verilmiŖ olsaydı... Gruplar adına konuŖma yapan arkadaşların aynı ruhu taŖımaması mümkün değil; çünkü, toplumun yarası filanca insana ait olur da falancaya ait olmaz, diye bir Ŗey olmaz; bundan da, hiç kimse, iŖte, ben bundan prim aldım deme hakkına sahip değil. Neden? Görünüyor ki, Türk toplumu belirli konuda üzüldüğü zaman, onların üzüntüsü bizim de zntmz, onların sevinci bizim de sevincimiz. Bu konuda bir karar verildi; karar, ülkemize hayırlı uğurlu olsun her Ŗeyden nce.

Yalnız, tabii ki, burada Komisyon “18 bin kiŖi değil” dedi; 10 bin kiŖi diyelim; en nihayet bir iŖletme. Oynayanlar, bu iŖletmelerin her birine çok kötü gözle bakabilir; ama, oynatanlara bu gözle bakabilmemiz mümkün değil. Neden? Bunlar, en nihayet, bu konuda bir kumarhaneci mantığının dıŖında, kendileri de iŖletme sahipleri. Bunların bu hayata devam etmeleri, otel sahibi olarak devam etmeleri ve ülkemize döviz kazandırmalarından dolayı da onlara yapıŖtırdıęımız damganın, bu kanun çıktıktan sonra, tekrar üstlerinden alınması, yine bizlere ait; çünkü, bunlar, bizlerin vatandaŖları.

Bu kanunda dikkat edeceğimiz konulardan bir tanesi, Sayın Cumhurbaşkanının gerekçeli kararında da belirttiği gibi -okunduğu için okumuyorum burada; yasalara uygun, Anayasadaki Ŗekliyle de izah edildimesela, bir Ŗirket geldi, dıŖ kaynaklı kredi de getirdi, artı, bu paraları da getirdi, onbeŖ senelik de, Anayasa, bunlara, gelebilirsiniz, alıŖabilirsiniz dedi; Ŗimdi, biz, kanunla bunu engelledik. Anayasa, yarın kendi savunulurluğunu tekrar savunacaktır; böyle bir Ŗey ıkabilir.

İki: Devletlerarası hukukta, hangi mahkemede muhakeme edilirse, Anayasanın dn hak sahibi kıldığı kiŖiler, Anayasanın hak verdiği konuda tekrar hak elde edebilirler. KeŖŖe, Anayasa Komisyonundan grŖ almıŖ olsaydık; Anayasa Komisyonundan grŖ almamız lazım dedim. O gün de, zaten, ben, Anayasa Komisyonundan grŖ alalım diye, bu süreyi Komisyondan mahsus istedim. Maalesef, Anayasa Komisyonu grŖ vermedi.

Bana göre, bir grŖ daha alınması lazımdı; Maliyeden de grŖ alınması lazımdı; çünkü, Maliyeden alınacak grŖ de Ŗunun içindi: Yarın tazminat doğabilir; bunun tazmini Türk Devleti tarafından yapılacaktır. KeŖŖe bunlara cevap vermiŖ olsaydık; ama, kanun böyle ıktı. Kanunu çıkaranlardan, oy verenlerden ve bu kanunun da ülkemize hayırlar getirmesinden dolayı, hepinize saygılar sunuyorum. Sağ olun, var olun.”

6- 926 SAYILI TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNUNA BİR EK GEÇİCİ MADDE EKLENMESİNE İLİŞKİN 28.7.1996 TARİHLİ VE 488 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR KANUN (4303 SAYILI)

“926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine İlişkin 28.7.1996 Tarihli ve 488 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu raporu” üzerindeki görüşmelere 10 Temmuz 1996 tarihindeki 1. Yasama Yılı, 75. Birleşim, Birinci Oturumda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Fatih Atay ve Kadir Bozkurt yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmesinden sonra, tasarının tümünün görüşülmesine geçilmişse de, gruplar ve şahıslar adına herhangi söz talebinde bulunan milletvekili olmadığı için maddelere geçilmiştir. **“926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa aşağıdaki ek geçici madde eklenmiştir.**

EK GEÇİCİ MADDE 61. – 28.7.1993 tarihinde görevde bulunan Genelkurmay Başkanı 49 uncu maddenin (h) bendinin birinci fıkrasında sözü edilen 67 yaş tahdidine bakılmaksızın dört yıllık görev süresini tamamlar” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Oya Araslı yapmıştır.

Hukuk biliminde ilk öğretilen bilgilerden birisinin, yasaların, genel, kalıcı, soyut ve kişilikdışı, objektif hükümler getirmesi olduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Oya Araslı, buna karşılık, tasarının 1. maddesinde, salt bir kişiyi ilgilendiren ve bir kere yerine getirilmekle gereği yerine gelmiş olan, tüketici bir düzenlemenin söz konusu olduğunu ifade etmiş ve ayrıca daha önce çıkarılmış olan kanun hükmünde kararname aşamasında, hükmün gereğinin, zaten, yerine gelmiş olduğunu savunmuştur. Araslı, CHP olarak böyle bir hükmün yasalaşmasına karşı olduklarını açıklayarak sözlerine son vermiştir.

Oya Araslı’nın kısa konuşmasından sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, Kırıkkale Milletvekili Recep Mızrak söz almıştır. Tasarıda yer alan hükümler hakkında bilgi veren Mızrak, Genelkurmay Başkanının, yaş haddini doldurmasına rağmen, özellikle güneydoğu hadiselerinde edindiği engin deneyimden ve bu hususta kendilerinin bilgilerinden yararlanmanın doğal olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, Türk Silahlı Kuvvetlerinin en alt kademededen en üst komutan kademesine kadar tüm mensuplarının, her türlü planı ve projeyi uygulayabilecek düzeyde bilgi, tecrübe ve deneyime sahip olduklarını dile getiren konuşmacı, söz konusu düzenlemenin, diğer komutanların terfi imkânını ortadan kaldıracak nitelikte olduğunu öne sürmüştür.

Recep Mızrak, yapılan bir tasarrufun onaylanmasının söz konusu olduğunu, bu tasarruftan geriye dönüşün mümkün olmamasına karşın, şahıslara bağlı istisnaların son olmasını dilemiş ve Silahlı Kuvvetlerin her kademesinin, başta Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere, verilecek olan mücadelede, sonsuz cefaya maruz kalacaklarını unutmamak gerektiğini ifade ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

ANAP adına konuşan Recep Mızrak'tan sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay söz istemiştir. Aslında tasarının, kanun hükmünde kararname çıkarılmak suretiyle amacına hizmet ettiğini ve işlevini yerine getirdiğini söyleyen Hikmet Uluğbay, bunun hukukî sonuçları doğduğunu, ilgili kamu görevlisinin görevini yerine getirdiği ve hizmetinin sona erdiğini ifade etmiştir. Bu tür düzenlemeleri devamlı olarak kanun hükmünde kararnamelerle yapmak ve bunları aradan üç veya beş sene geçtikten sonra Meclise getirip kanunlaştırmanın aslında kötü örnek olacağını da dile getiren Uluğbay, böyle bir yasanın çıkarılmasının doğru olmayacağını savunarak konuşmasını bitirmiştir.

Bu konuşmadan sonra madde oylanmış, ancak kabul edilmemiştir. Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekillerinin itirazını dikkate alan Oturum Başkanı Uluç Gürkan, maddenin bir kez daha oylanmasını sağlamışsa da, bu defa karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmıştır.

1. madde üzerindeki tartışmaların devam ettiği sırada birleşime ara verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki günlere bırakılmıştır. Ancak 10 Temmuz 1996'dan, 13 Ağustos 1997 tarihinde kadar geçen sürede tasarı, bir daha ele alınamamış ve devamlı ertelenmiştir. Bir başka deyişle ilk olarak REFAHYOL Hükümeti döneminde gündeme gelen tasarının, sonraki görüşmeleri ANASOL-D Hükümeti dönemine rastlamıştır.

10 Temmuz 1996 tarihinde görüşülmesine başlanan, ancak karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle, tamamlanamayan ve sonraki birleşimlere bırakılan **“926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin Tasarının”** görüşmelerine 2. Yasama Yılı'nın, 134. Birleşiminde kaldığı yerden devam edilmiştir. Birinci Oturumdaki görüşmelerde Uluç Gürkan oturum başkanlığını yürütürken, Ali Günaydın ve Zeki Ergezen katip üye olarak görev yapmışlardır.

Oturumda ilk olarak, daha önce üzerinde konuşmaların tamamlanmış olduğu 1. madde oylanmıştır. Bu maddenin kabul edilmesinden sonra 2. maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. madde üzerinde ise Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz, partisinin görüşlerini açıklamak için söz istemiştir.

Tasarının, Genel Kurulda, Hükümetin olmadığı bir anda görüşüldüğünü iddia eden Kapusuz, Bakanın, ancak Komisyonun yerine oturmasından sonra salona girdiğini öne sürmüş ve mevcut Bakanlar Kurulunun, yürütmekle sorumlu olduğu yasaya sahip çıkmadığını savunmuştur. İçtüzüğün ihlal edildiğini ifade eden Kapusuz, Bakanlar Kurulundaki tereddütlerin, -28 Şubat sürecini kastederek- yaşanan ara dönemden kaynaklandığını dile getirmiş ve yaşanan sıkıntılı durumdan kurtulmak için seçim yapılmasını istemiştir.

Salih Kapusuz'un madde ile ilgili olmaktan çok, genel siyasi duruma dönük eleştiri getirdiği konuşması, Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve sonuçta Anavatan Partisi Grubu adına, Bayburt Milletvekili Ülkü Güney söz almıştır. Tasarı daha önce ertelendiği için, İçtüzüğe göre Komisyonun yerine oturmasının yeterli olduğunu söyleyen Ülkü Güney, Salih Kapusuz'un Meclis talimatlarının dışında aklına ne geldiyse onu söylediğini ileri sürmüş ve kürsünün gereksiz yere işgal edilmemesini istemiştir. Ülkü Güney, Refah Partisi'ne mensup milletvekillerinin müdahalesiyle sık sık kesilen konuşmasında, maddenin eleştirilmesi gerekirken, seçime gitmek için kabadayılık edildiğini, bunun yerinin olmadığını dile getirmiştir.

Genel Kuruldaki tartışma, Ülkü Güney'in konuşması sonrasında da devam etmiş, özellikle Salih Kapusuz kendisine sataşma olduğu gerekçesiyle söz istemiş ve Parlamentoda yapılan bütün konuşmaların ciddi ve seviyeli olduğunu söylemiştir. Bir ara Ülkü Güney ile Salih Kapusuz arasında karşılıklı tartışmaya dönen olay, Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil'in şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmasıyla kısmen de olsa, durulmuştur.

Sıtkı Cengil de madde üzerinde değil, komisyon ve hükümetin bulunup bulunmaması üzerinde kısa bir konuşma yapmış ve bazı bakanlar Genel Kurulda olmasına karşın, Hükümetin fiilen olmadığını iddia etmiştir.

Daha sonra CHP Ankara Milletvekili Önder Sav şahsı adına söz almıştır. Aylardır görüşilemeyen ve hep ertelenen bir tasarının gündeme alınmasından duyduğu memnuniyeti ifade ederek söze başlayan Sav, bununla beraber bir hukukçu olarak, böyle bir yasa tasarısının, böyle bir kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilmiş olmasından dolayı üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. Önder Sav bu düşüncesini şöyle ortaya koymuştur: *"Bilindiği gibi, bu kanun hükmünde kararnameye vücut veren, gerekcede de yazılı olan yetki kanunu, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişti ve hatırlanacağı gibi, o yetki kanununun iptali üzerine, insan hakları müsteşarlığının kurulmasına ilişkin kanun hükmünde kararname, birkaç gün önce burada görüşüp yasalaştırdığımız ceza infaz kurumlarında birtakım yeniliklerin oluşmasına vücut veren kanun hükmünde kararname, başvurular üzerine iptal edilmişti.*

Bu kanun hükmünde kararname ise, her ne hikmetse, başvuru yapılmadığı için hukukiliğini korur görünmektedir. Kanun hükmünde kararnameye vücut veren yetki kanunu iptal edilmiş; ama, bu kanun hükmünde kararname için Anayasa yargısına gidilmediği için, bu kanun hükmünde kararname hukukîyetini korur görünmektedir. Temeldeki yanlışlık buradadır."

Anayasanın 10. maddesinde “Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz” denildiğini, buna karşılık, kanun hükmünde kararname ile bir belirli kişiye bir ayrıcalık tanındığını da iddia eden Sav, bu nedenle düzenlemenin Anayasaya da aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hangi kurum olursa olsun, bu türden yapay yaş uzatmalarının, yapay süre uzatmalarıyla kişilere görev olanağının yaratılmaması gerektiğini ortaya koymuş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bu türden bir yapay uzatmanın, o uzatmaya özlük haklarını tanıyan bir düzenlemenin de önüne geçebilmesini temenni ederek konuşmasını tamamlamıştır.

3. madde üzerindeki konuşmaların sona ermesiyle oylamaya geçilmiştir. Ancak karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle, birleşime ara verilmiş ve oylama sonraki oturuma bırakılmıştır.

926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin 488 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin görüşmelerine 134. Birleşiminin İkinci Oturumunda, 3. maddenin yeniden oylanması ile devam edilmiş ve madde kabul edilmiştir. Hemen ardından da tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁶⁴

7- 12.7.1997 TARİHİNE KADAR SORUMLU MÜDÜR SIFATI İLE İŞLENEN SUÇLARA İLİŞKİN DAVA VE CEZALARIN ERTELENMESİNE DAİR KANUN (4304 SAYILI)

“12.7.1997 Tarihine Kadar Sorumlu Müdür Sıfatı ile İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu raporu”nun müzakeresine 2. Yasama Yılı, 134. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. 13 Ağustos 1997 tarihindeki birleşimde oturum başkanlığını Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Ali Günaydın ve Zeki Ergezen yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı Refah Partisi Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Avni Doğan yapmıştır. Basının demokrasi için öneminden bahsederek konuşmasına başlayan Avni Doğan, basının kamplaşma ve zıtlaşmaların uç noktasında yer almasının, ancak geri kalmış ülkelerde görüldüğünü belirtmiş ve demokrasiyi bütün kurum ve kuruluşlarıyla içine sindirememiş ülkelerde, devletin, basının üzerinde “Demokles’in kılıcı” gibi durduğunu dile getirmiştir.

Avni Doğan, Türkiye’de artık devletin, basına karşı olan tutumunu değiştirmesini, basının da, devlete karşı ilişkilerini çıkar esasına oturtmaktan vazgeçmesini önerdiği konuşmasında, tarafsızlığının basının temel ilkesi olması gerektiğini sözlerine eklemiştir. Ayrıca demokratik ülkelerde, çok sağlam ve somut bir basın ahlakı ve buna dayalı bir basın mevzuatının geliştirdiğini de

²⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 134. Birleşim, s. 522–528

ifade ederek, bu konuda şu sözleri sarf etmiştir: “*Basın kartelciliği önlenmiş, basınla uğraşanların, sadece basını iş edinmeleri teşvik edilmiştir. Hem gazete sahibi hem televizyon sahibi hem çimento üreticisi hem müteahhit hem üç-beş şirket sahibi, devletle çeşitli kredi ilişkilerine girebilen bir basın yapılanmasına izin verilmemektedir; çünkü, basın ahlaki sorun olmaktan çıkmış ülkelerde basın, aynı zamanda istikrarın simgesidir; ama, basın, sahibinin şirketlerine tetikçilik yapmak gibi bir işlev üstleniyorsa, o zaman, istikrarsızlığı bizzat körüklemekte, esas gündemleri hasıraltı edip, yapay gündemler oluşturmaktadır; yani, bizi kendisi istikrarsızlığın esas sebebi durumuna düşmektedir. Bütün bunları, biz, ülke olarak sık sık yaşamakta ve tanık olmaktadır.*”

İlerisi için daha tutarlı hükümlerin ortaya konulması gerektiğini de savunan Avni Doğan, düşüncenin kutsal olmasına karşın, terörün övülemeyeceğini, darbe kışkırtıcılığı veya yalan haber yapılamayacağını belirtmiş ve darbelerin sadece basına değil, toplumun bütün kesimlerine zarar verdiğini dile getirmiştir. Doğan, tasarıyı desteklemekle birlikte, sadece, yazı işleri müdürlerini kapsamasının eksiklik olduğuna; yazar, muhabir, fikir adamı ve bütün düşünce suçlularının tasarı kapsamına alınmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Yine “Benim gibi düşünmezsen, zararlısın” mantığının, tek parti mantığı olduğunu söyleyerek, toplumun, bir demirperde anlayışıyla disiplinize edilmek istendiğini iddia etmiştir.

Doğan, özgür basın, özgür düşünce, özgür irade ve özgür Türkiye dileğiyle sözlerine son vermiş ve kürsüden inmiştir.

Avni Doğan’dan sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir söz almış ve konuşmasına tasarının amacının, sorumlu müdür adıyla anılan kişilerin, sırf konumlarından dolayı aldıkları cezalara bir erteleme getirmek olduğunu açıklayarak başlamıştır. Gerek internet nedeniyle gerekse gazete sayfalarının artması yüzünden bir yazı işleri müdürünün, bütün bunların hepsini okuyup, anlama ve hangisinde cezaî müeyyide olup olmadığını düşünme imkânına sahip olmadığını savunan Ali Talip Özdemir, Basın Kanunun kendi içinde otoriter bir basın örgütlenmesini öngörür nitelikte olduğunu ifade etmiş ve bir basın organında, sorumlu müdürden başkasına inisiyatif tanınmadığı takdirde işlerin yürütülemeyeceğini iddia etmiştir. Basın organında çalışanların rüştünü ispat etmiş ve neyin ne olduğunu bilen kişilikli insanlar olduğunu da belirten Özdemir, bu kişilerin yaptıklarının ne ölçüde hukuka uygun olup olmadığını takdir edecek düzeyde olduklarını dile getirmiş ve bu yüzden de yazılarında, fikirlerinde, çizgilerinde bir suç unsuru şüphesi oluşursa, doğrudan, yazarın kendisine başvurulması gerektiğini savunmuştur. Bir başkasının; -sorumlu müdürünün- suça ortak edilmesinin, hukukun en temel prensiplerinden olan suçun şahsiliği ilkesiyle bağdaşmayacağını öne sürmüştür.

Özdemir, Fransız yazar Exupery'nin "Küçük Prens" isimli çocuk kitabından örnekler verdiği konuşmasında, tasarının basın hayatındaki fiili gerçekliği esas alan, ona dayanan, meşruluğu da ondan kaynaklanan bir düzenleme olduğunu ifade etmiştir. Ali Talip Özdemir, daha sonra düşünce suçlarının ayıklanmasıyla ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *"İnsan haklarına, demokrasiye ve özgürlüğe bağlılıklarını meslek hayatlarında kanıtlamış hukukçuların 'iyi yargıç varsa kötü yasa yoktur' görüşlerine atıfta bulunarak, tablonun ortada olduğunu söylemeliyim. Maalesef, yargı organının düşünce suçunu aşma noktasında, olumlu ve kalıcı katkı sağlayabilmiş olduğunu söyleyemiyorum. Anayasa ve yasalar karşısında bu türden bir içtihatın ortaya çıkarılmasının kolay olmadığını da hepimiz biliyoruz. Bu yüzden, çözüm yargıda değil, yasamada ve yasama değişikliklerinin gerçekleşmesindedir ve bir kez daha siyasal irade aranmaktadır; bunu, burada bulacağız. Bu arada, Anayasanın 159 uncu maddesinin de ele alınması, yargı bağımsızlığı açısından fevkalade önemlidir.*

Sayın Bakanımızın ve Komisyonun da burada olduğunu düşünerek, kısaca şunu arz etmek istiyorum: Anayasanın 159 uncu maddesi, yargının bağımsızlığıyla ilgilidir; bu, hepimiz için fevkalade önemli bir hukuk kuralıdır. Bunun, mutlaka bir an önce ele alınıp, yargının bağımsızlığı noktasında, bu hususun, bu değişikliğin Yüce Mecliste bir an önce görüşülmesinde şahsım adına çok büyük bir önem taşıdığını ifade etmek istiyorum.

Şüphesiz, burada asıl yapılması gereken, yeni bir basın yasasının ele alınmasıdır. Bunun için, Bakanlık yaptığım devrede yapmış olduğumuz bir hazırlık vardı; ama, şimdi, basından sorumlu olan Devlet Bakanımız Sayın Cavit Kavak da, bu konuda fevkalade ciddi bir hazırlık içerisinde olduğunu ifade ediyor ve bunu takdirle karşılıyorum. İnaniyorum ki, bu tasarı, en kısa süre içerisinde gelişmiş şekliyle gündeme gelecek ve bu vesileyle Basın Yasasındaki eksiklikler ortadan kaldırılmış olacaktır."

Bir basın şurasının toplanmasının gereğine işaret eden Özdemir, Anadolu basınının sıkıntılarının da giderilmesini istemiş ve Anadolu basını bir araya gelerek, bir federasyon oluşturmalarından duyduğu memnuniyeti Genel Kurula aktarmıştır. Ayrıca yazı işleri konusunda yerel basının çok daha fazla mağdur olduğunu belirterek, tasarının Anadolu basınına da yakından ilgilendirdiğini sözlerine eklemiştir.

Ali Talip Özdemir'in sözü Turgut Özal' a getirerek, onu rahmetle anması ve düşünce özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti ve teşebbüs hürriyetinin savunduğu açıklaması; Bolu Milletvekili Mustafa Yünlüoğlu'nun, şimdiki ANAP'ın, Turgut Özal zamanındaki ANAP olmadığını ifade etmesine yol açmış ve bu konuda kısa bir tartışma yaşanmıştır.

Exupery'nin “*Geleceğe gelince, görevin ileriye görmek değil, mümkün kılmasıdır*” şeklindeki sözünü de dile getiren Özdemir, hürriyete layık, hürriyetlerinden korkulmayacak insanların oluşturduğu bir Türkiye'nin kurulacağına olan inancını belirterek, konuşmasını tamamlamıştır.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Turhan Güven konuşma yapmıştır. Tasarının, bir gazetede çıkan bütün haberleri en ince detayına kadar görme imkânının mümkün olamayacağı noktasından hareketle, cezaların ertelenmesiyle ilgili olarak hazırlandığına değinerek söze başlayan Turhan Güven, yasanın muhtevası itibarıyla biraz daha genişletilmesini ve tüm basın çalışmalarını kapsayacak şekilde düzenlenmesini savunmuştur.

Basın çalışmalarının sosyal güvenceye sahip olma konusunda da sıkıntılarının olduğunu belirten Güven, Türkiye’de, basının, asıl sahiplerinin elinde olmadığını; ticarî meta olarak, bir çeşit kredi, para politikasında kullanmak için elinde bulundurmaya niyetlenen insanların elinde bulunduğunu iddia etmiştir.

Turhan Güven, tasarıya olumlu baktıklarını açıklamakla birlikte, bunun, zaten bir af niteliği taşımadığını ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Turhan Güven’in konuşmasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci söz almıştır. Tasarının, bir af yasa tasarısı ya da bir demokratikleşme paketinin bir parçası olmadığını söyleyen Ahmet Güryüz Ketenci, sadece geçici nitelikte yarar sağlayan bir düzenleme olduğunu, sevindirici olmakla birlikte, demokrasi adına iddialı bir şekilde savunulacak bir nitelik taşımadığını iddia etmiştir. CHP olarak olumlu oy vereceklerini açıkladıktan sonra da, düzenlemeyle, sadece gecikmiş de olsa, bir günahın altından kalkılmış olacağını öne sürmüştür.

Ketenci, 20. Dönem Parlamentonun, cumhuriyet tarihinin en nitelikli parlamentosu olduğundan söz ettiği konuşmasında, bu nedenle gazetecilerin, aydınların, yazarların, karikatüristlerin, eli kalem tutan herkesin, kısaca, bütün yurttaşlarımızın, düşündüklerini yayması ve ifade edebilmesinin ve de örgütlenebilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasını kapsayacak büyük bir demokratikleşme paketinin bu Parlamentodan çıkmasını istemiştir. Sadece Işık Yurtçu ve 22 sorumlu yazı işleri müdürünün ceza ve davalarının ertelenmesinin yeterli olmayacağını savunmuş ve İsmail Beşikçi ve Eşber Yağmurdereli’nin de serbest kalmasını sağlayacak bir düzenlemenin yapılabileceğini ortaya koymuştur. Konuyu Yaşar Kemal’in yargılanmasına da getiren Ahmet Güryüz Ketenci, Yaşar Kemal’in ulusçuluğunun, vatanseverliğinin tartışamayacağını, onun Devlet Güvenlik Mahkemesinde mahkûm edildiği gün, İsveç’in “Söz Özgürlüğü” ödülünü verdiğini, yargılamanın Türkiye açısından utanç verici olduğunu açıklamıştır.

Ketenci, bütün bunlardan dolayı, büyük bir demokratikleşme paketinin, geciktirilmeden, Hükümet tarafından Parlamente’ya getirilmesini istemiş ve Türkiye’nin, aydınları, yazarları, gazetecileri, düşünürleri ve bütün çağdaşları için, büyük bir mahpushane olmamasını dileyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Demokratik Sol Parti Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ahmet Tan söz almıştır. Basın bayramı kutlama geleneğinin bulunmasının önemine değinen ve bunun bekli de tek örneğinin Türkiye’de olduğunu söyleyen Ahmet Tan, bununla birlikte basın mensuplarının bazılarının, hapishanelerde gardiyan nezaretinde kutlamak zorunda kaldıklarını dile getirmiştir. Basın bayramının olduğu Türkiye’nin, hapishanelerinde en fazla gazeteciyi barındıran bir ülke olmasının da çelişki olduğunu sözlerine eklemiştir. Tasarının ise sadece bu sayıyı biraz azaltabileceğini savunmuştur.

Basının hem çalışma açısından hem de can güvenliği konusunda, özgür olmadığını iddia eden Tan, söz konusu yasa tasarısının kapsamının ve amacının, bütün yazarları düşünce adamlarını, düşüncelerinden dolayı hapislerde yatırılan herkesi kucaklayacak şekilde genişletilmesinin gereğine işaret etmiştir. Ayrıca Hükümet Programında, *“Demokrasinin olmadığı yerde basın özgürlüğünden, basın özgürlüğünün olmadığı yerde kişisel hak ve özgürlüklerden, demokrasiden, hukukun üstünlüğünden söz edilemez”* denildiğini hatırlatmıştır. Yasa tasarısıyla da, bu sözün yerine getirilmesine ilişkin bir ön adımın atıldığını açıklamıştır.

Ahmet Tan tasarıyla ilgili açıklamalarını şu sözlerle devam ettirmiştir: *“Bu yasa, aynı zamanda bir çarpıklığı da ortadan kaldıracak; şahsen işlenmeyen bir suçu da -ki, yazıyla suç işlemek de, herhalde bu kürsüde ifade edilecek bir deyim olmaması gerekir- ortadan kaldırmış olacak. Hepinizin bildiği gibi, gazetelerin, televizyonların görünen yüzünün arkasında bir de -mesleğin yaygın deyişiyle- mutfağı var. Bu mutfakta çalışanların -tabir yerindeyse- yasa gözünde, aşçıbaşı, sorumlu müdürler. Sorumlu müdürlerin, önüne konulan malzemeyi her zaman dikkatle izlemeleri, incelemeleri mümkün değil; çünkü, orada, zamana karşı, saniyelere, dakikalara karşı bir yarış cereyan ediyor. O yüzden, aşçıbaşı, önüne konulan malzemeyi hemen bir biçim verip sunmak zorunda, arz etmek zorunda. Öyle ki, yargıçlar bile, bazen, bu yazıların, bu röportajların, bu haberlerin suç unsuru olup olmadığını değerlendirme durumundan yoksun oldukları için bilirkişiye başvurmak zorunda kalıyor. Bu yüzden, sorumlu yazı işleri müdürlerinin hapishanelerde yatmalarının demokrasi ayıbı olması yanında, hukuk sistemindeki bir çarpıklığın ortadan kaldırılması bakımından da, bu yasanın çıkarılması yerinde olacaktır.”*

Yasaya “evet” diyerek, hapishanelerdeki yazı adamlarına, ilave olarak bir özür borcunu da yerine getirmiş olacaklarını ortaya koyan Tan, Genel Kurulda gazetecilere ve basın mensuplarına iyi gözle bakılmadığını da ifade etmiş ve bunun gazeteci kökenli milletvekilleri için de geçerli olduğunu dile getirmiştir.

Parti grupları adına son konuşmayı Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş yapmıştır. Demokratik ülkelerde, basının özel ve saygın bir yeri olduğunu belirten Yılbaş, 1982 Anayasasının 28. maddesinin ilk fıkrasında *“Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak,*

izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz” denildiğini hatırlatmış ve ancak, bu bölümde, hem düşüncenin ifade edilmesi ve hem de basın özgürlüğü konusunda birtakım kısıtlamaların bulunduğunu öne sürmüştür.

Mahmut Yılbaş, diğer konuşmacıların aksine, getirilen yasa tasarısının basın hürriyetinin içeriğiyle alakalı olmadığını ifade ederek, bunun sadece 12.7.1977 tarihine kadar işlenmiş olan suçlar kesin bir hükme bağlanmış ise çekilen cezanın artakalanının ertelenmesi; takibat başlamamış ise, takibatın durdurulmasını; dava açılmış ise davanın ertelenmesi hükmünü getiren bir tasarı olduğunu ortaya koymuştur. 12.7.1997 tarihinden sonra, sözü geçen kanunun ilgili maddesine göre bir suç işleme durumunda, bunu işleyen yazı işleri sorumlu müdürünün, cezalandırılmasının, takibata maruz kalmasının ve hakkında dava açılmasının söz konusu olacağını da sözlerine eklemiştir.

Konuşmasında, basın sektöründe çalışanların sendikalaşma durumuna da değinen Yılbaş, bu konudaki fiilî ve hukukî engellerin bir an evvel kaldırılmasını dilemiş ve Meclis’te, basın ve yayın konularını devamlı izleyen bir ihtisas komisyonunun kurulmasını önermiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların ardından, Adalet Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu söz istemiş ve bazı açıklamalar yapmıştır. Adalet Bakanı, tasarının hazırlanmasında, basın kuruluşlarının tekliflerinin esas alındığını, üniversiteden gelen görevliler ve baro temsilcileriyle birlikte, basın kuruluşlarının, taslağı kendilerinin hazırladığını açıklamış ve bunu bir erteleme kanunu ortaya koymuştur. Hükümetin, kurulduğu günden beri, insan hakları, demokratikleşme ve hürriyetler konusunda çalışmalar yaptığını, belirten M. Oltan Sungurlu, sözlerine şöyle devam etmiştir: *“Şimdi, düşünce suçlarının affı meselesi her gün gündeme geliyor. Bunun için, şu hususlara karar vermek zorundayız; yani, düşünce suçlarını müdafaa eden insanların, şimdi sorduğum suallere de cevap vermeleri lazım.*

Diyelim ki, herhangi birisi, Atatürk’ün manevî şahsiyetini tahkir ederse, ona ceza vereceğiz; ama, bunu, basın yoluyla işlerse ceza vermeyecek miyiz; yani, birisine hakaret ederse ceza vereceğiz; ama, basın yoluyla işlerse, ceza vermeyecek miyiz; veya, ülkemizde, birisi, bölücülük propagandası yaparsa ceza vereceğiz, basın yoluyla işlerse vermeyecek miyiz; evveleminde, bu meselelerde, biz bu cezaları kaldırmayı mı düşünüyoruz; bu kabil fiillere ceza verilmesini istemiyor muyuz; bunları ifade ederseniz, bizim işimiz daha rahat olur; çünkü, Parlamento adına çalışan bizler, o takdirde kanunları hazırlarken buna göre hazırlarız; ama, biraz önce sorduğum suallerin mutlak surette cevaplarının verilmesi de lazım geldiği kanaatindeyim.”

Sungurlu, tasarıya destek veren bütün siyasal partilere teşekkür etmiş ve basında, sorumlu yazı işleri müdürü sıfatıyla suç işleyen insanların cezaları üç yıl müddetle erteleneceğini; bu üç yıl içerisinde yeni bir suç işlemedikleri takdirde, ceza çekmeyeceklerini ve bu cezalarının kalkmış olacağını vurgulayarak, sözlerine son vermiştir.

Adalet Bakanı M. Oltan Sungurlu'nun konuşmasından sonra, Refah Partisi Van Milletvekili Fetullah Erbaş şahsı adına söz almıştır. 5680 sayılı Basın Kanununun 16. maddesinin birinci fıkrasının 1 ve 2 numaralı bentlerinde, mevkutelerle işlenen suçlarda, suçu vücuda getiren, yazıyı yazan veya resmi yapan kimseyle beraber mevkutenin sorumlu müdürünü de cezaî yönden sorumlu tutulduğunu belirterek söze başlayan Fetullah Erbaş, aslında bütün fikir suçlarının durumunun ele alınması gerektiğini, Türkiye'nin demokrasinin neresinde olduğunun düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yasa tasarısının sadece, sorumlu müdürleri değil, yazarları, muhabirleri, fikir adamlarını da, yazıp çizerleri de kapsamasını savunan Erbaş, ayrıca cezaların ertelenmesi değil, affedilmesinin gerektiğini de ortaya koymuştur. 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılması öncesinde, pek çok kişinin yargılandığını ve ceza aldığını da hatırlatarak, Eşber Yağmurdereli'nin şahsında, aslında bütün fikir suçlarına af getirilmesini istemiştir.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili Refah Partisi Ağrı Milletvekili Mehmet Sıddık Altay olmuştur. Mehmet Sıddık Altay konuşmasına, basın ve basın özgürlüğünün demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunu belirterek başlamış ve basının işlevleriyle ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *“Basının temel fonksiyonu, geniş halk kitlelerine haberleri iletmek, ülke yönetimi ve olaylar hakkında insanları haberdar etmektir. Gazeteci dediğimiz, bu işlerle uğraşan şahısların görevleriyse, ilettikleri haberlerde objektif, doğru ve tarafsız olmaktır. Demokratik yönetimlerde basın bu temel görevinin dışına çıkmamalıdır; fakat, ülkemizde durumun pek böyle olmadığını, geçmişteki ve günümüzdeki uygulamalardan biliyoruz. Türk basınının bir kısmı, maalesef, konjonktürel olaylardan çoğu zaman etkilenmiş ve objektifliğini her zaman koruyamamıştır, şimdi de koruyamamaktadır. Bunun pek çok nedenleri vardır; fakat, basının esas görevini unutarak ya da bilinçli olarak gözardı ederek maddî menfaatlere yönelmesi, bu nedenlerin başında gelmektedir. Basın asıl görevinin dışına çıkarak yönlendirici olmaya başladığı için eleştirildiğinde de, ortaya basın özgürlüğü diye çıkmaktadır. Elbette, basın, özgür ve hür olmalıdır; ama, yönlendirici, yıpratıcı ve tüccar olmamalıdır.”*

55. Hükümetin, kurulduğundan günden itibaren, basınının bir kesimine diyet borcu ödeme telaşına girdiğini ve Refahyol Hükümeti aleyhine ortaya attığı yalan, mesnetsiz ve kötü niyetli haberlerle okuyucu nezdinde güvenini yitiren bir kısım basına karşı, ayrıca, bir göz boyama taktiğine giriştiğini söyleyen Altay, Hükümetin, bir çifte standart içine düştüğünü de iddia etmiştir. Söz konusu yasa tasarısının, basına özgürlük değil, ancak çifte standart getirdiğinin savunan konuşmacı, düzenlemenin tutuklu olan sol görüşlü yazar ve gazetecileri kurtarmaya yönelik olduğunu öne sürmüştür.

Mehmet Sıddık Altay, tasarının sadece sorumlu yazı işleri müdürleri değil, yazıyı yazan muhabir veya kitap yazarları kapsamasının daha iyi olacağını belirttikten sonra, son söz olarak, insanların, fikirlerinden, inançlarından ve düşüncelerinden dolayı yargılanmasının, özgürlükçü demokrasi anlayışına uygun bulmadığı ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmayla tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve maddelere geçilmiştir. **“12.7.1997 tarihine kadar işlenmiş suçlar nedeniyle 5680 sayılı Basın Kanununun 16 ncı maddesi veya sair kanunlar hükümlerine göre sorumlu müdür sıfatıyla mahkûm edilmiş bulunan kimselerin cezalarının infazı ertelenmiştir.**

Halen cezalarını çekmekte bulunan sorumlu müdürler hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır.

İşlenen suçlardan dolayı sorumlu müdür hakkında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış veya son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm kurulmamış veya verilen hüküm kesinleşmemiş ise, davanın açılması veya kesin hükme bağlanması ertelenir” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Bedri İncetahtacı söz almıştır.

Öncelikle, Refah Partisi’nin, Türkiye’de yapılacak demokrasiye, özgürlüğe, insan haklarına yönelik her türlü çalışmanın yanında olduğunu beyan eden Bedri İncetahtacı, basın özgürlüğünden yana olmakla birlikte, hakaret ve çarpıtmaya karşı olduklarını ifade etmiş ve maddenin bütün basın mensuplarını kapsamı gerektiğini savunmuştur. İncetahtacı sözü Eşber Yağmurdereli ve İsmail Beşikçi’nin durumuna getirerek; *“Bugün, Mecliste bulunan bütün milletvekilleri, bu isimlerin ve benzerlerinin bir an evvel tutukluluktan kurtarılması için fikir birliği içerisindeyler; ama, eğer, dün, 1930’lu, 1940’lı ve 1950’li yıllarda, mesela, Necip Fazıl Kısakürek mahkûm iken; bugün, bahsi geçen arkadaşlarımızın kurtulması için çalışan arkadaşlarımız, bizimle beraber, o zaman Necip Fazılların, Saidi Nursilerin, Mehmet Şevket Eygilerin kurtulması için mücadele edenlerin yanında yer almış olsalardı, ben inanıyorum ki, bugün Yağmurdereli fikrinden dolayı mahkûm olmayacaktı. Ama, maalesef, çok üzülerek söylüyorum, tekrar olacak, çifte standart hikâyesi burada da karşımıza çıkıyor”* şeklinde açıklamalar yapmıştır.

İki gün evvel Gaziantep’te, üç gazetecinin dövülerek gözaltına alındığını söyleyen Bedri İncetahtacı, bu sıkıntıların nedeninin daha önce yapılan yanlışlıklar olduğunu belirtmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Altan Öymen söz almıştır. Türkiye’de düşünce özgürlüğünün kısıtlı olduğunu ifade eden Altan Öymen, basının, özellikle de, sorumlu yazı işleri müdürlerinin, düşünce özgürlüğünün en sınırdaki bekçileri olduğunu dile getirmiştir. Sorumlu yazı işleri müdürlerinin, başkalarının yazdıkları yazılardan ve fiillerden sorumlu tutulduklarına da değinerek, tasarının bütün düşünce özgürlüğü ile ilgili suçları kapsayacak şekilde düzenlenmesinin doğru olacağını da sözlerine eklemiştir.

Öymen, dünyada 180 gazetecinin, Türkiye’de ise 78 gazetecinin tutuklu olduğunu söyledikten sonra, Türkiye’nin özgürlüklerin en fazla sınırlandırıldığı ülke durumunda olduğunu, bu olumsuz tablonun değiştirilmesinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bunun bir yolunun da, basında, yazı işleri sorumlu müdürleriyle birlikte yazarların, muhabirlerin, gazetecilerin de bu tasarının kapsamı içerisine alınması olduğunu dile getirmiştir.

Cezaevindeki 78 gazetecinin arasında gerçekten suç işleyenler olabileceğini söyleyen Altan Öymen, hepsinin cezalarının üç yıl süreyle ertelenmesinin, üç yıl içerisinde herhangi benzeri bir suç işlerse, hemen eski cezalarının da dahil edileceğinden dolayı, Hükümet için bir tehlike oluşturmadığını da savunmuştur. Bu konuda bir önerge verdiklerini de açıklamış ve ayrıca Refah Partililerin, tasarının solcuları kurtarmak için düzenlenmiş olduğu yolundaki görüşlerine de katılmadığını, söz konusu 78 gazetecinin içerisinde, Refah Partisini destekleyen gazetelerinde olabileceğini belirtmiştir.

Öymen son olarak; *“Böyle şeylere bakılırken, öyle çifte standartla bakmamak lazım arkadaşımın itham ettiği gibi, genel hüküm vermek lazımdır. Bizim hakkımızda da, bu 8 yıllık eğitimi desteklediğimiz için dünya kadar yazı yazıldı, ne dine karşı olduğumuz kaldı ne bir şey kaldı; ilanlar yayınlandı. Belki onları yazanlar da vardır. Onlar hakkında zaten davalar açılmıştır -ben açmadım, bir eski basın mensubu olduğum için; ama- onlar da olabilir. Eğer -kim olduklarını bilmeden- bu önergeyi kabul edersek, sanıyorum önemli bir aşama kat etmiş oluruz; düşünce özgürlüğünü daha da geniş ölçüde temin etmemiz gereken bir yolda, bir adım atmış oluruz”* ifadeleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

CHP adına yapılan konuşmadan sonra, gruplar adına söz talebi olmayınca, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. 1. maddeyle ilgili olarak şahsı adına konuşma yapan ilk milletvekili Refah Partisi Hatay Milletvekili Mehmet Sılay olmuştur.

Basın ve düşünce özgürlüğünün, düşündüklerini söz veya yazıyla açığa vurma özgürlüğüyle birlikte hayata geçerse bir anlam kazanacağını belirterek söz başlayan Mehmet Sılay, ara rejim döneminde basın özgürlüğünün, engellerle karşılaştığını ifade etmiş ve Türkiye’nin bu konudaki sicilinin temiz olmadığını dile getirmiştir. Eşber Yağmurdereli’ye, Akabe Vakfı kurucusu Mustafa İslamoğlu ve Fikret Başkaya gibi isimleri de ekleyen Sılay, basın özgürlüğü ve afla ilgili olarak şu örnekleri vermiştir: *“Bakınız, birbuçuk sayfa yazı yüzünden, tam birbuçuk yıl, özel tip cezaevlerinde, yarıaçık cezaevlerinde hapis yatan fikir işçisi, şair-yazar Mustafa İslamoğlu, halen, bu ülkede yaşamaktadır. “Paradigmanın İflası” adlı, 150 sayfalık, sistemi eleştiren ve öneriler getiren kitabı yüzünden iki yıl hüküm giyip, büyük kısmını yatan Fikret Başkaya gibi bir düşünce adamı, bu ülkede yaşamaktadır. Örnekleri çoğaltabiliriz; ancak, Nurettin Şirin, Mustafa ve Yaşar Kaplan ve Abdurrahman Dilipak gibi, Türk basınının kurmayları gazeteciler aleyhinde, halen, toplam otuzun üzerinde dava açılmıştır.”*

Süleyman Hilmi Tunahan’ın, İskilipli Atıf Hoca’nın, Necip Fazıl ve Osman Yüksel Serdengeçti’nin yazdıklarından dolayı, hayatlarının büyük bir kısmını cezaevlerinde geçirdiklerini öne süren Sılay, Türkiye’nin artık, eline kalem kitap alan ile eline kalaşnikof alanları birbirinden ayırt edebilmesini istemiş ve en kısa zamanda bir basın affının çıkarılmasını önermiştir.

Mehmet Sılay'ın konuşmasının ardından, DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan şahsı adına söz almıştır. 55. Hükümetin göreve başlamasıyla birlikte, Türkiye'de, gerginliklerin büyük ölçüde ortadan kalktığını söyleyen Hakan Tartan, Hükümetin bekleyen sorunların çözümü için çaba sarf ettiğini, "basın affı" olarak nitelenen söz konusu yasa tasarısının da, Türkiye'de fikir ve düşünce özgürlüğünün önünü açma konusunda atılmış olumlu bir adım olduğunu dile getirmiştir. Tartan, sorumlu yazı işleri müdürlerine özgürlük sağlayan yasa tasarısının, sonraki günlerde, daha özgür bir basın, daha geniş bir fikir ve düşünce özgürlüğünün penceresini de araladığını ifade ettiği konuşmasının sonunda, tasarının daha geniş bir basın, fikir ve düşünce özgürlüğünün de ilk adımı olacağını belirtmiştir.

Hakan Tartan'ın konuşmasını tamamlamasından sonra, 1. madde üzerindeki konuşmalar sona ermiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. RP'li ve CHP'li milletvekilleri tarafından ayrı ayrı verilen iki önerenin reddedilmesinden sonra, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Hemen sonrasında; **"Haklarında 1 inci madde hükümleri uygulanmış bulunan sorumlu müdürler, ertelenme tarihinden itibaren üç yıl içerisinde işlenen kasıtlı bir cürümden dolayı sorumlu müdür sıfatıyla mahkûm edildiklerinde ertelenen cezalar aynen çektirilir.**

Sorumlu müdürün infazı ertelenen mahkûmiyetinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar çektiği kısmı, birinci fıkrada belirtilen halde çekilecek cezaya mahsup edilir. Şartla salıverilmeye ilişkin hükümler saklıdır.

Davanın açılması veya hükme bağlanmasının ertelenmiş bulunduğu hallerde ertelenme tarihinden itibaren üç yıllık süre içerisinde işlenen kasıtlı bir suç nedeni ile sorumlu müdür sıfatıyla mahkûm olduğunda, ertelenen suçtan dolayı dava açılır veya ertelenmiş olan davaya devam edilerek hüküm kurulur.

Üç yıllık süre, sorumlu müdür sıfatıyla yeniden kasıtlı bir cürümden mahkûm edilmeksizin geçirildiğinde, sorumlu müdür hakkındaki mahkûmiyet vaki olmamış sayılır veya bu suçtan dolayı kamu davası açılmaz. Açılmış olan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilir" şeklindeki 2. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

Madde ile ilgili olarak parti grupları adına ilk ve tek konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Mehmet Emin Aydınbaş yapmıştır.

Girişilecek ve girişilmiş takibatların durdurulması, açılmış davaların hükme bağlanmasının ertelenmesi, hükme bağlanmış infazın ertelenmesinin söz konusu olmasıyla, tasarının bir ilk olma özelliği taşıdığını söyleyen Mehmet Emin Aydınbaş, bu düzenlemeye basın affı denilemeyeceğini savunmuş ve fikir ve inanç özgürlüğü, yayın özgürlüğü yönünde atılmış olan bu adımı, olumlu olarak karşıladıklarını ve desteklediklerini açıklamıştır.

Aydınbaş, gördüğü bazı eksiklikleri de şöyle ortaya koymuştur: *“Aslında, öncelikle, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü kaldırmayı amaçlayan yayınlar ile şahsa yapılan hakaretlerin ve yalan haber yayınlarının dışında, suç sayılmaktan çıkarılmasını kapsayan yasal değişikliklerin yapılması gerekir; ama, ülkemizin fikir ve yayın özgürlükleri açısından bu noktaya gelmesinin, vesayet altındaki bu Hükümet döneminde yapılmasının mümkün olmadığı da bir gerçek olduğuna göre, sadece, belirli merkezlere şirinlik gösterisi intibai veren bu makyaj yasasını görüşüyoruz; fakat, bu konjonktürde dahi, bu yasa tasarısının kapsamının genişletilmesi mümkün. Neden sadece sorumlu müdürler? Neden, suça konu olan yazıların yazarları değil? Neden, eğer bu bir karikatürse, çizeri değil?*

Bu erteleme yasası, bu haliyle, kimde kalacağı önceden belli olan, fesat karışmış ihalelere benziyor; şartnamesi, sanki, işin kimde kalması isteniyorsa ona göre hazırlanmış ihalelere benziyor. Bu yasa, bu haliyle, Anayasanın eşitlik prensibini çiğnediğinden, Anayasaya aykırıdır. Bunu da, giderilmesi gereken bir eksiklik olarak ifade ediyorum. Bilhassa, biraz önce Sayın Altan Öymen tarafından verilmiş olan değişiklik önergesinin kabul edilmemesini de bir talihsizlik olarak değerlendiriyorum.”

Böyle bir erteleme yasasının, benzer ertelemelerle ilgili yasa taleplerini artıracığını, bunun da mahkemelerdeki dosya yükünü çoğaltacağını savunan Mehmet Emin Aydınbaş, bu nedenle yayın yoluyla suç kavramının devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik fiillerden ve biraz önce ifade edilen sebeplerden dolayı hüküm giyenler hariç tutulması şartıyla tamamen kaldırılmasını önermiş ve sadece infazın ertelenmesinin doğru olacağını dile getirmiştir.

Gruplar adına başka konuşma talebi olmaması yüzünden, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Doğru Yol Partisi Tunceli Milletvekili ve aynı zamanda Meclis Başkanvekili Kamer Genç, şahsı adına söz almıştır. Oyunun rengini belirtmek amacıyla konuşma yaptığını açıklayan Kamer Genç, tasarının, sorumlu müdürlerin affı konusunda olduğunu, bu yönüyle de, Anayasanın 10. maddesine aykırılık taşıdığını ifade etmiştir. Sorumlu müdürlerin affına karşı olmadığını, ancak Türkiye Cumhuriyeti gibi bir hukuk devletinde, belli zümreler ve güç odaklarının yararlanması için düzenleme yapılmasına karşı çıktığını dile getirmiştir.

Sözü Tunceli’ye, bu bölgedeki terör olaylarına getiren Genç, çok geniş boyutta bir yasa tasarısı getirilmesinin gerektiğini; dağın başında, savunmasız, silahlı örgütlerin karşısında kendisini savunamayan; ama, yardım ve yataklıktan dolayı, sebepsiz yere, Türk Ceza Kanununa göre, 4 yıl 9 ay ceza almış çok insanın bulunduğunu öne sürmüş ve bunların da sıkıntılarının giderilmesi için düzenleme yapılmasını istemiştir.

Kamer Genç'in konuşmasının bundan sonraki bölümünde; *"1978'den beri olağanüstü hal yaşanan bir yörenin milletvekiliyim. Bu yörede insanlarımız çok sıkıntılı ve inanınız ki, bu yörelerimizde gençler yaşamıyor. Yani, analar babalar, çocuklarını suç ortamından kurtarmak için, onları dışarıya gönderiyorlar. Mademki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, uzun zamandan beri, Anayasanın 87 nci maddesinde belirlenen bağlı yetki nedeniyle terör suçlusunu affetme yetkisi yok; o zaman, burada, hence, çok daha kapsamlı bir inceleme yapılarak, yaşam koşullarının yarattığı o zorunlu suç ortamına istemeyerek itilen insanlara, kendi iradeleri dışında sürüklendikleri suç ortamı dolayısıyla mahkemelerin -yasaları uygulaması nedeniyle- uyguladıkları cezaların da, hiç olmazsa, bu tasarı kapsamına alınması gerekirdi"* şeklindeki ifadeleri, Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve ortam gerilmiştir.

Kamer Genç'in, tasarıyla ilgisi olmayan konularda konuşma yaptığı şeklindeki sözlere karşılık, aynı tarzda konuşmasını devam ettirmesi, karşılıklı laf atmalara yol açmıştır. Genç ile ANAP, DSP ve CHP'ye mensup milletvekilleri arasında çıkan tartışma sırasında, Kamer Genç diğer milletvekillerinin bölgeye gidemediklerini iddia etmiş ve *"...anlama fukarasısınız. Ben, fukaralarla konuşmam"* biçiminde bir söz sarf etmiştir. Bu söz özellikle ANAP sıralarından tepkiyle karşılanmıştır. Oturum Başkanı Uluç Gürkan'ın çabasıyla Genel Kuruldaki ortam yumuşamış ve konuşmaların devamı sağlanmıştır.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili, DSP Ankara Milletvekili Gökhan Çapoğlu olmuştur. Düşünce suçunun suç olmaktan çıkarılması durumunda böyle bir tasarıya gerek kalmayacağını savunan Gökhan Çapoğlu, bu görüşüne şu sözlerle açıklık getirmiştir: *"Bizim, bunu, kendimiz, bu yasaya mahal veren suçları ortadan kaldırarak yapmamız gerekirdi ve 21 inci Yüzyıla giren Türkiye'nin, düşünce suçunu, düşünceyi ifade suçunu, suç olmaktan çıkarması gerekir. Sayın Başkana katılıyorum. Biz, eğer Terörle Mücadele Yasasının 8 inci maddesinde Türk Ceza Kanununun 155, 157, 158, 159 ve 312 nci maddelerinde düşünceyi suç olmaktan çıkarabilseydik, o zaman ne yabancıların ziyaretlerine mahal kalacaktı ne de biz gereksiz yere bir af çıkaracaktık; çünkü, biraz önceki konuşmacının açık olarak belirttiği bir nokta vardı; biz bir eşitsizlik yaratıyoruz. Biz sorumlu müdürleri neden affediyoruz da diğerlerini etmiyoruz, biz neden sadece basındakileri affediyoruz da diğer bütün suçları affetmiyoruz; ama, gelin, düşünceyi suç olmaktan çıkaralım ki, bu aflara gerek kalmasın."*

Çıkarılan af yasalarının sorunları çözmeyeceğini, buna karşılık, suçun tanımının ve kuralların gözden geçirilmesini öneren Çapoğlu, düşüncenin suç olduğu sürece, dört duvar arasından çıkarılan insanların, Türkiye sınırları içerisinde daha büyük bir hapishaneye konulmuş olacağını dile getirmiştir. Gökhan Çapoğlu, düşünceyi ifadeyi suç olmaktan çıkaran Terörle Mücadele Yasasının ve Türk Ceza Kanununun gerekli maddelerinin tartışılacağını söyleyerek, konuşmasına son vermiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, CHP’li milletvekilleri tarafından verilen iki önerenin reddedilmesi üzerine, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 3. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 4. madde ile ilgili olarak herhangi bir konuşma yapılmamış ve maddeler oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının tümünün oylanması öncesinde Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya tasarının lehinde söz almış ve sorumlu müdürlerin hepsinin masum olduğu görüşüne katılmadığını, gerçek dışı haberler yüzünden mağdur olduğunu, buna rağmen, basın özgürlüğü adına tasarıya olumlu oy vereceğini açıklamıştır.

Bu konuşma sonrasında, birleşime ara verilmiş ve kısa bir süre sonra başlayan Dördüncü Oturuma kalınan yerden devam edilmiştir. Refah Partisi Konya Milletvekili Mustafa Ünalđı tasarının aleyhinde konuşmak için söz istemiş ve bu talebi de yerine getirilmiştir.

Yalan hariç, basın özgürlüğü, fikir ve inanç özgürlüğü hiçbir kayıt alınmadan sağlanmasını isteyen Ünalđı, daha başka şeyler söyleyeceğini ancak aşağıdaki nedenlerden dolayı vazgeçtiğini açıklamıştır: *“Birincisi, şahsîlik kokuyor, çifte standart kokusu var, ondan dolayı vazgeçtim. İkincisi, Sayın Çapoğlu’nun biraz önce burada bahsettiği gibi, daha büyük bir hapishane oluşturma durumu var, ondan dolayı vazgeçtim. Üçüncüsü, tasarıda ‘halen cezalarını çekmekte bulunan sorumlu müdürler hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır’ deniliyor; ‘mahkûm edildiklerinde, ertelenen cezalar aynen çektirilir’ denilerek, mahkûmlardan bahsediliyor. Bu tasarıda, mahkûmlara yardım var. Türkiye’de değişik rüzgârlar esiyor; mahkûmlara yardım suç sayılıyor; özellikle bunu düşünüyorum. Mahkûmlara yardımın suç sayılması hem alkışlanıyor hem de devlet güvenlik mahkemelerinde yargılanıyor. Ben, bundan dolayı konuşamayacağım. Mahkûmlara yardım etmek gibi bir suçun altına girmek istemiyorum.”*

Mustafa Ünalđı, konuşma yapan milletvekillerinin haklarında bir fezleke düzenlenmesinin mümkün olabileceğini, böyle bir şeyle karşılaşmamak için istemeye istemeye, tasarıya “hayır” oyu vereceğini açıklayarak, sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmanın ardından tasarının tümü oylanarak kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁶⁵

²⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 134. Birleşim, s. 566–596

8- YÜKSEKÖĞRETİM KANUNUNA BİR GEÇİCİ MADDE EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4305 SAYILI)

“Rize Milletvekili Avni Kabaoglu’nun, Yükseköğretim Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu raporu”nun müzakeresine 2. Yasama Yılı’nın, 134. Birleşiminde başlanmıştır. 13 Ağustos 1997 tarihindeki birleşimin Dördüncü Oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere başlanmıştır.

Teklifin tümü üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan söz almıştır. Yükseköğretim Kurumunun önemine değinerek söze başlayan Celal Topkan, planlı kalkınmanın önemine de vurgu yaparak, yükseköğretim kurumlarına dışarıdan yapılacak müdahalelerin, bilimsel çalışmalara zarar vereceğini ifade etmiştir. Görüşülmekte olan yasa teklifinin, Askerî Tıp Akademisinde öğrenciyken okulla ilişkisi kesilen öğrencilerin affına ilişkin olduğundan da söz etmiş ve daha önce çıkarılmış olan öğrenci affının, GATA öğrencilerini kapsam dışında bırakmış olmasından dolayı böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştır.

Topkan, tasarının Komisyonunda değiştirilmesiyle, yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerle GATA öğrencileri arasında, yeni bir eşitsizliğin ortaya çıktığını dile getirdiği konuşmasında, söz konusu düzenlemenin Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu da ifade etmiş ve CHP olarak, Yükseköğretim Yasasında köklü bir değişiklik yapılarak, öğrenci affına yol açan sorunların kesin biçimde çözülmesinden yana olduklarını dile getirmiştir. Öğrencilerin “nasıl olsa af çıkar” düşüncesi ve beklentisiyle, öğrenimlerini aksattıklarına da işaret eden Celal Topkan, bu durumun hem öğrencilere hem ailelerine hem de ülkeye maddi-manevi zarar verdiğini belirtmiş ve ayrıca sık sık çıkarılan afların öğretim üyelerini rahatsız ettiğini de vurgulamıştır. Topkan, öğretim üyelerinin bu afları, dışardan müdahale olarak gördüklerini, öğrencilerden verim almalarını zorlaştırdığını öne sürmüştür. Ayrıca bir ülkenin kalkınması için, bilime ve bu bilimi üreten öğretim üyelerine önem vermesi gerektiğini de işaret etmiştir.

Celal Topkan aşağıdaki sözleri sarf ederek, konuşmasına son vermiştir: *“Bu tespitleri yaptıktan sonra, görüşülmekte olan teklifin, Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, bir eşitlik anlayışı gereği olarak yeniden vurgulamak gereğini duyuyorum. Yükseköğretim kurumlarının bilimsel ve malî özerkliğe bir an önce kavuşturulması amacına yönelik yasal düzenlemenin ve bilimsel köklü değişikliklerin yapılarak, bilim kuruluşları olan üniversitelerimizin rahatlatılması, bilimsel kararlarına saygı duyulması dilek ve temennisiyle, sizleri, şahsım ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına saygılarımla selamlıyorum.*

CHP adına konuşma yapan Celal Topkan'dan sonra, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Tekliften, bu öğretim yılında 200 öğrencinin yararlanacak olması nedeniyle, Demokrat Türkiye Partisi'nin öncelikli olarak görüşülmesi yönünde, Danışma Kurulunda bir girişiminin olduğunu, diğer grupların da buna olumlu yaklaşmasıyla, bunun sağlandığını dile getirmiş ve teşekkür etmiştir.

Yılbaş, daha önce çıkarılan af yasasında, Gülhane Askerî Tıp Akademisinde okuyan öğrencilere haksızlık yapıldığını, şimdi bunun düzeltilmeye çalışıldığını belirterek, bunun Anayasanın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olmadığını savunmuştur.

Mahmut Yılbaş'ın konuşmasının ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Turhan Güven söz istemiştir. Yaptığı kısa konuşmada, herhangi bir nedenle bir yıl kaybetmeleri veya bir sınavı kazanamamaları halinde, okulla ilişkileri kesilen, Gülhane Tıp Akademisinde okuyan öğrencilerin, bu mağduriyetlerinin giderilmesi için, bütün partilere başvurdıklarını ifade etmiştir. Yasanın da yeni öğretim yılına yetişmesi için, teklifin öncelikli olarak görüşüldüğünü de sözlerine eklemiştir.

Bu konuşma sonrasında Anavatan Partisi Grubu adına, Burdur Milletvekili Yusuf Ekinci söz almıştır. Maddî imkânsızlıklar, öğretim kadrosuyla anlaşmazlıklar, seçtikleri meslek eğitimindeki isabetsiz kararlar, gençlerin, en zor çağında yaşayabileceği bazı problemlerin, öğrencilerin yükseköğretim kurumlarıyla ilişkilerinin kesilmesine yol açtığını belirten Yusuf Ekinci, bazı öğrencilerin, artık okuldan umutlarını kesmiş olmalarına karşın, bazılarının pişmanlık duyarak, öğrenimlerine devam etmek istediklerini ortaya koymuş ve bu tür öğrenciler için teklifin hazırlandığını açıklamıştır. Teklifin af olmadığını, yeni bir sınav hakkının daha verilmesi olduğunu ifade eden Ekinci, öğrencilerin doğrudan sınıf geçmesinin temin edilmediğine ve sınavda başarılı olanların, öğrenimlerine devam etmelerine olanak sağlandığına dikkat çekmiştir.

Yusuf Ekinci'nin sözlerine son vermesinden sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Aydın Milletvekili Sema Pişkinsüt konuşma yapmıştır. Türkiye'de eğitim-öğrenimin her kademesinde ciddi sorunların yaşandığını, bundan da en çok öğrencilerin etkilendiğini ifade eden Pişkinsüt, bu sorunlarla ilgili köklü ve kalıcı çözümlerin üretilmediğine işaret ederek, siyasî yatırımlar uğruna çıkarılan afların, hem üniversitelerin ve öğretim üyelerinin saygınlığını zedelediğini hem de öğrencilerinin başarısının düşmesine yol açtığını ortaya koymuştur.

DSP sözcüsü Sema Pişkinsüt, af niteliğindeki düzenlemelerin, yeniden sınavların düzenlenmesi ve yeniden kayıtların yapılması nedeniyle yüksek öğretim kurumları için de büyük yük getirdiğini vurguladığı konuşmasında, asıl yapılması gerekenin, öğretim sürelerinin yeniden gözden geçirilerek, tüm sorunların Yükseköğretim Kurulu tarafından ele alınıp, çözümlerinin bulunması olduğunu savunmuştur. Gereksiz afların, artık eğitim sisteminin bir parçası

haline geldiğini de iddia ederek, öğrencilerin, kişiliklerini zedelediğini de sözlerine eklemiştir. Yapılması gerekenlerin başında, ölçme ve değerlendirme sistemlerinin yeniden düzenlenmesinin gereğine vurgu yapan Sema Pişkinsüt, not verme sisteminin, öğrenciler için korkulu rüya haline gelmesinin önlenmesini istemiştir.

Konuşmasında 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin öneminde değinen Pişkinsüt daha sonra; *“Eğitim kurumlarımızda, çağdaş program ve değerlendirme sistemleriyle, ders kitaplarıyla, ders araç gereçleriyle, bilgisayar, dil, fen laboratuvarlarıyla, her şeyden önemlisi de eğitilmiş eğitimcilerin şefkat, ilgi, anlayış ve bilgi dolu yaklaşımlarıyla, demokrat, aydın, özgür, yaratıcı gençler yetiştirebiliriz.*

Özellikle, başarısızlıkları nedeniyle okulla ilişkisi kesilen öğrencilerimizin, sadece, okuluyla değil, toplumla da ilişkisi kesilmektedir ve çeşitli sosyal, psikolojik ve geleceğe yönelik etkili sorunlar oluşmaktadır, bu noktaya özen göstermek zorundayız. Bu çocuklarımız iş dünyasına karşı isteksiz olmakta, iş bulamamakta ya da buldukları işlerde, geçmişleri kendilerini takip ettiği için, sürekli başarısızlığa uğramaktadırlar. Bu toplumsal zararları göz önünde tutarak işin özünü kavramamız ve bu noktadan hareket etmemiz gerektiğine inanıyoruz” şeklindeki açıklamalara yer vermiştir.

Sema Pişkinsüt, GATA’nın, diğer yükseköğretim kurumlarından farklı bir konumu olduğunu ve disiplin yönünden farklı kuralların uygulandığını ifade etmiş ve öğrencilerin ilk yıllarda, uyum sorunu yaşadıklarını dile getirmiştir. Söz konusu affın, sadece Gülhane Askerî Tıp Akademisi öğrencilerini değil, aynı zamanda üniversitelerden ilişkisi kesilmiş, lisansüstü öğrencileri de dahil, tüm yükseköğretim öğrencilerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmasının doğru olacağını savunmuş ve aksi takdirde, Anayasanın eşitlik ilkesine ters düşebileceği hususunda Genel Kurulu uyarmıştır. Diğer taraftan, eğitime kaynak ayırmakta zorluk çekilirken, bu öğrencilerin eğitimi için harcanan maliyetin verimsiz kalmasının da bir sorun olduğunu, okulların öğrenciyi okuldan uzaklaştıran değil, onu kucaklayan kurumlar olmasını istemiş ve yine eğitim kurumlarının, demokrasinin, çağdaşlığın ve gerçek yaşamın beşiği olmaları gereğine işaret etmiştir.

Pişkinsüt konuşmasının sonunda, söz konusu teklife ve kapsamını genişletmek üzere verilen değişiklik önergesine olumlu oy vereceklerini açıklamıştır.

Sema Pişkinsüt’ün kürsüden inmesinden sonra, Refah Partisi Grubu adına, Kayseri Milletvekili Abdullah Gül konuşma yapmıştır. Grup başkanvekilleri arasındaki uzlaşma sonucunda, teklifin hiç konuşma yapılmadan kabul edilmesinin kararlaştırılmasına karşın, buna uyulmadığını söyleyen Abdullah Gül, Türkiye’de biri sivil, diğer askeri olmak üzere iki ayrı tip üniversitenin bulunduğunu, Gülhane Askerî Tıp Akademisinde, hem tıp eğitiminin hem de askeri eğitimin verildiğini dile getirmiştir. GATA’da 200’e yakın öğrencinin çeşitli nedenlerle ilişkilerinin kesildiğini, teklifle, bu öğrencilere de sivil üniversitelerdeki öğrencilere tanınan ek sınav hakkının tanınmasının amaçlandığını ifade etmiştir.

Gül, Sema Pişkinsüt'ün 8 yıllık eğitimden “Büyük bir reform” diye söz etmesine de karşı çıkarak, bu konuda şu sözleri sarf etmiştir: *“Yarın, bunu, detaylı olarak görüşeceğiz. Gönül arzu ederdi ki, bu getirilen 8 yıllık kesintisiz eğitim sisteminin dünyanın hangi medenî ülkelerinde uygulandığının, hangi demokratik ülkelerde uygulandığının, hangi kalkınmış ülkelerde uygulandığının da, keşke, burada, misallerini verselerdi. OECD raporları, UNESCO raporları, Birleşmiş Milletlerin eğitim raporları, eminim ki sizin de elinizdedir. Almanya’da 8 yıllık kesintisiz eğitim var deselerdi, İngiltere’de kesintisiz eğitim var deselerdi, Amerika’da kesintisiz eğitim var deselerdi, Kanada’da var deselerdi, hatta Japonya’da, Kore’de, İsveç’te, İsviçre’de, Belçika’da, İtalya’da hep bizim söylediğimiz gibi, yarın konuşacağımız gibi, kesintisiz eğitim var diye keşke misal verselerdi. Kendileri de çok iyi biliyorlar ki, bu ülkelerin hepsinde eğitim kesintili, sadece Afrika’nın en ilkel ülkelerinde eğitim, yarın getirilecek tasarıda olduğu gibi kesintisiz. Dolayısıyla, bu konu, yarın geniş şekilde konuşulacağı için girmek istemiyorum.”*

Teklifin tümüyle ilgili olarak Ankara Milletvekili Gökhan Çapoğlu şahsı adına söz almış ve görüşülen yasanın ertesi gün görüşülecek olan 8 yıllık kesintisiz eğitim ile ilgili yasadın daha önemli olduğunu öne sürmüştür. Bu görüşünü de desteklemek için, söz konusu teklifin, Türkiye’nin niçin gelişemediğini ve siyasî sistemin neden tıkanıldığını gösterdiğini iddia etmiştir.

Bütün partilerin popülist olduğunu savunan Çapoğlu, Parlamentonun üniversitelerin işine karışmasını da eleştirerek, hiçbir gelişmiş ülkede böyle bir şeyin görülemeyeceğini ifade etmiştir. Diğer taraftan Parlamentonun yıllardır vergi affı, sigorta primi affı gibi aflarla uğraştığını, bunun da kuralların işlenmesini zorlaştırdığını belirtmiştir. Son söz olarak ise sistemin daha iyi çalışması için mücadele edilmesini ve Türkiye’nin önünün açılmasını istemiştir.

Bu konuşmadan sonra maddelere geçilmiş ve **“4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.**

GEÇİCİ MADDE 45. - 1994-1995 eğitim-öğretim yılından başlamak üzere, Gülhane Askerî Tıp Akademisinde okurken, bu Kanunun yayımı tarihine kadar her ne sebeple olursa olsun okullarından ilişkisi kesilmiş olanların (yargıya intikal etmiş disiplin suçu nedeniyle ilişkisi kesilenler hariç), bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içerisinde başvur-maları halinde, Yükseköğretim Kurulunca okuyacakları tıp fakülteleri belirlenir. Belirlenen tıp fakültelerince intibakları yapılır ve bu öğrenciler 2547 sayılı Kanunun geçici 40 ıncı maddesi ve ilgili hükümlerinden diğer öğrenciler gibi yararlanırlar” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak, şahsı adına Refah Partisi Erzurum Milletvekili Ömer Özyılmaz söz almıştır.

Üniversiteden parlamentoya gelmiş bir kişi olarak *“ben çalışmayayım, dersimi de yapmayayım, nasıl olsa Meclisteki milletvekilleri bana af çıkaracaklar; daha sonra okurum”* şeklinde bir düşünceye sahip olan öğrenci görmediğini söyleyen Özyılmaz, üniversitede başarılı olamayan öğrencilerin, motivasyon noksanlığı olduğunu, birtakım maddî ve manevî problemlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Eğitimin görevlerinden birincisinin, insanın

doğuştan getirmiş olduğu kabiliyet ve istidatları ortaya çıkarmak ve geliştirmek; ikincisinin ise yetişmiş neslin, yetismekte olan nesle, kültürünü aktarmak olduğunu da sözlerine eklemiştir. Ayrıca yükseköğretimin de bilgi üretmek ve üretilen bilgiyi yurt sathına yaymak gibi bir işlevinin bulunduğunu da dile getirmiştir.

Ömer Özyılmaz, Uludağ Üniversitesinde 500 öğrenci üzerinde yapılmış bir araştırma ile ilgili olarak da şu bilgileri aktarmıştır: *“Bu 500 öğrenciden 426’sı ‘niçin okula geldin?’ sorusuna karşı ‘yarına ekmek parası kazanmak için’ diyorlar; bir de ‘biraz daha rahat bir şekilde askerlik yapabilmek için’ diyorlar. Aslında, bizde, eğitimin gayesi ekmek parası kazanmak, geçimini temin etmektir; bu da, yıllardan beri, yanlış yönetimlerin, halkımızın zihninde oluşturmuş olduğu yanlış bir zihniyettir.”*

Eğitimle, sosyal statü kazanmak ve kişisel tatmin amaçlandığını ortaya koyan Özyılmaz’ın, sözü, bir zulüm yasası olarak gördüğü sekiz yıllık kesintisiz eğitime getirmesi, Genel Kurulda tartışmalara yol açmıştır. Yine aynı konuşmacının 8 yıllık kesintisiz eğitimle rejime kul köle ve tek tip insan yetiştir-menin amaçlandığını söylemesi DSP sıralarından tepki gelmesine neden olmuştur. Ömer Özyılmaz son olarak, teklifin çıkmasıyla sıkıntıdan dolayı okuyamamış öğrencilerin, yeniden okula başlayacağını ve okullarını tamamlayacağı belirtmiştir.

Bu konuşmadan sonra, madde ile ilgili olarak verilen değişiklik önergelerine geçilmiştir. Önergelerden Yusuf Ekinci ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Halen, eğitim ve öğretim yapan kurumlarda, bu kanun yayımı tarihine kadar her ne sebeple olursa olsun kurumlarıyla ilişkisi kesilmiş veya kesilme durumuna gelmiş olanlara, master ve doktora öğrencileri dahil, bu kanunun yayımı tarihinden 1996–1997 eğitim-öğretim yılı sonunda ilişkisi kesilecek olanlara, ilişkilerinin kesildiği tarihten itibaren iki ay içinde ilgili yükseköğrenim kurumlarına başvurmaları şartıyla, ilişkilerinin kesilmesine sebep vizeli veya vizesiz olan her ders yılı için iki sınav hakkı verilir. Sınavlar, başvuru tarihini izleyen iki ay içinde yapılacak şekilde, ilgili yükseköğrenim kurumlarınca ilan edilir ve uygulanır. Bu sınavlarda başarılı olamayanlara, başarılı olamadıkları dersler için bir bütünleme hakkı verilir. Bütünleme sınavları, ilk sınavı izleyen iki ay içinde yapılır”* şeklindeki önerge oylanarak kabul edilmiştir.

Bu önerge doğrultusunda değiştirilen 1. madde, yeni haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de ayrı oylanarak kabul edilmiştir.

Teklifin tümünün de kabul edilmesiyle, söz konusu düzenleme yasalaşmıştır.²⁶⁶

²⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 134. Birleşim, s. 596–610

9-İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU, MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU, ÇIRAKLIK VE MESLEK EĞİTİMİ KANUNU İLE MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞININ TEŞKİLÂT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TASARISI İLE 3418 SAYILI KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI VE BAZI KAĞIT VE İŞLEMLERDEN EĞİTİME KATKI PAYI ALINMASI HAKKINDA KANUN (4306 SAYILI)

20. Dönem TBMM'nin yasa faaliyetleri arasında en fazla tartışılan ve tüm ülke tarafından dikkatle izlenen yasa, 8 yıllık temel eğitim yasasıdır. 28 Şubat Kararlarından sonra ortaya çıkan siyasal tablonun bir sonucu olarak kurulan 55. Hükümetin en önemli icraatının da bu yasa olduğu söylenebilir. İki birleşim halinde sürdürülen görüşmeler, zaman zaman sert tartışmalara sahne olmuş ve tüm siyasal partiler, hemen her madde üzerinde yoğun olarak durmak ihtiyacı hissetmişlerdir.

“İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin ve 16 Arkadaşının; 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun İki Maddesinin Değiştirilmesi, Bir Madde Eklenmesi ve Geçici 9 uncu Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş'in 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Yasa Önerisi ve İzmir Milletvekili Kaya Erdem ve 66 Arkadaşının; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bir Ek Madde ve İki Ek Geçici Madde Eklenmesi ve Geçici 2 nci Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun Teklifi ve İzmir Milletvekili Kaya Erdem ve 65 Arkadaşının; 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi, Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi ve Geçici 9 uncu Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun Teklifi ve İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin'in; Millî Eğitim Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç ve 10 Arkadaşının; Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları üzerindeki görüşmelere 14 Ağustos 1997 tarihindeki 2. yasama yılının, 135. birleşiminin birinci oturumunda müzakere edilmeye başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Tasarının tümü üzerinde ilk sözü Demokrat Türkiye Partisi adına Van Milletvekili Mahmut Yılbaş almıştır. Mahmut Yılbaş, zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasının ilk kez, 1960'lı yıllarda gündeme geldiğini, 1970 yılındaki Sekizinci Millî Eğitim Şûrasında, tek tip, ortaokul modeliyle geliştiğini, ancak toplumun gündemine, son aylarda girdiğini belirtmiştir. Küreselleşmenin dinamikleri, Türkiye'yi de dünya ile bütünleşmeye zorladığına değinen Mahmut Yılbaş, dünyada kendisine saygın bir yer arayan Türkiye'de eğitim sisteminde ciddi sorunların bulunduğu dikkat çekmiş ve önceliğin eğitim sistemine verilmesi gerektiğini, özellikle din eğitimine hassasiyet gösterilmesini ifade etmiştir. Yılbaş, modern eğitimin temel direği olan okulun işlevinin sorgulanmasıyla işe başlanması gerektiğini öne sürerek okulun önemine vurgu yapmış ve Türkiye'de eğitimin temel hedefinin, insanı, toplumu ve devleti ayakta tutmak, yaşatmak için, modernleşme olduğunu dile getirmiştir. Türkiye'nin de diğer sanayileşmesini hâlâ tamamlayamamış ülkelerde olduğu gibi gelişmeyi eğitimde modernleşmeye, Batılılaşmaya ve medenileşme kavramlarına bağladığını öne süren Mahmut Yılbaş, bu konuda batılılaşmadan yana olanlar ve karşı olanlar şeklinde iki zıt kutbun ortaya çıktığına işaret etmiştir. Tarihî olaylara ve sosyolojik tespitlere yönelen Yılbaş, Türkiye'de, Batı modernliğiyle en keskin çelişkinin, din eğitiminde yaşandığını iddia etmiş ve 1982 Anayasasının 24 üncü maddesinde, dinî özgürlükleri genel olarak tanıdığını, din eğitimi ve öğretiminin, devletin gözetimi ve denetimi altında yapılacağını öngörüldüğünü, din kültürü ve ahlakın, ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak zorunlu dersler arasında yer aldığını ifade etmiştir.

Sözü Kur'an kurslarına getiren Mahmut Yılbaş, bu kurslarda, 1994–1995 yıllarında, 5483 Kur'an kursu binasında 193 528 öğrencinin din eğitimi gördüğünü, ayrıca imam-hatip liselerinde de din eğitimin verildiğini ve okullarda hem dünyevî ilimlerin öğretildiğini hem genel bir formasyon verildiğini hem de din eğitiminin yapıldığını ifade etmiştir. Yılbaş, dindar kalarak ve kimlik korunarak modern bir toplum haline gelineceğini ve bu yüzden de, din eğitiminin bir siyasî kavga alanı olmaktan çıkarılmasını önermiştir.

Gruplar adına ikinci konuşmayı ANAP Grubu adına Bolu Milletvekili Avni Akyol yapmıştır. Avni Akyol'un müdahalelerle sık sık kesilen konuşmasının hemen başında ilköğretimin zorunlu olması süresi üzerinde yirmibeş yıldan beri konuşulduğunu ve tartışıldığını biraz da sitemli bir üslupla dile getirmiştir. Samimi, dindar insanların duygularının, siyasî çıkarlar, şahsî ve hissî düşünce ve ihtiraslar uğruna, kanunlara ve devlete karşı, sosyal barışı ve huzuru bozucu eylemlere dönüştürülmesine karşı çıkan Akyol, daha sonra tasarının amacı ve kapsamı hakkında açıklamalar yapmıştır. Avni Akyol, din ve devlet ilişkileri yönünden, hiçbir korku ve kaygıya kapılmaması, ancak çok uyanık, sabırlı, dikkatli ve hoşgörülü olunması gerektiğini dile getirmiştir. Akyol bu açıklamalardan söz konusu yasa tasarısının getirdiklerini özetle şu şekilde sıralamıştır:

“1- İmam-hatip liseleri kapatılmamaktadır.

2- İmam-hatip liseleri mezunlarının yükseköğrenime giriş hakları kaldırılmamaktadır.

3- Sadece imam-hatip liselerinin ortaokul bölümleri değil, bütün meslekî ve teknik ortaokulların ortak bir ilköğretim programı bütünlüğü ve süreci içinde eğitim ve öğretim görmeleri sağlanmaktadır.

4- Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an kursları kapatılmamaktadır. Hafızlık kursu ve eğitimi devam etmektedir. 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun üzerinde, bu tasarıyla getirilmiş bir değişiklik yoktur.

5- Bu tasarıyla, çıraklık eğitim merkezleri de kapatılmamaktadır.

6-Kur'anı Kerim ve Arapça dersleri, arattırılmaktadır. Halen altı, yedi ve sekizinci sınıflarda bu iki ders toplamı 778 saat iken, bu tasarı kanunlaştığı zaman 960 saat olacaktır.

7- 8 yıllık zorunlu kesintisiz ilköğretim, aynı mekânda, aynı çatı altında, aynı öğretmen 5 yılda yaptığı eğitim ve öğretimi 8 yıla uzatması şeklindeki ve sürecindeki bir eğitim öğretim değildir.

8- İddiaların ve yakıştırmaların aksine, bu model, din ve devlet ilişkilerinin bozulmasından ve yozlaştırılmasından çıkar sağlanmaya çalışıldığı günümüzde, söz konusu uygulama, siyasî ve millî birliğin daha çok güçlendirilmesi, sosyal dengenin korunması, siyasî istismarların önlenmesi için uygulanma zorunluluğu hayatî bir millî sorun haline gelmiş, Türkiye'ye has bir modeldir. Almanya'dan verilen örneklerin temel yapıları yanlıştır. Tasarı, özellikle 4 üncü madde açısından, Alman modeline yakın ve uygundur.

9- Altyapı yetersizlikleri ve öğretmen eksiklikleri konusundaki iddiaların bir kısmı, doğu ve güneydoğu ve diğer bölgelerdeki dağlık ve dağınık yerleşimli yöreler için doğrudur; bu yüzden millî eğitim seferberliği başlatılacaktır.”

Hükümeti oluşturan partilerle CHP'nin tasarının yasalaşması konusunda kararlı olduklarını vurgulayan Akyol, eğitimin her kademesinde nitelikli öğretmen, eğitim yöneticisi, psikolojik danışman ve rehberlik uzmanlarına ve öğretim üyelerine ihtiyaç bulunduğunu; daha da öncelikli olarak, öğrenci merkezli çağdaş, bilimsel, demokratik, laik eğitim gibi kronikleşmiş sorunların çözümlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

ANAP Bolu Milletvekili Avni Akyol'dan sonra, tasarının mimarlarından olan Demokratik Sol Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Metin Şahin söz almıştır. Metin Şahin genel olarak yasa tasarısının içeriği ve uygulanmasına dönük açıklamalar yapmıştır. Söz konusu tasarıyla ilköğretimin, bir bütün halinde, 8 yıllık olarak okunacağını ve klasik okulları ve meslek okullarını kapsadığını dile getiren Şahin, meslek liselerinin bünyelerindeki ortaokulların birinci sınıflarına, 1997-1998 öğretim yılından itibaren yeni öğrenci alınmayacağını, ikinci ve üçüncü sınıflarında bulunan öğrencilerin ise öğrenimlerine devam edebileceklerini belirtmiştir. Metin Şahin, söz konusu

düzenlemeyle, öğrencilerin mağdur olmalarının da önlendiğini ve müktesep haklarının korunduğunu ifade ederek, ilköğretimin hemen arkasından gelen eğitimin, meslek liseleri ve klasik liseler olarak yeniden yapılandırıldığını açıklamıştır. Tasarıyla din eğitim ve öğretiminin Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde, Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütüleceğini dile getiren Şahin, Kur'an kurslarına katılabilmek için, öğrencilerin, 8 yıllık temel eğitimin en az 5. sınıfını tamamlamış olmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Konuşmasında çıraklıkla ilgili uygulamaya da değinen Metin Şahin, 1997–1998 öğretim yılında, daha önceki yıllarda ilkokulu bitirenlerin, çıraklık eğitim ve merkezlerine aday çırak olarak kayıtlarını yaptırabileceklerini söyleyerek konuya açıklık getirmiştir. Şahin imam-hatip okullarıyla ilgili olarak da, kendisinden hemen önce konuşan Avni Akyol'un ifadelerinin hemen hemen aynısını kullanarak açıklamalar yapmıştır. Söz konusu tasarımı önemli bir proje olarak gören Metin Şahin, buna üç boyutlu bakılması gerektiğine işaret etmiştir. Bunların birincisinin yasal düzenlemeler, ikincisinin uygulamaya yönelik düzenlemeler, üçüncüsünün ise ekonomik boyutu olduğunu öne sürmüştür. Metin Şahin, üç yıllık dönem içerisinde, söz konusu proje için, 1 katrilyon 8 trilyonluk yeni kaynak yaratıldığına dikkat çekerek, yapılacak bağışlarla herhangi bir kaynak sıkıntısı çekilmeyeceğini açıklamıştır. Şahin konuşmasını tasarıya emeği geçenlerle ilgili olarak minnettarlık dolu duygulu sözler sarf ederek tamamlamıştır.

İktidarı paylaşan DTP, ANAP ve DSP temsilcilerinden sonra muhalefetteki DYP Grubu adına Kayseri Milletvekili Ayvaz Gökdemir söz almıştır. Bilginin önemine değinen Ayvaz Gökdemir, bunun 21. yüzyıla uyum için zorunlu olduğuna ve büyük bir eğitim projesinin hayata geçirilmesinin gerekliliğine vurgun yapmıştır. Gökdemir sözü mesleki eğitimin önemine getirerek bunun için Türkiye'de önemli adımların atıldığına işaret etmiştir. 8 yıllık zorunlu eğitimle ilgili olarak bir kanunlaştırma ihtiyacı olmadığını dile getiren Ayvaz Gökdemir, eksik olanın uygulama olduğunu, çocukların yüzde 88'inin ortaokulda okuduğunu ve hedefin geride kalan yüzde 12'nin okullara çekilmesinin olması gerektiğini dile getirmiştir. DYP Sözcüsü Gökdemir, bu işin başarılması için 30–32 trilyon liraya ihtiyaç bulunduğuna dikkat çekmiş ve Türkiye'nin 8 yıllık eğitim sorununu hem mevzuat açısından hem de uygulama açısından hallettiğini, bu konuda geri olmadığını ifade etmiştir. 8 yıllık kesintisiz temel eğitim tasarısının, tek tip ortaokulu amaçladığını, bununla da imam hatip okullarının kapatılmak istendiğini ileri süren Ayvaz Gökdemir, millî eğitimin 14 temel ilkesinden en az 4'üne aykırı olduğunu iddia etmiştir. Gökdemir konuşmasında Millî Eğitim Temel Kanunundaki temel ilkelerden olan yöneltme ile ilgili olarak hiçbir şey getirmediğini, tek tip okul ve tek tip adam yetiştirme yönüyle de demokrasiye aykırı olduğunu ifade etmiştir.

Tasarının sivil olmadığını, Genelkurmay Başkanlığının telkinleriyle hazırlandığını öne süren Ayvaz Gökdemir, dünyanın hiçbir gelişmiş ülkesinde eğitim tasarılarının, pedagojik sorunların generallerce görüşülüp, karara bağlanmadığını dile getirmiştir. DYP sözcüsü tasarındaki laiklik vurgusuna da değinerek, *“laiklik söylemini, eğer, millet mukaddesatına saplanan bir küfür muzrağı haline getirirseniz, o muzrağınız kırılır; o muzrağınız bir bumerang haline gelir, sizi yaralar ve yaralayacaktır”* şeklinde ifadeleri kullanmıştır.

DYP sözcüsü Ayvaz Gökdemir'in tasarının aleyhindeki sert konuşmasından sonra, yine yasa tasarısının karşısında olan Refah Partisi Grubu adına Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu söz almıştır. Ömer Vehbi Hatipoğlu, ilk olarak 3067 sayılı Yasada yer alan *“kalkınma planlarına aykırı olan hiçbir kanun tasarısı ve teklifi Meclis komisyonlarında görüşülmez”* şeklindeki ifadeye rağmen, Hükümetin, söz konusu tasarımı Plan ve Bütçe Komisyonuna görüştürmesinin ve Genel Kurula getirmesinin anayasaya aykırı olduğunu dile getirmiştir. Tasarının ideolojik bir saplantıyla tepeden inme mantıkla sunulduğunu öne süren Hatipoğlu, imam hatip okullarının irticai kaynağı olarak gösterilmesinden dolayı, çok sayıda kişinin rencide edildiğini ifade etmiştir. RP sözcüsü Hatipoğlu, Hükümetin toplumu tehdit ettiğini, bunun demokrasiyle bağdaşmadığını ileri sürerek, tasarının "reform" olarak gösterilmesine karşı çıkmış ve gerici, çağdışı bir eğitim sisteminin dayatıldığını iddia etmiştir.

Yabancı dil eğitiminin, meslekî ve teknik eğitimin öldürüldüğünü dile getiren Ömer Vehbi Hatipoğlu, Hükümetin iyi niyetli olmadığını, tek tip insan modeliyle de antidemokratik hedeflerin ortaya konulduğunu belirtmiştir. Hatipoğlu, Dominik, Somali, Brezilya, Kenya, Tanzanya, Bolivya, Doğu Yemen ve eski Doğu Bloku ülkelerinden Arnavutluk, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde, kesintisiz zorunlu eğitim uygulandığını, buna karşılık Avrupa Birliğine üye ülkelerin tamamında kademeli eğitim uygulandığını öne sürmüştür. Tasarı hazırlanırken halka sorulmadığı için antidemokratik olduğunu söyleyen Ömer Vehbi Hatipoğlu, siyasetçilerin Allahla ve halkla savaşılmayacaklarını, ikisinin de tokadının ağır olacağını ifade etmiştir.

Hatipoğlu, tasarının hukuka, Anayasaya, Medenî Kanuna, Türkiye'nin imzası bulunan uluslararası anlaşmalara, insan haklarına, din ve vicdan hürriyetine aykırı olduğunu yineleyerek, sözü dine getirmiş ve bu ülkede Kur'an'a uzanan ellerin kırıldığını dile getirmiştir. Sözü toplumsal barışa getiren RP sözcüsü, tasarıya karşı çıkanlara hakaretler edildiğini ifade ettikten sonra, ANAP'ın daha önce kademeli eğitimi, 5+3 modelini savunduğunu iddia etmiştir. Ömer Vehbi Hatipoğlu, konuşmasında DSP ve CHP'nin tavrını garip bulmadığını, ancak ANAP'ın da bu partilerle artık, aynı kulvarın partisi olduğunu ileri sürmüştür. Oldukça sert bir üslup kullanan Hatipoğlu, tasarının Atatürkçülerin zaferi değil, gardırop devrimcilerinin kazandığı bir zafer olarak tarihe geçeceğini, burada kullanılacak oyların Allah'ın ve milletin siciline yazılacağını, hesap sorulacağını belirtmiştir.

Ömer Vehbi Hatipoğlu'nin din ve demokrasi ağırlık konuşmasından sonra, hükümet ortağı olmamasına karşın söz konusu yasa tasarısının en büyük destekçisi olan Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz alan İstanbul Milletvekili Altan Öymen kürsüye çıkmıştır. Altan Öymen konuşmasının başında, RP'li Ömer Vehbi Hatipoğlu'nun *"Halkla savaşılmaz, Allah'la savaşılmaz"* sözüne değinmiş ve bu sözün doğru olduğunu, ama halk adına konuşmanın bir usulünün bulunduğunu, bunun da seçimler yoluyla gerçekleştiğini, Allah adına konuşmanın ise kimsenin haddi olmadığını dile getirmiştir. Burada Kur'an-ı Kerim, ülkede yaşayan herkesin kitabı olduğunu ve Türkiye'de bu kutsal kitaba uzanan ellerin olmadığını belirten Öymen, Türkiye'nin 1923'ten beri çağdaş uygarlığı yakalamak gibi bir hedefinin olduğunu ortaya koymuştur.

Geçmişte büyük sıkıntılar yaşandığına dikkat çeken Altan Öymen, kısa dönemli kurslarla öğretmen açığının kapatılmaya çalışıldığını ve ancak 5 yıllık bir zorunlu eğitimin uygulanabildiğini ifade etmiştir. Öymen, günümüzde öğretmen olmak için fakülte mezunu olmanın şart olduğu, bu yüzden öğretmen okullarının orta kısımlarının kalkacağı ve bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de temel eğitimin daha genişleyeceği iddiasında bulunmuştur. Çağdaş ülkelerde 8 yıllık, 9 yıllık, 10 yıllık temel eğitimden sonra meslek okuluna gitme ilkesinin bulunduğunu, 1961 Anayasasında ilköğretimin devlet okullarında zorunlu ve parasız olduğunun belirtildiğini açıklayan Altan Öymen, 1973 yılında da Anayasanın bu hükmüne uygun olarak ilköğretimin düzenlendiğini ve ilkokulları ve ortaokulları kapsam içine aldıklarını belirtmiştir. Öymen tasarının imam-hatip okullarıyla ilgili olmadığına özellikle değinerek, sadece imam hatip okullarının değil, öğretmen okulları, teknik okullar, turizm ticaret okulları ve sağlık okulları gibi bütün meslek okullarının kapatıldığını, imam hatip liselerinde de Arapça ve Kuran-ı Kerim derslerinin daha fazla okutulacağını açıklamıştır.

Altan Öymen, Avni Akyol ve Milli Eğitim Bakanının ders saatleriyle ilgili yapmış oldukları açıklamaları hatırlattıktan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, tasarımı desteklediklerini, fakat 4. maddeyle ilgili tereddütlerinin olduğunu beyan etmiştir. Söz konusu tasarının dayatma olarak gösterilmesine karşı çıkan Öymen, daha önce iktidarda bulunan Refahyol Hükümetinin sözcülerinin, tasarının lehinde konuştuklarını ve imzaladıklarını, bir anlamda Tansu Çiller'in tasarının hem hazırlayıcısı hem de en şiddetli savunucusu olduğunu, ancak şimdi Doğru Yol Partisi Grubu Sözcüsünün *"Bu hazırlıksız yapılmıştır, birdenbire, bir gecede yapılmıştır; nasıl olur"* dediğini ve eleştirdiğini söyleyerek şaşkınlığını dile getirmiştir. 23 Nisan 1997 tarihinde Millî Egemenlik ve Çocuk Bayramı gününe ait bir gazete kupüründe: *"Çiller, dün, Başbakanlıkta, Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam ve bakanlık bürokratlarıyla toplantıdan sonra yaptığı açıklamada 'sekiz yıllık temel eğitim, aralıksız ve kesintisiz olacak, 8 yıl herkes okuyacak. Sekiz yılın üstüne bir ihzarî, hazırlık sınıfı olacak, ondan sonra lise veya meslek okulları olacak' dedi"*

şeklinde bir haberin yer aldığını, yine Tansu Çiller'e ait; *"MGK'da, 8 yıllık kesintisiz eğitimi hep beraber imzaladık, bunda hiçbir sıkıntımız yok; eğer öyle olsaydı, imzalamamız gerekirdi" dedi. Ayrıca 'bunu siyasete karıştırmayın. Bu eğitim reformunu, Türkiye'de, ya yapacağız, ya yapacağız!.. Bunlar siyaset üstüdür' dedi*" sözlerinin gazetede yer aldığını, bunların da DYP Sözcüsüne bir cevap niteliği taşıdığını ileri sürmüştür. Altan Öymen, 4. maddeye niçin karşı oldukları konusuna da açıklık getirerek, 4. maddenin içine Kur'an kurslarıyla ilgili bir din eğitimini getirmenin, bu yasada değil, Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Kanununda yer alması gerektiğini işaret etmiştir. Öymen, 4. maddeye olan itirazlarının, tasarının tümünü desteklemelerine mani olmadığını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel konuşmalara geçilmiştir. Çok sayıda milletvekilinin söz istediği bu bölümde ilk konuşmayı RP Bolu Milletvekili Mustafa Yünlüoğlu yapmıştır. Yünlüoğlu konuşmasının hemen başında RP olarak bilime karşı olmadıklarını, temel eğitimin kademeli ve yönlendirmeli olmak şartıyla, değil sekiz yıl, onbir yıl olmasını istediklerini belirtmiştir. Daha önce söz alan RP'li sözcü gibi tasarının dünya ve Türkiye'nin gerçekleriyle uyuşmadığını dile getiren Mustafa Yünlüoğlu, demokrasiye vurgu yaparak, milletçe bir sınav verildiğini, hükümet ve hükümete destek veren partilerin bu sınavı kaybettiklerini ileri sürmüştür. Yünlüoğlu, söz konusu üslubun Halk Partisi ambalajlı, baskıcı, yasakçı ve militarist bir görüş olduğunu ileri sürerek, okulların millî ve manevî değerlerden uzak, öz kültürü tanımayan, tarih bilincinden uzak, taklitçi ve materyalist eğitimin sonucunda, kendisiyle kavgalı ve kavgalı, milletiyle ve devletiyle kavgalı yeni nesillerin yetiştirildiğini iddia etmiştir. Kürsüden

*"Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem;
Üst katında elinde tesbih ağlıyor babaannem,
Orta katında maus oynayan annem ve âşıkları,
Alt katında kız kardeşimin tam tam diye çılgınlıkları.
Bir kurtlu peynir ki ortasından kestiğim,
Buyurun, maktan, ortasından seyredin; işte evim.
Bu ne hazin ağaçtır ki, bütün üfkümü tutmuş;
Kökü iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş"*

şeklindeki şiiri okuyan Yünlüoğlu, CHP zihniyetine olan olumsuz bakışını bir kez daha ortaya koyduktan sonra, imam-hatip ve Kur'an kursları fobisiyle, eğitimin kaosa, kargaşaya ve çıkmaza sürüklenememesi gerektiğine işaret etmiştir. Konuşmasının sonunda Refah Partisi'nin susturulamayacağını, milletin susturulamayacağı dile getiren Mustafa Yünlüoğlu'nun sözlerini tamamlamasından sonra oturuma ara verilmiştir.

135. Birleşimin ikinci oturumu, tasarı hakkında Hükümet adına Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın konuşmasıyla başlamıştır. Hikmet Uluğbay, 8 yıllık kesintisiz temel eğitimi, Büyük Millet Meclisi'nin, 1973 yılında, bir

hedef olarak belirlediğini dile getirmiş ve bazı pilot uygulamaların başarılı olmasıyla bugünlere geldiğini açıklamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 1973'te çıkardığı bir yasayla, ortaokullar ülke genelinde yeterli düzeye çıktığında zorunlu eğitimin 8 yıla çıkacağını ve bu 8 yıl sonunda ilköğretim diploması verileceğini öngördüğünü, ayrıca ortaokulların, liselerin bir alt kademesi olmaktan çıkarılarak, ilköğretimin bir parçası haline getirildiğini açıklayan Milli Eğitim Bakanı, 1996–1997 ders yılına gelindiğinde, 6 195'i gündüzlü, 143 tanesi yatılı ilköğretim bölge okulu ve 28'i de pansiyonlu ilköğretim okulu olmak üzere 6 366 ilköğretim okulu açıldığını belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay, 1973 yılından sonra geçen sürede 8 yıllık okullaşmanın fiilen gerçekleştirilmiş olduğunu ileri sürerek, tasarıyla fiili durumun tescil edilmiş olacağını ifade etmiştir.

8 yıllık eğitimin niçin kesintisiz olduğunu açıklarken Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinin 29 Temmuz 1996 tarihli sayısında yer alan *“Yakın bir gelecekte, 5–6 yaş okul öncesi eğitim, ilköğretimin bünyesine alınmalı; ilköğretim, kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanmalı; 8 yıl sonunda tek diploma verilmeli, 9 uncu sınıf, liseye ya da meslek eğitimine yönlendirme yılı olmalı; böylece, ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulmalıdır. Çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuklarını tanıdığı bu dönemde bulunanlar cıracı yapılmamalıdır. Uzun vadede, zorunlu eğitim, 18 yaşını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir”* şeklindeki sözleri Genel Kurula okuyan Uluğbay, bu ifadelerin, 29 Temmuz 1996 tarihinde, 15. Millî Eğitim Şûrasına ait olduğunu ve DYP'lilerin imzalarının bulunduğu açıklamıştır.

Milli Eğitim Bakanı Hükmet Uluğbay, 3 Nisan 1997 tarihli, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılan 1997-2000 İcra Planında *“Yedinci Beş Yıllık kalkınma Planı -kalkınma planı yönünden itiraz eden arkadaşlara söylüyorum- ve Onbeşinci Millî Eğitim Şûrası -biraz evvel, orada ne yazdığını okudum- kararlarına uygun olarak, 1997-1998 öğrenim yılında zorunlu eğitim uygulamasına geçilecektir”* şeklindeki sözlerin ise o tarihte Başbakan olan Necmettin Erbakan'a ait olduğunu ileri sürmüştür. Geçmişte RP ve DYP'li yetkililerin benzer sözleri ve kararlarıyla ilgili başka örnekler de veren Uluğbay, dolayısıyla, 55 inci Hükümetin 25 yıldır mevcut olan bir uygulamaya yasal durumunu kazandırmayı amaçladığını ifade etmiştir. Hikmet Uluğbay konuşmasında, tek tip insan yetiştirilecek şeklindeki eleştirilere de katılmayarak, Millî eğitimin amacının iyi insan, iyi yurttaş ve nitelikli insan yetiştirmek olduğunu ifade ederek, bunun için de tek ve sürekliliği olan programın uygulanması gerektiğini savunmuştur.

1973 yılı sonrasındaki durumla ilgili olarak rakamlar veren Hikmet Uluğbay, 1972–1973 öğrenim yılında imam hatiplerin ortaokullarında 17 bin öğrenci varken, 1996–1997 öğrenim yılında bu sayının 310 bine yaklaştığını ileri sürmüştür. Milli Eğitim Bakanı konuşmasının devamında kesintisiz eğitimin

pedagojik gerçeklere dayandığını savunarak, amacın çocuğun kendisi bulunması, çocuğun yeteneklerini geliştirmesi, yaşamla ilgili becerileri fark etmesi, toplum içinde birlikte hareket edebilme yeteneğini geliştirmesi olduğunu dile getirmiştir. İmam hatip okullarının kapatılmayacağını da tekrarlayan Uluğbay, yasayla, imam-hatip okullarının ve Kur'an kurslarının kapatılacağı ve çıraklık sisteminin son bulacağı iddialarının asılsız olduğunu ileri sürmüştür.

Kaynaklar konusunda üç yıl içinde ilköğretime 1 katrilyon liranın üzerinde yatırım yapılacağını ve ilköğretimde okullaşma oranının yüzde 100'e çıkarılacağına işaret eden Milli Eğitim Bakanı, 2000 yılına kadar sınıflardaki öğrenci sayısının tedricen 30'a indirileceğini, bunu sağlamak için 147 326 derslik inşa edileceğini belirterek, bilgisayar destekli eğitime geçileceğini, yabancı dil konusuna ağırlık verileceğini açıklamıştır. Hikmet Uluğbay ileriye dönük plan, proje ve beklentilerini sıralarken, dar gelirli ailelerin çocuklarına parasız beslenme, barınma, ders araç ve gereçlerinin sağlanacağını da söylemiştir. Tasarının mimarlarının başında gelen Uluğbay, kız çocuklarının okullaşma oranına dönük sözlerinden sonra yatılı ilköğretim bölge okulunun sayısının 393'e çıkarılacağını ifade ettikten sonra açıklamalarını sona erdirmiştir.

Hikmet Uluğbay'ın DSP, ANAP, CHP ve DTP sıralarından alkış alan konuşması sonrasında, BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu şahsı adına söz almış ve öncelikle, 8 yıllık eğitime karşı olmadıklarını vurgulamıştır. Kesintisiz 8 yıl yerine 5+3 modelini öneren Muhsin Yazıcıoğlu, söz konusu tasarıyla tek tip insan yetiştirileceğini, oysa tek tip insanın demokrasilerde değil, faşist ve komünist rejimlerde görülebileceğini ileri sürmüştür. Daha sonra tasarının aleyhinde konuşan RP ve DYP'li milletvekilleri gibi dayatma konusuna da değinen Yazıcıoğlu, söz konusu dayatmanın Milli Güvenlik Kurulu kararlarıyla birlikte hayata geçirildiğini savunarak, 8 yıllık kesintisiz eğitim hayata geçirilmezse, memleketin batacağı, gençliğin çağdışı yetişeceği gibi iddiaların doğru olmadığını öne sürmüş ve ANAP'ın 5+3 modeli konusunda tutarlı davranmadığını ifade etmiştir. Muhsin Yazıcıoğlu, tasarının yeterince tartışılmadan Genel Kurula getirildiğini ve asıl amacın da, Anadolu çocuklarının eğitim yarışında devre dışı bırakılmak istenmesi olduğunu belirttikten sonra, vatandaşların laik ve laik olmayan şekilde bölünmek istendiğini ve bu konuda da temel sorumlunun CHP olduğunu vurgulamıştır.

Yazıcıoğlu'nun konuşmasıyla gerginleşen ortam, oturum başkanının müdahalesiyle yumuşamış ve tasarının tümü üzerinde yöneltilmiş olan sorulara geçilmiştir. Muhalefet, tasarının yasalaşmasını önlemek, hiç olmazsa geciktirmek için 57 adet soru sormuştur. Sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay sözlü cevap vermiş ve ardından tasarının maddelerinin görüşülmesine geçilmesiyle ilgili oylama yapılmıştır. Oylamaya katılan 511 milletvekilinden 273'ü kabul, 238'i ret oyu kullanmış ve böylece, tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir.

Söz konusu tasarının 1. maddesi aynen şöyle düzenlenmiştir: “**5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.’ ”

1. madde ile ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almıştır. Türkiye’nin büyük bir eğitim reformuna ihtiyacı olduğuna değinerek söze başlayan Hacaloğlu, bu projeyle, eğitimde fırsat eşitliğine yeni ufuklar açılacağını, kız çocuklarının fiilen eğitim hakkı elde edeceklerini belirtmiştir. Algan Hacaloğlu, başta Atatürk olmak üzere Mustafa Necati, Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç gibi Türk eğitim tarihinde hizmetleri bulunan kişilerin adlarını sıralayarak, bu kişilerin eğitimin, dinci, ırkçı, bağnaz, sekter, radikal kuşatmadan kurtarılmasının zeminini hazırladıklarını dile getirmiştir. CHP olarak dinin siyasete alet edilmesine karşı çıkacaklarını ve mücadele edeceklerini ifade eden Hacaloğlu, Refah Partisi sözcüsünün gelişmiş ülkelerde kesintisiz temel eğitimin olmadığına dair iddiasının doğru olmadığını ve kesintisiz 8 yıllık eğitim sayesinde Atatürkçü, laik ve cumhuriyetçi kuşaklar yetişeceğini ileri sürmüştür.

CHP adına konuşan Algan Hacaloğlu’ndan sonra tasarının karşısında olan Doğru Yol Partisi Grubu adına, Sakarya Milletvekili Nevzat Ercan söz almıştır. Nevzat Ercan öncelikle, Doğru Yol Partisi’nin eğitimle ilgili sorunların, kısır siyasî ve ideolojik çekişmelerin uzağında, her türlü dayatmacılığın dışında, demokratik perspektiften ve dünyanın yönelişiyle, Türkiye’nin ihtiyaçları doğrultusunda ele alınmasını ve çözümlenmesini istediğini ve savunduğunu ortaya koymuştur. Aslında konunun 24 yıl önce yasal olarak çözümlendiğini, ancak proje hayata geçerken yabancı dil eğitimi, sanat ve meslek eğitimi ile din eğitimi ve öğretiminin zarar görmemesi gerektiğini öne süren Ercan, partisinin, yönlendirmeli 8 yıllık zorunlu eğitimi savunduğunu açıklamıştır. Nevzat Ercan, kesintisiz eğitim anlayışının demokrasiye ve pedagojiye aykırı olduğunu, zorunlu eğitimle, öğrencilere temel eğitim vermenin yanında, onların yeteneklerinin geliştirilmesi ve meslekî hayata hazırlanmalarının güvence altına alınması gerektiğini belirtmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının, Doğru Yol Partisinin iktidar olduğu 1994 döneminde hazırlandığına ve 1995’te Parlamentonun onayından geçtiğine işaret eden Nevzat Ercan, dönemin başbakanı Tansu Çiller’in ilköğretim okullarının ikinci kademesinden itibaren yönlendirmeye işlerlik kazandırılmasını öngördüğünü iddia etmiş ve 53 ve 54. hükümetlerin programlarında da aynı ifadelerin yer aldığını açıklamıştır. Sözü tasarıya karşı çıkan diğer milletvekilleri gibi imam hatip okullarına getiren Ercan, tasarıyla imam-hatip okullarının orta kısmının kapatılmasının ve Kur’an kurslarının devre dışı bırakılmasının amaçlandığını ileri sürmüş ve Mesut Yılmaz’ı da daha önce yönlendirmeli ve kademeli eğitimden vazgeçmekle suçlamıştır.

DYP Sakarya Milletvekili Nevzat Ercan'dan sonra Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Refik Aras partisinin görüşlerini açıklamıştır. Refik Aras, Anayasanın 42. maddesinde kimsenin, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağını yazdığını ifade ettikten sonra, Anayasanın 24. maddesine vurgu yaparak bu maddede *“Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta-öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır”* denildiğini hatırlatmıştır. Öğretim Birliği Yasası çerçevesinde, 8 yıllık zorunlu ilköğretime geçilmesinin, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve 15. Millî Eğitim Şûrasında yer aldığına dikkat çeken Aras, söz konusu yasa tasarısıyla, öğrencilerin, ilgi ve yeteneklerine göre, hangi mesleklerin kendilerine neler kazandıracağını, ilköğretimin son ders yılının ikinci yarısında etkin bir rehberlikle bilgilendirilmelerine ve meslek seçimlerini etki altında kalmaksızın kendi özgür iradeleriyle ve bilinçli olarak yapabilmelerine ortam hazırlandığını dile getirmiştir. Refik Aras, birtakım fiziksel eksiklikler nedeniyle 8 Yıllık Zorunlu Kesintisiz İlköğretim Yasa Tasarısının uygulanamayacağı görüşlerine katılmadığını söyleyerek, bu konuda toplumun maddî ve manevî desteğine güvendiğini dile getirmiş ve olumlu oy kullanacaklarını açıklayarak konuşmasını sona erdirmiştir.

1. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına konuşan Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan, ilk olarak 10 dakikalık süreyle ilgili sıkıntılarını dile getirmiş ve ardından Almanya ve Belçika gibi ülkelerde kesintisiz eğitimin olmadığını ileri sürmüştür. Öğrencilerin 5. sınıftan sonra mesleğe yönlendirilmesinin faydalı olacağını savunan Cevat Ayhan, bu durumda eğitimin 10 yıl bile olabileceğini ifade etmiştir. Ayhan söz konusu tasarının yasalaşması durumunda çıraklık okullarının, meslek okullarının, imam hatip okullarının ve Kur'an kurslarının kapatılacağını ve pek çok ailenin perişan olacağını ileri sürerek, bu işin de maliyetinin yaklaşık 2 katrilyon lira olduğunu ortaya koymuştur.

Cevat Ayhan konuşmasında Başbakanı da eleştirerek, Mesut Yılmaz'ın Newsweek muhabirinin *“Binlerce insan, son günlerde, sizin eğitim kanun tasarınızı protesto ediyor, bunun mahiyeti nedir?”* şeklindeki sorusuna, *“Laik eğitimi 5 yıldan 8 yıla çıkaracağız. Anamuhalefet de fundamentalistlerden geliyor”* diyerek cevap verdiğini ve Kur'an okullarının kapanacağını açıkladığını öne sürmüştür. Sözü Batı Çalışma Grubunun raporuna getiren Ayhan, bu raporda *“Türkiye’de dinî eğilimi olan, hassasiyeti olan insanların oy oranı artıyor. 2000 yılında yüzde 34 olacak, 2005 yılında yüzde 67 olacak. Mutlaka bunu azaltmamız lazım, düşürmemiz lazım. Onun için -bunun neticesi olarak- dinî eğitimin zayıflatılması lazım”* şeklinde ifadelerin yer aldığını iddia etmiştir.

Yine Batı Çalışma Grubunun raporunda *“1946’dan sonra siyasi partilerin ihmaliyle, yanlış tutumuyla, hatasıyla, Türkiye’de irtica hortladı”* denildiğini söyleyen Ayhan, ANAP’ı 1946–1950 öncesine dönmekle ve CHP’nin politikalarını izlemekle suçlamıştır. Cevat Ayhan, Ekonomist

Dergisinin Temmuz sayısından alıntılar yaparak bu dergideki bir yazıda, “*milleti bölüyorsunuz ey Türkiye’nin idarecileri; bir tarafta, 19 uncu Asırdan kalma, maddeci, materyalist laiklik anlayışı, bir tarafta, dinî hayata sahip olmak isteyen vatandaş kitlesi... Bir uçurumun iki tarafında, uzlaşmaz bir tavır içerisindeyiz; bundan vazgeçin... 19 uncu Asrın maddeci, materyalist laiklik anlayışı Batı’da yok, Avrupa’da yok, Amerika’da da yok. Bugün, artık, milletlerin saadeti için, uzlaşabilecekleri meseleler üzerinde -bunların dinî veya ladinî olduğuna bakılmaz- millete saadet verecek olan meselelerde uzlaşma olur. Yapmayın; bu, dine karşı bu katı, uzlaşmaz tavrınızı terk edin. Yoksa, Türkiye, Avrupa camiasından da kopar, demokratik camiadan da kopar*” dediğini öne sürmüştür. 27 yıllık Halk Partisi diktatörlüğünün Menderes’le aşıldığını da iddia eden Ayhan, “*söz, milletin seçtiği Meclisindir. Söz, Meclisin desteklediği hükümetlerindir. Biz, sizi desteklemeye hazırız*” diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Tasarının hazırlanmasında büyük katkısı olan koalisyon hükümetinin ortaklarından Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili A. Ziya Aktaş, partisinin görüşlerini ortaya koyarken öncelikle, yasa tasarısının, ülkenin ve halkın yararına olduğunu dile getirmiştir. DSP’nin halktan yana bir parti olduğuna vurgu yapan Aktaş, Refah Partisi’nin halkı yanılttığını, Avustralya, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, İspanya, İsviçre, Macaristan, Norveç, Polonya ve Portekiz gibi Avrupa ülkelerinde zorunlu eğitimin 8 yıl ve daha fazla olduğunu ileri sürmüştür.

A. Ziya Aktaş, RP’li belediyelerin dar gelirli yurttaşların sırtından, kendi yandaşı şirketlerle beraber, bazı öğrencilere, birkısım öğrencilere, genellikle de din ağırlıklı okul öğrencilerine destek çıktıklarını ileri sürmüş ve OECD bünyesinde yapılan bir araştırmaya dayanarak, OECD ülkelerinde din dersinin ağırlığının yüzde 7, Türkiye’de ise bu oranın yüzde 7 olduğunu açıklamıştır. RP’li sıralardan tepki alan Aktaş, Türk çocuklarının, diğer ülke çocuklarından akıl ve yetenek bakımından eksiklikleri olmadığına, fırsat verildiğinde Anadolu çocuklarının yurt dışında da nasıl başarılı olduklarının yakından bilindiğini belirtmiştir. Yasa tasarısında dine karşı bir tavır, bir dayatma olmadığını ısrarla vurgulayan Ziya Aktaş, “*Biz, inancın, çocuklarımızın yüreğine yerleşmesini; sevginin, Allah sevgisi, kul sevgisi ve doğa sevgisinin onların yüreklerinde yeşermesini istiyoruz. O pırıl pırıl beyinlerini çağdaş bilgilerle donatalım, böylece insanımızın sürekli bir geliri, işi ve aşısı olsun, bir başka kula muhtaç olmasın istiyoruz*” diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

DSP’li Ziya Aktaş’ın RP’li milletvekillerinin sık sık müdahaleleriyle tartışmalarla geçen konuşmasından sonra, Hükümeti oluşturan bir diğer partinin, Demokrat Türkiye Partisi’nin görüşlerini Van Milletvekili Mahmut Yılbaş açıklamıştır. Yılbaş konuşmasında, görüş ayrılıklarının bir çatışmaya dönüşmemesi

gerektiğini vurgulamış ve konuyu yasa tasarısına getirerek, söz konusu tasarıyla, halen zorunlu olan din öğretiminin, ilköğretim okullarında, eskisi gibi devam edeceğini vurgulamıştır. İlimli bir üslup kullanan Mahmut Yılbaş, konuşmasını *“Mümkün olduğu kadar, birbirimize anlayışla yaklaşıp, bu kanun tasarısının, burada, en az fikir ayrılığıyla kanunlaşması temennisiyle, Demokrat Türkiye Partisi Grubu ve şahsım adına, hepinize saygılarımı sunuyorum”* diyerek sona erdirmiştir.

Madde üzerinde ilk kişisel konuşmayı DSP Manisa Milletvekili Hasan Gülay yapmıştır. Hasan Gülay, 55. Cumhuriyet Hükümeti tarafından hazırlanan 8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Yasa Tasarısının, çok değerli profesörler ve eğitimcilerinin içerisinde bulunduğu bir heyet tarafından, Millî Eğitim Bakanlığının öncülüğünde hazırlanan bir temel eğitim reform tasarısı olduğunu açıklamıştır. Gülay konuşmasının devamında tasarının, Atatürk’ün gösterdiği yolda ilerlemenin bir gereği olduğunu ve dinin seçim meydanlarında ve Meclis’te istismar edilmesini önleyeceğini de ortaya koymuştur.

Komisyon adına konuşma talebinin olmaması üzerine kişisel konuşmalara devam edilmiştir. DSP Eskişehir Milletvekili Necati Albay kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmış ve temelleri Atatürk tarafından atılan Türk eğitim sisteminin millî, demokratik, çağdaş ve laik olduğunu belirtmiştir. Geçmişteki uygulamaları, yürürlükteki yasalardan örnekler vererek açıklayan Necati Albay, Türkiye’nin dünyada temel eğitimini 5 yıl ile sınırlayan ender ülkelerden biri olduğunu ileri sürerek, bunun bir gerilik olduğunu ifade etmiştir. Albay, yasa tasarısıyla ilkokul ve ortaokul kavramlarının, ilköğretim olarak bütünleştirildiğini ve artık 8 yılın sonunda, tek diploma olarak, ilköğretim okulu diploması verileceğini belirtmiştir. İlköğretimdeki yönlendirmenin de önemine değinen Necati Albay, 8 yıllık eğitimin ülkenin kalkınması için bir fırsat olduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

1. madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra sorulara geçilmiştir. Genelde Refah Partisine mensup milletvekilleri tarafından yöneltilen soruları, Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay şu şekilde yanıtlamıştır. *“Kesinti ve kesintisizlik konusunu anlamlı bir şekilde tartışabilmek için, her şeyden evvel, burada dikkat etmemiz gereken, fizikî mekân değil, konunun esasına yönelik olan program bütünlüğüdür. Dünyanın hemen her tarafında, zorunlu eğitim süresince program bütünlüğü gözetilir; programlar itibariyle, aynı ders kapsamı okutulur, çocukların becerilerinin gelişmesinde gözlemlenen farklılıklara göre aynı derslerin farklı dozajda verilebilmesi gündeme gelebilir; ama, hiçbir zaman, bir grup çocuğa başka bir program bir başka grup çocuğa bir başka program uygulaması, zorunlu eğitim süresince, ilköğretim düzeyinde uygulanmaz. O nedenle, dünyanın her tarafında, zorunlu ilköğretimi 7–8 yıla getiren ülkelerin tümünde program bütünlüğünün uygulanmasına kesinlikle riayet edilir. “Reform olduğu iddia ettiğiniz tasarıyla” deniliyor. Bu tasarıyla yapılan, 1973 yılından beri uygulanan ve tercihi yapılmış olan uygulamaya nihai ismini*

koymaktır, geçici maddeleri yürürlükten kaldırmaktır. Zaten, kürsüden de izah ettiğim gibi, 8 yıllık uygulamayı, okullarımızda, yaygın bir şekilde kesintisiz olarak, program bütünlüğü içerisinde uygulamaktayız. Bunun ismini koyuyoruz; bu bir.

İkincisi, reform niteliği, biraz evvel de söylediğim gibi, 74 yıldır uyguladığımız eğitim yatırımlarındaki kıfayetsizlik nedeniyle sınıfların 60–70 kişiye ulaşmış olması; artı, belirli yörelerdeki çocuklarımıza tam ulaşamama; artı, çağın teknolojisini çocuklarımıza götürememe gibi konulardaki açığımızı kısa sürede kapatıp, eğitimde hem fırsat hem de olanak eşitliğini özellikle gerice kalmış yörelerimizde yayabilmektir ve bugün, eğitim teknolojisi olarak kullanılan bilgisayarın yanında video, televizyon ve uzaktan eğitim imkânlarını da çocukların ve öğretmenlerin hizmetine koymak suretiyle, bugün verebildiğimizden çok daha yoğun bir eğitimi ve kapsamlı eğitimi, öğretmensizlikten kaynaklanan sorunları aşarak verebilmektir.

Bu boyutlarıyla, artı sınıfları, tedricen uygar ülkelerde olduğu gibi ve çocuklarımızın çoktan hak ettiği gibi, öğretmenlerimizin de çoktan hak ettiği gibi, 30 kişiye indirebilmektir.

‘Aynı çerçevede, azınlıkların çocuklarına uygulanacak mı’ deniliyor. Bu çıkaracağımız yasa, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan çocukların arasında ayırım gözetmez, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan çocuklara istisnasız uygulanır. Zaten, Anayasamızın 42 nci maddesinde nelerin, nasıl düzenleneceğine ait açık bir hüküm vardır; zabıtlara geçmesi bakımından da, burada okumakta fayda görüyorum. Anayasamızın 42 nci maddesinin son fıkrası aynen şöyledir: “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.” Dikkat edin, bu “yabancı dil öğrenilmez” anlamında değildir; ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. O nedenle, ilköğretimde yabancı dil okutulması imkânımız vardır, bunun önünde hiçbir engel yoktur.

Yine 42 nci maddede “eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir” denilmektedir. Kanunlarımızda bu hüküm vardır, milletlerarası antlaşmaların hükmü saklıdır.

Dolayısıyla, sorduğunuz sorunun cevabı, Anayasamızın 42 nci maddesinin son fıkrasında yer almaktadır. Teşekkürler.”

Milli Eğitim Bakanının cevaplarından sonra değişiklik önergelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Çoğunluğu 5+3 modelini öneren ve yönlendirmenin 5. sınıftan sonra yapılmasını isteyen önergeler reddedilmiş ve madde oylanarak kabul edilmiştir.

1. maddenin kabul edilmesinden sonra 2. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır. “**5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununa aşağıdaki Geçici Madde eklenmiştir.**

‘GEÇİCİ MADDE 10. - İlköğretimin altı, yedi ve sekiz sınıf öğrenimini ortaöğretim kurumları bünyesinde yapmakta olanlar ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrenciler, eğitimlerini bu kurumlarda tamamlarlar. 1997-1998 ders yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir şekilde öğrenci alınmaz.

Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olanlar ile 1997–1998 öğretim yılında okumaya hak kazananlar da zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlarlar’ ” şeklinde düzenlenen madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı DYP adına Yozgat Milletvekili Yusuf Bacanlı yapmıştır.

Yusuf Bacanlı konuşmasına Atatürk’ün *“En mühim, en esaslî nokta, eğitim meselesidir. Eğitimidir ki, bir milleti, ya hür, müstakil, şanlı, yüksek bir cemiyet halinde yaşatır ya da bir milleti, esaret ve sefaletle terk eder”* sözleriyle başlamıştır. Toplumun değer yargılarına ters düşmeyen bir eğitim sisteminin gerekliliğine dikkat çeken Bacanlı, eğitim ve öğretimi ilgilendiren bir yasa tasarısının görüşülmesinde, Plan ve Bütçe Komisyonunun esas komisyon olmasının ve ihtisas komisyonu olan Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonunun tali komisyon olmasının kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Yusuf Bacanlı, yasa tasarısı hazırlanmadan önce ilahiyat fakültesi dekanları, İslam bilginleri ve Diyanet İşleri eski başkanları ve öğretmenlerle görüşülmesi gerektiğini de dile getirerek, bu konuda Başbakan Mesut Yılmaz’ın tutumunu eleştirmiştir. Eğitimcilerin devre dışı bırakılmasından duyduğu rahatsızlığı ifade eden Yusuf Bacanlı, eğitimle ilgili kararların siyasî değil, teknik ve kültürel ağırlıklı olması gerektiğini savunmuştur.

Tasarıya karşı çıkan diğer milletvekilleri gibi zorunlu eğitimin 8 yıla çıkmasını, ancak bunun kademeli ve yönlendirmeli olmasının gerektiğini ortaya koyan DYP sözcüsü Bacanlı, bu görüşünü Almanya, Fransa, İtalya ve ABD gibi ülkelerden örnekler vererek doğrulamaya çalışmıştır. Temel eğitimin kesintisiz 8 yıla çıkarılması durumunda sadece imam hatip okullarının değil, aynı zamanda yabancı dille eğitim yapan kolejlerin, Anadolu Liselerinin ve çıraklık eğitim yapan kurumların kapatılacağını, bunun da kalite eleman yetiştirilmesini önleyeceğini iddia etmiştir. Bacanlı, din eğitiminin, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından verilmesi gerekirken, Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmesinin yeni bir şey olmadığını ve Diyanet İşleri Başkanlığının kendi kanun ve yönetmeliği gereği yaptığı faaliyetlerin tekrar edilmesinin anlamsız olduğunu dile getirmiştir. Yusuf Bacanlı konuşmasının sonunda din eğitiminden korkulmasını, asıl tehlikenin dinin, din dışı istek ve arzulara kullanılması olduğunu belirterek, tarihin, din eğitimi istismar edenleri ve göz ardı edenleri de affetmeyeceğini öne sürmüştür.

DYP sözcüsünden dolayı CHP Grubu adına İzmir Milletvekili Birgen Keleş söz almıştır. İlk olarak ekonomik güçlüklerin ve gelir dağılımındaki dengesizliğin, 5 yıllık eğitimle birleştiğinde, çocukların çok küçük yaşlarda

çalışma yaşamına itildiğini belirtmiştir. Çocukların iyi yetiştirilmesinin sadece bugün için değil, gelecek açısından çok önemli olduğunu dile getiren Birgen Keleş, Türkiye’deki okullaşma oranının gelişmiş ülkelere göre çok düşük olduğunu belirterek, Çocuk Hakları Sözleşmesinin de, Türkiye’yi eğitimle ilgili karar almaya zorladığını ifade etmiştir. Keleş, söz konusu sözleşmeye göre, devletin 18 yaşına kadar çocukların esenliği için gerekli bakım ve korumayı üstlendiğine vurgu yaparak, tasarının 4. maddesinin Anayasanın 24, 42, 136 ve 174. maddelerine aykırı olduğunu açıklamıştır.

Tasarının 2. maddesi ile ilgili görüşlerini açıklarken, bu madde ile kazanılmış hakların güvenceye alındığını, eklenen bir geçici madde ile ilköğretimin 6. ve 7. sınıflarını, ortaöğretim kurumlarının 6. ve 7. sınıfları olarak okuyanlar ve çıraklık okullarında eğitim görenlerin, eğitimlerini bu okullarda tamamlayacakları bilgisini vermiştir. *“Fırsat eşitliği ortadan kalkıyor, köylü çocuklar, Anadolu’daki çocuklar yaşamaz hale geliyor, din eğitimi mümkün halden çıkıyor, okullar tamamen kapanıyor”* gibi kanıtların hiçbirisinin haklı gerekçesi olmadığına değinen Birgen Keleş, Kanada, Japonya, Almanya ve Finlandiya gibi birçok ülkede çıraklık yaşının 14 ile 17 arasında olduğunu hatırlatmıştır. Keleş, Cumhuriyet Halk Partisi’ni, dine ve dinî eğitime karşı olmakla suçlayanlara cevap verirken, partisinin dine değil, dinin istismarına, Öğretim Birliği Yasasının zedelenmesine ve Anayasa maddelerinin çiğnenmesine karşı olduğunu ortaya koymuştur.

Yasa tasarısına karşı çıkan ve ana muhalefet partisi konumunda olan Refah Partisi’nin görüşlerini Kahramanmaraş Milletvekili Avni Doğan ortaya koymuştur. Tasarının Türk eğitim sistemini içerisinden çıkılmaz bir girdaba sürükleyeceğini iddia eden Avni Doğan, ilkokulların, ortaokulların ve meslek okullarının orta bölümlerinin kapatılarak, Anadolu’nun köylerinde, varoşlarında yetişen çocukların önlerinin kesilmek istendiğini öne sürmüştür. Millî Eğitim Komisyonunun devre dışı bırakıldığına da dikkat çeken RP sözcüsü, tasarının bir eğitim reformu olmadığını, bir dayatma olduğunu dile getirmiştir.

Doğan tasarıyla tek tip insan yetiştirileceğini, Türkiye’nin Suriye’ye döneceğini ileri sürmüş ve sık sık Atatürk’ten bahsedilmesini de eleştirerek, sözü asıl karşı çıktığı kesintisiz eğitime getirmiştir. Avni Doğan, bu konuda Avrupa’nın örnek alınması gerektiğini belirttikten sonra, örtülü de olsa Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve diğer parti liderleriyle ilgili olarak, *“... bu millet Zincirbozan’dan Çankaya’ya yol açan bir millettir; sakini bugün unutmuş olsa bile. Netekim, bu millet, Uzunada’dan Başbakanlığa; netekim, bu millet, Mamak’tan Türkiye Büyük Millet Meclisine, idam sehpasından parti genel başkanlığına, genel başkan yardımcılığına yol açan bir millettir”* demiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlamasından sonra, şahsı adına görüşlerini açıklamak için RP Milletvekili Ahmet Aydın söz almıştır. Refahyol hükümetinin *“laiklik elden gidiyor, rejim tehlikede”* gibi türlü oyunlarla istifa ettirildiğini ve yerine 55. hükümetin kurulduğunu belirten Ahmet

Aydın, 55. Hükümetin de ilk iş olarak halkın reddettiği, ilimle bağdaşmayan, halkın gerçeklerinden uzak, bir dayatma yasa tasarısını hazırladığını ileri sürmüştür. Aydın seçim bölgesi Siirt'ten örnek vererek, bölgede çok sayıda okul kapalı iken, binlerce çocuk okuldan mahrum iken, kesintisiz 8 yıldan bahsetmenin, ibretle izlenecek ve reddedilecek bir konu olduğunu ifade etmiştir. ANAP için bu tasarıdan rahatsız olan milletvekillerinin olduğunu iddia eden Ahmet Aydın, Mesut Yılmaz'ın dayatmayla ve emrivakiyle, partiyi, hiç istemediği bir mecraya sürüklediğini ve Turgut Özal'ın misyonu ters düşüğünü dile getirmiştir. Aydın konuşmasının sonunda, tasarının ANAP'ın kapanma-sına bile yol açacağını ve halkın isyan için kışkırtıldığını dile getirmiştir.

Şahsı adına son konuşmayı Tekirdağ Milletvekili Enis Sülün yapmıştır. Oldukça kısa bir konuşma yapan Enis Sülün, mevcut durumun korunacağını, öğrencilerin haklarının kaybolmayacağını ve amaçlarının bilgi toplumu yaratmak, insanların daha iyi yetişmesini ve yaşamasını sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

Kişisel konuşmaların tamamlanması üzerine Milli Eğitim Bakanı görüşlerini açıklamak gereğini hissetmiş ve söz almıştır. 2. maddeyle kazanılmış hakların düzenlendiğini belirten Hikmet Uluğbay, bu çerçevede, ilköğretimin 6, 7 ve 8. sınıflarında okuyanların, özellikle de 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrencilerin, öğrenimlerini, okumakta oldukları okullarda tamamlayacaklarını açıklamıştır.

Hikmet Uluğbay'ın 2. maddenin daha iyi anlaşılması yolundaki açıklamaları şu şekildedir: *"Bunun yanında, bu yıl 6 ncı sınıfa öğrenci alınmayacağı için, bu durumda, bazı öğrencilerimiz de özel duruma sahiptir. Özel duruma sahip olan öğrencilerimiz hangi nitelikli öğrencilerdir? Belirli okullarımız, müsabaka imtihanları açmışlardır. Bu müsabaka imtihanları, anadolu liseleri ile anadolu imam-hatip liselerinde açılmıştır ve bu açılan imtihanlara yaklaşık 45 binin üzerinde öğrenci katılmıştır. Özel olarak, buralara öğrenci almak amacıyla açılmış olan imtihanlara giren -bunlara, aileler ve çocuklar özel bir özen göstererek hazırlandıkları için- bu çocuklarımızın da kazanılmış hakları korunmaktadır. Bu boyutuyla bakıldığında, bu 45 bin öğrencimiz -artı, özel okulların kendi açtıkları imtihanlara giren öğrencilerimiz- 6 ncı sınıflara veya hazırlık sınıfları varsa, hazırlık sınıflarına kaydolacaklar ve böylece, 6 ncı ve hazırlık sınıflarını okumak suretiyle, bunlar da, kaydoldukları okullarda öğrenimlerini tamamlayıp, o okullardan mezun olmuş olacaklardır. Aynı şekilde, çıraklık eğitimi görmeye hak kazanmış olan, yani, bu yıl ve bundan önceki yıllarda ilkokulu bitiren -çıraklık yaşının sona erdiği 19 yaşına kadar olan dönemde- öğrenciler de, kazanılmış haklarını koruyacaklardır. Dolayısıyla, bu madde, tümüyle, 1997, 1998 ilâ 2000 yılına kadar olan süreç içerisinde, öğrencilerimize, ait oldukları bölümlerde okullarını tamamlama imkânını sağlamaktadır."*

Milli Eğitim Bakanının açıklama yapması üzerine, Meclis içtüzüğüne göre, son sözün milletvekillerine ait olmasından dolayı, bir milletvekiline daha kişisel görüşlerini açıklaması için söz verilmiştir. RP Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu, söz almış ve öncelikle konunun, ilk olarak Millî Eğitim Komisyonundan geçmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Tasarının ihtisas komisyonu olan Millî Eğitim Komisyonunun by-pass edilerek, Plan ve Bütçe Komisyonuna getirilmesini eleştiren Karapaşaoğlu, bütçe açığını kapatmak için de, çeşitli adlar altında vergiler ihdas edilmek suretiyle bir dayatma yapıldığını dile getirmiştir.

Mehmet Altan Karapaşaoğlu, konuyla tüm dünyanın ilgilendiğini ve Amerika Birleşik Devletlerinde, okul aile birliği ve okul yönetiminin birlikte oluşturdukları eğitim derneklerinin, okullarının programlarını da yaptıklarını ve programların uygulanmasını da denetlediklerini sözlerine eklemiştir. İnançlarla oynandığından da söz eden RP'li M. Altan Karapaşaoğlu, eğitimin 8 yıl, 9 yıl, hatta 10 yıl olabileceğini, ancak yönlendirmeli olmasının gerektiğini söyleyerek, bu sayede çocukların bilgi ve becerilerinin gelişeceğini, güçlü bir ekonominin ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

Bu konuşmadan sonra madde ile ilgili sorulara geçilmiştir. Tasarıya muhalif milletvekilleri tarafından yöneltilen sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın cevapları şöyledir: *“Sayın Başkan, değerli üyeler; 15 inci Millî Eğitim Şûrası 13 bölgede yapılmıştır ve tüm bölgelerde de aynı karar çıkmıştır, kesintisiz eğitim şeklinde. İkinci soru, imam-hatip liselerinin orta bölümüne devam eden öğrencilerin mağduriyeti konusunda. Buraya devam eden öğrencilerin herhangi bir mağduriyeti yoktur, kazanılmış hakları korunmaktadır. 7 nci ve 8 inci sınıftaki öğrencilerimiz, bu okullarda öğrenimlerini tamamlayacaklar ve bu okullardan mezun olacaklardır. Bu yıl açılan imtihanlarla anadolu imam-hatip liselerine giren ve kazanan 8 100 öğrenci de, bu haklardan yararlanacaktır. Toplumlardaki moral bozukluğu veya ahlaki bozuklukların izahında tek bir faktör yoktur, birden fazla faktör vardır. Bunların en önde gelenlerinden bir tanesi işsizlik, diğeri de gelir dağılımındaki bozukluklardır. Toplumlar, gelir dağılımındaki bozuklukları ve bu arada, işsizlik sorununu çözemedikleri sürece, toplumlardaki yıpranma giderek artmaktadır. O nedenle, birden fazla faktöre dayanan toplumsal bozuklukların çözümü için tek bir faktörle çözüm aramak, olaylara gerçek boyutuyla bakmamak anlamına gelir. O nedenle de, tüm toplumlar, bu moral bozukluklarını düzeltecek önlemleri bir bütün olarak alma uğraşı içerisinde. Benzeri uğraşlar ülkemizde de mevcuttur. İmam-hatip liselerine hazırlık sınıflarının konulmasının, bu okulları 5 yıla çıkaracağı ve bunun da caydırıcı olacağı ileri sürülmektedir. Bu, olaya tek boyutuyla bakıştır. Aynı arkadaşımın, diğer meslek liselerinin 4 yıl olduğunu, hatta ve hatta, bunlardan erkek teknik lisesinin 5 yıllık sınıflardan oluştuğunu göz önünde bulundurması gerekir. O nedenle, önemli olan, okutulan konuların insanları hazırladığı mesleklerdir ve o*

mesleklerin kazançlarıdır. Bugün, 5 yıl olmasına rağmen, belirli liselerimize -öğrenci kabul etmekte- önüne konulan imtihanlar nedeniyle, başvuru azlığı vardır. Bunların önündeki imtihanlar bu yıl kaldırılmıştır. Bundan sonra 5 yıl da olsa, 18 yaşına geldiğinde bileğine altın bileziğini takabilecek olan gençlerimiz, elbette ki, bu okullara gidecektir. Aynı mantıktan hareket edersek, tıp fakültelerinin kapatılması gerekir; çünkü, birçok üniversite 4 yıllık eğitim verirken, 6 yıllık tıp fakültelerine gitmek var. Ayrıca, 4 yıllık ihtisas okulları da vardır. 10 yıl okumak suretiyle, doktorlar, ancak mesleklerini icra eder hale gelmekte ve bu da, doktorluk mesleğine olan talepte herhangi bir düşmeye yol açmamaktadır. Bir milletvekili arkadaşımız, vilayetindeki kapalı okulların ne zaman açılacağını sordu. Bu çerçevede söyleyebileceklerim şunlar: Güvenlik nedeniyle okulları kapalı bulunan illerimizde, güvenlik sorunları ortadan kalktıkça okullar açılmaktadır; ancak, buradaki çocuklarımızın eğitimsiz kalmamaları için, zaten, bölgede yoğun bir şekilde yatılı ilköğretim bölge okulları ve ayrıca pansiyonlu okullar açılmaktadır. Bu boyutuyla ele alındığında, hâlihazırda 2000 yılına kadar yürüteceğimiz yatırımlarla, özellikle ekonomik boyutları itibarıyla sıkıntıları olan yerlerde 3 393 yatılı ilköğretim bölge okuluna kadar ulaşmayı hedeflemiş bulunuyoruz. Bunun anlamı, önümüzdeki üçbuçuk yıl içerisinde 250 tane yatılı ilköğretim bölge okulunun açılması demektir. Teşekkür ediyorum Sayın Başkan; diğer soruları yazılı cevaplayacağım.”

Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay’ın cevaplarından sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin görüşülmesinin uzaması üzerine oturuma ara verilmiş ve saat 20.00’de üçüncü oturum yine Başkanvekili Uluç Gürkan tarafından açılmıştır. Bu oturumda değişiklik önergelerinin görüşülmesine devam edilmiştir. Genellikle RP’li milletvekilleri tarafından verilen önergeler sırasında zaman zaman tartışmalar yaşanmış ve yapılan oylamalarda hiçbir değişiklik önergesi kabul edilmemiştir. Ardından 2. maddenin oylanmasına geçilmiştir.

Kupaların sıralar arasında dolaştırılması suretiyle açık olarak yapılan oylamanın sonucu şöyledir: Kullanılan oy sayısı: 458; Kabul : 257; Ret : 199 Mükerrer : 2

2. maddenin kabul edilmesiyle 3. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır. **“14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Millî Eğitim Sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir’ ” şeklinde düzenlenen 3. madde üzerine gruplar adına ilk sözü ANAP İstanbul Milletvekili Refik Aras almıştır. Tasarının 3. maddesinin, öğrencilerin, ortaöğretimdeki programlara bilinçli olarak yönelip, ilgi, istidat ve kabiliyelerine uygun meslek seçimlerinin kolaylaştırılmasını amaçladığını dile getiren Refik

Aras, diğer taraftan ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulduğunu belirtmiştir. Aras söz konusu maddeyle, imam-hatip ortaokullarında verilmekte olan Kur'an ve Arapça derslerinin, ortaöğretimin önüne konulan hazırlık sınıfıyla daha yoğun bir şekilde verilmiş olacağına dikkat çekerek, ayrıca tasarımı halkın büyük çoğunluğunun benimsemediği yolundaki iddiaların geçersiz olduğunu ileri sürmüştür. Konuşması sırasında özellikle Erzurum Milletvekili Aslan Polat ile sık sık tartışan Refik Aras, 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin, iddia edildiği gibi, birdenbire de ortaya çıkmadığını, daha önceki 33., 48., 49., 53. ve 54. Hükümetlerin programlarında da yer aldığını iddia etmiştir.

Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına ise Van Milletvekili Mahmut Yılbaş konuşmuştur. Tasarıya destek veren bir partinin mensubu olmasına karşın Mahmut Yılbaş, ikinci fıkra olarak tasarıyla getirilen hükmün, kesintisizliğe uygun olmadığını ileri sürmüştür. İkinci fıkrada yer alan *“Millî eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir”* şeklindeki yönlendirmenin sadece hazırlık sınıflarında yapılacaktı gibi bir izlenim doğurduğunu ve birinci fıkra ile ikinci fıkra yan yana getirildiğinde, iki fıkra arasında bir çelişkinin bulunduğunu iddia etmiştir.

Söz konusu tasarının Milli Eğitim Temel Kanunu ile karşılaştırmasını yapan Yılbaş'ın genellikle teknik açıdan yapmış olduğu açıklamaların bir kısmı aynen şöyledir: *“5 inci maddeyle üçüncü fıkra olarak eklediğimiz maddede hükme bağlanan husus da şudur: ‘İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.’ Bu ilave edilen üçüncü fıkra, bizim anlayışımıza göre, değerlendirmemize ve yorumumuza göre, Türk millî eğitiminin temel ilkelerini düzenleyen İkinci Bölümün 6 ncı maddesinin birinci fıkrasına uygun düşmemektedir. Bu itibarla, biraz sonra, bir değişiklik önergesi vereceğiz ve 3 üncü maddenin ikinci cümlesine “ayrıca” ibaresinin eklenmesini, hukuk tekniği bakımından gerekli gördüğümüzü ifade ederek, sizlere, dinlediğiniz için, teşekkürlerimi sunuyorum.”*

Mahmut Yılbaş'tan sonra DYP Grubu adına konuşmak için Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay söz almıştır. Yasa tasarısının, Başbakan ve Hükümet ortaklarının iddia ettikleri gibi, ihtiyacı karşılayacak reform niteliğinde olmadığını ileri süren Zeki Ertugay, aksine büyük bir eğitim karmaşasının ortaya çıkacağını, ulusun değerlerine ve inançlarına ters bir durumun meydana geleceğini dile getirmiştir. Ertugay, çağdaş ve demokratik ülkelerde zorunlu eğitimin ikinci kademesinde yönlendirme ağırlıklı programların uygulandığına dikkat çekerek, sözü din eğitimine getirmiş ve dini inanç özgürlüğü ile ilgili olarak

Anayasa'dan ve Medeni Kanundan örnekler vermiştir. 8 yıl kesintisiz eğitimin tek tip adam yetiştirmeyi bir eğitim modeli olarak sunan siyasî ve ideolojik bir dayatma olduğuna vurgu yapan DYP sözcüsü Ertugay, Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'da öğrencinin beceri, yetenek ve isteğine göre yönlendirildiğini ve bunun da çağ dışı bir uygulama olarak görülmediğini ifade etmiştir.

Bülent Ecevit'in bu yasa tasarısıyla ilgili olarak *"rejim düşmanı yetiştirmeye fırsat vermeyeceğiz"* şeklindeki sözlerini ve Başbakanın tasarıdan yana olanları *"aydınlıktan yana olanlar"* karşı olanları ise *"karanlıktan yana olanlar"* diye adlandırmasını da eleştiren Zeki Ertugay, Ecevit'in 1974 yılında kurduğu Millî Selamet Partisi Koalisyon Hükümeti döneminde imam hatip okullarını tekrar açtığını hatırlatmıştır. Zeki Ertugay konuşmasının sonlarında imam hatiplerin kapatılması pahasına, meslek okullarının, Anadolu liselerinin ve çıraklık okullarının kapatıldığını dile getirerek, son söz olarak *"Türk Milletinin örfüne, âdetine, değer yargılarına, inançlarına ve dinine karşı bir tavır ise, gerçek düşüncemiz bu ise, buna çağdaşlık, buna demokrasi, buna ileri ve ilmi eğitim anlayışı geçit vermeyecektir; buna biz geçit vermeyeceğiz"* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Ertugay'ın zaman zaman tartışmalara yol açan konuşmasından sonra CHP Grubu adına Adıyaman Milletvekili Celal Topkan söz almıştır. DYP'li ve RP'li konuşmacıların tasarının aceleye getirildiğini söyleyerek halkı kandırdıklarını ileri süren Celal Topkan, oysa 1946'dan beri yapılmakta olan millî eğitim şûralarının hemen bütününde, ilköğretimin 8 yıla çıkarılmasının kararlaştırıldığını hatırlatma gereğini hissetmiştir. Topkan, söz konusu şûraların hepsinin, merkez sağ iktidarların bulunduğu zamanlarda yapıldığına dikkat çekmiş ve 1995 yılında yapılan uzun çalışmalar, araştırmalar ve anketler sonunda 8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçilmesi yolunda karar alındığını iddia etmiştir.

Kalkınmasını ve gelişmesini dengeli bir plan ve program dâhilinde yapmayan toplumların çağdaşlaşmasının mümkün olmayacağına değinen Celal Topkan, bu nedenle 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra kalkınma planlarının yapıldığını ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; *"Bu Plan döneminde okulöncesi eğitim tedricen yaygınlaştırılacak, Avrupa ülkelerinde asgarî norm olan 9 yıllık zorunlu eğitim, bu aşamada ülkemizin tüm bölgelerinde, Eğitim Birliği Yasası çerçevesinde, 8 yıllık zorunlu temel eğitim olarak uygulanmaya geçilecek ve yükseköğretime girişte yığılmaları önlemek için ortaöğretimde yeni bir planlamaya gidilecektir"* ifadelerinin yer aldığını açıklamıştır. Topkan bu nedenle de görüşülmekte olan yasa tasarısının plana aykırı olduğu iddialarının halkı yanıltma amacı güttüğünü ileri sürmüştür. CHP sözcüsü sözü bir önceki hükümete getirerek, Tansu Çiller'in 22 Nisan 1997 tarihinde *"8 yıllık temel eğitim, aralıksız ve kesintisiz olacak. 8 yılın üstüne bir hazırlık sınıfı olacaktır"* dediğini, ancak bugün 8 yıllık zorunlu eğitimi savunanları, vatan hainliğiyle suçlayarak halkı kandırdığını iddia etmiştir.

Konuşma süresini dolduran Celal Topkan, oturum başkanından aldığı uyarılara rağmen konuşmasını devam ettirmiş ve 8 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasa Teklifinin, Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Birgen Keleş tarafından 23 Ekim 1996 tarihinde, Kaya Erdem, Altan Öymen, Hasan Denizkurdu ve Tahir Köse tarafından ise 7 Mart 1997 tarihinde verildiğini, ancak Milli Eğitim Komisyonunda gündeme alınmadığını dile getirmiş ve o dönemde görevini yapmayanların bugün “*dayatma*” diyerek ortaya çıktıklarını söylemiştir.

Bu konuşmadan sonra Refah Partisi adına İstanbul Milletvekili İsmail Kahraman söz almıştır. Yasa tasarısının tümünün yanlış olduğunu dile getiren İsmail Kahraman, tasarının Milli Eğitim komisyonunda görüşülmemesini eleştirerek, ilk şûranın 1946 değil, 1939’da toplandığını iddia etmiştir. Kahraman tasarının eğitimciler tarafından değil, siyasetçiler tarafından hazırlandığını da ifade etmiş ve çıraklık okullarının kapatılması sonucu sanayinin çok büyük bir darbe yiyeceğini öne sürmüştür. Diğer RP’li konuşmacılar gibi sözü imam hatip okullarına getiren Kahraman, yabancı dille eğitim yapan okulların ve Anadolu liselerinin kapatılmasına da karşı çıkmıştır. İsmail Kahraman daha önceki hükümetlerin programlarında kademeli eğitime yer verildiğine değinerek, dünyadaki yaygın uygulamanın da böyle olduğunu ve buna karşılık hükümetin imam hatip okullarını kapatmak pahasına kesintisiz eğitime geçmek istediğini sözlerine eklemiştir. 8 yıllık kesintisiz eğitimin maliyetinin 2.750 katrilyon olduğunu iddia eden Kahraman, dünyada din eğitiminin yaygınlaştırıldığını, kiliselerin eğitimdeki rolünün arttığına dikkat çekmiştir.

İsmail Kahraman’ın zaman zaman tartışmalara yol açan konuşmasından sonra şahsı adına konuşma yapmak için Anavatan Partisi Ankara Milletvekili Nejat Arseven kürsüye çıkmıştır. 8 yıllık eğitimden sonra, imam-hatip liselerine veya diğer meslek liselerine gidecek öğrencilerin 1 yıllık hazırlık sınıflarında daha yoğun bir biçimde kendilerini geliştirmesinin sağlanacağını dile getiren Arseven, bu sayede dini eğitimin de daha yoğun alınacağını ifade etmiştir. Nejat Arseven’in bir siyasî partinin liderinin, imam-hatip okullarının kendi arka bahçesi olduğunu söylediğini dile getirmesi, genel kurulda sert tartışmalara yol açmıştır. Özellikle RP Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı, Arseven’i yalancılıkla suçlayarak, sert ifadeler kullanmıştır. Nejat Arseven zorlukla tamamladığı konuşmasında tasarının bir reform olduğunu tekrarlamış ve sözlerini sona erdirmiştir.

Bu arada Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz da oturduğu yerden söz alarak partisiyle ilgili ifadelerin kanıtlanması gerektiğini, yoksa bu sözleri söyleyenleri müfteri ilan edeceğini açıklamıştır.

Şahsı adına diğer konuşmayı Anavatan Partisi Kars Milletvekili Yusuf Selahattin Beyribey yapmıştır. Beyribey yapmış olduğu kısa konuşmada, söz konusu tasarının özellikle kırsal kesimde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da büyük yararlar sağlayacağını ifade etmiş ve bu sayede doğuda yatırımların artacağına inandığını dile getirmiştir.

Gruplar adına ve şahıslar adına yapılan konuşmalardan sonra sorulara geçilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay sorulara bir bütün olarak şu şekilde cevap vermiştir: “Değerli milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun görüşmekte olduğu kanun tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bünyesinden çıkmış ve bu Meclisin güvenoyunu almış demokratik bir Hükümetin kuruluşu safhasında özgür iradesiyle programına koyduğu ve topluma vaat ettiği bir yasa tasarısıdır. O nedenle, bu Parlamentonun çatısı altından çıkmış, bu Parlamentodan güvenoyu almış ve programında, 8 yıllık kesintisiz eğitimi getireceğini ve uygulayacağını söyleyen bir Hükümetin getirdiği yasa, bir dayatmanın ürünü değil, demokratik rejimin bünyesinden çıkan bir hükümetin topluma vaat ettiği bir sözü yerine getirmesidir. Bunun dışında, bu olayı yorumlamak, evvela, Yüce Parlamenta karşı saygı ifadesi anlamına gelmez, içimizde böyle düşünebilecek arkadaşların olduğunu, ben, tahayyül bile etmek istemiyorum. O nedenle, bu sorunun soruluş tarzında bir yazılım hatası olduğu düşüncesindeyim. ‘Kesintili olsaydı ne kaybederdik?’ sorusunun yanıtı da şu: Kesintili eğitim çerçevesinde yaptığımız 5 yıllık eğitim, 5 yılının zorunlu olması, bugün, Türkiye’de, 6–14 yaş grubundaki 1,5 milyona yakın çocuğumuzu eğitimsiz ve çaresiz bırakmaktadır. Bu 1,5 milyon çocuğun içerisinde, kendi evlatlarımızdan çok daha yeteneklileri fırsat bulamamaktadır. Bu yasayla, o 1,5 milyon çocuğa ulaşacağız ve o pırıl pırıl yeteneklerin Türkiye’ye hizmet etmesinin kapısını hazırlık sınıflarının hangi okulların önüne konulacağı konusu bir ihtiyaç meselesidir. Lise düzeyinde öğrenimdeki eğitim konuları, öğrenciye bir hazırlık gerekliliğini ortaya çıkarıyorsa, o okullarda, lise düzeyinde öğrencinin başarısını hazırlayabilmek için hazırlık sınıfı konulacaktır. İmam-hatip liselerinin kapatılmasının söz konusu olmadığını ifade ettim. Bizim düşüncemiz, Hükümetimizin düşüncesi, vatandaşımızın inançlarına hizmet edebilecek yüksek düzeyde bilgiye sahip insanlarla hizmet vermektir. Bu bağlamda, imam – hatip liseleri mezunlarının -daha önce komisyonda da söylediğim üzere- ilahiyat yüksekokullarına ve ilahiyat fakültelerine sınavsız girmelerinin yolu açılacak ve böylece din bilgisi konusunda, imam – hatibin ötesinde, üniversite düzeyinde bilgi almış insanlarımızın, vatandaşlarımıza hizmet götürmesi ve dinimizi yüksek düzeyde bilen insanların, vatandaşlarımızı bu konularda aydınlatmasının zeminini hazırlamaktır. Herhalde hiçbir vatandaşımız, kendisine din konusunda hizmet verecek insanların ilahiyat yüksekokulu mezunu veya ilahiyat fakültesi mezunu olmasını reddetmeyecektir. Bizim düşüncemiz budur.”

Milli Eğitim Bakanının soruları cevaplamasının ardından tasarının 3. maddesinin açık oylamasına geçilmiştir. 482 oyun kullanıldığı oylamada 265 kabul, 213 ret ve 4 oy da 4 mükerrer çıkmıştır. Böylece yasa tasarısının 3. maddesi kabul edilmiştir.

“14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 12 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

‘Yukarıdaki fıkranın dışındaki din eğitim ve öğretimi kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır. Bu eğitim ve öğretim örgün eğitim kurumları dışında Diyanet İşleri Başkanlığınca verilir. Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde tatillerde, Diyanet İşleri Başkanlığınca verilen bu amaçlı kurslardan yararlanacak olan öğrencilerin, ilköğretimin beşinci sınıfını tamamlamış olmaları gerekir’” şeklindeki 4. madde üzerinde ilk olarak Doğru yol Partisi adına İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç söz almıştır.

İsteğe bağlı din eğitimi görevinin, örgün din eğitimi programı içerisinde değil de, Diyanet İşleri Başkanlığının sorumluluğuna verilmesine bir anlam vermenin güç olduğuna işaret eden Altıkulaç, Diyanet İşleri Başkanlığının, maddede sözü edilen görevleri, zaten, 6 bin civarındaki Kur’an kursuyla ve 70 binin üzerindeki camiyle yerine getirmeye çalıştığını ifade etmiştir. Tayyar Altıkulaç, Diyanet İşleri Başkanlığındaki personel yetersizliğini dile getirerek, son derece hassas bir görevin, pedagojik formasyon isteyen bir hizmetin, Diyanet İşleri Başkanlığına verilmesinin doğru olmadığını öne sürmüştür. Tasarıyla ilköğretim okulunun 5. sınıfını bitirenlerin, ancak din eğitiminden yararlanabileceğini öne süren Tayyar Altıkulaç, bu sınırlamanın niçin getirildiğini de anlamakta güçlük çektiğini dile getirmiştir. DYP sözcüsü 4. maddenin, Anayasanın 24. maddesine aykırılık taşıdığını ifade ederek, söz konusu maddeye olumlu oy vermeyeceklerini açıklamıştır.

4. madde ile ilgili olarak Demokrat Türkiye Partisi adın Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Diyanet İşleri Başkanlığının din eğitimi yaptığını hatırlatan Mahmut Yılbaş, parti olarak kendilerinin de 4. madde ile bazı endişelerinin olduğunu dile getirmiştir. Bu endişelerine *“Diyanet İşleri Teşkilatı Görev Kanununda, iptal nedeniyle, fiilî olarak bu görev, bir yönetmelikle yürütülmektedir. Endişe ederim ki, bu madde hükmüyle, sanki, Kur’an kurslarının dayanağı, sadece, bu Temel Eğitim Kanununun 12 nci maddesine eklenen bir fıkra ile düzenleniyor yorumu yarın tatbikatta gündeme gelebilir. Bu, böyle olunca da, Diyanet İşlerinin, biraz evvel sözünü ettiğim 8 aylık ve 2 yıllık Kur’an kursu verme imkânı da sekteye uğrayabilir”* şeklindeki sözlerle açıklık getiren Yılbaş, Komisyon ve Hükümetin uygun görmeleri halinde, üçüncü cümledeki *“tatillerde”* tabirinin fıkra metninden çıkarılmasını önermiştir.

Mahmut Yılbaş’ın konuşmasından sonra sözü Anavatan Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Yılmaz Karakoyunlu almıştır. Söz konusu maddeyle zorunlu derslerin dışında, isteğe bağlı olarak din eğitiminin verilmesinin getirildiğine işaret eden Yılmaz Karakoyunlu, sözü anayasaya getirerek, Anayasanın 24 üncü maddesinde, yurttaşların din eğitiminin iki açıdan ele alındığını, birincisinin, zorunlu olarak ele alınan ve eğitimin hangi esasları içermesi gerektiğini ifade eden hüküm olduğunu, diğerinin ise Anayasada, yurttaşların isteklerine veya küçük çocukların, küçüklerin velilerinin talebine bağlı olarak, derpiş edilen din eğitimi olduğunu ifade etmiştir.

Karakoyunlu, anayasaya aykırılık iddialarına katılmadığını dile getirerek, sağlık okulları, tarım okulları, demiryolları okulları, denizcilik okulları gibi okullar da herhangi bir şekilde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen okullar olmamasına rağmen, bunların müfredatlarının Millî Eğitim Bakanlığının onayından geçirildiğini örnek göstermiştir. Tayyar Altıkulaç ve Mahmut Yılbaş'ın endişelerine de değinen Karakoyunlu, yaz ve akşam kursları şeklindeki Kur'an kurslarında yaş sınırlaması olmasına karşın, diğer Kur'an kursları için herhangi bir yaş sınırlaması getirilmediğine işaret etmiş ve ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan Kur'an kurslarının içerisinde, Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun olarak, yüzünden okunmasını öğrenileceğini ve Kur'an-ı Kerim'in doğru bir şekilde okunacağını dile getirmiştir. Yılmaz Karakoyunlu bu uygulamanın Anayasanın 24. maddesine aykırı olmadığını da belirttikten sonra, Diyanet İşleri Başkanlığının, her türlü maddî imkânla takviye edilmek suretiyle, çok daha geniş bir kitlelerin din eğitiminden yararlanmasının sağlanacağını söylemiştir.

Madde üzerinde, Demokratik Sol Parti Grubunun görüşlerini Adana Milletvekili Tuncay Karaytuğ dile getirmiştir. Tuncay Karaytuğ, tasarıyla geri kalmış bölgelerindeki çocuklara çok daha sağlıklı bir eğitim olanağı sunulacağını, Kur'an kurslarının Millî Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetimi içerisinde, tatillerde, Diyanet İşleri Başkanlığınca verileceğini belirtmiştir. Söz konusu maddenin anayasaya aykırılık taşımadığını da savunan Karaytuğ, Refah Partili milletvekillerinin sözlü saldırılarına hedef olmuş ve din eğitiminin isteğe bağlı olarak düzenleneceğini bir kez daha tekrar ederek konuşmasını tamamlamıştır.

4. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına Yozgat Milletvekili Abdullah Örnek kürsüye çıkmıştır. Tasarırı hazırlayanların en kısa sürede çıkarılması, 1997-998 öğretim yılında uygulanması ve kesintisiz olması konularında aceleci davrandıklarını iddia eden Abdullah Örnek, zoraki kurulduğunu öne sürdüğü 55. Hükümetin Kur'an kurslarını ve imam hatiplerin orta kısımlarını kapatmayı amaçladığını ifade etmiştir. Örnek, Başbakan Mesut Yılmaz'ın 11 Ağustos 1997 tarihli Newsweek Dergisine verdiği demeçte "*Eğer bu tasarı kanunlaşırsa, Kur'an okulları kapanacaktır*" sözünü hatırlatarak, halkın desteğini almadan kurulan bir hükümetin, CHP tarafından yönlendirildiğini, bu nedenle de tasarının intikam amacıyla hazırlandığını öne sürmüştür. Özellikle ANAP milletvekillerine seslenen ve tasarıya olumlu oy kullanmamaları konusunda çağrı yapan Abdullah Örnek, asıl konu olan 4. maddeye konuşmasının sonlarında değinmiştir. RP sözcüsü, kendi partisine mensup diğer konuşmacılar gibi tasarının anayasaya aykırılığını bir kez daha tekrar etmiş, din eğitiminin, tatillere bırakılmasının, toplumun sınıflara bölünmesine yol açacağını, kendilerini birinci sınıf görenlerin çocukları tatil yapacağını, buna karşılık, tatile gidemeyenlerin Kur'an öğreneceğini ileri sürmüştür.

Genel Kurulun gerginleştığı bir ortamda Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun 4. madde üzerindeki görüşünü İstanbul Milletvekili Ali Topuz ortaya koymuştur. 4. maddenin siyasal anlamının olduğuna işaret eden Ali Topuz, aslında çocukların İslam'ı öğrenmek için, 4. sınıftan itibaren bilgi aldıklarını ve din eğitimiyle ilgili, eksiklerinin olmadığını ileri sürmüştür. Topuz, gayri resmi Kur'an kurslarının, Milli Eğitim Bakanlığının denetimindeki resmî Kur'an kurslarından daha çok olduğunu belirterek, buralarda verilen eğitimin yetersiz olduğunu, ezbere ve hafızlık modeline dayalı bir din eğitiminde ısrar edilmesinin yanlış olduğunu ifade etmiştir. Ali Topuz geçmişten örnek vererek, 1976 yılında Pakistan'da toplanan Siret-Ün Nebi Konferansında *"İslam ülkeleri şeriatı benimsemeli ve şeriatı, bütün kanunlar için ana kaynak ve temel olarak kabul etmelidir. İslam ülkelerindeki anayasal kurumlar, İslamî esaslara göre yeniden düzenlenmelidir. Arapça anadili olmayan ülkeler, Arapçayı zorunlu olarak öğrenmelidir. İlkokullardan başlayarak, ortaokullarda Kur'an derslerinin, Kur'an kurslarının verilmesi zorunludur, gereklidir"* şeklindeki kararlara Milli Selamet Partililerin imza attıklarını iddia etmiştir.

Topuz'un son sözlerinden sonra Refah Partisi Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk, sataşma nedeniyle söz almış ve Ali Topuz'un gazete haberlerine dayanarak konuştuğunu, iftira atıldığını, böyle bir konferansa katılmadıklarını ve imza da atmadıklarını açıklamıştır.

Bu konuşma ile gruplar adına görüşlerin açıklanması sona ermiştir. Ancak, kişisel konuşmalara geçilmemiş ve birleşim, 15 Ağustos 1997 Cuma günü saat 14.00'te toplanmak üzere kapatılmıştır.²⁶⁷

136. Birleşim, Başkanvekili Uluç Gürkan'ın oturum başkanlığında 15 Ağustos 1997 tarihinde başlamıştır. Oturumda İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Konya Milletvekili Ali Günaydın ise katip üye olarak görev yapmışlardır.

Bu birleşimde, **İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin ve 16 Arkadaşının; 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun İki Maddesinin Değiştirilmesi, Bir Madde Eklenmesi ve Geçici 9 uncu Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş'in 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Yasa Önerisi ve İzmir Milletvekili Kaya Erdem ve 66 Arkadaşının; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bir Ek Madde ve İki Ek Geçici Madde Eklenmesi ve Geçici 2 nci Maddesinin Kaldırılmasına Dair**

²⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 33. Cilt, 2. Yasama Yılı, 135. Birleşim, s. 6–156; 164–182

Kanun Teklifi ve İzmir Milletvekili Kaya Erdem ve 65 Arkadaşının; 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi, Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi ve Geçici 9 uncu Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun Teklifi ve İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Şahin'in; Millî Eğitim Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç ve 10 Arkadaşının; Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe komisyonları raporlarının görüşülmesine devam edilmiştir.

135. birleşimde tasarının 4. maddesi üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlandı için 136. birleşimin başında şahıslar adına yapılacak görüşmelere geçilmiştir. Şahsı adına ilk sözü RP Konya Milletvekili Veysel Candan almıştır. Veysel Candan, söz konusu tasarının, din ve vicdan hürriyetine aykırı olduğunu, din eğitimi kısıtladığını, imam-hatip okullarını kontrol altına almak amacıyla yapıldığını herkesin bildiğini iddia ederek, Kur'an kurslarına katılmak isteyen öğrenciler için *"beşinci sınıfı tamamlamış olmak"* şartı getirilmek suretiyle, Kur'an eğitiminin önlenmeye çalışıldığını ileri sürmüştür. Candan, halen ilköğretimin kesintisiz 8 yıl olarak okunduğu bölgelerde, Kur'an kurslarının, öğrenci yokluğundan kapandığını söyleyerek, aslında Kur'an eğitime karşı olan kimsenin bulunmadığını, bir iletişim eksikliğinin olduğunu ifade etmiş ve söz konusu maddenin Kur'an eğitimi, ikinci, üçüncü plana ittiğini belirtmiştir.

4. Madde üzerinde diğer kişisel konuşmayı RP Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik yapmıştır. Ahmet Çelik öncelikle, ülkenin geleceğini ilgilendiren çok önemli bir kanun tasarısının, geniş halk kitlelerini yakından ilgilendiren bu kanun tasarısının, kamuoyunda yeterince tartışılmadan, halkın tepkileri ve komisyonda yapılan öneriler dikkate alınmadan ve de üzerinde mutabakat sağlanmadan, Genel Kurula getirildiğini ifade etmiştir. Yasa tasarısının, Anayasanın 166. maddesine, Meclis İçtüzüğüne ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının ilke ve hedefleriyle, bu planı koruyan ilgili kanunun 3. maddesine tamamen aykırı olduğunu iddia eden Çelik, bu aykırılığa rağmen, tasarının hâlâ kanunlaştırılmak istenmesini, yasayı bu şekilde isteyen güçlerin dayatmasına ve imam-hatip liselerinin orta kısmının kapatılmak istenmesine bağlamıştır.

Ahmet Çelik, İslam'a sarılan toplumların, her zaman, hem maddî hem de manevî yönden kalkınmış ve ilerlemiş olduklarını belirttikten sonra, hafızlık eğitiminin küçük yaşlarda başlamasının gerektiğini ve Kur'an-ı Kerim'i hıfzeden İslam âlimlerinin hemen hepsinin hafızlık eğitimi on yaşından önce tamamladıklarını dile getirmiştir. Tasarının 4. maddesi ile din eğitimi ve öğretiminin, ilköğretimin beşinci sınıfının tamamlanmasından sonra, örgün eğitim kurumları dışında, sadece tatilde, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından verilmesi zorunluluğunu getirdiğini belirten Çelik, bunun Türkiye'nin gerçekleriyle bağdaşma-

dığını ve bu şekilde din eğitiminin özgür bir şekilde yapılamayacağını öne sürmüştür. Ahmet Çelik, Diyanet İşleri Başkanlığının parasal ve altyapı imkânlarının yetersiz olduğunu vurguladıktan sonra, Kur'an eğitim ve öğretimine sınırlama getirilmesinin, günahların en büyüğü olduğunu ve tasarıya olumlu oy veren milletvekillerinin, manevî açıdan sorumlu olduklarını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra sorulara geçilmiştir. Çoğunlukla RP'li milletvekillerinin yönelttiği sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay cevap vermiştir. Uluğbay'ın tüm sorulara toptan vermiş olduğu cevap şöyledir: *"Değerli üyeler, sorulan soruların içerisinde ağırlıklı bölümü, ilköğretim çağındaki çocukların, 12 yaş öncesi dini öğrenme haklarının elinden alındığı izlenimini verecek tarzdadır. Çünkü görüşmelerim sırasında da açıkladığım gibi, aile, bir toplumun temel yapısıdır. Ailenin, dünyaya çocuğu getirmekle beraber başlayan en önemli görevi, ona iyi ahlak ve itikadı konusunda temel bilgileri verebilmektir. O nedenle, yapılan bu düzenlemeler, hiçbir şekilde ailenin çocuğuna vereceği kültür, iyi ahlak ve itikat konusundaki bilgilere kısıtlama getirmemektedir. Önemli olan, çocukların hangi çağda, ailenin verdiği bilginin ötesinde bilgiyi alacağı konusunda bir tercihtir. Aile üzerinde herhangi bir kısıtlama olmadığına göre, ailelerin, bu konuda çocuklara, doyurucu, zengin bilgiyi vermesi, bu ihtiyacı ona göre belirleyecektir. 12 yaş belirlemesinin temelinde yatan unsur da, çocuğun, pedagojik olarak belirli dozajın ötesinde bilgilerle yüklenebilmesinde sorunlarla karşılaşmamasıdır; bu konuda dengeli yükü verebilecek olan da, ailedir. 12 yaş sonrasında ailenin verdiği bilgilerin ötesinde, eğer, aileler istiyorlarsa, çocuklarına, Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla verilecek kurslar suretiyle, bu noksan bilgileri tamamlama şansına sahip olacaklardır. Bu, ne Anayasadaki özgürlüklere aykırıdır ne de bu konudaki öğrenimde bir kısıtlama getirmemektedir. Bunun ötesinde, yine, tatiller konusunda söylenmesinin nedeni, çocuk, bu çağda, yani, ilköğrenimini gördüğü çağda, yoğun bir şekilde öğrenmeyi öğrendiği ve birçok bilgiyle karşılaştığı çağda birden fazla bilgiyle yüklenirken, aynı zamanda da, iki alfabe sorunuyla karşılaşmamasıdır. O nedenle, daha önceki uygulamamızda da ilkokul denilmesinin nedeni, çocuğun, bir alfabeyi tamamen öğrendikten sonra, din öğreniminde karşılaşabileceği ikinci alfabede sorunsuz ve iki alfabe arasında bocalamamasını sağlama anlayışı yatmaktadır. Bu nedenle, bütün bu düzenlemeler, esasen şimdiye kadar yapılan düzenlemelerdir ve bugüne kadar herhangi bir zararı görülmediği gibi, bu uygulamanın sayısız faydaları olduğunu da, toplum, yaşayarak ve birebir aile bazında görmüştür. O nedenle, bunlar bugüne kadar 70 yıldır sorun olmadıysa, bundan sonra sorun olmasını da beklemek mümkün değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı, bu kanun tasarısıyla aldığı görevleri, esasen, şimdiye kadar yürütmektedir. Bu konuda, toplumsal ihtiyaca cevap veren boyutunda açıkları olduğunu hep beraber biliyoruz. O nedenle, Diyanet İşleri Başkanlığının, bu konudaki hizmetlerini, daha etkin ve verimli hale getirebilmesi için de, ilave olanakların oraya da verilmesinin uygun olması gayet doğaldır. Saygılar sunuyorum."*

Bu konuşmadan sonra muhalefete mensup milletvekilleri tarafından verilen değişiklik önergelerinin reddedilmesinden sonra tasarının 4. maddesinin oylamasına geçilmiştir. Kupa dolaştırılarak açık yapılan oylama sonuçları şöyledir: Kullanılan oy sayısı: 518; Kabul: 214; Ret: 300; Çekimser: 1; Mükerrer: 3. Böylece söz konusu madde reddedilmiştir.

Ardından 5. maddeye geçilmiştir. 4. maddenin reddedilmesi nedeniyle 5. madde 4. madde olarak ele alınmıştır. Buna göre madde; **“14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 23 üncü maddesine aşağıdaki 3 numaralı bent, fıkra eklenmiştir. ‘3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır’ ”** şeklinde düzenlenmiştir.

Madde üzerinde Anavatan Partisi Grubu adına Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır. Yıldırım Aktürk, Milli Eğitim komisyonunda, gerek Yedinci Beş Yıllık Plan gerek yıllık program gerekse 15. Eğitim Şûrasındaki kararlar açısından, 6, 7 ve 8. sınıflarda bir miktar tercihe bağlı ders sisteminin getirilmesinin gerektiğini ve böylece, özellikle ilköğretim diploması almış olan çocukların daha fazla okuma imkânı yoksa hayata hazırlanması açısından, Millî Eğitim Temel Kanununda görevini yerine getirmesini vurguladıklarını açıklamıştır. Öğrencilere becerilerini ve yeteneklerini belirleme ve geliştirme olanakları, din eğitimi ve öğretimi dışında ek derslerle ve programlarla sağlanabileceğini ileri süren Aktürk, ancak bu ek derslerin ve programların, ilköğretimin gereği olan esas dersleri aksatmayacak ve öğrencilerde zihinsel veya bedensel yorgunluğa neden olmayacak ölçüler içinde tutulmasını parti olarak savunduklarını dile getirmiştir. Seçmeli derslerin bölgelere farklılık taşıyabileceğine değinen Yıldırım Aktürk, turizm, tarım, el sanatları gibi dersleri buna örnek göstermiştir. Aktürk, yabancı dil konusunda da vurgu yaparak Anadolu Liselerinin ve Kolejlerin ilk ve orta kısımları kapatmaları sonucunda, yabancı dil öğrenme konusunda sorunların çıkabileceğine işaret etmiştir.

Yıldırım Aktürk, Anavatan Partisinin çıraklık kurumunu eğitim sistemine soktuğunu, yabancı dil eğitiminin de, özellikle bankacılık, sigortacılık, finans, pazarlama, turizm, otelcilik, işletmecilik gibi sektörler açısından önemli olduğunu ve bu yüzden hedefe varacak bir önergeyi geliştirdiklerini ifade etmiştir.

ANAP adına yapılan konuşmadan sonra iktidar ortaklarından olan Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır: Yılbaş konuşmasının başında reddedilmiş olan 4. maddeyle ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur. Türkiye’nin son aylarda, *“Kur’an kursları kapatılacak ve imam-hatip liseleri kapatılacak”* şeklinde, kamplaşmaya gidecek tarzda büyük bir tartışma için girmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getiren

Mahmut Yılbaş, oysa 4. maddeyle, çocuklara ilköğretim 5. sınıftan itibaren din eğitiminin sağlandığını ifade etmiştir. DTP olarak konuya çok iyi niyetle yaklaştıklarını ve bir muhalefet partisi gibi tasarıdaki eksiklikleri dile getirdiklerine değinen Yılbaş, bu konuda büyük hayal kırıklığı yaşadığını, akıl ve bilgiden uzaklaştırıldığını belirtmiştir. Demokrat Türkiye Partisi adına konuşan Mahmut Yılbaş, 5. maddeyle eklenen üçüncü fıkra, İçtüzüğüümüzün 88. maddesi uyarınca geri alınmak suretiyle, reddedilmiş olan 4. maddeden kaynaklanan eksikliği içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi halinde, 4. maddenin getirmiş olduğu boşluğun da giderilmiş olacağını ifade etmiştir.

Tasarının ilgili 5. maddesi üzerine Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Altan Öymen söz almıştır. Altan Öymen hemen konuya girmiş ve görüşülen maddenin yönlendirmeye ilgili olduğunu ve yönlendirmenin, ilköğretim okullarının sekizinci sınıfının ikinci yarısında yapılmasını yasa tasarısının mantığına uygun bulduklarını ve desteklediklerini ifade etmiştir. 4. maddenin reddedilmesinden dolayı, 5. maddeye yeni değişiklikler getirilmesi gerektiği görüşlerine katılmadıklarını belirten Öymen, 4. maddeye din öğretiminin, Diyanet İşleri Başkanlığına verilmesinden dolayı başından itibaren itiraz ettiklerini belirtmiştir. Altan Öymen Diyanet İşleri Başkanlığına yeni bir görev verilmesinin de Anayasaya aykırı olacağını ve yeni din öğretiminin teşkilatlanması açısından bir boşluk ve kargaşaya yol açacağını iddia etmiştir. 4. maddenin reddedilmesinden dolayı Anavatan Partisi ve Demokrat Türkiye Partisi milletvekillerinin rahatsızlık duymamaları gerektiğine işaret eden CHP sözcüsü Altan Öymen, orta kısımların kalkmasından dolayı bir boşluğun doğmayacağını, tam tersine, okutulan Arapça ve Kur'an-ı Kerim derslerinin, imam-hatip liselerinin hazırlık sınıflarında daha da fazla olarak öğretilceğini öne sürmüştür.

Öymen sözü Kur'an kurslarına getirerek, eğitime paralel olarak götürülen Kur'an kursları, yaz kursları, akşam kursları ve camilerdeki kurslar olmak üzere dört çeşit Kur'an kursunun bulunduğunu açıklamıştır. Kur'an kurslarıyla ilgili yönetmeliğin Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Kanununa dayandığına vurgu yapan Altan Öymen, oysa Diyanet İşleri Başkanlığının eğitim görevi olmadığını ve bu nedenle bir dayanak oluşturulmasının gerektiğini ortaya koymuştur. Bunun için öncelikle Diyanet İşleri Başkanlığı Kanununun değişmesinin, ardından da, yeni kanuna göre yönetmeliğin yeniden düzenlenmesinin ve bu Temel Eğitim Kanununa uygun hale getirilmesinin şart olduğunu öne sürmüştür. Öymen, din eğitiminde herhangi bir gerilemenin olmadığına özellikle değinerek, 4. maddenin hiçbir partiyi memnun etmediğini, Hükümetin, din öğretimi ve eğitimi sistemini, yeni bir yasa çalışması içinde ele almasında ve bunu, Meclise, bir an önce getirmesinde fayda olduğunu vurgulamıştır.

Tasarıya başından itibaren en fazla karşı çıkan siyasal parti olan Refah Partisi'nin görüşlerini ise Erzurum Milletvekili Ömer Özyılmaz ortaya koymuştur. 5. maddenin, yöneltme ile ilgili olduğunu ifade eden Ömer Özyılmaz, yö-

neltme işleminin, 4+3+3 formülüyle eğitim yapan bütün çağdaş gelişmiş Batı ülkelerinde, ilkokuldan sonra, 4. ya da 5. sınıftan sonra yapıldığını belirtmiştir. Ömer Yılmaz, 9 yıl zorunlu eğitim uygulayan Danimarka’da eğitim sistemini incelediğini ve 5. sınıfını bitirdikten sonra, her okulda Danimarkaca, İngilizce, sosyal bilgiler ve matematik olmak üzere dört tane mecburî ders olduğunu, okul yönetiminin istediği dersi ve istediği muhtevayla okuttuğunu dile getirmiştir. Yönlendirmenin sekizinci yıldan sonra yapılmasının doğru olmadığını belirten Ömer Yılmaz, “kesintisiz” kavramıyla, ortaokulun, ilkokul seviyesine indirildiğini, Anadolu liselerinin orta kısmının, imam-hatip liselerinin orta kısmının, çıraklık eğitim merkezlerinin, diğer meslek liselerinin orta kısmının kapatıldığını ileri sürmüştür. Ömer Yılmaz, söz konusu tasarının Kur’an kurslarına ve imam-hatip lisesine yönelişi engelleyecek şekilde düzenlendiğini ve uygulamanın demokrasiye, insan haklarına ve eğitim bilimleri ilkelerine ters düştüğünü ortaya koyduğu konuşmasının sonraki bölümünde, sosyal değişim konusuna değinmiştir. 1961 Anayasasını örnek göstererek, tepeden inme uygulamaların başarılı olamayacağını ileri süren Ömer Yılmaz, İstiklal Harbinden sonra, halkın yoğun olarak katıldığı bir başka hareket olarak da imam-hatip okullarının göstermiştir.

Ömer Yılmaz’ın kendi partisinden yoğun alkış aldığı, ancak muhalefet sıralarından da şiddetli tepki gören konuşmasıyla Genel Kurul gerginleşmiştir. Bu konuşmadan sonra Demokratik Sol Parti Grubu İstanbul Milletvekili Osman Kılıç söz alarak, tasarının aceleyle getirildiği görüşlerine katılmadığını, Mayıs 1996 tarihinde toplanan 15. Millî Eğitim Şûrasında, konunun, bilim adamları, meslekî kurum temsilcileri, siyasî temsilciler ve uzmanlardan oluşan 162 kişilik bir heyet tarafından, tüm yönleriyle tartışıldığını ve sonuçta, 8 yıl zorunlu kesintisiz ilköğretim kabul edilerek, karara bağlandığını belirtmiştir. İsveç, Danimarka, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, eski şekliyle, Kanada, Rusya gibi ülkelerde zorunlu temel eğitimin, kesintisiz yapıldığını; Fransa’nın 5+4; Almanya’nın 4+6; İngiltere’nin 6+5; Hollanda’nın 6+3; Japonya’nın 6+3 şeklinde birinci ve ikinci aşamalara ayıran bir sistemi benimsediğini dile getiren Osman Kılıç, aşamalı sistemi uygulayan ülkelerde ikinci aşamada mesleki bir yönlendirmenin değil, birinci bölümün programıyla bütünleşmiş; ama farklı zekâ ve başarı düzeyindeki öğrencilere göre düzenlenmiş bir eğitime geçildiğini öne sürmüştür.

DSP sözcüsü Osman Kılıç sözlerini Prof. Dr. Hasan Tan’ın, eğitimde mesleğe yönelmeyle ilgili şu cümlelerini aktararak tamamlamıştır: “*Mesleğe yönelme, eğitimde son derece önemli bir hedeftir. Mesleğe yönelme, 5 inci sınıftan sonra başlayacak eğitim süreci değildir. 8 yıllık öğrenim içinde yürütülmesi, daha etkili ve geçerli bir yoldur. Mesleğe yönelme oluşumu, okul öncesi dönemden başlayan bir süreçtir. Bilinçli olmasa da çocuklar, etraflarında gördükleri faaliyet gruplarını oyunlarında taklit ederler. Anaokulları ve ilkokul yıllarında, çocuk, etrafında görüp imrendiği, ona cazip gelen bazı faaliyet*

gruplarında olmayı ister. Hayatta ne olmak istediğini sorduğunuz zaman, polis, şoför, postacı, doktor, öğretmen der; ama, bu hevesleri her gün değiştir. Bu, fantezi aşamasıdır. Bu iki aşamada, çocuk, insanların çeşitli işler yaptığını, çeşitli işler olduğunu görmeye ve herkesin bir şey yapması gerektiği bilincine varmaya başlamıştır. Buluş öncesi (10–13 yaşlar) bir meslek edinme bilinci gelişmeye başlar; ama, daha ziyade, etrafında gördüğü, duyduğu, fazla propaganda edilen, parlak görünüşlü, hareketli mesleklere heves eder. Buluş çağında (11–14 yaşlar) hayatta bir iş tutma gereğini biraz daha iyi görmekle birlikte meslekler hakkında romantiktir. Tarihte, sporda, sinemada, sahnede ya da yakın çevresinde hayranlık duyduğu bir kahramanın, önemli bir kişinin mesleğine yönelir. Hareketli, prestijli, çarpıcı mesleklere karşı ilgi duyar. Meslek alakaları biraz daha belirginleşmiştir; ama, bu alaka seyyaldır, sık değişimlere açıktır. Orta ergenlik çağında (14–16 yaşlar) gerçekleri görmeye, her mesleğin bazı nitelik ve şartlar istediğinin farkına varmaya başlar. Herkesin, doktor, mühendis, öğretmen, vali olamayacağını, olması da gerekmediğini anlamaya başlar, ilgi duyduğu mesleklerin sayısı azalır; ama, kalanlara ilgisi yoğunlaşır, yakın hissettiği mesleklere yönelmeye başlar. Bu aşamada, yardımlara ihtiyacı vardır. Son ergenlik çağı (15–18 yaşlar) realist meslek seçme aşamasıdır ki, bu aşama, 8 yıllık ilköğretimin üstüne, lise yıllarına taşmaktadır. Asıl yoğun meslek yönlendirmesi yardımı bu aşamada gereklidir. Önceki yıllarda yapılacak yönlendirme, yeterince olgunlaşmamış olan çocuk için açık bir zorlamadır; bazı hallerde zararlı olur. Çocuğun gerçek ilgileri, nitelikleri, meslek dünyasına ait bilgileri yeterince belirginleşmemiştir. Bu durumda, bir mesleğe zorlama, çocuğu şartlandırmaktan başka bir şey değildir. Çocuğun mesleğe yönelmesinde yapılacak yardım, ta okul öncesi dönemlerden başlayarak, olgunlaşma aşamalarında uygun doz ve kalitede verilen meslek rehberliğidir. Böyle bir rehberliğin etkinliği, ancak kesintisiz 8 yıllık bir programla sağlanabilir. Çünkü, çocuğun toplu dosyası, aynı öğretmenler ve rehber danışmanlar elinde olacak, çocuğu takip edecektir. Gerekli meslek rehberlik ve danışma hizmetleri, etkinlik ve sürekliliğini koruyarak verilecektir. Hizmet ve bilgilerde kopukluk olmayacaktır. Açıkça görülüyor ki, kesintisiz 8 yıllık ilköğretim, ülkemiz için her bakımdan daha uygun ve gereklidir.”

5. madde ile ilgili olarak parti grupları adına son sözü Doğru Yol Partisi Grubu adına Kütahya Milletvekili İsmail Karakuyu almıştır. Karakuyu zaman zaman müdahalelerle kesilen konuşmasında ilk olarak, maddenin tehlikeli ve yanlış olduğunu iddia etmiş ve eğitimden, eğitim psikolojisinden, pedagojiden haberi olmayanların cahilce yorum yaptıklarını ileri sürmüştür. Rehberliğin ve yönlendirmenin 8. sınıfın ikinci yarısından başlatılmasına karşı çıkan Karakuyu, çocukların 8. sınıfa kadar oyalanacaklarını ve yeteneklerini geliştiremeyeceklerini belirtmiştir. Konuşmasının büyük bir kısmını yönlendirmenin ve rehberliğin geç yapıldığı üzerine kuran İsmail Karakuyu, 8. yılın ikinci yarısında yönlendirilme yapılması durumunda Anadolu çocuklarının önünün kesileceğini ve gelişimlerine darbe vurulacağını savunarak, toplumun çıkmaza sürükleneceğini sert bir üslupla dile getirmiştir.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanması üzerine kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına ilk sözü RP Adana Milletvekili Sıtkı Cengil almıştır. Sıtkı Cengil'in, Nihat Matkap ile karşılıklı tartışmaya dönüşen konuşmasında, tasarının demokrasiye aykırı olduğunu, inançlı insanları incittiğini ve söz konusu düzenlemenin reform değil, bir kandırmaca olduğunu iddia etmiştir. Tasarının tümünün eğitimin temelinden dini çıkarmayı amaçladığına dikkat çeken Cengil, sözü Kur'an kurslarına getirerek, hafızlığın ortadan kalkacağını ileri sürmüştür. Ağırlıklı olarak CHP'yi eleştiren Sıtkı Cengil, tasarının Cumhuriyet Halk Partisinin din ile hesaplaşması olduğunu ve Anavatan Partisi'nin taşeron duruma düştüğünü dile getirmiş ve ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın "*siyasî hayatıma mal olsa da bunu yapacağım*" şeklindeki ifadesini eleştirel bir üslupla hatırlatarak konuşmasını tamamlamıştır.

Sataşma nedeniyle CHP İçel Milletvekili Oya Araslı'nın konuşmasından sonra kişisel konuşmalara devam edilmiş ve yine tasarının aleyhinde olan Refah Partisi'nden Adıyaman Milletvekili Ahmet Doğan söz almıştır. Ahmet Doğan konuşmasının başında söz konusu tasarının reform olmadığını belirterek, çok sayıda okulun öğretmensizlik ve okul yetersizliği nedeniyle açılmadığını, Adıyaman merkezinden ve ilçe ve köylerinden örnekler göstererek ortaya koymuş ve milletin duygularıyla oynanması gerektiğini ifade etmiştir. İmam-hatip okulu mezunları, kendi branşlarında okumadıkları ve görev yapmadıkları iddiasına karşı çıkan Doğan, kendi mesleğine yönelişin kız meslek liselerinde yüzde 13, ticaret liselerinde yüzde 23, teknik liselerde yüzde 25, endüstri meslek liselerinde yüzde 25, imam-hatip okullarında ise yüzde 50 olduğunu açıklamıştır. Ahmet Doğan Mustafa Kemal Atatürk'ün gönderdiğini iddia ettiği şu telgrafla sözlerine son vermiştir: "*Kutsal ve yaralı vatanımızın her köşesinde, bugünden itibaren, Hatm-i Şerifleri indirilecek, Buhari-i Şerifi okunacak.*"

Bu konuşmadan sonra önergeler görüşülmüş ve hiçbirisi kabul edilmemiştir. Ardından **İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıracılık ve Meslekî Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun Tasarısının** 4. maddesinin açık oylaması yapılmıştır. Yapılan oylamanın sonucu şöyledir: Kullanılan oy sayısı 511; kabul oyu kullanan sayın milletvekili sayısı 274, ret oyu kullanan sayın milletvekili sayısı 232, mükerrer 5. Böylece, 4. madde kabul edilmiştir.

Dördüncü maddenin kabul edilmesinden sonra diğer maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarıdaki 6. maddenin okunan 5. madde ve şöyle düzenlenmiştir: "**14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

'Madde 24. - İlköğretim Kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.'

Madde ile gruplar adına ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İzmir Milletvekili Birgen Keleş yapmıştır. Birgen Keleş konuşmasının başında daha önce 1 inci maddeyle 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 9 uncu maddesinde gerçekleştirilen değişikliğe paralel bir değişiklik yapıldığını ve iki madde arasında uyum sağlandığını açıklamıştır. Kesintisiz eğitimin birçok gelişmiş ülkede uygulandığına değinen Keleş, istihdam içerisinde 14 yaşına kadar olan çocukların oranının, Türkiye’de, gelişmiş ülkelere göre çok yüksek olduğunu, bu yüzden çocukların ucuz işçi ve aileye ek gelir sağlayan bir araç olmaktan çıkarılmasını ve 14 yaşına kadar istihdam içerisinde hiç yer almamalarının hedeflenmesinin gerektiğine işaret etmiştir.

Birgen Keleş, imam-hatip okullarının lise kısımlarının kapatılacağını söyleyen tek bir maddenin olmadığını, ayrıca Anayasada zorunlu din eğitiminin bulunduğunu söyleyerek, dinin engellendiği iddialarının gerçek dışı olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu yasa taslağına karşı çıkanları, çocukları çok küçük yaşlarda ele, kendi düşünceleri doğrultusunda kullanmaya çalışmakla ve tek tip insan yetiştirmekle suçlayan Keleş, çağdaş eğitimi ve Türkiye’nin çağdaş bir ülke olmasını isteyen ve Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olan herkesin, 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi desteklemesi gerektiğini savunmuştur.

Birgen Keleş’in özellikle Refah Partisi’ne mensup milletvekilleri tarafından sık sık kesilen ve bir anlamda zorlukla tamamladığı konuşmasından sonra, Refah Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Mustafa Baş söz almıştır. Tasarının, hiçbir bilimsel gerekçesi olmadığını belirten Mustafa Baş, Prof. Kemal Aytaç’ın *“Avrupa Okul Sistemlerinin Demokratikleştirilmesi”* adlı kitabından alıntılar yaparak, Batı’da, zorunlu eğitim süresinin uzatılmasıyla ilgili olarak *“Bunun anlamı, mevcut, atıl okul yapısına ek süreler ilave etmek değildir; asıl olan, program içeriğinin, gelişen, toplumsal, teknik ve ekonomik şartlara göre yeniden düzenlenmesidir”* denildiğini, buna karşılık Türkiye’de, eğitim süresinin, toplumsal, teknik ve ekonomik şartlara göre yeniden düzenlenerek uzatılmadığını, sadece, mevcut atıl okul yapısının süresinin uzatıldığını iddia etmiştir. Baş yine aynı kitaba dayanarak Avrupa okul sisteminde 7–11 yaş grubu ile 11–15 yaş grubunun kendilerine özgü gelişim niteliklerinin ortaya çıkardığı temel farklılıklar ve bu değişiklikler dikkate alınarak, ilköğretim okulları şeklinde süregelen düzenlemeden, bunların getirmiş olduğu yoğun problemlerden dolayı vazgeçildiğini ve bütün Avrupa ülkelerinde, yöneltme kademesinin, 2 ile 4 yıl arası olarak belirlendiğini dile getirmiştir.

Birgen Keleş’in vermiş olduğu *“İsveç’te 9 yıl mecburî birlik vardır, mecburî zorunlu eğitim vardır, kademe yoktur”* şeklindeki örneğe de katılmayan Mustafa Baş, İsveç’te, 9 yıllık zorunlu birlik okullarının 6 yılı ortak program olarak uygulandığını; bu süreden sonra da, zorunlu derslerin yanında seçmeli derslere ağırlık verilerek, çeşitlilik ve yönlendirmenin yapıldığını öne sürmüştür. Mustafa Baş, Avrupa’daki eğitim sistemlerinde okul öncesi eğitim -ilkokul- ortaokul-lise-yüksekokul şeklindeki sistem ile okul öncesi eğitimin ilkokul ve

ortaokulun da liseyle birleştirildiği iki tip okulun ortaya çıktığına işaret ederek, 28 Avrupa ülkesinden sadece Bulgaristan, Macaristan ve Polonya ilköğretim okulu modelini uyguladığını iddia etmiştir. Eğer eğitimde bir reform yapılacaksa, önceliğin üniversitelere giriş konusuna verilmesini isteyen RP sözcüsü Mustafa Baş, “Meslekî ve Teknik Eğitim Sisteminin İncelenmesi, Öneriler ve Özetler, Özet Rapor”²⁶⁸ adlı kitaptan da alıntılar yaparak konuşmasını sürdürmüştür. Bu kitabın (c) fıkrasında: “*Teknoloji eğitimi, meslekî yönlendirme, iş ve teknik eğitimi programları uygulama: Teknoloji eğitimi programları, ilkokuldan başlayarak ortaöğretim kurumlarının sonuna kadar sürmelidir*” denildiğini ileri sürerek, 15. Milli Eğitim Şûrasına dayanılmasını eleştirmiştir. Baş sözlerini imam hatip okullarının kapatılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirerek tamamlamıştır.

Refah Partisi Grubu adına yapılan konuşmadan sonra 5. madde ile ilgili olarak Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini İçel Milletvekili Halil Cin ortaya koymuştur. Halil Cin, partisinin görüşlerini açıklarken öncelikli olarak Genel Kuruldaki üslup konusuna değinmiş ve ardından eğitimin bir ülke için ne denli önemli olduğuna vurgu yapmıştır. 8 yıllık eğitim tasarısını, imam-hatip ortaokullarının kapatılması gibi anlamak ve halka bu şekilde sunmanın, konuyu basite indirgemek ve siyasî istismar konusu yapmak olduğunu belirten Cin, İslamiyet’in ortak kutsal değer olduğunu ve Türk Milletinin Kur’an-ı Kerim’e dayalı inanca sahip olduğunu, siyasal İslamı kabul etmediğini dile getirmiştir. Akademisyen kökenli bir parlamenter olan Halil Cin, ANAP’ın İslamiyet çizgisinin, Kur’an’ın, Peygamberin, Mevlana’nın, Yunus Emrelerin, Hacı Bektaşî Velilerin çizgisi olduğunu ortaya koyarak, Türkiye’de, hiçbir siyasal grubun, hiçbir siyasal veya sosyal çevrenin İslam dini adına konuşma hakkının olmadığını ileri sürmüştür.

Genç bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye’de, eğitim öğretim sisteminin sürekli yenilenmesi gerektiğini değinen Cin, 8 yıllık eğitim reformunun başarılı olabilmesi için, uygulama ve müfredatları ile eğitim araç ve gereçlerinin temininin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Halil Cin, tasarının kesintisiz 8 yılı içermesinden ve yönlendirmenin son sınıfta ya da lise 1’den itibaren yapılmasından, program bütünlüğünün sağlanmasının ve Türk çocuklarının iyi birer vatandaş olabilmelerinin, belirli temel bilgilerle yetişmelerinin amaçlandığını ifade etmiştir. Tasarının tek tip insan yetiştirmeye dönük olmadığını ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na uygun olduğunu ortaya koyan Cin, tasarıya karşı çıkanların din istismarı yaptıklarını ve halkın büyük bir kısmının 55. Hükümete destek vermesinden dolayı, tasarıyı halkın da benimseyeceğini ifade etmiştir. Halil Cin’in konuşmasının sonlarında “*Türk kimliğini reddeden, Arap milliyetçiliğine tutkun, cumhuriyet aleyhtarı insanlar da yetiştirebilen*

²⁶⁸ Mustafa Baş bu kitabın hazırlığında Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğünün dört müdürünün, Milli Eğitim Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı uzmanlarının bulunduğunu ileri sürmüştür.

mevcut kesintili eğitimin millilik karakteri tartışmaya çok açıktır” şeklindeki ifadeleri RP’den büyük tepki görürken, ANAP, DSP, CHP ve DTP sıralarından alkış almıştır.

Anavatan Partisi milletvekili Halil Cin’in konuşması sırasında, RP’li ve ANAP’lı milletvekilleri arasında başlayan tartışmanın büyümesi ve karşılıklı hakaretlere varan ifadelerin artması üzerine oturuma ara verilmiştir. 136. Birleşimin 2. Oturumu yine Uluç Gürkan’ın başkanlığında başlamış ve kanun tasarısının 5. maddesi ile ilgili olarak partiler adına yapılan konuşmalara devam edilmiştir. Bu oturumda ilk sözü Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya almıştır. Çetinkaya DYP’nin görüşlerini açıklarken ilk olarak Halil Cin’in ifadelerini eleştirmiştir. Millî birlik ve beraberlik şuurunu İslam senteziyle bütünleştirme konusuna değinen Çetinkaya, Türk ve İslam tarihinden örnekler vererek eğitimin önemini vurgulamış ve DYP’nin 8 yıllık eğitimi kabul ettiğini, ancak bunun kesintisiz zorunlu değil; yönlendirilmeli eğitim sistemi olması gerektiğini ifade etmiştir. Necati Çetinkaya, Almanya’da zorunlu eğitim, 4+6+3 şeklinde olduğunu temel okul denilen ilk dört yılı bitiren öğrencinin, ilgi, beceri ve yeteneğine göre zorunlu 6 yıllık ikinci kademedeki okullara yönlendirildiğini dile getirmiştir. Necati Çetinkaya, Halil Cin’in müdahalesi karşısında *“Sorarım size... Siz bunu pek bilmezsiniz Hocam, siz ekonomistsiniz. Evet, size söylüyorum; siz bu yanlışlıkta devam ettiğiniz sürece, siyasî hayatınız pahasına da olsa, milletin hür iradesine, hâkimiyetin kayıtsız şartsız milletin olan bu demokrasi mabedinde hür irade bir gün tecelli edecek ve sizi hakikate mahkûm edecektir. Hepinize saygılar sunuyorum.”* sözleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

ANAP adına konuşan Halil Cin’i de hedef alan bu konuşmadan sonra da tartışma çıkmış ve Halil Cin yapmış olduğu konuşmaya açıklık getirmek ihtiyacını hissetmiş ve ardından Demokratik Sol Parti Grubu adına İstanbul Milletvekili Osman Kılıç konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Osman Kılıç konuşmasının başında sel felaketinden ölenlere başsağlığı diledikten sonra, son derece önemli bir konu olan eğitimin bazı çevreler tarafından siyasal açıdan istismar edildiğini ve çarpıtıldığını dile getirmiştir. Tasarıya karşı çıkanların altyapı eksikliği, okul, tesis, öğretmen, araç gereç eksikliği, ders ve müfredat programının olmaması eksiklikleri öne sürmelerini doğru bulmayan Kılıç, kesintisiz zorunlu 8 yıl yerine 543 formülünü önerenlerin imam-hatip okullarında okuyan çocuklar, kendi nüfuz alanlarında gördüklerini ve 11-12 yaşındaki çocuklardan siyasî medet umduklarını iddia etmiştir. Osman Kılıç, aynı çevrelerin “sanat okuluma dokunma, meslek okuluma dokunma, çıraklık okuluma dokunma, Anadolu liselerime dokunma, ders kitaplarıma dokunma” demediklerini ve dini istismar ettiklerini de sözlerine eklemiştir.

Tek tip insan yetiştirmek iddiasına katılmayan Kılıç, tam tersi olarak imam hatip okullarında tek tip insan yetiştirildiğini, zaten Refah Partisi örgüt kadrolarının, yerel ve genel seçimlerdeki adaylarının ve halen milletvekili

olanların büyük ölçüde imam hatip lisesi kökenli olduğunu öne sürmüştür. Osman Kılıç imam hatip okullarına değinirken, sorumlunun, ne bu okullarda okuyan çocuklar, ne onların aileleri, ne de Refah Partisi olduğunu dile getirdikten sonra, asıl sorumlunun Millî Eğitim Bakanlığı ve bu bakanlık içerisinde yuvalanmış olan çağdışı zihniyet olduğunu ileri sürmüştür. Refah Partili milletvekillerinin Genel Kurul'da ve Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yapmış oldukları konuşmalardan örnekler veren Osman Kılıç, bu milletvekillerinin yasa tasarısını demokratik bulmadıklarını ifade ettiklerine değinmiştir. Kılıç, bu iddiaların tam aksi olarak, rejimin temel ilkelerine saygılı, demokrasiyi özümsemiş, tüm totaliter, çağdışı, köktenci rejimlere alternatif olarak, demokrasiyi benimsemiş kuşaklar yetiştirmeyi amaçladıklarını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

55. Hükümetin koalisyon ortaklarından olan DTP'nin, söz konusu madde ile görüşlerini Van Milletvekili Mahmut Yılbaş açıklamıştır. Öncelikli olarak tartışmaların sert geçmesinden dolayı üzüntülerini açıklayan Mahmut Yılbaş, söz konusu tasarıdaki görüş ayrılıklarının sıradan ayrılık olmadığını, dine dayalı eğitimin daha önceleri de uygulandığını ve sonuçta anadili Türkçe olan çocuklarına, Arapça öğretildiğini ileri sürmüştür. Yılbaş, muhalefetin, özellikle de Refah Partisi'nin sert ve tavizsiz tutumundan dolayı, din eğitiminin tasarıdan çıkarıldığını ifade ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

Mahmut Yılbaş'tan sonra kişisel görüşlerini açıklamak için Refah Partisi Kırşehir Milletvekili Cafer Güneş kürsüye çıkmıştır. Hiç kimsenin eğitim süresinin 8 yıla, 10 yıla, 12 yıla çıkmasına karşı olmadığını dile getiren Cafer Güneş, karşı oldukları konunun, yönlendirme değil, kesintisiz eğitim ve halkı kandırmaya yönelik gördüğü demeçler olduğunu tekrar etmiştir. Güneş, sözü eğitim kurumlarında yetersizliklere getirerek, tasarının seçimden sonraya bırakılmasını, bu yolla halkın görüşünün alınmasını önermiştir. Söz konusu tasarının Anayasaya, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planına ve yasalara aykırı olduğunu iddia eden Cafer Güneş, diğer Refah Partili milletvekilleri gibi demokratik ülkelerde böyle bir uygulamanın olmadığını öne sürmüştür. Güneş, Başbakan Mesut Yılmaz'ın "bu yasa benim de içime sinmedi" dediğini hatırlatarak, imam hatip okullarına haksızlık yapıldığını belirtmiştir. Başbakan Mesut Yılmaz'ın üslubunu da eleştiren Cafer Güneş, Milli Selamet Partisi'nin yıllar önce CHP ile yapmış olduğu koalisyon sırasında sola kaymadığını, aksine o dönemde "*Cumhuriyet Halk Partisi selametleşiyor, millî selamete kayıyor*" denildiğini dile getirmiştir.

Bir diğer RP üyesi olan Van Milletvekili Maliki Ejder Arvas da kişisel görüşlerini açıklanmak için söz almıştır. Maliki Ejder Arvas, eğitim sisteminde bunca sorun varken, 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesinin tartışılmasını "abesle iştigal" olarak gördüğünü ifade etmiştir. Tasarının tamamen ideolojik kaygılarla hazırlandığını ve temel amacın Anadolu insanının yolunu kesmek, imam-hatip liselerine ve Kur'an kurslarına olan akışı engellemek olduğunu iddia

eden RP'li Arvas, Anadolu liselerinin orta kısımlarının kapatılmasıyla da, başarılı çocukların fırsat ve imkân eşitliğinden yararlanamayacağını, bunu da ileride toplumda sınıf ayrılığına yol açacağını dile getirmiştir. Maliki Ejder Arvas, imam hatip okullarının geçmiş ve bugün bir tehlike oluşturmadığını ifade ederek, bu okullarının kapatılmasının halka karşı bir hareket olduğunu ve hiçbir yarar sağlamayacağını belirtmiştir.

Madde üzerinde yapılan konuşmalardan sonra sorulara geçilmiş ve ağırlıklı olarak RP'li milletvekilleri tarafından yöneltilen soruların tümüne Milli Eğitim Bakanı şu şekilde cevap vermiştir: *"Değerli arkadaşlar, bir arkadaşımız, din öğrenim hakkının kısıtlanmasından söz etti. Ülkemizde, din öğrenim hakkının kısıtlanması diye bir şey söz konusu değildir. Bunu, belki, üçüncü, dördüncü kez Genel Kurulda açıklıyorum. Burada yapılan düzenlemeyle ki, 4 üncü madde çıkarılmıştır; fakat onun çıkarılması bir şey ifade etmez; çünkü, halihazırdaki uygulama devam edecek demektir.*

Çocuklarımıza, hepimiz, iyi ahlakı, iyi insan olmayı ve itikadını, hep birlikte, önce evimizde öğretmeyi anne baba olarak üstleniyoruz ve bunun hangi yaşta, hangi dozajda olacağına yine bizler karar veriyoruz. Bu çocuklarımıza, hâlihazırdaki uygulama çerçevesinde, ilkokulu bitirdiğinde, yani 12 yaşını tamamladığında bu hakkı verdik ve bu uygulama, bugüne değin hiç kimse tarafından tartışılmadı; toplumumuz bunu benimsemişti ve 12 yaş öncesindeki çocuklarımıza, itikat ve iyi ahlak eğitimini, anneler, babalar, nineler, dedeler vere geldi. Bu, bizim, asırlardır süregelen geleneğimizdir. Asırlardır yerleşmiş bu geleneğimiz, toplumumuzda en ufak bir tedirginlik yaratmamıştır. Bunu değiştiren kimse yok.

Eğer, 4 üncü madde kabul edilmiş olsaydı, yine orada "5 inci sınıf" denilmek suretiyle mevcut uygulama devam edecekti. Dolayısıyla, Hükümetin 4 üncü maddeyi getirişinde, mevcut uygulamada bir değişiklik yapmama niyeti vardı; ama, Yüce Meclis öyle takdir etti; o madde devreden çıkarıldı. Dolayısıyla, Anayasaya aykırı olarak din öğreniminin kısıtlanması gibi bir keyfiyet söz konusu değildir.

Diğer bir konuşmacı, imam hatip liselerinin hazırlık sınıflarıyla 4 yıldan 5 yıla çıkacağını, bunun, cazibesini azaltacağını söylüyor. O değerli arkadaşımıza şunu hatırlatmak isterim: Şu anda, bu kanun çıkmadan önce, bütün meslekî teknik liseler 4 yıl, bunlardan biri de 5 yıl, lise düzeyinde. Peki, bu çocuklarımız, oraya gitmekten cayıyorlar mı? Bu okullara her yıl kaydolan ve her yıl sayıları artan öğrencilerimiz var. Demek ki, çocuklarımız, beğendikleri, istedikleri ve istikbal gördükleri okullarda 4 yıl da okuyor, 5 yıl da okuyor.

Meslek liseleri 4 yıl ve 5 yıl... Bunlar halen böyle ve yıllardır böyle uygulanıyor. Aynı mantıktan hareket edersek -sabahleyin de örneğini verdim- şu anda hiç kimsenin tıp okumaması gerekir; 6 yıl fakültede okuyorlar, 4 yıl ihtisas yapıyorlar ve lise üzerine 10 yıl okuyorlar. Onun için, lütfen, konuları bu boyutuyla yanlış sunmayalım. Önemli olan insanlarımızın istedikleri dallarda

okuma fırsatını devlet olarak verebilmemizdir. Bu fırsat verilmektedir. O nedenle, kanun önünde ve hakların kullanılmasında bir eşitsizlik söz konusu değildir ve olmayacaktır. O, hazırlık sınıfı da konulmak suretiyle imam-hatip lisesini tercih edecek öğrencilerimize, lise düzeyindeki derslere çok daha sağlıklı olarak başlayabilme fırsatını vermektir; ellerinden fırsat almak değil, fırsat vermektir.

Diğer bir arkadaşımız, “OECD ülkelerinde kademeli yönlendiriliyor” diyorlar. Daha önceki suallere verdiğim cevaplarda açıkladım. O ülkelerde öğrencilerin yeteneğini belirleyerek yönlendirme yapılır; fakat bir mesleğe yöneltmez, hiçbirinde yöneltmez. Ne zamana kadar; ilköğretime tekabül eden, yani 6-14 yaş süresince yöneltme yoktur bir mesleğe; sadece yeteneklerini belirleyip, o yeteneklerini geliştirmenin zemini hazırlanır.

Son olarak üzerinde duracağım konu: Batman ve Mardin okulları güvenlik nedeniyle kapalıdır. Güvenlik açısından kapalı olması nedeniyle, fırsat eşitliğini sağlayabilmek için, bizden evvelki dönemde başlamış olan yatılı ilköğretim bölge okullarının 2’si bu yıl Batman’da bitirilecek ve devreye sokulacak, 2’si de inşa edilmeye devam edilecektir. Aynı durum Van ve Mardin’de de vardır. Mardin’de 3 yatılı bölge ilköğretim okulu var. 5’i de halen inşa halindedir.

Görüldüğü üzere; yapılan yatırımlarımızla, köy okullarında hizmet veremediğimiz insanlara, bölge yatılı okullarında sekiz yıllık eğitimin zemini benden evvelki arkadaşlar tarafından hazırlanmaya başlamıştır. Ben onları bitirmeyi taahhüt ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.”

Milli Eğitim Bakanının soruların tümüne cevap niteliği taşıyan konuşması sonrasında önergelerin görüşülmesi başlamıştır. Verilen önergelerin reddedilmesinden sonra açık oylamaya geçilmiştir. Kupa dolaştırılarak yapılan oylama sonucunda oy kullanan 511 milletvekilinden; 273’ü kabul, 228’i ret oyu kullanmıştır. 10 oy da mükerrer kullanılmıştır. Böylece madde kabul edilmiştir.

Ardından 7. madde, 6. madde olarak gündeme alınmış ve üzerinde görüşmeler başlamıştır: “**5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun 9 uncu maddesinde ‘Eğitilirler’ ibaresi ‘Eğitilebilirler’ ve 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde geçen ‘Onüç yaşını’ ibaresi ‘Ondört yaşını’ olarak değiştirilmiştir**” şeklindeki madde üzerinde gruplar adına ilk sözü Refah Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Ertan Yülek almıştır.

Ertan Yülek; “eğitilirler” ibaresinin “eğitilebilirler”, “Onüç yaşını” ibaresinin de “Ondört yaşını” olarak değiştirilmesinden çok, asıl olarak 7. maddenin gerekçesi üzerinde durulmasının gerektiğini ifade etmiş ve 7. maddenin gerekçesinde “15 yaşından küçük çocukların çalıştırılması İş Kanunu 67 nci maddesinde ve ILO 59 Sayılı Sözleşmesinde yasaklandığı için, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslekî Eğitim Kanununun 10 uncu maddesinin birinci

fikrasının (a) bendinde, çırak olabilme şartlarından biri olarak geçen “13 yaşını doldurmuş olmak” ibaresi “14 yaşını doldurmuş” yazdığını açıklamıştır. Bu gerekçenin herkesi yanılttığını iddia eden Yülek, konuyla ilgili olarak Resmî Gazetede, 1992 yılında kabul edilen ILO 59 sayılı Sözleşmesinin 1. maddesinde “15 yaşın altındaki çocuklar kamu ve özel sektör sanayi işletmelerinde ya da bunların alt birimlerinde istihdam edilmez ve çalıştırılmazlar. “şeklindeki ifadenin yer aldığını ileri sürmüştür. Ancak Hükümetin, bu maddeden hemen sonra gelen ve “Ancak, tabiatı icabı veya çalışma şartlarından dolayı orada istihdam edilen kişilerin hayatı, sağlığı veya ahlakî bakımdan tehlike arz eden işler hariç olmak üzere, millî mevzuata göre, bu çocukların, sadece işverenin aile üyelerinin çalıştığı işletmelerde çalışmasına izin verilir” şeklindeki hükmü görmezlikten gelerek Meclis’i yanılttığını öne süren Ertan Yülek “Madde 3.- İşbu sözleşmenin hükümleri, çalışmaları kamu makamlarınca onaylanıp, denetlenmek şartıyla teknik okullarda çocuklar tarafından yapılan işlere uygulanmaz” şeklindeki 3. maddeyi de örnek göstererek yanıltma konusundaki görüşünü güçlendirmiştir.

Bir yasanın, ilmi araştırmalar ve incelemeler ile toplumsal taleplerin zorlamasıyla çıkarılabileceğini ortaya koyan Yülek, çıraklıkla ilgili yasanın Özal zamanında bu zorlamaların sonucunda çıkarıldığını, ancak şimdi ANAP’lıların reddi miras yaptıklarını ileri sürmüştür. Ertan Yülek, geçmişte bazı ANAP’lıların “çıraklık eğitiminden geçenleri imtihana tabi tutalım ve bu imtihanın sonunda bunlara ortaokul diploması verelim” dediklerini ve “Kur’an eğitim merkezlerinden geçenleri de bu şekilde imtihana sokalım, ortaokul diploması verelim” şeklinde teklifte bulunduklarını hatırlatarak, koşulların değişmemesine rağmen ANAP’ın geçmişi reddettiğini dile getirmiştir.

Ertan Yülek konuşmasının sonunda Bahtiyar Vahapzade adlı bir şairin kendisine “Ertan Bey, bizi bu hale getiren komünistler değil, Bolşevikler değil, kendi içimizdeki kendi evlatlarımız; ben, buna yanıyorum” dediğini ve şu masalı anlattığını ifade etmiştir: “Adamcağız baltayı almış, girmiş ormana; durmadan, genç genç ormanları kesiyor, ağaçları kesiyor, hiçbirinden ses yok. Bu sırada büyük, ulu bir çınara gelmiş ve ulu çınarı kesmeye başlamış. Ulu çınar büyük vaveyla koparmış, büyük sesler çıkarmış. Ne oldu, gençler gitti bir şey olmadı da, siz niye bu kadar ses çıkarıyorsunuz diye sormuşlar ben, beni kesen baltaya üzülüyorum, beni kesen baltanın sapı benden de, ben, onun için üzülüyorum demiş.”

Söz konusu madde ile ilgili olarak Doğru Yol Partisi’nin görüşlerini Manisa Milletvekili Yahya Uslu açıklamıştır. Yahya Uslu öncelikle, toplumun enflasyon ve terör gibi temel konulardan uzaklaştığını ve aylardır sadece kesintisiz 8 yıllık temel eğitimi tartıştığını eleştirel bir tarzda dile getirmiştir. Söz konusu tasarının topluma ülkeyi kalkındıracak bir sihirli değnek gibi sunulduğunu öne süren Uslu, 7. maddeyle, 30.4.1992 tarih ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun 9 ve 10. maddesindeki sadece iki

kelimenin değiştirildiğini, asıl amacın imam-hatip okullarının orta kısımlarının kapatılması olduğunu iddia etmiştir. Yahya Uslu da, imam hatip okullarının cumhuriyet için tehlike ve tehdit olarak gösterilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirerek, bu okullardan herhangi bir teröristin bugüne kadar çıkmadığını dile getirmiştir. Uslu, tüm meslek liselerinin, Anadolu ve güzel sanatlar liselerinin ve imam-hatip okullarının orta kısmının kapatılmasının ve Kur'an kurslarının kaynağının kurutulmasının, aydınlık geleceğimizin reform projesi olduğu görüşüne katılmayarak, ağırlıklı olarak Başbakan ve ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ı eleştirmiştir. Yasayla Avrupa eğitiminden, Afrika eğitimine dönüldüğünü belirten Yahya Uslu, kapatılacak imam hatip okullarının bir gün geri açılacağını öne sürerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Madde üzerinde hükümeti oluşturan siyasal partilerin ve tasarıya destek veren CHP'nin görüş bildirmemesi üzerine kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı RP Adana Milletvekili Yakup Budak yapmıştır. Yakup Budak, 7. maddenin çıraklık okullarının yeni halini düzenleyen teknik bir madde niteliği taşıdığını ve bu madde ile yasanın tümünün "bir garabet" olduğunu vurgulamıştır. Sözü tasarıya karşı çıkan milletvekilleri gibi yine imam-hatip okullarına getiren Budak, Hükümetin, sadece tek bir madde ile "imam-hatip okullarının orta kısmı kapatılmıştır, Kur'an kursları kapatılmıştır" demesinin daha doğru bir yaklaşım olacağını iddia etmiştir. Yakup Budak, tasarının reform olmadığını tekrar ederek, dinden, İslam'dan bahseden partilerin imam hatip okullarını kapatmalarının dine karşı olduğunu ve hatta bu yaklaşımın Atatürkçülük ile bağdaşmadığını, Atatürk ve Atatürkçülüğün istismar edildiğini ifade etmiştir.

Bu konuşmadan hemen sonra Hükümet adına Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. ILO sözleşmesinde aile işyerlerinde çocukların çalışmasına izin vermesine rağmen, yapılan yasal düzenlemeyle böyle bir hakkın ellerinden alındığı iddialarına katılmayan Hikmet Uluğbay, aksine halen yürürlükte bulunan Çıraklık Yasasında, aile işyerlerine ait tek bir satır olmadığını öne sürmüştür. Yine ILO sözleşmesinde yer alan çocukların eğitim amaçlı işyerlerinde; yani, devlet tarafından planlanmış eğitim yerlerinde çalışmalarına izin verildiğine dair uygulamayı da engelleyen bir hükmün bulunmadığını ileri süren Uluğbay, tasarının ILO sözleşmesinin içeriğine uygun olduğunu tekrarlamıştır. Hikmet Uluğbay, tasarının çocukları koruduğunu dile getirerek, çıraklık yaşının 13'ten 14'e çekilerek, 8. yılı okumasının sağlandığını, üst yaşın da 19 olarak devam ettiğini ifade etmiştir. Tasarının bir dayatma olmadığını, 1996 yılında Milli Eğitim Bakanının kabul ettiğini ve 15. Milli Eğitim Şurasına atıfta bulunularak Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayınladığını belirten Uluğbay, şimdi ise geçmiş hükümet (Refah Partisi-Doğru Yol Partisi koalisyonu) döneminde alınan kararların uygulandığını açıklamıştır.

Milli Eğitim Bakanı'nın bu açıklaması üzerine RP Isparta Milletvekili Mustafa Köylü tasarının ilgili maddesiyle ilgili olarak şahsı adına söz istemiştir. Mustafa Köylü, çıraklık eğitiminin okuyamayan çocuklar için bir güvenlik şemsiyesi olduğunu belirttikten sonra, mesleki eğitimin önemine değinmiş ve bunun için çocukların küçük yaşlarda eğitilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Din eğitiminde de aynı durumun olduğunu dile getiren Köylü, tasarıyla, Kur'an öğreniminin ve din eğitiminin yolunun kesildiğini ve insanların çocuklarına istediği eğitimi aldırabilme hürriyetlerinin gasp edildiğini iddia etmiştir. Mustafa Köylü, tasarıya karşı çıkan diğer milletvekilleri gibi sözü dayatma konusuna getirerek, dünyada birçok ülkenin gençlerini bunalımdan kurtarmak için Kur'an'ı incelemelerine rağmen, Türkiye'nin tam tersi davrandığını öne sürmüştür.

Madde üzerindeki konuşmalar tamamlanmasından sonra soru önergele-
rinin görüşülmesine başlanmış ve bu sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet
Uluğbay şu cümlelerle cevap vermiştir: *“Din adamlarımızın bilgi yeteneksizliği
varken, imam-hatip okullarına, liselerine ek yıl konulması caydırıcı olmayacak
mı diye soruluyor. Evet, sizlerin de kabul ettiği gibi, toplumumuzda din
adamlarımızın çok daha bilgili, çok daha yetenekli olması, genelde, beklenen bir
arzudur. İşte, bu anlayışla -bu belki dördüncü, belki beşinci açıklayışım- imam-
hatip liselerinin mezunlarının ilahiyat yüksekokullarına ve ilahiyat fakültelerine
sınavsız, doğrudan girebilmelerinin önünü açmak suretiyle, halkımıza, din
bilgisini çok yüksek düzeyde almış insanlarımızın hizmet götürmesini istiyoruz,
anlayışımız budur; vatandaşımız da bizden bunu bekliyor.*

*Dolayısıyla, bu uygulamamızla imam-hatip liselerini bitiren
çocuklarımız, ilahiyat yüksekokullarına imtihansız devam edebilecekler, daha
yüksek eğitim almak istiyorlarsa, ilahiyat fakültelerine devam edecekler ve
oradan mezun olmak suretiyle vatandaşımıza din hizmetleri konusunda hizmet
verecekler. Burada bir yanlışlık görmüyoruz; vatandaşlarımız da, hepimizden, o
düzeyde din eğitimi görmüş insanların hizmetine verilmesini bekliyor.*

*İmam-hatip okulları hakkında veya herhangi bir okulumuz hakkında
benden bir eleştiri bekleyemezsiniz; çünkü, eğer, millî eğitim sistemimizde
aksayan yönler varsa, onları düzeltmek benim görevlerimin başında gelir. O
nedenle, ben, Bakanlığımın bünyesindeki okullarımın noksanlıklarını tespit eder,
o noksanlıkları giderme yükümlülüğünü taşıyım, eleştirme hakkım yoktur; bana
verilen görev, noksanlıkları tamamlamak ve millî eğitim müesseselerini
hepinizin istediği pırıl pırıl düzeye getirmektir. ‘Üç yıllık çıraklık eğitimi açığı
nasıl kapanacak?’ dedi arkadaşlarımız. Biraz evvel kürsüde açıkladım,
zannediyorum o, cevabı teşkil ediyor; ama, tekrarlayayım. Çıraklık yaşı, 14’le
19 yaştan gün alana değindir. Bu çağda, 4 milyonu aşkın çocuğumuz vardır ve
şu anda o çocuklarımız ilkokul diplomasına sahip oldukları için 19 yaşına girene
değin bu olanaklardan yararlanacaklardır. Şu anda yanılmıyorsam, çıraklık
okullarına 300 bin civarında öğrenci devam etmektedir; 4 milyon küsur*

dediğiniz vakit, gençlerimiz arasında çıraklık eğitime devam edebilecek 3 yıllık değil, 13 yıllık stok vardır. Dolayısıyla, o çocuklarımız da fırsat bulacaktır. 6-14 yaş grubunda kesintisiz eğitimin aynı çatı altında verilmesinin sakıncaları yok mu? Aynı çatının altında verilmesinin sakıncası yok. OECD ülkeleri, bizde olduğu gibi, farklı binalarda ders vermenin yarattığı sorunu giderebilmek için, haftanın belirli günlerinde, daha alt sınıfta olan çocukları, daha üst sınıflarda ders verilen binalara taşımak suretiyle, eğitimlerini tamamlamadan, daha üst sınıflarla bir arada kaynaşp, oradaki eğitim sistemiyle uyum sağlama mücadelesi veriyorlar. Bizler çok şükür ki, 4 milyon küsur çocuğumuzu, aynı çatının altında toplayabilmişiz. Şimdi, ilkokul ve ortaokul yapılanmaları şeklindeki farklı binalardaki konumu da, önümüzdeki yıllarda tedricen çözeceğiz. Farklı binalarda dahi olsalar, o binalardaki farklılığı gidermek için, biz de çocuklarımızı zaman zaman, öbür okullara götürmek suretiyle, uyumlarını sağlamaya çalışacağız. Teşekkürler.”

Bu konuşmadan sonra oylamaya geçilmiş ve yapılan oylama sonucunda madde, oylamaya katılan 500 milletvekilinin 271’inin kabul oyu ile benimsenmiştir. Maddeye 223 milletvekili ret oyu kullanmış, 6 oy da mükerrer çıkmıştır. Böylece 6. madde kabul edilmiştir.

Ardından 8. madde 7. madde olarak görüşülmeye başlanmıştır. **“30.4.1992 tarihli ve 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. a) Zorunlu eğitim çağındaki çocukların öğrenim gördüğü ilköğretim kurumlarının eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili görev ve hizmetleri yürütmek”** şeklinde düzenlenen madde üzerinde ilk konuşmayı Refah Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Ahmet Demircan yapmıştır:

Ahmet Demircan, tasarının dini engellemek için hazırlandığı yolundaki RP’li milletvekillerinin ısrarını devam ettirirken, aynı zamanda insan haklarına ve Anayasaya da aykırı olduğunu iddia etmiştir. İmam-hatip okullarına halkın sahip çıktığını, oysa Atatürkçülük bahane edilerek bu okulların kapatılmak istendiğini dile getiren Demircan, ayrıca bu amaca ulaşmak için Anadolu liselerinin, mesleğe insan yetiştiren çıraklık okullarının, diğer meslek okullarının kurban edildiğini, eğitimin bilimselliğinin ortadan kaldırıldığını ifade etmiştir. Eğitim süresinin uzatılmasına karşı olmadıklarını yineleyen Ahmet Demircan, kesintisiz eğitime karşı olduklarını ifade etmiştir. Demircan, tasarıyla her siyasetçinin renginin, gerçek yüzünün anlaşıldığını vurgulamış ve “yarasa” benzetmesine olan tepkisini de ortaya koyarak, ANAP’ın Mesut Yılmaz yüzünden silineceği sözleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

Doğru Yol Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Mahmut Nedim Bilgiç ise konuşmasına konuya eğitimci olarak teknik açıdan baktığını belirterek başlamıştır. Ortaokulların yurt sathına yeterince yaygınlaştırılmadığını ve bu yüzden de 8 yıllık eğitime geçilmesi için erken olduğunu öne süren Mahmut

Nedim Bilgiç, tasarının hayata geçmesi için 30 Trilyon TL'nin gerektiğini, önceliğin kırsal kesimdeki okullaşma sorunlarının çözümüne, hızla artan nüfusun okul ihtiyacının karşılanmasına, iç göç nedeniyle cereyan eden aşırı yığılma, bazı il merkezlerindeki taleplerin karşılanabilmesine ve eğitim öğretimde kalitenin yükseltilebilmesi için okul ve sınıfların çağdaş donanımına sahip kılınmasına verilmesinden yana olduklarını açıklamıştır. Bilgiç, çok sayıda okulda birleştirilmiş sınıfların bulunduğunu, böylesi bir durumda da 8 yıllık eğitimin gerçekçi olmadığını ifade ederek, çok sayıda ortaokulun kapanmasıyla da eğitim düzeyinde ciddi bir düşme yaşanacağını dile getirmiştir. Partisi DYP'nin dine ve dini eğitime siyaset üstü baktığını belirten Mahmut Nedim Bilgiç, zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasını savunduklarını ve bunu Anayol Hükümetinin Protokolüne de koyduklarını öne sürerek, ancak 8 yıllık zorunlu eğitimin, ilk 5 yılının zorunlu, son 3 yılının ise kademeli bir şekilde yönlendirmeye dayalı olmasını savunduklarını açıklamıştır.

Gruplar adına söz alan olmayınca kişisel konuşmalara geçilmiş ve RP Konya Milletvekili Remzi Çetin söz almıştır. Söz konusu 8 yıllık kesintisiz eğitim tasarısının birçok yönden ele alınabileceğini ifade eden Remzi Çetin, tasarının bilim adamlarına ve eğitimcilere danışılmadan hazırlandığını dile getirmiştir. Remzi Çetin de diğer muhalif milletvekilleri gibi kademeli yönlendirmeli eğitimi savunarak, 14 yaşından sonra yapılacak yönlendirmenin geç olacağını ve doğal insan kabiliyeti açısından ciddi zararlar doğacağını belirtmiştir. Aslında kademeli 8 yıllık eğitimin fiilen uygulandığına işaret eden Çetin, on yıl bir olmadan ortaokul yaşındaki çocukların hepsinin okullaşacağını ve 8 yıllık eğitimin de otomatikman çözüleceğini iddia etmiştir. Çetin, tasarının gereksiz bir mali yük getirdiğine de dikkat çekerek, kaynakların özenli kullanılmasını önermiştir. Bu arada sözü imam hatiplere getirmiş ve bu okullara haksızlık edildiğini, yine herhangi bir partinin de bahçesi olmadığını öne süren Mahmut Çetin, bu durumda "Notredame de Sion, Saint Joseph ve Galatasaray gibi okulların da kimin bahçesi olduğunun sorulabileceğini ifade etmiştir.

Şahsı adına söz alan bir başka parlamenter RP İstanbul Milletvekili Ekrem Erdem olmuştur. Ekrem Erdem'in tartışmalara yol açan ve neredeyse karşılıklı konuşmaya dönüşen konuşmasının ağırlığını dayatma konusuna vermiştir. Daha önce konuşan RP'li milletvekilleri gibi tasarının dayatma olduğunu, anayasaya ve uluslararası anlaşmalara aykırılık taşıdığını ve demokratik olmadığını iddia eden Erdem, halka hakaret edildiğini ve halkın incitildiğini öne sürmüştür. Din eğitiminin de yasaklandığını savunan Ekrem Erdem, ABD'den dini özgürlükler konusunda örnekler vererek konuşmasını sona erdirmiştir.

Erdem'in tartışma yaratan konuşmasından sonra soruların okunmasına geçilmiştir. Bu sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay şu cümlelerle cevap vermiştir: *"Arkadaşlarımız, imam hatip ortaokullarında normal derslerin yanında, Kur'an-ı Kerim ve Arapça derslerinin verildiğini; bunun için mi kapatıyorsunuz suallerini tevcih ettiler. İmam hatip okullarında, orta bölü-*

münde okutulan Arapça ve Kur'an-ı Kerim'in toplam saati, bundan önce de müteaddit kereler açıkladığımız üzere, Kur'an-ı Kerim 480 saat ve Arapça da 298 saat olmak üzere, 778 saattir. Bu nedenle, hazırlık sınıflarına konulan bir yılda verilecek Kur'an-ı Kerim ve Arapça derslerinin toplam saati, en az 768 saatle en çok 960 saat arasında değişebilecektir ve görüldüğü üzere, ortaokul düzeyinde üç yıla bölünerek verilmiş olan dersler, bir yılda, çocuğun öğrenme boyutu çok daha gelişmiş olduğu bir çağda 768 ile 960 saat arasında verilecektir.

Ayrıca, değerli arkadaşlar, imam hatiplerin orta bölümleriyle ilgili olarak burada dile getirilen ve yanlış anlayışlara sebebiyet veren bir hususu bu vesileyle aydınlatmak isterim. İmam hatiplerin orta kısımlarında eğitime başlayan çocuğumuzun sayısı 90-95 bin aralığındadır; aynı şekilde, Kur'an kursuna ilkokuldan sonra başlayan öğrencilerin sayısı yaklaşık 120 bin civarındadır; bunların ikisini topladığınız vakit 210 bin eder. 12 yaş çağ nüfusunun, yaklaşık 1,2-1,3 milyon olduğu hatırlanırsa, 210 bin öğrenci yüzde 16'ya tekabül eder. Geri kalan yüzde 84 çocuğumuz, 12 yaş çocuğumuz, bu eğitimini bu okullarda almıyor, ailelerinin istekleriyle almıyor; bu insanlarımız, bu çocuklarına inancı kendi ailelerinde veriyor. Yüzde 84'lere varan ailemizin bu uygulamasını siz, inançsızlık olarak mı algıyorsunuz? Bu, toplumun yüzde 84'ünü yanlış yorumlamak ve yanlış şekilde değerlendirmek değil midir? Esasen, bu suali, sizler kendinize sormanız gerekir.

Çıraklık eğitiminde açıklık olmayacağını biraz evvel bu kürsüden ifade ettim. Kanunda yapılan değişiklikle 13 yaş, 14 yaşa çıkıyor; bu da pedagojik ve çocukların bedensel gelişmesinin doğal gereğidir. Ayrıca, ifade ettiğim gibi, 14 yaş ile 19 yaş arasında 4 milyondan fazla çocuğumuz vardır ve bunların ilkokulu bitirmiş olanları, bu anda 300 bin civarında okuyan çıraklık öğrencileriyle mukayese edildiği takdirde 14 yıllık öğrenci stokuna tekabül etmektedir. Bu nedenle, herhangi bir açık değil, karşılanamayan bir ihtiyaç vardır, biz, elimizdeki imkânlarla işte, bu çocuklarımıza o olanağı bugünkünden de fazla vereceğiz. O nedenle, kimsenin bu konuda bir tereddüdünün ve topluma yanlış mesaj vermesinin gereği yoktur.

'8 yıllık kesintisiz eğitim bir araştırmanın ürünü müdür' sualine gelince:

Beyefendiler, hanımefendiler, Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmelerden beri söylüyoruz, 1971 yılında uygulanan 18 okulda alınan sonuçlar, ondan sonraki ve ondan önceki millî eğitim şûraları, artı, 1973'te uygulamaya konulan kanundan bu yana 6 400 okuldaki uygulama sonuçlarının, öğretmenler, veliler ve Bakanlık tarafından, sadece idarî olarak değil, 15 inci Şûraya -15 inci Şûra dahil- değin her seviyede tartışılmasının ortaya koyduğu sonuçlardır.

Bütün bunlar, 15 gündür açıklanmasına rağmen, hâlâ daha "bunun arkasında araştırma var mıdır" diyor. Bunun arkasında, 25 yıldır uygulanan ve 4,5 milyon çocuğa kadar ulaşmış ve hiçbir ailenin tek bir şikâyeti olmayan bir uygulama aileler bazında, okul bazında, üniversite bazında her yerde vardır. Saygılar sunuyorum."

Madde üzerinde 3 tanesi anayasaya aykırılık olmak üzere verilen yedi önerenin kabul edilmemesinden oylama yapılmıştır. Tasarının 7. maddesi oylamaya katılan 498 milletvekilinden 268'nin kabul, 226'sının ret oyu ile kabul edilmiştir. 1 oy geçersiz sayılırken 3 oy da mükerrer çıkmıştır.

7. maddenin kabulünden sonra 9. maddenin 8. madde olarak görüşülmesine başlanmıştır. Bu madde aynen şöyle düzenlenmiştir: **“5.1.1961 tarihli 222 sayılı, 14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı, 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı kanunlarda birlikte veya ayrı ayrı geçen ‘İlkokul’ ile ‘Ortaokul’ ibareleri ‘İlköğretim Okulu’ olarak değiştirilmiştir.”**

Söz konusu madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına Kars Milletvekili Sabri Güner yapmıştır. Sabri Güner konuşmasının başında yasa tasarısıyla getirilmek istenen sistemin, demokrasi ile çeliştiğini, toplumun büyük bir kesimini için hayal kırıklığı yarattığını belirtmiştir. Söz konusu modelin siyasal, hukuksal, ekonomik, kültürel ve toplumsal alanda daha derinleşen ve süreklileşen krizler getireceğini iddia eden Güner, tasarının vakit geçirilmeden geri alınmasını önermiştir. Görüşülen maddeden çok, tasarıyı genel olarak değerlendiren Sabri Güner, sözü imam hatiplerin kapatılmasına getirerek, halkın yüzde 99'un Müslüman olduğu bir ülkede, insanlara *“dinini, ancak benim çizdiğim çerçevede öğrenebilirsin”* talimatını vermeye kimsenin hakkının olmadığını dile getirmiştir. Güner, *“çocuğunu dinî esaslara göre yetiştirmek isteyenler için, hafız yapmak isteyenler için, elektrikçi, tornacı, elektronikçi olarak yetiştirmek isteyenler için, yabancı dille eğitim yaptırmak isteyenler için, özürllüler için bu kanun tasarısına “ret” diyoruz”* sözleriyle konuşmasını sona erdirmiştir.

DYP sözcüsünden sonra tasarının karşısında yer alan bir diğer siyasal parti olan Refah Partisi'nin madde ile ilgili görüşlerini Konya Milletvekili Mustafa Ünalı ortaya koymuştur. Ünalı, tasarının aceleyle getirildiğini öne sürerek, öncelikle Anayasa Komisyonunda görüşülmesi gerektiğini iddia etmiştir. 1. maddesinden 9. maddeye kadar tüm maddelerin ortak yönünün kesintisizlik olduğunu belirten Mustafa Ünalı, *“İlköğretim okulları, 5 yıllık ilkokullar ile 3 yıllık ortaokullardan meydana gelir”* şeklindeki eski ifadenin daha güzel olduğunu dile getirmiştir. Ünalı, kesintisiz eğitime karşı çıkarak daha önceki yıllardaki 8 yıllık eğitimle ilgili düzenlemelerde kesintisiz eğitimden söz edilmediğini öne sürmüştür.

Kesintisiz eğitimin gelişmiş ülkelerde uygulandığı fikrine katılmayan Mustafa Ünalı, Almanya'yı örnek göstermiş ve bunu da bir profesör arkadaşının göndermiş olduğu şu açıklamalarla desteklemiştir: *“Sayın vekilim, bir eğitimci olarak incelemiş olduğum Almanya'nın eğitim sistemiyle ilgili özet bilgiyi ekte takdim ediyorum. Burada, görüleceği üzere, temel eğitim kesintili olup, 4+5 yıl şeklindedir. Çocuk, 7 yaşında ilkokula gönderilmekte ve 10 yaşında ilkokulu bitirmektedir. 11 yaşından itibaren ortaokula gitmekte olup, bu okullar da 3 türdür. Çocuk ilk 2 yıl içinde bu okullar arasında yatay geçiş*

yapabilmektedir. Almanya’da 4+5 yıl şeklinde bu zorunlu eğitim, 15 yaşın sonuna kadar devam etmektedir. Çocuğun kabiliyetine göre yönlendirme 11 yaşından itibaren başlamaktadır. Bizde, düşünüldüğü gibi, 15 inci yaşından itibaren yönlendirme dünyanın hiçbir ülkesinde yoktur. Yarının teminatı olan çocuklarımızla ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisinde vereceğiniz bu önemli kararınızda, siz sayın milletvekiline, bir eğitimci olarak yardımcı olmayı vicdanî bir görev bildim ve bildirdim.” Mustafa Ünal’ın konuşmasının sonlarında tasarının hedeflerinden birinin imam hatip okulları olduğunu, ikincisinin de aileyi parçalamak amacı taşıdığını iddia etmiş ve bir başka hedefin de tek tip adam yetiştirmek olduğunu öne sürmüştür.

Söz konusu madde için de tasarıya destek veren siyasal partilerin görüş bildirmemeleri üzerine kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına söz alan RP Konya Milletvekili Hasan Hüseyin Öz, bütün siyasal partilerin temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasından yana olduklarını, hatta Refah Partisi’nin 11 yıla yükseltmesini istediğini, ancak bunun, bütün gelişmiş dünya ülkelerinde olduğu gibi, kesintili ve kademeli olarak uygulanmasını arzu ettiklerini açıklamıştır. Yönlendirmenin 11-12 yaş grubunda gerçekleşmesini savunan Hasan Hüseyin Öz, oysa tasarıyla tek tip insan yetiştirmenin amaçlandığını ve bunun da, çoğulculuğu ve farklılığı dışlayan, değişime tahammülü olmayan bir zihniyetin eseri olduğunu ileri sürmüştür. Öz, Millî Eğitim Kanununun 5. maddesinde “millî eğitim hizmeti Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir” şeklinde olduğunu ve bu yüzden de sorunu çözmek için ya seçime ya da referanduma gidilmesi gerektiğini savunmuştur. İmam Hatip okullarının kapatılmasının yanlışlığına da değinen Hasan Hüseyin Öz, öncelikle alt yapının tamamlanmasının şart olduğunu ve milletin değerlerine saygı gösterilmesinin gerektiğini vurgulamıştır.

Şahsı adına diğer konuşmayı yine tasarının karşısında yer alan RP’den Konya Milletvekili Abdullah Gencer yapmıştır. Abdullah Gencer de, bütün siyasal partilerin eğitimin 8 yıl olmasını savunduklarını belirtmiş ve Refah Partisi’nin 8 yıllık zorunlu eğitime karşı olduğu yolunda çıkarılan söylentilerin doğru olmadığını ifade etmiştir. Konuya teknik olarak yaklaştığını dile getiren Gencer, yönlendirmenin şart olduğunu, Almanya’dan örnek göstererek kanıtlamaya çalışmıştır. RP’li Abdullah Gencer, Türkiye’nin Müslüman bir ülke olduğunu hatırlatarak, kendine göre koşullarının bulunduğunu belirtmiş ve son olarak da, tasarı sayesinde Demokratik Sol Partinin ne kadar demokratik olduğunu, Cumhuriyet Halk Partisinin ne kadar halkçı olduğunu ve ANAP’ın ne kadar milliyetçi olduğunu ortaya çıkacağını ileri sürmüştür.

Abdullah Gencer’in konuşmasından sonra, madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve sorulara geçilmiştir. Tasarının kanunlaşmasının engellenmesine dönük bir yöntem olarak kullanılan sorulara Milli Eğitim Bakanı sözlü olarak şu cevapları vermiştir: “Değerli milletvekilleri, her şeyden önce şunu söyleyeyim, 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim, arkadaşımızın da doğru bir şekilde

gözlemlediği gibi, yüce Atatürk'ün istediği, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesilleri yetiştirmede büyük katkısı olacaktır; bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın. Çünkü, sekiz yılda, öğrencilerimiz, herhangi bir şeyle şartlandırılmadan, öğrenmesi gerekenleri öğrenecek ve daha sonraki yıllara hazırlanma fırsatı bulacaktır. Kırsal kesim çocuklarının önü, üniversiteye giderken kapanmayacaktır. Şu anda, 5 yıllık zorunlu eğitimi bitirdikten sonra, okul çağı dışında kalan çocuklarımız, üniversiteye giden köprüden uzak kalmaktadırlar. Oysa, yapılmakta olan yatırımlar ve yapılacak yatırımlarla, süratle, ülkemizdeki pansiyonlu ve yatılı ilköğretim bölge okullarının sayısı giderek artmaktadır. Buralarda, bu çocuklar, devlet tarafından -üç yıl daha- yatak masrafları, yiyecek masrafları ve giyim masrafları bedelsiz karşılanmak suretiyle ilköğretimi tamamlamış, liseye hazır hale gelmiştir. Bundan sonra, yapmamız gereken şey, lise çağında da yatısız olanaklarını geliştirmek suretiyle, şimdiye kadar üniversiteye gitme fırsatı kapanmış olan çocuklarımızın önünü açmaktır. Bu konuda da, gereken yatırımları yapmaya ve diğer önlemleri almaya kararlıyız. Arkadaşlarımız, ilköğretim okullarının başarı durumlarını soruyorlar; söyleyeyim. 1997 yılında fen lisesi sınavını kazananların başvurduğu kurum türlerine göre sayıları ve başarı oranları: Ortaokullar, yüzde 8,49; yatılı ilköğretim bölge okulları, yüzde 1'e yakın; ilköğretim okulları, yüzde 12,73; liseler, yüzde 2,57; Anadolu lisesi, yüzde 54; ticaret meslek lisesi, yüzde 1,4; imam-hatip liselerinin orta bölümleri, yüzde 2,7. Gördüğümüz üzere, ilköğretim okullarının başarı oranları ikinci sırada yer almaktadır. 'Güneydoğudaki inşaatlar, öğrenci ihtiyacını nasıl karşılayacak?' denildi. Yatılı ilköğretim bölge okulları, en yoğun bir şekilde, gerice kalmış yörelerde, bu çocuklarımıza fırsat verebilmek için yapılmaktadır; önümüzdeki yıllarda da yoğunluk oralarda olacaktır. Hepinizi saygıyla selamlıyorum."

Milli Eğitim Bakanı'nın konuşmasını tamamlamasından sonra sıra önergelere gelmiştir. Genel Kurulda gerilen ortamda verilen önergeler reddedilmiş ve madde oylanarak kabul edilmiştir.²⁶⁹

8. maddenin kabulünden sonra, Komisyon'dan 10. madde olarak gelen madde, 9. madde olarak okunmuştur. Bu madde; **5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bentleri, 8 inci maddesi, 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası, 14 üncü maddesinin birinci fıkrasındaki 'İlkokul ve ortaokulların birlikte veya ayrı oluşlarına' ibaresi, Geçici 9 uncu maddesi, 14.6.1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 25 inci Maddesinin birinci fıkrası ile Geçici 2 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır**" şeklinde düzenlenmiştir.

²⁶⁹ Oylama sonucu şöyledir: Kullanılan oy sayısı: 493, Kabul: 266, Ret: 224, Mükerrer: 3

Maddenin okunmasından sonra oturuma bir süre ara verilmiş ve ardından 136. Birleşimin 3. oturum yine Uluç Gürkan başkanlığında açılmıştır.

9. madde üzerinde gruplar adına ilk sözü Doğru Yol Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya ölçeğinde güçlü olabilmesi için insanına yatırım yapması gerektiğine işaret eden Saffet Arıkan Bedük, demokrasinin devlet ve toplum için önemli olduğunu, bunun Millî Eğitim'de de geçerlilik taşıdığını dile getirmiştir. Doğru Yol Partisi olarak, zorunlu eğitime "evet" dediklerini, hatta zorunlu eğitimin süresinin 8 yıl da değil, 11 yıla çıkarılmasını savunduklarını da hatırlatan Bedük, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ve 53. Hükümetin Programında, zorunlu eğitimin 8 yıl; ancak, yönlendirmeli ve kademeli olarak uygulanmasının yer aldığını belirtmiştir. Saffet Arıkan Bedük, okulların orta kısımlarının kapatılmasını da eleştirerek, öğrencilerin herhangi bir yönlendirme olmaksızın, 8. yıldan sonra lise kapılarına dayanacaklarını dile getirmiştir. Yönlendirme sayesinde meslek seçiminde ve sanatta çağın gereklerine ulaşılacağına değinen Bedük, tek tip insan yetiştirilmesine de karşı çıkarak, geçmişte, 1971 yılında Nihat Erim Hükümetinin zorunlu eğitimi 8 yıla çıkarmasına karşın, CHP-MSP koalisyonu döneminde koşulların uygun olmadığı gerekçesiyle uygulanmadığını iddia etmiştir. DYP sözcüsü üzerinde görüşme yapılan maddeye red oyu vereceklerini açıklayarak sözlerini tamamlamıştır.

DYP sözcüsünden sonra Refah Partisi'nin görüşlerini açıklamak için Elazığ Milletvekili Ahmet Cemil Tunç kürsüye çıkmıştır. Ahmet Cemil Tunç öncelikle, Hükümetin tasarının yasalaşması durumunda, ne getireceğinin ne götüreceğinin, hesabını yapmadığını belirtmiş ve kendilerine göre tasarının Türk eğitim sistemini allak bullak edeceğini iddia etmiştir. 8 yıllık zorunlu eğitime karşı çıkmadıklarını tekrar eden Tunç, tasarının kesintisiz eğitimi getirmesinin çocukların meslek seçme hakkın, program seçme hakkını, okul seçme hakkını ortadan kaldırdığını ileri sürmüştür. Refah Partisi Elazığ Milletvekili Ahmet Cemil Tunç, imam-hatipleri kapatma fobisi pahasına hazırlanan tasarının, meslek eğitimi katlettiğini, sanat eğitimi ortadan kaldırdığını ve yabancı dil eğitimi bitirdiğini öne sürerek, bunun bilimsel bir açıklamasının olmadığını dile getirmiştir. Seçim döneminde ve hükümet programında 8 yıllık eğitimden bahsedilmediğini öne süren Tunç, düzenlemenin reform olmadığını, dayatma olduğunu ve iktidarın farklılıklara tahammül edemediğini ifade etmiştir. Ahmet Cemil Tunç tasarıyla, Anadolu insanının, fakir, yoksul halkın çocuklarının yönetime katılımının ve imam hatip mezunlarının ilahiyat fakültelerinin dışında diğer fakültelere girmelerinin engellenmek istendiğini de konuşmasında belirtmiştir. Kırsal kesimde okullaşma konusunda ciddi sıkıntıların bulunduğu dikkat çeken Tunç, köylerin ekonomik ve sosyal altyapısının tamamlanmadan 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi durumunda sağlıklı bir sonuç alınamayacağını da iddia etmiştir. Konuşma süresini aşan Ahmet Cemil Tunç'un, din eğitiminin örgün eğitimden çıkarıldığını ileri sürmesi tartışmalara yol açmış ve mikrofon oturum başkanı tarafından kapatılmıştır.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra RP Diyarbakır Milletvekili Yakup Hatipoğlu, kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Yakup Hatipoğlu, konuşmasının başında 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim Yasa Tasarısının meşru bir zemini olmadığını, Meşru olmayan bir kanun tasarısının Mecliste müzakere edilmesinin, hem Anayasaya hem de Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planına aykırı olduğunu belirtmiştir. Tasarının Millî Eğitim Komisyonunda değil de, Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesini açık bir hata olarak değerlendiren Hatipoğlu, daha sertleşerek tasarının dikta döneminin bir ürünü olduğunu iddia etmiştir. Yakup Hatipoğlu, CHP sıralarından tepki alan konuşmasında, bu zihniyetin geçmişte ibadet edenler üzerinde baskı oluşturulduğunu ifade etmiş ve laiklik adına din düşmanlığı yapıldığını, dinsiz bir toplum ve tek tip insan yetiştirme gayreti içerisine girildiğini öne sürmüştür. Diğer RP'li konuşmacılar gibi tasarının dayatma olduğunu yineleyen Yakup Hatipoğlu, düzenlemenin gerçeklerinden uzak ve aceleyle hazırlandığını da sözlerine eklemiştir. Hatipoğlu, zaman zaman kesilen konuşmasında sözü finansman konusuna getirerek, Güneydoğu'daki insanların cehalet ve yoksulluğa mahkûm edildiğini dile getirmiştir.

Söz konusu madde üzerinde Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanının ve Millî Eğitim Bakanının söz almaması üzerine kişisel görüşlerini açıklamak için yine RP'den Amasya Milletvekili Cemalettin Lafçı söz almıştır. Cemalettin Lafçı, geçmişten beri bazı siyasetçilerin dine ve din eğitime kuşkuyla baktıklarını belirterek, bunun temel nedeninin başta laiklik olmak üzere, bazı kavramların yanlış algılanması ve uygulanması olduğunu dile getirmiştir. Tasarının asıl amacının imam hatip okullarının, Kur'an kurslarının ve hafızlık kurumunun kapatılması olduğunu bir kez daha vurgulayan Cemalettin Lafçı, daha önce 5+3 modelini savunduğunu iddia ettiği Başbakan Mesut Yılmaz'ı da tavır değiştirmekle suçlamıştır. Lafçı sözlerini tasarının, huzur getirmeyeceğini belirterek tamamlamıştır.

Madde üzerinde konuşmaların tamamlanmasından sonra sorulara geçilmiştir. Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın RP'li milletvekilleri tarafından yöneltilen sorulara verdiği cevap şu şekildedir: *"Sayın Başkan, değerli üyeler; ilkokul çağındaki çocuklar ile ortaokul çağındaki çocukların aynı çatı altında birleştirilmesinin sakıncalarını ileri sürüyor arkadaşlarımız. Oysa, bu çağ nüfusu, birbirine son derece yakındır. Buna karşılık, 12-14 yaşı 15-18 yaşın yanına koymak, aslında, beraberinde sakıncalar getirebilir. Unutmayalım ki, bu tür uygulamalar birçok ülkede de yapılmakta ve çocukların gelişim çağındaki uyumları da izlenmektedir. Daha önce de açıklamıştım. Birçok ülkede, aynı çatı altında toplanamamanın verdiği sorunları aşabilmek için, 5 sınıflı veya 6 sınıflı olan okulların öğrencileri, üst sınıflarla uyum sağlayabilmek için, haftada en az bir veya iki defa o okullara gidip, götürülüp, oradaki atmosferi solumaları ve oradaki öğretim tarzlarıyla uyum sağlamaları için, yıllardır çalışmalar yapılagelmektedir. Dolayısıyla, bu yaş gruplarının bir araya*

gelmesinde hiçbir sakınca yoktur. Çocuklarımızın mümeyyiz vasıflarının tespiti konusunu da komisyonda defaatle anlattım ve zannediyorum, burada da bir kez bahsettim. Öğrencilerimiz ilköğretime başladığı birinci sınıftan itibaren, rehber öğretmenler tarafından, her bir öğrenci için bir gelişim defteri tutulur. Burada, öğrencinin davranışları, farklı derslerde gösterdiği performans izlenir ve not alınır. Bir sınıf öğretmeni tarafından kaç sınıf götürülüyorsa oraya kadar taşınır. Ondan sonra, diğer öğretmenlerin de, özellikle 6, 7 ve 8 inci sınıfta gözlemlerine alınır. 8 yıllık eğitim de bu şekilde tamamlandıktan sonra -ki, halen de bu böyle uygulanmaktadır- liseye devam edecek öğrencilerin bu defterleri lise öğretmenlerine de devredilmek suretiyle, lise bitene değin, öğrencinin 6 yaşından 18 yaşına kadar gösterdiği bütün gelişimler izlenir. Bu, hem öğretmenler için - aşama aşama değıştikçe- hem aileler hem de çocuk için, gelişim ve yönelmeleri bakımından en çok yardımcı olan unsurdur. O nedenle, bütün bunlar, eğitim sistemimize yerleşmiş ve yararları görülmüş uygulamalardır. Bunlara aynen devam edilecek ve bu çerçevede öğrencilerimizin mümeyyiz vasıfları gözlemlenerek, o alanda gelişmeleri, yönelmeleri sağlanacaktır. Finansmanın nerede kullanılacağı soruldu. 1 katrilyon liranın üzerinde, finansman maddesinde görüşeceğimiz olanaklar, artı bağışlar yöntemiyle alınacak imkânlar, sınıflıklar ile üçbuçuk yıl süresince yapılacak yatılı ilköğretim bölge okullarının finansmanında, bu okullarda yeterli sayıda bilgisayar, video ve benzeri teknolojinin kullanılmasında, taşıma ücretlerinin karşılanmasında kullanılacak; ek olarak, sınıfların bir sınıfa 30 öğrenci düşmesi sağlanıncaya kadar göreve alınacak öğretmenlerin ücretleri de bu hesaplamaların içindedir. Biraz önce de açıklamıştım bu konuyu; tekrar sorulduğu için tekrar söyleyeyim. Verimlilik raporları ve verimlilik çalışmaları, yirmibeş yıldır uygulanan okullarımızda gözlemlenen sonuçlardır; buna ilişkin birçok çalışma da vardır. Bu gelişmelerin sonucunda, 18 okul olarak başlayan ilköğretim okulları, 6 400'e yaklaşan sayıya ulaşmıştır. Bu sayılar, tesadüfen değil, yirmibeş yıldır yapılan araştırmalar ve gözlemlmelerin ürünüdür. Biraz önce de açıkladığım gibi, başarı oranları da, ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerimizin, diğer okullarla mukayese edildiğinde, yüzde 12'nin üzerinde bir oranla ikinci sırada olduğunu göstermektedir. Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.”

Hikmet Uluğbay'ın sözlerini tamamlamasıyla değışiklik önergelerinin görüşülmesine geçilmiştir. RP'li milletvekilleri tarafında verilen değışiklik önergeleri kabul edilmemiş ve 9. madde ad okunarak açık şekilde oylanmıştır. Oylanmaya katılan 483 milletvekilinden 270'i kabul, 213'ü ret oyu kullanmış ve madde kabul edilmiştir.

9. maddenin kabul edilmesinin ardından geçici 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 1.- a) Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere, 1.9.1997-31.12.2000 tarihleri arasında aşağıda belirtilen işlemler ve kâğıtlar için eğitim katkı payı ödenir.

1. Vergilerinin tarh ve tahakkuku ile ilgili olarak mükellef ve sorumlularca vergi dairelerine ve belediyelere verilen beyannameler ile Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen sigorta prim bildirgelerinden 500 000 lira, gümrük idarelerine verilen beyannamelerden ise 1 000 000 lira;

2. 1318 sayılı Finansman Kanununa göre Taşıt Alım Vergisine tabi olan motorlu taşıtların kayıt ve tescili ile devirlerinden 10 000 000 lira;

3. Spor-Toto, Spor-Loto ve Sayısal Loto oyunlarında her bir kolon için 10 000 lira, at yarışlarında oynanan her bir bilet için 20 000 lira;

4. Silah taşıma ve bulundurma müsaade vesikaları için 20 000 000 lira, kara avcılığı ruhsat tezkereleri için 10 000 000 lira;

5. Havayolu ile iç hat yolcu taşımacılığında düzenlenen her bir bilet için 500 000 lira, dönüşlü biletler için 1 000 000 lira;

6. İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında yapılan iş ve işlemler nedeniyle alınan menkul kıymet kotasyon ve tescil ücretlerinin, kurtaaj ücretlerinden borsa yönetimine ödenecek borsa paylarının ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılan tescil ve kayıtlar nedeniyle alınan ücretlerin yarısı kadar ayrıca hesaplanacak tutarlar;

7. Cep telefonu sahipleri adına tahakkuk ettirilen aylık sabit tesis ücretleri kadar yılda bir defa olmak üzere ayrıca hesaplanan tutar ile adlarına GSM aboneliği tesis edilenlerden 2 000 000 lira;

8. 13.4.1994 tarih ve 3984 sayılı Kanun uyarınca Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından yayın kuruluşlarının reklam gelirlerinden alınan pay kadar ayrıca hesaplanacak tutarlar;

9. 492 sayılı Harçlar Kanununa ekli 4 sayılı tarifenin I numaralı bölümünde belirtilen tapu işlemlerinden harç mükellefiyeti doğuran (492 sayılı Harçlar Kanunu ile diğer kanunlarda yer alan istisna ve muafiyetler dikkate alınmaksızın) her bir işlemin tarafları için ayrı ayrı 5 000 000 lira;

10. Bu fıkranın 3, 5 ve 7 numaralı bentlerinde yer alan katkı payları Katma Değer Vergisi matrahına dahil edilmez.

11. 1 numaralı bentte belirtilen eğitim katkı payı mükellef veya sorumlular tarafından beyanname verme süresi içinde; 2 numaralı bentte belirtilen katkı payı taşıt alım vergisi mükellefleri tarafından bu vergi ile birlikte; 3 numaralı bentte belirtilen katkı payı kolon ve bilet bedeliyle birlikte; 4 numaralı bentte belirtilen katkı payı vesika ve tezkere sahiplerince bu belgelerin verilmesi veya yenilenmesinden önce; 5 numaralı bentte belirtilen katkı payı bilet bedeliyle birlikte; 6 numaralı bentte belirtilen katkı payı İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından tahsil edilecek olan ücret ve gelirlerle birlikte; 7 numaralı bentte belirtilen nispî pay Türk Telekom A.Ş.'ne yılda bir defa (birincisi bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ayda diğerleri her yılın Ocak ayında), maktu pay ise abone tesis ücreti ile birlikte; 8 numaralı bentte belirtilen katkı payı Radyo Televizyon Üst Kurulu payı ile birlikte; 9 numaralı bentte belirtilen pay taraflarca işlemten önce ödenir.

12. Belediyeler, müşterek bahis ve talih oyunlarında bahis ve oyunu tertipleyenler, Sosyal Sigortalar Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Türk Telekom A.Ş., Radyo Televizyon Üst Kurulu ve hava taşımacılığı yapanlar tarafından bu fıkraya göre bir ay içinde tahsil edilen eğitim katkı payları, ertesi ayın 20 nci günü akşamına kadar beyan edilerek ödenir.

13. Bakanlar Kurulu, bu fıkranın 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 9 numaralı bentlerinde yer alan tutarları ayrı ayrı on katına kadar artırmaya yetkilidir. Eğitim katkı payının tarh, tahakkuk ve tahsilinde, ilgili mevzuat hükümleri ile 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

B) 1.9.1997–31.12.2000 tarihleri arasında 24.3.1988 tarihli ve 3418 sayılı Kanunun 7 nci maddesi hükmü yerine aşağıdaki hüküm uygulanır.

“Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisinin oranı % 10’dur. Bakanlar Kurulu, verginin kapsamına giren her bir mal veya mal grubu için bu oranı sifra kadar indirmeye, üç katına kadar artırmaya yetkilidir.

Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisi, tütün mamulleri ile her türlü alkollü içkilerin (tabii köpüren şarap ile vermut ve kınakına şarabı dahil, sair şarap ve bira hariç) katma değer vergisi hesabına esas alınan perakende satış fiyatı; sair şaraplar ve bira ile her türlü alkolsüz içeceklerin (su, soda, sade gazoz, meyveli gazoz ve meyve suları hariç) imalatçılarla ithalatçılarda oluşan Katma Değer Vergisi matrahı üzerinden hesaplanır. Alkolsüz içecekler hariç verginin hesaplanmasında 5 000 liraya kadar olan kesirler 5 000 lira ve katları olarak uygulanır. Bu vergi, Katma Değer Vergisi ve diğer vergi, resim, harç, fon, pay ve benzerlerinin matrahına dahil edilmez.”

C) Bu maddenin (A) ve (B) fıkralarına göre tahsil edilen pay ve gelirlerin tamamını 3418 sayılı Kanunun 39 uncu maddesindeki hasılat paylaşım esasları dikkate alınmaksızın yılı Bütçe Kanununun (B) işaretli cetveline özel gelir, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerini karşılamak üzere (a) işaretli cetvelinde Millî Eğitim Bakanlığının bütçesinde mevcut veya yeniden açılacak tertiplere özel ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

D) 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 12 nci maddesinde belirtilen ve Üst Kurulun gelirleri arasında yer alan; reklam gelirlerinden alınacak paylar, yayın izni ve lisans ücretlerinden elde edilen gelirler ile 7.12.1994 tarihli ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen gelirler ve 23.2.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu maddesi gereğince Rekabet Kurumu adına elde edilen gelirler ve ayrıca İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında yapılan iş ve işlemler nedeniyle alınan menkul kıymet kotasyon ve tescil ücretlerinin, kurtaj ücretlerinden borsa yönetimine

ödenek borsa paylarının ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılan tescil ve kayıtlar nedeniyle alınan ücretlerden halen birikmiş tutarları üzerinden Maliye Bakanının teklifi üzerine Başbakan tarafından belirlenecek kısmı sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere Maliye Bakanlığınca bütçeye özel gelir ve Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine özel ödenek kaydedilir.

E) 22.9.1994 tarihli ve 4033 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinde öngörülen tasfiye işlemleri; bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde tamamlanır. Toplanan gelir ve bağışlardan arta kalan miktar sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere Maliye Bakanlığınca bütçeye özel gelir ve Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine özel ödenek kaydedilir.

F) Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerini karşılamak amacıyla yapılan her türlü bağış ve yardımlar; Millî Eğitim Bakanlığı adına Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasında açılacak özel hesaba yatırılır ve özel tasarruf mevduatı gibi nemalandırılır.

Hesapta toplanan tutarlar Millî Eğitim Bakanlığınca uygun görülen zamanlarda, bir yandan bütçeye özel gelir, diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine mevcut veya yeniden açılacak tertiplere Maliye Bakanlığınca özel ödenek kaydolunmak üzere aynı Bakanlığın Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesaplarına aktarılır.

Bu hesapta toplanan gelirler ve yapılan harcamalar her altı ayda bir Maliye ve Millî Eğitim Bakanlığı denetim elemanlarınca birlikte denetlenir.

G) (C), (D), (E) ve (F) fıkralarına göre kaydolunan özel ödenekler, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim ile ilgili carî, yatırım ve transfer giderlerinde kullanılır. Yapılacak harcamalardan yatırım niteliğinde olanlar yıllık programla ilişkisi kurulmak üzere Devlet Planlama Teşkilatına bildirilir.

Bu ödeneklerin harcanmayan kısmı ertesi yılın bütçesine devren gelir ve ödenek kaydolunur.

Bu maddeye göre tahsil edilecek gelirlerden yapılacak harcamalarda; 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun 30-37 nci maddelerinde yer alan vize ve tescil hükümleri ile 180 sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 32 nci maddesi uygulanmaz.

Bu maddenin uygulanmasıyla ilgili usul ve esaslar ile eğitime katkı paylarının ödeme süreleri ve yerleri Maliye Bakanlığınca; harcamalara ilişkin usûl ve esaslar Millî Eğitim Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken tespit edilir” şeklinde düzenlenen geçici 1. madde üzerinde gruplar adına konuşmalar sırasında ilk sözü RP adına Sivas Milletvekili Abdüllatif Şener almıştır.

Abdüllatif Şener, Metin Toker'in "bu, düpedüz karakuşi bir haraç salmadır, kaz tüyü yolma yöntemidir. Eğitime katkıymış, katkı gönül rızasıyla olur. Buna haraç denir, haraç. Yeni harflere geçilirken, millet mektepleri haraç alarak mı kuruldu" dediğini, bu sözlerin de durumu anlattığını ifade etmiştir. Kesintisiz 8 yıllık eğitim sonucunda Anadolu liselerinin, kolejlerin tahrip edileceğini, meslekî ve teknik eğitimin yok olacağını dile getiren Şener, hükümetin katrilyonlarca liraya ihtiyaç duymasını da eleştirmiştir. Bir maliye uzmanı olan Abdüllatif Şener, projenin hayata geçmesi için dışarıdan sağlanacak krediler yüzünden trilyonlarca liralık faizin ülke dışındaki rantiyecilere aktarılacağını iddia etmiştir. Şener, hükümetin genel ekonomik politikalarını da eleştirerek, enflasyonun arttığını, tasarıda yer alan geçici 1. maddeyle halka yeni vergilerin getirildiğini, bunun da dar gelirli için olumsuz sonuçlar doğuracağını ileri sürmüştür. Tasarının Anayasaya ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planına aykırı olduğunu söyleyen Şener, ANAP'ı da, CHP'lileşmekle suçlamıştır.

Söz konusu maddeyle ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubu adına Isparta Milletvekili Aykon Doğan söz almıştır. Aykon Doğan, tasarının aynı zamanda bir vergi yasa tasarısı olduğunu vurgulayarak, çok büyük bir reform yapıldığını iddia edilmesine karşın, nasıl finanse edileceği konusunda hükümetin bir fikrinin olmadığını dile getirmiştir. Doğan, yapılan bağışların ve yapılan okulların rasyonel ve verimli kullanılmasının gerektiğine işaret ederek, temel eğitimdeki bütün masrafların devlete ait olmasının şart olduğunu ileri sürmüştür. Zaman zaman diğer milletvekillerinin müdahalesiyle karşılaşan ve onlara da cevap vermeye çalışan Aykon Doğan, Maliye Bakanlığının ayrı bir tasarıyla, bir eğitim seferberliği tasarısıyla, eğitim seferberliğinin finansmanı tasarısıyla gelmesi gerektiğini, bunun böyle olmamasından dolayı da üzgün olduğunu belirterek konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerinde şahsı adına ilk konuşmayı Refah Partisi İstanbul Milletvekili Hüseyin Kansu yapmıştır. Söz konusu maddenin Plan ve Bütçe Komisyonuna tepeden inme bir şekilde getirildiğini ifade eden Hüseyin Kansu, halkın büyük bir çoğunluğunun karşı olmasına rağmen, halkın cebinden, 2000 yılının sonuna kadar 6 katrilyon liranın zorla alınacağını ve bu tasarının bir reform tasarısı değil, olsa olsa, eğitim deformasyonu tasarısı olduğunu ileri sürmüştür. Kansu enflasyonun artmasıyla bu yükün de artacağına işaret ederek, Anadolu'daki yerel radyo ve televizyonlara bile yüzde 5'lik reklam vergisi getirildiğini ve imam hatiplerin kapatılması pahasına, halkın cebinden zorla vergi alınmasının ceberutluk olduğunun altını çizmiştir. 8 Yıllık kesintisiz eğitimin hiçbir ulusal ve uluslar arası belgeye uygun olmadığı görüşünde ısrar eden Hüseyin Kansu, tasarıya olumlu bakan partileri halkın sandığa gömeceğini iddia etmiştir. RP İstanbul Milletvekili Hüseyin Kansu, imam hatip okullarının Refah Partisi ya da herhangi bir siyasal partinin arka bahçesi olmadığını ve vatansever gençlerin yetiştirildiği bir bahçe olduğunu söyleyerek, yol yakinken tasarının geri çekilmesini önermiştir.

Bu konuşma üzerine, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel de söz alma gereği hissetmiş ve 8 yıllık temel eğitim projesinin, bir mevzuat değişikliğinden ibaret olmadığını, tasarının, Türk eğitim sistemini çift tedrisattan, 60–70 kişilik sınıflardan, öğretmensizlikten kurtarmayı amaçladığını dile getirmiştir. Bunun bir mali yönünün de olduğunu, bu yüzden de Milli Eğitim Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının çalışmalarının birleştirildiğini belirten Temizel, tasarının yasalaşması durumunda 2000 yılının sonuna kadar 147 326 derslik yapılacağını, 250 yatılı bölge okulun bitirileceğini, tüm sınıfların 30 kişilik sınıflar haline dönüştürüleceğini ve 192155 öğretmen yetiştirileceğini açıklamıştır. Maliye Bakanı bunların maliyetinin de 1997 fiyatlarıyla 1 katrilyon 8 trilyon lirayı bulacağını, ancak bunun da yeterli olmayacağını dile getirerek gerek gönüllü bağışlarla gerekse ağır olmayan katkılarla açığın kapatılabileceğini ifade etmiştir. Zekeriya Temizel vergilerin adaletsiz olduğu görüşlerine de katılmadığını söyleyerek, "sabit fiyat" uygulamasıyla ileriye dönük vergi artışlarının önleneyeceğini ve insanları rahatsız etmeden, çok küçük katkı paylarıyla olayı çözmeye çalıştıklarını dile getirmiştir. Sağlanan gelirin kuruşuna kadar 8 yıllık eğitim için kullanılacağı konusunda güvence veren Maliye Bakanı, Sayıştay'ın denetiminden kaçmak gibi bir niyetlerinin de olmadığını vurgulayarak, inşa edilecek okul binalarının güvenli ve dayanıklı olacağını da kesin olarak vurgulamıştır.

Maliye Bakanı Zekeriya Temizel'den sonra, Refah Partisi Mardin Milletvekili Hüseyin Yıldız kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. *"2000 yılına kadar 192 bin öğretmen yetiştireceğiz"* şeklindeki açıklamaların doğru olmadığını iddia eden Hüseyin Yıldız, bu sayının ancak 7 bin olabileceğini, ortaya çıkacak açığın geçmişte yapıldığı gibi, bir ay içerisinde militanlara sertifika vermek suretiyle mi kapatılacağını anlamlı bir soru olarak yöneltmiştir Yıldız, söz konusu maddenin tümüyle Anayasaya aykırı olduğunu, Anayasanın 73. maddesine göre, herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olduğunu ifade etmiştir. Okulların açılmasına kısa bir süre kala hem Anadolu çocuğunun hem de ailelerinin perişan olacağını ileri süren . Hüseyin Yıldız, trilyonlarca lira değerinde yat, kotra, hatta helikopter, uçak ve gemi alandan da 10 milyon, 200 milyon lira, eski bir araba alandan da, yine 10 milyon lira alınmasının adaletli olmadığını vurgulamıştır. Tasarıya destek veren milletvekillerinin sözlü saldırılarına uğrayan Yıldız, sözlerini sosyal demokratlara ithaf ettiği şu dörtlülle bitirmiştir:

*"Demire zam, çeliğe zam,
Dayan Mehmed'im dayan,
Babanın bir kemikleri vardı sağlam,
Ona da zam koydu Başbakan."*

Madde üzerindeki gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmalardan sonra sorulara geçilmiş ve Refah Partili milletvekillerinin yönelttikleri sorulara bu kez Maliye Bakanı Zekeriya Temizel şu cümlelerle cevap vermiştir. *"Sayın*

Başkan, değerli milletvekilleri; yöneltilen sorulara, zamanımın elverdiği ölçüde çok net olarak yanıtlar vermek istiyorum. Öncelikle, getirilen düzenlemelerin eğitime katkı paylarının bir vergi niteliği olmadığını; dolayısıyla da, mutlaka, adalet sağlama gibi, Türk vergi sisteminin içerisinde var olan bir unsurun üzerine yeniden bir vergi düzenlemesi olmaması nedeniyle, ayrıca çok ayrıntılı hükümler getirmediğini belirtmek istiyorum. Biraz önce belirttim, eski model bir araba veya yerli bir araba alanın ödediği vergilerle, lüks bir araba alanın vergileri, Türk vergi sistemi içerisinde, zaten adaletli bir yapıya dönüştürülmektedir. Burada söz konusu olan, bu aracı veya yatı alan kişinin ödediği vergilerin dışında, ayrıca eğitime katkı payı ödemesidir. Bu olay, gayrimenkulde de böyledir. Ödeme gücüne göre konulan rakamların hiçbir tanesi, her halükârda ödenmeyecek rakamlar değildir. İkinci konu: Bu konuda yapılacak olan harcamaların kesinlikle, herhangi bir israfa neden olmadan, en sağlıklı bir şekilde eğitime yönelmesidir; temel amacımız budur; bu da, kesin olarak sağlanacaktır. Yaptığımız düzenleme, her yönüyle, her şekliyle, harcanacak olan her kuruşun eğitime gitmesini sağlayacaktır. Türk eğitim sisteminde yıllardan beri gelen ihmalin bir yıl içerisinde ortadan kaldırılmasını hiç kimse düşünmez zann ediyoruz. Dolayısıyla, başlangıçta 8 yıllık temel eğitime geçilirken "30 trilyon liralık kaynak var" açıklaması, 1997 yılı içerisinde yapılacak harcamalara yöneliktir; dolayısıyla, bu, 1998 yılında, 1999 yılında ve 2000 yıllarında artarak devam edecektir. 1997 yılı içerisinde, gerçekten 37 trilyon lira kaynağa ihtiyaç vardır ve bu kaynak da sağlanmıştır. Değerli milletvekilleri, öğretmen yetiştirme konusunda çok net rakamlar vermek o kadar mümkün değil. 200 bin dolayında öğretmenimize ihtiyaç vardır; ancak, şu anda, edebiyat fakültelerimizde 21 bin, fen fakültelerimizde 16 bin, fen-edebiyat fakültelerinde 70 bin, eğitim fakültesinde 91 bin olmak üzere, yaklaşık 200 bin dolayında öğrenci okumaktadır ve dört yıllık süreç içerisinde bu insanların hepsi öğretmen olarak yetiştirilecektir. Kaldı ki, Millî Eğitim Bakanlığının, ayrıca ilave programları var öğretmen yetiştirmek için. Bir yıl içerisinde 200 bin öğretmen yetiştirme çabasında veya iddiasında olan kimse yok; dört yıl içerisinde bu sağlanacak ve Türk eğitim sisteminin içerisinde bulunduğu bu öğretmensizlik sorunu, bu süre içerisinde halledilecektir. Değerli arkadaşlar, son olarak şunu söylemeye çalışıyorum: Burada, sürekli olarak, belirli bir grup öğrencinin, belirli dış etkilere esirgendiği, diğerlerinin açık olduğu dile getirildi. Eğitim reformunun temel amaçlarından birisi de, tüm öğrencilerimizin, her türlü zararlı etkiden esirgenmesini sağlayacak önlemleri almaktır; yoksa, bir grubun kendisini koruyup, diğer grupların kendisini koruyamadığı savına sarılmak değildir. Türk eğitim sistemi, en kısa süre içerisinde, tüm gençlerini, her türlü kötü alışkanlıklardan, her türlü zararlı alışkanlıklardan koruyacak bir hale mutlaka getirilecektir Sayın Başkanım. Teşekkür ederim."

Maliye Bakanının cevaplarından sonra önergelerin görüşülmesi başlamıştır. Bu madde ile ilgili olarak dördü Anayasaya aykırılık iddiasını içeren, toplam 32 önerge verilmiştir. Bu önergelerden Kocaeli Milletvekili Halil Çalık ve arkadaşları tarafından verilmiş olan *“Görüşülmekte olan 376 sıra sayılı kanun tasarısının geçici madde 1'in (a) fıkrasının 6 ncı bendindeki "yarısı" ibaresinin "dörtte biri" ve 13 üncü bendindeki "on" ibaresinin "beş" olarak değiştirilmesini, (f) fıkrasına da "Ziraat Bankasında" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Halk Bankasında" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz”* şeklindeki önerge kabul edilmiştir.

Verilen diğer önergelerin kabul edilmediği oturumda yasa tasarısının geçici 1. maddesinin oylamasının açık olması konusunda oylama yapılmış ve sonuçta açık oylamanın, adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak "kabul" "ret" veya "çekimser" şeklinde oyunu belirtmesi suretiyle yapılması kabul edilmiştir. 510 milletvekilinin katıldığı oylamada madde, 273 kabul, 237 ret oyu ile kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 11 inci madde, 10. madde olarak okunmuş ve görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Refah Partisi adına Kayseri Milletvekili Nurettin Kaldırımcı söz almıştır. Tasarının emrivaki bir şekilde Genel Kurula getirildiğini söyleyen Nurettin Kaldırımcı, projenin ekonomik, sosyal, kültürel, teknik ve siyasi açıdan eksik olduğunu belirtmiş ve ülkenin geleceğinin bu tasarıya bağlanmasının doğru olmadığını ifade etmiştir.

Kaldırımcı, zaten yanlış olan 8 yıl kesintisiz eğitim uygulamasının, *“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”* şeklindeki hükümle hemen başlatılmasının ciddi yaralar açacağını iddia ederek, Türkiye'nin dil, din ve laiklikle ilgili hiçbir sorununu çözmediğini, birçok ülkeden geri kaldığını ve şimdi de 8 yıllık kesintisiz temel eğitim yasasıyla bir kez daha büyük sorunlarla uğraşmak zorunda kalacağını dile getirmiştir. Tasarının bir yıl ertelenerek, öğretmenlerin hizmetiçi eğitime tabi tutulmasını öneren Nurettin Kaldırımcı, aksi takdirde demokrat olan, hukuk devletinden yana olan herkesin itiraz etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kaldırımcı son söz olarak; *“akılla, mantıkla savaşılmaz diyorum, bilimle, hayatla savaşılmaz diyorum; eğer siz, hayata bazı şeyleri dayatmak isterseniz, sonuçta mahcup olursunuz”* demiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Yürürlük tarihiyle ilgili madde üzerinde şahsı adına ilk sözü Refah Partisi Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün almıştır. İsmail Özgün yürürlük maddesinin son derece önemli olduğunu vurguladıktan sonra, sözü bir kez daha imam hatip okullarına ve Kur'an kurslarına getirmiştir. Yasanın hemen yürürlüğe girmesi durumunda, kayıtlar konusunda ciddi sıkıntıların yaşanacağını belirterek, hükümeti yangından mal kaçırırçasına yasa çıkarmakla suçlamıştır. Hükümetin sadece imam-hatip okullarını ve Kur'an kurslarını kapatmak için, tüm millî eğitimi felç etmeye hazırlandığını söyleyen Özgün, yürürlüğe giriş

süresinin biraz ertelenmesini önermiştir. İsmail Özgün ülkede binlerce okulun kapalı bulunduğunu, derslik ve öğretmen açığının olduğunu öne sürerek, doğru dürüst bir eğitim için hazırlık yapılmasının gerektiğine işaret etmiştir.

Şahsı adına diğer konuşmayı Refah Partisi Batman Milletvekili Musa Okçu yapmıştır. Musa Okçu da konuşmasında tasarının toplum için çok önemli olduğuna vurgu yapmış ve bu denli önemli bir tasarının aliecele ve üzerinde fazla tartışılmadan yürürlüğe konulmasının doğru olmadığını dile getirmiştir. Sözü 28 Şubat'a getiren Musa Okçu bu konuda şu ilginç ifadeleri kullanmıştır: *"Sayın milletvekilleri, bu hassas konuda halkımızın önüne şöyle bir çerçeve konulmuş ve bir sol eğilimli yazarımızın da özetle temas ettiği gibi, önce irtica vaveylası koparıldı.*

Sincan olayları ve Aczmendi ayinleri medya tarafından tekrarlandı ve çoğaltıldı. 'Tankları yürüttük' denildi. Arkasından, sanki Müslümanların uygunsuz halde seks yaptıkları teşhir edildi. İrticanın boyutları anlatılmaya çalışıldı. Sonra, darbe tellalları ortaya çıktı. Medya, yeni muhabirlik alanları kurarak, darbeden devamlı haberler verdi, durdu. Acaba, darbe ne zaman ve nereye?.. Doğrusu, postmodern darbe başlangıçta iyi algılanamadı. İşte, bu toz bulutu içerisinde irtica ve 8 yıllık zorunlu eğitim tartışıldı. Nihayet, eski hükümet gitti ve yeni Hükümet geldi; hayırlı olsun. İmam-hatip okullarının orta kısmını ve Kur'an kurslarını kapamak ya da devletin denetiminden geçirerek verilmesi için postmodern darbe gerekiyor muydu? Neticede anlaşılıyor ki, sivillerin yapacağı işi askerler sivillere yaptırmak için darbeyi sivilleştirip, modernleştirmiştir. Ne yazık ki, bu mantıkla 8 yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitim Türkiye'nin gündemine kilitlenmiş bulunuyor."

Konuşmasının devamında yasa tasarısı hazırlanırken öğretmenlerin, velilerin, okul aile birliklerinin ve diğer uzmanların görüşünün alınmadığını öne süren Musa Okçu, tartışılmadan, denenmeden, şartlar araştırılmadan, müsait zemin bulunmadan, dayatmacı bir şekilde getirilen sistemlerin, göç etmeye ve gitmeye mahkûm olduklarını söylemiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Konuşmalardan sonra hemen hepsi Refah Partili Milletvekilleri tarafından yöneltilen sorulara Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay şu sözlerle cevap vermiştir: *"Değerli milletvekilleri, sorulardan bazılarına burada yanıt vereceğim; diğerlerini yazılı yanıtlayacağım. Arkadaşlarımız, 'bu yıl uygulamaya girilebilecek mi' ifade buyurdular. Ben, kendilerine, 3 Nisan 1997 tarihli, Millî Eğitim Bakanlığının; yani, bizden evvelki Hükümetin Millî Eğitim Bakanlığının, 1997-2000 icra planından aynen okuyorum: 'Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 15 inci Millî Eğitim Şûrası kararlarına uygun olarak, 1997-1998 öğrenim yılında zorunlu eğitim uygulamasına geçilecektir. Süre 3 ay.' Bizden evvelki Hükümet, bu uygulama için 3 ay vermiştir ve hazırlıklar bu şekilde yürütülmektedir. Kesintili olmadığını da kanıtlayacağım. 15 inci Millî Eğitim Şûrası kararını okuyorum. 29 Temmuz 1996: 'Yakın bir gelecekte 5-6 yaş okul öncesi eğitim ilköğretim bünyesine alınmalı; ilköğretim, kesintisiz*

8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanmalı, 8 yılsonunda tek tip diploma verilmeli; 9 uncu sınıf, liseye ya da meslekî eğitime yönlendirme yılı olmalı. Böylece, ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulmalıdır. Çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuğunu tanıdığı bu dönemde bulunanlar çırak yapılmamalıdır. Uzun vadede zorunlu eğitim, 18 yaşını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir." Altındaki imza o dönemin Millî Eğitim Bakanının. Efendim, yazılmış, şûra kararı bu. O zamanki sizin Hükümetiniz de şûra kararını uygulayacağını söylüyor. Söylediğim bundan ibaret. Farklı yaş gruplarının bir arada okutulmasının sakıncalı olup olmadığını dördüncü defa sordunuz, üç defa açıkladığım için ayrıca açıklamayacağım. İmam-hatip liselerinin binalarını da depo yapmak gibi bir zihniyete sahip değiliz. Saygılar sunarım."

Verilen önerilerin oylanması ve hiçbirisinin kabul edilmemesi üzerine madde ile ilgili oylamaya geçilmiştir. Ad okunarak açık şekilde yapılan oylama sonucunda 10. Madde, oylamaya katılan 504 üyenin 271 kabul oyu ile kabul edilmiştir. Bu arada 233 milletvekili de ret oyu kullanmıştır.

Ardından tasarının 12. maddesi 11. madde olarak okunmuştur. **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki madde ile ilgili olarak ilk sözü Refah Partisi grubu adına İstanbul Milletvekili Mukadder Başeğmez almıştır. Hükümeti imam-hatip okullarını kapatmak için, Türk millî eğitimini tahrip etmekle, bir kaosa sürüklemekle suçlayan Başeğmez, taşımali eğitimin olamayacağını iddia ederek, diğer RP'li milletvekilleri gibi, konunun uzmanlarca tartışılmadan siyasi veya askeri açıdan ele alındığını ve bu yolla çıkarılmaya çalışıldığını öne sürmüştür. Mukadder Başeğmez, 8 yıllık kesintisiz eğitimin 28 Şubat MGK kararları sonrasında gündeme geldiğini ifade ederek, Mesut Yılmaz'ın sadece kendi partisinin değil, tüm yurttaşların, imam hatiplilerin de başbakanı olduğunu, ona göre davranması gerektiğini dile getirmiştir. Mukadder Başeğmez başbakanın birleştirici olması gerektiğine işaret ederek, yasaya karşı çıkanların demokratik tepkilerini ortaya koyduklarını, bu kesimlerin aşağılanmaması gerektiğini söyleyerek, 5+3 modelini önermiştir.

Kendisinin bir imam-hatip mezunu olduğunu ve birçok konuda kendisini yetiştirdiğini ifade eden Mukadder Başeğmez, aynı dersleri Mustafa Kemal Atatürk'ün de okuduğunu, ayrıca eski Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın imam hatiplerin orta kısımlarını açtığını, bu yüzden de bu okullara irtican yuvası denilemeyeceğini dile getirmiştir. Mukadder Başeğmez görüşlerinde haklı olduğunu kanıtlamak için tarihe başvurmuş ve geçmişte büyük bir imparatorluktan bugün hangi durumda bulunulduğunu, çeşitli ülkelerden örnekler vererek ortaya koymaya çalışmıştır. Başeğmez, konuşmasının sonlarında, bütün partilerin demokrasinin bir gereği olarak tabanlarının sesine kulak vermelerini istemiş ve şu sözlerini "...din, mektep, cami, Kur'an... Kur'an Allah'ındır, cami milletindir; mesele o değil; ama, biz, yarın ne olacağız?" ifadeleriyle tamamlamıştır.

Tasarının son maddesi üzerinde DYP Grubu adına İçel Milletvekili Turhan Güven söz almıştır. Önergelerin oylanması sırasında içtüzüğe aykırı davranıldığını ince ve eleştirel bir üslupla dile getiren Turhan Güven, tasarının anayasaya aykırılık taşıdığını ısrarlı bir şekilde vurgulama gereği hissetmiştir. DYP sözcüsü Turhan Güven, 8 yıllık eğitime kademeli olmak şartıyla geçilmesi gerektiğini, bunun Başbakan Mesut Yılmaz tarafından da daha önce dile getirildiğini ileri sürmüş ve bu sözlerin Meclis tutanaklarda yer aldığını ifade etmiştir. Doğru Yol Partisi'nin kesintisiz 8 yıllık eğitime, yönlendirmeli ve kademeli olmak şartıyla evet dediğini hatırlatan Güven, bu konuda biraz daha düşünülmesini önererek konuşmasını tamamlamıştır.

Turhan Güven'in konuşmasından sonra ANAP adına Ankara Milletvekili Agah Oktay Güner söz alarak, partisinin görüşlerini açıklamıştır. Konuşmasının başında DSP ve CHP'li milletvekillerine teşekkür eden Güner, 1979 yılında Meclis'te *"Siyasî partilerin sayın liderleri, lütfen, bir masanın etrafında toplanın ve ülkenin problemlerini görüşün. Eğer, liderler toplanıp görüşmezse, rejim çökme yolundadır ve bu çatı tepemize yıkılacaktır"* ifadelerine yer veren bir konuşma yaptığını, oysa bugün RP'li milletvekillerinin parlamenter rejimin siyaset üslubuna aykırı tavır sergilediklerini dile getirmiştir. Agah Oktay Güner, RP'li konuşmacıların Allah ve Kur'anı sık sık kullanarak istismar ettiklerini ileri sürerek, Refah Partisinin, konuyu, ilim içerisinde, eğitim ihtiyacı içerisinde ele almadığını, hep siyasî zemine sürüklediklerini iddia etmiştir. Refah Partililerin tepkisine yol açan ve konuşması kesilen Agah Oktay Güner, Mesut Yılmaz'ın, Refah Partili yöneticiler için *"yarasa"* demediğini, *"Bizim getirdiğimiz aydınlığa isyan ediyorlar, ışıktan korkuyorlar"* ifadelerini kullandığını belirtmiştir. Dışarıdan müdahalelerle konuşmasını zorlukla devam ettiren Güner, tasarıyla imam hatiplerin daha sağlıklı din eğitimi vereceğini, teknik liselerin, meslek liselerinin daha sağlıklı hale geleceğini, asıl DYP lideri Tansu Çiller'in tavır değiştirdiğini öne sürmüştür.

Agah Oktay Güner'in tartışmalara yol açan konuşmasından sonra CHP adına İstanbul Milletvekili Ali Topuz söz almıştır. Ali Topuz kısa tuttuğu konuşmasında tasarının lehinde ve aleyhinde yapıyla konuşmalarla belli bir aşama kaydedildiğini, gelecekte din eğitimiyle ilgili olarak da, eksiklerin tamamlanacağını, bir barış ortamının sağlanacağını ifade etmiştir.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından Refah Partisi Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu şahsı adına söz almıştır. Ömer Vehbi Hatipoğlu, ANAP sözcüsü Agah Oktay Güner'in yaptığı konuşmayla Meclis'teki ılımlı havayı bozduğunu, kendi parti grubunu kışkırttığını dile getirmiştir. Mesut Yılmaz'ın Refah Partililere yarasa dediği konusunda ısrarlı olan Hatipoğlu, partisinin demokrasi mücadelesi verdiğini ve ANAP'lı sözcülerin saldırılarına maruz kaldığını ifade etmiştir. ANAP sıralarından tepki alan Ömer Vehbi Hatipoğlu, son söz olarak *"Halkın, milletin sandıkta vuracağı tokadın izi, tank paletlerinin izinden daha kalıcı, daha tesirlidir"* demiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Gerilen ortamda şahıs adına söz alan bir diğer milletvekili Refah Partisi Konya Milletvekili Hüseyin Arı olmuştur. Hüseyin Arı konuşmasına, son günlerde siyasette askeri terimlerin kullanıldığını söyleyerek başlamıştır. Bu sözler nedeniyle konuşma ilk andan itibaren karşılıklı bir tartışmaya dönüşmüştür. Gündümlü demokrasiye geçildiğini iddia eden Arı, 1961 Anayasasının ilanından beri demokrasinin sancılı olduğunu ve bundan da en fazla halkın zarar gördüğünü dile getirmiştir. Hüseyin Arı, 55. Hükümetin de, sistemin ve demokrasinin önünün tıkanmasından dolayı, gündümlü demokrasinin bir ürünü olarak kurulduğunu söyleyerek, 28 Şubat sürecine vurgu yapmış ve Hükümetin ara rejim ürünü olduğunu yinelemiştir. Bülent Akarcalı, Yüksel Yalova ve Mustafa Taşar gibi ANAP'lı parlamenterler tarafından konuşması sık sık kesilen Hüseyin Arı, Parlamentonun egemenliğinin gerçekleşmesini dileyerek sözlerine son vermiştir.

Gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasıyla sorulara geçilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay, sorulara şu şekilde cevap vermiştir: *“Değerli milletvekilleri, ilkokul mezunlarının müktesep haklarını, yasa tasarısıyla görüştük, müzakare ettik ve kabul ettik; orada düzenlenmiştir ve ona göre uygulanacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, kurulduğu günden bu yana, ülkemiz, insanımız ve devletimiz için onurlu görevler sürdürmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisinin dışında çeşitli politika araçları aramaktan uzak durmamız, evvela, içinde bulunduğumuz kuruma saygımızın gereğidir.”*

Milli Eğitim Bakanının kısa açıklaması sonrasında önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Ardından yapılan oylama ile madde kabul edilmiştir. Son maddenin de kabul edilmesiyle sıra yasa tasarısının tümü üzerindeki oylama gelmiştir. Bu arada içtüzüğün 86. maddesine göre, oyunun rengini belli etmek üzere, CHP Sivas Milletvekili Mahmut Işık tasarının lehinde olan konuşmasını yapmıştır. Mahmut Işık, temel eğitim yürürlüğe girdiğinde, öğrencilerin laik, demokratik, sosyal hukuk devletinin temel niteliklerini, Atatürk ilke ve devrimlerini öğrenerek; isterse normal liseye, isterse meslek lisesine gideceklerini açıklamıştır. Öğrencilerin siyasete alet edilemeyeceklerini ifade eden Işık, Refah Partisi sıralarından tepki aldığı konuşmasında, temel eğitim ile ülkede, bir eğitim seferberliğinin başlayacağını, kırsal kesimdeki çocukların üç yıl daha fazla eğitim yapma fırsatını kazanacağını ve daha bilgili, daha aydın, daha çağdaş yetişeceğini tekrarlamıştır. Mahmut Işık, genel olarak mesaj niteliği taşıyan konuşmasında, özellikle imam hatip okullarına değinmiş ve bu okulların hiçbir siyasal partinin arka bahçesi olmayacağını belirtmiştir.

Tasarının aleyhinde sözü ise Refah Partisi Ordu Milletvekili Mustafa Hasan Öz almıştır. Mustafa Hasan Öz de, 55. Hükümetin bir ara rejim ürünü olduğunu iler sürmüş ve yüzde 10'luk Cumhuriyet Halk Partisinin siyasal egemenlik kurduğunu vurgulamıştır. Din eğitimi yapan imam hatipleri kapatma pahasına, meslek okullarının da kapatılacağını ve bunun da ülke ekonomisine darbe vuracağını belirten Öz, özellikle Anavatan Partisi'ni eleştirmiştir. Tasarının aleyhinde konuşan M. Hasan Öz, Başbakan Mesut Yılmaz'ı *“Kur'an'ı*

yargılayan Savcı Vural Savaş'la, insanları fişleyen Batı Çalışma Grubuyla, solcularla ve Refahı kapatmak isteyen zihniyetle, mürteci avına çıkanlarla aynı safta yer almıştır” sözleriyle sert bir şekilde eleştirmiştir. ANAP sıralarından sözlü sataşmalara hedef olan Mustafa Hasan Öz, konuşmasının sonunda Mesut Yılmaz'ın ancak, CHP'den aday olabileceğini söyleyerek, ilginç bir tespitte bulunmuştur.

Açık oylamanın, adı okunan sayın milletvekilinin ayağa kalkarak "kabul" "ret" veya "çekimser" şeklinde oyunu belirtmesi suretiyle yapılmasının kabul edilmesinden sonra, **“İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun Tasarısı”**nın tümünün açık şekilde oylanmıştır. Oturum başkanı tarafından açıklanan oylama sonuçları şöyledir: Kullanılan oy sayısı : 519; Kabul : 275; Ret : 244; Çekimser : Yok...Böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁷⁰

²⁷⁰ İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 4 üncü Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 518, Kabul Edenler: 214, Reddedenler: 300, Çekimserler: 1, Mükerrer Oylar: 3, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 33, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 4 üncü (eski 5 inci) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 511, Kabul Edenler: 274, Reddedenler: 232, Çekimserler: 0, Mükerrer Oylar: 5, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 42, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 5 inci (eski 6 ncı) Maddesine Verilen Oyların Sonucu : Kabul edilmiştir. Üye Sayısı : 550, Kullanılan Oylar : 511, Kabul Edenler : 273, Reddedenler : 228, Çekimserler : 0, Mükerrer Oylar : 10, Geçersiz Oylar : 0, Oya Katılmayanlar : 47, Açık Üyelikler : 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 6 ncı (eski 7 nci) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 500, Kabul Edenler: 271, Reddedenler: 223, Çekimserler: 0, Mükerrer Oylar: 6, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 54, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 7 nci (eski 8 inci) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 498, Kabul Edenler: 268, Reddedenler: 226, Çekimserler: 0, Mükerrer Oylar: 3, Geçersiz Oylar: 1, Oya Katılmayanlar: 53, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 8 inci (eski 9 uncu) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 493, Kabul Edenler: 266, Reddedenler: 224, Çekimserler: 0, Mükerrer Oylar: 3, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 58, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hak-

856

Tasarının yasalaşması üzerine Milli Eğitim Bakanı Genel Kurula hitaben şu teşekkür konuşmasını yapmıştır:

“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisinin saygınlığı, önce bizim kendimizin bu kuruma duyduğu saygıyla başlar. Türkiye Büyük Millet Meclisinde müzakere ettiğimiz konularda, elbette, görüş ayrılığımızın olması doğaldır ve bu, demokrasinin gereğidir. Farklı görüşlerimizi dile getirdikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkan yasa, artık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ortak ürünüdür; ona birlikte sahip çıkmamız gerekir; bu, parlamenter demokrasiye inancımızın doğal gereğidir. Siyaseti, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, siyaset meydanlarında yapalım; ancak, siyaseti, hiçbir zaman, okula, kışlaya ve inanç dünyamıza taşımayalım; bunu başarabildiğimiz sürece, siyasetin saygınlığını, ülkenin huzurunu da sağlayabiliriz. Türkiye Büyük Millet Meclisinin saygınlığı, hepimizin ortak görevidir. Müzakereler sırasında birçok konuyu konuştuk, elbette görüş farklılıklarımız vardı; ancak, 4 üncü maddenin reddedilmesinde, Refah Partisinin tutumunu anlamakta şahsen zorlandım. 4 üncü maddenin tasarıdan çıkmasının yarattığı boşluk, Diyanet İşleri Başkanlığının yönetmeliğinde yapılacak düzenlemeyle doldurulacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, ben, Millî Eğitim Bakanınız olarak, sizlere, çeşitli kişiler ve kurumlar adına teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Millî Eğitim Bakanlığında şimdiye kadar bakan olarak hizmet etmiş ve ülkemizin eğitim olanaklarının geliştirilmesine gönülden katkılarda bulunmuş tüm bakan arkadaşlarımıza huzurunuzda teşekkür ediyor ve geçmiş hizmetlerini teşekkürle yâd ediyorum. Bu arada, öğretmenlerimizin, büyük fedakârlıkla, yıllardan beri, onurlarını koruyarak, bizim çocuklarımızı gelecek yüzyıla hazırlama ve ülkemizi çağdaş ülkeler düzeyine taşıma konusunda yaptıkları hizmetler daima bu ülkemiz tarafından takdirle ve şükranla anılacaktır; öğretmenlerimizin, hem gönlümüzde hem tarihimizde daima özel bir yeri olacaktır ve bu millet, hiçbir zaman onların

kında Kanun Tasarısının 9 uncu (eski 10 uncu) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul Edilmiştir Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar : 483, Kabul Edenler : 270, Reddedenler : 213, Çekimsizler : 0, Mükerrer Oylar : 0, Geçersiz Oylar : 0, Oya Katılmayanlar : 65, Açık Üyelikler : 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının Geçici 1 inci Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 510, Kabul edenler: 273, Reddedenler: 237, Çekimsizler: 0, Mükerrer Oylar: 0, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 38, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 10 uncu (eski 11 inci) Maddesine Verilen Oyların Sonucu: Kabul edilmiştir. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 504, Kabul edenler: 271, Reddedenler: 233, Çekimsizler: 0, Mükerrer Oylar: 0, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 44, Açık Üyelikler: 2

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının Tümüne Verilen Oyların Sonucu: Kanunlaşmıştır. Üye Sayısı: 550, Kullanılan Oylar: 519, Kabul edenler: 275, Reddedenler: 244, Çekimsizler: 0, Mükerrer Oylar: 0, Geçersiz Oylar: 0, Oya Katılmayanlar: 29, Açık Üyelikler: 2

borcunu ödeyemeyecektir. Özellikle, 1971 yılı öncesinden başlayarak, ülkemizde 8 yıllık eğitimin verilmesi konusunda, gönüllerini ve yaşamlarını adanmış tüm eğitim kadrolarına, Bakanlık personeli ve öğretmenlerimiz olarak, veliler olarak çok teşekkür ediyor ve bugün, bu Yasanın çıkışını göremeden aramızdan ayrılmış olanların ruhu şad olsun diyorum. Değerli Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyeleri, sizlere, öğretmenler, öğrenciler ve veliler adına teşekkür ediyorum; zira, çocuklarımızın önünde yepyeni bir ufuk açtınız. Onlar, sizin bu açtığınız ufukta, ufka doğru, ellerinde aydınlık meşalelerle yürümeye devam edeceklerdir. Bu arada, Türkiye Büyük Millet Meclisimizin her bir üyesine ayrı ayrı teşekkür ediyorum; çünkü, dünya parlamenterler tarihinde, belki eş menendi bulunmayan bir çalışmayı azim ve kararlılıkla yürüttük. Bunun için, muhalefetiyle, iktidarıyla tüm milletvekillerine teşekkür ediyorum. Tabiatıyla, bu teşekkürlerin içerisinde, özellikle, iki değerli divana ayrıca teşekkür etmek isterim. Bunlardan birincisi, Plan ve Bütçe Komisyonunun Divanıdır. 9 gün 8 gece süren müzakereler sırasında, gerçekten, hepimizin takdirini kazanan bir yönetim sergilemiştir. Elbette, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı bu teşekkürün dışında tutulamaz. Zira, Başkanlık Divanımız, bizlerin, bir fikir mücadelesinin yarattığı -gerginlik demeyeceğim ben buna- rekabet ortamında, o rekabetin rekabet düzeyinde kalmasını çok etkin bir yönetimle sağlayabilmiştir ve Meclisimizin içinde bulunan tüm milletvekilleri de, Başkanlığın başarılı hizmetine katkıda bulundukları için ayrıca teşekkürle layıktırlar. Ben, benim omuzlarıma yüklediğiniz bu görevden yüz akıyla çıkmak ümidiyle, hepimize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.”

16 Ağustos 1997 tarihinde ise Türkiye'nin uzun zamandır gündemini meşgul eden ilköğretimin 8 yıl zorunlu ve kesintisiz olmasını öngören yasa TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Bu yasa tasarısına 242 ret, 277 kabul oyu çıkmıştır.²⁷¹

8 yıllık kesintisiz temel eğitim Meclis içinde ve dışında siyasal içerikli yorumlarla değerlendirilmiştir. Bazı yerlerde yasa aleyhine gösteriler yapılmışsa da, bunlar zamanla etkisini kaybetmiştir. Bu arada yasa, iktidarın büyük ortağı ANAP'ta da tartışmalara neden olmuştur. Bu süreçte yasa aleyhine oy veren Cemil Çiçek partiden ihraç edilirken, bu milletvekili ile birlikte hareket eden Ali Coşkun istifa etmiştir.

Eğitimle ilgili olmasına karşın, siyasal içerikli tartışmalara neden olan 8 yıllık temel eğitim sistemine dayanan 1997–1998 eğitim-öğretim yılı 15 Eylülde başlamıştır. 8 yıllık temel eğitim yasasının son derece acele ve hazırlıksız olarak çıkarılması nedeniyle, okullar, 1997–1998 öğretim yılına sıkıntılı bir şekilde başlamışlardır. Ancak yapılan bağışlar, sağlana ek ödenekler ve dış dünyadan sağlanan kaynaklarla, kısa zamanda eksiklikler büyük ölçüde tamamlanmış ve 8 yıllık temel eğitim toplumun hemen bütün kesimlerince kabul edilen bir uygulama durumuna gelmiştir.

²⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 33. Cilt, 2. Yasama Yılı, 136. Birleşim, s. 188–219; 221–533

2.2.4. Diğer Yasalar

1- 4284 Sayılı; Türkiye ile Kırgızistan Arasında Ücretsiz Sağlık Hizmetlerine Dair Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

2- 4285 Sayılı; Makedonya ile Türkiye Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

3- 4286 Sayılı; Özbekistan ile Türkiye Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

4- 4287 Sayılı; Kazakistan ile Türkiye Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

5- 4288 Sayılı; Arnavutluk ile Türkiye Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

6- 4289 Sayılı; Türkmenistan ile Türkiye Arasında Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

7- 4290 Sayılı; Türkiye ile Kırgızistan Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

8- 4291 Sayılı; Bosna-Hersek ve Hırvatistan ile Türkiye Arasında Geri Dönüş Eylemi İçin İyi Niyet Misyonu ve Ortak Polis Gücü Oluşturulması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

9- 4292 Sayılı; Bosna-Hersek ile Türkiye Arasında Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

10- 4293 Sayılı; Kırgızistan Cumhuriyeti'ne Hükümetimizce 10.000 Adet Eğitim Elbisesi Bağışlanmasına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Hakkında Kanun 26.07.1997

11- 4294 Sayılı; Moğolistan ile Türkiye Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliği Andlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

12- 4295 Sayılı; Gürcistan ile Türkiye Arasında Konsolosluk Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

13- 4296 Sayılı; Azerbaycan ile Türkiye Arasında Tarım Alanında Bilimsel, Teknik ve Ekonomik İşbirliğine İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

14- 4297 Sayılı; Türkmenistan ile Türkiye Arasında Deniz Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

15- 4298 Sayılı; Özbekistan ile Türkiye Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 26.07.1997

16- 4299 Sayılı; Tacikistan ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 30.07.1997

III. BÖLÜM: ÜÇÜNCÜ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ

3.1. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ

20. Dönem TBMM'nin 3. Yasama yılı Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in yapmış olduğu konuşmayla başlamıştır. Süleyman Demirel'in TBMM Genel Kurulunda yapmış olduğu açış konuşması şöyledir:²⁷²

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Başkanı, değerli milletvekilleri, ekranları başında bu toplantıyı takip eden sevgili vatandaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu vesileyle, Yüce Meclise, yeni yasama yılında yapacağı değerli çalışmalarında başarılar diliyorum.

Yeni bir bin yıla hızla yaklaşmakta olduğumuz şu günlerde, insanlığın nasıl bir geleceğe doğru yol aldığı konusunda birlikte düşünme ihtiyacı ve heyecanı, her zamankinden daha fazla hissedilmektedir. Bugün ile yarın arasındaki köprüleri doğru kurabilen ve bilgi çağının gereklerine ayak uydurabilen uluslar, önümüzdeki yüzyıl dünyasında etkili ve güçlü bir yere sahip olacaklardır. Bu bağlamda, ülkemizin 21 inci Yüzyıldaki konumunu belirleyecek stratejik hedeflerimize ilişkin düşüncelerimi sizlere iletmek istiyorum.

Tarih, gelecek adına, geçmişle yapılan sürekli bir hesaplaşmadır. Bu bakımdan, yarının dünyası ve o dünya içinde Türkiye'nin yeri konusunu ele alırken, tarihimizi iyi anlamak ve doğru değerlendirmek durumundayız.

Son üç yılını yaşamakta olduğumuz 20 nci Yüzyılda, ülkemiz, üç önemli dönüm noktasından geçmiştir: Çokuluslu bir imparatorluğu tasfiye etmiştir; ancak, bağımsızlığımızı korumayı, çağdaş bir cumhuriyeti kurmayı ve çok partili demokrasiye de yumuşak bir geçiş yapmayı başarmıştır. Aynı zamanda, yakın tarihteki en uzun ve kesintisiz barış dönemi olan cumhuriyet döneminde yeniden bölgemizin en güçlü devleti haline gelmiştir.

Cumhuriyetle birlikte elde ettiğimiz kazanımların tümünü, Büyük Atatürk önderliğindeki Türk ulusal kurtuluş savaşçılarının yarattığı yeni toplumsal sözleşmemize borçluyuz. Çağdaş uygarlığın zeminini teşkil eden evrensel hukuk prensipleriyle iç içe geçmiş olan bu sözleşmenin temel nitelikleri, bugün de Anayasamızın değiştirilemeyecek hükümleri arasında yer almaktadır. Anayasamızın "Cumhuriyetin Nitelikleri" başlığını taşıyan 2 nci maddesi, cumhuriyet felsefesinin temel çerçevesini çizmektedir. Buna göre "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir." Bu, çağdaş bir topluma dayanan çağdaş bir devlettir. Cumhuriyet tarihimiz, işte bu zeminde elde edilmiş gurur verici başarılarla doludur. Geleceğin Türkiye'si de, yine bu zeminde, insanlığın ortak uygarlığına katkıda bulunmaya devam edecektir.

²⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 34. Cilt, 3. Yasama Yılı, 1. Birleşim, s. 28-44

Değerli milletvekilleri, cumhuriyet Türkiye'sinin çağdaşlaşma projesi, küreselleşme olgusunun bugün kazanmış olduğu boyutlar çerçevesinde daha da büyük bir önem kazanmıştır. Çağdaş Türkiye'nin her kurumu, çağdaş ülkelerle boy ölçüşecek durumda olacaktır. Diğer bir deyişle, her kurumumuz küresel düzeydeki rekabete uyum gösterecek şekilde yapılanmak durumundadır. Bu noktada temel ölçü, Büyük Atatürk'ün de belirttiği gibi, çağdaş uygarlık düzeyidir. Dolayısıyla, temel amaç, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, çağdaş bir devletin vatandaşı yapmaktır; Türkiye Cumhuriyeti'nin temelindeki iddia budur.

Anayasal demokrasilerin gelişmesi ve hukukun evrenselleşmesi, insanlığın son iki yüzyıl içinde elde ettiği en önemli kazanımlardır. Bu bağlamda, çağdaş devletin temel nitelikleri de bu uzun demokratikleşme süreci içinde ortaya çıkmıştır. Bilginin en stratejik meta haline geldiği ve ekonomide küreselleşmenin tartışılmaz bir gerçeklik kazandığı günümüzde, çağdaş devletin üstesinden gelmesi gereken sorun şudur: Bir yandan, kuvvetler ayrılığı ilkesini hukukun üstünlüğü ve demokrasi zemininde hayata geçirirken, diğer bir deyişle, iktidarı sınırlarken, aynı zamanda, yönetimin daha etkili olmasını ve demokratik istikrarın tesis edilmesini sağlamak. Esasen, bu, demokratik devletin mekanizmalarını güçlendirirken, karar verme mekanizmalarının stratejik planlama yapma imkânına kavuşmasını, süratli çalışmasını ve etkinliğini artırmasını sağlamak demektir. Bu konu, demokratik ülkeler topluluğunun gündeminde önemli bir yer almaktadır. Demokrasinin ayırt edici vasfının sivil mutabakat yoluyla kendini yenilemek olduğu hususu üzerinde yaygın bir görüş birliği mevcuttur. Dolayısıyla, demokrasiyi daha iyi işletmek ve hukuk devletini güçlendirmek, demokratik cumhuriyetin temel hedefleri olmalıdır.

İktidarın sınırlandırılmasında temel yöntem olan kuvvetler ayrılığında en fazla aksama görülen nokta, yasama-yürütme ilişkisinde ortaya çıkmaktadır.

Yasama ile yürütme iç içe geçme istidadı gösterdiğinde, bir anlamda, kuvvetlerin sayısı ikiye inmektedir. Buna ilaveten, yargı bağımsızlığının işleyişinde aksama ortaya çıktığı takdirde, kuvvetler ayrılığı sistemi tamamen ortadan kalkmaktadır. Bu itibarla, yürütmenin yasama karşısında bağımsızlaştırılmasını, aynı zamanda, yasamanın da yürütmeyi daha iyi denetleyebilmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulması, çağdaş demokrasilerde önemle üzerinde durulan bir konudur. Bu meselenin ülkemizde de en geniş biçimde ve derinliğine tartışılmasında yarar bulunmaktadır.

Değerli milletvekilleri, hukuk devleti, devletin gücü ve hedefinin, toplumun bir arada yaşama iradesinin çerçevesini çizen bir hukuk düzeninin varlığını gerektirmektedir. Bunun temelini ise, toplum sözleşmesi mahiyetini taşıyan anayasa oluşturmaktadır. Dolayısıyla, anayasaya bağlılık ve itaat, demokratik cumhuriyette ve çağdaş devlette yurttaşlık erdemlerinin en başında gelir. Hak ve özgürlükler ile sorumluluklar arasındaki denge, işte bu zeminde kurulabilir.

Hak ve özgürlüklerle sorumlulukların çerçevesini belirleyen hukuk düzeni ve bu düzeni oluşturan kurallar, yalın, sarıh, anlaşılır ve uygulanabilir olmalıdır. Bu bağlamda, hukuk kurallarının basitleştirilmesi ve gerekiyorsa sayılarının azaltılması, son zamanlarda Batı'da önemle üzerinde durulan bir anlayıştır ve bu doğrultuda birçok alanda yeniden düzenlemeye gidilmekte olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de, bu konunun gereken dikkatle ele alınmaya başlanmasında yarar görüyorum.

Daha önce de belirttiğim gibi, toplum içinde yaşamının ve siyasetin kurallarının hukuka bağlanması, farklı moral değerler arasındaki tartışmayı nötralize ederek, demokratik çoğulculuğun altyapısını oluşturur. Bu bağlamda, demokratik hukuk devletinde hukuk mimarisinin temel taşları, adalet duygusunun kutsallığı ve yasalar önünde eşitliktir. Bu noktada, toplumun yarısını oluşturan kadınların statüsü özellikle önemlidir. Hukuk devleti, dil, din, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün yurttaşları kucaklar ve temel hak ve özgürlüklerin evrenselliğini teminat altına alır. İşte, bu noktada laiklik, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleriyle birbirinden ayrılmaz bir şekilde içiçe geçmektedir.

Bu çerçevede bir hususa daha değinmek istiyorum: Adaletin süratli ve etkili biçimde gerçekleşeceğinden herhangi bir şekilde kuşku duyulması söz konusu olmaya başladığı takdirde, toplumsal sözleşme ciddi biçimde tehdit altına girer. Bu nedenle, adaletin süratle işlemlerini sağlayacak tedbirler mutlaka alınmalıdır.

Çağdaş devlet, dünyayla birlikte soluk alıp vermek demektir. Böyle bir devlet, insanlığın ortak uygarlığına katkıda bulunma hedefi doğrultusunda, toplumun demokratik enerjisini seferber etmeyi mümkün kılacak kurumlar ve kurallar manzumesinden meydana gelir.

Çağdaş devlet, etkili toplumu ve refah toplumunu kurma amacı etrafında örgütlenmeyi gerektirir. Bu hedefe ulaşmanın temel aracı, sivil toplumun dinamizmi ve yaratıcı enerjisidir. Aynı zamanda, hukuk devletinin sağlam temellere dayanması da, çağdaş devletin işlemlerinin önşartıdır. Bu bakımdan, adalet bilincinin ve demokrasi kültürünün varlığı hayati önem taşımaktadır. Böyle bir bilinç ve kültürün gelişmesinin yegâne yolu da, bilgi çağının ve küreselleşmenin tüm imkânlarından yararlanan, donanımlı birey-yurttaşların yetişmesini mümkün kılacak bir eğitim sisteminden geçmektedir. Dolayısıyla, çocuklara ve gençlere çağdaş ve evrensel ölçülerde eğitim imkânının en geniş ve yaygın biçimde sağlanması, çağdaş devlet olmanın vazgeçilmez şartları arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, yetişkinlerin de eğitimine önem verilmelidir. Eğitimin kesintisiz bir süreç olduğu hatırlanmalıdır.

Esasen, günümüzde, eğitim ile ekonomi arasındaki ilişki de her zamankinden daha çok önem kazanmıştır. Zira, bilginin en stratejik meta haline geldiği bir dönemde yaşıyoruz. Önümüzdeki yüzyıl, bilgi toplumu olmayı başarabilen ülkelerin söz ve ağırlık sahibi olacakları bir yüzyıl olacaktır. Bu itibarla, eğitim ve bilim alanlarında mutlaka bilgi çağına gerektirdiği seviyeyi yakalamak mecburiyetindeyiz. Ulusların refah düzeyi ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki, artık, her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır. Eğitim alanında kaydedilecek gelişme ile ekonomik kalkınma, birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturmaya başlamıştır. Çağdaşlaşma, refah ve kalkınma hedefleri doğrultusundaki ortak çaba ve mücadele, öncelikle eğitim konularında verilmek durumundadır. Esasen bugün, bu konuda küresel bir mutabakat mevcuttur. Bilgi çağına gereklerine süratle uyum sağlayacak donanımlı yurttaşların yetiştirilmesi, uygar dünyanın temel öncelikleri arasında yer almaktadır. Eğitim konusu, işte bu bağlamda tüm dünyada yeni bir heyecanla ele alınmaktadır. Bu bakımdan, eğitim kurumlarımızın çağdaş standartlara ulaşması için büyük bir seferberlik başlatılmasına özel bir önem atfediyorum. Eğitim alanında gerçekleştirilecek reformların, topyekûn bir eğitim seferberliği anlayışıyla yürütüleceğine yürekten inanıyorum. Demokratik kültür ve erdemlere sahip, uluslararası düzeyde rekabet edebilecek şekilde yeteneklerini geliştirmiş, kendine güvenli yurttaşların yetiştirilmesi, temel stratejik önceliğimiz olmalıdır.

Dünya hızla değişmektedir. Bazı meslekler önem kazanırken, bazı meslekler nitelik değiştirmektedir. Bu gelişmelerin yakından takip edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması, insan kaynaklarının en verimli şekilde değerlendirilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. İnsanı merkez alan çağdaş kalkınma anlayışı da bunu gerektirmektedir.

Eğitim alanında gerçekleştirilecek atılımlarda her şey devletten beklenmemelidir. Eğitim, her zamankinden çok, halkın ve devletin beraberce kaldıracabileceği bir konu haline gelmiştir. Vatandaşlarımızın bu alandaki katılımlarını, büyük bir memnuniyet, minnet ve şükranla karşılıyorum.

Halkımız, eğitim alanındaki gayretleri bir seferberlik haline getirme arzusunu gayet açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Netice itibarıyla, önümüzdeki yüzyılın dünyasında daha sağlam bir yer edinmemiz, eğitimde, sağlık hizmetlerinde ve kültürde çağdaş dünya standartlarının yakalanmasıyla sağlanacaktır; bunun başka yolu yoktur.

Değerli milletvekilleri, Anayasaya bağlılığın, vatandaşların demokratik dikkat ve uyanıklığının, çağdaş, demokratik hukuk devletinin temel güvencelerini oluşturduğu unutulmamalıdır. Çağdaşlaşma süreci, aydınlanma çağıyla birlikte, son iki yüzyıl içinde evrensellik kazanmış, insanlığın ortak hedefi haline gelmiştir. Atatürk, işte bu ortak gelecek perspektifini, büyük bir öngörüyle, Türk Ulusuna ana hedef olarak göstermiştir. Bu hedeften taviz verilmesi söz konusu olamaz. Türkiye, güçlü, çağdaş bir dünya devleti olma yönünde kararlı adımlarla ilerleyecektir.

Demokrasi ve laiklik birbirinden ayrı düşünölemeyecek iki kavramdır. Laik hukuk düzeni, devletin, tüm inanç, fikir, dil, din, mezheplere karşı eşit mesafede ve tarafsız durmasını sağlamakta; aynı zamanda, kadın erkek eşitliğini güvence altına almaktadır. Dolayısıyla, laiklik olmadan demokrasiden bahsedilemez; zira, laiklik, demokrasi gibi, her fikrin ve inancın yaşama hakkını teminat altına alır.

Türk Milleti, seçimini, demokrasi, laiklik, insan hakları ve barıştan yana yapmıştır. Cumhuriyet, bu ortak iradenin en muhteşem eseridir. Demokratik cumhuriyetin meşruiyeti ve kuvveti, ortak tarih, kader ve amaç birliği ile vatan-daşlık kimliği ilkelerine dayanır. Milletimiz, sevinçte, kederde, zor günde, bu ortak kader anlayışına sahip çıkmıştır; bu kararlılık, sonsuza kadar sürecektir.

Farklılıklarımız, bizi, gerginlik ve kutuplaşma noktalarına götürmemelidir. Demokrasi, farklılıklarımızı hukuk zemininde koruyan ve bu farklılıkların bir zayıflık değil, zenginlik kaynağı olmasını sağlayan yegâne rejimdir. Herkesin birbirini kabul etmesi, anlaması, birbirine destek olması sayesinde, Türkiye, toplumsal uzlaşmayı bulacaktır. Esasen, demokratik cumhuriyet böyle bir uzlaşının ürünüdür; bunun hiçbir zaman akıldan çıkarılmaması gerekmektedir.

Bugün, hür basın ve sivil toplum, bütün dinamizmi ve uyanıklığıyla her şeyi tartışmakta, her kurumu denetlemekte ve herkesi eleştirmektedir. Böyle bir toplumun sürekli bunalımlarla karşı karşıya kalması düşünölemez. Önemli olan, toplumun beklentileri, özlemleri ve umutlarına yanıt verilmesidir. Dolayısıyla, siyaset, değişimin konjonktürel olarak sebep olabileceği güçlükleri, sıkıntıları, bunalımları değil, böyle bir değişimin getireceği parlak geleceği önplanda tutan bir perspektife sahip olmalıdır.

Değerli milletvekilleri, bir ülkenin çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda yürüyebilmesi, o ülkedeki değişim dinamiğinin evrensel uygarlık araçlarına dayanıp dayanmamasına bağlıdır. Çağdaş devlet, ülkenin genel fotoğrafını her an çekmeye muktedir olan ve hedef tespit ederek, bunu genel bir strateji etrafına oturtabilen devlet demektir. Bu itibarla, devlet, mevcut durumu tüm boyutlarıyla tahlil edebilecek ve geleceğe yönelik strateji tespit edebilecek araçlara sahip olmaya ve kamu hizmetinde çalışanları böyle bir stratejik planlama çabasına yöneltmeye özen göstermek durumundadır. Böyle bir zemin olmadan ortak vizyon da geliştirilemez. Diğer bir deyişle, bir ülkenin ulusal vizyonu, ortak aklın ürünü olmalıdır. Bu da, sadece, demokratik denetim ve katılımıla sağlanabilir. Zira, demokrasi, daha iyi, daha mükemmel olanı arama imkânını bahşeden yegâne rejimdir. Bu itibarla, ekonomik ve sosyal konsey yapılanmasını önemsiyorum. Bu konseyin, ekonomik ve sosyal alanlardaki hedeflerimiz doğrultusunda mutlaka önemli bir rol oynayacağına inanıyorum.

Öte yandan, 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişiklikleriyle ilgili uyum yasalarının bir an önce çıkarılmasını gerektiğini bu vesileyle tekrar hatırlatmakta fayda mütalaa ediyorum.

Anayasanın bazı kurallarının, uyum yasaları çıkarılmadığı için uygulanamamasından neşet eden bir hukukî sorunun varlığı hiçbir şekilde gözardı edilemez.

Değerli milletvekilleri, halkları ve ülkeleri her zamankinden daha çok birbirine yaklaştıran ve siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel tüm alanlarda bir yeniden yapılanma sürecine yol açan küreselleşme olgusu, barış, demokrasi ve kalkınmanın birbirinden ayrılmaz bir üçlü olduğu hususunda giderek artan bir bilinçlenmenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeni bir uluslararası düzen, işte böyle bir zeminde aşama aşama şekillenmektedir. Bu bağlamda, ülkeler, zaman ve mekân dinamiği içerisindeki yerlerini yeniden tanımlamak ve icap ediyorsa, hedef ve stratejilerini gözden geçirerek yeniden saptamak durumundadırlar. Ancak bu uyum yeteneğini gösterebilen ülkeler, uluslararası ilişkilerin şekillenmekte olan yapısını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmek imkânına sahip olabileceklerdir.

21 inci Yüzyıla hazırlanırken moralimizi yüksek tutmamız için her türlü sebep bulunmaktadır. Tarih, ulusumuzun karşısına, geleceğe bakışımızda iyimserliği teşvik eden yeni fırsatlar çıkarmıştır. Soğuk savaş sonrasında ülkemiz, artan bir stratejik derinlik kazanmıştır. Güneydoğu Avrupa'dan Rusya'nın steplerine ve Çin Seddine kadar uzanan geniş bir coğrafyada bir kültür hinterlandına sahip olan Türkiye, Avrasya'nın, ulaşım, iletişim ve ticaret merkezi haline gelmiş, gerçek bir dünya devleti boyutuna ulaşmıştır. Yeni enerji coğrafyasını oluşturan Karadeniz ve Hazar havzalarında kalıcı işbirliği modelleri geliştirilmesine öncülük ederek, bu bölgelerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Avrupa, Balkanlar, Karadeniz, Kafkasya, Hazar, Orta Asya, Ortadoğu ve Akdeniz boyutları, ülkemizin dışpolitika perspektifinin genişliğini göstermektedir.

Balkanlarda, Kafkasya'da ve Ortadoğu'da henüz kalıcı barış sağlanamamıştır. Azerbaycan topraklarının üçte biri hâlâ işgal altındadır. 1,5 milyon Azeri vatandaşı kaçkın durumundadır. Ortadoğu'da barış süreci tehdit altındadır. Balkanların istikrara kavuşması açısından hayati önem taşıyan Dayton Barış Anlaşmasının kırılğan niteliği özel bir dikkat gerektirmektedir. Türkiye, bütün bu bölgelerde barış ve istikrarın tesisi doğrultusunda katkılarını aktif bir biçimde sürdürmektedir.

Bununla beraber unutulmaması gerekir ki, güncel sorunlar ve çatışmalar bir gün mutlaka sona erecektir. Şimdi yapılması gereken, güncelin ötesine geçebilmek ve ihtilafların sona erdiği, birlikte çalışma ve yaşama kurallarının hayata geçirildiği Avrasya'yı görebilmektir.

Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın zenginleşmesi, Rusya'da serbest piyasa ekonomisinin kurumsallaşması, Ortadoğu ve Balkanların istikrara kavuşmasıyla birlikte ortaya çıkacak geniş işbirliği imkânlarının tam ortasında Türkiye bulunacaktır. Esasen, Sovyetler Birliğinin kendiliğinden dağıldığı 1991 yılından itibaren karşımıza çıkan bu tarihi fırsatın gerektirdiği adımlar tarafımızdan atılmıştır ve atılmaya da devam etmektedir.

Önümüzdeki yüzyılın dünyası, Karadenizin etrafını dolaşacak otoyolların tamamlanacağı, telekomünikasyon ve fiber optik ağlarının, Karadeniz havzasını ve Orta Asya'yı Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlayacağı tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlanacağı, döşenecek yeni boru hatlarıyla doğalgaz ve petrol gibi enerji kaynaklarının bu coğrafyalardan Akdenize akacağı bir dünya olacaktır. Türkiye, işte bu dünyanın kalbidir. Ufkumuz, en az bu dünya kadar geniş olmalıdır. Kendimizi bu geleceğe layık veçhile hazırlamak için, çabalarımızı kararlılıkla sürdürmemiz gerekmektedir.

Değerli milletvekilleri, dışpolitikada öncelikli hedefimiz, 21 inci Yüzyıl dünyasının hukukî ve kurumsal altyapısının inşa edildiği bir dönemde, Türkiye'nin etkinliğinin, hareket kabiliyetinin artırılmasıdır. Paris'te yapılan NATO-Rusya zirvesi, genişleme konusunun ele alındığı Madrid'deki NATO zirvesi, Avrupa Birliğinin yeni kurumsal yapısının esaslarının belirlendiği Amsterdam zirvesi, nihayet, önümüzdeki aralık ayında Lüksemburg'da yapılacak olan genişlemeyle ilgili Avrupa Birliği zirvesiyle bu hukukî ve kurumsal yapının temel çerçevesi çizilmektedir. İşte bu bağlamda, Avrupa bütünleşmesi içindeki yerimizin sağlamlaştırılması hayati önem taşımaktadır. Zira, küresel ekonominin büyük çapta ekonomik gruplaşmalarının birbirine eklenmesinden oluştuğu günümüzde, bizim coğrafyamızda her alanda dünya optimaline ulaşılması için, Avrupa Birliği mutlaka uğranılması gereken bir limandır. Esasen, cumhuriyetin çağdaşlık projesi de Avrupa Birliğine tam üyelik hedefiyle içiçe geçmiştir.

Türkiye, süratli ve dinamik bir yaklaşımla gerekli reformları gerçekleştirdiği takdirde, hiç kimse Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğine engel olamayacak ve Türkiye, Avrupa'nın çağdaş ülkeleri arasındaki yerini mutlaka alacaktır. Ancak, bu hedefe ulaşmak için esas sorumluluk bizim üzerimizdedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması için, eksiklerini tamamlaması lâzımdır. Demokrasi ve insan hakları alanında hukukun üstünlüğü ve işleyen rekabete dayanan piyasa ekonomisine kadar tüm alanlarda çağdaş Avrupa normlarının süratle uygulamaya konulması, Avrupa Birliğiyle bütünleşmemizin önşartları arasındadır. Avrupa Konseyine üyeliğimiz, Avrupa Birliği ile gümrük birliğimiz, siyasî, sosyal ve ekonomik alanlarda ulaşmamız gereken çağdaş standartların temel çerçevesini çizmektedir. Esasen, bunun da ötesine geçerek Avrupa Birliğinin kendi kendine koyduğu Maastricht şablonuna da, aday ülkeler için tespit edilen Kopenhag kriterlerine de uyma doğrultusunda kararlı adımlar atmak mecburiyetindeyiz.

Türkiye ve Avrupa Birliğinin 1963'teki ortaklık anlaşması ile 1987'deki tam üyelik müracaatımıza verilen cevapla ve 1996'daki gümrük birliğiyle bütünleşme doğrultusunda birlikte attıkları adımlarla bugün varılan nokta, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğinin tartışma konusu yapıldığı bir nokta olamaz.

Birlikte çalışma, birlikte yaşama anlayışının fiiliyata intikal ettirilebileceği bir dönem içine girmemiz hayati önem taşımaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği politikası, Avrupa Birliğinin Türkiye stratejisinin bir aynası değildir ve olmamalıdır da. Zira, Avrupa Birliğine tam üyelik hedefimizi biçimlendiren, tarihimiz ve coğrafyamız çerçevesinde yaptığımız kendi özgür tercihimizdir. Türkiye'nin, bir coğrafyadan ziyade, bir değerler manzumesi olarak algıladığı Avrupa'yla bütünleşme iradesi, tamdır. Avrupa Birliğinde bu yönde bazılarında bir irade eksikliği var ise, bu durumun aşılması için, Türkiye'nin vizyonu ile Avrupa Birliğinin vizyonunun birbirleriyle çelişmediğini, aksine birbirlerini güçlendirdiğini ortaya koymamızda yarar bulunmaktadır.

Tarihten gelen kültürel farklılıklar, geleceği belirleyemez. Avrupa Birliği, ancak, geleceğe ağırlık veren bir birlikte yaşama ve çalışma perspektifiyle gücünü arttırabilir. Aksi takdirde, geçmişin olumsuz yönleri, geleceğin parlak vaatlerine galebe çalar.

Bizim için, Avrupa, bir medeniyet projesidir; ancak, bizim anlayışımıza göre, bu proje, farklılıkları bir zenginlik kaynağı ve yaratıcılık pınarı olarak gören, evrensel insan haklarına ve demokrasiye dayanan bir projedir. Bunun dışında kalan ve din, kültür gibi farklılıkları vurgulayarak yeni bölünmeler yaratan talihsiz yorumlar Avrupa'nın geleceğine biçim veremez ve Avrupa tarihinin, artık geride bırakılması gereken karanlık sayfalarında kalmalıdır.

Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde halen içinde bulunulan aşama, Avrupa mimarisinin daha ilk yıllarında belirlenmiş vizyon içerisinde anlam kazanmaktadır. Gümrük birliği somut gerçeği etrafında, Avrupa Birliği ile şimdi geliştirilecek ve diğer aday ülkelerle eşit muamele-eşit kriter temelinde bizi tam üyeliğe götürecek işbirliği ve yakınlaşma süreci, Türkiye söz konusu olduğunda genelde hâkim olan, Avrupa söyleminde halen mevcut bulunan "biz ve onlar" ayırımını 2000'li yıllara girerken geride bırakacak bir dinamik doğurabilmelidir.

Türkiye'nin Avrupa mimarisine bakışı ve bu çerçevede izlenen politikalar, başlangıçtan itibaren vizyon ve pragmatizmi bağdaştıran bir noktada oluşturulmuştur.

Avrupa'nın güvenlik, istikrar ve refahı, demokrasi coğrafyasının genişlemesine bağlıdır. Dolayısıyla, yeni Avrupa mimarisi, Balkanlar'dan Kafkasya'ya, Karadeniz'den Akdeniz'e uzanan coğrafyada barış, istikrar ve ortak refahın kök salmasını başarabilmeli; Avrupa bütünleşmesi, çağdaş, evrensel değerlere dayanmalıdır. Türkiye, bu bakımdan öncü ve belirleyici rol oynayacak stratejik bir konuma sahiptir. Balkanlar'dan Kafkasya ve Orta Asya'ya, Karadeniz ve Akdeniz havzalarından Ortadoğu'ya uzanan geniş bir coğrafyanın merkezinde yer alan Türkiye, ekonomik, kültürel ve siyasî açılardan vazgeçilmez bir istikrar unsurudur.

Türkiye'nin hedefi, siyasî, savunma, güvenlik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre alanlarında değişen Avrupa'nın gelişen işbirliği, bütünleşme ağına katılmaktır. Avrupa Konseyi, NATO ve AGİT gibi kuruluşların tam üyesi ve Avrupa Birliğiyle BAB'ın ortak üyesi olan Türkiye, Karadeniz, Balkanlar ve

Akdeniz havzalarında mevcut ya da gelişebilecek bölgesel işbirliği dinamiklerine de katılarak -hatta bunlara bizzat yön vererek- bu hedefini büyük ölçüde gerçekleştirebilmiştir. Avrupa mimarisinin geleceği üzerinde doğrudan etkili olabilecek Orta Asya, Kafkasya ve Ortadoğu gibi bir coğrafyada Türkiye'nin etkili varlığı ve buradaki potansiyel işbirliği imkânları da buna ilave edilmelidir. Sonuç olarak, Türkiye, Avrupa mimarisinin geleceğinde her bakımdan kilit rol üstlenebilecek bir konumdadır.

Yunanistan ile aramızdaki sorunları Madrid'de, NATO zirvesi sırasında vardığımız mutabakat çerçevesinde ele alacak bir diyalog başlatılmasını samimiyetle temenni ediyoruz. Ancak, bu ülke, özellikle Avrupa Birliği zemininde Türkiye'nin önünde haksız ve mesnetsiz engeller çıkarmakta, bu alışkanlığını maalesef terk edememektedir. Yunanistan'ın bu tutumunun, kendi çıkarlarına da, bölge barışına da herhangi bir yararı olmadığını vurgulamak istiyorum. Yunanistan'ı sağduyuya ve akılcı davranmaya davet ediyorum.

Kıbrıs'ta, iki sorun birbiriyle irtibatlı olarak gerginliği artırmaktadır. Avrupa Birliğinin, uluslararası anlaşmaları hiçe sayarak Güney Kıbrıs Rum yönetimiyle tam üyelik müzakereleri başlatma eğilimi, Kıbrıs sorununa adil ve yaşayabilir bir çözüm bulunması doğrultusunda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iyi niyet misyonu çerçevesinde yürütülmekte olan toplumlararası görüşmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, Avrupa Birliğinin bu tutumu, Kıbrıslı Rumların tahrikkâr politikalarına cesaret vermektedir. S-300 füzeleri konusu bu bağlamda özellikle önemlidir. Doğu Akdeniz'deki stratejik dengenin değiştirilmesine yönelik adımların bölge barışı ve istikrarı açısından tehdit oluşturduğunu bir kere daha hatırlatmakta yarar görüyorum. Esasen, her iki konuda da ne gibi somut tedbirler alacağımızı, en üst düzeyde yayınlanan ortak deklarasyonlarla ve açıklamalarla dünya kamuoyuna duyurmuş bulunuyoruz. Türkiye'nin kararlılığının sınanmasının büyük bir hata olacağının altını özellikle çizmek istiyorum.

Önümüzdeki yüzyıl dünyasında belirleyici bir jeopolitik alan haline gelecek olan Avrasya'ya yönelik politikalarımızı, işbirliği anlayışı ve dayanışma ruhuyla ortak refah perspektifinde kararlılıkla sürdürüyoruz. Bu coğrafyada yaşayan kardeş ülkelerle ilişkilerimiz ortak tarihimiz ve kültür bağlarımız zemininde hızla gelişmektedir. Aynı köklere, hars ve değerlere sahip insanların bir araya gelmelerinden, birbirlerini daha fazla tanımak ve birlikte çalışmak istemelerinden kimse gocunmamalıdır.

Şu hususu bir kere daha vurgulamakta yarar görüyorum: Türk dünyası bir gerçektir; 11 milyon kilometrekare üzerinde yaşayan 200 milyon insanın tarihlerini yapan büyük şahsiyetler, düşünürler, edebiyatçılar, mimarlar, kültür adamları ortak kişilerdir. Bu büyük varlığın üyeleri bir taraftan hukukî ve siyasi alanda yeniden yapılanmalarını gerçekleştirip millî devletlerini kurarken, diğer taraftan ekonomilerini yeni dünya şartlarına uygun hale getirmektedirler. Sevinçle ve gururla ifade ediyorum: Bu ülkeleri her ziyaretimizde daha büyük

gelişmeler görüyoruz. Türkiye'nin tek arzusu, bu kardeş ulusların bağımsızlık ve egemenliklerini koruyarak, kalkınmalarını sürdürmeleri, sahip oldukları zengin doğal kaynakların da yardımıyla tam olarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Bu hedef doğrultusunda çaba sarf etmeye, her türlü desteği vermeye kararlıyız. Üçüncü ülkeleri ve bölgedeki komşularımızı da aynı yönde birlikte çalışmaya davet ve teşvik ediyoruz.

Rusya ile ekonomik ilişkilerimiz ve işbirliğimiz her geçen gün daha da artmaktadır. Rusya'yi, bölgemizin ortak refahı ve istikrarı doğrultusunda, karşılıklı yarar ilkesi zemininde, birlikte çalışacağımız bir ortak olarak görüyoruz. Karadeniz ve Hazar havzalarının gelişmesinde, zenginleşmesinde çıkarlarımızın çelişmediğine, aksine birleştiğine inanıyoruz. İşbirliği ruhunun ve ortaklık anlayışının, Rusya ile siyasî ilişkilerimizin iklimine de yapıcı etkilerinin olacağını ümit etmeye devam ediyoruz.

Müttefiklerimizle birlikte Paris Zirvesinde imzaladığımız NATO-Rusya arasındaki Kurucu Senet, Avrupa'nın yapılanmasında tarihî önemi haiz bir olay olmuştur. Bu belgeyle, demokrasiyi benimsemiş, barış ve güvenlik içinde bütünleşmiş bir Avrupa'nın yaratılmasında dev bir adım atılmış, Avrupa'da, Rusya'yi da içine alan yeni bir denge oluşturulmuştur.

Zirvenin ertesi günü Lahey'de katıldığımız Marshall Planının 50 nci yıldönümü törenleri, geçmişte Avrupa ülkelerinin savaş sonrasında Avrupa'nın imarı için yaptıkları örnek dayanışmanın bugün de değişik bir ortam ve boyutta sürdürülmesi ihtiyacını ortaya koymuştur.

Amerika Birleşik Devletleri ile stratejik ortaklığımızın giderek daha sağlam çıkar ve eylem beraberliği zemininde gelişmesinden memnuniyet duyuyoruz. Bu işbirliğimizin daha da ileriye götürülmesinin önündeki engellerin kaldırılması için Amerika Birleşik Devletleri yönetiminin daha kararlı davranmasını bekliyoruz.

İran ile ilişkilerimizin iyi komşuluk sorumluluğu, içişlerine karışmama ilkesi ve karşılıklı yarar zemininde normalleştirilmesi bölge istikrarına katkı sağlayacaktır. Ancak, güvenlik konularında mevcut işbirliği mekanizmalarının mutlaka verimli bir şekilde işletilmesi gerekmektedir.

Irak'ın uluslararası toplumla arasındaki sorunu hâlâ çözüme kavuşturamamış olması, bölge istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle Kuzey Irak'taki iktidar boşluğu, PKK terör örgütünün Türkiye'ye yönelik eylemleri için vasat oluşturmaktadır. Irak yönetimini, Güvenlik Konseyi kararlarına uyarak dünya ile barışması için uyarmaya devam ediyoruz.

Suriye, terörü bir dışpolitika aracı olarak kullanarak, ülkemize karşı hasmane bir tutum izlemeye devam etmektedir; ayrıca, diğer Arap ülkelerini de Türkiye'ye karşı kışkırtmaya devam etmektedir. Bu tutumun, Suriye'ye sadece zarar vereceğini bir kere daha hatırlatmak istiyoruz.

Mısır ve Ürdün'le ilişkilerimize özel bir önem veriyoruz. Bu ülkelerle en üst düzeyde düzenli temas ve işbirliği mekanizmalarımız verimli bir şekilde işlemektedir. Körfez ülkeleriyle de ilişkilerimiz olumlu bir yönde gelişmektedir. Bu yıl içinde bu ülkeleri ziyaret edeceğiz.

İsrail ile ilişkilerimizin hiçbir şekilde Arap kardeşlerimizle aramızdaki ilişkilere alternatif olarak gelişmediğini, aksine, bunun bölge istikrarına katkı teşkil ettiğini her düzeyde izah ediyoruz. Esasen, İsrail’le ilişki içinde olan tek bölge ülkesi de Türkiye değildir. Mısır’a yaptığım son ziyaret sırasında bu görüşlerimizin anlayışla karşılandığını gördüm; Başkan Mübarek, yaptığı açıklamada, bu konuya bizzat açıklık getirdi.

Öte yandan, Mart ayında Pakistan’ın 50 nci, Bangladeş’in 26 ncı bağımsızlık yıldönümlerini, bu ülkelere yaptığım ziyaretlerde kutladık. Hindistan’ın Ağustos ayında kutladığı 50 nci bağımsızlık yıldönümü törenlerine ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Mustafa Kalemli katıldı.

Alt-kıta ülkeleriyle köklü tarihî bağlarımız vardır. Halklarımız ortak inanç ve ortak kültürü paylaşmaktadır. Millî mücadelemiz sırasında bize verdikleri destekle gönüllerimizi fethetmişlerdir. Yıllar sonra, Büyük Önder Mustafa Kemal, onlara ilham kaynağı olmuştur. Hindistan, Pakistan ve Bangladeş ile ilişkilerimizi derinleştirmekte kararlıyız.

Değerli milletvekilleri, Türkiye, çağdaşlaşma ve aydınlanma projesine bağlılığıyla, yetişmiş zengin insan kaynaklarıyla, dinamik ve yaratıcı girişimcileriyle, 100 milyar dolara doğru yol alan dışticaret hacmiyle, yüksek rekabet gücüyle, iletişim ve ulaşım alanında bölgelerarası bir merkez hüviyetini kazanmasıyla, yeni enerji coğrafyalarının dünya ile bütünleşmesini sağlayacak konumuyla demokratik ülkeler camiasının onurlu ve saygın bir üyesi olarak yoluna devam edecektir. Türkiye, ekonomik alanda küreselleşmenin gerektirdiği açılımları sürdürürken, hukuk alanındaki evrenselleşme hedefleri doğrultusunda da aynı kararlılıkta yürüme iradesine sahiptir. Bu iki boyutun, çağdaş dünyanın vazgeçilmez unsurlarını oluşturduğunun hiçbir şekilde unutulmaması gerekir. Atatürk’ün eseri olan Türkiye’de bu yönde güçlü bir toplumsal irade mevcuttur.

Değerli milletvekilleri, Türkiye’nin gündeminde iç güvenlik sorunu, hâlâ önemli bir yer işgal ediyor.

Bölücü terör hareketiyle çok ciddi bir mücadele yapılmıştır. Bu mücadele, tamamen hukukun içinde kalarak, devletin meşru organları, meşru güvenlik güçleri marifetiyle yapılmış ve yapılmaktadır.

15 Ağustos 1984’ten 1 Eylül 1997’ye kadar geçen devrede:

Güvenlik güçlerimiz 4 389 şehit, 8 768 yaralı vermiştir.

Sivil halkın uğradığı tecavüzler sonucu 3 965 vatandaşımız şehit olmuş, 4 540 vatandaşımız da yaralanmıştır.

Teröristler ise, 19 635 zayıat vermişlerdir. Bunların 14 836’sı ölü, 399’u yaralı, 2 702’si de sağ ele geçmiş, 1 698 kişi de teslim olmuştur.

Bölücü terör örgütünün, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, üniter vasfını, demokratik parlamenter düzenini ortadan kaldırma gayretleri, güvenlik güçlerimizin meşru mücadelesiyle kontrol edilebilir bir düzeye inmiş bulunmaktadır. Türkiye'nin üniter devlet olma şeklindeki tarihi tercihi ve ulusal uzlaşması, İstiklal Savaşımız sonunda oluşmuş bir durumdur. Cumhuriyetimizin uzun tarihi içinde gelişmiş ve Anayasamızın temeli olmuş bu tercihin, hiçbir etkenle değiştirilmesi söz konusu değildir. Devletin resmî dili, bayrağı, nitelikleri, sınırları ve Türkiye Cumhuriyetinin egemenlik hakları her türlü tartışmanın dışında ve üstündedir. Türkiye'nin üniter, demokratik ve laik niteliklerinin muhafaza edileceğinden, tarihsel ve geleneksel millî birlik ve beraberliğimizin korunacağından herkes emin olmalıdır. Türk Devletinin anayasal düzeninin ve bölünmez bütünlüğünün her şart altında sonuna kadar savunulmasına ve kesinlikle korunmasına kararlıyız.

Devlet terörle mücadelesinde başarılı olmuş ve ülkenin her köşesinde kanun, nizam hâkimiyetini mutlak olarak sağlamış bulunmaktadır. Bundan sonra hedef, terörle mücadelenin nihaî sonuç alınana kadar aralıksız sürdürülmesi yanında, terörden zarar görmüş bölgelerimizin diğer bölgelerle olan sosyoekonomik farklılıklarının ortadan kaldırılması ve istikrarlı bir ekonomik yapıya kavuşturulmasıdır. Bu maksatla uygulamaya konulmakta olan tedbirlerin, bölgede normal duruma dönmeyi kolaylaştıracağı kuşkusuzdur.

Türkiye'ye terörle mücadelesinde ilişkin olarak siyasî maksatlarla yöneltilen insan hakları ve demokratikleşme konularındaki eleştirilere karşı, insan hakları ihlallerinin önlenmesinin en önemli tedbiri olan açık rejimin Türkiye'de mevcut bulunduğu, demokrasinin bir ülkenin ve halkın bölünmesinin gerekçesi olamayacağı, insan hakları ve demokratikleşme konularında Türkiye'nin attığı adımların başta kendi halkını memnun etme amacı taşıdığı anlatılmakta ve ilgili dış çevrelerin aydınlatılmasına sabırla devam olunmaktadır. Müteaddit teşebbüs ve gayretlere rağmen, Türkiye'nin mücadele etmekte olduğu teröre aralarında komşu ve hatta müttefikimiz olan ülkelerin de bulunduğu bazı memleketler dış yardım ve destek vermeyi esefle sürdürmektedirler.

Terör konusundaki sözlerime son verirken, ülke içinde ve dışında gayet başarılı operasyonlar sürdüren Türk Silahlı Kuvvetlerine, diğer tüm güvenlik güçlerine, milletçe topyekûn gösterilen birlik ve beraberliğe, kutsal vatanımızın güvenliğinin ve huzurunun bekçileri kahraman evlatlarımıza, huzurunuzda teşekkür ediyor, şehitlerimizi rahmet, gazilerimizi minnetle anıyorum. Yüce Meclise, bu ülkenin kahraman askerlerine ve güvenlik güçlerine her zaman sağladığı destekten ötürü de sizlere, hepinize teşekkürlerimi sunuyorum."

3.1.1. Üçüncü Yasama Yılında ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Yasa Faaliyetleri

1- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞININ TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN 492 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME-NİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜ HAKKINDA KANUN: (4307 SAYILI)

“Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 492 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu raporu” üzerindeki görüşmelere, 3. Yasama Yılı'nın, 12 Kasım 1997 tarihindeki 13. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan yürütürken, katip üye olarak Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız görev yapmıştır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

İlk konuşmayı CHP Grubu adına, Çorum Milletvekili Ali Haydar Şahin yapmıştır. Ali Haydar Şahin konuşmasının başında, üniversite giriş sınavları sonucunda, ilk 2000 öğrenci arasından 200 öğrenciye yurt dışında lisans öğrenimi, yine, üniversite mezunları arasında ÖSYM tarafından yapılacak sınavlarda en az yüzde 60 puan almış öğrenciler arasından, başarı sırası esas alınarak, 800 öğrencinin yüksek lisans için yurt dışına devlet adına gönderilmelerine CHP'nin olumlu baktığını açıklamıştır. Ayrıca yüksek lisans öğrencilerinin Türkiye'ye geri dönüşlerinin teminat altına alınmasını da bir öneri olarak sunmuştur. Yurt dışına göndermede için tek ölçütün, en yüksek puan almış ya da ilk 2 000 öğrenci arasına girmek olmasını, adil ve eşitlikçi olmaktan uzak bulan Şahin, devlet olanaklarıyla yurt dışına gönderilen öğrencilerin, maddi imkânları nedeniyle iyi eğitim almış ve kolej mezunu olan öğrenciler olabileceğini öne sürmüştür.

Ali Haydar Şahin, eğitim ve bilimin bir ülkenin kalkınmasındaki önemini belirttikten sonra, Hz. Ali'nin, Mevlana'nın ve Atatürk'ün sözlerinden örnekler vermiş ve eğitim-öğretimle ilgili şu sorunları dile getirmiştir: *“Bunlardan birincisi, lise birinci sınıfta iki yıl üst üste kalan 15–16 yaşlarındaki öğrencileri sokağa atma uygulamasının sürdürülmesi ve bütün ısrarlara rağmen, kamuoyuna, bununla ilgili ne bir açıklama ne bir bilgi ne de inandırıcı bir gerekçe gösterilmemesidir. Bu konuyla ilgili yargı kararları vardır. Millî Eğitim Bakanlığı, yargı kararlarına da artık itibar etmemektedir. Bu çocuklarımızın, bu yavrularımızın bunu hak etmediklerini burada duyurmak istiyorum.*

İkinci olarak, 11 Kasım'da; yani, dün başvuruları sona eren 1998 ÖSYM sınavında, eski mezunları mağdur edici, onları cezalandırıcı farklı puan uygulamasında ısrarı da bir türlü anlamamaktayız. Şu göstereceğim belgede, ortaöğretim başarı puanına uygulanacak katsayılar verilmiştir. Bakınız, aynı öğrenci gidiyor, aynı sayıda soru yapıyor. Bu sorulardan, diyelim ki, iki öğrenci 60'ar soru yapıyor. Öğrencilerden birisi diyelim ki 450 puan alıyor, diğeri 400 puan alıyor; 50 puan eksik alıyor. Bunun hiçbir hukukta, hiçbir yasa da yeri yoktur. Bakınız, bunu buradan okuyacağım. "1997-1998 ders yılı ortaöğretim kurumundan mezun olabilecek durumda olan bir öğrencinin katsayısı 0,2; 1997 yılında sınava girmiş öğrencinin katsayısı 0,13; diğeri 0,065 ve 0,03." Bunun gibi çok korkunç rakamlar çıkıyor ortaya. Bu adaletsizliğin giderilmesi lazım. Kesinlikle bunun önleminin alınması gerekir. Bu öğrenciler müracaatlarını yaptılar, müracaatlar dün sona erdi. Biz, yavrularımızın arasındaki bu uygulamanın durdurulması için gereken tüm mücadelemizi vereceğiz. Bir çocuk kalkacak aynı sayıda soruyu yapacak, öbürü de aynısını yapacak; birisi gidecek üniversiteye girecek birisi dışarıda kalacak... Böyle şey olmaz. Bunun durdurulması lazım. Bunu, çok önemli bir sorun olarak görüyorum."

YÖK'ün söz konusu uygulamadan vazgeçmesini de isteyen Şahin, sözü vakıf üniversitelerine de getirerek, diğer okullarda ara sınavlarının başladığı günlerde bile, vakıf üniversitelerinin öğrenci kayıtlarını açık tuttuğunu, bir yıl sonra yapılacak sınavda başarılı olmak koşuluyla, hazırlık sınıflarına öğrenci kaydettiklerini iddia etmiştir. Bunun önüne geçilmesini, özel vakıf üniversitelerinin ciddi bir denetim altına alınmasını da isteyerek, siyasî kadrolaşmanın bulunduğu dikkat çekmiş ve öğrencilerin öğrenim görme özgürlüğünün ortadan kalktığını dile getirmiştir. YÖK ile ilgili eleştirilerini devam ettiren Ali Haydar Şahin, demokratik ve katılımcı yönetimin bulunmadığı bir ortamda, YÖK'e mali özerklik adı altında yeni haklar tanınmasına karşı çıkmıştır. Sonuç olarak ise yasa tasarısını desteklerken, gerek ortaöğretimde gerekse yükseköğretimde yaşanan sorunlara çözüm bulunmasından yana olduklarını açıklamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Sağlam söz almıştır. Önceki yıllarda YÖK Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olan, öğretim üyesi kökenli Mehmet Sağlam, ÖSYM öncesinde, Milli Eğitim Bakanlığınca, üniversitelerce hazırlanan bir sınavda başarılı olan üniversite mezunlarının, yüksek lisans ve doktora için yurt dışına gönderildiğini ifade ettiği konuşmasında, kendisinin de bu yolla yurtdışına giderek, doktora yaptığını, sonra da Hacettepe Üniversitesi'nde göreve başladığını açıklamıştır.

Mehmet Sağlam YÖK Başkanı olduğu dönemdeki çalışmalar için de şu bilgileri vermiştir: *"1992 yılında YÖK Başkanlığı görevine geldiğimiz zaman, şimdiki Cumhurbaşkanımız Sayın Demirel, Başbakan'dı. Yeni bir proje hazırladım ve kendilerine arz ettim. Bu projeye göre, bir taraftan, üniversitelerin, öğretim elemanı yetiştirmek üzere, yılda 100-150 civarında*

gönderdiği projeye ilave olarak, yılda, en azından 1 000-1 500 kişinin dışarıya gönderilmesinin gerekliliğini ortaya koydum; sebebi de şuydu: Yapılan bütün araştırmalar onu gösteriyor ki, Türkiye’de, üniversitelerimizde, öğretim üyesi başına düşen öğrenci miktarı 38-40 civarındadır; dünya ortalaması ise en çok 15 ilâ 20 arasındadır. Dolayısıyla, bir öğretim üyesine düşen mevcut 40 öğrenciyi -2000’li yıllarda üniversitelerin daha da genişlemediğini düşünseniz bile- 20’ye indirebilmeniz için, 2000 yılında, Türk yükseköğretiminin ihtiyaç duyduğu öğretim üyesi sayısı 30 bin civarındadır. Bu projeye göre, ihtiyaç duyulan bu 30 bin öğretim üyesini 2000 yılına kadar yetiştirmek üzere, bir taraftan, üniversitelerimiz, master ve doktora yaptırırken, diğer taraftan da, bunun hiç olmazsa dörtte birini, yani yüzde 25’ini geliştirmiş ülkelerin üniversitelerine göndererek doktora yaptırılmalı fikri doğdu. Bu şekilde, 2000 yılına kadar, 7 500 öğrencinin dışarı gönderilmesi projede derc edildi ve o zamanki Hükümetin Başkanı, 1992 yılındaki kararla bu projeyi onayladı ve biz, 1993, 1994 ve 1995 yıllarında ortalama yılda 1 000 -1 100 kişi gönderdik. Nasıl gönderdik; Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Merkezi, öğretim üyelerinin hazırladığı, üniversite mezunları için, kendi alanlarında sınav açtı. Bu sınava göre, yukarıdan itibaren, bütçe kanununda 1 000 kişi gönderilecekse, başarılı olan 1 000 kişiyi, 1 200 kişi gönderilecekse 1 200 kişiyi gönderdik. 1995 yılında bizim doğru veya yanlış bir kararla politikaya girmemizden sonra, 1996 yılında 1993, 1994 ve 1995’teki sistemin aksine, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığınca denildi ki, bir puan koyalım; yani, sınava girenlerin 100 üzerinden 60, 70 gibi puan alması için; ayrıca, başvuranların da 100 üzerinden 70’le mezun olması gibi birşey koyalım ve böyle sınav yapalım. Bu şekilde sınav yapıldı ve 1996 yılında, her yıl gönderilen 1 000 kişiye karşılık 100 civarında insan gönderildi ve denildi ki “yapılan sınavda 100 üzerinden 65 veya şu kadar alanların sayısı bu kadardır” ve o kadar gitti. Şimdi, bu sene de, biz, geçen senekini telafi etmek üzere, 2 000 kişi gönderilmesi gerekir tezini savunurken, bugüne kadar, bu sınavlar da bildiğim kadarıyla yapılmadı, belki yapılmış olabilir.”

Söz konusu yasa tasarısının uygulanmasıyla, 2000 yılına kadar tasarlanan, 7 500 öğretim elemanının yetişemeyeceğini düşünerek, yüzde 60 almak zorunluluğunun gözden geçirilmesini isteyen Mehmet Sağlam, yüzde 60 yerine, başarı sırasına göre sıralama yapılmasına dönük bir önerge verdiklerini açıklamıştır. Bu yolla daha fazla öğrencinin yurt dışına gönderilebileceğini savunmuştur.

YÖK’ün öne sürdüğü şartlar gerçekleşmediği için sınav yapmadığını belirten Mehmet Sağlam, bu nedenle yabancı bir üniversiteden kabul almak için çok geç kalındığını öne sürmüş ve bu tarihten sonra yapılacak herhangi bir sınavla, 1997 yılı içerisinde bir tek kişinin dışarıya gönderilmesinin fiilen mümkün olmadığını iddia etmiştir. Diğer yandan başka ülkelerin bilim ikliminden de yararlanan, onların kültürlerini tanıyan insanlara ihtiyaç duyulduğunu vurgulayarak, gönderileceklerin seçimi için “başarı sıralaması” denilmesi durumunda, özellikle Anadolu’da yetişen, Anadolu’daki üniversitelerde yetişen çocukların, oralara gitme şansının artacağını da sözlerine eklemiştir.

Sağlam, üniversiteye giriş konusundaki adaletsizliğe de değindiği konuşmasında, CHP'li Ali Haydar Şahin'in görüşlerine de katılarak, bu konuda yasa değişikliğini destekleyeceklerini açıklamıştır. Ayrıca üniversiteye girmek için öğrencilerin devam ettiği kurslara da vurgu yaparak, bunun bir gerçek olduğunu, ilk yıl sınavı kazanamadıkları için puanlarında bir düşme olan öğrencilerle ilgili olarak da yargıya güvenilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye'de 69 üniversitenin bulunduğunu, bu 69 üniversiteyi, 9 kişilik, tam zamanlı YÖK Yürütme Kurulunun yönettiğini söyleyen Mehmet Sağlam, 24 kişilik Kurulun ise iki ayda bir toplanan ve sadece yönetmeliklerle uğraşan, çoğu da üniversiteyle ilgisi olmayan, gerekirse bazı bürokratların da katılımıyla oluştuğunu ortaya koymuş ve tam zamanlı çalışan 9 kişi yerine, en az 15 kişilik bir kurulun yönetmesi gerektiğini savunmuştur. Bundan hareketle de YÖK'ün yeniden yapılandırılmasının şart olduğunu iddia etmiştir.

Sağlam, YÖK Başkanının ile bir üniversite rektörünün, televizyonlarda, basında, tartışma yaratmasını doğru bulmadığını da belirttiği konuşmasında, hiçbir siyasi mülahaza olmaksızın, genişleyen üniversite sayısı karşısında mutlaka duyarlı olunmasını istemiş ve üniversite mezunlarının dışarı gönderilmesinde yüzde 60 barajının getirilmesini sakıncalı bulduğunu açıklamıştır.

Mehmet Sağlam'ın konuşmasını tamamlamasından sonra, Anavatan Partisi Grubu adına Burdur Milletvekili Yusuf Ekinci söz istemiş ve konuşmasında, öncelikle tasarı hakkında bilgi vermiştir. Tanzimat döneminden itibaren yurtdışındaki üniversitelere öğrenci gönderilerek, dışarıdaki bilgi ve teknolojinin ülkeye getirilmesinin ve öğretim üyesi yetiştirilmesinin amaçlandığını ifade eden Yusuf Ekinci, öğrenci sayısının artmasıyla öğretim üyesine de ihtiyacın arttığına işaret etmiş ve Türkiye'deki üniversitelerin bazılarının, uluslararası standartları yakalayabildiğini dile getirmiştir.

Yurt dışına lisansüstü öğrenim için öğrenci gönderilmesinin doğru olacağını savunan ve yurtdışına lisans düzeyinde öğrenci gönderme konusunda, Türkiye'nin, Avrupa'da, Yunanistan'dan sonra ikinci sırada olduğunu açıklayan Ekinci, yurtdışına gönderilecek öğrencilerin lisan konusunu Türkiye'de halletmelerinin gereğine dikkat çekmiştir. Diğer taraftan, yurtdışına gönderilecek öğrencinin eğitim göreceği üniversitenin seçiminde de gerekli özenin gösterilmesini isteyen konuşmacı, uluslararası kabul gören birinci sınıf üniversiteler dışındaki, üniversitelere öğrenci gönderilmemesini istemiştir. Yurt dışına öğrenci gönderilmesinin belli bir plan dahilinde yapılmasını isteyen Ekinci, öğretim üyelerinin bazılarının yurtdışında doktora yapmış olmasına karşın, bir kısmı bulunduğu ilin dışına bile çıkmamış olduğunu belirtmiş ve yurtdışı eğitimin, her öğretim elemanı için gerekli olduğunu savunmuştur. Bu sebeple, uzun veya kısa süreli modeller geliştirilip, öğretim üyelerinin yurtdışındaki sistemleri tanımaları ve görmeleri sağlanmalıdır.

Yusuf Ekinci, bazı devletlerin kendi ülkelerinde doktora eğitimini yaptırdıktan sonra, yabancı ülkeye öğrenci gönderdiğini, bu yolun daha ucuza mal olduğunu ve daha fazla öğretim elemanının bu imkândan yararlanabildiğini ifade etmiş ve konuşmasının devamında, Turgut Özal'ın şu ifadelerini Genel Kurula aktarmıştır: *“Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın ve gençlerimizin, modern ve ileri Türkiye idealini, Atatürk ilke ve inkılâplarını millî, manevî ve ahlakî değerleri benimsemiş, bilgili, ilmî düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medenî birer insan olarak yetişmelerini, millî eğitimimizin esası olarak kabul ediyoruz. Eğitimde ve öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması esastır. Gelişmenin ve modernleşmenin temelindeki başlıca unsurlar, insan ve sistemdir. İnsanın değeri, emeği ve çalışması, her şeyin üstündedir. Kalkınma, insanoğlunun işidir; ileri toplumlarda yetişmiş insanın, insangücü kalitesinin, dünyanın en zengin tabii kaynaklarından daha önemli olduğu gözlerimizin önündedir.”*

Yusuf Ekinci'nin sözlerini tamamlamasının ardından, Refah Partisi Grubu adına, Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu konuşma yapmıştır. Gençlerin daha iyi bir eğitim alması için yurtdışına gönderilme imkânını sağlayan bir yasa tasarısı olduğunu belirten Emmioğlu, bununla birlikte YÖK'ün, bazı üniversiteleri tanımayarak, bu gençlerin diplomalarının muadeletini kabul etmediğini ve onları mağdur ettiğini iddia etmiş, Pakistan'ın Karaçi Üniversitesinin diplomasının kabul edilmemesini buna örnek göstermiştir.

Kahraman Emmioğlu, YÖK'ü zulmetmekle suçladığı konuşmasında, tasarıyla Hükümetin teklif ettiği metin arasında önemli bir farkın bulunduğunu söylemiş ve bu farkı da şu şekilde ortaya koymuştur: *“Bu farkta diyor ki: ‘1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurtdışına gönderileceklerden ayrı olarak, her yıl yapılan merkezî ÖSYS sonuçlarındaki başarı sırasına göre birinci sıradan başlamak kaydı ile -işte fark burada- ilk 2 000 kişi içerisinde en çok 200 öğrencinin...’ Nereden çıktı bu 2 000? Ne işe yarıyor bu 2 000?.. Bundan, pis kokular geliyor. Bu doğru bir husus değildir. İlk metinde böyle bir şey yoktur, olmaması da normaldir. Ne yapılacaktır; 2 000 kişiyi alacak, bunun içinden 200 kişiyi, bir noktada keyfî olarak seçecek. Bu, fevkalade yanlış bir uygulamadır.”*

Teklifin bu bölümünden mutlaka vazgeçilmesi gerektiğini de savunarak, Mehmet Sağlam'ın bu konuda vereceği önergeye destek vereceklerini açıklamıştır. Yine sınavda en az yüzde 60 başarı puana değinen Emmioğlu, 30 binden fazla öğretim üyesine ihtiyaç duyulan bir dönemde, daha fazla öğretim elemanının gönderilmesini, zorunlu gördüğünü belirtmiş ve üniversitelerde teknik konulara ve laboratuvar kurulmasına ağırlık verilmesini istemiştir.

Kahraman Emmioğlu, YÖK'ü eleştirdiği konuşmasında; *“Bu münasebetle, YÖK konusunda birkaç hususu daha belirtmek istiyorum. YÖK, bugünkü yapısıyla üniversitelerimizin meselesini halledemez, edemiyor ve YÖK Başkanı,*

ancak rektör ağlatıyor. Televizyonda dinlediğim zaman, bir üniversite eski öğretim üyesi olarak beynimden vurulmuşa döndüm; üniversite rektörü feryat ediyor. İmkânların ne olduğunu biliyorum. Üniversitelerimiz, maalesef, geriye doğru vites takmıştır. İmkânlarının azlığı sebebiyle periyodikler alınmamaktadır, sıkıntılar fevkalade çoktur; çok iyi biliyorum. Bunun üstüne bir de YÖK zulmü binince, elbette, rektör ağıt yakmaya başlıyor. Bu YÖK Kanunuyla, bu mevcut YÖK teşekkülüyle üniversitelerimize ciddi adım attırmak mümkün değildir. Bu değişimle ilgili, kanun tasarısını vermiştik; ancak, enteresan bir düşünce karşısında kaldık “bu bir intikam yasası” denildi. Neyin intikamı? Evet intikam yasasıydı; cehaletin, YÖK’ün, rektör ağlatmasına karşı bir yasaydı; ama, ne yazık ki, günler geçtiği zaman haklılığımız görüldü ve YÖK bütünüyle yaptığı tasarruflarında haksızlık üzerine haksızlık... Bakınız, şu muadelet konusundaki mantığa bakın Allah aşkına!.. Böyle bir mantık, bu yeryüzünde, yeryüzünün içinde olduğu galakside bile bulunmaz; mümkün değildir. Neymiş efendim “biz, bünyesinde ilahiyat fakóltesi bulunan üniversitelerden mezun olan talebelerin diplomalarının muadeletini tasdik etmeyiz” diyor. Hey, hey!.. İnsan, hele bir üniversite mensubu olarak tüylerim diken diken oldu. Böyle bir mantık olmaz. Siz söylersiniz; bazılarıdır, elbette, şu şu üniversiteler... Ben de biliyorum ki, bazı üniversiteler parayla diploma veriyor; ama, bunu baştan belirtirsiniz. Öğrencimiz oraya giderken, şu üniversitelere, şu üniversitelere gitmeyin denilir. Bu ilan edildikten sonra, ancak siz tatbik edebilirsiniz; ama, uygulama böyle olmadı; çok yazık oldu ve bu mantık evlere şenlik, kargayı bile güldürecek bir mantık!.. Böyle bir mantıkla çıkılmasın. Belki beni tekzip edecektir şimdi Sayın YÖK Başkanı; diyecektir ki, böyle bir şey çıktı mı; evet, biz öğrendik ve sizin aldığınız kararın altında neler olduğunu iyice öğrendik ve öyle konuşuyoruz” şeklinde sert ifadeler kullanmıştır.

Kahraman Emmioğlu, Karaçi Üniversitesini gündeme getirmesi karşısında, gelen tepkilere cevap olarak bu üniversitenin ODTÜ düzeyinde olduğunu, İngiltere’den bile öğrenci gönderildiğini belirtmiştir. YÖK’ün bu üniversitenin diplomasını kabul etmemesini tekrar tekrar eleştirmiştir. Yasanın son maddesine yapılan eklemeyi ise isabetli bulunduğunu açıklamış, yurt dışına gönderilen öğrencilerin geri dönmesine dönük tedbirleri doğru bulunduğunu ifade ederek, beyin göçüne karşı olduklarını dile getirmiştir. Emmioğlu’nun sözlerini tamamlamasından sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Kocaeli Milletvekili Halil Çalık konuşma yapmıştır. Üniversitelerin eğitim sistemi içindeki önemine vurgu yaparak konuşmasına başlayan Halil Çalık, yükseköğretim uygulaması içinde yer alan fakólte, yüksekokul ve açık öğretim arasında eşgüdüm ve aynı tür eğitim yapan kurumlar arasında program bütünlüğünün bulunmayışı nedeniyle, büyük bir kargaşa yaşandığına dikkat çekmiştir. Üniversitelerin, bilimsel gelişmeye önderlik etmesi gerekirken, ne kadar çok öğrenci alacakları veya mezun edecekleri çabasına düşürülmüş olmasını da eleştirmiştir. Öğretim kadrosunun eğitim sorunlarından kopuklu-

ğunun, gençlerin eğitim ve ülke sorunlarıyla ilgilenmelerini engellediğini belirten Çalık, bu nedenle yüksek öğretim kurumlarında antidemokratik bir yapının hâkim olduğunu dile getirmiştir.

Halil Çalık, öğretim üyelerinin maddi zorluklar içerisinde görev yapmaya çalıştıklarını ortaya koyduğu konuşmasında, eğitim sisteminin nasıl olması gerektiği konusunda şunları söylemiştir: *“Bir defa, eğitim sistemimizin, ilköğretimden başlayarak, görerek, anlayarak, uygulayarak, sorgulayarak öğrenme ilkesi üzerinde kurulması gerekmektedir. İkincisi; öğretim kuruluşlarının ulusal düzeyde belirlenmiş standartlara ulaşmasını teşvik için, ulusal düzeyde standart yeterlilik sınavlarının uygulanması gerekmektedir. Planlama: Eğitim planlamasında geleceğin iş sahaları ve ülkenin gereksinimleri düşünülerek, öğretimin ilk aşamalarından itibaren ciddi bir yönlendirmeye gereksinim vardır. Bugün, üniversitelerden mezun olanlara baktığımızda, meslek gruplarında ciddi yığılmalar vardır. Örneğin; ziraat mühendisliği, orman mühendisliği, mimarlık ve inşaat mühendisliği alanlarında oldukça yığılma olduğu görülmektedir. Yeni açılacak üniversitelerde de, büyük bir olasılıkla bu bölümlere ağırlık verilecektir. Dolayısıyla, fazla olan meslek gruplarındaki yığılma daha da artacaktır.”*

Sınırlı olan kaynakların daha acil işlere harcanmasını, üniversite- sanayi işbirliğinin sağlanması konularına değinen Çalık, üniversitelerin, her şeyden önce, malî, idarî ve bilimsel özerkliğe kavuşturulmasının zorunluluğuna işaret etmiştir. Ayrıca YÖK’ün, yalnızca üniversitelerarası koordinasyonu sağlayan kurul haline getirilmesini ve üniversitelerin, yaptıkları işlere göre, devletten kaynak alabilmelerini savunmuştur. Diğer taraftan ödeme gücü olanlardan da katkı payının tam alınmasını ve ekonomik durumu uygun olmayan öğrencilerin, okul ve barınma giderlerini karşılamak için uygun kredi ve harç olanaklarının sağlanmasını da istemiştir.

Halil Çalık, başarılı öğrencilerin desteklenmesi ve bilimsel araştırmalar yapmaları için yurt dışına gönderilmelerinin gereğine de değindiği konuşmasında, bu öğrencilerin, mutlaka yurda dönmelerinin sağlanmasını istemiştir. Öte yandan YÖK ile ilgili şikayetlere de şu şekilde cevap vermiştir: *“Değerli arkadaşlarım, biraz önce konuşmamda da belirttiğim gibi, YÖK’ü hiçbir zaman savunmadık; YÖK’ün, yalnızca üniversiteler arasında eşgüdümü sağlayan bir organ olmasını sağladık ve bunu istedik; ama, maalesef, bazı zihniyetler, bazı gruplar karşısında, YÖK’ü savunur hale geldik. Bu, şu demek değildir; YÖK olduğu şekliyle kalsın demek istemiyoruz; mutlaka düzenlenmelidir, mutlaka eşgüdüm kurulu haline getirilecek şekilde tekrar düzenlenmelidir.”*

Çalık’ın Karaçi ve El Ezher Üniversitelerinden bahsederek, denklik konusunda YÖK’ün haklı olduğunu söylemesi, bazı Refah Partili milletvekillerinin tepkisine yol açmış ve kısa süreli bir tartışma yaşanmıştır.

Bu arada Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı, Halil Çalık'ın "Karaçi'de El Ezher Üniversitesi" dediğini, El Ezher'in Mısır'da bulunduğunu ifade etmiş, ancak Karaçi Üniversitesi'nin ve El Ezher Üniversitesinin ayrı üniversiteler olarak dile getirildiği anlaşılmıştır.

Bu konuşmalardan sonra, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁷³

"Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 492 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu raporu" ile ilgili görüşmelere 13 Kasım 1997 tarihindeki 3. Yasama Yılı'nın 14. Birleşiminde devam edilmiştir. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Bir önceki birleşimde, tasarının tümü üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi, Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi, Refah Partisi ve Demokratik Sol Parti grupları adına konuşmalar yapılması nedeniyle 14. birleşimde kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiş ve ilk olarak Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay söz almıştır.

İki öğrenci grubunun, yurt dışında, devletin olanaklarıyla, halkın ödediği vergilerle yurt dışında okutulmasının esaslarının görüşüldüğünü dile getiren Uluğbay, bu iki grup öğrencinin bir kısmının lisans öğrenimi için, diğer kısmının ise lisansüstü öğrenim için yurt dışına gönderildiğini açıklamış ve lisans için, ÖSYM sınavında ilk 2 000'e giren öğrenci arasından 200'ünün yurtdışına gönderileceğini ifade etmiştir. Bu konuda seçici olunması konusunda esnek davranılmaması gerektiğini de savunan Milli Eğitim Bakanı, her öğrenci için yılda 10 bin dolara varan bir bedelin ödeneceğini vurgulamıştır. Ayrıca yurt dışına giden öğrencilerin yarattığı kontenjan boşluğundan, yedek bekleyen öğrencilerin yararlanacağını, fırsat eşitliği açısından bu bekleyenlerin de iyi üniversitelerde öğrenim göreceklərini açıklamıştır. Hikmet Uluğbay, yüzde 60'ın üzerinde bir not ortalaması ile üniversiteden mezun olan 800 öğrencinin de, yüksek lisans ve doktora yapmak üzere yurt dışına gönderileceğini söyledikten sonra, yurt dışındaki üniversitelerin belli bir not ortalaması istediğini, gönderilen öğrencilerin yabancı dil ve bilim konusundaki eksikliklerini tamamlayarak, nitelikli öğretim elemanları olarak yurda döneceklerini de Genel Kurulun bilgisine sunmuştur.

Yurt içinde 80 826 öğrencinin, yurt dışında ise resmî ve özel olarak, 9 787 öğrencinin lisansüstü öğrenim gördüğünü açıklayan Uluğbay, bu öğrencilerin üçte birinin doktora düzeyinde olduğunu da belirtmiş ve tasarının Türkiye'nin, yükseköğrenim ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde olduğunu söyledikten sonra, önceki konuşmalara cevap niteliğinde şu açıklamaları yapmıştır: *"Değerli Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü, değerlendirmelerini yaparken, 9 uncu sınıf, yani, lise 1 inci sınıfta iki yıl üst üste kalmış öğrencilerin sokağa itildiğini ifade ettiler.*

²⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 36. Cilt, 3. Yasama Yılı, 13. Birleşim, s. 160-173

Değerli arkadaşlar, lise 1 inci sınıfta iki yıl üst üste kalan öğrencilerin sokağa itilmesi gibi bir durum söz konusu değildir; çünkü, sistemimizde bu öğrencilerin açıköğretim lisesine devam etme hakkı vardır; arzu ederlerse buraya devam edebilirler. Aynı şekilde, çıraklık eğitime devam etmek istiyorlarsa, çıraklık eğitimi de kendilerine açıktır. Ayrıca, şunun altını çizmek istiyorum: Açık lise eğitime devam eden öğrencilerin üniversiteyi kazanma oranları, örgün öğretime devam edenlerle eş düzeydedir.

Şimdi, bu durumda başarısız olmuş öğrencilerimiz hakkında sizlere bir bilgi sunmak istiyorum. Meclisimizde şu anda beni dinleyen arkadaşlarımızdan 1956 ve daha öncesinde liseden mezun olanlar, lütfen, hafızalarını bir tazelesinler. Değerli arkadaşlar, hepiniz olgunluk sınavını vererek liseyi bitirdiniz, ondan sonra üniversiteye girme hakkını elde ettiniz.

Şimdi, bu bilgilerinizi tazeledikten sonra, sizlerle bir bilgiyi paylaşmak istiyorum. 9 uncu sınıfta iki yıl üst üste kalmış öğrencilerimizin durumu -üç tane tipik örnek vereceğim- şudur: 9 uncu sınıfta 13 tane ders okutulmaktadır. Bir öğrenci, bu 13 dersten Türk dili ve edebiyatından 5; yani, tam not alırsa; 2 tane seçmeli dersten de -yani, öğrencinin zorunlu olarak okumak durumunda olduğu değil, kendisi şu ve şu dersi seçiyorum diyor- 5'er not alırsa -okuyacağım dersleri lütfen dikkatli dinleyin- geriye kalan, din kültürü ve ahlak bilgisi, tarih, coğrafya, matematik, biyoloji, fizik, kimya, sağlık bilgisi, yabancı dil ve beden eğitimi derslerinden 1 alırsa, doğrudan doğruya sınıfını geçiyor arkadaşlar. Ha, diyelim ki bu dediğim notları alamadı, Türkçeden 5 değil de 4 aldı; seçmeli derslerin birinden de 4 aldı; ortalaması 2'nin altına düştüğü için, bu çocuğa deniliyor ki: "Evladım, kendi özgür iradenle üç tane ders seç; notunu yükseltmek için sınava gir." Öğrenci üç tane dersi seçiyor, sınava giriyor, ortalaması 2 tutmuyor, sınıfta kalıyor.

Ertesi yıl haziran ayı geliyor, yine aynı süreçten geçiyor; not ortalaması 2'nin altında... Tekrar, kendisine "buyurun, üç ders seçin" deniliyor ve üç dersi seçiyor; yine başarısız oluyor. Arkadaşlar, bu koşullar altında iki yıl üst üste sınıfta kalabilmek mucize gerektirir."

Hikmet Uluğbay, konuyla ilgili başka örnekler de sıraladığı konuşmasında, açık lise ile normal liseye gidenlerin üniversiteye giriş oranlarının aynı olduğunu (yüzde 50) vurgulamış ve kendisinin tepki görmek pahasına, kolayı seçen bir siyasetçi olmadığını açıklamıştır. ÖSYM sınavları için ise bu sistemi kendilerinin getirmediğini, Anadolu liseleri ve Fen liselerinin üzerindeki olumsuzlukları giderebilmek için çalışmalar yapıldığını dile getirmiştir. Liseden mezun olduğu yıl üniversiteye girenlerin oranının, yüzde 25'lerden yüzde 17'ye düştüğünü, buna karşılık mezun olduktan 1-2 yıl sonra kazananların oranlarında ise yüzde 36'lara varan artışın olduğunu ortaya koyan Bakan, liseyi bitirdikten sonra, 1-2 yıl kursa devam etmek suretiyle başarı puanlarını yükseltecek bir mekanizma oluşturulmuş olduğunu da öne sürmüştür.

Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay, liseden mezun olduğu yıl üniversiteye girilebilmesi için yeni bir sisteme ihtiyaç olduğunu belirterek, konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra şahsı adına, Refah Partisi Trabzon Milletvekili İsmail İlhan Sungur söz almıştır. Öğrencilerin seçimi konusunda anlaşılmayan noktaların bulunduğunu söyleyen İsmail İlhan Sungur, seçimin, ÖSYM'den alınıp, YÖK kapsamındaki öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirme kuruluna verilmesine karşı çıkmış ve YÖK'ün bir yönetmelik çerçevesinde yapacağı seçimin hiçbir objektif kriterinin olmadığını iddia etmiştir. Yazılı sınavda başarılı olan öğrenciler arasında tekrar sözlü bir sınavla eleme yapılmasının ise son derece yanlış olduğunu da sözlerine eklemiştir. Sungur, diğer taraftan, öğretim elemanı olması amacıyla yurtdışına gönderilecek öğrencilerin, belirli bilim dallarında, yurt içinde yetişmesi mümkün olmayan bilim dalında gönderilmesini savunmuş ve bunun dışında bir uygulamanın israf olacağını ifade etmiştir.

İsmail İlhan Sungur, öğrenimini tamamladıktan sonra, yurda dönmeyenlerin de durumuna değindiği konuşmasında, yapılan incelemelerde, 10 öğrenciden yaklaşık 4'ünün başarılı olarak Türkiye'ye döndüğünü ve üniversitelerde görev aldığını açıklamış ve maliyetle ilgili şu sözleri sarf etmiştir: *“Doktora öğrencilerinin ortalama maliyeti 200 bin dolar olarak alındığından, belirtilen kayıplardan sonra kazanılan bir doktoranın karşılığı 500 bin doları bulmaktadır. Bu koşullar altında bu program son derece pahalı olup gereksiz yere büyük bir kaynak savurganlığına yol açmaktadır. Halbuki, bu harcanan paranın en azından bir kısmıyla ülkemizdeki üniversitelerde yüksek lisans ve doktora çalışmalarına katkıda bulunulsa; yani, yurt içinde yaptırılan lisansüstü projelerine destek verilse, çok sayıda öğrencinin yurt içerisinde yetiştirilmesinin mümkün olacağı kanaatindeyim. Tabii, bu kanunu doğrudan ilgilendirmiyor; ama, Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK bu konuda bir çalışma yaparsa çok faydalı olacağı kanaatindeyim.”*

Son olarak ise Fen Lisesi mezunlarından üniversiteye girişinde puan kırılması konusunda ortaya çıkan adaletsizlikle ilgili çalışmaların ne zaman biteceğini merak ettiğini söylemiş ve kürsüden inmiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak kişisel görüşlerini açıklayan bir diğer milletvekili Anavatan Partisi İçel Milletvekili Halil Cin olmuştur. Geçmişte gerek YÖK gerekse MEB tarafından yurt dışına lisans ve lisansüstü öğretim için öğrenci gönderildiğini ve bu öğrencilerin seçiminin hep sıkıntılı olduğunu söyleyen Cin; *“Tasarı, 19 uncu maddeye eklenen bu bentle, bu tür tartışmaları ortadan kaldırmaya yönelik bir anlayışı getirmektedir. ÖSYS sonuçlarındaki başarı sırasına göre seçmek, objektif bir kriteri esas almak demektir. 2 000 kişi içerisinde 200 öğrencinin başarı sırasına göre seçilmesi demek, burada keyfilik yapılacağı yahut takdir hakkı kullanılacağı şeklinde bir anlayışa müncer olmamalıdır. Çünkü, burada asıl kriter olarak "başarı sırasına göre birinci sıradan başlamak kaydıyla" denildiğine göre, bu, 2 000 kişi içerisinde, başarı*

sırası hiç atlanmadan, puanlar en küçük detaylarına kadar takip edilerek öğrenciler seçilecek demektir ki, bu esası, kriteri destekliyoruz, yerinde bir değişiklik olmaktadır. Keza, ÖSYM tarafından yapılacak sınavda en az yüzde 60 başarı puanı alanlar arasından Millî Eğitim Bakanlığınca gönderilecek öğrencilerin seçilmesi de, objektif bir esası getirmiş olduğundan, maddeyi yerinde mütalaa ediyorum” şeklindeki sözlerle tasarıya olan desteğini vurgulamıştır.

Halil Cin, yurt dışında öğrenci okutmanın pahalı bir iş olduğunu, bu yüzden gönderilen öğrencilerin iyi yetişmeleri ve arzu edilen bilgiyle yurda dönmeleri için, denetlenmelerinin gerektiğini, bunun için de Millî Eğitim Bakanlığının ilgili dış temsilciliklerinin gerekli hassasiyeti göstermelerini istemiştir. Yine ülkenin ihtiyacı olan alanlarda, lisansüstü öğrenim için yurt dışına öğrenci gönderilmesini savunan Cin, aksi durumlarda, yurt dışında öğrenimini tamamlayan ve öğretim elemanı olan gencin, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından üniversitelere yerleştirilmesinde sorun çıktığını dile getirmiştir. Ayrıca yurtdışına büyük harcamalar yapılarak gönderilen öğrencilerin, öğretim üyesi ihtiyaçlarına uygun olarak, özellikle Anadolu’daki üniversitelerde görevlendirilmesinde yarar olduğunu söylemiştir.

Konuşmasında üniversitelerin önemine de değinen ANAP İçel Milletvekili Halil Cin, birçok üniversitede, özellikle yeni kurulan üniversitelerde, bilimsel düşünce ve evrensel üniversite anlayışa aykırı olarak, tek taraflı, ideolojik kadrolaşmaların olduğunu iddia etmiş ve üniversite ile o yöre halkının birbirinden uzaklaştığını öne sürmüştür. Cin, yurtdışına öğrenci gönderme konusunda, Millî Eğitim Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurulunun yakın bir işbirliği içinde olması gerektiğine de temas ederek, ayrıca her iki kurumun ortak olarak, bir yabancı dil öğrenme merkezi veya yabancı dil öğretim merkezi kurmalarını da önermiştir. Böylece öğretim üyesi adayları olan araştırma görevlilerinin, lisan yönünden yetiştirilmesinin ve daha sonra yurtdışı araştırmalar için gönderilmesinin kolaylaşacağına dikkat çekmiştir. Son olarak ise yurt dışına öğrenci gönderilmesinin, yabancı, farklı kültürleri tanımak ve küreselleşmiş dünyada Türkiye’nin tanıtılması ve Türkiye ile yabancı ülkelerin ilişkilerinin geliştirilmesi açısından da önemli olduğunu vurgulamıştır.

Bu konuşma sonrasında, karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle, birleşime iki kez ara verilmiş ve ancak Üçüncü Oturumda görüşmelere devam edilebilmiştir.

“Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 492 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu” ile ilgili müzakerede ilk olarak, tasarının maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “30.4.1992 tarihli ve 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 19 uncu maddesine aşağıdaki bent eklenmiştir.

‘1) 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurt dışına gönderileceklerden ayrı olarak, her yıl yapılan merkezî ÖSYS sonuçlarındaki başarı sırasına göre birinci sıradan başlamak kaydı ile ilk 2000 kişi içerisinde en çok 200 öğrencinin; yüksek-öğretim kurumlarından mezun olanlardan Millî Eğitim Bakanlığınca ilgili kuruluşlarla işbirliği içerisinde ÖSYM’ye yaptırılacak sınavda en az yüzde altmış başarı puanı alanlardan, başarı sırası esas alınmak üzere, en çok 800 öğrencinin aynı Kanunun hükümleri çerçevesinde yurt dışında lisans ve lisansüstü öğrenim görmelerini sağlamak,

Lisans ve yüksek lisans seviyesinde öğrenim yapmak üzere yurt dışına gönderilecek öğrencilerin; gidecekleri ülkeye ve eğitim ortamına sağlıklı bir şekilde uyumlarını sağlamak için bu ülkelerde karşılaşılabileceği olumlu ve olumsuzluklar, Türkiye’ye dönüşün önemi ile ilgili konularda bilgilendirmek, tanıtıcı dokümanlarla takviye etmek ve üç haftadan az olmamak üzere bir uyum kursuna tabi tutulmalarını sağlamak.”

Madde ile ilgili ilk konuşmayı şahsı adına Refah Partisi Samsun Milletvekili Latif Özbek yapmıştır. Yasa tasarısının 1. maddesinin birinci paragrafında, bir noktadan sonra, anlama bakımından, kargaşanın ortaya çıktığını söyleyen Latif Özbek, bununla ilgili önerge vereceklerini açıklamıştır. Maddeden, ilk baştan itibaren 2000 kişi içerisinde, sanki istenilen 200 kişinin rahatlıkla gönderilebileceği anlamının çıktığını ifade etmiştir. Ayrıca bu maddedeki ifadenin “1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurtdışına gönderileceklerden ayrı olarak, her yıl yapılan merkezî ÖSYS sonuçlarındaki başarı sırasına göre ilk 2000 kişi içerisinde birinci sıradan başlamak kaydıyla ilk 200 öğrencinin...” şeklinde olması gerektiğini savunmuş, düzeltilmesini istemiştir.

Latif Özbek’in ardından, bir diğer Refah Partili, Samsun Milletvekili İsmail İlhan Sungur söz almıştır. Yüksek lisans ve doktora yapmak üzere yurtdışına öğrenci gönderilmesinin yanı sıra, doktora sonrasında da öğretim elemanı gönderilmesinin önemli olduğunu bir kez daha yineleyen İsmail İlhan Sungur, 4489 sayılı Yasaya göre, benzeri bir sistemle, hem düşük maliyetle hem de verimli bir şekilde üniversitelere yetişmiş eleman temin edilmesinin mümkün olduğunu öne sürmüştür.

Sungur; “Doktora eğitimi Türkiye’de tamamlandığında, kazanılan dil ve araştırıcılık düzeyiyle, yurt dışındaki üniversite ve araştırma kurumlarında etkin olarak geçirilen bir iki yıl, hem çok daha verimlidir hem de devlete maliyeti düşüktür. Örneğin, toplam olarak 50 bin dolar civarında bir araştırma programıyla, üniversitelere daha kaliteli öğretim elemanı kazandırmak mümkündür. Böylece, şimdiki sistemle yurtdışına gönderilen 1 doktora adayı

yerine doktoralı 10 araştırmacının gönderilmesi mümkündür. Bu yoldan hizmetin yaygınlaştırılmasının yanında, yurtdışına gidip dönecek doktoralı elemanların kurumlarına uyum sorunu da olmadığından, artan bilgi ve görgüleriyle, katkıları da büyük ölçüde artmış olacaktır” dedikten sonra, maddenin sonunda değinilen uyum programına getirmiştir. Buradaki ifadenin açık olmadığını; eğer, bir yönetmelikle, uyum programına katılan öğrencilere, programı sonunda bir sınav yapılarak, bazı öğrencilerin elenmesinin öngörülmesinin çok yanlış olduğunu dile getirmiştir.

Komisyon üyelerinin, uyum programının amacının, sadece bir tanıtım olduğunu söylediklerini belirten Sungur, bu uyum programı sonunda bir sınav yapılmasının veya bazı öğrencilerin başarısız sayılıp elenmesinin kesinlikle söz konusu olmadığını söylediklerini de ifade etmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, önergelere geçilmiş ve bu arada karar yetersayısı için yapılan yoklama sonucunda, Genel Kuruldaki milletvekili sayısının yeterli olduğu anlaşılmıştır. Önergelerin reddedilmesi sonucunda maddenin oylanmasına geçilmişse de, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Tayyar Altıkulaç, maddede bir düzeltme talebinde bulunmuştur. Tayyar Altıkulaç’ın “Sayın Başkan, metnin sondan üçüncü satırında *"olumlu ve olumsuzluklar"* şeklinde bir ifade var. Bu, Türkçe bakımından hiç de güzel olmamış. Bir redaksiyon anlayışıyla düzeltmek mümkünse *"olumlu ve olumsuz durumlar"* demenin daha uygun olacağını arz ediyorum” şeklindeki düzeltme isteği doğrultusunda şekillenen 1. madde oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ve “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 3. maddenin de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmesi sonrasında, tasarının tümü oylanmıştır. Kabul edilen tasarı, yasalaşmıştır.²⁷⁴

2- MADEN TETKİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KANUNUNA BİR EK MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4309 SAYILI)

“Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakereler, 27 Kasım 1997 tarihindeki, 3. Yasama Yılı, 20. Birleşiminde başlamıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş yapmıştır. İlk olarak yapılan oylama sonucunda Komisyonun raporunun okunması kabul edilmiş ve bu raporun okunmasına geçilmiştir.

²⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 36. Cilt, 3. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 190–205

Raporun okunmasının ardından, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı CHP Grubu adına Artvin Milletvekili Metin Arıfağaoğlu yapmıştır. 1935 yılında 2804 sayılı Kanunla kurulan Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğünün, yeraltı kaynaklarının tespiti ve işletilmesi için gerekli altyapı bilgilerini oluşturmak üzere hizmet verdiği bilgisini aktaran Metin Arıfağaoğlu, 62 yıldır aynı yasayla yönetilen bu kurumla ilgili yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiş ve Türk cumhuriyetleri, Gürcistan ve diğer komşu ülkelerle yapılacak işbirliğinin ülkeye ciddi yarar sağlayacağını belirtmiştir.

Konuşmasına; *“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; maden arama-cılığı, bilinmeyenlerin çokluğu ve sermaye ihtiyacının fazla olması nedeniyle yatırımcıların uzak durduğu bir alandır. Aramacılık olmadan; yani, yeni yataklar bulunmadan madencilik sektörünün gelişemeyeceği, herkesin kabul etmesi gereken bir gerçektir. Maden arama çalışmaları hiçbir zaman bitmez; bu nedenle, MTA Genel Müdürlüğü arama riskinin bir bölümünü üzerine alarak, madencilik destekleyen devlet kurumu niteliği taşımaktadır. Ayrıca, MTA, madencilik sektörünün teknik sorunlarını çözmek üzere bilimsel araştırma projeleri yürüten bir devlet kurumu olarak jeoloji, jeofizik, jeokimya haritalarını sistemli bir şekilde hazırlamalıdır. Böyle bir bilimsel araştırma kurumunda, deneyimli ve uzman teknik eleman kadrosu ile çalışanların yaratıcı ve üretken olmaları, yurtiçi ve yurtdışı çalışmalarında başarıya ulaşmalarının esasını teşkil edecektir”* şeklindeki açıklamalarla devam eden Arıfağaoğlu, değişen ve küreselleşen dünyada, MTA Genel Müdürlüğünün çalışma alanının yurtdışına taşınmasında geç kalındığı savunmuştur.

Metin Arıfağaoğlu, yasa tasarısıyla, MTA'nın önünün açılacağını, rekabet ortamında girişimci bir tüccar zihniyetiyle çalışacağını dile getirerek, MTA Genel Müdürlüğünün yurt dışında iş yapmasına imkân sağlayan 2804 sayılı Yasaya tartışılan maddenin eklenmesinin doğru olacağına inandığını açıklamıştır. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğünün, bağlı bulunduğu bakanlık onayıyla, yurt dışında yerli ve yabancı ortaklarla veya tek başına faaliyette bulunmasının, değişen dünya şartlarının gereği olarak gördüklerini de ortaya koymuştur.

CHP grubu adına yapılan konuşmadan sonra, Refah Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Teoman Rıza Güneri söz almıştır. Teoman Rıza Güneri de, küreselleşen dünyada, Türkiye'nin, mutlaka, yurt dışında madencilik faaliyetlerinde etkin olması gerekliliğine vurgu yapmış ve ayrıca yasa değişikliğinin 54. Hükümet döneminde belirterek, tasarımı desteklediklerini açıklamıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in politik hayatı boyunca *"zengin kaynaklarımızın fakir bekçisi olamayız"* dediğini, ancak bunun sözde kaldığını iddia etmiş ve Türkiye'nin 2-3 trilyon dolarlık, maden zenginliğine sahip olmasına karşın, yıllık maden üretiminin 2-2,5 milyar dolar düzeyinde olduğunu ortaya koymuştur.

Madenlerin yeterince değerlendirilemediğine işaret eden Güneri, sözü bor madenine getirerek şunları söylemiştir: *“Dünya rezervlerinin yüzde 65'ine sahibiz ve dünyayı biz temizliyoruz, dünyayı Türkiye temizliyor diye ifade edebiliriz. Bugün, dünyada kullanılan bor madeninin ve türevlerinin büyük çoğunluğu Türkiye'den ihraç edilmektedir. Dünya bor rezervlerinin yüzde 65'ine, dünya ham bor piyasasının yüzde 36'sına sahibiz; ancak, uç ürünler yönünden, malesef çok geri durumdayız. Bor madenimizi işlemeden, uç ürünlere yönlendirmeden yarı ham haliyle, yarı işlenmiş haliyle ihraç etmekteyiz ve sonuçta, çok ciddi tabii kaynaklar zararına, kaybına uğramaktayız. Sayın Başkan, değerli üyeler; bor madenimizi yarı mamul haliyle ihraç ettiğimiz ile uç ürünler halinde ihraç ettiğimiz arasında 1000 misli fiyat farkı vardır. Devlet olarak bor madenini tekelleştirmişiz; bor üzerinde ancak devlet çalışma yapıyor, ancak uç ürünler noktasında özel sektöre imkân verilmiş; bugüne kadar yeterli destek ve teşvik özel sektöre verilmediği için, özel sektör, bu konuda ciddi girişimlerde, ciddi yatırımlarda bulunmamıştır. Madencilik konusunda ülkemiz için tek çıkar yol, özel sektöre ağırlık vermektir.”*

Devletin madencilik sektöründen çekilmesi gerektiğini ve yüzde 85 ile yüzde 15 arasında olan dengenin özel sektör lehine değiştirilmesini savunan Teoman Ruza Güneri, özel sektörde iş yapabilecek büyük madenci kuruluşların teşvik edilmesini istemiştir. Türkiye’de madenlerle ilgili yeterli yerli firmanın bulunmaması nedeniyle, pek çok yabancı firmanın, madenlerle ilgili tek üretici, tekel üretici durumunda geldiğini de sözlerine eklemiştir. Güneri, Türkiye’de 20 çeşit maden bulunduğunu da belirttikten sonra, konuyla ilgili bağımsız bir madencilik bakanlığının kurulmasını önermiş ve üretimin arttırılması için tedbirlerin alınmasına da işaret etmiştir.

Yabancı firmaların, trona madeni konusunda, Türkiye’yi köşeye sıkıştırdıklarını ve Türkiye’nin lehine olmayan teklifler verdiklerini iddia eden Güneri, Beypazarı’ndaki trona madeninin, dünyanın şu andaki en önemli soda kaynağı olduğunu da belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Türkiye’de soda madeninin, yeryüzüne yakınlığı, işlenebilme kolaylığı, saflığı, tennür yüksekliği ve Avrupa pazarlarına nakliye kolaylığı ile çok önemli ve değerli olduğunu ortaya koymuş, ihaleye gelen *"kesinlikle yerli ortak istemiyoruz"* diyen yabancı firmaların artık, *"sizlerle ortak olabiliriz; ancak, yüzde 50'sinden fazlasını bize verir misiniz; yoksa, daha azını mı vereceksiniz"* deme noktasına geldiklerini öne sürmüştür.

Teoman Rıza Güneri, Beypazarı’nda soda üretiminin durduğunu söyledikten sonra, konuyla ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *“İhaleler devam etmekte idi, ihale devam ederken, bugüne kadar kaybedilmiş süreye yeni kaybedilmiş süreler eklenmemesi için, bir an önce, hangi firma alırsa alsın ihaleyi, yapacağı işlem ne ise, o işlemi başlattık ve ihalede "kim gelir ihaleyi alır ise, bugüne kadar geldiğimiz noktada devrederiz" dedik ve ondan sonra üzerine ilave eder; yani, üç yıllık, tesisin kurulma sürecini başlatmıştık. Bu, önemli bir noktadır; iki açıdan önemli noktadır: Birincisi, kaybedilen zamanın ve yeniden*

kaybedilecek zamanın telafisi açısından; ikincisi, Türkiye'nin, Türk Hükümetinin bu konudaki ısrarlı, kararlı tutumunu ihaleye giren firmaların görüp, konuyu, müzakere masasında, Türkiye lehine sonuçlandırabileceğimiz açısından önemi vardı. Başlanması, bu noktalardan önemliydi; ancak, bugün, ara verildiğini üzülmekteyiz. Sayın Hükümetten ve değerli Bakanımın, Türkiye adına, Türk insanı adına, bu konuya, lütfen, gerekli ağırlığı vermelerini ve bu tesislerin süratle ülkemize kazandırılmasını talep etmekteyiz. Bu önemli 40 milyar dolarlık kaynağımız, ülkemiz menfaatine kullanılır hale gelsin”.

Bor madeni ile trona madeninin, işletmesi ve pazarı açısından birbirine son derece yakın iki önemli maden olduğunu; ikisinin de, cam ve deterjan endüstrisinde kullanıldığını vurgulayan RP'li Güneri, Türkiye'nin, bunların işletme teknolojisine sahip olduğunu dile getirmiştir. Bor madeni ile ilgili olarak, özel sektörün, devletten daha fazla yatırım yapacağını, pazar ağının genişlemesiyle, çok daha fazla maden ihracı yapılacağını ifade etmiş ve ayrıca bor sahalarının özelleştirilmesinin sağlanmasının da yararlı olacağını öne sürmüştür. Bununla birlikte eğer devlet işletmeye devam edecekse de, yatırımlarda kısıtlamaya gidilmemesini ve Etibank'ın imkânlarının geliştirilmesini savunmuştur.

Teoman Rıza Güneri konuşmasında, 54. Hükümet döneminde, madenlerden sorumlu devlet bakanlığı kurulduğunu ifade ettikten sonra, bu konunun Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından ayrılmasında fayda gördüklerini açıklamıştır. Diğer taraftan bürokrasinin de ortadan kaldırılmasının gereğine işaret etmiş ve ruhsat sahibi, sermaye, sanayi ve tüketici arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Son olarak ise tasarının, Türk cumhuriyetlerindeki maden aramalarında ve bütün dünyadaki madencilik faaliyetlerinde, Türkiye açısından önemli bir gelişme olacağı kanaatinde olduğunu söylemiş ve sözlerine son vermiştir.

Daha sonra, Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay, şahsı adına konuşma yapmıştır. MTA'nın geçmişteki faaliyetlerinden bahsederek konuşmasına başlayan Yarbay, düzenlemenin çağdaş bir nitelik taşıdığını, MTA'nın yurtdışına açılmasını sağlayacağını ifade etmiştir. Zamanında yeterli mevzuat değişiklikleri yapılamadığı için, birçok Türk cumhuriyeti ile ekonomik işbirliğinde geç kalındığını öne sürmüş ve ayrıca MTA'nın bütçesinin yetersizliğine de vurgu yapmıştır.

Ersönmez Yarbay, Beypazarı'ndaki soda üretimi konusunda da şunları söylemiştir: *“1980 yılında bulunan ve dünyanın en önemli soda kaynaklarından olan Beypazarı soda yatakları, maalesef, kaynak yetersizliği sebebiyle, 1996 yılına kadar devreye sokulamamıştır. 1996 yılında, 54 üncü Hükümet zamanında, bu tesislerin işletilmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır; ancak, yeterli ekonomik kaynaklar olmadığı için, bu tesislerin işletilmesi 1997 yılında askıya alınmış durumdadır. 1996 yılında Beypazarı soda tesisleri için 550 milyar liralık bir harcama yapıldığı halde, 1997 yılında, bugüne kadar, bu*

tesisler için sadece 160 milyar liralık bir harcama yapılabilmektedir. Halbuki bu konuda, bütçede 1 trilyon 404 milyar liralık bir ödenek ayrılmıştır. Bu ödeneğin ancak onda biri yatırıma dönüştürülebilmektedir. 55 inci Hükümet de Beypazarı soda tesislerine yakınlık göstermiş ve Bakanlık, 1998 yılı bütçesi için, Devlet Planlama Teşkilatından 39 trilyonluk bir ödenek talebinde bulunmuştur. Ancak - Sayın Bakanımız biraz sonra konuşacaklardır zannediyorum- Devlet Planlama Teşkilatına sunulan bu talebin yüzde kaç bütçeye intikal etmiş, Plan ve Bütçe Komisyonunda ne kadarı kabul edilmiştir; doğrusu, çok merak ediyorum. İşte, bu ekonomik sıkıntılar içerisinde, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğüne nasıl olacak da kaynaklar aktarılacak ve bu kaynaklarla yurt dışında madenler arayacaktır; doğrusu, çok merak ettiğim bir konudur.”

Tasarıda, MTA'nın, bağlı olduğu bakanlığın onayıyla yurt dışında yeni şirketler kurmasının ve arama faaliyetlerinde bulunmasının öngörüldüğünü belirten Ersönmez Yarbay, bu konuda Türkiye'nin, yurt dışındaki resmî kuruluşları arasında işbirliğinin sağlanması gerekmektedir vurgulamıştır. Yarbay, konuşmasında enflasyon konusuna da değinmiş ve Türk cumhuriyetleriyle de işbirliğine gidilmesini önererek, konuşmasına son vermiştir.

Ersönmez Yarbay'ın konuşması sonrasında, bir başka Refah Partili, Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu şahsı adına söz almıştır. Tasarının geç kalmış bir düzenleme olduğunu ifade eden Kahraman Emmioğlu, MTA'nın deneyimlerini, Türk cumhuriyetlerine aktarması gerektiğini, bunda da geç kalındığını söylemiştir. Tasarının, bürokrasiyi bir noktada azalmasına karşın, yine sorunların olduğunu belirtmiş, buna örnek olarak da bakandan izin alınmasını göstermiştir. MTA Yönetim Kuruluna yetki verilmesini isteyen Emmioğlu, bakanın ise bilgilendirilmesinin yeteceğini savunmuştur.

Kahraman Emmioğlu, Türkiye'nin madencilik açısından zengin olmakla birlikte, işletmecilik açısından istenilen düzeyde olmadığını öne sürmüş ve özel sektörün yatırım yapmasının teşvik edilmesini savunmuştur.

Tasarı üzerinde, Hükümet adına, Devlet Bakanı Rüştü Kâzım Yücelen söz talep etmiş ve konuşmasına, hiçbir siyasi partinin, tasarının gerekçesine karşı çıkmaması gerektiğini söyleyerek başlamıştır. Bürokrasinin kaldırılması ve daha çabuk karar verilebilmesi için yetkininin Bakanlıktan bakana verildiğini açıklayan Yücelen, bir maddelik tasarı için şunları söylemiştir: *“Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, bu yetkiyle, yurt dışına gidip, para harcayarak bir yatırım yapacak değildir. Esasen, kanun tasarısı iyice okunursa, 1 inci maddesinde -bir maddedir zaten- görüleceği gibi, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün, yurt dışında, para kazanmak için, yurda döviz getirmek için ve yurt dışında çalıştığı süre zarfında, orada aldığı ekipmanı getirip yurt içinde kullanmak için hazırlanıp, sunulan bir kanun tasarısıdır.”*

54. Hükümet döneminde bor ürünlerinin, yurt içinde ayrı fiyattan, yurt dışında ayrı fiyattan satılmaya başlandığını, yurt içindeki alıcılar için daha zor şartların getirildiğini söyleyen Bakan, 55. Hükümetin işbaşına gelmesinden sonra ise Etibank Genel Müdürlüğünün bor işletmeciliğini yapmaya başladığını açıklamıştır. Türkiye'nin dünya pazarındaki bor konusundaki iki etkili ülkeden biri olduğunu da dile getirerek, diğerinin de Amerika'nın US boraks şirketi olduğunu açıklamıştır. Pazar payını kaybetmemek, Türk özel sektörünün oradaki rekabet gücünü artırabilmek ve yanlış rekabetten kaynaklanan fiyat düşüşünü önlemek için pazarlamanın Etibank tarafından yapıldığını hatırlatmıştır.

Rüştü Kazım Yücelen, trona konusunda çelişkili açıklamalar yapıldığını, bir taraftan özel sektörün Türk madenciliğine sokulması gündeme getirilirken, diğer taraftan da, tronada, daha önceki devletçi tutumun gündeme getirilmesinin çelişki olduğunu iddia etmiş ve konuyla ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *“Trona, devam eden, çeşitli hükümetler döneminde gündeme getirilen bir konudur. 1992 yılında bir yurtdışı ihale açılmıştır. 1992 yılında açılan bu yurtdışı ihale iptal edilmeden, yurtdışı ihale sonuçlandırılmadan, Kasım 1996 tarihinde, Etibank Genel Müdürlüğü, trona projesini kendisinin yapacağını ve trona projesine başlanacağını beyan etmiş ve orada bir temel atılmıştır. Bugüne kadar harcanan para, 720 milyar liranın üzerindedir. Ancak, trona projesine başlanırken, trona projesinin nihai hedefi olan, tronayı soda külü haline getiren proses, bugün, bizim Etibank Genel Müdürlüğünde yoktur. Etibank Genel Müdürlüğü, bu prosesi yapabilecek kabileyette değildir. Esasen, dünyada bu prosesi yapabilen dört firma vardır; yani, her halükârda, bu dört firmadan bu prosesin satın alınması veya bu dört firmayla ortaklığa gidilmesi gerekmektedir. 1996 Kasım ayında atılan temelde yanlış olan budur; ya o günün şartlarında, 1992 yılında açılmış olan ve devam eden ihalenin iptal edilmesi veya o ihalenin -iptal edilmezse- sonuçlandırılması gerekirdi; sonuçlandırılması için de firmalarla görüşülmesi gerekirdi. Ben, tabii, o gün hangi görüşmelerin yapıldığını bilemiyorum. Etibank Genel Müdürlüğünde, bu konuda yapılmış resmî görüşme tutanaklarına rastlayamadım; ancak, bu konuda karşılıklı teati edilen, karşılıklı gönderilen iyi niyet mektupları var. Bu iyi niyet mektuplarında karşı firmaların en çok ortaya getirdikleri konu, bizim Maden Kanunumuzun -trona dahil- asfaltit, trona gibi madenlerde dış ortaklıklara kapalı olması gerekçe gösterilmektedir. Ancak, Etibank Genel Müdürlüğünün Danıştay Genel Kuruluna müracaatıyla, trona madeninin, Maden Kanununun çıkarılmasından daha önceki tarihte (1979 yılında) bulunmasından, bu kanun kapsamı dışına çıkarıldığı ve bu kanunun kapsamı içerisine girmediği Danıştay Genel Kurulunca doğrulanmış ve Danıştay Genel Kurulundan alınan bu karar da ilgili firmalara bildirilmiştir.”*

Önceki Hükümetin başlatmış olduğu trona projesi ile ilgili olarak, DPT'ye 39 trilyon liralık bir teklifte bulunduklarını açıklayan Devlet Bakanı Rüştü Kazım Yücelen, teklifin DPT tarafından kabul edilmemesi üzerine, işin devam edebileceği kadar bir miktar ödeneğin ayrılmasının uygun görüldüğünü ifade etmiştir. 1992 yılında açılmış; ama, iptal edilmemiş ve de kapatılmamış olan ihale ile ilgili olarak, taraflara tekrar mektup yazıldığını ve yeni bir şartnamenin hazırlandığını, taraflarla görüşme yolunun seçildiğini de dile getirmiştir.

Yücelen, Etibank Yönetim Kurulunun, Hükümetin önerisi doğrultusunda, elindeki birçok madenin özelleştirilmesi ve özel sektöre açılması yoluna gittiğini Genel Kurula aktarırken, Mazıdağı Fosfat Tesislerinin ihaleye çıkarıldığını açıklamış ve yine Siirt Madenköy Bakır İşletmeleri için de çalışmaların başlatıldığını belirtmiştir. Ayrıca, Etibank Genel Müdürlüğü'nün, elinde atıl bulunan tüm gayrimenkulleri satarak hantal yapıdan kurtulup, sadece bor, krom, alüminyum ve tronada yönlendirici rol üstleneceğini de sözlerine eklemiştir.

Tasarının önceki hükümet döneminde hazırlandığını, ancak muhalefetin yasanın bir an evvel çıkmasını önlemek için, ilgisiz konuları gündeme getirdiğini öne süren Yücelen, sözü kandile getirerek, yoklama talebinde bulunan muhalif milletvekillerini eleştirmiştir. Rüştü Kazım Yücelen'in sözlerine, özellikle Refah Partisi'ne mensup milletvekilleri büyük tepki göstermiş ve Genel Kurulda ortam gerilmiştir.

Bu gergin ortamda, son sözün milletvekiline ait olması kuralından dolayı Büyük Birlik Partisi Tokat Milletvekili Hanefi Çelik şahsı adına konuşma yapmıştır. MTA'nın, özellikle, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde yatırım yapma imkânının sağlanması için böyle bir yasaya ihtiyaç duyulduğunu söyleyen Çelik, Türk Cumhuriyetlerinin, 1990 yılında bağımsızlıklarına kazanmalarından sonra, Amerikalı, İngiliz, Fransız ve Alman firmalarının faaliyet gösterdiğini, Türkiye'nin çok geç kaldığını iddia etmiştir. Türkiye'nin kilit bir ülke konumunda olduğunu ve bu coğrafi özelliğini iyi değerlendirmek zorunda olduğunu da vurgulayarak, çok eski tarihlerdeki doğu-batı ticaretiyle ilgili bilgi aktarmıştır.

Hanefi Çelik konuşmasında MTA ile ilgili açıklamalarda da bulunmuş ve şunları söylemiştir: *"MTA, şu anda 1 500 civarında mühendisi ve 5 bin civarında elemanı ile Türkiye'nin en dev kuruluşlarından bir tanesidir; fakat, maalesef, bugüne kadar MTA'ya verilen bütçeleri incelediğimizde, devletin, geçmiş yıllarda MTA'ya vermiş olduğu bütçelerin yüzde 93'ü, ancak MTA'nın personel giderini karşılayabilmekteydi; geri kalan yüzde 7'si de herhalde o kadar personelin harcamış olduğu benzin parasına bile yetmezdi. Dolayısıyla, MTA istemiş olsaydı bile, bu imkân geçmişte kendisine sağlanmış olsaydı bile bu bütçeyle Orta Asya'ya açılması veyahut da yurt dışında herhangi bir ihaleye katılması mümkün değildi. Maalesef, bu kadar dev bir kuruluş, şu anda Türkiye Cumhuriyeti Devleti topraklarının ancak yüzde 1,5'u üzerinde araştırma yapma imkânına sahiptir; yüzde 1,5'unda araştırma yapmıştır. Aynı şekilde, aynı*

işkolunda çalışan Etibank yüzde 1,5 gibi bir toprak üzerinde araştırma yapabilmekte; yine, Kömür İşletmeleri yüzde 1 küsur toprak üzerinde araştırma yapabilmektedir. Şu anda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti topraklarının ancak yüzde 5'i üzerinde araştırma imkânı var. Haritası çıkarılmış, madenlerin yerleri tespit edilmiş, tam bir değerlendirme safhasına getirilmiş olan kısım, topraklarımızın ancak yüzde 5'idir; yüzde 95'lik kısımda kimin araştırma yaptığı veyahut da yüzde 95'lik kısımda hangi madenlerin, hangi zenginliklerin bulunduğu bile meçhuldür."

Bütçeden daha fazla ödenek ayrılmadıkça, tasarının yasalaşması durumunda bile, MTA'nın Orta Asya'da araştırma yapmasının imkânsız olacağını savunan Hanefi Çelik, geç de olsa düzenlemenin yararlı olduğunu ifade ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarı üzerindeki konuşmaların sona ermesiyle, maddelere geçilmek istenmişse de, Refah Partili milletvekillerinin yoklama konusundaki ısrarları sürmüştür. Özellikle Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan ile Temel Karamollaoğlu arasında, içtüzük konusunda uzun süren bir tartışma yaşanmış ve Karamollaoğlu, adil yönetim gösterilmediğini söyleyerek sert eleştiriler yöneltmiştir.

Sonuçta **"14.6.1935 tarihli ve 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

'EK MADDE 1. – Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, görev kapsamına giren jeolojik etütler ve maden arama faaliyetleri ile ilgili iş ve hizmet konularında 11.9.1981 tarihli ve 2522 sayılı Kanuna tabi olmadan bağlı bulunduğu Bakanlık onayı ile yurt dışında, işin gereği olarak, yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerle ortaklık kurmak suretiyle veya tek başına ücret karşılığı arama ve araştırma yapabilir. Bu faaliyetleri kontrol ve nezaret etmeye ve bu konulardaki usul ve esasları tespit etmeye bağlı olduğu Bakanlık yetkilidir.

Bu faaliyetler nedeniyle yurt dışında görevlendirilecek kuruluş personeli hakkında 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri uygulanır.

Bu iş ve hizmetlerde kullanılacak, kuruluşa ait makina ve ekipman ile işletme malzemeleri Gümrük Kanunu ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu hakkındaki mevzuat hükümlerine uygun olarak yurt dışına çıkabilir, gerektiğinde yurt dışından satın alınan bu kabil makina ve ekipman ülkeye getirilebilir.

Bu iş ve hizmetlerle ilgili gelirlere ilişkin uygulamalar malî yıl bütçe kanunları ve diğer ilgili mevzuat çerçevesinde düzenlenir" şeklinde 1. maddenin görüşülmesine geçilebilmiştir.

Yine Oturum Başkanı ile Refah Partililer arasında tartışmaların devam ettiği bir ortamda DYP Grubu adına konuşma yapmak için, Konya Milletvekili Mehmet Ali Yavuz kürsüye çıkmıştır. MTA'nın tarihçesinden ve öneminden söz ederek konuşmasına başlayan Yavuz, tasarıyla, bu kuruma, yurt dışında iş yapmasına imkân sağlanmasının çok önemli olduğunu dile getirmiştir. MTA'nın deneyimlerini ve yeteneklerini, Orta Asya Türk cumhuriyetlerine ve diğer ülkelere taşımasında büyük yarar olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Mehmet Ali Yavuz, tasarıda, MTA'nın, dünyayla bütünleşmesini ve dünyadaki diğer ülkelerin teknolojilerle boy ölçüşmesini sağlayacak düzenlemeler de olduğunu söyledikten sonra, kurumun, faaliyetlerini en rasyonel şekilde yürütebilmesi için, gerek özel sektör gerekse yurtdışı çalışmalarında bürokratik engellerin en aza indirilmesinin önemine de vurgu yapmıştır. Yurt dışında üstlenilecek jeolojik etüt ve projelerde, madencilik alanındaki çalışmalarda bürokratik engel olmamasını da savunarak, bunun kurumun gelişmesi ve geleceği açısından önemli gördüklerini açıklamıştır.

Daha sonra, Refah Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Teoman Rıza Güneri söz almıştır. Devlet Bakanı Rüştü Kazım Yücelen'in konuşmasına cevap niteliğinde açıklamalar yapmak isteyen Teoman Rıza Güneri, Oturum Başkanı'nın madde ile ilgili konuşmasında yolundaki uyarılarına rağmen, aynı tarzda konuşmaya devam etmiştir. Yasa tasarısının, Refah Partisi Grubu tarafından istismar edilmesinin kesinlikle söz konusu olmadığını iddia eden Güneri, RP Grup Başkanvekillerinin çeşitli taleplerinin Başkan tarafından tarafınızca değerlendirilmemesinin, bugünün ve Meclisin mehabetine uymadığını ifade etmiştir.

Teoman Rıza Güneri, tasarıyı Meclise getiren Hükümetin Genel Kurulda bulunmasını, Hükümeti oluşturan partilerin desteklerini görmeyi arzu ettikleri için, yasa tasarısının maddelerine geçilmesinin oylanması sırasında, grup olarak, yoklama taleplerinin olduğunu açıklamış ve amaçlarının, tasarının kanunlaşmasını engellemek olmadığını belirtmiştir.

1997 bütçesi hazırlanırken, 54. Hükümet, yüzde 157'lik bir artışla, MTA'ya verdiği önemi gösterdiğini, ancak, 55. Hükümetin Meclise sunduğu 1998 bütçesinde, devam eden bir kısım projeler dahil, reel olarak hiçbir artış olmadan ödeneklerin tahsis edildiğini öne süren Güneri, Bakanın "*proses Etibank'ta yoktur*" dedikleri halde Devlet Planlama Teşkilatından 39 trilyonluk bir ödenek istediklerini, Devlet Planlama Teşkilatının da haklı olarak bunu onaylamadığını açıkladığını hatırlatmıştır. Bunu Etibank'ın bütün bürokratlarına bir saygısızlık olarak gördüğünü de belirterek, Etibank'ın teknik kadrosunun, trona ile bor üretimindeki prosesin çok benzer olduğunu ve kesinlikle bu üretimde zorlanılmayacağını ifade ettiklerini ortaya koymuştur.

Teoman Rıza Güneri, söz konusu proje ile ilgili olarak şu açıklamalara da yer vermiştir: "*O açıdan, Etibank, bu projeye başlarken 'ben bu projeyi sonuna kadar, Etibank olarak, götüreceğim' ifadesinde bulunmadı 'ben bu projeye başlıyorum ve 1992 yılında açmış olduğum ihaleyi devam ettiriyorum, görüşmeleri devam ettiriyorum; yeter ki bu süreci başlatmış olayım, kaybedilmiş zamanı telafi edeyim' ifadesinde bulundu. Bakınız, 54 üncü Hükümetten bu zamana beş aylık bir zaman geçti ve yeni hükümet de -55 inci Hükümet- yine, bu yabancı firmalarla ihale görüşmelerini tamamlayıp, sonuçta, bu bağlantıları kuramadı. Öyleyse, yeni bir zaman kaybını hep beraber yaşadık. İşte, Etibank'ın o günkü yönetimi, bu zaman kaybının önüne geçebilmek için, öncelikle yapılması gereken kuyu ve sondaj çalışmalarını başlatmıştı. Bu çalışmalar, şu anda, maalesef, bekletilmektedir. Gönlümüz arzu ediyor ki, bu çalışmalar süratle*

devam ettirilir, hem Beypazarı ekonomisine hem de ülke ekonomisine çok önemli katkılarda bulunacak bu tesis kurulur ve hizmete geçer. Bunun yanında, Seydişehir Alüminyum Tesislerinin genişletilmesiyle ve modernizasyonu ile ilgili açılan bir ihale vardı. Bugün itibarıyla, bu ihalenin de durdurulduğunu görmekteyiz. Bakınız, bir taraftan, özelleştirmeden bahsettik. Özelleştirme -yani, özel sektöre, kamudaki yatırımların, tesislerin devrinin- yollarından birisi de, bilhassa, modernizasyon ve kapasite artırım yatırımları yapılırken, bunun özel sektör tarafından yapılması ve de devletin buna nakdî olarak katılmasıdır.”

Seydişehir Alüminyum Tesisleri hakkında da bilgi veren Güneri, kaynakları kendisinde yeterli şekilde bulunan, yeterli rezervi bulunan ve sıvı alüminyum ithal eden Türkiye'nin, bu tesislerin kapasitesini artırmasının gerekli olduğunu savunmuş ve 54. Hükümet zamanında bunun için bir ihale açıldığını belirtmiştir.

Teoman Rıza Güneri'nin konuşmasından sonra, birleşime son verilmiş ve tasarinın görüşülmesi sonraki günlere bırakılmıştır.²⁷⁵

“Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı” ile ilgili görüşmelere, 3. Yasama Yılı'nın 22. Birleşiminde devam edilmiştir. 3 Aralık 1997 tarihindeki birleşimin, Dördüncü Oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız yürütmüştür.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili görüşmelere kaldığı yerden devam edilmiş ve CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat şahsı adına söz almış ve öncelikle, 1935'ten sonra, çok önemli hizmetler veren MTA'da 4 500 işçi ve memur çalıştığını, bu kurumun da, diğer KİT'ler gibi, maddî imkânsızlık yüzünden hapsolmuş durumda olduğunu ifade etmiştir. Romanya'da, petrol için, yılda 500 kilometre sondaj yapılırken, Türkiye'de, yılda 30–35 kilometre sondaj yapılabilmediğini, bunun da MTA'nın elindeki araçların, artık eskidiğini gösterdiğini de dile getirmiştir. 1997'de MTA'nın yatırımının 3 trilyon olduğunu, sonraki yıl ise en az 2 misli olması gerekirken, bunun verilmediğini de öne süren Ayhan Fırat, hangi parayla yurt dışında iş yapılacağını da, soru olarak yöneltmiştir.

Fırat, sık sık yatırım için ayrılan ödeneğin arttırılmasını istediği konuşmasında, önce bütçenin düzeltilmesini önermiş ve kâğıt üzerinde bir madde eklemeye, Türk cumhuriyetlerinde değil, Türkiye'de bile iş yapılamayacağını iddia etmiştir.

Bu konuşmadan sonra 1. maddenin oylamasına geçilmiş ve madde kabul edilmiştir. Ardından, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. madde de oylanarak kabul edilmiştir. Son olarak ise tasarinın tümü oylanmış ve kabul edilen tasarı yasalaşmıştır.²⁷⁶

²⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 37. Cilt, 3. Yasama Yılı, 20. Birleşim, s. 192–214

²⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 37. Cilt, 3. Yasama Yılı, 22. Birleşim, s. 467–470

Tasarının yasalaşması nedeniyle Devlet Bakanı Rüştü Kazım Yücelen bir teşekkür konuşması yapmıştır. Konuşma şu şekildedir: “Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; tabii ki, önce Başkanlığa, daha sonra milletvekili arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün dışarıya açılması yönüyle önemli olan bu kanun tasarısında emeği geçen bütün arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Bu, birkaç senedir devam eden bir süreçtir. 54 üncü Hükümet döneminden kalan bir kanun tasarısını, 55 inci Hükümet, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün de ihtiyacı olduğu için, hiçbir değişiklik yapmadan, aynen Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk etti. Yine, kanun tasarısı görüşülürken, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüyle ilgili bir kanun tasarısı olmasına rağmen, burada Etibank’la ilgili konular da gündeme geldi. Arkadaşlarımızın bütün söylediklerini dikkate alacağız; ancak, müsaade ederseniz, Etibank’la ilgili iki temel meseleye, birkaç cümleyle, tekrar değinmek istiyorum.

Bunlardan birisi, Seydişehir Alüminyum tesislerinin kapasite artırım projesidir. Bununla ilgili, daha önce açılmış olan bir ihalenin iptal edildiğini, daha önce burada belirtmiştim. Bu ihale, 7 firmadan teklif istenmek suretiyle yapılmış, bunlardan 3 firma teklif vermiştir. Teklif veren 3 firmanın teklifleri şöyledir: Bir firmanın teklifi, iki üç yıllık sürede, aylık dilimlerde halinde, alüminyum metali olarak geri ödemek üzere, söz konusu projeye 100 milyon ABD Doları kredi verme teklifidir. Bir firmanın teklifi, danışmanlık hizmeti şeklinde bir tekliftir. Bir diğer firma ise, kendisi ihaleye girmeyerek, kendisinin yerine başka firmaların tekliflerini göndermek suretiyle teklif vermiştir. Böyle bir teklifi taşıyan ihalenin iptal edilmesi, gayet doğru bir işlemdir. Yeni ihalede de, eski ihale şartlarından farklı olarak, teklif verecek firmaların mali ve teknik bakımdan projeyi hayata geçirebilecek yeterlikte olduklarını belgelendirebilmeleri, şartnameye konmuştur.

Ayrıca, modernizasyon yatırımının tümüyle yatırımcı tarafından finanse edileceği; Etibank’ın, projenin finansmanına katılmasının ve bu amaçla temin edilecek krediler için herhangi bir yükümlülük üstlenmesinin söz konusu olmadığı, şartnameye konmuştur.

Üçüncü olarak, oluşturulması öngörülen şirkete aynı sermaye olarak konulacak Etibank varlıklarının değeri ve bunun karşılığı olarak Etibank’a önerilen hisse oranının teklifte belirtilmesi, şartnameye konulmuştur.

Dördüncü olarak da, üzerinde anlaşmaya varılacak hisse dağılımının modernizasyon yatırımındaki gerçekleştirmeleri dikkate alan bir plan dahilinde uygulamaya konulacağı belirtilmiş ve bu hususta teklif verecek firmalardan da buna göre öneri talep edilmiştir.

Yine, geçen toplantıda da belirttiğim gibi, trona ile ilgili, 1993 yılında açılmış olan ihalenin hem neticelendirilmesi hem de bir yabancı ortaklık şeklinde bu işin yürütülmesi için, 15 Kasım’da, daha önce ihaleye iştirak eden her iki şirkete tekrar davetiye çıkarılmış ve 22 Aralık’a kadar da tekliflerini vermeleri istenmiştir. Bu teklifler 22 Aralık’a kadar gelecek ve 1998’in ocak ayında da, Etibank yönetimince değerlendirilecektir.

Bu kanun vesilesiyle bunları tekrar belirtmek istedim; arkadaşlarımızın hepsine teşekkür ederim. Komisyonumuza da, gösterdikleri anlayış için tekrar teşekkür ediyor; hepinize saygılar sunuyorum.”

3-BAŞBAKANLIK BASİMEVİ DÖNER SERMAYE İŞLETMESİ KURULUŞU HAKKINDA KANUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4313 SAYILI)

“Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi Kuruluşu Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmeler 3. Yasama Yılı'nın, 27. Birleşimin, Üçüncü Oturumunda başlamıştır. 11 Aralık 1997 tarihindeki birleşimde oturum başkanlığını Uluç Gürkan yaparken, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez üstlenmiştir.

Karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle birleşime kısa bir ara verilmiş ve Dördüncü Oturumda görüşmelere devam edilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilmiştir.

İlk konuşmayı Refah Partisi Grubu adına, Afyon Milletvekili Sait Açıba yapmıştır. Basımevinin, Başbakanlığa bağlı Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan, Resmî Gazete, Resmî Gazete fihristi, düstur, diğer kanun yönetmelikler ve tüzüklerle ilgili yayımları gerçekleştirdiğini belirten Sait Açıba, diğer taraftan genel ve katma bütçeli idarelerin, mahallî idarelerin, özel idarelerin ve belediyelerin, kamu iktisadî teşebbüslerinin, özel ve tüzelkişilerin siparişlerinin alındığını da dile getirmiştir. Açıba, Basımevinin sermayesinin, 1996 yılında 8 milyar liraya, 1991 yılında da 16 milyar liraya çıkarıldığı bilgisini aktardıktan sonra, söz konusu işletmenin 1997 yılındaki bütçesinin 1 trilyon 350 milyar lira olduğunu ifade ettikten sonra, sermaye artırımının gerekliliğine işaret etmiştir.

Açıba konuşmasında, Basımevini işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için şunların gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamıştı: *“Bunlardan birincisi, basımevinin, teknolojik gelişmeleri takip etmesi, basın teknolojisindeki en son teknolojilerle çalışması zorunluluğu vardır. Yani, piyasa şartlarında rekabet edebilecek bir ortam içerisinde bulunması zorunluluğu vardır. Bunun için de, ilave sabit yatırımlara gitme zorunluluğu vardır. Diğer taraftan, üretim kapasitesini ve hızını düşürmemesi açısından, yeter miktarda ambar stokunun sağlanması zorunluluğu da vardır. 1996 yılı verilerinden hareket ettiğimiz takdirde, mevcut ambar girişinin, mal girişinin, 1996 yılında 162 milyar ve aynı yıl içerisindeki malzeme çıkışının 131 milyar lira olduğunu düşünecek olursak, mevcut ambar stokunun 30 milyar lira olduğunu görürüz. Yani, bu 30 milyar lira ile Resmî Gazete ve diğer yayım faaliyetleri karşılanmaktadır. Dolayısıyla, kurumun etkin çalışabilmesi açısından, iş yoğunluğuna paralel olarak, mevcut ambar stokunun biraz daha arttırılması zorunluluğu ortadadır. Üçüncü bir husus da kurumun personel giderleriyle ilgilidir. Personel giderlerinin zamanında karşılanması açısından, kurumun bankada tutması gereken, her zaman için hazır bulunması gereken bir nakit miktarı vardır ki, en son verilerden hareket ettiğimiz takdirde, bu nakit miktarı, aylık olarak ortalama 30 milyar lira civarında bulunmaktadır.”*

Tasarı çerçevesinde 16 milyarlık limitin 100 milyar liraya yükseltilmesi ve 100 milyar liranın da, Bakanlar Kuruluna 10 katına kadar artırma yetkisinin verildiğini açıklayan Sait Açba, tasarının bu haliyle kabul edilmesinin uygun olduğu görüşünü tekrar ederek, sözlerine son vermiştir.

Sait Açba’dan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almıştır. Tasarıya, CHP olarak olumlu baktıklarını açıklayan Hacaloğlu, *“Türkiye’de, döner sermaye sistemi, belirli kuruluşlarda belirli başarıyla uygulanmaktadır; ancak, yeterince etkin bir mekanizma olarak kullanılabildiğini söylemek mümkün değil. Döner sermaye sisteminin denetimi sürecinde belirli eksiklikler olduğunu bilmekteyiz ve yine, döner sermaye sistemlerinin, sık sık, burada, Başbakanlık Basımevinde olduğu gibi, işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle sıkıntıya düştüklerini görüyoruz. Ancak, burada, memnuniyetle görmekteyiz ki, sermayenin 100 milyar liraya çıkarılmasına ilişkin kararın uygulamaya konulması halinde, gereksinilecek kaynağın, bu basımevinin 1996 yılı krından Kurumlar Vergisi düşüldükten sonra artacak olan öz kaynağından karşılanacak olmasındır. Yani, bu basımevi, bu kamu işletmesi, kamuya yk olmamakta, kr etmekte ve o krıyla, işletme sermayesini artırebilmektedir. Bu rneğin, diğer döner sermayeler için de güzel bir uygulama olarak gözlenmesini ve benimsenmesini dilemek istiyorum”* dedikten sonra, KİT’lerin tümünün tasfiye edilmesi gerektiğine ilişkin önyargıların, bu yasa tasarısı nedeniyle bir kez daha gözden geçirilmesini dilemiştir.

Algan Hacaloğlu’nun konuşmasından sonra gruplar adına ve şahsı adına söz alan başka milletvekili olmamış ve maddelere geçilmiştir. Tasarının 1. maddesi şöyledir: **“10.4.1967 tarihli ve 852 sayılı Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi Kuruluşu Hakkında Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Madde 1. – 23.5.1928 tarihli ve 1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Mer’iyet Tarihi Hakkında Kanunda sayılan basım ve dağıtım işlerini yapmak üzere Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş bulunan Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesinin sermayesi, kendi kaynaklarından ve 1996 yılına ait kârın kurumlar vergisi ödendikten sonra kalan kısmından karşılanmak kaydıyla 100 (Yüz) milyar liraya yükseltilmiştir. Bu miktar Bakanlar Kurulunca on katına kadar artırılabilir.’ ”

Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına, Balıkesir Milletvekili İsmail zgn konuşma yapmıştır. Tasarıyı, Refah Partisi olarak olumlu bulduklarını belirten İsmail zgn, maddeyi açıkladıktan sonra, Basımevinin önemini dile getirmiş ve işletmenin mevcut sermayesiyle, malzeme temininde, personel giderlerinin karşılanmasında, vergi ödemesinde sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir.

İsmail Özgün, işletme sermayesinin 16 milyar liradan 100 milyar liraya çıkarılması ve bu miktarın, Bakanlar Kurulunca on katına kadar artırılabilmesinin, bugüne kadar kârlarını, daima makine yatırımlarına çevirmiş olan işletmenin, gelecek yıllardaki yatırımlarının gerçekleştirilmesine de katkı sağlayacağını vurgulamıştır.

Madde üzerinde, İsmail Özgün'den başka konuşan olmamış ve önerge de verilmemiştir. 1. Madde okunduğu haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından **“852 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Bu sermaye 100 milyar liraya veya Bakanlar Kurulunca artırılacak miktara balığ olduktan sonra, kârlar Hazineye yatırılır’ şeklindeki 2. maddeye geçilmiştir. Bu madde ile ilgili olarak hiçbir milletvekili söz talebinde bulunmamış ve yapılan oylamayla kabul edilmiştir.

“Bu Kanun 1.1.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer biçimindeki 3. madde ve “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 4. madde ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir.

Son olarak tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁷⁷

4-388 SAYILI GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ TEŞKİLATININ KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4314 SAYILI)

“388 Sayılı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 11 Aralık 1997 tarihinde, 3. Yasama Yılı'nın, 27 Birleşiminde başlanmıştır. Dördüncü Oturumda başlayan görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez üstlenmiştir.

Müzakerenin başında karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle, birleşime ara verilmiş ve kısa bir süre sonra başlayan Beşinci Oturumda görüşmelere devam edilmiştir. Komisyonun raporunun okunmasının kabul edilmemesi sonrasında, tasarının tümü üzerinde, Refah Partisi Grubu adına, Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu söz almıştır.

²⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 38. Cilt, 3. Yasama Yılı, 27. Birleşim, s. 393-398

GAP'ın, dünyanın sayılı bölge kalkındırma projelerinden biri olmasına karşın, bu projenin sadece enerji ve sulama projesi olarak kaldığını öne süren Kahraman Emmioğlu, projenin geçmişi ile ilgili bilgi verdiği konuşmasında, o günkü durumla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“Bugün, artık, 1989 yılında 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle kurulan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatınca projeler, yalnız baraj, HES ve sulamayla kayıtlı değil, kentsel ve kırsal altyapı, tarımsal altyapı, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık, konut, turizm, kadınlarımızın el hünerlerini geliştirmek üzere yapılan bir yığın faaliyeti ve diğer sektörlerdeki çalışmaları kapsayan çok yönlü bir kalkınma projesi olarak kabul ediliyor ve bu anlayışla da çalışmalar sürdürülüyor.”*

Emmioğlu, Doğu Anadolu'nun kalkınması konusuna da değinerek, bu bölgede durumun hiç de iç açıcı olmadığını, ancak GAP'la elde edilen deneyimlerin, Doğu Anadolu'da başarıyla kullanılacağını söylemiş ve bölgelerarası gelişmişlik farkının ortadan kaldırılması için, bu tür projelerin hazırlanmasının ve uygulanmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte GAP Bölge Kalkınma İdaresinin, Ankara'dan, merkezden gereken koordinasyonu etkin olarak yapmasının mümkün olmadığını, bunun için de taşra teşkilatlarının kurulmasının iyi olacağını belirtmiştir.

Yapılan harcamalarla ilgili açıklama da yapan Kahraman Emmioğlu, 50 milyar metreküpten fazla su akıtan Fırat ve Dicle nehirleri potansiyelinin takriben yüzde 30'unun kullanılabilir hale getirildiğini, 8,5 milyon hektar arazinin 1,7 milyon hektarını sulanır hale geldiğini; 118 milyar kilovat saatlik potansiyelin yüzde 22'sinin kullanılabilir hale getirildiğini ifade etmiştir. Bu arada konuyla ilgisi olmamasına karşın, 8 yıllık kesintisiz eğitimin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin pek işine gelmediğini iddia etmiştir.

Yapılan işlerin bütün finansmanının, Türkiye'nin kendi öz kaynaklarından temin edildiğini de söyleyen RP'li parlamenter, 32 milyar dolar olarak tahmin edilen toplam proje bedelinin; 25–26 milyar dolarının öz kaynaklardan, yaklaşık 6,5 milyar dolarının ise dış kaynaklardan karşılanmasının düşünüldüğünü dile getirmiştir. Diğer taraftan bu denli yatırım yapılan bir projenin daha da güçlenmesi için, bölgeye ve diğer gelişmemiş bölgelere dönük teşviklerin çıkarılmasının gereğine de değinmiştir.

Emmioğlu, Hükümetin GAP ile ilgili politikasını da eleştirerek; *“GAP'ın bir an evvel tamamlanması için her türlü gayret elbette gösterilmeli; ancak, 55 inci Hükümetin, rantiyeye vermekten buraya kaynak aktaracak durumunun olduğunu zannetmiyorum!... 1998 bütçesinde yeterince kaynak aktarılması da mümkün görülmemekte. İki gün önce, piyasadan yüzde 148,7 bileşik faizle, yarım katrilyon para toplayıp, bilahare, rantiyeye 1,2 katrilyon lira olarak dönecek böyle ödemelerle, bu projelere finansman bulmakta elbette güçlük çekeceksiniz ve gereken finansmanı temin etmeniz, elbette, mümkün olmayacaktır; ama, demin de dediğim gibi, finansman konusunda, gerek Türkiye'deki bir kısım finansmanın o tarafa doğru çekilmesi ve gerekse yabancı*

sermayenin güneydoğuya çekilmesi için ciddi bir gayretin sarf edilmesi gerekmektedir. İşte, müzakere ettiğimiz bu kanun tasarısında, projeye, Başbakanlık bütçesine konulacak ödenekler, her türlü yardım, kredi, hibe ve bağışlar, faiz, hizmet, kira gelirleri, ve sair gelirler aktarılmak istenmektedir. Demin de ifade ettiğim gibi, bunlar, aslında, sadra şifa olacak kaynaklar değildir; ama, hiç yoktan "bir kılın, örmeye faydası vardır" mucibince, idareye bu kadarının da kaynak olarak aktarılmasında elbette fayda vardır ve Parti Grubumuz bunu uygun olarak mütalaa etmektedir” şeklinde sözler sarf etmiştir.

Karadeniz Bölgesi ve hatta İç Anadolu Bölgesinin bazı yerlerinin de kalkınması için gereken projelerin hazırlanmasını isteyen Emmioğlu, bir kalkınma idaresinin hemen kurulmasını temenni ederek, sözlerine son vermiştir.

Kahraman Emmioğlu’nun konuşmasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almıştır. Türkiye’de bir sömürü düzeni olduğunu, eşitsizliğin bulunduğunu ve gelir dağılımının adaletsiz olduğunu öne süren Hacaloğlu, GAP’ın, ülkenin umudu olarak, tüm katmanların, tüm kesimlerin, tüm siyasî partilerin ortak duyarlılığı altında yeşertilmeye ve geliştirilmeye çalışılan bir proje olduğunu dile getirmiş ve projenin yeniden tanımlanmasını istemiştir. Ayrıca konuyu sadece kaynak olayına bağlamanın yanlış olduğunu da vurgulamış ve aksi halde beklentileri karşılamaktan uzak kalacağını, olumsuzlukları artırabileceğini iddia etmiştir.

Algan Hacaloğlu proje ile ilgili görüşlerini açıklarken şu ifadelerle de yer vermiştir: *“Proje, ekonomik, doğal ve toplumsal dinamikleri gözeten; insan, su, toprak kaynaklarının en verimli şekilde kullanımını hedef alan ve gerçek anlamda bir sosyoekonomik toplumsal kalkınma projesi olarak tanımlanan, belirlenen ve yöre insanının katılımıyla, gerçek katılımcı süreçlerle alt uygulama alanlarının projelendirildiği; özellikle, çok sayıda, çok amaçlı küçük sulama alt projelerinin katılımcı süreçler içinde oluşturulduğu; doğanın ve çevrenin korunmasına duyarlı, sürdürülebilir bir ekonomik gelişme, sosyoekonomik gelişme projesi olarak ele alınmalıdır. Bu anlamda, bu bütüncül, bu entegre boyutu yaşama geçirebilmek için temel öncelik, temel kural; yörede, demokrasinin tam anlamıyla yaşama geçirilmesidir. Bu anlamda, temel kural, temel öncelik; yörede, toprak mülkiyetinde adaleti sağlayacak, feodal sistemin aşılmasını sağlayacak bir geniş anlamli reformun uygulamaya konulmasıdır.”*

Hedefin gerisinde kalındığını da söyleyen Algan Hacaloğlu, toplam maliyeti, 1997 yılı fiyatlarıyla 27,8 milyar dolar olan projenin, Haziran 1997 itibarıyla yüzde 40’ı gerçekleştirildiğini dile getirmiş ve ancak projenin uygulamasında genel bir dengesizliğin var olduğunu belirtmiştir. Suyu tarlaya aktaracak, çiftçinin kullanımına sunacak olan yatırımlarda ciddi eksiklik olduğunu da sözlerine eklemiştir. Enerji ve sulama yatırımları arasındaki gerçeşmede büyük bir dengesizlik olduğunu da vurgulayan Hacaloğlu: *“O nedenle, Hükümetin bundan sonraki uygulamalarında, GAP kapsamındaki sulama alanı projelerine, halkın katılımını sağlayarak, hız verilmesi ve proje uygulamasına yeni bir boyut kazandırılması gerekli görülmektedir”* diyerek çözüm de önermiştir.

Algan Hacaloğlu, bölgesel kalkınmanın, bölgesel kalkınma planlarının başarıya ulaşabilmesi için, yöre insanının ve yörenin gerçek ihtiyacına, oradaki sosyal dokunun çağdaş bir yapıya dönüşebilmesine ve oradaki kültürel ve diğer sosyal boyutlu ihtiyaçların yeterince karşılanmasına cevap vermesi gerektiğini vurguladığı konuşmasında, bunun için öncelikle kooperatiflerin öncülüğünde, sivil örgütlenmenin gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Toprak Reformu Müsteşarlığının, sadece, siyasî örgütlenmenin bir kurumu haline dönüştürülmesinden de şikayet etmiştir. Çok sayıda alt yapılanmanın, kurumsallaşmanın ve kurumların oluşturulmasının gerekliliğine değinen Algan Hacaloğlu, yörede, tarım, çevre, sağlık, sosyoekonomik temel alanlarda araştırma, geliştirme, izleme ve yönetim çalışmaları yapmak üzere uluslararası GAP araştırma geliştirme enstitüsünün kurulmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

CHP'li Algan Hacaloğlu, İstanbul ve İzmir'de kişi başına gelirin, Muş, Ağrı, Bitlis, Bingöl, Şırnak, Bayburt, Kars, Iğdır, Van ve Hakkâri gibi illerin kişi başına gelirinin, 4 ile 6 katı olduğunu söyledikten sonra, iki CHP'li milletvekilinin teşvik uygulamasının diğer bölgeleri ve Doğu Anadolu'daki diğer illeri de kapsamı ve yayılması konusunda önerge verdiğini, ancak bunun reddedildiğini açıklamıştır. Bütün geri kalmış yörelerini içine alan, demokratik, katılımcı, sosyal, ekonomik ve toplumsal gelişmesini hedef alan kalkınma projelerinin en kısa zamanda hazırlanmasını dileyen Hacaloğlu, feodalizmin kırılması ve demokrasinin çoğulcu boyutuyla, en geniş anlamda yaşama geçirilmesi umudunu dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiş ve ilk olarak; **“27.10.1989 tarihli ve 388 sayılı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilâtının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin “Harcamalar” başlıklı 9 uncu maddesi, başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

İdarenin gelirleri

Madde 9. – Bu Kanun Hükmünde Kararname ile verilen görevlerin İdare tarafından yerine getirilmesi için yapılacak her türlü giderler aşağıdaki kaynaklardan karşılanır.

- a) Başbakanlık bütçesine konulacak ödenekler,**
- b) Her türlü yardım, kredi, hibe ve bağışlar,**
- c) Faiz, hizmet, kira gelirleri ile sair gelirler.**

Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilâtı ve Hazine Müsteşarlıkları temsilcileri ile koordine edilerek GAP İdaresi Başkanlığınca hazırlanacak bütçe, Başbakanın onayı ile yürürlüğe girer. Bütçe ile öngörülen yatırım projeleri yıllık yatırım programının hazırlanması ile ilgili usul ve esaslara tabidir.

İta amiri GAP İdaresi Başkanı'dır. Başkan bu yetkisini yardımcılarına devredebilir” şeklindeki 1. madde üzerinde görüşmeler başlamıştır.

Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Grubu adına, Samsun Milletvekili Musa Uzunkaya söz almıştır. GAP'ın aslında, diğer bütünleşmiş kuruluşlarıyla dikkati çekmesi gerekirken, bu konuda, başarılı olunamadığını ifade eden Musa Uzunkaya, sözü genel olarak bölge kalkınma projelerine getirmiş ve şunları söylemiştir: *“Bölge kalkınma projeleri genel olarak değerlendirildiğinde göze batan ilk husus, projenin başarı şansı ile ülkenin genel gelişmişlik düzeyi arasında çok sıkı bir irtibat vardır. Örneğin, belki de bu tür projelere en fazla ihtiyaç duyulan Hindistan'da, göze batan bir sonuç alınamamıştır; çünkü, ülkenin genelinde bir kalkınma yoktur. Buna mukabil, Amerika Birleşik Devletlerinde, türünün ilk örneği olan TVA kısa adlı proje, 1933 yılından itibaren uygulamaya konulmasına rağmen çok büyük bir başarı kaydetmiş; bilahare, Fransa, İtalya ve çok yaygın bir şekilde bölgesel kalkınmayı amaç edinen Almanya, bu konuda en büyük kalkınma hızını ve ivmesini, trendini yakalamıştır. Keza, Japonya ve Singapur'da da bu tür projeler son derece başarılı olmuşken, belki, bu manada, İtalya ve Fransa'nın aynı anlamda başarılı olamaması, entegre kuruluşlarını yapamamış olmalarındandır. Ülkemizde uygulanmakta olan GAP'ın ise, enerji yatırımları hariç, başarılı olduğunu söylemek gerçekte güçtür. Büyük gayret ve öneme rağmen durumun böyle olmasının nedeni, genelde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının arasında müzminleşen koordinasyonsuzluktur; yani, kopukluktur. Gelişmiş ülkelerde çok doğal olan uyum, geri veya gelişmekte olan ülkelerde sağlanamamakta, finans darboğazından daha önemli bir sorun haline gelmektedir. Dolayısıyla, biz, parti grubu olarak, özellikle Başbakanlık bütçesine konulan bununla ilgili ödeneğin Başbakanlık tarafından takip edilmesinin, koordinasyon açısından çok daha yararlı olduğu kanaatindeyiz.”*

Uzunkaya da, diğer konuşmacılar gibi, tüm bölgelerin kalkınmasını amaç edinen bölgesel kalkınma projelerine ağırlık verilmesini istemiş ve terörün sıçrama eğilimi gösterdiği Karadeniz Bölgesinde 16 ili içerisine alan bir projenin de (KAP) mutlaka ve hemen, en ciddi şekilde ele alınması gerektiğine işaret etmiştir. Ayrıca seçim bölgesi Samsun'un, Kızılırmak ve Yeşilırmak havzaları, yani, iki büyük alüvyonlu ova olan Çarşamba ve Bafra ovalarının durumundan da söz ederek, buralarla ilgili ileriye dönük projeler geliştirilmesini istemiştir.

Konuşmasında Anadolu'nun olumlu özelliklerine değinen ve bölgesel kalkınma programları hazırlanarak, bir an evvel uygulanmasını bekleyen Musa Uzunkaya, bölgede tarımsal araştırma enstitülerinin kurulmasının gereğine vurgu yaptıktan sonra, sözü 8 yıllık kesintisiz eğitime getirmiştir. Uzunkaya, bu modelle getirilen taşınmalı eğitimle, bölge eğitiminin âdeta felç edildiğini öne sürmüştür. Ayrıca, bölgede güneş enerjisinden yararlanılması konusunda, orman kaynaklarının ve ormancılık hizmetlerinin geliştirilmesinde yeni projelerin uygulanmaya konulmasında zorunluluk olduğunu ifade etmiştir.

Son olarak 1998 yılı bütçesi hazırlıklarına değinen Musa Uzunkaya, 55. Hükümetin organize sanayilere, gereken önemi göstermediğinin anlaşıldığını dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Madde bu konuşmanın ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında ise geçici 1. maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde ek bütçe yapılır”** şeklindeki geçici 1. madde ile ilgili olarak, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almıştır.

GAP veya genel anlamda bölgesel kalkınma planlarının başarıya ulaşabilmesi için, halkla bütünleşmesinin gerekli olduğunu belirten Algan Hacaloğlu, bu sayede kökten değişimlerin ve taleplerin oluşacağına vurgu yapmış ve sosyoekonomik, toplumsal ve kültürel boyutun GAP'ın planlanması sırasında, biraz göz ardı edildiğini ileri sürmüştür. Bu arada daha önce konuşan iki Refah Partili milletvekilinin, 8 yıllık zorunlu kesintisiz temel eğitim konusunda takıntılarını aşamadıklarını iddia etmiştir. Yörede okulların bir bölümünün kapalı olmasının, 8 yıllık zorunlu kesintisiz temel eğitimin, Türkiye'nin temel bir reform projesi, Türkiye'nin geleceğinin ve çağdaşlaşmasının temel köprüsü olması gerçeğini değiştirmeyeceğini dile getirmiştir.

Mafyanın GAP'ın gelişmesinin önünde de temel engel ve sorun olduğunu belirten Hacaloğlu, sulamayla, değer kazanan araziler yüzünden, mafyanın da etkili olduğunu dile getirmiş ve partisini bakışını şu sözlerle ortaya koymuştur: *“Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz, GAP İdaresinin, bu çok boyutlu entegre projenin gereklerini kucaklayabilecek -sadece mali boyutuyla değil, uygulama boyutunda da- şu anda birçok kuruluşa dağılmış olması nedeniyle eşgüdümde yaratılmakta olan boşlukları giderecek bir idarî yapıya, özerk bir yapıya kavuşturulması konusunda destek vereceğimizi belirtiyor; bu duygularla, hepinize saygılarımı sunuyorum.”*

Geçici 1. madde üzerinde başka söz alan olmamış ve madde oylanarak kabul edilmiştir. Hemen sonrasında geçici 2. maddenin görüşülmesine sıra gelmiştir. **“GAP İdaresine 1997 ve 1998 yılları bütçeleri için Kamu Ortaklığı Fonundan ayrılan miktarlar, bu İdarenin bütçesine ayrıca mal edilir”** biçiminde düzenlenen madde ile ilgili olarak herhangi söz talebi olmamış ve söz konusu madde oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 2. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Trabzon Milletvekili İsmail İlhan Sungur, şahsı adına söz istemiştir.

Bölgesel kalkınma projelerinin başarı şansıyla, ülkenin genel gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişki olduğuna dikkat çeken İsmail İlhan Sungur, ülkenin tüm geri kalmış bölgeleriyle ilgili kalkınma projelerinin hazırlanmasının doğru olacağını ifade etmiş ve kendi seçim bölgesi olan Kuzey Anadolu'da, bir bölge kalkınma projesine ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. Sungur, bir önceki hükümet döneminde hazırlanan Kuzey Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkila-

tının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı hakkında şu bilgileri vermiştir: “55 inci Hükümetin bu kanun tasarısı paralelinde çalışmaları devam ettireceğini ümit ediyorum; çünkü, bu Kuzey Anadolu Projesi, gerçekten Türkiye’nin gelişmişlik düzeyi ele alındığında, illerin gelişmişlik sırası ele alındığında alt sıralarda yer alan illeri kapsayan, başta Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Kastamonu, Sinop, Zonguldak, Bartın, Bolu, Amasya, Tokat, Çankırı, Çorum ve Karabük illeri olmak üzere, Kuzey Anadolumuzdaki 16 ili kapsayan bir projedir. Ben, bu projenin, Doğu Anadolu Projesi ve Güneydoğu Anadolu Projesiyle birlikte ele alınıp yürütüldüğünde, bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyleri farklarının asgarîye indirileceğini ve böylece, Kuzey Anadolu’daki az gelişmiş veya gelişmekte olan illerimizin de diğer gelişmiş iller düzeyine çıkacağını ümit ediyor ve bu vesileyle, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının hayırlı uğurlu olmasını diliyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.”

Madde bu konuşmadan sonra oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından da **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde okunmuştur. Madde üzerinde hiçbir milletvekili söz talebinde bulunmayınca oylamaya geçilmiş ve madde kabul edilmiştir. Daha sonra ise tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.²⁷⁸

5-4059 SAYILI HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI İLE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI TEŞKİLÂT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN: (4315 SAYILI)

“İzmir Milletvekili H. Ufuk Söylemez ve Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük’ün, 4059 Sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” ile ilgili müzakerelere 11 Aralık 1997 tarihinde başlanmıştır. 3. Yasama Yılı’nın, 27. Birleşiminin, Beşinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyeliklerini ise Ünal Yaşar ve Ahmet Dökülmez yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, teklifin tümü üzerinde Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz almıştır. Değişen dünya koşullarında, rekabete dayalı ekonomik ve ticari yapılarda da gelişme ve değişme olduğuna vurgu yapan Saffet Arıkan Bedük, Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığının, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, hem ülke içerisinde hem de ülke dışındaki ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesinde üzerine düşen bu önemli görevi yerine getireceğine

²⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 38. Cilt, 3. Yasama Yılı, 27. Birleşim, s.398-410

olan inancını ortaya koymuştur. Bedük, Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda yer alan görevleri saydıktan sonra,²⁷⁹ söz konusu hizmetleri yerine getiren personelin özelliklerini sıralamıştır.²⁸⁰

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının kurulmasına ilişkin 16 Nisan 1986 tarihli 3274 sayılı Kanunla ilk kez başlatılan kadro karşılığı sözleşmeli personel çalıştırılması uygulamasının, nitelikli personel istihdamında oldukça etkili olduğuna da değinen Saffet Arıkan Bedük, kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması ve gerçekleştirilmesi için de uzmanlaşmış kadronun kamuda tutulmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

“Anayasa Mahkemesinin 9 Ekim 1996 tarih ve 22782 sayılı Resmî Gazetede de yayımlanan 965/63 sayılı kararıyla ile 4059 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (e) bendinin üçüncü cümlesinde yer alan ve sözleşmeli personelin ücretlerinin tespitinde Bakanlar Kuruluna yetki veren hüküm iptal edilmiş ve kamu düzenini bozucu nitelikte hukuksal bir boşluğun ortaya çıkma ihtimali de dikkate alınarak, kararın, dokuz ay sonra; yani, 9 Temmuz 1997 tarihinde yürürlüğe girmesine karar verilmişti ve bu suretle, 9 Temmuz 1997 tarihinden beri, bu önemli iki müsteşarlığımızdaki personelin, maalesef, ha bugün ha yarın görevlerine son verileceği veya bu arada da alınan ücretlerin azlığından dolayı - özel sektörün bu nitelikteki personele verdiği ehemmiyetin bir ifadesi olarak onlara fazla miktarda ücret vermek suretiyle- bu personelin özel sektöre transfer edilmesi hadisesiyle karşı karşıya kalınmıştır” şeklindeki ifadelerle mevcut durumu ortaya koyan Bedük, iki müsteşarlığın da nitelikli personele ihtiyacının olduğunu da sözlerine eklemiştir.

²⁷⁹ Ekonomik politikaların tespitine yardımcı olmak ve bu politikalar çerçevesinde Hazineye ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; kamu finansmanına ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; kamu iktisadî teşebbüsleri ve devlet iştiraklerine ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; ikili ve çok taraflı dış ekonomik ilişkilere ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; uluslararası ve bölgesel ekonomik ve malî kuruluşlara ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; yabancı ülke ve kuruluşlardan borç ve hibe alınmasına ve verilmesine ilişkin düzenleme ve işlemleri yapmak; ülkemizin finansman politikaları çerçevesinde sermaye akımlarına ilişkin düzenlemeleri ve işlemleri yapmak; bankacılık ve sermaye piyasası, yurtdışı müteahhitlik işlemleri, sigorta sektörü ve kambiyo rejimine ilişkin faaliyetler ile yatırım ve yatırım teşvik faaliyetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması, uygulanmasının izlenmesi ve geliştirilmesine ilişkin esasları tespit etmek gibi, fevkalade önemli görevleri yerine getirmektedir.

²⁸⁰ Bu hizmetler ve özellikle dış ekonomik ilişkilere müteallik hizmetler, 4 yıllık eğitim veren siyasal bilgiler, hukuk, iktisadî ve idarî bilimler, mühendislik, iktisat ve işletme gibi fakültelerden mezun olup, yüzde 40'ı kamu personeli yabancı dil seviye tespitinde en az (c) düzeyinde yabancı dil bildiklerini belirten belgeyi haiz olan ve yüzde 31'i yurt dışında yüksek lisans öğrenimi yapmış ve yurt dışında hem iş hem de temsil deneyimleri olan personel tarafından, anılan kanunun 7 (e) maddesi çerçevesinde sözleşmeli olarak istihdam edilmeleri suretiyle yürütülmüştür ve bugün de yürütülmeye devam edilmektedir.

Saffet Arıkan Bedük, toplam 25 kamu kuruluşunda kadro karşılığı sözleşmeli olarak personelin çalıştırılmakta olduğunu ve Anayasa Mahkemesinin iptal etmesi sebebiyle de, söz konusu iki kuruluşta sözleşmeli personelin çalıştırılmadığını, bunun da garip olduğunu vurgulayarak, çok önemli görevleri yerine getiren bu kurumlar için daha fazla hassasiyet gösterilmesini istemiştir. 3. madde hakkında da bilgi vererek, her iki farklı statüde çalıştırılan personel arasında kolaylaştırıcı ve dengeyi sağlayıcı bir statü getirilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Yine ödemenin gerçekleştirilmesinde ise müsteşarlıklar personeline ödenmekte olan fazla çalışma ücreti düşüldükten sonra, Maliye Bakanlığınca, emsali personele ödenen oranları geçmemek üzere, ek ödemede bulunulmasının da söz konusu olacağına işaret etmiştir. Buna bağlı olarak da, yasa teklifinin kabul edilmesi halinde, Hazine Müsteşarlığında toplam 147 denetim elemanı için, kişi başına, aylık 10,6 milyon ile 12,7 milyon Türk Lirası bir artış olacağını; taşra teşkilatında kambyo müdürü, müdür yardımcısı, şef, memur ve hizmetli kadrolarında görev yapan toplam 79 personel için, kişi başına, aylık 14,8 milyon ile 18,5 milyon Türk Lirası bir artışın sağlanacağını; tüm bu ödemelerin toplamının (226 kişi) aylık malî yükünün 2,5 milyar lirayı bulacağını açıklamıştır.

Kanunlaşmasının yasa teklifinin yasalaşmasının zorunlu olduğunu da belirten Saffet Arıkan Bedük, aksi halde, söz konusu müsteşarlıkların, kadro karşılığı sözleşmeli personel çalıştırmayacaklarını, ayrıca kalifiye personelin, çok yüksek ücretler öneren özel sektöre geçişlerinin hız kazanacağını ve nitelikli yeni personelin alınamayacağını öne sürmüştür.

Bedük'ün konuşmasını tamamlamasından sonra, Refah Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Ertan Yülek söz almıştır. Ertan Yülek söze, Hazineden Sorumlu Devlet Bakanının Genel Kurul salonunda bulunmamasına dönük eleştiri getirerek başlamıştır. 4059 Sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 7. maddesinin (e) bendinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini açıklayan Ertan Yülek, bundan doğan boşluğu doldurmak için, 54. Hükümet zamanında hazırlanan tasarının, hükümet değişikliği nedeniyle o dönemde Meclis'e gelemediğini, ancak daha sonra Ufuk Söylemez ve Saffet Arıkan Bedük'ün teklif hazırladıklarını dile getirmiştir.

Teklifle getirilen yenilikler hakkında bilgi aktaran Yülek, bunların yanı sıra şu hususlara da dikkat çekmiştir: *“Değerli arkadaşlarım, Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, maalesef, benim kanaatime göre, yerli yerine oturmamış müsteşarlıklardır. Şu manada söylüyorum: Biz, Başbakanlığı, alabildiğine büyüttüğüz. Bu iki kuruluşu, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı olarak önce Başbakanlığa bağlamışız; daha sonra, olmadı, Hazine Müsteşarlığı ayrı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ayrı demişiz. Bunlar da kafi gelmemiş; Başbakanlığa, bir sürü diğer müsteşarlıklar da bağlanılmış. Bu bağlananlarla, Başbakanlık -hele hele yeni genel müdürlüklerle de- âdeta, devletin içerisinde*

yeni bir organizasyonla, yeni bir devlet haline dönüştürülmüş ve alabildiğine de büyümüştür. Dolayısıyla, burada, bir hususu belirtmek istiyorum: Maalesef, taa 1980'lerden beri, devleti küçültelim diye diye gelen bütün partiler, bütün iktidarlar, devleti alabildiğine büyütmüşler ve bu büyütmeleri de, özellikle, Başbakanlık bünyesinde toplamışlardır. Halbuki, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda, bizim ilk Bakanlar Kurulunun adı İcra Vekilleri Heyetidir; yani, icracı bakanlıklardan teşekkül etmiştir. Oysa, şimdi, devlet bakanlıkları, alabildiğine çoğaltılmış, Başbakanlık, alabildiğine büyütülmüş ve Başbakanlık, içinden çıkılmaz, hantal bir yapıya kavuşturulmuştur. Gönül ister ki, devlet yapısı yeniden düzenlenirken, bu hususlara dikkat edilsin ve böylece, Başbakanlık da alabildiğine büyütülmesin.”

Ertan Yülek'in değindiği bir başka husus da, devlet memurları ve devlette çalışan diğer görevlilerin maaşları ve özlük hakları olmuştur. Geçmişte yapılan düzenlemelerden bahseden Yülek, bazı kurumlarla özel olarak yapılan düzenlemeler sonucunda, devlet personel rejiminin, içinden çıkılmaz hale getirildiğine vurgu yapmış ve nihayet 1970 yılında çıkarılan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile farklı uygulamaların önüne geçildiğini hatırlatmıştır.

54. Hükümet zamanında, bir tek kanun yapmak ve kanun hükmünde kararnameleri de iptal etmek suretiyle, Mecliste bekleyen yığılmanın önüne geçilmek istenmişse de, bunun gerçekleşemediğini de söyleyen Ertan Yülek, Türkiye'deki kamu personelinin, doğrudan doğruya memurlar eliyle yapılan hizmetler yanında, diğer görevlilerle yapılan hizmetlerinin 23 çeşit uygulamasının olduğunu da sözlerine eklemiştir. Kimin ne ücret aldığıının bilinmediğini ve burada milletvekillerinin, ücret sıralamasında 12. sırada bulunduğunu açıklamıştır. Bir başka deyişle milletvekilleri maaşlarıyla ilgili söylentilerin doğru olmadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Diğer taraftan 54. Hükümet zamanında yapılan çalışmaların devam ettirilmesini de istemiştir.

Yülek, aynı koridorda çalışan üç farklı grupta görev alanların birbirinden farklı ücretler aldıklarını ve (devletin müsteşarları) aynı işi yapan memurlardan hizmetliler kadar çeşitli kademelerde çalışanların da farklı ücretler aldıklarını öne sürmüş ve bu dengenin bozulmasıyla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *“Esasında, bakın, bu nasıl bozulmuş veyahut da meseleler nasıl istismar ediliyor; bu mesele hakkında kısaca bilgi sunmak istiyorum. Türkiye'de ilk sözleşmeli personel uygulaması, 1958'de Atom Enerjisi Kurumu kurulduğunda, yurt dışından kıymetli uzmanlar... Geldiğinde profesörler geldiğinde, bu insanlara, o zamanki barem içerisinde- sınıf arkadaşına veya o kadar hizmet etmiş bir kimseye- aynı maaşı veremiyorsunuz. Dolayısıyla, bu maaşı veremediğiniz için, bu kıymetli uzmanları devlette istihdam etmek mümkün olmuyordu. O halde, bu insanları devlette istihdam etmek için, fevkalade istisnâî şartlarda kullanılmak üzere, bunlara "sözleşmeli personel" statüsü getirilmiş ve*

iyi de olmuş; ancak, daha sonra, bu, o kadar bozulmuş ki... Bugün, Atom Enerjisi Kurumuna gidiniz; teknisyenine varıncaya kadar, her şeyiyle, baştan sona bozulmuş. Sadece Atom Enerjisi Kurumunda değil -ben, ilk başladığı için orada diyorum- kamunun her dairesinde, her kuruluşunda, farklı ücretler almak suretiyle, bu düzenleme, tamamen tahrip edilmiş ve kamu çalışanları içerisinde büyük dengesizlikler yaratmıştır.

1985 yılında, KİT'lerin özelleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla, sözleşmeli personel rejimi KİT'lerde uygulanmaya başlanmış; hakikaten, kadroda çalışanlar sözleşmeliye geçirilmiş; daha sonra, kadroda çalışanlar sözleşmelidir. liden daha fazla maaş almış ve orada da, tekrar, bir dengesizlik olmuş."

Ertan Yülek, Hazine Müsteşarlığında ve Dış Ticaret Müsteşarlığında çalışanların daha yüksek bir maaş almaları amacıyla getirilmiş olan yasa teklifine, Refah Partisi Grubu olarak olumlu oy vereceklerini açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Refah Partisi adına yapılan konuşmanın ardından Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu söz almıştır. İç ve dış borcun rekor düzeye çıktığı bir dönemde teklifin gündeme geldiğini belirterek söze başlayan Algan Hacaloğlu, böylesi bir dönemde adı geçen müsteşarlıkların sorunlarının çözümü için çalışma yapılmasının önemine işaret etmiştir. Bu arada yıllardır geciktirilen personel reformu nedeniyle kamu çalışanları arasında özlük hakları açısından, gelir düzeyleri, ücretleri, maaşları açısından çok farklılıklar bulunduğunu da sözlerine eklemiştir.

Hazine ve Dış Ticaret müsteşarlıklarında, daha evvel çıkarılmış bulunan Bakanlar Kurulu kararıyla kadroya bağlı sözleşmeli personelin özlük haklarının belirlenmesine yönelik düzenlemenin, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini hatırlatan Hacaloğlu, Anayasanın 2, 7 ve 128. maddeleri çerçevesinde, kamu çalışanlarının özlük haklarının yasayla belirlenme zorunluluğu çerçevesinde, yeni bir yasayla yapılmasının zorunlu hale geldiğini ifade etmiştir. Düzenlemenin yapılmaması halinde ise 70-80 kadar sözleşmeli personelin işine derhal son verilmesi ve çok sayıda personelin de maaşlarını alamama durumunun ortaya çıkmasının söz konusu olacağını dile getirmiştir.

Algan Hacaloğlu konuşmasında personel reformunun gerekliliği ile ilgili olarak şu açıklamaları da yapmıştır: *"Bu değerlendirme, daha evvel belirttiğim gibi, ülkemizdeki personel reformunun acil bir sorun olarak önümüzde durmakta oluşunun gündem dışına itilmesi anlamına gelmemelidir. Sözleşmeli personel uygulaması, şu anda, genel anlamda, kamu çalışanlarına yeterince ücret verememenin getirdiği bir çözüm gibi gözükmektedir. Gerçekten, memurlarımız, genelde kamu çalışanları, onsekiz yıldır, yirmi yıldır ülkemizde devam etmekte olan, ortalama yüzde 70 olan, bu yıl ise yüzde 100'e tırmanmakta olan enflasyonun altında en çok ezilen kesimdir. Yine, bütçe tartışmalarında ele alacağız; ancak, 1998 bütçesiyle memurlarımıza getirilmekte olan yüzde 30 zama, kamu çalışanlarının, enflasyon altında, reel anlamda gelir kaybına*

uğramalarının engelini oluşturamayacaktır. Böyle bir ortamda, en azından, sözleşmeli personel sistemini –sistemin çökmemesi için– bir süre daha devam ettirmek zorunluluğuyla kendimizi karşı karşıya bulmaktayız. Âdeta, kendi yaratmakta olduğumuz sorunları, getirdiğimiz modelle, yeni bir çözümsüzlüğe taşımaktayız. Konunun kalıcı çözümü bu değildir; ancak, onu da uygun bir zamanda, yine bu Yüce Meclisin çatısı altında çözmek durumundayız.”

Hazine Müsteşarlığında ve Dış Ticaret Müsteşarlığında, işlerin, gerçekten kendi alanında uzmanlığını kanıtlamış, sınav ve tezle uzmanlığı hak etmiş kamu çalışanıyla yürütülmesinin yararlı olacağını da belirten Hacaloğlu, özlük haklarıyla ilgili düzenlemelerin, kadro karşılığı sözleşmeli personel dışına çekilse dahi, uzman, uzman yardımcılığı çerçevesini bozmaması ve bu tür kamu çalışanlarına gerekli özendirici özlük haklarını getirmesi dileğinde bulunmuştur.

Algan Hacaloğlu, bir kamu idaresinin yönetiminde, o idarede yetişen nitelikli personelin, giderek o idarenin en üst kademelerine gelebilmelerinin bir genel tercih haline gelmesinden yana olduklarını, sürekli olarak dışarıdan atanacak elemanlarla yönetilecek kurumların, giderek, o kurumda çalışanlarla yönetenler arasında yabancılaşma yaratacağını savunmuştur. Sonuç olarak, yasa teklifinin, sorunu kalıcı olarak çözen değil; ancak, doğan personel krizini önlemenin gerekli kıldığı bir teklif olarak kabul ettiklerini ve CHP olarak desteklediklerini açıklamıştır.

Teklifin tümü üzerinde yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, maddeler geçilmek istenmişse de, yoklama talebinde bulunulmuş ve toplantı yetersayısının bulunmamasının anlaşılması üzerine birleşime son verilmiştir. Teklifle ilgili görüşmeler sonraki birleşimlere bırakılmıştır.²⁸¹

“İzmir Milletvekili Ufuk Söylemez ve Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük'ün 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi”nin görüşmelerine, 22 Aralık 1997 tarihindeki, 2. Yasama Yılı'nın, 34. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Oturumun başkanlığını Kamer Genç yaparken, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız yürütmüştür.

Hükümet ve Komisyon yerlerini aldılar.

Daha önceki birleşimde teklifin tümü üzerindeki konuşmalar tamamlandığı için, maddeler geçilmiştir. Teklifin 1. maddesi şu şekildedir: **“9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (e) bendinin ikinci cümlesinden sonra gelmek üzere, aşağıdaki hüküm eklenmiştir.**

“Sözleşmeli olarak çalışan personele, bu Kanuna ekli cetvellerde unvanlar itibariyle yer alan taban ve tavan ücretleri arasında kalmak üzere, Müsteşarlıkların bağlı olduğu Bakan tarafından belirlenecek tutarda aylık

²⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 38. Cilt, 3. Yasama Yılı, 27. Birleşim, s. 410–418

ücret ödenir. Başbakanlık merkez teşkilatında sözleşmeli olarak çalıştırılan emsali personelin yararlandığı ücret artışlarından Müsteşarlıklarda çalışan sözleşmeli personel de aynen yararlandırılır. Söz konusu personele çalıştıkları günlerle orantılı olarak (hastalık ve yıllık izinleri dahil) ocak, nisan, temmuz ve ekim aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında ikramiye verilir. Bunlardan üstün gayret ve çalışmaları sonucunda emsallerine göre başarılı çalışma yaptıkları tespit edilenlere Müsteşarın teklifi, ilgili Bakanın uygun görüşü üzerine Başbakan onayı ile haziran ve aralık aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarına kadar teşvik ikramiyesi ödenebilir.’ ”

Madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Refah Partisi Grubu adına, Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün yapmıştır. Daha önce Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği düzenleme hakkında bilgi vererek konuşmasına başlayan İsmail Özgün, Anayasa Mahkemesinin, iptal nedeniyle doğan hukuksal boşluk kamu düzenini bozucu nitelikte görüldüğünden, iptal hükmüne ilişkin kararın Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak, dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verdiğini, bu sürenin de, 9 Temmuz 1997'de sona erdiğini açıklamıştır. Yapılan düzenlemeyle hukukî boşluğun telafi edilmiş olacağını da belirterek, Hazine Müsteşarlığında ve Dış Ticaret Müsteşarlığında çalışmakta olan personelin ücretlerinde artış sağlanacağını ve sözleşmeli personel çalıştırma imkânının getirileceğini ifade etmiştir.

Özgün, sadece bu düzenleme ile yetinilmemesi gerektiğini de savunarak, Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığında çalışan sözleşmeli personel ve diğer personel ile başka kurumlarda aynı görevleri yürüten benzer personel arasındaki ücret dengesizliğini giderecek düzenlemelerin de yapılmasını istemiştir.

“Hatta, daha ileri giderek söylemek gerekirse, personel sisteminde, en kısa sürede, kapsamlı bir reform çalışmasına gidilmesi gerektiğine de, bu vesileyle işaret etmek istiyorum. Personel rejiminde köklü düzenlemelerin yapılması suretiyle, kamu personeli arasındaki ücret dengesizliğinin de ortadan kaldırılması söz konusu olacaktır; ancak, bunun için, takdir edersiniz ki, kaynağa ihtiyaç vardır. Bütçesinin hemen hemen yarıya yakın kısmını faiz ödemelerine ayırmış, tüm personel harcamalarına bütçeden yüzde 23 oranında bir imkân sunmuş olan bir bütçeyle bu kadar önemli değişikliklerin yapılması da, bence, mümkün değildir. Bütün ümidini IMF'ye bağlamış bir hükümetin, böylesine köklü değişimlere gitmesi ve kaynak bulması ne kadar mümkün olur; onu da, sizlerin takdirine arz ediyorum” şeklinde açıklamalara da yer veren İsmail Özgün, son olarak konuyla doğrudan ilgili olmayan bir konuya, zeytinyağı üreticilerinin sorunlarına değinmiş ve ham zeytinyağı ihracatına 6 ay süreyle izin verileceği kararının alınmasını sevindirici bulduğunu ifade etmiştir.

Madde üzerinde başka konuşma talebi bulunmaması nedeniyle, önergelerin görüşülmesine geçilmiştir.

İlk olarak ANAP Grup Başkanvekilleri Uğur Aksöz ve Ülkü Güney ile arkadaşları tarafından verilmiş olan; “Genel Kurulda görüşülmekte olan “Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Vergi Usul Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin” 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

"Madde 1. – 9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (e) bendine, beşinci cümlesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle; (e) bendinin ikinci cümlesinden sonra gelmek üzere de aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

‘Programcı ve çözümleyici kadrolarına yapılacak atamalara ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.’

‘Sözleşmeli olarak çalışan personele, bu Kanuna ekli cetvellerde unvanlar itibarıyla yer alan taban ve tavan ücretleri arasında kalmak üzere, müsteşarlıkların bağlı olduğu bakan tarafından belirlenecek tutarda aylık ücret ödenir. Başbakanlık merkez teşkilatında sözleşmeli olarak çalıştırılan emsali personelin yararlandığı ücret artışlarından, müsteşarlıklarda çalışan sözleşmeli personel de aynen yararlandırılır. Söz konusu personele, çalıştıkları günlerle orantılı olarak hastalık ve yıllık izinler de dahil, ocak, nisan, temmuz ve ekim aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında ikramiye ödenir. Bunlardan, üstün gayret ve çalışmalar sonucunda emsallerine göre başarılı çalışma yaptıkları tespit edilenlere, müsteşarın teklifi, ilgili bakanın uygun görüşü üzerine başbakanın onayıyla haziran ve aralık aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarına kadar teşvik ikramiyesi ödenebilir’ ” şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir.

Madde kabul edilen bu önerge doğrultusunda oylanarak kabul edilmiş ve 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. “**9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanuna I ve II sayılı cetveller eklenmiştir**” şeklindeki 2. madde üzerinde konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde, bağlı cetvellerle birlikte oylanarak kabul edilmiştir.

Sonrasında ele alınan teklifin 3. maddesi şu şekildedir: “**4059 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde ilave edilmiştir.**

‘**EK MADDE 1.- Müsteşarlıkların merkez ve taşra teşkilatları kadrolarında (sözleşmeli personel ve yurtdışı kadrolarında çalışan personel hariç) fiilen çalıştırılan personele, bunların yararlandığı ancak Maliye Bakanlığında çalışan emsali personelin yararlanmadığı, fazla çalışma ücreti, tazminat ve benzeri tüm malî ve sosyal hakları mahsup edilmek şartıyla, Maliye Bakanlığı emsali personeline Gelir İdaresini Geliştirme Fonundan yapılmakta olan ek ödemeler tutarını geçmemek üzere, ek ödeme yapılabilir. Ek ödemelerin yapılmasında dikkate alınacak esas, usul ve oranlar müsteşarlıkların bağlı bulunduğu bakanlar ile Maliye Bakanı tarafından müştereken belirlenir.**

Sözkonusu ek ödemeler, bu madde kapsamına dahil; Hazine Müsteşarlığı personeli için 21.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 30 uncu maddesi ile kurulan "Denetleme Aidatı Fon Hesabı"ndan, Dış Ticaret Müsteşarlığı personeli için 6.6.1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 7 nci maddesiyle kurulan 'Serbest Bölgeleri Tesis ve Geliştirme Fonu'ndan yapılır. Gerektiğinde, münhasıran bu amaçla kullanmak üzere söz konusu fonlara bütçeden Maliye Bakanlığınca ödenek aktarılabilir.

Bu maddeye göre yapılacak ödemelerde, 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun aylıklara ilişkin hükümleri uygulanır ve bu ödemeler damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz.' "

Maddeyle ilgili olarak ilk ve tek konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına Afyon Milletvekili Sait Açba yapmıştır. Sait Açba da, önceki düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden bahsetmiş ve iptal kararının yürürlüğe girdiği 9 Temmuz 1997'ye kadar herhangi bir kanunî düzenleme yapılamadığı için, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığındaki personelin mağdur olduğunu açıklamıştır. Yasa teklifinin Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sürecine de değinen Açba, yapılan düzenlemeyle, Müsteşarlıkta çalışan personel ile Maliye Bakanlığında emsali görevlerde çalışan personel arasındaki ücret dengesizliğinin ortadan kaldırıldığını ifade etmiş ve Başbakanlık Merkez Teşkilatı, Devlet Planlama Teşkilatı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Devlet Personel Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsünde çalışan görevli personelin de, bundan yararlanmasının uygun olacağı düşüncesinde olduklarını ortaya koymuştur.

Söz konusu ek madde ile Hazine Müsteşarlığı personeline Denetleme Aidatı Fonu hesabından ödeme yapılması, yine Dış Ticaret Müsteşarlığı personeline de Serbest Bölgeler Tesis ve Geliştirme Fonundan ödeme yapılması kararlaştırılmış olduğuna değinen Açba, Maliye Bakanlığına da, söz konusu fonlara gerekli ek ödeneği aktarma yetkisinin tanındığını belirtmiştir.

Sait Açba'nın söz konusu ek madde ile ilgili diğer açıklamaları şu şekildedir: "Söz konusu madde düzenlemesi sonucunda, Hazine Müsteşarlığında ve Dış Ticaret Müsteşarlığında çalışan kadro karşılığı sözleşmeli personel ile, Maliye Bakanlığında emsali personel arasındaki dengesizlik ortadan kalkmaktadır. Şayet bu madde eklenmemiş olsaydı, 1998 başından itibaren, Hazine Müsteşarlığında ve Dış Ticaret Müsteşarlığında çalışan personel, diğer emsali personelden yaklaşık yüzde 40 daha düşük bir ücret alacaktı.

Ek madde, bir bakıma geçici bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Asıl çözüm, köklü bir personel reformundan geçmektedir. Gerek personel reformu gerekse diğer reformlar açısından baktığımızda, maalesef, 55 inci Hükümetin köklü reformlar yapabilecek bir zeminde oturmadığını açıkça söylememiz mümkündür. Yani, 55 inci Hükümet, gerçekten, millet iradesini temsil etmediğinden, Meclis iradesinin by-pass edildiği bir dönemde işbaşına gelmiş olduğundan, bir taraftan da CHP'nin çizmiş olduğu inisiyatif alanında, bir cendere içinde hareket ettiğinden, esnek bir yapıya sahip olmadığından, bu Hükümetin köklü reformları gerçekleştirmesi imkânı hemen hemen yoktur."

Açba, bu sözlere bağlı olarak reform için, siyasî iradenin gerekli olduğunu iddia etmiş ve bir tarafta paranın, diğer tarafta da medya patronlarının iradesi olduğunu savunarak, 55. Hükümetin siyasî iradesinin bulunmadığını öne sürmüştür. Ayrıca bütün politikaların IMF, Amerika ve İsrail ekseninde olduğu iddiasında bulunmuştur. Başbakanın, Amerika seyahatinde, Amerika'nın dış politikasına hâkim olan Yahudilerin ödülünü almış olmasının bunun kanıtı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Madde ile ilgili olarak konuşma yapması konusunda başkandan uyarı alan Sait Açba, bütün bunların 8 Yıllık Temel Eğitim Kanunu; Irak'a uygulanan yaptırımlara destek; İsrail'le ilişkiler karşılığında olduğunu da ileri sürmüştür.

Sait Açba konuşmasının son bölümünü, İsrail ile ilişkilere, Musevi din adamlarının çalışmalarına, açılmak istenen Ruhban Okulunun durumuna ayırmış ve ilgili maddeyle ilgili konuşma yapması konusunda yine uyarılmıştır. Sonuçta Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı personeline yasa teklifinin hayırlı olmasını dileyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerinde başka konuşma talebi bulunmaması nedeniyle, önergelere geçilmiştir. Manisa Milletvekili Abdullah Akarsu ve arkadaşları tarafından verilen; *Görüşülmekte olan "Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Vergi Usul Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin" 3 üncü maddesiyle 4059 sayılı Kanuna eklenen ek madde 1'in birinci cümlesinde yer alan "müsteşarlıkların merkez ve taşra teşkilatları" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü" ibaresinin eklenmesini ve aynı cümledeki "sözleşmeli personel ve..." ibaresinin "merkez teşkilatlarındaki sözleşmeli personel ve..." şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz" şeklindeki önerenin kabul edilmesinden sonra, 3. madde de bu doğrultuda oylanmış ve kabul edilmiştir.*

Hemen sonrasında görüşülen teklifin 4. maddesi şöyledir: **"4059 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinin birinci cümlesinde yer alan 30.11.1997 tarihi, 31.12.1999 olarak değiştirilmiştir."**

Üzerinde herhangi bir milletvekilinin görüş bildirmediği madde ile ilgili olarak Manisa Milletvekili Abdullah Akarsu ve arkadaşları tarafından verilen; *Genel Kurulda görüşülmekte olan "Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Vergi Usul Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin" 4 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

"Madde 4- 9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesinin birinci cümlesinde yer alan "30.11.1997" tarihi "31.12.1998" tarihi olarak değiştirilmiştir" şeklindeki önerge kabul edilmiştir. Söz konusu 4. madde de benimsenen önerge doğrultusunda oylanarak kabul edilmiştir.

“4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun ek 13 üncü maddesinin 4 üncü fıkrasının A bendindeki "yüzde 120'si" ibaresi "yüzde 200'ünü" şeklinde değiştirilmiştir” biçiminde düzenlenen 5. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Afyon Milletvekili Osman Hazer, parti grubu adına söz almıştır. Gelir İdaresini Geliştirme Fonunun, vergi kanunlarının uygulanması, Gelir İdaresinin çağdaş bir yapıya kavuşturulması ve Maliye Bakanlığı personelinin daha etkin ve verimli çalışmalarını sağlamak amacıyla kurulduğunu hatırlatan Osman Hazer, Gelir İdaresini Geliştirme Fonundan, Maliye Bakanlığı personeline ek ödeme yapıldığını rakamlarla ortaya koymuş ve buna rağmen Maliye ve Hazine arasında önemli derecede maaş farkının bulunduğunu öne sürmüştür. Aynı nitelikte ve benzer görevleri üstlenen kurumlar arasında önemli derecede maaş farkı olmasının, adalet ilkeleriyle bağdaşmadığını da savunarak, görüşülen maddenin kabulüyle, Maliye-Hazine arasındaki maaş farkının asgarî düzeye inebileceğini açıklamıştır.

Hazer, son yıllarda, maaşların düşüklüğü nedeniyle, nitelikli ve yetişmiş personelin, istemeyerek de olsa devlet hizmetini bırakıp özel sektöre geçtiklerini belirttiği konuşmasında, bunun sadece Maliye Bakanlığı açısından değil, devlet açısından ciddi bir sıkıntı yarattığına dikkat çekmiştir. Bu arada söz konusu teklifin Hükümet tasarısı olarak gelmesinin daha uygun olacağını da ifade ettikten sonra, düzenlemenin hayırlı olmasını dilemiştir.

Madde bu konuşma sonrasında oylanarak kabul edilmiş ve bir sonraki maddeye geçilmiştir. Bu arada yeni bir madde isteği ile ilgili olarak verilen önerge, Komisyonun katılmaması nedeniyle işleme konulmamıştır.

“Bu Kanun hükümleri 30 Haziran 1997 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer” biçimindeki 6. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 7. maddenin kabul edilmesinden sonra, teklifin tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece teklif yasalaşmıştır.²⁸²

6- AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN: (4320 SAYILI)

“Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 6 Ağustos 1997 tarihinde başlanmıştır. 2. yasama yılının, 131. birleşiminin dördüncü oturumunda başlayan görüşmelerde oturum başkanlığını Başkanvekillerinden Kamer Genç, Kâtip Üyeliklerini ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Konya Milletvekili Ali Günaydın yürütmüştür. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra tasarının tümü üzerinde gruplar adına yapılacak olan görüşmelere geçilmiştir.

²⁸² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 41. Cilt, 3. Yasama Yılı, 34. Birleşim, s. 167–178

Tasarının tümüyle ilgili olarak CHP'nin görüşlerini açıklamak için İçel Milletvekili Oya Araslı kürsüye çıkmıştır. Oya Araslı, öncelikli olarak aile içi şiddete değindiği konuşmasında, bu şiddet ortamından özellikle kadınların ve çocukların olumsuz etkilendiğini ve bu kesimlerin söz konusu şiddete karşı da seslerini çıkaramadıklarını ifade etmiştir. Birey ve toplum açısından tehlikeler yaratan aile içi şiddet uygulamalarının önlenmesinin, artık uluslararası düzeyde önem kazandığına işaret eden Araslı, pek çok ülkede, yasa düzeyinde düzenlemelerin yapıldığını, buna karşılık Türk toplumunun aile geleneğinde, aile reisine, hâlâ, aile bireyleri üzerinde şiddet uygulamasına varacak geniş haklar tanındığına dikkat çekmiştir. Oya Araslı, Anayasanın 41. maddesinde, ailenin, toplumun temeli olduğunun belirtildiğini ve devlete, ailenin huzur ve refahı ile ananın ve çocukların korunması için gerekli önlemleri almak ve gerekli örgütlenmeyi yapmak görevinin verildiğini belirterek, söz konusu yasa tasarısının, devletin, Anayasayla kendisine verilen görevleri yerine getirmesine yardımcı olacağını açıklamıştır.

Yasa tasarısına olumlu yaklaştıklarını ifade eden Araslı, tasarının Adalet Komisyonunda görüşülmesi sırasında yapılan değişikliklerle 3. maddesinde, kusurlu eşe, alınacak tedbirlere ilişkin karar hakkında asliye hukuk mahkemesine itiraz imkânı getirildiğini, ancak böyle bir itirazın, kusurlu eşle aile bireyleri arasında yeni bir gerginliğe yol açabileceğini ve bir kere daha şiddet uygulamasına gerekçe oluşturabileceğini düşündüklerini dile getirmiştir. Oya Araslı bu nedenle, tasarıyla ilgili bu düzenlemenin dikkatle bir kere daha gözden geçirilmesini istemiş ve bundan sonra ise evlilikteki kanunî mal rejimini daha adil esaslara oturtan yasa önerisine, Hükümetten destek gelmesini beklediklerini dile getirmiştir. Araslı tasarıya olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak DYP Gruba adına İçel Milletvekili Y. Fevzi Arıcı söz almıştır. Fevzi Arıcı konuşmasının hemen başında tasarıya olumlu baktıklarını açıklamış ve Anayasanın 41. maddesine vurgu yapmıştır. Ailenin bir toplum açısından önemine değinen Arıcı, aile bütünlüğü içinde şiddete maruz kalanların sadece kadınlar olmadığını ve söz konusu yasa tasarısında çocuklar da dâhil olmak üzere, tüm ailenin korumaya alınacağını belirtmiştir. Fevzi Arıcı, aile içindeki haksız ve aşağılayıcı şiddetin mutlaka cezalandırılmasının gerektiğine vurgu yaptığı konuşmasında, tasarının son derece kapsamlı olduğunu ve aile bireylerini şiddetten korumak için yasakların getirildiğini ifade etmiştir. Atatürk'ün kadın hakları konusundaki düzenlemelerine de vurgu yapan Arıcı, toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik kaynaklardan eşit bir biçimde yararlanmasını sağlamanın herkesin görevi olduğunu ifade ettikten sonra, tasarıyı yalnızca uluslararası taahhütlerin ve yasal mevzuattaki boşluğun doldurulması anlamında değil, birçok alanda, erkeğe göre daha güç durumda olan kadınlara karşı insanlık görevi olarak değerlendirdiğini ortaya koymuştur.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısının, şiddete uğrayan aile fertlerini koruyan ve şiddeti uygulayan eşe engel olmak amacıyla polisin olaya müdahalesini sağlayan bir yasal düzenleme olduğunu da hatırlatan Fevzi Arıcı, yine kusurlu eşe, sulh hukuk mahkemesi hâkimi tarafından uyarılarda bulunulmasını sağlayan bir tasarı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Tasarıyla ilgili bilgi vermeye devam eden DYP sözcüsü Fevzi Arıcı, tasarının, koruma niteliğinde tedbirler ve uyarılar içerdiğini, hatta kusurlu eşin, hâkimin uyarılarına uymaması durumunda, 3 ay ile 6 ay arası hapis cezasına çarptırılabilceğini de ifade etmiştir. Arıcı ailenin korunması gereken bir kurum olduğunu da belirttiği konuşmasında, toplumdaki bozulmaların buradan başladığına dikkat çekmiş ve sözü İslam’a getirerek dinen de şiddetin doğru olmadığını, Hz.Muhammed’in de “*sizin en hayırlınız, ailesine hayırlı olandır; kadınlarına ve kızlarına karşı en iyi olanınız, en hayırlınızdır*” şeklindeki hadisnin bulunduğunu konuşmasının son bölümünde dile getirmiştir.

DYP sözcüsünden sonra ANAP İzmir Milletvekili Metin Öney, parti grubu adına söz almıştır. Metin Öney de diğer konuşmacılar gibi konuşmasının hemen başında tasarıya olumlu baktıklarını açıklamıştır. Uzun yıllar avukatlık yaptığını ve asliye hukuk mahkemelerinde görülen davaların yarısına yakınının boşanma davası olduğunu dile getiren Öney, Türk aile yapısında meydana gelen birtakım gerilemelerin söz konusu tasarısıyla önemli ölçüde giderilebileceğini savunmuştur.

Metin Öney, tasarının altı konuyu gündeme getirdiğine dikkat çekmiş ve şu şekilde sıralamıştır: “*Bunlardan biri, çekirdek aile yerine geniş aile kavramına yer veriyor ve eğer, ebeveynlerde aynı rahatsızlığa maruz kalırsa, onlar da bu konuda mahkemeden tedbir isteme haklarına sahip olacaklardır. İkinci husus, ferdin veya cumhuriyet başsavcısının başvurusu üzerine, sulh hukuk mahkemesi gerekli tedbirleri alabilecektir. Üçüncü husus, sulh hukuk mahkemesi, tasarının 1 inci maddesinde derpiş edilen tedbirleri alabilecek ve bunları uygulatabilecektir. Dördüncü husus, asliye hukuk mahkemesine üç gün içerisinde itiraz edebilme konusudur. Her ne kadar, biz, komisyonda bu konuya muhalefet şerhi vermediyse de, aslında bir hukukçu olarak da ifade etmek istiyorum, bu itirazı -diğer arkadaşlarımla da görüşlerine katılarak- yersiz bulmaktayız. Burada, bu konuyla ilgili bir düzenleme yapılırsa, hayırlı olur diye düşünüyoruz. Ancak, burada en önemli husus, itiraza rağmen, herhangi bir tehiri icranın, yani, tedbirlerin geciktirilmesi gibi bir hususun söz konusu olmamasıdır, sulh hukuk mahkemesinin aldığı tedbirler, itiraza rağmen, uygulanabilecektir; tasarıda, bunu, itirazın yaratacağı noksanlığı giderici bir tedbir olarak düşünüyoruz. Derpiş edilen bir başka konuda, zabıta marifetiyle alınan tedbirlerin izlenebilmesidir ki, bu da önemli bir husustur. Son olarak, eğer bütün bunlara rağmen aykırı hareket devam ederse, üç aydan altı aya kadar tecziye etmek mümkün olacaktır.*” Öney de konuşmasını tasarıya olumlu oy vereceklerini açıklayarak tamamlamıştır.

Metin Öney'in konuşmasından sonra birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁸³

Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı ile ilgili görüşmelere 2. yasama yılının 134. Birleşiminde devam edilebilmiştir. 13 Ağustos 1997 tarihindeki 134. Birleşimin ikinci oturumundaki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Başkanvekilllerinden Uluç Gürkan, Katip Üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Görüşmelere tasarının tümü hakkında gruplar adına yapılan konuşmalarla devam edilmiştir. Daha önce konuşma yapan CHP, DYP ve ANAP temsilcilerinden sonra DTP grubu adına Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. İnsanların tarih boyunca zorluklarla karşılaştıklarını ve acılar yaşadıklarını söyleyen Mahmut Yılbaş, ailenin de tarihi gelişim içinde bugünkü çekirdek aile yapısına ulaştığını bir bilgi olarak aktarmıştır. Yılbaş, hukuk devleti ve özgür toplum anlayışının da zaman içinde ortaya çıktığını ve geliştiğini belirttikten sonra, Türk ailesinin büyük bölümünde, babaerkil sisteminin olduğunu ve erkeğin, ailenin hem dış ilişkilerinde hem içyapısında tartışılmaz olarak üstün bir konumda bulunduğunu sözlerine eklemiştir. Mahmut Yılbaş, dayak üzerine Türk atasözlerinden örnekler verdiği konuşmasında, bunu önlemenin tek yolunun eğitim olduğunu, tasarısının bu anlamda bir başlangıç niteliği taşıdığını ve bu yüzden olumlu oy vereceklerini açıklamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak RP Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Bahri Zengin dile getirmiştir. Tasarının maddelerini tek tek ele alarak açıklamalar yapan Bahri Zengin; *"Bu kanun tasarısının 1 inci maddesiyle, aile içi şiddete karşı koruma tedbirleri önerilmiş; 2 nci maddesiyle, bu tedbirlerin uygulanmaması halinde izlenecek usul ve esaslar getirilmiş; 3 üncü maddesiyle de, cezaî müeyyideler öngörülmüştür; yani, koruma kararına aykırı davranan eşe hangi cezaların verileceği hususu düzenlenmiştir"* şeklindeki açıklamalarından sonra, yasa tasarısına çıkış noktası itibariyle olumsuz yaklaşmanın mümkün olamayacağını ve şiddetin önlenmesinin herkesin isteği olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte şiddeti doğuran nedenler ortadan kaldırılmadıkça, şiddeti birtakım cezaî tedbirlerle önlemenin de mümkün olamayacağını dile getiren Zengin, bu görüşünden hareketle tasarının konuya çok dar açıdan yaklaştığını iddia etmiş, şiddetin nedenlerini sıralarken, alkol ve kumar gibi kötü alışkanlıkları; kentleşmeler ve kentleşmelerden doğan birçok sosyal bunalımları sanayileşme döneminde, sanayi toplumunda görülen kişilik aşınmaları ve ahlakî çözülmeleri; zümreler arasındaki dengesizlikleri ve adaletsizlikleri insanları şiddete iten nedenler arasında göstermiştir.

²⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 372-376

Yasa tasarını şiddeti doğuran nedenlerin üzerinde durmamasından dolayı eksik bulunduğunu açıklayan Zengin, kadınların özgürlüklerini, özellikle de ekonomik özgürlüklerini kazanmadan sağlıklı bir aile yapısının kurulamayacağını da sözlerine eklemiştir. Bahri Zengin siyasal özgürlüğün de önemine değindiği konuşmasında, sözü Türk Medeni Kanununa getirerek, aile hukukunun, insan hak ve özgürlüklerini kısıtladığını ve aileye hiçbir özerk alan tanımadığını ileri sürmüştür. Fransız İhtilalinin eşitlik, kardeşlik ve hürriyet anlayışına karşı bir tepki olarak, Hegel öncülüğünde toplumcu ve devletçi bir modelin geliştirildiğinden de bahseden Zengin, Hegel'in 1900'lerde "*Devlet, kutsaldır; devlet, ilahî iradenin yeryüzüne yansımasıdır ve devletin kutsallığından dolayı da devlete tapmalıyız*" dediğini, bu anlayışın 1930'lu yıllarda, Türkiye'de oluşturulan yasaları da etkilediğini ve devletçi modeli benimseyen yasaların çıkarıldığını öne sürmüştür. Bahri Zengin söz konusu aile hukukunun bireyin haklarını elinden aldığını belirttikten sonra, ailenin özerk olmasının zorunlu olduğunu, bunun demokrasinin bir gereği olduğunu savunmuştur. 350 maddelik aile hukukun yerine, üç maddelik bir aile yasasının çıkarılmasını ve bu maddeleri de;

"1- İnsan hak ve özgürlüklerine aykırı olmamak üzere,

2- Genel ahlaka aykırı olmamak üzere, bireyler kendi aile yuvalarını oluşturmakta özgürdürler. Devlet burada sadece insan hakları açısından devreye girmelidir ve bir de kamunun genel ahlak kriterleri, ölçüleri açısından devreye girmelidir.

3- Bunun dışında, ayrıca, bir de ihtilaflar halinde gerçekten uzmanlardan oluşan, aile sosyolojisi konusunda derinlemesine bilgi sahibi olan uzmanlardan oluşan birtakım sosyal kurumları oluşturmamız lazım ki, doğrudan doğruya o ihtilaflar yargıca gitmesin, bir suç ve ceza haline dönüşmesin, aile sosyolojisi konusunda uzmanlardan oluşan bu sosyal kurumlar devreye girsin ve ailenin birtakım sorunları varsa, ilk aşamada onlar bu meseleyle meşgul olsun, onları aşması halinde mesele yargıya intikal etsin..." şeklinde sıralayan RP sözcüsü, konuyu kısmen de olsa başka alana kaydırarak, özellikle darbeler ve ihtilaller döneminde, halk iradesini etkisiz hale getirmek için, devletin içerisinde birtakım özerk alanlar oluşturulduğunu ve bunun en çarpıcı örneğinin de, Yüksek Askerî Şûra olduğunu iddia etmiştir. YAŞ'ta sadece iki sivil üyenin bulunduğunu ve bunların da herhangi bir sorunda etkili olmadıklarını belirten Zengin, bu kurumda halkın temsilcilerinin güçsüz bırakıldığını öne sürmüştür.

Bahri Zengin konuşmasında YÖK'te de benzer durumun bulunduğu dikkat çekmiştir. Konuşmasını tasarıdan çok ülkenin genel siyasi durumuna ayırarak son söz olarak; "*Şimdi, özetle söylüyorum, aile hukukunda olduğu gibi, diğer alanlarda da, darbeler döneminde, halkın yetkileri gasp edilmiştir. Bize, düşen, bu yetkilerin yeniden alınarak halka tevdi edilmesidir. Biz, elbette, şiddeti sadece ceza yönünden önlemeye çalışmış olduğumuza gördüğümüz için buna müspet oy vereceğiz; ancak, ifade ediyorum, bu yasa tasarısı yetersizdir,*

yaklaşımı yanlışdır ve gerçekten, 1945'ten sonra oluşan ferdiyetçi anlayışlara, demokratik anlayışlara göre değil, 1930'lu yılların dev-letçi ve totaliter anlayışına göre dizayn edilmiştir; bu bakımdan da yetersiz bulduğumu ifade ediyor, hepinize saygılar sunuyorum” diyerek kürsüden inmiştir.

Tasarının tümü üzerine Demokratik Sol Parti Grubu adına İzmir Milletvekili Zerrin Yenicali konuşma yapmıştır. Konuşmasının hemen başında yasa tasarısının lehinde olduğunu açıklayan Zerin Yenicali, tasarının getirdiklerini sıralarken; *“Kusurlu eş, çocuklara ve aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine şiddet uygulamaması için ikaz edilecek. Ortak konut, mağdur eşe, varsa, çocuklara tahsis edilecek. Kusurlu eş, eve veya işyerine yaklaştırılmayacak; diğer eş, çocukları ya da aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim araçlarıyla rahatsız edemeyecek; alkollü ve uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak ortak konuta gelemeyecek, ilgili maddeleri ortak konutta kullanmayacak; altı ay süreyle bu tedbirlere aykırı davranırsa, hapis cezasına çarptırılacağı kendisine ihtar edilecek; ayrıca, sulh hukuk hâkimi, yapılan başvuru üzerine, yukarıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçını uygulayabilecek veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilecektir. Son olarak da, hâkim, konuyla ilgili olarak, mağdurun yaşam düzeyini dikkate alarak, tedbir nafakasına hükmedebilecektir”* ifadelerine yer vermiştir.

Bireyin ve ailenin tarihsel gelişimine değinen Yenicali, tasarının lehinde olan diğer konuşmacılar gibi Anayasanın 41. maddesine vurgu yapmış ve aileye yapılan maddî ve manevî her türden yardımın, ülke geleceği açısından bir yatırım olduğunu dile getirmiştir. Zerrin Yenicali devletin nasıl terörü önlemeyi bir görev olarak görmüşse, aynı şekilde aile içi şiddeti önlemesinin de gerektiğini ifade ettiği konuşmasında, aile üyelerinin anlaşmazlıklarının derinleşmesi durumunda toplumsal yazılı hukukun devreye girmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Aile içinde sürekli psikolojik veya fiziksel şiddete maruz kalan bireyin ruh sağlığının bozulduğuna da işaret eden Yenicali, böyle durumların intihara, işkenceye, şiddete, teröre eğilimli ve hastalıklı bireylerin ortaya çıkmasına yol açtığını savunmuştur. Demokratik Sol Parti olarak, bütün sorunların, benzeri tasarılarla çözüleceğini söylemediklerini ifade ederek, söz konusu tasarının eğitim programları ve sağlık hizmetleriyle güçlendirilmesinin gerekli olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Zerrin Yenicali, Bakanlar Kuruluna sunulmuş olan aile ve kadın müsteşarlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun taslağındaki önerileri de konuşmasında şu şekilde sıralamıştır: *“Kadınların aile içi ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarına yardımcı olmak veya zor durumda kalanları korumak için, eğitici faaliyetlerde bulunmak, tesisler kurmak ve işletmek, bu konularda hizmet veren gerçek ve tüzelkişiler ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşları teşvik etmek, desteklemek ve ortak projeler hazırlamak. Yine, oldukça önemli başka iki konu, ailenin ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm sağlamak*

amacıyla, doğrudan ve diğer kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlarla birlikte uygulama projeleri hazırlamak; aile ve bireylerine koruyucu eğitim programları düzenlemek ve kırsal bölgelerde, gecekondu ve kent merkezlerinde yaşayan aileler için eğitim faaliyetleri düzenlemek.” Yeniceli oldukça uzun ve kapsamlı tuttuğu konuşmasını tasarının parti olarak lehinde olduklarını tekrar ederek sona erdirmiştir.

Gruplar adına konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşan parlamenter CHP İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci olmuştur. Ahmet Güryüz Ketenci konuşmasının hemen başında, RP adına konuşan Bahri Zengin’e cevap niteliği taşıyan bazı açıklamalar yapmıştır. 1920’lere, 1930’lara ve 1940’lara atıf yapılmasını doğru bulmadığını söyleyen Ketenci, İkinci Dünya Savaşı sonrasında CHP sayesinde demokrasiye geçildiğini dile getirmiştir. Bu açıklamalarından sonra asıl konuya gelen Ahmet Güryüz Ketenci, yaşanan süreçte çekirdek ailenin ortaya çıktığını, şimdi ise bu çekirdek ailede var olan aile içi baskı ve şiddeti önlemek için tasarının hazırlandığını ifade etmiştir. Ketenci, ailede ortaya çıkan bunalımı çözmek için sulh hukuk yargıcının müdahalesinin uygun bulunduğuna dikkat çekmiş ve bunun son derece doğru bir yaklaşım olduğunu savunmuştur. Sulh hukuk yargıcının aldığı karara ve uyguladığı tedbire karşı, asliye hukuk mahkemesinde itiraz yolunun açılmış olmasını doğru bulmadığını belirterek, bunun işi sulandırmak olduğunu ileri sürmüştür. Ahmet Güryüz Ketenci, alınan tedbirlerin hemen, geciktirilmeden etki göstermesi için, sulh hukuk mahkemesinin kararının kesin olması gerektiğini ortaya koyarken, bunun aile içi yaşamın gizliliğinin de bir gereği olduğunu savunmuştur.

Ketenci, yasanın 1 maddesinde (a), (b), (c), (d) bentlerinde “diğer eş” tabiri kullanıldığını, oysa Türk Medeni Kanununda “diğer eş” diye bir tabirin olmadığını, bu nedenle de “diğer eş” yerine, sadece “eş” tabirini kullanılmasının doğru olacağını söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Ahmet Güryüz Ketenci’nin şahsı adına yapmış olduğu konuşmadan sonra Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet Tekdal söz almıştır. Adalet Komisyonu Başkanı konuşmasında, tasarının Genel Kurula getirilmesi sürecinde bazı Komisyon üyelerine ve özellikle de Refah Partili üyelere, gerçek dışı ve haksız bir şekilde “dayakçı milletvekilleri” diye suçlamalar getirildiğini ifade etmiştir. Tekdal, bu suçlamaların doğru olmadığını açıklamak için söz aldığını açıklamış ve hukukçuların da çoğu zaman “Türk Medeni Kanunu” diye ifade ettikleri kanunun isminin “Türk Kanunu Medenisi” olduğunu ve dolayısıyla, 1. maddede geçen “Türk Medeni Kanunu” ifadesinin “Türk Kanunu Medenisinde” şeklinde düzeltilmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir.

Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet Tekdal’ın açıklamalarından sonra Devlet Bakanı Işıl Saygın söz almıştır. Işıl Saygın öncelikle, aile içi şiddet olaylarını önlemek amacıyla, daha önce 1996 Eylül ayında, Türk Ceza

Kanununun 456, 457 ve 478. maddelerinde değişiklik öngören kanun tasarısını hazırlayarak Başbakanlığa sunduklarını hatırlatmış, bu isteklerinin Türk Ceza Kanununun tümü üzerinde yapılacak çalışmalar çerçevesinde ele alınmasının uygun görüldüğünü belirtmiş ve bu yüzden de 1997 Şubat ayında, Adalet Bakanlığımızla birlikte “kadına yönelik aile içi şiddet” konusunda bir şûra toplantısı düzenlediklerini ifade etmiştir. Işıl Saygın bu gelişmelerden sonra, Adalet Bakanlığı uzmanlarıyla ortaklaşa çalışarak, Ailenin Korunmasına Dair Yasa Tasarısının hazırlanıp Adalet Komisyonuna sunulduğunu bir bilgi olarak vermiştir. Yine, 1994 yılında, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığınca yaptırılan bir araştırmada, ailelerin yüzde 34’ünde fiziksel şiddet, yüzde 53’ünde sözlü şiddetin uygulandığının ifade edildiğini söyleyen Saygın, Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısının, Bakanlar Kurulunun ve Adalet Bakanlığı ile Devlet Bakanlığının ortak olarak kabul etmiş olduğu metnin aynen kabul edilmesini istediklerini sözlerine eklemiştir. Işıl Saygın yasa tasarısıyla çekirdek ailenin korunmasının amaçlandığını, tasarıya “*aynı çatı altında yaşayan bireyler*” ifadesinin eklemesiyle geniş ailenin ele alınmamasını ve kanunun uygulanışının zorlaştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Kusurlu eşe asliye hukuk mahkemesine itiraz hakkı sağlanmasına karşı çıkan Saygın, tasarıyla hâkimin, kusurlu eşi uyarmasının, eşini sık sık döven kusurlu eşe “dövme, tehdit etme” diyerek uyarıda bulunmasının amaçlandığını da sözlerine eklemiştir. Devlet Bakanı Işıl Saygın tasarı hakkında bilgi verirken, sulh hukuk mahkemesi hâkiminin, kusurlu eşe, “*şiddet uygulamamasını, korkutmamasını, evden uzaklaşmasını, eşyalarına zarar vermemesini, işyerinde rahatsız etmemesini, içkili olarak eve gitmemesini veya evde içki içmemesini*” ihtar edebileceğini de belirttiği konuşmasında, bu uyarılara uyulmadığı takdirde 3 ile 6 ay arasında ceza verilebileceğini açıklamıştır.

Tasarının tümü hakkında şahsı adına konuşma yapan diğer milletvekili, Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay olmuştur. Aile içi şiddetin sadece bir yasa sorunu değil, bir kültür sorunu olduğunu dile getiren Ersönmez Yarbay, tasarının araştırma üzerine hazırlanmış olduğu iddiasıyla eleştiri getirmiştir. Yarbay, karamsar olmadığını ifade ettikten sonra, aile içi şiddetin azaltılması için eğitim ve kültüre ağırlık verilmesinin gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Şiddetin sadece ailede değil, aynı zamanda emniyette, devlet dairelerinde olduğunu söyleyen Ersönmez Yarbay, şiddetin bir nedeninin de kadınların büyük bir kısmının ekonomik özgürlüğünü kazanmamış olmasına bağlamıştır. Yarbay, aile içi şiddetin nedenlerini sayarken kentlere göçün de bir etken olduğunu, kent-köy çatışmasının şiddeti körüklediğini öne sürmüştür. Kısa bir süre önce bir Trafik Kanunu çıkarılmasına ve ağır cezalar getirilmesine rağmen, kazaların azalmadığına dikkat çekerek, yasa tasarısına olumlu oy kullanacaklarını, ancak yasadaki çok eğitim ve zihniyet değişikliğinin temel olduğunu dile getirmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. 1. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Türk Medeni Kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Mahkemesi re’sen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir:**

Kusurlu eşin;

a) Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,

c) Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

d) Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,

e) Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,

f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması.

Yukarıdaki hükümlerin tatbiki maksadıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu kusurlu eş’e ihtar olunur. Bu karara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren üç gün içerisinde aynı yer Asliye Hukuk Mahkemesine itiraz edebilir. Asliye Hukuk Mahkemesi itirazı üç gün içinde sonuçlandırır. Bu karar kesindir. İtirazlar verilen tedbir kararının uygulanmasını tehir etmez.

Hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmeder. Birinci fıkra hükmüne göre yapılan başvurular harca tabi değildir.”

Madde üzerinde Refah Partisi’nin görüşlerini Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı ortaya koymuştur. Yasa tasarısının yararlı olduğunu ifade eden Mehmet Bedri İncetahtacı, ailenin iki kişinin özgür iradesiyle kurulmasına karşın, şiddetin nedenlerinin dıştan kaynaklandığını, dışarıdan müdahalelerle ailenin dengesinin bozulduğunu ileri sürmüş ve bunu önlemek için ise aileye dışarıdan müdahalenin önlenmesinin gerektiğini dile getirmiştir. İncetahtacı, Batı kaynaklı olduğunu söylediği feminizm akımına da değinerek, bu akımın ailedeki dengeleri alt üst ettiğini öne sürmüş ve kadın-erkek arasında hangisinin üstün olduğu tartışmalarının artmasına yol açtığını ifade etmiştir. Fizyolojik olarak kadınların ve erkeklerin üstün oldukları tarafları olduğunu

savunarak, bunun dışında kadınlarla erkeklerin eşdeğer durumda bulunduğunu sözlerine eklemiştir. M. Bedri İncetahtacı, büyük bir bölümünü kadın-erkek eşitliğine ayırdığı konuşmasında, Hz. Muhammed'in aile hayatındaki davranışlarının örnek alınması durumunda herhangi bir olumsuzluğun yaşanmayacağını, şiddetin de ortaya çıkmayacağını savunmuştur. Tasarısının 1. maddesi ile ilgili olarak bir değişiklik önergelerinin olduğundan bahseden İncetahtacı, 1. maddenin *“yukarıdaki hükümlerin tatbiki”* diye başlayan paragrafına *“ancak, mağdurun şikâyet etmekten vazgeçmesi veya şikâyetçi olmadığını beyan etmesi halinde, bir defaya mahsus olmak üzere, yukarıdaki hüküm uygulanmaz”* ibaresini teklif ettiklerini belirtmiştir.

Tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak DYP Grubunun görüşlerini Adana Milletvekili İ. Cevher Cevheri ortaya koymuştur. Tasarının gündeme gelmesinden itibaren tartışılmaya başlandığını ve çoğunlukla da farklı anlamlara çekildiğini söyleyerek, bundan duyduğu rahatsızlığı dile getiren Cevher Cevheri, tasarının 54. Hükümet tarafından sevk edilen bir tasarı olduğunu hatırlatmış ve tasarının Adalet Komisyonundan alt komisyona havale edilmesi dolayısıyla Bakanın kendi partilerinden ayrıldığını ve yine alt komisyona sevk edilmesi yönünde el kaldırmış olan milletvekillerinin de “dayakçı milletvekilleri” olarak teşhir edildiklerini açıklama gereği hissetmiştir. Cevheri, 1. maddeye alt komisyonda bir fıkra eklenmek suretiyle, eş ve çocuklara ek olarak, aynı çatı altında yaşamakta olan diğer aile fertleri de, bir şiddete maruz kaldıkları takdirde, tasarının koruma kapsamı içinde mütalaa edildikleri bilgisini verdiği konuşmasında, geleneksel Türk aile tipinde aynı çatı altında yaşayan ana, baba, torun, kardeş, kaynana, kayınbaba gibi aile fertlerinin de şiddete maruz kalabileceğinin öngörüldüğünü ifade etmiştir. Alt komisyonun çalışmaları hakkında bilgi veren Cevher Cevheri, sulh hukuk hâkimince verilecek bu tedbir kararına karşı, asliye hukuk hâkimliğine itiraz yolu açılmasının da yine alt komisyonda eklendiğini açıklamıştır.

Cevheri, itiraz konusuna açıklık getirmek amacıyla yapmış olduğu açıklamalarda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 107. ve 108. maddeleri gereğince, gıyapta verilmiş tedbir kararlarına karşı itirazın mümkün olduğunu, gıyapta verilen bir karara karşı hukukî müracaat yolunun tamamen kapatılmasının hukuk mantığıyla uyuşmadığını ortaya koyduktan sonra, 1. maddede yer alan itiraz yolunun, özel hüküm niteliğinde olduğunu ve bu hüküm kaldırılması durumunda bile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 107. maddesindeki sulh hukuk hâkiminin vereceği tedbir kararına karşı itiraz yolunun her zaman açık olacağını ifade etmiştir. Konuşmasının hemen her bölümünü tasarının 1. maddesine ayıran ve teknik açıklamalar yapan Cevher Cevheri, uzlaşmacı bir üslupla asliye hukuk hâkimine itirazı sakıncalı görülmesinin değerlendirilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Cevheri, Devlet Bakanı Işıl Saygın'ın asliye hukuk mahkemesine yapılacak itirazın ek bir itiraz olduğuna dair görüşlerine de katılmadığını da belirttiği konuşmasında,

tasarıyla getirilen itiraz yolunun, 107. maddedeki itiraz yolu yerine ikame edilen bir yöntem olduğunu, bu nedenle de ek bir itiraz yolu getirmesinin söz konusu olmadığını ortaya koymuştur. Cevher Cevheri, Doğru Yol Partisi olarak, tasarının, Adalet Komisyonundan geçtiği şekliyle kanunlaşmasında fayda gördüklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra Birleşime ara verilmiş ve kısa bir süre sonra 134. Birleşimin üçüncü oturumu başlamıştır. Üçüncü oturumda 1. madde üzerindeki görüşmelere devam edilmiştir.

CHP'nin bu madde ile ilgili görüşlerini İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci açıklamıştır. Asliye hukuk mahkemesine yapılan itirazın kaldırılması doğrultusundaki Hükümetin önerisine katıldığını açıklayan Ketenci, ayrıca terim açısından sulh hukuk mahkemesine medenî hukukta sulh hukuk yargıcı denildiğini, bu yüzden de “sulh hukuk mahkemesi” yerine, “sulh hukuk yargıcı veya hâkimi” tabirinin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Ahmet Güryüz Ketenci'nin ardından şahıslar adına konuşmalara geçilmiştir. Şahıs adına ilk konuşmayı Refah Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil yapmıştır. Sıtkı Cengil de Ahmet Güryüz Ketenci ile Bedri İncetahtacı arasında yaşanan “kürsü işgali” konusuna değinmiş ve CHP'nin dayatmacı anlayışını her zaman eleştirdiklerini dile getirmiştir. Toplumun güçlü olabilmesi için ailenin sağlam olmasına vurgu yapan Sıtkı Cengil, insanın hem maddi hem de manevi tarafının olduğunu, dinin ise burada manevi aslî bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Sıtkı Cengil, dinin ihmal edilmesi durumunda hem bireyin hem de ailenin eksik kalacağını iddia ettiği konuşmasında, aile kavgalarının büyük kısmının maddi sorunlar nedeniyle çıktığını kabul etmiş ve hükümetlerin halkın ekonomik durumunun düzeltilmesi için çalışmalar yapmasını istemiştir. Bazı parlamenterlerin görüş bildirmek için 5000 dolar istediklerini ifade eden Cengil, bunun devlet ciddiyetiyle bağdaşmadığı gibi, aynı zamanda da dar gelirli vatandaşla alay etmek anlamı taşıdığını ortaya koymuştur. Sıtkı Cengil konuşmasını, ailedeki ve toplumdaki sıkıntıları gidermenin ciddi bir iş olduğunu, bunun için de ciddi hükümetler ve ciddi devlet adamlarına ihtiyaç bulunduğuna dikkat çekerek sona erdirmiştir.

Bu konuşmadan sonra yine Refah Partisi'nden Kayseri Milletvekili Memduh Büyükkılıç tasarının 1. maddesiyle ilgili görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Ailenin bir memleketin, bir ülkenin, bir milletin temeli olduğunu ve Anayasanın 41. maddesinde “*Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*” denildiğini ifade eden Memduh Büyükkılıç, devletin ailenin refahını ve huzurunu korumakla yükümlü olduğunu dile getirmiştir. Ailenin önemiyle ilgili ifadelere ağırlık veren Büyükkılıç, aile içi şiddetin hem toplumu hem de bireyi derinden yaralayacağını, önemli bunalımlara yol açacağını sözlerine eklemiştir. Büyükkılıç, aileyi korumanın yasayla olamayacağı

görüşünü de savunarak, asıl olanın eğitim ve kültür işi olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’deki çocuk ölüm oranlarının yüksekliğinden, kentleşmenin getirdiği sorunlardan ve işsizlik gibi olumsuzluklardan bahseden Memduh Büyükkılıç, “alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddelerin kullanılmaması” gibi bir öneride de bulunmuştur. Memduh Büyükkılıç, konuşmasının son bölümünde Refah Partisi’nin kadınları ikinci sınıf olarak görmediğini belirtme gereği hissetmiş ve sözlerine son vermiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Kars Milletvekili Selahattin Beyribey ve arkadaşlarının “*Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısının 1 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının birinci cümlesinden sonraki kısmın, metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz*” şeklindeki önergesinin kabul edilmesinden sonra²⁸⁴ 1. madde, Komisyonun düzeltme talepleri ile ele alınmıştır.

Bu konuda Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet Tekdal şunları ifade etmiştir: “*Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; tasarının 1 inci maddesinde redaksiyon ihtiyacı olduğu için, konuşmamın ilk bölümünde “Türk Medenî Kanunu” yerine “Türk Kanunu Medenîsi” olarak değiştirilmesi gerektiği hususunu arz etmiştim. Şimdi, Sayın Atılâ Sav’ın ve Sayın Ahmet Güryüz Ketenci Beylerin ikazları yerindedir. Burada da, yine, 1 inci maddenin birinci fıkrasında “sulh hukuk mahkemesi” tabiri var, onu “sulh hukuk hâkimi” şeklinde değiştirmek lazım diye düşünüyorum. Ayrıca, ikinci fıkranın çeşitli bentlerinde “eş’e” kelimesi kullanılırken apostrofla ayrılmış durumdadır, bir kısmında da bitişiktir; bu apostrofların tamamen kaldırılmasında fayda var diye düşünüyorum. Tespit edebildiğim redaksiyonları böylece arz etmiş oluyorum; Genel Kurulun ve Başkanlığın bilgisine sunuyorum. Teşekkür ederim.*”

Bu açıklamadan sonra, bu kez yoklama talebi de işleme konulmuş ve toplantı yeter sayısının var olduğunun anlaşılmasıyla 1. madde kabul edilen önerge yönündeki değişik şekliyle ve Komisyonun öngördüğü düzeltmelerle birlikte oylanmış ve madde kabul edilmiştir.

1. maddeyle ilgili olarak yapılan oylamanın hemen ardından 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. “**Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler.**

Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmadan, re’sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

²⁸⁴ Söz konusu önergenin gerekçesi şu şekilde belirtilmiştir: “Asliye hukuk mahkemesine itiraz hakkı sağlamak, kusurlu eşe ek bir itiraz hakkı sağlamak anlamını taşır. Zaman kaybına neden olacağından; ayrıca, zaten şiddet mağduru olan kadın ve çocukların bu süre zarfında daha çok mağdur olmasına yol açacaktır.”

Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar. Bu davanın duruşması yer ve zaman kaydına bakılmaksızın 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır” şeklinde düzenlenen 2. maddeyle ilgili olarak gruplar adına ilk sözü Refah Partisi adına İzmir Milletvekili İsmail Yılmaz almıştır.

İsmail Yılmaz, tasarının 2. maddesinde, 1. maddede ifade edilen koruma tedbirlerinin, uygulanmasının esaslarının belirtildiğini ifade ettikten sonra maddeyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Aile içerisindeki şiddet içeren olayların zabıta tarafından takip edilmesinin fiziken mümkün olmadığını öne süren İsmail Yılmaz, bunun bir şekilde ölçülerinin, ölçütlerinin olması gerektiğini savunmuştur. 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerinin uygulanmasını adaletin hızlı bir şekilde yerine gelmesi açısından olumlu gören İsmail Yılmaz, aile içi şiddetin toplumsal boyutunun incelenmesinin lazım geldiğini ve aileyle ilgili Anayasa hükümlerinin uygulanmasını istemiştir. Yılmaz, ailenin kurulmasının teşvik edilmesi gerektiğini de ortaya koyduğu konuşmasında, geçim sıkıntısı, enflasyon ve hayat pahalılığı, işsizlik gibi ailelerin karşılaştığı sorunların, sosyal devlet anlayışıyla çözümlenebileceğini de dile getirmiştir. Eğitim sisteminin her kademesinde, aile bütünlüğünün korunmasının ve ailenin teşvik edilmesinin öğretilmesini savunan İsmail Yılmaz konuşmasında, iletişim araçlarıyla, yazılı ve görsel yayın organlarıyla bu eğitim sürecine katkı yapılması gerektiğini de belirtmiştir. Yılmaz süresini aştığı konuşmasının sonlarında televizyon programlarına geniş yer vermiş, bu programların şiddet içermemesini, öğretici ve eğitici olmasını, Müslüman-Türk aile tipini korumasını istemiştir.

2. madde ile ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Ali Şahin söz almıştır. Aileyi korumaya yönelik yasanın, Türkiye’de ilk defa çıkarılan özel bir yasa olduğuna işaret eden Ali Şahin, Medenî Kanunda, aileyi korumaya yönelik hükümlerin yetersiz olduğunu, bu nedenle de böyle bir düzenlemeye ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiştir. Şahin, işlenen suçların, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümleri gereğince yargılanmasını normal bulduğunu, suçluların acilen yargılanması ve sonuca ulaşılması için bunun gerekli olduğunu savunduğu konuşmasında, mağdur olanın şikâyetinin beklendiği durumlarda, sonuç almanın zor olduğunu, bu nedenle de eşlerin şikâyetine bakılmaksızın, ailenin ve aile birliğinin korunduğunu dile getirmiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı söz almıştır. Sözlerine yine CHP’li milletvekilleriyle “kürsü işgali” konusunda yapılan tartışmaya değinerek başlayan Mehmet Bedri İncetahtacı, daha sonra 1. madde ile vermiş oldukları önergenin reddedilmesine dönük eleştirilerini dile getirmiştir. Ailenin koruması kararının alınabilmesi için açılan davanın sonuçlanmış olması gerektiğine işaret eden İncetahtacı, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından zabıta marifetiyle uygulanacak olan korumanın, nasıl uygulanacağı konusunda birtakım kapalı noktaların olduğunu, Bakanın bu bilgi vermesini beklediğini de açıklamıştır.

M. Bedri İncetahtacı'nın konuşmasında CHP'ye dönük ifadelerinin bir sataşma olarak görülmesi üzerine, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı söz almış ve CHP'nin hiçbir zaman dayatmacı ve baskıcı bir parti olmadığını açıklamıştır.

Araslı'nın açıklamalarından sonra 2. madde üzerindeki kişisel konuşmalara devam edilmiştir. Refah Partisi Gümüşhane Milletvekili Lütfi Doğan şahsı adına yapmış olduğu konuşmada, daha önceki konuşmacılar gibi, öncelikle anayasanın 41. maddesine vurgu yapmış ve ailenin bir toplumun temeli olduğunu ifade etmiştir. Bir Alman profesörün Türkiye'yi aile yapısından dolayı güçlü gördüğünü bir örnekle anlatan Doğan, Türk ailesinin, tarihten, kültürden, örf ve inançtan gelen şu üç ana esasa dayandığını öne sürmüştür. Bunlar 1- Sevgi ve merhamet. 2- Hakkaniyet ve adalet. 3- Eşler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma...

Lütfi Doğan'nın konuşmasıyla 2. madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır. Gaziantep Milletvekili Ali Ilıksoy ve arkadaşlarının vermiş olduğu *“Görüşülmekte olan 335 sıra sayılı yasa tasarısının 2 nci maddesinin son fıkrası olarak, aşağıdaki hükmün eklenmesini, böylece konusu kalmayan 3 üncü maddenin tasarıdan çıkarılmasını ve madde numaralarının da bu şekilde uygun olarak teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederiz.*

‘Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eşe, ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur’ şeklindeki önerenin kabul edilmesinden sonra, maddeyi, kabul edilen önerge doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

Refah Partisi'ne mensup bazı parlamenterlerin usul konusundaki itirazlarından sonra 4. Madde ile 3. madde okunmuştur. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 3. madde hakkında oturum başkanının gruplar adına söz alan olmayacağı yönündeki açıklamasına Refah Partisi karşı çıkmıştır. Refah Partisi İçel Milletvekili Mehmet Emin Aydınbaş'ın *“3 üncü madde üzerinde söz hakkımız var. Madem 4 üncü madde 3 üncü madde oldu, o zaman 3 üncü madde hakkında grupların söz talepleri de geçerlidir”* ifadeleri karşısında, madde ile ilgili olarak Refah Partisi adına aynı milletvekiline söz verilmiştir.

Bir sürprizle karşılaştıklarını, 2. maddeye eklenen 3. maddenin içeriği hakkında görüşlerini ifade edeceğini söyleyen Mehmet Emin Aydınbaş, komisyon çalışmaları sırasında konunun saptırıldığını, *feminizm sorunu haline getirildiğini, basında “Refahçı milletvekilleri, dayakçı milletvekilleri”* şeklinde bazı değerlendirmelerin çıktığını dile getirmiştir. Aydınbaş, kadın-erkek ilişkilerinin adalet düzleminde ele alınmasının yararlı olacağını belirttikten sonra, aile ne kadar sağlamsa toplumun da o denli güçlü ve sağlam olacağını yinelemiş ve geleneksel aile tipinin yıkılmaya başladığını ve bunun da en çarpıcı örneğinin boşanma oranının artmasında görüldüğünü ortaya koymuştur. Sözü tasarıya getiren Aydınbaş, kusurlu eşe hapis cezası öngören 2. maddeye monte edilen 3. maddenin, aile kurumuna yeni bir yaklaşma, yeni bir yapılanma getirdiğini ifade ettikten sonra, topluma, 19. yüzyıldan kalma bir anlayışla, toplum mühendisliği anlayışıyla, topluma, bir teknik malzeme gibi yaklaşıldığını, fizik kanunlarının determinist anlayışı içinde şekil verilmeye

çalışıldığını, bunun da toplumun, doğal değişim ve oluşum sürecini bozduğunu dile getirmiştir. Aile yapısındaki istenmeyen şiddet olaylarının bu noktaya gelmesini ve aile içi ilişkilere hapis cezası verme noktasında müdahale edilmesini gerektiren durumu, yukarıdaki toplumsal travmalara ve doğal olmayan gelişmelere bağlayan Mehmet Emin Aydınbaş, aile içi ilişkilerdeki olumsuzlukları hapis cezalarıyla önlemenin nasıl sonuçlar vereceğinin, sonraki dönemlerde anlaşılabileceğini belirtmiştir. Aydınbaş, yasanın bu haliyle çıkmasını desteklemekle birlikte, sadece adli ve cezaî yaptırımın yeterli olmadığını ve ailenin kültürel, eğitsel, manevî yönünü güçlendireceği tedbirler paketiyle Meclis huzuruna getirilmesi gerektiğini ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Refah Partisi grubu adına yapılan konuşmadan sonra, aynı partiden Adana Milletvekili olan İ. Ertan Yülek şahsı adına söz almıştır. Ertan Yülek konuşmasının başında, tasarının 3. maddesinin verilen önergeyle 2. maddeye eklenmesi işlemini, fevkalade aklı olmayan, mantığa dayanmayan bir olay olarak gördüğünü belirtme ihtiyacı hissetmiştir. 3. maddenin müzakere edilmesinin ve oylama safhasında *“onunla ilgili mesele, 2 nci maddeye bir fıkra olarak eklenmiştir, binaenaleyh, oylamaya gerek yoktur”* denilmesinin doğru olduğunu savunan Yülek, böyle bir durumun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarihinde, hiçbir zaman görülmediğini, Refah Partisi Grubunun da bir oldubittiye getirileceğini tahmin etmedikleri için, o önerge üzerinde konuşmaya gerek duymadıklarını ifade etmiştir. Bu gelişmelerde bir kasıt aramadığını da özellikle belirten Ertan Yülek, bu durumun yeni bir müzakereyle düzeltilebileceğini önermiştir.

Yülek’in bu uyarıcı konuşmasından sonra Oturum Başkanı Uluç Gürkan, Adalet Komisyonunun tasarının tümünü, İçtüzüğün 88. maddesine göre Komisyona iadesini istediğini, ifade ederek, tasarının tümünün komisyona iade edildiğini açıklamıştır. Böylece **“Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı”** hakkındaki görüşmeler kesilmiştir.²⁸⁵

“Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere yeniden, ancak 7 Ocak 1998 tarihinde başlanabilmektedir. 3. yasama yılının 39. Birleşimin Üçüncü Oturumunda başlayan görüşmelerde, başkanlığı başkanvekillerinden Kamer Genç, Katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen yapmıştır.

Söz konusu tasarının 3. ve 4. maddeleri 13.8.1997 tarihli 134. Birleşimde, İçtüzüğün 88 inci maddesine göre komisyona geri verildiğini hatırlatan Oturum Başkanı, Komisyonun yeniden düzenlediği raporun ve metin 335’e 1 inci ek sıra sayısı ile bastırılıp dağıtıldığını açıklamıştır. Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısının görüşülmesine Komisyonun yeniden düzenlediği 3. madde ile başlanmıştır. **“Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 3. maddenin oylanmasından evvel karar yeter sayısının olmadığı anlaşılmış ve birleşime son verilmiştir.²⁸⁶

²⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 32. Cilt, 2. Yasama Yılı, 134. Birleşim, s. 528–565

²⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 39. Birleşim, s. 56–60

“Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı”nın görüşülmesine tekrar 3. Yasama Yılı'nın 42. Birleşiminin üçüncü oturumunda başlanabilmektedir. Başkanlığını Başkanvekilllerinden Hasan Korkmazcan'ın yaptığı oturumda, katip üyelikleri ise İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüşlerdir. Oturumda ilk olarak 3. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 4. maddeye geçilmiştir.

Madde üzerinde ilk olarak Refah Partisi adına Sakarya Milletvekili Nezir Aydın söz almıştır. Tasarının 3. maddesinin dört kez karar yetersayısı bulunmayıp Kuruldan geri döndükten sonra kabul edildiğini eleştirel bir üslupla hatırlatan Nezir Aydın, konuşmasını ailenin bir toplum için önemine vurgu yaparak sürdürmüştür. Aile içi şiddetin kanunlarla önlenmek istenmesinden duyduğu üzüntüyü dile getiren Aydın, tasarının 1. maddesine değinerek, verilecek cezaların neler olduğunu tekrarlamıştır. Nezir Aydın alınacak tedbirleri uygulama görevinin, sulh hukuk hâkimliği yoluyla, cumhuriyet başsavcılığına verildiğini, bunun da anlaşılması zor bir durum olduğunu dile getirmiştir. Alkollü aile reisi örneğinden hareketle, her eve bir zabitanın verilemeyeceği gerçeğine vurgu yapan Aydın, tedbirleri uygulamanın zorluğunu bir kez daha belirtme ihtiyacı hissettirmiştir. Nezir Aydın, yasaı uygulayacak yürütme organının aileyi korumak için ekonomik tedbirler de almasının şart olduğunu ifade ettiği konuşmasında, geçim sıkıntısının ve hayat pahalılığının aile içi şiddete kaynaklık teşkil ettiğini de sözlerine eklemiştir.

Madde üzerinde İstanbul Milletvekili Ali Oğuz da şahsı adına konuşma yapmıştır. Tasarının yasalaşmasındaki gayretlerinden dolayı iktidara ve muhalefete teşekkür eden Ali Oğuz, annelerin ve kadınların ailedeki önemine işaret ettikten sonra, işsizliğin, sefaletin ve pahalılığın getirdiği sıkıntıların aileleri perişan ettiğine, can ve namusu tehlikeye düşürdüğüne vurgu yapmıştır. Oğuz, ramazan dolayısıyla belediyelerin yapmış olduğu yardımları dile getirip teşekkür ettikten sonra, Bakan ve diğer yetkililere şükranlarını ileterek konuşmasını tamamlamıştır.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili Refah Partisi Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş olmuştur. Söz konusu yasayla ailenin korunacağı kanaatinde olmadığını ve ailenin bütünlüğünün bozulacağını söyleyen Kemalettin Göktaş, böyle bir yasanın çıkmasını utanç verici olarak gördüğünü söylemiştir. Göktaş, eşler arasında anlaşmazlığın zabıtaya müracaat edilerek ve hâkim karşısına çıkılarak giderilmesinin aileyi sarsacağını iddia etmiştir. Boşanmaların son yıllarda artmasına karşın, bunların nedenlerinin araştırılmadığına da değinen Kemalettin Göktaş, şiddete neden olan olayların irdelenmesinin zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Aileden Sorumlu Devlet Bakanını da eleştirerek, yasa tasarısının geri çekilmesini istemiştir. Refah Partisi Milletvekili Kemalettin Göktaş, hayat pahalılığının yarattığı psikolojik sıkıntıların

aile için gerginliklerin temel nedeni olduğunu iddia ettiği konuşmasında, bu çatışmaların mahkemelerde çözümlenemeyeceğini dile getirmiştir. Ahlaki erozyona da dikkat çeken Göktaş, alkol ve uyuşturucunun da yaygınlaşmasını aile için bir tehdit olarak gördüğünü ve devletin bunları önlemek için yeterli çalışma yapmadığını da sözlerine eklemiştir. Kemalettin Göktaş tasarı hakkındaki olumsuz yargısını tekrar ederek kürsüden inmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, maddenin oylanması öncesinde yine toplantı yeter sayısının bulunup bulunmadığının tespiti istenmiştir. Yapılan yoklama sonucunda toplantı yeter sayısının var olduğunun anlaşılması üzerine 4. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından da tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve tasarı yasalaşmıştır.²⁸⁷

Tasarının yasalaşması üzerine Devlet Bakanı Işıl Saygın şu teşekkür konuşmasını yapmıştır: *Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilleri; Ailenin Korunmasına Dair Yasa Tasarısı, Adalet Bakanlığı ile Devlet Bakanlığı işbirliğiyle düzenlenen Aile Şûrasıyla, Ankara'da Hâkimevinde, tüm gönüllü kuruluşların katılımıyla gerçekleşmiştir. Bu yasa, 54 üncü Hükümetin ürünü olan ve bizzat Adalet Bakanımız Sayın Şevket Kazan'ın hazırladığı bir yasadır. Adalet Bakanlığında, 54 üncü Hükümetin Bakanlar Kurulundan geçmiş, Sayın Başbakan Erbakan tarafından 6.5.1997 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş olan bu yasaya muhalefetinizi anlamak mümkün değildir. Kendi Genel Başkanınızın Başbakanlığında sevk etmiş olduğu bu yasaya muhalefetiniz, kadınlarımızı ne gözle gördüğünüzün en güzel örneğidir. Bu konuda başka bir şey söylemek istemiyorum; ama, samimiyetsizliğinizin ortada olduğunu da hepiniz görmektesiniz.*

Bilindiği gibi, toplumun temelini aile oluşturmaktadır. Bireysellikten toplumsallığa geçişin en küçük birimi olan ve karşılıklı rızayla oluşan ailenin sağlıklı yapılanması ve yürütülmesi, sağlıklı bir toplumun var oluşunu ve yarınlar için daha güçlü bir biçimde uzanmasını doğrudan etkilemektedir. Ancak, aile içi şiddet, bireylerin toplum içerisindeki yasal, sosyal, politik ve ekonomik eşitliğini sağlama fırsatlarını sınırlamakta ve azaltmaktadır. Öyle ki, şiddet, kişinin değerlerini, niteliklerini, girişimcilik ruhunu ve kendine olan güvenini yok etmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddetten en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların büyük bir bölümünün şiddete uğraması, ailenin, dolayısıyla da toplum yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Sağlıklı ve güçlü bir toplumun var oluşu, sağlıklı bireylerin, dolayısıyla da sağlıklı ailelerin varlığına bağlıdır.

²⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 42. Birleşim, s. 210–220

Saygıdeğer milletvekilleri, 55 inci Hükümet Programında Hükümetimiz, kadının, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşama tam olarak katılımının sağlanması konusunda iki önemli politikayı öngörmüştür. Bunlardan birincisi, aile içi demokrasinin teşvik edilerek eşitlikçi ve paylaşımcı bir aile yapısının model alınması; ikincisi ise, toplumumuzu ve aile bütünlüğünü sarsan sorunlardan başlıcası olan aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasıdır.

Kabul etmiş bulunduğunuz bu yasa, özellikle kadın ve çocukların şiddete karşı korunması hususunda çok önemli yenilikler getirmiş bulunmaktadır. Reform niteliğinde olan bu yasayla, aile içi şiddet olayları büyük ölçüde azalacaktır; buna, canı gönülden inanıyorum; ancak, yasal önlemlerin yanı sıra, toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde, kadına yönelik şiddetin engellenmesi konusunda sunulan hizmetlerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Kadınlarımıza gerekli tüm hizmetlerin, desteklerin ve özellikle de ekonomik güç kazanmaları için, meslek edindirme imkânlarının verilmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, şiddet uygulayan ve şiddeti doğal kabul eden kadın-erkek herkesi bir arada eğitmemiz ve şiddetin açtığı yaraların ne olduğunu anlatmamız gerekmektedir.

Toplumumuzun önemli sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddete karşı mücadelemizde, siz değerli milletvekillerimizin ve duyarlı her kesimin desteğine ihtiyaç duymaktayız. Şiddetin önlenmesine yönelik olarak atılan her etkin adım, bizi, Dördüncü Dünya Kadın Konferansının ana temaları olan eşitlik, kalkınma ve barışa biraz daha yaklaştıracaktır.

Kadının, insan haklarına karşı bir insan hakkı ihlali olan şiddetin ortadan kaldırılması ve Dördüncü Dünya Kadın Konferansı eylem planında yer alan stratejilerin yaşama geçirilmesi için, hep birlikte hareket edebileceğimize inanıyorum.

Toplumun tüm alanlarında giderek her türlü şiddetin ortadan kalkacağına olan inancımı tekrarlayarak, tasarının yasalaşması aşamasındaki katkılarınız için hepimize candan teşekkür eder, saygılar sunarım.”

7- ATEŞLİ SİLAHLAR VE BİÇAKLAR İLE DİĞER ALETLER HAKKINDA KANUNA 29.8.1996 GÜN VE 4178 SAYILI KANUNLA EKLENEN GEÇİCİ MADDE 9’DA YER ALAN SÜRENİN UZATILMASINA DAİR KANUN (4321 SAYILI)

“Kars Milletvekili Selahattin Beyribey’in, 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna 29.8.1996 Gün ve 4178 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici Madde 9’da Yer Alan Sürenin Uzatılmasına Dair Kanun Teklifi ile Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata ve 16 arkadaşının aynı mahiyetteki kanun teklifi” üzerindeki müzakerelere, 3. Yasama Yılı’nın, 14 Ocak 1998 tarihindeki 42. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki görüşmelere başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesinden sonra, tasarının tümünün görüşülmesine geçilmiş, ancak herhangi bir konuşma talebinin bulunmaması nedeniyle, maddeler geçilmiştir. Teklifin 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **10.7.1953 tarihli 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna 29.8.1996 tarih ve 4178 sayılı Kanunla eklenen Geçici 9 uncu maddede geçen “45 gün” ibaresi, “90 gün” olarak değiştirilmiştir.**

Madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılamamış ve önerge de verilememiştir. Okunduğu şekliyle oylanın 1. madde kabul edilmiştir.

Hemen sonrasında okunan **“Bu Kanun 4.9.1996 tarihinden itibaren uygulanmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de yine aynı şekilde, konuşma yapılmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından da teklifin tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece teklif yasalaşmıştır.²⁸⁸

8-625 SAYILI ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI KANUNU İLE 222 SAYILI İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNUNUN BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA 254 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME İLE 625 SAYILI ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR 326 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN KABULÜNE DAİR KANUN (4322 SAYILI)

“625 Sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu raporu”nun görüşmelerine 13 Kasım 1997 tarihinde başlanmıştır. 20. Dönem TBMM’nin 3. yasama yılının, 14. birleşimin, üçüncü oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz ve Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez yapmıştır.

Tasarının tümü üzerindeki ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Adıyaman Milletvekili Celal Topkan yapmıştır. Çağdaş devletin temelinde akılcılık, bilimsellik ve planlı kalkınmanın yattığı söyleyen Celal Topkan, Türkiye’de DPT’nin kurulmasına karşın, şehir plancılığına yeterince önem verilmediğini, bunun eğitim kurumlarının yerleşme planlarına yansıdığını ileri sürerek, devlet okulları, özel okullar ve dershanelerin kent merkezlerinde, eğitim ve öğretimin yapılmasına uygun olmayan yerlerde eğitime devam ettiklerini vurgulamıştır. Özel okul, dersane, kurs ya da devlet okullarının,

²⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 42. Birleşim, s. 220-221

kıraathane, meyhane, bar ya da atari salonlarına kaç metre uzakta olması gerektiğinin tartışılmasının aslında üzücü olduğunu da belirten Topkan, çocukların ve gençlerin eğitim-öğretime uygun olmayan mekânlarda, dört duvar arasında eğitim gördüklerini ve bunun da nitelikli insanın yetişmesini önlediğini dile getirmiştir. Celal Topkan, sadece okullar için değil, yaşamın tüm alanlarının planlanması olduğunu belirttiği konuşmasında, bunun genel şehir planları çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Topkan, CHP olarak tasarıya olumlu oy vereceklerini açıkladıktan sonra, gündemle doğrudan ilgisi olmayan bir konuya değinmiş ve Yükseköğretim Yasa Tasarısı üzerinde, DYP ve Refah Partisi adına konuşan sözcülerin, kamuoyunu yanıltıcı bilgiler verdiklerini iddia etmiştir. Celal Topkan CHP'nin de YÖK yasasından memnun olmadığını, bu yönde atılacak olumlu adımlara katkı sağlayacaklarını ifade etmiş ve konuşmasını sona erdirmiştir.

Tasarının tümü üzerinde Refah Partisi Grubunun görüşlerini Konya Milletvekili Veysel Candan ortaya koymuştur. Emniyet teşkilatının yapmış olduğu araştırmalarda, sağlığa zararlı alışkanlıkların yaş ortalamasının çok aşağıya indiğini belirten Veysel Candan, bu durumda kahvehane ve bar gibi binaların, eğitim kurumlarının dışına çıkarılmasının ve öğrencilerden uzaklaştırılmasının zorunlu hale geldiğini ifade etmiştir. Geçmişte yapılmış binalara, eğitim kurumları yanına konan tesislere, hak vermenin bir defa mahsus af getirme anlamını taşıdığını da sözlerine ekleyen Candan, 100 metre alan içerisinde olan tesislerin mutlaka bu alanın dışına çıkarılması ve bu 200 metre olan mesafenin de en az 500 ilâ 1 000 metre arasında tutulmasının gerekli olduğunu iddia etmiştir. Veysel Candan, bunun aksi bir durumda eğitimle ilgili atılan tüm olumlu adımların boşa çıkacağını söyleyerek, bu tasarının, yeniden görüşülmek üzere komisyona iade edilmesinin, en azından, eğitim kurumları yanında daha önceden açılmış olan mekânların ruhsatlarının iptal edilmesinin doğru olduğunu dile getirmiştir. Candan konuşmasının sonunda, yeni yapılanlar için de mesafenin, "500 ve 1000 metre arasında" olmasını önermiştir.

Gruplar adına başka söz talebi olmayınca kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu şahsı adına söz almış ve öncelikle öğrencilerin ahlakını bozacak yerlere (meyhane, hapishane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri) genelevin de eklenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Tasarıda; *"Okul bina ve tesislerinin hapishane, meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerlerden en az 100 metre uzaklıkta bulunması zarurîdir"* denildiğini, oysa bunun *"... hapishane, meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri ve genelev gibi umuma açık yerlerden, okul ve bina tesisleri en az 100 metre uzakta bulunmalıdır"* şeklinde düzeltilmesinin doğru olacağını öne süren Emmioğlu, mekan konusunda okulun esas alınmasını, diğerlerinin okuldan uzak yerlere taşınmasını önermiştir.

Bu konuşmadan sonra Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz söz almıştır. 168 sıra sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu ve İlköğretim ve Eğitim Kanununda Değişiklik Tasarısının çok eski tarihlere dayanan bir tasarı olduğunu ifade eden Salih Kapusuz, gençliğin korunmasının, hem devletin hem ailelerin hem de topyekûn milletin aslî görevleri arasında olduğunu dile getirmiş ve ailelerle devletin bu konuda sorumlu olduğunu sözlerine eklemiştir. Birçok alanda olduğu gibi, eğitimde de bir planlamanın yapılmadığını ve okulları yakınında çocuklar ve gençler için zararlı mekânların bulunduğuna vurgu yapan Kapusuz, İlköğretim Kanununun 61. maddesinde yapılacak düzenlemeyle, söz kahvehane, bar, atari salonu gibi mekânların, okul binası ve özellikle tesislerinin bulunacağı yerlerden uzaklaştırılabileceğini savunmuştur. Salih Kapusuz, teklifte önce 200 metre olarak belirlenen uzaklığın, daha sonra Komisyonca 100 metreye düşürüldüğünü ve bunun ciddi bir yanlışlık olduğunu öne sürerek, bu uzaklığın asgarî 300 metrenin üzerinde olması gerektiğini savunmuştur. Kapusuz son söz olarak, tasarının düzeltilerek çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra, maddelere geçilmiştir. 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun Tasarısının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

“Madde 61. - Okul binası yapılacak veya okul binası olarak kullanılacak gayrimenkullerin bulunduğu yerin sağlık, eğitim-öğretim ve ulaşım bakımından elverişli ve öğrencilerin kolaylıkla gidip gelebilecekleri bir mahalde olması göz önünde bulundurulur.

Okul bina ve tesislerinin hapishane, meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerlerden en az yüz metre uzaklıkta bulunması zaruridir.

Okul ve tesislerinin bulunduğu yerin yüz metre civarında ikinci fıkrada sayılan yerler ile açık alkollü içki satılan yerler açılmaz.

Hangi mahalde yüz metre şartı aranmayacağı hususunda karar vermeye, o yer mülkî idare amiri yetkilidir.”

Madde üzerinde, ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çorum Milletvekili Ali Haydar Şahin yapmıştır. Ali Haydar Şahin ilk olarak 1. maddeye olumlu oy vereceklerini açıklamış ve farklı bir konuya değinerek sözü sınıf geçme sistemine getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının çelişkili uygulamalarından bahseden Şahin, iki yıl üst üste sınıfta kalmış olan çocuklara, ortalamalarını yükseltmek üzere bir sınav hakkına sahip olmasın getirildiğini, diğer taraftan da bir süre sonra, Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün bir genelgesiyle bu konuda tam tersi bir uygulamanın içine girildiğini iddia etmiştir.

Ali Haydar Şahin, bu uygulamadan zarar gören öğrencilerin dava açtıklarını, konunun eğitim konusu olmaktan çıkarak, bir hukuk konusu haline dönüştüğünü öne sürmüştür. Milli Eğitim Bakanlığının hukuka saygılı olmasını ve sadece mahkemeyi kazanan öğrenciler için değil, diğer öğrenciler için de aynı uygulama içine girmesini isteyen Şahin, adaletsiz uygulamanın giderilmesi yolundaki dileğini tekrarlayarak konuşmasına son vermiştir.

Madde üzerinde, Demokratik Sol Parti Grubunun görüşlerini ise Aydın Milletvekili Sema Pişkinsüt ortaya koymuştur. Yasa değişikliğinin, okul binalarının, öğrenci için sakıncalı olan yerlere olan uzaklığını, 200 metreden 100 metreye indirilmesini içerdiğine dikkat çeken Sema Pişkinsüt, okul binalarının, çocukların fiziksel, eğitsel ve sosyal etkinliklerini rahatlıkla yerine getirebilecekleri ortamlarda açılmasının, çocukların en doğal hakkı olduğunu vurgulamıştır. Çocukları sakıncalı mekânlardan uzak tutmanın yasal önlemlerle gerçekleştiremeyeceğini de savunan Sema Pişkinsüt, bu ve buna benzer konulardaki yetkinin, mülkî idare amirlerine değil, yerel birtakım kurullara bırakılmasından yana olduğunu söylemiştir. Sema Pişkinsüt, büyük kentlerde dershanelerin, sakıncalı görülen bu tür yerlere çok yakın olduklarını dile getirmiş ve bu konuda önlemler alınmasını da önermiştir.

61. maddede değişikliklerde, okul, bina ve bahçelerine uzak olması gereken yerlere elektronik oyun merkezlerinin de dahil edildiğini hatırlatan Pişkinsüt, buralara *"kumar ve çocuğa başka kötü alışkanlıklar kazandıran elektronik şans oyun merkezleri"* denilebileceğini ifade etmiştir. Sema Pişkinsüt, yasaklarla bir yere varılamayacağını sık sık vurguladığı konuşmasında, çocukların ve gençlerin özgürce gelişebilecekleri, akılcı ve bilimsel düşünebilecekleri, yaratıcı fikir ve icraatlarını tartışabilecekleri aktif eğitim ve öğretim ortamlarının hazırlanmasını dilemiş ve teknolojik alt yapıdaki eksikliklerin giderilmesinin gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Ünlü eğitimci John Dewey'in, oyunla ilgili olarak *"Oyun, çocuğu özgürleştirir, yaratıcılık güdüsünü geliştirir. Çocuğa göre, oyunu sevmek, oyunun kendisinden daha önemlidir. Oyunu sevmek, bir özgürlük duygusudur"* dediğine de dikkat çeken Pişkinsüt, bundan hareketle elektronik oyun programı üreten ve oynatan yerleri denetleyerek birer eğitim merkezine dönüştürmenin doğru olacağını savunmuştur. Çocukların ruhsal gelişimlerine yardımcı olurken, onların toplumsallaşmasının ve elektronikle tanışmasının önemli olduğunu söyleyen aynı konuşmacı, böylelikle çocukların zihinsel ve sosyal gelişmelerine de büyük ölçüde katkı sağlanacağını dile getirmiştir. Sema Pişkinsüt, ortaöğretim kurumlarımızın durumunun, ilköğretime göre daha vahim olduğunu da iddia ederek, halkın okullara güveninin kalmaması nedeniyle, öğrencilerin tümüyle dershanelere yönelmelerini eleştirel bir tarzda ifade etmiştir. Türkiye'de meslek okullarının, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, son derece az olduğunu vurgulayan Sema Pişkinsüt, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasasının 31. maddesinde yapılan değişiklikle de, bu kurumlarda ücret karmaşasının giderilmesinin amaçlandığını açıklamıştır.

Sema Pişkinsüt'ün uzun ve ayrıntılı konuşmasından sonra Refah Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Ömer Özyılmaz söz almıştır. Eğitimin tanımını yapan Ömer Özyılmaz, eğitimin aynı zamanda, yetişmiş nesillerin, yetişmekte olan nesillere kendi kültürlerini aktarma süreci olduğunu söylemiş ve bu anlamda okulların da insan yetiştirme fabrikası olduğunu dile getirmiştir. Okulların niteliğinin toplumsal uzlaşmayla belirlenmesi gerektiğini de ifade eden Özyılmaz, Türk toplumunda bu uzlaşmanın görülmediğini öne sürmüş ve toplumdan kopuk anlayışla başarılı olunamayacağını altını çizmiştir. Ömer Özyılmaz sözü tasarının 1. maddesine getirerek, bir okulun, eğitim öğretim açısından ve bilimsel açıdan okul sayılamayacağını, çoğunda sadece bir dersliğin bulunduğunu öne sürmüş ve öğretmen sayısının da yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Sözü kesintisiz 8 yıllık eğitime de getiren Ömer Özyılmaz, eskiden okulla 5 yıl uğraşmak zorunda kalan çocuğun, şimdi 8 yıl gereksiz bir uğraş içine gireceğini iddia etmiştir. Okulların fiziki mekan kadar, sağlık açısından da eksik yönlerinin bulunduğu temas eden RP sözcüsü, ulaşım açısından da durumun kötü olduğuna ve devletin ödeme yapmadığına dikkat çekmiştir. Ömer Özyılmaz'ın konuşması, tartışmalara yol açmış özellikle de Kocaeli Milletvekili Halil Çalık ile söz düellosuna dönüşmüştür. Özyılmaz, tasarının 1. maddesinin aksine, özellikle büyük şehirlerde dershanelerin hemen yanı başında sakıncalı olarak görülen kurumların bulunduğunu dile getirdiği konuşmasında, tasarının yasalaşmasıyla bu tür kurumların kapatılacağını ya da uzaklaştırılacağını ifade etmiştir. RP adına konuşan Ömer Özyılmaz, parti olarak tasarıyı desteklemelerine karşın, bazı özel isteklerinin de olacağını söyleyip, kürsüden inmiştir.

Ömer Özyılmaz'ın kürsüden inmesinden sonra, DSP Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu, konuşmacının yanlış bilgilendirme yaptığını öne sürerek, söz talebinde bulunmuştur. Metin Bostancıoğlu, devletin tüm taşınmalı sistemin ve çocukların yeme içme parasını ödediğini açıklamıştır. Bu konuyla ilgili olarak, yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay yerinden açıklamalarda bulunma ihtiyacı hissetmiş ve Refah Partili Ömer Özyılmaz'ın kamuoyunu yanlış bilgilendirdiğini öne sürmüştür. 8 yıllık kesintisiz eğitim başladığından beri çocukların bedelsiz taşındığını söyleyen Uluğbay, ikinci olarak ise 55. Hükümetin, eski hükümetlerden farklı olarak, ekonomik durumu uygun olmayan öğrencilerin öğle yemeklerini de devlet bütçesinden ödeme kararı aldığını açıklamıştır.

Bu açıklama üzerine bu kez muhalefetten, Refah Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz'dan konuşma talebi gelmiş ve yerinden açıklama yapan Kapusuz, taşınmalı öğrencilerin öğle yemeği parasını devletin üstlenmesinin genel kuralın dışında olduğunu ve birçok yerde sorunların yaşandığını iddia etmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay bilinen aksaklıkların duyurulması durumunda düzeltmek için çaba sarf edeceklerini açıklamış ve tartışma o an için kapanmıştır.

Görüşülen tasarının 1. maddesiyle ilgili olarak RP Konya Milletvekili Veysel Candan şahsı adına konuşmak için söz talebinde bulunmuştur. Birtakım tespitlerini sıralayan Veysel Candan, öncelikle okulların yanında, sakıncalı kurumların açılmasının zararının ortada olduğunu vurgulamış ve ardından da bu tür kurumların kötü alışkanlıklara yol açacağını ve toplumu da olumsuz yönde etkileyeceğini dile getirmiştir. Candan, söz konusu kurumların kötü örnekleri de yasallaştırabileceğini, hukuki zemin yaratabileceğini dile getirdikten sonra, hangilerinin 100 metre dahilinde olduğu konusunun mülkî amire bırakılmasının rüşvet kapısını açacağını iddia etmiştir. Yasa tasarısının, çocukları korumak için mi, yoksa kanun karşısında suçlu durumda olan meyhaneleri ruhsatlandırmak için mi, verildiğinin sorulması gerektiğini de söyleyen Veysel Candan, DSP sözcüsünün *“yasakçı zihniyetle bir yere varılmaz”* şeklindeki ifadesine de katılmamış ve *“o zaman, getirin, okulun içine açın, meyhanelere ruhsat verin...”* diyerek anlamlı bir eleştiride bulunmuştur. Candan, tasarının, Millî Eğitim Komisyonu tarafından çekilmesini; belediyeleri de içine alacak şekilde, yeniden Genel Kurula getirilmesinde fayda olduğunu söyleyerek konuşmasını bitirmiştir.

Şahsı adına konuşma yapan bir diğer milletvekili ANAP Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler olmuştur. Görüşülen tasarının, aslında 1988 tarihinde yürürlüğe konulduğunu ifade eden Mehmet Keçeciler, o dönemdeki hükümetin, sadece kadehle içki satılan yerlere ait olan yasağı, o günün şartları içerisinde, kahvehanelere, elektronik oyuncaklarla oyun oynatan yerlere yansıttığını hatırlatmıştır. Söz konusu düzenlemede şu iki esasın olduğunu söyleyen Keçeciler bunları şu şekilde açıklamıştır: *“Birincisi, eğer okul yapılacaksa, okulun nasıl yapılacağı hükme bağlanıyor birinci fıkrada ve ‘gidiş gelişi kolay olacak, sağlık şartlarına uygun olacak, okulu planlarken, şehrin en sıkışık yerine, trafiğinin en kötü yerine planlamayın, boş alanları planlarken nelere dikkat edeceksiniz, ona bakın’ deniliyor. İkincisi, ‘eğer okulu yeni yapacaksanız, okulu yapacağınız yeri seçerken, bu okulu, gidip şehrin meyhane mahallesinin ortasına yapmayın’ deniliyor.”*

Mehmet Keçeciler, on yıldan beri devam eden uygulamanın, durup dururken, 200 metreye, 500 metreye çıkarılması durumunda karmaşanın başlayacağını savunduğu konuşmasında, asıl olarak şunları ifade etmek istediğini söylemiştir: *“ Bu konu, daha evvel, detaylı bir şekilde düzenlenmediği ve yönetmeliklere bırakıldığı için, İçişleri Bakanlığının da, kadehle içki satılan yerler yönetmeliğinde geçtiği için, çok tartışmalı konu olmuş, idarî yargıya gitmiş ve pek çok okulun yanına bu tür müesseseler açılabilmişti. Bunu, Anavatan İktidarı, 1988’de, bir kanun hükmünde kararnameye raptetti ki, bu mesele, idarî yargı meselesi olmaktan çıksın, düzgün bir hale gelsin noktasına getirildi.”* Anayasaya göre, Meclis olarak bu kanun hükmünde kararnamelerin hemen tasdik edilmesi gerektiğine işaret eden Keçeciler, oysa kanun hükmünde kararnamelerin on sene sonra tasdik edildiğini dile getirmiş ve kimsenin birbirini

incitmesinde fayda olmadığını vurgulamıştır. Kamu eğitim kurumlarıyla özel eğitim kurumlarının aynı bünyenin içerisine getirilmiş olmasını olumlu gören Mehmet Keçeciler, söz konusu tasarının yasalaşmasının sayısız yararları olduğunu söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. RP Aydın Milletvekili Muhammet Polat ve arkadaşları tarafından verilen ve gerekçesi ifade edilirken tartışmalara yol açan önergenin oylanması öncesinde birleşime son verilmiştir. Tasarının görüşülmesi sonraki birleşimlere bırakılmıştır.²⁸⁹

625 Sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporunun müzakeresine 3. yasama yılının 22. birleşiminin ikinci oturumunda devam edilmiştir. 3 Aralık 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu yapmıştır. Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız ise katip üyelik görevlerini yürütmüşlerdir.

Görüşmelere Aydın Milletvekili ve arkadaşlarının vermiş olduğu önergenin oylanması ile başlanmıştır. Bu önergenin oylama sonucunda reddedilmesinden sonra, yine aynı milletvekili ve arkadaşlarının vermiş olduğu önerge gündeme alınmış, ancak oylama öncesinde, karar yeter sayısının olmadığını anlaşılmaması üzerine birleşime ara verilmiştir.

22. birleşimin üçüncü oturumunda tasarıyla ilgili görüşmelere devam edilmek istenmişse de, grup başkanvekillerinin, önerge nedeniyle yeni bir düzenleme ve düzeltme talebi üzerine, birleşime bir kez daha ara verilmiştir.

Dördüncü oturum, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Halil Cin'in konuşmasıyla açılmıştır. Halil Cin'in isteği sonucunda, tasarının 1 ve 2. maddeleri, maddelerle ilgili önergelerle birlikte Komisyona iade edilmiştir.

Tasarı hakkında görüşmelere 3. maddeden itibaren devam edilmiştir. **“8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun değişik 31 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

“Madde 31. - Özel Öğretim Kurumlarının ücretleri, her yıl mayıs ayında tespit ve ilan olunur.

Bu ücretlerin hangi esaslara göre tespit, tayin, ilan ve tahsil edileceği yönetmelikte belirlenir” şeklindeki 3. madde üzerinde herhangi söz talebinde bulunan olmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

²⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 36. Cilt, 3. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s. 206–223

Bu maddenin kabul edilmesinden sonra, sıra yürütme ve yürürlük maddelerine gelmişse de, tasarının ilk iki maddesi Komisyon tarafından geri çekildiği için, söz konusu maddeler hakkında karar verilmesi uygun görülmemiş ve tasarının görüşülmesi bir kez daha sonraki birleşimlere bırakılmıştır.²⁹⁰

625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu raporu, ancak 15 Ocak 1998 tarihli, 43. birleşimde tekrar ele alınabilmiştir. Birinci oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yapmıştır.

Görüşmelere 1. maddeden itibaren devam edilmiştir. **“5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Madde 61. – Okul binası yapılacak veya okul binası olarak kullanılacak gayrimenkullerin bulunduğu yerin sağlık, eğitim-öğretim ve ulaşım bakımından elverişli ve öğrencilerin kolaylıkla gidip gelebilecekleri bir mahalde olması göz önünde bulundurulur.

Hapishane, meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul bina ve tesislerinden en az 200 metre uzaklıkta bulunması zorunludur.

200 metrenin ölçülmesi ve müktesep haklarla ilgili esaslar İçişleri, Millî Eğitim, Sağlık ve Turizm Bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları bir yönetmelikle belirlenir.

Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde 200 metre şartının aranıp aranmayacağı hususunda karar vermeye o yerin Mülkî İdare Amiri yetkilidir” şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak Refah Partisi Konya Milletvekili Veysel Candan söz istemiştir.

Parti grubu adına kürsüye çıkan Veysel Candan, tasarının, öğrencileri, hapishane, meyhane, kahvehane, kıraathane gibi kötü alışkanlıklar yapan yerlerden uzaklaştıramayacağını ve yetersiz olduğunu söyleyerek, 200 metre şartının, hem az olması hem de ölçülmesi noktasının yönetmeliğe bırakılması açısından sakıncalı gördüğünü açıklamıştır. Candan, mesafe ölçümünün, İçişleri, Millî Eğitim, Sağlık ve Turizm bakanlıklarına bırakılmasını ve yine yönetmelikte geçen yerlerin ruhsatlandırılmalarında belediyelerin devre dışı tutulmasını eleştirdiği konuşmasında, oysa mevcut müktesebatta, kahvehane ve kıraathane ruhsatlarını belediyelerin verdiğini hatırlatmış ve bir çelişki olduğunu

²⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 37. Cilt, 3. Yasama Yılı, 22. Birleşim, s. 463–467

iddia etmiştir. “Turizmin yoğun olduğu yerler” ifadesinin açık olmadığına da değinen Veysel Candan, böyle yerlerde 200 metre şartının aranıp aranmama konusunun mülkî amirlere bırakılmasının en can alıcı nokta olduğunu da sözlerine eklemiştir. Candan, mesafenin daha yüksek tutulmasını, en az 500 metre olmasını ve hazırlanacak yönetmeliğe, mutlaka, İçişleri Bakanlığı bünyesinde mahallî idarelerden, belediyelerden bir heyetin katılmasını önerdiklerini, ayrıca da kazanılmış haklarla ilgili olarak bir açıklık getirilmesi gerektiğini de konuşmasında ifade etmiştir. Metin içerisinde geçen "açık alkollü içki satan yerler" tabirine de değinen Veysel Candan, böyle bir durumda, açık satıldığı zaman yasak getirildiği, kapalı satıldığı zaman yasak getirilmediği sonucunun çıktığını söylemiştir. Candan konuşmasının son bölümünde, bu tasarının, birçok karışıklıklara yol açacağı ve gençleri kötü alışkanlıklardan koruyamayacağı gerekçesiyle, Komisyon tarafından tamamlanarak yeniden gündeme getirilmesini talep etmiş ve kürsüden inmiştir.

Bu konuşmanın ardından Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Halil Cin konuşma yapma gereğini hissetmiş ve kürsüye çıkmıştır. Veysel Candan'ın endişelerine cevap vermek için konuşma yaptığını ifade eden Halil Cin, alkollü içki satılan kahvehane, kıraathane vesaire gibi umuma açık yerlerin, okullardan, eğitim-öğretim kuruluşlarından ne kadar metre mesafede olacağı konusunun, özel yönetmeliklerinde belirtildiğini ve bu nedenle de tasarının herhangi bir yenilik getirmediğini açıklamıştır. Cin, tasarının, esas itibarıyla, 1989 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun gücünde iki kararnamenin Meclisin onayından geçmesi olayı olduğunu ifade ederek, kararnameyi, güncelleştirmek amacıyla Komisyonda, oybirliğiyle düzenlemeler yapıldığını dile getirmiştir. Komisyonda alınan kararlarda Refah Partili üyenin de olumlu tavır takındığından bahseden Halil Cin, gerek mesafe ölçümünde, gerekse turizmin yoğun olduğu yerlerle ilgili düzenlemede ortak karar alındığına vurgu yapmıştır. Cin, özel öğretim kurumlarıyla resmî eğitim öğretim kurumları arasında bir farkın görülmediğini de dile getirdiği konuşmasında, belediyelerin devre dışı bırakılmadığını, hem ruhsatın belediyeler tarafından verileceğini hem de mesafe tayini konusunda belediyelerin görüşlerinin alınacağını açıklamıştır. Okul ile bu tür yerler arasında 200 metreden fazla bir mesafe konulduğunda, küçük ilçe merkezlerinde, beldelerde ne okul, ne de bu tür yerlerin açılabilceğini ifade eden Komisyon Başkanı Halil Cin, mesafenin, üç yıl içerisinde yapımı planlanan 140 bin derslik konusunda ortaya çıkabilecek güçlükler de düşünülerek belirlendiğini ortaya koymuştur.

Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Halil Cin bu sözleri üzerine, Refah Partisi Konya Milletvekili Veysel Candan, bu kez şahsı adına söz istemiştir. Komisyon Başkanının "Mevcut okulların yakınında açılacak olan, ruhsatlandırılacak olan kahvehaneler için bir ara çözüm bulma noktasındayız" dediğini ve "bu, Ege ve Akdeniz için" diyerek bu bölgeyi örnek gösterdiğini hatırlatan Veysel Candan, Ege ve Akdeniz için ayrı ayrı hazırlık

yapmanın bir mantığının olmadığını öne sürmüştür. Candan, tasarıda yapılabilecek bir değişiklik, öğrencilerin bu tür sakıncalı yerlerden uzak tutulmasının sağlanabileceğini söyledikten sonra, bir diğer husus olan "Belediyeler nasıl olsa katılır" anlayışına sözü getirmiştir. Böyle bir durumda yönetmelikte, "belediye" kelimesinin bizatihi geçmesi gerektiğine işaret eden Veysel Candan, bunun aksi durumunda, valilerin, belediyeyi çağırıp çağırılmamakta serbest olduğunu savunmuştur. Müktesebat üzerinde de duran Candan, daha önce ruhsatlandırılanların da bu kapsam içine alınıp, belli bir zaman tanınarak şehir dışına mutlaka çıkarılmasını da öne sürmüştü ve "Açık alkollü içki satan yerler" tabiri yerine, kapalıını da koymak lazım geldiğini belirtmiştir. Veysel Candan son olarak turizm bölgesi ifadesinin de esnek olduğunu ve bu durumun rüşvete yol açabileceğine dikkat çekmiş ve sonuç olarak tasarının muğlâk ve yoruma açık ifadelerle dolu olduğunu bir kez daha tekrarlamıştır.

Veysel Candan'ın tasarının aleyhindeki konuşmasından sonra, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Halil Cin, bir kez daha söz almış ve oturduğu yerden aynen şu açıklamayı yapmıştır: *"Burada 'okulların tatil olduğu dönemlerde' ifadesi var. Okulların tatil olduğu dönemlerde 200 metre şartının aranıp aranmayacağı konusunda mülkî idare amiri yetkilidir. Burada maksat şudur: Alan olarak küçük turizm bölgelerinde, okulların tatil olduğu, öğrencinin okulda bulunmadığı zamanlarda, oradaki bireylerin çıkarlarını korumaktır. Hukuk, çatışan menfaatları koruyan bir müessesedir; bir tarafta kamunun çıkarları, bir tarafta bireylerin çıkarları vardır. Burada, yaz döneminde, asıl korumak istediğimiz unsur olan öğrencilerimizin, çocuklarımızın okulda bulunmadıkları bir zamanda, umuma açık bu saydığımız yerlerin faaliyetlerinde bunun kullanılıp kullanılamayacağının takdiri mülkî idare amirine ait olacaktır; bunun bir mahzuru yoktur; çünkü, öğrencinin bulunmadığı yaz dönemlerinde yahut tatil aylarında, tatil sıralarında olacaktır. Mesafe konusu, gene ifade ettiğim gibi, uygulamada çok sıkıntılara sebep olur; 200 metre, esasen, sıkıntı yaratacak olan bir mesafedir; ama, Komisyonda, bütün partilerin temsilcisi arkadaşlarımızın üzerinde ittifak ettikleri bir ölçü olarak getirildi."*

1. maddeyle ilgili olarak verilen önerenin reddedilmesinden sonra, oylamaya geçilmek istenmiş, ancak karar yeter sayısının olmadığı anlaşılmış üzerine birleşime ara verilmiştir.

"625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında 254 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 326 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu" üzerindeki görüşmelerle 3. yasama yılının 43. birleşiminin, 2. oturumunda devam edilmiştir. Tasarının 1. maddesinin oylanması sırasında bir kez daha karar yeter sayısının olmadığı görülmüş ve birleşime yine ara verilmiştir.

43. Birleşimin Üçüncü oturumunun hemen başında, tasarının 1. maddesi oylanmış ve bu kez karar yeter sayısına ulaşılmış ve madde kabul edilmiştir.

1. maddenin kabul edilmesi üzerine diğer maddeye geçilmiştir. **“MADDE 2.- 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun değişik 9 uncu maddesinin dördüncü fıkrası kaldırılarak yerine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.**

“Hapishane, meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin devam ettiği kurs, dersane ve özel öğretim kurumlarından en az ikiyüz metre uzaklıkta bulunması zorunludur.

200 metrenin ölçülmesi ve müktesep haklarla ilgili esaslar, İçişleri, Millî Eğitim, Sağlık ve Turizm Bakanlığının müştereken hazırlayacağı bir yönetmelikle belirlenir.

Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde, ikiyüz metre şartının aranıp aranmayacağı hususunda karar vermeye o yerin mülkî idare amiri yetkilidir” ifadeleriyle düzenlenmiş olan 3. madde üzerinde de, yine Veysel Candan söz istemiştir.

Refah Partisi grubu adına konuşma yapan Konya Milletvekili Veysel Candan, yasa tasarısının iki ayrı madde gibi görünmesine karşın, içerik olarak tek madde olduğunu ileri sürmüş ve tasarının öğrencilerle ilgili olarak alınacak tedbirler açısından birçok eksiklikleri bulunduğunu ifade etmiştir. Kahvehane ve kıraathanelere ruhsat verilmesi işleminde, belediyelerin tamamen devre dışı bırakıldığını bir kez daha dile getiren Candan, yine benzer şekilde "turizmin yoğun olduğu yerler..." ibaresindeki yoğunluk ölçüsünün nasıl bulunacağı konusunun da açık olmadığını tekrarlamıştır. Veysel Candan, 200 metre şartının aranıp aranmaması konusunda da "okulların tatil olduğu dönemlerde" gibi bir anlayışla, mülkî amirlere yetki vermenin bir mantığının olmadığını savunmuş ve bu durumun mülkî amirleri rüşvete ve yolsuzluk gibi birtakım nedenlerle sıkıntıya sokabileceğine temas etmiştir. Söz konusu tasarının ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olduğunu belirten Candan, metrenin yüksek tutulmasını; hazırlanacak yönetmelikte mutlaka İçişleri Bakanlığı bünyesindeki, Mahallî İdare Genel Müdürlüğünün mutlaka görüşünün alınması; ayrıca, müktesep haklarla ilgili konuya da açıklık getirilmesini önermiştir.

Aynı madde üzerinde Refah Patisi Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu da bir konuşma yapmış ve öncelikle söz konusu değişikliğin iyi niyetli olduğunu vurgulamıştır. Tasarının amacının ilk ve ortaöğrenimdeki, öğrencileri kötü alışkanlıklardan korumak olduğunu açıklayan Karamollaoğlu, asıl olarak 200 metrelik mesafenin nasıl ölçüleceği konusunda söz aldığını açıklamıştır. Bu ölçümle ilgili farklı uygulamalar olduğuna değinen Temel Karamollaoğlu, bunun İçişleri, Millî Eğitim, Sağlık ve Turizm Bakanlıkları tarafından hazırlanan yönetmeliklerle değil, illerde valinin, belediye başkanının, millî eğitim müdürlüğünün, turizm müdürlüğünün ve emniyetin bir araya gelerek kuracakları komisyonlar vasıtasıyla belirlenmesinin daha uygun olacağını savunmuştur.

Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı Halil Cin, Veysel Candan ve Temel Karamollaoğlu'nun endişelerine cevap vermek için yapmış olduğu konuşmada; *"Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Refah Partisi milletvekili Sayın Candan'ın veya Sayın Karamollaoğlu'nun endişelerine cevaben, içkili yerlere verilecek izinlerde göz önünde bulundurulacak esaslara dair 1984 tarihli yönetmelik hükmünü burada zikretmek isterim. Bu yönetmeliğin 4 üncü maddesinde, içkili yerlerin nasıl tespit edileceğine dair komisyonun teşkil tarzı hükme bağlanmıştır ve buralarda, bu komisyonda, belediye temsilcilerinin bulunacağı, açıkça ifade edilmiştir. Diğer taraftan, 2 nci madde, 1 inci maddeyle paralel bir düzenleme getirmiştir; 2 nci maddede özel öğretim kurumları bahis konusudur. Bu açıdan, aynı düşüncelerle, özel öğretim kurumlarının da, 1 inci maddede olduğu gibi korunması bahis konusudur ve esas itibarıyla tasarının temel aldığı kriter okuldur; okula ve eğitim kuruluşlarına maddede sayılan yerlerin uzaklığıdır. Uzaklığın tespitinde de, daima okul esas alınacaktır"* demiştir.

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak verilen iki önerenin reddedilmesinden sonra, madde oylanmış ve okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

3. madde daha önce kabul edildiği için, **"Madde 4.- Bu kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer"** şeklindeki 4. madde ve **"Madde 5.- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** şeklindeki 5. maddenin oylanmasına geçilmiştir. Söz konusu maddelerin de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.²⁹¹

9-TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNUNUN 49 UNCU MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA VE KANUNA BİR EK GEÇİCİ MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4323 SAYILI)

"Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 49 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı" üzerindeki müzakerelere, 3. Yasama Yılı'nın, 14 Ocak 1998 tarihindeki 42. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki görüşmelere başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı Anavatan Partisi Grubu adına, Manisa Milletvekili Tefik Diker yapmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün terör bölgesinde, köy korucuları, muhtarlar ve yörede ve bölgede yaşayan insanlarla birlikte büyük bir mücadele verdiğini söyleyerek konuşmasına başlayan Diker, bu mücadelede hayatını kaybetmiş olana şehitlere sayılarını sunarak, asıl konuya girmiştir. Jandarma Genel Komutanlığının, kırsal kesimde terörle mücadele gibi, trafik terörüyle ve uyuşturucuyla mücadelede de görevinin bulunduğunu ifade etmiş ve bu durumun Jandarma Genel Komutanlığının personel ihtiyacını da arttırmış olduğuna dikkat çekmiştir.

²⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 43. Birleşim, s. 252-266

Tevfik Diker; *“Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyaç duyduğu yönetim kadrosuyla ilgili general kadrolarında değişiklik yapan bu tasarının, Anavatan Partisi Grubu tarafından desteklendiğini, olumlu bulunduğunu belirtmek ve Jandarma Genel Komutanlığının, bu Parlamantonun kabulüyle elde edeceği bu kadroların, ülkenin güvenliğine, terörle mücadelede başarısına, uyuşturucuyla mücadelede başarısına katkılar sağlayacağı nedeniyle hayırlı olmasını diliyoruz, başarılar diliyoruz”* şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Grup Başkanvekili, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz istemiştir. Saffet Arıkan Bedük, teröre karşı mücadele eden İçişleri Bakanlığının görevlerinden bahsetmiş, bu görev ve sorumluluğun Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatlarıyla yürütüldüğünü dile getirmiştir. Ayrıca bu iki kurumun kardeş kuruluş olduklarına ve hem Emniyet Teşkilatının hem de Jandarma Genel Komutanlığının mücadelesinde pek çok şehit verdiğine dikkat çekmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığının, hem araç ve gereç yönünden hem de personel açısından takviyeye ve desteğe ihtiyacı olduğunu söyleyen Bedük, Parlamento olarak Jandarma Genel Komutanlığının yanında olmayı bir görev bildiklerini ifade etmiştir. Siyasi desteği de arkasına alan bu kuruluşun mücadelesinde başarılı olacağını da sözlerine eklemiştir.

Saffet Arıkan Bedük konuşmasının bir bölümünde; *“Jandarma Genel Komutanlığına, gerek emniyet ve asayiş ve gerekse kaçakçılık, istihbarat, takip ve menfi ve ayrıca, hudut boyunda da, hudutların korunması ve hudutların ihlallerinin önlenmesi konusundaki böylesine çok farklı ve geniş manada yapmakta olduğu bu hizmetlerinden dolayı, hem kendilerine teşekkür ederken hem de kendilerinin ihtiyaç duyduğu bir kısım imkânları da vermeyi bir görev biliyoruz. Doğru Yol Partisi Grubu olarak, jandarma teşkilatının, özellikle üst seviyede, general ve amiral seviyesindeki personel ihtiyaçlarını karşılamak, bizim için bir görevdir; yerine getirilmesi gereken önemli bir görevdir; bu eksikliği gidermek, Türk Parlamantosuna düşmektedir”* dedikten sonra, tasarıda yer alan kadro takviyesini yeterli bulmadıklarını belirtmiştir.

Son olarak ise devamlı bir şekilde, orgeneral rütbesiyle yönetilmiş ve komuta edilmiş olan Jandarma Genel Komutanlığı kadrosunda orgeneral veya oramiral rütbesinde bir kadronun da bulunmasında fayda olduğuna vurgu yapmış ve DYP olarak tasarıya olumlu baktıklarını açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdağül konuşma yapmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin general, amiral kadroları, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 49. maddesinde, en son 29.7.1983 tarihli ve 2870 sayılı Kanunla yapılan düzenlemelerde belirlenen kontenjanlara göre devam ettiğini belirten Bekir Yurdağül, ancak, Jandarma Genel Komutanlığının kadro sorunu nedeniyle zaman zaman sorunlarla karşılaştığını ifade etmiştir.

Yurdagül bu sorunlarla ilgili olarak da şunları söylemiştir: “Özellikle, iç güvenlik harekâtı icra edilen bölgenin, bu zaman içerisinde büyüyerek gelişme kaydetmesi, başlangıçta, Jandarma Genel Komutanlığına ait unsurların bu bölgede güçlü tutulmasını gerektirdiğinden, Komutanlığın bünyesinde bir büyüme meydana gelmiş, bu da, mevcutların fazla tutulmasını zorunlu kılmıştır; ancak, Kara Kuvvetleri Komutanlığı içgüvenlik birliklerinin bölgeyi takviyesi ve içgüvenlik harekâtına iştirakiyle, her ne kadar, Jandarma Genel Komutanlığı açısından bir rahatlama söz konusu olmuşsa da, bölgede durumun normale dönmeye başlamasıyla beraber, bu bölgede, geçmişte olduğu gibi, jandarma birlikleri etkili olmaya başlamıştır; ancak, bunun için de -az önce söylediğim gibi- kadroların yeniden gözden geçirilmesi zorunluluk haline gelmiştir.”

Bütün bunların dışında, il sayısının 67’den 80’e çıkarılmasının ve kırsal kesimde trafik ile ilgili yeni görevler verilmesinin, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesindeki kadrolarda değişiklik yapılmasını zorunlu hale getirdiğini de sözlerine ekleyen Bekir Yurdagül, tasarıyla ilgili bilgiler verdikten sonra, desteklediklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

CHP adına yapılan konuşma sonrasında, Refah Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Hüseyin Arı söz almıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerine teşekkür ederek konuşmasına başlayan Hüseyin Arı, tasarıyla, Jandarma Genel Komutanlığının 1997–2006 stratejik hedef planı gereğince, jandarma teşkilatımızı daha güçlü, çağdaş ve dinamik bir yapıya kavuşturmasının amaçlandığını iddia etmiştir.

Hüseyin Arı, jandarma teşkilatının, görevi nedeniyle özel bir yapıya sahip olduğunu belirterek konuşmasında; “Ülke savunmasının söz konusu olduğu durumlarda, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bünyesinde, Genelkurmay Başkanlığının emrinde ve planlar gereği, aynen, piyade birlikleri gibi kullanılabilirler. Ayrıca, barış şartlarında da, İçişleri Bakanlığı bünyesinde, esas görevi olan kolluk kuvvetleri olarak, Emniyet Genel Müdürlüğüyle koordineli bir tarzda, asayiş ve güvenliği sağlarlar” şeklinde açıklamalara yer vermiştir.

Diğer taraftan da, kuruluşu 1846’lara kadar dayanan, jandarma teşkilatının, değişen koşullara paralel olarak, gerek teşkilatlanmasında gerekse teçhizat, malzeme ve silahlanmasında reorganizasyonun ve modernizasyonun sağlanamadığını ifade eden Arı, hem il ve ilçe sayısının artması hem terörün ortaya çıkması hem de trafik görevinin verilmesi nedeniyle her bakımdan takviyenin şart olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca jandarma teşkilatında, subay noksanlığı olduğunu, bazı kadroların, astsubaylarla vekâleten yürütüldüğünü, bunun da o yörede huzur ve güvenliği olumsuz etkilediğini sözlerine eklemiştir.

Hüseyin Arı; “Öngörülen tasarı, jandarma teşkilatımızın, modern ve çağdaş yapılanmasını esas alan stratejik hedef planının, yalnız üst komuta kademesinin kontenjanlarının artırılmasına yönelik çok cüzi bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu maksatla, esas olan, bu güzide teşkilatımızın, yukarıda açıkladığım çok geniş görev alanında kendisine verilecek muhtemel, genel ve özel görevleri noksansız yapması için, halkın, huzur ve güvenliğini

sağlayabilmesi maksadıyla, hiç vakit geçirmeden, başta, çağın gereklerine uygun eğitim görmüş subay zafiyetinin giderilmesi, ayrıca, teşkilatın modern araç, gereç ve teçhizatla donatılması, buna göre, bu tasarımı takviye edecek yeni düzenlemelere gidilmesi büyük önem arz etmektedir” biçimindeki sözlerinden sonra, tasarının geçici ek maddesinin, açık ve seçik olarak, Anayasanın 117. maddesine aykırılık arz ettiğini ileri sürmüştür. Genelkurmay Başkanının, görev ve yetkileri bakımından Başbakana karşı sorumlu olmasından dolayı, Genelkurmay Başkanının oluşturduğu teklifin en son sunulacağı ve görüşüleceği yerin de Askerî Şûra değil, Bakanlar Kurulu olması gerektiğini savunmuştur.

Jandarma Genel Komutanlığına, bir orgeneral kontenjanı verilmemesini de eksiklik olarak gören Arı, bu nedenle, tasarının 1. maddesi ve ek geçici maddesi için değişiklik önergesi vereceklerini açıklamıştır.

Hüseyin Arı'nın kürsüden inmesinden sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Manisa Milletvekili Hasan Gülay söz almıştır. Tasarının gerekçesini ortaya koyarak söze başlayan Gülay, önceki konuşmacılar gibi, değişen koşulların jandarma teşkilatının görev sorumluluk alanını genişlettiğini ifade etmiş ve bunun için de güçlü, çağdaş ve etkili bir teşkilatın oluşturulmasını hedefleyen bir tasarı hazırlandığını dile getirmiştir.

Demokratik Sol Parti sözcüsünün tasarıya destek veren konuşmasından sonra, gruplar adına son konuşmayı, Demokrat Türkiye Partisi Van Milletvekili Mahmut Yılbaş yapmıştır. *“İsmi yabancı olmakla beraber, başka bir dilden alınmasına rağmen, kendimize özgü bir teşkilat haline getirmiş olduğumuz jandarma teşkilatımız, bu ülkede yüzelli yıla yakın bir zamandır başarıyla hizmet vermektedir”* şeklindeki ifadelerle söze başlayan Mahmut Yılbaş, jandarma teşkilatının idarî, askerî ve adlî alanda üç görevi yerine getirdiğini söylemiş ve özellikle son yıllarda teröre karşı mücadelede başarılar kazandığını, şehit ve gazi verdiğini hatırlatmıştır.

Son zamanlarda, hem trafik hizmetlerinde görev verilmesi hem de iç güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi konusunda almış oldukları görev nedeniyle, jandarma teşkilatının yükünün arttığına dikkat çeken Yılbaş, bu durumun ihtiyaçları da arttırdığını ifade etmiştir. Mahmut Yılbaş, konuşmasında, kent merkezlerinde asayiş ve güvenliğin polis, onun dışındaki alanlarda ise sorumluluğun jandarma teşkilatına ait olduğunu söyleyerek, polis görev alanlarının genişletilmesini ve jandarmanın vatandaşla karşı karşıya getirilmemesini istemiştir. Bu arada Jandarma Vazife ve Salahiyet Kanununun ilgili maddelerinin de bu Meclisçe gözden geçirilmesini ve gerekirse yeni düzenlemelerin yapılmasını önermiş ve konuşmasına son vermiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanması üzerine, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Refah Partisi Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş yapmıştır. Söze basında yer alan bazı şikayetlerden bahsederek başlayan Göktaş, konuşmasının hemen başında bu konuyla ilgili şu ifadelere yer vermiştir: *“Emekli olan*

bazı generallerimizin, bu terfilerde adam kayırmaların olduğu yönündeki ifadelerini gazetelerden okuduğumuz oluyor; bu terfiler liyakate göre olmuyor deniliyor; hatta, öyle deniliyor ki, işte, bilmem kaç tarihine kadar, kimin, nerede, hangi göreve gelebileceği de belli olmuş gibi birtakım iddialar oluyor. Bunlar, Türk Silahlı Kuvvetlerimizde olmaması gereken şeylerdir. Oluyor demiyorum; bu iddialar vardır. Türk Silahlı Kuvvetlerimiz, gerçekten, disipliniyle takdir ettiğimiz, herkesin gıptayla baktığı bir gücümüzdür; bu itibarla, bunların, hassasiyetle üzerinde durulacağı inancı içindeyim.”

Daha sonra Askerî Şûra kararlarının yargı denetimine alınmasına dair bir anayasa değişikliğinin, bir zaruret haline geldiğini söyleyen Kemalettin Göktaş, demokratik ülkelerin birçoğunda uygulamanın böyle olduğunu, demokrasilerde, eğer parlamentonun güçlenmesi isteniyorsa, Genelkurmay Başkanlığının Millî Savunma Bakanlığına bağlanmasının gerekli olduğunu iddia etmiştir. Meclisin oylarıyla seçilmiş bir komisyon başkanının, bir askerî görevliyi ifadeye çağırdığında, “ben gelmem” dediğini, Başbakan çağırıldığında ise gidip ifade verdiğini öne süren RP’li Göktaş, sözü Susurluk olayına getirerek, bazı Silahlı Kuvvetler görevlilerini kastederek, kimsenin kendisini Meclis’in üzerinde göremeyeceğini belirtmiştir.

Kemalettin Göktaş, 54. Hükümet’in irtica nedeniyle görevine uzaklaştırıldığını da iddia ederek, 55. Hükümetin Millî Güvenlik siyaset belgesinde, irticamın, gündemdeki sıralamada 1. madde olarak yer almasını eleştirmiş ve Yunanistan dahi 2. sırada, PKK’nın bile irticadan sonra yer aldığını öne sürmüştür. Bu arada Eşref Bitlis’in ölümüne yol açan helikopter kazasının, bir suikast olduğunu, bu olayın Susurluk’tan da daha önem arz ettiğini iddia ederek, yine Kıbrıs’ta tatbikat sırasında, bir albayın şehit olmasının kuşku verici olduğunu dile getirmiştir. Bu olayda Kara Kuvvetleri Komutanının hedeflendiğini de sözlerine eklemiştir.

Zaman zaman tepki alan Göktaş, amacının bir parlamenter olarak gerçeklerin ortaya çıkarılması olduğunu söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Kemalettin Göktaş’ın, Meclis’i göreve çağıran konuşması sonrasında, Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan kısa bir açıklama yapma gereği hissetmiş ve zaman zaman Kemalettin Göktaş’ın müdahalesiyle kesilen konuşmasında şunları söylemiştir: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasamızın belirlediği gibi, demokratik rejimin, Türkiye Cumhuriyetinin en üst kurumudur, millî iradeyi temsil eden kurumdur, cumhuriyetin kurucusu olan kurumdur ve dünya parlamentoları içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, kendi ülkesinin kurtuluş savaşını vermiş olmak gibi şanlı bir tarihiyle seçkin bir yeri vardır. Bu sebeple, Türkiye Büyük Millet Meclisinin herhangi bir davetine, herhangi bir kamu görevlisinin katılmamak, görmezlikten gelmek gibi bir tavır içinde olması mümkün değildir, ona hiç müsaade etmeyiz.*

Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin oluşturduğu bir araştırma komisyonu, bilgi almak amacıyla, İçtüzükte belirlenen hudutlar içinde, usuller içinde çalışır ve yetkilerinin sınırı o kadardır. Yani, Meclisin kendi saygınlığını koruması, kendisinin aldığı yetkiler çerçevesinde kullanılmasıyla mümkündür. Hiçbir araştırma komisyonu da, hiçbir vatandaşı, sadece kamu görevlilerini değil, sokaktaki vatandaşı dahi getirip de sorgulama hakkına sahip değildir, İçtüzükte bu böyle. Soruşturma komisyonu kurarsınız, orada sorguya çekersiniz; ayrı. Yine, Meclis olarak, yasama organı ve icranın faaliyetlerini denetleme organı olduğumuz bilinciyle hareket edelim.”

Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan, Meclis’in İçtüzük ve Anayasa çerçevesinde çalıştırılmaması karşısında, herhangi bir otoritenin kullanamamış olacağını da belirterek, sözü, konuşma talebinde bulunan Salih Kapusuz’a vermiştir.

Refah Partisi Kayseri Milletvekili olan Salih Kapusuz, şu kısa konuşmayı yaparak kürsüden inmiştir: *“Sayın Başkan, İçtüzükte, sizin de ifade ettiğiniz gibi, birtakım çalışmaların nasıl yapılacağının usulü bellidir. Bir kamu görevlisi, sıfatı her ne olursa olsun, elbette soruşturmak için değil, bilgisine müracaat edilmek için çağrılabilir, çağrılır. Çağırarak kendisini görevli sayan komisyon üyeleri böyle bir çağrıda bulunmuşsa... Gelir veyahut da gelmez ayrı bir şey; ama, zatiâlinizin ondan sonra ifade ettiği ve sayın sözcüye bir nevi cevap arz etme şeklindeki tutumunuz ise sizin göreviniz değil Sayın Başkanım. Bir milletvekili, bu hür kürsüde, ilgili konuda kendi düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir. Siz, sadece, şuna ikazda bulunabilirsiniz: Şayet konu dışına çıkmışsa, konuya davet edersiniz; onun dışında, konuşma bittikten sonra, sözcü olarak, bunları cevaplamak gibi bir mecburiyetiniz yok Sayın Başkan. Dolayısıyla, siz, burada, milletvekilinin konuşmak istediği konuyu getirmesi, getirmemesi, bir çalışma yapıp, buraya takdim edip etmemesi konusunda da talimat verecek değilsiniz.”*

Salih Kapusuz’un Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan’a yönelik olarak sarf ettiği sözler nedeniyle Genel Kurulda ortam gerilmiş ve Korkmazcan şu şekilde cevap vermiştir: *“Benim, burada yaptığım konuşma, uyarı; arkadaşlarımızın konuşmasının mahiyetine müdahale anlamı taşımaz. Ben, genel olarak, milletvekili arkadaşlarımızın, İçtüzük ve Anayasa çerçevesinde görevlerini yerine getirmelerini hatırlattım; çünkü, Sayın Göktaş’ın getirdiği bu konu, kamuoyunda da değişik zamanlarda tartışıldı ve âdeta, Mecliste bu duyarlılığı gösteren milletvekilleri, Meclisin saygınlığına sahip çıkıyorlar, Meclis Başkanlığı, Başkanlık Divanı ve bu Meclisin seçip, güveniyle görev verdiği Hükümet, bu konularda duyarlılık göstermiyor gibi yanlış bir izlenim doğuyor; bu izlenimi düzeltmek için söyledim.”*

Bu arada DYP İçel Milletvekili Turhan Güven de birtakım açıklamalar yapmak için konuşma talep etmiş ve gerek İçtüzüğün 105 gerekse Anayasanın 98. maddesine göre bir tespit olayının söz konusu olmasına karşın, görevliler hakkında bilgi almanın da mümkün olduğunu açıklamış ve Anayasanın 100. maddesine göre; bir bakan veya başbakan için soruşturma söz konusu olacağını, bir başka kamu görevlisi için olmayacağını ifade etmiş ve Meclisin yaptığı denetim yollarının dışında, ayrı bir olay olduğunu vurgulamıştır.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanması sonrasında, çalışma süresi sona erdiği için birleşim kapatılmış ve tasarının maddelerinin görüşülmesi, sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁹²

“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 49 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere, 15 Ocak 1998 tarihindeki, 43. Birleşimde devam edilmiştir. Üçüncü Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Hasan Korkmazcan yürütürken, Mustafa Baş ve Mehmet Korkmaz katip üye olarak görev almışlardır. Komisyon ve Hükümet yerlerini aldılar.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin bir önceki birleşimde tamamlanmış olmasından dolayı, maddelere geçilmiş ve ilk olarak **“27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 49 uncu maddesinin, 29.7.1983 tarih ve 2870 sayılı Kanunla değişik (b) bendinde yer alan cetvelin Jandarma Genel Komutanlığı (J. Gn. K.) sütunu aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :**

“Rütbeler	J. Gn. K.
Orgeneral-Oramiral	—
Korgeneral-Koramiral	3
Tümgeneral-Tümamiral	6
Tuğgeneral-Tuğamiral	18
TOPLAM	27”

şeklindeki 1. madde gündeme alınmıştır. Madde ile ilgili olarak Refah Partili milletvekilleri tarafından verilen önerenin reddedilmesinden sonra madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından **“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa aşağıdaki Ek Geçici Madde eklenmiştir.**

“EK GEÇİCİ MADDE 72. – Kanunun 49 uncu maddesinin (b) bendindeki Jandarma Genel Komutanlığına ait bu Kanunla değiştirilen kontenjanlar için rütbe yıl kontenjanının kullanılması, Jandarma Genel Komutanlığının teşkilat yapısı gerçekleşinceye kadar olan süre içinde, kadro ve hizmet gerekleri dikkate alınarak, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Yüksek Askerî Şûraca saptanır” şeklinde düzenlenen 2. maddeye geçilmiştir. Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Adana Milletvekili Ertan Yülek şahsı adına söz almıştır.

²⁹² TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 42. Birleşim, s. 225–231

Jandarma Genel Komutanlığının görevlerinden bahsederek söze başlayan Ertan Yülek, bu kuruluşun polis teşkilatından farkını ortaya koyduktan sonra, emniyeti temin edecek polis teşkilatının sayısını ve bölge kaplama alanının genişletildiğini, Jandarma Genel Komutanlığının görev alanının ise kısıtlandığını öne sürmüştür. Jandarma Genel Komutanlığındaki general sayısının artırılmasının ise adaletsizlik olduğunu söyledikten sonra; *“Bakın, ben bunu yakından biliyorum; belki, içinde olanlardan daha yakından biliyorum. Devlet Planlama Teşkilatında çalıştığım süre içerisinde bu meseleyi, hangi alanları polis teşkilatı alacaktır, hangi alanları jandarma alacaktır diye iyice müzakere ettik. Bunlar içerisinde dengeyi sağlamak için, devleti büyütmemek için nasıl bir oran içinde bunu devam ettirelim diye çalışmalar yapılmıştır; ancak, bu çalışmaların sonunda belli bir sonuca ulaşılmamıştır. Gönül isterdi ki, ben, şu zaman içerisinde, şu kadar polisle Türkiye'nin emniyetini sağlayacağım, şu kadarını da jandarmayla sağlayacağım denilsin, ona göre bir organizasyon yapılsın ve ona göre de sayılar tespit edilsin; ama, bu yapılmamıştır. Ben, Plan ve Bütçe Komisyonunda da aynı şeyleri ifade ettim, bir kere de sizlerin huzurunda ifade ediyorum. Yapılan iş doğru değildir; doğrusu, daha dengeli ve gelişime uygun bir tasarı hazırlamaktır”* şeklindeki açıklamalarla konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşma sonrasında, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra, **“Bu Kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 3. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 4. madde de oylanarak kabul edilmiş ve tasarının tümünün oylanmasına geçilmiştir. Kabul edilen tasarı, yasalaşmıştır.²⁹³

10-YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARI TEŞKİLATI HAKKINDA 41 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜNE DAİR 2809 SAYILI KANUNA EK MADDELER EKLENMESİ HAKKINDA KANUN (4324 SAYILI)

“Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Ek Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük'ün; benzer mahiyetteki kanun teklifi ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları” üzerindeki görüşmelere 3. Yasama Yılı'nın, 15 Ocak 1998 tarihindeki 43. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki görüşmelere başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise İstanbul Milletvekili Mustafa Baş ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinden sonra, tasarının tümü üzerinde herhangi bir konuşma talebi olmayınca, maddelere geçilmiştir.

²⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 43. Birleşim, s. 266–270

Tasarının 1. maddesi şu şekildedir: “28.3.1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

Bahçeşehir Üniversitesi

“EK MADDE 47. – İstanbul’da Bahçeşehir Uğur Eğitim Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip “Bahçeşehir Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu Üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) İşletme Fakültesi,
- b) Fen-Edebiyat Fakültesi,
- c) İletişim Fakültesi,
- d) Mühendislik Fakültesi,
- e) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu,
- f) Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden oluşur.”

Söz konusu madde ile ilgili olarak, Çorum Milletvekili Ali Haydar Şahin kişisel olarak söz isteminde bulunmuş ve devletin, yükseköğretim kurumu açmak ve her öğrenciye öğretim fırsatı sağlama imkânının olmadığını belirterek, vakıf üniversiteleriyle açığın belli ölçüde kapatılmasına çalışıldığını ifade etmiştir. Özel vakıf üniversitelerinin kurulma amaçlarının yasal bir prosedüre bağlanmış olmasına karşın, bazı özel vakıf üniversitelerinin, rant peşinde koşan, öğretimi sulandırılmış, yönlendirilmiş bazı görüşlerin odak noktası haline geldiğine dikkat çekmiştir.

Şahin, seçim bölgesi olan Çorum’da bir üniversitenin kurulmamış olmasını eleştirerek, bunu seçmene selam olsun diye değil, bir gerçek olduğu için söylediğini vurgulamış ve Çorum Üniversitesinin açılmasıyla ilgili teklif, Genel Kurula geldiğinde, destek istemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra, çerçeve 1. maddenin birinci ek bölümü olan “ek madde 47” oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından çerçeve 1. maddeye bağlı “ek madde 48” okunmuştur. Söz konusu madde şu şekildedir:

“Haliç Üniversitesi

“EK MADDE 48. – İstanbul’da Bizim Lösemili Çocuklar Vakfı tarafından 2547 sayılı Kanunun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip “Haliç Üniversitesi” adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu Üniversite, Rektörlüğe bağlı olarak;

- a) Fen-Edebiyat Fakültesi,
- b) Tıp Fakültesi,
- c) Mühendislik Fakültesi,
- d) İşletme Fakültesi,
- e) Hemşirelik Yüksekokulu,
- f) Su Ürünleri Yüksekokulu,
- g) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
- h) Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
- i) Konservatuvar’dan oluşur.”

Bu maddenin de kabul edilmesinden sonra, çerçeve 1 inci madde, ek madde 47 ve ek madde 48 ile birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Madde ile ilgili olarak Refah Partisi Gümüşhane Milletvekili Lütfü Doğan söz almıştır. İki vakıf üniversitesinin kurulmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek, söze başlayan Lütfü Doğan, bir önceki konuşmacı Ali Haydar Şahin’in belirttiği Çorum Üniversitesi ve benzeri illerde kurulması düşünülen üniversitelerle ilgili olarak, 19. Dönemde Millî Eğitim Komisyonunda, Plan ve Bütçe Komisyonunda karar alındığını, ancak seçimler nedeniyle Genel Kurula getirilemediğini açıklamıştır. Bu konunun tekrar acilen ele alınmasını isteyerek, sözlerine son vermiştir.

Lütfü Doğan’ın konuşması sonrasında, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra; **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. maddeye geçilmiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, tasarı-
nın tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmış ve Bahçe-
şehir Üniversitesi ve Haliç Üniversitesi adında iki üniversite kurulmuştur.²⁹⁴

11- OLAĞANÜSTÜ HÂL BÖLGESİNDE VE KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELERDE İSTİHDAM YARATILMASI VE YATIRIM- LARIN TEŞVİK EDİLMESİ İLE 193 SAYILI GELİR VERGİSİ KANU- NUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4325 SAYILI)

“Olağanüstü Hâl Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının müzakeresine 4 Aralık 1997 tarihindeki 3. yasama yılının 23. birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

Tasarının tümü üzerinde ilk sözü CHP Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım almıştır. Bu tasarıyla, özellikle olağanüstü hâl bölgesi kapsamında kalan illerde göçü önlemek, işsizliğe çare bulmak ve istihdam yaratmak; aynı zamanda, bu bölgelere yatırım müteşebbisini teşvik edip, bu bölgelere yatırım yapmak isteyen yatırımcılara birtakım istisnalar getirilmek amaçlandığını söyleyen Orhan Veli Yıldırım, iyi niyetle hazırlanan bu tasarıya CHP olarak olumlu oy vereceklerini açıklamıştır. Yıldırım, öncelikle bölgede barış ortamının sağlanmasının gerektiğini söyleyerek, aynı zamanda tasarının başarılı olabilmesi için bir sermaye kaynağının yaratılmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Hükümetin, bir taraftan, bu bölgelere yatırımı teşvik etmek, göçü önlemek ve

²⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 42. Cilt, 3. Yasama Yılı, 43. Birleşim, s. 270–274

istihdam yaratmak amacıyla Gelir Vergisi Kanununda değişiklikler yaptığını, ancak diğer taraftan da, bölgede devlet tarafından işletilen iktisadî devlet teşekküllerini özelleştirme namı altında yok pahasına sattığını ileri süren Orhan Veli Yıldırım, buna örnek olarak Tunceli'deki süt fabrikasının kapatılmasını göstermiştir. Yıldırım ağırlıklı olarak kendi seçim bölgesinden örnekler verdiği konuşmasında, tasarının her yönüyle bir bütün olarak çıkarılması gerektiğini, bölgeye yatırım yapan özel teşebbüsün ürettiği malı pazarlaması için ulaşım imkânının geliştirilmesini de buna örnek olarak göstermiştir.

Söz konusu tasarıyla, 10 işçiden fazla işçi çalıştıran müteşebbise hazine arazisi ve hazine arsası verilmesini yanlış bulduğunu açıklayan Orhan Veli Yıldırım, bunun yerine, 49 yıllık veya 99 yıllık kiralama usulünün daha uygun olacağını öne sürmüş ve tasarının sadece, olağanüstü hal bölgesindeki illeri kapsadığını, oysa bölgede terörden etkilenmiş 22 ilin de bu kapsam içinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Tunceli Milletvekili olan ve bölgeyi yakından tanıyan Yıldırım, bölgeye yatırım yapılabilmesi için eğitimden ulaşım, sağlıktan güvenliğe kadar hemen her alanda çalışmalar yapılmasının temel koşul olduğunu dile getirmiş ve Tunceli'deki boşaltılan köylere vurgu yapmıştır. Aynı konuşmacı Köye Dönüş Projesinin uygulanması durumunda istihdam sorununun da çözümleneceğini ifade etmiş ve üretime hiçbir katkısı olmayan köy korucularının ekonomiye ciddi bir yük getirdiğini ileri sürmüştür. Geçimini ormandan sağlayan ormanıçi köylünün de zor durumda olduğunu belirten CHP'li milletvekili, diğer taraftan da Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin temel geçim kaynaklarından biri olan hayvancılığın da durumunun içler acısı olduğunu sözlerine eklemiştir. Orhan Veli Yıldırım, terörle mücadele adı altında meraların ve yaylaların kapatıldığını, geçici ve anlık tedbirlerle hayvancılığın yok edildiğini öne sürmüş ve bir sözü başka konuya, Tunceli'nin sürgün bölgesi olması durumuna getirmiştir. Tunceli'de devlet personel kadrosunda yaklaşık olarak yüzde 37'lik bir açık olduğunu söyleyen Yıldırım, ayrıca bölgede yıllarca hizmet ettikten sonra, tayini çıkanlara da, başka yere gitmeleri için izin verilmediğini dile getirmiştir. Orhan Veli Yıldırım tasarayı destekleyeceklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümüyle ilgili olarak Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Bölgeyle ilgili girişimlerin bugüne kadar hep geçici olduğunu, bir sistem, bir plan, bir program içerisinde mütalaa edilmediğini, olağanüstü halin ifade edilmesiyle ilk defa böyle bir yasa çıkarma yoluna gidildiğini ifade etmiştir. Mahmut Yılbaş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da en önemli sorunlardan birisinin enerji sorunu olduğunu, bu sorunu çözmeden diğer adımların başarıya ulaşmasının zor olduğunu öne sürmüş ve geçmişte bölgeye kredi ile ilgili umutların verilmesine rağmen, bunun yerine getirilmediğini vurgulamıştır. Bölgede vasıflı insan gücünün yetersizliğine de değinen Yılbaş, bir fabrikadaki en küçük parçanın bozulması durumunda bile, onarımının yapılamadığını, üretimin durduğunu dile getirmiştir.

Mahmut Yılbaş, bölgede, Diyarbakır hariç, henüz organize sanayi bölgelerinin kurulmadığına da dikkat çekerek, altyapı oluşturulmadan, ücretsiz tahsisi veya Hazineden gayrimenkul verilmesi ve Gelir Vergisinde indirim yapılmasının sorunları çözemeyeceğini iddia ettiği konuşmasında, bölgeyle ilgili olarak yapılan çalışmaların plansız ve programsız yapılmasının en büyük hata olduğunu tekrarlamıştır. Yayla ve meraların kullanılamaması yüzünden hayvancılığın da çok kötü bir noktada bulunduğunu söyleyen DTP sözcüsü Yılbaş, ulaşımın elverişsizliğine de değinerek, sözü eğitime getirmiştir. Mahmut Yılbaş, Van'da, Anadolu'nun hiçbir yerinde olmayacak şekilde, 12 yatılı bölge okulu olduğunu, burada 10 bini aşkın öğrencinin öğrenim gördüğünü ve bunun bölgeye olumlu yansıdığını dile getirdiği konuşmasında, Hükümetin özelleştirme politikasının bölge halkını umutsuzluğa düşürdüğünü ifade etmiş ve yasa tasarı kapsamına olağanüstü hal bölgesi dışında kalan, başka illerin de alınmasını dileyerek kürsüden inmiştir.

Mahmut Yılbaş'ın konuşmasını tamamlamasından sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Kars Milletvekili Çetin Bilgir söz almıştır. Yasa tasarısının temel amacının, terör nedeniyle zarar görmüş bulunan, olağanüstü hal bölgesindeki şehirler ve mücavir illerde yatırımların hızlandırılması olduğunu söyleyen Çetin Bilgir, bugüne kadar, teşviklerin yüzde 46'sını Marmara Bölgesi, yüzde 15'ini Ege Bölgesi, yüzde 14'ünü İç Anadolu Bölgesi, yüzde 4'ünü Karadeniz Bölgesi, yüzde 7'sini Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve yüzde 2'sini de Doğu Anadolu Bölgesi aldığı bilgisini vermiştir. Birgir, Türkiye'nin gayri safi yurtiçi hâsılasına, ortalama olarak, Diyarbakır'ın binde 12, Mardin ve Van'ın binde 4, Batman'ın binde 3, Bitlis ve Şırnak'ın binde 2, Bingöl, Hakkâri, Muş, Siirt ve Tunceli'nin ise binde 1 oranında katkıda bulunabildiğine dikkat çektiği konuşmasında, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsılanın, 1996 yılı ortalamasının, 1 670 656 Türk Lirası olduğunu, ancak bu rakamın Diyarbakır'da 917 bin TL, Batman'da 853 bin TL, Mardin'de 728 bin TL, Bingöl'de 407 bin TL, Bitlis'te 376 bin TL, Muş'ta 342 bin TL, Hakkâri'de 243 bin TL, Siirt'te 647 bin TL, Şırnak'ta 372 bin TL, Tunceli'de 629 bin ve Van'da 479 bin TL olduğunu söylemiştir. Özel sektör teşvikleriyle ilgili rakamlar da veren Çetin Birgir, bunun Diyarbakır'da binde 8, Mardin'de binde 4, Batman'da binde 1, Şırnak'ta onbinde 5, Van'da onbinde 4, Siirt'te onbinde 3, Muş'ta onbinde 2, Bingöl'de yüzbinde 2 olduğunu, Hakkâri ve Tunceli'de ise hiç olmadığını dile getirmiştir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki illerle ilgili özel teşvik yasalarının çıkarılmasının gerekliliğini rakamlarla ortaya koymaya çalışan Birgir, bölgeye toplam 32 trilyon 141 milyar liralık özel sektör teşvik belgesi verildiğini, bunun oran olarak binde 15 olduğunu, buna karşılık bölgede Türkiye nüfusunun 7,3'ünün yaşadığını ortaya koymuştur. Çetin Birgir, teşviklerin içeriği hakkında da bilgi vermiş ve bölgede Gelir ve Kurumlar Vergilerinin daha geç ödeneceğini, yatırımlarında muafiyetler tanınacağını ve sigorta primlerinin de

hazinece karşılanacağını dile getirmiştir. Kalkınmada öncelikli yörelerdeki arsa tahsisine de değinen Birgir, söz konusu arsaların her türlü tasarruf hakkının daha önceki teşviklerden farklı olarak yatırımcıya tanındığını ve bu tür araziye alan bir şahsın, bunu teminat olarak göstererek, kredi ya da benzer olanaklardan yararlanabileceğini ileri sürmüştür. Çetin Birgir, 55. Hükümetin, doğu ve güneydoğuda terörden zarar görmüş yörelere ilişkin desteğinin, sadece bu yasa önerisiyle sınırlı olmadığını ifade etmiş ve göçü önlemek kastıyla, KOBİ (küçük ve orta boy işletmeler) teşviklerinin hızlandırılmasının da gündeme geldiğini açıklamıştır. KOBİ desteğinin yüzde 30'unun, artık, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine aktarılacağını söyleyen Birgir, bir doğulu milletvekili olarak 55. Hükümete, bölgeye verdiği önemden dolayı teşekkür ederek konuşmasını tamamlamıştır.

DSP sözcüsünden sonra Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini ifade etmek üzere, DYP Elazığ Milletvekili Mustafa Cihan Paçacı söz almıştır. İşsizlik sorunu karşısında devletin istihdamın yaratılabileceği ortamını ve tüm piyasaların, serbest rekabet ilkesine göre oluşmasını sağlamak görevinin bulunduğunu söyleyen Cihan Paçacı, olağanüstü hal bölgesinde yer alan illerde, güvenlik konusunda mesafe kat edildiğini, artık bölgede alınacak ekonomik tedbirlerle ilgili girişimler için uygun bir ortam bulunduğunu dile getirmiştir. Paçacı, bölgede yaşayan insanların iş ve istihdam imkânlarının artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve diğer bölgelere olan göçün önlenmesinin terörle mücadelede büyük önem taşıdığına dikkat çekerek, girişimcilerin yöreye yatırım yapmalarını sağlamak amacıyla, özendirici, vergisel ve diğer teşvik tedbirlerinin uygulamaya konulmasının gerekli olduğunu da vurgulamıştır.

Teşvik politikasının sürekli ve kararlı bir biçimde uygulanmasını savunan DYP sözcüsü M. Cihan Paçacı, halen olağanüstü hal uygulaması ve mücavir alan çerçevesinde yer alan illerle sınırlı olan tasarının kapsamının genişletilmesini gerektiğini ve terörden olumsuz etkilenen diğer illerin de bu kapsamda ele alınmasını bir zorunluluk olduğunu ortaya koymuştur. Paçacı, bu açıdan bakıldığında Elazığ ve Adıyaman gibi illerin teşvik kapsamı dışında tutulmasının doğru olmayacağını söyledikten sonra, Doğu ve Güneydoğunun Türk ekonomisindeki yerini rakamlarla açıklamaya çalışmıştır. Cihan Paçacı, Marmara ve Ege Bölgesinin, gayri safi yurtiçi hâsılası içindeki payının 1979'da yüzde 49,8, 1994'te ise yüzde 52,5 iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun payının yüzde 10,3'ten yüzde 3,9'a düşmesini, bölgesel dengesizlik olarak değerlendirmiştir.

Kişi başına refah payı göstergelerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinin en alt sıralarda olduğuna vurgu yapan Paçacı, aynı şekilde kamu yatırımları açısından da bölgenin en son sırada bulunduğunu söylemiştir. Aynı konuşmacı, vatanın bütünlüğü için topyekûn ve adaletli bir kalkınmanın sağlanmasının zorunlu olduğunu belirttikten sonra, bedelsiz yatırım yeri tahsislerine değinmiş ve organize sanayi bölgelerine öncelik verilmesi konusunda dikkatli

davranılmasını istemiştir. Tasarının başarıya ulaşabilmesi için sadece teşviklerin yeterli olmayacağını da ileri süren Cihan Paçacı, diğer sosyal idari tedbirlerin alınmasının, ulaşımın geliştirilmesinin ve bürokratik işlemlerin hızlandırılmasının da zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Kısacası bölgede yaşayan insanların can güvenliklerinin sağlanması ve ekonomik açıdan kalkınmaları için, alınacak olan tedbirlerin bir bütün olduğunu ve ülkenin bir yöresinde meydana gelebilecek olumsuzluğun her yeri etkileyeceğini ifade etmiştir. Paçacı konuşmasının sonunda, tasarıyı genel hatlarıyla desteklediklerini, ancak olağanüstü hal bölgesindeki illerle sınırlı kalmaması gerektiğini dile getirmiş ve kürsüden inmiştir.

Mustafa Cihan Paçacı'nın DYP grubu adına yapmış olduğu konuşmadan sonra, sürenin az kalması nedeniyle birleşim sona ermiş ve tasarı üzerindeki görüşmeler sonraki birleşimlere bırakılmıştır.²⁹⁵

“Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu”nun müzakeresine, 3. yasama yılının, 26. birleşiminin, birinci oturumunda yeniden başlanmıştır. 10 Aralık 1997 tarihindeki oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yapmıştır.

23. birleşimde, tasarının tümü üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Türkiye Partisi, Demokratik Sol Parti ve Doğru Yol Partisi Grupları adına konuşmalar yapılmıştır. Oturum, Anavatan Partisi Grubu adına, Kars Milletvekili Selahattin Beyribey'in tasarının tümü hakkındaki konuşmasıyla başlaması gerekirken, kendisinin bulunmaması ve aynı şekilde RP sözcüsünün de bulunmaması yüzünden, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir.

Kişisel görüşlerini açıklayan ilk parlamenter, RP Ağrı Milletvekili Mehmet Sıddık Altay olmuştur. Türkiye'nin gelir, istihdam, yatırım ve refah düzeyi açısından homojen bir yapıya sahip olmadığını ifade eden Mehmet Sıddık Altay, bu durumun uzun yıllardır uygulanan yanlış politikaların bir sonucu olduğunu öne sürmüş ve teknolojinin her türlü imkânından yararlanan insanların, yolları kapalı, çocuğu okul yüzü görmemiş, hastasını götüreceği doktor ve hastanesi bulunmayan insanların neler hissettiğini anlamasının zor olduğunu da sözlerine eklemiştir. Altay, tasarıda yer alan olağanüstü hal bölgesinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde, işverenlerin yanında çalıştırdıkları işçilerin ücretlerinden kesilen vergilerin ödenmesinin ertelenmesi, mükelleflerin bir süre vergiye tabi tutulmaması, hazine arazilerinin bedelsiz tahsis edilmesi gibi teşvik uygulamalarının, teoride güzel olduğunu, ancak uygulamada istenilen sonuçları doğurmayacağını iddia ettiği konuşmasında, tasarının iki farklı yöreye göre hazırlandığını öne sürmüştür. Bunlardan birincisinin, olağanüstü hal

²⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 38. Cilt, 3. Yasama Yılı, 23. Birleşim, s. 31-44

bölgesindeki 13 il ikincisinin ise kalkınmada öncelikli iller olduğunu söyleyen Mehmet Sıddık Altay, kalkınmada öncelikli yörelerin daha önceki dönemlerde birinci derece öncelikli, ikinci derece öncelikli gibi farklı statülere ayrıldığını, sağlanan teşvik ve desteklerin de bu sıralamaya göre düzenlendiğini, yapılan bir değişiklikle, bu sıralamanın kaldırıldığını ifade etmiştir.

Altay, kendisinden önce konuşma yapan parlamenterler gibi, sözü kendi seçim bölgesine getirmiş ve Ağrı'nın geri kalmışlığıyla ilgili rakamlar vermiştir. Ağrı'da, 1996 yılı itibariyle, gayri safi millî hâsıladan fert başına düşen pay 667 dolar iken, bu rakamın bir başka kalkınmada öncelikli yöre olan Kırıkkale'de, 3 904 dolar, Zonguldak'ta 3 398 dolar, Çorum'da 2 324 dolar olduğunu ifade etmiştir. Yatırımcıların daha yakın olan, yolu, suyu, elektriği bulunan, ulaşımı rahat, sosyal imkânları gelişmiş olan Kırıkkale, Çorum, Çanakkale veya Samsun gibi illere yöneldiğini söyleyen Mehmet Sıddık Altay, eşit teşvik ve destek verilmesi durumunda Ağrı gibi illerin zarar göreceğini dile getirmiştir. Altay, Hükümetin, bu konudaki yanlış tutumunu, getirdiği yasa tasarısında da sürdürdüğünü öne sürdüğü konuşmasında, "Kalkınmada öncelikli yöre" kavramı içerisinde aynı sosyal adaletsizliğin gizli olduğunu iddia etmiş ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde olup kalkınmada öncelikli yöre statüsünde bulunan illerin de, olağanüstü hal bölgesindeki illerimizle birlikte mütalaa edilmesini istemiştir. Tasarının kurgusunun temelden yanlış olduğunu vurgulayan Altay, tasarı bu şekliyle kabul edilmesi durumunda, göçün daha da artacağını, iş ve istihdam imkânlarının, daha gelişmiş olan kalkınmada öncelikli yörelere kayacağını, doğu vilayetlerindeki işsizlik oranının yükseleceğini ileri sürmüştür.

Bu konuşmadan sonra ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney, Genel Kurul salonunda bulunmadıkları için grupları adına konuşma yapamayan, ANAP ve RP sözcülerine konuşma imkânı tanınması yolunda bir istekte bulunmuştur. Oturum başkanı Uluç Gürkan ise İçtüzük gereğince, kişisel konuşmalara geçilmesinden dolayı, tekrar gruplar adına konuşmalara geçilmeyeceğini ifade ederek, bu isteği yerine getirmemiştir.

Şahsı adına söz alan diğer parlamenter, DYP Elazığ Milletvekili Mehmet Ağar olmuştur. Mehmet Ağar, Sayın Başkan, yasa tasarısına, bölgenin yararına, bölge insanının yararına ve uzun zamandan beri terörle yapılan mücadelenin bir nevi ekonomik ve sosyal tedbirlerle tahkimi anlamına gelmesinden dolayı olumlu baktıklarını açıklamış ve ancak Hükümetin teklif ettiği metin ile komisyondan çıkan metin arasında farklılıkların olduğunu ifade etmiştir. Adıyaman ve Elazığ'ın olağanüstü hal bölgesinden çıkarılmasına karşılık, bölgeyle bir coğrafi ve ekonomik bütünlük sağladığına işaret eden Mehmet Ağar, buralardaki terörle mücadeledeki iyileşmenin, yöre halkı açısından taltif edici bir unsur olacağına, âdeta, cezalandırıcı bir unsur haline getirildiğinin tasarının yasalaşmasıyla ortaya çıkacağını ileri sürmüştür. Ağar, olağanüstü hal bölgesi dışında kalan, Elazığ ve Adıyaman gibi, Erzurum, Iğdır, Ardahan, Kars, Bayburt, Gümüşhane ve Erzincan'ın da tasarının kapsamı içine dahil edilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamıştır.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından sonra, maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Olağanüstü Hâl Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının “Amaç” başlıklı 1. maddesi şöyle düzenlenmiştir: **“Bu Kanunun amacı; Olağanüstü Hâl Bölgesinde ve Kalkınma Öncelikli Yörelere vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmaktır.”**

1. maddeyle ilgili ilk konuşmayı Anavatan Partisi Grubu adına, Iğdır Milletvekili Adil Aşırım yapmıştır. Terörün Güneydoğu Anadolu kadar, Doğu Anadolu’yu da etkilediğine değinen Adil Aşırım, bu yüzden, gelir vergisi ve diğer teşviklerin kalkınmada öncelikli bütün yörelerde uygulanmasından yana olduğunu açıklamıştır. Verilen vergi ve diğer teşvikleri açıklarken; *“Vergilerin ödenmesi belli bir süre ertelenerek, işverene, bir bakıma faizsiz bir kredi sağlanıyor, yani işyerinin finansman ihtiyacı, belli bir süre ödemeyeceği vergilerden sağlanıyor. İkincisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin kazançlarının belli bir süre vergiye tabi tutulmaması, yani vergi muafiyeti; yatırımlarda, vergi, resim ve harç muafiyeti, SSK priminin işverence ödenmesi gereken kısmının Hazinece ödenmesi”* şeklindeki ifadelerle yer veren Aşırım, tasarının kapsamının genişletilmesi durumunda, Hazinesinin bu yükün altından kalkamayacağı, şeklindeki görüşlere katılmadığını açıklamış ve sağlanan teşvikler sonucu, adı geçen illerde de yatırımın artacağını, yatırım arttığı için istihdamın olacağını, istihdamdan dolayı da çalışanların yaşam standardının yükseleceğini, bunun da Hazinesinin elde ettiği geliri arttıracığını öne sürmüştür. Turizm yatırımları dahil, hiçbir teşvikte bedelsiz arazi ve arsa tahsis edilemediğine dikkat çeken Adil Aşırım, bu arazilerin, Tarım Reformu Genel Müdürlüğüyle ilgili 3083 sayılı Kanunun 7. maddesi nedeniyle, hep kira usulüyle verildiğini, kanunun bu maddesinin açılması gerektiğini dile getirmiştir. Aşırım, Hükümetin, teşvikler için temel araç olan, Kalkınma Bankasının gelirlerinin artırılması için çaba sarf etmesinden ve daha önceki hükümetler tarafından çıkarılan teşviklerden yararlanan girişimcinin de, yarım kalmış tesislerinin belli bir kredi yüküyle desteklenmesinden yana olduğunu açıklamıştır.

Adil Aşırım’dan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım söz almıştır. Tasarının tümü üzerinde yapmış olduğu konuşmada, düzenlemeye olumlu baktıklarını söylediğini hatırlatan Orhan Veli Yıldırım, 1. maddede ortaya konulan yasa tasarısının amacının, terör nedeniyle o bölgede çöken ekonomiyi yeniden inşa etmek, o bölgede başlayan göçü durdurmak, işsizliğe çare bulmak, özel sektörü o bölgede yatırım yapmaya teşvik etmek ve istihdam kapasitesini artırmak olduğunu vurgulamıştır. Kendi seçim bölgesi olan Tunceli’ye sözü getiren Yıldırım, Pülümür ilçesinin Hasangazi köyünde, jandarmanın köyün boşaltılması için baskı yaptığını, hem bu konuda ham de işsizliğin giderilmesi konusunda Hükümetin harekete geçmesini istemiştir.

Orhan Veli Yıldırım, bölgede görev yapan memurların da huzursuz olduğunu söyleyerek, köyü yakılmış veya göçe zorlanmış kişilerin, Yüksek öğrenim gören çocuklarının Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarına öncelikli olarak yerleştirilmelerini önermiştir. Yine bu çocuklara burs ve kredi imkânı sağlanmasını da isteyen Yıldırım, göçe maruz kalmış ailelerden bir kişiyi, boş bulunan devlet kadrolarına öncelikle ve sınavsız olarak alınabileceğini de sözlerine eklemiştir. Köylerini terk edenler için öneriler sıralamaya devam eden Orhan Veli Yıldırım, fazla işçi istihdam eden işverene, sigorta primleri açısından kolaylık sağlanmasına karşın, kamu hizmeti yapan belediyelerin daha zor durumda bulunduğuna işaret etmiş ve tasarıya bu belediyelerin SSK'ya ödemesi gereken primlerin de devlet tarafından karşılanmasına dair bir hükmün konulmasını bir öneri olarak getirmiştir.

Tasarının 1. maddesi üzerinde Refah Partisi Grubu adına, Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata söz almış ve bugüne kadar çeşitli defalar paketler açıklanmasına ve vaatlere rağmen hemen hepsinin sonunun hüsrana olduğunu belirtmiştir. Tasarının bölgeye sağlayacak olumlu katkısına kuşkuyla bakan Hüsamettin Korkutata, bölgenin sermayenin hayat bulmadığı bir yer olduğunu ve bölgenin cazibe merkezi olabilmesi için, öncelikle altyapının hazırlanmasının gerektiğini ortaya koymuştur. Korkutata, tasarıda organize sanayi bölgeleri için hiç para ayrılmamış olmasını da eleştirerek, sağlanan kredi imkânlarını da yetersiz bulmuş ve *“iki yıl senden vergi almayacağım, yüzde 2 primini Hazine ödeyecek, sana arsa vereceğim”* denilmesinin yeterli olmadığını öne sürmüştür. Maddeye genellikle olumsuz yaklaşan Hüsamettin Korkutata, arsa tahsisinin de sonuç vermeyeceğini savunmuş ve Bingöl'e yapılması planlanan termik santralden de haber çıkmadığını sözlerine eklemiştir. Refah Partisi sözcüsü bölgede çok sayıda yarım kalan yatırımın olduğunu söyledikten sonra, köye dönüş projesiyle ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Kısa vadede köye dönecek ya da şehirde yaşacak insanlar için Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından 26 proje uygulandığını ve bu projelerle hiç olmazsa, 15 bin kişinin iş bulunduğunu söyleyen Korkutata, ancak sonraki 52 proje için en küçük bir harcama yapılmadığını iddia etmiştir. Hüsamettin Korkutata, 54. Hükümet döneminde yapılanları anlatırken, o dönemde 528 milyar liranın bölgedeki valilerin emrine gönderildiğini, bunun 490 milyar lirasının harcandığını açıklamış ve yeni hükümet döneminde bu uygulamanın devam etmediğini ileri sürmüştür.

RP grubu adına yapılan konuşmadan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Adıyaman Milletvekili Mahmut Nedim Bilgiç söz almıştır. Olağanüstü hal bölgesi kapsamında sayılan illerde, güçlerinin büyük çabalarıyla terör olaylarında önemli bir mesafe alındığına değinen Mahmut Nedim Bilgiç, terörün ekonomik etkilerini gidermek için, bu illerde ve kalkınmada öncelikli yörelerde yeni yatırım sahalarının açılması, buradaki insanların iş ve istihdam imkânlarının artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve diğer

bölgelere olan göçün önlenemesinin büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Bilgiç, tasarıyla, girişimciye, bölgede yatırım yapmalarını özendirici vergisel ve diğer teşviklerin sağlandığını hatırlatarak, bölgenin üretmeden tükettiğini, artık bölge insanın da ülkenin gayri safi millî hâsılasına bir şeyler katmak hakkına sahip olması gerektiğini ve tasarıyla da bunun sağlanabileceğini ortaya koymuştur.

Hükümetin olağanüstü hal bölgesinde bulunan illerle ve mücavir alanda olan illeri birbirinden ayırdığını söyleyen Mahmut Nedim Bilgiç, olağanüstü hali yaşamış olan Adıyaman ve Malatya illerinin de, önce tasarı kapsamı içerisine alındığını, ancak Komisyonda çıkarıldığını ifade etmiş ve ayrıca kalkınmada öncelikli yöreleri farklı tuttuğunu dile getirmiştir. Kırıkkale gibi bir afet geçirmiş il ve Sivas, Sinop, Çankırı, Kastamonu'nun da özel bir statü içerisinde değerlendirilmesini zorunlu gören Bilgiç, Adıyaman ve Elazığ'ı bu kapsamın dışında tutmanın büyük bir haksızlık olduğunu öne sürmüştür. Mahmut Nedim Bilgiç, Türkiye'nin hemen her yönden zengin bir ülke olduğunu, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin de, bu ülkenin dinamik gücü, zenginliği olarak görülmesi gerektiğini söyleyerek, buradaki mezhep ve konuşma dili ayrılıklarının, bir zenginlik olduğunu sözlerine eklemiştir. GAP'ın büyük bir proje olduğunu da hatırlatan Bilgiç, Atatürk Barajının yapımında Adıyaman'ın en büyük rolü oynadığına dikkat çekerek, GAP'ın gayri safi millî hâsılaya getirmiş olduğu payda Adıyamanlının hakkı olduğunu, payı olduğunu vurgulamıştır. Mahmut Nedim Bilgiç, Adıyaman milletvekili olmasının da etkisiyle, konuşmasının sonunu bu il üzerine inşa etmiş ve Adıyaman'ın GAP mağduru bir il olduğunu ve GAP'tan hiçbir şekilde yararlanamadığını iddia etmiştir. Aynı şekilde Adıyaman'ın ekonomik, sosyal ve eğitimle ilgili sorunlarının çözülme-mediyini de dile getirmiş ve Adıyaman için özel bir kalkınma programının hazırlanmasını istemiştir. Bilgiç, Adıyaman'ın kapsam dışında tutulmasının bu şehri cezalandırmak olduğu görüşünde ısrar etmiş ve diğer mağdur illerin de yasa tasarısının kapsamı içine alınmasının doğru olacağını savunmuştur.

Gruplar adına başka söz talebi olmayınca, kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı RP Erzurum Milletvekili Aslan Polat yapmıştır. Tasarının sadece olağanüstü hal bölgesindeki illerle sınırlandırılmasının çok büyük şikâyetlere neden olacağını belirten Aslan Polat, Doğu Anadolu'nun da en az Güneydoğu Anadolu kadar, söz konusu yasa tasarısının kapsamına girmeyi hak ettiğini dile getirmiştir. Polat, Doğu Anadolu'nun gerek coğrafi yapısı gerek iklim yapısı itibarıyla gerekse ekonomik açıdan Türkiye'nin en fazla geri kalmış bölgesi olduğunu ve bu nedenle de teşviklere en fazla ihtiyacı olan bölgesi olduğunu ileri sürmüştür. Bölgenin yükseltisi ve iklimi hakkına bilgi veren Erzurum Milletvekili Aslan Polat, bölgenin ekonomik açıdan

da zor durumda bulunduğunu rakamlarla kanıtlamaya çalışmıştır.²⁹⁶ Doğu Anadolu bölgesinin durumuyla ilgili olarak bilgi vermeye devam eden Polat, bölgeden yoğun olarak göçlerin de yaşandığını dile getirmiş ve Doğu Anadolu'nun da teşvik kapsamına alınmasını dileyerek, konuşmasına son vermiştir.

Şahsı adına konuşan bir diğer milletvekili, Refah Partisi Aydın Milletvekili Muhammet Polat olmuştur. Tasarıya olumlu baktıklarını ve bir an evvel çıkmasını arzuladıklarını ifade eden Muhammet Polat, batıda olmasına rağmen geri kalmış olan illerin de bulunduğunu, Aydın'ın buna örnek olduğunu

²⁹⁶ Aslan Polat'ın konuşmasında bölgeyle ilgili olarak verdiği bilgiler şöyledir: “Türkiye genelinde, gayri safi yurtiçi hâsılânın onbinde 9,8'i Erzurum'da bulunmaktadır. Erzurum, 1974 yılında Türkiye'de 24 üncü sıradayken, 1994 yılında 57 nci sıraya düşmüştür. Şu anda, Ağrı 70 inci sırada, Bayburt 67 nci sırada, Kars ise 65 inci sırada bulunmaktadır. Yine, 1987-1994 yılları arasında, Türkiye'de gayri safi yurtiçi hasılda net yüzde 22 artış olmasına rağmen, Doğu Anadolu'da bu artış ancak yüzde 4,5'te kalmıştır. Yani, Doğu Anadolu, Türkiye ortalamasının takriben ancak beşte biri kadar kalkınabilmiştir.

Bu bölgenin coğrafi yapısına baktığımız zaman, yüzde 57'si çayır ve merayla kaplıdır; fakat, hayvancılığa baktığımız zaman ise, durum hiç de iç açıcı değildir; şu anda, Türkiye'de tarım sektörünün yüzde 16'sını işgal etmesine rağmen, Doğu Anadolu'da bu rakam yüzde 32-33 civarındadır ve son 5 senede; yani, 1986-1990 yılları arasında, çiftçilik, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık alanında bu bölgede yüzde 5 gerileme vardır. Hayvan sayısına baktığımız zaman bütün çıplaklığıyla hakikat ortaya çıkmaktadır; 1974 senesinde toplam 2 milyon 900 bin olan büyük ve küçükbaş hayvan sayısı, 1996'da –22 yıl sonra– 2 milyon 57 bine düşmüştür; takriben üçte biri fiilen azalmıştır.

Yurdumuzdaki hayvanların yüzde 49'u, genel olarak kültür ırkı olmasına rağmen, bu rakam Doğu Anadolu'da yüzde 29, Erzurum'da ise yüzde 23'tür; yani, Türkiye ortalamasına göre bile kültür ırk yarı yarıya azdır. Zaten hangi kriteri alsanız, Doğu Anadolu Türkiye'deki ortalamanın yüzde 50'si civarında daha aşağıda bulunmaktadır.

Dış ticarete baktığımız zaman; Doğu Anadolu'dan 1982 ve 1983 yıllarında takriben 58,5 ve 54,5 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bu ihracat Körfez ülkelerine ve İran'a yapılmıştır ve tamamını canlı hayvan ihracatı oluşturmaktadır; fakat, bilhassa Körfez krizinden sonra bu rakam 770 bin dolara düşmüştür; yani, Körfez krizinden sonra Türkiye'nin bu bölgelere yapmış olduğu canlı hayvan ihracatı, 75'te 1 oranına düşmüştür. Bu da gösteriyor ki, Körfez krizinin bile en büyük vebalini bu Doğu Anadolu çekmiştir ve şu anda, Doğu Anadolu'da bulunan bütün entegre et tesisleri kapalı durumdadır. Bölgenin en gelişmiş ili olan Erzurum'da, bütün ticaret içerisinde sanayinin payı yüzde 9,2 oranındadır. Bu oran Ağrı'da yüzde 4,2, Kars'ta ise 8,5'tir.

Bakın size bir misal daha vereyim. Teşvik tedbirleri olarak bakarsak, Türkiye'de verilen teşviklerin yüzde 46'sı Marmara Bölgesine, yüzde 7'si Güneydoğu Anadolu'ya ve yüzde 2'si ise ancak Doğu Anadolu'ya gelmiştir; yani, teşviklerde dahi Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu'nun 3'te 1'i, Marmara'nın ise 23'te 1'i kadarını alabilmiştir.

Kişi başına yapılan kamu yatırımlarına baktığımız zaman, Doğu Anadolu yine en geri bölümdedir. Türkiye'de kamu yatırımının, fert başına ortalama 6,4 milyon olmasına rağmen bu rakam, kişi başına Erzurum'da 5,3 milyon, Kars'ta 3,5 milyondur.”

dile getirmiştir. Polat, Aydın'ın, Denizli ve İzmir arasında sıkışmış, sanayi ve ticarî yatırımları için teşvik almamış bir il olduğunu söylemiş, bu nedenle de tasarının başka illeri de içine alacak şekilde genişletilmesini istemiştir. Muhammet Polat, seçim bölgesi olan Aydın'ın teşviklerin kapsamına alınmasını dileyerek, kürsüden inmiştir.

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, önergelere geçilmiştir. Erzurum Milletvekili Lütfi Esengün ve arkadaşları tarafından verilen önerenin reddedilmesinden sonra, yoklama yapılmış ve toplantı yeter sayısının olduğunun görülmesi üzerine görüşmelere devam edilmiştir. İlk olarak 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 2. maddesi "Kapsam" başlığını taşımaktadır ve şu şekilde düzenlenmiştir: **"Bu Kanunda geçen Olağanüstü Hal Bölgesi; Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Olağanüstü Hal Bölgesine ve mücavir alanına dahil, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van İllerini, Kalkınmada Öncelikli Yörelere ise Bakanlar Kurulunca bu yörelere kapsamına alınan illeri veya ilçeleri kapsar."**

Madde üzerinde ilk konuşmayı Hükümet adına Maliye Bakanı Zekeriya Temizel yapmıştır. Olağanüstü hal bölgesinde, güvenlik kuvvetlerinin çabasıyla teröre karşı belli mesafe kat edildiğini ortaya koyan Zekeriya Temizel, terörün önemli bir nedenini teşkil eden ekonomik durumun düzeltilmesinin, sınırlı da olsa TBMM'nin görevleri arasında yer aldığını dile getirmiştir. Hazırlanan yasa tasarısının, bir teşvik yasa tasarısı olmadığını vurgulayan Temizel, bu nedenle bir coğrafi sınırlama getirildiğini, aksi durumda sadece Doğu ve Güneydoğu'daki illerin değil, başka bölgelerdeki illerin de kapsam içine alınabileceğini vurgulamıştır. Zekeriya Temizel, tasarının olağanüstü hal bölgesiyle ilgili olduğunu tekrarlayarak, kalkınmada öncelikli yörelerle ilgili konulan tek bir hükümden dolayı adına "kalkınmada öncelikli yöreler" hükmünün de eklendiğini açıklamış ve organize sanayi bölgelerini Türkiye'nin bütün yörelerinde teşvik etmek için, özellikle de hazine arazilerinin organize sanayi bölgelerine bedelsiz olarak verilebilmesine olanak tanıdığını dile getirmiştir. Tasarıda yer alan illerin sayısının artırılması durumunda, bunun önünün alınamayacağını, Hükümetin önceliğinin, olağanüstü hal bölgesinde terörün kökünü kazımak olduğunu ve bunun için de ekonomik kaynaklarını kurutmak amacıyla bir adım atıldığını ifade etmiştir. Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, tasarının bu şekliyle çıkarılmasının gerektiğini, aksi durumda Hükümetin tasarımı tümüyle yeniden gözden geçireceğini açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Hükümet adına yapılan konuşmanın ardından Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir açıklamalar yapmıştır. Biltekin Özdemir, Hükümet tarafından hazırlanan tasarının, Plan ve Bütçe Komisyonunda uzun değerlendirmelere tabi tutulduğunu, son şeklinin verildiğini açıklamıştır. Komisyon Başkanı Biltekin Özdemir, tasarının bazı önergelerle genişletilerek başka bir şekle dönüştürülmesi, ülkemizin çeşitli yörelerinde ve gerçekten, çeşitli şekillerde teşvike layık olan yörelerinde yeni bir ayrımcılığa ve eşitsizliğe muhtemelen yol açabileceği düşüncesiyle tasarıyı, İçtüzüğü'nün 88. maddesi çerçevesinde ve verilmiş olan bütün önergelerle birlikte ikinci ve diğer maddelerini yeniden değerlendirmek üzere, Plan ve Bütçe Komisyonuna geri çektiklerini açıklamıştır.

Bu açıklama üzerine tasarı hakkındaki görüşmeler kesilmiş ve birleşim de sona ermiştir.²⁹⁷

“Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının” müzakeresine 20 Ocak 1998 tarihindeki 44. birleşimde devam edilebilmiştir. Dördüncü oturumdaki görüşmelerde oturum başkanlığını Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ile Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız yapmıştır.

Görüşmeler, tasarının 2. maddesinin yeniden okunmasıyla başlamıştır. “Kapsam” başlığını taşıyan madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“MADDE 2. – Bu Kanunda geçen Olağanüstü Hal Bölgesi; Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1 500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi – 0,5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illeri, Kalkınmada Öncelikli Yöreler ise; Bakanlar Kurulunca bu yöreler kapsamına alınan illeri ve ilçeleri kapsar.”**

Madde üzerinde ilk konuşmayı Refah Partisi Grubu adına, Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik yapmıştır. Ahmet Çelik konuşmasının hemen başında son derece ilginç bir konuya değinmiş ve 16 Ocak Cuma günü, Anayasa Mahkemesinin, Refah Partisini kapatma kararı verdiğini üzümlere belirtmiştir. Refah Partisi’nin Türkiye’nin en büyük partisi olduğunu öne süren Ahmet Çelik, kapatılma olayı ile ilgili olarak hukuki yollardan mücadelelerini sürdüreceklerini açıklamıştır. Çelik, görüşülen yasa tasarısının Komisyona geri çekilmesi ve yeniden düzenlenerek Genel Kurula getirilmesinde Adıyaman ve Elazığ milletvekillerinin rolünün olduğunu, bu illerin milletvekillerinin itirazlarının değerlendirildiğini belirtmiş ve değişik şekliyle getirilen 2. maddenin de,

²⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 38. Cilt, 3. Yasama Yılı, 26. Birleşim, s. 313–332

Adıyaman halkının ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmadığını ileri sürmüştür. Olağanüstü hal bölgesindeki 11 ilin muhafaza edildiğini, gayri safi yurtiçi hâsılası 1 500 dolar veya daha aşağı olan veyahut gelişmişlik düzeyi 0,5 ve daha aşağı olan illerin de kapsam içine alınacaklarını söyleyen Ahmet Çelik, bu durumda, Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa ve Yozgat'tın da eklenmesi gerektiğini, ancak Elazığ dışarıda kaldığını ifade etmiştir.

Adıyaman'ın tasarının kapsamı içine alınması yolundaki isteğini tekrarlayan Çelik, bu şehrin GAP yatırımlarından bugüne kadar hiç yararlanmadığına dikkat çekmiştir. Ahmet Çelik, önce Adıyaman'ın kapsam içine alındığını söylemesine karşın, bu ilin teşvik almasını sağlamaya yönelik sözlerine devam etmiştir. Adıyaman'ın yüzde 7'sinin işsiz olduğunu açıklayan Çelik, GAP'ın Adıyaman'da yatırımları hızlandırması durumunda bu işsizliğin azalacağını söyledikten sonra, Adıyaman'ın hukuka bağlı insanlarla dolu olduğunu, pek olay olmadığını ve bu yüzden de olağanüstü hal uygulamasının fazla uzun sürmediğini belirtmiştir. Çelik, konuşmasının sonunda, tasarıyı desteklediklerini, ancak belirlenen 11 ilin de mutlaka tasarı kapsamına alınmasını istediklerini dile getirmiştir.

Refah Partisi adına konuşan Ahmet Çelik'ten sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Denizli Milletvekili Hilmi Develi söz almıştır. Hilmi Develi ilk olarak tasarıyı olumlu bulduklarını açıklamış ve getirilen yeni ölçütlerin, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Bu ölçütler hakkında bilgi veren Hilmi Develi, ilk ölçütün kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla olduğunu, ikinci ölçütün de ekonomik gelişmişlik durumu olduğunu belirtmiştir. Gelişmişlik sıralamasında endeksin eksi 0,5, gayri safi yurtiçi hâsılda da kişi başına 1 500 doların taban alındığı bilgisini veren Develi, getirilen ölçütlerin, bölgelerarası gelişmişlik düzeyini belirlemede yeterli olmadığını ve iklimin, ulaşımın ve ilçelerin durumunun da değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Hilmi Develi, tasarıya olumlu oy vereceklerini ancak, konuşmasında savunduğu ölçütlerle ilgili bir önerge vereceklerini açıklamış ve konuşmasına son vermiştir.

Parti grupları adına son konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay yapmıştır. Tasarının amacının, olağanüstü hal bölgesinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde vergi teşvikleri uygulamak, yapılan yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmak olduğunu söyleyen Zeki Ertugay, Türkiye'nin doğusuyla batısı arasında gelişmişlik farkının 1980'den sonra giderek açıldığını bölgenin gittikçe fakirleştiğini ve sosyal dengelerin altüst olduğunu dile getirmiştir. Ertugay, bir yandan terör, diğer yandan ağır kış koşullarının olumsuz etkilediği bölge için ekonomik ve sosyal durumu düzeltecek her türlü tedbir ve yasal düzenlemenin gerçekleştirilmesinin yerinde olacağını belirtmiştir.

Tasarıya olumlu baktıklarını açıklayan Zeki Ertugay, tasarısının 2. maddesinin ilk şeklinde, teşvikten sadece olağanüstü hal bölgesi ve mücavir illerin yararlanmasının düşünüldüğünü, ancak daha sonra bu eksikliğin Komisyon tarafından görülerek, tasarının yeni bir düzenlemeyle Genel Kurula getirildiğini hatırlatmış ve memnuniyetini ifade etmiştir. Ertugay, Devlet Planlama Teşkilatının istihdam, eğitim, sağlık, göç gibi çok önemli 52 değişkene göre tespit etmiş olduğu göstergelere ait bir sınırlamanın, Bakanlar Kurulu yetkisine bırakılmasının yanlış olduğunu savunmuş ve bunun değiştirilmesiyle ilgili bir önergelerinin olduğunu açıklamıştır. Türkiye’de, özellikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gelir dağılımının çok bozuk olduğunu ifade eden Zeki Ertugay, bu durumun kısmi tedbirlerle değil, ancak bölgesel kalkınma programıyla düzeltileceğini ortaya koymuştur. Ertugay, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından belirlenen ölçütler kapsamında bulunan Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa, Yozgat gibi illerin durumunun, Bakanlar Kurulu inisiyatifine bırakılmasının yanlış olduğunu öne sürmüş ve verecekleri önergeye destek isteyerek sözlerine son vermiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak RP Erzurum Milletvekili Aslan Polat söz almıştır. 392 sıra sayılı yasa tasarısının son derece önemli olduğuna vurgu yapan, Aslan Polat, bundan önce verilen teşviklerin başarılı olamadığını öne sürmüştür. Polat, söz konusu yasa tasarısını, önceleri yalnız olağanüstü hal bölgesiyle sınırlı tutulduğunu, ancak görüşmeler esnasında Genel Kurul’daki itirazlar üzerine, Komisyona geri çekilerek, kapsamının genişletildiğini belirtmiş ve böylece Doğu Anadolu’daki illerin de teşvik kapsamına alınmasının yolunun açıldığını dile getirmiştir. Erzurum ve Kars başta olmak üzere, Doğu Anadolu’nun dışarıya göç verdiğini ve kan kaybettiğini ifade eden Aslan Polat, bu hızlı göçü PKK terörü nedeniyle hayvancılığın durma noktasına gelmesine ve sanayinin olmamasına bağlamıştır. Polat, Doğu Anadolu’daki işçi ücretlerinin düşüklüğünü de dile getirdiği konuşmasında, bu nedenle Türkiye ortalamasından daha az katma değer elde edildiğini öne sürmüştür.

Olağanüstü hal bölgesindeki illerin doğrudan teşvik kapsamına alınmasına karşın, Erzurum, Ağrı, Ardahan, Bayburt gibi Doğu Anadolu’daki vilayetlerin, ancak Bakanlar Kurulu isterse bu teşvikten yararlanabileceklerini eleştiren Aslan Polat, söz konusu illerin doğrudan yasa kapsamına alınmalarını istemiştir. Polat, yasanın bu şekilde çıkarılması durumunda, Hükümetin kararname çıkarması konusunda sık sık rahatsız edileceği ve sorularla karşılaşacağı uyarısını yaptığı konuşmasında, olağanüstü hal uygulanan illerle beraber, olağanüstü hal uygulanmayan; fakat, onlardan daha mağdur olan 11 ilin de tasarının kapsamı içine dahil edilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Aslan Polat 2. madde ile ilgili olarak şahsı adına yapmış olduğu konuşmada, hava koşullarına da değinmiş, Doğu Anadolu Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illere, bir soğukluk zammı verilmesini önermiştir. Polat bu ilginç önerisine gerekçe olarak, bölgedeki yakıt harcamalarının fazlalığını göstermiştir.

Kişisel görüşlerini ifade etmek üzere, kürsüye çıkan bir diğer milletvekili DYP Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız olmuştur. Türkiye’de birçok ilin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki olağanüstü hal kapsamındaki illerden farkı olmadığını söyleyen Haluk Yıldız konuşmasını, kendi seçim bölgesi Kastamonu’dan verdiği örneklerle sürdürmüştür. Haluk Yıldız, 20 ilçesi, 1 074 köyü, 3 binin üzerinde mezrası bulunan Kastamonu’da, kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla 2 247 Dolar olarak belirlendiğini ancak yeterince teşvik olmadığı için, yatırımcılar gelmekte tereddüt ettiklerini açıklamıştır. Kastamonu’nun nüfusunun 423 binden, 362 bine düştüğünü açıklayan Yıldız, Doğu ve Güneydoğu’da böyle bir göçün olmadığını iddia etmiştir. Haluk Yıldız, Kastamonu ve Kastamonu ayarında olan (2 500 dolar gayrî safi yurtiçi hâsılası olan) illerin de teşvik kapsamına alınmasını isteyerek konuşmasını sona erdirmiştir.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanması üzerine önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Oturum başkanı 2. madde üzerinde 33 önergenin bulunduğunu, ancak madde tek fıkra olduğu için 4 önergenin işlem göreceğini açıklamıştır. Teşvik kapsamındaki illerin sayısının arttırılmasına dönük önergelerin hiçbirisi kabul edilmemiş ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarsının “Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası” başlıklı 3. maddesi şu ifadelerle düzenlenmiştir: **“a) Bu maddenin yürürlük tarihi ile 31.12.2000 tarihi arasında; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu illerdeki iş yerlerinde fiilen ve sürekli olarak 10 ve daha fazla işçi çalıştırmaları şartıyla münhasıran bu işyerlerinden elde ettikleri kazançları işe başlama tarihinden itibaren yatırım dönemi dahil 5 vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu kazançlar hakkında; 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 25 inci maddesinin ikinci fıkrası ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendi hükümleri uygulanmaz.**

b) (a) fıkrasında belirtilen gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin anılan fıkradaki istisna süresinin sonundan başlamak ve 31.12.2007 tarihinden sona ermek üzere, bu illerdeki işyerlerinde fiilen ve sürekli olarak on ve daha fazla işçi çalıştırmaları şartıyla, münhasıran bu işyerlerinden elde ettikleri kazançları üzerinden hesaplanan gelir ve kurumlar vergisinden aşağıda belirtilen oranlarda indirim yapılır:

İndirim oranı; 10 işçi çalıştıranlarda % 40,51 ve daha yukarı işçi çalıştıranlarda % 60’dır. 11 ile 50 arasında (50 dahil) işçi çalıştıranlar için uygulanacak indirim oranı, % 40 oranına her bir işçi için 0,5 puan eklemek suretiyle bulunur.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce kapsama dahil illerde işyeri bulunan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 31.10.1997 tarihinden önce vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçi sayısının 10 ve daha yukarı olması halinde, 1.1.1998–31.12.2007 tarihleri arasında bu işyerlerinden elde ettikleri kazançları üzerinden hesaplanan gelir ve kurumlar vergisine bu fıkra da belirtilen indirim oranları uygulanır.

Bu fıkra kapsamına giren kazançlar üzerinden, Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendine göre tevkif edilecek gelir vergisi için de yukarıda belirtilen oranlarda indirim yapılır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.”

Madde üzerindeki ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım yapmıştır. Geçmişte ve günümüzdeki yönetimlerin bölgelerarası dengesizliği ortadan kaldırmak için, kalkınmada öncelikli yöreler gibi belirlemelerle önlem paketleri hazırladıklarına değinen Orhan Veli Yıldırım, bununla birlikte, bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları hızla giderek arttığını iddia etmiştir. Yıldırım, milli gelirden Marmara Bölgesinde 38,6; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 4,5; Doğu Anadolu Bölgesinde ise 5,7 pay aldığını dile getirdiği konuşmasında, iyi niyetli, ancak gerçekçi olmayan önlemlerle bu sorunun giderilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Konuşmasını seçim bölgesi olan Tunceli üzerine kuran Orhan Veli Yıldırım, Tunceli’nin 1968’de, kalkınmada birinci derecede öncelikli iller kapsamına alındığını, buna rağmen özel sektörün yatırım yapmadığını, sadece birkaç kamu yatırımı yapıldığını ve 12 Eylül 1980’den itibaren ekonominin daha bozulduğunu dile getirmiştir.

Yıldırım, köylerin boşaltılması yüzünden Tunceli ve ilçelerinde tarımın çöktüğünü, hayvancılığın ise sona erdiğine de vurgu yapmış ve konuyu DPT’nin hazırlamış olduğu illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına getirmiştir. Buna göre Türkiye’nin gelişmişlik düzeylerinde beş ayrı gruba ayrıldığını, ancak Yalova’nın birinci grupta yer almasına karşın, kalkınmada öncelikli yöreler diye sayılan 17 ilin, beşinci gruba girdiğini, bu illerde, sanayinin gelişmediğini ve gayri safi millî hâsıla içerisindeki paylarının çok düşük olduğunu bir bilgi olarak sunmuştur. Kişi başına düşen milli gelir açısından bölgeler arasında ciddi adaletsizliklerin bulunduğu da değinen Orhan Veli Yıldırım, Marmara bölgesinde kişi başına düşen gelir 15 bin doların üzerindeyken, doğu ve güneydoğu illerinde bu oranın 1 000 dolar civarında olduğunu ileri sürmüştür.

Yıldırım, terör nedeniyle çağdışı feodal kurumların devlet tarafından desteklendiğini iddia ederek, bu yüzden nüfus artışının Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiğini ifade etmiştir. Konuşmasının sonlarında tasarı hakkındaki görüşlerini ortaya koymaya başlayan Tunceli Milletvekili Yıldırım, tasarının terörü önlemek amacıyla, Hükümetin iş ve istihdam imkânlarının artırılmasına, gelir dağılımının iyileştirilmesine ve diğer bölgelere olan göçün önlenmesine

yönelik politikalar uygulamayı amaçladığını ve bunu sağlamak için de yatırımları özendirici vergisel ve diğer teşviklerin getirildiğini ortaya koymuştur. Orhan Veli Yıldırım tasarının uygulanmasının sonuçları hakkında ise karamsar bir tablo çizerek, alınan tedbirlerin bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldıramayacağı gibi, daha arttırabileceğini ileri sürmüştür. Yine aynı konuşmacı, daha önceki konuşmasında da değindiği, yayla yasaklarının kaldırılması isteğini bir kez daha dile getirmiş ve tarımın gelişmesi için tohum, gübre ve makine gibi imkânların devlet tarafından desteklenmesini talep etmiştir.

Gruplar adına diğer konuşmayı RP Muş Milletvekili Nedim İlci yapmıştır. Nedim İlci, 3. maddenin (a) ve (b) fıkrasında yer alan ifadeleri aynen okuduktan sonra, yasa tasarısının eksikleri bulunmakla birlikte, iyi niyetli olarak hazırlandığını dile getirmiştir. Bugüne kadar bölgedeki sorunların çözümlenemediğine vurgu yapan İlci, başarı sağlanması için, teşviklerin on yıllık vergi muafiyeti ve en az yüzde 50 enerji indirimiyle desteklenmesinin gerektiğini savunmuş ve aynı zamanda tesis kurulmasının özendirilmesini istemiştir. Nedim İlci yatırımların, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi şehirlerde yoğunlaşmasından şikâyet ederek, bölge yatırımı teşvik etmek için öncelikle istikrarlı bir politikanın izlenmesinin gerektiğini ileri sürmüş ve bütün bunların sosyal ve idarî tedbirlerin desteklenmesinin şart olduğunu ifade etmiştir. Yatırımcıya devlet tarafından düşük faizli kredi imkânı sağlanması gereğine de değinen İlci, bölgeye mutlaka organize sanayi bölgesinin kurulmasını istemiş ve 54. Hükümet (REFAHYOL Hükümeti) döneminde Muş'ta Kalkınma Bankasının "Teşebbüsü Destekleme Merkezi" adıyla 15.4.1997 tarihinde kurulmasına karar verildiğini ve 55. Hükümet döneminde de açıldığını hatırlatmıştır.

Yasa tasarısının 3. maddesi hakkında DYP'nin görüşlerini Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ortaya koymuştur. Yasa tasarısının genel amacının, Türkiye'nin en geri kalmış, bölgelerarası gelişmişlik farkı her geçen gün artan ve her türlü istismara müsait olan yörelerini hızla kaldırmak olduğunu söyleyen Saffet Arıkan Bedük, kalkınma farklılığının ve gelir dengesizliğinin, özellikle huzur ve güvenlikle doğrudan ilgisi bulunduğunu dile getirmiştir. Bedük, terörün ekonomik durumla yakından ilgili olduğunu söyleyerek, güvenlik kuvvetlerinin aldığı tedbirler sayesinde terörün azaldığını, şimdi ise bölgenin ekonomik açıdan kalkınması için tedbirlerin alınmasının gerektiğini savunmuştur. Gelir ve Kurumlar Vergisi gibi bir kısım istisnâî hükümlerde, dikkat edilmesi gereken noktalar olduğunu ifade eden Saffet Arıkan Bedük, teşvik kapsamına Erzincan ve Malatya gibi şehirlerin alınmamasından üzüntü duyduğunu dile getirmiştir.

DYP sözcüsü fert başına düşen millî gelirin yeterli bir unsur olmadığını da vurguladığı konuşmasında, bazı illerde milli gelirin artmasına dönük çabaların cezalandırılmaması gerektiğini de sözlerine eklemiştir. Saffet Arıkan Bedük, daha önce görevli bulunduğu Malatya'nın devletle bütünleşerek hem

terörü alt ettiğini hem de ekonomik açıdan bir kalkınma sürecine girdiğini vurgulamış ve daha önce olağanüstü hal bölgesinde olan illerin de teşvik kapsamına alınmasını istemiştir. 3. maddede *"Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan kalkınmada öncelikli yöreler"* şeklinde bir ifadenin bulunmadığına da işaret eden Bedük, tasarıya sadece olağanüstü hal bölgesi kapsamına giren illerin dahil edilmesi durumunda, aynı coğrafya üzerinde, aynı kültür ve aynı sosyal yapı içerisinde olan yerler arasında haksızlığa ve adaletsizliğe neden olunacağını öne sürmüştür. Saffet Arıkan Bedük konuşmasının sonlarında, tasarının sadece olağanüstü hal bölgesi kapsamına giren illeri değil, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, kalkınmada öncelikli yörelere girecek olan Malatya gibi illeri de kapsamının sağlanmasını istemiş ve *"kalkınmada öncelikli yörelerdeki"* ifadesinin de mutlaka konulmasının gerektiğini ifade etmiştir.

Refah Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan da şahsı adına söz almış ve öncelikle 2. madde üzerinde oluşan tereddütler üzerine, tasarının Komisyon tarafından geri çekildiğini hatırlatmış ve kendisinin de Komisyondaki ilk müzakere esnasında, olağanüstü hal bölgesi illerine ilaveten başka geri kalmış illerin de, tasarıya alınmasını önerdiğini dile getirmiştir. Olağanüstü hal bölgesi dışındaki illerin durumunun, Bakanlar Kurulunun takdirine bırakılmasını da uygun bulmadığını belirten Cevat Ayhan, bu durumda il temsilcilerinin Bakanlar Kurulunun kapısını aşındıracağını iddia etmiştir. Cevat Ayhan, geri kalmışlığın il düzeyinde değil, ilçe düzeyinde alınmasının doğru olacağını savunduklarını belirtmiş ve Devlet Planlama Teşkilatının, ilçe düzeyindeki gelir etütlerini esas almasının daha sağlıklı sonuçlar vereceğini dile getirmiştir. 2. maddeye "ilçeler ve iller" şeklinde bir ilavenin yapılmasını ısrarla savunan Ayhan, yatırımcıları Gelir ve Kurumlar Vergilerinden 10 yıl muaf tutulmalarını, elektriği yüzde 50 indirimli almalarını ve havayollarının desteklenmesini önermiş ve tasarıdan dolayı Hükümeti kutlayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Refah Partisi Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu da kişisel görüşlerini açıklamak için konuşma yapmış ve öncelikle tasarıdan dolayı Hükümete teşekkürlerini sunmuştur. Yasa tasarısında bir takım eksiklikler olduğunu da vurgulayan Temel Karamollaoğlu, gayri safi yurtiçi hâsıla, öncelikli olarak ele alınmasını, buna karşılık sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin ise ikinci bir kademedede ele alınmış olmasını eleştirmiş ve sözü Sivas'a getirmiştir. Arazi açısından Türkiye'nin ikinci büyük ili olan Sivas'ta gayri safi yurtiçi hâsılanın 1 615 dolar olduğundan bahseden Karamollaoğlu, il bazında dışarıya göçün yoğun olması nedeniyle nüfusun düştüğünü ve gayri safi yurtiçi hasılanın yükseldiğini, gelecekte daha yükseleceğini dile getirmiştir. Temel Karamollaoğlu, sadece gayri safi yurtiçi hâsıla dikkate alınmasının sağlıklı sonuç veremeyeceğini de sözlerine eklemiş, Sivas ve Erzincan'ın da tasarının kapsamı içine girmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu arada hemen hepsi Refah Partili milletvekilleri tarafında verilen önergeler işleme konmuş ve oylanarak reddedilmiştir. Yine Refah Partisi'ne mensup milletvekillerinin yoklama talebi de, yeterli sayının bulunmaması nedeniyle düşmüştür.

İşleme konulan diğer önergelerin de reddedilmesinden sonra 3. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi” başlığı altında düzenlenen 4. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi izleyen aybaşından itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin, ücretlerinden kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen gelir ve damga vergileri, beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde ödenir.”**

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım yapmıştır. Orhan Veli Yıldırım, bütünsel bir program uygulanmadığı takdirde, söz konusu yasa tasarısıyla getirilen istisnaların, bölgeye sermaye akışını sağlayamayacağı yolundaki görüşünü tekrarladığı konuşmasında, 4. madde ile olağanüstü hal gölgesinde, bir yıl önceden ödenmesi gereken vergilerin öz kaynak olarak kullanılması amaçlandığını vurgulamıştır. Bu imkândan köyleri boşaltılan ve arazilerini kullanamayacak duruma gelen köylülerin yararlanamayacağını dile getiren Yıldırım, Ziraat Bankası'ndan alınan ziraî kredinin, vatandaşın kendi köyünde, kendi tarlasında, kendi bağında kullanmaya yönelik olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bir şekilde verdiği zirai krediyi geri isteyen Ziraat Bankası'na karşı tedbir alınmasını da isteyen Orhan Veli Yıldırım, okulların kapalı olmasını da, bölgeye yatırımı olumsuz yönde etkileyeceğini, çocuğunun eğitim-öğretimini yaptırmanın bir girişimcinin bölgeye gitmeyeceğini öne sürmüştür. Yıldırım, 4. maddeyle getirilen bir yıllık erteleme, o bölgelere yatırım yapılmasını sağlayacak, göçü ve işsizliği önleyebilecek bir nitelikte olmamasına rağmen, CHP olarak olumlu oy kullanacaklarını açıklamış ve konuşmasını sona erdirmiştir.

CHP adına söz alan Orhan Veli Yıldırım'dan sonra, RP adına konuşma yapmak üzere Adana Milletvekili Ertan Yülek kürsüye çıkmıştır. Tasarının 4. maddesinin, yeni işe başlayan bir kimsenin, çalıştırdığı kimselerden kesmiş olduğu stopaj vergilerini bir yıl süreyle ertelediğini ve 31 Ekim 1997 tarihine kadar çalıştırdıkları işçilerin dışında, yeni işe aldıkları işçilerden de, aynı şekilde, tahakkuk edilen gelir vergisi stopajını da bir yıl süreyle ertelediğini dile getiren

Ertan Yülek, söz konusu maddenin hiçbir şey getirmeyen göstermelik bir madde olduğunu öne sürmüştür. Plan ve Bütçe Komisyonunda, konu görüşülürken, tasarının, bir nevi pansuman mahiyetinde olduğunu ve işin aslına inmediğini beyan ettiğini açıklamıştır. Yülek, aynı görüşte olduğunu bir kez daha vurgulayarak *"yatırımcıyı çok teşvik etmeyen bir tasarının, çok da faydalı olmayacağı"* düşüncesinde olduğunu ve daha geniş bir çalışmanın yapılmasının doğru olacağını bir kez daha tekrarlamıştır.

Bütün bunlara karşın tasarının hazırlanmasını iki açıdan doğru bulduğunu da ortaya koyan Ertan Yülek, bazı isimlerden de bahsettiği konuşmasında; 1966 yılında, 933 sayılı Teşvik Kanunu çıktığında, o dönemde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Sekreteri olan Ecevit'in *"Aman bu teşvikler verilmesin"* dediğini ileri sürmesi üzerine DSP sıralarından bazı itirazlar gelmiş ve kısa bir tartışma yaşanmıştır. Yülek, geçmişteki teşvik uygulamalarında İstanbul'un gelişmiş bir bölge olmasına rağmen, Çerkezköy'ün, kalkınmada öncelikli bir yer olarak ele alındığını ve İstanbul'un ağırlığının bu bölgeye çekildiğini hatırlatmıştır. Aynı durumun Bozüyük için de geçerli olduğunu dile getiren Ertan Yülek, yine geçmişte halka açık şirketlerin teşvik edilmesiyle, Türkiye'nin birçok yerinde sınaî tesislerin kurulmasının sağlandığını da bir bilgi olarak aktarmıştır.

Teşviklerin daha da geliştirilmesinin gerektiği halde, gümrük birliğine girilmesinden sonra bazı teşviklerden vazgeçildiğini dile getiren Yülek, Avrupa Birliğine girilmesini bir hayal olmasına rağmen, gümrük birliğinin, Türkiye'ye bölgesel kalkınmışlık farkını öngörmeyen bir anlayışı dikte ettirdiğini, bundan vazgeçilmesini ve teşvik politikasının daha ciddi olarak ele alınmasını savunmuştur. Ertan Yülek, il merkezlerinin esas alınarak teşvik politikalarının belirlenmesini de eleştirerek, Adana gibi gelişmiş bir ilin, bazı ilçelerinin, teşviklerden yararlanacak olan il merkezlerinden belki on defa daha geri olduğunu dile getirmiştir. Aynı durumun Ankara, Kırıkkale, Hatay ve İzmir dahil pek çok il için geçerli olduğunu söyleyen Yülek, tasarının bir zorunluluk olduğunu, ancak eksik yönlerinin bulunduğunu tekrarlamış ve yıllarca Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü yaptığını, İngiltere ve İtalya gibi ülkelerde de gelişmişlik farklarının bulunduğunu, ancak alınan köklü tedbirlerle bunların önüne geçildiğini ifade etmiştir. Ertan Yülek, olağanüstü hal bölgesi ve belirlenen ölçütlerin dışında kalan Erzincan'ın tasarı kapsamında olmamasının yanlışlığına da vurgu yaparak, yasanın aceleye getirilmeden daha ayrıntılı düşünüülerek çıkarılmasının gerektiğini belirtmiş ve sözlerine son vermiştir.

Tasarının 4. maddesiyle ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini Elazığ Milletvekili Mehmet Ağar ortaya koymuştur. Mehmet Ağar konuşmasının başında, terörle yapılan mücadelenin kalıcı olabilmesi için, alınan tedbirlerin ekonomik ve sosyal uygulamalarla desteklenmesi gerektiğine işaret etmiş ve 4. Maddenin gerekli olmakla birlikte bütünlük açısından yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Olağanüstü hal bölgesi dışında kalan, ancak bir takım

ekonomik ölçütlerle ortaya konularak, geri kalmışlık tespiti yapılan yerlerin de Hükümetin iradesiyle tasarı kapsamına alınacak olmasını uygun bulmayan Ağar, başka parametrelerin de göz önüne alınması gerektiğini dile getirmiş ve kendi seçim bölgesi Elazığ'ın dışarıda tutulmasından üzüntü duyduğunu açıklamıştır. Mehmet Ağar, tasarı kapsamına yeni alınan illerin hemen hepsinde, iktidar partilerine mensup milletvekillerinin bulunduğunu, Elazığ'da Hükümeti oluşturan iki siyasi partinin milletvekilinin bulunmadığını öne sürmüş ve Hükümete bu yönde fazla siyasi baskının yapılamadığı izleniminin doğduğunu söylemiştir. Elazığ gibi Erzincan'ın da, tasarı kapsamında bulunması gerektiğini savunan Ağar, aksi durumda bu şehirlerde yaşayan vatandaşların cezalandırılmış sayılacağını öne sürmüştür.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, Refah Partisi Erzurum Milletvekili Ömer Özyılmaz kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Doğu ve Güneydoğu illerinden gelen milletvekillerinin kendi seçim bölgelerini tasarı kapsamına aldirmek için çaba sarf ettiklerini ifade eden Ömer Özyılmaz, kendisinin de benzer bir mücadele içine girdiğini belirterek, asıl önemli olanın bu yasa tasarısının bir şey getirip getirmediği olduğunu söylemiştir. Yasa tasarısının sadece vergi teşvikleri getirdiğini ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi temin ettiğini dile getiren Özyılmaz, bu yönüyle bölgeden zaten az vergi toplandığı için, bunun yatırıma katkı yapamayacağını, diğer taraftan da Doğu ve Güneydoğuda arsanın zaten ucuz olduğunu, bunun tasarıyla sağlanan bir imkan olarak görülmemesi gerektiğini iddia etmiştir. Ömer Özyılmaz konuşmasının bir bölümünde, tasarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kendi yapısıyla kavrulmasının beklendiğini, başka bölgelerden herhangi bir kaynak aktarılmadığını iler sürerek, bunun ülke bütünlüğü açısından olumlu sonuç doğurmayacağını ortaya koymuştur. Yıllardır rantiyecilere kredi sağlandığını Hükümetin, 1998 bütçesiyle çıkarmış olduğu 14 katrilyonluk bütçenin yaklaşık 7-8 katrilyonunu, 3-5 rantiyeciye faiz ve çeşitli yollarla aktaracağını düşündükçe rahatsız olduğunu belirten Özyılmaz, bölgeye girişimcinin yatırım yapmamasının iki nedeni olduğunu da sözlerine eklemiştir. Konuşmasının devamında bunun iki nedene dayandığını, birincisinin, yüzde 150 oranındaki faizler, ikincisinin de psikolojik durum olduğunu ifade etmiştir.

RP Elazığ Milletvekili Ahmet Cemil Tunç da şahsı adına konuşma yapmış ve öncelikli olarak Elazığ'ın sorunlarına değinmiştir. Elazığ'ın birçok ilden daha yüksek bir milli hasılaya sahip olduğunu, ancak bunun insanları yanılttığını öne süren Ahmet Cemil Tunç, buradaki devlete ait olan ferrokrom tesisleriyle şeker fabrikasının Elazığ halkının kazancı olmadığını dile getirmiştir. Tunç, Elazığ'ın tasarının dışında tutulmasının büyük bir yanlış olacağını ifade ettiği konuşmasında, Elazığ'dan Demokrat Türkiye Partisi, Demokratik Sol Parti ve Anavatan Partisi'nin milletvekili çıkaramadığı için cezalandırıldığı görüşünü savunmuştur. Olağanüstü halin kalkmasının, Elazığ'daki yatırımları durdurulmaması gerektiğine de değinen Ahmet Cemil Tunç, terörün kökünü kazıyan Elazığlının da cezalandırıldığını iddia etmiştir.

Bu konuşmadan sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Hemen hepsi Refah Partisi'ne mensup milletvekilleri tarafından verilen önergelerin reddedilmesinden sonra, yine RP'li milletvekilleri yoklama talebinde bulunmuşlardır. Toplantı yeter sayısının bulunmasının anlaşılması üzerine görüşmelere kaldığı yerden devam edilmiştir.

Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ve 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmelere 4. maddenin oylamasıyla devam edilmiştir.

4. madde müzakere edildiği şekliyle oylanarak kabul edilmesinden sonra, 5. madde okunmuştur. **“İşlemlerde Vergi, Resim, Harç İstisnası: Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarla ilgili aşağıda belirtilen işlemler; veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi ve harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçlardan müstesnadır:**

1. Arazi veya arsa tedariki ile ilgili olarak ivazlı veya ivazsız devir, temlik, kamulaştırma, satış vaadi sözleşmesi, intifa ve iştirak hakkı, alım, satım, kira, geri alma, geri verme, ifraz, tevhid, tescil, cins değişikliği, rehin ve ipotek tesis ve terkini, ıslah ve değişiklik işlemleri ile bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kâğıtlar,

2. Kredi verilmesi ile ilgili işlemler, bu konuda düzenlenen kâğıtlar ve kredi işlemleri nedeniyle her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alınan paralar,

Yatırımların bu maddede belirtilen süre içinde tamamlanmaması ve öngörülen amaç dışında kullanılması halinde, daha önce alınmayan vergi, resim ve harçlar, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre gecikme faizi ve ağır kusur cezası ile birlikte tahsil edilir.

Bu madde kapsamına giren işlemler hakkında 24.2.1984 tarihli ve 2982 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz.

Yatırım projesinin tamamının fizikî olarak hangi hallerde gerçekleşmiş sayılacağına ölçü ve esasları ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığınca birlikte belirlenir” şeklindeki 5. madde üzerinde ilk konuşmayı CHP Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım yapmıştır.

5. madde hakkında bilgi veren Orhan Veli Yıldırım, maddede, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçlara istisna getirildiğini ortaya koymuş ve bölgedeki belediyelerin çok zor koşullarda hizmet verdiğini dile getirmiştir. Orhan Veli Yıldırım, zaten kıt olan gelir kaynaklarına, bu yönde de bir istisna getirilmesinin, bölgede hizmet veren belediyeler açısından büyük sıkıntılar yaratacağından endişe duyduklarını dile getirmiştir. Yıldırım, bütün bunlara rağmen maddeye olumlu oy vereceklerini açıklamış ve konuşmasını kısa tutarak kürsüden inmiştir.

Madde ile ilgili olarak DYP'nin görüşlerini Isparta Milletvekili Abdullah Aykon Doğan ortaya koymuştur. Tasarıyla getirilen teşvikin yeni bir şey olmadığını söyleyen Doğan, 1984 yılının şubat ayında Parlamentonun kabul ettiği 2982 sayılı Yasayla, buradaki teşviklerin, yatırımın yüzde 50'si tamamlanmak kaydıyla 1997 yılı sonuna kadar mevcut olduğunu öne sürmüştür. Doğu ve Güneydoğu'da daha geniş bir bölgeyi kapsayan, 2982 sayılı Yasanın 1997 yılının sonunda yürürlükten kalktığını ifade eden Aykon Doğan, Hükümetin bu teşvik sistemini devam ettirmesi gerekirken, daha dar kapsamlı tasarımı getirdiğini savunmuştur. Doğan, yerinden itiraz eden Maliye Bakanı Zekeriya Temizel'e de cevap olarak, 2982 sayılı yasanın kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırımların tümünü kapsarken, görüşülen tasarının olağanüstü hal bölgesindeki 11 il ile ilgili olduğunu ve ayrıca 2982 sayılı Yasada belirtilen, yüzde 50'si fiziken tamamlanmış yatırımların teşvikten yararlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun için arazi temininde Emlak Vergisini, diğer belediyelerin aldığı vergilerini, banka faizlerini ve damga gibi resmi harçları almamak gerektiğini de ortaya koyan Aykon Doğan, tasarının teşvik sistemini geriye götürdüğünü, oysa teşvikin daha şekillendirilmesi ve zenginleştirilmesinin zorunlu olduğunu iddia etmiştir.

Doğan, yasa tasarısının temelinde katılmadıkları iki ilkenin bulunduğunu söylemiş ve bunları şu şekilde ortaya koymuştur: *"1970'li yıllarda teşvikler ilçe bazında uygulanmıştır. Türkiye'nin idarî temel esası ilçedir. İl bazına oturtulmuş bir teşvikle, çok önemli olan bu sorunu çözemezsiniz. 5 inci maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha ileri düzeydeki bu nevideki teşvikler bu illerde bir şey yapmadı. Niçin yapmadı; aynı teşvikler, teşvik almak kaydıyla, gelişmiş yörelerde de vardır; yani, bunun bir diskriminasyon özelliği de yoktur. Ben, gelişmekte olan bu 11 ilde bu teşvikleri sağlıyorum... Ben, pekala, gelişmiş bir yörede teşvik belgesi verdiğim zaman da bunları sağlıyorum. Yani, bunun bir ayrıcalığı nerededir; ayrıcalığı da yoktur; ama, gelinmiştir, burada, mevcut sistemi yüzde 50 daha geriye doğru çeken bir 5 inci madde getirilmiştir. Bunu, bir önergeyle düzeltme imkânımız vardır; "yatırımın yüzde 50'sini tamamlamak kaydıyla" denilebilir. Niçin bunu söylemek istiyorum; çünkü, Maliye Bakanlığı, şimdi, eski sistemle yeni sistem arasında yatırımcıları takip etmek mecburiyetindedir. Eğer, yüzde 50 şartını getirirseniz, daha önceki yatırımlar da bundan... Hatta, bir de geçici hüküm uygulamak lazımdır. Buradaki beş yıllık süreyi, 1996'da başlamış olan yatırıma da uygulamak lazımdır; çünkü, burada, siz, yeniden bir beş yıllık süre veriyorsunuz. Daha önceki yatırımda, adamın, yüzde 50'yi tamamlamadığını -eski şartlarda- burada, uygulanmadı diye cezalandıracaksınız şimdi... Yani, bu sistemde, iki noktada bir düzenleme yapmak gerekmektedir"*

Konuşmasının bir bölümünde tasarı kapsamındaki illerde yetişmiş insan ve yatırımcı bulmanın son derece zor olduğunu, Hükümetin bunun tedbirini almasının gerektiğini dile getiren A. Aykon Doğan, diğer bir eksikliğin de şehir altyapısı ve konut sorunu olduğunu ifade etmiştir. Doğan, söz konusu illerin, ülke altyapısıyla bütünleşmesinin şart olduğunu savunduğu konuşmasında, buralarda esas olarak kalkınmanın sağlanmasının gerekliliğine işaret etmiştir. 5.

maddede getirilen teşviklerle 1997 yılı sonuna kadar uygulanan teşviklerden iki noktada geriye doğru bir gidiş olduğunu ortaya koyan konuşmacı, bu maddenin, komisyona geri çekilerek, 2982 sayılı Yasaya paralel bir hale getirilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

DYP grubunun görüşlerini açıklayan A. Aykon Doğan'dan sonra Refah Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Ahmet Doğan söz almıştır. Geçmişte Doğu ve Güneydoğu ile ilgili olarak çok güzel edebi sözler sarf edilmesine karşın, teşviklerin yerine yeterince ulaşamadığına dikkat çeken Ahmet Doğan, sözü Adıyaman'a getirerek, bu şehrin de teşviklerden yararlanamadığını ileri sürmüştür. Ahmet Doğan, yasanın çıkması kadar, uygulanmasının da önemli olduğunu vurgulayarak, Bakanlar Kurulu'nun alacağı ilk kararda Adıyaman ve diğer illerin de yasa kapsamına alınmasını dilemiştir. Doğan, partisi adına yaptığı, ancak genelde seçim bölgesi Adıyaman'ın sorunlarına değindiği konuşmasında, yöre halkının tütüne kota uygulanması konusunda tedirgin olduğunu ileri sürmüş ve Adıyaman'da açılacak olan havaalanının yatırımları olumlu etkileyeceğini ifade etmiştir. Vergi muafiyetlerinin beş yıla sınırlı olmuş olmasının, yatırımların bitmemesi halinde yatırımcıları büyük bir sıkıntıya düşürebileceğini de savunan Ahmet Doğan, söz konusu düzenlemenin yeterli olmasa da, bir başlangıç olarak kabul edilmesinde fayda olduğunu belirtmiştir. Doğan, teşvik kapsamına giremeyen yerlerde büyük sıkıntıların yaşandığını kabul etmekle birlikte, bu zorlukların sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile sınırlı olmadığını, batıda da aynı sıkıntıları yaşayan yerleşim merkezlerinin bulunduğuna işaret etmiştir.

Gruplar adına başka söz talebinin olmaması üzerine kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Refah Partisi Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu konuşma yapmıştır. Kahraman Emmioğlu, hiç yoktan daha iyi olarak gördüğü tasarının, en büyük eksikliğinin, il üzerine inşa edilmesi olduğunu ifade etmiş, bunun yerine ilçe ve il merkezlerinin sosyoekonomik durumlarının objektif ölçütlerle belirlenmesinin daha uygun olacağını önermiştir. Gaziantep'in, il merkezi olarak fevkalade gelişmesine karşın, Araban, Yavuzeli, Kargamış gibi ilçelerinin çok geri bir durumda bulunmasını örnek olarak gösteren Emmioğlu, bu nedenle artık, il bazındaki teşvik tedbirlerinin kaldırılmasının gerekli olduğunu dile getirmiştir. 5. maddede yer alan vergi, resim ve harç istisnalarının hangi kâğıt ve paralara uygulanacağı konusunun yeni olmadığını da vurgulayan aynı konuşmacı, teşvik uygulamasının esasının ucuz krediden geçtiğini savunmuş ve ancak bunun da yerinde kullanılmasının yarar getireceğini sözlerine eklemiştir. Emmioğlu, teşviklerin istismar edildiğini de söyleyerek, Diyarbakır'da çok sayıda tamamlanmamış fabrika bulunduğuna dikkat çekmiştir. Arsa verilmesinin de sorunu çözemeyeceğini iddia eden RP'li Kahraman Emmioğlu, asıl olarak organize sanayi bölgelerinin ve altyapılarının kurulmasının gerekli olduğuna vurgu yapmıştır.

Bu konuşmadan sonra yine Refah Partisi'nden Aslan Polat kişisel görüşlerini açıklamak için söz almıştır. Erzurum Milletvekili Aslan Polat, yasanın 5 yıl yürürlükte kalacağını ve getirdiği teşviklerin de çok önemli olmadığını ifade ettiği konuşmasında, 5 yıllık sürenin az olduğunu savunmuş ve bu durumda yatırımcının başka bölgelere kaçtığını ileri sürmüştür. Tamamlanamayan yatırımlara verilen teşviklerin geri alınarak cezalandırılması yoluna gidilmesini de doğru bulmayan Polat, söz konusu süreyi 2005 veya 2010 yılına kadar uzatmakla ilgili bir önerge verdiklerinden söz ettikten sonra, Erzurum'un da çıkarılacak kararname ile teşvik kapsamına alınmasını beklediğini açıklamıştır. Aslan Polat, Doğu Anadolu'da hayvancılık kredisiyle yapılmış olan entegre et tesislerinin hemen hemen tümünün kapalı olduğunu dile getirdiği konuşmasında, bazı yatırımlar bitmek üzere olmasına rağmen sırf birtakım kredi noksanlığından dolayı çalışmadığına dikkat çekmiş ve yatırımcıyı özendirmek için teşviklerin kullanılmasında biraz hoşgörülü davranılmasını istemiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurulmasının zorunluluğuna da değinen Polat, Erzurum'da çalışamayan bir fabrikanın, İzmit'te açılan şubesinin Türkiye çapında bir işletme haline geldiğini ifade etmiştir.

Bu konuşmadan sonra sürenin dolmasından dolayı birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.²⁹⁸

Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmelere 45. birleşimin birinci oturumundan itibaren devam edilmiştir. 21 Ocak 1998 tarihindeki oturumda başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız yapmışlardır.

Oturum, 5. madde ile ilgili olarak verilen önergelerin görüşülmesiyle başlamıştır. Verilen önergeler aykırılık durumuna göre gündeme alınmış, ancak karar yeter sayısının bulunmaması üzerine birleşime ara verilmiştir.

45. birleşimin ikinci oturumuna önergelerin görüşülmesiyle başlanmıştır. Karar yeter sayısının bulunduğu anlaşılmaması üzerine önergelerin oylanmasına geçilmiştir. Bu önergelerden DSP Sinop Milletvekili ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

²⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 43. Cilt, 3. Yasama Yılı, 44. Birleşim, s. 47-108

"Yatırımların bu maddede belirtilen süre içinde tamamlanmaması halinde, daha önce alınmayan vergi, resim ve harçlar, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre gecikme faiziyle, öngörülen amaç dışında kullanılması halinde ayrıca kusur cezasıyla birlikte tahsil edilir" şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Refah Partisi'ne mensup milletvekilleri tarafından verilen önergelerin reddedilmesinden sonra, 5. madde, kabul edilen önerge istikametindeki değişik şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Oturum 6. maddenin görüşülmesiyle devam etmiştir. 6. madde; **"Sigorta Primi İşveren Payları: MADDE 6. – 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi izleyen aybaşından itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi hazinece karşılanır.**

Ödeme usul ve esasları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığınca müştereken belirlenir" şeklinde düzenlenmiştir.

6. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım yapmıştır. Orhan Veli Yıldırım, tasarının bir bütün olarak değerlendirilmesi durumunda, 6. maddeyle getirilen istisnanın, amaca uygun bir düzenleme olduğunu ifade etmiş ve bu nedenle CHP olarak olumlu oy vereceklerini açıklamıştır. Susurluk olayına değinen Yıldırım, bölgedeki işadamlarının faili meçhul cinayetlere kurban gitmesinin devlet sırrı olarak nitelendirilmesini, tasarının amacına ters düştüğünü dile getirmiştir. Orhan Veli Yıldırım, bu durumda İstanbul, İzmir veya Kocaeli'nde yaşayan işadamlarının bölgeye giderek yatırım yapmayacağını, ancak Diyarbakır kökenli Halis Toprak gibi iş adamlarının yatırıma yönelebileceğini belirterek, öncelikle bölgede can güvenliğinin sağlanmasının gereğine dikkat çekmiştir. 54. Hükümeti de gereken hassasiyeti göstermediği için eleştiren Orhan Veli Yıldırım, buna örnek olarak da, bölge temsilcilerinin içinde yer aldığı bir siyasi partinin kapatılmasına ses çıkarılmamasını göstermiştir. Yıldırım, 6. maddeden çok, ülkedeki genel siyasi duruma değindiği konuşmasında, siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunu, ancak demokrasinin arkasına sığınarak yargının da yıpratılmaması gerektiğini sözlerine eklemiştir. İsim vermeden Refah Partisi'nin durumundan söz eden Orhan Veli Yıldırım'a bu partiye mensup milletvekillerinden sık sık müdahale edilmiştir. Yıldırım 6. maddeye olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasına son vermiştir.

CHP adına yapılan konuşmadan sonra Siirt Milletvekili Mehmet Emin Aydın, Refah Partisi adına konuşmak için kürsüye çıkmıştır. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun ilgili 72. maddesinde *"İş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının gerektirdiği her türlü yardım ve ödemelerle her çeşit yönetim giderlerini karşılamak üzere, Kurumca bu kanun hükümlerine göre prim alınır"* denildiğini hatırlattığı konuşmasında, burada bahsi geçen primlerin Hazinece karşılanması şeklindeki düzenlemenin sevindirici olduğunu açıklamıştır. Bu düzenlemenin çok küçük bir adım olduğunu söyleyen Mehmet Emin Aydın, Siirt'te, kanunda öngörülen 10'dan fazla işçiyi çalıştıran işyeri sayısının 3'ü geçmeyeceğini ifade etmiş ve daha köklü tedbirlerin alınmasının gerektiğine işaret etmiştir. Aydın, bölgeye yatırım yapacak özel sektörün önünde en büyük engelin, hammadde ve ürettiği malın pazarlanması sorunu olduğunu ifade ettikten sonra, bölgedeki sorunları hayvancılık ve tarım olarak iki ana gruba ayırmıştır.

Hayvancılık için her şeyden önce meraların ve yaylaların oradaki insanlara açık olmasının lazım geldiğini söyleyen Mehmet Emin Aydın, ikinci olarak ise tarımın teşvik edilmesinin gerektiğine değinmiştir. Aydın, devletin hammadde, traktör ve mazot temininde kolaylık sağlamasının zorunlu olduğunu ifade ettikten sonra, bölgedeki, başta akarsuların olmak üzere bütün doğa imkânlarının daha iyi değerlendirilmesinin gereğine dikkat çekmiştir. Dicle nehrinin yeterince kullanılmadığına da değinen Aydın, aynı şekilde madenlerin de, özellikle Şirvan civarındaki bakır madeninin ekonomiye kazandırılmasının önemine vurgu yapmıştır. Mehmet Emin Aydın, sözü eğitim alanındaki yetersizliklere de getirmiş ve özellikle köylerde öğretmen eksikliklerinin had safhada olduğunu ifade etmiştir. RP'nin 6. madde üzerindeki görüşlerini yansıtan konuşmacı, 8 yıllık kesintisiz eğitimin uygulanmasında da eksiklikler olduğunu söyledikten sonra, sağlık sorunlarını ele almıştır. Aydın, bölgede uzman doktor, hastane ve yatak sayıları artırılmasının zorunlu olduğunu ve diğer taraftan da başta ulaşım olmak üzere alt yapının tamamlanmasının şart olduğunu sözlerine eklemiştir.

6. maddeyle ilgili olarak Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini Necati Güllülü ortaya koymuştur. Tasarının 6. maddesiyle ilgili bilgi veren Necati Güllülü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72. maddesinde *"iş kazaları ile meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının gerektirdiği her türlü yardım ve ödemeler ile her çeşit yönetim giderlerini karşılamak üzere, Kurumca, bu Kanunun hükümlerine göre prim kesilir"* denildiğini, yine aynı Kanunun 7. maddesinde ise işçilerin kazançları üzerinden kesilecek primlerin işveren hissesinin belirtildiğini ortaya koymuştur. Güllülü, sigorta primine esas taban ücretin, 1 Ocak 1998 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, 50 milyon 52 bin lira olduğunu ve asgarî ücret üzerinden ücret alan bir işçinin sigorta priminin işveren hissesi ise 9 760 140 lira olarak belirtildiğini bir bilgi olarak sunmuş ve böylece, kapsamda sayılan illerde yatırım yapan işverene,

çalıştırdığı her bir işçi için, aylık 9 760 140 lira sağlanmış olduğunu açıklamıştır. Bu yolla işverenin yükünün hafifletilerek, Doğu ve Güneydoğu'da istihdamın artırılmasının amaçlandığını dile getiren ANAP sözcüsü Güllülü, yasa tasarısının görüşülmesi sırasında, özellikle batı illerimizdeki milletvekillerinin daha huzurlu olduğunu ileri sürmüştür. Tasarıyla verilen teşviklerle, batıdaki büyük şehirlere göçün önlenmesine dönük bir tedbir alındığını, bunun da göçe maruz kalan batı illerinin yararına olduğunu, bu nedenle de batılı milletvekillerinin durumdan memnun olduklarını ortaya koymuştur.

Necati Güllülü, tasarımı, batıda, gelişmiş yörelerde sosyal patlamaların, sosyal olayların önlenmesi açısından da önemli gördüğünü söyleyerek, Erzurum Milletvekili Aslan Polat'ın Erzurumluların, Başbakan Mesut Yılmaz'ın yakasına yapışacakları yolundaki sözlerine cevap vermiş ve Erzurumluların, tam aksi olarak verilen hizmetlerden dolayı Başbakana şükranlarını sunacaklarını öne sürmüştür. Erzurumspor ve diğer futbol takımlarına ekonomik yardım yapıldığından da bahseden Necati Güllülü, Aslan Polat'a cevap vermeye devam ettiği konuşmasında, Başbakandan Erzurumlular adına özür dilemiş ve kapsama dahil olan 21 vilayetin, gerek milletvekilleri adına gerekse orada yaşayan her ferdi adına Hükümete şükranlarını sunmuştur.

6. madde üzerinde, Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini Isparta Milletvekili Abdullah Aykon Doğan açıklamıştır. İşsizliğe çözüm arayan Fransa'da da Mitterrand'ın iktidarda bulunduğu dönemde benzer tedbirlerin alındığından söz etmiş, ancak bu teşvikin Türkiye'de sadece 11 il için getirilmesini eleştirmiş ve böylesi tedbirlerin, işsizliğin yüzde 10'un üzerinde Türkiye'nin genelinde uygulanmasının gerektiğini ortaya koymuştur. Aykon Doğan, tasarının biraz alelacele hazırlandığını iddia ederek, geçici tedbirlerle sorunun çözümlenemeyeceğini ileri sürmüş ve bir bölgede ekonomik kalkınmayı sağlamanın başka, istihdam yaratmanın başka olduğunu dile getirmiştir. Koalisyon hükümetine mensup milletvekillerinin zaman zaman sözlü müdahalelerine maruz kalan Aykon Doğan, bölgeyle ilgili tedbirlerin Türkiye çapında düşünülmesi gerektiğini ifade etmiş ve Türkiye'de 4 milyon kişinin sigortasız çalıştığına dikkat çekerek, öncelikle sigorta sisteminde köklü reformların yapılmasının şart olduğunu belirtmiştir. Doğan, devletin zaten söz konusu illerden vergi toplayamadığına ve prim alınamadığına dikkat çekerek, geçmişte bölgeye yatırım yapan iş adamlarına yol gösterilmediği için, başarı sağlanamadığını, yatırımların yarım kaldığını savunmuştur. Fakirlik alt sınırının, sadece Doğu ve Güneydoğu'da değil, Orta Anadolu'da da söz konusu olduğuna vurgu yapan Aykon Doğan, ülke genelinde bir vergi reformu ve sosyal güvelik yapılması yolundaki görüşlerini tekrarlamıştır. Doğan'ın konuşmasında değindiği bir başka konu bürokrasi olmuştur. Konuşmacı, 6. maddenin teşvikten çok, bürokrasi getirildiğini öne sürmüş ve öncelikle yapılması gereken şeyin altyapı eksikliğini gidermek olduğunu dile getirmiştir. Bazı milletvekillerinin sözlü müdahaleleriyle karşılaşan DYP sözcüsü sektörel teşvike duyulan ihtiyaca de vurgu yaparak konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. 6. madde ile ilgili olarak şahsı adına konuşma yapan ilk milletvekili Erzurum Milletvekili Aslan Polat olmuştur. Tasarıda yer alan beş yıllık süreyi az bularak, bunun, 2005 veya 2010 yılına kadar uzatılabilmesi yönünde önerge verdiklerini, ancak bu önerenin reddedildiğini söyleyen Aslan Polat, Doğu Anadolu ile ilgili olarak verilen teşviklerin bugüne kadar başarılı olamadığını da sözlerine eklemiştir. Polat, nakit teşvikle beraber veya nakit teşvikten daha çok, yatırımcının kâr edebilmesi için birtakım kolaylıklar getirilmesini önerdiği konuşmasında, bunun da vergi yoluyla, prim ödeme şekliyle veya enerji konusunda birtakım avantajlarla gerçekleştirilebileceğini savunmuştur.

Atatürk Üniversitesince yapılmış olan araştırmaya göre; 1989 yılında Türkiye genelinde bir işçinin verimlilik endeksi ortalama 100 iken, bunun, Doğu Anadolu'da 67 olduğunu; 1992'de ise Türkiye genelinde verimlilik 100 iken bu, Doğu Anadolu'da 59'a kadar düştüğünü açıklayan Polat, Türkiye genelinde 100 işçiyle yapılan bir işin, Doğu Anadolu'da 169 işçiyle yapıldığına dikkat çekmiştir. Aslan Polat, Doğu Anadolu'da Türkiye'nin ortalaması üzerinde işçi çalıştığını, bu nedenle işçilerle ilgili yapılacak düzenlemelerin yararlı olacağını savunmuş ve 10'dan fazla işçi çalıştıran işyerlerinde uygulanacak bu tedbirin getireceği rakamın önemli olmadığını ileri sürmüştür. 10 işçinin fazla olduğunu, bunun biraz düşürülmesini öneren Polat, ikinci olarak mevcut çalışan işyerlerine de söz konusu teşviklerin verilmesini istemiştir. Aslan Polat konuşmasının bundan sonraki kısmını, ANAP Erzurum Milletvekili Necati Güllülü'ye cevap vermeye ayırmıştır. Erzurum'da Anavatan Partisi İl Başkanı televizyonlara çıkarak "Hükümet tasarısına ihtiyaç kalmadan, kanun hükmünde kararnameyle, Erzurum'un kapsama alındığını" ilan ettiğini, kendisinin de bunun yanlış olduğunu belirttiğini söyleyen Polat, Necati Güllülü'nün "Çarşamba günü Erzurum kapsamda değilse, ben istifa edeceğim" dediğini, kendisinin de bunun üzerine Başbakana, *"bu değerli milletvekili arkadaşımızı Erzurum'da mahcup ettirme, istifa etmeye maruz bırakma, Erzurum'u direkt olarak kararnamenin içine alın ki, değerli milletvekili arkadaşım pazar günü Erzurum'a gelirken zor duruma düşmesin"* dediğini hatırlatmıştır. İkinci olarak Erzurumspor'a yapılan yardımdan da söz eden Aslan Polat, geçen yıl Erzurumspor'a özel bir yardım yapılmasına karşın, bu yıl genel bir yardım yapıldığını, bu yüzden de Başbakana "Rizespor'a avantajlı bir yatırım yaptınız mı?" diye sorduğunu açıklamıştır.

Kişisel söz talebinde bulunan diğer milletvekili Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata olmuştur. Hüsamettin Korkutata, ilk olarak CHP Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım'a cevap vermiş ve 1991–1995 yılları arasında, faili meçhullerin zirveye çıktığını, bu dönemde, Tunceli'ye girilemediğini söyleyerek, Yıldırım'ın demokrasi üzerine söz söylemeye hakkı olmadığını ifade etmiştir. 1991 yılındaki hükümet döneminde faali meçhullerin arttığını ve iş adamlarının öldürüldüğünü iddia eden Korkutata, CHP Malatya Milletvekili

Ayhan Fırat ve ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'nın sözlü müdahalesine maruz kalmış ve bu arada Hüsamettin Korkutata'nın, Halit Dumankaya için kirli işleri olduğunu söylemesi, Genel Kurul'daki ortamın iyice gerilmesine yol açmıştır. Korkutata gergin ortamda yaptığı konuşmada, Doğu ve Güneydoğu'daki bazı işadamlarının büyük fedakârlıklar yapmalarına rağmen, CHP ve ANAP döneminde bunlara ödenmesi gereken primlerin ödenmediğini, bu iş adamlarının zor durumda bırakıldıklarını öne sürmüştür. Konuşmasının son bölümünde sözü yasa tasarısına getiren Hüsamettin Korkutata, yeni alınan 10 işçi ile eski 10 işçiye ayrı bir ücret ödenmesinin bir çelişki olduğunu belirtmiş ve aynı durumda eski ve yeni şirketler için de geçerli olduğunu iddia etmiştir. Organize sanayi bölgeleri için para ayrılmamasını eleştiren Korkutata, bölgede havaalanları yapılmasının gerekliliğine de dikkat çekmiştir.

Hüsamettin Korkutata'nın konuşmasından sonra, sataşma gerekçesiyle Orhan Veli Yıldırım'ın söz talebi oturum başkanı tarafından şimdilik kabul edilmemiş ve önergelerin okunmasına geçilmiştir. Ancak karar yeter sayısının bulunmaması nedeniyle birleşime bir kez daha ara verilmiştir.

“Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 45. birleşimin üçüncü oturumunda devam edilmiştir. Oturumda ilk olarak 6. madde üzerindeki önergeler görüşülmüştür. Verilen önergelerin kabul edilmemesi üzerine oylamaya geçilmiştir. Toplantı yeter sayısının bulunup bulunmadığının anlaşılması için yapılan oylamadan sonra, yeterli sayının bulunduğu görülmüş ve madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen Olağanüstü Hal Bölgesinde gelir ve kurumlar vergisine tabi işyerlerinde 1.1.1998 tarihinden itibaren ilk defa işe girenler hakkında 9.3.1988 tarihli ve 3417 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz” şeklindeki 7. maddenin görüşülmesi öncesinde, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı, Refah Partisi Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata'nın, partilerine sataşması nedeniyle söz almıştır.

Türkiye'de, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmesi için ilk ve en önemli adımları Cumhuriyet Halk Partisi'nin attığını herkesin bildiğini vurgulayan Oya Araslı, demokrasi konusunda yaşanan sıkıntılardan, CHP'nin değil, durumları yargı kararıyla tescil edilmiş olanların sorunlu olduğunu öne sürmüştür. Araslı, Cumhuriyet Halk Partisinin iktidar olduğu dönemde faili meçhul cinayetlerin sayısının artmış olduğu doğrultusundaki beyanın da, gerçekte uzaktan yakından ilgisi olmadığını dile getirmiş ve böyle genellemeler yapılmadan önce ufak da olsa bir incelemenin yapılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Milletvekillerini ciddiyete davet eden Oya Araslı, CHP, ANAP ve CHP sıralarından alkış alarak konuşmasını tamamlamıştır. Araslı'nın açıklamalarının ardından 45. birleşime bir kez daha ara verilmiştir.

Dördüncü oturum Uluç Gürkan'ın başkanlığında açılmıştır. Katip üyeliklerini Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz ve Konya Milletvekili Ali Günaydın'ın yaptığı oturumda, Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 7. maddesinin görüşülmesine devam edilmiştir.

Madde üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım konuşma yapmıştır. Bir önceki maddenin görüşülmesi sırasında demokrasi konusundaki sözlerine karşı, Refah Partisi Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata'nın sarf ettiği ifadelere cevap niteliğinde, CHP'nin Kurtuluş Savaşından çıkmış ve kadrolarını kurtuluş mücadelesinden almış bir parti olduğunu dile getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin lideri Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının bu ülkeye getirmiş olduğu laikliğin, demokratik cumhuriyet sisteminin bir özelliği, bir güzelliği de olduğunu vurgulayan Orhan Veli Yıldırım, yapmış olduğu konuşmada demokrasiden bahseden milletvekilinin mensup olduğu siyasî partinin, dokunulmazlıkların kürsü masuniyetiyle sınırlandırılması konusunda nasıl aleyhte tavır takındığını kamuoyunun bildiğini ifade etmiştir.

Yasa tasarısından çok, milletvekillerinin dokunulmazlığından bahseden Yıldırım, 54. Hükümetin kurulması esnasında, Refah Partisi Genel Başkanına, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanının, Cumhuriyet Halk Partisinin, Refah Partisiyle koalisyon kurmayacağını açıkça söylediğini ve kendilerine *"Size de önerimiz, Türkiye'de hükümet olmaya gayret etmeyin; çünkü, hükümet olduğunuz takdirde, ülkede huzursuzluk çıkar, eğitim sisteminde bozukluk çıkar ve ülkede kavgalı bir durum ortaya çıkar"* şeklinde bir öneride bulunduğunu hatırlatmıştır. Orhan Veli Yıldırım, yasa tasarısı sırasında Refah Partisine mensup milletvekillerinin sık sık yoklama yaptırarak, engellemeler yaptığını iddia ettiği konuşmasında, sözü yargıya getirerek, Türkiye'de İran tipi, din esasına dayalı teokratik bir devlet yönetiminin ülkeye getirilmek istendiği takdirde, mevcut yasaların gereğini yapacağını ifade etmiştir. Yıldırım, Sivas olaylarından söz etmesi üzerine, oturum başkanından madde üzerinde yoğunlaşması yolunda uyarı aldığı konuşmasında, Susurluk Olayı nedeniyle, şeffaf bir yönetim amacıyla, ışıklarını yakarak, gece sokaklarda normal demokratik tepkilerini dile getirenlere, bir siyasî partinin, *"mum söndü oyununu oynuyorlar"* demesine karşı olduğunu açıklamıştır. Oturum başkanı Uluç Gürkan'ın ısrarlı uyarıları karşısında madde üzerindeki görüşlerini ortaya koymaya başlayan Orhan Veli Yıldırım, yapmış olduğu çok kısa açıklamada, yasaya aksak ve eksik olmasına rağmen, olumlu oy vereceklerini ifade etmiş ve sözlerine son vermiştir.

Bu konuşma sonrasında Anavatan Partisi Grubu adına, Siirt Milletvekili Nizamettin Sevgili söz almıştır. Nizamettin Sevgili, başta Başbakan Mesut Yılmaz ve Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit olmak üzere, tasarının hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da terörden dolayı yoğun bir göçün yaşandığına dikkat çeken ANAP sözcüsü, bu durumun işsizlik, alt yapı eksikliği, eğitim ve sağlık sorunlarının artmasına yol açtığını ve konut sorunu başta olmak üzere, Siirt'in de olumsuz etkilendiğini dile getirmiştir. Nizamettin Sevgili, göç ve işsizlikten kaynaklanan sorunları, sadece Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleriyle sınırlamanın yanlış olduğunu da vurguladığı konuşmasında, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde terörün sebep olduğu ekonomik olumsuzlukların giderilmesi konusunun, 55. Cumhuriyet Hükümetinin protokolünde de belirtildiğini ifade etmiştir. Terörün ve göçün panzehirinin istihdam ve üretim olduğunu söyleyen ANAP sözcüsü, söz konusu tasarının yörede yatırımı cazip kılmak amacıyla hazırlandığını dile getirmiştir.

Nizamettin Sevgili, söz konusu yasa tasarısıyla, işçi ücretleri üzerinden kesilen vergilerin ertelenmesi; gelir vergisi ve kurumlar vergisi mükelleflerinin kazançlarının belirli bir süre vergilendirilmemesi; vergi, resim, harç muafiyeti; SSK primi, işveren kesintilerinin Hazinece karşılanması; kalkınmada öncelikli yörelerde istihdama yönelik yatırımlarda müteşebbislere hazine arazisi ve arsalarının bedelsiz tahsil edilmesine ilişkin teşvik tedbirleri ile olağanüstü hal bölgesi kapsamında sayılan iller ile kalkınmada öncelikli yörelerde ekonomik ve sosyal açıdan gelişmeye katkı sağlanmasının amaçlandığını da sözlerine eklemiştir.

Siirt'e yatırım için girişimciye çağrı yapan ANAP sözcüsü Nizamettin Sevgili, bölgede tamamlanmamış yatırımların çokluğundan bahsederek, getirilen yasal düzenlemeyle, bu kurumların ekonomiye kazandırılacağını, ancak yatırım ve işletme kredisi olarak kullandırılmak üzere ayrılan 4,5 trilyon TL'lik meblağın, Türkiye Kalkınma Bankasına müracaatta bulunan 419 yatırımcının ihtiyacına cevap verebilecek düzeyde olmadığını ileri sürmüştür. Hükümetin, bölgede özel sektör yatırımlarının özendirilmesi ve geliştirilmesi için girişimcilere yönelik bir çalışma da başlattığını dile getiren ANAP Milletvekili Nizamettin Sevgili, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı koordinasyonunda Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Odalar Birliği ile birlikte yürütülen çalışmayla, bölgede, girişimciyi destekleme ve yönlendirme merkezlerinin kurulduğunu açıklamıştır.

Nizamettin Sevgili'nin konuşmasının ardından Doğru Yol Partisi Grubu adına Elazığ Milletvekili Cihan Paçacı kürsüye çıkmıştır. Cihan Paçacı, konuşmasının başında, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun'dan söz etmiş ve bu uygulamanın (çalışandan yüzde 2, işverenden yüzde 3 kesinti yapılması) hem hükümetler için bir sorun hem de çalışanlar açısından haksız olarak kesilen bir kesinti olduğunu

dile getirmiştir. 3417 sayılı Kanunun, bu tasarıyla, sadece bu bölgelerde kaldırılmış olmasının, Hükümetin bu yasa konusundaki görüşünü de aksettirdiğini ve bu nedenle söz konusu yasanın tüm çalışanlar açısından gözden geçirilmesinin doğru olacağını ifade etmiştir. Tasarının Komisyona geri çekilip yeniden düzenlenmesinden sonra, temel gerekçeden vazgeçildiğini ve sulandırılarak, genel bir teşvik yasası haline getirildiğini söyleyen Paçacı, yasa kapsamı içine alınacak illerin tespitinde ise fert başına gayri safi yurtiçi hâsıla miktarları ile sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin ölçüt olarak kullanıldığını hatırlatmıştır. Cihan Paçacı, bu ölçütlerin sağlıklı sonuçlar vermeyeceğini öne sürerek, Keban Barajının ve Ferrokrom tesisinin yarattığı katma değer in Elazığ'da kalmadığını, bu nedenle de fert başına düşen milli gelirin yanıltıcı olacağını iddia etmiştir.

Elazığ'ın bir mütevazı ilçesi olan Keban'da fert başına düşen millî gelirin, Devlet İstatistik Enstitüsü resmî rakamlarıyla, 25 585 dolar olduğunu, ancak bu gelirin vatandaşa değil, TEDAŞ'a ait olduğu dile getiren Paçacı, buna karşılık Elazığ'ın en büyük ilçelerinden biri olan Palu'da fert başına düşen millî gelirin 654 dolar, Karakoçan'da ise 556 dolar olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının belli bir bölümünü seçim bölgesi olan Elazığ'a ayıran Cihan Paçacı, Elazığ'ın yedi yıl olağanüstü hal kapsamında kaldıktan sonra, üç yıl da mücavir il kapsamına alındığını, teröre karşı mücadelede başarılı olan bu ilin, görüşülen tasarı ile adeta cezalandırıldığını ifade etmiştir. Paçacı, yasa tasarısının adaletsiz olduğu yolundaki görüşünü bir kez daha vurguladıktan sonra, Elazığ ve Erzincan'a haksızlık yapıldığını iddia etmiştir. Fert başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla esas alınacak ise ilçe bazına indirilmesini öneren Cihan Paçacı, bunun kabul edilmemesi durumunda ise yasanın esas gerekçesine uygun olarak, olağanüstü hal bölgesi içerisinde asgarî beş yıl kalmış iller ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da öncelikli yöre kapsamındaki illerin kapsam içerisine alınmasının uygun olacağını da önerisine eklemiştir.

Yasa tasarısının 7. maddesiyle ilgili olarak Refah Partisi Grubunun görüşlerini Şanlıurfa Milletvekili Zülfikar İzol ortaya koymuştur. Tasarının, Terörün ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması; yöre halkının iş ve istihdam imkânlarının artırılması; gelir dağılımının iyileştirilmesi; diğer bölgelere olan göçün önlenmesi amacıyla 11 ile dönük olarak hazırlandığına dikkat çeken Zülfikar İzol, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, orta ve büyük ölçekteki sanayinin Türkiye ortalamalarının çok altında olduğunu dile getirmiş ve konuşmasının devamında var olan tesislerin büyük bir kısmının da kamu sektörüne ait olduğunu söylemiştir. İzol, ülke genelinde fert başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla 100 kabul edildiğinde, bu rakamın, bölgeyi oluşturan illerde yaklaşık 39 olduğunu da ifade ettikten sonra, gelir düzeyinin düşüklüğü ile sanayi ve ticarî faaliyetlerinin yeterince gelişmemiş olmasının, malî sektörleri de olumsuz yönde etkilediğine işaret etmiştir.

“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu sebeplerden dolayı, bölgedeki işsizlik oranı had safhaya ulaşmıştır. Bunun akabinde de, bölge içi ve bölge dışı göç faaliyetleri de yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bölgedeki en yoğun göç, 1994 ile 1996 yılları arasında, yüzde 33 oranında gerçekleşmiştir. Bu oranın, bölgedeki menfi durumun düzeltilmemesi karşısında, daha da yükseleceği kaçınılmaz bir gerçektir” dedikten sonra konuyu seçim bölgesi Şanlıurfa’ya getiren İzol, bu ilin tasarının kapsamının dışında tutulmasına anlam veremediklerini ve halkı çaresizliğe ittiğini vurgulamıştır. Şanlıurfa’da göçün yüzde 50’lere ulaştığını da ortaya koyan Zülfikar İzol, bu durumun hem sosyal sorunlara hem de çarpık kentleşmeye yol açtığını öne sürmüş ve OHAL uygulaması içinde yer alan illerle sınırlı olan tasarının, terör, işsizlik ve göç sorunlarını birlikte yaşayan Şanlıurfa’yı da içine alacak biçimde genişletilmesini istemiştir.

Şahsı adına söz talebi olmaması nedeniyle önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin oylanması sırasında karar yeter sayısının bulunmadığının görülmesi üzerine birleşime ara verilmiştir. Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı üzerindeki görüşmelere 45. birleşimin beşinci oturumunda devam edilmiştir. Oturumda başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz ile Konya Milletvekili Ali Günaydın yapmışlardır.

Oturuma, tasarının 7. maddesi ile ilgili olarak verilen son önergenin oylanmasıyla başlanmıştır. Oylama da bu önerge de diğerleri gibi reddedilmiş ve 7. maddenin oylamasına geçilmiştir. 7. madde yapılan oylama sonucunda okunduğu şekliyle kabul edilmiş ve diğer madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Genel Kurula okunan 8. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi; Kalkınmada öncelikli yörelerde; organize sanayi bölgelerine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören teşvik belgeli yatırımlar için gerçek ve tüzel kişilere, Hazineye ait arazi ve arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir.**

Devir konusu arazi ve arsaların, imar planları yoksa, bunların imar planları öncelikle yapılır.

Belirlenecek istihdam esaslarına, yatırımın faaliyete geçmesi tarihinden itibaren beş yıl süre ile uyulması zorunludur.

Devredilen arazi ve arsanın tapu kaydına, devir sırasında Hazinece bedelsiz olarak devrolunduğu, devir amaç ve koşullarına, devir alan gerçek ve tüzel kişilerin uymak zorunda olduğuna dair şerh konulur. Bu madde kapsamında belirlenmiş şartlara uyulmuş olması kaydıyla, talep üzerine, belirtilen süre sonunda, tapu kaydındaki şerh terkin edilir.

Yatırımcının, bu madde kapsamında belirlenen şartlara uymaması halinde, herhangi bir yargı kararı aranmaksızın taşınmaz mal, üzerindeki muhdesat ile birlikte Hazine adına kaydolunur.

Bu maddenin uygulanması ile ilgili istihdam, yatırıma başlama ve tamamlama süresi, devredilen taşınmazın teminat olarak gösterilmesi, miktar ve devir koşulları ile diğer esas ve usuller, gerektiğinde ilgili kuruluşların da görüşü alınarak Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım yapmıştır. Söz konusu düzenlemeyi yasanın amacına uygun olarak gördüğünü açıklayan Yıldırım, kısa tuttuğu konuşmasında, tahsis edilecek yerlerin, özellikle küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesi çerçevesinde oluşturulması gerektiğini, arsa ve arazinin tapusunun verilmesi yerine, kiralama yolunun daha uygun olacağını ileri sürmüştür.

Orhan Veli Yıldırım'dan sonra, Refah Partisi Grubu adına Siirt Milletvekili Ahmet Nurettin Aydın söz almıştır. Ahmet Nurettin Aydın, tasarının, 55. Anasol-D Hükümetinin ilk ve tek olumlu yasa tasarısı olduğunu, ancak yine de somut olarak bölgeye yatırımı götürecek cazip unsurların yer almadığını dile getirmiştir. Arsa'nın bir yatırımda çok fazla bir meblağ tutmayacağını öne süren Aydın, buna karşılık Hazinesin öncelikle nakit ayırmasının, düşük kredi sağlamasının gerektiğini iddia etmiştir. Konuşmasının bundan sonraki kısmında Siirt üzerinde duran Ahmet Nurettin Aydın, Siirt'in, 1973'te gelişmişlik düzeyinde 30. sırada yer alırken, 1997 yılı itibariyle 68. sırada olduğuna ve fert başına düşen milli hâsılada ise 61. sırada bulunduğuna dikkat çekmiştir. Aydın, Doğu ve Güneydoğu'da kalkınmanın bütünüyle özel sektöre bırakılmış göründüğünü eleştirel bir ifadeyle dile getirerek, öncelikli olarak ulaşımın ve altyapının tamamlanmasının gerektiğini savunmuş ve Siirt-Pervari yolunu kısaltacak projenin 55. Hükümetin işbaşına gelmesiyle durduğunu iddia etmiştir.

Teşvik ve hazine yardımının da olmadığına işaret eden Aydın, Kurtalan Çimento Fabrikasının, yakın zamanda özelleştirilerek, bölgeden bir işadama ihaleyle verilmesine rağmen aylar geçmesine karşın herhangi bir işlem yapılmadığını ortaya koymuştur. Konuyu güncel siyasete de getiren Ahmet Nurettin Aydın, tekelci sermayeden yana değil, KOBİ'lerden yana olduklarını belirtmiş ve yoksulu destekleyecek her türlü tasarıya evet diyeceklerini açıklamıştır. Aydın, Güneydoğu halkının açlıkla boğuşurken, senfoni orkestrasına 20 trilyon lira harcandığını iddia ederek, bu durumu eleştirdiği konuşmasında, zaman zaman iktidar partilerine mensup milletvekillerinin sözlü müdahaleleriyle karşı karşıya kalmış ve süresini aşmasından dolayı da, mikrofonu kapatılarak konuşması kesilmiştir.

8. madde ile ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük konuşma yapmıştır. Tasarının Doğu ve Güneydoğu açısından öneminden bahseden Saffet Arıkan Bedük, bölgeyle ilgili düzenleme yapılması zorunluluğuna bütün siyasal partilerin katıldığının altını

izmiş ve tasarının kapsamına giren illeri sıralamıştır. Olağanüstü hal bölgesi ile mücavir illeri (Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, şırnak, Tunceli ve Van) sıralayan Saffet Arıkan Bedük, bu illere, Devlet İstatistik Enstitüsünün ve Devlet Planlama Teşkilatının verileri esas alınmak suretiyle, Bakanlar Kurulunca uygun görülen illerin de eklendiğini (Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, şanlıurfa ve Yozgat) ortaya koymuştur. Bu illere yine Bakanlar Kurulu tarafından, üçüncü bir grubun da eklendiğini, bunların da kalkınmada öncelikli yöreler kapsamına giren iller olduğunu da bir bilgi olarak aktarmıştır. Bedük, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kalkınmada öncelikli yöreler kapsamına giren bütün iller” denilmesi durumunda, Erzincan, Malatya ve Elazığ da kapsam dahilinde yer alacağını, ancak bunun gerçekleşmediğini dile getirmiş ve Bakanlar Kurulu’nun bu illerin de yasadan yararlanması yolunda karar almasını ümit ettiğini açıklamıştır. 2982 sayılı Kanunun 1984’ten 1995 yılına kadar yürürlükte kaldığını, ciddi yararlar sağladığını ifade eden Saffet Arıkan Bedük, aslında 2982 sayılı Kanunun on yıl daha uzatılmasıyla birçok sorunun çözümlenebileceğini savunmuş ve şimdiki düzenlemenin daha dar kapsamlı olduğunu ileri sürmüştür. Saffet Arıkan Bedük, "kalkınmada öncelikli yöreler" ifadesinin gözden geçirilmesi gerektiğine de vurgu yaptığı konuşmada, söz konusu düzenlemede ilçenin esas alınmasının doğru olacağı görüşünü tekrarlamıştır.

şahsı adına konuşma yapan diğer milletvekili, Refah Partisi Tokat Milletvekili Bekir Sobacı olmuştur. Türkiye’de teşvik uygulamasının yeni olmadığını ve planlı kalkınma dönemlerinde ana mekanizmalardan biri olarak ortaya çıktığını belirten Bekir Sobacı, uygulanan teşviklerle bölgeler arası dengesizliğin belirdiğini ve 1984’ten itibaren başlayan dönemde başarısız bir teşvik süreci yaşandığını iddia etmiştir. Kanun çıkarmanın değil, bunu sonuçlandırmanın önemli olduğunu da savunan Sobacı, besicilik sektörüne teşvik için trilyonlar akıtılmasına rağmen, canlı hayvan ve et ithaliyle, aynı besicinin yok edildiğini örnek olarak göstermiştir. Bekir Sobacı, organize sanayi bölgesinin yer tespitinden, imar planlarına kadar Ankara’ya bağımlı olmasını da eleştirerek, bunun il düzeyinde halledilmesinin doğru olacağını belirtmiş, 54. Hükümet döneminde, ıkarılan Türkiye’nin envanterinden yararlanılmasını ve KOBİ’lere destek verilmesini istemiştir. Son dönemde irticayla damgalanan holdinglerin varlığından bahseden, bu yüzden Doğu ve Güneydoğu’ya yatırım yapacak bu holdinglerin zor durumda bırakıldığını ileri süren Bekir Sobacı, bunun sosyal devlet ilkesine aykırı olduğunu dile getirmiştir. Sobacı konuşmasının sonunda müteşebbis ruhun Anadolu’da canlandığını, Meclis ve hükümetlere düşen görevin ise bu ruhun, üretime ve ekonomiye katkı yapmasını sağlamak olduğunu belirtmiş ve sözlerine son vermiştir.

Madde üzerinde herhangi bir önerenin bulunmaması nedeniyle oylamaya geçilmiş ve 8. madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

Tasarının 9. maddesi “31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun geçici 35 inci maddesinin 2 nci fıkrasının (f) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(f) İlk defa işe başlayan mükellefler ile götürülük şartlarını haiz olanlardan kendi isteği ile götürü usulden gerçek usule geçen mükellefler için, işe veya gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan ve izleyen yılda hayat standardı esas uygulanmaz” biçimindedir.

Madde üzerinde parti grupları adına söz alan olmaması üzerine, şahsı adına konuşma yapmak için Refah Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan kürsüye çıkmıştır. 9. maddenin tasarıyla hiç ilgisi olmayan bir başka konuyu da, tasarı içerisine derc ettiğini söyleyen Cevat Ayhan, bunun da, götürü usulde vergiye tabi olan mükelleflerin gerçek usule geçmesini teşvik etmek için getirilmiş olan bir madde olduğunu açıklamıştır. Getirilen düzenlemede *"ilk defa işe başlayan mükellefler ile götürülük şartlarını haiz olanlardan kendi isteğiyle götürü usulden gerçek usule geçen mükellefler için, işe veya gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan ve izleyen yılda hayat standardı uygulanmaz"* denildiğine de vurgu yapan aynı konuşmacı, bu düzenlemenin, gerçek usule geçecek olan mükellefler için getirilen hayat standardı muafiyetinin -zaten 1999'da sona erdiğinden dolayı- sadece götürü mükelleflerin sayısını azaltıcı bir nitelik taşıdığını öne sürmüştür.

Ayhan, götürü mükelleflerin sayısının azaltılması konusunun, geçen dönemde Meclis'te çok tartışıldığını söyledikten sonra bu konuda şu teknik açıklamaları yapmıştır: *"1993'te, 1994'te muhtelif vergi kanun tasarılarının müzakeresinde, o zamanki hükümetler, götürü ve gerçek usuldeki hudutları - yıllık kazanç ve diğer birtakım kriterler var bu hudutlarda- tarif ederken, bu hudutların yeniden değerlendirmeye esas olan yıllık enflasyona endeksli katsayı kadar artırılması gerekirken, bu hudutlarda daha küçültülmüş ve götürü vergi mükelleflerinin süratle gerçek usulde vergi mükellefi haline getirilmesi zorlanmıştı. Tabii, bu götürü ve gerçek usulde vergi mükellefleri arasındaki farklılık, haklı olarak vergi mükellefleri tarafından birtakım şikâyetlere de sebep olmaktadır. Aynı işi yapan bir sanayi çarşısında veya bir diğer iş bölgesinde - dükkânının küçüklüğü veya kira bedeli gibi birtakım kriterler var; o teknik detaylara girmek istemiyorum- götürü vergi mükellefi olan bir esnaf var; hemen onun karşısında gerçek usulde vergi mükellefi olan esnaf var. Tabii, gerçek usulde vergi mükellefi olan esnaf, yüksek seviyede hayat standardı vergisine tabi olduğu için, rekabet de onun aleyhine olmaktadır."*

Yapılması gerekenin, herkesin gerçek usulde vergi mükellefi olması olduğunu da sözlerine ekleyen Cevat Ayhan, 1994 yılında, Hükümetin, Plan ve Bütçe Komisyonuna sevk ettiği bir tasarının var olduğunu hatırlatmış ve işletme merkezleri kurularak, küçük esnafın defter tutmasını kolaylaştırmak ve gerçek usule geçmenin amaçlandığını da dile getirmiştir.

Bu konuşmadan sonra madde, üzerinde yapılan küçük bir düzeltme sonucunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

Bu maddenin kabulünden sonra, yürürlük tarihini belirleyen 10. maddenin görüşülmesine başlanmıştır. 10. madde şu şekildedir:

“MADDE 10. – Bu Kanunun;

a) 3 ve 7 nci maddeleri 1.1.1998 tarihinde,

b) 9 uncu maddesi 1997 yılı kazançlarına da uygulanmak üzere yayımı tarihinde,

c) Diğer hükümleri yayımı tarihini izleyen aybaşında,

Yürürlüğe girer.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu yapmıştır. Algan Hacaloğlu'nun konuşmasının hemen başında, isim vermeden Refah Partisi'nin engellemeler yaptığını söylemesi, bu partiye mensup milletvekilleri tarafından tepkiyle karşılanmış ve kısa bir tartışma yaşanmıştır. Tasarının 1984 yılında yürürlüğe giren 2982 sayılı Teşvik Yasasının sorunları çözememesinden dolayı hazırlandığını, ancak kapsam itibarıyla yetersiz ve eksik olduğunu ifade etmiştir. CHP'nin dışındaki partilerin, Hükümetin getirmiş olduğu ve sadece 11 ili kapsayan çerçeveye "evet" dediğini belirten Hacaloğlu, sadece Cumhuriyet Halk Partisinin çabasıyla tasarının kapsamının genişletilmesinin gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Algan Hacaloğlu, Hükümetin tasarının kapsamı için, tek ölçüt olarak terör olgusunu aldığını ve terörle mücadele sürecinden olumsuz olarak etkilenen illerin, mağduriyetini önlemek amacını güttüğünü belirttiği konuşmasında, köyleri boşaltılmış olan Adıyaman, Ağrı, Erzurum, Iğdır, Kars, Şanlıurfa'nın, Hükümetin ilk teklifinde yer almadığına, yine Erzincan, Sivas ve Elazığ'a ise hiç yer verilmediğine de vurgu yapmıştır. Bu illerin de terörden mağdur olduğunun ve tasarının kapsamına alınması gerektiğinin altını çizen Hacaloğlu, il listesini daha genişleterek Aksaray, Giresun, Rize, Artvin, Snop gibi illerin de yatırım açısından olumsuz durumda bulunduklarını savunmuştur.

Algan Hacaloğlu, özel sektörün, 1996 yılında almış olduğu yatırım teşvik belgeleri hakkında bilgi verdiği konuşmasında, tasarı kapsamındaki ve dışındaki illerde bu rakamların, Ağrı'da 0,2 trilyon, Ardahan'da sıfır, Bayburt'ta 0,4 trilyon, Gümüşhane'de 0,5 trilyon, Erzincan'da 0,8 trilyon, Sinop'ta 0,5 trilyon, Rize'de 0,3 trilyon, Artvin'de 1,2 trilyon, Aksaray'da 1,2 trilyon, Giresun'da 1,4 trilyon, Elazığ'da 2 trilyon olduğunu açıklamıştır. Bu arada Komisyonda yapılan tartışmalarla ilgili olarak Hacaloğlu ile RP Erzincan Milletvekili Tevhit Karakaya arasında başlayan tartışma, karşılıklı atışmaya dönüşmüştür. Algan Hacaloğlu biraz da gerilen ortamda sürdürdüğü konuşmasında, bölgede özel sektörün teşvik edilmek istenmesine karşın, bu sektörün ayakta durması için çaba sarf edilmediğini iddia etmiş ve sorunların çözümü için Türkiye'de sosyal demokrat ilkelerin, sosyal demokrat ekonomi anlayışının, sosyal demokrat çoğulcu demokrasi anlayışının benimsenmesinin gerekli olduğunu öne sürmüştür.

Algan Hacaloğlu'ndan sonra, Refah Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Ertan Yülek söz almıştır. CHP adına konuşan Algan Hacaloğlu'nun Refah Partisi'nin engelleme yaptığı şeklindeki görüşünün doğru olmadığını söyleyen Ertan Yülek, tasarı kapsamının genişletilmesi yolunda vermiş oldukları önergelerin CHP tarafından desteklenmediğini ileri sürmüştür. Bizzat kendisinin Plan ve Bütçe Komisyonunda, Erzincan ve Elazığ gibi terör konusunda başarılı olan illerin, tasarı kapsamına alınmayarak cezalandırıldıklarını ve bunun doğru olmadığını savunduğunu açıklayan Yülek, Ağrı, Erzurum, Ardahan, Iğdır için de benzer ifadeler kullandığını açıklamıştır. Ertan Yülek, tasarının kabul edilmiş olan maddelerine dönük eleştiriler getirdiği konuşmasında, teşvikin il temel alınarak değil, ilçe esasına göre düzenlenmesi gerektiğini, bu yöndeki görüşünün de destek görmediğini ifade etmiş ve tasarının alelacele Meclisin denetleme yetkisi dahi kısıtlanarak çıkarılmaya çalışıldığını dile getirmiştir. CHP'nin doğu illerinde hiçbir milletvekilinin bulunmadığını, ANAP ve DSP'nin ise kapsama giren illerde milletvekiline sahip olmadığını söyleyen Yülek, Erzincan ve Elazığ illerinin milletvekillerinin kendi illeri için çaba sarf etmelerinin doğal olduğuna vurgu yapmıştır.

10. madde ile ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ortaya koymuştur. Yasa tasarısının yürürlüğe girmesi konusunda kimsenin bir itirazının olmadığını söyleyen Saffet Arıkan Bedük, teşviklerin, yapılmış olan desteklerin, imkânların yetersiz olduğu konusunda itirazların bulunduğu dikkat çekmiştir. Tasarıyla bir takım yeni imkanlar sağlanmasına karşın, "halka yanlış söylendiğini, daha evvelden getirilen imkânların, yapılan desteklerin ve teşviklerin ve ayrıca, bir kısım gayrimenkuller dahil olmak üzere, yapılan her türlü teşvikle ilgili bir kısım tasarrufların, maalesef, bu kanun tasarısıyla daha asgarî seviyeye indirildiğini, aşağıya çekildiğini" söylediklerini de belirten Bedük, tasarının abartılarak halka yanlış bilgi verildiğini iddia etmiştir. Saffet Arıkan Bedük, kalkınmada öncelikli yöreler kapsamının genişletilmesi konusundaki görüşünde ısrar ettiği konuşmasında, teşviklerin uygulanmasında ilçelerin esas alınmasının daha doğru olacağı konusundaki öneriyi de tekrarlama gereği hissetmiştir. Ülkenin diğer yörelerinin de dikkate alınması görüşünü ortaya koyan Bedük, Çorum'un alınan tedbirlerle belli bir düzeye ulaştığını, Afyon, Sivas, Erzincan ve Tunceli gibi illerde milli gelirin düşük olduğunu ve bu nedenle listeye alınmaları gerektiğini dile getirmiştir. Saffet Arıkan Bedük, milli geliri düşük illerden örnek verirken, Karadeniz'e de değinmiş ve Giresun ile Bartın'a da vurgu yapma ihtiyacı hissetmiştir. Türkiye genelinin, tasarının içerisine alınmasını öneren DYP sözcüsü, *"bir yeri olağanüstü hal bölgesi kavramı, kapsamı içerisine alabilmek için terörist mi olmak lazım, terörle mi olması lazım? Bırakalım bu anlayışı artık; biz, oraya, hiçbir tehdit ve tehlike girmeden, özellikle bu yöredeki insanların gelişmesini, kalkınmasını, zenginleşmesini temin edecek şartları arayalım"* demiştir. Bedük konuşmasının sonlarında, tasarının, Devlet Planlama Teşkilatının verileri esası içerisinde, değişik bir platformda, değişik bir

atmosferde, kırsalı ve ilçeyi esas alacak şekilde dikkate alınması gerektiğini bir kez daha ifade etmiş ve Elazığ'ın Keban ve Malatya'nın Pötürge ilçelerinin ciddi sıkıntılar içinde olduğunu sözlerine eklemiştir.

Gruplar adına söz talebi olmayınca kişisel konuşmalara geçilmiştir. Refah Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan, şahsı adına konuşan ilk milletvekili olmuştur. Cevat Ayhan da konuşmasının başında Algan Hacaloğlu'na cevap vermiş ve Komisyondaki görüşmeler esnasında itirazlarını yaptıklarını açıklama ihtiyacı hissetmiştir. Söz konusu tasarının da, geçmişteki teşvikler gibi sonuçsuz kalmasından endişe ettiklerini dile getiren Ayhan, sürenin sınırlı olduğunu, "*(b) bendinde de bir beş yıl daha var*" denildiğini, buna karşılık (b) bendindeki teşvikte, vergilerdeki muafiyetin yüzde 40'a kadar düştüğünü ortaya koymuştur. Kendilerinin on yıl süreyle bu illerde elektriğin yüzde 50 fiyatla verilmesini ve her türlü bu illerin Gelir ve Kurumlar Vergilerinden de muaf tutulmasını önerdiklerini açıklayan Cevat Ayhan, ancak on yıllık bir paketle, ciddi bir canlanma olacağını iddia etmiştir. Ayhan söz konusu illerin vergi gelirlerini incelediğini ve yasa tasarısının kapsamına giren 27 tane il olduğunu ifade etmiş ve bu iller için mutlaka, istikrarlı, orta vadeli ve cazip teşviklerin ortaya konulmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Söz konusu illerde teşvik getirildiği takdirde, sadece yüzde 2'lik bir vergi kaybı olacağını, bu illerde yatırımın canlanmasıyla da çok daha fazla vergiye ulaşılacağını öne süren Cevat Ayhan, mili gelire dayanan ölçütün sağlıklı sonuç vermeyeceğini de sözlerine eklemiş ve Tunceli'yi örnek göstermiştir. Ayhan teşviklerin il düzeyinde değil, ilçe düzeyinde verilmesini de savunarak, tasarının bu şekliyle geçmesi durumunda yarar sağlamayacağını iddia etmiştir.

Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay da şahsı adına söz almış ve görüşülmekte olan yasa tasarısının, sadece olağanüstü halin uygulandığı ve o illerin mücavir alanlarını ilgilendirmede, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Mersin gibi illeri de çok yakından ilgilendirdiğini ifade etmiştir. Her yıl, 500 trilyondan fazla bir kaynağın, terör nedeniyle, bu bölgelere aktarıldığını söyleyen Yarbay, Türkiye'de, teşvik sisteminin, başlangıçtan bugüne kadar, yanlış bir temel üzerine oturtulduğunu da öne sürmüştür. Buna neden olarak da teşviklerin sadece büyüklere verilmesini gösteren aynı konuşmacı, Türkiye'nin en önemli sorununun, tekelleşme ve kartelleşme olduğunu iddia etmiştir. Ersönmez Yarbay, öncelikle terörün kesin olarak çözüme kavuşmasının zorunluluğuna vurgu yaparak, tasarının hiç yoktan iyi, ancak, çok köklü bir çözüm olmadığını dile getirmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, bankaların, o bölgenin arazilerini ipotek olarak kabul etmediğini öne süren Yarbay, bu durumda da finansman darboğazının aşılabileceğinin güçleşeceğini ve teşviklerin işe yaramayacağını dile getirmiştir. Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay'ın ele aldığı bir diğer konu, olağanüstü hal bölgesinde, terör nedeniyle, sigorta şirketlerinin devreye sokulması olmuştur. Yine pazarlama ile ilgili sorunların da giderilmesinin zorunlu olduğunu söyleyen Yarbay, bunun için sınır ticaretinin canlandırılmasının gereğine işaret etmiştir.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, Doğru Yol Partisi'nden yoklama talebi gelmiştir. İçtüzüğü'nün 57. maddesine göre yapılan yoklama sonunda toplantı yeter sayısının bulunduğu anlaşılmış ve oturuma devam edilmiştir. İlk olarak 10. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 11. maddenin görüşülmesine başlanmıştır.

Madde üzerinde ilk sözü Refah Partisi Grubu adına Bingöl Milletvekili Hüsametdin Korkutata almıştır. Hüsametdin Korkutata kısa tuttuğu konuşmasının hemen başında, *Maliye Bakanlığı olarak, 193 sayılı Kanunda değişiklik yapmak suretiyle doğu ve güneydoğudaki yatırımcının desteklenmesi hususunda elinden geleni yapmıştır*” şeklinde bir ifade kullanmış ve konunun bununla sınırlı kalmamasını ve diğer bakanlıkların da üzerlerine düşen görevi yapmalarını istemiştir. Korkutata, Maliye Bakanının elinden geleni yapmasına karşın, bölgede ciddi şekilde bir sermaye kayışının ve bir beyin göçünün olduğuna vurgu yapmış ve bunu önlemek için öncelikle teşviklerin kredi veya prim olarak bölgeye ciddi şekilde getirilmesinin gerektiğine işaret etmiştir. Sosyal dengenin sağlanması için her ilde prim ve vergi oranının farklı olmasını isteyen Hüsametdin Korkutata, aksi durumda yatırımların yine bazı illerde yığılacağını, bu kez aynı bölgede ciddi dengesizlikler çıkacağını dile getirmiştir. Arsa konusuna da değinerek, bölgede arsanın zaten ucuz olduğunu, bu nedenle de geçmişte de kimsenin arsa talebinde bulunmadığını ileri sürmüş ve önemli olan sermayenin bölgeye ulaşması olduğu, sermaye giderse, arsanın da kendiliğinden verileceği fikrini savunmuştur. Korkutata konuşmasının sonunda bölgede huzurun ve güvenin sağlanması için istihdamın artırılmasının önemine değinmiş ve ayrıca köylere geriye dönüş için Başbakanlık Acil Destek Fonundan para aktarılmasını önermiştir.

Hüsametdin Korkutata'dan sonra Hükümet adına Maliye Bakanı Zekeriya Temizel açıklamalar yapmıştır. Yasa tasarısının, sadece kapsam itibariyle tartışılmasından dolayı, içeriğinin kamuoyuna pekiyi anlatılamadığını belirten Zekeriya Temizel, tasarının, öncelikle "olağanüstü hal bölgesi" olarak tanımlanan illerde istihdam sağlayıcı yatırımları teşvik etmek amacı taşıdığını açıklamıştır. Türkiye'nin, istihdam artırıcı yatırımları teşviklere olan ihtiyacının sadece bu bölgeyle sınırlı olmadığı görüşüne katılan Temizel, kapsamın genişletilmesi yolundaki çabaları saygıyla karşıladığını ifade etmiştir. Zekeriya Temizel, her şeyin her yerde teşvik edilmesi durumunda bunun başarılı olamayacağını ve bu durumda farklı düzeyde olan iller arasındaki uçurumun devam edeceğini ileri sürmüştür. Terörün sadece güvenlik kuvvetlerinin çabasıyla ortadan kalkmayacağına değinen ve aynı zamanda terörün ekonomik kaynaklarının da kurutulmasının zorunlu olduğunu ortaya koyan Maliye Bakanı Temizel, Hükümetin, yeni teşvik yöntemlerini Türkiye'nin bütün bölgelerinde kademeli olarak uygulama hazırlıkları yaptığının da haberini vermiştir.

Zekeriya Temizel, Bakanlar Kurulu'nun konuyla ilgili çalışmalarının söz konusu tasarıyla sınırlı olmadığını, daha yasa çıkmadan, bölgede enerji maliyetlerini yarıya varan oranda azaltacak ve çalışanların ücretlerini artıracak düzenlemeler yapıldığını sözlerine eklemiştir. Hükümet adına konuşma yapan Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, sadece, iki milletvekilinin, ya yasa tasarısının içeriğini tam olarak algılayamamaktan ya da kasıtlı olarak, getirilenin bir teşvik olmadığını ileri sürdüklerine değindiği açıklamalarında, yasa tasarısının, istihdam üzerindeki yükleri azaltmak amacıyla, işveren sigorta priminin devlet tarafından karşılanmasını içermesinden dolayı bir teşvik niteliği taşıdığını iddia etmiştir. Tasarının sadece sayılan illerde değil, Bakanlar Kurulu tarafından, Türkiye'nin neresinde olursa olsun, kalkınmada öncelikli yöre olarak kabul edilmiş bütün illerinde, istihdam sağlayan yatırımlara bedelsiz olarak arsa tahsisi uygulaması getirildiğini söyleyen Maliye Bakanı, diğer taraftan da, istihdam yaratan yatırımlara, ilk beş yılda yüzde 100, daha sonraki beş yılda da, çalıştırılan işçi sayısına bağlı olarak, yüzde 60 oranında Kurumlar Vergisi indiriminin yapıldığını da bir bilgi olarak Genel Kurul'a sunmuştur.

Zekeriya Temizel, teşvik niteliğindeki düzenlemelerle ilgili açıklamalar yaptığı konuşmasında, işverenin, vergi yükümlüsü olarak, kestiği vergileri, vergi kredisi olarak kullanma olanağı getirildiğini, bölgede, finansman sıkıntısı çeken işverene, bir de kesmiş olduğu vergiler nedeniyle ilave bir yük getirmemek için, bunu, iki yıl boyunca kredi olarak kullanma olanağının sağlandığını da ortaya koymuştur. Bütün verilen teşvikler sonucunda, bölgede yapılan ve belli bir sayıda istihdam sağlayan yatırımların, Marmara bölgesinde yapılacak aynı nitelikteki bir yatırıma göre, yüzde 45 ile yüzde 52 oranında avantajlı duruma geldiğini hatırlatan Zekeriya Temizel, vergi alınmayan bir serbest alan yaratmayı asla amaçlanmadığını sözlerine eklemiştir. Bir takım düzenlemeler yapılırken, bir bölgeyi, diğerinin tamamen yok olması pahasına teşvik etme gibi bir uygulamaya gidilmeyeceğini de söyleyen Bakan, bundan sonraki süreçte sermaye yetersizliğini ortadan kaldırmak için çalışmaların yapılacağını dile getirmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Maliye Bakanı Zekeriya Temizel'den sonra, Refah Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Tasarıda eksikliklerin olduğunu, uygulamada istenilen sonucu vermeyeceğini, üzerinde düzeltmelerin yapılması gerektiğini ifade ettiklerini açıklayan Cevat Ayhan, bu uyarılar doğrultusunda, ilk görüşmelerden sonra tasarının Komisyona çekilerek yeniden düzenlendiğini ve şimdi de Meclis'ten geçeceğini ifade etmiştir. Ayhan, bazı eksiklikler olduğu konusundaki görüşünde ısrar ederek, Karadeniz Bölgesinde Giresun ve Ordu'nun teşvik kapsamında olmasına rağmen, Trabzon, Artvin, Rize, Samsun, Zonguldak ile İç Anadolu Bölgesinin ve Doğu Anadolu Bölgesinin birçok fakir ilinin, Malatya'nın, Elazığ'ın ve Erzincan'ın olmadığını örnek olarak göstermiştir. İlçe düzeyinde de ciddi sıkıntılar olduğunu vurgulayan Cevat Ayhan, pazara ve nüfus bölgelerine, yoğun

bölgelere, tüketim bölgelerine uzak olan illerin, istikrarlı ve on yıllık bir teşvikle desteklenmemesi durumunda sonuç alınamayacağını ileri sürmüştür. Ayhan, Kağızman projesini çok iyi bildiğini iddia ederek, bunun başarılı olamadığını ortaya koymuş ve bir diğer konu olan vergi teşviklerine değinmiştir. Vergi teşviklerinin yetersiz olduğunu öne sürdüğü konuşmasında, üç yılda yapılan yatırımın, 3-4 yıl içinde geri alınacağını, bu durumda da vergi muafiyetini uygulayacak sürenin kalmayacağını belirtmiştir.

Refah Partisi Erzurum Milletvekili Aslan Polat da kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkmıştır. Polat, konuşmasının başında, yasa tasarısının yürütmeye ilgili son maddesinin içeriği üzerinde fazla durulmadığını ifade etmiş ve buna neden olarak da, hangi illerin kesin olarak bu kapsama girdiği, kapsama alınıp alınmadığı tartışmasının doğmasını göstermiştir. Bugüne kadar Doğu Anadolu'da yapılan teşviklerin büyük bölümünün krediye dayandığını ifade eden Aslan Polat, bölgeye süreklilik taşıyan teşvik olarak vergi, sigorta primleri, arazi ve yatırım yapılmasını doğru bulduğunu açıklamış ve itiraz ettiği iki konuyu şu şekilde ortaya koymuştur: *“...birincisi, beş yıllık sürenin kısa olduğu ve buraya gelecek yatırımcılar için beş yılın çok cazip olamayacağı; üzerinde çok durduğumuz ikinci konu, yeni istihdam yaratılacak diye eski işyerlerine teşviklerin getirilmemesidir. Yani, şu anda, mevcut işyerlerine, bu teşviklerin, ancak işçi sayısını artırırlarsa getirilebileceğinin, mevcut halde getirilemeyeceğinin yanlış bir uygulama olacağını belirttik.”* Mevcut yatırımlara, yani, amortisman değerlerini bitirmiş, bütün kazançlarını sürekli vergiye veren firmalara da teşvikler getirilmesi durumunda, doğuda ek bir kaynak, ek bir yatırım yapmak için finans sağlanmış olacağını da savunan Polat, Doğu Anadolu'da, mevcut organize sanayi bölgelerinin yetersizliğine vurgu yapmış ve seçim bölgesi Erzurum'un ikinci organize sanayi bölgesine ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Aslan Polat, tasarının yasalaşmasıyla, fiilî olağanüstü hal bölgesinde olan Batman, Bingöl, Diyarbakır gibi illerin teşvik kapsamına gireceğini, ancak ikinci bölgede bulunan Adıyaman, Ağrı, Bayburt, Erzurum gibi illerin, Bakanlar Kurulunun teşvik kararını bekleyeceklerini belirterek, ikinci teşvik bölümünün de bir an önce çıkarılıp, yürürlüğe sokulmasını istemiştir.

Konuşmasının son bölümünde Erzurum'a verilmiş olan sözlerin yerine getirilmesini isteyen Aslan Polat'ın sözlerine son vermesiyle tasarının son maddesi olan 11. madde üzerindeki görüşmeler sona ermiştir. Üzerinde herhangi bir önerge verilmeyen madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının tümünün oylanması öncesinde, İçtüzüğü'nün 86. maddesi gereğince, tasarının lehinde ve aleyhinde, oyunun rengini belirtmek üzere söz talepleri olmuş ve bu konuşmalara geçilmiştir.

Tasarının lehindeki konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya yapmıştır. Halit Dumankaya, 2 saatte çıkarılabilecek bir yasanın, Refah Partililer ve DYP'lilerin engellemeleri yüzünden, tam 18 saatte çıkarıldığına dikkat çektiği konuşmasında, tasarının yasalaşmasıyla Doğu ve Güneydoğu illerinde çok büyük yatırımların yapılacağını ifade etmiştir.

Yasa tasarısının aleyhindeki konuşmayı ise Refah Partisi Elazığ Milletvekili Cemil Tunç yapmıştır. Tasarının, terörden ve diğer olumsuzluklardan dolayı yıllarca yatırım yapılamamış, terörden etkilenmiş, ekonomisi gelişmemiş ve yeterli istihdamı olmayan illere teşviki öngören bir düzenleme olduğunu dile getiren Cemil Tunç, Elazığ'ın teşvik dışında bırakılmasını eleştirmiştir. Bir başka RP'li milletvekili Tevhit Karakaya'nın uyarısıyla Erzincan'ın da kapsam dışında kaldığını söyleyen Tunç, artık Elazığ'da yarım kalmış yatırımların tamamlanamayacağını, yatırımların teşvik kapsamındaki komşu illere kayacağını öne sürmüştür. Cemil Tunç, herkesin, bütün yetkililerin Elazığ'ın haklı olduğunu söylemesine rağmen, Devlet İstatistik Enstitüsünün, fert başına düşen millî hâsılayı Elazığ'da, 2 200 dolar olarak tespit ettiğini, ancak bunun doğru olmadığını öne sürmüştür. Keban'da üretilen elektrikten elde edilen katma değer, Kebanlı tarafından kullanılıyormuş gibi bir hesaplama yapıldığını ve çıkan rakamın 25 bin dolar civarında olduğuna da vurgu yapan konuşmacı, bunun da gerçeği yansıtmadığını dile getirmiştir.

Lehte ve aleyhte yapılan konuşmalardan sonra tasarının tümü açık şekilde oylanmıştır. Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının açık oylaması sonucunda oy kullanan 309 milletvekilinden 281'i kabul, 27'si ret ve 1'i de çekimser oy kullanmıştır. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.²⁹⁹

12- MUHTAÇ ERBAŞ VE ER AİLELERİNİN ÜCRETSİZ TEDAVİSİ HAKKINDA KANUN (4341 SAYILI)

“Ordu Milletvekili Şükrü Yürür ve 5 Arkadaşının, Erbaş ve Er Ailelerinin Ücretsiz Tedavisi Hakkında Kanun Teklifi ve Millî Savunma Komisyonu Raporu ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi” ile ilgili görüşmelere 3. Yasama Yılı'nın, 56. Birleşiminde başlanmıştır. 18 Şubat 1998 tarihindeki birleşimin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyeliklerini ise Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız ve Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu yürütmüştür.

Söz konusu teklif, tali olarak havale edildiği Millî Savunma Komisyonunda görüşüldükten sonra, esas olarak havale edildiği Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmeden İçtüzüğü'nün 37. maddesine göre doğrudan gündeme alınmıştır. Komisyon raporu olmadığı için, doğrudan, teklifin müzakeresine başlanmıştır. Teklifin tümü üzerindeki ilk konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Turhan Tayan yapmıştır.

²⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 43. Cilt, 3. Yasama Yılı, 45. Birleşim, s. 149–179; 181–269
994

Teklifle, Türk Silahlı Kuvvetlerine er ve erbaş olarak hizmet edenlerin, eş ve çocuklarının da, sağlık yardımlarından, sağlık hizmetlerinden yararlanmasının amaçlandığını belirten Turhan Tayan, düzenlemenin yaklaşık olarak 50 binin üzerinde, evli, çocuk sahibi er ve erbaşın yakından ilgilendirdiğini ifade etmiştir. Bir gencin iki seneye yakın vatan hizmeti sırasında, aile için büyük bir maddî yük getirdiğini ve ayrıca vatani görevini yapan kişi için, eşinin ve çocuğunun hastalığının ve tedavisinin bir sorun olduğunu dile getirmiştir. Yine Türk Silahlı Kuvvetlerinin, subayına, astsubayına ve Türk Silahlı Kuvvetlerinde sivil memur olarak çalışan memurlara sağlayabildiği sağlık hizmetlerini, Türk Silahlı Kuvvetlerinde er ve erbaş olarak görev yapanların, eşine ve çocuklarına sağlamasının memnuniyet verici olduğunu açıklamıştır.

Tayan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin hastanelerinde, tüm bu hizmetleri karşılamasının mümkün olmadığından, devlet ve üniversite hastaneleri tarafından karşılanmasının öngörüldüğünü ifade ettikten sonra, DYP olarak zaten yükü ağır olan, askerî hastanelerin bu yükümlülükten ayrı tutulmasının daha yararlı olacağı düşüncesine sahip olduklarını açıklamıştır. Teklifin bir an evvel yasalaşması yolundaki dileğini tekrar ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Turhan Tayan'dan sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, Ordu Milletvekili Şükrü Yürür söz almıştır. Teklifi veren diğer milletvekilleri adına söz aldığını açıklayan Şükrü Yürür, yapmış olduğu duygu yüklü konuşmada, teklifin gerekçesini şu şekilde ortaya koymuştur: *“Bu kanunu teklif etmemize gerekçe teşkil eden husus: Askere alınmış bir Mehmet’in, askerdeyken dünyaya gelen çocuğu ve bu çocuğun tedavisi için karşılaşılan zorlukları kendi yöremde yaşadım. Aile, yeşil kartı üniversitede kullanamadı ve üniversitede tedavisinden sonra, ailenin geride kalanları, bu çocuk için senet vermek mecburiyetinde kaldılar; fakat, o senet de ödenmedi; icraî takip yapıldı, icra takibi de sonuç vermedi. Onun üzerine, arkadaşlarımla görüşerek, bu kanun teklifini hazırladık ve bugün de, sizlerin oylarınızla kanunlaşacağına inandığım bu teklifi görüşmeye başladık.”*

Yürür, teklifle, askere alınmış olanların geride bıraktıkları eş ve çocuklarının -muhtaç olduklarını ispat etmiş olanlarının- tedavisini ve tedavi giderlerini devletin yükleneceğini; er ve erbaşların eş ve çocuklarının üniversite ve devlet hastanelerine vermiş oldukları senetlerin bedellerinin devletçe karşılanacağını belirtmiş ve herkese peşinen teşekkür etmiştir.

Daha sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Malatya Milletvekili Ayhan Fırat konuşma yapmıştır. Teklifle, erbaş ve erlerin muhtaç ana ve babalarının da sağlık hizmetlerinden yararlanamamasını eleştiren Ayhan Fırat, ayrıca masrafın küçük ya da büyük olarak nitelendirilmesine karşı çıkmış, kahramanlık yapanlarla ilgili masraftan bahsedilmesinin yanlış olduğunu ifade etmiştir. Fırat, teklifin Komisyonda görüşülmesi sırasında, jandarmanın erbaş ve erlerinin de kapsam içine alınmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve sosyal devlet ilkesine uygun bir yasa olduğunu sözlerine eklemiştir. Ayrıca teklifi getirenlere içten teşekkürlerini sunmuş ve askerî hastanelerin de dahil edilmesinin yarar getireceğini savunmuştur.

Yönetmelik çıkarılması için tanınan, altı aylık sürenin uzun olduğunu söyleyen Ayhan Fırat, bunun üç aya indirilmesinin doğru olacağını savunmuş ve sözlerine son vermiştir.

Teklifin tümü üzerinde Demokratik Sol Parti Grubu adına, Manisa Milletvekili Hasan Gülay konuşma yapmıştır. Teklife emeği geçenlere teşekkür ederek söze başlayan Hasan Gülay, erbaş ve erler silah altına alınınca ailelerinin güç duruma düştüğünü, genellikle bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmadıkları için de tedavi olamadıklarını ifade ederek, bu durumun silah altında vatan görevi yapan erbaş ve erlerin moralini bozduğuna dikkat çekmiştir. Silah altına alınanların çok genç yaşta olmaları ve çoğunun bekâr olması nedeniyle, teklifin yasalaşması durumunda, devlete fazla malî yük getirmeyeceğini sözlerine eklemiştir.

Teklifin getirdiği yararlar hakkında bilgi veren Gülay, hiçbir siyasal amaç güdülmeden destek verilmesinin bir görev olduğunu belirtmiş ve sosyal güvenlik yasasının hala çıkarılmamış olmasını eleştirmiştir.

Hasan Gülay'ın konuşması sonrasında, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almış ve o da teklifi hazırlayanlara teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Ayrıca konuşmasının yine başında bazı önergeler vereceklerini açıklamıştır. Batı toplumlarının çoğunda ücretsiz askerliğin tarihe karıştığı bir dönemde, devletin muhtaç olanlarına gerekli yardımı yapmasının bir görev olduğunu belirten Mahmut Yılbaş, insanların “muhtaç “ olduklarını kanıtlamak için çaba sarf edeceklerini, bu yüzden de “muhtaçlık” kavramının tekliften çıkarılmasının yerinde olacağını savunmuştur.

Yılbaş eski uygulamalardan örnek verdiği konuşmasında; *Çok eski tarihlerde çıkarılan Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun dolayısıyla getirilmiş olan hizmetler, ancak yerel, mahallî yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Köy Kanununda getirilen hükümlerle, yapılan bütçelerin muayyen bir oranının, muhtaç asker ailelerine yardım faslına konulması önerilmiştir; ama, zaman içerisinde köylerimiz bu görevi yerine getirebilecek gelirlerden yoksun kaldıkları için, askerlerimizin büyük bir bölümünün geldikleri kırsal alandaki eş, baba ve anneleri bu hizmetten yararlanamamaktadırlar. Ayrıca, şehirlerde, beldelerde yaşayan insanlardan askere gitmiş olanların eş ve ailelerine, anne ve babalarına verilen yardım da, maalesef, belediyelerimizin o dar imkânlarıyla ayırdıkları ödeneklerle mümkün olmaktadır. Değerli arkadaşlarım, bu da gösteriyor ki, bu teklifin kanunlaşmasıyla getirilecek sosyal hizmetlere toplumun, halkın büyük bir ihtiyacı vardır”* şeklinde ifadelere yer vermiştir.

Yine sadece eş ve çocukları değil, aynı zamanda anne ve babaların da yasanın kapsamına alınmasını isteyen Mahmut Yılbaş, ailelerin sadece hasta olduklarında değil, günlük yaşamda da devletin desteğine ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmiştir. Bu arada tedavi için askeri hastanelerin de hizmet vermesi gerektiğini savunmuş ve sözlerini tamamlamıştır.

Teklifin tümüyle ilgili olarak gruplar adına son konuşmayı, Refah Partisi Grubu adına Ağrı Milletvekili Mehmet Sıddık Altay yapmıştır. Mehmet Sıddık Altay da teklifi hazırlayanlara teşekkür ederek konuşmasına başlamıştır. Yasa teklifini olumlu bulmakla beraber, emniyet teşkilatındaki 35 bin polisi ilgilendiren diğer teklifin Hükümet tarafından geri çekilmesine üzüldüğünü bildiren Mehmet Sıddık Altay, Türkiye'deki genel sosyal güvenlik alanındaki sıkıntılara değinmiş ve sağlık politikalarının durumunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Altay, sosyal güvenlik kuruluşlarının durumu ile ilgili bir anketten bahsetmiş ve şunları söylemiştir: *“Nisan 1997 hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre, 15-19 yaş grubunda toplam 2 milyon 295 bin gencimiz bulunmaktadır. Bunlardan, 17 bini Bağ-Kur’a, 363 bini SSK’ya, 6 bini de Emekli Sandığına tabidir. Bu yaş grubundaki nüfusumuzun 1 milyon 901 bini herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı değildir. Aynı şekilde, 20-24 yaş grubundaki 2 milyon 120 bin kişinin 110 bini Bağ-Kur’a, 591 bini SSK’ya, 84 bini Emekli Sandığına tabidir. Bu çağ nüfusunun 1 milyon 333 bini sosyal güvenceden mahrum bulunmaktadır.”*

Bu sonuçlara bakarak, Türkiye'nin, acilen bir sosyal güvenlik reformuna ihtiyacının bulunduğunu belirten Mehmet Sıddık Altay, sözü gündemdeki yasa teklifine getirerek, düzenlemenin kısmen de olsa bir iyileştirme sağlayacağını, askerliğin zorunlu da olsa, sonuçta bir kamu hizmeti olduğundan hareketle, askerliği boyunca sosyal güvenlikten yararlanamayacak olmalarından dolayı, eş ve çocuklarına dönük olan teklifin, anne ve babalarını da kapsamasını istemiştir. Ayrıca ailelere sağlanacak bu imkânlarla ilgili olan işlemlerde bürokrasinin asgari düzeyde tutulmasının gereğine de değinerek, sözü bir başka konuya, askeri hastanelere getirmiştir. Askerî hastanelerin kendi bölgelerindeki sivil halka da hizmet vermelerinin yarar sağlayacağını savunan konuşmacı, teklifte de önceliğin devlet hastanelerine değil, askeri hastanelere verilmesinin uygun olacağını dile getirmiştir.

Konuşmasında askerlik süresine de değinen Altay, 16 aylık askerlik süresinin, makul bir düzeye, örneğin 12 aya çekilmesini önermiş ve teklife RP olarak destek vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Bu konuşmadan sonra birleşime ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan İkinci Oturumda görüşmeler kaldığı yerden devam etmiştir.

“Ordu Milletvekili Şükrü Yürür ve 5 Arkadaşının, Erbaş ve Er Ailelerinin Ücretsiz Tedavisi Hakkında Kanun Teklifi ve Millî Savunma Komisyonu Raporu ve İhtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi” ile ilgili görüşmelere teklifin tümüyle ilgili kişisel görüşlerin açıklanmasıyla devam edilmiş ve şahsı adına ilk sözü Refah Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay almıştır.

Yasa teklifinin önemli bir ihtiyacı karşılayacağını ve Türkiye'nin gerçeklerinin de gözardı edilmemesi gerektiğini söyleyen Ersönmez Yarbay, silah altındaki er ve erbaşların aileleriyle ilgili olarak yapılan bu düzenlemenin, aslında bir anayasa emri olduğunu, Anayasanın 60. maddesinde yer alan

“Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliğı sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” şeklindeki hükmün bir gereğı olduğunu vurgulamıştır. Ancak bu yasanın geçici olduğunu, “pansuman” tedbir olduğunu ifade etmiş ve tedavi sürecinde, er ve erbaş terhis olduğu takdirde tedavinin yarıda kalacağını, bunun da gözden geçirilmesini istemiştir.

Teklifin hazırlıksız olarak Genel Kurula getirildiğini de iddia eden Yarbay, görevlendirilen hastanelerin görüşünün alınmamasını bir eksiklik olarak nitelemiş ve mali konuda da herhangi bir çalışma yapılmadığını ifade etmiştir. Söz konusu yasadan kaç kişinin yararlanacağını belli olmadığını, bu yüzden de ödenekle ilgili olarak; “Maliye Bakanlığınca her yılın ilgili bütçesine yeterli ödenek konur” denilmesinin belirsizliği işaret ettiğini öne sürmüştür. Bunu da yine yeterince hazırlık yapılmamasına bağlamıştır. Ersönmez Yarbay, bölgeler arası gelir dağılımının bozukluğuna da vurgu yaptığı konuşmasında, kişi başına düşen milli gelirin Kocaeli’nde 7 bin dolar iken, Ağrı’da 500 dolar olduğunu, bu denli adaletsizliğin bulunduğu bir ülkede geçici de olsa, bu tür düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağını dile getirmiştir.

Polislerin askerlik durumuyla ilgili olan yasa teklifinin hazırlıksız olduğu için geri çekildiğini de hatırlatan Yarbay, söz konusu yasa teklifinde de eksiklikler bulunduğunu, en azından Millî Eğitim Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının görüşlerinin alınmadığını belirterek, hazırlıksızlık iddiasını güçlendirmeye çalışmıştır.

Şahıs adına görüşlerini açıklayan bir diğer milletvekili Refah Partisi Erzurum Milletvekili Ömer Özyılmaz olmuştur. Tekliften memnun olduğunu belirten ve bu yüzden de Şükrü Yürür’e teşekkür eden Ömer Özyılmaz, bununla birlikte Anavatan Partisinin, Turgut Özal’ın milliyetçi-muhafazakâr, sosyal devlet anlayışından uzaklaştığını öne sürmüştür. Silahlı Kuvvetlerin üst kademesinde bulunan subay ve astsubay ile onların yakınlarının güvence altına alınmalarına karşın, erlerin ve yakınlarının son derece zor koşullarda bulunduklarını dile getirmiştir.

Özyılmaz, Anadolu’da geniş aile tipinin yaygın olduğunu belirttikten sonra, silah altına alınan gencin annesi, babası, kardeşleri, eşi ve çocuklarının zor duruma düştüklerini, teklifle bunun önüne geçilebileceğini ifade etmiş ve ilk teklifte “devlet hastaneleri ve üniversite hastanelerinde tedavi olur” denildiği halde, Komisyonun, buna, askerî hastaneleri de dahil etmesinin memnuniyet vereci olduğunu açıklamıştır. Ayrıca silah altındaki er ve erbaşın, anne, baba ve evlenmemiş kız kardeşin de teklife dahil edilmesinin doğru olacağını savunmuştur.

Ömer Özyılmaz’ın konuşmasını tamamlamasından sonra, Anavatan Partisi Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler, konuşmacının partileriyle ilgili olarak, Özal’ın fikirlerinden uzaklaştığı şeklindeki açıklaması için, cevap niteliğinde bir konuşma yapmak istemiştir. Ancak bu istek zaten, cevap niteliğinde bir açıklama yapıldığı için kabul edilmemiştir.

Bu gelişmenin hemen ardından ise karar yeter sayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiş ve teklifin görüşülmesine 56. Birleşimin, Üçüncü Oturumunda devam edilmiştir. İlk olarak teklifin maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

Teklifin 1. maddesi şu şekildedir: **“1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümlerine göre, silah altına alınan erbaş ve erlerin ailelerinin hastalanmaları halinde tedavileri, Devlet ve üniversite hastanelerinde ücretsiz yapılır.”**

Söz konusu madde ile ilgili olarak konuşma talebinde bulunan milletvekili çıkmamış, ancak ANAP Rize Milletvekili Ahmet Kabil ve Adana Milletvekili Uğur Aksöz ile arkadaşları tarafından bir önerge verilmiştir. *“Görüşülmekte olan 282 sıra sayılı kanun teklifinin 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

Madde 1.- 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümlerine göre silah altına alınan muhtaç erbaş ve erlerin ailelerinin hastalanmaları halinde tedavileri, devlet ve üniversite hastanelerinde ücretsiz yapılır” şeklindeki önerge kabul edilmiş ve 1. madde de söz konusu değişiklik doğrultusunda oylanarak kabul edilmiştir.

Hemen ardından; **“Erbaş ve er ailelerinin ayakta veya meskende tedavi halinde kullanılacak ilaç bedellerinin %20’si kendileri tarafından ödenir. Ancak, resmî sağlık kurumu raporu ile belirlenen ve tüberküloz, kanser, kronik böbrek, akıl hastalıkları, organ nakli ve benzeri uzun süreli tedaviye ihtiyaç gösteren hastalıkların ayakta veya meskende tedavileri sırasında kullanılmasına lüzum gösterilen ilaçlardan hayatî önemi haiz olanların bedellerinin tamamı Devletçe karşılanır”** biçiminde düzenlenen 2. madde okunmuştur.

Madde ile ilgili olarak ANAP Ordu Milletvekili Şükrü Yürür ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 282 sıra sayılı yasa teklifinin 2. maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi saygıyla arz olunur.*

Madde 2- Muhtaç erbaş ve er ailelerinin ayakta veya meskende tedavi halinde kullanacakları ilaç bedelleri ile resmî sağlık kurumu raporuyla belirlenen ve tüberküloz, kanser, kronik böbrek, akıl hastalıkları, organ nakli ve benzeri uzun süreli tedaviye ihtiyaç gösteren hastalıkların ayakta veya meskende tedavileri sırasında kullanılmasına lüzum gösterilen ilaçlardan hayatî önemi haiz olanların bedellerinin tamamı devletçe karşılanır” şeklindeki önergenin kabul edilmesinden sonra, madde de söz konusu değişiklik doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanunun tatbikatında aile tabiri içine giren eş, usul ve fûru aşağıda gösterilmiştir.

a) Eş : Erbaş ve erlerin karıları.

b) Usul : Erbaş ve erlerin, yardım etmediği takdirde zarurete düşecek ana ve babaları.

c) **Füru : Erbaş ve erlerin çocukları**” şeklinde düzenlenmiş olan 3. madde ile ilgili olarak dört ayrı değişiklik önergesi verilmiştir. ANAP Ordu Milletvekili Şükrü Yürür’ün önergelerini çektiklerini açıklamasından sonra, Refah Partisi’ne mensup milletvekilleri tarafından verilmiş olan önergeler de reddedilmiş, sonuçta 3. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir

Daha sonra 4 ve 5. maddeler de, üzerlerinde konuşma yapılmaksızın ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.³⁰⁰ **“Bu Kanunun uygulanmasına ait usul ve esaslar Millî Savunma, Maliye ve Sağlık Bakanlıklarınca ortaklaşa hazırlanacak bir yönetmelikle gösterilir”** şeklinde düzenlenen 6. madde ile ilgili söz alan milletvekili olmamış, ancak CHP Malatya Milletvekili Ayhan Fırat ve arkadaşları tarafından; *“Teklifin 6 ncı maddesinde yer alan Bakanlıklarınca ibaresinden sonra 3 ay içinde ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederiz...”* şeklindeki önerge kabul edilmiştir. Madde de bu değişiklik doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra geçici 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Devlet ve üniversite hastanelerinde her türlü muayene, tedavi ve sağlık hizmetleri dolayısıyla borçlandırılmış olan erbaş ve er ailelerinin bu borçları kaldırılmıştır.**

Bu borçların tahsili için hiçbir idarî ve icraî işlem yapılamaz, başlanmış olan işlemlere son verilir” şeklindeki madde ile ilgili olarak ANAP Ordu Milletvekili Şükrü Yürür ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 282 sıra sayılı yasa teklifinin geçici 1 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi saygıyla arz olunur.*

“Geçici Madde 1.- Devlet ve üniversite hastanelerinde her türlü muayene, tedavi ve sair sağlık hizmetleri dolayısıyla, bu kanun yürürlüğe girmeden önce borçlandırılmış olan erbaş ve erlerin eş ve çocukları, muhtaç olduklarını belgeledikleri takdirde, haklarında hiçbir idarî ve icraî işlem yapılmaz, başlanmış işlem varsa, onlar dahi durdurulur.

Hastanelerin bu kabil alacaklarının devletçe nasıl karşılanacağı 6 ncı maddede yazılı olan yönetmelikle düzenlenir“ biçimindeki önerge kabul edilmiş ve madde de bu değişiklik doğrultusunda oylanmıştır.

Geçici 1. maddenin kabul edilmesinin ardından, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 7. madde ile **“Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 8. madde de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir.

³⁰⁰ Söz konusu maddeler şu şekilde düzenlenmiştir:

MADDE 4.- Bu Kanundan yararlanma hakkı, 1111 sayılı Askerlik Kanununa göre, askerlik şubesince askere sevk tarihinden başlar ve terhis tarihinden bir ay sonra sona erer.

MADDE 5.—Bu Kanunun uygulanmasından doğacak giderleri karşılamak üzere, Maliye Bakanlığınca her yılın bütçesine Devlet ve üniversite hastaneleri için yeterli ödenek konur.

Teklifin başlığına “muhtaç” kelimesinin eklenmesinin kabul edilmesinin ardından, teklifin tümü de oylanarak kabul edilmiştir. Söz konusu teklif böylelikle yasalaşmıştır.³⁰¹

Teklifin yasalaşması üzerine Tarım ve Köyişleri Bakanı Mustafa Rüştü Taşar şu teşekkür konuşmasını yapmıştır: “Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bugün, değerli milletvekillerimizin oylarıyla, Erbaş ve Er Ailelerinin Ücretsiz Tedavisi Hakkında Kanun Teklifi kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır. Bu Kanun, görev başında olan er ve erbaşların, eşi, çocukları, ana ve babalarının tedavi ve ilaçlarıyla ilgili hükümleri içermektedir.

Böylesine sosyal bir hadise, aynı zamanda, vatan hizmeti yapan kardeşlerimizin görev başında moral güçlerini yüksek tutarak, gözleri arkada kalmadan görevlerini ifa etmelerini sağlayacaktır. Bu kanun teklifini veren Ordu Milletvekilimiz Şükrü Yürür’e, Çanakkale Milletvekilimiz Mustafa Cumhur Ersümer’e, Amasya Milletvekilimiz Aslan Ali Hatipoğlu’na, Ankara Milletvekilimiz Nejat Arseven’e, Muğla Milletvekilimiz Lale Aytaman’a, Nevşehir Milletvekilimiz Abdulkadir Baş’a ve Komisyonda görüşüldüğü sırada hazır bulunan Komisyon üyelerimize ve bugün burada bunun kanunlaşmasını sağlayan bütün partilere ve milletvekillerine huzurlarınızda teşekkür ediyorum; değerli Başkanımıza da, bu ferasetli yönetiminden dolayı saygılarımı sunuyorum.”

13-MERA KANUNU (4342 SAYILI)

“Mera Kanunu Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 19 Şubat 1998 tarihindeki, 3. Yasama Yılı, 57. Birleşiminde başlanmıştır. İkinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Yasin Hatiboğlu, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi nedeniyle, hemen tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde ilk sözü, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük almıştır.

Türkiye’nin sorunlarının tarımdan başlayarak çözümlenmesi gerektiğini belirterek söze başlayan Ahmet Küçük, toprağın öneminden bahsederek, ortalama 800 metre bir yüksekliğe sahip olan Türkiye coğrafyasının tarım açısından çok elverişli olmadığını, bu yüzden de ciddi bir erozyon tehlikesinin yaşandığına dikkat çekmiştir. Beş bin yıldır insanlara yurt olarak hizmet veren ve bir göç yolu olan Anadolu’nun, yorgun olduğunu, doğal zenginliklerinin büyük bir kısmını kaybettiğini açıkladıktan sonra, ülkenin yüzde 26’sının kadastrosunun hala çıkarılamadığını öne sürmüştür. Küçük, toprakları, tarım arazileri; çayır ve meralar; ormanlar ve fundalıklar olarak üçe ayırdıktan sonra, tasarının bu toprakların yüzde 28’ini oluşturan önemli bir bölümüyle ilgili olduğunu ortaya koymuştur.

³⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 45. Cilt, 3. Yasama Yılı, 56. Birleşim, s. 299–322

Ahmet Küçük çıkarılacak olan Mera Kanunu ile ilgili nitelikleri sıralarken, bu kanunun; uygulanabilir olmasını, yeni meraları korumasını, hayvancılık ve tarımdaki insanların örgütlenme sorununu çözmesini istemiştir. Diğer yandan da daha çok arazinin sulanmasını ve katmadeğeri yüksek arazilerin üretilmesini savunmuş; ayrıca sanayi yatırımlarının ve hizmet sektörlerinin geliştirilerek, tarımdan buralara emek transferinin yapılmasının gereğine de işaret etmiştir. Türkiye’de tarımla uğraşan aile sayısının 4 milyon 100 bin olmasına karşın, bu 25–30 milyon insanın, yüzde 20’sinin toprağının olmadığını ifade eden Ahmet Küçük, bu insanların kooperatifleşmesi sağlanarak işletme yapılarının büyütülmesini, gereken yerlerde toprak reformu yapılmasını önermiştir. Bu arada doğu ve güneydoğudaki, feodal yapının hızla tasfiye edilmesini de savunmuştur.

Konuşmasında tarımsal üretime de değinen Küçük, yüzde 65’i bitkisel, yüzde 30’u hayvansal üretimden oluşan dengenin değişmesini; zorunluluk olmadıkça, ithalat yapılmamasını; tarımın devlet tarafından desteklenmesini de dile getirmiş ve sözü hayvancılığa getirmiştir. Ahmet Küçük konuşmasının bu bölümünde hayvancılıkla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: “*Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; ülkemizde bugün, 50 milyon büyük ve küçükbaş hayvan var. Hayvancılık, ülkemizde genellikle mera hayvancılığı şeklinde yapılıyor.*

Bugün, hayvancılığın en büyük sorunu, kaba yem sorunudur. Ülkemiz, çayır ve meralardan 2,6 milyon ton yeşil ot ve 1,7 milyon ton civarında da kuru ot yetiştirmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, meralarda sürekli küçülme yaşanırken, hayvan sayısı sürekli artmıştır. Bu yıllarda, hektara 0,7 hayvan düşerken, bu, bilahare 1,57 hayvana kadar yükselmiştir. Meraların sahihsizliği, ıslah edilmemesi nedenleriyle ot verimleri sürekli azalmış ve bugün, çok sıkıntılı bir durum oluşmuştur.”

Diğer taraftan meralara yapılan saldırıların nedenlerini de sıralamış ve bunlardan dolayı da meraların tükenmeye başladığına dikkat çekmiştir.³⁰² Yasanın, tarım ve hayvancılık için çok önemli olduğunu ve birçok sorunu çözeceğini belirten Küçük, bundan sonra tarım topraklarını koruyan, amacı dışında kullanılmasını kesinlikle yasaklayan hükümleri içeren tarım topraklarını koruma yasasının çıkarılması gerektiğine de vurgu yaptıktan sonra, tasarının

³⁰² Ahmet Küçük’ün sıraladığı nedenler şunlardır:

- 1 - Tarımdaki mekanizasyon,
- 2 - Göçmenlerin yerleştirilmesi,
- 3 - Bitkisel tarımın desteklenmesi, hayvancılığın geri plana atılması,
- 4 - Hayvancılığa gereken önemin verilmemesi.

içeriğine dönük olarak konuşmaya başlamıştır. Ahmet Küçük, yasaya halktan gelebilecek en büyük tepkinin, ücretli otlatmaya olacağını ifade ettikten sonra, bu miktarın önceleri düşük tutulmasını, çalışmanın altyapısının iyi oluşturulmasını ve bütçeden daha fazla pay ayrılmasını istemiştir. Hayvancılığın gayri safi millî hâsıla içindeki payının yüzde 6'dan, kısa zamanda iki katına (yüzde 12) çıkabileceğini de iddia ederek, hayvan ırklarını ıslahı için de çalışmalar yapılmasını da gündeme getirmiş ve 140 kilogram büyükbaş canlı ağırlığından 300 kilogramlara, 2 bin litre laktasyon döneminden 6 bin litre laktasyon dönemine geçilmesinin gerçekleşebileceğini öne sürmüştür.

Ahmet Küçük, damızlık sığır ve koyun yetiştiriciliğinin desteklemesinin gereğine de vurgu yaptığı konuşmasında, tarımla ilgili sorunların sadece bu sektörde çalışanların değil, tüm ülkenin sorunu olduğunu dile getirmiş ve et, süttozu, kemik unu gibi ürünlerin ithalatının gündemde olmasının üzücü olduğunu açıklamıştır. Küçük son olarak, Mera Kanununun, zor durumda bulunan insanların sorunlarına çözüm için bir başlangıç olmasını dilemiş ve kürsüden inmiştir.

Ahmet Küçük'ün konuşmasını tamamlamasının ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay söz almıştır. Söz konusu tasarının 50 yıldır Türkiye'nin gündeminde bulunduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Zeki Ertugay, yasanın çıkarılmasının, 20. Dönem TBMM'nin, ülkenin ve Türk çiftçisinin hayrına yapmış olduğu en büyük hizmetlerden birisi olacağını öne sürmüştür. Merasız bir hayvancılığın düşünülemeyeceğini de belirten Ertugay, geçmiş uygulamalarla ilgili olarak şu bilgileri aktarmıştır: *"Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan mera, yaylak ve kışlakların hukukî durumlarının tespiti, köy ve belde tüzelkişilikleri adına tahsisi, ihtiyaç fazlasının ayırımı ve gerektiğinde tahsis amacının değiştirilmesi işlemleri, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, 4753 ve 5618 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunlarının verdiği yetkiye dayanılarak, mülga Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünce yürütülmekteydi. 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununa göre yapılan uygulamalar ise, reform bölgesi içinde mülga Tarım Reformu Müsteşarlığınca yürütülmüştür. Daha sonra, 4753 ve 5618 sayılı Kanunların yürürlükten kaldırılması ve bilahare, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun 1978 yılında Anayasa Mahkemesince iptali sonucu, konuyla ilgili görevlerin yapılmasını sağlayacak düzenlemelere imkân verecek hiçbir hukukî dayanak kalmamıştır. Aslında, bu sayılan kanunlar da, büyük ölçüde, mera, yaylak ve kışlakların tespiti, tahsisi ve tahsis amacının değiştirilmesine yöneliktir, buna ağırlık vermiştir. Meralarımızın bakımı, ıslahı, korunması konuları bu kanunlarla da düzenlenmemiştir ve bugüne kadar sürekli ihmal edilmiştir.*

Diğer yandan, başta 743 sayılı Medenî Kanun ve 442 sayılı Köy Kanunu olmak üzere, birçok kanunda, mera, yaylak ve kışlaklara dair hükümler bulunmaktaysa da, bunlar, aslında, yeterli olmadığı gibi, esas amaca hizmet etmekten de çok uzaktır."

Ertugay, söz konusu mevzuat kargaşası yüzünden Cumhuriyetin ilk yıllarında, 44 milyon hektar civarında olan çayır mera arazisinin, 21,8 milyon hektara düştüğünü ve bu rakamın FAO kaynaklarına göre 8,7 milyon hektar, TEMA Vakfına göre ise 3-4 milyon hektar civarında olduğunu ifade etmiştir. Küçülen mera varlığının, hayvancılık açısından ciddi bir tehdit de oluşturduğunu belirten konuşmacı, rakamlara dayanarak şu açıklamaları yapma ihtiyacı da hissetmiştir: *“Bugün birtakım araştırmalara göre, bir büyükbaş hayvan birimi başına 160 günlük otlatma süresi boyunca ortalama olarak 2 hektarlık çayır mera arazisi gerekirken, bu rakam ülkemizde 0,96’dır. Mevcut meralarımızın ise yüzde 49’u -yaklaşık yarısı- düşük vasıflı, yüzde 39’u orta vasıflı, ancak yüzde 12’si iyi vasıflıdır. Her yıl 500 bin hektar çayır mera arazisi -hem de çok iyi vasıflısı- sürülerek süratli bir şekilde tarla arazisine dönüştürülmektedir. Bakın, buradaki durumu biraz daha açacak olursak, sürülen meralar iyi vasıflı meralardır; iyi vasıflı olan meralar, tarla arazisi haline getirilince neler oluyor; şunlar oluyor: Önce bitki örtüsü kayboluyor; sonra, şiddetli erozyona maruz bir hale geliyor ve resmen topraklarımızı kaybediyoruz. Erozyonla ilgili rakamlar - çok klasik, bütün toplantılarda dile getirilir- her yıl 500 milyon ton iyi vasıflı vatan toprağının kaybolduğunu söylüyor. Bir karış toprağımıza göz dikenin gözünü oyarız; ama, milyonlarca ton, dekarlarca, hektarlarca toprağımız her yıl kaybolur, buna seyirci kalırız. Bu, gerçekten, çağdaş dünyada çağdaş standartları yakalamaya çalışan Türkiye için de, Türk tarımı için de süratle ortadan kaldırılması gereken bir durumdur.”*

İyi meraların azalmasının, kötü vasıflı olan meralar üzerinde aşırı otlamaya da yol açtığını öne süren Zeki Ertugay, tarımdaki, en sorunlu sektörün hayvancılık olduğunu, hayvancılığın da en önemli sorununun kaba yem açığı olduğunu iddia etmiş ve bunun için çayır ve meralarının korunmasının temel çözüm olacağını dile getirmiştir. Yine mera hukukunu düzenleyen ciddi mevzuatın olmamasının, Erzurum örneğinden hareketle, özellikle Doğu Anadolu Bölgesi için ciddi bir sorun teşkil ettiğini, bu alanda yapılacak düzenlemelerle bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılabileceğini de savunmuştur. Ertugay bu konuda, Anayasanın 45. maddesinde yer alan *“Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır”* şeklindeki hükmü hatırlatmış ve Mera Kanununu, Türk tarımı için önemli bir reform niteliği taşıdığını, tasarının Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonunda, büyük bir gayretle, büyük bir uzlaşmayla Genel Kurula getirildiğini ifade etmiştir.

Zeki Ertugay, tasarının her bir maddesinin teker teker çok iyi bir süzgeçten geçtiğini ve üzerinde tartışıldığını, bu yüzden de fazla irdeleme yapılmaksızın, gönül rahatlığı ile geçmesi gerektiğini belirttiği konuşmasında, yasanın 65 milyon insanı dolaylı, 28 milyon Türk çiftçisini doğrudan ilgilendirdiğini belirtmiştir. Son olarak ise tasarının neler getirdiği konusunda şu sözleri sarf etmiştir: *“Meralarla ilgili bu yasa tasarısı kanunlaştığı takdirde, yasal boşluk ortadan kalkmış olacak, mevcut yasalarla, çeşitli kurumlara verilen görev ve yetkilerin bir tek kurumda toplanması sağlanacak ve meraların tespit, tahdit ve tahsisi, ayrıca haritalarının çıkarılarak tapu siciline kaydı gibi yasada öngörülen işlemleri yapmak üzere illerde birer mera komisyonu ve bu komisyonlara bağlı olarak teknik ekipler oluşturulacak, mera alanlarının ıslahı gerçekleştirilecek, meraları özel ve tüzelkişilere kiralama imkânı getirilecek; ayrıca, en önemli uygulama ve tedbir olarak, meralarımızın kapasitelerinin üzerinde hayvan otlatılması önlenerek ve bu konuda, meralardan yararlananların, yapılacak olan bakım ve ıslah giderlerine katılması yükümlülüğü getirilecektir. Konuyla ilgili maddeler geldikçe, bu getirilenlerden, kanun tasarısının ne kadar kapsamlı düşünüldüğü ortaya çıkmaktadır.”*

DYP adına yapılan konuşmadan sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Eskişehir Milletvekili Necati Albay söz almış ve öncelikle Türkiye'nin coğrafi konumu, iklim özellikleri ve doğal yapısı açısından, hayvancılık için çok uygun koşullara sahip olduğunu vurgulamıştır. Ancak hayvanların ırk ve yeterli beslenememesi sonucunda, hayvansal ürünlerin üretiminde çok gerilerde olduğunu da sözlerine eklemiştir.

“Yurdumuzda hayvancılık, geniş ölçüde, meralara dayalı olarak yapılmaktadır. Yem bitkileri ekim alanları, arzu edilir bir tempoyla, istenilen bir seviyeye çıkarılamamıştır. Yetiştiricilerimiz, geleneksel alışılmışlıklardan kurtulup, modern işletmeciliğin gerektirdiği bilgi, beceri ve ekonomik düzeye henüz ulaşamamışlardır. Daha açık ve gerçekçi bir ifadeyle, modern hayvancılık, daha çok emeğin, daha çok maddî harcamanın ve teknolojinin gereklerini tam olarak yerine getirmeyi gerektirmektedir; ancak, bu sayede üretimi katlayarak artırmak mümkün olacaktır. Bu bağlamda meralar bedava yem kaynağı olarak görülmektedir. Hayvan yetiştiricileri, meralardan mümkün olduğunca çok yararlanmak gayesiyle, hayvanlarını meraya erken salmakta ve kar yağınca kadar otlatmaya devam etmektedirler. Meraların bitki örtüsünün henüz tam gelişmesi tamamlanmadan hayvanların meralara gelişigüzel salınmaları, bir yandan bilinçsiz ve aşırı otlatmayla, diğer yandan çiğnenmeyle bitki örtüsünün kökleriyle birlikte tahrip olmasına ve dolayısıyla meralarımızın kıraç topraklar haline gelmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu, yurdumuz, her yıl, tarıma elverişli, Kıbrıs Adası kadar toprak kaybına neden olan erozyonla karşı karşıya gelmektedir” şeklindeki ifadelerle sorunu ortaya koymaya çalışan Necati Albay, mera ve yaylaların bilinçsiz kullanımı ve miktar olarak azaltılmasının ana nedeninin, bu konudaki mevzuat boşluğu ve yetiştiricilerin eğitim yetersizliği olduğunu dile getirmiştir.

Türkiye’de halen mera ve yaylalarla ilgili bir yasanın olmadığını belirten Albay, bu konudaki sorunların, Arazi Kanunnamesi, Medenî Kanun, Köy Kanunu, Belediyeler Kanunu, Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu, Ağıllar Hakkındaki Kanun, Tapulama Kanunu, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, İskân Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Orman Kanunu, Gayrimenkule Tecavüzün Defi Hakkındaki Kanun gibi doğrudan ilgili olmayan kanunların bazı maddeleriyle ilişkilendirilerek çözümlenmeye çalışıldığını ifade etmiştir. 1950’den sonra, siyasî nedenlerle, mera alanlarının dağıtımının başladığını ve hayvancılığın büyük bir darbe yediğini öne sürmüş ve planlı kalkınma döneminin başladığı 1963 yılından itibaren, 5 yıllık plan ve yıllık programlarda mera ve yaylalarla ilgili olarak bir takım hedefler tespit edilmesine karşın, herhangi bir ciddi adımın atılmadığını belirtmiştir.

Necati Albay, Türkiye’nin hayvancılığının ihtiyaç duyduğu kaba yem ihtiyacının 49 milyon ton olduğunu, bunun yaklaşık 20 milyon tonunun mevcut çayır ve meralardan elde edildiğini, 30 milyon ton açık bulunduğunu ifade ettikten sonra, tarımın sanayi ile olan ilişkisine değinmiş ve bu iki sektörün birbirini olumlu veya olumsuz etkileyebileceğini vurgulamış ve dünyadaki gelişmeler için de şunları söylemiştir: *“Yeni dünya düzeni de, globalleşme de dense, evrenin gündeminde, bugün de, gelişmişler, sömürgeciler, egemenler ile gelişmemişlerin, gelişmeye çaba gösterenlerin, kimliklerini kazanmaya ve korumaya, ayakta durmaya, siyasal ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaya ve direnmeye çalışanların tarihsel nitelikli mücadeleleri, yerini korumaya devam etmektedir. Gelişmiş kuzey, gelişmemiş güney ülkeleri çıkar çatışmaları sürmektedir. Uruguay Round veya GATT süreci diye dünya toplumuna dayatılan yeni sistemin özünde, bitkisel ürün stokları bulunan Amerika Birleşik Devletleri ile hayvansal ürün stokları bulunan Avrupa Birliği mücadelesi yatmaktadır. Sistemin tarımla ilgili öngörülleri bu iki kampın yararlarına göre dizayn edilmektedir. Japonya-ABD ticarî ilişkilerinin kilitlendiği noktalardan birisi de, tarımsal ürün ticareti ve Japonya’nın pirinç gibi bazı ürünlerdeki korumacılığıdır.”*

Oldukça kapsamlı bir konuşma yapan Necati Albay, 1970–1997 yılları arasında köy nüfusunun 21 milyondan 22 milyona çıkarken, kent nüfusunun 10 milyondan 40 milyona ulaştığını ortaya koymuş ve buna karşılık et üretiminin 1970’te 219,042 tondan, 1997’de 429,140 tona çıkarak, yaklaşık iki kat arttığını dile getirmiş ve bunun da kentlerde kişi başına düşen hayvansal protein miktarının azalmasına yol açtığını açıklamıştır. Bununla birlikte GATT veya Avrupa Birliği ticaret koşulları karşısında, Türkiye toplumunun besin ve diğer girdi ihtiyaçlarının tümüyle ithalata bağlı olmamasının tek yolunun, tarımın tasfiye edilmemesi olduğunu da sözlerine eklemiştir. Diğer taraftan iç ve dış borçların ülkeyi son derece olumsuz etkilediğini de belirten DSP sözcüsü, erozyonun önüne geçilebilmesinin önemine de vurgu yaptıktan sonra; *“Tarımsal üretim yapısı içinde en fazla katma değer yaratması, toplumumuzun protein açığını gidermesi, dış pazarda önemli şansının her zaman bulunması, doğayı*

1006

sömürmemesi ve hatta doğayı yeniden üretmesi gibi özellikleri ve son yıllar uygulamalarıyla çökertilme noktasına getirilmiş olması durumundan dolayı, birincil önem ve öncelik verilmesi gereken tarımsal üretim alanını oluşturan hayvancılığın geliştirilmesiyle, mera ve benzeri alanların korunması ve geliştirilmesi arasında doğrusal ve birebir ilişki bulunmaktadır” şeklinde olayların birbirine olan bağıını ortaya koymuştur.

Necati Albay, konuşmasının bir bölümünde, kültür arazisi ve tarlaya dönüştürülme, yanlış ve ağır otlatma gibi nedenlerle, 1938’de 41 milyon hektar olan mera alanının, 8 milyon hektar düzeyine indiğine, oysa 1938’de, 16,9 milyon olan nüfusun ise 62 milyonu aştığına dikkat çekmiş ve nüfusun, yaklaşık 4 misli artarken, mera alanlarının yüzde 80 oranında daraltıldığını ifade etmiştir. Yine mevcut meraların genişlik açısından olduğu kadar, nitelik açısından da gerilediğini öne sürmüş, hayvancılığın azalmasına karşın, bu sektörün yine büyük bir oranla merayla bağlantılı olduğunu da vurgulamıştır.

1982 Anayasasının 45. maddesinde yer alan *“Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır”* biçimindeki hükmü Genel Kurula okuyan Albay, bunun uygulamaya geçemediğini, kağıt üzerinde kaldığını iddia etmiştir. Son olarak ise yasaya vermiş oldukları desteğe değinmiş, tasarının yasalaşmasının olumlu gelişmeler için başlangıç olacağını belirttikten sonra Ankara Ziraat Fakültesi Yem Bitkileri Çayır ve Mera Anabilim Dalı kurucusu, Prof. Dr. Ömer Tarman’ın şu sözü ile konuşmasını tamamlamıştır: *“Bir ulusun varlığını, bağımsızlığını koruması, üzerinde yaşadığı toprağı ve elinde bulundurduğu doğal kaynakları iyi kullanmasına bağlıdır.”*

Necati Albay’ın konuşmasının ardından, Refah Partisi Grubunun görüşlerini ifade etmek üzere, Karaman Milletvekili Zeki Ünal söz almıştır. Zeki Ünal, konuşmasının hemen başında Türkiye’nin hayvancılık açısından çok büyük bir potansiyele sahip olmasına karşın, bundan yararlanamadığını belirtmiş ve ardından büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının her geçen yıl azaldığını, bununda ithalat artışına yol açtığını dile getirmiştir. Et ithalinde ise şu konulara dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Halk sağlığı açısından, gümrüklerde uzmanlarca sıkı bir kontrolden geçirilmesi; etlerin kullanılacağı ürünlerin üzerine *“ithal etten imal edilmiştir”* damgasının vurulması; ithal edilen etlerin İslamî usullere göre kesilmesi... Ünal bu son görüşünü desteklemek için İsrail’in kendi inançlarına göre et ithali yaptığını hatırlatmıştır.

1990 yılındaki Körfez krizinin, Körfez ülkelerine yapılan canlı hayvan ihracatını olumsuz etkilediğini, canlı hayvan ihracatında, son yedi yılda, döviz girdisinin 200 milyon dolardan 50 milyon dolara düştüğünü ifade eden Zeki Ünal, bu alandaki pekçok firmanın iflas ettiğini, sadece beş firmanın ayakta kaldığını öne sürmüştür. Yine Körfez krizinin Türk ekonomisine 30 milyar dolar zarar verdiğini de sözlerine eklemiştir.

Ünal, konuşmasının bundan sonraki bölümünü mera konusuna ayırmıştır. Bu konunun önce 54. Hükümet tarafından ele alındığını hatırlatmış ve meraların hayvancılık ve hayvancılığın yan ürünleri açısından önemine vurgu yaparak, geçmiş uygulamalarla ilgili olarak şu bilgiyi vermiştir: *“Mera, yaylak ve kışlakların hukukî durumlarının tespiti, köy ve belediye tüzelkişilikleri adına tahsisi, ihtiyaç fazlasının ayrılması ve gerektiğinde tahsis amacının değiştirilmesi işlemleri 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu yürürlüğe girinceye kadar 4753 ve 5618 sayılı Kanunların verdiği yetkiye dayanılarak, ilga edilen Toprak ve İskân Genel Müdürlüğünce yürütülmüştür; ancak, 4753 ve 5618 sayılı Kanunların yürürlükten kaldırılması ve 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanununun Anayasa Mahkemesince iptali sonucunda, 10.5.1978 tarihinden itibaren, bu konuyla ilgili görevlerin yapılmasını sağlayacak mevzuat kalmamıştır. 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu ile 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda, mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili bazı hükümler bulunmakla birlikte bunların da yeterli olduğu söylenemez.”*

Meraların bakımının, ıslahının ve korunmasının ihmal edildiğini, bunun da tarımı ve hayvancılığı olumsuz yönde etkilediğini ortaya koyan Zeki Ünal, bu alanların yeniden yapılandırılmasıyla, hayvansal ürünlerin 4–5 kat artabileceğini iddia etmiş ve Türkiye’deki hayvanların ham protein ve nişasta itibarıyla, bir yılda tükettikleri yemin yüzde 65’inin çayır ve meralardan sağlandığını ifade etmiştir. Bu nedenle de, meralardan uzun yıllar yüksek verim almak için, o merada otlatma tarihinin tespiti, otlatma süresinin belirtilmesi, hayvan cins ve miktarlarının bilinmesi ve otlatma mevsimi sonunun tespitinin şart olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Türkiye’deki sosyoekonomik güçlüklerin, ortak kullanılan mera alanlarının verimli kullanımını engellediğine de işaret ederek, mera ıslahı ve idaresi tekniklerinin tam olarak uygulamaya konulabilmesi için, üretilen miktar ile hayvan sayısı arasındaki dengenin kurulmasını temel koşul olarak görmüştür.

Konuşmasında tasarının 18. maddesine de değinen Ünal, araştırma bölümleriyle ilgili bir takım düzenlemelerden bahsedilen bu maddenin, genişletilmesiyle ilgili önergelerinin olacağını açıklamış ve sonuç olarak tasarıyla, hayvancılıkta verimin artırılması, fertlerin ve toplumun mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanma haklarının düzenlenmesi ve konuyla ilgili anlaşmazlıkların önlenmesi, meraların ıslahı, bakımı ve korunması için bazı düzenlemeler getirildiğini ortaya koymuş ve kürsüden inmiştir.

Daha sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Necati Güllülü söz almıştır. Tarımsal alanların verimli kullanılmaması, sulama faaliyetlerinin yeterince yapılamaması, tarımsal üretimin çağın gerektirdiği biçimde yerine getirilememesi, tarımsal faaliyetlerin istihdama yönelik olmaması, hayvancılığın ve ekim faaliyetlerinin devletçe yeterince desteklenmemesi nedenlerine bağlı olarak Türkiye’de köyden kente hızlı bir göç yaşandığını ifade

eden Necati Güllülü, aynı şekilde hayvansal üretimin ciddi boyutta düştüğünü, tarımsal faaliyetlerin sürekli azalma gösterdiğini de dile getirmiştir. Yine Türkiye’deki hayvancılığın, köy hayvancılığı şeklinde olmasından dolayı, kamu kesimindeki mera, yaylak ve kışlaklara dayandığına vurgu yapmış ve bunlarla ilgili yasal düzenlemelerin gerektiği biçimde yapılamadığını da sözlerine eklemiştir.

Necati Güllülü, görüşülmekte olan Mera Kanun Tasarısının, bu konudaki ilk ve büyük çaplı bir yasal düzenleme olduğunu ve tarımının ihyası olarak gördüklerini açıkladıktan sonra, çayır ve mera kullanımının çok eski tarihlere dayandığını, Türklerin eski tarihlerde yapmış oldukları savaşların temel nedeninin, çayır ve meralara sahip olmak, yurt edinmek ve yurt tutmak olduğunu belirtmiştir. Sadece Türkler açısından değil, Hitit ve Roma’ya kadar hemen bütün uygarlıkların tarih boyunca yayla ve mera için mücadele ettiklerini bir bilgi olarak aktardıktan sonra, Türk boylarından Tekeli, Sarı Tekeli, Karakeçeli, Akkeçeli, Akkoyunlular, Karakoyunlular isimlerinden de mera hayvanından alındığını iddia etmiştir. Aynı anlayışın İslam ve Osmanlı için de geçerli olduğunu söyleyen Necati Güllülü, önceki konuşmacılar gibi, çıkarılan eski kanunlarla ilgili olarak şu bilgileri sıralamıştır: *“18 Mart 1340 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu, 10 Nisan 1340 tarih ve 474 sayılı Bazı Vilayet Belde ve Nahiyelerdeki Arazi ve Hakk-ı Tasarrufa Ait Kanun, 1580 sayılı belediye sınırı içerisinde çayır, mera, koruluk ve baltalıkların tasarruf, idare ve nezaretini belediyelere devreden Belediyeler Kanunu, Haziran 1934 tarih ve 2502 sayılı Kars, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin bazı parçalarında muhacir ve sığıntıların yerleştirilmesi ve yerli çiftçilerin topraklandırılması hakkındaki, yaylak ve kışlaklarla, meraların kamuya ait olduğunu düzenleyen kanun, kamu meralarının bölüştürülemeyeceği hükmüne havi 23 Aralık 1934 tarihinde yayımlanan 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun 16 ncı maddesi; mera, kışlak ve yaylaklar gibi köy ortak mallarının satışını mümkün kılmayan 2644 sayılı 29 Aralık 1934 tarihli Tapu Kanununun 25 inci maddesi gibi, bu hususta daha birçok, saymakla bitiremeyeceğimiz sayıda kanun ve kararnameler oluşturulmuştur.”*

Necati Güllülü, yasayla, çayır ve mera alanlarının amacına yönelik olarak kullanılabileceğini; besicilik başta olmak üzere, temel gıda ihtiyaçlarını gidermeye yönelik hayvansal ürünlerin üretiminin artacağını; kırsal kesimde, besiciliğin cazibesiyle istihdam açığının giderileceğini; kırsal kesimden kentlere olan göçün azalacağını Genel Kurula açıklamış ve Doğu Anadolu’nun da bu tasarıdan olumlu etkileneceğini ortaya koyarak diğer kazançları da sıralamıştır.³⁰³

³⁰³ Necati Güllülü’nün değindiği diğer getiriler şunlardır:

Meralara dayalı ve besiciliğin ağırlıklı olduğu ülkemizde gün geçtikçe artan kaba yem ihtiyacı ve açığı bu kanunla kapatılabilecektir.

Konuşmasının sonunda ise yerel bazda şu iki temenniyi dile getirmiştir: *“Kanun tasarısının 6 ncı maddesiyle teşkil edilecek tespit, tahsis ve tahdit komisyonlarıyla oluşturulacak teknik ekiplerde yer alacak elemanların daha kapasiteli, daha verimli çalışmaları ve mera kanununun kısa bir vadede tam olarak uygulanmasının sağlanması için, komisyon ve teknik ekibin özerk bir birim halinde çalıştırılmasını, kanunun hayatiyeti açısından önemli görüyoruz.*

Ayrıca, Doğu Anadolu Bölgesindeki meraları ilkbahar aylarından itibaren kiralama suretiyle kullanan göçer hayvancılarının, otlatma kapasitelerinin üzerinde hayvan getirdikleri ve bölgedeki meraları kullanılamaz durumda terk ettikleri bilinmektedir. Bu konuda, kanun tasarısında yer alan maddenin işlerliği için, göçerlik yoluyla yapılan mera kullanımlarına özel bir sınır getirilmesi gerekmektedir.”

Necati Güllülü’nün konuşmasını tamamlamasından sonra, birleşime kısa bir süre ara verilmiş ve görüşmelere İkinci Oturumda devam edilmiştir. Bu oturumda ilk konuşmayı Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına Çanakkale Milletvekili Hamdi Üçpınarlar yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında 44 milyon hektar civarında olduğu bilinen meraların, yasalardaki yetersizlik ve belirsizlik nedeniyle, son yıllarda 10 milyon hektar civarına kadar düştüğünü belirterek söze başlayan Hamdi Üçpınarlar, 1962 yılında Tarım Bakanlığı tarafından başlatılan meraların ıslahına ilişkin yasayla ilgili çalışmaların, nihayet, 1998 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmiş bulunduğunu ifade etmiştir.

Üçpınarlar konuşmasının başlarında söz konusu tasarının hazırlanmasında rol oynayan gerekçeleri şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“Hayvancılıkta verimin artırılması, fertlerin ve toplumun mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanma haklarının düzenlenmesi ve bu konuyla ilgili anlaşmazlıkların önlenmesi; meraların ıslahı, bakımı, korunması, kullananlar arasındaki anlaşmazlıkların önlenmesi ve ayrıca, mera ıslahı, bakımı, korunması ve adalet ilkelerine uygun yararlanmanın sağlanması gibi hukukî, teknik, ekonomik ve sosyal faydalar getirecek bir düzenlemenin yapılması zorunluluğu, Mera Kanununun hazırlanmasının önemini ortaya koymaktadır.”*

Düzensiz ve erken otlatma, aşırı kullanım sebebiyle her geçen gün azalan mera alanları korunacak ve ülke besiciliği atıl halden kurtarılabilecektir.

Bitki örtülerinin tahribinin önüne geçilecek, meraya dayalı otlatmayla yapılan besicilik kalkındırılacak, erozyonun önüne geçilerek toprak ve su kaybı önlenmiş olacaktır.

Erzurum başta olmak üzere, 6 ve 7 inci sınıf, eğimi fazla olan arazilere, mera alanlarına sahip olan tarım merkezlerinde, erozyon, bir afet olmaktan çıkarılacaktır.

Bir merada hayvan otlatmaya başlama tarihinin tespitinin, otlatma süresinin belirlenmesinin, hayvan tür ve miktarlarının bilinmesinin, meraların verimliliğini büyük ölçüde artıracığını söyleyen Hamdi Üçpınarlar, erozyon tehlikesine dikkat çektikten sonra, tasarının amaç ve ilkelerini özetlemiştir.³⁰⁴

Tasarıyla ilk çalışmaların 1962 yılına kadar eskiye dayandığını belirten Üçpınarlar, söz konusu düzenlemenin, bir önceki hükümet, 54. Hükümet tarafından getirilmesinin ifade edilmesinin gereksiz olduğunu söyledikten sonra, Türkiye'nin esas olarak tarımdaki sorunların üzerine gitmesi gerektiğini ifade ederek, Mera Kanununun da, tarım sektörüne yardımcı olacak yasalardan biri olduğunu dile getirmiştir.

³⁰⁴ Hamdi Üçpınarlar'ın yapmış olduğu özet açıklama şu şekildedir:

“Müstakil ve günün koşullarına uygun bir mera kanunu hazırlamak, mevcut işlevsiz ve dağınık mevzuatı ortadan kaldırmak; merayla ilgili faaliyetlerin, tek bir bakanlığın yetki ve sorumluluğuna verilmesini sağlamak ve en önemlisi, bugüne kadar hiçbir mera mevzuatında bulunmayan kullanıcılara yetki ve sorumluluk verilmesi suretiyle, yerinde yönetim ilkesinin gerçekleşmesini sağlamaktır.

Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle, meralarla ilgili yasal boşluk ortadan kalkacaktır. Mera, yaylak ve kışlakların, bakım, koruma, kullanım ve geliştirilmesi; gerektiğinde, tahsis amacının değiştirilmesiyle, mevcut dağınık halde bulunan ilgili mevzuat ortadan kaldırılmış olacak ve bütünlük ilkesi etrafında tek bir yasa ortaya çıkacaktır.

Meraların, tespit, tahdit ve tahsisini ve ayrıca haritalarının çıkarılarak tapu siciline kaydı gibi işlemleri yapmak üzere, illerde, mera komisyonu ve bu komisyona bağlı olarak il ve ilçelerde teknik ekipler oluşturulmak suretiyle, bu komisyonlarda, kamu yetkilileri yanında, çiftçi temsilcilerinin de yer alması sağlanacaktır.

Mera Kanun Tasarısıyla, meraların tespiti, tahditi, tahsisi ve kiralamayla ilgili hususlarda yetki ve sorumluluk, mera komisyonlarına verilecek; böylece, merkezin sorumluluğu azaltılarak, yetki, uygulayıcılara ve kullanıcılara verilmiş olacaktır. Merkez, sadece denetleme ve planlama görevini yerine getirecektir. Bununla da, her zaman devlet yönetimindeki küçülmeyi amaçlayan, bugüne kadar devamlı telaffuz edilen, yetkilerin gerekli yerlere -yerel yönetimlere- devri konusunda da bir başlangıç yapılmış olacaktır ve bu şekilde, yerinden yönetim ilkesi, tahakkuk etme noktasında bir başlangıca kavuşmuş olacaktır.

Meralarda teknik esaslara uygun olarak hayvan otlatılmasını sağlamak ve yönetmek amacıyla, daha da önemlisi, kullanıcıların yönetime katılımının temin edilmesi için, köy ve belediyelerde mera yönetim birliklerinin kurulmasıyla, bu meraların, amacına uygun ve neticeye gidecek şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Merayla ilgili faaliyetlerin süreklilik arz ettiği hepinizin malumlarıdır. Bu alanların bakım ve ıslahlarının yapılabilmesi ve yasayla verilen görevlerinin yerine getirilebilmesi için, belli oranlarda ve sürekli bir kaynağa ihtiyaç bulunduğu da malumlarınızdır. Süreklilik arz eden faaliyetlerin yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan kaynağın yaratılabilmesi amacıyla, bu kanun tasarısının getirmiş olduğu “mera fonu” kurulacaktır ve kurulacak bu fonun, genel bütçeye herhangi bir ek yük getirmeyeceği de bir gerçektir. Böylece, merayla ilgili faaliyetlerin, daha kolay sürdürülebilmesi imkânı mümkün olacaktır.”

Hamdi Üçpınarlar, Türkiye’de tarımın ekonomideki yerine ortaya koyarken de şunları söylemiştir: “*Gayri safî millî hâsılamızın yüzde 13’üne tahakkuk eden bu oranın, tarım kesiminde çok düşük olduğu kanaatini taşıyoruz. Nitekim, tarım kesiminde, istihdam yüzde 45’lere dayanmakta, bunun yanında, ihracat da yüzde 22 oranında tarım kesimi tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır; ama, destekleme sistemi içerisindeki payının yüzde 65’i teşkil ettiği bu tarım kesiminde, maalesef, üretici, bu yüzde 65’lik kısmın yüzde 30’undan istifade edebilmektedir. O nedenle, tarım kesiminde de alınması gereken tedbirlerin, bu Hükümet tarafından ciddi bir şekilde ele alınması yönünde çalışmaları hızlandırmasını teklif ve temenni ediyoruz.*

Nitekim, Avrupa Birliği ülkelerinin bütçelerinin yüzde 50’ye yakın bir kısmı tarım kesimine ayrılmıştır; ama, hepinizin bildiği gibi, dünya üzerinde kendi kendini besleyen beş ülkeden biri olarak vasıflandırılan Türkiyemizdeki tarım kesimindeki bu dengesiz destekleme nedeniyle, neredeyse, önümüzdeki yıllarda, kendi kendini besleyen değil, kendini besleyebilmek için dışarıdan ithalat yapma mecburiyetinde kalabilecek olan bir ülke konumuna düşeceğiz.”

Tasarının geçmiş döneme bağlanması dile getirilmesinden duyduğu rahatsızlığı da dile getiren Üçpınarlar, emeği geçen herkese teşekkür etmiş ve önceki hükümet döneminde, bakanlıklara ait dağınık olan yetkilerin, bir bakanlıkta toplanmasını öneren düzenlemenin, 55. Hükümet dönemindeki çalışmayla, tek bir kanun tasarısı halinde ve tek bir bakanlığa bağımlı olarak düzenlenmesinin uygun olduğunu belirtmiştir.

Hamdi Üçpınarlar’ın konuşmasının sona ermesiyle, tasarının tümü üzerinde, gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanmış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı, Antalya Milletvekili Yusuf Öztop yapmıştır. Türkiye’de nüfus artışının hızına değinen, bunun beslenme ve istihdam talebine olan etkisini vurgulayan Yusuf Öztop, bunun tarım ve hayvancılık sektöründe tedbir alınmasının gereğine işaret etmiştir. Geçmişten gelen mera, yaylak ve kışlakların hukukî durumlarının tespitine ilişkin mevzuattan bahsettikten sonra ise söz konusu düzenlemelerin ihtiyaca cevap vermediğini, mera ve çayır alanların tahrip edilmesinin sakıncalarını vurgulamıştır.

Artan nüfusun beslenmesinin getirdiği zorunlulukla, mera ve çayır alanların ekilmesi ve dikilmesinin tahribe neden olduğunu belirttikten sonra, kapasitesinin üzerinde yapılan mera hayvancılığının da bu tahribatı arttırdığına dikkat çekmiş ve bu tahribatın tarım ve hayvancılığı olumsuz etkilemekle kalmadığını, bir de erozyon tehlikesini artırdığını dile getirmiştir.

Yusuf Öztop da Anayasanın 45. maddesinde yer alan “Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır” şeklindeki ifadeye değinerek, söz konusu yasa tasarısının bu maddenin gereğini yerine getirilmesi olduğunu savunmuştur.

Öztop, tarım sektörünün sorunlarını özetlerken ise şu ifadelere yer vermiştir: “Ülkemizde, 1950’lerden beri köylerden ve kırsaldan kentlere göç yaşanıyor olmasına rağmen, çalışabilir nüfusun yüzde 45’i, halen, tarım alanında istihdam ediliyor. Tarım sektörünün 1980 öncesi dönemde gayri safi millî hâsıladan aldığı pay yüzde 33 iken, 1997’de yüzde 17,5’e, son yıllarda da yüzde 15’e hatta yüzde 14’e indiği bilinmektedir.

Değerli arkadaşlarım, bu rakamlar, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planından alınmıştır, devletin rakamlarıdır. Tarımla uğraşanlar, hayvancılıkla uğraşanlar, yaz demeden, kış demeden; soğuk, sıcak demeden çalışmalarına rağmen, yıldan yıla fakirleşiyor, yoksullaşıyorlar. Çalışabilen nüfusun yüzde 45’i yoksullaşıyorsa -ki, bu, gerçek nüfusun yüzde 60’ına tekabül ediyor- bir yanlışlık yapıyoruz, bir hata yapıyoruz, bu hatayı tespit edip geri dönmeliyiz, hatamızı düzeltmeliyiz.

Değerli arkadaşlarım, açıkça itiraf etmeliyiz, Türkiye’de, tarımla, özellikle hayvancılıkla uğraşanlar kendi kaderlerine terk edilmişlerdir. 1994 verilerine göre tarımsal üretimin yüzde 66,7’sini bitkisel ürünler, yüzde 25,2’sini hayvancılık, yüzde 2,7’sini ormancılık, yüzde 5,3’ünü su ürünleri oluşturuyor. Görüldüğü gibi, hayvancılıktan elde ettiğimiz oran son derece düşüktür, bunun artırılmasının gerektiğini düşünüyorum. “

Konuşmasında hayvancılığın içinde bulunduğu olumsuz duruma da değinen Yusuf Öztop, yem fiyatlarının yüksekliğinden de söz ederek, hayvan üreticilerinin, bakım, beslenme, sağlık, işletme ve pazarlama konusunda bilgi yetersizliği içerisinde olduklarını öne sürmüş ve bu sorunların temelinde; “...mera alanlarının daralması, aşırı otlatma, hayvanların ıslah edilmemesi, üreticinin eğitilmemesi, yeterli sağlık hizmeti verilmemesi, hayvancılığın gerilemesinde etkili olmakla birlikte, asıl sorun, hayvansal ürünlerin dışticareti ile kredilendirme konularındaki yanlışlık ve yetersizlik” olduğunu sözlerine eklemiştir. Yine canlı hayvan ihracına, hayvansal ürün ithaline de karşı olduğunu açıkladıktan sonra, son söz olarak kooperatifleşmenin önemine vurgu yapmıştır.

Bu konuşma sonrasında, Hükümet adına Tarım ve Köyişleri Bakanı Mustafa Rüştü Taşar söz almıştır. Mustafa Rüştü Taşar da konuşmasının başından 1962'den itibaren mera ve yaylakların korunmasına dönük yasal çalışmalar hakkında bilgi vermiş ve sözü gündemdeki Mera Kanununa kadar getirmiştir.³⁰⁵ Tasarının hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür eden, özellikle de TEMA Vakfının katkılarından bahseden Taşar, çayır ve meralarla ilgili olarak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde, Çayır, Mera ve Yem Bitkileri Dairesi Başkanlığını kurulduğunu açıklamış ve Mera Kanunu ile ilgili düzenlemenin gecikmesi yüzünden, ülke genelinde 44 milyon hektar olan mera alanlarının 12,3 milyon hektara kadar düştüğünü ifade etmiştir.

Mustafa R. Taşar, 1. Tarım Şûrasının kararları arasında, söz konusu Mera Kanununun da olduğunu söyledikten sonra, bu kanunun üç temel ilke üzerine inşa edildiğini açıklamıştır. Bunların birincisinin, müstakil bir mera kanunu çıkararak, günün şartlarına uygun yasal düzenlemeler getirilmesi;

³⁰⁵ Taşar'ın konudaki açıklamaları şöyledir: "Bilindiği gibi, mera ve yaylakların kullanımının düzenlenmesi ve bu alanların korunarak çiftçilerimizin istifadesine sunulması yolunda ilk çalışmalar 1962 yılında başlamış ve ilk yasal düzenleme girişimi 1965 yılında olmuştur ve bu tasarı, maalesef, kanunlaşmamıştır. Ancak, 1962'de bu çalışmaları başlatan dönemin Tarım Bakanına ve o dönemin bürokratlarına ve özellikle, Profesör Doktor Ömer Bakır'a, Profesör Doktor Fahrettin Tosun'a ve merhum Profesör Doktor Sadık Gençkan'a bu konudaki çalışmalarından dolayı şükranlarımı arz etmek istiyorum.

Akabinde, 1973 yılında 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu çıkarılmıştır. Burada meralarla ve yaylaklarla ilgili hükümler düzenlenmiştir; fakat, maalesef, bu kanun, Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Arkasından 1980'de Profesör Doktor Şahabettin Elçi, Profesör Doktor Ömer Bakır, Profesör Doktor Vecdet Elkin, Doçent Doktor İhsan Özkaynak ve o dönemin Tarım Bakanlığı personeli ve Tarım Bakanları; Çayır, Mera, Yaylak ve Kışlak Kanun Tasarısına son şeklini vermişlerdir. 1990 yılında, bu tasarı, günün şartlarına uygun olarak, dönemin iktidarı tarafından yeniden düzenlenmiş ve yeni çalışmalar yapılmıştır. 1984 yılında, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu çıkarılmış olup, bunun sekizinci bölümü, çayır, mera, yaylak, kışlak ve otlakların tespit ve tahsisıyla ilgili hükümleri içermektedir. 1984 yılında çıkarılan bu hükümden sonra, biraz önce ifade ettiğim gibi, 1990 yılında, dönemin iktidarı, konuyu günün şartlarına uygun olarak yeniden ele almış, çalışmalar yapmış; fakat, 23 Şubat 1992'de, zamanın iktidarı tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine getirilmiştir. Bütün partilerin o dönemde de ittifak halinde olmasına rağmen, maalesef, bu kanun çıkarılamamıştır. Günümüze kadar -1962'de çalışmalara başlanıldığı göz önüne alınırsa, 35 yıldır, hatta otuzaltı yıldır çıkarılamayan mera kanunu, Sayın Süleyman Demirel'in Başbakan olduğu 1992 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Tasarısı, o tarihlerde Başbakan Yardımcısı olan Sayın Erdal İnönü, Devlet Bakanı olan -bugün Doğru Yol Partisinin Genel Başkanı- Sayın Tansu Çiller ve Bakanlar Kurulunun diğer üyeleri Meclise sunmuşlardır. Bu tasarı da kadük olmuştur. Bilahare, 1996 yılında, Başbakan Sayın Prof. Dr. Necmettin Erbakan ve Bakanlar Kurulu tarafından güncelleştirilerek tekrar Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine gelen bu tasarı, otuzaltı yıllık geçmişe sahip bir tasarıdır."

ikincisinin, merayla ilgili çalışmaların sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yetkisinde toplanması; üçüncüsünün ise, merkeziyetçi yönetim anlayışından uzaklaşarak, kullanıcılara yetki ve sorumluluk verilmesi olduğunu Genel Kurula aktarmıştır.

Taşar Kanunun yararlarını ise şu şekilde ortaya koymuştur:

“Bu tasarının kanunlaşmasıyla birlikte, meralarla ilgili yasal boşluk ortadan kalkacaktır.

Görev ve yetkiler tek elde toplanacaktır.

Mera komisyonu ve teknik ekipler kurulacaktır.

Meralar için kiralama imkânı getirilecektir. Meraların otlatma kapasitesi belirlenecektir.

Mera yönetim birlikleri oluşturulacaktır.

Kullanıcılara, giderlerle ilgili yükümlülük getirilecektir.

Mera araştırma birimleri kurulacaktır.

Sivil toplum örgütleriyle işbirliği sağlanacaktır ve mera fonu kurulması sağlanacaktır.

Belki de, Mera Kanunu Tasarısıyla getirilen en önemli yenilik, mera alanlarının kullanım ve geliştirilmesinde çiftçilere yetki ve sorumluluk getirilmesidir.

Oluşturulması öngörülen fon sayesinde, önemli bir gelir sağlanacak; yıllardır ihmal edilen bu kaynaklar, kaynak yaratan bir yapıya kavuşturulmuş olacaktır.

Mera kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte, nasıl çalışacağı konusu, maddeler görüşülürken gündeme getirileceği için fazlaca vaktinizi almak istemiyorum. Bugün, bunu, -değerli konuşmacı arkadaşlarım da belirttiler- hayvancılık demek, yem demektir. Eğer, kaba yeminiz yeterliyse, hayvancılıkta da ilerleme gerçekleşecek demektir. Dolayısıyla, hem kaba yem açığını gidermek için gerekli olan bir sistem oluşturulmuş olacak ve hepsinden önemlisi, her sene bir Kıbrıs Adası kadar erozyonla kaybettiğimiz topraklarımızın bu yollarla korunması sağlanmış olacaktır.”

Avrupa'dan et ithali konusunda açıklamalar yapan Tarım ve Köyişleri Bakanı, hayvan ithalatına üçer aylık periyotlarla getirilmiş olan kısıtlamanın devam ettiğini açıklamış ve kredi kullanımında kısıtlayıcı tedbirlerin getirilmesine karşın, gübreye ilgili sübvansiyon değişikliğinin bu hükümet döneminde yürürlüğe girdiğini belirtmiştir.

Bakanın konuşmasının ardından Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı Zeki Çakan da kısa bir açıklama yapmıştır. Çakan kısa konuşması şu şekildedir: *“Ben, hiç detaya inmeyeceğim. Zaman son derece kısıtlı ve sınırlı. Önemli olan, bu kanun tasarısının bir an önce görüşülmesidir. Kendimi, buraya çıkmak mecburiyetinde hissettim; benden önceki Komisyon Başkanımıza ve Komisyon üyelerine, yaptıkları bu çalışmadan dolayı, huzurlarınızda, gerçekten*

teşekkür ediyorum. Komisyon, tam bir ahenk içinde çalışmış, çok güzel bir konsensüs sağlanmış. Aynı havanın Genel Kurulda da eseceğine inanıyorum. Arkadaşlarımızın, birlik ve beraberlik içerisinde, bir an önce, bu kanun tasarısını yasalaştıracaklarına, bu kanun tasarısının yasalaşması için ellerinden gelen gayreti sarfedeceklerine inanıyorum.”

Tasarı üzerindeki son konuşmayı, şahsı adına Refah Partisi Samsun Milletvekili Latif Öztekin yapmıştır. Söze insanlık için en büyük tehlikenin, açlık olduğunu belirterek başlayan Latif Öztekin, Malthus’un, gıda artışının matematik dizi şeklinde, nüfus artışının ise geometrik dizi şeklindeki teorisini hatırlattıktan sonra, beslenmenin sadece karın doyurma olmadığını, ülke olarak uygarlık düzeyine yükseltmek için, birey olarak da sağlıklı olabilmek için dengeli beslenmenin vazgeçilmezliği üzerinde durmuştur. Yine protein ihtiyacına değinerek, bitkisel proteinlerin biyolojik değerinin düşük olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye’deki et ve süt tüketiminin Avrupa’nın çok gerisinde olduğuna da dikkat çekerek, hayvancılık sektöründeki sorunların nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Latif Öztekin bu konudaki açıklamaları şu şekildedir: *“Birim hayvan başına elde edilen ürünün azlığının birinci nedeni, hayvanların genetik yapılarıdır. Mevcut hayvanlarımızın yaklaşık yüzde 55-60’ı, verimi düşük yerli ırklardan oluşmaktadır. Hayvansal üretimi artırmanın ilk şartı, düşük verimli yerli hayvanların yerine, üstün verimli kültür ırkı hayvanları veya melez hayvanları ikame etmektir. İkinci nedeni ise, çevre faktörüdür. Çevre faktörü içinde, hayvanların bakımı ve beslenmesi ön sırayı alır. Yeterli düzeyde beslenemeyen hayvanlardan, arzu edilen verimi almak mümkün değildir.*

Hayvancılığı geliştirmek için yem sorununu çözmek özel bir öneme sahiptir. Ülkemiz hayvanlarının kaba yem ihtiyacı, esas itibarıyla üç kaynaktan karşılanmaktadır. Bunlardan birincisi, çayır ve meralar; ikincisi, tarla ziraatı içinde yetiştirilen yonca, korunga, fiğ gibi yem bitkileri; üçüncüsü de, hasat edilen tahılların sapları, diğer ifadeyle, saman.

Ülkemizde yem bitkileri yetiştiriciliği, maalesef, özlenen düzeyde değildir ve sadece, ekilebilir arazinin yüzde 2-3 kadarı yem bitkileri yetiştiriciliğine ayrılmaktadır. İleri ülkelerde, bu oran, yüzde 25-30’lar düzeyindedir.”

Meraların yıllık ot veriminin çok düşük olduğunu da iddia eden Öztekin, Karadeniz Bölgesinde dekara 100 kilogram, Doğu Anadolu Bölgesinde 90 kilogram, İç Anadolu Bölgesinde ise 45 kilogram kuru ot alınırken, Avrupa Topluluğu ülkelerinde dekara 500 ilâ 700 kilogram kuru ot alındığına işaret etmiştir. En ucuz yem kaynağı olan çayır ve meralardan, her ülkede tüketilen yemin büyük bir kısmı üretilmektedir. Öte yandan çayır ve meralar, bu ekonomik yararları yanında; su ve rüzgâr erozyonuyla toprakların kaybolmasını önlediğine de vurgu yaparak, bu sayede toprak verimliliğinin arttığını, çeşitli av

ve yaban hayvanlarına yaşama ortamının oluştuğunu dile getirmiştir. Bu denli önemli olan bir konuda, o güne kadar, kapsamlı herhangi bir düzenlemenin yapılmamış olmasını da eleştirmiştir.

Tarla arazisinin, 1950’de 16 milyon hektar iken, yıllar itibariyle artarak 1960’ta 25; 1970’te 27; 1980’de 28; 90’lı yıllarda da 30 milyon hektara kadar ulaştığını, ancak 1950’de 46,4 milyon hektar olan çayır ve meraların, yıllar itibariyle azalarak, 1960’ta 37; 1970’te 27; 1980’de 24,5; 1988’de de 24,2 milyon hektara düştüğünü ifade eden Latif Öztekin, Orman Yasası sayesinde, ormanlardaki azalmanın önüne geçildiğini belirtmiştir.

Özek, konuşmasının sonlarında, aşırı otlatmanın meraların verimlerinin düşmesini hızlandırdığını ileri sürerek, alınacak önlemlerle bunun önüne geçilebileceğini ifade etmiş ve Komisyonun çalışmalarıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: *“20 nci Dönem Parlamentonun çıkaracağı en yararlı kanunlardan birisi, hiç şüphesiz, bu mera kanunu olacaktır. Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonunda kanun tasarısının her maddesi büyük bir titizlikle irdelenmiş ve enine boyuna tartışılmıştır. Yüksek huzurlarınıza getirilen tasarı, yürürlük ve yürütme maddeleri dahil 38 maddeden ibarettir ve 7 bölümden oluşmaktadır. Uygulamada belki bazı sıkıntılarla karşılaşılabilir. Bunların zamanla aşılabileceği kanaatindeyim. Halkımızın bir özdeyişiyle “en yetersiz kanun bile, kanunun bulunmamasından veya kanunsuzluktan iyidir” diyorum ve Başkan Yardımcısı olarak görev yaptığım dönemde, Komisyonumuzda, mükemmele varma arzusuyla ele alınan ve görüşülerek büyük bir konsensüsle kabul edilen tasarının, Yüce Mecliste de aynı konsensüsle görüşülerek kanunlaşacağına inanıyorum.”*

Latif Öztekin konuşmasını tamamlamasıyla, tasarının tümü üzerindeki konuşmalar tamamlanmış ve maddelere geçilmesi kabul edilmiştir. Ancak çalışma süresinin dolması nedeniyle, maddelerin görüşülmesi sonraki birleşimlere bırakılmıştır.³⁰⁶

“Mera Kanunu Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 25 Şubat 1998 tarihindeki, 59. Birleşimde devam edilmiştir. İkinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Konya Milletvekili Ali Günaydın ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yürütmüştür.

57. Birleşimde tasarının maddelerine geçilmesi kabul edildiği için, Oturum 1. maddenin okunmasıyla başlamıştır. Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir:

³⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 45. Cilt, 3. Yasama Yılı, 57. Birleşim, s. 362–394

“BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. – Bu Kanunun amacı; daha önce çeşitli kanunlarla tahsis edilmiş veya kadimden beri kullanılmakta olan mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidi ile köy veya belediye tüzelkişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullandırılmasını, bakım ve ıslahının yapılarak verimliliklerinin artırılmasını ve sürdürülmesini, kullanımlarının sürekli olarak denetlenmesini, korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini sağlamaktır”

Madde ile ilgili olarak gruplar adına söz talebi olmadığı için, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiş ve şahsı adına ilk konuşmayı Fazilet Partisi Erzurum Milletvekili Aslan Polat yapmıştır.³⁰⁷ Tasarının Erzurum için son derece önemli olduğunu ve düzenlemenin tüm siyasi partilerin uzlaşmasıyla hazırlandığını belirterek konuşmasına başlayan Aslan Polat, Erzurum’a ağırlık verdiği konuşmasında; *“Doğu Anadolu ve Erzurum yöresinde meralar çok önemlidir. İlimizin yüzde 63’ü çayır ve meralarla kaplıdır; ülke genelinde yüzde 30’lar civarında olan bu oranın, ilimizde yüzde 63’e çıkmış olması da, Erzurum’un ne kadar çok merayla kaplı olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak, Türkiye genelinde tarımda hayvancılığın payının yüzde 32 olmasına rağmen, Erzurum İlinde bu oranın yüzde 50 olması da, bölgemizin ve ilimizin hayvancılık konusundaki önemini göstermektedir.*

Fakat, burada ilimiz için bazı terslikler de vardır. Mesela, Erzurum İlimiz, 1 869 metre olan ortalama rakımı, 5,9 derece olan ortalama sıcaklığı ve 447 milimetre olan yağış özelliğiyle, mera yetiştiriciliğine çok da elverişli değildir. Sıcaklığın, bilhassa, temmuz ve ağustos ayları hariç, bütün aylarda sıfırın altına düşmesi ve yine, haziran başından eylül sonuna kadar ilimizin yağış alamaması mera yetiştiriciliği için menfi olmaktadır.

Ayrıca, bizim ilimizde arazinin yüzde 56,2’si dik, yüzde 23,8’i meyilli, ancak yüzde 5,9’u ova olup, yüzde 14,1’i de sarptır. Yani, şunu söylemek istiyorum: Erzurum İlinde arazinin yüzde 5,9’unun -yaklaşık yüzde 6’sının-haricindeki bütün yerler dik, meyilli ve sarptır ve dolayısıyla, bu yerler de ancak mera ve çayır olabilmekte ve bu çayır ve meralar da iyi kullanılmadığı zaman, il toprakları tamamen erozyona açık olmaktadır. Onun için, biz, hayvancılık kredisi verilirken, meraların ıslahı için kullanım şekillerine önem verilerek, bunun, kıstas alınarak, meraları iyi şekilde kullanan köylülere öncelik tanınmasına önem verilmesini istiyoruz” şeklinde açıklamalar yapmıştır.

³⁰⁷ Refah Partisi’nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması nedeniyle, bu partiye mensup milletvekillerinin büyük bir kısmı Fazilet Partisi’ne geçmiştir. Aslan Polat da RP’den FP’ye geçen milletvekillerinden biridir.

Polat, 63 milyon hayvanın bulunduğu Türkiye’de, mera sayısının yetersiz olması yüzünden, birim metrekareye düşen -otlatılan- hayvan sayısının yüksek olduğunu ifade etmiş ve bunun da hayvanların yeterince beslenmemelerine yol açtığını dile getirmiştir. Diğer taraftan terör konusuna da değinerek, bu nedenle de meralardan yeterince yararlanılmadığını açıklamıştır. Yasayla, köyler arasındaki sınırların ciddi olarak belirlenmiş olacağını, bunun sonucunda da, mera davalarının azalacağına dikkat çeken Aslan Polat, diğer taraftan mera olan yerlerin belirlenmesi sonucunda da, otlayan hayvan sayısının azalacağını ve hayvanlardan birim başına verimin artacağını ifade etmiştir. Erozyonun önüne geçilmesinin önemine vurgu yapan Polat, tasarıya parti olarak (Fazilet Partisi) çok önem verdiklerini açıklayarak, konuşmasına son vermiştir.

Polat’ın konuşmasını tamamlayarak, kürsüden inmesinden sonra, CHP Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım şahsı adına söz almıştır. Mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili kapsayıcı bir yasanın olmamasının, hem hukukî açıdan büyük bir boşluk doğurduğunu hem de köylüler ve bazı tüzelkişiliğe sahip belediyeler açısından son derece sıkıntılar yarattığını ifade eden Orhan Veli Yıldırım, tasarının bu açıdan önemli olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte tasarının, gelecekte, Türkiye’nin idarî yapısında birtakım değişikliklere cevap veremeyeceğini de vurgulayarak, teknik açıdan bazı düzenlemelerin de gerekli olduğunu savunmuştur.

Orhan Veli Yıldırım, bu konuda şu açıklamaları yapmıştır: *“1 inci maddede, örneğin ‘...kamuya ait otlak ve çayırların tespiti...’ ibaresinde ‘kamu’ kelimesi kullanılmıştır. 2 nci maddeye baktığımız zaman ‘...umuma ait çayır ve otlak alanları’ tabiri kullanılmıştır. Yarın öbür gün hukukî ihtilaflarda, bu, birtakım karışıklıklara sebebiyet verecektir. Komisyonun, özellikle ‘kamu’ kelimesini kullanması yerine, bizim kanaatimizce ‘umuma ait, umum’ kelimelerini kullandığı takdirde, hukukî açıdan daha yararlı olur.”*

Partiler arasında centilmenlik anlaşması olduğu için maddeler üzerinde söz almayacağını ifade eden Yıldırım, yine de terör nedeniyle uygulanan yayla ve mera yasağının ne zaman kaldırılacağı konusunda, Tarım ve Köyişleri Bakanı ve özellikle İçişleri Bakanı tarafından açıklama yapılmasını istemiştir.

1. madde bu konuşmanın ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra “Kapsam” başlıklı 2. maddeye geçilmiştir. **“Bu Kanun, mera, yaylak ve kışlak alanları ile umuma ait çayır ve otlak alanları kapsar”** şeklindeki madde ile ilgili olarak konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Hemen ardından oldukça geniş bir yer tutan “Tanımlar” başlıklı 3. madde okunmuştur.

“Bu Kanunda geçen;

a) Mera Vasfı ve Kapasitesi: Meraların verimliliklerine göre sınıflandırılmasını,

b) Bakanlık: Tarım ve Köyişleri Bakanlığını,

c) Çayır: Taban suyunun yüksek bulunduğu veya sulanabilen yerlerde biçilmeye elverişli, yem üretilen ve genellikle kuru ot üretimi için kullanılan yeri,

d) Mera: Hayvanların otlatılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yeri,

e) Yaylak: Çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yeri,

f) Kışlak: Hayvanların kış mevsiminde barındırılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yeri,

g) Otlatma Hakkı: Bir veya birden fazla köy veya belediyeye tahsis edilmiş olan mera, yaylak ve kışlaklarda, çiftçilerin her birinin müşterek otlatabileceği büyükbaş hayvan birimi sayısını,

h) Otlatma Kapasitesi: Belli bir alanda ve eşit zaman aralıkları ile uzun yıllar bitki örtüsüne, toprak, su ve diğer tabii kaynaklara zarar vermeden otlatılabilecek büyükbaş hayvan birimi miktarını,

ı) Tahsis: Çayır, mera, yaylak ve kışlakların kullanımlarının verimlilik ve sosyal adalet ilkelerine uygun şekilde düzenlenerek, münferiden ya da müştereken yararlanılmak üzere bir veya birkaç köy ya da belediyeye bırakılmasını,

i) Tahdit: Çayır, mera, yaylak ve kışlak arazisi olduğuna karar verilen yerlerin sınırlarının 31.1.1988 tarihli ve 19711 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Büyük Ölçekli Haritaların Yapım Yönetmeliğine uygun olarak ülke, nirengi sistemine dayalı 1/5000 ölçekli haritalar üzerinde belirtilmesini ve bu sınırların arazi üzerinde kalıcı işaretlerle işaretlenmesini,

j) Tespit: Bir yerin mera, yaylak ve kışlak arazisi olup olmadığının resmî evrakla ve bilirkişi ifadeleri ile belgelendirilmesini,

k) Komisyon: Mera komisyonunu,

l) Teknik ekip: Komisyona bağlı olarak görev yapacak ekipleri,

m) Otlak: Mera ile aynı niteliklere sahip yeri,

n) Büyükbaş Hayvan Birimi: Hayvan sayısının, bir büyükbaş hayvan birimi olan 500 Kg canlı ağırlığa çevrilerek ifade edilen şeklini,

İfade eder” şeklinde düzenlenen 3. madde ile ilgili olarak ANAP Grup Başkanvekili ve Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler ile arkadaşlarının vermiş olduğu; “Görülmekte olan (1/509) esas numaralı kanun tasarısının 3 üncü maddesinin i bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

MADDE 3/İ -Tahdit: Çayır, mera, yaylak ve kışlak arazisi olduğuna karar verilen yerlerin sınırlarının usulüne uygun olarak ülke, nirengi sistemine dayalı 1/5000 ölçekli haritalar üzerinde belirtilmesini ve bu sınırların arazi üzerinde kalıcı işaretlerle işaretlenmesini” şeklindeki değişiklik önergesi oylanmış ve kabul edilmiştir. Söz konusu madde de bu değişiklik çerçevesinde

oylanarak kabul edilmiştir. 4 ve 5. maddeler de büyük bir uzlaşa içinde oylanmış ve kabul edilmiştir.³⁰⁸ Hemen sonrasında da “Komisyon ve Teknik Ekipler” konulu 6. maddeye geçilmiştir. 6. madde şöyledir: “**Mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca yapılır. Bu amaçla valinin görevlendireceği bir vali yardımcısı başkanlığında; bakanlık il müdürü, bakanlık il müdürlüğünden konu uzmanı bir ziraat mühendisi, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünden bir ziraat mühendisi, defterdarlıktan veya bulunamaması halinde vali tarafından görevlendirilecek bir hukukçu, Millî Emlak Müdürlüğünden bir temsilci, Kadastro Müdürlüğünden bir teknik eleman, Ziraat Odası Başkanlığından bir temsilci olmak üzere sekiz kişiden oluşan bir komisyon kurulur. Ayrıca orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırında bulunan mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi çalışmalarında, ilgili orman teşkilatından bir orman mühendisi, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu uyarınca reform bölgesi ilan edilen alanlarda bulunan mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi**

³⁰⁸ Söz konusu maddeler şu şekilde düzenlenmiştir:

İKİNCİ BÖLÜM

Uygulama

Mera, Yaylak ve Kışlakların Hukukî Durumu

MADDE 4. – Mera, yaylak ve kışlakların kullanma hakkı bir veya birden çok köy veya belediyeye aittir. Bu yerler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Komisyonun henüz görevine başlamadığı yerlerde, evvelce çeşitli kanunlar uyarınca yapılmış olan tahsislere ve teessüs etmiş teamüllere göre; mera, yaylak ve kışlakların köy veya belediye halkı tarafından kullanılmasına devam olunur.

Mera, Yaylak ve Kışlak Olarak Tahsis Edilecek Yerler

MADDE 5. – Komisyonca tespit edilecek ihtiyaca göre aşağıda belirtilen yerler mera, yaylak ve kışlak olarak, köylere veya belediyelere tahsis edilir.

- a) Kadimden beri mera, yaylak ve kışlak olarak kullanılan yerler ile aynı amaçla kullanılmak üzere köy veya belediyelere tahsis ya da terk edilen yerler,
- b) Devletin hüküm ve tasarrufunda veya Hazinesinin mülkiyetinde bulunan arazilerden etüt sonucu mera, yaylak ve kışlak olarak yararlanılabileceği anlaşılan yerler,
- c) Mera, yaylak ve kışlak olarak kullanılmak amacıyla kamulaştırılacak yerler,
- d) Tapu kayıtlarında mera, yaylak ve kışlak olarak görülen ve halen işgal edilen yerler.

Mera, yaylak ve kışlaklar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamaz. Ancak, kullanım hakkı kiralanabilir. Kiralama ilkeleri yönetmelikle belirlenir.

Amaç dışı kullanılmak suretiyle vasıfları bozulan mera, yaylak ve kışlakları tekrar eski konumuna getirmek amacıyla yapılan masraflar sebebiyet verenlerden tahsil edilir.

Umuma ait çayır ve otlak yerlerinin kullanılmasında ve bunlardan faydalanılmasında mera, yaylak ve kışlaklara ilişkin hükümler uygulanır.

alışmalarında Tarım Reformu Teşkilatından bir ziraat mühendisi bu komisyonlarda üye olarak görevlendirilir.

Komisyonlar valilik onayı ile oluşturulur. vali yardımcısının bulunmadığı durumlarda komisyona Bakanlık il müdürü veya görevlendireceği konu uzmanı bir ziraat mühendisi başkanlık eder.

Mera, yaylak ve kışlak varlığı ile hayvancılık potansiyeli dikkate alınarak ihtiyaç duyulan il merkezi ve ilçelerde komisyona bağılı olarak çalışacak ve tespit, ölçme, harita yapma ve yer gösterme çalışmalarını yapmak üzere “Teknik Ekipler” oluşturulur.

Bu ekipler; Bakanlık il veya ilçe müdürlüğünden bir ziraat mühendisi, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünden bir ziraat mühendisi veya teknik eleman, Kadastro Müdürlüğünden bir teknik eleman, Millî Emlak Müdürlüğünden bir temsilci, Ziraat Odası Başkanlığından bir temsilci, orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırı meraları ile ilgili olarak bir orman mühendisi, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununun uygulama alanlarında Tarım Reformu Teşkilatından bir ziraat mühendisi ile meradan yararlanan köy ve mahalle muhtarları ve o yerin en yüksek mülkî amiri tarafından seçilen iki mahallî bilirkişiden oluşur.

Teknik ekipler ilçelerde kaymakamın, illerde komisyonunun teklifi ve valinin onayı ile oluşturulur.

Komisyon ve teknik ekiplerin çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenir.”

Madde ile ilgili olarak Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu, yerinden kısa bir konuşma yapmış ve üniversite bulunan bölgelerde, ziraat fakültesi olan yerlerde, ziraat fakültesi üyelerinden birisinin ve bir de çevre mühendisliği bölümünden birisinin tayin edilmesinin faydası olacağı kanaatinde olduğunu açıklamıştır.

Bununla ilgili önerge verilmesi gerektiğini belirten Oturum Başkanı maddeyi okunduğu şekliyle Genel Kurulun oylarına sunmuş ve madde kabul edilmiştir.

Tasarının 7. maddesi “Duyuru” başlığını taşımaktadır. “Komisyon, çalışma alanına giren köy ve belediyeler ile inceleme gün ve yerini, 9 uncu maddeye göre yapılacak tespit çalışmalarından en az otuz gün önce bu köy ve belediyelerde, ayrıca bunların bağılı oldukları ilçelerde, alışılmış araçlarla duyurur. Ayrıca, durum ilgili orman teşkilatı müdürlüklerine, köy muhtarlıklarına ve belediye başkanlıklarına da tebliğ edilir.

3402 sayılı Kadastro Kanunu uyarınca programa alınan yerler, çalışmaların başlamasından en az 4 ay önce, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce, Bakanlığa bildirilir. Bu süre içinde ilgili komisyonlar tarafından mera, yaylak ve kışlakların tespit ve tahdidi yapılarak, durum Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne intikal ettirilir.

Komisyonlar, yukarıda belirlenen süre içinde mera tespit ve tahdit işlemlerini yapmadığı takdirde, bu işlemler, 3402 sayılı Kadastro Kanunu hükümlerine göre kadastro komisyonlarınca gerçekleştirilir” şeklinde düzenlenen söz konusu madde konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir.

8, 9 ve 10. maddeler üzerinde de, partiler arasındaki uzlaşmanın gereği olarak konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Maddeler ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir.³⁰⁹

³⁰⁹ Kabul edilen 8, 9 ve 10. maddeler şöyledir:

Tespit ve Tahsisten Önce Yapılacak İşler

MADDE 8. – İlgili köylerin muhtarları veya belediyelerin başkanları, yapılan tebliğden itibaren otuz gün içinde mera, yaylak ve kışlakların tamamen veya kısmen kendi köy veya belediyelerine ait olduğunu ispata yarayan bütün bilgileri ve varsa belge örneklerini komisyona vermeye mecburdurlar. Muhtarlar veya belediye başkanları, köy veya belediye sınırları içindeki ailelerin sayısını ve bunlara ait hayvanların cins ve miktarları ile mera, yaylak ve kışlaklardan kimlerin ne şekilde ve ne miktarda yararlandıklarını da, aynı süre içinde yazılı olarak komisyona bildirmekle yükümlüdürler.

İlgili orman teşkilatı müdürlükleri, yapılan tebliğden itibaren otuz gün içinde kendi bölgelerinde orman sınırları içinde bulunan mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili bilgileri ve belgeleri komisyona vermekle yükümlüdür.

Tapu sicil müdürlüğü ve ilgili diğer kuruluşlar mera, yaylak ve kışlak olarak tespit edilecek yerlerin 5 inci maddede belirtilen şartları taşıdığını gösteren bilgi ve belge örneklerini, en kısa sürede komisyona vermekle yükümlüdürler.

Tespit ve Tahdit Çalışmaları

MADDE 9. – Komisyonca görevlendirilen teknik ekipler mevcut mera, yaylak ve kışlaklar ile bu Kanun gereğince mera, yaylak ve kışlak kapsamına alınacak alanları tespit ederek bu alanların sınırlarının belirlenmesi ve işaret konulması işlemlerini yapar, 1/5000 ölçekli haritalarını tanzim ederek bu yerleri sınırlandırır.

Mera, yaylak ve kışlak olarak tespit edilen yerlerin, bu Kanunda gösterildiği şekilde sınırlandırılmasına esas olmak üzere, yapılması gereken arazide sınır belirlemesi ve işaret konulması işlemleri, ilgili köy muhtarları ile belediye başkanlarının veya görevlendirecekleri temsilcilerinin de hazır bulunması kaydıyla gerçekleştirilir.

Teknik ekiplerce, bu Kanunun uygulandığı köy veya belediyelerin ekolojik, tarımsal ve ekonomik özellikleriyle mevcut hayvan varlıkları ve bunların gelecekteki muhtemel gelişmeleri dikkate alınarak, Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikteki normlara göre mera, yaylak ve kışlak ihtiyaçları tespit edilir.

Bu işlemlerin sonunda bir tutanak düzenlenir ve hazır bulunanlarca imzalanır.

Çalışma alanları içinde orman tahdidi yapılmamış ormanlık sahalardaki mera, yaylak ve kışlaklar, Bakanlıkça Orman Bakanlığının uygun görüşü alınarak tespit edilir.

Mahkeme kararı ile kesin hükme bağlanan, orman tahdidi kesinleşen ve kadastro su yapılan yerlerde mera, yaylak ve kışlakların kesinleşmiş sınırları esas alınır.

Bu Kanun uygulamalarında kullanılacak haritalar, Bakanlıkça gerektiğinde gerçek veya tüzelkişilere ihale yolu ile yaptırılabilir.

Özel Sicile Kayıt

MADDE 10. – Mera, yaylak ve kışlak olarak tespit ve tahdit edilen yerlerin haritalarının birer örneği, ilgili Tapu Sicil Müdürlüğüne gönderilir.

Kadastro gören yerler, 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16 ncı maddesinin (B) bendine göre düzenlenen özel sicile kaydedilir.

Birden fazla il veya ilçenin sınırları içinde kalan mera, yaylak ve kışlaklar, idarî sınırlar içerisinde kaldığı yerin Tapu Sicil Müdürlüğündeki özel sicile kaydedilir.

Mera Kanunu Tasarının “Tahsis İçin İhtiyaç Tespiti” konulu 11. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Komisyon; bölgenin ekonomik durumunu, iklim özelliklerini, toprak işleme esaslarını, arazi kullanma şekillerini ve kullanma kabiliyet sınıflarını dikkate alarak mevcut mera, yaylak ve kışlaklar ile bu amaçla kullanılabilecek diğer alanları, sulama ve geçit yerlerini tespit eder ve haritaları üzerinde belirler.**

Köy veya belediyenin münferiden veya müştereken yararlanacağı mera, yaylak ve kışlak ihtiyacının belirlenmesinde, bu alanların karakter ve otlatma kapasitesi, bitkisel ve hayvansal gelişme ve otlatılacak hayvan miktarı dikkate alınır. Hesaplama, bir büyükbaş hayvan birimi için verilmesi gerekli olan mera, yaylak ve kışlak alanı üzerinden o yerlerdeki çiftçi ailelerinin otlatma hakkı bulunur.”

Maddenin konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden, okuduğu biçimiyle kabul edilmesinden sonra, “Tahsis Kararı” başlığını taşıyan 12. madde okunmuştur. **“Komisyon, 11 inci maddeye göre belirlenen ihtiyacı karşılayacak miktarda mera, yaylak ve kışlaklar ile bunlarla ilgili sulama ve geçit yeri olarak tespit edilen alanları halkın ortak olarak yararlanmaları amacıyla, o köy veya belediye tüzelkişiliğine tahsis eder ve tahsis kararı valiliğin onayına sunulur. Bu kararda, tahsis edilen yerin niteliği, miktarı, sınırları, hayvan sulama ve geçit yerleri, tahsis amacı, otlatma kapasitesi, aile işletmelerinin büyükbaş hayvan birimi üzerinden otlatma hakkı ve otatabilecekleri hayvan sayısı da belirtilir. İhtiyaçtan fazla çıkan kısım ise, ihtiyaç içinde bulunan çevre köy veya belediyelerle hayvancılık yapan özel veya tüzelkişilere kiralanabilir.**

Ayrıca bu kanun kapsamına alınmakla birlikte, ancak ıslah edilmek suretiyle mera olarak kullanılabilecek alanlar, gerekli ıslah işlemlerini taahhüt eden özel ve tüzelkişilere kiralanabilir.

Kiralama usul ve esasları yönetmelikle belirlenir” şeklindeki madde ile ilgili olarak, Antalya Milletvekili Yusuf Öztop ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 231 sıra sayılı Mera Kanunu Tasarısının 12 nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki ilavenin yapılmasını arz ve teklif ederiz.*

‘Ancak kiralama durumu, tahsis edilen köy ve belediyelerin hayvan sayısına göre, her beş yılda yeniden değerlendirilir” şeklindeki önergenin kabul

Komisyonlarca, kadastro görmeyen yerlerde tespit, tahdit ve tahsisi yapılan mera, yaylak ve kışlaklar Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne özel sicile kaydedilmek üzere Tapu Sicil Müdürlüklerine bildirilir.

Komisyon ve Kadastroca tespit, tahdit ve tahsisi yapılan mera, yaylak ve kışlakların ayrıca Bakanlık il müdürlüğüne envanteri tutulur.

edilmesi sonrasında, oylama yapılmış ve madde de kabul edilmiştir. 13. 14. ve 15. maddeler de önergesiz ve konuşmaya gerek duyulmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir.³¹⁰

³¹⁰ 13, 14 ve 15. maddeler şu şekildedir:

Tahsis Kararının Tebliği, İlanı, İtirazı ve Kütüğe Kayıt

MADDE 13. – Teknik ekiplerce yapılan çalışmaların sonuçları komisyonca ilgili köy ve belediyelerin ilan yerlerinde 30 gün süre ile askıda kalır.

Teknik ekiplerin tespit ve tahdit sonuçlarına karşı askı ilanı süresi içinde komisyona itiraz edilebilir.

Komisyon yapılan itirazları 60 gün içinde karara bağlar.

Komisyonun itirazları inceleyerek aldığı kararlar ile tahsis kararları, o yerin köy muhtarlığı ile belediye başkanlığına, Defterdarlık veya Mal Müdürlüğüne, ilgili Orman Müdürlüğüne ve Tarım Reformu Teşkilatına tebliğ edilir. Ayrıca köy ve belediyelerde ve bunların bağlı olduğu ilçelerde alışılmış araçlarla ilan edilir ve bu konuda tutanaklar ve haritalar eklenerek 30 gün süre ile askıya çıkartılır.

Komisyon kararlarına karşı 30 günlük askı ilan süresi ve tebligatı gerektiren hallerde tebliğden itibaren 30 günlük süre içinde Asliye Hukuk Mahkemesinde, kadastro yapılan yerlerde ise Kadastro Mahkemesine dava açılabilir.

Dava konusu mera, yaylak ve kışlakların kadastro çalışma alanı dışında kalması halinde Kadastro Mahkemelerinin yetkisi bu alanlarla ilgili davaları da kapsar.

30 günlük ilan süresi içinde haklarında dava açılmayan kararlar kesinleşir ve Tapu Sicil Müdürlüğüne gönderilerek özel sicile kaydedilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tahsis Amacının Değiştirilmesi

MADDE 14. – Tahsis amacı değiştirilmedikçe mera, yaylak ve kışlaktan bu Kanunda gösterilenden başka şekilde yararlanılamaz. Ancak, bu Kanuna veya daha önceki kanunlara göre mera, yaylak ve kışlak olarak tahsis edilmiş olan veya kadimden beri bu amaçla kullanılan arazilerden;

a) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının talebi üzerine; 3213 sayılı Maden Kanunu ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre verimliliği kesinlikle saptanan maden ve petrol arama, ön işletme ve işletme faaliyeti için zarurî olan,

b) Turizm Bakanlığının talebi üzerine, turizm yatırımları için zarurî olan,

c) Kamu yatırımları yapılması için gerekli bulunan,

d) İmar planlarının hazırlanması, toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, millî park ve muhafaza ormanı kurulması, doğal tarihi ve kültürel varlıkların korunması, sel kontrolü, akarsular ve kaynakların düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan, yerler, ilgili Bakanlığın Bakanlığa talebi, Maliye Bakanlığının ve Valiliğin uygun görüşü üzerine Bakanlıkça tahsis amacı değiştirilebilir ve söz konusu yerlerin Hazine adına tescili yapılır.

Bu maddenin (a) bendi kapsamında başvuruda bulunan işletmeciler, faaliyetlerini çevre mera alanlarına zarar vermeyecek şekilde yürütmekle ve kendilerine tahsis edilen yerleri tahsis süresi bitiminde eski vasfına getirmekle yükümlüdürler. Bu yerler tahsis süresi bitiminde özel sicile kaydedilir.

Komisyon gerektiğinde 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununun uygulanmasını Bakanlıktan talep edebilir.

Tasarının “Zilyetlik Yoluyla Yapılmış Olan Tesciller” başlığını taşıyan 16. maddesi ise şöyledir: **“Komisyonlar, köy ve belediyelere tahsisli veya kadimden beri bu amaçla kullanılan mera, yaylak ve kışlaklar üzerinde zilyetlik yoluyla hasım gösterilmeksizin yapılmış bulunan tescillerin iptalini sağlamak üzere, durumu Hazineye ihbar etmekle yükümlüdürler.”**

Bu maddenin de okunduğu haliyle kabul edilmesinin ardından **“DÖR- DÜNCÜ BÖLÜM**

Mera, Yaylak ve Kışlakların Korunma, Bakım ve Islahı
Sınırların İşaretlenmesi

MADDE 17. – Tespit, tahdit ve tahsis edilen mera, yaylak ve kışlakların çevreleri, teknik esaslara uygun olarak sınır işaretleriyle belirlenir” şeklindeki 17. maddeye geçilmiştir. Bu madde de Genel Kurula okunduğu biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Sonrasında ele alınan 18. madde şöyle düzenlenmiştir: **“Mera Araştırma Bölümlerinin Kurulması**

MADDE 18. – Mera, yaylak ve kışlakların bakım, ıslah, koruma, kontrol ve uygun kullanımını sağlamak için, araştırma, planlama, ıslah projeleri, otlatma zamanı, kullanma sistemi, koruma ve kontrol tedbirlerini tespit etmek üzere; Bakanlıkça uygun görülen yerlerde, mevcut ziraî araştırma enstitüleri ve üniversiteler bünyesinde mevzuat çerçevesinde mera araştırma bölümleri kurulur ve mevcut bulunanlar yukarıdaki amaca hizmet edebilecek şekilde yeniden düzenlenebilir.”

Madde üzerinde Van Milletvekili Maliki Ejder Arvas şahsı adına söz almış ve 20. Dönem TBMM’nin Mera Kanunu ile ilgili çabasını överek, emeği geçen herkese teşekkür etmiştir. Hayvancılığın önemine ve hormonlu etlerin vereceği zararlara dikkat çeken Maliki Ejder Arvas, sözü seçim bölgesi Van’a getirerek şunları ifade etmiştir: *“Vanımızda beş yıl öncesinde Van Gölünün kabarmasından dolayı 26 bin hektar arazimiz sular altında kalmıştır. Bunun 2 400 hektarı tarla, 23 500 hektarı mera ve çayırdan ibarettir; bunun yanı başında 6 bin kavak ve meyve ağacı ile 270 mesken sular altında kalmıştır. Serhat ilçemiz -il namzetliği taşıyan, benim ilçem- Erciş, Kasımbağı Köyü, Çelebibağı Köyü, Gölağzı Mahallesi, Tekevler Mahallesi de bundan büyük bir zarar görmüştür. Bu yörede çiftçilikle, hayvancılıkla uğraşan insanımız göçe maruz kalmıştır. Devlet olarak, Sayın Tarım Bakanımızdan, bu yöredeki çiftçilerimizin bir an önce yaralarının sarılmasını da özellikle istirham ediyorum.”*

Tahsis Kararında Değişiklik

MADDE 15. – Köy veya belediyelerin mera, yaylak ve kışlak ihtiyaçlarındaki değişme ve gelişmeler gözönünde tutularak, tahsis kararının değiştirilmesi komisyonun teklifi üzerine valiliğin onayı ile yapılır. Ancak bu değişikliğin yapılabilmesi için, son tahsis kararından itibaren beş yıl geçmiş olması gerekir. Bu süre, 14 üncü maddede öngörülen tahsis amacının değiştirilmesi bakımından uygulanmaz.

Tahsis kararındaki değişiklikler mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili özel sicile işlenir.

18. madde bu konuşmanın ardından, önerge de bulunmayınca okunduğu biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında “Mera Yaylak ve Kışlakların Korunması” başlığını taşıyan 19. maddeye geçilmiştir. Bu madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“Muhtarlar ve belediye başkanları; mera, yaylak ve kışlakların ve sınır işaretlerinin korunmasından ve ayrıca tahsis amacına göre en iyi şekilde kullanılmasının sağlanmasından sorumludur. Muhtarlar ve belediye başkanları ayrıca, geliştirme projelerinde öngörülen hususların yerine getirilmesinde, kamu görevlilerine yardımcı olmakla görevli ve sorumludurlar.**

Bu amaçla ilgili köy ve belediyelerde “Mera Yönetim Birlikleri” kurulur. Mera Yönetim Birliklerinin kuruluş ve çalışma esas ve usulleri yönetmelikle belirlenir.

Muhtarlar ve belediye başkanları, Mera, yaylak ve kışlaklara tecavüz olduğu takdirde durumu derhal Bakanlık il ve ilçe müdürlüğüne, il ve ilçe müdürlükleri de valilik veya kaymakamlığa bildirmekle yükümlüdürler. Bu makamlarca 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun veya 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 75 inci maddesi uyarınca gerekli işlemleri yapılır.”

19. maddenin kabul edilmesinden sonra sırayla 20, 21, 22 ve 23. maddeler de okundukları biçimleriyle oylanarak kabul edilmişlerdir.³¹¹

³¹¹ Söz konusu maddeler şöyledir:

İnşaat Yasası

MADDE 20. – Yaylak ve kışlaklarda, 442 sayılı Köy Kanununda öngörülen inşaatlar ile valiliklerden izin alınmak suretiyle imar mevzuatına göre yapılacak kullanma amacına uygun mandıra, suluk, sundurma ve süreklilik göstermeyen barınak ve ağıllar ile Turizm Bakanlığının talebi üzerine turizme açılması uygun görülen bölgelerde ahşap yapılar dışında ev, ahır ve benzeri inşaatlar yapılamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Mera, Yaylak ve Kışlak İddiasının İspatı

MADDE 21. – Bu Kanuna göre tahsis yapılmış olan köy veya belediyelerde, mera, yaylak ve kışlak alanları ile ilgili iddialar, ilgili Tapu Sicil Müdürlüğünde tutulan özel sicillerin tanziminden sonra, ancak bu sicildeki kayda dayanılarak ispat edilir.

Tahsis kararlarında belirtilen haklara tahsislerin kesinleştiği tarihten itibaren 5 yıl geçtikten sonra tespitlerden önceki hukukî sebeplere dayanılarak itiraz edilemez ve bunlara karşı dava açılmaz.

Yararlanma Hakkı ve Kapsamı

MADDE 22. – Çiftçi ailelerinin bir mera, yaylak ve kışlaktan yararlanabilmeleri için, bu yerin bulunduğu köy veya belediye sınırları içinde, tahsisin yapıldığı tarihte en az altı aydan beri ikâmet ediyor olmaları gerekir. Ancak, Devletçe naklen yerleştirilenler için bu şart aranmaz.

Köy ve belediye sınırları içinde arazisi olmakla birlikte tahsis kararı kapsamına girmeyen çiftçi aileleri, o köy veya belediyeye tahsis edilen mera, yaylak ve kışlaktan yararlanamazlar.

Başka yere yerleşme amacı ile bulundukları yeri terk eden çiftçi aileleri, yararlanma hakkını kaybeder. Ancak, bunların sürekli ikâmet amacıyla geri dönmeleri halinde, bu hak komisyon kararı ile tanınabilir.

“Sonradan Yerleşenlerle Yeni Ailelerin Yararlanma Hakkı” başlıklı 24. madde ise şöyledir: **“Köy veya belediye sınırları içinde çiftçilikle geçinmek üzere yerleşenlerle bu yerleşim yerinde oturup yeni aile kuranlara; mera, yaylak ve kışlağın o tarihteki yeterlilik durumu dikkate alınarak, komisyon tarafından yararlanma hakkı tanınabilir.”**

Bu madde de büyük bir uzlaşi içinde benimsenmiş ve 25. maddeye geçilmiştir. Üzerinde herhangi bir konuşma yapılmayan ve önerge verilmeyen 25. madde şu şekildedir: **“İhtiyaç Fazlası Ürünlerin Satılması**

MADDE 25. – Mera, yaylak ve kışlaklardan elde edilen ürünlerin ihtiyaç fazlası, Mera Yönetim Birlikleri kararı ile satılabilir. Bu satıştan elde edilen gelir, mera alanlarının geliştirilmesi amacı ile köy sandığına veya belediye bütçesinde ayrı bir hesaba gelir kaydedilir ve amacı dışında kullanılamaz.”

Tasarının, 26, 27, 28 ve 29. maddeleri de herhangi bir tartışma ve anlaşmazlık olmaksızın oylanmış ve kabul edilmiştir. Söz konusu maddeler şöyledir:

“Mera, Yaylak ve Kışlaklardan Yararlananların Yükümlülükleri” başlıklı 26. madde; **Mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanan çiftçi aileleri, yapılacak bakım ve ıslah çalışmalarına ait giderlere, komisyonca gerekli görülmesi halinde, valiliğin onayı ile belirlenecek süre ve miktarlarda katılmakla yükümlüdürler. Bu katılma şekli nakdî olabileceği gibi, işçilik, araç, makine veya bunların işletme giderleri şeklinde de olabilir.**

Mera, yaylak ve kışlaklardan komisyonca tespit edilecek otlatma haklarına göre yararlanacak hak sahipleri bölgenin ekonomik durumu, otlatma kapasitesi ve otlatma süresi dikkate alınarak, komisyonca her yıl tespit edilecek belli bir ücreti ödemekle yükümlüdürler. Bu alanlarda otlatma hakkının üstünde hayvan otlatılamaz, otlatma haklarından fazla hayvan otlatanlardan bu ücret, fazla her hayvan sayısı için üç katı olarak tahsil edilir. Muhtarlık veya belediyeler tarafından bu amaçla yapılacak tahsilat, o yerin mera alanlarının ıslah ve geliştirilmesi amacı ile köy sandığına veya belediye bütçesinde ayrı bir hesaba gelir kaydedilir ve amacı dışında kullanılamaz.

Göçerlerin mera, yaylak ve kışlaklardan yararlandırılmalarında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Göçerlerle ilgili uygulama usul ve esaslar, Yönetmelikle düzenlenir.

Aşırı Otlatmanın Önlenmesi

MADDE 23. – Mera, yaylak ve kışlağa, komisyonun tahsis kararında belirtilen miktardan fazla hayvan sokulamaz.

Ancak, daha sonra bakım, koruma ve ıslah sonucu mera, yaylak ve kışlağın otlatma ve barındırma kapasitesinde bir artışın olması halinde, köy veya belediyelerin teklifi üzerine veya doğrudan doğruya komisyonca yeniden tespit yapılarak otlatılacak hayvan miktarı artırılabilir.

Komisyonca tespit edilen ücret ve para cezalarının takip ve tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.”

“Yükümlülükleri Yerine Getirmeyenler” konulu 27. madde; “26 ncı maddede öngörülen hususlara riayet etmeyen ve yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin mera, yaylak ve kışlaklardan yararlanma hakları, Bakanlık taşra teşkilatının teklifi ve valilik onayı ile en az 7 gün, en çok 30 gün süre ile geçici olarak, aynı fiilin tekrarı halinde ise yararlanma hakkı bir otlatma dönemi için iptal edilir.

Yasaklanmış yerlerde hayvanlarını olatmaya devam edenlerle mera, yaylak ve kışlak arazisini sürmek sureti ile tahrip edenler ve izinsiz inşaat yapanlar hakkında, valilik tarafından 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun ile Türk Ceza Kanununun 513 üncü ve devamı maddelerine göre gerekli kanunî işlem yapılır.

Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen fiilleri işleyenleri zamanında duyurmayan muhtar, belediye başkanı gibi bu Kanunun uygulanmasında görev ve sorumluluk verilen kişiler hakkında, genel hükümlere göre işlem yapılır.”

“Orman Bölgelerinden Yararlanma” başlığı altında düzenlenen 28. madde; “Orman bölgelerindeki köy ve belediyelere tahsis edilen mera, yaylak ve kışlaklardan o köy veya belediye halkı, bu Kanun ve 6831 sayılı Orman Kanunu gereğince konulan kayıtlara uymak şartı ile yararlanırlar.

Orman Bakanlığı, orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırı mera, yaylak, kışlak ve otlakların koruma, bakım ve ıslahı konusunda kanunlar ile verilen görevi yapmaya devam eder.”

“Sınır Değişikliği” başlıklı 29. madde; Özel kanunları gereğince köy ve belediye veya diğer mülkî idare sınırlarında yapılacak değişiklikler, mera, yaylak ve kışlaklara ilişkin tahsis kararlarını etkilemez.”

Mera Kanunu Tasarısı üzerindeki görüşmelerin, 20. Dönem TBMM’deki en sakın ve en ileri uzlaşının olduğu bir oturumda gerçekleştiğini söylemek pek abartılı bir yorum değildir. Hemen bütün siyasal partiler yasanın getireceği yarar konusunda hem fikir oldukları için, 37. maddelik kapsamlı bir düzenleme olan tasarı, büyük bir hızla Meclis’ten geçirilmiştir.

“Fon Kurulması” konulu olan 30. madde ise şöyledir: “Bu Kanunda verilen görevlerin gerçekleşmesi ile ilgili olarak Bakanlığın yönetiminde “Mera Fonu” adı ile bir fon kurulur. Fonun gelirleri T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünde açılacak bir hesaba yatırılır. Fonun işletilmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle belirlenir.

a) Fonun gelirleri şunlardır:

1. Bakanlık Bütçesinden en az binde bir oranında fona aktarılacak ödenek,

2. Bu Kanuna göre otlatma amacıyla kiraya verilen mera, yaylak ve kışlaklardan yönetmelikte belirtilen usule göre alınacak ücretler,

3. Yurt dışından ithal edilen, canlı hayvanların CIF bedelinin yüzde beş'i ile hayvansal ürünlerin CIF bedelinin, yüzde sekizi

4. Süt işleyen kuruluşlarca; üreticiden satın alınan sütün satın alma bedelinden kesilecek yüzde biri

5. Yurt içinde yetiştirilen ve satışı yapılan büyükbaş ve küçükbaş canlı hayvanların satış bedelinin satıcıdan alınacak binde biri,

6. Tahsis amacının değiştirilmesi için başvuruda bulunan gerçek ve tüzelkişilerden, tahsis amacı değiştirilen meradan elde olunacak yirmi yıllık gelir esas alınarak, komisyonca tespit edilecek miktarda alınacak ücret,

7. Yayla turizmi amacıyla 20 nci madde çerçevesinde verilecek yapı izinlerinden valiliklerce tespit edilecek miktarda alınan yapı ruhsat ücretleri ile bu yerlerin yıllık kira bedelleri,

8. Yurt dışından ithal edilen alkollü içki, tütün ve tütün mamullerinin ithal bedelinin yüzde üçü,

9. Çevre Koruma Fonundan, yüzde bir oranından az olmamak üzere Bakanlar Kurulunca aktarılacak miktar,

10. Her türlü bağış ve yardımlar.

b) Fonun giderleri şunlardır:

1. Uygulamanın gereği olarak yapılacak yatırım ve harcamalarla gerekli araç, gereç ve malzeme alımları,

2. Mera, yaylak ve kışlakların ıslahı, bakımı ve geliştirilmesi ile ilgili giderler,

3. Yem bitkileri ekilişlerinin geliştirilmesi amacıyla uygulanacak proje giderleri,

4. Uygulama gereği olarak yapılacak eğitim giderleri,

5. Uygulamanın gerektirdiği cari giderler,

6. Bu Kanunun uygulanmasında gerekli olan diğer giderler.”

Madde ile ilgili olarak, Burdur Milletvekili Kâzım Üstüner şahsı adına söz almış ve yurt dışından ithal edilen canlı hayvanların CIF bedelinin yüzde 5'i ile hayvansal ürünlerin CIF bedelinin yüzde 8'inin fona gelir kaydedilmesinin son derece isabetli olduğunu söyleyen Kazım Üstüner, bununla birlikte *"Süt işleyen kuruluşlarca, üreticiden satın alınan sütün satın alma bedelinden kesilecek yüzde 1"* şeklindeki fıkranın, süt yetiştiricileri için olumsuz olduğunu, yurt dışından ithal edilen süttozlarıyla, yerli süt üreticisinin haksız rekabetle

karşı karşıya bırakıldığını ifade etmiştir. Diğer taraftan, yıllardan beri, sütte, litre başına verilen 3 bin TL'nin artırılmasını da istedikten sonra, köye hizmet götürme birliklerinin süt bedelinden yüzde bir oranında kestiklerini hatırlatarak, bu oranın bindi bire çekilmesini önermiştir. Teşviklerin geliştirilmesinin gereğine dikkat çekerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından madde ile verilmiş olan önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Aykırılık durumuna göre ele alınan önergelerden Antalya Milletvekili Yusuf Öztop ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *"Görüşülmekte olan 231 sıra sayılı Kanun Tasarısının 30 uncu maddesinin (a) bendinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

'Süt işleyen kuruluşlarca üreticiden satın alınan sütün, satın alma bedelinden kesilecek binde biri' "şeklindeki önergenin kabul edilmesinden sonra, Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay ve arkadaşları tarafından verilen; "Genel Kurulda görüşülmekte olan 231 sıra sayılı Mera Kanunu Tasarısının 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

'Bu kanunda verilen görevlerin gerçekleşmesiyle ilgili olarak, Bakanlığın yönetiminde 'Mera Fonu' adıyla bir fon kurulur. Fonun gelirleri, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünde açılacak bir hesapta toplanır. Fonun gelirleri, tahsilatın yapıldığı tarihi takip eden ayın en geç 15'ine kadar Mera Fonunun gider hesabına yatırılır. Fonun işletilmesiyle ilgili hususlar yönetmelikle belirlenir' şeklindeki önerge de oylanarak kabul edilmiştir. Ardından yine Zeki Ertugay ve bir grup milletvekili tarafından verilmiş olan; "Görüşülmekte olan 231 sıra sayılı Mera Kanunu Tasarısının 30 uncu maddesinin sonuna aşağıdaki fıkraların eklenmesini arz ve teklif ederiz.

'Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin bir numaralı alt bendinde belirtilen pay, ilgili kurum tarafından, yıllık bütçesinin hazırlanması sırasında hesaplanarak, bütçesinin transfer tertibine ödenek olarak konur. Transfer tertibine konulan bu ödenek, bütçenin başlangıcını takip eden bir ay içinde mera fonu gider hesabına aktarılır.'

'Yukarıda belirtilen gelirler, Kurumlar Vergisinden, yapılacak bağışlar ve yardımlar ise Veraset ve İntikal Vergisinden muaftır' " biçimindeki üçüncü önerge de oylanarak kabul edilmiştir. Hemen sonrasında da, 30. madde kabul gören önergeler doğrultusunda okunan biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra tasarının diğer maddelerine geçilmiştir. 31, 32, 33, 34, 35 ve 36. maddeler okunmuş ve üzerinde söz talebi bulunmayan bu maddeler de kabul edilmiştir.³¹²

Tasarıda yer alan geçici 1. madde ise şöyle düzenlenmiştir:

³¹² Kabul edilen bu maddeler şu şekilde düzenlenmiştir.

Yönetmelik

MADDE 31. – Bu Kanunun uygulanması ile ilgili hususlar; ilgili bakanlıklar ve kuruluşların da görüşleri alınarak Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

ALTINCI BÖLÜM

Değiştirilen ve Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

MADDE 32. – 9.5.1985 tarih ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin (f) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“f) Devletin hüküm ve tasarrufu altında veya özel mülkiyetinde bulunan yabanî fıstıklık, zeytinlik, sakızlık, harnupluk ve makiliklerin altyapı tesislerini imâr, ıslah ve ihya etmek için gerekli projeleri ve programları hazırlamak, hazırlatmak, tasvip edilenleri uygulamak ve uygulatmak.”

MADDE 33. – 3.4.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanununun 159 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 159. – Belediye sınırları içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetiyle deniz, nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve enkazının tasarruf, idare ve nezareti kaffei hukuk ve vecaibi ve varidatı ile beraber belediyelere devrolunur.”

MADDE 34. – 18.3.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanununun 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 6. – Birkaç köy arasında müşterek olan sıvat, sulak, pınar ve baltalık gibi yerler eğer bir köy sınırı içinde kalıyorsa o köyün malı olmakla beraber diğer köyler de eskisi gibi istifade ederler.

Bu gibi müşterek yerler bir köy sınırı içinde kalmıyorsa buralardan istifade eden köylerin müştereken malı olup her köyün sınır kağıdında bu hakları yazılır ve müştereken koruyup eskisi gibi istifade ederler.”

MADDE 35. – 3.5.1985 tarih ve 3194 sayılı İmâr Kanununun 11 inci maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Hazırlanan imâr planı sınırları içindeki kadastral yollar ile meydanlar, imâr planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imâr planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar.”

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

MADDE 36. – 1) 17.10.1983 tarih ve 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanunun 10 uncu maddesi,

2) 22.11.1984 tarih ve 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununun 15 inci maddesi,

3) 26.2.1985 tarih ve 3155 sayılı Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin (d) bendi ve 10 uncu maddesinin (c) bendi,

4) 9.5.1985 tarih ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin (d) bendi,

5) 7 Ramazan 1274 tarihli Kanunname-i Arazinin 97, 98, 99, 100, 101, 102 ve 105 inci maddeleri, Yürürlükten kaldırılmıştır.

“YEDİNCİ BÖLÜM

Geçici ve Son Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. – Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili olarak adli yargıda görülmekte olan davalara devam olunur. Komisyonlar, bu davaların sonuçlanmasını bekler” madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra yürürlük maddesi olan ve “**Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer** biçiminde düzenlenen 37. madde ile “**Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür**” şeklindeki 38. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarının maddeleri üzerindeki oylama sona ermiştir.

Tasarının tümünün oylanması öncesinde, DYP Tunceli Milletvekili Kamer Genç söz almıştır. Kamer Genç, Meclis Başkan ve Başkanvekillerinin, Anayasa ve İçtüzüğe göre, ancak oyunun rengini belirtmek amacıyla söz alma haklarının olduğunu belirttikten sonra, yasanın çok önemli olduğuna vurgu yaptıktan sonra, kendi bölgesinde, meralar, yaylalar ve hayvancılıkla uğraşan kişilerin içinde bulundukları sıkıntıları da belirtmek istediğini dile getirmiştir.

Terörün, Tunceli ve ilçelerinde hayvancılığı olumsuz etkilediğini söyleyen konuşmacı, kendi bölgesinde yaylacılığın terör gerekçesiyle yasaklanmasına karşın, Erzincan ve Erzurum’da böyle bir uygulamaya gidilmediğini iddia etmiş ve bu konuyla ilgili şikayetlerde sivil ve askeri yetkililerin sorumluluğu üzerlerine almadıklarını da sözlerine eklemiştir.

Kamer Genç, Tunceli civarında hayvancılık yapanların, havaların ısınmasıyla koyunlarını Erzurum’daki yaylalara götürmek konusunda sıkıntı yaşadıklarını da vurguladığı konuşmasında, güvenlik önlemleri alınarak, bölgedeki yaylaların açılmasının doğru olacağını savunmuştur. Yayla sahiplerinin, kamyon sahiplerinin çok para kazanmalarına karşın, hayvan sahiplerinin mağdur olduğunu tekrarlayan Genç, bölge halkının terörü desteklemediğini, yaylaların açılmasının yarar sağlayacağını bir kez daha dile getirmiştir. Bu arada Oturum Başkanı ile konuşma süresi konusunda yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, Kamer Genç sözlerine; “*Sayın milletvekilleri, özellikle Hükümetten rica ediyorum, bu müstahsillerin tekrar büyük bir mağduriyete maruz kalmamaları ve kazançlarının, kamyoncunun şunun bunun cebine gitmemesi için, önümüzdeki sezonda, bu görevi, herkesin zamanında yapmasını diliyor, kanun tasarısının da hayırlı olmasını temenni ediyorum*” şeklindeki ifadelerle son vermiştir.

Ardından tasarının tümü, kupalar dolaştırılmak suretiyle açık olarak oylanmış ve kabul edilmiştir. Mera Kanunu Tasarısının yapılan açık oylamasına 222 üye katılmış; kabul 215, mükerrer 7 oy çıkmıştır. Ret oyu veren ve çekimser oy kullanan milletvekili olmamıştır. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³¹³

³¹³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 46. Cilt, 3. Yasama Yılı, 59. Birleşim, s. 133–168

Tasarının yasalaşması nedeniyle Tarım ve Köyişleri Bakanı Mustafa Rüştü Taşar şu teşekkür konuşmasını yapmıştır: “Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; bugün çok mutlu bir günümüzdeyiz; çünkü, 20 inci Dönem Milletvekilleri olarak çiftçinin 37 yıllık rüyasını gerçekleştirdik. Mera Kanununu, bütün partilerin katılımıyla ve süratle bu Meclisten çıkarmış olmanın gururunu taşıyoruz. Onun için, bendeniz Tarım ve Köyişleri Bakanı olarak, bütün değerli milletvekili arkadaşlarıma sevgi ve saygılarımı sunuyorum, Türk çiftçisi adına sizleri kutluyorum.

Bu Mera Kanununu çıkarmakla, mera alanlarından yararlanılmasını, meraların bugünkü durumundan kurtarılmasını ve yurdumuzda mevcut bulunan hayvan varlığının 1/3'ünü besleyecek meraların düzenli bir hale gelmesini sağlayacak bir kanunu çıkarmış olduk.

Burada, Türkiye hayvancılığının bir numaralı meselesinin kabayem açığının kapatılması olduğunu ve bu açığın 30 milyon ton civarında olduğunu düşünürsek, hayvanlarımızın yeterince beslenemediği ve mera hayvancılığının ülkemizde çok büyük bir önem arz ettiğini; ancak, bugüne kadar yasal boşluk nedeniyle meralarımızın rasyonel kullanılmadığını; hatta, var olanların da muhafazasında güçlük çektiğimizi ve büyük problemler olduğunu biliyoruz.

Bu kanun tasarısı, bugün, sizlerin oylarıyla kanunlaştı ve bu kanunlaşan tasarıyla, sadece hayvanların beslenmesi ve bu kaynaklardan daha fazla ot elde edilmesi açısından bakılmaması; aynı zamanda, 20 nci Yüzyılın en büyük sorunlarından birisi olan ve son derece ciddi boyutlara ulaşan erozyonla mücadele ve çevre korunmasında da büyük katkılar sağlayacağının bilinmesini arz ediyorum.

Özellikle bu kanunun, otuzyediy yıldır çıkmayan bir kanun olduğunu ifade ettim. Burada, önemli bir şeyi ifade etmeme müsaade buyurmanızı rica edeceğim: Otuzyediy yıldır bu kanun ne zaman Meclise gelmişse, ya seçim olmuş, hükümetler gitmiş ya da normal şartlarda hükümet gitmiş; yani, bu mera kanun tasarısı Meclise ne zaman gelmişse hükümet yıkılmış!.. Bu sefer, ne kadar şanslı bir kulum ki... Elbette, bütün partiler bu konuda çalıştılar. Geçmişte çalışan bütün bakanlara, bürokratlara, TEMA Vakfına, bugün, şu anda Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı olan Sayın Zeki Çakan'a ve bütün Komisyon üyelerine, değerli milletvekillerine ve özellikle, Birinci Tarım Şurasında katkı sağlayan Zeki Ertugay'a, Latif Özteke'e, daha isimlerini sayamadığım diğer bakan arkadaşlarıma; hepsine, hepsine teşekkür ediyorum; çünkü, bu, memleketin gerçekten önemli bir kanunuydu. Ben, 30 Haziranda bakan oldum; 9 Temmuzda, daha önce Başbakanlıktan kanun tasarısı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan bu Mera Kanunu Tasarısının, öncelikli kanunlar arasında görüşülmesi için de Başbakanlığa yazı yazmışız; o da buraya gelmiş ve dolayısıyla, büyük bir konsensüs içerisinde, bu Mera Kanununun çıkmış olmasından dolayı bütün arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Özellikle, bugün, bu kanunun çıkmasında emeği geçen Başkanlık Divanında bulunan değerli Başkanımıza ve Başkanlık Divanı üyelerine, özellikle de stenograf arkadaşlarımıza ve bütün Meclis çalışanlarına, herkese teşekkür ediyorum. Yani, ne kadar teşekkür etsem az; çünkü, çok sevinçliyim, çok büyük bir kanun; memlekete hayırlı olsun.

Hepinize saygılar sunuyorum.”

14- 3480 SAYILI MALULLER İLE ŞEHİT VE DUL VE YETİMLERİNE TÛTÛN VE ALKOL ÜRÛNLERİNİN SATIŞ BEDELLERİNDEN PAY VERİLMESİ HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4355 SAYILI)

“3480 Sayılı Maluller ile Şehit ve Dul ve Yetimlerine Tütün ve Alkol Ürünlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 1 Nisan 1998 tarihindeki, 3 Yasa-Yayı, 74. Birleşimde başlanmıştır. İkinci Oturumdaki müzakerelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Ertan Yülek yapmıştır. Tasarı hakkında bilgi vererek söze başlayan Ertan Yülek, söz konusu yasa tasarısı hakkında fikir yürütmeden önce, 1929 yılında şehit ve maluller için çıkarılmış olan yasanın çıktığı koşulları iyi bilmek gerektiğini dile getirmiş ve bununla ilgili şunları söylemiştir: *“Bilindiği gibi, cumhuriyetimiz, millî mücadelenin sonunda, ıstırap, üzüntü, yokluk ve kahramanlıklar, fedakârlıklar üzerine kurulmuştur. Bu cumhuriyeti kuranlar, cumhuriyetin kurulmasına sebep olanlar, hemen her aileden şehitler vermişler; kahramanlar, gaziler ortaya çıkmış ve onun sonucunda, Anadolu’da, büyük bir insan kaybının yanında, çok büyük maddî varlıkların kaybına da sebep olmuştur harpler ve bunun sonucu, her aileden her yaştan insanların ölümü, şehit olması, sakat kalması ve onların şehitliklerinin sonunda ortaya çıkan yetimlerine, elbette maaş verilmesi lazım gelirken... Sadece insangücü yönünden değil, elbette maddî bakımdan da, yanmış, yıkılmış, harap olmuş bir Anadolu’yla karşı karşıyaydık.”*

Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı’nda, özellikle de Çanakkale Cephesinde, çok sayıda insanın şehit düştüğünü, yaralanarak gazi olduğunu, sakat kaldığını ifade eden Ertan Yülek, Cumhuriyet’in ne denli zor koşullar altında kurulduğunu ortaya koymuş ve Mehmet Akif Ersoy’un; *“Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber/ sana kucağını açmış duruyor Peygamber”* şeklindeki dizelerini Genel Kurula okumuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında, harap ve bitap düşmüş Anadolu’daki insanlar için, şehitlerin aileleri için, Millî Mücadele sırasında ve ondan evvel sakat kalan ve malul olan kişiler için, 1929 yılında bir yasanın çıkarıldığını vurgulamıştır. Bu tür düzenlemelerin sosyal devletin bir gereği de olduğunu söyleyen Yülek, Milli Mücadele sırasındaki şu olayı da Genel Kurula aktarmıştır: *“1919 yılında, şu anda ismi Kahramanmaraş olan Maraş, Fransız işgalindedir. Fransız askerleri, o zaman ifsat edilmiş olan Ermenilerle birlikte, yerli halka büyük zulümler yapmaktadır. İşte, bu zulümlerden bir enstantane sunmak istiyorum size. Bir cuma sabahı, iki sarhoş Fransız askeri, yanında iki Ermeniyle beraber sokakta dolaşırken, o*

sırada hamamdan çıkmış iki Müslüman Türk hanımına, birtakım uygun olmayan sözlerle, üzerlerindeki kıyafetlere dahi tecavüz edecek şekilde, müdahalede bulunurlar. İşte o anda, onun başını açmak isteyen Fransız askerlerine ve Ermenilere karşı, Sütçü İmam, tabancasını çıkarır ve orada, ilk defa, Maraş'a "kahraman" unvanını verdirecek destanî bir harekette bulunur. Arkasından, Rıdvan Hoca, cuma vakti hutbeye çıkar ve der ki: "Ey cemaati Müslimin, şu anda size cuma namazı farz değildir; çünkü, o kalede Fransız bayrağı dalgalandığı sürece size cuma namazı farz değildir ve ben size hutbe okuyup cuma namazını kaldırmayacağım." Rıdvan Hoca bunu dediği zaman, bütün Maraş halkı, galeyana gelerek, o anasının veya bacısının başını açma teşebbüsüyle ortaya çıkan büyük kıyamla "kahraman" unvanına yakışacak şekilde, Fransızları çok kısa zaman içerisinde Maraş'tan atar, kaleye üç beş saat içerisinde şanlı Türk bayrağı dikilir ve o günden bugüne kadar da dalgalanır."

Yülek, duygu yüklü konuşmasında, söz konusu yasa tasarısının bu nedenle anlamlı bir düzenleme olduğunu, ulus olarak birlikte çalışıldığı takdirde bütün zorlukların aşılabileceğini ifade etmiş ve tasarımı Fazilet Partisi olarak desteklediklerini açıklayarak, sözü PKK terörüne getirerek, hala şehit verildiğini dil getirmiştir. Bu arada başörtülü kadınlara kötü muamele edildiğini ve şehitlerin cenazesine herkesin katılması gerektiğini söylemesi, Genel Kurulda kısa süreli bir tartışmaya yol açmıştır.

Oturum Başkanı Kemer Genç, Ertan Yülek'in bu sözlerine cevap olarak; "Tabii, şehitler hepimizin şehitleri ve bu şehitlerin cenaze namazına da hiç rütbe farkı gözetilmeden herkes katılıyor. Burada, bunları dile getirirken, biraz merhamet ölçüleri içerisinde hareket edersek, daha iyi olur. Yani, görüyoruz televizyonlarda; orgenerali de katılıyor, general de katılıyor, albayı da katılıyor... Ben, burada sarf ettiğiniz lafın ne anlama geldiğini, doğrusu, anlayamadım; yani, gerek de yok... Bu ordu da bizim millî ordumuz, güvenlik kuvvetleri de... Onlar da Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşları. Ben, kimseyi savunmuyorum Meclis Başkanı olarak..." şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Kemer Genç ile Ertan Yülek arasındaki tartışmanın sona ermesinin ardından, tasarının tümüyle ilgili olarak, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Antalya Milletvekili Bekir Kumbul söz almıştır. Bütün partiler arasında uzlaşma olduğu için konuşmasını uzatmayacağını açıklayan Bekir Kumbul, 2000'li yıllara girilirken, Türkiye'de 21 milyon kişinin, hâlâ sosyal güvenlikten yoksun olduğuna dikkat çekmiş ve 1929 yılında çıkarılan yasayla maaş alan şehitlerin dul ve yetimlerinin enflasyon karşısında çaresiz kaldıklarını da sözlerine eklemiştir.

Konuşmasında; "Değerli arkadaşlarım, ilk çıktığı zaman, devlet tekelinden sağlanan gelirin üçte biri, harp malullerine ve şehitlerin dul ve yetimlerine verilir durumdaydı; ama, zaman içerisinde, bundan, başka kesimlere de -eğitime, sosyal tesislere- pay ayırılmaya başlandı, giderek küçüldü ve son şekliyle de, Tekel ürünlerinden -tütün ve alkolden- ayrılan yüzde 2'lik paydan, ancak yüzde 25'i bunlara verilir duruma geldi, geri kalan da Hazine ve Maliyeye

devredildi” şeklindeki açıklamalara da yer veren Bekir Kumbul, tasarının ülkesi için ölen insanların yakınlarının, daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlamak için hazırlandığını ifade etmiştir.

Kumbul, göstergenin arttırılmasının gereğine işaret ederek, bununla ilgili verilecek önergeyi destekleyeceklerini açıklamıştır. Diğer yandan, hemen her konuda gelirinden yararlanan Tekel’in özelleştirme adı altında, yabancılaştırıldığını iddia etmiş bu uygulamanın gözden geçirilmesinde yarar olduğunu belirtmiştir.

Bekir Kumbul’un konuşmasından sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya söz almıştır. Son derece sosyal içerikli bir tasarının görüşüldüğünü söyleyerek konuşmasına başlayan Necati Çetinkaya, Türkiye’nin I. Dünya Savaşı sonrasında düştüğü kötü durumdan bahsederek, Atatürk önderliğinde yürütülen Milli Mücadele’nin başarısına değinmiş ve ülkenin kurtarılması sırasında çok sayıda kişinin şehit düştüğünü dile getirmiştir. Türklerin kahramanlıklarından söz ederek konuşmasını devam ettiren Çetinkaya, vatanlarına canlarını verenler için Türk ulusunun vefa borcunun bulunduğunu, ancak devlet olarak, şehitlerin dullarına, yetimlerine ve vazife malullerine, yeterince iyi imkânların sağlanamadığını iddia etmiştir.

Anayasanın 61. maddesinde; *"Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.*

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” şeklinde ifadelerin yer aldığına vurgu yapan Necati Çetinkaya, Atatürk’ün *"30 Mayıs 1929'da 1485 sayılı Kanunla, bu vatanı için hayatımı feda eden bu kahramanların evlatlarına ve gazilere, biz, devlet olarak hamiyet kanatlarımızı açtık ve onları sosyal güvence altına aldık ve bunları maaşa bağladık. Nasıl bir maaşa; işte, Tekel maddelerinin yıllık satışlarının üçte birinin bir yıllık faizi de dahil olmak üzere bunlara tamamını vereceğiz"* dediğini Genel Kurula hatırlatmıştır. Ancak fonlarda biriken paraların başka yerlere harcandığını, şehitlerin geride bıraktığı dul ve yetimler için yeterince kaynak ayrıldığını öne sürmüştür.

Bu arada Genel Kuruldaki havadan şikâyet eden Çetinkaya, son derece ciddi bir tasarının görüşülmesine karşın, salondaki gürültünün kesilmesini istemiş ve herkesi ciddiyete davet etmiştir. Necati Çetinkaya, 1929 yılında çıkarılan yasadan sonra, şehitlerin geride bıraktıklarıyla ilgili kapsamlı bir düzenlemenin yapılmadığını ifade etmiş ve konuşmasını Danimarka’dan verdiği şu örnekle sürdürmüştür: *"1996'da, Danimarka'da bir inceleme yaptım. Danimarka'ya bir Türk vatandaşı gitmiş; ayakları tutmuyor; kendisine bir sakat arabası vermişler; fakat, orada demişler ki "devlet, sana, motorlu vasıta vermek*

-yani, elle hareket eden bir otomobil vermek- mecburiyetinde; çünkü, Dani-marka kanunları bunu öngörmüştür." Çocuk müracaat ediyor ve müracaatı neticesinde, o günkü Türk parasıyla 5 milyar lira bedelinde olan bu arabayı, devlet, bu kişiye almak mecburiyetinde kalıyor; bir de "biz, size, yanlılıkla bu tekerlekli sandalyeyi verdik; kusura bakmayın" diyerek özür diliyorlar ve çocuğa o arabayı veriyorlar. Şimdi, bu, yabancı bir ülkenin, başka bir yabancı ülke vatandaşına göstermiş olduğu bir sosyal güvencedir. Peki, biz ne yapıyoruz?..”

Necati Çetinkaya, gösterge katsayıları 5'er bin puan artırılarak, 1. malullük derecesinin göstergesinin 35 binden 40 bine çıkarılmasını olumlu bulduğunu açıkladıktan sonra, böylece maaşlarda yüzde 100'e yakın bir artışın kaydedileceğini belirtmiş ve ülkedeki uzlaşmanın önemine değinmiştir. Bu arada Avrupa Birliği ile olan ilişkilerden bahsederek, Güney Kıbrıs'ın müzakerelere başladığı dönemde, Türklerin isminin anılmamasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Bunun için milli politikalar belirlenmesini isteyen Necati Çetinkaya, vatan için canlarını feda eden kahramanların ruhlarına Allah'tan mağfiret, geride kalanlarına sağlık dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından tasarının maddelerine geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“13.10.1988 tarihli ve 3480 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin değişik (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘b) Her yıl ödenecek miktar, malûllük derecelerine göre aşağıdaki yazılı göstergelerin ödemenin yapılması gereken yılın ilk dönemindeki Devlet memuru aylıklarına uygulanacak katsayı ile çarpımı neticesi bulunacak tutardır.

Malûllük Derecesi Göstergeler

1 35 000 2 31 000 3 22 000 4 20 000 5 17 000 6 15 000

3 üncü maddenin (b) ve (d) bendinde sayılan dul ve yetimlere 1 inci derece malûllere uygulanan gösterge üzerinden; bunlar bir kişi ise tamamı, birden fazla ise eşit olarak paylaştırılmak suretiyle ve sosyal güvenlik kanunlarına göre dul ve yetim aylığı aldıkları sürece ödeme yapılır.’ ”

Madde ile ilgili olarak söz talebi olmamış, ancak Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ve diğer partilere mensup bir grup milletvekili tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 3480 Sayılı Maluller ile Şehit Dul ve Yetimlerine Tütün ve Alkol Ürünlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının 1 inci maddesinde yer alan gösterge rakamlarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

Malullük Derecesi Göstergeler

1. 40.000
2. 36.000
3. 31.000
4. 28.000
5. 25.000

6. 22.000” şeklindeki önerge, oylanarak kabul edilmiştir. 1. madde, kabul edilen bu önerge doğrultusunda oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında; **“Bu kanun 1 Ocak 1998 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimdeki 2. maddeye geçilmiştir. Madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. maddenin de aynı biçimde kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³¹⁴

15-NAKDÎ TAZMİNAT VE AYLIK BAĞLANMASI HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN: (4356 SAYILI)

“Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakerelere, 1 Nisan 1998 tarihindeki, 3 Yasama Yılı, 74. Birleşimde başlanmıştır. İkinci Oturumdaki müzakerelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi sonrasında tasarının tümü ile ilgili görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Denizli Milletvekili Hilmi Develi yapmıştır. 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince, güven ve asayiş korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle görevli olanların bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle ölmeleri halinde kanunî mirasçılara, sakatlanmaları veya yaralanmaları halinde kendilerine maddî ve manevî tazminat olarak nakdî tazminat ödendiğini ifade eden Hilmi Develi, yine aynı yasaya göre, devletin, terör hareketlerine karşı giriştiği faaliyet savaş hali sayılmadığından dolayı, mücbir sebep olarak nitelendirilmediğini dile getirmiştir. Yasaya tasarıyla bir maddenin eklenmesi sonucu, terörle mücadele edenlerin etkin görev almaları nedeniyle uğradıkları mağduriyet giderilmiş olacağını da sözlerine eklemiştir.

Develi, son onbeş yılda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki terör nedeniyle, çok sayıda güvenlik görevlisi şehit olduğunu ya da sakat kaldığını belirttiği konuşmasında, sakat kalmış kişilere veya şehit olmuş kişilerin birinci derece yakınlarına, ancak yargı yoluyla güncel tazminat ödenebildiğini, ancak yargılama süresinin uzun olması ve uzun emek harcanması nedenleriyle dava açmayan hak sahiplerinin mağdur olduğunu sözlerine eklemiştir. Aynı konuşmacı mevcut uygulama hakkında bilgi verirken; *“Yargı kararlarında ödenecek tazminat miktarı belirlenirken, amaç, mevcut durumu korumak, zararlandırıcı olay vukua gelmeseydi, mal varlığı ne seviyede olacak*

³¹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 49. Cilt, 3. Yasama Yılı, 74. Birleşim, s. 341–351

idiyse, onu sağlayarak denkleştirmektir. Gelişen hukukta, telafisi imkânsız bir zarardan söz edilememekte, ölümün dahi maddî ve manevî tazminatla tazmin edildiği varsayılmaktadır. Yargı tarafından, kusursuz sorumluluk ilkesine dayanılarak, zararın, yalnızca zarar görenin üzerine bırakılmayıp, topluma yayılması, adalet, eşitlik ve hakkaniyet esaslarına uygun düşecek şekilde hesaplanan tazminat miktarından, 2330 sayılı Kanuna göre ödenen nakdî tazminat mahsup edilmektedir” şeklindeki açıklamalara da yer vermiştir.

Hak sahiplerinin, enflasyona yenik düştüklerini de belirten Hilmi Develi, yasadan, binlerce şehit ve malulünün yakınlarının yararlanacağını, mağduriyetlerinin bir ölçüde de olsa giderilmiş olacağını ifade etmiştir. Yine tasarının yasalaşması halinde, ödenecek tazminat miktarlarının, ölenlerin yasal mirasçıları için 5 milyar 529 milyon lira, yaşamak için gerekli hareketleri yapmaktan aciz ve hayatını başkasının yardım ve desteğiyle sürdürebilecek şekilde sakat olanlar için ise 11 milyar 58 milyon lira olarak hesaplandığını Genel Kurula aktarmıştır.

Hilmi Develi'nin konuşması sonrasında, Fazilet Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Oğuz söz almıştır. Meclis'in, söz konusu tasarının yasalaşması için büyük bir görüş birliği içinde çalışma yapıldığına değinen Ali Oğuz, herkesin fikirlerini, özgürce ifade etmesinin yararlarından bahsettikten sonra, Yasanın şunları getireceğini ifade etmiştir: *“2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince, güven ve asayiş korumak ve kaçakçılığın men ve takibiyle görevli olanların, bu görevleri ifa ettikleri sırada ölmeleri halinde kanunî mirasçılarına veya sakat kalmaları, yaralanmaları halinde kendilerine, maddî ve manevî tazminat olarak nakdî tazminat ödenmesi hususunda hükümler getiriyoruz ve bugüne kadar yapılan tatbikatın aksayan taraflarını bertaraf etmek hususunda da yine düzenlemeler getiriyoruz. Böylece, ölenlerin ailelerine, mirasçılarına belli miktarlarda ödemeler yapılması ve hayatta kalan sakatların hayatlarını devam ettirmeleri hususunda kendilerine yardım edecek ve maddî imkânlarını tamamlayacak, bir noktada da olsa, az da olsa acılarını hafifletecek surette yardımlar yapılması hususunda düzenlemeleri birlikte tanzim ediyoruz.”*

Bu arada, Anayasanın 125. maddesi gereğince, bu kişilere, doğan zararları ödeme hususunda, idarenin sorumluluğunun da dile getirildiğini söyleyen Ali Oğuz, gönlünün, ölenin geride kalan yakınlarında, daha fazla bir şeylerin verilmesi olduğunu belirtmiş ve gerek şehitlerin ailelerinin ve mirasçılarının gerekse sakat kalmış olanların, hayatlarını devam ettirmeleri sırasında, başka kimselere el avuç açmamalarını sağlayacak bir miktarda ödeme yapılmasını temenni etmiştir. Son olarak ise enflasyonun da dikkate alınmasını istemiş ve tasarıya emeği geçenlere teşekkür ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Doğru Yol Partisi Grubunun tasarının tümüyle ilgili görüşlerini, Muş Milletvekili Necmettin Dede ortaya koymuştur. Hukukun insanlık ve uygarlık açısından önemine değinerek konuşmasına başlayan Necmettin Dede, söz konusu tasarının da hukuk devleti ilkelerinin gelişimine katkı sağlayacağını vurguladıktan sonra, nakdî tazminat miktarının, yargı yoluyla verilen tazminat miktarlarına yaklaştırılarak, hak sahiplerinin tazminatlarının, dava açılmadan,

idare tarafından öncelikle verilmesinin amaçlandığını ve mağdur duruma düşen vatandaşların mahkeme kapılarında verdikleri mücadeleye gerek kalmadan, hakkaniyet sağlanacağını dile getirmiştir. Altı yıl önce, Meclisteki bir inşaat sırasında, bir işçinin ölümü nedeniyle, ailesine verilen 500 milyon liralık bir tazminatın, günlerce, aylarca, yıllarca ölen işçinin ailesinin mağduriyetine neden olduğunu, yasa tasarısının bu tür mağduriyetleri gidereceğini de sözlerine eklemiş ve Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki terörle ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *“Bölgemizde birlik ve beraberliğin sağlanmasında büyük özveri göstererek çalışan güvenlik görevlilerimizin özlük haklarının sağlanması için, gerekli yasal düzenlemeler, defalarca bu kürsüden dile getirilmişse de, bu konuda gerekli hassasiyet gösterilmemiştir.*

Son yıllarda, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğunlaşan terör eylemleri sebebiyle pek çok güvenlik görevlisi şehit olmuş veya sakat kalmıştır; aileleri, maddî ve manevî mağduriyete uğramışlardır. Ancak, ben, yine, doğu ve güneydoğuda hizmet eden görevlilerimizin toplum ve devlet için taşıdığı önemin dikkate alınması gerektiğini bir kez daha belirtmek istiyorum.

Değerli milletvekilleri, 2330 sayılı Kanunda, devletin, terör hareketlerine karşı giriştiği faaliyet, savaş hali sayılmadığı ve dolayısıyla mücbir bir sebep olarak nitelendirilmediğinden, bu faaliyetleri sırasında teröristlerin eylemlerinden zarara uğrayanların bu zararı, tüm ülkede değil, ülkenin bir kısmında yaratılan bir zarar olduğundan, savaş halinde olduğu gibi tüm toplumun katlanmak durumunda olduğu bir kamu külfeti olarak değerlendirilmemiş, özel ve olağandışı nitelik taşıyan kamu külfetleri karşısında eşitlik ve hakkaniyet ilkesi gereğince yargı tarafından tazmini gereken bir zarar olarak kabul edilmiştir. Niteliği ve kullanıldığı görev itibarıyla tehlikeli görevlerden dolayı uğranılan zararlarda kusursuz sorumluluk, bunun dışındaki eylemlerde ise hizmet kusuru ilkesine dayanılarak tazminat ödemeleri yapılmaktadır.”

Yargı kararlarında, ödenecek tazminat miktarı belirlenirken, amacın, mevcut durumu korumak olduğunu söyleyen Dede, gelişen hukukta, telafisi imkânsız bir zarardan söz edilmediğini, ölümün dahi maddî ve manevî tazminatla tazmin edildiğinin varsayıldığını öne sürmüş ve yargı tarafından kusursuz sorumluluk ilkesine dayanılarak, zararın yalnızca zarar gören üzerinde bırakılmayıp, topluma yayılması, adalet, eşitlik ve hakkaniyet ilkelerinin göz önünde tutulduğunu dile getirmiştir.

Hukuksal durumla ilgili olarak teknik açıklamalara ağırlık veren Necmettin Dede, idare aleyhine dava açmamış olan hak sahiplerinin, tazminatı alamadıkları için, dava açanlara göre çok daha fazla mağdur olduklarını belirtmiş ve sözü nakdi tazminatın hesaplanmasına getirmiş, bu konuda, memur maaş artışlarına göre nakdi tazminatların düzenlenmesinde, enflasyon nedeniyle hak sahiplerinin mağdur olduğunu da ileri sürmüş ve tasarıyla ölenlerin kanunî mirasçılarının en yüksek devlet memuru brüt aylığının 100 katı tutarında tazminat

ödemenin öngörüldüğünü hatırlatmıştır. Yine değişiklikle daha önce ölenlerin mirasçılarına verilen 3 milyar 317 milyon 400 bin Türk Lirası olan nakdî tazminatın, 5 milyar 529 milyon Türk Lirasına çıkarıldığını da ifade eden konuşmacı, yaşamak için gerekli hareketleri yapmakta aciz ve hayatını başkasının yardımıyla sürdürebilecek şekilde malul olanlara ise 200 katı; (11 milyar 58 milyon TL) nakdî tazminat ödeneceği bilgisini vermiştir.

“Diğer sakatlanmalarda ise derecelendirme yapılarak kanunî mirasçılarına ödenen tutarın yüzde 25’inden yüzde 75’ine kadar; yani, birinci derece (yüzde 75) 4 milyar 46 milyon 750 bin. Bu periyotlar içinde en az, 5 inci derece; (yüzde 25) 1 milyar 382 milyon 250 bin lira ödeme yapılacaktır” şeklindeki açıklamalarda da bulunan DYP sözcüsü Necmettin Dede, parti olarak tasarıya olumlu baktıklarını ve terör nedeniyle sakat kalanlar ve ailelerine dönük duyarlılığın devam etmesini dileyerek konuşmasına son vermiştir.

Necmettin Dede’nin konuşmasından sonra, tasarının maddelerine geçilmiştir. Genel Kurula okunan 1. madde şu şekildedir: **“3.11.1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun 3 üncü maddesinin değişik (a) ve (b) bendleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a) Ölenlerin kanunî mirasçılarına, en yüksek Devlet memuru brüt aylığının (Ek gösterge dahil) 100 katı tutarında,

b) Yaşamak için gerekli hareketleri yapmaktan aciz ve hayatını başkasının yardım ve desteği ile sürdürebilecek şekilde malûl olanlara 200 katı, diğer sakatlananlara (a) bendinde belirtilen tutarın % 25’inden % 75’ine kadar, yaralananlara ise %20’sini geçmemek üzere sakatlık ve yaralanma derecesine göre, nakdî tazminat ödenir.

Bu nakdî tazminatın tespitine esas tutulacak aylık; tazminat verilmesine dair karar tarihindeki en yüksek Devlet memuru aylığının (Ek gösterge dahil) brüt tutarıdır.’ ”

Madde ile ilgili olarak ilk ve tek konuşmayı Fazilet Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz yapmıştır. Son derece kısa bir konuşma yapan Ali Oğuz, tasarıya emeği geçenlere teşekkür etmiş ve 1. maddenin *“Bu madde ile; bu Kanun gereğince ödenen nakdî tazminatların hak sahiplerinin dava açmaları halinde, yargı tarafından ödenmesine karar verilen tazminat miktarlarına yaklaştırılması amaçlanmaktadır”* şeklindeki gerekçesini okuyarak, sözlerini tamamlamıştır.

Madde, bu konuşmadan hemen sonra, oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3.maddenin de kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.³¹⁵

³¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 49. Cilt, 3. Yasama Yılı, 74. Birleşim, s. 351–357

Oturum Başkanı Kamer Genç, tasarının kabul edilmesinin ardından yapmış olduğu kısa konuşmada, sözü yine kendi seçim bölgesi Tunceli'ye getirerek; *Terör bölgesinde görev yapan kamu görevlilerimizin, özellikle güvenlik kuvvetlerimizin mağduriyetlerinin giderilmesi Meclisimizin millî bir görevidir; ancak, terörden zarar gören halkımız da vardır. Bunu zaman zaman - kusura bakmayın- dile getiriyorum. Bölgem çok sıkıntılıdır. Şurada kurban bayramına girerken... 1994 yılından beri İlimizde tek gözlü barakalarda yaşayan aç ve sefil insanlar vardır. Özellikle, Hükümetten rica ediyorum, bu insanlara da bir çare bulsunlar. Ovacık'ta dört senedir tek gözlü barakada yaşayan insanlarımız var ve evlerinden baskınlarından göç etmiş insanlarımız var. İşleri yok, güçleri yok. Hükümetten rica ediyorum, buraya, yardım elini uzatsın efendim*" demiştir.

16-VERGİ KİMLİK NUMARASI KULLANIMININ YAYGINLAŞTIRILMASI VE 1512 SAYILI NOTERLİK KANUNU, 2004 SAYILI İCRA VE İFLAS KANUNU, 2644 SAYILI TAPU KANUNU, 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU, 3167 SAYILI ÇEKLE ÖDEMENİN DÜZENLENMESİ VE ÇEK HAMİLLERİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN, 3182 SAYILI BANKALAR KANUNU, 5584 SAYILI POSTA KANUNU VE 5682 SAYILI PASAPORT KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4358 SAYILI)

"Vergi Kimlik Numarası Kullanımının Yaygınlaştırılması ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 2644 sayılı Tapu Kanunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 3167 sayılı Çekle Ödemenin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, 3182 sayılı Bankalar Kanunu, 5584 sayılı Posta Kanunu ve 5682 sayılı Pasaport Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu" üzerindeki müzakerelere, 3. Yasama Yılında, 74. Birleşimde başlanmıştır. 1 Nisan 1998 tarihindeki Birleşimin İkinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu, Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu yapmıştır.

Görüşmelerin hemen başında, Komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması sırasında, karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiştir.

Kısa bir süre sonra başlayan Üçüncü Oturumda görüşmelere devam edilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, karar yetersayısının da bulunduğu anlaşılmaması üzerine, tasarının tümüyle ilgili konuşmalara geçilmiştir.

İlk olarak DYP adına Afyon Milletvekili İsmet Attila söz almıştır. Tek vergi numarası verilmesi uygulamasına geçilmesinin 3 Temmuz 1995 tarihinde başladığına işaret eden İsmet Attila, bundan verginin daha etkin bir şekilde takibinin ve tahsilinin, vergilemede adaletin, kayıtdışı ekonominin kontrol altına

alınmasının amaçlandığını ifade etmiş ve tek vergi numarasının, isim değiştirmek suretiyle, vergi kimlik numarası haline getirilmiş olmasına niçin gerek duyulduğunu DYP olarak anladıklarını dile getirmiştir. Ayrıca tek vergi numarası ile vergi kimlik numarası arasında, anlayış ve uygulama açısından ne fark olduğunu da bir soru olarak yöneltmiştir.

Attila, bununla birlikte, tek vergi numarasının yaygınlaştırılmasını, vermeyenlerden de vergi alınmasını, kayıtdışı ekonominin kayda alınmasını, DYP olarak olumlu bulduklarını, bu yüzden tasarıya destek vereceklerini açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Algan Hacaloğlu söz almış ve Türkiye'nin erken seçime gittiğini, bunun da nedeninin, ekonomideki sorunların aşılammaması ve enflasyonun aşağıya indirilememesi olduğunu belirtmiştir. Bütün bu gelişmelerden 1980'den iktidara gelen sağ hükümetleri sorumlu tutan Hacaloğlu, enflasyonu düşürmeden ve vergi reformu yapılmadan, ekonomide istikrarın sağlanamayacağını da ifade etmiş ve tasarının geçmesinden sonra kapsamlı bir vergi reformunun yapılmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

Algan Hacaloğlu, Türkiye'de fiili vergi oranlarının, Avrupa'ya göre çok düşük olduğunu belirttikten sonra, kayıtdışı ekonominin de yoğunluğuna vurgu yaparak, enflasyonun düşürülmesi için devletin gelir kaynaklarının artırılmasının gereğine işaret etmiştir. Tasarıyla, metinde yer alan işlemler için başvuran kişi veya kurumlara, bir vergi kimlik numarasının kullanılması zorunluluğunun getirildiğini de ifade ederek, bu yolla, özellikle, bankalar ve ilgili finans kurumları çerçevesinde yapılacak işlemlerde, kaydın, vergi numarası kanalıyla belirlenebilmesinin sağlanacağını zannettiğini dile getirmiştir.

Halen 6 milyon 200 bin kişinin vergi numarası olduğu bilgisini veren Hacaloğlu, bu durumda, Türkiye nüfusunun yarısına yakınının vergi numarası almasının gerekeceğini belirtmiş ve daha da önemli olan uygulamayı şu şekilde ortaya koymuştur: *"...daha önemlisi, bu vergi numaraları üzerinde yapılacak olan karmaşık işlemlerin çapraz denetim anlayışı içerisinde takip edilmesi, son derece kompleks, son derece geniş bir bilgiişlem, otomasyon sistematığının, düzeninin, hem kurulu hem faal, işler halde tutulmasını gerekli kılacaktır. Batılı ülkeler, eğer bu konuda, yıllardır bizden birkaç adım öndeyse, bunun temel nedeni Batı'nın, bilgi işlem alanında bizim önümüzde olmasıdır."*

Algan Hacaloğlu, dünyadaki uygulamalardan örnek verdiği konuşmasında, üç türlü numara kullanımının olduğunu, Amerika ve Kanada'da, sosyal güvenlik numarasının, sosyal sigortalar numarasının kullanıldığını; bazı ülkelerde, tüm yurttaşlara verilmiş olan kimlik numarası kullanıldığını; bir kısım ülkelerde de, sadece vergi işlemlerine has, tek vergi numarası kullanıldığını ifade etmiştir. Diğer yandan Ecevit'in başbakan olduğu, 1974 yılında, uygulamaya konuşmuş olan, MERNİS Projesinin hala yaşama geçirilmemiş olmasını da eleştirerek, MERNİS Projesinin yaşama geçirildiği zaman ise bu vergi sicil numarasının, tek vergi numarası veya vergi kimlik numarası ile

birleştirileceğini açıklamıştır. Konuşmasında vergi ödemenin bir kültür sorunu olduğuna da değinen Hacaloğlu, kurumlar vergisi hâsılatının veya çok kazançlı olduğu düşünülen bireylerin gelir vergisi ödemelerinin beklenen düzeyde olmadığını iddia etmiş ve gerçek anlamda gelir vergisi ödeyen kesimin bordro mahkûmları olarak tanımlanan işçi ve memurlar olduğunu dile getirmiştir.

Hacaloğlu son olarak sözü, kayıtdışı servete getirmiş ve şu örneği vermiştir: *“Örneğin, Türkiye’de, kayıtdışı servetin önemli kullanım alanlarından birini oluşturan yatların ve sürat teknelerinin kayıtları da bu kapsam içinde vergi kimlik numarasıyla ilişkilendirilsin; keza, helikopter, uçak sahibi olanların da, onların kullanımları sürecinde, kayıt işlemleri yine bu vergi kimlik numarasıyla ilişkilendirilsin; keza, dördüncü ve beşinci sınıf otellerde, motellerde kalanlar, her birimiz, otellerde o kayıtları yaptırırken de vergi kimlik numaralarımızı vermek sorumluluğu, yükümlülüğü altında olalım. Hele, bu üçüncü kayıt zorunlu hale getirilirse, zannediyorum ki, o karapara, o sıcak para kulvarlarında dolaşan, o kayıtdışının önemli unsurlarının yakalanması ve Maliye Bakanlığının vergi kapsamı, denetimi altına alınması mümkün olabilir.”*

Algan Hacaloğlu’nun konuşmasını tamamlamasından sonra, birleşime bir süre ara verilmiş ve tasarıyla ilgili görüşmelere, Dördüncü Oturumda devam edilmiştir.

DYP İçel Milletvekili Turhan Güven, oturumun başında, iki kez karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle, birleşime son verilmesini istemiş de, oturum başkanı Kamer Genç; *“Bizim İttüzüğümüze göre, bir birleşim saat 15.00’te açılır ve 19.00’da kapanır. Bu, kesin bir hüküm ve İttüzükte bu kurallar düzenlenmiş. Ancak, o İttüzüğün yine aynı maddesi, Danışma Kurulunun teklifi ve Genel Kurulun da oyuyla, Meclisin bu saatler dışında da çalışabileceğini ifade eder. O zaman, Danışma Kurulunun isteği ve Meclis Genel Kurulunun kabulüyle, eğer, Meclis, o saatler dışında çalışma kararı almışsa, İttüzüğün o hükmü yeni bir uygulamayı getirir”* şeklindeki gerekçe ile bunu kabul etmemiştir.

Yaşanan kısa tartışma sonrasında, tasarının tümüyle ilgili gruplar adına yapılan konuşmalara devam edilmiştir. Bu oturumda ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına, Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan yapmıştır. Tasarıyla hangi kanunlarda değişiklik yapıldığını sıralayan Cevat Ayhan, görüşülmekte olan tasarının, vergi kanunlarında değişiklik yapılan sırada bekleyen yasa tasarısıyla birleştirilmesinin ve beraber getirilmesinin gerekli olduğunu savunmuştur. Tasarının, esas itibarıyla, 5 madde halinde düzenlendiğini söyledikten sonra, 5. maddede de, ceza hükümlerinin getirildiğini ve bu maddedeki açıklamaları Genel Kurula okuyan Cevat Ayhan, cezaların çok ağır olduğunu belirtmiş ve üzerinde tekrar düşünülmesini önermiştir.

Ayhan vergi kimlik numarası ile vatandaşın, ek olarak 4,5 katrilyon lira vergi toplanmasının amaçlandığını ve bir anlamda bütün para hareketlerinin kontrol edilmesi istendiğini vurgulayarak, bunun servet beyanı getirdiğini ve yasa çıktığı zaman, herkesin, ileride birtakım sıkıntılı durumlara düşmemek için,

nesi varsa beyan edeceğini öne sürmüştür. Diğer taraftan, tasarının sadece vergi mükellefleri için değil, bütün vatandaşlar için olduğunu, vergi mükellefi olsun olmasın herkesi kapsayacağını belirtmiştir. 1960'ta çıkarılmış olan Gelir Vergisi Kanununda, yaklaşık olarak 36–37 değişiklik yapıldığını de ifade eden Cevat Ayhan, her yıl bir değişiklik yapılmasına ve iki yılda bir af çıkarılmasına rağmen devletin geliri ile giderinin denk hale getirilemediğini iddia etmiş ve devletin kasasından her gün triyonca liranın faizcilerin, rantyecilerin kasasına girdiğini öne sürmüştür.

Asıl tasarıda, verginin, alt gelir grubu için, kademeli olarak 1999'da yüzde 20'ye, müteakip yılda da yüzde 15'e düşürülmesinin hedeflendiğini ifade eden Ayhan, ancak üst gelir grubu için 15 puan birden düşürüldüğünü belirtmiş ve bunun gelir dağılımındaki adaletsizliği daha arttıracaklarını dile getirmiştir. Cevat Ayhan konuşmasının bu bölümünde rakamlara dayanarak şu bilgileri de Genel Kurula aktarmıştır: *“Nüfusun yüzde 20'si millî gelirin yüzde 55'ini almaktadır. Bu ne demek; fert başına 8 bin dolar gelir demektir. Yüzde 20 nüfus, 12 milyon 600 bindir ve bu, 182,5 milyar dolar olan millî gelirin 100 milyar dolarını almaktadır. Milli gelirin yüzde 55'i nüfusun yüzde 20'sini teşkil eden zengin gruptaki insanlara gidiyor; dolayısıyla, bu grupta fert başına düşen millî gelir 8 bin dolardır.*

En düşük gelir seviyesinde olan yüzde 20 nüfus ise, millî gelirin yüzde 5'ini almaktadır. Burada da, 9 milyar 125 milyon doları 12 milyon 600 bine bölerseniz, yani, milli gelirin yüzde 5'ini yüzde 20 nüfusa bölerseniz, fert başına 724 dolar ortalama gelir düşmektedir. Yani, en düşük gelir dilimi ile en yüksek gelir dilimi arasında 11 kat fark bulunmaktadır.”

Devletin topladığı gelirlerin israf edilmesi ve lüzumsuz harcanması nedeniyle, 15 katrilyonluk bütçede, 6 katrilyonun faize, 1 katrilyon da yatırımlara gittiğini iddia eden Cevat Ayhan, dar gelirli için 4,5 katrilyon ek verginin izah edilemeyeceğini öne sürmüş ve ayrıca elde edilmesi düşünülen bu verginin hangi gelir gruplarından alınacağını belirsiz olduğunu savunmuştur.

Cevat Ayhan, milli gelirin Belçika'da 264 milyar dolar, Fransa'da 1 trilyon 545 milyar dolar, Almanya'da 2 trilyon 354 milyar dolar, İtalya'da 1 trilyon 200 milyar dolar, Japonya'da 4,5 trilyon dolar, Kore'de 455 milyar dolar ve İspanya'da 585 milyar dolar iken, Türkiye'nin millî gelirinin 182 milyar dolar olduğunu açıklamış ve oysa 1960'lı yıllarda, İspanya'nın millî gelirinin, Türkiye ile hemen hemen aynı olduğunu, Kore'nin daha düşük olduğunu ifade etmiştir. Bu ülkelerin kişi başına düşen milli gelirde de, Türkiye'yi çoktan geçtiklerini vurgulamıştır. İhracat rakamları ve yıllık patent müracaatlarıyla ilgili rakamlar da veren Ayhan,³¹⁶ Türkiye'nin kaynaklarını kalkınma için kullanması gerektiğini, ancak hükümetin bir ara rejim hükümeti olduğunu, bunda ve vergi yasalarında başarılı olamayacağını iddia etmiştir.

³¹⁶ Cevat Ayhan'ın verdiği bilgiye göre; Kore'nin ihracatı: 201 milyar dolar; Türkiye'nin ihracatı: 25 milyar dolar...Yıllık patent müracaatı: Fransa'da 82 bin, Belçika'da 49 bin, Almanya'da 104 bin, İtalya'da 67 bin, Japonya'da 369 bin, Kore'de 60 bin; Türkiye'de ise 1 367....

Cevat Ayhan'ın konuşmasında görevdeki hükümet için ara rejim hükümeti demesine, ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney itiraz etmiş ve Hükümetin Meclis'ten güvenoyu almış bir hükümet olduğunu, bu nedenle Cevat Ayhan'ın sözlerinin tutanaklardan çıkarılmasını istemiştir. Kamer Genç ise bu isteğe; *“Türkiye’de yaşadığımıza göre, herkes Hükümeti de biliyor, herkesi de biliyor”* şeklinde açıklama yapmıştır. Bu nedenle tartışma biraz büyümüş ve ANAP, DSP ve DTP sıralarından tepki gösterilmiştir.

Tartışmaların sona ermesinin ardından, şahsı adına Fazilet Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil söz almıştır. Tasarıyla, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinin amaçlandığını söyleyen Cengil, ancak bunun gerçekleşmesinin mümkün olmadığını belirtmiş ve Medeni Kanunda da, evlenmelerin yapılabilmesi için, evlenen çiftlerin de vergi numaralarının aranmasının lazım geldiğini, bu yasada da değişiklik yapılmasının gerekli olduğunu iddia etmiştir. Yine tasarının geçmesini temenni etmekle birlikte, Türkiye'nin gerçeklerine uygun olmaması nedeniyle, uygulanmasının da mümkün olmadığını öne sürmüştür.

Sıtkı Cengil, hükümetin belli yerlerden gelen birtakım mesajlardan sonra, bazı tasarıları geri çektiğini iddia ederek, polislerin askerliğiyle ilgili yasa tasarısını ve sendikalarla ilgili yasa tasarısını örnek olarak göstermiş ve bir yasanın niçin uygulanamayacağı konusunda şu açıklamaları yapmıştır: *“Taraf olan kurum ve kuruluşlar, teknik donanıma sahip değildirler. Bugün, bu işin içerisine, sadece Maliye camiası değil, Türkiye’deki bütün kurum ve kuruluşlar girecek; herhangi bir kazadaki tapu işlemi de girecek, herhangi bir ildeki, daha bilgisayarla tanışmamış, bilgisayarın daha ne olduğunu bile bilmeyen bir kurumdaki işlemler de buna dahil olacak. Peki, bu şartlarda bunları nasıl takip edeceksiniz, bu bilgiyi nasıl toplayacaksınız, nasıl değerlendireceksiniz?! Bu tasarıyı buraya getiren arkadaşlarımız, acaba, bu konuda herhangi bir çalışma yaptılar mı; acaba, bu konuda herhangi bir düşünceleri oldu mu, bir yere kadar çalışmaları oldu mu; zannetmiyorum.*

İkincisi, Maliye Bakanlığı, elindeki mükellefleri -vergi kayıp ve kaçığına sebep oluyor dediği, elinde mevcut olan mükellefleri- bile kontrol etmekte, inceleme yapmakta acz içerisinde. Önümüzde rakamlar var; Türkiye’de yapılan incelemelerin nispeti yüzde 3’tür; siz, elinizdeki mükellefin bile ancak yüzde 3’ünü inceleyebiliyorsunuz, o da yarım yamalak! Peki, Türkiye’nin tamamını incelemeye almaya veyahut da Türkiye’nin tamamını böyle bir işleme tabi tutmaya nasıl cesaret ediyorsunuz, hangi mantıkla buna tevessül ediyorsunuz; inanın anlayabilmiş değilim.”

Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personel yetersizliğine de değinen Cengil, sözü 1995 yılında başlatılan tek vergi numarası uygulamasına getirerek, bunun da sağlıklı olmadığını, mükellef olanlara tek vergi numarası verilmesinin bile tam uygulanmadığı bir ortamda, herkese vergi numarasının verilmesinin, Türkiye'nin gerçeklerini bilmemek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca hükümetin uygulamalarında demokrasi açısından tutarsızlık olduğunu da öne sürerek,

kayıtdışı ekonominin kontrol altına alınmasında, özel sektörü ürkütecek düzenlemelerin yapılmamasının istemiş ve piyasaların dengesinin göz önünde tutulması gereğine de işaret etmiştir.

Sıtkı Cengil konuşmasını Tunceli ile ilgili şu sözlerle tamamlamıştır: *“Tunceli'nin Pülümür eteklerindeki herhangi bir köylü Ali Emmim, İstanbul'da, Ankara'da okuyan çocuğuna harçlık gönderecek veyahut da askerdeki çocuğuna harçlık gönderecek. Sayın Başkanım, bankaya gittiği zaman da, o Ali Emmime diyecekler ki, getir vergi numaranı... Ee, Pülümür'ün eteklerindeki köyde benim Ali Emmim vergi numarasını nereden getirecek Sayın Başkan, ben onu sormak istiyorum! Zaten, bizim itirazımız buralara. Diyelim ki, bir yolunu buldu, bir hemşerisini buldu, gönderdi; oradaki çocuk, parayı almaya gelecek; ver bakalım vergi numaranı... Tunceli'ye telefon açması lazım, baba, benim vergi numaram var mıydı yok muydu?.. Pülümür'ün eteklerinde babasını nerede bulacak, vergi numarasını nerede bulacak ve nasıl alacak o parayı?!. Bu uygulama, bunu getirecek değerli arkadaşlar.”*

Sıtkı Cengil'in şahsı adına yapmış olduğu konuşmadan sonra, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel söz almıştır. Türkiye'de vergi tabanının çok dar olduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Zekeriya Temizel, millî gelirden yüzde 26 pay alan ücretlilerin, Gelir Vergisinin yüzde 47'sini, millî gelirden yüzde 27 dolayında pay alan ticaret erbabı ve sanayicinin ise verginin yaklaşık yüzde 43'ünü ödediğini ifade etmiş ve nüfusun yüzde 12-13'ünün vergi ödediğini belirtmiştir. Verginin tabanının genişletilmesi ve kayıtdışı ekonominin bir düzen içine alınması için çalışmalar yapılmasının gereğine işaret etmiştir. Maliye Bakanı bütün bu sorunların, sadece yasal düzenlemelerle düzeltilmeyeceğini de savunarak, vergiyi doğuran olayları izleyebilmenin yolunun, herkesten bir kimlik bilgisi almak olduğunu dile getirmiştir.

Tasarının, bir vergi tasarısı olmadığını, özellikle belirten Temizel, ek bir vergi yükümlülüğünün de getirilmediğini açıklamış ve *“...sadece, ekonomik ve sosyal olayların izlenmesinde bir anahtar bilgi kullanılması zorunluluğu getirmektedir. Bu anahtar bilgi, öyle bir anahtar bilgi olmalı ki, Türkiye'nin neresinde olursa olsun, o kişi vergi numarası almaya kalktığı takdirde, aynı numarayı alsın, Türkiye'nin neresinde olursa olsun, o işlemi yaptığı zaman da, o işlem, onun adına o numarayla kaydedilsin; olay, bundan ibarettir”* diyerek, tasarıya açıklık getirmeye çalışmıştır. Çeşitli yasalarda değişiklik yapmak suretiyle, ekonomik işlemin yasasına göre tekemmül etmesi için gerekli bilgilerin içerisine bir de "vergi kimlik numarası" diye bir ibarenin eklendiğine vurgu yapan Zekeriya Temizel, bunu şu şekilde örneklendirmiştir: *“Örneğin, Tapu Yasasında değişiklik yapıyorsunuz; onun içerisine, değişik bilgilerden sonra, diyorsunuz ki 'ilgilinin vergi kimlik numarası.' Diğer hükümlerin hepsi zaten tasarının içerisinde var. Yine, aynı şekilde, Bankalar Yasasında değişiklik yapıyorsunuz; zaten, hesap açtırmak için gereken bilgileri, yasa, sayıyor aşağıya kadar; oraya bir tek cümle eklemek suretiyle 'ilgilinin vergi kimlik numarası' diyorsunuz. Getirdiğimiz değişiklik bundan ibarettir.”*

1950'li yıllardan beri, Türk vergi sisteminin çağdaş bir şekilde uygulanmaya başladığından beri, herkesin aslında bir numarası olduğunu belirten Temizel, "GA..." diye devam eden numaraların, herkesin vergi numarası olduğunu ifade eden ve bunun başına il kodunun konulduğunu ve kolay kolay da değişmediğini dile getirmiştir. *"Her ilde, herkesin bir numarası zaten vardı. Daha sonradan, bunu, otomasyona geçtikten sonra, bilgisayarlı vergi dairelerinde, bilgisayarla verilen numaralar haline getirdik ve bugünün bazı da o oldu. Ancak, bu numaranın, belirli olaylarda kullanılmamasının sonucu, sadece ve sadece, Vergi Usul Kanununa konulmuş bir usulsüzlük ceza-sıydı. Elbette ki, bu usulsüzlük cezasını göze alanların, bu işlemlerin yapılması sırasında bu numarayı kullanmaması da gayet doğaldı. Ancak, yaptığınız bu değişikliklerle, ilgili kanununa direkt olarak bu hükmü koymak suretiyle, o vergi numarası, örneğin tapu kütüğüne vergi numarası kaydedilmediği takdirde, tapu işlemi tekemmül etmemekte. Olay, bundan ibaret. Elbette ki, başlangıçta, özellikle arkadaşlarımızın dramatik bir şekilde verdikleri örneklerden kaynaklanacak sorunlar vardır diye düşünülebilir"* biçimindeki ifadelerle geçmişteki uygulamalara dayanarak tasar hakkında bilgi vermiştir.

Zekeriya Temizel, amaçlarının yurttaşlara zorluk çıkarmak olmadığını, tasarının maddelerine inildiği takdirde, Maliye Bakanlığına, özellikle vergi kimlik numarası uygulanacak işlemlerle ilgili olarak belirli yetkilerin verildiğinin görüldüğünü açıklamış ve bu nedenle de, askerdeki çocuğuna para gönderen kimseden vergi kimlik numarasının istenilmeyebileceğine işaret etmiştir. Ayrıca işlem için ihtiyaç duyan herkese, en fazla yarım saat içerisinde vergi kimlik numarasının verildiğini de sözlerine eklemiştir. Ayrıca Mali idarenin, böyle bir yükün altından kalkabileceğini de savunarak, herkese ve her yere, merkezden, Ankara'dan vergi numarası verme olanağına sahip olunduğunu açıklamıştır. OECD ülkelerinin hemen hepsinde değişik şekilde uygulanmakla birlikte, vergi kimlik numarasının kullanıldığını da söyleyen Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, MERNİS Projesiyle gerçekleştirilecek olan yurttaşlık numarasının, bu konudaki düzenlemelerin en tutarlısı ve geçerlisi olacağını da sözlerine eklemiştir. Bu düzenlemenin gerçekleşmesi durumunda, zaten kendiliğinden, vergi kimlik numarasının yerine bu numaranın kullanılacağını da ifade etmiştir.

Temizel, düzenlemenin kişi haklarını kesinlikle zedelemeyeceğini de dile getirdikten sonra, vergi numaralarının, kişilerin değişmez kimlik bilgilerinden hareketle verildiğini ortaya koymuş ve kimlik bilgisi ile vergi kimlik numarası arasında herhangi bir farklılığın bulunmadığını açıklamıştır. Tekrar tekrar tasarının kimseyi rencide etmeyeceğini, herhangi bir gizliliği açıklamayacağını belirten Maliye Bakanı; *"Türkiye'nin böyle bir düzenlemeye kesin olarak ihtiyacı vardır; aksi takdirde, bir süre önce burada kabul etmiş olduğunuz 1998 yılı bütçesindeki o uygulamadan veya en azından, bütçe kanununun harcama maddelerinin dağılımından ve yapısından ülkemizi kurtarma olanağımız olmaz. O nedenle, bu yasanın, Türkiye'nin ihtiyacına uygun bir yasa olduğunu düşünüyoruz; 55 inci Hükümet, bunu bu amaçla huzuruza getirdi"* şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Şahsı adına son konuşmayı yapmak üzere, Bursa Milletvekili Ali Rahmi Beyreli kürsüye çıkmıştır. Ali Rahmi Beyreli konuşmasının başında, yasa tasarısının Türkiye'nin vergi sistemiyle ilgili olarak bir yenilik olduğunu, yarar sağlayacağını açıklamış ve vergi tabanının genişletilmesi, mükelleflerin mevcut vergi yükünü artırmadan vergi gelirlerinde artış sağlanması ve vergi sisteminin adilleştirilmesi yönündeki, bu vergi yasa değişikliklerinin, gerçekten, reform niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Devletin, ülkede gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler hakkında, zamanında ve yeterli bilgi sahibi olmasının önemine de değinen Beyreli, bunun gerek ekonomik politikaların oluşturulması gerekse ekonomik hayatı düzenleyen mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması açısından önemli olduğunu savunmuştur.

Konuşmasını *“Vergi dairelerinin etkili bir vergi denetimini yerine getirebilmesi için, mükellef dışındaki kaynaklardan, mükellefin işlemleriyle ilgili bilgi toplaması, topladığı bilgiler ile mükellefin beyanlarını karşılaştırması ve toplanan bilgiler ile mükellef beyanları arasında tutarsızlık bulunması durumunda, mükellef hakkında takibata geçilmesi gerekmektedir”* şeklindeki açıklamalarla devam ettiren Ali Rahmi Beyreli, bütün gelişmiş ülkelerin, OECD teşkilatına üye ülkelerin hepsinde, ekonomik ve sosyal faaliyetlerde tek bir kimlik numarası kullandığını ve Türkiye’de de 3 Temmuz 1995 tarihi itibarıyla, tek vergi numarası verilmesi uygulamasının başladığını hatırlatmıştır. Tasarının, ileri bir toplum düzeni ve olgun bir ekonomiye geçişte, çok önemli bir basamak teşkil ettiğini de vurgulayan konuşmacı, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması ve vergi gelirlerinin artırılması yönünde de çok önemli bir gelişme olduğunu sözlerine eklemiştir.

Beyreli de, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel gibi, vergi kimlik numarasıyla, mükellefler hakkında her türlü bilginin toplanmasının amaçlanmadığını açıklamış ve sadece ekonomik ve mali olayların takip edilmesinin söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Ali Rahmi Beyreli, emeği geçenlere teşekkür ederek, sözlerine son verirken, Hükümetin, ara rejim hükümeti olarak nitelendirilmesini bir talihsizlik olarak gördüğünü belirtmiştir.

Bu konuşmayla tasarının tümü üzerindeki konuşmalar tamamlanmıştır. Muhalefete mensup milletvekillerinin toplantı yetersayısının bulunup bulunmadığı yolundaki yoklama istekleri, bu talepte bulunan isimlerin Genel Kurulda bulunmaması yüzünden gerçekleşmemiş ve tasarının maddelerine geçilmesi oylanarak kabul edilmiştir. Oturum Başkanı Kamer Genç ile Lütfü Esengün arasında yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Tasarının “Amaç” başlıklı 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu kanunun amacı, vergiyi doğuran olayların ve mükelleflerin zamanında tespit edilmesi için vergiyi doğuran olayla ilgili işlemlerin yapılması sırasında gerçek ve tüzel kişilerden vergi kimlik numaralarının aranılması, düzenlenecek belge ve tutulacak kayıtlarda vergi kimlik numarasına yer verilmesi suretiyle vergi ziyanının önlenmesinin sağlanmasıdır.”**

Madde üzerinde ilk konuşmayı Fazilet Partisi adına, Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün yapmıştır. Söz konusu maddede ifadelerden, açıkça, vergiyi doğuran olaya taraf olan kişilerin kimliklerinin tespitinin ve bu olaylara taraf olanların ve aracılık edenlerin düzenleyecekleri belge ve tutacakları kayıtlarda vergi numarasına yer verilmesinin sağlanmak istendiğini söyleyen İsmail Özgün, vergi kayıp ve kaçaklarının ve kayıt dışılığın önlenmesi gerekçesiyle Meclise getirilmiş olduğunu belirtmiş ve artık vergi mükellefi olup olmadığına bakılmaksızın, bütün vatandaşları kapsayacak ve ekonomik faaliyetlere taraf olan bütün gerçek ve tüzel kişilere vergi kimlik numarası kullanma zorunluluğunun getirildiğini de açıklamasında yer vermiştir.

İsmail Özgün, tasarının başarıya ulaşabilmesi için, vergi yönetiminde, özellikle teknik donanım bakımından gereken düzenlemelerin de yapılmasının gerekli olduğunu söyledikten sonra, bunun ancak 90 maddelik 12 vergi kanununda değişikliği öngören tasarının yasalaşmasıyla gerçekleşebileceğini iddia etmiş ve sözü genel ekonomik duruma getirmiştir. *“1998 yılı bütçe rakamlarına baktığımız zaman, görüyoruz ki, bütçemizin yüzde 40’ını faize ödüyoruz, yüzde 30 küsurunu ücretlilere ödüyoruz ve geriye kalan yüzde 30’u, yani, üçte bir kadar kısmı da zaten açık bulunmakta. Bu, bize neyi ifade ediyor; sağladığımız vergi gelirlerimizle, ancak, çalışanlarımızın ücretlerini ve ödenmesi gereken faizleri ödeyebiliyoruz. Yani, yatırım yapabilmemiz için, diğer harcamalarımızı yapabilmemiz için borçlanma yapmak durumundayız ve iç borçlanmada da, hakikaten, çok yüksek seviyelere ulaşmış bir noktadayız”* dedikten sonra, vergi gelirlerinin artırılması ve kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınmasının önemine vurgu yapmıştır.

Vergide adil olunmasının ve vergi yükünü değişik kesimler üzerine eşit ve dengeli bir şekilde dağıtılmasının gereğine de işaret eden Özgün, vergi düzenlemelerinin basit ve anlaşılır olmasını, istihdamı artıracak ve ihracatı artıracak nitelikleri taşımasını istemiştir. Son olarak ise tasarının, daha sonra gelecek olan diğer vergi kanunlarıyla uyumlu bir şekilde götürülmesi durumunda faydalı olacağını belirtmiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Gruplar adına başka söz talebi bulunmaması nedeniyle, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı da, bir başka Fazilet Partili Milletvekili, Adana Milletvekili İ. Ertan Yülek yapmıştır. Plan ve Bütçe Komisyonunda bulunamadığı için, orada ifade edemediği hususlara değinmek istediğini açıklayarak söze başlayan Yülek, 1. maddenin gerekçesinde yazarların masum ve doğru gibi görünmekle birlikte, Pasaport Kanunundaki değişikliklerle, vergi numarasıyla başvurulmasının anlamsız olduğunu iddia etmiştir. Ertan Yülek, gerekçedeki ifadelerin altında, başka amaçların yattığını, siyasi şantaja kadar uzanacak uygulamaların doğabileceğini dile getirmesi, Genel Kurulda tartışmalara yol açmıştır.

Yülek; “Arkadaşlar, bakınız, burada vergi kimlik numarasının teke indirilmesi ve herkesi kapsamı gayet masumanedir, gayet iyi de olur; ancak, hemen şunu söylüyorum: Bir MERNİS projesi vardı; yirmi yıldan beri, otuz yıldan beri, birçok teknisyen bunun içerisinde; ama, bu MERNİS projesi, hâlâ tatbik edilemedi. Bugün, Türkiye’de, nüfus sayımları, hâlâ insanlar evlerine hapsedilerek yapılmakta ve hâlâ da nerenin nüfusunun ne kadar olduğunu bilememekteyiz. Halbuki, gönül isterdi ki, bu proje tatbik edilsin, Türkiye’nin nüfusu günü gününe tespit edilebilsin. Bu imkân var, teknolojik bakımdan da bunu yapmaya imkân var; ama, siz, o projeyi bırakarak, böyle bir projeyi, hakikaten de masumane ve yerinde bir kararla buraya getirdiğinizde, elbette iyi görünüyor; ama, biraz evvel söylediğim gibi, bunun içerisinde, birtakım sıkıntılar olacaktır” diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Ertan Yülek’in sözlerinden sonra, 1. madde üzerindeki konuşmalar tamamlanmıştır. Bu arada yine yoklama talep edilmiş ve ancak 20 kişi olmayınca, bu istek yerine getirilmemiştir. Ardından 1. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra, “Vergi kimlik numarasını tespit, kayıt ve bildirim zorunluluğu” başlığını taşıyan 2. maddenin görüşülmesine başlanmıştır. 2. madde; **“Kamu idare ve müesseseleri ile diğer gerçek ve tüzelkişiler, Maliye Bakanlığınca belirlenecek işlemlerin yapılması sırasında, bu işlemlere muhatap veya taraf olan gerçek ve tüzelkişilerin vergi kimlik numarasını tespit etmek ve bu işlemlere ilişkin belge, hesap ve kayıtlarında vergi kimlik numaralarına da yer vermek zorundadırlar. Belirlenecek işlemlere muhatap veya taraf olan kişiler, vergi kimlik numaraları olmadığı takdirde, işlemlerin tamamlanmasından önce vergi kimlik numarası almak zorundadırlar.**

Bu kanuna göre vergi kimlik numarası tespit etme, belge, hesap ve kayıtlarında gösterme mecburiyeti kapsamına alınan kurum ve kuruluşların özel mevzuatlarında yer alan vergi kimlik numarasının kullanımını engelleyici veya kısıtlayıcı mahiyette olan hükümler uygulanmaz.

Bu kanunda geçen ‘vergi kimlik numarası’ tabiri, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 8 inci maddesi uyarınca gerçek ve tüzelkişilere verilen vergi numarasını ifade eder.

Kendilerine vergi kimlik numarası verilmiş bulunan gerçek ve tüzelkişiler de, vergi kimlik numaralarını tespit, kayıt ve belgelerinde gösterme mecburiyeti kapsamındaki kişi, kurum ve kuruluşlarla yaptıkları veya muhatap oldukları işlemler sırasında, vergi kimlik numaralarını doğru olarak bildirmek veya gerektiğinde bu numaraları tevsik için kendilerine verilmiş olan belgeyi ibraz etmekle yükümlüdürler” şeklindedir.

Madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Saffet Benli söz istemiştir. Söze üzerinde görüşme yapılan maddeyi aynen okuyarak başlayan Saffet Benli, vergi kimlik numarasının vergi mükelleflerini fişleme aracı olmamasını ve mükelleflerin, irticacı ve laik diye bir ayırımı tabi tutulmamasını istemiştir. Yine mükelleflerin, şirketlerin sermayesinin, yeşil sermaye, kırmızı sermaye diye ayrılmasının gerektiğini de savunan konuşmacı, dürüst mükelleflerin huzursuz edilmemesinin önemine de vurgu yapmıştır.

Benli, vergi toplamak kadar, harcamanın da önemli olduğunu söyledikten sonra, 1998 yılı bütçesinin yüzde 40'ının faizlere gittiğini hatırlatmış; vergi kayıp ve kaçağının önlenmesini, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınmasını temenni ederek konuşmasına son vermiştir.

Hemen ardından Doğru Yol Partisi Grubu adına, Afyon Milletvekili İsmet Attila söz almıştır. Halen uygulanan tek vergi numarasının, isim değiştirmek suretiyle "vergi kimlik numarası" haline getirildiğini bir kez daha ifade eden İsmet Attila, buna niçin gerek görüldüğünü anlamının mümkün olmadığını belirtmiş ve Maliye Bakanlığının, çağın koşullarına uygun olarak, bilgisayarla, son sistem çalışılmasının sağlanmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Alınan tedbirlerle gerek vergi kayıp ve kaçağının önlenmesi gerekse kayıtdışı ekonominin kayda alınması anlamında, Maliye Bakanlığının önem ve öncelik vereceğine inandığını da ifade etmiş ve konuşmasının sonunda şu açıklamaları yapmıştır: *"Bu çerçevede, bu numaraların sıhhatli verilmesi, daha sonra dikkatli bir şekilde takip edilmesi, bilgisayar ağının, bütün vergi daireleri, vergi dairesi başkanlıkları itibarıyla yaygınlaştırılması ve bunun sonucunda da, sıhhatli bir şekilde takibi gerekmektedir. Keza, vergi numarası verildikten sonra mükellefiyetini bırakan, mükellef olma kaydını sildirenlerin mutlak surette takibi de, vergi kayıp ve kaçağının önlenmesi bakımından önem arz etmektedir ki, bu da üzerinde durulması elzem olan konulardan biridir."*

Madde, bu konuşma sonrasında oylanmış ve kabul edilmiştir. Sonraki madde olan 3. madde "Diğer kanunlarda yapılan değişiklikler" başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu madde şöyledir: **"a) 1512 sayılı Noterlik Kanununun 84 üncü maddesinin ikinci fıkrasının 3 numaralı bendi;**

" 3. İlgilinin ve varsa tercüman, tanık ve bilirkişinin kimlik ve adresleri ile ayrıca ilgilinin vergi kimlik numarasını" şeklinde;

92 nci maddesinin birinci fıkrasının 2 numaralı bendi,

" 2. İlgilinin kimliği, adresi ve vergi kimlik numarasını" şeklinde,

101 inci maddesinin birinci fıkrasının 2 numaralı bendi,

"2. İlgilinin kimliği, adresi ve vergi kimlik numarasını," şeklinde değiştirilmiştir.

b) 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 58 inci maddesinin ikinci fıkrasının 1 numaralı bendine "adı, soyadı," ibaresinden sonra gelmek üzere "vergi kimlik numarası" ibaresi, 2 numaralı bendine "adı, soyadı" ibaresinden sonra gelmek üzere "alacaklı tarafından biliniyorsa vergi kimlik numarası" ibaresi eklenmiştir.

c) 2644 sayılı Tapu Kanununun 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrasının başına aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

“Resmî senede tarafların kimlik bilgileri ile birlikte vergi kimlik numaraları da kaydedilir.”

d) 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 20 ncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin 2 numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“ 2. Tescilin yapılması veya silinmesi için vergi kimlik numarası ile yönetmelikte belirtilen bilgi ve belgeleri sağlamak,”

e) 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 3 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bankalar, çek karnesi verdikleri müşterilerinin açık kimlik ve adresleri ile vergi kimlik numaralarını T.C. Merkez Bankasına bildirmek ve bunlara ilişkin belgeleri hesapların kapatılmalarını izleyen 5 inci yılın sonuna kadar saklamak zorundadırlar.”

f) 3167 Sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Çekle işleyen hesabın bulunduğu banka şubesi, ibraz edildiği anda karşılığı bulunan çeki, ödemek mecburiyetindedir. Çekin karşılığının kısmen bulunması halinde ise bu miktar ödenir. Muhatap bankanın çek hesabı açılmış olan şubesi dışındaki herhangi bir şubesine ibraz edilen çek, karşılığı o şube tarafından provizyon (karşılık) istenmek ve hamilin vergi kimlik numarası tespit edilmek suretiyle ödenir.”

g) 3182 sayılı Bankalar Kanununun 52 ncı maddesinin 2 numaralı fıkrası aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.

“2. Bankaların kimliklerini ve vergi kimlik numaralarını belgelemeyen müşterileri adına mevduat, kredi ve yatırım hesabı açmaları, havale ve diğer bankacılık hizmetlerini vermeleri yasaktır.”

h) 3182 sayılı Bankalar Kanununun 96 ncı maddesinin 1 numaralı fıkrasına aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

“Ancak, 52 ncı maddenin 2 ncı fıkrasında ve 79 uncu maddenin 4 üncü fıkrasında yer alan hükümler; 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi kurumlar, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa tabi kurumlar, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa tabi kurumlar, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunun Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye dayanarak faaliyetleri Bakanlar Kurulunca düzenlenen özel finans kurumları ve yetkili müesseseler hakkında da uygulanır. 52 ncı maddenin 2 ncı fıkrasında ve bu fıkra da yer alan hükümlerin uygulama usul ve esasları Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığınca müştereken düzenlenir.”

ı) 5584 sayılı Posta Kanununun 37 ncı maddesinin I numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“I. Adına bir çek hesabı açılmasını isteyen kimse vergi kimlik numarasını gösteren bir belge ile birlikte bu hesap için belirtilecek en az parayı vermeye mecburdur.”

j) 5682 sayılı Pasaport Kanununun 17 nci maddesinin (A) fıkrasına “dilekçe” ibaresinden sonra gelmek üzere “vergi kimlik numarasını gösteren bir belge” ibaresi eklenmiştir.”

3. madde üzerinde ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu yapmıştır. Yasa tasarısının adını uzun uzun okuyarak konuşmasına başlayan Suat Pamukçu, 2 ve 3. maddede öngörülünler hakkında kısa bir açıklama yaptıktan sonra, sözü, Noterlik Kanununun 84. maddesinde yapılan değişiklikle *"hukukî işlemlerde ilgilinin ve varsa tercüman, tanık ve bilirkişinin kimlik ve adresleri ile ayrıca ilgilinin vergi kimlik numarası aranır"* şeklindeki ifadeye getirmiştir. Suat Pamukçu, bu hükme; *“Tercüman bulunduran bir kimse yabancı ise -ki, öyle anlaşılmaktadır- ve bu kişi ilgili ise, bu kişinin vergi kimlik numarasını nasıl soracaksınız veya böyle bir kişinin vergi kimlik numarasını nereden tespit edeceksiniz? Başka bir şekilde sorarsak, yabancı bir kişinin vergi kimlik numarası sizi ne derecede ilgilendirmektedir? Bu maddede, zannediyorum, gözden kaçırılmış bir husus var. Yine, böyle bir durumda, yabancı bir kişi, ilgiliyse, noterlik işlemleri nasıl yapılacaktır?”* şeklindeki soru ile cevap aramıştır.

Aynı kanunun 92. maddesinde yapılan değişiklikle *"onaylamayla ilgili işlemlerde de aynı kimlik numarası sorulacak"* denilmesine de vergi mükellefi olmayanların, imza onayı almasının nasıl mümkün olacağını sormuştur. İcra ve İflas Kanununun 58. maddesine eklenen ibare ile takip talebinde bulunanlardan da vergi kimlik numarası istenmesinin öngörüldüğünü ifade eden Pamukçu, Tapu Kanununun 26. maddesine eklenen ibare ile *"Resmî senede, tarafların kimlik bilgileri ile birlikte vergi kimlik numaraları da kaydedilir"* hükmüne karşı da, taraflardan birisinin 3 yaşında bir çocuk olması durumunda da, vergi kimlik numarasının sorulup sorulmayacağı sorusunu yöneltmiştir.

Çekle ödemelerde provizyon istenildiğinde vergi numarasının sorulmasına karşın, provizyonsuz ödemelerde niçin böyle bir sorguya muhatap olunmadığını da soran Suat Pamukçu, 3182 sayılı Bankalar Kanununun 52. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle adı geçen fıkra arasında bir ilişki kuramadığını da ifade ederek, söz konusu maddeyle bir kişinin vergi kimlik numarasının bağdaştırılmasını anlamadığını ortaya koymuştur.

Konuşmasına; *“Vergi belgelerini unutanlar, mesela, bankalarda havale işlemini yapamayacak mı? Diyelim ki, çek tahsili, bir cuma günü mesai saati sonuna yetişt; vergi numarası veya kimlik belgesi yanında olmayan bir kişi, pazartesi gününe kadar o parayı çekemeyecek mi?”* biçimindeki sorularla devam eden Suat Pamukçu, kayıtdışı ekonomide belge düzenleme diye bir şeyin olmaması nedeniyle, tasarının yasalaşmasının kayıtdışı ekonomiye bir düzen getirmesinin mümkün olmadığını da savunmuştur.

Pamukçu, bir yetkili makamın ya da özel bir kişinin, başka birisine ait bir numarayı kullanması durumunda ne yapılacağını belirtmemiş olmasını da, bir eksiklik olarak ifade ettikten sonra, düzenlemenin çok lüzumsuz bir tasarı olduğunu öne sürmüş ve aksaklıkların Maliye Bakanlığının çıkaracağı yönetmelikle giderilmesini temenni etmiştir.

Suat Pamukçu'nun tasarımı baştan sona olumsuzlayan konuşmasından sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Afyon Milletvekili İsmet Attila söz almıştır. 3. maddenin (f) fıkrasına değinerek konuşmasına başlayan İsmet Attila, bloke çeklerde ve bankalar tarafından tanzim edilen garantili çeklerde vergi kimlik numarası uygulamasının nasıl olacağını sormuş ve bu konuda bir açıklık olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, çek, ciro edilirse ya da üçüncü şahıslar tarafından tahsil edilirse, o zaman, vergi kimlik numarasının sorulup sorulmayacağını da açık olmadığını ifade etmiş ve *"52. maddenin 2. fıkrasında ve bu fıkra da yer alan hükümlerin uygulama usul ve esasları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığınca müştereken düzenlenir"* şeklindeki ifadeye değinmiştir. İsmet Attila, bu düzenlemenin hazır olması gerektiğini ve ne kadar süre içinde yapılacağını açıklayan bir hüküm bulunmasının doğru olacağını savunmuştur.

İsmet Attila'nın konuşmasını tamamlamasının ardından, Oturum Başkanı Kamer Genç, birleşime bir süre ara vermiş ve görüşmelere Beşinci Oturumda, tasarının 3. maddesi ile ilgili olan konuşmalarla devam edilmiştir.

Bu oturumda ilk sözü Erzurum Milletvekili Aslan Polat almıştır. Aslan Polat, kendisi açısından açıklanmaya muhtaç en önemli maddenin, (g) fıkrasının ikinci bendiyle ilgili olduğunu ifade etmiş ve bu konuda Maliye Bakanından açıklama istediğini belirtmiştir. Maddede *"çek, havale hesabı ve diğer banka hizmetlerinden faydalanabilmek için vergi numarası alması şarttır"* denildiğini, genellikle göç veren kırsal bölgelerde, erkeklerin çalışmaya gitmelerinden dolayı, sadece hanımların veya kızların kaldığını, bunların da gönderilen havaleyi almakta zorlanacaklarına vurgu yapan Aslan Polat bu hanımlara "gidip de vergi numarası alın" demenin o kadar kolay olmadığını öne sürmüştür.

Polat bu konuda şöyle bir öneride bulunarak konuşmasının devam ettirmiştir: *"Burada, bizim önemle üzerinde durmak istediğimiz konu; bu kırsal bölgelerde yaşayan hanımların, bankalardan adlarına gelen havaleleri alabilmeleri konusunda büyük bir meşgaleye, zorluğa uğramamaları için, bilhassa, bankalardan gelen havalelerle ilgili kısmın, hiç olmazsa geçici bir müddet madde metninden çıkarılmasını veya bu maddenin, hiç olmazsa bir müddet için uygulanmamasını, bakanlıktan isterdik."*

Bakanın dinlemediğini söyleyen Aslan Polat, benzer ifadeleri tekrar kullanarak konuşmasını sürdürmüş ve üzerinde durdukları diğer konuyu ise şöyle ortaya koymuştur: *"Çek Kanununda yapmış olduğunuz değişiklikle, vergi numarası alınması doğrudur. Yine, bizim bölgemizden bahsediyorum ki, çok fazla yapılan bir dolandırıcılık vardır ve bu, daha ziyade canlı hayvan*

meselesinde olmaktadır. Adam, Batı Anadolu'dan Doğu Anadolu Bölgesine, cebine bir çek karnesi koyup geliyor ve orada milyarlarca liralık çeki karşılıksız olarak verip, canlı malları alıp gidiyor. Şimdi, bunlara bir vergi numarası vermekle, bunun ne kadarını garanti edebileceğimiz hususunda endişem var ve bu konuda sizden bir bilgi almayı da arzu ediyorum.

Polat, konuşmasının sonlarında, Oturum Başkanı Kamer Genç'e, yoklama konusunda ve söz vermeyeyle ilgili olarak eleştiri getirmiş ve Genç'i tutarlı olmaya davet ederek kürsüden inmiştir.

Oturum Başkanı Kamer Genç Aslan Polat'ın eleştirilerine sırayla cevap verirken şu sözleri sarf etmiştir: *"Sizin yoklama isteğinizi yerine getirmedim diye grup başkanvekilleriniz bize çok ciddi şekilde kırıldılar; bu, birincisi.*

Arkadaşlar, bakın, adalet duygusundan ayrılarak kendi menfaatlerimize uygun biçimde konuşursak doğru hareket etmiş olmayız; bu ikincisi.

Üçüncüsü; "hemşerimiz yoklama istemeyin dedi, biz de vazgeçtik" dediniz. Peki, Sayın Ülkü Güney sizin hemşerinizdir; o zaman hemşericilik oynayın, yoklama istemeyin. Bundan ben de memnun olurum; zira, yoklama, Başkanı çok yoran bir uygulamadır. Yani, 550 milletvekilini tek tek gözümüzün önüne getirmek zorunda kalıyoruz.

Dördüncüsü; söz istediniz, sonra vazgeçtiniz. Ben de istiyorum ki, biraz daha sorumluluk duygusu içinde hareket edin. Yani, benim burada bir kastım yok. Kaldı ki, geçen sene yapılan bir uygulamayı örnek gösterdiniz; geçen seneden bu yana, bir sene geçti; biz, geçen sene ne yaptığımızı ne bilelim, öyle değil mi!.."

Kamer Genç bu konuşmasından sonra, muhalefete mensup milletvekilleri tarafından talep edilen yoklamayı gerçekleştirmiş ve toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmaması üzerine, görüşmelere kaldığı yerden devam etmiştir. İlk olarak üzerinde görüşmeler tamamlanan 3. madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında ise "Maliye Bakanlığının düzenleme yetkisi" başlığını taşıyan 4. maddenin görüşülmesi başlamıştır.

"Yaptıkları tescil, izin, onay ve diğer işlemler nedeniyle bu işlemlere taraf veya muhatap olanların vergi kimlik numaralarını tespit ve kayıt ve belgelerinde göstermek mecburiyeti kapsamına alınan gerçek ve tüzelkişiler ile kamu idare ve müesseselerine, mecburiyet kapsamına alındıkları tarih itibariyle mevcut belge ve kayıtlarında vergi kimlik numarasına ilişkin eksikliklerin giderilmesi için süre tespit etmeye, belge ve işlem türleri itibariyle uygulamanın başlangıç tarihlerini belirlemeye ve bu kanunun uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir" şeklindeki madde ile ilgili olarak, Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Altan Karapaşaoğlu söz almıştır.

Bazı kavramların açıklanmasının gereğine işaret ederek söze başlayan Karapaşaoğlu, Batıda, "insanlar iki şeyden kaçamazlar; bunlardan bir tanesi ölümdür, bir tanesi de vergidir" diye bir deyim bulduğunu ifade etmiş ve

vergi sisteminden kaçmanın, hiçbir ulusun vatandaşının aklından geçmeyeceğinin, ancak vergi sisteminin adil olmasının gerektiğini dile getirmiştir. Küresel ekonomiye geçilen bir dönemde, kurum ve kuruluşların, vergi denetimi ağır olan ülkelere veya sahalardan, vergi yükü daha az olan, sahalarla kaçtıklarını belirtmiş ve şu örneği vermiştir: *“Türkiye’de faaliyet göstermekte olan, telekomünikasyon alanında dünyaca ünlü Ericsson firması, birkaç büyük İsveç şirketiyle birlikte, vergi yüklerinin ağırlığı nedeniyle, Mayıs başlarında, ülkemizden ayrılmayı düşünüyorlar. Bunların başlıca ayrılma sebeplerinden bir tanesi olarak, ülkemizde uygulanmakta olan, özel anlaşmalarla tayin edilen, tespit edilen veya özel anlaşmalarla çalıştırılan, bilhassa yüksek ücretli kaliteli teknik elemanların vergilerinin çok ağır olması gösteriliyor. Bunun dışında, uluslararası birtakım anlaşmalarımızdan dolayı, ülkemizde faaliyet gösteren bazı büyük firmalar, başka ülkelere, başka yerlere merkezlerini taşımak suretiyle, vergi mükellefiyetinden de kaçınıyorlar, sakınıyorlar. Bunlardan bir örnek vermek gerekirse; Belçika yabancı sermayesi olan yerli firmalarımızda, Belçika’ya yapılan kâr transferlerinde stopaj vergisi kesilmemektedir. Dolayısıyla, kurum, yalnızca Kurumlar Vergisi ödemek suretiyle kurtuluyor. Tabii, bu da vergi adaletine ters bir durum oluyor. Küreselleşen dünyamızda, sermayeler küreselleşirken, vergiler yerel bazda kalıyor ve küresel vergi sistemi ülke ekonomisine adapte edilemiyor.”*

Önceki döneme ait yapılan işlemlerde, vergi numaralarının tespiti noktasında ısrarcı olmamak gerektiğini savunan Altan Karapaşaoğlu, 1995 yılında çıkarılan vergi numarası kanunuyla ilgili olarak, sadece vergi mükellefi olanlara zorunluluk getirilmiş olduğunu da hatırlatmış ve tasarıyla, vergi mükellefiyeti hüviyetinde olmayan birtakım kimselerin de, vergi numaraları almak suretiyle, geçmişe ait, vergi dairesiyle olan ilişkilerinin inceleme kapsamına alınıp alınmaması noktasında tedirginliğe yol açacağını öne sürmüştür. Bu nedenle de, maddenin geriye doğru işlemesinin önüne geçilmesini istemiştir.

Gruplar adına başka söz talebi olmaması nedeniyle, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı Fazilet Partisi Bolu Milletvekili Feti Görür yapmıştır. Vergi kanunlarının eşitlik ve adalet içerisinde uygulanmasının, devlet olmanın bir gereği olduğunu açıklayan Feti Görür, kanunları uygulamakla görevli kamu idarelerinin, zamanında ve yeterli bilgiye sahip olmasını sağlayacak bilgi kaynaklarına kolaylıkla ulaşılabilmesinin de çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Görür, Türk vergi sisteminin, beyan esasına dayandığını söyledikten sonra, bu sistemde mükelleflerin doğru ve tam olarak beyanda bulunmalarını sağlayacak caydırıcı mekanizmaların bulunmasının gerektiğini ifade etmiş ve düzenlemenin de, bunu amaçladığına dikkat çekmiştir. Devletin yaptığı hizmet ve yatırımların en büyük kaynağının vergi olduğuna vurgu yapan konuşmacı, vatandaşların vergiye sıcak bakmaları için, hizmet olarak geri dönmesinden emin olmaları gerektiğini savunmuş ve sözü sanal olarak tanımladığı irtica tehdidinde getirmiştir.

“İnsanların inançlarının mürteci, mütedeyyin diye hayalî tasniflere tabi tutulduğu bir ortamda, devlet ile milletin arasını açarak husumet ve kin tohumları atıyorsunuz” diyerek, madde ile ilgili olmayan konulara girmiş ve yolsuzlukların, devlete olan güveni sarstığını ileri sürmüştür.

Başbakanın, Deniz Baykal'la yaptığı görüşmede, kıyıların peşkeşini kendi ağzıyla itiraf ettiğini ve bundan şeffaf ihaleyle bu işlerin yapılacağını söylediğini iddia eden Feti Görür, millettten vergi istemek için, harcamaların şeffaf olması gerektiğini dile getirmiştir.

Feti Görür'ün, son bölümü tartışmalarla geçen konuşması sonrasında, 4. madde oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının ceza hükümlerini kapsayan 5. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Özel kanunlar veya bu kanun hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığı tarafından getirilen vergi kimlik numarasını tespit etmek, belge, hesap ve kayıtlarında göstermek zorunluluğuna uymayanlar hakkında 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 353 üncü maddesinin 7 nci bendinde yazılı özel usulsüzlük cezası kesilir ve ayrıca, özel kanunlarında daha ağır bir ceza öngörülmediği takdirde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası hükmolunur. Şu kadar ki kamu idarelerince yapılan işlemlerde bu cezanın muhatabı, ilgili mevzuata göre belgeleri düzenlerken, hesap ve kayıtları tutarken vergi kimlik numarasını tespit ve kaydetmekle yetkili ve görevli olanlardır.**

Bu Kanuna aykırı olarak vergi kimlik numaralarını gizleyen veya bu konuda gerçeğe aykırı beyanda bulunan veya sahte veya yanıltıcı belgeler ibraz eden gerçek ve tüzel kişiler hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu maddede belirtilen hapis cezaları, tüzel kişiler ile küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin kanun hükümlerini ihlâl eden temsilcilerine uygulanır.”

5. madde üzerinde gruplar adına ilk konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Isparta Milletvekili Abdullah Aykon Doğan yapmıştır. İnsanların, tasarının kapsamına giren işlemleri dolayısıyla, çeşitli defalarda vergi kimlik numaralarını ibraz edecekleri belirten Aykon Doğan, 10 rakamdan oluşan kimlik numarasıyla ilgili herhangi bir yanlışlıkta kimin sorumlu olacağını sormuştur. Doğan, maddede düzenlenen para cezasına katıldıklarını açıkladıktan sonra, numarayı kaydetmek, orada bilgisayar varsa bilgisayara veyahut Maliye Bakanlığının öngördüğü bir sicile kaydetmekle görevli olanlara, para cezasına ek olarak, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasının öngörülmesini benimsemediklerini açıklamıştır.

Bütün bunlardan, ceza hükmünün, üzerinde çok düşünülmeden düzenlendiğini de savunan Doğan, birtakım aşırı ve maksatlı kişilerin esas alınarak, bütün toplumun aynı kefeye konulmasının yanlış olduğunu belirtmiştir.

Aynı çerçevede *"Bu konuda gerçeğe aykırı beyanda bulunan..."* şeklindeki ifade ile ilgili olarak da, burada kaydetmekle mükellef olan memurun mu yoksa mükellefin mi yanlış yaptığının belirsiz olduğunu ifade ettikten sonra, şu önerilerde bulunmuştur: *"Buradaki insanlar memur değil; tapuda işlem yapar, arabada işlem yapar, bankayla havale gönderir, 70 yaşındaki anasına havale gönderir... Karşıdaki de vergi hesap numarasını ibraz ederek havaleyi alır. Bu kadar çok yaygın ve toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren bir olayı, tamamen, maksatlı kişilerin hareketlerine endekslemek, ona göre bir ceza tedvin etmek kanaatimce doğru olmamıştır.*

Burada, hiç olmazsa, arkadaşlarımızla görüştük, ikinci fıkrada, mutlaka kasıt unsurunun... Yani, şöyle okumak istiyorum: "Bu Kanuna aykırı olarak kasten vergi kimlik numarasını gizleyen..." Yani, burada bir kasıt unsuru yapılmalıdır. "...veya bu konuda kasten gerçeğe..." Yani, belli bir maksada matuf olarak, yasadışı bir maksada ulaşmak amacıyla, kasıt iradesiyle, bir iradeyle gerçeğe aykırı beyanda bulunan veyahut kasten sahte ve yanıltıcı belgeler ibraz eden gerçek ve tüzelkişiler hakkında şu şu cezalar uygulanır diyerek, burada, kanun vazının esas maksadının, bu yasayı ihlal edenleri cezalandırmak olduğu hususu belirtilmelidir."

Aykon Doğan'ın konuşmasından sonra, Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Altan Karapaşaoğlu söz almıştır. Ceza hükümlerinin önden, uygulamaların arkadan gelmesini eleştiren konuşmacı, vergi numarası uygulamasından dolayı, para göndermeler, para getirmeler veya birbirine havalelerde, bir başka sistemin gündeme geleceğini ifade ederek, parayla ilgili olarak, açıktan bir kargo servisinin ortaya çıkacağını iddia etmiştir.

Altan Karapaşaoğlu, 5. maddenin son bölümünde "cemaat" ve "vakıf" denilirken ne kastedildiğini sorduktan sonra, vakfın veya cemaatin üyelerinden herhangi birisinin kötü niyeti olması durumunda, onun işlediği suçtan veyahut da onun bir hatasından dolayı cemaat lideri diye kimin yakalanıp cezalandırılacağını cevabını istemiştir. Bu nedenle 5. maddenin son fıkrasının, ya yeniden gözden geçirilmesini ya da kaldırılmasını önermiştir. Diğer yandan cezaların caydırıcı olmasına karşın, yıkıcı olmaması gerektiğini de savunarak, toplumsal barışın bozulabileceğini, babayla oğul arasında, komşuyla komşu arasında, iki esnaf arasında, tüccarla sanayici arasında birtakım sıkıntıların ortaya çıkacağını ifade etmiş ve maddenin yeniden gözden geçirilmesini istemiştir.

İnsanların birbirine yardımının engelleneceğine de değinen Karapaşaoğlu, son söz olarak şunları dile getirmiştir: *"Bugün, İstanbul'dan Erzurum'a, Konya'ya havale edilen bir para, kendisine havale edilen bir komşu vasıtasıyla aileye iletilebilir; o takdirde, o komşunun, o aileye yardımının da önüne geçer bu. Çünkü, buradaki hükümler, artık, insanların birbirlerine yardım etmesi noktasında engelleyici özellik taşıyor. Bu hususların dikkate alınmak suretiyle, 5 inci maddenin yeniden gözden geçirilmesini bilgilerinize sunuyor, saygılar sunuyoruz efendim."*

Fazilet Partisi grubu adına yapılan konuşmadan sonra, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, bir takım açıklamalar yapmak için kürsüye çıkmıştır. Yasaya aykırı davranışların engellenmesinin, ancak caydırıcı bazı hükümler sayesinde gerçekleşebileceğini savunan Temizel, yapılan iki ayrı düzenlemeden söz etmiştir. Birincisinin vergi kimlik numarası kullanılması zorunlu olan işlemleri yapanlara dönük olan müeyyide olduğunu; ikincisinin de, bu işlemin karşısında olan kişilerin vergi kimlik numaralarını gizlemeleri konusunda olduğunu açıklamıştır.

Zekeriya Temizel, gerçeğe aykırı beyanda bulunmanın, sahte veya yanıltıcı belgeler ibraz etmenin mutlaka bir müeyyidesinin olması gerektiğini savunarak, ister metinde yer alsın ister metinde yer almasın, bütün ceza hükümlerinin kasıt unsurunu içerdiğini belirtmiş ve kasıt taşımayan hiçbir hüküm nedeniyle, hürriyeti bağlayıcı bir cezanın zaten verilmeyeceğini açıklamıştır. Bu kasıt da, daha önce olduğu gibi yine hâkimlerin takdir edeceğini sözlerine eklemiştir. Ceza Kanununun genel hükümleri gereği olarak zaten herhangi bir suçun kasıt unsurunu taşıyacağı kabul ediliyorsa, “kasıt” ifadesinin maddeye eklenmesine gerek olmadığına da vurgu yaparak, aksi durumda bu ifadenin suçun özel bir unsuru haline geleceğini dile getirmiştir.

Maliye Bakanı Temizel; *“Uygulama açısından çok büyük sorunlar yaratır mı? O konuda çok net bir şey söylememekle birlikte, yine de, sizlerin takdirine kalmış bir olaydır; ancak, şunu son bir defa daha ifade etmek istiyorum: Kasıt, suçun ana unsurudur; kasıt olmadan, hiçbir şekilde suç olmaz. Bu düzenlemeler de, her halükârda, kasıt unsurunu içeren düzenlemelerdir”* şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamış ve hemen sonrasında Oturum Başkanı Kamer Genç, bu konudaki görüşlerini açıklamak ihtiyacı hissetmiştir.

Kamer Genç, Hâkimlerin, her zaman kanunların gerekçelerini okumadıklarını ve Yargıtay’ın bu konuda kesin bir içtihat verinceye kadar, birtakım insanların canı yanabileceğinden dolayı, “kasıt“ kelimesinin eklenmesinden yana olduğunu ifade etmiştir.

Bu konuda Bayındırlık ve İskân Bakanı Yaşar Topçu ise tam aksini savunmuş ve "kasten" tabirinin konulması durumunda, özel maksadın ortaya çıkacağını ve maddenin de çalışamayacağını belirtmiştir.

Bu konuda kesin bir görüş birliğine varılmadan, konuşmalara devam edilmiştir. Fazilet Partisi Adana Milletvekili Ertan Yülek, şahsı adına konuşma yapmak için kürsüye çıkmıştır. Madde hakkında söylenebilecek her şeyin söylendiğini ifade eden Yülek bununla birlikte şu hususları tekrar etmek istediğini belirtmiştir. Öncelikle Aykon Doğan’ın tasarının bütün partilerin iştirakiyle Komisyondan geçtiği şeklindeki görüşlerine katılmadığını, Komisyonda Fazilet Partisi’nden kimsenin bulunmadığını dile getirmiştir.

Yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, 5. maddeyi okuduğu zaman, kasıt olup olmadığı hususunda tereddüde yola açtığını da savunmuş ve on rakamdan oluşan vergi numarasını herkesin ezberlemesinin mümkün olmadığını, bu

konuda istenmeden hataların olabileceğini ifade etmiştir. Ertan Yülek, bu nedenle cezaların "mükerreri halinde uygulanır" ya da "kasıt aranmasını" demenin doğru olacağını ileri sürmüştür. Bu konuda sonuç olarak ise şu açıklamaları yapmıştır: *"Birincisi, Sayın Aykon Doğan'ın ve Sayın Başkanın belirttiği gibi, hem numarayı yanlış ibraz edenler hem de bunu yanlış yazanlar için bir kasıt aranması lazım; eğer, kasıt var ise, bunun cezalandırılması lazım. İkincisi, suçun tekrerrü halinde cezanın uygulanması lazım."*

Birçok insanın suçsuz yere canının yanacağını da öne süren Yülek, "Bu maddede belirtilen hapis cezaları, tüzelkişiler ile küçüklerin ve kısıtlıların..." şeklindeki ifade için ise anne ve babanın, çocuğunun yapmış olduğu kasıtlı veya kasıtsız bir davranıştan sorumlu olmasını eleştirmiş ve o zaman anne ve babanın 15 yaşına kadar çocuğun eğitiminden niçin sorumlu olmadığını sormuştur.

Ertan Yülek'in sözü eğitime getirerek, örtülü de olsa 8 yıllık kesintisiz temel eğitimi eleştirmesi, konuyla ilgisiz olarak değerlendirilmiş ve çıkan tartışma büyümeden önlenmiştir. Bu arada Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan, Maliye Bakanına şu kısa soruyu yöneltmiştir: *"Bu fıkranın son cümlesinde, tüzelkişiliği olmayan bazı sosyal gruplarla ilgili bir düzenleme var; bunların temsilcilerinden bahsediliyor. Tüzelkişiliği olmayan grupların, hukukî anlamda nasıl temsilcisi olacak; birkaç örnek verebilir mi Sayın Bakan?"*

Maliye Bakanı Zekeriya Temizel'in cevabı ise şu şekilde olmuştur: *"Sayın Başkan, fıkranın tedvin tarzında bir hata olmuş zannediyoruz. Onunla ilgili bir önerge var. Önergeyle düzeltilmesini önereceğiz. Orada, vakıflar da, tüzelkişiliği olmayan kuruluşlar gibi belirtilmiş zaten. Halbuki, orada kastedilen "tüzelkişiliği olmayan cemaatler gibi" ifadesinin olması gerekiyor. Cemaatlerin tüzelkişilikleri yok. O nedenle, onların adına o işlemleri yapmakla yükümlü olan kişiler kastedilmektedir orada."*

Bu kısa açıklamanın ardından madde ile ilgili önergelere geçilmiştir. Çoğu Fazilet Partili milletvekilleri tarafından verilen yedi adet önerge işleme konulmuştur. Önergelerin okunmasının tamamlanması sonrasında, birleşime kısa bir ara verilmiş ve görüşmelere Altıncı Oturumda devam edilmiştir.

Altıncı Oturum, daha önce geliş sırasına göre okunan önergelerin aykırılık sırasına göre ele alınmasıyla başlamıştır. Bu önergelerden ANAP Adana Milletvekili Uğur Aksöz ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *"Görüşülmekte olan kanun tasarısının 5 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz."*

Bu kanuna aykırı olarak vergi kimlik numaralarını gizleyen veya bilerek bu konuda gerçeğe aykırı beyanda bulunan veya sahte veya yanıltıcı belgeler ibraz edenler hakkında üç aydan on aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Tüzelkişiler, küçükler, kısıtlılar ile tüzelkişiliği olmayan teşekküller adına yukarıda yazılı fiillerin işlenmesi halinde uygulanacak hapis cezası bu fiilleri işleyenler hakkında uygulanır” şeklindeki önerge kabul edilmiştir.

5. madde kabul edilen bu önerge çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir. Maddenin kabulünden sonra, birleşime son verilmiş ve tasarının diğer maddelerinin görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.³¹⁷”

“Vergi Kimlik Numarası Kullanımının Yaygınlaştırılması ve 1512 Sayılı Noterlik Kanunu, 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu, 2644 Sayılı Tapu Kanunu, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 3167 Sayılı Çekle Ödemenin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 5584 Sayılı Posta Kanunu ve 5682 Sayılı Pasaport Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere, 2 Nisan 1998 tarihindeki 75. Birleşiminin, İkinci Oturumunda devam edilmiştir. Müzakerelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Levent Mısıkoğlu ve Ünal Yaşar yapmıştır.

“Bu Kanunun yayımı tarihinden önceki işlemler için bu Kanun hükümleri uygulanmaz” şeklindeki Geçici Madde 1’in okunmasıyla başlayan oturum uzun sürmemiştir. Maddenin oylanması sırasında karar yetersayısının bulunmadığının anlaşılması üzerine birleşime ara verilmiştir.

Üçüncü Oturumda ilk olarak, bir önceki oturumda okunan Geçici 1. maddenin oylaması gerçekleştirilmiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, 6. maddeye geçilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 6. madde ile ilgili olarak ilk sözü Fazilet Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay almıştır. Kanunun yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girmesinin, birçok sıkıntıya neden olacağını belirten Ersönmez Yarbay, çok geniş bir alanı ilgilendiren kanunun yayımlandığı andan itibaren yürürlüğe girmesinin, vatandaşları çok büyük bir külfet altına sokacağını öne sürmüş ve hiç olmazsa, yayımı tarihinden itibaren 2–3 aylık bir zaman diliminin tanınması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca vergi kimlik numarasının yaygınlaştırılması için eğitim verilmesini ve vatandaşa sevdirek benimsetilmesini isteyen Yarbay, bu sayede uygulanmanın daha kolay olacağını ve vatandaşların da yasaya sahip çıkacağını öne sürmüştür.

Konuşmasında Hükümetin genel ekonomik politikasını da eleştiren Ersönmez Yarbay, gelir dağılımının adaletsizliğinden şikayet ederek, Hükümetin, dar gelirli ile ilgili yasal düzenlemelerden kaçındığını, buna karşılık, rantıye sınıfını doğrudan ilgilendiren yasalara öncelik verdiğini iddia

³¹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 50. Cilt, 3. Yasama Yılı, 74. Birleşim, s. 370–427

etmiştir. Söz konusu yasadaki da, rantıye sınıfının zarar görmeyeceğini, sıkıntı yaşamayacağını, ancak, normal işlemlerini bile zor yürüten vatandaşların zor durumda kalacaklarını da ileri sürmüştür.

Yarbay, konuşmasının sonlarında, verginin yaygınlaştırılmasının olumlu olduğunu belirtmekle birlikte, Türkiye'deki 33 milyon banka hesap mevduatının yüzde 50'sinin yüzde 1'lik vatandaşlık kitlesine ait olduğunu ortaya koymuş ve son söz olarak da yasanın yürürlüğe girmesi için belirli bir süre tanınması gerektiğini bir kez daha vurgulamıştır.

Fazilet Partisi'nin görüşlerini açıklayan Ersönmez Yarbey'dan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İzmir Milletvekili Ufuk Söylemez konuşma yapmıştır. Yasanın zora dayanan, dayatmaya dayanan, vergiyi adaletli ve gönüllü bir şekilde verdirmek, özendirmek yerine, ceberut bir anlayışı öne çıkaran, serbest piyasa ekonomisinin de mantığını özümsememiş bir anlayışla getirilmesini üzüntüyle karşıladığını söyleyerek konuşmasına başlayan Ufuk Söylemez, bu uygulamada modası geçmiş devletçi bir ekonomi anlayışının yansımalarını gördüğünü açıklamıştır.

Söylemez, havale yapmak isteyen bir kişinin, kimlik numarasını bilmediği zaman, bu işlemi yapamamasının bir dayatma olduğunu ifade ettikten sonra, diğer yandan da serbest piyasa ekonomisinin, bankacılığın, serbest ticaretin önünün tıkanacağını da sözlerine eklemiş ve yasanın cezalarla, dayatmalarla değil, adil, mantıklı ve uygulanabilir tarzda çıkarılmasını istemiştir. Ayrıca hiçbir geçiş süreci tanımadan ve vergi kimlik numarasını insanlar tanımadan yasanın uygulanmasına da karşı çıkmış ve bankacılıkla ilgili şu örneği vermiştir: *"Bankanın provizyon alınan çekinin karşılığında vergi kimlik numarası soruyorsunuz... Peki, bankanın blokeli çeki varsa ne yapacaksınız? Garantili banka çeki ibraz etse ne yapacaksınız? Bunlar, teknik, detaylı hadiselerdir. Böyle "yaptım, oldu" mantığıyla getirirseniz, Türkiye'yi, 1980'de, ithal ikameci piyasadan piyasa ekonomisine geçtiği dönemdeki devletçi, demode bir anlayışa mahkûm edersiniz. Onun için, gelin, hiç olmazsa, bu yürürlük maddesinde mantıklı bir şey yapalım; icra dairesinden pasaport işlemine kadar, vatandaşların önünü tıkamamak, ticaret hayatının, serbest piyasa ekonomisinin önünü tıkamamak için, en azından yılbaşı itibarıyla başlayacak bir geçiş süresini hep beraber verelim. Bundan sonraki kanunlarda da, rekabetçi piyasa ekonomisinin gereklerini hiç göz önünden ayırmadan bu kanunları çıkaralım. Tavsiyemiz, hem prensibinde budur hem de uygulamada budur."*

Ufuk Söylemez, Doğru Yol Partisi olarak, yasanın yürürlüğe girmesi için, yılbaşına kadar süre verilmesinden ve böylece hem vatandaşlara tanıtılmasından hem de altyapısının hazırlanmasından yana olduklarını açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Madde ile ilgili olarak verilen önergelere geçilmeden evvel, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir bazı açıklamalar yapmak ihtiyacı hissetmiş ve söz almıştır. Özdemir, işin felsefesini yeterince değerlendirmeden, düzenlemelerin serbest piyasa ekonomisine aykırı olduğu yolundaki, görüşlerin yanlış olduğunu vurguladıktan sonra, mükelleflerinin tümünün, zaten vergi kimlik numarasını, Vergi Usul Kanununun 8. maddesi uyarınca kullandıklarına dikkat çekmiş ve şimdi yapılanın bütünüyle ve ayrıntıları açıklayıcı bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir.

Sağlıklı serbest piyasa ekonomisinin, dürüst ve kayıtlar üzerinden işleyen bir ekonomiyle sağlanabileceğini savunan Biltekin Özdemir, sözü Maliye Bakanlığına verilen yetkiye getirerek, bu yetkinin Hükümete bilgi sunularak kullanılacağını belirtmiştir. Özdemir, tereddüde gerek olmadığını ve verilecek hiçbir önergeye katılmadıklarını ifade ederek, açıklamalarına son vermiştir.

Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir'in konuşmasından sonra, önergelerin okunmasına geçilmiştir. DYP ve FP'ye mensup milletvekilleri tarafından verilmiş olan önergelerin reddedilmesi sonrasında 6. madde de oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 7. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır. 7. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu yapmıştır.

Vergi numarasının, yaklaşık 30 milyondan fazla kişiyi ilgilendirdiğini ifade eden Mehmet Altan Karapaşaoğlu, bununla birlikte, vergi alanının daralmasına neden olabilecek birtakım dış baskıların bulunduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle de Hükümetin, öncelikle, dış rekabete karşı iç piyasaları koruması gerektiğini vurgulamıştır.

Bunun dışında, Maliye Bakanlığının çıkarmış olduğu tebliğde, yalnızca bir vergi numarası tespiti olduğunu, vergi numarası tespiti konusunun, Bakanlar Kurulunda değil, doğrudan doğruya Maliye Bakanlığının yetkisinde olmasını savunmuştur. Kısacası yasayı Maliye Bakanlığının yürütmesini öneren Karapaşaoğlu, ayrıca *“...bunun dışında, sanayicimizin korunması açısından iç piyasaya sıkışmış, artık dışarıya açılması gereken sanayiın, bir de ihracatımızın artırılması açısından, sanayicimizin dışarıya çıkabilmesi için teşvik tedbirlerimizle dışarıda yatırım yapacak olan sanayicilerimize birtakım kolaylıklar getirilmesi lazım. Mesela, Türkî cumhuriyetlerde yatırımlar yapanlar var, Bulgaristan'da yatırımlar yapanlar var, Almanya'da yatırımlar yapanlar var. Bu yatırımcılarımızın ülkeyle olan irtibatını temin etmek ve yapacakları ihracatın artırılması bakımından, bu, Maliye Bakanlığımızı ilgilendiren bir konudur. Türkiye'ye, dışarıdan da vergi gelirleri girme ihtimali vardır; dolayısıyla, Bakanlar Kurulumuzun bu konularla iştigal etmesi lazım, bir vergi numarasıyla değil...”* şeklindeki açıklamalara da konuşmasında yer vermiştir.

Bu açıklamalarının stratejik önemi olduğunu da söyleyen Mehmet Altan Karapaşaoğlu, Orta Asya'dan Türkiye'ye doğru, Türkiye'den Avrupa'ya doğru oluşacak ticarî bir misyonun, o ülkelerde etkili bir lobisinin ve bunun da dış siyasete etkisinin olacağını öne sürmüştür.

Karapaşaoğlu'nun konuşmasının ardından Doğru Yol Partisi Grubu adına, Afyon Milletvekili İsmet Attila söz almıştır. Vergi kimlik numarasının uygulamasında karşılaşılabilecek olan güçlüklerin ve tereddütlerin, bu düzenleme çerçevesinde mutlak dikkate alınmasını, takip edilmesini isteyen İsmet Attila, Noterlik Kanununa, İcra ve İflas Kanununun yürürlükteki bu maddelerine, Tapu Kanununa, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna, Karayolları Trafik Kanununa ve özellikle de Bankalar Kanununa düzenlemeler getirmesi nedeniyle, uygulamanın, mutlak suretle, defterdarlıklar, malmüdürlükleri ve vergi daireleri tarafından takip edilmesinin zorunlu olduğuna vurgu yapmıştır.

Attila, bu takibin yanı sıra, vergi vermeyenlerin de vergilendiril-mesinin, kayıtdışı ekonominin kayda alınmasının ve böylelikle de, enflasyonun ve borçlanmanın önüne geçilmesinin de gereğine işaret etmiş ve Bankalar Kanunu ile ilgili şu sıkıntıyı dile getirmiştir: *"Maliye Bakanlığımız, 27 Mart 1998 Cuma günü, Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğini (Sıra No: 263) yayımlamış bulunmaktadır. Bu tebliğde "Bazı mükellefler, Bakanlığımıza yapmış oldukları müracaatlarda, 1997 yılında banka ve benzeri finans kurumlarından elde ettikleri menkul sermaye iratlarını doğru olarak beyan edilmesine imkân sağlayacak bilgi ve belgeleri söz konusu kurumlardaki yığılmalar nedeniyle temin edememeleri gerekçesiyle bu gelirlere ilişkin beyanname verme süresinin uzatılmasını talep etmektedirler" denilmektedir ve bunun karşılığında da, yine tebliğde "Banka ve diğer finans kurumlarından elde edilen menkul sermaye iratlarının belgelendirilmesindeki güçlükler Bakanlığımızca zor durum kabul edilmiş olmakla birlikte 213 sayılı Vergi Usul Kanununda topluca beyanname verme süresini uzatan bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak Vergi Usul Kanununun 17 nci maddesinde yer alan hükme göre, zor durumda bulunmaları hasebiyle vergi muamelelerine müteallik ödevleri süresi içinde yerine getiremeyecek olan mükelleflerin beyan süresi bitmesinden önce ayrı ayrı müracaatta bulunmaları halinde, ancak kanunî sürenin bir katını geçmemek üzere, Maliye Bakanlığınca mühlet verilmesine imkân tanınmaktadır. Bu maddenin son fıkrasında da Maliye Bakanlığının mühlet verme yetkisini tamamı veya kısmen mahallî Maliye teşkilatına devredebileceği düzenlenmektedir.*

Bu olaya münhasır olmak üzere; zor durumda bulunduğu belirterek 31 Mart 1998 tarihi mesai saati sonuna kadar bir dilekçeyle başvuran mükelleflere süre verilmesi konusunda defterdarlıklar yetkili kılınmıştır" denilmektedir ve bu beyannameyi vermek zorunda olanlar için de, ilgili defterdarlıklarca bir aya kadar süre verilebileceği belirtilmektedir."

Burada, büyük bir bürokrasinin yaratılmış olduğunu belirten İsmet Attila, tebliğin 27 Mart 1998, cuma günü yayımlanması, bu işle ilgili kişilerin konuyu tam anlamıyla bilememesi nedeniyle, mükelleflerin, defterdarlıklara müracaatlarının geciktiğini ve mükelleflerin müracaatlarını yapamadıkları için, cezalı duruma düştüklerini ifade etmiştir. Maliye Bakanlığının bunlarla ilgili tedbir almasını da istemiş ve son söz olarak, bu yasanın yürürlük tarihinden itibaren usul ve esaslarının tespit edilmesi konusunda, dile getirilen hususların da nazarı dikkate alınarak, düzenleme yapılmasını önermiştir.

İsmet Attila'nın konuşmasından sonra, gruplar adına söz isteyen çıkmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan yapmıştır.

Bir gün önceki konuşmasında, 1960'ta çıkarılan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda sonraki yıllarda, çok değişiklik yapıldığının söylediğini hatırlatan Cevat Ayhan, 38 tane değişiklik yapıldığını tespit ettiğini açıklamıştır. Cevat Ayhan, söz konusu maddenin (7. madde) *"bu Kanunu Millî Güvenlik Kurulu yürütür"* şeklinde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve yasanın dayatmacı çevrelerin isteğine göre hazırlandığını öne sürmüştür. Ayrıca yasanın sosyal amaçlı ve hayır amaçlı birçok kuruluş üzerine getirilen baskı denetimini sağlayacağını belirterek, bu açıdan yadırgadıklarını açıklamıştır.

Vergi kaçırانların üzerine gidilirken, oğluna, kızına harçlık yollayan bir annenin, babanın cezalandırıldığını iddia eden Ayhan, havalelerde 1 milyon, 10 milyon gibi belli bir sınırın getirilmesini savunmuş ve ayrıca yasaları gece yarısı mesaisiyle, baskın şeklinde geçirdiği iddiasıyla iktidarı eleştirmiştir. Son olarak ise tasarının geri çekilip, bir hafta sonra, bayram sonrasında tekrar getirilmesini teklif etmiştir.

Cevat Ayhan'dan sonra, Maliye Bakanı Zekeriya Temizel söz almış ve kayıtdışı ekonominin boyutlarına bakıldığında, Türkiye için zorunlu olan, hatta geç kalmış olan bir düzenleme olduğunu ifade etmiş ve dürüst, vergisini veren insanların bu yasadan rahatsız olmayacaklarını savunmuştur. Temizel, yasanın, bir kimlik numarası taşımasından öte hiçbir yükümlülük getirmediğini de belirttikten sonra, asla izi bulunamayacak şekilde harcamaya alışmış olanların bu düzenlemeden rahatsız olacaklarını dile getirmiştir.

Böyle bir yasal düzenlemenin, halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu vurgulayan Zekeriya Temizel, yürütme maddesini, başka kurumların sırtına yıkarak, başka birilerinin talimatı gibi göstermeye kalkışmanın, Meclise yapılmış hakaretlerin en büyüğü olacağını öne sürmüştür. Meclisin, bu tür düzenlemeleri, dışardan talimatlarla yerine getirmeyeceğini, ülke gerekleri ve ihtiyaçlarına göre davranacağını da sözlerine eklemiştir.

Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, konuşmasını; *"Hükümetimiz bu uygulamanın yurttaşlarımızı kesin olarak rahatsız etmeyecek esneklikte yürürlüğe konulması konusunda gereken hassasiyeti gösterecektir; bunu göstermek zorundadır zaten. Hiç kimse kalkıp da, kendi yurttaşına eziyet etmek için düzenleme getirmez. Bu, demokrasinin de mantığına aykırıdır, bizim varoluş nedenimize de aykırıdır"* şeklindeki sözlerle tamamlamıştır.

Madde bu konuşmadan sonra oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra, tasarının tümü üzerinde, oyunun rengini belirtmek üzere, Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan söz almıştır. Tasarının görüşülmesinin başından itibaren eksiklikleri ve yanlışlıkları ifade ettiklerini belirten Ayhan, tasarının, zaman bakımından kademeli olarak uygulanabileceğini, para miktarında sınırlamalar getirilebileceğini bir kez daha dile getirmiştir. Vergi kimlik numarasının hesap açacak olanlar için uygun olmasına karşın, havale yollayacaklar için bir külfet olduğu görüşünde ısrar etmiş ve tasarının Türkiye'deki siyasî ortamın müsait olmadığı dönemde görüşüldüğünü de iddia etmiştir.

Cevat Ayhan'ın Bakanlar Kurulunun çok zor durumda bulunduğunu, Meclisten güvenoyu almış olan hükümetin meşru olduğunu belirtmesi ve Başbakanın dayatmayı kabul etmediğini açıklamasını gündeme getirmesi, ANAP'lı milletvekillerinin, ilgisiz konularda konuşulduğu iddiasıyla tepki göstermelerine yol açmıştır. Ayhan'ın son söz olarak; *"...ancak makamı, konumu ve görevi ne olursa olsun hiç kimse kişisel menfaatleri ve siyasî ihtirasları uğruna, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yasal görevi olan, ülke güvenliğine yönelik bölücü ve irticaî gelişmelere karşı mücadele azminden vazgeçirecek zayıflatacak, tereddüde düşürecek veya kararlılığını gölgeleyecek hiçbir tavır, tutum, beyan ve telkinlerde bulunamaz"* şeklindeki ifadeleri okuması Genel Kurulda tansiyonun yükselmesine neden olmuştur.

Oturum Başkanı Kamer Genç'in müdahalesiyle yatışan ortamda, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır. Bu arada Kamer Genç, bundan sonra resmî dairelerde geçerli olan kimliklere, mesela nüfus cüzdanı, pasaport ve ehliyet gibi belgelere, "vergi kimlik numarası" diye bir sütunun eklenmesini önermiş ve tasarı ile görüşmeler sona ermiştir.³¹⁸

17-YABANCILARIN TÜRKİYE'DE İKAMET VE SEYAHATLERİ HAKKINDA KANUNUN İKİ MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4360 SAYILI)

"Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu"nun görüşmelerine, 3. yasama yılının 15 Nisan 1998 tarihindeki 77. birleşimin birinci oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlık görevini Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekili Ahmet Derin ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması sırasında karar yeter sayısının bulunmamasının anlaşılması üzerine birleşime ara verilmiştir.

Tasarının görüşülmesine aynı birleşimin ikinci oturumunda devam edilmiştir. Komisyon raporunun okunmasının reddedilmesi ve karar yeter sayısının bulunduğu görülmesi sonucunda, müzakere başlamıştır.

³¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 50. Cilt, 3. Yasama Yılı, 75. Birleşim, s. 19-36

Oturumda ilk olarak tasarının tümü üzerinde parti grupları adına konuşmalar yapılmıştır. Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Osman Yumakoğulları yapmıştır. Türkiye'nin, yüzyıllardır uygarlıkları beşiklik ettiğini, her çeşit fikir ve inançla, hürriyet ve hoşgörü havası içerisinde bugünlere geldiğini ifade eden Osman Yumakoğulları, gümrük birliği üyeliğinin, Avrupa Birliğiyle bütünleşme sürecinde atılan en önemli adımlardan birisi olduğunu ortaya koymuştur. Yumakoğulları, Tanzimat'tan bu yana gelen ve gümrük birliğiyle devam eden ilişkilerin giderek daha da hız kazandığına vurgu yaptığı konuşmasında, Türkiye'de ikamet edecek yabancılarla ilgili mevzuatın günün şartlarına göre, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin mevzuatlarıyla karşılıklılık ilkesi çerçevesinde yeniden ele alınmasının zorunlu hale geldiğini dile getirmiştir.

Eğitim-öğretim görmek, çalışmak ve diğer nedenlerle Türkiye'de bulunan 131 461 yabancıların mevzuattan dolayı sıkıntılarının gün geçtikçe arttığından şikayet eden Osman Yumakoğulları, bu sorunların bir an evvel çözümlenmesini istemiştir. Fazilet Partisi adına konuşma yapan Yumakoğulları, Almanya'da 7,5 milyona varan yabancıların, toplam nüfusun yüzde 10'unu oluşturduğu, genç nüfusun çoğunluğunu da Türklerin teşkil ettiği bilgisini verdiği konuşmasında, Türkiye'de 2 milyon 200 bin nüfusa ulaşan Türklerin 271 bininin süreli, 534 bininin süresiz oturma iznine, 519 bininin ise oturma izninin en güvenceli statüsüne sahip bulunduğunu açıklamıştır. 5883 sayılı Kanunun 9, 10 ve 13. maddelerinin günün şartlarına uygun hale getirilmesinde yarar olduğunu savunan Osman Yumakoğulları, Avrupa'da öğrenci, işçi ve işvereni ile Türkiye'nin aslında, kırk yıldan bu tarafa Avrupa'da olduğunu ileri sürmüş ve Türkiye'deki 131 bin yabancıya da bir takım hakların tanınmasının doğal olduğunu ifade etmiştir. "*Kazın geleceği yerden tavuk esirgenmez*" şeklindeki atasözüne dayanan Yumakoğulları, Avrupa'da yaşayan 3 milyondan fazla Türk'ün bulundukları ülkelerde rahat hareket etmeleri için Türkiye'de de, iş yapmaya gelen yabancılarla aynı hakkın tanınmasının yararlı olacağını parti olarak savunduklarını açıklamıştır. Osman Yumakoğulları, bir toplumun kendisine istediği hakları, başkalarına da tanınması gerektiğini dile getirerek, yapılan değişikliklerle, yurtdışındaki Türk vatandaşlarının da "karşılıklılık prensibi" çerçevesinde, kolaylıklar elde edeceklerini belir-miş ve yasaya olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde ikinci konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya yapmıştır. Konuşmasına kurban bayramını kutlayarak başlayan Necati Çetinkaya, öncelikle Anadolu'nun yüzyıllardır uygarlığın merkezi olduğunu ve tarih açısından bir hazineye sahip bulunduğunu dile getirmiştir. Necati Çetinkaya, Amerika'da bulunduğu sırada, tarihe ve ava meraklı bir Amerikalı sanayiciye, Anadolu'nun zengin tarihi mirasından bahsettiğini ve 5000 yıl öncesine dayanan Çatalhöyük'ü anlattığını, buna karşılık Amerikalı'nın "*peki, kuzum, siz, niye kendi kendinize ihanet*

etmişsiniz, niye kendinizi anlatmamışsınız? Eğer, siz, şimdiye kadar bu kültürel yönünüzü, bu saklı hazinelerinizi dünyaya anlatabilmiş olsaydınız, bugün, yalnız, turizm açısından dünyanın lider ülkesi durumuna gelirdiniz. İşte, bu sebeptendir ki, kendi kendinize ihanet etmişsiniz" dediğini Genel Kurula aktarmıştır.

Türk toplumunun cehaletten dolayı kimlik bunalımında olduğunu ileri süren Çetinkaya, Türkiye'nin sadece tarih ve kültür açısından değil, coğrafya ve doğa açısından da çok zengin ve güçlü olduğunu sözlerine eklemiştir. Necati Çetinkaya, Türkiye'nin turizm açısından gün geçtikçe geliştiğini, geçmişte hayal gibi görünen rakamlara ulaştığını belirterek, Türkiye'nin istikrarlı ve huzurlu yapısının bunu sağladığını ifade etmiştir. Türkiye'nin 21. yüzyıla damgasını vuracağını, yurt dışındaki gezilerinde de dile getirdiğini anlatan Çetinkaya, konuşmasında, Türkiye'nin ihracatındaki atılımlardan bahsetmiştir. İhracatın yüzde 85'inin Avrupa Birliği ülkelerine yapıldığını ve 1997 yılında Türkiye'ye gelen 9 326 654 yabancı, 5 159 448'inin Avrupa Birliği ülkelerinden olduğunu da bir bilgi olarak aktarmıştır. Necati Çetinkaya, Türkiye'nin ne yapıp edip mutlaka Avrupa Birliği'ne girmesi gerektiğini savunurken, Güney Kıbrıs'ın, Avrupa Birliğine girme arifesinde olmasının Türkiye'yi rahatsız ettiğini de açıklama gereği hissetmiştir.

DYP grubu adına konuşma yapan Necati Çetinkaya, Türkiye'nin dış politikada kendi çıkarları doğrultusunda davranmasından hareketle, 5683 sayılı Kanunun 9 ve 10. maddelerinin değişmesine Doğru Yol Partisi olarak olumlu baktıklarını açıklamış ve bunu da şu gerekçelerle ortaya koymuştur: *"Niye olumlu bakıyoruz: Zira, bugün, Avrupa Birliğine dahil olan ülkeler ve diğer dünya ülkeleri vatandaşlarından -biraz önce sayısını verdim- ikamet tezkeresine rapten Türkiye'de kalan, Türkiye'de sürekli olarak bulunan yabancıların -Avrupa Birliği ülkeleriyle mukayese ettiğimiz zaman- yüzde 55'i yine Avrupa Birliği ülkelerindendir. İşte, bu 135 914 kişi, eğitim bakımından, sanayi bakımından ve diğer çalışanlar itibarıyla ve öğrenim görenler itibarıyla, ikamete rapten Türkiye'de kalanların toplamıdır. Şimdi, onun karşısı mütakabiliyet esasına göre Türkiye'nin ikamete rapten diğer ülkelerde bulunan vatandaşları, yalnız Avrupa Birliğinde 3 milyonun üzerine çıkmıştır. Yarın, korkarız ki, biz, bu Avrupa Birliğine girme şartlarını hazırlayan ülke olarak... Bir gün Frankfurt Belediye Başkanının yarı ciddi yarı latife olarak bir sözü oldu bize, dedi ki: "Bir gün gelecek Berlin ve Frankfurt belediye başkanlarını Türkler seçecek." Tabii, bu latifenin içerisinde bir hakikat de gizliydi. Yani, sizin, burada o kadar nüfusunuz var ve o vatandaşlarınız o kadar müessir ki, yani, artık, onlar orada işçi olarak değil, işveren olarak ve Türkiye'nin sanayi temsilcileri olarak yaşamakta, parlamentolarına girmekte; bugün, yüzlerce, yüzbinlerce Alman iş sahası, istihdam sahası açarak üretken bir duruma gelmişlerdir."*

Konuşmasının sonlarında tasarının hazırlanması sırasında Komisyonunda yaşananlar hakkında bilgi veren Çetinkaya, söz konusu düzenlemenin komisyonda ittifakla kabul edildiğinin altını çizmiş, gerektiğinde, 20 yıl süreli bir ikamet tezkeresi sağlanmış ve diğer taraftan da ikamet tezkeresindeki harç zorunluluğunun kaldırılmış olduğunu tasarının sağladığı yararlar olarak sıralamıştır.

DYP grubu adına yapılan konuşmadan sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Ali Dinçer'e söz verilmiştir. Tasarının, Türkiye'de ikameti olan yabancıların oturma izin sürelerinin uzatılması ve sürelerin değiştirilmesi konusunda esneklik getirdiğini ve ayrıca, yine, yabancılara oturma izinlerinin verilmesi sırasında alınan harçları kaldırdığını söyleyen Ali Dinçer, bunların Türkiye'ye siyasi ve ekonomik yararlar getireceğini ifade etmiştir. Türkiye'de ikamet etmekte olan yabancıların, üç ayda bir, Ege kıyılarından karşıya, Yunan adalarına gidip geri gelmekten kurtulacaklarını da söyleyen Dinçer, Avrupa'daki Türklere, muadil kolaylıkların sağlanmasının istenmesinin de kolaylaşacağını dile getirmiştir. Ali Dinçer, 21. yüzyılın, kuzey-güney arasındaki gelişmişlik farkı nedeniyle, güneyden kuzeye göç dalgalarına sahne olacağını öne sürdüğü konuşmasında, bu göçlerin ağırlıklı olarak, Türkiye üzerinden kuzey ülkelere, Avrupa ülkelerine yöneleceğini de sözlerine eklemiştir. Türkiye'nin, ABD'den sonra dünyanın en çok göç alan ikinci ülkesi durumunda olduğuna da değinen Dinçer, bu tür yasaların sadece Avrupa Birliğiyle uyum sağlayabilmek açısından düşünmemesi gerektiğini, aslında Türkiye'nin Balkanlardan, Orta Asya'dan ve Kafkasya'dan yoğun olarak soydaş akınına sahne olduğunun da unutulmaması gerektiğinin altını çizmiştir.

Ali Dinçer, Osmanlının iskân politikasıyla Anadolu'dan Kafkasya'ya iskân edilmiş olan Ahıska Türklerinin, daha sonra, Stalin döneminde, Orta Asya'ya sürüldüklerini ve Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra da, bir kısmının, Türkiye'ye geldiğini hatırlatmış ve tasarının iddia edildiği gibi geniş kapsamlı olmadığını öne sürerek, özellikle Bulgaristan'dan Türkiye'ye kaçak gelmek zorunda kalan Türklere bile hiçbir kolaylığın getirilmediğini iddia etmiştir. Sadece ikamet süresinin uzatılmasını ve ikamet kolaylıkları getirilmesini yeterli görmeyen Dinçer, Türkiye'ye gelen Türk kökenlilerin, geldikleri ülkelere rahatça gidip gelebilme imkânının sağlanmasını da istemiş ve bunun için de, Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi, yeşil kart (green carte) uygulaması gibi modellerin düşünülmesinde yarar gördüğünü söylemiştir. Ali Dinçer, Bulgaristan'a ağırlık verdiği konuşmasında, Türklerin, Bulgaristan'a rahatlıkla gidip gelmeleri, Ziraat Bankasının ve Halk Bankasının kredilerinden yararlanabilmelerinin hem kendileri hem Bulgaristan hem de Türkiye açısından olumlu sonuçlar doğuracağına dikkat çekmiştir. Aynı durumun çifte vatandaşlığı kabul etmeyen Almanya'da yaşayan Türkler için de geçerli olduğunu ifade etmiş, yasa tasarısından yararlanacak olan soydaş sayısının, sınırlı olduğunu ve değişikliğin, sadece ikamet tezkeresi alanlara kolaylık getirdiğini ileri sürmüştür.

Henüz ikamet tezkeresi alma imkânını kullanamayan soydaşların da faydalanması yolunda bir önerge hazırladıklarını açıklayan Dinçer, sözü yeşil kart uygulamasına getirerek, böyle bir uygulamayla Türkiye'de ikamet etmek durumunda olanlardan bazılarının, geldikleri ülkelerle ilişkilerini kesmeden Türkiye'de kalmalarının söz konusu olacağını savunmuştur.

Ali Dinçer, bir Türk'ün hem Bulgaristan hem de Türkiye ya da hem Romanya hem de Türkiye vatandaşı olması durumunda, Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne girdiklerinde, çifte vatandaşlık nedeniyle, Türk vatandaşı olan 1 milyonun üzerinde insanın Avrupa Birliği vatandaşlığına da sahip olacağını iddia etmiştir. *"Türkiye'ye, vize alarak, 31 Aralık 1997 tarihinden önce girmiş olup da Türkiye'de kalan yabancılardan, vize ve ikamet tezkeresi alma süresi geçmiş bulunanlar, bu kanunun yürürlüğe girişinden itibaren 30 gün içinde, 5683 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde yazılı makamlara bizzat müracaat edip, beyanname vererek, ikamet tezkeresi talebinde bulunabilirler. Bu talepler üç ay içerisinde karara bağlanır"* şeklindeki küçük bir değişiklikle ikamet tezkeresi olmayan, Türkiye'de kalan soydaşların da soruna çözüm getirilebileceğini de ortaya koyan Dinçer, böyle bir değişiklik önergesi vereceklerini tekrarlamıştır.

Yabancıların siyaset yapması konusundaki görüşlerini de ortaya koyan CHP'li Ali Dinçer, Türkiye'deki yabancıların da, en azından, yerel yönetimlerde siyasete katılmalarına izin verilmesini istemiş ve Avrupa'da yaşayan Türklerin bazı ülkelerde böyle haklarının olduğunu da örnek olarak göstermiştir. Dinçer böyle bir uygulamada, pek çok Avrupa ülkesine kadınlara seçme ve seçilme hakkı konusunda olduğu gibi öncülük yapılacağını ileri sürmüş ve uygulamanın Türkiye'nin, özgürlükçü, çoğulcu, katılımcı demokratik yapısını geliştireceğine vurgu yapmıştır. Yabancıların Türkiye'ye çok ciddi katkıları olduğuna da değinen Ali Dinçer, bu nedenle yabancıların Türkiye'ye gelmeleri konusunda teşvik edici düzenlemeler yapılmasını istemiş ve 1933 yılında Doktor Reşid Galip'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde, Almanya'daki Nazizmden kaçan bilim adamları gibi, yine aynı katkıyı yapacak yabancıların gelmesinde ciddi yararlar gördüğünü de sözlerine eklemiştir.

Dinçer konuşmasında Alman bilim adamlarının Türkiye'de üniversite konusundaki hizmetlerinden bahsettikten sonra, Büyük Millet Meclisi Holzmeister'in hazırladığını; Türkiye'nin ilk modern şehir planını, Ankara'nın ilk şehir planını, ünlü şehirci, Jansen'in yaptığını; Türkiye'ye modern bileyi, Devalua'nın getirdiğini örnek olarak göstermiştir. Ali Dinçer, göçmen dinamizminin ABD'yi dünyanın tek süper gücü haline getirdiğini öne sürdüğü konuşmasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Çekoslovakya'dan, Bulgaristan'dan, Romanya'dan ve pek çok ülkeden Türkiye'ye soğuk demirci, kalıpcı, sıvacı, fayansçı, tesisatçı getirildiğini hatırlatmıştır. Dinçer son olarak, Türkiye'nin daha çok yararlanmasını sağlayacak, Türkiye'ye nitelikli yabancı gelişini kolaylaştıracak ve Türkiye ekonomisine, Türkiye kültürüne yararlı

alışmalar yapmasını sağlayacak daha geniş kapsamlı yasa tasarılarının hazırlanmasında yarar olduğunu söylemiş ve görüşülen tasarıyı da destekleyeceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına yapılan konuşmalardan sonra kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Fazilet Partisi Adana Milletvekili Ertan Yülek söz almıştır. Hükümetlerin yasa tasarılarını hazırlarken enine boyuna düşünmediklerini, acele ettiklerini ve bu nedenle yetersiz düzenlemeler yaptıklarını genel bir ifadeyle ortaya koyan Ertan Yülek, buna örnek olarak da aradan bir yıl bile geçmeden, çok kısa sürelerle aynı kanunun birbirini takip eden iki maddesinin değiştirmesini göstermiştir. Bu açıklamalardan sonra asıl konuya tam olarak girmeyen Yülek, kendileri açısından güncel bir konuya temas etmiş ve Türkiye’de, bugün, getirilen irtica yasaları olarak bilinen düzenlemelerin, 1930’ların Nazizminin Türkiye’ye getirilmesi demek olduğunu iddia etmiştir. İ. Ertan Yülek Sovyetler Birliğinde bile böyle kanunların olmadığını öne sürmüş ve yetişmiş insanları Türkiye’ye getirmek için neler yapmamız gerekir diye düşünülmesi icap ederken, Türkiye’deki insanları nasıl kaçıracağı düşünce ve hareketi içerisinde bulunduğunu iddia etmiştir.

Yülek tartışma yaratan sözlerinden sonra, asıl konuya gelmiş ve tasarıyla ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Küreselleşmenin sınırları ortadan kaldırdığına ve bilgi ağının genişlediğine değinen Ertan Yülek, tasarının tutarlı ve tutarsız yönlerinin bulunduğunu dile getirmiştir. Bir önceki konuşmacı Ali Dinçer gibi, yeşil kart sisteminin Türkiye’ye getirilmesinin yarar sağlayacağına inandığını belirten Fazilet Partili milletvekili, tasarıda yer alan 5 yıllık sürenin de uzatılmasının gerektiğini savunmuştur. Yülek, *"mütekabiliyet esasını dikkate alıyoruz; dolayısıyla, bir çifte standart uygulama olmaz mı?"* şeklindeki ifadeye de katılmadığını açıklamış ve Türkiye’ye vize uygulayan Yunanistan’a veya Avrupa’ya vize uygulanmazken, Suriye, Bulgaristan veya Türkî cumhuriyetlerden gelecek insanlara farklı muamele edilmesinin çifte standart olmayacağını iddia etmiştir. Mütekabiliyet adına Batı ülkelerine de vize uygulanması durumunda sorunun çözümleneceğini söyleyen Yülek, 11–12 Aralık 1997, Lüksemburg toplantısında, Türkiye’ye Avrupa Birliğinin kapılarının kapatıldığını, bu nedenle Avrupa Birliğine uyum gibi ifadelerin tasarının gerekçesine yazılmamasını istemiş ve daha ciddi gerekçeler bulunmasını önermiştir. Ertan Yülek, konuşmasının sonunda tasarının Avrupa Birliğiyle uzaktan yakından hiçbir ilgisinin olmadığını vurgulamış ve hem gerekçelerde hem de komisyon raporlarında konunun daha ciddi ele alınmasını temenni etmiştir.

Yülek’in konuşmasından sonra CHP Ankara Milletvekili Ali Dinçer kısa bir açıklama yapma gereği hissetmiş ve Türkiye’nin öncelikle, kendi insanını yetiştirmesi ve sahip çıkması gerektiğini, bununla birlikte nitelikli öğretim üyelerine ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Eski Doğu Bloğu ülkelerinde yetişmiş teknologları çok ucuza, çok uygun koşullarda Türkiye’ye getirme fırsatı olduğunu öne süren Ali Dinçer, Bilkent Orkestrası için Azerbaycan’dan sanatçı getirilmesini de örnek olarak göstermiştir.

Tasarının tümü üzerinde kişisel görüşlerini ortaya koyan bir diğer milletvekili Fazilet Partisi Konya Milletvekili Abdullah Gencer olmuştur. Türkiye'deki yabancıların ikamet ve seyahatleriyle ilgili olarak, 15.7.1950 tarihinde çıkarılan yasada, 1950'den bu tarafa, Türkiye'de ve dünyada çok değişiklik olmasına rağmen, herhangi bir değişikliğin yapılmadığını belirten Abdullah Gencer, 54. Hükümetten sonra, 55. Hükümetin de aynı konuda getirmiş olduğu değişiklik tasarısına olumlu yaklaştığını ifade etmiştir. Yasa tasarısının Avrupa Birliği ile olan ilişkileri temel alarak hazırlanmasını eleştiren Gencer, Avrupa Birliğinin son kararlarının dostlukla bağdaşmadığını ileri sürmüş ve gerekçede, sadece, Avrupa Birliğiyle ilişkilerin düzeltilmesi, geliştirilmesi hususunun belirtilmesini yadırgadığını açıklamıştır. Gencer, Avrupa'da 3 milyondan fazla Türk'ün yaşadığını ve sadece Almanya'da 40 bin Türk üniversitelinin bulunduğunu, buna rağmen 16 yaşından küçüklerle Almanya'nın vize uygulamaya başladığını vurguladığı konuşmasında, gerekçede yer alan "*mütekabiliyet*" konusunun gerçek anlamıyla ele alınmasını istemiştir. Turizmin gelişmesinin önemine de değinen Abdullah Gencer, yurtdışında ikamete ihtiyaç duyan yabancılarla ilgili olan bu değişikliğin yapılmasının zorunluluğuna ve gerekliliğine katıldığını açıklamıştır. Abdullah Gencer konuşmasının sonunda, tasarıyı desteklediğini, ancak mütekabiliyet konusunun açıklığa kavuşması gerektiğini söyleyerek, "*yüksek teknoloji kimdeyse, mutlak ve mutlak, hâkimiyet ondadır, mütekabiliyet galibiyet ondadır*" ifadesini kullanmıştır. Gencer son söz olarak Türkiye'de bir profesörün "*sakal ve başörtüyle okula girenleri almayın, gerekirse ilmi bırakın*" dediğini belirterek, böyle düşünüldüğü sürece, başka ülkelerle mütekabiliyetle aşık atılamayacağını iddia etmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, 1. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. "**Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı**"nın 1. maddesi şu şekildedir: "**15.7.1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘İkamet tezkerelerinin süresi

Madde 9. – İkamet tezkerelerinin süresi beş seneliktir. Karşılıklılık ilkesi uyarınca bu süre, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı tarafından, daha uzun veya daha kısa olarak tespit edilebilir.

Süresi biten ikamet tezkeresi üzerinde en fazla dört defa uzatma işlemi yapılabilir.

İkamet tezkereleri şahsî olmakla beraber karı, koca ve bunların 18 yaşını doldurmamış çocuklarına ya hepsi için, yahut çocukların baba ve annelerinin refakat hanesine kaydı suretiyle müşterek ikamet tezkeresi verilebilir; iş sahibi olanların şahsî ikamet tezkeresi almaları zorunludur.’ ”

Okunan 1. madde üzerinde konuşmalara geçilmeden önce, sürenin uzaması nedeniyle birleşime son verilmiş ve maddelerin görüşülmesi bir sonraki birleşime bırakılmıştır.³¹⁹

Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporunun görüşülmesine 3. yasam yılının 78. birleşiminin, birinci oturumunda devam edilmiştir. 16 Nisan 1998 tarihindeki oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Kastamonu Milletvekili Haluk Yıldız ve Kütahya Milletvekili Mehmet Korkmaz yapmıştır.

Görüşmelere bir önceki oturumda okunan 1. madde üzerindeki konuşmalarla devam edilmiştir. İlk olarak Fazilet Partisi Grubu adına Adana Milletvekili Ertan Yülek söz almıştır. Bir gün önce yapmış olduğu konuşmada vurguladığı konulara değinen Ertan Yülek, küreselleşen dünyada, insanların, çok rahatça bir ülkeden diğer bir ülkeye gitmesinin ve o ülkede, belli bir süre kalmasının büyük faydası olduğunu ortaya koymuş ve parti grubu olarak tasarımı destekleyeceklerini açıklamıştır. Daha sonra görüşülecek olan bir başka tasarının da, aynı yasanın bir başka maddesinin değiştirilmesiyle ilgili olduğunu söyleyen Yülek, gelecek tasarının bu maddeyle çok yakından ilgisi olduğunu vurgulamıştır. Ertan Yülek, söz konusu maddenin, Türkiye'ye gelen ve ikamet etmek isteyen kimselere beş yıla kadar ikamet süresi verilmesini ve gerektiğinde de, bunun, dört defa daha uzatılmasını öngördüğü bilgisi verdikten sonra, sonraki maddenin ise vize olarak yurt içinde ikamet eden yabancıların, yurtdışına çıkmaları halinde tekrar vize alma zorunluluğunu kaldırdığını ifade etmiş ve çok mantıklı bulunduğunu açıklamıştır.

Tartışılan maddelerin, bir kişinin talebine bağlı olmaksızın, dünyadaki gelişmelere ve diğer gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara bağlı olarak değiştirilmesinin daha doğru olacağını savunan Yülek, tasarının ise belli bir ihtiyacı gidermek için, sadece belli kimselerin baskılarıyla, belli kimselerin belli yerlerdeki birtakım temaslarıyla alelacele hazırlandığını iddia etmiştir. Ertan Yülek, yeşil kart uygulamasına bir kez daha temas ederek, bu maddenin geri çekilmesi durumunda, böyle bir uygulamanın eklenmesinin doğru olacağını ifade etmiş ve ABD dahil pek çok ülkenin önemli bilim adamı ve sanatçıların yerleşmesini sağlamak için teşvikler ve tedbir aldığını hatırlatmıştır. Konuşmasında asıl konu olan 1. maddeye de değinen Yülek, yasa tasarısının getirilmesi nedeniyle madde gerekçeleri arasında bir bağlantı olmadığını ve *"Avrupa Birliği'ne girme sebebiyle, gümrük birliğine girdiğimizden dolayı, buralardaki yerleşmeleri rahatça yapabilmek için ve onlara uyumu sağlayabilmek için böyle bir tasarı sevk edilmiştir"* denildiğini aktarmıştır. Ertan Yülek vize konusunu da

³¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 50. Cilt, 3. Yasama Yılı, 77. Birleşim, s. 416-432

ele aldığı konuşmasında, bir Alman veya Fransız iş adamının Türkiye’de çok rahat seyahat edip işini görmesine karşın, Türk iş adamlarının vize uygulamasıyla karşı karşıya olduklarını ve bu durumun ekonomik faaliyetlerini zora soktuğunu dile getirmiştir. Vize konusunda çifte standart olduğu konusundaki görüşlerinde ısrar eden Yülek, bu konuda önergelerinin bulunduğunu söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Fazilet Partisi adına konuşan Ertan Yülek’ten başka parti grupları adına söz talebi olmayınca, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. 1. madde ile ilgili olarak şahsı adına Fazilet Partisi Konya Milletvekili Abdullah Gencer söz almıştır. Öncelikle 1. maddeyle getirilenleri olumlu karşıladıklarını açıklayan Gencer, maddenin içeriği ile ilgili bilgileri tekrarlamış, mütakabiliyet esasının ve Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki mevzuat konusunun gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Türkiye’nin büyük devlet olduğunu, ancak yüksek teknoloji üretmede dünya devletleriyle rekabet edemeyeceğini de vurgulayan Gencer, yüksek teknolojinin elde edilebilmesi için üniversitelere daha fazla kaynak aktarılmasını önermiştir.

Abdullah Gencer sözü, önceki konuşmasında olduğu gibi bir kez daha kılık kıyafete getirmiş ve gerçek anlamda bilim yapan bilim adamlarını ayrı tuttuğunu söyleyerek *“öğrencilerimizin zekâsına değil, onların şekline, şema-iline, kılık ve kıyafetine bakarak ilim yapmayı tercih eden ilim adamlarımızla ve bunlara ‘aferin’ diyen siyaset adamlarımızla nereye kadar gidebileceğimiz hususunda da müthiş ve büyük şüphelerim vardır”* demiştir. Bu ifadelerden sonra tekrar konuya dönen Gencer, sürenin dört kez uzatılmasının uygun olduğunu, ancak halen Türkiye’de yaşayan, gerek soydaşların gerekse yabancıların bulunduğunu, bunların biten oturma süreleriyle ilgili düzenlemenin bulunmamasının bir eksiklik olduğunu açıklamış ve bu konuda bir önergelerinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Bu konuşmadan sonra önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin oylanması öncesinde, Fazilet Partisi’ne mensup milletvekilleri tarafından yoklama yapılması istenmiş ve yapılan yoklama sonucunda toplantı yeter sayısının var olduğu anlaşılmış ve oturuma devam edilmiştir. Verilen değişiklik önergelerinin reddedilmesinden sonra, 1. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ardından; **“5683 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

“İkâmet tezkerelerinin yenilenmesi veya sürelerinin uzatılması

Madde 10. – Türkiye’de ikâmet tezkerelerini yenilemek veya süresini uzatmak isteyen yabancılar bu tezkerelerde yazılı sürenin sona ermesinden itibaren onbeş gün içinde 3 üncü maddede yazılı makamlara bizzat veya bilvasıta müracaat ederek 9 uncu madde hükümleri çerçevesinde yenisini almaya veya süresini uzattırmaya yükümlüdürler.

Tezkerelerde yazılı sürenin sona ermesinden önce de müracaat yapılabilir.

Medeni hallerinde ve Türkiye’de ikâmet sebeplerinde değişiklik olmayan yabancılar yenileme veya süre uzatma muamelesi için 3 üncü maddede yazılı beyannameyi vermezler” şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Bu madde üzerinde ilk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Ali Oğuz yapmıştır. Konuşmasına Kurban Bayramı kutlamasıyla başlayan Ali Oğuz, 5683 sayılı Kanunun, 1950’den beri gayet rahat bir şekilde uygulandığını, gerek dışarıda bulunan Türk vatandaşları açısından gerekse Türkiye’deki yabancıların ikametlerinde faydalı hizmetler gören bir yasa olduğunu öne sürmüştür. Yasadaki değişikliğin bir zorunluluktan çok, gümrük birliğine girilmesinden sonra gündeme geldiğini belirten ve bu nedenle de bir uyum yasa tasarısı olduğunu iddia etmiştir. Ali Oğuz, yurt dışında yaklaşık 3 milyon Türk’ün yaşadığını ve bunların yaşadıkları sorunların çözülmesi için, mütakabiliyet esasına dayanan böyle bir yasa tasarısının zorunlu olduğunu da dile getirmiş ve bu nedenle de tasarıyı hazırlayanlara da teşekkür etmiştir. Bulgaristan, Kafkasya, Uzak Doğu, Türk Cumhuriyetleri ve Irak’tan gelen ve vatandaşlıkları kabul edilen Türklerin, ikametlerinin kolaylaştırılmasıyla ilgili tasarının da bir an evvel yasalaşmasını isteyen Oğuz, görüşülen 2. maddede de "1 inci madde ile yapılan değişikliğe paralel olarak, 5683 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinde de değişiklik yapılmaktadır" şeklindeki gerekçenin gerçekçi olduğunu da sözlerine eklemiştir. Ali Oğuz tasarının yasalaşması ve uygulanması durumunda turizmin daha da canlanacağına değindiği konuşmasında, sözü Peter-Reneta davasına getirmiştir. Kızılırmak vadisinde katledilen Peter ve Reneta ismindeki iki turistle ilgili davada, Türk adliyesinin, bir hafta içerisinde iki Türk vatandaşını idama mahkûm ettiğine ve Yargıtay’ın bir haftada onayladığına vurgu yapmış ve iki Türk’ün turizm uğruna idam edildiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle turizmin, Türkiye için pahalıya mal olmuş bir konu olduğunu söyleyen Oğuz, son söz olarak bundan sonra çıkarılacak yasalarda, birlik ve beraberliğin korunmasının, maddi ve manevi sorunların çözülmesinin esas alınmasını istemiştir.

Ali Oğuz’un konuşmasının ardından, CHP grubu adına Ankara Milletvekili Ali Dinçer söz almıştır. Ali Dinçer yasa tasarısının parti grupları arasında bir uzlaşma sağlanarak hazırlandığına dikkat çekerek, dışarıdan Türkiye’ye gelmiş yüz binlerce Türk kökenlinin, yasa tasarısının sonuçlanmasını beklediğini ifade etmiş ve yasanın bir an evvel çıkarılması için, verilen önergelerin geri çekilmesini rica etmiştir. Dinçer, kendisinden sonra kürsüye çıkacak olan DYP’li sözcünün de, kısa bir konuşma yaparak, yasanın hemen çıkmasına katkı sağlamasını istemiştir.

Ali Dinçer’in kürsüden inmesinden sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya söz almıştır. Türkiye’nin şimdiye kadar mütakabiliyet esasına uygun olarak hareket etmediğini daha önceki konuşmasında ifade ettiğini söyleyen Necati Çetinkaya, konunun yurt dışında

yaşayan Türk vatandaşları açısından incelendiğini ve ayrıca Türkiye'ye dışarıdan gelenlerin büyük çoğunluğunun, bilgi ve sanayi transferinde katkı sağladıklarını açıklamıştır. Necati Çetinkaya, tasarının yasalaşmasıyla sadece Avrupa Birliği'ne mensup ülkelerle ilgili sorunların çözümlenmeyeceğini, aynı zamanda Orta Asya Türk devletlerinden ve Irak'tan göçler sonucunda bölünen ailelerin durumlarının da düzeleceğini dile getirmiş ve Güney sınırındaki Bayır Bucak Türklerinin durumunu örnek olarak göstermiştir.

Uzun süre hudut komiserliği görevini yürüttüğünü de söyleyen Çetinkaya, Halep ve Gaziantep Anlaşmalarına göre, hudut komiserinin başkanlığında, yani, vali veyahut da kaymakamın başkanlığında, en az üç ayda bir mutlaka karşılıklı toplantı yapılması gerekirken, şimdiye kadar buna uyulmadığını öne sürmüştü ve bu durumda sınırda yaşayanların birinci ve ikinci derecede akrabaları göremediklerini, öte tarafta kalan arazilerini değerlendiremediklerini ortaya koymuştur. Necati Çetinkaya, Sarp sınır kapısında da dramatik sahnelerle tanık olduğunu belirttiği konuşmasında, sınırlardaki bu olumsuzlukların giderilmesi ve soydaşlar arasındaki kopukluğun giderilmesi için tasarıya bir madde eklenebileceğini ileri sürmüştür. Çetinkaya, Türkiye'nin gelecekte her yönden daha iyi bir ülke olacağına dair edebi tarafı güçlü ifadeler kullanarak konuşmasını sona erdirmiştir.

Madde ile ilgili önergelerin görüşülmesi öncesinde yapılan yoklama sonucunda karar yeter sayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime son verilmiştir. Böylece Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının görüşülmesi sonraki birleşimlere bırakılmıştır.³²⁰

“Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının” görüşülmesine, ancak 14 Mayıs 1998 tarihindeki 90. Birleşimin, Birinci Oturumunda devam edilebilmiştir. Oturumda başkanlığı Hasan Korkmazcan yürütürken, Kütahya Milletvekilleri Ahmet Derin ve Mehmet Korkmaz katip üyeler olarak görev yapmışlardır. Görüşmelerde gruplar adına başka söz isteyen olmaması nedeniyle kişisel konuşmalara geçilmiştir.

Şahsı adına ilk konuşmayı Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı yapmıştır. Çok kısa bir konuşma yapan Mehmet Bedri İncetahtacı, Meclis'in görevini layıkıyla yapmadığına dair kamuoyunda oluşan düşüncenin, çıkarılacak bu yasa ve diğer yasalarla ortadan kalkacağına inandığını söylemiş ve söz konusu yasa tasarısının hayırlı olmasını dilemiştir.

Bu konuşmadan sonra, önergeler gündeme alınmıştır. Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak verilen iki önerge kabul edilmemiş ve madde Genel Kurula okunduğu şekliyle oylanmıştır. Oylama sonucu 2. maddenin kabul edilmesinden sonra, metne yeni bir madde eklenmesine dair bir başka önerge

³²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 51. Cilt, 3. Yasama Yılı, 78. Birleşim, s. 43–56

üzerinde görüşme açılmıştır. Meclis'te grubu bulunan siyasi partilerin grup başkanvekilleri tarafından verilen; “Görüşülmekte olan 30 sıra sayılı kanun tasarısının 2 nci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 3 üncü maddenin eklenmesini ve madde numaralarının buna göre teselsül ettirilmesini öneririz.

‘Madde 3– 15.7.1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

Ek Madde 1– Türkiye’nin sınır komşusu ülkelerinde yaşamaktayken yurdumuza göç etmiş olan soydaşlarımızın ailelerinin parçalanması suretiyle dış ülkelerde kalan usul veya fûrunun Türkiye’de ikamet ve seyahatine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir’’ şeklindeki önergeye Komisyon ve Hükümet katılmış ve sonuçta oylanarak kabul edilmiştir.

Söz konusu ek maddenin kabul edilmesinden sonra, bu kez, metne geçici madde eklenmesine dair dört ayrı önerge sunulmuştur. Aynı mahiyetteki önergeler birleştirmiş ve tek önerge haline getirilmiştir. Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük ve arkadaşları tarafından verilen; “Görüşülmekte olan 30 sıra sayılı kanun tasarısına aşağıdaki geçici maddenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

GEÇİCİ MADDE - Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce vize alarak Türkiye’ye girmiş olan ve halen Türkiye’de bulunan yabancılardan vize ve ikamet tezkeresi alma süresi geçmiş bulunanlar, bu Kanunun yürürlüğe girişinden itibaren 30 gün içinde 5683 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde yazılı makamlara bizzat müracaat edip beyanname vererek ikamet tezkeresi talebinde bulunabilirler. Bu talepler üç ay içerisinde idarece değerlendirilir ve karara bağlanır’’ şeklindeki önergeyle ilgili olarak Komisyonun tavrı takdire bırakmak şeklinde olurken, Hükümet katılmadığını açıklamıştır. Önerge sahipleri gerekçeyi açıklayan DYP İstanbul Milletvekili Hayri Kozakçıoğlu’nun konuşmasından sonra, Genel Kurulda uzlaşma sağlanmış ve önerge oylanarak kabul edilmiştir. Böylece metne bir de geçici madde eklenmiştir.

Bu gelişmelerden sonra, “**Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer**” şeklindeki 3. madde, 4. madde olarak okunmuş ve oylanarak kabul edilmiştir. Ardından “**Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür**” şeklindeki 4. madde de 5. madde olarak okunmuş ve kabul edilmiştir.

Bu arada kabul edilen ek madde dolayısıyla tasarının başlığında bir değişiklik yapma ihtiyacı doğmuş ve “**Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı**” şeklinde Genel Kurula gelmiş olan tasarının başlığı; “**Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun İki Maddesinde Değişiklik Yapılmasına ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun**” olarak değiştirilmiştir. Tasarının tümü bu isimle oylanarak kabul edilmiş ve böylelikle tasarı yasalaşmıştır.³²¹

³²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 52. Cilt, 3. Yasama Yılı, 90. Birleşim, s. 335–342

18- YABANCILARIN TÜRKİYE’DE İKAMET VE SEYAHATLERİ HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4361 SAYILI)

“Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 20. Dönem TBMM’nin, 3. Yasama Yılıının, 90. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Başkanlığını Hasan Korkmazcan’ın yaptığı oturumda, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekilleri Ahmet Derin ve Mehmet Korkmaz yapmışlardır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi sonrasında, tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilmiştir. İlk konuşmacı Doğru Yol Partisi Grubu adına kürsüye çıkan İstanbul Milletvekili Hayri Kozakçıoğlu olmuştur. Tasarının biraz önce kabul edilen yasaya,³²² yeni bir görüş ve yeni bir anlayış getireceğinden söz eden Kozakçıoğlu, Türkiye’ye çeşitli nedenlerle gelmiş olan ve ikamet izni almış olan yabancıların, ikamet izni süresi dolmadan yurtdışına çıktıklarında, tekrar Türkiye’ye gelmek istedikleri takdirde, yeniden vize işlemiyle karşı karşıya kaldıklarını hatırlatmış ve bu sorunun giderilmesi için, yürürlükteki yasada yeni bir değişiklik yapıldığını açıklamıştır. Hayri Kozakçıoğlu, bu yeni değişiklikle, Türkiye’ye gelen yabancıların, ikamet süreleri içerisinde, çok daha rahat Türkiye’ye giriş ve çıkış imkânları sağlanacağını söyledikten sonra, Türkiye’de oturan, vizeye tabi, ikamet tezkeresi almış 136 bin yabancı uyruklu bulunduğu bilgisini vermiştir.³²³ Söz konusu kolaylıkların yabancı uyruklu olarak görülmesine karşın, Türk kökenli soydaşlara tanınmış olacağına işaret eden Kozakçıoğlu, hemen biraz önce yapılan değişiklikle, bu kişilerin 15–20 yıl süreyle, ülkede rahatça oturacağını, rahatça girip çıkacağını ve herhangi bir sorun yaşamayacağını dile getirmiştir. Hayri Kozakçıoğlu, tasarıyla getirilen değişiklikle, hem devletin hem soydaşların hem de bu insanların akrabalarının rahat bir nefes alacağını ifade etmiş ve tasarıya DYP olarak olumlu oy vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Tasarının tümüyle ilgili Fazilet Partisi Grubunun görüşlerini İstanbul Milletvekili Osman Yumakoğulları ortaya koymuştur. Osman Yumakoğulları, tasarıyla ilgili olarak bir önceki konuşmacı Hayri Kozakçıoğlu’nun vermiş olduğu bilgileri tekrarlamış ve önceki uygulamanın Türkiye’ye yabancı sermayeyi getirip, Türkiye’de iş yapmak isteyenler için bir zulüm olduğunu belirtmiştir. Dış politikada bazı ilkeler sıralayan Yumakoğulları, ilk olarak *“gücünüzü bilmeyi, artılarınızı eksilerinizi titizlikle hesaplamayı gerektirir”* demiştir. İkinci ilke olarak ise dünyadaki dengelerin izlenmesinin gereğini

³²² Yabancıların ikametleri 2 maddede değişiklik...

³²³ Hayri Kozakçıoğlu’nun verdiği bilgiye göre bu yabancı uyruklulardan 49 bini Bulgaristan’dan, 4 bini Azerbaycan’dan, 2 bini Afganistan’dan, 4 bini İran’dan, 2 500’ü Irak’tan, 3 bini ise Yunanistan’dan gelmiştir.

ortaya koymuş ve bundan sonra ise sıranın uygun taktik ve stratejiler geliştirilmesine geldiğini söylemiştir. Türkiye'nin, uluslararası ilişkiler sisteminde tam olarak nerede durduğunu anlamının mümkün olmadığını belirten Osman Yumakoğulları, Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın hassasiyetinden dolayı ve bir imparatorluğun mirasçısı olarak hayli esnek, kıvrak ve üstelik mucit bir diplomasi çizgisinde olmasının bir zorunluluk olduğunu ileri sürmüştür.

Yumakoğulları tereddütlü dış politikaya yer olmadığını da dile getirdiği konuşmasında, bu yüzden Kıbrıslı Türklerin zor duruma düştüğünü öne sürmüş ve yine Kafkasya ve Orta Asya'nın da kurtlar sofrasında olduğunu dile getirmiştir. Kafkasya ve Orta Asya'da etkin olan birinci grubun Amerika Birleşik Devletleri önderliğinde, İsrail ve İngiltere; ikinci grubun ise Almanya'nın önderliğinde, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda ve Rusya olduğunu da sözlerine eklemiştir. Osman Yumakoğulları, bu iki grubun da Türkiye'yi bölmek ve parçalamak amacı güttüğünü ve ayrıca Türkiye'nin güçlenmesini önlemek için çaba sarf ettiklerine de dikkat çekmiş ve sözü Balkanlara getirmiştir. Bu bölgede de Yunanistan'ın ön plana çıktığına da vurgu yapmayı ihmal etmemiştir.

Avrupa'da yaşayan ve sayıları 5 milyona ulaşan Türk nüfus yüzünden, Balkanlar ve Batı'yla ilgilenmenin zorunlu olduğunu da dile getiren Yumakoğulları, Avrupa'da yaşayan Türklerin serbest dolaşım, çifte vatandaşlık ve pembe kart uygulaması gibi sorunlarla karşı karşıya olduklarını da Genel Kurula aktarmıştır. Özel olarak Almanya'da yaşayan Türklere değinen konuşmacı, Alman vatandaşlığına hak kazanan pembe kartlı Türk gençlerinin askerlik durumu, seçme ve seçilme hakkı, siyasî ve hukukî durum, yabancı düşmanlığı, eğitim ve öğretim sorunu, dinî hizmetler, 16 yaşından küçüklere vize uygulaması ve ekonomik sorunlarla boğuştuklarına da vurgu yapmıştır. Osman Yumakoğulları, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için yurt dışında bulunan vatandaşlarının sorunlarını çözmesi gerektiğini savunarak, bu sorunlar hakkında bilgi vermiştir.

Bu sorunları, serbest dolaşım hakkı, çifte vatandaşlık hakkı, pembe kullanma hakkı, seçme ve seçilme hakkı, diğer siyasî ve hukukî haklar, yabancı düşmanlığı, eğitim ve öğretim, dinî hizmetler, 16 yaşından küçüklere vize uygulanması ve ekonomik konular olarak sıralamış ve her biri hakkında tek tek açıklamalar yapmıştır. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ekonomik güçlerine de değinen Yumakoğulları, bu insanların yastık altındaki birikimlerinin 400 milyar doların üzerinde olduğunu öne sürmüş ve bu paranın Türk ekonomisine katılması durumunda ne borcun ne de kredi arayışının kalacağını iddia etmiştir. Osman Yumakoğulları, tasarıya Fazilet Partisi olarak "evet" diyeceklerini açıkladığı konuşmasında, yasanın bir an evvel çıkarılarak, Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen Türklere çifte vatandaşlık hakkının tanınmasını da talep ettiklerini açıklamıştır. Konuşmasının sonunda sözü Avrupa

Birliği'ne de getiren Yumakoğulları, Türklerin zaten yıllardır Avrupa'da etkili olduğunu, bu nedenle de aslında Avrupa Birliği'ne girildiğini dile getirmiş ve Avrupa'da Türklerin ağırlıklarını koyup bütünleşmeyi sağlayacaklarına inandığını ifade etmiştir.

Fazilet Partisi adına yapılan konuşmadan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Yahya Şimşek söz almıştır. Meclis'teki uyumlu çalışma ortamından duyduğu memnuniyete vurgu yaparak konuşmasına başlayan Yahya Şimşek, daha önce çıkarılan yasa ile bu tasarının birbirini tamamlayacak nitelik taşıdığını ve yürürlükteki uygulamanın bir tek Türkiye'de kaldığını dile getirmiştir. Şimşek, Türkiye'nin dışında çalışan Türklerin, Türkiye'ye geldikten sonra tekrar çalıştıkları ülkeye döndüklerinde herhangi bir vize uygulamasıyla karşı karşıya kalmadıklarını, Türkiye'ye gelen yabancıların ise durumlarının tam tersi olduğunu öne sürmüş ve bazı ülkelerin, Türkiye'deki bu uygulamanın devam etmesi durumunda, kendilerinin de aynı davranış içerisinde gireceklerini açıkladıklarını belirtmiştir. Yabancılar verilen ikamet tezkeresinin süresi dolmadıkça, geçici olarak yurt dışına çıkıp tekrar yurda döndüklerinde, sadece ikamet tezkerelerini göstererek yurda girişlerinin sağlanabileceğini savunan Yahya Şimşek, bu tür düzenlemelerin çok geniş kapsamlı olması yolundaki isteğini de ayrıca belirtmiştir. Şimşek, CHP olarak tasarıya olumlu oy vereceklerini söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Tasarının tümü üzerinde Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir söz almıştır. Ali Talip Özdemir, biraz önce kabul edilen yasanın özellikle Türkiye'ye dışardan gelen Türk kökenliler açısından önemli olduğunu vurgulamış ve küreselleşmenin yaşandığı bir ortamda, Avrupa Birliği'ne uyum yasalarının bir an evvel çıkarılmasının gereğine işaret etmiştir. Yürürlükteki yasanın 13. maddesindeki değişikliklerle, Türkiye'de oturma tezkeresi olan vatandaşlara, yabancı uyruklu yurttaşlara, geriye dönüşte, ayrıca bir vize uygulamasına tabi olmadan, ikamet tezkeresini ibraz ederek yurda giriş kolaylığı getirildiğini söyleyen Özdemir, bundan dolayı Bakanlar Kurulu ve İçişleri Bakanına, Anavatan Partisi hem de İstanbul ve Trakya'da yaşayan soydaşları adına teşekkür etmiş ve olumlu oy vereceklerini açıklayarak kürsüden inmiştir.

Ali Talip Özdemir'in dönemin Hükümetine yapmış olduğu teşekkür karşılık olarak, DYP Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük, tasarının 54. Hükümet döneminde hazırlandığını ve Meclis'e sevk edildiğini hatırlatmıştır.

Bu kısa açıklamadan sonra, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Bursa Milletvekili Hayati Korkmaz konuşma yapmıştır. Son yıllarda, Türkiye'ye, yabancıların yanı sıra çok sayıda Türk kökenli insanların geldiğini ifade eden Hayati Korkmaz, soydaşların gerek ikametgâh tezkeresiyle ilgili, gerekse vatandaşlık haklarını elde etme konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmiştir. Korkmaz, bu tasarıdan hemen önce çıkarılan yasa ve tartışılan bu tasarı ile soydaşların pek çok sorununun çözümleneceğini söylemiş ve aynı zamanda da Türkiye'ye gelen yabancılar için çağdaş normlara uygun bir yasa hazırlanmış olacağını ortaya koymuştur.

Parti grupları adına son konuşmayı, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına Van Milletvekili Mahmut Yılbaş yapmıştır. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun bir maddesinde yapılan değişikliklerin, Türkiye’nin konumundan kaynaklanan ve özellikle, son yıllarda yaşanan siyasal ve politik sonuçlar nedeniyle ön plana çıktığını ifade eden Mahmut Yılbaş, Türkiye’nin, elinden geldiği kadar, bütün imkânlarını kullanarak, soydaşlarının ve dindaşlarının ıstıraplarını sona erdirmeye çalıştığını vurgulamıştır. Yılbaş, vize sorununun tümüyle ortadan kalkmasını dilediği konuşmasında, yabancıların Türkiye’deki ikametleriyle ilgili olarak peş peşe Genel Kurul’a gelen iki tasarının, önceki hükümet tarafından hazırlandığını ve uzlaşma sağlandığını dile getirmiş, ancak hem 208 sıra sayılı hem de biraz evvel yasalaşan 30 sıra sayılı tasarının iki ay bekletildiğini de gündeme getirmiştir. DTP adına konuşma yapan Mahmut Yılbaş, tasarıların partiler arasındaki kısır çekişmelerden dolayı bekletildiğini, oysa bütün partilerin ortak katkısıyla çok önemli yasaların çıkarılabileceğini belirtmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Parti grupları adına yapılan konuşmalardan sonra, İçişleri Komisyonu Üyesi Niğde Milletvekili Akın Gönen söz almış ve *“Sayın Başkanım, bu 1 inci maddeyle değiştirilen 13 üncü maddenin ikinci satırında “süresi bitmeden dönenlerden vize aranmaz” cümlesindeki “dönenlerden” kelimesinin “dönenler için” şeklinde redakte edilmesini arz ediyorum”* demiştir.

Bu konuşmanın tutanaklara geçtiğinin belirtilmesinden sonra, oturum kişisel konuşmalarla devam etmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı Fazilet Partisi Konya Milletvekili Abdullah Gencer yapmıştır. Tasarının Türkiye’deki yabancıların yaşamını kolaylaştırmaya dönük bir düzenleme olduğunu söyleyen Abdullah Gencer, Türkiye’de yaşayan yabancı uyrukluların, ülkelerine ya da yurt dışına çıktıklarında, geri dönüşlerinde onlardan tekrar vize istemenin dünyadaki uygulamalarla bağdaşmadığını ortaya koymuştur. Gencer, mütakabiliyet ifadesini önemseydiğini belirtmiş ve buna karşılık Batıların çoğunluk olmak, güçlü olmak, çıkar sahibi olmak ve imtiyaz sahibi olmak gibi değerlerden hareket ettiğini ileri sürmüştür. Dünyadaki demokratikleşme hareketlerine, Türkiye’nin de katılması gerektiğine değinen Abdullah Gencer, sözü tekrar mütakabiliyet konusuna getirerek, bunun Türkiye’nin ekonomik açıdan çok güçlü olması gerektiğini dile getirmiştir. Gencer, konu dışına da çıkarak, Anadolu’nun öz sermayesiyle kurulan bazı şirketlere, holdinglere bazı kesimlerin olumsuz yakıştırmalar yapıldığını ileri sürmüş ve bilgi çağında üniversitelere, bilim adamlarına, YÖK’e büyük görevler düştüğünü vurgulamıştır. Sözü yine üniversitelerdeki kılık kıyafet konusuna getiren Gencer, öğrencilerin “sakalların var”, “başörtün var”, “sağcısın”, “solcusun” diye üniversitelere alınmadığını iddia etmiştir. Abdullah Gencer, süre konusunda uyarı aldığı konuşmasının sonunda, 54. ve 55. hükümetlere teşekkür etmiş ve tasarının demokrasi açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

Bu konuşmadan sonra tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiş ve 1. madde üzerindeki konuşmalar başlamıştır.

“15.7.1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun 13 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Geçici Olarak Türkiye’den Ayrılanlar

Madde 13. –İkamet tezkeresi sahibi yabancılardan, geri dönmek üzere Türkiye dışına giden ve ikamet tezkeresinin süresi bitmeden dönenlerden, vize aranmaz. Bu yabancıların, sınır kapılarında geçerli ikamet tezkerelerini ibraz etmeleri Türkiye’ye girişleri için yeterlidir” şeklindeki 1. maddeyle ilgili ilk olarak, madde metni içinde de -13 üncü madde içinde-ikinci satırda “...ve ikamet tezkeresinin süresi bitmeden dönenler için vize aranmaz” ibaresi yer alacağı şeklinde bir düzeltme yapılması kabul edilmiştir.

Madde üzerinde ilk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına Adana Milletvekili İ. Ertan Yülek yapmıştır. Ertan Yülek, bundan evvelki yasa tasarısı görüşülürken, bu madde üzerinde de konuşacağını beyan etmesinden dolayı söz aldığını açıklamış ve daha önce Meclis’in engellendiğini söyleyen bir milletvekilinin, daha sonra yapmış olduğu konuşmada tam tersi olarak Meclis’in çalıştığına dair beyanlarını memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır. Tasarının 54. Hükümet döneminde hazırladığını hatırlatan Ertan Yülek, söz konusu tasarının ittifakla geçecek olmasına karşın, muhalefetin toplumun çıkarına ve hayrına olmayan yasaların çıkmasını önleme görevinin bulunduğunu dile getirmiştir. Yülek, Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun baştan sona elden geçirilmesinin daha doğru olacağını belirterek, bir tek kanun tasarısıyla ve üç maddeyle bitebilecek olan konunun, iki kanun tasarısı halinde günlerce gündemi meşgul ettiğini öne sürmüştür. Mütakabiliyet konusuna karşı çıkarken, gerekçe olarak Avrupa Birliğiyle mütakabiliyet olmadığını öne süren Ertan Yülek, bir Avrupalı iş adamı ile Türk iş adamı arasında daha vermiş olduğu vizeyle ilgili örneği, bir kez daha tekrar etmiştir. Yülek, malın serbestçe dolaşımının sağlanmasına karşın, Türklerin çıkarlarına uygun olan insanların serbest dolaşımına mani olunduğunu sözlerine eklemiş ve konuşmasının devamında bu konudaki eşitsizliğin Hükümet tarafından giderilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Tasarıyla getirilen uygulamanın ileri bir uygulama olduğunu da belirten Fazilet Partisi sözcüsü, maddenin eşitsizlik gideren, akla ve mantığa uygun bir madde olduğunu ifade etmiştir. Ertan Yülek maddeye olumlu oy vereceklerini açıklayarak konuşmasını sona erdirmiştir.

Tasarı hakkında Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun görüşlerini İçel Milletvekili Oya Araslı ortaya koymuştur. Oya Araslı, ilk CHP’nin tasarıya olumlu baktığını açıklamış ve düzenlemeyle, Avrupa Birliği mevzuatı ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti mevzuatı arasında bir paralellik kurulduğunu ifade etmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde, oturma izni verilen yabancıların, ülkeye giriş ve çıkışlarında tekrar vize aranmadığını, Türkiye’de ise bunun tam tersi bir uygulamanın olduğunu söyleyen Araslı, bu durumun da rahatsızlık yarattığını vurgulamış ve sözü muhalefetin Meclis’i çalıştırmadığı iddiasına getirmiştir. Bu iddiada bulunan milletvekilinin partisinin de bir tek grup başkanvekilıyla temsil

edildiğini ifade ederek, muhalefete böyle bir eleştiri getirilmesinin anlamsız olduğunu vurgulamıştır. Oya Araslı, Meclis'i asıl olarak iktidarın çalıştırabileceğini, bu konuda fazla duyarlı olmayan iktidarın eleştiri getirmeye hakkı olmadığını öne sürerek, olağan toplantı günlerinde, çok kere, iktidar partileri gruplarından milletvekillerinin bulunmamaları nedeniyle, muhalefetin bir kesimi tarafından yoklama istendiğini ve yetersayı olmadığı için Meclis toplantılarının yapılamadığını ortaya koymuştur. İktidar partilerini, kendi devamsızlıklarını gizlemek için muhalefeti suçlamakla eleştiren Araslı, bu tür davranışların Meclis'in saygınlığına zarar vereceğini ileri sürmüş ve iktidarın muhalefeti suçlamasını iktidar olma anlayışıyla bağdaştırmadığını söylemiştir.

Oya Araslı'nın kürsüden inmesinden sonra, maddeyle ilgili konuşmadığı yolunda eleştiriler gelmiş ve bu konuda kısa bir tartışma yaşanmıştır. Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük'e söz verilmiştir. Saffet Arıkan Bedük de, madde üzerinde görüşlerini açıklamadan önce, Oya Araslı'nın görüşlerine katıldığını ifade etmiş ve hem toplantı yetersayısına hem karar yetersayısına sahip olan iktidar partisi mensuplarının öncelikli olarak Meclis'e gelmeleri gerektiğini, ancak böyle olunca muhalefetten destek isteyebileceklerini belirtmiştir. Saffet Arıkan Bedük bu açıklamalardan sonra asıl konuya gelmiş ve dünyadaki küreselleşmenin ülkeler arasında işbirliğini zorunlu kıldığını ve barışın, kaynaşmanın, zenginleşmenin ve kalkınmanın gereği olarak bireyin haklarının geliştirilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Sınırların önemini yitireceği bir döneme girildiğini de söyleyen Saffet Arıkan Bedük, bu nedenle insan hak ve özgürlüklerini genişletmek ve gezip görmek ve seyahat etmek hakkı kadar, insanlar arasında ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirecek bazı yasal düzenlemelerin yapılmasının devletin görev ve sorumluluğu arasında olduğunu dile getirmiştir. Saffet Arıkan Bedük, Avrupa Birliği ülkelerinde, ikamet tezkeresi almış yabancıların giriş ve çıkışlarında yeniden vize aramadığını hatırlatarak, Türkiye'de ise tam aksine ikamet süresi dolmadan dışarıya çıkan bir yabancı, tekrar ülkeye dönmek isterse, yeniden bir vizeye tabi tutulduğunu tekrar ifade etmiş ve bu uygulamanın hem bir insanlık suçu hem de ülkedeki bürokratik engellerden kaynaklanan insan gücü israfı olduğu iddiasında bulunmuştur. Uygulamanın hem Türk kökenli soydaşları hem de Avrupa ülkesi vatandaşlarını zora soktuğunu dile getiren Bedük, bunun düzeltilmemesi durumunda Avrupa ülkelerinin de, Türk vatandaşlarına benzer uygulamalara yönelebileceklerini ifade etmiştir. Tasarının 54. Hükümet döneminde hazırlandığını da söyleyen DYP sözcüsü maddeye olumlu oy vereceklerini açıklamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra başlık ve Komisyonun yaptığı düzeltmeyle birlikte, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. maddenin ayrı ayrı oylanması ve kabul edilmesinden sonra, tasarının tümü de oylanarak kabul edilmiş ve böylece 208 sayılı yasa tasarısı yasalaşmıştır.³²⁴

³²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 52. ilt, 3. Yasama Yılı, 90. Birleşim, s. 342–359

19-EMNİYET TEŞKİLATI KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4362 SAYILI)

“Emniyet Teşkilatı Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları” üzerindeki müzakereye, 28 Mayıs 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı'nın, 95. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Mardin Milletvekili Hüseyin Yıldız ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde gruplar adına ve şahsı adına konuşma talebinde bulunan milletvekili olmayınca, 1. madde okunmuş ve bu madde üzerinde görüşmeler başlamıştır.

“4.6.1937 tarih ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun ek 21 inci maddesinde yer alan “%17, %15, %13 ve %5” oranları sırasıyla “%35, %31, %27 ve %13” olarak değiştirilmiştir” şeklindeki 1. madde üzerinde ilk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, Kırıkkale Milletvekili Kemal Albayrak yapmıştır.

Akın Birdal'ın vurulmasının faillerinin bulunmasıyla ilgili olarak, Emniyet Teşkilatına ve İçişleri Bakanına teşekkür ederek, söze başlayan Kemal Albayrak, emniyet teşkilatının görevinin önemine ve zorluğuna vurgu yapmış ve emniyet personelinin görevini yerine getirirken, bazılarının şehit olduğunu, bazılarının da sakat kaldığını belirtmiştir. *Emniyet teşkilatının personel sayısının yetersizliğine de değinen Albayrak*, günde 12 saat, 18 saat, hatta 24 saat sürekli görev yapıldığına dikkat çekmiştir. Tasarıyla, emniyet hizmetleri personeli ile çarşı ve mahalle bekçilerinin, çalıştıkları süreler ve günün ekonomik şartları göz önünde tutularak, fazla çalışma ücretlerinin artırılmasının amaçlandığını ortaya koymuş ve Fazilet Partisi olarak destek verdiklerini açıklamıştır.

Albayrak, tasarının, emniyet personeline, Nisan ayı itibarıyla, 2 751 000 lira ilâ 9 354 000 lira arasında bir artış sağladığını ifade ettikten sonra, söz konusu artışların günün ekonomik koşulları dikkate alındığında yetersiz kaldığını da sözlerine eklemiştir.

Kemal Albayrak'ın ardından, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Ordu Milletvekili Müjdat Koç söz almıştır. Kurtuluş Savaşının, Anadolu halkının topyekun mücadelesiyle başarıya ulaştığını belirten Müjdat Koç, ülkenin ve toplumun güvenliğinin, sınırda ve dışta Türk Ordusu, içerde ise Emniyet Teşkilâtı tarafından sağlandığını ifade etmiş ve emniyet personelinin görevinin ağırlığından ve tehlikesinden söz etmiştir. Koç, bu denli zor görevi yerine getiren polis memurunun, ekonomik olarak sıkıntı çektiğini ve çalışma süresinin çok uzun olduğunu vurgulamış ve Demokrat Türkiye Partisi olarak tasarısı desteklediklerini açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın hemen sonrasında, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Elazığ Milletvekili Mehmet Ağar konuşma yapmıştır. Mehmet Ağar, öğretmenlerden sonra, polislerin de ekonomik durumlarının düzeltilmesine dönük yasal düzenlemelerden duyduğu memnuniyeti belirterek konuşmasına başlamış ve tasarının, bütün siyasi partilerin görüş birliği içinde hazırlandığını ifade etmiştir. Gelecekte Polis Teşkilatına daha farklı iyileştirmelerin de yapılacağını umut ettiğini söyleyen Mehmet Ağar, polisin başarısından söz etmiş ve zaman zaman ortaya çıkan münferit olaylar nedeniyle emniyet teşkilatının tümünün yıpratılmaması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Ağar, polisin, maddî olduğu kadar, manevî ve moral açısından desteğe ihtiyacı olduğunu ifade ettikten sonra, siyasi çıkar sağlamak amacıyla polis gibi, birtakım meslek mensuplarını veya mesleğin tamamını töhmet altına sokacak davranışlar sergilenmesini de eleştirmiştir. Güvenlik konusunun diğer unsurları olan mülki idare ve yargı mensupları ile ilgili de iyileştirmelerin yapılmasını isteyen Ağar, konuşmasının sonunda şu sözleri sarf etmiştir: *“Bu şekilde, zaman zaman, siyasî müdahalelerin -özellikle personel konularında- olmaması konusunda samimî dileklerimizi ifade etmek istiyoruz. Bu, Meclis çatısı altında görev yapan her mebusun görevidir diye düşünüyorum. Elbette ki, burada, hata yapan, problem yaratan, yasadışı tavır ve davranışlar içerisinde olan meslek mensuplarıyla ilgili şikâyetlerin, doğrudan doğruya, konunun siyasî muhatabı olan Sayın Bakana intikal ettirilmesi gerekir. Milletvekillerimizin, bu meselelerle ilgili problemleri var ise, bu konularda, idarî veya asayiş makamlarında olan kişilerle muhatap olmak, onları sıkıntıya sokmak yerine, hiç şüphesiz ki, meselelerini, konunun siyasî muhatabı olan Sayın Bakana götürmeleri ve o yönde çözüme ulaştırmalarının doğru olacağı kanaatindeyiz.”*

DYP'nin görüşlerini açıklayan Mehmet Ağar'ın tasarıya destek veren ve polisin durumunu gözler önüne seren konuşmasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Amasya Milletvekili Haydar Oymak söz almıştır. Tasarı hakkında bilgi veren Haydar Oymak, Plan ve Bütçe Komisyonunda, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar gerekçe gösterilerek, çarşı ve mahalle bekçilerine ödenecek fazla mesaide 3 puan düşürüldüğünü açıklamıştır. Ayrıca en düşük maaşı alan ile en yüksek maaşı alan arasındaki makasın, 3 kat dolayında açıldığını, bunun da haksızlık olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

Kamu görevlilerinin maaşlarında yapılacak artışların, enflasyon oranları göz önünde bulundurularak ve tüm memurların durumunun dikkate alınarak yapılmasını savunan Oymak, öğretmenler ve polislerden sonra, diğer kamu çalışanları için de, ekonomik artışlar sağlanmasının doğru olacağını savunmuştur. Aynı şekilde emeklilerin de ihmal edilememesini istemiştir.

Haydar Oymak, emniyet güçlerinin çok zor koşullarda görev yaptıkları için maddî ve manevî desteğe ihtiyaçlarının olduğunu da vurguladığı konuşmasında, emniyet görevlilerinin de siyasal düşünce veya başka düşünceler nedeniyle, insanlara farklı davranışlar sergilememeleri gerektiğini dile getirmiştir.

Tasarının 1. maddesi ile ilgili olarak Anavatan Partisi Grubunun görüşlerini, İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir ortaya koymuştur. Ali Talip Özdemir de konuşmasına, emniyet personelinin görevinin zorluğuna değinerek başlamıştır. 145 bin polisin bulunduğunu, mahalle bekçilerinin eklenmesiyle bu rakamın 158 bine çıktığını söyleyen Ali Talip Özdemir, bu sayının yetersiz olduğunu, haftada 40 saat çalışması gereken bir polisin, 72 saat çalıştığını ifade etmiştir. Bu görevlilerin de fazla mesailerine yüzde 100'e varan bir oranda zam yapıldığını açıklamış, daha fazla imkân sağlanması gereğine işaret etmiştir.

Son dönemde polis teşkilatının gerçekleştirdiği operasyonları da öven Özdemir, polisin içinde de hata yapan olabileceğini, bundan dolayı da tüm teşkilatın töhmet altında bırakılmaması gerektiğini savunmuştur.

Parti grupları adına son konuşmayı, Demokratik Sol Parti Grubu adına, Antalya Milletvekili Metin Şahin yapmıştır. Tasarının özel bir görüşmeyle öne alınmasının sevindirici olduğunu belirten Şahin, düzenlemenin bütün parti gruplarının ortak çalışmasının ürünü olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte yapılan iyileştirmenin, emniyet personelinin beklentisini karşılamayacağını, ancak yakın zamanda başka düzenlemeler olacağını da ifade etmiştir.

Metin Şahin, faili meçhul gibi görünen tüm olayların aydınlatılmasında, başarılı sonuçlar alan Emniyet mensuplarının ve mahalle bekçilerinin durumlarıyla ilgili söz konusu yasadan duyduğu memnuniyeti tekrar ederek sözlerine son vermiştir.

Parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanması sonrasında, İçişleri Bakanı Murat Başesgioğlu söz almıştır. İçişleri Bakanı, konuşmasının hemen başında, tasarıya katkı yapan bütün siyasi parti gruplarına teşekkür etmiştir. Son yedi yıldır, fazla mesai çalışmasını düzenleyen katsayılarda artış yapılmadığını hatırlatan Murat Başesgioğlu, gerçekleştirilen yüzde 106'ya varan bir artışın, parasal olarak, fazla bir miktarı ifade etmediğini, ancak yakında yapılacak artışlarla bunun biraz daha tatminkâr hale geleceğini açıklamıştır.

Son olarak ise Fazilet Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay, şahsı adına söz almıştır. Yapılan artışın polis için yetersiz olduğunu söyleyen Ersönmez Yarbay, enflasyonun önlenmesi için tedbir alınmadığı sürece, bu tür artışların anlamsız olduğunu ileri sürmüştür. Öğretmenler ve polislerden sonra, Hükümetin, diğer memurlar için de, Temmuz ayı içerisinde yüzde 93'lük enflasyona göre zam yapması gerektiğini savunan Yarbay, enflasyon rakamına göre artış sağlanmadığı sürece, fazla mesai ücretlerine getirilen artışlarla bir yere varılamayacağını öne sürmüştür.

Ersönmez Yarbay, Türkiye'deki emniyet personelinin sayısını verdikten sonra, polislerin askerlik sorunlarının çözülmesi gerektiğini, 30 binden fazla polisin bunu beklediğini açıklamıştır. Konuşmasının sonunda polis teşkilatına dönük mesaj veren Yarbay, şu sözleri sarf etmiştir: *"Polis Teşkilatımızın, özellikle toplumsal olaylarda daha hassas olması ve tarafsız davranması, televizyonlara ve basına yansıyan, polis teşkilatımızı yıpratmaya yönelik*

görüntülere fırsat verilmemesi için dikkatli olunması gerektiğine de işaret etmek istiyorum. Özellikle, 1 Mayıs olayları gibi veya üniversite önlerindeki türban olayları gibi birtakım olaylar konusunda, polisimizin daha dikkatli ve hassas davranması gerektiğine de işaret ederek, Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.”

Tasarının 1. maddesi bu konuşmadan sonra, oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen ardından, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. madde ve **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. madde de kabul edilmiştir.

Son olarak ise tasarının tümü oylanarak kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³²⁵

20- KOOPERATİFLER KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4363 SAYILI)

“Kooperatifler Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakereye, 28 Mayıs 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı, 95. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde, başkanlığı Uluç Gürkan, katip üyelikleri ise Mardin Milletvekili Hüseyin Yıldız ve Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk olarak Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız söz almıştır. Tasarı hakkında bilgi vererek konuşmasına başlayan Mustafa Yıldız, yasada bir ortaklık payının 100 000 lira olarak sabit bir şekle getirildiğini, ortaklar tarafından azamî taahhüt edilecek pay tutarının ise 5 000’e çıkarıldığını ifade ettikten sonra, sonraki tarihlerde tıkanma ve uygulama zorluklarının ortaya çıkabileceği düşünülerek, bu miktarları, Bakanlar Kurulunun, gerek gördüğünde artırabilmesinin de düzenlemeye yer aldığını açıklamıştır.

1163 sayılı Yasada, bundan önce sık sık değişiklikler yapıldığını, tıkanan ve uygulanamayan bir yığın maddenin bulunduğunu söyleyen Mustafa Yıldız, bu konuda şunları dile getirmiştir: *“1163 sayılı Kooperatifler Kanununa tabi kooperatiflerin tasfiye ve ticaret sicilinden terkin işlemleri, yasa gereği bir dizi işlem gerektirmektedir. Bu işlemlerin uygulanmasında, kooperatiflerin tüzelkişilik sahibi olması yeterli görülmektedir; ancak, tüzelkişiliği bulunmakla birlikte, ortak sayısı 7’nin altına düşen kooperatifler, amacına ulaşarak konutları ortaklar adına tescil edilen ve herhangi bir faaliyeti bulunmayan konut yapı kooperatifleri, bloke sermayesinden başka hiçbir varlığı bulunmayan kooperatifler, genel kurul yapamayan kooperatifler, organsız kalan kooperatifler, tasfiye kurulu oluşturamayan kooperatifler, 3476 sayılı Yasaya intibak yaptırmayan kooperatifler gibi, birçok sebeple aktif faaliyetine devam*

³²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 53. Cilt, 3. Yasama Yılı, 95. Birleşim, s. 148–156

edemeyen veya etme imkânı bulunmayan kooperatifler de, hiçbir ayırım gözetilmeksizin aynı tasfiye prosedürüne tabi tutulmaktadırlar. Oysa, bu kooperatiflerin hemen hemen hepsi, söz konusu tasfiye prosedürünü yerine getirme olanağından yoksun bulunmaktadır.”

Yıldız, bütün bunlara rağmen, bu tür kooperatiflerin ortaya çıkan yetkili veya herhangi bir eski ortağına, yasal zorunluluk karşısında, genel kurul yapmalarının, mahkemeden tasfiye memuru atanması talebinde bulunmalarının önerildiğini belirtmiş ve bunun da zaten ellerinde yoğun dava dosyaları bulunan yargı organlarını, gereksiz yere meşgul ettiğini öne sürmüştür. Yine Hazinesinin de gereksiz harcamalara ve yazışmalara da itildiğini ifade ederek, kooperatiflerin kısa yoldan ve gerek kooperatif yetkililerini gerekse kamuyu meşgul etmeyecek, gereksiz masrafa sokmayacak bir yöntemle tasfiye ve terkin edilmeleri zorunluluğunun ortaya çıktığını da savunmuştur.

Diğer taraftan, yapı ve küçük sanayi sitesi kooperatiflerinin kredi ve tapu işlemleri, belirli süreler vergiden muaf tutulmakta olduğunu belirten Mustafa Yıldız, 2982 sayılı Kanuna göre, muafiyetlerin, kooperatiflerin bitiş süreleri dikkate alınarak uygulamaya konulmasının ve bunlarla ilgili düzenlemenin acil olarak yapılmasının zorunlu olduğunu da dile getirmiştir. Bu tür düzenlemelere CHP olarak destek vereceklerini açıklayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Mustafa Yıldız’dan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay söz almıştır. Kooperatifçiliğin ekonomik ve sosyal açıdan önemine değinen Zeki Ertugay, bu oluşumların, çiftçinin, esnafın, dar gelirlinin siyasal iktidarlara karşı kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağladığını öne sürmüştür. Ayrıca, 1163 sayılı Yasanın sadece bir maddesinin değiştirilmesinin değil, tamamen gözden geçirilmesinin gerekli olduğunu da söyleyerek, pay tutarının, getirilen tasarıyla, 1000’den 5000’e çıkarılmasını isabetli bulduklarını, ancak, 5000 rakamının biraz daha yüksek tutulmasının isabetli olacağını savunmuştur.

Ertugay, konuşmasına; *“Ayrıca, önemli olan, miktarların yükseltilmesi, kredi limitlerinin yükseltilmesi değil, belirlenen kredilerin, geniş kitlelere, esnafımızın tamamını kapsayacak şekilde, adaletli bir uygulamayla verilmesidir. Bu bakımdan, bir örnek vermek istiyorum. Bu kooperatif kredileri, Türkiye Halk Bankası ihtisas kredileri içerisinde çok özel bir yer taşımaktadır. 1993 yılında 50 milyon lira, 1994 yılında 150 milyon lira, 1995’te 500 milyon lira olarak uygulanmış ve 1996’da 1 milyar liraya çıkarılmış; 1995 yılına göre yüzde 18,52’lik bir artışla, yüzde 71,8 olarak ihtisas kredileri belirlenmiş; ihtisas kredileri içerisinde kooperatif kredilerinin payı yüzde 59,51 olmuş. Bu payın daha da yükseltilmesini ve bugün 1 milyar liralık krediyi vermekte zorlanan Hükümetin şunu dikkate almasını istiyorum: Önemli olan, oranların, miktarların yükseltilmesi değil, bu kredilerin esnafımıza verilmesinde siyasî kararlılığı ortaya koyabilmesidir”* şeklindeki açıklamalarla devam etmiştir.

Son olarak ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun tümünden ele alınarak, günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi konusunda hassasiyet gösterilmesini istemiş ve sözlerini tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra, gruplar adına başka söz talebi olmamış ve şahsı adına da herhangi bir milletvekili söz istememiş ve tasarının maddelerine geçilmiştir. **“24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 19 uncu maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Bir ortaklık payının değeri 100 000 liradır. Kooperatife giren ortaklar en çok 5 000 pay taahhüt edebilirler. Kooperatifler üst kuruluşuna iştirak edenler ise en az 50 pay taahhüt ederler. Ortaklık payının değeri Bakanlar Kurulu kararı ile artırılabilir ” şeklindeki 1. madde üzerinde söz talebinde bulunan milletvekili olmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu biçimiyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde ile kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceğine dair olan 3. madde de ayrı oylanarak kabul edilmiştir. Tasarının tümünün de kabul edilmesi sonucu, düzenleme yasalaşmıştır.³²⁶

21- TÜRK TİCARET KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4366 SAYILI)

“Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” ile ilgili görüşmelere, 3 Haziran 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı'nın, 97. Birleşiminin, Birinci Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ve Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere başlanmıştır. Tasarının tümü üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Yahya Şimşek söz almıştır. Tasarıyla ilgili olarak bugün siyasal partilerin hemfikir olduğunu belirterek konuşmasına başlayan Yahya Şimşek, tasarıyla ortaya çıkan durumla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *“Bilindiği gibi, bundan evvel çıkarılan bir kanun hükmünde kararname, sermaye şirketlerinin sermaye artırımlarıyla ilgili bir süre getirmiş, bu süreyi de iki yıl olarak belirlemiştir; ancak, o kanun hükmünde kararnameyle belirtilen iki yıllık süre dolmuş, Hükümet de, bu dolan süre sonunda birçok sermaye şirketinin münfesih durumda olduğunu görerek ve Bakanlığa yapılan çeşitli başvurularla bunu tespit ederek, bu sürenin uzatılmasının doğru bir düşünce olduğuna karar vermiş ve bu nedenle söz konusu tasarıyı hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunmuştur.*

³²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 53. Cilt, 3. Yasama Yılı, 95. Birleşim, s. 156–160

Bu tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulması, 17 Aralık 1997 tarihinde gerçekleşmiştir. Daha sonra, tasarı, Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmüş, Plan ve Bütçe Komisyonu da, 14 Ocak 1998 tarihinde tasarıyı şekillendirerek netleştirmiştir. Hükümetin getirdiği tasarı metniyle Plan ve Bütçe Komisyonunun şekillendirdiği metin arasında, bir fark var: Hükümetten gelen tasarıda, iki yıllık sürenin dört yıla çıkarılması öngörülmüş; ancak, Plan ve Bütçe Komisyonundaki tartışmalarda dört yıllık süre fazla bulunarak, üç yıla indirilmiştir.”

Tasarının, süresi dolmuş bir tasarı haline gelmek üzereyken, fark edildiğini ve bir an evvel Meclis’te görüşülmesi için gündeme getirildiğini öne süren Şimşek, tasarının yasalaştığı tarihte, 27 Haziran 1997 tarihinden itibaren geçerli olacağını, 27 Haziran 1997 tarihinden itibaren bir yıllık süre artırımının, 27 Haziran 1998 tarihinde dolmak üzere olduğunu, bu nedenle de, sürenin yeterli olmadığını savunmuştur. Şimşek, fiilen, üç yıllık sürenin bir ay sonra dolacak olması nedeniyle, bu sürenin değişiklik önergeleriyle uzatılmasının yararlı olacağını ifade etmiş ve bunun dört yıl olmasını önermiştir. Tasarıya CHP olarak, olumlu oy kullanacaklarını açıklamış ve konuşmasını tamamlamıştır.

CHP grubu adına yapılan konuşmadan sonra, Fazilet Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak için, Erzincan Milletvekili Tevhit Karakaya kürsüye çıkmıştır. Sağlıklı bir toplum hayatı için, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal yapının önemine vurgu yapan Tevhit Karakaya, Türkiye’nin hemen her konuda akılcı, bilimsel, çağdaş, sağlıklı kararlar alan ve bu kararları uygulayan güçlü kadrolara özlem duyduğunu dile getirmiş ve ancak hiç de layık olmadığı bir biçimde, başarısız bir Hükümet tarafından yönetildiğini iddia etmiştir. Bundan hareketle de, baskı ve dayatmalarla, hukuk ihlalleriyle, milletin tercih ve taleplerini hiçe sayan bir yönetim anlayışının egemen olduğunu öne sürmüş ve seçilmiş belediye başkanlarının, okudukları şiir nedeniyle ya da iftira ve iddialarla görevlerinden alındığı ve yalnızca inançları gereği başlarını örten kızların, eğitim haklarının yok edildiği iddiasına da yer vermiştir.

Karakaya’nın bu sözleri, Genel Kurulda tartışmalara neden olmuş ve Oturum Başkanı Kamer Genç, Tevhit Karakaya’yı tasarıyla ilgili konuşması yolunda uyarmıştır. Bununla birlikte, Tevhit Karakaya aynı üslupla konuşmasına devam etmiş ve irtica tehlikesi adı altında insanların huzursuz edildiğini de sözlerine eklemiştir. Bazı holdinglerin potansiyel suçlu olarak izlendiğini ve iş adamlarının tutuklandığını söyleyen Karakaya, kimi ticarî kuruluşların “İslamî sermaye” adı verilerek, ekonomik hayattan silinmeye çalışıldığını ifade etmiş, ayrımcılık ve bölücülük yapıldığını dile getirmiştir.

Tevhit Karakaya, bu tespitleri niçin ortaya koyduğunu açıklarken şu sözleri sarf etmiştir: *“Türk Ticaret Kanununda yapılmak istenilen değişikliği gördüğümüz bugün, ekonomi ile siyasetin, dolayısıyla toplumsal hayatın bir bütün olduğuna işaret ederek belirtmek istedim. Toplumlar, elbette, siyaseti, ekonomisi, ticaret ve sanayii, sosyal ve kültürel değerleriyle bir bütünlük arz*

etmektedir. Bugün, özellikle siyasî arenadaki sağlıklı ortam, şüphesiz, ekonomiyi de altüst etmektedir. Ahlakî kirlilik, rüşvet, yolsuzluk ve peşkeşler her geçen gün büyüyerek kamu kurum ve kuruluşlarımızı sarmakta, ticarî hayatımızı karartmakta ve istenmeyen boyutlara sevk etmektedir. Enflasyon, işsizlik, hayat pahalılığı, artan faizler, iç ve dış borçlar ile ekonomimizdeki olumsuzluklar, her geçen gün, hayatı âdeta yaşanmaz kılmaktadır. Ne yazık ki, ekonomik göstergeler içimizi karartmaktadır.”

Fazilet Partili Tevhit Karakaya, işçi, memur, çiftçi ve dar gelirlinin zor durumunun da gündeme getirdiği konuşmasında, özel sektöre her türlü teşvikin verilmesini, bunun için yeni yasal düzenlemelerin yapılmasını istemiş ve gündemdeki tasarının şunları sağlayacağını açıklamıştır: *“Bilindiği gibi, 24.6.1995 tarih ve 559 sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 üncü maddesiyle Türk Ticaret Kanununun 272 nci, 9 uncu maddesi ile de aynı Kanunun 507 nci maddesinde değişiklik yapılarak, asgarî sermaye miktarı, anonim şirketler için 500 bin liradan 5 milyar liraya, limitet şirketler için 10 bin liradan 500 milyon liraya çıkarılmıştır.”*

Tasarıyla, şirketlere yeni bir yük getirmeden, ekonominin önemli hayat damarlarından olan bu ortaklıklara yeniden can kazandırılmasının amaçlandığına vurgu yapan Karakaya, 1. maddede belirtilen sürenin, dört veya beş yıl olarak belirlenmesinden yana olduklarını dile getirmiş ve böylece maddî ve manevî yönüyle, emek ve para israfının önüne geçilmiş olacağını savunmuştur.

Tevhit Karakaya’nın konuşmasını tamamlamasının ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Isparta Milletvekili Aykon Doğan söz almış ve öncelikle, şirketleşmenin ekonomik hayatta, ticarete ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur. Asgarî sermayelerinin artırılması konusunda tartışılan şirketlerin ise sermaye şirketleri olduğunu; bir başka deyişle limited şirketler ve anonim şirketler olduğunu dile getirmiştir. Belli bir süre içinde asgarî sermayelerini artırmak durumunda olan birçok şirketin, bu sürenin yetersizliği nedeniyle münfesi olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu belirten Aykon Doğan, 85 bin limited şirketin, 25 bin de, anonim şirketin bu durumda olduğunu sözlerine eklemiştir. Ayrıca bu şirketlerin Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen asgarî sermaye hadlerini, maddî imkânsızlık, finans imkânsızlığı sebebiyle yerine getirmemiş olamayacaklarını; ya bir iletişim eksikliğinin olduğunu ya da sorunun münfesi olmaya gidecek kadar önemli olduğunun bilincinde olmadıklarını savunmuştur.

Söz konusu sürenin uzatılması kadar, sonrasında Hükümetin tutumunun da önemli olduğunu vurgulayan Doğan, Sanayi Bakanlığının, şirketlerle, münfesi olma noktasında değil, bu kanun çıkar çıkmaz iletişim kurması gerektiğini savunmuş ve sözü mevzuattaki, sadece sermaye şirketleriyle ilgili olan yaptırımlara getirmiştir. Bu bağlamda sermaye şirketlerinin geliştirilmesinin, korunması ve bunların yasal şartlara uyum konusunda bilgilendirilmesinin,

Türkiye için hayati bir konu olduğuna da dikkat çekmiştir. Yine Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, Türkiye'nin, özel sektörün öncülüğünde kalkınacağının yazdığını, burada kastedilenin, orta ölçekli olsun, büyük ölçekli olsun, sermaye şirketleri olduğunu açıklamıştır.

Plan ve Bütçe Komisyonunda, dört yıllık sürenin üç yıla indirilmesini eleştiren Doğan, bu sürenin zaten bir yılının geçtiğini hatırlattıktan sonra; *“Burada yazılı hadler -anonim şirketler için 5 milyar lira, limitet şirketler için 500 milyon lira- İstanbul'daki bir limitet şirket için yeterli olabilir; ama, Hakkâri'deki, güneydoğunun herhangi bir ilçesindeki veyahut bir kazadaki bir limitet şirket için önemli bir rakam olabilir ve bu formaliteleri yerine getirmek, İstanbul'daki, Ankara'daki organize olmuş kurumlar için o kadar önemli bir olay değildir; ama, Anadolu'nun üçra köşesindeki bir sermaye şirketi bakımından, bu kanunî mükellefiyetleri formel olarak yerine getirmek -finansı bir tarafa bırakıyorum- bir zaman alabilir”* şeklindeki ifadelerle yer vermiştir.

DYP adına konuşma yapan Aykon Doğan, Hükümetin getirdiği dört yıllık süreye katıldıklarını ve bu arada sermaye şirketlerinin tasfiyesi konusunun da önemli olduğunu açıklamış ve şirketlerin tasfiyesiyle ortaya çıkacak olan bürokrasinin önlenmesi için, tasarının bir an evvel yasalaşmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Son olarak ise gündemdeki tasarı gibi, Genel Kurula gelmeyi bekleyen başka diğer tasarılar da, aynı şekilde görüş birliği içinde hareket edilmesini istemiş ve yasanın hayırlı olmasını dilemiştir.

Parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanması üzerine, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün yapmıştır. Yaklaşık 110 bin sermaye şirketini ilgilendiren bir yasa tasarının görüşüldüğünü söyleyerek konuşmasına başlayan İsmail Özgün, süre uzatılmadığı takdirde pek çok şirketin münfesihi duruma düşeceğini ifade etmiş ve konuyla ilgili Kanun Hükmünde Kararnamenin içeriği hakkında bilgi vermiştir. Bu kararnamenin, geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında, anılan şirketlerin sermayelerini yukarıdaki miktarlara çıkarak tescil ettirmeleri için, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayım tarihinden itibaren iki yıllık bir sürenin tanındığını ve bu süre içerisinde bunu yerine getirmeyen şirketlerin de münfesihi olacaklarının hükme bağlandığını açıklamıştır.

Bu sürenin, önce iki yıldan dört yıla çıkarılmasının öngörüldüğünü ortaya koyan Özgün, ancak, Plan ve Bütçe Komisyonunda yapılan görüşmeler sonucunda bu sürenin üç yıl olarak kabul edildiğini dile getirmiş ve bunun dört ya da beş yıl olması ile ilgili önerge vereceklerini vurgulamıştır. İsmail Özgün, bu önergelerin destek verileceğine olan inancını açıklayarak, konuşmasına son vermiştir.

Hemen sonrasında bir başka FP'li milletvekili Aslan Polat şahsı adına söz almıştır. Erzurum Milletvekili Aslan Polat, konuşmasında önceliği sermaye artırımını ile ilgili rakamların çok önemli olmadığını, asıl olarak, çeşitli gerekçelerle çıkarılan af ya da uzatmaların, bazı şirketlerin umursamaz bir tavra

girmelerine neden olduğunu öne sürmüştür. Önceki konuşmacılardan farklı olarak, dört yıl olan sürenin, Plan ve Bütçe Komisyonunda üç yıla indirilmesini doğru bulduğunu açıklamış ve tasarının Meclis'e gelmesine kadar geçen sürede de şirketlerin, meblağlarda gerekli düzeltmelerini yapacaklarının düşünüldüğünü ifade etmiştir.

Polat, konuşmasında, Erzurum'un sorunlarına özel olarak yer vermiş ve teşvik kanununun çıkarılmasının ve ikinci organize sanayi bölgesinin kurulmasının gereğine işaret etmiş ve Erzurumlu sanayicilerin, elektrik fiyatında da indirim beklediklerini dile getirmiştir. Sermayenin yeşil ya da kırmızı diye ayrılmasından duyduğu rahatsızlığı da ifade eden Aslan Polat, Dost Sigorta Şirketinin, yapılan baskılar yüzünden zor durumda kaldığını, MÜSİAD'ın bir konuşmasından dolayı, üç binden fazla ortağı olan, Türkiye'nin en büyük işveren kuruluş olan bu kuruluşun kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını öne sürmüştür. Son söz olarak da Bakana, Erzurum Ticaret Odasının isteklerini hatırlatmış ve kürsüden inmiştir.

Bu konuşmanın ardından tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir. Söz konusu tasarının 1. maddesi şöyledir: **"24.6.1995 tarihli ve 559 sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 2 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan 'iki yıl' ibaresi 'üç yıl' şeklinde değiştirilmiştir."**

Madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu konuşma yapmıştır. Üç yıllık sürenin bir yılının, tasarının Komisyondan Genel Kurula gelmesine kadar zaten geçtiğini belirten Mehmet Altan Karapaşaoğlu, bu sürenin beş yıla çıkarılmasının doğru olacağını savunmuştur. Ayrıca tasarıya şöyle bir maddenin de eklenmesini istemiştir: *"Erteleme süresi bitiminde gerekli işlemleri ve sermaye tezyidini gerçekleştiremeyen firmalara, Bakanlığın incelemesi sonunda makul olabilecek sebeplerden dolayı Bakanlıkça ek süre verilmesi."*

ANAP İstanbul Milletvekili Refik Aras'ın, bu teklifi, işin sulandırılması olarak nitelemesine karşılık, M. Altan Karapaşaoğlu, iki yıllık süre bittiğinde sorunlarını halledememiş firmaların, yabancı sermayeyle de ilişkisi olanların, ortaklıklarından dolayı mahkemelerde sorunları bulunanların, iki yılın bitiminden sonra münfesih olmamaları için bir fırsat daha verilmesinin amaçlandığını açıklamıştır.

1. maddenin oylanması öncesinde, verilen değişiklik önergeleri ele alınmıştır. ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *"Görülmekte olan Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının çerçeve 1 inci maddesiyle değiştirilen, 24.6.1995 tarih ve 559 sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 2 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "üç yıl" ibaresinin "31.12.1998 tarihine kadar" şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz"* şeklindeki önerge kabul edilmiş ve süre dört yıla çıkarılmıştır.

Hemen sonrasında da 1. madde, bu değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra, **“Bu Kanun, 27.06.1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

Madde üzerinde, Fazilet Partisi Grubu adına, Samsun Milletvekili Musa Uzunkaya söz almıştır. Şirketlere verilen sürenin bir yıl daha uzatılmamasının gerekçesini anlamadığını belirten Musa Uzunkaya,³²⁷ Bakandan ve Komisyon Başkanından, sürenin bir yıl daha uzatılmasının doğuracağı ekonomik sıkıntıları, müteşebbisler açısından, şirketler açısından ne gibi zararlar olacağını açıklamalarını istemiştir.

Uzunkaya, ticaretin geliştirilebilmesi için, imkânların geniş tutulmasını, tedirgin olan şirket ve sermaye sahiplerinin rahatlatılmasını savunmuş ve konuşmasını bitirmiştir.

Madde bu konuşmanın sona ermesinin ardından oylanarak kabul edilmiştir. Daha sonra **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçiminde düzenlenen 3. madde de oylanarak kabul edilmiştir.

Son olarak ise tasarının tümü kabul edilmiş ve böylece tasarı yasa-
laşmıştır.³²⁸

22- YAŞ SEBZE VE MEYVE TİCARETİNİN DÜZENLENMESİ VE TOPTANCI HALLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4367 SAYILI)

“Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları raporları”nın müzakeresine 3 Haziran 1998 tarihindeki, 3. Yasama Yılı'nın 97. Birleşiminde başlanmıştır. Birinci Oturumdaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ve Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere başlanmıştır. İlk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Veysel Candan yapmıştır. Kanun Hükmünde Kararnamenin, üç yıl çıkarıldığını belirten Veysel Candan, hal kanunu tasarısı olarak bilinen bu kanun tasarısının, aslında, sebze ve meyve ticaretindeki kaçak verginin tespiti noktasında bir çalışma olduğunu ifade etmiştir. Hükümetin kesintisiz eğitimle 4 katrilyonluk bir vergi elde ettiğini, hal kanunu tasarısıyla da amacın, sebze üretimini artırmak veya ihracatı çoğaltmak olmadığını, 2 katrilyonluk bir vergi kaçağının önlenmesi olduğunu dile getirmiştir. Vergi

³²⁷ Söz konusu sürenin 3 yıl değil de, 5 yıl olması yolundaki önerge reddedilmiş, 4 yılı öneren metin kabul edilmişti.

³²⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 53. Cilt, 3. Yasama Yılı, 97. Birleşim, s. 358–372

kaçaklarını önlemek suretiyle, beklenen vergi gelirinin de toplam 10 katrilyon lira olduğunu sözlerine eklemiş ve iç ve dış borçların toplamının 84 milyar dolar, yıllık borçlanma faizlerinin de yüzde 135'lere vardığı bir dönemde, toplanan vergilerin işe yaramayacağını öne sürmüştür. Ayrıca tasarının zorlayıcı tedbirler getirmesi nedeniyle, aslında üretimin düşeceğini de iddia etmiştir.

Candan, ucuz sebze ve meyve için şu önerilerde bulunmuştur: *“Ucuz sebze ve meyve için, üretim bölgelerinde üretici birlikleri kurmak, bunlara toptancı hallerde yer tahsis etmek, vergilerde KDV'yi düşürmek, pazar yerlerinin denetimini yapmak, tabii, bunun için de, arz-talep dengesinde üretimi artırmak gerekmektedir; başka bir şekilde sebzeyi ucuzlatmak mümkün değildir. Bu tasarı, Hükümetin vergi gelirlerini artırır; ancak, meyve ve sebze üretimini artırmaz. Bu tasarı, maalesef, sebze ve meyve fiyatlarını yükseltecek ve böylece, sağlıklı beslenme için gerekli olan meyve tüketimi, maalesef azalacaktır.”*

Tasarıda, ihracatı artırıcı veya çiftçinin üretimini artırıcı hiçbir maddenin olmamasının en büyük eksiklik olduğunu vurgulayan Veysel Candan, 27 Haziran 1995'te yürürlüğe giren 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede, üç temel unsur bulunduğunu ifade etmiş ve bunların, yaş sebze ve meyvenin hallerde toplanması; malların en uygun fiyatla satılmasının sağlanması; denetimin, geniş ölçüde belediyelere verilmesi olduğunu söylemiştir. Tasarının amacında, toptancı hallere yaş meyve ve sebze akışını hızlandırmak; kayıtdışı ekonomiyi azaltmak; üretici, komisyoncu, ticaret erbabı ve tüketicinin yararını korumak gibi ifadelerin yer almasına karşın, bunları karşılayamayacağını ileri sürmüştür.

Konuşmasında tasarıda yer alan on maddeyi tek tek ele alan ve görüşlerini ortaya koyan Veysel Candan, söz konusu maddelerin serbest piyasa ekonomisiyle, mahallî idarelerde yeniden yapılanmayla ilgili tasarıyla, hatta getirilen vergi tasarısıyla da çelişkili olduğunu belirtmiş ve meyve ve sebzenin doğrudan hale gelebilmesi için, bir tek tedbirin bile olmamasını ilginç bulduğunu beyan etmiştir.

Candan, yapılan bir çalışmadan şu özet bilgiyi de Genel Kurula aktarmıştır: *“Normal pazarlarda, marketlerde aldığımız sebze ve meyveler üzerinde ne tür bir vergi var, ne tür bir oluşum içinden geçiyor, bir bakalım: Evvela navlunu ele alalım; navlun, bir sebze veya meyvenin, üretildiği yerden satılacağı şehre gelinceye kadar, fiyatını yüzde 4 ila 15 oranında artırmaktadır; artı, bu fiyatlara KDV ilave edilmektedir; artı, hal içindeki nakliye ve KDV vardır; artı, hal içinde hamaliye vardır -burada yasadışı organizasyonlar söz konusudur; yani, yüksek bir maliyet vardır- artı, yüzde 2-3 belediye rüsumu vardır; artı, yüzde 4 stopaj vardır -satılan ürün ticaret borsasına kota edilirse bu oran yüzde 2 olmaktadır- artı, Millî Savunma Fonu vardır; artı, yüzde 8 ilâ 10 arasında komisyon vardır. Şöyle bir topladığımız zaman, bir kilogram sebze veya meyvede 10'un üzerinde vergi vardır ve bu tasarının içerisinde de, bu vergileri indirici hiçbir hüküm yoktur. Bir örnek verelim: Yaş üzümde KDV yüzde 8, kuru üzümde KDV yüzde 1'dir; yani, çok enteresan farklılıklar var.”*

FP adına konuşan Veysel Candan, yasa tasarısının bu haliyle, eksik olduğunu, en geç iki yıl sonra yeniden Meclis'e getirileceğini de savunarak, düzenlemeyle getirilen vergileri sıralamış ve sözü tasarının eksiklerine getirmiştir. Öncelikle vergilerin indirilmesinin gereğine işaret etmiş ve tasarının bu haliyle, meyve fiyatlarının yükselmesine, meyve, sebze üretiminin azalmasına yol açacağını ifade etmiştir. Üreticinin işini kolaylaştıracak hiçbir maddenin de olmadığını iddia eden Candan, Bağ-Kur primi ödeyen çiftçiye sağlık hizmetinin verilmesini, gerçek usulde vergi mükellefi olmayan vatandaşın sattığı maldan KDV alınmamasını istemiştir. Veysel Candan tasarının genel olarak olumsuz yönlerini ele aldığı konuşmasında, getirdiği malzemeyi hale sokmadan, başka yerlerde satan kişinin aracının 15 gün parka çekme cezası verilmesinin yanlış olduğunu, ekonomik suçun cezasının da ekonomik olması gerektiğini savunmuştur. Komisyon oranının da serbest bırakılmasını doğru bulmayan konuşmacı, bu oranın dünyada ortalama yüzde 6 olduğunu açıklamıştır. Yine belediye paylarının yüzde 10'unun hale yatırılmasına katılmamış ve bu konuda şu ifadelerle yer vermiştir: *"Bir belediye başkanı düşünün; eğer akıllıysa, parasını, özel sektör gibi, anında değerlendirmek mecburiyetindedir. Belediye, SSK primini ödemezse, yüzde 15 ceza ödemek durumundadır. Dolayısıyla, böyle bir yüzde 10'luk rakam, hiçbir şey ifade etmez. Kaldı ki, bu, belediyelerin yasaları çiğnemesine yol açar, başka hiçbir şey yapmaz. Belediye, o fonu geçici başka kalemlere aktarır ve kullanır; hiçbir özelliği de olmaz. Belki de, bu cesareti gösteremeyen belediye başkanları da, orada o paraları bekletmekten başka bir iş yapamazlar."*

Hal içi denetim, zabıta teşkilatı kurulmasını da anlamsız bulan Veysel Candan, mevcut zabıta teşkilatının bu işi yürüteceğini, ikinci bir denetim mekanizmasının gereksiz olduğunu savunmuştur. Candan, beklentilerini ise şu şekilde ortaya koymuştur: *"Üretici açısından, vergi yükü azaltılmalıdır; işlemler basite indirilmelidir; malın değerinde satılması sağlanmalıdır."*

Halde, üreticiler ve birlikler için, belli kontenjanın üstünde, fazla talebe göre yer ayrılmalıdır.

Sebze halini cazip hale getirmek için, sebze haline mal getirene vergi iadesi getirilmelidir; onun için, bu, vergi kanunlarıyla ilgili tasarıyla birlikte görüşülmelidir.

Üreticilerin kullandığı gübre, ilaç ve tohumla özel ilave indirimler getirilmelidir.

Üreticiden kesilen Bağ-Kur ve benzeri primlerin yerine yatırılıp yatırılmadığı takip edilmelidir bir fıkra ilavesiyle.

Hallerde satılamayan malların muhafazası mecburiyeti getirilmelidir; onun için, bu, belediyeye ilgili kesintilerde veya hallerin projeleri geliştirilirken, mutlaka yanına soğuk hava depoları projeleri ilave edilmelidir; yani, bir halin açılabilmesi için, satılmayan malların bekletilmesi ve millî servetin heba olmaması için soğuk hava deposu kurulması gibi tedbirlerin alınması lazım.

Ayrıca, üreticiler için çok mühim olan bir konu; hal rüsumunu ödediği bir malı, çiftçi ve üretici, istediği yerde, istediği şartlarda satabilmelidir.

Netice itibariyle, bu tasarı, belediyeleri daha çok vesayet altına sokması, üreticiyi korumaması açısından birtakım eksiklikleri içerisinde bulundurmaktadır. Arzu ederdik ki, birkaç ay sonra tekrar gündeme gelmeyecek bir yasa tasarısı, üreticisiyle, satıcısıyla, pazarlamacısıyla, ülke ekonomisine katkıda bulunsun.”

Veysel Candan’ın, konuşmasının başında sarf ettiği sözleri, yeniden ifade ederek kürsüden inmesinden sonra, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına konuşmak üzere, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Tasarının ülkede tarımla meşgul olan bütün kesimlerin görüşlerinin alınarak hazırlanmadığını öne süren Mahmut Yılbaş, bir ticaret odasının göndermiş olduğu şu raporu Genel Kurula okumuştur: *“Ancak, 24.6.1995 tarih ve 552 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısının özünde, üreticinin yetiştirdiği ürünü değerlendirmede büyük kısıtlamalar getirilmiştir. Üreticinin kendi malını pazarlamasına hiçbir şekilde müsaade edilmemektedir. Önemli olan, ürünün, üreticiden tüketiciye en kısa yoldan iletilmesidir. Bu teşvik edilmelidir. Bunu yapabilen üretici cezalandırılmamalıdır. Kırsal alandaki üreticiye, ürününü toptancı hallere götürmede külfet yüklenilmemelidir. Ayrıca, bağının bahçesinin ürününü çevresinde satabilen üretici cezalandırılmamalıdır.”*

Yasa tasarısının ve onun kaynağı olan 552 sayılı hallerle ilgili kanun hükmünde kararnamenin, Anayasaya aykırı olduğunu savunan Yılbaş, hiçbir yargı organından karar almaksızın hiçbir yargı organının denetimi olmaksızın, bir hafta süreyle araçlara el konulmasının ticaretin serbestliği ilkesi ile bağdaşmadığını da iddia etmiştir. Ayrıca bu anlayışın özelleştirme ve devletin ekonomiden elini çekmesi ilkesine aykırılığı üzerinde durmuş ve 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, Türk köylüsünün, Türk üreticisinin üretiminin karşılığını alabilmesi bakımından önüne konulmuş birtakım engellerin daha da yumuşatılması istikametinde olmasını istemiştir.

Mahmut Yılbaş, kayıtdışı ekonominin büyük bir bölümünün üretimden kaynaklandığı şeklindeki görüşlere katılmadığını açıklayarak, bunu şu sözlerle temellendirmiştir: *“Bu ülkede, istihdamın, çalışanların yüzde 50’ye yakını - yüzde 47’si- tarım alanlarında çalışırken ve nüfusun yüzde 48’i, gayri safî millî hâsılanın ancak ve ancak yüzde 16’sını alıyorken; siz nasıl dersiniz ki “tarım alanından katrilyonlarca liralık kayıtdışı üretim elde ediliyor.”*

Özelleştirme nedeniyle, korkunç bir işsizlik olduğunu, hayvancılık ve tarım sektörünün, bu işsizliği, bir ölçüde de olsa hafiflettiğini ifade eden Mahmut Yılbaş, zaten sıkıntıda olan bu sektöre, pazarlama konusunda yük getirecek bir düzenlemenin ciddi sorunlar yaratacağını dile getirmiş ve hallerle ilgili uygulamada disiplin sağlanırsa, enflasyonun bir ölçüde indirileceği görüşüne katılmadığını açıklamıştır.

Bir çiftçi çocuğu olduğunu da söyleyen Yılbaş, fiyatları makul bir düzeye çekebilmek için, üreticiden tüketiciye, doğrudan doğruya üretimin götürülmesi için çaba sarf edilmesine karşın, bundan sonuç alınmadığına işaret etmesine, Oturum Başkanı Kamer Genç, DTP'nin iktidarı desteklediğini ve DTP'li beş bakanın tasarımı imzaladığını belirterek, eleştiri yerine, aslında tasarıya imza atılmaması gerektiğini dile getirmiştir.

Mahmut Yılbaş ise Kamer Genç'e herhangi bir konuda beyanda bulunacaksa, oturum başkanlığı görevini bırakması gerektiğini hatırlatmış ve kuvvetler ayrılığının gereği olarak, Parlamentonun, hiçbir zaman tasarıları, hükümetten geldiği gibi geçirmek zorunda olmadığını ifade etmiştir.

Yılbaş'ın sonları tartışmalı geçen konuşmasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Nezir Büyükcengiz söz almıştır. Tasarımı olumlu bulmasına karşın, düzenlemenin köklü ve kalıcı çözümler içermediğini belirten Nezir Büyükcengiz, tasarının, 27.6.1995 tarihinde yürürlüğe giren 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, bazı maddelerinin amacına ulaşamaması üzerine hazırlandığına işaret etmiştir. Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğunu söyledikten sonra ise *"Ekilebilir arazisinin yüzde 4,5'unu oluşturan ülkemizin meyve, sebze, bağ ve zeytinliklerden oluşan bahçe arazisi, 3 milyon 650 bin hektardır ve bu araziden elde edilen sebze ve meyve üretimi 25 ilâ 32 milyon ton civarındadır. Bunun da yüzde 25'i tarlada veya pazarlama aşamasında çürümekte olup, geriye kalan miktarın da sadece yüzde 5'i ihraç edilebilmektedir. Yani, üretimin yüzde 95'i iç tüketimde kullanılmaktadır. Hal böyle olunca, yaş sebze ve meyvenin pazara sunulması, gerek tarım sektörümüz gerekse ülkemiz genel ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir"* şeklinde açıklamalarda da bulunmuştur.

Tarım durumunun içiler acısı olduğuna da öne süren Büyükcengiz, hem üretim hem de pazarlama aşamasında ciddi sıkıntıların bulunduğunu belirtmiş ve CHP olarak, prim sistemini önerdiklerini açıklayarak, sebze ve meyve üreticilerine uygulanan kredi biçiminin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Prim sistemiyle ise kayıtdışı ekonomiyi besleyen tarım sektörünün kayıtlı bir sektör haline dönüştürülmesinin sağlanacağını ve çiftçinin ne kadar desteklendiğini bileceğini ortaya koymuştur. Avrupa'da özel teşviklerin olduğundan da söz eden Nezir Büyükcengiz, dışarıya satılan tarım ürün fiyatları ile alınan tarımsal ürün fiyatı arasında farklıklar bulunduğunu, Türkiye'de de, ürünün iç piyasaya da dış piyasaya da aynı fiyattan satılması gerektiğini dile getirmiştir. Diğer yandan Türkiye'deki kayıtdışı ekonominin büyüklüğünden de söz ederek, enflasyonu besleyen en bereketli kaynağın kayıtdışı ekonomi olduğunu belirtmiş ve söz konusu tasarının yasalaştığı takdirde, üreticinin hakkının korunacağını, mafya denilen yeraltı örgütlerinin etki alanının daralacağını vurgulamıştır. Yine uygulamayla, ülkenin her yerinde, nakliye farkları dışında sebze ve meyve fiyatlarında göreceli bir fark olmayacağına, böylelikle de tüketicinin haklarının da korunacağına dikkat çekmiştir.

Büyükcengiz, belediyelerin alacağı yüzde 5'lik payla tam olmasa bile, hatırı sayılır bir paraya kavuşmuş olacaklarını ve soğuk hava deposu gibi tesisler inşa edebileceklerini dile getirdiği konuşmasında, Meclis'in yeterince çalışmamasının sorumlusunun, Hükümeti dışarıdan destekleyen CHP'nin gösterilmesinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirmiştir. Bunun için de sürekli olumlu bir tavır içinde olacaklarını açıklamıştır. Bu arada taşıma aracının belli bir süre parka çekilmesinin ekonomik bir ceza olduğunu ve desteklediklerini de açıkladıktan sonra, aslında yaptırımların yeterince caydırıcı olmaması nedeniyle kayıtdışı ekonominin önlenemediğini ileri sürmüş ve "Hal zabıtası kurulmalıdır" görüşüne katıldıklarını da ifade etmiştir.

Tasarının tümü üzerinde, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Elazığ Milletvekili Cihan Paçacı konuşma yapmıştır. Sözlerine, Türkiye'nin coğrafi açıdan önemini vurgulayarak başlayan Cihan Paçacı, bununla birlikte, üretilen ürünlerin yaklaşık yüzde 25-35'inin çürütüldüğünü, ancak yüzde 10-15'inin ihraç edildiğini dile getirmiş ve Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 41'inin tarım kesiminde yaşamasına karşın, millî gelirden aldıkları payın yüzde 12 dolayında olduğunu ifade etmiştir. Bunlara ek olarak da, 55. Hükümetin çiftçileri mağdur ettiğini de öne sürmüştür.

İhracatın düşük olmasında, başta pazarlama olmak üzere pek çok sorunun etkili olduğunu belirten Paçacı, rant sağlayan, üreticiyi ve tüketiciyi istismar eden araçlar ve komisyoncuların, bu olumsuz durumdan yararlandıklarını da vurgulamış ve hallerin çalışma koşullarıyla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: *"Bugün, haller, yaş meyve ve sebze arz ve talebinin kesiştiği, dolayısıyla, gerçek piyasa fiyatının teşekkül ettiği yerler olarak görülüyor olmasına rağmen, kontrol edilmesi zor olan ve çeşitli nedenlerle, aslında ürünlerin piyasa fiyatını yükselten, dolayısıyla, meyve ve sebze fiyatları üzerinde enflasyonist etki yapan ve aynı zamanda çok çeşitli risk ve spekülasyonlara açık olan kurumlardır.*

Hallere gönderilen ürünler, birinci derecede o ürünü satacak olan kabzımalın becerisine, dürüstlüğüne, ticarî tecrübesine, bir başka ifadeyle, insafına emanet edilmektedir. Halde kabzımallık yapma yetkisi, herhangi bir şekilde, bir sınava, seçime ya da bir meslek kuruluşunun denetimine tabi olmadığından, her türlü spekülasyona açık bir faaliyettir.

Her ne kadar, belediyeler, çok düşük kira ücretiyle dükkân tahsisi yapıyor olsalar da, dükkânların, yasaya rağmen çok yüksek havaparası karşılığında, ismen olmasa da fiilen devredildiği, dolayısıyla parası olan; ama, dürüstlüğü test edilmemiş herhangi bir insanın halde dükkân sahibi olabilme şansının her zaman var olduğu bilinen bir gerçektir.

Hallerde satılan ürünler araçlara yüklendikten sonra, bir kapıdan çıkarak piyasaya yönelmektedir. Uygulamada, kapıda duran görevlinin, çıkan yüzlerce aracın her birinin ne miktarda, hangi cinsten, hangi ağırlıkta ve hangi ambalajda mal taşıdığını tespit etmesi mümkün olmadığı gibi, o mal için tanzim edilen belgelerin doğru bilgileri içerip içermediği hususu, dolayısıyla devletin vergi kaybının denetlenmesini sağlama olanağı da son derece zordur."

Cihan Paçacı, hal içinde satılan bir ürüne, küçük miktar ve değerde bir fatura kesilerek, asıl ağırlıklı malın, hal dışındaki bir başka depodan teslim edilmesi uygulamasının gittikçe yaygınlaştığı da sözlerine ekledikten sonra, komisyon esasına göre çalışması gereken kabzımalların, vurgunculuğa müsait olan malları stokladıklarını ve sanki üretici imiş gibi sattıklarını da öne sürmüştür. Diğer yandan hale giren malların vergiler nedeniyle fiyatlarının yükseldiğini açıklamış ve bunların; yüzde 3 belediye rüsumu, yüzde 2 Stopaj Vergisi, Stopaj Vergisinin yüzde 5'i oranında yapılan Millî Savunma Fonu kesintisi, yüzde 8-10 civarında değişen miktarlarda kabzımallara ödenen paralar, bunların KDV'leri, yüzde 1 oranında Bağ-Kur primi, yüzde 4 ile 15 arasında değişen navlunlar, iç nakliyeler ve hamaliyeler olduğu bilgisini aktarmıştır.

Fiyat belirsizliği nedeniyle, üreticilerin son yıllarda, yaygın olarak, endüstri bitkileri tarıma ve ihracata yönelik üretime yöneldiklerini söyleyen Paçacı, bir başka sorunun da enflasyon baskısı olduğunu dile getirmiştir. Bütün bunlara karşın, tasarının, aslında hiçbir yenilik getirmediğini, bir takım polisiye tedbirlerle ekonominin yönlendirilmek istendiğini de sözlerine ekleyerek, tasarıyla getirilen yenilikleri sıralamıştır.

Sonuç olarak ise düzenlemenin, toplumun değişik kesimlerinin görüşleri alınmadan hazırlandığını, komisyoncuları korumak ve borsalara yüksek gelir sağlamak amacına yönelik olduğunu iddia ederek, söz konusu tasarının geri çekilmesini ve ıslah edilmesini önermiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmaların tamamlanması sonrasında, Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalın Erez söz almıştır. Türkiye'de yaş sebze ve meyve üretiminin, 30 milyon ton civarında olduğunu, bunun yüzde 35-40'ının toptancı hallerine girmesine karşın, geri kalan yüzde 60-65'inin hiçbir kayda girmeksizin pazarlandığını ortaya koyan Yalın Erez, üretilen yaş sebze ve meyvenin ticaretinin kalite, standart ve sağlık kurallarına uygun olarak, serbest rekabet ortamında, üretici, tüketici ve yaş sebze ve meyve ticaretini meslek edinenlerin çıkarlarını dengeli bir şekilde, koruyacak şekilde gerçekleştirmek ve toptancı hallerine çağdaş altyapılar kazandırmak amacıyla, 552 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin, 27 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe sokulduğunu açıklamıştır. Ancak söz konusu hedeflere sınırlı olarak ulaşıldığını da belirterek, gündemdeki tasarının hazırlandığını ifade etmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanı, tasarı hazırlanırken hemen bütün kesimlerin görüşlerinin alındığını, özellikle vurgulamıştır.

Erez konuşmasının büyük bir bölümünü, tasarının maddelerinin ve bu maddelerde yer alan yeniliklerin açıklanmasına ayırmış ve yürürlükteki Kanun Hükmünde Kararnamenin, 30 madde olduğunu, ancak 12 maddenin değiştirildiği bilgisini Genel Kurula aktarmıştır. Popülist bir politika izlenmediğine de işaret eden Yalın Erez, *"Kanun Hükmünde Kararnamenin, o Ayşe bacıya da, Dursun dayıya da -belediyenin belirlediği miktarı aşmamak şartıyla- malını getirip pazarda satma hakkını veriyor. Bunu da engellemiş değiliz. Tabii, bundan rahatsız olan kişiler, belge düzenine girmek isteyen, kayıtdışı ekonomiden nemalanan kişiler, Ayşe bacıyı, Dursun dayıyı bahane ederek, kanunları delmek istemektedirler. Hastalık budur.*

Değerli milletvekilleri, demin de ifade ettim, serbest piyasa ekonomisi başıboşluk demek değildir. Hiç kimse, serbest piyasa ekonomisi var diye “ben, istediğim malı istediğim gibi satarım, bu devlete vergi vermem, kimse de bana karışamaz” diyemez. Kanun hükmünde kararname bu mantıkla hazırlanmıştır; tüketiciyi korumak, hal mafyası diye adlandırılan mafyanın belini kırmak amacıyla hazırlanmıştır” şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez’in konuşmasının hemen sonrasında, birleşime son verilmiş ve tasarının görüşülmesi sonraki birleşime bırakılmıştır.³²⁹

“Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları raporları”nın müzakerelerine, 4 Haziran 1998 tarihindeki, 98. Birleşime devam edilmiştir. İkinci Oturumda başlayan görüşmelerde, başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri Abdulhaluk Mutlu ve Levent Mıstıkoğlu yürütmüştür.

Oturum şahsı adına söz alan, Fazilet Partisi Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu’nun konuşmasıyla başlamıştır. Hallerin niçin kurulduğunu açıklayarak söze başlayan Kahraman Emmioğlu, bunun birinci nedeninin, üreticiden gelen malların, belli bir merkezde sağlıklı bir fiyat ile satılmasının sağlanması; ikincisinin ise malların kalite ve sağlık yönünden kontrol altına alınması olduğunu ifade etmiştir. Ancak vergilendirme nedeniyle malların büyük kısmının, belediyelerin oluşturduğu hallerde değil, başka yerlerde satıldığına dikkat çekmiştir. Sadece sebze ve meyve sorununa değil, balık ve et konusunda değinen konuşmacı, bu ürünlerin, hem vergilendirme açısından hem de uygun sağlık koşulları altında satılması açısından denetim altına alınmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir.

Emmioğlu, kabzımal ve komisyoncuların, malların serbest fiyat teşekkülüne mani olduklarına da dikkat çekerek, bu kesimlerin malın arzını kısırarak, yapay yükselmelere yol açtıklarını ve bu nedenle de en önemli sorunun ahlakilik olduğunu belirtmiştir. Bu konuda da şu sözleri sarf etmiştir: *“Meselenin en mühim boyutu, ahlakilik boyutudur. Bu, umumiyetle ihmal ediliyor. Aslında, siz, ne kadar düzgün kanun yaparsanız yapın, ne kadar bunlara mani olmaya çalışırsanız çalışın, eğer kişilere ta başından gelen bir ahlakiliği vermezseniz, o zaman başarılı olamazsınız; bu, imkânsızdır. Ancak, siz ne yapıyorsunuz; kanunlarla daha çok derleyip toparlamaya uğraşıyorsunuz. Mesela, malın dışarıda satılmasını azaltmak için yeni tasarıyla ne getiriyorsunuz; malın satılıp, yüzde 25’inin belediyeye verilmesini ve nakil araçlarının bağlanmasını yedi güne, hatta, on güne çıkarıyorsunuz. Bunun manası, ahlak yönünden tercümesi nedir; bunun ahlâk yönünden tercümesi, rüşvetin rayicini biraz daha artırmak manasındadır, eğer sağlam adamlar istihdam etmezseniz.”*

³²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 53. Cilt, 3. Yasama Yılı, 97. Birleşim, s. 372–390

Halin içerisindeki ahlaksızlığın bununla da bitmediğini belirten Kahraman Emmioğlu, yanlış tartmalar ve yanlış mal beyanlarının da etkisiyle, hem belediyenin hem de devletin gelirinin azaldığını ifade etmiş ve verginin toplanmasının özelleştirilmesiyle bunların önüne geçilebileceğini, ancak yine de önceliğin ahlakta olduğunu dile getirmiştir. Son olarak ise tasarının yasalaşması durumunda, belediyeler üzerinde merkezî otoritenin vesayetinin derinleşmiş olacağını, bunun ise doğru olmayacağını söylemiş ve Ankara'nın, mahallî idarelerden daha dürüst olduğu şeklindeki düşünceye karşı çıkmıştır.

Tasarının tümü üzerinde şahsı adına söz alan bir diğer milletvekili, İzmir Milletvekili Hasan Denizkurdu olmuştur. Kahraman Emmioğlu'nun, konuşmasında, eksik bıraktığı bazı noktaları doldurmak isteğini söyleyerek konuşmasına başlayan Denizkurdu, tasarının hazırlanması sırasında, belediyelerin görüşlerinin alındığını ve Komisyondan tam bir uzlaşa ile çıktığını ifade etmiştir. Komisyonda olumlu tavır takınan üyelerin, görüşmelerin televizyondan naklen verilmesinden dolayı, oy kaygısı ile farklı konuşmalar yapıldığını da sözlerin eklemiş ve Komisyonda, bir tek Sıtkı Cengil'in karşı oy verdiğini açıklamıştır.

Hasan Denizkurdu'nun bu tür davranışların Meclis'in saygınlığına zarar verdiğini açıklaması, Genel Kurulda tartışmalara yol açmışsa da, uzun sürmemiştir. Sebze ve meyve konusunda büyük bir vergi kaçığının olduğuna değinen Denizkurdu, kamunun zam yapmamasına rağmen en fazla fiyat artışının, sebze ve meyvede olduğunu, bu artışın da enflasyonu olumsuz yönde etkilediğini öne sürmüş ve ortaya çıkan yüksek rakamdan da üreticinin yararlanamadığını ifade etmiştir. Yasanın çıkmasını engellemek isteyenlerin, tuzağa düştüklerini, karaparayı ve kayıtdışı ekonomiyi savunur gördüklerini de iddia etmiş ve pamuğun da bir ziraat ürünü olmasına karşın, altın gibi fiyatının belli olduğunu, ancak sebze ve meyvede bir belirsizliğin bulunduğunu dile getirmiştir. Yasanın bu başıbozukluğu kaldıracağını da sözlerine eklemiştir.

Hasan Denizkurdu konuşmasında geçmişteki uygulamalarla ilgili şu kısa bilgiyi vermiştir: *“İlk hal yasası 1961'de çıkmış. Eskiden, her hanın bir köşesinde bir halci, fiyat belli değil, telefonlarla fiyatlar şişiriliyordu; ama, bugün ne oldu; gerek KDV'nin yüksekliği gerek belediye rüsumunun yüksekliği gerekse oradaki birtakım sebeplerden -ki, bunu kabul ediyorum- dolayı, halin içerisinde birtakım arkadaşlar bunu kötü kullanmışlardır. Bunu da disipline etmek lazım; yani, kötü kullanıldı diye düzenlemeden kaçınmamak lazım.”*

Yasa tasarısının, arz ve talebi, halde karşılamaya yönelik olduğuna da değinen Denizkurdu, üreticinin, üretici birliklerinin, komisyoncuların ve bunun dışındakilerin pazarda satış imkânlarının olduğunu ve her yerde mal satışının yapılamamasından Ziraat Odalarını sorumlu tutmuştur. Yasa çıkarmaktan daha önemli olanın, bu yasayı uygulamak olduğuna da vurgu yaparak, yasal değişiklik yapılmamasına rağmen, yasayı en iyi uygulayan ve 130 milyar lira gelir

sağlayan Kayseri Belediyesinin, kente giren bütün sebze yüklü kamyonları kontrol ettiğini açıklamıştır. Ayrıca söz konusu yasa tasarısı için on yıl çalıştığını, buna rağmen bazı eksik yönlerinin bulunduğunu ifade etmiş ve sebze ve meyvede de, diğer ürünlerde olduğu gibi, borsanın oluşmasının gereğine işaret etmiştir. Bu sayede devletin gelirinin artacağını, tüketicinin ise ürünü daha ucuza alacağını savunmuştur.

Hasan Denizkurdu'nun konuşmasından sonra, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve maddelere geçilmesi oylanarak, kabul edilmiştir.

Tasarının 1. maddesi şöyledir: **“24.6.1995 tarihli ve 552 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, dördüncü fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiş ve mevcut dördüncü fıkra beşinci fıkra olarak teselsül ettirilmiştir.**

‘Malların belediye sınırları veya mücavir alanlar içerisinde perakende olarak satışını yapanlar, bunların toptancı halden satın alındığını belgelemek zorundadırlar.!

‘Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine aykırı eylemleri tespit edilen nakliyeciler ve ambar sahiplerinin tasarrufu altındaki her türlü nakil vasıtaları, trafik ruhsatnameleri alkonarak toptancı hal müdürlüklerince yedi, hakem kurulu kararıyla onbeş gün süreyle parka çekilmek suretiyle faaliyetten men edilir. Eylemin tekrarı halinde bu süreler iki katı olarak uygulanır. Bu araçlarda bulunan mallar hakkında 17 nci maddenin üçüncü fıkrasına göre işlem yapılır.”

Madde üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük söz almıştır. Türkiye'nin coğrafi yapısı ve ekolojisi gereği, sebze ve meyve üretiminde önemli yere sahip olduğunu söyleyen Ahmet Küçük, üretimin altyapısının desteklemesi ve pazarlama imkânlarının yaratılabilmesi ile üretimin daha artacağını ifade etmiştir. Sebze ve meyvede, bütün zirai ürünlerde olduğu gibi, üretim, pazarlama ve tüketiciye ulaştırılması aşamalarının olduğunu belirterek, söz konusu tasarı ile pazarlama aşamasına düzenleme getirilme çabasının görüldüğünü dile getirmiştir. Tasarının yasalaşmasıyla belediyelere büyük görevlerin düşmesine ve devletin ciddi bir vergi geliri artışı sağlamasına karşın, üretici kesimin, bu pazarlamadaki düzenden nasıl yararlanacağını göz ardı edildiğini öne sürmüş, bunun bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. Çiftçinin desteklenmemesi durumunda ise tasarının, tam manasıyla üreticinin elinde patlayan bir dinamite dönüşeceğini iddia etmiştir.

Malın, üreticiden çıkış fiyatı ile tüketiciye ulaşan fiyatı arasında büyük uçurumlar oluşmasının temel nedeninin, tarımda örgütlenmenin yapılamamış olmasına bağlayan Küçük, bunun en sağlıklı çözümünün, üretimden tüketime, kooperatif örgütlenmesinin devreye sokulması olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu yolla üreticinin eline maksimum katmadeğerin geçeceğini ve tüketicinin de, daha ucuza ve daha çok tüketim olanağına kavuşacağını savunmuştur. Ahmet

Küçük, sık sık tarımdan alınan verginin, çiftçiye destek olarak dönmesini istediği konuşmasında; *“Tarımın diğer sektörlerden desteklenmesine gerek yoktur. Tarım, eğer, kendi yarattığı katmadegerin önemli bir kısmıyla kendi iç desteklemelerinde, doğru destekleme politikalarıyla, selektif destekleme politikalarıyla desteklenebilirse, tarımın hiçbir sektör tarafından desteklenmesine lüzum yoktur. Tarıma gerekli olan, kaynağın destek olarak geri dönebilmesini sağlamaktır. Bütün dünyada, yarıştığımız tüm ülkelerden, tarımımızı daha az desteklediğimiz de bilinen bir gerçektir. Eğer, hal yasasıyla tarımın pazarlama sorununu çözeceğimizi sanıyorsak, bu, çok ütöpik bir yaklaşım olur; yani, sadece hal yasasıyla bütün sorunlarımızı halledeceğimizi zannediyorsak, kesinlikle hayal görmüş oluruz diye düşünüyorum. Tarımın sorunlarının tamamını çözmeye yönelik girişimlerde bulunmazsak, bu yasa, ne üreticinin ne de tüketicinin işine yarar. Tarımı kayıt içine alma girişimi doğrudur ve bu yasa da anlamlıdır; ama, üreticiyi, aldığımız vergilerle, seçici bir şekilde destekleyemezsek, o zaman, işte, bize gelen kaynağı kökünden kurutmuş oluruz”* şeklindeki ifadelerle yer vermiş ve bu konudaki ısrarını ortaya koymuştur.

Antalya'da örtüaltı tarım işletmeciliğiyle elde edilen domatesin kilosunun 20 bin Türk Lirası olmasına rağmen, pazarda bile, bu domatesin 100 bin liradan aşağıya satılmadığını söyleyen Küçük, burada, ekonominin faydalanamadığı önemli bir karaparanın söz konusu olduğunu iddia etmiş ve bunu önlemek için devletin, elde ettiği kaynaklarla, mutlaka üreticiyi destekleme mekanizmaları oluşturması gerektiğini tekrar etmiştir. Kayıtdışı ekonominin süratle kayıtlı içine alınmasını ve devletin sağlam gelir kaynaklarına sahip olmasını istedikleri için tasarımı desteklediklerini, bununla birlikte, tarımın, finansal yatırıma ihtiyaç duyulmadan yapılabilecek birçok hukuksal ve siyasal sorunlarının süratle giderilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Ahmet Küçük'ün kürsüden inmesinden sonra, Fazilet Partisi Grubu adına, Adana Milletvekili Sıtkı Cengil söz almıştır. Konuşmasının başında, daha önce konuşan ve *"partiler komisyonda konsensüs sağladılar, orada seslerini çıkarmadılar, muhalefet yapmadılar; ama, geldiler burada, televizyonlar bunları yayınladığı için, seçmene selam babından zamanı kullandı"* gibi ifadelerle yer veren Hasan Denizkurdu'na cevap veren Cengil, kendisinin muhalefet şerhinin bulunduğunu ve Fazilet Partisi'nin de tasarıya karşı çıktığını açıklamıştır. Yine kendisinin *"Aceleyle gerek yok, yangından mal kaçırmıyorsunuz; iddialı bir tasarı, hatta, Sayın Başbakanın reformlar içerisinde bahsettiği bir reform tasarısı getiriyorsunuz, reformun da hüviyetine uygun şekilde bunun üzerinde tartışalım, konuşalım. Bu konuşmayı komisyonlarda yaparsak, biz, çıkıp da Genel Kurulda çok fazla zaman işgal etmeyiz; bizim derdimiz, tribünlere oynamak değil; bizim derdimiz, seçmene selam göndermek değil; bizim derdimiz, çıkan kanunun, üreticinin, tüketicinin ve topyekûn Türkiye'nin gerçekten menfaatine olmasını sağlamaktır, zaten bir milletvekilinin de öncelikli görevi budur"* dediğini de hatırlatmıştır.

Tasarıya karşı çıkanların, kara parayı akladıkları şeklindeki ifadelere de katılmadığını belirten Sıtkı Cengil, bunu bir sürçü lisan olarak gördüğünü açıklamış ve tasarının şu üç amacı gerçekleştirmek için hazırlandığını dile getirmiştir: Üreticinin ürettiği meyve ve sebzenin toptancı hallerine akışını sağlamak, bunların toptancı hallerinde satışını temin etmek; kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almak; enflasyonu aşağıya düşürmek... Ancak tasarıyla bunların başılamayacağını iddia etmiştir.

Cengil, sözü 1. maddeye getirerek, ceza uygulamasının yanlış bir mantık olduğunu, bu mantıkla bir yere varılamayacağını öne sürmüş ve konuyla ilgili tarafların görüşlerinin dikkate alınmadığını, üretici, tüketici, esnaf ve nakliyeciler gibi kesimlerin görüşlerinin sorulmadığını da sözlerin eklemiştir. Bu arada gerekçeden bahsederek, 1995 yılında, hazırlanan yasa tasarısının genel gerekçesinde: "*Ülkemizin sebze, meyve, bağ ve zeytinliklerden oluşan bahçe arazisi 13 600 000 hektardır. Bu, sadece, Türkiye'nin ekilebilir arazisinin yüzde 4,5'i civarındadır*" denildiğini, yine aynı tasarıda "*Toplam yaş sebze ve meyve üretimimiz 25-30 milyon ton civarındadır. Bunun yaklaşık yüzde 5'i ihraç edilmektedir. Bu oran İsrail'de yüzde 31, İspanya'da yüzde 45'tir. Bilindiği gibi, yaş sebze ve meyve üretimimizin ortalama yaklaşık yüzde 25'i tarlada pazarlama sürecinde çürümeye terk edilmektedir. Asıl önemli hususlardan bir tanesi, içpazara sürülen yaş sebze ve meyvenin ancak yüzde 35'i veya 40'ı hale girmekte, bunun dışında kalan yüzde 60'ı hal dışında pazarlanmaktadır*" ifadesinin yer aldığını belirtmiş ve şu an görüşülen tasarıda da rakamların tıpa tıp aynı olduğunu öne sürmüştür.

Kamyonculara kesilecek cezanın da haksız olduğunu dile getiren Sıtkı Cengil, bu sektördeki esnafın ne denli zor koşullarda çalıştığına dikkat çekmiş ve halin, çiftçinin ürününü rahat ve yüksek fiyatla satabileceği bir yer olması gerektiğini ifade etmiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Cengil'in ardından, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş konuşma yapmıştır. Tasarının Komisyonunda görüşülmesi esnasında ne yapılması gerektiğine dönük konuşmaların anlamsız olduğunu söyleyen Mahmut Yılbaş, Komisyonun nihai karar yeri olmadığını, Genel Kurulda her grubun ve her milletvekilinin görüşlerini özgürce ortaya koyma hakkı olduğunu ortaya koymuştur. Bu sözlerin ardından 1. madde ile ilgili düşüncelerini açıklamaya başlayan Yılbaş, 1. maddenin son fıkrasının, öncelikle hukuk açısından irdelenmesinin gerektiğini iddia etmiş ve uyuşturucu kaçakçılığında dahi, el konulan araçların müsaderesinin, ancak mahkeme kararıyla olduğuna dikkat çekmiştir. Kamyonun parka çekilmesinin Anayasaya aykırılık teşkil ettiğini de sözlerine eklemiştir. Parlamentoda, kırsal kesimden gelen küçük çiftçi temsilcisi birkaç milletvekili olması halinde, böyle düzenlemenin yapılamayacağını da ileri sürerek, DTP'nin madde ile ilgili değişiklik önergesinin olacağını açıklamış ve sözlerine son vermiştir.

Yılbaş'ın muhalefeti suçlayan sözler sarf etmesi nedeniyle yaşanan kısa bir tartışmadan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Antalya Milletvekili Osman Berberoğlu söz almıştır. Mahmut Yılbaş'ın 55. Hükümet içerisinde yer alan DTP'ye mensup olmasına karşın, madde ile ilgili getirmiş olduğu eleştirileri yadırgadığını açıklayan Osman Berberoğlu, Doğru Yol Partisi Grubunun, bütün tasarı ve tekliflerde, gerektiği şekilde, gerektiği tavırda hareket etmesini bildiğini ifade etmiştir.

Berberoğlu, tasarının 1. maddesinin, ürünün, daha doğrusu üreticinin ürettiği ürünün, olabildiğince, hale girebilmesi ve halde kayıt altına alınabilmesini içeren ana maddelerinden biri olduğunu söyledikten sonra, böylece borsa niteliğini taşımaya başlayan hallerin daha fazla işlev kazanmasının sağlanmaya çalışıldığını ortaya koymuştur. Kayıtdışı ekonominin önlenmesinin önemine de değinerek, biri üretici halleri, diğeri de tüketici halleri olmak üzere iki hal tipinin bulunduğunu ifade etmiş ve konuşmasının devamında şu sözleri sarf etmiştir: *“Ancak, uygulamada görüyoruz ki, özellikle büyük illerdeki üretici hallerinin hemen çok yakınlarında, küçük ilçelerde, beldelerde, hatta bazı köylerde haller oluşmakta. Bunların oluşumundaki ana sebep de, belediyelerin gelirlerinin yeterli olmayışı ve belediyelerin bundan bir gelir elde etme arzusunda olmasıdır. Bu da, maalesef, uygulamada, haller arasında değişik uygulamaları Türkiye'nin gündemine getirmektedir. Dolayısıyla, yüzde 60-65 seviyesindeki malın hallere gelmemesinin ilk önce bakmamız gereken nedenlerinden bir tanesi, tahminimce, hallerdeki farklı uygulamalardır ve üreticinin malının halde hangi fiyatla satıldığı, tüketiciye de bu malın hangi fiyatla intikal ettiği konusudur.”*

Yasa tasarısının hazırlanması sırasında, iyi niyetli yaklaşıldığını kabul etmekle birlikte, asıl önemli olanın, üretici ve tüketici arasındaki zincirin eksiklerini ve hatalarını iyi tespit etmek olduğunu belirten Osman Berberoğlu, üreticinin sattığı maldaki KDV'nin çok yüksek olduğunu, bunun düşürülmesi gerektiği görüşünde olduklarını açıklamış ve yine denetim eksikliğinin ve de farklı uygulamaların ortadan kaldırılması gerektiğine işaret etmiştir. Önemli olan bir başka konunun, üreticinin malının hak ettiği tarzda pazarlanabilmesi, tüketiciye de çok yüksek fiyatlarla malın intikalinin önlenmesi olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Belediyelerin gelir elde etmek için yaptıkları çalışmalar dolayısıyla, zaman zaman uygulamada çok büyük hatalar yaptıklarına da değinen Berberoğlu, denetimlerin ve uygulamanın daha sağlıklı olması için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının illerdeki teşkilatlarının daha ciddi bir denetim yapmalarının önemli olduğunu vurgulamıştır. Üreticinin toptan sattığı ve ihracatçıya satmış olduğu malların, mutlaka toptancı hallerden geçmesi konusunda, uygulamada herhangi bir sıkıntı olmaması gerektiğine inandığını açıklayan Osman Berberoğlu, konuşma süresinin dolması nedeniyle, sözlerini tamamlamış ve kürsüden inmiştir.

Gruplar adına yapılan konuşmalarının tamamlanmasından sonra, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Isparta Milletvekili Mustafa Köylü yapmıştır. Kayıtdışı ekonominin varlığının bir gerçek olduğunu söyleyerek söze başlayan Mustafa Köylü, bununla birlikte, toplumun en mağdur kesiminin müstahsil kesim olduğuna da vurgu yaparak, bu kesimin baskı içinde yaşadığını iddia etmiştir. Bu kesimin ürettiği malların hallere girmesi ve kayıt altına alınması için, vergilerin oranlarının azaltılmasının gereğine dikkat çektikten sonra, hal zabıtası oluşturulmasına karşı çıkarak, bunun gelecekte köy koruculuğa dönebileceğinden kuşku duyduğunu ifade etmiştir.

Kamyoncu esnafı üzerine getirilen cezaya katılmadığını açıklayan Köylü, suçların ve cezaların şahsı olduğunu, suçu işleyen tüccar olması nedeniyle, kamyoncunun sorumlu tutulamayacağını savunmuş ve taşınan malın (uyuşturucu, silah kaçak mal gibi) bizatihi suç unsuru olması durumunda, cezalandırmanın doğru olduğunu dile getirmiştir.

Şahsı adına diğer konuşmayı İzmir Milletvekili Hasan Denizkurdu yapmıştır. Bir topluluğu uyutmak ve onun çıkarlarını elinden almak için en iyi yolun, böl ve yönet kuralı olduğunu belirten Hasan Denizkurdu, mevcut sistemi savunmanın, mağdur olan üreticinin mağduriyetinin devamını savunmak anlamına geldiğini iddia etmiştir. Sıtkı Cengil ve Mahmut Yılbaş'ın sözlerine de değinen Denizkurdu, tasarısının altında DTP'li beş bakanın imzasının niçin bulunduğunu açıklanması gerektiğini savunmuştur. Mahmut Yılbaş'a dönük olarak sarf ettiği bu sözlerden başka, Yılbaş'ın, Demokrat Türkiye Partisi adına konuştuğunu, varsa kişisel görüşlerini, kendisi gibi, ilgili bölümde açıklaması gerektiğini de sözlerine eklemiştir.

Denizkurdu, kendisinin de bir hukukçu olduğunu belirterek, kaçak sebze taşıyan bir kamyonun müsadere edilmesinin, hukuka aykırılık taşımadığını iddia etmiş ve Ankara Büyükşehir Belediyesinin, kaçak kömür taşıyan ve belediye sınırlarına giren her kamyonu üç gün el koyduğunu açıklamıştır. Ayrıca kaçak kömür ile kaçak meyve-sebze arasında nitelik açısından fark olmadığını da öne sürmüştür. Yine kamyon şoförünün cezalandırılması gerektiğine dair görüşleri da kabul etmemiş ve bu durumda her gün şoför değiştirileceğini, kamyon çekilerek, kamyon sahibinin cezalandırılmasının doğru olduğunu vurgulamıştır.

Bu konuşmadan sonra Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez bir takım açıklamalar yapmıştır. Yalım Erez, öncelikle, 1995 yılında çıkarılan 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin amacından söz etmiş ve bu kanun hükmündeki kararnamenin uygulamasından doğan aksaklıkları göz önüne alan 55. Hükümetin bazı maddelerde değişikliğe gittiğini ifade etmiştir.

Yalım Erez, söz konusu eksiklik ve aksaklıkları şu şekilde ortaya koymuştur: *“Şimdi, ne 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hazırlanırken ne de bugün uygulamada görülen aksaklıkları gidermek için getirilen bu değişiklik önerilerinde, üreticiye ve küçük çiftçiye bir ceza falan getirilmiyor. Bir kere, bunu bir açıklığa kavuşturalım; yani, ne 1995 yılında bu kanun hükmündeki kararname hazırlanırken ne de bugünkü değişiklikler yapılırken, üreticiye ve*

çiftçiye bir ceza getirilmiyor. Kime getiriliyor; vergi kaçakçısına getiriliyor, kime getiriliyor; çiftçinin sırtından vergisiz ve aşırı kazanç elde edenlere bir ceza getiriliyor. Buna bir itiraz mı var?..Bundan, üreticinin bir zararı yok, üreticinin bir zararı olmayacak; bahçesinde sebzesini, meyvesini yetiştirip, gelip de pazarda satan insanın bir zararı olmayacak. Biz, cezayı kime getiriyoruz; gidip 15 bin liraya domatesi alıp, gelip 150 bin liraya büyük şehirde satıp, bunların sırtından para kazanan ve bir kuruş vergi vermeyen adama getiriyoruz, bunları cezalandırıyoruz. Bunu taltif mi edelim yani, bir kere burada bir mutabakat sağlayalım; bunu taltif etmeyelim.”

Erez, yapılan değişiklikle ise halden satın alma zorunluluğunun ve belediye rüsumu ödemeden yahut hale girmeden aşırı kazanç elde edenlere ceza getirildiğini açıklamış ve değişikliğin, küçük çiftçiler ve üreticiler için bir yük getirmediğini öne sürmüştür. Küçük çiftçilerin, bahçesinde yetiştirdiği malı, belediyelerin tespit ettiği miktarı aşmamak şartıyla, istediği yerde satmak serbestisine sahip olduğunu da sözlerine ekleyen Sanayi ve Ticaret Bakanı, tasarının, üretici birliklerinin kurulmasını teşvik ettiğini de sözlerine eklemiştir. Yine tasarının, sözleşmeli ürünle ilgili, fabrikalara da yine bir yük getirmediğini de vurgulamıştır.

Yalın Erez, tasarının amacıyla ilgili olarak da şunları söylemiş ve konuşmasını tamamlamıştır: *“Hale mal niye gelmiyor, iyi tespit etmek lazım; çünkü, hale gelen malda maliyet artırıcı unsurlar vardır. Maliye Bakanlığıyla da konuştuk; bu tasarının kanunlaşmasıyla beraber, onlar da KDV’yi yüzde 2’ye indirecekler ve malın hale gelmesini teşvik edeceğiz. Bunun yanında, hal dışındaki satışları cezalandırmamız lazım, belgesiz satışları cezalandırmamız lazım; dürüst tüccarı taltif edelim, dürüst olmayan, belge kesmeyen insanlara da cezasını verelim ki, bu ülkede, insanlar, artık, dürüst olduklarından pişmanlık duymasınlar.”*

Sanayi ve Ticaret Bakanı konuşma yaptığı için, son söz milletvekiline ait olduğundan dolayı, Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan da söz almış ve madde ile ilgili son konuşmayı yapmıştır. 1. madde ile belgeleme zorunluluğu getirildiğine değinen Cevat Ayhan, aykırı eylemleri tespit edilen nakliyeciler ile ambar sahiplerinin tasarrufu altındaki her türlü nakil vasıtaların, trafik ruhsatnamelerin alınarak, 15 gün süreyle alıkonmalarının ağır bir ceza olduğunu savunmuştur.

Ayhan, yapmış olduğu araştırma sonucunda, hale malın gelmemesinin ana nedeninin Katma Değer Vergisi olduğunu ifade etmiş ve bu konuda şunları söylemiştir: *“... yüzde 8 Katma Değer Vergisi var. Perakendeci esnaf gidiyor, bir kamyonet dolduruyor, 50 milyon lira, 100 milyon lira Katma Değer Vergisi ödeyecek; yani, malın değerlerine baktığınız zaman, 300-500 milyon, 1 milyar liraya yakın mal kaldırıyor dükkânına. Onun için, bizim, burada yapmamız gereken, Katma Değer Vergisinin düşürülmesidir. Bunu, hal esnafta söylüyor bize gittiğimiz zaman; benim notumda var bu, yıllardan beri var. Yani, yapacağımız şey budur. Yoksa, adamın kamyonunu hapsed, kendisini hapsed... Yani, biz bir ceza devleti miyiz?! Cezayla nereye gideceksiniz; hiçbir yere gidemezsiniz.”*

Köylü pazarı denilen üretici pazarlarına ruhsat verildiğini, üreticinin, hale uğramadan malını satması durumunda ceza verilmesi gerektiğini ifade eden Ayhan, bu cezanın, makul ama caydırıcı olmasını istemiştir. Son olarak ise öngörülen cezayla ve yürürlükteki KDV ile sistemin çalışamayacağını öne sürmüştür.

Bu konuşma sonrasında verilen önergelerin oylanarak reddedilmesinin ardından, yoklama yapılmış ve toplantı yetersayısının bulunmadığı görülmüştür. Bu arada çalışma süresinin de dolması nedeniyle, birleşime son verilmiştir.³³⁰

“Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları raporları”nın müzakerelerine kaldığı yerden 100. birleşimde devam edilmiştir. 10 Haziran 1998 tarihindeki birleşimin, Birinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekilleri Ahmet Derin ve Mehmet Korkmaz yürütmüştür.

İlk olarak 1. madde oylanmış ve kabul edilmiş ve ardından 2. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. 2. madde **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddenin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

‘Toptancı hallerde satışlar, üreticiler, üretici birlikleri, komisyoncular ile kendi nam ve hesaplarına olmak üzere yaş sebze ve meyve toptan ticareti ile iştigal eden gerçek ve tüzelkişi tacirler tarafından yapılır.’

‘Birinci fıkrada sayılan kişi ve kuruluşların toptancı hal dışına yaptıkları satışlarda fatura düzenlememeleri veya eksik fatura düzenlemeleri halinde mal bedelinin % 25’i oranında belediye payı tahsil olunur. Eylemin tekrarı halinde, ayrıca, 21 inci maddeye göre yapılmış bulunan işyeri tahsisi belediye encümenince iptal edilir’ şeklinde düzenlenmiştir.

Madde üzerinde ilk sözü, Fazilet Partisi Grubu adına, Afyon Milletvekili Osman Hazer almıştır. Toplam 25–30 milyon ton civarında olan yaş sebze ve meyve üretiminden, yaklaşık yüzde 5’inin ihraç edildiği bilgisini veren Osman Hazer, bu oranın İsrail’de yüzde 31, İspanya’da ise yüzde 45 olduğunu ifade etmiş ve içpazara sürülen yaş sebze ve meyvenin ise ancak, yüzde 35-40’ının toptancı hal turnikesinden geçtiğini açıklamıştır. Bunun da devlet için ciddi bir gelir kaybı olduğunu söyledikten sonra, sebze ve meyve piyasanın kayıt altına alınmasıyla, Türkiye’nin önemli bir sorunu olan enflasyon sorununun çözümünde de ciddi bir adımın atılmış olacağını savunmuş ve aynı zamanda tüketicinin de korunacağını sözlerine eklemiştir.

³³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 54. Cilt, 3. Yasama Yılı, 98. Birleşim, s. 27–50

Hazer, Türkiye’de pazarlama aracılarının çokluğu ve yaş sebze ve meyve pazarlamasında üreticilerinin rolünün son derece az olması nedeniyle, tarla ve pazar fiyatları arasında normal olmayan farkların oluştuğunu dile getirmiş ve ardından bunun önlenmesi için, üretici birliklerinin teşvik edilmesinin ve toptancı hallerine yaş sebze ve meyve borsası karakteri kazandıracak tedbirlerin alınmasının gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bir başka yapılması gerekenin de Katma Değer Vergisinin düşürülmesi olduğunu söylemiştir. Belediyelerin, gelir elde etmek için, hallerle ilgili yapmış oldukları denetimlerde hataların bulunduğu da dikkat çeken Osman Hazer, bu denetimin sağlıklı yapılabilmesi için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının illerdeki teşkilatlarının devreye girmesini önermiş ve sözü, ürünün satış fiyatı üzerinden yüzde 1 oranında kesilip, Bağ-Kur’a aktarılan sosyal güvenlik giderine getirmiştir. Bu sosyal güvenlik giderinin, üreticinin sattığı bütün üründen kesildiği için, normal bir mükellefin yılda ödediğinden çok daha fazla prim kesildiğini öne sürmüş ve bunun da düzeltilmesini istemiştir.

Semt pazarlarının altyapıları ıslah edilmek suretiyle, ürünlerin, üreticiden doğrudan doğruya tüketiciye intikalinin sağlanmasına da vurgu yapan Hazer, bu uygulamanın masrafları azaltacağı için, ürün fiyatlarının daha düşük seviyede kalacağını savunmuş ve diğer yandan toptancı hallerini cazip hale getirmek için, üreticiye vergi iadesinin getirilmesinin doğru olacağını dile getirmiştir.

Osman Hazer’in sözlerini tamamlamasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük konuşma yapmıştır. Türkiye’nin bir tarım ülkesi görüntüsü verdiğini, ancak bundan yararlanamadığını belirten Ahmet Küçük, tarım sektöründe çalışanların ülke gelirinin yüzde 13’ünü aldığını, fakat çalışanın yüzde 41’ini barındırdığını ifade etmiş ve bu kesimde çalışanların ortalama milli gelirden aldığı payın çok az olduğunu vurgulamıştır. Atatürk’e vurgu yaparak, tarıma önem verilmesi gerektiğini ifade ederek, ülke ekonomisinin kayıt içine alınmasına sıcak baktıklarını, ancak bazı düzenlemeler yapılırken, tarımla geçinen insanların desteklenmesinin de gereğine işaret etmiştir. Aksi durumda sosyal sorunların ortaya çıkacağı konusunda uyarıda bulunmuştur. Ayrıca elde edilecek vergilerin, büyük bir kısmının üreticiye dönmesi için, mekanizmaların kurulmasını gündeme getirmiş ve tarımdan ülke bütçesine kaynak aktarmaya yönelik, bir tek yasanın çıktığını, onun da Mera Kanunu olduğunu, ancak yarım yamalak çıkarıldığını söylemiştir.

Tarımsal üretim kalıplarının, meyve- sebze lehine geliştiğini, bunun da olumlu olduğunu söyleyen Ahmet Küçük, artık tarımcıların da, sanayiciler gibi artı değer üreten, yatırım yapan ve işini geliştiren insanlar olduklarını dile getirmiş ve devamında tarım için teknolojinin önemine değinmiştir. Ahmet Küçük, Türkiye’nin, yaş sebze ve meyvede ihracata ağırlık vermesi gerekliliğini ifade ettikten sonra bu konuda şu sözleri sarf etmiştir. *“Türkiye, bölgesinde, gerek Avrupa’ya gerek Ortadoğu’ya, önemli yaş sebze meyve ihracatı kapasitesi olan bir ülkedir. Bu yönde, mutlak gerekli girişimler yapılmalı ve duvarların*

yıkılması yönünde dış politik girişimler geliştirilmelidir. Bu konudaki hukuksal ve siyasal gelişmeler mutlaka yapılmalıdır. Üretim içindeki ihracat payımız mutlaka artırılmalıdır. İhracata uygun üretim desteklenmeli, bu konuda bilgi ve teknik donanım eksikliği giderilmeli, ihracatın önü açılmalı, Türk sebze ve meyvesi tüm dünyaya satılabilmelidir. Meyve ve sebzemizin aromatik özellikleri korunmalı, dış pazarlara iyi tanıtılmalı, Avrupa Birliği ülkeleri ve komşu ülkelerde yeni pazar imkânları yaratılmalıdır.”

CHP’li Ahmet Küçük, konuşmasının sonlarında, Hal Yasasının belediyelere kaynak sağlaması konusuna da değinerek, bununla ilgili çok ciddi bir önergelerin olduğunu açıklamış ve sözü Katma Değer Vergisi oranlarına getirmiştir. Bakanlar Kurulunun, yaş sebze ve meyvedeki katma değer oranlarının, makul sınırlara çekmesi gerektiğini savunmuş ve bunun yüzde 1-2’ler civarında olabileceğini ifade etmiştir. Diğer yandan önceki konuşmasında olduğu gibi, desteklemeler konusunda prim sistemi önerisini bir kez daha dile getirmiş ve bu yolla ürünün kayıt içine alınmasında üreticinin gönüllü desteğinin sağlanacağını öne sürmüştür.

CHP adına yapılan konuşmanın ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Muğla Milletvekili İrfettin Akar söz almıştır. Küreselleşmenin önemine vurgu yaparak söze başlayan İrfettin Akar, serbest pazar ekonomisinde, üretilen mal ve hizmetin, devletin hiçbir müdahalesi olmaksızın, serbestçe dağıtılmasını savunduğunu ortaya koymuş ve sosyalist ülkelerde ise mal ve hizmetin üretim ve dağıtımının, devletin mutlak kontrolü altında yapıldığını dile getirmiştir. Türkiye’de malî mevzuatın çağdaştırılması ve piyasa koşullarına uyum sağlayacak kanunların çıkarılması için, dış pazarların aranmasının ve ihracatın mutlaka artırılmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Tüm üretim ve dağıtım sistemlerinde adaleti ve rekabeti sağlama ve uygulama zorunluluğuna vurgu yaptıktan sonra, yasanın görüşülen maddesiyle, rekabetçi koşulun getirilmeye çalışıldığını ve böylelikle de, dağıtım tekelinin kırılacağını, tüketiciye ucuzluğun sağlanmasının kaçınılmaz olacağını iddia etmiştir.

Kendisinin, hür girişimcilerin çoğaltılarak, mal ve hizmet üretiminde ucuzluğun sağlanmasını ve kalitenin artırılmasını savunduğunu ortaya koyan İrfettin Akar, DYP’nin bu tür çalışmaların öncüsü olduğunu söylemiş ve DYP’nin yer aldığı hükümetlerin icraatlarından örnekler vermiştir. Maddeyi, kısmen de olsa rekabeti artırıcı özellik taşıması nedeniyle, olumlu bulduğunu açıklayarak, rekabetin önünü açacak diğer yasaların bir an önce çıkarılmasını istemiştir.

Tasarının 2. maddesiyle ilgili olarak Demokrat Türkiye Partisi Grubunun görüşlerini, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş ortaya koymuştur. Tasarının tümüyle ilgili yapmış olduğu konuşmaya vurgu yaparak, iktidar ortağı olmalarına karşın, görüşlerini özgürce dile getirdiklerini söyleyen Mahmut Yılbaş, söz konusu tasarının, önce İçişleri Komisyonunda, daha sonra da Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunda görüşüldüğünü

ortaya koymuştur. Bu komisyonda yer alan milletvekillerinin isimlerini de sıraladıktan sonra, bunların içerisinde, Demokrat Türkiye Partisine mensup hiçbir milletvekilinin yer almadığını ifade etmiş

Yılbaş'ın her iki komisyonda bulunan milletvekillerini sayması ve birkaçı dışında hepsinin tasarıda imzalarının bulunduğunu söylemesi, Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve Yılbaş'a maddeyle ilgili konuşması yolunda uyarılar yapılmıştır.

Bu ortamda konuşmasına devam eden Mahmut Yılbaş, 552 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamede yer alan hükümlerle ilgili açıklamalarda bulunmuş ve şunları söylemiştir: *“Değerli arkadaşlarım, hafta sonunu, tamamen, güneyde, üreticiler arasında geçirdim. Benimle beraber, muhtelif partilere mensup milletvekilleri de vardı; hatta, bir Sayın Bakan da vardı. Sayın Bakan o kadar alınganlık gösterdi ki, bu kürsüde söylediğimi, orada, bir festivalde, üreticilerin karşısında aynen söylediğimde, kendisinin olmadık sözlerine muhatap kaldım. Onun için, acaba, bu ikinci fıkranın bu kanun hükmünden çıkarılmasının sebebi nedir? Eğer, ilgililer gelir, bunu, burada, bize izah ederlerse, bizim de söyleyebilecek sözümüz vardır.*

8 inci maddede yapılan değişiklikle getirilmek istenen birinci fıkra, hemen hemen kanun hükmündeki kararnamenin birinci fıkrasıyla aynı; ama, ikinci bir fıkra ekleniyor ve 'birinci fıkrada sayılan kişi ve kuruluşların toptancı hal dışına yaptıkları satışlarda fatura düzenlememeleri veya eksik fatura düzenlemeleri halinde, mal bedelinin yüzde 25'i oranında belediye payı tahsil olunur' deniliyor. Değerli arkadaşlarım, bir alttaki maddeye baktığımızda, aynı usulsüzlükler söz konusu olduğunda, üreticiye getirilen yaptırım, bunun en az yüzde 50 fazlası. Acaba, devlet karşısında bazıları üvey çocuk da, bazıları aynı anadan aynı babadan doğma değil mi? Niçin, burada, değişik kesimler söz konusu olduğunda, değişik şekilde uygulama getirilmek isteniyor?”

Mahmut Yılbaş'ın konuşmasını tamamlamasından sonra, Sanayi ve Ticaret Bakanı Yalım Erez, 552 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 8. maddesinin ikinci fıkrasının çıkarılmadığını, bu maddenin, birinci fıkrasında değişiklik yapıldığını, ikinci fıkranın aynen kaldığını ve üçüncü fıkranın eklendiğini açıklamıştır.

Parti grupları adına yapılan konuşmaların tamamlanmasının ardından, sıra kişisel görüşlerin açıklanmasına gelmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Fazilet Partisi Samsun Milletvekili Latif Öztekin yapmıştır. Tasarının 2. maddesi ile 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yapılan değişikliklerden ve eklemelerden bahseden Latif Öztekin, yasa tasarısının gerekçesinde iki amacın bulunduğu ifade etmiş ve bunların da, yaş sebze ve meyve satışlarının toptancı hallerde yapılması suretiyle kayıtdışı ekonominin kontrol altına alınması; üretici, tüketici, komisyoncu ve ticaret erbabının çıkarlarının korunması olduğunu dile getirmiştir. Birinci amacın gerçekleşmesi mümkün olsa bile, ikinci amacın gerçekleşmesinin imkanı olmadığını belirtmiş ve bunu şu şekilde ortaya koymuştur: *“Üreticiler,*

girdi fiyatlarını kontrol etme imkânından yoksundur; 1 gram sebze tohumu için milyonlarca lira ödemektedirler, mazota, gübreye, ziraî mücadele ilaçlarına gelen zamlardan etkilenmektedirler ve 55 inci Hükümetin yaptığı gibi, yine, kredi faiz oranlarının artırılmasından da etkilenmektedirler; ama, ürünlerini satarken serbest piyasa koşullarına göre oluşan fiyattan satmak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Yani, üretim aşamasında desteklenmeyen üretici, pazarlama aşamasında da yalnız bırakılmaktadır. Oysa ki, sebze üretimi, yoğun işgücü istihdamı ve birim alandan elde edilen gelirin yüksekliği nedeniyle, en fazla teşvik edilmesi gereken sektördür. Özellikle, serada sebze yetiştiriciliği oldukça kârlıdır. Devletin bu sektörü teşvik etmesi ve pazarlamada üreticilerimize destek olması gerekir.”

Yaş sebze ve meyve fiyatlarının düşürülmesi ve bu suretle tüketicinin korunması için, öncelikle üretimin artırılması gerektiğini savunan Öztekin, daha önce verilmiş olan üretim ve ihracat rakamlarıyla ilgili rakamları tekrarlamış ve taşıma ve depolamadaki yetersizliklerden söz ederek, piyasadaki mal miktarının azalmasının fiyatların yükselmesine yol açtığını ifade etmiştir. 552 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede, satışların, üreticiler, üretici birlikleri ve komisyon esasına göre çalışan komisyoncular tarafından yapılmasına izin verildiğini hatırlatan Latif Öztekin, komisyoncuların kendi nam ve hesaplarına yaş sebze ve meyve ticareti yapmalarına izin verilmediğini de hatırlatmıştır. Buna karşılık, maddenin birinci fıkrasının değiştirilmesiyle, yaş sebze ve meyve toptan ticaretiyle iştigal eden gerçek ve tüzel kişiler tarafından da, toptancı hallerde satış yapılmasına izin verildiğini açıklamıştır. Bu uygulamayla ise bazı komisyoncuların, komisyon olarak satacağı üreticiye ait malları satmak yerine, kendilerine ait malları öncelikle satma yoluna gidebileceklerini ve zamanında satılamayan üreticinin mallarının da, bozulup çürüyeceğine dikkat çekmiştir.

Öztekin konuşmasını tamamladıktan sonra, İzmir Milletvekili Hasan Denizkurdu söz almıştır. Partiler arasında gelişen uzlaşmadan duyduğu memnuniyeti ifade eden Latif Denizkurdu, bir tek Demokrat Türkiye Partisinin itirazı olduğunu belirterek, bunun doğal olduğunu, ancak DTP sözcüsünün, yasa tasarısının altında beş bakanın imzası olmasına rağmen, Demokrat Türkiye Partisinin niçin karşı çıktığını açıklayamadığını öne sürmüştür.

Denizkurdu, önceki konuşmalarda olduğu gibi, Türkiye’de satılan yaş meyve ve sebzenin büyük bir kısmının hallerden geçmediğini belirttikten sonra, hem üreticinin hem tüketicinin hem de devletin aleyhine olan sistemin değiştirilmesi gerektiğini savunmuş ve Almanya ve Fransa’daki kentlerde sebze ve meyvenin tek merkezde satıldığını dile getirmiştir. Bu uygulamanın, demokratik olmayan bir zorlama olmasına karşın, herkesin malını istediği yerde satmasının, üreticinin sonu anlamı taşıdığını savunmuştur.

Hasan Denizkurdu, madde ile olarak konuşmasında; “2 nci maddede, dikkat ederseniz, hallerde, üreticilerin, üretici birliklerinin mal satma imkânı var. Burada, özellikle ziraat odalarından birtakım tepkiler geliyor. Bence, burada yapılması gereken şey, üreticilerin birlik haline gelip, büyük şehirlerde, satış noktası olarak hallerde yer almalarıdır.

İkincisi, yine, kanunda, belediyenin kurduğu hallerin yanında, özel sektöre de hal kurma imkânı verilmiştir. Biz, sadece değişen maddeleri konuşuyoruz. Dolayısıyla, üretici birlikleri ve üreticiler, büyük kentlerde, hal kurma imkânına sahiptirler.

Tasarının bu maddesiyle yapılan değişiklik ne getiriyor: Kendi nam ve hesabına mal alsın mı almasın mı?.. Mevcut kanuna göre, komisyoncuların, kendi nam ve hesaplarına mal alıp mal satmaları mümkün değildi; çünkü, Türk Ticaret Kanununa göre, komisyoncu, malı alır satar ve dolayısıyla kendi adına fatura vermez” şeklinde ifadelere yer verdikten sonra, tasarısıyla getirilmek istenilenin, hallerde, kendi nam ve hesabına yapılan, ancak saklanan işlemlerin su üstüne çıkarılması olduğuna vurgu yapmıştır.

Denizkurdu son söz olarak, üreticiden yana tavır koymak isteniyorsa, tasarımı desteklenmesinin gereğine işaret etmiş ve kürsüden inmiştir.

Böylece “Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı”nın 2. maddesi ile ilgili konuşmalar tamamlanmış ve önergelere geçilmiştir. Verilen önergelerden Antalya Milletvekili Yusuf Öztop ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; “Görüşülmekte olan 638 sıra sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısının 2 nci maddesiyle değiştirilen 8 inci maddesinin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Toptancı hallerde satışlar, üreticiler, üretici birlikleri, komisyoncular ile kendi nam ve hesaplarına olmak üzere yaş sebze ve meyve toptan ticareti ile iştigal eden gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılır” şeklindeki önerge kabul edilmiştir.

Yine, Samsun Milletvekili Latif Öztekin ve arkadaşları tarafından verilen; “638 sıra sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısının 2 nci maddesine eklenen fıkrada geçen “toptancı hal dışına” ibaresinin çıkarılmasını talep ediyoruz” şeklindeki önerge de oylanmış ve kabul edilmiştir.

2. madde kabul edilen önergeler çerçevesinde oylanarak kabul edilmiştir. Hemen sonrasında; “552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 16 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

‘Madde 16. – Toptancı hallerde faaliyet gösteren komisyoncuların satış bedeli üzerinden alacakları komisyon oranı taraflarca serbestçe tespit edilir.

Gerekli görülmesi halinde komisyon oranının tavanı Bakanlıkça belirlenir” biçimine düzenlenen 3. maddenin görüşülmesi başlamıştır.

Madde üzerinde ilk sözü, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Antalya Milletvekili Yusuf Öztop almıştır. Tasarının bütün kesimleri yeterice memnun etmesinin mümkün olmadığı söyleyen Yusuf Öztop, daha önceki konuşmasında, domates üreticilerinin içinde bulunduğu zor durumdan bahsettiğini, ancak Hükümetten kimsenin bunlara cevap vermediğini ifade etmiştir. 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 16. maddesinin, önceki durumunda, toptancı hallerde faaliyet gösteren komisyoncuların alacağı komisyon oranlarının tavanının belirtildiğini ortaya koymuş ve tasarıyla, bu düzenlemenin tümüyle değiştirildiğini, toptancı hallerde komisyoncuların alacağı komisyon oranlarını belirleme hakkı ve yetkisinin taraflara bırakıldığını ifade etmiştir.

Bunun doğru bir düzenleme olduğunu düşünmediklerini belirten Öztop, gerekçesini de şöyle ortaya koymuştur: *"...yaş sebze ve meyve üreten üretici ile komisyoncuların karşılıklı olarak bir araya gelip komisyon oranlarını fiilen belirlemeleri mümkün değildir. Şunun için mümkün değildir: Bir defa, üreticiler örgütlü değildirler ve üstelik, üreticiler, üretim döneminden çok önce, komisyonculardan, üretim yapabilmek için avans para almaktadırlar ve elleri mahkûmdur, zorunlu olarak komisyonculara getirip mallarını teslim etmektedirler; komisyoncu, ister yüzde 8 ister yüzde 10 isterse yüzde 15 komisyonunu keser, geri kalanını üreticiye iade eder. Bunun, üreticiler aleyhine bir düzenleme olduğunu düşünüyoruz."*

Yusuf Öztop, yukarıda sözünü ettiği konuda, bir değişiklik önergelerinin olduğu açıklayarak ve bu önergeye destek isteyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

3. madde ile ilgili ikinci konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Fevzi Arıcı yapmıştır. Tasarının üreticiler için kısıtlamalar içerdiğini öne süren Fevzi Arıcı, üreticinin kendi malını istediği gibi satamamasını da bunun kanıtı olarak göstermiştir. Yine maddeyle ilgili olmamasına karşın, nakil araçlarına belirli sürelerle el konulmasının da, çok yanlış ve haksız bir uygulama olduğunu ifade etmiştir. Kayıtdışı ekonomiden veya vergi kaçırıldığından bahsedildiğinde, ilk akla gelenin, tarımla uğraşanlar olmasını da kabul edemediğini açıklayan konuşmacı, gündemdeki tasarının, herhangi bir kolaylık sağlamadığı gibi, sorunları daha da ağırlaştıracak bir nitelik taşıdığını savunmuştur. Bu bağlamda, *"kayıtdışı ekonominin büyük bir bölümü, üretimden kaynaklanıyor"* şeklindeki görüşe de katılmadığını ifade etmiş ve tarım sektörünün içinde bulunduğu sıkıntıları dikkate almadan yapılacak bir düzenlemenin, çiftçilere daha büyük sıkıntılar getireceğini öne sürmüştür.

Değişiklik tasarısının, komisyonculara ve belediyelere gelir sağlamak amacıyla hazırlandığına da işaret eden Arıcı, ancak bundan üretici ve tüketicilerin yararlanamayacağını iddia etmiş ve şehirlere intikal eden yaş sebze ve meyvelerin tamamının hallere giriş zorunluluğu yerine, borsa sisteminde olduğu gibi, hal dışındaki toptan satışlara da imkân veren bir düzenlemenin yapılmasını önermiştir.

Fevzi Arıcı, bu açıklamaları sonrasında, konuyu madde madde ele alarak şu görüşleri ortaya koymuştur: *“Kanun hükmünde kararnamenin 3 üncü maddesinin (c) bendinde yer alan "üretici" tanımı "ziraat odalarına kayıtlı ticaret konusu her türlü yaş meyve ve sebze üretenleri" şeklinde değiştirilmelidir. Böylece, 14 üncü madde hükmüne dayanılarak, üretici pazarında ürün satma hakkının kullanımında suiistimaller önlenecektir.*

Değişiklik tasarısıyla yeniden düzenlenen kararnamenin 5 inci maddesinde de belirtildiği gibi, bütün ürünlerin hallere girmesi, büyük sorunların çıkmasına neden olacaktır; çünkü, daha ürün çiçekteyken bunu toptan satan üreticiler mevcuttur, vakia da budur. Bunun dışında, bozulma süresi kısa olan ürünlerin hale girmelerinin mecbur olması, kayıpların artmasına neden olacaktır. Bu nedenle, ürünlerin hale girme mecburiyeti kaldırılarak, borsalarda olduğu gibi tescil ettirme mecburiyeti getirilmelidir.

Değişiklik tasarısında, hallerde yapılacak satışlarda alınacak komisyon ücretlerinin serbest bırakılması öngörülmektedir. Değişiklik bu haliyle gerçekleşirse, mevcut durumda yüzde 8 gibi zaten yüksek oranda uygulanan komisyon ücretleri, üreticimizi mağdur edecek, daha yüksek oranlara çıkabilecektir. Üreticinin, bu konuda komisyoncu karşısında pazarlık gücü yoktur. Komisyoncular, kendi aralarında yapacakları gizli mutabakatlarda tekelleşmeyle, bunu istedikleri seviyede tutabileceklerdir. Bu nedenlerle, komisyonla ilgili olarak mutlaka bir tavan belirlenmeli ve bu tavan, hallerdeki satışlarda daha önce uygulanmış olan yüzde 6'ya da geçmemelidir.”

Yasa tasarısının, bu görüşler doğrultusunda düzeltilmesini hassaten rica eden Arıcı, serada üretim yapan çiftçinin durumuna da değinerek, sağlık koşullarının olumsuzluğundan söz etmiş ve üretimin de çok zahmetli olduğunu dile getirmiştir.

Fevzi Arıcı'nın tarımla uğraşanların, özellikle de, seracılık yapanların yaşadıkları zorluklara ağırlık verdiği konuşması sonrasında, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Mahmut Yılbaş konuşmasının hemen başında, üreticilerin kendisine gönderdiği ödeme fişlerinden bir tanesini okumuştur. Yılbaş'ın Genel Kurula okuduğu metin şöyledir: *“Sebil Kasabasından Ahmet Demirezen adına düzenlenen ödeme fişi şöyle: Bu vatandaşımız 23.8.1997 tarihinde İstanbul Haline 14 sandık, 186 kilo şeftali yolluyor. Tutarı, kilosu 100 bin liradan 18 milyon 600 bin lira oluyor. Ayrıca, 6 sandık da üzüm yolluyor, toplamı 21 milyon 150 bin lira. İstanbul halinde bu vatandaşımıza verilen fiş elimde duruyor, isteyen bütün milletvekili arkadaşlarıma gösteririm. Toplam kesinti tutarı: 7 milyon 114 bin lira. Ayrıntılarına giriyorum. Hal rüsumu: Yüzde 2. Navlun, hamaliye ve masraflar: 2,5 milyon lira.”*

3. maddeyle getirilen değişiklikle, tavanın kaldırılmasını doğru bulmayan Mahmut Yılbaş, üreticinin lehine olan tavanın rahatsızlık verdiğini iddia etmiş ve iktidar ve muhalefet arasında, üreticinin aleyhine olan bu yasanın

çıkarılması konusunda, gizli bir ittifakın olduğunu öne sürmüştür. Vatandaşların kimin yanlarında kimin karşılarında olduğunu anlayacağını da ifade etmiş ve ayrıca Hasan Denizkurdu'nun konuşmalarında, Demokrat Türkiye Partisini hedef almasını da eleştirmiştir.

Yılbaş, hem mal alındığında komisyon alınmasının hem de malı satarken, dilediği gibi satılmasının herhangi bir ticaret kuralı ile bağdaşmadığını dile getirmiş ve 80 sayılı Kanunun ve sonrasındaki 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ana felsefesinin, komisyon olduğunu, üretici adına satış yapılması olduğunu ifade etmiştir. Mahmut Yılbaş, bu düzenleme ile enflasyonun da düşürülemeyeceğini söyledikten sonra, *“..bu gerçekler göz önünde bulundurulmadan yapılacak bir değişikliğe siz imkân verdiğiniz takdirde, bu milletin üreticisinin, çiftçisinin iki eli yakanızda olacaktır”* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra, Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu söz almıştır. Düzenlemenin getirdiği sınırlamalar nedeniyle, hem köylünün çalışmalarının zorlaşacağını hem de toplumun ihtiyaçlarını daha pahalı temin etmelerine yol açacağını belirten Karapaşaoğlu, Malthus'a atıfta bulunarak, nüfusun hızla arttığını ve açlık tehlikesinin bulunduğunu dile getirmiştir. Bu arada Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin, kendi tarım sektörlerinde az veya çok mutlaka sübvansiyon yaptıklarına da vurgu yaparak, Türkiye'de de tarım alanındaki çabaların yönlendirilmeye ve desteklenmeye ihtiyacı bulunduğunu ortaya koymuştur.

Karapaşaoğlu, Avrupa'daki durumla ilgili olarak şu açıklamaları da yapmıştır: *“Bakınız, Avrupa Topluluğu, ortak tarım politikalarını uygulamaya başladığı 1962 yılından 1970'lere kadar, hedeflere ulaşmada başarılı olmuştur. Modernleşme verimlilik artışını, verimlilik artışı üretim artışını, üretim artışı da tarımsal gelir artışını getirmiştir. Dünya fiyatları dalgalanırken, ortak tarım politikaları başarılı olmuş ve dışarıdaki dalgalan-malara karşılık, içeride de istikrar sağlanmıştır. Topluluk bütçesinin üçte ikisi tarımsal pazar desteklemelerine aktarılmıştır. Örneğin, 1988 yılında, FEOGA garanti harcamalarından yarısından fazlası, üretim fazlalarının stoklanması veya elden çıkarılması konusunda harcanmıştır. Bunun yüzde 37'si ihracat sübvansiyonlarında, yüzde 17'si de stoklamada kullanılmıştır.”*

Çiftçinin, komisyonculara ödeyeceği komisyon miktarlarının serbest bırakılmasını eleştiren M. Altan Karapaşaoğlu, oysa Fransa'da bile, hale giren mahsul bedelinin, yüzde 6'sının komisyon olarak kesildiği bilgisini vermiş ve üretiminin borsasının da olmayışı nedeniyle, çiftçinin ürününün bedelinin, ancak belirlenmiş bir komisyonla korunabileceğini savunmuştur. Böyle bir durumda üreticiyle tüketicinin karşı karşıya gelmesinin de önlenmiş olacağına işaret etmiştir.

Karapaşaoğlu, Katma Değer Vergisi oranlarının düşürüleceğini öğrendiğini ifade ettiği konuşmasında, hallerle ilgili olarak, buraları çekim merkezi yapacak düzenlemelere ihtiyaç olduğunu dile getirmiş ve sözü tekrar komisyonun serbest bırakılmasına getirerek, şunları söylemiştir: *"Şimdi, ben, soruyorum ve cevap bekliyorum: Ne zaman ve hangi devirde bu komisyon oranları yüzde 6'nın altına düşürülebildi? Yüzde 6 oranında komisyon alan komisyoncu, milyarlarca liralık hava parası vermek suretiyle hallerde yer ediniyor, yer bulmak gayreti içine giriyor. Siz, şimdi, bunu serbest bırakırsanız, komisyoncular, mutlaka bu yüzde 6'nın üzerine çıkacak bir komisyon oranı takdir edecekler. Bunun da dışında, yine komisyonda bu madde görüşülürken, tartışılırken, efendim, hallere daha büyük oranda mahsul girecek, sebze, meyve girecek, dolayısıyla, komisyoncumuz, bir taraftan daha fazla para kazanacağı için, komisyon nispetlerini düşürecek mantığıyla hareket edildi. Halbuki, ben de, bunun tam tersini söylüyorum, bugüne kadar yüzde 6 komisyonla yetinemeyen komisyoncular, yüksek hava paralarını da çıkarabilmek için, tam tersine, komisyon oranlarını belirsiz bir seviyeye çıkaracaklar. Dolayısıyla, çiftçimizin ve üreticimizin bütün üretimine, oldukça büyük oranlarda külfet getirecek olan bu tasarı, aslında bütünüyle çiftçimizin, köylümüzün sırtına bir yük getirecek."*

Bu sözlerden sonra sınırlandırılmış bir komisyon kurulması için önergelerinin olacağını açıklayan M. Altan Karapaşaoğlu, bu komisyonun kurulması sırasında, haldeki indirme, bindirme, vergi gibi çeşitli masrafların da dâhil edilmesini istemiştir. Bir üreticinin, ürününü getirip bir sebzeçiye, bir pazarcıya satabilmesini de savunan konuşmacı, burada, çiftçiden, belediyeye rüsum ödemesinin istenebileceğini belirtmiştir. Ardından, tasarının geri alınmak suretiyle, yeniden düzenlemesini önererek, sözlerine son vermiştir.

Karapaşaoğlu'nun kürsüden inmesiyle, gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmıştır. Şahsı adına ilk konuşan milletvekili, Fazilet Partisi Isparta Milletvekili Mustafa Köylü olmuştur. *"Toptancı hallerde faaliyet gösteren komisyoncuların satış bedeli üzerinden alacakları komisyon oranı taraflarca serbestçe tespit edilir"* cümlesini buraya kaydeden kişilerin, Türkiye'deki hallerin çalışma sistemi hakkında hiçbir bilgilerinin olmadığını öne süren Köylü, buna neden olarak da, üreticinin her zaman, komisyoncuyla yüz yüze muhatap olamayacağını göstermiştir. Komisyondaki sınırlamanın kaldırılmasının, üreticiyi hal komisyoncusunun insafına terk etmek olduğunu da belirttikten sonra, yasanın çıkmasıyla, yüzde 30 olan hal girişlerinin, yüzde 100'e ulaşacağı görüşüne katılmadığını açıklamış ve asıl komisyoncuların cirosunun, en az 3 kat artacağını iddia etmiştir. Yine serbest bırakılan komisyon miktarının, Hükümet tarafından biraz daha aşağıya çekilmesi sonrasında, tasarının Meclis'e getirilebileceğine vurgu yapmış ve bu nedenle düzenlemenin yeniden gözden geçirilmesi kanaatinde olduğunu dile getirmiştir.

Mustafa Köylü, Hasan Denizkurdu'n bütün maddelerde söz aldığını ve üreticinin durumundan memnun olmadığı için, tasarının hazırlandığını ifade ettiğine de değinerek, getirilen yasa tasarısının da üreticiyi perişan edecek bir nitelik taşıdığına dikkat çekmiş ve yapılması gerekenleri de şu şekilde sıralamıştır: *“...vergi oranlarını düşürmek; halleri, ihtiyaç oranında genişletmek; orada, müstahsillerin kendi adlarına da mal satabilecekleri standlar oluşturmak ve ille, müstahsili, bir komisyoncuya mecbur etmemektir. Ancak bu suretle, müstahsil, isteyerek, arzu ederek, malına daha fazla tüccar bulabileceği hali tercih edecektir.”*

Mustafa Köylü'nün konuşmasının sona ermesiyle, 3. madde ile ilgili konuşmalar tamamlanmıştır. Hemen ardından önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Ancak karar yetersayısının bulunmaması ve çalışma süresinin de tamamlanması nedeniyle birleşime son verilmiştir.³³¹

“Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları raporları” üzerindeki görüşmelere 3. yasam Yılı'nın, 101. Birleşiminin, İkinci Oturumunda kaldığı yerden devam edilmiştir. 11 Haziran 1998 tarihindeki görüşmelerde Oturum Başkanlığını Hasan Korkmazcan yürütürken, katip üye olarak ise Kütahya Milletvekilleri Mehmet Korkmaz ve Ahmet Derin görev yapmıştır.

Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan'ın önergelerin okunmasıyla görüşmelere başlamak istemesine, Fazilet Partisi Sivas Milletvekili Abdüllatif Şener karşı çıkmış ve İçtüzüğün 90. maddesine göre, kanun hükmünde kararnamede değişiklik yapan bu yasa tasarısının görüşülemeyeceğinin hükmüne bağlandığını iddia etmiş ve söz konusu maddeyi okumuştur. Abdüllatif Şener'in usul tartışması talebinin, Oturum Başkanı tarafından kabul edilmemesinden sonra, 3. madde ile ilgili olarak verilen önergelerin görüşülmesine geçilmek istenmişse de, yapılan yoklama sonucunda karar yetersayısının bulunmadığı anlaşılmış ve birleşime ara verilmiştir.

Tasarıyla ilgili görüşmelere, kısa bir süre sonra toplanan İkinci Oturumda devam edilmiştir. Yine önergelerin gündeme alınmasıyla başlayan görüşmelerde, hiçbir önerge kabul görmemiş ve 3. madde okunduğu şekliyle oylanarak, kabul edilmiştir.

4. maddenin okunması öncesinde, yine İçtüzüğün 90. maddesine dayanılarak, usul hakkında görüşme istenmiştir. Fazilet Partisi'nden sonra, Doğru Yol Partisi'nin de bu görüşü savunmasıyla uzun süren bir tartışma yaşanmışsa da, Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan, maddelerin görüşülmesine devam edileceğini açıklamıştır.

Tasarının 4. maddesi şu şekildedir: **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 17 nci maddesinin birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

³³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 54. Cilt, 3. Yasama Yılı, 100. Birleşim, s. 250-276

‘Toptancı hallerde satılan malların toptan satış bedelinin %2’sini geçmemek şartıyla belediye meclislerince düzenlenecek tarife göre belediye payı tahsil edilir. Bu şekilde tahsil edilen paylardan en az %10’u, izleyen yıl belediye bütçesine toptancı hal ihtiyaçları için harcanmak üzere ödenek olarak konur ve yalnız bu amaçla harcanır.

‘Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde toptancı hal dışında malların toptan veya her ne şekilde olursa olsun toptancı halden satın alınmadan perakende satışa sunulduğunun tespiti halinde, malların toptancı hale girişi sağlanarak hal müdürlüğünce açık artırma ile satışı yapılır veya yaptırılır. Bu durumda belediye veya işletme payı % 25 olarak uygulanır.

Üçüncü fıkra çerçevesinde görevlilerce yakalanan malların hal müdürlüğünce satılarak elde edilen hâsılatından alınacak belediye payının yarısı malları yakalayan görevliler arasında eşit oranda ödül olarak dağıtılır.

Hal müdürlüğü üçüncü fıkra göre yapılacak malın hale giriş ve satış işlemlerini hakem kurullarının belirlediği esaslar çerçevesinde düzenlemeye yetkili ve görevlidir. Fatura veya müstahsil makbuzu ile üreticilerden satın alınmış bulunan malların perakende satışa sunulması halinde bu malların toptancı hale girişi yapılmaz ve % 15 oranındaki belediye payı müstahsil makbuzu veya faturada gösterilen malın toplam bedeli üzerinden tahsil olunur.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük yapmıştır. Bazı konuşmacıların, sanki yasa, ilk defa çıkıyor ve yeni uygulamaya girecekmiş gibi bir anlayışla konuşma yaptıklarını öne süren Ahmet Küçük, söz konusu tasarının, sebze ve meyve ticaretini kayıt içine almak, bütçe gelirlerini artırmak ve bu ticarete belirli bir disiplin getirmek, bu alanda oluşan mafyalaşmayı ve çürümeyi ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu da sözlerine eklemiştir. Küçük, düzenlemeyi iyi niyetli olarak gördüğünü açıkladıktan sonra, bazı eleştirilecek noktaların bulunduğunu da ifade etmiş ve bu konuda şunları söylemiştir: *“Bizim geneli ve maddeler üzerinde yaptığımız konuşmalar, üreticiye, buradan elde edilecek kaynaklarla belli bir desteğin sağlanması gerektiği noktasına dikkat çekme gayretimizi içermiştir. Bir malın ticaretini düzenlemek, üretimini düzenlemek anlamına gelmez. Türkiye’de, sebze, meyve ve tüm tarım ürünlerinde en büyük noksanlık ve eksiklik, üretim planlamasının yapılamıyor olması ve tarım sigortasının olmamasıdır. Biz, üretimi planlayıp, ihtiyaca göre ayarlayamazsak, ya ürün bol olur, üretici, bol ürün nedeniyle, fiyat yönünden ezilir ya da ürün az olur, üretici azlıktan, tüketici de pahalılıktan ezilir.”*

Tüketiciye uzun ürün sağlamak için, gerekli düzenlemelerin yapılmasının ve mekanizmaların kurulmasının zorunlu olduğunu dile getiren Ahmet Küçük, parti olarak tüm düşüncelerinin üreticinin zarar etmeyeceği pazarlama, üretim planlaması ve destekleme mekanizmalarının kurulması

olduğunu da sözlerine eklemiş ve devamında, maddedeki değişikliğin nedeni olarak, uygulanan cezaların yetersiz olmasını göstermiştir. Yine, belediyenin alacağı rüsumun yüzde 2'ye kadar düşürülmesinin ve uygun gören belediyelere, bu rüsum miktarını daha da aşağıya çekme imkânının verilmesinin de olumlu olduğunu belirtmiş ve yakalanan mallardan personele pay verilmesinin, kaçakla mücadelede görevlileri teşvik eden ve kaçak mal satmak isteyenleri caydıran bir hüküm olduğunu da ifade etmiştir.

Demokrat Türkiye Partisi Grubunun 4. madde ile ilgili görüşlerini, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş ortaya koymuştur. Tasarıya olan tepkisini bu konuşmasında da ortaya koyan Mahmut Yılbaş, Bursa Yaş Meyve ve Sebze İhracatçıları Birliğinin faksla göndermiş olduğu bir metni okumuştur. Yılbaş'ın Genel Kurula okuduğu metin şu şekildedir: *"Esasen, hazırlanan kanun tasarısı hiçbir yenilik getirmemektedir. Yürürlükteki 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin müeyyidelerini artırmak suretiyle, polisiye tedbirlerle ekonomiyi yönlendirmek istemektedirler. İlave olarak, tasarının sadece 2 nci maddesinde, daha önceden yasak olan, komisyoncuların kendi nam ve hesabına olmak üzere, yaş meyve ve sebze ticareti yapmalarına izin vermekte; böylece, onların, spekülasyon yaparak, öncelikle piyasa değeri yüksek olan ürünleri kendi adlarına stoklayıp satmaları suretiyle yüksek kârlar elde etmelerini hedeflemektedir.*

Bu, onlara, öncelikle, kendi mallarını satmaları ve komisyon esasına göre satılmak üzere, kendilerine emanet edilen çiftçi mallarını da tampon mal olarak kullanma imkânını verecektir -örnek veriyor- aynı alıcıya, yani, bir komisyoncudan yaş sebze ve meyve alıcısına, aynı anda, kendine ait fiyatları yüksek olan elmayı alması halinde, yanında çiftçiye ait domatesleri ucuz verebilmesi pekâlâ mümkün olacaktır."

Bu metinden hareketle de vatandaşın durumu ve görüşleri dikkate alınmadan yasa çıkarıldığını ifade ettikten sonra, sözü biraz evvelki tartışmaya getirmiştir.³³² 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 1995 yılının altıncı

³³² Mahmut Yılbaş'ın oldukça teknik olarak yaptığı açıklama son derece kapsamlıdır. Bu açıklama şöyledir:

"552 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1995 yılının altıncı ayında çıkmış ve ondan hemen beş ay sonra, bu Kanun Hükmünde Kararnamede bazı eksiklikler tespit edilmiş ve 3.11.1995 tarihinde 4128 sayılı Kanun çıkarılmış. Bu Kanunun 2 nci maddesi tamamen 552 sayılı Kararnameyle alakalı. 1 inci maddesi farklı; torba bir kanun çıkarmışlar zamanında.

Burada hem genel gerekçelerde ve hem de bu tasarının lehinde olan konuşmacılar burada çıktılar dediler ki: "Efendim, 552 sayılı Kararname ölü çıktı, yaptırım hükmü yoktu." Acaba öyle mi? Hem de öyle bir yaptırım maddesi var ki değerli arkadaşlarım... Tasarının 4 üncü maddesinin 17 nci maddeyle ilgili fıkrasıyla getirilmek istenen yaptırım maddesiyle, acaba 4128'in 2 nci maddesiyle getirilen yaptırımın hangisi uygulanacak? Lütfen, bu kanun hükmünde kararnameyi, Komisyon ve Hükümet, 4128 sayılı Kanunla birlikte okurlarsa... Hangisini uygulayacaklar? Bakınız, 4128 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ne diyor: "24.6.1995 tarih -söyledim, altıncı ayda çıkmış bu- ve 552 sayılı

ayında kabul edilmesine karşın, uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin, iki yıl sonra, 28 Aralık 1997 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlandığını hatırlatan Yılbaş, 19. maddenin amir hükmü olan, hal yönetmeliğinin niçin iki yıl askıda kaldığını da bir soru olarak yöneltmiştir.

Mahmut Yılbaş son olarak, 1996 yılında, 1. Tarım Şûrasında, Tarım Bakanına ilettiği bilgiden söz etmiş ve yaş sebze ve meyve olarak hallerden geçen malın değeri, 1 katrilyon 250 trilyon lira olduğunu açıklamış ve 1996 rakamlarıyla bunun, en az 3 katrilyon lira olacağını, buradan da ticaret borsalarına 30 trilyon liralık bir kaynağın sağlanacağını ileri sürmüştür.

Mahmut Yılbaş'ın kürsüden inmesinden sonra, Oturum Başkanı Hasan Korkmazcan, Fazilet Partisine mensup milletvekilleri ile yaşanan tartışmaya açıklık getirmeye çalışmış ve usul tartışması konusunda bazı bilgilere ulaştığını ifade etmiştir. Hasan Korkmazcan, 90. maddedeki değişiklik konusunda komisyonda verilmiş olan önergeyi ve onun gerekçesini Genel Kurulun bilgisine sunduğunu, ancak, bunu yorumlarken, bir yanlışlık yaptığının anlaşıldığını açıklamıştır. Korkmazcan, tasarı kabul edildiği takdirde, yaş sebze ve meyveyle ilgili ticareti düzenleyen kanun hükmünde kararnamede ikinci değişikliğin yapılmış olacağını da sözlerine eklemiştir.³³³

Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinin ikinci fıkrası..." Değerli arkadaşlarım "17 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası..." Değerli arkadaşlarım "26 ncı maddeye (A) fıkrası ekledik." deniliyor. 26 ncı maddeye eklenen bu (A) fıkrası şöyle: "5 inci maddenin birinci, ikinci, üçüncü, 7 nci maddenin ikinci fıkralarına aykırı hareket edenler hakkında 100 milyon lira para cezasına, 6 ncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına ve 10 uncu maddenin birinci ve ikinci fıkralarına aykırı hareket edenler hakkında 30 milyon lira para cezasına, 8 inci maddenin ikinci fıkrasına, 10 uncu maddenin üçüncü fıkrasına ve 26 ncı maddenin birinci fıkrasının... aykırı hareket edenler hakkında 40 milyon lira..." Değerli arkadaşlarım, uzun bir madde, tamamını okumayacağım, vakit geçiyor; çünkü, başka şeyler de anlatacağım burada. Yapılan değişikliğin sonunda da "Şayet, bu fiillerden dolayı, Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda belirtilen cezalar daha ağır ise, bu cezalar tatbik olunur" deniliyor. Yani, 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi ne diyor -ilk gün görüştük- "Hal dışında satılırsa..." Bunu satanlar olursa, ceza 100 milyon liradan başlıyor; ikincisinde, daha fazla.

Değerli arkadaşlarım, üzerinde görüşülmekte olan 4 üncü maddeyle 17 inci maddede yapılan değişiklik, ikinci fıkrası ve üçüncü fıkrası... Hangisini uygulayacağız biz? Araçlara el mi koyacağız, bunları halde mi satacağız; yoksa, 26 ncı maddeyle getirilmiş olan para cezalarını mı uygulayacağız? Dünyanın neresinde, hukukta görülmüştür ki, bir eylemden dolayı, bir fiilden dolayı iki ceza uygulansın? Bunu nasıl izah edeceğiz? Yarın, bu Kanun Hükmünde Kararname ve değişikliklerini eline alacak olan uygulayıcılar, kendi kendilerine ne diyecekler: Arkadaş, ben, 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, bu tasarıyla getirilmiş olan, 17 nci maddesindeki değişiklikleri mi uygulayacağım? Yani, hale getireceğim, bir hafta veya onbeş gün arabasına el koyacağım ve bunun malını satacağım; bunu mu uygulayacağım, yoksa, aynı metinde olan -Sayın Komisyon Başkanına da takdim ettim- 26 ncı maddeye 4128 sayılı Yasayla getirilmiş olan ceza hükümleri mi uygulanacak? Bunun, burada izah edilmesi lazım."

³³³ Hasan Korkmazcan'ın diğer açıklamaları şu şekildedir: "90 inci madde, bu türlü değişiklikleri benim biraz önce okuduğum ikinci fıkrasıyla düzenlemiş ve bunların yapılmasına herhangi bir sınır getirmemiş; hatta, orada, bu değişikliklerin, yalnız kanunlarla değil, kanun hükmünde kararnamelerle dahi yapılabileceğini öngörmüş. Bu bir açıklama maddesidir aslında. Çünkü,

Hasan Korkmazcan'ın açıklamalarının sonrasında, tasarının 4. maddesi üzerinde, Fazilet Partisi Grubu adına, Bursa Milletvekili Mehmet Altan Karapaşaoğlu söz almıştır. Yasa tasarısının amaçlarından birisinin, köylüden daha fazla vergi almak suretiyle, bütçeye katkı sağlanmak istendiğini ifade eden Mehmet Altan Karapaşaoğlu, ancak köylülerin; *"biz, devletimize seve seve vergi veririz; ancak, bizim emeğimizin değerlendirilmesi gerekir. Birtakım cezai tedbirlerle, birtakım ceza uygulamalarıyla, bizi bir avuç tüccara teslim etmek haksızlıktır"* gibi beyanlarda bulunduklarını iddia etmiştir.

Karapaşaoğlu, belediyelerin halleri, üreticiye, tüketiciye ve tüccara hizmet olsun diye kurduğunu, ancak yüzde 2'lik rüsumu sadece üreticilerin ödediğini vurgulamış ve bunun adaletli olmadığını öne sürmüştür. Bu konuda önerileri olduğunu da açıkladıktan sonra, maddenin ikinci parafına değinmiştir. Bu hükümle ilgili olarak, çiftçinin malının hale girmesini, zorlayıcı tedbirlerin alınmasının doğru olmadığını savunmuş ve çiftçinin tepki göstermesi durumunda, sebze ve meyve fiyatları anormal derecede yükselebileceğine ve belki de bazı ürünlerin ithal edilebileceğine dikkat çekmiştir.

Belediyenin, mal bedeli üzerinden işletme payı olarak yüzde 25 oranında bir kesinti yapacağını ve bu kesilen paranın da, belediye görevlileri arasında pay edileceğini dile getiren M. Altan Karapaşaoğlu, bunu bir gasp olarak gördüğünü belirtmiş ve köylüye hakaret niteliği taşıdığını ifade etmiştir. Yakalanan malın, yakalanan köylünün köyünde harcanmak üzere özel idarelere devredilmesini

kanunla, kanun hükmünde kararnamenin, İçtüzük ve anayasa hukuku bakımından, bazı usuller dışında, hiçbir farkı yoktur. Yani, burada, esas olan, kanun hükmünde kararname metninde, daha sonra, yasalarla, ihtiyaç duyulan değişikliklerin yapılabileceği hükmünün İçtüzükte yer almış olmasıdır. Şimdi, bu değişiklik imkânını, İçtüzüğün 90 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının verdiği bu hakkı Yüce Meclis ikinci defa kullanmaktadır. Ancak, Sanayi ve Teknoloji Komisyonunda bekleyen kanun hükmünde kararname, ele alınır da, bu kanun hükmünde kararnamenin kabulü veya reddi konusunda bir müzakere başlarsa, o müzakerelerde, hem bugün üzerinde çalışmakta olduğumuz kanun tasarısının getireceği değişiklikler hem de Sayın Yılbaş'ın biraz önce ifade ettiği ve kanunla 26/A ek maddesi olarak eklenmiş olan 3.11.1995 tarihli madde, hep birlikte ele alınacaktır. Bu 90 ıncı maddenin dördüncü fıkrasının ortaya koyduğu zorunluluk bundan ibarettir. Yani, bir kanun hükmünde kararnamenin kabulü veya reddi yönünde, Genel Kurul, gündemine alıp görüşürken, o zamana kadar üzerinde yapılmış, gerek kanunla gerek kanun hükmünde kararname yoluyla bir değişiklik varsa, hepsini birleştirerek görüşmek zorundadır; İçtüzüğün hükmü bu.

Benim biraz önceki beyanlarımda, bundan farklı yorumlar vardı; o yanlışlığı da -kendi yanlışlığımı da- düzeltiyorum ve Sayın Yılbaş'ın getirdiği konuyu da tutanağa geçirmiş oluyorum.

Ben, Komisyonun bu hususu tespit etmesini istedim; çünkü, eğer, itiraz eden arkadaşlarımız haklı olsalardı, bizim yapacağımız şey, Komisyona, metni derhal iade edip, diğer çalışmalara geçmekti. Şu anda, Komisyondan da herhangi bir şey beklemek durumunda değilim; durum açıklığa kavuşmuştur, uyguladığımız usulün herhangi bir yanlışlığı yoktur.

Bu arada, Anayasa Komisyonunda, İçtüzükle ilgili bir karar alınmış -34 üncü maddeyle ilgilidir- Anayasa Komisyonu, onu görüşecek, değerlendirecek ve o, bilahara Genel Kurula gelecek; yani, Başkanlık olarak bizim, Anayasa Komisyonunda alınmış karar üzerine metni Komisyona vermemiz, 34 üncü madde gereğince yerine getirilmiş. Onu da, biraz önce arkadaşlarımdan öğrendim; bu uygulamayla bir benzerliği yoktur."

önermiş ve bu konuda da önergelerinin bulunduğunu açıklamıştır. Karapaşaoğlu, maddeyi fıkra fıkra ele aldığı konuşmasında, köylünün hale girme zorunluluğu olmaması gerektiğini savunmuş ve belediye rüsumunu ödemesinin yeterli olacağını ve hale girdiğinde, komisyoncuya vereceği rüsum oranında belediyeye pay vermesinin de bir haksızlık olduğunu belirtmiştir.

Fazilet Partisi grubu adına konuşma yapan M. Altan Karapaşaoğlu son olarak; *“Değerli arkadaşlarımız, bu tasarının görüşülmesinde, bütünüyle bu tasarının köylümüze, çiftçimize, esnafımıza yüklediği yük bakımından, geri çekilmesinde, tekrar gözden geçirilmesinde, komisyonlarda tekrar görüşülmesinde fayda olduğu kanaatindeyiz. Dikkat ediyoruz, bakıyoruz, bu tasarımı ticaret odalarına üye olan birlikçi arkadaşlarımız şiddetle savunuyorlar; ama, dikkat ediyoruz, bakıyoruz ki, köylümüzden çok büyük reaksiyon geliyor, tepki geliyor. Ayrıca, bu tasarının bir an önce yasalaşmasını isteyenler, hal komisyoncularıdır. Tasarıda bahsediliyor, arkadaşlarımız da bahsettiler; bu tasarı yasalaşırsa, haldeki ciro oranları artacak, hale giren mal miktarı yükselecek, dolayısıyla hal tüccarlarının gelirleri artacak ve haldeki satış yerlerinden müstahsilimize doğrudan satış imkânı tanıyamadığımız için yapılacak olan hallerde kendilerine, birliklerin dışında, üreticiler adına yer tahsis edilemediği takdirde, halde, çok yüksek oranlarda hava parasıyla dükkânlar, yerler satılacak, alınacak ve bunun maliyeti de, maalesef, köylümüzün üzerine bindirilmiş olacaktır”* şeklindeki ifadelerle yer vermiş ve kürsüden inmiştir.

Bu konuşmayla parti grupları adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. İlk olarak Fazilet Partisi Erzurum Milletvekili Aslan Polat söz almıştır. Gerekçeye bakıldığında tasarının son derece makul olduğunu, ancak maddelerde aynı durumun görülmediğini ifade eden Aslan Polat, genel olarak karşı olmadığını, ancak bazı noktalarda itirazının olduğunu belirtmiştir.

Devletin gelirlerinin artmasının, vergide ve fiyatta artışın olacağını da gösterdiğini öne süren Polat, tüketicinin, halden çıkan malla hale girmeyen mal arasında kalite yönünden veya sağlık yönünden bir fark olup olmadığını merak ettiğini ifade etmiş ve yaş sebze ve meyvenin sağlık kontrolünün yapılmasının, ihracat için de önemli ve gerekli olduğunu dile getirmiştir. Bu denetimleri büyük belediyelerin yapabileceğini, oysa Doğu Anadolu'nun en büyük şehri olan Erzurum Büyükşehir Belediyesinin, 1996 yılında, halden, 6 milyar 666 milyon lira, 1997 yılında ise 7 milyar 908 milyon lira olduğunu açıklamış ve bu gelirle böylesi bir denetimin yapılamayacağını ileri sürmüştür.

Aslan Polat, bu nedenle yüzde 3'lük payın yüzde 2'ye düşürülmesine karşı çıkmış ve hatta Doğu Anadolu gibi yerlerde yüzde 4-5'e çıkarılmasının, KDV oranının ise yüzde 2'ye düşürülmesinin makul olacağını belirtmiştir. Yine; *“Şimdi, bazı vilayetlerde, şu anda mevcut olan haller hizmette yeterli olabilir; bu kanun çıktığı zaman hale girecek meyve ve sebze miktarı 2-3 kat arttığı zaman da müsait olabilir; ama, gelin görün ki, Doğu Anadolu'daki çoğu*

vilayette olduğu gibi, bizzat Erzurum'daki hal de buna müsait değildir. Yani, 2-3 kat fazla sebze girdiği zaman, o hal, vermesi gereken hizmeti karşılayamaz, veremez. Ne yapmak lazım; yeni bir hal yapmak lazım. Yeni bir hali, belediyenin kiralarla yapması da mümkün değil. Neden mümkün değil: Kendisi buna milyarlarca para harcayacak, alacağı para son derece düşük olacak; o halde, onun, yeni bir hal yapması da mümkün olmayacak. O zaman, bizim belediye başkanları, şunu teklif ediyorlar, bizden şunu istiyorlar: Hiç olmazsa, yeni bir kanun tasarısıyla, kiraya verme değil de, oradaki dükkânları satma imkânını getirecek olursanız, o zaman, bizim de oraya yeni bir hal binası yapmamızın manası olabilir. Böyle olursa, izin de buna ekonomik bir yaklaşımımız olabilir diye düşünüyorum. Bunun çok önemli olduğu kanaatindeyim; çünkü, zaten, dikkat edin, büyükşehir belediyelerinde, bu hallerde, hep, büyük bir hava parası oluyor. Neden; çünkü, çok kâr getiriyor” diyerek, tasarımı kendi seçim bölgesi çerçevesinde ele almaya devam etmiştir.

Kişisel olarak görüşlerini ortaya koyan ikinci milletvekili, Fazilet Partisi Isparta Milletvekili Mustafa Köylü olmuştur. Kırsal kesimde yaşayanların nüfusun yüzde 40'ını oluşturmaya karşın, bu kesimin, milli gelirin sadece yüzde 10-15'lik bir bölümünü aldığını ifade eden Mustafa Köylü, kayıtdışı ekonominin kontrol altına alınması için, asıl olarak geride kalan yüzde 85'lik dilime yönelmenin doğru olacağını vurgulamış ve tasarının yasalaşması durumunda, ihlali görülen üreticinin malının hale çekileceğini, sonra da yok pahasına ihaleyle satılacağı iddia etmiştir. Diğer yandan hal rüsumu olarak, belediyenin payının yüzde 2; yakalanan üretici verilen cezanın yüzde 25 olmasını adaletsizlik olarak gördüğünü açıklamıştır.

Cezanın makul olması gereğini bir daha dile getiren Köylü, hale girmeyen malın rüsumunun yüzde 15 rüsum olmasının da anlaşılabilir olduğunu da öne sürmüş ve ayrıca şu sözleri sarf etmiştir: *“Bu, zaten kayıtdışı ekonomi olmaktan çıkmış. Bakın, dikkat edin; müstahsil makbuzu var, faturası var; yani, Maliye bu işin takibinde. Geriye, sadece belediye rüsumu kalıyor. Büyük kentlerde semt pazarları uzak veyahut da adamın malını satışa arz ettiği yer uzak, hale gidip gelmesi ayrı bir zaman israfı demek; ama, bu adam belediyeye rüsumunu ödemek istiyor. Müstahsil makbuzunu ve faturasını götürüp hale ibraz ettiği zaman, bu şahıstan da belediye rüsumunun yüzde 2 olarak tahsil edilmesi lazım. Bu, kaçakçılık yapmıyor; belgesi elinde.”*

Mustafa Köylü, hükümetin sahipsiz bir kesimin üzerine gittiğini ifade ettiği konuşmasında, tasarının mutlaka geri çekilip, adalet ve vicdan ölçülerinde yeniden düzenlenmesini istemiş ve bu şekilde düzenlenecek tasarıya her türlü desteği vereceklerini açıklamıştır.

Köylü'nün sözlerini tamamlamasıyla, 4. madde üzerindeki görüşmeler de sona ermiştir. Sonrasında ele alınan ve büyük bir kısmı Fazilet Partili milletvekilleri tarafından verilmiş olan önergelerden, FP Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşül-mekte olan*

Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısının 4 üncü maddesinin beşinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Hal müdürlüğü, üçüncü fıkra göre, malın hale girişi ve satışıyla ilgili olarak yapılacak işlemleri, hakem kurulunun belirlediği esaslar çerçevesinde düzenlemeye yetkili ve görevlidir. Belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde toptan veya perakende mal satmak üzere münhasıran fatura veya müstahsil makbuzuyla üreticilerden mal satın alanlar satış işlemine başlamadan önce, bunları fatura veya müstahsil makbuzu örnekleriyle toptancı hal müdürlüklerine bildirmek zorundadırlar. Bu durumda, malların toptancı hale girişi yapılmaz ve fatura veya müstahsil makbuzunda gösterilen bedel üzerinden yüzde 15 oranında belediye payı tahsil olunur. Bildirim yükümlülüğünün ilgililerce yerine getirilmemesi veya miktar ve değer yönünden gerçeğe aykırı bildirimde bulunulması hallerinde, belediye payı, malların hakem kurullarınca tespit edilecek gerçek değer ve miktarları üzerinden yüzde 30 oranında uygulanır” şeklindeki değişiklik önergesi kabul edilmiştir.

Bu önerenin kabul edilmesi üzerine diğer önerelerin görüşülmesine gerek kalmadığı gerekçesiyle, 4. maddenin oylamasına geçilmiştir. Kabul edilen önerge çerçevesinde değiştirilen madde oylanarak kabul edilmiştir.

Hemen ardından da 5. madde üzerindeki konuşmalar başlanmıştır. **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 19 uncu maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

Toptancı haller hal müdürü ve yeterli sayıda personelden oluşan hal müdürlüğü tarafından yönetilir. Belediyelerce, münhasıran toptancı hal veya bu çerçevedeki denetim hizmetlerinin yerine getirilmesinde istihdam edilmek üzere toptancı hal müdürüne bağlı toptancı hal zabıtası görevlendirilir. Hal zabıtası olarak görevlendirilecek personelin sayısı çalışma usul ve esasları ile bu konudaki diğer hususlar, İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak bakanlıkça kararlaştırılır.

Hal müdürünün ziraat, ekonomi, tarım ekonomisi, gıda mühendisliği, işletme ve pazarlama konularından birinde dört yıllık yükseköğrenim görmüş olması, konusu ile ilgili en az 5 yıllık tecrübeye sahip bulunması ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı alt bentlerindeki şartları taşıması zorunludur” şeklindeki 5. madde ile ilgili olarak CHP adına, yine, Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük söz almıştır.

Ahmet Küçük, 5. madde ile ilgili olarak yapmış olduğu konuşmanın başında, bazı yanlış konuşmalar ve değerlendirmeler olduğunu, bunlara değinmek istediğini belirtmiştir. Bazı milletvekillerinin söylediği gibi, tasarının içerisinde, hale girmeden mallarını satabilmekle ilgili, üreticilere bir yasak bulunmadığını, üreticilerin, kendi mallarını, belirlenen yerde ve belirlenen günde, hiç hale girmeden pazarlama imkânına sahip olduklarını dile getirmiştir.

Türkiye'nin kamu düzenini sağlama açısından ve hiyerarşik bir yapının gerçekleşmesinde çok başarılı olamadığından da söz eden Küçük, sınıflı bir toplum geleneği bulunmadığı için, hiyerarşinin devlet sistemine egemen olamadığını ifade etmiş ve bu nedenle de Türkiye'de hükümet değişikliklerinin, önemli kadro değişikliklerine yol açtığını dile getirmiştir. Bu sözleri de, kanun hükmünde kararnamenin 19. maddesindeki düzenlemenin değişikliğine gidilmesiyle ilgili olarak sarf ettiğini de açıklamıştır. Yine, hal müdürünün, ağırlıklı olarak, ziraat veya ilgili bir yüksekokulu bitirmiş olması, önerisinin de çok uygun olduğunu belirttikten sonra, böylece işsiz 25–30 bin dolayındaki ziraat mühendisinin bir kısmına da iş imkânı yaratılacağını söylemiştir.

Ahmet Küçük, devlet, sadece satılan malın kayıt içerisine almakla, bütçe gelirinin sağlayamayacağını, buna ek olarak bilgi ve teknolojinin de tarımın hizmetine sunulmasının gerekli olduğunu dile getirmiş ve ayrıca üretici birliklerinde ve belirli büyüklüğe ulaşmış kooperatiflerde ziraat mühendislerinin çalıştırılması halinde, bunların sigorta ve vergilerinin devlet tarafından ödenmesinin ve hatta maaşlarının yarısının desteklemenin de yararlı olacağını ifade etmiştir.

Küçük, konuşmasının sonlarında; *“Değerli arkadaşlarım, tarımda, herkes, her hükümet ettiği dönemde tarımcıyı ezdirmediğini ve bu konuda gerekli önlemleri aldığını söylüyor; ama, doğru değildir. 1980'den bu yana, tarımda ortalama büyüme hızı yüzde 1,06 iken, Türkiye nüfus bakımından yüzde 6 büyümüştür; yani, tarımda büyümenin nüfus artışının altında kalması suretiyle tarımda bir fakirleşme ortaya çıkmıştır. Biz, tarımda var olan potansiyellerimizi, yani, işsiz 25 bin ziraat mühendisi potansiyelimizi, bilgi potansiyelimizi, coğrafyamızı, toprağımızı var olan mekanik imkânlarımızı bir araya getirip doğru işleri yapamazsak, birçok sorunu tekrar tekrar görüşmek zorunda kalırız”* şeklindeki ifadelerle yer vermiş ve kürsüden inmiştir.

Tasarının 5. maddesi ile ilgili olarak, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Daha önceki konuşmalarında, tasarıya olumsuz yaklaşan Mahmut Yılbaş, bu bölümde de yapmış olduğu kısa konuşmada, hal yönetiminden sorumlu bir hal müdürü ve onun emrinde çalışan bir hal zabıtası ile haldeki disiplinin, sevk ve idarenin sağlanamayacağını iddia etmiştir. Mevcut uygulamada ise belediyenin genel zabıta biriminin, hal müdürünün emrinde olmadan denetimleri yaptığını, bu uygulamanın halde disiplinin ve yönetimin sağlanması açısından daha uygun olduğunu savunmuştur.

Mahmut Yılbaş'tan sonra, parti grupları adına başka söz talebi olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Van Milletvekili Fetullah Erbaş yapmıştır. Üretilen malların üçte birinin, halin içine girdiğini, geriye kalan üçte ikisinin ise hal dışında satıldığını söyleyen Fetullah Erbaş, bu üçte ikilik kısmın, ihraç edilmesi için tedbirler alınmasını önermiştir. Ayrıca halde düzenin sağlanması için yeni bir zabıta teşkilatının kurulmasının, Ankara, İstanbul, İzmir için, uygun olabileceğini, ancak bazı belediyelerin bu zabitanın maaşını bile ödemekte güçlük çekeceğini

ifade etmiş ve sözü hal müdürlerinden aranan niteliklere getirmiştir. Erbaş, beş yıl tecrübeli bir gıda mühendisinin, belediye gibi siyasî bir yerde çalışmayacağını öne sürdükten sonra, son söz olarak da üzerinde görüşülen maddenin, masa başında hazırlandığı ve uygulanamayacağını söylemiştir.

Abdüllatif Şener, Fetullah Erbaş'ın Fazilet Partisi adına konuşması için başvurduklarını belirtmesi nedeniyle yaşanan kısa bir tartışma sonrasında, şahsı adına diğer konuşmayı yapmak üzere, Fazilet Partisi İçel Milletvekili Saffet Benli söz almıştır. Yaş sebze ve meyve üretiminin ne denli zahmetli olduğuna vurgu yaparak konuşmasına başlayan Saffet Benli, ziraî kredi faizlerinin artırılmasının; dolara bağımlı olarak sürekli artan, tohum, ziraî ilaç girdilerinin; işçilik, nakliye ücretleri ve benzeri unsurların; ürünün gerçek değerinin oluşmasında mutlaka dikkate alınması gereken konular olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak üretimin artırılması için her türlü tedbirin alınması gerektiği halde, bunun ihmal edildiğini öne sürmüş ve diğer taraftan komisyon oranlarının serbest bırakılmasının, tekelleşmeye yol açabileceğini vurgulamıştır.

Bir merkezde halden geçmiş bulunan yaş sebze ve meyvenin, Türkiye'nin her yerinde rahatça pazarlanma imkânına kavuşturulmasının gerekliliğine de değinen Saffet Benli, bu konuda şu öneride bulunmuştur: *“Birbirine çok yakın olan hallerin mevcudiyeti dolayısıyla, zaman kaybına sebebiyet vermemek için, iş yoğunluğunun daha az olduğu hallerin tercih edilmesi gibi nedenlerle, bunun, mutlaka sağlanması gerektiği kanaatindeyim. Oysa, tasarıda, bu konuda açıklık bulunmamaktadır; ilgililerin bu konuya açıklık getirmelerini hassaten rica ediyorum.”*

Benli, konuşmasının sonlarında, tasarıda, hal müdürüne bağlı olarak görev yapacak zabıta sayısının, çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi hususunda bakanlığın görüşünün alınmasının yanlış olduğunu belirtmiş ve bu konuda belediyelerin, tek ve son karar mercii olması gerektiğini savunmuştur. Hükümete, merkezîyetçiliğe ve bir yığın bürokratik işlemlere yol açabilecek olan bu uygulamayı yeniden gözden geçirmesini önermiştir.

Konuşmaların sona ermesinin ardından, önergelerin görüşülmesine geçilmişse de, oylama sırasında karar yetersayısının bulunmadığı görülmüş ve birleşime ara verilmiştir.

“Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 101. Birleşimin, Üçüncü Oturumunda devam edilmiştir.

Oturumda ilk önce, geçen oturumda oylaması yapılamayan önerge oylanmış ve kabul edilmemiştir. 5. madde de okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra 6. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının 6. maddesi şöyle düzenlenmiştir: **552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 20 nci maddesinin birinci ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir.**

‘Toptancı hallerde bu Kanun Hükmünde Kararname ile kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkileri kullanmak, ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözümlmek ve kendisine intikal eden konularda görüş bildirmek üzere bir hakem kurulu oluşturulur.’

‘Hakem kurulunun görevleri, yetkileri, seçimi, çalışma usul ve esasları, kurul üyelerine belediye bütçesinden ödenecek huzur haklarının parasal miktarı ile kurulun karar verme ve kurul kararlarına karşı yapılacak itirazların şekil ve sürelerine ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir’

‘Belediyeler, hal müdürlüğü nezdinde hakem kurullarına uygun bir çalışma yeri ve ihtiyaç duyulan malzeme ve demirbaşları sağlamakla yükümlüdürler.’

6. madde ile ilgili ilk konuşmayı, CHP Grubu adına Çanakkale Milletvekili Ahmet Küçük yapmıştır. Daha önceki maddelerde de CHP adına konuşma yapan Küçük, maddede, halde mal satışı esnasında doğabilecek anlaşmazlıkları çözümlmek üzere kullanılacak hakkın kanunla oluşturulmasının yer aldığını belirtmiş ve bunun olumlu bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Hakem kurulunda ilgili tüm tarafların yer almasının demokratik bir yaklaşım olduğunu, ancak, bu kurulun başkanının, sanayi ticaret il müdürlüğünce atanacak olmasının, demokratik oluşumlara, şüpheli yaklaşımın bir ifadesi olduğunu iddia etmiştir.

Ahmet Küçük, demokrasi üzerine kurduğu konuşmasında, üretici birliklerine ve 50 üyeyi aşan üretici kooperatiflerine yer tahsisi yapılması ve tahsislerde öncelik tanınmasının, bu yasa tasarısının olumlu yanları olduğunu söyledikten sonra, asıl olarak toplumun en örgütsüz kesimi olan tarım kesiminde, tüm destekleme ve teşviklerde örgütlülüğün desteklenmesinin gerekli olduğunu savunmuş ve örgütlü toplumun, çağdaş toplum olduğunu hatırlatmıştır. Köylü popülizmine de karşı çıkarak, örgütlü olmanın köylüler için ne denli önemli olduğunu bir kez daha vurgulamış ve üretici birliklerine yer tahsisine değinmiştir. Üretici birliklerinin, komisyonculuk yapamamaları, bir konuda veya belli bir sezonda üretim yapmaları nedeniyle, tahsis edilen yerlerin kira ve masraflarını ödemelerinde sıkıntıya düştüklerini ortaya koyan Küçük, tarla ziraatı yoluyla yaş sebze ve meyve üreten üreticilerin bu durumda olduğunu ifade etmiş ve bir hakem kurulunun oluşturulmasının olumlu bir adım olduğunu da sözlerine eklemiştir.

6. madde üzerinde, Fazilet Partisi’nin görüşlerini Konya Milletvekili Veysel Candan ortaya koymuştur. Maddeyle oluşturulması öngörülen hakem kurullarının yapısı hakkında bilgi veren Veysel Candan, bu kurulun belediyeleri devre dışı bırakacağını öne sürmüş ve hakem kuruluna fazla yetki verildiğini dile getirmiştir. Ayrıca tasarıda şimdiye kadar kabul edilen maddelere bakıldığında, hem ekonomik açıdan hem de üretici açısından yasakçı bir zihniyetin görüldüğünü iddia etmiştir.

Ürününü hal dışında satmak isteyenler için, mutlaka bir borsanın oluşturulmasının ve günlük fiyatların getirilmesini savunduklarını, bir kez daha ifade eden Candan, komisyon yüzdesinin serbest bırakılmasını da eleştirerek, bunun üreticiyi satıcının insafına terk etmek anlamı taşıdığını ileri sürmüştür. *“Bozulmak üzere olan, yüklü bir emtianın, bir yaş sebzenin sebze halinde satılması için, yüzde 20 rüsum istendiği zaman kim müdahale edecektir? O sebzenin üç gün içerisinde satılması mecburiyeti olduğunu düşünürsek, komisyon oranını serbest bıraktığımız zaman, bu tasarı, bu haliyle üreticinin aleyhine olmaz da ne olur!”*diyerek, sadece polisiye tedbirlerle hale girişin artırılmasıyla fiyatları ucuzlamayacağını, asıl olarak KDV’nin aşağıya çekilmesinin ve hale sebzenin girişinin cazip hale getirilmesinin önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Hakem kuruluna çok iş düşeceğini ve yakalanan malların haraç mezat satılacağını dile getiren Veysel Candan, komisyonun yüzde 25 gibi yüksek bir rakam olması nedeniyle, yaş sebze ve meyveyi getirenlerin, mallarını halin dışına bırakıp gidebileceklerini öne sürmüştür. Hal kanunu çıkacaksa, mutlaka, 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin tümünün ele alınması görüşünü tekrarlayarak, üretici birliklerine, mutlaka, hal içinde yer tahsisi yapılmasını ve borsanın kurulmasını isteyen Candan, yasanın uygulamaya girmesiyle sebze meyve fiyatlarında yükselme olacağını iddia etmiştir. Son olarak ise söz konusu tedbirlerle, Türkiye’de, yaş sebze ve meyve üretiminin azalacağını, fiyatların ise yükseleceğini vurgulayarak, konuşmasını tamamlamıştır.

Gruplar adına başka söz talebi bulunmaması nedeniyle, kişisel konuşmalara geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı Fazilet Partisi Kırıkkale Milletvekili Mikail Korkmaz yapmıştır. Konuşmasını kısa tutan Mikail Korkmaz, tasarıyla ilgili olarak alınan bütün kararların, güçlüden yana olduğunu söyledikten sonra, bütün sorunun, üreticinin elinden ucuza alınan bir malın, pazarda pahalıya satılmasından kaynaklandığını öne sürmüş ve asıl olarak üretici ile tüketicinin düşünülmesinin lazım geldiğini ifade etmiştir. Aracı insanların varlığı nedeniyle, devletin de kasasına bir şeyin girmediğini vurgulayan Korkmaz, şöyle bir düzenleme önermiştir: *“Şayet düzenleme yapılacaksa, devlet de buradan kârını alsın, rantını alsın, tüketici de buradan istifade etsin, üretici de alınterinin karşılığını alsın. Sayın Bakan, özel sektörden geliyor; Türkiye’de özel sektör ile üretici arasındaki düzensizliğe burada da yol açılmasın.”*

6. madde üzerindeki, gruplar ve şahıslar adına yapılan konuşmaların tamamlanmasından sonra, FP’li milletvekilleri tarafından verilen bir önerge okunmuş ve oylanmıştır. Önergenin reddedilmesinin ardından, 6. madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının 7. maddesi şu şekildedir: **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 25 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:**

‘Toptancı hal zabıtasının, semt pazarlarının denetlenmesi yetkisi saklı kalmak kaydıyla, büyükşehir teşkilatı bulunan şehirlerde bu kanun hükmünde kararname gereğince toptancı hal dışında yapılacak her türlü denetim, ceza uygulama ve buna ilişkin para cezası tahsil etme yetkisi, büyükşehir belediyelerine ve yetki alanlarıyla sınırlı kalmak kaydıyla ilçe belediyelerine aittir.”

Madde üzerinde gruplar adına söz isteyen olmamış, ilk ve tek konuşmayı, şahsı adına, Fazilet Partisi Yozgat Milletvekili Abdullah Örnek yapmıştır. 27 Haziran 1995 tarihinde yürürlüğe giren Kanun Hükmünde Kararnamede görülen, aksaklıkların ve eksik yönlerin giderilmesi için getirilen bu tasarıda da, yine birçok eksik ve hatalı yön bulunduğunu söyleyen Abdullah Örnek, amacın, sebze ve meyve ticaretindeki kaçak vergiyi tespit etmek olduğunun söylenmesine karşın, getirilen zorlayıcı tedbirler nedeniyle, üretimin düşeceğini iddia etmiştir. Yapılması gerekenin ise sebze ve meyve ticaretinin serbest bırakılması, ucuz sebze ve meyve için üretim bölgelerinde üretici birlikleri kurulması, kendilerine toptancı hallerinde yer tahsis edilmesi ve vergilerde KDV oranlarının düşürülmesi olduğunu belirtmiştir.

Örnek, tasarımı bir bütün olarak ele aldığı konuşmasında diğer maddelerle ilgili görüşlerini de açıklamış ve cezaların ağırlığından şikâyet etmiştir. Yaş sebze veya meyveyi, belediye mücavir alanı içerisinde veya dışarısında, hale uğramadan satanların aracının trafikten men edilmesine de karşı çıkarak, bunun millî servetin hapsedilmesi olduğunu savunmuştur. Hal içi denetim için ikinci zabıta teşkilatının kurulmasının doğru olmadığını, belediyelerin zaten personel sayısının fazlalığından şikâyet ettiklerini de dile getirmiş ve iki türlü denetimin sürtüşmelere yol açacağını da iddia etmiştir.

Abdullah Örnek yapılması gerekenleri ise şu şekilde ortaya koymuştur: *“Değerli milletvekilleri, üretici açısından vergi yükünün azaltılması, işlemlerin basite indirilmesi, üreticinin malını değerinde satarak alınterinin karşılığını alması sağlanmalıdır. Sebze halini cazip hale getirmek için, malını buraya getirene vergi iadesi getirilmelidir. Üreticinin kullandığı gübre, ilaç ve tohumda özel indirimler yapılmalıdır. Hallerde satılamayan malların muhafazası mecburiyeti getirilmelidir. Bundan dolayı, belediyeyle ilgili kesintilerde veya hallerin projeleri geliştirilirken, yanlarına soğuk hava depoları yapılma mecburiyeti konulmalıdır. Böylelikle, satılamayan malların bekletilmesi ve millî servetin boşa gitmemesi sağlanmalıdır.”*

Hazırlanan bu tasarıda, her ne kadar, amacın, devletin vergi kaybını önlemek gösterildi ise de, asıl nedenin, komisyonculara ve ticaret borsalarına gelir sağlanması olduğunu belirten Örnek, tasarının yeniden gözden geçirilmesini isteyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

7. madde ile ilgili olarak başka konuşma yapılmamış ve FP’li milletvekillerinin vermiş olduğu önergeye geçilmiştir. Bu arada yapılan yoklama sonucunda toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmış ve ardından da önerge oylanmıştır. Önergenin reddedilmesinin ardından, 7. madde okunduğu haliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra; **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4128 Sayılı Kanunun 2 nci Maddesiyle değişik 26/A maddesinin 1 inci fıkrasının sondan ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Hal dahilinde faaliyetten men’e ilişkin belediye encümeni, hal hakem kurulu ve hal müdürü kararları hakkında da aynı usul uygulanır ve faaliyetten men kararı belediye görevlilerince yerine getirilir” şeklindeki 8. maddenin görüşülmesine başlanmıştır.

Madde üzerinde Fazilet Partisi Grubu adına Kırıkkale Milletvekili Mikail Korkmaz söz almıştır. Hükümetin, taşradaki belediyelere yapmış olduğu müdahalelerden rahatsızlığını dile getiren Mikail Korkmaz, belediyelerin, sivil toplum örgütlerinin en büyük temsilcisi olduğunu, bu kurumların, merkezden gönderilen talimatlarla yönetilmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir. Korkmaz, hallerdeki komisyonların serbest bırakılmasının da eleştirerek, bunun, üreticiden çok, tüccarların işine yarayacağını belirtmiş ve *“İstanbul’da soylu Türk gençliğine yapılan zulme bir milletvekili olarak çare bulamadığımdan dolayı özür diliyorum; o zalimleri de, zulümlerinden dolayı kınıyorum”* diyerek, kürsüden inmiştir.

Madde bu konuşmanın hemen ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında, **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesinin son fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.**

‘Yapılan denetim sonuçlarına göre Bakanlıkça verilecek talimatlara belediyeler uymak zorundadır” şeklindeki 9. madde okunmuş ve söz talebinin olmaması nedeniyle, oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının 10. maddesi şöyledir: **“552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki geçici 2 nci madde ilave edilmiştir.**

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanun Hükmündeki Kararnamenin 14 üncü ve 19 uncu maddelerine göre yapılacak düzenlemeler ile 20 nci maddesine göre çıkarılacak yönetmelikler 6 ay içinde yürürlüğe girer.”

Madde üzerinde Fazilet Partisi Bursa Milletvekili Altan Karapaşaoğlu söz istemiş ve çok kısa bir açıklama yapmıştır. Maddede bir ifade eksikliğinin olduğunu belirten Karapaşaoğlu, *“...çıkartılacak yönetmelikler altı ay içerisinde yayımlanır”* ifadesinin doğru olmadığını, oysa yönetmeliklerin altı ay içerisinde hem çıkarılmasının hem de yayımlanmasının gerekli olduğunu öne sürmüştür.

Bu konuşmadan sonra, aynı milletvekili ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 638 sıra sayılı kanun tasarısının geçici 2 nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederiz.*

‘GEÇİCİ MADDE 2.– 638 sıra sayılı yaş sebze ve meyvelerle ilgili kanun tasarısının geçici 2 nci maddesindeki ifade aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu Kanun Hükmündeki Kararnamenin 14 üncü ve 19 uncu maddelerine göre yapılacak düzenlemeler ile 20 nci maddesine göre çıkarılacak yönetmelikler altı ay içerisinde çıkarılarak yürürlüğe girer” şeklindeki önerge, oylanarak kabul edilmiş ve ardından da madde oylanmıştır.

10. maddenin kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 11. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Madde üzerinde Fazilet Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Veysel Candan söz almıştır. Tasarıdaki eksiklikleri dile getirmek için söz aldığını açıklayan Veysel Candan, düzenlemenin, üretici üzerindeki, vergi yükünü artırdığını ve malın, değerinde satılmasını önlediğini ifade etmiştir. Üreticinin kullandığı gübre ve ilaç gibi konularda da, tasarıda hiçbir maddenin bulunmamasını eleştiren Candan, yine üreticiden kesilen Bağ-Kur ve benzeri primlerin yerine yatırılıp yatırılmadığının da, kontrol altına alınmadığını öne sürmüştür. Gerçek usulde vergi mükellefi olmayan üreticinin, KDV ödediği halde, mahsuplaşma imkânının tanınmadığını da bir eksiklik olarak ortaya koymuştur.

Veysel Candan, taşıma araçlarının faaliyetten meni gibi çok iptidai bir maddeyle, ekonominin zarara uğrayacağını da iddia ederek, komisyon oranlarının serbest bırakılmasının, sebzenin yüksek fiyatlarla satılmasına yol açacağını öne sürmüştür. Belediyeye aktarılan gelirin, hal yapımında belirli bir oranda kullanılma imkânının getirilmesinin ise lüzumsuz para bekletmelerine neden olduğunu savunan konuşmacı, hal içi denetim adı altında oluşturulan zabıta teşkilatının, devleti büyüteceğini de sözlerine eklemiştir.

Tasarıyla ilgili daha önce yapılmış eleştirileri, genel olarak bir kez daha vurgulayan Candan; *“Hükümet, bu tasarıyla, tıpkı kesintisiz eğitimde 4 katrilyonluk vergi yüküyle olduğu gibi, hal tasarısında da 2 katrilyonluk bir vergi ve enflasyonda indirim hedeflemektedir; bunu sağlamak mümkün olmayacaktır. Bu tasarı kanunlaştıktan sonra, göreceğiz ki, yaş sebze ve meyve fiyatlarında, asgarî yüzde 20 ile 30 arasında bir artış söz konusu olacaktır. Sayın Bakanın ifade ettiği gibi, bu, hal mafyasını önlemediği gibi, yeni mafyalaşma olaylarını da ortaya çıkaracaktır”* şeklindeki sözlerle, eleştirilerine devam etmiştir.

Son olarak ise 552 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin tümünün Genel Kurula getirilmesini önermiş; üretici, tüketici ve komisyoncu açısından asgarî müşterekte buluşulabilen noktaların yeniden düzenlenerek, halkın daha ucuz fiyatla sebze ve meyve almasının sağlanmasını istemiştir.

11. madde, bu konuşmanın sona ermesinin ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Hemen sonrasında da, **“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 12. madde, üzerinde konuşma yapılmadan ve önerge verilmeden oylanarak kabul edilmiştir.

Tasarının tümünün oylanması ve kabul edilmesiyle de, tasarı yasalaşmıştır.³³⁴

³³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 54. Cilt, 3. Yasama Yılı, 101. Birleşim, s. 308–354

23- MERA KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN (4358 SAYILI)

“Mera Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köyişleri ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları” üzerindeki görüşmelere 11 Haziran 1998 tarihindeki, 3. Yasama Yılıının, 101. Birleşiminde başlanmıştır. Üçüncü Oturumdaki müzakerede, başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Kütahya Milletvekilleri Mehmet Korkmaz ve Ahmet Derin yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının ardından, yapılan oylama sonucunda kabul edilmemesi üzerine, tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir. Ancak tasarının tümü üzerinde herhangi bir söz talebi bulunmaması nedeniyle, hemen maddelerin görüşülmesi başlamıştır.

Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“25.2.1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanununun 14 üncü maddesinin (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

a) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının talebi üzerine; 3213 sayılı Maden Kanunu ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre maden ve petrol arama ile arama sonunda verimliliği kesinlikle saptanan maden ve petrol, ön işletme, işletme faaliyeti için zarurî olan,”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Latif Öztekin yapmıştır. Daha önce çıkarılan 4342 sayılı Mera Kanununun önemli ve yararlı bir yasa olduğunu söyleyen Latif Öztekin, o dönemde, yasanın görüşülmesi sırasında, kendisinin bazı eksiklikleri dile getirdiğini, şimdi ise işaret ettiği maddeyle ilgili değişikliğin gündeme alındığını ifade etmiştir.

Latif Öztekin, hayvansal tüketim konusunda, gelişmiş ülkelerde 80 ila 100 kilogram düzeyinde olan fert başına yıllık et tüketiminin, Türkiye’de 20 kilogram düzeyinde olduğunu belirtmiş ve bunun temel nedeni olarak da, birim hayvan başına hayvan verimlerinin düşük olmasını göstermiştir Türkiye’de bir inekten ortalama 1 600–1 700 kilogram süt alınabilirken, gelişmiş ülkelerde bu miktarın, 4,5–5 tonlar düzeyinde olduğu bilgisini de aktarmıştır.

Hayvansal üretimi artırmanın ilk şartının, düşük verimli yerli hayvanların yerine, üstün verimli kültür ırklı hayvanları veya melez hayvanları ikame etmek olduğunu da vurgulayan Öztekin, diğer bir etkenin de, çevre faktörü olduğunu ifade etmiş ve şunları dile getirmiştir: *“Çevre faktörü içinde hayvanların bakımı ve beslenmesi ön sırayı alır. Yeterli düzeyde beslenemeyen hayvanlardan arzu edilen verimi almak mümkün değildir. Hele, kültür ırklı hayvanlardan, kötü bakım ve beslenme şartlarında verim almak hiç mümkün değildir. Bu yüzden, hayvancılığı geliştirmek için yem sorununu çözmek, özel bir öneme sahiptir.*

Ülkemiz hayvanlarının kaba yem ihtiyacı, esas itibariyle üç kaynaktan karşılanmaktadır. Bunlardan birincisi, çayır ve meralar; ikincisi, tarla ziraatı içerisinde yetiştirilen yonca, korunga, fiğ gibi yem bitkileri; üçüncüsü de, hasat edilen tahılların sapları, diğer ifadeyle, samanı.”

Türkiye’de yem bitkileri yetiştiriciliğinin, özlenen düzeyde olmadığını, ekilebilir arazinin sadece, yüzde 2–3 kadarının yem bitkileri tarımına ayrıldığını belirten Latif Öztekin, bu nedenle hayvancılığın kaba yem ihtiyacının büyük kısmının kışın samanla, az bir kısmı da çayırlardan ve biraz da meralardan elde edilen kuru otlarla karşılanırken, yazın, asıl olarak meralardan sağlandığını ortaya koymuştur. Ancak, meraların uzun yıllar devam eden ağır ve düzensiz otlatma nedeniyle yıprandığını ve ot veriminin de çok düştüğünü vurgulamış ve şu örneği vermiştir: “Örneğin, ülkemizde, meralardan dekara en fazla 90 ilâ 100 kilogram kuru ot alınırken, Avrupa Topluluğu ülkelerinde dekara 600-700 kilogram kuru ot alınmaktadır. En ucuz yem kaynağı olan çayır ve meralardan, ülkede tüketilen yemin büyük bir kısmı üretilmektedir.”

Çayır ve meraların öneminin, sadece hayvanlara kaba yem sağlamakla sınırlı olmadığına da değinen Öztekin, meralar, tarım yapılan üst toprakların su ve rüzgâr erozyonuyla taşınarak kaybolmasına mâni olduğunu söyledikten sonra, diğer yararlarını şöyle sıralamıştır: “...en önemli tabii yem kaynaklarıdır, toprak verimliliğini artırmaktadır; çeşitli av ve yaban hayvanları için güvenli bir yaşama ortamı oluşturmaktadır; temiz hava kaynağıdır, fotosentezle, kirli havayı temizleme gibi çok önemli fonksiyonları vardır ve yağın yağmurların yüzey akışıyla kaybolmasını önleyerek, taban suyunu ve akan suları zenginleştirmektedir.”

Latif Öztekin, meraların korunmasının gerekliliği üzerinde de durduğu konuşmasında, çok miktarda meranın yağmalandığını öne sürmüş ve bir yandan mera alanlarının azalması, diğer yandan da hayvan sayısının artması yüzünden, birim alana düşen hayvan sayısının iki yönlü arttığına dikkat çekmiştir. Meralarımızın elden çıkmasının tek ve en büyük nedeninin ise kullanımı açısından hiçbir kanunî sınırlama getirilmemesi olduğunu ifade etmiş ve Orman Yasası sayesinde, 1950’de 10,4 milyon hektar olan ormanların, 1970’te 18,2 milyon hektara, 1980’de de 20,1 milyon hektara yükseldiğini hatırlatmıştır.

Mera bitkilerinin birçoğunun çok yıllık olduğunu ve alınacak ciddi önlemlerle verimin arttırılabileceğini söyleyen Öztekin, yapılan çok sayıda araştırma sonucu, otlatma zamanının ve otlatma kapasitesinin düzenlenmesiyle, meraların mevcut veriminin birkaç katına çıkarılabileceğinin ortaya çıktığını açıklamıştır. Tasarının temel konusu olan fonlarla ilgili olarak da, ayrılan fon gelirlerinin son kuruşuna kadar, meraların gelişimine hizmet edecek şekilde planlı, programlı ve yapılan projeler doğrultusunda harcanmasını temenni etmiş ve çiftçilerin, hayvanlarının ihtiyacı olan kaba yemi kendilerinin tarla ziraatı içinde üretmeleri yönünde teşvik edilmelerini istemiştir.

Tasarının 1. maddesi üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Denizli Milletvekili Hilmi Develi konuşma yapmıştır. Mera Fonundan ve Dünya Ticaret Örgütünü kuran anlaşmadan söz ederek konuşmasına başlayan Hilmi Develi, *“Dünya Ticaret Örgütü üyesi bir ülkenin taviz listesinde yer alan ürünlerin ithali sırasında veya ithalat dolayısıyla, her türlü vergi ve resimler bakımından, bu anlaşma tarihinde mevcut olanlardan veya bu tarihte ithalatçı ülkede yürürlükte bulunan mevzuatın doğrudan ve zorunlu olarak ileride tahsil edeceklenden daha yüksek vergi ve resimlere tabi tutulmamaları gerekmektedir”* şeklindeki sözlerle anlaşmaların çerçevesini ortaya koymuştur.

Getirilen bu fonun ham deriye uygulanması halinde, pek çok sakıncasının olacağını da belirten Develi, bu uygulamayla, hayvansal ürüne dayalı deri sanayinin de dış pazarlarda rekabet etme şansını kaybedeceğini ve ekonomisini de derinden sarsacağını öne sürmüştür. Söz konusu sakıncaları ise şu şekilde açıklamıştır: *“Hayvansal ürünlerden alınacak CİF bedelinin yüzde 8'i oranındaki fon, deri sanayii için çok yüksektir. Nitekim, bu fonun diğer gelirleri binde 1 dolayında iken, diğer hayvansal ürünlerdeki yüzde 8'i anlamak, bize göre, mümkün değildir. Özellikle, bu uygulamalardan doğan yüzde 6'lık KKD fonu, yüzde 8'lik fonla birleştiğinde, zaten bin bir zorluklarla rekabet etme noktasında olan dericiliğimizin -devletin gümrük duvarlarını kaldırdığı bir ortamda- Avrupalı dericilerle rekabet etme şansı tamamen ortadan kalkmakta-dır. Bu yönüyle, ülkemizde, çok yüksek deri işleme kapasitesi olduğundan, ham deri üretim yetmezliği, çıkmaz noktasına gelmiştir. Bu, ithalde alınacak yüzde 8'lik fon, deri sanayiini, özellikle hammaddesini, emsallerine göre çok daha pahalı duruma getirmiştir. Esasen, hammaddeye uygulanacak fonların mümkün olduğu kadar düşük tutularak, sanayie katkıda bulunulması, ülke sanayii açısından son derece önemlidir.”*

Hilmi Develi, bu sözlerden sonra, daha önce çıkarılmış olan yasanın, gerek Plan ve Bütçe Komisyonunda gerekse Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonunda, bu konunun uzmanlarının, özellikle Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı yetkililerinin görüşü alınmadan çıkarıldığını iddia etmiş ve üzerinde görüşülen tasarının, gündeme gelmemesi durumunda, özellikle gümrük birliği sürecinde rekabet etme noktasında ciddi sıkıntılar yaşanacağına işaret etmiştir. Tasarının, daha önce yapılmış olan yanlışlığın düzeltilmesi yolunda olumlu bir adım olduğunu ve sanayicilere, özellikle küçük işletmelere yararlı olacağını dile getirerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Develi'den başka, konuşma talebinde bulunan milletvekili olmamış ve Kütahya Milletvekili Ahmet Derin ile arkadaşlarının vermiş olduğu önerge gündeme alınmıştır. Bu önergenin reddedilmesinin ardından, madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 2. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“4342 sayılı Mera Kanununun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bendleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (8) numaralı alt bendi yürürlükten kaldırılmış ve ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar ilave edilmiştir.**

1. Her yıl Genel Bütçeden ayrılacak ödenek.

3. Her türlü tütün mamülleri ile alkollü içkilerin imalat ve ithalatçıları tarafından yurt içinde yapılacak teslimlerde satış fiyatı üzerinden hesaplanan yüzde iki oranındaki Mera Fonu kesintisi,

Birinci fıkranın (a) bendinin (3) numaralı alt bendindeki belirtilen kesintiler, her bir aya ilişkin olarak yapılan teslim üzerinden, imalatçılarla ithalatçılar tarafından, tahakkukunu izleyen ay içerisinde Fon hesabına aktarılır.

Mera Fonunda toplanan ödeneklerin harcanmayan kısmı, ertesi yılın Fon Bütçesine devren gelir ve ödenek kaydolunur.”

Madde ile ilgili olarak gruplar ve şahıslar adına konuşma talebinde bulunan milletvekili olmadığı için, önergelere geçilmiştir. Burdur Milletvekili Kazım Üstüner ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; “Genel Kurulda görüşülmekte olan Mera Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısının 2 nci maddesiyle değiştirilen Mera Kanununun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin 1 numaralı alt bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

‘1- Her yıl akaryakıt dışındaki maddelerden alınan gümrük vergisi tahsilat tahmininin yüzde 2’si tutarındaki miktardan az olmamak üzere genel bütçeden ayrılacak ödenek” şeklindeki önerenin kabul edilmesi sonrasında, 2. madde de, değiştirilen haliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Ardından; “4342 sayılı Mera Kanununa aşağıdaki geçici madde ilave edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2. – 1998 Malî Yılına münhasır ve 30 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin 1 numaralı alt bendindeki gelire karşılık olmak üzere, bütçe kapsamındaki fonlara ait ödeneklerin % 1’i tutarındaki miktar, 1998 yılı için bütçe kapsamına alınan Mera Fonuna aktarılır” şeklindeki 3. maddenin görüşülmesi başlamıştır. Madde üzerinde konuşma yapılmadığı gibi, herhangi bir önerge de verilmemiş ve okunduğu haliyle oylanarak, kabul edilmiştir.

Daha sonra; “Bu Kanun 28.2.1998 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 4. madde ile “Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 5. madde de ayrı oylanarak, kabul edilmiştir.

Son olarak ise tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylelikle tasarı yasalaşmıştır.³³⁵

24- TUZ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4373 SAYILI)

“Tuz Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” ile ilgili görüşmelere 28 Temmuz 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşiminde başlanmıştır. İkinci Oturumdaki müzakerelerde başkanlığı, Kamer Genç üstlenirken, Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ise katip üye olarak görev yapmışlardır.

³³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 54. Cilt, 3. Yasama Yılı, 101. Birleşim, s. 354–361

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde, Fazilet Partisi Grubu adına Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan konuşma yapmıştır. Tuzun temel gıda olarak öneminden ve nasıl elde edildiğinden söz ederek konuşmasına başlayan Cevat Ayhan, toplam tuz üretimi içinde, Tekel Genel Müdürlüğünün payının, kaynak tuzunda yüzde 2, kaya tuzunda ise yüzde 3 olduğunu açıklamıştır. Ancak Tekel İdaresinin, bu tuz kaynaklarını verimli bir şekilde işletemediğini ve bu yüzden de bir kısmının kapatıldığını dile getirmiştir.

Tasarının da bu nedenle hazırlandığını ifade eden Ayhan, Hükümetin sevk ettiği tasarının, devletçilik anlayışını koruyan, muhafazakâr bir tasarı olduğunu belirttiikten sonra, mevcut yasanın 1. maddesinde yapılan değişiklikle, Tekel İdaresince hiç işletilmemiş veya işletilmesinden vazgeçilmiş kaya ve kaynak tuzlarının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca işletilmesi yerine, kendilerinin önerisiyle işletme hakkının, gerçek veya tüzelkişilere verilmesinin sağlandığını açıklamıştır. *"Tekel İdaresi, her türlü tuzların işletilmesi görevini Bakanlar Kurulundan izin alınmak ve süresi 40 yılı geçmemek kaydıyla, gerekirse yabancıların da dahil olacağı bağlı ortaklıklar ve iştirakler teşkil etmek suretiyle yerine getirebilir"* ibaresinin de, yine sayelerinde eklendiğini ileri sürmüştür.

Yabancı sermayenin gelmesiyle, hem teknoloji getirilmesinin hem de üretim disiplinin sağlanmasıyla, işletmelerin daha verimli çalışmasının sağlanabileceğini savunan Cevat Ayhan, Anayasanın 168. maddesine atıfta bulunarak, bunun için yasa çıkarılması yoluna gidildiğini ifade etmiştir. Tuz Kanununun 1. maddesinde değişiklik yapan bu tasarıyla, tuz kaynaklarını, tuz rezervlerini, özel işletmelere, hatta, yabancı sermayeye açıldığını vurgulayarak, KİT'lerin işletmecilik konusunda başarılı olmadığını, Sovyet Rusya'dan örnek de vererek, ortaya koymuştur.

Ayhan, KİT'lerin özelleştirilmesinde Türkiye'nin başarılı olmadığını belirttikten sonra, devletçilik ile ilgili olarak geçmişe dönük şu bilgileri vermiştir: *"Halbuki, 1930'lu yıllara baktığınız zaman, daha Atatürk'ün sağlığında, cumhuriyetin ilk yıllarında, 1929-1930 iktisadî krizinden sonra, kalkınma ve gelişme için devletin birtakım işler yapması kararı verilirken -o zamanın konjonktürü içinde değerlendirmek lazım- ve Türkiye'de de sermayenin, müteşebbis gücün olmadığı ve Lozan Barış Antlaşmasıyla, Türkiye'deki yabancı sermayenin de kademeli olarak tasfiye edildiği, borçlanıldığı, millileştirme döneminin yaşandığı bir dönemdir. O zamanki konjonktürde haklı görülerek, zaruret halinde, iktisadî devlet teşekkülleri kurulmuştu; Sümerbank, Etibank, Karabük Demir-Çelik ve benzeri kuruluşlar, hep, o yılların eserleridir; ama, onların kuruluş kanunlarında, bunların ileride özelleştirilmesi, özel teşebbüse devredilmesi amir hükümlerdi. Hep bu düşünülüyor gelen geçen hükümetler tarafından; ama, maalesef, devamlı bunlar büyütüldü büyütüldü; nihayet, 1980'den sonraki dönemde, yeni konjonktürde, bir özelleştirme havasına gelebildik ve hatta, uzun uzun tartışarak."*

Artık, Tekel'in kapatılmasını ve yaptığı işlerin özel sektöre bırakılmasını isteyen Cevat Ayhan, Almanya'daki özelleştirmenin başarısından söz ederek, bu sayede birleşmeden doğan sıkıntının çabuk atlatıldığını savunmuş ve Türkiye'de ise siyasi istikrarın bulunmamasının ekonomiyi de olumsuz etkilediğini öne sürmüştür. Tekel'in tümüyle ortadan kaldırılmasını ve daha kapsamlı bir özelleştirme projesinin uygulamaya konulmasını da isteyen Ayhan, Türkiye'den çok daha sonra kalkınma hamlesi yapan ülkelerin, kısa zamanda önemli mesafeler kat ettiklerini belirttikten sonra, Türk girişimcilerinin, Almanya, Bulgaristan, Romanya, Rusya gibi ülkelerde, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde, büyük yatırımları gerçekleştirdiklerine dikkat çekmiştir.

FP'li Cevat Ayhan, yaşanan kısır çekişmelerin ve uzlaşma kültürünün olmamasının, Türkiye'ye zaman kaybettirdiğini vurgulayarak, konuşmasına son vermiştir.

Cevat Ayhan'dan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Nezir Büyükcengiz söz almıştır. Tuzun hem temel besin maddelerinden birisi olduğunu hem de kimya sanayinde tüketildiğini söyleyen Nezir Büyükcengiz, Türkiye'nin zengin tuz kaynaklarına sahip olduğunu, birçok ülkenin bu maddedeki açığını ithalat yoluyla kapattığını açıklamıştır.

Nezir Büyükcengiz geçmiş dönemdeki uygulamalardan bahsederken şu bilgileri de aktarmıştır: *"Cumhuriyetimizin ilk yıllarında, savaştan yeni çıkmış olan ülkemizde, müteşebbis kişi ve kuruluşların yok denecek kadar az olması nedeniyle, tabii servet ve kaynaklar, büyük ölçüde devlet eliyle işletilmeye başlanmıştır. Buna paralel olarak da, 11.12.1936 tarihinde çıkarılan 3078 sayılı Tuz Kanunuyla, ülkemizde bulunan tuz kaynaklarının işletilmesi Tekel Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 15.2.1952 tarih ve 5881 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle, ihraç etmek koşuluyla, gerçek ve tüzelkişilere ham tuz kaynaklarını işletme olanağı verilmişse de, bu uygulama, bugüne kadar işlerlik kazanamamıştır."*

Tekel idaresinin, tuz kaynaklarının işletilmesinde, bekleneni veremediği tespitini yapan Büyükcengiz, yasada bunun için değişiklik yapıldığını açıklamış ve diğer yandan da, 1980 sonrası ekonomiyi yönetenlerin, KİT'lerle ilgili olarak başarısızlık grafiği çizmeye çalıştıklarını, özelleştirme düşüncesini kamuoyuna yerleştirmek için çaba sarf ettiklerini öne sürmüştür. Buna karşılık, CHP olarak, devletin bu işleri yapamadığı ve yapamayacağı gibi bir anlayıştan yana olmadıklarını ve şeffaf olmadığı için, özelleştirme uygulamalarına kuşkuyla baktıklarını açıklamıştır. Nezir Büyükcengiz, Türkiye'de, özelleştirmeye ilgili, çok şikâyetin bulunduğu vurgu yaptıktan sonra, bu uygulamaların hukukî altyapıya hâlâ kavuşturulmadığını ve ülke sorunları açısından, en önemli çıkış yöntemi olarak gösterilmeye çalışıldığını iddia etmiştir. Ayrıca yine özelleştirmeye ilgili kurumsal altyapının ve düzenleyici bir kurumun oluşturulmadığını da sözlerine eklemiştir.

Özelleştirmeye dönük eleştirilerine devam eden Büyükcengiz, bunun bir işçi çıkarma yöntemi olarak kullanıldığından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve sözü POAŞ'ın özelleştirilmesine getirmiştir. Bu konuda; *“POAŞ özelleştirilsin mi özelleştirilmesin mi; özelleştirilirken değer tespiti yapılmadığı, hukukî şartların oluşturulmadığı tartışmalarını bir yana bıraksak bile, POAŞ'la ilgili özelleştirme uygulaması, Türkiye'de, bu konuda, keyfî anlayışın, şahsî takdirin, kişisel yönlendirmenin çok açık bir kanıtıdır. Genel kuralları aşarak, sonucu belirlediğini ortaya koyması açısından, ibretle izlenmesi gereken bir özelleştirme uygulaması ortaya çıkmıştır.”* şeklindeki ifadelerden sonra, özelleştirmede şeffaflığın olmadığını bir kez daha dile getirmiştir.

Nezir Büyükcengiz, Ford-Koç ortaklığına, Kocaeli'ndeki SEKA'ya ait bir arazinin tahsisini de eleştirerek, Türk ekonomisine katkı verilecek, yatırım yapılacak gerekçeleriyle, devletin, milletin malının, hiçbir kişi veya kuruma bedava verilemeyeceğini ifade etmiştir. Tekel'den sorumlu Devlet Bakanının, Karadeniz yol ihalesi ile ilgili olarak müteahhitleri mağdur etmediklerini açıklamasına da tepki göstererek, doğru olanın devleti ve milleti mağdur etmemek olduğunu savunmuştur.

Son olarak ise *“Bu yasayla alacağınız yetkiyle, tuz kaynaklarımızı işletmek için başvuran firmaları mağdur etmeme anlayışıyla değil de ülkemiz ekonomisine en iyi katkıyı verebilecek şekilde uygulamalar yapmanız dileğiyle, tasarının hayırlı, uğurlu olmasını diliyor, Yüce Meclise saygılar sunuyorum”* ifadelerini kullanmış ve konuşmasına son vermiştir.

Tasarının tümü ile ilgili olarak, ANAP Grubu adına Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler konuşma yapmıştır. Gecikmiş bir işin tamamlandığını söyleyerek konuşmasına başlayan Keçeciler, tuz tekelinin bir an evvel kaldırılmasını savunmuş ve tuzun kullanıldığı alanlar hakkında bilgi vermiştir. Tuz Gölünün önemine de değinerek, bu bölgenin daha iyi kullanılmasıyla, üretimin artabileceğini ve ihracat yapılabileceğini ifade etmiştir.

Tuz tekelinin anlamsız olduğunu savunan Mehmet Keçecileri, devletin ekonomiden çekilmesini ve aslî görevleriyle meşgul olmasını istediği konuşmasında, üretimin, özel sektörün işi olduğunu ve bu yüzden tasarının doğru olduğunu belirtmiştir. Keçeciler, 55. Hükümetin, Tuz Gölünün kurtarılması için, çevresindeki bütün arıtma tesislerinin yapılması amacıyla bir kararname çıkardığına da değinerek, Çevre Bakanlığının, bu kararnameyi dikkatli bir şekilde takip ettiğini açıklamıştır.

Mehmet Keçeciler'in konuşmasını tamamlayarak, kürsüden inmesinin ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına Samsun Milletvekili Nafiz Kurt söz almıştır. Nafiz Kurt, konuşmasının hemen başında, kendisinin bakan olduğu dönemde, yasa değişikliği için girişimde bulunduğunu, ancak DPT'nin o dönemde bunu uygun görmediğini belirtmiş ve Mehmet Keçeciler'in kendisine de teşekkür etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yasa tasarının hazırlanması sırasında çok çalıştığını açıklayan Nafiz Kurt, son söz olarak şunları dile getirmiş ve kürsüden inmiştir: *"Planlamanın bu yazısına göre, bu kanun tasarısını, acaba, Sayın Bakan, Planlamaya yazmış, yeni bir görüş almış mı? Noksan bir şey yapmayalım; çünkü, sonra, bunu bozarlar, bu kanun geçerli sayılmaz, geçerliliği olmaz. Almamışsa, bunu erteleyelim, yeni bir görüş alalım, Planlamanın fikriyatı veya zikriyatı değişmişse, o yazı müspetse, onu da kabul edelim."*

Bu konuşmadan hemen sonra, birleşime kısa bir süre ara verilmiş ve tasarının görüşülmesine, hemen sonrasında toplanan Üçüncü Oturumda devam edilmiştir. Önceki oturumda, tasarı üzerinde Fazilet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi Grupları söz aldıkları için ve gruplar adına başka konuşma talebinin bulunmaması nedeniyle kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir.

Şahsı adına ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay yapmıştır. Yasa tasarısının 1. maddesinin ilk fıkrasını olumlu bulan Ersönmez Yarbay, Türkiye'de tuzun yüzde 2'si kaynak tuzu, yüzde 3'ü de kaya tuzu olarak üretildiğini, bunun da özel sektöre devredilmesinin herhangi bir sakınca taşımadığını ifade etmiş ve ancak, maddenin ikinci fıkrasının tamamen Anayasaya aykırı olduğunu öne sürmüştür. Anayasanın 168. maddesinde *"Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir"* hükmünün yer aldığını, *"Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır"* denilmesine karşın, yabancılardan bahsedilmediğini belirtmiştir. Bu nedenle tuz tekelinin devletten alınıp yabancılara açılmasının anayasal açıdan sorun oluşturacağını iddia etmiştir.

Tuz gibi önemli bir tüketim unsurunun, yabancılara devredilmesine karşı çıkan Ersönmez Yarbay, Osmanlı Devleti zamanında Düyun-u Umumiye'nin tuz tekeli kontrolüne aldığını ve bunun ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar doğurduğunu söyledikten sonra, Cumhuriyet dönemi için şunları dile getirmiştir: *"1936 yılında, Düyunu Umumiyenin kalkmasından sonra, Tuz Kanunuyla tekel tesis edilmiş, devlet tekeli kurulmuştur. Daha önce, Düyunu Umumiyenin elinde tuz geliri ve tuz idaresi; ama, ondan sonra devlet eline geçmiş, 1952 yılında ihraç kaydıyla, zaten serbest bırakılmış; fakat, hiç kimse ihraç kaydıyla bu tuzu işletmeye talip olmamış. Neden talip olmamış; çünkü, çok kârlı bir alan değil. Şimdi, özel sektörün bu alana girmesi, özellikle dünya tekellerinin Türkiye'deki tuz kaynaklarına sahip olmak istemesi, Türkiye'nin yeniden bir boyunduruk altına girmesi ve en önemli kaynağının peşkeş çekilmesi demektir."*

Yarbay, Sabah Gazetesinde, *"Tekel, tuz tesisini Akzo Nobel'e sattı"* başlıklı bir haberin yer aldığını söyledikten sonra, bu konudaki görüşlerini de şöyle ortaya koymuştur: *"Tekel Genel Müdürlüğü, Çamaltı Tuzlasının*

işletmesinde, Hollandalı 'Akzo-Nobel Chemical BV' grubuyla ile işbirliğine gidiyor. Kurulacak ortak girişim şirketinin yüzde 53 hissesi Akzo Nobel'in olacak. Akzo Nobel hisselerinin yüzde 2'si çalışanlara devredilecek." Zannediyorum yüzde 49'u da Tekelin olacak, buradan öyle anlaşılıyor, Tekelin hissesi belirtilmiyor; ancak, bir şirketin yüzde 51'lik hissesine sahip olan bir kuruluş o şirketin yönetimine de sahiptir."

Yasa çıktığı takdirde, Çamaltı tuzlası için söz konusu olan özelleştirmenin, hemen bir yıl sonra Tuz Gölüne yansıtacağını iddia eden ve Tuz Gölünden tuz elde etmenin hiçbir maliyetinin olmadığını belirten Ersönmez Yarbay, böyle bir kaynağa, gündemdeki yasa tasarısıyla birlikte, yabancıların ortak edileceğini ve özel sektörün tekelinin kurulacağını öne sürmüştür. Bu arada 1986 yılında Şereflikoçhisar'da, Kaldırım tuzla rafine tuz fabrikasının bütün makinesi ve donanımıyla üretime hazır hale getirilmesine, hatta işçi bile alınmasına karşın, hala üretime geçemediğine dikkat çekmiş ve buna da özel sektörün devreye girmesinin neden olduğunu ifade etmiştir. Özel sektörün, tuz üretimini tümüyle ele geçirmesi durumunda, yeni tekelleşmenin başlayacağını ve bunun da tuz fiyatlarının aşırı şekilde yükselmesine yol açacağını da ileri süren Yarbay, bu konuda Atatürk'ün, tuz üzerinde neden bir tekeli kurduğunun, iyi düşünülmesi gerektiğini söylemiş ve tuzun, tüm toplumun malı olduğunu bir kez daha yinelemiştir.

Ersönmez Yarbay konuşmasının sonlarında, dünyadaki genel ekonomik gidişe de değinerek, uluslararası tekeli kuruluşların gücünü vurgulamış ve Türkiye'nin bu unsurlara karşı kendisini korumak için tedbirler almasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir.

Ersönmez Yarbay'ın konuşmasından sonra, Oturum Başkanı Kamer Genç'in, Pülümür tuzlarının önemine vurgu yapması, kısa bir tartışmaya neden olmuş ve Devlet Bakanı Eyüp Aşık açıklama yapma gereği hissetmiştir.

Eyüp Aşık, yasa tasarısını getirmesinin nedenlerinden birinin, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki, halen Tekelin işletemediği tuz yataklarının daha verimli bir şekilde, yerel yönetimler ya da özel sektör tarafından işletilmesini sağlamak olduğunu; ikincisinin de Hollanda'nın, dünyanın en büyük tuz firmalarından biri olan Akzo-Nobel firması, Tekel idaresine yapmış olduğu teklifi değerlendirmek olduğunu dile getirmiştir. Bu firmanın yapmış olduğu teklifin, Tuz Kanunu nedeniyle kabul edilemediğini de söyleyen Aşık, her şeyin özelleştiği bir devirde, tuz tekelinin, serbest piyasa ekonomisiyle hiçbir şekilde bağdaşmadığını iddia etmiştir.

Devlet bakanı Eyüp Aşık, Tuz Gölü ile de ilgili şu açıklamaları yapmıştır: *"Tuz Gölünün asıl problemi kirliliktir ve Tuz Gölünde -ister özel olsun ister serbest olsun, işletmesini kim yaparsa yapsın- o kirlilik devam ettiği müddetçe, birkaç sene sonra, oradan yenilecek tuz almak mümkün değildir. Bunu gören Hükümetimiz -ben, geçen sene Hükümet adına oraya gittiğim de, orasıyla ilgili bir proje geliştirdim- Başbakanlık Müsteşarlığının başkanlığında*

bir komisyon kurdu. Devlet Su İşleri, İller Bankası, Konya Belediyesi ve Tekelden oluşan, Başbakanlık Müsteşarlığının başkanlığındaki komisyon marifetiyle, Tuz Gölüne akan kirli suların arıtılması ve bu suların sulama işinde kullanılması için, yaklaşık 70 milyon dolarlık bir proje geliştirdik ve Bakanlar Kurulu kararını çıkardık; yakında, Çevre Bakanlığı bu projeyi ihale edecektir.”

Böylece, Tuz Gölünün tüm kirliliğinin önleneceğini öne süren Aşık, söz konusu projenin gerçekleşmesi durumunda, Tuz Gölünde, üretimle değil, sırayla, rasgele tuz alıp kullanmanın bile mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Yine tasarı yasalaştığı takdirde, İzmir-Çamaltı'nda, Hollanda'nın Akzo-Nobel firmasıyla ortak bir tuz tesisinin kurulacağını ve üretimin 1 milyon tonun üzerine çıkacağını açıklamıştır.

Tasarının tümü üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, maddelere geçilmiştir. 1. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“11.12.1936 tarihli ve 3078 sayılı Tuz Kanununun değişik 1 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.**

‘Tekel İdaresince hiç işletilmemiş veya işletilmesinden vazgeçilmiş kaya ve kaynak tuzlarının, bu İdarece belirlenecek usul ve esaslar dahilinde mahallî ihtiyaçların karşılanması amacıyla gerçek veya tüzel kişilerce işletilmelerine, Bakanlar Kurulu kararıyla izin verilebilir.

Tekel İdaresi, her türlü tuzların işletilmesi görevini, Bakanlar Kurulundan izin alınmak ve süresi 40 yılı geçmemek kaydıyla, gerekirse yabancıların da dahil olacağı, bağlı ortaklıklar veya iştirakler teşkil etmek suretiyle de yerine getirebilir.”

1. madde ile ilgili ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu yapmıştır. Tuzun, Türk toplumu için önemini ortaya koyan, deyimler sıralayan Kahraman Emmioğlu, insan vücudu için son derece önemli olan tuz uğruna, geçmiş dönemlerde savaşların bile yapıldığını dile getirmiştir. Önemli olanın ise işletmecilik olduğunu söyleyerek, kendilerinin de özelleştirmeden yana olduğunu belirtmiş ve tasarının gerekçesindeki devlete bağlılığını, özellikle ANAP’lıları kastederek anlamadığını vurgulamıştır.

"Bakanlar Kurulu kararıyla izin verilebilir" şeklindeki ifadeye, şahsen karşı olduğunu açıklayan Emmioğlu, bu işin, doğrudan doğruya ilgili bakanlığın izniyle olmasını savunmuş ve bununla ilgili bir önerge verdiğini de sözlerine eklemiştir. Yine, *"Tekel İdaresi, her türlü tuzların işletilmesi görevini, Bakanlar Kurulundan izin alınmak suretiyle"* denildiğini, buna da gerek olmadığını söylemiş ve sözü Tuz Gölüne getirmiştir. Buradaki tuz üretiminin de çeşitli şirketlere verilerek, rekabete açılması görüşünde olduğunu açıklamıştır. Tuz tekelinin kaldırılmasını, isteyen, ancak yeni tekeller oluşturulmamasının gereğine de dikkat çeken FP’li Kahraman Emmioğlu, tuz üretiminin belli firmaların kontrolüne bırakılmasının doğru olmadığını da tekrarlamıştır.

Emmioğlu yasanın gecikmiş olduğunu da ifade ettiği konuşmasında, tuz kaynaklarının iyi işletilmesi ve özelleştirilmesinin ihracata da olanak sağlayacağını savunmuş, ancak, bu özelleştirmenin çok sakat şekilde geliştiğini öne sürmüş ve bu noktadaki görüşlerini şöyle açıklamıştır: *“Evet, özelleştirme lazım; ancak, bu özelleştirmede, yüz görümlülük olarak, yani, şeffaflığı âdet yerini bulsun diye yapmamak lazım. Son özelleştirme hadiseleri, gerçekten sıkıntılar meydana getirmiştir. Petrol Ofisinin özelleştirilmesi gerçekten bir sıkıntıdır. Baştan, sizlerin, firma seçimini yaparken, onunla ilgili kriterleri doğru dürüst koymanız lazımdı; ama, koymadınız. Belki, neticede, sizin arzu ettiğiniz şekilde firmalar gelmeyebilir; ama, adaletli bir ihalenin yapılması için, baştan, sizin, bu konudaki kriterleri net olarak ortaya koymanız lazımdı; böylesi bir özelleştirme, bana göre, şaibe altında kalmaktır.”*

Kapsamlı bir konuşma yapan Kahraman Emmioğlu, ihalelerin açık ve şeffaf olmasına da değinerek, tuzun POAŞ’ın ihalesine dönmemesini istemiş ve bütün bunlara karşın, yasayı desteklediklerini açıklamıştır.

Bu uzun konuşmanın ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İçel Milletvekili Turhan Güven söz almıştır. Turhan Güven, konuşmasının hemen başında, tasarıya DYP olarak destek vereceklerini açıklamış ve ANAP sıralarından alkış almıştır. 1936 ve 1952 yılında tuz üretimi ile ilgili olarak yapılan yasal düzenlemelerden bahseden Güven, daha önce tuz üretiminin, sadece ihraç amacıyla, özel sektör tarafından da yapılabileceği hususunun gündeme gelmesine ve yasalaşmasına karşın, uygulamada bunun gerçekleşmediğini öne sürmüştür. Şimdi ise talebi arttırmak ve ihracatı gerçekleştirmek için, tasarının getirilmiş olduğunu açıklamıştır.

Turhan Güven, Tuz Gölünün kirliliği sorunu ile ilgili olarak da görüşünü ortaya koymuş ve bu konuda şu sözleri sarf etmiştir: *“Türkiye’de, 1980’li yıllarda, yine bu salonda yapılan görüşmeleri iyice hatırlıyorum; o dönemde de, Tuz Gölünün temizlenmesi, kirlilikten arındırılması keyfiyeti gündeme getirilmişti ve daha sonra 1983 yılında yapılan seçimlerde Halkçı Partiden milletvekili olan çok değerli -Allah rahmet eylesin- bir profesör arkadaşımız Mahmut Hoca, şu kürsüye, Tuz Gölünün arındırılması yönünde, birtakım kirlilik belgeleri getirmişti; ama, olay şuradan kaynaklanıyordu; demek ki, 1981’den bu tarafa, 1982’den bu tarafa, Tuz Gölü üzerinde, gerekli arıtma tesisleri, gerekli işlemler pek yapılmış değildir. Bu nedenle, umut ederim ki, özel sektörün buradaki katkılarıyla birlikte bu arıtma işlemleri tamamlanır ve üretim, gerçekten, sağlıklı, temiz ve millete yakışır bir seviyeye doğru götürülür.”*

Tuzun önemli bir ihtiyaç maddesi olmasına karşın, tasarının yedi ay bekletildiğini, şimdi ise acil bir konu gibi Genel Kurula getirildiğini söyleyen Güven, bu denli acil ise niçin bu kadar uzun süre bekletildiğinin açıklanmasını istemiş ve aslında yasanın çok daha önce çıkarılmış olması gerektiğini dile getirmiştir.

Turhan Güven'in sözlerini tamamlamasıyla, 1. madde ile ilgili konuşmalar da sona ermiştir. Ardından önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Önergelerin oylanması sırasında, karar yetersayısının olmadığı anlaşılmış ve birleşime ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan Dördüncü Oturumda da karar yetersayısının olmadığı görülmüş ve birleşime bir kez daha ara verilmiştir.

“Tuz Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 129. Birleşimin Beşinci Oturumunda devam edilmiştir. Bu oturumda önce, geçen oturumda, karar yetersayısı bulunmadığı için oylanamayan önerge oylanmıştır. Önergenin reddedilmesinin ardından, tasarının 1. maddesi okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra, **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçimindeki 2. maddeye geçilmiştir. Bu madde ile ilgili olarak konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Madde oylanarak, kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 3. madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay, şahsı adına söz almıştır. Bakanlar Kurulunun, Tuz Gölünün kurtarılması için gereken projeleri bir an önce hayata geçirmesini isteyen Yarbay, 53, 54 ve 55. Hükümetler döneminde Tuz Gölü ile ilgili olarak neler yaptıklarını soru önergesiyle sorduğunu, ancak tatmin edici bir cevap almadığını açıklamıştır.

Yine, 40 bin nüfusa sahip olan Şereflikoçhisar'ın, içme suyunun bulunmadığını, bu sorunun da bir an evvel çözülmesi gerektiğini ifade etmiş ve ayrıca Şereflikoçhisar'la Kaldırım Tuzlasını birbirine bağlayan 6-7 kilometrelik bir yolun da onarılmasının zorunlu olduğunu dile getirmiştir.

3. madde, Ersönmez Yarbay'ın konuşmasından sonra, oylanarak kabul edilmiştir. Tasarının tümü de oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.³³⁶

25- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4374 SAYILI)

“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakerelere, 28 Temmuz 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşiminde başlanmıştır. Beşinci Oturumdaki müzakerelerde başkanlığı, Kamer Genç üstlenirken, Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ise katip üye olarak görev yapmışlardır.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Hüseyin Arı yapmıştır. Hüseyin Arı, konuşmasının başında Türkiye'nin jeopolitik önemine değinerek, tehdit ve tehlike altında

³³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 60. Cilt, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşim, s. 425-447

olan ülke için, çağın teknolojik üstünlükleriyle donatılmış ve üstün eğitim gücüne sahip, disiplinli, süper bir ordunun varlığının vazgeçilmez olduğunu dile getirmiştir. Böyle bir ordunun huzur ve güven için olduğu kadar, caydırıcı olması nedeniyle uzun süreli barışın da teminatı olacağını belirtmiştir. Diğer yandan güçlü bir ordu için, ekonominin önemine de vurgu yapan Arı, Türk Silahlı Kuvvetleri personeli için, çağın gereklerine uygun olarak, harp sanatını en iyi şekilde öğretecek bir disiplinin de zorunlu olduğuna dikkat çekerek, bunun için, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 211 sayılı İç Hizmet Kanunu ile 926 sayılı Personel Kanunu gibi iki özel kanunun bulunduğunu ifade etmiştir.

Türk ordusunun ve Atatürk'ün kahramanlıklarından söz ederek konuşmasını sürdüren Arı, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun, ordudaki subay ve astsubayların sicil, terfi, tayin ve özlük haklarının çerçevesini belirten bir yasa olduğunu dile getirmiştir. Bu yasa paralelinde hazırlanmış olan subay, astsubay sicil yönetmelikleriyle de, subay ve astsubayların terfi ve sicillerinin, tayin ve tespit edildiğini söyledikten sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün "asli mektep kıtadır" sözüne atıfta bulunmuş ve Atatürk'ün burada, sicil sisteminde olması gereken en önemli konunun hangisi olduğunu açıkladığını ifade etmiştir. Bundan hareketle de, bir subayın, sahrada atandığı takım, bölük, tabur ve alay komutanlıklarında göstereceği üstün emir komutanın, amirlik yeteneğinin ve başarısının, onun sicilinde de en önemli ve ağırlıklı bir objektif ölçüt olması gerektiğini savunmuştur.

Türk ordusunda, sicil ve terfi sisteminin, personelin morali üzerinde doğrudan etkili olduğunu da ortaya koyan Arı, kendisinin de geçmişte, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kıta ve karargâhlarında görev yapmış bir subay olduğunu açıkladıktan sonra, Türk Silahlı Kuvvetlerinin terfi ve sicil sisteminde şu ölçütlerin dikkate alınmasını önermiştir:

"1- Subay ve astsubayların kıta görevlerinde aldıkları başarı sicil notlarının, toplam sicil notlarına ağırlıklı olarak yansıtılmasının,

2- Amir ve komutanlara, maiyetindeki astlarına, her sicil döneminde, geliştirilecek bir form dahilinde sicil notu verebilmesinin sağlanmasının,

3- Subayların teğmen olarak orduya katılmalarından itibaren, sicil amirliği yapabilir veya yapamaz, tarzında bir kriterin de Subay Sicil Yönetmeliğine dahil edilmesinin, uygun olacağını belirtiyor;"

Hüseyin Arı'nın sözlerini tamamlamasının ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Amasya Milletvekili Haydar Oymak söz almıştır. Haydar Oymak, bir kurumda çalışan personelin yükselme, tayin ve nakillerinin açık ve objektif ölçütlere göre yapılmasının, hem hukuk devleti hem de hak arama açısından son derece önemli olduğunu vurgulamış ve bu uygulamanın, çalışmada etkinlik ve verimliliğin artırılmasında da itici rol oynadığını öne sürmüştür. Bir kamu çalışanının, meslekte nasıl, ne zaman yükseleceğinin, ne zaman, hangi koşullarda, nereye tayin ya da nakil olacağının koşullarını önceden açıkça bilmesinin yararına da değinerek, bunun sonucunda çalışmalarını ona göre düzenleyeceklerini ve varsa hatalarını düzeltme yoluna gideceklerini savunmuştur.

Bu uygulamanın, çalışma barışının bir gereği olduğunu söyleyen Oymak, bir başka önemli olayın da, düzenlemelerin gerçekten tarafsız bir anlayışla uygulanması olduğunu dile getirmiş ve bundan da liyakat ve kariyerin iyi ve doğru bir şekilde tespit edilmesini; tayin, terfi ve nakillerde de bu tespitlere objektif bir anlayışla uyulmasını kastettiğini açıklamıştır. Bütün bunlara karşın, sicil ya da tezkiyelerin doldurulmasında, olması gereken objektifliğin gösterilmediğini; aksine, kayırmacılığın, yanlı davranışların, partizanlığın giderek arttığını; bu nedenle de, hem verimliliğin düştüğü hem de kamu çalışanlarının genelde huzursuz olduğunu iddia etmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetlerini, yukarıdaki olumsuzlukların dışında tutan Haydar Oymak, orduda liyakat ve kariyerin ölçülmesinde esas olan sicil ve tezkiye sisteminin, yıllar önce objektif esaslara bağlandığını ve tarafsız bir şekilde uygulandığını ortaya koymuş ve görüşülen tasarının getirdikleri için şunları söylemiştir: *“Üzerinde görüştüğümüz tasarıda, hizmette geçen sürelerin daha uzunca bir döneminin terfide göz önünde bulundurulması, kıta hizmetlerini de içerecek bir konuma getirilmesi istenilmektedir; bu haliyle, doğru bir yaklaşımdır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin sicil ve tezkiye, yani, çalışma sürelerinin değerlendirilmesinin uygulanmasında gösterdiği objektiflik ve hassasiyet de bu düzenlemeyle daha da yerine oturacaktır. O nedenle, tasarıyı destekliyoruz, hayırlı uğurlu olmasını diliyoruz.”*

Bu konuşmadan sonra, parti grupları adına başka söz talebi bulunmadığı için, kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk ve tek konuşmayı, Fazilet Partisi Gaziantep Milletvekili Mehmet Bedri İncetahtacı yapmıştır. Yasa tasarısının, yeterlilik derecesi, sicil notu ortalaması, yeterlilik notu gibi, askerlerin bir üst rütbeye yükselmeleriyle ilgili bazı yönetmeliklerde bir takım değişiklikleri amaçladığını söyleyen M. Bedri İncetahtacı, konuyla doğrudan ilgisi olmamasına karşın, yetkilerin TBMM’de toplanması gerektiğini, başarı ya da başarısızlığın sorumlusunun Meclis olduğunu ifade etmiştir.

İncetahtacı, ABD’deki terfi uygulamasıyla ilgili açıklamalar yaparken şu sözleri sarf etmiştir: *“Amerika Birleşik Devletleri, subay ve generallerin bir üst rütbeye yükselmeleri konusunda değişik bir tatbikatta bulunmaktadır. Bu tatbikat nedir; öncelikle, Temsilciler Meclisine mensup her üye, her sene beş öğrencinin harp okullarına gitmesini sağlamaktadır ve böylelikle, öğrenciler, daha harp okullarına girdikleri günden itibaren, Meclisin, yani, yasamanın kontrolünde askerî görevlerini ifa ettiklerinin bilincinde olmaktadırlar.”*

Değerli milletvekilleri, daha sonraki dönemlerde de, bir subayın veya bir astsubayın veya bir generalin bir üst rütbeye yükselebilmesi için, kendi iç bünyelerindeki sicil meselelerini hallettikten sonra, onayı Temsilciler Meclisinden almaktadırlar.”

Bu açıklamadan hareket ederek de, Türkiye’de de TBMM’nin yetkili kılınmasını istemiş ve bu sayede tek görevi, Türk vatanını düşmanlara karşı korumak olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin her zaman güçlü kalacağını dile getirmiştir. Sadece iç bünyeye ilgili bir teklifte bulunduğunu belirten M. Bedri İncetahtacı, yaşanan siyasi ortamda sadece Parlamentonun değil, bütün kurumların yıprandığını öne sürmüş ve TBMM ile ordunun yıpratılmasının önüne geçilmesi için düzenlemelerin yapılmasını önermiştir. Konuşmasında, örtülü de olsa, 28 Şubat 1997 tarihinden sonraki gelişmelere eleştiri yöneltten İncetahtacı, sık sık rahatsızlığını belli ettiği konuşmasını, benzer birkaç cümle kurarak tamamlamıştır.

Bu konuşmanın tamamlanmasının ardından, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler de sona ermiştir. Hemen sonrasında maddelere geçilmiştir. Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 3 üncü maddesinin (k), (m), (n), (p) ve (r) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

k) Yeterlik derecesi: Sicil notu ortalamasına göre aynı sınıf ve rütbede olan subayların ve astsubayların kendi aralarındaki derecelenmeleridir.

m) Sicil notu: Sicil belgelerine sicil üstlerince yapılan işaretleme-lerin, Sicil Yönetmeliğinde belirlenecek esaslar dahilinde, Kuvvet Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığınca nota tahvil edilmesi sonucu bulunan notların ortalamasıdır.

n) Sicil notu ortalaması: Teğmenlik ve astsubay çavuşluk için bulunan rütbede, üsteğmenlik ve astsubay kıdemli çavuşluk için teğmenliğe ve astsubay çavuşluğa nasıptan itibaren, daha üst rütbeler için ise üsteğmenlik ve astsubay kıdemli çavuşluğa nasıp tarihinden itibaren alınan muteber sicil notlarının ortalamasıdır.

p) Yeterlik notu:

1. General-amiral rütbelerinde; bulunan rütbedeki sicil notlarının ortalaması ile değerlendirme notunun toplamıdır.

2. Albay rütbesinde; sicil notu ortalaması ile değerlendirme notunun toplamıdır.

r) Sicil tam notu: Sicil belgelerinde yazılı niteliklerden her biri için, Sicil Yönetmeliğinde gösterilecek notların toplamıdır."

Madde ile ilgili olarak, Fazilet Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Hüseyin Arı konuşma yapmıştır. Ordu teşkilatının, disiplin üzerine tesis edildiğini söyleyerek konuşmasına başlayan Hüseyin Arı, disiplinin, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda; *"Disiplin: Kanunlara, nizamlara, amirlere mutlak itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir"* şeklinde tanımlandığını ortaya koymuş ve disiplinin Türk ordusu açısından önemine bir kez daha vurgu yapmıştır. Bu nedenle de 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun, silahlı kuvvetlerin özel kanunu olduğunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun da ayrı bir özel durumu olduğunu belirtmiş ve bu kanunlar çerçevesinde hazırlanan subay-astsubay sicil yönetmeliklerinin de, ordu üzerinde çok etkili olduğunu sözlerine eklemiştir.

O dönemdeki uygulamadan söz ederken; “Bakın, günümüzdeki bir uygulamadan bahsedeceğim. Bir subayı veya astsubayı sicil veya disiplin yoluyla ordudan ayırma sebepleri veya ilişkisinin kesilmesi sebepleri, subay-astsubay sicil yönetmeliklerinde belirtilmiştir. Ben başlıcalarını söylüyorum: Birincisi, yüz kızartıcı suç işlemek; hırsızlık dahil bunda, hepinizin bildiği konular. İkincisi, alkole aşırı düşkün olmak; çünkü, bu nitelikte, bu vasıfta bir subay zaten birliğine faydalı olamaz, emir komuta edemez. Üçüncüsü, kumara aşırı düşkün olmak; bunlar, subay sicil yönetmeliğinde vardır. Bu tarz bir personelin de birliğine faydalı olamayacağı yine aşikârdır. Dördüncüsü, yabancı kadınla evlenmek; bu, geçen sene çıkardığımız son bir kanunla biraz daha yumuşatıldı. Beşincisi, borcuna sadık olmamak. Bu da, bir komutanın sağlam karakter yapısına sahip olması gerektiğinin bir göstergesidir” şeklinde açıklamalar yapan Arı, son yıllarda, YAŞ kararlarıyla, sicil ve disiplinsizlik gerekçe gösterilerek, kıymetli bazı subay ve astsubayların, ordudan ilişkisinin kesildiğini iddia etmiştir.

Hüseyin Arı, son dönemde YAŞ kararlarıyla ilişkisi kesilen ordu mensuplarının bir kısmı ile konuştuğunu; bunlara, hukukta en tabî hak olan, savunma hakkının bile kullandırılmadığını belirtmiş ve bu kişilerin, hiç savunmaları alınmadan, sırf sicil amirinin gizli olarak verdiği sicil kanaat notuyla ordudan uzaklaştırıldıklarını öne sürmüştür. Atılan subay-astsubayların çok yetenekli olduklarını, yurt dışında kursa gönderildiklerini, ancak ilişkilerinin kesilmesi nedeniyle, ülkede yaşama hakkının tanınmadığını da konuşmasının bu bölümünde ifade etmiştir.

Arı, daha önce konuşma yapan, M. Bedri İncetahtacı’nın sözlerine de vurgu yaparak, silahlı kuvvetlerde kanayan yaranın tedavisi gerekirken, Meclis’e, irtica yasaları adı altında, âdeta bu kışla uygulamasını bütün yurt sathına yayacak bir kanun tasarısının getirileceğini ileri sürmüştür. Son olarak ise ordunun ihtiyaç duyduğu kişilerin kırımına son verilmesini istemiş ve “kışla uygulaması” olarak nitelendirdiği, uygulamaların, bütün yurt sathına ve bütün kamu kesimine yaygınlaştırılmasına karşı çıkmıştır.

Hüseyin Arı’nın konuşması, 1. madde ile yapılan ilk ve tek konuşma olmuş ve bu konuşmanın sonrasında, madde oylanarak kabul edilmiştir. Ardından; **“926 sayılı Kanunun 37 nci maddesinin (b) bendinin (1) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. 1. Her yıl tespit edilen yeterli derecesine göre saptanır”** şeklindeki 2. madde okunmuştur.

Madde ile ilgili hiçbir milletvekili söz talebinde bulunmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Maddenin oylanması sırasında, karar yetersayısının olup olmadığına da bakılmış ve sonuçta madde kabul edilmiştir.

Tasarının 3. maddesi şu şekildedir: **“926 sayılı Kanunun 38 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

“Birinci fıkrada belirtilen şartlara haiz olan subayların terfileri aşağıdaki esaslara göre yapılır.

a) Yükselme sırasına girmiş bulunan teğmen-yarbayların, sicil notu ortalamaları tespit edilir ve sınıfları içerisinde (kurmay subaylar kendi sınıflarında) yeterlik derecesine göre sıralanırlar. Bilahare bu sıralama esas alınmak suretiyle; teğmen-binbaşılar için sicil notu ortalaması sicil tam notunun % 60 ve daha yukarısı, yarbaylar için % 70 ve daha yukarısı olanlardan bir üst rütbedeki kadro açığı kadarı en üstün yeterlik derecesinden başlanmak üzere bir üst rütbeye terfi ettirilir. Diğer terfi şartlarını haiz olduğu halde üst rütbede kadro açığı bulunmadığı için terfi edemeyenler derece ilerlemesi yaparlar. Bu Kanunun 36, 58 ve 65 inci maddelerine göre 30 Ağustos tarihinden sonra terfi etme durumunda olanların, terfi eden emsallerinin şartlarını haiz olmak kaydıyla, kadro açığı şartı aranmadan bir üst rütbeye terfi işlemleri derhal yapılır.

b) Albaylar: Kuvvet Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığınca yükselme sırasına giren albaylardan, sicil notu ortalaması sicil tam notunun % 60 ve daha yukarısı olanlar tespit edilir. Bunlar sicil notu ortalamasına göre kendi sınıfları içerisinde, kurmaylar sınıflarına bakılmaksızın kendi aralarında (Hava Kuvvetlerinde pilot ve hava yer kurmaylar ayrı ayrı) sıralanırlar. Bu şekilde sıralanan albaylardan sicil notu ortalaması sicil tam notunun % 70 ve daha yukarısı olanların sicil dosyaları Yüksek Askerî Şuraya gönderilir. Yüksek Askerî Şura bunları 54 üncü madde esaslarına göre değerlendirmeye tabi tutar.

c) Üstün başarılı yüzbaşı ve binbaşılardan terfi esasları: Yüzbaşı ve binbaşılardan bu rütbelerine ait bekleme sürelerinin bitiminden 1 yıl önce bu rütbelere ait her yılki sicil notu, sicil tam notunun % 95 ve daha yukarısı olanlar sicil notu ortalaması en üstün olandan başlanarak rütbelerine göre kendi sınıfları içerisinde ayrı ayrı sıralanırlar. Bu şekilde sıralanan subaylardan, sicil notu ortalaması en üstün olanlardan başlanmak suretiyle Kuvvet Komutanı veya Jandarma Genel Komutanınca uygun görülenler, kendi sınıf mevcudunun; muharip sınıflar için % 4'ü, yardımcı sınıflar için % 2'si oranında bir üst rütbeye yükseltilebilirler.

Her yıl düzenlenecek sicil belgelerinin şekli ve muhtevası ile sınıf, rütbe ve görevlerin özelliklerine göre ne surette, kimler tarafından, hangi zamanlarda doldurulacağı, sicil notunun verilme esasları ve birinci fıkranın (b) ve (c) bentlerinde belirtilen sebeplerle terfi edemeyenlerin gelecek yıldaki terfi işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, sivil değerlendirme denetleme kurullarının kuruluş ve çalışma esasları ile görevleri ve ayrıca üstün başarı sebebiyle terfi usul ve şartları Subay Sicil Yönetmeliğinde gösterilir.”

Madde ile ilgili söz isteyen ve önerge veren olmamış ve hemen oylamaya geçilmiştir. 3. maddenin kabul edilmesinden sonra, diğer maddelere geçilmiştir. 4, 5 ve 6. maddeler üzerinde de, söz talebinde bulunan milletvekili çıkmamış ve önerge de verilmemiştir. Maddeler okundukları şekilleriyle, oylanarak kabul edilmiştir.³³⁷

Üzerinde herhangi bir konuşma yapılmayan ve **“Bu Kanun 31 Ağustos 1997 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** biçiminde düzenlenen 7. maddenin görüşülmesi sırasında, ANAP Adana Milletvekili Uğur Aksöz ve arkadaşları tarafından verilen; *“Görüşülmekte olan 1/549 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının yürütmeye ilişkin 7 nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

Madde 7.– Bu Kanun 31 Ağustos 1998 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki önerge kabul edilmiştir. Bu önerge doğrultusunda oylanan madde de kabul edilmiş ve 8. maddenin görüşülmesine geçilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimdeki 8. maddenin de kabul edilmesinin ardından, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve tasarı yasalaşmıştır.³³⁸

³³⁷ Söz konusu maddeler şöyledir: **MADDE 4.** – 926 sayılı Kanunun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“c) Yükselme sırasına giren albayların sicil notu ortalaması, sicil tam notunun % 70 (dahil) ve üzerinde olan, ancak Yüksek Askerî Şuraca yapılan değerlendirmede kadrosuzluk nedeniyle tuğgeneral-tuğamiral rütbelerine yükselemeyen albaylar ile sicil notu ortalaması sicil tam notunun % 70 (hariç)’den az olan albaylar,”

MADDE 5. – 926 sayılı Kanunun 85 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) Yükselme sırasına girmiş bulunan astsubayların sicil notu ortalaması tespit edilir ve bunlar sınıfları içerisinde yeterlik derecelerine göre sıralanırlar. Bilahare bu sıralama esas alınmak suretiyle; sicil notu ortalaması, sicil tam notunun % 60 ve daha yukarısı olanlar, en üstün yeterlilik derecesinden başlamak üzere kadro açığı kadar bir üst rütbeye terfi ettirilirler.”

MADDE 6. – 926 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin (ş) bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

³³⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 60. cilt, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşim, s. 447–458

26- 211 SAYILI TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ İÇ HİZMET KANUNUNUN 68 İNCİ, 657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNUNUN 209 UNCUNUN 5434 SAYILI TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI KANUNUNUN GEÇİCİ 139 UNCUNUN MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN (4375 SAYILI)

“211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakerelere, 28 Temmuz 1998 tarihinde, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşiminde başlanmıştır. Beşinci Oturumdaki müzakerelerde başkanlığı, Kamer Genç üstlenirken, Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ise katip üye olarak görev yapmışlardır.

Görüşmelerin hemen başında, Fazilet Partisi’ne mensup milletvekillerinin yoklama talebinin, Oturum Başkanı Kamer Genç tarafından dikkate alınmaması, Genel Kurulda sert tartışmalara yol açmıştır. Fazilet Partililerin tüm itirazına karşın, Kamer Genç, Komisyon raporunun okunup okunmasının oylamasını gerçekleştirmiştir. Raporun okunmasının kabul edilmemesinin ardından da, tartışmalar devam etmiş ve başta Salih Kapusuz olmak üzere, FP’liler tepkilerini sürdürmüşlerdir.

Ortaliğin yatışması sonrasında, tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilebilmiş ve ilk sözü, Fazilet Partisi Grubu adına Ağrı Milletvekili Sıddık Altay almıştır. Sıddık Altay konuşmasının başında; 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209. maddesine göre, Sağlık Bakanlığı tarafından yetkili kılınan tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenen ve Sağlık Bakanlığınca onaylanan raporlara göre yurt içinde tedavileri mümkün olmadığı anlaşılan devlet memurlarının, yurt dışında tedavi görmelerine imkân sağlandığını ve bunların yol ve tedavi giderlerinin, kurumlarınca karşılandığını ifade etmiştir. Aynı şekilde, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68. maddesi ile 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu ve 3466 Sayılı Uzman Jandarma Kanununun 20. maddesi gereğince, Türkiye’de tedavi edilmeleri mümkün olmayan ve herhangi bir yabancı ülkede tedavilerinin yapılabileceği Gülhane Askerî Tıp Akademisi Profesörler Kurulu raporuyla tespit edilen subay, askerî memur, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar, yabancı memleketlerde, yol, ikamet ve tedavi masrafları Millî Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığınca ödenmek suretiyle tedavi ettirildiğini de dile getirmiştir.

Bu kanunların ilgili maddelerinde belirleyici herhangi bir hüküm bulunmadığı için, devlet memurları ve kamu görevlilerinin kanunen bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin, emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlananlar ile bunların yasal olarak bakmakla yükümlü bulundukları aile fertlerinin ve dul ve yetim aylığı alanların, tedavi için yurt dışına gönderilemediğine işaret eden Altay, tasarıyla, bunların da, tedavi için yurt dışına gönderilebilmelerine imkân sağlanacağını açıklamıştır.

Kamu çalışanlarının sağlık harcamalarından kısıtlama yapılmasını istemediklerini söyleyen Sıddık Altay, ancak, yurtdışı tedavilerine yönelik mevcut yasal imkânların hakkaniyet ölçülerine göre uygulanmadığını savunmuş ve alt düzeydeki herhangi bir memurun yada Silahlı Kuvvetler personelinin yurt dışına gönderilmediğini öne sürmüştür. Altay, tasarı gündeme geldiğinde, Millî Savunma Bakanlığına sorduğu sorudan şu cevabı aldığını açıklamıştır: “1997 yılında, Millî Savunma Bakanlığından, kaç subay, astsubay veyahut kimler gitmiştir; bunların rütbeleri nelerdir? Aynı amaçla bir tane de Sağlık Bakanlığına verdim. Şimdi, bunlardan aldığım sonuçları dikkatlerinize sunuyorum; şu an yürürlükte olan kanunun nasıl uygulandığını, kimlere hizmet ettiğini takdirlerinize sunacağım; sosyal demokrat anlayışa sahip arkadaşlarımızın da bu konuyu dikkatle dinlemelerini istiyorum.

Bugün, Türk Silahlı Kuvvetlerinde yaklaşık olarak 150 bin subay, astsubay ve askerî memur bulunmaktadır; bunların 500’ü general, 100 bin 80-90 bin de olabilir- civarında astsubay, 40 bin civarında askerî memur, diğerleri de subaylardan müteşekkildir. Sağlık Bakanlığından aldığım cevap şöyledir sayın milletvekilleri: 1997 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinden toplam 19 kişi yurt dışına gönderilmiştir. Rakam olarak gayet makul bir rakam; ancak, bunların 6’sı general -500 generalden 6’sı yurtdışına gidiyor- geri kalan 145 bin yahut 150 bine yakın subay, astsubay, askerî memurdan 13 kişi -1 sivil memur, 2 astsubay, 10 subay- yurt dışına gönderilmiştir.”

Sağlık Bakanlığından ise şu bilgileri aldığını ortaya koymuştur: “Aynı şekilde Sağlık Bakanlığına da bir önerge verdim. Sağlık Bakanlığına dedim ki, 1997 yılında Türkiye’den kaç kişi yurt dışına gönderilmiştir ve bunların parasal değeri nedir? Sağlık Bakanlığından aldığım cevap: Türkiye’den toplam olarak 111 kişi gönderilmiştir. Sağlık Bakanlığının bize verdiği bilgiye göre, 111 kişinin devletimize maliyeti global olarak 700 milyar liradır.”

Bu durumda yasa tasarısı, uygulamaya girse bile, alt kademedeki memura, emekliye, dula, yetime hizmet etmeyeceğini iddia eden Sıddık Altay, çifte standarda karşı olduklarına da vurgu yaptıktan sonra, üst düzeydeki kamu görevlilerinin, tedavileri yurt içinde bile mümkün olduğu halde, soluğu yurt dışında aldıklarını ileri sürmüş ve Anadolu’daki bazı kentlerdeki hekim sayılarını karşılaştırmalı olarak vermiştir. Örneğin Ağrı’da 13 uzman hekim varken, Sağlık Bakanının memleketi olan Afyon’da 69 uzman hekimin görev yaptığını belirtmiştir.

Altay, Emekli Sandığı, SSK gibi sosyal güvenlik kurumlarının emekli maaşını ödeyemez durumdayken, bu tasarının yasalaşmasıyla, daha zor duruma düşeceklerini ifade etmiş ve sağlık raporu gündeme geldiğinde, sağlık raporunun onayı için Millî Savunma Bakanlığına ve Jandarma Genel Komutanlığına ayrıca bir yetki verilmesine de karşı çıkmıştır. Bu onay için tek yetkili makamın, Sağlık Bakanlığı olmasını istemiş ve tasarının Meclis’in gündemine getirilme döneminin de yanlış olduğunu savunmuştur.

Sıddık Altay'ın tasarıya eleştiriler getirdiği konuşmasından sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Bekir Kumbul söz almıştır. Tasarının getirdiklerini açıklayarak konuşmasına başlayan Bekir Kumbul, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Millî Savunma Bakanlığında aktif olarak çalışanların yurt dışında tedavi olma hakkından zaten yararlandıklarını, tasarıyla ise yasanın bakmakla yükümlü oldukları ile dul ve yetimleri de kapsayacağını ortaya koymuştur. Düzenlemeyi uygun bulduklarını açıklayan Kumbul, sözü sosyal güvenlik sistemine getirmiş ve ülke nüfusunun üçte birinin, (21 milyon-dan fazla kişi) sosyal güvenlikten yoksun olduğunu iddia etmiştir.

Hastaların yurtdışına, Türk Silahlı Kuvvetlerinde, GATA' da kurulacak bir sağlık kurulu tarafından, Millî Savunma Bakanlığında ise Sağlık Bakanlığı hastanelerinde kurulacak üst düzey bir kurul tarafından gönderilebileceğini ve bunun süresinin de iki yıl olduğu bilgisini aktarmış ve iki yıl sonra ne olacağını belirlenmesinin gerekli olduğuna dikkat çekmiştir. Bekir Kumbul, sağlık kurulu karar verdikten sonra, raporun Millî Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından onaylanması işleminin ise *"ilgili bakanlıkların sağlık dairesi başkanlığı tarafından tasdik edilmeli"* şeklinde düzeltilmesinde yarar olduğunu savunmuş ve parayı ödeyen kurumun, sağlık dairesi başkanlıkları tarafından onaylanması uygun olduğunu tekrarlamıştır.

Sosyal devletin bir gereği olarak, Türkiye'nin sağlık alanına yatırıma hız vermesini de isteyen Bekir Kumbul, Atatürk'ün, "Beni Türk hekimlerine emanet ediniz" şeklindeki sözünü hatırlatarak, sağlık hizmetleri koşullarında iyileştirmeler yapılmasının ve hastanelerin, yurt içinde tedavi edecek şekilde düzenlenmesinin gereğine işaret etmiştir.

Bu konuşmadan sonra, diğer parti grupları, söz talebinde bulunmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı, ANAP Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk yapmıştır. Yasa tasarısının, ağırlıklı olarak, yurtdışı tedavi hizmetlerini içerdiğinden söz ederek konuşmasına başlayan Yıldırım Aktürk, buna karşın Türkiye'de kaliteli sağlık kuruluşlarının oluşturulamadığını öne sürmüştü ve ayrıca yurt dışındaki sağlık hizmetlerinin çok pahalı olduğundan şikâyet etmiştir.

Aktürk, yurt dışındaki sağlık sigortasıyla ilgili olarak da açıklamalar yapmış ve şunları söylemiştir: *"Amerika'dan bir misal verirsek, blue cross sistemine bağlı olan bir kişi, imzaladığı protokole göre, ancak belli bir limit içindeki sağlık harcamalarından sigortalıdır, onun üstündeki kısmı için, kaderiyle baş başa kalır. Sınırsız, ucu açık, hesabı kitabı belli olmayan sigorta sistemi diye bir şey, yurt dışında da hiçbir şekilde söz konusu değildir. Bir Mayo Kliniğini misal verelim; Amerikan vatandaşlarının, ancak yüzde 1'inin gitme imkânına kavuştukları bir klinik; çünkü, ödedikleri primler, herbirini belli bir standartta programa bağlamıştır; en üst sağlık kuruluşlarından da, ancak en yüksek gelir seviyesinde, en yüksek primi ödemek durumunda olan şirket mensupları istifade ederler. Halbuki, bugüne kadarki uygulamada, biz, sadece*

"yurtiçinde tedavisi mümkün görülemiyorsa yurtdışına gönderilir" diye bir karar alıyoruz ve baktığımızda, genellikle, yurt dışında en üst kuruluşlara gönderiyoruz. Niçin; çünkü, artık, Türkiye'de gelişmiş kuruluşlar var; bir Bayındır Hastanesi, bir Amerikan Hastanesi, Bir Sevgi Hastanesi... Giderek, bir on-line sistemiyle, neredeyse, oralardan bilim adamlarının katkılarıyla teşhis ve tedavi imkânları gelişmekte, her türlü modern teçhizat, artık yurtiçinde de yavaş yavaş sağlanmaktadır. Ne zaman yurt dışına gönderiliyor; ancak, çok özel, en üst seviyedeki sağlık kuruluşlarında tedavisi gereken hastalıklar için. "

Verdiği bu bilgilerden hareketle, kanser tedavisinden bahseden Yıldırım Aktürk, sınırlı bir gelirle, bu hastalıkla mücadele edilemeyeceğini ortaya koymuş ve Türkiye'de tüm yurttaşların genel sağlık sigortasının içine alınmamış olmasının büyük bir eksiklik olduğunu ifade etmiştir. Bağ-Kur, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığının açıklarının da büyük rakamlara ulaştığını, bütçe için önemli bir yük getirdiğini dile getirerek, Hükümetin çok başarılı işler gerçekleştirmesine karşın, sosyal güvenlikle ilgili reform çalışmasını hayata geçiremediğinden yakınmıştır. Aktürk bu nedenle, tasarının, çok erken, ham ve yeterince etüt edilmeden getirildiğini, özellikle, rakamsal tarafının son derece cılız olduğunu savunmuş ve bir yıl içinde, bu kolaylıklar sağlanırsa, yurtdışına kaç kişi gideceğinin, emekli olduklarında yurtdışı tedaviden ne kadar yararlanacaklarının, ölümleri halinde, dul ve yetimlerine intikal eden sağlık harcamalarının ne kadar olduğunun tahmini bütçesinin bile yapılamadığını açıklamıştır. Çalışanlara, emeklikleri ve kalan dul ve yetimlerin eklenmesiyle ortaya çok büyük rakamların da çıkacağını iddia eden konuşmacı, ciddi bir maliyet hesabının, analizinin yapılmamasını eleştirmiştir.

Yıldırım Aktürk, ülkeyi batıran en önemli nedenin, eşitlik ilkesinin yozlaştırılması olduğunu belirttiği konuşmasında, enflasyonu düşürme taahhüdü içine girmiş, disiplinli bir hükümetin, bu tip gevşek, sulandırılmış ve karşılığı belli olmayan uygulamalara girmemesi gerektiğine de dikkat çekerek, şu uyarıyı da yapmayı ihmal etmemiştir: *"Bir başka deyişle, böyle bir tasarımı buradan geçirdiğimizde, ben iddia ediyorum, iki ay sonra IMF geldiğinde rapor verirken, Türkiye'ye, sınıfta kalacak derslerinden birisi de bu derler. Niçin; sadece memura yüzde 5 daha fazla verme hadisesi değildir; hesapsız kitapsız, bir cümlelik "canım yapalım oluversin" niteliğinde gevşek uygulamaların devamını durduramamamız anlayışıdır. Biz, burada, perhiz dönemini ilan etmez ve enflasyonu düşürme konusunda kararlılığımız açısından topyekûn bir davranışa girmezsek, zaten her şeyi kaybetmişiz demektir."*

Son olarak ise tasarıda, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun içinde yer alanlar arasında ciddi bir eşitsizlik bulunduğunu ileri sürmüş ve buna örnek olarak da, 657'ye tabi memurlar için iki yıl kuralının olmasına karşın, Gülhane'deki profesörler kurulunun kararı ve Milli Savunma Bakanlığının onayı ile yurtdışına gidildiğinde, tedavi süresinde herhangi bir sınırlamanın bulunmamasını göstermiştir. Bunun da Anayasaya aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiş ve tasarının komisyona geri çekilmesini önermiştir.

Bu konuşmadan sonra kısa bir açıklama yapan Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir, Komisyon üyesi Yıldırım Aktürk'ün yapmış olduğu konuşmadan üzüntü duyduğunu belirtmiş ve düzenlemenin, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi olan devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin tedavi yöntemleri arasında, esas itibarıyla hiçbir ayrıcalık ve farklılık getirmediğini ortaya koymuştur. Diğer taraftan, maddeler sağlıklı bir biçimde tetkik edildiği zaman, yurtdışında tedaviye karar verecek tek hükümet merciinin Sağlık Bakanlığı olduğunu ifade etmiş ve o uygulamanın yoz olduğunu da reddetmiştir.

Oturum Başkanı Kamer Genç'in 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda, bunların harcırah ve tedavi giderleri kurumlarınca ödenir ve yurtdışı tedavi müddeti 2 yılı geçemez denildiğini, ancak tasarının 1. maddesinde böyle bir sınırlamanın olmadığını söylemesi üzerine, Biltekin Özdemir, söz konusu maddeyi aynen okumuştur.³³⁹

Yaşanan kısa tartışmadan sonra, Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan, tasarının tümü üzerinde şahsı adına söz almıştır. Kendisinin de, Yıldırım Aktürk gibi, tasarının Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında, alelacele geçirilmemesi için uyarıda bulunduğunu açıklayan Cevat Ayhan, sözü sosyal güvelik kurumlarının durumuna getirmiştir. Aktüarya dengesinin, emekli kurumlarında 1,5 katrilyon açık verdiğini söyledikten sonra, yurtdışı tedavi giderlerinin çok pahalı olduğunu belirtmiş ve 10 milyarın üzerinde bir harcama yapılabileceğini ifade etmiştir.

Hükümetin herhangi bir maliyet hesabı yapmadığını iddia eden Ayhan, emekli bir kişinin yurt dışı tedavi giderlerini, daha önce çalıştığı holdingin ödemesi gerektiğini ortaya koymuş ve işçi emeklilerinin ve Bağ-Kur emeklilerinin de bu haktan yararlanması gerektiğini sözlerine eklemiştir. Yeşil kartların karşılığının ödenemediği bir dönemde, sosyal güvenlik kuruluşlarının iflasın eşiğinde bulunduğu bir sırada, tasarının getirilmesini de eleştirerek, asıl amacın bir takım özel kişiler lehine düzenleme yapmak olduğunu iddia etmiştir.

Ayhan, söz konusu tasarının yasalaşması durumunda, ekonomiye yeni bir yük getireceğini ve bunun da yine dar gelirlerin sırtından karşılanacağını öne sürdükten sonra, Yıldırım Aktürk'ün söylediklerinden dolayı, kendi parti grubunda eleştiri alabileceğine dikkat çekmiştir.

³³⁹ Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir'in okuduğu fıkra şöyledir: “Dış memleketlerdeki tedavi müddeti 2 yılı geçemez. Bu müddet içinde, acil haller müstesna, raporda gösterilen hastalıktan başka yapılan tedavilerin masrafı ödenmez ve bu tedaviler için müddet uzatılamaz. Tedavi süresi altı ayı geçtiği takdirde, ilgili yabancı sağlık kurumundan ve tedavinin devamı zaruretinin gösteren rapor, mezkûr kurum tarafından, ataşelik kanalıyla Millî Savunma Bakanlığı veya Jandarma Genel Kumandanlığına gönderilir. Müteakip altı ayda bir aynı ameliye tekrarlanır.” Yani, altı ayda bir bu ameliye tekrarlanmak suretiyle, işin paralelliği sağlanmaktadır; 2 yılı da geçemez.”

Cevat Ayhan'ın tasarıya sert eleştiriler yönelttiği konuşmasının sona ermesiyle, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler de tamamlanmıştır. Maddelere geçilmesi öncesinde yapılan yoklamada, toplantı yetersayısının bulunmaması nedeniyle, birleşime ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan altıncı oturumda tasarının görüşülmesine kaldığı yerden devam edilmek istenmişse de, çalışma süresinin tamamlanmasına çok az bir zaman kalması ve yeni bir yoklama ile toplantı yetersayısının yine bulunamayacağının anlaşılması üzerine birleşime son verilmiştir. Böylece tasarının maddelerinin görüşülmesi, sonraki birleşime bırakılmıştır.³⁴⁰

“211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu” üzerindeki müzakerelere, 29 Temmuz 1998 tarihindeki, 130. Birleşiminin, Birinci Oturumunda devam edilmiştir. Oturumda başkanlığını Kamer Genç, katip üyelikleri ise Levent Mıstıkoğlu ve Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Maddelere geçilmesi öncesinde yapılan yoklama sonucunda, karar yetersayısının bulunmadığının görüşülmesi üzerine, birleşime ara verilmiştir. Kısa bir süre sonra başlayan İkinci Oturumda, tasarı üzerindeki görüşmelere, kaldığı yerden devam edilmek istenmişse de, yine karar yetersayısı bulunmamış ve görüşmeler, bir sonraki oturuma bırakılmıştır.

Üçüncü Oturumda, tasarının maddelerine geçilmesinin oylanması sırasında, karar yetersayısının bulunduğu görülmüş ve maddelere geçilmiştir.

Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci maddesinin (a) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘a) Gülhane Askerî Tıp Akademisi Profesörler Kurulu raporu ile yurtiçinde tedavilerinin mümkün olmadığı tespit edilen subay, askerî memur, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve bunların eşleri, bakmakla yükümlü bulundukları ana, baba ve aile yardımına müstehak çocukları ile erbaş ve erler tedavi için yurt dışına gönderilirler. Bunların harcırahları ve tedavi giderleri, Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığınca ödenir. Ancak, yukarıda belirtilen rapor, Millî Savunma Bakanlığı veya Jandarma Genel Komutanlığının tasdiki ile tekemmül eder.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Batman Milletvekili Alaattin Sever Aydın yapmıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunundaki uygulama hakkında bilgi veren Alaattin Sever Aydın, ancak, sosyal devlet anlayışına aykırı olarak 657, 211 ve 5434 sayılı kanunlarda belirtilmediğinden, devlet memurla-

³⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 60. Cilt, 3. Yasama Yılı, 129. Birleşim, s. 458–470

rının ve kamu görevlilerinin bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri, emekli, dul ve yetimler, adi maluller veya vazife malulleri ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin yurtdışı tedavi imkânından yararlanamadıklarını ortaya koymuştur. Türkiye’de eşitliğin sağlanması ve hukukun egemen olmasını da temenni ederek, bir gün önce konuşma yapan Yıldırım Aktürk ve Cevat Ayhan’ın sözlerine katıldığını açıklamış ve yasanın hangi düzeyde olursa olsun tüm çalışanları kapsamamasını istemiştir.

Yasanın maliyetinin çok yüksek olduğunu söyleyen, ancak insan sağlığının her şeyin üzerinde olduğunu belirten Alaattin Sever Aydın, 1996 yılı itibariyle, genel ve katma bütçeli kuruluşlar ve diğer sağlık kuruluşlarınca, yurtdışı sağlık giderleri için yaklaşık 215 trilyon lira para ödendiğini hatırlatmış ve ancak, sadece Emekli Sandığının ödediği miktarın bilindiğini, bununda 34 trilyon lira olduğunu ortaya koymuştur.

“Değerli milletvekilleri, öğrenmek istediğim bir başka husus, yurtdışına gönderilenlerin kaç tanesi küçük dereceli memurdur, kaç tanesi üst bürokrattır veya milletvekilidir? Yine, şunu özellikle öğrenmek istiyorum; Hükümetin bunu cevaplandırmasını istiyorum: Giden hastalar, hangi hastalıklar nedeniyle gönderilmiştir?” şeklindeki sorulara cevap verilmesini isteyen A. Sever Aydın, yurt dışındaki tedavinin maliyetinin çok yüksek olmasından dolayı, devletin, ülkedeki hastaneleri en gelişmiş teknoloji ile donatmasının ve hekimleri yurt dışına eğitime göndermesinin gereğine işaret etmiştir. Ayrıca hekimlerin görev dağılımlarının da adaletli olmasına vurgu yaparak, bir yerde doktora gidemeyen, gitse bile saatlerce kuyrukta bekleyenlerin, diğer yanda ise yurt dışına tedaviye gidenlerin bulunduğunu, bunun bir uçurum olduğunu dile getirmiştir.

Alaattin Sever Aydın, yurt dışına gönderilme sırasında çifte standarda da karşı çıktığı konuşmasında, yolsuzluklara meydan verilmemesi için tedbirlerin alınmasının gereğine de dikkat çekerek, harcamaların kontrollü yapılması durumunda sadece sağlık değil, eğitim, karayolu ve içme suyu sorunlarının da ortadan kalkacağına inandığını açıklamıştır. Son söz olarak ise sağlık raporlarının, hangi kuruluş tarafından verilmiş olursa olsun, mutlaka, Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanmasının şart olduğunu ifade etmiştir.

Gruplar adına başka konuşma yapılmamış ve kişisel konuşmalara geçilmiştir. İlk konuşmayı, ANAP Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk yapmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1961 yılında çıkan İç Hizmet Yasasının 38 yıldır yürürlükte olduğunu ve 68. maddenin de yurt dışında tedavi sistemini düzenlediğini ortaya koyan Aktürk, yurt içinde tedavi imkânlarının ilerlediği bu 38 yıl içerisinde, herhangi bir yeni düzenlemeye ihtiyaç hissedildiğini belirtmiştir. Yurt içinde tedavi imkânlarının, neredeyse Avrupa ve Amerika düzeyine ulaşmış olması nedeniyle, bu maddeye ilke olarak karşı olduğunu bir kez daha dile getirmiştir.

Yıldırım Aktürk, daha önce yapmış olduğu konuşmada vurguladığı konuları hatırlatarak, bir kez daha Batıdaki sağlık sigortası istemine değinmiş ve şunları ifade etmiştir: *“Bir Amerikan vatandaşı veya bir İngiliz vatandaşı, oralarda, üst gelir grubunda olsa bile, yüksek bir katkı payıyla çok kaliteli bir sağlık sigorta sistemine mensup olsa bile, çok ağır tedavi gerektiren yüksek faturalı bir hastalıktan duçar ise, o hastalıkla ilgili tedavisinde, mutlaka, ciddi bir şekilde, şahsî katkı payı aranır; en yüksek seviyede primini ödemiş olsa bile bu böyledir; hatta, bir alt diliminde, bazı yüksek fiyatlı ilaçlar için bile, kapsam içinde değildir denir. Bu anlamda, bütün dünyada yaygın olan uygulamada, evet, siz bir sigorta sistemine katılırsınız; ama -aynen Türkiye’deki kasko gibi anlatalım; yani- basit bir sigorta ile çok daha geniş kapsamlı, derinlemesine bir sigorta sistemi söz konusudur. Dolayısıyla, inşallah, ileride, sigorta sistemimizi daha da rasyonel hale getirdiğimizde ve özelleştirdiğimizde, daha yüksek prim ödeyerek, daha yüksek sağlık imkânını sigorta sisteminden sağlayacak kurumsallaşmaya da gidebiliriz; ancak, şu saatte önümüze böyle bir tasarı gelmişken ne yapabiliriz denildiğinde, biz, verilen aradan istifade ederek, bir nebze iyileşme olarak bir katılım payı yaklaşımını telkin etmek arzusundayız.”*

Bu açıklamalara ek olarak da, yurt dışında tedaviye ihtiyacı olan çalışanların, yüzde 10, emeklilerin ise yüzde 5 katılım payının olmasını önermiş ve bunun, minimum faturası 60 bin dolar civarında olan yurt dışı tedavini istismarını önleyebileceğini savunmuştur. Aktürk, tasarının Silahlı Kuvvetler mensuplarına ve devlet memurlarına yeni bir şeyler getirmesine karşın, sosyal sigortalar mensuplarına yeni hiçbir şey getirmediğini öne sürmüş ve bunun düzeltilmesinin gereğine işaret ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

Yıldırım Aktürk’ten sonra, şahsî adına konuşma yapan bir diğer milletvekili, Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan olmuştur. Cevat Ayhan, maddenin, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının yurtdışı tedavileriyle ilgili bir düzenleme getirdiğini söyledikten sonra, konuşmasını; *“Daha önce, halen meri olan 68 inci maddenin (a) fıkrasında, subay, askerî memur, astsubay, erbaş ve erlerin görevde bulundukları sırada hastalıkları için yurt dışında tedavilerine imkân verilmekteydi. Şimdi, getirilen bu 1 inci madde düzenlemesiyle subay, askerî memur, astsubay, erbaş ve erlere, uzman jandarma ve uzman erbaş ilave edilmekte; ayrıca, bunların eşleri, ana, baba, çocukları, aile yardımına müstahak olan çocukları, hepsi dahil edilmektedir. Bunun manası şudur: 800 bin erin anası, babası dahil edilmektedir; varsa, hanımı, çocukları dahil edilmektedir; erbaşların da dahil edilmektedir. 150 bin astsubay, subay, askerî memur, erbaşlarla beraber toplarsanız, aşağı yukarı 800-900 bin kişilik bir personelin, emeklilik halinde de, görevde olma halinde de, eşleri, ana, baba, çocukları dahil edilmektedir ve bu boyutta bir yük altına girerken, bunun malî külfeti hesaplanmamıştır dedim dün akşamki konuşmamda ve Plan ve Bütçe Komisyonunda defaatle sorduk, bu rakam getirilmedi diye ifade ettim”* şeklindeki sözlerle devam ettirmiştir.

SSK ve Bağ-Kur emeklileri ile ilgili herhangi bir yeniliğin getirilmediğini de tekrar eden Ayhan, bunun eğitsizlik yarattığını belirterek, bir kez daha Atatürk'ün, *“beni Türk hekimlere emanet edin”* dediğine vurgu yapmış ve yurt dışında bir kişinin tedavisinin ortalama 15 milyar lira olduğunu, devletin bu yükün altından kalkmasının zor olduğunu dile getirmiştir. Tasarının belirli zümrelerin işine yarayacağını da iddia eden Cevat Ayhan, sağlık koşullarının olumsuzluğu ile ilgili olarak Adapazarı'nda yaşananlardan örnek vermiştir. Son olarak ise tasarının geri çekilerek, Bağ-Kur ve SSK ile ilgili düzenlemenin de eklenerek, yeniden şekillendirilmesini istemiştir.

1. madde üzerindeki konuşmaların tamamlanması sonrasında, verilen değişiklik önergelerine geçilmiştir. Önergelerin oylanması öncesinde, talep üzerine bir kez daha yoklama yapılmış ve toplantı yetersayısının bulunduğunun anlaşılması üzerine görüşmeler devam etmiştir.

Önergelerden Adana Milletvekili Ertan Yülek ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“382 sıra sayılı kanun tasarısının 1 inci maddesiyle değiştirilen Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci maddesinin (a) fıkrasının son cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederiz.*

‘Ancak yukarıda belirtilen rapor Millî Savunma Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığının onayıyla tekemmül eder’ şeklinde önerge kabul edilmiştir.

1. madde de, bu değişiklik önergesi doğrultusunda oylanarak kabul edilmiş ve diğer maddenin görüşülmesine geçilmiştir. 2. madde şöyledir: **“14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 30.5.1973 tarihli ve 5 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 209 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Sağlık Bakanlığı (Millî Savunma Bakanlığında görevli personel için bu Bakanlık) tarafından yetkili kılınan tam teşekküllü hastahanelerin sağlık kurullarınca düzenlenen ve Sağlık Bakanlığınca onaylanan raporlara göre yurtiçinde tedavilerinin mümkün olmadığı anlaşılan devlet memurları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları ana, baba ve aile yardımına müstehak çocukları tedavi için yurtdışına gönderilirler. Bunların harcırahları ve tedavi giderleri kurumlarınca ödenir. Yurtdışında tedavi müddeti 2 yılı geçemez. Bu müddet içinde acil haller hariç olmak üzere raporda gösterilen hastalıktan başka yapılan tedavi giderleri ödenmez ve bu tedavi için müddet uzatılamaz. Tedavi süresi altı ayı geçtiği takdirde ilgili yabancı sağlık kurumundan alınan ve tedavinin devamı zarureti gösteren rapor, sağlık ataşeliği veya misyon şefliğince hastanın kurumuna ve Sağlık Bakanlığına gönderilir. Bu işlem, her altı ayda bir tekrarlanır.’

Madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Fazilet Partisi adına Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik yapmıştır. Vatandaşların hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamanın, Anayasanın 56. maddesiyle devlete verilmiş temel bir görev olduğunu ortaya koyan Ahmet Çelik, devletin, bu anayasal görevini gerçekteştirmek amacıyla, sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp,

sağlık hizmetlerinin en iyi ve etkin bir şekilde verilmesi için gerekli tedbirleri almak zorunda olduğunu ileri sürmüştür. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209. maddesine göre, yurtdışında tedavileri mümkün olmayan devlet memurlarının, Sağlık Bakanlığınca onaylanan raporlara göre, yurtdışında tedavileri yapılabilirdiğini, şimdi ise devlet memurlarının bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin de bu imkândan yararlanacaklarını, bunun da olumlu bir adım olduğunu ifade etmiştir. Ancak bunun ekonomiye getireceği yükün iyi hesaplanması gerektiğine işaret ederek, asıl yapılması gerekenin, yurtdışında tedavi yerine, yurtdışındaki sağlık araç ve gereçleri ülkeye getirilmesi olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Çelik, yurtdışında tedavi gerektiğine dair verilecek sağlık raporlarının onayı konusuna da değindiği konuşmasında, Sağlık Bakanlığının dışında, Millî Savunma Bakanlığına, Jandarma Genel Komutanlığına ve Sahil Güvenlik Komutanlığına yetki verilmesinin doğru olmadığını belirtmiş ve bunun için yalnız Sağlık Bakanlığının yetkili olmasını savunmuştur. Tasarıda eksik olan diğer bir konunun da, memura, askere ve emekliye verilen yurtdışında tedavi olma imkânının, işçilere verilmemesi olduğunu söyledikten sonra, bununla ilgili şu sözleri sarf etmiştir: *“Bilfiil çalışan işçi, bu haktan yararlanır-yor. İşçinin, eş ve çocukları, ana ve babaları ve Bağ-Kur’lunun kendisi, eş ve çocukları, ana ve babaları ve aile fertleri bu haktan faydalanmıyor. Kanaatimce, bu uygulama, Anayasanın 60 ncı maddesindeki “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir” ifadesine aykırıdır. Çünkü, işçiler de kamu görevlisidirler. İşçilerin de eş ve çocukları, ana ve babalarının, Bağ-Kur’luların eş ve çocukları, ana ve babalarının, yurtdışında yapılması gereken tedaviye ihtiyaçları olacaktır. Bu kesime de bu hakkın verilmesi gerekir. Aksi hal, Anayasadaki eşitlik ilkesine ters düşmektedir. Bu konuda vermiş olduğumuz bir önerge vardır. Sayın milletvekillerinin bu önerge lehine oy kullanacaklarına inanıyoruz. “*

Ahmet Çelik’in konuşmasını tamamlamasının ardından, Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş söz almıştır. Tasarıyla ilgili yapılan konuşmaları eleştiren Mahmut Yılbaş, sanki ekonomik bir konu ele alınmış gibi sözler sarf edildiğini belirtmiş ve enflasyonun nedeninin bu tasarı gibi gösterilmesini sitemkâr bir ifadeyle eleştirmiştir. Yurt dışına tedavi için gönderme konusunda tüm kurumların hassas davrandığını, askeri olsun sivil olsun sadece 100 civarında görevlinin yurt dışına gönderildiğini dile getirmiştir. Bunun da ekonomiye yükünün abartılmaması gerektiğinin ifade etmiştir.

Yine, yasa tasarısıyla getirilmek istenen yeniliklerin, Türk Silahlı Kuvvetleriyle ilgili imiş gibi gösterilmeye çalışılmasından da, rahatsızlığını dile getirmiş ve konuşmasının devamında şunları söylemiştir: *“Değerli arkadaşlarım, görevim sırasında, bir yakınımın, bir arkadaşımın hasta olan genç çocuğunun, yurtdışına kendi imkânlarıyla gönderilme sıkıntısıyla karşı karşıya kalmasında, ailenin ne tür bir felaket içerisinde olduğunu hep beraber yaşadık.*

Ben, psikolojik olarak sadece kendisinin değil, yakınları olarak bizlerin de “keşke hasta evladı olmasa da babası olsaydı, babanın hiç olmazsa yurtdışına gönderilme şansı vardı” diye günlerce bu sıkıntı içerisinde yaşadığımı hatırlarım. Bu getirilen tasarıyla yakınlarına, eş ve çocuklarına ve kendine emeklilik sırasında yurtdışında tedavi edilme şansı tanınmıyor; burada bir felaket getirilmiyor.”

Bazı konulardaki siyasî düşüncelerin ifade edilmesi sırasında, ölçülü olunması gerektiğine de işaret eden Yılbaş, tasarının fazla uzatılmadan geçirilmesinin, kamu çalışanları için çok önemli olduğunu belirtmiş ve daha önceki uygulamalarda herhangi bir suistimalinde yapılmadığını savunmuştur.

Mahmut Yılbaş'ın tasarıya destek veren konuşması sonrasında, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük söz istemiş ve devletin, millet için var olduğunu, devletin hedefinin, insanını mutlu kılmak olduğunu belirterek konuşmasına başlamıştır. Yine cumhuriyeti ve demokrasiyi korumanın, huzur ve güvenliği, mutluluğu sağlamanın ve insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesini ve bununla ilgili olarak gerekli tedbirlerin alınmasını temin etmenin, devletin aslî görevleri arasında olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Sosyal devlet anlayışının önemine de vurgu yapan Bedük, devletin, bu alandaki tüm görevlerini kamu çalışanları aracılığıyla yaptığını, bir taraftan, vatandaşların hizmetlerini yaparken, bir taraftan da kamu görevlilerine hizmet etmenin, onları sağlıklı kılmanın da yine, devletin görevleri arasında olduğunu dile getirmiştir. Bedük, tasarının 1. maddesi ile ilgili olarak; *“Değerli milletvekilleri, gelin, bu kanun tasarısının maddelerini, bu noktadan hareket etmek suretiyle yorumlamak ve ona, bu yönüyle de çözüm bulmak için değerlendirmeye alalım. Tasarının 1 inci maddesinde Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda askerî personelle ilgili; 2 nci maddesinde, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sivil personelle ilgili; 3 üncü maddesinde ise, Emekli Sandığı Kanununda değişiklik yapmak suretiyle, emeklilerle ilgili bir düzenleme getiriliyor”* şeklindeki sözler, sarf ettikten sonra, kamu çalışanlarının sağlık hizmetlerinin yerine getirilememesi durumunda, devletin diğer görevlerin de aksayacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda konunun da hem Türk Silahlı Kuvvetleri çalışanları hem de sivil çalışanlar açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

Konuşmasına; *“1 inci maddede, silahlı kuvvetlerle ilgili olarak, Gülhane Askerî Tıp Akademisinin Profesörler Kuruluyla ilgili olarak alınmış olan rapor değerlendirildi; olumlu. Ben size şunu söyleyeyim; yıllarca devlette çalışmış olan bir kişi olarak, uzun yıllar da Başbakanlık Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü yapmış bir kişi olarak söylüyorum: Sağlık kurumları, gerçekten, bu konuda fevkalade büyük hassasiyet gösteriyorlar; öyle, her gelene “seni göndereyim, git, yurtdışında tedavi ol” demiyorlar; ama, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu maddesini incellerseniz, orada, yurtiçinde çalışan devlet memuru, eğer yurtiçinde tedavisi olmayacak şekilde bir hastalığa*

yakalanmışsa, belli prosedür içerisinde, yurtdışına tedavi için gidebiliyordu, bunun dışında kimse gidemiyordu. Ancak, getirilen bu değişikliklerle, eşleri de gidebilecek, bakmakla yükümlü olduğu anne-babaları ve müstehak olmaları halinde çocukları da gidebilecek konuma getiriliyor. Bu, aynen, Türk Silahlı Kuvvetleri için biraz önce kabul edilmiş olan madde gibi bir madde; yani, sivil idareye de, 657'ye tabi olan personel için de yine böyle bir değişiklik öngörülüyor. İsaetli, yerinde. Bir evvelkinde de 2 yıllık bir süre var; sağlık hizmetinin yurtdışında alınmasıyla ilgili süre nasıl ise, burada da, keza, aynı şekilde, 2 yıl olarak getiriliyor; 6 aylık süre daha evvelkinde nasılsa, burada da aynı şekilde getiriliyor” şeklindeki açıklamalarla devam eden Saffet Arıkan Bedük, kamu çalışanlarının yaşam düzeyinin yükseltilmesinin önemine tekrar tekrar değinme gereğini hissetmiştir.

Saffet Arıkan Bedük, Doğru Yol Partisi olarak, kamu çalışanlarının desteklenmesi gerektiğine inandıklarını, ancak, SSK'ya tabi olan işçi emeklilerinin de tasarının kapsamına alınmasının doğru olacağını belirtmiş ve hiçbir sağlık görevlisinin de hastasının yurt dışına gönderme konusunda istismara yönelmeyeceğini de ifade ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından, Başbakan Yardımcısı ve Milli Savunma Bakanı İsmet Sezgin bazı açıklamalar yapmak için kürsüye çıkmıştır. Bazı milletvekillerinin tasarımı iyi anlamadıklarının söyleyerek, konuşmasına başlayan Sezgin, yasayla ilgisi olmayan konuların gündeme getirilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve “800 bin er bundan istifade edecek” şeklindeki iddianın doğru olmadığını, yine herhangi bir yerden talimat alınmasının da söz konusu olmadığını açıklamıştır. Bu tür ifadelerin de Meclis'i yıpratıldığını sözlerine eklemiştir.

Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin konuşmasının bir bölümünde aşağıdaki açıklamaları yaparak, tasarının daha iyi anlaşılması için çaba sarf etmiştir: “Türkiye’de, 1 milyon 937 bin memur var. 1 milyon 937 bin memur arasından 1996 yılında sadece 108, 1997’de 89, 1998’in yedi ayında da sadece 45 kişi yurtdışına gönderilmiş. Değerli arkadaşlarım, asker kişilerden de 1 sivil memur, 2 astsubay, 1 asteğmen, 2 üsteğmen, 2 yüzbaşı, 2 binbaşı, 3 albay, 6 general, amiral olmak üzere, toplam 19 kişi ancak 1997 yılında yurtdışına gönderilmiş. Sevgili arkadaşlarım, bunları abartmanın anlamı yok; yani, Meclisin bu kürsüsünden, Meclise, gerçekte ilgili olmayan şeyleri ifade etmenin hiç anlamı yok. 1961 yılında çıkarılan bir yasa, zaman içerisinde, günün değişen koşullarına, ortamına cevap veremez hale gelmiş ve yurtdışında tedavi edilmek imkânı gerekmiş. Evet, çok güzel hastanelerimiz var; çok doğru. Çok iyi hekimlerimiz var; doğru. Yurtdışına gönderilmiyor; doğru. Esasen benim okuduğum, size verdiğim rakamlar da bunun doğruluğunu kanıtlıyor ve hekimlerimiz yurtdışına hasta göndermemişler.”

Millî Savunma Bakanlığında çalışanların, hastalıklarında, sağlıklarında askerî hastanelerde tedavi edilmelerinden dolayı, bunların tedavi edildikleri hastanelerin dışında, Sağlık Bakanlığına göndermenin, sisteme ve eşyanın tabiatına aykırı olduğunu ifade eden İsmet Sezgin, Bağ-Kur ve Sosyal Sigortalıların, 1 katrilyon 300 trilyon Türk Liralık ek yük nedeniyle tasarının kapsamına alınmadığını dile getirmiş ve bunun ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar doğuracağını öne sürmüştür.

Son olarak ise asker kişilerden 17 kişinin, sivillerden 45 kişinin yurtdışına gönderildiği bir ülkede, bunun tartışmasının yapılmasının ve enflasyon nedeni sayılmasının garip olduğunu vurgulamış ve bu ifadelerin, Meclis'in ve devletin büyüklüğü ile bağdaşmadığını ileri sürmüştür.

İsmet Sezgin'in açıklamalarından sonra, Oturum Başkanı Kamer Genç, terör bölgesinde bir vatandaşın veya görevlinin yaralanması durumunda, en basit bir sağlık malzemesinin bulunmamasına karşın, yurt dışına bazı güçlü kişilerin gönderilmesinin yanlış olduğunu vurgulaması, tartışmaya neden olmuştur.

Sağlık Bakanı Halil İbrahim Özsoy ve ANAP Ordu Milletvekili Şükrü Yürür, Kamer Genç'in sözlerine tepki göstermiş ve Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin bir kez daha söz alarak, şunları dile getirmiştir: *"Sayın Başkanım, duyarlılığınıza çok teşekkür ediyorum ve özellikle, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devletini yıkmak için gayret gösteren bu çeteye karşı savaşan çocuklarımıza gösterdiğiniz duyarlılığa gerçekten teşekkür ediyorum; fakat -tahmin ediyorum, hafızanızın yanılttığı yer olabilir, unuttuğunuz yer olabilir- silah altında bulunan bu çocuklarımızın annelerinin, babalarının tedavilerini, daha üç ay önce Meclisten çıkardığımız bir yasayla kabul ettik ve onun dışında da, daha önce Meclisimizin kabul ettiği birtakım yasalarla, silah altındaki bu arkadaşlarımızın, bu evlatlarımızın annelerinin, babalarının bakımları, şehitlerimizin, gazilerimizin geride bıraktıkları insanların bakımları için, hayatlarını idameleri için gerekli her türlü önlem alınmıştır. Devlet bunu en iyi şekilde yerine getirmektedir"*.

Ancak bu açıklamalar da tartışmaları son erdirmemiş ve bu arada CHP İçel Milletvekili Oya Araslı, oturumun yönetilme tarzı hakkında söz istemiştir. Kamer Genç'in tartışma sırasında, Oya Araslı'ya yerine oturması şeklinde sert bir ifade kullanması, Genel Kuruldaki gerginliği tırmandırmıştır.

Ortamin kısmen yatışması sonrasında, ANAP Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk, şahsı adına söz almıştır. İsmet Sezgin'in, kendisine dönük sözleri nedeniyle konuşma yapmak istediğini açıklayan Yıldırım Aktürk, Hükümetin kurulmasının üzerinden 1 yıl geçmesine karşın, sosyal güvenlik reformu ve özelleştirme dahil, bütün programların, enflasyonun düşürülmesine bağlandığını, ancak bu konuda herhangi bir somut adımın da atılmadığını belirterek, Türkiye'nin dışarıdan görüntüsü hakkında şunları söylemiştir: *"Şimdi, dışarıdan görüntüde, herkesin gözü üzerimizde, ne yaptığımıza dikkat ediyorlar. Bu Meclisten, dar bir zamanda, hangi tasarımlara öncelik vererek çıkardığımıza"*

fevkalade dikkat ediyorlar. Belki, bizim gözümüzden kaçıyor; ama, göreceksiniz, yarın Reuter’inde de, dış basınında da, sosyal güvenlik reformu yerine, sosyal güvende eski sulandırma, geliştirme ve devlet baba usulüyle, kaynağı, karşılığı olmadan verme sistemi, Türkiye’de devam ediyor diye, bir alışkanlığın devamından bahsedilecek.”

İlk konuşmasında, “eğer enflasyonla mücadele edilecekse, enflasyon, aynen kilolu bir bünyenin zayıflama rejimi gibidir, her çay kaşığı tüketiminin hesabını vermek durumundasınız; hepsi kaloriye dönüşür, hepsi şişmanlık yapar” dediğini hatırlatan Yıldırım Aktürk, mağdur olan her kesimle ilgili olarak yapılacak düzenlemenin, ekonomiyi sarsacağı şeklinde bir gerekçe ortaya konulduğunu ifade etmiştir. Tasarının öncelikli olarak Silahlı Kuvvetlerinin özlük hakları ve ihtiyaçlarıyla ilgili olarak hazırlandığını ve bunun da 1. madde de ifade edildiğini ortaya koyan Aktürk, daha sonra, devlet memurlarının buna dahil edildiğini öne sürmüş ve bu düzenlemede yasa tekniği açısından eksiklik olduğunu iddia etmiştir.

Yıldırım Aktürk, enflasyonun düşürülmesi konusunda, Bakanlar Kurulunun 38 kişi yerine, 23-24 kişiden oluşmasını, bakanların tasarıları okumadan imzalamamaları gerektiğini savunmuş ve 3. maddede yer alan “Emekli Sandığı tarafından karşılanır” şeklinde ifade için de şu açıklamaları yapmıştır. “Emekli Sandığına kaynak mı veriyoruz da “tarafından karşılanır” diyoruz. Emekli Sandığı da, batmış bir kuruluş. Onun için, eğer karşılanacaksa ‘ilgili kurumları tarafından karşılanır’ cümlesini oraya da derc edelim; çünkü, en azından, ilgili kurum, bütçesinde para yoksa, biraz daha durup düşünüp, evet, çok hasis davranıyor; doğrudur. Bugüne kadarki tatbikatı da takdirle izliyoruz ve bu genişletme, bazı arkadaşlarımızın arzuları hilafına olsa da, herhalde, yine dikkatli bir şekilde uygulanacaktır diye düşünüyorum.”

Son olarak ise olumlu bir noktaya değineceğini ifade eden Aktürk, yüzde 10’luk bir katılma payı önergesi vereceklerini, bunun kabul edilmesiyle de tasarının olabilecek en iyi şekilde yasalaşmasını sağlayacaklarını dile getirmiştir.

Bu konuşmanın ardından yerinden söz alan Fazilet Partisi Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz, tasarının bu şekliyle yasalaşmasının doğru olmayacağını, özellikle bazı kurumların yanına ilave kurumlar konularak, halkın tepkisini azaltmanın amaçlandığını belirtmiş ve hiç kimsenin, Türk askerinin, Türk polisinin, Türk eğitiminin veya herhangi bir kurumunda çalışan bir devlet memurunun tedavisine karşı olmadığını açıklamıştır.

Oturum Başkanı Kamer Genç’in Salih Kapusuz’a söz vermesi, Genel Kurulda yeni bir tartışmaya yol açmış ve özellikle Ülkü Güney ve Mahmut Yılbaş, Genç’in bu uygulamasına itiraz etmişlerdir. Ardından şahsı adına konuşma yapmak üzere Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan söz almıştır. Konuşmasına Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin’in sözlerine cevap vererek başlayan Ayhan, kimsenin yurt dışına tedavi için gönderilmesine karşı olmadıklarını açıklamış ve daha sonra devlet memurlarıyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: “Türkiye’de Emekli Sandığına bağlı çalışan 2 milyon memur,

4 milyon 266 bin Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı çalışan işçi, takriben 4 milyon da esnaf, Bağ-Kur'lu var. Şimdi, biz, bu kanun tasarısıyla, memurların çalışırken veya emeklilik hallerinde aile efratlarını yurtdışına yollama imkânını getiriyoruz; ama, işçiler, sadece kendileri çalışırken yurtdışına gidebiliyor, çalışırken dahi aile efratlarını yurtdışında tedavi ettirme imkânları yok, emekli olunca hiç yok; 4 milyon 266 bin işçinin maruz kaldığı muamele bu. Diğer taraftan, 4 milyon Bağ-Kur'lu da, ne çalışırken ne de emekli olduktan sonra, ne kendileri ne de aile efratları, bakmakla mükellef oldukları yakınları, yurtdışında tedavi olma imkânına sahip değil.”

Ayhan, 1998 yılı rakamlarına göre 45 kişi sivil, 15 kişi askerin yurt dışına gönderildiğini, bunların arasında alt düzeyde memurun bulunmadığını, zaten imkan sahibi olan üst makamların yer aldığını öne sürmüş ve bu yolun işçilere ve Bağ-Kur'lulara da açılmasının gerektiğini savunmuştur. Kamuda çalışan işçilerin ve yakınların yer almamasının, tasarının adaletli ve hakkaniyetli olmadığını gösterdiğini iddia ederek, gerçekten hizmet etmiş bazı kimseler için Bakanlar Kurulunun karar vermesini istemiştir.

Yıldırım Aktürk'e katıldığını ifade eden Cevat Ayhan, Türkiye'nin işçi, çiftçi ve esnafın cebinden, her gün 27 trilyon lira faiz ödediğini ileri sürmüş ve 20 milyon çiftçi ailesine sağlık hizmetinin getirilememesini de eleştirmiştir. Ayhan, yüksek faiz ve enflasyondan duyduğu rahatsızlığı dile getirerek konuşmasını tamamlamıştır.

Cevat Ayhan'ın şahsı adına yapmış olduğu konuşmayla, 2. madde üzerindeki konuşmalar bitmiştir. Daha sonra önergelerin görüşülmesi ve oylanması sırasında karar yeter sayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiştir. Tasarının görüşülmesine Dördüncü Oturumda devam edilmiştir. Önergelerin reddedilmesi sonrasında, 2. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 3. maddesi şöyledir: **“8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

‘Yukarıdaki (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilenlerden; Sağlık Bakanlığı (Türk Silâhlı Kuvvetlerinden emekli personel ile dul ve yetimleri için Millî Savunma Bakanlığı) tarafından yetkili kılınan tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenen ve Sağlık Bakanlığınca (Türk Silâhlı Kuvvetlerinden emekli personel ile dul ve yetimleri için Millî Savunma Bakanlığınca) onaylanan raporlara göre yurtiçinde tedavilerinin mümkün olmadığı anlaşılanlar, yurtdışında tedavi ettirilirler. Bunların harcırah ve tedavi giderleri T.C. Emekli Sandığı tarafından ödenir. Tedavi müddeti iki yılı geçemez. Bu müddet içinde acil haller hariç olmak üzere raporda gösterilen hastalıktan başka yapılan tedavi giderleri ödenmez ve bu tedavi için müddet uzatılamaz. Tedavi süresi altı ayı geçtiği takdirde ilgili yabancı sağlık kurumundan alınan ve tedavinin devamı zaruretinin gösteren rapor, sağlık ataşeliği veya misyon şefliğince T.C. Emekli Sandığına ve ilgisine göre Sağlık Bakanlığı veya Millî Savunma Bakanlığına gönderilir. Bu işlem her altı ayda bir tekrarlanır.”

Madde üzerinde ilk sözü, Fazilet Partisi Grubu adına Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan almıştır. Türkiye’de sosyal güvenlik kuruluşları hakkında bilgi veren ve bunların maaş ve hizmet açısından birleştirilmeleri gerektiğinin üzerinde duran Cevat Ayhan, bu kurumlardaki (Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur) açıkların bütçe üzerinde ciddi bir yük oluşturduğunu ifade etmiş ve 55. Hükümetin de enflasyonun yükselmesinden sorumlu olduğunu öne sürmüştür. İç borcun geldiği rakamın, 8 katrilyon 390 trilyon lira olduğunu, Hazinesinin en son yapmış olduğu 395 trilyonluk ihalede de faizin yüzde 85 faiz olduğunu dile getirerek, bu 395 trilyonun bir yıl sonra, aşağı yukarı, 750-800 trilyon olarak ödeneceğini iddia etmiştir.

Ayhan, gündemdeki tasarının da böylesi bir dönemde, bütçeye yeni bir yük getireceğini ve kaynağının belli olmadığını vurguladıktan sonra, israf yapıldığına dikkat çekmiş ve Hükümetin birinci önceliğinin, enflasyonu önlemek olduğunu dile getirmiştir. 54. Hükümetin enflasyonu düşürdüğünü, görevdeki 55. Hükümetin ise yüzde 102’ye çıkardığını söyleyen Cevat Ayhan, bütçeye yeni yükler getiren tasarıların hızla geçirildiğini iddia ederek, bu durumu eleştirmiştir. Çok daha önemli yasa tasarılarının ise Komisyonunda bekletildiğini öne sürdükten sonra, farklı bir konuya değinmiştir. Tasarının yasalaşması durumunda, 4 milyon Bağ-Kur’lunun, 4 milyon 200 bin SSK’lının ve milyonlarca da emeklinin üzüleceğini belirtmiştir.

Ayhan *“Bu memlekette, eğer, tedavi olunamayan birtakım hastalıklar varsa, gelin, bunları tarif edin. Sağlık Bakanlığımızın değerli uzmanları, hastaneleri, mütehassısları desin ki, şu şu şu hastalıkların Türkiye’de tedavisi için yeterli teçhizat, uzmanlık teşekkül etmemiştir; biz, bunları, ciddi bir programla, iki senede, üç senede halledeceğiz; şu şu hastaneleri, uluslararası rekabette, uluslararası kalite ve seviyede sağlık hizmeti verecek ve oraları aratmayacak seviyeye getireceğiz diye bir program ortaya koysun ve bu hastalıklar için de, memur, asker, Bağ-Kur’lu, işçi, esnaf, ne varsa, bunlar, bu hastalıklar için dışarıya kendi sosyal güvenlik kurumlarından finanse edilmek üzere gidebilir diye bir genel düzenleme getirsin. Böyle, gecekondur kanun anlayışı olmaz. Biri istedi diye kanun yapacaksınız, biri istedi diye birini cezalandıracaksınız, biri istedi diye birini mükâfatlandıracaksınız; böyle anlayış olmaz. Kanunlar herkes için yapılır, zaruret miktarı yapılır ve o zaruret miktarı da adaletle uygulanır. Biz, bunun için bu mücadeleyi veriyoruz; yoksa, değerli askerlerimiz, memurlarımız, elbette bu memleketin insanlarıdır, biz burada memurların halini defaatle ifade ettik; yüzde 20 verdiğiniz zammın memurları mahsun ettiğini ifade ettik; ama, bununla beraber, bu kanunun da başka zümreleri mahsun etmemesi için, bunları burada dile getirme ihtiyacındayız. Umut ederiz ki, yine, bu noktadan sonra bu tasarımı çekersiniz, dediğim gibi, süratle, makul bir düzenlemeyle tekrar getirirsiniz, hep beraber çıkarırız”* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Parti grupları adına başka konuşma yapılmamıştır. Şahsı adına ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Yozgat Milletvekili Kazım Arslan yapmıştır. Devlet memurlarına ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına, emekli olmaları durumunda da, yurt dışında tedavi imkânlarının sağlanmasının olumlu olduğunu ifade eden Kazım Arslan, ancak önceliğin verilmesi gereken daha önemli konuların olduğunu, milyonlarca insanın yeşil kartla yaşadığı bir dönemde, böylesi bir tasarının Genel Kurula getirilmesinin samimiyezsizlik olduğunu savunmuştur. Yine kişisel sağlık sigortasına da öncelik verilebileceğini sözlerine ekleyerek, bu yöndeki tasarının çok daha fazla insanı ilgilendirdiğini öne sürmüştür. Sürekli olarak, kişilere ve kurumlara yönelik, birtakım yönetmelikler, kanunlar çıkarıldığını da belirten Arslan, emekli olan Anayasa Mahkemesi Başkanı için ömür boyu lojman hakkı tanınmasını da eleştirmiş ve bu tür yasaların acele olarak görüşülmesinden ve çıkarılmasından yakınmıştır.

Kazım Arslan, yasaların, genel ve temel ihtiyaçları karşılamak için hazırlandığını, sürekli olarak üst düzey birtakım görevlilere ayrıcalıklar tanınmasının doğru olmadığını da savunduğu konuşmasında; *“Az önce söyledim, buraya, sağlık reformunu getirin, Sayın Sağlık Bakanının hazırladığı kişisel sağlık sigortasını getirin ve hâlâ milleti yeşil kartla avutmaktan vazgeçin; SSK’lılarla ilgili, Bağ-Kur’lularla ilgili, tarımda kendi hesabına çalışan Bağ-Kur’lularla, yani, çiftçilerimizle ilgili ve bunların emeklileriyle ilgili birtakım düzenlemeleri de getirin, onların sağlık güvencelerini sağlayın ve ondan sonra, devlet memurlarının emekli olmaları durumunda yurtdışında tedavileri için de kanun tasarısı getirin, onlar da kabul edilir tabii ki burada; ama, ondan önce başka vazifeleriniz var.*

‘Sağlıkta kısıtlama olmaz’ diyeceğiz bunu savunurken; ama, az önce söylediğim noktalara dikkat etmek şartıyla, devletin, bütün vatandaşlarını eşit olarak sağlık güvencesinden yararlandırması durumunda bu söylediğiniz geçerlilik kazanır; yoksa ‘sağlıkta kısıtlama olmaz’ lafı biraz havada kalır” şeklindeki ifadelerle de yer vermiş ve eleştirilerinde art niyet ve kasıt aranmasını dilemiştir.

Şahsı adına diğer konuşmayı, Fazilet Partisi Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş yapmıştır. Tasarıdan çok sayıda milletvekilinin rahatsız olduğunu ve istemeden olumlu oy verdiklerini iddia eden Kemalettin Göktaş, ANAP Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk’ü kastederek, iktidar partisine mensup bir milletvekilinin de bu yanlışlığı ortaya koyduğunu dile getirmiştir. Göktaş’ın tasarının, Bakanlar Kurulunun veya Millî Savunma Bakanının kararıyla gelmediğini iddia etmesi, ANAP ve DTP sıralarından tepki gösterilmesine yol açmış ve Başkanın uyarısıyla madde üzerindeki görüşlerini açıklamaya başlamıştır.

Tasarının getireceği maddi külfete dikkat çeken Göktaş, bu tür uygulamalarla enflasyonun düşürülemeyeceğini savunmuş ve yine ordu mensuplarının emekli, dul ve yetimlerin hepsine yurtdışına gitme imkânı verilmesinin, adeta bir teşvik gibi görüldüğünü ileri sürmüştür. Türkiye’deki hekimlerin

ve teknik imkânların itibariyle yetersiz görüldüğünü, hastaların yurt dışında tedavisinin teşvik edildiğini dile getirmiştir. Bunun Atatürkçülükle bağdaşmadığını da belirterek, Atatürk'ün *"Beni Türk hekimlerine emanet ediniz"* sözüne vurgu yapmıştır.

Kemalettin Göktaş, tedavi için yurt dışına gönderilen hastaların giderlerinin, Emekli Sandığı tarafından değil, kendi kurumunca karşılanmasının doğru olacağını da ifade ettiği konuşmasında, tasarının kapsamında işçilerin ve işçi emeklilerinin bulunmamasının da bir eksiklik olduğuna işaret etmiş ve kimsenin yurt dışında tedavi olmasına karşı çıkmadıklarını, bununla birlikte Türkiye'nin, hekim ve teknik cihaz yönünden yeterli olduğunu öne sürmüştür.

Madde üzerindeki konuşmaların bitmesinin hemen ardından, Fazilet Partisi Gaziantep Milletvekili M. Bedri İncetahtacı, Milli Savunma Bakanına şu soruyu yöneltmiştir: *"Her kanun, cemiyette veya devlette bir ihtiyaca binaen meydana getirilir. Acaba, son zamanlarda ne tür bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır, hangi fertlerde veya hangi sosyal kesimlerde bir ihtiyaç meydana gelmiştir de böyle bir yasanın düzenlenmesi zarurî hale gelmiştir. Bir günden beri devam eden -yaklaşık yirmidört saati bulan- bu görüşmeler sırasında, ben, bu görüşmeleri dikkatle izliyorum ve mümkün olduğu kadar, İktidar partilerinin görüşlerine de dikkat etmek istiyorum; ama, samimiyetle söylüyorum ki, bu yasanın savunulması için tatmin edici bir cevap alabilmiş değilim. Bu konuya, altını çizerek bir cevap bekliyorum."*

Yine Fazilet Partisi Yozgat Milletvekili Kazım Arslan da şu soruyu yöneltmiştir. *"Türkiye'de, hiç sağlık güvencesi olmayan 21 milyon insanımız var. Az önce konuşmamda da ifade ettim, bununla ilgili olarak, kişisel sağlık sigortasıyla ilgili olarak Sağlık Bakanlığının bir çalışması var. 21 milyon insanımız, hiçbir sağlık güvencesine sahip değilken, böyle bir yasaya öncelik vermeye neden gerek duyulmuştur, bunu öğrenmek istiyorum."*

Başbakan Yardımcısı ve Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin'in, bu iki soruya cevap verirken, bu soruların 55. Hükümete değil, 54. Hükümete sorulması gerektiğini, tasarının 54. Hükümet tarafından sunulduğunu ifade etmesine, Fazilet Partisi'ne mensup milletvekilleri karşı çıkmışlar ve Oturum Başkanı Kamer Genç, tasarının, Başbakan Mesut Yılmaz zamanında, 28 Temmuz 1997 tarihinde Meclise sunulduğunu açıklamıştır.

Bunun üzerine İsmet Sezgin, FP'lilerin tepkileri arasında şu açıklamayı yapmıştır: *"Sayın Başkan, eğer, böyle ses tonunu yükselterek, böyle ancemaatin konuşularak mesele çözülecekse, ona diyeceğim yok; ama, ben, size, Yüce Meclise dosyadaki bir şeyi okudum. 54 üncü Hükümet tarafından hazırlanmış, ben de katılıyorum ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Böylesine güzel, böylesine bir ihtiyacı cevaplandıran bir yasa tasarısı hazırlamışlar, bunu çıkarmak bize nasip olmuş. Arkadaşlarımızın, teşekkür edeceği yerde, neden böyle bir yasa çıkıyor diye hayıflanmalarını anlamak mümkün değil sevgili arkadaşlar."*

Ancak bu cevap FP'lileri tatmin etmemiş ve Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz şöyle bir açıklama yapmıştır: *“Sayın Başkan, bu Parlamento, kendi önüne konulmuş olan çalışmaların bütün tarihlerini ihtiva eden bir metne, bilgi olarak sahiptir. Sayın Bakanın söylemiş olduğu bilgilerin hiçbir tanesi Parlamente'ya intikal etmemiştir. Şayet, bir bürokratin, kendi dönemlerinde, Bakanlık bünyesindeki bir çalışmayı, burada, politik amaçlı olarak, bir Bakan olarak, sorulara cevap olarak getiriyorsa, bu soruların cevabını vermiş kabul ediyorum. Teşekkür ediyorum.”*

Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin ise devlet prosedürünü en küçük bir ayrıntısına kadar bilen bir kişi olan Salih Kapusuz'un, böyle bir beyanda bulunmaması gerektiğini, devletin işlerinde devamlılık olduğunu dile getirmiştir. Ancak bu sözler de tartışmaları bitirmemiş ve FP'lilerin tepkisi devam etmiştir. Bu arada yine bir FP'li olan, Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç da şu soruyu sormuştur: *“Sayın Bakan, soruya cevap vermeden önce soru sorma hakkı istemiştim, verdiğiniz için teşekkür ediyorum.”*

Aracılığınızla, Sayın Bakan'ıma sormak istiyorum: Benden önce iki soru soruldu, verdiği cevap şu oldu ‘54 üncü Hükümet getirdi, biz çıkarıyoruz. Acaba, 54 üncü Hükümetin getirdiği bütün kanunları da çıkaracaklar mı?’

Oturum Başkanı Kamer Genç, bu soruya cevap vermeye gerek olmadığını, çünkü yasa çıkarma yetkisinin TBMM'ye ait olduğunu açıklamıştır.

Tartışmaların sona ermesinin ardından, yine Fazilet Partisi'ne mensup milletvekilleri tarafından verilmiş olan önerenin oylanarak reddedilmesinden sonra, 3. madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Diğer maddeye geçilmeden önce, birleşime bir kez daha ara verilmiştir.

“211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” 4. maddesi Beşinci Oturumda görüşülmüştür.

4. madde; **“211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci maddesinin (a) fıkrası, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu maddesinin ikinci fıkrası ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu maddesinin ikinci fıkrası hükümleri dikkate alınarak, yurtiçinde tedavilerinin mümkün bulunmadığına karar verilenlerin tedavi amacıyla yurtdışına gönderilmesine ve söz konusu hükümlerin uygulanmasına yönelik usûl ve esaslar, bu Kanunun yayımı tarihini müteakip altı ay içinde, Millî Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığının görüşleri alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca hazırlanacak ve Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle tespit edilir”** şeklinde düzenlenmiştir.

Madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Adana Milletvekili İ. Ertan Yülek yapmıştır. Söz konusu maddenin, kabul edilen ilk üç maddeyle ilgili olarak çıkarılması öngörülen yönetmeliği içerdiğini ifade eden İ. Ertan Yülek, kabul edilen maddelerin getirdiklerini kısaca özetledikten sonra, 4. maddede, gerek askerî kesimden gerekse sivil kesimden emekli olanların ve fakat Emekli Sandığına tabi olarak emekli olanların kendileri ve bakmakla mükellef oldukları diğer kimseler de yurt dışına tedavi için gönderilebildiğini dile getirmiştir. Yülek bu kapsama girenlerle ilgili olarak ise şu rakamları ortaya koymuştur: *“Hemen şunu söyleyeyim ki, Sayın Bakan, burada ‘aşağı yukarı 1,9 milyon memur var’ dediler; 2 milyon memur var. Şimdi, bunların eşleri gelecek; ayrıca, bakmakla mükellef oldukları çocukları gelecek ve tabii, bir de ana babaları gelecek... Tabii, iki çocuklu bir aileyi düşündüğümüz zaman, 2 milyon kişinin, hemen, yaklaşık olarak 6 milyona çıktığı görülür. Evet, 2 milyon memur var; 2 milyon kişi olarak da eşlerini sayarsak, 4 milyon kişi!.. Bakın, bu memurların ikişer çocukları olsa, toplam 8 milyon kişi eder. Bunların memur olarak çalışanları var, vesaire... En az 6 milyon kişi oluyor. Bu sayıya, bir de, ana babaları ile bakmakla mükellef oldukları diğer kimseleri eklediğimiz zaman, rakam 7 milyona ulaşıyor; yani, bu kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Onun dışında, tabii, bir de emekliler geliyor... Bugün, Emekli Sandığından emekli olan 2 milyon civarında kişi var. Onlara da bakmakla mükellef olduğunuz zaman, bu kanun 8 ilâ 10 milyonu kişiyi kapsıyor.”*

Bu kadar geniş bir kitleyi ilgilendiren bir yasanın yönetmelikleri yapılırken, son derece titiz davranılması gereğine işaret eden İ. Ertan Yülek, baştan itibaren, hangi hastalıkların veyahut da nelerin Türkiye’de tedavisinin mümkün olmadığını ve buna benzer diğer hususların yönetmelikte detaylı olarak belirlenmesinin, yasanın uygulanabilirliği açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Aksi takdirde ise işin suiistimal edilebileceğini ifade etmiş ve ayrıca çeşitli istismaların önüne geçmek için, Sağlık Bakanlığının onayı şart olmasını önermiştir. Bu konuda verdikleri önerenin reddedilmesinden üzüntü duyduğunu açıklayan Yülek, yine onay yetkisinin Sağlık Bakanlığına ait olması durumunda, kamu çalışanlarına farklı uygulamaların söz konusu olamayacağını ve ihtisas sahibi olan Numune Hastanesinin karar vermesinin sağlanacağını da dile getirmiştir.

İ. Ertan Yülek de konuşmasında, tasarının kapsamında Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamındaki çalışanların yer almamasının bir eksiklik olduğunu belirtmiş ve sonraki günlerde bunlarla ilgili yeni bir düzenlemenin de yapılabileceğini iddia etmiştir. Bağ-Kur’lular için de aynı durumun söz konusu olduğunu sözlerine eklemiştir. Özet olarak ise şunları söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır: *“Bu kadar geniş alanı kapsayan bu kanun tasarısının yönetmeliği üzerinde fevkalade titizlikle durulmalı ve bu titizliğin sonucunda, yurt dışına gönderileceklerin müracaatını mümkün olduğu kadar baştan itibaren kesmeyi hedef almalıdır ve hemen, ikinci olarak da, eğer, Hükümet, gerçekten, bu sosyal adalet ilkesine inanıyorsa, Bağ-Kur ile SSK’nın emeklileri ve onların eşleri, dulları için de böyle bir kanun tasarısı getirir ve bu suretle, adaletsizliği de önlemiş olur.”*

İ. Ertan Yülek'in konuşması sonrasında, şahsı adına Uşak Milletvekili Yıldırım Aktürk söz almıştır. İktidar ortaklarından Anavatan Partisi Milletvekili olmasına karşın, görüşmelerin başından itibaren tasarıya son derece eleştirel yaklaşan Yıldırım Aktürk, bu tutumunu 4. madde üzerindeki konuşmasında da devam ettirmiştir. Daha önceki uygulamadan bahsettiği konuşmasında; *"Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci maddesinin (c) fıkrasında 'iki yılı geçemez' diye bir süre sınırlaması vardı; Emekli Sandığı Kanununda ve Devlet Memurları Kanununda bir süre sınırlaması söz konusu değildi. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda da şöyle bir ibare var: 'İçeride yapılacak olan tedaviler için bile, yardımlar, sigortalının kurumca tedavi altına alındığı tarihten başlayarak altı ayı geçemez. Şu kadar ki, tedaviye devam edilirse, malullük halinin önlenebileceği veya önemli oranda azaltılabileceği kurum sağlık tesisleri, sağlık kurulu raporlarıyla anlaşılırsa, bu süre uzatılır.' Yani, içeride yapılacak tedavi için bile, altı ay, sanki, bir limit olarak düşünülmüş"* diyen Yıldırım Aktürk, iki yıllık sürenin, Silahlı Kuvvetlerle paralellik sağlansın diye konulduğunu ifade etmiştir.

ABD'nin, HMO (Health Management Organization), bir başka deyişle "Sağlık Yönetim Organizasyonu" denilen yeni bir sisteme gittiğinden ve bu sistemde sağlık kuruluşlarıyla sağlık hizmetini almak isteyenler arasında bir aracı olarak sözleşmelerin düzenlendiğinden söz eden Yıldırım Aktürk, bu sistemde yukarı programlara çıktıkça daha fazla katılma payının ödendiğini açıklamış ve şu örneği vermiştir: *"... otomotivde gördüğümüz sigorta sistemi, kasko, belli bir sınırla limitler; bir yangın sigortası aynı şekilde; yani, hiçbir zaman ucu açık değildir. Bunu, burada, belki, ilerideki düzenlemede de ıskı tutacak bir şey olur diye arz etmek istedim."*

Aktürk konuşmasının sonlarında, Meclis'in bu zamanını, sosyal güvenlik reformu ile ilgili düzenlemeye ayırmasının doğru olacağını, bunu Batıda bile saygı uyandıracığını öne sürmüştür.

Yıldırım Aktürk'ün konuşmasından sonra, Oturum Başkanı Kamer Genç'in; *"Sayın Aktürk gerçekten güzel bir konuşma yaptı; keşke, İktidar bu tavsiyesini dinleseydi!"* şeklindeki sözleri, Genel Kurulda yeni bir tartışmaya neden olmuştur. İktidara mensup milletvekilleri, oturum başkanının böyle bir yorum yapmaya hakkı olmadığını iddia etmişler ve Kamer Genç'i sert bir üslupla eleştirmişlerdir.

Yaşanan tartışmanın ardından, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir söz istemiş ve Türkiye'deki sosyal güvenlik sisteminin tümüyle yeniden düzenlenmesi ihtiyacının vurgulanmasını takdirle karşıladığını açıklamıştır. Yine düzenlemede, Türkiye ekonomisini, Türkiye dengelerini olumsuz yönde etkileyen hiçbir ifadenin yer almadığını dile getirmiş ve tasarının, modern bir toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlandığını ifade etmiştir.

Özdemir, bu arada Hükümetin, sosyal güvenlikle ilgili bir çalışma içerisinde olduğunu açıklamış ve konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür: *“Değerli arkadaşlarım, burada, gerek çalışanlardan -yani, halen aktif durumda olanlardan- gerek emekli olanlardan gerekse bunların aile efradından, Türkiye’deki tıbbî imkânsızlıklar sebebiyle tedavi görmesinin mümkün olmadığı kesin olarak tespit edilen -ki, buna da Türk tabipleri karar verecektir- ve ilgili mercilerince de bunun böyle olduğu onanan; sayıları da, hiçbir suretle -Sayın Bakanın da, diğer arkadaşlarımızın da verdiği bilgilerden- yıl itibariyle 200-250’yi aşmayacak olan bir düzenlemeyi, olumsuz bir düzenleme diye topluma sunmamız, gerçekten bu toplumun yaşlılarına, hastalarına verdiği değeri nazarı dikkate almama gibi bir başka yorumu da beraberinde getirir. Bu itibarla, biraz sonraki düzenlemeyle, bu tasarı, bir şekilde maksadına vasil olacaktır; ama, sosyal güvenliğin geneli üzerindeki düzenleme ihtiyacının da bulunduğunu, bu konudaki çalışmaların da, inşallah, yine, bu Meclisimize, bu Genel Kurulumuza kismet olacağını ifade etmek isterim ve bu vesileyle de hepinize saygılar sunarım.”*

Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir’in sözlerini tamamlamasından sonra, oturuma kişisel görüşlerin açıklanmasıyla devam edilmiştir. Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan şahsı adına söz almış ve önceki konuşmasında olduğu gibi, yine yönetmeliğin geniş kapsamlı olarak düzenlenmesinin gereğine işaret etmiştir. Bağ-Kur, SSK ve Emekli Sandığından toplam aylık alanlar ve onların bakmakla mükellef olduğu kişilerin toplamının 42 milyon 854 bin kişi olduğunu belirten Ayhan, rakamlara dayalı konuşmasında şu bilgileri de vermiştir. *“Şimdi, aynı oranda memur bağlılarını dikkate aldığınız zaman, yüzde 18,36 ile 42 milyon 854 bini çarparsanız, 7 milyon 869 bin kişi çıkıyor. Yani, bu kanun sebebiyle, emekli memurlar ve onların bakmakla mükellef olduğu kişilerin sayısı -bu kanunun kapsamına aldığımız- 7 milyon 869, bunların ana ve babalarını da hesaba katarsanız -halen çalışanların ana babalarını- 5 milyon 850 bin yapar ve çalışanların aile efratlarını, hanımlarını, çocuklarını dikkate aldığınız zaman; toplarsanız -rakama boğmayayım- bundan, ilaveten 17 milyon 619 bin kişi faydalanacaktır. Halen çalışan memur sayısı da 1 milyon 950 bin; 19 milyon 569 bine balığ olmakta. Yani, yuvarlak hesap, 2 milyon memurun yanına 18 milyon daha, onların...”*

Yasadan çok sayıda kişinin yararlanamayacağını, yine güçlülere yaraya-
cağını iddia eden Cevat Ayhan, bir kez daha SSK’lı ve Bağ-Kur’luların da yasadan yararlanması gerektiğine işaret etmiş ve Hükümeti bu konuda tekrar düşünmeye davet ederek, sözlerine son vermiştir.

4. madde ile ilgili yapılan konuşmaların tamamlamasından sonra, bazı milletvekilleri Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin’e soru yöneltmişlerdir. Bunlardan M. Bedri İncetahtacı’nın; *“Bu kanunun hangi ihtiyaçtan doğduğunu net olarak öğrenmek istiyorum”* şeklindeki sorusuna, Sezgin; *“Sayın Başkan, milletvekilleri, bakanlardan istedikleri yanıtları almak için soru sormazlar; milletvekili, soru sorar; bakan, bildiği çerçevede, yönetmelik çerçevesinde, prosedür çerçevesinde ona cevap verir....*

Baktık ki, bu tasarı, iyi bir tasarı; 54 üncü Hükümetteki arkadaşlarımız iyi bir iş yapmışlar; biz, bunu tekabbül ettik, getirdik, çıkarıyoruz.

Sayın İncetahtacı, biz, böylesine, binlerce kişinin sağlığıyla ilgili bir konuyu buraya getirdiğimiz için teşekkür edeceğinizi umuyorduk. Bunların içerisinde askerlerimiz var, bunların içerisinde memleket için canlarını veren çocuklarımız var ve bunların içerisinde, kırk yılını, ömürlerini Türk devletine harcayan memurlarımız var. Bunlar, emekliliklerinde çöp sepetine atılmasın ve bunlar emekli oldukları zaman da sağlık yardımlarından yararlanabilmeleri için, 54 üncü Hükümetin hazırladığı bir tasarıyı getirmemizden memnun olacağınızı sanıyorduk. Bu asabiyetinizin sebebini anlamakta güçlük çekiyorum ve asabiyetinizin nedenini anlamış da değilim” şeklinde cevap vermiştir.

Ancak bu cevabı yeterli bulmayan FP’li milletvekilleri itirazlarını sürdürmüşler ve Niğde Milletvekili M. Salih Katırcıoğlu da şu soruyu sormuştur: *“Bütün insanların ve özellikle, ülkemizdeki insanların tedavisinden yanayım. Sosyal güvenlik kurumları içerisinde Bağ-Kur, SSK ve yeşil kart sahipleri de var. Bunların tedavilerinin belirli bir noktaya kadar yapılması ve bu noktadan sonra tedavilerinin yapılmaması, Anayasanın eşitlik ilkesine uyar mı uymaz mı?”*

Yine bir başka FP’li Kayseri Milletvekili Salih Kapusuz da şöyle bir soru yöneltmiştir: *“Taşradaki -biraz önce zikredilen kurumlarla ilgili olarak- memurlarımız, emeklilerimiz, askerlerimiz, Ankara’ya, daha teşekküllü hastanelere gitme konusunda birçok sıkıntı çekmektedirler. Taşradan Ankara’ya gelmek için bu kadar sıkıntı çeken bu kesimin yurt dışına gönderilmesi kolay olacak mıdır?”*

Millî Savunma Bakanı’na üçüncü soruyu, Tokat Milletvekili Ahmet Feyzi İnceöz sormuştur. Söz konusu soru şu şekildedir: *“Şimdiye kadar, organ nakliyle ilgili olarak kesin rakamların zikredilmediği ve tahminî rakam olarak 200–300 gibi rakamların söylendiği; ama, şu anda -ki, bunları, bir doktor milletvekili olarak söylüyorum- büyük bir kitlenin bundan istifade etmek için sıra beklediği bir konum içerisinde, hele hele, özellikle, şu anda, ayrıcalıklı olarak, arkadaşlarımızın ısrarla dile getirdiği kesimin dışında, yoksul bir kesimin...”*

Tüm bu sorulara, Başbakan Yardımcısı ve Millî Savunma Bakanı İsmet Sezgin’in cevabı şöyle olmuştur: *“Sayın Başkanım, Hükümetimiz, 55 inci Cumhuriyet Hükümeti, bugüne kadar hiçbir hükümete nasip olmayacak şekilde, bu, genel sağlık sigortası yasa tasarısını hazırladı, Meclise sundu. Bu tasarının görüşülmesi esnasında, değerli arkadaşlarımızın, aynı, bugünkü duyarlılıkla hareket edeceklerini umuyorum ve o zaman, arkadaşlarımızın, 30 milyondan bahsettikleri ve ‘ayrıcalıklı kesim’ diye ifade ettikleri konular da ortadan kalkmış olacaktır. Kaldı ki, Türk askerini, Türk memurunu ayrıcalıklı bir kesim olarak nitelemek bühthandır sevgili arkadaşlar ve bunu, özellikle doktor kardeşime yakıştıramadım.”*

İsmet Sezgin kısa açıklamasının ardından 4. madde ile ilgili önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; “Görüşülmekte olan (1/628) numaralı 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 139 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının çerçeve 4 üncü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

‘Madde 4.- 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 68 inci maddesinin (a) fıkrası, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 209 uncu maddesinin ikinci fıkrası ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 139 uncu maddesinin ikinci fıkrası hükümleri dikkate alınarak, yurt içinde tedavileri mümkün bulunmadığına karar verilenlerin tedavi amacıyla yurt dışına gönderilmesine ve bundan, yurtdışı tedavi giderlerinin yüzde 10 oranında katılım payı alınmasına ve söz konusu hükümlerin uygulanmasına yönelik usul ve esasları, bu kanunun yayımı tarihini müteakip altı ay içinde, Millî Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Devlet Personel Başkanlığının görüşleri alınmak suretiyle, Maliye Bakanlığınca hazırlanacak ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle tespit edilir” şeklindeki önergenin kabul edilmesinden sonra, maddenin oylamasına geçilmiştir. Madde, kabul edilen önerge doğrultusunda oylanarak, kabul edilmiştir.

Daha sonra “**Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer**” şeklindeki 5. madde ve “**Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür**” şeklindeki 6. madde ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir. Söz konusu maddelerle ilgili olarak konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir. Son olarak ise tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁴¹

27- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNUNUN BAZI MADDELERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA VE KANUNA BİR EK GEÇİCİ MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4376 SAYILI)

“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ile Aynı Kanunun Ek 17 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kırklareli Milletvekili A. Sezal Özbek’in, Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay ve 7 Arkadaşının ve Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner’in Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları” üzerindeki müzakerelere, 29 Temmuz 1998 tarihindeki, 130. Birleşiminin, Beşinci Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Levent Mıstıkoğlu ve Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

³⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 130. Birleşim, s. 20–70

Raporun okunmasının kabul edilmemesinin hemen ardından, tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilmiştir. İlk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Kırklareli Milletvekili İrfan Gürpınar yapmıştır. Tasarının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunundaki birtakım değişikliklerin, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa intibakıyla ilgili olduğunu söyleyen Gürpınar, yapılacak olan düzenlemeleri tek tek saymış ve CHP olarak tasarıya destek vereceklerini açıklayarak, sözlerine son vermiştir.

Daha sonra Fazilet Partisi Grubu adına, Ankara Milletvekili Ahmet Bilge söz almıştır. Ahmet Bilge konuşmasının başında, Silahlı Kuvvetlerinin, muhtemel risk ve tehditlere karşı, modern silah, teçhizat ve yeni teknolojilerle donatılması gayretlerini takip ettiklerini, ancak ordunun, sadece silah sistemleri bazında modernize edilmesinin yetmeyeceğini, moral ve eğitim bakımından da, her an harbe hazır bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda da Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin özlük haklarında, acil, yeni düzenlemelerin yapılmasının zorunlu olduğunu belirtmiş ve yaşanan sıkıntılarda, artık eskimiş olan 926 sayılı Personel Kanununun yattığını söylemiştir.

Dünyadaki genel gelişme çizgisinin, insanların önündeki engellerin kaldırılması, insanların kendilerini rahatça geliştirebilecekleri ve daha verimli olacakları bir özgürlük ortamına kavuşturulması istikametinde olduğunu vurgulayan Bilge, Anayasanın 5. maddesinde, devletin temel amaç ve görevinin, kişilerin ve toplumun mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayan engelleri kaldırmak ve insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak olduğunu belirttiğini hatırlatmıştır. Benzer hükümlerin, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de yer aldığına dikkat çekmiştir. Söz konusu anlaşmanın değişik maddelerinde, kimsenin zorla çalıştırılmayacağı ve zorla çalışmaya tabi tutulamayacağının yer aldığını da belirtmiştir.

Ahmet Bilge, tasarının maddelerini tek tek ele alarak, bu konuda partisinin düşüncelerini dile getirirken, 1. maddeyle Türk Silahlı Kuvvetleri personeline on beş yıl gibi uzun bir mecburî hizmet yükümlülüğünün yanı sıra, bu şekilde ilave bir yükümlülük getirmenin, aslında, hiçbir sorunu çözmeyeceğini savunmuştur. 2, 3, 4, 5, 6, ve 7. maddelerde getirilen yenilikleri olumlu bulduklarını açıklayan Bilge; *“Ek geçici 73 üncü maddeyle, 1989-1992 yılları arasında uygulanan terfide baraj sistemiyle ilgili hükümlerin 31.2.1992 tarihinde Anayasa Mahkemesince iptali neticesinde terfi edemeyen personelin mağduriyetlerinin giderilmesi amaçlanmıştır.*

Bu noktada, Silahlı Kuvvetlerde terfi sisteminin yeniden düzenlenmesi ihtiyacına dikkatinizi çekmek istiyorum. Personelin performansının objektif değerlendirilmediği kurumlarda verimliliğin hızla azaldığı görülmektedir; yine, herkesin belli süreler sonunda, aynı rütbeye yükselmesi ya da arada çok az fark olması, çalışkan, istekli personelin çalışma şevkini azaltmaktadır. Bu olumsuzlukları gidermek için, Silahlı Kuvvetler personelinin meslekî başarı ve

tecrübesinin objektif değerlendirilebileceği yeni bir terfi sistemi geliştirilmesinin zorunluluğunu vurgulamak istiyorum; ancak bu şekilde belirli rütbelerde yığılmaların önüne geçilebilir. Bu nedenlerden dolayı, bu madde, bazı mağduriyetleri gidermekle birlikte, temel sorunun çözümüne katkı vermeyecek niteliktedir” şeklindeki sözlerle, madde ile ilgili görüşlerini ortaya koymuştur.

Son olarak ise Türk Silahlı Kuvvetleri personeli lehine olacak her türlü yasal düzenlemeyi desteklemeye devam edeceklerine vurgu yapmış ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan başka, gruplar adına söz talebi olmadığı gibi, şahsı adına konuşmak isteyen milletvekili de çıkmamıştır. Bu nedenle maddelere geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 1. maddesi şu şekildedir: **“27.7.1967 tarihli ve 926 sayılı Kanunun 113 üncü maddesinin başlığı ve birinci fıkrası ile bu fıkranın 9.8.1993 tarihli ve 499 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘II. - Yurt içinde ve dışında öğrenim, kurs ve staj yapanlar ile yurt dışına sürekli göreve atananların yükümlülükleri’

‘Subay ve astsubay nasbedildikten sonra öğrenim, kurs, staj için ve sürekli göreve atanma nedeniyle yurt dışına gidenlerle, Silahlı Kuvvetler hesabına yurt içinde öğrenim yapanların yükümlülükleri aşağıda gösterilmiştir.’

‘Subay nasbedildikten sonra Silahlı Kuvvetler hesabına yurt içindeki fakülte ve yüksekokullarda öğrenim yapanlarla, meslekleriyle ilgili ihtisas yapanların ve yurt dışına sürekli göreve atanan subay ve astsubayların yükümlülükleri, buralarda geçen süreler kadar uzatılır.

Yurtdışı sürekli görevi nedeniyle hizmet yükümlülüğü bulunan subay ve astsubaylardan yaş haddinden ve kadrosuzluktan emekli edilecekler bu yükümlülük süresi uygulanmaz.”

Madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Grubu adına, Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan söz almıştır. Maddenin, yurt içinde ve yurt dışında fakültelerde eğitim gören Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının, ilaveten, mecburi hizmetle mükellef kılınmalarına dair olduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Ayhan, bunun isabetli bir düşünce olduğunu ifade etmiş ve Silahlı Kuvvetlerin imkânlarıyla elde edilen birtakım bilgilerin aktarılmasının, zaman alacağını, bu yüzden de mecburi hizmetin gerekliliğini savunmuştur.

Cevat Ayhan, konuşmasında, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde ilişkisi kesilenlere de sözü getirmiş ve bu konuda şunları söylemiştir: *“Geçenlerde Millî Savunma Bakanlığından bir açıklama vardı. Son iki yılda, Türk Silahlı Kuvvetlerinden 500’ün üzerinde subay ve astsubayın ilişkisi kesilmiş; bunların, takriben 200’ü subaydır, 300’ü de astsubaydır. Bunların birçoğu da veya bir kısmı da, mesela Gülhane Tıp Akademisinde kürsü şefliğine kadar gelmiş doçent binbaşısı ve benzeri sahalarda eğitim görmüş, hakikaten yüksek vasıfları*

itibariyle Silahlı Kuvvetlerden takdirname almış kişilerdir. Zaman zaman, bu mesele, Türkiye efkârıumumiyesinde tartışılır, 1991'den beri zaman zaman gündeme gelir Askerî Şûranın toplanacağı tarihlerde ve kaç kişi atılacak, kaç kişi atılmayacak bu tartışılır. Bizim Hükümet zamanında da yine, 1997'de idi zannederim, bir ara Askerî Şûra kararında -normal, 30 Ağustosun dışında- bir miktar, 100'ün üzerinde subay, astsubayın ilişkîi kesilmişti. Biz buna üzölmüştüük..."

Silahlı Kuvvetlerinde ilişik kesmenin, Askerî Şûra kararıyla olduğunu hatırlatan Ayhan, bu kararların yargı denetimi dışında tutulmasının sakıncalı olduğunu savunmuş ve Askerî Şûra kararlarının da yargı denetimi kapsamına alınmasını istemiştir. 1982 Anayasası hazırlanırken, bu hükmün tayin ve terfilerde yaşanabilecek sıkıntıları önlemek amacı güdüldüğünü, ancak uygulamanın kapsamı genişletilerek, çok sayıda Silahlı Kuvvetler mensubunun mağdur edildiğini öne sürmüştür. Konuşmasının sonunda ise Harp Okulu'ndan çok küçük nedenlerle atılan öğrenciler olduğunu, Türkiye'yi kamplaşmaya götüreceek davranışlardan vazgeçilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Bu konuşmanın ardından yine Fazilet Partisi'nden Aslan Polat şahsı adına söz almıştır. Erzurum Milletvekili Aslan Polat, tasarının Meclis'ten ittifakla geçeceğini ve yasalaşacağını belirttikten sonra, YÖK Yasasını eleştirmiş ve bu yasa nedeniyle çok sayıda nitelikli öğretim elemanının üniversitelerden uzaklaştırıldığını ifade etmiştir. Bu nedenle de nitelikli mühendis veya pilot yetiştirmek için, yurt dışına öğrenci gönderildiğini dile getirmiştir. Yurt dışına öğrenci gönderilmesinin yerine, yurt dışından öğretim üyesi getirilmesini ve nitelikli elemanların üniversitelerden atılmamasını savunan Polat, Hükümetin sadece ihtiyaç duyduğunda teknik elemanları hatırladığını iddia etmiş ve yurt dışında eğitim gören mühendislerin veya pilotların, en azından yaş haddi yoksa yurt dışında kaldıkları müddetçe terfilerinin durdurulmasının doğru olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Aslan Polat da, YAŞ kararlarıyla ordudan ilişik kesilen subayların durumuna değindiği konuşmasında, ordudan atılan bir subayın sadece kendisinin değil, doğduğu, yaşadığı yerdeki herkesin üzüntü duyduğunu dile getirmiş ve son söz olarak da şunları ifade etmiştir: *"Bir taraftan çok doğru bir şey yapılıyor. Ne deniliyor; kaliteli bir pilot, kaliteli bir kurmay subay, hemen, yurt dışından geldikten sonra, son zamanlarda açılan sivil havacılık alanlarına kaymasın, buralarda pilot ihtiyaçları var diye yetişmiş elemanlarımız gitmesin; Türk Silahlı Kuvvetleri yetişmiş pilottan mahrum kaldığı zaman, yarın bir muharebede sıkıntıya uğrar. Doğrudur; ama, buna mukabil, son derece kaliteli yetişmiş birtakım teknik personelin de çok sudan sebeplerden ordudan ihracının iyi olmadığını belirtiyor; hepinize saygılar sunuyorum."*

Konuşmaların tamamlanmasından sonra, muhalefet tarafından verilen iki önerge görüşölmüşse de, oylama sonunda kabul görmemiş ve madde de okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

Hemen sonrasında 2. maddeye geçilmiştir. 2. madde şu şekilde düzenlenmiştir: **“926 sayılı Kanunun 126 ncı maddesine aşağıdaki (e) bendi eklenmiştir.**

‘e) Subay ve astsubaylara, bakmaya mecbur olduğu veya refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya önemli bir hastalığa tutulmuş olması hallerinde, bu hallerin raporla belgelendirilmesi şartıyla, istekleri üzerine en çok üç aya kadar aylıksız izin verilebilir. Bu süre aynı şartlarla bir katına kadar uzatılabilir. Aylıksız izin süresi mecburî hizmet süresinden sayılmaz.”

Madde üzerinde herhangi konuşma talebi olmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Madde bu haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından 3, 4 ve 5. maddeler de ayrı ayrı oylanmış ve kabul edilmiştir.³⁴² Maddelerle ilgili herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmemiştir.

Tasarının 6. maddesi şöyle düzenlenmiştir: **“926 sayılı Kanuna 29.7.1983 tarihli ve 2870 sayılı Kanunla eklenen Ek 20 nci madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Ek Madde 20. – Yetiştirilmek üzere (bursla gidenler dahil) veya sürekli görevle yurtdışına gönderilenlerin subay, astsubay veya memur olan eşlerine hizmet safahatları süresince her defasında bir yıldan az olmamak üzere en çok dört yıla kadar aylıksız izin verilebilir.

³⁴²Söz konusu maddeler şöyledir:

MADDE 3. – 926 sayılı Kanunun 128 inci maddesinin 29.7.1983 tarihli ve 2870 sayılı Kanunla değişik (d) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“d) Bayan subaya doğum yapmasından önce üç hafta ve doğum yaptığı tarihten itibaren altı hafta müddetle izin verilir. Bu süreden sonra altı ay süre ile günde birbuçuk saat süt izni verilir. Ayrıca istekleri üzerine en çok altı aya kadar aylıksız izin verilebilir. Aylıksız izin süresi mecburî hizmet süresinden sayılmaz.”

MADDE 4. – 926 sayılı Kanunun 153 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Evli bulunan subaylara ve astsubaylara her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi ve çocukları için devlet memurlarına ödenen miktarda aile yardımı ödeneği ödenir.”

MADDE 5. – 926 sayılı Kanunun 19.12.1996 tarihli ve 568 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik Ek 17 nci maddesinin (A) fıkrasının tazminat oranlarından sonra gelen paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu Kanunun 121 inci maddesi gereğince, Tabur Komutanlığı ve Bölük Komutanlığı görevleri ile bu görevlerin Genelkurmay Başkanlığınca belirlenecek eşiti görev yerlerine asaleten veya boş kadrolara asaleten vekil olarak atamaları yapılan subay ve astsubaylara, Orgeneral aylığının (ek gösterge dahil) brüt tutarının % 15’i oranında ek hizmet tazminatı ayrıca ödenir.”

Aylıksız izin; Genelkurmay Başkanlığına bağlı olanlara Genelkurmay Başkanlığınca, Millî Savunma Bakanlığına bağlı olanlara Millî Savunma Bakanlığınca, Kuvvet Komutanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olanlara Kuvvet Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığınca, Silahlı Kuvvetler bünyesinde olmayan memurlara ise yetkili kurumlarınca verilir.

İzin süresinin bitiminde personel derhal görevine dönmek zorundadır. İzin süresinin bitiminde görevine dönmeyen subay ve astsubay hakkında Askerî Ceza Kanununun ilgili maddeleri uygulanır.

Aylıksız izin alanların, izinli oldukları süre içerisinde, kademe ilerlemesi, rütbe kıdemliliği ve rütbe terfii işlemleri yapılmaz. Bu süre, bekleme sürelerinden ve mecburi hizmet süresinden sayılmaz.

Aylıksız izin alanlara bu Kanun ve diğer kanunlarla tanınan özlük hakları verilmez.”

Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiş ve sonraki maddeye geçilmiştir. “**MADDE 7. – 926 sayılı Kanuna aşağıdaki Ek Geçici maddeler eklenmiştir.**

“**EK GEÇİCİ MADDE 72. – Türk Silahlı Kuvvetlerinden 31.12.1984 tarihi ile 3.7.1992 tarihleri arasında emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığına müstahak olarak ayrılan astsubaylar ile bunlardan dolayı kendilerine dul ve yetim aylığı bağlananların emekli aylıkları, bu Kanunun Ek 25 inci Maddesinde öngörülen şartları haiz olmak kaydıyla, aylık almakta oldukları gösterge rakamından az olmamak üzere 1 inci derecenin gösterge rakamlarına yükseltilir. Ancak, bunlara geçmişe yönelik aylık ve ikramiye farkı ödenmez”** biçimindeki 7. madde ile ilgili olarak, Oturum Başkanı Kemer Genç küçük bir düzeltme yapmıştır. Ek geçici 72 değil, 73 olması gerektiğini söylemiş ve bu da Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanvekili Metin Şahin tarafından uygun bulunmuştur. Sonuçta bu maddenin numarasının 73, 73. maddenin numarası da 74 olması görüşü kabul edilmiştir. Verilen önerenin reddedilmesinin ardından madde oylanarak kabul edilmiştir.

Daha sonra ek geçici madde 73, ek geçici madde 74 olarak okunmuş ve bu maddenin görüşülmesine geçilmiştir. Madde şöyledir: “**EK GEÇİCİ MADDE 74. – 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa 29.9.1988 tarihli ve 3475 sayılı Kanunla eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24.4.1993 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 31.12.1992 tarihli ve 1992/40 Esas, 1992/55 Karar sayılı kararı ile iptal edilen terfide baraj sistemine ilişkin hükümler nedeniyle, bir üst rütbeye terfi edemeyen subay ve astsubayların terfi edemedikleri süreleri yeniden değerlendirilir. Bunlara, 926 sayılı Kanunun emsallerine uygulanan terfi şartlarına ilişkin hükümler uygulanarak terfiye hak kazananların terfileri yapılır ve yeni rütbe nasıpları düzeltilir. Bu işleme emsallerine yetişinceye kadar sonraki yıllarda da devam edilir.**

Yeni rütbe nasıp tarihlerine göre rütbe kıdemliliği onayı yapılması gerekenlerin, şartları haiz iseler rütbe kıdemlilikleri onanır. Kıdemlilik onayları hak ettikleri tarihe götürülür.

Terfi ve rütbe kıdemliliği durumunda olmayanların şartları haiz iseler kademe intibakları yapılır.

Bu terfi, rütbe kıdemliliği ve kademe intibakları sebebiyle maaş ve maaş farkları ödenmez ve özlük hakları verilmez.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce çeşitli nedenlerle Silahlı Kuvvetlerden ayrılmış olanlar hakkında da bu hükümler uygulanır. Emekli aylıkları, yeni rütbe, rütbe kıdemliliği ve kademeye göre düzeltilir. Ancak bu düzeltmeden dolayı maaş ve ikramiye farkları ile diğer özlük hakları verilmez.

Bunlardan ölenlerin dul ve yetimleri hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.

Bu Kanuna göre emekli aylıkları düzeltilenlerden emekli keseneği ve kurum karşılığı farkı alınmaz.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte emekliliğe tabi görevlerde çalışanlara, emekli oldukları tarihte bu Kanun hükümleri uygulanır.

Mahkeme kararı gereğince terfi işlemleri yapılanlara geriye dönük ödenmiş olan maaş, maaş farkı ve diğer özlük hakları geri alınmaz.”

Madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Grubu adına Trabzon Milletvekili Kemalettin Göktaş söz almıştır. Maddede, Anayasa Mahkemesince, terfi barajından dolayı bir iptalin ve bundan dolayı da, terfilerin, kıdemlerin onanmasının söz konusu olduğunu söyleyen Kemalettin Göktaş, ancak geçmişteki maaş farkları ve özlük hakları verilmez denilmesinin doğru olmadığını ileri sürmüş ve ordu mensuplarının özlük haklarının verilmesi gerektiği kanaatinde olduklarını açıklamıştır. Tasarıyı olumlu bulduklarını ve desteklediklerini belirten Göktaş bununla birlikte, gördükleri yanlışları da gündeme getirdiklerini, Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı olumsuz bir tavır içinde olmadıklarını ifade etmek gereği hissetmiştir.

Ancak yine de söz YAŞ kararlarına getirmiş ve bu kararların yargı denetimi dışında tutulmasının haksızlıklara neden olduğunu savunarak, şöyle bir örnek vermiştir: *“Son Yüksek Askerî Şûra kararlarıyla, Gülhane Askerî Hastanesini İntaniye Anabilim Dalı Başkanı Prof. Albay Aziz Hacıbektaşoğlu diye bir arkadaşımız ordudan atılıyor -hemşerimiz olduğu için kendini biliyorum- ve bu arkadaşımız, hakikaten, milletine, vatanına, ordusuna bağlı, çok çalışkan, gayretli ve her zaman da takdir almış bir arkadaşımızdır. Kendisiyle yapmış olduğum görüşmede ‘ben, orduya 14 yaşında, imtihanı, 15 bin kişi içinde yedinci olarak kazanarak girdim ve bugüne kadar da, her yaptığım görevi başarıyla yaptım; ama, nedense, bizim, ordudan atıldıktan sonra, profesör olarak, bir öğretim üyesi olarak görev yapma hakkımız olmadığı gibi; orduda yıllarca hizmet eden bir profesörün, görev yaptığı hastanede muayene olma hakkı da yoktur’ dedi. Yıllarca orduda görev yapıyor, hastanede görev yapıyor; ama, Yüksek Askerî Şûra kararlarıyla ihraç ediliyor; o hastanede muayene olma hakkını dahi elinden almışlar, ordunun vermiş olduğu silahı belinden almışlar.”*

Kemalettin Göktaş, irticacı bir subay olmamasına karşın söz konusu kişinin ordudan atılmasının nedeninin çok daha başka olduğunu söyledikten sonra şu iddiaları gündeme getirmiştir: “Kartel medyası mensuplarından biri, yurt dışından, AIDS hastalığını teşhis etmek için test ithal ediyor. Tabii, Türkiye’de, istedikleri ölçüde bunun pazarını bulamıyorlar. Düşünüyor bizim bu cin fikirli kartel medyasına mensup yöneticiler, bunun en iyi pazarı nerede olur, olsa olsa, ordumuzdur, Türk Silahlı Kuvvetlerimizdir, oraya bunu pazarlayalım diyorlar. Tanesi 2,5 milyon, her askere bu yaptırılacak, orduya intikal eden her erimize ve diğer subaylarımıza yaptırılacak. Düşünün, 3 ayda bir 500 bin yeni asker intikal ediyor ve her 500 bin askere de, AIDS hastalığı var mı, yok mu diye bu test yaptırılacak. Bu, İstanbul’dan birtakım profesörlerin raporlarıyla, Genelkurmayın yazısıyla beraber, ordudan atılan İntaniye Anabilim Dalı Başkanına geliyor. 40 tane testi de kendisine veriyorlar. Arkadaşımız, bu testleri, kendisi bizatihi yapıyor, arzulanan netice çıkmıyor; ama, tatmin olmuyor, İnternette tarama yapıyor, Amerika’daki makalelere bakıyor; ilaç Amerika’dan ithal ediliyor, Amerika’da kullanılıp kullanılmadığına da bakıyor, Amerika’da kullanılmıyor, bir makale yazılmamış. Bunlar nerede kullanılıyor diye... Kendi yaptığı testlerde de olumlu netice çıkmıyor. Peki, bu nerede, hangi ülkelerde kullanılıyor diye araştırdığında görüyor ki, Tayland’da, Kolombiya’da, Venezüella’da kullanılıyormuş. Bunun dışında, olumsuz bir rapor yazmak suretiyle Genelkurmay’a görüş bildiriliyor; arkasından, 50 testle beraber bunun yeniden kontrol edilmesi, yeniden olumlu rapor verilmesi isteniyor herhalde ki, yine aynı şekilde olumsuz rapor verilince, Genelkurmaydaki bir orgeneral kendisini makamına çağırıyor. Makamına çağırıldığında –tabii ki hastane başhekiminden mutlaka izin alınması gerekiyor- hastane başhekimi de ‘önemli değil, gitme’ diyor ve bunun neticesi olarak da, bu değerli subayımız, maalesef, ordudan atılmış oluyor. ‘Olsa olsa bu olabilir’ diye, kendisi, kanaatini, bize bu şekilde açıkladı. “

Bu tip yanlışlıkların ve haksızlıkların üzerine gidilmesi gereğine işaret eden ve orduyla ilişkisi kesilenlere hiç olmazsa üniversitede öğretim üyesi olarak çalışma imkanı tanınmasını isteyen Göktaş, devletin yıllarca emek vererek, harcama yaparak yetiştirdiği bu insanların sokağa atılmamasını dile getirmiştir.

Bu konuşmanın ardından ek geçici 74. maddeyi oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra, ek geçici 74. madde geçici 75. madde olarak okunmuş ve üzerinde görüşmeler başlamıştır. Söz konusu madde şöyledir: **“EK GEÇİCİ MADDE 75. – 926 sayılı Kanunun bu Kanun ile değişik 113 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde öngörülen ek hizmet yükümlülüğü, halen yurt dışında sürekli görevde bulunanlar için, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra geçecek süre ile sınırlı olmak üzere uygulanır.”** Bu maddenin de kabul edilmesi sonrasında, Çerçeve 7. madde, kendisine bağlı bulunan ek geçici madde 73, 74 ve 75. maddelerle birlikte oylanmış ve kabul edilmiştir.

Tasarının 8. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“Bu Kanunun;**
a) 5 inci maddesi 21.12.1996 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde;
b) Diğer maddeleri yayımı tarihinde;
Yürürlüğe girer.”

Madde ile ilgili olarak Oturum Başkanı Kamer Genç, 5. maddede *“Bu Kanunun 121 inci maddesi gereğince, tabur komutanlığı ve bölük komutanlığı görevleri ile bu görevlerin Genelkurmay Başkanlığınca belirlenecek eşiti görev yerlerine asaleten veya boş kadrolara asaleten vekil olarak atamaları yapılan subay ve astsubaylara, orgeneral aylığının (ekgösterge dahil) brüt tutarının yüzde 15’i oranında ek hizmet tazminatı ayrıca ödenir”* denildiğini ifade etmiş; bundan kaç kişinin yararlandığını, her birinin kaç lira aldığını, orgeneral aylığının brüt tutarının kaç lira olduğunu, kaç kişiye ve ne kadar ödeme yapıldığını Komisyona soru olarak yöneltmiştir.

Bu soruya Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanvekili Metin Şahin; *“Sayın Başkanım, tabur komutanlığı bünyesinde görev yapan kişilerin toplam sayısı 1 350; bölük komutanlığı statüsünde görev yapan kişilerin sayısı 6 104; dolayısıyla, toplam 7 454 kişiyi ilgilendiriyor ve yine hesaplarımıza göre...”* şeklinde cevap vermiş ve kişi başına, 12 milyon lira ile 16 milyon lira arasında bir fark doğduğunu açıklamıştır. Ancak bu cevap Kamer Genç tarafından yeterli görülmemiş ve ayrıca niçin 21.12.1996 tarihinin verildiğini sormuştur. Fazilet Partisi’ne mensup milletvekillerinin de katıldığı tartışma sırasında Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Biltekin Özdemir de söz almış ve şu açıklamaları yapmıştır: *“Sayın Başkanım, burada biraz önce kabul edilmiş bir maddede, orgeneral aylığının brüt tutarının yüzde 15’i oranındaki bu imkândan kaç kişinin yararlanabileceği sorusunu sordunuz. Arkadaşlarımızla Plan ve Bütçe Komisyonundaki çalışmalarımızda da değerlendirdiğimiz üzere, gerek tabur komutanlığı gerek bölük komutanlığı düzeyinde olanlar ve Genelkurmay Başkanlığınca belirlenecek eşiti düzeyde olanların tümünün sayısı, biraz önce arz edildiği gibi, 7 454 rakamını aşmayacaktır.*

Her ne kadar “eşiti” sözcüğü kullanılmışsa da, burada, tabur komutanlığı, artı, bölük komutanlığı, artı, Genelkurmay Başkanlığınca belirlenecek eşiti görev yerlerinin toplamı, hiçbir suretle, 7 454 sayısını aşmayacaktır; uygulama bu biçimde olacaktır. Dolayısıyla, bu konuda herhangi bir ek bilgiyi ve açıklamayı gerektirir bir husus da kalmamaktadır.”

Biltekin Özdemir’in konuşmasından sonra maddenin oylanmasına geçilmişse de, karar yetersayısının bulunmaması nedeniyle birleşime ara verilmiştir.

“Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına ve Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ile Aynı Kanunun Ek 17 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere 130. Birleşimin 6. Oturumunda devam edilmiş ve ilk olarak daha önce görüşmeleri tamamlanan 8. madde oylanmıştır. Maddenin kabul edilmesinden sonra 9. maddeye geçilmiştir.

“Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” şeklindeki 9. madde ile ilgili olarak ilk ve tek konuşmayı şahsı adına, Fazilet Partisi Adana Milletvekili İ. Ertan Yülek yapmıştır. Yüksek Askerî Şûra üzerinde, Bakanlar Kurulu’nun herhangi bir yetkisinin bulunmadığını belirten İ. Ertan Yülek, kendi seçim bölgesi olan Adana’dan örnek vererek, YAŞ kararlarını eleştirmiştir. İ. Ertan Yülek, depremde zarar gören Kürkçüler’de bir evladını kaybeden babanın, diğer oğlunun da Yaş kararlarıyla ordudan ihraç edildiğini söylemiş ve bu kararın tüm beldeyi üzüntüye boğduğunu dile getirmiştir. Adaletsizliği önlemek için de, Askerî Şûra kararlarının Bakanlar Kuruluna getirilmesini önermiş ve YAŞ kararları üzerinde mutlak surette yargı denetiminin sağlanması yolundaki dileğini tekrar ederek konuşmasını tamamlamıştır.

İ. Ertan Yülek’in konuşmasının ardından, madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Daha sonra da tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁴³

28- SEKİZ İLÇE VE ÜÇ İL KURULMASI VE 190 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN EKİ CETVELLERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA 550 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI VE BU KARARNAMEYE DÖRT GEÇİCİ MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4377 SAYILI)

“Sekiz İlçe ve Üç İl Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında 550 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve Bu Kararnameye Dört Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları raporları” üzerindeki müzakerelere 30 Temmuz 1998 tarihindeki, 131. Birleşiminin, İkinci Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması sırasında karar yetersayısının bulunmadığının anlaşılması üzerine, birleşime ara verilmiş ve kısa bir süre sonra toplanan Üçüncü Oturumda görüşmelere devam edilmiştir. Üçüncü Oturum komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması ile başlamış ve raporun okunması kabul edilmemiştir.

Tasarının tümü üzerinde ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Kocaeli Milletvekili Osman Pepe yapmıştır. Türkiye’deki idari yapılanma konusundaki sıkıntılardan bahsederek, konuşmasına başlayan Osman Pepe, il, ilçe ve belde yapılmasında herhangi bir ciddi ölçütün olmadığını, sadece siyasî parti çıkarları doğrultusunda, oy kaygısıyla, birtakım il, ilçe vaatlerinin verildiğini öne sürmüştür. Halkın bundan rahatsız olduğunu da dile getirerek, Karamürsel, Yalova, Altınova arasında sıkıntının yaşandığını belirtmiş ve örnek olarak da, 6 Haziran 1995 tarihinde bir kanun hükmünde kararnameyle Karamürsel’in 13 köyünün ve 3 beldesinin alınarak Altınova ilçesi oluşturulmasını ve daha sonra da burasının Yalova iline bağlanmasını göstermiştir.

³⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 130. Birleşim, s. 70–94

Kendi seçim bölgesindeki Karamürsel'in yaşadığı sıkıntılardan söz eden Pepe; *"Karamürsel'in, eli, ayağı budandı ve ayrıca, elinden ekonomik imkânları alındı; 26 kilometrelik sahilimizden bize sadece 8 kilometrelik kısım bırakıldı. 5 bin dönümlük hazine arazisinin tamamı Altınova'ya, ekonomik kaynağımız olan 2 fabrikanın tamamı Altınova'ya, dolayısıyla, Yalova'ya bırakıldı. İsmi Karamürsel Organize Küçük Sanayi Sitesi olan küçük sanayi sitemiz dahi Altınova'ya, dolayısıyla, Yalova'ya bırakıldı. Taşıyıcılar kooperatifi Karamürsel'den alınıp Altınova'ya, dolayısıyla, Yalova'ya bırakıldı"* diyerek uygulamanın yarattığı rahatsızlığı gözler önüne sermek istemiştir. Ayrıca söz konusu uygulamanın yeni bir kanun hükmünde kararname ile düzeltilmesinin gereğine işaret etmiş ve gerekirse referanduma gidilmesini önermiştir.

Osman Pepe, konuşmasında, 100 binin üzerinde nüfusuyla Derince'nin ilçe olmayı hak ettiğini, yine Darıca'nın da benzer durumda bulunduğunu ifade ettikten sonra, CHP'nin yapmış olduğu bir anketten hareketle halkın gündemi ile Meclis'in gündeminin farklı olduğunu iddia etmiştir. Bu anketle ilgili olarak da şunları dile getirmiştir: *"Türkiye'nin en önemli sorunlarının sıralaması şöyle: Birinci sırada anarşi ve terör, yüzde 23; ikinci sırada, enflasyon ve hayat pahalılığı, yüzde 22; üçüncü sırada, demokrasi ve insan hakları ihlali, yüzde 10; dördüncü sırada, işsizlik, yüzde 9; beşinci sırada, devlet kurumlarındaki yolsuzluk, yüzde 8,4; altıncı sırada, eğitim ve sağlık sorunları, yüzde 6,1; yedinci sırada, çevre kirliliği 3,4; sekizinci sırada, irtica, laikliğin tehdit altında olması, yüzde 1. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yaptırılan bir kamuoyu araştırmasında, ülke insanının, sıralamayı nasıl yaptığını görüyoruz."*

Kamu çalışanlarının sendikal hakları konusunda duyarsız kaldığı için Hükümeti eleştiren Pepe, toplum çoğunluğunun beklentilerine karşı duyarsız kaldığını öne sürmüş ve son olarak Genel Kurulun vereceği kararla, Karamürsel-Altınova ve Kocaeli-Yalova arasındaki sorununun, seçmenlerin istekleri doğrultusunda çözümünü dilemiştir.

Osman Pepe'den sonra, Anavatan Partisi Grubu adına, Yalova Milletvekili Yaşar Okuyan söz almıştır. Yasa tasarısının, üç yıldan bu yana il olan Yalova'nın Altınova ilçesinde bir referandum yapılmasıyla ilgili olduğunu ifade ederek söze başlayan Yaşar Okuyan, Osman Pepe'nin Kocaeli Milletvekili sıfatıyla konuşma yapması üzerine, Yalova Milletvekili olarak söz aldığını, Pepe'nin Altınova ilçesinin tekrar Kocaeli iline bağlanması görüşüne karşı olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Yalova'nın il yapıldığı dönemde Anavatan Partisi'nin iktidarda olmadığını ifade etmiş ve Kilis'in il yapılması sırasında, Karabük ve Yalova da dahil edilerek il olduklarını vurgulamıştır.

Yalova'nın alelacele il yapılmasından dolayı, Altınova sınırları içerisinde olan Geyikdere Köyünün unutulduğunu, bu yüzden de bu köyün orta noktada Kocaeli'ne bağlı olarak kaldığını belirten Yaşar Okuyan, şimdi doğru olanın yapıldığını, Altınova'da yaşayan insanlara sorulacağını ifade etmiştir. En doğrusunun, Tokmak'taki, Geyikdere'deki, Tavşanlı'daki, Hersek'teki, Fevziye'deki, Karadere'deki, Çavuşçiftliği'ndeki, Aktoprak'taki, Tevfikiye'deki, Örencik'teki, Havuzdere'deki, Ayazma'daki köylerde, Subaşı ve Kaytazdere beldelerinde yaşayanlara ve Altınova'da yaşayanlara Yalova mı, Kocaeli mi diye sormak olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Okuyan, Altınova'nın Yalova'da kalmasını arzu etmelerine karşın, her türlü karara saygı duyacaklarını açıklayarak sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmadan sonra gruplar adına başka söz talebi olmamış ve yine şahsı adına da söz isteyen milletvekili çıkmamıştır. Bu nedenle tasarının maddelerine geçilmiştir. Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“6 Haziran 1995 tarihli ve 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki 6 sayılı listeye ve 11 sayılı listenin Altınova İlçesi kısmına Kocaeli İli Karamürsel İlçesi Merkez Bucağına bağlı Geyikdere Köyü dahil edilmiştir.**

Aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin üçüncü fıkrasında zikredilen 11 sayılı listeden Altınova İlçesi mevcut kasaba ve köyleriyle birlikte çıkarılmıştır.”

1. madde üzerinde konuşma yapılmadığı gibi, önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir. Tasarının 2. maddesi, ilgili kanun hükmünde kararnameye geçici maddelerin eklenmesini içermiş ve söz konusu geçici maddeler ve çerçeve 2. madde de oylanarak kabul edilmiştir.³⁴⁴

³⁴⁴ Söz konusu madde şu şekildedir:

MADDE 2. – 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 6. – Altınova İlçesinin Yalova veya Kocaeli İllerinden hangisine bağlanacağı 6 sayılı listede yazılı yerleşim birimleri ile Altınova Belediye sınırları içinde yapılacak halkoylaması ile belirlenir. Halkoylaması sonucu kesinleştikten sonra başkaca bir işlem yapılmaksızın Altınova İlçesi, lehinde fazla oy çıkan İl'e bağlanır.

GEÇİCİ MADDE 7. – 6 sayılı listede yazılı yerleşim birimlerinin Altınova veya Karamürsel ilçelerinden hangisine bağlanacakları, bu birimlerde Geçici 6 ncı madde çerçevesinde yapılan halkoylaması sonuçları da gözönünde bulundurularak, ilçelerin coğrafi bütünlüğüne uygunluk sağlayacak şekilde, halkoylaması sonucunun kesinleştiği tarihten sonraki bir aylık süre içerisinde İçişleri Bakanının teklifi üzerine müsterek kararnameyle belirlenir.

GEÇİCİ MADDE 8. – Halkoylaması bu Kanunun yürürlüğe girmesini takip eden 60 günlük süreden sonraki ilk pazar günü Altınova İlçe Seçim Kurulunca yapılır. Halkoylamalarında en son tespit edilen sandık seçmen listesinde adları yazılı seçmenler oy kullanırlar.

GEÇİCİ MADDE 9. – Altınova İlçesinin halkoylaması sonucu Kocaeli İline bağlanması durumunda, bu ilçedeki Yalova İl Özel İdaresinin özel hukuk hükümlerine tabi olanların haricindeki bütün nakit, varidat, tahakkuk, tahsilat, bakaya muamele ve hesapları, menkul ve gayrimenkulleri, hak, alacak ve borçları ve bunlarla ilgili defter, dosya ve evrak, halkoylaması sonucunun kesinleşmesini takip eden doksancı günden itibaren bağlanacağı il özel idaresine geçer ve bu tarihi takip eden on günlük süre içinde devir ve teslimi yapılır. Gayrimenkullerin tapu kayıtları harçsız olarak yeni ilin özel idareleri adına tashih ve tescil edilir. Özel idare kadrolarında bulunup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte görev yapan memurlar, kadroları ve her türlü özlük haklarıyla birlikte başkaca işleme gerek kalmaksızın halkoylaması sonucunun kesinleştiği tarih itibarıyla Kocaeli İl Özel İdaresine devredilmiş sayılır. Bu personelin Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden doksancı günlük süre içindeki maaş ve ücretleri ile her türlü özlük hakları halen bağlı bulundukları Yalova İl Özel İdaresince karşılanır. Doksancı günlük sürenin bitiminin maaş ve ücret ödeme tarihine denk gelmemesi halinde bu süre peşin ödenmiş olan en son maaş ve ücretin ait olduğu zaman sonuna kadar uzatılmış sayılır. Bu ödemeyi yapmış olan Yalova İl Özel İdaresince herhangi bir iade talebinde bulunulmaz.

Yapılan halkoylaması neticesinde Altınova İlçesinin Yalova İline bağlanması sonucu çıkarsa, 1 inci maddenin ikinci fıkrası ile bu maddenin yukarıdaki hükümleri uygulanmaz.

Daha sonra “**Bu Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrası halkoylamasının kesinleştiği tarihten itibaren, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer**” şeklindeki 3. madde ve “**Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür**” biçimindeki 4. madde de oylanmış ve kabul edilmiştir. Son olarak ise tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁴⁵

29- TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ KANUNUNUN BİR MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4378 SAYILI)

“**Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun** müzakerelerine 30 Temmuz 1998 tarihindeki, 3. Yasama Yılı'nın, 131. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunup okunmamasının oylanması sırasında, Oturum Başkanı Kamer Genç ile Fazilet Partili milletvekilleri arasında, karar yetersayısının olup olmadığı konusunda yaşanan tartışma sonrasında, raporun okunması kabul edilmemiş ve tasarının tümü üzerindeki konuşmalara geçilmiştir.

İlk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Ahmet Güryüz Ketenci yapmıştır. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının, Anayasayla güvence altına alınmış bir temel hakkın yaşama geçirilmesi ve güvence altına alınmasını öngören bir yasa olduğunu ifade eden Ahmet Güryüz Ketenci, toplantı ve gösteri düzenleme hakkının, en temel haklardan biri olduğunu ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, Birleşmiş Milletler Uluslararası Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesinde yer aldığını açıklamıştır.

Ketenci, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının tarihsel gelişim ile ilgili olarak bilgi aktardığı konuşmasında; “*İmparatorluk döneminde, 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasasında bu hakka yer verilebilmiş, 1908 İkinci Meşrutiyet Anayasasıyla da, bu özgürlüğün, ancak özel bir kanunla düzenlenebileceği ifade edilmiştir; bu Kanunun adı da Tecemmüat Kanunu ve İçtimai Umumiye Kanunudur. Bu özel Kanun sayesinde, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, siyasal ve toplumsal yaşamımızda yer alabilmiş ve bütün Osmanlılar, izinsiz toplantı ve gösteri düzenleyebilme imkânına kavuşabilmiştir*” dedikten sonra, bu hakkın engellenmesinin kabul edilemez olduğunu savunmuştur.

³⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. cilt, 3. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 180–187

1982 Anayasasında konuyla ilgili hükümleri sıralayan A. Gürüz Ketenci, 1983 yılında yürürlüğe girmiş olan 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının, toplumun demokratikleşme özlemlerini, ulusun yaşamakta olduğu evrimleşme sürecini ve taraf olunan uluslararası sözleşmelerdeki boyutunu karşılayacak konumda olmadığını iddia etmiştir. Bundan dolayı da aslında, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının, demokratikleşme paketi içerisinde bir bütün olarak Meclise getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Oysa tasarının, sadece 2911 sayılı Yasanın bir maddesinin değiştirilmesine yönelik olduğunu ortaya koymuştur. Değiştirilmek istenen, 23. maddenin (b) bendinde ise toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında, Anayasa ve yasayla düzenlenmiş bu hakkın kötüye kullanılmasını önlenmesinin amaçlandığını belirtmiş ve *“Bazı kişilerin, özellikle, illegal örgüt militanlarının, bu hakkı yasal sınırlar içerisinde kullanmak, demokratik taleplerini dile getirmek isteyenlerin toplantılarını provoke ettikleri, özel işaret, maske, kolluk, vesaire taktıkları geçtiğimiz süreçlerde görülmüş ve yaşanmıştır. Elbette, bunların, toplantıyı yasadışı taşımalarına, olayları provoke etmelerine, ajitasyon için özel giysi giymelerine, maske takmalarına, özel işaret kullanmalarına mâni olunmalıdır ve bu yetki, şüphesiz, düzeni ve disiplini sağlamakla görevli güvenlik güçlerindedir”* dedikten sonra, güvenlik güçlerine taşıyabileceklerinin üzerinde yük yüklediğini dile getirmiştir.

“Suç işlemek maksadıyla kurulmuş ve kurulduğu varsayılan örgütler” açık olmadığını da ifade eden Ketenci, farklı yorumlara ve algılamalara meydan vermemek için bu ifadenin, maddeden çıkarılmasını önermiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

CHP adına konuşma yapan Ahmet Gürüz Ketenci’nin ardından, Fazilet Partisi Grubu adına Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu söz almıştır. Her insanın doğuştan getirdiği ve devredilmez haklara sahip olduğuna vurgu yaparak konuşmasına başlayan Ömer Vehbi Hatipoğlu, dünyada çağdaşlığın, ilericiğin, demokratlığın en anlamlı ölçütünün, insanların temel hak ve özgürlüklerine karşı takınılan tavır olduğunu ifade etmiş ve insanların inanmak, düşünmek ve inancının gereğini yerine getirmek hakkının engellenemeyeceğini savunmuştur. “Devlet mi millet için vardır, yoksa millet mi devlet için vardır; sistem için mi insan vardır, insanlar için mi sistemler ve düzenler var olmuşlardır?” şeklindeki sorularla konuşmasına devam ederek, devletin millet için var olması gerektiğini dile getirmiş ve insanın refah ve mutluluğunu sağlamak, ihtiyaçlarına çözüm bulmak, temel hak ve özgürlüklerini teminat altına almak amacıyla var olan sistemlerin, insanın hizmetinde ve emrinde olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının da, insanların temel hak ve özgürlükleri arasında yer aldığını belirten Hatipoğlu, bu hakların, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde güvence altına alındığını ifade ettikten sonra, İkinci

Meşrutiyet'ten itibaren bu haklarla ilgili tarihsel gelişim hakkında bilgi vermiştir. Bu konuda; *“Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, bizim, toplum olarak, İkinci Meşrutiyetten bu yana kabul edip, yasalarla düzenlediğimiz bir haktır. İkinci Meşrutiyet Döneminde kabul edilen Tecammuat Kanunu ile İcmaati Umumiye Kanunu bu ülkede kırk yıl yürürlükte kalmıştır. 1950'den sonra çıkarılan 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, daha sonra 1963 tarihli ve 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu Yasada zaman zaman değişiklikler yapılmış; ancak, bu değişiklikler, her defasında, Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Nihayet, 6.10.1983 tarih ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. İşte, bugün müzakere ettiğimiz yasa tasarısı, bu Kanunun bir maddesinde değişikliği öngörmektedir”* şeklindeki sözlere yer veren konuşmacı, daha sonra da mevcut uygulamadan söz etmiştir.

Yürürlükteki yasanın uygulanması konusunda, bu hükümet döneminde, keyfiliklerin yaşandığını da iddia ederek, vatandaşların, en doğal demokratik haklarını kullanmaktan mahrum bırakıldıklarını, sekiz yıllık temel eğitimle ilgili olarak gösteri yapmak isteyen vatandaşların bu taleplerinin, valiliklerce reddedildiğini öne sürmüştür. Bu nedenle de asıl olanın uygulama olduğuna ve öncelikle, hükümetlerin, demokrasiyi içlerine sindirmeleri gerektiğine işaret etmiştir. Polisin baskısından da şikayet ederek, sınav salonlarından, başörtülü öğrencilerin dışarıya çıkarıldığını da ileri sürmüştür.

Polislerin eğitimi üzerinde de duran Ömer Vehbi Hatipoğlu, Demokraside, toplumun kendi çıkarlarını ilgilendiren her konuda seslerini duyurmak, fikirlerini açıklamak ve bunları karşılıklı tartışmak suretiyle yönetimi etkilemeye çalışmak ve yönlendirmek imkânına sahip olması gereğine de dikkat çekmiş ve sivil toplumun önemine değinmiştir. Hatipoğlu, tasarıdan çok, ülkenin genel durumuna dönük olarak yapmış olduğu konuşmada, sık sık düşünce özgürlüğünün vazgeçilmezliğini vurgulamış ve müzakere edilen yasa tasarısının değişiklik gerekçesinde, toplantı ve gösterilerde, inisiyatifin kötü niyetli kişi ve kuruluşlara bırakılmaması, art niyetli kişilerin hak ve özgürlüklerin arkasına sığınarak, bu hakları kötüye kullanmasının engellenmesinin amaçlandığını belirtmiştir.

Ömer Vehbi Hatipoğlu, gerekçede yer alan ifadelerle ilgili olarak ise şu sözleri sarf etmiştir: *“...son zamanlarda, bazı toplantı ve gösterilerde yasadışı örgütlerin varlıklarını sürdürürebilmek ve yandaşlarını yüreklendirmek maksadıyla, örgüte ait amblem ve işaretleri taşıyarak, âdeta özel üniformalar giyerek, tahrikçi ve tahripçi bir tavır sergilediklerine tanık olmaktadır. Elbette ki, bu görüntüleri aklı başında hiç kimsenin tasvip etmesi mümkün değildir. Türkiye, son yıllarda, yeryüzünde nesli kurumuş, tarihin derinliklerine gömülmüş, çağdışı bir ideolojinin mensuplarının gösterilerini ibretle izlemiştir.”*

Bununla birlikte, Hükümetin, Takrir-i Sükûn Kanununu çağrıştıran ve adına irtica yasaları adı verilen yasalarını Meclis'e sevk edeceğine, söz konusu istismalar için gerekli önlemleri alması gerektiğine vurgu yapmış ve yasa tasarısında “kurulan yasadışı örgüt” veya “kurulmuş varsayılan örgüt” gibi ifadelerin ise son derece muğlak olduğunu ifade etmiştir. Son söz olarak ise Fazilet Partisi Grubunun bu tür bir yasal değişikliğini uygun gördüğünü; ancak, yasa metninde gerekli düzenlemenin yapılmasını savunduğunu söylemiş ve konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın sonrasında, tasarının tümüyle ilgili olarak Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya söz almıştır. Demokrasilerde, vicdan hürriyeti, düşünce ve fikir hürriyeti ve teşebbüs hürriyeti olmak üzere üç ana unsur olduğunu söyleyen Necati Çetinkaya, bu üç temel hak ve hürriyetin, mutlaka ve mutlaka, insanlara verilmesi gerektiğini ve insanların da, bu haklarını rahatlıkla ifade edebilmesinin sağlanmasını istemiştir. Devlet, bütünlüğünü devam ettirdiği sürece, ülkede yaşayan insanların temel hak ve özgürlüklerini ve huzurunu, güvenliğini, emniyetini devletin korumasının zorunlu olduğunu da dile getirmiş ve toplantı ve yürüyüşlerin, şehir düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yetkili idarî merciinin belirlediği yerde yapılacağını da yasalarda yer aldığını açıklamıştır. Buna da dikkat edilmesinin önemli olduğunu sözlerine eklemiştir.

Kendisinin Olağanüstü Hal Bölge Valisi iken, yaşananlardan bahseden ve Mavi Çarşı baskınından isim vermeden bahseden Çetinkaya, yine 1 Mayıs 1996'da Kadıköy'de yaşanan olayların hala hafızalarda bulunduğundan bahsetmiş ve özellikle maskeli olarak yürüyüş yapanların huzur ve düzeni bozduklarına dikkat çekmiştir. Anayasanın 34. maddesiyle ilgili bilgi de vererek, getirilen değişiklikle ilgili açıklama yapmış ve devletin, üniter yapısını korumak, millî birlik ve bütünlüğünü muhafaza etmek ve ülkesinde yaşayan insanların huzur ve güvenliğini korumak ve kollamak için tedbirler alabileceğine işaret etmiştir.³⁴⁶ Herkesin, önleyici tedbirlerin alınması konusunda hemfikir

³⁴⁶ Anayasanın 34. maddesinin dördüncü fıkrasına göre; “Kanunun gösterdiği yetkili merci, kamu düzenini ciddi şekilde bozacak olayların çıkması veya millî güvenlik gereklerinin ihlal edilmesi veya Cumhuriyetin ana niteliklerini yok etme amacını güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde, belirli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.”

2911 sayılı Kanunun 23. maddesinin (b) bendine göre ise “Ateşli silahlar veya patlayıcı maddeler veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zincir gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile suç işlemek maksadıyla kurulmuş veya kurulduğu varsayılan örgütlere ait amblem ve işaretler taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı nitelik taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek ve ses cihazları ile yayınlanarak.”

olmasından duyduğu memnuniyeti de belirten Necati Çetinkaya, farklı görüş ve düşüncelere tahammül gösterilmesi noktasında yaşanan sıkıntıları da dile getirerek, son olarak şunları söyleyerek konuşmasını tamamlamıştır: *“Beyler, gerektiğinde, bu vatan için, bu topluluk için, bu ülke için, bu bayrak için, evladımızı seve seve feda eder, kendimizi de feda ederiz ve biliyorsunuz ki, bölge valisi olarak, şehit evladımın cenazesini Fatih Camiinin avlusundan kaldırdığımda, cenazenin başında teröristlere şöyle seslendim: ‘Bir değil, bin Ahmetim bu ülke için feda olsun; ama, geliniz, kanuna teslim olunuz. Teslim olmadığınız sürece de, devletin pençesi devamlı olarak ensenizde olacaktır.’ Biz, bunu seslendik... Bunu niçin söyledik; bu ülkenin birlik ve bütünlüğü için, ülkenin huzuru için, ülkenin bölünmez bütünlüğü için...”*

Tasarının tümü üzerinde gruplar adına yapılan konuşmalar böylece sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya yapmıştır. Fazilet Partililerin hemen her konuşmada irticadan bahsetmelerini eleştirerek söze başlayan Halit Dumankaya, tek maddelik yasa tasarısının, temel hak ve özgürlüklerin arkasına sığınarak, gösteri ve yürüyüşü sabote etmek için, devleti yıkmak için, devleti bölmek için faaliyet gösterenleri önlemeye yönelik olduğunu açıklamıştır.

Son derece kısa bir konuşma yapan Halit Dumankaya’nın ardından, İçişleri Bakanı Murat Başesgioğlu söz almıştır. Yasa değişikliğinin, bazı yasadışı örgüt ve unsurların, geçmişte, birtakım belirli günlerde, kendi propagandalarını yapmak amacıyla, özel üniforma, çeşitli flama ve işaretlerle, vatandaşların toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kısıtlayarak, onları sabote edecek davranış içerisinde bulunmalarını önlemek amacıyla yapılmak istendiğini ifade etmiş ve 1997 ve 1998 yılında gerçekleşen toplantı ve yürüyüşlerle ilgili rakamlar vermiştir.³⁴⁷ Yapılan değişikliğin görev yapan kolluk kuvvetlerinin işini kolaylaştıracağını ve çeşitli istismarları önleyeceğini dile getirerek, hem Meclis’in almış olduğu seçimlerin yenilenmesine dair kararın hayırlı olmasını dilemiş hem de tasarıya katkılarından dolayı bütün siyasal partilere teşekkür etmiştir.

Tasarının tümü üzerindeki son konuşmayı, şahsı adına, Fazilet Partisi Erzurum Milletvekili Aslan Polat yapmıştır. Aslan Polat, demokratik bir hak kullanılırken, yaralayıcı ve öldürücü aletlerin kullanılmasının doğru olmadığını belirterek başladığı konuşmasına, 1980 yılı öncesindeki olaylardan bahsetmiş ve

³⁴⁷ İçişleri Bakanı Murat Başesgioğlu bu konuda şu bilgileri vermiştir: *“1997 yılında, açık ve kapalı olmak üzere, toplam 1 112 toplantı gerçekleşmiştir. Bu toplantıların sadece 32’sinde olay zuhur etmiştir. 1 112 toplantıdan hiçbirisi, ne iptal edilmiştir ne de izin verilmemiştir.*

1998 yılında, bugün itibarıyla, 235 açık ve kapalı toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılara 385 777 vatandaşımız iştirak etmiştir. Bu toplantılardan sadece 8’inde olay meydana gelmiştir. 235 toplantıya da idarî makamlarca izin verilmiştir, hiçbirisi iptal edilmemiştir.”

şiiir, fotoğraf ve resimlerin zamana göre değişebileceğine işaret etmiştir. Bu görüşüne de şu sözlerle açıklık getirmiştir: *“Getirilen bu maddenin bir kısmında, mesela, afiş diyor, pankart diyor, döviz diyor, resim diyor. Bunlar, çok ileri fikirlerdir. Mesela, 1970’li yıllarda, bizim üniversitede okuduğumuz zamanlarda, Che Guevara’nın resmi, birtakım gruplar için alkışlanan, birtakım gruplar için son derece tehlikeli olan resimlerdi; ama, şimdi, bakıyoruz, Che Guevara’nın resimleri ve müzikleri dünyada satış rekorları kırıyor; hiçbir tepki de doğurmuyor. Mesela, bir Nâzım Hikmet’in şiirleri, Türkiye’de, en radikal sağcı olduğu söylenen bir televizyonda okunuyor ve o televizyonda, çok aşırı istekten tekrarlanma ihtiyacı hissediliyor. Neyi söylemek istiyorum; şiirlerde, resimlerde, fotoğraflarda, böyle, zamana göre değişebilecek fikirlerde çok baskıcı olmamak lazım; çünkü, burada, öyle maddeler var ki, yarın, eğer, böyle, her afişten, her pankarttan, her bezden, her dövizden, her renkten bir huy kapmaya kalkarsanız ‘birisi kırmızı bant taktı, ben, bunu yasaklayacağım; biri yeşil bant taktı, ben, bunu yasaklayacağım; biri falanın resmini astı, ben, bunu yasaklayacağım’ derseniz, bu gösteri yürüyüşleri demokrat olmaktan çıkar ve bir pandomima döner diye korkuyorum.”*

Sözü sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimiyle ilgili olarak yapılan protesto gösterilerine getiren Polat, bununla ilgili yasanın çıkmasını istemeyen grupların yapmak istedikleri yürüyüş ve gösterilerinin zincir, pankart, demir olmamasına karşın engellendiğini iddia etmiştir. Bu iddiadan hareketle de, bu tip konularda ve 1 Mayıs gibi günlerde yapılan gösteri ve toplantıların, silaha başvurulmadığı sürece, hoşgörü ile karşılanmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Bu arada, Hükümete ve Adalet Bakanına göre çok daha demokrat gördüğü İçişleri Bakanına, şu soruyu yöneltmiştir. *“Şimdi, burada ‘yüzleri gözleri örtülü’ deniliyor. Şimdi, bizim Anadolu’da, bir parti mitingi olduğu zaman, hanımların çoğu çarşaf giyerler, ihram giyerler. Mesela, Erzurum’u alın; Erzurum’da, Bayburt çarşafı meşhurdur. Burada, hanımlar, başları örtülü, çarşafli veya bir başörtüsüyle yüzünü örtmüş olarak bu mitinge, bu gösteriye geldikleri zaman, güvenlik güçleri, bu kanuna dayanarak, bunlara müdahale edecek midir?”*

Bu yönde bir endişeleri olduğunu da açıklayan Aslan Polat, bazı valilerin ve kaymakamların, irticacı diye görevinden alınacağı şeklinde haberlerin çıktığını, bunun da endişelerini arttırdığını ifade etmiştir. Son söz olarak da, 21. Yüzyıla girerken, şiddete başvurmayan her türlü propagandada anlayış gösterilmesini dilemiş ve kürsüden inmiştir.

Aslan Polat’ın konuşmasını tamamlamasıyla, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sona ermiş ve maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: **“6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 23 üncü maddesinin (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘b) Ateşli silahlar veya patlayıcı maddeler veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zincir gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile suç işlemek maksadıyla kurulmuş veya kurulduğu varsayılan örgütlere ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı nitelik taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek veya ses cihazları ile yayınlanarak,’

Madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Algan Hacaloğlu yapmıştır. 1982 Anayasasının getirdiği sınırlamalardan bahseden Algan Hacaloğlu, Türkiye’nin hala bu anayasaya göre çıkarılan yasalarla yönetilmesinin üzücü olduğunu belirtmiş ve 1983 tarihli 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasının da bunlardan bir olduğunu ifade etmiştir. Bu yasanın, demokratik biri toplumun hak ettiği, Batı demokrasilerinin içlerine sindirdikleri bir nitelik taşımadığını da belirterek, konuşmasının devamında şu sözleri sarf etmiştir: *“Bakınız, 2911 sayılı Yasayla, sadece ve sadece, Sayın Cumhurbaşkanına, Sayın Başbakanla, sayın bakanlara, devlet ve hükümet konularında bilgi, konuşma ve toplumu aydınlatma konusunda toplantı yapmaları halinde, yasa kapsamı dışında tutulup, izin alınmaması öngörülmüyor. Bir de bir başka kesime bu hakkı veriyor, o da, bize -milletvekilleri- izin alınmadan, toplumla sohbet niteliğinde görüşme yapma hakkını veriyor. Peki, demokrasi, sadece Başbakanla, Cumhurbaşkanıyla, milletvekilleriyle mi sınırlı?..*

Bir muhtar, bir belediye başkanı, bir belediye meclis üyesi, bir il genel meclisi üyesi, bugün kalkıp kendi mahallesinde “ben mahalleimde dertleri dinleyeceğim, halkla toplantı yapıp sohbet edeceğim” dese, eğer, oradaki savcı, mülki amir veya emniyet güçleri konuya biraz ters bakıyorlar veya o kişi hakkında çok olumlu kanaat taşıyorlarsa, o toplantı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırıdır ve bu Yasa gereği hakkında işlem yapılır.”

Yasaya göre, milletvekilleri dışındaki tüm seçilmişlerin, örgütlü toplumun tüm kesimlerinin halkla bir sohbet toplantısı yapmak isterlerse, o yerin mülki amirinden izin almak zorunda olduklarını hatırlatan Hacaloğlu, kapalı toplantıların saat 23.00’te bitirilmesi zorunluluğunun da yanlış olduğunu savunmuş ve yine güneş doğmadan toplantıya başlanamamasının da bir başka kısıtlama olduğunu dile getirmiştir. Diğer yandan da, siyasî partilerin seçilmiş il ve ilçe örgütlerinin, yöneticilerinin, her türlü sicil takibine uğradıklarını, siyaseti küçümseyen, sivil toplum örgütlenmesini yeterince özümlemeyen, demokrasinin çoğulculuk boyutunu algılayamayan bir yasanın ele alındığını öne sürmüştür. Asıl yapılması gerekenin, Anayasayı değiştirmek, Anayasanın özünü uyumlu, ancak, daha demokratik, daha özgürlükçü, sivil toplumu daha önemseyen, siyasî partileri önemseyen, seçilmişleri önemseyen bir düzenlemeyi yapmak olduğunu ifade etmiş ve bu konuda CHP olarak verdikleri teklifin iki yıldır bekletildiğini hatırlatmıştır.

1. madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Grubunun görüşlerini, Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay ortaya koymuştur. Tasarıyla, 12 Eylül 1980'den sonra çıkarılan, bir yasanın, bir maddesinin daha çok ağırlaştırılmasının gündeme geldiğini ileri süren Ersönmez Yarbay, İçişleri Bakanının bir önceki konuşmada dile getirdiği rakamları hatırlatmış ve Türkiye'deki gösteri yürüyüşünün sayısının son derece az olduğunu, insanların taleplerini ortaya koymak için teşvik edilmeleri gerektiğini savunmuştur. Oysa bu tasarıyla teşvik bir yana, caydırmanın amaçlandığını öne sürmüş ve *"...ben şahsen hükümet olsam, toplantı ve gösteri yapanlara, yürüyüşlere katılanlara teşvik belgesi veririm"* gibi ilginç bir ifade kullanmıştır.

"Ateşli silahlar, zaten, başlı başına bir suçtur, ayrıca Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun içerisine koymaya gerek yok. Patlayıcı maddeler suçtur; yaralayıcı, bereleyici araçlar, çubuklar vesaire, bunların hepsi suç aletleridir; dolayısıyla, bir toplantı veya gösteri yürüyüşüne gittiğiniz zaman, polis barikatında bunlar, zaten kontrol ediliyor ve polis barikatını aşmak zaten mümkün değil" dedikten sonra, gündemdeki yasa tasarısının gereksiz olduğunu savunmuş ve toplantı ve gösteri yürüyüşleri için 7 kişilik bir tertip heyeti istenmesinin anlamsız olduğunu vurgulamıştır. Özgürlüklerin genişletilmesinden korkulmaması gerektiğini de sözlerine eklemiş ve 1. maddede *"suç işlemek maksadıyla kurulmuş veya kurulduğu varsayılan örgütlere"* denilmesini, varsayım üzerine insanları cezalandırılmak olarak değerlendirmiştir. Yarbay, varsayımlar üzerine hukuk devletinde işlem yapılamayacağını da söyleyerek, insanların ne düşündüklerini tahmin etmeye kalkmanın, hukuk devleti ile bağdaşmayacağını ifade etmiş ve varsayımlar üzerine birtakım örgütler icat edip, varsayımlar üzerine birtakım suç örgütleri bulmanın Meclis'in görevi olmadığını savunmuştur. Bunun ise yargının görev alanının ihlali anlamına da gelebileceğine işaret etmiştir.

Ersönmez Yarbay, *"kanunların suç saydığı nitelik taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak"* şeklindeki ifade ile ilgili olarak da, kanunların hangi konuyu suç sayacağını, mutlaka hâkim kararıyla belirlenmesi gereğini dile getirmiş ve Türkiye'de gösteri yürüyüşünün de çıkan olayın da az olduğunu tekrarlamıştır. Bazı basın yayın organlarının, kasıtlı olarak eski gösteri yürüyüşlerini tekrar tekrar göstererek kamuoyu oluşturmaya çalıştığını da iddia eden Yarbay, bu yürüyüşlerin Türkiye'yi bölmeyeceğini de sözlerine eklemiştir.

Yarbay, Türkiye'de özgürlükler genişledikçe, insanların giyim ve kuşamlarıyla uğraşılmadıkça, insanların inançlarına karışılmadıkça Türkiye birliğinin ve bütünlüğünün korunacağını da ifade ederek farklı düşüncelerin varlığının, Türkiye'nin zenginliği olduğunu vurgulamış ve özgürlüklerin daha da genişletilmesini isteyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Ersönmez Yarbay'ın konuşmasının sona ermesiyle, 1. madde üzerindeki konuşmalar da bitmiş ve önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Çeşitli partilere mensup milletvekilleri tarafından verilen benzer içerikteki önergelerden Adana Milletvekili Uğur Aksöz ve arkadaşları tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 383 sıra sayılı Kanun Tasarısının 1 inci maddesinde geçen ‘suç işlemek maksadıyla kurulmuş veya kurulduğu varsayılan örgütlere’ ibaresinin ‘yasadışı örgüt ve unsurlara’ biçiminde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz”* şeklindeki önerge kabul edilmiş ve bu nedenle diğer önergeler de işleme konulmamıştır.

Fazilet Partisi'ne mensup milletvekillerinin talebi üzerine yapılan yoklama sonucunda, toplantı yetersayısının bulunduğu anlaşılmış ve ardından da 1. madde oylanarak kabul edilmiştir. Hemen sonrasında **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır.

Madde ile ilgili olarak Fazilet Partisi Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay, şahsı adına söz almış ve tasarının, Türkiye’de bürokrasinin yeterince inisiyatif kullanmaması yüzünden Meclis’e getirildiğini iddia etmiş ve bürokratların bir olayla karşılaştıkları zaman, hemen ilgili bakana ve ilgili genel müdüre bir yasa çıkarılması gerektiğini söylediklerini öne sürmüştür.

Ersönmez Yarbay'ın son derece kısa tuttuğu konuşması sonrasında madde oylanmış ve kabul edilmiştir. Ardından **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 3. madde okunmuştur. Madde ile ilgili herhangi bir konuşma yapılmamış ve hemen oylamaya geçilmiştir. Oylama sonucu 3. madde de kabul edilmiş ve sonrasında, tasarının tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁴⁸

30- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI KURULUŞU VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN (4379 SAYILI)

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere 30 Temmuz 1998 tarihindeki, 131. Birleşiminin, Üçüncü Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Raporun okunmasının yapılan oylama sonucunda kabul edilmemesinin ardından tasarının tümüyle ilgili görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına, Kars Milletvekili M. Sabri Güner yapmıştır. Camilere, irtica mihrakı denildiğini iddia eden M. Sabri Güner, Anavatan Partisi'ne dönük olarak; *“Aldınız iki solu yanınıza, bir de, kendinize kısa koltuk değneği buldunuz ve bazı kesimlerin kırk yıllık rüyasını gerçekleştirmek için, bu aziz, bu necip*

³⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 187-207

milletin bütün mukaddesleriyle oynadınız. Bu vebalin altından kalkamayacaksınız” şeklinde ağır bir eleştiri yönelttikten sonra, Türkiye’nin, 21. yüzyıla, çağdaş, üreten, gelirini hakça paylaşan, daha kalkınmış, sorunları daha az, yarınına daha güvenle bakan; en önemlisi de, insan hak ve özgürlükleri konusunda evrensel değerleri yakalamış olarak girmesi gerektiğini ifade etmiş ve evrensel değerleri yakalamamanın önemine sık sık vurgu yapmıştır.

Güner, evrensel değerleri yakalamamanın, din ve kutsal değerlere irtica gibi bakılması demek olmadığını belirttikten sonra, halka tepeden bakan jakoben anlayışın, toplumsal barışı bozacağından endişelendiğini açıklamış ve tasarının da “irtica paketi” adı altında kamuoyuna sunulmuş paketin bir parçası olarak değerlendirildiğini öne sürmüştür. Oldukça sert bir üslupla konuşmasına devam eden ve devamlı ibadet yerlerine irtica yuvası denildiğini öne sürerek, bundan duyduğu rahatsızlığı dile getiren M. Sabri Güner, Hükümetin başarılı olamayacağını, siyasal ve toplumsal alandaki bunalımın daha derinleşeceğini iddia etmiş ve tasarıyla getirilen düzenlemenin, laiklik ilkesine de aykırı bulunduğunu ifade etmiştir. Buna gerekçe olarak da, devletin din üzerindeki denetiminin arttığını göstermiş ve bu görüşünü şu sözlerle kanıtlamaya çalışmıştır: *“Ayrıca, Türkiye’de yaşayan Müslümanların din anlayışları birbirinden farklıdır. Ülkemizde, üç mezhep üzere ibadet eden insanların var olduğu, herkesçe bilinmektedir; Hanefî, Şafî ve Caferî Mezhepleri. Diyanet İşleri Başkanlığı, Hanefî ve Şafî Mezheplerinin ihtiyaçlarını karşılayacak görevli tayin etmekte; ancak, Caferî Mezhebinin ihtiyaçlarını karşılayacak görevli tayin etmemektedir. Oysa, ülkemizde bu mezhebin kurallarına göre ibadet yapmakta olan insanlar bulunmaktadır. Bu tasarı kanunlaştığı takdirde, ülkemizde yaşayan Caferî Mezhebine tabi milyonlarca insanın camileri kapatılacaktır. Yine, Diyanet İşleri Başkanlığının kadro tahsis edemediği küçük yerleşim birimlerinde, yani mezra ve küçük köylerdeki camiler de kapanacaktır. Bu tür zorlamalar, hakkın özünü örseler, halkın da gönlünü örseler. İnsanların dinî inançlarına, ibadet serbestisine müdahale, bir kanunla yapılsa bile, yanlıştır.”*

Güner, iktidar partilerini, millî iradeye, Anayasaya, hukukun temel ilkelerine, milletlerarası anlaşmalara ve milletin temel değerlerine ters düşmekle suçladığı konuşmasında, getirilen tasarılar, irticanın tanımlanmadığını ve vatandaşların büyük bir kısmının potansiyel mürteci olarak gösterildiğini ileri sürmüş ve “irticayla mücadele paketi” adı altında sunulan tasarıların, aslında demokrasi, özgürlükler ve halkla mücadele paketi olduğunu iddia etmiştir. Tasarıların tamamına hâkim olan anlayış da, bir azınlık düşünce ve ideolojisinin halka rağmen iktidar yapılması olduğunu da sözlerine ekleyerek, ara rejim iddiasında bulunmuştur.

İrticanın din ile özdeşleştirilmesinin doğru olmadığına da değinen M. Sabri Güner, dinin gericilik gibi gösterilmesi durumunda, halkla devletin karşı karşıya gelebileceğine dikkat çekmiş ve kendisini toplumun üstünde grup elitist jakobenî hoşnut etmek için, milletin dinî duygularıyla oynamaya kimsenin hakkının olmadığını dile getirmiştir. Tasarıdan çok, ülkenin genel durumuna dönük konuşma yapan Güner, son olarak; *“İrticayla mücadele adı altında, irticayla mücadele maskesi altında, milletimizin manevî değerlerini sinsice hedef alan bu tasarılar oy vermemek, her parlamenterin vicdanî bir görevi olmalıdır; buna seyirci kalmak ise, gelecekte telafisi mümkün olmayan tarihî bir hata olacaktır; mesullerini de, milletimiz asla affetmeyecektir”* diyerek sözlerine son vermiştir.

M. Sabri Güner'den sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Antalya Milletvekili Yusuf Öztop konuşma yapmıştır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e din işleriyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş ve yetkileri hakkında bilgi veren Yusuf Öztop, bu kurumun her zaman bir devletin bir parçası olduğunu da sözlerine eklemiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 1. maddesinde; *“İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek”* şeklinde belirtilen görevlerden ilk ikisini başarıyla yerine getirdiği halde, ibadet yerlerini başarıyla yönetemediğini iddia etmiş ve bu nedenle halkın dini inançlarının kötü niyetli kişiler tarafından sömürüldüğünü belirtmiştir.

Öztop, dinin istismar edilmesinden, Diyanet İşleri Başkanlığının değil, oy avcılığı yapan, tarikat liderleriyle pazarlıklar yapan ve dini alet eden siyasetçilerin sorumlu olduğunu öne sürdükten sonra konuşmasını; *“...ülkemizde toplu ibadet, Diyanete bağlı olan, Diyanet yönetiminde olan camilerde ve mescitlerde yapılmaktadır; bir de, bunun dışında, Diyanete bağlı olmayan, özel ve tüzelkişiler, kuruluşlar tarafından yaptırılan camilerde yapılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığının yönetim ve denetiminde olan camilerin görevlileri, Diyanet İşleri Başkanlığınca görevlendirilmektedir. Diyanete bağlı olmayan cami ve mescitlerin görevlileriye, o cami ve mescidi yaptıran kişi ve kuruluşlarca görevlendirilmektedir. Diyanete bağlı olmayan camilerde görevlendirilen imam ve hatipler, çok zaman, bu görevleri yapmaya ehil kişiler değildir. O nedenle, bu cami ve mescitler, çokça, ibadetle birlikte, ibadetsiz belli siyasî düşüncelerin anlatıldığı, siyasî konuşmaların yapıldığı mekânlar haline gelmektedir.*

Böylece, kutsal dinimizin mabedi, çeşitli siyasî düşüncelerin yuvası haline dönüşebilmektedir. Bu durum ise, İslam Dininin, barış, kardeşlik, eşitlik ve hoşgörü anlayışına temelden aykırıdır. O nedenle, faal olan tüm camilerin Diyanet İşleri Başkanlığının yönetim ve denetimine tabi olmasında zaruret vardır” şeklindeki sözlerle devam ettirmiştir.

633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 35. maddesine göre, özel veya tüzelkişiler tarafından yaptırılan ve idare edilen cami ve mescit görevlilerini, Diyanet İşleri Başkanlığının gerekli gördüğü durumlarda, kadrosuna almak yetkisine sahip olduğunu belirten Yusuf Öztop, ancak 1. maddeyle Diyanet İşleri Başkanlığına verilen görevlerin yerine getirilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiş, bu nedenle de tasarıya olumlu baktıklarını açıklamıştır.

Yusuf Öztop'un konuşmasının ardından, Fazilet Partisi Grubu adına Çorum Milletvekili Mehmet Aykaç söz almıştır. Diyanet İşleri Başkanlığının teşkilat yasası hakkında bilgi vererek konuşmasına başlayan Mehmet Aykaç, bu konuyla ilgili olarak şu kısa açıklamayı yapmıştır: *“Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, 3 Mart 1924 tarihinde, 429 sayılı Kanun olarak gündeme gelmiş. Diyanet İşleri Başkanlığına, 1965 yılında, 633 sayılı Kanunla yeni bir kuruluş statüsü belirlenmiş. Daha sonra, 633 sayılı Kanunun pek çok maddesini değiştiren 26.4.1976 tarih ve 1982 sayılı Kanun Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş.*

Diyanet İşleri Başkanlığı, yirmiki yıldır sıhhatli bir kuruluş kanunundan mahrum olarak hizmet vermektedir. Bu durumda, Diyanet İşleri Başkanlığının elinde, halen uygulanabilir ve ihtiyaçlara cevap verebilecek bir teşkilat kanunu yoktur; bir kere, bu tespiti yaparak işe başlayalım değerli arkadaşlar.”

Daha önce yapmış olduğu bir konuşmada, Diyanet İşleri Başkanlığının siyasetin kaygan zemininden çıkarılmasının ve her çeşit, dinî, ilmî ve idarî iş ve işlemlerinde, günlük siyasetin müdahalesi olmadan, elindeki yasa ve yönetmelikler çerçevesinde çalışabilir bir hale getirilmesinin zorunluluğuna değinen Aykaç, söz konusu kuruluşta 19 yıl görev yaptığını açıklayarak, mevcut Hükümetin yeni bir yasa çıkarmak yerine, kadük olan bir yasayı düzeltmeye çalıştığını dile getirmiş ve bu durumu eleştirmiştir.

Mehmet Aykaç'ın sözleri, Genel Kurulda kısa bir tartışma yaşanmasına yol açmıştır. Aykaç, ilgili Devlet Bakanının, yeni yasa tasarısını Genel Kurula getireceğine dair verdiği sözü tutması konuşmada ısrar etmiş ve Fazilet Partisi olarak, Diyanet İşleri Başkanlığının tutarlı bir teşkilat yasasına öncelik verilmesini savunduklarını açıklamıştır. Bu konuda da her türlü desteği vereceklerini dile getirmiştir. Söz konusu tasarıya karşı çıkmalarının ikinci nedeninin de, PKK terörü varken, irticanın ülkede birinci tehdit olarak gösterilmesi olduğunu ifade etmiştir. Hükümetin, irtica yasası diye kastettiği şeyin, cami ve mescitleri sınırlandırmak, eğitim kurumlarına müdahale etmek olduğunu da sözlerine ekleyen Mehmet Aykaç, Bülent Ecevit'in bu yönde bir demeci olduğunu da iddia ederek, imam-hatiplerin orta kısımlarının kapatılması camileri ve mescitlerin sınırlandırılması ve Kuran kurslarını işlevsiz hale getirilmesiyle irticanın önüne geçilemeyeceğini de öne sürmüştür.

Aykaç, zaman zaman iktidara mensup milletvekillerinin müdahalesiyle kesilen konuşmasında, önceki Hükümet dönemindeki gelişmelerden de bahsetmiştir. 54. Hükümetin Adalet Bakanına *“böyle bir yasa tasarısı sevk edilecek, görüşünüz nedir”* diye sorulduğunu, Adalet Bakanının; *“Bu konu bizi alakadar etmiyor; özel ve tüzelkişilere ait cami ve mescitlerin yönetiminin Diyanet İşlerine bağlanması konusu, Bakanlığımı alakadar etmemektedir”* dediğini ortaya koymuş ve yine aynı Hükümetin Maliye Bakanının da *“Bu, kadroya ihtiyaç duyulacağından, malî bir meseledir; Genel Kurul buna karar verir...”* şeklinde cevap verdiği bilgisini aktarmıştır.

Bir taraftan Diyanet İşleri Başkanlığı gibi çok önemli bir teşkilatın, ihtiyaç duyduğu 20 bin yeni kadronun çıkarılmadığını, diğer taraftan, seçim yatırımı yapabilmek için 80 bin yeni kadro ihdas edildiğini ifade eden Mehmet Aykaç, bu uygulamanın enflasyonu yükseltebileceğini öne sürmüş ve asıl amacın özel ve tüzelkişiler, vakıflar, derneklerin cami inşa etmesini engellemek olduğunu iddia etmiştir.

“Değerli arkadaşlar, hadi diyelim, özel ve tüzelkişilere ait camilerin yönetimini Diyanete verdiniz. Bunların sayısı, Diyanet teşkilatının kayıtlarında 2-3 bin civarındadır. Peki, ya diyelim mescitler ne olacak? Bakınız, yazlıklarda, yaylaklarda, mezarlarda, yol güzergâhlarında çok sayıda mescit var. İşhanlarının altında, apartmanların altında vatandaşlarımız, madem aynı apartmanda seksen aile, seksen daire bir arada oturuyoruz; bu apartmanın altına, bir de, namazlarımızı cemaatle beraber kılabilmek için mescit yapalım, burada kılalım diye gayret göstermişler. Şimdi, siz, Genel Kurulun yanındaki mescidi de Diyanete bağlayıp, görevli verebilecek misiniz? Görevli veremeyecekseniz, arkasından, buraların kapatılması kararı gelmeyecek mi” şeklindeki sorular da soran Mehmet Aykaç, cami ve mescidin tanımlarını yapmış, cami ve mescitlerin irtica ile ilgili gösterilmek istenmesinden rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. Son olarak ise yasa tasarısının Hükümet tarafından geri çekilmesini istemiştir.

Bu konuşmanın sona ermesiyle gruplar adına yapılan konuşmalar da bitmiştir. Birleşime ara verilmiş ve görüşmelere kısa bir süre sonra başlayan, Dördüncü Oturumda devam edilmiştir. Oturumda ilk olarak şahsı adına, Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya söz almıştır. Yasa tasarısını daha iyi anlaşılması için, bir kez daha okuyan Halit Dumankaya, muhalefetin konuşmalarının mütedeyyin insanları üzdüğünü ifade etmiş ve tasarının dayatma olarak getirildiği iddiasını reddetmiştir. Bu görüşünü kuvvetlendirmek için de, söz konusu tasarıda, Refahyol Hükümetinin, Diyanet İşlerinden sorumlu olan Devlet Bakanı Nevzat Ercan ve Maliye Bakanı Abdüllatif Şener’in imzalarının bulunduğunu açıklamıştır. 55. Hükümetin Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’ün, aynı gerekçelerle sevk etmesinin de dayatma olarak gösterilmesinin yanlış olduğunu öne sürmüş ve 55. Hükümetin, Nevzat Ercan ve Abdüllatif Şener’in doğrularını devam ettirdiğini ifade etmiştir.

Camilerde siyasi propaganda yapıldığını ve bundan duyduğu rahatsızlığı da belirten Dumankaya, çözüm olarak da şunları önermiştir: *Bu camilerin, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanmasında bir mahzur yoktur; eğer, Diyanet İşleri Başkanlığı kadro verebilirse versin. Herkes, her yerde konuşuyor. Din adamı olarak konuşmak çok önemlidir. Hiç olmazsa, konuşan bu kişiler, Diyanet İşleri Başkanlığının imtihanına tabi tutulsun; Diyanet İşleri Başkanlığı onlara bir sertifika versin. İslam fikhında, bu sertifikayı almayan kişi cuma namazını kıldırılmaz.*

Değerli arkadaşlarım, kısaca, şunu söylemek istiyorum: Eğer, kişiler, dinin üzerinden ellerini çekmezlerse, göreceksiniz ki, hem ülkemiz hem dinimiz hem insanlarımız bundan zarar görecektir. Değerli arkadaşlarım, bu maddeyle, İslam'a hizmet ediliyor. Bu maddeyle, İslam'a darbe vurulmuyor. Bu maddeyle, her şey kontrol altına alınıyor. Bu maddeyle, yetkisiz ve etkisiz kişiler kürsüye çıkıp vaaz edemeyecek. "

Halit Dumankaya'nın konuşmasını tamamlamasının ardından sataşmalara ilişkin konuşmalara geçilmiştir. Fazilet Partisi Sivas Milletvekili Abdüllatif Şener, Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'nın şahsına sataşması nedeniyle konuşma talep etmiş ve söz konusu yasa tasarısı üzerinde yapılan çalışmalar sırasında, Diyanet İşleri Başkanlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığının, "kadro tahsisıyla ilgili bütçe imkânları içerisinde herhangi bir güçlük var mı, bunun yüküyle ilgili bir tıkanıklık olabilir mi" diye veya diğer teknik ayrıntılarıyla ilgili olarak Maliye Bakanlığından da görüş istediğini; Maliye Bakanlığının da teknik boyutlarıyla ilgili görüş bildirdiğini açıklamıştır.

Abdüllatif Şener; *"Ancak, bu tasarının irticayla bağlantılı olarak burada sürekli tartışılmasının sebebi, bildiğiniz gibi, Hükümet ile Genelkurmay arasında, Başbakan ile Genelkurmay arasında çıkan bir ihtilaf sırasında, daha sonra, Hükümet Meclise 8 kanun tasarısı gönderdi, Sayın Başbakan bu 8 kanun tasarısının irticayla mücadele ile bağlantılı tasarılar olduğunu açıkladı, kamuoyuna duyurdu ve o 8 tasarı içerisinde bu da vardı. Onun için, gerek muhalefetteki arkadaşlarımızın, gerek iktidardaki arkadaşlarımızın bu tasarı çerçevesinde irticayla mücadeleyi gündeme getirmelerinin sebebi, Sayın Başbakanın o sırada yapmış olduğu açıklamadır"* şeklindeki sözlerle konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından, Diyanet İşleri Başkanlığından sorumlu olan Devlet Bakanı Hüsamettin Özkan bir takım açıklamalar yapmak için kürsüye çıkmıştır. Özkan, 35. maddenin virgülüne kadar, daha önce imzaladığı şekilde getirildiğini, bu tür konularda İslam Dininin siyasete alet edilmesinin doğru olmadığını dile getirmiştir. Hükümet için "ucube" ifadesinin kullanılmasını da eleştirerek, bu sözün geri alınmasını istemiştir.

Hüsamettin Özkan'ın açıklamalarını sataşma olarak gören DYP Sakarya Milletvekili Nevzat Ercan, bunlara cevap vermek için söz talep etmiş ve Diyanet İşlerinden sorumlu Devlet Bakanı olduğu dönemde, Diyanet İşleri Başkanlığı,

teknik seviyede bir çalışma yaptığını, ancak bunu bir hükümet tasarısına dönüştürmediğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sevkini yapılmadığını açıklamıştır. Sözü 28 Şubata da getiren Nevzat Ercan, dayatma iddiasını da tekrarlayarak, bunun birinci halkasının, 8 yıllık kesintisiz eğitime geçiş olduğunu iddia etmiştir. Nevzat Ercan'ın bu iddiaları Genel Kurulda tartışmalara yol açmış ve özellikle Yaşar Okuyan ile aralarında gerginlik yaşanmıştır. Ülkü Güney'in karıştığı tartışma sırasında, Nevzat Ercan'ın "...camiyi, Allah'ın evini, Beytullah'ın şubelerini bir irtica mihrakı olarak gördünüz" biçimindeki sözleri tartışmanın daha da büyümesine neden olmuştur. Genel Kuruldaki gerilimin artması üzerine Oturum Başkanı Kamer Genç, birleşime beş dakika ara vermek zorunda kalmıştır.

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı” üzerindeki görüşmelere Beşinci Oturumda devam edilmiştir. ANAP Bayburt Milletvekili Ülkü Güney'in, Nevzat Ercan'ın partileri için hakaret dolu ifadeler kullandığını öne sürerek, konuşma talep etmesiyle başlayan oturum, yine gergin bir biçimde başlamıştır. Kamer Genç ile ANAP'lılar arasındaki tartışmaların devam ettiği sırada, Kamer Genç, Devlet Bakanı Hüsamettin Özkan'a söz vermiş ve Özkan da böylesi gergin bir ortamda tasarının görüşülmesinin mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Dayatma olduğu iddiasını bir kez daha reddeden Özkan, Nevzat Ercan'ın tasarının içeriğine katıldığını açıkladığını hatırlatmış ve herkesin imzasına sahip çıkması gerektiğini dile getirmiştir.

Karşılıklı soru cevaba dönüşen oturumda, şahsı adına ANAP Kahramanmaraş Milletvekili Esat Bütün söz almıştır. TBMM Genel Kurulunda yapılan konuşmaların düzensiz olduğundan ve siyasi amaçlarla insanların birbirini suçlamalarından duyduğu rahatsızlıktan söz eden Esat Bütün, dayatma iddialarını da reddederek, camiye, kışlaya, okula ve adalete siyasetin sokulmaması gerektiğini dile getirmiştir. Mensubu olduğu Anavatan Partisi'nin de TBMM'ye cami inşa eden, Kocatepe Camii'ni açan bir parti olduğunu hatırlatarak, tasarının milli iradeye aykırı olmadığını vurgulamış ve halkın siyasal partilere olan güvensizliğinden şikâyetçi olmuş ve tüm siyaset çevresine eleştiri getirmiştir. Esat Bütün, bu durumun siyaset üzerinde yapay baskılar oluşmasına da yol açtığını öne sürdüğü konuşmasını, *“Eğer, siyasî partiler, halkın gündemi ile kendi gündemlerini beraber yapabilse, halkın sorunlarını tartışabilse bu olaylarla karşı karşıya kalmayız”* şeklindeki sözlerle tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra, tasarının maddelerine geçilmesi kabul edilmiş ve 1. maddenin görüşülmesi başlanmıştır. Tasarısının 1. maddesi şu şekildedir: **“22.6.1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 35 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

‘Camilerin ibadete açılması ve yönetimi

MADDE 35. – Cami ve mescitler Diyanet İşleri Başkanlığının izni ile ibadete açılır ve Başkanlıkça yönetilir. Hakiki ve hükmi şahıslar tarafından yapıldığı halde izinli veya izinsiz olarak ibadete açılmış bulunan cami ve mescitlerin yönetimi üç ay içinde Diyanet İşleri Başkanlığına devredilir. Diyanet İşleri Başkanlığınca buralara imkânlar nispetinde kadro tahsis edilir. Kadro tahsis edilinceye kadar buralarda görev yapanların meslekî ehliyetleri ile ilgili esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Doğru Yol Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç yapmıştır. Meclis’te tansiyonun yüksek olması nedeniyle, irticayla ilgili tartışmalara girmek yerine, teknik bazı konulara değineceğini açıklayan Tayyar Altıkulaç, konuşmasını şu ifadelerle devam ettirmiştir: *“Aslını sorarsanız, bu madde üzerinde getirilen değişikliğin içeriğiyle ilgili aykırı bir görüşüm -Sayın Nevzat Ercan’ın da belirttiği gibi- bulunmamakla birlikte, bunu, tartışmaya değer bir değişiklik olarak nitelendirmediyimi de huzurunuzda ifade etmek istiyorum. Çünkü, 35 inci maddede “özel ve tüzelkişiler tarafından yapılan camilerin yönetimleri, bu özel ve tüzelkişiler tarafından yürütülebilir” deniliyor. Güzel güzel yürütülüyorsa mesele yok; yürütülmiyorsa, Diyanet İşleri Başkanlığı, kendi disiplinine ve nizamına uymayan bu tür yönetimleri kadrosuna almak yetkisini haiz bulunuyor. Ancak, Diyanet İşleri Başkanlığı, bu tür münferit problemlerin üzerine gitmek yerine, bu işi, bir yasal düzenlemeyle, 35 inci maddeyi değiştirmek suretiyle halletmek gibi bir tercih içine girmiş ve Refahiyol Hükümeti zamanında -biraz önceki tartışmada da ifade edildiği gibi- bir teknik çalışma yapılmış, bir madde düzenlenmiş, bazı bakanlıklardan görüş alınmış ve nihayet, tasarı haline gelmeden, hükümet değişmiş. Bugünkü Hükümet, bunu bir tasarı haline dönüştürerek, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmuş.”* Bu gelişmeler sırasında, tasarının “irtica paketi” adı altında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan tasarılar arasında yer almasının talihsizlik olduğunu belirten Altıkulaç, buna karşılık hiçbir partinin, bunu irtica paketi içinde görmediğini de sözlerine eklemiştir.

Tayyar Altıkulaç, Diyanet İşleri Başkanlığının yönetiminde 72 bin civarında caminin bulunduğunu, özel ve tüzelkişiler tarafından yönetilen camilerin toplam sayısının ise 150–200 civarında olduğunu ifade etmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığının disiplinine uymayan, Diyanet İşleri Başkanlığının takvimine uyarak ezan okumayan, ezanlar okunduktan sonra yahut okunmadan önce, kendi başına buyruk bir anlayış ve tercihle ezan okuyarak birliği, beraberliği bozan, verilen talimatlara uymayan bazı camilerin bulunduğunu dile getirmiştir. Bunların sayısının ise en fazla 30, belki 50 olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca mevcut yasanın 35. maddesine göre, Diyanet İşleri Başkanlığının bu camilerin tamamını kadrosuna almak imkânına sahip olduğunu öne sürmüş ve ancak bu sorunun çekişme ve sürtüşme ile değil, bir yasa değişikliğiyle çözümlenmesi yoluna gidildiğine işaret etmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığının 633 sayılı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda, atama maddesinin, nitelikleri düzenleyen maddenin, disiplin suç ve cezalarını düzenleyen maddenin olmadığını söyleyen Tayyar Altıkulaç, bu eksikliğin de giderilmesini istemiş ve 1986 yılında kendisinin de ısrarla emekliliğini istemesinin nedeninin, kanunsuz çalışmanın zorluğu olduğunu açıklamıştır. Altıkulaç, bu konuları zamanın Başbakanı Turgut Özal ile de konuştuklarını ifade ettikten sonra, partiler arasında varılacak uzlaşma ile söz konusu eksikliklerin giderilmesini önermiş ve halen Diyanet İşleri Başkanlığının 9 bin civarında camisinde kadronun olmadığını vurgulayarak, bu camilere kadro verilmesi ve bunlara ehliyetli din görevlilerinin tayin edilmesi durumunda, irticanın önlenebileceğini sözlerine eklemiştir. Diğer taraftan pek çok kurumun kadro sorununun çözümü için tasarılar hazırlanmasına karşın, Diyanet İşleri Başkanlığının, kadro ihtiyacını karşılamak için çalışma yapılmadığını üzülmüş ve belirtmiştir.

Tayyar Altıkulaç'ın Genel Kurul'daki tansiyonu düşüren konuşmasının ardından Fazilet Partisi Grubu adına, Gümüşhane Milletvekili Lütfi Doğan söz almıştır. Tayyar Altıkulaç gibi, önceki yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı yapmış olan Lütfi Doğan, Meclis'teki üslup konusundaki rahatsızlığını dile getirerek başladığı konuşmasında, 633 sayılı Kanun ve gündemdeki tasarı hakkında bilgi vermiş ve bütün camilere Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından en liyakatli, en ehliyetli kişilerin atanmasının sağlanması açısından tasarının olumlu olduğunu ifade etmiştir.

Lütfi Doğan bununla birlikte, CHP'li konuşmacının vaazlarla ilgili olarak, kendisi dahil, camilere ibadete giden herkesi rencide edecek bir ifade kullandığını söyledikten sonra; *“İslamiyet, Allah'ın buyruklarına kayıtsız şartsız tazim etmek, Allah'ın yarattıklarına, şevkatli, merhametli davranmaktır. O halde, bu gerçeği camilerimizde dinlemek, hepimize huzur veriyor, hepimizi memnun ediyor”* şeklindeki ifadeleri de vurgulamıştır. Kur'an'da, Allah'ın, insanlara “güzel konuşun” diye buyurduğuna da değinen Doğan, camilerin bilimin ilerlemesine de katkı sağlayabileceğini, yine vaazlardan hareketle ortaya koymuş ve Diyanet İşleri Başkanlığının asıl görevinin, milletin bütün fertlerinin birbirine kardeş olduğunu, birbirini sevmekle görevli bulunduğunu ve İslamiyet'te ayırma yer olmadığını ortaya koymak olduğunu savunmuştur.

Konuşmasına; *“Şimdi, Yüce Meclisimize düşen görev, hakikaten, Sayın Devlet Bakanımız lütfetsin, delalet buyursunlar ve hepinizin katkılarıyla da, Türkiye'de, Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve görevleriyle ilgili bu kanun en güzel bir seviyeye yükselsin ve bugünün imkânlarını da elde ederek, bu büyük millete hizmet etsin ve şunu tekrar arz etmek istiyorum: Camiler, nerede ihtiyaç olursa, orada yapılmalı; ama, yapılan camide, elbette Diyanet İşleri Başkanlığının izni olmalıdır. Hatta, şu konuyu hepiniz çok iyi bilirsiniz: Herhangi bir camide cuma namazı kılınabilmesi için, bizzat, bugün devletin görevlendirdiği Diyanet İşleri Başkanlığından izin alınması ve mümkünse, Diyanet İşleri Başkanının kendisi, yoksa, yetki verdiği kimsenin cuma namazını*

kıldırması lazım ki, namazımız tamam olsun” şeklindeki sözlerle devam eden Lutfi Doğan, adını vermediği bir CHP’li konuşmacıya da şu şekilde bir cevap vermiştir: “Eğer, biz, dinî bilgilerde, sosyal bilgilerde, fen bilgilerinde, İslamiyet’in bize tahmil ettiği görevi, hepimizin gönlüne rahatlık verecek şekilde yerine getirmiş olsaydık, ne Ali Kalkancılar ne Gündüzler ne şunlar ne bunlar ne de bu memleketi sıkıntıya, ıstıraba sürükleyen bu üzücü hadiseler olmazdı. Bunların hepsi, ilmî yetersizlik ve yeterli ilim olmaması sebebiyle meydana gelmiştir. Bunu kim telafi edecek; Yüce Heyetiniz, Diyanet İşleri Başkanlığına da görev vereceksiniz. Hani, ne derler “kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim.” Nerede bir yanlış iş olursa, Diyanet İşleri Başkanlığının bütün mensupları, acaba, ben görevimi yapmadığım için mi bu yanlışlık oldu diye, bir ince düşüncenin içerisinde olacaktır; şimdi de yine öyledir. Bu tasarıya, belki bir değişiklik, kısa bir ilave olacak ki, herhangi bir yanlışlığa mahal kalmasin; ona da iltifat buyurmanızı sizlerden istirham ediyorum.”

Bu konuşmayla parti grupları adına yapılan konuşmalar sona ermiş ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya yapmıştır. Kısa bir konuşmayla görüşlerini ortaya koyan Halit Dumankaya, Diyanet İşleri Başkanlığı yapan iki konuşmacıdan bilgi aldıklarını vurgulamış ve Tayyar Altıkulaç’ın daha önce tasarımı incelediğini ve herhangi bir eksiklik olmadığını söylediğini açıkladıktan sonra, *“barajlarla ilgili bir konuyu görüşmüş olsaydık, o zaman, değerli bakanlarımız, ellerindeki bu imzaları alacaklardı ‘bu barajın temelini biz attık, bunun ihalesini biz yaptık...’ Şimdi, bundan kaçınıyorlar!”* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Şahsı adına diğer konuşmayı, Fazilet Partisi Samsun Milletvekili Musa Uzunkaya yapmıştır. Bütün camilerde, Diyanet İşleri Başkanlığının, o il ve ilçedeki müftüsünün izni ile cuma namazının kılındığını ifade etmiş ve camilerin, birlik ve kardeşlik mekânı olduğunu belirterek, bu kutsal mabetlerle ilgili tartışmaların kırıncı olmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Türkiye’de 72 418 caminin bulunduğunu, bunların 63 310’unda Diyanet İşleri Başkanlığının kadrolu görevlisinin bulunduğunu, geride kalan 9 108 camide ise kadrolu görevlinin bulunmadığını dile getirmiştir. Bu nedenle de Diyanet İşleri Başkanlığının kadro talebinin öncelikle karşılanmasının zorunlu olduğunu söyledikten sonra; *“274 üncü sıradan 12 nci sıraya değil, 171 inci sıradan 12 nci sıraya gelmesi gereken Diyanet kadrosuyla bu işin telafi edilmesi yoluna gidilmesi, aksi takdirde, bu yasayla da bağlanması halinde, sayısız mescitlerin, imamsız olarak kapanmak gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalması endişemi burada arz ediyor, hepinize saygılar sunuyorum”* ifadeleriyle konuşmasını tamamlamıştır.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasının ardından, önergelere geçilmiştir. Muhalefet tarafından verilen dört değişiklik önergesinin oylanarak reddedilmesinden sonra, 1. madde de okunduğu şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

Daha sonra; **“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer”** şeklindeki 2. madde okunmuştur. Madde ile ilgili olarak ilk sözü, Fazilet Partisi Grubu adına, Gümüşhane Milletvekili Lütfi Doğan almıştır. Yasanın yürürlüğe girmesiyle sorunun çözümlenmeyeceğini söyleyen Lütfi Doğan, kadro olmasa bile, cemaate açık olan mescitlere de Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı müftülüklerin izniyle, görevli, atanmasının ve böylece devlet kontrolünün sağlanmasının gerçekleşebileceğini savunmuştur. Doğan, görevlinin bulunmadığı bir mescitte namaz kılınmasının önlenmesinin devlete karşı kırgınlık meydana getirebileceğini ve tasarının yürürlük tarihinin hiç olmazsa yılsonuna kadar ertelenmesini istemiştir. Bu şekilde, uygulamadan doğan sıkıntıların giderilebileceğini ifade ederek, konuşmasını tamamlamıştır.

Hemen ardından kişisel görüşlerini açıklamak için kürsüye çıkan Halit Dumankaya ve Yalçın Gürkân’ın benzer şekilde, tasarının, herkese hayırlı olmasını dileyen kısa konuşmaları sonrasında, önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Fazilet Partisi’ne mensup milletvekilleri tarafından verilen, yürürlüğün daha sonraki tarihlerde başlamasına dönük dört önerenin reddedilmesinden sonra, 2. madde oylanmış ve kabul edilmiştir.

İlk iki maddenin kabul edilmesinden sonra, **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki 3. maddenin görüşülmesi başlamıştır. İlk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına Adana Milletvekili Yakup Budak yapmıştır. Yakup Budak’ın konuşmasına sert bir üslupla başlaması ve *“Türkiye’de, Anayasanın çiğnenmesi, demokrasinin çiğnenmesi ile hukukun yok edilmesi üzerine kurulmuş bir iktidardan da başka bir şey beklenemezdi zaten”* şeklinde bir ifade kullanması, Genel Kurul’da tartışmaların yeniden başlamasına yol açmıştır.

İrtica yasaları geldiği zaman, Meclis’in, hep sıkıntıya girdiğini ve bu yasaların ağırlığını hiçbir siyasal partinin kaldırılmayacağını söyleyen Budak, sözü yine dayatmaya getirmiş ve *“Sayın Başbakanın, bir zamanlar, bir yerde çalışma grupları vardı ‘gayri kanunî’ diyordu Sayın Başbakan ‘görevi bitmiştir’ diyordu. İşte, oralarda, birtakım toplum mühendislerinin biçtiği, birtakım ağaların, emekli paşaların, gazete patronlarının diktiği, bu Hükümetin de tezgâhtarlığını yaptığı bu irtica yasalarını, bu millet kabul etmeyecektir; istesiniz de kabul etmeyecektir istemeseniz de... Bu yasaları bu millete giydiremeyeceksiniz. Bu millet bu yasaları kabul etmeyecektir. Millet, camiine de, mescidine de sahip çıkacaktır. Hiç kimsenin bundan şüphesi olmasın”* biçiminde sert ifadeler kullanmıştır.

Yakup Budak, dinin siyasete alet edilmemesi gerektiğini, ancak demokrasi ve laiklikte de devletin dini kontrolünün söz konusu olmadığını, oysa birtakım çalışma gruplarında hazırlanan metinlerin, hutbe diye camilerde okutulduğunu iddia etmiş ve konuyu örtülü de olsa bir kez daha 28 Şubat Sürecine ve Batı Çalışma Grubuna getirmiştir. Bu bağlamda 8 yıllık kesintisiz eğitimle ilgili yasanın çıkarılmasından sonra, imam-hatip okullarının ve Kur’an kurslarının kapatıldığını öne sürmüştür.

Genel Kurulda yaşanan tartışma nedeniyle, Oturum Başkanı tarafından, madde üzerinde konuşması için uyarılan Budak, Hükümetin camileri değil, önce yolsuzlukları, okul önlerinde uyuşturucu satanları disiplin altına alması gerektiğini belirtmiş ve din görevlileriyle ilgili sosyal haklarda düzenleme yapılmasına öncelik verilmesini istemiştir. Yakup Budak, irtica yasaları olarak adlandırılan düzenlemeleri de eleştirerek, Hükümetin bunun hesabının millete veremeyeceğini iddia etmiştir. Yine mevcut Hükümetin kurulmasından itibaren Türkiye'nin kaosa sürüklendiğini ifade etmiş ve özellikle ANAP'lı milletvekillerinin tepki gösterdiği konuşmasını; *Muhterem arkadaşlar, kızsak da, sevinsek de, dövünsek de, laf atsak da, konuşsak da, tarihin gerçek bir hükmü vardır; milletle savaşılmaz, milletin inançlarıyla savaşılmaz, milletin mabetlerine uzanan eller onmaz diyor, hepinize saygılar sunuyorum*” diyerek tamamlamıştır.

Bu konuşmanın ardından ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya şahsı adına söz almıştır. Yakup Budak'ın sözlerini eleştiren ve bu sözlerin Müslüman olan herkesi rahatsız edeceğini ifade eden Dumankaya, Budak'ın daha önce konuşma yapan Lütfi Doğan'ın sözlerini dinlemiş olması durumunda, yüzünün kızaracağını öne sürmüştür. Daha önceki tasarılarda bu maddenin, bu denli önemsenmediğini ve üzerinde konuşma yapılmadığını da iddia ederek, Fazilet Partisi'nin konuyu farklı yerlere çektiğini söyledikten sonra, tasarıdaki imzaların, Refahiyol dönemi Hükümetine ait olduğunu tekrarlamıştır. Halit Dumankaya son olarak, Lütfi Doğan ve Tayyar Altıkulaç'ın sözlerine itibar edilmesini istemiş ve kürsüden inmiştir. Daha sonra Samsun Milletvekili Yalçın Görtan, şahsı adına konuşmak için söz istemiştir. Görtan, Genel Kuruldaki tartışmalar nedeniyle zorlukla sürdürdüğü konuşmasında, inanan, inanmayan herkesin ahkâm kestiğini, yürürlük maddesi yerine başka şeyler konuştuklarını ifade etmiş ve dinin kimsenin tekelinde olmadığını savunmuştur.

Bu konuşmadan sonra, 3. madde üzerindeki önergelere geçilmiştir. Yine Fazilet Partililer tarafından verilmiş olan dört önerenin oylanması ve reddedilmesi sonrasında, madde de oylanarak kabul edilmiştir. Tasarının tümünün oylanması öncesinde, oyunun rengini belirtmek için, Fazilet Partisi Tokat Milletvekili Bekir Sobacı, tasarının aleyhinde söz almıştır. Metni kısa, amacı çok uzun bir tasarının yasalaşmak üzere olduğunu belirterek söze başlayan Bekir Sobacı, derin devlete değinerek, bu konuyla ilgili olarak şu sözleri sarf etmiştir: *“Çift boyutlu devlet yapılanmasında, yüzeysel ve derin devlet boyutu olan bir yapılanmada, derin devletin her yerde örgütlenmesi sebebiyle, bakanlar, başbakanlar, hatta cumhurbaşkanları yanıltılır, bilgi verilmez. Türkiye bu süreci yaşıyor. Önemli olan, derin devletin bu yanıltmasına gönüllü milislik yapmamaktır; tarih bu milisliği de affetmeyecektir.”*

Türkiye’de ideolojik bir devlet yapılanmasının olduğunu ve bu ideolojik devletin milletin diniyle, etnik kültürlerle ve farklı mezheplerle çatıştığını ifade eden Bekir Sobacı, ayrıca ideolojik devletin, kamusal alanda korunmuş ve kontrol edilmiş alanlar oluşturduğunu da sözlerine eklemiştir. Diğer Fazilet Partili milletvekilleri gibi, 28 Şubat Sürecini de olumsuzlayarak, Amerikan Kongresinden çıkan “Devlet dine baskı yapamaz” şeklindeki kararın Türkiye’de de örnek alınması gerektiğini savunmuştur.

Sobacı, Türkiye’nin iyi bir noktaya gitmediğini ısrarla vurguladığı konuşmasında, ülkenin bir Ortodoks çemberle kuşatıldığını, ekümenik güce karşı mücadele edilmesinin gereğini vurgulamış ve aslında Diyanet İşleri teşkilatında, her mezhebin temsilinin konuşması gereğine dikkat çekmiştir. Mezhep farklılıklarının ise Türkiye’nin zenginliği olduğunu dile getirmiş ve *“Bu ülkede herkes, tarihi, köklü gelenekleri itibariyle statükoya karşı olan bütün yapılanmalar ve kültür mensupları, bütün saptırmalara rağmen, gün gelecek, o ideolojik kullanımlara karşı çıkacaktır. İstismar ettikleri, korku ve kışkırtma üzerine o mezhebî yapılanmalar, o inanç farklılıkları üzerine bina ettikleri politikalar, kendi başlarına çökecektir. Benim oyumun rengi, bu yasa tasarısına, kırmızıdır; ama, kırmızının az geldiği kanaatindeyim. Bu, kara bir lekedir ve bu yasa tasarısını bu Meclise getirenlerin üzerinde de ebediyete kadar devam edecektir”* şeklindeki sözlerle konuşmasını bitirmiştir.

Bu konuşmanın ardından, tasarının tümü oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁴⁹

31- 3194 SAYILI İMAR KANUNUNA BİR EK MADDE EKLENMESİNE DAİR KANUN (4380 SAYILI)

“3194 Sayılı İmar Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Raporu” üzerindeki görüşmelere, 30 Temmuz 1998 tarihindeki, 131. Birleşiminin, Beşinci Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesi üzerine tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Veysel Candan yapmıştır. Tasarının, cami ve mescitlerde rahatlıkla ibadet yapılabilmesi, başka bir ifadeyle cami ve mescitlerin kapanıp kapanmayacağı veya camilerin yapımında bir zorlama ve engellemenin olup olmayacağı noktasında düğümlendiğini belirten Candan, bu düzenlemede de 28 Şubat kararlarının etkisinin olduğunu iddia etmiş ve bu konuda resmi bir raporun elinde olduğunu açıklamıştır. Milli Güvenlik Kurulunda tartışılan

³⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 207–278

raporda, Türkiye’de oluşan İslamî hareketin, sanki rejimi tehdit eder boyuta ulaştığı kanaatinin olduğunu, bu anlayışı ortadan kaldırmadan, toplumsal bir uzlaşma sağlanmasının ve nereye gidileceğinin belli olamayacağını öne sürmüştür.

Veysel Candan, camiler için İmar Yasasının değiştirildiğini de ileri sürerek, imarın, bir bütünlük, bir estetik ve bir güzellik olduğunu dile getirmiş ve herkesin keyfine göre cami yapılmadığını, bunun da Türkiye için bir tehdit oluşturmadığını savunmuştur. Konunun Hükümetin getirmekte olduğu mahallî idareler tasarısı içinde görüşülmesinin ve İmar Kanununda yapılacak değişikliklerin tamamının, bir bütün halinde ele alınmasının uygun olacağını da sözlerine ekleyen Candan, Komisyonun tasarıyla ilgili raporunda; *“İl ve ilçelerde müftünün izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla cami yapılabilir. Cami yerleri başka maksada tahsis edilemez”* denildiğini ifade etmiştir.

Değiştirilmesi tasarlanan maddenin üç fıkra olduğunu, birinci fıkranın, zaten imar mevzuatında bulunduğunu, üçüncü fıkra ise *“imar mevzuatında cami yeri tahsis edildiyse, başka yere tahsis edilemez”* denildiğini söyleyen Veysel Candan, ikinci fıkra ise *“il, ilçe ve kasabalarda müftünün izni alınır”* şeklinde bir ifadenin yer aldığını belirttikten sonra, bunun “Diyanetsiz bir cami yapılmaz” anlamı taşıdığını sözlerine eklemiştir. Bunun sıkıntı yaratacağını ise şu sözlerle ortaya koymaya çalışmıştır: *“Değerli arkadaşlar, evvela, ön bilgi olarak şunu aktarayım: Türkiye’de haritası çıkarılmamış alanların oranı yüzde 60-70’dir. Haritası olmayan yerlerde imar planı hazırlanmaz. Haritası çıkmış olan yerlerin de imarlı olan alanlarının oranı yüzde 10’dur. Dolayısıyla, bu, şu demektir: Burada, hakikî manada imar planı istediğiniz zaman, 100 cami müracaatı olursa, siz, bunun ancak 5’ine izin verebilirsiniz; çünkü, şu anda, Türkiye’de nazım imar planları, uygulama imar planları, yani, 1/1000, 1/5000 ölçekli imar planları yapılan alanların oranı yüzde 5’tir. İşte burada, o zaman ne çıkacak; vatandaş cami için müracaat edecek; müftü diyecek ki: ‘Bize imar planını getir, çapını getir.’ Çap çıkmayacak; belediye diyecek ki: ‘Burada imar çalışmamız yok.’ Ne zaman yapılacak; bir yirmi sene sonra yapılabilir. Peki, vatandaş yirmi sene bekleyecek mi?”*

Candan, konunun dini olduğunu, bu yüzden de Diyanet İşleri yetkilisi dururken, askerlerin müdahalesinin doğru olmadığını ifade ettikten sonra, cami yapımı için gösterilen hassasiyetin diğer konularda da olması gerektiğine vurgu yapmış ve SEKA arazisinde imarı, imar planı ve inşaat ruhsatı olmayan trilyonluk tesisin temelini atıldığını iddia etmiştir. Ayrıca bu konuda, cumhurbaşkanının hukuk devletini ihlal ettiğini öne sürmüş ve Dikmen Vadisinde, 200 tane ev olan yerde bir tane bile caminin bulunmadığına işaret etmiştir. Diğer yandan Meclis binasının bile ruhsatının iki yıl önce alınabildiğini de söyleyerek, eğer bir yerde imar planı yoksa müftünün izni ile cami yapılmasına olanak sağlanmasının doğru olacağını savunmuş ve bununla ilgili bir önerge vereceklerini açıklamıştır.

Bir ANAP ve CHP’linin dinden bahsetmesinde veya hadis okumasında herhangi bir sakınca olmamasına karşın, Fazilet Partili bir milletvekilinin aynı tutum içerisine girmesinin, tepki yarattığını, irtica diye gösterildiğini iddia eden Veysel Candan, tasarının gerekçesinde fazla cami yapılırsa, birlik ve beraberliğin bozulacağını yazdığını öne sürmüştü, oysa hiçbir din adamının bölücülük yapacak bir konuşma yapmadığını savunmuştur. Yine gerekçede yer alan “ihtiyaçtan fazla cami” ifadesinin yanlış olduğunu, devletin, din adamı ihtiyacını karşılayamayacağını düşünmenin, devlete hakaret anlamı taşıdığını da ifade etmiştir. İmarsız yerlere cami yapılmasının nedeninin ise belediyelerin oralara gidememesinden kaynaklandığını ileri sürdükten sonra, Devlet Planlama Teşkilatının raporunda, “75 bin camiye, 2010 yılında 35 bin daha ekleneceğinin” yer aldığını belirtmiş ve buna karşılık Milli Güvenlik Kurulunun bu rakamı çok bulduğunu ifade etmiştir.

Candan, devletin destek verdikten sonra, denetim de yapabileceğini, ancak devlet laik ise dine müdahale etmeyeceğini, hocanın okuyacağı hutbeye karışmayacağını, hocanın aylığını vermeyeceğini ve milletin sağlam kaynaktan dinini öğrenmesine de yardımcı olacağını bir beklenti olarak ortaya koymuştur. Bu bağlamda Diyanete ve müftülere güvenin şart olduğunu da vurgulayarak, ancak müftünün, belediyeden alacağı imar planından hareket ederek, “*İmar planı müsait değildir, burada camie izin verilmez*” şeklinde karar vereceğini ve cami için yapılan 100 müracaattan 95’inin kabul edilmeyeceğini iddia etmiştir. Cami ve içinde ibadet edenlerin rejim açısından bir tehdit oluşturmayacağını da tekrar ettikten sonra, sözü YAŞ kararlarına getirmiş ve pek çok silahlı kuvvetler mensubunun dindar, eşinin başı örtülü veya namaz kılıyor diye görevinden uzaklaştırıldığını öne sürmüştür.

FP’li Candan, Türkiye’de imarlı alanların yüzde 100’e ulaştırıldığı takdirde, yasanın uygulanabileceğini söyledikten sonra, Diyanetin yapacağı işin şu olduğunu ifade etmiştir: “*Planlamada, o yörenin halkının cami ihtiyaçlarını, mahallî idarelerle, il özel idareleriyle ve belediyelerle işbirliği yaparak, mevzii imar planlarıyla, halkın ihtiyacına cevap verecek şekilde yerleri tespit edecekler; o zaman da, müftülükçe, yani Diyanete bağlı olarak, o bölgelere izin verilecektir.*”

İki dönem belediye başkanlığı yaptığını açıklayan ve tıp fakültesi hastanesi ve vilayet konağının ruhsatsız inşa edildiğini, hatta devlet dairelerinin yüzde 90’ının ruhsatsız olduğunu öne süren Veysel Candan, bakanlık binalarının da imar planlarının olmadığını da söyleyince, bunun abartı olduğunu ifade eden milletvekilleri çıkmışsa da, Candan görüşünde ısrar etmiştir.

Veysel Candan, konuşmasının sonunda, diğer FP’li konuşmacılar gibi, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim nedeniyle imam hatip okullarının kapatıldığını belirtmiştir. Oturum Başkanı Kamer Genç de, Candan’a ek süre vermemiş ve böylece diğer konuşmacıya geçilmiştir.

Tasarının tümüyle ilgili olarak, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Manisa Milletvekili Rıza Akçalı konuşma yapmıştır. İrtica ile mücadele paketi olarak getirilen yasa tasarılarının, milletin ihtiyaçlarından kaynaklanmadığının iddia edildiğini söyleyen Rıza Akçalı, söz konusu düzenlemelerin TBMM'nin gündemine nasıl geldiği konusunda şunları ifade etmiştir: *“Hepinizin hatırlayacağı gibi, mart ayının sanıyorum 20'siydi; Sayın Başbakanın gazete manşetlerinde estiği, gürlendiği, yağdığı günlerdi ve yurt dışından birtakım gazetecilerin kulağına üfledikleri, ertesi gün gazete manşetlerinde yer almıştı. Bir demokrasi havarisi gibi, sivil inisiyatif ortaya koyan bir tavır görüp heyecanlanmıştık, umutlanmıştık ve hatta “bana kimse dayatamaz; dayatma yapılırsa, ben dayatırım” şeklinde, grup toplantısındaki beyanları da bunu pekiştiren, bu umudumuzu artıran tavırlardı. Hatta, Doğru Yol Partisi Grup toplantısında da, Manisa mitinginde de Sayın Genel Başkanımız, Başbakana hitaben demişti ki: “Demokrasinin gereğini yap. Demokrasinin gereğini yaptığında yanında olmazsam, namerdim.” Böylesine bir desteği de, Doğru Yol Partisi olarak ortaya koymuştuk; ama, bunun hemen arkasından, bir Bakanlar Kurulu toplantısı oldu. Bu Bakanlar Kurulu toplantısının önüne bir paket, bomba gibi düştü; bir anda, koridorlarda, içeride, dışarıda bakanların imzaları alınarak, bir paket, irticayla mücadele paketi de, Türkiye'nin önüne, Türkiye Büyük Millet Meclisinin önüne getirildi, konuldu. Daha sonra da, sessiz sinemayla, birtakım el kol işaretleriyle, yanlış anlaşıldım diyerek, bu umutları söndüren, tekrar, haddi bildirilen bir konumda ve bu yasa tasarılarının imzalanıp, ivedi olarak görüşülmek kaydıyla Meclise gönderilmesiyle başlayan bir süreci yaşadık. Tabii ki, bu yasaların çıkarılabilmesi fevkalade zor, sıkıntılı, ne yapalım; bunların içerisinden ehvenişerlerinden bir iki tane bulup çıkaralım da, hiç olmazsa bunlarla durumu idare edebilir miyiz gibi bir mantık, bugün, Meclisin kapanacağı şu saatlerde gündeme geldi. Bunlar, en zararsız, en kabul edilebilir, içe sinebilir gibi algılandı, getirildi.”*

Söz konusu paket ile ilgili olarak bakanların ve bakanlık personelinin herhangi bir gayretinin ve projesinin olmadığını da ifade eden Rıza Akçalı, yukarıdan talimatlarla bu yasal düzenlemelerin yapıldığını öne sürmüş ve Türkiye'nin, zaman zaman, birtakım tehdit ve tehlikeler ile paranoya içerisine girerek, zaman kaybettiğini dile getirmiştir. Tanımı yapılmayan bir irtica ile mücadele edilmesini de eleştiren Akçalı, devletin, toplumu devamlı suçlu üreten bir topluluk olarak gördüğünü, oysa Dumlupınar'da, Sakarya'da, Kıbrıs'ta kahraman olan bir milletin, bu derece hain üretemeyeceğini iddia etmiştir.

Rıza Akçalı, laik bir devletin, dine müdahale etmemesi gerektiğini, ancak bunun tam aksi bir durumun söz konusu olduğunu belirttiği konuşmasında, eğer, ülkede, toplumsal barış, uzlaşma ve bir arada yaşama hedefleniyorsa, kimsenin yaşam alanına müdahale korkusu yaşamaması gerektiğini ortaya koymuştur. Bireylere güvenilmesi gerektiğine işaret eden konuşmacı, din ve vicdan özgürlüğünün üzerinde baskı kurmanın doğru bir yöntem olmadığını

belirterek, sık sık insanlar güvenden ve özgürlüklerin genişletilmesinden söz etmiştir. Anayasadaki laiklik tanımı üzerinde bir anlaşma da öneren Akçalı, *“devlet, her türlü inanç, felsefe ve ideolojiye eşit uzaklıktadır, bunlardan herhangi birinin yanında, bunlara taraf olamaz”* şeklindeki anlayışın benimsenmesinin, toplumsal barışın ilk adımını oluşturacağını ileri sürmüştür. İrtica paketlerinin getirilmesiyle sorunların çözümlenemeyeceğini savunarak, aslında, Diyanet İşleri Başkanlığının özerkliğiyle ilgili tasarının gündemde olmasının gerektiğini dile getirmiştir.

Hükümetin, İslami radikal unsurların önüne geçmek ve laikliğin arkasına sığınarak, inançsızlığı ve inanç düşmanlığını yaymaya çalışanları engellemek için çaba sarf etmesini de isteyen Rıza Akçalı, tam tersine, inananların üzerindeki baskıyı yoğunlaştıracak, artıracak, onları daha fazla töhmet altına itecek, onların inançlarını yaşamasına mani olacak, kuşku ve paniğe sevk edecek, böylece devlete güvenini zayıflatacak bir yolun tercih edildiğini ileri sürmüştür. Bu yolun da toplumdaki birlik ve beraberliği zayıflatacağını ifade etmiş ve din ve vicdan özgürlüğünün dört temel ayağının olduğunu, bunların da; herkesin istediği gibi inanma hakkına sahip olması; herkesin kısıtlanmadan, öğrenmesinin önündeki engellerin kaldırılması; herkesin inancını istediği gibi yaşama hakkına sahip olması; herkesin inancını istediği gibi yayma hakkına sahip olması olduğunu belirtmiştir. Yine hiç kimsenin, inancından ötürü kınanamayacağını da sözlerine eklemiştir.

Konuşmasının büyük bir bölümünü, inançlı insanların potansiyel tehlike olarak görülmemesi üzerine kuran Akçalı, daha önce yapılan hataların tekrarlanmamasını istemiş ve Parlamentonun bütün insanları birleştirecek ve toplumsal barışı sağlayacak adımlar atmasının zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Diğer taraftan inançlar üzerinde baskı kurulması durumunda, bu inançların siyasallaşacağını vurgulamış ve bu düşüncesine şu sözlerle açıklık getirmiştir: *“Çünkü, inandığını yaşayamayan, istediği gibi inanma imkânına sahip olamayan, inancını öğrenemeyen, inancını yayma imkânına sahip olamayan, bunların kısıtlandığı bir ülkede yaşayan insanlar, kendi haklarını, hukuklarını savunacak bir siyasî mekanizmaya ihtiyaç duyarlar ve bu siyasî mekanizmada, maalesef, her zaman akliselim sahibi olmaz, her zaman iyi niyetli olmaz, her zaman sağduyulu olmaz; birtakım radikal unsurlar devreye girer, bunların simsarlığını, bunların sömürücülüğünü yapar ve ondan sonrada şikâyet etmeye başlarsınız. Yani, başlangıç noktasında çıkışınız yanlış olunca, varacağınız nokta doğru olmaz.”*

Rıza Akçalı, Türkiye’de laikliğe dönük tehdidin, din ve vicdan özgürlüğünün genişletilmesiyle ortadan kalkacağını savunmuş ve insan hak ve özgürlüklerinin herkes için, farklı düşünenler için benimsenmesi durumunda evrensel insan haklarının da yerleşeceğini vurgulamıştır. Oturum Başkanı Kamer Genç’in, bir önceki konuşmacıda olduğu gibi, ek süre vermemesi nedeniyle konuşmasını bitirmiştir.

Daha sonra şahsı adına, ANAP İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya söz almıştır. Eğer Amerika’da yaşasaydı, Rıza Akçalı’nın sözlerine hak vereceğini açıklayan Halit Dumankaya, trenin yoldan çıktığını, 55. Hükümetin de, bu raydan çıkan treni rayına koymaya çalıştığını öne sürmüş ve 28 Şubat kararlarının asıl sorumlusunun dönemin Hükümeti olduğunu iddia etmiştir. Tansu Çiller’in, Necmettin Erbakan yurtdışındayken, Genelkurmay Başkanına; “Eğer, siz, bizi desteklerseniz, Refahı ortadan kaldırırız” dediğini de ileri süren Dumankaya’nın bu sözlerine, Oturum Başkanı Kamer Genç müdahale etmiş ve tasarıya ilgili konuşması için uyarılmıştır.

Kısa bir tartışma sonrasında konuşmasına devam eden Duman-kaya, tasarının bir dayatma şeklinden getirilmediğini vurgulayarak, camilerin bölündüğünü, istismar edildiğini ileri sürmüş ve imar yönetmeliğine göre cami yapılmasının, köylerde müftünün izni alınmak suretiyle cami inşa edilmesinin irtica ile ilgisinin olmadığını iddia etmiştir.

Halit Dumankaya’nın konuşmasını tamamlamasının ardından, DSP Samsun Milletvekili Yalçın Görtan şahsı adına söz almıştır. Yalçın Görtan konuşmasının hemen başında, imar mevzuatına uygun bir yapılanmanın, sağlıklı bir altyapıyı beraberinde getireceğini belirtmiş ve Anadolu’da, Selçuklular ve ardından Osmanlılar devrinde yapılan İslamî eserlerin, işlevsel ve estetik olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’nin laik ve demokratik bir ülke olduğunu, hukuk kurallarının yanı sıra başka bir takım kurallara da uyulmasının zorunluluğunu vurgulayan Görtan, imar planına aykırı olarak hiçbir yapının inşa edilemeyeceğini belirttikten sonra, dinine bağlı, inanan insanların inançlarının sömürülerek toplanan bu paraların, nasıl harcandığının kendilerini üzdüğünü açıklamıştır.

Yalçın Görtan konuşmasının sonlarında, dinin, Tanrı’ya bağlanma yolu, aydınlanma yolu olduğunu söyledikten sonra şu dizeleri okumuştur:

*“Benim için, Tanrı, varlığımın nedeni,
Bir bitki, bir kuş, bir insan bedeni,
Bak işte görüyorsun her meçhule gideni,
Bir bitki bir kuş, bir insan bedeni.”*

Yalçın Görtan’ın konuşmasını tamamlamasıyla, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler de sona ermiş ve yapılan oylamayla maddelere geçilmiştir. Tasarının 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “**1. – 3.5.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

EK MADDE 2. – İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları gözönünde tutularak lüzumlu cami yerleri ayrılır.

İl, ilçe ve kasabalarda müftünün izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla cami yapılabilir.

Cami yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez.

Madde üzerinde ilk ve tek konuşmayı Doğru Yol Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç yapmıştır. Başbakanın irtica ile mücadele ederken, samimî dindarları incitmeyeceklerini söylediğini hatırlatan Altıkulaç, 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim Kanununun, irticayı önlemede ilk adım olarak nitelendirilmesi üzerinde de durarak şunları söylemiştir: *“Eğitimin 8 yıla çıkarılmasına, bu Parlamentoda karşı çıkan olmamıştır. Tartışma, 8 yılın modeli üzerinde yoğunlaşmış ve bunun 5 artı 3 şeklinde ele alınmasını ya da yönlendirme ilkesini isteyen sözcüler olmuş, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planındaki temel ilkeler üzerinde durulmuş ve buna göre, 8 yılın, plan gereği olarak iki kademeli olmasının ve ikinci kademesinden itibaren, meslekî ve teknik eğitime ağırlık verilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu yaklaşımın, Anayasanın 166 ncı maddesinin zorunlu bir gereği olduğuna dikkat çekilmiş; ancak, ne yazık ki, Anayasanın koruması altında bulunan kalkınma planına rağmen, tek programlı 8 yıl modeli üzerinde ısrar edilmiş ve bu model yasalaştırılmıştır. Bu karardan da, din eğitimi okulları -hepinizin takdir edeceği ve kabul edeceği üzere- olumsuz şekilde etkilenmiştir.”*

Tayyar Altıkulaç, 8 yıllık zorunlu eğitimin irticayı önlemede ilk adım olarak değerlendirilmesinden ve din eğitimi okulları irticayla ilişkili görülerek kapatılmasından rahatsızlığını vurguladığı konuşmasında, bunun bir siyasi tercih olduğunu samimî dindar halkın, din eğitiminin kısıtlanmasından çok, konunun irticayla ilişkilendirilmesine üzüldüğünü açıklamıştır. Başka bir deyişle, Başbakan Mesut Yılmaz'ın, 8 yıllık zorunlu eğitim konusunu, irticayı önlemenin ilk adımı olarak ele almasının, geniş halk kitlelerini incittiğini ifade etmiştir. Camilerin de nerelerde yapılması konusunun, irticayla ilişkilendirilerek ele alınmasının, yine samimî dindarları inciteceğini dile getirmiştir.

Tasarı bu haliyle yasalaşması durumunda, cami ihtiyacının karşılanamayacağına işaret eden Tayyar Altıkulaç, bu nedenle, bazı binaların, başka amaçlarla yapılmış bazı yapıların cami olarak ibadete tahsis edilmesini sağlayacak bir ilaveye ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve *“Tasarının 1. inci maddesinin ikinci fıkrasının sonunda, bu türlü yerlerde de müftülüğün izni alınmak şartıyla ibadet yeri açılabilceğine dair bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bunu, görüştüğümüz Anavatan Partili bazı değerli milletvekili arkadaşlarımızın, bir önergeyle sunacaklarını, görüştüğümüz ve mutabık kaldığımız tarzda bu eksikliği gidereceklerini memnuniyetle öğrenmiş bulunuyorum. Umuyorum ki, Komisyon ve Hükümet de bu önergeye iltifat edecek ve bu önemli boşluk karşılanmış olacaktır”* şeklindeki sözlerle görüşlerine açıklık getirmiştir.

Altıkulaç, konuşmasının bir bölümünde, CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül'ün *“Diyanet'ten maaş almaya devam ediyor musun?”* şeklinde bir soru yönelttiğini, tutanakları inceleyerek öğrendiğini açıklamış ve cevap olarak da Diyanet'ten maaş almadığını ifade etmiştir. İki arkadaşıyla birlikte telif ettiği bir eserin tüm telif haklarının, Türkiye Diyanet Vakfında döner sermayeye bağışlandığını, 3 milyon 600 bin basılan eserden, hiçbir telif ücreti almadığını

beyan etmiştir. Yine ders kitabı olarak Kur'an kurslarında okutulan kitabın da, 700 bin civarında baskı yaptığını, bu kitabın da bütün telif haklarını Türkiye Diyanet Vakfına bağışladığını açıklamıştır. Tayyar Altıkulaç, sesli yayın programının da, Türkiye Diyanet Vakfınca 3 milyon adet kaset olarak hizmete sunulduğunu öğrendiğini, bu eserin de tüm telif haklarını Türkiye Diyanet Vakfına bağışladığını ifade etmiş ve bütün bu telif haklarının bağış tutarının 50 milyara yaklaştığını dile getirmiştir.

Sabri Ergül'ün *"Elimde belge var; Vakıftan para alıyorsunuz"* şeklindeki müdahalesi üzerine, Altıkulaç bunu da reddetmiş, ancak Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisine madde yazdığını, burada çalışan bilim adamlarının aldığı kadar, telif ve redaksiyon ücreti aldığını vurgulamıştır.

Madde üzerindeki konuşmaların tamamlanmasından sonra, önergelerin görüşülmesine geçilmiştir. Verilen iki önergenin görüşülmesi sırasında, karar yetersayısının bulunmadığının anlaşılması üzerine, birleşime ara verilmiş ve önergelerden ikincisinin oylanması sonraki oturuma bırakılmıştır. Altıncı oturumda ilk olarak, verilen ikinci önerge oylanmış ve ilkinde olduğu gibi, Ardından madde okunduğu haliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer" şeklindeki 2. madde üzerinde herhangi bir konuşma yapılmamış ve önerge de verilmiştir. Madde oylanarak kabul edilmiştir. Daha sonra, **"Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"** biçimindeki 3.madde okunmuştur. Bu madde de oylanarak kabul edilmiş ve ardından da tasarının tümünün oylamasına geçilmiştir. Kabul edilen tasarı, yasalaşmıştır.³⁵⁰

32- SEÇİMLERLE İLGİLİ BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN 21 İNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ VE BİRLİKTE YAPILACAK MAHALLÎ İDARELER GENEL SEÇİMLERİ HAKKINDA KANUN (4381 SAYILI)

"Anavatan Partisi Grup Başkanvekili Bayburt Milletvekili Ülkü Güney, Demokratik Sol Parti Grup Başkanvekili Gaziantep Milletvekili Ali İlksoy, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Önder Say, Demokrat Türkiye Partisi Grup Başkanvekili Ordu Milletvekili Müjdat Koç'un; Seçimlerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 21 inci Dönem Milletvekili Genel Seçimleri ve Birlikte Yapılacak Mahallî İdareler Genel Seçimleri Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu"nun müzakerelerine, 30 Temmuz 1998 tarihindeki, 131. Birleşiminin, Altıncı Oturumunda başlanmıştır. Oturumda başkanlığı Kamer Genç, katip üyelikleri ise Hatay Milletvekili Levent Mıstıkoğlu ve Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu yürütmüştür.

³⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 278-298

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilememesinden sonra, tasarı-
nın tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümü üzerinde konuşmak
isteyen milletvekili olmaması üzerine, maddelere geçilmiştir. **“18 Nisan 1999
Pazar günü birlikte yapılacak olan 21 inci Dönem Milletvekili ve Mahallî
İdareler Genel Seçimlerinin başlangıç tarihi 4 Ocak 1999’dur.**

**298 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin onbirinci fıkrasında düzen-
lenen seçime katılacak siyasî partilerin tespit ve ilan tarihi 4 Ocak 1999
günüdür”** şeklindeki 1. madde ile ilgili olarak, herhangi bir konuşma yapıl-
mamış ve önerge de verilmemiştir. Madde okunduğu şekliyle kabul edilmiştir.

Tasarının 2. maddesi şöyledir: **“18 Nisan 1999 günü yapılacak
seçimlerde aday olabilmek için istifaları veya görevlerinden ayrılmaları
gerekkenler 11 Ocak 1999 günü mesai bitimine kadar görevlerinden ayrılma
isteğinde bulunmadıkça aday olamazlar ve aday gösterilemezler.”**

Madde ile ilgili olarak yine konuşma yapılmamış ve herhangi bir önerge
de verilmemiştir. Maddenin kabul edilmesinden sonra, diğer maddenin görüşül-
mesine geçilmiştir.

**“298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri
Hakkında Kanunun 18 inci maddesine aşağıdaki fıkra ilave edilmiştir.**

**Seçmen sayısı 25 000’i aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve
toplanması, sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık
kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim
kuruluna teslim görevini niyabeten yerine getirmek amacıyla, geçici ilçe
seçim kurulları oluşturulabilir. Bu kurullar bir başkanla altı üyeden oluşur.
İl ve ilçe seçim kurullarında görev almamış yargıçlardan sonra gelen en
yüksek dereceli yargıçlar kıdem ve yaş sırasına göre bu kurullara başkanlık
eder. Kurulun iki üyesi kurul başkanınca kamu görevlileri arasından
belirlenir. Dört üye ise dört yedeği ile birlikte 19 uncu madde esaslarına
göre siyasî partilerden alınır. Bu kurulların çalışma usul ve esasları,
kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresi Yüksek Seçim Kurulu tarafından
kararlaştırılır”** biçimindeki 3. madde ile ilgili olarak, Anayasa Komisyonu
Başkanı Atılâ Sav kısa bir açıklama yapmıştır.

Atılâ Sav, bu maddede bir dizgi yanlışlığı olduğunu, *“Bu kurullar bir
başkanla altı üyeden oluşur. İl ve ilçe seçim kurullarında görev almamış
yargıçlardan sonra gelen en yüksek dereceli yargıçlar kıdem ve yaş sırasına
göre bu kurullara başkanlık eder”* denildiğini, burada *“görev almamış”* değil
“görev almış yargıçlardan sonra gelen” olacağını açıklamıştır.

3. madde bu konuşmanın ardından oylanarak kabul edilmiştir. Tasarının 4, 5 ve 6. maddelerinin de oylanarak kabul edilmesi sonrasında,³⁵¹ 7. madde üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. **“2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 37 nci maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.**

‘Siyasî partiler, ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının yüzde 5’ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, ön seçim veya aday yoklaması tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı gösterebilirler. Ön seçim ya da aday yoklaması yapılmayan yerlerde, siyasî partilerin merkez yoklaması veya diğer usullerden biri veya bir kaç ile aday belirleme yetkileri saklıdır” şeklindeki 7. madde ile ilgili olarak, verilen iki önerge reddedilmiştir. Madde okunduğu şekliyle oylanarak kabul edilmiştir.

“Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden 18 Nisan 1999 tarihine kadar olan süre içinde siyasî partilerin tüzüklerinde gerekli düzenleme ve değişiklik yapma yetkisi partilerin merkezdeki yetkili karar organlarına aittir” şeklindeki 8. maddenin de kabul edilmesinden sonra, geçici maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

³⁵¹ Söz konusu maddeler şu şekildedir:

MADDE 4. – 298 sayılı Kanunun 30 uncu maddesine aşağıdaki fıkra ilave edilmiştir.

“İlçe seçmen kütük büroları ve il seçim kurulları için öncelikle adliye ve hükümet konaklarında yeterli nitelikte yer ayırmakla Cumhuriyet Başsavcıları ile mülkî amirler görevlidir.”

MADDE 5. – 298 sayılı Kanunun 74 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir;

“Madde 74. – Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçe seçim kurullarının denetiminde sandık kurulu tespit eder. Sandıkların konulacağı yerlerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Özürlü seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özel dersaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanacak kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargâh, ordugâh gibi askerî bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.”

MADDE 6. – 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 18 inci maddesinin (b) ve (f) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(b) Belediye Başkanlığı seçiminde kullanılacak birleşik oy pusulalarının en üstünde “Siyasî Partiler” ve bağımsız adaylar varsa “Siyasî Partiler ve Bağımsız Adaylar” ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına seçime katılan siyasî partilerin temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından kur’a esasına göre en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretin altında tam yazı halinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra, çapı 2 cm olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin aday ad ve soyadları konulur.

(f) İl genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri seçimlerinde kullanılan birleşik oy pusulasına siyasî parti adaylarının ad ve soyadları yazılmaz. Birleşik oy pusulası, isim listesi hariç, yukarıdaki bentlerde yazılı şartlara uygun olarak hazırlanır.

Geçici 1, 2, 3 ve 4. madde de ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiş ve diğer maddelere geçilmiştir.³⁵²

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 9. madde üzerine, Anayasa Komisyonu Başkanı Atılâ Sav kısa bir açıklama yapmıştır. 2. madde de *“18 Nisan 1999 günü yapılacak seçimlerde aday olabilmek için istifaları veya görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça aday olamazlar ve aday gösterilemezler”* hükmünün bulunduğunu, burada “istifaları” deyiminden önce “kanunen istifaları” şeklinde açıklanmasının, herhangi bir tereddüde yer bırakmayacağını ortaya koymuştur. Bu açıklamanın ardından 9. madde de kabul edilmiştir.

“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür” biçimindeki 10.maddenin kabulünden sonra, tasarının tümü de oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece tasarı yasalaşmıştır.³⁵³

³⁵² Kabul edilen maddeler şöyledir:

GEÇİCİ MADDE 1. – Birlikte yapılmasına karar verilen 21 inci dönem Milletvekili ve Mahallî İdareler Genel Seçimlerinde seçim ve sandık kurullarına Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan partilerden ve grubu bulunmamakla birlikte son genel seçimlerde o yerde en çok oy alan partiden birer üye alınır. Bu kanunun yayımı tarihini takip eden bir ay içinde yukarıdaki esaslara göre ilçe seçim kurulları yeniden oluşturulur.

GEÇİCİ MADDE 2. – 21 inci dönem Milletvekili ve Mahallî İdareler Genel Seçimlerinde propaganda amacıyla bayrak, flâma ve benzeri malzemeler, cadde, sokak ve mahallelere asılamaz. Siyasî parti teşkilât binalarının önleri ile sadece miting süresince miting yapılan meydanlar bu hükmün dışındadır. Bu fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 151 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 3. – Seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren üç ay içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz.

GEÇİCİ MADDE 4. – Seçmen kütüğünde kaydı ve sandık listesinde oy kullanma yeterliliği bulunduğu halde 21 inci dönem Milletvekili ve Mahallî İdareler Genel Seçimlerine hukukî veya fiilî mazeretleri olmaksızın katılmayanlara, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 63 üncü maddesinde gösterilen para cezası beş milyon lira olarak uygulanır.

³⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 61. Cilt, 3. Yasama Yılı, 131. Birleşim, s. 229–308

3.1.2. Diğer Yasalar

1- 4308 Sayılı; Bütçe Kanunu 4219 1997 Malî Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Bazı Cetvellerde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanun'a Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun 28.11.1997

2- 4310 Sayılı; Romanya ile Türkiye Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 05.12.1997

3- 4311 Sayılı; Romanya ile Türkiye Arasında Kültür Merkezleri Kurulması ve Bu Merkezlerin Faaliyeti Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 12.12.1997

4- 4312 Sayılı; ABD ile Türkiye Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ile Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.12.1997

5- 4316 Sayılı; Bütçe Kanunu 1998 Malî Yılı Bütçe Kanunu (9.1.1998, 15.01.1998, 28.01.1998, 27.02.1998 Tarihli ve 23225, 23231, 23244, 23227 Sayılı Resmî Gazetelerde düzeltilmesi vardır) 27.12.1997

6- 4317 Sayılı; Kesin Hesap. 1996 Malî Yılı Kesin Hesap Kanunu 31.12.1997

7- 4318 Sayılı; Bütçe Kanunu. 1998 Malî Yılı Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanunu (15.1.1998, 28.01.1998 Tarihli ve 23231, 23244 Sayılı Resmî Gazetelerde düzeltilmesi vardır) 31.12.1997

8- 4319 Sayılı; Kesin Hesap.1996 Malî Yılı Katma Bütçeli İdareler Kesin Hesap Kanunu 31.12.1997

9- 4326 Sayılı; Türkiye ile Macaristan Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesisine İlişkin Andlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.01.1998

10- 4327 Sayılı; Türkiye ile Estonya Arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.01.1998

11- 4328 Sayılı; Türkiye ile Litvanya Arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.01.1998

12- 4329 Sayılı; Türkiye ile Çek Cumhuriyeti Arasındaki Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.01.1998

13- 4330 Sayılı; Türkiye ile Slovak Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.01.1998

14- 4331 Sayılı; Tabii Afetlerden Zarar Gören Vakıf Taşınmazların Afet Öncesi Kiracılarına Kiracılık Hakkı Tanınması ve Devam Etmekte Olan Kira Sözleşmelerinin Sona Erdirilmesi ile İlgili Olarak 6570 Sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bir Ek ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun 27.01.1998

- 15-** 4333 Sayılı; Cebrî ve Mecburî Çalıştırma Hakkında 29 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 27.01.1998
- 16-** 4334 Sayılı; İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin 138 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 27.01.1998
- 17-** 4335 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 07.02.1998
- 18-** 4336 Sayılı; Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasasının Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 07.02.1998
- 19-** 4337 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 14.02.1998
- 20-** 4338 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.02.1998
- 21-** 4339 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.02.1998
- 22-** 4340 Sayılı; Afrika'da (Özellikle) Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 14.02.1998
- 23-** 4343 Sayılı; İsrail ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998
- 24-** 4344 Sayılı; İsrail ile Türkiye Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998
- 25-** 4345 Beyaz Rusya ile Türkiye Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998
- 26-** 4346 Sayılı; Türkiye ile Kırgızistan Arasında Ebedi Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998
- 27-** 4347 Sayılı; Hırvatistan ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998
- 28-** 4348 Sayılı; Endonezya ile Türkiye Arasında Yatırımların Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998

29- 4349 Sayılı; Letonya ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998

30- 4350 Sayılı; Estonya ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998

31- 4351 Sayılı; İsveç Krallığı ile Türkiye Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998

32- 4352 Sayılı; Endonezya ile Türkiye Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 03.03.1998

33- 4353 Sayılı; Gürcistan ile Türkiye Arasında Sınır Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 13.03.1998

34- 4354 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 04.04.1998

35- 4357 Sayılı; Rusya Federasyonu ile Türkiye Arasında Rus Doğalgazının Karadeniz Altından Türkiye Cumhuriyetine Sevkiyatına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun 04.04.1998

36- 4364 Sayılı; Türkiye ile Bulgaristan Arasında Mutludere/Rezovska (Rezve) Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 02.06.1998

37- 4365 Sayılı; Türkiye ile Kazakistan Arasında Ticaret ve Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 02.06.1998

38- 4369 Sayılı; Vergi Usul Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Kanunu ve Çeşitli Vergi Kanunları, Belediye Gelirleri Hakkında Kanun ve 3505, 1318 ve 4208 Sayılı Kanunlar ile Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 Sayılı KHK, Genel Kadro ve Usulü Hakkında 190 Sayılı KHK'lerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 29.07.1998

39- 4370 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Yatırımlarda Devlet Yardımları Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1998

40- 4371 Sayılı; Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1998

41- 4372 Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 31.07.1998

IV. BÖLÜM: DÖRDÜNCÜ YASAMA YILI YASA FAALİYETLERİ:

4.1. 55. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ

4.1.1. Dördüncü Yasama Yılında ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Yasa Faaliyetleri:

1- İŞ KANUNU, İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN İLE 572 SAYILI BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4382 SAYILI)

“Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan'ın, Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile İş Kanununun Birer Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Malatya Milletvekili Ayhan Fırat'ın, Aydın Milletvekili M. Fatih Atay'ın, Trabzon Milletvekili Ali Kemal Başaran'ın, Kocaeli Milletvekili Bülent Atasayan'ın, Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik'in, Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdagül'ün, Bartın Milletvekili Cafer Tufan Yazıcıoğlu'nun aynı mahiyetteki kanun teklifleri ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu”nun müzakeresine 4. Yasama Yılı'nın, 10. Birleşiminde başlanmıştır. 21 Ekim 1998 tarihindeki birleşimin, İkinci Oturumundaki görüşmelerde, başkanlığı Hasan Korkmazcan, katip üyelikleri ise Gaziantep Milletvekili Ünal Yaşar ve Kütahya Milletvekili Ahmet Derin yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilememesi sonrasında, tasarının tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. Tasarının tümüyle ilgili olarak, parti grupları adına ilk konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Malatya Milletvekili Ayhan Fırat yapmıştır.

Söz konusu düzenlemenin, 20. Dönemde çıkarılan yasalar arasında, toplumu en fazla ilgilendiren düzenleme olduğunu söyleyen Ayhan Fırat, teklifle, Türkiye'de, sakatlara iş imkânı veren 1475 sayılı Yasanın 25. maddesinde değişikliğin öngörüldüğünü ifade etmiş ve bundan 8-9 milyon özürli vatandaşın memnun olacağını dile getirmiştir. Anayasanın 61. maddesinin ikinci bendinde *"Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır"* hükmünü ve yine Anayasanın "Cumhuriyetin nitelikleri" kenar başlığını taşıyan 2. maddesinde, devletin, toplumun huzurunu, millî dayanışmayı ön planda tutan sosyal bir hukuk devleti olduğunun belirtildiğini hatırlatarak, yapılan düzenlemenin bir anlamda anayasal bir zorunluluk olduğunu ortaya koymuştur.

Trafik kazaları ve iş kazaları nedeniyle çok sayıda insanın sakat kaldığını belirten Fırat, İş Kanununun 25. maddesinde, işverenlere, çalıştırdıkları işçi sayısına göre, yüzde 2 oranında sakat çalıştırma zorunluluğunun getirildiğine dikkat çekmiş ve sakat çalıştırmayan işverenlere karşı da bir maddi ceza öngörüldüğü bilgisini aktarmıştır. İşverenlerin bir kısmının da, buna bağlı olarak aylık 500 bin liralık ceza ödeyerek, sakatlara iş vermediklerini öne sürmüştür. Şimdi ise bu cezanın yaklaşık 70 milyon liraya çıkarıldığını ve bu caydırıcı ceza nedeniyle işverenlerin sakat çalıştırma konusunda daha duyarlı olacaklarını ifade etmiştir.

Ayhan Fırat, konuşmasında, kendi teklifi ile ilgili bilgi de vererek, bu konuda şu sözleri sarf etmiştir: *“Ben, getirdiğim kanun teklifinde, 35 ve daha fazla sayıda işçi çalıştırılan yerlerde yüzde 3 oranında sakat çalıştırılmasını öngörmüştüm; ancak bu, diğer yasa teklifleriyle birleştirilerek, 35 sayısı yine 50 olarak bırakılmış, oran ise yüzde 3 olarak değiştirilmiştir.*

Ayrıca, benim verdiğim kanun teklifinde, 6 sakattan birinin de âmâ olması zorunluluğu getirilmişti; çünkü, âmâlar, yüzde 100 sakat sayılırlar. Halbuki, işverenlerin büyük bir bölümü, yüzde 40-45 oranındaki sakatları tercih ederek, büyük oranda sakatlıkları mevcut olan vatandaşlarımıza maalesef iş vermiyorlardı. Âmâların durumu, benim verdiğim yasa teklifinde olduğu halde, bu önünüze gelen yasa teklifinde yer almamıştır; inşallah, bundan sonra, ileride verilecek olan bir kanun teklifinde, bu çalışanların 6 kişiden birinin de âmâ olması özelliğine yer verilirse, onlar adına da çok mutlu olacağımı söylemek istiyorum.”

Alınacak cezaların, sakatların rehabilitasyonu için harcanacağını da açıklayan Fırat, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, yasa teklifini bütün güçleriyle destekleyeceklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Ayhan Fırat'ın konuşmasının ardından, Fazilet Partisi Grubu adına, Adıyaman Milletvekili Ahmet Çelik söz almıştır. Türkiye’de yaklaşık 7 milyon özürlü olduğunu ifade eden Çelik, bu kesimin yaşamının kolaylaştırılması için Fazilet Partisi’nin yapmış olduğu çalışmalardan bahsetmiş ve şunları söylemiştir: *“Bu düşüncelerle, özürliülerin istihdamı, bir iş ve aş sahibi olmaları için, Grubumuzun da tasvibiyle, 25.8.1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanununun 25 inci maddesinin (a) bendinde değişiklik yapılmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tarafımdan yasa teklifi verilmiştir. “*

54. Hükümetin, 3 Aralık 1996 günü, Başbakanlık Özürliüler İdaresi Başkanlığının kurulması için Türkiye Büyük Millet Meclisinden kanun kuvvetinde kararname çıkarma yetkisi aldığını ve söz konusu kurumun kurulmasını sağladığını da belirten Ahmet Çelik, 646 sıra sayılı yasa teklifinin son şeklinde, Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonunda üye olan tüm partilerin ortak bir çalışma yürüttüklerini dile getirmiş ve teklifin oy birliği ile Meclis’e getirildiğini açıklamıştır.

Çelik, Türkiye'de, özürliilerin ne kadarının bedensel ve ne kadarının zihinsel özürliü olduklarının, bedensel özürliilerin de ne kadarının ortopedik, görme veya işitme özürliü olduklarının bilinmediğini vurguladıktan sonra, gündemdeki yasa teklifinin neler getirdiğini açıklamış ve ardından bir takım beklentilerini sıralamıştır. Buna göre özürliilerin meslekî eğitimleri için gerekli ve yeterli okullar açılmasını; Hükümetler tarafından, özürliilerin kullandığı yazı yazan araçlar ve diğer araç gereç ve protezlerin Türkiye'de kolay ve ucuz temin edilebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını; milletvekili genel seçimi ve mahallî seçimlerde, özürliilerin rahat oy verebilecekleri kolaylıkların sağlanmasını; kaldırım ve konutlarda, özürliilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çalışmaların yapılmasını; özürliilerin rehabilitasyonu için, Ankara ve İstanbul dışında, birçok ilde bölge rehabilitasyon merkezlerinin kurulmasını; özürliü vatandaşlara yönelik gerçek bir nüfus sayımının yapılması; parasal durumu iyi olmayan özürliülere veya ailelerine, istihdam olanağı sağlanıncaya kadar -işsizlik sigortası gibi- devlet tarafından parasal yardımda bulunulmasını önermiştir.

Son derece ılımlı bir ortamda geçen görüşmelerde, teklifin tümü ile ilgili olarak Demokratik Sol Parti Grubu adına, Sinop Milletvekili Metin Bostancıoğlu konuşma yapmıştır. Özürliü haklarının, bir temel insan hakkı sorunu olduğunu savunan Metin Bostancıoğlu, özürliilerin en önemli sorununun da istihdam olduğunu ifade etmiş ve Bülent Ecevit'in Çalışma Bakanlığı sırasında çıkarılmış olan İş Kanununun 25. maddesiyle, işyerlerinde sakat işçi çalıştırılmasının zorunlu hale getirildiğini hatırlatmıştır. Teklifin getirdikleri hakkında bilgi verdikten sonra, 55. Hükümetin özürliülere büyük önem verdiğini tekrarlamış ve çıkarılan özürliü kimlik kartı yönetmeliğı ile özürliilerin, kamuda ve toplumda özürliülere sağlanan kolaylıklardan yararlanacaklarını açıklamıştır.

Bostancıoğlu özürliülerle ilgili yapılanları sıralarken şu ifadelere yer vermiştir: *“Daha önce 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi çalışan kişilerin yararlandıkları eğitim yardımlarından, 506 sayılı Kanuna tabi çalışanlar da yararlandırılmaya başlanmıştır.*

Yeni çıkan vergi yasasında ise, serbest meslek sahibi özürliülere, kendi işinde çalışan ve basit usulde vergilendirilen esnafa ve aile bireyleri arasında özürliü olan çalışanlara, vergi indirimleri sağlanmıştır. Vergi yasasında yapılan bu değişikliklerle, özürliülerle ilgili, cumhuriyet tarihinin en önemli yasal düzenlemesi yapılmıştır. Bu değişiklik, özürliüleri kendi başına iş yapmaya özendirilmektedir.

Ayrıca, mevcut uygulamada, çalışanlarımız, ancak kendileri özürliü ise vergi indiriminden yararlanıyorlardı. Oysa, biliyoruz ki, bir ailede özürliü olması, o ailenin masraflarını önemli ölçüde artırmaktadır. Bu değişiklikle, sosyal devlet, özürliü serbest çalışanları ve özürliü üyesi olan aileleri ekonomik anlamda desteklemiş; bu olanaktan, ülkemizde 400 binden fazla ailenin yararlanması sağlanmıştır.”

Yapılan yeniliklerle toplumda özürlülere karşı duyarlılığın da geliştiğini belirten Metin Bostancıoğlu, 1475 sayılı Yasanın 25. maddesinin (a) fıkrasında düzenlenen özürlülerin istihdamının yüzde 2'den yüzde 3'e çıkarılmasını yeterli görmediklerini açıklamış ve ayrıca eski hükümlülerin de hayata intibak etmelerini sağlamak, onlara iş imkânı sağlayabilmek için, eski hükümlülerin yüzde 2 olan istihdam oranının yüzde 3'e çıkarılması için bir önerge hazırladıklarını vurgulamıştır.

DSP adına konuşma yapan Bostancıoğlu'ndan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Bartın Milletvekili Köksal Toptan söz almıştır. Yasanın Meclis'te büyük bir uzlaşıyla çıkarılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek konuşmasına başlayan Köksal Toptan, teklifi veren milletvekillerini kutlamış ve gelinen noktanın yeterli olmamakla birlikte, çok olumlu olduğunu sözlerine eklemiştir.

Köksal Toptan da, teklifin özürlüler lehine getirmiş olduğu iyileştirmelerden bahsettikten sonra, özürlü ve hükümlü işçi çalıştıran işverenleri teşvik edecek yeni bir mekanizmanın da kurulmasının gereğine işaret etmiştir. Doğru Yol Partisi olarak, yasa teklifini sevinçle desteklediklerini ve bunu geçen Hükümet döneminde çıkan kanun hükmünde kararnamelerin bir devamı olarak gördüklerini açıklayarak konuşmasını tamamlamıştır.

Ardından Anavatan Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Emin Kul konuşma yapmıştır. Teklifin hazırlanmasında emeği olan milletvekillerinin isimlerini sayarak, onlara teşekkür eden Emin Kul, düzenlemede yer alan hükümlerle ilgili bilgi vermiş ve özürlüler ile eski hükümlüler için yararlı bir yasa teklifi olduğunu ifade etmiştir.

Anavatan Partisi Grubu adına konuşan, İstanbul Milletvekili Emin Kul'un sözlerini tamamlamasıyla, gruplar adına yapılan konuşmalar da sona ermiş ve kişisel konuşma talebi olmayınca da, maddelere geçilmesi oylanarak kabul edilmiştir. Teklifin 1. maddesi şöyledir: **“30.5.1997 tarihli ve 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesinde geçen ‘1.1.2001’ ibaresi ‘1.1.1999’ olarak değiştirilmiştir.”**

Madde ile ilgili olarak, Fazilet Partisi Grubu adına, Gaziantep Milletvekili Kahraman Emmioğlu konuşma yapmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde Genel Sekreter olarak görev yaptığı sırada, özürlülerin sorunlarına eğilmeye başladığını ve ilk olarak da Özürlüler Merkezini kurduklarını açıklayan Emmioğlu, özürlülerin en büyük sıkıntısının iş bulma ve tedavi olma konusunda olduğunu dile getirmiştir. İş Kanunundaki özürlülerin istihdamıyla ilgili maddenin işler hale getirilmesinin önemine de değinerek, yasaya aykırı davrananlara verilen 500 bin liralık cezanın komik olduğunu, bunun arttırılmasının yarar sağlayacağını belirtmiştir.

Kahraman Emmioğlu, şehirlerin ve iş yerlerinin, özürhüherin yaşamlarını kolaylaştıracak şekilde, düzenlenmesinin gereğine işaret ettikten sonra, vakıflara, derneklere, özürhüherle ilgili olarak yapılan bağışlardan vergi alınmasına karşı, özürhüherlere verilen vergi indiriminden ise yana olduklarını açıklamış ve özürhüher ve aileler için rehabilitasyon merkezlerinin açılmasını önermiş ve son olarak *“Bir ülkenin medenî olma derecesi nedir diye bana sorsanız, derim ki, özürhüsüne ve yaşlısına bakmasını bilmektir; bu ülke insanları medenidir; özürhülerine imkân nispetinde elbette bakacaktır ve yaşlı insanını da gözetecektir.*

Bu kanun teklifinin ve özellikle 1 inci maddesindeki erkene almanın bir an evvel kabul edilmesini Fazilet Partisi Grubu olarak arzu ediyor, destek veriyoruz” diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

Fazilet Partisi adına yapılan konuşmadan başka, gruplar adına söz talebinde bulunan olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Fazilet Partisi İstanbul Milletvekili Ali Oğuz şahsı adına söz almış ve bütün grupların söz konusu yasa teklifini desteklemelerinin memnuniyet verici olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte, engelliler ve özürhüher ile ilgili olarak, yeterince tedbir alındığını söylemenin zor olduğunu savunmuş ve özürhüherle ilgilenmenin ve yardımcı olmanın, bir vicdan borcu olduğunu ifade etmiştir.

Ali Oğuz, özürhüherin ve eski hükümlülerin, işe alınmasıyla ilgili, yüzde 2 oranındaki düzenlemenin yıllarca uygulanamadığını öne sürmüş ve teklifte bu konuda cezanın arttırılmasının olumlu olduğunu vurgulamış ve özel hastanelerin, rehabilitasyon merkezlerinin kurulmasının özürhüherin acılarını azaltacağını dile getirmiştir. Ayrıca, özürhüherin merhamet istemediklerinden hareketle, sanat edinmelerinin ve bir beceri kazanmalarının sağlanmasının yarar getireceğini ifade etmiştir.

Bu konuşmanın ardından, herhangi bir önerge de verilmediği için, maddenin oylanmasına geçilmiştir. 1. maddenin kabul edilmesinden sonra, bu maddeden sonra gelmek üzere, 2. madde olarak, yeni bir madde eklenmesine dair bir önerge verilmiştir. Denizli Milletvekili Mehmet Gözlükaya ve diğer partilere mensup milletvekilleri tarafından verilmiş olan; *“Görüşülmekte olan 646 sıra sayılı kanun teklifinin 1 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki maddenin 2 nci madde olarak eklenmesini ve daha sonraki maddelerin buna göre teselsül ettirilmesini arz ederiz.*

2 "Madde 2.- 25.8.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 29.7.1983 tarihli ve 2869 Sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesinin B fıkrasının birinci ve ikinci bentlerindeki % 2 oranları % 3 olarak değiştirilmiştir" şeklindeki önerge oylanmış ve kabul edilmiştir. Böylece söz konusu hükmün, yasa metninde 2. madde olarak yer alması sağlanmıştır.

Daha sonra, 2. madde, 3. madde olarak ele alınmıştır. Söz konusu madde şu şekildedir: **“25.8.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 98 inci maddesinin 3.11.1988 tarihli ve 3493 sayılı Kanunla değişik (C) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.**

C) 25 inci maddedeki hükümlere aykırı hareketle sakat ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya vekiline çalıştırmadığı her sakat ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için 70 milyon lira para cezası verilir.

Bu bendde belirtilen para cezası, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere bir önceki yılda uygulanan ceza tutarının, o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun “yeniden değerlendirme oranı”nda artırılarak uygulanır. Bu suretle hesaplanacak ceza tutarlarında bir milyon liradan az olan kesirler dikkate alınmaz.

Bu bend uyarınca tahsil edilen para cezaları, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü Bütçesinin Maliye Bakanlığınca açılacak özel tertibine gelir kaydedilir.

Bu hesapta toplanan paralar sakat ve eski hükümlülerin meslekî eğitim ve meslekî rehabilitasyonu, kendi işini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere İş ve İşçi Bulma Kurumu’na aktarılır.”

Madde üzerinde ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına, Diyarbakır Milletvekili Sacit Günbey yapmıştır. Sosyal içerikli yasalarda, tüm siyasal partilerin ortak davrandığını belirten Sacit Günbey, Türkiye’nin yüzde 10’unun özürlü olduğunu ve bunların bir kısmının doğuştan bir kısmının da sonradan özürlü hale geldiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda hem özörlöölere hem de ailelerine psikolojik destek, maddi ve manevi destek verilmesinin gereğine dikkat çekmiş ve 54. Hükümet döneminde, özörlöölülerle ilgili, cumhuriyet tarihinde çığır açacak nitelikte çalışmalar yapıldığını ileri sürmüştür.

Sacit Günbey 54. Hükümet döneminde özörlöölülerle ilgili olarak yapılanları şöyle ortaya koymuştur: “Bu çalışmaların başında, bir defa, özörlöölülerin araç-gereç, protez gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere, Sosyal Yardımlaşma Fonundan 1 trilyon liralık bir kaynak ayırdık ve bunu hiçbir formaliteye bağlamadan, özörlöölünün, sakatlık raporunu valilere ve kaymakamlara ibraz etmesiyle, bu ihtiyaçlarını büyük oranda karşıladık. Bunun dışında, devletin içerisinde, özörlöölülerin muhatap olacağı bir başkanlık veya genel müdürlük yoktu; işte, Çocuk Esirgeme Kurumunda bir daire başkanlığı, Millî Eğitim Bakanlığında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında, genel müdürlük seviyesinde olmayan daire başkanlıkları veya şube müdürlükleri şeklinde muhataplar vardı. Bizim çıkardığımız, yani, 54 üncü Hükümetin çıkarmış olduğu iki tane kanun hükmünde kararnameyle, Özörlöölüler İdaresi kuruldu birincisinde. Bu Özörlöölüler İdaresinin kurulması demek, özörlöölülerin devlet içerisinde bir muhatap bulması demektir. Yani, bundan sonra, özörlöölülerin sorunlarını inceleyecek, çözüm yollarını arayacak ve özörlöölülerin özörlöölülük sebeplerini ortadan kaldıracak çalışmalar yapacak bir kuruluş, artık, Türkiye’de vardır; bu, çok önemli bir aşamadır.”

Bunlardan başka 59 kanun maddesinde değişiklik yapılarak, Millî Eğitim Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına, Bayındırlık Bakanlığına, diğer bakanlıklara ve belediyelere, birtakım zorunlulukların getirildiğini, doğumdan itibaren özörlöölülüğü engelleyecek birtakım tedbirler almak konusunda da Sağlık Bakanlığına birtakım görevler verildiğini açıklamış ve bundan sonra daha iyi çalışmalar yapılmasını dileyerek konuşmasını tamamlamıştır.

FP adına yapılan bu konuşmanın ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Hatay Milletvekili Nihat Matkap söz almıştır. Teklifi hazırlayan milletvekillerine teşekkür ederek, konuşmasına başlayan Matkap, yürürlükte olan 1475 sayılı Yasanın 25 ve 98. maddelerinde yapılan değişikliklerden bahsetmiş ve hem özürlü çalıştırma oranının yüzde 2’den 3’e çıkarılmasının hem de aksi halde uygulanan cezanın 70 milyon liraya yükseltilmesinin olumlu olduğunu ifade etmiştir. Eski hükümlülerle ilgili yapılan düzenlemenin de bir eksikliği giderdiğini sözlerine eklemiş ve verilen bir önerge ile ilgili olarak da; *“Bu arada, arkadaşlarımızın hazırladığı bir önerge de biraz önce dağıtıldı. Eğer işyerleri sahibi, zorunlu oldukları kontenjan dışında eski hükümlü veyahut da özürlü çalıştırırsa, ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde 50’sinin kendileri tarafından, yüzde 50’sinin de Hazine tarafından ödenmesini öngören bir önerge arkadaşlarımız tarafından hazırlanmış. Bu önergenin de desteklenmesinde büyük yarar vardır. En azından, bundan sonra, bu konuya duyarlı olan işyerleri, sakat ve eski hükümlü çalıştırmaya biraz daha sıcak bakacaktır”* şeklinde bir görüş ortaya koymuştur.

Başka söz talebi olmaması nedeniyle, maddenin oylanması öncesinde, önergenin görüşülmesine geçilmiştir. Balıkesir Milletvekili Güven Karahan ve arkadaşları tarafından verilmiş olan *“Görüşülmekte olan İş Kanunu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin 2 nci maddesi ile 25.8.1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanununun değiştirilen 98 inci maddesinin (c) bendinin birinci fıkrasına aşağıdaki ibarenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.*

25 inci maddede öngörülen kontenjanların üstünde sakat ve eski hükümlü istihdam eden işverenlerin, kontenjan fazlası sakat ve eski hükümlüler için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde 50’sini kendileri, yüzde 50’sini de Hazine öder” şeklindeki önergenin kabul edilmesinden sonra, 3. madde de yapılan değişiklik çerçevesinde oylanmış ve kabul edilmiştir.

Yasa metnindeki 3. madde, 4. madde olarak ele alınan hüküm şu şekildedir: **“21.1.1946 tarih ve 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

EK MADDE 1. – 25.8.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 98 inci maddesinin 3.11.1988 tarihli ve 3493 sayılı Kanunla değişik (C) bendi uyarınca sakatların istihdam edilmemesi nedeniyle işveren ve işveren vekillerinden tahsil edilen ceza paraları Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı Özürölüler Yüksek Kurulunca karara bağlanan ve özürölülerin meslekî eğitimi, meslekî rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik projeler için kullanılır. İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü gerçekleştirdiği bu projelerin kesin hesap raporlarını en geç izleyen yılın mart ayı sonuna kadar Özürölüler İdaresi Başkanlığına gönderir.

Kamu kurum ve kuruluşları her yıl nisan ayı içerisinde çalıştırdıkları işçi sayısını İş ve İşçi Bulma Kurumuna bildirmek zorundadırlar. Bu bildirimlerde kurumlar, açık olan kontenjanlar için istihdam etmek istedikleri özürlü ve eski hükümlü personelin hangi vasıflara sahip olmasını istediklerini belirtirler. Kurum toplam açık kontenjanları belirledikten sonra özür grupları için açılacak sınavların nasıl yapılacağına ilişkin esas ve usulleri ilgili kuruluşların görüşleri alınmak suretiyle çıkarılacak bir yönetmelikle tespit eder.”

Madde üzerinde tek konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına Adıyaman Milletvekili Ahmet Doğan yapmıştır. Tekliften duyduğu memnuniyeti ortaya koyarak söze başlayan Ahmet Doğan, cezaların zamanında yerine intikal ettirilerek kontenjanların belirlenmesi ve yapılacak sınavların bir yönetmelikle tespit edilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiş ve asıl olarak özürhükümlülerin sağlık sorunları üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Özürhükümlülerin ve ailelerinin hastane kuyruklarında beklemesinden duyduğu rahatsızlığa da değinen Doğan, hastanelerin bahçelerinde misafırhane bile inşa edilebileceğini savunmuş ve sözlerine son vermiştir.

Bu konuşmanın ardından M. Güven Karahan ve arkadaşları tarafından verilen önerge ele alınmıştır. *“Görüşülmekte olan İş Kanunu, İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin 3 üncü maddesiyle 21.1.1946 tarih ve 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna eklenen Ek Madde I'nin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.*

Ek Madde.– 25.8.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 98 inci maddesinin 3.11.1988 tarihli ve 3493 sayılı Kanunla değişik (C) bendi uyarınca sakatların istihdam edilmemesi nedeniyle işveren ve işveren vekillerinden tahsil edilen ceza paraları İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğünce Özürhükümlüler İdaresi Başkanlığının görüş ve önerileri de alınmak suretiyle sakatların meslekî eğitimi, meslekî rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik projeler için kullanılır. Kurum gerçekleştirdiği bu projelere ilişkin raporları en geç izleyen yılın mart ayı sonuna kadar Özürhükümlüler İdaresi Başkanlığına gönderir” şeklindeki önerge, kabul edilmiştir. 4. madde de, bu önerge doğrultusundaki değişik şekliyle oylanmış ve kabul edilmiştir.

“Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer” şeklindeki 5. madde ile **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** biçimindeki 6. madde- nin ayrı ayrı oylanarak kabul edilmesinin ardından, teklifin tümü oylanmıştır. Kabul edilen teklif, yasalaşmıştır.³⁵⁴

³⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 64. Cilt, 4. Yasama Yılı, 10. Birleşim, s. 131–148

2- TARIMDA KENDİ ADINA VE HESABINA ÇALIŞANLAR SOSYAL SİĞORTALAR KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN (4386 SAYILI)

“Balıkesir Milletvekili Mustafa Güven Karahan ve 7 arkadaşının, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Kütahya Milletvekilli Mehmet Korkmaz'ın Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu’nun müzakeresine 4. Yasama Yılı, 14. Birleşiminde başlanmıştır. 4 Kasım 1998 tarihindeki birleşimin, İkinci Oturumundaki görüşmelerde başkanlığı Kamer Genç yaparken, katip üyelik görevini Bitlis Milletvekili Abdulhaluk Mutlu ve Hatay Milletvekili Levent Mısıkoğlu yürütmüştür.

Komisyon raporunun okunmasının kabul edilmemesinin ardından, teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmiştir. İlk konuşmayı Fazilet Partisi Grubu adına, Kocaeli Milletvekili Necati Çelik yapmıştır. 1983 yılından bu yana, tarımda kendi nam ve hesabına çalışan sigortalılarla ilgili 2926 sayılı Kanunda, ciddi bir değişiklik yapılamadığını ifade ederek konuşmasına başlayan Necati Çelik, 8 Ekim 1996 tarihinde Başbakanlığa sunulan teklifin, siyasî istikrarsızlık nedeniyle yasalaşmadığını vurguladıktan sonra, böylesi önemli bir konunun bir teklif olarak değil, Hükümet tasarısı olarak Meclise gelmesi gerektiğini dile getirmiştir. Diğer yandan da Fazilet Partisi olarak desteklemekle birlikte, teklifin, çok alelacele, ayaküstü hazırlandığını iddia etmiş ve Hükümetin oy toplama hesabında olduğunu öne sürmüştür.

Çelik, 54. Hükümet döneminde, kendisinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı iken, tarımda kendi hesabına çalışan sigortalılar için yapılanları hatırlatarak,³⁵⁵ 55. Hükümetin hem tarım sigortalısına hem Bağ-Kur sigortalısına hem de işçi sigortalısına ve emeklisine enflasyonun yarısı kadar maaş artışı öngörmediğini belirtmiş ve söz konusu teklifin de çok gecikmeli olarak gündeme alındığını dile getirmiştir. Ayrıca esnaf ve sanatkârlar ile diğer bağımsız çalışanlara tanınmış olan sağlık sigortası, askerlik borçlanması gibi hakların da, tarımda kendi nam ve hesabına çalışanlara da tanınmasını istemiş ve bu konuda verilecek önergelere destek vereceklerini açıklamıştır.

³⁵⁵ Necati Çelik’in verdiği bilgi şöyledir: “Tarımda kendi hesabına çalışan sigortalılara, sigortalı emeklilere yapılan 11 aylık maaş artışı yüzde 213’tür; 11 aylık tüketici endeksine göre enflasyon yüzde 73,1’dir; tarım sigortalılarına yapılan maaş artışı ise yüzde 213’tür. Aynı şekilde, Bağ-Kur emeklilerine yapılan maaş artışı yüzde 211’dir, işçi emeklilerinde yüzde 123’tür, memur emeklilerinde yüzde 110’dur ve memurlarda da yüzde 122’dir.”

Konuşmasına “Değerli arkadaşlarım, bu kanun teklifleriyle, mutlaka, çiftçilerimize maaş bağlama üst sınırı yüzde 90'dan yüzde 100'e çıkarılmalı; ayrıca, tarım sigortasında 25 yıldan az prim ödenen her tam yıl için aylık bağlama oranında yüzde 2 yerine yüzde 1 indirim yapılmalıdır. Yine, otomatik olarak basamak yükseltme sınırı 6'dan 13'e çıkarılmalı; dolayısıyla, sigortalıya daha yüksek basamaklardan emekli olabilme imkânı sağlanmalıdır” şeklindeki ifadelerle devam eden Necati Çelik, bu anlamda teklifin genişletilmesini ve aynen otomatik basamak yükseltme gibi, isteğe bağlı basamak yükseltme sistemlerinde de, altı aydan fazla prim borcu olmama şartının, yasadan çıkarılmasını önermiştir. Bir başka eksik gördükleri konunun ise askerlik borçlanmasıyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasını savunan Çelik, sağlık sigortası yanında, basamak yükseltme hakkı getirilmesi, sosyal yardım zammı getirilmesi ve askerlik borçlanması hakkı getirilmesi yolundaki önergelere destek vereceklerini tekrarlamıştır.

Parti grupları adına ikinci konuşmayı, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Antalya Milletvekili Bekir Kumbul yapmıştır. Sosyal güvenliğin, her şeyden önce, kişinin ve bakmakla yükümlü olduklarının bugününün ve yarınının güvence altına alınması anlamı taşıdığını belirten Kumbul, ancak Türkiye’de bu konuda ciddi bir karmaşa ve sıkıntı olduğunu öne sürmüş ve 62 milyon kişiden, 42 milyon kişinin sosyal güvenlikten yararlandığını açıklamıştır. Sosyal güvenlikten yoksun kalan yaklaşık 20 milyon kişinin de çoğunluğunu, kendi hesabına çalışan çiftçilerin oluşturduğunu ifade etmiş ve geçmişe dönük bilgiler sıralamıştır.

“1983 yılında çıkarılan 2926 sayılı Yasayla, tarımda kendi hesabına çalışanlar bu kapsama alınmış; ancak, uzun vadeli sigorta kollarına dahil edilmiş. Yani, nedir onlar; yaşlılık, emeklilik, ölüm sigortalarına alınmış. Ancak, her nedense, sağlıktan yararlanamaz durumdaydılar. Tabii, bunlar, bir an önce sağlık hizmetleri kapsamına alınmalıydı. İşin diğer bir yönü var; bu sistemler primli sistemler; yani, prim karşılığında, vatandaşlarımız, bu sosyal güvenlik kapsamından yararlanır duruma gelecek; tarımda kendi adına çalışanlar da öyle olacak. Şimdi, elbette, bu vatandaşlarımız, çiftçilerimiz sağlık hizmetlerinden yararlanmalıdır; zaten, komisyona geldiğinde, onun için buna oy verdik” şeklindeki sözlerle konuşmasına devam eden Bekir Kumbul, çiftçiler için sağlık ve enflasyonun ciddi bir sorun olduğunu ifade etmiştir.

Kumbul, konuşmasının sonlarında, ülkede yaşayan herkesin sosyal güvenlik kapsamına alınmasının gereğine işaret ettikten sonra, ancak sağlığa ayrılan yüzde 2,5'lik oranlarla bunun çözümlenemeyeceğini iddia etmiş ve Plan ve Bütçe Komisyonunda, aktüryel hesabının yapılarak, ne kadar katkı konulacağının belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Bekir Kumbul'un sözlerini tamamlamasının ardından, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Necati Çetinkaya konuşma yapmıştır. Necati Çetinkaya ilk olarak, tarım kesimindeki fedakârca ve zor koşullarda çalışan insanların, şimdiye kadar güvenceye kavuşmamasının büyük bir eksiklik olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin bu konuda dünyanın ve Avrupa'nın çok gerisinde olduğunu ifade etmiştir. 1984 yılında hazırlanan yasa tasarısının Meclisten geçmesiyle, 2926 sayılı Kanunla, tarım kesiminin de sosyal güvenliğe kavuşmasının ilk adımının atıldığını da söyleyen Çetinkaya, ancak bunun yeterli olmaması nedeniyle, şimdi de sağlık güvencesinin, sağlık sigortasının getirilmek istendiğini açıklamıştır. Bunu da tüm partilerin desteklediğini, ancak malî yöne taalluk ettiği halde Plan ve Bütçe Komisyonundan geçemediğini, bunun da ödeneğin karşılanması konusunda sıkıntı yaratacağını ileri sürmüştür.

Tarımda çalışanlara sağlık güvencesi getirilirken, bütçede karşılığının gösterilmesinin zorunlu olduğuna dikkat çeken Necati Çetinkaya, çiftçiden alınan prim ile bunun karşılanamayacağını, Bağ-Kur'luların sağlık konusunda yaşadığı sıkıntıların yaşanacağını savunmuş ve hem tarımda çalışanların hem de esnafın doktor ve ilaç gibi konulardaki sorunları giderecek, daha kapsamlı bir düzenlemenin yapılmasını istemiştir. Daha sonra da şunları bir öneri olarak getirmiştir: *"O sebeple değerli arkadaşlarım, benim sizden ricam, istirhamım, güzel, mükemmel bir metin üzerinde, geliniz, birleşelim ve dolayısıyla, bu konuda mükemmeliyeti yakalayalım ve tarım kesiminde kendi adına çalışan bu vatandaşlarımızın -20 milyonu aşkın vatandaşımızın- bu güvenceye bir an önce kavuşturulması için bütçeden kaynağını da bulalım. Yoksa, onların karşısına çıktığımız zaman, yapmacık bir şekilde 'efendim, biz, sizin için sağlık sigortasını çıkardık' diyerek meseleyi geçiştiremeyiz. Öyleyse ne yapalım? İşte, buyurun: 'Kanunu çıkardık; ama, bütçede kaynağını da bulduk' diyebilelim. Mesele budur. Onun için, ben Sayın Bakandan da, Sayın Komisyondan da bunu rica ediyorum. Geliniz, bu kanun teklifini geri çekelim ve önümüzdeki hafta, hemen müşterek metni hazırlayalım ve güzeli yakalayalım ve bütün gruplar bir araya gelsin, bütçe ve kaynak bulsun ve dolayısıyla, daha mükemmel bir metin hazırlayarak, önümüzdeki hafta Meclisimizden bu kanunu bir an önce çıkaralım."*

Gruplar adına başka söz talebi olmamış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. Şahsı adına ilk konuşmayı Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan yapmıştır. Teklifte tarım kesimdeki insanlara sağlık hizmetlerinin götürüleceğini ve kendisinin dolaştığı bütün köylerde bu konuda büyük bir beklenti olduğunu gördüğünü açıklayan Ayhan, geçmişte kırsal kesimde yaşayanların sağlık harcamaları yüzünden büyük sıkıntı yaşadıklarını da belirtmiştir.

Cevat Ayhan, Türkiye'de birbiri yerine ilaç yazdırmanın çok yaygın olduğunu söyledikten sonra, teklifin hayırlı olduğunu ve Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan çiftçilerin acil bir ihtiyacının karşılanacağını ifade ettikten sonra, Avrupa Topluluğu ile Türkiye'deki çiftçilerin durumunu şu sözlerle

karşılaştırmıştır: “Avrupa Topluluğunda çiftçilerin durumu nedir: Avrupa Topluluğunda, 372 milyon nüfusta 21 milyon çiftçi vardır, Türkiye’de ise, 63 milyon nüfusta -aşağı yukarı yarısı çiftçidir- sadece köy nüfusunu alsanız bile 27 milyon çiftçi vardır. Avrupa Topluluğu kendi çiftçilerine çeşitli kaynaklardan destek vermektedir. Bizim çiftçilerimizin milli gelirini hesapladığınız zaman, fert başına millî gelir -tarımda çalışanlar için söylüyorum- bizde bin dolardır. Genel ortalama 3 bin dolar olduğu halde, Türkiye ortalamasının üçte biridir; yani, çiftçiler, memleket ortalamasının üç misli daha fakir zümresidir, üç defa daha fakir zümresidir. Buna rağmen, biz, çiftçilere fazla bir yardım yapamıyoruz. Avrupa Topluluğunda çiftçilerin milli gelirden aldığı payı hesapladığınız zaman, bunun, çok yüksek mertebede, 20–30 bin dolar mertebesinde olduğunu görmektesiniz.”

Türkiye’de söylenenlerin aksine çiftçinin fazla desteklenmediğini, çiftçi nüfusu başına 243 dolar olan desteğin, Avrupa Topluluğunda 5 700 dolar olduğunu iddia eden Cevat Ayhan, çiftçiye de şehirde yaşayanlara sağlanan hakların verilmemesi durumunda, bu kesimin devlete ve Meclis’e küseceğini öne sürmüştür. Köy hizmetlerinden sorumlu Devlet Bakanının, 1998 yılında verilen paranın, gelecek yılda aynı kalmasından şikayetçi olduğunu ifade etmiş ve Bakanın, bu durumda, hiçbir köyün suyunun, hiçbir köyün yolunun yapılamayacağını, başlamış olan hiçbir projenin devam edemeyeceğini açıkladığını Genel Kurula aktarmıştır.

Ayhan konuşmasının sonlarında, 54. Hükümet döneminde (REFAHYOL Hükümeti) üreticiye iyi destek verildiğini ve 1997 yılında köy altyapısına en büyük yatırımın yapıldığını ifade ettikten sonra, köylünün diğer sorunlarının da acil olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Cevat Ayhan’ın şahsı adına yaptığı konuşmadan sonra, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nami Çağan söz almıştır. Tarım işletmelerinde işçi olarak faaliyet gösterenlerin sosyal güvenliğinin, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından; tarımda kendi adına ve hesabına çalışanların sosyal güvenliğinin ise Bağ-Kur tarafından sağlandığını ortaya koyan Çağan, tarımda kendi adına ve hesabına faaliyet gösteren sigortalıların, sadece yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası yardımıyla yararlandığını ifade ederek, sağlık sigortası yardımlarını da kapsamayan bir sigortacılık uygulamasının, çağdaş sosyal güvenlik anlayışı ile bağdaşmadığını belirtmiştir. Yine Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından, 1479 sayılı Kanuna tabi sigortalılara ve bunların hak sahiplerine Bağ-Kur tarafından sağlık sigortası yardımları yapılırken, uygulaması Bağ-Kur tarafından yapılan 2926 sayılı Kanuna tabi tarım sigortalılarına sağlık yardımının verilmemesini eşitliliğe aykırı olduğunu sözlerine eklemiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nami Çağan, sağlık sigortasının tarım kesiminde uygulanamamasının, devletin zarar görmesine yol açtığını ifade ettikten sonra, şu bilgileri Genel Kurula aktarmıştır: “...2926 sayılı Kanuna tabi sigortalı olmaları zorunlu olmasına karşın, bu kesimde çalışanların henüz,

ancak yüzde 20'si kavranabilmiştir; çünkü, Devlet İstatistik Enstitüsünün 1991 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de tarım işletmesi sayısı 4 milyondur. Bugün itibariyle Bağ-Kur'a tabi aktif tarım sigortalı sayısı ise 800 bin dolayındadır. Buradan da anlaşılıyor ki, 2926 sayılı Kanunda yer alan zorunlulukla ilgili hüküm, bu Kanuna tabi sigortalı olması gerekenlerin sisteme dahil edilebilmesi için tek başına yeterli olmamakta; bu Kanuna tabi sigortalılığı özendirici ve cazip kılacak bazı ek düzenlemelere yer verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.”

Teklifin yasalaşması halinde, tarım sigortalılarının, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun sağlık sigortası yardımlarına ilişkin hükümleri çerçevesinde sağlık sigortası yardımlarından yararlanabileceklerini ve sağlık sigortasının zorunlu olacağını vurgulayan Çağan, sigortalıların, bulundukları basamakların gösterge rakamlarının yüzde 12'si oranında ayrıca sağlık sigortası primi ödeyeceklerini ve sağlık sigortasından yararlanabilmek için, sigortalıların 8 ay sağlık sigortası primi, staj süresiyle diğer prim borçlarını ödemiş olmalarının gerekli olduğunu dile getirmiştir. Yine teklifin yasalaşması halinde 2926 Sayılı Kanuna tabi sigortalılara da, tüm Bağ-Kur'luların yararlandığı çerçevede sağlık yardımı verileceğini, sisteme dâhil olan sigortalı sayısı artacağını ve diğer sosyal güvenlik kanunlarına tabi sigortalılarla, bu kanuna tabi sigortalılar arasındaki eşitsizliğin de giderileceğini savunmuştur. Tam olarak aktüaryel hesabı titizlikle yapıldığını, bununla ilgili tasarıların hazırlandığını söyleyen Bakan, görüşülmekte olan teklifin yasalaşmasının, 1999 yılında, Bağ-Kur bütçesine hiçbir yük getirmeyeceğini ifade etmiş ve “...çünkü, belli bir staj süresi vardır. Bunu izleyen yıllarda, ortalama 2 milyon lira prim karşılığı, kişi başına ortalama 3 milyon liralık sağlık sigortası yardımı yapılıyor. Bunun hesabı yapıldı; fakat, Bağ-Kur'a ilgili çok ciddi hazırlanmış, ciddi çalışılmış bir reform tasarımız var. Bu yasama döneminde bu reform çıkmayabilir; çünkü, yasamanın gündemi ortadadır, bellidir; ama, seçimden sonra kim iktidar olursa olsun, bu hazırlıklar muhakkak değerlendirilecektir; yani, 1999 yılı içerisinde bu reform gerçekleştirilecektir” demiştir.

Nami Çağan konuşması sırasında, sağlık sigortası bakımından, ülkenin genel durumuna da değinmiş ve Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur, üyelerinden sağlık sigortası primi alarak, yaklaşık 35 milyon vatandaşa sağlık hizmeti verdiğini; 1998 yılında, her iki kurumun toplayacağı sağlık sigortası primi toplamının 404,1 trilyon lira olacağını; bu kurumların yapacağı sağlık harcamasının ise, 552 trilyon lirayı bulacağını ifade ettikten sonra, böylelikle 35 milyon vatandaşın sağlık hizmetleri için, devletin, sadece 148,6 trilyon liralık sağlık sigortası açığını kapatmak suretiyle katkıda bulunacağını; buna karşılık, devletin, sağlık primi almadığı memurlar, bunların emeklileri ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayanlardan oluşan yaklaşık 25 milyon kişi için, 1998 yılında 800 trilyon lira dolayında sağlık harcaması yaptığını ortaya koymuştur. Bu bilgilerden hareketle de, devletin sosyal güvencesiz yurttaş bırakmaması gerektiğini, ancak sosyal güvenlik kuruluşlarına da "kara delik" zihniyetiyle yaklaşmamasını savunmuştur.

Gelişmiş bütün Batı ülkelerinde devletin, sosyal güvenlik sistemine, düzenli olarak, önemli miktarlarda katkıda bulunduğunu ve insanların, ödedikleri primlerin karşılığını derhal alabildiğini söyleyen Nami Çağan, bunun da, insanların sosyal güvenlik kuruluşlarına, olan ilgisini artırdığını belirtmiş ve Bağ-Kur tarım sigortası kapsamına girmesi gereken çiftçi sayısının 3 milyondan fazla olduğu halde, 1984 yılında başlatılan ve 1994 yılından bu yana bütün yurttan uygulanan Bağ-Kur tarım sigortasıyla, ancak 800 bin kadar çiftçinin sosyal güvenlik kapsamına alınabildiğine dikkat çekmiştir. Sağlık sigortası hakkının tanınmasıyla, Bağ-Kur tarım sigortalılarının sayısında artış olacağı gibi, tarım sigortalılarından yapılan prim tahsilâtının artacağı, çiftçilerin Bağ-Kur'a daha fazla ilgi göstereceğinin tahmin edildiğini de vurgulamıştır.

Sonuç olarak 1996 yılı itibariyle, Türkiye'de 42 milyon 400 bin kadar kişinin, bir başka deyişle ülke nüfusunun yüzde 68,1'inin sağlık hizmetleri kapsamında bulunduğunu açıklamış ve söz konusu teklifin yasalaşmasıyla zaman içinde, tarım sigortalı sayısının 3 milyonu aşacağını, bunların aile bireyleriyle birlikte, yaklaşık 10 milyonluk bir kesimi oluşturacağını öne sürmüştür.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nami Çağan'ın açıklamaları sonrasında, şahsı adına ikinci konuşmayı Fazilet Partisi Adana Milletvekili Sıtkı Cengil yapmıştır. Düzenlemenin çiftçilere yararlı olacağını söyleyen ve emeği geçenlere teşekkür eden Sıtkı Cengil, bununla birlikte bazı noktalara değinmek ihtiyacı hissetmiş ve çiftçilerin milli gelirden aldığı payın azlığından yakınarak, sulanabilir arazinin, ancak yarısına su götürülebildiğini ve kimyevi gübre kullanımının sınırlı olduğunu ifade ettikten sonra, tarımdaki büyüme hızının diğer sektörlerle göre çok düşük olduğunu 1999'da genelde yüzde 3 büyüme hızı öngörülürken, tarımdaki büyüme hızının yüzde 1 civarında tutulduğunu sözlerine eklemiştir. Bunun da çiftçilerin ezileceğini ve yine milli gelirden az pay alacağını gösterdiğini öne sürmüştür.

Cengil, çiftçinin ürününün tarlada kaldığını belirttiikten sonra seçim bölgesi olan Adana ile ilgili olarak şunları söylemiştir: *"Bugünlerde Adana'ya yolu düşen arkadaşlarımız şu manzarayla karşılaşırlar; ofislerin önünde yüzlerce kamyon sıra beklemektedir. Pamukçu arkadaşımız Çukobirlik'in önünde beklemekte, esnafın kapısında beklemekte, ürettiği malını satamamaktadır. Hatta, geçen gün, Ceyhan ilçemizi dolaşıyordum; Ceyhan ilçemizin şehir merkezi kamyonlarla dolmuş. Oradaki arkadaşlara dedim ki 'Nedir bu kamyonlar, şehir içinde ne arıyor, çarşı ortasında bu kamyonlar ne arıyor?' Dediler ki 'Efendim, köylü, biçtiği mısırını Ofise satabilmek için günlerce sıra bekliyor; günlerce kamyonlar burada yatıyor ve köylü, bu yatan kamyonu da ne yapıyor; milyonlarca lira gece yatma parası ödüyor."*

Bu sözlerin ardından, çiftçinin düştüğü durumdan dolayı 55. Hükümeti eleştiren Sıtkı Cengil, pamuktaki taban fiyatın düşüklüğünden de şikayet ettikten sonra, sözü GAP'a getirmiş ve GAP bölgesindeki üreticinin ürettiği pamuğu nereye satacaklarını bilmediklerini açıklamış ve görevdeki hükümet zamanında, kredi faizlerinin yüzde 45'ten, yüzde 80'lere çıkarıldığını iddia etmiştir. Cengil yapılan bir yanlışın da, taban fiyatların dünyadaki o ürünün fiyatlarına göre belirlenmesi olduğunu ileri sürmüş ve aslında bir birimin maliyetinin hesaplanması yoluyla taban fiyatların belirlenmesinin doğru olduğunu ifade etmiştir.

Sıtkı Cengil, pamuk üreticisinin sıkıntılarını gündeme geldiğinde, Sanayi Bakanının konuşmasını da eleştirmiş ve aslında Tarım Bakanının açıklama yapmasının doğru olduğunu savunmuş ve son olarak da; *"Çiftçimizin bir sıkıntısı. Çiftçinin götürdüğü ürün ne olursa olsun, Bağ-Kur primi ne olursa olsun, götürdüğünüz her üründen yüzde 1 Bağ-Kur primi kesiliyor; bu da yanlıştır. Belki 'efendim, ürününü satarken kesiliyor, sonra, Bağ-Kur'a gittiği zaman borcu yoksa iade ediliyor' denilebilir; fakat, o iadeyi alana kadar bir sürü zaman geçiyor, bu geçen zaman zarfındaki kayıptan dolayı da kendisine herhangi bir şey ödenmiyor. Bunun da, Hükümet tarafından düzeltilmesini ümit ediyorum"* diyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Bu konuşmadan sonra, yapılan oylama sonucunda, teklifin maddelerine geçilmesi kabul edilmiş ve 1. madde üzerindeki görüşmeler başlamıştır. 1. madde şu şekildedir: **"17.10.1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.**

"Sağlık sigortası kapsamı

EK MADDE 1. – Sağlık sigortası yardımlarından bu Kanuna tabi;

a) Sigortahlar ile eş ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları, anne ve babaları,

b) Yaşlılık ve malûllük aylığı alanlar ile eş ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları, anne ve babaları,

c) Ölüm aylığı almakta olanlar,

Yararlanırlar.

Bu Kanuna tabi olarak sağlık sigortası yardımlarından yararlanacaklar hakkında; 2.9.1971 tarihli ve 1479 sayılı Kanunun; ek 11 inci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü fıkraları, ek 12 nci, ek 13 üncü, ek 14 üncü, ek 15 inci, ek 16 ncı, ek 17 nci, ek 18 inci ve geçici 7 nci maddelerinin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır."

Madde üzerindeki ilk konuşmayı, Fazilet Partisi Grubu adına, Konya Milletvekili Veysel Candan yapmıştır. Konuşmasına teklifi hazırlayanlara teşekkür ederek başlayan Veysel Candan, düzenlemenin aslında, 8 Ekim 1996 tarihi itibarıyla Bakanlar Kuruluna 54. Hükümet döneminde sevk edildiğini ifade etmiş ve madde ile ilgili görüşlerini ortaya koymaya başlamıştır. Öncelikle

basamak yükseltme, askerlik borçlanması ve sosyal yardım zammı gibi konularda eksikliği olmasına rağmen, teklifin genel sağlık sigortası içerisinde ele alınması gerektiğini savunarak, Türkiye'deki sağlık reformuyla ilgili yasa tasarıları hakkında bilgi vermiştir.

Sağlık hizmetlerinin pahalı olduğundan bahseden ve teklifinin ivedilikle yasalaşmasını isteyen Candan, 1999 yılı bütçe taslağında, 23,6 katrilyonluk bütçede 9 katrilyon lira faiz ve 5,3 katrilyon lira açık öngörüldüğünü, sosyal güvenliklere ise ancak 2,8 katrilyon lira ayrıldığını ifade etmiştir. 1996 yılı sonu itibariyle, toplam Bağ-Kur'lu sayısını 1 854 160, tarımda çalışan sigortalı sayısının 796 805, Bağ-Kur'dan emekli sayısının ise 741 601 olduğunu söyledikten sonra, bir emekli maaşı için 2,5 kişinin çalışmak durumunda olduğunu da sözlerine eklemiştir. Tarımda sigortalı olan bir kimsenin priminin nasıl hesaplandığı konusunda ise şunları söylemiştir: *“Aynen Bağ-Kur'da olduğu gibi 1'den 12'ye kadar basamaklar var, bu basamaklar memur katsayısıyla çarpılmakta ve o katsayıya göre de prim bulunmaktadır. Bugün itibariyle, bir katsayı için, bu basamak ve memur maaş katsayısının çarpımının yüzde 15'i primi teşkil etmektedir ve dolayısıyla, bugünkü rakamlarla, birinci basamaktaki bir tarım işçisinin ödediği sigorta primi miktarı 2 476 125 liradır.”*

Yasayı olumlu bulmakla beraber, bir takım eksik yanlarının da olduğunu belirten Veysel Candan, üzerinde konuşulan yasayla ilgili olan kişi sayısının 796 805 olduğunu, bunlardan 777 598'i kuruma borçlu durumda bulunduğunu açıkladıktan sonra, doğru dürüst prim toplanmadığından yakınmış ve şu rakamları vermiştir: *“1996 yılı itibariyle, 5 trilyon 602 milyar lira prim toplanmış; alacağı miktar 49 trilyon 866 milyar lira. Şimdi, bu kanun teklifi veya bu rakamlarla bir sosyal güvenlikten bahsetmek mümkün değil; çünkü, alacağınız prim ödeneklerinin ancak yüzde 10'u tahsil edilebilmiş.”* Bu durumda yapılacak olan şeyin ya borçların bir defaya mahsus silinmesi ya da bu kişilerin primlerini niçin ödemediklerinin araştırılması olduğunu savunmuştur. Bu durumda Hükümetin bu tasarıyla ilgili olarak ya kendini anlatamadığını ya prim ödenmesi gereğini vurgulayamadığını ya da çiftçinin ödeme gücünün olmadığını ortaya koymuştur. 55 trilyonluk alacağının, 50 trilyonunun tahsil edilememesinin nedenlerinin araştırılmasının gereğine işaret ederek, teklifin yasalaşmasından sonra, Türkiye'de sağlık reformunun tam yapılmasının, özel hastanelere, vakıf hastanelerine ağırlık verilmesinin zorunluluğuna vurgu yapmıştır.

Fazilet Partisi adına yapılan bu konuşmadan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Hatay Milletvekili Nihat Matkap söz almıştır. Düzenlemenin tarımda kendi hesabına çalışan çiftçilere büyük yarar sağlayacağını ifade eden Matkap, aynı zamanda artık Bağ-Kur'a kayıt yaptırmanın da daha cazip hale geleceğini dile getirmiş ve teklifin ne getirdiğini şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“Aktif sigortalı dediğimiz, yani, şu an itibariyle Bağ-Kur'a kayıtlı çiftçilerin, hem kendileri hem eşleri hem çocukları hem de bakmakla yükümlü*

oldukları anne ve babaları, hiçbir bedel ödemeksizin doğrudan sağlık sigortasından yararlanacaklar, her türlü tedaviyi hiçbir bedel ödemeksizin yaptıracaklardır. Bu da, tarım kesiminde çalışan yurttaşlarımız adına çok önemli bir gelişmedir; çünkü, en ufak bir hastalık halinde, bu kadar yoksulluk çekmelerine rağmen, çoğu zaman, çiftçilerimiz, tarlalarını, traktörlerini satmak durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Yine 1 inci maddeyle, yaşlılık ve malullük aylığı alanlar ile eş ve çocukları ile bakmakla yükümlü olduğu anne ve babaları da sağlık sigortası kapsamı içerisine alınmıştır. Ayrıca, ölüm aylığı almakta olanlar da, bu kapsama dahil edilmişlerdir.”

Nihat Matkap, teklifin yararlarının çiftçilere iyi anlatılmasını ve sosyal güvenlik bilincinin yerleşmesi için çaba sarf edilmesini istedikten sonra, tarım kesiminde yaşayanların millî gelirden aldığı payın yüzde 16'lar düzeyine düştüğünü, gelişmiş Avrupa ülkelerinde devletin sosyal güvenliğe yaptığı katkının yüzde 25-30 dolayında olduğunu, bu yüzden de düzenlemenin devlete getireceği mali yükün, bir külfet olarak kesinlikle görülmemesini istemiştir. Bu sayede kendi adına çiftçilik yapan ve Bağ-Kur'a kayıtlı olan yurttaşların, prim ödeme konusunda daha hassas davranacaklarını, Bağ-Kur'a kayıt olanların sayısının artacağını ve böylece Bağ-Kur'un malî yapısının da güçleneceğini dile getirmiştir.

Tarım kesimine ilişkin politikaların bir bütün olarak ele alınmasını isteyen Matkap, tüm girdilerde yüzde 100'lük artış olmasına rağmen, çiftçilerin, ürünlerini, geçen yılın fiyatıyla satmak zorunda kaldıklarını ifade etmiş ve Hükümetin pamuk üreticilerine yapmayı düşündüğü 10 sentlik destekleme priminin 20 sente çıkarılması için bir teklifte bulunduğunu açıklamıştır. Kırsal kesimi kastederek, sesi çıkmayan büyük topluluğa da sahip çıkılmasına vurgu yapmış ve ayrıca kredi faizlerinin de ertelenmesini önermiştir. Pamuk üreticilerine ve mısır üreticilerine sahip çıkılması konusundaki isteğini tekrar ederek, konuşmasını sona erdirmiştir.

Bu konuşmadan hemen sonra, Sağlık Bakanı Halil İbrahim Özsoy, her konuşmacının, sağlık reformu ve sağlık tasarısından bahsetmesi gerekçesiyle söz talebi olmuş ve bu konuda kısa bir açıklama yapmıştır. Halil İbrahim Özsoy, konuşmacıların, sık sık, bütün ülkeyi kapsayacak geniş bir sağlık reformundan bahsettiklerini ve bugüne kadar Meclise getirilemediğini söylediklerini vurguladıktan sonra, tüm dünyada Türkiye'de sağlık sistemlerinin sorgulandığını, bu konuda da, geçen hükümet döneminde çalışmalar yapıldığını açıklamış ve söz konusu sağlık reformu tasarısının, medya ve basın vasıtasıyla mucize olarak *"bütün ülkedeki sağlık sorunları bir anda bitecek"* şeklinde aktarıldığını dile getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan bütün kesim-

lerin bir sağlık güvencesine kavuşturulma zamanı geldiğini savunan zsoy, bunun ilk adımı olarak 55. Hükümet tarafından herkese bir sağlık güvencesi verebilmek için kişisel sağlık sigortası adı altında bir yasa tasarısı hazırlandığını açıklamış ve bunun yasalaşması durumunda, sağlık güvencesinden yoksun kimsenin kalmayacağını ortaya koymuştur.

Sağlık Bakanının açıklamalarından sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına, Sakarya Milletvekili Nevzat Ercan söz almıştır. Tarım sektörünün öneminden ve devletin desteğine olan ihtiyaından bahseden Ercan, tarım alanlarının azalması, buna karşılık nüfusun artmasının oluşturacağı tehlikeler hakkında bilgi verdikten sonra, 55. Hükümet döneminde uygulanan yanlış politikalar sonucu, tarım sektörünün önemli bir krize girdiğini ve çiftçinin perişan edildiğini ne srmştir. Özellikle de fındık üreticisinin durumunu örnek göstererek, Fiskobirlik'e 2 dolar 26 sentten fındığını teslim eden üreticinin iki aydır parasını alamadığını iddia etmiştir.

Nevzat Ercan'ın, benzer şekilde pamuk ve zeytin üreticisinin de aynı durumda olduğunu söylemesi, tartışmalara yol açmış ve Devlet Bakanları Burhan Kara ile Rüştü Kazım Yücelen buna tepki göstermiştir. Yaşanan kısa bir tartışma sonrasında konuşmasını tamamlayan Ercan, bütün bunlara karşın, teklifin çiftçiye bir nebze de olsa nefes aldıracağını düşünerek, olumlu oy vereceklerini açıklamıştır.

Nevzat Ercan'dan sonra, şahsı adına Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan söz almıştır. Cevat Ayhan, konuşmasının başında, teklifin olumlu sonuçlar doğuracağına inandığını belirtmiş ve yasanın çıkması durumunda çiftçilerin Bağ-Kur kapsamına gireceklerini yine ye olanların da primlerini daha düzenli yatacaklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte, sigortayı ve primini ödeyenlere verilen sağlık hizmetinin yetersizliğine de vurgu yaparak, bunun Türkiye'nin geneliyle ilgili bir sorun olduğunu ve çözümlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Son söz olarak da, *"Tabiî,  milyonun üzerinde Bağ-Kur yesi ifti, sağlık hizmetine girecek. şimdi, tabi, bunu, genelinde çözmek lazım; Bağ-Kur için de, hepsi için de çözmek lazım. Devlet, ticaret yapamıyor; devlet, sanayi de yapamıyor; bunu KİT'lerde gördük. Çok idealist, iyiniyetli -Mahmut Bey de oradan başını sallıyor, beraber çalıştık uzun zaman- kadrolar getirdiğiniz zaman, eh, başarılı bir dönem geçiriyorsunuz; hastanede de bu böyle..."* şeklindeki ifadelerle konuşmasını tamamlamıştır.

Daha sonra Fazilet Partisi Balıkesir Milletvekili İsmail zgn şahsı adına söz almıştır. İsmail zgn de teklifin olumlu olduğunu ve çiftçilerin sağlık hizmetlerinden yararlanması konusunda iyileştirmeler getireceğini ifade etmiştir. 1479 sayılı Kanun gereği, esnaf ve sanatkârlar ve diğer bağımsız çalışanların, sağlık sigortasından yararlanmasına karşın, tarımda kendi adına ve hesabına çalışanların yararlanmamasının büyük bir haksızlık olduğunu da belirterek, teklifin yasalaşmasıyla hem eşitliğin sağlanacağını hem de önemli bir toplumsal sorunun çözümlenmiş olacağını dile getirmiştir.

Tarımda çalışan, çiftçilikle iştigal eden bu insanların sorunlarına, daha kapsamlı çözümler getirilmesinin zorunluluğuna dikkat çeken İsmail Özgün, tarım kesimine, bütçeden daha çok kaynak aktarılmasını istemiş ve sözü seçim bölgesi Balıkesir'e getirerek, bu bölgedeki sorunlardan bahsetmiştir. Buğday, pamuk, domates ve zeytin üreticisinin durumlarıyla ilgili devletin tedbir almasının gereğine işaret etmiştir.

"Bu borç faizleri mutlaka aşağıya çekilerek, dar gelirli, sabit gelirli insanlarımıza, çiftçilerimize daha çok pay ayırmak durumundayız; çünkü, çiftçilerimiz, bunu bizden istiyor. Köylerimizi gezdiğimiz zaman, onları ziyaret ettiğimiz zaman, karşılaştığımız manzara, hakikaten, hiç iç açıcı değil; kendilerine verilen taban fiyatların, kendilerine verilen kaynakların fevkalade yetersiz olduğunu duyuyoruz ve görüyoruz" biçimindeki ifadelerle de konuşmasını tamamlamıştır.

İsmail Özgün'ün sözlerine son vermesiyle, 1. madde üzerindeki konuşmalar da tamamlanmıştır. Maddeyle ilgili olarak Kocaeli Milletvekili Necati Çelik ve arkadaşları tarafından verilmiş olan önerge, önerge vasfını taşımadığı için oturum başkanı Kemer Genç tarafından işleme konulmamış ve tartışma çıkmasına rağmen, madde okunduğu haliyle oylanarak kabul edilmiştir.

"Bu Kanun 1.1.1999 tarihinde yürürlüğe girer" şeklindeki 2. madde ile ilgili olarak ilk konuşmayı Fazilet Partisi adına Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan almıştır. 1. madde ile ilgili olarak yapmış olduğu konuşma hakkında bilgi veren Cevat Ayhan, yürürlüğe girme tarihini geciktirmenin doğru olmayacağını savunmuş ve yayımı tarihinde yürürlüğe girmesini önermiştir. Ayrıca altyapının geliştirilmesi için şu konulara dikkat çekmiştir: *"Bunlardan bir tanesi; gerek SSK'da gerek Bağ-Kur'da gerekse Emekli Sandığında, sosyal güvenlik hizmetlerinden faydalanma hakkı olan üyelerin, özel sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesine imkân verecek şekilde mevzuat düzenlemelerinin yapılması gerekir. Bu yapılabilirse, inanıyorum ki, sağlık hizmetlerinin maliyeti çok daha düşük olur. İkinci bir husus; kamu kuruluşlarında sağlık hizmetleri verirken, mutlaka, tamgün çalışma esasını getirmek lazım. Geçmişte bu bir ara denendi, sonra nedense kaldırıldı. Bendeniz, bir yakınımın bazı tedavileri vesilesiyle Almanya'da bulundum, müşahede ettim, sordum, üniversite hastaneleriyle görüştim; orada bir hekim, devlete ait, kamu kuruluşuna ait veya vakfa ait bir hastanede tamgün çalışır; yani, yarım gün muayenehanede, yarım gün hastanede çalışıp da, hadi, yetişmedi, hastanede muayene edemedim, öğleden sonra gel, özel muayenehanemde muayene edeyim diye çift tarife yoktur. Bu, Türkiye'de, maalesef, doktorlarımızı da şaibe altında bırakmakta, hastaları da mağdur etmekte, fevkalade yanlış münasebetlere sebep olmakta ve vatandaşın da bu kurumlara olan güvenini sarsmaktadır. Yani, bizim, SSK gibi, Bağ-Kur gibi kamu kuruluşlarında, varsa sağlık hizmeti -ki vardır- tamgün çalışmaya gitmek; ama, ona paralel olarak da, özel sağlık hizmetlerinden, gerek hastane olarak gerek poliklinik olarak gerekse muayenehane olarak faydalanacak bir düzeni getirmemiz lazım."*

Ayhan, Çalışma Bakanının sözleşmeli hekimliğe yolu açarken, bu istikamette de çalışma yapmasında fayda gördüğünü açıklamış ve sağlık hizmetlerinin, uygulamada istenilen sonuçları vermesi için çalışmalar yapılmasını istemiştir.

Cevat Ayhan'dan sonra, Doğru Yol Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük konuşma yapmıştır. Önemli bir yasa teklifi üzerinde görüşme yapıldığını belirten Saffet Arıkan Bedük, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir sosyal devlet olduğu gerçeğinden hareketle, kamu hizmetlerini, toplumun tüm kesimlerine eşit ve adil bir şekilde götürmesinin bir Anayasa emri olduğunu ifade etmiştir. Bu arada diğer muhalif milletvekilleri gibi, 54. Hükümet zamanında da benzeri bir düzenleme için çalışma yapıldığını, ancak Hükümetin görevden ayrılması nedeniyle, bunun görüşülemediğini dile getirmiştir.

Anayasada; "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir"; "Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler"; "Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir" şeklinde hükümlerin yer aldığını söyleyen Saffet Arıkan Bedük, teklifin nüfusunun yüzde 50'sinin sağlık hizmetleriyle ilgili olduğunu, nüfusun da yüzde 60'ını ilgilendirdiğini ifade etmiştir.

Saffet Arıkan Bedük, Türk çiftçisine, toplumun en modern, en çağdaş, en sosyal haklarının verilmesini, ayrıca daha fazla ve kaliteli ürün elde edebilmesi için desteklenmesinin gerekli olduğunu da vurgulamış ve bunun için de Ziraat Bankası'nın kredi faizlerinin artırılması yerine, düşürülmesinin doğru olacağını savunmuştur. 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunundan 10 milyon kişinin istifade etmesi gerekirken, 400 bin kişinin yararlandığını, getirilen bu yenilikle ve yasalaşacak olan bu teklifle, 10 milyon nüfusun bundan yararlanabileceğine işaret etmiştir.

Konuşmasının sonlarında; *"Değerli milletvekilleri, bu hizmeti fevkalade olumlu karşılamakla birlikte, Hükümete şöyle bir serzenişte bulunmak istiyorum: SSK ve Bağ-Kur'luların bugün sağlık hizmeti aldıkları kurum ve kuruluşların mutlak surette desteklenmesi şarttır; personel bakımından desteklenmesi şarttır, araç gereç bakımından desteklenmesi şarttır, binaları itibarıyla desteklenmesi şarttır, esnaf ve sanatkârların en fazla istifade ettiği böylesine önemli kurumları, biraz daha geliştirerek -özellikle tarım sektöründe çalışanları da buraya ilave ettiğimize göre- daha büyük yatırımların yapılması şarttır. Yine, bir kısım iş çevrelerinin, işadamlarının, bugün eğitim için yapmakta oldukları bağış ve destekleri, özellikle bu konuda da gösterecekleri inancını, bilhassa taşıyorum ve ümit ediyorum"* ifadelere yer veren Bedük, teklife DYP olarak olumlu baktıklarını bir kez daha yineleyerek, kürsüden inmiştir.

Böylece gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmış ve kişisel görüşlerin açıklanmasına geçilmiştir. 2. madde üzerinde şahsı adına ilk konuşmayı İlyas Yılmazyıldız yapmıştır. Teklifin yasalaşmasını, çiftçilerin, köylülerin özlemle beklediğini belirten Yılmazyıldız, emeği geçenlere teşekkür etmiş ve bütün olumlu yanlarına rağmen, yasa teklifinin yeterli olmadığını dile getirmiştir. Yasada aksayan yerler olduğunu da belirterek, bu konuda şu görüşleri ortaya koymuştur: *“Bir kere, 2926 sayılı Yasaya göre ceza ödemek zorunda kalan bir Bağ-Kur’lu, 1479 sayılı Yasaya göre ceza ödemek zorunda kalan bir Bağ-Kur’luyla kıyasladığımızda, bir haksızlık olduğu görülür. 1479 sayılı Yasaya göre; yani, normal Bağ-Kur’lu, yirmi yıl süreyle prim ödemediği zaman ödeyeceği ceza tutarı 260 milyon lira iken, tarım Bağ-Kur’lularının yedi yıl süreyle prim ödemediği zaman, ödemesi gereken ceza miktarı hemen hemen aynıdır; yani, 240 milyon liradır. Bu ceza sisteminin öncelikle düzeltilmesi lazımdır, eşitlenmesi lazımdır. Diğer sosyal güvenlik kuruluşlarında uygulanan askerlik borçlanması, mutlaka, tarım Bağ-Kur’lularına, çiftçilerimize de sağlanmalıdır.”*

Tarım Bağ-Kur’lularının basamak düzeltilmesi işlemlerinin de, 1479 sayılı Kanuna benzer hale getirilmesini savunan İlyas Yılmazyıldız, bu konuda da; *“Tarım ürünlerinden kesilen tarım tevkifatlarının şahıs hesaplarına zamanında aktarılabilmesi için, tarım servisinde görev yapan personel ve bilgisayar sayısının, bizim yaptığımız hesaplara göre, en az 4 kat artırılması gerekmektedir. Bu personel açığının kapatılamaması halinde, tevkifat, kesinti uygulaması, maalesef aktarılamayacağı için bir haksızlık doğmaktadır; hatta, devlet, hesaplarına geçiremediği için cezalı prim kesmekte, bunu gösterdiğiniz zaman da aylar, yıllar sonra çok düşük faizle iade etmektedir”* ifadelerine yer vermiştir.

Yılmazyıldız, buğday üretildiği sezonda buğday ithal edildiğini, zeytinyağı ithalatına müsaade edileceğini ve pamuk hasat döneminde de pamuk ithal edildiğini iddia ederek, bu uygulamadan vazgeçilmesini önermiştir.

Daha sonra şahsı adına, Tokat Milletvekili Ahmet Feyzi İnceöz söz almıştır. Teklifin yasalaşmasının çiftçilerin durumunu düzeltereğini umduğunu söyleyerek konuşmasına başlayan Ahmet Feyzi İnceöz, Komisyonadaki görüşmeler sırasında, ödenecek primler konusunda endişeleri olduğunu açıklamış ve bunu da şu şekilde ortaya koymuştur: *“Malum; ekonomik sıkıntı içerisinde olan köylülerin primleri, yetkililerden öğrendiğimiz şekliyle, ayda 2 milyon olmak üzere -ki, yılda 24 milyon eder- bayağı bir rakam; bazı yerler için, bazı çiftçilerimiz için. Düşünün... İşte, soğanın para etmediği, pancarın para etmediği, hep biraz önce söylendi. 54 üncü Hükümet döneminde pancara verilen 3 misli fiyata karşılık, şu andaki Hükümet tarafından üçte 1 oranında bir destek sağlanması ve mevcut enflasyon karşısında, vatandaşın -normal hayatını idamesi konusunda bile zorlanırken- böylesine bir prim ödemede sıkıntılar çekeceği muhakkak.”*

İnceöz, nimet-külfet dengesinde, külfete mutlaka katlanılmasının gerekli olduğunu da vurguladıktan sonra, "devlet, herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla yükümlü" şeklindeki Anayasa hükmüne değinmiş ve primini ödeyecek gücü bulunmayanlar için, yüzde 10'unun devlet katkısı şeklinde olmasını önerdiğini, ancak gündeme alınmadığını açıklamıştır.

2. madde, bu konuşmanın ardından oylanarak, kabul edilmiş ve 3. maddenin görüşülmesine geçilmiştir. **“Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür”** şeklindeki madde ile ilgili olarak gruplar adına söz talebi olmamış ve şahsı adına ilk konuşmayı da DSP İzmir Milletvekili Zerrin Yenicali yapmıştır. Teklifin görüşülmesinden duyduğu memnuniyeti ifade ederek konuşmasına başlayan Yenicali, düzenlemenin çiftçiler için getirdiği yeniliklerden bahsetmiş ve böylece çiftçilerin ameliyat parası için hayvanı ve tarlasını satmaktan, hastanede rehin kalmaktan kurtulacağını belirtmiştir.

Madde bu kısa konuşmanın ardından oylanmış ve kabul edilmiştir. Teklifin tümü ile ilgili oylamaya geçilmeden önce, Fazilet Partisi Sakarya Milletvekili Cevat Ayhan, teklifin lehinde söz almış ve teklifin Meclis'teki bütün siyasal partilerin ortak çabasıyla yasalaşacağını ifade etmiş ve böylesi uzlaşmalarla TBMM'nin çok daha önemli yasalar çıkarabileceğine işaret etmiştir. Mahallî İdareler Kanununun, Sermaye Piyasası Kanununun ve diğer kanunların da böyle elbirliğiyle çıkarılması için umutlu olduğunu söyleyerek, konuşmasını tamamlamıştır.

Cevat Ayhan'ın yapmış olduğu kısa konuşmanın ardından, teklifin tümü oylanarak kabul edilmiş ve böylelikle teklif yasalaşmıştır.³⁵⁶

³⁵⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 64. Cilt, 4. Yasama Yılı, 14. Birleşim, s.35–68
1244

4.1.2. Diğer Yasalar

1- 4383 Sayılı; Polonya Cumhuriyetinin Kuzey Atlantik Anlaşmasına Katılımına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 4.10.1998

2- 4384 Sayılı; Çek Cumhuriyetinin Kuzey Atlantik Antlaşmasına Katılımına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.10.1998

3- 4385 Macaristan Cumhuriyetinin Kuzey Atlantik Anlaşmasına Katılımına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 24.10.1998

4- 4387 Genel ve Katma Bütçeleri (1999 Mali Yılı) Kanunlaşınca Kadar Devlet Harcamalarının Yapılmasına ve Devlet Gelirlerinin Tahsiline Yetki Verilmesine Dair Kanun 30.12.1998

4.1.3: ANASOL-D Hükümeti Dönemindeki Önemli Olaylar ve Hükümetin Sona Ermesi

Mesut Yılmaz tarafından kurulan ve ANASOL-D Hükümeti adıyla bilinen 55. Hükümet, Temmuz 1997'den itibaren icraata başlamış, ancak REFAHYOL Hükümeti döneminde başlayan tartışmalar, bu dönemde de güncelliğini korumuştur. Gerek Susurluk'ta gerçekleşen kazanın sonuçları gerekse 28 Şubat Kararları, ANASOL-D Hükümeti döneminde de etkisini devam ettiren ve siyasi çevrelerin ilgi odağı konular olmuşlardır. Bu arada, 55. Hükümetin kurulması da DYP'deki istifaları durdurmamış ve sonraki günlerde Doğan Güreş, Mahmut Yılbaş ve Mustafa Zeydan'ın aralarında bulunduğu çok sayıda milletvekili partilerinden ayrılmışlardır.

Necmettin Erbakan'ın Çankaya'nın ve güdümlü demokrasinin hükümeti olarak nitelediği, 55. Hükümet, güven oylaması sonrasında yapmış olduğu ilk toplantıda, Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, Hükümetin hedefleriyle ilgili açıklamalar yaparken, önceliğin nüfus tespiti ve basın affı ile ilgili yasa olduğunu belirtmiş, ancak asıl olarak 8 yıllık kesintisiz temel eğitim yasasının çıkarılacağını açıklamıştır. Ecevit'in bu görüşlerini, sonraki günlerde Başbakan Mesut Yılmaz da desteklemiş ve 8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçilmesi konusunda her türlü tedbirin alınacağını açıklamıştır.

8 yıllık kesintisiz temel eğitimle ilgili yasa tasarısının hazırlanıp Meclis'e sunulması, bu yasa tasarısına karşı çıkan çevrelerin yoğun protestosuna neden olmuş, İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde gösteriler yapılmıştır. Refah Partisi'nin karşı çıktığı, CHP'nin ise sonuna kadar destek verdiği bu yasa tasarısı, DYP çevrelerinde daha temkinli karşılanmıştır. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller bu konuda Hükümeti desteklememekle birlikte, kesintisiz eğitimin 8 değil, 11 yıl olması gerektiğini savunmuş ve tasarıyla ilgili ekonomik önlemlere sert eleştiriler getirmiştir.

DYP'den istifaların sürdüğü ve ayrılan milletvekillerinin, ANAP ve DTP'ye katıldıkları günlerde, 8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçilmesiyle ilgili yasa tasarısının Meclis'te görüşülmesi de başlamış ve söz konusu düzenlemeyle ilgili maddeler, RP ve DYP'nin tüm karşı çıkmalarına ve engellemek için kuralları zorlamalarına rağmen tek tek kabul edilmiştir. Bu tasarının yasalaşmasının ardından 20. Dönem TBMM, İkinci Yasama Yılı'nı tamamlayarak 1 Ekim 1997 tarihine kadar tatile girmiştir. Ancak siyaset tatile girmemiş ve 8 yıllık kesintisiz temel eğitimin kabul edilmesinin de etkisiyle siyasi gerilim azalmamış, hatta daha da artmıştır.

Bu arada ANAP Müşterek Disiplin Kurulu 8 yıllık kesintisiz eğitim yasasına ret oyu veren Cemil Çiçek'in ihraç edilmesine, Ali Coşkun'un ise bir yıl süreyle geçici olarak partiden çıkarılmasına karar vermiştir. Böylece Anavatan Partisi de 8 yıllık kesintisiz eğitime geçişin yarattığı sarsıntıdan kurulmaya çalışmıştır. Ali Coşkun kısa bir süre sonra ANAP'tan istifa etmiştir. Bu arada RP'den ayrılan Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır ise Anavatan Partisi'ne katılacaktır.

20. Dönem TBMM, III. Yasama Yılına başladıktan sonra, 16 Ekim 1997 tarihinde Başkanlığına CHP Gaziantep Milletvekili Hikmet Çetin seçilmiş ve CHP, 55. Hükümeti dışarıdan desteklemesinin getirdiği uzlaşma ortamında Meclis Başkanlığı'nı elde etmiştir. Bu arada Refah Partisi, 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimi düzenleyen 4306 Sayılı Kanunun iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Ancak Anayasa Mahkemesi, bu başvuruyu imzalarda eksiklik olduğu gerekçesiyle usule aykırı bularak geri çevirmiştir. RP, sonraki günlerde tekrar iptal için başvuracak ve Anayasa Mahkemesi de davayı esastan görüşme kararı vermiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi, bir yandan Refah Partisi'nin kapatılması ile ilgili davaya bakarken, diğer taraftan da bu partinin başvurusu sonucu, 8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Yasasını görüşmeye başlamıştır.

Meclis Başkanının partili milletvekilinden çıkmasından ciddi şekilde onurlanan CHP, Kasım 1997 başlarında yeni katılımlar sonucunda Meclis'teki sandalye sayısını da arttırmıştır. Daha önceki günlerde DSP'den istifa etmiş olan İzmir Milletvekili Veli Aksoy, Denizli Milletvekili Hilmi Develi, Bursa Milletvekili Yüksel Aksu ile yine DSP'den ihraç edilen İstanbul Milletvekili Bülent Tanla ve Kocaeli Milletvekili Bekir Yurdagül CHP'ye katılmışlardır. Bu katılımlar başta Genel Başkan Deniz Baykal olmak üzere, tüm CHP'lilerin yüzünü güldürmüştür. Yine DSP'den istifa eden İstanbul Milletvekili Cevdet Selvi de, bir süre sonra CHP'ye katılacaktır.³⁵⁷

Bu arada 3 Kasım'da toplanan MGK'da, Milli Güvenlik Siyaseti Belgesi'nde yapılan değişiklikler kesinleşmiştir. Aynı toplantıda bölücü ve irticai faaliyetlerin birinci önceliğini koruduğu ve siyasal İslam'ın Türkiye için tehdit unsuru olmaya devam ettiği belirtilmiştir.

30 Kasım 1997 tarihinde Genel Nüfus Tespiti ve Seçme Yazımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda da sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır.³⁵⁸

Koalisyon ortaklarından DSP'nin 4. Olağan Kongresinde Bülent Ecevit bir kez daha genel başkanlığa seçilmiştir. 7 Aralıkta toplanan kongre, DSP'nin iktidarda yapmış olduğu ilk kongre olması açısından önemlidir. Ecevit, yapmış olduğu konuşmada bundan sonraki amaçlarının tek başlarına iktidara gelmek olduğunu açıklamıştır.

Susurluk kazası yeni hükümet döneminde de Meclis'in gündemindeki yerini korumuştur. DYP Elazığ Milletvekili ve eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ile yine aynı partinin Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak'ın dokunulmazlıkları TBMM Genel Kurulunda yapılan oylama ile 11 Aralıkta kaldırılmıştır.³⁵⁹ Söz konusu iki milletvekilinin, bu karara karşı Anayasa Mahkemesine yapmış oldukları itiraz da reddedilecektir.

³⁵⁷ **Sabah**, 4 Kasım 1997

³⁵⁸ **Sabah**, 1 Aralık 1997

³⁵⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 38. cilt, 3. Yasama Yılı, 27. Birleşim, s. 360–384

Refah Partisi'nin kesin kapatılması isteği ile açılmış olan davanın görülmekte olduğu bir dönemde, 17 Aralık 1997 tarihinde, Necmettin Erbakan'a yakın isimler tarafından, Fazilet Partisi adıyla yeni bir siyasal parti kurulmuştur.³⁶⁰ Bu partinin genel başkanlığına Avukat İsmail Alptekin getirilmiştir. Fazilet Partisi'nin kurulması, siyasi çevreler tarafından Refah Partisi'nin kapatılmasına karşı, yeni bir örgütlenme olarak algılanmış ve nitekim bu tahminler kısa bir süre sonra doğru çıkmıştır.

1997 yılının sonlarında gerçekleşen bir başka ilginç siyasi gelişme ise daha önce DYP'den istifa ederek DTP'ye geçen İzmir Milletvekili Ufuk Söylemez'in yeniden Doğru Yol Partisi'ne dönmesidir. Tansu Çiller'e yakın isimlerden olan Ufuk Söylemez'in geri dönmesi, DYP çevrelerinde memnuniyetle karşılanmıştır.

1998 yılının ilk önemli olayı, bir önceki yılın son gününde emekli olan Yekta Güngör Özden'in yerine, Ahmet Necdet Sezer'in Anayasa Mahkemesi Başkanlığına seçilmesidir. O günlerde fazla ses getirmeyen bu seçim, sonraki yıllarda, Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı süresinin dolmasından sonra yapılan seçimlerde, siyasi sonuçlarını verecek ve 1999 yılında Ahmet Necdet Sezer, Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Cumhurbaşkanı seçilecektir.

Anavatan Partisi Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli'nin Başkan olduğu sırada, TBMM Genel Kurulu Salonunun yenilenmesi ihalesiyle ilgili olarak, bazı basın organlarında yer alan haberler, iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkileri ısıtan bir başka gelişme olmuştur. Bu haberler üzerine Sayıştay Başkanı Vecdi Gönül, basında çıkan haberleri ihbar kabul ettiklerini ve bu nedenle ihalede görevlendirilen denetçiler hakkında idari soruşturma başlattıklarını açıklamıştır.

Hükümetin, özellikle de Anavatan Partisi'nin TBMM Genel Kurulu salonunun yenilenmesi ihalesiyle ilgili olarak zor durumda oldukları sırada, Ahmet Necdet Sezer'in başkanı olduğu Anayasa Mahkemesi, RP ile ilgili kararını 16 Ocak 1998 tarihinde açıklamıştır.³⁶¹ Buna göre Anayasa Mahkemesi, Refah Partisi'ni demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı davranarak devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve millet egemenliği ilkelerini çiğnediği ve irticai faaliyetlerin odağı olduğu gerekçesiyle kapatmıştır. Yine aynı karara bağlı olarak Genel Başkan Necmettin Erbakan, Şevket Kazan, Ahmet Tekdal, Şevki Yılmaz, Hasan Hüseyin Ceylan, İbrahim Halil Çelik'in milletvekillikleri, Şükrü Karatepe'nin ise Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanlığı düşürülmüş ve söz konusu kişilere siyaset yasağı getirilmiştir. Gerekçeli kararın 22 Şubat 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla Refah Partisi'nin siyasal yaşamı resmen sona ermiştir.³⁶²

³⁶⁰ **Milliyet**, 18 Aralık, 1997; **Hürriyet**, 18 Aralık 1997; **Sabah**, 18 Aralık 1997

³⁶¹ **Hürriyet**, 17 Şubat 1998; **Milliyet**, 17 Şubat 1998; **Sabah**, 17 Şubat 1998

³⁶² <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/SPK/K1998/K1998-01.htm>

RP'nin kapatılmasından sonra bağımsız kalan milletvekillerinden 57'si Fazilet Partisi'ne geçmişlerdir. Recai Kutan ise Kurucular Kurulu tarafından Fazilet Partisi'nin genel başkanlığına getirilmiştir.³⁶³ Sonraki günlerdeki katılımlar sonucunda Fazilet Partisi'nin Meclis'teki sandalye sayısı 140'a kadar çıkacaktır.

Siyasi açıdan oldukça sıcak gelişmelere sahne olan 1998 yılı başlarında, Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş tarafından hazırlanan “Susurluk Raporu” açıklanmış ve bu raporla ilgili olarak Başbakan Mesut Yılmaz; *“Fevkalade kirli ilişkileri içeren bir tablo var. Hukuk devletinde bir hükümetin buna kayıtsız kalması mümkün değildir”* demiş ve raporun açıklanmasının devlet sırrı kavramına ters düşeceğini ifade etmiş ve konuşmasını; *“Her devletin örtülü bir takım operasyonları olur. Çoğu zaman bu operasyonlar meşrudur. Yabancı devlet, size karşı, sizin vatandaşlarınızı öldüren bir terör örgütüne ülkesinde imkan sağlıyor. Ya o örgütü besliyor ya da ona maddi destek saphıyor. Örgüt aracılığıyla sabotaj eylemleri yapıyor. Bu durumda diplomatik yollardan tepki gösterirsiniz. Sonuçsuz kaldığı zaman yapacağınız şey misillemedir. Devletin gizli örgütleri var. Örtülü operasyonlar ister istemez devlet sırrı kavramını gündeme getiriyor”* şeklindeki sözlerle devam ettirmiştir.

Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit ise yapmış olduğu açıklamada, Susurluk Raporunu okuduktan sonra yürürlükteki yargı sistemi ile çete ve mafya ile mücadelede hiçbir şey yapılamayacağını gördüğünü belirtmiş ve bu konuda özel bir yargı sistemine gidilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu tür konuların çok boyutlu ve bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini de ifade eden Bülent Ecevit; *“Olayların hepsi birbiriyle bağlantılı. Uyuşturucu, silah ve kumar mafyası, çeteler. Bunlar birbiriyle iç içe. Hepsi birlikte ele alınmazsa bir yere varılmaz”* diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Türkiye, Mart 1998'den itibaren erken seçim tartışmaları yapmaya başlamıştır. Özellikle CHP, erken seçim konusunda en istekli parti gibi görünürken, Deniz Baykal, partisinin ara rejimden yararlanarak iktidar olma gibi amacının olmadığını sık sık yineleyerek, Hükümeti de uygulamalarına da, özellikle de ekonomik politikasına dönük sert eleştiriler yöneltmiştir.

Bir anlamda, ANAP-DSP-DTP ortaklığında koalisyon hükümetinin kurulmasıyla siyasal dengeler belli bir süre için yerine otururken, hükümetin dışında kalan CHP; RP'nin kapatıldığı, DYP'nin ise kendi iç sorunlarına döndüğü dönemde, Meclis içi muhalefetin en keskin sözcüsü haline gelmiştir. Hükümet bu dönemde, muhalefetin erken seçim isteklerine karşı çıkarak, koalisyon ortakları arasında tam bir uyum olduğunu ileri sürmüş ve gündemde herhangi bir erken seçimin olmadığını açıklamıştır.

³⁶³ Gazeteler..

Tansu Çiller hakkında verilen Soruşturma Önergesinin TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesi, ANAP-DYP çekişmesini yeniden gündeme getirmişse de, gelişme beklenen gerginliği yaratmamıştır.

CHP'nin 24 Mayıs 1998 tarihinde gerçekleşen 28. Olağan Kurultayında yeniden genel başkan seçilen Deniz Baykal, kurultayın gördüğü ilgiyi, partinin güçlenmesinin bir göstergesi olarak gördüğünü belirtmiştir. CHP, Kurultay sonrasında erken seçim konusundaki ısrarının daha sık vurgulamaya başlamıştır. Hemen bir hafta sonra ise bu kez iktidar ortaklarından DTP'nin I. Olağan Büyük Kongresi toplanmış ve Hüsamettin Cindoruk genel başkanlığa seçilmiştir. Hüsamettin Cindoruk, genel başkan seçildikten sonra yapmış olduğu açıklamada, Meclis'i çalıştırmak için muhalefetle uzlaşmanın gerekliliğine değinmiş ve koalisyon ortaklarının kendi aralarında anlaşmalarının yeterli olmadığını vurgulamıştır. CHP'den dış destek alarak ayakta kalan bir Hükümet'in ve yasama görevini de yine aynı şekilde hükümette olmayan bir partinin desteği ile yerine getiren Meclis'in görevde olması, siyasi istikrar için kaygıların bulunmasına yol açmıştır. Hüsamettin Cindoruk da, açıklamalarıyla bu duruma işaret etmiştir.

Erken seçim tartışmalarının ve yeni hükümet arayışlarının daha fazla gündeme geldiği günlerde, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, olası bir yeni hükümette yer almayacağını açıklarken, aralarında Fazilet Partisi'nin de bulunduğu bazı siyasi çevreler, erken seçim için en uygun tarihin Nisan 1999 olduğunu dile getirmeye başlamıştır.

Bu süreçte, Başbakan Mesut Yılmaz, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile TBMM'ye Nisan 1999'da erken seçim önerisi getirilmesi konusunda anlaşmalarını açıklamıştır. Mesut Yılmaz, yılbaşından itibaren Başbakanlık görevinden istifa edeceğini ve bir seçim hükümetinin kurulacağını, CHP'nin ise bu hükümete girmeyeceğini belirtmiştir. FP ve DYP seçimin bir an evvel yapılmasını ve DTP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Yılmaz-Baykal arasında varılan uzlaşmayı kabul etmediklerini açıklamasına karşın, ANAP ve CHP arasında 15 Haziranda imzalanan uzlaşma tutanağına göre, seçimin 18 Nisan 1999'da yapılması kararlaştırılmıştır.

Bülent Ecevit'in de bu uzlaşmaya karşı çıkmayacağını açıklamasından sonra, Türkiye hem siyasi hem de ekonomik açıdan neredeyse bir yıl sürecek olan seçim dönemine girmiştir. Böylece seçimlere kadar geçecek sürede, Hükümet, Meclis'ten çıkarılacak yasalarla ilgili olarak CHP'nin desteğini tekrar sağlamıştır. Bu durum birbirine zıt iki sonuç yaratmıştır. Bir yandan Meclis'in yasama görevini yerine getirmesi için daha uygun bir ortam sağlanırken, diğer yandan ülke beklenenden daha önce seçim tartışmaları içerisine girmiş ve bu durum siyasi istikrarı olumsuz etkilemiştir. Öyle ki seçim kararının alınması partiler arasında milletvekillerinin yer değiştirmelerini hızlandırmış, Meclis peş peşe bir takım istifalara sahne olmuştur.

Siyasi ve ekonomik tartışmaların sürdüğü ve istikrarsız bir görüntünün hakim olduğu bir dönemde, 28 Haziranda Adana’da meydana gelen ve 100’den fazla insanın ölümüne, 1000’e yakın insanın ise yaralandığı deprem, hem iktidarın hem de muhalefetin dikkatini bu doğal afete yöneltmiştir.

Bu arada DYP tarafından Başbakan Mesut Yılmaz hakkında “İstanbul’da mevzuata aykırı turizm alanı ilan ettiği” gerekçesiyle verilen Soruşturma Önergesi Meclis Genel Kurulu’nda, 30 Haziranda kabul edilmiştir. Seçim için uzlaşmanın sağlanması, yaşanan ekonomik ve siyasi sorunlar, soruşturma önermeleri ve son olarak da memur ve emekli maaşlarındaki artışla ilgili yaşanan anlaşmazlıklar, Hükümet ortakları arasında bir güven bunalımının olduğu havasını yaratmış ve bundan da muhalefet yararlanmıştır.

TBMM Anayasa Komisyonu’nda genel ve yerel seçimlerin 18 Nisan Pazar günü yapılması doğrultusundaki önerenin kabul edilmesi ve hemen ardından da bu önerenin TBMM Genel Kurulunda benimsenmesiyle Türkiye, siyasi ve ekonomik açıdan geri dönemeyecek kadar seçim ortamına girmiştir.

Erken seçimin kesinleşmesi üzerine, 4 Ağustos 1998’de, Adalet Bakanlığına İzmir Bağımsız Milletvekili Hasan Denizkurdu, İçişleri Bakanlığına İstanbul Valisi Kutlu Aktaş ve Ulaştırma Bakanlığına Antalya Bağımsız Milletvekili Arif Ahmet Denizolgun atanmıştır. Bütün bunlara karşın, bir başka deyişle seçim tarihinin belirlenmesine karşın, hem iktidar ortağı DTP’de hem de DYP ve FP’de seçim tarihinin değiştirilebileceği, hatta daha öne alınabileceği umudu devam etmiştir. Seçim tartışmalarının yoğunlaştığı günlerde, ANAP ile DYP’nin birleşmesi ve merkez sağda bütünleşmesi tartışmaları, çeşitli senaryoların üretilmesine neden olmuştur. Bu tartışmalar sırasında Tansu Çiller’in, ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Mesut Yılmaz’a yapmış olduğu; “*Gelin milletin hakemliğinde birleşelim. Sandıktan kim önde çıkarsa onun çatısı altında bütünleşme sürecine hazır olduğumuzu, seçimlerden önce iki genel başkan olarak imzalı ve yazılı olarak kamuoyunun önünde açıklayalım*” şeklindeki teklifi tartışmaya yeni bir boyut kazandırmıştır.

Seçim kararının alınması ülkedeki siyasal ve ekonomik dengeler üzerinde olumsuz etki bırakmıştır. Ülkenin tekrar bir seçim ortamına girmesi, hükümetin seçim ekonomisi uygulamasına yol açmış ve yıllardır biriken ekonomik sorunların çözümünü de zorlaştırmıştır. Bu arada Anayasa Mahkemesi, RP’nin kapatılması öncesinde 8 Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Yasasının iptali ve yürürlüğün durdurulması istemiyle açmış olduğu davayı oybirliği ile reddetmiştir.

Bu arada Alaattin Çakıcı olayı ülke gündemine oturmuş ve bazı milletvekillerinin zor durumda kalmasına yol açmıştır. Alaattin Çakıcı ile konuşmasının bant kayıtları ortaya çıkan, ANAP’lı Devlet Bakan Eyüp Aşık, bakanlıktan ve milletvekilliğinden istifa etmiştir. Eyüp Aşık’ın istifası muhalefetin tepkisini dindirmemiş ve Başbakan Mesut Yılmaz’ın da istifası istenmiştir. Böylece Türkiye, daha Susurluk Kazasının şokunu atlatamadan, bu kez bir başka çeteleşme iddiasıyla çalkalanmıştır.

TBMM Genel Kurulu 1 Ekim 1998 tarihinde IV. Yasama Dönemine Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in açış konuşmasıyla başlamıştır. Süleyman Demirel konuşmasında PKK terörüne değinmiş ve Suriye'yi bu örgüte destek vermekle suçlayarak uyarmıştır. Cumhurbaşkanı'nın bu uyarılarına, sonraki günlerde Başbakan dahil, çeşitli düzeydeki sivil ve askeri yetkili de katılacaktır. Türkiye-Suriye ilişkileri, bu tarihten sonra gün geçtikçe daha da gerilecek ve Suriye PKK'ya ve Abdullah Öcalan'a verdiği destek nedeniyle zor durumda kalacaktır.

Yeni yasama yılının siyasi açıdan ilk önemli gelişmesi, Devlet Bakanı Refaiddin Şahin hem bakanlıktan hem partisi DTP'den istifa etmesi ve yerine DTP İstanbul Milletvekili Yıldırım Aktuna'nın atanması olmuştur. Bu da hem Parlamento'daki hem Hükümetteki dengelerin hala yerine oturmadığını göstermesi açısından önemlidir. Mesut Yılmaz, Tansu Çiller, Yalım Erez ve İsmet Attila hakkında verilen soruşturma önergelerinin kabul edilmesi de, bunun tipik örnekleri olmuştur.

1998 yılında Türkiye'nin gündeminde bulunan bir başka olay, Cumhuriyetin ilan edilmesinin 75. yıldönümü kutlamalarıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun da 75. yılı olan 1998, bu anlamda siyasi olduğu kadar, duygusal yönden de kamuoyunun hafızasına kazınmıştır. 29 Ekim 1998 tarihindeki kutlamalar, önceki birçok kutlamalardan daha görkemli geçmiş ve 15'i devlet başkanı olmak üzere 80 ülkenin temsilcisi bu kutlamalara katılmıştır.

Alaatin Çakıcı ile Eyüp Aşık arasındaki telefon görüşmesinin ortaya çıkması sonucu, son derece sıkıntılı günler geçiren Başbakan Mesut Yılmaz ve ANAP, Kasım ayında, bu kez Türk Bank'ın satışı konusunda, iş adamı Korkmaz Yiğit ile yapmış olduğu görüşmenin basına yansmasıyla iyiden iyiye zor duruma düşmüştür. Mesut Yılmaz gelişmeleri bir komplo olarak değerlendirmekle birlikte, muhalefet olayın üzerine sert bir biçimde gitmiş ve hatta CHP, bu nedenle Hükümetten desteğini çekmiştir. Koalisyon ortaklarından DTP'nin Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Hükümetin fiilen sona erdiğini, CHP'nin desteğini çekmesi nedeniyle kendi desteklerinin de anlamını yitirdiğini açıklamıştır.

FP, DYP ve CHP'nin, 55. Hükümetle ilgili olarak peş peşe verdikleri gensoru önergeleriyle bir hükümet bunalımına doğru giderken, Hükümet ve Silahlı Kuvvetler, PKK'ya destek veren ve bu terör örgütünün elebaşı olan Abdullah Öcalan'ı barındıran Suriye'yi uyarılmışlardır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de Meclis'i açış konuşmasında benzer bir üslup kullanması ve Türkiye'nin konuyla ilgili kararlılığını göstermesi, Suriye ile ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin hareketlendiği ve uçakların Suriye sınırında alçaktan uçuş yaptıkları günlerde, Türk Hükümetinin teröre destek vermeyi durdurması için Suriye'ye 45 gün süre verdiği haberleri basında yer almıştır.

Türkiye'nin baskısı ve kararlı tutumu nedeniyle Suriye'den ayrılan Abdullah Öcalan, İtalya'da yakalanmış ve bu kez Öcalan'ın teslim etmeyen İtalya ile siyasi gerginlik başlamıştır. Bu dönemde sadece diplomatik açıdan değil, tüm kamuoyu İtalya'ya karşı olumsuz bir yaklaşım içine girmiş, bu devlete dönük sert mesajlar içeren gösteriler yapılmıştır. İtalya İstinaf Mahkemesi'nin terör örgütü PKK'nın lideri Abdullah Öcalan'ı tahliye etmesiyle bu tepkiler çığ gibi büyümüş, bu dönemde Türk-İtalyan ilişkileri ciddi bir şekilde yara almıştır.

ANASOL-D Hükümetinin, son olaylarla yıpranması, yeni istifalara neden olmuş ve bu kez tersine bir rüzgar esmiştir. ANAP ve DTP'den istifa eden bazı milletvekilleri DYP'ye katılmışlar ve bu partinin sandalye sayısı artmıştır.

Abdullah Öcalan nedeniyle Suriye ve İtalya ile yaşanan gerginlikler, kısmen de olsa Hükümet üzerindeki baskının hafiflemesine yol açtığı sıralarda, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ve ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz hakkında açılan Mal Varlığı Soruşturma Komisyonlarının, iki liderin de Yüce Divan'a gönderilmelerine gerek olmadığına dair karar vermeleri, yeni bir tartışmaya neden olmuş, bu aklamaların karşılıklı anlaşmalar sonucunda gerçekleştiği iddia edilmiştir.

Ancak Komisyonların kararı Meclis'te Hükümet'e karşı olan milletvekillerinin daha kararlı bir tavır takınmalarına yol açmış ve 25 Kasım'da TBMM Genel Kurulu'nda Başbakan Mesut Yılmaz hakkında verilen güvensizlik önergesi oylanmış ve bu önerenin kabul edilmesiyle Hükümet düşürülmüştür. Devlet Bakanı Güneş Taner hakkında verilen gensoru da Genel Kurul'da kabul edilmiştir. Aynı gün Başbakan Mesut Yılmaz, 55. Hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e sunmuştur.

4.2. 56. CUMHURİYET HÜKÜMETİ DÖNEMİ:

4.2.1. Bülent Ecevit Tarafından 56. Hükümetin Kurulması ve Güven Oylaması

Mesut Yılmaz'ın istifasıyla, bir süre sonra seçime gidecek olan Türkiye'de, zaten var olan siyasi belirsizlik daha da artmış ve seçime kadar geçecek sürede kurulacak hükümet modeli üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştır. Bu arada TBMM Genel Kurulu'nda, Başbakan Mesut Yılmaz hakkında verilen "çeteleri koruduğu", "Türkbank satışı" ve "GSM lisans devrinde usulsüzlük yaptığı" gerekçesiyle verilen üç ayrı Meclis soruşturma önergesi kabul edilmiştir.

Yeni hükümet için bir yandan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Meclis'te milletvekili bulunan siyasi parti liderleriyle görüşürken, diğer yandan da partiler kendi aralarında gayri resmi yoldan hükümet arayışlarına girişmişlerdir. Hemen herkesin görüş birliğinde olduğu en önemli konunun, kurulacak olan bu hükümetin kesin olarak bir seçim hükümeti olacağı idi. Bu da 18 Nisan 1999 tarihine kadar geçecek sürede icra konusunda ciddi bir hamlenin yapılamayacağını kanıtı idi. TBMM'nin yasama görevini aksatacağı da bir gerçektir.

Ekonomik ve siyasi çevrelerle tüm kamuoyu, bu düşüncelerde iken, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 2 Aralık 1998'de yeni hükümeti kurma görevini DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e vermiştir. Bülent Ecevit, yukarıda ifade edilen düşüncelerin aksine, görevi alır almaz yapmış olduğu ilk açıklamada; *"Kurulması gereken hükümet sadece bir seçim hükümeti değil, Türkiye'nin ivedi iç ve dış sorunlarıyla baş edebilecek bir hükümet olmalı. Olabildiğince kısa bir zamanda Meclis'ten güvenoyu alabilecek bir hükümet kurmak için elimden geleni yapacağım"* demiştir.³⁶⁴

Cumhurbaşkanının, Hükümeti kurma görevini Bülent Ecevit'e vermesine ilk tepkiyi Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan göstermiştir. Kutan, gazetecilerin sorularını cevaplarken, bu görevlendirmeye karşı çıkmış ve demokratik teamüllere aykırı olduğunu savunarak, kurulacak hükümetin güvenoyu alamayacağını iddia etmiştir. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ise Türkiye'yi, Nisan 1999 tarihindeki seçimlere sağlıklı bir şekilde götürecek bir hükümete ihtiyaç bulunduğunu, bu nedenle sorumluluğunu bilen bir kişi tarafından kurulacak hükümet için uzlaşmacı bir tutum içinde olacaklarını açıklamıştır.

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, geniş tabanlı tarafsız bir başbakanın kuracağı hükümet dışındaki formüllerine destek vermeyeceklerini açıklayarak, Bülent Ecevit ismine karşı olduklarını örtülü de olsa ortaya koymuştur. Ecevit'in ilk görüşmeleri ANAP ve DYP liderleri ile yapması, Baykal'ın bu görüşünün daha da kesinleşmesine yol açmış ve Ecevit'in merkez sağ iktidar yapmak için harekete geçtiğini ileri sürmüştür.

³⁶⁴ **Hürriyet**, 3 Aralık 1998

Bülent Ecevit ise dışarıdan desteklenen DSP azınlık hükümeti formülü üzerinde yoğunlaşmış, bu tür bir hükümet için parti liderlerinin desteğini aramaya başlamıştır. DSP-CHP azınlık hükümeti de bir ara gündeme gelmişse de, başta Mesut Yılmaz olmak üzere, diğer partiler buna sıcak bakmamışlardır. FP lideri Recai Kutan ise geniş tabanlı hükümet isteğini gündeme taşımaya devam etmiştir. Hükümet kurma çalışmalarının sonuçsuz kalacağı ve bu nedenle de seçimlerin öne çekilmesi gibi tedbirlerin tartışıldığı günlerde, 21 Aralıkta Bülent Ecevit, hükümeti kurma görevini Cumhurbaşkanı'na iade etmiş ve ülkedeki siyasi belirsizlik bir bunalıma dönüşmüştür.³⁶⁵

Hemen her partinin farklı hükümet modelleri üzerinde durduğu ve kendi hükümet modellerini destekleyeceklerini açıkladığı dönemde, Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Bağımsız Muğla Milletvekili Yalım Erez'e vermiştir. Bu görevlendirme özellikle DYP çevrelerinde tepkiyle karşılanmış ve Erez'in hükümeti kuramayacağı açıklanmıştır. Fazilet Partisi de bu görevlendirmeye karşı çıkarken, ANAP, Erez'in kuracağı bir hükümete koşulsuz destek verileceğini açıklayarak, çözüm için önemli bir adım atmıştır.

Yalım Erez, FP, ANAP ve DSP Genel Başkanları ile yapmış olduğu görüşmelerde, geniş tabanlı bir hükümet için destek istemiş ve bir gün sonra da CHP, DYP ve DTP genel Başkanları ile görüşme yapmıştır. Parlamentoda grubu olmayan siyasi parti liderleriyle ve parlamento dışında kalan partilerin yetkilileriyle de görüşmeler yapan Erez, ANAP, DSP ve DTP'den destek sözü almasına karşın, siyasi çevreler, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in DSP azınlık hükümetine destek vereceklerini açıklamasıyla, yeniden Bülent Ecevit'in başbakanlığını konuşmaya başlamışlardır. ANAP'ın da bu görüşü desteklemesi üzerine, Yalım Erez, görevi Cumhurbaşkanı'na iade etmiş ve Süleyman Demirel de hükümeti kurma görevini, bir kez daha Bülent Ecevit'e vermiştir.

Sonuçta neredeyse bir buçuk aydır devam eden hükümet arayışları, Bülent Ecevit tarafından 11 Ocak 1999'da kurulan 56. Hükümetin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması ile son bulmuştur.³⁶⁶

Bülent Ecevit tarafından kurulan 56. Hükümetin programı 12 Ocakta Meclis Genel Kurulu'nda okunmuş ve güven oylaması süreci başlamıştır. Bülent Ecevit tarafından okunan Hükümet programı ve Bakanlar Kurulu listesi şu şekildedir:³⁶⁷

“Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

56 ncı Cumhuriyet Hükümeti adına sizlere saygılar sunarım. Sayın Cumhurbaşkanı'nın görevlendirmesi ile kurulan Hükümetimizin yaklaşan seçimlerle sınırlı bir ömrü olacağı başından bellidir. Hükümetin ömrü kısa

³⁶⁵ **Hürriyet**, 22 Aralık 1998; **Milliyet**, 22 Aralık 1998; **Sabah**, 22 Aralık 1998

³⁶⁶ **Hürriyet**, 12 Ocak 1999; **Milliyet**, 12 Ocak 1999; **Sabah**, 12 Ocak 1999

³⁶⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 20. Dönem, 69. Cilt, 4. Yasama Yılı, 42. Birleşim, s. 74-78

olacağı için, Hükümet Programını da kısa tuttuk. Ancak Hükümetimizin kısa görev süresini olabildiğince verimli değerlendirmeye kararlıyız. Seçimlerin çok yaklaştığı bir ortamda yüklü bir Meclis gündemi önermenin gerçekçi olmayacağını biliyoruz. O nedenle Yüce Meclisten beklentilerimizi de sınırlı tutmaya özen göstereceğiz.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

55 inci Cumhuriyet Hükümetinin güvenoylaması ile düşürülmesi üzerine ortaya çıkan hükümet sorunu, sağlam gelenekler oluşturan demokrasimizin ürettiği bir çözümle aşılmıştır. Anavatan Partisi ile Doğru Yol Partisinin dışarıdan destek sözü verdikleri Demokratik Sol Parti azınlık Hükümeti kurulmuştur. Doğru Yol ve Anavatan Partilerine bu destek kararları için teşekkür ederim. Hükümetimizin Programını sunmaya başlamadan önce, Sayın Mesut Yılmaz'ın ve Sayın Hüsamettin Cindoruk'un şahıslarında, Anavatan Partisi ile Demokrat Türkiye Partisine de 55 inci Hükümetin uyumlu ve verimli çalışmalarına değerli katkıları için şükranlarımı belirtmeyi görev biliyorum. Üç partili bir azınlık Hükümeti olmasına karşın, 55 inci Hükümet, yaklaşık 18 aylık görev süresi içinde, eğitim ve vergi reformlarını gerçekleştirmiştir; Güneydoğu ve Doğu Anadolu'ya yatırımları teşvik programını hazırlamış ve uygulamaya koymuştur; çetelere karşı kararlı bir mücadele açmıştır; müzminleşen enflasyonun hızını büyük ölçüde kesmeyi başarmıştır; kapsamlı bir altyapı ve enerji yatırımları atılımı başlatmıştır.

Ayrıca birçok başka reforma da öncülük edecek tasarıları Büyük Millet Meclisine sunmuştur. Sınırlı bir görev süresi olan 56 ncı Hükümetin başta gelen görevi, Türkiye'yi, 18 Nisanda yapılacak milletvekili genel seçimlerine ve yerel yönetim seçimlerine güvenlik ve huzur içinde ulaştırmaktır. Bu görevi yerine getirirken, Hükümetimiz, seçim ekonomisine yol açmayacaktır; devlet olanaklarının savurganca kullanılmasından da özenle kaçınacaktır. Hükümetimiz, Türkiye Cumhuriyetinin laik ve sosyal hukuk devleti niteliklerine ödünsüz bağlı kalacaktır; anlatım ve inanç özgürlüklerine saygılı davranacaktır; insan haklarıyla bağdaşmayan uygulamalara meydan verilmemesi için gereken özeni gösterecektir. Hükümetimiz, sağlıklı demokrasinin gereği olan uzlaşma kültürünü geliştirmeye katkıda bulunmayı görev bilmektedir. Bu anlayışı benimseyen Hükümetimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisiyle uyum içinde çalışmaya özen gösterecektir. Kamu yönetimindeki uygulamalarımızın temelini, insan gücünün ve parasal kaynakların etkin, verimli ve tutumlu kullanılması oluşturacaktır. Bu konudaki kararlılığımızın ilk örneği Bakanlar Kurulumuzun 38 yerine 25 üyeliğe sınırlandırılmış olmasıdır. Tüm kamu hizmetlerinde yansızlık, sürat, verimlilik ve doğruluk ilkelerine bağlı kalınacaktır. Yasa veya hizmet gereği olmadıkça, kamu yönetiminde yeni atamalar yapılmayacaktır; partizanlığa asla fırsat verilmeyecektir. Zorunlu olabilecek atamalarda da, şimdiye kadar özenle gözettiğimiz gibi, liyakat kesin ölçüt olacaktır.

Değerli milletvekilleri, Hükümetimiz, suç örgütlerine ve karapara aklamalarına yönelik olarak 55 inci Hükümet döneminde başlatılmış olan mücadeleyi kararlılıkla sürdürecektir. Devletimizin kararlı ve tutarlı tutumu sonucunda, bölücü terör örgütünün başı hiçbir devletin kabul etmek istemediği bir sığıntı durumuna gelmiştir. Onbinlerce yurttaşımızın, çocuk, kadın, yaşlı, genç, öğretmen, polis, asker demeden, yaşam haklarının ellerinden alınmasının bir numaralı sorumlusu olan bu azılı caninin adalete hesabını verebilmesi için her türlü yasal veya siyasal yola başvurulacaktır. Başı koparılan terör örgütü şimdiden parçalanma sürecine girmiştir. Güneydoğu ve doğu bölgelerimizin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmak için başlatmış olduğumuz tüm programlar ve teşvikler 56 ncı Hükümet döneminde de kararlılıkla sürdürülecektir. Eğitim yatırımları, halkımızın da büyük katkılarıyla hızlandırılacaktır. Güneydoğu ve doğu bölgelerimizdeki öğretmen açığının kapatılması için 55 inci Hükümet döneminde gösterilen çabalar kararlılıkla sürdürülecektir.

Değerli milletvekilleri,

Türkiye, bölgesinde ve dünyada barış ve istikrarın önde gelen bir güvencesidir. Bölgesinde ve İslam âleminde, demokrasinin, laikliğin, çağdaşlaşmanın ve kadın-erkek eşitliğinin öncüsüdür. Hükümetimiz, dış ilişkilerinde, Türkiye Cumhuriyetinin bu temel niteliklerini gereğince değerlendirecektir. Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Karadeniz, Akdeniz ve Ortadoğu, Avrasyalaşma sürecinde, ülkemizin güvenliği ve gelişmesi açısından büyük önem kazanmıştır. Türkiye, bu süreçte merkezî bir konum edinmiş, anahtar ülke durumuna gelmiştir. Bu bağlamdaki bölgesel dayanışmaya ve işbirliğine öncülüğümüz ve katkılarımız 56 ncı Hükümet döneminde de sürecektir. 2000'li yılların eşiğinde dünya yeni dönüşümlere sahne olurken, özellikle Avrupa yeniden yapılandırılmaktadır. Türkiye de Avrupa'daki bütünleşme sürecinde hakkı olan yeri, ulusal haklarından hiçbir ödün vermeksizin, er geç alacaktır. Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizin, karşılıklı çıkar, dostluk ve ittifak bağlarımıza uygun olarak güçlendirilmesine Hükümetimiz döneminde de önem verilecektir. Komşumuz Rusya Federasyonu ile de ilişkilerimizin geliştirilmesine devam edilecektir. Rusya'nın son aylarda sürüklendiği ekonomik krizden kurtulmasına elimizden gelen katkıyı yapmakla kendi çıkarımızı da gözetmiş olacağımıza inanıyoruz. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Rus füzeleri siparişini iptal etmek zorunda kalmış olması, Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki çok yönlü ilişkileri ve dayanışmayı derinleştirme sürecinin başarılı bir sonucudur. Bu süreç Hükümetimiz döneminde de hızlandırılacaktır. Kıbrıs'ta iki ayrı devlet varlığı yadsınmaz bir gerçektir. Bu gerçek er geç kabul edilecektir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ın vurguladığı "konfederasyon" önerisi bu bakımdan çok yerindedir ve Hükümetimizce de desteklenmektedir. Yunanistan'la aramızdaki Ege sorununun diyalog yoluyla çözümü için Türkiye'nin iyi niyetli ve yapıcı girişimleri Hükümetimiz döneminde de sürdürülecektir. Türk Cumhuriyetleri ve değişik ülkelerdeki Türk ve akraba topluluklarıyla ilişkilerimiz her alanda

yoğunlaştırılacaktır. Bu bağlamda, Bosna-Hersek'le ilişkilerimize özel bir önem verilecektir. Kosova'da zulmün durmasına ve hakça bir barış sağlanmasına, Hükümetimiz, gereken her katkıyı yapacaktır. Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından koşulsuz çekilmesi ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunların barışçı yoldan çözülmesi için gerekli girişimler Hükümetimiz döneminde de sürdürülecektir. Hükümetimiz, Avrasya enerji koridorunun gerçekleştirilmesi ve Bakü-Ceyhan boru hattı projesinin kesinleşmesi için sürdürülen çabaların takipçisi olacaktır. Arap ve İslam ülkeleriyle ilişkilerimizi geliştirmeye Hükümetimiz döneminde de önem verilecektir. Ortadoğu barış sürecine Türkiye'nin katkısı etkinlikle sürdürülecektir. Irak'ın toprak bütünlüğü ve ulusal birliği Türkiye için yaşamsal önem taşımaktadır. Hükümetimiz, Irak yönetiminin bunu kolaylaştırıcı bir tutum izlemesini, Amerika Birleşik Devletlerinin de barışçı yaptırımlara ağırlık vermesini gerekli görmektedir.

Değerli milletvekilleri, sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim uygulamaları alanında birbuçuk yılda büyük mesafe alınmıştır. Bu süre içinde, yalnız ilköğretimde değil, eğitimle ilgili birikmiş birçok sorunun çözümü yolunda da çok önemli gelişmeler sağlanmıştır. Hükümetimiz bu gelişmeleri kesin kararlılıkla sürdürecektir. Okul yapımı yatırımları, o arada, özellikle, başlamış bulunan yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu ilköğretim okullarının tamamlanması çalışmaları hızlandırılacaktır. Özürlü yurttaşlarımızın ve yetişkinlerin eğitimine büyük önem verilecektir. Sağlık hizmetlerinin yurdumuzda dengeli dağılımına, verimliliğini artırmaya ve bu hizmetlerden dar gelirli yurttaşlarımızın adaletli biçimde yararlanabilmelerine gereken özen gösterilecektir. Trafik canavarına karşı alınan önlemleri daha etkili ve caydırıcı kılabilmek için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Kimsesiz çocuklar ile kadınların ve bakıma muhtaç özürlüler ile yaşlıların sağlıklı ve güvenli bir yaşama kavuşmaları için devletin tüm olanakları seferber edilecektir. Özürlülerle ilgili yasal düzenlemeler hızla uygulamaya geçirilecektir. Sokaklarda yaşayan çocukların topluma ve ailelerine kazandırılmalarıyla ilgilenen kuruluşlar ve hizmetler yaygınlaştırılacaktır. Dar gelirli aile çocuklarının eğitim giderlerine devlet katkısını artırma yolundaki uygulamalar da yaygınlaştırılacaktır. Kayıt dışı işçiliğe karşı, haksız işçi çıkarmalarına karşı ve işçileri sendikasıylaştırma baskılarına karşı etkili önlemler alınacaktır. Bu bağlamda iş güvencesiyle ilgili bir tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacak durumdadır. Kamu görevlilerinin sendikal haklarıyla ilgili yasa tasarısının da bir an önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabulü yararlı olacaktır. Çalışan çocukların sağlıklarının ve haklarının korunmasına ve eğitimlerinin sürdürülmesine özen gösterilecektir. Doğa dengesi ve çevre sağlığı konusunda çok duyarlı davranılacaktır. Doğal afetlerle ilgili kurtarma çalışmalarına, ilgili devlet kuruluşlarının yanı sıra, özel kuruluşların katkıları da desteklenecek ve özendirilecektir. Toplumun ve ailelerin bütünlüğünü tehdit eden uyuşturucu kullanımı, şiddet, müstehcenlik ve benzeri sorunlarla mücadele ödünsüz sürdürülecektir.

Değerli milletvekilleri, Hükümetimizin ülkeyi en sağlıklı koşullarda seçime götürme yanında çok önemli bir sorumluluğu daha vardır; o da, tutarlı, dengeli ve sağlıklı ekonomik ve malî politikalar uygulayarak, ülke ekonomisinde olumsuzlukları önlemektir. Dünyada, ülkemizin çok dikkatli bir şekilde izlemesi gereken ekonomik gelişmeler olmaktadır. Bilindiği gibi, dünya ekonomisi, 1998 yılı boyunca, 1997 Temmuz ayında Uzakdoğu'da başlamış olan ve komşumuz Rusya'da derinleşen bir bunalımın etkisi altında kalmıştır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerin malî piyasalarına yönelik güvenin zayıflamasına, bu piyasalardan kaynak kaçışına ve onun ötesinde, bu ülkelerin dış borçlanma maliyetlerinin yükselmesine yol açmıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle, 1997 yılında yüzde 4,2 olan dünya üretimindeki artış, 1998'de yüzde 2,2'ye gerilemiştir. Dünya ticaret hacmindeki büyüme hızının da, aynı dönemde yüzde 9,9'dan yüzde 3,3'e düşmesine yol açacak gelişmeler yer almıştır. Hükümetimiz, özellikle dünyadaki ekonomik bunalımın etkilerinden ülkemiz ekonomisinin en az düzeyde etkilenmesi konusunda gereken her çabayı gösterecek ve yabancı ülkelerdeki talep yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan üretim sorunlarının aşılmasına çalışacaktır. Dünyanın ve Türkiye'nin ekonomik konjonktüründe beklentiler çok önem kazanmıştır. Hükümetimiz, beklentileri etkileyecek genel bir karamsarlık havasının yaratılmaması ve spekülatif davranışlara yol açılmaması için gereken her çabayı gösterecektir. Yılbaşından beri, uluslararası yabancı sermayenin, yavaş da olsa, gelişmekte olan piyasalara yeniden dönmeye başladığı gözlemlenmektedir. Diğer gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında, Türk ekonomisi, küresel kriz karşısında oldukça güçlü ve dayanıklı bir konumda kalmıştır. Ancak, ülkemizin çok ivedi olarak alması gereken bazı önlemler vardır. 55 inci Hükümet, düşürüldükten sonra bile, bu yönde yararlı adımlar atmıştır. Şimdi alınması gereken önlemlerin başında ise, 1999 Bütçesinin bir an önce yürürlüğe girmesi gelmektedir. İçeride ve dışarıda güven ortamının sağlanması ve belirsizliklerin giderilmesi açısından bunun büyük önemi vardır. Hükümetimiz, 1999 yılı Bütçesi ile uyumlu bir ekonomik program oluşturacaktır. Bunu iç ve dış kamuoyuna açıklayacak ve programın tam bir malî disiplin içinde uygulanmasını sağlayacaktır. İkinci zorunlu önlem ise, yasal boşlukları ortadan kaldıracak ve finans sektörünün gözetim ve denetim mekanizmalarının etkin şekilde işlemesini sağlayacak olan Bankalar Yasası tasarısının bir an önce Mecliste görüşülüp yürürlüğe girmesidir. Üçüncü önlem de, kamu kesimi borçlanma gereğinin önemli bir unsuru haline gelen sosyal güvenlik kurumları açıklarının azaltılması için sosyal güvenlikle ilgili yasaların çıkarılmasıdır. 1999 yılının ilk aylarındaki borç servisinin büyüklüğü ve finansman maliyetlerinin yüksekliği dikkate alınırsa görülür ki, bu üç düzenleme, yeterli dışkaynak sağlanması bakımından son derece de önemlidir. Bunlar, kim hükümette olursa olsun, ulusal ekonomimizin sağlıklı zeminde ve istikrar içinde yürüyebilmesi için zorunlu düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler 18 Nisan 1999 seçimlerini izleyen dönemde kurulacak Hükümetlerin de ekonomide belirsizlik ortamı yaşanmaksızın icraatına başlayabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu arada, enflasyonla mücadele kararlılıkla sürdürülecek ve başlamış bulunan altyapı ve enerji yatırımlarının aksamadan sürdürülmesine özen gösterilecektir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; insan ilişkilerinde olduğu gibi, siyasal ilişkilerde de en önemli etken güven duygusudur. Seçim ortamında Hükümetimize koşulsuz destek vermekle, iki parti -Anavatan ve Doğruiyol Partileri- bize olan güvenlerini göstermişlerdir. Bu güvene liyakatin tüm gereklerini yerine getirmeyi borç bileceğiz. Bütün partilerin ve ulusumuzun güvenlerini hak etmek için de gereken özeni göstereceğiz. Karşılaşabileceğimiz her soruna, eşsiz önder Atatürk'ün bilime en yüksek değeri veren aydınlık yolunda çözüm arayacağız. Ulusal birliğimizi de, Atatürk'ün her türlü ayrımcılığı reddeden bütünleştirici ve barışçı milliyetçilik anlayışından aldığımız güçle pekiştireceğiz.

Hükümetimiz adına, Yüce Meclisin siz değerli üyelerine saygılar sunarım."

Bülent Ecevit tarafından kurulan 56. Hükümet ile ilgili güven oylaması 17 Ocak 1999'da yapılmıştır. 188 ret oyuna karşılık, 306 kabul oyu ile Hükümet güvenoyu almış ve yaklaşık iki aydan beri devam eden siyasal belirsizlik şimdilik aşılmıştır.³⁶⁸

11 Ocak 1999 tarihinde Bülent Ecevit tarafından kurulan ve Türkiye'yi seçime götüren DSP azınlık hükümetinin (56. Hükümet) Bakanlar Kurulu şu şekildedir: **Başbakan** Bülent Ecevit (İstanbul), **Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı** H. Hüsamettin Özkan (İstanbul), **Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı** Hikmet Uluğbay (Ankara), **Devlet Bakanı** Prof.Dr. Şükrü Sina Gürel (İzmir), **Devlet Bakanı** Mustafa Yılmaz (Gaziantep), **Devlet Bakanı** Hasan Gemici (Zonguldak), **Devlet Bakanı** Fikret Ünlü (Karaman), **Devlet Bakanı** Aydın Tümen (Ankara), **Adalet Bakanı** Selçuk Öztek (Parlamento Dışından), **İçişleri Bakanı** Cahit Bayar (Parlamento Dışından), **Millî Savunma Bakanı** Prof.Dr. Hikmet Sami Türk (Trabzon), **Dışişleri Bakanı** İsmail Cem (Kayseri), **Maliye Bakanı** Zekeriya Temizel (İstanbul),³⁶⁹ **Millî Eğitim Bakanı** Metin Bostancıoğlu (Sinop), **Bayındırlık ve İskân Bakanı** Ali İlıksoy (Gaziantep), **Sağlık Bakanı** Mustafa Güven Karahan (Balıkesir), **Tarım ve Köyşleri Bakanı** Mahmut Erdir (Eskişehir), **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı** Prof. Dr. Nami Çağan (İstanbul),³⁷⁰ **Sanayi ve Ticaret Bakanı** Metin Şahin (Antalya), **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı** Prof. Dr. Ziya Aktaş (İstanbul), **Kültür Bakanı** İstemihan Talay (İçel), **Turizm Bakanı** Ahmet Tan (İstanbul), **Orman Bakanı** Arif Sezer (Adana), **Çevre Bakanı** Fevzi Aytekin (Tekirdağ)

³⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 20. Dönem, 69. Cilt, 44. Birleşim, s. 175-177; 201-224

³⁶⁹ 24 Şubat 1999'da görevinden istifa eden Zekeriya Temizel'in yerine, İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Nami Çağan atanmıştır.

³⁷⁰ Nami Çağan'ın 24 Şubat 1999'da Maliye Bakanlığına atanması nedeniyle, bu göreve İzmir Milletvekili Hakan Tartan getirilmiştir.

4.2.2. 56. Hükümet Dönemindeki Önemli Gelişmeler ve Seçimler

Bülent Ecevit'in güven oylamasından hemen sonra yaptığı teşekkür konuşmasında; *"Güvenoyu vermeyen milletvekillerinin de güvenini sağlamaya çalışacağım ve ülkeyi tarafsız bir yönetim ve esenlikle 18 Nisan seçimlerine taşıyacağım"* şeklindeki ifadeleri,³⁷¹ 56. Hükümetin bir icraat değil, seçim hükümeti olduğunu göstermiştir. Ocak-Nisan arasında, 20. Dönem TBMM'nin IV. Yasama Dönemindeki yasa faaliyetlerinin cıvıllığına da bakıldığında, 56. Hükümet'in temel işlevinin icraat değil, seçimlerin sağlıklı bir biçimde yapılması olduğu da anlaşılmaktadır.

20. Dönem TBMM, 18 Nisan 1999 tarihinde yapılacak olan erken genel seçimler nedeniyle 11 Şubatta çalışmalarını tamamlamış ve milletvekilleri seçim bölgelerine dağılmışlardır. Böylece dört yasama yılını tamamlamayan ve dört farklı hükümet gören 20. Dönem TBMM, yoğun bir iç ve dış politika gündemini arkasında bırakarak, çalışmalarına son vermiştir.

Erken seçimlere giden Türkiye'de Ecevit Hükümeti'nin gündemini iç politikadan çok, dış politik bir sorun niteliğine bürünen, PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın yurda getirilmesi oluşturmuştur.³⁷² İtalya ile ilişkilerin gerilmesine yol açan süreç sonrasında, bu ülkeden Rusya'ya geçtiği söylenen Öcalan'ın yakalanması, Türkiye açısından hem PKK'nın çökertilmesinin anahtarı hem de uluslararası saygınlığının korunması olarak görülmüştür.

TBMM'nin çalışmalarına son vermesinden birkaç gün sonra, 16 Şubatta 56. Hükümetin gücünü arttıran bir gelişme olmuştur. PKK'nın lideri Abdullah Öcalan, Kenya'nın başkenti Nairobi'de yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Abdullah Öcalan'ın yurda getirilmesiyle ilgili olarak yapmış olduğu yazılı açıklamada; *"30 bin insanımızın ölümüne sebep olan PKK'ya karşı 15 yıldır azim ve kararlılıkla yürüttüğümüz mücadelede önemli bir adımı daha başarıyla gerçekleştirdik. Hiçbir güç Türk milleti ve devleti ile başa çıkamaz"* demiştir.³⁷³

Başbakan Bülent Ecevit ise Öcalan'ın, Genelkurmay Başkanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ortak çalışması sayesinde yakalandığını ve devletin sözünü yerine getirdiğini belirterek, Abdullah Öcalan'ın bağımsız Türk adaletine hesap vereceğini açıklamıştır. Siyasi parti liderleri de benzer açıklamalarla, Öcalan'ın yakalanmasından duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.

Abdullah Öcalan'ın yakalanması sonucu siyasette beliren ılımlı hava; 24 Şubat 1999'da genel seçimler ve yerel seçimlerde, siyasi parti ve bağımsız adayların Yüksek Seçim Kurulu'na bildirilmesinden sonra, yerini yeni tartışmalara bırakmıştır. Aday gösterilemeyen milletvekilleri ve FP'lilerin girişimi ile seçimlerin ertelenmesine yönelik olarak toplanan 116 imzalı dilekçe, 8 Martta TBMM Başkanı Hikmet Çetin'e sunulmuştur. Bülent Ecevit, TBMM'nin olağanüstü toplanması girişimini sivil bir darbe olarak değerlendiren, Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz da benzer açıklamalarla olayı, onayladıklarını açıklamışlardır.

³⁷¹ **Hürriyet**, 18 Ocak 1999

³⁷² **Hürriyet**, 17 Şubat 1999; **Milliyet**, 17 Şubat 1999; **Sabah**, 17 Şubat, 1999;

³⁷³ **Hürriyet**, 17 Şubat 1999

13 Martta 226 milletvekilinin katılımı ile toplanan TBMM Genel Kurulu, çalışmalara devam kararı almış ve birkaç gün sonra da Hükümet hakkında verilen gensorunun gündeme alınması kabul edilmiştir. Türkiye'nin yeni bir hükümet bunalımına ve doğal olarak da siyasi bir belirsizliğe sürüklendiği günlerde, FP Genel Başkanı Recai Kutan, seçimlerin ertelenmesi ya da iptaline yönelik bir teklife parti olarak ret oyu vereceklerini açıklamıştır. Bu arada ANAP ve DYP'den istifa eden milletvekilleri, seçimlerin ertelenmesini destekleyen DTP'ye geçmişler ve bu yöndeki girişimlerini güçlü kılmaya çalışmışlardır.

TBMM Genel Kurulu'nda, Hükümet hakkında verilen gensoru önergesinin 22 Martta reddedilmesi, siyasi ve ekonomik çevreleri rahatlatırken, 25 Martta Meclis'in 18 Nisan seçimleri nedeniyle tatile girmesiyle ilgili önerenin kabul edilmesi, erken genel ve yerel seçimlerin yapılmasını, geri dönülemez bir sürece sokmuştur. Bu gelişmelerden sonra, siyasi partilerin seçim çalışmalarına daha fazla ağırlık verdikleri ve zaman kaybını telafi etmeye çalıştıkları görülmüştür.

Mitingler, toplantılar, vaatler ve suçlamalarla dolu bir seçim propagandası döneminde, karşılıklı suçlamalar, sağ ve sol partiler arasında değil, sağ ve solun kendi arasında gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifadeyle yoğun olarak DSP-CHP çekişmesi ile ANAP-DYP-RP çekişmesi yaşanmıştır. Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve PKK'ya ağır bir darbe vurulması, Türkiye'de milliyetçiliğin yükselmesine yol açmış, ulusal solun temsilcisi sayılan DSP ile ulusal sağın temsilcisi görülen parlamento dışındaki MHP'nin güç kazandığı, seçimler öncesinde hemen herkesin kabul ettiği bir öngörü olmuştur. Nitekim 18 Nisan 1999 tarihinde, 21. Dönem TBMM için yapılan seçimlerde de, bu siyasal partiler ilk iki sırayı almış ve öngörüler doğrulanmıştır. Bu arada Refah Partisi'nin yerine kurulmuş olan Fazilet Partisi'nin de yüzde 15'ten fazla oy alarak parlamentoya üçüncü parti olarak girmesi, 20. Dönem TBMM'de yaşanan bir takım siyasal tartışmaların devam edeceği izlenimi yaratmıştır. Bu arada ANAP ve DYP'deki oy kaybının da sürdüğü görülmüştür. 1996-1999 yılları arasındaki gelişmelerin, 1999 yılındaki seçimlere yansıttığı belki de en önemli sonuç, CHP'nin yüzde 8, 72 oy alarak, ülke barajını aşamaması ve parlamento dışında kalmasıdır.

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan erken genel ve yerel seçimlere katılan partiler ve aldıkları oy oranları şöyle olmuştur:

SEÇİM BÖLGESİ: TÜRKİYE			
Toplam Sandık:	209.126		
Toplam Seçmen:	37.429.120		
Açılan Sandık:	209.126		
Kullanılan Oy:	32.589.973		
Geçerli Oy:	31.119.242		
Katılım oranı:	% 87.07		
OYLARIN PARTİLERE GÖRE DAĞILIMI VE MİLLETVEKİLİ SAYILARI			
DSP:	6.900.322	%22.17	- 36
MHP:	5.594.375	%17.98	- 29
FP:	4.790.430	%15.39	- 11
ANAP:	4.114.705	%13.22	- 86
DYP:	3.742.317	%12.03	- 85
CHP:	2.712.051	%8.72	- -
HADEP:	1.481.117	%4.76	- -
ÖDP:	247.790	%0.80	- -
BAĞIMSIZ:	270.265	%0.87	- 3
İP:	57.523	%0.18	- -
DBP:	24.354	%0.08	- -
DEPAR:	37.347	%0.12	- -
EMEP:	51.681	%0.17	- -
DTP:	179.755	%0.58	- -
DOĞUŞ:	44.736	%0.14	- -
BBP:	455.657	%1.46	- -
DP:	91.993	%0.30	- -
LDP:	127.074	%0.41	- -
BP:	78.922	%0.25	- -
MP:	78.805	%0.25	- -
SİP:	37.645	%0.12	- -

SONUÇ:

24 Aralık 1995 tarihindeki erken genel seçimler sonrasında, ilk toplantısını 8 Ocak 1996 tarihinde yapan 20. Dönem TBMM, yoğun siyasal, sosyal ve ekonomik gündemle, yine bir erken seçim sonucunda, siyasetten resmen çekilmiştir. Son toplantısını 25 Mart 1999 tarihinde yapan 20. Dönem TBMM, yaklaşık 40 aylık faaliyet döneminde, Türk siyaseti açısından bir yandan birikmiş birçok sorununun çözümüne öncülük ederken, diğer yandan da tam aksi olarak sonraki yıllara bir takım sorunları miras olarak bırakmıştır.

20. Dönem TBMM'nin, dört yıl bile olmayan yaşamında, dört hükümet, üç başbakan ve iki meclis başkanının bulunması, doğal olarak da çok sayıda bakanla çalışmak durumunda olması, siyasal istikrar açısından içinde bulunduğu durumu göstermektedir. Ayrıca aynı dönemde önce, beş, ardından da altı siyasal partinin grup kurması, milletvekillerinin çeşitli gerekçelerle sık sık parti değiştirmesi, en fazla sandalyeye sahip olan siyasal partinin kapatılması, 20. Dönem TBMM adıyla anılan Parlamento'nun faaliyetleri, Komisyonlardan Genel Kurula kadar hemen her mekânda, hatta Parlamento dışında çeşitli gerilimlere yol açmıştır. Öyle ki, iktidar ve muhalefetin sık sık değiştiği, bu nedenle de siyasal partilerin izledikleri siyasal stratejilerin de aynı oranda değişiklikler arz ettiği bir sürece tanık olan 20. Dönem TBMM, sadece Meclis içindeki faaliyetlerle değil, Parlamento dışında gerçekleşen, ama siyaseti çok yakından ilgilendiren pek çok olayla da anılmıştır.

24 Aralık 1995'te yapılan seçimlerden hemen sonra, daha Meclis toplanmadan gerçekleşen ve Sabancı Suikastı olarak anılan olay, 20. Dönem TBMM'yi ne denli yüklü bir gündemin beklediğini göstermesi açısından önemlidir.

Diğer yandan uzun tartışmalar sonrasında, Mesut Yılmaz tarafından kurulmuş olan ANAP-DYP Koalisyon Hükümetinin (ANAYOL Hükümeti), güven oylamasını Anayasa Mahkemesi'nin bozmasıyla sona ermesi de yine, 20. Dönem TBMM'yi, öncesindeki ve sonrasındaki parlamentolardan ayırıcı kılmıştır. Bunun yerine, Necmettin Erbakan tarafından kurulan RP-DYP Koalisyon Hükümeti de (REFAHYOL Hükümeti), yine Türk siyasetinde uzun yıllar hafızalarda kalacak icraatlara ve tartışmalara kaynaklık etmiştir. İki siyasal parti arasındaki ilke farklılıkları bir tarafa, bu süreçte yaşanan Susurluk Kazası, TEDAŞ, TOFAŞ gibi dosyalar, hepsinden de önemlisi, laiklik tartışmalarının yoğunlaşması, söz konusu Hükümetin yumuşak karnını oluşturmuştur. REFAHYOL Hükümeti'nin sonunu hazırlayan süreç, Parlamento dışından atılan adımlarla başlamıştır. Bu bağlamda 28 Şubat 1997 tarihindeki Milli Güvenlik Kurulu kararları, Hükümetin altındaki zeminin kayganlaşmasına yol açmış ve bazılarının "*post modern darbe*" olarak tanımladığı kararlar sonrasında, Türkiye'de yeni hükümet arayışları başlamıştır.

Türk siyaseti, 1997 yılı ortalarında, yeni bir koalisyon hükümetinin kurulmasına tanıklık etmiştir. ANAP, DSP ve DYP'den ayrılan milletvekillerince kurulan DTP tarafından oluşturulan ve ANASOL-D Hükümeti olarak anılan Hükümet döneminde de, Türkiye'nin siyasal ve ekonomik sıkıntıları

devam etmiştir. Mesut Yılmaz'ın başbakan olduğu bu dönemde, 8 yıllık kesintisiz temel eğitime geçiş başta olmak üzere, çeşitli konularda kapsamlı bir yasama süreci yaşanmasına karşın, görevdeki 55. Hükümet, kimi çevrelerce bir dayatmanın ürünü olarak değerlendirilmiştir.

20. Dönem TBMM'yi diğer parlamentolardan ayıran bir diğer nitelik ise Mecliste bulunan altı siyasal partinin, beşinin çeşitli zamanlarda kurulmuş olan hükümetlerde bulunmaları, geride kalan birinin de (CHP) 5. Hükümete dışarıdan destek vermiş olmasıdır. Bu durum da, yukarıda belirtildiği gibi, iktidar ve muhalefetin sık sık değişmesine, doğal olarak da, siyasal partilerin duruşlarının değişiklik göstermesine neden olmuştur. Bu arada üç yıldan biraz fazla süren siyasal yaşamından 20. Dönem TBMM'de daha önceki parlamentolarda görülmediği kadar, milletvekili istifası yaşanmış, bir siyasal parti Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmış (Refah Partisi), birisi bu kapatılmanın ardından (Fazilet Partisi), diğeri ise DYP'den kopanların çabasıyla (Demokrat Türkiye Partisi) iki de siyasal parti kurulmuştur. Bu nedenle bazı zamanlar beş siyasal partinin, bazen da altı siyasal partinin grubu bulunmuştur.

Gerilim ve yaşanan çatışmanın yoğunluğu ile dikkati geçen 20. Dönem Parlamento'nun, dört yasama döneminin birinci yasama yılında çok az, dördüncü yasama yılında ise neredeyse bir hiç denilebilecek bir yasa faaliyeti performansı göstermesi de ilginçtir. Birinci yasama yılında çoğunluğu yabancı devletlerle yapılan antlaşmaların onayı olan 43 yasa çıkarılırken, ikinci yasama döneminde 121 yasa, üçüncü yılda 74 yasanın çıkarılması başarılmıştır. Dördüncü yasama yılında ise çıkarılan yasa sayısı sadece altıdır. Bu rakamlar parlamentonun, Hükümet bunalımları, araştırma ve soruşturmalar ile yoğun olarak meşgul olduğunu, hatta 1996–1999 yılları arasında yaşanan Meclis içi ve dışı olayların Meclis'in yasa faaliyetlerini gölgede bıraktığını belirtmek abartılı olmasa gerek.

Bu arada, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1996–1999 yılları arasında veto ettiği beş yasanın, 1 ve 2. yasama yıllarına ait olması ve REFAHYOL Hükümeti döneminde çıkarılmış olması da, Yasama ve Yürütme arasındaki dengenin ne düzeyde olduğunu göstermesi kadar, Hükümet ile Cumhurbaşkanı arasındaki ilişkileri de açıklaması açısından önemlidir. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, REFAHYOL Hükümeti dışında kalan, diğer üç hükümet döneminde veto yetkisini hiç kullanmamış olması ilginçtir. Bir başka deyişle 20. Dönemde, Cumhurbaşkanının veto yetkisini sadece REFAHYOL Hükümeti zamanında çıkarılan yasalarda kullanması anlamlıdır. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin, 1996–1999 yılları arasında çıkarılmış olan yasalarla ilgili olarak, verdiği iki iptal kararının da yine REFAHYOL Hükümeti döneminde çıkarılan yasalara rastlaması da gözden kaçırılmayacak bir başka tespittir. Bu da, yine yasama-yürütme-yargı dengesiyle ilgili yapılacak olan yorum ve değerlendirmeler için bir hareket noktası oluşturabilir.

20. Dönem TBMM ile ilgili ilginç özelliklerden biri de, Avrupa Birliği ve demokratikleşmenin gündemde olduğu bir dönemde, yaklaşık üç buçuk yıllık faaliyet süresi boyunca, hiçbir anayasa değişikliği gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Kendisinden önceki ve sonraki parlamentoların, 1982 Anayasasında yapmış

oldukları değişiklikler göz önünde tutulduğunda, 20. Dönem TBMM'nin böyle bir önceliğinin olmadığı şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkündür. Bununla birlikte, Meclisteki sandalye dağılımından ve istikrarsız siyasal ortamdan hareket edildiği takdirde ise sert anayasa kapsamına giren 1982 Anayasasını değiştirmek için, öngörülen kabul oyuna ulaşılması neredeyse imkânsızdır.

Bu bağlamda, gerek 1982 Anayasası'nın getirdiği kısıtlayıcı siyaset, gerek Meclis içindeki dağınık tablo ve gerekse ülke genelindeki siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, 20. Dönem TBMM'nin, Türkiye'nin önünü açacak ve geleceğe taşıyacak önemli projeleri hayata geçirmesine engel olmuştur.

Sıkıntılı bir süreçten sonra, belki de bu sıkıntılı dönemi atlatabilmek için, alınan erken seçim kararı ve sonrasındaki seçimlerin de, Türkiye'nin beklediği huzuru getirmediği de sonraki yıllarda ortaya çıkmıştır. 21. Dönemde gelişen siyasal ve ekonomik bunalımlarda, bir önceki dönemin geriliminin payının olduğu da düşünülmektedir. Öyle ki, 21. Dönem TBMM'deki milletvekili dağılımının ve bu dönemde görev yapan koalisyon hükümetinin bile, bir önceki dönemin, bir başka deyişle 20. Dönemdeki gelişmelerin bir sonucu olduğu akla gelmektedir.

Hatta daha da iddialı bir yorumla da, 20. Dönemde yaşananların günümüzde bile artçı sarsıntıların devam ettiğini, bunun 22. Dönem TBMM'nin oluşumuna da yansıdığı söylenebilir. Öyle ki, 20. Dönem TBMM'deki siyasal parti liderlerinden sadece birisinin bugün Parlamentoda yer alması, bununla açıklanabilir. Refah Partisi Genel Başkanı ve Necmettin Erbakan ve daha sonra kurulmuş olan Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan; Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz; Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller; Demokratik Sol Parti Genel Başkanı Bülent Ecevit;* Demokrat Türkiye Partisi Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk 22. Dönem TBMM'ye girememişlerdir. Sadece Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Deniz Baykal 22. Dönemde de parlamenter olarak yer almasına karşın, 21. Dönemde Parlamento dışında kaldığı da hatırlanmalıdır.

Türkiye'nin yeni bir seçime hazırlandığı şu günlerde, liderler kadar, 20. Dönemdeki siyasal partilerin durumlarının da gözden geçirilmesinde yarar vardır. Bu siyasal partilerden (RP, ANAP, DYP, DSP, CHP, DTP ve FP) sadece CHP'nin 2007 yılındaki seçimlere katılacak olması da, siyasetteki değişimin rüzgârdan öte, bir hız ve sertlik taşıdığını göstermektedir. Bunun derin nedeninin 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi, görünen nedeninin ise 1996–1999 yılları arasındaki gelişmeler (Susurluk Kazası ve 28 Şubat Süreci gibi) olduğu söylenebilir.

Ama gelişmelere sadece olumsuz açıdan bakmak ve bunalım penceresinden gözlemlemek de doğru değildir. 20. Dönem TBMM, kendisinden önceki ve sonraki parlamentolar gibi, Türk siyaseti için ciddi bir deneyimdir. Demokratikleşme açısından var olan birikime de katkı sağlayacağına kuşku yoktur. Önemli olan geçmişin muhasebesinin sağlıklı bir şekilde yapılmasıdır.

* Vefat etti. Ancak vefatı öncesinde de 22. Dönem TBMM'de yer almıyordu.